ANUL XXXII
1
(1 391)
Sîmbătă
7 ianuarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MESAJUL DE ANUL NOU

adresat întregului nostru popor, la posturile de radio și televiziune, de

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși și prieteni,
Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

Încheiem anul 1988 cu importante realizări în dezvoltarea forțelor de producție și ridicarea gradului general de civilizație al patriei noastre socialiste.

Și în acest an poporul român, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, a obținut noi realizări însemnate în dezvoltarea economico-socială, în creșterea producției industriale, agricole, a venitului național, a avuției generale a patriei noastre.

S-au obținut succese importante în dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii — factori fundamentali ai progresului economic și social.

În anul pe care îl încheiem s-a realizat un volum important de investiții în industrie, agricultură, în alte sectoare ale economiei naționale, precum și în domeniul construcțiilor de locuințe și altor așezăminte social-culturale.

În concordanță cu politica generală a partidului și statului nostru de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, în acest an a început majorarea retribuțiilor și pensiilor, de care au beneficiat, în ultima parte a anului, circa 4 milioane de oameni ai muncii.

În același timp, s-a desfășurat o largă acțiune de perfecționare și organizare a activității economico-sociale, a conducerii și planificării tuturor sectoarelor de activitate, a activității statului și organismelor democrației muncitorești-revoluționare.

Marea dezbatere, în partid și în întreaga societate, pe baza Tezelor din aprilie, cu privire la problemele fundamentale și stadiul actual al construcției socialiste în patria noastră, a evidențiat cu putere marile realizări obținute de poporul român în construcția socialismului.

Totodată, în cadrul marelui forum democratic de la sfîrșitul lunii noiembrie, pornindu-se de la stadiul actual al societății socialiste românești, s-au trasat obiectivele dezvoltării în deceniul următor, pînă în anul 2000, și în unele domenii și în primul deceniu al celui de-al 3-lea mileniu, care vor asigura dezvoltarea puternică a tuturor sectoarelor de activitate, înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor pentru înaintarea României spre noi

culmi de progres și civilizație, spre visul de aur al omenirii — spre comunism !

Trebuie să spunem — ca adevărați revoluționari, în spiritul deplinei răspunderi în fața partidului și poporului — și acum, la încheierea anului, că nu toate planurile și programele de dezvoltare economico-socială s-au realizat în cele mai bune condiții. Pe ansamblu însă, trebuie să subliniem că, sub conducerea partidului nostru comunist, în strînsă unitate, poporul român a obținut însemnate realizări, care au ridicat nivelul general de dezvoltare a patriei, de bunăstare a întregii națiuni.

Pentru toate mărețele realizări obținute și în acest an, adresez, din toată inima, eroicei noastre clase muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregii națiuni, cele mai calde felicitări și urări de noi succese în întreaga activitate de ridicare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de creștere a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, de întărire continuă a independenței și suveranității României !

Dragi tovarăși și prieteni,

În marele forum democratic de la sfîrșitul lunii noiembrie, în celelalte organisme democratice și în Marea Adunare Națională s-au adoptat planurile și programele de dezvoltare economico-socială pe anul 1989, al 4-lea an al celui de-al 8-lea cincinal, an hotărîtor pentru înfăptuirea obiectivelor strategice privind dezvoltarea intensivă a întregii economii — pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii —, pentru realizarea unei noi calități a muncii și vieții și trecerea la un nou stadiu de dezvoltare a patriei noastre.

Sînt bine cunoscute planurile și programele de dezvoltare pentru 1989. Ele au fost larg dezbătute și aprobate în deplină unanimitate de toate organismele democrației noastre muncitorești-revoluționare, de toți oamenii muncii din toate sectoarele de activitate, de întregul nostru popor.

Ele asigură ca, în anul viitor, să se obțină o dezvoltare importantă a industriei, agriculturii și celorlalte ramuri de activitate, ridicarea continuă a nivelului de trai, material și spiritual al poporului.

Acum hotărîtor este să trecem cu toate forțele — din prima zi a noului an — la realizarea în viață a obiectivelor pentru anul viitor.

Este necesar să înfăptuim neabătut planurile și programele din toate domeniile de activitate, să acționăm cu toată fermitatea pentru realizarea programelor de organizare și modernizare a tuturor sectoarelor, să perfecționăm activitatea științei, învățămîntului, culturii, să organizăm întreaga noastră activitate pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale noii revoluții agrare.

Să facem astfel încît în 1989 — anul cînd se împlinesc 45 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și va avea loc cel de-al XIV-lea Congres al partidului — să obținem cele mai bune rezultate în industrie, cea mai mare producție agricolă, să realizăm în bune condiții investițiile și progresul tuturor sectoarelor de activitate.

În anul viitor vom încheia — pînă în luna august — majorarea retribuțiilor și pensiilor tuturor oamenilor muncii, realizîndu-se astfel o creștere importantă a veniturilor generale, ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului.

Este necesar să acționăm cu toată hotărîrea, din prima zi a noului an, pentru asigurarea bunei aprovizionări tehnico-materiale și desfășurarea ritmică a producției industriale, pentru creșterea productivității muncii, ridicarea calității și nivelului tehnic al producției, reducerea cheltuielilor de producție și materiale, pentru creșterea, pe această cale, a eficienței economice și rentabilității, în toate sectoarele de activitate.

În același timp, va trebui să acordăm o atenție deosebită dezvoltării schimburilor economice și cooperării în producție, realizării în cele mai bune condiții a producției de export, participării și înfăptuirii programelor de colaborare cu țările C.A.E.R., cu alte țări socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și țările capitaliste dezvoltate ; să ne angajăm cu mai multă hotărîre și să participăm activ la cooperarea internațională, la diviziunea internațională a muncii — ca o parte a politicii de făurire a socialismului în patria noastră, a politicii de prietenie cu toate popoarele lumii, de pace în întreaga lume.

Să acționăm cu toată hotărîrea pentru perfecționarea întregii noastre activități, pentru înfăptuirea neabătută a principiilor autoconducerii și autogestiunii, pentru buna funcționare a organismelor democrației muncitorești-revoluționare.

Să asigurăm creșterea și mai puternică a rolului politic conducător al partidului în toate domeniile de activitate.

Să întărim tot mai puternic unitatea întregului nostru popor în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, condiție hotărîtoare pentru înfăptuirea tuturor programelor și planurilor noastre de dezvoltare economico-socială, de ridicare a bunăstării materiale și spirituale a întregii națiuni.

Dragi tovarăși și prieteni,
Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

În anul 1988 au avut loc importante evenimente în viața politică, economică și socială, precum și importante schimbări în raportul general de forțe pe plan mondial.

Se poate aprecia că s-a menținut și se menține echilibrul relativ de forțe între cele două tendințe fundamentale din viața internațională.

Pe ansamblu, se poate spune că situația internațională continuă, și la sfîrșitul acestui an, să rămînă complexă, contradictorie și gravă.

După semnarea Tratatului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, din 1987, cu privire la eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune, și în acest an au continuat tratativele în vederea unor noi acorduri privind armele nucleare și începerea negocierilor pentru reducerea armelor convenționale și eliminarea celor chimice, dar anul se încheie fără rezultate concrete, fără nici un rezultat real.

S-au realizat unii pași importanți în direcția încetării unor conflicte militare și încheierea unor acorduri privind soluționarea unor conflicte, fără a se ajunge, însă, la soluționarea deplină a acestora.

Continuare în pag. a 3-a

CALD OMAGIU

este în firea poporului de a sărbători și omagia pe cei care, prin vocație, prin neobosita lor muncă, prin gîndire și acțiune practică, novatoare, îl slujesc cu devotament și abnegație, militînd pentru înfăptuirea aspirațiilor și intereselor sale fundamentale. Într-o epocă de mare avînt constructiv cum este epoca noastră, acest aport se resimte atît în planul ideilor, al convingerilor, cît și în acela al realității, al proceselor revoluționare, după programe și obiective care fac linia de orizont a viitorului, calea de asigurare mai rapidă, și în condiții optime cît mai relevante, a progresului și civilizației. De o asemenea caldă apreciere se bucură și într-o asemenea dimensiune a respectului și recunoștinței este privită activitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate a vieții politice și sociale românești, savant de largă recunoaștere internațională.

În anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, știința și cercetarea românească, învățămîntul și cultura au cunoscut, cum de altfel toate domeniile existenței, o dezvoltare impetuoasă, în strînsă, indisolubilă legătură cu problematica vastă și concretă a edificării noii societăți. De la ramurile de bază, industria și agricultura, și pînă la cele mai diverse domenii și sectoare de activitate, știința a fost implicată atît în ceea ce privește latura cercetării fundamentale cît și în aceea a aplicării rezultatelor, a implementării lor în sfera producției, a sporirii zestrei de bunuri materiale și spirituale. Este aceasta una din trăsăturile dominante ale strategiei făuririi noii societăți, una din acele calități de fond prin care gîndirea și activitatea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au dobîndit și dobîndesc o tot mai clară configurație de operă politică și socială, care stă la baza tuturor marilor noastre înfăptuiri.

Știința, în actuala etapă, este nemijlocit legată de programele dezvoltării economice intensive, de o nouă calitate a muncii și vieții

Luceafărul

Continuare în pag. a 5-a

Tablou de Cornelia Ionescu

În marea lumină

Foșnesc păduri, veșnic alunecate-n vis
Atita vrajă și nuanțe auresc
Marea lumină, dulcele-amarul scris
În cerul sufletului omenesc.

Crește alt orizont? Sau tot ca-n vis
Ființele cu-armonia se întîlnesc?
Multe-nțelegeri ale spiritului s-au deschis.
O, fluviul timpului, cît adevăr îl însoresc!

Foșnesc gîndirile povestea lumii mare.
Destunecă pămînt, purifică și cere
Pururi mulți ani privirii de blîndă mingiiere,
Mulți ani științei și duratei frumuseții ce nu piere.
La mulți ani artei de a fi aleasă sărbătoare,
Aleasa țării strălucind prin luptă și valoare.

Violeta Zamfirescu

Prețuirea științei

a devenit un fapt de acum obișnuit, o constantă a progresului și civilizației : ori de cîte ori lansăm noi programe de dezvoltare, ori de cîte ori, de la o etapă la alta, proiectăm în linii generale prezentul și viitorul, facem cu necesitate apel la știință, la cunoaștere, la cercetare. Iar în ultimii ani aceasta se întîmplă cu o frecvență mai mult decît matematică, este chiar modul de gîndire și elaborare, încă din faza de proiect, a oricărui plan care privește existența noastră materială și spirituală, situarea noastră în contemporaneitate și, mai mult decît atît, în unele domenii, situarea noastră chiar în linia de vîrf, în

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 5-a

Ceas de sărbătoare

Congresul al IX-lea al partidului deschidea dezvoltării socialiste a patriei orizonturi nebănuite. Un program complex, un proiect îndrăznet și lucid ce se contopea cu marile idealuri dintotdeauna ale națiunii române — unire, libertate, independență, progres și pace — care au devenit în anii pe care-i numim cu mîndrie Epoca Nicolae Ceaușescu, realitate vie. Frumusețe deplină a patriei, frumusețe de gînd și de faptă, cronică a devenirii socialiste prin popor și pentru popor.

În acest spațiu, în care s-au consemnat transformări radicale în toate domeniile de activitate, știința, învățămîntul, cultura s-au aflat permanent sub semnul înnoirii, al căutării creatoare, generatoare de valori. Școala deschisă spre viață, spre problemele construcției multilaterale a țării, formînd promoții de tineri cu o înaltă pregătire profesională și politică, știința valorificînd uriașul potențial al inteligenței românești prin descoperiri și soluții tehnologice competitive la nivel mondial, cultura asumîndu-și lecția tradiției, a fondului de aur al civilizației noastre și adăugînd valori noi, reprezentative acestui tezaur.

În marele salt înregistrat de aceste sectoare care țin în primul rînd de domeniul construcției spirituale, de conștiință și angajare, recunoaștem contribuția decisivă a eminentului militant comunist care le-a îndrumat și le îndrumă în mod nemijlocit, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Cu pasiune revoluționară, cu înaltă competență și dăruire, cu generozitatea profundă a savantului patriot care face din iubirea patriei și slujirea ei, cauză supremă de viață, de luptă, de muncă.

În acest ceas sărbătoresc de ianuarie, cînd aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu este sărbătoare aleasă în calendarul de suflet al națiunii române, îi aducem omagiul nostru împreună cu urarea de mulți ani, fericire și putere de muncă, pentru împlinirea destinelor de progres, prosperitate și pace ale României socialiste prin nobila sa activitate revoluționară, patriotică, alături de Marele Bărbat al istoriei noastre, cititorul patriei contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu !

Nicolae Dan Fruntelată

732-251 P

Biblioteca Județeană MUREȘ

BILANȚURI LITERARE, 1988

O propunere

● Un an al poeziei?
● Condiția și starea poeziei

Desigur, a decide apodictic că un an editorial obișnuit este dominat (și devine caracteristic) de/și prin poezie, roman sau oricare alt gen sau specie literare, rămîne o acțiune critică riscantă și plină de vulnerabilitate. Procesualitatea emisiunii editoriale chiar structurată pe o secvență temporală relativizează top-urile și nu intră în domeniul istoriei literare decît mult mai tîrziu.

Variabilitatea producției editoriale ca și instabilitatea axiologică a creației la nivelul autorilor lasă o deschidere imprevizibilă asupra apariției volumelor. Oricît pragmatism editorial s-ar consuma, nimic nu poate fi programat și planificat valoric, ci numai tematic și problematic.

Așadar, a hotărî că 1988 a fost un an al poeziei rămîne mai mult o opțiune a criticului care nu exclude alte atitudini — și ele verificabile prin realitatea editorială.

Desigur, numai o literatură care are la un moment dat mari creatori din toate generațiile poate produce cărți mari, chiar dacă într-un an sorții, conjunctura sau conjuncția favorabilă a astrelor au favorizat ori supraevoluat un gen sau altul.

Desigur, unii autori debutează, alții se afirmă, alții confirmă și încă mai puțini sparg topurile și ierarhiile constituite. Dar literatura e un fenomen viu și cu deschidere spre probabilitatea rațională a tuturor posibilităților. Unii cresc, alții scad, alții se mențin, alții sar mai multe trepte deodată. În ultimele două decenii s-au consemnat ani ai poeziei, ai romanului, ai criticii, ai eseului; nu a intrat în discuție — și ar fi fost necesar — un an al dramaturgiei (al creației teatrale ca text), cu atît mai puțin, un an al schiței sau un altul al epigramei. Desigur, într-un tronson de timp mai larg — să zicem perioada interbelică 1918–1945 — se poate remarca **un echilibru** între marile cărți și marii creatori; poeții Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, sînt contrabalansați de prozatorii Sadoveanu, Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu ca și de dramaturgi foarte valoroși (și ar interveni unele nume deja citate). Dar se pot decide și ani mai larg benefici unui gen sau altul (1933 — an al romanului, 1938 — an al poeziei).

ÎNTRE SINTAGMĂ ȘI CRONOLOGIE

Analizînd fie și numai un eșantion editorial de un singur an am avut revelația tabloului sintetic-tipologic, configurația generală a poeziei actuale. Tabloul lui Mendeleev este complet; puține căsuțe neocupate dar chiar și modulele goale care reclamă substanță, neîndoielnic că o vor primi.

Două terminale de marcă: Mihai Cruceanu de 100 de ani și Mihai Beniuc de peste 80 de ani au intrat în posteritatea poeziei. Au existat și debuturi relevante, mai ales din provincie (vom reveni).

Astfel, structurarea poeziei actuale, constelația lirică imediată se păstrează în tronsonul temporal admis. Au tipărit cărți poeți din toate generațiile, de toate formulele și întreg evantaiul problematic: și tradiționaliști (nuanțați printr-un ecologism de atitudine) și retoricielegiaci retorizanți, și intimiști și neoromantici și clasicizanți și, bine înțeles, textualiști de ultimă formulă experimentalistă. Poate prin această diversitate în secțiune se eternizează în istoria poeziei românești „clipa 1988".

Chiar și simpla analiză a unui singur an de poezie poate dovedi imposibilitatea — de la un moment dat al evoluției genului — de a elucida progresiunea estetică, imprevizibila polarizare și evantaliere tipologică, dilatarea mereu orizontală, expansiunea sintagmatică a modalităților lirice. Pentru că poezia nu evoluează, ci se multiplică pluriform, creează variante epigonice și invariante arhetipale cu numele marilor poeți români.

CONSTELAȚIA LIRICĂ

Cine ar putea să contabilizeze exact și să spună cîte volume de versuri au apărut în 1988 mai ales că vor mai apărea, cu datele lui, altele încă și în primele luni ale noului an? La urma urmei, nici nu e fundamental numărul, cît penetrația socială a poeziei; mai relevant ar fi să știm cîți au citit un singur exemplar de volum de versuri și cîte volume au rămas prăfuite în librării sau cîte au devenit mobilier în biblioteci.

Anul care a trecut a schimbat fața constelației lirice, a impus nume noi, a produs modificări spectaculoase în topul poetic? Probabil că nu, dar a subliniat și mai mult ideea că funcționează ierarhii anchilozate de prejudecăți, că sînt supralicitări și subevaluări, că unele speranțe n-au devenit certitudini, că anumiți poeți de pluton și-au salvat poziția, avansînd spre vîrfurile sigure. Cred că aici se impune zona de intervenție a criticii. Topul mai trebuie modificat sau măcar completat cu rocade inevitabile și sacrificii de piese grele în favoarea pionilor (așa-ziși). O trecere în revistă a principalelor cărți de poezie dintr-un an rămîne fatalmente parțială și relativ uniformizatoare prin saturarea funcțiilor receptive ale unui singur lector iar ordinea este pur aleatorie.

Unele omisiuni sînt inerente, altele au fost subînțelese, altele pot fi pur și simplu scăpări scuzabile într-un așa de complex spațiu de supraveghere.

Generația matură confirmă cu structurile reputate, afirmînd chiar, serialitatea, ciclicitatea formulelor poetice.

Marin Sorescu, la a IV-a carte din La Lilieci (Editura „Scrisul românesc") continuă poezia epică, de acțiune și tipologie, țărănești, în care, chiar înainte de orice, relevant rămîne spectacolul onomastic. E greu să admiți că în această organizare textuală se află poezie, dar pare imposibil să nu recunoști valoarea de unicat, ineditul deconcertant. Parcă îți vine să recunoști uzura instrumentarului canonic de percepție și apreciere critică, dar acum **La lilieci** căpătînd semnificație și valoare, a intrat în zona referințelor pentru prozatori (Romulus Cojocaru, Jean Băileșteanu).

Mircea Ivănescu, Poesie. Versuri vechi, nouă, („Albatros") propune o experiență intelectualistă prin realitatea actului scriptural. Ironia și calofilia se neutralizează reciproc pentru o nouă profunzime a versului fără demarcație precisă între viață și literatură. Discreția, gracialitatea, interiorizarea au fost distincții continue pentru **Cezar Baltag** și rămîn și în această ultimă carte **(Euridice și umbra,** Editura „Eminescu") de viziune dantescă. Dragostea spiritualizată pentru o Absență fuzionează într-o filozofie și un program, poetice, diferite de ipostaza anterioară în care un acompaniament ludic și o transparență ermetică îl integrau în rîndul barbienilor. Mereu numit între liderii generației '60, postlabișiene, Cezar Baltag se afla la a treia metamorfoză care poate să-l așeze definitiv între marii poeți contemporani.

Adrian Păunescu cu Într-adevăr (Editura „Albatros") continuă serialitatea lirică a ultimei sale structuri de intimism revendicativ și eticizant (pornind de la titlu). Volum de regularitate, la dimensiuni inhibitorii pentru autorii de plachete și volumașe perpetuează condiția de poetizare a unei biografii în permanentă probabilitate de cristalizare existențială. După ce a rupt toate zăgazurile și meandraticele maluri, fluviul nu o ia domol spre cîmpie, ci parcă ar căuta alte îndiguiri (dar la Adrian Păunescu constrîngerea e o autoconvenție) și se îndreaptă spre înălțimi ca să niveleze cotropitor colinele și să macine munții în canioane extraordinare, impunînd starea de revărsare ca mod de ființare.

La al șaptelea volum de versuri se află **Petre Got (Stelele strigă,** Editura „Eminescu") consecvent și el unui gen de poezie ceremonioasă, cu vibrație culturală și morală, centrată pe metafora botanică și o înțelepciune naturală. E un poet care merită mai mult ca și **Florentin Popescu** (la al paisprezecelea volum) ceva mai tînăr, care revitalizează cu bune rezultate vechea poezie de concepție **(Peregrin la Ninive,** Editura „Dacia").

Florin Mugur cu Firea lucrurilor (Editura „Cartea Românească") dezvoltă un romantism al bibliotecii. **Gheorghe Tomozei** cu o autoantologie **Catalogul corăbiilor** (Editura „Eminescu"), autor de acumulări încete a ajuns la finalitatea mașinăriei romantice și a sculpturii în filigran a versului. Un poet elegiac al relației lume/cuvînt și al ființării prin actul poetic a rămas **Constantin Abăluță** cu **Singurătatea clopotului** iar **Sergiu Adam** cultivă grațiozități ironice și „patimi bacoviene" în buna tradiție a școlii poetice băcăuane în **Peisaj cu Prințesă.**

Una din cele mai bune cărți de poezie ale anului rămîne **Păsări apocrife,** Editura „Eminescu" de **Nicolae Oancea.** Sub semnul bacovianismului antisentimental poezia racordează spectacolul lumii la stările de ideație și contemplație. Calma tristețe se întîlnește cu ironia bonomă pînă la trasarea unei diagrame existențiale.

Poet tradiționalist, fără imagini rurale, **Vasile Zamfir** vine cu poezie exclusiv erotică **(Tainele iubirii,** Editura „Albatros"). Un autentic poet al satului românesc, **Petru Anghel** cu **Fascinația ierbii,** Editura „Eminescu", dedică un imn plin de vibrație Transilvaniei cu tot ce înseamnă acest spațiu arhetipal al specificului național.

La **Mihai Negulescu,** de la imnul patetic, la elegia eroică **(Un spațiu al iubirii,** Editura „Cartea Românească"), registrul liric a căpătat gravitate și o conotație nouă (a înțelepciunii) devenită nu doar o distincție a vîrstei biologice, ci și o trăsătură tipologică. Poetul e mai romantic acum, cînd descoperă soluții tranșante pentru existență, decît în tinerețea risipitoare și senină. Deci poetul a trecut prin vîrstele creației în sensul invers al clasicizării.

Tot spiritul arhitectonic rămîne dominant la **Ioan Alexandru (Imnele Maramureșului,** Editura „Cartea Românească"), pentru că demersul liric își apropie și consubstanțiază valori istorice, etnologice, lingvistice, filozofice. Laude austere, elegii litanice, desfășurări imnice participă deopotrivă la configurarea solemnă a unui spațiu originar a unei matrici ritualice a poporului nostru, a ficțiunii logosului, întrupat în realitate și istorie.

Niculae Stoian cu **Tînăr în țara tinereții,** Editura „Militară", rămîne același „spirit iacobin" în poezie deschis și ferm angajat, pe cînd **Nicolae Dragoș** cu **Fîntîna din oglinzi** (Editura „Eminescu") se definește prin discursul discret modulat, interiorizat și reflexiv. Iubirea de patrie se pune sub semnul simpatetic al apropierii de oameni și tocmai prin aceste uriașe disponibilități nu lipsesc accentele polemice, de pamfletară viziune argheziană. Sub zodie benefică, **Viorel Cozma** publică la Editura „Eminescu" cel mai bun — al patrulea — volum al său, **Amiaza unui cîntec.**

Poet foarte fecund, **Ioanid Romanescu** cu **Zamolxis,** Editura „Cartea Românească" poetizează sub regimul emoțional al mitologiei autohtone împrumutînd arhetipurile, tonul oracular, tensiunea extatică din poezia postumă a lui Eminescu.

„Sigiliul" poeziei lui **Nicolae Dan Fruntelată (Viața în limba română ,II,** Editura „Cartea Românească") se acoperă cu însemnele spațiului matricial al Micii Valahii. Poetul nu este, totuși, un tradiționalist ci un constructor al amintirii în spațiul copilăriei din cîmpia sudică, reformulat ca fabulație, ca lume adăugată lumii prin puterea ficțiunii. Chiar și poezia politică care generează implicările, militantismul, sensul angajărilor — univoce, pe cont propriu — trebuie descoperită în zona aceleiași agresiuni coercitive a memoriei.

Al șaptelea volum al lui **Mircea Florin Șandru (Pași pe acoperișul fierbinte,** Editura „Eminescu") — tot o autoantologie —, instaurează citadinismul programatic ca mod de exsitență. Dar orașul imaginar de aici în care personajele definitorii sînt poetul pragmatic și gunoierul visător rămîne „satul universal" al lui Marshall Mac Luhan.

Din aceeași promoție '70, **Cornel Brahaș** cu **Sfîrșit de vînătoare,** Editura „Cartea Românească", se destăinuie, integrîndu-se în familia scepticilor ironici pentru care impetuozitățile ca și grațiozitatea stilistică trebuie înțelese ca forme de integorație asupra lumii și propriei identități. **Gheorghe Daragiu** cu **Glas albastru de stea,** Editura „Facla", scrie poezie în partidă dublă: patriotică și erotică.

Generația vîrstnică a fost puțin productivă în 1988.

După mai bine de două decenii de tăcere revine în actualitate un reprezentant al „generației pierdute", a războiului, **Mircea Popovici (Poezii. Contrapunct, Tempera, Mișcare inocentă.** Editura „Cartea Românească"), poet persiflant, auto-ironic, congener cu Geo Dumitrescu, dar mai ancorat încă în practicile poetice simboliste.

George Macovescu, din aceeași generație, clasicizează însă în tiparele sonetului **(Trecinde anotimpuri,** Editura „Eminescu").

În schimb, generația tinereții mature confirmă.

Traversarea marcată (Editura „Cartea Românească") de **Domnița Petri** realizează intrarea în vîrsta maturității dar fără acalmie, dimpotrivă, cu o vitalitate distonantă, tensionată. Versuri tranșante, sintagme eliptice definesc o lirică, în esență, antifeministă.

Deși structural un poet retoric, **Eugen Evu** în **Ram cu oglinzi** (Editura „Facla"), în desfășurările epic-baladești nu ocolește imagistica și podoabele mărunte, trasate cu vîrful acului.

Un poet livresc de mare inteligență parodică este **Calistrat Costin** cu **Scrisorile** (Editura „Eminescu") ca și **George Stanca** în **Excursie cu liftul** (Editura „Albatros"). Amindoi „ioacă" stîngăcia, afectează inocența, primitivitatea Văcăreștilor, a lui Costache Conachi și a lui Grigore Alexandrescu printr-un ricoșeu al extremei conștientizări a actului liric. Deși echinoxist, mai activ în paralel cu optzeciștii, este **Ion Cristofor** în **Cina pe mare** (Editura „Dacia"), un reflexiv melancolic, cu accente gnomic sarcastice.

În **Podul cu fin, Dan David** scrie o poezie depoetizantă a revoltei obediente împotriva domestictiății.

DEBUTURI ȘI DEBUTANȚI

Condiția debutantului e foarte precară pentru că greu se scoate un înainte de 30 de ani (în provincie și mai tîrziu). Pînă atunci, rămîn manifestarea creației — care nu poate fi reprimată — în cenaclu, la concursurile și festivalurile — numeroase — de poezie.

În ceea ce privește debutanții trebuie numiți: **Luca Onul,** excelent poet tradiționalist individualizat prin „reluarea" stilistică moderncoșbuciană (volumul **Zăpezi de sprijin,** Editura „Dacia"). În context bistrițean și năsăudean **Emil Dreptate** confirmă și el în al treilea volum. Un debut remarcabil și la fel de matur consemnăm în **Tatiana Rădulescu (Liniștea aerului,** Editura „Cartea Românească") cu o poezie gravă de elaborare intelectuală, autoarea fiind cunoscută din presă prin temeinice studii critice despre autori străini. Cînd a citit în cenaclul **Confluențe, Cristian Popescu** pentru **Cuvînt înainte** (Editura „Cartea Românească"), a fost criticat pentru: solipnism, urmuzianism, experimentalism în sensul avangardei istorice, (tranvaismul lui Ilarie Voronca, prozo-poemele lui Sașa Pană). Cînd i-a apărut volumul la Editura „Cartea Românească", Nicolae Manolescu a remarcat tot aceste distincții punînd în față însă semnul plus și sfîrșind cu elogii. Rămîne să mai discutăm, și e bine că vom mai discuta condiția debutului întîrziat.

Interesante sînt și **poemele în alb-negru** — neoromantice — apărute la Editura „Junimea" ale lui **Adrian Alui Gheorghe** din Piatra Neamț, ca și volumele lui **Virgil Dumitrescu** din Slatina, **Mai mult decît cuprinde ochiul** (Editura „Scrisul românesc") sau **Ion Vădan,** din Satu Mare **(Izvor regăsit,** Editura „Albatros"), tradiționaliști sau **Marcel Tolcea (Ochiul inimii,** Editura „Facla") — depoetizant, ca și **Paul Daian, Poeme surorale,** (Editura „Cartea Românească") iar **Daniel Corbu** în **Plimbare prin flăcări,** cultivă o poezie de gestualitate neo-expresionistă. În schimb, **Lucian Vișan,** cu **Existența iubirii,** Editura „Militară" este declamativ și retoric. Cel mai tînăr debutant — licean la vremea debutului — pare a fi **Ionuț Cîrjan, Îmblînzitorul de oglinzi,** Editura „Litera".

Și pentru că veni vorba de „Litera" care a tipărit vreo 30 de cărți de poezie — fără climax-urile de anul trecut — se cuvine să semnalăm largul evantai stilistic la care acced debutanții: poezie reflexivă, autoreferențială prin **Dumitru Păcuraru — Miere de viespi,** și **George Vulturescu — Frontiera dintre cuvinte,** poezie de „concepție filozofică și moralizantă, prin **Constantin Păunescu — Labirintul crinilor** sau poezie corect prozodică de orizont naturist prin **Ion Roșioru — La țărmul grînelor.**

POEZIA FĂRĂ VOLUM

Sigur, într-un an de pozie trebuie numite și cenaclurile de poezie care abundă de creatori adevărați, aproape de perfecțiune, nici mai buni, nici mai răi decît aceia care scot volume în virtutea unor titluri, unor funcții și unor impulsuri inerțiale cărora nici critica nu le mai poate face față.

S-a dus vremea poetului abia alfabetizat, plin de elan extra-estetic care așteaptă de la redactor „îndreptarea" și gramaticalizarea textelor, publicarea ca acțiune socială. Există un mimetism superior, o contaminare — sigur, benefică — a avînturilor spre exprimare care crează o extraordinară emulație și nu de prost gust —, ba chiar de nivel mediu ridicat care trebuie să fie luată în seamă.

Foarte greu poeții cenacliști reușesc să scoată volume și acestea foarte întîrziate — mulțumindu-se cu ședințe aleatorii, manifestări și concursuri, unde dovedesc, cu străsnicie însă, că sînt chiar buni. Vom descoperi pe întinsul țării poeți care au fost premiați la 30—40 de festivaluri literare, dar au fost publicați foarte puțin iar despre volum nici nu poate fi vorba. În general, ei sînt aceiași și la Sighetu Marmației și la Tulcea, și la Tîrgoviște și la Botoșani.

Probabil, că mondial, sîntem țara cu cei mai mulți poeți la o mie de locuitori — și aceasta nu în virtutea faptului că „românul s-a născut poet", pentru că, mai nou, se naște sau critic sau dramaturg — ceea ce ar trebui să amplifice nu demersul critic, ci sociologia poeziei de masă în beneficiul izolării exacte a unei idei despre specificul național. Acest lucru nu este nici rău, nici bine, ci saturează o evidență care trebuie analizată neutru, fără teamă și repros pentru că, în fond, cenaclul rămîne forma generalizată de dialog social a poeziei.

Fără volum sînt și cei debutanți în... volume colective. Pînă acum editurile „Eminescu" **(13 poeți)** și „Scrisul românesc" **(Zboruri lirice)** au scos plachetele rezumative pentru respectivele concursuri. Ca o trăsătură comună poeții au vîrstă între 30 și 40 de ani și scriu la nivelul mediu — în toate chipurile posibile. Remarcabili de pe acum mi se par Paul Androne, Claudiu Bazalt, Octavian Berindei și Gheorghe Dinică din prima antologie și Constantin Oprică, Dan Diaconescu, Elena Cruceru și Paul Arețu din a doua, care lasă de o parte pudoarea vîrstei și a preocupărilor autorilor. În antologia de la „Eminescu" este cineva care a mai apărut exact cu zece ani în urmă în **Caietul debutanților** de la Albatros — ceea ce confirmă ideea că cenacliștii consecvenți rămîn eterni debutanți.

N-ar fi rea ideea ca marile festivaluri concurs „Porni Luceafărul", „Nicolae Labiș", „Tudor Arghezi", „Lucian Blaga", „G. Coșbuc" să fie afiliate editurilor regionale iar cîștigătorii de la „Moștenirea Văcăreștilor" sau „Panait Cerna" la casele de tipărituri bucureștene. De la „poșta redacției" pînă la un concurs național publicarea rămîne forma compensatorie pentru extraordinara emulație poetică existentă ce merită, ba mai mult, reclamă o reconsiderare sociologică.

Egal cu sine în ceea ce privește desfășurările axiologice ale genurilor, anul 1988 poate fi în egală măsură al poeziei, al prozei scurte, sau al romanului (al prozei autorilor între 30 și 40 de ani sau al poeziei autorilor de la 40 de ani înainte).

Orice opțiune — înțeleasă ca demers al obiectivității — devine pretextul partizanatului pentru o **anume** formulă literară.

Aureliu Goci

Adresa literaturii

Avem încă prejudecata că literatura pentru copii ar trebui să fie terenul cel mai potrivit pentru experiment și invenție, locul de desfășurare al celei mai spectaculoase fantezii imaginative. Ea poate fi joc, poate fi imaginație excentrică, ea ar trebui să fie cea mai frumoasă expresie a ignorării șabloanelor așa-zis literare.

Aș începe cu **Călușul cosmic** de Mihaela Monoranu, roman pentru copii de frapantă originalitate. Prozatoare cu simț al construcției, o imaginație vie în care surprinzătorul se împletește cu firescul, Mihaela Monoranu povestește cu vocație, închipuind narațiuni din stirpea unui atracțios realism magic. Subiectul din **Călușul cosmic** (la fel ca în romane anterioare ca **Scrinciobul verde** și **Poveste de iarnă)** implică un soi de fabulos care își are declinul într-o schemă plauzibilă. Tot romanul e un dans grațios, vioi, pe linia real-ireal, posibil-fantastic uzînd copios de un dialog verosimil și atracțios dar și de fermecătoare insule de poezie emoționantă. Autoarea dă în această carte măsura întregului ei talent: un talent care a construit cale de mai bine de treizeci de ani o operă dedicată exclusiv publicului copilăresc, cu o răbdare, o tenacitate și o curiozitate a inovării mijloacelor, demne de toată atenția. O altă carte de proză interesantă și proaspătă este cea a lui Dumitru Toma, **Trei zile anapoda** (Editura Ion Creangă) un microroman, o alegorie gîndită cu haz și inspirație de un autor care își anunță prin fiecare nouă carte o evoluție interesantă, preocupat de înnoirea tematicii și a mijloacelor de expresie. George Șovu, autor iubit de publicul tînăr, a publicat de curînd **Ochii timpului** în care, cu aceeași delicatețe a observației și rememorării (ca în anterioara carte, **Jarul din palmă),** povestește cu farmec, uneori cu accente de înduioșare, amintiri mai vechi și mai noi, întîmplări cărora le deslușește sîmburele limpede de adevăr. Proza lui G. Șovu, cu accente educative, scrisă cu evidentă plăcere a povestirii, respiră un aer de verosimilitate. Un fel de proză poetică, inegală dar dovedind o certă încercare novatoare a publicat Sabin Opreanu la Editura Facla: **Poznașe întîmplări cu un greieraș albastru,** carte cu scriitură alertă, cu unele întîmplări hazlii și reușite sugestii de proză rimată. Autorul cochetează cu binecunoscutele niveluri de receptare (dintotdeauna) a literaturii pentru copii: publicul căruia îi este dedicată cartea și adulții; proza abundă în ironii și autopersiflări încît decorul pare, pe alocuri, butaforie. Există o diversitate a genului de povestire, de la novatorul Dumitru Toma și Sanda Radian **(Locuitorii planetei albastre)** la tradiționalele povești și legende publicate la Editura Junimea de Anghel Trandafir **(Fata Bistriței)** dar, fără nici o îndoială, proza dedicată copiilor străbate o evidentă vreme a inerției, în care autorii ies cu greu din niște șabloane, dintr-o adevărată somație a banalității, imaginează cu parcimonie, cedează în fața unor imperative, greșit înțelese, ostentativ moralizatoare. Poate că e timpul ca înverșunații adepți ai pedagogiilor accidentale să afle că un copil poate fi educat cu o minimă subtilitate. În condițiile unei evidente scăderi calitative a producției literare, publicul (copiii) optează pentru facilitate (vezi banda desenată). Din pricina acestei facilități există literaturi ale lumii în care genul „pentru copii" e pe cale de dispariție.

Poezia pentru copii a acestui an poate fi clasificată în două categorii: genul tradițional, din care au apărut cîteva cărți plăcute, scrise cu o anumită limpezime: **Poezii în zori** de Valeriu Bârgău, **Nopți senine pentru tine** de Carmen Firan, **Scrisoare către cei dragi** de Ioana Dana Nicolae, **Versuri mici din grupa mare** de Ana Ruse și acel gen de poezie, mai „pretențioasă", cu un sîmbure de surpriză intrinsul, care poate stimula imaginația cititorului: **Zebra și algebra** de Grete Tartler și **Magazinul fermecat** de Silvia Chițimia. Aceste două cărți (prin care cele două poete își continuă discursul început în **Albinița sau fetița care zbura deasupra orașului și Școala de muzică)** sînt fermecătoare „panglicării poeticești", dense, pline de asociații de idei, aluzii livrești, haz, rime, ritm interior bine dozat care creează o amosferă de-un anume farmec. Poemele din **Magazinul fermecat** sînt punctate de replici care nu-și refuză orgoliul substratului filozofard, induc cititorului o stare de frematatoare melancolie. E o atmosferă în care ludicul capătă o totală autoritate.

Pentru literatura pentru copii (dincolo de exemple și excepții) anul editorial 1988 a dovedit faptul că în absența unei preocupări constante din partea criticii, a editurilor, redacțiilor specializate, a oricărei forme de public, în absența unei efervescențe (sau măcar preocupări constante), a oricărei posibilități de-a face dintr-o carte pentru copii un eveniment, ea, cartea pentru copii, „preferă" să nu existe. E un lanț (vicios) de indiferențe din care cea mai dureroasă (să recunoaștem) este cea a scriitorilor. Din acest lanț, din această inerție păcătoasă au de suferit mai cu seamă copiii. Dar ei sînt cititorii (de mîine) ai întregii literaturi. De felul în care îi „educăm", îi formăm și îi obișnuim să citească, să prețuiască, să folosească, să iubească o carte „pentru copii" depinde publicul cărților viitoare. Din toate genurile.

Cleopatra Lorințiu

DIN CĂRȚILE ANULUI 1988

Discurs despre metodă

Rapidul 24 spre iubire, ultima carte a lui Alex. Rudeanu, este o meditație despre însingurare, un jurnal al despărțirilor; personajul principal se caută pe sine însuși refăcînd „părțile" din care îi este alcătuită viața și constată că, în afară de liantul ce lega acele „părți", nu este mai nimic, rămîne un singur-neconsistent, un singur-singurel ca să zicem așa. Viața este o funcție a relațiilor de iubire; are sens atîta timp cît există forța, dynamis-ul, care leagă: tinerețea năvalnică, încrederea în frumosul uman, disprețul față de timp — pe scurt, încrederea în sine însuși. „Nu ești bătrîn !" — este o maximă care verifică această stare... scriind despre cartea lui Alex. Rudeanu sînt mereu tentat să citez — fie descrierea unui tablou (nud în oglindă) ca probă de mari virtuți stilistice, fie un pasaj despre vise ca manifest al artei **poietice** — fie o meditație precum aceasta care-mi depășește tentația: „Fiindcă ce altceva e memoria oamenilor, îmi spuneam dezolat, dacă nu uriașa și abominabila groapă comună în care-și găsesc sfîrșitul, chiar înainte de a muri, atîția nenumărați muritori, și viețuitoare, și locuri, și lucruri, și evenimente — începînd cu Facerea Lumii și sfîrșind cu Apocalipsa? Lumea însăși și-a găsit cel mai harnic și destoinic gropar în persoana Memoriei; și poate că ei i se potrivește mai mult decît oricui zicătoarea «cine sapă groapa altuia — cade singur în ea!» Săpînd groapa comună a omenirii, Memoria sfîrșește prin a se înhuma și ea..." (p. 224).

O lume care se rănește pe sine, se devorează și se resoarbe în ea însăși — mîngîindu-se cu gîndul că un personaj, o zeiță precum Mnemosyne îndeplinește gestul după care și ea își așterne liniștită umbra peste cenușă. Arta este o facere a amintirii (amintirilor) sub impulsul acestui fals contrariu (fals, pentru că Memoria este, doar, parte inseparabilă din lume, de nesingularizat !). „Chinul" celui care o izvodește stă în lupta dintre **amintire** și **memorie** — abia acestea două, concepte operaționale. Lupta, așadar, dintre aducerea în minte și păstrarea în conștient, dintre ceea ce poate învia și ceea ce-l ține viu fără a fi controlabil. Amintirea „scormonește" cu uneltele prezentului (urmărind coincidențele, semnele obsesive, situațiile care se repetă) — pînă ce, ajungînd la rădăcini ori istovindu-se (obosind) se tencuiește în memorie, renunță implicînd în renunțarea ei Lumea. Modelul presupune numeroase punți cu tărîmul psihanalizei — dar autorul nu le trece, mult mai interesantă i se pare discuția preliminară: așa stînd lucrurile, pare a ne spune el, și anume, amintirea trecînd în memorie și aceasta fiind groparul lumii (a lumii individului, mai degrabă decît a celei mari) — pînă la ce punct, etic vorbind, ne este îngăduită amintirea, pînă unde ea nu ne rănește, devorează, distruge etc?

De aici, retractilitatea celui care povestește (a personajului), abordarea lucrurilor într-un halou de sugestii, cu prudență și delicatețe chiar — abandonarea bruscă a lor, revenirea cu mai multă precauție — în fine, găsirea și explicarea modelului ca atare. În centrul vieții personajului stau scenarii mitice, probe de lașitate, chiar conștiința vinei pentru o crimă (comisă cu complicitatea lui morală), trădări, vicii, rupturi — și, pe de altă parte, ca într-un regim al compensațiilor, suferințe, acte de voință personală, dăruire gratuită etc. Este un om „izbăvit" care, încercînd să vadă dincolo, se sperie de ce a fost și se păstrează cu ultimile resurse vitale în zona izbăvirii sale. Lumea — ca viață — trebuie să învingă memoria, să nu-i permită a săpa „groapa comună". Un asemenea personaj torturat de cumplite drame existențiale își găsește scăparea numai în anonimat, atomizîndu-se și răspîndindu-se în proza vieții, căutînd cu plăcerea epidermei comicul, „comicăriile" chiar, stresul cotidian amorf. Însingurarea înseamnă pentru el moartea afectivă și morală, căderea în vegetal; și-o zărește la capătul fiecărei „despărțiri" — dar și-o neagă instinctiv, fuge în căutarea vieții.

Rapidul 24 spre iubire nu este o carte de povestit; se citește absorbindu-te, se impune prin dorul de viață al personajelor și propune o „cheie" de descifrare a vieții afective capabilă de a păstra afectele în om, a le proteja și a le propune ca mod de viață. Alex. Rudeanu ne dovedește încă o dată, cu această nouă carte a sa, cît de mult iubește omenia și... iubirea oamenilor.

Nicolae Georgescu

Viața e totul

Frisonat de realitate, iubind descripția reportericească, Daniel Drăgan s-a implicat pasional în literatură, trecînd definitiv în spațiul ficțional. Trăitul, autenticul (covîrșitoare altădată) fac loc rememorării; vocația dialogului (scurt, repezit, mereu sub „presiunea timpului") se estompează cedînd spațiul epic monologului. Această „nouă formulă" (cum o numea cineva) consfințește instalarea lui Daniel Drăgan „în literatură"; e o victorie certă. Scrisul său concentrat, urmărind prin „transferul" realității **tema destinului** (A.I. Brumaru) cîștigă prin sugestie simbolică și puternica infuzie de lirism și fantezie. Navetînd între lumi paralele, Daniel Drăgan a trecut de la evocare la implicare, oferind un nou centru de greutate epicii sale.

Scris, părelnic, în prelungirea anterioarelor romane, **Tare ca piatra** (1986) inventaria de fapt obsesiile acestei lumi romanești, reintroducînd în scenă personaje cunoscute. Ne reintîlnim cu „fantoma" Mariei Suru în acei primi ani ai Revoluției, urmărindu-i „mărirea și decăderea". Copil de pripas în casa Caliopilor, „Mița cea proastă" devine un brav soldat al Revoluției; se desprinde de albul fetid al descompunerii instăpînit acolo pentru a se angaja cu entuziasm în furtuna fierbinte, fascinată de începutul Lumii. Se desparte deci de lumea hidoasă a bilciului de la Leordeni (cum o va sancționa ulterior) pentru a se angaja cu fanatism politic pe altarul cauzei. Ambiția de reușită o mînă fără istov. Sabia judecății cade fără șovăire. De o corectitudine dezarmantă, găsind că elasticitatea unui revoluționar îi probează inconsecvența, cu sete de putere și influență, cu zel înnăscut, Maria Suru își dăruiește revoluției anii cei buni. Ființă bănuitoare, îmbrăcînd cămașa revoluției ea devine — ca șefă de cabinet a directorului general Vasile Bică — o forță; vor urma picaje, va reurca pe culmi, se va stinge neașteptat fără a se dezice însă de crezul ei sfînt, sigilînd o generație de sacrificiu: **revoluția e patos.**

Daniel Drăgan rescrie cu indiscutabil har această perioadă incandescentă. Scriitorul a aflat în Maria Suru **personajul exponențial**: o femeie care a călărit pe creasta valului sacrificîndu-și sentimentele personale, o verigă în lanț, o rotiță a angrenajului traversînd toate încercările cu **voluptatea identificării.** Maria Suru s-a aliniat rîndurilor indivizibile, n-a simțit ispita, n-avea timp să se privească în oglindă, convinsă fiind de originea vinovată a plăcerilor. Pentru eroina lui Daniel Drăgan, închisă între zidurile principiilor, departe de freamătul vieții, amorul era o realitate (ceva natural, „așa ca piatra") dar nu o necesitate. Maria Suru crede în „mecanismul perfect proiectat", precizia îi definește drumul vieții, nici o dezordine nu are cum pătrunde în acest scenariu impecabil programat.

Roman al unei epoci, cartea lui Daniel Drăgan își prelungește raza investigației în contemporaneitate. Scriitorul pare degajat, e departe de crisparea redactării, are un ton bonom, dă pagini colorate, suculente, atent fiind la limbajul străzii (vezi internarea lui Lică Gurici la Spitalul uzinal, aventura Norei la Ghilodeni, ș.a.); sau își probează disponibilitatea în irizările fabulosului (a se vedea prezența medicinistului Augustus Marchidan în jungla de apă și stuf a Deltei, întîlnirea cu tătarca, etc.) Confirmîndu-i ascensiunea, ultimele romane ale lui Daniel Drăgan dau seama — la modul spectaculos — de traiectoria unui scriitor, decantînd inițial faptul brut cu ochiul multifațetat al reporterului și developîndu-și acum virtuțile în spațiul fantasticului.

Seria sa romanescă (întreruptă în 1984 cu **Mărgele roșii,** un volum adunînd proze scurte și anunțînd virajul) lua probe din imediata noastră apropiere. **Iată, Doi ori doi** (1978) se vroia o carte despre „dinamica socială". Prozatorul explora secvențial viața uzinală, sonda mediile de impact (expuse hibridării culturale), investiga „uzina-caracatiță" și armata travestiților. În prelungirea acestor preocupări, în **Oceanul** (1980) Daniel Drăgan afirma net: „uzina e un ocean" (p. 72). Aceeași Mița, cu destinul ei „ricoșat" căprărește, același director Bică cu vocația deciziei (apărînd necesitatea) folosește „cricul minciunii"; lîngă ei, foiala personajelor pitorești (Radu Nicolae — Kent, Ghiță — Contra, Rilă, Sic ș.a.) într-un caleidoscop care promitea romanul-sinteză, absorbind — pe liniile de forță anunțate — acest copleșitor material epic.

Ursa Mică (1985) încercuia printr-o lungă rememorare viața constructorilor nomazi. Daniel Drăgan pune sub lupă seismele sufletești, timpul critic al „ciocnirii" lumilor, întreprinde excavații de epocă, descrie marile eșecuri. Viața ca angrenaj perfect (așa cum o concepea, am văzut, Maria Suru, cea fără „o lacrimă de umor") ascunde, de fapt, fisuri, crize de încredere, cheamă capitalul secret de sentimente. Constructorii barajului, cotropiți de patima meseriei, retrăiesc anii cei tineri și fierbinți; o parte din ei rămîne acolo, în pieptul barajului. Miniromanul lui Daniel Drăgan reface abisul unei vîrste, plonjează în spațiul memoriei, amestecă invazia amintirilor în plasma fierbinte a imaginației. Ziaristul Sorin Petreanu, cu fibră de visător, revede locurile trăind în așteptarea lui Vintilă: „te-am creat — se mărturisește el — pentru că aveam nevoie de tine". Apelul memoriei, retrăind vîrsta unei copilării alungate, aducînd în scenă chipul învățătorului Nanu Pandele, ne aruncă într-un hățiș epic. Dar poveștile sunt legate; nici o poveste — ne asigură Daniel Drăgan — nu vine singură. Sorin Petreanu se prezintă la această bancă a timpului, vrea ca adevărul să nu moară. Supus cîndva unor demascări (înscenări), refuză toboganul mincinos, vrea să nu devină „sicriul adevărurilor pe care le-a adunat".

Dacă **Tare ca piatra** era o carte recapitula-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 4-a

Un clopot scufundat

De la experiența noului roman, nimeni nu mai poate fi surprins de varietatea formelor romanești, de extraordinara proliferare și labilitate a formulelor lui. N-am fost de aceea mirați că un bun cunoscător al acestor forme, ca timișoreanul Livius Ciocârlie, ne-a propus acum cîțiva ani un adevărat experiment în acest domeniu, romanul-„interloc" **Un Burgtheater provincial,** în care tehnica reconstituirii istoriei unui oraș se împletea în mod insolit cu ex-hibarea unor jurnale naive, stîngace și agramate de școlar. Acum tehnica de acolo e reluată și îmbunătățită pe linia sofisticării ei, printr-o vizibilă amalgamare de procedee și trucuri diverse, de la camuflarea voită a scriitorului în spatele unor măști abil confecționate, pînă la „jocul" rafinat cu sinceritatea și literatura experienței și, de aici, cu pastișa și parodia. O legătură în acest sens cu experiența școlii de la Tîrgoviște poate fi oricînd făcută dacă nu cumva vrem să mergem mai departe spre Camil Petrescu și Mircea Eliade. În timp ce acesta din urmă ne oferea la un moment dat jurnalul unui roman, Livius Ciocârlie ne oferă mai degrabă **romanul unui jurnal,** căci întreaga strategie a naratorului aicea stă: în modul în care țese firul povestirii, alternînd-o cu un comentariu ad-hoc asupra celor scrise cu o zi sau cu o dimineață înainte (era să zic **seară,** dar timpul de lucru al scriitorului e dimineața de la 5 la 8 !), cînd cu chef de lucru sau nu, el se așează automat la masa de lucru scriind cele cîteva pagini (sau rînduri) obligatorii, pe care a doua zi le recitește, corectează, suprimă, și le însoțește cu un comentariu de rigoare, în funcție de ideile care-i trec în cap în acel moment. Tehnica este cea a viermelui de mătase, ce se înfășoară strîns în propria sa plăsmuire, „autobiografia" personajului devenind pînă la urmă o uriașă gogoașă care îl învelește protector, izolîndu-l perfect atît de lumea dinafară cît și de propriul eu.

Romanul lui Livius Ciocârlie nu are personaje la modul tradițional, nu e o construcție, ci **un continuum,** aglutinînd pointilist episoade și nuclee narative diverse, apelînd la colaje, memorialistică, inventar, fișe de caracterizări, fragmente de jurnal, comentarii legate de istoria orașului și a străzilor, vecinii etc. El urmărește copilăria și adolescența naratorului, petrecute într-un oraș bănățean binecunoscut, precum și vacanțele la bunicii de la Eșalnița, sat acum dispărut sub apă, și în alte localități bănățene unde erau risipite rudele Ciocârleștilor și Albenilor. Farmecul povestirii constă,

Mircea Popa

Continuare în pag. a 7-a

MESAJUL DE ANUL NOU

adresat întregului nostru popor, la posturile de radio şi televiziune, de

TOVARĂŞUL NICOLAE CEAUŞESCU

Urmare din pag. 1

Iată de ce se poate afirma că speranţele popoarelor ca, în anul 1988, să se obţină noi paşi importanţi pe calea dezarmării nucleare şi convenţionale, pe calea destinderii şi colaborării, nu au fost împlinite.

Se poate afirma cu deplin temei că se menţine pericolul unui nou război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear, ar duce la distrugerea însăşi a vieţii pe planeta noastră.

Au continuat şi continuă experienţele nucleare. S-au produs noi arme nucleare. N.A.T.O. a discutat şi adoptat hotăriri cu privire la modernizarea unor serii întregi de arme nucleare. Continuă militarizarea Cosmosului.

În aceste condiţii, este greu de afirmat că s-a produs o schimbare radicală în viaţa internaţională. Dimpotrivă, subliniez încă o dată, şi trebuie să spunem cu toată claritatea — în spiritul înaltei răspunderi în faţa poporului nostru, a tuturor popoarelor — că situaţia mondială continuă să fie gravă. Este necesar ca acum, la începutul noului an 1989, să afirmăm cu deplină claritate că se impune intensificarea luptei şi acţiunilor hotărîte ale tuturor forţelor realiste, progresiste, antiimperialiste, ale tuturor popoarelor pentru a determina o schimbare fundamentală în viaţa politică internaţională.

Să facem astfel încît în anul 1989 să se realizeze noi acorduri şi înţelegeri în problemele dezarmării ; să acţionăm cu toată hotărîrea pentru încheierea tratatului dintre Uniunea Sovietică şi Statele Unite ale Americii privind reducerea cu 50 la sută a armelor nucleare strategice.

Să acţionăm, cu toată fermitatea, pentru oprirea oricăror experienţe nucleare şi a modernizării armelor nucleare care mai rămîn, pentru încetarea oricăror acţiuni de militarizare a Cosmosului.

Să acţionăm pentru folosirea Cosmosului numai şi numai în scopuri paşnice !

Să acţionăm pentru realizarea unor acorduri generale cu privire la eliminarea totală, în mai multe etape, a armelor nucleare, să facem totul pentru înteperea, în anul 1989, a tratativelor privind reducerea substanţială a armelor convenţionale, pentru realizarea unor acorduri privind eliminarea armelor chimice, pentru reducerea radicală a cheltuielilor militare.

România consideră că este necesar să se încheie, cu rezultate cît mai bune, în prima parte a anului, Conferinţa pentru colaborare, securitate şi dezarmare de la Viena, prin adoptarea unor asemenea hotăriri care să deschidă calea unei largi colaborări economice, tehnico-ştiinţifice şi culturale între toate popoarele continentului nostru.

Hotărîrile şi documentele ce vor fi adoptate să pornească de la realităţile epocii noastre, de la noile cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane, în general.

Ne pronunţăm pentru o Europă a colaborării egale între toate naţiunile, pentru o Europă a ştiinţei, culturii şi progresului economic şi social, a bunăstării şi fericirii fiecărei naţiuni, o Europă unită în diversitatea orînduirilor sociale, a naţiunilor libere şi independente.

România se pronunţă pentru realizarea, în anul viitor, a unor noi paşi importanţi pentru colaborarea în Balcani şi realizarea unei zone fără arme nucleare şi chimice, fără baze militare străine.

Să facem astfel ca, în anul 1989, să se realizeze acordurile şi înţelegerile existente privind soluţionarea unor conflicte pe cale paşnică şi să se treacă la lichidarea tuturor conflictelor pe calea tratativelor, să înceapă conferinţa internaţională pentru Orientul Mijlociu, să se asigure realizarea năzuinţelor poporului palestinian de a trăi în statul său propriu, în strînsă colaborare şi pace cu toţi vecinii săi.

Ţinînd seama de agravarea şi în anul 1988 a situaţiei ţărilor în curs de dezvoltare, de creştere a datoriei lor externe, România se pronunţă pentru o soluţionare globală — în cadrul unei conferinţe internaţionale, sub egida Organizaţiei Naţiunilor Unite — a problemelor subdezvoltării, a realizării noii ordini economice mondiale.

Este necesar să facem totul pentru participarea activă la soluţionarea problemelor internaţionale a tuturor statelor şi, în primul rînd a ţărilor mici şi mijlocii, a ţărilor nealiniate, a ţărilor în curs de dezvoltare.

Considerăm că este necesar să se acţioneze cu toată hotărîrea pentru creşterea rolului Organizaţiei Naţiunilor Unite, al altor organisme internaţionale, în soluţionarea democratică a problemelor complexe şi grave ale vieţii internaţionale.

România socialistă este hotărîtă să acţioneze cu toate forţele sale pentru dezvoltarea largă a colaborării cu ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, cu ţările capitaliste dezvoltate, cu toate statele şi popoarele lumii, pe baza principiilor deplinei egalităţi în drepturi, ale independenţei, suveranităţii, neamestecului în treburile interne şi respectării dreptului fiecărui popor de a-şi alege calea dezvoltării în mod liber, fără nici un amestec din afară.

Să facem astfel încît anul viitor să ducă la realizarea unor noi gîndiri şi concepţii politice, a unor noi acţiuni şi unei politici noi în viaţa internaţională.

Acum, la începutul noului an 1989, în numele poporului român, adresăm tuturor statelor şi popoarelor lumii chemarea pentru întărirea colaborării în vederea realizării dezarmării şi asigurării păcii, pentru încheierea secolului al XX-lea cu înlăturarea definitivă a multor probleme grave şi complexe care preocupă omenirea, pentru a intra în mileniul al 3-lea cu o perspectivă mai bună, fără teama dezastrului nuclear, din care să fie lichidată împărţirea lumii în bogaţi şi săraci şi care să asigure o deplină egalitate şi conlucrare între toate popoarele, în scopul progresului lor economico-social, al făuririi unei vieţi demne, civilizate, pentru toate naţiunile.

Dragi tovarăşi şi prieteni,
Cetăţeni ai Republicii Socialiste România,

Intrăm în noul an cu încrederea deplină în forţele poporului nostru, în capacitatea sa creatoare.

Pe baza realizărilor de pînă acum, privim cu încredere deplină în realizarea programelor de dezvoltare economico-socială, în victoria socialismului şi comunismului în patria noastră.

Să ne angajăm că vom acţiona, fiecare, în spiritul concepţiei ştiinţifice despre lume şi viaţă, a principiilor socialismului ştiinţific, ca adevăraţi revoluţionari, pentru creşterea răspunderii în muncă, întărirea ordinii şi disciplinei, a respectării hotărîrilor de partid şi a legilor ţării, că vom face totul pentru înfăptuirea neabătută a planurilor pe anul 1989 şi perfecţionarea activităţii din toate domeniile vieţii economico-sociale.

Fie ca Anul Nou pe care îl începem să aducă poporului nostru noi şi măreţe împliniri în toate domeniile de activitate, să asigure ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres şi civilizaţie, de bunăstare şi fericire a poporului, pe cele mai înalte culmi ale civilizaţiei socialiste şi comuniste, să ducă la întărirea şi mai puternică a forţei materiale şi spirituale, a independenţei şi suveranităţii României !

Fie ca anul 1989 să aducă popoarelor noi cuceriri pe calea dezarmării, pe calea păcii, a colaborării, a realizării unei lumi mai drepte şi mai bune pentru toate naţiunile lumii !

Cu prilejul Noului An, vă adresez, dragi compatrioţi, cele mai calde urări revoluţionare de noi şi importante realizări pe calea înfloririi continue a României socialiste, a colaborării şi prieteniei cu toate naţiunile lumii !

Vă doresc, dragi tovarăşi, din toată inima împlinirea tuturor năzuinţelor de mai bine, satisfacţii depline în muncă şi viaţă, multă sănătate şi fericire !

LA MULŢI ANI !

TOVARĂŞEI ELENA CEAUŞESCU, URARE CALDĂ DIN INIMA ŢĂRII

Exemplu luminos

Prin neobosita sa activitate, tovarăşa Elena Ceauşescu constituie un model de afirmare a energiei creatoare a femeii din România socialistă de azi, un strălucit exemplu de dăruire a aleselor sale calităţi umane, politice şi intelectuale, poporului căruia îi aparţine, naţiunii noastre socialiste.

Savant patriot, eminent activist pe tărîm social-politic, luptător activ pentru pace, pentru o lume mai bună şi mai dreaptă, afirmat în conştiinţa naţională şi a lumii pe calea muncii neobosite şi a marilor realizări, tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu reprezintă, pentru cei ce muncesc pe tărîmul ştiinţei şi tehnologiei, personalitatea de maximă valoare, de referinţă, spre care ne îndreptăm cele mai alese gînduri şi sentimente de profund respect şi gratitudine pentru tot ceea ce face alături de conducătorul iubit al naţiunii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, spre folosul şi binele ţării.

Sub îndrumarea nemijlocită a secretarului general al partidului a fost formulată o politică coerentă şi consecventă a ştiinţei şi tehnologiei, întemeiată pe noi principii de orientare şi criterii de apreciere a eficienţei, între care creşterea aportului cercetării şi ingineriei naţionale la îndeplinirea sarcinilor economice şi sociale. Un accent deosebit s-a pus pe capacitatea cercetării şi ingineriei proprii, de a reduce importul de produse şi de inteligenţă străine, precum şi de a lărgi posibilităţile de export, de participare a ţării la diviziunea internaţională a muncii şi schimbul mondial de valori.

Astăzi, în lumina Directivelor Congresului al XII-lea al partidului şi a Tezelor aprobate de recenta şedinţă comună a Plenarei C.C. al P.C.R., a organismelor democratice şi a organizaţiilor de masă şi obşteşti, ale programului ştiinţei şi tehnologiei naţionale pe perioada 1986—1990 şi în perspectiva anului 2000, dispunem de o viziune clară, de mare amplitudine în domeniul cercetării ştiinţifice ce exprimă înalta grijă a partidului nostru pentru sincronizarea intensei propăşiri a patriei spre noi culmi ale civilizaţiei socialiste cu cele mai noi cuceriri ale geniului uman.

Afirmîndu-se ca un cercetător de mare valoare pe tărîmul chimiei şi ingineriei chimice, şi totodată ca un factor activ de transpunere în viaţă a orientării partidului nostru, tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu s-a angajat cu toate forţele în realizarea unui proiect care a dobîndit o valoare exemplară pentru întreaga concepţie de organizare a cercetării româneşti. Această concepţie constă în integrarea organică a cercetării şi ingineriei chimice precum şi a învăţămîntului superior din chimie cu dezvoltarea industriei chimice naţionale.

Înfiinţarea Institutului Central de Chimie, din iniţiativa şi sub îndrumarea directă a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, care reuneşte toate unităţile de cercetare din chimie, reprezintă un autentic focar de progres al întregii ramuri, asigurînd o coordonare unitară a cercetării ştiinţifice în acest domeniu, în corelare cu programele de dezvoltare industrială, institut care a cuprins ulterior şi unităţile de inginerie tehnologică şi proiectare. Acest principiu de organizare care şi-a demonstrat eficienţa a fost extins în toate ramurile economiei naţionale.

În prezent, Institutul Central de Chimie cuprinde, pentru toate specialităţile, unităţi de cercetare, proiectare şi compartimente de cercetare organizate judicios, cu amplasament în cea mai mare parte pe lîngă marile platforme industriale, realizîndu-se şi integrarea cu învăţămîntul superior de profil, făcîndu-se astfel legătura între cercetarea fundamentală şi cercetarea aplicativă. Acest proces de organizare şi dezvoltare a activităţii, coordonat şi orientat de Comitetul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, personal de tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu, a condus la formarea unui puternic detaşament de cercetători, proiectanţi şi specialişti în toate domeniile actuale ale chimiei, care şi-a adus şi va aduce în continuare contribuţia la dinamica ascendentă a industriei chimice.

Primul Congres al Ştiinţei şi Învăţămîntului din noiembrie 1985, care a ales-o pe tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu în funcţia de Preşedinte al Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului, a reprezentat o nouă şi strălucită atestare a contribuţiei de excepţie, pentru afirmarea puternică a cercetării ştiinţifice şi tehnologice, pentru perfecţionarea continuă a învăţămîntului, a întregii activităţi de pregătire profesională şi politică a oamenilor muncii şi în primul rînd a tinerei generaţii.

Importantele rezultate obţinute de tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu pe tărîmul cercetării ştiinţifice şi ingineriei chimice şi în special în domeniul compuşilor macromoleculari şi-au găsit expresia într-o operă ştiinţifică impresionantă, care îmbogăţeşte literatura de specialitate şi sporeşte prestigiul internaţional al ştiinţei româneşti.

Sute de lucrări ştiinţifice publicate de prestigioase edituri, comunicate în reviste de profil de înaltă autoritate profesională sau la simpozioane şi congrese naţionale şi internaţionale, precum şi un număr însemnat de brevete de invenţii, materializate în tehnologii şi produse industriale, au adus tovarăşei Elena Ceauşescu respectul şi aprecierea lumii ştiinţifice.

Memorabilele expuneri făcute de tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu de la înalta tribună a Congreselor partidului, la plenare ale Comitetului Central al partidului, la Congresele Naţionale de Chimie, alcătuiesc o imagine grăitoare a activistului angajat în mod exemplar pe tărîmul politicii, ştiinţei, promotor neobosit al celor mai avansate şi eficiente direcţii ale cercetării ştiinţifice şi progresului tehnic din ţara noastră.

Prin cuvintele rostite în faţa unor prestigioase reuniuni academice din diverse ţări, se desprind noi idei şi accente ce întregesc cuprinderea dimensiunilor acestei personalităţi de înalt renume al vieţii ştiinţifice mondiale, strălucit exponent al angajării politice a ştiinţei româneşti în dezvoltarea multilaterală a ţării, în soluţionarea problemelor lumii contemporane.

În expunerea programatică a scopurilor şi sarcinilor Comitetului Naţional Român „Oamenii de ştiinţă şi pacea" al cărui fondator şi preşedinte este, tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu a înfăţişat pe larg concepţia călăuzitoare a luptătorului neobosit pentru afirmarea ştiinţei ca factor de dialog şi conlucrare, de înţelegere şi sporire a încrederii dintre popoare pentru făurirea unei noi ordini economice internaţionale într-o lume a păcii, mai bună şi mai dreaptă.

În ampla cuvîntare rostită la cel de-al III-lea

Ing. Viorica Fieroiu
preşedinte al Consiliului Ştiinţific ICECHIM

Continuare în pag. a 5-a

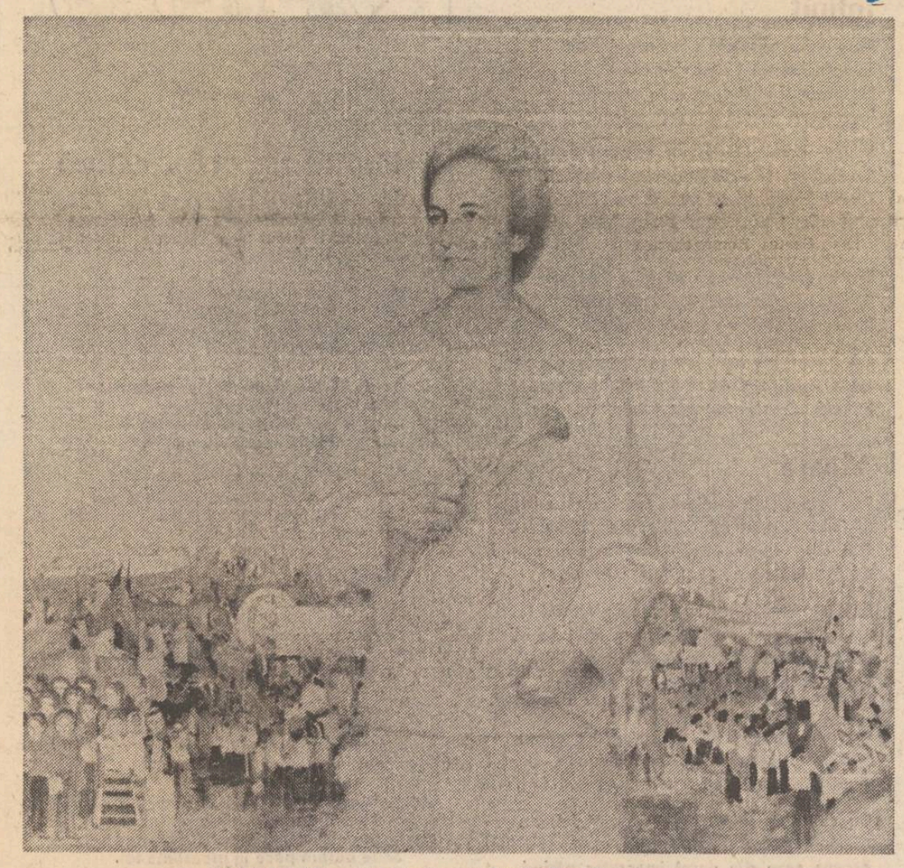

„Zi de sărbătoare" — tablou de Vasile Pop Negreştean

În slujba progresului

Chimia macromoleculelor s-a afirmat în cea de a doua jumătate a secolului nostru ca unul dintre cele mai dinamice domenii ale chimiei, atît în ceea ce priveşte cercetarea ştiinţifică fundamentală, cît şi ramurile corespunzătoare ale tehnologiei şi ingineriei. Materiale avînd la bază polimeri naturali şi, mai ales, sintetici au intervenit amplu în ultimele decenii în majoritatea sectoarelor tehnologice, provocînd mutaţii spectaculoase în astfel de aspecte importante, cum ar fi parţiala înlocuire a metalelor, au avut contribuţii esenţiale în realizări ale unor ramuri de vîrf ale tehnicii contemporane, precum construcţia avioanelor şi a vehicolelor destinate zborului cosmic, în obţinerea unor cantităţi îndestulătoare de fire, fibre şi elastomeri sintetici, în construcţia diferitelor proteze utilizate în intervenţii chirurgicale etc.

Tematica cercetărilor efectuate de tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu are ca obiect polimerii sintetici, abordarea fiind făcută interdisciplinar ; împreună cu colaboratorii, a iniţiat şi pus la punct metode de sinteză chimică pentru o serie de polimeri, a urmărit caracterizarea lor fizico-chimică, au fost elaborate tehnologii de obţinere a acestora la scară industrială, urmărindu-se totodată stabilirea parametrilor necesari, în ingineria chimică, la transpunerea proceselor de laborator la condiţiile producţiei.

În cadrul acestor studii s-a urmărit obţinerea de polimeri prin reacţii de polimerizare stereospecifică şi în emulsie precum şi prin procese de policondensare. De asemenea, a fost studiat efectul catalitic al unor complecşi, care constituie un factor important în reglarea cineticii respectivelor procese dinamice, precum şi proceselor de obţinere a unor polimeri modificaţi prin reacţii de izomerizare, substituţie şi degradare. Pentru caracterizarea compuşilor sintetizaţi au fost determinaţi unii parametri structurali şi au fost cercetate relaţii dintre structura moleculară şi proprietăţi fizico-chimice.

Numeroase lucrări au ca obiect studiul polimerizării stereospecifice a izoprenului, proces chimic care a permis sinteza cauciucului cis 1,4 — poliizoprenic, cu proprietăţi asemănătoare cauciucului natural, şi de aceea larg utilizat în industria de anvelope şi de articole tehnice. Cercetările cu caracter fundamental s-au referit la cinetica şi mecanismul proceselor chimice care duc la sinteza polimerilor, la relaţiile dintre structura şi proprietăţile lor etc., iar cele aplicative au privit optimizarea parametrilor de bază ai procesului tehnologic. În acest fel s-a elaborat tehnologia de obţinere industrială, în ţara noastră, a cauciucului sintetic cis 1,4 poliizoprenic, probîndu-se încă o dată că, în ştiinţă, practica constituie criteriul adevărului.

Studiul diferitelor tipuri de răşini de hidrocarburi constituie un alt domeniu de cercetare, urmărindu-se sinteza acestui tip de răşini, mecanisme de polimerizare ale hidrocarburilor, procese de modificare ale răşinilor etc.

Rezultatele acestor cercetări au constituit fie obiectul a numeroase brevete — unele aplicate la scară industrială în ţara noastră — fie au văzut lumina tiparului în periodice ştiinţifice din ţară şi de peste hotare, cît şi în 5 volume care au cunoscut şi numeroase

Prof. dr. docent Victor Em. Sahini,
membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Continuare în pag. a 5-a

Mîndrie

Femeie mîndră, suflet românesc
Tovarăşă de luptă, flacără vie
În tot ce e frumos şi omenesc
Şi-n al ştiinţei drum înalt — făclie,

Vă ştim din ani de luptă şi restrişti
Cînd vă gîndeaţi la epoca ce vine,
La anii cînd popor de comunişti
Vor stăpîni ogoare şi uzine!

Azi iată-ne: Vă spunem la mulţi ani
Tovarăşă de luptă şi de vise!
Ţară de muncitori şi de ţărani
Liberi urcăm spre zările deschise!

Tot ce-aţi gîndit alături de-un erou
Înfăptuim muncind în libertate!
Întru mulţi ani în evul nostru nou
Ţesut pe tricolor şi pe dreptate!

În semn de preţuire vă dorim
De ziua dumneavoastră, fericirea
Spre care din adînc viitorim,
Spre care din străbuni ne e menirea!

Dar mai presus de toate — a ceea ce creaţi
Şi făptuim cu toţii — partidul şi poporul :
De-a fi întotdeauna înalt peste Carpaţi
Şi curcubeul mîndru ne fie Tricolorul!

Rusalin Mureşan

Nemărginită dragoste

Comorile ştiinţei şi-ale firii
În nemărginită dragoste, în nemărginit
Destin.

Prea plinul inimii şi al iubirii
Spre lauda a tot ce s-a-mplinit
Şi implinim

De la fiinţa patriei
Fiinţa limpede-a gîndirii
Şi totul în nemărginită dragoste
Şi totul în nemărginit destin.

Stela Anchidin

Ianuarie de aur

În ianuarie, ninsorile dalbesc pragul anilor şi-n preacurata lor lumină se ivesc, întotdeauna, semnele de bineprevestitoare.

În calendarul de patrie română, ianuarie se scrie cu litere de aur ales din lumina aceea menită să dăinuie în istorie, aceasta fiindcă într-un ianuarie ni s-a născut conducătorul, aceasta fiindcă într-un ianuarie ni s-a născut cea care-i stă alături în fruntea ţării, în fruntea partidului.

An după an, aurul lui ianuarie sporeşte în strălucire, prin puterea gîndului lor. An după an, aurul din ianuarie sporeşte în greutate pe măsura faptelor acestor aleşi dintre aleşi.

Şi, iată, acum, cînd ajuns-am la o nouă cumpănă de ani, după străbună datină, cuvine-se să aducem cinstită urare, izvorîtă din curatul unei fiinţi de dor românesc.

Fiindcă auzit-am, şi depun mărturie cu glas ce l-aş vroi cît mai limpede şi mai puternic, pentru a răzbate pretutindeni, auzit-am, deci, şi repet :

...glasul copiilor patriei care, cum niciodată, sorb, însetaţi de febra cunoaşterii, înţelepciune, în lăcaşuri de învăţămînt mereu înmulţite, mereu crescute-n puterea lor de iluminare, fiindcă aşa a gîndit Ea, împărtăşindu-le tuturor iubire egală ;

...glasul mamelor patriei care, cum niciodată, au putinţa de a vedea cum cresc, viguros şi frumos, mlădiţele lor dragi, pentru că şi aceasta a fost grija Ei ;

...glasul tinerilor patriei care, cum niciodată, pot visa îndrăznet şi, mai cu seamă, pot cuteza spre înalte înfăptuiri, fiindcă pildă le-a fost tinereţea Ei, şi pildă le este tinereţea lucrării Ei de azi, lucrare spre folosul zilei de mîine, însufleţită de spirit revoluţionar şi întărită prin dăruire comunistă ;

...glasul oamenilor care pătrund tainele ştiinţei, învăţaţi de toate vîrstele care, cum nici-

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 5-a

Poem de înaltă sărbătoare

Poporul îşi sărbătoreşte munţii cu tot
avutul ţării, cu istoria de dincolo de timp
şi loc.
Iar dacă oamenii poporului sînt eroi,
cum şi istoria-i la fel, înşişi Carpaţii
României sînt eroi.
Ci, iată cu mîndrie şi omenesc avut de
hărnicie şi de rod,
la noi începe timpul de ianuarie cu
sărbătoarea vieţii Dumneavoastră —
suflet înalt şi nobil — eroic, brav destin —
tovarăşă Elena Ceauşescu, frunte-frumos
gîndind
şi devenind, astfel, fiinţă de renume
mondial.
Lumina cu ştiinţa se îmbrăţişează,
devin coloană nesfîrşită într-un timp
de aur,
cînd înşişi munţii sînt eroi,
ca oamenii acestui timp de la al IX-lea
Congres încoace;
cînd înseşi riurile României, rodul ei
întreg,
clipă şi oră, zi şi an, decenii —
suflare din suflarea ţării sînt,
în pace demnă şi în libertate demnă
ctitorizînd acest pămînt;
suflare din suflarea, demnitate din
înalta demnitate
a Partidului Comunist Român şi-a
marelui său conducător
erou — tovarăşul Nicolae Ceauşescu, sînt:
lumină şi înaltă dăruire
din însăşi viaţa Dumneavoastră,
tovarăşă Elena Ceauşescu, sînt!

Destin lîngă destinul României :
destin lîngă destinul întregului popor
şi-al devenirii sale;
destin lîngă destinul marelui întemeietor
Nicolae Ceauşescu,
v-aţi dăruit şi inimă şi cuget,
viaţă şi putere, deceniu cu deceniu,
încă din copilărie.
spre devenirea anilor înalţi
din epoca de azi.

Ion Cringuleanu

Se vor petrece toate

Se vor petrece toate
Și lanuri și livezi
Pietrele riului poate
Și pilcul acela de iezi

Umbrele serii și pașii
Colina rămasă sub ani
Va urca sub un fulger
Pînă sus in castani

Numai un murmur
Curat și pierdut
Te va face să bănui
Pădurea ce nu s-a născut

Aud în geam

Aud in geam cum bate toamna
Cu degete subțiri de vint
De șoaptă mi se face teamă
Să nu se schimbe in cuvint

O, ar putea răni rostirea
Numelui tău un zbor un gind
De funiile ploii atirnind
Își duce vara ultimul ei strigăt

În care stea

In care stea e-amurg și-n care
Va veni ora să apui
Impătimit ca o-ntrebare
Din tot ce e din tot ce nu-l

Că-n locul urmei va rămine
Nedefinită o tăcere
Durerea lacrimii din ochiul
Ce nimănui nimic nu cere

Ca o mătase

Ca o mătase fără foșnet
Trecu umbra ta peste ginduri
Cu miinile ușoare
Ca un murmur
Căutam orizontul din care veneai
Ori poate vintul acela
Cu stolurile lui
Impinse spre colină

Și nu mai intrebam.

Intrebările ca un singe străin
Colorau zilele
Anii

Emil Dreptate

Trece Poetul

Prin satul —
Lacrimă fără somn,
Trece Poetul
Și veșnicia
Îi salută tăcerile.
Pe lespezi de vatră
Se-așează
Și-n rădăcini,
În taină — părinți
Singerează.
Semn de-ntrebare rămine
Peste lumina
Verii de noiembrie,
Stea arsă de „marea trecere".
În necuvint se coboară
Curcubeu
Lebădă-n patria de cuvinte.

Dă-mi mîna

Dă-mi mina pînă cind
din clepsidră
mai picură așteptare
și nu devin frunză
în toamna noastră.

Dă-mi mina pînă cind
nu mă pierd în tăcere
lîngă privirea ta,
nu imbrac
hainele nopții
și în numele meu
nu se face tirziu,
mult prea tirziu.

Pînă cînd în clepsidră
mai sînt cuvinte,
dă-mi mina, IUBIRE !

Ion Radu Zăgreanu

Dorință

Doream să scriu un poem
care să mă privească zimbind
cu ochi mari și limpezi,
un poem fericit că mă vede
să-mi întindă miinile
un poem care să plingă
dacă nu sînt lîngă el
și căruia să-i fie dor de mine ;
un poem să gingurească
și-apoi să păsească nesigur
strigindu-mă, strigindu-mă...

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» BISTRIȚA NĂSĂUD

Un gînd frumos

Prezenți ca și altădată în locuri unde concursul național de poezie „George Coșbuc" a avut ca momente de referință invocarea limbii române și rostirea tradiției atit de puternice și tulburătoare în tot ceea ce exprimă ea, pe meleagurile năsăudene, la Bistrița și în alte împrejurimi, membrii cercurilor și cenaclurilor literare din această zonă a țării se încredințează azi, din nou, paginei revistei noastre. Unii dintre ei sînt abia la început de drum, alții au acest **început** fixat undeva cu mulți ani în urmă, sînt prezenți în publicațiile literare, au cărți sau se află în pragul debutului editorial. Un climat aparte, de sinceră și firească preocupare pentru frumos, pentru creație îi alătură dincolo de profesii și preocupări. De fapt, profesia lor, cum le place uneori să mărturisească, este aceea de iubitori de literatură. Nu, nu este doar modestie aici, sau dacă ar fi să fie doar modestie, aceasta este probabil puțin polemică, este distanța pe care și-o iau în primul rînd față de ei înșiși, ferindu-se de capcanele unor orgolii și vanități care, în materie de creație, s-a văzut de atitea ori, pot să ducă și duc cel mai adesea la abolirea onestității și a caracterului. Ei, acești oameni, scriu dintr-o mare dragoste față de scris, față de limba română. Cu mijloacele și înzestrarea pe care o au dar care nu poate fi confundată și nici contrafăcută pentru că ei sînt ei, au un sentiment aparte al istoriei, al locurilor în care viețuiesc. Scriu, scriu probabil mult, și încearcă să publice. Nu-i curtează revistele, deși ar avea de ce. Emil Dreptate, Luca Onul, Gavril Moldovan, Al. Cristian Miloș, Olimpiu Nușfelean, Ion Moise, Ioan Borșa sînt nume în jurul cărora a început să se constituie deja o biografie. Le urmează Traian Săsărman, Ion Radu Zăgreanu, Doina Trandafir, Rodica Pop, Al. Dura. Și vor veni, desigur, și alții. Cîți vor veni, cîți vor rămîne, asta rămîne în răspunderea cenaclului și nu numai a lui. Rămîne, în primul rînd, în răspunderea fiecăruia, în răspunderea propriei vocații, a propriei chemări. Un cenaclu poate individualiza destinele numai în măsura în care acestea au o sinceră și evidentă chemare spre creație. Dar, dincolo de toate acestea, el poate fi o școală, o adevărată școală în care se poate preda lecția iubirii față de literatură, a iubirii față de cultură. La Bistrița-Năsăud sînt toate semnele acestei atît de generoase și mereu necesare profesii. Să-i ascultăm, în această pagină, pe cîțiva dintre cei ce se dăruie acestei pasiuni și să le trimitem, acum, la început de an, un gînd frumos.

A.I.Z.

Nedumerire

De ce plouă în mine culori
ce mi se-aprind frenetice în suflet ?
de ce mă absoarbe ceața
simțirilor trezite și flăminde !

e ca și cum o forță supremă
a decretat pentru sufletul meu
stare specială de iubire

Rodica Boșca-Pop

Infinit

E-un univers nostalgic în fiece dorință
Și-n fiecare clipă-i un vis nedeslușit,
Natura mai păstrează ceva nebănuit
În marea-i risipire din veșnica-i ființă.

Privind nemărginirea ne adincim nesațiul
Cu simfonii de stele din galaxii gigante,
Dar Osiris nu este și nu mai e nici Dante
Și-n infinit chiar timpul s-a contopit
cu spațiul.

Rivnita semivirstă pe rînd noi o gustăm
Sublim ne pare cerul deși-i nedefinit
Și-această reverie ne face să uităm,

Că starea noastră-i jocul ce soarbe din zenit
Iar universul straniu ce-n suflet îl purtăm
Spirală infinită-i zburînd spre infinit.

Vioara

Prin trupul meu copile, tu treci ca un mister
Și imi aduci în taină mereu descătușarea
Din care crește nimbul zăpezilor și marea
Cu simfonii eterne ce sufletul mi-l cer.

Suavă și blajină, tu poți să stingi dureri
Și să deschizi spre viață comorile iubirii
Cu armonii ce mișcă întreagă lege-a firii,
De n-ai fi tu pe lume, nu știu
de-ar fi plăceri.

O vrajă necuprinsă îmi farmecă simțirea
Și-adincurile mele vibrează nesfîrșit
Cînd imi atingi auzul și sufletul mi-l furi,

Cu cintecele tale mi-am răsfățat iubirea
Și căutînd misterul, în tine-am regăsit
Ascuns ceva din dorul imenselor păduri.

Ioan Borșa

Fîntînă-n patrie, adîncă

Transilvanie, mama mea cea bună,
Vremea-i de-a-ndemna pădurile-n cetate
S-asculte-n zori și pe sub lună
Clopotul Unirii care bate.

Maramureșul ți-a scris în dar
Roiuri de mirese din fîntînă
Peste munții tăi să zămislească iar
Pruncii din Unire care-or să rămînă.

De pe Mureș, de pe Someș și de Sus
De la Rodna curg în nemurire
Tumultuoase fluvii fără de apus
Toți munții și copacii-s la oștire.

Transilvanie, maica mea dintîi
Lumea de-o să crape-n colți de stîncă
Sfîntă pentru noi Tu mai rămîi
Și fîntînă-n patrie, adîncă.

Colind

Fluiera lui Iancu ninge peste țară
Iar, ca o străveche datină din noi,
Fluiera lui Iancu amiroase-a vară
Peste lutul țării mingiie cu ploi.

Fluiera lui Iancu stă de-o veșnicie
Cumpănă de vise pe pămînt natal,
Îi sorbim cu toții apa sfîntă, vie.
Fluiera suspină și-amiroase-a val.

Fluiera lui Iancu cîntă în istorii
Flacăra dreptății deșertată-n noi
Și țăranul piinii și rotundul horii
Scrie despre pace în preasfinte foi.

Fluiera lui Iancu ninge peste țară
Iar, ca o străveche dragoste-n cuvînt,
Fluiera lui Iancu amiroase-a vară
Și se-aud albastre stele pe pămînt.

Traian Săsărman

Vas de Cucuteni

În pămînt de milenii
supraviețuind tăcut

al cioburilor duh se-alcătuia
răsădind viață-n trupu-i sfînt

generație de generație din răsputeri
alipirea cioburilor lipsă
ne dureau epocile de-atita efort

luam o luncă un deal
le lipeam la loc una de alta
prin goluri largi ploua și se zăreau noi lupte
săgeți și călăreți umplînd pămîntul

abia puneam la loc o apă un munte
că iar năvală dau în hoarde
și nedreptăți și patimi și amurg

prin văi tutunul se scumpea de tot
adunam cu mina picurii de ploaie
incercînd naturii să-i găsim un rost

neantul se zărea prin cioburile lipsă

și totuși vasul retrăia
duhul lui prin văi cobora
cu al culorilor trecut

alb roșu și spirale închipuind
o nesfîrșire

columnă infinită
din neam izvorînd
din izvor izvorînd

pînă azi.

Arînd în țara toată

Țarina cu care în acea zi trăiam
avea pămîntul reavăn și bălan
cîndva fusese fund adînc de mare
ce se-arcuia între Carpații nenăscuți
și mare

pămînt care urma să fie-al meu
ființă dragă lut și minereu
viitoarea holdă tresărea
în bobul ce murind năștea

gliei rob apoi stăpîn i-am fost
un trup de stea ce-l știu și pe de rost
tărîm zvonind a piine și dreptate
încă din vremuri mult îndepărtate

negre păsări în văzduh pindeau
pe unde valurile cu mii de ani în urmă
fosneau

să aruncăm sămînța milenară
arînd cu tata ctitoream o țară

florile cîmpului ca jarul luminau
aram și semănam aram și semănam
pe un tăpșan ce din istorii vechi
ni-l presimțeam al nostru-n veci de veci

aram cu-aratru țarina țărani
cu boi despotcoviți cu boi plăvani
în miezul erei ne cădea monada
sămînța-nvrednicea în timp plămada

și Transilvania vuia de pluguri
stăpîni nu mai aveau ce prinde-n juguri
la Alba se-arăta sonor un gînd
ce și l-au pus strămoșii rînd pe rînd.

Gavril Moldovan

Orașul

În orașul cu o mie de turle
haina hulubilor o îmbraci întinerind
ai vrea să prinzi lumina în căușul palmei
ai vrea muzica sferelor
să o aduni într-o picătură de rouă
cum sufletul
în puful păpădiilor
niciodată mai galbene nu au fost
zilele ca acum
vitraliu cu Van Gogh
viața
ca un arc vibrînd
în curînd poetul înzăpezit în copca frunzei
de acolo își rostește crezul
în curînd
orașul cu aorta deschisă
și ochii
cum fîntînile arteziene

Urnire

Cine ești tu
Naussica
ziua cînd înfig cuțitul
în stilpul casei
țărmul mării
infinitul meu viitor
trezesc ciocîrliile din cîmpiile verzi
ale orașului
pînă la tîmplă stau
și-n ochi
nimic nu-i mai vizibil
decît umbra ta

Radu Lucaci

Întîlnirea cu fluviul

O, ne-a fost dat și nouă să întîlnim
De multe ori fluviul acela amar
Întorcîndu-se apoi în bucurie.
Aceeași senzație s-o fi avut atunci
pe Cîmpia Cetății
Călător al timpului printre fețe dîrze
și cămăși albe
Zburînd aici de pe Columnă.
Azi cînd iau în mină bătrîna pînză tricoloră
Un viscol de mii de inimi începe a-mi vorbi.
Ninsoarea înverzește
Cuvintele de ieri, de mîine.
O, ne-a fost dat și nouă să întîlnim
Fluviul acela amar scăpat de sub roțile
istoriei
Roata căruței blîndă a fost roata de carne
a lui Horea
Și cîte alte pustiiri pe malul lui.
Pe-adîncul apei
Soarele rostogolindu-se
În straie mioritice,
Și el ne-a fost dat nouă.
Ninsoarea înverzește
Cuvintele de ieri, de mîine.
Din ceruri Zamolxis ne privește,
Înțelepciunea lui ascunsă în părul alb
Și-n florile dumbrăvii
Preface bătrînii aceia în copii
Ca într-un mare joc al Viitorului.

Pînzele sus, Limbii Române!

Pînzele sus, Limbii Române !
Cuvintelor ce înverzesc copacii și puii
păsării,
Și taie cum cuțitul piinea de grîu, bogată.
Acolo în țăria ei senină
Să ne rămină chipul și piatra
de construcții,
Săgeata și iia înflorită.
Oglindă-a timpului și-a cărții.
Pînzele sus, Limbii Române !
Botezătoare slove arzînd în iarba
de mioare,
Sărutul dat miinii de învățător și munților.
Focul. O, focul !
Și respirația-i de zeu cum nemurește gura...
Sus pînzele ! Sus visele ! Vocalele-n înalt !
În Dunăre cai roșii, galbeni și albaștri
Ne scriu povestea.
Pruncii înalță școli de miere și răsărit,
Rotirea anotimpurilor și cruci de cimitire.
Pînzele sus, Limbii Române ! Limbă
a soarelui, a greierilor,
A busuiocului...
Curajului, tristeții ei, locului său în Babilon,
De luptător armurii și de rege
ce ne numește.
Mamă veghindu-ne, aer romantic,
Cer și pămînt statornic într-o nuntă,
Călătorind,
Călătorind în corabia Luceafărului !

Alexandru Cristian-Miloș

Ca o magnolie

Și ai venit ca o magnolie
Cu primăvara plouindu-ți prin păr
Ai trecut pragul casei noastre sărace
Aducînd cu tine parfumul din cîmpuri

Singurătatea mea s-a luminat
Ca o țarină la plecarea iernii
Pereții m-au slobozit din chingile pietrei
Și cărțile s-au retras în rafturi

— E primăvară, ai spus. Vor veni
iar umbrele,
Vechile umbre care mă tulbură
— Nu-ți fie frică. Vor înflori castanii
După mesele vom citi în parc

Seara vom asculta Patetica
(Plinsul) plinsul pînă la bătrînețe
Sonata Lunii (Zborul albastru)
Nu-ți fie frică. Vom supraviețui umbrelor.

Victor Știr

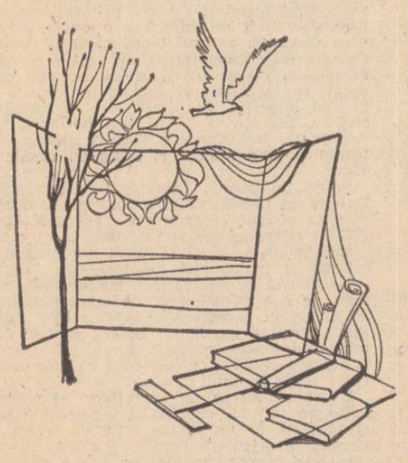

Desene de Ilie Florin

Cumințenia cuvîntului

În poemul „Brâncuși", Luca Onul are o strofă ce ar putea fi o emblemă a poeziei sale din volumul **Zăpezi de sprijin** apărut recent la Editura Dacia, Cluj-Napoca. Cele patru versuri ale strofei în cauză : „Pietrele, pietrele, / În palma-i fierbinte / Erau incantații / Fierbinți de cuvinte" sînt un eșantion relevant ce conturează acest univers de gîndire și simțire adîncă, într-o poezie a incantațiilor duioase ori a misterului solemn. Primul ciclu al cărții, intitulat **Zăpezi de sprijin**, debutează cu poezia „Remember", finalizînd cu o strofă concludentă în sensul celor spuse mai sus : „Să ne-amintim prin ierburi de părinți / Cînd ne-am muta-n lucernă și trifoi ; / Iar fiii noștri zilnic vor asterne / Un fin brumat de liniști peste noi". Într-un „Sonet" este percepută „O ninsoare ca un dor de țară : / Pe care EMINESCU ne-o trimite !" Într-un loc, poetul folosește asocieri de cuvinte cu totul insolite : „Să recunoaștem, totuși, în cazemata florii / Se vor întoarce cruciade de copii" iar în altul atrage atenția unui lector imaginar că „Un poem despre fragi, / Zmeură sau despre melci, / Îți poate adora numele / Pînă la incinerare, / Cînd mierea este / Un fel de spasm al luminii" ultima imagine fiind excepțională prin plasticitatea comparației. În textul intitulat „Poem", Luca Onul își vede pe rînd preschimbați bunicul într-un „braț de fin sub pomii din livadă", tatăl într-un „braț de fin sub piersicii de aur", iar mama e ca „un braț de-otavă sub caiși de spumă," pentru ca în final să conchidă : „Un braț de fin și unul de otavă, / Un altul de lucernă sau trifoi ; / Aceștia sînt strămoșii noștri care / De două mii de ani inspică-n noi..." Consider că această ipostază a poeziei sale este numai un campament valabil doar un anotimp. În majoritatea celor aproape 60 de poeme ale cărții sale, concepute în manieră clasică, Luca Onul pendulează între amploare și concizie. Între gestica largă a retoricii și delicatețea unei șoapte. Primul aspect e ilustrat de cel mai lung poem al cărții, intitulat „Imn către Eminescu", unde este foarte vizibilă o anume cădere în ambuscada vorbelor mari. Voi lua ca exemplu o strofă, la întîmplare, din cele 22 ale poemului, spre a dovedi că nu se poate justifica estetic : „Iar ființa Ta ce doarme pe vulcani / E muzica în care-aud cerescul / Și sacrul grai ce tună peste ani : / «Deschideți raiul, intră Eminescu !»". Al doilea aspect, din fericire predominînd asupra primului, dă măsura talentului, atît cît e, prin care Luca Onul știe să-și adjudece poezia.

Poemul titular al cărții, pe care îl voi cita integral, ne oferă singur prin valoarea sa estetică deosebită, dovada autenticului filon al poetului : „E cald în catedrale de cireș, / Cînd ninge-n mănăstirile de vișin, / Iar prin supapa ierbii poți să ieși, / Spre marginea zăpezilor de sprijin. // Cînd sună cornu-a lungă vinătoare / Prin anotimpuri care se divid, / Tu tragi cu muguri după căprioare / Rănind zăpezile ce ard în vid." Al doilea ciclu al cărții se intitulează **Întrebări puse vîntului** și este cel mai extins conținînd destule poeme în care Luca Onul este în măsură să confere funcții expresive noi cuvintelor ca orice poet adevărat care știe că poezia nu este doar un mijloc de transport în comun al cuvintelor.

Fie că adoptă ritmuri populare specifice folclorului ca în „Doină", fie că impune viziuni integratoare ca în „Aventura Rugului" sau „Orga nopții" în momentele sale faste, Luca Onul este poet de aleasă simțire, memorabil, surprinzător de nou, chiar dacă arsenalul mijloacelor sale poetice este de factură clasică. Dacă Platon spunea despre poezie că ar fi **„acel ceva plăpînd, înaripat și sacru"**, atunci pot spune că poezia pe care o scrie acum Luca Onul, prin caracteristicile ei de bază, se poate încadra perfect în această definiție, cu observația că aceste caracteristici se apropie mai mult de poezia lui Serghei Esenin decît de cea a lui Mihai Eminescu. De fapt poetul însuși o spune indirect într-o strofă : „Știi, Ana, a murit Esenin și de atunci în frac de gală / Statul de gheață se tot plimbă prin trupul meu fără motiv, / Blazonul lor e ros de vinturi și de-o tristețe ancestrală, / Cînd mă copilăresc prin burgul în care ard definitiv." Poemul „Aventura rugului", citat deja, se încheie cu o strofă definitorie pentru arta poetică la care a ajuns pînă acum Luca Onul : „Să nu spui că mi-e gura sipet cu giuvaere, / Și c-acest fel de-a plînge chiar eu îl inventez, / Cît timp înțelepciunea de a vorbi-n tăcere / Prin ruguri de cuvinte, e singurul meu crez." Pentru noi nu poate fi altă cale decît să încuviințăm crezul poetului.

Vasile Bardan

Viața e totul

Urmare din pag. a 2-a

tivă, mixînd teme reluate, luminate din alte unghiuri, veritabilele obsesii ale lui Daniel Drăgan țișnesc în **Ursa Mare** (1988), o carte a întrebărilor tulburătoare. O carte obsesivă, o evocare recunoscută ca atare, populată de stafiile memoriei, purtînd spre noi ecouri livrești. Prozatorul adună în chenarul unei epoci o ploaie de întîmplări, montura în context vădind o permanentă alternanță a planurilor, interes pentru „mica istorie" și, în egală măsură, pentru „cazierul" epocii. Se confirmă apetența pentru fantastic, pătrundem în latura mitico-magică a imaginarului, dincolo de „invelișul comun al lucrurilor", pipăind căile cunoașterii. Arania este un loc magic, o „gură de rai flămîndă". Ciudata **Ursa Mare** cultivă ambiguizarea, suspendă cronologia, abolește distanțele, aburește ecranul narativ ; vorbește despre o vreme „tulburătoare și eroică" chemînd la rampă un **eu scindat**. Prozatorul rivnește nu cronologia cît înțelesul, „mărturisirea înțelesurilor". Saltul peste timp, teroarea amintirilor, vibrația afectului, supremația visului amestecă acest polen epic într-o existență divizată, „zărită cu gîndul", în care întîmplările trec din una în alta. Fiindcă fantoma Mariei Suru — celebra eroină traversînd epica lui Daniel Drăgan — bîntuie și aici, aflîndu-și replica masculină : Radu Nicanor, „asul", un profesionist al puterii, purtîndu-și nimbul eroic, excesul său de zel alungînd „întrebările sterile". Iar dacă cei poposiți în Arania (cercetătorii veniți să dezlege „cazul Sim") cer „mai puțină poezie", romanul însuși caută „măsura basmului". Sim vrea să-și citească sufletul, multe pagini cresc la granița literaturii S.F.

În fine cîteva vorbe și despre **Efracții**, un viitor roman din care prozatorul a publicat numeroase fragmente prin reviste. Aici este folosită aceeași „rețetă". Adică, același balans epic, slujind ambiguizării, convergenței „lumilor". Pe un suport monografic (e vorba de mina din Baia de Jos) prozatorul adună destine în conflict, propunînd un erou puternic, plin de neastîmpăr — Vică Dodolocea, „ursul blond". Și alături de el, Darina — o femeie de farmec robust, cu filosofie stenică, respectînd „voia atotștiutoare a naturii", luptîndu-se pentru „răscumpărarea" bărbatului (adică a lui Vică), scormonind „adevărul de dedesupt" ; sau căutătoarea de iluzii, o fantasmă în continuă remodelare, un „suflet candriu" oferindu-și colocvii de taină : Silvia Braniște, nepoata învățătorului Braniște Salvatorul, o ființă prismatică, doritoare a se afla pe sine. Un roman puternic, deci, care se vrea o jubilație a vieții ; **„viața e totul !"** vor spune protagoniștii cărții, căutînd „bucățele de adevăr", încercînd „să rupă visul", reinventînd toate gesturile lumii. **Efracții** pledează (patetic și tensional) pentru valoarea unică a existenței ; a trăi este o bucurie sau o datorie ? — iată întrebarea care revine laitmotivic, sigilînd o carte a destinelor risipitoare, vorbind despre poză, impertinență, candoare, tandrețe, iubire. O simfonie a vieții, Daniel Drăgan chemînd în sprijin realul caleidoscopic și breșele fantasticului, poemul naturist și radiografia socială. O carte care va confirma ascensiunea unui prozator, urcînd în top-ul criticii; un prozator care nu uită că a debutat cu versuri (v. **Cuvinte despre fericire**, în **Gazeta Literară**, 1954) și care a rămas poet. Proza sa dovedește apetit sociologic dar și — cum inspirat nota cineva — o mare „sete poetică".

Concursul interjudețean „TRADEM"

● Cetatea Băniei a găzduit cea de a XIV-a ediție a Concursului interjudețean de creație literară „Tradem", manifestare tradițională organizată de Societatea literar artistică „Traian Demetrescu" a Centrului de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" al municipiului Craiova.

Din suita de manifestări organizate, în acest context, se desprind : dezbaterea intitulată **„Poetica evenimentului"**, pe tema condiției poeziei de inspirație patriotică, dedicată aniversării a șapte decenii de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, la care au participat criticul literar Ovidiu Ghidirmic, conf. univ. dr. Ion Pătrașcu, poetul Dan Lupescu, redactor la ziarul „Înainte", poetul Florea Miu, redactor la Editura „Scrisul Românesc", poetul George Popescu, redactor la revista „Ramuri", poetul Nicolae Petre-Vrînceanu, instructor la Comitetul județean de cultură și educație socialistă Dolj, prozatorul Jean Băileșteanu, de la Biblioteca județeană, Ion Budărescu, secretar al Societății organizatoare, simpozionul **„Traian Demetrescu — un model de precursor în literatura română"**, care a beneficiat, printre alte participări, de prezența prof. univ. dr. doc. Constantin D. Papastate, exegetul lui Tradem, conf. univ. dr. Ion Pătrașcu, președintele Societății, și criticul literar Ovidiu Ghidirmic, cercetător științific la Centrul de științe sociale din Craiova.

Juriul Concursului de creație literară a acordat următoarele premii și mențiuni pentru poezie : Marele premiu — Premiul „Tradem" — Marian Ogescu, Pucioasa, jud. Dîmbovița ; Premiul Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Dolj — Gheorghe Borovină, Brăila ; Premiul revistei „Ramuri" — Ilie Gîrcoveanu, Corabia, jud. Olt ; Premiul ziarului „Înainte" — Ilie Ștefan Antonie, Craiova ; Premiul special al juriului — Carmen Aurelia Rădulescu, Craiova ; Mențiunea revistei „Ramuri" — Maria Calciu, Slatina ; și următoarele premii și mențiuni pentru proză : Marele Premiu — Premiul „Tradem" — Emilian Lupșa, Topliță, jud. Harghita ; Premiul Editurii „Scrisul Românesc" — Petre Prioteasa, Corabia, jud. Olt ; Premiul Bibliotecii județene Dolj — Nelu Tironeac ; Premiul special al juriului — Marin Dragomir, Craiova și Dumitru Gruia, Craiova, Dumitru Bălă, Virtop, jud. Dolj — mențiunile Societății „Tradem".

CTITORIILE ŞCOLII ROMÂNEŞTI

În anii care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, ani inscriși sub arcul de impliniri măreț al Epocii Nicolae Ceaușescu, învățământul românesc a inregistrat un extraordinar salt calitativ, concretizat in inalta pregătire multilaterală a unor promoții de tineri capabili să-și asume un rol decisiv in toate domeniile de activitate. Invățământ-cercetare-producție, triada care a generat un climat de emulație continuă, o adecvare continuă a cunoștințelor teoretice la realitatea construcției socialiste. In fiecare din evoluțiile școlii românești, in racordarea sa organică la cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale, recunoaștem strălucita contribuție creatoare a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu ale cărei orientări au imprimat un curs mereu ascendent calității învățământului de toate gradele. Vorbind astăzi despre incontestabilul prestigiu al școlii românești in lume, despre succesele elevilor români in olimpiadele internaționale, aducem un inalt omagiu militantului comunist, savantului de anvergură mondială care veghează cu clarviziune și dăruire destinele invățământului nostru, tovarășa Elena Ceaușescu.

S-a intimplat ca in anii din urmă să le fiu aproape in unele din momentele lor cele mai frumoase, cind, printre zimbete fericite, imbrățișări și stringeri de mină ale celor dragi — părinți, profesori, prieteni și colegi —, sub flamele blitzurilor, asaltați de aparate de filmat, reportofoane și bloc-notess-uri aprig minuite de reporteri nerăbdători și curioși, cu brațele pline de flori, surizind șoviielnic, răspundeau timizi, nedumeriți și parcă speriați de valul de entuziasm și simpatie iscoditoare, de incintare și mindrie ce-i impresura din toate părțile. Privirile tuturor celor aflați de fiecare dată cu aceste prilejuri in elegantele spații ale Aeroportului Internațional Otopeni se indreptau curioase spre siluetele lor subțiri, fremătătoare, spre chipurile marcate de oboseala drumului, dar luminate de o mare bucurie lăuntrică, pentru a afla (cu o clipă mai devreme, pentru că, in ziua următoare, ziarele, preluind știrile difuzate de agențiile de presă din lumea intreagă, vor informa asupra evenimentului, pe larg) că acești frumoși adolescenți aflați in centrul manifestărilor de entuziasm nu sint alții decit reprezentanții elevilor români la Olimpiadele Internaționale de Matematică, Fizică sau Chimie, reintorși in țară incununați de laurii ce se cuvin invingătorilor.

Nu mai constituie pentru nimeni, cred, o noutate faptul că anii acestui deceniu al nouălea au adus școlii românești de matematică, fizică, chimie un prestigiu internațional impresionant; că faptul se datorează intr-o foarte mare măsură și lor, celor mai tineri reprezentanți ai acestor științe, elevilor români care, reprezentindu-ne țara in pașnicile — și cu atit mai frumoasele și de dorit — confruntări internaționale ale inteligenței și spiritului creator, cunoscute sub numele de Olimpiade, au reușit de fiecare dată să se situeze pe primele locuri, realizind, de cele mai multe ori, maximum de punctaj, surclasind intr-o manieră impresionantă pe toți ceilalți participanți, reprezentanți ai școlilor din toate colțurile de lume și stirnind la inceput uimire apoi, prin confirmarea repetată a performanțelor, admirație și respect. In Cehoslovacia sau Austria, Iugoslavia sau Finlanda, Ungaria sau Cipru, Bulgaria sau Cuba, Polonia sau Australia, pentru a ne opri doar la citeva din numeroasele exemple, in intilniri cu sutele de reprezentanți ai zecilor de țări participante (din Europa, Asia, Africa și cele două Americi) acești minunați adolescenți ai noștri au impresionat și uimit, stirnind elogii pentru un popor care are asemenea fii, pentru un sistem de invățămint care ii formează și pregătește la asemenea inalte cote. S-a vorbit, ca și in alte astfel de imprejurări, de un adevărat „miracol" românesc, nu puțini fiind aceia care și-au trimis observatori — reprezentanți ai ministerelor de invățămint din intreaga lume — pentru a se impărtăși din experiența invățămintului românesc in obținerea unor asemenea performanțe. Și nu mică a fost surprinderea acestora să afle că, de fiecare dată, echipelor noastre olimpice (formate din 4—6 elevi) li s-ar fi putut adăuga oricind alte citeva, formate, de asemenea, din elemente de excepție, practic numărul celor capabili să realizeze performanțe de răsunet fiind de ordinul sutelor și chiar al miilor! Nu este nici o exagerare. Dovada imediată o constituie faptul că, in fiecare an, cei ce au format loturile noastre olimpice și, in final, cei selectați să ne reprezinte in concurs au fost alții, proveniți din toate colțurile țării. Mereu alte și alte licee completează prestigioasa listă a „creatorilor de performeri", centrelor de tradiție, ca București, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, adăugindu-se, iată, cele din Ploiești, Medgidia, Baia Mare, Pitești, Brăila, Arad, Făgăraș, Piatra Neamț, Bistrița, Drobeta-Turnu Severin, Turnu Măgurele, Galați, Brașov, Sibiu, Suceava etc. Explicația realizării acestor performanțe este, iarăși, lesne de ințeles, ea confirmind, in fapt, deosebita atenție acordată de conducerea noastră superioară de partid și de stat, dezvoltării și perfecționării in cel mai inalt grad a intregului sistem de invățămint, in contextul perfecționării și modernizării intregii noastre societăți. Și este firesc ca, in condițiile acestei atenții deosebite acordate formării și afirmării multilaterale a personalității tinere, a realizării unei baze materiale de excepție, destinate intregului proces instructiv-educativ, performanța școlară să capete un adevărat caracter de masă. Simpla precizare a faptului că, numai in anul trecut, cele 25 de premii internaționale obținute de elevii români incununează, in țară, eforturile celor 800 000 de participanți la etapa de masă a concursurilor școlare, a celor 70 000 ajunși in etapele județene și a celor aproape 7 000 de concurenți in etapa națională, constituie, in acest sens, un argument semnificativ.

S-a intimplat, spuneam, ca, in ultimii ani, să le fiu celor mai buni dintre cei buni mereu aproape. Atit in momentele lor de neliniște, de pregătire intensă și incordare din preajma viitoarelor confruntări, cit și după acestea, cind, incununați de laurii succesului, la festivități organizate la Ministerul Educației și Invățămintului sau in propriile licee, erau sărbătoriți așa cum se cuvine. Cei mai mulți dintre ei sint acum studenți; alții au terminat studiile superioare, fiind pe deplin integrați in activitatea economico-socială. Alții sint incă elevi. Nu sint, in general, vorbăreți. Rostesc intotdeauna cuvintele cu zgircenie, dar cu un echilibru și o rigoare semantică de invidiat. „Spun unii — il ispiteam la un moment dat pe Daniel Tătaru, ocupant in '85 al premiului I (punctaj maxim) la Olimpiada Internațională de Matematică de la Helsinki, acum student la Facultatea de matematică a Universității din București — că matematica ar fi o lume rece, a «abstracțiunilor necesare», că ar fi lipsită de emoții și devoratoare de orice sentiment...". „Afirmație falsă, — mi-a răspuns — ce nici măcar nu mai trebuie demonstrată, pentru că exemplele din istoria lumii, incepind cu antichitatea și pină azi, sint atit de semnificative in această privință incit orice copil ar trebui să știe că la baza intregii organizări a Universului stă numărul, sau cel puțin numai prin număr ne putem reprezenta noi lumea inconjurătoare și, dacă lumea este in primul rind număr, asta inseamnă că poate fi inscrisă intr-o relație matematică, sau in mai multe, cuprinzătoare, insă, cu toate, a tot ce este omenesc, iar omenescul nu poate fi lipsit de emoții și sentimente...". „Cum crezi că se dobindește o asemenea pasiune?" — il intrebam pe Cătălin Mălureanu care, in '87, la Olimpiada Internațională de Fizică, a impresionat prin perfecțiunea lucrărilor sale, clasindu-se pe primul loc la mare diferență față de toți ceilalți participanți — după ce el insuși adusese in discuție pasiunea. „Știu și eu? mi-a răspuns. Cred că ține de fiecare, poate să fie și un dat al tău dar cu siguranță este vorba, cel puțin la inceput, de ceva mai multă curiozitate și ceva mai multă perseverență in aprofundarea acelui domeniu ce, la un moment dat, te-a fascinat. Apoi te trezești că fără el nu se poate..."

Ceea ce impresionează la toți, dincolo de această mare pasiune a lor pentru una sau alta din științele fundamentale este extraordinara deschidere spre cunoaștere in general, deosebitul apetit spre construcția și desăvirșirea propriei personalități in consonanță cu noile izbinzi ale cunoașterii universale. Perfect conștienți de marele privilegiu de a se fi născut acum și aici, in România celei mai fertile epoci, in perspectiva afirmării depline a personalității umane, cu toți, de fiecare dată, au ținut să-și afirme, dincolo de dragostea și recunoștința față de propriii părinți și profesori, față de cei ce le-au indrumat primii pași, ajutindu-i să-și descopere adevărata vocație, profunda stimă, dragoste și recunoștință față de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de tovarășa Elena Ceaușescu, omul politic de aleasă vibrație patriotică și revoluționară, savantul de larg prestigiu internațional, a căror excepțională activitate in fruntea partidului și statului nostru constituie un permanent, strălucit și mobilizator exemplu de gind și faptă comunistă puse in slujba continuei infloriri a patriei noastre socialiste, a creșterii necontenite a prestigiului său in intreaga lume. „Am privit aprecierile aduse rezultatelor noastre, interesul deosebit acordat sistemului de invățămint românesc — imi spunea Adrian Vasiu, cîștigător al premiului I (punctaj maxim) la Olimpiada Internațională de Matematică desfășurată in anul trecut in Australia — ca un omagiu adus mult iubitului și stimatului nostru părinte și indrumător, secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, față de minunatele condiții de viață și invățătură create nouă, tinerilor, in vederea realizării unor asemenea performanțe. „Iată de ce — ii continua ideea Sabina Andrada Zurac, cîștigătoare, tot anul trecut, a premiului I la Olimpiada Internațională de Chimie desfășurată in Finlanda — cu deosebită satisfacție și mindrie patriotică, sintem fericiți să adresăm din inimă cele mai alese sentimente de dragoste și recunoștință secretarului general al partidului nostru, tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, pentru aceste minunate condiții create nouă tuturor. In mod deosebit mi-aș ingădui ca acum, in preajma aniversării zilei de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, eminent om politic și prestigios savant de largă recunoaștere internațională, strălucit exemplu de actiune eroică in slujba implinirii celor mai inalte aspirații ale noastre, ale tuturor, să-i adresez din inimă urările mele cele mai fierbinți de multă sănătate și putere de muncă, de activitate rodnică spre a ne indruma, alături de mult iubitul și stimatul secretar general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spre noi și mărețe impliniri, pe cele mai inalte culmi ale civilizației și progresului!". „Ne bucurăm — imi spunea și Costin Radu Popescu, deținător al premiul I la ediția de anul trecut a Olimpiadei Internaționale de Fizică, desfășurată in Austria — că prin rezultatele noastre am putut demonstra inalta valoare a invățămintului românesc in această cea mai bogată in impliniri epocă din istoria patriei. Aș vrea să-mi ingădiți, de asemenea, ca acum, in preajma fericitei aniversări a zilei de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, strălucit om politic și model de activitate științifică, revoluționară, de cea mai inaltă ținută, pentru noi toți, să-i urez, cu cele mai profunde sentimente de stimă și recunoștință, tradiționala urare «La mulți ani!», multă sănătate și putere de muncă in nobila activitate de ridicare a intregii noastre societăți pe noi trepte de glorie și măreție."

Cuvinte-simbol, cuvinte-angajament, cuvinte-certitudini, exprimind o profundă vibrație interioară, argumente, in fapt, ale unui mod de a gindi și infăptui la scara celor mai inalte exigențe pe care le implică statutul de elev al României socialiste contemporane. Argumente ale modului in care impresionanta sintagmă-indemn a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din Expunerea din 28 noiembrie 1988, „Să devenim o puternică forță a științei și culturii!" capătă, iată, și prin rezultatele acestor elevi, o tot mai consistentă implinire.

Gabriel Năstase

Tablou de C. Nițescu

Strălucitoare inimă

Floare de azur, lumină in cetate
Pe românescul patriei meleag,
Desfereci dimineți netulburate
Și purpură de steag in prag.

Inaripezi un drum ce va rămine
Cu piscuri mari, fără de seamăn,
De la știința patriei române,
Știința dragostei de mamă.

Din inimă, spre culmea ce ne-așteaptă,
Cind primăvara se-oglindește vie
Ți-aducem cald buchet de gind și fapte
Spre glorie de mindră Românie!

Marilena Moldovan

Aniversare

E griul infrățit, lujerii implinirilor
Ilumină increderea primăverilor,
Aici in glia dorului curg miresme de soare
Urcind in piscuri, Patria e in pază,
Raze de Luceafăr lumină o țară;
Văd in zi și an un simbol
Pecete ce străluce.

Cintă munții, Dunărea și riurile
Covoare de primule se-așternu
Rodesc izvoarele, buciumele cintă pe coline
Văzduh innobilat de știință la orice pas
Patria e pămint strălucitor
Luminat in acest ianuarie plin de soare și griu.

Veniți cu toții de la izvoare la Dunăre și Mare
Să cinstim zorii zilei, tezaur al țării;
La mulți ani, cu soare roșu, galben, albastru
La o caldă aniversare.

Elisabeta Băbeanu

La ceas aniversar

Prin tot ce face, țara își inclină
Intru recunoștință ochiul ei de jar —
Eu cu lumină scriu pentru lumină
Și mă așez străjer cu viața la hotar.

Solemne clipe ceasul ne vestește
Zvicnind prin noi ca auru-n cimpii.
Sub cerul frunții azi, zăpada infloreste
Cum infloreste visul la porțile dintii.

Eu cu lumină scriu pentru lumină
Și mă așez străjer cu viața la hotar;
Mă-nclin in ziua de aniversare plină
Mulți ani să ne trăiți, la ceas aniversar!

Costel Bunoaica

Florile recunoștinței

In ianuarie
Cu zăpezi
Ca prima iubire
Mugurii
Își aud sufletul.
Neostenită
Lumina științei
Vă aureolează
Timpla
Revărsind
Izvor de frumusețe
Cintec și iubire.

Purtăm in inimi
Și-n miini
Cuvintele flori
Verticala
Acestui timp nepereche
Reverberind
Ca un ecou
Ne adună
Ca riurile-n mare
Știindu-vă alături
De al Patriei Erou.

Geo Călugăru

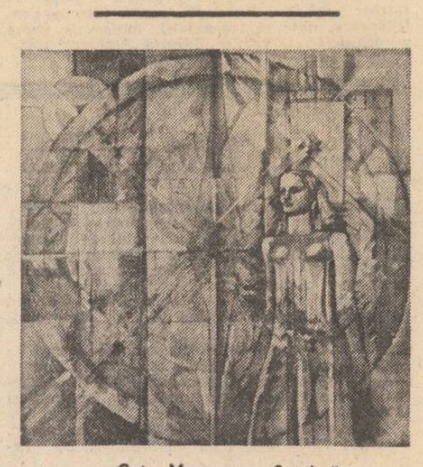

Geta Mermeze: „Șantier"

CALD OMAGIU

Urmare din pag. 1

In toate domeniile de activitate. Atingerea unui nou stadiu, acela de țară socialistă mediu dezvoltată, are in știință, așa cum deseori s-a subliniat, un teren de o indiscutabilă și amplă susținere. Valorile muncii sint azi in mod organic legate de știință și cercetare, intr-o interferență continuă și cu un efect stimulator de cea mai mare importanță pentru activitatea creatoare, pentru organizarea științifică a producției și transformarea rezultatelor acesteia in substanțiale mijloace ale ridicării nivelului de trai material și spiritual.

Prestigiul operei științifice a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu se imbină cu acela al omului politic cu inalte responsabilități in activitatea de partid și de stat. Largi confirmări internaționale vin să intărească acest prestigiu și să-i sublinieze importanța, mai ales in acel sens umanist in care știința și viața, știința și munca, știința și politica se armonizează atit de concret și atit de distinct.

Această triadă: **invățămint-cercetare-producție** explică poate in modul cel mai clar universul de preocupări și cerințe prin care pregătirea, formarea și afirmarea tinerelor generații beneficiază de un statut moral și politic deosebit. In acest perimetru al virstei tinere, al descoperirii talentelor și vocației și, de bună seamă, al indrumării și instruirii lor pentru muncă și viață se resimte contribuția de excepție a tovarășei Elena Ceaușescu. Tineretul, așa cum se spune in Programul partidului, reprezintă viitorul insuși al națiunii; prin știință, prin muncă, prin cultură, el este chemat să se afirme ca un factor puternic al progresului și civilizației și totodată ca participant activ la infăptuirea propriei sale condiții. Intelegerea aceasta și sub un asemenea raport al determinării viitorului constituie, de asemenea, o trăsătură dominantă a activității politice și științifice pe care, alături de marele bărbat al țării, Erou intre Eroii neamului, tovarășa Elena Ceaușescu o desfășoară cu o exemplară și luminoasă contribuție la cauza propășirii socialiste a patriei, a poporului.

Cu sentimente alese, in prețuirea și stima intregii națiuni, urările calde, sărbătorești, incunună un drum rodnic și luminos, fiind in firea noastră, a tuturor, de a-i cinsti astfel munca și viața, nobila activitate in care vedem un inalt exemplu de patriotism. La mulți ani!

Prețuirea științei

Urmare din pag. 1

avanposturile cercetării și aplicării in producție a noului, a valorilor științei și tehnicii. Este adevărat, beneficiem de o mare tradiție in acest sens, dar tot la fel de adevărat este că pină in anii marcați de Congresul al IX-lea al partidului, această tradiție a avut mai mult reverberații teoretice, economia românească fiind in insuficientă posibilitate de a recepta și aplica valorile gindirii și cercetării științifice. Transformarea cu adevărat a științei, a culturii in general, intr-o puternică și omniprezentă forță de producție s-a petrecut abia in anii noștri. Argumentul la vedere ni-l procură insăși schimbarea in relief economic și social a țării, valorile muncii din industrie și agricultură care sint inseparabile cercetării științifice și se intemeiază tocmai pe valorile spiritului creator. Se datorează toate acestea unei politici bine edificate in raport cu cerințele progresului și atitudinea față de știință, față de invățămint, față de cultură și nu este lipsit de semnificație să ne reamintim că, de fapt, intregul Program al partidului de făurire a societății socialiste și comuniste este intemeiat pe o largă și edificatoare platformă științifică, pe un vast și edificator evantai de condiții și probleme specifice puse in ecuație cu legități mai generale. Prețuirea științei ca și avintul deosebit de care l-a cunoscut și-l cunoaște aceasta, in legătură cu invățămintul, cu școala, cu creșterea și afirmarea noilor generații de specialiști, cu producția de bunuri materiale și spirituale și participarea nemijlocită a României la schimbul internațional de valori au insă și o motivație principală, teoretică și practică aparte. Este faptul că, reunind calități de remarcabil om politic și savant, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu se ocupă, in conducerea partidului și statului, de știință, invățămint și cultură, realizind o strinsă unitate intre cerințele inseși ale dezvoltării, ale progresului, și implicarea in viață, in sfera producției materiale a rezultatelor cercetării științifice. Sint programe de largă perspectivă elaborate in acest sens cu contribuția directă a tovarășei Elena Ceaușescu. Invățămintul, știința și cultura au cunoscut și cunosc de aceea o atenție căreia i-am putea spune specială, o grijă și un interes de cea mai mare importanță sub semnul cărora se cuprind și talentul, și abnegația dar și stăruința aparte care vine din convingerea că știința și tehnica, noile tehnologii, noile cuceriri ale cunoașterii umane trebuie să folosească binelui țării, prosperității, cauzei păcii, progresului, civilizației. Și mai este acest devotament pe care-l regăsim pe planul umanist al creației științifice și tehnice, o latură azi inseparabilă politicii de făurire a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, este marea incredere in capacitatea creatoare a poporului român de a se afirma prin știință, prin cultură, ocupind un loc tot mai demn și mai respectat in rindul popoarelor lumii. Prețuirea științei și a omului de știință, a omului de cultură este prețuirea insăși a muncii și talentului, fiind cu deosebire o laudă a poporului și-a patriei. Intr-o zi aniversară, cu gînduri de mulțumire și urări sărbătorești.

Exemplu luminos

Urmare din pag. a 3-a

Congres Național de Chimie din septembrie 1988, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu a prezentat cu claritate sarcinile care revin cercetării științifice in perioada imediat următoare și in perspectivă pină in anul 2000, menite să contribuie efectiv la infăptuirea programelor de valorificare a materiilor prime, realizarea de noi materiale și tehnologii cu caracteristici superioare pentru asigurarea parametrilor funcționali și calitativi ai produselor. In continuare, cercetarea va fi orientată pentru realizarea de noi sortimente superioare de materiale plastice, cauciucuri, fire și fibre sintetice, medicamente, coloranți și va trebui să se acționeze mai energic și mai eficient pentru modernizarea industriei anorganice și de ingrășăminte, pentru reducerea in general a consumurilor energetice, de materii prime, valorificarea și creșterea gradului de recuperare a tuturor produselor refolosibile.

Problematica Institutului Central de Chimie este in totalitate concentrată pe direcțiile jalonate cu claritate atit prin directivele Congresului al XIII-lea, ale Congresului Științei și Invățămintului, ale celui de-al III-lea Congres Național de Chimie și ale tezelor aprobate de ședința comună a plenarei C.C. al P.C.R., a organismelor democratice și a organizațiilor de masă și obștești și cu prilejul stabilirii sarcinilor de plan pentru 1989 in care cercetarea științifică se regăsește ca factor activ pentru introducerea progresului tehnic.

La aniversarea zilei de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, oamenii muncii de la Institutul de Cercetări Chimice ICECHIM-București, insuflețiți de calde sentimente de stimă, prețuire și respect, alături de toți cetățenii patriei noastre, se angajează ferm de a depune toate eforturile și capacitatea de creație pentru infăptuirea sarcinilor ce le revin, dorindu-i tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu multă sănătate, putere de muncă, mereu mai multe și mai mari succese, pentru transpunerea in viață a politicii interne și externe a partidului și statului, de ridicare pe o nouă treaptă de dezvoltare a României socialiste, și ii adresează din adincul inimii tradiționala urare „LA MULȚI ANI!".

În slujba progresului

Urmare din pag. a 3-a

traduceri, avind titlurile: **„Cercetări in domeniul sintezei și caracterizării compușilor macromoleculari", „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului", „Noi cercetări in sinteza și caracterizarea compușilor macromoleculari", „Cercetări in chimia și tehnologia polimerilor", „Rășini de hidrocarburi".** Totodată, tovarășa Elena Ceaușescu, conduce lucrările de elaborare a amplei **Enciclopedii de chimie**, in curs de apariție. Deosebitele merite științifice ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu au condus la **alegerea** sa ca membru titular al Academiei Republicii Socialiste România, al numeroase altor academii, societăți științifice și instituții de invățămint superior de peste hotare, precum și la acordarea unor importante distincții, ordine și medalii românești și străine.

Ion Grigore: „Flori"

Sărbătorind Ziua de naștere a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, ii adresăm, cu deosebită stimă, respectuoase urări de viață lungă, deplină sănătate, fericire, rodnică activitate, noi și prestigioase realizări pe toate planurile in multiplele sale preocupări.

Ianuarie de aur

Urmare din pag. a 3-a

odată, au la indemină toate mijloacele pentru a invinge granițele ce stăvilesc putința de cunoaștere, cîștigind intruna noi teritorii prin lumina științei, fiindcă așa a făcut și Ea, deschizind, totodată, nebănuite pină acum căi de urmat, dind aripi largi cercetării științifice;

...glasul oamenilor muncii din vechile și noile cetăți — orașele noastre, din străvechile sate și din preschimbatele sate care-n muntele-tată, in cimpia-mumă, ori lingă riul-frate și sub ocrotirea pădurii-surori, infloresc năzuind, atitea, la dobindirea falei celor dintii, oameni cinstiți și truditori pașnici, adică, avind, cum niciodată, timp prielnic sărbătoririi rodului muncii lor, fiindcă Ea, in dreapta bărbatului celui mai de seamă de la noi, veghează continuu la preabinele țării, țării căreia Ei i-au dăruit o epocă pe deplin strălucitoare;

...glasul celor dăruiți artelor care, cum niciodată, se bucură de libertatea creației, innobilindu-și gindurile stelare, fiindcă Ea, la rindu-i, a innobilat arta, ingrijindu-se și de spiritul țării, chemindu-i pe toți sub insemnele umanismului socialist;

...glasul țării intregi care, cum niciodată, își inalță zidirile sub seninul de pace, fiindcă Ea, neobosită, lingă neobositul bărbat ce ne conduce destinul, veghează la starea de pace;

...glasuri venite din lumea cea mare care, cum niciodată, ne cunoaște și ne recunoaște, și prin cinstirea Ei, savant și om politic de primă mărime, deschizindu-i-se porțile academiilor, societăților științifice și instituțiilor de invățămint superior, incununindu-i-se opera cu distincții, ordine și medalii, prin strălucirea acestora sporind și strălucirea României.

In ianuarie, așadar, intr-unul inscris cu litere de aur in calendarul de patrie, sărbătorim și școala românească, știința românească, cultura română. Implinirile acestora sint puse sub pecetea duratei, și in aceste lucrări trebuie să identificăm, cu admirație și recunoștință, imensa contribuție a militantului comunist, a savantului de reputație internațională, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

„La mulți ani!", să spunem, cu toții, acum, celor care, unindu-și destinele, le conduc pe ale noastre, sărbătoriților dintr-un ianuarie de aur, celor care stau in fruntea partidului și a țării, lumină lingă lumină!

Laudă cărţii

O carte unică*) prin frumuseţe şi prin apropierea de idealul lucrului bine făcut, avînd în plus o deosebită semnificaţie culturală, ne-a oferit nu demult poeta, traducătoarea şi eseista Grete Tartler. Ea combină şi satisface exigenţele unei cercetări autentice şi complexe (ar fi greu de imaginat o mai mare densitate de informaţie pe pagina de studiu), cu bucuria lipsită de îngrădiri pe care o convoacă arta. Prin structură (antologie, studii, aparat critic), cum şi prin delimitare (texte literare cu caracter preponderent reflexiv), volumul se apropie de cele apărute în seria **Arte poetice** a Editurii Univers (iniţiată în 1971), părînd a completa mai ales **Arte poetice. Renaşterea** (1986) prin comparaţiile la care incită între spaţiul european propriu-zis şi acela al culturii arabe. Încît, dincolo de viziunea cuprinzătoare şi sistematică asupra literaturii arabe clasice, selectată pe latura sapienţială, primul merit al acestei cărţi este acela de a oferi repere pentru completarea (şi redimensionarea) imaginii noastre despre spiritualitatea umană la confluenţa mileniilor I/II, perioadă suficient de obscură pentru spaţiul european, dar ajunsă la maximă efervescenţă şi înflorire în lumea arabă. Textele, traduse aproape în exclusivitate pentru prima oară în limba română (iar unele pentru prima oară într-o limbă europeană !), sînt în majoritatea lor capodopere ale literaturii universale la care nu numai cititorul obişnuit, dar nici diversele categorii de specialişti ai culturii, cu excepţia arabiştilor, n-ar fi avut altfel acces. Importanţa acestui fapt este greu de subestimat dacă ne gîndim că o epocă majoră din evoluţia spiritului şi culturii europene, Renaşterea, n-ar fi fost posibilă (sau ar fi avut cu totul altă coloratură) fără influenţa şi laborioasa redescoperire şi asimilare, de către arabi, a surselor antichităţii greco-latine. Chiar fără să o ştim, literatura arabă şi spiritul căruia i se îndatorează au devenit în timp, prin diverse filiere şi filtre, materii fertilizante şi părţi constitutive ale culturilor şi, implicit, ale formaţiei noastre individuale ; aducerea **de visu** în orizontul nostru a acestui domeniu exotic pentru cei mai mulţi poate avea, aşadar, rostul înalt al fertilizării dialogului cu noi-înşine.

Antologia de texte ca atare nu este însă decît corola, jerba multicoloră de flori crescînd dintr-un sol şi într-un climat greu de rădăcini şi intercondiţionări. În acest sens, Grete Tartler reuşeşte un tur de forţă fără echivalent, după părerea noastră. Studiile care introduc cele cinci capitole alcătuiesc împreună o veritabilă enciclopedie a culturii şi civilizaţiei arabe, văzute progresiv dinspre origini şi pînă spre jumătatea mileniului nostru ; dar nu este vorba numai despre informaţia care atinge, analizează şi sintetizează mai toate domeniile ce constituie complexitatea unei culturi, ci despre modul special în care acestea sînt aduse şi puse în relaţie, încît să evidenţieze dinamica şi specificul epocilor de înflorire spirituală. Ştiinţa, pasiunea şi talentul autoarei fuzionează cu obiectul cercetării pînă la a i se substitui şi a creşte împreună cu el. În acest miracol al identificării este atras progresiv şi cititorul, supus unui savant proces de iniţiere. Astfel, studiul la cap. I, **Gahiliyya** (nume dat perioadei preislamice : „epoca ignoranţei", în sens de „necunoaştere a mesajului divin") conţine descrierea geografică cu sugerarea matricii stilistice, situaţia politică şi religioasă, informaţii despre polidemonism, divinaţie, cultul astral etc. cu scopul de a se dezvălui aspectele „gîndirii mitice, latente", — subliniindu-se faptul că, dacă pentru perioada veche (sec. IX î.e.n. — sec. VI e.n.) informaţiile provin mai ales din inscripţiile păstrate pe statui, temple, obiecte din bronz, alabastru şi marmoră, pentru perioada preislamică singurul „document", singura **arhivă** care permite reconstituirea vieţii în ansamblul, cum şi în detaliul ei, îl constituie **poezia arabă veche**, prilej pentru o pasionată discuţie privind rolul poetului şi al poeziei în constituirea, susţinerea şi perpetuarea codului moral specific (**„Lauda tribului sau lauda de sine izvorau din aceeaşi mîndrie pentru vitejia, cavalerismul, dărnicia, nobleţea arabă — virtuţi pe care poetul simţea că trebuie să le stimuleze printre ai săi, identificîndu-se el însuşi cu idealul"** — p. 20), cum şi pentru analiza tematică şi formală a poeziei beduinilor. Un amplu subcapitol este dedicat **limbii** arabe (istoric, răspîndire, caracteristici, informaţii despre lexic, metaforism), opoziţia comunicare/nearticulare fiind resimţită categoric încă din faza ei de început, de unde marea preţuire acordată elocinţei (**„Încă din epoca Gahiliyyei, eufonia limbii arabe a ridicat arta potrivirii cuvintelor la mare rang. Erau dispreţuiţi cei care «bîiguiau» cuvintele, puşi în rînd cu animalele, iar elocinţa devenea astfel criteriu fundamental de apreciere"**, p. 27). Selecţia din poezia preislamică pune în evidenţă primele semne ale unei filosofii în sensul arab clasic, textele fiind grupate pe capitole : meditaţii pe tema destinului, a atotputerniciei timpului, a morţii, a dualităţii bine/rău, informaţii despre viaţa beduinilor, codul onoarei, sfaturi pentru urmaşi, virtuţi individuale şi sociale, rolul poetului şi al poeziei, lauda înţelepciunii. Comentariile din subsol aduc preţioase informaţii filologice, etnologice, mitologice, citînd şi comparînd surse (într-un splendid spectacol al erudiţiei, al cărui sens este cuprinderea cît mai globală, şi totodată concretă, a nivelelor de civilizaţie), indicînd variante, identificînd metafore-cheie ce se vor perpetua şi asimila în limba comună ; de semnalat, tot aici, o preţioasă contribuţie ştiinţifică, şi anume identificarea, în „qasida răzbunării" a lui Ta' abbata Sarran, a unui poem citat de Goethe în **West-Östlicher Diwan** şi căruia acesta nu-i cunoştea autorul ; prilej pentru a se trece în revistă relaţiile lui

Desene de Simona Popovici

Goethe cu poezia preislamică (p. 65). Traducerile, făcute în păstrarea convenţiilor formale ale poeziei arabe (monorima) şi a unor turnuri sintactice specifice, recreează în limba română poeme de un perfect firesc şi de o mare frumuseţe, la realizarea cărora contribuie tocmai complexitatea şi mobilitatea formală, lexicul bogat şi sugestiv, supleţea rimelor (iată cîteva serii : **se-ncovoaie / şuvoaie / le-ogoaie / ploaie / de paie / vai, e ? / vînătaie / a ta e / cucuvaie / se taie / greoaie / al meu grai e / văpaie / un rai e / pe foaie... ; fuse / catrafuse / sus e... ; a-ndestula-mă / vamă / cheamă / blestemă / lamă / blană / te-nhamă / 'ntr-o ramă / dă iamă...**, nu de puţine ori punîndu-se în evidenţă posibilităţi formale neutilizate pînă acum de poezia noastră în vers clasic).

Extraordinare sînt, în studiul la capitolul II, **Începuturile gîndirii islamice**, paginile de analiză consacrate Coranului (rolul lui în transformarea mentalităţilor, în ridicarea orizontului cunoaşterii arabe **„de la o căutare primitivă de date materiale la atotcunoaşterea capabilă a transcende vizibilul"**, p. 106 ; diminuarea rolului poetului, modificarea conceptelor, atitudinilor şi simbolurilor arhaice, revalorizarea vieţii terestre, noul conţinut al „responsabilităţii", insistîndu-se mai ales pe calităţile estetice, poetice, emoţionale ale Coranului, cît şi pe intraductibilitatea — licenţele nefiind permise — şi deci inaccesibilitatea, pentru non-arabizanţi, a misterului), cît şi entuziastul elogiu al limbii (**„altminteri, ce altă limbă ar putea reda muzicalitatea fără seamăn, succesiunile interminabile de jocuri de cuvinte, lanţurile de rime interioare bazate pe structura morfologică a arabei, fără a le altera ?"** — p. 116), prin care îmi explic în sfîrşit pasiunea pentru arabă a poetei şi cunoscătoarei de muzică Grete Tartler. Mai remarc în acest capitol ingenioasa idee a prezentării vieţii lui Muhammad şi a evoluţiei doctrinei din perspectiva poeţilor, meşteşugita împletire de planuri, tehnica inteligentă, şi savuroasă din punct de vedere literar, a introducerii de informaţii. Capitolul III, **Literatura marilor dogme, literatura ştiinţifică şi istoriografică**, trece în revistă mai întîi cadrul sociopolitic şi conţinutul cultural al epocii abasside : în cercetare — comentariile coranice, studiile de filologie, istoriografie, medicină, ştiinţe naturale, impactul gîndirii greceşti (traducerea şi comentarea lui Platon, Plotin, Aristotel) ; în literatură — diversificarea şi explozia genurilor, cu sublinierea faptului că gînditorii arabi, deopotrivă scriitori, oameni de ştiinţă şi de acţiune, au inaugurat în cercetare îndoiala metodică şi experimentul, încrederea în concordanţa raţiunii cu credinţa, exigenţa morală, modelul de personalitate care înfloreşte în centrele vieţii intelectuale ale orientului musulman în secolele IX—X reprezentînd o versiune specifică şi timpurie a omului „renascentist". Secţiunea este ilustrată cu fragmente din **Cartea cuprinsului** a lui An-Nadim, conţinînd zece **maqalat** (discursuri) pe diverse teme, **Cartea cîmpiilor de aur şi a minelor de nestemat** de Al-Mas'udi, în proză şi versuri, din care, în traducere, se remarcă în mod deosebit delicioasele poeme pe teme gastronomice ; în sfîrşit, **Cartea colierelor de aur** a lui Zamahşari, despre care autoarea ne spune într-o notă : **„Forma concisă, rimată şi ritmată, a acestor alocuţiuni morale, stilul elevat, împodobit cu expresii rare, cu aluzii la poezia clasică şi la tradiţii, la proverbele curente, perfecţiunea frazelor balansate, a paronomaselor şi asonanţelor au făcut din** Coliere **unul din cele mai studiate şi recitate «manuale» de etică"** (p. 220), traducerea însăşi fiind, în întregul ei, o rară probă de virtuozitate.

Literaturii propriu-zise a epocii abasside i se consacră capitolul IV, împărţit în **adab** instructiv (**cărţile de învăţătură**, cu **Micul tratat de „adab"** şi **Marele tratat de „adab"** ale lui Al-Muqaffa (724—759), modelul prozei rimate şi ritmate, oferind informaţii enciclopedice în scopul perfecţionării vieţii spirituale, şi **Cartea doctrinei unice de urmărit de către un rege fericit** a lui An-Nasibi ; **genul epistolar**, cu celebra **Epistolă a iertării** a lui Al-Ma'arri (m. 1057), capodoperă în care mulţi orientalişti văd modelul scenariului **Divinei Comedii** a lui Dante ; **retorica**, ilustrată cu **Tratatul de retorică şi lămurire** al lui Al-Gahiz, a cărui „laudă a cărţii" ne aminteşte cunoscutul elogiu al elocinţei din scrisoarea către Tommaso da Messina a lui Petrarca ; **paremiologia** şi **adab** distractiv (**maqamat şi fabule**). În sfîrşit, capitolul V, consacrat **Filosofiei parabolice**, insistă pe prezentarea personalităţii renascentiste a lui Ibn Tufayl, al cărui roman filosofic **Hayy ibn Yaqzan** („Cel viu„ fiul celui treaz"), romanul realizării **Sinelui**, ar merita el însuşi o întreagă exegeză întrucît, preluînd prin filieră persană un motiv de origine indică, tratat şi de Avicenna, va influenţa în sec. al XVII-lea, prin traducerea latină, pe Spinoza, iar prin traducerea engleză, pe Defoë.

Prin felul în care este alcătuită, cartea Gretei Tartler (pentru că de o carte „de autor" este vorba, de la concepţie şi pînă la pecetea stilistică a detaliilor, pasiunea şi competenţa fuzionînd într-un splendid edificiu estetic) convinge că modul specific arab al înţelepciunii este totodată un **model** : depăşind orice dogmă prin viziunea integratoare a omului în colectivitate şi cosmos, şi care nu poate fi conceput în afara frumuseţii formei, a exigenţei morale şi a talentului, nici în afara mînuirii perfecte a limbii (în infernul din **Epistola iertării**, unii mari poeţi sînt damnaţi pentru cîte o vocalizare greşită ori vreo interpretare echivocă).

La încheierea acestei lecturi călăuzitoare ne rămîne, întreagă, bucuria aflării, în orizontul nostru cultural imediat, a unei performanţe intelectual/creatoare de excepţie, datorate unei personalităţi de excepţie.

Gabriela Negreanu

*) **„Înţelepciunea arabă în poezia şi proza secolelor V—XIV". Antologie, studii introductive, traducere, note şi comentarii, indice de nume proprii de Grete Tartler, Editura „Univers" 1988.**

Spiritul criticii literare

Să pericliteze oare „infuzia" de impresionism capacitatea de cunoaştere a criticii ? Există o diferenţă atît de mare între cunoaşterea artistică şi cea ştiinţifică pentru ca ultima să-şi permită luxul de a se dispensa radical de imaginaţie ? Celebrele formulări plastice ale lui G. Călinescu, să zicem, au doar o frumuseţe exterioară, seducătoare ? Sînt ele lipsite de **adevăr** ? Nu-i vorbă, proliferează în paginile revistelor noastre numeroase probe de impresionism facil, de cel mai prost gust, la graniţa kitsch-lui, dar asemenea mostre se autocondamnă din faşă. Aşadar, eliberîndu-ne de un asemenea criticism pseudopoetic şi apelînd la textele criticilor de geniu, avem surpriza că intuiţiile formulate „plastic" sînt „frumoase" nu prin exterioritate, ci prin profunzimea lor, avînd — de aceea — un ascendent faţă de „adevărurile" aride ale criticilor ostentativ ştiinţifici. Există riscul ca severitatea faţă de impresionism să degenereze într-un atac deghizat la adresa **imaginarului**, reziduu al dispreţului scientist pentru gîndirea poetică. Or, cunoaşterea poetică nu este rivala de moarte a cunoaşterii ştiinţifice, ci ambele sînt cazuri particulare ale idealului de cunoaştere umană. Baudelaire a înţeles bine situaţia cînd a afirmat : „Imaginaţia este darul **cel mai ştiinţific** (s.n.) dintre toate forţele spiritului". Teză capitală pentru revoluţionarea gnoseologiei moderne. Cînd G. Călinescu scria despre stilul lui Rebreanu că „Frazele, considerate singure, sunt incolore ca apa de mare ţinută în palmă, cîteva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde şi urletul mării", marele critic dezvăluia ceea ce nici o analiză stilistică n-ar fi putut spune, anume că stilul este mai mult decît **limbajul** utilizat de autorul **Răscoalei**. Ne aflăm, probabil, în miezul **devierii** ca model al „ruperii de simetrie" în teritoriul artelor. Rebreanu nu pare a se supune vreunei „devieri" de la limbajul comun. Frazele, izolate (aşa cum e silită a le lua analiza stilistică), nu dovedesc nici o abatere de la **gradul zero** (sînt „incolore"). Geniul lui Călinescu e de a fi înţeles că „devierea" începe dincolo de fraze, la nivelul sinergic al întregului, după cum viaţa începe dincolo de organele cunoscute prin disecţie la ora de anatomie. Aici trebuie căutată eroarea vechiului ecartism dominat de o concepţie anatomică, sumativă, antisinergică, trădînd însăşi raţiunea de a fi a structuralismului.

Ni se va replica, desigur, că Rebreanu este un prozator şi nu intră în vederile poeticii matematice. În acest sens, Radu Bagdasar vine cu o teorie, într-adevăr, originală. Dacă proza nu e o artă a limbajului, fireşte, intuiţia lui Călinescu cade de la sine în gratuitate şi rămîne un simplu joc impresionist de imagini. Atunci lectura lui Călinescu este inadecvată, criticul citîndu-l pe Rebreanu nu ca pe un prozator, ci ca pe un poet, confundînd planurile. Cu atît mai deplasată ne va apărea etichetarea romanului **Ion** ca „poem epic".

Să ne lămurim : Radu Bagdasar susţine că tabela celor 60 de devieri ale limbajului poetic de la **gradul zero** (limbajul ştiinţific) duce cu necesitate la concluzia revizuirii concepţiei tradiţionale a literaturii. Numai poezia poate fi numită artă a limbajului. În domeniul esteticului, există două tipuri de structuri : **micro-** şi **macrostructuri**. Poezia e microstructură, iar proza macrostructură, împreună cu cinematografia, dansul, pictura etc., întrucît, în cazul ultimelor, efectul artistic se produce la nivel supralingvistic, praxiologic : **„Discursul artistic verbal şi discursul artistic praxiologic sînt** realităţi culturale diferite". (p. 190). Clasificarea datorată lui Bagdasar se produce după criteriul celor două sisteme de semnalizare : epica şi celelalte arte aparţin primului sistem de semnalizare, iar poezia şi ştiinţa, celui de al doilea sistem de semnalizare. De aici paradoxul lui Solomon Marcus că despre **stil** se poate vorbi începînd cu ştiinţa. Consecinţa : o poetică nu e posibilă decît cu referire la poezie. De acord, în măsura în care poezia pune probleme particulare esteticii, dar ne întrebăm dacă nu se ajunge la o nouă „schismă" — alungarea prozei din sfera artei limbajului. Acceptînd referenţialul lui Bagdasar, ne este acum limpede cît de eronată era lectura lui G. Călinescu. Dar dacă cercetăm materialul imens oferit de literatură, se impune totuşi evidenţa că nu există o graniţă tranşantă între epic şi liric şi că puritatea genurilor a fost una dintre iluziile esteticii clasice. Iar dacă ne întoarcem la exemplul luat din Călinescu, constatăm că, într-adevăr, criticul demonstra cum că stilul lui Rebreanu e **supralingvistic**. Deci opiniile lui Bagdasar şi Călinescu sînt omologabile prin coincidenţă. Proza fiind supralingvistică (**discurs artistic praxiologic**), se apropie de primul sistem de semnalizare. Teoria lui Bagdasar triumfă în chiar această clipă. Dar mai rămîne totuşi ceva : **tocmai afirmînd caracterul ei supralingvistic, Călinescu apropia proza de poezie.** Numai dincolo de frazele incolore **Ion** şi **Răscoala** sînt grandioase „poeme". Cînd lucrurile ni se păreau mai limpezi, iată-ne într-o altă înfundătură. Cele 60 de opoziţii atestau doar că poezia este o **artă verbală**. Pe cîtă vreme analiza pasajului călinescian pare să pledeze că poezia e supralingvistică, deşi materialul structurant este limba şi cu toate că n-o afirmă explicit. Dimpotrivă, la nivel teoretic, Călinescu e de aceeaşi părere cu întreaga poetică modernă. Surprinzător, Călinescu a mers către esenţa poeziei nu la nivelul ştiinţificului pur, al teoreticului, ci la acela al impresionismului critic. Imaginaţia criticului s-a dovedit „mai ştiinţifică" decît ştiinţa despre poezie. Dar poate că iarăşi ne-am grăbit. Aşa e, am vrut să spunem că nici **poezia nu este o artă a limbajului**, în pofida structurii sale verbale. Cu aceasta, trebuie să contrazicem întreaga schelărie teoretică a poeticii moderne. Cu cîtă înţelepciune şi rafinament n-a răspuns Mallarmé lui Degas : dragul meu Degas, poezia nu se face cu sentimente, ci cu cuvinte. Înţelepciune care străbate ştiinţa despre poezie a secolului nostru de la formaliştii ruşi şi pînă la Dámaso Alonso, citat undeva chiar de Bagdasar, cu afirmaţia că valoarea poetică se află exclusiv la nivelul limbajului, care „este unica realitate literară". Niciodată concepţia anatomistă nu a triumfat mai sigur ca în subtila teorie a **poeziei-limbaj-în-sine.** Dar n-a fost decît una dintre marile iluzii ale ştiinţei clasice pe care poeţii de geniu au contrazis-o permanent în actul creaţiei. E ca şi cum ai afirma că apa e doar o combinaţie de H_2O, cum hotărîse chimia clasică. Ca artă a limbajului, poezia se reduce la combinaţie de cuvinte. Dar apa, au reuşit să vadă savanţii contemporani, este mai mult decît H_2O. Iar poezia este **mai mult decît limbaj.** Combinatoria verbală nu este o cauză, ci un efect creator de nenumărate efecte prin capacitatea **reactualizării „cauzei".** Acel **mai mult decît limbaj** scapă oricărei analize. Există ceva **supralingvistic** în poezie ca şi în orice literatură veritabilă. De aceea a dat faliment analiza semiotică şi oriunde se va ivi ea va eşua veşnic dacă nu va afla că există un **ce** de dincolo de limbaj, o dimensiune a **profunzimii ca în informateria** lui Mihai Drăgănescu (Cf. **Ştiinţă şi civilizaţie**, Bucureşti, 1984, **Ortofizica**, 1985). Înţelegem încă o dată de ce un Roland Barthes şi-a trădat permanent metoda. Or, cu tot optimismul lecturii semiotice sau computaţionale, oricît de „totală", niciodată nu ni se vor dezvălui profunzimile fără geniul „alchimic" al imaginaţiei impresioniste. Nu pledăm pentru **impresionism**, căci purul impresionism este la fel de precar ca şi scientismul semiologic. Dealtfel, principala nemulţumire a lui Mihail Bahtin faţă de formalismul rus era tocmai euforia scientistă a ecartismului lingvistic. El a fost unul dintre rarii teoreticieni care nu s-au încrezut în conceptul literaturii ca pură artă a cuvîntului. Neîndoielnic, nu există împlinire mai înaltă a limbii decît poezia, dar această împlinire este garantată tocmai de transcenderea cuvîntului. Vorbind despre „estetica cuvîntului", Bahtin a intuit remarcabil acel „mai mult decît cuvîntul", de care vorbeam : „Munca uriaşă depusă de omul de artă urmăreşte în final **depăşirea cuvîntului** (s.n.), întrucît obiectul estetic se formează la graniţa cuvintelor, la graniţa limbajului ca atare". (V. **Poetică, estetică, sociologie**, Ed. Univers, 1979, p. 86). Numai într-un asemenea context vom înţelege noutatea poeticii lui Nichita Stănescu, poetică declarat antimallarmeană şi consonînd, mai degrabă, cu viziunea eminesciană : „Poezia nu rezidă din propriile sale cuvinte. Poezia foloseşte cuvintele din disperare. / Nu se poate vorbi despre poezie ca despre o artă a cuvîntului, pentru că nu putem identifica poezia cu cuvintele din care este compusă. / În poezie putem vorbi despre necuvinte". (**Respirări**, Bucureşti, 1982, p. 173). Sau şi mai precis : „Poezia este meta-lingvistică şi muzica autentică meta-sonoră". (33). De la fetişismul limbii din structuralism se trece la adevărata iubire a cuvîntului. Este poate instructiv că Solomon Marcus, cu deschiderea lui ştiinţifico-umanistă, n-a rămas indiferent la o astfel de opinie : „Cît de departe sîntem de punctul de vedere pe care l-am exprimat în **Poetica matematică**, unde, pe urmele lui Pius Servien, am dezvoltat ideea intraductibilităţii limbajului poetic, a absenţei sinonimiei sale. Sîntem departe şi de viziunea lui Roman Jakobson, privind funcţia poetică orientată asupra mesajului". (**Paradoxul**, Ed. Albatros, 1984, p. 130). Nichita Stănescu îşi numea, la Struga, în 1982, poetica sa o „poetică a rupturii". Cu aceasta, ne reapropiem, poate, de ceea ce anterior numisem „rupere de simetrii", bătaia lungă a gîndului nostru tinzînd nu către demolarea esteticii informaţionale, ci spre întregirea ei cu dimensiunea care îi lipsea — aceea a **profunzimii.** Şi, revenind la clasificarea artelor şi ştiinţei după referenţialul celor două sisteme de semnalizare, ni se impune acum adevărul că, dacă admitem că fiecare artă îşi are **limbajul** ei (cuvîntul, culoarea, sunetul etc.), arta este artă întrucît îşi depăşeşte propriul material structurant. Cu toate particularităţile diferenţiatoare, poezia şi proza tind spre a fi supralingvistice. Numai aşa e posibilă o estetică generală, deşi, în realitate, există numai estetici particulare. Aşadar, arta depăşeşte al doilea sistem de semnalizare şi ne îndoim în faţa tezei lui Radu Bagdasar că ar face-o înspre primul sistem de semnalizare. Arta propune o autonomie complexă, valorificînd posibilităţile ambelor sisteme de semnalizare (dacă ne referim în mod special la literatură, şi nu numai), încît un estetician de talia lui Georg Lukács se vedea îndreptăţit să vorbească de un **al treilea sistem de semnalizare.** Acesta este adevărul fundamental de la care trebuie să pornească orice reflecţie asupra artei.

Ştiinţă şi literatură se întîlnesc în sînul celui de al doilea sistem de semnalizare. Şi nu numai ele. Asta, deoarece cuvîntul ocupă un loc privilegiat în cultură, fiind, cum remarca Jean-Joseph Goux, „echivalentul general al tuturor celorlalte semne" (Cf. **Pentru o teorie a textului**, Univers, 1980, p. 198). În acelaşi timp însă, fiecare tinde să evadeze din limitele limbajului — literatura spre un al treilea sistem de semnalizare, iar ştiinţa spre un al patrulea sistem de semnalizare — limbajul matematic. Între poezie şi matematică există o ciudată simetrie întoarsă care n-a scăpat nici poeţilor şi nici matematicienilor. E ca în extremele celor două realităţi fizice — **zero absolut** al temperaturii şi **viteza luminii.** Ştiinţa se vrea un **zero absolut** (adevăratul **grad zero** al limbajului, cum bine a văzut triunghiul Servien-Marcus-Bagdasar), iar arta **iluminare.** Dar nici una, nici alta nu ajung vreodată ţinta ultimă şi, în mod fatal, devin **impure.** Aşa se face că jinduitul grad zero al limbajului niciodată nu poate fi atins, după cum omului nu-i stă în putinţă, prin ceea ce dispune, să atingă viteza luminii şi temperatura zero absolut. Exceptîndu-i gîndul, pe care nici un limbaj nu-l va putea măsura vreodată. Şi, astfel, cele 60 de opoziţii, controlabile teoretic, sînt mai puţin funcţionale în realitatea celor două sfere ale cunoaşterii. Prin cuvînt,

stilul se universalizează, devine categoria culturală cea mai cuprinzătoare, de sub spectrul căreia nu scapă nici un tip de manifestare culturală. În **stil**, extremele se ating. Stilul violează tabela celor 60 de legi şi-şi află astfel adevărata raţiune a **devierii.** Să judecăm opoziţia-cheie, care stă, se pare, la baza tuturor celorlalte, opoziţia a 8-a. Este vorba de **univocitatea** limbajului ştiinţific comparativ cu **plurivocitatea** celui poetic. Dihotomia **denotativ-conotativ** stă la baza unei teorii fundamentale a esteticii moderne — **opera aperta.** În realitate, nu există cuvinte privilegiate şi tot ce se constituie într-o structură tinde să devină „ambiguu", adică supralingvistic, fapt de stil. Cu cît o personalitate e mai puternică, mai originală, cu atît e un spor de stil. E o iluzie să rezervi caracterul de „operă deschisă" doar domeniului estetic. **Deschiderea** are alte cauze şi alte semnificaţii decît a hotărît semiotica. Plurivocitate poate avea nu numai un poem, ci şi o formulă matematică, o creaţie filosofică sau ştiinţifică. Bunăoară, celebra ecuaţie a lui Dirac.

Cei ce se pricep afirmă că o astfel de creaţie satisface toate exigenţele esteticii : concizie maximă, motricitate, ascunde bogăţia semantică a 4 ecuaţii, adevărată sinteză a teoriei cuantelor şi relativităţii speciale, descrie toate proprietăţile fundamentale cuantice şi relativiste ale electronului şi pozitronului, are proprietăţi de invarianţă relativistă etc. (V. T. Toró, **Fizică modernă şi filozofie**, Facla, 1973, 37). Mai mult, orice formulă matematică se referă la o infinitate de cazuri. Despre **Critica raţiunii pure** s-au scris mii de studii şi articole, în interpretări multiple. Dar cine poate pretinde că nu mai există laturi enigmatice ale capodoperei kantiene ? Opera lui Kant satisface toate exigenţele operei deschise. În fine, să ne apropiem de un istoric şi teoretician al ştiinţei, o autoritate în materie, autor, între altele, al lucrării de răsunet **Structura revoluţiilor ştiinţifice.** Thomas S. Kuhn n-a dorit decît să fie „obiectiv", precis, să evite ambiguităţile. Dar el mărturiseşte că termenul, pe care l-a vrut cel mai exact, acela de **paradigmă**, tocmai aceluia i s-au descoperit vreo 22 de sensuri, aflîndu-ne, deci, în plină pletoră semantică ! „Am conchis, cu regret, ne spune Kuhn, că succesul cărţii s-a datorat faptului că fiecare a putut găsi în ea ceea ce a dorit să găsească". (**Tensiunea esenţială**, Bucureşti, 1982, p. 334). Este iarăşi instructiv că în ultima etapă a evoluţiei sale intelectuale, chiar unul dintre promotorii modelului structural-cibernetic conchide că deschiderea aparţine tuturor operelor gîndirii umane : „Ca şi operele de artă, operele ştiinţifice nu sînt, ci devin, ele sînt susceptibile de o infinitate de lecturi, pentru că posibilitatea de a le plasa în noi şi noi serii culturale este nelimitată". (Solomon Marcus, **Paradoxul**, op. cit., p. 81).

Condiţia adevărului, spunea Mario Bunge, este accesul tuturor la dialog. Dialogul între ştiinţă şi artă este astăzi mai necesar decît oricînd. Noi n-am urmărit nici o clipă compromiterea sau demolarea modelului structural-matematic, ci doar de a oferi sugestii întru restructurarea lui pe bazele unei mai complete gîndiri interdisciplinare, întru atingerea stării de adevăr, sau cum năzuiau vechii greci — fiinţarea în **alétheia** (v. extraordinara carte a lui Anton Dumitriu, **Alétheia**, Ed. Eminescu, 1984). A refuza dialogul, interdisciplinaritatea înseamnă a perpetua „marea schismă" şi riscul enorm de a deveni tot mai anacronici.

Theodor Codreanu

Intuiţia criticului

1. „Bunul păstor", pe numele său latinesc „bonus pastor", este o imagine foarte veche în cultura mondială. Regii Sumerului se vroiau „buni păstori" ; Paris a fost un „bun păstor" ; o vită sacră era Apis, al cărui „bun păstor" a fost chiar Egiptul, etc.

În marile religii de origine semită, noţiunea de „pastor" (păstor) a avut o carieră uluitoare, de pildă.

Astăzi, iată, un cercetător român, Dan Mănucă, se încumetă să preia modelul „bunului păstor", aplicîndu-l la deceniul 1850—1860. Cartea sa, foarte impropriu intitulată „Lectură şi interpretare"*), merită, aşadar, discutată.

2. Ideea de a analiza, sub aspect romanesc, deceniul 1850—1860, nu-i neobişnuită. Ea rezultă explicit dintr-o statistică mai veche a lui Paul Cornea, care a identificat de circa trei ori mai multe titluri de romane traduse în acest interval, faţă de epoca imediat anterioară.

Eugen Popa : „Construim cartiere noi"

Meritul lui Dan Mănucă este proclamarea deceniului drept perioadă a literaturii române, sub aspectul creaţiilor epice. Precum şi proclamarea vigorii, calităţii acestei perioade.

Este un merit care ţine, mai întîi, de curaj.

Căci e dificil de uniformizat intervalul 1850—1860, unde există două secvenţe distincte şi clar definite : 1850—1855 (aşa-zisa „contrarevoluţie") şi 1856—1859 (Unirea). Apoi, eu, cel puţin, n-aş fi putut să ignor total modelele romaneşti occidentale (abundente pe atunci), ori, parţial, modelele autohtone (lansate mai ales de Gh. Asachi şi de paşoptism). Insistenţa cu care Dan Mănucă discută despre originalitatea romanţurilor epocii mi se pare ciudată — mai mult o polemică dusă cu N. Manolescu decît o realitate. Cu această ocazie îi semnalez că, în fond, el polemizează cu toţi cei care s-au ocupat mai serios de respectiva epocă şi de „pionierii romanului românesc". Chestiune care necesită un temei foarte bine fundamentat, nu doar o lăudabilă dorinţă de a-i salva pe clienţii „Beţiei de cuvinte".

3. Prima dificultate, în citirea cărţii lui Dan Mănucă, este de ordin terminologic. El foloseşte termenii fără a-i explica şi numai arareori trimiţînd la sursă. Vrînd să utilizeze „luminile" naratologiei (o altă emanaţie structuralistă), autorul uită că fiecare reprezentant remarcabil în domeniul naratologic şi-a creat propria-i terminologie — diversele limbaje de specialitate inducînd astfel lesne în eroare şi necomunicînd între ele. Din cîte am înţeles, aici, Dan Mănucă foloseşte termenii **autor, narator** şi **personaj** în sensul lui Manolescu (din „Arca lui Noe"). Iar termenii fundamentali **poveste, naraţiune** şi **istorie** sînt folosiţi în sensul lui Genette („propun (...) să numim **istorie** semnificatul sau conţinutul narativ (...), **poveste** propriu-zisă semnificantul, enunţul, discursul sau textul narativ el însuşi, şi **naraţiune** actul narativ producător şi, prin extensie, ansamblul situaţiei reale ori fictive unde are loc" — traducerea îmi aparţine).

Dacă am dreptate, deci dacă lectura mea este corectă, atunci tot mai avem de-a face cu termeni precum „model", ori „relaţie epică", a căror semnificaţie, în cartea de faţă, continuă să mă intrige.

Paralel, se petrece un lucru straniu : elementarele realităţi ale literaturii nu pot fi definite. De pildă, romanul. Unica încercare de definire se află la pag. 15 : „premisa lucrării de faţă este convingerea că romanul, în general, este fructul confruntării individului cu marile probleme ale existenţei". „Fructul confruntării individului cu marile probleme ale existenţei" a fost dintotdeauna filosofia ; a o numi roman rămîne, totuşi, o exagerare.

Ca atîţia naratologi (adică : structuralişti), Dan Mănucă ajunge — şi el — la psihanaliză. Autorul face o veritabilă fixaţie pentru **narcisism** şi vede aici, în narcisism, foarte multe explicaţii. E momentul să-l asigurăm că orice act de creaţie este un act narcisiac, nu numai în deceniul 1850—1860, ci şi în deceniul 1980—1990. Este iarăşi momentul să-l asigurăm că, într-adevăr, toate romanţurile dintre 1850—1860 se pot psihanaliza — dar tocmai deoarece, în majoritate, ele nu sînt opere de artă, ci pur şi simplu acte de sublimare.

4. O intuiţie de excepţie justifică întreaga lucrare a lui Dan Mănucă. Este vorba despre utilizarea lui „bonus pastor". Adică, în subtext, despre prima exprimare elaborată a specificului naţional.

Autorul nu are conştiinţa adîncimii filonului. El crede că primul reprezentant al lui „bonus pastor" — ca personaj al etniei — este Moţic, din romanţul „Bucur. Istoria fundării Bucureştilor" (stranie opinie, deoarece **Bucur** a fost publicat în volum abia în anul 1858).

Autorul nu e interesat de surse, ori de încadrări genealogice : „bunul păstor" trebuie să fie după autor, o producţie postpaşoptistă. Caracterul biblic şi vergilian al modelului nu este amintit, deşi i se înţelege natura arhetipală (dedusă, practic, din mit).

Nu pot fi, aşadar, de acord cu Dan Mănucă, atunci cînd plasează în deceniul 1850—1860 geneza „bunului păstor". Este însă evident că tocmai atunci acest model a explodat în epică, sub forma purtătoare a valorilor naţionale. Puternic agresaţi de mediul social (perioada cenzurii) şi de invazia de literatură occidentală (romanele franţuzeşti), scriitorii momentului au reacţionat semnificativ în sensul specificului naţional ; o reacţie ce se va repeta de-a lungul istoriei, în alte conjuncturi. Vorbind despre literatura cultă, originile acestei atitudini trebuie plasate în perioada domniilor fanariote, mai precis, zicem în vremea lui Mavrogheni.

5. Aidoma autorilor din deceniul 1850—1860, Dan Mănucă vorbeşte mult despre „bonus pastor" înainte de a-l defini. De fapt, nici nu-l defineşte ca „model epic" (în sensul de „clişeu narativ") decît foarte tîrziu, între pp 163—174 (tot textul are 225 pagini), şi atunci doar prin prisma personajului „bonus pastor" (ceea ce nu-i tot una cu „modelul epic").

Domeniul predilect al autorului este paradoxul şi contrariul : tocmai de aceea, din cele 26 de trăsături ale „bunului păstor" pe care le-am extras din text, 25 sînt paradoxale (a 26-a fiind faptul că există). Tot paradoxal e şi faptul că autorul pare să ignore teoria miturilor, deşi afirmă că „bonus pastor" reprezintă un mit (ca regresiune în „vîrsta de aur", dar în esenţă, mai ales, — ca „model epic"). Trimiteri la Greimas ori Cl. Bremond (dacă dorea neapărat să se menţină sub zodia structuralismului ; dacă nu, la Mircea Eliade) n-ar fi făcut rău.

6. Strict artistic vorbind, cartea lui Dan Mănucă m-a încîntat. De fapt, autorul este mai mult decît un calofil, este un manierist. El urmăreşte exprimarea memorabilă cu orice preţ, chiar cu preţul sacrificării credibilităţii. Lucru ce îl înscrie, indiscutabil, în tradiţia noii critici franceze. Pe distanţe scurte, textul său sclipeşte aidoma pietrelor rare ; însă numai pe distanţe scurte. Adeseori, comentariul depăşeşte cu mult textul romanţurilor, construindu-şi propria sa raţiune de a fi.

Însă atunci cînd se află faţă în faţă cu povestirea şi se complace în calitatea de cititor (pur şi simplu), Dan Mănucă reuşeşte excepţionale, extraordinare analize. Cel mai bun capitol al cărţii sale (din punct de vedere al criticii literare) este cel dedicat retoricii textelor : „Quod erat demonstrandum". Dar analize pe (fragmente de) text se întîlnesc pretutindeni ; şi sînt aidoma oazelor de adevăr în deşertul dezlănţuirii frazeologice.

Ceea ce ne determină să anticipăm : în clipa cînd Dan Mănucă va lua în serios existenţa valorii estetice (adică : se va concilia cu Maiorescu), vom dobîndi un critic literar (şi un filosof al culturii) cu o valoare — realmente de invidiat.

Radu Comănescu

*) **Dan Mănucă — „Lectură şi interpretare", Ed. Minerva, Bucureşti, 1988.**

CUMPĂNĂ

AŞCHII

I. Trăirea livrescă a mării: parcă, de peste un secol, valurile ascultă de Teoria Ondulaţiunii Universale a lui V. Conta.

II. Se ştie despre răul de mare al călătorilor sau al marinarilor începători. Există răul de infinit al muritorilor. De acest rău suferă, în special poeţii, ei prizonieri fericiţi ai nemărginirii.

III. **Acele clipe logodite**
La miezul nopţii, temerar,
deasupra oraşului fornăie un armăsar.
Cînd el azvîrle din copite
trec doamne-n clipe logodite,
se lasă noi pe zarea dulce
şi nici nu vor să se mai culce.
O, doamne, cîte doamne sînt
îndrăgostite pe pămînt!

George Alboiu

POST RESTANT

Sînt întrebări și întrebări. Sînt întrebări care conțin în ele însele răspunsurile, dar sînt și întrebări fără răspunsuri.

Mai sînt întrebări la care numai unii pot să răspundă, deși ni se pare tuturor că o putem face. Și sînt întrebări pe care ni le punem singuri. De exemplu, de ce între atîtea urări de sărbători, în buna tradiție a iertării umane, a apărut și o urare, dacă așa se mai poate numi ea, de la „ură", de rău, de foarte rău ? Există oare atîta ură, încît să poți dori răul altcuiva tocmai de sărbători ? Există atîta nebunie datorită căreia să atragi asupra-ți un asemenea stigmat ? Întrebări doar retorice, pentru că de existat a existat o asemenea urare în bogata noastră corespondență de sărbători. Or, cine e capabil de o asemenea grozăvie, sigur e incapabil de frumusețe. Pentru că numai ea, bunătatea aceea care iartă este creatoare de frumusețe, de emoție preacurată, de vise și de iluzii. Sîntem siguri că nu vom fi înțeleși de toți cei care ne scriu, vor fi și unii care vor crede că nu putem ierta un dușman. Dar ce dușman e acela care îți dorește sănătate, viață îndelungată și noroc ? Oricum, un dușman plin de originalitate, nu ? Un lup în blană de miel ? Să fim serioși. Să fim la fel de serioși ca un copil care întreabă : „de ce se uită floarea la mine ?" Chiar, de ce se uită ? O asemenea întrebare te scutește de toate răspunsurile pe care nu ni le-am dat înainte. În apropierea ei pălește chiar și o lumină.

★

PETRAMI, Sulina : Am făcut o excepție acceptîndu-vă pseudonimul, la început din curiozitate pentru adresa dv. (Hotel „Sulina"), pe urmă pentru valoarea nuvelei „Bepo". Ca să fim sinceri, nu știm dacă e traducere (cum insinuați în scrisoare) sau o operă originală. Oricum ar fi, nouă ne-a plăcut. Păcat că dimensiunea (40 pagini) e prea mare pentru revistă. Reveniți neapărat (și dacă se poate din același hotel unde e recepționeră Hortensia) cu ceva mai scurt (tradus, retradus, treaba dv.) sau (vai!) prescurtat. Ca să nu mai vorbim de numele adevărat, de o fotografie și cîteva date biografice !

NICOLAE RADU, Pitești : Cînd nu scrieți „povești pentru adormit bătrînii", proze ghidușe, scrieți proze romantice. Și invers. Iată : „Era adevărat. Credința în vis se spulberase odată cu întocmirea actelor oficiale, a alergăturii de la ghișeu la ghișeu, a cuvintelor reci lipsite de inflexiune, ale unor funcționari rutinați, obișnuiți de mult cu oamenii răvășiți în durere. Timpul curgea uleios, păcură peste orele lui în prima noapte de singurătate.

Ea rămăsese într-o fotografie suspendată pe peretele copleșitor de alb. Și zîmbetul îi rămăsese acolo, amintitor a primăvară. O flacără gălbuie o lumina, o flacără de veghe.

„Maria", încercă să-i vorbească, dar numele porni sugrumat. Renunță. Se gîndi că e iarnă, o iarnă aspră, fără zăpadă, cu pămînt colțos, înghețat de permanente vînturi rele, geroase. Pentru un moment dori ninsoarea, ar mai înmuia inima gerului, ar bucura ochii cu albul strălucitor al zăpezii. Ar fi plăcută o hîrjoană prin zăpadă, zborul bulgărilor rotunzi — meteoriți albi ai iernii — apoi ceaiul fierbinte și vorba domoală... Vorba domoală cu cine ? Cu cine hîrjoana ? Iarna imaginară își pierdu frumusețea.

Se ridică și aprinse lumina. Brusc oglinda îi descoperi chipul. Neras, ochii înroșiți de nesomn, colțurile gurii căzute. „Doamne, cît de bătrîn sînt !" șopti frecîndu-și instinctiv bărbia. Barba aspră îi mușcă mîna răutăcios. Se simțea bătrîn și obosit și murdar. Își dezlipi cu un amestec de milă și silă privirea de pe chipul răvășit ce îl oferea oglinda. Se așeză în fotoliu și întinse mîna spre cartea pe care o cumpărase în ziua în care Maria...

Deschise la întîmplare.

CARTEA DE PE NOPTIERĂ

„Era adevărat. Credința în vis se spulberase odată cu întocmirea actelor oficiale, a alergăturii de la ghișeu la ghișeu, a cuvintelor reci lipsite de inflexiune, ale unor funcționari rutinați, obișnuiți demult cu oamenii răvășiți în durere...".

DOINA MOLDOVAN, Turda : E de preferat scrisului d-voastră răzleț litera mașinii de scris. Așteptăm.

BIGHIU MARIANA, Galați : Faptul că îl iubiți pe Labiș și că în fiecare decembrie vă amintiți de el ne-a impresionat, așa cum desigur ați sperat. Mai trimiteți.

MIHAIL VLAD, Tîrgoviște : Reportajul e prea bățos. Pe noi ne interesează reportajul literar, așa că...

„GÎND ÎNARIPAT", Călărași : E un cenaclu de copii care ar interesa revista „Cutezătorii". Trimiteți poeziile acolo.

ADRIANA POPESCU, Ploiești : „Revederea" e o farsă foarte bună, dar cu sfîrșit banal. Reveniți cu o altă revedere.

VIOREL ANGHELESCU, Constanța. Din scrisoarea dv. nu am înțeles decît că sînteți un umorist care se respectă. Vă invidiem. Deocamdată.

ANTONIA MUNTE, București. Adresați-vă revistei „Pentru patrie". Cine știe ?!

MIRCEA LIVIU OVIDIU, Cluj-Napoca. Iată, am stabilit legătura. Textul e curat, melancolic, plin de bunăvoință față de bătrîni și porumbei. Vă așteptăm în continuare cu ceva dedicat nu numai „tuturor ardelenilor", ci și „tuturor românilor", nu ?

Iulian Neacșu

Reporterul ca posibil prozator

Adesea, parcurgînd, nu fără un real interes, cărțile de reportaje apărute în ultimii ani, am căutat în paginile lor, între altele, și acele semne care să ne îndreptățească speranța așteptării uneia (sau mai multor) volume de proză beletristică în sensul cel mai exact al termenului, semnate de autorul aflat în spațiul acestor scrieri considerate de către mulți „de frontieră". Fiindcă, dacă ne gîndim la un Ștefan Bănulescu, un Traian Coșovei (spre a nu cita decît două din mult mai multele exemple posibile) ori alții, din diverse generații de scriitori care au debutat cu reportaj, o asemenea curiozitate și așteptare din partea lectorului se justifică în totalitate.

Am încercat acest gînd de mai multe ori și citind relativ recenta carte de reportaje a lui Ion Andreiță, **(Cum se vede țara la români,** Editura Junimea), unul dintre cei mai prolifici autori din acest domeniu permanent și prin mii de fire legat de realitatea imediată a vieții, a șantierelor, a orașelor și satelor țării, dar și a celor ce sporesc patrimoniul de valori al ei — oamenii care muncesc și gîndesc după normele cele mai noi — racord direct la mutațiile socio-economice românești de ultimă oră.

Debutînd cu poezie **(Minunea de a trăi, 1970,** titlu întrucîtva simbolic pentru aderența la realitate a autorului în volumele următoare), Ion Andreiță a intrat repede, curajos și fără prejudecăți în domeniul reportajului, ritmul aparițiilor lui editoriale **(Drumuri esențiale, 1982 ; Natură vie cu baracă,** 1983 ; **Vîrsta care nu cunoaște eclipsa,** 1984) mărcind, într-un fel, nu numai graba de a „imortaliza" momentul devenirii țării, ci și anume secvențe revelatoare din evoluția, din perfecționarea și specializarea oamenilor etc. Nu întîmplător într-un subsol al volumului său din 1984 autorul nota : „Datele și numele din reportajele ce urmează redau realități conforme momentului cînd călătoream prin aceste locuri, cînd discutam cu acești oameni. S-ar putea ca între timp unele date să se fi schimbat. Nu-i vina reporterului. Aceasta este drama și măreția reportajului : ținînd pasul cu dinamica vieții de zi cu zi, el ajunge să-și întreacă autorul — uneori chiar imaginația acestuia. De aceea, dacă veți căuta la Grivița, Buzău ori Borzești vreun personaj și nu-l veți mai găsi muncitor, ci tehnician ori maistru ori inginer, nu secretar al comitetului, ci din nou muncitor ori inginer, ori poate altceva, dacă în locul cutare veți descoperi o casă nouă, o fabrică ori o plantație de piersici, autorul vă roagă să-i acordați circumstanța scurgerii peste aceste însemnări a unui timp, deși redus calendaristic, rodnic și înnoitor în esența sa".

Nu s-ar putea spune că Ion Andreiță are predilecție pentru anume subiecte reportericești și că, dimpotrivă, altele nu i-ar stîrni curiozitatea și n-ar avea șanse de a pătrunde în carnetele lui de însemnări. Evident, experiența volumului „Natură vie cu baracă", unde eroii întîmplărilor de tot felul erau constructorii de pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră, s-a consumat benefic pentru autor și nu mai poate fi repetată, dar au rămas destule alte „teme" de investigație, de reflecție și de „elaborare" a reportajelor. Ele sînt, în noua carte : universul unor locuri și muzee evocatoare ale trecutului **(S-a ridicat spre cer, din Hodivoaia),** spațiul unor transformări urbanistice fără precedent **(Pașcanii, în amiaza timpului de viață ; „Prefixul" de Odorhei ; Drăgășanii, dincolo de viticultură),** lumea satului **(Griul de Girla Mare ; Praid — nici o tangentă la sare),** în fine, dar nu în ultimul rînd viața din mari colective muncitorești **(„23 August", o uzină-simbol)** etc. etc. Și pretutindeni reporterul este dispus să descopere deopotrivă spectaculosul, dar și firea oamenilor, mutațiile petrecute în conștiințe odată cu schimbările mari, fundamentale din însăși biografia țării), replica de duh a interlocutorilor, însă, pe de altă parte și acel ritm necontenit al muncii și al vieții, argumentul palpabil și grăitor al faptelor atunci cînd ne comparăm schimbările cu trecutul nu prea îndepărtat. Debarasîndu-se aproape în întregime de cifre și date aride (care, în treacăt fie spus, ar îngreuia lectura), Ion Andreiță are, în schimb, o vădită predispoziție pentru găsirea „poantei", a acelui „ceva" gazetăresc care să-l individualizeze în contextul cărților semnate de alți confrați ; însuși titlul cărții nu vine de la expresia ca atare, ci a fost găsit prin suprapunerea semantică a termenului de „români" cu cel al onomasticii unei comune oarecare — locul unde se împlinesc destinele contemporane ale membrilor unei familii de țărani. Faptul în sine, fără să deranjeze cîtuși de puțin cititorul, este și poate rămîne pînă la un punct interesant, însă dincolo de el se cere, credem, văzut în ce măsură reportajul ca atare **investighează și dezvăluie,** oferă argumente și **propune imagini** pe care le recepteză, **așa și nu altfel,** numai ochiul reporterului (și nu numai de dragul spectacolosului sau al găselniței). Din acest punct de vedere textele lui Ion Andreiță rezistă unei analize mai atente și par — văzute dintr-un alt unghi — adevărate „crochiuri" ale unor tot atîtea posibile povestiri și schițe ce ar putea fi circumscrise beletristicii pure, transgresînd condiția lor de reportaje surprinzînd efemerul. Pentru a se ajunge acolo, adică la o transgresare totală a statutului lor actual și la pătrunderea în spațiul prozei autorul mai are, însă, de parcurs drumul, deloc simplu, al adîncirii psihologiei personajelor și al accentuării mai puternice a sensurilor și acțiunilor subiacente factologiei receptabilă la prima vedere. Dacă reporterul de azi va alege acest drum rămîne de așteptat și de văzut la viitoarele lui apariții editoriale. În orice caz recentul volum ni se pare a viza și orizonturile lui.

Florentin Popescu

Un clopot scufundat

Urmare din pag. a 2-a

după opinia mea, tocmai în modul în care surprinde atmosfera de familie, în titlurile și obiceiurile îndătinate ale acesteia, în care cultul muncii și al valorilor tradiționale, ca și respectul față de semenii de altă naționalitate, erau fundamentale. Se poate recompune confortul mic-burghez al existenței, — ca să nu zic normal, civilizat —, din rețetarul de bucate al acestei familii bănățene, care reprezintă el însuși, în sine, o istorie și o mentalitate. Aceasta se poate desprinde și din psihologia retractilă a personajului, migrînd încet, instinctual, din calea zonelor conflictuale : „Cel mai bine seamănă cu un melc. O gelatină înceată și vulnerabilă într-o materie opacă. Se deplasează lent într-o direcție, lasă o urmă strălucitor derizorie, la orice atingere se oprește, zace, și nu-l poți deosebi de unul mort". Profesor la o școală, simte „derizîunea" ocupației și dorește o lume mai puțin asaltată de factori conjuncturali. Grație mîinii ocrotitoare a tatălui ajunge la muzeu. Aici pare a-și găsi liniștea căutată, dar e numai o aparență, deoarece sub crusta de amorțeală colcăie patimi și fricțiuni subterane, iar ocupațiile frizează ridicolul. Umblă cu o expoziție volantă pe la diferite întreprinderi, face fișe. Pasiunea (inutilă) a inventarelor pare cardinală pentru epocă : ea scutește pe toată lumea de orice responsabilitate. Amenințat de ratare, mai mult decît ar fi crezut, el evadează de aici, face pe profesorul de franceză la agronomie, unde predă după niște manuale idioate ; în sfîrșit, grație tatălui, se mută și de aici, îngrămădește în dulapuri fișe pentru un doctorat mereu aminat, le aruncă, descoperă viața scrisului și abia atunci are revelația a se descoperi pe sine : prin aceste mărturisiri-„interlocuri", fără nici un plan riguros, care dau seama de existența lui. Ambiția sa, în cazul de față, este să scrie o carte despre neputință și despre nimic, o carte contrară oricăror norme și modele : „El nu concepe să scrie decît ce riscă să fie nu parțial, ci cu totul ratat". Sau : „Dorința lui, probabil iluzorie, ar fi să scrie o carte despre lumea ca inconștient", care să surprindă fragmentarisul existențial de fiecare clipă, „haosul de dincolo de determinări". Scrisul înaintează greu, între rivnă și nepăsare, între minimum de entuziasm și inerță voință oblomovistă și parantezele-comentarii devin tot mai multe și uneori și mai interesante decît romanul însuși. De fapt, el asta și vrea : să-și submineze mereu cartea cu un comentariu persiflant, care să-l arate mereu așa cum este, dezgolit de orice adaos, de orice invenție, substituind cărții, însăși realitatea, deoarece „incapabile de ficțiune, deci incapabil să inventez, cum se spune, un univers, îmi fac din amintiri o lume imaginară, gratuită pentru mine dar populată de oameni reali. Mă simt frustrat la ideea de a elimina pagini presupus bine scrise pentru a nu jigni persoanele în cauză sau pe urmașii lor".

Această strategie narativă („Talentul de tactician. A găsi o mulțime de soluții, a împresura cu ele lucrul dorit") duce la o situație aparent paradoxală : dacă viața poate fi falsă și falsificată, măcar cartea, „ficțiunea" să fie adevărată, să corespundă adevărului. Raportul dintre etic și narativ (social) a fost inversat aici în favoarea eticului. În acest fel Livius Ciocârlie restabilește importanța demnității scrisului și a sensului comunicat de cuvînt. Este revanșa tardivă pe care el și-o ia asupra sa însuși, cel de atunci, și a epocii aceleia.

Povestirea cu sertare

O lectură captivantă, care reușește să depășească, datorită mizei morale puse în joc, nivelul divertismentului de vacanță, ne oferă Radu Vaida cu volumul său **Cercul deschis,** apărut la sfîrșitul anului trecut la Editura Cartea Românească (lector Mircea Ciobanu). Este un roman de factură polițistă (sau milițistă) inspirat din activitatea lucrătorilor de miliție pentru asigurarea securității cetățenilor țării. Eroii cărții, maiorul Victor Codrean, căpitanul Petre Pandele și locotenentul Aurel Toma, se încarcă de bravură în lupta neostoită împotriva infractorilor de tot felul, care încearcă, în fel și chip, să înșele vigilența organelor în drept. Nu reușesc însă, căci lucrătorii de miliție sînt mereu la post, le deturnează planurile, sînt, într-un cuvînt, probi în meserie, hotărîți și ingenioși în acțiune.

Ingenios este și Radu Vaida care imaginează o tramă complicată, cu fire epice aparent divergente. Dar, pe măsură ce înaintăm în lectură, începem să bănuim logica interioară a evenimentelor (uneori ne înșelăm, ca în orice roman polițist ce-și respectă cititorul) și, în final, narațiunea se arată rotundă, asemeni cercului din titlul cărții. Tehnica narațiunii este aceea a povestirii cu sertare. Există o anchetă principală legată de un anume caz, la care, din timp în timp, autorul se întoarce, înaintînd odată cu noi în elucidarea misterului dar, în disputa pentru adevăr, dreptate și legalitate, eroii cărții întîlnesc alte cazuri sau își povestesc, în momentele de liniște relativă, întîmplări trecute, însă cu semnificație prezentă. Sertarele povestirii se deschid și se închid pe rînd, unele comunică neașteptat între ele, iar cititorul participă tot mai intens la aventurile eroilor. În timpul liber, aceștia — ne referim la pozitivi, desigur — sînt oameni obișnuiți, cu probleme familiale ce trebuie rezolvate, duioși cu soțiile, uneori cicălitoare, de cele mai multe ori înțelegătoare, cu pasiuni extraprofesionale, (pescuitul e la mare cinste în **Cercul deschis),** unii dintre ei sînt și scriitori sau dețin amintiri frumoase de la întîlnirile, în grup sau individuale, cu scriitorii. Introducînd astfel de fragmente memorialistice sau momente de respiro (o petrecere în familie sau cu prietenii, un episod pitoresc din tinerețea personajelor ș.a.) sau, pur și simplu, suspendînd pentru un timp palpitanta urmărire a firului principal, Radu Vaida dovedește că stăpînește bine tehnica amînării și a suspansului, potențînd astfel interesul cititorului față de carte.

Unele ticuri verbale și comportamentale, aparținînd unei recuzite specifice și cam uzate prin folosire, se întîlnesc uneori și în **Cercul deschis,** dar, de regulă, umorul de bună calitate, ingeniozitatea epică, replica percutantă fac lectura fluentă și captivantă.

Nu ne vom apuca acum să dezvăluim lovițurile de teatru, care se află din belșug în roman, căci ar fi să nu respectăm regula jocului. Sîntem însă datori cititorului o explicație privind titlul cărții, în absența căreia ar putea să rămînă, după citirea acestei recenzii (nu a romanului) contrariat. Într-adevăr, un cerc deschis mai este el cerc ? Ați bănuit, probabil, că autorul a folosit o metaforă, pe care, de altfel, o decodează în final. O decodăm și noi, citindu-l pe Radu Vaida, convinși că prin aceasta nu vom afecta cu nimic caracterul pasionant al lecturii : „Cercul nostru, da, cercul nostru trebuie să-l menținem deschis, spre adevăr și dreptate, spre omenie și lumină..." Un final care vorbește de la sine despre valorile morale pe care le slujește scrisul lui Radu Vaida.

V.F. Mihăescu

George Rădeanu : „Peisaj"

costin grigoraș

Mit

iată aripile lui Icar cel dezbrăcat de plutire
cum mi le prind de inimă de brațe de fruntea incinsă

nimic nu-mi clintește alcătuirea
sînt țintuit locului ferecat în țărînă
după chipul și asemănarea pietrelor

atît de departe îngemănarea cu cerul
starea de grație atinsă în templul luminii
ca o împăcare cu imaginarul

credeți-mă sînt aripile lui pe acești umeri de ceară
chiar dacă abia imi închipui văpaia din tării
umbra lăsată în al nouălea cer năruirea
în mii de feluri cheltuind ațintirile minții

astfel fără să fi născut vreodată zborul
mă mistui la vilvătaia celui încheiat

Drumul lui Don Quijote

hai Rosinanta
du-mă în largul zăpezilor din aripi
pe acest întins cufundat între păsări involburate
proscris al himerei ce sînt

hai să colindăm luminăția începutului de ziuă
în neîngrădită desprindere ne fie pornirea suitoare
e scurtă țîșnire către stelele mustind de frăgezime
fervoarea unui echilibru împlinit cu însăși libertatea mișcării

du-mă înfășat în fastul armurilor de aer
mai iute decît un toiag care desparte mările
pînă la transparență închipuindu-mi licăritul galopului
echinocții solstiții șiraguri de chipuri la răspîntii
cîmpia munții apele despicate în părți egale
ca un fel de ecou călătorind pe cu totul alt drum
spre gura care l-a spus

Ars Doloris

lui Nichita, în memoriam

dăltuind în inimi de cremene
cuvinte uitate pe buzele pierduților lumii
munți întregi năruindu-se sub răsuflarea unor spulberate sahare

pe coaja copacilor întregind strigătul unui trup strivit de zări
însă focul stîrnit înghite pădurea aproape înlăcrimată

în apele mării limpezind chipul din urmă
și dintr-odată peștii otrăviți se istovesc pe uscat
vorbind despre lepădare de ape într-o sfîșietoare limbă

de aripile păsării Phoenix alipită pieritoarea ființare
dar lîngă rug rămîne pămînt nu cenușă
pămînt strivitor pămînt adumbrit de înfiorare

ce privire să fie aceea care nu poate purta corabia luminii
ce cînt să fie acela neînvățat cu înaltul
cînd tot ce ating se preface în stîrv mineral
cînd urc în numele a tot ce a fost aducere aminte

treptele acestui eșafod de hîrtie
cu ultima îmbrățișare întipărită pe umerii cuvintelor

Dragoș Morărescu : „Peisaj"

miorița baciu

Cu Eminescu

Transilvanie – ființă a veșniciei, primăvară de neînvins,
Gîndind la tine, retrăiesc fiorul dintîi
La nesfîrșit mă scald în apele aceluiași riu...
Aici, patria, privită de pe dealurile natale
Este o infinită lumină –
Echilibru și zbatere, măsură și flacără,
Dor de cîntec mistuind,
Joc de culori alb-negru, în virtejul învirtitei de pe Tîrnave,
Mers înalt, glas coborît, ris-melancolie.
La apusul soarelui, zvicnet de îngeri
Ninge peste Blaj cu polen.
S-au depus straturi de rugină peste sufletе?
Apăsat, cascada le tămăduiește.

Oră de sete și dor,
Teiul lui Eminescu a timp amiroase.
Undele Chereteului suspină și azi după frumusețea poetului–zeu
Pămînt–patimă fericit să fie călcat de pașii lui.
Livezi de pruni îi înfloreau trupul.
Păsările – frînturi ale ochilor adînci și negri,
Cîmpul cosit păstrează mireasma părului său,
Dansul ierbii în arzinde cîmpii transilvane
poartă amintirea piciorului gol,
Case de lemn, în mușcate îi ascund zîmbetul.
Lacrima sa – luminîndu-ne viața,
Gîndul său – zbor la streașina cerului, lîngă urma lui Avram Iancu.

Jurnal liric

Poemele lui Marcel Mureșeanu **(Pe adresa copilăriei,** 1969, **Cel din urmă,** 1974, **Scrisori către prieteni,** 1978, **Amurgul furtunilor,** 1983, **Matineu,** 1984, **Viziune cu porumbei călători,** 1988) vorbesc limpede de tot de o evoluție în timp, atît din punctul de vedere al scenariului tematic, cît și al retoricii. Neterorizat nicidecum de o formulă poetică ultramodernă, de ...șansele și utopiile postmodernismului, de mirajul ermetismului fără acoperire estetică, valorică, Marcel Mureșeanu se descoperă pe sine cu conștiința că poezia își cucerește teritoriile dintr-o experiență trăită, dintr-o memorie afectivă provocată să-și dezvăluie identitatea, să vizualizeze spațiile, să numească o temporalitate, totul în raport cu lumea, cu viața socială, cu istoria. Tematic, scenariul liric își asumă universul satului : satul cu amintirile, cu anotimpurile, cu magica poveste a descintecelor, dar mai ales istoria, evenimentele ei, retrăite în alianță cu un neobișnuit sentiment al recuperării unei mitologii românești. Datinile, ritualurile, miturile, ethosul românesc sînt pentru Marcel Mureșeanu autentice spații ale poeziei, izvoare ale lirismului. E o reîntoarcere spre origini, spre sacralitatea formelor și a timpului regăsit. Este, nici vorbă, și un mod eficient de a actualiza o experiență de natură ontologică, de a-și asuma semnificațiile ei fundamentale, de a purta un dialog cu spiritul de continuitate, de viața românească, redescoperită nu în simple explorări arheologice, ci în ritualurile, tiparele originare, în fondul ei daco-roman neatins de aripa vulnerabilității. Istoria este pentru Marcel Mureșeanu o ființă deschisă poeziei ca formă de recuperare lirică. Retrăind istoria, poetul îi retrăiește eroica ființă, miturile, faptele, latinitatea. Marele zeu dac, Zamolxe, există ca un personaj etern, în natură și printre noi : „Cred că dacii / își acopereau cu piei de capră ferestrele / ca să dăruiască o parte / din soarele și din lumina lor / zeului cel mare, Zamolxe. / Cred că dacii ieșeau să moară / în tinda de lut a casei, / ca sufletul lor să ajungă mai iute / la zeul cel mare, Zamolxe / Cred că dacii / i-au dat regelui lor, / cel ucis de romani, / un munte și-o vale / și-o grădină cu meri înfloriți, / s-o ducă zeului cel mare, Zamolxe. / Cred că zeul cel mare, Zamolxe, / după o vreme / i-a binecuvîntat, zicîndu-le : / luați-le, toate sînt ale voastre, / soarele, lumina, sufletul, / muntele, valea / și grădina cu meri înfloriți." Sarmizegetusa e o catedrală a neamului românesc, un sanctuar dacic ce ritmează vocea istoriei cu conștiința unei existențe neîntrerupte. „Romanul" ei este reînviat de poet din perspectiva vieții și voinței de a înfățișa o lume vie. Sacrul și profanul nu au granițe. Totul e regizat de Marcel Mureșeanu în numele unei realități sociale și mitice. Zei și oameni creează istoria, o memorie a ei : „Sarmizegetusa cu zei și femei, / cu oi și oieri, / cu viteji și canalii, / cetate cu ură ca toate cele omenești, / cu pripășiți și cerșetori, / regii tăi erau călăi, / regii tăi erau eroi, / fața ta era păgînă, / talpa ta era de strămoș, / oasele tale erau piatră de riu. / Sarmizegetusa cu treburi zilnice, / cu voci, cu cai mărunți, / cu războaie de tesut lînă, / cu războaie de apărat hotarul, / lupii tăi veneau sub fereastră, / lăncile bărbaților zăceau lîngă pat, / străjile tale ațipeau, / nevestele lor alăptau copiii. / Sarmizegetusa cu filozofi, / cu preoți și aurari, / iernile îți degerau ostirea, / păstrăvii se topeau în căldări, / păsările călătoare tot enigmă / și prag se numeau, / fetele către fiecare lumină / își stinghereau liniștea. / Sarmizegetusa, cetate, ai căzut într-o zi sub pămînt, / cu toate ale tale, sămînță, / iar peste tine ploaia și soarele."

Satul din poezia lui Marcel Mureșeanu există sub zodia vechimii, unui ciclu existențial în relație cu o natură expansivă, cu o civilizație deosebit de vitală. Țăranii poetului păstrează și ascultă de legi morale transmise din generație în generație și de o mare frumusețe. Legi născute dintr-o experiență arhaică, dintr-o voință de a dura în istorie. Marcel Mureșeanu reconstituie satului o mitologie, dar și un „roman" cu personaje adevărate care își spun povestea într-un grai întesat de sintagme avînd un caracter de profeții, de învățături. Străbunii, părinții, familia, rudele, nașterea, nunta și moartea, obiceiurile vorbesc de un sat fără virstă, respirînd aerul începutului de lume, refluxul existențial al ființei colective creîndu-și din faptă ritmurile existenței neîntrerupte. Marcel Mureșeanu își transcrie cu nemărginită bucurie și duioșie **Amintirile din copilărie** dintr-un sat din Transilvania. E lumea țărănească respectîndu-și datinile, mitizîndu-și timpul, participînd la un ceremonial străvechi : „Se-aud pornind copiii prin sat, / pare un joc, dar nu-i doar atît... / Și apa are clopote care bat, / și caii au zurgălăi mulți la git..: // Primește-ne, gazdă, cîntă ei lin, / și-ți vom veseli viața o seară, / tu stai în casă printre lumini, / noi stăm printre stele pe-afară ! // Primește-ne, gazdă, că-i zi ne-ncepută / și frigul e tare ca fierul... / Noi sîntem vestitorii cei buni / care aburim cu răsuflețul cerul. // Haideți, cîntați,

Paul Sima : „Transilvania vrea Unirea"

ziseră gazdele-atunci, / că-i loc pentru toți cîți au de venit... / Lumea asta de-ar fi plină de prunci / tot ar mai trebui pe atît." Anotimpurile sînt puse în relație cu „munci și zile", iar natura este spiritualizată, chemată să sporească frumusețea sentimentelor. Cunoscînd foarte bine viața de la țară, Marcel Mureșeanu îi creează monografia cu seninătatea că transcrie un ritual dublat de o lucidă conștiință a trecerii. Secundele ei se răsfrîng în poem fără nici o dificultate. Ritualul cositului își desăvîrșește sintaxa sub semnul timpului, dar și al rodirii : „Vine cositul, cum vin toate pe lume / cînd le vine vremea, cînd le-aduce vîntul, / soarele-i noaptea tăciune / care înnegrește pămîntul, // Lacrima stelei nici nu se șterge, / nici nu se-aude pasărea zorilor / cînd trece limba fierului rece / peste tulpina caldă a florilor. // Nimeni nu poate aduce dovadă / c-a fost vreo moarte înfricoșată, / roua-și alunecă palma pe spadă, / palma rămîne și mai curată // Trece cositul cum trec toate pe lume, / numai sămînța lumii nu se pierde, / de sub pragul casei înfloresțe și umblă / și se face pajiște verde". Romanul satului crește din aceste ritualuri, din aceste anotimpuri ce oglindesc o poezie a ruralității invadată de un scepticism melancolizat. Timpul este un personaj profet care amenință, creează neliniști. Ființa poetului intră în criză. Cuvîntul și fiii chemați îl salvează. Poemul este o spovedanie a conștiinței ce își interoghează destinul, îi tălmăcește semnele. Marcel Mureșeanu intuiește fără greș apariția „bolii", formele destructive care o vestesc. Arca vieții intră în apele negre ale Styxului și teatralizarea neliniștii e cu totul excepțională. Poetul spațializează și vizualizează o stare a ființei amenințate. E un „descintec" de o mare sinceritate a simțirii : „O durere surdă mă-ncearcă, / arătîndu-mi că pe lume mai sînt, / că de-acum intră apa în arcă / și se cade să mă-nspăimînt. // Nu-mi vine un descintec în minte, nu-mi vine, / decît o vorbă cu un pod de aramă, / c-un cuc blestemat să-i cadă penele, / ca să nu mai zboare, de bună seamă ! // Hei, strig eu c-o șoaptă mai mare, / fiii mei, unde sînteți ? / Unde v-ați dus ? / Aici ! răspund ei, lîngă staule, lîngă bietele animale, / că-i aproape ziua de-apus. // cît de bine-i c-am făcut largă ușa, / că, uite, acum încep toți, / se vede cerul, cărare și pînza cea albă întinsă, / de-o mie de coți. // Ședeți ! Ce zic eu, dar ei au și stat demult, / se aburesc blidele de pe pereți. / Am să vă dau o scrisoare, le spun, / cu nouă și încă pe-atîtea peceți. // E boală trecătoare, tată ! / De unde știți ? / Semnele ascunse în noi ne arată, / albinele n-au adus miere roșie / și minjii n-au rupt funia cea înnodată. // O fiii mei, așa să fie, oare ? / Așa ! așa ! Cum altfel ? ! Cum altfel ?? / Somnul lunecă pe pleoapele tale ? / N-are pe nimeni cu el."

Nivelul cel mai ridicat și cu adevărat memorabil îl atinge Marcel Mureșeanu în volumele **Matineu** și **Viziune cu porumbei călători.** El renunță la declarativism, versificări comode, narațiuni înghețate de fluxul epic abuziv, devotîndu-se lui Hermes. Fenomenul e real. El este rolul unei evoluții în direcția gramaticii textului, unui limbaj rafinat, unei ironii ce desconspiră „orgoliul formelor pure". E un Marcel Mureșeanu foarte grav, dar și ironic, creîndu-și un topos original. Poemul este o fericită logodnă dintre idee și verb, emoție și sintagma purtătoare de sens. Marcel Mureșeanu își anunță cu claritate „programul" : „Într-o carte nu trebuie să fie / decît un singur poem de dragoste. / Un poem scurt. / Ca o stea în șase colțuri, / în inima căruia / să se afle, rece. Oglinda. / El va putea astfel trece / din mînă în mînă / fără a fi atins de gingașele degete / ale cenușii." Retorica poemului restituie o transparență a faptei. Melancolizîndu-și sentimentele, Marcel Mureșeanu visează ca un adolescent avînd în față orizontul nemărginit : „Nu mă ocup decît / de marile nimicuri. / Acum tîrziu visez o iubită / albastră și plină de praful cîmpiei, / o iubită ca o albă floare / de salcîm / dînd foc miriștilor de secară. / Să trecem cu șareta, / la pas, / eu citind repartiția ei / la țară, / ea ținînd cu privirea, / printre urechile calului roib, / în inima mea / care se află / cu mult înaintea / iluziilor". Ironia nu e în dezacord cu solemnitățile poetului : „La Tîrgu Frumos, la Tîrgu Frumos / există o fată de abanos. / Făcînd elixiruri și ceaiuri cîmpestre, / ea nici nu mai prinde de veste / cum trece viața (o, cît de frumos !) din Tîrgu de Sus, spre Tîrgu de Jos." Poemele lui Marcel Mureșeanu devin interogații, „viziuni" : „Cîntă cocoșii, încă mai cîntă... / Unde sînt cuvintele ce s-ar potrivi / pe acest concert de Haydn / pentru violoncel și pînză de păianjen / dispărut ca un fum / peste satul olandez al lui Teniers junior ? / Unde sînt cuvintele ? / revine ca un joc întrebarea, / pe cînd foarte aproape de mine / se află mii de cărți / ce-și împlinesc destinul / în așteptarea Marii Muzici, să le învie / pentru Gloriosul Mars asupra «Tăcerii și Morții»." Poetul nu-și uită „ora de remușcări...", izvor de reculegere și de retrospective, de judecăți morale asupra unui timp cu aripile deschise. El rememorează „clipa iluminării desarte". Face radiografia derizoriului, dar cu surîsul pe față. Originalitatea lui Marcel Mureșeanu stă în regia ironizării faptelor cotidiene, banalului. Textul e un „discurs" rostit cu gîndul la noi.

Poezia lui Marcel Mureșeanu este un autentic jurnal liric. El comunică o disponibilitate de a se rosti pe sine în fața oglinzilor timpului, naturii, ideilor. Jurnalul deschis cu sinceritate poeziei ca formă de viață.

Zaharia Sângeorzan

O operă de mare valoare pusă în slujba progresului, păcii și colaborării

dintotdeauna, poporul român a știut să-și cinstească eroii, să-și aducă prinosul recunoștinței sale marilor personalități ale istoriei patriei, celor care, printr-o muncă neprecupețită, prin puterea minții și a faptei, au adus contribuții majore la afirmarea și implinirea nobilelor năzuințe de independență, unitate și progres ale națiunii noastre, la creșterea prestigiului României între țările lumii. O asemenea personalitate de excepție, a cărei figură luminoasă, exemplară prin tot ceea ce a înfăptuit și înfăptuiește, s-a înscris definitiv in marea galerie a personalităților neamului românesc, este tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu. In aceste zile ale începutului de an, cind gindul se avintă spre minunatele perspective de noi și mărețe împliniri în ampla operă de înflorire multilaterală a patriei, întregul nostru popor sărbătorește, într-o atmosferă de vibrant patriotism, aniversarea zilei de naștere a tovarășei Elena Ceaușescu și a îndelungatei sale activități revoluționare. Este caldul omagiu adus din inimi militantului revoluționar de aleasă esență, omului politic dăruit cu trup și suflet poporului din care s-a născut, savantului de renume planetar, care printr-o prodigioasă, multilaterală și neobosită activitate, are o contribuție de inestimabilă valoare la toate marile înfăptuiri ale prezentului socialist al țării, la creșterea continuă a renumelui spiritualității românești, al României în lumea contemporană.

SUFLET DIN SUFLETUL NEAMULUI SĂU

Patria este cuvîntul tutelar al întregii activități revoluționare, politice a tovarășei Elena Ceaușescu. Suflet din sufletul neamului său, tovarășa Elena Ceaușescu și-a dăruit și își dăruiește întreaga energie și putere de creație României socialiste, poporului român, operei de înălțare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație. Intrată încă din fragedă tinerețe, alături de cel mai iubit și stimat fiu al națiunii noastre socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în mișcarea revoluționară, tovarășa Elena Ceaușescu a participat cu neînfricare la marile bătălii de clasă, împotriva fascismului și războiului, punînd întotdeauna mai presus de orice interesele și aspirațiile vitale ale poporului român, voința sa de a-și făuri o viață nouă, liberă și demnă, de a se dezvolta de sine stătător. Încă din acei ani grei, ai luptei din ilegalitate, ai înfruntării aparatului de teroare al regimului burghezo-moșieresc, tovarășa Elena Ceaușescu s-a distins prin înalte calități morale, prin patos revoluționar, prin fermitate și curaj, prin promovarea în orice împrejurare a virtuților definitorii ale poporului român, a năzuințelor tuturor popoarelor de a-și clădi viitorul în pace și prietenie, într-un climat de pace autentică, înțelegere și cooperare internațională. Aceste strălucite calități, forjate în anii dificili ai luptei pentru libertate, dreptate socială și națională ce au premers actului istoric de la 23 August 1944 s-au afirmat plenar în perioada edificării noii orînduiri și, cu deosebire, după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a inaugurat cea mai bogată și mai fertilă epocă din existența multimilenară a poporului român — Epoca Nicolae Ceaușescu. **„Congresul al IX-lea** — sublinia tovarășa Elena Ceaușescu în Cuvintarea rostită la manifestarea populară consacrată marii sărbători naționale a României, desfășurată în Capitală la 20 august 1988 — **a inaugurat o epocă de glorioase impliniri, caracterizată printr-un puternic spirit inovator, care a dat un puternic impuls gîndirii și activității revoluționare, punînd larg în valoare capacitățile și energiile întregului popor, asigurînd valorificarea la un nivel superior a mijloacelor materiale și umane de care dispune societatea noastră socialistă."** În acești ani, arăta tovarășa Elena Ceaușescu, au fost adoptate hotăriri de importanță istorică privind dezvoltarea armonioasă, în ritm înalt, a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor economiei naționale, repartizarea echilibrată a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, ceea ce a dus la ridicarea economico-socială a tuturor județelor și zonelor patriei, la creșterea generală a gradului de civilizație și bunăstare a întregului popor, la realizarea egalității depline în drepturi pentru toți cetățenii țării. La toate aceste uriașe înfăptuiri —, inseparabile de gîndirea și activitatea teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu — ctitor de țară nouă, militant neobosit pentru continua înflorire a patriei socialiste, pentru afirmarea sa demnă în lumea contemporană — o importantă și valoroasă contribuție și-a adus tovarășa Elena Ceaușescu. Ca o expresie vie, elocventă a inaltei aprecieri de care se bucură în rîndurile partidului nostru comunist, ale întregului nostru popor, tovarășei Elena Ceaușescu i-au fost încredințate înalte funcții pe linie de partid și de stat. În calitate de membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, tovarășa Elena Ceaușescu aduce contribuții de excepțională însemnătate la fundamentarea politicii interne și externe a partidului și statului nostru, la promovarea și înfăptuirea acesteia, la traducerea în viață a amplelor planuri și programe de dezvoltare multilaterală a patriei, la realizarea obiectivelor vizînd creșterea calității și eficienței, a productivității muncii, introducerea largă a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, la înflorirea generală a societății românești pe coordonatele socialismului și comunismului. Dimensiunea internațională vine, de asemenea, să întregească în mod fericit și semnificativ vasta activitate politică desfășurată neobosit de tovarășa Elena Ceaușescu. Întregul nostru popor apreciază astfel în mod deosebit aportul tovarășei Elena Ceaușescu la promovarea politicii externe de pace și amplă colaborare a partidului și statului nostru. Cele peste 200 de vizite efectuate în țări de pe toate continentele de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, întîlnirile și convorbirile la nivel înalt desfășurate la București au marcat, de fiecare dată, momente cu ample rezonanțe în cronica raporturilor României socialiste cu statele respective, au deschis noi și largi perspective pentru dezvoltarea acestora în beneficiul reciproc, al cauzei păcii și înțelegerii internaționale. În calitate de președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea", tovarășa Elena Ceaușescu militează cu înaltă consecvență și responsabilitate pentru întărirea unității de acțiune a savanților, cercetătorilor și specialiștilor de pretutindeni, în nobila luptă pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru trecera urgentă și hotărîtă la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară. **„Pornind de la adevărul că un nou război mondial s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear ce ar distruge înseși condițiile pentru existența vieții pe planeta noastră** — sublinia tovarășa Elena Ceaușescu — **România consideră că problema fundamentală a epocii contemporane o constituie trecerea hotărîtă la dezarmare — și în primul rînd la dezarmarea nucleară. Acum, mai mult ca oricînd, se impune unirea eforturilor și acțiunilor tuturor popoarelor pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor spre încordare și război, pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor, al națiunilor, la pace, la viață, la existență liberă, independentă și demnă."**

SAVANTUL DE RENUME PLANETAR

„Pornind de la faptul că socialismul și comunismul se realizează pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii moderne, ale cunoașterii umane în general — sublinia tovarășa Elena Ceaușescu — **trebuie să ne preocupăm în continuare, mult mai susținut, de dezvoltarea activității de cercetare, de soluționarea operativă și eficientă, cu ajutorul cercetării științifice, a diverselor probleme pe care le ridică promovarea progresului tehnic în intreaga economie, noua revoluție tehnico-științifică și noua revoluție agrară din țara noastră".** Preocupîndu-se necontenit de organizarea, în lumina unei concepții unitare și novatoare, a întregii activități de cercetare științifică și de introducere a progresului tehnic din țara noastră, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu se distinge, în egală măsură, printr-o prodigioasă activitate de creație științifică și tehnică originală, orientată spre domenii de mare complexitate și însemnătate ale chimiei, spre soluționarea unor probleme complexe de ordin teoretic și aplicativ. Sînt bine cunoscute și larg apreciate în țară și peste hotare contribuțiile de mare valoare ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu în domenii de vîrf ale științei și cunoașterii contemporane, cum este chimia macromoleculară, lucrările de înaltă ținută științifică și cu o finalitate practică deosebită, publicate în prestigioase edituri din întreaga lume. Veritabilă mărturie a înaltei recunoașteri internaționale a meritelor de excepție ale savantului român este impresionantul număr de titluri de „Doctor Honoris Causa", „Membru titular" și „Membru de onoare" ale unor prestigioase foruri științifice și universitare de peste hotare. Dintre acestea amintim : Titlul de „Doctor Honoris Causa" decernat de Comitetul de Stat pentru atribuirea de titluri științifice al R.P.D. Coreene ; „Doctor Honoris Causa" al Universității Yukatan din Mexic ; Diploma de membru de onoare al Societății internaționale de chimie industrială ; „Doctor Honoris Causa" al Universității din Buenos Aires ; „Doctor Honoris Causa" al Universității feminine din Manila ; „Doctor Honoris Causa" al Universității Tehnice pentru Orientul Mijlociu din Ankara ; Doctor Honoris Causa" al Universității din Malta ; Diploma de membru titular al Academiei europene de științe, arte și litere și membru al Comitetului de Onoare al Academiei; Membru de onoare al Academiei de arte și științe din Ghana ; Membru activ al Academiei de științe din New York; Membru corespondent al Academiei din Atena, etc.

În rîndul bogatelor însemne ale aprecierii deosebite, ale stimei de care se bucură pretutindeni opera științifică a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, menționăm : Ordinul „Steaua Iugoslavă" cu eșarfă; Ordinul „Drapelul Republicii" clasa 1 al R.P.D. Coreene ; Medalia jubiliară „Gheorghi Dimitrov"; Ordinul indonezian „Cea mai remarcabilă fiică a țării" ; Medalia jubiliară „25 de ani de la crearea filialei siberiene a Academiei de științe a U.R.S.S. ; Marea Cruce a ordinului El Libertador a Argentinei ; „Marea Cruce a Ordinului de Merit al R.F. Germania" etc.

Sînt acestea convingătoare argumente ale unei incontestabile recunoașteri internaționale a meritelor de excepție ale savantului român, și, în egală măsură, elocvente expresii ale contribuției de seamă pe care tovarășa Elena Ceaușescu o aduce neîncetat la creșterea prestigiului planetar al științei românești, al României socialiste.

★

În ultimele zile ale anului pe care abia l-am încheiat, în capitala Uniunii Sovietice, la Moscova, avea loc apariția unui nou volum din vasta operă-științifică a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu : „Progrese în chimia și tehnologia polimerilor", lucrare ce s-a bucurat de un amplu ecou și de apreciere în rîndul specialiștilor sovietici. În cadrul festivității care a marcat lansarea volumului, acad. A. M. Prohorov, laureat al Premiului Nobel, releva că rolul tovarășei Elena Ceaușescu în promovarea cercetărilor științifice din România, în pregătirea de cadre de specialitate cu înaltă calificare este de maximă importanță ; la rîndul său, directorul Editurii „Nauka", în care a fost publicată lucrarea, sublinia : „Pentru Editura «Nauka» a Academiei de științe a U.R.S.S., reprezintă o mare onoare posibilitatea de a tipări în limba rusă această nouă lucrare a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu".

Cuvinte de aleasă apreciere la adresa personalității politice și științifice a tovarășei Elena Ceaușescu rostea, la 20 octombrie 1988, la Phenian, Li Giong Ok, președintele Comitetului de Stat pentru atribuirea de titluri științifice al R.P.D. Coreene : „Dumneavoastră, stimată tovarășă Elena Ceaușescu, v-ați dedicat din tinerețe mișcării muncitorești, ați desfășurat o îndelungată activitate revoluționară, dovedind abnegație nemărginită în opera consacrată eliberării sociale și naționale a României, consolidării independenței și suveranității țării, ridicării României pe culmile progresului și civilizației. Ca eminent savant, ați elaborat, tovarășă Elena Ceaușescu, noi direcții în cercetarea cauciucului sintetic, aducînd o contribuție strălucită la dezvoltarea chimiei macromoleculare, iar astăzi, îndeplinind înalte funcții de partid și de stat, aduceți o contribuție activă la dezvoltarea economico-socială a țării, la înfăptuirea revoluției tehnico-științifice, la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate".

Toate aceste aprecieri, argumentele unei opere științifice strălucite conturează pe deplin portretul unei personalități de excepție — militant revoluționar, savant de prestigiu mondial, patriot înflăcărat, devotat marilor idealuri ale poporului român — a sărbătoritei unei întregi națiuni în acest început de ianuar : tovarășa Elena Ceaușescu.

Aurel Perva

REVISTA STRĂINĂ

● **ACTRIȚA AMERICANĂ FAYE DUNAWAY** și actorul austriac Klaus Maria Brandauer sînt protagoniștii filmului de debut al regizorului Andrew Birkin, fratele cunoscutei actrițe Jane Birkin. Acțiunea filmului intitulat „Burning Secret" se desfășoară la Viena anilor '20 ai secolului nostru.

Faye Dunaway joacă rolul mamei unui băiat de nouăsprezece ani a cărui dragoste are de înfruntat intrigile unui baron, căruia îi dă viață Klaus Maria Brandauer. „Este un om foarte delicat și este cel mai interesant actor pe care l-am întîlnit în întreaga mea carieră", spunea actrița americană despre partenerul ei austriac din „Burning Secret".

● **ÎN RECENTUL SĂU ROMAN CU CARACTER AUTOBIOGRAFIC**, intitulat „Eliza sau Viață nesigură", scriitoarea franceză Claire Etcherelli, născută în anul 1934, abordează problematica complexă a relațiilor unei franțuzoaice, care trăiește la Paris, cu emigranții africani. Acțiunea se petrece la sfîrșitul anilor '50, în vremea conflictului care a luat sfîrșit cu proclamarea independenței statului algerian.

Acțiunea romanului se derulează pe două planuri. Primul este cel al destinului a doi frați — un băiat și o fată — luptători pentru independența Algeriei, a căror revoltă — mai mult instinctivă — are însă puține șanse de izbîndă.

Cel de al doilea plan este definit de relațiile de dragoste ale unei scriitoare franțuzoaice și un muncitor algerian tînăr și inteligent, Arezki, angajat al unei mari fabrici de automobile. Legăturile de această natură fiind văzute cu ochi răi de opinia publică franceză, îi obligă pe cei doi să-și tălnuiască dragostea.

Claire Etcherelli are un stil dinamic, ea se remarcă prin fraze scurte și ritmul alert al povestirii. Relațiile dintre eroii romanului sînt mai mult de natură sentimentală, autoarea nepropunîndu-și (sau nereușind) să pătrundă în conștiința personajelor sale. Aspectele sociale și politice sînt surprinse numai sub aspectul represiv al urmăririi algerienilor, acuzați invariabil de desfășurarea unor activități ilegale împotriva statului francez.

● **ARTA DE A REÎNVĂȚA SĂ TRĂIEȘTI**, așa ar putea fi subintitulată nuvela „Întîlnire la Stretenka" a scriitorului sovietic Veaceslav Kondratiev, intrat în lumea literelor în anii '70. Tematic autorul se întoarce la perioada imediat următoare terminării celui de al doilea război mondial și precum odinioară Iurii Bondarev, Veaceslav Kondratiev explorează lumea sentimentelor soldaților demobilizați. Eroul central al nuvelei se întoarce rănit de pe front, situație care îl va pune într-o nouă ipostază față de viață, față de viitor, față de cei din jur. El nu este singurul care nu-și mai găsește locul și rostul în viață, foștii lui prieteni și camarazi de arme răniți, mutilați fizic și psihic luptă deasemenea cu ei înșiși, dar și cu cei din jur, cu noile relații din societate.

Drumul de la eroul acoperit de glorie pe cîmpul de luptă la omul obișnuit este extraordinar de greu. În cele din urmă, majoritatea eroilor lui Kondratiev reușesc să se adapteze noilor condiții, noilor realități, dar după cîte întîmplări, după cîte răsturnări de situații și experiențe care mai de care mai dureroasă...

Veaceslav Kondratiev este un critic deschis nu numai al situației postbelice, dar și al raporturilor stabilite pe cîmpul de luptă : pedepsele absurde date soldaților, ordine confuze în contradicție cu situația cîmpului de luptă. Pe acest fond se detașează cîteva tipuri de tineri eroi care reușesc cu eforturi deosebite să se reintegreze vieții din civilie. Războiul l-a învățat să se adapteze la toate, să se depășească pe ei înșiși. În final, ei ajung la concluzia că războiul a fost cel mai greu examen ale vieții lor tinere, dar că odată cîștigat, reintoarcerea acasă le permite o readaptare nu numai dorită dar și posibilă.

Povestirea alertă, gradarea inteligentă a acțiunii, descrierea atmosferei veridice a Moscovei imediat după terminarea războiului, toate acestea fac ca nuvela lui Kondratiev să se bucure de mare succes. Mai ales că mulți dintre cititori se regăsesc în destinele eroilor ei.

● **CÎTEVA DATE IMPORTANTE ȘI-AU PUS AMPRENTA** asupra vieții literare portugheze din a doua jumătate a anului care a trecut. Este vorba, în primul rînd, despre împlinirea a cinci sute de ani de la marile descoperiri geografice ale portughezilor, dintre care cea mai însemnată a fost cea a Capului Bunei Speranțe, datorată lui Bartolomeo Diaz, în anul 1488. Pentru a marca acest eveniment, la Lisabona, a apărut lucrarea în două volume intitulată „Navigatori, călători și aventurieri portughezi din secolele al XV-lea și al XVI-lea" datorată scriitorului istoric Luis de Albuquerque.

Împlinirea a cincizeci de ani de activitate literară a lui Fernando Namura, acum în vîrstă de 70 de ani, cel mai tradus dintre toți scriitorii portughezi contemporani, a fost marcată de reeditarea principalelor sale volume ca și de publicarea, pentru prima dată, a volumului de meditații intitulat „Jurnal fără date".

În fine, aniversarea centenarului nașterii lui Fernando Pessoa (1888—1935), cel mai mare poet modern al Portugaliei, a constituit evenimentul care a determinat publicarea unor opere și fragmente încă nepublicate pînă în prezent. Un omagiu simbolic adus marelui poet l-a constituit și faptul că tîrgul de carte de la Lisabona a fost deschis chiar în ziua nașterii lui Fernando Pessoa.

● **UN IMPRESIONANT ROMAN A PUBLICAT ÎN ANUL 1987** scriitorul canadian Christopher Hyde, intitulat **„Valul"**. Acțiunea lui se desfășoară pe riul Columbia, la granița dintre Canada și Statele Unite.

Urmare a dezghețului și topirii bruste a zăpezilor, barajele centralelor hidroelectrice de pe riul Columbia sînt amenințate cu distrugerea. Amenințarea care planează ca o moarte asupra vieții locuitorilor așezărilor de-alungul riului Columbia ar fi putut fi prevenită, dar aceasta ar fi însemnat investirea unor sume importante și folosirea unor materiale de construcție corespunzătoare.

Volumul lui Christopher Hyde este inspirat din evenimente reale, de ruperea unor mari baraje din Statele Unite și Italia.

● **ECCE POETA !** a exclamat Franz Fühmann salutînd debutul editorial al poetului din R.D. Germană, Uwe Kolbe. Primul său volum se numea „Hineigeboren" și a văzut lumina tiparului în anul 1980. În 1987 i-a apărut cel de al treilea volum intitulat „Barholm II", editat de Aufbau Verlag Berlin un Weimar, după ce cu un an înainte entuziasmase cititorii de limbă germană cu culegerea „Abschiede".

Citindu-i creațiile cuprinse între copertile celor trei volume, cititorului nu-i rămîne altceva de făcut decît să exclame aidoma lui Franz Fühmann. În afara faptului că poezia lui este de un înalt și rafinat nivel intelectual, ea se remarcă printr-o sensibilitate deosebită, care nu este (din păcate) unul dintre elementele cele mai reprezentative ale liricii contemporane, nu numai din țara prietenă. Poezia lui este un amestec de emoție, sentimente și imagini, Kolbe fiind discipolul declarat al lui Georg Trakl.

Poezia lui Kolbe este înainte de toate un șuvoi de emoție, nu de noțiuni, el fuge de teoretizare în poezie indiferent dacă este vorba despre creația cu caracter autobiografic, poezia de dragoste sau de poezia spațiului geografic. Uwe Kolbe este poetul care mai mult trăiește decît filozofează. Bornholm reprezintă pentru el ceva mai mult decît o frîntură de uscat la țărmul Mării Nordului, în volumul lui, Bornholm capătă un nou sens : este numele străzii prin care se face accesul în Berlinul Occidental.

Altfel spus, utlimul dintre volumele lui Uwe Kolbe este inspirat din problematica oamenilor trăind într-un oraș divizat. Tema nu este desigur nouă în literatura R.D. Germane, ea fiind abordată și de Christa Wolf în romanul său „Cer împărțit", apărut în anul 1963.

ACASĂ

Destoinic și zănatic, gerul...

Ger uscat. Crapă pielea obrazului (cui îl are, cui nu...) Gerul bobotezei, destoinic și zănatic. Acum plesnesc ochii lupului de dorul iepurelui pitit în covru. În cîmpia impulsivă a Bucureștilor miroase a foc hrănit cu buturugi de glicină. Flori dulci, ca o mihnire multiîmbujorată, răsar pe creanga țuicii care fierbe-n ceainic. Înconjurată de pridvoare de aromă, tîmpla s-apleacă visătoare în petrecerea iernii. Viscolul înalță în răscruci de drumuri europene ciorchini de luceferi. Ursitoarele poartă haruri și zodii vesele pe tăvi de jad. În uliți dansează dîrdiit și zornăitor trestii în spicul cărora ard sfeșnice albe. Din pipa hornului se luminează cărări albastre pe care o față, cu sprincenile răsfățate cu doi stropi de cenușă de piersic, aleargă să-și arunce inelul în copca de la riu unde, noaptea, se arată chipul tristeții, ca un fruct crescut sub ghețuri. Mă simt încet și lunecat în spuză de povești. Vîslele amintirii răstoarnă nuferi, un cerb le paște umbra, un pin roșu le deschide ușa.

Ninge rar, dar cu stea în frunte, ninge cu țigănci izbucnite din ghioc, ninge cu ispitele boierilor sculați din somn ca să afle c-au fost înșelați, ninge cu țingiri de jar așternute sub tălpile prinților. Ninge printr-un trup de miel fluierat de-un lup ostatec.

Departe-n lume, viscolește vuind.

La noi, gerul arde în draci. Și, zgîlțîit de Crivăț, un salcîm din curtea casei noastre își trosnește oasele pe deasupra Europei.

Îndărătnic, urmează să vină, acum, februarie.

Și noi, cuprinși în el.

Fără zăpezi abundente, secundele sînt goale de timp și pline de dor.

Fără zăpezi multe, sînt trist ca un golan rupîndu-și și genunchii pe derdeluș.

Sanie ruptă.

Circiumă fugind neplătită.

Ninge.

Sau, învins de Crivăț, gîndul meu își spune rînduri ce nu-și aveau așternut în biruință.

Ninge puțin.

Și noi toți batem din picior într-un vis neauzit.

Sau, poate, nezugrăvit.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană

ANUL XXXII
2
(1 392)
Sîmbătă
14 ianuarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTORIREA TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU

ÎNALTĂ PREȚUIRE, VIBRANT OMAGIU

Moment sărbătoresc

Țara întreagă a trăit un frumos și fericit moment aniversar. După datina și în lumina propriilor sale sentimente, după datina și în lumina gîndurilor care o animă. A fost acest act sărbătoresc prin care se confirmă însuși felul de a fi și simți al poporului. Cu acel devotament exemplar și acea mîndrie și recunoștință pentru toți cei care îl exprimă și îl slujesc cu abnegație, cu înțelegere, cu spirit patriotic și fantă de revoluționar, Tovarășa Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim vicepremier-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, a fost sărbătorită, sîmbătă, 7 ianuarie, cu prilejul aniversării zilei de naștere și a îndelungatei sale activități revoluționare. În cadrul festivității ce a avut loc la Palatul Consiliului de Stat s-a dat citire Scrisorii adresate de Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, scrisoare în care sînt expuse, în semn de înaltă stimă și prețuire, meritele politice, științifice și sociale, acele linii de boltă

Continuare în pag. a 3-a

CUVÎNTAREA TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Am deosebita plăcere să exprim cele mai calde mulțumiri conducerii de partid și de stat pentru înaltul titlu de „Erou al Republicii Socialiste România" ce mi-a fost înmînat astăzi, precum și pentru aprecierile și urările ce mi-au fost adresate prin scrisoarea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului cu prilejul aniversării zilei mele de naștere și a îndelungatei activități revoluționare în rîndurile Partidului Comunist Român. **(Aplauze).**

Consider toate acestea ca o expresie a aprecierii deosebite pe care partidul și poporul nostru o dau activității mele revoluționare, ca activist al Partidului Comunist Român, contribuției aduse la realizarea politicii generale interne și externe a partidului nostru de dezvoltare a forțelor de producție, a științei și culturii, de ridicare continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, de întărire continuă a independenței și suveranității României. **(Aplauze).**

În aceste momente este pentru mine o mare satisfacție faptul că, de mai bine de 50 de ani, mă aflu în rîndurile mișcării revoluționare, ale partidului nostru comunist, am participat în toate împrejurările la lupta împotriva fascismului și războiului, pentru înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, pentru construcția socialismului în patria noastră.

Nu există satisfacție mai mare pentru mine, ca, de altfel, pentru orice activist revoluționar, pentru orice comunist, decît aceea de a fi participant activ la realizarea măreților idealuri de libertate, dreptate și independență, la marile transformări pe care le-a obținut poporul nostru, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, în edificarea noii orînduiri sociale, în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. **(Aplauze).**

Așa cum pe drept cuvînt s-a subliniat în Expunerea secretarului general al partidului la marele forum democratic de la sfîrșitul lunii noiembrie, anul trecut, România s-a transformat într-o perioadă istorică scurtă dintr-o țară slab dezvoltată într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, cu o agricultură în plină dezvoltare, cu mari realizări în domeniul științei, învățămîntului, culturii, factori hotărîtori pentru progresul general al patriei noastre socialiste.

Toate aceste mari realizări au asigurat ridicarea generală a gradului de civilizație, a bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor.

Datorăm toate acestea politicii juste a partidului nostru de aplicare consecventă a legilor generale, a principiilor socialismului științific la realitățile țării noastre.

Mărețele realizări obținute sînt rezultatul muncii pline de abnegație a clasei muncitoare, țărănimii, a intelectualității, a întregului nostru popor, care, în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru, înfăptuiesc neabătut politica generală de înaintare a patriei noastre pe calea socialismului și comunismului.

Sîntem la începutul celui de-al 4-lea an al planului cincinal 1986—1990, care asigură înfăptuirea obiectivelor strategice trasate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, de dezvoltare intensivă, de modernizare, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, a tuturor sectoarelor de activitate, de înfăptuire a noii revoluții agrare.

Pe această bază se vor crea condițiile necesare trecerii României la un stadiu superior de dezvoltare economico-socială.

Hotărîtor este acum ca, în spiritul planurilor și programelor, al orientărilor de largă perspectivă, cuprinse în cuvîntarea programatică a secretarului general al partidului la marele forum democratic din luna noiembrie, să acționăm cu toată fermitatea pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții în viață a tuturor obiectivelor de dezvoltare economico-socială. **(Aplauze).**

Doresc să mă refer, în mod deosebit, la rolul important care revine științei, învățămîntului și culturii, la necesitatea de a face totul pentru așezarea la baza întregii activități, din toate sectoarele, a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Trebuie să perfecționăm continuu activitatea de cercetare științifică și tehnică, în vederea înfăptuirii în cele mai bune condiții a marilor obiective care asigură înălțarea țării noastre pe noi culmi de progres și civilizație, ridicarea generală a nivelului de cunoștințe științifice, culturale, politice ale întregii noastre națiuni.

Aș dori să subliniez și cu acest prilej justețea politicii externe a partidului nostru, a României socialiste de dezvoltare a colaborării cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, precum și cu țările capitaliste dezvoltate, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Avînd în vedere problemele complexe și grave ale vieții internaționale actuale, este necesar să acționăm cu toată fermitatea pentru dezarmare, și, în primul rînd, pentru dezarmare nucleară, pentru eliminarea definitivă a armelor de distrugere în masă, atît chimice, cît și nucleare, pentru trecerea

Continuare în pag. a 3-a

HOTĂRÎRE-DECRET

a Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România

privind conferirea Titlului de Onoare Suprem „EROU AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA" tovarășei ELENA CEAUȘESCU

În semn de înaltă prețuire a activității îndelungate desfășurate în mișcarea muncitorească, revoluționară, pentru eliberare socială și națională, pentru împlinirea aspirațiilor de progres și bunăstare ale poporului român, pentru înfăptuirea obiectivelor revoluției și construcției socialiste pe pămîntul României,

Pentru contribuția remarcabilă adusă la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, la fundamentarea și aplicarea planurilor și programelor de dezvoltare economică și socială a patriei, la întărirea independenței și suveranității țării, la creșterea prestigiului României în lume, la afirmarea tot mai puternică a năzuințelor de pace și colaborare ale poporului român,

Pentru activitatea deosebită, multilaterală, consacrată creșterii aportului cercetării științifice, învățămîntului și culturii la realizarea marilor obiective ale construcției socialiste, promovării susținute, în toate domeniile, a celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice în folosul omului, al bunăstării și fericirii sale, al vieții și păcii, al propășirii națiunilor și înțelegerii între popoare,

În semn de profund omagiu și vie recunoștință ale întregului partid și popor pentru activitatea revoluționară, patriotică, pusă în slujba progresului și prosperității patriei,

Cu prilejul aniversării zilei de naștere și a îndelungatei activități revoluționare,

Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România

HOTĂRĂSC ȘI DECRETEAZĂ

ARTICOL UNIC. — **SE CONFERĂ TITLUL DE ONOARE SUPREM „EROU AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA" TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU, MEMBRU AL COMITETULUI POLITIC EXECUTIV AL C.C. AL P.C.R., PRIM VICEPRIM-MINISTRU AL GUVERNULUI, PREȘEDINTELE CONSILIULUI NAȚIONAL AL ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI.**

NICOLAE CEAUȘESCU
Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

SCRISOAREA

Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. adresată tovarășei Elena Ceaușescu

Mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu,

La aniversarea zilei dumneavoastră de naștere — zi de aleasă sărbătoare pentru națiunea noastră — și a îndelungatei activități revoluționare, vă adresăm, din adîncul inimilor, într-o vibrantă unitate de gînd și simțire cu întregul popor, cele mai calde felicitări, urări de sănătate și fericire, de ani mulți și rodnici de viață, plini de satisfacții și împliniri, împreună cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele Erou între eroii patriei străbune, înflăcărat patriot și revoluționar, genial făuritor de istorie și strălucit ctitor de țară nouă, conducător vizionar al mersului neabătut al României pe calea socialismului — spre comunism.

Cu prilejul acestui înălțător moment sărbătoresc, dorim să vă aducem — asemenea tuturor fiilor patriei — cel mai fierbinte omagiu

Continuare în pag. a 3-a

COMITETUL POLITIC EXECUTIV
AL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

„Floare de suflet“

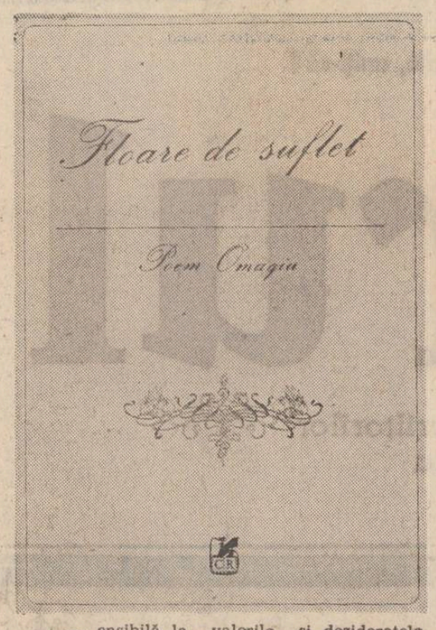

Sensibilă la valorile și dezideratele timpului nostru — ca orice artist implicat fățiș — Violeta Zamfirescu a dorit mult să-și exprime profundul ei omagiu cu ocazia aniversării tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Astfel a luat naștere poemul „Floare de suflet“, publicat zilele acestea în volum separat la Editura „Cartea Românească“.

„Floare de suflet“ e alcătuit din 32 de texte și urmărește — cu limbajul poeziei — etapele cele mai importante ale vieții și activității revoluționare ale tovarășei Elena Ceaușescu. Respectul și iubirea sînt sentimentele fundamentale care transpar din versuri : „Cerul iluminat aluneca pe albastrul rochiei / Tinerei Elena Petrescu / Era o zi de armonie între astre.“

Astfel, omagiind-o pe tovarășa Elena Ceaușescu, poeta omagiază și un simbol, al logos-ului valorilor. Ființa nepieritoare a celei cintate se amestecă luminii soarelui, forței pămîntului, prospețimii primăverii, luptei oamenilor pentru cunoaștere, pace și fericire : „Vine dintre frunzele pădurii solidare. / Vine din livezile cu mugur ocrotit. / Din grîul copt vine, din văzduhul-țară. / Din adîncimile pămîntului și din Soare de-abia răsărit. // Pe taina gurii sale răsar toate / Clipele blinde, trecerile grele. / Geometrice lucrări nenumărate, / Cu universul sufletesc în ele. // O, bucurie !“.

Există o mare încărcătură de entuziasm imnic în versurile Violetei Zamfirescu. Chipurile și gesturile tovarășului Nicolae Ceaușescu și ale tovarășei Elena Ceaușescu se confundă cu făptura și devenirea țării, iar comunismul capătă mai ales dimensiune ontologică, este — adică — un fel superior de a fi : „Lucrînd pentru puterea clasei muncitoare / Și pentru-al ei Partid / Tu ai aflat cine ești. / Și, aplecată spre cerul din tine. / Zăreai cum fața se transfigurează, ca-n povești, / (...) / Lucrînd, aflai / Că tu ești însăși lumea ce răsare !“.

Figura tutelară a tovarășei Elena Ceaușescu — însoțită de imaginea luminoasă a președintelui patriei — apare aici în dubla ipostază de om politic și de om de știință. Știința, considerată „soră a poeziei“, devine, prin activitatea tovarășei Elena Ceaușescu, purtătoare a esenței omului, a marilor valori pozitive. Ea este „floarea de suflet“ (deci însuși titlul poemului) : „Cîntați / Marele adevăr al științei ! / Știința nu poate fi decît ocrotire și viață ! / Priviți luminata ei față : / Vine, va toți ai norilor scut. / Priviți spre viitor ! / (...) / O, știința — sora artelor, sora cuvintelor. / Floare de suflet !“.

Natura omagială se realizează pregnant. Tulburătoare rămîn versurile despre țară, cu care destinul Conducătorilor noștri s-a împletit organic. Aici, în sfera patriotismului, Violeta Zamfirescu ne oferă versuri de mare vibrație : „Patrie, leagăn de blînd univers ! / Toate zidirile cucerite din mers / Fagurii inimii plini de cuvînt legendar. / Credința-n nemurire ne-a fost marele har.“

În ansamblu, „Floare de suflet“ se dovedește — deci — un amplu prinos de recunoștință pe care o reprezentantă a literelor române îl aduce intelectualului de mare audiență și neobositului om de știință care este tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Un prinos de recunoștință la care participă întreaga țară.

Dinu Coman

*) **Violeta Zamfirescu : „Floare de suflet“, Editura „Cartea Românească“, 1989**

Din inima țării

În aceste zile aniversare, poeții își exprimă, alături de întregul nostru popor, sentimentele lor de gratitudine și recunoștință față de activitatea neobosită a tovarășei Elena Ceaușescu, strălucit militant revoluționar și om politic, personalitate de prestigiu a științei românești, savant de largă recunoaștere internațională.

Volumul omagial, apărut recent*), reunește versuri ale unor poeți ca : Alexandru Andrițoiu, Viorel Cozma, Ion Chiriac, Nicolae Dragoș, Negoiță Irimie, Bokor Katalin, Hans Liebhardt, Pavel Pereș, Dan Rotaru, Corneliu Sturzu ș.a., cărora li se alătură rapsozi populari, țărani, muncitori și tehnicieni, învățători și profesori, medici, juriști, ziariști, elevi și studenți, reunindu-și vocile lirice pentru a da glas celor mai alese gînduri de înaltă prețuire față de tovarășa Elena Ceaușescu, care s-a identificat pe deplin încă din fragedă tinerețe cu idealurile și aspirațiile poporului român.

Versurile, rostite din inimă, se constituie într-o mărturisire sinceră a sentimentelor care animă pe poeții de pe întreg cuprinsul țării. Impresionează, prin sinceritatea lor, versurile melodioase, de mare expresivitate lirică, ale unor rapsozi populari ca : Neagu Ionescu, Maria Avram, Ilie Dobre, Maria Butum, Emilia Iercoșan, Dumitru Ispas, Elisabeta Ciumașu, Rozalia Curteanu ș.a. Sînt semnificative în acest sens versurile Mariei Avram : „Eu sînt țărancă din Sălaj și știu / Cu spicul, gîndul să vă scriu. / Cuvîntul dacă nu mi-e iscusit, / Cîntecul mi-e din inimă pornit. / Eu cînt cu sufletul, cu dragostea, cu dorul, / Așa cum a deprins de mîi de ani poporul. / Înțelepciune sînteți cu chip senin de țară, / De-aceea vă doresc o viață primăvară / Iar cîntecul meu, ce îl doinesc țăranii / Urează să vă fie frumoși și rodnici anii. / Să lumineze-ntinsu-acestei glii / Spre fericirea maicii Românii.“ **(Scrisoare tovarășei Elena Ceaușescu).**

În acest volum omagial întîlnim impresionante momente de trăire și simțire ale oamenilor de diverse profesii, exprimate în poeme care transfigurează artistic sentimentele fiilor patriei la acest ceas aniversar. Iată un mesaj poetic de pe meleagurile Mureșului și Tîrnavelor, exprimat de Corneliu Anca, muncitor din Tîrgu-Mureș : „Poporul azi vă cîntă, iubită Eroină / Sînteți mîndria țării, în tot ce-nfăptuiți. / Din Mureș și Tîrnave cu dragoste deplină / Vă închinăm străbuni. / A Dumneavoastră fie lauda și-a Țării / Și Țării-n frunte pururea să fiți!“ **(A dumneavoastră fie lauda și-a Țării).**

„Flori din inimă“ pentru „Fiica Patriei“ sînt, de altfel, toate versurile reunite în acest volum omagial, „transcrise“ în imagini poetice cu o mare încărcătură lirică. Poemele sînt adevărate confesiuni în care sinceritatea trăirii gîndurilor se îmbină armonios cu realizarea unor imagini poetice expresive. Stau mărturie în acest sens poemele unor autori ca Nicolae Dragoș, Alexandru Andrițoiu, Mihai Negulescu, Dan Rotaru ș.a. Astfel, Alexandru Andrițoiu dă glas sentimentelor de înălțătoare sărbătoare la acest moment aniversar : „La început de an, în ianuarie, / Mi-a spus, zburînd, o pasăre măiastră, / Că-n calendar e ziua Dumneavoastră. // În sufletul meu s-a făcut lumină, / În inimă mi-a înflorit o stea, / Aș vrea ca multe sărbători să vină, / În ianuarie prin viața mea. // Eu mă rostesc frumos, cu românescul / Cu strămoșescul grai de sărbătoare / Mereu pentru Elena Ceaușescu, / Simțind, în gînd, cum înfloresțe-o floare.“ **(Omagiu).**

Poemele, în ansamblul lor, se constituie într-o pledoarie pentru alcătuirea unei biografii spirituale, care exprimă, deopotrivă, trăsăturile savantului și ale omului politic, pătruns de spiritul revoluționar al acestei epoci revoluționare : „Cu viața sa de-a pururi pentru țară / Ca om politic și savant distins / Din gîndul său pe rînd se luminară / Destinele pe-al patriei cuprins.“ (Pavel Pereș, **Înaltul Imn**). Sînt relevate, de asemenea, calitățile profund umaniste ale tovarășei Elena Ceaușescu în versuri care vibrează de sentimente autentice : „Vă rostim numele cu profundă stimă / a celor ce simt bătînd o inimă / lîngă inima țării — / Elena Ceaușescu.“ (Adrian Valeriu, **O inimă lîngă inima Țării**).

În ansamblul său, volumul de versuri dedicat personalității tovarășei Elena Ceaușescu se distinge printr-o înaltă vibrație lirică, poemele exprimînd gînduri și sentimente de o mare profunzime și trăire afectivă. Acest buchet de „flori lirice“, oferite cu generozitate de poeții noștri personalității tovarășei Elena Ceaușescu, reprezintă un prinos de recunoștință adus deopotrivă omului politic și savantului care și-a închinat întreaga viață idealurilor de prosperitate și progres ale poporului român.

Mircea Cristea

*) **„Urare din inima țării“, Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu, Editura „Albatros“, București, 1989**

„Cunună de lauri“

Am în fața ochilor litera proaspătă a primei cărți cu semnul anului acestuia : **Cunună de lauri** *). Obștea scriitoricească a poporului român oferă, în prag de aniversare, un buchet de gînduri curate tovarășei Elena Ceaușescu — iar această așezare, și a anului tipografic, sub semnul iubirii și stimei mi se pare de bun augur : se anunță un an al muncii responsabile, al creativității, cu belșug, nu numai sub brazda plugului dar și sub penița harnică, nu numai în cele ale mîinii și minții industrioase — dar și spre partea inimii dornice de clocotul bucuriei împlinite.

Nume simbolic, intrat în conștiința neamului sub o multiplă figurare — de mamă iubitoare, de soție devotată, de om al științei cu largă recunoaștere internațională dar și de om politic clarvăzător — tovarășa Elena Ceaușescu ne dă garanția propășirii în știință și progres, garanția vieții întru literatură și artă — într-un cuvînt, garanția armoniei, a echilibrului.

Cele mai multe dintre textele acestei antologii se apleacă asupra semnificațiilor românești ale devenirii domniei sale : „Frumoasă ca patria“, „Fiică a națiunii române“, „Fiică a conștiinței românești“, „Fiica țării“, „Ilustră fiică a poporului român“, „Omenie românească“, „Fiică a României“. Răzbate, din acestea, încrederea în poporul care are asemenea resurse umane încît să reușească a trimite în istorie, la vremi de cumpănă dar și la vremi senine, ființe din ființa sa care îi garantează ființa : „În tot ce s-a-mplinit sau vis e încă / dar mîine-n faptă ai să regăsești / tăindu-și calea către pisc prin stîncă / e-o fiică a conștiinței românești / odraslă vie-a visului, voință / din vrerea unui neam de-a fi aici / stăpîn deplin pe-ntreaga lui ființă / un trandafir ce stringe-ntre petale / sorii rotiți pe bolta de azur / cum ochiul din fîntînile natale / stringe-n adînc al patriei contur.“ (Ion Potopin).

Versuri de un vibrant sentiment patriotic — dar și articole, însemnări, eseuri — unele dintre ele adevărate studii avînd la bază documentele de partid ori istoria vie, trăită, ori datele istoriei ca știință — evocă și omagiază anii din marile bătălii de clasă împotriva orînduirii burghezo-moșierești, împotriva exploatării și asupririi celor ce muncesc. Astfel, marea demonstrație de la 1 Mai 1939, antifascistă și antirăzboinică, în organizarea și desfășurarea căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au avut un rol hotărîtor, este una dintre filele cele mai fierbinți ale istoriei mișcării noastre muncitorești.

Activitatea neîntreruptă a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu la conducerea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, la conducerea Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea“ — ori pe tărîmul științei, al culturii, în miezul fierbinte al treburilor politice — sînt unanim eunoscute și recunoscute de către tot poporul nostru. Poeții cîntă, la această aleasă sărbătoare a poporului român, pacea, armonia sufletească, timpul prezent al împlinirilor. „Așa vă știm : alături de o viață / Mereu pe-aceeași cale ne-ntreruptă, / Întru aceeași cauză măreață / Reazim mereu, tovarășă de luptă.“ (Niculae Stoian) ; „De cînd e comunismul un zbor de pasăre măiastră / Tovarășa Elena Ceaușescu dă visului contur rotund, / Lîngă Eroul țării, sub bolta cea albastră / Întru prosperitatea țării necontenit lucrînd.“ (Florentin Popescu) ; „Totdeauna în luptă, lîngă cel drag / Fără vreo temere sau vreo șovăire, / Cu freamăt de lumini la gînduri-nalte / Cu dragoste de țară în privire...“ (Haralambie Țugui) ; „Un cîntec de vremuri fericite, / mereu un cîntec să rostim / în spirit cu chipul Patriei / strămoșesc / pe care o știm mai frumoasă cînd i se dăruie / egal / **Bărbatul și Femeia** / prin tot ce în Faptă e împlinit.“ (Aurel Rău) ; „Cînd ne omagiem Conducătorii / Noi ființa patriei sărbătorim. / Lumina vieții care ne dă viață. / Puterea de a fi și-a vrea să fim.“ (Nicolae Dan Fruntelată).

Viața exemplară a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, aspirațiile comune, munca neobosită a amîndurora împreună și visul comun ce arde în fiecare la fel pentru bunăstarea și progresul țării și neamului — toate acestea renasc în gîndul și inima noastră efigii ale perenului istoric românesc.

Maria Georgescu

*) **„Cunună de lauri“. Pagini literare dedicate tovarășei Elena Ceaușescu, Editura „Eminescu“. 1989 (Editată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și de Consiliul Național al Femeilor)**

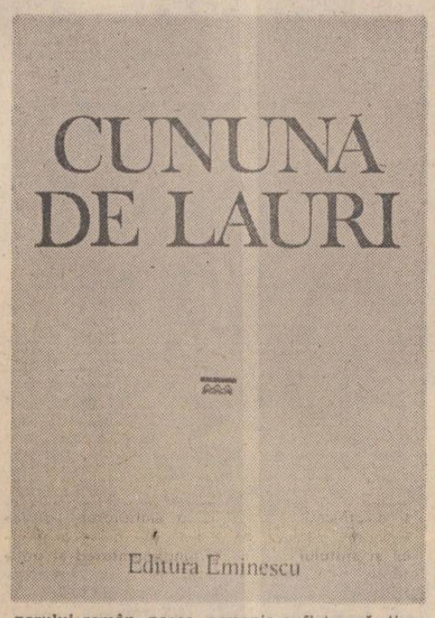

Tărîmul generos al conștiinței

Dintre numeroasele teze și orientări cuprinse în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la marele forum democratic desfășurat anul trecut, la sfîrșitul lunii noiembrie, mi-a reținut atenția mai întîi teza, de mare generalitate și adevăr dialectic, cu privire la o anumită rămînere în urmă a nivelului general de conștiință în raport cu dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție. Aceasta, aș zice, dintr-un motiv lesne de înțeles. Prin însăși definiția și condiția sa de existență, cuvîntul scris și tipărit, așadar cartea, se adresează fără intermediar unui cititor, așadar conștiinței sale. Ceea ce înseamnă că, prin mesajul său de idei, prin intențiile sale educative, cartea este un instrument al activității politico-ideologice, al modelării omului nou. Rezultă de aici, firesc, inevitabil, că observațiile și aprecierile formulate de secretarul general al partidului nostru la acea ședință comună sînt un apel adresat în egală măsură cărții și creatorului ei, scriitorul. Un apel ale cărui vibrații sînt menite să prindă rezonanțe nu numai în conștiința cititorului de carte, ci și în aceea a creatorului ei.

Să citim însă împreună paragrafele respective din expunere : „Dacă în primii ani ai construcției socialiste, activitatea politico-educativă, de propagandă a avut un rol foarte însemnat în mobilizarea maselor populare, a întregului popor pentru învingerea greutăților și asigurarea mersului înainte al țării, treptat, această activitate a slăbit într-o oarecare măsură. Au fost concentrate eforturile în înfăptuirea programelor de dezvoltare a forțelor de producție, a științei, a tehnicii, de dezvoltare generală a patriei și, într-o anumită măsură, a început să fie subapreciată activitatea politico-educativă de ridicare a conștiinței revoluționare.“ Nu este pentru prima dată cînd în documentele de partid întîlnim deschis formulat un asemenea adevăr. În programul ideologic adoptat la plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din iunie 1982 se afirma, de asemenea, fără menajamente, că baza materială a societății noastre a mers mai înainte și s-a dezvoltat mai puternic decît conștiința socială. Iar acum, tot așa de deschis, fără menajamente, se apreciază că această necesitate nu a fost înțeleasă bine și că nu s-a acționat cu fermitate, cu hotărîre, în sensul cerut de însăși dezvoltarea generală a societății.

Aș descifra în aceste aprecieri tot o problemă de calitate. Același imperativ al calității, reclamat insistent astăzi pentru toate domeniile de activitate. Aceeași **nouă calitate**, pe care o regăsim permanent formulată atunci cînd este vorba de revoluția agrară, de ordinea economică, de însăși așezarea relațiilor internaționale pe alte baze și care, de bună seamă, nu pot fi concepute și dobîndite fără o nouă conștiință. Dacă ne gîndim bine, vom recunoaște, la rîndul nostru, deschis, că multe din acțiunile de propagandă, de educare politică, au avut și mai au încă un caracter formal, superficial, organizate cum sînt în pripă, mai mult ca să fie „bifate“ decît ca să aibă o eficiență reală. Și, dacă ne gîndim și mai bine, fiecare dintre noi, vom observa că au apărut și mai apar încă destule cărți lipsite de valoare, submediocre, pentru motivul că sînt, în schimb, bine intenționate ; pierzînd însă din vedere că o carte proastă mai curînd aduce deservicii procesului de educare, pentru că poate compromite idei și realități de profunde semnificații ale vremii noastre. Dintr-o concesie în alta, din îngăduința prea largă introdusă tocmai pe un tărîm unde ar trebui să troneze, din contră, exigența, neîmpăcarea, se cade fatal într-o calitate mereu mai joasă, coborîtă pe nesimțite sub nivelele mediocrității. Iar dintr-un caz concret în altul, acceptate și ele sub pretextul că sînt inofensive în aparițiile lor izolate, se ajunge tot așa, pe nesimțite, la o situație cu simptome de fenomen.

Pe bună dreptate deci secretarul general al partidului nostru aprecia că nu putem fi mulțumiți cu nivelul general al operelor artistice realizate în domeniul creației. Este o nemulțumire care se adresează desigur în primul rînd activului angajat în frontul editorial, însă nu numai lui. În această nemulțumire avem datoria să ne regăsim și noi, scriitorii ; în așa fel încît s-o preschimbăm într-o direcție de acțiune pentru perioadele următoare, pentru cărțile noastre viitoare. O nouă calitate, cea reclamată în acest moment în întreaga activitate economică și socială, nu poate fi atinsă fără participarea directă, neprecupețită, a fiecăruia dintre noi. Sîntem așadar datori să promovăm cu mai mult curaj calitatea autentică începînd cu fiecare rînd scris de noi înșine, luptînd în permanență cu propriile limite și prejudecăți în înțelegerea noțiunii de calitate. Despre conștiința contemporanilor noștri și despre marile sale transformări nu vom putea depune mărturie fără să ne supunem propria conștiință, mai întîi, unor examene profund reformatoare.

S-ar cuveni, de pildă, pentru asta să reflectăm îndelung asupra modului cum este reflectată realitatea, în pagina scrisă de noi și de confrații noștri. Să cîntărim, adică, mai bine ce anume selectăm și cum anume interpretăm ceea ce ne oferă prezentul. Încă un neajuns și o datorie pe care tot expunerea amintită ni le precizează, cu aceeași limpezime : „Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitori, țărani, intelectuali, cu preocupările, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România“. Din nou, dacă meditățm în profunzime pe marginea acestor generoase îndemnuri, nu se poate să nu recunoaștem cîte datorii, mari și neonorate încă, are și astăzi literatura față de realitatea înconjurătoare. Cîte subiecte, frumoase, importante, rămîn încă nescrise din cauză că nu le cunoaștem, sau nu îndrăznim să ne apropiem de ele, sau ne limităm cu bună știință la niște frămîntări minore, periferice, pentru că n-avem încredere în forțele noastre. Ele sînt însă, sau ar trebui să fie, tot atîtea direcții fertile de cercetare, de defrișare pentru scriitor, odată așezat la masa lui de lucru. O reală cunoaștere a vieții, o îndrăzneală mai mare, o renuntare curajoasă la unghiul de vedere neutru, constatativ, se numără dintotdeauna printre instrumentele de lucru firești, necesare, ale scriitorului. Ele ne stau și acum la îndemînă și sînt aceleași, dintotdeauna, numai că noi nu apelăm în orice împrejurare la ele, pentru a da trăinicie și biruință fiecărui rînd așternut pe hîrtie.

Nici un instrument de lucru nu-i este dat însă nimănui de vreo putere supranaturală, cadou. Le avem în măsura în care știm să le cucerim singuri. Cum anume, ne arată din nou, cu limpezime și siguranță, același document de partid : „În general, sectoarele de creație trebuie să se angajeze cu toate forțele în realizarea obiectivului de ridicare a nivelului general de cultură, de cunoaștere științifică al poporului nostru.“ O asemenea noțiune, cum este **angajarea**, presupune prin definiție încă ceva. Ea nu este practic posibilă în afara atitudinii, a combativității. Conștiința socialistă, trăsătură definitorie a unui om cu adevărat nou, nu poate fi nici ea plămădită în absența combativității și ofensivei. Pentru a înlătura acea rămînere în urmă și a transforma conștiința într-o reală forță motrice a întregii societății trebuie ca noi înșine să efectuăm actul decisiv al angajării totale. Mesajul de idei, atît de frecvent invocat în documentele de partid, este și el o formă specifică de angajare, indispensabil într-o operă literară. Perspectiva, cerință firească într-o scriere despre zilele noastre, este și ea cerută tocmai de sensul evolutiv, într-o continuă dezvoltare, al realității de azi. Iată doar două adevăruri care ne pot așeza pentru totdeauna la aceeași înălțime spirituală cu marile comandamente ale epocii trăite de noi. Sînt adevăruri pe care sîntem datori să le slujim în tot ceea ce gîndim și scriem, cu întreaga noastră putere de creație. Cu mîna, cea care ține și condeiul, pe conștiință.

Dumitru Matală

Patria prin oamenii săi

acest cuvînt are o „încărcătură“ aparte; o aură infinită de nostalgie plutește peste ființa lui, dindu-i, aș spune, o fascinație recuperatoare. L-am deslușit în rînduiala neprefăcută a dealurilor ce mi-au încîntat, pînă la limanul spaimei, privirile crude, obișnuite de timpuriu cu cetinile aurii și valurile de rășină pirguită. L-am deslipit de pe buzele mamei cînd începusem să văd lumea înarmat cu un mare semn de întrebare (sau de mirare ?). L-am purtat cu mine în nopțile în care am întrezărit cuvintele nemingiiate, în cîmpiile paginii albe, de scris... Ei da, sentimentul cu care încerci să scrii simplu, fără poticneli : acasă. Odinioară am avut senzația că l-am intuit (transcriu din jurnal) : de la geamul meu, arcuind privirea, se-ntînd coamele unor dealuri. De îndată ce tinzi mai adînc (adică, în perspectiva imaginii) apare într-o solemnitate dureros de concretă pădurea. Pădurea de brazi. Ca niște tulnice implintate de-a dreptul în pămînt, sfidînd norii compacți, amenințători. Pot spune că m-am născut nu lîngă pădure, ci cu sentimentul ei.

O vedeam (și o văd și acum) și o străbăteam — pentru mine pădurile înseamnă pădure — într-atît încît puține zile din an rămîneam „în afara“ ei. Asta, e drept, pentru o vreme cărcia n-am cum să-i spun altfel decît copilărie. Acum revederile (parcă din ce în ce mai rare) au gust de rășină. O știu foarte bine, cîteodată sinceritatea este ca un izvor înghețat. Însă nostalgia ei (a pădurii) mă îndeamnă în clipele măsurate ale vieții să continui. Și nu oricum, așa cum am încercat să încep, așa cum am început crezînd. Știu : pădurea este nevoia gîndului nostru de libertate și înălțare deopotrivă. Și atunci cînd se întîmplă, mai știu, copacii mor în picioare...

...Aveam, în meseria și existența mea, să înțeleg alte și alte înțelesuri ale cuvîntului (fascinant) acasă. Oamenii, cum se zice, în toată firea atunci cînd vorbeau (sau vorbesc) despre locurile în care s-au născut și unde au copilărit deveneau cîteva fracțiuni de secundă gravi și vocea li se înmuia, devenind tremurătoare. Mai apoi, tineri pentru care depărtarea (desprinderea) de casă n-avea cum să fie ușoară, și, uneori, ei refuzau să răspundă și asta nu pentru că locurile lor natale le-ar fi vrut ei „îngropate“ în suflet din nu știu care pricină, ci pentru simplul motiv că erau „sugrumați“ de emoție.

Toți avem un acasă al nostru, mărturiseam deunăzi, la capătul unor zile și nopți petrecute în magnifica țară a Hațegului. Toți avem nostalgia locurilor unde am copilărit. Cîteodată „desprinderile“, ziceam, sînt de lungă durată, viața îți ordonează întîmplările (și în funcție de meseria pe care ți-ai ales-o și, nu în ultimul rînd, de locul sau locurile care reclamă prezența ta acolo. Acest acasă rămîne etern în suflet, îl porți cu tine peste tot, îl destăinui (cîteodată, nu-i așa ?, nu ai puterea) celor pe care-i întîlnești și o faci cu convingerea sănătoasă că așa trebuie să fie și așa trebuie să se întîmple.

Din fascinația înțelesurilor acestui sentiment se naște puternică, aureolată de nostalgie, demnitatea lui acasă. Acasă, adică în patrie. Ea, care ne cuprinde pe toți într-o destoinică și inconfundabilă măreție.

VÎRSTELE INTERIOARE

Se afirmă cu îndreptățit temei că un popor își demonstrează tăria, adică, vigoarea morală (și) prin modul în care înțelege să prețuiască, să cultive și să mențină într-o mereu proaspătă strălucire virtuțile propriei tradiții. Întreaga noastră existență susține fără putință de tăgadă sensul acestei afirmații și îndreptățește constatarea potrivit căreia istoria noastră contemporană, în tot ce are mai de preț, implinește într-o imagine binefăcătoare — numită de unii „miracol românesc“ ! — articulațiile viabile ale fondului nostru nepieritor de idei și sentimente și, mai mult, continuă în spiritul lor, desăvîrșindu-și operele, motivîndu-și vocația.

Despre continuitate — în sens benefic — este vorba și în acest ceas de început de an cînd sensibilitatea noastră reverberează la acordurile cristaline ale unei sărbători care, fiind a noastră, a fiecăruia în parte, este meritat și pe deplin a patriei. Conturate și iluminate de premisele unei tradiții ce-și dezvăluie an de an fascinația, aceste momente, de la cumpăna dintre ani, vin să aureoleze fondul nostru robust și uimitor în toate cîte sînt ale vieții adevărate. Ne recunoaștem în bucuria și candoarea celor care ies în lume sub ochii noștri și, deopotrivă, în adînca frumusețe morală a dascălilor, a acestor nedezmințiți și împătimiți cultivatori de tinere vlăstare.

Dar, iată, orice „întoarcere“ trimite cu o nostalgie greu de înfrînt în lumea propriei copilării, la hotarul de „rouă“, într-o tulburătoare proiecție însăși condiția spiritului însetat de pînza freatică a copilăriei. (Ceea ce urmează are tocmai această motivație...)

O AMINTIRE

Atunci cînd lipsea bunul meu coleg de bancă gîndeam că se întîmplase ceva. Drumul lui de cîțiva kilometri pe sub prăpastia dealului pînă la școală (drumul pe care și eu îl știam atît de bine) mi se derula cu o repeziciune uimitoare și încercam să-mi imaginez întîmplări pe care în secundele următoare mi le alungam, le distrugeam adică cu încăpățînare. Mai ales iarna cînd locul de lîngă mine în bancă rămînea multe zile liber, atunci știam că el nu putea veni, toți înțelegeau, numai că mie mi se strecura, violentă, întrebarea barbară „dar dacă ?...“ și o alungam cît puteam pînă cînd bunul meu prieten revenea și-mi povestea întîmplări cu lupii de-a dreptul fabuloase.

Dezghețul acela pe care-l pomenesc acum rupsese din dealul imens de valuri de pămînt și pîraiele tăiaseră în fîșii monștri pe care îi închipuiseră nămeții. Se-ndreptase vremea, la școală eram nedespărțiți pînă cînd, într-o zi, vestea coborise ca un fulger peste închipuirea și puterea noastră de înțelegere. Ce se întîmplase ? Dezghețul spălase măruntaiele dealului slut — de atunci nu-l mai pot vedea decît astfel — și dezgolise capătul hidos al unui obuz ce înlemnise în pămînt ani de-a rîndul și cine știe cît ar mai fi stat acolo dacă bunul meu prieten nu s-ar fi oprit din drumul spre școală, curios, încercînd să-l curețe de pămînt cu virful briceagului... Aceea n-a fost numai o veste sinistră, ucigătoare, ci o cumplită lovitură pe care cu greu închipuirea mea ar fi meritat să o primească. Fusese ciopîrțit într-o fracțiune de secundă cu mult înainte ca ochii săi să poată privi de unde vine raza năpraznică în acel ceas, în acel unghi al morții...

Dealul acela n-a mai fost deal și nu va mai fi niciodată pentru mine decît un mușuroi laș, ucigaș, care a putut dezveli, într-o fracțiune de secundă, cumplita priveliște a morții. O vîrstă ciopîrțită, un îngrozitor spasm capabil pentru totdeauna să întunece liniștea dreaptă cuibărită sub nervurile copilăriei...

UN CUVÎNT ÎN „ALERTĂ“

Jertfele rămîn pentru o vreme în urmă — aveam să scriu mult mai tîrziu. Dar între timp istoria ne dezvelise nouă, din manuale, milioanele ei de jertfe petrecute, secerate și fulgerate de halucinantele conflagrații mondiale, țările se retrăgeau cu rănile în spate, în delir, conștiințele au fost pîrjolite, adevărurile și ele pentru un timp anulate, nimicite de o forță bestială și moartea prietenului meu devenise capăt de acuzare, o rană singerîndă.

Un cuvînt în mina dreaptă în alertă.

După cîteva decenii de la cumplita conflagrație, omenirea își mai poartă și astăzi prin spitale ciuntiții ei fii, tîrîți fără voie, împinși de la spate ca o turmă în imperiul carbonizat al groazei. Încă nu s-a uscat — și nici nu se va usca vreodată — cerneala care ne-a dezvăluit nouă, celor care nu am trecut prin arhipelagurile morții, sinistrele „isprăvi“ de arme.

Nimic nu este întîmplător — se știe, s-a spus. „Vom jura că vom răzbuna pruncii nevinovați“, s-a spus, și multe s-au făcut pe tot mai multe meridiane ale lumii. Dar asta nu înseamnă că barbarii celui de-al doilea măcel mondial și-ar fi declarat vreun sentiment de culpabilitate. Este aproape dezolantă „seninătatea“ acestor „oameni“ care, după atîta timp cutremurat de lacrimile lumii, aduși pe banca acuzării, mai puteau declara cu o jalnică ipocrizie „Noi nu ne-am făcut decît datoria...“.

Și iată, omenirea, mai mult ca oricînd, mai acut ca oricînd își stringe sevele pentru a prentîmpina dispariția vieții pe pămînt. Ea a avut puterea să-și adune și să-și îngroape morții, a avut puterea să o ia de la capăt, să-și deprindă fiii cu frumusețea și adevărul, să clădească pe cenușă, să condamne, să triumfe. A avut și are nevoie de liniște, de înțelegere. Își oferă parcurile și pieptele lungilor marșuri ale păcii cu o încredere și o speranță care acuză. Ea nu mai poate uita nimic. Conștiința de sine a omenirii răzbate astăzi peste tot (nu-i scapă din vedere pe suveranii subsolurilor nucleare) și cheamă la acțiune și invită la cumpătare, rațiune, înțelepciune...

SPIRITUL PĂCII ȘI VALORILE CIVILIZATOARE

Din perspectiva bucuriei gîndim (la) clipa ce vine. Este firesc, este meritat să fie așa. Din vechime ne-am păstrat, drept pildă călăuzitoare, dreptul de a ne gîndi la noi înșine cu o bucurie robustă. Existența noastră — prin fibrele tainice uneori, totdeauna sesizabile cînd e vorba de buna credință — nu se mărginește la a-și contempla cu pasivitate chipul în „oglinda“ vremurilor, ci îndrăznește, ca un fapt firesc, să prefigureze ceea ce va fi să se întîmple.

Într-o lume precum aceea pe care o trăim, complexă, contradictorie, cînd veacul se îndreaptă spre zorii altui început de veac, cînd problematica liniștii fiecăruia și a tuturor înseamnă sănătatea vieții pe planetă, o singură alternativă — cea a păcii — este de natură să întrețină într-o continuă stare de alarmă conștiința, s-o facă să acționeze și astfel să mențină echilibrul atît de necesar. Gîndind așadar în ordinea bunei cuviințe, și în egală măsură, a spiritului creator, această unică și vitală alternativă nu poate fi concepută cu o pasivitate „romantică“ (iertat fie-mi termenul) și nicidecum cu indiferență. Există aici simburele unei drame, a conștiinței creatoare care-și vede amenințate „semnele“, valorile civilizatoare fără de care existența n-ar fi posibilă. Nimeni nu construiește în gol iar motivația lucrării este continuarea unei tradiții, valorificarea sensurilor perene și înnobilarea lor cu alte și alte nuanțe, ele însele purtătoare de durată.

În ceea ce ne privește avem, ca popor, conștiința valorilor noastre fundamentale. Cultivîndu-le, înțelegem să le continuăm. Continuînd, înțelegem să existăm. Călăuziți de o demnitate care dă dreptul aspirației să izbîndească.

Viorel Sâmpetrean

ÎNALTĂ PREȚUIRE, VIBRANT OMAGIU

CUVÎNTAREA TOVARĂȘEI ELENA CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

la tratative privind reducerea radicală a armelor convenționale.

Oamenii de știință români, la fel ca întregul popor, sprijină pe deplin concepția președintelui României și acționează cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea obiectivelor politicii externe care corespund pe deplin atît intereselor poporului nostru, cît și intereselor tuturor națiunilor lumii.

Vom participa activ la înfăptuirea dezideratelor întregii omeniri de a trăi într-o lume fără arme și războaie, într-o lume a colaborării, egalității și dreptății, a independenței și suveranității pentru toate națiunile.

Sîntem la începutul anului în care vom sărbători 45 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și anul în care va avea loc cel de-al XIV-lea Congres al partidului.

Asigur conducerea de partid și de stat, întregul partid și popor că voi face totul pentru a contribui la înfăptuirea mărețelor obiective ale acestui an, ale întregului cincinal, a perspectivelor minunate pînă în anii 2000, contribuind astfel la ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație, la înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de crearea condițiilor pentru înaintarea fermă spre visul de aur al omenirii — spre comunism! **(Aplauze).**

Să facem totul pentru ridicarea continuă a spiritului revoluționar de muncă, să întărim răspunderea și disciplina, să acționăm pentru creșterea tot mai puternică a forței partidului nostru, a unității sale, a Comitetului său Central, în frunte cu secretarul general al partidului! **(Aplauze).**

Voi acționa ca și pînă acum, cu întreaga forță, în spirit revoluționar pentru înfăptuirea minunatelor perspective de dezvoltare a patriei noastre; voi sluji cu întreaga mea ființă, așa cum am făcut-o din cei mai tineri ani, cauza bunăstării și fericirii poporului, cauza socialismului, a libertății, demnității, independenței și suveranității României! **(Aplauze).**

Aș dori să folosesc acest prilej pentru a exprima cele mai calde mulțumiri activiștilor de partid și de stat, comuniștilor, oamenilor muncii, tuturor acelora care mi-au adresat felicitări și urări cu ocazia aniversării zilei mele de naștere. **(Aplauze).**

În încheiere, doresc să adresez, la rîndul meu, Comitetului Politic Executiv, Comitetului nostru Central, întregului partid și popor cele mai bune urări de noi și noi succese în înfăptuirea politicii interne și externe a partidului, în făurirea cu succes a socialismului și comunismului!

Vă doresc la toți multă sănătate! **(Vii aplauze).**

MOMENT SĂRBĂTORESC

Urmare din pag. 1

ale biografiei și muncii exemplare prin care personalitatea marcantă a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu a dobîndit de mult o certă și inconfundabilă notorietate pe plan național și internațional. „Călăuzindu-vă după teza de inestimabilă valoare teoretică și practică, fundamentată de secretarul general al partidului, potrivit căreia socialismul și comunismul nu se pot construi decît pe baza celor mai noi cuceriri ale creației umane — se spune în Scrisoare — dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, ați acționat și acționați cu înaltă răspundere pentru ca știința și cultura românească să cunoască o dezvoltare multilaterală, pe baze moderne, să devină tot mai mult o puternică forță materială a progresului social și a lărgirii orizontului de cunoștințe al întregului popor, un factor esențial al construcției socialiste din patria noastră."

Prin Hotărîre-Decret a Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, în semn de profund omagiu și aleasă prețuire, tovarășei Elena Ceaușescu i-a fost conferit Titlul de Onoare Suprem „Erou al Republicii Socialiste România". Strălucite calități ale omului politic, ale omului de știință și cultură, militant patriotic, revoluționar, primesc în acest fel o unanimă și profundă recunoaștere; eroismul muncii, al luptei, al gîndirii și creației, exemplul de abnegație, spiritul patriotic, primesc confirmarea unui titlu suprem și în deplină consonanță cu istoria, cu înfăptuirile epocale ale anilor care au urmat celui de al IX-lea Congres al partidului, cu ctitoriile de gînd și faptă care au făcut și fac din acest timp un orizont al celor mai ample și mai rodnice prefaceri și împliniri revoluționare. **Nu există satisfacție mai mare pentru mine ca, de altfel, pentru orice activist revoluționar, pentru orice comunist,** — spunea tovarășa Elena Ceaușescu în cuvîntarea rostită în cadrul solemnității de la Palatul Consiliului de Stat — **decît aceea de a fi participant activ la realizarea mărețelor idealuri de libertate, dreptate și independență, la marile transformări pe care le-a obținut poporul nostru, sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, în edificarea noii orînduiri sociale, în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.**

Sînt cuprinse aici, în aceste cuvinte: sentimentul apartenenței, demnitatea și sensul mereu viu și înalt al participării, sensul mereu viu și înalt al implicării, atașamentul, dragostea față de popor și de patrie, credința fermă în izbînda idealurilor socialismului și comunismului și lupta, munca neconteniță și devotată, gîndul înalt și cutezător care nu cunoaște răgazuri și se instituie într-o lumină vie și trează a mersului înainte al societății, se cuprinde și se exprimă aici, în aceste cuvinte, o întreagă și prodigioasă profesiune a spiritului patriotic, revoluționar.

Solemnitatea aniversării zilei de naștere și a îndelungatei activități în partid și societate rămîne ca un moment semnificativ și de largă rezonanță în memoria actualității noastre politice și sociale. Progresul multilateral al țării, înflorirea și afirmarea științei, învățămîntului și culturii îi datorează mult. Remarcabil om politic și savant de largă recunoaștere internațională, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu reprezintă un exemplu luminos pentru tinerele generații. Aportul științei și culturii în opera de înfăptuire a programelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului deține un loc prioritar și cunoaște o consacrare de principiu ca și de practică sub temeiul și în lumina cărora trecem spre o nouă etapă, spre o nouă calitate a muncii și vieții, spre un nou timp al dezvoltării și afirmării noastre în lumea progresului material și spiritual. Călăuzește neîntrerupt către aceasta marele bărbat și erou al țării, conducătorul partidului și statului.

Bucurie

Eroinele neamului
Și roua adunată-n semn
De lumină pe chipurile lor

ROMÂNIA
pe Cîmpia Libertății

Și, iată, iată în ianuarie
roșii garoafe iată,
fiică a patriei lîngă
Eroul cu nume de ctitor,
Elena Ceaușescu, La mulți ani,
bucurie cum
cerul văzut prin tricolor.

Ileana Gafton

Sărbătoare

Dacă gîndul Tău cutează
viitorul a-l străbate
e că pentru-ntregul țării
inima-ți puternic bate.

În cuvînt Tu ai izvorul
ce dă muncii energia
luminîndu-i viitorul
cum visat-a România.

Reînnoită-nfățișare
au cîmpiile unite
ca o horă-n sărbătoare
pentru timpuri fericite.

Viața liberă și demnă,
graiul muncii o-ncunună
Din imboldul Tău se-nalță
mîndră, țara mea română.

De aceea-ntreg poporul
Îți urează sănătate,
La Mulți Ani și faima țării
peste vremuri va răzbate!

Constanța Bădicel

SCRISOAREA

Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. adresată tovarășei Elena Ceaușescu

Urmare din pag. I

și să vă exprimăm cele mai profunde sentimente de stimă, prețuire și recunoștință, de înaltă cinstire pentru îndelungata și eroica dumneavoastră activitate în rîndurile gloriosului nostru partid comunist, în lupta plină de abnegație, desfășurată cu fermitate și spirit revoluționar în marile bătălii de clasă, antifasciste și antirăzboinice, pentru cauza celor mulți, pentru binele și fericirea țării, pentru victoria revoluției și construcției socialiste în patria noastră și înălțarea României pe culmi tot mai luminoase de progres și civilizație.

Intrînd încă din anii tinereții în rîndul eroicului nostru partid comunist, dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, v-ați format și călit la școala aspră a luptei revoluționare desfășurate de forțele cele mai înaintate ale societății, de masele largi populare împotriva nedreptei orînduiri burghezo-moșierești, a exploatării, fascismului și războiului, pentru eliberare socială și națională, pentru împlinirea aspirațiilor de progres și bunăstare ale poporului și edificarea unei orînduiri mai drepte și mai bune pe pămîntul românesc. Îndeplinind numeroase și importante sarcini încredințate de partid, ați desfășurat în acei ani grei, de teroare și prigoană, o activitate dîrză și neînfricată pentru atragerea și mobilizarea tineretului, a femeilor, a muncitorilor în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, cetățenești, pentru înlăturarea asupririi sociale și înfăptuirea deplinei egalități în drepturi între toți cetățenii țării, pentru asigurarea integrității și independenței patriei. V-ați afirmat, încă de atunci, înaltele calități de militant revoluționar și patriot înflăcărat, trăsăturile comunistului de înaltă ținută morală care slujește cu exemplară dăruire cauza nobilă a clasei muncitoare, a poporului, a partidului comunist, idealurile de bunăstare și progres ale întregii națiuni. Numeroase sînt paginile memorabile din istoria patriei și a partidului care vorbesc despre strălucita activitate revoluționară pe care ați desfășurat-o, cu neasemuit curaj, pentru a înfăptui, fără șovăire, misiunile de mare răspundere încredințate de partid în momente decisive ale luptei sale. O asemenea pagină, de luminoasă cutezanță revoluționară, dîrzenie și eroism, înscrisă în istoria națională, o constituie marea demonstrație muncitorească, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia — împreună cu mult stimatul și iubitul conducător al partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu — ați avut un rol hotărîtor.

Întregul partid și popor dau, de asemenea, cea mai înaltă apreciere prezenței dumneavoastră active, nemijlocite în viața politică a țării în noua eră deschisă de revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944. Manifestînd aceeași putere de muncă și abnegație, aceleași înalte calități de comunist, de militant patriot, dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, ați desfășurat în rîndurile partidului, ale organizațiilor revoluționare de tineret și femei o susținută activitate politico-ideologică și organizatorică, participînd, cu toată energia, la lupta pentru democratizarea țării, pentru cucerirea și consolidarea puterii politice a clasei muncitoare, pentru înfăptuirea obiectivelor revoluției și construcției socialiste.

Strălucitele dumneavoastră calități de eminent militant revoluționar — combativitatea, fermitatea și eroismul — evidențiate cu tărie în marile bătălii de clasă, remarcabilele însușiri de om de știință și cultură, înzestrat cu mare capacitate de gîndire novatoare, vizionară și cu o inegalabilă putere de muncă, puse în slujba marilor aspirații ale poporului român, s-au afirmat în toată plenitudinea lor în epoca de puternic avînt constructiv deschisă de Congresul al IX-lea al partidului. În toată această perioadă de ample și profunde transformări revoluționare, inaugurată de istoricul forum comunist, v-ați aflat permanent în fruntea tuturor acțiunilor inițiate și desfășurate de partidul nostru, de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru promovarea unui spirit nou, profund revoluționar în întreaga operă de construcție socialistă, pentru aplicarea creatoare a adevărurilor generale, a principiilor socialismului științific la condițiile și realitățile concrete din țara noastră. În uriașa și neobosita activitate consacrată înfloririi României socialiste, binelui și fericirii poporului, în vizitele de lucru din țară, la consfătuirile cu oamenii muncii din toate domeniile, ca și în soliile de pace și colaborare purtate pe toate meridianele lumii, ați dovedit în mod strălucit înalta dumneavoastră vocație de om politic, de militant de frunte al partidului și statului. V-ați afirmat, în conștiința întregului popor, ca o proeminentă personalitate a vieții noastre politice și de stat, a științei și culturii românești.

În semn de aleasă prețuire și ca o consacrare a înaltelor calități dovedite în decursul întregii activități, partidul și poporul v-au încredințat, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, importantele funcții de membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al partidului, prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului — în îndeplinirea cărora ați acționat și acționați cu înalt spirit revoluționar, cu exemplară dăruire pentru victoria socialismului și comunismului pe pămîntul scumpei noastre patrii. Noi toți cunoaștem și dăm o înaltă apreciere contribuției inestimabile pe care ați adus-o și o aduceți permanent la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru, la fundamentarea și aplicarea planurilor și programelor de dezvoltare economică și socială a țării, la înflorirea științei, învățămîntului și culturii, la ridicarea patriei noastre socialiste pe noi culmi de progres și civilizație, la întărirea independenței și suveranității sale, la creșterea prestigiului României în lume, la afirmarea tot mai puternică a năzuințelor de pace și colaborare ale poporului român.

Călăuzindu-vă după teza de inestimabilă valoare teoretică și practică, fundamentată de secretarul general al partidului, potrivit căreia socialismul și comunismul nu se pot construi decît pe baza celor mai noi cuceriri ale creației umane, dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, ați acționat și acționați cu înaltă răspundere pentru ca știința și cultura românească să cunoască o dezvoltare multilaterală, pe baze moderne, să devină tot mai mult o puternică forță materială a progresului social și a lărgirii orizontului de cunoștințe al întregului popor, un factor esențial al construcției socialiste din patria noastră. Vă revine dumneavoastră marele merit de a fi organizat, într-o viziune cu totul nouă, pe baza orientărilor Congresului al IX-lea al partidului, întreaga muncă de cercetare științifică, îndrumînd și coordonînd, cu înaltă competență, activitatea puternicului detașament al oamenilor de știință din țara noastră și orientînd-o în direcția dezvoltării intensive și modernizării producției, lărgirii bazei energetice și de materii prime și valorificării superioare a resurselor naționale, creșterii productivității, calității și eficienței muncii, promovării progresului tehnic în întreaga economie, în deplină concordanță cu cerințele noii revoluții tehnico-științifice și noii revoluții agrare, ale amplului proces de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Eminent om de știință, savant de largă recunoaștere internațională, animat de un puternic spirit revoluționar în gîndire și acțiune, înzestrat cu o remarcabilă forță de înțelegere și anticipare a cerințelor viitorului, dumneavoastră manifestați, în același timp, o neobosită preocupare pentru desăvîrșirea propriei opere științifice, impresionantă prin dimensiunile sale, care îmbogățește și perfecționează cunoașterea într-unul din domeniile de mare importanță pentru economia națională — chimia —, sporind prestigiul și autoritatea internațională a științei românești.

Acționînd permanent cu înalt spirit novator, cu erudiția și competența savantului și intelectualului de excepție, ați desfășurat de-a lungul anilor o activitate de cercetare de o impresionantă amploare și de un remarcabil nivel, concretizată în importante lucrări de specialitate, care, prin marea lor însemnătate științifică și larga aplicabilitate practică, în diferite sectoare economice, s-au impus atenției generale, fiind traduse în principalele limbi de circulație mondială și publicate în numeroase țări. Vasta și remarcabila dumneavoastră activitate, de o asemenea amploare și autoritate, se bucură, pretutindeni, de o înaltă prețuire și unanimă recunoaștere, fapt ilustrat în mod elocvent de numeroasele distincții și titluri academice care v-au fost acordate de prestigioase foruri științifice și de învățămînt din întreaga lume. Toate aceste admirabile realizări ne îndreptățesc să afirmăm, cu legitimă mîndrie și profundă satisfacție, că de strălucita dumneavoastră activitate, de virtuțile de pasionat cercetător și om de știință, preocupat de lărgirea continuă a granițelor cunoașterii umane, este inseparabil legată afirmarea geniului științific românesc în lume, promovarea consecventă a colaborării științifice internaționale, în folosul exclusiv al omului, al propășirii națiunilor, al păcii și înțelegerii între popoare.

În înaltele răspunderi ce vi s-au încredințat, ați adus și aduceți, stimată tovarășă Elena Ceaușescu, o contribuție de cea mai mare importanță la dezvoltarea, perfecționarea și modernizarea învățămîntului românesc de toate gradele, astfel încît școala să fie în măsură să asigure procesului complex al dezvoltării economice sociale a țării cadre cu o temeinică pregătire profesională, de specialitate și un larg orizont cultural, cu o concepție înaintată, materialist-dialectică despre lume și viață, adevărați oameni noi ai epocii noastre de cutezătoare aspirații și rodnice împliniri socialiste și comuniste.

Este, de asemenea, larg apreciată contribuția deosebită pe care o aduceți la dezvoltarea artei și culturii naționale, la îndrumarea și desfășurarea cu succes a marii competiții de masă — Festivalul național al muncii și creației „Cîntarea României" —, la continua îmbogățire a vieții spirituale a poporului, la formarea și educarea omului nou, înaintat al societății noastre socialiste.

Prin contribuția dumneavoastră nemijlocită, de cea mai mare însemnătate, la transpunerea neabătută în viață a politicii partidului în domeniul vieții spirituale, patria noastră dispune astăzi de o știință, de un învățămînt și o cultură înaintate, puse în slujba progresului multilateral al țării, călăuzite, mai mult decît oricînd, de marile și perenele valori ale umanismului socialist, de idealurile și aspirațiile cele mai înalte ale poporului român.

Preocupată în mod constant de necesitatea ca știința să se afirme din ce în ce mai mult ca un permanent dialog și mijloc de comunicare între națiuni, prin care să crească răspunderile ce revin astăzi oamenilor de știință, învățămînt și cultură în făurirea unei lumi mai bune și mai drepte, a unei lumi a păcii, eliberată de pericolul unui război nuclear nimicitor, în întărirea înțelegerii și solidarității între popoare, ca președinte al Comitetului Național Român „Oamenii de știință și pacea", dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, animată de un profund umanism, acționați în mod consecvent în direcția întăririi colaborării cu organizații ale oamenilor de știință din toată lumea, în lupta pentru oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, pentru ca minunatele cuceriri ale geniului uman să nu mai fie puse în slujba distrugerii, a războiului, ci a salvgardării păcii, a valorilor culturii și civilizației umane, apărării dreptului fundamental al tuturor oamenilor, al popoarelor de pretutindeni la viață, la dezvoltare liberă și demnă. Această strălucită activitate, pe care o desfășurați în spiritul întregii politici externe a partidului și statului nostru, al orientărilor reafirmate de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna marelui forum al democrației noastre muncitorești-revoluționare, din luna noiembrie, este unanim apreciată și găsește un profund ecou în conștiința națiunii noastre, în rîndul oamenilor de știință și cultură de pretutindeni, al tuturor popoarelor, reliefînd cu putere înaltele trăsături umaniste ale științei românești.

Întreaga dumneavoastră activitate, îmbinînd în mod armonios vocația muncii de creație științifică a savantului-cetățean cu patosul luptei revoluționare a eminentului militant comunist, constituie pentru noi toți un luminos exemplu de slujire cu nemărginit devotament a cauzei partidului, a înfloririi și propășirii națiunii noastre socialiste, ne însuflețește tot mai puternic în activitatea pe care o desfășurăm pentru înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, a mobilizatoarelor îndemnuri adresate de marele nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în magistrala Expunere prezentată la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești.

În această zi de scumpă sărbătoare pentru țară și popor, animați de cele mai înălțătoare gînduri, dorim să vă exprimăm, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, sentimentele noastre de aleasă stimă și prețuire și să vă adresăm, din adîncul inimilor, urarea fierbinte de viață îndelungată și fericită, plină de mari realizări și satisfacții, multă sănătate și putere de muncă pentru a contribui pe mai departe, împreună cu încercatul revoluționar și genialul conducător al partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la înaintarea patriei noastre, independente, libere și demne, pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, a înfăptuirii visului de aur al întregii națiuni — comunismul.

Cu cele mai profunde sentimente de gratitudine și afecțiune tovărășească, vă adresăm, cu toată căldura inimilor noastre, dumneavoastră și iubitului nostru conducător, tradiționala urare: **„LA MULȚI ANI!".**

EMINESCIANA

O cheie biografică

Prejudecata curentă face ca biografiile să fie într-o mare dependență față de un anume tip de documente : scrisorile și actele de familie. Indispensabile acestea nu sînt însă întotdeauna hotărîtoare. Ceea ce nu este scris nu înseamnă că n-a existat, iar ceea ce a rămas în afara scrisorilor sau hîrtiilor notariale poate fi reconstituit și pe alte căi.

Cîte sînt scrisorile lui Eminescu din vremea în care lucra la „Timpul“ ? Știm că solicita scrisori de acasă, dar explica tatălui că nu are timp să răspundă, fiind confiscat de activitatea lui de presă. Ceea ce scria atunci M. Eminescu erau articolele „Timpului“ și acestea devin fatal factor biografic esențial, cu atît mai important cu cît sînt mai răsunătoare și mai angajante. Activitatea bucureșteană de presă a poetului Eminescu l-a pus în contact direct și indirect cu un număr de oameni incomensurabil mai mare decît toate celelalte îndeletnicii de pînă atunci. Nu este vorba numai de colegii imediați de redacție, de alți gazetari de aceeași orientare, ci și de simpatizanții acțiunii gazetărești de la „Timpul“, de cerc de susținători morali, de oamenii politici de diverse trepte care se simțeau reprezentați de paginile și afirmațiile „Timpului“, pentru a nu mai vorbi de gazetarii foilor adverse „Timpului“, de simpatizanții și susținătorii acestora, de oamenii politici ai liberalismului, vajnici cititori ai propriilor publicații în război cu „Timpul“.

Ceea ce colectează pînă acum biografiile închinate lui Eminescu din acest tip de relații și de impact este sărăcăcios și nesistematic. Lumea gazetărească bucureșteană, mai ales cea politică, era extrem de dinamică, or Eminescu nu este văzut, biografic vorbind, în centrul acestui vîrtej, unde literalmente s-a aflat. Tentativa lui Mihai Gafița (**Fața nevăzută a lunii**, 1974) rămîne singura care desfundă un drum de viitor.

Dacă în 1883, Eminescu iese din viața civică, trebuie căutate cauzele acestei ieșiri. Iar explicațiile nu se găsesc doar în 1883, ci cu mult mai înainte. Decisivi sînt pentru biografia poetului anii 1880, 1881, 1882 și 1883. Aceștia sînt anii maximei lui campanii antiliberale, de o vehemență care nu a amuzat pe nimeni și care n-a adus poetului bătăi cu flori. Eminescu a fost incontestabil unul din directorii de conștiință ai vremii lui, pentru noi cel mai mare, iar liberalii, care și-au dat seama de asta, au văzut în el pe cel mai mare dușman al propriei acțiuni politice.

Eminescu nu viza numai persoane, ci o concepție, un sistem ale cărui articulații le lovea sistematic în presă. Ieșirea lui din gazetărie se produce după ce campania „Timpului“ ajunsese la paroxism, pe fondul unor evenimente politice cruciale în istoria politică modernă a României. Liberalii atacați de poet se consolidaseră la putere în acești ani, iar între liberali și conservatori începe să joace un rol de suveică, cu limpezi opțiuni liberale, grupul politic junimist, în frunte cu P.P. Carp și Titu Maiorescu. În momentul în care Eminescu ieșea din gazetărie, grupul junimist ajungea la o adevărată concordie cu liberalii pe care Eminescu îi atacase neobosit și frontal. Sînt aici drumuri care se despart, iar despărțirea este anunțată de mai multă vreme. „Timpul“ se desființează de altfel în 1885 ca organ inutil, urmînd drumul pe care o luase și poetul.

Este deci insuficient a pune doar pe seama unei boli întîmplarea din 1883, de altfel prea puțin cunoscută în datele ei reale și profunde, și a apela doar la buletine medicale.

Recapitulînd, în 1880 Pietraru comite atentatul asupra lui Brătianu. „Timpul“, prin pana lui Eminescu, îi acuză pe liberali de a-și fi creat prin propria presă asasinii. Riposta acestora nu vine însă numai prin presă. În Camera din 13 martie 1881 este pus la zid ziarul „Timpul“, adică Eminescu, deși numele nu-i este citat. Există o anumită consimțire conservatoare la acest atac al liberalilor împotriva „Timpului“ așa cum îi scria Eminescu. În 1881 poetul formulează și definitivează teoria păturii superpuse, această cristalizare teoretică fiind, după toate semnele, cauza consensului. „Mi-e acru sufletul de cerneală și de condei“ scrie Eminescu pe 18 martie tatălui său, iar mărturisirea este desigur în legătură cu evenimentul care-l privea.

Descăunarea lui Eminescu din funcția de prim redactor la „Timpul“ este lentă, dar inevitabilă. Pînă la ea poetul va tipări cumplita satiră antiliberală, **Scrisoarea a III-a**, pe care în „Timpul“ o reproduce în versiunea cea mai ofensivă.

Din ianuarie 1882, Eminescu nu mai este redactor la „Timpul“, care va fi condus de Gh. Păucescu, satisfacție pe care diriguitorii conservatorilor o oferă celor care la 13 martie 1881 denunțaseră „Timpul“ ca publicație fără respect de regula jocului.

Prima jumătate a lui 1882 este marcată de polemica în jurul **Novelelor din popor** ale lui Slavici, susținute de Titu Maiorescu, contestate de N. Xenopol, apărate de Eminescu. Subtextul era însă politic, iar polemica părăsește terenul literaturii. Obligat de redacție să semneze articolele contra lui Xenopol cu inițialele M.E. și M. Eminescu, poetul devine, în sfîrșit, reper vizibil, țintă vie pentru publicațiile liberale, care coalizate îl martelează public, desconsiderîndu-i poezia, fabricîndu-i portretul robot ale cărui elemente principale sînt : origina bulgărească și nebunia demnă de Mărcuța. Eminescu a rămas singur în fața acestei campanii antieminesciene care-l vizează cu brutalitate. Va mai rezista la „Timpul“ un an.

Este perioada în care **Luceafărul** capătă formă definitivă. Pentru a fixa atitudinea „Timpului“ în politică amintim aici articolele din 31 mai 1883 și 2 iunie 1883, în care este sever criticată „starea de prostituție în care se află actualmente“ : „altădată prostituțiunea, ca și orice altă crimă, se purta prin tîrg călare pe măgar, și un telal striga în numele celui recunoscut vinovat : «Cine face ca mine, ca mine să pată !» Noi credem că este astăzi deajuns că zicem publicului arătîndu-i, — priviți-l !“ Eminescu se scuză față de Maiorescu, pentru articolul pe care nu-l scrisese el, și se angajează să dea o dezmințire. Dar retractarea, din 8 iunie 1883, retrage numai ultimele aliniate ale articolului !

Articolele despre dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare la Iași apar pe 12 și 18 iunie 1883. Pe 1 iulie 1883, „Convorbiri literare“ tipărise „Doina“. Tot pe 1 iulie 1883, „Românul“ deplînge starea poetului. „Timpul“ o va face pe 3 iulie.

Adevărata dezlegare a biografiei eminesciene se poate obține doar prin proiectarea activității lui poetice și gazetărești, dintre 1881—1883, pe canavaua frămîntării partidelor politice din aceeași perioadă. Anii 1881—1883 sînt o cheie a vieții poetului.

M. Ungheanu

Eminescu în trupele teatrale

— noi documente —

Biografii lui Eminescu istorisesc feluri te întîmplări privind întîlnirea lui Eminescu cu trupa lui Iorgu Caragiali, nu se știe cînd anume cu exactitate. Mai cunoscută este evocarea memorialistică tîrzie a prezenței poetului la Giurgiu, în port, unde răcea, se spune, banițele cu cereale și ar fi fost descoperit din întîmplare și angajat ca sufleur. Asemenea evocări le reținem pentru aspectul lor pitoresc.

Eminescu figurează în trupa lui Iorgu Caragiali, cum se desprinde din documente, din octombrie 1867 ceea ce nu înseamnă că întîlnirea sa cu trupa actorului nu putea avea loc mai devreme. Cînd intră în trupa lui Iorgu Caragiali se produce un eveniment organizatoric important în istoria teatrului nostru. Un **Jurnal** al Consiliului de Miniștri din 18 august 1867 hotărăște ca teatrele să treacă din subordinea Ministerului de Interne, Agricultură și Lucrări Publice în cea a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. Transcriem acest document cu urmări din cele mai importante în viața teatrelor din țara noastră.

„Jurnal

Astăzi, în ședința de la 18 august, anul 1867, Consiliul de Miniștri, luînd îndeaproape băgare de seamă referatul domnului Ministru al Instrucțiunii Publice cu No 8265 relativ la trecerea teatrelor sub Ministerul Instrucțiunii Publice.

Pe baza considerentelor expuse în citatul referat

Consiliul unindu-se cu opiniunea D-lui ministru al Instrucțiunii Publice, decide :

Art. I. Pe viitor teatrele vor trece de sub privegherea și conducerea Ministerului de Interne, sub aceea a Ministerului Instrucțiunei Publice și Culte.

Art. II Dispozițiunile acestui Jurnal se vor aduce la îndeplinire de către D. Ministru al Instrucțiunei Publice, după ce mai întîi vor obține aprobarea Domnească.

St. Golescu, G. Adrian, L. Steege
A. Arion, D. Brătianu

No 6“

Raportul pentru această măsură este întocmit de D. Brătianu, Ministru al Instrucțiunii Publice. „O dispoziție administrativă — arată el — care nu s-ar putea justifica, a pus conducerea teatrului sub Ministerul de Interne“. D. Brătianu aduce în sprijinul propunerii sale faptul că teatrul este „o școală a moravurilor“, iar școlile țineau de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Menirea teatrului consta, arată el, și în „înflorirea literaturii noastre dramatice“. D. Brătianu nu se ferea să critice Ministerul de Interne pentru decadența scenei românești, deși promitea la începuturile ei un „strălucit viitor“.

D. Brătianu pleacă de la conducerea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și în locul său vine D. Gusti în 19 august 1867. Dimitrie Gusti supune Domnitorului documentele privind această măsură, care le sancționează în 25 august 1867.

Dimitrie Gusti se preocupă, cum am arătat și în articolul precedent (**Luceafărul**, nr. 46/1988,) de realizarea unei înțelegeri între Matei Millo și Mihail Pascaly, care reprezentau, cum va arăta și Eminescu mai tîrziu, două direcții în teatrul românesc. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice face cunoscută această înțelegere printr-un comunicat publicat în Monitorul Oficial în 1/13 octombrie și reluat în 4/16 octombrie și și 5/17 octombrie 1867.

„București, 4 octombrie

Ministerul Instrucției Publice și al Cultelor

Domnii artiști M. Millo și M. Pascaly și Mathilda Pascaly au cerut prin petițiune Ministerului Instrucțiunei Publice și al Cultelor localul Teatrului cel Mare din București și cele alte obiecte care sînt proprietatea Statului și fac parte din zestrea teatrului, pentru a da un șir de reprezentațiuni cu paguba și cu profitul lor.

Ministerul avînd în vedere că nu mai are timpul materiale necesar pentru a putea organiza teatrul român pe baze solide, a încuviințat cererea petiționarilor, după ce prin referate s-au supus această cestiune în dezbaterile Consiliului de Miniștri. Se face dară tuturora știut că Ministerul a recunoscut d-lor Millo-Pascaly dreptul de-a da reprezentațiuni pe jumătate din zilele rezervate stagiunii teatrale române în cursul anului acesta și este gata a recunoaște unei alte trupe același drept, pe un număr egal de zile.

Pentru subvențiune, Ministerul își rezervă toată libertatea de acțiune și nu va veni în adjutorul artiștilor, decît în ziua și cu suma ce va decide în urmă, după ce se va încredința deplin printr-un comitet speciale de priveghere, că diferitele trupe au înțeles adevărata și delicata lor misiune, și prin meritele, talentul, buna alegere a pieselor au izbutit a contribui cu folos la delectarea și educarea poporului.

No 10.280, septembrie 30“

Comunicatul recunoaște celor doi actori talentul, însă punea condiția unei bune algeri a repertoriului. Spre a nu fi învinuit de exclusivism, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice lăsa libertatea și altor actori să solicite concesionarea sălii mari a teatrului bucureștean.

Măsura Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice excludea, practic, celelalte trupe de pe scena Teatrului cel Mare, Iorgu Caragiali îl pune pe Eminescu să întocmească o suplică către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin care solicită dreptul de-a da reprezentații în zilele neocupate de Matei Millo și Mihail Pascaly.

„Domnule Ministru,

Respectînd totdeauna actele ce se comit din partea Înaltului guvern, și mai ales a unui Guvern constituțional, precum s-a urmat și unul atingător de soarta artiștilor români prin **Monitorul** nr. 121, 122 și 123, pe aceste baze dar, vin înaintea Domniei-Voastre pe o cale legală, cred, și mai ales ca unul ce mă bucur în țara mea de oarecare reputațiune de artist român, a vă cere restul zilelor de ați oprit pentru a doua trupă română. Ca printrinsele să se poată hrăni actorii ce au rămas neangajați, al căror caractere nu li permitea de a solicita soarta lor prin alte mijloace decît numai făcînd apel la prudența și justiția Guvernului.

Primiți domnule ministru asigurarea adîncii mele considerațiuni.

Iorgu Caragialy

Domnului Ministru de Culte și Instrucțiune Publică al României“

V.A. Urechia, director general în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, pune în 19 noiembrie 1867 rezoluția : „Se va prezenta mai întîi trupa formată“.

Suplica este întocmită de Eminescu și semnată de el cu numele lui Iorgu Caragiali. Actorul apela la Eminescu întrucît avea scrisul frumos. (Ioan Massoff, **Eminescu și teatrul**, București, 1964, p. 52).

Suplica este primul document cunoscut pînă acum care atestă prezența lui Eminescu în trupa lui Iorgu Caragiali și Daniil Dragulici, asociatul său. De aici înainte poetul este pus, cum vom arăta în alt articol, să întocmească noi suplici „să se poată hrăni actorii“, între care se trece și el. Nu se întrevede de nicăieri că avea și în această trupă teatrală statutul unui băiețandru cules de prin porturile dunărene.

D. Vatamaniuc

Tradiție și adevăr științific

Printre lucrurile pe care nu le știm despre Mihai Eminescu se află și acesta : își serba poetul ziua de naștere ? La 20 decembrie cînd scrie cu mîna lui că s-a născut, ori la 15 ianuarie, cînd i se însemnează nașterea în registrul bisericii Uspenia din Botoșani ? Îi vom găsi, oare, vinovați pe contemporanii săi că nimeni nu consemnează pe vreun petec de hîrtie dacă și cînd a fost la Eminescu de ziua lui Eminescu ? N-am răscolit noi toate arhivele ce ne-ar putea da o asemenea informație ? Își ține poetul ascunsă ziua nașterii sale ?

Ceea ce știm sigur este că în mentalitatea epocii intra, cu aceleași drepturi pe care le are și acum, obiceiul de a se serba ziua nașterii. Și cum ar fi altfel ? ! Dintre toate sărbătorile omului cea mai însemnată pentru fiecare în parte este aceasta, ziua nașterii sale. Este un moment de zodii, de început al unui nou an al vieții, de recapitulări și proiecte... În anii lui Eminescu își știau această zi și regele, și ultimul țăran din munții Vrancei, și Titu Maiorescu (și-o menționează în **Însemnări zilnice**), și cel mai obscur cenaclist de la **Junimea** căruia i se punea în față un registru rubricat unde, cu propria lui mînă, completa datele personale — prima dintre ele fiind aceasta : ziua nașterii... **Junimea** organiza, desigur, banchete simbolice cînd și cînd, de ziua unuia și altuia...

Ceea ce știm sigur, apoi, este că Titu Maiorescu nu cunoștea de la poet această zi a nașterii. La ediția a IV-a a **Poesiilor**, ediția care apărea în 1889, imediat după moartea lui Eminescu, criticul a încropit o scurtă notiță biografică în care consemna ca dată a nașterii ziua de 20 decembrie 1849, luată, desigur, din registrele și tradiția **Junimii**. După această ediție, însă, au început încurcăturile care au dus, în cele din urmă, la acceptarea lui 15 ianuarie 1850 ca dată convențională, dedusă, a nașterii lui Mihai Eminescu. Astăzi, pe oricine ai întreba — fie elev de școală, fie profesor de școală sau de universitate — îți va răspunde : Eminescu a trăit 39 de ani, s-a născut la 15 ianuarie 1850 și a murit în sanatoriul doctorului Suțu la 15 iunie 1889. Simetria celor două zile a contribuit, desigur, și ea la fixarea în memoria colectivă a lor. Cu toate acestea, eminescologia a discutat de mult data nașterii lui M. Eminescu, și astăzi nimeni nu mai acceptă ca fermă ziua de 15 ianuarie ; chiar George Munteanu, cînd ezită elegant să se pronunțe, ne sugerează că este vorba de o tradiție care nu poate fi mișcată din loc. I.D. Marin, D. Murărașu, Șerban Cioculescu însuși — recunosc că poetul s-a născut la 20 decembrie 1849, că la 15 ianuarie sărbătorim o zi convențională, că, deci, poetul a trăit 40 de ani, o virstă rotundă, din 1849 pînă în 1889.

Îi este dat poetului nostru național să străbată acest prim veac de după el „mișcat“ din limitele adevărului. O tradiție întemeiată pe amintiri, multe dintre ele trucate, pe locuri comune ce proiectează asupra vieții poetului lucruri ce s-au spus despre opera sa, o tradiție care are la bază primele modele gîndite de mai înainte, într-un fel de laborator pentru viitor, ale personalității poetului așa cum trebuie ea difuzată, nu așa cum a fost de fapt — o astfel de tradiție care a deplasat această personalitate cînd spre o singură latură, cea poetică, a creației, cînd spre o singură latură, cea sentimentală, a vieții, și care n-a găsit, încă, modalitatea de a-l împăca pe Eminescu cu sine însuși, de a-l prelua întreg — este o tradiție subiectivă, un monument pe un mormînt cenotaf. A venit, poate, momentul, acum cînd se reașează opera sa în tipare mai adevărate, să privim mai de aproape și **viața istorică** a lui Eminescu, acea parte a vieții ce nu se înnămolește în rugina realului imediat, în zdrențele sărăciei, ci strălucește ca un diamant chiar sub aurul scrisului său.

Dacă într-adevăr Eminescu ne reprezintă ca popor, atunci noi trebuie să-i pregătim o tradiție milenară, să nu ne împiedicăm în cele cîteva zeci de ani care au stabilit sărbători naționale în cinstea poetului la o dată convențională. Convențiile țin de efemerul omenesc, de timpul nostru, nu de cel al nepoților și strănepoților noștri. Cum se va spune, peste o sută-două de ani : Eminescu s-a născut la 20 decembrie 1849, dar trebuie sărbătorit la 15 ianuarie al fiecărui an pentru că așa au vrut eminescologii din prima jumătate de secol a eminescologiei ? Cum se va scrie în manualele școlare, în istoriile viitoare : Eminescu, născut la 20 decembrie și sărbătorit la 15 ianuarie ? Dacă e să perpetuăm o „minciună“ — este, cred, mai bine să perpetuăm „minciuna“ lui Eminescu însuși : să conlucrăm pe monumentul său ceea ce el însuși, cu mîna sa, a scris în Albumul Societății Junimea pe anul 1878, că s-a născut „în anul 1849, luna decembrie, ziua 20 (Sf. Ignat), la Botoșani.“

Este greu, desigur, să schimbi o tradiție — fie ea și numai (semi) seculară. Se știe, doar, cîte dificultăți a avut de întîmpinat și societatea românească atunci cînd s-a hotărît schimbarea calendarului pentru a pune de acord timpul cosmic cu cel social. Lucrurile nu s-au făcut peste noapte, și în nici un domeniu, cînd este vorba să îndrepți o tradiție, lucrurile nu se pot face peste noapte. Este nevoie de un timp de obișnuire, de un inter-timp care să pregătească deplina așezare a unei noi tradiții peste adevăr.

Nu cred că este greu de găsit o formulă pașnică, împăciuitoare cel puțin, în cazul poetului nostru național. Eminescu s-a născut în nordul țării și a venit să moară în sudul ei, în inima ei, la București, polul mediteranean al culturii și civilizației românești. S-a născut la polul nord al țării și se odihnește la polul sud al ei. S-a născut în toiul iernii — și s-a despărțit de cele lumești în toiul verii ; zilele sale sînt, amîndouă, aproape de solstiții. Eminescu este o axă a timpului său și a spațiului nostru ; trebuie păstrat în aceste dimensiuni.

Dar, precum pămîntul pe care hălăduim are un pol nord magnetic și unul geografic — la fel Eminescu are două porniri în lume, una fixată sub zodii, în timpul cosmic — și cealaltă fixată în timp uman, convențional. Din fericire, distanțele nu sînt prea mari. Mai mult, distanța dintre 20 decembrie și 15 ianuarie coincide — în linii generale — cu acel spațiu interanual pe care cei vechi îl rezervau sărbătorilor în cinstea pămîntului, saturnaliilor.

Între 20 decembrie și 15 ianuarie am putea sărbători în fiecare an zilele de iarnă Eminescu. Am puncta, astfel, atît nordul magnetic cît și nordul geografic al nașterii sale, cele două axe între care a vrut să ne viziteze. Ar fi aproape o lună de zile cînd revistele, ziarele, editurile și-ar putea concentra materialele de peste an în paginile lor.

Se știe cît de greu este să urmărești studiile despre Eminescu peste tot, în tot timpul anului ; practic, neexistînd o bibliografie curentă a domeniului, trebuie să pierzi infinit mai mult timp căutînd decît citind. Cît de mult s-ar scurta timpul de cercetare dacă cele mai multe materiale despre Eminescu s-ar publica într-o perioadă determinată a anului, dacă celelalte ar fi semnalate, în aceeași perioadă, de către fiecare revistă în parte.

Sînt, desigur, și alte argumente decît cel bibliografic.

Cel mai puternic dintre ele este, desigur, acesta : trebuie să punem odată și odată de acord tradiția cu adevărul științific. Trebuie ca odată și odată să aducem nașterea lui Eminescu sub semnele cerești care au însemnat-o.

Nicolae Georgescu

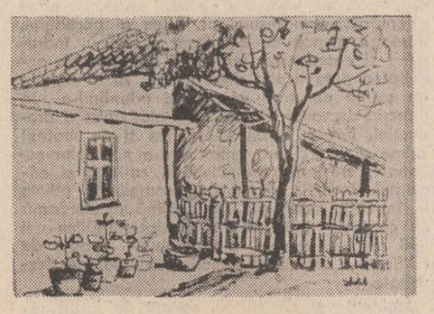

Doina Chelariu : „Peisaj“

La al V-lea Congres didactic

Într-un articol publicat mai de mult în „Luceafărul“, M. Ungheanu argumenta convingător că ultimii ani de viață ai lui M. Eminescu sînt încă insuficient cunoscuți, deoarece datele documentare sînt, în genere, sărace și nu totdeauna concludente. În contextul celor de mai sus, vom încerca să aducem, aici, o mică contribuție documentară, care ar putea, eventual, să ridice anumite semne de întrebare în legătură cu unele relatări memorialistice redactate mulți ani după moartea poetului !

Din scrisorile Henrietei adresate Corneliei Emilian, se știe că M. Eminescu, îndemnat de Veronica Micle, a părăsit Botoșanii, în ziua de 12 aprilie 1888, plecînd la București, unde spera să găsească mai lesne mijloace de existență și o îngrijire medicală mai bună. Credem că, dacă poetul a plecat **tocmai atunci** la București, există, pe cît se pare, și un alt motiv ! În zilele de 18, 19 și 20 aprilie 1888, urma să aibă loc, la București, cel de-al cincilea **Congres al corpului didactic** și, ca și pentru congresele anterioare, se acorda participanților din întreaga țară „o reducere de 50 la sută pe toate liniile ferate române“ (**Națiunea**, nr. 1664, duminică 3 aprilie 1888). Oare, nu cumva acest prilej a constituit și pentru M. Eminescu ocazia de a călători de la Botoșani la București plătind numai 50 la sută din valoarea biletului ? De altfel, nu toți acei înscriși pentru a lua parte la Congres participau efectiv la toate ședințele din zilele programate pentru dezbateri. Mulți își făceau, probabil, doar un act de prezență, iar, mai apoi, își vedeau de alte treburi ce le aveau în Capitală ! De aceea, poate, deși ziarele timpului au semnalat o mare afluență de participanți la cel de-al V-lea Congres, numărul lor este foarte variabil în relatările presei de pe atunci, care informa că, la unele ședințe, au fost prezenți 400 de congresiști, iar la altele 700 !...

Venirea lui M. Eminescu în Capitală, cu cîteva zile mai înainte de **Congresul corpului didactic**, este semnalată de mai multe ziare bucureștene : „Facem desigur o plăcere cititorilor, anunțînd, că iubitul nostru poet, d. Mihail Eminescu, a sosit și va sta cîteva zile în Capitală, fiind pe deplin restabilit.“ (**Resboiul**, Anul 12-lea, Nr. 3869, de vineri 22 aprilie 1888)... „D-nu Mihail Eminescu se află de cîteva zile în Capitală. D-sa a făcut vizite mai multor prieteni ai săi, pe care nu-i văzuse de mult timp.“ (**România**, An. V-lea, Nr. 94, de vineri 22 aprilie 1888). Cine erau, oare, prietenii pe care i-a vizitat poetul, la sosirea lui în București ? Probabil : C. Simțion, D.A. Laurian (numit recent secretar general la ministerul școalelor) s.a. Iacob Negruzzi, numit atunci membru în Consiliul permanent al instrucțiunii, nu menționează, în **Amintiri din „Junimea“**, că l-ar fi văzut la acea dată ! Iar Titu Maiorescu — în calitatea sa de ministru — a plecat la Iași să inspecteze școalele în seara zilei de 14 aprilie 1888, întorcîndu-se, în București, abia la 20 ale lunii (**România liberă**, Nr. 3185 și 3190). Prin urmare, din cele de mai sus rezultă că M. Eminescu, imediat după sosirea sa în Capitală, a simțit dorința să se revadă cu cîțiva din vechii săi prieteni ! De aceea pare „ciudată“ notația lui Gh. Panu, făcută la aproape 20 de ani de la consumarea faptelor, că poetul, venit la București : „evita societatea oamenilor și chiar a prietenilor“ (I. Crețu — **Mihail Eminescu, Biografie documentară** — Ed. pt. liter. 1969, p. 426). Că M. Eminescu **nu evita**, pe atunci, „societatea oamenilor“ avem, de asemenea, o dovadă scrisă peremptorie, menționată în presa epocii ! Așa cum am arătat, **Congresul corpului didactic** a avut loc în zilele de 18, 19 și 20 aprilie 1888. El și-a desfășurat lucrările, de la orele 1—6 p.m., în sala „Băilor Eforie“, sub președinția prof. D. Petrescu, de la Facultatea de științe din București. Tema pusă în discuția congresiștilor era **unificarea programelor școlilor primare urbane și rurale și fixarea obiectelor în așa fel încît să se înlăture supraîncărcarea copiilor.** În prima zi a Congresului, după dezbateri furtunoase, s-a votat de congresiști unificarea programei școlare primare rurale și urbane. A doua ședință a congresului, ce a avut loc în ziua de 19 aprilie 1888, a început la orele 1,30 p.m., dezbaterile continuînd pînă la orele 6 p.m. Interesant este faptul că la ședința din această zi (și numai la această ședință !) **a participat și M. Eminescu !** „Publicul e la fel de numeros ca și ieri, scrie ziarul **Românul**, între alții e de față și d. M. Eminescu, poetul.“ (**Românul**, An. XXXII, de miercuri 2 mai 1888). Iar, în ziarul **Națiunea**, se arată : „La ședința de azi a **Congresului corpului didactic** a asistat între alții și poetul Mihail Eminescu, care e pe deplin restabilit.“ (**Națiunea**, An. VII, Nr. 1679, din 21 aprilie 1888). Știrea e dată și de ziarul **La Liberté roumaine** : „Poetul Eminescu, pe deplin restabilit, a asistat, ieri, la ședința **Congresului corpului didactic.**“ (**La Liberté roumaine**, Deuxième année, Nr. 145, Jeudi, 21 Avril) (3 Mai) 1888). Informația din ziarul în limba franceză este preluată și de „Bukarester Tagblatt“ : „Poetul Eminescu s-a restabilit pe deplin de pe urma bolii sale. Alaltăieri, el a luat parte la ședința Congresului didactic“ (**Bukarester Tagblatt**, Nr. 101, Freitag, 4 Mai, (22 April) 1888). E curios că **România liberă**, **Epoca** și **Lupta** lui Gh. Panu nu amintesc nimic, nici de sosirea poetului în Capitală, nici de prezența acestuia la **Congresul corpului didactic** !

Participînd la dezbaterile congresiștilor din ziua a doua a Congresului, M. Eminescu a urmărit, probabil, cu interes discuțiile despre evitarea supraîncărcării programelor școlii primare sau despre problema dacă învățămîntul intuitiv trebuie să fie considerat obiect de studiu în școala primară sau metodă de învățămînt, amintindu-și, desigur, că, în urmă cu mulți ani, încă pe cînd el era revizor școlar sau în articolele despre învățămînt pe care le-a publicat, a protestat împotriva supraîncărcării copiilor cu o „programă care e încărcată, încît amețește și pe învățători“ (M. Eminescu — **Scrieri pedagogice** — Ed. „Junimea“, 1977, p. 157), iar,

I. Cremer

Continuare în pag. a 7-a

Rondel

Lui Eminescu

Trecea chipul Lui pe pămînt
Nimeni nu-L zărise-nainte
Ce semne vechi vreun legămînt
Păreau a-și mai aduce-aminte

De duhul neamului răsfrînt
Prin pulbere de oseminte...
Chipul Lui trecea pe pămînt
O, nimeni nu-L zărise-nainte

Îl așteptau glasul Lui sfînt
Subt cer poporul de cuvinte
Și toată firea în frămînt
Cînd zeul începu să cînte

Trecea chipul Lui pe pămînt

Pan Izverna

Vis cu Eminescu

Între aceste două mîini exist, ca între ce-a
fost și ce va fi,
drumurile grele duc înspre cer și aici printre
gînduri zburdă o
speranță, ca o școlăriță prin curtea liceului ;
— e primăvară și
mă pierd prin ierburi adînci, ca un vînt ușor
venind dinspre nord,
caută inima mea, caută și peste ploi trece
soarele....
Între aceste două mîini exist, ca ecuatorul
între cele două poluri
și sus e cerul, și despre mîinile lor vorbim
aici, mîinile lor

care se odihnesc, și despre cuvintele lor
vorbim aici, cuvintele lor
care nu mai au odihnă, despre mîinile
și cuvintele noastre
lăsăm să vorbească alții ; acum ne e singele
viu, acum el înflorește
în dragoste, și nu mai crede în nimic decît
în fericire
aici lîngă cel ce odihnește într-o Moldovă
întreagă,
lîngă el nedespărțit ca brațele de trup.
Dar aceste cuvinte se pierd și rămîne
amirosul unui poem
trecut în viața de toate zilele, ca o mărgică
la gîtul unei femei.
Noaptea crește mereu întunericul
și cine visează mai frumos e mai viu,
și cine are norocul să viseze o stea unică,
rece și îndepărtată
acela se va povesti în zori, fericit că lui i s-a
arătat în vis
tocmai El.
Și așa se făcea că eram cu toții acolo în
podul cu fîn și Poetul
tăcea, și în gîndul lui se adunau toate și fața
lui părea că naște
în zori o zi veșnică ; — și în zori s-a născut
o zi veșnică.
Nu vă pot spune mai mult, ochii lui erau
negri și mari, pletele lui
negre pe spate și în inima lui băteau zeci
de inimi și cuvintele i se opreau pe gură,
și gura lui tăcea, se adîncea în noapte pînă
sus în steaua lui
cea a Singurătății numită Luceafărul ; mai
mult decît aș fi vrut să cred,
chipul lui era ca de marmură și cînd cuvîntul
a fost rostit de El
toate la locul lor s-au așezat,
numai El singur rătăcea și aripi i se făceau,
mersul devenea zbor ; —
între două aripi numai el putea fi,
pe cînd între două mîini putem fi orișicare.
Toate erau ale lui și de nimic nu putea să se
bucure — peste
chipul lui am văzut atunci lumina aceea
neobișnuită și rece,
înălțîndu-se la ceruri
așa cum dimineața înalță lumina în zi.

(Putna, 15 mai 1988)

Gellu Dorian

Din adînc de ceruri

Din adînc de ceruri luna
Scînteind în nopți de vară
Pe cînd teii totdeauna
Ning cu vise peste țară.

Eminescu ni-i iubire...
Și luceafăr între astre.
Voievod și dulce mire
Veșniciei limbii noastre.

Constantin Atomii

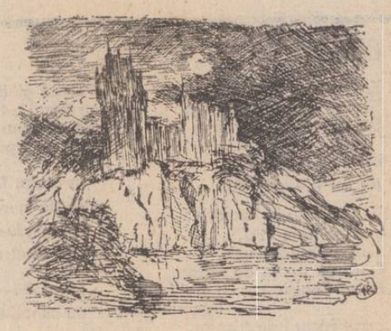

Desene de Raoul Nicoară

EMINESCIANA

Ultimul avatar al „Luceafărului“ *)

Am arătat cu mai multe prilejuri că, potrivit unor convingeri ca și înnăscute, nici o operă dintre cele ce publicase nu i se părea lui Eminescu „încheiată“. Încă în anii de după debutul la **Familia**, își exprima față de prieteni regretul de a se fi pripit cînd a păsit „în publicitate“. Iar de la acestea pornind, ori de la felul cum i se confiscau pentru **Convorbiri...** manuscrisele din care citea uneori la Junimea, și pînă la cutremurătoarea alegație cu „Aspru, rece sună cîntul cel etern neisprăvit...“ din finalul **Scrisorii IV**, sentimentul de insatisfacție față de ceea ce scria rămîne o constantă a poetului. Dar parcă numai pînă la publicarea **Scrisorii IV** rămînea astfel, adică pînă la 1 septembrie 1881 ?

Nimeni n-a acordat atenția ce se cuvenea, după cum de asemeni am arătat în diferite rînduri, celor ce dezvăluia G. Bogdan-Duică încă de mult, în studiul **Despre „Luceafărul“ lui Mihail Eminescu** (Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1925, p. 18) : că Eminescu „ne-a lăsat, în citeva vorbe, în manuscrisul academic 2 257, p. 429 (verso) dovada că celebrul filosof al renașterei [Giordano Bruno — n.n.] a influențat **Luceafărul**, Nota-i scurtă zice : «Legenda Luceafărului (modificat și cu mult... ?... sfîrșitul à la Giordano Bruno.»“ Dezvăluirea a rămas fără urmări notabile, poate din pricină că Bogdan-Duică nu descifrase complet „nota scurtă“, dar mai cu seamă pentru că nu-i înțelesese finalitatea. O atribuise unei intenționalități creatoare timpurii, cînd **Luceafărul** era încă în starea de variante succesive, trecînd-o — cum s-a întîmplat și cu însemnarea eminesciană despre principalul „izvor“ al poemului — în rîndul celor menite a indica influențele cite s-au exercitat asupra celebrei scrieri, pînă la varianta publicată în **Almanahul...** studenților români din Viena. Ce-i drept, Perpessicius menționa și el amintita notă, descifrînd-o integral și cronologizînd-o mai exact; adică situînd-o în răstimpul de după trimiterea poemului la „România Jună“ (ulterior datei de 28 octombrie 1882, cînd — așa cum nota Maiorescu în **Însemnări zilnice** — poemul, „șlefuit“, fusese citit în Junimea bucureșteană) : „Din aceeași vreme a stărilor febrile și a sănătății inegale, ce și-a imprimat foaia de temperatură în numeroase manuscrise [sfîrșitul anului 1882 — întîia jumătate a anului 1883 — n.n.], datează și însemnarea din ms. 2 257, 429 v. : „Legenda Luceafărului (modificată și cu mult înnălțat sfîrșitul à la Giordano Bruno)“ (Cf. M. Eminescu, **Poezii tipărite în timpul vieții**, II, ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, Fundația pentru literatură și artă, 1943, p. 453). Iar după asemenea mențiune, făcută în treacăt la capătul aparatului critic despre variantele **Luceafărului** și suspectind însemnarea de a-i fi venit în minte poetului sub influența „stărilor febrile și a sănătății inegale“, era într-un fel de înțeles ca intenția lui Eminescu, altminteri — cît se poate de explicită, să nu fie luată în seamă. D. Murărașu cita și el nota în discuție, înțelegînd-o ca și Bogdan-Duică în privința datării : adică luminînd o influențare care e de identificat în versiunea publicată a **Luceafărului**. Iar cît privește natura influenței, Murărașu era de părere că ea nu vizase „setea de libertate din **Dell'Infinito, universo e mondi**“, cum crezuse antecesorul său, ci felul cum interpretase Schopenhauer — în **Aforisme** — o cugetare a lui Giordano Bruno : „Atîția oameni din cei ce au vrut să guste pe pămînt viața cerească, au zis într-un glas : iacă m-am depărtat fugind și am rămas în singurătate“ (Cf. M. Eminescu, **Poezii, III**, ediție critică de D. Murărașu, București, Editura Minerva, 1982, p. 336).

În ceea ce ne privește, în cîteva articole mai dinainte, dar îndeosebi în studiile din **Eminescu și eminescianismul** (București, Editura Minerva, 1987), ne-am exprimat convingerea că intenția lui Eminescu de a modifica poemul și de a-i înălța „cu mult“ sfîrșitul viza un avatar (sau cine știe cîte !) purcezînd din versiunea publicată în aprilie 1883 în **Almanahul „României June“**. Fiindcă, după cum opinam încă în **Hyperion, I**, potrivit unor constatări pe care cercetători recenți tind să le lărgească pe baza unor date biografice ivite între timp, „foaia de temperatură“ la care se refereau Perpessicius și alții e de luat în seamă cu mai multă relativitate decît s-a făcut. Iar în privința preocupărilor lui Eminescu referitoare la **Luceafărul**, cuvîntul hotărîtor îl au manuscrisele. În **Eminescu și eminescianismul**, am arătat cum însuși sensul cel mai adînc al devenirii variantelor depășea incomensurabil accepția „alegorică“ hotărîtă **Luceafărului** prin timpuria însemnare eminesciană din manuscrisul 2 275 B, iar stanțele finale îndeosebi din această cauză deveneau inadvertente și i-au pus în încurcătură pe mai toți comentatorii. Din jurnalul maiorescian rezultă cu toată evidența că poemul trebuia încheiat (în pofida ezitărilor poetului în legătură cu finalul) înainte de 28 octombrie 1882, ca să fie prezentat „șlefuit“ în Junimea bucureșteană și apoi trimis la Viena, spre a nu primejdui apariția la timpul prevăzut a **Almanahului „României June“**. Iar așa fiind, această parte finală a fost finisată în felul îndeobște știut (cu metamorfoza indicată în **Eminescu și eminescianismul**, la paginile 28—44), deși în versiunea a doua a poemului fusese aproximată o ipostază a lui Hyperion-Luceafărul de a luci „cu bunătate“ asupra lumii pămîntene, iar în versiunea a treia (penultima) era prezentat ridicîndu-se „peste-a lumii dulci dureri“. În prelungirea unor asemenea ipostaze conchideam, în **Eminescu și eminescianismul**, că „foarte probabil, cu limpezime superior revelatoare ar fi apărut el în sfîrșitul «înălțat» din planuita versiune de după publicarea poemului“.

Și iată că recent, cu bine cunoscuta-i pătrundere, Edgar Papu a prezentat în **Luceafărul** (nr. 46, 1988, p. 1, 6), cartea **Eminescu și abisul ontologic** a Svetlanei Paleologu-Matta, apărută în 1988 la Editura „Nord“ din Aarhus (Danemarca). Promptitudinea și caldele aprecieri cu care Edgar Papu a dat seamă despre această carte ce s-a împărtășit dintr-o infinită dragoste pentru Eminescu și pentru români le găsim perfect îndreptățite și credem potrivit, la rîndu-ne, să scriem cu amănunțime despre ea, într-un viitor apropiat. Fiindcă este una dintre cărțile fundamentale scrise despre Eminescu în ultimele decenii. Pentru moment, ne mărginim numai la a semnala ceea ce a observat Svetlana Paleologu-Matta în legătură cu partea de la urmă a **Luceafărului**. Metamorfoza lui Cătălin, care în recentele cercetări de la noi tinde a fi examinată tot mai stăruitor, „repune în chestiune — observă autoarea, cu rară pătrundere — și finalul **Luceafărului** și anume, ultimul vers «nemuritor și rece». Nemurirea se referă desigur la geniul care nu moare niciodată. În ea se înscrie însă și dorința secretă a fiecărui om de eternitate.“ (p. 201). Iar într-o reluare și mai sugestivă : „dragostea, oricare ar fi obstacolul, continuă **drumul** ei la infinit... Și cei care se iubesc cu adevărat, se regăsesc mereu. Și astfel și finalul binecunoscut al **Luceafărului** este contrazis de textul unei postume, **Și oare tot n-ați înțeles ?...**, variantă redactată în momentul finisării **Luceafărului**: «Și totuși va luci în veci / Aprins de Zeul Amor / Și ale sale raze reci / Pe frunte lumina-m-or.» Cuvîntul «rece» are aici, un sens cu totul diferit. Nu mai e vorba de «indiferență», ci de ceva esențial, de suflul rece al tragicului. El învăluie destinul uman prin moartea mereu prezentă, prin «simburele crud» al acesteia ascuns în viață **(Memento mori)**, dînd anticipat acea suferință ori «sfîșiere absolută». În cuvîntul **rece** se înscrie această suferință tragică, de unde și frecvența acestui cuvînt la Eminescu.“ (p. 202). Iar într-o concluzie la cele de pînă acum : „Actul primar și procesul nesfîrșit «aprins de zeul Amor» este pentru Eminescu o încoronare a vieții. Forța înălțătoare a dragostei rămîne în el, pînă la urmă, dominantă.“ (p. 204).

Ceea ce e cu totul remarcabil în asemenea observații (și în altele, subsecvente, pentru care momentan nu dispunem de spațiu) e că ele au rezultat dintr-o analiză imanentă a poemului, a variantelor sale și a — cum îi zicea Perpessicius, inadvertent (cf. **op. cit.**, p. 453) — „colateralei“ **Și oare tot n-ați înțeles ?...** Deși de o mare onestitate și acribie în referințele bibliografice din carte („ciclopice“, le califica Edgar Papu), Svetlana Paleologu-Matta nu dă vreun semn că ar fi reținut însemnarea eminesciană cu privire la „modificarea“ poemului și la „înălțarea“ sfîrșitului acestuia (De ar fi reținut asemenea intenționalitate a poetului, dată fiindu-i autoarei marea scrupulozitate argumentativă, n-ar fi invocat-o ?!). Fără a insista, Svetlana Paleologu-Matta a reținut însă altceva nu mai puțin prețios : că **Și oare tot n-ați înțeles ?...**, ca și — adăugăm noi — **Ochiul tău iubit** (douăsprezece versiuni). **Dacă iubești fără să speri, Să fie sara-n asfințit, Un farmec trist și ne-nțeles** nu sînt „colaterale“ **Luceafărului**, ci ca datare — cum îndreptățit, de astă dată, arăta Perpessicius **(op. cit., passim)** — sînt „ulterioare“ versiunii trimise la „România Jună“. Ele sînt **variante** ulterioare celei apărute în **Almanahul...** studenților români de la Viena, ținînd se pare de foarte departe — ca în cazul distanței dintre **Oda** pentru Napoleon și **Odă (În metru antic)** — „modificarea“ poemului și „înălțarea“ finalului acestuia.

Ce și-a propus Eminescu, prin urmare, în însemnarea din manuscrisul 2 257, începuse să înfăptuiască, sfidînd sabia lui Damocles atîrnată deasupra-i. Iar despre rațiunile mai adînci care îl determinau pe poet nu numai la „înălțarea“ finalului, dar și la „modificarea“ întregului poem, vom putea da cîte deslușiri se cuvin — în **Hyperion, II.**

George Munteanu

*) Fragment (adaptat pentru publicarea în revistă) din **Hyperion, II. Biografia interioară eminesciană.**

„EMINESCU“
sculptură de Gabriela Manole Adoc

„Timpul și visul“

La 1 septembrie 1879 apăreau în **Convorbiri literare** trei poezii de Eminescu : **De cîte ori, iubito..., Rugăciunea unui dac** și **Atît de fragedă**. Critica a făcut, în legătură cu textul în discuție, observații subtile, pe linia încadrării, de regulă, a poeziei în „ciclul veronian“ și anume în tema „despărțirii“, cu implicațiile ei, romantice în general și eminesciene în special : timpul, visul, resemnarea, amintirea, dezamăgirea, moartea.

Într-o analiză „tehnică“ și beneficiind de cîștigurile exegetice mai noi, pe criteriul deschiderii nelimitate a textului și a „esteticii receptării“, se pot distinge alte și alte semnificații.

Instanța anamnezei se instituie încă din primul vers : „De cîte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte“. Locuțiunea adverbială „de cîte ori“ indică natura recurentă ciclică a acestei „rememorări“ contemplative, (Mi s-a mai întîmplat, mi se întîmplă și mi se va mai întîmpla cu siguranță ; existența **mea** se contrează veșnic în raport cu **Noi**, dar **Noi** și-ar pierde sensul în lipsa **Ta**). Anamneza este aceea care declanșează **discursul absenței** și are o dublă semnificație : **Tu** — femeia iubită, dar și **Tu** — „zburdalnica vîrstă a tinereții“, cum o numea Creangă. În orice caz, „iubito“ nu trebuie să înducă în eroare. Ambiguitatea limbajului discursiv nu lasă, deci, posibilitatea opțiunii, ci sugerează o atitudine **nonistă**, o asumare a ambelor identificări. O astfel de asumare însă, are ca efect contopirea celor două dimensiuni, prin care imaginea virstei de aur se va erotiza, iar imaginea iubitei va fi învăluită în melancolie. (Discursul absenței sînt sortit să-l derulez **Eu**, cel care rămîn. **Tu** ești în stare de perpetuă plecare, **Tu** ești, prin vocație, migratoare, disparentă ; **Eu**, cel care iubesc, sînt prin vocație, inversă, sedentar, imobil, „la dispoziție“, fixat pe loc, în suferință... Termenul **Eu**, mereu prezent, nu se constituie decît în raport cu **Tu**, neîncetat absent). Barthes afirmă că discursul absenței nu se îndreaptă decît într-un singur sens ; în fapt, rostirea acestui discurs influențează ambele entități. În plan istoric, discursul absenței implică principiul feminin, **Femeia** e sedentară, Bărbatul e vînător ; ea e credincioasă (așteaptă), el este nestatornic (hoinărește, întinde capcane) ; Femeia este cea care întrupează absența — țese și cîntă ; cîntecul fusului exprimă prin zgomotul monoton al virtelniței imobilitatea și, totodată, absența (în depărtare, tropot de cal și vuietul mării). Rezultă că în orice ins care rostește absența celuilalt, transpare o doză de feminin ; acest ins care așteaptă și suferă este miraculos feminizat.

În poem această devenire întru absență e perceptibilă pe fondul unei mișcări incrementate. Eul locutor revendică pentru sine simptomele unei mișcări blocate, ale unei deveniri neclintite : „oceanul cel de ghiață“, „mii de sloiuri de valuri repezite“, „mă-ntunec și înghet“, discursul are două efecte simultane și contradictorii : pe de o parte, confirmă dinamismul înghețat al locutorului, al acestui **Eu** feminizat, prin faptul că e subiect al rememorării invocatoare ; pe de altă parte, reprezintă absența celuilalt ca proces în curs, ca absență care nu încetează a se desăvîrși, ca iminență veșnic aminată, a acelei absențe supreme care este moartea. „Perechea“ absentă a subiectului locutor nu este absență pur și simplu ; ea nu încetează de a se pierde într-un prezent care este al rememorării și al invocației : „O pasăre plutește cu aripi ostenite, / Pe cînd a ei pereche nainte tot s-a dus / C-un pîlc întreg de păsări, pierzîndu-se-n apus.“ **Eu** îi desfășor, la nesfîrșit, celui absent discursul propriei lui absențe : situație cu totul insolită — celălalt e absent ca referent, prezent ca locutor. Din această distorsiune curioasă se naște un fel de prezent ce nu poate fi susținut. **Sînt** blocat între două timpuri : al referinței și al locuției. Această „stare“ de „și — și“, „nici — nici“ a fost numită de Barthes, în **Le mythe, aujourd'hui**, ninism. „Numesc ninism această figură mitologică ce constă în a pune două contrarii și în a-i balansa unul pe celălalt, în felul de a le arunca pe ambele... Regăsim aici figura balanței“. La Martin Heidegger ninismul apare ca tonalitate afectivă a lui **mise en abime**. Aceasta este angoasa, iar în angoasă „plutim în suspensie“. Structura ninistă a „imaginarului melancolic“, după expresia Julei Kristeva, dubla pendulare între „și — și“, „nici — nici“, se relevă aici prin cîteva simptome :

1. dinamismul blocat („oceanul cel de ghiață“ este și mobil și imobil, nici mobil nici imobil, „pasărea /care/ plutește cu aripi ostenite“ este o izomorfă a emblemei ninistе a balanței ; lexicalizată, această structură apare în versul „Nici rău nu-i pare-acuma, nici bine nu... ea moare“ ; moartea e formulată aici ca transcendență care rezolvă dilema ninistă, ca identitate a contrariilor, între care psihismul ninist ezită să opteze) ;

2. nivelul cel mai cuprinzător al structurii ninistе este însăși postularea simultană a absenței ființei reale și a prezenței ei provocate de actul locutor discurs (și absență și prezență, nici absentă nici prezentă). Deci **Eu** sînt nevoit să îndur absența. Voi încerca, așadar, s-o manipulez : să schimb distorsiunea timpului în du-te-vino, să produc ritm, să deschid scena limbajului (Lacan — Ricoeur : limbajul se naște din absență, copilul și-a meșterit un soi de ghem pe care îl azvîrle și îl apucă iar, mimînd plecarea și întoarcerea mamei ; Lacan — prezența și absența își află una în cealaltă chemarea). Această înscenare de natură lingvistică îndepărtează și amînă moartea celuilalt. În versul 14 : „Cînd tu te pierzi în zarea eternei dimineți“ se regăsește procesul în curs al „pierderii“ al cărui veșnic prezent în desfășurare e atestat de prezentul indicativ al verbului „te pierzi“ (Foarte interesantă recurența verbului „a se pierde“ care apare într-o primă ipostază în sintagma „pierzîndu-se-n apus“, iar, apoi, într-una al cărei sens este schimbat datorită determinantului : „Te pierzi în zarea eternei dimineți“). „O pasăre plutește cu aripi ostenite“ răspunde, parcă, afirmației lui Kirkegaard : „sufletul meu e o pasăre ce plutește deasupra unei mări moarte“. Emoția absenței s-ar putea reduce la un singur verb : „a suspina“... Procesul în curs al pierderii din ultimul vers exprimă dimensiunea temporală pe care o scontează procesul recurent al anamnezei enunțate în primul vers : **Tu**, fiind absentă. **Tu**, pierzîndu-te fără să dispari cu totul, **Eu** îmi pot aduce aminte de tine din cînd în cînd ; pentru că **Eu** îmi aduc aminte din cînd în cînd de tine, adică totdeauna. **Tu** nu încetezi de a te pierde, adică nu te pierzi cu totul, amîni la infinit acest moment cînd absența provizorie a ceea ce nu încetează de a se pierde, basculează în absența provizorie a ceea ce a murit cu adevărat, adică a încetat a se mai pierde.

Ultimele trei versuri, citate, sînt singurele în care o anume mișcare pare că se realizează (adverbul și locuțiunea adverbială „tot“ și „din ce în ce“ sînt cele care fac perceptibilă această glisare interminabilă și în direcții absolut contrare). Această acțiune, sfîșietor de nesfîrșită, permite o lectură a poemului à **racourci**, desfășor discursul absenței tale, astfel încît existența mea se va defini ca veșnică anamneză (aș putea deci descrie poemul **„mereu, iubito, de noi mi-aduc aminte“**). Această rememorare îmi va stîrni angoasa : **Tu** ești și prezentă și absentă. Din această dilemă nu am cum ieși : trebuie să mi-o asum. Asumîndu-mi-o, înțeleg să te chem la nesfîrșit, de vreme ce ai plecat, că, de vreme ce îți vorbesc ești demult aici, că prezența ta fictivă se suprapune ființei mele, că **Tu** face deja parte din mine, că **Je est un autre**, că **Eu** sunt aproape **Tu**.

La acest nivel al lecturii, poemul **De cîte ori, iubito...** va putea fi receptat ca o contemplație ce nu încetează a deveni narcisiacă.

Dan Preda

*) **Note despre poezia „De cîte ori, iubito..., de M. Eminescu.**

Exerciții de interpretare

Stăteam de vorbă zilele trecute cu un prieten, distins traducător și fin cunoscător de poezie, despre dificultățile, adeseori insurmontabile, ale transpunerii într-o altă limbă a marilor poeți. Obstacolul cel mai important, îmi spunea el, n-ar fi, cum am putea crede, metafora complicată, sinesteziile, euforiile și nici chiar idiotismele (a nu se confunda cu idioțeniile) ci simplitatea esențială, transparența perfectă, ai zice, a imaginii poetice. Participase, îmi povestea, la un colocviu cu traducători sovietici ai lui Eminescu și discuția se purta în jurul versiunii în limba rusă a poeziei **De ce nu-mi vii**. Se găsea acolo, spunea amicul, aproape tot : și rîndunelele, și frunzele de nuc, și bruma, și sînul, și amintirea, și ochii, și scînteile... Un singur lucru lipsea, dar acela era fundamental : acel **mi** în dativul posesiv din „De ce nu-mi vii“. Deci nu **De ce nu vii**, nici **De ce nu mai vii**, nici altfel, ci tocmai **De ce nu-mi vii**. Că este altceva, e sigur, dar este — m-am întrebat — într-adevăr fundamental acest **mi** pentru impactul emoțional al poeziei ? Și mi-am răspuns. Pentru a urmări mai ușor „răspunsul“, reproduc în întregime poezia :

DE CE NU-MI VII

Vezi, rîndunelele se duc,
Se scutur frunzele de nuc,
S-așează bruma peste vii
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?

O, vino iar în al meu braț,
Să te privesc cu mult nesaț,
Să razim dulce capul meu
De sînul tău, de sînul tău !

Ți-aduci aminte cum pe-atunci
Cînd ne plimbam prin văi și lunci
Te ridicam de subsuori
De-atîtea ori, de-atîtea ori ?

În lumea asta sunt femei
Cu ochi ce izvorăsc scîntei...
Dar, oricît ele sunt de sus,
Ca tine nu-s, ca tine nu-s !

Căci tu înseninezi mereu
Viața sufletului meu,
Mai mîndră decît orice stea,
Iubita mea, iubita mea !

Tîrzie toamnă e acum,
Se scutur frunzele pe drum,
Și lanurile sunt pustii...
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?

Versuri — nu-i așa ? — simple, care nu spun sau, mai exact, nu par a spune decît ceea ce spun. Totuși, cîteva semne de întrebare și exclamare (ale cititorului, nu ale poetului) rămîn la sfîrșitul unei lecturi atente.

1. — Deși titlul poeziei este o interogație, el nu este urmat de semnul corespunzător. De ce ? Mai cu seamă că aceeași formulare (repetată) din finalul primei strofe și al ultimei are ceea ce trebuie, adică semnul întrebării. Deci nu este vorba de o neglijență a poetului, ci de un gest deliberat. **Așa a vrut** Eminescu ! De ce ? Las, deocamdată, întrebarea fără răspuns.

2. — Primele trei versuri ale strofei întîi recompun, din cîteva elemente, imaginea — s-ar zice — unui cadru natural familiar cuplului de îndrăgostiți. Invitația la rememorare („Vezi“) are, în acest caz, drept consecință logică întrebarea care cere răspuns din versul patru. „Traducînd“, ar fi : cînd vezi că totul este acum la fel ca atunci, de ce nu vii pentru a fi cum a fost ?

Dacă aceasta este interpretarea corectă (și, de altfel, la îndemînă) interogația de aici este echivalentă cu aceea pe care Cătălina o adresează prima oară lui Hyperion în **Luceafărul**: „De ce nu vii tu ? Vină !“. Similitudinea merge chiar mai departe, căci strofa a doua din **De ce nu-mi vii** conține și ea o chemare : „O, vino“... Ar fi putut deci Cătălina să spună „De ce nu-mi vii ?“ cu acel **mi** posesiv, care presupune o etraordinară intimitate ? Nu ! Pentru că în **Luceafărul** intimitatea trebuie abia cîștigată, în timp ce în **De ce nu-mi vii** ea a fost deja pierdută. Îndrăgostitul de aici încearcă să facă reversibil ireversibilul, să regăsească un timp pierdut, dar care i-a aparținut cîndva. L-a trăit și a fost trăit de el. De aceea poate întreba : „De ce nu-mi vii ?“ Dar nu este doar asta !

3. — Sugestia ireversibilității temporale, a timpului care „crește-n urma mea“, ca în **Trecut-au anii...**, dar, aici, fără consecința întunecării, este conținută în versul „Vezi, rîndunelele se duc“. Cînd rîndunelele **pleacă**, speranța reîntoarcerii rămîne intactă. Cînd rîndunelele **se duc**, timpul refuză ciclicitatea. Și atunci : „Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri“. Așadar, primele trei versuri ale strofei întîi nu recompun un cadru natural familiar cuplului de îndrăgostiți (vezi 2.), ci sugerează un peisaj interior al singurătății dezolante. Ea, iubita, trebuie **să vină**, așa-zicînd, acestei **singurități** : „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?“ Altfel spus, existența iubitei capătă înțeles doar prin rapoartare la suferința eroului liric. Nu întîmplător, aici, ea nu are chip și nici inițiativă. Ea este pentru că el este. Și atunci, desigur : „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?“

4. — Două sînt ipostazele iubitei, pe care eroul liric le selectează din „trecutul vieții“. Prima dintre acestea este idealizată, pentru a răspunde nevoii de contemplație și adorație. Începutul strofei a doua anunță un joc erotic („O, vino iar în al meu braț“), dar ceea ce urmează este de o infinită pudoare. Erotismul devine extatism : „Să te privesc cu mult nesaț / Să razim dulce capul meu / De sînul tău, de sînul tău“. O dorință foarte puternică („mult nesaț“), sublimată în privire și urmată de rezemarea castă a capului pe sîn înseamnă mai degrabă un gest de venerație decît de posesiune. A doua ipostază, concurentă primei, căci poetul va alege între ele, este senzuală, deși aparențele contrazic această interpretare. Într-adevăr, strofa a treia evocă plimbările cuplului „prin văi și lunci“ și ridicarea iubitei de subsuori. Ca în familiale fotografii de album, aș zice. Totuși, plimbarea prin văi și lunci presupune coborîre, urcare, mers pe drum drept, iar coborîre... Vreau să spun — o anumită repetitivitate și „mecanice cadențe“. Ca, de altfel, și ridicatul de subsuori „De-atîtea ori, de-atîtea ori ?“

5. — Strofele patru și cinci operează o nouă reducție (acea opțiune despre care vorbeam mai înainte) în „portretul“ iubitei. Este reținută ipostaza celestă „Mai mîndră decît orice stea“) pentru că numai așa sufletul lui va fi înseninat **mereu**. Am subliniat „mereu“ pentru a atrage atenția că ipostaza cealaltă, pămînteană, să-i spunem, ca în **Floare albastră** („Și de-a soarelui căldură / Voi fi roșie ca mărul / Mi-oi desface de-aur părul / Să-ți astup cu dinsul gura“) este îndepărtată printr-un act mental, căci gîndită ca neîndestulătoare sufletului, dar nu disprețuită.

6. — Ultimul vers al strofei a cincea („Iubita mea, iubita mea“) este de o deosebită importanță pentru interpretarea propusă. Iubita **mea**, aceea mai mîndră decît orice stea, aceea cum altele nu-s, căci doar ea îmi înseninează viața sufletului, numai pe aceea, **a mea**, o chem / întreb : „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?“

7. — Și aceea („Femeie între stele și stea între femei“) nu va veni (de fapt **nu-i va veni**). Deși singurătatea este tot mai copleșitoare („Și lanurile sunt pustii...“), iar întrebarea din finalul poeziei răsună ca un strigăt disperat, dar în deșert. Nu va veni / răspunde nu pentru că nu mai este, ca în **Din valurile vremii...**, nici pentru că iubirea s-a stins, ca în **S-a dus amorul**, ci pur și simplu fiindcă n-a existat vreodată decît ca o himeră. **Ea este pentru că el este.** Ea este pentru că întrebarea o cheamă fără speranță : „De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii ?“

8. — Înțelegem acum de ce titlul poeziei nu are semnul întrebării. El este, de fapt, un răspuns. — **De ce nu-mi vii ? — De ce nu-mi vii.** Motivațiile acestui fel de răspuns se găsesc în poezie, care abia trebuie din nou citită : „Vezi, rîndunelele se duc...“

9. — Cîtă simplitate, atîta profunzime !

Valentin F. Mihăescu

JURNAL DE POET

Chipul lui Eminescu

Pe colinele Romei se află într-un muzeu zeci de busturi, statui ale vechilor latini virtuoși dintre strămoșii noștri. Ei, după ce mureau, deveniți eroi, păzeau vatra casei, a satului, a orașului.

În frumusețea sa romană îl avem întruchipat în piatră și bronz, în lemn și pînză, în nenumărate ipostaze pe marele poet erou în sens roman, pe tot cuprinsul țării.

Revista „Luceafărul“ și-a propus în acest an Centenar să prezinte cititorilor săi această moștenire, chipul lui Eminescu în opere de artă însoțite de cîte un cuvînt.

Astăzi îl privim pe Eminescu prin bronzul din fața Ateneului, datorat sculptorului Gheorghe Anghel.

Este numai mîini uriașe, lucrătoare și pricoare tot așa care au bătut toată planeta pămîntului românesc, pași grei de bronz, ca niște limbi de clopot și înfățișarea frunții înalte peste ochi milostivi, iar toată această catedrală o alungă pe verticala dreaptă cu cele trei degete, triadic, pogorînd mîrul frunții pe crucea pieptului supt, ca al cerbului însetat după ce a mistuit întreg țarpele cu creștetul de otravă,

Nu într-o floare frîntă s-o cuprindă potirul mîinii
A candelă Luceafărul să-l culeagă
din adîncul fîntînii.

Ioan Alexandru

ianuarie '89.

A existat

A existat risipă
de vis din visul său
ne-am stînge într-o clipă
de n-ar visa mereu

a existat dar noi
ne naștem înainte
cînd timpul înapoi
se-ntoarce prin cuvinte

a existat și parcă
mai singeră pe strună
de ce să se întoarcă
poetul și să-ți spună

aici e marea mea
și cine-s eu de lîngă
cînd ochii mei ar vrea
și nu mai pot s-o plîngă

fiind din totdeauna
mișcare și repaos
de ce să-mi cadă una
o lacrimă din haos

cînd voi cînd cer risipă
de vis din visul meu
ați fi pieri-ntr-o clipă
de n-aș visa mereu.

Ion Nicolescu

Cronică

În anul de grație una mie opt sute și cincizeci
a venit la domnia cuvîntului Mihai Eminescu...
și ne-a învățat graiul stelelor
și al izvoarelor și al codrilor,
dar mai ales ne-a învățat să cuvîntăm
nemurirea...
și dintr-odată
munții s-au umplut de străbuni
peste tronuri de piatră,
văzduhul de mireasma teilor,
cerul de stele de nuntă și lună plină
și așa a fost scos în lumină
cuvîntul acasă
și așa s-a făcut că ne-am sprijinit sufletul
de floarea cea mai albastră.
Iarba-i fericită că i-a imprimăvărat pasul,
lacul că i-a oglindit,
noi, că i-am citit adîncul
și am aflat de unde am venit,
dirijînd verbul a înveșnici...
Singele șoptește într-un grai cunoscut :
Vox dei, vox populi !

Valeria Deleanu

Urme de aur

Pe străzile Bucureștilor trece Eminescu,
Ochii lui nasc luceferi și stele ;
Printre visări și planuri rebele,
Pe străzile Bucureștilor trece Eminescu.

Trece Eminescu și-acum. Nu-l vedeți ?
Este vară sau toamnă, primăvară sau iarnă,
Privirile lui au pornit să ne cearnă
Poeme evadate din mii de săgeți.

Vă spun, în momentul acesta trece Eminescu,
El e faldul speranței noastre într-un vers,
De aur sînt urmele în divinu-i mers,
Trestie în bătaia lunii trece Eminescu.

Radu Cange

Metafora mării

„Din sfera mea venii cu greu / Ca să-ți urmez chemarea / Iar cerul este tatăl meu / Și mumă-mea e marea !“. Cu această rostire, din lăuntrul destinului său și într-o asemenea dimensiune cosmică, debutează dialogul astrului atoatecuprinzător cu o ființă pămîntească în celebrul poem „Luceafărul“. Parcă vedem urmele venirii sale din cerurile care nouă ne scapă și-i auzim rădăcinile, altele decît ale noastre, trăgîndu-și seve adînci și sclipitoare, dintr-o altă materie, aceea a sferelor necontenite. Tot ce-i pămîntesc e sortit clipei și poate de aici bogăția de o neliniștită și caldă frumusețe. Pe cîtă vreme dincolo e veșnicia, e frumusețea rece și străină atingerii sufletului. Și totuși Eminescu a împăcat aceste două lumi prin hotarul care nu le desparte ci le unește : marea. Nu marginea, nu limita ei, care poate fi și o formă a iluziei, a disperării grave și ultime ca o nostalgie fără sfîrșit cum este în poezia „Mai am un singur dor“, ci întinderile vaste, nemărginite, în care se cuprinde tot. Este o metaforă a nașterii, marea, și a mișcării nedesprinse de sine. „Am coborît cu-al meu senin / Și m-am născut din ape“ spune Luceafărul. Pentru ochii pămînteni ei are ochiul care-ngheață. Dorinței fierbinți și neasemuite, dar pămîntești în toată alcătuirea și pornirea sa, el nu-i poate oferi decît desfășurarea rece și stranie a frumusetilor depărtate, originare. „El ascultă tremurător / Se aprindea mai tare / Și s-arunca fulgerător, / Se scufunda în mare“. Deci, iată hotarul acestor două lumi, iată fereastra prin care se întîlnesc ele : marea. Luceafărul, ca să poată veni pe pămînt și să vorbească, trebuie să treacă prin mare și poate că aici este chiar simburele înțelegerii, o lume venind în întîmpinarea alteia, fie ea pămînteană sau cosmică, trebuie mai întîi să se purifice, cunoașterea are și acest sens al purificării în sine și față de sine. Există în acest sens o idee eminesciană a mării, după cum o idee eminesciană a cosmosului plutește poate peste toată întinderea poeziei românești.

De observat : riurile, lacul reprezintă nostalgice și trecătoare stări omenești, ca și frunza codrului, ca iarba, pe cîtă vreme stelele, aștrii, marea formează acea unitate indivizibilă a cosmosului, întregul care ne absoarbe și prin care abia dacă ne mai întrezărim, ca o amintire a cerului pe care nici nu l-am părăsit dar pe care nici nu l-am putut îmbrățișa de tot. De la „Lacul codrilor albastru / Nuferi galbeni îl încarcă / Tresărind în cercuri albe / El cutremură o barcă“, și pînă la „Dar un luceafăr răsărit / Din liniștea uitării / Dă orizont nemărginit / Singurătății mării“, este distanța nu de stări sufletești și de timp fragmentat și supus amintirilor, ci de memorie, de acel spațiu originar pierdut și regăsit în întregul acestei memorii, este cosmosul în echilibrul său inițial. De aceea, marea și metafora mării la Eminescu au acea energie de graniță cosmică și nealterabilă, purificatoare pînă la a ne putea naște din nou. Ideea eminesciană a mării este cîntecul, marele cîntec al dorului, al încercării de a ne naște din nou. O spune, în limbajul rostirii pămîntești, și cu strălucirea de foc a silabelor sale de acolo, de sus, din străfundurile memoriei lumii gîndite și trăite însuși Luceafărul : „Din sfera mea venii cu greu / Ca să-ți urmez chemarea / Iar cerul este tatăl meu / Și mumă-mea e marea“.

A. I. Zăinescu

Cenaclul «Luceafărul»

CRONICĂ (XII)

Solstițiul de iarnă 1988 la Muzeul Literaturii Române, cu cenaclul revistei „Luceafărul". Tin timpul în loc : cu poezie **Rodica Berariu Drăghincescu** și cu proză **Laurian Câmpeanu**. Discuția este ținută în frîu de către **Nicolae Dan Fruntelată** și **Mihai Ungheanu** — dar cine-l poate opri pe **Fănuș Neagu**, care propune (și impune) ca ședința să se împartă în două : poezia cu critica ei — și proza, idem !

Rodica Berariu Drăghincescu oferă publicului zece poeme, după care din colțul lui preferat (dreapta — față) **Constant Călinescu** întoarce clepsidra timpului : „Ne aflăm în fața unei poezii grave, compuse din elemente familiare, de zi cu zi. Un spațiu tihnit, în care poeta se particularizează prin două voci : un personaj care se mărturisește și, în subtext, altul care se observă, rece, cu un cinism benign. Această împletire de voci naște tensiunea poeziei."

Distincția este adîncită de către **Fănuș Neagu**, și punctată în formule memorabile (inspirate chiar din versurile citite, cu această declarație : „Vă fur ceva dintr-o poezie pentru o schiță, dar nu veți afla ce.") : „Un personaj de bucătărie și unul de evanescență" ; „Imaginea unei leoaice într-un capot de bucătărie". Și, într-o adresare directă, vădit critică : „Nu sînteți poeta care să cîntați lucruri de urbe. Nu vă stă bine. Sînteți mult mai romantică decît știți — și vreți să izbucniți în partea adversă. Nu aveți dreptul să izbucniți din ziduri cu niște lucruri împrumutate (de la Traian T. Coșovei, de pildă). Vă dedublați, dar vă face mai sensibilă a doua măsură a lucrurilor." Preluînd discuția, **Radu Comănescu** vorbește de „o poezie foarte stranie care fuge de poezie." Formula ambiguă — între proză organizată poetic și poem propriu-zis — derivă din „spaima de prea multă sensibilitate". Structural, poeta este foarte sensibilă pentru că opune „lumea capotului pătat de ulei" — lumii poeziei adevărate. „Arta se amestecă cu cotidianul, prozaismul este ostentativ, mergînd pînă la convenții prea clare." Una dintre regulile prozaismului este să creeze în final treceri spre poezie. „Această regulă este vizibilă la Rodica Berariu Drăghincescu — ceea ce mă face să am încredere în numele ei."

Dan Alexandru Condeescu vorbește de poetica realului promovată cu tiranie de valul '80, și observă : „N-ar fi rău ca poezia Rodicăi Berariu Drăghincescu să însemne o reintoarcere la lirism." Acesta e cel mai important lucru pe care ține să-l remarce : izbucnirile de lirism prea cenzurate. Adevăratul drum al poetei ar fi, după Alexandru Dan Condeescu, „regimul oniric al poeziei. Ea merge, de fapt, pe acest drum cînd «scapă» de tirania modelelor, a convenției."

Ion Iuga atrage atenția asupra unor imagini din poemele citite care amintesc de pictura metafizică (se invocă De Chirico — ceea ce trezește zîmbete și ironii antierudistice). Avem de-a face cu „simboluri reale, foarte exacte, care își conțin un context, un spațiu pentru existență." Aceste simboluri îi dau poetei șansa de „a încheia fiecare poem în mod magistral". Structura poetei este absolut lirică — în ciuda aparențelor de regie.

Tînărul poet **Alexandru Baumgarten** ia pentru a doua oară cuvîntul în cenaclu de partea criticii : „Poeta nu mi se pare afectivă, dimpotrivă, aș zice că e vorba de un lirism exterior, nu interior. Totul se încheagă bine, dar se construiește pe senzații exterioare."

„Polemica" pe această temă a fost determinată, cum remarcă și **Mihai Ungheanu**, de modul de lectură pe care și l-a regizat poeta, puțin teatral, oricum, afectat. Mihai Ungheanu arată că avem de-a face cu „vocație și talent", și remarcă „jocul cotidianului" în care, la început, „personajul" e mai ezitant — dar apoi prinde consistență.

De altfel, Rodica Berariu Drăghincescu nu se află la primul contact cu publicul, ea a mai publicat versuri chiar în revista „Luceafărul" (unele, și sub pseudonim) — dar a publicat și critică literară (în „Astra"). Este profesoară de limba și literatura română (predă și franceza) în Timișoara.

În partea a doua a ședinței, Fănuș Neagu ne invită să ascultăm una dintre mizele sale : pe **Laurian Câmpeanu**, „prozator de o deosebită calitate", „foarte strict aplecat asupra vieții", „cu un spirit de observație ieșit din comun". „Aș fi semnat și eu bucata de proză numită **Mangusta**", mărturisește Fănuș Neagu ca supremă dovadă de încredere în prozator, după care se scuză că necesități urgente îi cer să fie în altă parte.

Publicul ascultă cu sufletul la gură. După care, **Iulian Neacșu** preia oficiile de „gazdă" lăsate la masa prezidiului de către Fănuș Neagu, și vorbește în continuarea despre tînărul debutant : are 33 de ani, este profesor la Ploiești, a petrecut copilăria în preajma avioanelor la Fetești și la Ploiești, a citit și în cenaclul „Numele poetului" condus de Cezar Ivănescu, unde a avut succes cu... poezie. Despre bucata citită, Iulian Neacșu consideră că este proba unui debut în proză memorabil. „Pentru «decolare» e bine, e foarte bine."

Invitați să se pronunțe, prozatorii prezenți în cenaclu, pe care revista „Luceafărul" îi susține, salută și ei debutul lui Laurian Câmpeanu. Ceva mai reținută, însă, critica resimte nevoia de a asculta mai multe proze de Laurian Câmpeanu — și recunoaște, aproape unanim, că elogiile anticipative ale lui Fănuș Neagu au fost un serios obstacol în receptarea corectă — dar și în demararea spre... discuția critică propriu-zisă. Se polemizează cu superlativele lui Fănuș Neagu, recunoscîndu-se calitățile prozei.

Constant Călinescu recunoaște, în cele din urmă, că proza este „o cantitate de viață pe un spațiu foarte restrîns", că sistemul de referință al autorului este dublu — copil/matur — simultaneitatea planurilor fiind realizată cu o intuiție surprinzătoare pentru un tînăr debutant.

Mult mai ponderat, **Dan Alexandru Condeescu** arată doar că proza „e bine scrisă, dovedind o mînă înzestrată" — dar că nu poate subscrie așa de ușor la unele superlative lansate. Este o proză de atmosferă, un abur de lirism care învăluie amintirea unei lumi ce nu mai este. „Așteptam să se întîmple ceva în final ca să salveze cumva aceste notații bine făcute. Un singur lucru m-a scos din această linie cuminte și banală : pătrunderea imaginarului în universul copilăriei. Copiii trăiesc **ad litteram** spaime impuse din lecturi, din programele de televizor — din afară în general."

Nicolae Georgescu a remarcat un surprinzător impuls al construcției, al ordinii, în proza lui Laurian Câmpeanu. Este un spațiu al copilăriei ce se îndepărtează — dar nu este protejat, dimpotrivă, este înconjurat de pericolul dispariției : moartea te pîndește la tot pasul în acest spațiu, spaimele copiilor sînt numai spaime de moarte, sînt categorice : „poți să mori" este o expresie recurentă în imaginația lor, un fel de refren care ritmează amintirea (proza). Este, desigur, vorba și de acel sentiment al unei „lumi ce nu mai este" (Eminescu) — de fapt, al unei lumi ce s-a schimbat, a murit cu adevărat.

Radu Bagdasar, prezent pentru prima oară în cenaclu, consideră proza citită mai degrabă „o probă de sol, un exercițiu" decît o probă de „decolare", și arată dificultățile ce pot rezulta (și care au rezultat !) dintr-o prezentare prea elogioasă a unui debutant.

Radu Comănescu : „Proza de acest tip, unde martorul mimează, își păstrează maturitatea dar și copilăria, s-a scris în mari cantități mai ales în literatura americană. De obicei, o tragedie inspăimîntătoare dezvăluită în final reprezintă motorul epic al acestei proze. Autorul se ferește de un asemenea punct tragic, menținîndu-se pe linia evocatoare." Radu Comănescu subliniază, că nu este vorba atît de un univers al copilăriei, cît de un pretext pentru a atrage atenția asupra unei activități umane deosebite : cea a aviației.

Mihai Ungheanu constată că, de fapt, critica a cheltuit multă energie pentru a contrazice superlativele lui Fănuș Neagu — și acest lucru l-a defavorizat pe prozator. „Opinia lui Fănuș Neagu a fost contrazisă însă în superlativele ei, nu în girul ei. Laurian Câmpeanu este un real talent. Regret că nu s-a discutat în comun despre poezie și proză. Procedînd didactic am nedreptățit pe poetă. Atît Rodica Drăghincescu, cît și Laurian Câmpeanu constituie certitudini și ne-au oferit o seară aleasă de literatură."

În încheiere, **Nicolae Dan Fruntelată** arată că a fost o ședință bună, nu s-a simțit nici un moment tendința vreunei „bătăi cu flori" — dimpotrivă, s-au exprimat opinii diferite, chiar contradictorii, așa cum trebuie în viața de cenaclu. Nicolae Dan Fruntelată urează, în finalul ședinței, „La mulți ani" gazdelor de la Muzeul Literaturii Române și membrilor cenaclului.

Următoarea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc în luna ianuarie 1989, la o dată ce va fi anunțată.

Nicolae Georgescu

rodica drăghincescu

Lînă neagră

Febră. o scară albă, dizgrațios de albă,
proptindu-se arogant de pieptul meu.
stau cu picioarele în apa oțetită. tricotez
din lînă neagră un flanel
două pe față, două pe dos
ochiurile îmbucă din lînă cu lăcomie
două pe deasupra, două lăsate pe jos
ghemul ca un titirez se învîrte, mănîncă
din masă, din scaune, din pat.
visez. deșirînd în bucle negre, aspre
rotundul prins în mine.

Umbră mărită

În fiecare cuvînt sînt două-trei ouă de fluturi
din fiecare cuvînt, precum dintr-o țeavă lungă de pușcă,
se aud cîrduri mari, gălăgioase, de rațe și gîște,
cu fiecare cuvînt poți vorbi între patru ochi
despre orișice fel de moarte,
fie ea și un început de poem
scris la luminare, seară,
cu mult prea multă sensibilitate

Loc de poem sau de vînt

Amiaza unei gări
urzeală de trenuri învolburate
plouă
sala de așteptare ca un celofan
peste o dulce și plăcută eternitate
mi-aduc aminte de propria-mi nuntă
fugeam pe mijlocul drumului ca să nu m-ajungă nuntașii
ei aruncau după mine cu pietre și mure
ce petrecere !
fugeam pe mijlocul drumului ca să nu mă prindă
cînd mi se păru că mama peste case ma strigă,
zgîlțîind fereastra dintre vis și realitate
apoi, am căzut de pe bicicletă într-un
tren fără destinație

După-amiază de iunie

Nu scriu
cobor într-o groapă de var
dealuri și văi de albeață pustie
iată, sînt pe-un maidan
trag după mine un sac,
un sac rupt trag după mine
rid
aproape involuntar
rîsul meu ca un șir de semințe
mă împiedic și cad

*

arunc apa din scaldă în răspăr
să se ducă în pustie ispite
alerg și scriu. s-a înserat. în spate
duc pietre mari, părintești, aurite
din grădina crescută pe prag
tata cioplește și cîntă. O curte
gropi de var, lume, cai.
ridică o casă pe cinste.

*

doamne, țin în mînă un par
și lovesc
și lovesc, și lovesc și lovesc
ceea ce nu mai vine.

Bob de nisip marin

aici nu mă va găsi nimeni
totul e calculat dinainte
în apa călduță a infinitului:
ziduri, ziduri
din care oricînd ar putea izbucni înserarea
scot de sub unghie un
bob de nisip marin
îl legăn în palmă
stărui puțin, cît să ajungă cu buzele
de genunchiul țărmului
apoi îl arunc, îl arunc
în cele șapte crăpături ale vîntului
un fel de a accepta să mi se întîmple un chin
căci mai apoi, mi-e ciudă, mă smiorcăi,
mă acuz inutil
tîrziu
de-acum fiecare lacrimă e un bilci
în care a scăpat o leoaică.

Sezon poetic

numai gropi,
insomnii în care iarba e bună de coasă
verde pervers, buclat după gri
acest sezon între șarpe și broască
precum întunericul într-o sală de film
numai bălți sub jetul memoriei
mulaje de apă
prietenii mei goi-goluți în nămol
se joacă, înoată, trag de-un elastic,
ce țărm
vinzoleală spurcată,
membrană întinsă peste un straniu ecou
numai gropi,
insomnii în care iarba e bună de coasă
sub geamurile sărind în țăndări argintii

Ca pentru sine

Mi-au spus :
nu știi să scrii ?
gata. nu știi. ce dracu. mare scofală ?!
ai alte șanse : să fii tînără, aproape frumoasă,
să te măriți, să locuiești la parter,
să faci mulți copii
să te coafezi, să te îmbraci dintr-o singură leafă
gata. nu te mai necăji
vei fi gimnastă, economistă,
oficiantă într-o gară
și brusc au tăcut.
eu n-am găsit răspuns atunci
am izbucnit în plîns ca o bleagă
mult mai tîrziu cînd m-am născut
venind pe lume într-o cușcă de aer ce spaimă !
moașei i se făcuse milă și frig
avea un creion chimic și un zîmbet hain
mi-a dat din registru un număr cam strîmb
și-a adăugat pe verso în grabă :
„fetiță, 2 kg și un sfert, număr impar 39 (treizeci și nouă)
sugrumată cu cordonul ombilical, 26% șansă"
apoi ca pentru sine, încet :
„doamne, ce tare plouă !"

Grafică de Floarea Țuțuianu

laurian cămpeanu

Mangusta

● Scrie ca un om care a împlinit treizeci de ani. Poate i-a împlinit, nu-l cunosc ; mi-a trimis, spre lectură, trei povestiri — două bune de publicat, una... Posedă acel dar unic de-a observa că sub fiecare lucire fosforescentă stau în umbră două tipare ale durerii : Nostalgic reținut, un pic și romantic fără voie (sau bine cenzurat), Laurian Câmpeanu lucrează fraza ca un îndrăgostit de scăpărările cuvintului și pare înclinat să dea glas mai ales tristeților care înnobilează viața. Bun venit pe drumul nevoii.

Fănuș Neagu

Dida era o unguroaică voinică, de vreo opt ani, îmbrăcată în iarna aceea cu o vestă de blană și o căciulă pufoasă, avea ochii verzi de pisică sălbatică și îl răsturna pe marginea bazinului cu broaște țestoase răsucindu-i brațele la spate și strigîndu-i cu disperare : „Spune că mă iubești !". Uneori apărea în zăpadă o gospodină corpolentă, cu un batic strîns pe frunte, care o striga atît de tare la masă, încît Dida îi dădea drumul și alerga greoaie spre bloc. După masă, Dida venea înapoi mîncînd prăjituri cu mere în fața lui ca să-i facă în ciudă.

Copiii alergau pînă seara tîrziu în colonia de piloți unde aprindeau sau stingeau neoanele după bunul lor plac. Urmăreau pînă departe dîrele albe și pufoase lăsate de avioane pe întinderea nesfîrșită a cerului. Uneori se furișau pînă la radarul care se învîrtea bizîind ca un bondar și se agățau de aripile lui uriașe ce-i purtau prin aer. De Ziua Aviației îi plimbau cu un „IL-14" și ei priveau prin hublourile acelea stîlpii de telegraf cît bețele de chibrit și panglica șerpuitoare a Dunării speriindu-se de golurile de aer. Nenea Dumitru îi lăsa în cabină să se minuneze de zecile de ceasuri cu cadrane colorate. Aterizau pe un platou făcînd o mică excursie pînă la Pădurea Albinelor unde scorburile musteau de faguri ce se scurgeau pe trunchiurile noduroase pe care nu le puteau cuprinde cu brațele. Și un bătrîn cu barbă colilie locuind într-un bordei și hrănindu-se numai cu miere le aducea faguri, iar ei mîncau cu tot cu ceară, încît mierea li se prelingea pe bărbie.

Primăvara, copiii mîncau flori de salcîm la marginea cîmpului urmărind avioanele care făceau loopinguri, zburau pe spate și se însurubau în spirale pe cerul senin. În văzduh pluteau parașute portocalii ce se deschideau în serie, aterizînd la punct fix. Ei se duceau la aerodrom urcîndu-se în turnul de control sau alergau printre planoarele colorate și avioanele-școală tip „A.N.-24" sau „I.A.R.-813". Încercau să învîrte elicea, priveau în carlingă prin geamul acela de plexiglas ce se trăgea într-o parte cînd pilotul ieșea dîndu-și casca pe ceafă și umblau pe avioane cu brațele desfăcute ca să-și mențină echilibrul.

În apropiere se lansau baloane cu hidrogen sondînd plafonul de nori cumulus, nimbus și cirus. Ei se agățau de baloanele acelea uriașe care îi ridicau cîteva palme de la pămînt purtîndu-i în direcția vîntului și apoi le dădeau drumul privind cum se înălțau în văzduh din ce în ce mai sus pînă nu se mai vedeau deloc sfîrgîndu-se undeva, dincolo de nori. Se rugau să meteorologii să le umfle și lor baloane plutitoare, însă aceștia îi speriau spunîndu-le că un copil neascultător se agățase de un astfel de balon care-l urcase la cer și dispăruse pentru totdeauna de-acasă. De ciudă, umblau în stație scuturînd pe furiș termometrele sau îndoiau girueta de tablă care se învîrtea cînd bătea vîntul. Se duceau apoi la solar dîndu-se peste cap în bărci și în roate sau se urcau pînă în vîrf pe scara castelului de apă să vadă dacă barza a adus vreun copil. Nu se uitau niciodată în jos, de teamă să nu li se facă rău de înălțime. Seara, alergau la neoane unde se adunau goange și prindeau vreo rădașcă sau cărăbuș cu un corn pe care îl înhămau la o cutie de chibrituri cu roți de plută. Adunau licurici într-un borcan și le dădeau drumul noaptea să le lumineze prin cameră ținîndu-le de urît.

Dar în iarna aceea, Dida era geloasă pe Doina Trifan care avea gropițe în obraji și se jucase cu el de-a mama și de-a tata. Își construiseră din cărămizi de zăpadă un iglu ca al eschimoșilor unde stăteau ore în șir visînd să se ungă cu untură de pește și să doarmă pe blănuri. Abia se furișau prin intrarea scundă în casa lor circulară, cu ferestre cît palma, pe unde pătrundeau razele soarelui de iarnă în vreme ce ei se țineau în brațe de frig. Dida însă le-o dărîmase cu furie într-o dimineață amenințîndu-i că o să se facă milițiancă și o să-i prindă pe toți copiii. Îi era teamă de Dida și de fratele ei, Peter, care avea un smoc de păr alb în frunte și dădea impresia că plînge chiar și atunci cînd rîdea. Apărea prin viscol, cu zîmbetul acela straniu, semănînd cu Yeti, omul zăpezilor, pe care îl văzuseră la televizor, și copiii fugeau de el.

Era în perioada cînd abia apăruseră televizoarele, aveau doar puține familii și ei urmăreau emisiunile la un vecin de pe scara cealaltă, la nenea Dumitru. Se adunau în odaia neîncăpătoare, mai ales simbăta seara la „teleenciclopedia" și copiii se întorceau înfrigurați printre blocuri de teama mangustelor care puteau să apară de oriunde cu aceeași ferocitate cu care ucideau șerpii cei veninoși. Degeaba încercaseră să le explice că pe acolo nu trăiau manguste, ei tot nu mai ieșiseră cîteva zile din casă.

Pe lună plină le era frică de somnambulii care umblau pe zidurile verticale sau pe acoperișuri și se prăbușeau în gol dacă cineva îi striga pe nume ori trintea vreo ușă. Atunci nu mai ieșeau pe afară, căci dacă făceau cel mai mic zgomot i-ar fi trezit brusc din somn, încît și-ar fi pierdut echilibrul prăbușindu-se în prăpastie. Lunaticii aceia le apăreau în vis umblînd solitari pe acoperișuri iar ei îi priveau de jos temîndu-se să nu strige, ar fi vrut să fugă,

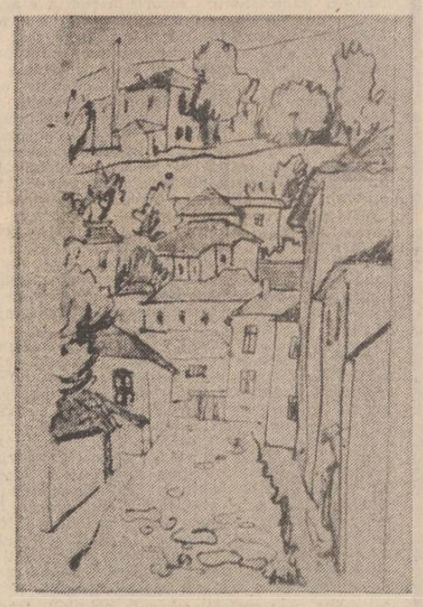

Grafică de Doina Chelariu

însă picioarele nu-i ascultau și rămîneau pe loc împietriți, privind fascinați spectacolul de sus.

Aveau febră mare și cînd le puneau termometrul umblau cu grijă să nu îl scape jos să se spargă. Argintul-viu ar fi început atunci să umble singur pe covor, pătrundea în bucătărie și intra în vasele cu mîncare să le otrăvească. Nici nu l-ar mai fi putut aduna de pe jos, căci era atît de iute, încît le scăpa printre degete ascunzîndu-se prin cele mai întunecate unghere, de unde îi pîndea să adoarmă ca să urce sub așternut. Nu aveau voie să-l atingă măcar, căci dacă erai tăiat la mînă putea să îi se verse în sînge.

Dimineața, poleiul așternea peste lucruri o poșghiță subțire și argintie. În preajmă, arborii păreau de sticlă iar pe la streșini turturii începuseră să picure și se prăbușeau chiar în spatele lor după ce reușiseră să treacă. Umblau cu teamă pe sub ei, căci auziseră că un țurțure din acela urias și ascuțit ca o lance putea să te spintece dacă îți pica în creștet și de aceea încercau să-i dărîme cu bulgări. Drumul pe acolo devenise atît de dificil, încît umblau de mînă lunecînd la tot pasul pe luciul argintiu. Plecau devreme ca să poată ajunge pînă nu închide la bazarul de peste drum și să ia zahăr candel care îi aștepta în cutii de carton, zgrumțuros și greu de rupt, cu fațetele opale ca niște cristaluri. Gestionarul îl spărgea cu ciocanul și îl deșerta în pungi din hîrtie de ziar îngălbenită. Uneori îi apuca seara pînă să treacă înapoi drumul plin de primejdii, căci abia făceau cîțiva pași într-o oră și adesea stăteau pe loc avînd impresia că înaintează. Alteori se rătăceau ajungînd prin locuri pe unde nu mai fuseseră niciodată, însă auzeau strigătele părinților și se luau după urma lor lăsată în aer.

La lumina lunii, fetele așteptau cu înfrigurare clipa cînd le puneau cercei găurindu-le lobul urechii cu un ac înnegrit în foc. Erau niște cercei cu bumbi de alamă care se cocleau repede, însă lor le plăceau la fel de mult ca vaccinul de pe brat care semăna cu un bănuț de argint și îl cercetau în fiecare seară. Nu prea mai ieșeau din casă de cînd aflaseră că pămîntul e rotund și ei stăteau uneori atîrnați cu capul în jos pe suprafața lui, încît puteau să cadă spre lună.

*

Era în iarna de pomină cînd, într-o singură noapte, căzuse zăpada de trei metri, se închiseseră școlile și oamenii în pufoaice făceau pîrtii, ca viezurii, ca să iasă din case. Cînd a fost găsit într-un șanț copilul Podoabă învelit în hîrtii de ziar și soldații au vopsit cățeaua doamnei colonel dîndu-i cu ruj pe bot. Era de sărbători cînd au venit piloții cu „Plugușorul", numai că erau îmbrăcați în femei, aveau adică ciorapi de mătase și pantofi cu toc înalt, iar în piuliță băgaseră sarmale făcînd un tărăboi de pomină. Năvăliseră pe ușă odată cu zăpada și dansaseră „Periniță" alegîndu-și partenera cu o eșarfă petrecută pe după git. Stîngeau apoi lumina și îngenuncheau pe o pernă în mijlocul camerei sărutîndu-se îndelung în uralele celorlalți, căci rar se alegeau soț și soție. Era de Anul Nou cînd au scos capul pe fereastră și au strigat : „La mulți ani, 1964 !!!" ca și cum anul ar fi fost un drumeț venit de departe în casa lor. Pe geamuri se prinseseră flori de gheață și ei le răzuiau cu cuțitul scrîind peste ele numele anului care se înnoia. Era de sărbători cînd tata îi arunca în zăpadă iar ei nu mai vedeau nimic din pricina crivățului care le azvîrlea cristale de gheață în ochi. Tata adusese de la unitate un pistol cu rachete de semnalizare, albastre și verzi, luminînd cerul asemeni stelelor căzătoare.

Apoi au fost la nenea Dumitru unde televizorul era acoperit cu un celofan albastru ca să se vadă colorat. Pe masă era un cristal străveziu, o „floare de mină" ca o ramură de sare plină de granule multicolore, scoasă din adîncurile pămîntului. Băiatul credea că este o piatră prețioasă bătută în nestemate care irizau miriade de culori în întunericul camerei. Se simțea atras irezistibil de cristalul acela și odată chiar încercase să-l fure, însă căzuse cu el pe scări făcîndu-și un semn în coșul pieptului.

În ajun fuseseră cu colindul cîntînd la ferestre cu glasuri cristaline „Florile dalbe" sau „Bună dimineața" :

„Foaie verde portocală
Noi sîntem copii de școală
Și-am venit să colindăm
Pe la case să urăm

Dragă domnișoară
Ieși puțin afară
Dă-ne un covrig
Că murim de frig".

Îi pofteau înăuntru unde era atît de cald și oamenii stăteau voioși în jurul mesei iar din bucătărie venea un miros ademenitor de cozonac. Oamenii aceia le dădeau portocale și nuci poleite cu bronz pe care le băgau în traistă ca să le împartă după ce ajungeau acasă, însă fetița îi păcălea mereu, căci învățase să numere. Băgau monezile într-o pară de ghips și cînd se umplea, spărgeau pușculița izbind-o de ciment. În Ajun împodobeau bradul cu globuri foșnitoare, beteală aurie și bomboane fondante învelite în staniol dînd foc la artificiile care împrăștiau scîntei.

Ce-i pasă copilului cînd tata zboară cu avionul ca să-i aducă ciocolată „Urs de Dorna" ? Sau cînd sare cu parașuta, nimerește într-un boschet, își pune căștile cu galenă și, cu o sîrmă pe care o plimbă pe un cristal de cuarț, prinde postul național de radio ? El nu știe că, atunci cînd zboară la zece mii de metri altitudine, piloților le-ar fi frig, dacă nu s-ar îmbrăca în salopetele acelea de piele îmblănită, numite mociornițe. Acolo sus, aerul e mai rarefiat și cîte unul aterizează în iulie cu aripile pline de zăpadă. El se miră cînd tata îi spune că în carlingă se află un scaun automat care catapultează pilotul aflat în pericol și o cutie neagră ce înregistrează tot zborul și e atît de tare, încît dacă se prăbușește avionul rămîne întreagă folosind la cercetările care urmează. El mai bine îl așteaptă după ușă cînd se întoarce de la zborul de noapte ca să-i sară în circă.

Într-o seară însă cînd se întorcea de la zbor, tata nu l-a mai luat în brațe, ci a discutat mult timp cu mama în bucătărie. Aflase apoi că nenea Dumitru căzuse cu avionul și se afla în același spital unde îl dusese pe el cînd a fost bolnav de plămîni. Nenea Dumitru luase atunci un elicopter pe răspunderea lui, ducîndu-l de urgență la spital. Stătuse într-o rezervă, cu perfuzia înfiptă în braț. Seara, privea pe fereastră cîte un remorcher care trecea pe Dunăre cu zecile de becuri de semnalizare, albastre sau roșii, și asculta sirena răgușită. La ora de vizită, doctorii îi promiteau că-i dau drumul acasă, dar îi făcuseră atîtea injecții, că surorile nu găseau nici un loc unde să-l mai înțepe. Îi era sete și visa valuri înspumate, cascade și sticle la gheață, speriindu-se de cîntecul cucuvelei cînd trecea vreo salvare cu girofarul de urgență răspîndind o lumină vișinie. Tata și nenea Dumitru îi vizitau uneori după-amiaza și îi aduceau portocale. În ultima zi de spital, cînd încercase să alerge spre ei ca să le sară în brațe, se prăbușise după cîțiva pași, pentru că stătuse atît de mult la pat, încît uitase să meargă. Tata izbucnise atunci în plîns, stăteau amîndoi în fața lui simțind că nu puteau să-l apere și a trebuit să-l învețe din nou cîteva luni să păsească prin casă.

Cu nenea Dumitru fusese în excursie la Slănic Moldova cînd l-au scăpat cu în cascadă și au venit pionierii cu detașamentul. Se rușinase atunci, căci își scosese hainele la uscat, punîndu-și în grabă o haină de ofiter care-i ajungea pînă la glezne. Îi plimbau toată ziua pe munți ca să obosească și să adoarmă devreme. Seara, tata îi spunea povești cu Moș Ene care vine să așeze somnul pe genele copiilor, însă cînd veneau piloții să-l ia la restaurant îl găseau tot pe el adormit iar băiatul era neobișnuit de treaz așteptînd terminarea poveștii.

După o vreme, nenea Dumitru ieși din spital, însă avea o placă de argint la cap și fusese oprit de la zbor. Încercau să se mai ducă la el la televizor, dar de cele mai multe ori înghețau la ușă în obscuritatea scărilor, sunînd în zadar. Auzeau atunci pași nesiguri prin casă încercînd să facă mai puțin zgomot, cineva care îi pîndea și ar fi putut să nu le deschidă ori să-i alunge cu vorbe grele făcîndu-i să piardă filmul pe care îl așteptaseră o săptămînă. Chiar și atunci cînd îi primea, nenea Dumitru era veșnic băut și ursuz. Odată strigase atît de tare la ei și sfărîmase piatra aceea prețioasă izbind-o de ciment în bucătărie.

Apoi s-au mutat și ei din colonia de piloți, pentru că tata se îmbolnăvise și fusese oprit de la zbor. Camionul stînd în ploaie cu mobilele umflate de apă în după-amiaza de toamnă, mama plîngînd la blocurile dintre salcîmi. Ploua cu soare cînd au pornit, pe străzi se forma curcubeul iar cîinele credincios alergase o vreme după mașină privindu-l cu ochi triști pe băiatul care se aplecase pe geam făcîndu-le cu mîna puștilor de la blocuri. S-au rîsipit cu toții și rareori își trimiteau vești. Într-o vară băiatul ajunse în colonia de piloți, însă îi părură pustii cele șase blocuri dintre salcîmi, clubul unde altădată piloții disputau partide celebre de biliard. Peter căzuse cu avionul, nenea Cornel cu care se plimbase de mînă prin unitate murise și el, iar Sorin era comandant de escadrilă. Dida devenise mare sportivă și astăzi băiatul nu știe unde este Doina Trifan să se mai joace cu ea de-a mama și de-a tata...

POȘTA REDACȚIEI

ALICE M., București : Mulțam frumos pentru eminescianul colind.

AUREL ION, Vaslui : Era să-l suspectez pe Alex. Ștefănescu pentru lăudarea și compararea poeziei dv. cu „un cal de rasă scos la defilare", dar iată, citindu-vă textele, îi dau dreptate ; atita doar că, în focul și tam-tamul spectacolului, copleșit de panașe, fireturi și țanțoș, mult prea țanțoș, aproape că îți vine să uiți că menirea unui cal de rasă este alta decît **parada.** Lăsînd deoparte inspirata dar impropria comparație de la care-am pornit, constat că poeziile dv. sînt respectabile construcții parnasiene și artificioase, căutate și pompoase, lucrături „de cuvinte" cu aer ermetic, dar care nu ascund, nici nu lasă să transpară mare lucru (citește : vreun sens, vreo trăire...). Personal nu acord nici o șansă făcăturii de cuvinte de tip „poetic", oricît de canonică ar fi ea, cită vreme nu cîntă, nu strigă, nu singerează, nu pune în discuție ori măcar constată (și transmite !), fizic ori metafizic, existența. La vîrsta și formația dv., faza în care vă aflați ar fi trebuit depășită demult. Citez la întîmplare unul dintre texte (indiferent de pretext, tiparul este același) : „— Oracol de slove — eu zodii consult / Hulpava-ntrebare răzbate în miez / Cu șoldu-n ispite și tainic tumult // În clipa avară-n răspuns, mă armez : / Zgîrcitului mire sap groapă-n ocult / Și-n crudă-ndrăzneală vecii mutilez // Frigarea în rana de marmoră crîșcă : / «Genunii de gînduri — zenitul ofrandă / În zbateri de raze cu stele în trîșcă / Iar ochiului lacom — azurul pe bandă !» // Mi-i cald și-n aizberguri, cînd ard vieții spinii. / Devor tainei iezii — ciclop acvilin — Ucid mute clipe și glas de Erinii... / O, Descălecatul adulmecă plin !" **(Oracol de slove).** Ca profesor de română mă gîndesc că ar trebui să meditați la epigonismul dv. în linia Ion Barbu, dar și la relația între hermetismul autentic și obscuritatea artificioasă, rezultat (doar) al silniciei cuvintelor.

LORIONESCU ANDRA, București (14 ani) : Pelicanul Balaban este o joacă infantilă în manieră dadaistă („Căpitanul întristat / La burta de pelican s-a uitat / Și deodată a tresărit / Cînd o idee i-a venit : / Din burtă el a scos / Un ou de pelican frumos / Din care a ieșit / Un copil cumplit / Un al doilea pelican / Fiu al lui Balaban" etc.), celelalte trei texte sînt nu atît poezii cît povestiri în versuri a unor gînduri, nu îndeajuns de intense, acestea (ex. : „Am deschis fereastra de gheață / Să privesc afară, / La cerul care rîde, cu lacrimi de zăpadă, / Și mi-am dat seama / Că soarele e la fel de frumos iarna" etc., — celelalte trei strofe sînt variațiuni la prima). Testul e deocamdată neconcludent. Dacă mai scrieți, mai trimiteți, la această vîrstă (ba chiar și la altele) totul e posibil.

MARIN VIOARA, București : „Și iată cum **Eminescu la malul mării** poate deveni materie... umoristică(!?) : „Martor este Casinoul / Cum pe soclu șade bustul / Celui ce trudit de geniu / A cîntat sărman și-augustus. // General ce stă de veghe / La al Mării Negre țărm, / Chiar și-n nopți cu umbre negre / E prezent la postul său" etc. Într-un alt text, „Aud cum bate un clopot / De amarnică jelire / S-a dus ca ploaia în ropot / Rămas-a-n amintire // Ca de un trăsnet fuse / stejarul despicat / Cînd inima se stinse / viața i-a curmat" etc. (obiectul acestei „jeluiri" insipide nu este altul decît... Nichita Stănescu !). Cred că n-aveți nici o șansă să potriviți peretele la nucă.

MIHAI DORIN EUGENIU, București : Să nu credeți că mă bucură să constat că „increderea" dv. în calitatea „poeziilor" dv. este neîntemeiată ; dar ce să facem cu astfel de platitudini ? („Mergînd cu gîndul printre astre / Am dat de-o lume ca a noastră / identică... cu atmosferă... albastră / Văzînd pe jos bucăți de perle, / I-am întrebat : «Sînt ale voastre ?» / Nu mi-au răspuns / Pe jos zăceau aceleași astre !"). Nu sînteți singurul care pare să creadă că aberația este totuna cu **abaterea** poetică, deci că orice trăznaie ar putea, la o adică, păcăli ; dar poate că sînteți mai rezonabil decît alții și renunțați la timp (cf. finalului **Picături de rouă** : „Își continuă drumul tăcut / Și în zare s-a pierdut / Departe, un adînc oftat... / (O fi el, mi-am zis) / Și stîlpul i-am lăsat"). Vă asigur că, cel puțin deocamdată, e mai bine așa.

MACOVEI VOLODEA, Iași (student Politehnică) : Disponibilitate lirică și prozodică în manieră clasică („Visez că timpul trece prin seva florii tale, / Încununînd cu viață călduri de șoaptă clare, / Sorbind din cupa sfîntă a dragostei din noi / Balsamul ne-ntinării și ropotul de ploi", sau „Stau singur pe malul lacului pustiu / Privesc pe lac, în lac și mă scufund / Dar mă afund în mîlul lui profund / Împovărat de amintiri / Mă întîlnesc cu genii și cu snobi / Și-mi caut steaua între mîl și scoici / Îmi simt în suflet gerul presărat / Îngheț încet și mor neîncetat") ; premizele existînd, încercați să meditați la ce poate însemna „originalitatea", ca expresie a **unicității** personalității.

DAN EMILIAN ROȘCA, Timișoara : Excelente aceste „oniropoeme" de factură suprarealistă, cu excepția cîtorva ostentații gîndite la rece și care ratează efectul (din **între graves și munch un strigăt,** strofa a doua : „cu o batistă neagră / îmi lustruiește fruntea / catarama pierdută / de un pantof al tău / înflorește pe o dună de nisip", „strigătul" — răsturnat — produce o impresie nefericită ; iar în **acest minut de culoarea mandarinei** — „sorb dintr-o cupă goală / și sînt fericit / afară cîtiva copii murdari / serbează un triumf // în spatele meu tu strivești o mandarină / cu sîngele ei / îți înveleste umerii // oh tăcerile tale / ca niște ciuperci interzise" — ultimul distih pare o insolență la adresa poeziei, ca un copil care ar scoate limba după ce a fost lăudat). Reținem **grimoar, clarvedenie, oniropoemă, enimetheus** (acest din urmă titlu mi se pare fortuit) asigurîndu-vă — dacă vă îndoiți cumva — că vă consider un poet autentic și deosebit, producător de minunare și bucurie.

LICĂ VICTOR, București : Cu disponibilitățile pe care le lasă să se întrevadă textele dv. („În noptile cu ger. / Luna devine mesager. / Bezna nopții luminează / Noaptea zăpada scînteiază" etc) este greu de crezut că veți duce la bun sfîrșit poezia la care „lucrați" acum, și anume... **Luceafărul** [? !].

Gabriela Negreanu

Iluminările pădurii și ale nopții

descoperind poezia mai întîi sub cupola de umbră și mister a pădurii, Gheorghe Pituț își va face ulterior un zid de apărare a liniștii și bunul simț ancestrale din cetinile clarobscure ale nopții citadine.

Originalul poet „venit în cetate (adică în mediul civilizat) din codrii Bihorului și ai Maramureșului (a fost, o vreme, pădurar, apoi tehnician silvic) Gheorghe Pituț e, cum ar spune el însuși, un «păduros», făcut din esențe tari, învățat cu foșnetul frunzelor, cu mișcările jivinelor, cu aerul amețitor al înălțimilor, cu liniștile, singurătățile, umbrele și luminile universului montan". (Aurel Martin — **Poeți contemporani I,** 1967). Aceste contururi, trase cu mînă sigură în tuș, prefigurează punctele de rezistență ale unui fond sufletesc puternic și perpetuu marcat de sigiliul libertății **primitive** de gîndire și acțiune.

Fiind considerat un reprezentant al „expresionismului țărănesc" (Eugen Simion) sau unul dintre „ruralii rafinați" (Gheorghe Grigurcu) poetul „își gustă primitivismul" cu detașare (Mioara Apolzan), iar poezia lui „n-are nimic a face în planul viziunilor cu icoana românească pe sticlă" (Mihai Ungheanu).

Bănuit, firesc, de ruralism, pe baza originii sale țărănești, ca și a multora dintre scriitorii români, Gheorghe Pituț își transcrie însă emoțiile lirice cu uneltele intelecției lucide, bine ancorate în cunoașterea profundă a lumii empirice dar și a celei livrești. Metafora finală a poemului **Prima lumină (Cine mă apără** — 1968) — „Trupul meu e o luminare / cu flacăra / îngropată în ea" — deconspiră un spirit cerebral și un poet sensibil la mijloacele poeticii moderne, bine controlată de centrii conceptualizării expresiei. Comparațiile și metaforele sale își iau, în cele mai multe cazuri, termenii din sfera universului rural pentru o mai pregnantă concretizare a imaginilor poetice. Acestea au însă girul noutății, dînd o mare forță sugerativă cuvintelor : „Miezul nopții ca un bivol / prăbușit pe casa noastră", „Mustul sărat al zorilor / proaspeți", „Un cuțit a sclipit în odaie", „Cînd noaptea trage cu de-a sila / un munte de tăcere pe oras", „părinții înhămați la snopi / prin arițile unui veac întreg", „Satele au intrat pînă la genunchi în pămînt" etc.

În ciclul **Singur** din volumul de debut **(Poarta cetății** — 1966), poetul, trecînd pragul orașului, rămîne mult timp, dacă nu pentru totdeauna, să-și sprijine singurătatea pe umerii îndurători ai naturii. Cum cel mai apropiat element natural îi este pădurea, ea îi apare în toată măreția și misterul mirabil al ei. Poetul nutrește contopirea cu acest teritoriu sacru care îi fusese dat în pază deplină, iar poezia ar dori să-i fie ea însăși un rod concret al pădurii, al vîntului și al ploilor ei, al furtunilor grele. Abia atunci **dezechilibrul lumii** ar putea fi așteptat „cu toți porii dilatați ca havuzurile" pentru rîvnitul mariaj cu furtunile interne. Pituț e un fantast a cărui imaginație încearcă, în chip blagian, să creeze cadre exterioare, vizuale și palpabile, la nivelul latențelor sale profunde. Dacă ar putea zvîrli „funii repezi" de gîtul vulturului negru, ar înregistra auditiv zuruitul osiilor grele ale pămîntului urnite „spre alte lumi în neuitare". Tentația cosmicizării imaginilor poetice îl va însoți pe poet pe întreg parcursul operei sale.

Cu volumul **Ochiul neantului** (1969) și **Fum** (1971), ciclul integrării în viața cetății pare să se încheie. Temerile de pierdere a identității primare, a purității naturale se sting aproape cu totul. Doar ecouri ușoare mai transpar prin pînza versurilor, strigătul de **apărare** a devenit o șoaptă. Poetul își sprijină acum tot mai mult certitudinile pe umerii cosmosului. Unul dintre simbolurile reluate este acela al vulturului, locuitor al zărilor eterice, care conotează aspirația etern-umană spre înalt. Predestinata stea din mitologia populară este înlocuită de poet cu predestinatul vultur : „...de funii nevăzute atîrnăm de gîtul vulturilor / îngropați în nori, / un om și-un vultur pradă / aceleiași balanțe". **(Vulturii).** O constatare simplă dar fundamentală despre relația om — univers este cea referitoare la atracția irezistibilă a privirii și gîndului uman spre mirajul cosmic : „Sus — întocmirile fără moarte, / lucrarea nu știu cui / prin hăuri luminoase / ne suge-n veci / privirile înfierbîntate". **(Datoria).** Această atracție milenară nu se materializează deci numai printr-o contemplare pasivă, ci ia amploarea chiar a unei datorii. Sîntem datori — se deduce din spusele poetului — să sprijinim plutirea pe mările înalte a corăbiei umanității, să ne ținem bine de vulturul de care sîntem legați pentru perpetuarea zborului imaginar al firii omenești.

Noaptea (un alt simbol axiologic al poeziei sale), aparent un spațiu vizual închis, îi deschide poetului căi nelimitate de reflecție. Constituind un **epos** preferat, noaptea îi e mai fidelă introspecțiilor și concluziilor existențiale. (De la Young la Macedonski, noaptea a constituit de altfel o sursă inepuizabilă de poezie). Pe paleta cu semnificanți a lui Pituț noaptea e izvor de sănătate („Să fug / de sănătatea nopții ?") ; e **maica lumii** care însuflețește carnea, materia cu gîndire : e **o scroafă neagră** din care sug ca niște pui planetele și „răsuflarea ei deschide flori / pe mările neantului" etc. Convingător în evidența preferențială a acestui simbol este și titlul **Noaptea luminată,** dat ultimei antologii poetice, (a doua după **Sunetul originar** — 1970), apărută în colecția „Cele mai frumoase poezii", în 1982.

După experiențele esprioniste care nasc palide în **Poarta cetății,** se dezvoltă în **Cine mă apără** și ating dimensiuni impresionante în **Ochiul neantului** și în **Fum,** poetul simte nevoia de echilibru și de temperanță a pornirilor juvenile de investigare a terifiantului și grotescului nopții primordiale. Fără a-și părăsi temele și substanțele lirice preferate, proprii unui temperament apolinic, Pituț abordează acum versul clasic. O explicație ar fi, cum s-a afirmat, cea referitoare la elaborarea majorității poemelor din volumul **Stelele fixe** (1977) departe de țară, de melodia inestingibilă a limbii materne (la Köln, Walcheusse, München, Paris, Roma, Ohrid, Düseldorf, Freiburg, Viena etc.). Cauza reală a acestor transfigurări ale expresiei poetice apare, credem, din nevoi interne care depășesc conștienta și volitivul autorului.

În prim-planul solilocviilor sale nocturne de acum stau aceleași motive poetice : al aparteneței la un neam preistoric și mitic, al spaimei determinate de agresiunea civilizației tehnocratice, al condiției ancestrale a poetului de seismograf al existenței sociale, al sentimentului cosmic și al efemerității ființei umane etc. Chiar și în vers clasic, poetul rămîne însă un modern înfrigurat. „Stelele fixe" sînt considerate puncte de susținere a credinței în om, în condiția lui de ființă laborioasă dar labilă a universului stabil și etern : „O, mulțumirea că sînt fixe — / departe de apocalipse, / de plante ginditoare — / Ne-ajută să nu ne mai susținem / limpezi în succum et sangvinem". **(Stelele fixe).**

Creația lui Gheorghe Pituț stă sub semnul rațiunii. De la gîndirea umană poetul așteaptă fapte mari, printre care chiar și cucerirea unei cantități mai mari de timp : „cu cît gîndești mai mult se face timp în plus". **(Cronică).**

Cîteva poezii prezente în volum, în vers liber, certifică ideea că poetul intenționează să-și perfecționeze uneltele, nu să le schimbe cu desăvîrșire. Afinitatea cea mai sensibilă acum, mai ales în ceea ce privește prozodia, se manifestă față de Eminescu. Ritmul, rimele, structura strofică sînt însă foarte variate. În sonete ca și în alte poezii, poetul se bucură, fără ostentație, la potrivirea unor rime deosebite : rime compuse **(eclipsa / timp s-a, departe-i / moartei),** rime compuse, combinate cu rime rare **(în tenebris / negri-s, grave-s / Ludwig Klages, Völkerwanderung / în care ajung, pot / Loth, linii / Abisinii)** etc. În unele poezii introduce sintagme și proverbe latine, suportînd ambele riscuri : de a fi considerat erudit, dar și pe acela de a fi încercat să epateze.

Punctele de exotism ale limbii sale poetice mai sînt și unele notații ale limbajului ardelenesc, din transcrierea cărora își face motive de reală mîndrie. Un semn că poetul modern e în același timp un mare iubitor al tradiției este și acela al conservării în unele poezii a ortografierii vocalei **â** și a formei verbale **sunt,** mărci ale scrierii corecte din anii de școală.

Opera poetică a lui Gheorghe Pituț constituie, așa cum sugerează și titlul unei antologii din poezia sa **(Noaptea luminată),** un spațiu de lumină care eliberează, din obscuritatea neființei, a neantului uitării, un poet cu o voce proprie ce se alătură atîtora tot mai distincte în poezia noastră actuală.

Toma Grigorie

REMEMORĂRI

Prea iubitei

Sînt singur și sînt trist și n-am ce face,
Iarna mă taie ca un fierăstrău
Închis în mine ca-ntr-o carapace
Scriu și încărunțesc de dragul tău
Desigur tu te plimbi neliniștită
Ah ! iarna are nopțile prea lungi
Și gîndul către mine ți-l arunci
Umbră de abur pururea rivnită.
Se scutură gutuiul și se aude
Cum mișcă vîntul gardul vechi de lemn
Tu stai și-aștepți la gemurile ude
Din depărtări artistice un semn
Cît de frumoasă ai fost, cît de suavă,
Iubire către care mai rîvnesc
Acum cînd pustiit îmbătrînesc
Și tac topit în inutila-mi lavă
Eu te iubesc cu disperarea mută
A renului lovit de mari zăpezi
Tu știi, tu simți, tu trebuie să crezi
Nădejdea mea rîvnită și pierdută
Dar dacă tot a fost să scriu acum
Această poezie demodată
Mamă, oprește-ți pruncul tău din drum
Și nu-l lăsa să plece niciodată.

Mircea Micu

CONFABULE

★

E iarnă
sunt numai cu tine
alb și mut
semn al trecerii pe pămînt
două umbre pe aceeași zăpadă
arzînd.
13 decembrie 1988

★

Ți-am spus că nu te iubesc
și că fac asta numai pentru tine
ce poate fi mai frumos
decît să nu te iubesc
ce poate fi mai blînd
decît să vezi deasupra ta un cal
și o noapte cu stele
ce poate fi mai mut
decît cuvintele de neînțeles
atunci cînd încă o umbră
și încă una
ți se lasă pe umăr

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Fulgere

Lui Eminescu

După ce trupul
nu va mai fi
vrednic de sîngele lui,
sîngele sîngur se va lupta
pe cîmpiile lumii.
Aud de pe acum zăngănitul globulelor
în mari fulgere zăpăcind ierburile –
va fi timpul de ceară
al tuturor luptătorilor.

George Alboiu

Un precursor al luptei pentru unitatea națională

Printre precursorii Unirii, Ioan Inochentie Micu ocupă un loc aparte atît prin viziunea unitară a destinului românesc, cît și prin calvarul îndurat timp de 24 de ani, departe de țară, într-un exil impus de Coroana habsburgică. Despre el, un istoric cumpănit, acad. David Prodan, scrie că este **„indiscutabil cea mai puternică personalitate politică a poporului român din Transilvania în sec. al XVIII-lea (Supplex... 1967, p. 199).** Născut în 1692 la Sadu, jud. Sibiu, în imediata apropiere a Țării Românești, Ioan Inochentie Micu ajunge în 1732, la vîrsta de 40 de ani, o personalitate de frunte a vieții românești din Transilvania, fiind membru al Dietei. Dar el nu înțelege să tragă din locul său în Dietă beneficii personale ci se consideră un reprezentant al tuturor românilor, fără deosebire de categoria socială căreia îi aparțineau sau de confesiune.

În Dietă, ca și în numeroasele petiții adresate Curții de la Viena, Inochentie vorbește insistent de „națiunea" sa cerînd ca ea să fie reprezentată în viața publică, la toate eșaloanele. Astfel el cere locuri pentru români în guvern, în Dietă, la tabla regească, în comitate, districte, scaune, etc. Cere ca în fruntea Țării Făgărașului și Chioarului să fie instalați căpitani supremi români iar în comitatul Hunedoarei un comite român. Între 1732 și 1734, ca membru al Dietei, Inochentie a atacat cu îndrăzneală temeliile nedrepte ale așezărilor din Transilvania care continuau cunoscutele discriminări ale Aprobatelor și Compilatelor. Plecînd de la premisele că **națiunea română este cea mai veche în Dacia, datînd aici din timpul împăratului Traian, că potrivit recensămîntului din 1733 este cea mai numeroasă și că aduce țării mai multe venituri decît toți ceilalți locuitori la un loc, el cere ca națiunea română să nu mai fie considerată „tolerată", ci o națiune „receptă", adică a patra națiune în stat.** Cererile lui au exasperat pe magnații din Dietă care îl acuzau că încearcă să „zguduie întreg sistemul feudal din Transilvania". Acesta pentru că Micu nu se mărginea la considerații istorice, ci ancora în realitatea imediată cerînd ca nu numai nobilii și clerul ci și plebea română să fie egală în drepturi cu cei de alt neam ; mai cerea dreptul la instrucție școlară pentru poporul de rînd, accesul lui la meserii, reducerea robotei, dreptul la libera mutare, ștergerea iobăgiei de pe pămînturile regești. Cu alte cuvinte, drepturi politice și sociale bazate pe dreptul natural, sau cum îi spuna Micu, **justiția distributivă a participării la sarcini.** El a alcătuit chiar un Suplex libellus cuprinzînd „gravaminele poporului român".

În **Istoria** sa Samuel Micu relatează că repetatele cereri ale lui Inochentie și fermitatea cu care le susținea i-au scos din sărite pe cîțiva nobili care l-au apostrofat în Dietă : „Dar un Oprea român, păcurariu, să ne ocărască pe noi și să ne învețe dreptate. Și de n-ar fi fost împiedecat de cei înțelepți din Dietă, pe fereastră era să-l arunce jos". Devenit indezirabil, considerat turbulent, împotriva lui s-au pornit reclamații peste reclamații la Curte că ar ațița poporul la o răscoală. În 1744, împărăteasa Maria Tereza îl chemă la Curte, la Viena. Aici îl așteptau 82 de întrebări la care trebuia să răspundă în calitate de acuzat. Printre învinuirile ce i se aduceau era și aceea de a fi convocat o adunare în care erau reprezentate toate categoriile sociale, adică un fel de sfat național românesc, înainte de plecarea sa la Viena. Se preciza că la acel sfat Micu ar fi întrebat „dacă n-ar trebui să se apeleze la ajutorul poporului".

În esență era acuzat ca „instigator, nesupus și rebel". După ce a răspuns la primele 31 de întrebări, Micu și-a dat seama de soarta ce i se pregătea și a părăsit Vienna cu destinația Roma, sperînd să găsească un sprijin aici. Dar aici a așteptat în zadar 24 de ani să i se facă dreptate, să i se permită reîntoarcerea în Blajul întemeiat de el. Supus — așa cum reiese din scrisorile sale — la amenințări, foame și lipsuri. Inochentie a găsit în exilul său tăria de a continua lupta redactînd noi cereri, noi memorii, ținînd legătura cu fruntașii și populația din țară. Formula sa **„să nu se hotărască nimic în ceea ce ne privește fără noi și în absența noastră"** anunța o nouă etapă în viața politică a românilor din Transilvania. Un luptător atît de dîrz, înarmat cu o doctrină a eliberării sociale a poporului român, înaintată pentru vremea sa, nu putea fi acceptat fără riscuri să se întoarcă printre ai săi. A murit în exil la Roma, în 1768, gîndul și fapta sa luminînd cărările Școlii Ardelene precum și lupta de eliberare **națională** și socială.

Gabriel Țepelea

nicolae rotaru

Decor

Între noi sînt ploi încremenite,
Un deșiș de tundră fără viață,
Lujere sărate și coclite
Ce-au murit sub vise de verdeață.

Între noi sînt miriști de uitare
Congelate între doi ghețari,
Eu și tu trăim în fiecare
Manevrați prin sfori de păpușari.

Între noi sînt fostele cuvinte,
Reci statui de aer curgător,
Amîndoi, cu-același înainte,
C-un a fost ne știm mereu datori,

Pentru-ndrăgostiții de fierbinte
Sîntem cel mai potrivit decor.

✲
✲ ✲
Carnea verbului cu care
te văd și te pipăi
este la îndemîna oricui,
ochi sau deget,
carne a verbului a fi
al meu, al tău, al nimănui...

Meditație

Schimb așternutul unui gînd visător,
Se-ntoarce-n somn statuia unei clipe,
Cu-aceeași zi de plată sînt dator,
Cu-același zbor în lenea unei pripe.

Tac la răscrucea unui drum și aștept,
par că sînt eu, par că nu sînt,
mă doare durerea dintr-un alt piept,
M-aud și m-ascult : sînt pămînt.

Dietă

Să trăiesc trei verbe pe zi,
dimineața, la prînz și seara –
aceasta e starea mea de a fi
toamna, iarna și primăvara.

dinu olărașu

portret al poetului la tinerețe

portretul meu din primăvară se revoltă
azvîrle ramele și urcă-n meri
și-atunci în flori adulmecat de boltă
respiră legendarea unei seri

portretul meu din vară ca o mare
în care mii delfini votează valuri
un riu de munte păstrăv de răcoare
jurnal intim al unor vechi cristaluri

portretul arcuiește nostalgia
cînd săgetează toamna vinuri tari
îmi trece degete prin plete poezia
și-mi spune pleacă uite marinari

în grava iarnă-i grafică adîncă
portretul meu lucrat de mîini de gheață
un viscol trist în care mă aruncă
tristețea mea spre dimineață

în toate e lumină tinerețea
ca un decor al inimii-n puteri
și-n toate undeva în toate ea
iubita mea de azi de mîine și de ieri

curentul trandafiriu al dragostei

cum vine vrabia și intră-n bob
și se îmbată și se-aruncă-n riu
și-n inima ei mare cît un ciob
e-o dragoste aprins liliachiu

cum vine vulpea și se scaldă-n griu
și un hambar umplut arde o noapte
e un curent aici trandafiriu
de dragoste-n hoție și de șoapte

cum urlă cîinele și sparge luna
sufletul lui se luminează-odată
vai noaptea-i rotitoarea e nebuna
aduce-n animale omenia toată

și-apoi gonește pe băiat spre fată
înfige plugul roșu-n bulevard
electrizează cheia în lăcată
plătește veșnic simțul miliard

un plus de lacrimi un belșug de dor
un carnaval de plicuri în poștaș
oțel înmugurind în larg fior
și flacără în focul trist golaș

fotografii fotografii

m-a fotografiat în prun cireșul
și-a vrut pe loc să-mi ia cincizeci de lei
în piersic m-a pozat cu blitz măceșul
și mi-a spus vino miine pe la trei

m-a fotografiat gogoașa-n flutur
s-a supărat și nu ne-am mai văzut
la poza surdului am spus te scutur
deși uitasem iar că eram mut

am vrut un film să torn cu două cegi
dar pîn'la urmă le-am zvîrlit pe mal
e scump artistic doar ne înțelegi
și m-au pozat mai simplu sus pe cal

m-a fotografiat apoi chiar mama mea
avea vederea slabă nu m-a prins
apoi am fotografiat-o eu pe ea
și a ieșit cu părul foarte nins

afară era soare și mi-am zis
ce naiba de efecte dă lumina
și am uitat și aparatul cam deschis
și n-am aflat nici pînă azi a cui e vina

mai am cîteva doruri

pe-o targă de iarbă aș vrea să mă duci
pe-o targă de fin plin cu nuci
pe-o targă cu rouă să-mi fie răcoare
și-n drum către ziuă să-nvăț cum se moare

pe-o targă de versuri mai tari să stau drept
să-mi țină curată inima-n piept
să-mi puneți sub ceafă arcul meu rupt
săgețile roșii la tălpi dedesubt

pe-o targă mai mică să țină mai bine
pe-o targă din cele cu teii vecine
dacă-i lung drumul puneți-mă jos
spuneți-mi totuși pe pămînt e frumos

o targă pe valuri deasupra să fiu
delfinii să-mi țipe că-i foarte tîrziu
să-mi clatine marea paharul cu viață
și să-l răstoarne-ntr-o dimineață

și-atunci puneți targa cu mine-n sicriu
să-mi țină uritul să pot să vă scriu
cum dacă mai țineți minte ceva
am fost săgetat de chiar mîna mea

dumitru țiganiuc

Lui Eminescu

'N-a mai visat nimeni ca tine,
Nici Faust-magul n-a-ndrăznit
Să-și pună razele divine
Și să iubească înmiit.

Cînd doar o viață ne e dată
Și-aceea scurtă cît un spic,
Femeia poate se arată
Un dumnezeu de borangic.

Doar tu te-ai reîntors cu-această
Frumoasă-n raiul cel stingher
Ca un țăran cu o nevastă
Să-ntemeiezi o lume, sper.

O cafea

De-ajuns să-mi plimb chibritul
prin aer, se aprinde
ca botul unei puști de vînătoare.
M-au obosit atomii marcați
cu inel la picior, după care
alerg sau de care tot fug,
m-au extenuat zebrele viselor
călcîndu-mi prin sînge și
stropindu-mi cu pete pe
dinlăuntru tot sufletul
ca pe un pardesiu în plină toamnă.
O cafea, doamnă,
și un coniac,
într-o secundă mă și refac,
ne vom iubi negreșit, mereu,
sub cafeneaua unui zeu

strînși bucuroși în casă,
la masă, în parc
sau în săgeata unei albine cu arc.
Ne vom iubi mereu negreșit
în inelul unui curcubeu ruginit.

Acest interior

În acest interior cu scame de
basm pe care aspiratorul
refuză a le-nghiți,
totul e nemaipomenit de
frumos și distinct, tabloul
cu soarele răsărind și
umbra blocului de afară
căzînd ca un jder
pe covorul cu brazi
și papucii galbeni ca
niște ciuperci de Olanda
și nosturii gingași ai diazepamului
rătăciți într-o
tufă de cărți ; dar unde-o
fi bluza visului dus
al femeii ?

Umbră

N-am fost nicicînd înaintea tălpilor umbrei
mele, invizibil păsesc în urma
ei ca un îndrăgostit
sau ca doctorul Wattson, ori
ca un nevăzut cîine de vînătoare
amușinîndu-i esența. Ea știe și nu
se ascunde, nu fuge, nu șerpuiește prin
gaguri, mai mult chiar
se parfumează pe git cu Chanel.

Eminescu la al V-lea Congres didactic

Urmare din pag. a 4-a

în privința învățămîntului intuitiv, el l-a numit tot timpul „metodul intuitiv" ! (Concluzie la care ajunsese, pînă la urmă, și **Congresul corpului didactic** în acea zi !).

Faptul că M. Eminescu a participat, la 19 aprilie 1888, la o ședință unde erau prezente sute de persoane, dintre care multe l-au privit, negreșit, cu admirație și simpatie, ridică însă și o altă problemă ! În 1902, Teofil Frîncu, un fost prieten al poetului, publicînd un articol intitulat „Preumblări în București", pretindea că M. Eminescu, la venirea în Capitală, avea o vestimentație cu totul sărăcăcioasă : „cu haine peticite, ghete scîlciate, o pălărie găurită". (După cum indică D. Murărașu — **Mihai Eminescu — Viața și opera,** Ed. „Eminescu", 1983, p. 394, de altfel ca și alți biografi ai poetului, care au luat ca „exacte" notațiile respective ale lui Teofil Frîncu). Ne îndoim, însă, că, în această ținută sărăcăcioasă, indicată de Teofil Frîncu, M. Eminescu **s-a dus să asiste la Congresul corpului didactic** din aprilie 1888, fără ca nici unul dintre sutele de participanți să nu fi reținut acest amănunt șocant și, în presa timpului, să nu fi răzbătut un ecou oarecare ! (Cum e de conceput, de altfel, că Veronica Micle, — ea atît de „cochetă" — care l-a adus pe M. Eminescu în Capitală, l-ar fi lăsat să se prezinte într-o ținută cu totul necorespunzătoare în fața sutelor de congresiști și gazetari veniți la ședințele congresului ? Și cum, oare, Henrieta, în scrisorile ei către Cornelia Emilian, n-a relevat și faptul că „Bălăuca" îl luase, la București, pe poet, îmbrăcat neglijent și necorespunzător ?).

Credem, mai curînd, că Teofil Frîncu, la distanța de 14 ani de la evocarea faptelor din articolul său, le-a dat **o tentă intunecată exagerată,** în genere necorespunzătoare realității din primăvara anului 1888 !

Se poate, cel mult, presupune, că numai prin toamna anului 1888, văzînd că își făcuse prea multe iluzii cu dobîndirea unui post bine remunerat în Capitală, poetul să fi început a-și neglija ținuta vestimentară, dar, chiar și pentru această etapă, nu avem siguranța exactității relatărilor memorialistice ale lui Teofil Frîncu, deoarece M. Eminescu se ducea, totuși, pe atunci, la teatru (unde l-a zărit Iacob Negruzzi !), asista la o ședință a „Junimei" la Titu Maiorescu ș.a. ! Și-apoi, tînărul său admirator N. Pătrașcu, care plătea, pe cît se pare, chiria pentru camera în care locuia poetul, n-ar fi încercat, oare, să-i dea bani ca să-și cumpere și vestminte onorabile ? Sînt semne de întrebare, care vor găsi, poate, un răspuns mai precis în cercetările viitoare pe care le vor întreprinde, desigur, iubitorii și admiratorii genialului **Luceafăr** al literaturii noastre !

m a p a m o n d

Universul poetului

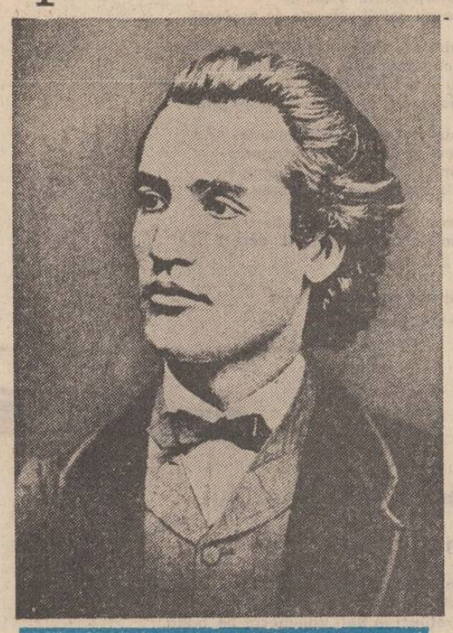

Universul gîndirii eminesciene este unul sferic. Eul poetic cunoaște impulsuri senzoriale, dintre cele mai diferite, aventuri de proporții planetare sau cosmice, se dedublează, intrînd în antinomii și aporii, oscilează între situațiile limită, existențiale, trece prin atît de specificul hibris de la pragul de jos al durerii la cel de sus al seninătății panteist mioritice. Oricum, odiseea cunoașterii configurează o sferă. Universul lui Dante se naște la intersecția originală a lumii reale cu lumea cealaltă ; e o viziune de dincolo înspre realitățile de aici, e, așa cum zice inspirat De Sanctis, „o veșnică întoarcere a uneia în cealaltă". Conștiința operează o unificare a acestora, care generează o armonie superioară simplei interacțiuni și interpătrunderi. Eul faustic goethean înaintează din sferă în sferă, pe o traiectorie concentrică, cunoscînd mereu alte fațete ale lumii. Pușkin se plimbă, ascultînd de legi interioare, prin realitatea cea mai reală, abordează probleme existențiale, apoi transcede sfera existenței umane, mutîndu-se în supraexistență după cum ne-o dovedesc mîcile tragedii, poemele sudice, basmele. Se întîmplă însă ca la unii dintre acești mari poeți să transpară și anumite direcții doctrinale stimulate de construcții abstracte. Eminescu nu e absolvit nici el de tipare, romantice să zicem, de o anumită încorsetare a gîndirii în linearitatea contrastelor și antitezelor. Dar el se scufundă în ele nu fără a se alege cu anumite beneficii ale cunoașterii. Este prin excelență un poet al intensității. Ceea ce cunoaște se acumulează și se înscrie organic într-un tot unitar, a cărei reprezentare grafică ar fi sfera. E de-ajuns să cercetăm frecvența unor cuvinte-noțiuni, zise invariante stilistice sau cuvinte-cheie, ca să stabilim imediat conturul de univers sferic al gîndirii sale. Omițînd cuvintele relaționale (prepoziții, articole, conjuncții) și delimitînd grupul de noțiuni mai frecvente, dăm de un tablou revelator al fenomenologiei spiritului eminescian. La polul de sus stă „ochiul" cunoscător (pe primul loc) și „lumea" cunoscută, dovada supremă a tensiunii deosebite a cunoașterii eminesciene. Coborîm, apoi, prin verticala noțiunilor romantice de tipul „noapte" (umbre), „lumină", iar pe suprafețele orizontale la antinomiile alb-negru, pămînt-cer dăm de situarea ecuatorială a „sufletului" („inimii"), ca în sfîrșit să ajungem la polul de jos populat de categoriile negative „nimic" și „moarte". Dar tot aici, cu o frecvență paralelă activă, putem găsi „valul", „norul" și „plinul" ca simboluri ale trecerii și înnoirii calitative a timpului înghițit de eternitate. Gîndirea eminesciană așează „nimicul" și „moartea" în perspectiva infinită a existenței ; raza ochiului cunoscător se întoarce înapoi la „lume", în felul în care „raza" einsteiniană se întoarce după o călătorie eliptică prin univers în punctul din care a pornit.

*

Dinamica (sociodinamica) eului, ca lege internă a evoluției unei creații și a unei personalități, este determinată fie de noi situații demonice (ca în cazul lui Pușkin), fie de pornirea irezistibilă de a depăși limitele cunoașterii (ca în cazul lui Goethe). Factorul-opunere de rezistență la „demonizare" și factorul-voință de a obține absolutul sînt cei care dinamizează eul în cel mai înalt grad. Seria de încercări, numite simplu etape, faze, momente evolutive dar care sînt de fapt cercuri dialectice ale devenirii ne hrănește iluzia trăirii mai multor vieți într-o singură viață. Eului exceptional (genial) îi este dat să se afle mereu în situații-limită, modul său de viețuire, de ființare fiind unul tragic prin excelență. Oricare dintre aceste situații il provoacă să fie un eu total, oricare încercare (încercare în sens eminescian) îl provoacă să fie un altul, îi dictează — adică — să renunțe la sinele său adevărat. Acțiunea de înaintare, cerută de creșterea succesivă, se asociază, astfel, unei acțiuni de recuperare. Eul nimerit în cîmpul antinomiilor, aporiilor (incurcăturilor), paradoxurilor este predestinat unei polarizări progresive, pe care caută s-o depășească prin revenirea la unitatea ființei. Cu cît mai multe resorturi ale ființei sînt supuse încercării, cu atît personalitatea creatorului ne apare mai bogată și mai complexă (firește, există și excepții : sînt universuri mono-nucleate de tipul celui al lui Lermontov, Keats, Rimbaud : cu toate că avatarurile cunoașterii sînt reduse în fond la unul capital, se impun, totuși, ca fiind suprasaturate de dialectica interioară) ; Paul Valéry admira la Goethe tocmai viața lungă, de care are nevoie omul pentru o completă realizare de sine. Autorul lui „Faust" a dispus, prin urmare, de „întregul timp" avînd posibilitatea ca să încerce în fel și chip, să parcurgă etape, să-și facă despre sine cele mai diferite idei și să se elibereze de ele, într-un cuvînt, să cunoască toată spirala capricioasă a devenirii. A avut, vasăzică, norocul să exploreze toate posibilitățile ființei prin răspunsurile prompte la apelurile vieții. Angajat în acest spectacol ființial, el s-a găsit, s-a pierdut și s-a regăsit într-un elan fără seamăn al reconstituirii : a reușit să fie în mod alternativ același și altul, observînd în propriul eu un ritm specific de modificare și creștere. Concluzia finală a poetului francez e că nu există un muritor care să fi avut într-un mod atît de fericit cunoștința unirii voluptăților care „creează" înaintea voluptăților care „depășesc" și „consumă". Faust se zbate mereu între concretul cotidian și sfera supraexistențială, și pactul cu Mefisto e expresia pregnantă a polarizării eului său. Cele două racorduri esențiale ale ființei sînt oarecum în-scenate, nota de teatralitate dominînd. Nimic spectacular, însă, în dinamica eului eminescian care trece dureros printre antinomii, prin perioadele demonizate, prin încercări. Bineînțeles, umbra altuia apare personificată, reprezentată, simbolizată în viziunile eminesciene : ea poate prinde chiar contururile lui Satan, „geniu al disperării" (în „Andrei Mureșanu"), poate fi înviată din insulele sfinte ale mării de Regele Somn, care vede unite împreună „noroc și disperare", sau se poate configura ca simbol global : cununa de paie uscate a Regelui Lear. Oricum, spre deosebire de umbra goetheană, umbra eminesciană nu este exteriorizată în proporții teatrale, ea răvășește în adîncuri ființa, care își asumă antinomiile la modul grav și le trăiește pe cont propriu, explorînd resorturile interioare : „O, satan, geniu al disperării ! / Acum pricep eu gîndu-ți, căci zvircolirea mării / Trăiește acum în mine". Eminescu nu-și reprezintă teatral scindările lăuntrice, ci ni le înfățișează în trăirile organice generate de ele (în trăiri cu caracter de replică) rămînînd același printr-o eliberare instantanee și decisă de altul. Gîndirea scindată eminesciană este înfățișată cu elemente figurative simple și sugestive, mai frecvente fiind printre ele lumina și întunericul : le atestam în mitul genezei și în acela — asociat — al creației (indeosebi în proiectul și fragmentele „Dodecameronului dramatic") în poemele dedublării „Sarmis" și „Gemenii", unde polarizarea intensă a părților ființei sfîrșește repede prin obținerea unității pierdute a ei („Mijește orizontul cu raze depărtate, / Iar marea-n mii de valuri a ei singurătate / Spre zarea-i luminoasă pornește să-și unească / Eterna-i neodihnă cu liniștea cerească"), în conștiința lui Andrei Mureșanu, îndurerată din cauză că „rău și urît dacă nu sînt, nu este istorie", în galeria întinsă a antitezelor din „Scrisori", în care apare și lumina bogată a eului excepțional, bătrînul dascăl în „Scrisoarea I", geniul în „Scrisoarea II", „Scrisoarea IV" și „Scrisoarea V", în zona finală a liniștitei uniri cu totul cosmic. Arcul voltaic al dinamicii eului eminescian se întinde firesc de la dialogul poetului cu întunericul la dialogul (întreținut din perspectiva superiorității etice) cu contingentul din „Luceafărul" de la „Rugăciunea unui dac" la „Dorința unui dac", de la drama romantico-istorică și poemele socio- și cosmogonice (trecînd prin tablourile dramatice ale eului faustizat, prin satire și scenele lirice ale monoteatrului iubirii) la sonetele, „Oda (în metru antic)" și poemul-alegoric al Marelui ciclu de la 1883.

Mihai Cimpoi

„Românii în istoria universală"

La scurtă vreme după apariția primului volum (sfîrșitul anului 1986), iată că valorosul colectiv de cercetare istorică ieșean, cu participarea unor colegi din alte centre universitare, reușește să editeze un al doilea volum *), de dimensiuni impresionante al ambițioasei colecții consacrată relevării coordonatelor majore, rolului și locului românilor în cadrul istoriei umanității, în special a continentului european, în fond o excelentă poartă spre mai buna cunoaștere a popoarelor. Căci ea se adresează nu numai specialiștilor din țară, dar și străinătății, în aceeași măsură, o dovadă în acest sens fiind chiar prezenta unor cunoscuți cercetători din Statele Unite în paginile acestui volum.

Se poate aprecia, cu certitudine, că noua realizare confirmă importanța deosebită a opțiunii tematice — în cadrul planului Academiei de Științe Sociale și Politice — și demonstrează, încă o dată, seriozitatea și temeinicia eforturilor întreprinse cu pasiune, acribie și nu în ultimul rînd cu un înalt spirit patriotic, în serviciul adevărurilor fundamentale ale istoriei poporului român. Demersul științific este dublat permanent de noutatea, fie ea uneori numai parțială, a materialelor puse în dezbatere, de metodologia abordării unor aspecte și evenimente istorice, uneori impresionînd chiar inéditul subiectului ales. Toate acestea arată și strădania coordonatorilor de a lumina momente principale din evoluția istorică a românilor cu intercondiționările specifice epocilor respective, dar și unele „episoade" așa-zis secundare, dar fără de care imaginea întregului nu mai poate fi receptată la dimensiunea reală.

Prima parte cuprinde 10 secțiuni, fiecare însumînd un număr variabil de studii și articole de mărimi diferite. Astfel, secțiunea I — INFORMAȚII DESPRE ROMÂNI ÎN MILENIUL I, include contribuția lui Nelu Zugravu, AUTOHTONI LA DUNĂREA DE JOS ÎN ZORII EVULUI MEDIU (p. 1—10) ; cea de-a doua, IMAGINEA CELUILALT (Istoria românilor în scrieri și documente străine, românii și viziunea lor asupra istoriei universale) numără 10 materiale, dintre care subliniem, în mod deosebit, LUMEA LA ÎNCEPUT LE VEAC ÎN VIZIUNEA LUI I. G. Duca (I), p. 47—83, relevînd activitatea ziaristică a liderului liberal, din anii 1899—1913, cu precădere la „Universul" și „Viața Românească", al regretatului Eugen Bantea despre MISIUNEA BERTHELOT ȘI UNGHIURILE EI DE VEDERE ASUPRA RELAȚIILOR FRANCO-ROMÂNE (în anii primului război mondial), p. 149—163, THE AMERICAN VIEW ON ROMANIA'S EVOLUTION DURING WORLD WAR, II, p. 181—196. Tot aici, Katherine Verdery (S.U.A.) semnează studiul THE RISE OF THE DISCOURSE ABOUT ROMANIAN IDENTIFY : EARLY 1900's TO WORLD WAR II, p. 89—176, de fapt, așa cum ea însăși arată, o parte din cartea pe care o pregătește asupra „identității națiunii românе". Alături de aceștia găsim colaborările prețioase ale lui P. Barbu, V. Ciocîltan, D. Ciurea, Gr. Ploeșteanu, I. Agrigoroaiei, Lenuța și Gh. Iacob. A treia secțiune include materiale din acestea, detașîndu-se studiile ROMÂNII ȘI CONCERTUL EUROPEAN, 1815—1878 (p. 249—278) de Gh. Chivetti, RELAȚII ROMÂNO-JAPONEZE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ (1919—1939) de N. Dascălu (p. 303—331) și O INIȚIATIVĂ ROMÂNEASCĂ : ÎNCHEIEREA UNUI TRATAT DE SECURITATE COLECTIVĂ ÎNTRE STATELE SUD-EST EUROPENE (1959) de Elisabeta Petreanu (p. 353—384), reliefînd un moment important în procesul cristalizării și punerii în aplicare a concepției României socialiste privind interdependența dintre pace și securitatea regională și cea mondială. Un interes aparte prezintă și studiul inedit al lui Al. Boldur, pus la dispoziție de fiica distinsului istoric, despre RELAȚIILE LUI TUDOR VLADIMIRESCU CU ETERIA, în care apreciază actele de legămînt ale conducătorului revoluției române cu Eteria drept o „plăsmuire grosolană" cu scop politic, evidențiind obiectivele diferite ale celor două mișcări naționale. Semnează tot aici E. Denise, A. A. Rusu, G. Bădărău, Gh. Platon, V. F. Dobrinescu.

A patra secțiune, DIN ISTORIA CULTURII ROMÂNE ȘI UNIVERSALE, are un singur studiu semnat de V. Neumann referitor la REFORMA RELIGIOASĂ ȘI CRIZA DE CONȘTIINȚĂ : DE LA THEOFIL CORYDALEU LA DIMITRIE CANTEMIR (p. 385—404). Secțiunea cu 5 materiale, din care atrage atenția cel al Elenei Scipiur, FORMAREA INTELECTUALILOR ÎN SUD-ESTUL EUROPEAN ÎN SECOLUL AL XIX-LEA. MODELUL ROMÂNESC (p. 427—454), include și contribuțiile lui D. Ciurea, V. M. Rusu, și Gh. Clivetti, I. Scurtu și C. Buse. Secțiunea a VI-a cuprinde 4 studii privind AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL semnate de S. Karetchi, L. Eșanu, ROMÂNII SI CAUZA POLONIEI ÎN 1939, (p. 487—534), V. F. Dobrinescu, ACTIVITATEA EMIGRAȚIEI ROMÂNE ÎN LUMEA ANGLO-SAXONĂ (1940—1943), p. 535—548, Tr. Udrea, ROMÂNIA ȘI CEHOSLOVACIA 1934—1944 (p. 549—568) și D. Rusu, REZISTENȚA DIN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL REZISTENȚEI ANTIFASCISTE EUROPENE (p. 569—594). Secțiunea a VII-a, ROMÂNIA ÎN FAȚA MARILOR CONGRESE DE PACE ȘI ORGANISME INTERNAȚIONALE — oferă 4 studii ale lui I. Ciupercă, DINCOLO DE „FAȚADA IMPUNĂTOARE" a CONFERINȚEI DE PACE DE LA PARIS (p. 607—620), M. Iacobescu, ROMÂNIA ȘI SOCIETATEA NAȚIUNILOR (p. 621—652), M. Mușat și I. Ardeleanu, RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A MARII UNIRI DIN 1918 (p. 595—606), și Fr. Kellogg (S.U.A.) NICOLAE TITULESCU AND TRANSILVANIA (p. 653—660). Al optulea segment — RAPORTURI POLITICE ȘI ALIANȚE DINASTICE MEDIEVALE — include două contribuții ale lui Ștefan S. Gorovei și una a lui Ștefan Andreescu, relative la sec. XIV—XVI.

În penultima secțiune, ISTORIE ȘI ISTORIOGRAFIE, întîlnim semnătura lui M. Gubegeu, Alex. Andronic, Lucian Mătasă despre Gh. Brătianu la congresele internaționale de istorie (p. 711—742), I. Agrigoroaiei și I. Pătroiu, Cristian V. Cristian și Al. Zub cu două materiale, dintre care semnalăm pe cel intitulat INTEGRARE EUROPEANĂ ȘI SOLIDARITATE „BALCANICĂ" (p. 763—772).

În final, M. Timofte oferă mărturii interesante despre modul în care a fost creată capodopera enesciană „Oedip" după însemnările prețioase de arhivă ale Mariei Cantacuzino.

Partea a II-a a volumului valorifică cercetările asidue din arhive și biblioteci, dînd prioritate epocii celui de-al doilea război mondial, publicînd un important număr de izvoare străine, efort datorat lui I. Pătroiu, V. F. Dobrinescu, S. Pârvu, Stela Cheptea, I. Saizu. Tot aici, Ștefan Lemny prezintă ISTORIA ROMÂNILOR ÎN PUBLICAȚII ȘI MANUSCRISE EUROPENE DIN SEC. AL XVIII-LEA (p. 1—46).

Un rezumat în engleză al tematicii volumului, un sumar al primului volum, ca și un binevenit indice general completează această reușită editorială, pe care o așteptăm îmbogățită cu alte contribuții de același înalt nivel.

Dumitru Preda

*) **„Românii în istoria universală", vol. II, 1 + 2, Universitatea din Iași, 1987 ; XII + 818 pg. ; VIII + 290 pg.**

REVISTA STRĂINĂ

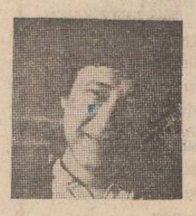

● **SCRIITORUL BARRY HANNAH S-A NĂSCUT ÎN ANUL 1941** la Clinton, Mississippi. Face parte din rîndul celor mai originale apariții din literatura americană contemporană. În contextul literaturii sudiste, critica literară îl situează alături de Mark Twain, William Faulkner și Flannery O'Connor.

Liniile principale ale scrisului său se manifestă prin neconvenționalismul limbii, printr-o tematică variată care se regăsește de obicei în lucrări satirice cu subiecte adesea șocante.

A debutat în anul 1970 cu romanul „Regele Gelscmino", pentru care a primit Premiul „William Faulkner". După cel de al doilea roman — „Paznicul de noapte" — a urmat volumul de povestiri „Corăbii aeriene", apărut în anul 1978 și reeditat de atunci de mai multe ori, ultima dată la începutul anului 1988. Povestirea „Midnight, and I'm Not Famous Yet" (E miezul nopții și eu încă nu sînt celebru), inclusă în acest volum, a devenit celebră în Statele Unite. Ea înfățișează crimpeie din odiseea tinerilor americani trimiși să lupte în Vietnam, unii dintre ei sperînd că, prin aceasta, vor ajunge celebri, cu fotografii publicate pe coperțile marilor reviste americane „Time" și „Newsweek". În cele din urmă ei ajung să fie obsedați de o boală pe care presa internațională o denumește „sindromul războiului pierdut".

● **CATEGORIC, LITERATURA COLUMBIANĂ NU MAI ESTE CUNOSCUTĂ ASTĂZI DOAR PRIN CREAȚIA LUI G. G. MARQUEZ.** Pe laureatul Premiului Nobel pentru literatură îl secondează o serie de scriitori din generația mijlocie, cunoscuți deja în țările de limbă spaniolă, dar și în alte țări în care lucrările lor au fost traduse. Între aceștia se remarcă Roberto Burgos Cantor, născut în anul 1948 în orașul-port Cartagena.

El își culege subiectele din lumea oamenilor simpli din cartierele locuite de proletari, cu puținele bucurii și multele lor griji, din dramele personale ale celor nevoiți să-și vîndă la prețuri derizorii inteligența și forța de muncă. Cele mai cunoscute dintre prozele sale sînt cele intitulate „O zi ca atîtea altele" și „Fraze de iubire".

Prima abordează cazul unui boxer de culoare care, pe parcursul pauzelor dintre reprizele unui meci de box desfășurat la Tokyo își retrăiește, pe ring, viața de la copilăria mizeră la clipele prezente. El înțelege că, deși se află la sfîrșitul carierei, aceasta nu i-a adus succesele materiale și nici bucuriile la care-se aștepta. Numai glasurile de încurajare ale compatrioților săi, solidaritatea acestora fac ca amărăciunea și durerea să-i fie mai ușoare, să-și păstreze speranța într-un succes viitor. Interesant de urmărit în această remarcabilă povestire este dialogul surd, la distanță, între relatările agenților de presă despre întîlnirile din ring ale boxerului negru și monologul interior al boxerului-povestitor, în cadrul căruia autorul dă frîu liber lirismului împletit cu limba dură a oamenilor din rîndul cărora acesta s-a ridicat.

Un alt nume care reține atenția este cel al lui Fanny Buitrag, născută în 1946. În povestirea „Renunță la meseria asta, mamă", protagonista se revoltă împotriva convențiilor sociale, hotărîndu-se să ducă o existență independentă, cu prețul însă al despărțirii de propria fiică, adeptă a altor idei.

● **POETUL AMERICAN ROBINSON JEFFERS S-A STINS DIN VIAȚĂ ÎN ANUL 1962,** lăsînd în urma sa un număr impresionant de poezii nepublicate. Cu timpul, acestea au fost publicate în diferite reviste sau în volumele : „Un Christ alpin" (1974), „Nevestele vîntului din Sud" (1974), „Secera dublă" (1977), toate îngrijite de William Everson și „Cei medii ciudate" (1981) sub redacția lui Robert Scott.

Unul dintre poemele sale cele mai reprezentative, „Home" (Casa), nu a fost — în mod ciudat și de neexplicat — publicat în nici unul din volumele amintite. El a văzut lumina tiparului în ultimul număr pe anul 1987 al revistei bilunare „American Poetry Review". „Casa" este o creație amplă, scrisă într-o perioadă foarte importantă pentru evoluția poetului. Potrivit lui Tim Hunt, editorul ei, poezia a apărut în vara anului 1926, în perioada în care Jeffers definitiva volumul „Femeile de la Capul Sur", una dintre cărțile cele mai îndelung cizelate de poet. Este o carte care, în afara prozei care îi împrumută titlul, vrea să mai conțină și șase creații lirice între care și poemul „Casa". Editorul a scos însă din volum acest poem fără a-l consulta pe autor. Interesant este și faptul că poemul nu a apărut nici în următoarele volume. Se pare că destinul lui a fost marcat pe nedrept de răceala cu care critica literară a primit volumul „Femeile de la Capul Sur", în al cărui cuprins inițial figura și „Casa", acuzîndu-l pe autor de violență. Practic, poemul este creația prin care Jeffers devine conștient de pericolul pe care îl reprezintă pregătirile pentru război, dînd expresie temerilor legate de destinul civilizației.

În volum, poemul „Casa" a apărut în culegerea în două volume „Robinson Jeffers : Poezii alese, 1920—1928", îngrijită de Melba Berry Bennet, critic literar, prieten de familie și principalul biograf al poetului.

● **ESTE CUNOSCUT FAPTUL CĂ „PE ARIPILE VÎNTULUI", CELEBRUL ROMAN AL MARGARETHEI MITCHELL,** va avea o continuare. Dar cine este autorul care cutează să-și asume responsabilitatea... reînvierii eroilor celui mai citit dintre toate romanele acestui secol ?

Se numește Alexandra Ripley, este „sudistă" și face parte dintre puținii autori americani de romane istorice care respectă adevărul istoric. Înainte de a scrie primul său roman „Charleston", apărut în anul 1981 și ajuns acum la ediția a unsprezecea, ea a studiat asiduu literatură și documente din epocă în bibliotecile din Sudul Statelor Unite. Și continuarea la „Charleston" a devenit un bestseller. Se pare că același destin urma să-l aibă și romanul „Moștenire le New Orleans" la care a lucrat pînă în momentul cînd agentul literar Robert Gottlieb a ales-o să scrie continuarea celebrului roman al Margarethei Mitchell.

Alexandra Ripley s-a născut la Charleston în Carolina de Sud, așezare care a păstrat mult din atmosfera Atlantei lui Scarlet O'Hara și Rhett Butler. Copii fiind, Alexandra își cîștiga existența îndeletnicindu-se cu vînzarea ilustratelor înfățișînd mormîntul lui Rhett Butler. După terminarea studiilor universitare s-a căsătorit cu agentul comercial Leonard Ripley de care s-a despărțit însă repede. Împreună cu cele două fetițe rezultate din această căsnicie, Alexandra s-a mutat din nou la Charleston, unde trăiește într-o fermă din secolul al XVIII-lea. A lucrat la o editură unde scria povestiri polițiste și reportaje. „N-am rupt inima tîrgului cu ele — mărturisește ea — dar acestea mi-au dat încredere în forțele proprii."

A citit de șase ori „Pe aripile vîntului" făcînd adnotări și observații, extrăgînd pasaje întregi și expresii sudiste din secolul trecut pe care Margareth Mitchell le-a cules cu răbdare și dragoste.

Romanul despre (post)destinul lui Scarlet O'Hara și Rhett Butler, la care Alexandra Ripley lucrează în prezent, va vedea lumina tiparului în cursul anului viitor.

UN POET — O LUME

Leons Briedis

● Leons Briedis (n. 1939) este poet de seamă în Letonia sovietică și un subtil cunoscător al limbii române. Concomitent cu frumoasa sa operă, Leons Briedis a tradus în limba natală numeroase opere din literatura română clasică și contemporană. Inteligent, ironic și erudit, poetul leton tinde să descopere în versurile sale generalul în simptomatic, dînd expresiei o prețiozitate modernă.

Lacul zburător *)

Alăturea de păsări și de nori,
Zburam și eu ca lacurile vechi
Și muntele mă îmbia la tihnă,
Cu brazii care mă urmau perechi.

Și-n fiecare noapte picau la adăpat,
Mulțimile de stele căzătoare
Și-n fiecare zi venea ca să se mire,
Pe lucia-mi oglindă cîrlionțatul soare.

Zăcea cuvîntul înlăuntrul meu
Și mă durea ca o deschisă rană,
Ce-a fost pricinuită pe cînd nu m-am născut
Și care veșnic doare și veșnic e dojană.

Cu piciele, călătorind cu vîntul,
Tăcînd într-o cătare visam o rugă mare,
Tot pregătindu-mă ca să aleg cuvîntul
Și să-l rostesc pentru cuvîntătoare.

*) Pe vremuri, ziceau letonii bătrîni, lacurile zburau pe cer și cădeau pe pămînt doar atunci, cînd li se ghicea numele.

Joc

Eu văd doar umbra ta din loc în loc
Și amîndoi ne tot pitim prin casă,
Ursitelor de noi nu le prea pasă,
Iar noi ne prindem în același joc
Și clipelor frumoase ținem numărătoare,
Cu cele triste iar tristețea doare,
Apoi ne pierdem iar prin trebile mărunte
Și facem într-o vreme punte,
Gustînd din mierea cea amară
Ce zace înăuntru. Și fuge timpul iar,
Făr-de habar
Și cugetul din nou mă înfioară,
Căci te voi regăsi comoară,
Așa cum te-am găsit mereu,
Ascunsă înlăuntrul meu.

⁂

Prin lume s-o împart cu florile de tei,
Lumina lunii scoasă din ochiul de fîntînă
Mi-e frică și socot că n-ar strica,
Cuvinte și nespuse în suflet să rămînă.

Să nu zmintim din negură eresul,
Torentul de lumină să mingiie ca șoapta,
Căci tot ce-i mai aproape de țel cu înțelesul,
Se poate omori fulgerător cu fapta.

Al treilea vis

Tu îmi apari în vis mereu,
Numai că visul nu-i al meu
Și în pădure dintr-un pom,
O bufniță rîde ca un om.
Nu pot s-o dau încet de-a dura
Și să-i astup pe dată gura.
Cînd vin în visul tău străin,
Mă bate luna cu senin,
Cu stele vii, chinuitoare...
Și mă trezesc și visul doare.

⁂

Așa încet, pe nesimțite
Noi anilor simțim povara
Și gîndurile potolite,
Și amintiri nerăscolite,
Cum cresc pe stinci lichenii vara
Ne tot învăluie cu seara.

Din cînd în cînd cîte-o scînteie
Sau cîte-o notă mai vivace,
În cumpănă se pun să steie,
Că sînt bărbat, că ești femeie
Și somnul viață ni se face...
Dar cade stingerea rapace...

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

SPORT

CORESPONDENȚĂ

Tudor Argintaru (Constanța). Mă anunță că a petrecut un revelion de neuitat într-unul din cele mai frumoase restaurante din Mamaia și apoi mă întreabă dacă e adevărat că Rapidul a urcat, ca să se întremeze în vederea reluării campionatului, la o stînă părăsită din munții cei mai înalți ai României. Cînd te bate-n coaste Marea Neagră în cea mai veselă noapte a înnoirilor, și iei condeiul în mînă, totul e posibil. Da, Rapidul s-a urcat între brazii ursiți să ajungă catarge, deci să împodobească luminile Constanței, și urmează, după cîte mi s-a spus, o cură de jintiță. La întoarcere, n-am nici o îndoială, mulți dintre jucători vor fi oaia cu cinci picioare, capra neagră cu opt rînduri de coarne, mari specialiști în a asculta vîntul și în bolile broaștelor țestoase.

Mitu Agentu (secret ? fiscal ? agricol ?) din Timișoara vrea să știe de ce sînt ademeniți de echipele mari jucătorii cei mai talentați ai Universității Craiova. Păi e simplu : fiindcă pe cei de la Rapid nu-i cumpără nimeni. De unde și cîntecul la modă azi în Giulești :

Și-am pus păcat pe păcat,
Nimeni nu m-a cumpărat.

Pe urmă, cred eu, la București soarele răsare mai împurpurat decît pe malul Jiului, fetele, la fel de frumoase ca-n Oltenia, dar mai multe, peștele mai plin de icre, antrenorii naționalei prezenți la toate meciurile, Gara, punct terminus, ninge toată iarna, cu fluturi de lămîiță. Și la urma urmelor problema smulgerii penelor de egretă de pe aripile Universității Craiova se face cu acordul scris al conducătorilor echipei. Acolo trebuie căutate explicațiile.

Alexandru Tiberiu (Cluj-Napoca) se bucură foarte mult că la cîrma șepcilor se află un om care știe ce vrea. Îl știu și eu, se numește Cornel Dinu, acum se află cu echipa la Sovata și le va dovedi multora că nu-i un simplu pumnal ornamental.

Ion Teodorescu Armașu (Brăila) se declară plin de cucuie și împotriva tuturor componenților echipei F.C. Progresul Brăila. „Ce-i cu ăștia, domnule, că le-ai fost cîndva președinte de onoare, iar nu vor să intre în prima divizie !? Umblă călări pe cea mai grasă situație, de vreo cîteva sezoane, dar cînd s-apropie malul, se dau la fund, albi la față și sleiți de zici că nici n-au auzit de minge." Dacă nici în vara care vine nu-i vedem, Ioane, în balta unde se bălăcesc crapii de aur, îți propun să vinzi gălățenilor sirena de vapor cu care saluți intrarea lor în stadion.

Un bun prieten al meu, și el tot brăilean, și plin altcîndva de dorința necontrolată de a trăi întîmplări fericite, m-a anunțat că și-a azvîrlit trîmbița în fluviu, îmbrăcînd tristețea adîncă a celor lipsiți de vicii și dedați tăcerilor amanunțite. Își dă aere, acum, cît e iarnă. Dar în martie, chiar de i-o cădea un drob de sare pe picior, o să-l văd iarăși în tribunele stadionului de lîngă Monument. Ehe, vă cunosc eu bine (că doar ne ținem de mînă !?) pe ăștia care azvîrliți semințe de mac în paharul de vin pe care-i întindeți lui Dumnezeu ca să uite jurămintele încălcate. În septembrie, cînd Rapidul încasa prima bătaie pe teren propriu, am zis : s-ajung să mănînc numai buze de găină, oase de meduză, coate de scrumbie și genunchi de barză dacă mai calc prin Giulești. Și ce-am realizat ? La prima victorie a vișiniilor am încins un chef atît de neaoș românesc încît am ajuns să vorbesc cu familia prin tălmaci. Asta-i cu noi, avem minia scurtă. Salutări.

Fănuș Neagu

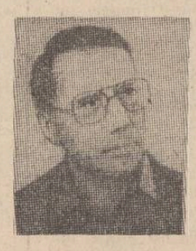

● **NUVELA DE AMPLĂ RESPIRAȚIE „CERCURI" A SCRIITORULUI EGON ADERHOLD DIN R.D. GERMANĂ,** recent apărut la Greifenverlag din Rudolstadt, înfățișează o viață care se deschide în fața cititorului asemeni cercurilor unui copac (de unde și titlul). Nuvela lui Egon Aderhold este o recapitulare sensibilă a unei vieți trăite, dar și o scrutare a viitorului la anii cînd cercurile (fiecare însemnînd un deceniu) nu mai pot fi numărate pe degetele unei singure mîini.

„Cercuri" este mărturisirea tristă și întristătoare a eroului — Martin pe nume — bărbat la șaizeci de ani, după două căsnicii eșuate, fără copii, însingurat. Evoluția personajelor principale, tatăl și fiul neliglitim, dar și a celorlalte personaje, permite lui Aderhold să abordeze sub aspect etic problematica complexă a contradicțiilor dintre generații.

Într-o altă ordine de idei autorul abordează și o altă temă, din ce în ce mai prezentă în literatură, dar și în cinematografie (exemplu filmul „Dreptul de a muri", cu Raquel Welch în rolul titular) anume : cine și cînd poate (dacă poate !) hotărî asupra duratei vieții cuiva. Fără sentimentalisme, fără regrete și reminiscențe retardate, Egon Aderhold își ia elementele dintr-o realitate pe care o cunoaște foarte bine, pe care o diferențiază cu exactitate.

„Cercuri" este o carte al cărei autor vorbește cu curaj despre lucruri și procese nu totdeauna plăcute, despre tinerețe, despre îmbătrînire, despre prefacerile în și prin dragoste, despre problematica complexă a virstnicilor, care alcătuiesc astăzi o lume...

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
3
(1 393)
Simbătă
21 ianuarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OMAGIUL ȚĂRII CONDUCĂTORULUI IUBIT

Cu alese gînduri, înalte sentimente

Aniversarea zilei de nastere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și a indelungatei activități revoluționare se cuprinde, de fiecare dată, de un sentiment al timpului care nu numai că aduce în memoria proaspătă a actualității evenimente de o deosebită importanță și semnificație, ci le și confirmă în justețea lor istorică. Prin aceasta, un moment viu, sărbătoresc, intrat demult în rezonanța inimii și conștiinței intregii țări, se transformă într-un act de istorie și reverberează în planul ideilor și idealurilor istoriei. O biografie de excepție, eroică, vastă și întinsă pe mari durate ale istoriei noastre moderne și contemporane, cum este biografia de luptă și muncă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, se ridică la fapt de simbol și concentrează în esența ei însăși dinamica destinului național. Noua identitate a patriei are rădăcini vii și puternice care, printr-o viață și o luptă de un pilduitor eroism, duc departe spre alte momente ale ei esențiale și le leagă strins între ele, tot astfel cum se leagă și gîndurile și sentimentele cele mai înalte pentru a-și cinsti și omagia pe cel mai iubit fiu al său.

A devenit o datină aceasta, o datină de ianuarie prin care, în vecinătatea zilei Unirii, sărbătoare scumpă inimii și cugetelor noastre, aniversăm cu alese dovezi de profundă stimă și prețuire ziua de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Numele său este numele epocii pe care o trăim. Opera, marea sa operă este țara în inconfundabila ei infățișare de azi, o ctitorie fără precedent și sub toate laturile existenței sale. În toate dimensiunile ei și la puterea înaltă a tuturor vocațiilor afirmate în economie, industrie și agricultură, în știință, învățămînt și cultură, în dezvoltarea optimă și pe baze sigure a intregului potențial creator. Sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, țara s-a descoperit pe sine, a trăit și trăiește un sentiment al permanentei înfloriri. Proiecte inimaginabile odinioară au prins viață în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, eveniment inaugural pentru ample orizonturi ale construcției socialiste și, totodată, punct de maximă referință pentru tot ceea ce am înfăptuit și vom înfăptui.

Văzut prin prisma tezei construirii **socialismului cu poporul și pentru popor**, teză elaborată de secretarul general al partidului, Congresul al IX-lea este în chip fundamental cartea de căpătîi a noii biografii a țării, după cum structural el ține de gîndirea politică vie și novatoare a marii personalități a tovarășului Nicolae Ceaușescu. De atunci vin spre noi

Luceafărul

Continuare în pag. a 5-a

MAREA OPERĂ

Există o descătușare în înțelesul propriu al termenului, un moment suprem al eliberării sociale și naționale, al înlăturării oprimării politice, un moment cu adevărat istoric, în care forțele, nu ale unui om, nu ale unui grup de oameni, forțele gigantice ale unui întreg popor sînt desferecate și, ca atinse de sufluI unei primăveri cosmice, sînt lăsate să rodească plenar.

Dar aceasta nu e totul. Acest moment, atît de mult rîvnit, cu patimă visat, îndelung pregătit, pentru care atîția înaintași s-au jertfit știind că nu-l vor ajunge, dar îl doreau cu ardoare pentru urmașii lor, acest moment nu e sfîrșitul unei lupte, ci începutul unei lupte noi, în multe privințe mai complexă, mai grea, mai temerară decît etapele anterioare.

Augustul de foc, de acum peste patru decenii, deschidea era tumultuoasă a marilor prefaceri ce aveau să transforme viitorul visat în prezent palpabil. Abia acum, privind în urmă, putem reconstitui cîte erau de făcut. Și cîte s-au făcut. Epopeea eliberării nu putuse șterge moștenirea grea, apăsătoare, sufocantă, a secolelor de impilare.

A trebuit să vină un alt moment istoric, ade-

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

Fireasca demnitate

A gîndi în limba ta, a cunoaște și a retrăi adevărurile istoriei tale, a simți în tot ce este și în tot ce devine, patria ca pe o inimă care bate clar, cu speranță și cu încredere în viitor. Lucruri atît de firești ce par un dat dintotdeauna al ființei, dar la care nu se ajunge decît în urma unei revoluții în conștiință și în toate resorturile vieții sociale, a unei limpeziri totale care așează în matca adevărului gîndurile și idealurile unei națiuni. Pentru noi, această revoluție în conștiință s-a numit, se numește și se va numi Congresul al IX-lea al partidului. Starea de libertate, de demnitate națională s-a numit, se numește și se va numi climatul Epocii Nicolae Ceaușescu.

A gîndi așa cum ne e firea, a înfăptui așa cum simțim că e cel mai bine, a trăi românește într-o lume atît de diversă în care, însă, amprenta specificului național e singura în stare să ofere garanția dezvoltării organice, a duratei, înseamnă a-ți cuceri și a-ți asuma dreptul la viitor. Nu pornind de la zero, nu prăbușind în uitare tot ce a însemnat tradiție, valoare, rădăcină, pentru că asta nu ar fi altceva decît o încercare vană de a construi castele în nisip.

Ci, dimpotrivă, a te sprijini în permanență pe solul viu al inteligenței și iubirii de țară ale neamului tău, deschizîndu-te către lume bogat și puternic prin învățăturile unei istorii trăite cu dăruire, cu spirit de sacrificiu.

Se cuvine să ne privim cu adînc respect, cu mîndrie și sentiment al datoriei, zestrea de gînd.

De la Eminescu, expresia totală a limbii și simțirii românești a cărui operă întreagă se va așeza curînd, lumină din lumina ochilor poporului său, la Iorga, Pârvan, Creangă, Caragiale, Rebreanu, Arghezi, Blaga, cărțile noastre de căpătîi respirînd libere în biblioteci. Și pînă la cărțile autorilor de astăzi, continuînd, iscînd „frumuseți și prețuri noi" într-o cultură viguroasă care este, alături de construcția materială, de înflorirea fără seamăn a țării în toa-

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 5-a

Istorie unică

Felul de a scrie istoria unui popor caracterizează o epocă și oamenii ei. Istoria poporului român a fost scrisă mai întîi de străini. A venit apoi vremea cînd ea a fost scrisă de oamenii locului cu conștiința că abia atunci ea începe și că abia atunci viața unui popor este scoasă la lumina adevărului. Această alternanță caracterizează de-a lungul vremii chipurile în care a fost gîndită și pusă pe hîrtie seria de fapte care constituie istoria românilor. Nu este nici un secret pentru nimeni că afirmarea punctului de vedere românesc în cronistica românilor înseamnă lupta cu „bazna". Îndepărtarea neadevărurilor a fost una din preocupările de căpătîi ale lui Miron Costin sau Dimitrie Cantemir, iar după aceștia a istoricilor Școlii Ardelene, care l-a avut de model pe savantul autor al istoriei ieroglifice.

Istoria românilor s-a născut ca Atena înarmată, ea fiind dintru început polemică. Altfel zis acești istorici pentru a arăta istoria adevărată a românilor trebuiau să înlăture psudoistoria asternută mai înainte de alții.

Lupta cu „bazna" nu s-a oprit la Școala Ardeleană, ci a fost dusă mai departe. Scriitorii revoluției de la 1848 au fost și istorici tocmai din nevoia de a impune o altă viziune asupra trecutului. Ion Heliade Rădulescu atrăgea atenția că au fost doi 1821, doi 1848, fel de a zice că istoria se putea scrie și se scria din puncte de vedere net diferite. Un sens polemic vom găsi și în scrisul lui Nicolae Bălcescu interesat de a realiza o istorie a românilor în marele moment istoric al Unirii țărilor românești sub Mihai Viteazul, ca și în cel al lui Dimitrie Bolintineanu, foarte interesant ca viziune istorică. La un alt nivel și cu o instrumentație științifică excepțională, Hașdeu va da marea sa bătălie cu bazna Rösler și Cihac, iar Eminescu se va angaja într-o polemică de lungă durată pe teme de istorie națională cu ziariștii care confecționau istoria după interese de partidă. Alcătuirea în timp a istoriei românilor a fost un proces complex, care, el în sine, merită o istorie.

După război istoria românilor a fost redusă, după unele șabloane, la cîteva teze și direcții, renunțîndu-se la profilul ei specific. Istoriei românilor i se răpea perspectiva proprie, sublinierea gestului istoric creator, insistîndu-se mai ales asupra exploatării maselor. Ea trebuia să

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

ODĂ ANIVERSARĂ

La noi e pace zilnic pentru pace
și pentru-o nouă ordine în lume
virtutea cea mai mare e a face
și-a spune lucrurilor toate pe-al lor nume

istoria nu poate fi-nșelată
și nici împinsă iarăși în războaie
mai mult decît a fost aici vreodată
s-a înălțat cu Ceaușescu Nicolae

aniversăm un om care-a venit
la început de veac în lume
Și toată vrerea lui de om iubit
și-a scris-o ca istorie sub nume

glas al mulțimii neînfricat și clar
ca purpura tribunilor romani
întru speranță veșnică și har
și adevăr al miilor de ani

oriunde este bine cunoscut
oriunde e-nțeles cum se cuvine
i se-adresează sincer un salut
și se întinde-o mînă către sine

e-o mare cinste să-i poți înțelege
lupta fantastică ce-o poartă pentru viață
pentru dreptate socială pentru lege
toată istoria fiind mereu de față

Ion Nicolescu

Timp al memoriei

Timpul memoriei istorice comunică și lucrează în noi prin galeria marilor eroi, a marilor bărbați de stat și de neam. Ceva ne spune că ei sînt mereu undeva în preajma noastră și că ne însoțesc în datele și ideile fundamentale ale existenței naționale, tot astfel cum ne însoțim privirea de cer. Lîngă ideea de unire așezăm numaidecît chipul și numele lui Cuza, dar este cert că el, domnitorul unirii de la 1859, vine simbolic de mai departe și ține sub formă de tricolor flacăra unionistă de la 1848 și de mai demult, înconjurîndu-se de chipuri și gînduri luminate care țin bolta întreagă a lumii spiritului românesc. Printr-o cîmpie a libertății vine mereu ideea unirii și fapta aceștia trece în cîmpiile inimii și cugetului tuturor generațiilor. Tot astfel cum, mai tîrziu, inima românească a fost să fie o mare și entuziastă adunare numită Alba Iulia.

Aceste trei silabe ca trei scînteieri de foc ale cuvîntului unire și rostirea lor sub tricolor în cele trei mari părți de țară fac suma simbolică a istoriei și aduc o tulburătoare imagine a ideii de libertate și dreptate națională. Pentru că unirea este matca, ea a fost și este temelia pe care s-a putut și se poate clădi, ea este și rămîne moștenirea noastră sacră pentru viitor. Trei silabe ca trei scînteieri de foc au luminat și luminează chipul și starea limbii române, a-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

O tinerețe exemplară

Dintre multele concepte cu care secretarul general al Partidului și Președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a îmbogățit teoria și practica revoluționară, m-aș opri cu precădere asupra celui referitor la tinerețe, căruia îi rezervă o misiune specială în făuirea multimilenară a poporului. De altfel, prin însăși viața și lupta sa în anii tinereții, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat un viu exemplu în acest sens, încă din cei mai fragezi ani, implicîndu-se în mișcarea revoluționară condusă de partidul comuniștilor. Consecvent acestei concepții, secretarul general al partidului conferă tinerei generații misiunea ce i se cuvine și în documentul programatic prezentat în fața partidului, a poporului, a istoriei înseși la forumul democratic de la sfîrșitul lui noiembrie 1988. Omul nou pentru formarea căruia pledează cu atîta ardoare e înainte de toate omul tînăr. Multe forme ale activității politico-educative îi au în vedere pe tineri, lată una care înmănunchează cele mai multe acțiuni ideologice și politico-educative – Festivalul național „Cîntarea României".

În întreagă această activitate – sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu – un rol important revine Festivalului național „Cîntarea României" care s-a transformat într-o puternică mișcare de creație științifică, tehnică, culturală, artistică de masă, a făcut ca zeci și sute de mii de tineri de la orașe și sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală. Un tineret mai cult, mai bine pregătit științific, mai capabil de creație în toate domeniile e tot ce-și poate dori o societate ca a noastră aflată în plină revoluționare prin construcția unui nou stadiu al socialismului, prin trecerea la construcția societății comuniste. Direcțiile principale ale dezvoltării economico-sociale azi și, în perspectivă, pînă în anul 2000, sînt concepte pe care secretarul general al partidului, ctitorul României moderne contemporane le-a formulat mai ales pentru cei tineri, pentru viitorul lor și al națiunii române. De altfel, toate programele prioritare pe care le are în vedere clarvăzătorul conducător al partidului nostru sînt pentru tînăra generație un bun prilej de afirmare a energiilor sale creatoare.

„Trebuie să facem totul – precizează în Expunerea sa tovarășul Nicolae Ceaușescu – ca popoarele să intre în mileniul al treilea cu o perspectivă mai bună, în vederea lichidării depline a armelor nucleare, a dezarmării, în lichidarea subdezvoltării și realizarea unei noi ordini economice, în stabilirea unor relații economice, în stabilirea unor relații de colaborare, de deplină egalitate între toate națiunile lumii."

Care sînt aceste perspective pentru națiunea noastră, pentru tînăra sa generație ?

„De la înălțimile la care am ajuns privim cu deplină încredere înainte, piscurile luminoase care sînt tot mai aproape și la care poporul nostru va ajunge prin munca și activitatea sa revoluționară, în deplină unitate, sub conducerea centrului vital al intregii națiuni, Partidul Comunist Român !", conchide secretarul general al partidului.

Tinerețea, în asemenea condiții, avînd în vedere și modelele pe care le are de urmat, nu poate fi decît exemplară !

Niculae Stoian

Ctitor la Donaris

Ora de tinără amiază căreia i se încredințează și aceste gînduri păstrează în cîmpul ei alb înscrisul policrom al unor vestiri deosebite. Între metaforă și spațiile de nea și griu proaspăt ale țării, statura demna a umpului romanesc așază noi momente de efort și împlinire, noi ctitorii fără seaman, suflețul însuși al istoriei căreia îi sîntem, cu neîntrerupere, martori, constructori și cronicari.

Însuflețiți și înnobilați de puterea nouă a acestui ev romînesc, a cărui cuîmnare în an va fi marcata de Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Roman, traim, încă o dată momentul de fireasca opțiune cînd, peste arcada timpului, se așează în statornicie și adevăr, în limpede certitudine trăita de surîarea plaiurilor, efigia iulie 1965. Pe scara cutezatoare a destinului său milenar, poporul nostru păstrează asemenea înscris temei izvoritor de energii noi. Podium de afirmare a resurselor creatoare ale națiunii, sub însemnul clar al revoluției, al iubirii de om, al încrederii în prevestitul **Mare viitor**, al Bălcescului sau al mereu tînărului Luceafăr. Treaptă eroică, adînc înriuritoare asupra evoluției ulterioare a societății românești.

Ctitorie a abnegației și dăruirii, — născută din nevoia de progres, de afirmare a istoriei naționale, din rădăcinile luptei pentru o lume mereu mai bună a clasei muncitoare, a țărănimii și intelectualității, împlinire a unui viu consens social și spiritual, fiecare nouă împlinire de cuget și faptă, a fiecărui an de istorie apropiată nouă, a însemnat și înseamnă deopotrivă o lucidă deschidere de orizonturi.

Gîndul care ne poartă, acum, în ianuarie 1989, spre întruchiparea în faptă a visului țării, către aspirațiile noastre trecute în aievea și certitudine, este gîndul real al încrederii, sentiment real de răspundere patriotică pentru tot ce își are izvorul în programul economic și spiritual la care am aderat noi toți — națiunea română. Din ampla îngemănare a rodniciei orelor, gîndită de recentul Forum al democrației socialiste. Rodnicie care desenează cu lumină mereu tînără efigia, realitatea unei țări unite și puternice, efigia — înscrisă în marea galerie a eroilor neamului — a celui investit cu marile răspunderi ale prezentului și viitorului acestei națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul — împreună cu oamenii, pentru oameni, împreună cu poporul pentru popor — al unei Românii tot mai puternice — prin idealul și fapta sa — demne, suverane, care întîmpină mileniul al III-lea sub raza certitudinii.

Scrutăm cu emoție drumul străbătut, avînd întipărită în ființa noastră altitudinea nouă, cutezătoare, exemplara dăruire a ctitorului pentru destinele poporului, pentru fericirea și independența poporului român.

Ridicînd în timp una dintre cele mai fertile epoci de creație materială și spirituală, de înflorire a personalității omului și de edificare a unei noi demnități a acestui popor, epoca pe care o trăim reprezintă împlinirea de seamă, cea mai frumoasă împlinire pe care au cunoscut-o lupta și aspirațiile ce au reunit în

Mihai Negulescu

Continuare în pag. a 5-a

IN ACEST NUMĂR:
ÎNSEMNELE UNEI EPOCI DE MĂREAȚĂ ISTORIE
MARELE EROU AL PĂCII

Biblioteca județeană

ÎNTOARCEREA LA IZVOARE

● Literatura română postbelică a cunoscut un mers ascendent mai ales în anii '60 după Congresul al IX-lea al Partidului. Acest eveniment a adus în întreaga țară un suflu nou, o părăsire a vechiului spirit uniformizant, care cel puțin pentru literatură s-a tradus în viață prin apariția unor scrieri care au refuzat rețetele afirmînd scriitori atrași de teme noi tratate într-un spirit nou. Dacă pînă atunci varietatea stilistică era inexistentă, iar tematica unilaterală era preponderentă, s-a văzut că în cadrele trasate de importantul eveniment politic poate să apară o literatură interesată în egală măsură de autenticele realități și probleme ale țării, ca și de tradițiile proprii ale literaturii române. O nouă generație de scriitori s-a afirmat în paginile revistelor, în cărțile tipărite, pe scena teatrelor. Spiritul Congresului al IX-lea, spirit care a însemnat mai ales afirmarea unei căi independente de dezvoltare socială și progres în cadrele generale ale socialismului, după cum și afirmarea identității proprii și-a avut urmările sale pline de efect pentru literatură.

Literatura de după 1965 a însemnat și o reluare a legăturilor cu mai vechile linii de dezvoltare ale literaturii române, o redescoperire a valorilor și scriitorilor ei mari. De aici, o altă orientare în poezie și proză, în critică literară și în teatru. Perioada a coincis deci cu o întoarcere la izvoarele proprii și a fost ilustrată printr-o activitate editorială bogată în care și-au făcut loc scriitorii care se impunea a fi restituiți în hainele cele mai potrivite publicului larg. Au fost reeditați poeți mari, dar uitați, prozatori priviți cu neîncredere pînă atunci, critici și istorici literari valorificați parțial, istorici și istorici ai culturii care nu-și găsiseră vadul editorial pînă atunci. Dacă ar fi să amintim aici numai ediția de Opere Eminescu ajunsă aproape la capăt de drum, ediția de opere Slavici, care o dublează pe prima, ca și editarea Istoriei literaturii de la origini pînă în prezent de G. Călinescu, după cum și scrierile lui V. Pârvan sau ale lui N. Iorga, am ajunge la înțelegerea spiritului pe care l-a adus Congresul al IX-lea în viața literaturii române. O mare varietate stilistică, o mai mare bogăție de idei, o reală năzuință de a restitui ceea ce este valoros în moștenirea proprie caracterizează astăzi cultura și literatura română.

Panteon al gîndirii

„Antologie de filosofie românească" în alcătuirea și pe concepția lui Mircea Măciu, se află la al șaselea volum, adică pe cale de a se împlini. Ca orice întreprindere atît de vastă, ea comportă, desigur, și riscuri. În primul rînd, de a nu fi putut cuprinde toate valorile. Apoi acela de a nu fi extins pe orizontală gama întinsă de tendințe, idei, curente, etc, întrucît aceiași autori s-au pronunțat în mai multe domenii. Lipsește (probabil că urmează) pedagogia (cu varianta sa modernă, pedagogia socială) atît de valoroasă în viața noastră culturală. Bănuim că li s-au rezervat, cel puțin cîte un volum, psihologiei și sociologiei, din care nu vor lipsi G. Gusti, Spiru Haret, N. Mărgineanu, Paul Popescu-Neveanu etc.

Dar, cum se știe, o antologie nu va putea fi niciodată mulțumitoare pentru toată lumea, mai cu seamă că, în cazul celei de față, i se impun, în primul rînd, calitățile și nu defectele inerente. Cuprinzînd aproape patru sute de ani de filosofie românească, are unitate prin faptul de a fi lapidară și concentrată, este monumentală, atît datorită asamblării, cît și a liniei valorice. Adaugă o nouă strălucire minunatei colecții B.P.T., situîndu-se și în sistemul de cerințe al acesteia, fiind evidentă intenția autorului de a suscita, prin fragmentele alese, interesul și de a pune în valoare funcțiile ei atît de necesare în viața individuală și socială, filosofia fiind parte din năzuințele proprii firii umane. Tot ca o observație de ansamblu, remarcăm și calitatea de a oglindi gîndirea filosofică specific românească. A unui popor care, chiar dacă n-a fost în posibilitatea de a avea și un clasicism antic (știm de ce), a avut folclorul și mitologia ; scenariile mitico-rituale ale lupului, obiceiurile agrare, cultul lui Zamolxe etc. (cercetate de Mircea Eliade și alții). Am remarca și o trăsătură specifică. Din cîte se poate observa, filosofia românească, chiar de la începuturile sale, a avut rădăcinile mai degrabă în științe și arte decît în teologie, spre deosebire de cea a altor popoare : Nicolae Olachus, N. Milescu-Spătarul, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Neagoe Basarab etc. fiind orientați mai mult spre politică, diplomatică, etică, istorie, geografie etc., ca să nu mai vorbim de reprezentanții Școlii Ardelene, care descindeau, aproape toți, din științe particulare, mulți dintre ei chiar din cele pozitive.

Poate nu întîmplător s-au dezvoltat la noi mai întîi etica, filosofia socială și ontologia. Ni se pare firesc pentru un popor care și-a căutat secole de-a rîndul dovezile originii, și-a înnodat și reînnodat etapele, trecut fiind prin vicisitudinile atît de cumplite ale istoriei sale.

Este fără îndoială că scopul suprem care a dus la dezvoltarea acestei științe a fost, în primul rînd, lupta pentru menținerea și dezvoltarea ființei naționale (la 1785 se înființează Societatea filosoficească a neamului românesc în Mare Principatu Ardealului, cu propunerea de a edita și revista Vestiri filosoficești și moralicești). Și nu numai atît. Însăși cugetarea ca atare, începînd de la cultul agrar, a fost postulată pe specificul național : acela de cultivatori ai pămîntului. C. Rădulescu-Motru, în fundamentarea personalismului său, stabilește modelul de personalitate pornind de la ideea că aceasta este o structură cu rădăcini adînci și că ea nu se produce decît acolo unde „între pămînt și om s-a înfăptuit o legătură strînsă ; pămîntul impunînd munca, iar omul venind înaintea muncii cu aptitudini. Din rînduiala statornică a aptitudinilor iese personalitatea". Același factor natural („forța naturii"), prelungită în personalitate, este și cauza energiei umane. Dar nu incorporată în indivizi, ci în popoare, în națiuni. Energia stimulează aptitudinile devenind cultură. O cale diferită va apuca Mihai Eminescu în cercetarea sa, dar îl va duce în același loc. Numai că factorul cultură este precizat prin cel de „moravuri" : „moravurile fără legi pot totul. Legile fără moravuri — nimic". Și să mai amintim că Eminescu este primul care ridică o problemă atît de actuală pentru sociologia culturii contemporane : impactul, cu consecințe negative, dintre civilizație și cultură, ca urmare a dezvoltării lor inegale. Teza specificului național o întîlnim la mulți cugetători, dar capătă cele mai profunde nuanțări la C. Noica. Ridicîndu-și problema realității și a naturii umane, el ajunge la concepția că demersul filosofic nu trebuie să ne situeze nici dincoace, nici dincolo de natură, ci „să sporească natura în sinul naturii".

Preocupată, cum am arătat, să caute origini, obîrșii, matrice, arhe-uri, etc. din motivele amintite, filosofia românească și-a ridicat în primul rînd probleme ontologice și în mod analog, pe cele gnoseologice. Astfel, nu întîmplător, în efortul său de fierbinte patriotism întru așezarea termenilor în limba noastră, Samuel Micu Clain începe cu baza ontologiei : „ens" (a exista) derivat în cel de „ins", în sens de ființă prezentă, activă.

Desigur că dacă filosofia românească n-a descins din rădăcinile teologiei, ea s-a orientat în mare viteză către știință, chiar dacă s-a manifestat ca metafizică. În acest sens este exemplar Titu Maiorescu, a cărei gîndire de liber-cugetător, considerată eronat de mulți că ar fi de sorginte hegeliană (Mircea Măciu restabilește adevărul, amintind de influențele reale ale lui Herbart și Feuerbach) a instaurat ideea, atît de încetățenită azi, de Dumnezeu — creație a omului : „nu Dumnezeu a creat pe om, ci invers. Spune-mi Dumnezeul tău și-ți voi spune cine ești". (Eininges Philosophische, pg. 86).

Problematica timpului și spațiului, abordată cu o surprinzătoare rigoare logică de D. Cantemir : „nici timpul nu naște mișcarea, și nici mișcarea timp. Anotimpurile nu sînt timp, ci fenomene care se petrec în timp după cum vîrstele omului nu sînt timp, ci succesiuni care se petrec în timp", o vom reîntîlni după 300 de ani, reluată de raționalistul P.P. Negulescu. E drept, cu alt scop. Fizica, chimia, matematica operează cu noțiunile de spațiu — timp, dispensîndu-se de esența lor filosofică. Pînă într-o zi cînd s-a observat că unele particule au masa veritabilă în raport cu iuțeala cu care străbat spațiul. Fenomenul a produs încurcătură. „Înapoi la baza ontologică a materiei", subiect strict filosofic ! Tot noțiunea de timp o explică și pe cea de destin în concepția lui Rădulescu Motru, ca să nu mai vorbim că V. Conta o explică prin ondulație și necesitate („fatalism"). Pe cînd la Ion Petrovici timpul nici nu este infinit, întrucît — susține filosoful — „ar fi absurd ca infinitului să i se adauge ceva, chiar zilele vieții noastre, atîta vreme cît știm că unui infinit oricît i-am adăuga ceva, oricît i-am scădea el rămîne intangibil. Adunarea și scăderea presupun totdeauna cantități limitate".

Filosofia românească este o contribuție reală la patrimoniul universal, fie prin punctarea, anticiparea unor idei care vor izbucni tîrziu, dovedindu-se folositoare în rezolvarea feluritelor „crize de înțelegere" ivite în prezent, fie prin participare promptă, cu piese funcționale, în elucidarea sau completarea diferitelor altor sisteme. Astfel, I. Petrovici găsește că, în cadrul logicii, între idee și sfera ei se stabilește un raport invers proporțional, teză pe care o recuperează E. Goblot zece ani mai tîrziu ! Ca să nu mai vorbim că D. Cantemir a fost o revelație pentru întregul Occident. Vasile Conta, pentru a dovedi că realitatea este diferită de conștiință, exterioară ei, arată că în drumul spre ea, conștiința simte o rezistență învinsă de voință. Dovadă clară că realitatea este exterioară. Și dincolo de ea. Argumentul este folosit cu succes de W. Dilthey în articularea filosofiei voluntariste. Teza lui C. Rădulescu Motru referitoare la destin : „A trăi în destin înseamnă a te ridica pe deasupra naturii. Dar timpul îl fixează pe om în mijlocul naturii, nu deasupra. Omul nu-și merită timpul dar destinul, da !" este citată cu mare admirație și utilizată chiar de celebrul H. Bergson, filosof al „duratei". Ștefan Zeletin, puternic influențat de marxism, ridică filosofiei o problemă care și astăzi este nerezolvată. Cercetînd modul în care viața sufletească este guvernată de legile dialecticii, precum : „simțirea este teza ; inteligența — antiteza ; voința face încheierea ca sinteză", împinge raționamentul mai departe întrebînd : „care este sinteza dintre iubire și ură ?"

T. Vianu, L. Rusu, P. Andrei, M. Ralea, reprezentați la capitolul filosofia culturii, cu toții mari raționaliști indiferent că abordează cultura prin raportul om — natură (o realizare a naturii în om, sau ca o opoziție om-natură, sau, pur și simplu, ca o întregire a naturii cu ajutorul culturii — T. Vianu) ; sau explicat prin factorul etnic (M. Ralea) ; sau prin găsirea unei forme adecvate a Eu-lui (Liviu Rusu) ; sau prin factorul cognitiv (Petre Andrei) ; sau prin cel al valorii (M. Dragomirescu)... cu toții fundamentează gîndirea artistică demonstrînd că sufletul unei națiuni pulsează cu forță în artă, că aspirațiile și echilibrul membrilor societății sînt împlinite prin artă. Iar Kogălniceanu, Bălcescu, V. Pârvan, D. Onciul, A.D. Xenopol, N. Iorga, etc. demonstrează riguros care sînt căile filosofice pe care s-a instituit entitatea națională.

Sînt prezenți și filosofii contemporani. Vasile Tonoiu, într-un susținut dialog cu filosofia contemporană universală, caută noi orizonturi de deschidere (idoneism), abandonînd prezența tatonării în folosul unei filosofii a angajării. Mircea Flonta, epistemolog, urmărește obținerea obiectivității adevărurilor izolîndu-le de subiectivitate pînă la impersonalitate. Gheorghe Vlăduțescu, cercetător de necontestat prestigiu, reia demersul cartezian al postulării lui „a fi" prin „a gîndi" din dublă perspectivă.

Mircea Malița, cunoscut prin frumusețea demonstrațiilor sale, schițează granițele unui nou conținut al gîndirii, praxeologie, domeniu în care, „esența" umană se mută în acțiune. Intelectul păstrîndu-și baza ontologică în ființă prin tranzitivitatea acțiunii, își mută prerogativele „esenței" în lucrul bine făcut. Prestigiosul logician Gheorghe Enescu adîncește fundamentele logice ale gîndirii, cercetînd meta teoria. Dumitru Ghișe, ilustru dialectician, continuă, în linia marxistă cercetarea raporturilor dintre știință și filosofie, pe care o întreprinsese cu un deceniu în urmă și P.P. Negulescu din perspectivă strict raționalistă.

Încheiem cu Lucian Blaga și Mircea Eliade, filosofi care au atins zenitul cugetării, situîndu-se și cel mai aproape de principiul suprem al lucrurilor ; dar rămînînd, printr-o neobosnuită voință intelectuală, tot timpul cu privirea ațintită în orizontul conștiinței treze.

Antologia de filosofie românească, de Mircea Măciu, în afară de faptul că schițează cu linii ferme un panteon al geniului filosofic românesc, se instituie și ca o merituoasă lucrare de referință.

Constant Călinescu

Valori nepieritoare

Istoria poporului român înfățișează cercetătorului obiectiv un efort necontenit pentru propășire, întemeiat pe cîteva coordonate fundamentale : lupta pentru dăinuire, continuitate, apărarea ființei naționale și independenței de stat, înfăptuirea unității naționale — condiții firești, esențiale, ale dezvoltării libere și plenare a oricărei comunități umane.

În România socialistă știința istorică beneficiază în prezent de un cadru teoretic și practic favorabil, emulativ, generat de ampla deschidere ideologică ce a urmat Congresului al IX-lea al P.C.R., de aprecierile de substanță și indicațiile fertile date de opera de înaltă valoare a președintelui Nicolae Ceaușescu, ceea ce permite o abordare directă și fructuoasă a obiectivelor ce i-au fost trasate. Importanța acordată de partidul nostru studierii fenomenului istoric rezultă din faptul că Programul Partidului Comunist Român — carta fundamentală a națiunii noastre socialiste — se deschide cu o remarcabilă sinteză, model de analiză științifică a trecutului patriei. Documentele de partid oferă, astfel, o temelie ideologică și metodologică cercetării istoriei, a cărei sarcină fundamentală este înfățișarea și interpretarea evenimentelor și proceselor istorice în lumina materialismului dialectic și istoric, a respectării adevărului și realității obiective. Caracterul creator, revoluționar, opus dogmatismului trebuie să definească munca cercetătorului. A scrie istorie nu înseamnă numai a face o amplă expunere a faptelor din trecut, ci în primul rînd a descifra și explica sensurile lor majore, semnificațiile lor profunde, a afirma un punct de vedere științific. Rezultatele acestei munci sînt chemate să argumenteze istoric, să potențeze politica actuală. Istoria s-a dovedit și se dovedește a fi și azi o forță politică în stare să indice drumul parcurs, stadiul atins în dezvoltare, să catalizeze energiile și să le îndrume spre realizarea dreptelor idealuri, a viitorului.

Istoria e chemată așadar să sprijine prin concluziile sale perfecționarea organizării societății de azi, relațiile dintre state și națiuni, conlucrarea pașnică dintre toate statele și națiunile lumii. Cartea de istorie, cercetările istorice au, totodată, un rol de primă importanță în educarea oamenilor muncii, îndeosebi a tineretului, în spiritul cunoașterii, respectării, prețuirii și folosirii valorilor autentice ale trecutului de luptă al poporului român.

„Evocînd faptele înaintașilor noștri — arată președintele Nicolae Ceaușescu — **cunoscînd curajul cu care au înfruntat vicisitudinile timpurilor pentru a-și apăra pămîntul, libertatea și independența, noi îndeplinim o operă de educație națională și mobilizăm conștiințele în luptă pentru ridicarea, în condițiile actuale, la un nivel mereu mai înalt, a glorioaselor tradiții ale trecutului".**

Sintetizînd în spiritul critic, creator, al socialismului științific, fenomenele și evenimentele ce au pregătit procesul edificării României moderne și contemporane, președintele Nicolae Ceaușescu pune în lumină adevăratele lor dimensiuni și semnificații, contribuția forțelor participante și, în acest context, evidențiază rolul maselor populare ca factor dinamic, hotărîtor al dezvoltării istorice.

În același timp, sînt subliniate particularitățile luptei pentru înfăptuirea idealurilor naționale, și anume faptul că, în pofida despărțirilor vremelnice, dincolo de frontierele politice impuse de factori externi vrăjmași, aceasta a fost marcată permanent de năzuința și acțiunea practică de realizare a unității de luptă, a solidarității, a unui front comun împotriva agresiunilor, a dominației străine. Poporul român a fost confruntat pe tot parcursul evoluției sale istorice, în spațiul său de formare și de existență multimilenară cu numeroase pericole : invazii, războaie și amenințări externe. Valurile migratorilor, care s-au succedat vreme de aproape o mie de ani, puternica presiune exercitată din secolul al XV-lea de expansiunea otomană, iar de la sfîrșitul secolului al XVII-lea războaiele pentru supremație în sud-estul Europei între marile imperii vecine otoman, habsburgic și țarist, au avut drept consecințe pierderea unui însemnat număr de vieți omenești, uriașe distrugeri de bunuri materiale și spirituale, au pus în primejdie însăși existența statală prin răpirea atributelor suveranității și răpirea prin forță, pentru perioade diferite de timp, a unor însemnate și bogate părți din trupul țării. Să nu uităm și dezastrele provocate de cele două conflagrații mondiale ale secolului nostru.

În atenta cumpănire a acestei îndelungate experiențe, Partidul Comunist Român a descifrat și găsit argumentarea tezei fundamentale potrivit căreia „un popor căruia i se răpește o parte din prerogativele sale naționale încetează a mai fi liber, și suveran, ceea ce pune în primejdie însăși dezvoltarea sa socială. Nesocotirea acestei realități intră în conflict cu aspirațiile popoarelor, cu legile obiective ale dezvoltării societății, produce o puternică reacție în păturile cele mai largi ale populației, ridică la luptă întreaga națiune".

Sintetizînd experiența bătăliilor purtate de poporul român împotriva dominației străine, pentru unire și independență, secretarul general al partidului a subliniat cu limpezime adevărul fundamental potrivit căruia asuprirea străină poate frîna sau întîrzia mersul înainte al unui popor, dar niciodată nu va putea împiedica înfăptuirea aspirațiilor sale legitime de libertate și progres social, atîta timp cît el este decis să lupte cu fermitate și eroism.

Remarcabilă rămîne unitatea de acțiune realizată peste deosebiri de vedere și contradicții interne între toți membrii societății românești, atunci cînd ȚARA s-a aflat în momente de grea cumpănă, care impuneau eroismul și forța tuturor. Numai în acest fel s-a putut împlini un fenomen de excepție, care a contribuit la menținerea individualității statale ca o realitate definitorie pentru întregul traseu istoric al românilor : e vorba de mobilizarea unor forțe considerabile în raport cu mărimea teritoriului și populația relativ mai mică a țărilor române, în fața unor adversari mereu superiori din punct de vedere numeric și al echipării. De altfel, istoria noastră cuprinde multe elemente originale atît în concepția cît și în modul de purtare a războaielor de apărare, ce au pus în valoare calitățile militare și morale ale poporului român.

Această mobilizare, această rezistență înverșunată a românilor, datorată unui excepțional efort militar realizat prin participarea întregului potențial uman capabil să poarte armele și folosirea tuturor mijloacelor pentru înfrîngerea dușmanului și-a demonstrat de-a lungul secolelor superioritatea și ea stă la baza doctrinei militare românești de azi, a războiului de apărare a întregului popor, la legătura organică, indisolubilă dintre armată și popor. Funcția dominantă a acesteia, spre deosebire de armatele altor țări, a fost una de apărare a libertății, independenței și integrității teritoriale. **„Ca un fir roșu** — sublinia secretarul general al partidului — **trec prin întreaga istorie a patriei legătura strînsă a oștirii cu poporul din sinul căruia s-a născut, identificarea cu idealurile de libertate, dreptate și neatîrnare ale maselor largi populare, hotărîrea nestrămutată de a apăra pămîntul străbun, dreptul poporului de a-și făuri viața după propria sa voință".**

Punînd în lumină dimensiunile adevărate ale istoriei naționale, aceasta este încadrată firesc în istoria continentului european și în istoria universală, în vasta mișcare de idei și în strînsă legătură cu eforturile celorlalte națiuni pentru autodeterminare și emancipare, pentru constituirea de state naționale, independente, singurele în măsură să valorifice la maximum potențialul creator intern și să asigure, astfel, mersul neabătut înainte, progresul social.

De asemenea, în concepția și practica partidului nostru istoria trebuie să contribuie la cultivarea sentimentelor de pace și prietenie între popoare. Cu o deosebită forță de analiză, opera tovarășului Nicolae Ceaușescu pune în evidență faptul că experiența istorică demonstrează fără tăgadă că nu războiul este calea normală pentru reglementarea litigioasă dintre țări ; oricare ar fi natura acestora, războaiele aduc numeroase nenorociri și suferințe tuturor, servesc reacțiunea, imperialismul în dauna libertății popoarelor, a dezvoltării forțelor lor creatoare, a progresului și civilizației.

Idei de o valoare inestimabilă ale spiritualității românești, arme în arsenalul ideologic al partidului nostru, concluziile și învățămintele rezultate din aprofundarea istoriei îndreptățesc aprecierea conferită istoriei de a fi „magister vitae", de a fi un izvor nesecat de experiență, de energie, de încredere în puterea de viață și de creație a poporului român.

Dumitru Preda

Filonul umanismului

Un admirabil gest editorial*) ne îngăduie cîteva comentarii privind tăria și statornicia spiritului românesc, atît de încercat de „menghina istoriei". Este vorba despre „un florilegiu de gînduri românești" (cum notează prefațatorul, cunoscutul filosof Al. Tănase), antologînd **texte de bază**, surprinzînd liniile de forță ale gîndirii umaniste de la noi. Vom aprecia, întîi, acele „rînduri introductive" de acuratețe și detentă problematică, de fapt o solidă prefață propunînd o imagine globală, sintetică a culturii românești, articulată ideologic, punctînd momentele matriciale, de geneză (faza preromână, etnogeneza), schițînd un **origo** (valori arhetipale). Fiind dedicată marelui public (volumele au apărut sub sigla Editurii **Minerva**, în B.P.T.) antologia **Valori umaniste în gîndirea românească** — acum la îndemîna tuturor — este prevăzută și cu utile prezentări (concentrate și accesibile), semnate de Georgeta Tănase ; iar textele propriu-zise au fost reproduse după cele mai autorizate ediții — avertizează aceeași Georgeta Tănase. Echipată deci cu o remarcabilă prefață, sprijinindu-se pe referințe temeinice, antologia cuprinde trei mari secțiuni (**Conștiința originii și a continuității, Cultul pentru carte și elogiul culturii naționale, Pledoarie pentru umanism și patriotism**), fiecare dintre ele grupînd pe reprezentanții Umanismului, iluminismului, raționalismului și romantismului pașoptist, ai gîndirii democrat-revoluționare, în fine, pe cei din epoca maturizării culturii române moderne. Adică reunind spiritele noastre tutelare, pledînd pentru conștiința identității și a originalității, asumîndu-ne un destin istoric ; evoluția gîndirii umaniste și patriotice românești începe, în antologia de față, cu Nicolaus Olahus, și se încheie cu Constantin Dobrogeanu-Gherea.

Cum fenomenul Renașterii — avertizează Al. Tănase — nu poate fi restrîns doar la focarele Europei Occidentale, Evul Mediu românesc (îngemănînd cultura populară de tip oral și cea slavo-română, de expresie lingvistică slavonă) a lucrat convergent, în pofida granițelor artificiale, creînd un ethos cultural distinct, probînd o existență istorică de sine stătătoare ; fertilizînd adică un **umanism renascentist** (civic, după Al. Duțu). Or, umanismul românesc de tip renascentist (Al. Duțu, P. Vaida), și-a revendicat apartenența la romanitate, a pledat pentru valorizarea culturală a antichității în sfera activităților sociale și politice, a cultivat un model antropocentric focalizînd ideile în slujba luptei pentru independență și demnitate națională. Iată deci ideea-forță, revigorînd „conștiința descendenței latine" (T. Vianu). Pe bună dreptate, Al. Tănase va preciza : „înfățișările românești ale fenomenului renascentist acordă conștiinței naționale o valoare referențială" (p. XXIV). Apoi, viziunea luministă se va activa pe calea emancipării naționale susținînd unitatea limbii și a simțirii naționale, promovarea culturii naționale și a umanismului ca atitudine spirituală, ca omenie românească.

Este vorba de o mare moștenire (înfingîndu-și rădăcinile în substratul mitologic, în protoistorie) care află în limba populară — cu zicerea lui I. I. Rusu — „marea arhivă a trecutului românesc". Fiindcă, știm prea bine, „conștiința comunității etnice este tot atît de veche cît poporul însuși" (M. Berza). Iar argumentele care dovedesc ideea continuității și comunității de inimă sunt numeroase și de necontestat. Poporul nostru nu a roit ci a fost — spune Noica — într-un spațiu dat („Noi am rămas în el. Și am stat așa de bine întru el...").

Să nu uităm apoi enciclopedismul — destinul întregului secol al XIX-lea românesc, copleșit de voința de creație, titanism, megalomanie programatică, găsind în fermentul naționalist fundalul unei fertile desincronizări a spațiului sud-est european. Pentru noi, tradiția bizantină (departe de a fi asimilată fanariotismului) coboară în straturile adînci ale spiritualității ; o Renaștere românească, îmbrăcînd un aspect răsăritean de extracție bizantină dezvoltă o altă formulă decît varianta apuseană. În plus, bizantinismul — constata A. Pippidi — era pentru popoarele din sud-estul continentului un mijloc de supraviețuire politică ; el și-a probat **eficacitatea istorică** spărgînd prin solidaritate culturală și identitate politică negurile medievale. Al. Duțu respinge clișeul „obscurantismului balcanic", observînd că în aria postbizantină căzută sub autoritate turcească activitatea Academiilor domnești de la București și Iași (înființate din voință românească) asigura „libertatea învățămîntului". Cei din Orient alergau aici, spre ele, va recunoaște C. Erbiceanu, interesat de istoria culturală în timpul domniilor fanariote. Aceste focare românești de cultură au stopat exodul spre vest ; occidentalizîndu-se prin filieră greacă, învățămîntul nostru a „rumînizat" această occidentalizare, concretizînd un moment de iradiere culturală, apt a transforma focarele locale în centre europene. Iorga avea încă o dată dreptate : cultura noastră — constata el în 1928 — are **altă adîncime decît cea obișnuit recunoscută.**

Un interes aparte prezintă episodul slav al literaturii române, suspectat încă de impersonalitate. Dan Horia Mazilu a demonstrat temeinic că această cronistică slavonă, departe de a fi o inertă transcriere capătă atributele publicisticii politice. Dacă nu uităm că pentru mediul răsăritean slava veche prelua funcțiile din occident ale latinei (fiind limbă de cult), valorificarea acestei literaturi în haină slavonă nu se va mai face de pe poziții improprii (M. Ungheanu). Dar limba slavonă era o limbă de clasă ; cultura slavonă, prefațînd — după P. P. Panaitescu — literatura română, nu este un fenomen etnic ci social, cîștigîndu-și **un conținut românesc.** Altminteri, ca să-l cităm pe ierodiaconul Grigorie în predoslovia la **Antologhiul** tipărit la Râmnic în 1786, ea rămîne „o fîntînă pecetluită". Fără acest episod, propunînd un model renascentist propriu, s-ar elimina o verigă importantă în devenirea noastră culturală ; în plus, preluările devin prelucrări, copiștii sînt restauratori purtînd amprenta orientărilor umaniste și luministe autohtone, **prefăcînd textul** potrivit cu simțirea și nevoile noastre.

Antologia pe care o avem în vedere nu ignoră **nivelul etnic** al conștiinței de sine dar are în obiectiv și dimensiunea istorică — ca vector al progresului, trăirea solidară a valorilor ; altfel spus, personalitatea culturii naționale, unitatea de stil, plasticitatea ființei românești, o concepție echilibrată care face din patriotism — notează, îndreptățit, Al. Tănase — „cel mai de seamă referențial al existenței și conștiinței de sine" (p. XXX). Păstrarea ființei etnice, supusă unor „cumplite vremi" află în seria tragică a cărturarilor noștri pe veritabilii depozitari ai **conștiinței de neam.** Istoria rămîne o sursă revitalizantă, restituindu-se trecutul „în marginile adevărului". Probînd „incendiul lăuntric" al marilor bărbați răsăriți din istoria acestui neam, făclierii spiritului românesc au oferit „nutriment sufletesc", înțelegînd că „adevărul cel mare" (cu vorbele lui S. Bărnuțiu), ar fi ca veritabila cultură să pătrundă în popor.

Să ne amintim că Blaga (1936) vorbea despre o matrice stilistică românească dar și de înaltul nostru potențial cultural, noi fiind „purtătorii bogați ai unor excepționale posibilități". Să nu uităm că Eminescu respingea „maimuțarea obiceiurilor străine", cerînd imperativ „dezvoltarea națională, organică a propriilor puteri" observînd că „din rădăcini proprii, în adîncime proprii, răsare civilizația adevărată a unui popor".

Dacă viața culturală și morală exprimă **puterea unui popor,** ea constituie și un cîmp de acțiune și opțiune ; viitorul este, scrie Dan Zamfirescu, un „rezervor de șanse". Or, problematica spirituală românească este reprezentativă. Fiind **întru două lumi,** avem rol de mediatori, **cultivăm deschiderea.** Rîvnind „soartele cele mai aurite" (Kogălniceanu) fiecare generație vrea să intre victorioasă în lume. Desigur, vitalitatea unei direcții se exprimă prin valorile ei dar orice cultură rămîne un șantier; problematica nu poate fi epuizată de cîteva spirite strălucite, plătind — pentru totdeauna — datoriile unei culturi în universalitate. „A ști că putem juca un rol istoric pe plan spiritual — scria frumos Constantin Noica — este un act de cultură". Sub petecul nostru de cer lucrăm — culturalicește — întru a spori „a lumii taină", sporind astfel românescul **din și în lume.** Urcăm astfel spre conștința de sine, păstrîndu-se identitatea inconfundabilă și inalterabilă constelînd cerul universalității.

Adrian Dinu Rachieru

***) „Valori umaniste în gîndirea românească" (Sec. XV—XIX), 2 vol. ; B.P.T., Ed. Minerva, 1988 ; Antologie și prezentări de Georgeta Tănase ; Prefață de Alexandru Tănase.**

Psihologie și simbol

După două cărți de reportaje (*Zăpezile calde*, 1979, și *Visuri prin poarta de corn*, 1984), Gloria Lăcătușu ne întîmpină cu un volum de proză literară propriu-zisă *). Reporterul a cedat în mod firesc locul scriitorului. Tranziția aceasta, care se resimțea încă mai demult în activitatea autoarei, s-a realizat pe fondul realității sociale investigate inițial ziaristic. Numai interpretarea faptelor de viață s-a schimbat. Pierzînd din acuratețea și rigoarea ziaristică, noul volum al Gloriei Lăcătușu a cîștigat în adîncime umană și interpretare simbolică. Două ni se par a fi direcțiile mai importante prin care se transcende faptul de viață brut. Pe de o parte, situarea mai decisă în unghiul de vedere al psihologiei personajelor prezentate, într-un moment important din existența lor ; pe de altă parte, reconstituirea simbolică într-un context încărcat de reminiscențe folclorice și naturiste. În ambele direcții, Gloria Lăcătușu înaintează firesc, pe un drum propriu, marcat de experiența sa reportericească anterioară.

Astfel, povestirea *Mistrețul* ne prezintă dilatarea monstruoasă pe care o ia în sufletul unui fotograf îndrăgostit de meseria lui, imaginea șefului inuman, care-l terorizează, „tovarășul Bică" de la „Zorii cooperației". *Scurta biografie a Martei Dudău* înregistrează ironic arivismul unei femei care eșuează, pînă la urmă, în afaceri cu porțelanuri. *Natalița* e o biată slujnică accidentată mortal în casa unui „șef al secției raionale de gospodărie locală". În *Vară fierbinte* aflăm despre tribulațiile erotice ale unui „metodist cultural" cu o bibliotecară „fruntașă în munca desfășurată cu cartea". *Ultimele zile ale Mariei B.* ne prezintă retrospectiv viața unor oameni cinstiți în „prefacerile și zbaterile timpului". Tot retrospectiv se conturează și activitatea unor luptători comuniști pentru vremuri noi, în cea mai amplă povestire a volumului, *Venea primăvara*. Notația psihologică sacadată, pe un fond reportericesc inițial, e remarcabilă .

O astfel de prelucrare a contactului direct cu realitățile vieții dovedesc schițele care înglobează reminiscențe folclorice. Aici autoarea procedează, pe de o parte, prin selecție ; pe de altă parte, prin prelucrare simbolică. Este evident că în *Poveste cu o mireasă de salcie* sau *Gugiu la prietenul meu* nu e un mediu sătesc obișnuit, ci unul în care s-au perpetuat obiceiuri folclorice care uimesc prin insolitul lor. Desigur, reporterul le-a putut întîlni în peregrinările sale. Notația lingvistică dialectală în vorbirea personajelor mărturisește indiscutabil acest fapt. Dar de aici pînă la coborîrea într-o arhaitate semnificativă mai e încă un drum lung pe care Gloria Lăcătușu reușește să-l străbată cu o adevărată artă a dozării simbolice :

„În poiana cu salcia miroase a zăpadă... Pădurencele o tîrîie pe Ana sleită de puteri. Cortegiul aproape sumbru, este urmat de birău, consilier și cîțiva bătrîni. La răchita arginată se opresc. Cel însemnat nu întîrzie să-și arate puterea :

— **Încă o dată, aici la salcie. Ana Lupului,** mărturisește cine este tatăl coconului tău ?

Văile preiau sunetele și, rostogolindu-le, umplu văzduhul : ău, ăuu, auuu ! O babă scoate năframa și o îmbrobodește, smulgîndu-i Anei pe cea de pe cap :

— Cunună-se roaba Ana cu salcia. Tu, salcie, sălcioară și stejarul, mirele — calonfirul...

Cineva, hohotește gros, păstos, unsuros, «Parcă m-aș face mire-calonfir, ce spui, Linule ?». «Și-a legat cinstea de răchită, ha, ha !! Vezi că-i cu rod ? Plouă și-acuma». «Ba, o dă pe ninsoare, îți spun eu»... «Să se adune omăturile !»... «Să prindă bobul în pămînt !»... «Să crească iarbă, să se umple pîntecul vacilor și al oilor !»...

Muntenii se grăbesc să plece. De tristețe, Ana se cuprinde ea însăși cu brațele"...

Povestiri precum *Taina vasului de lut* sau *Bocetul* ne arată că elementele de arhaitate și cele de modernitate nu se exclud reciproc, cum pretind unii critici și cum am putea crede la prima vedere, ci, dimpotrivă, coexistă și se interferează mereu în curgerea nesfîrșită a vieții. O undă puternică de lirism, un limbaj variat, încărcat de arome și virtuți metaforice, dau prozei din acest volum al Gloriei Lăcătușu culoare, autenticitate, drept de cetate literară.

Dumitru Bălăeț

***) „Tu ești Maria", Editura Junimea, 1987, 208 p.**

Viața în mers

Există meserii care permit celor ce le exercită să-și împartă viața în două : de la ora... la ora este specialistul x, laborant, contabil, cazangiu, mecanic de locomotivă, jurist sau actor de circ ; și de la ora... — la ora, este tată, soț, spectator, pieton, cumpărător, consumator etc. Meseria de gazetar, și se pare că și altele, (cea de medic, de pildă), nu permit acest lucru. Pentru că gazetarul, în cel mult cîteva ore, trebuie să se documenteze, să înțeleagă și să rezolve probleme pentru care altuia i-a trebuit o viață întreagă să le creeze. În gazetărie, ca și în artă, nu este de ajuns însușirea unor cunoștințe, studierea unor „cazuri". Nu se poate afla nimic prin aceste metode. Gazetarul, ca și artistul, înțelege trăind cazurile printr-o ciudată colaborare simpatetică cu oamenii, printr-o transpunere în împrejurări, prin refacerea dinlăuntru a problemei în studiu. Or după cum se știe, actul trăirii nu este strict intelectual, ci afectiv, iar efectele cuprind, imobilizează întreaga personalitate și se sting greu. Presupun în plus, uneori, o uriașă cheltuire de viață. Intelectul gazetarului, oricît ar fi de perfecționat, este totuși dirijat de afect.

Aceasta este teza cărții „Să spui te iubesc o singură dată", semnată de Monica Zvîrjinschi — un roman-reportaj inspirat de realitățile de fiecare zi ale societății noastre actuale. Accentul cade pe portretul unei ziariste, Cornelia, portret lucrat în mozaic, în sensul că miile de piese care-l compun sînt tot atîtea clipe din viața unor personaje care, pe furiș, s-au strecurat în viața ei intimă. Interesant este că sentimentul de neapartenență de sine crește vertiginos pe parcursul fiecărei pagini, pentru ca, în final, ceea ce este emoție, sentiment viu, stenic sau dureros, cules din realitatea altora, atunci cînd se însumează cu ritmul personal, propriu al ziaristei, consumîndu-se în pagina scrisă, să se transforme brusc în precepte, în sentințe, în elemente stabile, într-un cuvînt, în etică. Filozofic vorbind, ziarista este condusă în primul rînd de teza conform căreia lumea nu trebuie judecată, dar mai ales trăită, după aparențe. Că foarte rar o aparență se suprapune peste o esență. Ziarista, obligată de profesiune să străbată cele mai diverse medii, să cunoască oameni din toate categoriile, să trăiască și să focalizeze în ființa sa situații extreme, ori de înaltă ținută umană, ori din zonele subumane, fiind rareori în atingere profesională cu dimensiunea medie, normală a existenței. Are o structură sufletească deosebită de a altor semeni de-ai noștri. Fenomenul este împins pînă într-acolo încît propria sa viață personală devine un reportaj. Întîlnim ființe și situații care ies din normal : divorțuri, iubiri ratate, copii părăsiți, chiulangii, inconștienți care alunecă, sau cad în subterana existenței sociale, malformîndu-se și malformîndu-i și pe alții. Dar ceea ce se impune patetic în cazul Monicăi Zvîrjinschi este ideea și convingerea totodată că fiecare rebut social, chiar dacă-și distruge numai propria viață, departe de lumea normală, constituie un atentat la libertatea fiecărui om cinstit. Nu ne putem simți liberi, nu putem să fim pe deplin mîndri de marile noastre realizări, atîta timp cît știm că undeva, în apropierea noastră, niște ființe inconștiente își macină inutil existența.

Partea a doua a cărții, contrapunctul primeia, este o frumoasă poveste de dragoste. Sentimentul iubirii, cu uriașa lui încărcătură de imagini, venind dintr-un viitor și invadînd prezentul pînă la extaz, este trăit, aproape epuizat numai ca posibilitate, **înainte de a deveni realitate. După** care se declanșează drama. Autoarea se adresează în primul rînd tinerilor, dat fiind această minunată dar și primejdioasă particularitate a adolescenței, anume de a consuma viitorul în starea lui de posibilitate : în momentul în care *mîine* a devenit *azi*, acel *azi* să fie golit de conținutul său, de farmecul său, încă de *ieri*. Aceasta vrea să spună și titlul: „Să spui te iubesc o singură dată". Altfel, viața e golită de inedit, de imprevizibilul clipei care vine, și care-i dă farmec numai în măsura în care este pregătită de momentul prezent. Se interferează clipele de neuitat petrecute într-o sală de concert, sub vraja muzicii, viața de pe șantierele unui eroic tineret contemporan, interioarele funambulești și anacronice ale unor circari, cabinetul unui director de liceu, forfota unei redacții, chipuri zărite în fuga trenului, în șuvoiul marilor bulevarde, în uzine și pe ogoare. Viața cea mai actuală și chipuri, caractere, mentalități, destine, vii. O carte de actualitate, cu bucurii, împliniri, cu tristeți revoltătoare în fața cărora nu se poate rămîne pasiv.

Călin Constant

Însemnele unei epoci de măreață istorie:

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

Vorbim azi de o Românie modernă, de o nouă Românie, clădită prin efortul eroic al poporului, prin munca sa plină de abnegație, prin vocația sa de constructor și aceste cuvinte ar trebui, de fiecare dată, să le detaliem spre a fi cît mai cuprinzător înțelese. În adîncimile lor, în structurile pe care le acoperă. Ar mai trebui, de asemenea, să corelăm aceste transformări spre a pune și mai bine în lumină viziunea integratoare ce le-a generat, atitudinea dominantă care le-a făcut posibile. Piatra de hotar, borna de suflet și conștiință pentru noua Românie se cheamă Congresul al IX-lea al partidului, iar ctitorul acestei Românii moderne — Nicolae Ceaușescu. Marile deschideri ale Congresului al IX-lea au pornit de la o realitate istorică, afirmată și confirmată de-a lungul milenarei existențe a poporului nostru : sentimentul demnității noastre ca popor, ca națiune. Este meritul incontestabil al secretarului general al partidului de a fi analizat și a fi trasat ca principală linie a dezvoltării noastre economice, sociale și politice realitatea românească, tradițiile și specificul ei. De aceea, marile proiecte și marile realizări au purtat și poartă pecetea inconfundabilă a geniului creator al poporului nostru care, fără a face din acest fapt o demonstrație în sine, a arătat ce poate face puterea minții și a brațului oamenilor liberi și demni, într-o patrie liberă și demnă.

Dăinuind cît timpul

A fost mai întîi un vis pornit dintr-o stampă ce înfățișa corăbii plutind, incredibil pentru cei ce știau partea asta din țară, prin inima Dobrogei. Au fost mai apoi nenumărate proiecte ce cunoșteau perfect importanța croirii unui drum nou către mare pentru apele Dunării. A fost o încercare. Și iarăși o perioadă de tăceri. Sau numai de aduceri aminte privind secata vale Carasu și un dram de poezie în știința că sub arida Dobroge se află un riu subteran pornind din munții Vrancei spre a se vărsa în mare aproape de Agigea. Pentru ca, mai apoi, să fie o desfășurare de oameni, de utilaje, de arcuri voltaice ale inteligențelor supuse unei probe de foc — trasarea Canalului și rezolvarea tuturor problemelor mici și mari — așa cum nu se mai văzuse. Practic, economia românească își dădea primul ei mare examen. S-au scris cărți de literatură cu acest subiect, s-au făcut filme și, probabil, se vor mai face pornindu-se de la marea epopee a magistralei albastre și mereu vom avea senzația că, totuși, nu s-a spus totul, că mai sînt povești adevărate ce merită a fi consemnate, că nu pe de-a întregul s-au depistat resorturile ce s-au declanșat în miile, în zecile de mii de oameni ce au participat la construcția unei căi navigabile între Dunăre și Marea Neagră ce „va dăinui cît va dăinui planeta noastră", după cum spunea secretarul general al partidului la 26 mai 1984, România își modifica geografia prin apariția acestei căi navigabile de 64 km, traversînd cel mai vechi și mai însetat pămînt al său — Dobrogea, făcînd dovada maturizării sale depline, căci pe proiectul și realizarea Canalului stă scris : numai și numai prin forțe proprii. Examenul, odată cîștigat și încă cu brio, avea să genereze o pleiadă întreagă de constructori specialiști în astfel de lucrări, astfel încît un alt canal navigabil — Poarta Albă—Midia-Năvodari de 30 km avea să fie finalizat în aproape 3 ani pentru ca epopeea să fie continuată azi pe Argeș spre a se împlini un alt vis purtat prin veacuri : Bucureștiul-port !

Nostalgic, dar desigur cu mîndrie, constructorii își îndreaptă privirile și amintirile spre prima lor lucrare de anvergură : Canalul Dunăre—Marea Neagră. Acolo, în anii aceia, poate încărcați de îndoieli și de nereușite pasagere, și-au dat proba mare a bărbăției și cutezanței. Au cîștigat-o. Sînt mîndri și ca orice constructori ușor melancolici : ceva din sufletul lor a rămas acolo.

2000

2000. O cifră impresionantă indiferent ce-ai număra, de aici și emoția cu care ne pregătim să întîmpinăm anul 2000, dar și mai impresionantă cînd ea însumează întreprinderile nou create în ultimii 20 de ani, amplasate în centre de tradiție muncitorească, în localități fără nici o tradiție industrială, în cele 180 de noi platforme. Marea construcție a Canalului Dunăre—Marea Neagră nu ar fi fost posibilă fără această solidă bază economică, fără posibilitatea producerii în țară a tuturor utilajelor, a ansamblelor și subansamblelor necesare lucrărilor de artă — ecluze, poduri, porturi — ce s-au ivit în această constelație. Amplasate armonios în întreg teritoriul țării, întreprinderile nou create, platformele, marile platforme industriale au creat posibilitatea valorificării superioare a resurselor de materii prime din fiecare zonă, dar, mai presus de acest fapt, au creat posibilitatea valorificării resurselor umane, potențialului creator din fiecare zonă a țării, din fiecare localitate. A fost revitalizată viața, dormitînd prăfuită și fără ambiții, din orășelele cu aspect marcat profund de așa-zisele industrii locale, din orașele care-și concentrau atenția și interesul numai către o singură unitate economică mai mare, din zone ce păreau sortite a fi mereu în planul al doilea în privința dezvoltării lor pe verticală. A fost creată o paletă largă a profesiunilor, a specialităților, stîrnind orgolii, ambiții tehnice și științifice. Miile de oameni ce-au participat la construcția Canalului au venit cu experiența muncitorească dobîndită în zonele și localitățile lor. Zecile de institute de proiectări și cercetări ce și-au unit eforturile spre a da contur măreței lucrări trecuseră prin examenele proiectării altor și altor lucrări. Cine va urmări știrile, evenimentele cuprinse în paginile ziarelor din ultimii douăzeci de ani va fi frapat, fără îndoială, de asocierile-șoc dintre unele produse și locul apariției lor — cristal de Bistrița, oțel de Călărași, oțel de Tîrgoviște, aluminiu de Slatina, armături industriale din fontă și oțel de Zalău, utilaj greu de Iași, tractoare de Miercurea Ciuc, tricotaje de Cehu Silvaniei, toate acestea desemnînd o nouă hartă economică a României, fără de care nu ar fi fost posibilă nici noua ei hartă geografică.

Arhitectura noilor orașe

Un fapt aparent mărunt conturează o realitate cu adînci semnificații : gările, țintuite în loc, în același loc, au început să se mute. Tot mai multe orașe au simțit ca fiind imperios necesar să-și adecveze noul trafic la noua dimensiune. Gara din Zalău s-a trezit la un moment dat în chiar centrul orașului. A fost reașezată cîțiva kilometri mai la margine spre a-și îndeplini cu adevărat funcția prescrisă. De la fosta gară la actuala gară (care s-a mai despărțit apoi în gară de călători și în gară de mărfuri) se întinde platforma industrială. Dar nu numai ea : pentru că în jurul platformei au apărut cartierele Dumbrava (cu diverse diviziuni). Dezvoltarea industrială a atras după sine o dezvoltare corespunzătoare a spațiului de locuit, de agrement, de comerț, de cultură. Unele orașe și-au dublat în cîțiva ani numărul locuitorilor. Au venit oameni tineri, deci a fost nevoie de grădinițe, de școli. Liceele au început să pregătească serii întregi de tineri specialiști în noile profesii ivite odată cu apariția platformelor industriale. Acest fapt a presupus noi clădiri, noi ateliere-școală, noi cămine. S-au întemeiat familii și au crescut cerințele. Viața, odată pornită, își are logica ei în care angrenează tot ceea ce o susține și trebuie să o facă mai frumoasă. Așadar, s-a simțit nevoia unei noi arhitecturi a orașelor, s-a făcut simțită nevoia dublării, triplării debitului de apă captat pentru cerințele locuitorilor, lărgirii străzilor și modernizării lor. Un oraș este un angrenaj complex care își arată la suprafață numai o primă parte : blocurile, cartierele, magazinele, centrele de cultură și creație, parcurile. Dar, pentru toate acestea a fost nevoie și este continuu nevoie de o complicată rețea de îmbunătățiri, de modernizări. A unor structuri și utilaje care au drept finalitate : îmbunătățirea și modernizarea vieții oamenilor. Pe aceeași linie, au intervenit conturarea personalității fiecărui

Eftimie Modâlcă : „O nouă platformă industrială"

oraș (cum ar fi fîntînile ce domină Drobeta-Turnu Severin sau cele trei centre ale Băii-Mari, spre a da doar două exemple), păstrarea tradițiilor arhitectonice (cum se întîmplă la Suceava, Focșani sau Miercurea Ciuc, iarăși numai cîteva exemple), o mai acută nevoie de a se construi și plăcut ochiului și durabil. Păstrarea tradițiilor, chiar a atmosferei specifice în care orașul și-a conturat personalitatea se poate observa peste tot, dar impresionant, pentru reporter, este arcul semănînd porții celei vechi a cetății prin care se deschide la Alba Iulia cartierul cel nou de pe platoul romanilor. Istoria se rescria în forme moderne în pregnanța semnelor pe care și noi, ca oameni ai acestor vremuri, trebuie să le lăsăm urmașilor noștri.

Și pentru a ne întoarce la punctul de plecare să mai consemnăm un adevăr : marile noastre construcții au revitalizat întreaga zonă. Să amintim cazul noii Orșove, imaginea complet modificată a Medgidiei sau Cernavodei, Voineasa și Lotru și multe alte localități ce au apărut odată cu șantierele și strălucesc azi în semn de neuitare. Modernizarea localităților patriei a fost și este un proces complex început și continuat cu procesul modernizării tuturor domeniilor vieții noastre social-economice.

Satul românesc și noul statut al existenței sale

Formularea corectă a unei întrebări te debarasează cel mai adesea de îndoieli în privința adevărului răspunsului. Așadar : putea rămîne satul românesc departe de toate aceste uriașe transformări produse în țară în ultimii douăzeci de ani ? Putea țara să fie împărțită în două, după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-o parte — confort și civilizație, modernizări și înnoiri, în cealaltă — stagnare, conservatorism ? Orașul și satul s-au aflat permanent într-un schimb de valori și tradiții, din această continuă simbioză ambele ieșind în cîștig, valorificîndu-și mai sigur, mai temeinic propriile resurse, propriile disponibilități. Să nu uităm că satul românesc nu s-a dezvoltat niciodată ca o enclavă, ruptă de lumea din jur și cu atît mai mult el nu și-a conturat liniile de forță din ultimii ani în afara marilor procese de înnoire și modernizare a României. În acest amplu proces, satul românesc, agricultura românească și-au avut totdeauna un rol bine definit. Modernizarea satelor românești a fost începută cu mulți ani în urmă și se va continua încă mulți ani, iar comunele, localitățile rurale ce-au pășit cu hotărîre pe această cale au demonstrat că ele nu țin neapărat să copieze orașul ci să aducă în spațiul satului condițiile de civilizație și confort din mediul urban : s-au construit case cu două nivele, cu apă curentă și, adesea, cu încălzire centrală, s-au ridicat școli pentru a putea cuprinde în treapta I de liceu toți copiii de pe raza comunei, asistența sanitară se desfășoară în dispensare noi, activitățile culturale sînt polarizate de centrele de creație și cultură socialistă. Străzile și-au pierdut „farmecul" ulițelor cu praf devenind artere de circulație în adevăratul înțeles al cuvîntului, fapt ce se confirmă și din mulțimea garajelor existente în gospodăriile oamenilor. În comuna orășenească Certeze, în apropierea orașului Negrești-Oaș, superbele case văzute aici dovedeau cît de adînc se păstrează, în condițiile noi de existență, atitudinile fundamentale ale oamenilor : față de muncă și față de familie. Căci la trudnica operă de construire a unei case se așează și hărnicia omului și dorința sa de a-și ține aproape cel puțin unul dintre copii. Înălțarea pe verticală a satului (în sensul strict al cuvîntului ca și în sensul simbolic) va configura un nou ciclu de existență pentru oameni, pentru localități. Nu mutînd satul la oraș ci apropiind satul de condițiile, de modul de existență din orașe. Pentru că, la fel cum s-a întîmplat și la oraș, mecanizarea și apropierea muncii din agricultură de cerințele tehnologiilor industriale presupun, au presupus de la bun început, un nou statut acordat acestor vetre de spiritualitate românească.

Iubitul nostru București

Ritmul extraordinar, prefacerile nemaiîntîlnite pînă acum își află expresia cea mai deplină, cea mai adînc grăitoare în ceea ce a consemnat Bucureștiul ultimilor ani. De-ar fi să trecem în revistă — numai numindu-le, toate mărețele sale realizări și tot ar trebui să-i cedăm un spațiu impresionant : să spunem, pe scurt, despre puținele țări din lume ce și-au realizat metroul în proiectare și execuție sută la sută naționale ? Să spunem despre mereu înnoitele și mereu abandonatele proiecte de regularizare și amenajare a rîului Dîmbovița, proiecte ce și-au găsit o fericită împlinire abia în anii noștri ? Să spunem despre pasajele rutiere ce-au fluidizat circulația ce devenise un coșmar în Bucureștiul construit mereu și mereu uitat și ca o mare și importantă zonă de cea mai intensă circulație ? Să spunem despre impresionantul pod Grant adevărată operă de artă modernă cu deschiderile sale fastuoase și eficiente în același timp ? Să spunem despre Sala polivalentă și oazele de verdeață și sănătate din Parcul pionierilor ? Să spunem, de asemenea despre maiestuosul nou centru politico-administrativ, îmbinare a forței arhitecturale românești și a superbei viziuni asupra folosirii spațiului ? Despre toate acestea s-ar putea scrie, descriindu-le, notîndu-le originalitatea, percutanța, specificitatea, zeci de pagini. Întrebînd un vechi constructor ce l-a impresionat mai mult și mai mult în toată această nouă așezare a Bucureștiului, a răspuns fără să ezite : ritmurile ! Da, pentru că economia românească a ajuns la un stadiu care-i poate permite să preia și să rezolve, din mers, probleme dintre cele mai complicate, unele în premieră mondială — cum s-a întîmplat la „Dîmbovița" și la „Metrou", da, pentru că și constructorii noștri au învățat marea artă a realizărilor ce presupun eforturi de inteligență tehnică, de creativitate. Bucureștiul se definește azi ca o adevărată capitală europeană. Nu este un termen de comparație și nici elogiu deosebit, atîta vreme cît Bucureștiul este capitala unei țări care a uimit efectiv întreaga Europă prin ritmurile sale formidabile, prin realizările sale de excepție din ultimii douăzeci de ani.

Bucureștiul și-a rezolvat într-un timp relativ scurt probleme ce presau asupra sa de zeci de ani, altele chiar de un secol, păstrîndu-și însă farmecul ce l-a făcut atît de cunoscut. Ca o veritabilă inimă a țării, Bucureștiul pulsează un ritm excepțional, transmis întregii patrii.

Ar trebui un cîntec încăpător precum foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare

Ne reîntoarcem la cele spuse : descătușarea energiilor umane a făcut posibilă această cu adevărat resurecție a spiritului românesc. Domeniul spiritual a cunoscut în acești ani aceleași fundamentale prefaceri punînd la temelia construcției de conștiință sevele adînci ale spiritualității românești. O tradiție a fost reînnodată. Date fundamentale ale civilizației românești au fost puse la îndemîna generațiilor de toate vîrstele, cu precădere celor tinere, dar și celor ce citiseră ascunși în biblioteci sau pe sub mînă tomurile marilor noștri cărturari. Istoria, marea cartă a adevărurilor noastre, a subliniat aceste adevăruri, abordînd de pe pozițiile cinstei și onoarei subiectele ce frămîntau generațiile. În acest climat de efervescență creatoare, cultura și-a afirmat în spațiul unei democrații reale diversitatea de stiluri contribuind în acest fel la menținerea unui climat în care pentru fiecare om prezența într-o librărie, într-o sală de teatru sau de concert, în sălile de expoziție, sau în sălile centrelor de creație și cultură socialistă să fie un mod obișnuit de a-și aprofunda orizontul spiritual, de a se simți, prin ceea ce citea sau viziona, un mod de a percepe realitatea înconjurătoare în datele ei fundamentale, spirituale.

O întrepătrundere benefică și firească între orizonturile muncii și ale creației au promovat un spirit nou, specific acestei perioade, modelînd un om cu înalte trăsături morale, civice, politice, un om cu un bogat orizont spiritual, atent la pulsul vieții, atent la tot ceea ce îl înconjoară, luînd act conștient de rolul ce i se acordă în societate, în lume. De fapt, este omul-făuritor al bunurilor materiale și spirituale din patrie, omul-măreț realizator al grandioaselor construcții ale societății socialiste, omul-făuritor de istorie și prezent în istoria patriei sale, un om ce și-a aflat, grație deschiderilor Congresului al IX-lea, politicii clarvăzătoare a partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, demnitatea în cadrul demnității naționale.

Constantin Stan

Iacob Lazăr : „Floarea soarelui"

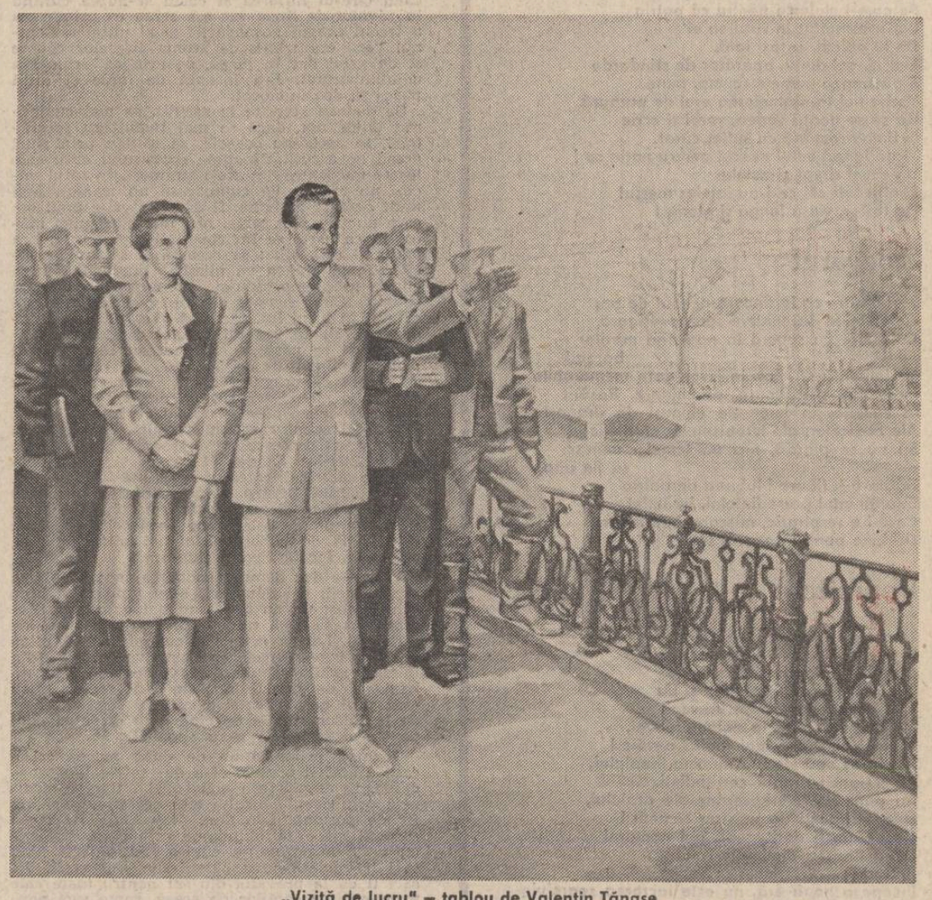

„Vizită de lucru" — tablou de Valentin Tănase

ANTOLOGIA LUCEAFĂRUL

Partidul, Ceaușescu, România

Trăim aceste fericite zile
Inscrise-n viața-ntregului popor
Precum istoria inscrie-n file
Cu litere de aur mersul lor.

Sînt zilele ce-n inimă așteaptă
Și care mărturii prin timp rămîn
Căci ne conduce-o forță înțeleaptă
Partidul nostru Comunist Român.

Și-n fruntea lui cea limpede veghează
Un înțelept și ne-nfricat bărbat,
Inimă tînără și minte trează,
În care țara-ntreaga s-a-ntrupat.

E Omul — Ceaușescu Nicolae
Iubit ca steagul nostru tricolor.
Ca steagul roșu limpede văpaie
În zborul liber către viitor.

Conducător iubit, doream să vii,
Chemat de țară și chemat de vreme
În fruntea scumpei noastre Românii
Ca soarele în fruntea unei steme.

Din anii grei legat de-acest popor,
Curat ca lacrima, ai fost făclia
Ce-a luminat și-adînc și-nălțător
Ca să-nflorească, nouă, România.

O țară, suverană, de renume
Prin muncă, omenie și-adevăr
Prin numele aceluia ce-n lume
Îi duce crezul peste mări și țări.

Întru mulți ani și multă sănătate,
O tinerețe veșnică-ți dorim
Cu datinile din străbuni lăsate
Azi, fiu iubit al țării, te cinstim.

Căci tuturor ne ești în veci mîndrie
Și conștiință trează luminînd.
Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt.

Al. Andrițoiu

Al acestui popor, al acestui partid

Al acestui popor,
al acestor pămînturi
neclintite în vînturi,
legănate de-un dor !

al acestui tumult
revărsat de izvoare,
din străfunduri amare,
spumegînd de demult ;

al acestor țărini,
generos, sub șenile,
dăruite, fertile,
viitoarelor piini ;

al acestui adînc
ce ne ține, grămadă,
pe străbunii cu spadă
atîrnînd de oblînc ;

al acestui meleag
unde roade dă pomul
și-i cît muntele omul
sub al sorții lui steag ;

al acestui, de jar,
steag pe fruntea cetății
ridicat libertății
de-un partid legendar ;

al acestui imens
zvon încins de motoare
ce vibrează în zare
și în aerul dens ;

pretutindeni e el,
mîna lui e în toate,
cu amprente lăsate
și în crini, și-n oțel ;

și-n barajul cel nou
și-n beton, și-n conducte,
în cărbuni și în fructe,
în cataig, în cargou ;

în voința de-a fi,
în dorința de-a face,
de-a zidi pentru pace,
de-a sui, de-a-nflori ;

de a duce în zbor,
cu un ceas mai devreme,
ale patriei steme
în sublim viitor !

Gîndul lui e-n drapel,
Brațul lui ne conduce.
Slava slavei străluce
peste noi. Peste el.

Victor Tulbure

Poporul — simplu numele-i rostește

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din strămoși
El a știut în cinste să și-i ție
Eroii bravi, bărbații curajoși.

Și fost-a dat prin secoli, ca să fie
Aici, pe plai de doină, la Carpați
Pe nesfîrșita dorului cîmpie
Să-i spună viața neînfricați bărbați.

Ca niște munți prin veacuri au trecut
Lăsînd statura vremilor pecete.
Durerea gliei crîncen i-a durut
Și libertatea țării le-a fost sete.

Ei s-au numit Cel Bun și Cel Viteaz
Și s-au numit Cel Mare și Cel Drept,
Cum îi păstrăm în suflete și azi
Scriși în adîncul inimii la piept.

Iar între ei, cu literă săpată
În spațiul cel mai pur al noii vieți
E viața unui Om îngemănată
Cu gîndul țării liber și-ndrăzneț.

El și-a unit destinul cu Partidul
El cu poporul are legămînt,
Cu noul ev pe care, construindu-l,
Îi vede visul lumii luminînd.

Erou între eroi, un om ales
Istoriei să-i scrie noul mers
Adună țara de la munți la șes
Să-și poarte, liber, vrerea-n univers.

Om între oameni, brav bărbat al gliei
Pentru Partid trăind, pentru popor
El e chezaș că drumul României
Urca-va demn și drept spre viitor.

Poporul simplu numele-i rostește
Din mari orașe-n cel mai mic cătun.
Azi, Ceaușescu, spus pe românește,
Inseamnă Cel Viteaz, Cel Drept, Cel Bun.

Și-n ceasul cînd ianuarie și-arată
Lumina de-mpliniri, aniversară,
Sărbătorind un om vom spune : lată,
Sărbătorim un crez măreț și-o țară.

De cînd e neamul românesc pe glie
Și mai departe încă, din străbuni,
El a știut în cinste să și-i ție,
Pe cei mai curajoși, mai drepți, mai buni.

Nicolae Dragoș

Obicei

De la daci ne-a rămas
nu numai sufletul nordic
ci chiar exaltarea
în fața clipei despărțitoare
dar de la Roma eternă
cultivăm obiceiul
ca din secol în secol
din deceniu în deceniu
din lustru în lustru
și an de an
să ne sărbătorim eroii și timpul
ca pe cea mai recentă recoltă.

Gheorghe Pituț

CEL NĂSCUT PENTRU NAȚIA SA

Imn în ianuarie

Fericit cel născut pentru nația sa,
Fericit ca glasul oceanului în care
Se-nțelege că materia n-are sfîrșit !
Dar mai presus fericit de adevărul
Pe care-l slujește pentru că patria
L-a-nveșmîntat în virtutea ei
De la obîrșii, ostăzi iată,
Fiul ei, cel dintîi, apărător de stindarde
Îi păstrează numele scump, pune
Verbe noi la-ntemeierea erei de purpură
Ca să se poată vedea, vorbi și scrie
În limba română cu suflet curat.
Viață lungă celui născut pentru nația sa !
Un drum drept și-nstelat
Pentru toți cei ce i-au înțeles mersul
De fosfor, viață lungă și glorie !

Adevărul

Sărbătoare ca la fiecare-nceput de an,
Ca la orice deschidere spre învățătură
Căci mai cu seamă la nașterea marilor
bărbați
Se întîmplă să dea în izvor date memorabile
În istorie, sărbătoare, deschidere. Răsărit
În cuvinte, în imensele chipuri de dragoste
Ale codicelor, ale letopisețelor ca nimic
Să nu se piardă, nici un temei omenesc,
să fie uitat,
Să de-a-n floare ! Iubirea de patrie
E jurămîntul președintelui, jurămînt
Care-i e respirație, mișcare, cuprindere
De bine pentru poporul său.

Demnitate

Te-am așteptat să înfierezi
Nedreptățile, să arunci pe apă
Vorbele șchioape virite cîndva
În cărțile noastre de citire și nu
Ni s-a năruit speranța. Ai venit
Cu dorul patriei, la ocîrmuirea ei,
Tocmai cînd era mai multă nevoie !
Și-ai pus apă vie la rădăcina idealului,
Au înfrunzit arborii certitudinii,
Au rodit holdele suverane-ale graiului,
Lujerii traiului demn s-au semețit !
Ce ne-am fi dorit după ani nocturni
Decît floarea dimineții
Bătîndu-ne-n fereastră : veniți,
Începe o nouă eră, nu este lucrarea soarelui
Ci a unui om hărăzit de istorie
Să poarte-n înaltul aștrilor
Destinul României și-al poporului său
Care a știut să lupte, regăsindu-se
În eroi, limba română nu are pierzanie !
Fericit cel născut pentru patria sa,
Viață demnă ca a poporului pe care-l
conduce.

În numele patriei

Temeiurile toate, arbore lîngă arbore,
Pasăre lîngă pasăre, piine lîngă piine,
Vastitate ! Pe o vreme politică prielnică
Patria în culmea ei, vînturi favorabile
Pentru recolte și casa în ploile
Aurifere. Cel ales de nația sa privește
Înainte și pregătește izvoare, plantează
Păduri din care vor răsări mult mai
Proaspete zilele viitoare,
Luați din semnul său raza preschimbată
În idee, luați din vorbele sale
Cuvîntul de forma luceafărului
Și veți avea un cer mult mai albastru,
Un grîu bătînd peceți de soare,
O dimineață însămînțată cu purpură,
Cuvine-se deplină energia în numele
Patriei, putem fi siguri: tricolorul
Are dimensiunea și vigoarea neamului.

Încrederea

Cel născut pentru nația sa greul
Pe umeri îl are, focul dragostei în
Suflet, fiecare zi a sa e unică
Duce cu ea mai departe istoria de milenii
Știind că adevărul nu poate fi spus
Pe jumătate, viața sa e însăși
Viața poporului al cărui geniu
Îl conduce spre înțelegerea schimbărilor,
Spre înfăptuirea revoluției umane
Însemnată cu binele patriei — cel
Născut să lase în urmă fîntîni
Pentru inspirația muncii, pentru
Lumina Republicii, pentru grija
Limbii române
Și-a marilor construcții de azi
Ce vor trece curînd sau deja au trecut
În firescul obiceiurilor. Cel născut
Pentru nația sa de tînăr e în vîltoarea
Luptei politice, n-a încetat vreodată
Să creadă în fericirea țării sale,
A încărunțit învățîndu-ne arta
Încrederii nesfîrșite. Și nu în zadar !
Avem temei să urmăm steaua adevărului !

Ctitorul

A zidi pentru patrie, cu poporul
În lumina caldă și naturală a curajului
Acesta e harul celui născut pentru
Nația sa spre slava României
Și încă prin anotimpuri auzim
Filfiitul de aripă albă-ntru pacea dorită
Aripă zămislită de-un gînd necesar
Pururea lumii,
Viața celui născut pentru nația sa
E-o epopee cutreierînd prin țară
Dimpreună cu spiritul istoriei contemporane,
Spirit revoluționar care animă
Dialectica pămîntească de întocmire
A hambarelor și-a autenticității
Și existența de-o seamă cu floarea roșie
În unic principiu : totul pentru patrie,
Ce poate fi mai înălțător !
Cel născut pentru nația sa
Frate e și călăuză privind
Viitorul în față, fericită e nația
Care are un fiu înțelept la timonă !

Pavel Pereș

Petale de eternitate

Azi ninge pacea peste țară
Cu pene moi de porumbel
Se-așterne-n văluri de mireasmă
Pe macii — flăcări din drapel

Se-adună energii solare
În macul roș crescut din glie
Respiră visele în muguri
Și-n zîmbet primăveri adie

Se-adună-n suflete urare
Ne crește Soarele-n cuvinte
Să cînte zboru-nalt spre aștri,
Iubirea noastră cea fierbinte

Mulți ani să ne vegheze zorii
Cu noi izbînzi și sănătate
Să ningă-n pace peste țară
Petale de eternitate.

Elis Râpeanu

Taina revederii

Între umerii dealurilor domoale satul se înșira timid, vrînd parcă să scape de vijeliile crivățului și austrului. Jos, în bătătura ulițelor, creștea un aer calm, împreunînd anotimpurile peste truda fără de sfîrșit a oamenilor. Primăvara se trăgea seva muncii ostenitoare din iarnă, de pe drumurile fără margini ale sămănilor ; vara își ingemăna legănatul holdelor sub cuțitul secerei cu dansul sapelor printre șirurile de porumb și floarea-soarelui ; și așa mai departe aripile toamnei băteau peste coada verii, și iarna se grăbea, uneori peste toamna abia brumată.

Zvonul fiecărui anotimp îl înțelegeai lesne după portul oamenilor și după haina grădinilor. Cînd cireșul înflorea și cucul se-auzea cîntînd în zăvoiul de lîngă sat era semn că primăvara a trecut pragul gospodăriei și al ulițelor. Semnul verii era trimis de aroma cireșelor coapte și de grîul dat în pîrgă, ce prindea culoarea chihlimbarului. Era început de iunie și satul părea să dea în clocot.

Se dădeau secerile la ascuțit, se mai cumpărau altele noi, dacă se mai înmulțeau secerătorii, se ascuțeau coasele, se căutau prin riuri gresii de ascuțit. Uneltele șecerișului erau cele lăsate moștenire din moși-strămoși. În satul vecin, un moșier își cumpărase un tractor. Mai mult de fală în lume. Îl dădu în grija unui om care nu știa nici carte, nici mecanică, nici măcar în ce parte se învîrte piulița pe șurub. Era văcar și asta știa : să crească și să mulgă vacile. Toată ziulica își plimba gîndurile după ciurda lui, omorîndu-și timpul cu amnarul și tutunul. Cînta frumos din fluier și aduna copiii satului în jurul lui. Cîntecul văcarului se întindea pe vale în ropotul horelor fără sfîrșit. Zilele verii se nășteau și mureau în cîntecul pruncilor lipsiți de griji.

Dincolo de pragul fiecărei case se urzeau planuri o mie. Dacă recolta de grîu o fi atîta, mai cumpăr un plug și un cal vorbea mai mult pentru el capul casei, moș Aniță. Să te-audă Dumnezeu îi răspundea în șoaptă nevastă-sa, mama Stănica. Să dea ăl de sus și cum isprăvim cu secerișul, colea pe la Sfîntă Mărie Mare, dau o slujbă pentru binecuvîntarea pe care ne-a trimis-o. Și ascultă, măi Aniță, dacă așa o fi și s-or umple colea vreo douăzeci de saci cu grîu, pînă de bobotează numai piine albă ca neaua vă fac în fiecare duminică.

Vara s-a dus demult, sudoarea secerișului s-a uscat, sacii, cei douăzeci, s-au umplut virf cu grîu, a fost un an bogat, numai că mama Stănica ulta să facă piine albă ci doar colaci de sărbători. Larma pruncilor cu poftа după piine albă o stingea repede cu cîteva vorbe spuse din inimă : grîul trebuie să-l vindem să facem bani, să ne mai cumpărăm cîte ceva pentru casă și să ne gîndim și la cei trei frați ai voștri de la București. Că de cînd s-au dus nici bani pentru o scrisoare n-au agonisit.

Toamna primului an de după marea criză, care a amărît orașele și a dus satele la deznădejde, se anunță din nou bogată. Rar se văzuseră prin părțile locului cîte doi știuleți pe un fir de porumb. Din nou, moș Aniță își făcea socoteli cît o să obțină pe cele cinci pogoane cultivate cu porumb și cum o să-l împartă. Trei saci îi vinde pentru băieții din București, doi saci îi dă la prăvălia din sat pentru toate cele trebuincioase copiilor de acasă, șapte saci pentru porcii, trei saci pentru găini și rațe, doi saci pentru sămînță.

★

Ca de obicei toamna acelui an plin de speranță a fost blîndă, liniștită, cu adieri de vînt calme. Moș Aniță s-a grăbit să stringă porumbul și strugurii. Știa bine că toamna mai avea și surprize, fețe ascunse și viclene. Fără să bage de seamă, apărea după deal sau pădure cîte un nor întunecat și învolburat ce acoperea soarele și stîrnea vînt și ploaie. Zile în șir cerul părea răsturnat peste sat. Vreme îndelungată erau obligați să privească prin geam din casă, sau să iasă cu sacul în cap ca să mai adune din cîmp porumb, legume, fructe și altele.

Moș Aniță și mama Stănica pregătiseră din timp toate cele necesare pentru stringerea la timp a recoltei de pe cîmp. Copiii mai crescuseră și patru din ei erau numai buni de muncă. Cei trei mai mici îngrijeau de vite și de păsări. Primele două, trei zile au ieșit cu toții la recoltat porumbul și nu pridideau cu căratul. Carul încărcat pînă la refuz trosnea sub greutatea știuleților și dovlecilor adunați.

Tot atunci se aduna și floarea-soarelui, lăsată în saci sau pe pături pentru ca sămînța ce se scutură să nu se piardă. După cîteva zile, muncile se aglomerau. Trebuia să înceapă și semănatul. Nu se știe cît va ține vremea bună, își ziceau oamenii, trebuie să ne grăbim. Aniță, gospodar renumit printre săteni, știa bine ce are de făcut. Ziua recolta. Seara și dimineața tăia coceni și îi căra în grădina de lîngă casă. A doua zi ara și semăna. Nimeni nu-i spunea ce are de făcut. Știa bine rostul și vremea fiecărei muncii. Se semăna cu mîna, din poală. Boabele de grîu se risipeau la întîmplare spre pămîntul reavăn. Holda creștea în funcție de cantitatea de sămînță pe care o avea fiecare om. Problema care se punea adesea, în fiecare toamnă, era cum să arunce sămînța de grîu, înainte de arat sau după ce se ară. Oamenii din sat se sfătuiau cu cei mai bătrîni și buni gospodari. Totul depindea de ploile din anul următor și chiar de cele din acea toamnă. Dacă ploile erau din belșug, era mai bine să se semene după arătură. Odată cu apa se înfigeau și rădăcinile plantelor adînc în pămînt. Dacă era secetă, mai bine era să arunci sămînța sub brazdă ca să reziste la uscătură. Glasul meteorologilor și sfaturile ziarelor nu prea ajungeau pe la sate așa că fiecare om lucra în legea lui.

Cînd totul părea să meargă strună în gospodăria lui Aniță, într-una din zilele acelei toamne frumoase, putred de bogată, pe la ora prînzului, s-au prezentat trei jandarmi. Erau bine înarmați, cu pușțile agățate de umăr. Băteau puternic în poartă. Cîinii se stîrniseră din ascunzători, de pe la umbră. În curte s-a iscat o hărmălaie mai zgomotoasă și mai fioroasă decît atunci cînd treceau șătrarii cu ursul legat, pe drum.

Mama Stănica lăsă totul baltă în vatră și alergă în fugă la poartă :

— Ce-i, oameni buni, ce s-a întîmplat de stîrniți atîta hărmălaie ? parcă dau iama turcii.

— Nu dau turcii, dar avem treabă și sîntem grăbiți, au răspuns oamenii cu pușțile.

— Păi dacă vă grăbiți și aveți treabă, de ce nu vă vedeți de drum ?

— Avem treabă aici.

Femeia a rămas puțin nedumerită și consternată și cu privirea îngrijorată. Pe ai ei îi știa pe toți la muncă și pe cei mai mici cu vitele. Cei de la poartă au ridicat tonul :

— Hai deschide și nu ne mai lua peste picior, că știm noi ce avem de făcut. Leagă-ți cîinii omule, de nu ți-i omor !

Jandarmii au început să cotrobăiască prin toate ungherele, prin toate cotloanele, prin pod, prin coșarnița animalelor, prin sobă, s-au uitat pe coșul casei, au ridicat testul de pe foc.

— Stați oameni buni, a strigat femeia cu glas aspru, că se încrudează pîinea și nu am ce da la copii să mănînce la prînz.

Și cu o voce mai domoală :

— Spuneți ce căutați, poate vă pot fi de folos, doar nu cumva credeți că am furat ceva. Să ne ferească cel de sus, cum să iei din munca altuia ?

— Nu ați fi furat, femeie, n-am spus asta dar e ceva și mai grav decît furtul ce căutăm noi.

Femeia a rămas un timp înmărmurită, nu mai știa ce să mai creadă. A mai spus așa doar ca pentru sine :

— Păi mai rău ce poate să fie ? Că doar nu cumva credeți că am făcut moarte de om ?

Oamenii cu pușțile au auzit și s-au grăbit să precizeze :

— Ce căutăm noi e mai grav decît o crimă.

Și supărați că nu găseau ce căutau, unul dintre ei, care se părea să fie șeful lor, mai mare în grad, a adăugat :

— Mai lasă-ne, femeie, în pace că știm noi ce căutăm, avem ordin scris de la șefii nostri.

Și au început să răscolească prin maldărul de cărți ce se găseau pe o ladă cu haine de sărbătoare, așezată la capătul patului. Femeia a trecut la vatră să-și vadă de treburile ei și i-a lăsat în pace. În timp ce întreținea viu focul și gusta din ciorbă și mîncare ca să vadă dacă sînt gustoase, și-a adus aminte de niște vorbe auzite din bătrîni.

„Se spunea că un om pentru niște nelegiuiri săvîrșite cu voia sau fără voia lui, fiindcă nu prea înțelegea omul ce și pe cine a păgubit așa de grav, a fost condamnat la moarte prin împușcare. Între timp, pînă la execuție s-a întîlnit cu un bun prieten care l-a întrebat consternat :

— Ce părere ai de pedeapsa asta atît de aspră ?

— Ce să zic, putea să fie și mai rău.

— Păi bine, măi omule, ce poate fi mai rău decît împușcat ?

Cu cîteva zile înainte de a avea loc execuția a venit alt ordin în care se spunea :

— Se anulează pedeapsa cu împușcarea și va fi executat, dar prin spînzurare.

Între timp s-au întîlnit iar cei doi prieteni și cel condamnat i-a arătat ordinul.

— Și acum ce poți să mai spui ?

— Ce să spun, că putea să fie și mai rău.

— Păi mai rău decît atît, ce poate să mai fie ? !

Și nu a trecut mult timp și a venit alt ordin care spunea :

„Se suspendă pedeapsa cu execuția prin spînzurare, și va fi executat, dar nu înainte de a fi jupuit, adică de viu".

După ce jandarmii au cotrobăit și răscolit prin toate colțurile și ungherele, s-au îndreptat spre poartă triști și înălțind din umeri. Mama Stănica i-a însoțit întrebîndu-i :

— Ați găsit, oameni buni, ce vă trebuiește ?

— Am găsit pe dracu' !

A răspuns unul mai arțăgos :

— Dar mai venim noi !

— Veniți, maică, noi sîntem aici, sau în cîmp, la strînsul recoltelor, că de vine vremea rea e păcat să se strice pe cîmp roadele pămîntului.

Și apoi rămase singură cu grijile și gîndurile împrăștiate, că nu mai știa ce să creadă despre vizita celor trei jandarmi, nepoftiți și nedoriți, a început apoi să trebăluiască mai cu zor. Pierduse un timp prețios și nu știa dacă mai poate ajunge la timp cu mîncare la copii și la bărbat. Nu era în firea ei să întîrzie. Mai ales că era nevoie să dea și o mînă de ajutor la strînsul recoltelor. Ea era aceea care îi îndemna mereu pe copii să dea zor cu stringerea recoltei acum cît e vremea bună că „dacă încep ploile e vai de noi". Și acum tocmai ea să întîrzie ! Nu le-a spus nimic copiilor despre cele întîmplate cu jandarmii. Nu voia să-i mai necăjească și pe ei. I-a spus doar lui Aniță fără a fi copiii de față.

★

Timpul trecea fără să bage de seamă, iar lucrările în cîmp erau pe terminate. Grămada de porumb din curtea casei creștea în fiecare zi văzînd cu ochii, iar grîul semănat în primele zile începuse să răsară. Odată cu terminarea lucrărilor de mare volum în cîmp grijile gospodarilor se mai împuținaseră și ele, liniștea plana asupra familiei Aniță.

Dar tot în jurul prînzului își fac apariția la poartă iar doi jandarmi cu pușțile la umăr. Vestea sosirii lor au anunțat-o cîinii care au stîrnit o hărmălaie furioasă la fel ca atunci cînd apăreau animale de pradă noaptea în jurul gospodăriei. Aniță, care tocmai descărcase căruța cu porumb adusă din cîmp, s-a îndreptat spre poartă pentru a-i întîmpina, a le deschide poarta ; credea că au venit iar să mai scotocească prin casă și ogradă.

— Nu mai intrăm, a spus unul, să vii la postul de jandarmi să-ți iei copilul.

— Copiii mei i-am lăsat în cîmp la tăiatul cocenilor, cum au ajuns la jandarmerie ?

— Păi e unul de la București.

— Dar cum și cu ce drept l-ați adus voi aici ?

— Nu l-am adus noi ci ni l-au trimis cei de acolo, din București, din post în post.

Nu știa ce să mai creadă. Nu auzise nimic și nu primise nici o veste de la nimeni, că, copiii lui ar fi săvîrșit vreo nelegiuire împotriva cuiva. În scrisorile pe care le primea se spunea că sînt bine sănătoși și că își practică liniștiți meseria pe care o învățaseră.

Iar acum, deodată, această veste tristă cădea pe capul lui ca un trăznet din senin. A lăsat totul baltă și a pornit grăbit fără să mai vadă nimic în jurul lui, a strigat din mers către grădină unde se afla mama Stănica adunînd ceapă și verdeață pentru mîncare.

— Nevastă, mă duc pînă la postul de jandarmi ! și a luțit pasul fără a mai aștepta răspuns. A fost întîmpinat de un jandarm sobru și cu o răceală în suflet.

— Ia-ți copilul și să știi că avem ordin ca să nu mai părăsească satul și casa părintească, că va fi rău de el și de voi toți.

Și-a dat seama că discuțiile cu jandarmii sînt inutile, ei nu aveau ce să spună, nu știau nimic. A luat copilul și au plecat. Pe drum, l-a întrebat pe copil, ce mai e nou prin Capitală, ce fac ceilalți doi copii mai mari, care erau la București, dacă sînt sănătoși și încă multe altele, fără a aminti de motivul venirii lui prin postul de jandarmi. Îl cunoștea bine pe acel copil cît e de sensibil, și se vedea pe chipul lui cît era de trist la gîndul că venirea lui prin postul de jandarmi îi necăjea pe părinți.

Luată prin surprindere, la vederea copilului, mama Stănica a scăpat din mînă sorțul cu legume, a început a-și șterge lacrămile ce se prelingeau pe obraji și a început a-l săruta. Nu-l mai văzuse de cînd plecase de acasă și trecuseră mai mult de trei ani.

— Bine ai venit copilu'mamei. Dar de ce nu ne-ai scris să venim să te așteptăm la gară ? Acum ești bine venit, șezi și te odihnește, că după atîta drum ți-o fi și foame. Acum e gata mîncarea.

— Dar ceilalți, frații mai mici pe unde sînt ? a întrebat băiatul.

— Sînt toți la muncă, unii cu vitele, cei mai mari la adunat ce mai e pe cîmp, a spus mama și s-a grăbit spre vatra cu mîncare pentru a mai înviora focul pe la oale. Dar să știi că ai venit tocmai la timp că mai avem atîtea de adunat de pe cîmp. Uite cît porumb avem de scos din foi și urcat în pătul.

— O să vă ajut dar trebuie să ne grăbim că nu am timp de stat prea mult că am încă multe treburi pe la București, pe acasă pe la mine.

Aniță a rămas nedumerit la vestea plecării. Știa ce au spus jandarmii cînd a plecat de la post și a deschis gura să spună. Băiatul a observat și i-a făcut semn cu mîna.

— Lasă tată, amîndoi o să mai discutăm noi. Hai să vedem ce mai e pe cîmp și să-i aducem și pe ceilalți la masă.

Frații mai mici s-au bucurat mult cînd s-au întîlnit, și nu i-a interesat prea mult cum a venit și de ce. Era bine că mai aveau un ajutor la muncă, la discuții și la snoave, vor mai afla și ei ce mai e prin lume și lucrurile au intrat repede pe făgașul lor normal.

Seara se adunau toți la curățatul porumbului de foi și se spuneau glume și snoave pînă noaptea tîrziu. Se mai opreau doar atunci cînd auzeau pe mama lor :

— Hai dați mai cu zor, că e tîrziu. Uite că a apărut carul mare, carul mic, acuși apare și cloșca cu pui, și să ațipim nițel și apoi să ne sculăm și să mergem la tăiat de coceni pînă nu se ia roua de pe ei, că dacă se usucă cad foile de pe ei și mor animalele de foame la iarnă.

Zilele se scurgeau repede fără a se băga de seamă, și în familia lui Aniță și a mamei Stănica armonia și voia bună erau din cele mai plăcute. Doar din cînd în cînd se încingea cîte o discuție mai aprinsă între Aniță și copilul sosit instantaneu acasă.

— Doar știi ce-au spus jandarmii că nu ai voie să mai pleci de acasă, din sat.

— Ei spun multe tată, dar nu trebuie crezute toate. Am și eu treburile mele la București, mă așteaptă colegi, prieteni.

— Dar ce treburi ai tu așa urgente de nu poți să mai stai acasă ? întreba Aniță.

— Fascismul ia amploare în Germania și pătrunde pe diferite căi ascunse și viclene în multe țări din Europa. Burghezia din țara noastră predică demagogii tot mai înflăcărate pentru a domina și a exploata în voie și nestingherită. Muncitorii și țăranii sînt frustrați de cele mai elementare drepturi politice și sociale, sînt exploatați la sînge și îndură o mizerie cruntă. Partidul Comunist Român și-a asumat rolul de a lupta împotriva acestor nedreptăți.

Aniță află uluit că băiatul lui făcea parte dintr-o organizație a comuniștilor. Pînă noaptea tîrziu discuțiile între băiat și moș Aniță n-au mai contenit.

— Și vreai să scoți tu uriții din țară. Guvernul are puterea, armată, poliție, bani, iar voi !...

— Noi sîntem mulți tată și cei mulți au puterea.

Și pentru a-l convinge și mai mult pe tatăl său, băiatul lua grîu în mîini, într-una puțin și în cealaltă mult și începea să argumenteze :

— Vezi ăștia puțini sînt ei iar ăștia mulți sîntem noi. Acoperea boabele puține cu cele multe. Ai văzut că ei au dispărut ? Dar pentru a-i face pe muncitori și pe țărani să înțeleagă rolul lor în societate, să nu se mai lase umiliți și jefuiți, trebuie încă multă muncă. Ei trebuie să înțeleagă cine sînt cei mulți și cei puternici. Așa stînd lucrurile eu trebuie să plec.

Moș Aniță rămăsese pe gînduri, apoi dădu afirmativ din cap, în timp ce mama Stănica rostea printre lacrimi :

— Or să te prindă iar, or să te bată și or să te bage la pușcărie. Și vezi bine că nu avem nici bani de drum cu ce să pleci...

Pînă la urmă s-a găsit o soluție. A trecut un negustor de vite prin sat, au vîndut o oaie și au făcut rost de bani pentru drum. La plecare i-au pus într-un coș de papură cîteva felii de brînză, niște pui tăiați și o piine rumenă coaptă în țest ca să ducă și la cei doi frați mai mari ai lui să guste și ei din roadele de acasă. Abia acum, după plecarea băiatului au înțeles mama Stănica și Aniță ce căutau cu săptămîni în urmă jandarmii cu atîta înverșunare și înfrigurare prin toate ungherele gospodăriei lor.

Florea Ceaușescu

Ion Musceleanu : „Flori și fructe"

OMAGIUL ARTELOR ROMÂNE

La fiecare început de an, unul din principalele spații de expunere ale Capitalei este consacrat artelor plastice contemporane, aflate la ceas de omagiere a luminaților ctitori de țară nouă, înflăcăratelor spirite revoluționare de adevărați patrioți, ce și-au închinat din cea mai fragedă tinerețe energiile și capacitatea vizionară împlinirii celor mai nobile idealuri de pace, libertate și prosperitate ale poporului român. De această dată, sălile Dalles-ului adăpostesc cu generozitate una dintre cele mai omogene și bogate colecții artistice, fructul creator al artiștilor din toate generațiile, acoperind o largă arie tematică și de genuri artistice, într-un limbaj limpede și expresiv articulat. Inspirate din realitatea — istorică și imediată — cea mai semnificativă a acestui dinamic și spectaculos teritoriu de civilizație, care este România socialistă, artiștii expozanți surprind — prin mijloace ce le sînt specifice și într-o abordare stilistică ce le este proprie, definind un tip de spiritualitate original, inconfundabil și, cel mai adesea, reprezentativ pentru aceste locuri și aceste timpuri de învăpăieri eroice — un portret sui-generis al țării în momentele pline de miez ale devenirii ei multilaterale, moderne și independente. Acest chip metamorfic al patriei noastre socialiste este, am putea spune, tema dominantă, firul roșu care străbate în expresive enunțuri artistice întregul traseu expozițional.

O bogată serie de compoziții eternizează în formule plastice variate istoria acestei „faceri" fără precedent a edificiului contemporan al României. Nu lipsesc accentele de dramatism, pe care orice operă constructivă le presupune ca într-o superbă consacrare a mitului manolin în conștiința unui întreg popor de constructori. O susțin cu o patetică și expresivă, totodată, elocvență creațiile lui Ion Bițan (Midia-Năvodari), Vladimir Șetran (Platformă de foraj marin), Gh. Ioniță (Șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră), Bogdan Scărlătescu (Hală de montaj) sau lucrările cu desfășurări alegorizante ale lui Viorel Mărginean, Maria Mihalache-Blendea, Eftimie Modîlcă, Lia Szasz, Constantin Apostol, Iosif Krijanovski, în pictură, și ale lui Constantin Baciu, Wanda Mihuleac, Natalia Matei-Teodorescu, Iulia Hălăucescu, Brăduț Covaliu, Fred Micos și alții, în grafică, prin elaborări ce degajă multă forță și o sugestivă capacitate de concentrare a simbolurilor în redactări curate, sintetizînd aproape „reportericește" semnele distinctive ale epocii pe care o trăim.

Firește, o altă serie de creații se înscrie pe fertila linie a evocării istorice, în acest caz un rol precumpănitor jucîndu-l documentul fotografic, memoria livrească sau muzeografică. Pretexte prețioase pe care artiștii le-au abordat cu deferență profesională și cu o mai flexibilă disponibilitate de interpretare plastică. Pătrunderea mai exactă a sensului politic și istoric a acestui fond documentar a condus la elaborări inspirate, vibrate de o mai înviorătoare căldură umană. Este calea prin care clișeul iconografic a fost convertit în semn plastic de sine stătător. Artiștii sondează o largă perioadă istorică, și au în centrul atenției prezența personalităților de excepție, cei mai iubiți fii ai poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu. Asemenea compoziții sînt concepute ca adevărate fresce plastice ale realității românești contemporane, fresce dominate de statura luminoasă și clarvăzătoare a celor doi eroi ai neamului, ce s-au identificat cu însuși destinul în continuă prefacere modernizatoare al României socialiste. În această ordine de idei, se situează, cu remarcabile împliniri artistice, creațiile pictorilor Eugen Palade, Ion Bițan — Vladimir Șetran (cu cunoscuta compoziție de mari proporții : „Vizita de lucru"), Valentin Tănase, Doru Rotaru, Constantin Nițescu, Corneliu Ionescu, Adrian Dumitrache, Ervant Nicogosian, ale sculptorilor Viorel Pater (cu o interesantă proiecție monumentală intitulată „Omagiu", ce portretizează în chip de ctitori pe cei doi eroi ai contemporaneității pe un fundal de expresive reliefuri-document din istoria construcției socialiste a țării), Mihai Cosan, Flavia Creangă și alții. Sînt imortalizate plastic momente animate de o adîncă vibrație sensibilă din viața celor doi conducători — de la ieșirea din lagărul de la Tg. Jiu (Corneliu Ionescu), Manifestația de 1 Mai 1939 (Eugen Palade), momentul 28 August 1944 (scena discursului din loggia Palatului regal) și pînă la una din recentele vizite de lucru din perimetrul noului centru politico-administrativ al Capitalei (Valentin Tănase).

Desigur, nu puteau lipsi compozițiile de largă respirație, portretele alegorice de amploare, realizate în tonalități coloristice de o mare sensibilitate și căldură a exprimării, cum sînt eseurile plastice semnate de Vasile Pop Negreșteanu, Eugen Palade, Iacob Lazăr, Cornelia Ionescu și alții.

Dar omagiul artiștilor plastici s-a împlinit, ca și în alte rînduri, prin numeroase opere de referință realizate în factura tradițională și în genuri consacrate ale plasticii de șevalet: natura statică cu flori și peisajul, simboluri ale generoasei și atotcuprinzătoarei călduri umane, ale participării întregului univers al existenței la fastele sărbători ale omului. Așa au înțeles să fie prezenți în actuala expoziție omagială, orchestrată sub genericul „Strîns uniți sub tri-

Dimitrie Grigoraș : „ Flori"

color", artiști bine cunoscuți ca Ion Musceleanu, Ion Gheorghiu, Traian Brădean, Vasile Grigore, Dimitrie Grigoraș, Augustin Costinescu, Ion Sălișteanu, A. M. Agripa, Sorin Ilfoveanu, Sanda Șaramăt, Elena Greculesi, Ion Dumitriu, Eugen Popa, Costel Bogatu, Viorel Grimalschi, Virgil Miu și mulți alții.

Simbolurile păcii și ale aspirației noastre statornice spre lumină, libertate și împlinire spirituală sînt slujite în puține lucrări, dar foarte expresive și bine arhitecturate plastic, de artiști de talia unor Sabin Bălașa, Elena Greculesi, V. Pop Negreșteanu, Al. Chira (pictură), Ion Irimescu, Constantin Lucaci (sculptură), Ala Popa Jalea, Constantin Baciu, Nicola Kötinger, Suzana Fintinaru (grafică), Mariana Oloier, Leontina Mailatescu, (tapiserie), Cristian Bedivan, Valer Semenescu (sticlă-ceramică).

★

În ansamblu, lucrările din expoziție se disting nu atît prin suflul monumental ce le străbate într-o retorică reținută, cît prin cordiala și convingătoarea lor umanitate. Și aceasta, în condițiile în care marea majoritate a creațiilor prezentate în expoziție sînt de dată foarte recentă.

Actualul Salon omagial etalează în uvertură o foarte concentrată selecție de apariții editoriale și discografice, dominate de lucrările elaborate de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, ca și de cele consacrate, în țară și peste hotare, personalității lor complexe și unanim recunoscute. La loc de cinste sînt prezentate volumele omagiale pe care oamenii condeiului din țara noastră le-au dedicat iluștrilor conducători în înaripate cuvinte. „Lauri pe stemă" și „Cartea țării" editate la „Cartea Românească" ; „Cunună de lauri", „Pentru cel ales", „Inscripții în timp", „Uniți în cuget și simțiri" și „Arhitect și constructor de țară" apărute sub egida Editurii „Eminescu" ; „Florile recunoștinței" („Albatros") ; „Un gînd pentru Partid" („Junimea"), „O țară: România, un nume: Ceaușescu" („Univers"), sînt doar cîteva dintre titlurile reprezentative ce au intrat deja în conștiința publicului în ultima perioadă de timp.

Sînt expuse, de asemenea, și numeroase apariții editoriale din producția mai recentă din domeniul literaturii social-politice și științifice, al istoriei naționale și universale (între acestea, cîteva contribuții ale cercetării istorice românești de certă valoare și de larg ecou internațional), ca și din domeniul beletristicii și artei, reținute ca adevărate evenimente ale genului. Toate aceste argumente ale politicii noastre culturale atestă forța creatoare a unui popor ce nu conține a osteni cu demnitate și înțelepciune la înălțarea ființei sale naționale și spirituale la cotele deplinei consacrări universale.

Corneliu Antim

LUMINÎND ADEVĂRUL ÎN OAMENI

Un mare adevăr pus intr-o fericită metaforă cuprinde expresia, de acum cunoscută, „Masa de lucru a secretarului general al partidului este intreaga țară".

Inzestrat cu o uimitoare putere de muncă, secretarul general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, desfășoară o activitate uriașă și atit de diversă și de concretă, incit fiecare zi devine pagină de cronică, clipă de istorie scrisă și trăită incandescent. De la marile probleme ale contemporaneității, în care se implică cu francheța și curajul pe care le dau rostirea adevărului, asumîndu-și răspunderea în fața intregii umanități, pînă la evenimentul diurn cu semnificație în viața unei localități. Vizitele sale de lucru sînt ca o apă vie pentru oricare localitate în care ajunge. Ele constituie tot atitea prilejuri de revigorare a tuturor surselor de progres și mai ales a celor care țin de natura umană.

★

Helicopterul prezidențial trecea lin peste cîmpuri și peste sate învolburînd înaltul, sporind parcă liniștea nemărginită a cîmpiei din sud. Tractoarele se mișcau încet și, după ele, venea arătura vălurind mărunt, ca o apă neagră. Pămîntul se întorcea iarăși cu fața la sămînță. Era o dimineață cărunță, soarele căuta limpezimi, zorul toamnei începea să se stingă, ici, colo, se mai vedeau porțiuni de culoare nezisă — coceni mai adăstau în picioare.

Conducătorul partidului era așteptat undeva spre Dunăre, în cîmpia de jos a Caracalului, unde trebuia să ia, împreună cu oamenii locului, o hotărîre gospodărească asupra pămîntului și a sistemului de irigații. De la nivelul de zbor, secretarul general a văzut într-un lan de porumb mai mulți țărani cooperatori, care îi făceau semne de salut, primitoare, pline de căldură, aceeași căldură cu care e primit pretutindeni. Helicopterul a coborît lîngă ei. Acei țărani cooperatori din comuna Crimpoia, județul Olt, nu vor uita niciodată dimineața aceea cînd și-au încălzit sufletele la vorbele marelui Om, ale celui ce poartă grijă la toate. Au vorbit despre recolte și despre viitorul satelor noastre, despre copii și despre tradiția plugăritului. I-a întrebat și i-a ascultat, a ținut să le vadă merindele și să afle ce greutăți se mai ivesc în viața satului. Și ei au spus ca de la om de bine la om de bine, cu grijă de gospodari, de oameni așezați, ai pămîntului. Apoi l-au petrecut, și helicopterul s-a ridicat parcă de pe brațele lor.

Era aceeași dimineață de toamnă, dar o lumină nouă colinda întinderile pînă departe, peste apa Vedei și dincolo de ea, se unea cu zările Sudului în care helicopterul prezidențial se adîncea ca un cocor al speranței de mereu mai bine.

★

Cam de multe trimestre, graficul de producție al Întreprinderii de Osii și Boghiuri Balș își domolise zborul. Ședințele comitetului de partid și ale comitetului oamenilor muncii deveneau niște arene fierbinți în care vina se muta de pe un umăr pe altul și nu rămînea nicăieri. Producția pentru export suferea, o umbră urcase parcă pe frunțile oamenilor și se lăsase în vorbe.

O nouă ședință a comitetului oamenilor muncii!

Ordinea de zi: Analiza modului de folosire a capacităților de producție. Membrii comitetului, oameni cu răspunderi în marea întreprindere, proprietari, producători și beneficiari, consultă cu atenție, încruntați parcă, situația bilanțieră trimestrială, apoi confruntă cu datele din agendele lor. Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își extrage date din aceeași situație bilanțieră, pe care o au cu toții sub ochi. Și a venit un moment cînd ochii oamenilor s-au ridicat și s-au cuprins în ochii secretarului general. Venise un moment greu, dar un moment al adevărului spus răspicat, muncitorește. Lumina adevărului era prea puternică pentru ochiul obișnuit cu obscuritatea rutinei. Tovarășul Nicolae Ceaușescu mersese în toată întreprinderea pe fluxul tehnologic, la turnătorie, la debitare, la forjă, la prelucrare, la asamblare și chiar la desfacere. Se documentase amănunțit, stătuse de vorbă cu muncitorii, le ascultase părerile, se consultase cu specialiștii care îl însoțeau, iar acum înfățișa stările de fapt.

După cum spunea mai tirziu președintele comitetului oamenilor muncii de la Întreprinderea de Osii și Boghiuri Bals, intîlnirea cu tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ca un moment de renastere. Simțul de răspundere a cîștigat terenul pierdut, s-a reinstalat încrederea în forțele noastre, în capacitatea noastră de a da răspuns la problemele pe care le ridică astăzi producția și calitatea producției.

Ședința aceea a comitetului oamenilor muncii s-a terminat, nici mai devreme nici mai tirziu decît altele, dar la sfîrșitul ei, de pe frunțile oamenilor pierise încruntarea, ceva se luminase în ei, era poate lumina încrederii, poate hotărîrea care va trece întreagă în fapte.

Asemenea înțelesuri aveau în ochi oamenii în clipa cînd strîngeau mîna secretarului general al partidului.

★

În județul Olt, de unde scriem aceste rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu a poposit de peste 30 de ori, de cînd partidul și poporul român i-au încredințat destinele României.

Județul Olt este primul județ Erou al Noii Revoluții Agrare pentru producții de 6 000 kg grîu și peste 20 000 kg porumb știuleți la hectar. Alte 52 de unități agricole din județ dețin înaltul titlu. Între acestea se numără, în primul rînd, Cooperativa din Scornicești, etalon pentru agricultura județului, decorată cu numeroase distincții pentru producții record, cunoscută în țară ca o unitate pilot pentru aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei agricole. Județul Olt este Erou al Muncii Socialiste, Slatina, municipiul reședință, este Erou al Muncii Socialiste, alte 3 colective de oameni ai muncii, printre care și Întreprinderea de Aluminiu — un prestigios partener comercial pentru circa 40 de firme străine — dețin și ele înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

În toate aceste mari realizări și în altele asemenea stă contribuția secretarului general al partidului ca un ferment miraculos, ca o chemare a faptei în stare să adune puterea brațelor și dăruirea, să aprindă arcul voltaic al ideii, aceste pîrghii umane constituind forța uriașă a prezentului socialist românesc.

Nicolae Fulga

„Vremuri de glorie" – tablou de Gheorghe Ioniță

Cu alese gînduri

Urmare din pag. 1

liniile de boltă ale edificării socialiste multilaterale și se disting, de la etapă la etapă, mereu într-un ascendent și tot mai dinamic spirit revoluționar, abordări de principiu, teoretice și practice, ale realității care fac din epoca inscrisă pe coordonatele prezentului și viitorului una dintre cele mai profunde și mai prodigioase constiințe de sine a patriei, cu valori inestimabile obținute în cîmpul progresului material și spiritual, al civilizației socialiste și comuniste. Gîndirea și viziunea amplă, deschisă, marea dragoste față de popor, patrie și partid, spiritul militant, politic și ideologic de înaltă ținută revoluționară și de o desăvîrșită bogăție în idei, în concepte și orientări, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu acoperă, practic, toate domeniile existenței noastre naționale.

Forumurile comuniste care au urmat celui de al IX-lea Congres al partidului au adîncit și valorificat o experiență amplă, originală, cu trainici suporți în realitatea prezentă și viitoare. **„Obiectivul strategic stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului privind trecerea României, pînă în 1990, la un nou stadiu de dezvoltare — cel de țară socialistă mediu dezvoltată**, se aprecia în Expunerea prezentată în cadrul largului și reprezentativului forum democratic de la sfîrșitul lunii noiembrie, anul trecut — **are la bază puternica dezvoltare a forțelor de producție, a industriei socialiste, a științei, învățămîntului și culturii, dezvoltarea agriculturii și înfăptuirea noii revoluții agrare. Ne pregătim pentru Congresul al XIV-lea** — se mai sublinia — **care urmează să adopte cel de al 9-lea plan cincinal și orientările generale ale dezvoltării României pînă în anul 2000 și, în unele domenii, inclusiv în primul deceniu al celui de-al XXI-lea secol.** Pe această scară a valorilor și în acest sens al evoluției economia, știința și cultura românească au înaintat decisiv și au străbătut etape care ne-au pus în contact cu noi cerințe și posibilități, cu mari împliniri, cu mari deschideri spre izvoarele muncii și creației.

De unde am pornit, știm, cunoaștem prin ochii memoriei înșeși; ce drum am străbătut, pe cite segmente de timp ne-am înscris, și cu cite eforturi, cu cîtă dăruire, de asemenea cunoaștem, pentru că drumul străbătut este un drum al propriilor noastre biografii. Știm, de asemenea, unde am ajuns, în ce stadiu, la ce nivel și pe ce poziție economică, moral-politică și socială în contemporaneitate. După cum știm unde, cum și în cît timp vom înainta spre viitorul pe care ni l-am apropiat și ni-l apropiem neîncetat. În lumina marilor ctitorii ale României socialiste se disting, în oameni, în gîndurile și năzuințele lor, și liniile de boltă ale unei alte emblematici și sensibile construcții, aceea a dragostei față de partid și țară, față de conducător. Expresia unei noi constiințe istorice, a unității indisolubile a poporului în jurul partidului, a secretarului său general, își găsește răsfrîngerea în fapte de muncă, de gîndire și creație care conferă mîndrie și demnitate, recunoștință și satisfacție revoluționară față de timpul trăit, hotărîre, abnegație și dăruire în tot ce avem de făcut pe mai departe.

Spre piscuri mari, de înaltă civilizație materială și spirituală îndeamnă și călăuzește secretarul general al partidului, spre afirmarea, în toate domeniile, a geniului creator al poporului. **„Am parcurs un drum lung, de luptă și muncă, am învins multe greutăți, înaintînd neabătut spre piscurile înalte și luminoase ale civilizației comuniste. Am ajuns la mari înălțimi de pe care vedem ce minunate perspective avem! De la înălțimile la care am ajuns**, spune secretarul general al partidului, **privim cu deplină încredere, înainte, piscurile luminoase care sînt tot mai aproape și la care poporul nostru va ajunge prin muncă și activitatea sa revoluționară, în deplină unitate, sub conducerea centrului vital al intregii națiuni, PARTIDUL COMUNIST ROMÂN!"**

Răspunsul la o asemenea înaltă chemare — care este a constiinței patriotice, revoluționare — nu poate fi decît unanim, după cum unanime sînt gîndurile și sentimentele prin care, la zi aniversară, poporul, țara întreagă se exprimă din adîncul inimii și urează marelui Erou, conducătorului partidului și statului „La mulți ani!

La mulți ani, spre gloria și fericirea intregii națiuni!

Ctitor la Donaris

Urmare din pag. 1

iulie 1965, în momentul izvoritor, delegați reprezentînd masele muncitoare din întreaga țară, oameni ai unui timp nou, născuți și afirmați în țara dintre Carpați și Tărmul Euxin.

Păsim în 1989, conștienți de rosturile, continuitatea și certitudinile unei istorii proprii, ale unei demnități, ale unei puteri de creație, care legitimează un eroic național destin. Pe temeiul celor gîndite, sperate și înfăptuite de înaintași prinde viață o nouă realitate economică, socială și umană. Împlinind Programul Partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism, oamenii muncii, întreaga națiune conferă prezentului socialist al patriei dimensiunile unei impresionante fertilități de idee și faptă, expresie în real al idealului comunist, a împlinirilor luptelor revoluționare și democratice.

Preluînd și ducînd mai departe moștenirea luptei de eliberare națională și socială a poporului nostru, bogatele tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste, ei, comuniștii, și odată cu ei, toți fii acestui popor viteaz — care și-a întemeiat în urmă cu aproape șapte decenii partidul marilor sale nădejdi care, peste decenii, avea să devină sub conducerea secretarului său general, centrul vital al intregii națiuni — au înfruntat și au modelat deceniile, nevoia de autodepășire, contradicțiile, vicisitudini ale pămîntului și ale apelor, complexa evoluție a istoriei contemporane, cu abnegație revoluționară, cu exemplară forță morală.

Din înălțimea turnului de observație al acestui ianuarie 1989, drumul străbătut apare în intreaga sa măreție, cu întregul său dramatism, cu asprimea și greutățile, cu încercările, cu nevoia de nou, de calitate și eficiență, care niciodată nu au pus în cumpănă forța partidului, puterea sa de luptă.

Aici, la vibrantul turn de observare a istoriei, din anul 45 al libertății noastre, ochii și constiința poporului român păstrează imaginea efortului de gîndire și faptă, pilda întîiului său Fiu și Erou. Păstrează puterea partidului — redată sieși prin istoricele Congrese — de a fi al acestui popor — și a servi acestui popor! — de a înfrunta severe moșteniri ale trecutului și de a face că, în situații concrete, într-o strategie de amplă deschidere patriotică-revoluționară, în vibrantă unitate cu întregul popor să se asigure un nou curs istoriei.

În cununa de lumină a lui Ianuarie, la ceasul de trezire a puterii seminței și continuu puls al muncii oamenilor, actul cultural-educativ înscrie, sub emblema generoasă a Festivalului național „Cîntarea României", lîngă faptele eroice ale țării, oglindirea eforturilor, a talentului, a vocației și răspunderii dovedite de cei implicați nemijlocit în dobîndirea a noi și noi nestemate ale omeniei, ale demnității, ale setei de frumusețe și adevăr.

Configurînd trepte însemnate către o nouă calitate, către o audiență cît mai largă și înriurire formativă cît mai profundă, drumurile către incinta așezămintelor de cultură, ale vieții cultural-științifice și artistice, drumurile către vatra de comori spirituale și elan patriotic-revoluționar ale marelui Festival îngemănează încă o dată, într-o vie cuprindere, eforturi și împliniri remarcabile ale acestei Epoci de Aur.

Firească demnitate

Urmare din pag. 1

te alcătuirile ei, una dintre cuceririle fundamentale ale acestui timp.

Iată, așa cum spuneam la începutul însemnărilor de față, lucruri atît de firești pentru generația tînără care nu a fost nevoită niciodată să apeleze la „fondurile speciale" ale bibliotecilor pentru a citi pe unul dintre marii noștri cărturari, care nu a fost nevoită niciodată să recurgă la tipare de împrumut pentru aprecierea unui act de cultură.

La temelia acestui firesc stau curajul politic, gîndirea profund patriotică, revoluționară ale comunistului care conduce de aproape un sfert de veac destinele partidului și ale patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Anii săi de luptă și muncă neobosită, de creație, de împliniri, cu poporul român, pentru poporul român. Atitudinea răspicată întru apărarea drepturilor noastre inalienabile, întru apărarea omenescului din om, întru apărarea cerului de pace al planetei Pămînt.

Omagiindu-l la zi aniversară, omagiem firească demnitate în care se desăvîrșește ființa unită a patriei. Adică, sentimentul suprem de a ne construi, acasă la noi, în spiritul idealurilor noastre, o viață și un viitor care să ne exprime deplin. Sentimentul de a gîndi și-a da putere de faptă gîndului în limba noastră. În limba română.

Prin inimi de eroi

Prin inimi de eroi ne trece țara,
Cum a trecut prin milenaru-i timp.
Ni-i virsta tuturora primăvara,
Iubirea noastră-i unic anotimp.

Precum Carpații care-s veșnic tineri
Și apele tot limperi în izvor,
Noi ce trăim pe glii de pace liberi,
Asemeni lor sîntem sub Tricolor.

Curajul nostru-i moștenire veche,
Precum e-nțelepciunea din străbuni.
Deși viteji oricînd fără pereche,
Sîntem ai Păcii renumiți tribuni.

Din gîndul bun noi zămislim o faptă,
Din orice faptă o izbîndă-n plus.
Făcîndu-ne viața tot mai dreaptă
În fața lumii stăm cu fruntea sus.

Ne-am făurit din plaiuri o grădină
Cu strălucite flori de viitor,
Cum a visat Partidul de lumină
Și-al țării brav și demn Conducător.

Constantin Atomii

Poem de cinstire

Poem de cinstire înalț în amiază
Pe frunte de Țară: priviți-ne toți!
Pentru iubirea de om ce reverberează
Curate cristale, noi, compatrioți

S-aducem Omagiu Cirmaciului Țării
Și-n vers de Ianuarie cu toți să-l cîntăm.
Din virf de Carpați pînă-n marginea Mării
Jurămînt de credință în noi să purtăm

Cum poartă pămîntul sămînța spre soare
Din brazda fertilă spre rodul bogat,
Azi, freamătă România de sărbătoare
Pentru marele Patriot și Bărbat.

Pentru CEAUȘESCU – poem de cinstire
Vibrează în Țara cu inimi curate.
Și împreună cu-a Țării rostire
Îi urăm bucuroși: Mulți ani, sănătate!

Geo Ciolcan

Spre culmi călăuzitorul

Fluturã-n vînt tricolorul, simbol dintotdeauna
Muncii și demnității în Țara omeniei,
Eșarfa purpurie este astăzi cununa
Erei socialiste în destinul României.

Ne rostuim cu grijă, cu dragoste ogorul,
Întreaga națiune slăvind cu glas fierbinte,
Pe primul fiu al Țării, pe-ntiiul Președinte,
Pe CEAUȘESCU – eroul spre culmi
călăuzitorul.

Ioan N. Dumitrescu

La mulți ani!

Cu libertatea
în minte –
Steagul patriei
Înălțat
dintre cuvinte;
Steag de trudă,
De sărbătoare,
De bucuria mea
cutezătoare...

La mulți ani!
Miracol de timp
românesc;
Tovarășul
Nicolae Ceaușescu –
numele
în care sori înfloresc...

Nicolae Sinești

Conducător de țară

El e omul deplin, conducător de țară
visurile vin întîi de la el să împrumute putere
ziua de mîine îi înflorește pe chip
iar patria în suflet i-aduce adiere.

mereu poartă adevărul ca pe o stea de veghe
casele de dragostea sa ne sînt luminate
pe șantiere viața clădește o nouă viață
pe sub zăpada-aceasta vin muguri spre
cetate

sudoarea pe toți ne cunoaște
în ochii săi se zvonește mereu o vreme bună
se-aude cum respiră pămîntul prin eroi
și versuri blînde picură din lună

în ianuarie frumusețea prinde și mai multă
putere
el pe toți ne primește în inima sa mare
și fără încetare dă clipei tot ce-i cere
e iarăși sărbătoare în noi și-n calendare

Rodian Drăgoi

Ion Sălișteanu: „Buchetul"

Chip al luminii

Nu văzuseră
chipul Luminii
cîmpiile și truditorii lor

Nu aflaseră
sensul deplin
al sacrului jurămînt

Ora, menirea
nașterii Farului
peste veacuri de ceață

Cîte brațe
pot să încapă
în raza demnității!

Și cîte imnuri
vor izvori Carpații
pentru acest Partid!

Cristian Marin Petre

Ianuarie nesfîrșit de românesc

Din pridvorul tău – Patrie
Ascult clocotele munților,
Vuietul Dunării și al Mării,
Văd flamura curcubeelor în tricolor
Și-n razele soarelui
Aniversarea
Celui mai iubit fiu al țării,
Astru luminînd în popor.

Ianuarie nesfîrșit de românesc,
Azur în Ființa Patriei,
Speranțe împlinite, munții răsună
Colinele, văile, riurile, cîmpia română
Țara cinstește cu sufletul
Încărcat de speranțe și zbor
Un astru luminînd în popor.

Ianuarie nesfîrșit de românesc;
Sub stemă socialistă
Văzduhuri albastre, stejari,
Prin care slăvim EROUL zilelor mari,
Întîiul președinte sub zări de tricolor,
Un astru luminînd în popor.

Mihai Păsculescu

Patrie română

Lumină să credem în ea,
mîini străpungînd piatra.
Oțel care ne trebuia
așa cum ne trebuie vatra.

Case în liniștea mîinii,
în grîu ferestre de maci.
Fîntîna din mijlocul piinii.
e săpată cu cinste de daci.

Lebăda lacul,
gîndul cerbilor la marginea lunii.
Ce fierbinte e veacul,
ce blînzi ni-s străbunii.

Un vers la Rovine, primit în cetate,
cît aurul din lumea toată.
Păduri sprincenate
în jurul lui Mircea fac roată.

Azi o priveliște nouă,
case unde ieri au fost gropi.
Pe cămașa grîului plouă
cu pace multă în stropi.

Ion Trif Pleșa

Dragostea de patrie

Fiind copil credeam că riul, ramul
din ochiul meu sînt mai presus de fire
și patria-i secretul din balsamul
cu care mama-mi da nemărginire.

Semințele ce le păstram tot anul
în loc ascuns, uscat, ca pe porfire,
le cuprindeau secundele și-n lanul
de mai tîrziu dezlănțuiau oștire

de mîini ale pămîntului. Mirarea
copilului ce-am fost ducea sub pleoape
o patrie de mîine. Astăzi zarea
învingătoare-și poartă peste ape

și peste munți increderea-n iubire
și-i patria popor de raze, castă
plutire a unui nufăr, dans de mire
să-ntîmpine, să-nlănțuie această

fecioară a istoriei, Strigarea
din rădăcini spre fruct abia o-ncape
cuvîntul luminînd unirea
bărbaților cu patria. Aproape

de ochiul meu laboratorul lumii
ascunde-n alchimiile sonore
mari germinații, flacăra minunii
de-a trece tînăr pururea prin ore.

De sîntem toți fîntînilor buni frați,
de regăsim mereu în noi tăria
de-a fi frumoși, și demni, și-adevărați
în dragostea de maica România.

De hotărîm, împreună, destinul
acestei țări e pentru că în frunte
avem Cîrmaciul meșter, avem crinul
privirii sale, către pisc de munte

și-n fapte mari, eroice, la fel,
avem Conducătorul înțelept
purtînd al libertății sfînt drapel,
al păcii semn de purpură pe piept.

Omagiu

Această iarnă-i matca a două sărbători,
cînd țara își trăiește prezentul și-i închină
un imn de nemurire, cînd prinși între
splendori
ne adunăm cu dragoste deplină
să-nchipuim zidirea din anii viitori.

Această iarnă-i matca a două sărbători
cînd inima ne-ndeamnă cu pulsul său curat
să strîngem de prin faguri numai cuvinte-flori
și să rostim poemul Marelui Bărbat
al Patriei, cu fața strălucinată-n zori.

Și harul Limbii noastre să-l dăruim femeii
ce l-a-nsoțit viteză în lupta-i fără preget,
tovarășă-nțeleaptă în iureșul Ideii
-mplinindu-se, supremă, vizionară lege
a firii – comunismul, temeiul Epopeii.

Ion Popescu

Înaltele trepte

Partidul ne dă zborurile visate
statornic sub gloriosul steag;
luminile i se răsfrîng în toate
cum soarele-n al vetrei sacre prag.

Măiestrei călăuze-i știm menirea.
Energii din nesecat izvor luăm;
descoperim ce forță e iubirea,
spre un țel comunist ne desfășurăm.

Ținîndu-ne ființa veșnic trează,
inimile-au forța să tresalte.
astăzi în era Ceaușescu
Patria-și suie treptele înalte.

Radu Felecan

IDEALURILE UNIRII

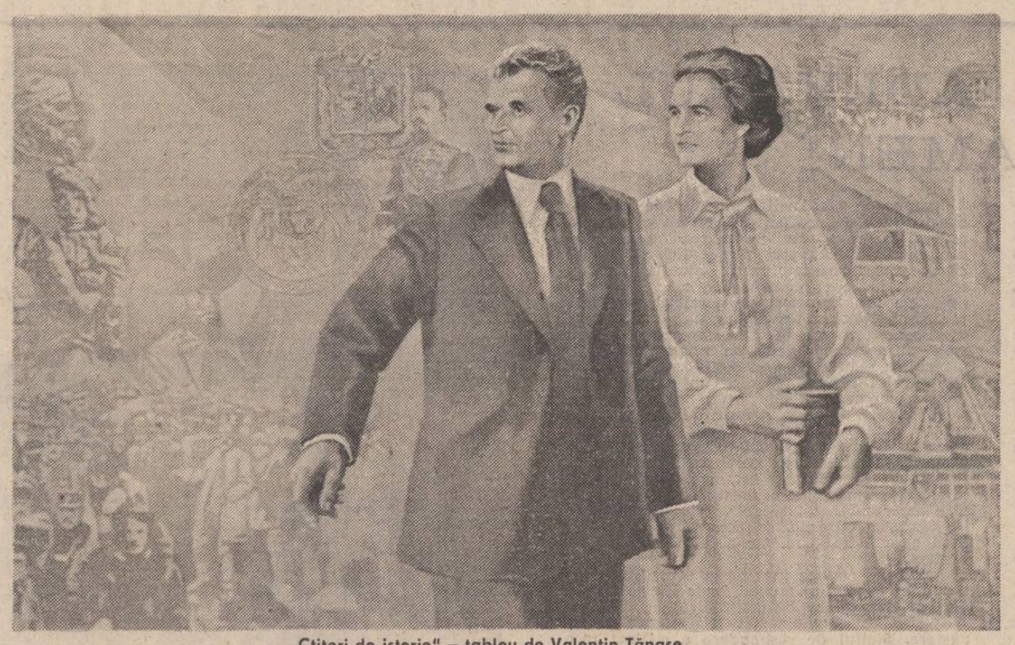

„Ctitori de istorie" – tablou de Valentin Tănase

Dorința unui popor

Există în memoria colectivă a fiecărui popor evenimente pe care străinii nu le pot retrăi, oricît de mare ar fi cantitatea informației documentare de care ar dispune. Cutare profesor de la Sorbona poate cunoaște întreaga istorie a Unirii Principatelor, dar nici o învățătură din lume nu-l va ajuta să privească fila calendarului cu ochii și cu sufletul celui care o știe sărbătorească din copilărie. Nouă ni s-au transmis, o dată cu relatarea faptelor trecute, inefabilele conotații ale permanenței, sentimentul inanalizabil al duratei, al implicării firești în propria istorie națională.

Și totuși, se cuvine să privim cu toată atenția documentele externe privitoare la trecutul poporului nostru, în special mărturiile contemporane cu evenimentele relatate. Un excelent prilej de a vedea cum s-a reflectat în conștiința europenilor marele succes politic românesc de la mijlocul veacului trecut, ne este oferit de consultarea antologiei **„Românii la 1859"**, elaborată de un colectiv de cercetători de la Direcția Generală a Arhivelor Statului și de la Biblioteca Centrală de Stat. Utilă, fără îndoială, specialiștilor înșiși, lucrarea este și de o largă accesibilitate, cititorii dispunînd de traducerea tuturor textelor, de note explicative, de o listă cronologică a documentelor și de cîte un indice alfabetic (de persoane și geografic) pentru fiecare dintre cele două volume în care a fost organizat acest veritabil tezaur informațional. Primul volum cuprinde 234 de documente, majoritatea inedite, referitoare la pregătirea, înfăptuirea și ecoul internațional al Unirii Principatelor, celălalt — 31 de texte selectate din lucrările unor „diplomați, istorici sau publiciști străini din epocă", reflectînd „stări de spirit și ecouri europene față de soarta poporului nostru".

Se poate presupune că pentru istoricul român profesionist lucrarea include relativ puțină noutate semantică și nu va schimba în mod semnificativ imaginea istoriografică deja elaborată. Dacă ne referim însă la o lectură „totală", semantică și afectivă în același timp, putem spune că informația cuprinsă în materialul antologat devine incomprimabilă, exact ca în cazul lecturii unui text literar. Impresia verosimilității este înlocuită aici de certitudinea autenticității. Desigur, autorii străini nu puteau „simți" românește (și ar fi o stupiditate să le reproșăm acest lucru), dar mulți dintre ei au „înțeles" sentimentele românilor. Cartea se pretează, așadar, și la o lectură „în ricoșeu", cititorul român dispunînd de capacitatea de a recepta afectiv enunțurile „intelective" referitoare la starea de spirit a înaintașilor într-un moment hotărîtor al istoriei naționale. Așa se întîmplă, de pildă, cînd citim considerațiile lui Kossuth asupra solidarității etnice a oamenilor noștri politici : „Nu mai exista nici stînga, nici dreapta ; partidele își contopiseră rîndurile. (...) Discuția nu mai avea obiect ; patriotismul triumfînd asupra intereselor personale a făcut inutilă orice controversă. (...) Astfel trebuie să fie spiritul unui popor pentru a putea întemeia o patrie sau s-o recucerească dacă a pierdut-o". Dincolo de tonul admirativ evident în finalul citatului, există în aceste rînduri o încărcătură supralingvistică emergentă, demnă de interesul semioticienilor. Documentele diplomatice se pretează la interpretări bazate pe analize strict lexicale și chiar statistice. Nu ne referim doar la înregistrarea unor adevăruri arhicunoscute (cum ar fi, într-un raport al consulului general prusian la Iași, E. Richthofen, menționarea românilor drept „cel mai numeros și, **in orice caz, (jedenfalls)**, cel mai vechi neam din Transilvania"), ci și la posibilitățile de orientare lingvistică în diversitatea nuanțată a atitudinilor politice, pro- sau anti- unioniste. Cîmpurile semantice se diferențiază aici cu ușurință. **Entuziasmul** unioniștilor și eventualitatea implinirii **idealurilor** nutrite de întreaga simțire românească provocau **teama**, chiar **groaza** ministrului de externe austriac. Guvernatorul Teleki era îngrijorat de perspectiva înfăptuirii unui „nou (s.n.) Imperiu dacic" („ein neues Dazisches Reich"). Acest „neues" dovedește că istoria adevărată a Transilvaniei era cunoscută de stăpînitorii vremelnici. Adversarii progresului nostru social și politic vorbeau de „idei dăunătoare", răspîndite de niște „exaltați", de „o minoritate turbulentă", care avea „legături din cele mai periculoase" și distribuia „foi instigatoare", cu „conținut subversiv". Antiunioniștii discutau cu precădere **interesele** grupurilor pe care le reprezentau. Pe de altă parte, cei care înțelesese adevăratul sens al istoriei consemnau **„dorințele"** și nevoile „moldo-valahilor", „expresia **sentimentului național"** al unui popor „aflat atît de multă vreme sub oprimare și amestec străin". Iată că, în balanța istoriei, interesele celor puternici nu cîntăresc întotdeauna mai mult decît dorințele justificate ale celor oprimați.

Trebuie să cinstim memoria înaintașilor, pentru că Unirea nu s-ar fi înfăptuit de la sine, cu sau fără lupta lor. „O Românie una și nedespărțită, liberă și independentă, democratică, socială", așa cum o visa autorul unei scrisori cifrate din 1851, reprezenta încununarea aspirațiilor firești ale celui mai vechi neam de pe aceste meleaguri, dar nu era o necesitate ontologică, ci etică și etnică. (Se știe că orice acțiune umană, pentru a putea fi considerată ca atare, trebuie să fie non-necesară în sens ontologic, deoarece ar fi cu totul neglijabilă contribuția cuiva la un eveniment care s-ar realiza oricum, în orice condiții). În ianuarie 1859, dorința unui popor a înfrînt toate interesele potrivnice, oferind și altor națiuni divizate un exemplu viu, înălțător. Și totuși, chiar dacă rațiunea ne spune că Unirea Principatelor nu era ontologic necesară, convingerea noastră profundă este că istoria n-ar fi putut urma altă cale.

Mihai Niculescu

Prin voința maselor populare

Cu 130 de ani în urmă, în acea zi de 24 ianuarie 1859, se consfințea în istorie Unirea Principatelor Române. Moment memorabil și hotărîtor în formarea statului național român, Unirea a fost încununarea în glorie a luptei necurmate pe care poporul a dus-o de-a lungul veacurilor pentru înfăptuirea idealului suprem.

Așa cum arăta secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Expunerea la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, din 28 noiembrie 1988 „Un rol important în întreaga dezvoltare a poporului nostru l-au avut înfăptuirea Unirii Principatelor — Muntenia și Moldova — în 1859, sub conducerea lui Cuza, și formarea statului român, care a constituit nucleul statului național unitar".

Unitatea neamului românesc și-a dovedit temeiurile cu mult înainte de memorabilul act istoric : etnic, lingvistic dar și legăturile culturale și economice atestau un spirit unitar, vremelnic despărțit de granițe teritoriale arbitrar stabilite.

Răspîndirea scrisului în limba română nu e un fenomen întîmplător. Încă din 1570 Coresi, în „Psaltirica" tipărită la Brașov afirma că : „mai virtos cinci cuvinte cu înțelesul meu grăiesc ca și alții să învețe, decît întuneric de cuvinte neînțelese într-alte limbi". În același context, de omniune spirtiuală a românilor de pretutindeni, se înscriu acțiunile cărturarilor patrioți de la cronicari și pînă la oamenii de cultură și scriitorii unioniști.

În pofida presiunii și jafului imperiilor vecine, se face tot mai pregnant simțită voința poporului de a lupta pentru unitate și independență. Înnoirile care au loc în sistemul social-economic în Țările Române odată cu intrarea în cel de-al XIX-lea secol, mișcările naționale tot mai accentuate din unele state europene, au dat un puternic impuls și au luminat pe de-antregul aspirația întru făurirea unității naționale. Mihail Kogălniceanu spunea, la 24 noiembrie, cu prilejul inaugurării cursului de istorie națională la Academia Mihăileană : „Eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc unde se vorbește românește și ca istorie națională, istoria Moldovei întregi, înainte de sfîrșirea ei, a Valahiei și a fraților din Transilvania."

În ziarul „Pruncul român" din 1848 se afirma cu entuziasm că „România toată, această mare familie de frați, nu poate fi fericită, nu poate fi tare și puternică decît numai prin unire : prin unire numai vom alcătui un stat mare, un stat care nu are a se teme de nici o putere străină și care să fie considerat între celelalte staturi libere". Revoluția de la 1848 avea să însemne o nouă etapă, decisivă, în înfăptuirea unității și independenței. Și cu toate că revoluția a fost înfrîntă în cele trei țări române, ideea unirii s-a aprins și mai înalt, a luminat cu o incandescență fertilă care a contopit într-un singur fluviu voințe și aspirații, energii și idealuri. Nicolae Bălcescu, în studiul „Mersul revoluției în istoria românilor", se arăta vizionar precizînd că „Revoluția viitoare nu se mai poate mărgini a voi ca românii să fie liberi, egali, proprietari de pămînt și de capital și frați asociați la fapta unui progres comun. Ea nu se va mărgini a cere libertatea dinlăuntru, care este peste putință a dobîndi fără libertatea din afară, libertatea de sub domnirea străină, ci va cere unitatea și libertatea națională". Cezar Bolliac vorbea în numele multor generații : „Unirea Moldovei cu Muntenia într-un singur stat nu este o idee numai în capetele citorva români prea înaintați ; nu este o idee ieșită din dezbaterile de la '48 încoace ; ea a fost sentimentul național în toate părțile României de cînd istoria a început a ne spune cite ceva despre Dacia".

După Războiul Crimeii s-a creat un moment favorabil Munteniei și Moldovei, problema Unirii acestora căpătînd un caracter european. În împrejurările istorice în care puterile europene se arătau pro și contra unirii, masele populare, toți oamenii de cultură și știință, progresiști și patrioți au format un front energic de acțiune înțelegînd că se ivise un prilej deosebit de prielnic (după hotărîrea Congresului de la Paris) pentru împlinirea visului de veacuri a românilor. „Strigătul Unirea Principatelor, Suveranitatea statului român ! să străbată munții, cîmpiile, văile și dealurile noastre, să răsune pînă în unghiurile pămîntului cele mai depărtate, ca lumea întreagă să se încredințeze că Unirea este suflarea poporului român, că este glasul României. Unirea principatelor nu-i o unire de elemente eterogene ; ea e unire de români cu români. Moldovenii și muntenii sînt un singur neam, o singură familie, ei nu sînt nici moldoveni, nici munteni, ci numai români" (Dimitrie Brătianu). Sub acest îmbold militează mai toate publicațiile vremii „România literară", „Zimbrul și Vulturul", „Steaua Dunării", „Dîmbovița", „Românul", „Junimea română".

În Tratatul de la Paris din 1856 se preconiza formarea unor Divanuri ad-hoc în Principate ; adunările acestora s-au desfășurat între 22 septembrie și 21 decembrie 1857 la Iași, și între 30 septembrie și 20 decembrie la București, printre cei aleși erau Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, C.A. Rosetti, Christian Tell, Gh. Magheru, Ștefan și Nicolae Golescu.

Acțiunile pentru unire au culminat la 5 ianuarie 1859 în Moldova cînd Adunarea electivă de la Iași a proclamat ca domn al Moldovei pe colonelul Alexandru Ioan Cuza. Din cei 49 de deputați prezenți la vot 48 au ales pe Al. I. Cuza, iar unul s-a abținut (Cuza). În Muntenia, după trei zile de dezbateri și prin intervenția hotărîtă a maselor populare, la 24 ianuarie 1859, a fost ales domn Alexandru Ioan Cuza. „Astăzi, simbătă, în 24 ianuarie, Adunarea electivă procedînd la vot pentru alegerea Domnului său, rezultatul a fost că, cu unanimitate, s-a ales Alexandru Ioan Cuza, Domnul actual al Moldovei și s-a proclamat Domn al Țării Românești".

Entuziasmul după alegerea istorică și înfăptuirea Unirii este nemărginit : Mihail Kogălniceanu : „După una sută cincizeci și patru de ani de dureri, de umiliri și de degradație națională, Moldova a reintrat în vechiul său drept — de a-și alege pe capul său, pe Domnul... Alegîndu-te pe tine Domn țara noastră, am vroită să arătăm lumei că toată țara dorește : la legi nouă, om nou... Fii dar omul, omul epocei ; fă ca legea să înlocuiască arbitrariul ; fă ca legea să fie tare ; iar Tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun, fii blînd mai ales, pentru acei pentru care mai toți Domnii trecuți au fost

Pavel Perescu

Continuare în pag. a 7-a

Eminescu și Alexandru Ioan Cuza

Cu 130 de ani în urmă, cînd avusese loc actul Unirii Principatelor, Eminescu era copil de 9 ani. Preadolescent și adolescent în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, ale cărui realizări erau susținute de popor, fusese, desigur pătruns de cultul unanim al poporului pentru domnitor. În anul cînd realizatorul Unirii din 1859 fusese silit să abdice, în paginile revistei **Familia** din Budapesta are loc debutul tînărului de geniu căruia redactorul șef, Iosif Vulcan, îi stabilește numele : Eminescu.

În ianuarie 1870, împreună cu L. Năstase și V. Burlă, colegi de la universitatea din Viena, Mihai Eminescu vizitează pe fostul domnitor Cuza la Döbling. Cum scrie **Adevărul literar** bucureștean din 15 aprilie 1923 sub semnătura avocatului dr. Samuil Iosipescu, tinerii „au fost foarte bine primiți de Cuza".

Că „.... tînărul Eminescu va fi fost cuprins de o adîncă emoție cînd l-a văzut pe acela care a realizat Unirea Principatelor" (cum citim în articolul **Eminescu la Viena**, scris de suceveanul Vasile Gherasim, 1893—1933, un eminescolog mai puțin cunoscut, o dovedesc nenumăratele pagini jurnalistice dintre anii 1876 și 1883, pagini în care numele lui Alexandru Ioan Cuza e prezent, împreună cu „meritele" și „greșalele" sale, adesea servind ca termen de comparație pentru oamenii politici contemporani ziaristului.

În frunte se situează paginile despre actele de la 2 mai 1864, 11 februarie 1866 și secularizarea averilor mănăstirești. „Vor trece veacuri și nu va exista român căruia să nu-i crape obrazul de rușine de cîte ori va răsfoi istoria neamului său la pagina lui 11 februarie și stigmatizarea acelei negre felonii va răsări pururea în memoria generațiilor, precum în orice an răsare iarba lîngă mormîntul vindutului Domn".

Așa scria Eminescu în **Timpul** din 27 februarie 1882, referindu-se la abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza și comentînd discursul ținut de un fost sfetnic al domnitorului, V. Boerescu, la 14 februarie 1882, în meetingul roșu din sala Ateneului. Fiindcă în discursul acestui „supliement cam tîrziu și de prisos al partidului roșu", cum îl ironizează gazetarul pe V. Boerescu, o jumătate a fost procesul făcut lui 2 mai (adică legii reformei agrare, impuse prin lovitură de stat în 1864), „Crimei de la 2 mai, cum o numește d-sa", Eminescu îl combate, afirmînd despre spiritul franc și în mare grad capabil de adevăr al lui Cuza, în raport cu trădătorii săi.

„Dacă actul de la 2 mai a fost o crimă, ea a fost francă și pe față, făcută cu brațele încrucișate. Actul de la 11 februarie însă, participarea gardei palatului la răsturnarea Domnului, e o infamie și o lașitate" Din discursul lui Boerescu, Eminescu, extrage și publică în **Timpul** din 26 februarie 1882 citeva pasaje caracteristice din cari „personalitatea fostului Domn răsare clară și mare, cum a fost în adevăr".

Mihai Eminescu se situează între cei care nu tăgăduiesc „greșalele lui Vodă Cuza", afirmînd că „cea mai constantă greșeală a lui era pripa, răsărită din silă de temporizare" ; „Dar orbi amfi și răi români, continuă gazetarul, dacă am tăgădui meritele lui".

Gazetarul înfierează în numeroase rînduri pe trădătorii lui Cuza, în frunte cu Dimitrie Lecca și Alexandru Candiano Popescu și critică promovarea în ierarhia socială a complotiștilor la răsturnarea domnitorului. Articolul aparut în ziarul **Timpul** din 30 decembrie 1880 (Opere. XI, p. 457—458) prezintă pe Lecca devenit ministru de război, „vinovat o dată c-a trădat pe suveranul său fiind soldat, vinovat a doua oară că l-a trădat fiind de strajă". Ziaristul e de părere că poporul nu poate privi cu indiferență pe Carol I, care are libertatea să ierte, dar nu să și uite și mai cu seamă să-l **recompenseze**. Într-un articol din 25 aprilie 1880 (Opere XI), sintem informați despre faptele lui Dimitrie Lecca : „Cîolonelul Lecca, ministrul de război demisionat, a fost înaintat la rangul de general. O lună înainte de 11 februarie 1866 el prestase jurămîntul lui Vodă Cuza ca comandant de batalion ; la 11 februarie însă a comandat revolta care a răsturnat pe cel din urmă suveran național al României"

La 18 martie 1881 (Opere, XII) gazetarul îl condamnă cu asprime : „Să se țină bine minte că Vodă Cuza a iertat prin viu grai și în scris tuturor... absolut tuturor, numai colonelui Lecca și altor citorva nu ; nu pentru el personal, ci pentru pata pe care acesta a pus-o pentru vecii vecilor pe steagul țării. **E unicul caz în istoria românilor.** Au căzut domni prin rebeliune fățișă a poporului sau a armatei, au căzut prin amicii lor fățarnici ; nici un domn român, dar absolut nici unul n-a căzut prin trădarea strajei domnești ; orice strajă, chiar adversară Domnului, pe cît era strajă au privit în unsul lui Dumnezeu pe oaspetele credinței ei, și oaspeții sînt sfinți chiar pentru popoarele cele mai barbare". Punctul de vedere după care Dimitrie Lecca nu putea fi absolvit de fapta sa este prezent și în însemnările din manuscrisele eminesciene.

Obiectindu-i-se de către cercetători că a uitat eroismul manifestat de acesta în Războiul pentru Independență de la 1877—1878, Eminescu înfierează și pe Alexandru Candiano Popescu. La 5 noiembrie 1880 (Opere, XI) Eminescu informează despre Candiano Popescu devenit „adjutant domnesc". „Prezumtivul prezident al republicii Ploieștilor, care proclamase răsturnarea M.S. Regelui Carol I", cum spune un alt articol eminescian, îi cere lui Dimitrie Ghica, care-i nega dreptul de deputat, să-și amintească că în noaptea de la 11 februarie, „am fost la d-ta să te duc la palat să te fac vornic și d-ta dormeai tun cu ușile închise și numai doi ciini lătrau. Strigam : «D-le Ghica !» d-le Ghica, aidi la palat ! Te-au făcut vornic !" Nimenea nu mă auzea, nimenea nu mă simțea". Referindu-se la demisia din armată, care întrerupea o carieră, Eminescu aduce în scenă cazul generalului Macedonski care, în 1864, demisionînd „decretul domnesc din 30 martie 1864 il șterge din controalele armatei". Reprimit de cabinetul Ghica-Kogălniceanu, în 1869, Candiano Popescu protestează considerîndu-l calomniator al tronului pe Macedonski. Gazetarul argumentează prin dictonul „Cu măsura cu care măsuri ți se va măsura" și prin vorbele lui Oedip devenit rege care îl condamnă pe ucigaș, neștiind că astfel se condamnă pe el însuși. Și Eminescu conchide despre roșii care fac la fel, încît „din gura lor proprie auzim condamnarea lor".

Secularizarea averilor mănăstirești este considerată de Eminescu o reformă inevitabilă. La 3 mai 1880 el afirmă : „Dreaptă sau nedreaptă, bună sau rea, secularizarea s-a aplicat în toate țările Apusului european, față cu o biserică cu mult mai puternică decît cea grecească din Constantinopol (...) Secularizarea a trecut în dreptul public al statelor". Ziaristul atacă pretențiile „pe care le-ar fi ridicat călugării Locurilor Sfinte în privirea averilor secularizate ale mănăstirilor noastre închinate după vremi acelor locuri", Eminescu este de părere că, „fără a intra cîtuși de puțin în detalii, e **de-a le respinge pur și simplu**", părere subliniată din nou în finalul articolului : „Chiar dacă Vodă Cuza a oferit, din grație domnească un dar din partea țării spre a se îndulci inimile clerului grecesc pentru pierderile meritate, acel dar, refuzat odată, nu constituie nici un drept pentru Locurile Sfinte". „A fost o adevărată nenorocire, subliniază gazetarul în același articol, că o legătură cît de slabă s-a stabilit cîndva și că Țara Românească n-a mers din capul locului pe calea lui Roman Vodă al Moldovei care, din momentul în care a organizat biserica țării sale a și declarat-o autocefală". În paginile gazetărești eminesciene se discută și atitudinea Porții Otomane care apelează la intervenția puterilor străine în afacerea bunurilor mănăstirești secularizate la 1864. În manuscrisul 2 264, 5 r—11 r (Opere XII, p—637—638), Eminescu explică condițiile social-politice care stau la baza reformei lui Al. I. Cuza de secularizare a averilor mănăstirești : „pleava din Țarigrad" acaparase toate slujbele din Principatele Române și stăpînea averile mănăstirilor. Ziaristul apreciază guvernarea lui Cuza drept una de „emancipare politică și socială", iar Cuza apare ca un mare domnitor și pentru politica externă, nu numai pentru cea internă, care a introdus instituțiile din țările apusene „ca o cerință impusă de modernizarea statului național român" (15—27 februarie 1880, Opere XI).

La 18 martie 1877, în **Curierul de Iași** (Opere IX, p. 343—344), articolul eminescian privind **Conservatorul din Iași** face o caracterizare imparțială de ansamblu a epocii lui Cuza : „Domnia lui Vodă Cuza e istoricește cea mai însemnată de la fanarioți încoace, atît în bine, cît și în rău. Se poate spune că toate creațiunile acestei domnii au un îndoit caracter : sub impulsiunea îngrămădirii trebuințelor moderne, românii au pierdut pentru multă vreme dreapta măsură a lucrurilor ; instituții, legi, limbă c-un cuvînt toate formele vieții publice aveau un aer pripit și netemeinic". Cum va aprecia și Maiorescu în teoria formelor fără fond, Eminescu scria că „Numele înlocuia aproape pretutindeni fondul, haina magistratului francez avea să reprezinte în România capacitatea juridică, titlul profesorului din Franța, cîștigat aicea cu multă înlesnire ținea locul învățăturii lui". (În manuscrisul 2 276, Opere, XII, p. 461—461), Eminescu își expune o opinie prețioasă despre înlăturarea acelui pe care în 5 iunie 1883 îl consideră „vrednicul de amintire Alexandru Ioan Cuza". Dacă partidele care „s-a unit la 66 ca să răstoarne pe Cuza Vodă nu l-ar fi răsturnat niciodată, Unirea Ardealului cu Ungaria nu se făcea".

Ana Ioniță

Pentru înălțarea patriei

Despre Patrie
se cuvine să vorbești,
orișicînd și oriunde,
ca despre cel mai sfînt dintre lucruri.
Ea e în inima ta –
cît necuprinsul.
Omul își înalță casa :
piatră peste piatră el pune.
Pentru înălțarea Patriei
își așează inima
lîngă celelalte inimi din țară
și gîndurile toate și le adaugă
la gîndurile ei de lumină.
Poți să stai în genunchi
în fața mamei.
În fața Patriei, însă,
cu fruntea sus ești dator să rămîi.
Cînd poetul se transformă în pasăre,
doar pe cerul Patriei sale
poate zbura.

Cedomir Milenovici
În românește de DIM. RACHICI

Unirea

Țara aceasta
plus țara aceasta
și cu țara aceasta
fac o singură inimă

Bradul acesta
plus bradul acela
și cu bradul acela –
frații aceluiași codru.

Roua aceasta
lîngă roua aceea
sporită din rouă
dăinuie aceeași oglindă

Și cerbul acesta
plus zimbrul acela
și căprioarele toate
medaliază aceeași iarbă.

Numele acesta
plus numele acesta
același singe să suie
prin secoli de aur,
prin milenii de glorie !

Cristian Marin Petre

Preliminariile unui act istoric

Sub semnătura a doi cunoscuți istorici, specialiști în istoria modernă a României, o remarcabilă lucrare, prezentă în librării*), reliefează în mod amplu împrejurările deosebit de grele în care s-a desfășurat lupta poporului român pentru conservarea existenței statale și păstrarea ființei naționale în perioada dintre 1821 și 1859, la capătul căreia s-a înfăptuit statul național român modern.

De la început, autorii scot în evidență faptul, atît de bine cunoscut, altfel, că evoluția istorică a poporului român a fost marcată, de-a-lungul veacurilor, de vitregia vremurilor, de împrejurarea că asupra teritoriilor românești s-au exercitat, în decursul acestor secole trecute, tendințe de dominație și anexiune nu numai dintr-o direcție, ci, concomitent, din partea a mai multor mari puteri expansioniste, cu interese proprii în această parte a Europei. La începutul secolului al XIX-lea, în condițiile în care Transilvania și Bucovina se aflau sub dominația Imperiului Habsburgic, Muntenia și Moldova sub suzeranitatea Porții otomane, iar o altă parte de pămînt românesc sub dominație țaristă, aspirațiile de unitate și independență națională ale românilor aveau în fața lor, obstacole greu de trecut. În Muntenia și Moldova, odată cu instaurarea domniilor fanariote, importante atribute ale vechi autonomii fuseseră anulate ; în ciuda unor noi pierderi teritoriale, totuși, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, se desfășoară cu vigoare lupta pentru restabilirea vechii autonomii politico-juridice, această luptă aflîndu-și finalitatea și momentul culminant în revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, în urma căreia sistemul domnitorilor pămînteni era restabilit, cu aceasta restabilindu-se, de fapt, un vechi și foarte important atribut al autonomiei tradiționale a Principatelor.

Așa cum arată autorii, lupta pentru independență — la 1821 și în deceniul următor — trebuia să se desfășoare pe etape, conducătorii ei fixîndu-și ca obiectiv imediat dezvoltarea în continuare a autonomiei, ca o fază premergătoare cîștigării independenței propriu-zise. În vederea acesteia din urmă, urmau a fi folosite, cu iscusință, contradicțiile dintre marile puteri, împrejurările favorabile externe, evitîndu-se — așa cum făcuseră, de fapt, și marii voievozi din trecut — o confruntare deschisă, nu cu una singură, ci cu două sau chiar trei mari puteri, care ar fi fost de la bun început sortită eșecului.

Pe larg se discută în primul capitol al cărții conceptul de autonomie statală în timpul revoluției de la 1821, autorul, Apostol Stan, făcînd aici numeroase referințe nu numai la spiritul diplomatic al lui Tudor Vladimirescu, ci și la numeroasele memorii și proiecte de reforme din anii 1821—1822, în care acest concept își află o amplă consacrare. „Consecință a revoluției de la 1821, — scrie A. S. — restaurarea domniilor naționale amplifică procesul consolidării autonomiei Principatelor române" (p. 30), în continuare autorul referindu-se la evoluția raporturilor dintre Turcia și Rusia, precum și la evoluția pozițiilor acestor două puteri — în contextul relațiilor internaționale — față de Principate. Marcind actele politico-diplomatice de natură să modifice statutul juridic internațional al Principatelor — convenția de la Akermann din 1826 și mai ales tratatul de la Adrianopol din 1829 —, pe baza unor analize riguroase se fac, în lucrare, corecte aprecieri privind caracterul contradictoriu al acestei evoluții : pe de o parte, dezvoltarea autonomiei în direcția raporturilor cu Turcia, puterea suzerană, pe de altă parte, agravarea pericolului protectoratului țarist, dezvoltarea tendinței Rusiei țariste de a se substitui dominației otomane.

Bazindu-se pe analiza documentelor „Hurmuzaki", precum și pe numeroase investigații de arhivă, autorii pun în lumină trăsăturile caracteristice ale protectoratului țarist în perioada 1834—1848, subliniind gravitatea acestuia din punctul de vedere al aspirațiilor românești de unitate și independență națională, relevindu-se în cele din urmă o serie de date și aspecte mai puțin cunoscute ale mișcării naționale din această perioadă, subliniindu-se, în concluzie, faptul că idealul statului național român devenise treptat „o dominantă a conștiinței și practicii politice sub domniile regulamentare" (p. 103).

Într-un alt capitol al cărții, autorii subliniază obiectivele de ordin extern ale revoluției de la 1848. În condițiile în care, la această dată, suzeranitatea Turciei asupra Principatelor „devenise, de fapt, o simplă ficțiune" (p. 112), revoluția română nu putea să tindă decît, în primul rînd, spre înlăturarea protectoratului țarist. Cum se știe, voind să evite o confruntare deschisă, concomitentă, atît cu Poarta, cît și cu Rusia, într-adevăr, revoluționarii români puneau problema numai a „independenței administrative și legislative" în raporturile cu Turcia, deci, a apărării și afirmării drepturilor Principatelor la autonomie, în virtutea vechilor capitulații. Mai mult, în scopuri tactice, încercînd să evite — ceea ce în cele din urmă s-a dovedit imposibil — o dublă intervenție armată străină în Principate, să realizeze, dacă nu o „alianță" cu Poarta, cel puțin neutralitatea acesteia, fruntașii revoluționari de la București erau pregătiți să facă serioase compromisuri, pe seama programului revoluționar inițial, cu prețul recunoașterii puterii revoluționare (fie și în forma locotenenței domnești). Autorul capitolului respectiv face ample comentarii pe marginea raporturilor dintre marile puteri, arătînd că, fără sprijinul Franței și Angliei, Turcia era obligată să cedeze presiunilor Rusiei țariste, să facă jocul acesteia, hotărînd în cele din urmă o intervenție armată împotriva revoluției, la un asemenea comportament contribuind și propriile ei veleități — iluzorii, în parte, altfel — de mare putere, dorința ei de a păstra neștirbită suzeranitatea asupra Principatelor.

Pe larg se referă autorii la consecințele nefaste ale dublei intervenții armate împotriva revoluției române și ale restabilirii regimului regulamentar, subliniindu-se ampla mișcare de protest pe care aceasta intervenție a stirnit-o în străinătate, scoțindu-se în evidență rolul important pe care revoluționarii exilați de la 1848 l-au avut în ceea ce privește informarea corectă a opiniei publice occidentale asupra evenimentelor din Principate, apoi, în anii următori, asupra aspirațiilor românești de unitate națională.

În ultimele două capitole ale lucrării sînt puse în evidență transformările politice survenite în situația politică a Principatelor în contextul relațiilor internaționale din anii 1853—1859, precum și marile eforturi și sacrificii ale poporului român din acest răstimp. Se relevă însemnătatea desființării protectoratului țarist asupra Principatelor și a intrării acestora sub protectoratul colectiv al marilor puteri semnatare ale tratatului de pace de la Paris din 1856, apoi consolidarea acestui statut sub garanție europeană, în condițiile realizării Unirii Principatelor. Între altele, se remarcă aici rolul important pe care o mare putere ca Franța l-a avut în modificarea statutului politic internațional al Principatelor iar apoi în realizarea Unirii. În ceea ce ne privește, am fi preferat ca autorul capitolului respectiv să sublinieze mai mult — și aici — rolul publiciștilor francezi, al unor mari personalități ale vieții cultural-științifice și publice franceze — ca Saint-Marc Girardin, Quinet ș.a. — în angajarea opiniei publice și, respectiv, a guvernului pe calea sprijinirii cauzei române.

De mare interes pentru specialiști, ca și pentru un public mai larg de cititori, lucrarea lui A. Iordache, și A. Stan, la care ne-am referit aici și pe care o recomandăm cititorilor, se înscrie, după opinia noastră, printre realizările de seamă din ultima vreme ale istoriografiei române, ea avînd darul de a atrage atenția asupra cadrului specific în care s-a desfășurat — în contextul relațiilor internaționale — lupta pentru independență și unitate națională a românilor, asupra locului important pe care această luptă l-a avut în cadrul mișcării de renaștere politică a poporului român în perioada 1821—1859.

N. Isar

*) Anastasie Iordache, Apostol Stan : **„Apărarea autonomiei Principatelor române. 1821—1859"**, **Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, 216 p.**

POST RESTANT

EVA EMILIAN, Roman : Dacă ați fi citit revista săptămînal și nu din două în două săptămîni, ați fi aflat cu siguranță că rubrica de față se adresează în exclusivitate prozei. Pentru poezie apare, alternativ, **Poșta redacției**, rubrică susținută de Gabriela Negreanu. La fel de valabilă este și viceversa. Excepțiile nu se admit nici chiar cînd vor să confirme această regulă.

MIHAI BĂLAN, comuna Boteşti, Neamț : Scrisoarea d-voastră e un model de seriozitate și de modestie, de aceea o reproducem : „Date biografice : sînt născut la 26 I 1967, ca studii am absolvit școala profesională, iar actualmente frecventez cursurile unui liceu seral. Lucrez ca muncitor la I. T. Roman. Scriu literatură de patru ani, la început teatru. Apoi de la optsprezece ani am început să scriu prima mea povestire — S.F. mi se pare ! în două zile și în mai multe variante. Mi-a mers mîna foarte repede. Totuși mi-am dat seama că S.F.-urile nu erau genul de literatură în care mă puteam învirti cel mai ușor, și am renunțat imediat la el. Viața satului — ca viață adevărată, cu oameni adevărați — îmi oferea mult mai mult decît îmi puteam eu imagina ceea ce nu se întîmplase nici odată. Și așa a ieșit acest OM DE LÎNGĂ TINE, împreună cu alte nuvele (îmi permit să le numesc așa, și cred că îmi veți da dreptate), care, nădăjduiesc, că le voi strînge într-un volum pînă la finele acestui an. Primul pas l-am și făcut, trimițînd această nuvelă la redacție. Nu țin neapărat să mă văd publicat, decît dacă nuvela este cu adevărat bună. Dacă nu e, nu am să mă supăr. Am încă douăzeci de ani și acum un răspuns nefavorabil m-ar afecta în mică măsură. Nuvela de față a fost scrisă în mai multe variante. Cred că titlul e destul de sugestiv pentru ceea ce se povestește în nuvelă. Despre nuvelă sper că îmi veți spune dumneavoastră mai multe. Vă mulțumesc din inimă". Cît despre nuvelă, în afara unor expresii nedorite („după o băută de pomină", „cînd s-a cărat mușneagul l-a plîns mult, iar la groapă i-a promis în fața tuturor că nu îl va face de rușie" ș.a.) și a unor greșeli de ortografie, ea ne arată că aveți un talent incontestabil de povestitor, conform tradiției humulești. Din păcate, în construcția epică folosiți șabloane mult prea cunoscute, **conflicte acoperite cu riuri de cerneală, personaje din alte cărți.** Dacă veți renunța la toate acestea, cu harul d-voastră de povestitor...

CONSTANȚA VAICĂR, Craiova : „Holina", bănuim, este un roman cu multe „amintiri" din viața d-voastră de institutoare. Așteptăm, deci, și alte fragmente. Pînă atunci, iată un fragment :

„Orășelul era insignifiant, dar se simțeau bine acolo. Profesorul devenise popular datorită exactității lui, cu care-i amuza și pe mineri, oameni tăciturni ai căror copii erau elevii lui. Apoi, mai era frumusețea nevestei lui.

Poate destinul lucra deja în trupul acela bine clădit și impetuos. Poate un presentiment grăbea ritmul, mărea lăcomia de-a vedea, de-a auzi, de-a rîde. Deși însărcinată, atrăgea privirile, stîrnea zîmbete și fluierături admirative. I le povestea uneori bărbatului ei, deși nu ar fi fost nevoie, de simțise din prima zi cînd se plimbaseră ca fată și băiat. Simțise însă și altceva : în atitudinea ei aparent accesibilă, tumultuoasă, răsărea un semn, o marcă, o distincție care o ferea de obișnuitele vulgarități și încercări cu care strada lezează atît de des femeia. Deși, nu trebuie să fim prea nedrepți nici cu strada : destule femei doresc și provoacă tocmai acele reacții considerate ofensatoare. E stilul, nevoia lor. Nu era cazul Valentinei. Ea-și purta trupul, sarcina, cu o rezervă, o așteptare care emana parcă din umerii drepți pe care-și croia veșminte ample, din capul pe care părul auriu se unduia liber. Din mersul ei pe care-l număra printre lucrurile dumnezeiești date omului pe Pămînt.

Profesorul era și nu era la înălțimea nevestei lui. Acest lucru nu mai putea fi judecat după atîta timp și după moartea ei și felul stupid în care murise. Altceva își amintea el c-o durere aproape intactă, neostoită, de cei peste douăzeci de ani trecuți de atunci : plimbările lor în amurg spre Chei. Cel mai adesea erau doar ei singuri în liniștea locurilor, în prospetimea cerului, în foșnetul ușor al copacilor și geamătul abia bănuit al apei. Degetele li se împleteau. Tăceau. De fiecare dată la fel ca întîia oară. Era un fel de contopire în fața necunoscutului și-a liniștii care-i chema mereu acolo. Cu spatele spre luminile calde ale orășelului, înaintînd pe drumeag, stîrnind pietrișul. Se zgribulea deodată căutînd ocrotire în îmbrățișarea lui. Mai întîrziau. Ascultau, se înfiorau în fața înălțimilor cenușii, alături cu abisul săpat de apă în stîncă. Priveau conăceii temerari ce se avîntau peste genune. Ca un salut către privitori, își fluturau frunzele anemice sub șchifuirea curentului văii. Solemnitatea nu dura mult. Impregnarea de ea era repede, profundă. Întoarcerea era veselă, sporovăitoare... Se derulau întîmplări de la școală, erau atacate stereotipia, mărginirea, meschinăria — pentru puterea lor de-a se infiltra tocmai în locul a cărei menire era de a le asana...".

ALEXANDRU RIZA, Cluj-Napoca : N-am primit nici o confirmare de primire. Repetați corespondența, ca să fim siguri de poștă.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ Așchii

I. Un om cult, în tinerețe, vede moartea ca pe o formă de incultură și nu de moarte se cutremură, ci de incultura ei. Cu virsta, își schimbă părerea : moartea știe mai multe decît el, este savantă la modul absolut, nici un concept pe această lume nu poate țese atît de exact firele profunde ale triadei : adevăr, frumos și bine.

II. Criticul Alex. Ștefănescu mizează pe doi poeți : Mihail Gălățanu *(Știri despre mine însumi*, Ed. Litera, 1987), Mircea Birsilă *(Argint galben*, Ed. Albatros, 1988). Am citit cărțile și mizez și eu, într-o altă ordine, pe Birsilă și pe Gălățanu.

III. Am cunoscut, prin cenaclurile studenției, talente formidabile care m-au uimit (nu e cazul să dau nume, e posibil să omit pe cineva și e mare nedreptatea cînd uiți un anonim din domeniul enigmatic al rataților). Cu timpul, mă gîndesc la literatura sucombată în leneșele lor creioane ca la acele vietăți neterminate care trăiesc mai departe, nu cresc, nu se maturizează dar înoată fără odihnă în subconștientul nostru.

IV. Criticul își schimbă sistemul, dar talentul — ba !

V. Oameni și cuvinte. „Am un suflet de ciine, ce mai, iubesc animalele, fie ele fiare sau domesticite, cu o singură excepție : nu agreez porcii, nici o părticică din șoriciul lor nu are acces la nostalgia levitației". „Avem numai friptură de **vită și fripturică de porc !**", îl întrerupse din perorație fugacea chelneriță. „Atunci, o fripturică pentru mine" zise elevatul.

VI. Mergi printr-o pădure de munte împreună cu cîțiva „alpiniști" de ocazie. Pe un versant, în zare, se mișcă încremenită o turmă de oi, împrejur — doar ecoul pașilor cîștigați pe drumuri sucite. Este sfîrșitul lui iulie și cineva se apleacă spre marginea cărării să culeagă cîteva bobițe de fragi răcoritori. „Ursul, ursul, măăă..." strigă unul cu o voce prelungită de virfurile molizilor. Și se merge mai departe către virfuri, pentru că sufletului de orice virstă îi place înălțimea, fruntea iubește norii trecători, un ciine ciobănesc latră departe la o umbră celestă care a trecut pe lîngă nările lui vigilente fără să lase nici un miros. Asta îl ingrijorează. Noi înaintăm și ne vedem de treabă, doar răcoarea muntelui, însoțitoare fidelă, ne ferește de o trîndăvie posibilă. Și cînd nimeni nu vorbește, totul tace într-o limbă anume. Peste zile și luni îți aduci aminte că fiecare trunchi, drumul răsucit, turma din zare, ciinele și norii, pașii osteniți, răcoarea aceea, singurătatea aparentă știau românește, că totul cunoștea limba română din vremuri imemoriale.

George Alboiu

„Zilele Mihai Eminescu"

În cadrul „Zilelor M. Eminescu" la Botoșani, 15—16 ianuarie, un juriu de scriitori prezidat de Constantin Ciopraga, a stabilit ca primele premii „M. Eminescu" ale Uniunii scriitorilor să fie acordate lui **D. Vatamaniuc** ca îngrijitor al volumelor de publicistică din ediția de Opere Eminescu, și lui **Mihai Drăgan,** ca exeget al operei eminesciene și coordonator al colecției „Eminesciana" de la Editura Junimea.

Dumitru Vatamaniuc, n. 25. 9. 1920, este unul dintre cei mai buni cercetători pe care i-a avut istoria literară românească de-a lungul timpului. Absolvent de filologie la Cluj după război, D. Vatamaniuc lucrează o vreme la „Almanahul literar", din Cluj, apoi la Institutul de istorie și teorie literară, sub conducerea lui G. Călinescu, după aceea în învățămîntul superior (facultatea de filologie, București), pentru a se consacra apoi muncii de cercetare în cadrul Muzeului literaturii române, unde de peste zece ani lucrează în colectivul pentru editarea operei eminesciene. De la volumul 9 (1979) înainte ediția de **Opere** M. Eminescu este legată de numele lui D. Vatamaniuc. Acesta este și autorul unor studii extrem de informate, de probe, impecabile instrumente de lucru, asupra lui Ion Popovici-Bănățeanu, G. Cosbuc, Ioan Slavici, Ion Agîrbiceanu. D. Vatamaniuc este și autorul unor vaste bibliografii literare, care se dovedesc instrumente de lucru de o valoare inestimabilă. Majoritatea acestor lucrări se situează în perimetrul de istorie literară al secolului XIX, care ține de Junimea, de Convorbiri literare și de scriitorii ei. Monografiile pe care le-a închinat D. Vatamaniuc lui **Ioan Slavici, Lumea prin care a trecut** (1967) și **Opera lui Slavici** sînt fundamentale și interesează direct problematica vieții și scrisului lui M. Eminescu. D. Vatamaniuc a dat și o bibliografie Ioan Slavici și este coautor al ediției Ioan Slavici (Editura Minerva), care înfățișează pentru prima dată anvergura reală a activității și operei literare și publicistice a acestuia. Notele la volumele de publicistică ale lui M. Eminescu îl arată pe D. Vatamaniuc ca pe un eminescolog de prim rang, cărți ca **Publicistica eminesciană,** Ed. Junimea, 1987, și **Eminescu, manuscrisele,** Ed. Minerva, 1988, întărind și sporind autoritatea de netăgăduit pe care o are pe terenul biografiei și operei eminesciene. Trăsătura contribuției lui D. Vatamaniuc rămîne construcția informată și durabilă. Contribuțiile lui de pînă acum îl recomandă drept cel mai nimerit autor al acelei biografii care să-l scoată pe M. Eminescu de sub povara poncifelor. Alegerea lui D. Vatamaniuc pentru „Premiul M. Eminescu", este binevenită.

★

Mihai Drăgan, n. 6, 12, 1937, este cadru didactic al Universității ieșene, facultatea de filologie, din 1960. Mihai Drăgan s-a impus prin studii de istorie literară apărute în presă și prin volume de fermă tăietură a opțiunii, întemeiate pe o documentație sigură. Natură polemică, Mihai Drăgan s-a angajat în teme mari și litigioase, mergînd pe direcția marii creații naționale. Cărțile lui **Aproximații critice** (1970), **Reacții critice** (1974), **Ibrăileanu** (1971), **B. P. Hașdeu** (1972), **Lecturi posibile** (1977) au impus un istoric literar hrănit de marile tradiții ale universității de la Iași. Mihai Drăgan este și autorul unei semnificative ediții din Ibrăileanu, **Campanii,** aplecată asupra unor articole definitorii ale mentorului revistei **Viața românească,** scoasă din paginile vestitei reviste. Continuînd o serie mai veche de preocupări legată de **Junimea** și de **Convorbiri literare,** Mihai Drăgan a tipărit în 1982 și 1986, două volume intitulate **Mihai Eminescu, Interpretări,** în seria Editurii Junimea intitulată **Eminesciana.** Mihai Drăgan este coordonatorul acestei colecții de mare audiență la publicul larg. Colecția **Eminesciana** și-a propus să aducă între coperțile ei cele mai interesante contribuții românești și străine închinate lui Mihai Eminescu, inițiativă de larg și verificat ecou. În colecția **Eminesciana** au fost reeditate cărți închinate poetului de către români, cărți închinate poetului de către străini, dar și culegeri de studii și articole care n-au fost niciodată grupate într-o colecție. Ne referim la volume ca cele închinate lui Eminescu sub numele lui G. Ibrăileanu, N. Iorga, Mihail Dragomirescu, care au scos la iveală și au grupat spre folosul cititorului obișnuit, dar și al specialistului, studii și articole care au însă la un loc coerența unui întreg. Colecția **Eminesciana** este o idee remarcabilă. Ideea de a grupa într-o serie cele mai interesante studii și cărți dedicate lui Eminescu și-a cîștigat repede susținătorii pentru, că ea este o idee necesară culturii și literaturii române, o idee viabilă. Faptul că vine de la Iași este cu atît mai bine venit. Ceea ce a apărut pînă acum în această colecție i-a creat un profil interesant. Dar ceea ce urmează încă a intra în colecție rămîne la fel de captivant și de necesar. Numeroase studii românești, unele mai vechi așteptîndu-și reeditarea, altele mai noi, se cuvin introduse în această salbă de medalii eminesciene. Colecția așteaptă în acest moment să ajungă la cititor prin cîteva titluri, întîrziate probabil din necesitatea de a intra în 1989 cu cît mai multe titluri Eminescu. Mihai Drăgan, coordonatorul colecției **Eminesciana,** este cel care a inițiat seria și este cel dator a veghea asupra existenței ei. Atît munca sa de exeget al operei eminesciene, cît și ideea și coordonarea colecției **Eminesciana** merită desigur atenția celor care au hotărît un „Premiu Mihai Eminescu".

O privire înspre universul Eminescu

Îndoco de convenienţe şi de sensul strict al cuvintelor, de omagiul adus poetului naţional, privirea poetului şi graficianului Constantin Dracsin către universul Eminescu este de fapt o privire înspre esenţa umană, atingînd zone ale raţionalităţii care se află în contiguitate secretă cu straturile adînci ale proceselor afective şi raţionale. Descoperim în grafiile sale o privire către noi înşine. Sonda grafismului său forează adînc situîndu-şi deschiderea captatoare între eros şi raţio, între trezie şi vis, scriere şi desemn. De aceea, expoziţia sa (a patra) putea foarte bine să se numească „Peisaje interioare".

Pătrundem cu toţii în lumea fascinantă a ritmului unei gîndiri plastice de o sinceritate debordantă. Este grafismul dur, tranşant, al unei personalităţi puternice şi distincte, un grafism al extremelor obsesive, un grafism care pendulează mereu între rigoare şi aleatoriu, între tehnicism şi naturaleţe.

Problema principală pe care şi-o pune artistul este una de ritm interior. Un ritm interior excelent exprimat plastic. O piramidă de puncte şi linii cristaline ritmate prin repetiţie. O grafie caracterizată prin acurateţe stilistică, prin cîmpuri de linii de o semantică bogată, dură şi inocentă în acelaşi timp. Ai impresia că sînt exprimate universuri total diferite ca mod de organizare, dar cu similitudini formale evidente. În aceeaşi imagine poţi întrezări vertijuri galactice sau steaua unui neuron, o undă magnetică surprinsă vizual sau o vietate microniică.

Simbolistica folosită este caracterizată prin noutate şi şoc vizual, relevînd stări omeneşti contradictorii, imaginile fiind uşor transgresate peste limitele conştiinţei.

Tocmai în frumuseţea peisajului interior constă mirajul, fascinaţia, atracţia exercitate de grafica lui Constantin Dracsin. Totul pare a fi un film interior, imaginile succedîndu-se ca în frizele „cinematografului" din Ninive.

Cînd exploziv, cînd discret, Constantin Dracsin propune mai multe soluţii plastice : linia ritmată geometric (ca în grafica de calculator), cîmpul de puncte, confluenţa semnului scriitoricesc cu imaginea (realizîndu-se benefice devieri semantice), linii aleatoare care se ordonează pe parcurs într-un tot unitar.

Spiritul minuţios al graficianului pare a urmări un univers în formare, fiind atras de continua mişcare a structurilor dintr-una în alta.

Conştient de bogăţia semantică a viziunilor sale grafice, Constantin Dracsin nu nominalizează lucrările, obligîndu-ne astfel, din start, la o receptare totală, nesecvenţială. Volute şi spirale siderale, viziuni atroce, terifiante, desprinse parcă dintr-un coşmar existenţial, roiuri de puncte care circulă turbionar, copaci cu rădăcinile întoarse către lume sau către cerul imaculat al hîrtiei ca într-o chemare, o materie în continuă organizare, un limbaj straniu şi fantast, notaţii de o fulgerătoare sinceritate, portrete şi autoportrete convulsionate de fiorul adînc al creaţiei, peisaje cu sate misterioase care îşi dosesc casele în spatele norilor de puncte, arbori-chei, arbori de cuvinte, arbori cu trunchiurile extinse în direcţii agravitaţionale, semne aflate parcă în levitaţie, toate alcătuiesc un tot organic, care este sinea profundă a umanului.

În universul său, zidul cunoaşterii este măcinat metodic, cu încrîncenarea şi inspiraţia cu care pictează şi scrie graficianul şi poetul Constantin Dracsin. „...poate sînt un dar / sau o privire ce ajunge pînă unei idei ? / şi una şi alta dar la mijloc este suferinţă / ce are atîtea feţe în postumitatea ei / / mi-am pierdut frica aş merge cu barca / lui Baudelaire pe muchia inecului / ţinîndu-mă cu dinţii de scara de frînghii..." — sînt destăinuirile sale citate din poemul intitulat „Zborul", poem care îl exprimă atît de profund ! Să-i dorim poetului-grafician Constantin Dracsin un zbor din ce în ce mai înalt, către noi depăşiri de limite valorice într-un demers de mare altitudine spirituală.

Valerian Ţopa

Prin voința maselor populare

Urmare din pag. a 6-a

nepăsători şi răi..." (5 ianuarie) ; I.C. Brătianu: „Măria Ta, cinci milioane de români te-au ridicat prin puterea sufletelor lor, prin puterea credinţei lor naţionale, pe scaunele întrunite ale lui Ştefan cel Mare şi al lui Mihai Viteazul ; cinci milioane de români au simbolizat în Măria Ta independenţa naţională. Astăzi România întreagă şi-a oprit răsuflarea şi aşteaptă de la Guvernul Măriei Tale acte de acelea care să-i însemne, în trăsături mari, drumul cel nou pe care este gata să se arunce cu entuziasmul, cu devotamentul unui popor a cărui credinţă naţională, moştenire strămoşească, a crescut şi s-a întărit prin atîţia secoli de suferinţă" (24 ianuarie).

Cu gîndul şi cu inima alături de cei care l-au ales Domn, Alexandru Ioan Cuza s-a adresat clar, demn, contopindu-se cu istoria nouă a României care începea atunci : „Jur... în faţa ţării că voi păzi cu sfinţenie drepturile şi interesele Principatelor Unite ; că în toată domnia mea voi priveghea la respectarea legilor pentru toţi şi în toate şi că nu voi avea înaintea ochilor mei decît binele şi fericirea naţiei române".

Eveniment crucial în evoluţia naţiunii române, unirea de la 1859 a generat climatul necesar şi fertil pentru o nouă modalitate de organizare politico-economică şi socială, evidenţiind premisele pentru cucerirea independenţei de stat şi definitivarea procesului de făurire a statului naţional unitar.

În acei ani, scriitorii, atît cei din ţară cît şi cei plecaţi dintr-un motiv sau altul în străinătate, au pus mai presus de toate Unirea Munteniei cu Moldova. Tinerii români, în fervoarea aspiraţiei şi a sentimentelor patriotice, aflaţi la Paris editează revista „Junimea română" revistă în care se scria : „facem chemare la toate inimile generoase ; îndemnăm pe toţi a ne aduna împregiurul stindardului pe care e scrisă decizia : „Unirea românilor".

Alecu Russo, Alexandru Odobescu, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, George Sion, Dimitrie Bolintineanu, Cezar Bolliac, Costache Negri, C.A. Rosetti, George Creţeanu, V.A. Urechia, N. Nicoleanu, C.D. Aricescu şi nu numai aceştia au aderat cu întreaga lor fiinţă la Unire. Scrierile lor străbătute de un patos nestăvilit au avut darul de a înflăcăra, de a îndemna „pentru marele scop de regenerare a neamului românesc". Grigore Grandea scria : „O, zi de-atîţia secoli cu lacrimi aşteptată, / Zi sfîntă, salvatoare românului popor, / Tu care ne dai astăzi o patrie-adorată / Cum trebuie să fie, ia-ţi gloriosul zbor". („24 Ianuarie"), iar Grigore Alexandrescu : „Timp dorit, zi de speranţe, / Fiu al ţării, salutare ! / România învestită / În vestminte de serbare, / Îţi doreşte, îţi urează / De mari fapte viaţa plină, / şi se-nchină stelei tale / Ce străluce de lumină" („Măriei Sale Domnului Alexandru Ioan I. Anul 1859. Pentru ziua intrării sale în Bucureşti").

În revista „Steaua Dunării" din 9 iunie 1856 Vasile Alecsandri publica celebra, nemuritoarea şi emoţionanta „Hora Unirii", tulburătoare şi azi ca acum 133 de ani : „Hai să dăm mînă cu mînă / Cei cu inima română. / Să-nvirtim hora frăţiei / Pe pămîntul României"..

Unirea de la 24 ianuarie 1859, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 înseamnă astăzi Unitatea întregului popor care-şi clădeşte singur soarta, în libertate şi suveranitate.

Timp al memoriei

Urmare din pag. 1

ducînd-o pe culmile unei ample rostiri de sine şi într-o amplă reverberaţie de gînduri, aspiraţii şi idealuri care au făcut ca geniul creator al poporului să se deschidă spre cele mai cutezătoare şi mai dense înnoiri, afirmîndu-se decisiv şi cu toată ardoarea pe calea progresului şi civilizaţiei.

Unirea — ca **nucleu al statului naţional unitar** de mai tîrziu — unirea ca premisă a unităţii de azi este cheia de boltă a istoriei şi face ca timpul memoriei acesteia să comunice şi să lucreze în noi pe spaţii şi durate care ies din realitatea imediată şi ne proiectează într-o permanentă perspectivă de viitor. Unirea, aşadar, şi unitatea — doi termeni ai fondului nostru principal de idei şi sentimente, într-o acoperire de aur, sub tricolor. Lîngă ideea de unitate aşezăm chipul, opera şi numele ctitorului său — secretarul general al partidului, preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Acest timp care se reazimă parcă de timplele şi cugetul unui om, marea bogăţie sufletească prin care şi om, şi patrie, la un loc, intră prin porţile din faţă ale viitorului şi poartă însemnele unei necontenite înfloriri. Cutorii fără de preţ seamănă cu braţele şi mintea, ctitorii nemaiîntîlnite, seamănă cu fapta şi cuvîntul. Ele au făcut şi fac dovada nepieritoare a muncii şi creaţiei care au în sarcina lor prospectarea şi înfăptuirea neabătută a programelor propăşirii noastre socialiste şi duc mai departe, lărgind considerabil limita timpului ca şi a tuturor posibilităţilor. Unitatea este opera unui mare conducător şi ea are răsfrîngerea unei desăvîrşite şi exemplare arhitecturi de conştiinţă. Patosul, ardoarea şi vocaţia spiritului revoluţionar se cuprind în realitatea ideii de unitate tot astfel cum în unire s-au cuprins şi se cuprind toate părţile de cuvînt şi de ţară ale limbii române.

Este şi acesta motivul adînc, unul dintre atîtea şi atîtea motive esenţiale ale existenţei noastre ca ţară şi popor pentru care, acum, la ceas aniversar, omagiul adus marelui conducător al destinelor noastre socialiste se constituie într-un timp al memoriei istorice şi afective.

Marea operă

Urmare din pag. 1

vărat început de ev nou, momentul fast ce ne-a făcut contemporani cu viitorul : Congresul al IX-lea al Partidului.

Ni-l reamintim cu toată claritatea. Ne reamintim cum Partidului Comunist Român i-a fost restituit numele său adevărat. Gest simbolic, pentru că de atunci toate aveau să reintre în rostul lor firesc, în adevărata lor albie de aur, independenţa naţională să fie nu numai un deziderat, ci o realitate, industrializarea, democraţia, accesul tuturor fiilor patriei la toate atributele civilizaţiei să facă parte constitutivă din noua viaţă a poporului român.

Ca să ne mărginim la un exemplu, nu putea exista o egalitate reală între toţi cetăţenii ţării, atîta timp cît se menţinea o diferenţă de dezvoltare economică a diverselor zone. Nu voi apela la tomuri enciclopedice pentru a susţine această afirmaţie, ci la propria-mi inimă, spunînd că meleagurile mele natale, ale Năsăudului şi ale Bistriţei, cele ce odinioară strigaseră prin glasul lui Cosbuc „noi vrem pămînt !" iar prin pana lui Liviu Rebreanu aduseseră la cunoştinţa lumii tragedia ţăranului împătimit după fiorul gliei de care era frustrat, cunosc astăzi, prin aplicarea vizionarei concepţii realiste şi înţelepte a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, unul din ritmurile de dezvoltare cele mai înalte de pe întregul cuprins al ţării.

Secretarului general al partidului nostru, preşedintele ţării, tovarăşului Nicolae Ceauşescu, îi datorăm faptul de însemnătate enormă că noi, cetăţenii Republicii Socialiste România, sîntem stăpîni nu numai pe bunurile prezente ale României, ci şi pe întregul ei trecut de aur, că noi sîntem, aşadar, răspunzători şi de întregul ei viitor, pe care îl visăm de asemeni de aur.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne-a restituit istoria întreagă, cultura întreagă, atît de dureros amputată cîndva, ne-a restituit comoara solemnă a Imnului de stat, demnitatea tricolorului, cinteceie ce i-au îmbărbătat pe moşii şi părinţii noştri pe Cîmpia Libertăţii, în asalturile de la Plevna şi Grivita, în tranşeele Mărăşeştilor, în Tatra, ne-a restituit „zilele de aur a scripturilor române", istoria adevărată a literaturii naţionale.

Se desprinde cu evidenţa adevărului constatarea că Epoca Ceauşescu a înzestrat poporul român nu numai cu libertate, cu egalitate, cu accesul la cultură, cu demnitate, ci le-a dat tuturor acestora fiorul cald, viu, intim, al omeniei. Pentru prima dată în multimilenara noastră istorie, omenia, trăsătură definitorie a poporului român, a fost ridicată la rangul de politică de stat.

E opera unui mare bărbat al lumii : Nicolae Ceauşescu.

Istorie unică

Urmare din pag. 1

fie antiteza viitoarei construcţii democratice şi socialiste care se anunţa. Dar acest mod de a scrie istoria lăsa multe fapte, semnificaţii şi personalităţi pe dinafară, ceea ce ducea în cele din urmă la apariţia unei istorii aşa cum nu fusese.

A fost rolul Congresului al IX-lea al partidului să pună un hotar în viaţa istoriografiei noastre. După acest congres istoria românilor a fost restituită în întregime faptului concret, studiului obiectiv al evenimentelor, văzute în relaţia lor internă şi externă. Au apărut treptat istorii care au înfăţişat cu din ce în ce mai puţine lacune istoria patriei.

A scrie istoria aşa cum a fost este una din devizele cele mai preţioase ale documentelor de partid prezentate de secretarul general al partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Alături de această necesitate a scrierii istoriei i se adaugă o alta în care evenimentele nu mai sînt văzute scindate, pe paliere deosebite, ca şi cînd ar fi făcînd parte din istorii paralele. Dezideratul este o istorie unică, care să cuprindă întreaga istorie a patriei, fără lacune şi răstălmăciri, o istorie aşa cum a fost. Această istorie unică a început a fi scrisă.

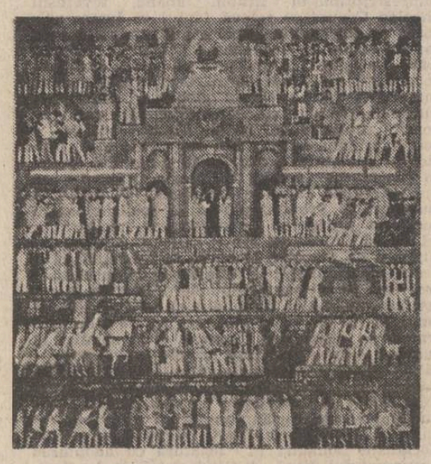

Bogdan Scărlătescu : „Treptele unirii"

Scriitori români care au fost la începuturile literaturii române şi primii scriitori ai istoriei, s-au arătat şi după război interesaţi de lumea trecutului. Cele mai cunoscute scrieri inspirate de trecutul istoric, de istoria politică a ţării au apărut însă mai ales în ultimi douăzeci de ani după ce Congresul al IX-lea a făcut posibilă o nouă perspectivă asupra evenimentelor istoriei României. Adesea scriitorii au luat-o înaintea istoricilor în prezentarea şi interpretarea unor epoci şi personalităţi, prin romane şi piese de teatru de o indiscutabilă valoare şi un mare ecou la cititor. Mai este încă prezent în conştiinţa cititorilor romanul **Delirul** prin care Marin Preda aborda una din cele mai nevralgice împrejurări istorice ale României moderne : anii 1940. De curînd a ajuns la ultimul volum, al zecelea, **Ieşirea la Mare,** ciclul epic închinat de Paul Anghel războiului pentru Independenţă şi celor care l-au făcut. **Zăpezile de acum un veac** înseamnă o realizare romanescă de mare întindere, de veritabilă forţă artistică, în care prozatorul se războieşte cu poncifele şi şabloanele pe care istoria idilică, ca şi istoria dogmatică le-a aşezat asupra adevărului privitor la marele eveniment al istoriei noastre.

O serie de romane de factură modernă, cu o tematică istorică apropiată de noi a produs Francisc Păcurariu, care începînd cu **Labirintul** şi terminînd cu **Tatuajele nu se lasă la garderobă** a oferit cititorilor o reconstituire de istorie românească în care Transilvania are un loc central. Şi Francisc Păcurariu este dintre acei autori care au înfăţişat în romanele lor istoria aşa cum a fost, refuzînd să facă rabat vizionilor inerţiale asupra evenimentelor tratate. Din aceeaşi serie face parte şi masivul roman **Corinda** de Mircea Vaida, închinat exclusiv imprejurărilor şi oamenilor Transilvaniei de-a lungul mai multor veacuri, dar cu centru de greutate pe istoria contemporană. Prozatori mai tineri, ca Eugen Uricaru, Doru Munteanu, şi-au înscris şi ei numele în acest remarcabil efort de înnoire a perspectivei istorice şi a feţei romanului românesc. Scris cu mijloace moderne acest nou roman istoric părăseşte decorativismul, ilustrativismul, vechile reţete ale prezentării istorice. Ar mai fi de citat aici scriitori ca Mihai Diaconescu, autor de romane exclusiv istorice, voluminoase, dar cu optică nouă asupra întîmplărilor, Radu Selejan, Petru Vintilă şi mulţi alţii. Prin ei şi prin alţii care vor veni literatura română dovedeşte că a înţeles marile comandamente culturale şi politice ale epocii, satisfăcînd orizontul de aşteptare al cititorului român, prin romane de factură şi viziune modernă, în care se continuă lupta cu „baznele" vechi şi noi. Felul de a scrie istoria am zis că este caracteristică pentru o epocă şi pentru ideile ei, dar şi pentru scriitori care se angajează în dificila direcţie a romanului istoric.

REMEMORĂRI

„Neamul nostru va trăi, se va întări şi fericiţi vom trăi pînă la sfîrşitul veacurilor"

I

Cu aceste cuvinte înălţătoare şi profetice şi-a încheiat **Vasile Goldiş** cuvîntarea ţinută la Marea adunare de la Alba-Iulia la 1 decembrie 1918. Această idee a durabilităţii şi a milenarei noastre existenţe străbate ca o nemuritoare lumină recenta antologie tipărită la Editura Minerva sub titlul : **„Glas al libertăţii, glas al unirii."**

Îngrijitorul acestei selecţii de texte, pe care aş numi-o metaforic o mică enciclopedie a năzuinţelor de libertate şi unitate românească, deschide emoţionanta lui incursiune în timp cu stihurile **Mitropolitului Varlaam :** „De unde mari domni spre laudă şi-au făcut cale / de acolo şi Vasile Vodă au început lucrurile sale / Cu învăţături ce în ţara sa temeluieşte / nemuritoriu nume pre lume sie zideşte".

Dintr-un imens material documentar, din multimea scrierilor rămase de la înaintaşi, cel care semnează această antologie a selectat cu grijă şi pasiune rînduri din cartea de aur a istoriei poporului nostru. Sînt alături, legaţi prin subteranul fior al dragostei de ţară, **Grigore Ureche** şi **Delavrancea, Miron Costin** şi **Mihail Sadoveanu, Samuil Micu** şi **Octavian Goga, Dimitrie Cantemir** şi **Nicolae Iorga, Aron Cotruş** şi **Nichita Stănescu** şi încă peste o sută de nume de istorici, cărturari, poeţi şi prozatori.

2.

Iată ce scrie **Emil Isac** despre **memorabila zi** în care s-a înfăptuit actul Unirii : „De aceasta, poate, în sufletul meu, va rămîne nepieritoare amintirea nopţii de 1 Decembrie 1918, cînd un tren negru, cu geamuri sparte, cu stegar mort, cu locomotiva ciuruită de gloanţe, cu călători chinuiţi de temniţi, boală, lupte, aşteptări... sute şi sute de drapele româneşti, sună necontenit Deşteaptă-te române... şi cîteşc cu ochii înveliţi de fachiolul tainic al lacrimilor : Alba-Iulia...

Alba-Iulia. Parcă aş auzi cum sună în fundul unui abis lanţurile aruncate de pe mîinile unei fecioare"...

3.

Participant direct la Marea adunare, **Octavian Goga** îşi reaminteşte : „Pe cîmp se înălţau ici-colo tribunele de unde oratorii vorbeau naţiei. Pe vremea aceea nu existau microfoane, încît oratorii, cu glas prea mic pentru atîta lume, treceau, pentru multiplicarea ecoului, de la o tribună la alta. În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul naţional, sincer, spontan, irezistibil organic, masiv".

Desen de Raluca Grigórcea

4.

Unirea Moldovei cu Muntenia este ilustrată prin amintirile lui N. Gane care evocă neuitata zi de ianuarie în care cele două provincii româneşti, prin vrerea naţională, s-au înfrăţit sub înţeleapta cîrmuire a unui singur Domn, Alexandru Ioan Cuza : „În ziua de 5 ianuarie 1859, zi frumoasă cu soare, tot oraşul era în picioare încă de dimineaţă. Fiecare simţea că în acea zi are să se petreacă un fapt mare, care va lăsa urme adînci în istoria ţării noastre" (...). „Eu unul mărturisesc că nici odată n-am avut o mai puternică stringere de inimă ca în faţa acestui mare act care era prima piatră aşezată în temeliile statului român. În acel moment am simţit individualitatea mea de român sporită, neamul meu înălţat : am văzut din negurile trecutului răsărind un soare nou, care avea să ne încălzească şi să ne lumineze calea spre un viitor şi mai frumos".

Aceste cuvinte se vor adeveri peste ani şi vesteau premonitoriu Actul Unirii de la 1918. Atunci cînd, tot **Vasile Goldiş,** argumenta un adevăr de netăgăduit : „Bucăţirea trupului românesc a fost act de barbarie. Distrusă barbaria, unirea tuturor românilor într-un singur stat este cea mai firească pretenţie a civilizaţiei. Teritoriile locuite de români de la descălecarea lui Traian pînă astăzi au fost teritorii româneşti. Nu este putere de a suci logica pînă acolo ca invadarea elementelor străine, dirigiate pe aceste teritorii în chip artificial şi prin abuzul de putere al statului cu scopul desfiinţării noastre naţionale, să poată clătina dreptul nostru de proprietate asupra acestor teritorii".

5.

Aş mai fi adăugat la paginile memorabile ale acestei antologii o frază a geniului poeziei române, **Mihai Eminescu** : „Şi-apoi mi se pare că nici un neam de pe faţa pămîntului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decît tocmai românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decît dînsul. Singurele ţările româneşti sînt acelea în care din vremi străvechi fiecare au avut voie să se închine la orice d-zeu au vroit şi să vorbească ce limbă i-au plăcut"...

Şi aş mai fi adăugat cuvintele lui **Avram Iancu,** „Craiul Munţilor", cel zidit în durerile moţilor săi : „Ascultaţi cuvintele purcese din adîncul unui român sincer. Aceste sfinte principii ne trezîră din adîncirea în care ne apăsară varvarii sute de ani ; pentru acestea am ridicat cereri la locurile cuvenite ;pentru acestea, ca să ne fie recunoscute, am ridicat arme, ne-am vărsat sîngele, şi a ni-l vărsa pentru libertate sîntem resoluţi, pînă va mai curge sînge în vinele noastre. Dele-şi părerea Europa, judece popoarele civilizate, noi ne luptăm pentru libertatea noastră cea asuprită, de-a veacurilor nedireptate".

★

Reunind în cuprinsul celor patru sute de pagini peste o sută de autori, selectată cu grijă şi pertinenţă, antologia semnată de poetul **Florentin Popescu** constituie un eveniment editorial de excepţie.

Mircea Micu

21 IANUARIE 1989

LZ

MARELE EROU AL PĂCII

O țară mîndră, liberă și demnă este, astăzi, România. O țară al cărei nume este rostit cu respect, cu stimă și prețuire pe toate meridianele planetei. O țară al cărei nume rimează, în conștiința omenirii, cu nobilele valori ale păcii, prieteniei, colaborării. Iar dacă toate acestea ne apar acum ca lucruri firești, ca solide certitudini ale unui prezent cum nu a fost niciciind pe minunatele pămînturi de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră, dacă România și-a schimbat, în nici un pătrar de veac, numele în renume, atunci toate acestea și încă multe alte prestigioase realizări se leagă, prin mii și mii de fire, de tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, de cel care, aidoma unui cirmaci lucid și cutezător, conduce cu mină sigură destinele națiunii noastre spre orizonturile luminoase ale socialismului și comunismului. Marea nu ne-a fost intotdeauna calmă, vinturi și uragane ni s-au așezat și nouă în cale, dar țara, ca o navă amiral, a navigat și navighează mereu înainte, neabătut, mai mîndră, mai frumoasă, mai bogată. În 1965, la istoricul forum al comuniștilor români, Partidul și Țara l-au ales, într-o pilduitoare unitate de gînd și de simțire, pe cel mai stimat și mai iubit fiu al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spre a conduce România pe un drum nou, spre piscurile unor mari împliniri. S-a deschis astfel o epocă nouă — o perioadă pe care cu legitimă mîndrie și adîncă recunoștință o numim acum Epoca Nicolae Ceaușescu — de profunde transformări înnoitoare în toate sferele activităților umane, în viața politică și economică, în știință, învățămînt, cultură și artă. Toate acestea, la noi ritmuri și la noi altitudini calitative, într-o impresionantă operă constructivă, cu poporul și pentru popor. Gîndirea novatoare, științifică, îndrăzneață, a secretarului general al partidului a dat impulsuri decisive întregii societăți românești în mersul ei înainte. S-a plămădit de fapt, chipul nou al României și, într-o firească prelungire peste fruntarii a valorilor, tradițiilor și opțiunilor noastre fundamentale de independență și progres, de pace și colaborare, s-a impus conștiinței planetare noua imagine a României.

Acum cînd întreaga națiune română se pregătește să aducă fierbintele său omagiu marelui ctitor al României socialiste moderne, tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu prilejul aniversării zilei de naștere și a îndelungatei și prodigioasei sale activități revoluționare puse în slujba patriei și a omenirii, evocarea drumului parcurs de țara noastră în ultimii 24 de ani nu poate fi disociat de strălucitul bilanț al politicii externe, o politică mereu deschisă spre lume, deschisă spre marile probleme ale timpului și purtînd pecetea inconfundabilă a gîndirii și implicării directe a conducătorului partidului și statului nostru în eforturile vizînd edificarea unui viitor pașnic și prosper, de independență și amplă colaborare internațională.

GÎNDIRE VIE, CREATOARE, ÎNALT SPIRIT REVOLUȚIONAR

Militant revoluționar de o superioară esență umanistă, om politic dăruit trup și suflet patriei și poporului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus și aduce contribuții de o inestimabilă valoare la îmbogățirea tezaurului de cunoaștere al umanității, la dezvoltarea gîndirii și acțiunii social politice contemporane. Alături de definirea unor concepte de uriașă însemnătate pentru devenirea liberă și demnă a României pe coordonatele progresului socialist — cum sînt cele privind societatea socialistă multilateral dezvoltată, rolul națiunii, democrația, conducerea de către partid a întregii societăți, proprietatea socialistă — tovarășul Nicolae Ceaușescu are contribuții de mare valoare, larg apreciate în lume, privind pacea și războiul în condițiile erei nucleare, principalele tendințe și contradicții de pe arena internațională, dimensiunile și căile de soluționare a crizei economice mondiale, cauzele perpetuării flagelului subdezvoltării și măsurile de aplicat în vederea lichidării acestuia, noua ordine politică și economică, democratizarea relațiilor dintre state, creșterea rolului și influenței Națiunilor Unite, rolul crescut al țărilor mici și mijlocii în lumea de azi, soluționarea exclusiv pașnică a diferendelor și problemelor litigioase, noul tip de solidaritate internațională, rolul popoarelor de adevărate făuritoare ale istoriei, statutul activ al tinerei generații în eforturile de modelare a prezentului și viitorului civilizației umane etc. Aplicînd în mod creator materialismul dialectic și istoric la realitățile lumii contemporane, analizînd de pe poziții științifice evoluțiile și fenomenele vremurilor noastre și extrăgînd pe această bază concluzii teoretice de inestimabilă valoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a conferit politicii externe românești autoritatea competenței, și certitudinea unor opțiuni și demersuri aflate în deplin consens cu marile imperative ale progresului general al umanității, ale istoriei, cu interesele vitale și aspirațiile cele mai autentice ale poporului român, ale tuturor popoarelor, de pace, înțelegere și colaborare, de libertate și independență. Pe o asemenea solidă bază conceptuală, politica externă promovată de partidul și statul nostru este astăzi o politică de înaltă autoritate și audiență planetară, este mereu validată de viață, de evoluțiile de pe arena mondială. De aici, interesul deosebit manifestat pe toate continentele față de vasta operă social-politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, impresionanta audiență a acesteia în intreaga lume, concretizată prin cele peste 170 de volume dedicate gîndirii și acțiunii președintelui Nicolae Ceaușescu, publicate în peste 30 de limbi, între care toate limbile de circulație universală.

OBIECTIVUL SUPREM — ASIGURAREA DREPTULUI LA VIAȚĂ, LA VIITOR

Una dintre cele mai importante surse ale înaltului prestigiu planetar de care se bucură România socialistă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este, fără îndoială, strădania neprecupețită, inspirată de un autentic umanism revoluționar, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al tinerei generații la viață, la pace, la o existență lipsită de înfricoșătoarea amenințare a unui război pustiitor. În frecvente ocazii, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia faptul că pentru realizarea minunatelor noastre planuri și programe de dezvoltare economico-socială, pentru înaintarea fermă a patriei pe calea unor noi împliniri, poporul român — ca de altfel popoarele lumii întregi — are nevoie de liniște și pace, de un climat internațional favorabil creației pașnice, schimbului de valori materiale și spirituale între națiuni. În condițiile existenței armelor nucleare, chimice, a altor arme de distrugere în masă, a căror utilizare ar putea trece în neant pentru totdeauna civilizația umană, anulînd însăși ideea de viitor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a elaborat teza potrivit căreia, în asemenea împrejurări, războiul este de neconceput, ca mijloc de soluționare a unor probleme internaționale, ci, dimpotrivă, trebuind să fie exclus cu desăvîrșire din viața societății umane. Privind pacea ca pe o necesitate obiectivă, vitală, a dăinuirii civilizației, ca pe un drept imprescriptibil al ființei umane, tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă faptul că lumea viitoare nu mai poate fi clădită la umbra munților de arme, că securitatea fiecărei națiuni poate fi asigurată numai prin reducerea continuă, hotărîtă, a nivelului înarmărilor, în perspectiva înfăptuirii unui program global de dezarmare nucleară, chimică și convențională, sub un control internațional strict. Această poziție a fost exprimată cu claritate de conducătorul partidului și statului nostru la finele anului trecut, în cuvîntarea rostită cu ocazia primirii reprezentanților corpului diplomatic acreditat la București : Pronunțîndu-se cu realism pentru corelarea procesului de dezarmare nucleară cu cel vizînd eliminarea armei chimice, a celorlalte mijloace de nimicire în masă, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : **„Trebuie — și pun această problemă cu intreaga răspundere, în numele poporului român — să ne gîndim cu toții ca viitorul lumii să fie un viitor din care să fie eliminate armele de distrugere în masă — și chimice și nucleare — să fie reduse armele convenționale. Să se creeze condiții de siguranță și de deplină dezvoltare independentă a popoarelor, să se pună capăt cu desăvîrșire politicii de șantaj, de amenințări, de forță împotriva altor state !"** În acest spirit, Declarația Guvernului Republicii Socialiste România în legătură cu adoptarea documentului final al Conferinței de la Paris privind interzicerea armelor chimice, pornind de la imperativul asigurării unei securități egale pentru toate statele, scotea în evidență hotărîrea țării noastre de a acționa pentru încheierea unui acord sau tratat de interzicere a producerii, folosirii și depozitării armelor chimice și a unui tratat general universal privind lichidarea armelor nucleare și a oricăror arme de distrugere în masă, încetarea producerii și experimentării acestora, care să intre în vigoare în același timp cu Convenția pentru interzicerea producerii, folosirii și depozitării armelor chimice.

Contribuții esențiale, cu valoare de pionierat, a avut și are președintele Nicolae Ceaușescu în inițierea și desfășurarea procesului de edificare a securității europene, de dezvoltare a colaborării multilaterale între țările continentului nostru. Într-o perioadă în care în viața Europei se resimțeau, cu acuitate consecințele perioadei de tristă faimă a „războiului rece", președintele Nicolae Ceaușescu a jucat un rol esențial în procesul normalizării relațiilor politice dintre țările continentului,al consolidării destinderii, încrederii și înțelegerii. Președintele Nicolae Ceaușescu s-a numărat printre cei mai activi promotori ai ideii convocării unei conferințe general-europene pentru securitate și cooperare. În urma unor propuneri profund novatoare, normele de procedură democratică ale Conferinței de la Helsinki — consensul și principiul rotației — au fost incorporate ca elemente esențiale în practica de lucru a procesului CSCE, țara noastră aducîndu-și în egală măsură contribuții substanțiale la îmbogățirea conținutului actului final, la desfășurarea reuniunilor ulterioare. Pe această linie a unor preocupări consecvente și constructive se înscrie și activitatea României la reuniunea general-europeană de la Viena, care și-a încheiat recent lucrările, unde țara noastră a propus o serie de măsuri vizînd toate cele trei componente de bază ale procesului CSCE — dezangajarea militară și dezarmarea, cooperarea economică și tehnico-științifică, problemele de ordin umanitar. În acest din urmă domeniu, dînd expresie umanismului politicii externe românești în anii glorioși ai Epocii Nicolae Ceaușescu, țara noastră a avansat numeroase propuneri privind, în esență, asigurarea unor drepturi fundamentale pentru toți cetățenii țărilor participante, cum ar fi dreptul la muncă, la formare profesională și educație, dreptul la o locuință adecvată, la o viață demnă. În condițiile în care documentul final al reuniunii nu a reflectat în mod corespunzător aceste valoroase propuneri și în care au fost incluse alte măsuri inacceptabile, care nu sînt în concordanță cu principiile convenite la Helsinki, cu realitățile epocii, deschizînd calea amestecului în treburile interne și revenirea la realități perimate, delegația țării noastre a subliniat că România nu își asumă nici un angajament de a îndeplini acele prevederi din documentul final la care a prezentat amendamente, care nu au fost acceptate, prevederi pe care le consideră necorespunzătoare. Apreciind însă că, pe ansamblu, documentul cuprinde prevederi importante îndeosebi în ceea ce privește aspectele militare și ale cooperării economice, România a dat expresie și în acest cadru hotărîrii sale de a contribui și în viitor — așa cum a făcut-o cu perseverență și pînă acum — la dezvoltarea colaborării, întărirea încrederii și securității, la edificarea unei Europe unite, care să aibă un rol tot mai important în dezvoltarea generală a lumii contemporane.

Atașamentul nedezmințit al României socialiste, al tovarășului Nicolae Ceaușescu la nobilele obiective ale păcii își află o elocventă concretizare în bogata activitate desfășurată de țara noastră la Națiunile Unite, forum universal care a consemnat importante propuneri și inițiative românești destinate dezarmării, canalizării uriașelor resurse irosite în prezent în competiția militară spre sectoare ale activităților pașnice, soluționării pe cale exclusiv pașnică a problemelor litigioase dintre state. Un impresionant fond de inițiativă politică a țării și a președintelui Nicolae Ceaușescu dedicat unei finalități practice nobile — apărarea omului și a omenirii de o catastrofă devastatoare, deschiderea unei noi perspective în evoluția civilizației spre orizonturile mileniului trei, într-o lume despovărată de violențe, și nedreptate, într-o lume pașnică și prosperă, mai fericită, mai bună.

PRIETENIE ȘI COLABORARE

Dinamismul fără precedent imprimat politicii externe românești de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în glorioșii ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, este ilustrat cit se poate de semnificativ și de dezvoltarea impetuoasă a relațiilor externe ale României. Astăzi, țara noastră întreține fructuoase relații de prietenie și colaborare multilaterală cu 155 de state de pe toate continentele, cu imensa majoritate a statelor planetei, fără deosebire de orînduire socială, potențial economic sau militar. Saltul este într-adevăr spectaculos dacă ținem seama de faptul că în 1947 România avea relații cu numai 25 de state, iar în 1965, anul Congresului al IX-lea, cu 67 de state. Un rol decisiv, de maximă însemnătate a avut și are în acest amplu proces promovarea consecventă a practicii dialogului la cel mai înalt nivel. Strălucitele solii de pace și prietenie purtate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în țări din Europa, Asia, Africa, America de Nord și de Sud, Australia au marcat de fiecare dată momente cu profunde semnificații pentru dezvoltarea relațiilor României cu alte state în plan politic, economic, tehnico-științific, cultural și în alte domenii. În egală măsură, prin principiile calitativ superioare, ale legalității internaționale, pe care se intemeiază raporturile externe ale țării noastre cu toate statele, fără excepție, prin bogatul conținut politic al documentelor bilaterale convenite sau semnate la nivel înalt, întîlnirile și convorbirile conducătorului partidului și statului nostru cu liderii politici din lumea întreagă au reprezentat evenimente cu largi ecouri internaționale, contribuții efective la întărirea climatului de înțelegere și colaborare, la nobila cauză a păcii și securității.

Tablou de Eftimie Modâlcă

UN ÎNALT ȘI BINEMERITAT PRESTIGIU PLANETAR

Contribuțiile de mare valoare ale tovarășului Nicolae Ceaușescu la îmbogățirea patrimoniului gîndirii și practicii revoluționare, acțiunile sale neobosite puse în slujba edificării unui viitor luminos pentru toate popoarele, de pace și independență, se bucură, pe toate meridianele de calda prețuire a popoarelor, a opiniei publice, a unor ilustre personalități ale vieții politice și cultural-științifice. În conștiința lumii de astăzi, președintele Nicolae Ceaușescu și-a cîștigat, prin gînd și faptă, un loc de prim-plan, statutul unei personalități exemplare prin tot ceea ce întreprinde pentru propriul său popor, pentru întreaga omenire, pentru dăinuirea în pace a civilizației. Elocvente expresii ale stimei și alesei prețuiri sînt și cuvintele calde și sincere rostite sau scrise la adresa personalității prestigioase a tovarășului Nicolae Ceaușescu, mare Erou al Păcii planetare, militant neobosit pentru triumful celor mai arzătoare idealuri și aspirații de mai bine ale tuturor popoarelor.

Astfel, în cadrul festivității ce a avut loc la Berlin, în cursul lunii noiembrie anul trecut, cu prilejul înmînării tovarășului Nicolae Ceaușescu a Ordinului „Karl Marx" — cel mai înalt ordin de stat al R.D.G. — tovarășul Erich Honecker, secretar general al C.C. al P.S.U.G., președintele Consiliului de Stat al R.D.G. sublinia : „Conferindu-vă Ordinul „Karl Marx", onorăm, totodată, strălucita dumneavoastră activitate în domeniul colaborării internaționale, contribuția pe care o aduceți la întrecerea pașnică a sistemelor sociale, pentru o lume fără arme nucleare și fără arme de distrugere în masă."

Tot anul trecut, în octombrie, la ceremonia de la Phenian a conferirii tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu a titlului de „Doctor Honoris Causa", Li Giong Ok, membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.C., vicepreședinte al R.P.D. Coreene, președintele Comitetului de stat pentru atribuirea de titluri științifice, releva : „Dumneavoastră, stimate tovarășe președinte, personalitate proeminentă a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, militați activ pentru respectarea suveranității, întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste și a mișcării comuniste internaționale, pentru dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare cu toate forțele progresiste din lume, pe baza principiilor egalității depline în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne. Înflăcărat militant al păcii, luptați activ, tovarășe președinte, pentru apărarea păcii și securității în Europa și în lume, împotriva imperialismului și războiului, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, lipsită de arme nucleare și chimice, fără baze militare străine".

În volumul intitulat **Socialismul președintelui Nicolae Ceaușescu,** apărut în ianuarie 1988 în Italia și semnat de cunoscutul eseist politic, scriitor și ziarist Ugo Ragozzino, autorul relevă : „România, președintele Nicolae Ceaușescu și-au legat strins numele de acțiunile cele mai îndrăznețe pe planul politicii internaționale, al dezarmării, al păcii, al cooperării cu toate statele lumii, indiferent de orînduire. În ceea ce privește dezarmarea, în primul rînd dezarmarea nucleară, precum și înțelegerile la care s-a ajuns în ultima vreme, ar trebui să se aibă în vedere că, de peste 20 de ani, pornind de la realitățile lumii contemporane, președintele României acționează personal în direcția opririi cursei înarmărilor, a reducerii armelor nucleare pînă la cel mai scăzut nivel, a diminuării bugetelor militare, dînd exemplu concret prin referendumul din noiembrie 1986, prin care poporul român și-a exprimat acordul cu reducerea cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale țării, chemînd alte state și popoare să-i urmeze exemplul. Președintele Nicolae Ceaușescu poate fi mîndru de faptul că marile puteri, țările industrializate, țările membre ale celor două blocuri militare se arată tot mai înclinate să se așeze la masa tratativelor și să adopte propunerile formulate, fără răgaz, de România în toți acești ani."

„Capacitatea sa de a discuta în mod deschis, netensionat, cu guvernele aflate în rivalitate i-a conferit lui Nicolae Ceaușescu un loc deosebit în diplomația internațională" — se arată în prefața semnată de cunoscutul om politic israelian Abba Eban, la volumul, apărut în ianuarie 1988, în Israel, cu titlul **Omagiu președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.**

„Problematica dezarmării — notează publicistul mexican Carlos Estrada Lang, în prefața la volumul apărut în Mexic, anul trecut, sub titlul **Nicolae Ceaușescu. Dezarmarea — necesitate vitală a intregii omeniri** — interesează, prin această prismă, cum este și firesc, intreaga umanitate și nu poate decît să suscite interesul cel mai larg al opiniei publice mexicane, care va regăsi în gîndirea politică a președintelui Nicolae Ceaușescu, în propunerile și demersurile sale, multe puncte de interferență, un răspuns fericit la propriile preocupări și eforturi în favoarea păcii, pentru eliminarea războiului și conflictelor din frămîntata noastră arie geografică."

În prefața la volumul apărut în Tunisia anul trecut, sub titlul **Președintele României, Nicolae Ceaușescu. Eminentă contribuție la definirea unei noi ordini economice internaționale,** publicistul Mustapha Fersi relevă : „Bogăția de idei a concepției președintelui Nicolae Ceaușescu despre o nouă ordine economică internațională reflectă o concepție bine închegată, de largă respirație și perspectivă, o gîndire pătrunzătoare, un acut simț al istoriei și o înaltă responsabilitate politică."

Gh. Mureșan

REVISTA STRĂINĂ

● **LA SCURGEREA A APROAPE TREISPREZECE ANI** de la moartea marelui actor francez Jean Gabin (a decedat la 15 octombrie 1976) soția lui, Dominique Gabin, a acordat un interviu revistei pariziene „Paris Match", din care reproducem cîteva pasaje.

— Cum a fost viața dv. cu Jean Gabin ?

— Era un om de casă, îi plăcea să stea cît mai mult acasă. Cînd se întorcea de la studio îi plăcea să stea în fața televizorului la un păhărel de whisky sau vin alb. Despre film vorbea foarte rar, numai atunci cînd se întîmpla ceva extraordinar sau cînd nu-i reușea ceva. Nu era greu să-ți dai seama de acest lucru. Îmi povestea toată întîmplarea apoi discutam. Uneori își dădea seama că a mers prea departe, că s-a înșelat, alteori era de părere că dreptatea este de partea lui dar că ceilalți nu-l înțeleg.

— Recunoștea cînd greșea ?

— Nu, niciodată. Nu recunoștea dar se purta în așa fel încît ceilalți să-și dea seama că este conștient că a greșit. Cînd lucra la studiou telefona acasă pentru a întreba ce avem la cină... După cină citea presa sau se uita la televizor.

— Avea mulți prieteni ?

— Nu, era un mare singuratic. Prietenii lui au fost Audiard, care îi scria dialogurile, Gilles Grangier, producătorul Jaques Barre, Lino Ventura, Simonin. Îl adora pe Fernandel, îi plăcea accentul lui, bucuria lui de a trăi, caracterul lui de om al Sudului. Era opusul lui și asta îl fascina. Îl admira, de asemenea, pe Jean Paul Belmondo cu care discuta adesea despre sport, în special despre box. Îl iubea, de asemenea, pe Alain Delon căruia nu-i spunea altfel decît „puștiul".

— Care film al lui Gabin v-a plăcut cel mai mult ?

— „Pisica" (Le chat). A fost prima și ultima dată cînd a jucat cu Simone Signoret. „Pisica" a fost un film remarcabil chiar dacă a fost trist și plin de disperare...

● **UITAT O VREME, RAYMOND RADIGUET** (1903—1923) copilul minune al literaturii franceze, a fost readus în atenția cititorilor odată cu adaptarea pentru ecran a primului său roman „Diavolul în om", apărut în 1923, sub titlul „Frumusețea diavolului" cu Gerard Philippe în rolul titular. A început apoi să fie căutat și cel de al doilea roman al său „Bal la contele d'Orgel", apărut în anul 1924, după moartea scriitorului. Recenta reeditare a ultimului său roman a făcut ca personalitatea lui Radiguet să fie din nou prezentă în paginile presei literare franceze.

Raymond Radiguet a fost prieten apropiat a lui Jean Cocteau, care i-a facilitat intrarea în lumea boemei pariziene de la începutul secolului. Romanele lui sînt dominate de relațiile bărbat-femeie, de fiecare dată în ipostază provocatoare față de convențiile sociale. Tema dragostei interzise se află și la baza romanului „Bal la contele d'Orgel".

În creația sa Raymond Radiguet folosește elemente de realism psihologic, el sondează locurile cele mai intime și tainice ale sufletului omenesc, în pofida stilului său care amintește exactitatea clasică astfel încît ai impresia că este vorba despre o emisiune de știri despre situația și starea eroilor.

Raymond Radiguet a murit la numai douăzeci de ani fără a-și fi putut dezvolta extraordinarul său talent. Cu toate acestea, creația lui este destul de vastă. În afară de cele două romane amintite el a mai scris o piesă de teatru într-un act și o nuvelă erotică, ambele apărute recent, odată cu reeditarea romanului „Bal la contele d'Orgel".

● **ÎN ANUL 1972 PROZATORUL CEH JAN SUCHL** a publicat o nuvelă remarcabilă intitulată „Pariu pe dragoste". Este povestea de dragoste a unei fete germane rămasă în Cehia după terminarea celui de al doilea război mondial și care, în pofida despărțirii de bărbatul ei ceh, reușește să se adapteze, împreună cu cei doi copii ai săi, vieții între oameni care deși au altă limbă maternă îi sînt prieteni și camarazi buni.

La sfîrșitul lui 1937 Jan Suchl a publicat o nouă poveste de dragoste, tot între un bărbat ceh și o femeie germană, intitulată, „Îndrăgostiți pe viață".. Suchl nu a scris însă doar o altă poveste de dragoste. Dacă în „Pariu pe dragoste" el a surprins în sens larg destinele generației sale combinîndu-le cu anumite elemente autobiografice, în centrul noii sale nuvele se află generația părinților. Forța morală a eroinelor sale este surprinsă în interdependență strictă cu evenimentele epocii, de aceea ea este o mărturie prețioasă despre convietuirea unor oameni obișnuiți în împrejurări mai puțin obișnuite.

Lectura „Îndrăgostiților pe viață" nu poate să nu ne ducă cu gîndul la romanul lui Jan Otčenasek „Romeo, Julieta și întunericul", cunoscut în întreaga lume, magistral tradus și în limba română de Jean Grosu, care s-a impus în primul rînd prin arta zugrăvirii sentimentelor celor mai profunde pe fondul necesității unor relații egale și libere între oameni. Avînd în vedere că Jan Suchl privește această problemă în legătură strînsă cu formarea caracterului uman, prin prisma experienței istorice, înțelegi că o astfel de realitate nu putea fi surprinsă decît pe fondul unei autentice și răscolitoare povești de dragoste.

● **ED McBAIN ESTE UNUL DINTRE CEI MAI REPREZENTATIVI SCRIITORI AMERICANI DE LITERATURĂ POLIȚISTĂ.** Originar din Italia, el s-a stabilit cu ani în urmă în Statele Unite unde a lucrat mulți ani în calitate de comisar la Circumscripția 87 de poliție din New York. În acest post, el a avut ocazia să vină în contact, să rezolve numeroase cazuri din care și-a luat substanța pentru viitoarele sale cărți.

Ultima creație a lui Ed McBain este romanul „Zăpadă" în care apar — ca și în celelalte lucrări ale sale — comisarul Steve Carella și colaboratorii săi, care reușesc totdeauna, cu mari eforturi și făcînd risipă de energie și inteligență, să-i prindă pe răufăcători. În desfășurarea acțiunii romanului, care își propune să dezvăluie aspecte semnificative din lupta poliției americane împotriva traficanților de droguri nu se întîlnesc numai indivizi din „Subteran" ci și personalități din înalta societate americană.

● **BOGAT ȘI DIVERS CONȚINUTUL ULTIMULUI NUMĂR APĂRUT** (59/1988) al revistei „Lotus" editată de Asociația Scriitorilor Afro-Asiatici. După editorialul „Scriitorul și pacea", semnat de Ziad Abdel Fattah, redactorul șef al revistei, urmează un mănunchi de proză scurtă în cadrul căruia semnează, între alții : Tchycaya U Tam'Si (Congo), Ibrahim Abdel Megid (Egipt), Bhisham Sahni (India), Hadia Said (Liban), Mohammed Berrade (Maroc), Djibril Tamsir Niane (Nigeria), Gunasena Arryaratna Vithana (Sri Lanka), Dalal Satem (Siria) și Ali Deb (Tunis).

Nu mai puțin interesantă și diversă, din punctul de vedere al țărilor reprezentate, este și partea din revistă consacrată poeziei, în cadrul căreia își aduc contribuția poeți consacrați sau mai puțin cunoscuți din Afganistan, Algeria, Camerun, Ethiopia, Gabon, Ghana, Irak, Mauritania, Mongolia, Senegal, Somalia, Sri Lanka, Siria, Tunis și Zair.

Continuînd o frumoasă tradiție, revista pune la dispoziția cititorilor săi un grupaj de reproduceri după lucrări de artă plastică realizate de artiști dintr-un mare număr de țări ale lumii a treia, mărturie a unei mari varietăți de stiluri și moduri de interpretare a realității, a rafinamentului artistic atins de creatorii de frumos din aceste țări. Reproducerile ilustrează tezele susținute de criticul de artă Emad Haleem în studiul intitulat „Pictori din Africa și Asia".

Secția de teatru a revistei este ilustrată de piesa „Satul" a marelui poet Bernard B. Dadié din Coasta de Fildeș.

● **NOUL ROMAN AL ITALIANULUI EMILIO SALGARI** se numește „Corsarul negru". Este o carte incitantă, cu aromă romantică, pe al cărui fundal istoric se derulează lupta corsarilor și lupilor de mare împotriva colonizatorilor spanioli în secolul al XVII-lea, în special al Corsarului negru, un nobil italian al cărui crez îl constituie răzbunarea pentru uciderea mișelească a fraților săi de către spanioli.

● **LA ACEEAȘI ÎNTREBARE NU POT EXISTA DOUĂ RĂSPUNSURI, UNUL PENTRU ADULȚI, CELĂLALT PENTRU COPII,** susține scriitoarea-psiholog sovietică Irina Medvedieva în volumul său recent apărut și intitulat „Șoapte prin sălcii". Acesta a fost mobilul care a determinat-o să scrie această carte, pornind de la marele număr de scrisori primite la redacția revistei „Pionierskaia pravda" de la numeroși copii sovietici.

Volumul, fără a fi o lucrare de specialitate — cuprinde răspunsuri la problemele fundamentale ale lumii copiilor, dar în primul rînd aspecte legate de înțelegerea categoriei de bine și de rău, văzute prin prisma copiilor. Autoarea îi ajută pe copii să deosebească minciuna de fantezie și imaginație, să înțeleagă rolul imens pe care adevărul îl are, trebuie să-l aibă în întreaga viață a omului, începînd cu vîrsta cea mai fragedă.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
4
(1 394)
Sîmbătă
28 ianuarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL UNITĂȚII DE GÎND ȘI CONȘTIINȚĂ

ȚARA ȘI-A SĂRBĂTORIT EROUL

Cu sentimente de profundă stimă și înaltă prețuire față de marele Erou al României, conducătorul partidului și statului, joi, 26 ianuarie, la Palatul Consiliului de Stat a avut loc solemnitatea omagierii tovarășului Nicolae Ceaușescu, moment de amplă rezonanță politică și socială prilejuit de sărbătorirea Zilei de naștere și a îndelungatei activități revoluționare. Această sărbătorească manifestare rămîne o elocventă expresie a prețuirii și respectului prin care întregul partid, întregul popor, națiunea română își îndreaptă gîndurile spre cel ce, investit în fruntea destinului național, și-a consacrat vasta operă teoretică și practică înfloririi socialiste multilaterale a țării, bunăstării și fericirii poporului. Exemplul său marchează în mod strălucit istoria contemporană a țării, prezentul și viitorul națiunii. Unanimitatea gîndurilor și sentimentelor își are izvorul viu, nepieritor, în toate marile realizări ale **Epocii Nicolae Ceaușescu,** în toate marile ctitorii materiale și spirituale ale timpului pe care îl trăim.

În cadrul solemnității de la Palatul Consiliului de Stat s-a dat citire **Scrisorii omagiale a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România,** în care sînt evocate momente esențiale ale biografiei de excepție a tovarășului Nicolae Ceaușescu, înaltele calități de militant comunist, revoluționar, prodigioasa activitate teoretică și practică a secretarului general al partidului, strălucitele merite în elaborarea și aplicarea politicii interne și externe a partidului și statului. Congresul al IX-lea al partidului reprezintă evenimentul crucial în noul destin al României și are, pentru noi toți, o semnificație istorică : „Puternica personalitate, gîndirea și acțiunea dumneavoastră revoluționară au imprimat un suflu profund înnoitor întregii opere de edificare a socialismului în patria noastră, au descătușat marile energii ale poporului și au deschis calea punerii depline în valoare a strălucitelor virtuți ale socialismului ca orînduire superioară oricăror forme de organizare socială care au existat pînă acum în istoria umanității. Pornind de la adevărul, întru totul confirmat de viață, că socialismul se construiește în condiții diferite de la o țară la alta, de la o etapă la alta, că nu există și nu poate exista un mod unic, dumneavoastră ați arătat, într-o concepție originală și cuprinzătoare, că făurirea noii orînduiri presupune, ca o condiție esențială, aplicarea fermă, creatoare, de către fiecare partid, a principiilor fundamentale ale socialismului, în concordanță cu realitățile naționale, cu particularitățile concrete ale fiecărei țări, cu transformările care au loc în societate".

La solemnitatea omagială, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare, urmărită cu viu interes și subliniată cu aplauze de cei prezenți : **Doresc ca, și în aceste împrejurări să aduc omagiul nostru tuturor acelora care, în decursul istoriei grele, zbuciumate, de luptă îndelungată, au făcut totul pentru libertatea și progresul patriei noastre. Doresc, în primul rînd, să aduc un omagiu poporului nostru — adevăratul făuritor al propriilor sale destine, al istoriei națiunii noastre. Subliniez aceasta pentru că, întotdeauna, nu trebuie să uităm — și subliniez aceasta încă o dată — că datorăm totul poporului, că vom putea asigura dezvoltarea României, independența și suveranitatea sa, numai împreună cu poporul, făcînd totul pentru popor, pentru bunăstarea și fericirea sa !**

Manifestările omagiale care au avut loc în întreaga țară se constituie într-un înalt și semnificativ sentiment al participării, al mîndriei și satisfacției pentru toate cuceririle socialiste, pentru realizările industriei, agriculturii, științei și culturii dobîndite în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului. În același timp, aceste manifestări reprezintă hotărîrea fermă, angajamentul că programele și obiectivele stabilite de Congresul al XIII-lea, tezele și ideile cuprinse în Expu-

Continuare în pag. a 2-a

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși,

Doresc să exprim, în primul rînd, cele mai calde mulțumiri Comitetului Politic Executiv, partidului, Consiliului de Stat, guvernului pentru Scrisoare, pentru aprecierile și urările adresate.

De asemenea mulțumesc tuturor organizațiilor și tovarășilor care mi-au înmînat, cu acest prilej, în numele organizațiilor respective, mesaje de felicitări.

Folosesc acest prilej pentru a adresa cele mai vii mulțumiri celor mai tineri, intelectualității, întregului nostru popor, pentru sentimentele de prietenie și căldura cu care sînt înconjurat în aceste zile.

În toate acestea văd expresia încrederii întregii noastre națiuni în justețea politicii revoluționare — bazată pe concepția materialist-dialectică și istorică, pe principiile socialismului științific — a partidului nostru, care, prin întreaga sa activitate, a demonstrat și demonstrează că nu are țel mai înalt decît acela de a înfăptui aspirațiile întregului popor, de libertate, independență, de bunăstare și fericire.

Iată de ce, în aceste împrejurări, primele mele gînduri se îndreaptă către poporul nostru, căruia îi urez o viață tot mai demnă, mai îmbelșugată, liberă și independentă ! **(Aplauze puternice).**

În Scrisoarea care s-a citit aici, s-a făcut — s-ar putea spune — un bilanț larg al realizărilor pe calea înfăptuirii Programului partidului, a dezvoltării socialiste a României. Trebuie să mărturisesc deschis, și în aceste împrejurări, că tot ceea ce s-a realizat în România în anii construcției socialiste — și mai cu seamă după Congresul al IX-lea al partidului — reprezintă o continuare a preocupărilor de dezvoltare independentă a patriei noastre. Toate aceste realizări sînt strîns legate de întreaga istorie, de tot ceea ce a făcut poporul nostru, în diferite etape ale dezvoltării sale, pentru formarea ființei sale naționale, a națiunii, a statului național unitar, pentru scuturarea dominației străine, sînt legate de lupta împotriva asupririi moșierilor și capitaliștilor, pentru a deveni stăpîn deplin pe destinele sale, stăpîn deplin în țara sa. Fără aceste lupte îndelungate, nici realizările de astăzi nu ar fi putut fi obținute !

Doresc ca, și în aceste împrejurări, să aduc omagiul nostru tuturor acelora care, în decursul istoriei grele, zbuciumate, de luptă îndelungată, au făcut totul pentru libertatea și progresul patriei noastre. Doresc, în primul rînd, să aduc un omagiu poporului nostru — adevăratul făuritor al propriilor sale destine, al istoriei națiunii noastre. Subliniez aceasta pentru că, întotdeauna, nu trebuie să uităm — și subliniez aceasta încă o dată — că datorăm totul poporului, că vom putea asigura dezvoltarea României, independența și suveranitatea sa, numai împreună cu poporul, făcînd totul pentru popor, pentru bunăstarea și fericirea sa ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Fără îndoială, etapele istoriei sînt multe, orînduirile sociale au fost multe. Am vorbit de toate acestea la plenara din luna noiembrie anul trecut — și nu doresc să mă mai refer acum la ele. Menționez numai că, în diferite etape istorice, în formele și orînduirile sociale corespunzătoare, au fost întotdeauna forțe care și-au propus și au acționat pentru unirea poporului în vederea dezvoltării sale, indiferent de greșelile pe care le-au făcut într-un moment sau altul, legate, într-un anumit sens, de însăși orînduirea socială, de etapa respectivă de dezvoltare istorică. Trebuie să prețuim pe toți cei care au făcut cît de puțin, dar au făcut ceva, pentru existența națiunii noastre, pentru existența statului național unitar ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Desigur, criticăm și vom critica întotdeauna vechile orînduiri sociale, pe care, de altfel, însăși istoria le-a considerat că trebuie să părăsească scena și să facă loc unei noi orînduiri, mai drepte, mai bune. Criticînd orînduirile sociale din trecut, nu negăm și nu trebuie să negăm niciodată pe cei care, în acele împrejurări, au avut în vedere dezvoltarea poporului, a națiunii, întărirea independenței țării noastre. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Anul acesta se împlinesc 96 de ani de la făurirea primului partid muncitoresc în România. Tot în acest an se împlinesc 100 de ani de cînd, pentru prima oară, clasa muncitoare și oamenii progresiști din România au sărbătorit 1 Mai, ca zi a solidarității muncitorilor de pretutindeni, de luptă împotriva asupririi, pentru o viață liberă, mai demnă și mai bună. În 1921, a fost creat Partidul Comunist Român — continuatorul, de fapt, al primului partid muncitoresc din România, care și-a propus să ridice — și a ridicat — lupta revoluționară a clasei muncitoare, a forțelor înaintate, la un nivel superior, pe baza unei concepții noi.

În ce mă privește, în 1930, deci cu 60 de ani în urmă, am făcut prima cunoștință cu mișcarea muncitorească, cu sindicatele din România. **(Aplauze puternice, prelungite).** Era o situație grea pe plan mondial și, deci, și în țara noastră. Avea loc marea criză economică, politică și socială a lumii capitaliste. Mulți — mai în vîrstă, desigur — își amintesc de situația grea, de atunci, din România, de șomajul, de reducerea salariilor, de condițiile înrobitoare din domeniul financiar-economic impuse României de capitalul străin, și care au fost acceptate de guvernele de atunci. Așa se și explică marile greve, mișcările revoluționare din anii 1929, 1930, 1931, 1932, culminînd cu marile mișcări și greve din județul Prahova și din București — de la Grivița și din alte întreprinderi —, practic din întreaga țară.

S-ar putea spune că, în acele împrejurări, aceste greve uriașe au demonstrat forța clasei muncitoare, a partidului nostru comunist de a organiza și conduce luptele maselor muncitoare. Merită, totodată, subliniat că luptele din februarie 1933 — din Prahova, de la Grivița și alte întreprinderi din București și din alte centre muncitorești — au fost primele mișcări revoluționare de mare amploare, după venirea hitlerismului la putere în Germania, și care au avut și un net conținut antifascist, de luptă pentru apărarea libertăților democratice, pentru independența țării. **(Aplauze puternice).**

În acest an, la 1 Mai, se împlinesc 50 de ani de la marea demonstrație antirăzboinică și antifascistă din Capitală, care, după ocuparea Austriei și Cehoslovaciei de către Germania nazistă, a fost prima mișcare puternică în Europa, care a chemat poporul român, clasa muncitoare, dar a chemat, practic, clasa muncitoare de pe întregul continent la luptă împotriva fascismului, pentru apărarea independenței tuturor statelor. **(Aplauze puternice, prelungite).** Ceea ce spun este o redare a aprecierilor presei străine din acea perioadă — nu o apreciere făcută acum — reprezintă realitatea și demonstrează justețea politicii partidului nostru, atît pe plan intern cît și pe plan internațional.

Nu doresc să mă refer la alte momente istorice. Am trecut să construim socialismul. În 1988 am aniversat patru decenii de la naționalizarea industriei, băncilor și a altor sectoare importante de activitate, iar în acest an, la începutul lui martie, se împlinesc 40 de ani de cînd Plenara Comitetului Central a hotărît trecerea la organizarea, pe baze noi, a agriculturii — la cooperativizarea agriculturii.

Am lichidat exploatarea omului de către om, am lichidat asuprirea iar clasa muncitoare a devenit cu adevărat clasă conducătoare a societății și proprietară a mijloacelor de producție.

Nu a fost ușor ! Am realizat aceasta prin luptă. Chiar în această perioadă, de după 23 August 1944, au căzut mulți, inclusiv în această piață, azi Piața Republicii, uciși de gloanțele forțelor reacționare din România. Și atunci cercurile imperialiste, străine, care nu se puteau împăca cu gîndul că vor pierde pozițiile lor dominante, ce le-au adus profituri

Continuare în pag. a 3-a

SCRISOAREA OMAGIALĂ

a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe
NICOLAE CEAUȘESCU

În aceste momente de mare sărbătoare a partidului, a poporului român, prilejuite de aniversarea zilei de naștere și împlinirea a peste cinci decenii și jumătate de eroică activitate revoluționară, pe care ați consacrat-o cu neasemuită dăruire și abnegație idealurilor supreme de libertate socială și națională, aspirațiilor de independență, pace și progres ale națiunii noastre, vă adresăm dumneavoastră, ilustru conducător de partid și țară, cele mai calde felicitări, urări de sănătate și fericire, ani mulți și rodnici de viață, încununați de mari satisfacții și bucurii, nesecate energii creatoare și deplină putere de muncă pentru a conduce partidul și poporul cu aceeași înțelepciune, clarviziune și fermitate pe drumul unor noi și măreațe victorii, al făuririi visului de aur al omenirii – comunismul.

Împreună cu întregul nostru partid și popor, însoțim urările fierbinți, ce vi le adresăm în această zi aniversară, cu cele mai alese sentimente de dragoste, de profundă stimă și nemărginită recunoștință ce le nutrim față de dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu – ctitorul de geniu al României socialiste și conducătorul vizionar al partidului și statului, Erou între eroii neamului românesc, strălucit militant al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, luptător ferm și consecvent pentru cauza socialismului și comunismului, pentru destindere, dezarmare și securitate, pentru triumful păcii și colaborării în întreaga lume.

Istoria națională a înscris pentru totdeauna în paginile sale nepieritoare înaltul dumneavoastră exemplu de viață și activitate, faptul că din cei mai tineri ani ați ales, cu fermitate și neinfricare, calea luptei revoluționare, participînd cu dăruire exemplară și eroism la marile bătălii de clasă împotriva asupririi și exploatării, a fascismului și războiului, pentru apărarea libertăților democratice, a integrității teritoriale, independenței și suveranității patriei, pentru salvgardarea intereselor naționale.

Vasta experiență acumulată în anii luptei ilegale, devotamentul nemărginit față de idealurile socialismului, gîndirea clarvăzătoare și înaltele dumneavoastră calități organizatorice și moral-politice au cunoscut o deplină încununare în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, cînd istoricul forum comunist, exprimînd voința unanimă a întregului popor, v-a ales, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, în suprema funcție de secretar general al partidului.

Puternica personalitate, gîndirea și acțiunea dumneavoastră revoluționare au

Continuare în pag. a 2-a

COMITETUL POLITIC EXECUTIV AL C.C. AL P.C.R.,
CONSILIUL DE STAT,
GUVERNUL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

SCRISOAREA OMAGIALĂ

a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat şi Guvernului Republicii Socialiste România

Urmare din pag. 1

imprimat un suflu profund înnoitor întregii opere de edificare a socialismului în patria noastră, au descătuşat marile energii ale poporului şi au deschis calea punerii depline în valoare a strălucitelor virtuţi ale socialismului ca orînduire superioară oricăror forme de organizare socială care au existat pînă acum în istoria umanităţii. Pornind de la adevărul, întru totul confirmat de viaţă, că socialismul se construieşte în condiţii diferite de la o ţară la alta, de la o etapă la alta, că nu există şi nu poate exista un model unic, dumneavoastră aţi arătat, într-o concepţie originală şi cuprinzătoare, că făurirea noii orînduiri presupune, ca o condiţie esenţială, aplicarea fermă, creatoare, de către fiecare partid, a principiilor fundamentale ale socialismului, în concordanţă cu realităţile naţionale, cu particularităţile concrete ale fiecărei ţări, cu transformările care au loc în societate.

În fundamentarea strategiei şi tacticii edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a înaintării României spre comunism, aţi acordat şi acordaţi o atenţie primordială definirii locului şi rolului partidului comunist în societate, a căilor şi modalităţilor sale de afirmare drept centru vital şi forţă politică conducătoare în toate domeniile vieţii economico-sociale. Ne mîndrim cu toţii că sîntem membrii unui asemenea partid, cum este Partidul Comunist Român, pe care dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general Nicolae Ceauşescu, l-aţi caracterizat magistral ca inima vie şi puternică a ţării, conştiinţa înaintată, revoluţionară a naţiunii, marele generator de energii al poporului, partid al progresului neîntrerupt, al umanismului socialist, al dreptăţii şi echităţii, al înaltelor valori morale ale poporului român, pe care l-aţi transformat efectiv într-un puternic partid revoluţionar de masă, integrat organic în viaţa societăţii româneşti, urmat cu încredere şi nețărmurit devotament de întregul popor. Constituie un înalt exemplu pentru noi toţi pasiunea şi consecvenţa cu care acţionaţi pentru creşterea rolului conducător al partidului în toate domeniile construcţiei socialiste, pentru întărirea forţei sale politice şi organizatorice, a capacităţii de a uni şi mobiliza larg energiile creatoare ale întregii naţiuni în marea operă istorică pe care o înfăptuim pe pămîntul patriei. Ne călăuzim în întreaga noastră activitate de teza dumneavoastră potrivit căreia partidul trebuie să-şi perfecţioneze continuu activitatea organizatorică şi politico-ideologică, stilul şi metodele de muncă, să promoveze în permanenţă spiritul revoluţionar şi să-şi întărească necontenit legăturile cu masele largi de oameni ai muncii pentru a putea să determine, la rîndul său, schimbări radicale în întreaga societate, să conducă neabătut întregul popor pe calea socialismului şi comunismului.

Sînt de asemenea unanim apreciate concluziile dumneavoastră cu privire la evoluţia statului nostru în anii construcţiei socialiste, la însemnătatea şi complexitatea funcţiilor sale în conducerea ştiinţifică a societăţii, în planificarea întregii vieţi economico-sociale, în asigurarea dezvoltării armonioase a ţării. Pentru întreaga operă de edificare a noii orînduiri în patria noastră are o excepţională importanţă concepţia dumneavoastră privind construirea socialismului cu poporul şi pentru popor, orientare potrivit căreia întărirea statului socialist şi creşterea atribuţiilor şi răspunderilor sale în organizarea şi conducerea vieţii economico-sociale se înscriu în mod organic în procesul general şi permanent de dezvoltare a democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, de creştere a participării nemijlocite a clasei muncitoare, ţărănimii, intelectualităţii, a oamenilor muncii la conducerea tuturor domeniilor de activitate, a întregii societăţi.

Datorită dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, ţara noastră dispune, de peste 20 de ani, de un larg sistem al democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, original şi unitar, în centrul căruia se află principiile autoconducerii, autogestiunii şi autofinanţării, care oferă tuturor oamenilor muncii posibilitatea de a lua parte nemijlocit la elaborarea şi adoptarea deciziilor, la conducerea tuturor sectoarelor vieţii economice şi sociale. Fundamentînd unitatea organică indisolubilă dintre socialism şi democraţie, aţi pus în lumină sensul autentic al democraţiei socialiste, ca formă de guvernare a poporului de către el însuşi, relevînd astfel superioritatea socialismului, singura orînduire socială care asigură cele mai largi drepturi şi libertăţi democratice, deplina egalitate socială şi naţională.

Pe baza orientărilor dumneavoastră clare, ştiinţific fundamentate, în ţara noastră au fost create toate condiţiile pentru afirmarea plenară a personalităţii umane în societate, pentru realizarea în fapt a deplinei egalităţi în drepturi a tuturor cetăţenilor, pentru exercitarea efectivă a drepturilor fundamentale la muncă, la retribuire egală pentru muncă egală, la învăţătură, la participare nemijlocită la conducerea societăţii.

Mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Vă revine dumneavoastră meritul nepieritor de a fi elaborat, într-o viziune ştiinţifică globală şi unitară, strategia făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Subliniind că problema fundamentală de care depinde realizarea unei politici de propăşire economică a ţării şi de prosperitate a maselor o constituie stabilirea justă a proporţiilor dintre fondul de acumulare şi cel de consum, îmbinarea armonioasă a ţelurilor imediate şi de perspectivă ale societăţii, dumneavoastră aţi demonstrat, încă de la Congresul al IX-lea, importanţa hotărîtoare a stabilirii unei rate optime a acumulării, ca singură modalitate pentru realizarea în condiţii normale a reproducţiei socialiste şi pentru recuperarea rămînerii în urmă a ţării noastre, a înlăturării decalajelor mari faţă de statele dezvoltate din punct de vedere economic.

În lumina acestei orientări, la temelia căreia stau efortul propriu, munca plină de abnegaţie a întregului popor, partidul şi statul nostru au pus şi pun un accent deosebit pe dezvoltarea şi modernizarea continuă a forţelor de producţie, pe repartizarea lor armonioasă pe întreg teritoriul ţării, pe crearea unei structuri industriale moderne, capabilă să valorifice la un înalt nivel de eficienţă resursele materiale şi umane ale ţării.

Din iniţiativa şi sub îndrumarea dumneavoastră, au fost elaborate programe de dezvoltare intensivă, de organizare şi modernizare a industriei şi celorlalte ramuri pe temeiul celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii. Datorită preocupărilor dumneavoastră, România dispune astăzi de o industrie puternică, dotată cu o tehnică modernă, care produce de peste 128 de ori mai mult decît în 1945 şi ale cărei produse devin tot mai competitive pe piaţa internaţională. În toate judeţele s-au realizat numeroase platforme industriale, mari obiective economice şi sociale — mărete ctitorii ale acestei epoci de puternică înflorire a întregii ţări.

Este, de asemenea, unanim apreciată preocuparea dumneavoastră pentru dezvoltarea şi modernizarea agriculturii — ca ramură de bază a economiei naţionale. Datorită măsurilor de organizare pe baze socialiste, de dotare şi mecanizare complexă a lucrărilor agricole, în ultimele două decenii a fost creată practic o agricultură modernă, intensivă, de înaltă productivitate, capabilă să asigure an de an recolte tot mai bogate, să contribuie într-o măsură sporită la creşterea venitului naţional şi la buna aprovizionare a populaţiei. Vă revine dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, meritul istoric de a fi elaborat conceptul de nouă revoluţie agrară, menit să determine schimbări radicale, de ordin calitativ, în domeniul forţelor şi al relaţiilor de producţie din agricultură, în dezvoltarea economică şi socială a satului românesc, în transformarea treptată a agriculturii într-o variantă a muncii industriale şi dispariţia deosebirilor esenţiale dintre sat şi oraş.

Pornind de la adevărul potrivit căruia dezvoltarea şi modernizarea forţelor de producţie nu sînt posibile fără aportul susţinut şi permanent al celor mai valoroase cuceriri ale creaţiei şi cunoaşterii umane, dumneavoastră aţi ridicat ştiinţa la rang de politică de stat, transformînd-o într-o puternică forţă materială de producţie, implicată nemijlocit în modernizarea continuă a economiei naţionale, sporirea productivităţii muncii şi reducerea cheltuielilor materiale, în valorificarea superioară a materiilor prime şi materialelor, în realizarea de produse de înalt nivel tehnic şi calitativ în toate domeniile de activitate.

Vă revine dumneavoastră meritul incontestabil de a fi conferit noi dimensiuni învăţămîntului românesc, procesului complex de pregătire pentru muncă şi viaţă a tinerei generaţii, pentru lărgirea continuă a orizontului său de cunoştinţe, precum şi pentru educarea ei în spiritul iubirii de ţară, al glorioaselor tradiţii de luptă ale înaintaşilor, al hotărîrii de a-şi pune toate cunoştinţele şi întreaga capacitate de muncă şi creaţie în slujba patriei, a dezvoltării multilaterale a României socialiste.

Ne facem o înaltă datorie de conştiinţă din a sublinia că în întreaga perioadă inaugurată de Congresul al IX-lea, alături de dumneavoastră, în fruntea efortului pentru creşterea şi afirmarea cercetării ştiinţifice, învăţămîntului şi culturii s-a aflat şi se află permanent tovarăşa Elena Ceauşescu, eminent militant revoluţionar, remarcabilă personalitate a vieţii politice, strălucit om de ştiinţă de largă recunoaştere mondială, căreia îi exprimăm, şi cu acest prilej, întreaga noastră gratitudine pentru contribuţia de mare însemnătate pe care a adus-o şi o aduce la dezvoltarea cercetării, învăţămîntului şi culturii, la progresul general al societăţii.

Gîndirea dumneavoastră clarvăzătoare, vizionară, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, s-a evidenţiat cu deosebită forţă şi strălucire în tezele şi conceptele consacrate, în ultimele două decenii, dezvoltării şi perfecţionării relaţiilor de producţie, a ştiinţei conducerii, cărora le-aţi conferit noi sensuri şi semnificaţii în magistrala Expunere prezentată în faţa marelui forum democratic din luna noiembrie 1988. Relevînd că în anii de după istoricul Congres al IX-lea — perioadă de ample deschideri în toate domeniile — au fost înfăptuite mari transformări revoluţionare în organizarea economico-socială, în introducerea celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, în dezvoltarea democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, dumneavoastră aţi subliniat că toate acestea au asigurat şi vor asigura pe mai departe aplicarea fermă a principiilor socialiste, consolidarea şi mai puternică a proprietăţii socialiste — de stat şi cooperatiste, baza dezvoltării sigure şi neîntrerupte a întregii economii naţionale, a ridicării bunăstării celor ce muncesc.

Acţionînd cu fermitate pentru transformarea revoluţionară a societăţii, pentru perfecţionarea activităţii în toate domeniile, dumneavoastră aţi pus şi puneţi întotdeauna, mai presus de orice, omul — bunăstarea şi fericirea lui — ca scop suprem al politicii partidului, esenţa societăţii socialiste pe care o edificăm cu succes în România. Vastul program de construcţii de locuinţe şi obiective social-culturale ce se desfăşoară în ţara noastră, acţiunile de dezvoltare şi modernizare a tuturor localităţilor patriei, de asigurare a locurilor de muncă pentru toţi cetăţenii ţării, în primul rînd pentru tineret, ca şi măsurile de majorare a retribuţiilor şi pensiilor, de creştere a veniturilor reale ale oamenilor muncii sînt tot atîtea expresii concrete ale grijii şi preocupării permanente a partidului, a dumneavoastră personal, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, pentru făurirea unei vieţi demne, civilizate şi fericite pentru întregul nostru popor. Este, totodată, unanim apreciată preocuparea dumneavoastră pentru intensificarea activităţii ideologice, politico-educative de formare a omului nou, înaintat, însufleţit de o fierbinte dragoste faţă de partid, patrie şi popor, de nețărmurit devotament pentru cauza socialismului şi păcii.

Mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Promovînd o concepţie unitară cu privire la interesele poporului român — şi ale tuturor popoarelor lumii — de a se dezvolta şi conlucra într-un climat trainic de pace şi securitate internaţională, dumneavoastră v-aţi afirmat în conştiinţa întregii naţiuni ca marele făuritor şi promotor al politicii externe româneşti — politică profund constructivă, dinamică şi realistă, pătrunsă de o înaltă răspundere pentru destinele poporului român, ale vieţii şi păcii tuturor popoarelor lumii. Prin tot ceea ce aţi întreprins în cei aproape **24 de** ani, v-aţi impus ca o remarcabilă personalitate a vieţii politice internaţionale, ca un înflăcărat militant pentru cauza păcii, destinderii, prieteniei şi colaborării între popoare. Tezele de bază ale politicii externe româneşti, numeroasele idei pe care le-aţi formulat în dialogul permanent cu conducătorii de partid şi state au găsit un amplu şi puternic ecou în rîndul opiniei publice mondiale, al popoarelor lumii, sînt însuşite şi adoptate în documente de bază ale diferitelor foruri internaţionale.

Apreciind că problema fundamentală a zilelor noastre este preîntîmpinarea unui nou război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-un război atomic nimicitor, dumneavoastră v-aţi pronunţat ferm pentru un cuprinzător program de dezarmare, care să pornească de la necesitatea lichidării treptate a tuturor armelor nucleare, a armelor chimice şi a celorlalte mijloace de distrugere în masă, sub un strict control internaţional.

În spiritul aceleiaşi înalte răspunderi pentru destinele păcii, dumneavoastră acordaţi o atenţie primordială lichidării politicii de forţă şi de ameninţare cu folosirea forţei, stingerii focarelor de conflict şi rezolvării pe calea tratativelor a tuturor problemelor litigioase dintre state.

Pătrunsă de un puternic umanism este concepţia dumneavoastră privind lichidarea subdezvoltării, instaurarea unei noi ordini şi a unor relaţii noi între state, bazate pe egalitate şi echitate, care să asigure progresul economic şi social al tuturor popoarelor, şi în primul rînd al celor mai puţin dezvoltate.

De o înaltă preţuire şi unanimă aprobare se bucură în rîndul comuniştilor, al întregului nostru popor activitatea intensă pe care o desfăşuraţi pentru dezvoltarea colaborării şi solidarităţii Partidului Comunist Român cu toate partidele comuniste şi muncitoreşti, cu partidele socialiste şi social-democrate, cu mişcările de eliberare naţională, cu toate forţele progresiste, democratice şi antiimperialiste în lupta pentru progres social şi pace în lume.

Încrederea nețărmurită în forţa creatoare a omului, în capacitatea popoarelor de a-şi realiza năzuinţele lor de pace, progres şi prosperitate, de a-şi făuri — acţionînd unite — un viitor luminos conferă strălucitei dumneavoastră opere în domeniul politicii externe valenţele unui profund umanism, care vă caracterizează întreaga viaţă şi luptă revoluţionară, puse cu exemplară dăruire în slujba celor mai nobile idealuri ale poporului român, ale omenirii, pentru triumful socialismului, al păcii şi înţelegerii între toate naţiunile lumii.

Mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Partidul Comunist Român, întreaga naţiune omagiază pe conducătorul său iubit, pe marele Erou între eroii neamului, care de peste cinci decenii şi jumătate — vibrînd cu toată fiinţa sa la marile aspiraţii şi idealuri ale poporului — slujeşte cu exemplară abnegaţie şi neasemuit devotament cauza partidului, a socialismului şi comunismului.

Cu cele mai profunde sentimente de dragoste, stimă şi preţuire, cu întreaga recunoştinţă pe care v-o datorăm pentru tot ceea ce aţi făcut şi faceţi spre gloria şi măreţia scumpei noastre patrii, pentru binele şi fericirea celor ce muncesc, vă exprimăm, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, în deplină unitate de cuget şi simţire cu comuniştii, cu toţi fiii patriei, urarea şi dorinţa noastră arzătoare de a vă şti în permanenţă în fruntea partidului şi statului nostru — chezăşie sigură a progresului şi înfloririi multilaterale a României socialiste, în funcţia de supremă răspundere de conducător ferm şi încercat al destinelor poporului român.

Puternic mobilizaţi de tezele şi orientările cutezătoare, profund ştiinţifice, cuprinse în excepţionala dumneavoastră Expunere la şedinţa comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democraţiei muncitoreşti şi a organizaţiilor de masă şi obşteşti, de înaltul exemplu de muncă şi viaţă pe care ni-l oferiţi permanent, de acţiunea şi fapta dumneavoastră eroică, cutezătoare, ne angajăm solemn să facem totul, să muncim fără preget, cu pasiune, cu abnegaţie şi spirit revoluţionar — aşa cum ne-aţi cerut şi ne cereţi — pentru înfăptuirea neabătută a politicii interne şi externe a partidului şi statului nostru. Vom acţiona cu toată răspunderea pentru înfăptuirea exemplară a planului pe acest an şi pe întregul cincinal, a obiectivelor actualei etape de dezvoltare economico-socială a patriei, a luminosului Program al partidului.

Conştienţi că mai avem multe de făcut pentru a răspunde înaltelor exigenţe pe care dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, le puneţi în faţa noastră, a întregului partid şi popor, vă încredinţăm, din adîncul fiinţei noastre, că, şi în viitor, Comitetul Politic Executiv, activul de partid şi de stat vor acţiona cu cea mai mare hotărîre pentru afirmarea continuă a spiritului revoluţionar, a răspunderii şi intransigenţei în muncă, pentru întărirea ordinii şi disciplinei în toate sectoarele de activitate, vor milita întotdeauna cu fermitate pentru unirea eforturilor comuniştilor, ale întregii naţiuni în vederea înfăptuirii neabătute a hotărîrilor de partid şi a legilor ţării, pentru cimentarea unităţii poporului în jurul partidului, al dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe secretar general — garanţia supremă a înfloririi în deplină libertate şi independenţă a României socialiste.

Răspunzînd înflăcărătelor îndemnuri pe care le adresaţi partidului şi poporului, vă asigurăm că vom depune toate eforturile pentru ca în 1989 — anul în care va avea loc Congresul al XIV-lea al partidului şi cînd vom aniversa 45 de ani de la victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă — să obţinem, în toate sectoarele, cele mai bune rezultate în înfăptuirea obiectivelor stabilite de partid, a orientărilor şi indicaţiilor dumneavoastră pentru dezvoltarea ţării şi ridicarea nivelului de trai material şi spiritual al poporului, pentru progresul şi înflorirea necontenită a scumpei noastre patrii — Republica Socialistă România.

În acest moment aniversar, de luminoasă sărbătoare pentru ţară şi popor, vă adresăm, din adîncul inimilor noastre, încă o dată, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, cele mai calde urări de sănătate, viaţă lungă şi fericită, plină de satisfacţii şi bucurii, nesecată putere de muncă pentru a conduce ţara, partidul şi poporul spre noi şi noi victorii — spre comunism.

Să trăiţi ani mulţi şi fericiţi, mult iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, împreună cu mult stimata tovarăşă Elena Ceauşescu, cu toţi cei ce vă sînt dragi şi apropiaţi.

Din toată inima vă adresăm un călduros **„LA MULŢI ANI!".**

26 ianuarie 1989

Sub semnul unităţii de gînd şi conştiinţă

Urmare din pag. 1

nerea secretarului general al partidului la marele forum democratic de la sfîrşitul lunii noiembrie din anul trecut vor deveni fapte ale muncii şi creaţiei, în acel consens general pe care conducătorul partidului şi statului îl realizează prin teza construirii socialismului cu poporul şi pentru popor, cu oamenii pentru oameni.

Cuvîntarea rostită în cadrul solemnităţii de la Palatul Consiliului de Stat subliniază cu pregnanţă aceasta şi se constituie într-un pilduitor îndemn şi o amplă orientare pentru înfăptuirea tuturor programelor bunăstării şi fericirii patriei, pentru realizarea întocmai a politicii interne şi externe a partidului şi statului.

Drumul pe care îl mai avem de urcat, deşi mai are multe obstacole, este incomparabil mai uşor decît drumul pe care l-am parcurs pînă acum.

Tot ceea ce am realizat, am realizat cu poporul, pentru popor, sub conducerea partidului. Vom străbate deci noile căi spre piscurile înalte ale comunismului — în strînsă unitate, sub conducerea partidului, cu poporul şi pentru popor!

Cît timp vom acţiona în acest fel vom fi de neînvins!

Cît timp vom acţiona în acest fel vom asigura bunăstarea, dezvoltarea continuă a naţiunii noastre!

Să facem totul pentru aceasta!

Contribuţia de inestimabilă valoare teoretică şi practică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu la întărirea continuă a rolului conducător al partidului, centrul vital al întregii naţiuni, la fundamentarea şi aplicarea sistemului democraţiei socialiste muncitoreşti-revoluţionare reprezintă pe plan politic şi ideologic una din marile victorii ale gîndirii revoluţionare, patriotice, ale cutezanţei şi viziunii deschise, înnoitoare. Marele Erou al patriei, sărbătorit de întregul partid şi popor, îşi leagă numele de noua arhitectură a oraşelor şi satelor, de înflorirea necontenită a economiei, ştiinţei şi culturii, de făurirea conştiinţei noi, revoluţionare, a constructorilor ssocialismului şi comunismului. Aşa cum, pe drept cuvînt, se sublinia, „Toate victoriile obţinute în acest timp de glorioasă istorie revoluţionară sînt strîns legate de activitatea prodigioasă şi neobosită a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, de rolul său decisiv în înfăptuirea întregului proces de edificare a noii societăţi. Este marele merit al partidului nostru comunist care, sub conducerea înţeleaptă a secretarului său general, a promovat consecvent o strategie ştiinţifică revoluţionară de dezvoltare armonioasă şi echilibrată a tuturor zonelor şi localităţilor patriei, de dezvoltare multilaterală a ei, la temelia căreia stă efortul propriu. Înfăptuind neabătut orientarea profund ştiinţifică de a aloca o treime din venitul naţional pentru fondul de dezvoltare, România a depăşit, într-o perioadă scurtă, înapoierea în care se afla datorită politicii claselor exploatatoare şi dominaţiei imperialiste, devenind o ţară industrial-agrară dezvoltată, cu o industrie modernă, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii contemporane, cu o agricultură socialistă în plin progres, cu o puternică dezvoltare a ştiinţei, învăţămîntului şi culturii".

Într-un vibrant şi înălţător omagiu, ţara şi-a sărbătorit conducătorul. Ideile şi orientările cuprinse în cuvîntarea rostită călăuzesc spre fapte de muncă şi de creaţie care să sporească neîntrerupt zestrea materială şi spirituală a patriei, către viitorul luminos al socialismului şi comunismului pe pămîntul românesc.

Omagiul scriitorilor

Scriitorii români, alături de întregul nostru popor, aniversează ziua de naştere a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii Socialiste România, exprimîndu-şi cele mai alese sentimente de dragoste şi recunoştinţă faţă de neobosita sa activitate revoluţionară, pusă în slujba dezvoltării economico-sociale a României, a ridicării sale pe noi culmi de civilizaţie şi progres.

Volumul editat recent de Uniunea scriitorilor *) se constituie într-o „mărturie a literaturii despre măreţia epocii contemporane, a cărei altitudine glorioasă în reliefurile

Mircea Cristea

Continuare în pag. a 5-a

Dreptul de-a fi şi-a ne numi români

Celui care ne-a înveşnicit cu acest
drept inalienabil, tovarăşului
NICOLAE CEAUŞESCU

Sînt multe lucruri pentru care-ţi mulţumim,
Toţi fiii patriei — şi tineri şi bătrîni
Dar dintre toate unul e pentru noi sublim :
E dreptul de a fi şi-a ne numi români.

Nu biată seminţie, rătăcitori, nomazi,
De pripăşiţi aiurea, prin codri, pe la stîni,
Ci luptători statornici mereu, şi ieri şi azi,
Cu dreptul sfînt de-a fi şi-a ne numi români

Atotputernici prin viltori, iar azi şi suverani
Nu slugi la noi acasă, ci liberi şi stăpîni,
de cînd EL, CEAUŞESCU ne-a-nveşnicit prin ani
Cu dreptul sfînt de-a fi şi-a ne numi români.

Prin Ceauşescu astfel făcurăm legămînt,
Nestăvilit precum izvoarele-n fîntîni,
Să fiinţeze veşnic pe-acest străbun pămînt :
Supremul drept de-a fi şi-a ne numi români.

Niculae Stoian

CEAUŞESCU — TINERII

Momentul sărbătoresc pe care-l trăim — incorporat organic în însemnele luminoase ale unei benefice tradiţii — vine tocmai să recunoască şi să exprime un anumit sentiment al poporului nostru, care-i particularizează trăirea, referitor la modul în care înţelege să-şi cultive valorile perene, să le înnobileze neîncetat printr-un efort de reevaluare a sensurilor lor vizionare. Un moment precum acesta pe care-l trăim — aniversarea zilei de naştere a tovarăşului Nicolae Ceauşescu — pe lîngă încărcătura afectivă, de mari reverberaţii, specifică întregii naţiuni, totodată luminează dinlăuntru şi determină gîndul la dimensionarea spaţiului nostru de faptă în perioada celor mai bine de două decenii, de cînd în funcţia supremă a fost ales cel ce avea să fie recunoscut drept ctitor al României moderne.

Dintre nenumăratele idei îndrăznețe, novatoare — şi care se regăsesc cu pregnanţă în relieful vieţii social-politice-culturale a deceniilor din urmă — anunţată cu deosebită limpezime de deschiderile referenţiale ale Congresului al IX-lea al partidului, idee referitoare la statutul moral-social al tinerei generaţii ocupă un loc privilegiat. Definirea tinerei generaţii drept „o puternică forţă socială, viitorul însuşi al naţiunii" şi-a aflat în practica vieţii social-politice a ţării nu doar valabilitatea, dar ea, exprimă la modul plenar o realitate în fapt, fascinantă, imposibil de ignorat ori de nerecunoscut. Expresia cea mai elocventă a tinereţii revoluţionare este activitatea rodnică a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pusă în slujba idealurilor de progres şi civilizaţie, ale naţiunii noastre încă de la o fragedă virstă. O realitate înregistrată cu fidelitate de filele istoriei noastre contemporane : tinerii, într-o unitate nedezmînţită, s-au aflat şi se află şi astăzi în linia întîi a muncii pentru ţară, alături de întregul popor, ei tinerii, realitate şi prefigurare a celor viitoare. Practic, nu există domenii de activitate în care prezenţa şi fapta lor să nu imprime acea neconfrafăcută, necesară şi dinamică energie, acea infuzie de elan şi inteligenţă creatoare specifice virstelor entuziaste dintotdeauna. Dar niciodată ca în anii ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului, ea, tînăra generaţie, nu a fost investită cu atîta încredere, niciodată nu i s-au oferit atîtea şanse reale pentru afirmarea deplină a personalităţii sale. Este aici, ideea-forţă intuită, exprimată şi susţinută cu remarcabil devotament de îndrumătorul apropiat al tinerei generaţii. Acestei investiţii de încredere, tinerii i-au răspuns totdeauna printr-o extraordinară mobilizare, în amfiteatrele muncii care au nevoie de participarea lor plină de dăruire, în toate compartimentele activităţii sociale.

Emblema simbol „Ceauşescu-tinerii" exprimă sintetic ideea tinereţii revoluţionare : ca o recunoaştere a întregii activităţi a secretarului general al partidului pusă în slujba idealurilor întregii naţiuni, ca o recunoaştere a virtuţilor ce se regăsesc în preocupările şi năzuinţele tinerei generaţii. Exprimă ideea de permanenţă a unor idealuri şi, totodată, a perenităţii lor. Alături de întregul popor, ei, tinerii ţării, aduc prinosul lor de recunoştinţă celui ce conduce destinele naţiunii, în acest moment sărbătoresc încorporat în însemnele unei tradiţii benefice ce-şi dezvăluie astfel, cu elevaţie, semnele inconfundabile ale personalităţii sale.

Viorel Sîmpetrean

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

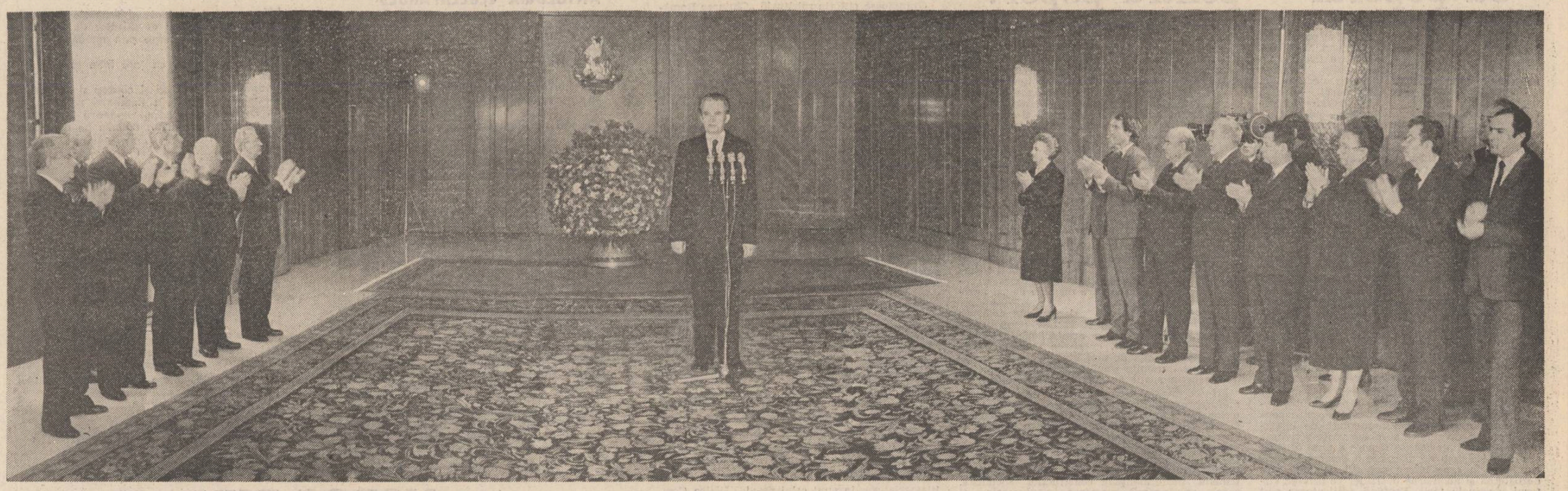

Urmare din pag. 1

de zeci și zeci de miliarde de dolari numai între cele două războaie, au făcut totul pentru a sprijini reacțiunea, forțele cele mai negre, antinaționale, în scopul împiedicării procesului revoluționar de trecere la construcția socialistă.

Este un merit al comuniștilor, al partidului nostru, că au reușit să realizeze unitatea clasei muncitoare, în primul rînd unitatea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, unitatea mișcării sindicale, a mișcării de tineret, de femei și a altor organizații, creînd un puternic Front Național de luptă pentru progresul României, pentru lichidarea deplină a dominației străine și trecerea la făurirea socialismului în patria noastră.

Trebuie să subliniem și să dăm o înaltă apreciere, politicii partidului nostru, tuturor acelora care, într-o măsură sau alta, au contribuit și au făcut totul pentru realizarea acestor obiective ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Am fost participant la toate aceste acțiuni, în muncile încredințate de partid, de popor. Din 1965 partidul mi-a încredințat înalta funcție de secretar general, apoi — prin voința întregii națiuni — de președinte al României socialiste.

Putem, într-adevăr, să privim cu mîndrie la tot ceea ce am realizat în decursul anilor de construcție socialistă, în care, — fără îndoială — Congresul al IX-lea reprezintă un moment hotărîtor pentru dezvoltarea de astăzi a României. Fără Congresul al IX-lea, fără linia generală stabilită de acest congres, și de congresele și conferințele naționale ulterioare, fără măsurile organizatorice, economice, politice adoptate în această perioadă, România nu s-ar putea prezenta astăzi cu realizările pe care le are.

Am înțeles, încă de atunci, că trebuie să rupem cu dogmatismul, cu șabloanele, cu concepțiile perimate, înapoiate, să repunem socialismul științific în drepturile sale. Nu socialismul este cel care a dus la unele stări de lucruri negative într-o țară sau alta, ci încălcarea principiilor științifice ale socialismului, nesocotirea cerințelor legilor obiective și, în primul rînd, a necesității dezvoltării continue a forțelor de producție — factorul revoluționar hotărîtor pentru construcția socialismului, ca de altfel pentru dezvoltarea oricărei orînduiri sociale.

Nu se poate vorbi de progresul și dezvoltarea unui popor fără dezvoltarea forțelor de producție, corespunzător etapei în care se găsește țara sau societatea într-un anumit stadiu, fără a pune la baza acestui proces cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, în toate domeniile ! Întregul progres al omenirii, de la comuna primitivă pînă astăzi, este procesul dezvoltării revoluționare a forțelor de producție, a științei, a culturii, a cunoașterii umane. Fără o îmbinare dialectică a tuturor acestora, nu se poate obține nici un progres, în nici un domeniu ! Și, subliniez din nou, o dezvoltare care să aibă permanent în vedere interesele maselor populare, ale oamenilor muncii, ale întregii națiuni. Putem spune că partidul nostru a acționat cu hotărîre și a formulat teza științifică a construirii socialismului cu poporul și pentru popor, pe baza legilor obiective generale, a principiilor revoluționare ale socialismului științific.

Iată de ce pentru noi sînt de neînțeles tezele care-și fac loc în unele țări, și care deschid calea, din nou, diferitelor forme de proprietate particular-capitalistă. Oare muncitorii care au devenit proprietari ai mijloacelor de producție trebuie să se întoarcă înapoi, să predea din mîna lor mijloacele de producție unor particulari ? Să devină din nou salariați — în număr mai mare sau mai mic — la un capitalist, fie el cetățean al țării respective sau străin ? Ce are comun cu socialismul acest lucru ?

Vă spun drept că, în ce mă privește, sînt preocupat și îngrijorat de această orientare care are loc în unele țări și, gîndind la îndeplinirea misiunii sale istorice — de a realiza o nouă orînduire, mai dreaptă și mai bună, fără exploatatori, o orînduire în care muncitorimea și toți ceilalți oameni ai muncii vor rămîne stăpîni pe mijloacele de producție — numai așa, clasa muncitoare va avea un viitor demn, liber, un viitor de bunăstare și fericire, împreună cu întreaga națiune! **(Aplauze puternice).**

Este, deci, necesar să facem totul pentru a asigura dezvoltarea forțelor de producție, întărirea clasei muncitoare, ridicarea nivelului său de cunoștințe — profesionale, tehnico-științifice, culturale, ideologice —, pentru a făuri o clasă muncitoare înaintată din toate punctele de vedere — clasa muncitoare constructoare a socialismului și comunismului ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

În nici un fel nu ne putem gîndi să lăsăm posibilitatea ca proprietarii noștri asupra mijloacelor de producție — muncitorii — să devină din nou proletari, lipsiți de mijloacele de producție, să devină din nou robi la un capitalist, mai mare sau mai mic ! Nu aceasta este calea socialismului — și trebuie să facem totul pentru a întări proprietatea socialistă, pentru a întări rolul muncitorilor ca proprietari colectivi, care să asigure dezvoltarea puternică a industriei noastre, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii ! **(Aplauze puternice).**

Țărănimea noastră a parcurs un drum lung, aproape 14 ani, pentru a intra în cooperativele agricole de producție. Practic — și sînt aici tovarăși care știu — nu a fost județ unde eu să nu fi participat activ la realizarea cooperativizării agriculturii.

Avem rezultate minunate în dezvoltarea agriculturii. S-a schimbat radical înfățișarea satelor noastre. Mai avem lipsuri, dar viața însăși demonstrează că numai marea proprietate cooperatistă a descătușat energiile creatoare ale țărănimii, ale progresului agriculturii. Cine nu cunoaște producțiile dinainte — de 700, de 800 kilograme la hectar — și asta pe țară ! —, la porumb, la grîu și așa mai departe ! Eu nu sînt mulțumit nici astăzi cu ce realizăm. Vrem să realizăm mai mult și avem deja asemenea rezultate care demonstrează de ce uriașe posibilități dispunem în agricultură. Producțiile de astăzi — de 10.000 kg la hectar la grîu și orz, de 20.000 și, deja, de 30.000 kg. la porumb sînt o realitate, nu visuri ! Ele sînt obținute în multe, în multe unități din țara noastră !

Este, oare, posibil, să ne gîndim să renunțăm la tot ceea ce am făcut în această perioadă de 40 de ani, la ceea ce am realizat în organizarea pe baze științifice a agriculturii ? Ar fi un nonsens ! Pentru noi, proprietatea cooperatistă, a întregii țărănimi, asupra pămîntului și mijloacelor de muncă reprezintă singura cale pentru a asigura atît progresul agriculturii cît și dezvoltarea, în mod armonios, a industriei și agriculturii — ca două ramuri economice fundamentale, care se condiționează obligatoriu în procesul general, de făurire a socialismului și comunismului în România. **(Aplauze puternice).**

Am vorbit, nu o dată, și doresc să mă refer numai pe scurt la marile realizări din domeniul științei, învățămîntului și culturii. În decursul anilor am avut mulți oameni de știință, multe personalități care au realizat lucruri minunate în diferite domenii de activitate ; dar niciodată, ca în anii socialismului, știința, învățămîntul, cultura nu au cunoscut o asemenea dezvoltare generală. Niciodată intelectualitatea nu a avut un asemenea rol hotărîtor în întreaga dezvoltare a societății noastre, desigur, în strînsă unitate cu clasa muncitoare și cu țărănimea, cu întregul popor. De altfel, astăzi intelectualitatea este — aproape în totalitate — ieșită din rîndurile muncitorilor și țăranilor. Ea este strîns legată de popor, servește poporul și va merge întotdeauna cu poporul, pentru că numai așa vom asigura progresul societății, vom face să crească rolul științei, culturii, învățămîntului, vom asigura ridicarea generală a nivelului de cunoaștere științifică, culturală al întregii noastre națiuni. Să facem astfel încît clasa noastră muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întreaga națiune să devină o națiune a unei înalte științe și unei culturi înaintate, care să asigure progresul continuu al societății noastre, bunăstarea întregului nostru popor ! **(Aplauze puternice).**

Avem multe lucruri bune ; sîntem mîndri de ce am realizat. Dar, trebuie să spun și acum, că, dacă lucram puțin mai bine, am fi avut rezultate și mai bune. Puteam să fim cu cel puțin 2—3 ani mai înainte, dacă lucram mai bine. Desigur, programe am avut și avem. Nu ne-am ținut, însă, așa cum trebuie de realizarea lor. Am discutat foarte mult în ultimele luni, inclusiv în prima parte a lunii ianuarie, despre aceste probleme, pe care le ridic pentru a trage fiecare concluzii privind necesitatea perfecționării întregii noastre activități.

Să facem totul pentru înfăptuirea programelor de modernizare și organizare mai bună a întregii activități ! Există, realmente, posibilitatea ca — realizînd programele de modernizare și de mai bună organizare a muncii — să obținem în următorii 4—5 ani, cu actualele mijloace, o creștere de cel puțin 50 la sută a producției industriale, fără nici o altă investiție, inclusiv fără materii prime și combustibili în plus, printr-o mai bună organizare și folosire a lor. Referindu-mă la combustibili și materii prime, este posibil să obținem o reducere a consumului la energie în unele domenii de 3—4 ori, și aceasta nu prin lucrări prea deosebite, ci prin aplicarea unor tehnologii care sînt cunoscute, pentru unele existînd chiar soluții concrete. De ce mă refer la toate acestea ? Avem mari posibilități, avem și o bază materială bună, avem și muncitori, și tehnicieni, și ingineri, și oameni de știință care au capacitatea să soluționeze — în general — orice probleme. Trebuie, însă, să lucrăm mai bine, cu mai multă răspundere ! De fapt, acestea sînt, astăzi, problemele fundamentale ale perfecționării activității în țara noastră !

Aceleași probleme se pun și în agricultură și în celelalte sectoare.

Avem forme organizatorice, democratice bune. M-am gîndit : poate avem noi, undeva, greșeli? Am luat și m-am uitat în Constituție. Să spun drept, n-am găsit nimic ceea ce am putea să introducem nou în Constituția noastră ! Am luat Statutul partidului — m-am uitat la formele de alegeri democratice, de sus pînă jos, la sistemul de organizare a consiliilor oamenilor muncii, la funcționarea organismelor democrației. Avem, tovarăși, un cadru minunat ! Nu există astăzi în lume un asemenea cadru democratic, în care toate categoriile sociale să participe în mod organizat într-o formă sau alta, la întreaga activitate a societății ! Frontul Democrației și Unității Socialiste cuprinde, practic, întreaga națiune. În sindicate, în organizațiile de tineret, în celelalte organizații — științifice, ale oamenilor de creație și altele — sînt cuprinși, de asemenea, mulți cetățeni. Avem și o organizație democratică largă, a celor care nu sînt membri ai partidului, care numără deja peste 4 milioane de membri și care oferă un cadru larg de participare la întreaga viață politico-organizatorică. În toate acestea putem — și trebuie să dezbatem și mai larg — toate problemele politicii noastre interne și externe, să stabilim cum să acționăm pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare.

Ceea ce ne preocupă este să fie mai multă inițiativă, să se acționeze mai intens pentru realizarea acestor programe, să se dezbată și să se discute cum să perfecționăm activitatea dintr-un sector sau altul, pornind însă, desigur, de la principiile socialismului științific, de la asigurarea dezvoltării socialiste a patriei noastre. Nu este posibil, și nu vom accepta nimic care să vină în contradicție cu interesele socialismului — care reprezintă interesele întregii națiuni, garanția bunăstării poporului, a independenței și suveranității sale ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

M-am referit la una din problemele importante ale vieții internaționale, la necesitatea de a face totul pentru eliminarea armelor nucleare, chimice și altor arme de distrugere în masă. De ce considerăm că trebuie să privim în mod unitar această problemă ? Pentru că nu este posibil să se asigure pacea, independența popoarelor, acționînd în mod izolat pentru eliminarea doar a unora sau altora din aceste arme. A proceda așa înseamnă a deschide calea pentru a se crea centre de putere care să-și impună dominația asupra lumii. Numai eliminarea concomitentă a armelor chimice, nucleare și a altor arme de distrugere în masă, reprezintă garanția că asemenea posibilități nu vor apărea — și trebuie să acționăm cu toată hotărîrea în direcția aceasta. Este, de asemenea, necesar să acționăm pentru reducerea radicală a armelor convenționale. România a luat o asemenea măsură încă de acum doi ani — prin consultarea întregului popor — și a redus aceste armamente. Unele din tancurile pe care le-am redus lucrează astăzi pentru realizarea programelor de îmbunătățiri funciare și irigații. Putem împărtăși din experiența noastră și altora.

Reducerea cheltuielilor militare este o necesitate obiectivă, vitală, pentru depășirea problemelor economice grave din întreaga lume.

Este necesar să acționăm în continuare, să facem totul pentru ca problemele litigioase să se soluționeze numai prin tratative, să se pornească însă ferm, de la renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, la politica de dictat și la amestecul în treburile altor state. Să se respecte neabătut independența și suveranitatea fiecărui popor, dreptul fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării pe care o dorește, fără nici un amestec din afară !

Sînt însă probleme economice foarte grele. Situația țărilor în curs de dezvoltare în acest deceniu s-a înrăutățit an de an. În 1988 — așa cum reiese din datele unor organisme internaționale — din țările în curs de dezvoltare au mers spre țările dezvoltate cîteva zeci de miliarde de dolari în plus. Făcînd soldul — cum se spune — între ceea ce au dat țările dezvoltate și ceea ce a mers din țările în curs de dezvoltare spre aceste țări, soldul este în favoarea țărilor dezvoltate cu cîteva zeci de miliarde.

Datoria țărilor în curs de dezvoltare a depășit 1.200 de miliarde dolari. Cunoaștem ce înseamnă această povară grea a datorillor. Practic, cel puțin din Evul Mediu, Principatele române, apoi România, sub o formă sau alta, a fost datoare, a plătit tribut și unora și altora. Între cele două războaie mondiale, mai mult de jumătate din economia noastră era în mîinile monopolurilor străine.

Datoria țării noastre către cercurile imperialiste a fost de asemenea natură încît a constituit o piedică foarte puternică în dezvoltarea generală a țării noastre, chiar în condiții capitaliste.

Și după 23 August am avut datorii. La un moment dat, în 1980, aceste datorii au ajuns chiar la un nivel destul de mare. Va trebui, probabil, să facem bilanțul a cît a trebuit să plătim, față de ceea ce am împrumutat — și vom face acest lucru — pentru a demonstra cît de nedrept și de inechitabil este actualul sistem financiar internațional. Însăși în țările dezvoltate — fără a vorbi de șomaj, de lipsa de locuințe care există și de toate celelalte — menținerea unei așa-zise situații de dezvoltare, este rezultatul jefuirii de către capitalul financiar, de monopoluri, a țărilor în curs de dezvoltare. Și noi am dat, și în această perioadă, o contribuție destul de însemnată la menținerea acestei situații. Este necesar, într-adevăr, să lichidăm această stare de lucruri. De aceea noi sîntem ferm alături de țările în curs de dezvoltare. Chiar dacă, realizînd programul nostru, ne vom ridica la un nivel mai înalt de dezvoltare economico-socială, vom rămîne împreună și vom acționa întotdeauna împreună cu țările în curs de dezvoltare ! Aceasta constituie obligația noastră, și de țară socialistă și de comuniști, de revoluționari — de a fi întotdeauna împreună cu cei care luptă pentru independență, pentru bunăstarea lor economică și socială. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Vom lichida datoria externă pe care am avut-o, sîntem hotărîți să acționăm cu toată hotărîrea în direcția aceasta. Dar, considerăm că în nici un fel nu mai trebuie să acceptăm ca țara noastră să depindă în vreo măsură de aceasta sau, pe asemenea cale, să exportăm o parte a venitului național.

Sîntem pentru o largă colaborare și cooperare internațională, nu pentru izolare. Dar sîntem împotriva politicii de jaf și asuprire din partea monopolurilor și capitalului financiar. Vrem relații economice de egalitate, de cooperare reciproc avantajoasă — și vom acționa cu toată hotărîrea în direcția aceasta. Sîntem hotărîți să extindem această colaborare cu toate statele. Desigur, ne gîndim să acordăm o atenție mai mare colaborării cu vecinii noștri, cu țările socialiste. Ținînd seama de dezvoltarea generală a României, consider că ne putem angaja să realizăm o colaborare mai largă cu țările socialiste vecine, cu alți vecini ai noștri și cu alte țări din Europa și, desigur, să ne angajăm într-o largă cooperare cu țările în curs de dezvoltare.

Colaborarea și cooperarea în producție pe principii de egalitate, de avantaj reciproc, constituie un factor obiectiv, o necesitate, și noi vom acționa și vom dezvolta această colaborare. Ceea ce criticăm și ceea ce nu vom admite este realizarea unei cooperări inechitabile, care să ducă la subordonarea economiei românești altor state sau diferitelor monopoluri străine. Așa cum și în cooperarea noastră cu alte țări vom merge pe aceleași principii de egalitate, de avantaj reciproc. Trebuie să acționăm pentru realizarea realmente în lume a unor relații noi, de colaborare între state, între popoare, în dezvoltarea lor economico-socială, pentru că fără o colaborare nu este posibil să fie lichidată subdezvoltarea și asigurat progresul. Dar, noi concepem această colaborare pe principii noi, de deplină egalitate — și consider că va trebui să ne angajăm cu toată hotărîrea în direcția aceasta

Este necesar să întărim colaborarea cu partidele comuniste și muncitorești. să întărim colaborarea cu partidele socialiste, social-democrate, cu alte partide progresiste, democratice de pretutindeni, pornind, desigur, de la pozițiile comune în diferite probleme și, mai cu seamă, de la necesitatea luptei pentru dezarmare. pentru eliminarea armelor de distrugere în masă, pentru o lume a dreptății, a echității, în care fiecare națiune să se dezvolte independent și liber.

Avem ferma convingere — și doresc să afirm acest lucru și în acest cadru — că, în rîndul tuturor popoarelor, clasa muncitoare continuă să reprezinte forța hotărîtoare. Iar recentele evenimente din cîteva țări au demonstrat ce forță reprezintă clasa muncitoare atunci cînd acționează unită! Greșesc deci cei care privesc cu neîncredere clasa muncitoare ! Clasa muncitoare a fost, este și va rămîne factorul hotărîtor al progresului economico-social, al victoriei în lupta pentru dezarmare, pentru o lume mai dreaptă și mai bună ! **(Aplauze puternice).**

Au apărut, desigur, forțe noi. Intelectualitatea a devenit o forță foarte importantă și conștientă, care-și dă seama că nu mai trebuie să-i slujească pe producătorii de tunuri și de arme nucleare și trebuie să acționeze împreună cu ceilalți oameni ai muncii pentru pace, pentru progresul și independența popoarelor. Unite, clasa muncitoare, intelectualitatea, țărănimea, popoarele reprezintă singura forță care va asigura triumful rațiunii, realizarea păcii, făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră! **(Aplauze puternice).**

Cu aceste gînduri, doresc, încă o dată, să vă exprim mulțumiri pentru aprecierile la adresa activității mele, și pe care le consider o apreciere a activității generale a partidului nostru, a conducerii partidului, a muncii poporului nostru.

Aș dori să asigur conducerea partidului, a statului, întregul activ de partid și de stat, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, pe toți oamenii muncii — fără deosebire de naționalitate —, întregul nostru popor că voi face totul și în viitor, îndeplinind încrederea ce mi s-a acordat, pentru a asigura înfăptuirea programelor de dezvoltare economico-socială, a Programului partidului nostru de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. Voi acționa, întotdeauna, cu toate forțele, în interesul clasei muncitoare, al țărănimii și intelectualității, al întregului nostru popor. Voi porni necontenit — și vă rog pe toți să țineți seama de aceasta — de la faptul că prima obligație a fiecărui comunist, a fiecărui activist de partid și de stat este de a asigura condiții de muncă și de viață cît mai bune pentru clasa muncitoare — și împreună cu ea și pentru țărănime și intelectualitate, pentru întregul popor. Dar repet, clasa noastră muncitoare trebuie să aibă condiții dintre cele mai bune de muncă și viață. Nu ne putem gîndi nici un moment la măsuri care să diminueze posibilitatea de muncă, de dezvoltare a clasei muncitoare ! Dimpotrivă, trebuie să ne gîndim la dezvoltarea forțelor de producție, la crearea de noi și noi locuri de muncă, care să asigure condițiile necesare pentru ca fiecare cetățean al țării noastre, într-un domeniu sau altul, și în primul rînd, întregul tineret, să aibă asigurat locul de muncă și să participe la muncă, să obțină venituri corespunzătoare prin muncă pentru o viață demnă și civilizată. **(Aplauze puternice).**

Sînt conștient că avem multe de făcut, dar am realizat asemenea transformări în patria noastră, am parcurs un asemenea drum încît putem să privim cu deplină încredere viitorul.

Drumul pe care îl mai avem de urcat, deși mai are multe obstacole, este incomparabil mai ușor decît drumul pe care l-am parcurs pînă acum.

Tot ceea ce am realizat, am realizat cu poporul, pentru popor, sub conducerea partidului. Vom străbate, deci, noile căi spre piscurile înalte ale comunismului — în strînsă unitate, sub conducerea partidului, cu poporul și pentru popor !

Cît timp vom acționa în acest fel vom fi de neînvins !

Cît timp vom acționa în acest fel vom asigura bunăstarea, dezvoltarea continuă a națiunii noastre !

Să facem totul pentru aceasta ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Doresc, la rîndul meu, să vă adresez vouă, tuturor, odată cu mulțumirile mele, cele mai bune urări de succes în întreaga voastră activitate. Vă adresez, totodată, chemarea de a face totul — fiecare la locul său de muncă, într-o deplină unitate în cadrul organelor în care fiecare își desfășoară activitatea și, totodată, în cadrul general al țării — pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programelor, a năzuințelor poporului nostru.

Să facem totul pentru a întări continuu forța materială și spirituală, independența și suveranitatea României ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Adresez, de asemenea, întregului nostru popor, cele mai bune urări, odată cu mulțumirile pentru sentimentele manifestate, în aceste zile, față de mine — și pe care, repet, le consider o apreciere față de partid — împreună cu cele mai bune urări de succes, de realizare a tuturor dorințelor și năzuințelor de mai bine, de bunăstare și fericire ! **(Aplauze îndelungate).**

Vă urez tuturor, întregului nostru popor, multă sănătate și fericire ! **(Aplauze puternice, prelungite).**

MARELUI CTITOR AL ROMÂNIEI SOCIALISTE —

Cu poporul — pentru popor!

Omagiului vibrant al întregului popor adus secretarului general al partidului, preşedintele ţării, tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU, i se alătură firesc omagiul cineaştilor, omagiu materializat în filme cu adînc răsunet în inima şi mintea spectatorilor.

Un asemenea film este **Cu poporul — pentru popor !**, realizat de regizorul **Gheorghe Vitanidis**, în colaborare cu **Pantelie Ţuţuleasa** la Casa de filme cinci, avînd drept inspirat comentariu textul poetului şi publicistului **Nicolae Dragoş**, căruia cinematografia noastră îi datorează multe alte pagini de intensă vibraţie şi rezonanţă patriotică.

Conturul decisiv şi pregnant a ceea ce înseamnă pentru prezent şi viitor portretul României contemporane se împlineşte prin oameni şi faptele lor. Imaginile acestora deschid, într-un dinamic flux poematic, pelicula care, drept elocvent laitmotiv, propune deviza marelui fiu al partidului şi al naţiunii — **„cu poporul — pentru popor !"** — deviză ce încorporează semnificativ crezul şi cauza unei exemplare vieţi de patriot revoluţionar. Postulatul politic fundamental datorat genialei gîndiri vizionare a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, **cu poporul — pentru popor !**, conferă autenticele dimensiuni ale operei de construcţie socialistă, conturată de Congresul al IX-lea al partidului — eveniment politic care a deschis calea unor opţiuni îndrăzneţe, unor soluţii înnoitoare, originale, definind, departe de dogme şi reţete împrumutate, drumul propriu spre edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Adevărul expresiei sintetice a prezentului patriei, istorica realitate a societăţii noastre contemporane este grăitor argumentată de imaginile ample şi diverse ce surprind vasta activitate politico-organizatorică de făurire a unui eficient şi original sistem de afirmare a democraţiei socialiste prin care întreg poporul participă la dezbaterea şi adoptarea deciziilor ce privesc viitorul, destinele ţării. Profund edificatoare sînt imaginile ce demonstrează creşterile spectaculoase ale industriei româneşti, înfăptuiri în care se află încorporată contribuţia hotărîtoare a tovarăşei academician doctor inginer ELENA CEAUŞESCU, savant de recunoscută reputaţie mondială, avînd un excepţional aport la afirmarea ştiinţei româneşti, la creşterea prestigiului ei în întreaga lume. Prodigioasele premiere ale industriei româneşti după 1965, grăitor valorificate în imagini : autoturisme, avioane de pasageri, maşini-unelte cu comandă numerică, calculatoare, noi tipuri de maşini şi unelte agricole, sînt elocvent montate alături de secvenţe mobilizatoare ce fizează exigentele analize ale secretarului general al partidului, desfăşurate cu prilejul vizitelor de lucru ce vădesc permanenţa şi patriotica preocupare pentru înfăptuirea programelor adoptate cu deplină şi înaltă responsabilitate comunistă.

Nu mai puţin semnificative sînt şi imaginile dedicate satului românesc de astăzi, vatra hărniciei şi competenţei oamenilor ogoarelor, a recoltelor bogate ce materializează, pe temeiul analizei ştiinţifice a dezvoltării economice a ţării, conceptul de **nouă revoluţie agrară**, cadrul optim de afirmare a iscusinţei ţărănimii muncitoare, a angajării pentru valorificarea superioară a condiţiilor de care dispune astăzi agricultura românească.

Inspirat filmate rămîn şi cadrele dedicate semnelor de statornicie şi vocaţie pentru frumos, splendidelor opere arhitectonice ridicate la scara întregii ţări, opere ce vorbesc de la sine despre voinţa de mai bine, despre năzuinţele şi certitudinile unui popor ce trăieşte şi munceşte în spaţii de autentică civilizaţie.

Printre imaginile-mărturii ale prezentului rămîn reprezentative acelea ce imortalizează tradiţionala prezenţă a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, a tovarăşei ELENA CEAUŞESCU la inaugurarea fiecărui an de învăţămînt, argumentînd semnificativ grija deosebită acordată pregătirii tinerei generaţii prin muncă şi învăţătură, pentru muncă şi viaţă. Devenind firesc temelia performanţelor construcţiei socialiste, şcoala românească, surprinsă în diversele şi multiplele ei activităţi, rămîne pentru mai mult de un sfert din populaţia ţării lăcaşul formării competenţelor ce vor contribui la opera de înălţare a patriei pe noi culmi de progres şi civilizaţie.

Grandioasa ctitorie spirituală „Cîntarea României" este conturată în multiplele ei faţete, de la activitatea artistică şi culturală, la întrecerea minţilor iscoditoare care afirmă vocaţia înzestrării pentru ştiinţă şi tehnică într-o mobilizatoare întrecere a iscusinţelor profesionale.

Mesajul păcii şi prieteniei între popoare este elocvent subliniat de iniţiativele secretarului general al partidului, iniţiative preţuite în întreaga lume pentru fermitatea şi realismul lor, pentru înalta responsabilitate asumată faţă de destinele contemporaneităţii. Impresionantul prestigiu de care se bucură marele om politic, marele fiu al poporului român este ilustrat de amplele dovezi de dragoste, respect şi aleasă preţuire, reverberate de pe cele mai diverse meridiane ale planetei pentru spiritul constructiv al politicii externe româneşti, magistral elaborate şi consecvent promovate de preşedintele ţării.

Imaginile istoricelor realizări ce definesc timpul unui înalt eroism se contopesc organic cu cele mai recente imagini ale omagiului pe care cu legitimă mîndrie şi bucurie, partidul şi poporul îl aduc la început de ianuarie tovarăşei ELENA CEAUŞESCU, participant activ la opera de transformare socialistă a patriei, strălucit om politic şi ilustru savant de amplă recunoaştere internaţională, „Erou al Republicii Socialiste România", cu prilejul zilei de naştere şi îndelungatei sale activităţi revoluţionare.

Pelicula omagială, **Cu poporul — pentru popor !** conferă noi dimensiuni filmice neobositei activităţi a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU şi a tovarăşei ELENA CEAUŞESCU, comunişti revoluţionari, luptători sub steagul partidului din cei mai tineri ani, pentru binele şi propăşirea României, constituind un ales prinos pentru măreţele împliniri din istoria patriei, semnificativ întipărite în memoria de celuloid în anul celei de-a 45-a aniversări a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, în anul celui de-al XIV-lea Congres al partidului.

Călin Stănculescu

ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL»

Ctitorul

Cu visuri îndrăzneţe şi-a scris copilăria
În cartea înţeleaptă a comunistei căi
Şi din fîntîna ţării şi-a tras mereu tăria,
Ca să-i răsfrîngă dorul şi soarta-n ochii săi.

Şi dacă, prin obîrşii el vine de departe —
Din prima rădăcină de sînge voinicesc —
Era sortit cu firea mereu să ţină parte
Celor ce sînt ai ţării şi-n ţară veşnicesc.

Călătorindu-şi vîrsta prin sevele iubirii
El s-a clădit în lupte şi-a devenit bărbat
Şi-un neam întreg de inimi cu harul
nemuririi
În pieptul său de ctitor s-au contopit şi bat.

Născut să-ntruchipeze lumina libertăţii
Pe temelii străbune aici lîngă Carpaţi
S-a logodit prin fapte spre binele cetăţii.
Cu soarta legendară a bravilor bărbaţi.

La cîrma vieţii noastre aflat cu neodihnă
Printr-un destin romantic de comunist şi om
El ştie să cuprindă şi-ntreaga ţării tihnă
Şi rostul viu, de floare, al fiecărui pom.

El singur ni-e oglinda curată pentru visuri
Şi-aşa cum peste lume rosteşte un apel
Să nu se prăbuşească pămîntul în abisuri
Înalţă în demnitate un românesc drapel.

Măsura noastră-n toate şi dragoste supremă
Şi arhitect al păcii deschizător de zări
El lumii-ntregi vorbeşte prin româneasca
stemă
Şi-o face preţuită, ca ţară între ţări.

Reaşezînd în drepturi şi cinstea şi dreptatea
La mîndra ctitorie a României noi,
El, Omul — Ceauşescu, veghează libertatea,
Şi definindu-i viaţa ne definim pe noi.

George Ţărnea

Fiul cel mai iubit al patriei

Patria se sprijină pe umerii noştri.
Patria este pămîntul strălucitor
Cetăţile dacilor
Cetăţile sufletului nostru.
Construim ziua de mîine
Precis trasată
Pe hărţile patriei.

În acest ianuarie, plin de zăpadă şi grîu,
Îl sărbătorim pe Fiul cel mai iubit al Patriei,
Cel care veghează asupra destinului nostru
de aur.
Nici un munte nu are măreţia monumentului
Pe care i l-am închinat
În sufletul nostru.

Mara Nicoară

Sub arcul strălucirii epocale

Sub arcul strălucirii epocale
printre atîtea căi ce se deschid
e-o singură şi cea mai dreaptă cale :
— Calea de dor deschisă de partid
pe care, -naintăm, popor şi ţară
într-un elan de viaţă creator
spre culmea unde, mîndre, se-nălţară
superbe ctitorii de viitor.

Se-ncorporează visurile-n faptă
şi faptele într-un mai mare vis
pe calea comunismului cea dreaptă
care prin noi şi pentru noi s-a-nscris
în marea carte-a patriei, plenară
ca-ntr-o legendă care va trăi
cu slava ei revoluţionară
care din veac în veacuri va grăi :

— Tot ce e-n ţară dor de împlinire
tot ce e treaptă nouă spre înalt
e-un soclu luminos pentru unire
cioplit din al istoriei bazalt
pe care timpul viu o să aşeze
statuia ţării ca-ntr-un vis suprem
precum pe scutul faptelor viteze
stă azi, stăpîn, poporul peste vremi !

Atunci vor fi statuile de pace
încolonate-alăturea de noi
s-or limpezi oglinzile opace
din comuniste fapte de eroi
şi patria cu tot ce azi există
săltînd în spaţiu aripi pentru zbor
va fi o Românie comunistă
în frunte cu al ei Conducător !

Heraldica din veac

Am semănat pe-acest pămînt de ţară
grîu nou din guşă de privighetoare
să cînte, vara, în genunchi sub seceri
şi codrul să vegheze la hotare
aşa precum mi-am semănat în glie
părinţii germinînd prin generaţii
să stea şi ei de veghe în viforniţi
aşa cum stau de neclintit Carpaţii...

De cînd ne ştim aşa am fost în ţară
măreţul codru, spic de grîu şi munte
precum am fost Rovine, Albe Iulii
şi punte zămislind o altă punte
heraldica din veac în veac trecută
purtînd solia vrerilor, profunde
şi întrebarea vîrstelor de ţară
la care glasul timpului răspunde !

Obîrşia victoriilor, cîte
pe-orbita lor de sus se pot distinge
e flacăra gîndirii comuniste
care, oricît ar arde, nu se stinge
Partidu-n noi i-a semănat dogoarea
din sîmburul ideilor lucide
stegarul păcii şi conducătorul
ce calea dreaptă singur şi-o decide !

Semănătorul grîului de aur
al grîului de astăzi şi de mîine
el vede profilîndu-se pe zare
mirabile arhitecturi de pîine
Statornicit deplin în fiecare
pe soclul năzuinţelor măreţe
asemeni răsăritului de soare
e tinereţe fără bătrîneţe !

În noua măsură a timpului

În noua măsură a timpului
iedera clipei se urcă pe trunchiul altui copac
care poartă-n frunzişuri constelaţii albastre
Edificii mai pure tresar sub cumpăna unui
cuvînt
şi poemul luminii descinde-n incinta rotundă
ca Hora Unirii din tabloul lui Theodor Aman...

În noua măsură a timpului
pămîntul ţării devine un caiet de matematică
în care se transcriu problemele încă
nerezolvate
ecuaţii cu mai multe necunoscute :
— ora de graţie a sentimentelor fundamentale
— primăvara înregistrată în cristalele pure
— creuzetul mirabil al Eroicei tinere
— pacea ca o coloană infinită a timpului...

În noua măsură a timpului
clipa devine punct cardinal într-un spaţiu
de dor
Vîrful cu dor al unui munte : Memoria patriei
peste care trec doar vulturii-n zbor
ai romantismului revoluţionar
colonada de simboluri din cîmpia
Ţării Româneşti
cu voievodale vestigii la fiecare pas
amintind de luptele care s-au dat
din margine-n margine
din fluviu lucid în fluviu lucid
fluviul României contemporane
cu obîrşia în arca de vis Alba Iulia
atunci, în Decembrie, întîiul decembrie
unamienouăsuteoptsprezece
nețărmurită statornicie românească
primordială deschidere de ogivă albastră
Memorandum al istoriei pluriseculare
condiţia umană a patriei
în noua măsură a timpului...

Ion Potopin

„Omagiu" de Eugen Palade şi Cristian Bedivan

ARGUMENTELE MUNCII PENTRU ŢARĂ

La Goştinari, pe Argeş, am ajuns spre seară. Se lăsase deja bine întunericul cînd, după vreo şase sute de kilometri, în care a probat din plin experienţa şantierelor şi cea de şofer de cursă lungă, Toma Filip ne-a debarcat pe un fel de plajă pustie. Ba nu, uite că se zăresc căsuţele-rulotă, corturile, baraca montată pe jumătate, pînă la acoperiş. Sub lumina rece şi nepriмitoare a lunii, supărată parcă pe vîntul prevestind o iarnă timpurie, organizarea de şantier prinde contururi fantastice pe ţărmul străin şi ostil. Mai ales că în jur, nici ţipenie de om. Unde-or fi acum, duminică seara ? Pînă şi generatorul electric, uitat, părăsit, şi-a neglijat misiunea de a da lumină. Doar lumina lunii vălurind pe nisipul în care pasul se afundă brusc, în necunoştinţă de cauză. Şi contururile fantaste ale coloniei muncitoreşti, fără ţipenie de constructori.

— Toată lumea e la dig — ne lămureşte, în sfîrşit, umbra încotoşmănită a unui paznic, răsărind parcă din nisip, ca o fata morgana.

— Şi inginerul Pîrvulescu ?

— Şi. E necaz mare acolo. Se rupe digul...

Instantaneu o iau în direcţia arătată de paznic, încercînd să mă ţin, gîfîind, împiedicîndu-mă, în urma lui Dan Tudor care, cu statura şi antrenamentul lui, parcă ar merge într-un continuu triplusalt. Nisipul îmi intră în pantofii de stradă. Vîntul se-mpiedică şi el în aripile larg desfăcute ale trenciului. Vederea abia îşi revine după violenta lumină a cîte unui far de maşină spălînd ţărmul din sensul opus.

Deodată, după o cotitură, o vînzoleală greu de înţeles şi de descris. Fără vreun cuvînt, Dan Tudor dispare, mergînd parcă pe apă spre locul unde forfota-i mai mare. Buldozere ambalînd şi înaintînd anevoie prin apă şi fum înecăcios, în urma cîte unui val de nisip, pe care-l împing mereu înainte, în sus. Braţul zvelt al draglinelor, afundîndu-se şi ridicîndu-se neobosit înspre dig. Buldozere, dragline, oameni, lucrînd la lumina lunii şi a farurilor. Scrîşnet, plescăit, uruit şi freamăt. Muncă îndîrjită aici, la km 49—50 al Argeşului. La digul care desparte şi uneşte, în acelaşi timp, simbolic, pe alte cordonate, Reşiţa şi Hunedoara, La digul care ameninţa să se rupă, punînd în pericol munca de cîteva luni a constructorilor din cele două judeţe. Constructori care, la chemarea secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au venit să pună umărul şi sufletul la o nouă ctitorie a României socialiste. Pe Argeş în jos, un timp glorios... Goştinari, km. 49—50 al Canalului Dunăre — Bucureşti. Unul din cei 83 de kilometri ai Canalului. Porţiune purtînd în final semnătura Caraş-Severinului. Lîngă Hunedoara, cu care conlucrează, se ajută, tradiţionalul lor dialog al focului devenind aici un dialog al apelor, pe o nouă magistrală albastră a patriei.

În fond ce s-a întîmplat în chiar duminica sosirii noastre pe marele şantier ? Pe la ora 18, nivelul Argeşului a crescut brusc, ameninţînd să rupă digul canalului pilot şi să distrugă o parte din realizările de pînă acum ale constructorilor din cele două judeţe. Salvador Stîngaciu, şeful brigăzi Hunedoara, era îmbrăcat de oraş, pregătit să tragă o fugă pînă la Ploieşti, să-şi vadă familia. Ion Costin, inginerul mecanic, reşiţean, cu mustăcioară şi cu antecedente poetice, făcuse baie şi se pregătea să iasă puţin în sat, la discoteca tinerilor de aici. Cum vine aşa de la brigada Hunedoarei, trecînd pe lîngă dig, vede porţiunea mai umedă, acolo unde apa încerca să se strecoare cu parşivenie, să facă o breşă. Şi, din acest moment, duminica a luat o cu totul altă turnură.

— Într-un sfert de oră, cu toţii, oameni şi utilaje în stare de funcţionare, am fost pe dig. Ca şi în luna august, cînd am trecut printr-o încercare asemănătoare, am fost mai puternici, reuşind să ne apărăm munca, porţiunea de canal ce revine judeţului Caraş-Severin, unde am obţinut cîteva succese de la deschiderea şantierului, — îmi spune mai tîrziu şeful de brigadă, Petre Pîrvulescu, schimbîndu-şi cizmele pline de apă rece ca gheaţa.

Prin căsuţe prind să se aprindă luminile. Semn că generatorul a fost repus în funcţiune şi că, terminîndu-şi treaba, constructorii încep a se întoarce de pe digul în afara oricărui pericol. Mai rămîne, vreo oră-două, doar Ion Nicola cu draglina lui. Pînă şi pe gestionarul Florin Burciu trebuie să-l aşteptăm, pentru o gustare, să se întoarcă tot de la dig, unde a lucrat pe un buldozer.

— La începutul lunii octombrie, am avut o săptămînă record, în care am excavat în medie 10 000 metri cubi pe zi — întrerupe tăcerea de după momentul de tensiune Dan Tudor, adjunctul şefului de brigadă a Caraş-Severinului.

După care adaugă iar inginerul Pîrvulescu :

— Planul pe trimestrul al treilea a fost realizat în procent de 178 la sută. Astfel, la sfîrşitul lunii septembrie avea deja depăşite sarcinile anuale. Am terminat, cu o lună înainte de termen, digul canalului pilot şi canalul dre-

Nicolae Sârbu

Continuare în pag. a 6-a

NOROC BUN, DIN TOATĂ INIMA!

După munţii Apuseni şi Anina, marcaţi de timp, bazinul cu cea mai mare bogăţie subterană, varta cea mai dinamizatoare pentru industria noastră, este Valea de sub Paring, Vîlcan şi Retezat, Valea Jiului, ca leagăn al luptei clasei muncitoare pentru muncă, viaţă omenească, pîine şi demnitate, ocupă, începînd din 1840 şi pînă la evenimentele petrecute în '29 la Lupeni, primul loc, dacă raportăm sacrificiile făcute de mineri în anii de marasm, dacă stabilim, cu alte cuvinte, densitatea de sacrificiu pe metru pătrat, frecvenţa dîrzeniei în numărul de locuitori. În centrul urbei, în frumoasa vatră a Lupenilor, pentru a da expresie trecutului zbuciumat, constructorii au înălţat soclul pentru grupul statuar „Eroii", operă de adîncă rezonanţă a luptei clasei noastre muncitoare. Această sculptură de mari proporţii va adăuga un plus de frumuseţe şi măreţie noilor deschideri arhitecturale din anii de după Eliberare, întreţinînd astfel intim trecutul cu istoria nouă, contemporană, a aşezărilor de pe Jiuri.

Peste tot pluteşte duhul cărbunelui, fiindcă duhul lui, uriaş ca şi munţii din preajmă, ocupă totul, oriunde ar fi. În Valea Jiului, ca şi în Parisul comunarzilor, s-ar putea pune la fiecare răspîntie o placă de marmură cu inscripţia : „Şi aici totul a izvodit din cărbune şi pentru cărbune". Nu, nu s-au pus şi nu se vor pune astfel de plăci, ar însemna să plachezi întreaga privelişte, anulîndu-i cea de-a treia dimensiune printr-un unic şi uriaş perete (de marmură sau de stampă), răpindu-i astfel tocmai „gigantismul", acel abur fantastic, acele depărtări de trecut, acele pulberi şi picle roşii ce scînteiază zările şi reverberează înnoirile, amăgind privirile şi percepţia reală a hotarelor dintre vechi şi nou, împingîndu-le în infinit. Nu s-au pus şi nu se vor pune acele plăci, nu-i nevoie de ele, fiindcă lumea cărbunelui, de pe Jiurile de astăzi, e admirabil marcată şi potenţată prin ceea ce minerii numesc, simplu : „Citadela modernă a mineritului românesc". Nu mai există Coloniile muncitoreşti, „Lopştain", „Săru'mîna", „Ştefan", „Optzeci de case", „Praga", „Cocoşului", cu străzile lor sordide şi mizere ; Valea Jiului e o frumoasă aşezare (pentru că aici cinci aşezări urbane şi două rurale se leagă între ele printr-un bulevard lung de 42 de kilometri, unic în ţară şi în lume), cu arhitectură modernă, masivă dar şi plină de graţie, în rînd cu Epoca în care trăim şi din care îşi trage măreţia. Nu mai există nici „Codrul de vis al Uricanilor şi Cîmpului", străvechii lui arbori au pierit demult sub topoare şi grabă, dar, iată, în douăzeci şi trei de ani buni, s-a „înălţat" aici un mare oraş, cu blocuri şi case-vilă, parcuri şi aşezăminte de cultură împodobite cu chipurile minerilor de la Uricani, Valea de Brazi, Cîmpu lui Neag, Cariera de cuarţ, şi cea mai modernă uzină de înnobilare a cărbunelui din ţară şi din Europa, cu o capacitate de 3,5 milioane de tone anual, cu cabane (toate ale minerilor) şi cu arborii tineri care vor deveni străvechi. Totul reclădeşte lumea mineritului de demult, confundată cu amintirile minerului de oricînd, într-o topografie a locului neschimbat, populată cu mirările vîrstei de ieri, de azi şi de totdeauna. Petroşanii, transformat în urmă cu 40 de ani în cadru universitar al mineritului naţional, rămîne axul spiritual al Văii Jiului, cu veritabilele sale ctitorii ale „Epocii Nicolae Ceauşescu".

Ca pentru întreaga ţară, şi pentru Valea Jiului cea mai rodnică etapă de dezvoltare, în măreţe împliniri sociale a fost inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, cînd secretarul general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea : **„Este necesar să se acorde toată atenţia extracţiei în minele existente şi, în acelaşi timp, deschiderii minelor noi, la termenele stabilite. Se va ridica gradul de mecanizare a lucrărilor miniere, mai ales a celor din subteran, se vor îmbogăţi organizarea, protecţia şi securitatea muncii".** În 7 octombrie 1986 are loc prima vizită de lucru în Valea Jiului a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Asemenea dialoguri între conducătorul partidului şi statului şi mineri, hotărîtoare pentru creşterea producţiei de cărbune, pentru introducerea masivă a mecanizării şi modernizării minelor, pentru creşterea siguranţei muncii şi calităţii vieţii minerilor, au avut loc frecvent de-a lungul anilor — în 1968, 1972, 1977, 1979, 1982... De fiecare dată secretarul general al partidului a fost întîmpinat cu vibrante manifestări de adîncă stimă şi preţuire, cu tradiţionalul „Noroc bun" mineresc.

— O cronică la zi a Văii Jiului — ne spune inginerul Aurel Nicola, secretar al comitetului municipal de partid — n-o poţi cunoaşte fără o participare directă la momentele cruciale prin care trec, în aceşti ani, minerul şi mineritul de pe cele două Jiuri. Saltul spre civilizaţie şi realizările noastre îşi au izvorul în desele vizite de lucru ale **Minerului nostru de Onoare,** tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care ne-a îmbărbătat şi îndemnat mereu : **„Să facem din Valea Jiului nu numai un centru minier puternic, ci şi un centru muncitoresc în care condiţiile de viaţă şi de muncă să fie exemplare".** În ultimii douăzeci şi trei de ani, înfăţişarea mineritului şi munca minerului au căpătat noi valenţe. Dacă în 1972 se introducera primul complex mecanizat de tăiere, susţinere şi transport, acum se află în minele noastre peste 43, şi 36 de combine, adevărate uzine care au înlocuit uneltele clasice, rudimentare, fiecare abataj dispunînd de o putere instalată de 825 kW de energie electrică şi o putere hidraulică de 30 000 de tone forţă. În localităţile ce se înşiră pe firul văii, ca mărgelele într-o frumoasă salbă, vechile „colonii" au cedat locul noilor construcţii de locuinţe. Din 1965 şi pînă în prezent s-au edificat peste 49 000 de apartamente, o creştere de 32 la sută faţă de cele construite pînă atunci. Dar localităţile noastre nu sînt simple dormitoare. Nu e simplu să construieşti 10 creşe şi 51 de grădiniţe, în care sînt îngrijiţi şi educaţi 8 500 de copii, 127 de şcoli cu peste 1 300 săli de clasă, un institut de învăţămînt superior, unde se pregătesc aproape 5 000 de studenţi, numai în ultimii douăzeci şi trei de ani au fost tipărite pe plan naţional 128 de volume aparţinînd autorilor — cadre didactice ale Institutului de mine şi alte 85 pe plan local, gîndirea ştiinţifică mineră petroşeneană, a devenit, un adevărat tezaur de valori în peste 35 de biblioteci de notorietate internaţională atrăgînd atenţia vitalităţii şcolii româneşti de minerit, a prestigiului său în lume.

Imaginea Văii Jiului, o veritabilă stampă de arhitectură modernă, ca mai toate aşezările româneşti, n-a stat şi nu stă pe loc, îşi rescrie conturul sub semnul civilizaţiei, al marii evoluţii industriale (moderne fabrici de mobile la Petrila, tricotaje la Petroşani, confecţii şi mătase la Vulcan şi Lupeni, o uzină constructoare de maşini şi utilaje miniere, competitivă în ţară şi peste hotare, noi mine la Iscroni, Petrila-sud, Lonea-Pilier şi Cîmpu lui Neag, etc), şi al arhitecturilor de aleasă ţinută (un teatru profesionist modern, hoteluri !). Noul oraş Uricani, edificiile construite (cartierele „Bucura", „Bărbăteni", „Coroieşti", „Petroşani-Nord", „Prundului", „8 Martie", în care se înmănunchează numai în ultimii ani, peste 18 500 de apartamente), zidite cu ochii spre nou, spre modernitate, dar şi cu un ochi lăuntric, nu mai puţin atent, aţintit spre valorile şi spiritul locului, au căpătat, ca şi cele vechi, cetăţenie în peisaj, par aici de cînd lumea, într-o relaţie de reciprocă şi subtilă valorificare în chenarul aceleiaşi epoci. Minerul Gheorghe Văsii de la Uricani, un miner de faimă în vale, ne spunea :

— Dacă cineva mi-ar fi spus acum douăzeci şi trei de ani, cînd coboram pentru prima oară în mină şi locuiam în barăci de şantier, că eu, minerul, eu, Gheorghe Văsii voi fi martor, dar şi ctitor al unui oraş, că voi asista la dispariţia totală a uneltelor miniere primitive, înlocuindu-le cu maşini ultra-moderne, de la complex şi combina cu combustie internă la cea cu laseri, de la trasportorul cu cai la transportorul cu benzi şi microprocesoare, le-aş fi crezut un vis. Dar visul a devenit realitate, o realitate ce n-are nevoie de vorbe, inima nu-i atît de încăpătoare şi privirea atît de largă ca să cuprindă întreaga realitate fără precedent în istorie. Tehnica cea mai modernă cunoscută de arta mineritului pe plan mondial este de-acum cunoscută şi stăpînită de noi, ctitorii de azi şi de ieri care, pînă în 1966 nu cutezam s-o rupem cu tradiţia. Marele salt început atunci, în acel octombrie, continuă şi astăzi, făcînd lumii cea mai splendidă demonstraţie despre ceea ce se poate întîmpla atunci cînd într-un domeniu de activitate se face simţită gîndirea revoluţionară. Totul se datoreşte Minerului nostru de Onoare, căruia îi purtăm mult respect şi stimă şi, căruia îi urăm din toată inima, Noroc bun !

Astfel că Valea Jiului, cîndva un loc în care era obiceiul să-ţi arunci ochii doar spre cărbune, a început să privească, în aceşti douăzeci şi trei de ani, cu claritate spre viitor. În această metropolă a cărbunelui şi metropolă-şantier a noului, a început în octombrie 1966, şi continuă, fără să se isprăvească, ceva esenţial în fiinţa românească — Epoca fertilă şi de înaltă cutezanţă revoluţionară, Epoca Nicolae Ceauşescu.

Dumitru Dem. Ionaşcu

Cinstim întîiul preşedinte

Se naşte gîndul ca un curcubeu sub soare
Din care aleg cuvintele înflorite —
Şi roşu e înalta mea culoare
Ca să-l cinstesc pe Întîiul Preşedinte !

Din inimă urîndu-i : La mulţi ani !
Celui mai brav şi curajos erou,
Ce ne conduce către culmea comunistă
Şi către piscul vieţii cel mai nou !

Cinstindu-l azi pe el : noi preamărim
Drum-înainte spre împliniri solare,
Urmînd îndemnul său, noi bravi muncim
Ca să-nflorească frumuseţea-n fiecare !

Eroul păcii-n lume lăudat
Şi luptător pentru lumină şi dreptate,
Cum ţara-aceasta doar eroi a dat,
În lupta dreaptă pentru libertate !

Ion C. Ştefan

La ceas de sărbătoare

Însemn al bucuriei dinspre grădini de dor,
Seninul îşi revarsă prea-plinul peste Ţară ;
Prin porţile de suflet sculptate în viitor
Un cîntec se înalţă la zi aniversară.

Un cîntec pentru Omul străluminînd destinul
Acestui neam ce-şi scrie Istoria prin faptă.
La ceas de sărbătoare ne împletim seninul
Din inimă în stemă, într-o cîntare dreaptă,

Şi-nveşmîntaţi în vise, cu El contemporani,
Ne înflorim pe frunte cununile de soare,
Şi-n strămoşeasca noastră urare
LA MULŢI ANI !
Noi punem şi iubire şi zboruri şi visare.

Ilie Bâtcă

PRINOS DE RECUNOȘTINȚĂ ȘI IUBIRE

Laudă omului — laudă eroului

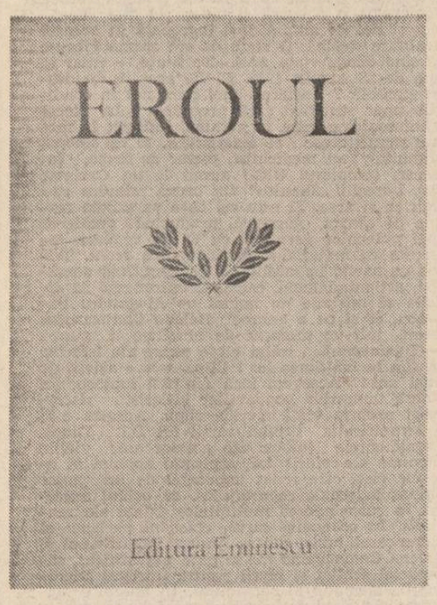

Dintre cărțile care au văzut lumina tiparului în aceste prime zile ale anului 1989, an ce se anunță atît de bogat în evenimente pentru toți românii, un loc deosebit prin valoarea sa de excepție, ca mărturie a unei epoci, îl ocupă și antologia intitulată sugestiv : **„EROUL"** scoasă de Editura „Eminescu" sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Antologia este subintitulată : „DIN INIMILE ȚĂRII FIERBINTE OMAGIU TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU" și reunește, în cele 300 de pagini ale sale, aproape 100 de semnături care aparțin unor personalități ale zilelor noastre, cu precădere poeți, prozatori, critici și istorici literari, personalități ale vieții social-politice dar și muzicieni, esteticieni, filozofi ai culturii, istorici, medici, lucrători în cinematografie, presă, radio sau în alte domenii. Lectura unei astfel de antologii oferă o seamă de secvențe semnificative ale spiritualității românești din acești ani, secvențe ce fac parte din marea frescă a socialismului românesc, surprins în deplina sa ascensiune. Antologia este armonios alcătuită, structurată exemplar și putem afirma că acest florilegiu alcătuit cu ocazia zilei de naștere a unui Erou contemporan al poporului nostru este reprezentativ pentru epoca aceasta care-i poartă numele, o epocă a înfloririi generale a patriei strămoșești.

În succintul eseu intitulat „Cinstire" Eugen Teodoru exprimă motivația fundamentală a întregii antologii ; „Cel căruia îi sărbătorim, la 26 ianuarie al fiecărui an, ziua de naștere, secretarul general al Partidului Comunist Român și președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se bucură din partea întregului nostru popor de un neasemuit respect și, pe măsură ce opera de construire a socialismului în România a atins culmi nebănuite, în aceeași măsură prestigiul său a crescut și s-a consolidat, marele Bărbat de stat dobîndind în ochii națiunii revelația unui conducător de excepție.

Directivele și îndrumările sale au fost realiste și au urmărit în mod consecvent **îmbunătățirea calității vieții, modernizarea spațiului național,** creșterea gradului de civilizație și progres în perimetrul istorico-geografic în care ne aflăm de mii de ani. Bilanțul realizărilor este impresionant, chipul țării în toate județele, orașele și satele s-a schimbat radical, pulsația noului este vizibilă pretutindeni, marile succese obținute în cadrul acestui uriaș proces, petrecut la scara întregii societăți românești, reflectă în prezent o realitate istorică impresionantă și de netăgăduit, ale cărei însemnătate și proporții sînt indisolubil legate de personalitatea, gîndirea și acțiunea Secretarului general al partidului".

Dintre numeroasele semnături care dau prestanță antologiei amintim pe cele ale lui Dumitru Radu Popescu, Eugen Barbu, Șerban Cioculescu, Alexandru Balaci, Alexandru Andrițoiu, Nicolae Dragoș, Ion Brad, Ion Dodu Bălan, Nicolae Croitoru, Niculae Stoian, Corneliu Leu, Platon Pardău, Al. Tănase și alții.

Nu întîmplător am subliniat cuvintele referitoare la îmbunătățirea calității vieții și modernizarea spațiului național din eseul semnat de Eugen Teodoru. Acestea revin ca un lait motiv sub pana majorității semnatarilor consemnați în această antologie. Iată, de exemplu, ce ne spune în ritm sacadat, cineastul documentarist Nicolae Cabel : «Spațiul românesc. Marcat și remarcat prin performanța vieții economice. Prin efortul de a înriuri spațiul inefabil al conștiinței. Între creatorii acestor „spații", instrument peren, filmul documentar. Mai mult decît un „martor", mai mult decît un „cronicar". El „operează" în suflet, în conștiințe nu numai cu probe. Ci, mai ales, cu „laserul" omenescului, cu însăși credibilitatea, emoția mărturiei sale. Parte fierbinte, parte organică din nesfîrșite „mărturii" ale frescei. Fresca socialismului românesc. Realitate pregnantă a lumii contemporane. În efigia sa — un nume, un portret. O personalitate. Puternică și unitară. Președintele Nicolae Ceaușescu».

În poemul intitulat : **„Eroul"**, de unde și denumirea antologiei, Ilarie Hinoveanu surprinde tocmai trăsăturile caracteristice ale acestui erou : „Durînd zidiri spre veșnicii, / El, arhitect vizionar, / Ctitor atitor măreții, / Viteazul revoluționar, / Corolă caldei omenii, / E păcii lumilor stegar, / El, fiul mîndrei Românii."

Într-un la fel de succint și revelator poem, intitulat **„Lauda omului"**, Rácz Gözö spune : „Laudă Omului, / Laudă conducătorului înnăscut spre a cunoaște și a redărui / Oamenilor — / Timpul devenit istorie."

Tocmai la acest timp românesc devenit istorie se referă și Corneliu Leu în cronica sa intitulată : „Simbol al călăuze noastre socialiste". „Dar peste toate acestea, ca o esență a esențelor, ca o certitudine a certitudinilor în cea mai concretă și mai evidentă formă a ei, avem chipul realist al țării de azi, așa cum arată ea. Chipul unei țări care depune mari eforturi de modernizare, chipul unei țări care, fără hazard și cu știința exactă a legilor dezvoltării în toată sobrietatea rigorii lor, a făcut în două decenii pași uriași, pînă la imaginea de astăzi a județelor și localităților ei, pași de progres concretizat în construcțiile ce stau mărturie prezentului, fără posibilitate de echivoc".

Ion Țaranu, în cronica intitulată : „Pentru măreția noastră azi și în viitor", consemnează cîteva trăsături de bază ale acestei epoci pe care o edificăm : „Amploarea înnoirilor în construcția teoretică, prin care se îmbogățește practic patrimoniul mondial al ideologiei revoluționare, poartă inconfundabila pecete a modului creator și profund dialectic de a privi procesul făuririi socialismului românesc multilateral dezvoltat.

Cîștigul esențial al acestui timp este că toți oamenii țării au locuri de muncă și munca cinstită este cinstit răsplătită. Cîștigul esențial este că democrația socialistă a devenit autenticul motor al prezentului nostru".

Referindu-se la evoluția literaturii noastre după istoricul Congres al IX-lea, criticul literar Aurel Martin, într-un articol, menționează : „Trecutul se înfățișează viitorului ca un sfat de taină al înțelepților". Alternînd cu bucățile de proză, poezia este bine reprezentată în antologie și prin numele unor cunoscuți poeți cum sînt : Violeta Zamfirescu, Aurel Rău, Radu Cârneci, George Țârnea, Florentin Popescu, Ion Potopin și alții. Într-un poem precum cel intitulat „LAUS MAGNA", Smaranda Cosmin, o poetă aparținînd generațiilor afirmate tocmai în acești ani ai Epocii Nicolae Ceaușescu, reușește să ne înfioare prin forța verbului său : „Laudă Celui care, iubind, ne ocrotește, / Deci laudă Gîndirii, atotocrotitoare ! / Laudă Faptei scrise bărbătește / În spiritele pururi roditoare ! / Laudă celor Buni, Făuritorii / Patriei, livada noastră sfîntă ! / Bărbatului ferm ce pregătește Zorii, / Celor ce urcă, celor care cîntă !". Antologia prezentă este și un prinos al spiritelor ce s-au implinit în această epocă.

Vasile Bardan

Onor ostășesc

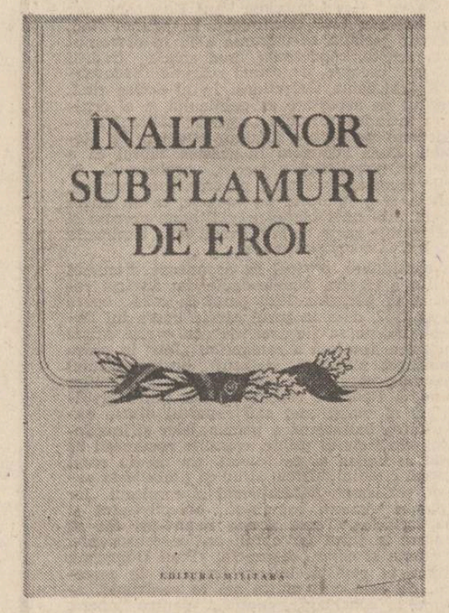

A apărut de curînd volumul de versuri „ÎNALT ONOR SUB FLAMURI DE EROI" (Editura Militară, București, 1989). Pagina de gardă oferă o descriere clară a cărții : „Poeziile din acest volum omagial au fost selecționate din creațiile cele mai reprezentative ale membrilor cenaclurilor literare de pe lîngă casele armatei, unitățile și instituțiile militare de învățămînt (...) Autorii lor sînt ostași cu și fără uniformă, reuniți sub semnul poeziei și al dragostei de țară".

Realizat în condiții grafice excelente, „Înalt onor sub flamuri de eroi" cuprinde 117 poezii, grupate în trei cicluri cu titluri, elocvente : „Înalt onor sub flamuri de eroi", „Partidului, în ev de implinire", și „Ostașul poartă țara în suflet și-n privire". Mulți din autorii antologați aici sînt deja cunoscuți publicului cititor, fie prin intermediul Festivalului național „Cîntarea României", printr-o activitate regulată în paginile revistelor literare.

Dar volumul ambiționează să statornicească o noțiune în literatura română : noțiunea de „poet-ostaș". Definiția lirică a conceptului e dată de Narcis Zărnescu : „Noi sîntem pulsul liric al acestor clipe, / unghi drept între azur și gurile de rai ; / e noima noastră, cu de florar risipe / doinim neosteniți pe fluiere de nai // În noi avut-au loc mai multe revoluții, / prin noi un veac s-a prefirat sonor / intemeind prin vreme evoluții : / spirala luptei și-a poemului înălțător".

Temele fundamentale ale acestor poeți-osteni sînt dragostea de patrie și dragostea față de Partid și față de conducători.

Deosebit de pregnant, patriotismul este aici de natură eroică, este iubirea celui care veghează și care știe să lupte : „De pe umărul tău drept răsare luna / Razele coboară în spice una cîte una, / Pe un bulgăre de stea liniștit mă așez : / Noapte bună, țară ! Eu te veghez !" (locotenent Gheorghe Tenea). De aceea va rezulta o profundă identificare cu ilustrele figuri ale neamului, în special cu marii eroi jertfiți pe altarele Ardealului, invocați de maiorul Mihai Marciuc sau de Claudia Muntele, într-o frumos ritmată **Istorie** : „A trecut Horea, / A trecut Iancu... / Gorunii se zbat, / Buciumul sună, // Apele învolburate / Adună munții, / Clopotele / Au multe să spună. // A trecut Horea, / A trecut Iancu... / În zori, curcubeu tricolor / Va trece dealul / Pe urmele lor, / Doinele / Umplu Ardealul..."

Desigur însă, acești autori nu sînt defel niște paseiști. Istoria e rădăcina ființei lor, dar chipul le stă permanent întors spre viitor. Spre rostul viitor al comunismului. Patriotismul lor este o înaltă componentă partinică, bine exprimată de maiorul Constantin Butunoiu : „Cuvîntul partid e scris pe flamuri, / Cuvîntul partid e floare pe ramuri, / Cuvîntul partid e cînt de armîndeni, / Cuvîntul partid e-n noi și pretutindeni // Cuvîntul partid cu inima se-nvață, / Cuvîntul partid e demnă povață, / Cuvîntul partid e flacără vie, / Cuvîntul partid e însuși poezie !".

La ingemănarea cuvîntului partid cu cuvîntul patrie se ridică, strălucitoare, puternică, mereu călăuzitoare, emblema Conducătorilor noștri, cuprinsă într-o foarte sugestivă metaforă de locotenentul major Sorin Grecu : „Doi luceferi / Strălucind etern // Pe bolta senină a țării, / Întruchipare vie / A iubirii de patrie".

Apărut în acest ianuarie aniversar, măreață sărbătoare a națiunii, volumul omagiază cu căldură și cu asiduitate ilustrele personalități a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu și a Președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

O sensibilă imagine a purității și a dragostei îi dedică Viorica Bucur tovarășei Elena Ceaușescu : „Nufărul ce-a înflorit, ce înflorește / Și va înflori în ianuarie / Elena Ceaușescu, prima fiică a țării". Iar căpitanul Carolina Orza adaugă acestei imagini vibranta dimensiune spirituală : „Ești cuget de lumină dînd dimineții trup / Și floare ești, înfiptă-n trupul gliei, / Ești flacără de luptă arzînd necontenit / Lîngă cel care este mîndria României".

Figura tovarășului Nicolae Ceaușescu a devenit demult sinonimă cu timpurile pe care le trăim și cu noua Românie. Actul de ctitorie al Președintelui a fost atît de implicat, încît i-a pus irevocabil pecetea în ființa țării. Mai ales lucrul acesta l-au simțit deosebit de acut poeții-ostași, și s-au străduit să-l cînte, dimpreună cu bucuria de a fi contemporanii marelui bărbat de stat. Iată-l, de pildă, în exprimarea locotenentului major Emil Almășan : „Am să te cînt cu dorul acesta din cuvinte, / cu cel mai drag din ele, ce-și leagănă firescul / atunci cînd mi-este fruntea de dragoste fierbinte / și-acest cuvînt-lumină înseamnă Ceaușescu ! // Erou prin fapta cărui ni-i tot mai liber zborul, / și nu cunoaștem teama de piedici și de greu, / căci Țara, Tricolorul, Partidul și Poporul / le știm cu limpezire cuprinse-n gîndul său".

Dar, poate cea mai frumoasă poezie omagială îi aparține locotenent colonelului Constantin Atomii și se numește „Aniversare". O cităm în întregime, pentru că este un vibrant dar sufletesc, demn de valoarea înaltei aniversări pe care o invocă : „E înflorirea gliilor în toi / Se-mpodobește iar cu steaguri țara / E ziua Celui ce trăiește-n noi / Unindu-ne pe veci cu primăvara // Blînzi trandafiri deschid boboci de jar, / Surid miresme-n cupe de lalele / E ziua Celui ce-a-mbrăcat cu har / Pămîntul dacic în grădini de stele / La porți de suflet liliecii ard / Garoafele în brațe se oferă / E ziua Celui ce ni-i azi stindard / În zbor solar spre comunista eră".

Dinu Coman

Unitate de gînd și acțiune

Prin admirabila apariție editorială „Spiritul revoluționar în gîndire și acțiune", o accesibilă culegere de studii asupra magistralei opere teoretice și practice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Editura Militară ne propune o adevărată pledoarie pentru umanism și patriotism revoluționar, reușind să fundamenteze conceptul politic al marelui om de stat, caracterul complex și de durată al amploarei influenței spiritului revoluționar, educat și cultivat pînă la confundarea cu însuși destinul națiunii. Culegerea argumentează încă o dată că omul politic gîndește trăind intens realitatea obiectivă imediată și de perspectivă, printr-o colaborare directă cu ceilalți oameni, tocmai în vederea elaborării unei strategii de dezvoltare a societății din toate punctele de vedere, de creare a condițiilor pentru afirmarea unor principii sănătoase de muncă și viață, în așa fel încît experiența pozitivă să fie îmbrățișată de marea majoritate și chiar generalizată.

Viziunea profund dialectică, afirmarea tot mai puternică a valorilor și principiilor fundamentale ale socialismului, reliefează pregnant liantul dintre opțiune și acțiune generală, unitate indestructibilă de permanente prefaceri în societatea noastră.

Un amplu studiu despre „ Conceptia tovarășului Nicolae Ceaușescu privind necesitatea creșterii spiritului revoluționar în noua etapă de dezvoltare economico-socială a României socialiste", scris de dr. Gheorghe Arădăvoaice, deschide culegerea analizînd multiplele determinări ale continuității procesului revoluționar, caracterul obiectiv necesar al afirmării permanente a spiritului revoluționar, precum și ipostaze ale manifestării acestuia. „În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, teza continuității procesului revoluționar în edificarea noii orînduiri se corelează — arată cercetătorul — organic cu necesitatea afirmării în gîndire și acțiune a spiritului revoluționar, combativ, cu dezideratul major, obiectiv intemeiat, al promovării permanente a spiritului militant în concordanță cu cerințele specifice fiecărei etape de dezvoltare a societății". (pag. 23).

Ion Stănescu în studiul „Participarea activă, conștientă, la înfăptuirea planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, criteriu fundamental al manifestării spiritului revoluționar", analizînd răspunderile pentru înfăptuirea obiectivelor actuale ale dezvoltării economico-sociale, evidențiază că asemenea procese înnoitoare „antrenează în mod necesar transformări semnificative în modul de a gîndi, a munci și a trăi al unor tot mai largi categorii de oameni ai muncii".

În studiul „Patriotismul socialist — dimensiune definitorie a spiritului revoluționar", Pamfil Nichițelea acordă un spațiu larg patriotismului socialist și spiritului revoluționar, cerințe obiective ale procesului neîntrerupt de construire a socialismului și comunismului, forței transformatoare ale patriotismului socialist, revoluționar. „Este meritul secretarului general al partidului de a fi făcut din cunoașterea și prețuirea istoriei patriei, subliniază autorul, o pirghie de educație socialistă a maselor, de afirmare a simțămintelor patriotice, revoluționare și de întărire a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, a unității întregii națiuni în edificarea socialismului și comunismului". (pag. 73).

Theodor Rădulescu în comunicarea „Ridicarea necontenită a nivelului pregătirii politico-ideologice, profesionale, tehnice și de specialitate — suport al afirmării plenare a spiritului revoluționar", accentuează revitalizarea spiritului revoluționar sub conducerea partidului, odată cu Congresul al IX-lea, subliniind: „Analiza caracterului unitar și a continuității procesului revoluționar din România, argumentate științific în opera social-politică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a redat spiritul revoluționar, notele sale naționale definitorii, l-a reproiectat în calitățile și perspectivele societății românești, l-a armonizat conștiinței naționale și personalității omului nou — format și călit în focul revoluției și construcției socialiste".

Doctor Alexandru Mihalcea în „Stimularea și promovarea noului, a creativității — expresie a spiritului revoluționar", studiu care analizează creativitatea, factor esențial al realizării noii calități, al creșterii capacității de luptă a armatei, subliniază: „Experiența istorică dovedește că tot ceea ce a însemnat progres, pași însemnați în procesul înnoitor, al mutațiilor de substanță, a fost și rămîne indiscutabil legat de munca și eforturile creatoare ale unor oameni iubitori de dreptate și adevăr, pasionați și tenace, capabili să depășească orice dificultăți, să formuleze noi ipoteze, să experimenteze, să aibă forță morală pentru a lua de la capăt o acțiune, chiar și atunci cînd totul ar părea zadarnic, să-și consacre tot ce au mai bun în numele unei idei nobile, al unei cauze demne".

Cercetătorul dr. Ion Maier (în „Critica și autocritica, modalități importante de manifestare a spiritului revoluționar") consacră un amplu studiu criticii și autocriticii, ipostaze definitorii ale spiritului revoluționar, combativ și militant, cerințele și trăsăturile criticii și autocriticii. iar dr. Vasile Popescu (în „Spiritul revoluționar și promovarea fermă a principiilor eticii și echității socialiste") analizează prototipul uman al socialismului — profilul moral al omului nou, valorile și atitudinile etice în practica socială, educația morală ca educație practică în viziunea realistă asupra complexității procesului educativ, formativ al omului nou. Dr. Corneliu Soare (în studiul „Cultivarea increderii nemărginite în superioritatea socialismului, în capacitatea sa de a promova progresul, de a apăra pacea în lume") subliniază încă o dată lupta revoluționară a clasei muncitoare, a maselor populare pentru o lume mai bună și mai dreaptă.

Culegerea de studii vine să accentueze „...trăsăturile definitorii ale atitudinii revoluționare — subliniază autorul Cuvîntului înainte, dr. Constantin Florea, — precum: abnegație și dăruire, fermitate și cutezanță, nestrămutată încredere în justețea liniei politice a partidului, în viabilitatea și superioritatea socialismului...".

Volumul este, în întregul său, un merituos act de adeziune față de politica partidului, a secretarului său general, și constituie un omagiu adus zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, iubitul fiu al poporului român.

Ilie Olaru Delavulpești

Omagiul scriitorilor

Urmare din pag. a 2-a

istoriei României poartă — strălucitoarea emblemă — un nume de om, iscălitura faptei ce va înfrunta eternitatea : NICOLAE CEAUȘESCU, revoluționarul comunist, patriotul întruchipînd visuri și lupte de veacuri spre a fi liberi în casa noastră, spre a ne da întreaga măsură a energiei creatoare, spre a ne afirma, prin geniul poporului, între popoarele lumii !". (Prefața).

Sub aceste înflăcărate cuvinte rostite din inimă, scriitorii își dezvăluie gînduri și sentimente despre oameni și locuri, despre prefacerile înnoitoare ale acestui spațiu-timp al devenirii noastre în istoria contemporană a României.

Volumul își deschide primele file cu reportaje și însemnări dedicate Capitalei patriei noastre, măreței ctitorii care i-au schimbat înfățișarea transformînd-o într-o metropolă modernă. Sînt evocate momente semnificative ale construcției Metroului, ale amenajării riului Dîmbovița și, mai recent, lucrărilor la Canalul București — Dunăre. Sînt mărturii de suflet ale unor scriitori ca : Traian Coșovei, Ilie Tănăsache, Dinu Săraru, Ion Horea ș.a., pătrunse de lirism și sinceritate, de nostalgice amintiri.

Eforturile constructorilor de hidrocentrale, aceste „cascade ale luminii" dobîndesc, sub pana scriitorilor, o rezonanță liric-sentimentală, în care poezia muncii respiră atmosfera marilor împliniri socialiste. Despre oamenii șantierelor, despre transformările care au loc în geografia patriei, grăiesc scriitorii noștri, preocupați de descoperirea frumuseții muncii eroice a constructorilor. Despre Porțile de Fier I și II, despre noile peisaje care le „propun" astăzi aproape toate riurile țării, de la Bistrița la Lotru și Olt, de la Argeș la Mureș și Someș, scriitorii români au avut răgazul să ne relateze, uneori „în direct", minunîndu-ne adesea de miraculoasele prefaceri ale **reliefului** geografic, dar și de frumusețea morală a constructorilor. Reținem, pentru imaginile sale memorabile, un fragment din reportajul lui Ilie Purcaru dedicat Dunării : „Dunărea, arborele nostru de viață, trunchiul vital al istoriei și al vieții noastre, devine un arbore de lumină — unul din cei mai grandioși ai acestei lumi — răsfirîndu-și auritele crengi peste cerul țării românilor".

Evocarea magistralelor albastre : Canalul Dunăre — Marea Neagră, Canalul Poarta Albă — Midia-Năvodari, a cetăților chimiei și siderurgiei românești, a marilor platforme industriale de pe întreg cuprinsul patriei, reprezintă pentru : Nicolae Țic, Victor Vântu, Vasile Băran, Mihai Stoian, Pavel Perfil, Toma George Maiorescu, Mihai Negulescu, Mircea Șerbănescu, Nicolae Iliescu, Eugen Teodoru ș.a., mărturisiri de inimă și suflet pentru vocația de constructor a poporului nostru, pentru proiectele și planurile îndrăznețe care — îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului — au devenit certitudinile și împlinirile evului nostru socialist.

Scriitorii sînt preocupați în egală măsură și de transformările petrecute în lumea satului românesc. În reportajele și însemnările lor regăsim atît chipul nou al prefacerilor din lumea de azi a satului, cît și valori și frumusețe morale păstrate nealterate de-a lungul vremurilor în comunitățile sătești. Reținem, în acest context, mărturisirea de credință a lui Fănuș Neagu : „Dăruindu-ne de două mii de ani fructele pămîntului, țăranii ne-au dăruit și limba ce-o vorbim, fără de moarte în inimile tuturora. Acolo unde sînt țăranii României va fi mereu și aroma casei mele".

Istoria patriei este plină de evenimente memorabile, pe care scriitorii le evocă în pagini străbătute de patos și patriotism. Sub pana inspirată a unor scriitori ca : Dumitru Radu Popescu, Petre Sălcudeanu, Constantin Toiu, Al. Balaci, Ion Brad, Ion Dodu Bălan ș.a. evenimentele istorice ale Unirii din 1859, ale constituirii statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, ale luptelor pentru eliberarea socială și națională, antifascistă și antiimperialistă dusă de poporul nostru în urmă cu 45 de ani, se constituie în adevărate pagini de epopee, în care eroismul devine emblema întregii națiuni, mărturisirea de credință pentru păstrarea și transmiterea către înaintași a patrimoniului spiritual.

Volumul dedicat operei și personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă dovada elocventă a dragostei și recunoștinței pe care scriitorii noștri le poartă secretarului general al partidului, a patriotismului și responsabilității lor de a transmite urmașilor mărturii ale acestui timp eroic, de mari prefaceri revoluționare.

*) **OMAGIU. File din cronica acestui timp eroic,** Uniunea Scriitorilor din România, Editura „Cartea Românească", 1989.

Mărturii de epocă

Culegerea de eseuri, reportaje și rememorări pe care ne-o propune recent Editura Militară *) are ca laitmotiv întrebarea : ce lasă epoca noastră moștenire mileniului trei ? Reverberațiile acestei întrebări ating coarde sensibile ale sufletului românesc, mîndria de a fi trăitori ai acestui timp și al acestui spațiu, de a ne legitima cu marile ctitorii ale prezentului, îndeamnă — firesc — la asaltul viitorului.

În cele mai multe dintre însemnările volumului (care adună între paginile lui pe Dumitru Radu Popescu, Petre Bucșa, Vasile Băran, Mircea Bunea, Mihai Caranfil, Florea Ceaușescu, Romulus Diaconescu, Elena Gronov-Marinescu, Constantin Dumitru, Ion Horea, N. Grigore-Mărășanu, Anica Florescu, Platon Pardău, Traian Iancu, Viorel Sălăgean, Mircea Ionescu, Ilie Tănăsache, Constantin Mustață, Niculae Stoian, Ion Gh. Pană, Ion Potopin, Nicolae Prelipceanu, Corneliu Sturzu, Dionisie Șincan, Constantin Zamfir) viitorul se naște simplu ca o creștere organică, liniștită în ceea ce este atingător de esențe. „Cît rezistă un asemenea baraj ?" — întreabă reporterul pe unul dintre constructori (în însemnarea lui Platon Pardău : „Oltul, Lotrul...") — „— Un secol" — i se răspunde și, crezînd că primește replica în măsură temporală exactă, reporterul revine : „— Și după un secol ?" — „— Dacă-i bun, mai rezistă un secol, a spus același om care era unul dintre specialiștii avînd în răspundere întreținerea, veghea, lucrul centralelor de pe Olt și Lotru." (p. 230). Pentru asemenea oameni lucrurile nu se măsoară cu unități de timp, ci cu rivna pusă în ele, cu „certificatul" de „bun" care le pecetluiește dinspre conștiința umană și profesională.

Desigur, scriitorii nu sînt „specialiști" în descifrarea timpului care va să vie, nici „profeți" ai întîmplărilor ce urmează ; învesmîntați în haina cuvîntului, ei vorbesc despre om cu simplitatea cu care omul își trăiește viața, gîndesc destinul poporului lor din interiorul acestui destin care se face ; ei nu oferă — așazicînd — soluții tehnice viitorului, ci soluții umane și — acolo unde simt istoria — soluții istorice.

Patria este aceasta, cu uzinele, fabricile și oamenii ei, cu șantierele, orașele și oamenii ei, cu minele, centralele electrice și oamenii ei — mai ales cu oamenii, așadar, care sînt viul memoriei, care păsesc în viitor cu ceea ce tin minte — nu ca amintire, sau nu numai ca amintire, ci ca fapt demn de memorat, de ținut în mod obligatoriu în atenția mereu trează. Într-o emoționantă evocare a lui Petre Bucșa despre Clujul de dinainte de Diktatul de la Viena, tatăl îi spune fiului cînd ajung sus, pe dealul Feleacului : „Pe drumul ăsta ce se prăvale pe coastă a trecut cîndva și Avrămuț Iancu cu carăle lui, năcăjit foc pe hoțul de împărat care-l mințise fără de rușine, așa cum au mințit și mint mereu toți împărații lumii... Și pe asta s-o ții tu minte, băiete, că ți-a prinde bine-n viață !" (p. 28). Iată „zestrea" pe care secolul trecut a lăsat-o acestuia, de acum, pe care acesta o păstrează, atît de vie, pentru viitor. Clujul de astăzi în descrierea lui Petre Bucșa este o citadelă a industriei și a culturii — dar oamenii lui rămîn acei purtători ai amintirilor vii din secolul trecut și din celelalte secole trecute, din vremea odioasei ocupații horthyste mai ales. O inscripție pe un monument al eroilor sună astfel : „Nu vărsați lacrămi pe mormintele eroilor, ci mai curînd slăviți-i în cîntece, așa ca faima lor să rămînă ca un ecou prin legenda veacurilor". Comentează Ion Potopin : „Dar faima eroilor este faima țării, a unui popor întreg. Așadar, cîntecul cel dîntîi trebuie să fie un cîntec pentru țară." (p. 250).

Impresionant rămîne acest eseu despre patrie ca entitate cosmică, semnat de Ion Horea : „...Ceea ce rămîne este lucrarea vieții tale, ori însăși viața, dacă încercările țării au cerut-o. Credința în jertfa înaintașilor este însăși durata națiunii. Eroii neamului ne apără, în numele lor sîntem ceea ce sîntem. Oriunde te-ai afla, în orice parte de lume, te leagă sufletul de cei mai vii decît viața în mărginile ei. Iubirea pentru alte națiuni este iubirea pentru jertfele ei în numele adevărului și dreptății. Înseși legile lumii, raportul juridic al conviețuirii și al echilibrului, sînt, ori ar trebui să fie, alcătuite pe sensul și valoarea jertfelor unui popor. Ignorarea acestor condiții poate să ducă la dezechilibru și la revizuiri dureroase ale unui timp văzut cu ochii imediatului." (p. 145). Și aceasta este o idee pe care scriitorul o propune mileniului trei pentru definirea patriilor în univers : „sensul și valoarea jertfelor unui popor."

Varietatea tematică a volumului de față — cuprinzînd însemnări despre istorie, despre locurile marilor bătălii ale războiului întîi mondial ori ale celui de-al doilea (locuri care glăsuiesc astăzi prin monumente făcute să străbată timpul odată cu ele), despre munca la edificarea unor noi orașe ori despre lupta cu pămîntul și apa pentru a smulge noi bogății, despre sate și văi de riuri care trăiesc bucuria veșniciei în atingerea cu mina mingiietoare a omului, despre oameni în general care se pregătesc a trece pragul unui mileniu cu gîndul la patrie, la apărarea și sporirea bogățiilor și frumuseții ei — îl recomandă ca una dintre cărțile solide ale acestui an editorial, apărută într-un ianuarie sărbătoresc, chezășie a înfrățirii cugetului scriitorilor cu cel al întregului popor în cîntecul țării celei noi.

Nicolae Georgescu

*) **„Inscripții pentru mileniul trei", Editura Militară, 1989.**

Manifestări omagiale

Alăturîndu-și glasul vibrației întregii națiuni, slujitorii Eutherpei au omagiat personalitatea și îndelungata activitate revoluționară a secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin ample concerte și spectacole desfășurate în ziua de 26 ianuarie, zi în care țara își sărbătorește eroul la ceas aniversar.

În Capitală, trei scene reprezentative pentru arta interpretativă românească — Opera Română, Ateneul Român și Sala Radiodifuziunii Române — au găzduit concerte festive la care și-au dat concursul formații și soliști de frunte, înălțînd, prin vers și cînt, un imn de slavă epocii pe care o trăim și ctitorului ei.

În concertul din Sala Radiodifuziunii au răsunat pagini vocal-simfonice de amplă rezonanță patriotică, închinate eroului țării, comandantului suprem : lucrări semnate de Sergiu Eremia, Emilian Ursu, Sergiu Sarchizov, Marin Constantin, Cătălin Ursu ș.a. au fost tălmăcite de corul și orchestra Radio, corul Filarmonicii „George Enescu" și corul Operei Române, reunite sub conducerea dirijorilor Cristian Brincuși și Sergiu Eremia, precum și de corul „Madrigal" dirijat de Marin Constantin ; soliști Sanda Șandru, Ionel Voineag, Florin Diaconescu, Dorin Teodorescu, Angela Burlacu, Lucian Marinescu, Dan Zancu, Ecaterina Tuțu, Nicolae Urziceanu, Adriana Alexandru ș.a. Prinos de recunoștință și mîndrie patriotică, paginile de înflăcărată cinstire au răsunat cu ardență, purtînd mesajul de credință al muzicienilor români, al întregului popor.

Anca Florea

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

LIVIU REBREANU

Antologie, prefață și aparat critic de Paul Dugneanu

La cincizecea apariție (deci un jubileu !) în colecția „Biblioteca critică" (acest excepțional instrument de lucru, cu largă destinație) a Editurii Eminescu este dedicată lui Liviu Rebreanu, marele prozator, ctitorul — cum s-a spus de atîtea ori — romanului românesc modern. Autorul antologiei și al unui substanțial studiu introductiv, Paul Dugneanu, este unul din cei mai dotați critici din noua generație, beneficiar al metodelor moderne de cercetare și interpretare a textului literar, aplicate, însă, fără exces, ci selectate potrivit principiului adecvării la subiect și conform datelor unui temperament echilibrat, care-și cenzurează umorile și își supraveghează subiectivitatea. Întîlnirea dintre un încă tînăr critic modern și un mare clasic, despre a cărui operă s-au scris mii de pagini, configurează un spațiu de așteptare, chiar dacă este vorba de o antologie critică), generat, pe de o parte, de supoziția noutății interpretative, și pe de altă parte, tocmai de dificultățile și riscurile operației de selectare dintr-un uriaș material critic .În legătură cu acest al doilea aspect al chestiunii, întrebarea la îndemînă dar, prin aceasta, nu mai puțin „hamletiană" este : ceea ce reții, față de ceea ce, fatal, las pe dinafară, are sau nu are caracter reprezentativ? Să rămînem, deocamdată, la această problemă. Scopul fiind „conturarea unei imagini panoramice a scriitorului", criticul ordonează materia tematic, în trei secțiuni, iar în cuprinsul acestora urmează criteriul cronologic. Vom avea, așadar, **Interviuri, mărturii literare** (altfel spus, un „Liviu Rebreanu par lui-même", care știe bine ce face și de ce face așa), **Amintiri, portrete literare, evocări** (un „Liviu Rebreanu văzut de...") și **Prozatorul și dramaturgul** (un „Liviu Rebreanu interpretat de..."). Nu lipsește de aici nimic important pentru profilul literar și general uman al scriitorului. Lucruri cunoscute, dar și altele, de circulație mai restrînsă. De pildă, în secțiunea **Interviuri, mărturii** sînt „prinse" fragmente din **Amalgam**, cunoscutele interviuri ale lui Felix Aderca și Dan Petrașincu, dar și cel acordat, în 1938, lui N. Papatanasiu, cuprins în **Jurnal II** și republicat, deci, abia în 1965. Interviu important, căci aici Rebreanu comunică opiniile sale despre roman. Iată ce crede scriitorul despre romanul modern : „În clipa de față, deși nu mai avem acea ploaie de **isme**, romancierii creează, în formule felurite, ca odinioară. În vitrine, se înfățișează astfel : romane realiste, populiste, psihologice .E vorba aici, însă, numai de o banderolă exterioară. În formula interioară a romanului se statornicește o nouă obiectivitate: aceea a neorealismului, formulă care cuprinde pe toți scriitorii vremii. O ecuație care dă o nouă perspectivă asupra vieții este acest nou realism, care s-ar putea defini, oarecum, ca fiind o nouă sintetizare a vieții. Vezi, realismul copiă, sincer, fidel și fotografic — pînă la mărunte amănunte, totul. Culminînd cu Honoré de Balzac și Stendhal, decăzut în naturalism, realismul revine sintetic, fără fotografie, dar cu perspective care pătrund dincolo de scoarța realului, spre esențe". Așadar, nu un realism fotografic, ci unul sintetic, **esențializat, transfigurant, substanțial.** Asupra acestei disocieri importante, reflectată în scrisul lui Rebreanu, criticul va insista în studiul său introductiv. Sau, pentru a mai da un exemplu, secțiunea **Amintiri, portrete literare, evocări** cuprinde cunoscuta evocare din **Jurnalul** lui Tudor Vianu, cu memorabila definiție a marelui truditor care a fost Liviu Rebreanu : „Cînd se arăta în lume, Rebreanu părea ca un om beat de muncă, ieșit parcă atunci din galeriile unei mine sau din dogoarea marilor furnale. Deși firea lui nu era de loc nesociabilă, se socotea oarecum dispensat de a oferi oamenilor mai mult decît le dăruise în nopțile lui de patimă scriitoricească, la masa de lucru, alături de bucătăria unde clocotea a douăzecea ceașcă de cafea a nopții, lîngă robinetul sub care își punea din cînd în cînd fruntea înfierbîntată". Dar și o mărturie, mai puțin spectaculoasă, a lui Ion Marin Sadoveanu, însă la fel de relevantă, de această dată pentru tipul de personaj în care credea Rebreanu. Același personaj pe care Schlegel îl remarca și elogia în teatrul lui Shakespeare : „Shakespeare, dimpotrivă, face din fiecare personaj principal o oglindă în care le răsfrînge pe toate celelalte, dîndu-ne astfel posibilitatea să vedem în ele ceea ce n-am putut descoperi direct".

Cea mai amplă secțiune este, firesc, cea cuprinzînd exegeza critică. Sînt aici antologați toți cei care au emis opinii critice contribuind la formarea unei imagini reflectate, complexe, a operei lui Rebreanu : de la recenzia comprehensivă a lui Topîrceanu, din 1916, la volumul de nuvele **Golanii** (prefața entuziastă și clarvăzătoare a lui Mihail Dragomirescu la același volum nu se află aici, dar este des adusă în discuție în studiul introductiv) la un text al lui Valeriu Răpeanu, din 1986, publicat în „România literară". În linii mari, 70 de ani de receptare critică a unei opere fundamentale pentru literatura română ! M-am întrebat, în legătură cu acest dosar al receptării critice, dacă nu cumva o răsturnare a cronologiei (cam la fel cu dialectica lui Hegel în viziunea lui Marx), adică așezarea la început a interpretărilor noi, pentru „a-l avea" întîi pe **contemporanul nostru** Rebreanu, nu ar fi fost mai nimerită decît procedura tradițională. În cazul lui Rebreanu, răspunsul este nu. Căci despre opera acestuia s-au spus lucrurile esențiale încă de la început (Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Șerban Cioculescu), ceea ce a urmat fiind ori nuanțări și redistribuiri de accente, ori deformări (critica sociologizantă din deceniul șase) și atitudini polemice, dar acestea de înțeles doar în relație cu opiniile deja exprimate.

Studiul introductiv al lui Paul Dugneanu, intitulat **Liviu Rebreanu — periplu critic** (periplu a căpătat, cum se știe, o accepție mult mai largă decît aceea dată de etimologie) este tocmai un demers metacritic pe care autorul său are dreptate să-l numească „maraton". Paul Dugneanu procedează metodic, în sensul că nu se lasă deconcertat de masivitatea bibliografiei și nici de divergența opiniilor. Dimpotrivă, în divergență el vede sensul unei personalități puternice, deplin exprimată în operă, chiar dacă prin filtrul impus de obiectivitatea de tip realist. Criticul începe cu începutul, și anume cu nuvelistica, desconsiderată, în afara lui Mihail Dragomirescu și G. Topîrceanu, de critica vremii, deși aici se aflau piese antologice ca **Proștii, Golanii, Hora morții, Itic Strul, dezertor.** De ce ? — se întreabă Paul Dugneanu, iar răspunsul său este concludent. În primul rînd, Rebreanu trebuia să înfrunte aici, în domeniul prozei scurte, concurența unei solide tradiții și a unor creatori de primă mărime (Sadoveanu, Agârbiceanu, Galaction). În al doilea rînd, orizontul de așteptare al publicului și al criticii nu includea formula „veristă" (Mihail Dragomirescu) pe care o ilustrau nuvelele lui Rebreanu. Dacă adăugăm la acestea faptul că o parte din nuvelistică a trecut, prelucrată, în marile romane, înlesnind părerea care conține, implicit, și o judecată de valoare, că ne aflăm doar în fața unei etape pregătitoare, precum și imperfecțiile reale de stil, avem, iată, explicația clară a circumspecției criticii.

În continuare, criticul își ordonează discursul în jurul a cîtorva puncte-cheie din dosarul receptării în perioada 1920 (anul în care apare **Ion**) și 1967, data în jurul căreia opera lui Rebreanu începe să fie „recitită" cu o altă grijă: **prioritatea absolută a romanului „Ion" în proza românească modernă, statutul protagonistului romanului, construcția personajelor, a mediilor umane, a tipurilor reprezentative** (între artificialitate și viabilitate) sau **raportul dintre exterioritatea balzaciană a personajelor și interioritatea realismului psihic, creațiile românești de planul al doilea și de fundal,** (în mediu rural și în cel citadin), **limba, stilul și procedeele narative, realismul, naturalismul** și corolarul lor în planul viziunii românești, **obiectivitatea** și **impartialitatea.** Toate aceste **nexus**-uri fac să graviteze în jurul lor opinii critice consonante, divergente și chiar disjuncte. Paul Dugneanu le trece în revistă, uneori (rareori) le corectează, de cele mai multe ori **le confruntă,** ajungînd la concluzia, benefică, pentru operă, că, atunci cînd nu sînt excesiv reductive (sociologismul anilor '50) sau semn al unei incompatibilități de program estetic (cazul durei și exclusivistei intervenții a lui Arghezi) ele exprimă complexitatea creației rebreniene, aptă să angajeze oricînd un dialog viu cu critica. Acest dialog viu definește mai ales faza actuală (de după 1967) a receptării lui Rebreanu. Se produc acum cîteva recuperări semnificative : nuvelistica, printr-un studiu al lui G. Gană, de pildă, este considerată acum „un capitol dintre cele mai însemnate ale prozei scurte românești" ; **Adam și Eva** devine, în interpretarea lui Al. Protopopescu una dintre „cele mai complicate și spectaculoase întreprinderi românești din cîte a încercat romanul psihologic românesc", iar Mariana Ionescu acordă componenței fantastice a romanului rolul de element structurant ; Niculae Gheran readuce în circuitul editorial **Gorila,** pledînd pentru o mai dreaptă situare a romanului în contextul operei lui Rebreanu și al literaturii românești, Ion Simuț analizează **Gorila** ca un roman politic, iar Paul Dugneanu comentează cartea din unghiul procedeelor narative (tehnica „elementului focalizat") și al evoluției cuplului Toma Pahonțu-Cristiana Belcineanu ; Nicolae Manolescu abordează romanele lui Rebreanu în funcție de poziția naratorului, Nicolae Crețu contemplă arhitectura rebreniană de pe pozițiile poeticii, Elena Dragoș descifrează sistemul ficțional cu mijloacele unui structuralism matematizat etc.

Studiul lui Paul Dugneanu, minuțios, clar, profund, demonstrează, ca și, de altfel, întreaga antologie, nu numai că opera marelui scriitor suportă perfect varii și îndelungate „asedii" critice, ci și că ea permite unghiuri inedite de vedere, relevînd mereu alte fațete.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

PROBA ROMANULUI

După ce și-a dat măsura în reportaj, (e cazul să amintim de **„Piramidele Bărăganului"**, de **„Locul de lîngă inimă"** și s-a manifestat și în poezie (**„Hiperpastoralia"** Ed. Eminescu 1986) iată-l pe Dumitru Ion Dincă, apărînd pe scena literară cu un roman.

Este vorba de romanul **„Mai mult decît dragostea"**, (Ed. Eminescu, 1988). Acțiunea se petrece în mediul muncitoresc al celor ce lucrau la căile ferate române, în perioada celui de-al doilea război mondial, mai exact între 22 martie 1944 și 25 august 1944, culminînd cu acele zile de maximă tensiune ce au urmat insurecției de la 23 August 1944. Evenimentele care se precipită galopant spre sfîrșitul cărții se desfășoară pe fundalul unei mari iubiri dintre tinerii eroi principali ai cărții. Mecanicul de cale ferată Alexandru Pătrașcu este un muncitor curajos, (fiind lăcătuș la Nicolina Iași, salvează între altele pe bătrînul profesor Tudor Atanasiu de la universitatea ieșeană, de la un act huliganic pus la cale de cîțiva legionari) iubește pe Ana-Maria Necula, de loc din Oltenia, absolventă a Liceului de fete din Iași și primește ca ceferist, o seamă de misiuni politice, de încredere, în minuscula gară C. Evenimentele războiului complică existența celor doi îndepărtîndu-i unul de celălalt. Frontul se rupe la Iași. Ana-Maria, ajutată de Alexandru, este trimisă cu un tren, la o rudă din Oltenia, departe de tăvălugul frontului. Dar iremediabilul s-a produs. Cinci avioane germane bombardează trenul aflat aproape de Ploiești. Ana-Maria, naște o fetiță în aceste condiții îngrozitoare, situație care-i va fi fatală. Din garnitura de tren e dusă cu o căruță pînă la Mizil. Hemoragia o doboară și moare la nici douăzeci și doi de ani. A fost îngropată în această localitate străină. O viață de om curmată brusc pe cînd dădea viața unei alte ființe — chiar în ziua de 23 August 1944. Să fie aceasta un destin simbolic ? Nașterea unei lumi noi în condițiile unor sacrificii fără precedent ? În focul evenimentelor intră în acțiune, infiltrat în mediul muncitoresc al ceferiștilor, și un anume „Jupuitu" fost medicinist, pictor de firme, fotograf, (crupierul Gică) numit la un Cazinou. Este poreclit **„Jupuitu"** din cauza mîinilor ce-i erau ca și arse. El este cel care va sabota mașina de război germană, producînd deraierea unei puternice garnituri de 69 de vagoane încărcate cu material strategic pentru front. Trimis de partid în localitatea C., acest tînăr comunist, acționînd lucid, calculat, antrenează în dificila sa misiune nu numai pe Alexandru Pătrașcu, ci și pe o anume Hélène Cantacuzino, căreia, într-un moment de efuziune îi spune : **„— Domnișoară, trăim clipe unice ale istoriei. Să fim la înălțimea lor ! Clipa asta o aștept de cinci ani !"** Acest om încă din 1939 luptase din umbră împotriva ocupanților hitleriști, riscîndu-și propria viață în orice clipă. Aceasta este și semnificația titlului cărții lui D.I. Dincă. Evenimentele tulburi ale acestor ani, viețile anonime ale ceferiștilor, eroismul anonim al acestor vieți este redat impecabil de un autor format la școala reportajului, cu ochiul antrenat în surprinderea multiplelor fațete ale realității. În economia cărții, episodul parizian al furtunoasei iubiri dintre Andrei Făgărășanul și Helena Cantacuzino mi se pare nejustificat, superficial schițat și inutil pentru întregul angrenaj problematic al romanului. În anumite momente ale cărții dialogurile sună fals, teatral, în discordanță cu atmosfera generată de evenimente.

Cu aceste cîteva observații, se poate spune că D.I. Dincă a trecut cu succes o probă a romanului de factură clasică, fără stridențe și excese constructiviste.

B. Vasile

POEZIE

ARDERE ÎN ALBASTRU

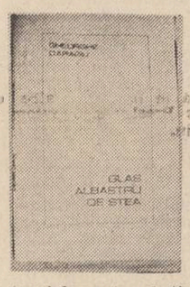

Prezent în presa literară a ultimelor două decenii cu proză scurtă, teatru și, evident, poezie, Gheorghe Daragiu apare acum cu o culegere de versuri *) revelatoare pentru etapele parcurse de autor în planul creației lirice.

Pendulațiile între vibrația erotică și cea patriotică, elegiacă sau explozivă, dau la iveală un nucleu policrom din care se detașează albastrul — un albastru irizant, creator și devorator de timp, fascinant prin zvîcnirile lui în spectrul indivizibil. La Gheorghe Daragiu „fîntînile-s durerea noastră / Cu apă limpede albastră / ..." **(De August),** „pe buzele Anei / cad flori albastre / pierdute din ochii zeilor..." **(Pastel),** „..... visul e albastrul ceas / pe aripile fluturilor nins..." **(Vis),** iar „așteptarea poetului / ... vine albastru / cu brațe deschise a cîntec" **(Ninge).** Confesiunea în albastru culminează în poezia **„Pasărea",** din care s-a extras și titlul volumului, unde istoria, spusă cu lacrimi de suflet, curge ca o adevărată lecție despre dragoste : „E în munți o pasăre și cîntă / în Munții Carpați cîntă ea / pasărea aceea-i mirifică / albă la pene precum o stea / și o salcie cîntă la riu...", „.... e în munți o pasăre și cîntă / în Munții Carpați, cîntă ea / salcia cîntă la riu / cu glas albastru de stea."

Picturalul domină întregul volum, fuziunea culorilor cu timpul și spațiul creînd de multe ori strania senzație a contactului cu o pînză semnată de Sabin Bălașa : „Am să pictez o dimineață // tremurul buzelor tale / va fi cîntecul cocoșilor / sufletul meu / zorii întrindu-ți în umeri..." **(Poveste).** Totuși, singură diafanitatea nu dispune de forța necesară propulsării unor imagini poetice suficient de sugestive ; abia în antiteză cu carnalitatea devoratoare ea își dezvăluie resursele nebănuite : „O să-și înfigă / dinții de flacără / toamna / ... în cîntecul păsărilor / în zborul lor / în brațele noastre / în pulpele dimineților // ... și toate se vor păta de singele / curs dintr-o melancolie / cu miros de crizantemă" **(Nostalgică).**

Lupta cu timpul se definește ca o temă majoră în programul estetic propriu poetului. Accentele dramatice, specifice de regulă unor asemenea confruntări, sînt mascate printr-o tentă scientistă, ușor parodică : „Între viață și moarte / un tărîm necunoscut / visul // și totuși / toate să fie la locul lor : / să le numeri / și să fie toate — // și visul". **(Pian alb).** La fel, în **Recviem mamei,** unde reacția față de neantizarea ființei iubite sugerează vizualizarea unei electrocardiograme : „.... n-am crezut că zarea aceasta / poate să cadă / că într-o zi / rotile lumii devin linie".

Structura unitară a discursului liric derivă la Gheorghe Daragiu dintr-o înțelegere profund dialectică a condiției artistului în societatea noastră. Poetul iubește curat și profund, descoperind în dragoste nebănuite valențe de inspirație ; atunci, însă, cînd iubește Patria, forța lui este deplină : „Știu că exist / atîta timp cît te visez / că n-am să mor / atîta timp cît timpla ta / îmi mîngîie orele / patrie-patimă"... **(Adevăr).**

Poetului îi sînt străine crizele de identitate, tocmai datorită conștiinței asupra certitudinii descendenței sale : „strămoșii mei sînt ramuri ramuri / din codrii veacului de oseminte / ei mă privesc prin aerul dintre cuvinte..." **(Realitate),** ca și asupra vocației demiurgice de care se simte chemat alături de contemporanii săi : „Cît sîntem lumii datori cu roua dimineții / să fim acestui timp frumoșii truditori..." **(Imn tinăr).**

Volumul **„Glas albastru de stea"** se impune prin vigoare și profunzime, confirmînd un poet matur ,a cărui evoluție trebuie urmărită atent în continuare.

Iorgu Grigore

*) **Gheorghe Daragiu : „Glas albastru de stea", Editura „Facla", 1988.**

CARTEA DE DEBUT

«ZBORURI LIRICE»

Sub acest titlu, Ed. „Scrisul Românesc" din Craiova tipărește un volum colectiv de debut, adunînd sub coperți eșantioane din creația a 14 debutanți. Să lansezi, simultan, atîtea nume, să recunoaștem, e un act de curaj pentru editură și juriu (alcătuit din Eugen Negrici — președinte, Marian Barbu, Marin Bețeliu, Gabriel Chifu, Romulus Cojocaru, Ovidiu Ghidirmic, Marcela Radu).

În ultimii ani, editurile ne-au obișnuit cu această formulă a debutului în grup, care formulă are avantajele și dezavantajele ei. În primul rînd, se acordă șanse mai multor virtuali scriitori (unii deja formați) să iasă din condiția ingrată a anonimatului. Pe de altă parte, însă, cititorul pare a fi cel frustrat, fiindcă asemenea culegeri, inevitabil eteroclite, dau rareori pregnante satisfacții estetice. În plus, autorii înșiși sînt dezavantajați, deoarece nu-și pot etala adevărata lor valoare la nivelul cîtorva poezii. (Că Eminescu a putut fi judecat cum se cuvine numai după trei poezii, asta e altă poveste !). Incit tot debutul, pe cont propriu, rămîne, în ultimă instanță, revelator. Totuși, în fața faptului împlinit (talentele oricum vor răzbate !), critica trebuie să-și asume riscul evaluării.

Să spunem de la bun început că semne — să le zicem **certe** — de poezie există la Vasile Sichitiu, Constantin Oprică, Anton Moraru, Ion Ciupureanu, George Roșca, ceilalți părîndu-mi-se arizi sau inegali în ceea ce oferă, fără siguranța că selecția nu i-a dezavantajat pe unii. Mai mult, nici măcar judecata asupra acestor cinci candidați la nemurire nu poate fi infailibilă, ei putînd — în viitor — să confirme sau nu subiectiva decizie a criticilor. Și, dimpotrivă, unul dintre ceilalți să fie marele nedreptățit.

Surprinzătoare prin lipsa de gust și prin bizareria expresiei sînt cîteva poeme ale lui Paul Arețu, cu o „artă poetică" izbitor de nefericită, în care poetul este, nici mai mult, nici mai puțin, un „monstru" pus să „pască păsări" și să deșarte dimineața dintr-o „putină", a nopții, bineînțeles, „zeama luminii" **(Poetul).** Evident, și acest debutant ne poate contrazice cîndva, după cum speranțe ne putem pune și în Doina Băghină (mai ales), Monica Velican, Emilian Mirea. Ceea ce li se poate reproșa celor mai mulți dintre noii veniți este strădania (silnică, aș zice) de a părea mult mai maturi în expresie decît sînt în realitate, fapt care duce, inevitabil, la uscăciune și manierism (în sensul rău al cuvîntului). Să oferim cititorului o probă de ariditate cerebrală transferată în cuvinte, la Ioan Lascu : „Înainte de început, / după sfîrșit, / noi, noi, noi, / cuvintele / nenumind, / nemurind". **(Absisă).** Lipsa de lirism nu e de mascat nici prin versificația clasică : „În loc de zale își puneau pe trup / Spuma luminii, dragostea de țară, / Tot sprijinind cu steagurile lor / Văzduhul zugrăvit pe dinafară". (Dan Diaconescu, **Sanctuar dacic,** II). Antologații mai au a se lupta cu mierea seducătoare a modelelor (Marin Sorescu, Bacovia, L. Blaga, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe ș.a.) al căror timbru e contaminat conștient sau nu. Și, peste toate, e nevoie de prospețimea izvoarelor năvalnice ale marilor lirici, fără de care orice imblînzire în forme armonioase ajunge fără **obiect,** teritoriu fad al mimetismului.

Theodor Codreanu

DOI PREMERGĂTORI DIN TRANSILVANIA

Despre autorul „Luceafărului" s-a scris mai mult decît despre oricare scriitor român și se va mai scrie. Viața și opera lui Mihai Eminescu sînt o inepuizabilă sursă de informații, de posibilități pentru a-l putea privi, aprecia și judeca după criteriile cele mai diferite, fără a te putea sustrage puterii de seducție a geniului său. Admirația pentru poet e fără limită. Alexandru Vlahuță a creionat, mai bine ca oricare altul, această stare de lucruri :

„Tot mai citesc măiastra-ți carte
Deși ți-o știu pe dinafară.
Parcă urmînd șirul de slove
Ce-a tale gînduri semănară,
Mă duc tot mai adînc cu mintea
În lumile de frumusețî
Ce-au izvorît eterni luceferi
Din noaptea tristei tale vieți !"

Depășind, cam de multișor, pragul octogenatului, mi-am propus să recitesc pe Eminescu. Bucuria pentru mine a fost mare. Între altele am putut constata, cu această ocazie, că mai înainte de a fi fost influențat de romantismul german, atît de potrivit firii sale, mai înainte de a fi luat contact cu pesimismul lui Schoppenhauer sau cu cel al filozofiei lui Budha, formarea lui spirituală, ca și crezul național, Mihai Eminescu le datorează unor oameni și fapte din Transilvania, că a fost adînc influențat de corifeii Școlii Ardelene.

Parcele, care i-au urzit firul vieții în ziua de 15 ianuarie 1850, au adus la cunoștința publică hotărîrea lor printr-un ilustru reprezentant al acestei școli, care a fost Simion Bărnuțiu.

Într-adevăr, după revoluția din 1848, fostul student al universității săsești din Sibiu, dornic de a ocupa o catedră la Universitatea românească din Cluj, ce urma să funcționeze în baza punctului 13 al rezoluției din 3/15 mai, luată pe Cîmpia Libertății din Blaj, s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității din Viena, pe care a fost curînd constrîns s-o schimbe cu cea din Pavia. În 1853, un curier diplomatic, în drum spre Franța, i-a adus de la Brașov drama istorică „Mihul" a lui Nicolae Istrate care l-a impresionat profund. El a alcătuit pentru uzul colegilor săi de la Pavia, Al. Papiu Ilarian și Iosif Hodoș, un studiu dintre cele mai interesante și mai bogate în îndrumări din cîte se scrisese pînă atunci cu privire la starea literaturii române mai cu seamă în Transilvania pe care, prin paduani, l-a trimis Gazetei din Brașov. Cu această ocazie lui Iacob Mureșanu îi atrage atenția să nu mai tipărească versuri de la Petrifalău pentru că poezia românească nu poate merge pe la Blaj. „Ar fi bine ca Gazeta să studieze și să popularizeze pe poeții din Țara Românească și din Moldova ca să-și capete astfel oarecare întremare în limba poetică pentru că limba Blajului e numai de teologie și de cîntare la morți" [1].

Simion Bărnuțiu avizează că un poet genial se va ivi curînd în sînul poporului român. Cînd va răsări acest geniu, scrie el, pe cerul Daciei Române, bătrînii ei vor întîneri de bucurie, fetele vor corona cu flori pe îngerul care va cuteza a lua vălul străin ce le întunecă acum grațiile italice, feciorii îl vor purta în triumf ca pe un mare erou care a șters macula (pata) străină de pe numele românesc, poporul îi va eterniza memoria cu mormînt de neuitare care-l va înălța în inima sa recunoscătoare ca pe un restaurator al tinereților limbii sale.

Poetul acesta, considerat de Bărnuțiu o necesitate națională, se născuse cu trei ani mai înainte în Ipotești Moldovei [2]). Numele lui era Mihai Eminovici.

Ipotezelor cu privire la originea viitorului poet, considerată de G. Călinescu „fabuloasă", în ultimul timp se adaugă și una transilvăneană : „părinții lui sînt țărani români veniți poate din părțile Blajului" [3]).

De fapt de necontestat că părintele spiritual al lui Mihai Eminescu a fost profesorul blăjan, Aron Pumnul (numele adevărat este Pumnea, păstrat pînă azi de urmași), fecior de plugar din Cuciulata-Oltului, jud. Brașov. Elev al lui Bărnuțiu și Barițiu, iar mai apoi coleg al lor, A. Pumnul era privit ca un adevărat „apostol al românismului", un neînfricat susținător al dreptului la cultură, alături de celelalte trei națiuni conlocuitoare ale Transilvaniei. A utilizat, în vederea acestui scop, foile lui Barițiu din Brașov și pe cele ale lui Timotei Cipariu din Blaj. Remarcabil este, în această privință, studiul „Viața năciunii române, dulceața limbei și a simțămintelor ei", publicat în 1848 în „Organul Luminării" din Blaj și îndeosebi „Lepturariul românesc cules din scriitori români" (4 vol.) [4]).

La Blaj, A. Pumnul a fost profesorul cel mai iubit de elevi. Cînd, în martie 1848, o mare primejdie se abătuse peste românii din Transilvania din cauza atitudinii dușmănoase a dietei din Cluj care voia să decidă **de nobis sine nobis** (de noi, fără noi), el a lansat prima proclamație către tineret, convocîndu-l în adunare națională la Blaj spre a decide asupra soartei lui. A participat la marea adunare de la Blaj, ținută în zilele de 14/17 mai 1848 și a făcut parte din Comitetul de Pacificațiune care a căutat zadarnic ca conflictul dintre stăpîni și stăpîniți să fie soluționat prin negocieri.

După înfrîngerea armatelor revoluționare maghiare de către mareșalul Paskievici, la Albești și Șiria, Aron Pumnul s-a refugiat la București și Iași pentru ca, în cele din urmă, să se stabilească la Cernăuți unde a fost călduros primit de familia Hurmuzaki. Aici a funcționat ca primul profesor de limba română al universității germane, iar tinerimea a văzut în el un „apostol al promovării culturii românești".

După obiceiul vremii, profesorii, în vederea sporirii mijloacelor lor de trai, organizau în casele lor cîte un „cvartir" pentru elevi, plata făcîndu-se în bani sau alimente. În „cvartirul" din casa lui A. Pumnul a viețuit, în anii 1864—1866, și Mihai Eminescu.

Nu pentru rîvnă la învățătură, ci pentru pasiunea lui pentru instruire prin lecturi literare și istorice, între gazdă și elev s-au stabilit, chiar de la început, relații de prietenie. Apreciindu-i rîvna, lui Eminescu i s-a încredințat conducerea bibliotecii. Faptul nu e de mică importanță. O bibliotecă românească particulară, în afară de cea a familiei Hurmuzaki, nu exista la Cernăuți, iar elevilor le era interzis să aibă cărți în afară de manualele școlare. Cu profesorul Pumnul situația era alta. El poseda, fie prin donații sau cumpărături, tot ce se scrisese mai de seamă pînă atunci în limba română. În plus, în rafturile bibliotecii, noul custode a găsit, între multe alte scrieri, tratate în limba germană (teatru și mai ales filosofie), lucrări de ale mitropoliților Varlaam și Dosoftei, ca și cele istorice ale lui Gh. Șincai, Petru Maior, D. Fotino, A. T. Laurian, operele lui I. Barac, Al. Beldiman, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, A. Mureșanu, C. Bolliac, I. Heliade Rădulescu, C. Negruzzi, Al. Donici, M., Kogălniceanu, C. Stamati, Al. Pelimon, C. D. Aricescu, precum și publicațiile **Gazeta de Transilvania, Archiva Românească, Magazin Istoric pentru Dacia, România Literară** și diverse calendare [5]). Dar lucrarea mult îndrăgită, cea mai necesară formării lui intelectuale, a fost **Lepturariul Românesc.**

Lepturariul l-a pus pe Eminescu în contact cu aproape întregul cuprins al literaturii române, unic prilej de instruire pe care el l-a folosit din plin, sub îndrumarea lui Pumnul.

Nici una din școlile pe care le-a urmat neplăcîndu-i, Eminescu a găsit în bibliotecă și în îndrumările zilnice ale lui Pumnul tot ce se potrivea firei sale. Cutez a zice că în această bibliotecă sau sub influența ei, Eminescu a pășit de la lectură pe urmele celor care aveau să-l cetească, adică spre o creație literată proprie. Faptul s-a izvodit abia în ziua de 24 ianuarie 1864 cînd prietenul său Teodor Ștefanelli căutîndu-l l-a găsit scriind pe ascunselea și corectînd cu asiduitate ceva ce s-a dovedit a fi o poezie. Cele șase strofe prin formă, stil și cursivitate nu părea cîtuși de puțin a fi ceva de început ci rezultatul unui îndelungat exercițiu. Ea a fost luată în grabă de T. Ștefanelli și publicată sub titlul „La moartea lui Aron Pumnul", care decedase chiar în acea zi. Iată prima strofă care ne înfățișează un poet de 16 ani stăpîn deja pe meșteșugul scrisului.

„Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-nginge antică fruntea ta ;
Acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea !"

Corneliu Albu

[1]) **Iosif Pervain și Ioan Chindriș, Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian, vol. II. Scrisoarea nr. XXVIII adresată padovanilor în 24 februarie 1853, Editura Dacia, Cluj, 1972.**

[2]) **G. Călinescu : „Viața lui Mihai Eminescu", Ed. Cultura Națională, p. 7.**

[3]) **Vezi Remus Zăstroiu : „Dicționarul limbii române de la origini pînă la 1900", p. 342, col. II.**

[4]) **Lepturariu românesc cules den scriptori români, I—IV. Viena, Editura cărților scolastice, 1862—1865 (scrieri istorice și de istorie literară).**

[5]) **Vezi Leon Volovici, Dicționarul limbii române de la origină pînă la 1900, 303, col. 2.**

Argumentele muncii pentru țară

Urmare din pag. a 4-a

nor. Am atacat deja în întregime digul pe malul sting, unde în luna noiembrie vom atinge cota coronamentului, pe întreaga lungime ce ne revine.

Atunci, în seara intervenției la digul în formă de dragoste, deși era acolo, în primele rînduri, ca de obicei, n-am putut să stau de vorbă cu Constantin Musteață, tînărul excavatorist venit de la Antrepriza de Construcții Hidroenergetice „Cerna"-Mehadia. Îl prind acum, în unul din rarele momente de răgaz cînd coboară de pe excavatorul său de 2,5 metri cubi.

— Am lucrat un timp și pe celălalt mare canal, Dunăre — Marea Neagră. Eram militar și am ajuns pe șantier cam spre sfîrșit. Aici, unde am venit la început și simt că fac ceva cu mîna mea, mi se pare mai greu și mai frumos, — îmi spune tînărul Musteață, cu aerul lui aproape adolescentin, zîmbind încrezător cu ochii săi strălucitori.

Îl cheamă Musteață, dar parcă abia acum îi mișcă... mustața. Are însă experiența Marelui Canal, a șantierelor hidroenergetice, iar acum se află pe cel mai mare șantier al țării, gîndindu-se că și Daniela, fata lui îndrăgită din Harghita, îl va urma de-acum înainte pe mereu alte șantiere, de care destinul său de utecist constructor se simte pentru totdeauna legat.

Ilie Pirghie este de fel din Vicovul de Jos, „din satul Sofiei Vicoveanca", așa cum precizează cu mîndrie.

— Sînt în a cincea lună de detașare de la Întreprinderea de execuție și exploatare a lucrărilor de îmbunătățiri funciare din Caraș-Severin. Rămîn aici atîta cît e nevoie de mine. Cîtă vreme buldozerul meu nu stă o clipă defect și nu ne facem unul pe altul de rușine. Mare lucrare și multă treabă de făcut aici. Dar și cîștigu-i pe măsură.

Și parcă însuși numele lui, Pirghie, e menit să țină aici, la Goștinari, pe Argeș, digul în echilibru. El și șoferi ca Tilică Leucă, care tare cu greu coboară de la volan — „Două lucruri am mereu în gînd : mașina și cei trei copii de la Oțelu Roșu". — și toți ca ei, veniți din toate colțurile țării să zămislească nouă ctitorie, într-o nouă Românie, dragoste, mîndrie, pentru veșnicie.

Romantism revoluționar ? Gîndul că este așteptat pe șantier l-a ajutat pe Dan Tudor să învingă boala, să vină aici, unde îi e acum locul. El, bucureșteanul care a părăsit proiectarea, pentru a face lucrări de îmbunătățiri funciare în Caraș-Severin. Pentru ca acum să participe la construirea acestui mare canal. După ce a construit un baraj, la Poiana Mărului, și o magistrală de gaz, la Anina, tînărul inginer Petre Pîrvulescu a primit această sarcină de mare răspundere, pe cel mai mare șantier al țării, să conducă brigada reprezentînd constructorii dintr-un întreg județ.

POȘTA REDACȚIEI

MARCEL LUCACIU, Cluj-Napoca : Între avîntul romantic (vezi titlul : **Din Scrisorile imaginare către Isolda)** și frecvența (mai puțin convingătoare, ținînd probabil de un „romantism" al virstei, dar alunecînd în manieră în planul expresiei) a stărilor sumbre („noaptea își taie venele / în apă rece". „zorile se ascund / în carul cu / îngeri murdari / în vreme ce / soarele șchiop / aleargă pe boltă" ș.a.) — se reușesc și notații frumoase, rotunde : „mă aflu mereu / într-o gară pustie / cu mîinile-mi slabe împing / o mare cantitate de zori / pe șinele ruginite...", sau „au început să mă doară / pînă și gîndurile / șuieră umbra falangele / albe pline de vînt / pe catedrala din centru / s-a așezat ludwig van / urmează o rupere de nori / la pian...". Forța lor de impresionare este însă redusă, lipsește planul care dă profunzime.

VIRGIL MIHĂILESCU, București : Poșta redacției vă inspiră un sentiment „confuz", se vede că sînteți supărat, îmi trimiteți cîteva „poesii" în speranța unui „dialog". Din cîte înțeleg, „dialogul" l-ați dori în genul celor conținute de textele dv. Pentru a nu mă acuza de lipsă de generozitate, ofer cîteva mostre : „Se stropșea îngerul la mine / gunoindu-mă : / Ce face, bă, Marin Preda / cînd o fată, cînd o ouă ? / Aș !, îngere, Se ființează" **(Marin Preda (I) sau sentimentul ființării)** și „Se plimba Lucian Blaga, filosoful / cu îngerul ce șoptea Miorița / pînă l-a întîlnit pe Marin Preda / stuchind un bolovan. / Îngerul a ridicat palma / făcînd să dispară bolovanul / de pe tăpșanul neted al raiului. / Atunci Marin Preda și Lucian Blaga dumiriți : / Înger scopit ! Înger scopit !" **(Marin Preda (II) sau sentimentul tragic la români).** Regret, în aceste condiții „dialogul" nu este posibli ; mă întreb însă, mai puțin cu indignare, cît cu un sentiment de oboseală lunecînd a lehamite : atîta lucru ați înțeles din lecția de **limbă** a lui Nichita ? din lecția de **existență** a lui Marin Preda și a lui Blaga ? — și anume, că libertatea dv. de a folosi cuvintele limbii române vă dă dreptul să le manipulați oricum, într-un context oricît de batjocoritor și inept ?...

GEORGE MARIA GRIGORESCU, Deva : „Vă mulțumesc că a-ți avut amabilitatea de **a citii** rîndurile mele". Las fără comentarii ortografia dv. ; „rîndurile", într-adevăr, le-am citit și nu mi-a părut chiar rău. Sînt multe locuri comune („fruntea îmi era arsă / de sărutul dimineții" etc.), lipsește o concepție specifică despre poezie ,dar unele texte au un aer de sinceritate și o plinătate a trăirii, chiar dacă nu originală, care le face menționabile („ascultați / ce tăcut se lovește / de naștere / roata timpului / doar moartea și-a mai lăsat / o rezervă / ce trăiește în noi / zgomotos de clar // are loc schimbul de provincii / se schimbă ecusoanele / și pasărea își așează gîndul / pe erupția zborului, / ascultați cîntecul roților / ce alunecă în tunelul / unei umbre hipnotizate").

PAUL GON, Turda : Vă mulțumesc pentru poeme, rareori mi-a fost dat să aud un sunet atît de pur, rareori o asemenea certitudine a miracolului (indescriptibil) al poeziei. Aceasta va fi fost senzația celor care întîlneau, pe neprevenite, primele poeme ale lui Blaga. Să fie într-un ceas bun ! Acum, mai ales că ați și debutat în „Convorbiri literare", locul dv. nu mai e, desigur, în „chenar". Totuși, nu rezist tentației de a mai oferi o bucurie prietenilor acestei rubrici. Urmează pe curînd grupajul (îl aștept cu texte, în același sens, și pe poetul FRAGA, dat... dispărut).

AUTORI de manuscrise : PAUL PLOPEANU **(Baricade împotriva neantului)** și GINNO DUMITRESCU **(Epitaph) :** Fiind vorba de compoziții unitare și extrem de interesante, meritînd o discuție specială, îmi fac datoria de a comunica deocamdată că am luat act de existența lor. Mai pe larg, în numerele viitoare. Aceeași promisiune pentru NICOLAE ZĂRNESCU, din a cărui corespondență s-a rotunjit o producție impresionantă.

Gabriela Negreanu

Poate chiar tu...

Totdeauna, în
textele vechi,
intîlniri de soartă se-ntîmplă
în locuri anume : piatra
muntelui fulgerată,
vreun drum în deșert,
o fîntînă unde
îngerul e o fată...

Prin zumzet urban,
în orice punct presimt,
ca pe-o punte de navă,
relația gravă —
marea fosnind într-un vers,
o văzătoare dimineață,
poate chiar tu
schimbare la față.

Precum

Ciine purtîndu-l pe orb,
intuiție fidelă.
În jur scormonitoare lentile,
în memorie, toiege logice
învățate numai
cu drumuri de piatră.

Aici un hățiș
cald de guri
întrebătoare.
Mă las dus,
în după-amiaza aceasta,
precum cel ce
pare a-și aminti
codul
unei poteci scufundate...

Și acolo

Toate par acum parapete,
un somn le izbește, nimeni n-aude :
scrinul mamei se apără vibrînd fin,
pupila șoimului ține
azurul în năruire...

Roata roiului e un dig,
petala rozei de-asemeni.
Nici tu melancolie nu
te reazemi de bare de bronz
ci de bare de bură...
Acum peste turtite-orologii m-aplec
și acolo riul lui Heraclit
viu, fără vuiet...

Paul Gon

REMEMORĂRI

Selecții din corespondență

1.

A apărut, recent, (decembrie anul care a trecut) un supliment al revistei, „Luceafărul copiilor", avînd, ca să zic așa, o mică tradiție și o foarte mare căutare în rîndul micilor cititori. Dovadă cele 1011 (o mie unsprezece !) scrisori primite pînă acum pe adresa redacției. Și fiindcă nu putem răspunde la toți prin poștă și fiindcă nu putem răspunde la chiar toate scrisorile, și fiindcă sîntem convinși că sînt părinți care citesc „Luceafărul" mare, pînă la următoarea ediție a suplimentului vom încerca să răspundem în rubrica de față.

Ne substituim, deci, Poștașului Zburlici încercînd să fim la înălțime.

2.

Hertug Ana din Focșani, elevă în clasa a cincea, trimite o scurtă poezie din care reproducem următoarele versuri : „Am visat un vis frumos / se făcea că mergînd pe jos / Întîlneam în calea mea / balerini și balerine / fulgi de nea... / Afară totul era acoperit / cu petale de cireș înflorit". Așa se întîmplă cînd mergi pe jos. Noi care circulăm mai mult cu metroul am cam uitat cum arată fulgii de nea.

Niță Valentin din București : „Dragă Zburlici, știu că ești un pasionat filatelist. Îți trimit cîteva timbre în schimbul cărora te-aș ruga să-mi trimiți o colită nestampilată." Recunoaștem că **schimbul** este bine gîndit dar nu știm în ce măsură este reciproc avantajos !

Niță Monica, tot din București, probabil sora corespondentului de mai sus (au aceeași adresă) ne trimite o poezie și cîteva glume. Iată poezia : „Porumbel de spumă lin / Somnul vine și te fură, / Îți așterne praf de crin / Peste ochi și peste gură, / Și te ia în zborul lui, / Sub aripa caldă, fină, / Într-o țară unde nu-i / Decît floare și lumină". Frumos ! Dar am vrea (și jur că rămîne între noi) s-o întreb pe Monica de unde **s-a inspirat** cînd **a re-scris** această poezie ?

Ștefănescu Silvia — Brașov : Socotește că „Luceafărul copiilor" este prea **subțire** și că apare prea rar. Ne dă și sugestii în acest sens. Vom vedea ce se poate face.

Sălăgean Dragoș, elev în clasa a patra la un liceu din Timișoara, **fascinat** de Aventurile lui Zburlici îi dedică o poezie și un desen. „Puiul denumit Zburlici / Simpatic și cu aripi mici / cu ochii privind șmecher / cu ciocul ca un echer, / împreună cu Kuk-Ale / zburau într-un ibric pe mare / Și vor ajunge departe / pe Venus sau chiar pe Marte / și cînd îi vom uita în gînd / se vor întoarce pe pămînt / și vor istorisi peripeții / în almanahul pentru copii." Are dreptate. Zburlici și Kuk-Ale sînt în drum spre Marte înghesuiți într-un ibric cu... apă rece.

Manea Călin — Baia-Mare : Ne întreabă dacă își poate construi o mașină care merge cu... apă. Urmează desenul și descrierea modului de funcționare : „Mașina cu apă va fi prevăzută cu un volan, un schimbător de viteză și un motor. Motorul are forma unei moriști. Apa cade cu presiune, care poate fi modificată cu ajutorul schimbătorului de viteză asupra morișții. Morișca se învirtește punînd în mișcare roțile din spate. Roata din față servește la direcție. Apa este colectată într-un rezervor și transmisă din nou asupra morișții. Mașina fiind construită din plastic și sticlă (fără apă) nu va cîntări mai mult de 30 kilograme." Ingenioasă propunere ! Abia așteptăm s-o vedem realizată, mai ales că ne-a promis să trimită prototipul la dispoziția lui Zburlici. Călin nu ne-a precizat cum facem cu semnalizarea și claxonul !

Buruiană Mariana — Galați : „Aș dori să știu cîți ani are Zburlici ? Dar Kuk-Ale ? Cînd e ziua lor ? Cînd s-au întîlnit ? Ați putea să-i filmați la televizor ? Știu să scrie ca să-mi trimită un autograf ?" Vîrsta celor doi n-o putem deconspira. Este secretă ! Zburlici știe să scrie. Pe Kuk-Ale o să-l întrebăm cînd se va întoarce din lunga-i călătorie.

Surke Ana Monica — Cluj-Napoca : Selectăm una din glumele trimise : „Un pictor se adresează unui cioban : Bade, mă lași să-ți pictez oile ?" „Da, numai să le lași așa albe cum sînt"... **Viața** lui Elvis Presley n-o putem **publica din lipsă de spațiu.**

Cristea Claudia — București : În legătură cu „ghicitoarea" trimisă. „Ce nu poți să pui / să stea în cui ?" încercăm să dezlegăm misterul. Una din glumele **presonale** o reproducem : „Un copil desenează flori și pune în jurul petalelor puncte. — Ce sînt punctele acelea ? Albine ? întreabă mama. — Nu, mirosul florilor"...

Lerințiu Ciprian — Botoșani : „Stimată redacție mă numesc Lerințiu Ciprian și sînt în clasa a treia, m-am gîndit să vă scriu și dumneavoastră"...

Și scrisoarea continuă cu cîteva glume. „Copii, centaurii erau ființe legendare. Jumătate cai, jumătate oameni". „Bine, dar atunci, ei unde dormeau ? În grajd sau în pat ?" Iată o întrebare la care vom medita.

Donileț Cristi — Suceava : „Redacție, Kuk-Ale și Zburlici / Vă urez tocmai de-aici / Fericire, viață nouă / În anul optzeci și nouă !" și în continuare. „Nu s-ar putea ca suplimentul să apară la intervale mai scurte și să fie mai **grosuț ?".**

Bogdan Teodorescu din Roșiori : „Am șapte ani dragă Zburlici și doresc drept amintire o pană din codița ta". Grea treabă, dar o să încercăm să rezolvăm dorința. Foarte mulți corespondenți doresc o asemenea **amintire** și ne e frică să nu rămînă Zburlici fără coadă...

În numerele viitoare, în limitele spațiului vom continua să răspundem micilor noștri corespondenți.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Dunăreană

Dorm femeile pe rîu
înecate pînă'n brîu
și cum curg ele pe spate
se fac Dunările late.
Arunca-m-aș somnoros
unde-i valul mai virtos,
peștele mai lunecos.
Și să les lingă vărsare
cu tot riul în spinare,
să mă uit : în depărtare
dorm femeile pe mare
și-n atîta clătinare
numai somnul lor mă doare.

George Alboiu

CENACLUL
REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

● Marți, 31 ianuarie 1989, orele 16,30, va avea loc la Muzeul Literaturii Române ședința lunară a cenaclului revistei „Luceafărul". Invitațiile se ridică de la redacția revistei, luni și marți între orele 12—14.

CONFABULE

* * *

Adu-mi cuvintele mai aproape
atingîndu-le abia să le aud
cum sună
fără înțelesuri anume
cum alunecă
pe gheața lacului care ne înconjoară
fără a se întîlni niciodată
singure ele cuvintele
în lumina care se îndepărtează de noi

Iulian Neacșu

Romanul mișcării unioniste

Sub titlul simbolic **Speranța** romancierul Mihail Diaconescu și-a afirmat într-o manieră cu totul aparte temerara tentativă de a realiza ceea ce el însuși a numit adesea „o fenomenologie narativă a spiritualității române". Am remarcat cu alt prilej faptul că pentru fiecare din amplele sale reconstituiri narative, dominate de un larg suflu epopeic, scriitorul și-a ales ca personaje focalizante, figuri de cărturari — artiști sau eruditi — de condiție socială medie, ale căror destine simbolizează perenitatea geniului creator autohton. **Speranța** face, într-un fel, excepție de la această preferință a autorului pentru un anume tip de erou principal, în sensul că, deși alături de sutele de prezențe secundare, ferm integrate construcției epice, apar figuri de prim plan ale culturii noastre de la mijlocul veacului trecut, se poate spune că personajul principal în roman nu este un individ sau altul ci o idee forță încorporată în atitudini profund semnificative. Este „speranța", idealul sublim al unirii românilor într-un singur stat. Aceasta — pe de o parte. Pe de alta — permanența sentimentului unității naționale și consacrarea lui politică solemnă apar în roman ca o expresie firească a spiritualității noastre, ca o mărturie, între multe altele, a geniului creator românesc.

Fapt semnificativ — **Speranța** nu este, propriu zis, o evocare a actului Unirii Principatelor în 1859 sau a perioadei imediat următoare, la care se referă concentrat, doar **Epilogul** romanului. **Speranța** urmărește, într-un interval de timp de numai trei ani — 1854—1857, cu dese incursiuni în ascendența și în posteritatea fenomenului — persistența și evoluția luptei politice pentru Unire, luptă care acumulează energiile tuturor patrioților români. Ecoul tot mai puternic al acestei lupte pătrunde năvalnic, neliniștind și determinînd luări de poziție precum și modificări importante în raporturile de forțe la curțile domnitoare și în cancelariile marilor puteri europene. Personajul simbolic ales că „întemeieze" accesul scriitorului la înțelegerea modului în care un ideal și o luptă politică, desfășurate la scara întregii națiuni, decid și răstoarnă destinele individuale este Grigore Alexandru Ghica al X-lea, principe domnitor al Moldovei în anii premergători Unirii. Evoluția sa dramatică în cele trei mari secțiuni ale romanului, intitulate în conformitate cu cîteva teme romantice adeseori reluate — **Visul, Noaptea, Singurătatea** — semnifică un destin și o epocă.

Faptul că evoluția lui Grigore Alexandru Ghica apare doar ca o parte a unui proces politic și social general trebuie considerat ca un merit al romanului. Remarcabilă întru totul este integralitatea viziunii epice și istorice a autorului. În fluviul narațiunii sînt angrenate dramatic toate categoriile sociale din Principate, numeroase personalități politice și culturale ale epocii iar — pe un plan mai larg — o bună parte din conducătorii statelor europene. Epoca este privită prin oameni, prin actele lor semnificative — iar documentele — o cantitate imensă, bine studiate și admirabil valorificate epic — sînt transferate, respectîndu-se spiritul lor autentic, în zona esteticului, a dramelor sufletești și de conștiință generate de infinitele relații interumane. În pofida acestei imense cantități de date documentare, romanul este lipsit de tezism, de aer demonstrativ sau didactic. Ambiționînd — și reușind — o vastă frescă politică și de moravuri de factură modernă, avînd vocația sintezei narative și simbolice și, mai ales, nepierzînd nici o clipă din vedere sensul general-istoric al evenimentelor. Mihail Diaconescu ingemănează restituirea strict documentară, în cazul de față — restituirea unei personalități reprezentative în deplinătatea adevărului ei etic — cu proza analitică, densă ; dinamismul consecvent al narațiunii cu dezbaterile de idei ; comentariul eseistic cu rafinamentele recompunerii minuțioase a atmosferei de epocă. Rezultatul este un discurs epic deopotrivă instructiv și acaparant în care voința stăruitoare de a păstra precizia documentară nu anulează niciodată misterul și indeosebi tensiunea dramatică a întîmplărilor. Mai presus de toate se cere a fi subliniată însă credibilitatea umană a personajelor. Mihail Diaconescu recreează o lume tensionată, nebănuită, și totuși perfect verosimilă, cu numeroase personaje identificabile istoricește dar și cu numeroase altele — inventate. **Substanța sufletească** vie, bogată, a eroilor săi — buni, răi, lineari sau contradictorii — surprinși în confruntări violente, adeseori ireductibile, trăirile lor concrete și sondarea profunzimilor sufletești, pulsul uman al luptei pentru realizarea unui ideal politic străvechi, palpită pe fiecare pagină. O galerie imensă de portrete literare, alcătuită cu o memorabilă finețe psihologică, vine să capteze interesul lectorului și să confirme capacitatea scriitorului în descifrarea enigmelor de conștiință.

Dacă istoria e tratată cu respect față de adevărul obiectiv, față de cronologie și cauzalitatea faptelor indeosebi, autorul își permite în schimb îndreptățite libertăți în construirea unor conflicte eterne umane. Evenimentele reale apar adesea absorbite în scene imaginate, fantastice chiar, capabile să semnifice însă în mod simbolic spiritul vremii. Autorul este atras în mod special de efortul de a descifra incurcatele ițe din jocul diplomației europene, un adevărat război permanent al inteligențelor, al cauzelor oneste dar și al ipocriziilor de tot felul. Țesătura de intrigi și de interese legate de starea politică de la Dunărea de Jos afectează și curtea imperială a lui Napoleon al III-lea al Franței, și curtea reginei Victoria a Angliei, și pe cea a prințului moștenitor Wilhelm de Prusia, și pe alți monarhi, în afară de cele trei mari puteri învecinate cu Principatele Române — Rusia țaristă, Imperiul Otoman și Austria habsburgică.

Romanul se impune prin clocotul social, epopeic, semnificat în paginile sale, prin viața intensă, de un crud realism, a eroilor angajați în conflict, prin buna cunoaștere a resorturilor adînci care au întreținut „speranța" Unirii, speranța românilor de a-și făuri propriul lor destin, fără ingerințele unor mari puteri opresoare. Sentimentul unității naționale asociat unui moment crucial din istoria poporului nostru este tratat epic de Mihail Diaconescu prin restituirea prioritară a semnificațiilor sale morale și printr-o meditație gravă, profundă, asupra fenomenului românesc. În acest sens autorul evită definițiile facile, rezolvările simple. Sentimentul unității naționale se asociază firesc cu rigoarea viziunii și construcției narative și, îndeosebi, cu unele coordonate ale ethosului românesc, ale unui ethos rațional, profund umanist, cu numeroase alte elemente care determină conștiința de sine a poporului nostru.

Cărți despre un mod specific de ființare etnică, despre imperativele acelui trecut căruia îi datorăm, în mare parte, ceea ce sîntem, romanele lui Mihail Diaconescu, între care **Speranța**, se detașează, valoric, răspund, dealtfel, acelui sens înalt al literaturii — de a fi o parte esențială din substanța vie a propriei noastre istorii.

Rodica Florea

Manifestări omagiale

Urmare din pag. a 5-a

Spectacolul de la Opera Română a realizat o inspirată îmbinare a capodoperelor enesciene cu secvențe de aleasă frumusețe din opere românești, purtînd prin vreme, în forme de elevată gîndire componistică, frumusețea și bogăția melosului popular, izvor peren de inspirație pentru creatorii noștri. Cîntece patriotice și revoluționare au încununat spectacolul într-o apoteoză a muzicii, a dragostei de țară, de partid. Alături de orchestra Operei Române dirijată de Carol Litvin și-au dat concursul Maria Slătinaru-Nistor, Florin Georgescu, Pompei Hărășteanu, Bianca Ionescu, Eleonora Enăchescu, Florin Farcaș, ș.a. soliști instrumentiști și cvartetul „Contrast".

Florilegiu de cîntec românesc, sublimat în nemuritoare pagini simfonice și vocale, concertul susținut la Ateneul Român de Orchestra Filarmonicii „George Enescu", sub bagheta dirijorului Remus Georgescu, a derulat într-o succesiune caleidoscopică, lucrări aflate sub semnul de străveche sorginte al doinei, baladei și jocului popular. Filonul folcloric, asemeni unui fir călăuzitor, a străbătut, viu și emoționant, creații de Ciprian Porumbescu sau Tiberiu Brediceanu, George Enescu sau Marțian Negrea, Tiberiu Olah sau Remus Georgescu, dovedind, încă o dată, vitalitatea și infinita capacitate inspiratoare a etosului românesc, prezent în creația înaintașilor și contemporanilor deopotrivă, fie sub forma rapsodică a citatului, fie în forme elevat stilizate.

După ritmurile incisive, stenice, ale jocului popular, alternînd cu suprafețe narative, cu ecouri de cîntec doinit din Suita I „Almăjana" de Remus Georgescu, „Balada" de Ciprian Porumbescu, în viziunea violonistei Cristina Anghelescu, a răsunat în tonuri calde, rotunde, de largă respirație. Dansurile românești de Tiberiu Brediceanu au readus sonoritățile strălucitoare, debordînd de optimism și vitalitate ale jocului popular, aria din opereta „Lăsați-mă să cînt" de Gherase Dendrino constituind, apoi, un moment liric interpretat de Ioan Suciu.

O celebră lucrare simfonică — „Izbuc" din Suita „Munții Apuseni" de Marțian Negrea — a relevat coloritul divers, bogat, cu crescendo-uri ample, pe care orchestra le-a realizat la un înalt nivel interpretativ, asemeni suitei din muzica filmului „Mihai Viteazul" de Tiberiu Olah, generoasă în melodia cantabilă din debut, alertă și impresionantă în cavalcada luptelor redînd sugestiv momente din marea epopee națională.

Concertul s-a încheiat în sunetele Rapsodiei I de George Enescu, tălmăcită admirabil de dirijorul Remus Georgescu, a cărui gestică riguroasă, economică și eficientă, a imprimat întregului program o ținută deosebită. Orchestra s-a întrecut pe sine, intervențiile solistice și evoluția de ansamblu conturîndu-se cu precizie, în nuanțe delicate sau exuberante, totul într-o admirabilă sincronie îndelung aplaudată de public.

Unirea Principatelor Române — moment important al istoriei naționale

Cabinetele diplomatice și politice ale continentului, ca și opinia publică, au urmărit cu atenție chestiunea românească din momentul în care aceasta, mai ales după 1855, a devenit un element de care depindea, într-o măsură determinantă, rezolvarea conflictului european. Redeschiderea problemei orientale, facilitată de războiul Crimeii, în timpul căreia negocierile n-au încetat deloc, a adus în primul plan al discuției situația Principatelor Române. Interesul manifestat de Puterile europene s-a concretizat, în cadrul conferinței de la Viena, atît prin faptul că la punctul întîi al dialogului pentru încheierea păcii se află schimbarea statutului juridico-politic al Principatelor Române (înlăturarea protectoratului țarist, menținerea suzeranității otomane și instituirea sistemului de garanție europeană), cît și prin declarația pe care reprezentantul Franței a făcut-o, la 26 martie 1855, cînd a propus unirea celor două principate sub un prinț ereditar, străin sau român.

Conferința de la Viena a luat sfîrșit fără a aduce pacea așteptată, dar în ceea ce-i privește pe români, marile Puteri au luat act de dorința lor pentru unire și acest lucru poate fi considerat un bun cîștigat. În anul următor, la 25 februarie 1856, la Paris, s-au deschis lucrările Congresului, în cursul căruia problema românească nu și-a pierdut deloc importanța și acest lucru se poate constata din prevederile tratatului încheiat cu acest prilej. Cele două Principate au fost puse sub suzeranitatea Porții, dar și sub garanția Puterilor, erau apărate de „vreun drept particular de amestec în treburile interne", li se garantau „o administrație independentă și națională, ca și o deplină libertate de cult, de legislație, de comerț și de navigație" și se stabilea că nici o intervenție armată să nu poată avea loc „fără un acord prealabil între Puteri". Împărțite în două tabere, Franța, Rusia, Prusia și Sardinia pe de o parte, Turcia, Austria și Anglia de cealaltă parte, Puterile Europei au hotărît să trimită în Principate o Comisie de informare și să asculte doleanțele românilor ce trebuiau exprimate cu prilejul convocării Adunărilor ad-hoc. Aceste doleanțe, analizate de Comisia europeană, urmau să fie prezentate unei conferințe la Paris a celor șapte Puteri, a cărei menire era să se ocupe de organizarea viitoare a Principatelor.

Congresul de pace din 1856, pe lîngă faptul că a luat în discuție situația Principatelor ca o componentă foarte importantă a crizei orientale, a relevat și o nouă dispunere în cadrul sistemului de alianțe constituit în perioada războiului. Cele două tabere amintite mai înainte, unionistă și antiunionistă, s-au format nu pe baza opțiunilor afective pentru ideea Unirii, devenită, datorită românilor o problemă internațională, cît mai ales pe jocul de interese care guverna aceste Puteri în anii ce au urmat încheierii conflictului militar. Deosebirile de păreri și interese care s-au manifestat în timpul Congresului față de „principiul Unirii" vor continua după încheierea lucrărilor atît față, în cadrul dezbaterilor Comisiei europene de la București, cît și în culise, cu prilejul alegerilor pentru Adunările ad-hoc. La 12 iunie 1857, Ch. Mourny, ambasadorul Franței în Rusia, după o discuție avută cu cancelarul Gorceakov, referitoare la modul în care membrii Comisiei europene interpretează litera și spiritul Tratatului de la Paris, îi comunica ministrului de externe Walewski o serie de date deosebit de semnificative despre atitudinea guvernului austriac față de problema românească, date obținute prin intermediul reprezentantului Rusiei la Viena, Budberg. Acesta din urmă, după o întrevedere cu contele Boul, semnala interesul nedisimulat al cabinetului austriac față de subiectul la ordinea zilei, ministrul de externe recunoscînd că „chestiunea Principatelor este de o importanță foarte directă pentru Austria, este pentru ea o afacere de existență". Sensul real al acestui interes în viziunea diplomatului austriac se baza pe „faptul că Principatele nu concep Unirea fără un prinț străin și fără o independență absolută față de Poartă". Îngrijorați fiind că în preajma frontierelor proprii ia naștere un stat național independent, punct de atracție pentru românii aflați în imperiu și exemplu molipsitor pentru mișcările de emancipare națională, austriecii au fost adversarii cei mai periculoși ai Unirii. Uneltirile lor au fost hotărîtoare în realizarea acelui adevărat complot internațional antiunionist care a dus la falsificarea alegerilor pentru Adunarea ad-hoc din Moldova. Faptul în sine era previzibil dacă se avea în vedere, printre altele, și amenințarea făcută de același ministru de externe austriac. „I-am spus domnului Bourqueney — a afirmat Boul — că dacă domnul conte Walewski dorește să-mi promită că se abține, și că nu va lua o poziție atît de netă în problema Unirii, eu insumi mă angajez să nu iau poziție, dar dacă el continuă să încerce să influențeze populația, contrar spiritului Tratatului de la Paris, mă voi considera îndreptățit să combat această influență prin aceleași mijloace. *Austria are aici prea mult interes pentru a rămîne o spectatoare pasivă* (s.n.).

Noile alegeri care au avut loc în Moldova s-au încheiat, după cum era de așteptat, cu o victorie zdrobitoare a unioniștilor. Lucrările celor două Adunări ad-hoc s-au deschis la 4 și, respectiv, 19 octombrie 1857, ambele adoptînd aceleași doleanțe: autonomie, unire, principe străin, guvern reprezentativ și neutralitatea Principatelor. Intensitatea și puterea mișcării de masă în favoarea Unirii, efect al participării întregului popor, a constituit pentru lumea europeană o adevărată surpriză. Adoptarea moțiunilor unioniste de către cele două adunări naționale a însemnat un prim fapt împlinit de care guvernele Europei au trebuit să ia cunoștință. Referindu-se la alegerile pentru Adunările ad-hoc din Moldova și Muntenia, în raportul din 12 octombrie 1857 trimis lui Buteniev, ambasadorul țarului la Constantinopol, Basily, reprezentantul Rusiei în Comisia europeană, sublinia rolul revoluționarilor de la 1848 în aceste alegeri și remarca faptul că „divanul valah este în totalitatea membrilor săi compus dintre exilații pașoptiști". Mai mult, diplomatul rus aprecia că evenimentele desfășurate în Principate „oferă o analogie cu cele întîmplate la 1789 în Franța".

În lunile mai—august 1858, la Paris s-au desfășurat lucrările Conferinței, care, conform Tratatului de pace din 1856, trebuia să analizeze atît doleanțele Principatelor Române exprimate în Adunările ad-hoc, cît și propunerile Comisiei europene, iar în final să decidă asupra „problemei românești". Dezbaterile, minate de interese contradictorii, au alunecat pe panta compromisurilor, rezultatele obținute nefiind cele așteptate de români, marile Puteri încercînd, în fapt, o soluționare decentă, care să nu le afecteze prestigiul și interesele. Convenția din 19 august, fructul Conferinței de la Paris, a stabilit, lucru cunoscut de altfel, că cele două Principate vor avea cîte un domnitor și cîte o adunare pentru fiecare, o comisie centrală la Focșani pentru legiferări de interes comun, o curte de casație comună, armatele sub comanda unui singur șef, menținerea suzeranității otomane, garanția colectivă a marilor Puteri și denumirea de Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei. Așa după cum bine s-a observat, Convenția suferea de un defect fundamental, acela că „nu stabilea nici Unirea, nici separația Principatelor".

Documentul elaborat la Paris avea pretenția de a fi „definitivat" organizarea politică și administrativă a Principatelor Române, el fiind, în accepția creatorilor, legea fundamentală a țării, în realitate reprezentînd doar rezultatul eforturilor pe care Europa le făcuse din dorința de a oferi ceva națiunii române. Și acel ceva era un act plin de anomalii, ce instituia un regim hibrid, de acest păcat dîndu-și seama chiar cei care contribuiseră la aducerea lui pe lume. Venise momentul ca românii înșiși să hotărască asupra propriului destin, în sensul propriilor aspirații, și aceasta avea să se întîmple prin soluția dublei alegeri a lui Alexandru Ioan Cuza, alegere care punea Europa în fața altui fapt împlinit, a unui act politic ce nu mai putea fi schimbat.

Cum era de așteptat, dubla alegere a lui Al. I. Cuza a provocat în exterior o puternică reacție. Prima intenție a Puterilor antiunioniste a fost de a nu recunoaște voința românilor, considerînd opțiunea acestora ca o încălcare a prevederilor Convenției de la Paris. Austria, al cărui ministru de externe pronosticase că alesul unuia din Principate avea să fie și alesul celuilalt, dorea o intervenție armată, punct de vedere la care și Turcia se simțea atrasă. În tabăra unionistă efectul provocat de surpriza românească n-a fost mai mic, dar se poate spune că locul îngrijorării inițiale a fost ocupat rapid de un calm constructiv (Franța, Rusia), îmbinat cu accentuate note de optimism (Sardinia). O telegramă cifrată plecată de la Paris în ziua de 24 ianuarie 1859, din partea Ministerului Afacerilor Străine, al Franței, cerea reprezentantului ei la Petersburg să consulte guvernul rus asupra legalității alegerii lui Cuza și în Țara Românească. Răspunsul nu s-a lăsat prea mult așteptat. A doua zi, folosind același gen de corespondență, însărcinatul cu afaceri interimar, Chateaurenard, își informa superiorii că dubla alegere nu va întîmpina opoziția cabinetului rus. Dorind să ofere mai multe amănunte, 24 de ore mai tîrziu, același Chateaurenard îi scria lui Walewski că Rusia era mulțumită de rezultatul alegerilor.

Conferința și-a deschis lucrările la Paris în ziua de 7 aprilie, dar nu s-au desfășurat decît două ședințe, interesul Europei fiind îndreptat acum spre previzibila dispută franco-austriacă în chestiunea italiană. Cuza primise, din partea consulilor, noi îndemnuri spre prudență ca domnitor al Valahiei și sfatul de a aștepta decizia Puterilor garante, dar situația domnitorului nu era deloc de invidiat. Confruntat cu numeroase probleme, din care realizarea unirii politice și organizarea internă a Principatelor nu erau cele mai lipsite de importanță, se vedea obligat la inactivitate. Mai mult, inițiativa sa de a strînge întreaga armată în tabăra de Florești, avertisment util la adresa Puterilor antiunioniste care nu se grăbeau să legitimeze situația din Principate și căutau argumente pentru o intervenție militară, a provocat îngrijorare și reacții foarte diferite. Consulul Austriei la București, Eder, comunica omologului rus, Giers, la 30 aprilie 1859, că „prințul Cuza nu vizează nimic altceva decît să profite de circumstanțele critice în care se află Austria, pentru a încuraja pretențiile populației românești din Transilvania și Bucovina". Pare curios că și cabinetul rus a fost derutat de inițiativa lui Cuza, dînd o interpretare eronată atitudinii sale care, deși foarte fermă, nu avea un scop de agresiune și nici de susținere a mișcărilor de eliberare națională. „Prințul Gorceakov — era informat la 19 mai Walewski de către Chateaurenard — este foarte preocupat de agitația spiritelor din provinciile creștine ale Imperiului otoman și de proiectele temerare ale colonelului Cuza".

La 6 septembrie 1859, Conferința își redeschise lucrările și în singura ședință care avu loc, Puterile confirmară pe Al. I. Cuza ca „domnitor al Moldovei și Valahiei". Din acest moment, cea mai importantă problemă care stătea în fața noului stat, după recunoașterea dublei alegeri, era realizarea unirii depline a celor două principate, toate eforturile românești pe plan extern fiind subordonate acestui scop. „Ceea ce caracterizează noua etapă este faptul că de data aceasta apărarea intereselor românești revine *statului român însuși*, exponentul politicii sale externe fiind în primul rînd domnitorul", care, împreună cu colaboratorii săi politici, îndeosebi cu C. Negri, trimisul său la Constantinopol, a înțeles că pentru a realiza unirea deplină trebuie făcută o pregătire metodică.

Convenția de la Paris din august 1859 impusese Principatelor, așa după cum am văzut, un sistem de administrație greoi, cu două guverne, două camere și o comisie centrală la Focșani. Proiectele de legi elaborate de această comisie trebuiau cercetate de ambele guverne, votate de ambele camere, sancționate și promulgate separat de Cuza. Împotriva acestei situații s-au ridicat unele personalități politice române, care doreau să fie încălcată Convenția și să nu se ia în considerare hotărîrile Puterilor garante. Domnitorul, dînd dovadă de mult simț politic, dîndu-și seama de implicațiile unui asemenea gest necugetat, a ales calea negocierilor. În acest sens, Cuza a alcătuit, în iunie 1860, un proiect de memoriu, destinat Porții și reprezentanților la Constantinopol ai Puterilor garante, în care se demonstra necesitatea unirii instituționale. Pentru a cîștiga adeziunea Porții, domnitorul a hotărît să facă o vizită sultanului, vizită stabilită cu mult înainte dar amînată, urmînd ca acest prilej să fie folosit și pentru remiterea memoriului. Călătoria a avut loc la sfîrșitul lui septembrie 1860, iar primirea fastuoasă de care s-a bucurat Cuza nu amintea prin nimic vechile relații. Recunoașterea unirii depline, în fapt a statului național român, nu s-a făcut ușor, iar pînă cînd marile Puteri au luat în discuție propunerile lui Cuza, atenția opiniei publice internaționale a fost atrasă de alte evenimente ce aduceau în prim plan Principatele Unite.

D. Ivănescu

mapamond

POEZIE ŞI PACE

O expresie a înfrăţirii

La cumpăna dintre ultimele două luni ale anului trecut, marea metropolă din Cimpia Mesopotamiei, oraşul Bagdad, a fost gazda ospitalieră a Festivalului internaţional de poezie Mirbad. Aproape două mii de poeţi, teoreticieni şi critici literari, orientalişti sau publicişti din ţări arabe, afroasiatice, europene, din alte părţi ale lumii şi-au dat din nou întîlnire în capitala irakiană într-o amplă manifestare a înţelegerii şi mai bunei cunoaşteri între oameni şi popoare.

Cea de-a 9-a ediţie a Festivalului de poezie Mirbad reînnoadă, după o întrerupere de opt ani, o frumoasă tradiţie întreruptă de izbucnirea singerosului conflict armat din zonă. A fost nevoie să amuţească monştrii moderni ai distrugerii, pentru ca muzele să se poată auzi din nou în toată armonia lor triumfală, rostind solemn şi luminos mesajul de pace şi poezie. Sub semnele favorabile ale orizontului în înseninare au fost reluate şi manifestările literare ale Festivalului, concomitent cu amplificarea întregii vieţi culturale.

Dealtfel cel puţin pentru noi ,cei ce am păşit acum prima oară în acest spaţiu, unul din leagănele străvechi ale civilizaţiei şi artei omeneşti, unde istoria se confundă cu legenda şi mitul, imaginea din „1 001 de nopţi", cu poveştirile Şeherezadei de aminare a extincţiei, era poate doar conformistă, cu nimic însă falsă. Oamenii acestor locuri au păstrat şi au dezvoltat continuu o imensă pasiune creatoare de care se leagă de-a lungul mileniilor persistenţa şi rodnicia spirituală. Imaginea noastră firesc livrescă regăseşte imaginea concret-palpabilă cînd admiri într-un parc pe malul fluviului Tigru un grup statuar realizat cu simţul echilibrului clasic al Şeherezadei torcindu-şi în faţa califului gînditor fiorul povestirii confundat cu însuşi firul vieţii. Poezia înseamnă şi aici, ca în atîtea alte locuri ale pămîntului, viaţă transfigurată, viaţă eternizată, după cum înseamnă acel flux continuu care leagă generaţiile, epocile între ele, îndu-le continuitate şi trăinicie.

Aveam să aflăm de la gazdele noastre, din discuţiile purtate cu numeroşi poeţi sau publicişti, oaspeţi ca şi noi ai forumului poetic, că chiar Festivalul Mirbad, cu toate atributele de manifestare culturală eminamente contemporană, îşi înfige rădăcinile cu multe secole în urmă într-o protoistorie arabă fixată ca atare în sudul ţării sub forma unor serbări populare, unde fiecare, după putinţă, era îndreptăţit să apară „la rampă" pentru a-şi spune istorioarele rimate. Obiceiul s-a păstrat, amplificîndu-se treptat şi mai ales devenind o sărbătoare cu preopinenţi specializaţi, cunoscuţi, apreciaţi, probabil chiar adulaţi periodic, la ocazii, cînd apăreau în spaţiile anume amenajate din tîrgurile şi oraşele evului mediu arab. Spontaneitatea folclorică conţinea neapărat şi un simbure de rigoare organizatorică, repetitiv în modele şi motive, unic însă în expresia individuală a fiecărui creator, anonim sau cunoscut. Privitorul sau ascultătorul neavizat rămîne surprins urmărind expresia scenică a poeziei arabe populare atît de fidelă unei experienţe străvechi, încît nu este dificil sau hazardat să facă apropierile necesare, cel puţin de atmosferă, cu începuturile reale ale Mirbad-ului.

Festivalul actual are însă toate caracteristicile şi urmăreşte mobilurile artei contemporane culte. Telul său mărturisit este acela de a face mai bine cunoscută poezia de limbă arabă oriunde s-ar scrie aceasta, în primul rînd a celei irakiene, şi să acorde prioritate acelor elemente de limbă care afirmă unitatea idioamelor arabe în diversitatea lor expresivă. În acest cadru de o atenţie aparte s-au bucurat promovarea şi cercetarea limbii şi poeziei arabe clasice, care a dat atîtea opere memorabile în trecut ; aceasta continuă să fie o limbă vie, cel puţin pentru creaţia literară, şi eforturile scriitorilor, lingviştilor, ale lumii intelectuale în general, tind să-i reconfirme, chiar să-i întărească rolul de instrument superior de comunicare cultă în universul arab. În această haină de gală au putut fi ascultate numeroasele poezii, iar simpozioanele, colocviile au dezbătut rolul şi locul limbii arabe clasice în

Picasso : „Fetiţă cu porumbel"

promovarea unei arte cu multiple valori expresive.

În ansamblu, Festivalul şi-a desfăşurat de-a lungul celor opt zile lucrările în trei direcţii principale. Cea mai importantă dintre acestea a fost fără îndoială cea dedicată cunoaşterii poeziei contemporane arabe. Sala teatrului Al Rashid situată într-o zonă de construcţii moderne ale oraşului a fost în toată această perioadă centrul viu al poeziei, de unde au putut fi auzite în recitaluri de mare întindere vocile a numeroşi poeţi arabi din diferite ţări, cum şi o serie de confraţi de-ai lor din ţări de altă limbă, specializaţi în tălmăcirea şi difuzarea poeziei arabe. Auditoriul, întotdeauna la capacitatea sălii, a avut prilejul să urmărească ample recitaluri lirice cu atît mai impresionante date fiind particularităţile rostirii tărăgănate, aproape cîntate a acestei poezii asociată permanent melopeei. Ascultătorii s-au dovedit la înălţimea poeziei, făcînd nu numai dovada deplinei înţelegeri, a maturităţii culturale, ci mai ales exprimînd capacitatea de a participa şi a capta autentica bucurie resimţită în faţa desfăşurării fluxului liric. Participarea a depăşit dimensiunile sălii sau a amfiteatrelor prin participarea televiziunii naţionale care a prezentat cotidian largi fragmente din recitalurile poetice. Dar nu numai televiziunea a contribuit la asigurarea caracterului larg public, de sărbătoare autentică — care a dominat în acele zile viaţa oraşului, a întregii ţări şi printr-un lăudabil efort de organizare — ci întreaga presă scrisă cotidiană sau periodică de limba arabă, ori în limbi de circulaţie. Zilnic o publicaţie în limba arabă consemna detaliat desfăşurarea Festivalului, publica cele mai importante poezii citite, portretele autorilor sau imagini de grup, însera caricaturi inspirate la adresa acelor poeţi prea îndrăgostiţi de microfon pentru a-l ceda altora. Concizia, expresie a concentrării lirice, s-a dovedit a fi deplin receptată de publicul larg, nu întotdeauna şi de unii poeţi lansaţi adesea în poeme stufoase, de mare întindere. Cînd acestea se dovedeau a divaga steril, spectatorii dezaprobau stilul încărcării timpului, iar presa s-a făcut ecoul acestei atitudini în comentarii şi note. Ascultătorul european a putut însă observa atracţia acestei poezii pentru naraţiunea epică, gustul predilect pentru coloratura sentimentală şi rezolvarea scenică a momentelor lirice ceea ce indică o solidă structurare a poeziei actuale în sensul tradiţiei şi relativa distanţă pe care o are faţă de încercările moderniste sau postmoderniste.

Situaţia actuală a poeziei, relaţiile ei cu evoluţia liricii universale, căile specifice de dezvoltare, unele elemente particularizante au fost urmărite din perspectivă teoretică în ample simpozioane şi mese rotunde cu larga participare a specialiştilor arabi sau orientaliştilor din multe părţi ale lumii. Comunicările şi discuţiile în marginea lor au conturat preocupări, direcţii de interes, căutări, note specifice de la un creator la altul, de la o ţară la alta. Au atras atenţia îndeosebi referatele şi discuţiile despre natura şi caracterul poeziei eroice arabe, cu numeroase exemplificări din poezia clasică şi actuală irakiană. S-au observat multiplele funcţii de cunoaştere, meditative sau mobilizatoare ale acestei poezii remarcabilă prin simplitate, adresare directă şi tuşă emotivă apăsată. Îndelunga ei cultivare a impus-o nu numai prin unele forme dominante, dar şi prin caracteristici, cum ar fi contemplarea sau posibilitatea de a apela la mituri şi simboluri fără a fi influenţată de tendinţe suprarealiste sau abstracţioniste, legată însă de anumite practici expresioniste. Predominanţa imaginilor extrase din experienţele concrete, cultivarea moderată a jargonului ostăşesc indică prezenţa genului eroic nu numai în studiile de specialitate, ci mai ales în numeroasele recitaluri lirice, dovedind o resurecţie de amploare şi durată. Contribuţia specialiştilor din alte ţări a subliniat interesul pentru poezia arabă, tradusă şi studiată pe toate meridianele lumii. Efortul de cunoaştere reciprocă a fost deopotrivă afirmat de participarea unor poeţi-traducători care au recitat în arabă din poezia ţărilor lor, oferind material concret de comparaţie şi studiu.

Schimbul de opinii intens şi deschis, dezvoltat de pildă de colegul nostru, poetul Lucian Avramescu, printr-o suită de interviuri cu poeţi irakieni şi arabi, a caracterizat deplin lucrările Festivalului. Cunoaşterea reciprocă a literaturilor s-a întregit firesc şi necesar cu sensibila cunoaştere între oameni, între creatorii de poezie, care, indiferent de limba în care se exprimă, aduceau cu ei mesajul de înţelegere, prietenie şi pace. Marile momente de popularitate ale Festivalului le-au constituit tocmai autenticele serbări populare urmărite de un numeros public în amfiteatrul în aer liber din incinta complexului muzeal de la Babylon. De-a lungul a citorva ore şi-au făcut loc pe scena construită în stil antic, alături de poeţii invitaţi să rostească din creaţia lor, şi o serie de rapsozi populari contemporani pentru a prezenta creaţii mai vechi sau mai recente inspirate de realităţi cu profunde rădăcini în istoria milenară a poporului irakian. În somptuosul complex cultural deschis nu demult publicului la monumentul martirilor s-au putut auzi rostite pagini reprezentative din lirica eroică, autentice mesaje de pace şi îndemn la responsabilitate. Sub semnul acestora, forumul poetic Mirbad — arăta domnul Latif Nsayyif Jassim, ministrul Informaţiilor şi Culturii — a relevat adevăratele sale semnificaţii de propagare a încrederii între popoare, de stabilire de punţi de comunicaţie şi mai bună înţelegere între oameni.

Contribuţia Festivalului poetic Mirbad la cunoaşterea realităţilor literare naţionale arabe a tins dincolo de fireasca afirmare a valorilor proprii acestor literaturi la stabilirea unui dialog necesar între culturi şi creatori de opere de artă, forma contemporană superioară de cunoaştere şi preţuire reciprocă, de afirmare a valorilor proprii fiecărei naţiuni şi popor. În acest context larg de apropiere şi colaborare a fost subliniată încă o dată necesitatea imperativă a menţinerii păcii ca o condiţie primordială a deplinei afirmări a potenţialului creator uman, indiferent pe ce meridian se află şi în ce limbă se exprimă. Gazdele au exemplificat convingător prin întreaga desfăşurare a Festivalului Mirbad relaţia vitală existentă dintotdeauna, cu atît mai actuală în condiţiile contemporane, dintre creaţie şi prietenie, dintre poezie şi pace.

Emil Vasilescu

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITURA LIBERTATEA DIN NOVI SAD** publică în Biblioteca de literatură contemporană LICON volumul de versuri „Căpşuna în capcană" al poetului Petru Cârdu. Remarcăm atît eleganţa grafică a ambalajului „culegerii" cît şi mai ales prospeţimea fructului liric. Citâm un scurt poem, **Uşa era strîmtă :** „Dacă-mi amintesc bine / am venit să învăţ rînduiala / uşă la stînga uşa la dreapta / uşă la dreapta uşă la dreapta / Prin mine ies / doar zidurile fericite !"

● **NU CU MULT TIMP ÎN URMĂ** presa internaţională anunţa hotărîrea actorului francez Pierre Brice de a se retrage de pe scena teatrului în aer liber din Elspe, unde timp de zece ani a dat viaţă lui Winnetou, celebrul erou al lui Karl May. Vestea a produs multă tristeţe pentru că plecare lui Brice ar fi însemnat sfîrşitul unei tradiţii pentru care marele actor a muncit cu totală dăruire. Iată însă că actorul francez a revenit asupra hotărîrii sale, urmînd ca spectacolele în aer liber cu Winnetou să aibă loc de această dată în oraşelul Bad Segeberg din nordul R.F. Germania. În această aşezare există o rezervaţie indiană identică cu cele din Vestul Sălbatic american, unde vizitatorii se pot informa în detaliu despre viaţa indienilor din Nebraska. Pierre Brice a revenit pentru a contribui şi el la mai buna cunoaştere în Europa a tradiţiilor istorice şi culturale, a trecutului şi prezentului de luptă ale indienilor.

În prezent Pierre Brice scrie un scenariu pentru un film de televiziune intitulat „Winnetou, căpetenia apaşilor", în care încearcă să îmbine fantezia lui Karl May cu realităţile vieţii indienilor.

„Winnetou — spunea Pierre Brice — este un erou pozitiv, curajos şi cinstit. Pentru el prietenia nu este un cuvînt la modă ci o filozofie de viaţă. Oamenii îl iubesc pe Winnetou pentru că el este idolul lor de viaţă, este omul care rămîne credincios, care îşi riscă viaţa pentru a o salva pe a prietenului. Căpetenia apaşilor este de zeci de ani idolul generaţiilor tinere. Dorinţa lui Winnetou de a avea prieteni este astăzi mai actuală ca oricînd. Cu duşmanii el vorbeşte fără se se teamă, fără să-i tremure un muşchiuleţ măcar. El este conştient de menirea sa de aceea nu contraatacă, nu foloseşte orice prilej pentru a ataca, aşa cum fac eroii altor filme, Rambo de exemplu, care vrea să distrugă tot ce nu-i este prieten. Winnetou are influenţă, el nu trebuie să linguşească pe nimeni. Nu este un violent ci un indian înţelept care se foloseşte de abilitatea unui diplomat autentic, încercînd să-şi apere poporul său. De aceea, aş recomanda cărţile lui Karl May ca pe o lectură obligatorie multora dintre oamenii politici de astăzi..."

● **PRESTIGIOASA REVISTĂ LITERARĂ „STREMEJ"** a Organizaţiei editoriale cu acelaşi nume din Prilep publică în nr. 5 din 1988 unsprezece poeme din creaţia poetului Grigore Vieru (R.S.S. Moldoveneacă), însoţite de un eseu — „Cît e de greu să fii zilnic frumos şi obişnuit" semnat de Dumitru M. Ion. Traducerea versurilor aparţine poeţilor Dumitru M. Ion şi Branko Tvetkoski.

● **CENTRO DE ARTE REINA SOFIA,** acesta este numele noului centru pentru artă modernă, care se amenajează în prezent în capitala Spaniei. El va fi amplasat într-o clădire veche de peste 200 de ani, un fost spital care acum nu mai corespunde cerinţelor. În noul muzeu vor fi expuse lucrări care în prezent se găsesc la Muzeul Prado, şi la alte muzee, printre autori figurînd Picasso, Miró şi alţii. În felul acesta, arta secolului al XX-lea va fi strînsă pentru prima dată sub un singur acoperiş.

Centro de Arte Reina Sofia va avea o suprafaţă de peste 40 000 metri pătraţi dar, cu toate acestea, specialiştii spun mai în glumă mai în serios că noul centrul va fi o replică palidă a Centrului Pompidou din Paris.

UN POET — O LUME

Rîgor Baradulin

● Rigor Baradulin (n. 1936) este unul din cei mai importanţi poeţi ai Bielorusiei sovietice. Întreaga sa poezie se prezintă ca o expresie a culpabilităţii intelectualului în marile drame ale veacului nostru. Sînt de asemenea detectabile temele eterne ale umanismului generos şi militant.

* * *

Şi cînd te paşte neagra zi
Tu preţul pîinii negre să i-o dai,
Căci întunericul căzut
Luminilor dă strălucire.
Şi de te pasc necazurile iar,
Nu încerca să scapi cu fuga,
Căci nu există nici o cale,
Din tenebroasa rătăcire.

Cînd necredinţa printre rădăcini,
Pămîntul nostru rece,
Pe-alături de zăpezi
Mai negru ca tăciunele se face.
Pe orizontul crenelat de pini,
Cum ard dorinţele nu vezi,
Cum după boală sufletul e pace,
Cum detaşat de neagra zdreanţă
Te faci mai luminos
Pe noaptea care tace.

* * *

Prietenii mei,
Cărora le-am destăinuit,
Gîndurile şi păcatele mele,
Treptat, treptat s-au dus pe tărîmul,
Unde este timp berechet
pentru a înţelege
Toate tainele lumii.
Tot ce n-am reuşit să le spun,
Tot ce n-am reuşit să le ofer,
Tot ce mi-a stîrnit îndoieli,
Tot ce m-a obligat la tăcere,
Toate le voi deschide
Cu mare încredere,
Toate le voi povesti
La întîlnire.

* * *

Începem doar din amintire
Să retrăim
Războaiele prin rău,
În lupta pentru sfîntul bine,
Iar adevărul nu stă să înşire
Doar temere pentru destinul tău
Şi coarda amintirii
Se strînge mai puternic,
Nimic să nu alunece în hău.

Batoza amintirilor în lanţ,
Iar treieră doar snopii de obidă,
Pe aria uitărilor
Din nou se prind în danţ
Doar snopii de mizerie stupidă,
Cu ultimul lăcaş,
Izvor de-nfrigurare,
Cu fiare încrucişe pe la ferestre
Şi veşnice lumini crepusculare.

Prezentare şi traducere
de Stelian Gruia

● **A SCRIS BEETHOVEN ŞI O SIMFONIE A X-A ?** iată o întrebare care frămîntă în prezent lumea muzicală. Lucrurile se pare că sînt de-acum clare, mai ales după ce Royal Philarmonic Society din Londra a prezentat la 18 octombrie 1988 în premieră mondială absolută, sub bagheta lui Walter Weller aşa numita uvertură la Simfonia a X-a de Beethoven. A fost un eveniment istoric, spun specialiştii, echivalent cu descoperirea unui continent dispărut sau cu găsirea monstrului de la... Loch Ness !

Descoperitorul ultimei simfonii beethoveniene este muzicologul scoţian Barry Cooper de la King's College din Aberdeen. Potrivit datelor găsite în biblioteci din Berlin de către Cooper, Beethoven „avea în cap" această simfonie încă din anul 1822, adică din perioada cînd lucra la un Trio şi un Cvartet comandate de curtea imperială de la Viena. La 18 martie 1827 compozitorul îi spusese secretarului său Schindler : „Am toată Simfonia pe birou", în timp ce Karl Holz, un apropiat al lui Beethoven, declara cam în aceeaşi perioadă : „Beethoven a scris prima parte din Simfonie în ton minor şi cu un alergo puternic", fapt care corespunde total cu compoziţia descoperită de Barry Cooper. Beethoven se stingea din viaţă la 26 martie 1827, la numai cîteva zile după ce discutase cu Holz despre stadiul elaborării Simfoniei.

Schindler a fost cel care a salvat manuscrisul Simfoniei, pe care în anul 1845 l-a vîntut, contra unei rente pe viaţă, Curţii imperiale. „În mod cert este Beethoven !" declară John Dennison, preşedintele lui Royal Philarmonic Society. Sieghard Brandenburg, mare specialist în muzica lui Beethoven, susţine : „Tema şi ideea de bază sînt întradevăr beethoveniene, compoziţia este însă a lui Cooper. Dacă muzica ar putea fi exprimată în procente, atunci 99 la sută ar fi ale lui Cooper şi numai unu la sută al lui Beethoven. Dar acest unu la sută este cel mai important !" Cooper este mai modest : „Meritul meu este că am descoperit manuscrisul, că l-am pus în ordine şi am completat cîteva pasaje, aşa cum ar fi făcut şi Beethoven".

N-ar fi fost mai bine ca acest lucru să-l fi făcut un computer ? se întreabă „The Times", „Daily Telegraph" şi „Guardian".

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Eminescu în Turcia

Împlinirea unui centenar de la dispariţia marelui nostru poet naţional Mihai Eminescu, eveniment consemnat omagial şi de către UNESCO constituie un prilej de apropiere de geniul românesc a numeroşi oameni de cultură şi artă din Turcia. Importante publicaţii literare din Istanbul s-au interesat îndeaproape de opera şi viaţa Poetului, dorind să-i cunoască cît mai deplin lucrările sale fundamentale. De altfel, dorinţa de a-i cunoaşte opera a fost relevată încă din urmă cu ani. În „Antologia poeziei populare şi democratice din lume" publicată la Istanbul, autorul lucrării, cunoscutul poet turc A. Kadir îl aşează pe Mihai Eminescu alături de marile personalităţi ale culturii mondiale. Impresionează cuvintele ce esenţializează opera „Luceafărului" poeziei româneşti, din care redăm : „Este considerat a fi cel mare poet al Românilor. Fiind un romantic, adesea este comparat cu poetul englez John Keats. În operele sale a creat o enciclopedie a spiritualităţii româneşti. Temele preferate se referă la melancolie, putere, revoltă. Este făuritorul limbii literare naţionale. Rădăcina creaţiei sale se află în solul României, ţara de dor şi de luptă cu vrăjmăşiile timpurilor". Alături sînt prezentate poeziile „Dintre sute de catarge" şi „Împărat şi Proletar", în traducerea poetului A. Kadir, împreună cu Gülen Aktaş.

Şi revista de cultură şi artă din Istanbul „Varlik" a dedicat o pagină lui Mihai Eminescu, publicînd poeziile „Criticilor mei", „Somnoroase păsărele", „Şi dacă..." şi un fragment din „Glossă", în traducerea subsemnatei. Dealtfel, în urmă cu puţine săptămîni, poetul Kemal Özer, redactor-şef al revistei „Varlik", a solicitat articole despre viaţa şi opera poetului comemorat şi un număr de poezii reprezentînd opera sa lirică.

Ne-a făcut o deosebită plăcere să întîlnim în redacţia revistei „Varlik" pe doamna Yildiz Cibiroglu, o graficiană talentată, pictoriţă cu renume care a fost invitată să proiecteze mai multe ilustraţii pentru paginile ce vor fi dedicate, de-a lungul anului, poetului nostru naţional. Era încîntată de lectura în limba franceză a unui volum de poezii, editat la Bucureşti. Era vădit impresionată de diapazonul amplu al liricii lui Mihai Eminescu, de bogăţia de sentimente exprimate, de cantabilitatea versurilor şi de filosofia omenească cuprinsă în ele. Pe o foaie de hîrtie desenase, fugar, cîteva schiţe... În urmă cu cîteva zile, am primit cu mare bucurie plicul trimis de doamna Yildiz Cibiroglu în care am găsit un desen dedicat lui Mihai Eminescu ce urmează să apară şi în revista „Varlik". Cuvintele cu care şi-a însoţit desenul impresionează : „Nu mi-a fost foarte greu să realizez un desen dedicat marelui poet român Mihai Eminescu. Din tot ce am cunoscut şi am citit despre el, l-am întrevăzut ca un fel de spirit bun al pădurilor tinere ce irump clocotitor. De fapt, eu cred că în lumea interioară a fiecăruia s-ar putea găsi un asemenea spirit bun, drept, rămas în noi din pădurea milenară a începuturilor omeneşti. Vreau să spun că îl consider pe Eminescu printre prietenii mei nemuritori ce au ştiut cu atîta măiestrie să facă legătura eternă între natură şi om".

În final roagă să predăm acest desen revistei „Luceafărul", al cărei titlu îi amintea de faimoasa poezie a poetului **„pe care l-am avut în suflet şi în simţiri atunci cînd m-am concentrat şi am creat desenul pe care vi-l trimit".**

Am respectat dorinţa creatoarei.

Erem Melike Roman

● **DINTR-UN RECENT INTERVIU AL MARELUI DRAMATURG AMERICAN EDWARD ALBERE,** născut în anul 1928 la Washington :

„A-mi vedea propria piesă montată în străinătate înseamnă a vedea cu totul altceva decît a o vedea pusă în scenă acasă, în limba engleză. Limba este diferită, publicul este altul, forma şi stilul punerii în scenă sînt altele. Dacă un autor crede că în străinătate va întîlni montări ca cele de acasă, atunci desigur el va avea mari probleme. Înainte de toate, eu pun accentul pe efect : dacă efectul e cel pe care mi l-am imaginat, atunci toate sînt bune. Dacă însă se îndepărtează de ceea ce am gîndit eu, sînt profund nefericit. Totdeauna trebuie să iau în considerare faptul că peste hotare piesele mele se întîlnesc cu alte culturi, că de regulă se foloseşte o altă tehnică a punerii în scenă...

„Cine se teme de Virginia Woolf ?" este cea mai bună piesă a mea. Este o piesă bună, dar am scris altele şi mai bune. Nu vă spun care este ,care sînt dar în nici un caz nu este vorba despre „Cine se teme de Virginia Woolf ?". Nu-mi place să vorbesc despre piesele mele, de fapt nu vorbesc niciodată despre ceea ce scriu. La două săptămîni după ce am terminat de scris o piesă, uit aproape cu desăvîrşire despre ce este vorba în ea. Din această cauză pot vorbi, în temă, despre o piesă numai cel mult două săptămîni după ce am terminat-o de scris. După aceea piesa îmi iese din memorie, devine bun public...

Judecata mea despre piesă nu este cu nimic mai bună decît a oricărui spectator. De altfel, cred că nici un autor nu vorbeşte cu mare plăcere despre piesele sale...".

● **RECENT, PE ECRANELE CINEMATOGRAFICE AMERICANE** a început să ruleze un film documentar despre viaţa lui John Lennon. Avînd o sută de minute, filmul care se numeşte „Imagine", prezintă secvenţe încă necunoscute despre anii petrecuţi în mijlocul formaţiei „Beatles", al rudelor şi prietenilor, al colegilor. Pentru reuşita acestui film, Yoko Ono a pus la dispoziţie realizatorilor material filmat de peste 200 ore ! Filmul este astfel realizat încît spectatorul are impresia că însuşi John Lennon îşi povesteşte viaţa.

În afară de aceasta, regizorul Andrew Solt şi scriitorul Sam Egan au folosit imagini referitoare la viaţa şi creaţia lui Lennon din filme americane şi englezè aflate prin diferite arhive.

● **ÎN PRIMA JUMĂTATE A ACESTUI AN VOR APARE ULTIMELE DOUĂ VOLUME DIN „OPERE ALESE"** ale marelui poet ceh Vladimir Holan. Ele se numesc „Bagatele IX" şi „Bagatele X". Ultimul dintre aceste volume este completat cu poezii postume ale lui Holan puse la dispoziţie de Vera Holanová, soţia poetului, decedată la 6 ianuarie 1988. Despre existenţa unora dintre aceste creaţii însuşi poetul a uitat. Multe dintre ele au fost dedicate prietenilor, mamei şi soţiei sale, fiicei.

În volum nu şi-au găsit locul aproximativ 70 pagini cuprinzînd prima versiune a poemului „Înţelepciunea vieţii", precum şi două articole despre Rilke, primul din 1934, al doilea din 1936, pe care poetul le-a prezentat la radio.

Ultimele descoperiri din creaţia lui Vladimir Holan au determinat editura pragheză Odeon să planifice apariţia unui volum suplimentar. Pînă la publicarea acestui volum, revista săptămînală „Tvorba" a pus la dispoziţia cititorilor săi un mănunchi din creaţia lui Holan, între care poeziile : „Scrisoare de despărţire", „Adio, primăvară, care vii", „Lansarea smeului", „Furtuna", „Nu" etc.

● **„LANTERNA MAGICĂ"** astfel se numeşte recent apărută autobiografie a lui Ingmar Bergman. În vîrstă acum de şaptezeci de ani, Ingmar Bergman, autorul a peste 40 filme, demonstrează prin cartea sa că se simte la birou, în faţa hîrtiei şi stiloului, la fel de bine, de dezinvolt ca şi pe platoul de filmare.

În afara elementelor din viaţa proprie, regizorul aduce mărturii preţioase despre personalităţi de primă mărime ale cinematografiei mondiale, între care Greta Garbo, Ingrid Bergman, Laurence Olivier etc.

● **LICHIDAREA ANALFABETISMULUI** şi asigurarea educaţiei culturale de bază pentru populaţia ţărilor în curs de dezvoltare, aceasta va fi preocuparea fundamentală a UNESCO pentru perioada 1990—1995. Informaţia a fost adusă la cunoştinţă publică cu prilejul unei conferinţe de presă organizată la Paris de directorul general al UNESCO, F. Mayor, ca răspuns la o întrebare referitoare la elaborarea planului de activităţi ale organizaţiei pentru prima jumătate a deceniului viitor.

ACASĂ

MAGIE ALBĂ

Gorki e un scriitor care nu poate fi citit stînd într-un scaun în formă de liră. Ai risca să înţelegi totul anapoda. Proza lui în care mugeşte Volga şi stepa ascultă, sub vînt, fulgere, arşiţi şi viscol, cîntecul nesfîrşirii, e un tumult al patimilor mereu în creştere, mereu vulnerabile, dar niciodată docile. Din oasele cuvintelor sale s-au înălţat troiţe pe drumul spre hăurile Siberiei, a răsărit pasărea furtunilor, iar pe aurul lor s-au ascuţit săbiile revoluţiei. Teatrul lui Gorki, asemeni prozei, şi parcă luînd din ea numai catranul corăbiilor trase de edecari încearcă nu călcînd în vîrful paşilor, ci cu întreaga talpă, fundul iadului. Toate balcoanele Rusiei, maiestuoasele balcoane ale pravoslavnicelor case de lemn, aparţinînd negustorilor şi boierilor, pare să spună Gorki, aruncă în cazanele întunericului, duduind încinse în inima fărădelegii, mari picături din grăsimea uritului, bulgări din seul nepăsării, untdelemnul plictiselii, gudronul urii, gozurile unei mile de care nimeni nu are nevoie, uriaşe hălci de cinism, lene şi lăcomie.

În Vassa Jeleznova, recenta premieră a Teatrului Naţional din Bucureşti, piesă publicată în anul 1910, Gorki lasă impresia că dă un ultim avertisment Rusiei pe cale de prăbuşire. Sîntem în lumea negustorilor de pe Volga, fluviul orgolios al continentului slav, unde, pe sub fiecare replică, se presimte mirosul de corabie, nisetru şi păstrugă şi icre negre, de afaceri cu cherestea şi cereale, şi de mari vrafuri de ruble, bine încuiate în casa de bani a Vassei Jeleznova, stăpîna clanului, care-şi sileşte bărbatul să se sinucidă, pentru a păstra astfel „curat murdar" numele familiei, unitatea ei şi mai cu seamă pretinsa emblemă de cinste. Vassa Jeleznova reprezintă o Rusie negustorească jefuind aurul fluviului, sprijinindu-şi puterea pe munţi de peşte sărat şi scrumbie afumată, pe ipocrizia respectării tradiţiei şi a bunei cuviinţe. Undeva departe (chiar prea departe de textul piesei, fiindcă Raşel Moiseeva, nora Vassei, e un personaj ţesut din umbre inconsistente, fără îndoială pluteşte aducător de pieire, ţunetul. Spectacolul, cel mai rezistent al stagiunii din această iarnă, mi s-a înscris în suflet ca un dar plin de farmec enigmatic. Regizorul Ion Cojar, în schimb, l-a citit pe Gorki cu un ochi plin de farmec prefăcut. Şi procedînd astfel, a înţeles, înaintea noastră, că cel ce ştie să citească lumina devine naiv şi încrezător în sine. Şi solitar. Şi îndrăzneţ. O spun cu toată dragostea, în acest spectacol de excepţie realizat de el, ideea ageră, ţişnind din marele lui talent, aceea care l-a dus pe culmea unde visul se împarte între frumos şi adevăr, a fost alegerea actorilor. Şi a scenografului Dan Jitianu. Lucrul acesta ţine, aş zice eu, de magie albă (sîntem în anotimpul zăpezilor !). Actorii, întreaga echipă, alcătuiesc o formaţie diamantină, cîte un ciorchine de liliac tuturor fetelor, cîte un pahar al izbînzilor depline bărbaţilor, cu o notă de speranţe fertile pentru Ion Marinescu. Tăcerea meditativă în care se sfîrşeşte piesa dă naştere impulsului viril al bucuriei de a fi trăit o seară dominată covîrşitor de Florina Cercel şi George Constantin. O spun, cu toată gura (şi mi-e frică şi nu-i de mirare): Florina Cercel mi s-a părut mai bună în rol chiar decît minunata doamnă Bulandra, la prima reprezentare a piesei în România. N-am stat în scaun, aş zice, pentru că nu din scaun, am mai spus-o, poate fi privită lumea lui Gorki, ci am stat chiar în casa Vassei Jeleznova (cît de bine cunoaşte Dan Jitianu dominanta simplităţii) şi mi-am dat seama că pe faţa Florinei (sau a Vassei, totuna), pe faţa vieţii ei atît de încărcată plutea tot timpul un suris reprimat, ca şi cum ar fi spus: nu, nu trebuie niciodată să te bucuri prea mult, pentru că bucuriile sînt scurte, prelungeşte-le cît poţi ecoul, ca să le drămuieşti astfel, intensitatea ; pe de altă parte, nici nu trebuie să urăşti lumea definitiv, căci binefăcătoarea putinţă de a fi bogat nu te pune în adăpost nici de duşmani, nici de prieteni răi, nici de rude în pielea de hienă... Lumea ? Păi lumea e lipsită de tact, domnilor, altul e ritmul ei...

Ritm în care dansează, domnilor, se mişcă, pune în pericol umanitatea, micul univers, prejudecăţile şi superstiţiile şi mai ales mişună, adulmecind, destrămînd, jumulind, batjocorind şi, în cele din urmă, înghiţind totul, biruinţa şi decăderea, ca să moară şi să învieze, să ne uimească şi să ne facă să nu-l uităm niciodată, George Constantin. Sub chipul lui Prohor Borisoviei Harpov.-Vassa Jeleznova, la Teatrul Naţional — un spectacol pe care Gorki l-ar fi luat ca privilegiu al onorarei.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ

ANUL XXXII
5
(1 395)
Sîmbătă
4 februarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTELE PISCURI

Cursele momentului omagial prilejuit de sărbătorirea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu precum și a îndelungatei activități revoluționare continuă sub auspicii de gînd și conștiință, făcînd din chipul și rezonanța acestor zile o elocventă expresie a angajării, a hotăririi de a face totul pentru înfăptuirea marilor programe ale înfloririi noastre socialiste. Mesajele de felicitare adresate marelui Erou al României socialiste, profundele sentimente de stimă, dragoste și prețuire cu care este înconjurat ctitorul epocii pe care o trăim, atestă, odată mai mult, și cu argumente care țin de însăși istoria construcției noastre socialiste, spiritul mereu viu și treaz al unității indestructibile a poporului, marea devotiune a țării, a oamenilor, față de cel care, identificîndu-se întru totul cu idealurile de libertate și independență, realizează, în fruntea partidului, a națiunii, o operă istorică vastă ale cărei contururi duc cu mult mai departe în timp și fac din actualitatea politică, economică și socială un exemplu al permanentei deveniri.

Semnificațiile pe care le desprindem au cuprinderea argumentelor hotărîtoare care fac relieful propriilor noastre biografii. Drumul parcurs este profund și cu mari deschideri de orizont, el înglobînd, practic, toate preocupările societății, întregul ei potențial. În economie, în știință, în învățămînt și cultură, în procesul de creștere și formare a generațiilor, pretutindeni în om și în țară s-au descoperit și se descoperă vitale capacități de energie creatoare, izvoare ale unei necontenite și prodigioase creșteri materiale și spirituale în toate domeniile de activitate, Congresul al IX-lea a fost factorul hotărîtor și el marchează începutul marii noastre propensiuni economice și sociale, după cum ne marchează însuși modul de a gîndi și de a aborda viitorul, căile optime — și în concordanță cu propriile noastre cerințe și posibilități — ale dezvoltării socialiste multilaterale. **Putem, într-adevăr, să privim cu mîndrie la tot ceea ce am realizat în decursul anilor de construcție socialistă în care — fără îndoială — Congresul al IX-lea,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **reprezintă un moment hotărîtor pentru dezvoltarea de astăzi a României. Fără Congresul al IX-lea, fără linia generală stabilită de acest congres, de congresele și conferințele naționale ulterioare, fără măsurile organizatorice, economice, politice adoptate în această perioadă, România nu s-ar putea prezenta astăzi cu realizările pe care le are.**

Biografia de excepție a conducătorului partidului și statului, marea bogăție de idei a operei sale teoretice și practice, spiritul patriotic, revoluționar, înaltele calități ale militantului comunist prin gîndirea și acțiunile căruia se confirmă și se dezvoltă principii ale făuririi socialismului și comunismului într-o viziune dialectică legată de popor, de clasa muncitoare, de țărănime, de intelectualitate, au, în inima și conștiința noastră, un permanent și puternic ecou. Manifestările prilejuite de sărbătorirea zilei de naștere au această forță de exemplificare și poartă pecetea unei unanime și calde afecțiuni. Mîndria și recunoștința pentru îndelungata activitate revoluționară desfășurată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de gîndirea, acțiunile și demersurile sale novatoare consacrate înfăptuirii neabătute a programelor de înaintare a țării pe noi trepte și spre noi piscuri ale progresului și civilizației socialiste se întîlnesc cu puternica angajare, cu hotărîrea fermă de a face din acest an — anul celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, precum și anul celui de al XIV-lea Congres al partidului — un timp al unor și mai rodnice împliniri. Ne îndeamnă spre aceasta însuși secretarul general al partidului : **avem multe de făcut, dar am realizat asemenea transformări în patria noastră, am parcurs un asemenea drum încît putem să privim cu deplină încredere viitorul. Drumul pe care îl mai avem de urcat, deși mai are multe obstacole, este incomparabil mai ușor decît drumul pe care l-am parcurs pînă acum. Tot ceea ce am realizat, am realizat cu poporul, pentru popor, sub conducerea partidului. Vom străbate, deci, noile căi spre piscurile înalte ale comunismului, în strînsă unitate, sub conducerea partidului, cu poporul și pentru popor !**

Într-o asemenea vastă și luminoasă perspectivă, țara își scrie cronica muncii și vieții sale, adăugînd la zestrea sa de valori economice, morale și sociale noi și noi înfăptuiri, făcînd din opera edificării și înaintării sale în timp o operă vastă, eroică și înălțătoare, demnă de cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane. Geniul creator al poporului are în fruntea sa pe ctitorul genial al epocii măreție pe care o trăim și aceasta este una dintre garanțiile de gînd și acțiune, este una din garanțiile supreme ale necontenitei noastre înaintări spre viitor.

Luceafărul

„Eminescu" – sculptură de Gabriela Manole Adoc

Elegie la Ipotești

Pădurile sînt stinse pe deal la Ipotești
dar nemuritii codri ne glăsuie-n povești

și ierburile care scot verile din minți
trecute sînt în carte-ți la fel de necuminți,

de parcă-așteaptă glezna cea dulce de femeie,
pur săgetînd în zori prin rouă să scînteie

și-n freamătul de ramuri și-n ropotul de ape
înfiorate cercuri se string ușor sub pleoape...

E anotimpul magic ? Cad frunze, vin zăpezi ?
În cartea vieții tale de-a pururea ne pierzi

și-n ochii tăi, ca-n lacul cu nuferi și cu flori,
etern călători-vor blînzi nouri călători.

Îți simt privirea-adîncă arzînd în vis, precum
lumina stelei care-i de mii de ani pe drum.

Aud și văd și iată că de albastrul dor,
pe care ți-l port ție, mă nărui la izvor –

izvorul limbii noastre prea limpede și dulce,
pe lîngă care plopii nu vor ca să se culce...

Dar fruntea ta înaltă ce nori o adumbriră,
că plopii-n veșnic freamăt fără de soț
se-nșiră ?...

Și, uite, te plîng codrii sub cer la Ipotești,
demn împărat al slovei și-al limbii românești...

Eugeniu Nistor

Rezonanțele „Luceafărului"

1. Creație de maturitate a geniului eminescian și una din poemele antologice ale liricii universale, **Luceafărul** a produs, încă de la apariția sa în Almanahul Societății „România jună" din Viena, în aprilie 1883, și, mai ales, după reproducerea sa în „Convorbirile literare" din august același an, cît și în ediția poeziilor lui Eminescu realizată la scurt timp de Titu Maiorescu, un adevărat val de entuziasm în rîndul cititorilor din toate provinciile locuite de români. Simptomatică este în acest sens și slăbiciunea cu totul particulară pe care mentorul junimist a manifestat-o față de această creație eminesciană, menită să-i aducă ea singură nemurirea și să-i asigure un loc de necontestat în cadrul liricii europene a timpului său.

Prima ieșire în public a **Luceafărului** a avut loc în seara zilei de 24 aprilie 1882 cînd, într-una din ședințele Junimii bucureștene din casa lui Maiorescu de pe strada Mercur, poetul citește pentru întîia oară emoționanta poveste a nefericitei iubiri a lui Hyperion. De față se aflau douăsprezece persoane — număr predestinat, de Cină de taină —, între care printul Știrbey, Carp, Cerchez, Mandrea, D. Rosetti, T. Nica, Frollo, Popescu-Hermes, Slavici, N. Densușianu, Iacovachi și Maiorescu. În jurnalul lui Maiorescu stă scris : „lectură a nouei frumoase poezii a lui Eminescu, **Luceafărul**", ceea ce atestă, dincolo de rînduri, starea emoțională cu totul deosebită a impasibilului judecător. Peste cîteva luni, la 20 octombrie, lectura este reluată în anturajul intim al familiei lui Maiorescu, care notează în același jurnal : „**Luceafărul** lui Eminescu, cu el și Anețte și familia mea, citind, corectînd". Ce vrea să fie acest „citind, corectînd" e lesne de presupus, căci Maiorescu, ca deobicei, prefera o lectură constructivă, la care ciocănea cu migală fiecare vers, fiecare imagine, făcînd observații și formulînd sugestii pentru modificări și retușuri. Știm astăzi că datorită acestora, **Luceafărul** a trecut prin mai multe faze de redactare, după ce însuși poetul prelungise procesul elaborării poemului la aproape doi ani, căci prima însemnare pe care o avem despre poem provine din 23 septembrie 1880. O nouă lectură a lucrării, „**șlefuită**" de data asta, așa cum notează criticul, va fi făcută acasă la Maiorescu la 8 noiembrie 1882, în prezența unor prieteni intimi ai poetului, între care se numărau Slavici, Chibici, Nica, Gane, Mite Kremnitz, apoi Alecsandri, chemat în mod special pentru acest triumf. Popescu-Hermes. Zizini și, bineînțeles, Maiorescu, și seara a fost dintre cele mai plăcute și mai reconfortante, creația eminesciană dîndu-le tuturor sentimentul că se află în fața unei adevărate capodopere. Că este așa, o dovedește și faptul că Maiorescu o expediase spre publicare Almanahului „România jună" de la Viena încă cu două săptămîni înainte, la 28 octombrie, și că

Mircea Popa

Continuare în pag. a 3-a

Om în vis

Nicolae Velea a fost un om blînd, dar care, din timiditate, putea să fie de o ironie necruțătoare. Unele din „judecățile" lui erau adevărate masacre, dezvăluindu-i „inculpatului" adevăruri pe care altfel acesta nu le-ar fi recunoscut niciodată. Dintre aceștia, numai dintre aceștia, s-au ales cei puțini care nu l-au iubit. Neplăcîndu-le omul, care avea ciudatul obicei de a le dezgropa trădările și slăbiciunile, nu le plăcea nici opera. De aici începe legenda scriitorului incomplet care ar fi fost Nicolae Velea. Un neadevăr sortit să dispară odată cu cei care l-au inventat și spus pe la colțuri. Pentru că, atîta cît a putut să scrie, Nicolae Velea a scris. Că n-a scris cît am fi vrut noi, admiratorii sau detractorii lui, aceasta n-are nici un fel de importanță, posteritatea judecîndu-i opera și nu dorințele noastre adevărate ori ipocrite.

Ca autor de povestiri, mie cel puțin mi se pare să fi fost neîntrecut în literatura postbelică. Stingaci în relațiile literare, n-a beneficiat de difuzori voluntari precum alții. Era mereu judecat (la rîndul său) omul, cu slăbiciunile lui, și nu opera sa. Să-l fi durut ? Sigur că da, pentru că își cunoștea valoarea. Se mîngîia cu gîndul că asta li se întîmplase și altor scriitori, care nu știuseră să-și alcătuiască o imagine publică favorabilă. Nicolae Velea ar fi meritat demult o monografie. N-a avut cît a trăit, dar o va avea, nu ? Rămîne ca o datorie a criticii de acum și de mîine să o facă. Uneori beneficiază de monografii scriitori care nu au alt „merit" decît pe acela că sînt foarte puțin cunoscuți. Alteori sînt priviți ca scriitori autori involuntari de literatură. Și iată, Nicolae Velea și alții nu numai că nu se bucură de comentariile critice pe care le-ar fi binemeritat, ba chiar sînt ignorați în „listele" sau clasamentele literare care apar în reviste cu ocazia unor cronici și recenzii.

Nicolae Velea a fost nu numai blînd, ci și modest. El a crezut că el poate fi singurul responsabil de destinul său literar, ignorînd mica și marea publicitate. El nu a vrut să fie iubit cu duioșie de semenii săi. Nu a vrut decît să nu fie lăsat singur. Și totuși, o singură dată a fost lăsat singur. Fără nimeni în jur, în întuneric. De atunci nu mai este decît în visele noastre. Și în cărțile lui.

Iulian Neacșu

O paralelă literară

Este de reflectat, după cît îmi dau seama mai mult, mai pătrunzător, la o imprejurare care alătură în critica noastră literară două mari spirite ale ei. Mă refer la Tudor Vianu și la Paul Zarifopol. Amîndoi merg în Germania să treacă acolo un doctorat în estetică. Și amîndoi, Zarifopol la începutul veacului, Vianu după primul război mondial, aleg între cele dintîi subiecte de studiu opera lui Gustave Flaubert. Zarifopol publică în **Süddeutsche Monatshefte** eseuri despre Flaubert, revine mai tîrziu cu studiul **Obiecții lui Flaubert** și, zelos, meticulos, anunță în 1920 într-o scrisoare adresată lui Ibrăileanu că mai vechile lui contribuții flaubertiene „au însă nevoie să fie temeinic meremetisite pentru a le da pe românește".

Osteneala îl ajută să scoată lucrul la capăt, deși între timp anxiosul, insomniacul Zarifopol, neurastenizat de nevralgii repetate, întîrzie să cristalizeze „o deplină cuprindere a subiectului rezervat". Dar așa cum se întrezărește în prelungitul schimb epistolar cu Ibrăileanu, Flaubert rămîne constant „scriitorul absolut". Binevenita ediție recentă de **Eseuri**, vol. I—II, Edit. Minerva, 1988, în îngrijirea lui Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, cu prefața și notele celui dintîi, lămurește întrucîtva ce înțeles dă Zarifopol noțiunii de scriitor absolut. Este vorba de un eseu din **Adevărul literar și artistic**, inserat în coloanele acestui săptămînal la sfîrșitul anului 1931.

Fac mențiunea pentru că exact cu zece ani înainte, Tudor Vianu se declară răscolit de lectura **Doamnei Bovary**. În 1922, la Tübingen, el propune profesorului Karl Groos ca subiect al

Henri Zalis

Continuare în pag. a 6-a

Orașul și „fețele" sale

După volumul **Orizontul rustic în literatura română**, Editura Eminescu 1986, Sultana Craia revine cu un eseu aflat în consecuția și complementar acestuia, **Fețele orașului** (Editura Eminescu 1988), despre imaginea lumii citadine în romanul românesc. Subiectul este, indiscutabil, destul de dificil și ambițios, ridicînd însă de la început cîteva chestiuni de metodă și unghi de abordare la care, dacă autoarea nu dă un răspuns teoretic explicit, nu înseamnă că nu îl conține implicit prin chiar structura și forma discursului său critic (epistemic). Întrucît perspectiva și investigarea nu sînt de natură sociologică, ci în ansamblu de critică literară, metoda va fi, prin forța lucrurilor, hibridă : analiza se va întîlni cu sinteza, explicația descriptivă cu lectura hermeneutică, date de sociologie cu raportări și situări de istorie literară, critica internă de text cu asociații și relaționări în context comparatist. Eu nu i-aș fi făcut un reproș — așa cum s-a întîmplat — din eclectismul procedeelor, găsesc chiar că era cel mai potrivit scopului propus, important fiind modul în care diversele elemente s-au integrat unui model critic funcțional. Or, din acest punct de vedere, cred că Sultana Craia a reușit pe deplin în tentativa sa.

Între metodă și obiect, în cazurile fericite se observă nu numai un acord fin dar și o determinare și o condiționare reciprocă. Așadar, dacă am expus strategia critică, să vedem care este materia ei, în acest proces de interrelaționare, unde un membru al ecuației îl presupune și îl atrage, cu necesitate, pe celălalt. „Fiind un demers eseistic — menționează autoarea — și nu unul de sinteză exhaustivă, cartea urmărește constituirea unei tipologii specifice lumii ur-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU
PROGRAM AL MUNCII ȘI CONȘTIINȚEI SOCIALISTE

Prezentul românesc

Este indeobște cunoscut și validat de întreaga istorie a literaturii noastre : valorile perene, accesibile publicului larg și rezistente la judecata timpului sînt numai acelea inspirate de realitate, din freamătul necontenit al vieții. De altfel acest adevăr — valabil, prin extrapolare, pentru orice cultură — a fost demonstrat și este demonstrat, dacă se poate spune așa, de statutul oricărei opere de valoare, indiferent de autorul ei și de meridianul pe care a fost creată. Și iarăși este foarte cunoscut faptul că acel sentiment de comuniune dintre cititor și opera literară, dintre fondul de idei al unei creații literare și cel (sau cei) cărora a fost destinată se petrece, la modul ideal și pe toate lungimile de undă, doar atunci cînd creația respectivă aduce în atenție ceva din felul de a gîndi, de a judeca al masei de cititori. De aici și funcția formativă, educativă a artei, a operei literare în genere.

Dincolo de valorile etern umane ale unei creații, de ideile pe care aceasta le transmite generațiilor de cititori — aproape indiferent de epoca în care opera cu pricina a fost creată — o amprentă puternică este pusă, în chiar contextul lucrării respective, de atmosfera, de modul de a vedea viața al societății în care a trăit și a lucrat poetul, prozatorul, dramaturgul în discuție.

Iată de ce atunci cînd judecăm, cînd apreciem, cînd evaluăm o poezie, un roman, o schiță, o nuvelă sau o piesă de teatru nu putem face abstracție de condițiile sociale în care

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Angajare și valoare

Dintotdeauna, literatura a fost o formă de angajare a scriitorului față de comandamentele vremii în care trăiește, pe coordonatele unei atitudini politice, ea exprimînd un ideal și totodată un crez moral ideologic. Aceasta cu atît mai mult astăzi, în epoca cea mai fertilă în mutații fundamentale, de la economic și social, pînă la etic și estetic. Pentru că devenirea și statornicirea națiunii române socialiste, la nivel existențial și de conștiință se împletesc indisolubil mai mult decît în oricare altă epocă istorică. Alături de marile ctitorii de la nivelul structurilor economice, ctitoria culturii socialiste, între care se înscrie cu funcții multiple și literatura, alături de pictură, muzică și alte arte, este la fel de proeminentă. De fapt, între producția materială și spirituală există interconditionări multiple, acum cînd cultura are ferestre și uși deschise larg, ea tăind drumuri profunde spre formarea personalității umane. Din interrelațiile complexe dintre realitate, creator și receptor deducem măsura în care opera răspunde cerințelor publicului. Literatura noastră contemporană, prin tot ce are ea mai valoros, răspunde prin fluxul ei inefabil, așa cum se direcționează și în Expunerea la marele forum democratic din noiembrie 1988, tocmai acestor cerințe de a se adapta la izvorul sacru al muncii și devenirii, al istoriei poporului. Nu se poate crea în afara imperativelor majore ale timpului, iar creația literară, care este un unicat, filtrează realitatea în formele ei specifice, de o înaltă moralitate. În spațiul literaturii noastre umaniste, doar aspirațiile contemporane ale omului pot să fie suportul profund stabil al unor împliniri artistice, de osmoză perfectă între conștiința civică și cea artistică.

Sînt comandamentele de neconfundat ale unui crez moral și ideologic pe care am căutat permanent să-l sădesc în poezia pe care o scriu, marilor teme ale prezentului și ale istoriei acestui popor bimilenar, acordîndu-le, pe măsură, accesul la valoare, la implinire artistică. Nu uit nici o clipă că fără valoare intrinsecă poezia, ca de altfel toate genurile literare, nu poate avea efectul scontat. Este un sacrilegiu să apelezi la fondul inestimabil de teme patriotice, lăsîndu-le să circule în lume, să ajungă la receptor în haine sărăcioase, care nu spun mai nimic, care nu apelează la suflet pentru a influența spiritul. Aceasta pentru că arta și, implicit, literatura vehiculează tezaure de idei, sub forme specifice, care se adresează în mod deosebit afectivității și, mai apoi, intelectului. Ea filtrează prin psihologie toate mesajele cu emblema socialului ceea ce înseamnă o personalizare accentuată atît la nivelul creatorului cît și a receptorului, făcînd astfel, ca, pe de o parte, valorile intelectuale să fie mijlocite ca valori afective, iar cele sociale să aibă drept oglindă valorile psihologice.

Cînd am scris „Geneza luminii", de pildă, volum apărut la Editura Eminescu am avut în vedere tocmai acest principiu, de neeludat în teoria și practica estetică, cel privind raportul dintre două coordonate : tematică și artistică. Sînt fiu de miner, am intrat în universul adîncului de cărbune la 13 ani, purtat de tata prin arterele acelea ale pămîntului, pe care, paradoxal, le-am asemănat cu drumurile printr-o „mină cosmică". Am încercat să cunosc viața celor ce scot la suprafață soarele condensat în lobele de cărbune. Și fără a-i pătrunde esențele n-aș fi putut scrie volumul, apărut tot la Editura Eminescu și intitulat „Cîntece pentru tata". Gîndindu-mă la Bătrîn și la ortacii lui, am încheiat unul din poeme cu versurile : „Scoateți-vă oameni, pălăria în vînt, / Cînd ies minerii din cosmica mină, / Lumea atunci, de lumină e plină / Să-ncapă ei între cer și pămînt".

A te izola de realitate, a urca într-o lume care s-ar situa deasupra realității, într-o lume

Ion Văduva Poenaru

Continuare în pag. a 7-a

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Topos natal

Începînd cu poezie, continuînd cu reportaje, pentru a trece, după un oarecare exercițiu, la roman, Radu Anton Roman (n. 19 august 1948, Făgăraș) a escaladat cu **Zile de pescuit** o spectaculoasă stachetă valorică, situîndu-se, azi, în plutonul de avangardă al prozei tinere.

Grija pentru stil, imageria densă, metaforismul expresiv, tras azi către un neo-realism supravegheat — toate aceste calități de preț sînt de identificat, în proporții diferite, desigur, în tot ceea ce a scris.

Efortul de a contura o geografie lirică, de fior ancestral și de miracol votiv, este vizibil încă de la debutul său cu volumul de poezii **Ohaba, țara asta** (C.R., 1972), un spațiu de reverberație natală, de mîndrie și regăsire spirituală. Ohaba e, la poalele Făgărașilor, „un tinut / alb, în marginea căruia bat clopote și / cîmpia Ardealului începe desăvîrșită ca o salamandră luminînd" **(Cuvînt înainte)**. Poetul recepteză, în acest spațiu silvestru, un puls al originarului, o emoție de primigenitate ancestrală („venind de dincolo de timpurile noastre"). E, în acestea, o materialitate grea, de vitalitate debordantă. Ritmurile, însă, urmează linia muzicalității calofile, a tonurilor solemne, evocatoare și impresia mai generală este cea de apetit naturist și de întoarcere la matcă, în condiția securizant-reconfortantă a spațiului : „Dar iarba cîntă într-un templu de argint / învăluindu-mă precum o apă lină...").

Tinutul „îngenuncheat" de la „picioarele munților Făgăraș" (ca, de altfel, și alte locuri din țară) îi vor prilejui, mai apoi, o suită de reportaje în care evocarea și reflecția, consemnarea și transfigurarea amănuntului intră ca elemente fundamentale **(Țările de sus ale merilor**, 1974). Nici de astă dată, Radu Anton Roman nu-și uită locurile natale. Ohaba, cu vestita sa Poiană a Narciselor, e, ne asigură un prozator potențial, „cel mai frumos sat din Țara Făgărașului", unde mîndria unei ascendențe genealogice e încă vie : „Rudele tatii, cîtiva frati Roman, cu strămoși morți prin răscoale și închisori politice austro-ungare, trăiau în Ohaba, și erau, nu numai după spusele lor, fruntea satului..." **(Să intrăm în lume pustii). Scrisori din Ohaba** conține o schiță de monografie curentă, în care mîndria ohăbeanului e aplicată, de astă dată, pe realități de tradiție locală. Am reținut îndeletnicirile vechi, obiceiurile revigorate, dar, mai ales, acel sentiment al **muncii**, asumat cu religiozitate de ohăbeni. Prozatorul întreprinde, apoi, în aceeași manieră de caldă evocare, o schiță istorică a țării dintre Olt și munți, „ținut ieșit de sub sărut de înger", de unde au plecat în descălecat vestiți voievozi ai neamului (Litovoi, Negru-Vodă), dar și mucenici întru apostolat cultural : Aron Pumnul, Ovid Densușianu, Gheorghe Lazăr, Ion Codru Drăgușanu, Gheorghe Cârțan **(Boierii de cătănie)**. Cutreierați cu acea pasiune ce aduce mai mult cu o curiozitate afectivă, munții Făgărașului, călătoria în general, constituie prilejul unei profunde întemeieri de sine. Reportajul ia, în astfel de cazuri, forma jurnalului de călătorie, a povestirii în marginea senzaționalului (o vinătoare de mistreți în **Să intrăm în lume pustii** sau asistarea unei nașteri în **Lucia**) ori a evocării memorialistice (tinerețea unei experiențe didactice în Rîușor, sat în apropiere de Ohaba, evocată în **Mărul lui Aurel**). Revederea unor prieteni (un inginer, un plastician), dar și investigarea unui peisaj în efervescentă dezvoltare industrială **(O piramidă aparte, Cetățile**

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 3-a:
EMINESCIANA

CRONICA LITERARĂ

«EMINESCU ȘI ABISUL ONTOLOGIC» de S. Paleologu-Matta

Cînd Lucian Blaga dezavua expediția gonacilor de surse în poezia lui Eminescu, pe motiv că aceasta rămîne inaccesibilă și indescifrabilă prin asemenea mijloace, se formula un deziderat unanim, dar pe care extrem de puțini îl puteau rosti atît de clar. Poezia lui Eminescu a fost cel mai adesea citită și interpretată în funcție de condiționările ei exterioare. A-l lega de surse, de biografie, a crea litigii docte la suprafața textului a fost și este un mod de a vorbi în jurul lui Eminescu, dar mai puțin chiar despre esența poeziei lui. Abia cu paginile pe care i le-au închinat G. Călinescu și Lucian Blaga, interpretarea operei eminesciene face primii mari pași într-o direcție nouă, către miezul chiar al acestei opere unice. Emancipată de interpretări terestre și didactice, cunoașterea poeziei eminesciene intra atunci într-o nouă etapă. Văzută didactic, și faptul s-a petrecut, poezia eminesciană a fost considerată odinioară lipsită de apetență și deschidere filozofică. Noua cale către esența poeziei eminesciene, ca măruntă filozofie a țăranului de la Rucăr, vizează însă tocmai această deschidere. Este drumul pe care merge, cu o orchestrație excepțională a interferențelor comparatiste, S. Paleologu-Matta în **Eminescu și abisul ontologic.** Noua exegetă, S. Paleologu-Matta, consideră că orizontul poeziei eminesciene „rămîne aproape de neînțeles fără ajutorul ontologiei moderne, care gîndește existența în totalitatea sa". Acest tip de abordare se situează la distanță și în netă opoziție față de cele care mărgineau pe poet la sensurile comune și accesibile. Pentru a ajunge la esența ontologică a poeziei eminesciene ea are nevoie de o descifrare. „De aceea a venit poate momentul să încercăm a transpune unele poezii eminesciene, scrie autoarea, din planul discursiv al obișnuitelor lor interpretări, în acela al unei cercetări specifice, într-un sens filozofic". Propoziția de la care pleacă S. Paleologu-Matta în transpunerea filozofică pe care ne-o propune este decisă : „El, Eminescu, este pur și simplu un gînditor și un poet tragic". Iată de ce rețeaua de trimiteri la care apelează această carte nu mai este cea curentă, ci una care-i preferă pe filozofii sau pe poeții de substanță filozofică. Transpunerea de care ni se vorbește este de fapt o traducere prin corespondență. Versului eminescian îi este alăturat unul din Rilke, încărcat cu aceeași aspirație spirituală, amîndouă comunicînd cu formularea unui filozof modern, care le face pe amîndouă mai explicite, dar totodată și mai grele de sens. Ni se propune o lectură a lui Eminescu prin mari poeți moderni și prin mari filozofi moderni. Numele și textele convocate în pagină sînt mai ales ale zilelor noastre și uimitoare precizia cu care autoarea decupează, fără a forța materia, acele fragmente eminesciene, care așezate lîngă altele scrise mai tîrziu de alte suflete, alte capete și alte mîini, sună atît de contemporan. „Adevărul, spune autoarea, trebuie căutat în spațiul inimii. Numai spațiul inimii, indicibil, se deschide enigmei lumii și măsoară diversitatea incomensurabilă a nomenelor". Eminescu, se afirmă altundeva, nu era și nici nu voia să fie filozof, dar era predispus în chip natural să gîndească marile probleme. „Cu mult înaintea marelui filozof contemporan Heidegger, Eminescu a avut o **preștiință,** o precomprehensiune a conceptului care rămîne cel mai obscur și cel mai indefinisabil, acela al Ființei. (...). Căci pentru amîndoi, atît pentru Heidegger cît și pentru Eminescu, gîndirea ține de ființă, **gîndirea este gîndirea ființei".** Sensul tragic al poeziei eminesciene vine tocmai din profunditatea gîndirii ființei pe care toată poezia lui o reflectă. Detaliul biografic cu fata de la Ipotești, moartă înainte de vreme, este încorporat acestei demonstrații, el fiind considerat de S. Paleologu-Matta ca o experiență sufletească fundamentală pentru poet, de lungi și grave ecouri în toată poezia lui. De acord cu G. Călinescu că singura biografie hotărîtoare a lui Eminescu este poezia lui, S. Paleologu-Matta consideră episodul erotic adolescentin, de la Ipotești, cardinal, motiv pentru care cel consacrat cu Veronica Micle devine doar un substitut al acestuia. De la altitudinea privirii pe care ne-o propune asupra poeziei eminesciene și a creatorului ei, fizionomia vieții lui Eminescu își precizează altfel centrele de greutate și contururile. Biografismul iese amendat din această incursiune. „Logosul poetic este imprevizibil, purtînd în el o infinită substanță ontologică, dată ca un pur miracol în special geniului. Acesta este un „centru spiritual" pentru Max Scheler, și arta filozofiei, cum spune el, nu poate decît un singur lucru, acela de a face opera geniului clară și comprehensibilă. Desigur. Și totuși, tot Max Scheler, filozof vizionar, anunță acest adevăr uimitor : „numai în măsura în care noi dezbărăm opera de veșmintele ei exterioare, de mijloacele ei de expresie, centrul spiritual, și prin urmare individualitatea persoanei spirituale a autorului devin pentru noi ceva viu". Așadar „veșmîntul exterior", adică efectele ritmice, aspectele logico-acustice, ritele, aliterațiile, repetițiile anaforice și tot ce constituie materialitatea poetică, nu poate dezvălui totuși acel centru spiritual și viu. El rămîne invizibil, inaudibil. E deci nevoie de o reducție la esență, în special în cazul lui Eminescu". Această reducție la esență, operată adesea prin echivalențele pe care le oferă poezia lui Rilke, Novalis, Holderlin, sau filozofia nordicului Haidegger, înseamnă în întregime cartea scrisă de S. Paleologu-Matta. Capitole ca **Erosul românesc, Căderea în sus, Tragicul** ca, de altfel, paginile întregii cărți reprezintă efortul de a încercui și a evidenția acest „centru spiritual", esența poeziei eminesciene dincolo de veșmintele ei exterioare. Subtilitatea analizelor, amploarea demersului comparatist, asimilarea din mers a tuturor elementelor care slujesc aceeași cauză, totul topit într-un discurs dens conferă cărții o verticalitate a ideii demnă de obiectul ei. După o expresie moștenită de la Saint-Beuve, autoarea își scrie cartea înmuindu-și penița în cerneala celui despre care scrie. Transpunerile interpretei sînt scrise la o mare tensiune și fac corp comun cu citatele la care apelează. Materia este cunoscută intim și nimic din ceea ce este adus în pagină nu este de prisos. Autoarea găsește, în versiunile cele mai puțin cercetate din poet, fragmentele cele mai revelatoare pentru demonstrația pe care și-a propus-o, **Eminescu și abisul ontologic** însemnînd totodată și o uimitoare antologie organizată pe ideea gîndirii ființei. Dar mai ales modul în care reflectarea poeziei eminesciene în oglinzile congenere ale creației poetice și filozofice contemporane, modul în care este făcută să vorbească din nou, fără a pierde nimic din puritatea ei originară este meritul excepțional al acestei cărți din care se ridică un Eminescu uimitor de viu, de actual și de adevărat. Este, poate, prima traducere inspirată, într-un limbaj adecvat, a profunzimii gîndului eminescian investit în poezia lui. Pe această cale a racordării operei eminesciene la planurile filozofiei europene, vechi și noi, au mers atît Mihai Cimpoi în **Narcis și Hyperion,** ca și Theodor Codreanu în **Eminescu și Dialectica stilului,** ambele tentative năzuind conștient către ținta declarată de S. Paleologu-Matta, semn distinctiv al timpului nostru, dar nicăieri nu se atinge acea consonanță deplină între textul interpretării și textul interpretat ca în **Eminescu și abisul ontologic.** Modernă ca spirit, ca orientare și ca expresie, transpunerea propusă de S. Paleologu-Matta, **Eminescu și abisul ontologic** este un răspuns fericit pe care investigația textului eminescian îl dă exigențelor formulate altă dată de Lucian Blaga. Opera lui Eminescu, poetul erosului românesc, este scoasă din cadrele sterilelor aprecieri estetice restituindu-i-se greutatea fundamentală, sensul superior, gîndirea ființei.

M. Ungheanu

«Scriere și oralitate în cultura antică» de Andrei Cornea

Cu o modestie ușor exagerată („tabloul de civilizație pe care am încercat să-l configurăm se arată a fi nu numai incomplet, dar și neclar și plin de defecte, desenul său este prea anguros, compoziția violentă și dezechilibrată, culorile insuficient armonizate. Ne consolăm cu ideea că este vorba mai mult despre o schiță, pe care viitoare eforturi o vor retușa și completa, ori, pur și simplu, o vor anula, substituindu-i un tablou mai veridic") ținînd seama de faptul, probat de calitatea notelor și trimiterilor bibliografice, că vine din partea unui autor care știe greaca veche, ebraica și se mișcă dezinvolt în citeva limbi moderne de mare circulație, Andrei Cornea oferă cu volumul său **Scriere și oralitate în cultură antică** (Editura Cartea Românească, 1988) o solidă și, adeseori, pasionantă cercetare de tip hermeneutic asupra atitudinii față de cele două dimensiuni din titlul cărții, manifestate în arii culturale distincte : Grecia antică și Orientul mijlociu biblic. Ceea ce am subliniat este — după cum avertizează însuși autorul într-o scurtă introducere — doar subiectul cărții, care nu trebuie confundat în nici un caz cu tema acesteia. Tema ar fi : **a reface.** A reface, ce ? «A reface — scrie Andrei Cornea — citeva vechi sensuri întunecate, opacizate, acoperite, ale unor banale, comune cuvinte și „instrumente" de civilizație. A reface o transparență, așadar». Aceasta este, de fapt, însăși esența demersului hermeneutic și, prin urmare, argumentele unuia dintre polii demnostrației vor fi extrase din interpretarea textelor veterotestamentare. Cealaltă categorie de argumente, conducînd la configurarea altui pol demonstrativ, vine din antichitatea greacă și, în primul rînd, din, să zic așa, gîndirea filosofică socrato-platoniciană. Mai întîi, este vorba despre... greci. Și asta pentru că atitudinea lor față de carte și cuvîntul scris, cel puțin așa cum a fost ea conservată și transmisă de admirația latină, a marcat — s-ar zice — în chip decisiv spiritualitatea modernă europeană. Horațiu — și nu mult diferit de acesta, chiar noi, modernii, nu-i așa ?— vedea în cuvîntul scris un unic remediu împotriva uitării sau — cum spune Andrei Cornea — „un fel de pașaport al vesniciei pentru cei ce știu să-l dobîndească". Horațiu credea că și Homer credea același lucru, iar clasicismul a perpetuat această imagine și ne-a transmis-o nu doar intactă, ci și aureolată de prestigiul inatacabil al marii culturi grecești. Dar, se întreabă și Andrei Cornea (pornind de la studiile unor Werner Jaegar, H. I. Marrou, E. R. Curtius, asumîndu-și parțial concluziile lui E. A. Havelock, privind contradicția din civilizația grecească între oralitatea arhaică și de persuasiunea discursului oral. Temerea lui Platon în **Phaidros,** care-i dictează reprosul amintit, este aceea— încheie, pentru moment, Andrei Cornea — că, dată fiind marea accesibilitate a scrisului, tehnica hypomnestică se poate substitui celei anamnestice și, astfel, șansa rememorării în vederea regăsirii chipului spiritual autentic ar diminua considerabil. Altfel spus, sistemul educațional, modelul cultural și politic grecești ar fi serios afectate în chiar principiul lor constitutiv. În consecință, Socrate, cel din dialogul platonician amintit, îi va demonstra tînărului său prieten Phaidros că admirația acestuia pentru discursul retorului Lysias (expresie a **principiului listei**) este neîntemeiată. Poziția lui Platon, din **Phaidros,** a lui Isocrate în **Oratio ad Philippum,** și altele asemănătoare pe care Andrei Cornea le aduce mai tîrziu în discuție, ar sugera deci „o hotărîtă orientare a spiritului grec către anamnestic și către ceea ce decurge de aici". Oralitatea, pe care se sprijină tehnica anamnestică, nu este însă una primară, arhaică, spontană, ci deliberată, „secundă", o acțiune vizînd instaurarea și respectarea, prin persuasiune, a unui anumit principiu de organizare a discursului și, în fond, a societății.

Pentru a verifica rezistența argumentației de pînă acum, Andrei Cornea lărgește contextul și urmărește felul în care funcționează „hypomnesticul" și „principiul listei" într-o arie culturală non-grecească. Investigînd semnificația cuvîntului grecesc biblos în Noul Testament, și ale formei primare aramaice pentru carte, în Facerea, Ieșirea, Regi și alte texte vetero-testamentare, autorul ajunge la concluzia, rezultată și din analiza contextuală, că înțelesul era acela de **listă** (genealogică, de nume etc.). Ne reîntîlnim, așadar, cu **principiul listei,** cel desconsiderat de Platon, ridicat de această dată, la rangul de principiu existențial. Că este așa, o dovedesc și o serie de date oferite de epigrafie, etimologie, geografie, istorie, pe care Andrei Cornea le relaționează inteligent, pentru a extrage de aici concluzii dintre cele mai fertile.

Una dintre cele mai spectaculoase demonstrații ale importanței fundamentale pe care o deține „hypomnesticul" sau „principiul listei" în cuprinsul civilizației canaaneene este aceea a interpretării primei relatări a **Facerii** ca un **proces-verbal,** construit după toate regulile stilistice și compoziționale ale genului. Nimic blasfematoriu aici și, oricum, nimic forțat în demonstrație, căci argumentele, explicite și derivate, sînt împrumutate chiar din... Platon **(Phaidros).**

În funcție de atitudinea față de scris, adică de opțiunea (căci este o opțiune relativ liberă) pentru oralitate sau pentru scripturalitate s-au configurat, iată, în lumea antică, două modele (să le numim doar) culturale distincte, opuse chiar, propuse de cele două civilizații mediteraneene contemporane, care, paradoxal, „au, de altfel, în comun cea mai mare parte din arhetipurile semnelor grafice utilizate".

Următoarele patru capitole ale cărții **(Legea, Cuvîntul, Imaginea, Știința),** care ar merita fiecare cîte o detaliată analiză, greu de operat în cuprinsul unei simple cronici, recrutează în continuare argumente dintre cele mai spectaculoase (dar și solide) în sprijinul opoziției structurale dintre cele două tipuri de spiritualitate avute în vedere.

Deși are un număr relativ redus de pagini (cam 150, în care intră și capitolul de **Note**), cartea lui Andrei Cornea, prin densitatea ideilor și profunzimea interpretărilor, dă senzația unei ponderalități deosebite, care impune mereu noi și, desigur, mai minuțioase „cîntăriri". Este apanajul, dintotdeauna, al lucrului bine făcut.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

STUDII SUB SEMNUL ADEVĂRULUI

Într-un ritm susținut și într-o ambianță științifică dintre cele mai elevate, Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol", împreună cu Facultatea de Istorie și Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași, publică, începînd cu 1986, în seria „Monografii istorice", o importantă culegere de studii reunite sub numele generic **„Românii în istoria universală".** Impresionantă prin dimensiuni, această colecție reușește contribuții dintre cele mai diverse, de la simple semnalări de documente pînă la serii de documente istorice editate integral și pînă la studii ce vizează exhaustivul, datorate unor istorici români, dar și străini, constituindu-se într-o adevărată arhivă vie a vieții istoriografiei noastre la ora de față. Coordonatorii seriei (I. Agrigoroaiei, Gh. Buzatu și V. Cristian), ajutați de colegii Stela Cheptea, Vasile Chirică, Ștefan S. Gorovei, D Ivănescu, Lucian Nastasă și I. Saizu, au reunit, în recentul volum al treilea (prima parte) 54 de studii împărțite în 15 secțiuni tematice.

Cităm din „Cuvîntul înainte" semnat de Gh. Buzatu : **„Românii în istoria universală** se află acum la al III-lea volum, care apare în preajma aniversării unui eveniment crucial al trecutului românesc, și căruia îi este dedicat — împlinirea a 70 de ani de la înfăptuirea Marii Uniri a tuturor românilor, la 1 Decembrie 1918". Cu totul notabile sînt, în acest sens, studiile publicate de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, Aurel Filimon, Constantin I. Stan, I. Ciupercă, C. Gh. Marinescu — pentru a puncta doar cîteva momente din prinosul adus de către istorici marii sărbători.

În secțiunea a IX-a a volumului, „Românii în lumea medievală". Alexandru V. Diță semnează unul dintre cele mai interesante studii de istorie medievală : „Cel dintîi ecou internațional al victoriei românești de la Rovine din 17 mai 1395". Recitind, cu ochii istoricului avizat și din perspectiva întregii bibliografii a problemei „Cronica monahilor de la Saint-Denis cuprinzînd domnia lui Carol VI, de la 1380 la 1422", autorul studiului ajunge la concluzia că știrea despre victoria lui Mircea cel Mare de la Rovine, din 17 mai 1395, a poposit la Buda, în drum spre Europa occidentului, și aici „a fost denaturată propagandistic în folosul lui Sigismund și în dauna lui Mircea". În cinstea lui Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, au bătut clopotele mulțumirii la catedrala Notre-Dame din Paris — cînd, în realitate, victoria împotriva turcilor fusese repurtată de către Mircea cel Mare. Lucrurile se vor mai petrece astfel și după bătălia de la Vaslui, cînd Ștefan cel Mare repurta victoria și Matei Corvin și-o lua asupra sa, difuzînd-o în același occident.

Studii precum acesta, al lui Alexandru V. Diță, ridică și o problemă de mare importanță: necesitatea recurgerii continue la documente, a privirii lor sincronice și sintetice. Fiecare generație de istorici are această datorie și această menire, acesta este — după cum se observă din multe alte exemple similare — unul dintre dezideratele principale ale noului val din istoriografia românească.

Mai reținem, din acest tom monumental, care însumează peste o mie de pagini, studiul lui Ștefan S. Gorovei : „La începutul relațiilor moldo-bizantine : contextul întemeierii mitropoliei Moldovei", care vine să se alăture altor două contribuții pe aceeași problemă : Serban Papacostea : „Întemeierea mitropoliei Moldovei. Implicații central și est-europene" și Răzvan Theodorescu : „Implicații balcanice ale începuturilor mitropoliei Moldovei. O ipoteză". Capitolul XIV, „Testimonia", este dedicat editării de documente, iar capitolele VII și VIII „Relațiilor anglo-române" și, respectiv, „Relațiilor româno-ruse". Un indice general și un cuprins al tuturor studiilor apărute pînă acum în cele patru volume apărute încheie partea întîi a tomului trei din **Românii în istoria universală,** o lucrare densă, adevărat moment de referință în istoriografia noastră actuală prin aceea că sînt cuprinse la un loc stiluri și metode diverse, puncte de vedere convergente și complementare — ori în vădită opoziție — dînd seama de diversitate, dar și de unitatea de cuget care-i pune alături pe istoricii noștri și care îi așază demn sub semnul adevărului, ca pe niște căutători neobosiți ai adevărului.

Maria Georgescu

***) „Românii în istoria universală", vol. III, Universitatea din Iași, 1988.**

PROZĂ „VIEȚI ROMANȚATE" ?

Orice cuvînt, orice discurs și carte este în fond, în intimitatea aspirațiilor sale, o încercare paideică : speră, oferindu-se ca sămînță, să fecundeze, să convingă și să cîștige adepți, să se continue în cugetele oamenilor, să nu rămînă solitară. Ceva de genul acesta se resimte și cînd citești cărțile lui Doru Popovici. Doru Popovici este autor al unui număr impresionant de volume în care popularizează viața, opera și activitatea unor mari creatori, sau a unor școli, epoci și curente muzicale ; el este un activist cultural plin de osîrdie, care, cu toate puterile și cu tot sufletul său încearcă să fie constructiv, făuritor, să contribuie cu eficiență la sporirea **dimensiunii melomane** a constiinței noastre culturale Iar în scrisul său vorbește întotdeauna în preajma ideilor entuziaste, discursul său e tot timpul angajat în afirmații trimițînd la principii, la judecăți de valoare, la criterii funcționale.

Ultima sa apariție editorială *) e o carte care se citește ușor, chiar cu plăcere. Dar și cu folos am zice, întrucît instruiește și aprofundează în probleme nu numai de largă cultură melomană ci și de știință muzicologică. Scrisă după chipul și asemănarea subiectului său, deci cu o cursivitate romantică : cînd scăldată în inspirații sau citate poetice, cînd pigmentată cu incisivități și extremisme critice și ideatice, scrisă cînd sentimentalist, cînd patetic sau demolator, scurta poveste a scurtei vieți a lui Frederic Chopin, așa cum este ea scrisă de D. Popovici, ține cu tot dinadinsul să ne facă o lecție morală despre iubire, muzică (artă și creație în general) și despre patriotism. Viața lui Chopin îi servește naratorului ca pretext pentru o înșiruire de idei angajate, pentru o selecție a pozitivismului istoric sau intimist, pentru ilustrarea și susținerea unui crez personal. Iată de ce pe Doru Popovici îl vor înțelege și iubi acei melomani despre care notează în cartea sa că, pentru ei, „lumea Euterpei este un prilej admirabil de educație națională" (p. 45).

Autorul finalizează uneori descrierile și comentariile sale cu un ton de tătuc sfătos, adresînd îndemnuri pe placul publicului larg și înspre exasperarea specialiștilor (cum că, de pildă, ar putea să ia aminte creatorii avangardiști și contemporani, că bine și frumos ar fi dacă etc. etc.). Trecut prin viață, înțelept, povestitorul moralizează („În viața multor tineri s-au petrecut idile asemănătoare. Nu puțini au fost bărbații iubiți de femei adorabile, dar nu și de cea pe care o iubeau cu adevărat. Însă cu totul altfel se petrec lucrurile în lumea artelor și a literelor. Mai ales cînd avem de a face cu înzestrări de excepție și cu ramificații multiple", p. 32). În calitate de narator, Doru Popovici știe să extragă și să reliefeze ceea ce este exemplar într-o istorie celebră, în biografia unor celebrități. Sensibil, plastic și sugestiv, scrisul său atinge adesea virtuți ale tehnicii și vocației literare (a se vedea momentele în care Chopin este numit „supradotat în împărăția cîntecului cu virtuți consolatoare", „demn în simfonia resemnării sale în fața destinului funest", iar calitatea cea mai de seamă a marii George Sand este rezumată în cuvintele : „știa să iasă în calea geniului").

Marin Marian

***) Doru Popovici : „Cîntec întrerupt sau viața lui Chopin", Editura „Albatros", 1988.**

CRITICĂ MODERNITATEA ISTORIEI LITERARE

Mircea Anghelescu

TEXTUL ȘI REALITATEA

Editura Eminescu

De mai mulți ani, cu tenacitate, devotament în luminarea unor capitole încă obscure din devenirea literaturii noastre, cu seriozitate și competență, Mircea Anghelescu s-a înscris printre cei mai respectați critici și istorici literari. Chiar dacă majoritatea contribuțiilor sale par a sluji mai degrabă istoria literară, criticul își face simțită mereu vocația prin exactitatea aprecierilor, prin finețea nuanțelor și — nu în ultimul rînd — prin soliditatea bagajului de informații de care dispune. Toate acestea apar pregnant în recenta sa carte *) unde ni se oferă nu doar o culegere de studii mai vechi ori mai noi, ci o sinteză a metodei sale de lucru în domeniul instabil și înșelător al existenței, de-a lungul secolelor, a creației literare.

„Textul și realitatea" denotă un autor capabil să stăpînească aproape toate perioadele literaturii noastre, cunoscînd în amănunt viețile scriitorilor și destinul operelor adesea ignorate, un autor obsedat parcă de ideea justiției pe care istoria literară este obligată să o săvîrșească. Capitolele despre D. Ralet, I. Codru-Drăgușanu, D. Caracostea și B. Munteanu sînt elocvente în acest sens.

Volumul lui Mircea Anghelescu, gîndit și realizat unitar, ilustrează ideile ce-i definesc demersul interpretărilor.

Refuzînd comentariul spumos dar superficial, speculațiile nefondate, el nu vrea să vadă (cum însuși o spune) „în Budai-Deleanu un barochist, și un suprarealist în Pralea", preferînd gratuității obligativitatea ca „istoricul literar să reconstituie întîi valoarea în epocă (a unei opere — n.n.), semnificația ei inițială". Fapta prin care istoricul literar servește într-adevăr realitatea prezentă și chiar pe aceea viitoare nu se bazează, spune Mircea Anghelescu cu deplin temei, pe „descoperirea cine știe cărui mărunt document, a unei informații necunoscute încă", ci pe „continua încercare de adecvare a înțelegerii sale (...) la o realitate ale cărei coordonate" le domină de la nivelul viziunii de ansamblu. Interdependența dintre critică și istorie literară devine, deși nedeclarat, de neeludat. Această concluzie — fără a fi originală — o ilustrează interesantele comentarii despre opera lui Grigore Alexandrescu (considerat „nu numai cel mai reprezentativ poet al epocii dinainte de 1848, dar și cel mai nelinistit, mai dilematic, mai modern"), veritabila micromonografie care este studiul despre Dimitrie Ralet, reconsiderarea și explicitarea scrierilor, datorate lui Vasile Fabian, alături de discutarea tuturor textelor lăsate de Ion Codru-Drăgușanu. Mircea Anghelescu dovedește că, practic, nu există capitol închis, cazuri clasate și că, atunci cînd privirea „de sus" înseamnă obiectivitate și lipsă de prejudecăți, totul poate fi rediscutat și redimensionat în limitele păstrării echilibrului, al respectării scării de valori.

O altă idee teoretizată și demonstrată în mai multe capitole este aceea conform căreia „realitatea vieții este o materie importantă și pentru istoricul literar, nu numai pentru scriitorul de care el se ocupă". Punct de vedere de la care nu s-a abătut nici unul dintre comentatorii importanți ai literaturii române, vizibil în cărțile lor de referință, unde plasarea în epocă, relațiile stabilite de un scriitor de-a lungul vieții, evenimentele notabile, toate la un loc explicau o lucrare sau o întreagă operă. La fel procedează și Mircea Anghelescu abordînd „cazuri" ce ilustrează perfect teze: relațiile dintre I. Heliade Rădulescu și C..A. Rosetti, legendele despre Daniil Scavinski, unele episoade controversate ale vieții lui Iancu Văcărescu, adevărul despre marele savant umanist care a fost M. Gaster.

Demn de a fi semnalat ni se pare și un alt punct de vedere, susținut ferm de Mircea Anghelescu. În concepția sa, istoria literară trebuie să devină un complex, o disciplină care să urmărească atît istoria literaturii, cît și pe aceea a receptării ei. Așa s-ar intilni „cele două realități" a textului și a lumii de la care și pentru care a căpătat substanță". Ideea poate fi detectată în majoritatea titlurilor amintite mai sus, ca și în paginile despre secvențe din intinsa operă a lui Hașdeu sau Sadoveanu.

Adept al sobrietății stilistice, al informației exacte, al distanțării elegante față de opiniile respectabililor înaintași, Mircea Anghelescu ilustrează tipul de cercetător modern, ce-și construiește atent un sistem în jurul căruia adună studii ample, ediții, comentarii docte continuînd tradiția istoriei literare, prin asimilarea principalelor ei caracteristici.

Liviu Grăsoiu

***) Mircea Anghelescu: „Textul și realitatea", Editura „Eminescu", 1988.**

Topos natal

Urmare din pag. 1

chimiei) întregesc imaginea locului căutat cu vie fervoare și regăsit cu patos nostalgic.

Insignifiante sînt, în aceste proze, efemeritatea gazetărească, consemnarea ternă, datele netransfigurate literar. Conștient a fi realizat „nu numai reportaje în sensul gazetăresc al cuvîntului", Radu Anton Roman este cu **Țările de sus ale merilor,** dar și cu **Călătorie spre nord** (1975) atît de aproape de literatură, încît evoluția ulterioară spre roman putea fi pronosticată fără rezerve.

Făgărășan la origine, din părțile Ohabei, este și Mihai Lupașcu, tînărul ziarist din **Vara nimănui** (1978), practician plin de entuziasm într-un orășel de pe malul Dunării, unde vine, în urma unui eșec conjugal, pentru a trăi revelația bălților, a apelor Dunării, chiar a Deltei. Delta intră chiar de acum în raza de interes a romancierului. Contactul cu lumea pescarilor din Deltă, cu peisajele luxuriante ale condiției acvatice nu are nimic idilic. Dimpotrivă, el descoperă aici o asprime de ritual în relația omului cu natura și are posibilitatea să trăiască la față locului, în acea „vară a nimănui", exasperanta emoție pricinuită de revărsările apelor. Inundațiile, dezlănțuite de forțele stihiale ale naturii, amenință locuri, oameni, existențe. Însuși Mihai va simți pe propria-i piele că, dincolo de tribulațiile mediului gazetăresc (observat cu cruzime în realitatea lui tipică), trăiește ca o celulă dependentă de drama marii colectivități. Era de văzut, încă de aici, o intuiție exactă a detaliului (grație acelui ritm reportericesc, tensionat pe care îl va căpăta romanul), precum și maniera transfigurantă a unor descripții, în reverberația unui lirism emoțional.

Vara nimănui face parte dintr-o altă etapă, în care efortul de obiectivizare pare oarecum programatic.

Prozatorul mizează, acum, cu luciditate angajant-definibilă, pe dimensiunea profundă a **realității,** pe gradul ei de absorbție, pe puterea ei de observație. Eludarea realității, fie din comoditate, fie din prudență, înseamnă partidă pierdută cu timpul, „efort fără sens". Radu Anton Roman nu crede în așa-zisele virtuți moderniste ale textului („cantonarea în traforaje de interior" — **Luceafărul,** nr. 44/1985), care abdică de la dialogul cu realitatea și se închide în sine ca într-o carapace. E un narcisism tehnicist a cărui modă s-a dovedit aiurea repede apusă. Tehnicismul ucide senzația de viață, imaginea concretului, freamătul amănuntului. Imaginea ce ne-o oferă astfel de texte (retrase în spatele oglinzii) nu mai e cea din oglinda realității, ci din muchea ei, căci interesează ca atare nu imaginea însăși, ci procedeul și tehnica producerii imaginii... „În spatele oglinzii" vrea să zică „în spatele teoriilor" — din motive dacă nu suspecte (cf. lipsa de har) totuși nu tocmai clare. Atare tehnicism nu este decît un evazionism travestit, o abdicare de la... cestiunea arzătoare a prozei ! E, totuși, o distanță definibilă între „meserie" și „misiune". Literatura adevărată a tuturor timpurilor s-a clădit prin implicare, curaj, adică prin acea imperioasă nevoie de adevăr.

EMINESCIANA

Ediția a treia — ediție de autor?

Se știe că, în decembrie 1883, T. Maiorescu, în timp ce poetul era internat la Viena, a publicat, la Socec, prima ediție a poeziilor lui Mihai Eminescu. Iar, în 1885, făcea să apară, tot la Socec, ediția a doua. Ambele ediții, tipărite fiecare într-un tiraj de 1 000 de exemplare, s-au epuizat rapid. În anii următori, se resimțea acut nevoia unei noi ediții.

Așa cum reiese din corespondența Henrietei către Cornelia Emilian, în primele luni ale anului 1888 se pare că poetul, care se simțea mai bine, a intenționat să-și ia răspunderea de a tipări personal o nouă ediție a poeziilor sale (I.E. Torouțiu — **Studii și documente literare**, IV, București, 1933, p. 244). De altfel, încă din iulie 1887, pe cînd era la Iași, M. Eminescu a discutat această problemă cu V.G. Morțun, care îi propuse să se ocupe el de tipărirea ediției a treia a poeziilor eminesciene. Într-o scrisoare ulterioară — de la începutul anului 1888 — V.G. Morțun îl încredința chiar pe poet că noua ediție era tipărită, urmînd să fie pusă în vînzare în scurt timp ! Ceea ce, se știe, nu avea însă nici o bază reală !

La începutul lunii februarie 1888, Titu Maiorescu îi trimite poetului, la Botoșani, o scrisoare în care îi cerea aprobarea de a scoate ediția a treia a poeziilor, solicitîndu-l, totodată, să-i trimită și unele noi poezii, pe care le-a mai scris, pentru a le include în noua ediție care ar urma să apară tot la Socec. La 14/26 martie 1888, M. Eminescu, după oarecare ezitări, îi răspunde lui Titu Maiorescu, expunîndu-i încurcătura în care se afla din pricina angajamentului lui V.G. Morțun de a edita el noua ediție. În cazul în care V.G. Morțun n-a pornit să tipărească volumul proiectat, poetul se declară de acord ca Titu Maiorescu să publice, la Socec, ediția a treia a poeziilor sale. „Poezii nepublicate, de intercalat în noua ediție, nu am" — menționează poetul în scrisoarea sa ! (I.E. Torouțiu, Op. cit., p. 167).

Venind la București la 12 aprilie 1888, M. Eminescu i-a întărit, probabil, și verbal, lui Titu Maiorescu, acordul său ca Socec să scoată ediția a treia, ceea ce a determinat, desigur, unele acțiuni pregătitoare în vederea tipăririi volumului, căruia T. Maiorescu i-a adăugat, față de cele două ediții anterioare, încă trei poezii, apărute între timp, în „Convorbiri literare" : **La steaua, De ce nu-mi vii** și **Kamadeva.**

Așa cum a arătat în mod explicit T. Maiorescu, primele două ediții ale poeziilor eminesciene au apărut fără ca poetul să le fi revăzut și să fi făcut vreo îndreptare în vederea publicării în volum.

De astă dată însă, se pare, că Titu Maiorescu, discutînd problema apariției celei de a treia ediție, îi propune lui M. Eminescu — aflat pe atunci în Capitală — să se ocupe personal de tipărirea cărții, făcînd, eventual, unele mici îndreptări pe care le-ar fi considerat necesare. Facem această ipoteză, ținînd seama, pe de o parte, de faptul că Titu Maiorescu, ca ministru al școlilor, era pe atunci foarte ocupat (iar la începutul lui iulie 1888, a plecat pentru o lună în concediu în străinătate !), și, pe de altă parte, luînd în considerație următoarea notiță publicată, la 24 iulie 1888, în ziarul „Vocea Botoșanilor": **„Aflăm că în curînd va ieși de sub tipar o nouă ediție a poeziilor marelui nostru poet Eminescu. Noul volum este supravegheat chiar de poet. Credem a fi bine informați spunînd că volumul va conține mai multe îndreptări făcute acum de d. Eminescu"** („Vocea Botoșanilor", An. IX, Nr. 29, Duminică, 24 iulie 1888). Informația ziarului botoșănean provenea, desigur, de la Henrieta, sora poetului, căreia Eminescu i-a scris, probabil, despre acest lucru, spre a o încredința că situația lui materială, la București : „se va regula" (I.E. Torouțiu, Op. cit., p. 253).

Ediția a treia a apărut pe piață în august 1888. (Bibliografia română — Buletin al Librăriei generale din România și al librăriei române din străinătate — Editor Alex. Degenmann, An. X, iunie-noiembrie 1888, p. 65, poziția ; 4 429 : „Eminescu Mihail — **Poezii, Ediția a treia.** VI și 315 pag. (19/12 ctm. și 230 gr.) — București, 1888, Socec et Comp. — Lei 4". În Buletinul citat mai sus, (pe decembrie 1888, Nr. 12, la poziția 4 559) se notează : „Eminescu Mihail. **Poezii. Ediția a treia.** VI și 315 pag. (19/12 ctm. — 300 gr.) București, 1888, Tip. Socec et Comp. **Același legat**". Ceea ce adeverește faptul că din ediția a treia s-au scos două tiraje — unul simplu (cîntărind 230 gr.) și altul legat (cîntărind 300 grame), ultimul dat pe piață în decembrie 1888 ! (Această ediție legată este, negreșit, „ediționea de lux a poeziilor lui Eminescu din anul 1887, apărută sub îngrijirea d-lui T.L. Maiorescu, în editura Librăriei Socec", despre care amintește — cu eroare de an de apariție — Corneliu Botez, în revista „Mihail Eminescu", Iași, I, nr. 6, din 1 martie 1904). Imediat după apariția celei de a treia ediții a poeziilor eminesciene, unele publicații literare s-au grăbit să reproducă din acest volum cîteva din poeziile poetului. Astfel, în „Revista Poporului", an I, din august 1888, pg. 94, apare poezia **Din noapte.** Iar în „Universul literar", începînd din 14/24 noiembrie 1888 și pînă la 30 ian./11 febr. 1889, vor apărea 8 poezii eminesciene și anume : **Ce e amorul; Pe aceași ulicioară; Și dacă ramuri bat în geam ; Atît de fragedă; Sonet (Iubind în taină); Revedere; Te duci ; O ! rămîi.** (Interesant e de semnalat și faptul că, după data de 30 ian./11 febr. 1889, revista publică, în cîteva numere succesive, pînă la 1/13 mai 1889, o suită de cinci poezii de Veronica Micle : **Sînt lăcrămioarele înflorite ; Aubade ; Cînd îmi plec ; Aș vrea ; Moarte, fugi !).**

În prezent, ediția a treia a poeziilor lui M. Eminescu se găsește în Biblioteca Academiei Române. (În 1939, cînd Perpessicius și-a început publicarea monumentalei sale ediții a operei lui M. Eminescu, editorul n-a putut s-o consulte direct, lipsind din Biblioteca Academiei Române).

Ediția a treia se deschide tot cu „Prefață la Ediția d'întîi" scrisă de T. Maiorescu, datată, însă, greșit : **Decemvrie 1888**, în loc de 1883, data de apariție a primei ediții. Ea reproduce poeziile din edițiile anterioare, la sfîrșit fiind adăugate : **La steaua** (p. 305), **De ce nu-mi vii** (p. 307) și **Kamadeva** (p. 309).

Dacă e real faptul că M. Eminescu a urmărit personal tipărirea acestei ediții, trebuie să remarcăm, totuși, că, în genere, modificările sînt minime. Mai multe sînt schimbările de punctuație.

S-ar putea să i se fi atras atenția poetului să nu opereze, în text, schimbări prea mari, deoarece Editura Socec care tipărea volumul, îl considera ca o continuare de ediție ! M. Eminescu a ținut, desigur, seama de această cerință, cu atît mai mult cu cît, de astă dată, întregul venit net rezultat din vînzarea noii ediții urma să-i revină lui. **(Familia—XXIV**, nr, 37 11/23 septembrie 1888). Pentru ediția a doua, M. Eminescu luase numai un aconto de la Socec (în martie 1888 îl ruga pe Titu Maiorescu să-i dea și celelalte drepturi cuvenite).

Am remarca, totodată, că în **Însemnări zilnice**, vol III (1887—1891) ediția I. A. Rădulescu — Pogoneanu — Titu Maiorescu nu menționează pentru anul 1888 nici că l-ar fi văzut pe M. Eminescu la București în acel timp, nici că ar fi corectat ediția a treia a poeziilor eminesciene. În schimb, Titu Maiorescu notează că, în toamna lui 1889, după moartea poetului, plecînd în concediu la Kissingen, a făcut, acolo, corecturile pentru ediția a patra, efectuate, nu pe un volum din primele două ediții, ci pe **ediția a treia !** Ceea ce te face să citești în subtext că Titu Maiorescu a considerat ediția a treia cu micile îndreptări făcute de M. Eminescu ca text de bază !

Credem că, dacă e valabilă ipoteza că ediția a treia a poeziilor a fost îndreptată pe alocuri de poet — în etapa iunie-iulie 1888 — se cuvine ca specialiștii să treacă la analiza aprofundată a acestei ediții, din toate punctele de vedere, ținînd seama, negreșit, de corecturile pe care M. Eminescu le-a făcut creației sale poetice antume !

I. Cremer

Eminescu — sculptură de Petre Stoiciu

Întruchiparea lui Hyperion

Clișeele romantice, după care artistul în general, cu atît mai mult artistul de geniu, ar trebui să fie un thanatofil, dacă nu cumva chiar un pesimist, au avut și au încă o largă circulație atunci cînd a fost sau este vorba despre Eminescu. Vechea și, probabil, eterna dispută dintre cele două extreme („optimist" sau „pesimist" ?) va rămîne încă în mod cert o preocupare a eminescologiei. Nu văd nici un motiv de a nu o considera îndreptățită, mai ales pentru că se referă la esența operei eminesciene. Mi se pare însă că datele pe care le-a adus, de mai mulți ani, psihologia genetică ne permit — poate că ne și obligă — să nuanțăm cele două extreme și să încercăm, sub unele aspecte, o conciliere. Restrînsul cadru de față nu îngăduie o sumară schițare, prilejuită de o scurtă analiză a **Geniului pustiu,** din punctul de vedere al atitudinii față de moarte. Preocupare de căpetenie a prozei eminesciene, în care Thanatos este o prezență atît de covîrșitoare, că uneori depășește granița simbolisticii și se înscrie în registrul realului, vădindu-se o posibilitate de delimitare și de circumscriere a thanatofobiei congenitale. Personajele prozei lui Eminescu (ar fi riscant să generalizăm și la poezie) mor pentru că vor să trăiască, pentru că iubesc prea mult viața și pe ele însele. Toma acționează sub înrîurirea celor doi factori antagonici, a căror înfruntare se petrece într-un singur sens : al morții treptate și definitive, ca o experiență totală, ca o probă necesară a forței pe care o are viața. „Am zărit întunerecul lumei sub un troian de ninsoare" — începutul manuscrisului — mărturisește asupra fatalelor chemări ale experienței thanatice, mascate de dubla metaforă. Propensiunea (ori predestinarea) personajului se definește din chiar numele lui, ale cărui componente semnifică și întăresc o nesiguranță totală, sumbră și necucernică. Necredinciosul Toma se convertește, în **Biblie,** devenind astfel un conformist insignifiant. Dar Eminescu nu-și părăsește personajul într-o asemenea ingrată postură, ci îl îndrumă pe calea, extrem de fertilă, a explorării turbulențelor, prin alegerea unui nume de familie (Nour) menit să accentueze detașarea de vechea simbolistică, de resemnare ori de thanatofilie. Îndepărtarea lestului de imagerie romanțioasă ne îngăduie să-l descifrăm altfel pe Toma Nour.

Puternicul erotism (pe care nu-l discutăm în rîndurile de față) se constituie într-un argument peremptoriu. Motivarea profundă a atitudinii personajului eminescian este divulgată între altele și de sinuciderea falsă : visarea ori închipuirea propriei dispariții este cea mai bună apărare de moarte și cea mai serioasă probă că personajului îi este congenitală thanatofobia. Egoismul, pofta sa de viață sînt atît de nestăvilite, încît nu-și poate imagina că, odată cu dispariția lui, restul lumii continuă să dăinuiască și de aceea o atrage în mormîntul închipuit și pe Poesis, iubita sa. Toma are, asemenea naratorului, o anumită concepție despre moarte ca experiență. Ea trebuie să fie o verificare a energiei vieții, deoarece este „echilibrarea esistenței". În acest sens trebuie înțeleasă și cealaltă definiție a morții, ca „înțelepciunea vieții". Căci, urmează Eminescu, „cine gîndește des că are să moară — acela-i așa de înțelept". Aceasta este „Sofia" lui Ioan și a lui Toma, și nu dorința de a muri. Tragismul este accentuat de faptul că personajul eminescian are conștiința perfectă, de cele mai multe ori, a lumii fantastice în care se mișcă idealurile sale, încă tulburi și necristalizate.

Extincția provoacă și contopirea cu grupul etnic. Ucigînd-o pe Maria, fata ce urma să fie pîngărită de honvezi, Toma distruge un simbol și, în același timp, generează un altul. Phoenix indestructibil, aspirația către pavăza intimității familiale se transferă asupra etniei, închipuită tot feminin, prin elemente preluate din imageria deceniului postpașoptist („geniul martirei națiunei românești, geniu palid și plîns etc."). Sacrificarea lui Ioan are aceeași funcție, mai ales că este oficiată nu de Toma, ci de bătrînul tribun muntean, emblemă a unui tată mitic, vizibil ambivalent în acest episod : el este și protector, dar și punitiv. Că sîntem în prezența unui sacrificiu ritualic o dovedește gestul lui Toma, care bea din apa izvorului în care se află capul lui Ioan : moartea a pecetluit o jinduită suprapunere, aceea dintre ins și colectivitate, în vederea asigurării imortalității eului propriu.

Mai mult încă, visul ce urmează după eliberarea de cea dintîi treaptă tăinuiește uimitoarea comuniune, pe care Toma Nour încă nu o zărește dintre simbolica celor două experiențe. Bolta cu irizări de smarald și cu oglinzi verzui, cu „lumină de aur" curată și limpede, adăpostește „îngeri" care amintesc de visul pe care Toma l-a avut după moartea mamei. Paradisul rîvnit de personajul eminescian are vizibile trăsături de gospodărie țărănească, în care predomină liniștea patriarhală a începuturilor. Imaginile angelice se unduiesc într-o simbolistică ce întărește familialul și prospensiunea către ocrotirea propriului eu.

O apărare pe care Toma Nour este tentat să o obțină printr-un necontenit proces de purificare, accentuat de o altă ordine simbolică în care a intrat. Cea dintîi încercare catarctică pe care el o întreprinde este focul și lesne se remarcă frecvența imaginilor corespunzătoare mai ales în capitolele referitoare la participarea la revoluție. Purificarea ignică pare că îl acompaniază pe Toma dintotdeauna, dar se accentuează o dată cu incendiile pe care personajul le provoacă ori la care asistă : casa preotului ucis de honvezi, moara sasului vînzător. Necontenit este prezent focul în chipul vetrei aflate peste tot, de la casa lui Toma la odaia lui Poesis și la tabăra românilor, în munți. „Vatra" disperseazǎ focul ritualic, îi dă posibilitatea de a se afla pretutindeni.

Următoarea etapă a purificării este a îmbăierii și Toma o va parcurge cu aceeași fervoare, în înfrigurata căutare a absolutului intangibil prin repetarea experiențelor thanatice. Ioan (trimiterea la victima biblică omonimă este transparentă) va fi ucis în lupte, iar capul, retezat, îi va fi așezat într-un izvor. Cu apa acestuia, cînd limpede, cînd înroșită de sînge, Toma nu va ezita să se stropească, îndeplinind astfel un vechi ceremonial și urmărind același scop al transformării. Ioan îi va comunica astfel lui Toma ceva din puritatea aspirațiilor sale, fără a reuși întrutotul. Dar ritualul a fost îndeplinit, cu toate că numai în chip de experiență. S-a petrecut a doua umilire a lui Thanatos.

Aspirația fundamentală a lui Toma funcționează oarecum în gol, țelul ei este imprecis, iar mijloacele de a-l atinge — amorale : „legile cari compun fundamentul eticei chiar te-ndrep-

Dan Mănucă

Continuare în pag. a 7-a

Revelația manuscriselor

Potrivit principiului actualei ediții academice, după care volumul VIII „trebuie să includă, ca un miscelaneu de întregire, tot ce nu s-a editat încă din opera literară **sensu stricto** a lui Eminescu", în acest volum găsim și secțiunea **Traduceri în proză,** care întregește proza originală din volumul VII. Este vorba de 9 texte traduse și publicate de Eminescu în **Familia, Curierul de Iași, Timpul** și **Fîntîna Blandusiei,** între 1866 și 1888.

Această secțiune deschide o nouă fereastră în eminescologie. Mai ales la **Curierul de Iași** și **Timpul** Eminescu a publicat, cît timp a fost factor de decizie, multă literatură originală (a sa ori a altor scriitori) și multe traduceri din literatura universală. Editorii selectează doar aceste cîteva piese, al căror număr va spori, fără îndoială, pe măsură ce studiile aplicate asupra presei se vor adînci și diversifica — ediția academică rămînînd, totuși, în acest domeniu o lucrare de pionierat a vremurilor noastre, cerînd cu necesitate studii de însoțire.

Majoritatea prozelor eminesciene sînt și documente despre biografia poetului. În **Geniu pustiu** găsim ecoul drumurilor sale prin Ardeal, în **La aniversară** avem, poate, singurul document după care putem deduce că poetul ținea la ziua lui de naștere, **Cezara** indică legăturile lui cu Veronica Micle, etc. În privința traducerilor poetului, o mare importanță are criteriul său de selecție din literatura universală. Ca și în cazul **Fragmentariului,** unde selecția textelor științifice răspunde dorinței (necesității) lui Eminescu de a-și argumenta teoria sa socială — și alegerea acestor bucăți literare este motivată interior. Un splendid comentariu al lui Petru Creția la nuvela **Lanțul de aur** ne atrage atenția asupra acestui lucru. Eminescu a publicat această nuvelă a scriitorului suedez C. A. Wetterbergh în **Familia,** la 1866, cînd avea, deci 17 ani (a tradus-o din limba germană). Peste zece ani, în **Curierul de Iași** din 8 octombrie 1876, se publică în traducere „Morella" lui E. A. Poe. Nuvelele sînt înrudite tematic : în amîndouă este dezvoltată relația mamă—fiică (fiica seamănă cu mama, pedeapsa mamei cade asupra fiicei). S-a stabilit că traducerea „Morellei" aparține Veronicăi Micle : în epistola din 1880 ea îi reproșează poetului : „Pauvre **Morella !** Vous l'avez mise au feu ?..." (cînd se certau, Eminescu și Veronica își distrugeau ori își returnau scrisorile). Editorul de astăzi comentează : „Numai că, din nebăgare de seamă, Eminescu a uitat să ardă o filă, fila XI în numerotarea Veronicăi, iar aceasta ni s-a păstrat printre celelalte hîrtii ale poetului..." Avem, astfel, scrisul Veronicăi Micle în mss. 2255, 4. 339 și putem constata că poetul a făcut cîteva revizuiri înainte de publicarea nuvelei în **Curierul de Iași** (din păcate, promisul facsimil după manuscris lipsește din volum : mică defecțiune tehnică ce s-ar cere remediată). Nu este singurul loc din manuscrisele eminesciene unde se păstrează scrisul Veronicăi. Interesant între toate este manuscrisul 2307, unde Eminescu transcrie „Vedenia ce au văzut un schimnic, Varlaam, de la Mînăstirea Secului din Moldova", poemul lui Vasile Pogor — comisul (tatăl junimistului ; este singurul loc unde se păstrează poemul). La un moment dat scrisul se schimbă, se vede clar mîna Veronicăi : poetul a rugat-o, probabil, să continue ea transcrierea (în 1874 știm că Eminescu a locuit la Vasile Pogor-fiul, din a cărui bogată bibliotecă a ales, spre publicare în **Convorbiri,** și acest poem — pe care, însă, doar l-a copiat, renunțînd a-l mai da tiparului). Faptul vine să ne întregească, o dată în plus, imaginea preocupărilor intelectuale comune oarecum ale celor doi prieteni, în epoca ieșeană. Alegerea „Morellei" ține, fără îndoială, de alegerea lui Eminescu din urmă cu zece ani pentru „Lanțul de aur". Un sensibil comentariu al lui Petru Creția subliniază : „În plus, traducerea acestei proze a fost revizuită de Eminescu într-un ceas de sărbătoare a iubirii, din care dăinuie și azi, întîmplător, nearsă, o sărmană filă" (p. 1136).

Ca document biografic — ori de „destin" mai degrabă — foarte interesantă mi se pare bucata „O baie caldă în Egipt", traducere după Al. Dumas-tatăl. Sînt impresiile unui european despre Orient ; bucata vădește o voluptate a descrierii cum numai Eminescu putea să pună în texte-suport. Pe de altă parte, citind-o, ai impresia că Grigore Ventura (sau George Călinescu !) descrie recluziunea poetului în baia Mitrașewschi din fatidicul 28 iunie 1883 : „Băile sînt, după geamii, cele mai frumoase monumente ale cetăților orientale. Aceea în care m-au dus pe mine era o zidire mare, de o arhitectură simplă, și plină de împodobiri ingenioase. Întîi intră cineva într-un vestibul care și-n dreapta și-n stînga are odăi unde-și pun oamenii mantalele. În fund și în fața intrării este o ușă care se închide singură. Cum intri pe această ușă te afli într-o atmosferă mai caldă decît aerul de-afară. Pînă te afli aice, poți să te mai tragi înapoi de vei voi ; însă cum vei pune piciorul pe una din cămările d-alăturea, atunci să te ații, că nu mai ești al tău. Doi feciori pun mîna pe dumneata și îndată te faci un lucru, o avere a așezămîntului (...) Trecurăm într-altă odaie, însă acolo, oricît aș fi vrut a mă împotrivi, n-aveam încotro : aburii erau așa de deși și căldura așa de mare încît simțeam că mă inneacă, îmi venea să crăp. Crezui că vor fi greșit povățuitorii mei și vom fi intrat în vreun cuptor. (...) Astfel trecurăm prin vreo patru cinci odăi a cărora temperatură de ce mergea se mai înfierbînta așa de treptat și repede încît în sfîrșit începui a crede că cinci mii de ani omul nu și-a nemerit elementul și că adevărata lui preursire și vocație este de a fi fiert sau fript. (...) Apa era așa de fiartă încît scosei un grozav țipăt, mi se păru că eram azvîrlit în Tartar ; mă apucai de vecinii mei, care toți se mira ce am, și de ce voi fi țipînd, mă împinsei pe umerii unuia și mă azvîrlii iar afară cu aceeași repeziciune cu care și intrasem. Cu toate acestea, tot nu scăpai teafăr : oricît de puțin șezusem înăuntru, trupul mi se făcuse roș ca racul. (...) Gizii mei dar mă aflară cu desăvîrșire domolit cînd veniră iar la mine, și urmai după dînșii fără împotrivire către unul din acele patru bazine sau scăldători. Ajungînd la margine, ei îmi făcură semn să mă cobor. Ascultai, mă văzui într-o apă ce mi se păru că are 35 pînă la 40 de grade. Aici mi se păru o căldură foarte temperată. Din bazinul acesta trecui într-altul de o temperatură mai ardicată (mai caldă) însă tot de suferit. (...) Pe urmă oamenii mei mă duseră în al treilea ce putea să fie cu 10 sau 12 grade mai cald decît cel de-al doilea. În sfîrșit dintr-acesta mă duseră în cel de-al patrulea, care era acela în care mă opărisem. Mă apropiam de dînsul cu cea mai mare groază și împotrivire, cu toate că hotărîsem să sufăr orice. Cu toate acestea începui să cerc mai întîi apa cu vîrful piciorului. Cu adevărat caldă mi se păru, dar nu așa cum am simțit-o întîi, cînd mă opărisem. Băgai un picior, pe urmă pe celălalt, în sfîrșit tot trupul, și nu poate cineva să-și închipuie cît rămăsei de uimit și în mirare că nu mai simț arsura cea dinainte. Văzui eu, adică, că celelalte bazine mă pregătise treptat ca să sufăr pe acesta..." (p. 575—576)

Bucata a fost publicată de Eminescu în **Curierul de Iași,** la 18 iulie 1876, de bună seamă pe vremea unor călduri de mijloc de vară. La 28 iunie 1883 el însuși se afla într-o „cămară" de baie, unul dintre semnele după care „prietenii" au înțeles că nu este în deplinătatea funcțiunilor mintale fiind și acesta : apa fiartă, trupul său „rușu ca un rac fiert". Încă din 1876,

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

Scrierea vie

La un secol de la dispariția fizică a Poetului, vraja liricii sale continuă să iradieze tulburător făcîndu-ne să asistăm la un paradox : în loc să se stingă, prin trecerea vremii, poezia eminesciană capătă, din contra, o intensitate miraculoasă, o forță de seducție mereu vie. Cum se explică această „tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte" a creației sale ? Ne amintim că una din temele platoniciene se referea la superioritatea limbajului vorbit față de cel scris. Astfel, dialogul Phaidros e un proces intentat formelor retorice și învățămîntului sofistic al lui Protagoras, bazat pe învățarea **literalului** și a **literarului.** Platon ironiza „grădinițele scrierii" pe care le considera „simple distracții de sărbătoare" ele aducînd doar „plăcerea de a scrie" sau, cum spunea filozoful, „de a scrie pe apă", cerînd contemporanilor săi să se întoarcă la adevărul și ființa rostirii, adică la energia pură a logosului aflat în substanța vie a **oralității limbii.** Ar fi însă greșit să credem că Platon desconsidera limbajul scriptural în totalitate ; dacă citim cu atenție rîndurile sale vom observa că sînt aduse în discuție două tipuri de scriere : una bună și una rea. Cea de-a doua este lipsită de vibrația ființei în timp ce scrierea bună este, după Platon, aceea care păstrează sentimentul viu al logosului, e discursul cald „întipărit în sufletul" celui care citește printr-o anume metamorfozare a scrierii în oralitate, a literalului în vorbire.

Întorcîndu-ne la Eminescu, vom desluși în creația sa tocmai acest principiu platonician al **scrierii vii,** căci peste tot în universul său liric predomină structura sonoră a expresiei, vibrația unei muzici adînci : „Peste vîrfuri trece lună, / Codru-și bate frunza lin, / Dintre ramuri de arin / Melancolic cornul sună. / Mai departe, mai departe, / Mai încet, tot mai încet, / Sufletu-mi nemîngîiet / Îndulcind cu dor de moarte." Versul eminescian are o pulsație proprie, cu inflexiuni eufonice, cuvintele se topesc într-un fluid acustic plin de vrajă. De aceea poemele se cer mai degrabă ascultate decît citite, legănarea melodioasă a verbelor exprimînd ritmul interior al ființei : „Neînțeles rămîne gîndul / Ce-ți străbate cînturile, / Zboară vecinic, îngînîndu-l / Valurile, vînturile." Cînd parcurgi cu privirea o pagină eminesciană versul tipărit se transfigurează sonor, poetul convertește alfabeticul în melos făurind scrierea vie prin forța magică a **rostirii.** Oare în fața acestei poezii nu sîntem mereu tentați să facem la fel ca cititorii antici și medievali și anume să citim cu glas tare pentru a participa la ritualul muzical al versurilor ? Edgar Papu vorbește la un moment dat despre „simfonica eminesciană", despre mirajul auditiv atît de copleșitor în creația poetului „lirica lui Eminescu ne sugerează acea cutie modestă din „O mie și una de nopți" din care, însă, odată cu deschiderea capacului, iese un duh uriaș". Exegetul afirmă în continuare : „numai alcătuirea sonoră deține această facultate atît de suplă, de a ieși într-o crescîndă amplificare, pînă la proporțiile cele mai vaste și de-a reintra apoi în simplul sunet inițial, care a cuprins-o implicit". Ne uimește frăgezimea nealterată de trecerea vremii a poeziei eminesciene, ea izvorăște însă din duhul cîntecului, din substratul **anamnesic** iar nu **hypomnesic** al memoriei noastre din sufletul iar nu din litera textului : „Adormi-vom, troieni-va / Teiul floarea-i peste noi. / Și prin somn auzi-vom bucium / De la stînele de oi. // Mai aproape, mai aproape / Noi ne-om strînge piept la piept... / O, auzi cum cheam-acuma / Craiul sfatu-i înțelept !"

Asemeni folclorului, creația eminesciană se transmite din generație în generație pe cale orală, ea aparține scrierilor mnemonice și exprimă, la cote absolute, tradiția milenară a unei **culturi orfice.** Dacă, așa cum se spune azi, „galaxia Gutenberg" l-a transferat pe om din lumea magică a auzului în lumea indiferentă a văzului, lirica poetului învinge acest handicap însuflețind pagina tipărită printr-un alt soi de scripturalitate și anume prin limbajul viu al rostirii, prin acea scriere vorbită în care șoapta, murmurul, suspinul, invocația alcătuiesc polifonia discursului. Lirismul e un permanent dialog, un „dialogos" muzical cu Ființa : „Ce te legeni, codrule, / Fără ploaie, fără vînt / Cu crengile la pămînt" / — „De ce nu m-aș legăna / Dacă trece vremea mea ! / Ziua scade, noaptea crește / Și frunzișul mi-l rărește". E aici un panteism sonor, la fel ca în proza lui Sadoveanu, metaforele surprind foșnetul firii acel inconfundabil „freamăt de codru" misterios și profund străbătut de o dulce melancolie. Poetul ne introduce într-un imperiu auditiv alcătuind din cuvinte un madrigal cosmic nicicînd în pericolul de a deveni o „scriere moartă", un simplu text tipărit pe pagină. În spatele învelișului verbal se ascunde forța taumaturgică a unui cîntec neîntrerupt, căci poetul aude „încet ca-n vis dulcile cuvinte" „abia-nțelese pline de-nțeles", e un grai care vine de departe, ecou din ecou, transmițîndu-ne reverberațiile tulburătoare ale sufletului. O blîndă taină învăluie acest univers sonor mereu legănată de chemări orfice : „Ca a nopții poezie, / Cu-ntunericul talar, / Cînd se-mbină, se-mlădie / C-un glas tainic, lin, amar, / Tu cîntare întrupată !" Într-adevăr, poezia eminesciană e o „cîntare întrupată" sau, cu alte cuvinte, e actul soteriologic al unui artist genial născut în albia tradiției mioritice, a melosului transfigurator. Chiar și destinul e văzut de poet ca o emanație sonoră, precum un duh plăsmuit de „marele povestitor" : „Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură, / Ca și cînd n-ar fi viața-mi, ca și cînd n-aș fi fost, / Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost."

Poemul eminescian ne rămîne viu în memorie prin respirația sa lăuntrică, motiv pentru care versurile trebuie receptate cu auzul nostru profund. Un mare poet romantic se adresa cititorului său : „Trage aer în piept și citește cu urechile, cum doresc întotdeauna să fiu citit, și versurile mele vor suna așa cum trebuie să sune". E un sfat înțelept pe care ni l-ar fi dat, fără îndoială, și Mihai Eminescu.

Alexandru Horia

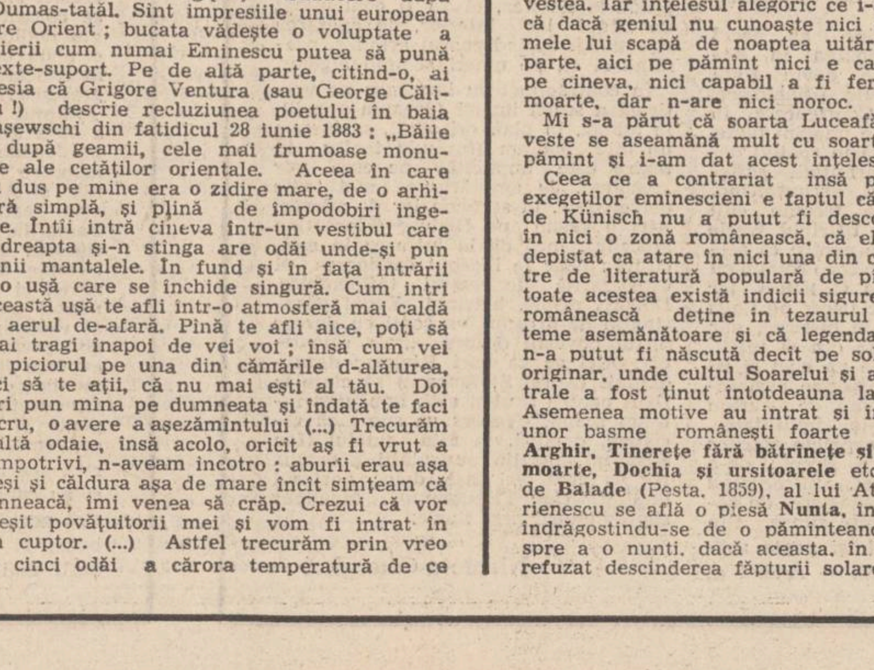

Elena Greculesi : „Flori"

Rezonanțele „Luceafărului"

Urmare din pag. 1

invitat să facă o vizită la castelul prințului Știrbey de la Buftea, la 18 noiembrie 1882, el luase cu sine și manuscrisul poemei eminesciene, pe care o citea în fața oaspeților reuniți cu acest prilej, dovadă că ecourile lecturii lui publice din 8 noiembrie mai vibrau încă proaspete în inima criticului. Nici nu va trece multă vreme și odată intrată, prin publicare, în circuitul vital al literaturii noastre, ea a cunoscut o regalitate pe care puține creații naționale și-o pot revendica.

Aplecați mereu deasupra sonurilor ei fermecate, pline de abur de taină și seducătoare legendă, critici și poeți, cititori și comentatori, deopotrivă, au început să-i cerceteze izvoarele motivele inspirației, substratul filosofic și mitologic al conflictului, cheia rezolvării lui. O primă opinie, cea a lui Mozes Gaster, a trimis în mod corect spre basmul cules de călătorul german Richard Kunisch în trecere prin Țările Române spre Constantinopol, basm inclus, cu titlul **Das Mädchen im goldenen Garten,** în cartea sa de impresii de călătorie, **Bukarest und Stambul. Skizen aus Ungarn, Rumänien, und der Türkei,** apărută în 1861. De altfel, poetul trimitea el însuși la același izvor, cum aflăm dintr-o însemnare marginală de la fila 56 a manuscrisului 2 275 B, unde își notase: „În descriera unui voiaj în România, germanul K. povestește legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. Iar înțelesul alegoric ce i-am dat-o este că dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici pe pămînt nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc.

Mi s-a părut că soarta Luceafărului din poveste se aseamănă mult cu soarta geniului pe pămînt și i-am dat acest înțeles alegoric".

Ceea ce a contrariat însă pe majoritatea exegeților eminescieni e faptul că basmul cules de Künisch nu a putut fi descoperit ulterior în nici o zonă românească, că el n-a putut fi depistat ca atare în nici una din colecțiile noastre de literatură populară de pînă acum. Cu toate acestea există indicii sigure că mitologia românească deține în tezaurul ei motive și teme asemănătoare și că legenda Luceafărului n-a putut fi născută decît pe solul strămoșesc originar, unde cultul Soarelui și al ființelor astrale a fost ținut întotdeauna la mare cinste. Asemenea motive au intrat și în componența unor basme românești foarte cunoscute, ca **Arghir, Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte, Dochia și ursitoarele** etc. În volumul de **Balade** (Pesta, 1859), al lui At. Marian Marienescu se află o piesă **Nunta,** în care Soarele, îndrăgostindu-se de o pămînteancă, o pețește spre a o nunti, dacă aceasta, în final, n-ar fi refuzat descinderea făpturii solare printre muritori. Variante asemănătoare descoperim în **Zîna zorilor** de Slavici, în **Crăiasa zînelor** sau **Cicoarea,** de George Coșbuc, dovadă că motivul avea o răspîndire mai largă, mai ales în Transilvania. Substratul arhaic al motivului luceferian e atestat și de prezența în volumul lui Teodor Pamfile, **Cerul și podoabele lui,** (1915) a unei legende, asemănătoare ca structură, celei a **Luceafărului.** Cum legenda în cauză n-a fost pusă încă în conivență cu arheologia **Luceafărului,** ne permitem să-i dăm în cele ce urmează o extindere mai mare.

Legenda provine din Transilvania și se referă la credința populară că stelele au fost la origine îngeri. La baza acestei metamorfoze stă următoarea întîmplare. După o vizită pe pămînt, în care a fost însoțit de îngerii săi, Dumnezeu îi chestionează pe aceștia în legătură cu ceea ce le-a plăcut mai mult. Cu toții au răspuns : bisericile, călugării, codrul, florile etc., cu excepția unuia singur ce sta deoparte îngîndurat și trist. Întrebat, acesta mărturisește că îi e teamă să spună adevărul, dar, primind asigurări că nu i se va întîmpla nimic, el a dat următorul răspuns :

„Doamne, îs trist și amărît de aceea, că ochii unei păstorițe pămîntene mi-au picat așa de dragi, cît nu-i modru să-i mai uit vreodată, fiind așa de frumoși, cum nu mai văzusem niciodată !

— Ai cui erau ? — întrebă Dumnezeu.

— Ai unei păstorițe ce păștea oi albe pe un cîmp verde.

— Și ai grăit ceva cu ea ? — întrebă iarăși Dumnezeu.

— Da, căci îmi căzuse dragă și i-am spus că mi-aș da viața cea îngerească pentru ochii ei cei albaștri ca cerul înstelat".

Înspăimîntat de cele auzite, ca și de faptul că și alți îngeri ar putea vorbi despre cele văzute „jos", Dumnezu îi preface pe toți în stele luminoase, „luminînd de fericire că ele toată vremea pot vedea lumea pămîntească".

Legenda de mai sus conține în sine cîteva elemente prețioase pentru sîmburele ideatic al **Luceafărului.** Mai întîi „situația fundamentală", cum o numește D. Caracostea, e prezentă în dragostea dintre o ființă cerească și una pămînteană ; în al doilea rînd, ființa nemuritoare (îngerul), dorește să renunțe la nemurire în schimbul dragostei fetei. Drept pedeapsă îngerul este transformat în stea.

Raportul primordial înger-luceafăr este repede depistabil în țesătura internă a poemei eminesciene. Astfel, într-una din variantele sale, avem chiar situația de mai sus. Cătălina adresîndu-se lui Hyperion cu cuvintele : „O ești frumos cum numa-n vis / Un înger se arată...", la fel cum călătoria lui în spațiu, spre scaunul ceresc, este tot aceea a unei ființe îngerești : „Porni luceafărul. Creșteau / În cer a lui aripe...".

Noapte de ianuarie fără zăpezi

— Se închină lui Mihai cel mic —

fănuș neagu

În fiecare săptămînă, în noaptea de miercuri spre joi (cel mai tirziu joi dimineața) iau loc în scaunul uriaș de la biroul meu de lucru și încep (înainte vreme mă dezlănțuiam) să gîndesc (și să scriu) articolul care, simbătă, trebuie să apară în **Luceafărul**. Cînd n-am nimic în cap, mă revolt: nu mai vreau, mi-ajunge sînt scriitor, nu ziarist, timp de treij' de ani mi-am mîncat cel puțin un ficat și un plămîn pe săptămînă ca să unesc un gînd ce se naște, cu altul care a murit sau cu unul neavînd chef să intre în lume. Sînt om și am dreptul să refuz, să respîng... să mă lase ăștia în pace, sînt sătul de hîrtie albă și negînditoare, de creion, pix, stilou și, în general, de mine și de toți cei care cred că eu pot să mă string în mine ca un arc, timp de un sfert de oră, și apoi să izbucnesc în metafore. Pentru că — nu-i așa? — asta așteaptă lumea de la mine.

Aseară, un copil buflei și care mi-e drag, a venit la mine acasă, cu pomul lui de sărbători, tăiat cu fierăstrăul și încorporat, pe bucăți, în doi saci de plastic, ca să-i fac „foc de cetină" în șemineu. Copilul, de 15 ani, n-a văzut în viața lui cum se face focul într-un șemineu. Aprind chibritul, flacăra cucerește miracolul pădurilor, copilul e fericit (afară e o noapte de ianuarie mai blîndă decît una de aprilie), părinții lui și soția mea și fiica mea ciocnesc pahare de vin rozé, ca să reînchipuie povești de uimire, cu lupi. (Zice nevastă-mea: „unește cu ceva această noapte ca băiatul să viseze frumos", și eu înjur anotimpurile, pentru că nu pot, acum, ceea ce se întîmplă numai la distanțe mari de ani, să poruncesc, să se adune toate anotimpurile în entitatea basmului). Răstorn o ladă de zestre, dăruită mie de doctorul și scriitorul Dinu Băcăoanu, și răscolesc prin hîrtii. Găsesc un caiet din tinerețe. Eram mai inteligent sau mai aproape de fenomenele diurne decît azi? Nu știu. Ceva e sigur și de nedesmințit: credeam în snopul de visc atîrnat în grindă și în mănunchiul de nuiele de aur. Credeam în înserare și drumul ce ne-nspăimîntă de singurătate. Unesc murmurul frazei scurte de acum cu uimirea (candoarea?) adolescenței.

Întrebare: unde eram? Caietul nu oferă date.

— Discuție între două femei, la o petrecere (unde? n.n.).

„Cel mai mare dar pe care mi l-a făcut soțul meu e acela că mi-a înlesnit să dorm o noapte într-o livadă de portocali".

„Al meu e un soț ideal — nu m-a atins niciodată măcar cu o floare: numai cu pumnii, o ploaie (o droaie?) de pumni".

Pagina 11 (11 e un nume liric). Am cules piersici la Neptun, în Dobrogea și mi-am adus aminte de cum am furat mere în drum spre Dragoslavele. Eram elev. Prietenul D., coleg de bancă, pictor. Plecam cu el, de la Cîmpulung Muscel spre Bran, ca să descopere peisaje. Iubea puritatea zăpezilor și a cățeilor albi. Înainte de-a ieși din orașul lui Negru-Vodă, pe mîna stîngă, într-o livadă, se înălța, rotat, și plin cu mere roșii domnești, cel mai frumos pom al vieții. Legat de pom, în lanț, un cîine. Nemernicia proprietarilor și a cîinilor! „Tu ești blond, mi-a zis prietenul, și cîinii iubesc oamenii blonzi, încearcă tu". Dar după miezul nopții, oricare cîine îți caută prietenia, vrea și el să vorbească puțin, cîteva vorbe, cu o ființă. Aveam un pulovăr de lînă, în care-ar fi încăput trei elevi; ne-am dus după miezul nopții, cîinele n-a scos nici un mîrîit și am umplut puloverul cu mere. Cînd ne întorceam în oraș, tîrîndu-l pe umăr, ne-am întîlnit cu niște elevi din cursul superior. „Mă, nenorociților, ați furat un vițel", a zis cel mai mare dintre ei, văzînd minecile puloverului (arătau, pline de mere, ca niște picioare de vițel) „Să trăiți, am răspuns (eram elev de liceu militar!) duc în circă un pulover plin cu mere". „Da, da, a răspuns el pe gînduri (și nici azi nu cred că mi-a răspuns altcineva decît un mare poet) merele, ca și femeile frumoase, sînt bune numai cît sînt de furat". Pagina 42 din Caiet răsare ca un crimpei de cer înstelat în cuptorul pipei albastre pe care-o răsucesc în mîini.

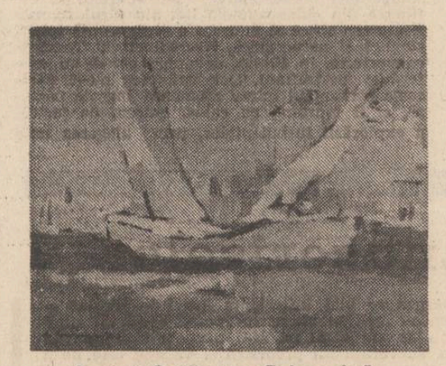

Augustin Costinescu : „Debarcader"

„Iartă-mă, Basil, (Basil și Gianni erau din Rîmnic) nu mai suport să nu-ți spun", ai stat degeaba la arest, eu am furat banii din casa de bani a liceului. Treceam pe lîngă cancelarie și, văzînd-o deschisă, am virit mîna prin fereastră și prin ușa casei blindate uitată deschisă și am smuls un teanc de bani pe care l-am virît în sîn. Nimeni nu m-a văzut. Am ținut banii ascunși în ciorap și, în zori, cînd gunoierii ridicau pubelele, i-am aruncat înăuntrul căruțelor cu scîrnă, îngrozit de ceea ce putusem să fac. N-am cheltuit un leu. De altfel, nici nu-mi trebuia. Cînd te-au învinuit pe tine (nici astăzi nu știu de ce? !), am ieșit afară din oraș, am cules maci, ți i-am pus pe pernă. Nu pot să-mi iert mîrșăvia. Însă tu m-ai silit s-o săvîrșesc. Într-o oră de dirigenție n-am auzit ceva mai zguduitor împotriva oamenilor decît declarația ta: tatăl meu a fost inculpat într-o afacere dubioasă la regiment; hoție, dezonoare, furt. La cinci ani, după ce-l scoseseră din armată, degradat, un tip s-a prezentat la el: :eu am șterpelit banii, iartă-mă dacă poți. Te iert, a zis taică-tu, dar ce fac cu bunicul meu care a murit în credința că a crescut în casă un hoț! ?

Bradul s-a stins. Întipărită de fum, cetina a rămas intactă din punctul de vedere al spontaneității. Ea vestește nașteri și niciodată nu moare. Impuls fermecat. Afară, vîntul dă semne de bărbăție. Nu pot să mă opresc.

Caietul e, într-un fel, un crimpei din teatrul adolescenței mele. Din el se înalță, necontenit, un strigăt de cheflîu: spălați paharele și ștergeți putina pînă nu vine nevastă-mea. (Ajunsesem ofițeri?). Sau glasul unui vînzător de pepeni veșnic înșelat: „Opriți vînzarea, pepenii se duc împinși cu piciorul de către hoți și banii nu vin deloc". Supus unei idei agere, Timpul dus se arată iarăși fermecat. Itic Blaiher — circiuma cu cel mai bun vin — avea, totdeauna la masă cinci ofițeri de cavalerie. La orele 11 a.m. sublocotenentul Alexandru Cernăuțeanu intra în prăvălie călare pe un cal alb și bea un șpriț. La orele 11, toate femeile din oraș care visau Bucureștii, Parisul și Viena treceau prin dreptul geamurilor deschise de la circiuma Blaiher ca să admire calul și călărețul. Alexandru Cernăuțeanu era atît de frumos încît elevele Liceului Carmen-Sylva își răsuceau gîtul după el. „Era frumos și cinstit, zice bunul meu prieten P. ca un prapur de biserică. L-a împușcat o călugăriță, era toamna, iar eu în ziua aia („așeia", fiind el moldovean) am furat 300 (trii sute) de nuci de acasă și m-am dus la casa dulce... a lui madam Hălășoaia. Zice el: „am fost o sămînță frumos răsărită și viața a turnat peste mine nenumărate găleți de ciment...". Mai arde bradul? Cuptorul pipei se umple cu Mare Neagră. Știi cum îi chema pe cei de-o seamă cu tine și au murit? Nichita Stănescu, Nicolae Velea, Grigore Hagiu, Sorin Titel, Gică Botică, Nicu Cristea, Marin Pătrașcu, Andrei Panciu, Vili Roșioru, Vili Șerban, Vilică Neagu, Ionică Rusu, Ștefan Cristea, Al. Tutuluș, Tili Sacrament, Jenel Șerban.

„Tacă-ți gura! strigă din scufundări de drumuri prin stepă Aziza Macarovici. Se vede Marea!".

„Gudron, smoală, tichia milelor (Și pentru că nu mă pot opri repet vorbele unui lipovean: Tu-Christos, morții, Christos, ați făcut lumea jumi-juma și nu vreți să le dați săracilor ceea ce li se cuvine !? Ei, drăcia dracului !)".

„Domnilor, nimeni nu vrea să-l pocnească peste bot pe nemernic ? !" „Doamnă, i se răspunde Azizei, dar se vede Marea ! Miroase a liliac, Marea. E altă poveste. Cum să bați un om ? !

„Fărîmați-i fălcile! Nu-l caftește nimeni ?". Controlorul de bilete :

„Urmează gara Mangalia. Scuturați-vă de nisipul nopții și de năvruri prostești, fiindcă aici se încheie Pămîntul și începe Marea".

Dar nu-i deloc adevărat. Aici se închele, trecînd printr-o viață de cîine bleg, fereastra opacă a trenului nr. 27, vagonul X, din Univers și continuăm drumul prin Bărăgan spre direcția Niciunde.

„Prostule" mi se zice

„Tu ai tras cu alice de urs asupra mea ?" întreb

„Cu alice mărunte"
„Puteai să mă omori"
„Dacă vroiam, da"
„Minți... minți..."
„Vino în porumb"
„Să mîncăm amîndoi porumb crud ?"

Iepurii vîntului dau cu botul în geam. Mă întorc din adolescență în maturitate. Ianuarie. Sînt plin de gînduri vechi și scriu în gînd autorităților o reclamație: am auzit că unii dintre cei mici de azi sînt porniți împotriva mea cu sudălmi, ocări și batjocură etc... Pe urmă traversez strada. Pe partea stîngă, adineauri, era primăvară, pe dreapta, acum, nînge hieratic. Dincolo, un grup de fete de școală se ducea, purtînd în brațe, brazde de viorele, spre o petrecere. Aici, văd, focul arde cu frînturi de cetină. Ar fi cazul să ne punem de acord, cred eu...

În șemineu, bradul s-a închegat într-o margine de pădure. Flacăra trosnește, cetina susură. Și o veveriță spune: băiatul, fiți atenți, băiatul a adormit și visează; căci așa se-ntîmplă-n nopțile de ianuarie cînd ninsorile așteaptă să se răstoarne: băieții visează.

vasile zamfir

Pămîntul

Îmi pun urechea la pămînt și-ascult.
Milioane de fibre mă leagă de el :

strălucirea stelelor,
strînsa încleștare a brațelor,
flacăra sărutului și-a dragostei,
marile avînturi ale poeziei,
zbuciumul mărilor,
neoprita întindere a cerurilor —
toate sînt sîngele, mădularele lui,
și mă cheamă să nu-l uit niciodată.

Invocare

Am ascuns sărutu-n flori —
Mirosea a sărbători ;
L-am ascuns în trunchi de fag —
Mirosea a tată drag ;

L-am ascuns într-o năframă —
Mirosea a glas de mamă ;
Mi l-am petrecut prin lacrimi,
Mirosea a vechi și-a datini ;

Cînd l-am aruncat în foc,
Mirosea a busuioc.

Anotimp

Ești un anotimp bun
și o dimineață frumoasă,
rotită-n culori.
Un pui de lăstun
învață să zboare ;
se odihnește în palma
cerului...
Soarele intră în casă,
se așează la masa noastră
ca un peregrin oarecare.

Nu-i de mirare
că nu mai poți deosebi
sunetul de culoare.

Noapte

Cine-mi umblă pe la poartă
nesfîrșit, neîncetat ?
Uite luna prinsă-n toartă
sub pridvorul înflorit.

Trece prin uluca spartă
pas de fur nedovedit.
Se împiedică de soartă
gîndul meu copilărit.

Cerul sus, deschisă hartă,
scrie stele-n infinit.
Cineva parcă se ceartă
cu cireșul înroșit.

Nu mai e timp

Nu mai e timp să-ți povestesc de toate,
Nici nu mai pot să-ți spun de te iubesc.
Ce teamă mi-i că serile uitate
Vor năvăli într-un delir grotesc.

Să fi venit în seri de iarnă, cînd
Se înăsprise fără milă gerul,
Să fi venit în taină ascultînd,
Cum ți-mpleteau din vorbe colierul,

Acum nu mai veni. Pe orice ram,
Pulsează-n frunze-o fragedă nervură,
Și cît te-am așteptat. Năprasnic te-am
Cerut acelor zile ce demult trecură.

Acum nu mai veni, și-așa-i tîrziu,
— E stinsă-n sobă jarîștea rămasă,
Iar florile, în vasul azuriu,
S-au veștejit de așteptări pe masă.

Sigiliu de foc

Citeodată cîntecul suie
ca pasărea-n țările albastre ;
i-or trebui numai puțin,
un grăunte din flacăra vieții,
să poată zbura peste spații !

Citeodată, cîntecul saltă
pe aripile vîntului, gonind sunător —
și atunci inima-l prinde din zbor,
și-l apropie cu neastîmpăr,
cum îți apropii obrazul iubitei
pe care întîiul sărut
pune pecetea de foc a iubirii.

marta bărbulescu

Umbră

Mă aplec la stăvilarul
prăbușit
trec păstrăvi argintii
convoiuri pure
mi-e sufletul un smeu
foșnește-n vînt
și se rotește lin
peste pădure

De nu s-ar prăvăli
la stăvilar, oriunde ar putea
să reînvie
prin ochii de brîndușe-n răsărit
purtînd spre-nalt
umila mea solie.

Implor
dar în zadar, la stăvilar
în cercuri tot mai repezi
către mare
se prăvălește smeul ca de jar
și-mi mistuiește
umbra-n alergare.

Panouri cu picturi

Scaune,
huruitul ascensorului,
panourile cu picturi
din care ea
ascultă muzica
revelionului petrecut,
pașii dansatorilor, risetele,
clinchetul cupelor de șampanie,
și-l vede ca pe un robot
programat pentru atecțiune...

Singură privirea lui
îi stăruie altfel în memorie
și-i așterne pe buze
un surîs de Mona Lisa,
însingurată
printre scaune...

Voi fi snop de grîu

De privilegii n-am fost răsfățată
Și nici nectar din cupă n-am sorbit
Mi-e drag să-mi amintesc de-am fost odată
Lumina dintr-un crin însuflețit.

Iubirii nu i-am fost nicicînd părtașă
Disprețuind-o m-am disprețuit
O zodie de gemeni prea abrașă
În fiecare gest m-a dijmuit.

Din munte umbre roșii se desfac
Coboară-un teleferic spre oraș
În curte jocuri noi copiii-și fac
La fîr' de grija lor m-aș vrea părtaș.

Ce am pierdut și cît am cîștigat ?
Voi fi un snop de grîu cu spic bogat !...

Îmi uit de mine cînd se-ntorc lăstunii

Îmi uit de mine cînd se-ntorc lăstunii
Și înconjoară blocu-n țipăt lung
Cînd înflorește cerul și niciunii
În inimă ca ei nu îmi ajung

Înstrăinat rămîne gîndul crud
De la mașini gonind spre nu știu unde
Din țara mea de vis, eu îi aud
Doar pe lăstuni prin ape lunecînde

Umilă și trufașă-n suflet crește
Dorința de-a răzbate pîn' la cer
În zbor cu ei, dar Umbra urmărește
Din duhul de lumină — să nu pier...

De n-ar fi ei lăstunii-voiajorii
Să-mi risipească de pe suflet norii.

marius daniel tevanian

Valuri de oglinzi

Mii de gînduri fierbinți
s-au creat deplin în mine
din lutul literei
cu glas de mamă,
ca tu țară cu ape line
să-mi fii aici
un îndemn deplin
la-nfăptuiri și dorinți.
Și dacă voi fi mereu atent
la chipul tău de fapte preschimbat
voi încerca și eu să scot
din camera-mi de lumini
un model revărsat
în valuri de oglinzi.

Esența lumii

Vine un timp
cînd în trupul meu
resimt o sete de viață
care-mi curge domol
prin vene amorțite
ca o ploaie de lumini
peste cîmpuri verzi de dor.
Veți auzi poate de mine
cei care încerc să cuprind
în dorul meu
și dealuri și rîuri
și viața în viitori de prezent.
Și nu mă sfiesc să spun
că iubesc așa cum sînt,
prin tot ce-i al meu și scump
esența lumii din jur
în care dornic mă-nfășor.

Munca de-mpliniri

Și dacă mingii
lumina de azi
c-un ochi de dor
și-armonii,
din locul meu singur născător
de balade fierbinți,
sau dacă înțeleg să iubesc,
acest pămînt de fapte roditor
prin versul meu simplu și curat,
e pentru că așa-am învățat

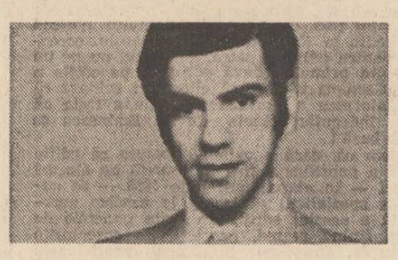

de la taăl meu cel cu crez sacru
de-a fi eu însumi
prin munca mea de-mpliniri.

Făpturi de lumini

Vă voi aduna
făpturi de lumini
din lăcașul sfînt al țării,
și voi încerca ușor
precum un bard din vechimi
să fac din voi
trup de cuvinte rare.
Și iar vă invoc
cu glas de emoții,
de la masa mea de lucru,
să-mi răspîndiți
prin semeni de-ai mei
versul făurit cu dor
din făpturi de lumini.

Loc de iubiri

Cu pașii mei
din vatra de lumini,
voi călca domol
țărînă din țărînă,
și iubitor cum sînt
de inimi fierbinți
îmi voi depune gîndul
pe un petec de ram,
să fiu cules subtil
de mîini fierbinți de dor.
Și-n zori de zi
cam pe la cîntători
voi respira lumini de plai
din locul meu cu iubiri preaplin.

teatru

t

Blow-up la scenă deschisă

TEATRUL NAȚIONAL — TÎRGU MUREȘ

Prin montarea teatrului din Tîrgu Mureș, reputatul regizor Dan Alecsandrescu urmărește să facă lizibile — din optica artistului de azi — ravagiile minciunii în nebunia și goliciunea unei lumi false. Eliminînd actul I, care se petrecea în casa comerciantului Werle, regizorul nu se sfiește să demareze cu declanșarea conflictului.

Scena deschisă, fără cortină, anunță prelungirea în sală a cutiei cu iluzii. Gîndind un decor unic, regizor și scenograf (arh. Traian Nițescu) folosesc adîncimea scenei — în chip de profunzime de cîmp — dispunînd elementele de mobilier și, desigur, actorii, în trei-patru planuri succesive (un nivel de reprezentare reală, altul de urmărire a planului întîi, un altul de reacții la adresa planului întîi un altul abstract, de răsturnare a sensurilor jocului concret în punctele de interferare a liniilor concentrice).

Un spațiu închis, tenebros, fără nici o fereastră de lumină. Singura „ieșire" la lumină, în libertate, e sugerată de scara în spirală care nu duce niciunde. Podul lui Ibsen devine aici un sufocant plafon de alge, închizînd în adîncuri de întuneric existența unor ființe mărunte, mediocre. Cadrului ce pare realist i se modifică datele prin implantarea citorva grotești decupaje de carton de tipul imaginilor de circ din chioșcurile de tir cu tombolă.

Prin asociație de idei cu jocul nevinovat de-a vînătoarea în podul casei, personajele devin țintă unei „vînători" invizibile, psihologice, de proporții tragice. Configurate în mărime naturală, aceste imagini plate, caraghioase, ne situează în spațiul degradării umane, al infirmității sufletești, al devitalizării, deconspirind, totodată, cheia în care trebuie citit spectacolul. Gregers și bătrînul Werle se vor împiedica de ele pentru că astfel de „nimicuri" nu fac corp comun cu interesele lor, nici cu structura lor interioară. Ceilalți trec firesc pe lîngă ele, fără să arate că le observă, dar le simt ca făcînd parte din ei înșiși. Doar bătrînul Ekdal se va opri și își va completa propria imagine abstractă, punîndu-i soldățelului de carton chipul său. Simțindu-le inutilitatea, el le va prinde de capetele sforilor care le vor trage în sus. Dreptul de-a joaca... este sechestrat, întrerupînd orice posibilitate de renaștere, de revitalizare a acestor ființe stinse. Din acest moment bătrînul își poate acoperi uniforma îndrăgită — simbol al demnității interzise — îmbrăcînd peste ea un pantalon oarecare, cernit. Limbajul costumelor nu poate fi neglijat. Hainele familiei Ekdal poartă amprenta algelor ce le pătează umerii. În monotonia maroului și a griurilor, albul rochiei lui Hedvig este tresărirea purității, iar rozul redingotei de împrumut a lui Hjalmar (în care se simte stînjenit și o scoate) este chipul lui de paradă, „fardul" întregii vieți pe care o duc cei din jur. Pe măsură ce Gregers (Radu Dobre Basarab) se instalează în tabieturile Ekdalilor, răpindu-le liniștea, el va fi contaminat de frigul lor interior, de apăsarea stressantă, oprind zborul aripilor, preluînd și el, pe umeri semnul algelor.

În contrapunct cu imaginea pe verticală a scării iluziei (dreapta scenei), în stînga, în plan orizontal, se înscrie un mic podium (formula **teatru în teatru** este implicită) pe care vor „respira", cu amărăciune, mai toate personajele, în secunda lor de adevăr. Aici o găsim pe Hedvig (Florentina Mocanu), încă de la intrarea în sală, citind : doar la început candoarea ei este ferită de restul influențelor. Doborît psihic, bătrînul Ekdal (Constantin Săsăreanu) va șopti cu durere rostul poveștii despre „rața sălbatică". Aici se va opri Hjalmar deznădăjduit (Aurel Ștefănescu) să cînte la flaut pentru a uita, aici, împăunat într-un scaun, Gregers va spera să recîștige, o clipă, în fața tatălui (Ion Săsăran), poziția autorității pierdute. Nu va urca aici însă, deloc, doctorul Relling (Ion Fiscuteanu), fanaticul supraviețuirii prin iluzie.

Nicoleta Gherghel

film

f

Filmele Marii Uniri

Omagiul cineaștilor adus istoricului act de la 1 Decembrie 1918, data creării statului național unitar român, se constituie într-un autentic florilegiu dedicat unui ideal ce a deschis o nouă eră în dezvoltarea României, în ridicarea sa pe noi trepte de progres și civilizație.

Filmul de lung metraj **România la a 70-a aniversare a Marii Uniri** — produs de Casa de filme nr. 5 în colaborare cu Studioul „Alexandru Sahia" și Arhiva Națională de Filme — este realizat de **Șerban Comănescu, Pompiliu Gilmeanu** și **Mihai Constantinescu,** după un scenariu semnat de **Nicolae Dragoș, George Radu Chirovici** și **Adrian Vasilescu.** Impresionantul portret al poporului român și al realizărilor sale în anul aniversar sînt prefațate de o amplă secțiune de evocare istorică, bine susținută documentar, cu inserții poematice de mare frumusețe lirică, ocolind cu inteligență și profesionalism capcanele convenției. Firesc, deschiderile istoriei, marile momente ce au premers și au condus la Marea Unire din 1918 sînt proiectate în arcul cuprinzător și bogat al prezentului societății românești mai bogate în victorii ale spiritului și muncii în anii următori Congresului al IX-lea al partidului decît a fost în întreaga sa existență anterioară.

Bine echilibrat în raportul trecut/prezent, dinamic în montajul inspirat al treptelor istoriei cu grăitoarele aspirații împlinite ale contemporaneității, filmul rămîne o impresionantă cronică a devenirilor unei societăți care la șapte decenii de la Marea Unire cinstește memoria celor care au luptat și s-au jertfit cu pilduitoare contribuții la progresul și civilizația națională și universală. În proporție de peste două treimi filmate recent, secvențele filmului **România la a 70-a aniversare a Marii Uniri** aduc un bogat și profund mesaj educativ sugerînd cu forță atît amintirea mereu vie a evenimentelor istoriei, cît și mobilizatoarele angajări ale prezentului în vasta operă de edificare a societății noi.

Accentele istoriei, documentul cu mare forță de impact emoțional sînt predominant prezente în **Pagini din cronica Marii Uniri** semnat de **Pompiliu Gilmeanu** (scenariul și regia), avînd drept consultanți pe acad. **Ștefan Pascu** și conf. univ. dr. **Ion Ardeleanu.** Scurt metrajul Studioului „Alexandru Sahia" aduce sub ochiul aparatului de filmat documente și mărturii, fotografii și extrase din presa vremii, din actualitățile începutului de secol construind lapidar și eficient o cronică în imagini a celor mai importante momente ce au premers evenimentului de referință. Firesc și aici, prezentul se circumscrie organic în pelicula evocatoare a făuririi statului național unitar român, concluzionînd sugestiv asupra vocațiilor majore ale societății noastre socialiste.

1918 — Înfăptuirea marelui ideal național — făurirea statului național unitar român, film realizat în Studioul cinematografic al armatei de colonelul **Dumitru Seceleanu** (scenariul : maior dr. **Ivan Talpeș** și **Constantin Avram)** subliniază cu o amplă gamă de argumente, istoriografice, arheologice, iconografice și lingvistice atît continuitatea poporului nostru în vatra strămoșilor săi, cît și lupta sa de-a lungul veacurilor pentru libertate și independență, pentru realizarea unității naționale, ideal împlinit prin voința întregii națiuni la 1 Decembrie 1918. Pasionat de generoasele teme ale istoriei, autorul, recent laureat și al distincțiilor ACIN, cu o bogată filmografie marchează în sugestive imagini caracterul democratic al Marii Uniri și dezvoltarea vertiginoasă a României socialiste, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, perioadă ce a conferit libertății, suveranității și independenței cea mai puternică strălucire.

Călin Stănculescu

Augustin Costinescu : „Piața Universității"

dan rotaru

Iarnă domesticită

Aștept zăpada ce-o să cadă,
ca o uitare, peste noi.
În ea ne-nchidem citeodată,
cînd vrem să fim doar amîndoi.

Atunci ne mîngîie o iarnă
cu botul ei catifelat,
domesticita noastră iarnă,
fată cu suflet de bărbat.

S-o-ntîmpinăm cum se cuvine –
cu tot văzduhu-n ochi turnat.
Ție-ți rămîne numai grija
de-a face-n suflete curat.

Destin

Cine ne-a decis ninsorii ?
Ploilor, cin-ne-a promis ?
Călimară îmi sînt norii,
toamna – coala mea de scris.

Mă întîmplu ca-ntr-o carte
cu un subiect banal.
Port la gît un fel de moarte
-nfășurată ca un șal.

Substitut al nemuririi –
munții curg la robinet,
cînd din drama grea a firii
actul vieții îl repet.

Nu știu cine mă respiră
ca pe aerul curat.
Cu mirarea-mi cin-se miră ?
Ți-s vasal, mi-ești împărat.

Curajul de schimb

Ochiul ce-a uitat să doară
e în orice trup străin
precum pietrele de moară
care macină venin.

Mai amînă-mi o vedere,
Mai întîrzie-mi un chip !
De mult vis ce mi se cere,
cu viața vreau să țip.

Eu dublez oricînd săgeata
ce ucide-un anotimp,
dar acuma nu sînt gata –
nu mai am curaj de schimb.

Sfîrșitul toamnei

Toamnă gata de surpare,
amăgindu-se-n ninsori.
Astăzi lozul cel mai mare
se plătește în culori.

Locuiesc în preajma orei
ce ucide-un anotimp
și accept să-i fiu busolei
oricînd Nordul ei de schimb.

Decor promis

Aceeași boală a culorii
cuprinde ochiul meu acum,
ca un imperiu al ninsorii
ce-ncepe dincolo de drum.

Aș vrea să vezi cum îmi respiră
izvorul umbra ce i-o las
pe gît și nici nu se mai miră
că mă repetă fără glas.

Te-nchid, ca pe o bogăție
pe care n-o s-o am nicicînd,
într-un decor promis doar mie,
ce mi se-ngăduie în gînd.

Joc de dragoste

Doar din pierderi se învață,
din cîștiguri nicidecum.
Tu ai vrut să-mi fii în viață
flacăra fără de fum.

Te silabisesc cu teamă
să nu-ți spulber nici un vis.
Tu mi-ai fost, la orice vamă,
simțul meu mereu deschis.

Mi-e că am să mor de tine,
amînînd un anotimp
căruia nu îi mai vine
teritoriul de schimb.

Deocamdată mă mai doare
tot copacul ce îl știi
suferind de-acea culoare
ce-mi păstrează ochii vii.

Vino și amînă toamna !
Ești departe. Și te dor.
Te sculptez din vis, aevea,
iar cu buzele, ușor.

Lecția culorii

Pune pe verde semaforul vieții !
Cartușe, dă din plin la vinători !
Sînt cel mai trist gonaci din tagma celor
ce nu strivesc nici roua de pe flori.

Mă plec în mine și îmi vindec locul
ce-i chinuit de-atîta frumusețe.
Octombrie-ncearcă lecția culorii,
ca de atîtea ori, să mă învețe.

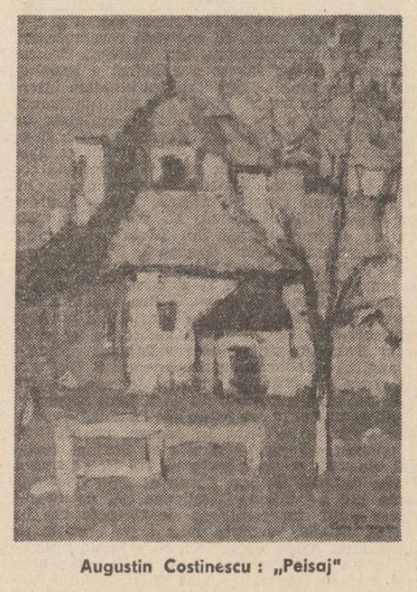

Augustin Costinescu : „Peisaj"

Poeme de a.i. zăinescu

Oprirea la lizieră

– Unde vă duceți ? – ii întreb pe rînd,
Ci ei fac semn să nu-i opresc din gînd,
– Unde vă duceți, ce căutați ? – le-am zis,
Și ei din nou, la fel : nu ne opri din vis
Și-apucă drumul mai virtos, se țin
Cînd tot mai mulți, și gravi, cînd mai puțini,
Fac roată-n ceața de pe cîmp și merg,
Parcă se-nșiruie cocorii într-un cerc,
O lizieră verde-i mai departe, dar
Parc-ar suna și-un corn de pădurar,
Dincolo-s codrii, urcă pînă-n nori,
Majestuoși și grei ca niște sărbători.

– Unde vă duceți, ce căutați ? le-am zis
Și ei din nou, la fel : nu ne opri din vis,
Intră-n pădure ca într-un alt veac
Și cercetează-n taină fiece copac,
Prin lizieră-s praguri numai și potecl,
Un luminiș prin care se văd urme-ntregi,
Ce se întîmplă însă dincolo, ce-aud ?
Numai izbituri de foc pe-un inveliș mai crud,
Pocnet de vreascuri numai sau de os,
Mișcări de-aripi ce ard și se tîrăsc pe jos,
– Unde vă duceți, ce căutați ? – i-întreb
Și ei fac semn să nu-i zmulg de la trebi ;

Își umplu cu de toate mîinile, – un zăpor
De crengi și vreascuri rupte sub picior,
Și-ndeasă-n ochi tot cerul ca-ntr-un sac
Plin cu-amintiri și umbre din alt veac,
Grămezi de lemne-n spate și-apoi ies
Prin lizieră, iarăși, către șes.
– Unde vă duceți ? – ii întreb pe rînd,
Și ei fac semn să nu-i opresc din gînd,
– Unde vă duceți, ce căutați ? – le-am zis,
Și ei la fel, la fel : nu ne opri din vis.

Țintesc c-un ochi cîmpia, cu celălalt rămîn
Să se mai vadă-un pic și-s parcă mai bătrîni,
Li-e aburită mîna, umerii-și desfac
Ciudate-aripi și parcă-ar lopăta pe-un lac,
Merg tot prin văi și calcă – atît de rar,
Că li se-aud duminicile-n calendar,
Li se-nverzesc albastre lemnele-n spinări,
Pînă ce cresc și par niște copaci călări ;

– Unde vă duceți ? – ii întreb pe rînd
Și ei fac semn să nu-i opresc din gînd,
– Unde vă duceți, ce căutați ? – le-am zis
Și ei la fel, la fel : nu ne opri din vis.

Cad frunzele

Cad frunzele, cad frunzele-auzi,
Parcă-am fi într-o bibliotecă, departe,
Pereții se fac dintr-odată mai cruzi
Cum mai crud mi-e și ochiu-ntr-o carte.

Mi-e mai liberă mîna, mai goală, mai grea,
Mai pustie și fără-a se plînge,
Ca lovit de un trăznet și fără-a durea
Noaptea-un copac ni se scutură-n sînge.

Un copac uriaș zboară noapte și zi,
Zi și noapte sub norii ca niște scînduri,
Cad frunzele, cad frunzele și
Parcă-am alerga printr-o pădure de gînduri.

Un copac ne face umerii mai goi și mai mici
Ori se leagănă-ntre ei ca pe fluturi,
Picură-n roșii rășini de furnici
Cerul ca și cum l-am răpi de-nceputuri.

Se schimbă literele lumii-n calendar,
Pe cărți lumina-i rece ca un vaier,
Cad frunzele, cad frunzele, n-ar
Mai cădea și ne-am înveli doar cu aer !

Doină

Dar tu exiști, exiști mereu,
Topești în ochi un curcubeu,
Cu lanțul lui ce-a fost să-l rup –
Mi-alămui gînd, ți-nfășuri trup

Și mie nu știu de ce-n zori
Îmi pleacă mîinile spre flori,
Da-mi pleacă poate și cînd dorm,
Trec prin pereți și dor enorm.

Ce-mbrățișare va mai fi
Și-acestea-a nopții dinspre zi,
Cu umeri reci, încețoșați,
Și-mpinși în gol și fără brat ?

Dar tu exiști, exiști mereu,
Topești în ochi un curcubeu,
Strămuți cu sete, unde-ajungi,
Și taine mii, mii de porunci

Și mie nu știu, uneori,
De ce-mi pleacă și chipu-n zori,
Da-mi pleacă poate și-n amurg,
Cobor spre zi, spre noapte urc ;

Călciie grele, nu mai știu
Dacă-s demult sau prea tîrziu,
Devreme nu-s, că nici în somn
Nu-ncap ferestre și nici pomi

Nu-ncape lună, n-auzi cer,
Cum n-auzi glas și nici tăceri,
Dar tu exiști, exiști mereu,
Topești în ochi un curcubeu.

Pămîntul-soldatul

Și uite-l, se-aude,
Se vede soldatul
Pămîntul se-mbracă
Se văruie satul.

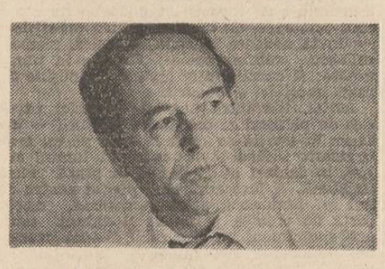

Se deretică bine,
Ochi și rugă-ntre grinzi,
Vine el sau nu vine,
Dar e cald și-n oglinzi.

Vine el care-ntruna
Scut ascute și arc,
Pe-un genunchi saltă luna,
Pe celălalt, soare larg.

Și uite-l, se-aude
Se vede soldatul,
Pămîntul se-mbracă,
Se văruie satul.

C-un genunchi cînd apasă,
Ape mișcă și nori,
Bate tabla pe casă,
Jgheaburi pune la flori

Și-are parc-o sfîrșeală,
Lacrimi are ce tac,
Vine-ntruna și-mi spală
Umbra de peste veac.

Vine-ntruna și-și schimbă
Trup și haină și tot,
Gustul sării pe limbă
Dar și chipul ce-i văd

Și uite-l, se-aude,
Se vede soldatul,
Pămîntul se-mbracă,
Se văruie satul.

Dar și riul, dar puntea,
Ochii-acum ce se șterg,
Stele-aprinde cu fruntea,
Cer rotește c-un cerc ;

Și-are parcă-o mirare,
Săbii pune pe crini,
M-am mutat, i se pare,
I-au crescut alți vecini.

Pune leagăne-n stratul
Lumii-ncălzindu-o, viu,
Și uite-l, se-aude soldatul,
Vine pămîntul ce-l știu.

Inventar în alb

Mai multe aripi, o piramidă, un fluture
Și torsul lui mov, foarte mov-minotaurul,
Un fir alb-singeriu care-l roade,
Un coridor lung, mai lung decît veacurile
Și zăpada pe care-o presimt și de care
Se leagă poate și-acest ultim
Al meu inventar : Ariadna

Sau toate blondele-acestea de toamnă
Și toate nebuniile lor video,
Cu măști de regi iubiți și blestemați,
Cu mări și imperii căzute-n dizgrație,
Adorație pînă la țipăt,
Nori și umbre ce cad, cititorii
În cenușă mai mulți decît
Cititorii în stele și biblioteca
Din Alexandria care mai arde încă,

O, tot mai arde !...

Un alt cer al ferestrei

În corvoada
Aceasta a toamnei care te-a pus
Undeva la colț, în alt cer al ferestrei
De unde se vede bine, cad frunzele, existi
Și n-ai nici măcar dreptatea lor ultimă, goi,
Goi și cu desăvîrșire fără nici o remușcare,
Goi-goi și cu desăvîrșire fără nici un cuvînt,
Pe-aruncătorii de disc i-ar urma ei – copacii,
Pe-aruncătorii de cercuri și de speranțe,
Pe-aruncătorii de vis ;
Numai că ceva îi reține locului, cine
Și de ce singuri nu știu, clătinare
De granițe-n sus, în adînc tot atîtea,
Și țin marginea drumului – ei – o corvoadă
Ce-ți place,-ți convine și ți se asemuie
Ca ziua și noaptea, tot mai mult.

Popas

Tragi linie și-nnumeri :
Citi porumbei pe-acoperișul
Lumii, ce splendori,

Tot atîtea griji și pe măturătorii
De frunze prin parcurile spitalelor,
tot atîtea
Griji și pe stivuitorii de-aripi, pe-alămuitorii
De vis – cei mai mulți și mai singuri,
săracii ! –
Tot atîtea griji și pe ei și pe cazărmile
Goale și reci, inflexibile
Ca și umbra-n repaos a soldaților, tot atîtea

Griji – inocența, păcatul, iubirile, taina,
Prietenii, dușmanii, adorația, totul
Și linia, uite, nu mai este făcută din puncte,
Linia, uite, este un imens spectacol,
O acrobație în gol, mersul încet ca pe
gheață,
Arcul, pierduta săgeată – linia
O aritmetică a îndoielii.

Cad frunzele

Cad frunzele, frunzele ! – spui
Și cu aerul că-ți folosești chiar gura
Și vocea ta, cu aerul
Că ești chiar tu și nimic nu s-a întîmplat,

Dar absolut nimic decît o linie
Dreaptă și ușor transparentă între ziua
De ieri și de azi, între ziua
De ieri și pămîntul același

De mîine care poți fi chiar tu,
Tot trecutul și amintirea ta – cad frunzele
Și nu este nimic, nu-i nimic, mai adaugi,
Nu este nimic și totul

E de a se ști, de-a se vedea că de la
nașterea
Sau moartea unui infim bob de rouă, nimeni
Pînă acum nu s-a întors, nu se poate
întoarce
Gol și-n întregime curat.

Singurătate

Singurătate, cîte brațe ai tu,
Monstru verde-al deșertului, spaimă
Și dulce licoare, cu toții te părăsim,
Dar revii, umpli tu gușile pietrelor acestora,
Cuibărești ouăle pe cer ale vulturilor,
Palpită-n ele miezul nesfîrșit al veacurilor,
Miliarde și miliarde de ochi ce se-ating,
Mîini ce rup scama roșie-a norilor și lasă
Un foșnet aproape de neînlocuit;

Plasa aceea și rece și caldă, dar prin care
Nimic nu se strecoară, nimic
Nu pătrunde și e
Ca și cum ne-am fi izbăvit.

Departe

Ereditate și moarte,
Moarte și ereditate,
Dar cît de-ncet, ce departe
Ne întîmpină toate.

Urcă-n noi precum gura
Unui cer alb, nesfîrșit,
Și cuvîntul și zgura
Acelorași ce s-au grăit.

Măr ce-n două și-n două
Despicat fost-a iar,
Ca-mpăcarea și nouă
Să ni se dea ca hotar.

Ereditate și moarte,
Moarte și ereditate,
ScrișI-citiți ca-ntr-o carte
Și ea doar pe jumătate ;

Noapte-aceeași ce trează,
Iluminare e cum,
Printr-un clopot o rază,
Flăcări mișcă și scrum

Un izvor ca de lebede,
Și-altu-atît cît nu-ncape
Lumea-acolo prea repede
Ca săltată din ape

Firu-atît cît se leagă
Și-amiroase-a pămînt
Dubla noastră și-ntreagă
Stea ce stă și-n cuvînt

Și-amîndorura-acestea,
Vis și umbră, ca-n zbor,
Und' le ducem noi vestea,
Ducem și dor.

Pe-o colină-albastră, rece

Pe-o colină-albastră –, albastră, rece,
De unde ninge sufletu-mi și-aud,
Nu mai trece nimeni, nu mai trece
Decît un ninsos de ciine alb și crud.

I-aud ceru-n pleoape și la tîmple,
Fierbînteli de frunze-n jur și ploi,
Va fi fost, va fi ce-o să se-ntîmple,
Nu mai e și nu știu ce-i cu noi.

Dar e-așa pesemne-o resemnare,
Stă buimac și ninge-n fața lui,
N-are somn ci numai niște-amare
Stele-n ochi ca două mici și putrede gutui

De ceva din urmă parcă-ar vrea să treacă,
Spre ceva-nainte s-ar tot duce blînd,
Zornăind și-un lanț de promoroacă
Ținut strîns de cine nu știu și de cînd.

Lasă loc privirii ca pe-o turlă
De pămînt sub zarea dintre ulmi,
Răsărit la capătu-amintirii urlă
Și smucește raza lunii peste culmi.

Anotimp

Balanța ta cu lucrurile calme
Și încordarea firului cu plumb,
Cum ții de-o sferă parcă și-o cuprinzi
în palme
Ori te-ncălzești la nori care irump ;

Cum ții de-o rază parcă și aproape
Că i te-nchizi în ochi, nici n-o mai vezi,
Ca să auzi și-un roșu clipocit de ape
O lună ca-ntr-un joc de păsări și livezi

S-auzi ninsori și pacea de acolo lină,
Un veac de parcă-ai sta lîngă ferești,
Balanța ta cînd nimeni n-o înclină
Dar ferict că-i vis și fericit că ești.

plastică

Metamorfozele zborului

Pavel Bucur face parte din generația de sculptori pe care artele române contemporane i-a primit în panteoanele ei cu o generozitate pe măsura forței talentului lor. Timpul însuși a lucrat în favoarea mărturiei lor artistice. Pavel Bucur este unul dintre exponenții care s-au bucurat de șansa unor importante comenzi sociale, împlinind astfel, încă din tinerețea lui artistică, cîteva lucrări monumentale, pe care conștiința publicului le-a reținut ca pe niște adevărate efigii ale timpului său. De data aceasta, Pavel Bucur ne convoacă în intimitatea unui spațiu expozițional bucureștean (Galeria „Orizont"), în care discursul său plastic capătă accente colocviale, tensiunea dialogului plastic cu privitorul ipotetic și, prin acesta, cu timpul dobîndind, în viziunea artistului, o dimensiune primordială. Pentru că sculptorul înțelege să-și conceapă opera numai în raport cu coordonatele, obiective și spirituale, ale spațiului de civilizație în care există.

Lucrările lui nu sînt, totuși, doar niște obișnuite conspecte ale realului, ci sublimări ale datelor esențiale ale acestuia, prin prisma propriei viziuni artistice interpretate, desigur. Stăruie în creația lui Pavel Bucur o predispoziție către enunțul metaforic, artistul rezumînd într-o formă concis destășurată în spațiu un aspect semnificant al lumii reale, pe care o cercetează cu instrumentele cele mai uzuale ale analizei artistice.

Pavel Bucur este, înainte de toate, un constructor, formele pe care le articulează în spațiu posedînd stenicitatea rostirilor esențiale. Sculptorul operează cu simboluri îndelung decantate, devenite între timp semne distinctive ale individualității sale artistice. Răsfringerile ritmate ale luminii printre siajele concentrate în diferite puncte de convergență, create de armonioasa arhiteczurare a faldurilor în grațioasă plutire, fac din bronzurile sale un simbol al neîntreruptei metamorfoze a zborului.

Tema este veche. Tradiția helenistică a consacrat-o în admirabile arhetipuri, goticul a amplificat-o în suplețea arcaturilor, Renașterea a impus-o ca semn al eternității spiritului învingător al umanității...

Pavel Bucur nu se teme de postura epigonului ce-și află propria statură în capacitatea de a sintetiza, într-o cheie modernă, toate aceste experiențe și cuceriri ale anteriorității sale artistice. Rezultanta strădaniilor sale este, în opinia noastră, „Pasărea carpatină", concepută în mai multe versiuni, din care cîteva sînt prezentate și în actuala expoziție. Lucrarea însumează, atît ca viziune plastică, cît și în planul argumentației estetice, opera reprezentativă a actualei virste creatoare a artistului.

Din aceasta derivă cunoscutele serii de „Desprinderi" sau „Înălțări", lucrări cu o monumentalitate intrinsecă, dens concepută și care au consacrat în conștiința publică viziunea plastică ce-i este specifică.

O plăcută surpriză ne oferă Pavel Bucur în această expoziție cu tapiseriile sale, creații pe care artistul le prezintă nu ca pe o preocupare exotică, de atelier, ci ca pe un alt mod de a se manifesta a vocației sale artistice. Realizate într-o calmă gamă policromă, în tehnica haute-lisse, tapiseriile lui Pavel Bucur au capacitatea de a comunica prin ele însele intenția estetică a autorului lor. În acest sens, foarte închegat în planul construcției și al reprezentării formale este ciclul „Metamorfoze", cîteva dintre aceste lucrări putînd accede oricînd în marile colecții europene de artă parietală.

În ansamblul ei expoziția întregește imaginea despre un artist matur al plasticii noastre contemporane. Dominantă este în actuala expoziție cordialitatea exprimării sale artistice, aflată în deplină consonanță cu tipul de spiritualitate oferit de cele mai diverse categorii de iubitori de artă. Justificare a largii audiențe de care se bucură în contemporaneitate căutările sale creatoare.

Corneliu Antim

muzică

Bilanț și perspective

Bineînțeles, un an de viață muzicală în care a avut loc a XI-a ediție a Festivalului internațional „George Enescu" va gravita în jurul acestei foarte importante manifestări. Am avut atunci prilejul de a asista la importante prezențe interpretative, la concerte de înalt nivel artistic și spiritual, fapte asupra cărora am insistat la momentele potrivite. Față de agenda festivalului însă, o privire bilanțieră are datoria de a lărgi cadrul de referință extrăgînd ceea ce este important, avînd șanse de a deveni valoros, peren, de ceea ce nu poate fi decît un „fundal" al vieții noastre muzicale, chiar dacă acest fundal are și el reliefurile lui, zonele sale de neîndoielnic interes.

Cred că anul muzical 1988 a fost un an al împunerii unor tineri și foarte tineri interpreți. Mă gîndesc la remarcabila evoluție a foarte tinerei pianiste brașovence Mihaela Ursuleasa, eleva profesoarei Stela Drăgulin, în microrecitalul susținut cu prilejul festivalului și în concertul susținut în sala Radioteleviziunii, sub bagheta lui Iosif Conta. Această elevă de gimnaziu are o maturitate subliniată, care însă nu lasă în urmă și în deficit candoarea copilăriei, afectul, simplitatea trăseului partitură — ascultător. Tehnica sa pianistică este remarcabilă, însă Mihaela Ursuleasa nu a devenit o „mașină de cîntat la pian". În sală fiind, m-a frapat sensibilitatea deosebită a acestui adevărat copil-minune precum și coerența remarcabilă a unor interpretări în deplin consens cu datele obiective ale partiturii. Printre foarte tinerii interpreți impuși în acest an i-aș mai menționa pe pianiștii Florin Farcaș și Ilonka Rus, elevii profesorului Constantin Nițu, primul, cîștigătorul locului II (premiul I nu s-a acordat) la recentul Concurs pentru tineri interpreți dedicat memoriei lui Tudor Dumitrescu, organizat cu deosebită eficiență în Liceul de artă „G. Enescu", a doua, cîștigătoare a premiului III la același concurs și a trofeului „Lira de aur" la Concursul „Ciprian Porumbescu" de la Suceava. Pe Florin Farcaș l-am auzit prima oară în urmă cu 2—3 ani, în microrecitalul oferit cu prilejul cîștigării, atunci, a aceluiași trofeu sucevean. Între timp, pianistica sa a „crescut" mult, dîndu-i acum posibilitatea să abordeze aproape orice partitură.

Ilonka Rus, dimpotrivă, preferă literatura romantică, pe care o tălmăcește deosebit de convingător, tehnica sa fiind perfectibilă.

Bineînțeles, anul 1988 a găzduit recitaluri ale unor valori cum sînt Valeriu Rogacev, Viniciu Moroianu, Marin Cazacu, ș.a.

Anul componistic 1988 nu a avut un relief atît de abrupt ca cel precedent, cînd se detașa categoric opera lui Nicolae Brînduș. În privința lucrărilor semnate de tineri compozitori, se fac remarcate piese semnate de Maia Ciobanu, Doina Nemțeanu, Mihnea Brumariu și alții. Cel mai interesant discurs componistic îl „ține", cred, clujeanul Adrian Pop care, în lucrările sale **„Etos"** și **Concert pentru violoncel și orchestră**, merge pe un drum de mare interes. El îmbină severitatea, simplitatea, „asprimea" stilistică a școlii componistice de la Cluj-Napoca (ai cărei excelenți exponenți ar fi Sigismund Toduță, Liviu Glodeanu, Mihai Moldovan, Cornel Țăranu) cu o sui-generis cantabilitate, de extracție pronunțat folclorică.

Am lăsat în final, pentru a-i îngreuia importanța, factorul decisiv pentru succesul acestei stagiuni : formele variate și adecvate ale Festivalului Național „Cîntarea României". Toate concursurile amintite fac parte integrantă din această generoasă manifestare, toți tinerii interpreți și compozitori și-au început desăvîrșirea meșteșugului în același cadru. Fără acest cadru, recolta de talente ar fi fost mult mai săracă, mai nesemnificativă. Organizat din inițiativa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acest festival, iată, „rodește" talente care vor fi mîndria noastră de mîine.

Viorel Crețu

Analist și psiholog

A vorbi despre Nicolae Velea e un act de curaj. Intuiția lui e atît de penetrantă, forța lirică și cea epică atît de concentrate și de puternice, incît cu greu criticul poate riposta. Astfel, s-a apelat la aprecieri generale, nesigure și pozitive. Velea ar fi un analist și un psiholog, un povestitor care caută cu orice preț anormalul și insolitul. Iar definitiv stabilit este că Velea nu are forță de romancier. Nu spunem că atributele sînt insuficiente, ci că sînt total nepotrivite. Velea a fost clasat înainte de a fi comentat. Paguba este enormă : în afara cîtorva cunoscători ai valorii lui (îndeobște prieteni) critica îl consideră (cu destule concesii) un bun scriitor de mîna a doua. Efortul critic devine cu atît mai ingrat și riscat : nu au a descoperi un mare artist, ci a-l reabilita.

Dar cum să-l înțelegi pe Velea ? Un ocol trebuie făcut argumentînd inadvertența atributelor conferite de critică.

Velea nu are forța de romancier. Iar aprecierea este, după unii, compromițătoare. Nu se spune că proza lui Velea nu are nici o legătură cu romanul tradițional, ci că el nu e în stare să-l construiască. Contradicția e elementară. Dar ce scrie Velea ? Și roman, desigur. Numai că el nu s-a „deranjat" niciodată să scrie tot romanul ; se întrevăd numai liniile de forță, rezumatele. Fiecare bucată conține un etc., se-nțelege, ce-a urmat nu interesează. **Zbor jos** debutează semnificativ : „Întîmplarea a fost unică, fără însemnătate, și de aceea nici n-o pomenesc". Ca și cum lui Velea i-ar fi fost lene să se facă romancier de-adevăratelea. De ce să scrie un roman, cînd oricum se vede ce are de spus ? El îl pune pe un personaj să se gîndească în sinea lui : „Să ții minte că tocmai acuma mă maturizez" sau „stam lungit pe spate și mă gîndeam la întemeierea mea. Așa mi-a venit **întemeierea,** ca la primară — întemeierea Munteniei." Altă povestire debutează astfel : „Dănilă Lencioiu era unul din oamenii, destui de mulți, care toată ziua nu au ce face". Velea scrie parcă ar arăta cu degetul, nici o explicație nu mai e necesară.

Velea nu scrie roman din cauza unei prea mari concizii. Pentru el lucrurile sînt evidente și simple. Și nu pentru că ar fi evidente, ci pentru că el vede cu o limpezime impecabilă ceea ce noi nu vedem sau vedem prin ceață. Iar evidența și simplitatea lui Velea nu le poate duce oricine în spinare. Abstracțiunea viziunii e extraordinară. Plesnicuțe e un țăran care, după șase ani de la intrarea în cooperativă își mai aude fostele unelte : „Uneori sunetele se scuturau de amintiri, deveneau limpezi și pluteau străvezii deasupra cîmpiei. Dar în limpezimea lor Plesnicuțe nu se mai auzea întreg, nu-și mai auzea tinerețea și faptul îl întrista puțin, dar îl și liniștea". Trebuie să ai geniu muzical să auzi cum plutește zgomotul unei căruțe dispărute sau al unei mașini de frecat sau al unei dimineți de vară și să rezemi în aceste sunete sensul unui destin. Velea aude cîntînd și numele : Nununuță Augustina, Genoveva Panțurescu, Ghenoiu sînt cele mai frumoase nume din literatura română.

I s-a mai spus ironist, autor de comedie. Velea nu ironizează, și nu rîde de nimeni, el „e țăran și apoi e prea fin" ca să-l parafrazăm pe Ibrăileanu. Vede comedia cine nu poate aprofunda. În „Cu telefonul", așa zisa comedie e un element de decor, aproape neintenționat. Esențiale sînt lenea și plictisul personajelor. Velea meditează pur și simplu la ideea de telefon. Aparatul e o mască de teatru. El ascunde sau lasă să se întrevadă fața și vocea, incerte, fără trup anume, arbitrare în vîrtejul lumii. La cele două capete ale firului nu se dispută doar portarii, ci și simulacrele șefilor lor și toată comuna și tot raionul, omul multiplu și unic. Velea ne vorbește de neclintirea lucrurilor, ca Parmenide. Telefonul este întocmai săgeții lui Zenon, duce vocea de la un personaj la altul și nu o duce, fiecare crede și nu crede vocea din telefon, face și nu face ceea ce i se spune. Iar lumea continuă să fie ceea ce este. Noțiunile de ironie și comedie numesc niște efecte cu totul secundare. Telefonul lui Velea suspendă orice sens, sensul prozei este chiar suspendarea sensului.

Velea analist și psiholog. Analizează Velea o situație, un personaj anume ? Eroarea e dintre cele mai mari. Cînd învățătorul Nunuță îl întîlnește pe copilul lui Panțurescu, iată ce citim : „Copilului, cînd îl auzea, de teamă i se făcea somn, i se părea că s-a făcut noapte". Altădată „Lui Duminică i s-a părut deodată că s-a grăbit. Și-a zis că are prea puțin timp în urmă și prea mult înainte și că poate să se mai odihnească, să se mai dezmierde. Că prea trăise iute." În „Transferul" : „Pe învățătorul Dandu Panțurescu îl împlini o mulțumire mijlocie". În patru cinci cuvinte se face toată analiza. Velea nu face analiză psihologică, nu-l interesează ceea ce ține de organic, iar procesele de conștiință lipsesc cu desăvîrșire. Avînd o putere de abstractizare unică, Velea nu gîndește analitic, prin demonstrare, ci dacă se poate spune prin fotografiere. Adică proiectează tot gîndul deodată, simultan, printr-o ciudată omologie a lui cu obiecte materiale : Genoveva Panțurescu își arată bucuria prin filtrul fotografic al unei plute. Plesnicuțe se așează sub un jgheab de apă care îi cară disperările și neliniștile spre rădăcinile tămăduitoare ale legumelor, un copil se maturizează subit jucîndu-se cu o poartă dărîmată. În gîndurile lor personajele lasă să se vadă lucrurile însele. Gîndurile sînt apariții ale lumii în ființa transparentă a personajului, iar nu instăpînirii pe care personajul le face asupra lumii ; uneori lucrurile apar cu atîta claritate, încît par a fi născute chiar de mintea transparentă a omului. „De vreo trei nopți amintirile se legau de timpul cînd părinții îl puneau pe el (Dumitrache-orbul din camera obscură) și pe frați-su, după ce-i ridicau adormiți din pat, într-o fîșie de soare de dimineață". Unde mai apare în literatura română un soare în fîșii, și încă soarele de dimineață ? Căci numai un orb ca Dumitrache poate fi atît de avar și de mulțumit cu puținul, să se poată imagina arătat de o singură fîșie de soare.

Tehnica transparenței, dacă o numim astfel, este unica tehnică detectabilă la Velea. De aici acea expectativă, acel calm leneș care momește ideea, o vînează prin așteptare. Gîndurile lui Velea sînt transparente pentru ca lucrurile și pulsiunile lumii să se poată vedea bine. Ce n-au reușit romanele psihologice înfundîndu-se în obscuritatea simțurilor, Velea ne arată detașat și concis : „Cît eram copil și mă duceam cu vițele, boala mea : să stau cu burta în sus, să mă uit la cer și să nu mă gîndesc la nimic. În recreație, acuma, mă uitam în sus, parcă acolo m-aș fi întîlnit cu mine, Dănilă ăl de-atunci. Mă năvăleau o groază de întîmplări și gînduri, parcă cineva ar fi scris pe cer viața mea și eu o buchiseam". Iată toată teoria duratei, a memoriei involuntare. Dar Velea înalță imediat ștacheta „Și nu știu cum dracu se făcea că-mi veneau în cap mai mult gînduri d-ale mele, deci întîmplări. Uite (...) mi-am adus aminte că în primăvară credeam că în podul școlii e o zînă care se tot uită la mine toată ziua...". Velea se află invariabil la nivelul intelectual rațional, chiar dacă sentimentul se înfioară ca o plantă agățătoare. În zadar vom vorbi despre analistul și psihologul Velea cînd el e un intuitiv într-o netulburată neclintire. În „Încăierare", o casă construită de hoți directorului închisorii se răfuiește cu pereții și scările interioare. Pentru că ea era lipsită de amintiri. De gelozie, casa se dărîmă, iar scările rămîn „atît de caraghioase și de răsucite, încît păreau că rîd, că rîd de casă, ținîndu-se de burtă cu propriile lor trepte". Velea e un antidialectician : deplasarea lumii, transformarea ei înseamnă distrugerea ei. Efortul artistului e de a arăta că mișcarea însăși e neclintită, că lumea înseamnă fiecare fragment al ei. Lumea se reflectă în fiecare lucru al ei. Iar pentru a o arăta cu degetul, artistul se luminează ca un ecran, devine transparent și liniștit, ca o apă, din adîncurile căreia se înalță subtili și limpezi aburii cuvîntători și arătători ai lumii.

Nicolae Velea, prin filtrul sumarei și accidentalei lui opere, ni se dezvăluie ca unul din cei mai mari prozatori români al secolului. Dacă am imagina o lectură în care gîndurile și cuvintele ar avea cu adevărat consistența lucrurilor, atunci puțini din cititorii lui Velea, loviți cu atîta repeziciune, candoare și putere ar supraviețui.

Aurelian Pavelescu

Exerciții

«LUCEAFĂRUL» de M. Eminescu

NICOLAE VELEA-inedit

Se pare că soarta, destinul, ursitele, forțele neștiute care guvernează lumea noastră se arată capricioase cu oamenii de geniu. După ce se arată mai întîi generoase, chiar risipitoare cu ei, înzestrîndu-i cu însușiri și podoabe de o strălucire orbitoare, de neatins pentru omul de rînd, — devin deodată zgîrcite, pizmașe, pizmaș nemiloase, retrăgîndu-le darurile în plin elan creator și curmîndu-le apoi zilele puține în număr, împliniri și bucurii.

Astfel, literatura noastră — altfel presărată des de pierderi și morminte timpurii — incrustează în istoria sa anul **1883** ca pe un moment dramatic înfășurat și țesut din lumini și umbre, în falduri aurii dar și în pînză vremelnic îndoliată. A fost anul cînd poetul nostru național M. Eminescu, aflat în deplină, explozivă forță de creație, a dăruit și dăltuit definitiv acel monument incomparabil al încă proaspetei, nestructuratei, neplămăditei îndeajuns limbi poetice românești, acea „Coloană infinită" incandescentă a liricii noastre, care este poemul „Luceafărul". Dar este și anul cînd, parcă orbită de razele capodoperei sale, mintea iscoditoare și cutezătoare a poetului a fost învăluită în ceață, negură și întuneric, ca și cum Demiurgul mîniat pentru faptul că i s-au dezvăluit tainele și izvoarele puterii i-a retras harul divin. Tudor Arghezi, pătruns de pioasă evlavie și aprinsă admirație față de marele său înaintaș cu care niciodată nu „s-a luat la trîntă" precum a făcut cu Dumnezeu, își fixa plastic și memorabil sentimentele și prețuirea în această „Inscripție pe amfora **Lui"** : „Pășiți încet, cu grijă, fetii mei / Să nu-i călcați nici umbra, nici florile de tei / **Cel mai chemat s-aline, din toți și cel mai teafăr** / și-a înmuiat condeiul de-a dreptul în luceafăr".

★

Poemul a apărut mai întîi în „Almanahul Societății Academice social-literare «România Jună»" din Viena, în aprilie 1883, a fost reprodus în „Convorbiri literare" în numărul din august 1883. În luna decembrie a aceluiași an Titu Maiorescu scoate prima ediție a „Poeziilor" lui Eminescu, urmărind atît procurarea banilor trebuincioși existenței și tratării bolii nemiloase care-l lovise pe autor, cît și găsirii unui temei moral, unui suport luminos, tonic necesar întremării și însenînării minții rătăcite și intrate în beznă a poetului.

★

Punctul de plecare al capodoperei ni-l arată însuși Eminescu : „În descrierea unui voiaj în Țările Române germanul Kunisch povestește legenda «Luceafărului». Aceasta e povestea. Iar înțelesul alegoric ce i l-am dat e că dacă geniul nu cunoaște nici moarte, nici noaptea uitării, pe de altă parte aici, pe pămînt, nici e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc... Mi s-a părut că soarta «Luceafărului» din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pămînt și i-am dat acest înțeles alegoric".

În basmul intitulat „Fata din grădina cu mere de aur" este vorba despre un zmeu (în sensul de duh superior), se îndrăgostește de o fată frumoasă de împărat închisă într-un palat strălucitor și fermecat și o cheamă, o imploră să-l urmeze în lumea sa nepieritoare. Fata însă se împotrivește și-i pretinde să devină el pămîntean și muritor. Zmeul se duce la Creator să-i ceară învoire, dezlegare. Acesta refuză și între timp fata se îndrăgostește de un tînăr obișnuit, Florin. Zmeul, înfuriat, prăvălește asupra nestatornicei fete o stîncă, strivind-o. Florin se stinge și el de durere, iar zmeul rămîne mai departe însingurat și nemuritor.

Între acest **basm-izvor** și capodopera eminesciană se interpun multe variante în care păstrînd doar titlul, unele date ținînd mai mult de epică și de cadru fantastic, poetul i-a adăugat imagini noi, strălucitoare și sensuri largi, adînci. În afara structurii versificate din ce în ce mai condensate și mai cristaline, poetul a înlocuit și finalul îngust-răzbunător al zmeului. În variantele sale, acesta, superior, le hărăzește necredincioșilor muritori o pedeapsă cu o mai grea încărcătură filozofică, spunîndu-le plin de tristețe :

„Un chin s-aveți, de-a nu muri odată"

Toate acestea l-au făcut pe un cercetător al istoriei literare, C. Bogdan-Duică, să afirme cu îndreptățire : „Puțin i-a dat lui Eminescu basmul, mult, aproape **tot** i-a dat el basmului".

Motivul dragostei dintre nemuritori și muritori este vechi și desigur că Eminescu asemeni altor poeți romantici (Byron, Vigny, Lermontov etc.) le-a cunoscut. Astfel în unele legende biblice, îngerii se îndrăgostesc de fetele frumoase ale oamenilor și au dat astfel naștere giganților : din mitologie ne-a rămas povestea lui Amor și Psyche precum și istorisirea nenumăratelor isprăvi erotice ale lui Zeus (Jupiter) din care s-au iscat și zămislit semi-zeii ori titanii.

După cum vedem, geneza poemului e bogată, complexă, și ei i s-ar mai putea adăuga și una anecdotic-vulgară, cu „cheie". Ea se compunea din aceste corespondențe : Luceafărul — Eminescu, Cătălina — Veronica Micle, Cătălin — Caragiale, Demiurgul — Maiorescu. Într-adevăr, între Veronica și dramaturg se înfiripase o scurtă legătură, pe care acesta din urmă o divulgase indiscret și persiflant ducînd la o confruntare jenantă iar Maiorescu intervenise împăciuitor, opunîndu-se unei căsătorii zbuciumate și indicîndu-i poetului calea netulburată, înaltă a geniului.

Dar această interpretare joasă, fără temei estetic nu și-a găsit locul decît în cafenele sau în cărțile de succes ieftin, fiind respinsă atît de critica și istoria literară cît și de ținuta superioară a poemului.

Pentru că, chiar dacă „Luceafărul" condensează o sumă de experiențe, de dezamăgiri de natură sentimentală ori socială, e compus din antinomiile : **etern-efemer, natură-om, adevăr-iluzie,** din pendulări între **frenezie pasională** și

Sculptură de Mihai Coșan

înaltă, detașată **spiritualizare** alcătuind un poem „pornit din viziunea **eternității** și în același timp din **slăvirea singurătății".** Iubirea, natura, filozofia, cele trei surse esențiale ale inspirației lui Eminescu, alimentînd cu o substanță originală, densă, meditația sa lirică se topesc în acest **cîntec suprem** intrat demult și definitiv în conștiința cititorilor, cîntec care este într-un fel și biografia spirituală a poetului în momentul maximei sale încordări și forțe creatoare, izolat, mîndru, unic în cugetarea și simțirea sa cărora se străduia să le dea un veșmînt alegoric cît mai trainic, mai bine croit și mai strălucitor, veșmînt alegoric care nu e altul decît al geniului însuși.

Tudor Vianu schița sumar un portret al poetului de o rară plasticitate : „Eminescu e un călător al drumurilor lungi. Pe sandalele lui stă scris nisipul veacurilor", iar G. Călinescu îl descria astfel : „Poetul este la acea epocă de o frumusețe de semizeu. Fața sa... e făcută din linii și suprafețe spațioase de un geometrism fizionomic antic, iar în penetrabilitatea siderală a ochilor, în voluptatea glacială a buzelor ce zîmbesc cu desăvîrșire abstracte, de un hieratism turburător. Privirea, de o grandioasă simplitate, are o elevație, o nepăsare de lume, asiatică".

★

Arhitectura poemului poate fi asemuită cu cea a unei catedrale construită trainic, maiestuos și impunător, făcută să înfrunte tăriile și veșnicia, lăcaș în care răsună invocări și „incantații divine iar orga execută impetuos «Simfonia destinului»" (a destinului geniului am putea adăuga), catedrală căreia îi trecem pragul cu pași sfioși și reculeși și din care ieșim mai puri, mai senini, mai generoși și mai înnobilați, „mereu aceiași, totdeauna alții" ca că-l parafrazăm pe poet. Poemul are o „complexitate simplă" (G. Călinescu), structura să fiind epico-lirică, sprijinindu-se însă pe o nervură, pe o confruntare dramatică. Simbolurile dense și largi în înțelesuri, motivele meditației filozofice se rînduiesc pe două planuri : unul cosmic-universal, altul uman teluric, planuri care uneori se suprapun, se interferează, adeseori se îndepărtează, dar în esență se prelungesc, se completează și se luminează reciproc într-o osmoză și într-o unitate armonioasă, inconfundabilă.

Partea epică ar putea fi expusă sumar, „prozaic" astfel : o fată frumoasă de împărat tînjește și apoi se îngrăgostește de o stea singuratică — Luceafărul — care-i apare în colțul ferestrei, seară de seară, și-i cere să coboare în lumea ei. Luceafărul „ascultîndu-i tremurător" ruga se întrupează de două ori în pămîntean, luînd înfățișarea unui tînăr dar totodată o cheamă pe fată să-l însoțească în lumea lui eternă, plină de „veacuri multe". Cătălina (abia în partea a II-a a poemului fata va căpăta un nume propriu) înspăimîntată de frumusețea lui rece refuză și-l imploră să devină el definitiv pămîntean. Aprins de văpaia dragostei, Luceafărul aleargă spre centrul universului, unde se află Demiurgul, și-l roagă să-l „deslege de greul negrei veșnicii" și să-l preschimbe-n Om. Creatorul refuză nu înainte însă de a-i arăta deosebirile dintre muritori și el, Hyperion, nemuritorul, și totodată îl îndeamnă să privească spre acel „pămînt rătăcitor" pentru a vedea nestatornicia sentimentelor umane. În tot acest răstimp, Cătălina uitase de însinguratul astru și se îndrăgostise de Cătălin, un paj, „Viclean copil de casă". Acum Luceafărul își dă seama că între el care trăiește într-o lume nemuritoare, a esențelor pure, și Cătălina care viețuiește capricios, hazardat într-un arc strîmt este o prăpastie de netrecut, o totală nepotrivire și se retrage cu o voluptate amară în înălțimea și demnitatea sa astrală.

Acesta însă este cadrul epic-fantastic al basmului în varianta prelucrată de poet, cadru întrucîtva exterior în care Eminescu a turnat stări, trăiri emotive de o mare și copleșitoare frumusețe.

Tudor Vianu vorbea despre existența unei „lirici mascate" și propunea poate cam exagerat înlăturarea unor episoade în care predomină „interesul pentru peripeție" pentru a „îndruma atenția cititorului... către substanța intensivă a lirismului".

Același autor considera „Luceafărul" drept „«o sinteză» a categoriilor lirice mai de seamă pe care poezia lui Eminescu le-a produs mai înainte".

Într-adevăr, citind și recitind unele părți ale poemului ne stăruie în amintire, ne revin pregnant în memorie afectivă unele inflexiuni, unele cadențe și metafore pe care parcă le-am ști de undeva.

Nu trebuie să scormonim prea mult și să căutăm prea departe, pentru că le găsim asemănări tot în nemuritoarea operă eminesciană. Astfel, atunci cînd Cătălina îl cheamă pe Hyperion : „Cobori în jos, luceafăr blînd / Alunecînd pe-o rază / Pătrunde-n codru și în gînd, / Norocu-mi luminează" ; „Hai în codrul cu verdeață / Und-izvoare plîng în vale / Stînca stă să se prevale / În prăpastia măreață...". „Și de-a soarelui căldură / Voi fi roșie ca mărul / Mi-oi desface de-aur părul / Să-ți astup cu dînsul gura" ; de asemeni, delicata chemare poate fi alăturată de cea din „Dorința" : „Vin-o-n codru la izvoare / Care tremură pe prund..." etc. „...Adormind de armonia / Codrului bătut de gînduri / Flori de tei deasupra noastră / Or să cadă rînduri, rînduri".

Comportamentul, limbajul lui Cătălin sînt compuse și redate atît prin **Viclenie erotică** dar și prin tandrețe : „Ce voi ? Aș vrea să nu mai stai / Pe gînduri totdeauna, / Să rîzi mai bine și să-mi dai / O gură, numai una..." „Dacă nu știi, ți-aș arăta / Din bob în bob amorul / Ci numai nu te mînia / Ci stai cu binișorul..." și el, acest comportament și limbaj se aseamănă cu cel curtenitor și jucăuș din poeziile de tinerețe ale lui Eminescu, precum „Pajul Cupidon". Demiurgul îi vorbește „Luceafărului" cu asprime aparentă, înțelegătoare, îngăduitoare, în sentințe **gnomice** (adică bazate pe enunțarea unor adevăruri și maxime filozofice) : „Hyperion, ce din genuni / Răsai c-o-ntreagă lume / Nu cere semne și minuni / Care n-au chip și nume" etc., sentințe care ne trimit la cunoscuta „Glossă" din care selectăm : „Vreme trece, vreme vine / Toate-s vechi și nouă toate." [...] De-te-ndeamnă, de te cheamă / Tu rămîi la toate **rece".**

Versurile de încheiere ale poemului încărcate, vibrînd de nostalgie și mîhnire : „El tremură ca alte dăți / În codri și pe dealuri /.../ Dar nu mai cade ca-n trecut / În mări din tot înaltul / Ce-ți pasă ție chip de lut / dac-oi fi eu sau altul..." ne trimit la finalul cu arome dulci-amare tot din „Floare albastră" : „Și te-ai dus, dulce minune / Și-a murit iubirea noastră / Floare-albastră / Floare albastră / Totuși este trist în lume".

Pentru a sublinia și întări corespondențele, ecourile lirice, motivele similare ar trebui menționat că pentru Eminescu „floarea albastră" reprezintă metafora vieții, albastrul simbolizînd necuprinsul mării și al cerului iar planta gingașă depozitează în fibrele ei pulsuri, năzuințe, dorințe și de vrajă „vagă", „dureros de dulce", ca să ne împrumutăm iarăși din tezaurul eminescian.

Dar „vocile" poetice ale poemului nu se opresc aici. Compoziția severă, totuși largă a poemului, ne permite identificarea unor specii ale **genului** liric precum **elegia** (strofele 58—62). „Și tainic genele le plec / Căci mi le împle plînsul / Cînd ale apei valuri trec / Călătorind spre dînsul" etc., **idila** (strofele 89—94) din care reținem : „Căci este seară-n asfințit / Și noaptea o să-nceapă / Răsare luna liniștit / și tremurînd din apă", **pastelul terestru** (strofele 87, 89, 93), cel **cosmic** (strofele 66—83) etc.

Dar a le enumera fără a le memora și pătrunde sensul, ar aduce cu înțelesul unui vechi proverb sau fabule în care se spune că un om arătînd cuiva cu degetul frumusețea unei catedrale (despre care am vorbit) deasupra căreia strălucea o stea (poate chiar Luceafărul), cel din urmă privea și urmărea nățîng doar degetul !

Putem spune deci că în structura **basmului-izvor,** cît și a basmului prelucrat de poet construcția epico-lirică s-a păstrat cu adnotarea esențială că elementul, potențialul liric, este precumpănitor, covîrșitor și poartă sigiliul geniului.

★

Dacă pînă acum am zăbovit asupra structurii epice, fixîndu-i mai mult cadrul exterior, și a compoziției lirice complexe, inefabile deci greu, aproape de netrecut în vorbe și despicări logice oricît de subtile și răsucite ar fi ele, acum trebuie să (ne) analizăm suportul, nervura dramatică a poemului. Componentă complexă a capodoperei, aceasta îngăduie din nou analize, interpretări largi. Structura dramatică poate fi descifrată schematic, simplist de tehnică și făcută scenică : dialogul fetei cu Luceafărul, secvența Cătălin-Cătălina, partea a II-a înfruntarea dintre Demiurg și Hyperion, urmează un suav dialog Cătălin-Cătălina — partea a IV-a și în sfîrșit culminant și concluziv simbolul de replici dintre Cătălin și Hyperion din final. Acesta ar fi aspectul tehnic-simplist dinapoia căruia se ascund trăiri involburate, „văpăi" și „bătăi de aripe" de mari cuprinderi spațiale și filozofice.

Caracterul interior, vibrant dramatic al poemului decurge din opoziția de idei, de structuri : Cătălina simbolizează făpturile pămîntești, trecătoare, limitate, Hyperion simbolizează ființa fără moarte, geniul, excepția, de asemeni încleștări, tonusul dramatic decurge din ceea ce s-ar putea numi o **atracție a contrariilor.**

Orașul și „fețele" sale

Urmare din pag. 1

bane, succesiunea vîrstelor orașului românesc, ilustrată prin personaje, ambianța socială, moravuri și atmosferă". Ținînd cont de formulările de principiu, se explică și se justifică atunci pentru ce inventarierea și descrierea de caractere, comportament și tipuri sociale (Slavici Agârbiceanu, I. M. Sadoveanu) stau alături de introspecția psihologiilor complicate (H. P. Bengescu) pentru ce înregistrarea de „secvențe" citadine balzaciene (G. Călinescu) alternează cu „eșantioane" din montajul și ritmul trepidant al romanelor în stil americănesc (Cezar Petrescu — o influență și similitudine încă insuficient prospectată) pentru ce schița fugitivă sau tabloul mai larg al ambientului urban (Rebreanu) se interferează cu tehnica interiorului (Anton Holban), pentru ce sînt analizate forme și manifestări erotice obsesive, rafinate sau morbide (H. P. Bengescu, Camil Petrescu, Gib Mihăescu) și nu altele etc. Toate aceste elemente, tot acest mixtum compozitum, fac parte din / și alcătuiesc imaginea literară a orașului. Iar pentru că, repet, demersul este al unui critic literar și nu al unui sociolog sau istoric al mentalităților este cît se poate de firesc să întîlnim și aprecieri și evaluări critice asupra personajelor, atmosferei și compoziției romanelor, judecăți ce nu sînt decît aparent excentrice față de substanța cărții. Odată clarificate aspectele metodologice să vedem, mai îndeaproape, funcționarea mecanismului critic, înțelegînd prin aceasta tema și modul de tratare. După un „Argument", fără a se pierde în speculații teoretice, Sultana Craia în maniera ei cunoscută, rapid și incisiv, sacrificînd poate uneori o nuanță sau o observație nu chiar inutile, intră, de la primele rînduri, direct în cîmpul de luptă, fixîndu-și reperele și obiectivul. Primul capitol cuprinde imaginea orașului, în aspectele amintite mai înainte, în romanele lui Bolintineanu și Nicolae Filimon cu care, nu cronologic, dar logic prin studiul incipient se deschide seria citadină : „Deși scrisă înainte, proza lui Dimitrie Bolintineanu nu continuă în fapt lumea lui Filimon. Porțile Orientului care au proprietatea de a-și schimba locul se află tot în Principate, dar sînt mai larg deschise (...) În romanele **Manoil** (1855) și **Elena** (1862) apare o societate care a împrumutat totul de la modelul apusean și de la exemplul aristocrației ruse, care nu este decît același model venit indirect dintre răsărit (...) Modelul grecesc dispare, înlocuit de cel francez și, ca în romanul din 1855 al lui Alecu Cantacuzino, **Serile de toamnă la țară,** fracul urmează giubelei iar psihimu se tălmăcește ma belle". Dincolo de ironia vioaie care-i punctează stilul de-a lungul întregului eseu, considerațiile Sultanei Craia sînt bine motivate și își găsesc acoperirea în text.

La fel de îndreptățite sînt și observațiile cu privire la Bucureștiul heteroclit al epocii, amestec de conservatorism și libertinaj, de moravuri orientale și idei noi occidentale, de sărăcie cruntă și lux țipător etc., cu o viață trepidantă și amestecată, în căutarea unui stil propriu. Moralismul vocii auctoriale și maniheismul personajelor alterează verosimilul imaginii și calitatea estetică a operei. Altfel receptat și înfățișat este orașul lui Slavici, Caragiale și Agârbiceanu **(Capitolul II)** aflat, ce-i drept, și cronologic pe o treaptă superioară. În textele primului și ultimului, criticul are în vedere imaginea tîrgului și orășelului de provincie ardelenesc, temeinic așezat, auster și industrios, cu oamenii lui harnici și prosperi, cu un comportament pragmatic și un cod etic ferm, fără a fi însă ocoliți, mai ales la Agârbiceanu, de căderi morale și drame umane autentice. Lumea bucureșteană a lui Caragiale, unde scriitorul se simte ca peștele în apă, în pofida atitudinii ironice, se găsește la polul opus ; este într-o permanentă mișcare, transformare și efervescență cu sau fără scop. Autoarea plasează societatea citadină caragialiană în orizontul timpului și bine face, deoarece pe de o parte controlul permanent al realității și atmosferei epocii iar pe de alta contactul strîns, adecvat, cu textul, o scutesc de exagerările și extrapolările mohorîte ale unor exegeze mai recente. Într-o anumită măsură, Sultana Craia reabilitează, din unghiul sau din orizontul în care o situează, umanitatea schițelor și „momentelor" lui Caragiale. „În fond, în literatura sa lumea citadină trăiește la apogeu. Ea nu a devenit încă dramatic problematică sub aspect intelectual, există cu o deplină încredere în formele urbane ale progresului, se bucură, aproape cu inocență, de noul confort, de bunuri de tot felul, se simte bine pretutindeni, fără întrebări, fără conflicte existențiale, fără crize, stenic. Orașul își trăiește tinerețea, omul se crede în siguranță, și i se pare că nimic nu-l poate amenința. «La belle Epoque» aduce numai promisiuni plăcute, în pofida sarcasmului și avertismentelor ultimilor romantici".

Menținînd firul cronologic, imaginea și lumea orașului interbelic a generat nu numai o adevărată efervescență literară, dar și operele cele mai cuprinzătoare și caracteristice, bineînțeles și mai importante, ale prozei citadine. Este așadar firesc ca majoritatea capitolelor să se refere la perioada anilor 1920—40 motivată atît sociologic, prin cristalizarea deplină a structurilor citadine, cît și literar. În paranteză spus, într-un paragraf din **Cartea nunții** G. Călinescu însuși, prin eroul său Jim, în multe privințe un raisonneur al autorului se arată retoric, surprins, și face apologia Bucureștiului modernizat și europenizat. În mare, dincolo de diviziunile și subdiviziunile capitolelor, Sultana Craia urmărește prezența orașului-metropolă cu modul lui propriu de existență, cu activitatea, conflictele și personajele specifice, de la homo politicus la intelectualul idealist, de la insul pragmatic, intrepid, la dezabuzatul inadaptabil, de la nelipsitul arivist la burghez și aristocrat, de la snob la homo aesteticus. Nu este uitat nici orașul de provincie cu lentoarea, modul și ritmurile sale de viață, cu indivizii caracteristici, la Sadoveanu, Ibrăileanu, sau Blecher. Schimbînd puțin optica înspre o stilistică a temelor, s-ar putea spune că în literatura citadină interbelică se conturează două direcții fundamentale : o temă a interiorului psiho-sufletesc cu variantele lui (proustiene, stream of conciousness, freudiene) și alta a exteriorului și mediului social. Din prima serie aș menționa romanele Hortensiei Papadat Bengescu, ale lui G. Ibrăileanu, Camil Petrescu, Anton Holban, Ion Vinea, Gib Mihăescu, M. Blecher, iar din cea de a doua textele lui Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, G. Călinescu, I. M. Sadoveanu, Jean Bart etc. Este adevărat că împărțirea nu poate fi extrem de riguroasă, întrucît la Camil Petrescu, Vinea sau Gib Mihăescu și „exteriorul" este consistent, aproape balzacian, iar la un Liviu Rebreanu și chiar Cezar Petrescu se întîlnesc suficiente episoade de analiză psihologică sau introspecție. Dar global și cu simplificarea impusă de orice clasificație așa stau lucrurile. Eu aș fi avut în vedere și cîțiva autori și opere de plan secund — Sultana Craia se sprijină în general pe scriitorii și operele de vîrf pentru a-și susține tezele mai elocvent — ca **Interior** al lui C. Fîntîneru, **Venin de mai** de Ion Vinea și cele două romane ale lui Mircea Gesticone, și, de ce nu, măcar unul din romanele de tinerețe ale lui Mircea Eliade, analizat numai cu operele de maturitate. Astfel de scrieri, care pornesc totuși de la un anumit nivel, fără a fi, esteticește, cele mai reprezentative sînt din unghiul sociologiei literare documente destul de fidele pentru climatul ideologic, social și artistic al epocii. Cu aceste minime observații eseul **Fețele orașului** mi se pare revelator atît pentru subiectul abordat cît și pentru maniera critică a autoarei ; pe de o parte decupajul adecvat, interpretări sobre și exacte, (între care aceea simbologică la Dona Alba, de-a dreptul excepțională), cunoaștere și stăpînire pînă în detaliu a temei, pe de alta un stil al vivacității intelectuale, amintindu-mi de Ibrăileanu, mai puțin atent la expresie, cu judecăți rapide și precise, cu articulațiile sigure și deopotrivă mobile în conexiunile demonstrației.

Revelația manuscriselor

Urmare din pag. 3

așadar, Eminescu știa despre adaptabilitatea treptată a corpului omenesc la temperaturile mai înalte ale apei : îl „învățase" pățania eroului lui Al. Dumas.

Alte lucruri interesante pot ieși la iveală cu această ocazie. Într-adevăr, de ce acceptă poetul atît de repede propunerea lui Gr. Ventura de „a lua o baie" ? Din opera sa (din poezii dar și din proză) ne putem da seama că poetului, ca om, îi plăcea mult elementul acvatic, scalda în rîu. Era, probabil, o slăbiciune pe care și cei din jur i-o cunoșteau — Gr. Ventura, nu mai puțin. Nu știm — ne lipsesc, probabil cercetările aplicate — cum era construită și cum funcționa baia Mitrașewschi, dar despre băile turcești din București (și din Iași) se știe că funcționau încă din secolul al XVIII-lea. Încălzindu-și treptat apa pînă la temperaturi mari, poetul nu dădea semne de lipsă a sensibilității termice — ci pur și simplu se comporta obișnuit în sensul vremii lui. Multe elemente ce țin de istoria mentalităților, de evoluția civilizației, etc. ne scapă nouă, astăzi, cînd vrem să știm exact constanta umană în contextul unor vremuri trecute : pentru că aceste băi cu încălzirea treptată a apei pînă la aproape insuportabil nu se mai obișnuiesc, considerăm că cine le practica acum o sută de ani era ieșit din comun.

Cu volumul VIII din scrierile lui Eminescu marea ediție academică s-a completat ; vom avea bucuria, la centenarul morții poetului, să-i admirăm tomurile. Editorii săi se pot mîndri, pe drept cuvînt, că au făcut totul pentru a înlesni contactul lumii de azi nu numai cu omul și opera Eminescu, dar și cu epoca, și cu acest fantastic final de secol al XIX-lea românesc ce stă la baza României moderne, în temeliile căruia se află cea mai concentrată energie creatoare a poporului nostru.

O paralelă literară

Urmare din pag. 1

tezei „Cîteva aspecte noi din tehnica epicei /.../. Poate că Flaubert va da materia cercetării mele". (v. **Corespondență,** Edit. Minerva, 1970, p. 138—139).

Vom vedea citind atît volumul **P. Zarifopol în corespondență** cît și **Tudor Vianu. Corespondență,** cît de mult încurajează Ibrăileanu pe cei doi să-și învingă scrupulele și să finalizeze fiecare, „Flaubert-ul" său. În ce îl privește, ca să revin la Zarifopol, Flaubert furnizează unul din marile repere pentru situarea conceptului de scriitor absolut într-o dialectică de valori. Nu e de mirare. O concordanță de vederi se lasă surprinsă cînd și Vianu și Zarifopol rețin în seama celui care dăruise **Educația sentimentală** puterea de a cunoaște analitic lumea sensibilă printr-un șir de negații ingenioase cînd nu sînt de-a dreptul desăvîrșit stimulatoare.

Zarifopol începe prin a deplînge împrejurarea că în mințile multor iubitori de literatură artistul naturalist trece drept un fel de fiară ce sfîșie iluziile ca apoi să se desfete — cu un fel de pervers pesimism — de toate tarele sociale aduse în scenă, puse sub lupă dintr-o dispoziție spre cea mai crîncenă radicalitate.

Dar, notează mai departe Zarifopol, „l'oeil cruel" nu cedează bîrfei. Ce fixează artistul, chiar antipatizînd unele idei și caractere, exclude simplista diviziune a personajelor în total simpatice și total antipatice. Îmi aduc aminte că într-o conversație cu Tudor Vianu, acesta mi-a atras luarea aminte asupra judecării lui Fréderic Moreau după alte norme decît cele banale. Absența unui punct de vedere explicit afișat este cu bună știință înlocuit cu unul care captează lunga metamorfoză a destinului individual. Ce părea a fi obiectivitate impasibilă devine validarea, cu aplomb, a înșelării sentimentale în stereotipia și inadecvarea resortului intim la legile propriei lui implicări.

La fel procedează Zarifopol. El opiniază că „o vastă înțelegere a celor omenești" ajută să opunem revoltei critice la adresa spiritului burghez, factori ce depășesc post-romantismul și ridică naturalismul dinaintea lui Zola la cote neașteptate. Stăpînirea unei drepte viziuni debanalizate despre personajul care își ratează existența din pricină că se sprijină insuficient pe acțiune, preferind să contemple realitatea ca ceva de nefuzionat cu ambițiile pozitiviste, explică succesul peste timp al **Educației sentimentale** și ale **Doamnei Bovary.** Dezgolirea configurațiilor sufletești îl atrage pe Zarifopol mai mult decît obligația experimentării brute. Va fi de aceea încredințat că Maupassant trece drept mai puțin modern în măsura în care raportează pesimismul la sine însuși. Omul de pe stradă îl va citi cu folos, desigur. Pe Flaubert însă, cu rafinamentul literaturii ce stăpînește binele fără să piardă din vedere vastul spațiu al corectivelor și obiectiilor iscate de toate excesele negative, îl stimează pînă la admirație. Chiar și atunci cînd apare un intermezzo orientat spre anumite anomalii ; cum știm bine însănătoșirea realismului datorează mult terapeuticii avansate de prenaturaliștii de talia lui Flaubert. Zola va găsi, probabil, anumite corective tezelor lui inițiale numai după ce fișa clinică naturalistă se supune, cel puțin parțial, tratamentului flaubertian mai subtil în recomandări deghizate, mai fertil prin pictarea mediocrității cinstite, captiva falselor himere.

POST RESTANT

Ianuarie, lună de primăvară sau, poate, al cincilea anotimp, a stat întins la soare, făcîndu-ne să ne simțim stingheri în hainele noastre de iarnă. E adevărat, unii dintre noi au încercat să se agațe de un nor de zăpadă, dar, ce folos, nu a nins, nu a fost ger, nu a înghețat nimeni de pomană. Dar ceea ce încă ne mai unește este ușurința cu care acceptăm această criză a zăpezii, această pseudolună de iarnă, această pseudoiubire de cald și moale, care nu ezită să-și schimbe obiectul, atunci cînd revine la ceea ce a fost, pe gheața lacului, pe care îi place să alunece în mîini. Nu ne vom plînge nici noi de plictiseala de a sta la umbră iarna, nici de a vedea cum, ceea ce ni s-a părut ban de aur este doar ban poleit. Scopul însă scuză mijloacele și o plecare poate fi, de fapt, o reîntoarcere. În acest caz, viitorul se citește cu ușurință într-un trecut nu prea îndepărtat, iar prezentul este cîntat la chitară. A crede că mergi înainte cînd mergi de-a-ndăratelea este o amăgire sau expresia fricii de necunoscut, de viață. A te reîntoarce la adăpostul unor oameni pe care nu te sfiai să-i judeci corect și să-i disprețuiești este, în ciuda aparențelor, o înfrîngere, o abjurare chiar, un preț prea mare pentru un succes iluzoriu. Toate acestea seamănă cu risul clasic al clovnului căruia i-a murit iubita, zburătoarea, în rumegușul arenei, cu un număr înainte. El rîde degeaba, nimic nu o mai poate învia pe pasărea lui atît de albă și de ciudată, nici chiar cenușa ei.

★

MIHAELA ȘERȘUN, București: Ne-a plăcut și „Cutia de bomboane". Două din trei e foarte bine. Mergem mai departe.

CONSTANTIN GAVRILĂ, Deva: Am reținut, în vederea debutului, o povestire, „Buiac". Dați-ne un semn, date și o fotografie.

CONSTANTIN GHEORGHE- NAIDIN, Hunedoara: „Soarele spart" e spart bine. „În asemenea situație. Ea nu insistase să trec neapărat după rezultat. Îmi zimbise într-un fel oarecum profesional, ceeace (?!) insemna totuși o oarecare amabilitate. Destul ca eu să încep să mă gîndesc serios, pentru prima oară, la existența înțeleasă exclusiv ca o creație de valori", „Ca drept răspuns la debutul meu"... „Începuse batozarea știuleților depozitați în arioale. Printre țarcurile pătulelor curentul părea că-ți zboară creierii, mai ales mie căreia totdeauna am fost și rămîn un dușman necatalogat al curentului de aer. Gerul pișca, mă usturau rotulele, uneori ploua zile în șir". M-ați convins, nu sînteți prozatoare, dar nu sînteți nici prozator. Vom trăi și vom vedea.

NICOLAE TOȘA, Giurgiu, Vîlcea: Credem că aveți mai mult talent la condus motoreta și la fotografiat. Mai puțin la proză. Așa că, mai bine nu.

LUCIA GABA, București sau Tulcea: Ne este greu să știm de unde sînteți, pentru că pe text scrie „13 ianuarie 1989, București", iar pe plic, pe ștampilă, „13.01.1989 Tulcea". Deci, cum ați reușit să scrieți scrisoarea la București și s-o puneți într-o cutie poștală din Tulcea? Sau ați fost, în același timp, în amîndouă orașele. Oricum, pentru a nu fi bănuiți de suspiciune și de reacredințită, reproducem „Zbuciumul", rugîndu-vă ca în viitor să fiți mai statornică: „Stăteam pe marginea norului. Privind în jos, aburul ce se ridica din pămîntul cald îmi părea fuioare de foc galben, strălucitor. Căci norul meu era singurul pe cer și astfel soarele cotropise pămîntul. Fuioarele acelea veneau spre mine aducînd cu ele parfum de floare, de floare arsă, care-mi intra pe nări, prin urechi, prin vîrful degetelor, îmi umplea ființa, mă înăbușea și mă făcea să urlu de frică. Mi-era frică să mai cobor acolo. Mirosul acela de ars mă făcea să cred că jos este iadul, iadul pe Pămînt. Plecasem de cîteva zile, cutreieraserm în lung și-n lat pămîntul, pe marginea norului meu, mă simțeam așa de bine acolo, sus, eram numai eu. Ceilalți parcă mi se supuneau de departe, din altă lume. Și doar nu părăsisem Planeta, încercam doar să mă distanțez de ea. Acum, deasupra acestui loc unde norul meu s-a oprit, îmi era frică să mai cobor printre ai mei, deși trebuia, mai făceam încă parte din ei. Timpul fusese prea scurt ca să-mi distanțez simțurile, să simt marginile lui care ne desparte. Dar frica mea nu a durat mult. S-a stîrnit vîntul. Norul meu a fost dus departe de locul acela cu soare și miros de ars, departe, în largul mării. Deasupra lui s-au strîns alți nori mai grei, mai puternici. Nu mai eram singură. Am căzut în mare transformîndu-mă în valuri. Nu depindeam de oameni, dar depindeam din nou de vînt". Sînteți, deci, în bătaia vîntului, altfel spus, trăiți cum bate vîntul. Ori, cum zice poetul Teodor Păcă: „Viața este ca o frunză ce plutește pe un lac / vine vîntul și-o-nvîrtește și-o rotește după plac". Eh!

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Iglepsiass, Rex-Lord...

Cu ani în urmă, dintr-o pornire de răsfăț pentru Oana, **am înfiat** un motan maidanez alb, zmălțuit cu pete de galben, pe care l-am găsit mieunînd jalnic la ușa blocului. S-a adaptat rapid la un regim higienic care prevedea, printre altele, și o zdravănă săpuneală (la propriu) săptămînală, iar necesitățile fiziologice de care nici măcar Cezarii n-au fost scutiți și le reglementa numai dacă-l duceai încolăcit în jurul cefei, coborînd

Augustin Costinescu: „Amiază"

pe scări în grădinița din fața blocului. Un an a fost stăpînul absolut al apartamentului acaparînd tandrețea fiecăruia dintre noi cu șiretenii pisicești amintind numerele de circ. Cînd răzvărtirea simțurilor l-a chemat spre ademenirile mălădioase ale unei **domnișoare** întîlnită întîmplător în stradă, n-am mai avut zi bună cu el. Manifesta o nervozitate ciudată, făcea salturi imprevizibile, devenise agresiv, nesuferit și pus pe pagubă. Între integritatea perdelelor și a vazelor de cristal, și acceptarea zbiciumatelor impulsuri am hotărît (după lacrimogene dezbateri) detașarea lui la **țară**, în casa unui prieten care stă la casă cu curte. La două luni după fortuitul transfer, Iglepsiasss! (așa îl botezasem) pe care am mers să-l vizităm cu emoția de rigoare, căutat și chemat din imperiul podului în care selecta șoareci, a venit și s-a **pisicit** torcînd la picioarele noului stăpîn fără a da vreun semn că ne recunoaște. Asta mi-a amintit de o altă întîmplare din tinerețe. Întîrziind într-o noapte la o **joie a tineretului** și luînd-o perpedes spre mahalaua zisă Micălaca, vreo opt kilometri de marș forțat, am fost acostat și condus pînă acasă de un splendid exemplar de ciine ciobănesc german, (**lup** cum i se mai zice în termeni obișnuiți). N-am să insist asupra blagoslovelilor adresate de răposata mea bunică înspăimîntată de pofta de mîncare a rasatului patruped. Doi ani l-am ținut plimbîndu-l cu juvenilă mîndrie numai în perimetrul cartierului. Într-o bună zi, a bătut cineva în poartă și m-am pomenit în față cu o doamnă elegantă, între două vîrste, (acum aș fi spus „tinerică") înelată și rafinat mirositoare a parfum iute depistat de nările mele: „Marea albastră" (cititorii trecuți ușor de pragul jumătății de veac și-l amintesc probabil) și care doamnă a zis bunăziua și-a zimbit dezvelindu-și o dantură suspect de impecabilă. A virit mîna într-o geantă imitînd învelișul rîvnit al crocodililor de Nil și-a scos două hîrtii albastre: „Am auzit că aveți de vînzare un ciine"!

Întîi stupefiat apoi bănuitor, i-am răspuns că se înșală sau e o confuzie. Lupul, pe care-l botezasem Rex, dormita undeva în spatele magaziei de lemne. Cucoana a zimbit ironic și-a strigat scurt și subțire: **Lord!**

Și atunci, din colțul unde somnola scumpul meu **Rex**, s-a auzit un lătrat vesel și el a apărut fugind în salturi mari, așezîndu-se supus la picioarele adevăratei stăpîne. Doamne a suris și mi-a întins cele două hîrtii albastre. „Le primesc, am zis, în cazul că va merge cu dumneavoastră". Am deschis poarta. Doamna a pornit înainte și **Rex-Lord** după ea. După zece metri l-am strigat: Rex! S-a oprit, a întors capul, a avut o clipă de ezitare, a făcut trei pași spre mine și brusc s-a repliat în spatele cucoanei care continua să înainteze.

Enervat și trist i-am strigat să lase banii pe banca din fața casei vecine. I-am urmărit multă vreme cum înaintau în lungul uliței și Rex se oprea din cînd în cînd, exitant, privindu-mă în semn de iertare.

Nu l-am mai văzut niciodată...

Mircea Micu

P.S. Intrigat de apariția intempestivă a respectivei doamne, după ce i-am povestit răposatei mele bunici întîmplarea, cu înțelepciunea ei țărănească mi-a amintit un proverb cu final ușor licențios pe care-l reproduc cerînd scuze firilor mai... pudibonde: „Gura bate..."! Asta fiindcă mă lăudasem zilnic în oraș povestind istoria faimosului meu lup.

Întruchiparea lui Hyperion

Urmare din pag. a 3-a

tățesc de-a cere cît ți s-a luat, de-a face cît ți s-a făcut etc.". Nu este în nici un caz raționamentul unui thanatofil, ci al unui ins care nu poate să se lipsească de o cît de mărunță parte din propria-i ființă. El pleacă de la premisa că societatea reprezintă o ameninșare pentru integritatea individuală, care se definește prin negație. Principiul de viață — subiacent — al lui Toma Nour este deci nu caritabilul „dă pentru ca să ți se dea", ci promptul „să nu dai". În consecință, nu este dispus să-și dea viața. Dar el respectă și un alt principiu, care este posibil să ia un aspect contradictoriu: vieții trebuie să i se dovedească energia în înfruntarea cu adversara ei. De aici, o umbră de îndoială, care dă un gust amărui vitalității congenitale a personajului.

Repetatele experiențe îl obosesc pe Toma, deși nu-l descurajează. Se prețuiește prea mult pentru a ridica asupră-și mîna. Și nici nu dorește o viață întemeiată pe o himeră: „Aș fi putut rămîne în căsuța ei, care rămîne a mea, aș fi putut să-mi petrec toată viața citind și recitind, într-o nebunie dulce, acea epistolă plînsă, scrisă de mîna ei, s-o visez pe ea toată viața mea, s-o visez cum că îmblă prin casa mea, cum că suride la florile din fereastră, cum că veghează cusînd sau împletind asupra copilului meu. Aș fi putut să-mi creez o fericire iluzorie, o femeie ideal — aș fi putut fi nebun". Nobilul ideal al lui Toma Nour se conturează cu limpezime, desprins din cumînțenia traiului care asigură continuitatea echilibrată a vieții.

În cele din urmă, personajul se metamorfozează: devine Ioan și se supune comandamentelor etice care îl duseseră la pieire și pe acesta. Cercul s-a închis și din el personajul nu va putea ieși decît prin moarte. Căci necredinciosul în propriile-i puteri (Toma) a renăscut în chipul aceluia care, prin sacrificiul său (Ioan) îi convertește pe ceilalți la același ideal. Toma Nour — cea dintîi întruchipare a lui Hyperion — nu tînjește după nemurire și nici după statutul aleatoriu al pămîntenilor, ci după chietudinea pe care o asigură o viață ce a trecut prin proba de foc a morții. Chemarea ultimă a personajului eminescian este sacrificiul pe altarul vieții. După ce epuizează aproape toate posibilitățile sacrificatorii, el se întoarce asupra lui însuși, spre a transforma potențialul ritualic într-o realitate reprezentativă. Fără însă a lua seama că astfel inaugurează o nouă serie, în care legătura dintre individ și existență va fi mai bine precizată, raporturile mai clare și preocuparea thanatică sublimată. Între ghețurile siberiene, Toma Nour are deci viziunea Luceafărului, căruia îi premerge: „aș fi vrut să mă prefac și eu într-o stîncă de gheață, să privesc etern răsăritul stelei polare".

Cenaclul „Luceafărul"

Marți, 31 ianuarie a.c., la ora 16,30, a avut loc în rotonda Muzeului Literaturii Române, ședința lunară a Cenaclului revistei Luceafărul.

Prima parte a ședinței, dedicată memoriei și poeziei lui Mihai Eminescu, a fost susținută de Ioan Alexandru, Pan Izverna, Gh. Pituț, A.I. Zăinescu, Dan Laurențiu, George Țărnea — împreună cu tinerii debutanți ai Cenaclului, Alexander Baumgarten și Bogdan O. Popescu. Au recitate din versurile lui Eminescu actrița Janina Stavarache și Dan Nasta, artist emerit.

În partea a doua a ședinței a citit versuri Monica Joița, studentă a Universității din București. Poeta a fost prezentată de Ioan Alexandru. Remarcăm, dintre comentatorii poeziilor citite, intervențiile următoare: Pan Izverna, Iulian Neacșu, Dan Laurențiu, George Țărnea, Radu Comănescu, A. I. Zăinescu, Alexander Baumgarten, Bogdan O. Popescu, Traian T. Coșovei, Dan Preda, Cătălina Năstase și Radu Sorescu.

Ședința a fost condusă de Mihai Ungheanu.

Augustin Costinescu: „Portretul pictorului Constantin Piliuță"

GUMPĂNĂ

Aşchii

I. În numărul trecut al **Luceafărului**, după cîteva luni întrebătoare sau exclamative la **poșta redacției**, Gabriela Negreanu observă versurile unui poet formidabil, este vorba de Paul Gon. Sînt convins că acest poet va merge pe cărarea neasfaltată a Operei. Mircea Bîrsilă, Mihail Gălățanu, Paul Gon sînt „mai poeți" decît Cristian Popescu lansat cu tobe și trîmbițe stilistice într-un registru grav de către Mircea Martin și sprijinit cu trîmbițe și tobe într-un registru acut de Nicolae Manolescu. Nu sînt de acord cu Marin Sorescu care (îl detest pe **care**, această vocabulă stricătoare de stil, de multe ori îl smulg din frază ca pe un știr dintr-un fragment de grădină) consideră, într-un exces de entuziasm, că C. Popescu este „peste nivelul Cărtărescu", din două motive: 1) dacă Bîrsilă, Gălățanu, Paul Gon sînt mai talentați decît C. Popescu (și sînt), iar ultimul este mai talentat decît M. Cărtărescu (dubito), distanța valorică între primii și M. Cărtărescu crește vizibil și exagerat; 2) poezia lui M. Cărtărescu reprezintă nivelul maxim la care s-a ridicat intuiția critică a lui N. Manolescu, un critic de frunte în literatura contemporană. Coborîndu-l pe M. Cărtărescu, așa cum procedează M. Sorescu, micșorăm implicit ceva din capacitatea de receptare a mentorului. Deci, lucrurile devin puțin mai complicate. N. Manolescu, Alex. Ștefănescu (el recomandă pe Gălățanu și pe Bîrsilă), Mircea Martin, Gabriela Negreanu, Marin Sorescu au demonstrat că, în felul lor, sînt fini degustători de poezie. Noi împreună cu timpul socio-literar la alcătuirea căruia, după cum se vede, se contribuie, încercăm să fim de față.

II. Retorizare și desretorizare. Desretorizarea poeziei se petrece periodic. (Despre necesitatea literară a desretorizării a scris, cu ani în urmă, criticul Mircea Martin). Acesta ni se pare un lucru foarte important: caracterul **ciclic** al desretorizării. Operele exploatează istoria cărților (într-un mod fatalmente limitat și relativ) și timpul cînd au fost scrise împreună cu limbajul lui. Între textele poeților rămîne un moloz de figuri stilistice cu uzanță generală, vagabonde și sterile din punct de vedere estetic, capabile să intre în componența oricărui discurs, mai bun sau mai prost, mereu poetizant și niciodată poetic. Procesul desretorizării se referă la această cantitate deloc neglijabilă care amenință cu o sufocare pașnică, înceată, artificială și tenace în orice epocă literară. Este momentul propice dezvoltării unui nou ciclu. Energiile noii retorici se află în secretul cărților nemuritoare pentru vremea noastră pămînteană și în firul cu plumb al expresiei orale. O **nouă retorică** a fost în epoca lui Eminescu, altă **nouă retorică** a fost lansată de simboliști, „depășită" de avangardismul istoric și de către cei mari dintre cele două războaie. A urmat o „nouă retorică", a proletcultismului, cu cele mai scăzute rezultate pe tărîm estetic. După aceea au fost și sînt retoricile pe care le cunoaștem (printre ele este și retorica textualistă), **incrementa atque decrementa**, vorba lui Dimitrie Cantemir.

III. Textualismul îmi amintește de șarpele Uroboros, tautologic subtil și autoreferențial.

George Alboiu

Prezentul românesc

Urmare din pag. 1

acestea au fost scrise, de un anume mod de a recepta viața cu toate problemele ei, dar și de a transfigura în plan artistic preocupările și gîndurile artiștilor, ale scriitorilor. Pe de altă parte o creație literară — indiferent de formula în care a fost concepută și scrisă — își capătă dreptul la validare de către public, în ultimă instanță față de cei cărora a fost adresată numai în măsura în care este inspirată de probleme ale realității, de lumea de fapte și de gînduri a celor mulți, făuritorii de bunuri materiale. Nu este de mirare, deci, ca în librării, în paginile unor reviste, la radio și televiziune cititorii să caute tocmai acele creații care li se adresează și care — în chip direct sau implicit — să-i reprezinte, fie că sînt constructori de hidrocentrale, ctitori de noi cartiere în orașele întinerite ale patriei, mineri sau profesori, țărani cooperatori, studenți sau elevi, într-un cuvînt constructori de azi și de mîine ai patriei socialiste.

Magistrala Expunere a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democrației muncitorești revoluționare și organizațiilor de masă și obștești a cuprins — și acest fapt mi se pare revelator și semnificativ! — un capitol consacrat activității politico-ideologice, muncii cultural-educative în rîndul maselor, a făuritorilor de bunuri materiale. Și ca întotdeauna, secretarul general al partidului, relevînd rolul artei, al creației spirituale în general în actuala etapă a construcției socialismului în țara noastră, arăta că avem nevoie tot mai mult de o literatură angajată, care să abordeze cu îndrăzneală și cu mai multă forță decît pînă acum problematica omului constructor al socialismului, a universului său de muncă și de creație. Extraordinarele, minunatele realizări obținute pe drumul construcției patriei noi se cer reflectate în opere de o mare forță, originale și valoroase, care să înfrunte timpul și să poată vorbi generațiilor viitoare despre emulația constructivă a poporului nostru. În acest context mari edificii ale socialismului — cum ar fi, bunăoară, marile hidrocentrale, Canalul Dunăre — Marea Neagră, Transfăgărășanul, Metroul bucureștean, numeroasele cartiere noi din mai toate orașele noastre — își așteaptă romancierii, nuveliștii, poeții. Sufluul nou — și iată iarăși un adevăr evident din chiar clipa enunțării lui! — al vieții constructive a poporului nostru angajat pe drumul epopeii construcției socialiste se cere oglindit pe măsură în artă — și în literatură în primul rînd.

Iată de ce atunci cînd secretarul general al partidului nostru amintea — de la înalta tribună a marelui forum democratic — această necesitate pusă în fața obștii scriitoricești mi s-a părut că ea corespunde unei realități obiective și vine în consens cu dorința celor mulți, a cititorilor noștri de poezie, de proză, a iubitorilor de teatru. Fiindcă — fără să fie o copie a realității — arta are rara capacitate de a sonda în adîncurile conștiințelor, în acele fîntîni adînci ale sufletului unde izvorăsc tainice și curate ape de lumină. Iar atunci cînd oamenii se regăsesc în oglinda acestor fîntîni mi se pare a fi cîștigat și un lucru de mare preț: valoarea. Ea, valoarea, mi se pare, de aceea, a da, pe de o parte garanția veridicității operei literare, iar pe de alta garanția perenității.

De aceea, în aceste zile cînd sărbătorirea ctitorului României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, primește vibrația de inimă și conștiință a unei națiuni întregi, se cuvine să sublniem cu și mai multă pregnanță datoria scrisului nostru de a deveni pagină vie din cronica măreței împliniri ale prezentului românesc, mărturie în timp a angajării literaturii în frontul unanim de edificare a unui viitor demn și prosper.

Angajare şi valoare

Urmare din pag. 1

închipuită doar, fără perspectiva devenirii, înseamnă să te izolezi de realele frămîntări ale mulțimii, de năzuințele poporului, al cărui fiu ești. Or, scriitorul autentic, cu adevărat valoros și reprezentativ pentru timpul său, trebuie să fie, ca o condiție a existenței sale spirituale, o conștiință neodihnită, profund scrutătoare a adevărului social, a conștiinței de faptă a semenilor săi. Numai astfel clipele ce intră în tensiune cu idealul artistic și uman devin durată, veșnicie, o părticică din marea piramidă a spiritualității românești. Iar peisajul atît de bogat în valori al literaturii românești contemporane ne indică o literatură profund angajată, care în stiluri și modalități diferite se redimensionează mereu pe măsura realității, dincolo de o „cronologie a cotidianului efemer" și a jocurilor de-a literatura sau a modelor lipsite de simburele vieții.

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Cei patru amuțiră.

— A opta! Ha-ha-ha! izbucni blondul fără căciulă. Nemaipomenit!

— De neînchipuit! exclamă tînărul care se dovedise a fi femeie.

— Am o sală de așteptare — observați, în același timp și bibliotecă —, o sufragerie, biroul, cabinetul de consultații, sala de operații, dormitorul și camera servitoarei. În total, 7. În linii mari, nu-mi ajunge... Dar, de altfel, n-are nici o importanță! Apartamentul meu e exonerat și cu asta am încheiat discuția. Pot să mă duc la masă?

— Să mă iertați, spuse al patrulea, care semăna cu un gîndac puternic.

— Să mă iertați, îl întrerupse și Schwonder, tocmai în legătură cu sufrageria și cabinetul de consultații am venit și noi să discutăm. Adunarea generală vă roagă ca, de bună voie, conform disciplinei de muncă, să renunțați la sufragerie. Nimeni din Moscova n-are sufragerie!

— Nici chiar Isadora Duncan! strigă tare femeia.

Ce s-a întîmplat cu Filip Filipovici nu se știe exact, dar fața i s-a făcut ușor stacojie. N-a mai rostit nici un cuvînt, așteptînd ce urmează.

— Renunțați și la cabinetul de consultații, continuă Schwonder. Cabinetul de consultații puteți foarte bine să-l faceți în birou.

— Ihi! rosti Filip Filipovici cu o voce stranie. Și unde ar trebui să mă hrănesc?

— În dormitor, răspunseră toți patru în cor.

Fața ușor stacojie a lui Filip Filipovici deveni gri.

— Să mănînc în dormitor, începu el cu o voce puțin gîtuită, să citesc în cabinetul de consultații, să mă îmbrac în sala de așteptare, să operez în camera servitoarei, iar în sufragerie să consult? Se prea poate ca Isadora Duncan să facă tocmai așa. Poate mănîncă în cabinet, iar disecția iepurilor o face în baie. Se prea poate, nu zic nu! Eu, însă, nu sînt Isadora Duncan!... urlă de astă dată el, iar fața i se făcu galbenă. Eu voi mînca în sufragerie, eu voi opera în sala de operații! Transmiteți acest lucru adunării voastre generale și vă rog foarte respectuos să vă întoarceți la treburile dumneavoastră, lăsîndu-mi posibilitatea să iau masa acolo unde o iau toți oamenii normali, adică în sufragerie și nu în sala de așteptare sau în camera copiilor.

— În acest caz, profesore, avînd în vedere rezistența dumneavoastră îndirjită, spuse emoționat Schwonder, vom înainta o plîngere instanțelor superioare.

— Da!? spuse Filip Filipovici. Așa deci?! și vocea-i dobîndi o nuanță suspectă de politețe. Vă rog să mă așteptați un minut.

„Halal flăcău, gîndea încîntat ciinele. Îmi seamănă leit. Ce-o să-i mai muște acum! Nu știu cum, dar știu c-o să-i muște bine... Arde-i! Lunganul ăsta ar fi bine să fie mușcat deasupra cizmei, de tendonul de sub genunchi... R-r-r..."

Filip Filipovici bătu în furca telefonului, luă receptorul și spuse:

— Vă rog... da... vă mulțumesc... Cu Piotr Alexandrovici, vă rog. La telefon, profesorul Preobrajenski. Piotr Alexandrovici? Mă bucur că v-am prins. Vă mulțumesc, bine! Piotr Alexandrovici, operația dumneavoastră se anulează. Cum? Nu, se anulează definitiv! La fel ca și toate celelalte operații. Și iată de ce: încetez să mai lucrez la Moscova și, în general, în Rusia... Au venit acum la mine patru inși, printre ei și o femeie travestită în bărbat, doi sînt înarmați cu revolvere și m-au terorizat în apartamentul meu cu scopul de a-mi lua o parte din el.

— Dați-mi voie, profesore, începu Schwonder, schimbîndu-se la față.

— Mă iertați... Nu am posibilitatea să vă repet tot ce mi-au spus. Nu sînt amator de inepții. E suficient să spun că mi-au propus să renunț la cabinetul de consultații. Cu alte cuvinte, m-ar pune în situația de a vă opera, acolo, unde pînă acum făceam disecția iepurilor. În aceste condiții, nu numai că nu pot, dar nici n-am dreptul să mai lucrez. De aceea, îmi încetez activitatea, închid apartamentul și plec la Soci. Cheile pot să i le dau lui Schwonder. Să opereze el!

Cei patru înlemniră. Zăpada de pe cizme înpuse să se topească.

— Ce pot să fac... Și mie mi-e neplăcut... Cum? A, nu, Piotr Alexandrovici! A, nu, nu! În acest fel nu mai sînt de acord! Mi-am pierdut pur și simplu răbdarea. Este pentru a doua oară din luna august. Cum? Hm... Cum doriți... Măcar asta... Dar cu o singură condiție: de către oricine, oricînd, orice, dar să fie o asemenea hîrtie, a cărei existență ar face ca nici un Schwonder, nici oricare altul să nu se mai apropie măcar de ușa apartamentului meu. O hîrtie categorică, efectivă, reală! Beton! Numele meu nici să nu fie menționat. Gata! Pentru ei nu mai exist. Da, da. Vă rog. Cine? Aha... Ei, asta-i altceva. Aha... Bine. Vi-l dau imediat. Fiți amabil, îi spuse perfid Filip Filipovici lui Schwonder, luați legătura.

— Dați-mi voie, profesore, spuse Schwonder, ba aprinzîndu-se, ba potolîndu-se. Ați denaturat cuvintele noastre.

— Am să vă rog să nu folosiți asemenea expresii.

Schwonder luă distrat receptorul și bîigui:

— Da, vă ascult. Da... Președintele comitetului de bloc... Dar, noi am actionat conform reglementărilor... Păi profesorul și așa are o situație cu totul ieșită din comun... Îi cunoaștem activitatea... Am vrut să-i lăsăm chiar cinci camere... Ei bine... Dacă-i așa... bine.

Roșu ca focul, puse receptorul în furcă și se întoarse.

„L-a făcut de rahat! Așta da flăcău! gîndea cu admirație ciinele. Ce cuvînt o știi omul ăsta? Ei, acum puteți să mă și bateți, să faceți ce vreți cu mine, dar de aici nu mai plec".

Ceilalți trei, cu gura căscată, se uitau la Schwonder batjocorit.

— E o rușine! rosti acesta timid.

— Dacă acum ar fi avut loc o discuție, începu femeia agitîndu-se și roșind, i-aș fi demonstrat lui Piotr Alexandrovici...

— Mă iertați, chiar vreți acum să deschideți această discuție? o întrebă politicos Filip Filipovici.

Ochii femeii arseau.

— Vă înțeleg ironia, profesore, plecăm... Dar eu, ca șef al secției culturale a blocului...

— Ș-e-e-f-ă! o corectă Filip Filipovici.

— Vreau să vă propun — femeia scoase din sîn cîteva reviste pestrițe și jilave din cauza zăpezii, — să luați cîteva reviste în ajutorul copiilor Germaniei. 50 de copeici bucata!

— Nu, nu iau, răspunse scurt Filip Filipovici, trăgînd cu coada ochiului spre reviste.

Fața vizitatorilor exprima o surprindere deplină, iar femeia s-a înroșit complet.

— De ce refuzați?

— Nu vreau!

— Nu simpatizați cu copiii din Germania?

— Ba simpatizez!

— Vă zgîriți la 50 de copeici?

— Nu!

— Atunci, de ce?

— Pentru că nu vreau!

Tăcere.

— Știți, profesore... începu fata, trăgîndu-și sufletul. Dacă n-ați fi fost o somitate europeană și nu vi s-ar fi luat apărarea în modul cel mai revoltător (blondul a tras-o de mînecă, dar ea l-a dat la o parte) de către persoane pe care, sînt convinsă, o să le mai lămurim noi, ar trebui să fiți arestat!

— Pentru ce? întrebă curios Filip Filipovici.

— Uriți proletariatul! rosti semet femeia.

— Da, nu-mi place proletariatul! aprobă trist Filip Filipovici și apăsă pe butonul soneriei. Undeva s-a auzit sunetul ei. Ușa dinspre coridor s-a deschis.

— Zina! strigă Filip Filipovici. Servește masa. Îmi permiteți, domnilor?!

Cei patru au ieșit în tăcere din cabinet, au traversat în tăcere sala de așteptare și tot în tăcere au parcurs vestibulul; ușa de la intrarea principală s-a auzit închizîndu-se greu și cu zgomot în urma lor.

Ciinele s-a ridicat pe labele din spate, stînd sluj în fața lui Filip Filipovici.

★

Pe farfurii cu bordură neagră și lată, pictate cu florile paradisului, erau așezate felii subțiri de somon fumé, țipar marinat. Pe un fund gros de lemn — o bucată de caşcaval, iar într-un bol pus în gheață — icre negre. Între farfurii — cîteva păhărețe fine și trei clondire de cristal cu votcă de culori diferite. Toate erau așezate pe o măsuță micuță de marmură, pusă cochet lîngă un imens bufet de stejar sculptat, proiectînd fascicole de lumină argintie și transparentă. În mijlocul camerei — o masă grea, ca un sarcofag, acoperită cu o față de masă albă, iar pe masă — două tacimuri, servetele rulate sub forma tiarelor papale și trei sticie de culoare închisă.

Zina aduse o tavă de argint acoperită, în care sfîrîia ceva. Venea un asemenea miros, încît gura ciinelui se umplu imediat de salivă. „Ah, grădinele Semiramidei!", gîndi el, lovind parchetul cu coada precum cu un băț.

— Dă-le încoa! comandă lacom Filip Filipovici. Doctore Bormental, vă implor, lăsați icrele în pace. Și dacă vreți să urmați un sfat bun, puneți-vă nu votcă englezească, ci votcă rusească obișnuită.

Frumosul-mușcat — acum fără halat, într-un costum negru decent — dădu din umerii săi lați, zîmbi politicos și-și puse votcă transparentă.

— E binecuvîntata votcă nouă? se interesă el.

— Doamne ferește, dragul meu! răspunse gazda. Tărie, nu glumă. Daria Petrovna face singură această votcă excelentă.

— Nu spuneți asta, Filip Filipovici, toată lumea afirmă că e foarte acceptabilă — 30 de grade.

— Dar votca trebuie să aibă 40 de grade, nu 30, în primul rînd, îl întrerupse moralizator Filip Filipovici. Iar în al doilea rînd, Dumnezeu știe ce-or fi băgat în ea!? Puteți ști ce le trece prin cap?

— Orice! spuse convins mușcatul.

— Sînt de aceeași părere! adăugă Filip Filipovici, dînd peste cap, dintr-o înghițitură, conținutul paharului... M-m-m... Doctore Bormental, vă implor, luați imediat din asta, și dacă-mi spuneți că e... sînt dușmanul dvs. pe viață. „Din Sevilla la Grenada...".

Spunînd asta, luă cu furculița lățăreață de argint ceva asemănător cu o piinică neagră mică. Mușcatul i-a urmat exemplu. Ochii lui Filip Filipovici s-au aprins.

— Eh, e rău? întrebă Filip Filipovici mestecînd. Rău? Răspundeți, stimatul meu doctor!

— E nemaipomenit! zise cu sinceritate mușcatul.

— Te cred și eu... Vă rog să rețineți, Ivan Arnoldovici, gustări reci și supe servesc numai moșierii [...]. Un om care se respectă cît de cît operează cu gustări calde. Iar dintre gustările calde din Moscova, asta-i pe locul întîi. Cîndva o pregăteau excelent în piața Slavianski. Hai, na, ia și tu!

— Obișnuiți ciinele să mănînce în sufragerie?! se auzi un glas de femeie. După aia nu-l mai scoți de aici nici cu colaci.

— Nu-i nimic. I-o fi foame și lui, săracu'! Pe vîrful furculiței, Filip Filipovici îi întinse ciinelui o bucată, pe care acesta o prinse cu multă îndeminare; aruncă apoi furculița cu zgomot în vasul pentru clătit mîinile.

Deasupra farfurillor plutea un abur de raci; ciinele stătea în umbra feței de masă ca o santinelă la un depozit de muniții. Prinzîndu-și capătul servetului de guler, Filip Filipovici începu să peroreze:

— Mîncarea, dragă Ivan Arnoldovici, nu e o treabă simplă. Trebuie să știi să mănînci. Închipuiți-vă, majoritatea oamenilor nu știu deloc să mănînce. Trebuie să știi nu numai ce să mănînci, dar și cînd și cum anume. (Filip Filipovici agită lingura cu subînțeles). Și să mai știi și ce anume să spui în timpul ăsta. Da, dragă domnule. Dacă ții la digestia dumneavoastră, sfatul meu e să nu discutați la masă [...]. Și, doamne ferește, nu citiți înainte de masă ziare [...]. Nu citiți de nici unele. Știți, am efectuat 30 de observații la mine în clinică. Și, ce credeți?! Pacienții care nu citesc ziare, se simt excelent [...].

— Hm! a reacționat cu interes mușcatul, aprinzîndu-se la față din cauza supei și a vinului.

— Mai mult încă! Reflexe scăzute, apetit execrabil, starea de spirit apăsătoare.

— Ei, drăcie...

— Da, domnule. Da ce naiba fac?! Eu însumi am început să vorbesc despre medicină.

Dîndu-se pe spate, Filip Filipovici sună; de dincolo de draperia vișinie apăru Zina. Ciinele primi o bucată groasă și încoloră de nisetru, care nu-i plăcu; imediat după aceea i se dădu o halcă de rosbif în singe. Hăpăind-o, simți dintr-odată că-l ia somnul și-i e lehamite deplină față de orice fel de mîncare. „Ce senzație stranie, gîndea el, lăsînd să-i cadă pleoapele grele. Să nu mai pot să văd în ochi nici un fel de mîncare?! Iar fumatul după masă e o prostie."

Sufrageria s-a umplut de un nour albăstrui, neplăcut. Ciinele moțăia cu capul pe labele din față.

— Saint-Julien e un vin acceptabil! auzi ciinele ca prin vis. Acum nu se mai găsește însă.

De undeva, de sus, ca și din părți, se auzea un cor surd de voci, estompat de tavan și covoare.

În românește de Paraschiva Bădescu și George G. Potra

(Continuare în numărul viitor)

Tihna casei

FLANNERY O'CONOR

Thomas se retrase îndărătul ferestrei și, cu capul între perete și draperie, privea spre aleea unde se oprise mașina. Mama lui și mica lepădătură coborau din ea. Întîi își făcu apariția maică-sa, încet, cu stingăcie, apoi ieșiră picioarele lungi, ușor îndoite ale micii lepădături, cu fusta trasă deasupra genunchilor. Rizînd în hohote, aceasta a alergat în întîmpinarea cîinelui, care sărea de bucurie în semn de bun venit. Furia a pus stăpînire pe Thomas cu o intensitate tăcută, rău prevestitoare, ca o mulțime ce se adună.

Acum nu avea decît să-și facă geamantanul, să meargă la hotel și să rămînă acolo pînă cînd lucrurile se clarificau acasă.

El nu știa de unde să ia un geamantan, nu-i plăcea să împacheteze, avea nevoie de cărțile lui, mașina de scris nu era portabilă, era obișnuit cu o cuvertură electrică și nu suporta să mănînce în restaurante. Maică-sa, cu spiritul ei caritabil nesăbuit, era pe cale să distrugă liniștea casei.

Ușa din spate se lovi cu putere și risul fetei răzbătu din bucătărie, prin holul din spate, pe scară, pînă în camera lui, alergînd la el ca un fulger. Sări în lături și rămase privind fix în jurul lui. Cuvintele lui din acea dimineață fuseseră clare : „Dacă o aduci pe fata aceea din nou în casă, plec. Poți s-alegi — ea sau eu".

Ea fusese alegerea. O durere acută îi cuprinse gîtul. Era pentru prima oară în cei treizeci și cinci de ani ai lui... Simți deodată o arsură umedă în ochi.

. . . . . .

Fata ajunsese în pușcăria comitatului cu o lună și jumătate în urmă acuzată de falsificarea unui cec, iar mama lui îi văzuse poza în ziar. La micul dejun se uitase la ea îndelung după care i-o dăduse lui peste cafetieră. „Închipuie-ți, a spus ea, să se afle în închisoarea aceea scîrboasă doar la nouăsprezece ani. Și nu pare a fi o stricată".

Thomas s-a uitat la fotografie. Reda figura unei haimanale viclene. A făcut observația că vîrsta medie în domeniul criminalității scădea continuu.

„Pare o fată cumsecade", a spus mama lui.

„Oamenii cumsecade nu umblă cu cecuri false", a spus Thomas.

„Nu poți ști ce ai fi în stare să faci la strîmtoare".

„N-aș umbla cu cecuri false", a spus Thomas.

„Cred c-o să-i duc o cutie cu bomboane", a spus mama lui.

Dacă în acel moment ar fi pus piciorul în prag, nu s-ar mai fi întîmplat nimic. Dacă ar fi trăit, tatăl lui ar fi pus piciorul în prag într-o asemenea situație. Să ducă o cutie de bomboane era amabilitatea ei favorită. Cînd cineva de condiția ei socială se muta în oraș, ea se ducea în vizită cu o cutie de bomboane ; cînd vreunul din copiii prietenei ei avea un copil sau obținea o bursă, se ducea în vizită cu o cutie cu bomboane ; cînd vreo persoană în vîrstă își fractura șoldul, ea se afla la căpătîi cu o cutie de bomboane. El se amuzase la ideea că ea va merge la închisoare cu o cutie de bomboane.

Acum el se afla în camera lui cu risul fetei bubuindu-i în cap și își blestema amuzamentul.

Cînd mama lui s-a întors din vizita la închisoare, a intrat val-vîrtej în biroul lui și s-a prăbușit pe sofa, ridicîndu-și picioarele mici și umflate pe brațul sofalei. După o clipă, și-a revenit atît cît să se ridice și să pună un ziar sub ele. Apoi a căzut în aceeași poziție. „Noi n-avem habar cum trăiesc ceilalți oameni", a spus ea.

Thomas știa că, deși conversația ei era o suită de clișee, în spatele acestora se aflau experiențe trăite, adevărate. Nu-i părea atît de rău pentru că fata se afla la închisoare, cît pentru faptul că mama lui trebuia s-o vadă acolo. El ar fi preferat s-o scutească de toate lucrurile neplăcute. „Ei bine, a spus el, punînd deoparte revista, ai face mai bine să uiți totul acum. Fata are destule motive să se afle la închisoare".

„Nu-ți poți imagina prin ce a trecut, a spus ea, ridicîndu-se din nou. Sărmana fată. Star, fusese crescută de o mamă vitregă care mai avea trei copii ai ei, unul din ei, aproape major, profitase de ea într-un mod atît de îngrozitor încît ea fusese forțată să fugă de acasă pentru a-și găsi mama adevărată. Odată ce a găsit-o, aceasta o trimise la diferite internate pentru a scăpa de ea. De fiecare dată ea fusese forțată să fugă de prezența unor perverși și sadici atît de monstruoși încît actele lor nu puteau fi descrise".

În acele momente Thomas deplîngea cu adevărat moartea tatălui său deși nu putuse să-l sufere cît trăise. Bătrînul n-ar fi tolerat toată aiureala aceasta.

Avocatul a descoperit că povestea cu atrocitățile repetate era în cea mai mare parte neadevărată, dar cînd i-a explicat că fata era o psihopată, nu îndeajuns de nebună pentru azil, nu îndeajuns de vinovată pentru închisoare, nu îndeajuns la echilibrată pentru societate, mama lui Thomas a fost mai afectată ca niciodată. Fata a recunoscut imediat că povestea ei nu era adevărată din cauza faptului că era o mincinoasă congenitală ; a spus că minise pentru că se simțea nesigură. Trecuse pe la mai mulți psihiatri care își puseseră și ei amprenta asupra educației ei. Știa că nu avea nici o speranță. În fața unei asemenea nenorociri, mama lui părea apăsată de un mister dureros ce nu poate fi suportat decît prin dublarea eforturilor. Spre enervarea lui, ea părea să-l privească pe el cu compasiune, ca și cum caritatea ei confuză nu mai putea să discearnă.

Cîteva zile mai tîrziu, ea a intrat val-vîrtej în casă și a spus că avocatul a reușit s-o elibereze pe fată dîndu-i-o în custodie.

. . . . . .

Două seri mai tîrziu, cînd a venit acasă și a deschis ușa salonului, a fost săgetat de un rîs ascuțit și nesfîrșit. Mama și fata stăteau lîngă cămin unde ardeau bucățile cu flacăra de gaz. Fata dădea imediat impresia unei depravări fizice. Avea părul scurt ca al unui cîine sau al unui spiriduș și era îmbrăcată după ultima modă. Își ațintise asupra lui o privire familiară, scăpărătoare care, după o secundă, s-a transformat într-un rînjet intim.

„Thomas ! a spus mama lui, cu voce voit reținută, aceasta este Star, despre care ai auzit vorbindu-se atît de mult. Star va lua cina cu noi".

Thomas nu s-a mișcat și n-a scos nici un cuvînt, rămînînd pironit în ușă într-o stare de perplexitate sălbatică. În cele din urmă el a spus : „Bună, Sarah !", pe un ton plin de atîta silă încît a fost și el șocat.

„Thomas, a spus mama lui, vreau s-o conduci pe Star acasă. Nu vreau s-o știu mergînd singură cu taxiul noaptea".

Pentru o clipă, Thomas a rămas paralizat de furie. Apoi a făcut stînga-mprejur și a ieșit din cameră. Curînd s-a întors cu o privire de hotărîre nedeslușită întipărită pe față. Fata era gata, așteptînd sfioasă la ușa salonului. A aruncat spre el o privire plină de admirație și încredere. Thomas nu i-a oferit brațul, dar ea i l-a luat oricum și a pornit-o afară, pe scări, agățată de ceea ce s-ar fi putut numi un miraculos monument mișcător.

„Să fiți cuminți !" le-a strigat mama.

Sarah Ham a chicotit și l-a lovit între coaste.

. . . . . .

Două seri mai tîrziu el și cu mama lui stăteau în salonaș după cină, fiecare citind o pagină din ziarul de seară, cînd telefonul a început să sune cu intensitatea metalică a unui clopot de pompieri. Thomas s-a dus să răspundă. De îndată ce a pus mîna pe receptor, o voce ascuțită de femeie a răsunat în casă : „Veniți să luați fata ! Veniți s-o luați ! E beată ! Beată în sufragerie și nu permit așa ceva ! Și-a pierdut slujba și a venit beată ! Nu permit !".

Mama lui a sărit în picioare și a înșfăcat receptorul.

Duhul tatălui lui Thomas i-a apărut în față. Cheamă șeriful, l-a îndemnat bătrînul. „Cheamă șeriful" a spus Thomas cu voce tare. „Cheamă șeriful acolo s-o ia".

„Venim imediat" spunea mama lui. „Venim și o luăm îndată. Spuneți-i să-și stringă lucrurile".

„Nu e-n stare să stringă nimic, striga vocea. Nu trebuia să-mi expediați mie una ca ea ! Am o casă respectabilă !".

„Spune-i să cheme șeriful !" striga Thomas.

Mama a pus receptorul în furcă și l-a privit. „Nici un cîine nu i-aș încredința omului ăla", a spus ea.

Thomas stătea pe scaun cu brațele încrucișate, privind fix la perete.

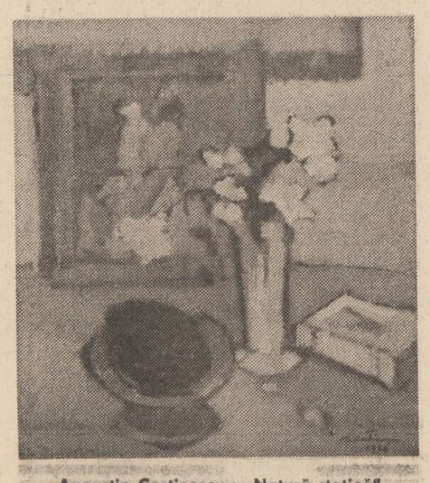

Augustin Costinescu : „Natură statică"

„Gîndește-te la sărmana fată, Thomas, i-a spus mama, n-are nimic. Nimic. Iar noi avem de toate".

Thomas, care nu se dăduse jos din mașină, și nici nu se mai uitase la ea după o primă privire plină de revoltă, spuse : „Îți spun, odată pentru totdeauna, locul ei este la pușcărie".

Mama lui, stînd pe bancheta din spate și ținînd-o pe fată de mînă, n-o scos nici un cuvînt.

„Bine, du-o la un hotel", a spus el.

„Nu pot să duc o fată beată la hotel, Thomas. Știi bine asta", a spus ea.

„Atunci du-o la spital".

„Ea n-are nevoie de pușcărie sau hotel sau spital ,are nevoie de o casă", a spus ea.

„Dar nu de a mea", a spus Thomas.

„Numai în seara asta, Thomas, numai în seara asta".

De atunci trecuseră opt zile. Mica tiritură se stabilise în camera de oaspeți. În fiecare zi mama lui pornea în căutarea unei slujbe și a unei pensiuni și nu reușea să găsească nimic, pentru că bătrîna transmisese un semnal de alarmă. Thomas nu ieșea din camera lui sau din salonaș. Casa era pentru el cămin, atelier, biserică, la fel de personală și de necesară ca și carapacea unei broaște țestoase. El nu putea concepe că ea ar putea fi violată într-un asemenea mod. Fața lui îmbujorată avea o expresie permanentă de ofensă și uluială.

. . . . . .

În capul lui se înfiripaseră mai multe idei cu privire la modul în care să scape de ea, dar fiecare din ele fusese o sugestie al cărei caracter moral indica faptul că proveneau dintr-o minte înrudită cu a tatălui său și Thomas le respinsese. El nu putea să provoace arestarea fetei din nou pînă cînd aceasta nu comitea o ilegalitate. Bătrînul ar fi fost în stare s-o îmbete și s-o trimită, fără remușcări, cu mașina lui pe autostradă, înștiințînd între timp poliția despre prezența ei pe șosea, dar Thomas considera așa ceva sub condiția lui morală. Sugestiile continuau să-l asalteze, fiecare mai exagerată ca cealaltă.

El n-avea nici cea mai vagă speranță că fata va pune mîna pe pistol și se va împușca, dar cînd s-a uitat în sertar în acea după-amiază, pistolul dispăruse. Nu-i păsa cîtuși de puțin de pistol, dar gîndul că mîinile fetei îi umblaseră printre hîrtii îl înfuria. Acum pînă și biroul lui era contaminat. Singurul loc rămas neatins de ea era dormitorul.

La ora zece mama lui și Sarah Ham au plecat de acasă.

La ora patru el a auzit roțile mașinii scrîșnind pe pietriș și a alergat la fereastră. Cînd mașina s-a oprit, cîinele s-a ridicat prompt, dînd din coadă.

El părea incapabil să facă primul pas care să-l îndrepte spre dulapul din hol pentru a căuta valiza. Era ca un om căruia i se dă cuțitul și i se spune să se opereze singur dacă dorește să mai trăiască. Mîinile lui uriașe erau încleștate de neputință. Expresia fetei lui era un amestec de indecizie și ofensă. Ochii lui de un albastru deschis păreau să asude pe fața lui încinsă. I-a închis pentru o clipă și, în spatele pleoapelor, imaginea tatălui său îl privea chiorîș. Prostule ! șuiera bătrînul, prostule ! Tiritura asta criminală ți-a furat pistolul ! Du-te la șerif ! Du-te la șerif !

Nu știa unde să-l găsească pe șerif. Omul își avea regulile și programul lui propriu. Thomas s-a oprit întîi la închisoare unde acesta își avea biroul, dar nu era acolo. S-a dus la tribunal și i s-a spus de către un funcționar că șeriful s-a dus la frizeria de peste drum. „Ajutorul lui e acolo", a spus funcționarul și a arătat dincolo de fereastră spre figura voluminoasă a unui bărbat cu cămașă în carouri, care se sprijinea de aripa unei mașini de poliție, uitîndu-se în depărtare.

„Am nevoie de șerif", a spus Thomas îndreptîndu-se spre frizerie. Oricît de puțin dorea să aibă de-a face cu șeriful, el își dădea seama că omul era cel puțin inteligent și nu doar un munte de carne asudată.

Frizerul i-a spus că șeriful tocmai plecase. Thomas a pornit-o înapoi spre tribunal și, în timp ce pășea pe trotuar, a văzut o figură uscățivă, ușor adusă de spate care gesticula cu furie la ajutorul de șerif.

Thomas s-a apropiat cu o agresivitate dictată de agitația nervoasă. S-a oprit brusc la distanța de un metru și a spus cu o voce stridentă : „Pot să vă vorbesc !" fără să adauge numele șerifului, care era Farebrother.

Thomas a început să-și depene povestea. Cum n-avusese timp să-și pregătească cuvintele, nu era prea coerent. Repetînd același lucru de mai multe ori, a reușit în cele din urmă să exprime ceea ce voia să spună. Cînd a terminat, șeriful stătea încă aplecat în față, pieziș, cu privirea pierdută. A rămas așa fără să rostească un cuvînt.

Thomas a reînceput să vorbească, mai încet și mai tărăgănat, iar Farebrother l-a lăsat să continue un timp înainte de a spune : „Ea a fost la noi odată". Apoi și-a permis un suris discret, indulgent și atotștiutor.

„Eu n-am avut nici o legătură, a spus Thomas. Mama s-a amestecat".

Farebrother s-a așezat.

„A încercat s-o ajute pe fată, a spus Thomas. Nu știa că nu poate fi ajutată".

„Cred că a fost un pic peste puterile ei", a cugetat vocea de jos.

„Ea n-are nici un amestec, a spus Thomas. Nu știe că sînt aici. Fata e periculoasă cu pistolul acela".

A urmat o lungă perioadă de tăcere.

„Unde-l ține ?" a întrebat Farebrother.

„Nu știu. Ea doarme în camera de oaspeți, a spus Thomas. Trebuie să fie acolo, probabil în valiza ei".

Farebrother a tăcut din nou.

„Ați putea veni să percheziționați camera ? a spus Thomas cu o voce chinuită. Eu mă duc acasă și las încuietoarea de la ușa din față deschisă și dumneata poți să intri liniștit și să urci la etaj și să percheziționezi camera".

Farebrother și-a întors capul așa încît ochii lui se uitau fix la genunchii lui Thomas. „Pari să știi cum trebuie procedat", a spus el. „Vrei să schimbăm locurile ?"

Thomas n-a răspuns pentru că nu știa ce să spună și a așteptat ursuz.

„O să vin pe la șase, a spus Farebrother. Lasă ușa neîncuiată și ține-ți-vă din calea mea — tu și cele două femei".

Thomas a pășit grăbit în vîrful picioarelor pe hol spre ușa de la intrare și a descuiat-o. Apoi a rămas o clipă ascultînd. În spatele ușii închise a salonului a auzit-o pe mama lui sforăind ușor și a presupus că adormise în timp ce citea. De cealaltă parte a holului, la nici un metru de biroul lui, pardesiul negru și poșeta roșie a micii tirituri se aflau aruncate pe un scaun. A auzit apa curgînd sus și s-a gîndit că ea făcea baie.

Era șase fără unsprezece minute. După o clipă a tras încet sertarul din mijloc al biroului deasupra genunchilor. Un moment s-a uitat fix la pistol, fără să-l recunoască. Apoi a scos un strigăt ascuțit și a sărit în picioare. Ea îl pusese la loc !

Idiotule ! șuiera tatăl său, idiotule ! Du-te și pune-l în poșetă. Nu sta degeaba. Du-te și pune-l în poșetă !

Thomas a rămas cu ochii pironiți asupra sertarului.

Creținule ! îl spunea bătrînul clocotind de mînie. Repede, cît mai e timp ! Du-te și pune-l în poșetă !

Thomas nu s-a clintit.

Imbecilule ! îi striga tatăl.

Thomas a pus mîna pe pistol.

Grăbește-te, i-a ordonat bătrînul.

Thomas a pornit înainte, ținînd pistolul departe de el. A deschis ușa și s-a uitat la scaun. Pardesiul negru și poșeta roșie zăceau pe el la cîțiva pași.

Grăbește-te, nătărăule, i-a spus tatăl.

Sforăiturile au încetat și Thomas a auzit arcurile sofalei scîrțiind. A înșfăcat poșeta roșie. Atingînd-o a avut senzația că-i piele și deschizînd-o a simțit mirosul neîndoios al fetei. Crispat, a îndesat pistolul înăuntru și apoi a făcut un pas în spate. Fața lui îmbujorată avea o paloare de roșu închis respingător.

„Ce mi-a pus Tommy în poșetuță ? a strigat ea și risul ei bine dispus a izbucnit jos pe scări. Thomas s-a răsucit.

Ea se afla în capul scării, coborînd ca un manechin de modă, cu un picior dezgolit, pe celălalt scoțîndu-l de sub cămonо într-un ritm cadențat. „Tommy nu este cuminte", a spus ea cu o voce guturală. A ajuns jos și i-a aruncat un rînjet provocator lui Thomas a cărui față era acum mai mult cenușie decît roșie. A întins mîna, a deschis poșeta cu un deget și a privit atentă pistolul.

Mama lui a deschis ușa de la salon și a privit spre ei.

„Tommy a pus pistolul în geanta mea !" a țipat fata.

„E ridicol, a spus mama lui, căscînd. De ce ar pune Thomas pistolul în geanta ta ?"

Fata a ris zgomotos. „Ia uite-te aici" a spus ea arătînd către poșeta deschisă.

L-ai găsit în geanta ei, nătăflețule ! i-a șuierat bătrînul.

L-am găsit în geanta ei ! a strigat Thomas, Tiritura asta împuțită mi-a furat pistolul !

Mama a căscat gura uimită de cealaltă prezență din vocea lui. Fața sibilică a bătrînei a devenit palidă.

„L-ai găsit pe naiba !" a strigat Sarah Ham aplecîndu-se după poșetă, dar Thomas, ca și cum brațul i-ar fi fost călăuzit de tatăl său, a pus primul mîna pe ea și a înhățat pistolul. Fata, scoasă din minți, s-a repezit la gîtul lui Thomas și l-ar fi apucat cu mîinile de git dacă mama nu s-ar fi năpustit înainte ca s-o apere.

Foc ! a strigat bătrînul.

Thomas a tras. Împușcătura a venit ca un tunet menit să pună capăt răului din lume. Thomas a auzit-o ca un tunet care urma să spulbere risul tiriturilor pînă cînd toate hohotele încetează și nu mai rămîne nimic care să tulbure liniștea ordinii perfecte.

Ecoul s-a stins treptat. Înainte ca ultima undă să amuțească, Farebrother a deschis ușa și a băgat capul în hol. Nasul i s-a încrețit. Timp de cîteva secunde, expresia fetei lui a fost aceea a unui om care nu vrea să recunoască surpriza. Ochii îi erau limpezi ca cristalul, reflectînd scena. Bătrîna zăcea pe dușumea între fată și Thomas.

Creierul șerifului a acționat imediat ca o mașină de calculat. A înțeles faptele ca la carte : tipul intenționase de la început s-o omoare pe maică-sa și să pună totul în seama fetei. Dar Farebrother fusese mai isteț decît el. Ei nu știau de prezența lui la ușă. În timp ce urmărea atent scena, l-au cuprins noi sclipiri de inteligență. Deasupra trupului neînsuflețit, ucigașul și tiritura erau gata să cadă unul în brațele celuilalt. Șeriful știa să recunoască imediat un lucru necurat. Era obișnuit să dea peste scene care nu se dovedeau așa de cumplite pe cît sperase el, dar aceasta era la înălțimea așteptărilor lui.

În românește de Valentin Negoiță

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

De curînd, Editura Macedonska Kniga din Skopje a publicat, în condiții grafice deosebite, un volum selectiv din lirica lui Horia Bădescu, sub titlul „Plîngerile lui Solomon". Culegerea cuprinde șapte cicluri : Invocație către singurătate, Plîngerile lui Solomon, Apărarea lui Socrate (1), Apărarea lui Socrate (2), Exerciții de supraviețuire, Anotimpurile, Topometrie — în total 102 poeme. Selecția, bibliografia și postfața (Horia Bădescu sau imanența lirismului) aparțin lui Dumitru M. Ion care, împreună cu Dimo Naun Dimcev, semnează și traducerea versurilor.

● A APĂRUT fascicolul 58—59 — summer/autumn 1988 al cunoscutei reviste luxembourgheze Nouvelle Europe editată de Mimmo Morina, poet de sorginte și limbă italiană, tradus și în țara noastră. Eleganta revistă plurilingvă găzduiește, ca de obicei, mulți poeți și multă poezie : Umberto Saba în limba spaniolă, în traducerea Anei Maria del Re, tineri poeți din Corfu (Grecia), Argentina, Italia, Israel etc. Secțiunea de eseuri conține dezbateri și insemnări critice despre „Realismul liric" al lui Georges-Emmanuel Clancier, Dun Karm, poetul național al Maltei, Hermann Hesse, Nathalie Sarraute etc. Incitante se dovedesc și rubricile de „artă plastică și figurativă", cinema, teatru și... gastronomie (V. Rindone : Salonul lui Epicur. Rubrică pentru oenofili, gastronomi și oameni de bun gust...)

O surpriză plăcută oferă Nouvelle Europe cititorilor prin publicarea la secțiunea „Portrete" a unui grupaj de poeme de Radu Cârneci, însoțit de o fotografie și note bibliografice. Este vorba în fapt de 5 sonete traduse în limba franceză de Andrée Fleury ce fac parte dintr-un florilegiu inedit „Le banquet à deux".

REVISTA STRĂINĂ

● ÎN ANUL 1953 FRANÇOISE SAGAN devenea moda unei generații cînd, în vîrstă de numai optsprezece ani publică primul său roman „Bună ziua, tristețe". Problemele primului ei roman se regăsesc și în următorul „Vă place Brahms" ? ca și în drama „Castel în Suedia". Cîndva reper al vieții culturale a Parisului — i se spunea **parisianisme** — Françoise Sagan trăiește astăzi destul de retrasă la vila sa din Normandia. Recent, cunoscuta scriitoare franceză a acordat un interviu revistei vest-germane „Der Spiegel" din care spicuim :

— La treizeci și cinci de ani de la apariția romanului „Bună ziua, tristețe" ați declarat că izvorul suferinței nu mai este pentru dv. disperarea ci durerea. Ce vreți să spuneți cu aceasta ?

— La douăzeci de ani omul are o suferință existențială. După o anumită vîrstă el simte durerea pentru ceva, pentru cineva, dar viața nu mai este prilej de disperare.

— Despre care durere vorbiți ? Despre bătrînețe ?

— Nu, bătrînețea nu provoacă durere. Mă doare faptul că mor atîția oameni pe care îi cunosc. O mulțime de oameni care s-au dus. Aceasta reprezintă o mare tristețe, o mare durere...

— Cineva spunea că există o singură problemă filozofică, moartea. Sînteți de acord cu această poziție ?

— Nu, moartea nu înseamnă nimic. Nu mă sperie frica de propria-mi moarte, ci moartea altora. Și-apoi mă tem de boală și de neputință.

— Deci, cum să spunem : „Bună ziua, tristețe" sau „Adio, tristețe" ?

— Nici așa, nici așa. Eu încă nu am scris nici un roman bun, nici un roman adevărat...

— Ce înseamnă libertatea pentru dv. ?

— Comparîndu-mă cu ceilalți oameni eu sînt liberă. Nu trebuie să dau nimănui nimic, indiferent cine este acesta. Nu trebuie să spun da, dacă eu cred că trebuie să spun nu... Nu trebuie să mint...

● ANUL 1988 A ÎNSEMNAT PENTRU SCRIITOAREA ITALIANĂ ROSETTA LOY, născută la Roma în anul 1931, un succes remarcabil. Romanul ei „Drumuri prăfuite", apărut la editura Einaudi, a fost distins, pe parcursul a numai patru luni, cu trei mari premii literare italiene : „Rapallo", „Viareggio" și „Supercampiello". Cu această, scriitoarea și-a asigurat un mare succes de public, chiar dacă unii critici literari îi reproșează că a ales pentru romanul său o formă tradițională.

Primele două romane ale scriitoarei nu au văzut lumina tiparului, de aceea volumul de povestiri „Bicicleta" (1974) trebuie considerat drept lucrarea ei de debut. Pe parcursul următorilor ani ea a publicat mai multe volume, dintre care de cel mai mare succes s-a bucurat culegerea de povestiri „Despre ceea ce nu știa noaptea". La „Drumuri prăfuite" ea a lucrat trei ani. Nu este un roman istoric chiar dacă acțiunea este limitată strict la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și la actul unificării Italiei, chiar dacă se vorbește despre campaniile napoleoniene și despre lupta pentru independență. Nu este nici o saga de familie, chiar dacă narează destinele a trei generații din ținutul Monferrato de unde provin părinții ei.

Criticul literar Geno Pampaloni scria despre acest roman : „Este cel mai frumos roman al acestui an (1988 — N.N.), un roman în adevăratul înțeles al cuvîntului". „La fel ca toți marii scriitori ai secolului trecut, Rosetta Loy narează remarcabil cu teme cu care au lucrat toți marii romancieri de talent — dragostea, războiul, copiii și moartea", subliniia criticul Cesare Garboli. În fine, criticul Remo Ceserani se întreba în paginile „Panoramei" milaneze : „Este posibil să mai scriem astăzi ca Nievo, ca Thackeray, ca Tolstoi ? Mai poate azi un compozitor să compună simfonii fără un anume aspect ironic ?..."

„Dacă aș putea scrie ca Tolstoi aș scrie fără să stau pe gînduri. Desigur, mă raliez marii tradiționaliști, dar scriu ca omul care privește lumea cu ochi de azi..." a răspuns, indirect, autoarea.

● LUCRĂRILE MARELUI SCRIITOR ISLANDEZ HALLDOR LAXNESS, LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL PENTRU LITFRATURĂ PE ANUL 1955, sînt traduse în mai toate limbile pămîntului. Esența scrierilor sale o constituie istoria națională, mai exact spus preistoria națională, adică epoca aceea de demult din viața islandezilor cînd elementele de istorie se împletesc — fără a putea fi delimitate strict — cu mitologia.

Aceasta este și sursa de inspirație pentru ultimul dintre romanele sale apărut sub titlul „Gerpla". Aici Laxness folosește vechi întîmplări islandeze, care au devenit parte a moștenirii spirituale, pentru a se adresa prezentului. Denumirea romanului este un calc lingvistic și s-ar putea traduce prin „saga despre eroi". Saga narează întîmplări legate de destinele a doi prieteni care se aveau ca frați — luptătorul Torgeler Havarsson și poetul Tormodur Bessason — ale căror vieți par eroice doar la o privire și analiză superficiale.

Acțiunea se desfășoară în secolul al XI-lea, cînd în societatea islandeză se produc transformări radicale, dacă ar fi să ne gîndim numai la faptul că acum are loc răspîndirea creștinismului, care a schimbat radical poziția și concepția oamenilor. Acum, în noile condiții, prin eroism se înțelege altceva decît prezentau sagalele islandeze. În felul acesta, eroismul lui Torgeler și Tormodur îmbracă o nuanță donquichotească...

Stilul povestirii este realist, predomină aventura a cărei tensiune este abil dozată. Analiza psihologică a personajelor este remarcabilă. Cititorul care vrea să înțeleagă exact această lucrare trebuie să se lase condus de strategia scriitorului care creează tot timpul o aparentă polemică între povestitor și poziția eroilor săi.

● HELGA KONIGSDORF, NĂSCUTĂ ÎN ANUL 1938, SCRIITOARE DIN R.D. GERMANĂ, a debutat relativ tîrziu, la patruzeci de ani, cu un volum de proză scurtă intitulat „Visele mele impersonale". Au urmat apoi volumele „Fulgerul circular" și „Fuga lucrurilor".

Critica literară i-a recunoscut imediat talentul neobișnuit, originalitatea felului de a privi lumea, lapidaritatea, fantezia debordantă. În același timp, critica a remarcat și tonul ironic, caustic cu care Helga Konigsdorf prezintă — uneori grotesc — aspecte legate de eșuarea unor contemporani angajați într-o luptă continuă pentru aflarea adevăratelor valori umane.

Deosebit de interesant este volumul „Fuga lucrurilor". Este o dezbatere despre situația femeii în lumea contemporană căreia emanciparea — susține scriitoarea — n-a făcut altceva decît să-i aducă datorii și obligații suplimentare. Helga Konigsdorf nu se mulțumește să trateze în mod tradițional această problemă cvasiprezentă în literatura contemporană universală, dacă ar fi făcut așa povestirile ei n-ar fi oferit altceva decît o lectură bună de omorît timpul în tramvai, în metrou etc. În povestirile ei, care refuză „fotografierea realității" scriitoarea alternează realitatea cu visul, elementele tragice cu cele comice. Trăirile, amintirile, dorințele — acestea sînt cărămizile din care este construit chipul femeilor și bărbaților din povestirile Helgăi Konigsdorf, care încearcă să găsească drumul către o armonizare a elementelor vitale și raționale ale vieții. Care încearcă să oprească „fuga lucrurilor", prin lucruri înțelegîndu-se tot ceea ce face umană viața oamenilor...

● LIUBEN DILOV, născut în anul 1927, este o personalitate multilaterală a culturii bulgare. Scrie proză, cărți pentru copii și tineret, eseuri, critică literară, traduce. Este, în același timp, cel mai autorizat reprezentant al literaturii s.f. din R.P. Bulgaria. Cele mai cunoscute dintre romanele sale s.f. sînt „Experiment dur" și „Zborul lui Icar", acesta din urmă comparat de mulți critici literari cu „Odiseea spațială" a lui Clarke.

— Ce vă determină să faceți astfel de experimente cu personajele dv. ? a fost el întrebat, întrebarea referindu-se la romanul „Experiment dur".

— Cred că tocmai acesta este scopul unor lucrări s.f. serioase, adică de a se ocupa de problemele omului în societate și de a le oferi cititorului prin intermediul unor situații. În epoca clasică totul se dezvolta în povestire, un astfel de autor nu-și putea permite, așa cum îmi permit eu, să lămurească problemele și, în plus, să demonstreze o teorie științifică. Literatura s.f. facilitează un alt fel de contact, mai direct, între cititor și scriitor. „Experiment dur" este un exemplu. În carte există două probleme : cunoașterea ca dragoste și dragostea față de un lucru tainic, necunoscut cum este cosmosul. Cunoașterea ca dragoste, ca iubire, și iubirea ca mijloc de cunoaștere. Nu este doar un roman de dragoste, dar nu este nici doar un roman al cunoașterii. Dacă aș fi scris un roman de dragoste nu mi-aș fi ales ca erou un profesor de fizică. Eu unesc cele două laturi : dragostea dintre doi eroi ca posibilitate și imposibilitate a unor oameni — deci ființe gînditoare — de a stabili un contact, de a fi împreună, și problema eroului care se ridică de unul singur împotriva cosmosului. În mod intenționat mi-am ales această situație : pentru a arăta că cei doi nu au altceva de făcut decît să caute fiecare drumul spre celălalt. Așa încît cititorul care ar vedea în roman doar o poveste de dragoste, ca și cei care citește „Experiment dur" doar că pe o carte s.f., fie au citit-o pe jumătate fie nu au înțeles decît jumătate din probleme".

● POETUL SUEDEZ TOMAS TRANSTRÖMER s-a născut în anul 1931, a debutat în 1954 cu volumul „17 poezii" iar astăzi este considerat de mulți (T. Hughes, E. Evtușenko, Volker Braun) drept „un clasic modern". Cele peste cincisprezece volume de poezii demonstrează după propria-i mărturisire, că poezia lui reprezintă „granița dintre vis și veghe, dintre realitate și nerealitate".

Referindu-se la menirea scriitorului în lumea contemporană, el a spus într-un recent interviu :

„Vedeți, în fiecare țară problema se pune altfel. În Suedia — mă încumet să vorbesc atît cît cunosc — menirea scriitorului este, după părerea mea, aceea de a păstra, de a cultiva limba maternă într-o vreme cînd această limbă este pur și simplu ucisă de oamenii politici, de oamenii de afaceri, de societatea de consum adică de toți cei care vor să manipuleze cu noi. Limba individuală, limba specifică și literaturii s-a pierdut mult la noi. Se simte presiunea altei limbi căreia trebuie să i ne opunem. De aceasta depinde dacă visele noastre, imaginația noastră ne vor fi împinse undeva în spate. Atîta vreme cît copiii îți cresc în fața televizorului nu trebuie să te miri că nu îi se dezvoltă imaginația proprie pentru că televiziunea le servește toate imaginile pe care, în caz contrar, ar trebui să și le formeze singuri procesul fiind lipsit de bucuria descoperirii și a creației... Este greu de spus care este menirea poeziei, poetul nu scrie dintr-un sentiment de obligație ci din dorința de a crea... Cred că poezia este capabilă să frîngă granițele gîndirii convenționale care ne stăpînește, poezia îi poate inspira pe oameni, funcția ei este aceea de a-i face pe oameni să se cunoască unul pe altul, viața lor, pentru a putea stabili contacte durabile...

● ROMANCIERUL ENGLEZ DOUGLAS ADAMS, NĂSCUT ÎN ANUL 1951, ar putea fi caracterizat prin titlul unuia dintre romanele sale de mare succes, „un ghid al călătorului prin Univers". Amintind titlurile cîtorva dintre celelalte romane s.f. ale sale, o facem pentru a le aduce ca dovezi în sprijinul afirmației că Douglas Adams este reprezentantul a ceea ce s-ar putea numi literatura s.f. gravă : „Restaurant la marginea Universului", „Viață, Univers și restul".

În cărțile lui Douglas Adams este vorba despre întîmplări din timpul zborurilor cosmice, despre locuitorii înțelepți de pe alte planete, despre invenții incredibile, despre viteze și depărtări care scapă puterii noastre de înțelegere, despre războaie galactice și agresori inumani, despre trecut și viitor și despre destinul omenirii, despre situațiile cruciale pe care tehnica — ajunsă la limita miracolului — îl pun pe om.

Lucruri serioase, grave deci. Dar aceasta nu înseamnă că literatura s.f. gravă este cea care nu oferă omului, cititorului posibilitatea de a rîde, de a se distra, de a se amuza. Și-apoi nu este vorba doar despre ce se spune, ci mai ales cum se spune. Or, Douglas Adams face parte din stirpea marilor povestitori. Într-un fel, el nu face decît ceea ce făcea Ulise la curtea regelui Alcinos dar Adams nu o face de dragul de a ne înveseli pe noi cititorii — rudele și prietenii de la... curtea lui — ci pentru a pune în evidență lucruri grave din societatea (în primul rînd engleză) contemporană. Autorul își permite chiar să lanseze și să susțină teorii proprii. Iată ce spune el : „În această clipă cînd cineva descoperă ce este Universul, și pentru ce există, Universul dispare într-o clipă fiind înlocuit cu ceva și mai bizar și mai de neînțeles. Există chiar o teorie care susține că acest lucru s-a și petrecut !"

● ÎN PRIMUL SĂU ROMAN „TENORUL", scriitorul leningrădean M. Ciulaki născut în anul 1911, abordă o temă mai puțin favorabilă în paginile cărților de beletristică, cea a actorilor, a cîntăreților de operă, a scenei lirice.

În noul său roman intitulat „O planetă minunată" eroul este de această dată un doctor obișnuit, poate puțin complexat, resemnat, divorțat, rău platnic, dar simpatic. Un doctor care în timpul său liber scrie povestiri și romane științifico-fantastice pe care un redactor insensibil — o femeie — le califică drept maculatură. De aici mica dramă a eroului care, în pofida piedicilor care i se pun în cale continuă să creadă în dreptate și în bunătatea oamenilor.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXXII
6
(1 396)
Simbătă
11 februarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENTIMENTUL PRIMĂVERII

este evident că, in lumina tezelor și orientărilor cuprinse in Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la marele forum din noiembrie, anul trecut, preocupările societății noastre cunosc o ridicare de altitudine in ale cărei dimensiuni se intrevăd cu mult mai clare și mai exacte liniile de acțiune ale muncii și gindirii creatoare. La orizontul imediat, in cronologia de evenimente stau citeva date care, prin semnificația și importanța lor, prilejuiesc o viziune și mai cuprinzătoare asupra propriei noastre experiențe, a tradițiilor revoluționare pe care procesul inaintării pe calea progresului și civilizației socialiste le-a consacrat în istorie ca momente distincte, de un pronunțat caracter politic și social. Se implinesc, in martie, patruzeci de ani de la inceperea a ceea ce indeobște numim marea epopee a satului și agriculturii românești, inceputul cooperativizării agriculturii, operă vastă, de proporții și cu structuri istorice deosebite, care avea să conducă spre transformări revoluționare uriașe in munca și viața tuturor celor ce se ingrijesc de pîinea țării. Și nu numai in munca și viața lor, ci in fizionomia insăși a intregii societăți. Era aceasta, intr-o cronologie de evenimente care urmau actului revoluționar de la 23 August 1944, cea de-a doua revoluție in agricultură. Pentru ca, in timp, și după așezarea bazelor victoriei cooperativizării, odată cu Congresul al IX-lea, și in special in anii care au urmat, să se poată gîndi la cea de a treia revoluție agrară, la ceea ce, in expresia sa materială și spirituală, trăim astăzi, intr-o realitate de prim ordin și cu cele mai profunde caracteristici.

Fundamentind conceptul de **nouă revoluție agrară**, secretarul general al partidului a enunțat direcții de acțiune care vizează obținerea de producții record, dar și schimbarea modului de a gindi și munci, ridicarea muncii și vieții din această principală ramură de activitate a țării la nivelul unei noi calități, al unui nou orizont de conștiință. Cei patruzeci de ani, ciți au trecut de la acel inceput de primăvară a satelor și cimpiilor românești, au in răsfringerea lor sensuri, experiențe și semnificații care, privite de la inălțimea realizărilor de azi, ne pun in contact cu tot ceea ce inseamnă valoarea marii proprietăți socialiste, calea și mijloacele sigure ale propășirii, ale făuririi, cu poporul și pentru popor, a progresului și civilizației.

tot in primăvară se implinesc o sută de ani de la cea dintii sărbătorire a zilei de 1 Mai pe pămintul românesc și cincizeci de ani de la marea manifestație muncitorească, antifascistă, in organizarea și desfășurarea căreia un rol esențial l-au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu. Vedem aici nu numai exemplul unei atitudini de conștiință revoluționară, al tinereții care s-a exprimat și se exprimă in clocotul luptelor, al muncii, al angajării politice, ci și modul in care, de-a lungul istoriei, mișcarea muncitorească din patria noastră s-a ridicat la inălțimea misiunii sale, avind o certă deschidere spre actualitate și o necontenită grijă pentru viitor, pentru cauza ideilor de libertate socială și națională, de independență și suveranitate. Manifestația de acum o jumătate de secol a avut un puternic caracter antifascist și s-a bucurat de un amplu ecou internațional. Era in aceasta un semn de primăvară, de trează conștiință politică și de inaltă ținută patriotică, revoluționară, era demersul prin care se intărea o tradiție și se intrezăreau liniile de boltă ale unui prodigios destin.

Sentimentul istoriei a lucrat și lucrează activ in conștiința generațiilor, asemenea sentimentului primăverii care, in plan politic, moral și social, are suflul adinc al nădejdii, al increderii, dar și pe acela al angajării, al asumării drepturilor și indatoririlor noastre fundamentale, al permanentei noastre infloriri ca patrie și popor. Acum, in anul celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, precum și al celui de al XIV-lea Congres al partidului, acest sentiment este și chemarea piscurilor inalte. A acelor piscuri despre care secretarul general al partidului ne-a vorbit nu o dată și pentru atingerea cărora infăptuirea obiectivelor și programelor dezvoltării noastre constituie dominanta tuturor preocupărilor, linia de trăsătură dintre gind și faptă.

Luceafărul

■ In acest număr: ■ Cronica literară de ■ M. Ungheanu și ■ Valentin F. Mihăescu ■ Viața cărților ■ Cenaclul „Luceafărul" ■ Poșta redacției de Gabriela Negreanu ■ Rememorări de Mircea Micu ■ Confabule de Iulian Neacșu ■ Cumpănă de George Alboiu ■ Poeți și cenacluri ■ Mapamond Sport de Fănuș Neagu

Teodor Bogoi : „Deal"

TRANSILVANIA

Scoate cerbii din păduri
din poveste sania,
dă-mă dorului o zi
pină-n Transilvania

lasă-mă un ceas la Blaj
cuvenită-dania
să respir lingă statui
toată Transilvania

apoi uită-mă-n Zarand
să aud jelania
carălor care-au urcat
dealu-n Transilvania

Amintire, maica mea,
pămintească, vie
dă-mă dorului o zi
și-nc-o veșnicie

Nicolae Dan Fruntelată

PREZENȚA TINĂRULUI SCRIITOR

Realul asumat

nimic mai potrivit pentru un „profil" critic decit o antologie de autor, bine facută, cum este aceasta a lui Mircea Florin Șandru, **Pași pe acoperișul fierbinte**, ce scoate in lumină continuitatea sau discontinuitatea traseului poetic, etapele și metamorfozele sale. Dacă aș face uz de terminologia lovinesciană, aș spune că Mircea Florin Șandru și-a legat numele, indestructibil, de poezia citadină, atit prin tematica ei, cit și prin retorică. Titlul volumului de debut, **Elegie pentru puterea orașului**, vorbește de la sine despre substanța poeziei sale : orașul ca un **organism viu**, ca forță latentă sau dinamică. Virsta eului poetic, expansiv și deschis, se răsfringe și asupra imaginii citadine, calmă, stenică, scăldată in lumină : „Dimineața, cind orașul iși mătură cerul și / Acoperă copacii cu o funingine de argint / Să fii primul trecător venit dintr-o / Îndepărtată provincie / Un ținut de sfioși castani și stradele tremurătoare / Să înțelegi orașul și marea lui siguranță de a se trezi / În lumină. Și să te plimbi de-a / Lungul străzilor lui tulburătoare / Și să te bucuri că ziua vine sfioasă / Peste umerii tăi ca o / Aureolă deasupra unui adolescent / Împovărat de propria lui frumusețe / Și să te bucuri." **(Să te bucuri).** Este un mai rar sentiment de jubilație citadină intr-un heliopolis, aflat incă in consonanță cu ritmurile esențiale ale naturii, așa cum erau altădată cetățile Eladei. Orașul nu sfidează și nu violează spațiul inconjurător, fiind un centru al lui, dar in același timp și o blind-infiorată și plăcut, aproape estetic-neliniștitoare deschidere spre orizonturi : „Mai sint grădini la marginea orașului / acolo am avut o iubire / Vara năpădesc albinele prin vișini, năuce de polen / Într-un august am adormit intr-un lan de secară / Priveghind un tinăr prieten fulgerat de tren. / Nu știu de ce mi se pare că se răzbună cimpia puțin / Aud de oameni care pleacă prin ierburi și-acolo rămin / Poate unii, vrăjiți de vreo pasăre, au urcat in văzduh / Poate alții dorm nemișcați intr-o pală de fin." **(Întoarcere).**

În **Luminile orașului** (1975) viziunea rămine aceeași, doar vocea poetică este mai puțin sigură, mai puțin exuberantă și comunicativă. Fără a fi vorba de o inchidere, s-ar putea spune că asistăm la o „melancolizare" și insin-

Paul Dugneanu

Continuare in pag. a 6-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Drumul spre Marea

mă grăbesc să salut apariția unei cărți de excepție, din mai multe motive surprinzătoare : „Pavană in peisaj marin" (Cartea Românească) un roman de Stelian Țurlea (118 pagini !) ce poate consacra un autor de deosebită inzestrare. Il știam pe Stelian Țurlea in multiple ipostaze : reporter politolog, biograf, abordind cu firesc... senzaționalul (clanul Kennedy, M. L. King) semnatar de savuroase insemnări turistice de pe meleaguri și ele exotice dar nu-i bănuiam aventura in ficțiune. „Pavana" sa (cu titlu nepotrivit !) tipărită (vai, cit de anodin !) e o scurtă, ostenitor de scurtă proză despre adolescenți și adolescență. Eroii ne sint contemporani (de fapt e invers), trăiesc și se exprimă sub ochii noștri (destul de indiferenți de altfel) gonind după himere. În cazul lor, spre o vacanță de vis (ei ar spune „mișto", stupefiindu-ne). Și... și asta e tot. Cam la atit se reduce desenul narativ. Țurlea e atit de succint, atit de speriat de vorbăria puținelor sale personagii, atit de puțin conștient de misia lui de comentator al propriilor rinduri incit mă mir că nu și-a presărat cartea și cu un număr de file... albe, aducind-o astfel la proporții „rezonabile". Cind avem atiția nechemați in domeniul literaturii de i se zice „pentru copii și tineret", atitea domnișoare (și flăcăi) infrinți in bătălia de a-și afla un loc in literatura consacrată „celor mari" și atitea autoare de cărți cărămidoase, te miri cum cineva se oferă cititorului și criticii cu un romanț de 118 pagini (am văzut cărți de poezie in care numai sumarul se intinde pe un asemenea spațiu !) inceput și sfirșit abrupt cu (doar) precizarea „Noiembrie 1984" de-ți vine să intrebi (acum sint rău) noiembrie, noiembrie, dar in care zi a fost compusă cartea ?

Și totuși, in acest sufocant context, Stelian Țurlea izbutește să creeze o mică lume, să anime eroi, să dea credibilitate tribulațiilor lor și să sugereze drumul, cum spuneam, spre vis. Spre deosebire de Alain Fournier cu care s-ar zice că seamănă, („Cărarea pierdută") și de Salinger (cu care chiar „duce") romancierul nostru iși refuză rostirea poetică deși junii pe care ii plimbă spre mare par proiectați pe nisipurile... poeziei și manifest-terestra lor incăpățînare de a ajunge la „țărm" capătă un halou fantast. Țurlea ii lasă pe greieri in pace, nu-i ascultă. Nu descrie frunze. Nici valuri. Naratorul (cartea e scrisă la persoana intii) declară că nu se pricepe „la buruieni", că nici măcar nu are ierbare și chiar cind, dindu-se mare, in final, se visează bărbătește in fața unor sticle cu bere, mărturisește că „le-ar da gata. Pe toate". Și in același rind tipografic : „Detest berea". Și, in sfirșit, iată-le in (unicul) moment de poezie inainte de Konieț, Fine, Ende : „Afară e o zi dintr-alea minunate in care reușești să vezi curtea vecină prin perdeaua de ploaie. Mă topesc după zile dintr-alea afurisite in care...".

Copiii (aproape adolescenți) sint surprinși chiar in momentele de trecere din virstă in virstă, ei „imbătrinesc" imperceptibil sub ochii cititorului și sint, evident, plini de „păcate".

Gheorghe Tomozei

Continuare in pag. a 2-a

Dimensiuni ale literaturii românești: „patrioticul" și „politicul"

la o repede privire asupra literaturii noastre ni se relevă un fapt de domeniul evidenței : „patrioticul" și „politicul" sint dimensiuni reale, inconfundabile și coexistind in ordinea valorică a operelor. Ele se presupun cu necesitate, intr-o reciprocitate de contingențe ideologice și totuși rămin noțiuni distincte, pe latura definirii și evaluării artistice. E acea diferență specifică ce asigură mobilitatea conceptelor, dar și completitudinea lor reciprocă, substanțialitatea interferentă a mesajelor. Cind zicem, bunăoară, „poezie politică" zicem, implicit, „poezie patriotică", patrioticul fiind o categorie mai generală și, desigur, „istoricizată" sub aspectul stabilizării mai accentuate a convingerilor și ideilor umane. Dimensiunea politică a unei opere literare răspunde unui context social-istoric imediat determinat, iar timpului nu-i rămine decit să decanteze materia efervescentă a evenimentului, consacrindu-i valoarea patriotică dincolo de contingent. Bineințeles că aceasta e de la inceput implementată in profilul „politic" al operei respective, dar mesajul ce străbate dincolo, in posteritatea evenimentului, este mai decantat, purificat, limpezit in ideea de specificitate distinctă.

Să luăm, spre exemplu, poezia patriotică a lui Alecsandri, o conștiință politică inaintată a timpului său, artist-patriot de largă respirație istorică, in opera căruia sint de găsit (evocate) toate marile evenimente social-politice ale timpului său : revoluția pașoptistă, Unirea, reformele cuziste, Războiul pentru Independență, primele răscoale țărănești de la sfirșitul secolului ce vor culmina, se știe, cu singerosul 1907. Poezii precum „Hora Unirii", „Hora Ardealului", „Deșteptarea României" sau „Moldova in 1857", pătrunse de o inaltă vibrație patriotică, sint, ințelese in contextul social-politic care le-a generat, piese esențiale ale unei lirici de agitație politică, revoluționară, in spiritul acelui „corp de idei" al spiritului de redeșteptare națională. Politologic vorbind, toate evenimentele social-istorice sint acte politice, cită vreme declanșarea lor reflectă o conștiință social-istorică activă, in ordine vizionară și programatică. Cine ar mai pune la indoială, azi, dimensiunea politică a vibrantului poem pașoptist „Cintarea României", semnificația sa propagandistică, indemnurile sale mobilizatoare, ardența spiritului său revoluționar. Nu era oare privat de libertate Grigore Alexandrescu cind poemul său „Anul 1840" survenea ca o profeție la inceput de an, condamnind, ca mai toate operele literare ale epocii, regimul despotic din Principatele neunite... Aceleași erau și „dorințele partidei naționale din Moldova", consemnate istoric. Așa că „politicul" și „patrioticul" au un teren mai larg de manifestare și acesta este „istoricul", categorie etern și general umană. Nimic din ceea ce este atitudine politică ori manifestare patriotică nu rămine in afara „istoricului", ințeles ca fundament al tradiției, dar și ca spațiu al devenirii...

„Patriotismul" e, de fapt, in regimul clipei, al clarificărilor contingente, sentiment politic inalt și mobilizator. Articolele vehemente la adresa dualismului austro-ungar ale lui Eminescu, tipărite in 1870 in „Federațiunea" din Pesta **(Să facem un congres, În unire e țăria și Echilibrul)** pentru care este citat intr-un proces de presă și amenințat de procurorul statului cu inchisoarea, erau de o politică urgentă a zilei și semnificația lor mai generală este aceea de un inalt patriotism. Întreaga gazetărie eminesciană de mai tirziu, de la **Timpul** (1877—1883) are o inconfundabilă dimensiune politică, poetul devenind persona non grata pentru adversarii săi politici aflați la cirma statului. Care alta este semnificația incisivului pamflet politic din „Scrisoarea III" decit cea a unei atitudini intransigente, politice, profund patriotice. În spiritul acesteia se organizează și intreaga antiteză romantică pe care este construit poemul, evocarea momentului Mircea cel Bătrin venind să mărească acuza adusă decăderii morale și social-politice a vremii sale. În acest sens, Eminescu insuși este conștiința politică cea mai inaintată a vremii sale. „Chestiunea țărănească" și „problema națională" sint temele-cadru ale gazetăriei, cel patriotic subzistă ca atitudine și mesaj, ca operă, căci, expunindu-se politic, poetul nu o făcea decit de pe fundamentele unui patriotism național de excepție, rămas pină azi model de acțiune culturală.

Pretutindeni ușor de identificat, componenta politică exprimă conștiința scriitoricească in acțiune, căpătind uneori coloratură **civică**, precum bunăoară o parte din lirica noastră de după Eliberare. Toate acestea sint acte de patriotism in regimul clipei și e memorabil, in cuprinsul literaturii actuale, spiritul activist, mesajul umanitarist, in general funcția așa-zis propagandistică.

Nimic din ceea ce ar putea să insemne perisabilitate nu se pierde, ci coboară, de fapt, in relieful operei, cind opera e mare și valoarea estetică e puternică și, desigur, in stare să controleze „tendințele" operei. Lucrarea aparține, ca orice proces de sedimentare, timpului. A redescoperi in opera literară primordialitatea unor intenții, necesități și urgențe istorice — aceasta e operă de ideologie literară, căci, oricare ar fi apoteoza estetică a operei peste timp, aceasta duce cu sine și un substrat cultural-politic, prin ințelegerea căruia esteticul e ferit de ințelegeri autarhice, imuabile, arbitrare.

Fie că e vorba de „Divina Comedia", fie că avem in vedere poezia lui Goga sau, mai aproape de noi, a unui Ioan Alexandru sau Ion Gheorghe, bunăoară, spiritul cultural-politic e identificabil in straturile de profunzime ale operei, cel patriotic subzistă ca atitudine și mesaj, iar esteticul vine să și le asume, să incoroneze și să consacre.

Z. Cârlugea

TINĂR IN AGORA

O întîmplare din amiaza iernii

ce miracol! Să te intilnești cu oamenii din propria-ți comună, tu in calitate de scriitor, ei in calitate de cititori. Tu, urcat pe un fel de scenă, ei, in fața ta, inghesuiți unul in altul in sala de ședințe a cooperativei agricole de producție. Tu, cu dorința ascunsă de a părea mai frumos și mai deștept ca oricind, fiindcă așa bănuiești că se cuvine să arate un fiu care s-a intors de la oraș acasă, ei, holbind ochii la tine și spunind in șoaptă : ia să vedem noi de ce e in stare băiatul ăsta pe care il știm de cind era atitica. Iar pe aceeași scenă cu tine să fie și alți scriitori, ce te intrec, poate, in valoare, și ce sint, batu-i-ar !, foarte curioși și atenți și ei. Și pe un ecran de mărimea unei carpete inălbite de curind să ruleze un film, ai cărui eroi principali să fie griul și Eroul Muncii Socialiste Marin Nedea, și să ți se pară, cind filmul se termină, că nea Marin (așa ii spui tu intre patru ochi) a coborit in sală direct de pe ecran, căci il vezi in carne și oase la un metru de tine.

Uite-l și pe scriitorul nostru, să auzi apoi murmurind, dindu-ți seama că, in fine, ți-a venit rindul să citești ceva. Și tu să nu știi ce să citești. Să stai cu toate cele trei cărți pe care le-ai publicat pină acum in brațe și să nu știi ce să citești. Ba să mai ai la tine și un fragment din a patra carte, care urmează să-ți apară nu peste mult timp. Prinzi la un moment dat curaj și-ți spui că e bine să citești fragmentul acesta. Dar n-o faci. Te uiți cu ochi de școlar timid in sală, la sutele de ochi care se uită la tine. Și, dintr-odată, zici: parcă eram și eu mai adineauri printre voi. Cum oi fi nimerit aici pe scenă! Cum de mi-au ajuns 17—18 ani ca să parcurg cei doi-trei pași ciți sint de la sală pină la scenă ! Și să-l zărești undeva, in dreapta, pe Chiru Bălan, fostul tău invățător, care-i acum secretar adjunct al comitetului comunal de partid și care abia mai respiră de emoție, ca și cum cei din sală ar fi toți invățători iar el un simplu elev ce a fost scos pe neașteptate la lecție. Și ție să-ți vină să-i sufli, și, dintr-odată, să realizezi că oamenii care te ascultă in liniște n-au intrat pe ușă in sala de ședințe a ceapeului, ci au ajuns acolo coborind din cărțile tale, da, cărțile subțiri pe care le stringi cu sfială la piept. Și să te miri, și să te bucuri in același timp. Și să rostești, cind cu voce de copil, cind cu voce de bărbat in virstă de treizeci și trei de ani : Dacă tot s-a intimplat așa, hai să mai stăm un pic impreună. Măcar o mie de ani, atit !

Și inima să-ți bată tare, tare, ca un tunet ivit din senin in amiaza iernii, pentru a anunța că-ncepe, chiar in clipa următoare, primăvara.

Ștefan Mitroi

● Articole despre romanul „Ieșirea la mare", ultimul volum al ciclului „Zăpezile de acum un veac" de Paul Anghel, semnate de ● Dumitru Bălăeț ● Ilie Bădescu ● și Nicolae Georgescu, in pagina a 3-a

Uneltele prozatorului

tinerii autori cultivă azi frecvent „scrierea in oglindă", actul redactării textului devenind el însuși subiect literar. Însă maniera „autoreferențială" este un cuțit cu două tăișuri, atunci cind e folosită in exces devine supărătoare, dar dacă este minuită cu har ea dă prozei o nouă dimensiune expresivă.

Povestirile lui Ioan Lăcustă din volumul „Cu ochi blinzi" (Editura Cartea Românească, 1985) reușesc tocmai o astfel de introducere discretă a privirii „autoreferențiale" in plan narativ, ceea ce face ca prozele să nu eșueze in tehnicism. Atenția „distributivă" a autorului surprinde realitatea dar și perspectiva ei scripturală, evenimentul concret dar și intilnirea sa cu textul, intr-o pendulare stilistică ce-l obligă pe cititor la o lectură „in oglindă". Această diversificare a uneltelor prozatorului modern nu trebuie să ne alarmeze atita timp cit noile procedee sporesc iar nu sacrifică valențele umane ale literaturii, cu alte cuvinte în măsura in care nu devin scop in sine. În ce-l privește pe Ioan Lăcustă, inocența sa afectivă (vizibilă mai peste tot în paginile cărții), colaborează secret cu un soi de abilitate textuală. Din fericire, povestirile sale devin insă „textualiste", precum se intimplă la unii colegi de generație și asta datorită interesului acordat realului, vieții autentice, mai curind decit efectelor formale.

Intilnim la el o puzderie de personaje, de intimplări cotidiene care alcătuiesc o lume cu atmosfera ei specifică, sint figuri umane care incearcă uneori să iasă din anonimat, fac eforturi de a lăsa o urmă in viața lor, trăind mereu cu idealuri și aspirații ascunse, cunoscind eșecuri, bucurii și deziluzii dar fără miza marilor destine. E un „spectacol al lumii" pe care autorul il privește „cu ochi blinzi", cu candoare și sensibilitate. Ironia sa e benignă, oarecum „hitră", ca la povestitorii de altădată, in general plutește un aer de melancolie peste toate aceste intimplări cu oameni obișnuiți și treburi zilnice, iar puținele momente „dure" (vezi povestirea „Vis cu lup") nu schimbă atmosfera generală a cărții. Personajul din „Povestea unui medic tinăr" e un iremediabil visător, el trăiește cu iluzia că va putea construi, cu banii lui adunați, un dispensar comunal. Cade insă pradă unei calomnii și e mutat disciplinar, nu se știe unde. Visător este și bătrinul din „Cărți poștale cu stupi", cel care toată viața are nostalgia albinăritului, dar moare neștiut de nimeni in singurătatea munților.

E simptomatic faptul că mulți din eroii prozelor lui Ioan Lăcustă suferă de un soi de grafomanie care le consumă existența. Ei intrețin interminabile relații epistolare, simt o irepresibilă nevoie să-și comunice in scris gindurile, chiar dacă uneori acestea se transformă in anonime răutăcioase (așa se intimplă in „Povestea cu cei patru anonimi" unde autorul inchipuie o adevărată „epistoladă"). În „Poveste telefonică" relația dintre un bărbat și o femeie se intreține exclusiv prin scrisori și telefoane zilnice, ajungindu-se la o stereotipie absurdă. Scriitorul face de fapt, din aceste texte burlești, niște parabole despre singurătate. O singurătate care se defulează in scrisori, jurnale, petiții, etc, cu un patetism tragi-comic. Scrisul este de exemplu preocuparea zilnică (era să spun silnică) a intelectualei cu căsnicia ratată din povestirea „Ileana Cosinzeana și verbul neogrec". Ea scrie „un studiu despre fanarioți" și „muncește cu zel la traducerea titlurilor pentru o vastă bibliografie" iar in urma unui eșec sentimental intră intr-un... delir filologic : „Luă ibricul și se intoarse in birou. Își puse de cafea. O cafea foarte amară. În timp ce o amesteca, atentă să nu dea in foc, Ileana Cosinzeana se pomeni conjugind un verb in neogreacă. Nu-și putea da seama ce anume verb era, dar il conjuga conștiincioasă, trecindu-l incet-incet pe sub furcile caudine ale tuturor anotimpurilor. Și așa o apucă sfirșitul poveștii." Pentru a spori

Alexandru Horia

Continuare in pag. a 6-a

Biblioteca județeană

CRONICA LITERARĂ

ȘT. CAZIMIR: «I. L. Caragiale față cu kitschul»

Inspirat în tren de lectura unei cărți despre kitsch, Șt. Cazimir are revelația preocupărilor lui I. L. Caragiale în direcția kitschului. Faptul s-a petrecut, după cum notează autorul, în cartea sa **I. L. Caragiale față cu kitschul,** pe data de 22 noiembrie 1985, în acceleratul 726. Cartea constituie o incercare de a trece în revistă atitudinea lui Caragiale față de kitsch în diversele lui întrupări. Mai întîi, autorul ține să menționeze că desfășurarea activității literare a lui Caragiale, între 1873—1912, coincide cu „prima epocă de afirmare a kitschului" în Europa. E vorba, deci, de Caragiale, de un timp — „o epocă", zice autorul — și de o geografie a kitschului. Dar ce e kitschul ? În scopul lămuririi acestei întrebări, Șt. Cazimir dă mai multe definiții ale kitschului, după mai mulți autori, și ajunge și la omul-kitsch. De prisos a mai spune că aceste definiții nu seamănă una cu alta. Dar este suficient pentru a constata că există o preocupare și o problematică legată de kitsch în legătură cu care autorul vrea să citească opera lui Caragiale. În schițele și articolele acestuia din urmă, Șt. Cazimir crede a găsi un echivalent al cuvîntului în discuție, identificat în vorba **mott.** După primul semn de egalitate — perioada de afirmare a kitschului 1873—1912 corespunde activității scriitorului român —, urmează după cum vedem, a doua : kitsch=mott. Eseul lui Șt. Cazimir este alcătuit practic din astfel de identificări. Ar exista la sfîrșitul secolului trecut produsul kitsch, omul kitsch, problema kitsch de care dă seama și Caragiale. Ba, mai mult decît atît, opera lui pare a fi închinată într-un mod premonitor incercuirii și divulgării diverselor ipostaze ale kitschului. Kitschul înseamnă, după unii autori, produsul kitsch, după alții el este important ca psihologie și conduită kitsch, după alții există chiar un om-kitsch. Strădania cărții **I. L. Caragiale față cu kitschul** este de **a** arăta că I.L. Caragiale le-a avut în vedere pe toate, dar mai ales omul-kitsch. De unde ar rezulta o altă dimensiune a operei și, desigur, o altă modernitate a ei. Bănuim că autorul a procedat în tren la această descoperire convins fiind că trenul, ca loc preferat al schițelor lui Caragiale, este un spațiu propice contactului cu literatura marelui prozator. Această precauțiune metodologică le înlătură pe celelalte. Mai întîi nu aflăm o definiție a kitschului, ci mai multe. În plus, sînt destul de dezbinate. De prisos a mai spune că termenul are accepții atît de deschise încît a te lăsa în voia lor constituie o adevărată aventură. În al doilea rînd, kitschul nu e tot una cu omul-kitsch. Omul-kitsch fiind o problemă de natură diferită. În al treilea rînd, epocile în care apare kitschul și extensiunea lui sînt destul de diferite în Europa, iar difuzarea lui nu e deloc uniformă. Cartea care-l inspiră pe Șt. Cazimir, **Kitschul, fenomen al pseudoartei** de Hermann Istvan, mărturisește exasperarea față de presiunea kitschului și a efectelor lui mai ales în limitele unei geografii umane, culturale și politice, care ține de Germania și Austro-Ungaria. Kitschul înseamnă și o geografie a gustului artistic. Exasperarea și problema kitsch n-au apărut în culturile mediteraneene. Apariția kitschului depinde de o anume dezvoltare socială și culturală, de o treaptă a ei, care nu e aceeași în toată Europa, după cum se știe. Pe scurt, kitschul este un fenomen istoric, databil, localizabil și cînd vorbim despre reflectarea lui în opera unui scriitor este obligatoriu să procedăm mai întîi la aceste determinări. Ele nu-s suficient de clare în cartea lui Șt. Cazimir despre kitsch.

O anume societate generează kitsch. După cum o anume etapă a acestei dezvoltări, combinată cu o structură umană preexistentă, produce omul kitsch. Este vorba de societățile a căror dezvoltare economică, industrială presupune un stadiu de dezvoltare urbană, care este cheia problemei. Să observăm, în sfîrșit, că tema cărții lui Șt. Cazimir este extraliterară și că presupune condiționări extraliterare. Kitschul ține de oraș și de influența pe care o exercită. El apare mai ales în țările care se înscriu primele în procesul industrializării și urbanizării, între care societatea românească, strivitor alcătuită din țărani, nu se afla. Chiar dacă I. L. Caragiale scrie între 1873—1912, de aici nu se poate trage concluzia că el a contactat și cunoscut kitschul în toate datele lui. Kitschul apare în societatea românească mai ales ca obiect de import, continuînd, într-o altă fază, prin a fi și produs intern. Asta cînd vorbim despre obiecte kitsch. Este mai complicat cînd vorbim despre „oameni-kitsch", considerați a fi totuna, la un moment dat cu „omul fără însușiri". Aplicată la opera lui Caragiale, această identificare are puțini sorți de izbîndă. Oricît de ispititoare este propunerea lui Șt. Cazimir, identificarea eroilor comediilor și schițelor lui Caragiale cu „omul-kitsch" este o operație anevoioasă. Lăsînd cadrul socio-istoric de o parte, analiza în sine a personajelor caragialești nu duce la concluzia omului-kitsch, care înseamnă o golire de sens, o uniformizare, o stare dezumanizantă. Un calapod străin se aplică operei lui Caragiale. Ceea ce se potrivește figurilor umane din Kakania nu merge celor din universul comic caragialesc.

Din alte pagini ale eseului lui Șt. Cazimir reiese că obiectul kitsch și mentalitatea kitsch sînt produsul unor epoci de triumfalism statal și politic. Unul din exemple, cel mai la îndemînă, este tot pe filieră germană, cel al Austro-Ungariei. Pe această cale se propune mai ales o față a kitschului, foarte caracteristică, de altfel, pentru că mizează pe strălucire, pe efecte exterioare, care acoperă goliciuni adînci, unul din cele mai izbitoare efecte fiind uniformizarea de suprafață. În acest punct al discuției, autorul face o trimitere istorică utilă căreia nu-i dă însă curs. „Kitschul indigen" și-ar avea sursele în „ascensiunea păturii mijlocii sub flamura liberalismului, iluzia egalității și a concordiei generale". Emergența fenomenului ar fi fixată de Caragiale în timpul guvernării lui Brătianu (1876—1888). Dar de o epocă a triumfalismului burghez se poate vorbi mai ales după războiul de independență, și cu atît mai mult după proclamarea regatului, deci după 1880, ceea ce fixează alte hotare istorice fenomenului kitsch, departe încă, dată fiind starea orașelor noastre, de a produce neapărat „oameni-kitsch" identificați de autor după modelele lor nordice, germane și austro-ungare.

După alte aprecieri, kitschul este rezultatul derivat al „noului stil", „stilul 1900" în arta europeană, care trebuie deci judecat în funcție de apariția curentului, diferită, din nou, de la o țară europeană la alta. Studierea „stilului 1900" în societatea românească va crea probabil premizele unei abordări mai realiste a problemei kitschului ca fapt social și artistic, limitînd posibilitatea echivalărilor forțate.

Problema cărții **I. L. Caragiale față cu kitschul** este a diferențelor specifice atît în planul dezvoltării istorice, cît, mai ales, în acela al literaturii. Kitschul nu e totuna cu omul kitsch, iar acesta din urmă nu e totuna cu personajul lui Caragiale. Pentru a nu mai vorbi despre lipsa de unitate în definirea kitschului pe toate laturile lui. O premiză imprecisă duce la concluzii imprecise. Cartea **I. L. Caragiale față cu kitschul** abordează o problemă fără s-o rezolve. Identificările care nu țin seamă de diferențele specifice rămîn, deci, inoperante. „Acceleratul gonea mereu și afară se întunecase." Aceasta este ultima frază a cărții lui Șt. Cazimir. **I. L. Caragiale față cu kitschul,** și indirect concluzia ei.

Reținem din toate acestea că Șt. Cazimir nu citește în tren romane polițiste, ca majoritatea lectorilor C.F.R., ci eseuri prentețioase și că **I. L. Caragiale față cu kitschul** este, cu un cuvînt a cărui expresie de sens propusă de autor în paginile cărții, un eseu moftologic.

M. Ungheanu

MIRCEA BÂRSILĂ: «Argint galben»

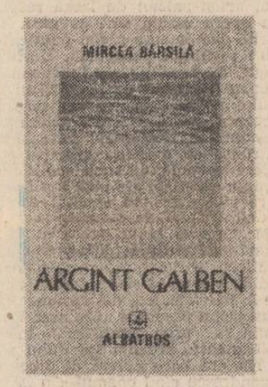

Acuitatea cu care este percepută temporalitatea reprezintă însușirea esențială a poeziilor lui Mircea Bârsilă din volumul **Argint galben,** (Editura Albatros, 1983) ai cărui titlu, enigmatic și doar decorativ la început, devine semnificativ, în această perspectivă, la sfîrșitul lecturii. Argintul este banul de trecut vămile, iar semnele prevestitoare ale acestei treceri implacabile sînt „văzute" și selectate de către poet atît în spațiul exterior cît și în cel lăuntric. Simțurile hiper-excitate stau parcă la pîndă, adulmecind nesățioase declinul, lăsîndu-se dereglate pentru a înregistra voluptuos convulsiile materiei. În plan simbolic, această confruntare cu temporalitatea distructivă ia înfățișarea unei dispute între lumină și întuneric, între diurn și nocturn, între ascendent și descendent : „Necunoscute ființe / aproape toate cu măști, ca într-un spectacol bizar, / aproape toate mute ca menadele (și de care abia mai pot să mă apăr / cu simbolul luminii — / încearcă a mă ademeni și pe mine / cu hohote perverse de flaut / și de huhurez rătăcit de propriul tău suflet, / ca un măr roșu / întins pe fereastră, la miezul nopții, / sau arătîndu-mi păsări ciugulind din struguri. / Îmi arată o veche și fumegînd oglindă / în care zăresc, în locul meu, un arbore / poate cel care va crește din mine / și pe care văzîndu-l / este ca și cum m-aș fi izbit de el / prin întuneric. Verdele arbore / care-mi va fi, o vreme, cămașă, / asemeni unei vipere / după ce și-a schimbat, printre bolovani, pielea / și mai ales asemenea roții olarului / în timp ce se mai rotește puțin de la sine / în urma terminării vasului" **(În locul meu).** Mai mult, chiar atunci cînd pe cerul poeziei strălucește orbitor soarele amiezii, conștiința nu este plinătatea și echilibrul coacerii, rodirea, ci secetă, secătuirea, dezechilibrul. Văzut de foarte aproape, peisajul se deformează dramatic, contururile își pierd fermitatea și interferează, culorile se amestecă violent. Poetul este, în primul rînd, un senzitiv disputat de tensiuni contrare, și, de aceea, vulnerabil. Reflexia, care urmează senzației (ca în epistemologia lui Locke) nu face decît să confirme și să adîncească intîia percepție, sporind dramatismul reprezentării prin constientizare. Vreau să spun că, în poezia lui Mircea Bârsilă, observația este amplificată prin intelectualizare, fără ca prin aceasta concretețea ei să se risipească în filosofare la îndemînă. Atras, deopotrivă, de forțe opuse, eul liric trăiește o permanentă stare de surescitare, căreia repetiția anotimpurilor nu-i imprumută sentimentul relativității, pentru ca, astfel, să micșoreze tensiunea scindării, ci, dimpotrivă, o potențează : „Acelasi vîrtej / care face copacii să înverzească / mă cuprinde și pe mine : / miros a lemn care va înflori / bate cu ciocul în inima mea ghionoaia. / Îmi pipăi fața dinspre miazăzi și dau de muguri. / De scoarță de salcie, complexată și umilă / ca o luminare ce pîlpîie, / îmi pipăi cealaltă față și dau / de două rîuri de lacrimi / curgînd înspre miazănoapte / dintr-o parte zboară spre mine ghionoaia / îmi răsar tămîioare din palmă, / iar din cealaltă vine pe jos îngerul palid cu lungi aripi și negre / însotit de picurat extatic de stresini / de miei putrezi cu făină de grîu, / de zgomot de ghiare de porumbei pe acoperișuri / sînt un Ianus și chiar mai mult : / o femeie / în clipa nașterii cînd are două capete, / două inimi, două vieți" **(Martie).** Treptat, mai cu seamă în secțiunea a doua a volumului, „fața dinspre miazănoapte" devine dominatoare, sentimentul thanatic se amplifică și cotropește ființa, presimțirea tărîmului de dincolo se transformă în obsesie, definită și mereu redefinită metaforic. Dacă în poeziile din prima parte a cărții cadrul exterior (satul de cîmpie, cimitirul, cumpăna fîntînii, casa părintească, bătătura etc.) devenit, prin rememorare, evocare și asumare, realitate interioară, își făcea simțită prezența, dacă nu totdeauna în chip direct ca într-un superb poem, intitulat **Cîmpie,** amintind de „Cîmpia eternă" a lui George Alboiu) oricum frecvent la nivelul lexicului poetic, acum, în partea a doua, prim planul este ocupat aproape în întregime de avatarurile eului liric obsedat de neant. Semnele descreșterii sînt pretutindeni, iar evocarea copilăriei și invocarea mamei nu fac decît, prin opoziție, să le accentueze și să amplifice constiința efemerului : „Sînt de nerecunoscut / de parcă aș fi fost dat, în mai multe rînduri / la vite, cînd se termină, spre primăvară / nutrețul / sînt altul în dezolarea mea / de arbore chinuit și întunecat, / scobit pe dinlăuntru de gîngănii, / răsucit de vînturi / și pe care tipetele de sabine în clipa răpirii / ale întîilor raze de soare / îl fac să ofteze, în fiecare dimineață, / ca un ulcior gol. De-aș putea tu / să mă dai înapoi ca pe un ceas, mamă, / cu cîteva întunecate presimțiri, măcar, / cu cîteva fire albe de păr, / cu cîteva primăveri aduse întotdeauna / de niște păsări abstracte / și ale căror aripi sînt mai mult niște galoane / în copilărie aveam și eu aripi / și o sabie mică de bronz / cu care luptam, în vis, împotriva gărgăunilor / ieșiți în amiaza mare din scorburi / — aceste fante prin care luminează, pură, inexistența / doar atîta mamă, cît să nu-mi fie, uneori, somn / cu somnul leșurilor / doar atît cît să nu mă simt, în adîncul meu / un izvor, în vreme de secetă, cînd murmurul / se preface într-un șuriș ce aduce a protest / doar atîta cît să nu fiu strigat / pînă tîrziu de duhurile fosforescente / ale nopților / de lucifericele duhuri cu ochii de dihor — / și înapoi și tu cu mine să te întorci" **(Doar atît).** Soluția pe care o propune poetul ca replică posibilă la invazia, lentă dar inexorabilă, a neantului este constientizarea apartenenței la Marele Tot și, prin aceasta, a speranței de redemptiune. Cu poezia **Cu mult mai mare,** ilustrînd original această idee comună, se încheie volumul de versuri al lui Mircea Bârsilă, care poate fi definit, tematic, drept o monografie, scrisă cu talent și simțire autentică, a sentimentului thanatic : „Părți ale unei vieți cu mult mai mari / ea însăși menită a fi trecătoare / ale unui cerc sfîrtecat la fel ca Osiris / în mai multe feluri de ocult romburi / și de triunghiuri fără de iris : vietile / mele trăite pe rînd toate / Și la fel cu trupurile-mi (unele cu lăstari) și măduvă de lemn în sine fumegătoare / și altele cu aripi de vulture, poate : / niște părți ale unui trup cu mult mai mare / Ceva, desigur, între totul asemănător / scoaterii, bucată cu bucată / a unei corăbii / de sub al anelor valhalic zăvor / străinele de mine nașteri ale mele / și repetatele / — de un sfîrșit fiecare înnodată / și de un alt timp".

În plan stilistic, imaginea se construiește prin asocierea reflecției abstracte cu detaliul concret. Impactul emotional este generat, însă, de deosebita capacitate de percepție, la nivel senzorial, a materialității lumii, transcrisă într-un limbaj poetic de o neobisnuită plasticitate. I se poate reproșa poetului abuzul de comparații (construite stereotip) și folosirea excesivă a pronumelui relativ **care,** care, nu-i așa ? dă, uneori, poeziei o nedorită înfățișare discursivă. Un efort suplimentar de cizelare a versului, de redactare, as spune, era indicat și stă, desigur, în puterile autorului. Altfel, Mircea Bârsilă este un poet remarcabil, intrat, cu **Argint galben,** în competiția valorilor liricii noastre de azi. Profunzimea discursului său poetic îl recomandă ca pe un concurent dintre cei mai serioși.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

„POETUL DIN CÎMPIE"

Desi se autodefinește ca un poet al cîmpiei „n-o să reușiți niciodată / să-mi smulgeți cîmpia din vise" (pg. 26) sau „bolnav de singurătate poetul din cîmpie / mai crede-n sentimente și alte mistere", în recenta sa carte, **Elegii nocturne*)** (Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988), Aurel M. Buricea nu-și structurează poemele pe această temă care abia de se regăsește în cinci-șase versuri. În schimb, ca un reflex al acestui univers plan apare singurătatea, o temă predominantă a cărții — regăsită în douăzeci de poeme. Fantoma singurătății bîntuie prin poezia lui A. M. Buricea : „sînt singur în sat și pradă-am fost lăsat / tuturor iubirilor care nu mai vor să vină" ori „singurătatea crește în noi / cum zborul într-un pui de lebădă" poetul vede „ochii singurătății" pipăindu-i poemele uitate de timp, ascultă „secunda singurătății / cum arde sub clopote de magneziu", își simte somnul apăsat de „pleoapele de plumb ale singurătății...", sentimentul că e un incurabil „bolnav de singurătate", ca un copil străin din visele căruia „răsar fire de pelin". Un alt motiv ce revine obsedant în poezia sa este cel **al muntelui de sare,** destul de straniu la un poet al cîmpiei. Se poate spune că, în poemele sale, cîmpia poartă în spinare un munte de sare : „nu mai am putere să plîng / lacrima mai tare decît / un munte de sare". Poetul aude „cînd izvoare negre urcă munți de sare", se proiectează în situații bizare, „dacă spațiul s-ar comprima / încît să respir cerul / pe care se sprijină / un munte de sare", vede „fluturii nopții de sare", își simte gîndurile „oglinzi de pămînt" ce „revin sub fruntea acestui munte de sare", „sare din lacuri albastre" p. 66, „zăpada neagră (ce) acoperă munții de sare" p. 71, sau, ca în poemul „Obsesia realului". În fond, A. M. Buricea este un sentimental ros de pierderea iremediabilă a tinereții („cît de mult te-am iubit dulcea mea tinerețe / și cît de ieftin te-am vîndut într-o vară concretă" sau „prin pădurea de salcîmi / în zori aud cum fumegă / ruinele tinereții mele" ori ca în memorabilul poem „Poveste de iarnă", „tinerețea mea rătăcito, are memoria / grîului de sub zăpezi" sau în „Lied" „am început să fiu alungat din crin / tinerețea mea cultivă mări de pelin"). Poetul nu se sfiește să-și intituleze un poem chiar „Adio, dragă tinerețe", din care am reținut această strofă definitorie pentru universul său poetic „cum oul de corb lustruit de ger / sufletu-mi răcește de-acum stingher / în amiaza mare valuri de ninsoare / troienesc peste poeme munții de sare". Dacă pînă acum am evidențiat claritatea, partea de lumină, fața armonioasă a cărții sale, trebuie să spun că în unele piese, poezia e sufocată, uneori chiar eliminată datorită excesului de cuvinte, din prea marea supunere a poetului față de verb. Acolo unde nu opune rezistența agresivității verbului, poetul A. M. Buricea nu poate fi recunoscut. Este cazul unor strofe ca „stau pe dig și-un lup de frig / îmi dă tîrcoale ovale / dinspre somn de teamă strig" (p. 33) sau „coboară iarna peste sentimente / și cibernetica tăcerii / deschide-n fulgere adiacente / fereastra lumii spre nadir", unde e ușor de recunoscut Ion Barbu, Sau Lucian Blaga în versuri ca acestea : „De-i iarnă cobor în mitice seminte / Și-n zori de primăvară rid în muguri".

Am certitudinea că, prin talentul său, Aurel M. Buricea va reusi să-și salveze poezia de tirania verbului străin, și se va îndepărta definitiv de platitudini și banalități, de clișee verbale neroditoare.

Într-o elegie precum cea intitulată „Alt univers", A. M. Buricea reuseste să dea potențialul maxim al talentului său, motiv pentru care o redau în întregime, ca pe una dintre piesele exemplare ale cărții sale : „să mă știu pădure / dintr-odată mesteacăn / singur în flacăra iernii / cumplita libertate / de-a fi pretutindeni / magnetică privire / în pustiuri albe / puncte cardinale pulsînd / nînsori saline / peste rana concretă / a acestui veac / în disperare de spațiu / că mîine va veni / privighetoarea / să bea umbra mea albă / din celălalt univers". Este un drum demn de urmat.

Vasile Bardan

*) **Aurel M. Buricea : „Elegii nocturne". Editura „Dacia", 1988.**

PROZĂ

DINCOLO DE COTIDIAN

Romanul lui Corneliu Ștefan, „Adio cu nopțile de unul singur", se citește cu plăcere și interes. În primul rînd datorită captării, înlăuntrul său, a unui esantion din viața cea mai contemporană, din care nu lipsesc nici (mai ales !) dragostea, nici problemele sociale, economice și politice majore, moravurile, specificul local, faptul cotidian. Este o carte scrisă ingrijit, cu o arie de investigație destul de întinsă, într-un registru variat, de la relatarea dinamică, gazetărească, la umorul domestic, și pînă la meditația reflexivă.

Acțiunea are trei fronturi de abordare (planuri) : activitatea specifică a unui ziarist, Marc, obligat, prin profesia sa, să investigheze cele mai diverse medii și categorii socio-profesionale și atitudini morale, de la reportajul economic, la talciocufi cu fluieră-vînt și bișnițari (termenul a intrat în uz) și de la expoziții de artă la arestul miliției.

Pe alt plan se desfășoară viața intimă, sentimentală, în compania logodnicei sale, plasticiana, creatoare de vestimentație, Ana, precum și eforturile de acomodare ale celor doi în vederea întemeierii unui cămin. Deci, de la frenezia primelor zile pînă la dominarea acelei atît de cunoscute și de nocive „singurătăți în doi" ! Al treilea plan este cel al „debarasării" de viața de burlac, ale cărei reminiscențe vor fi suprimate ; greu, dar irevocabil.

Una dintre ideile care dă notă particulară acestui autor este efortul de autoedificare a personajului central, prin contactul sufletesc și intelectual cu mediile de viață pe care le intersectează. Influențează oameni și destine dar le și suportă influența. În relatarea evenimentelor cotidiene el nu-și foloseste numai inteligența și rutina profesională, ci se cheltuiește, consumă trăire și se încarcă cu trăire. Sentimentele sale se clădesc pe sentimentele comunității în mijlocul căreia există.

Planul evoluției sentimentale este cartea propriu-zisă. Ofițerul Matei cu logodnica sa, fermecătoarea plasticiană Ana, și ziaristul Marc constituie un trio desăvîrșit. Viața socială și cea privată li se împletesc armonios pînă într-o zi în care Matei, ofițerul, moare într-un accident. Rămîn ceilalți doi care, după șocul primit, fiind necesar să-și aline reciproc suferința, fac saltul din prietenie în iubire. Vor fi supuși la eforturi supraomenești pentru a păstra plăpînda flacără pîlpîitoare a dragostei, întrucît, secundă de secundă, trebuie să se lupte cu prejudecăți, cu opinii morale și convenience sociale și mai ales cu propriile lor imperfecțiuni, întrucît, de fiecare dată, simt între ei umbra minunatului prieten mort. Vor putea ei învinge puternicele bariere sentimentale, morale, psihologice, sociale etc ? Într-un singur fel : ajutîndu-se unul pe altul, cu generozitate de adevărați prieteni, să se desăvîrșească în profesiune, ca personalități, în raporturile cu ceilalți etc. După ce balanta autenticității înclină cînd de o parte, cînd de cealaltă, vor învinge împreună. Se vor căsători, își vor dura un cămin.

Frumusețea cărții sporește deseori prin „scriitură". Autorul fiind, probabil, chiar ziarist, deci un profesionist al scrisului, închipuie cu ușurință un portret sugestiv din cîteva linii, ridică brusc temperatura unei ședințe, culege cu îndemînare datele unei anchete sociale sau ale unui interviu din cele mai variate atitudini psihologice și în cele mai neasteptate împrejurări, impingînd subtil evenimentele spre „momentul adevărului", colorează spațiul cu simbolistica modei vestimentare, converteste în firesc cea mai timidă și cea mai reprimată manifestare de confesiune. Limbajul, fără a fi copiat argoul orășenesc, se păstrează în zonele literare, dar cu toate acestea exprimă ritmul autentic al subtextului sufletesc. Efectul final este cel de poezie a vieții. Peste expresiile personajelor, crispate, preocupate, îngrijorate, dezolate, jemanfisiste etc. triumfă un zîmbet cald, încurajator, omenesc ai unor membri ai comunității umane care învață să-și găsească cadența în anonimatul și în forfota străzii, sau înapoia despărțiturilor de beton ale apartamentelor.

Dar toate aceste reale calități scad cu un ton datorită a două neajunsuri care grevează cartea. Primul este tenta bulevardieră, a unei nepotrivite supleți, (în sens de facilitate pardaillanescă, fie-ne iertat termenul !) cu care personajul principal le „adulmecă", le pricepe și le rezolvă pe toate. Celălalt constă în incompleta reliefare a personajului Ana, un amestec schematic și neconvingător de sentimentalism, gravitate spirituală și frivolitate, și care, deși plasticiană, are un mod destul de sărac și monocord de a-și manifesta sentimentele grave. Cu toate că este un omniprezent și atît de important personaj, este cel mai nerealizat.

Dar prin calitatea de a amplifica vibrația sufletească din regimul diurn, prin influența și siguranța frazării, Corneliu Ștefan se dovedește un prozator cu reale calități în prospectarea existenței ascunse înapoia cotidianului.

Constant Călinescu

Drumul spre Marea

Urmare din pag. 1

Fumează. Văd în fetițele din jurul lor adevărate „vampe". Vorbesc „urît", sînt mistocari. Au „bulendre", își întind „ciolanele" la soare. Ei sînt „gagii". Dar oarecînd apare și clasicul moșulică sfătos care ce le spune Înțelepția-Sa. Se spune o ghicitoare. „Ce are aripi, zboară și e vărgat ?" Gagii nu știu și-atunci moșul se milostivește să le ofere cheia : „Înger cu varice".

Băieții n-au putut scăpa în escapada lor de sora unuia dintre ei care, de nu era luată, i-ar fi turnat și expediția beneficiază de o fermecătoare prezență feminină. Fetița (Anamaria) e anticiparea grațioasă (uneori) și agasantă (de cele mai multe ori) a tuturor „femeilor" cu care în viața lor se vor întîlni. Ea e din start mai deșteaptă, mobilă (pînă la fluiditate), e pe rînd muierușcă „dulce" și scorpie. Naratorul o privește cu tulburare și ciudă. Abia peste două' de ani va pricepe că ea e (a fost) prima lui iubire. Pentru un bărbat prima iubire se compune dintr-un inimaginabil număr de fragmente (fete și nu numai) ce se vor colora cîndva, fastuos, în memorie.

Oamenii „mari" cu care se întîlnesc peregrinii sînt îndeobște greu abordabili, insensibili, adesea chiar răi.

Experiențele nu sînt nici ele vesele. O brută îi expropriază de puținele parale. O alta îi slugărește cînd ei se oferă să cîștige muncind, ceva bani, (spre a se putea întoarce acasă) și e în toate aceste întîmplări o anume asprime. Copiilor li se înfățișează viața așa cum e și, brutală, morala fabulei îi fortifică. Sînt amendate poveștile senile, iepurașii, poveștele stupide. Un cearcăn de îngîndurare se așterne peste chipurile protagoniștilor și Turlea are marele merit de a nu căuta un sfîrșit „frumos" romanului său ce nici nu are măcar sfîrșit. Voiajul e ratat. Deocamdată. E mai important să vrei să mergi la mare (la Marea pare să spună scriitorul) decît să ajungi. Spre mare mergi, fără a osteni, toată viața. Și marea e chiar viața. Excelentă, cartea acestui aproape necunoscut scriitor plonjînd cu atîta siguranță în proza de ficțiune încît am credința că simpatiei pe care i-o port trebule să-i adaug respectul, încrederea, dragostea...

ATITUDINI Empirism?

1. Voi interveni iarăși într-o discuție privind structuralismul. Aceasta, datorită unui articol semnat de Th. Codreanu și intitulat „Spiritul științific", articol apărut în „Luceafărul" nr. 52/88.

Deși ambiguu și extraordinar de prudent, Th. Codreanu recomandă „reconcilierea" dintre știință și artă, precum și orientarea limbajelor critice contemporane către cibernetică (de fapt, către cibernetica tehnică — o incercare de a revitaliza structuralismul). Preluindu-l pe Radu Bagdasar, Codreanu se opune unei așa-zise „contraofensive" a „empiriștilor" care au lansat atacuri „la adresa metodologiilor moderne". Prin metodologii moderne semnatarul articolului înțelege structuralismul ; el chiar pomenește un „poststructuralism", cuvînt pe care l-am mai auzit și care face parte din familia „postmodernismului".

Eu sînt dintre aceia ce au atacat structuralismul, nu în totalitate — e drept — dar în esență. Mă văd, așadar, implicat și nevoit să răspund.

2. Aducerea lui Radu Bagdasar în prim plan mi se pare oarecum nefericită. Prin noțiunea de „critică paraliterară" acesta, înțeleg, a dorit din răsputeri distrugerea modelului oferit de G. Călinescu. Eu, cel puțin, nu pot admite așa ceva. Totuși, pot discuta chestiunea.

În locul modelului „paraliterar" (de tip G. Călinescu), R. Bagdasar (și Th. Codreanu) dorește să instituie un model „cibernetic". Iată un lucru uimitor : cibernetica vrea să explice funcționarea sistemelor bazate pe existența comenzilor și a reglărilor. Se explică, deci, arta printr-un set de comenzi și reglări ? Se reduce ea la atît ? Să vedem argumentul.

Argumentul devine „limbajul științific". Reactualizînd teoria devierilor (o teorie psihanalitică transformată de adepții mai simpli ai lui Spitzer într-una mecanicistă), Th. Codreanu afirmă că limbajul artistic nu-i decît o deviere de la cel științific, pe care îl identifică nivelului zero al limbii naturale. În sprijinul ideii sale, el dă un citat din Pius Servien (sau din P. Servien interpretat de R. Bagdasar — n-am priceput exact), citat pe care îmi permit să-l reproduc : „Nivelul cu adevărat elementar, zero, al unei limbi naturale este limbajul științific în sensul cel mai riguros al termenului".

În sensul cel mai riguros al termenului, limbajul științific este un așa-zis limbaj de gradul doi, adică bazîndu-se pe o convenție de ordin abstract. Noțiunea fundamentală de „punct" nu există în natură — ea este o abstracțiune. Asemenea termeni au o istorie îndelungată, ei sînt chiar de domeniul filosofiei — a-i asimila unui nivel „cu adevărat elementar" mi se pare oarecum ciudat.

Există, deci, o suprapunere viciosă aici : între nivelul zero, înțeles ca neutru și denotativ, și limbajul științific.

Știința aspiră, în exprimare, către obiectivitate și denotație. Dar, aceasta, în cadrul convenției proprii. Mulți interpretează relația 1+1=2 ca un fapt foarte obiectiv și foarte clar. Nu este așa. Noțiunea de „1" e o convenție artificială și subiectivă, acceptată datorită eficacității sale. Noțiunea de „+" este o altă convenție similară, iar noțiunea de „=", dacă o interpretăm ca o relație de echivalență, presupune demonstrarea prealabilă a încă trei condiții. Întreaga relație 1+1=2 nu poate fi scrisă decît dacă se definește compatibilitatea operatorului „+" față de mulțimea din care fac parte „1" și „2" etc...

Iată cîte elaborări presupune limbajul științific. Pentru a înțelege ecuațiile de gradul doi s-au scris chiar tratate.

Numai cine nu pricepe nimic din știință poate s-o asimileze pe aceasta cu nivelul zero al unei limbi naturale.

3. As susține, însă, contrariul — față de Th. Codreanu : adesea limbajul științific reprezintă o „deviere" față de limba naturală. Nu are rost să mă refer la situații din antichitate, deoarece posedăm un exemplu contemporan. E vorba despre centralele nuclearo-electrice.

Limbajul științific românese privind centralele nuclearo-electrice se elaborează în zilele noastre. Unii termeni, însă, au dobîndit deja consacrarea. Printre aceștia fac parte și „casa sitelor" și cuvîntul „otravă". Termeni de neînțeles pentru un neinițiat ; ei se bazează pe o figură de stil numită comparație. „Casa sitelor" e de fapt „casa pompelor", unde există un sistem de filtre ce dau senzația unei cerneri prin sită ; „otrava" e o substanță care absoarbe neutroni și astfel „otrăvește" reactorul, făcîndu-l să „moară".

La o analiză elementară a unui tratat, oricît de riguros științific, mulțimea termenilor creați pe baza figurilor de stil rămîne mereu impresionantă. Noțiunea fundamentală de „punct" provine de la un cuvînt care însemna „împunsătură". „Linea-ae" semnifica în latină fringhia de în folosită de constructori aidoma firului cu plumb etc.

4. În articolul său, Th. Codreanu vorbește despre o diferență între Ästhetik și Kunstwissenschaft și citează un număr ridicat de autori străini. Nu sînt de acord cu procedeul, totuși, pentru a-l îndruma către originile structuralismului, îi recomand lucrarea lui Lorenz Dittmann, recent tradusă în românește. Probabil că atunci va simți întreaga complexitate a chestiunii pe care dorește s-o abordeze.

Iar în ceea ce privește „reconcilierea" științei cu arta, aceasta este o gravă eroare, deoarece presupune o „mare schismă" între artă și știință. Diferența există abia între artă și tehnică — modalități esențial deosebite. Arta și știința s-au găsit totdeauna împreună pe tărîmul filosofiei — și se vor mai găsi, de aici înainte. Dar structuralismul în literatură, indiferent de mască, nu înseamnă știință, ci o aberație : încercarea de a explica arta prin metode ale tehnicii. E ca și cum ai trata un poem al lui Eminescu aidoma unui traseu de cabluri.

Radu Comănescu

Ciclul epic Zăpezile de acum un veac a ajuns la ultimul volum. El reprezintă o realizare remarcabilă, un maraton literar de excepție, un angajament ținut. Cele zece volume ale ciclului stau astăzi la îndemîna cititorului. Din acest moment lectura lor se poate face conform logicii epice și nu cronologiei apariției lor. Ciclul a fost scris în mod paradoxal într-o altă ordine decît cea a curgerii sale temporale, ceea ce ridică desigur autorului probleme de construcție și probleme artistice, dar și cititorului un tip de adaptare la lectură care nu este cel comun. Odată cu Ieșirea la mare, ultima carte, a zecea din ciclu, ciclul Zăpezile de acum un veac se propune cititorului în alcătuirea sa firească, în succesiunea narativă care scutește pe cititor de salturi epice. Abia din acest moment subtilitatea construcției ciclului poate fi receptată în toată anvergura ei. Zăpezile de acum un veac este o carte despre fenomenul românesc. Sub haina ficțiunii poate fi recunoscut traiectul de gîndire al eseistului Paul Anghel, unghiul său generos și constructiv de abordare dovedit orideciteori s-a aplicat asupra culturii, literaturii, artei, istoriei românești. De această dată ne aflăm în fața unui roman. Pentru formula de gîndire, cel puțin sub unghiul construcției conflictuale, ne-au pregătit piesele lui Paul Anghel. Comunicînd cu dramaturgia lui, cărțile ciclului reprezintă însă o experiență literară și artistică nouă pentru autor, cu repere interesante în proza românească și străină. Cartea lui Paul Anghel are masă epică și un miez de semnificații pe care întregul ciclu le propune cu consecvență cititorului. Este o carte despre un eveniment, dar mai mult decît atît, pentru că este vorba despre condiția complexă a oamenilor pe care evenimentul îi angajează sau se angajează în el. Acum, la capătul drumului, devin foarte interesante romanele pe care le cuprinde marele ciclu Zăpezile de acum un veac, ca și marile probleme pe care el le circumscrie. Zăpezile de acum un veac este o carte antiinerțială. Dar modificarea de viziune și de mentalitate care ni se propune ține de modul cum trăiesc în roman cele mai importante personaje ale lui. Pomenim aici în primul rînd pe Nae Maican a cărui statură se conturează obsesiv asupra întregului ciclu. În condiție marginală traversează romanul un alt personaj, Robcănescu, care își are și el romanul său. Ambele personaje fac parte din lumea lui Caragiale, dar o lume citită din alt unghi. Este apoi febrilul savant Parva, care marchează multe pagini ale cărții, după cum membrii familiei Rășcanu, după cum japonezul Nigata. Toți își au romanul lor, după cum și Prințul și cei care fac de sus, din capul armatei sau din tranșeele armei sau ale diplomației acest război de schimbare la față. Fiecare din aceste destine intersectează războiul, definindu-se în funcție de el și definindu-l. Ca în marile romane ciclice, atît de puține în literatura română, această lectură a întregului prin părțile lui coerente este una din căile de acces cele mai pline de sugestii ale cărții. Un drum de urmat.

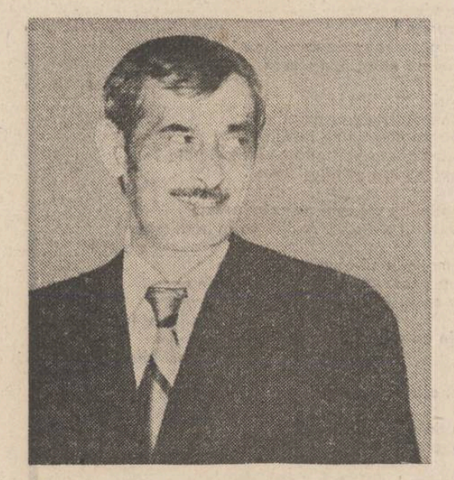

În actualul grupaj facem mai ales o prezentare a ultimului volum Ieșirea la mare, care încheie ciclul, stringînd ca o acoladă finală toate destinele și toate problemele într-o singură mînă.

Ieșirea din mit

La sfîrșitul lui decembrie 1988, prin librăriile bucureștene putea fi văzut, din loc în loc, pentru a dispărea rapid, ultimul roman, **Ieșirea la mare**, cel de-al zecelea, al ciclului **Zăpezile de acum un veac** de Paul Anghel. Doisprezece ani sînt acum de la apariția primului din cele 10 volume ale acestui ciclu romanesc de inspirație istorică, fără îndoială, cel mai ambițios din cîte cunoaște literatura noastră. Dacă ținem seama de perioada de documentare și zămislire a acestui proiect grandios, anterioară primului volum, ar trebui să socotim în jur de 15, anii de muncă încordată, de-a dreptul uimitoare, pe care Paul Anghel i-a dedicat — cu o dăruire benedictină — realizării acestei reconstituiri istorice de proporții atît de vaste.

În toată această perioadă, în camera modestă în care s-a zămislit opera, au fost răscolite grămezi uriașe de cărți și documente înălțate pe lîngă rafturi, pînă deasupra pervazurilor ferestrei, unde un pîlc de porumbei sălbatici coborau uneori din văzduh să culeagă piinea și grăunțele presărate de mîna autorului și să-i aducă, probabil, pe această cale, și lui, puterea de a-și continua zborul. Un zbor lung, greu, în gîndire și imaginație, care, iată-l, sub zodii faste, împlinit.

Criticul Mihai Ungheanu, care a făcut un tablou impresionant al proiectelor eșuate ale literaturii române, va trebui să treacă, de cealaltă parte a balanței sale, ciclul romanesc al lui Paul Anghel. Acest ciclu atîrnă destul de mult în cumpăna judecăților literare, distingîndu-l pe autor în cadrul epocii actuale, ea însăși atît de bogată în împliniri creatoare.

Evenimentul apariției ultimului roman al ciclului **Zăpezile de acum un veac** se cuvine a fi consemnat și din alte motive intrinseci operei scriitorului. Nu e vorba numai de o încununare a ansamblului romanesc de care vorbim, în sensul obișnuit al cuvîntului. În multe privințe, autorul chiar contrazice această idee de încununare, presupusă inițial în simbolica titlului larg, generos, deschis unor vizjuni cuprinzătoare. Faptul s-ar fi justificat istoricește prin revenirea Dobrogei la patria-mumă și intrarea victorioasă a armatei și administrației române în noul teritoriu, iar în plan fictiv, prin gestul aruncării în mare a cenușii rămășițelor pămîntești ale lui Nae Maican, unul dintre eroii centrali ai ciclului. Primul aspect nu are o corespondență în plan narativ, autorul doar îl sugerează ; în schimb, el descrie pînă la amănunte halucinatorii o șarjă a cavaleriei lui Arghir spre apele Nistrului. Cel de-al doilea aspect, împlinirea legatului testamentar al lui Nae Maican — ca expresie a întoarcerii în universal a aceluia care venise de pe mările lumii să participe cu trup și suflet la războiul de independență — întîmpină atîtea piedici, încît bunii săi prieteni, entuziasmați (în romanele anterioare) pînă la sublim de farmecul personalității lui Nae, ajung acum să obosească și să resimtă faptul ca pe o povară, rezultată dintr-un capriciu de neînțeles al eroului. Ei îi duc la bun sfîrșit dorința, dar autorul notează numai dificultățile împlinirii ei și nicidecum jubilația cosmică a întîlnirii cu elementele, la care ne-am fi așteptat, în logica directă a desfășurărilor anterioare. Mai mult, „cei trei ofițeri conveniseră că, înainte de a-i arunca cenușa în mare, să-l scoată pe Nae din cap. Să nu-l mai evoce, să nu mai spună despre el nimic. Să-l lase liniștit" (X, 466). Astfel, ceea ce tindea să ia proporțiile unui mit, decade, suspendă semnificațiile directe, le trece cu multă discreție într-un plan secund de manifestare. Faptul nu e singular în cuprinsul acestui volum. Dimpotrivă, s-ar putea spune că, pe ansamblu, în romanul de față, asistăm la o ieșire a tuturor planurilor narațiunii din contactul cu mitul, pe care l-am observat atît de amplu în volumele anterioare. Ca la o coborîre din munți, te mai întîmpină doar ici-colo unii pinteni de piatră : visul Adelei Balș-Ene sub coronamentul unui zid înclinat, crescut deasupra ei vertiginos ; viziunea monumentului postum al prințului, halucinația lui Șiclovan cu pierderea turmelor sale în Rusia, apoi moartea lui, aruncat într-o prăpastie. Toate acestea se pierd însă în masa unei narațiuni plane, care înregistrează evenimentele istorice și pe cele fictive sub regimul lor tern, lipsit de semnificații deosebite.

De altfel, notații fulgurante, presărate de autor în diverse pagini atestă că „totul cădea în minor" (X, 259), revenea „la meridianul local" (X, 260), „se instalase golul" (X, 380), „lumea eșuase în cotidian" (X, 572) etc. Această nouă situare a evenimentelor în desfășurare are consecințe deosebite asupra planurilor narațiunii. Pe de o parte, se adîncește perspectiva realistă, pe de altă parte, se dezvoltă un registru ironic și comic, necunoscut în părțile anterioare ale ciclului. Ambele tendințe, de altfel, complementare, se arată benefice acestui final, il ajută pe autor să depășească festivismele, poncifele și grandilocvențele în care au eșuat atîtea din scrierile inspirate de războiul pentru independență. Astfel, Paul Anghel reușește să ne dezvăluie cu o vervă amară, incendiile care au acoperit afacerile murdare ale îmbogățiților de război, culisele Congresului de la Berlin, cu amestecul de interese meschine ale marilor puteri în Balcani, atmosfera politică și socială febrilă, explozivă, care era în țară. Parada militară dedicată întrării victorioase a trupelor române în București este marcată de viziunea atroce a defilării pe sub arcul de triumf, a marelui mutilat de război, mergînd în mîini prin fața unei asistențe înmărmurite.

Registrul minor se reflectă și-n nume. Astfel, revoltatul Theo Rășcanu, care se socotea „un creator de destin", devin Pupi, iar iubita lui de acum o biată Miette. Un oarecare Libi e personajul tipic al tuturor societăților de inițiativă de după război. Prima cuvîntare în parlament, după evenimente, e interpretată caragialian : „Domnilor, sunt cestiuni arzătoare la ordinea zilei". După care autorul notează : „Parlamentul român revenise la normal" (X, 414). De tot hazul sînt grijile și necazurile generalului Cernat în legătură cu organizarea paradei militare. Acidulat e portretul lui Maiorescu. Acesta „vedea în fața ochilor, numai hasdei și simțea trebuința să-i reducă la dimensiuni liliputane". Însuși atoatestiutorul Hasdeu e pus în dificultăți ironice în legătură cu descifrarea unui manuscris chinez din perioada Ming. Plină de humor negru e fișa de poliție a lui Eminescu, supranumit „domnul de la Timpul" : „Ce fel de om e ăsta, domnule, de se impiedică de el o întreagă lume ?" (X, 365). Autorul are acum timp să stăruie, împreună cu abstrasul său astronom, Rufino, asupra aventurilor amoroase ale unei pisici, Gipsy. Paginile respective sînt, în felul lor, antologice. O caracteristică e și faptul că lipsesc în acest volum personajele din rîndul țărănimii, autorul fiind conștient că „prin țărănime... românii trăiesc în plină eră mitică".

Fără a epuiza problematica bogată a ultimului roman al lui Paul Anghel, ne dăm seama că el ocupă un loc aparte, bine conturat, în cadrul ciclului său narativ. Pe linia inserției mitice, atît de caracteristică acestui ciclu, finalul se dovedește, dincolo de medii și situații, asemănător cu acela sadovenian din **Baltagul**, unde Vitoria, după împlinirea îndatoririlor de rigoare față de memoria soțului, a lui Nechifor Lipan, îi spune lui Gheorghiță : „ne-om întoarce iar la Măgura, ca să luăm de coadă toate cîte am lăsat". O astfel de întoarcere, pe alte planuri, evident, la aspecte umane obișnuite, create de o istorie dată, o reprezintă și **Ieșirea la mare**, în cadrul ciclului epic al **Zăpezilor de acum un veac**.

Pe acest drum al intrării în cotidian a narațiunii, însuși evenimentul războiului de independență, cu toate dramele și situațiile sale umane, începe să devină un mit. În final, elevii de la o școală oarecare, improvizează ei înșiși un fel de piesă de teatru, în care românul îl caută pe Osman să-l întrebe ceva. Ce distanță enormă de la jocul tragic, zguduitor al istoriei la acest joc nevinovat, cu inserții mitice al copiilor. Dar fără baia de cotidian anterioară, această distanță nu ar putea fi percepută. De altfel, folclorizarea mitică a evenimentelor de la 1877, a intrat încă din volumele anterioare în preocuparea autorului. Acum asistăm doar la consecințele lor ultime.

E o încheiere firească, rezultînd din logica internă a masivei narațiuni istorice a lui Paul Anghel. Ce altceva mai mult și-ar fi putut dori autorul decît această necesară împlinire în destin.

Dumitru Bălăeț

Despre Renaștere și aporetic în istorie

Cu cartea a X-a a ciclului **Zăpezile de-acum un veac** ne aflăm, istoricește vorbind, în miezul frămîntării europene din care-au ieșit actorii Congresului de la Berlin, acest eveniment politic european care a consfințit sfîrșitul unei serii istorice, seria otomană. Cartea a X-a este cartea unui alt scenariu al istoriei, scenariul „renașterii". Ce înțeles va fi avut renașterea noastră după căderea otomană ? Actorii care făcuseră războiul, rușii, turcii, românii sînt înlăturați ; pe scena primă rămîne Bismark și „cei șapte mari" de la Berlin. Balcanii, pînă ieri planul central al istoriei europene, devin un cadru lateral, mult prea depărtat de scena centrală a istoriei mari care acum era la Berlin. Militarii simt bine lucrul acesta și generalul Cerchez chiar îl „teoretizează" : „Mi-e frică de la o vreme să nu cumva să fim abandonați aici. Pur și simplu uitați, și noi și ei. Căci cine să-și mai amintească acum, cînd istoria s-a mutat în altă parte, cine să-și mai amintească de noi, de ei ?... Tot timpul războiului mi-a fost teamă să nu rămîn cu unitatea mea într-un unghi mort..." Și tot el : „Dacă rămînem abandonați în arbitrar cine știe cîtă vreme !... — Asta nu se poate întîmpla, domnule general ! l-a contrazis pe Cerchez un tînăr ofițer deștept și bine școlit. Asta nu se poate întîmpla decît în cazul în care o poziționare centrală devine laterală, printr-o mișcare neprevăzută a evenimentelor. Ori... — Și cine-ți garantează dumitale că poziționarea centrală (...) n-a devenit între timp laterală ?" (p. 15).

Iată dar marea tensiune istorică din care se naște oarecum această carte a ciclului, oferindu-ne un cîmp epic de încordare colectivă și individuală pentru a ieși din „unghiul mort". Nu pentru a intra pe scena centrală neapărat, ci pur și simplu pentru a ieși din acest unghi blocat al istoriei. Marea noutate a romanului provine desigur precumpănitor din evocarea unei situații fără ieșire. „Ieșirea la mare" a românilor este în același timp o ieșire în aporetic — în loc de a fi efectiv o ieșire în lume pe linia de navigație liberă a întinselor ape ale istoriei, românii se trezesc brutal și absolut pe neașteptate împinși într-un unghi mort. O ieșire este, în cazul acesta, o înfundătură. Uluitoare și primejdioasă situație. Cum se poate ieși de aici ? Scenariul „porții maritime" se confruntă cu aporeticul pur. Romanul ne prezintă tocmai această neverosimilă confruntare a unui neam european cu o situație aporetică în istorie. Ieșirea așteptată de toți, libera mișcare, independența etc. etc. să se fi dovedit a fi o „înfundare" nouă, o reducere la pasivitate, o pseudo-independență ? Ce fac neamurile în situația aceasta ? Ce-au făcut românii în situația aceasta ? Cine dorește răspunsul trebuie să citească romanul lui Paul Anghel. Prin exemplaritatea și unicitatea cazului, romanul ne confruntă cu o problematică universală, una care iese din „local" și „istorism" încadrîndu-se în categoria chestiunilor umane universale. Îi vom întîlni în această încleștare cu aporeticul pe mai toți cei care s-au individualizat atunci în istorie, întîparîndu-se în conștiința neamului : Prințul, Kogălniceanu, Brătianu, Hașdeu și domnul de la Timpul, Carada și Cîmpineanu etc. Dar, pe lîngă ei, vom cunoaște personaje de ficțiune literară — din nou eteratul Rulfino, (al cărui ochi de lunetă — formidabilă parabolă a ochiului polifemic — privește evenimentul istoric proiectat în imensitatea hărții astrale zugrăvindu-i copleșitoarea zădărnicie), figura de o luciditate neinduplecată cu amăgirile ființei, a Vedetei de noapte, inflexibilul Theo, zdrobit de propriile lui țesături teoretico-utopiene, rasatul boier Rășcanu ajuns din urmă de culpa și erorile cumulate ale strămoșilor lui, și alții. Cu toții se precipită să caute soluție unei situații fără ieșire. Ce s-a petrecut și mai ales cum s-au petrecut întîmplările atunci, capătă într-o asemenea conjunctură o valoare paradigmatică pe care ne-o tălmăcesc evenimente și situații, geografia interioară a romanului, compunerea personajelor etc.

OPTINA PUSTINII ȘI BERLIN — NOII POLI AI ISTORIEI

Axul principal al acestui spațiu are la un pol Optina Pustinii (Pustinicia Optinei) și la altul Berlinul. Între cei doi poli se resfiră neamurile renăscute la istorie. Călătorind cu Feodosia Petrovna spre Optina, generalul Iancu Ghica are o bruscă înțelegere a semnificației acestui „pol" al lumii. „Generalul se afla, de fapt, într-un sat circulînd pe șine de tren. El se simțea înconjurat de populația unei stanițe care călătorea împreună cu stăpînii spre capătul lumii. Călătorind cîndva spre Atos i se părea că urcă. Acum nu cobora, dar mergea orizontal spre mîntuire". La celălalt pol, spre care se precipitau lumi vechi și noi, evenimente și oameni etc., ne întîmpină un alt soi de sincretism, unul „intelectualist", noul sincretism al istoriei. Locul „circumstanțial" al acestuia era Berlinul lui Bismark în care începuse deja desfacerea și refacerea lumii : tăieturi de hărți, tranzacții cu neamurile. Cartea a X-a a ciclului lui Paul Anghel lucrează cu „noua geografie istorică" a secolului al XIX-lea, a cărei unică transformare s-ar putea reduce în timp la simple translații ale „localizărilor" celor doi „poli" (pe rînd sau amîndoi odată, chestiunea este fără importanță). Axe ca acesta par a fixa marea tensiune a istoriei în viziunea românească a lui Paul Anghel. Nici un eveniment nu i se va putea sustrage, așa cum în cadrul geografic al planetei Nordul și Sudul sînt o fatalitate cosmică. În general, viziunea românească a lui Paul Anghel este aceea a unui continuu spatio-temporal supus unei tensiuni interioare ireductibile care se distribuie de-a lungul unor axe ale istoriei, al căror număr este strîns dependent de numărul polarităților care apar la un moment dat într-o geografie istorică. Începînd cu secolul al XIX-lea, ne convinge romanul lui Paul Anghel, s-a născut geografia istorică bi-polară, cu un singur ax. Călătoria lui Iancu Ghica spre Optina Pustinii este cadrul naratologic al tălmăcirii unuia dintre cei doi poli. Toți cei ce călătoresc cu acel tren stau sub semnul autocratic al Feodosiei Petrovna Prohorin care, în gesturile ei, reproduce figura unei posesive zeități matriarhale. La celălalt pol, Bismark, reproduce și el gesturile paradigmatice de tipar cosmocratic. Amîndouă figurile, Feodosia Petrovna și Bismark, croiesc ginduri și viziuni de salvare universală. Ei descind din mitologii cosmocratice. Trenul spre Optina Pustinii este o stranie „corabie a lui Noe", care plutește (o pură lunecare) peste o întindere dezmărginită către un punct al „mîntuirii". Cu o deosebire : „apocalipsa" în acest caz este în „interior", nu în exterior. În opoziție cu liniștea imensei întinderi, cei porniți să se „salveze" simțindu-se chemați să „salveze" lumea, poartă cu ei, în compunerea lor sufletească și socială, apocalipsa. Toți stau sub ideea sfîntului Serafim : „Le Prince de ce monde c'est le Demon". Lumea trebuie salvată de Demon prin distrugere și reînviere. „Mesianismul rusesc, spune unul dintre personaje, arde, hrănit indiferent cu care combustibil. Scoateți-l din sufletul rus pe Hristos cum se încearcă azi, și introduceți-l pe antihrist — așa cum nu se va izbuti și mesianismul nostru va arde mai departe, poate și mai triumfător, mai liber. Omenirea de mîine nu-i altceva decît materia mesianismului rusesc, aluatul din care mîinile Mujicului Țar vor scoate piinea Salvării. — Pentru cine, a întrebat Ghica, dacă nu va mai fi Dumnezeu ? — Fie și pentru antidumnezeu".

Ideea centrală a acestui „apostol" al misiei salvatoare este aceea că „omul este prizonierul mîntuirii" și că „mîntuirea nu poate fi individuală, trebuie să ne mîntuim în cor". Ghica, care se urcase și el în trenul mîntuirii, a dat să strige : „asta nu se poate. Salvarea e o chestiune a conștiinței fiecăruia." Paul Anghel convoacă mijloacele ideo-scripturalului pentru a reda într-un concentrat narativ de mare intensitate însondabilul acestui sincretism sufletesc, un material eteroclit care stă în aceeași compoziție datorită temperaturii formidabile a mesianismului și a viziunii soteriologice proiectate la scară cosmică. Această straneitate sociologică și antropologică formează o față a lumii la finele secolului al XIX-lea și romanul lui Paul Anghel n-o putea ocoli.

La polul celălalt, în tot acest timp în care trenul petersburghez alunecă pe șinele „mîntuirii", cei șapte mari taie cu foarfeca hărțile națiilor. Între cei doi poli ai arbitrarului și monstruozității popoarele se zbat să-și păstreze ființa. Purtînd și ele, fiecare, bizarerii, păcate vechi, monstruozități chiar pe care, însă, le abordează cu alte metode din care s-a retras pretenția căii unice și a îmbarcării întregii lumi pe o „corabie salvatoare".

ISTORIA — CONCLAV AL INTERESELOR

Celălalt pol al acestei „geografii interioare" a istoriei își are localizarea circumstanțială la Berlin ; mîine o poate avea în altă parte. Evocarea naratologică a acestui pol este prilejuită de Congresul de la Berlin. Tălmăcirea înțelesului pe care-l are acest pol al noului spațiu istoric o avem prin parabola bandei lui Zarafu care „acționa" între Carpați și Dunăre, ieșită fiind din stratul stătut al suburbiei istorice în care se colectează mlaștina agresivității. Instalați într-o anomie totală, o nelegiuire fără hotar, oamenii lui Zarafu „hălăduiau fără să le pese" ca și „cei șapte mari de la Berlin". Și unii și alții taie și spînzură într-un dispreț suveran față de legiuire și normă. La Berlin, „Bismark bate rața", le spune Robcănescu turcilor. „Turcii rămăseseră cu gura căscată. Ce însemna să bată rața, cum putea Bismark să bată o rață ?" A bate rața însemna, le va explica el turcilor, a provoca toxine interne, a otrăvi rața prin propriile-i toxine. Marele cancelar pregătea otrava Europei, urma să-i provoace, prin tratamentul aplicat, propriile ei toxine interne, care o vor conduce, destul de repede, la o nouă prăbușire : „— Bismark bate rața". Apoi cu patos : „Pînă la sfîrșitul secolului sau chiar mai devreme va avea loc, în mod sigur, o încăierare generală". (p. 9). Cu Berlinul se ilustrează un alt fel de cădere a istoriei pe care o tălmăcește un personaj al romanului, Dissescu : „Dar toată istoria e o cădere în culise." (p. 97). Ceea ce paralizează

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

O recitire

...Citesc oarecum contrariat **Ieșirea la mare**, al zecelea roman din ciclul **Zăpezile de-acum un veac** de Paul Anghel. Mă obișnuisem cu țăvării nesfîrșite, întortochiate, contorsionate, labirintice — dar nesfîrșite, ca un continuum rapsodic : așteptam un final de felul **Iliadei**, ca o curmare bruscă a povestirii fără coborîrea în „subsolul" destinelor, o lume care se bate la Troia fără încetare de la primul pînă la ultimul cînt, care se bate și acum, și mîine, oricînd și oriunde ai deschide cartea.

Totuși, unde este căpitanul Căpățînă, pivot central al personajelor militare, unde este soldatul artilerist Athanasie Zancu, dar Didina, dar Costi Aldea, dar Cernat cu suita lui, dar medicul suedez Duner ?... În locul lor, al tuturor, nevolnicul și nerodnicul locotenent Argir. Dar unde este Parva, unde Toma Nour, lumea din casa Rășcanilor ? Unde sînt aceștia toți ? Hélène unde este ?

Cît despre Hélène, un medic prins peste fîrea lucrurilor de meseria lui se hotărăște s-o vindece de ftizie. Cum ? Inoculîndu-și sieși microbul și luptînd pe propriul trup să-i găsească remediul. Aflînd, Hélène îi scrie : „Domnule doctor, te rog să nu te jertfești pentru mine..." Este abandonată și ea — și medicul — în această replică evanescentă.

Personajele se retrag în lumea (și în sinea) lor, rînd pe rînd, își refuză destinul, nu vor să-l mai ajute pe autor. Această senzație de părăsire aproape fizică, de refuz al participării, te călăuzește pretutindeni în labirintul cărții. Lumea lui Paul Anghel nu vrea să trăiască înfrîngerea de după victorie, plecarea de la Troia, „întoarcerile" cu tot cortegiul lor de dezamorsări, de căderi în omenescul imediat. Această lume vrea să rămînă la Troia. A trecut timpul eroic, vremea de glorie a ei. Toma Nour, Costi Aldea, căpitanul Căpățînă, Nae Maican, Didina, Adela Balș — toți aceștia reprezentau ceva numai împreună, aveau **destin** numai în destinul mare care-i sorbea, le cerea linia vieții. Ce e Ulise fără Aias, Agamemnon, Menelau, Diomede ? Devine un pașnic crescător de porci în Ithaca cea muntoasă. „Un alt rînd de oameni va să vie", îi spune baciului Șiclovan o bătrînă din stepa Bugeacului. Un rînd de oameni a trecut, înseamnă replica ei, s-a așternut în praful pămîntului, nu mai există. După „despărțire", în această atomizare de după clipă, sorțile personale nu-i mai interesează nici pe inșiși eroii ciclului ; se jenează de singurătate, cer anonimatul, se pierd de bunăvoie — cu frenezia noroiului de a deveni praf, cu pasiunea zăpezii de a trece în ploaie, a fluviilor de a se dizolva în mare...

Ieșirea la mare este un roman despre zădărnicie. Vorbele Eclesiastului — vanitas, vanitatum vanitas et omnia vanitas — șoptesc din fiecare personaj, strigă, urlă, absorb toate vocile personale și impersonale... Toate-s praf. Lumea-i cum este... Și ca dinsa sîntem noi ! Eroii devin propriii lor epigoni, paradele prințului sînt aproape caricaturale, cópii palide ale paradelor de altădată, personajele — cîte mai au inerția stării locului — execută mișcări în gol.

Atmosfera din **Ieșirea la mare** este cea din **Choeforele**, cea de-a doua parte a **Orestiei** : ordinea cosmică și socială se dărîmă prin moartea lui Agamemnon, demosul, cetatea, repetă la nesfîrșit, ritualic, lozincile care au dus cîndva la victorie cerind răs-bunarea, „împăcarea", „normalizarea" lumii. Forme fără fond ? Repetată în gol, forma este capabilă la un moment dat să „agațe" în ghiarele ei un „conținut", să-l renască, cel puțin, pe acela de altădată. Deocamdată, formula rituală rostită de Agamemnon la pornirea spre Troia — „De-ar fi bine !" devine crez al fiecărui personaj în parte : „De mi-ar fi mie bine". Nu se mai crede în binele obștesc — se crede cu frenezie în binele fiecăruia în parte. Această nouă credință este adusă în cetate de către „noul rînd de oameni", de către epigonii evenimentului. Ca să se dărîme aberanta crestere pretutindeni, trebuie Oreste. Oreste : etalonul măsurii generale în haosul măsurilor personale. Instrumentul ordinii cosmice.

Aceasta este atmosfera din **Ieșirea la mare**. Un bellum omnium contra omnes, o mișcare năvalnică de interese personale, o ridicare a fiecăruia pe umerii celorlalți. Forța formală (manifestă) a acestei mișcări : lozincile victoriei. Se taie bulevarde care primesc numele redutelor cîștigate de armata română, se trăiește din paradă în paradă, se bat decorații, se întemeiază așezări pentru veterani (cu multă parcimonie, mai mult simbolic !), se trece Dunărea în sunet de fanfare spre Dobrogea. Sub umbrela acestei forme „eroice" : tratatul de la Berlin cu tot ce a însemnat el. În aceste condiții, eroii se retrag. În mod simbolic, generalul Cerchez își dă demisia din armată.

Dacă fiecare dintre celelalte romane ale ciclului **Zăpezile de-acum un veac** pot fi citite și separat, precum cîntările **Iliadei** — cel de acum, **Ieșirea la mare**, nu mai poate beneficia de acest statut. Este o concluzie a întregului ciclu, o sinteză ce nu poate trăi separată de materia epică anterioară — pe de o parte — și propune, pe de altă parte, o viziune despre lume ce nu se poate dispensa de linia ideatică ce străbate romanele anterioare. „Zădărnicia" este o devenire, o concluzie legică ce decurge din starea de eroism, de grandios. Îmi vine în minte imaginea aceea a viscului din vîrful marilor copaci : cuibul de frunze verzi acționează ca o pompă aspiratoare, ca o rădăcină de sus, asigurînd hrana pentru întregul organism de sub el înainte de a și-o asigura sieși, revitalizînd vase capilare uscate, rădăcini prea vechi, ramuri aproape pietrificate. În acest fel, cred, **Ieșirea la mare** își trage seva din aceleași evenimente care au hrănit cărțile anterioare — dar le reîmprospătează, în același timp, și pe ele, asigură fluxul „hranei" în întreg edificiul romanesc — părînd, totuși, o carte aparent parazitară, în care viața de altădată tace ori se exprimă în șoaptă. Orestele lui Paul Anghel nu are voce de tunet, nici sabie de foc. Este un biet funcționar la o tarabă tipografică numită „Timpul", urmărit pas cu pas de Argușii inteligenți ori tembeli, temut dar marginalizat. Este, mai degrabă, un „Oreste din noi", un loc comun în care este implicat cititorul — iată cea mai importantă formă de implicare a cititorului în lectură. Viziunea este, într-adevăr, eminesciană. Paul Anghel încearcă manifest — și reușește ! — să împace istoria cu Eminescu, investighează pînă în cele mai mici amănunte „lumea mică" a tristeților naționale. Se oprește, însă (deocamdată !) a-l pune net față în față pe Brătianu cu Eminescu, pe Carol cu Eminescu, pe Maiorescu, etc. Îmi aduc aminte de o „pildă" pe care, ca studenți, un venerabil profesor de universitate ne-o punea în față la prima oră de seminar. „Cînd a avut loc bătălia de la Finta ?" — întreba (și mai întreabă, desigur) profesorul. Răspundeai, spuneai cine cu cine s-a bătut — apoi venea întrebarea următoare : „Cu cine ții, cu Matei Basarab ori cu Vasile Lupu ?" Întrebarea mi se pare, și acum, decisivă. Cu cine ții, cu Ștefan cel Mare ori cu Vlad Țepeș ? Cu Decebal, ori cu Traian ? — Cu Brătianu, ori cu Eminescu ? Îmi dau seama tot mai clar că acestora a fost întrebarea unei generații — să-i spunem, convențional, generația Labiș din care face parte și Paul Anghel și profesorul nostru de la Universitate. Și văd — respectiv, îmi explic — răspunsul : a iubi (a „ține cu") înseamnă a înțelege. A înțelege — de la **intus — legere**, a citi (a lega) înăuntru, a vedea în întuneric. Desigur, trebuie să-l iubești și pe Decebal și pe Traian — și pe Brătianu și pe Eminescu. Cu timpul, contrariile în istorie se aleg de aceeași parte : și Traian și Decebal au apărat Europa de „barbaricum", și Brătianu și Eminescu au vrut binele. Paul Anghel ne propune nu numai împăcarea istoriei cu Eminescu — dar și împăcarea lui Eminescu însuși cu istoria. Ne propune, adică, să punem în același talger al balanței pe domnul de la „Timpul" și pe dușmanii lui — și să-i cîntărim împreună, punînd pe talgerul celălalt timpul de după ei, timpul însuși. Să vedem lucrurile prin lupa adevărului — nu prin tremurul infinit al dreptății.

În acest caz, însă, repet, unde este Oreste ? ! Cred că ciclul **Zăpezile de-acum un veac** nu s-a încheiat încă : urmează sabia de foc ce a mîntuit cu adevărat această lume a sfîrșitului de secol al XIX-lea românesc, vocea de tunet a domnului de la „Timpul". Cea mai gravă, cea mai adîncă cugetare despre zădărnicie întreprinsă pe tărîmul literelor românești — are dreptul la un Eclesiast real, acela care se recunoaște că a fost. Ori locul lui rămîne un gol magnetic ce ține lumile în echilibru ?

Nicolae Georgescu

Poeme de FLORENTIN POPESCU

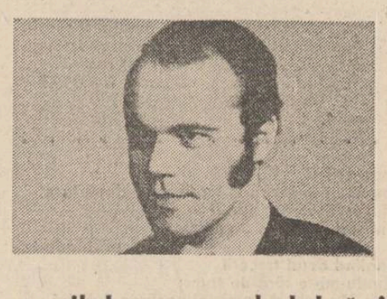

copilul cu porumbelul rănit

„mai bine-aș aprinde o frunză
să-i desenez drumul, să zboare !"
zise băiatul
pe cînd eu auzeam filfiitul de aripi
închipuit de stoluri în inima lui
și era seară

un tren îndepărtat fluiera undeva
scuturîndu-și ecoul de roate-n văzduh
ca o pasăre-obosită și mare
colbul ei de pe-aripi
și era seară

„mai bine-aș rămîne aici
să-i desenez drumul, să zboare !"
zise băiatul ;
eu eram aerul
încă nebătut de-aripa aceea,
eram cerul
încă neștiut de pasărea-aceea
și neliniștea se făcuse cît marea

„mai bine-aș aprinde o frunză
să-i desenez drumul, să zboare !"
zise băiatul
și era singur
și era seară

fără trup, fără nume

mi se-arătă cel fără trup
fără nume,
cel efemer
ca o umbră trecînd,
ca o umbră plîngînd
însingurată, lîngă debarcader.
mi se-arătă tîrziul,
cel căzut ca o frunză,
cel efemer,
n-am știut cum să-l strig,
n-am știut
și-a plecat
iar astăzi doar toamna
mă-mbracă în trupul stîngher
și în umbră
în umbrele celui de la debarcader

mereu o fragilă ființă

mereu o fragilă ființă cu brațe de iarbă
ține cerul, păstrează lumina
și-n balanța mării de aer
și-a mării de ape
face loc păsării cu-aripi de sidef
purtîndu-și zborul
către necunoscut, mereu către necunoscut.
umbra păsării trece ades prin cetate
și-n urma ei totul se mută-n lumină,
și-n urma ei totul se mută în cîntec
și e-atîta liniște-n lucruri și-n cuvinte e bine
încît pot să-i spun inimii mele :
„clipa aceasta păstreaz-o,
ființa cu brațe de iarbă e-n tine !"

un chip al păcii (IV)

radare, calculatoare, monitoare
sofisticate mașinării de război
lîngă hărțile lumii,
lîngă pupitrele vegheate de soldați,
de generali, amirali, comandanți
au amuțit, s-au oprit
ca și cum n-ar fi fost niciodată :
pe cer zbura o pasăre albă
și-n iarbă-o margaretă-nflorea
luminoasă și albă, ca soarele

topografie

acest oraș de aici, de oriunde
are forma unui porumbel
zburînd cu o lamură-n cioc
de-aceea prin toate ferestrele
soarele intră din prima clipă-a ivirii
și rămîne-ndelung să se joace
cu copiii cei mici dinlăuntru
pînă cînd ei cresc într-atît
încît pot duce prin lume
ca pe-o inimă-n suflet bătînd
alte orașe în formă de porumbel

un chip al păcii (VIII)

cireșe căutînd
și-amirosind gutui
buimac, prin cetate,
de botul lunii-amușinat
și-apoi alergînd,
mereu alergînd
prin lume, ca printr-un ceair
după chipul ielelor
niciodată zărit :
eu

presentiment

clipă de clipă-n taină cineva
dactilografiază pe clape de frunze
un anotimp ce va să vină ;
sub degetele stîngaci deplasîndu-se
panglica mașinii se-ncurcă
și-arar alunecă litere-n iarbă
pînă cînd,
ca de-o larvă strînsă în ea,
mototolită, fila se-nsoacă
și-aud — lacrimă de soare-obosit —
cum cade în mine-o gutuie

Luminița Tudor : „Flori"

radu cărneci

JURĂMÎNTUL

(fragmente)

– SE VA CITI PE O CORALĂ DE BACH –

„...Exiled in us we arouse the soft,
Unclenched, armies, silk and rough
love that breaks all rocks."
DYLAN THOMAS

1.

. . . . . .

Unde ești ?!
Timpul mi te ascunde iar în acea depărtare
ochii mei tac așteptînd
și numai degetele au memorie
păstrîndu-te
mîngîind aerul trecerii
zidindu-mi-te fără-de trup ;
peste Muntele statorniciei pasărea duhului
dinspre tine arătîndu-mi-se
lumină tragică în Cer și pe Pămînt
și Mielul fraged șingerind pentru
iubirea aceasta
spălîndu-mă de păcatul primordial.

Cîndva
o să vină o zi a judecății promise :
cine pe cine va judeca și cum ?
Golul acoperă golul
piatra mănîncă piatra totul și toate
rostogolindu-se
ah, ferește-te de umbra umbrelor
acolo monștrii nimicului rumegîndu-ți
privirile
da, trimite-mi pasărea duhului tău :
degetele mele au memorie
și te vor întrupa.

(Crede-mă
niciodată apa n-a fost mai limpede în ură
pămîntul mai bogat în blesteme
iarba mai verde în otravă
niciodată ca azi Timpul
nu ne-a izbit cu nevăzutele-i arme ;
ne-ar trebui floarea albă
palid privindu-ne
pentru a plămădi o altă lume.

De mult
ploi și rodiri în ceața moale ca visul :
pluteau dealurile legănîndu-se
rîndunica ouă în părul bunicului
turmele se scăldau în laptele Lunii
nunțile durau trei-patru veșnicii
pomii erau din albine de aur
fulgera și tuna cu colinde în vară
iar eu primeam sărutul cerului pe frunte
binecuvîntare
și dor
și-ndrăzneală
iar împrejurul tîmplelor o cunună
de sunete !
acum...)

Unde ești ?!,
Unde sunt eu cel fără-de-tine ?
Ah, ochii tac și numai degetele au memorie
păstrîndu-te ;
da, va veni iarna de care mă tem
lup hăituit pentru iubirea aceasta :
o împușcătură
și văzduhul înghețat prăbușindu-se-n
țăndări
iar pe zăpadă o floare roșie rotindu-se

Unde ești ?!...

2.

Dacă nu ai fi fost de la început
te-aș fi creat :
duhul meu plutind peste apele nevăzute
ar fi poruncit să se facă lumină
fixînd cerul în cuiele stelelor ar fi ivit
munți și cîmpii și toate viețuitoarele
iar în a șasea zi aș fi împodobit
firea cu tine
tu de atunci și pururea prima
și fără-de-asemănare apoi
din coasta ta m-aș fi zidit
întrupîndu-mă
spre a mă închina ție matrice
a bucuriei
și durerii.

Eu, niciodată mai lucid în adorație !
Eu, niciodată mai puternic în virtute !
fiindcă ce-i oare mai înalt decît
iubirea
mai adînc și mai cuprinzător ?
Înțeleptul melc aleargă spre ea
ciocîrlia face dragoste-n zbor
păstrăvul spre extazul acesta
se-azvîrle-n susul
prăpastiei
iar insecta-călugăriță își devoră
partenerul întrînd în sublim
da, niciodată mai statornic și mai îndurerat
pentru iubirea care mă treiera...

(...aici
peste pădurile mohorîte
peste izvoarele adormite trece Timpul
– duhul fără-de margini
prinzîndu-l în definiții și cifre
i-am iritat orgoliul
și nemăsurata-i putere ! –
da și toate i se supun pînă și zeii.

Mereu, de la începutul lumii doar tu
Femeie Absolută trecută prin stea
și prin lacrimă
iar eu fără încetare zidindu-te celulă
cu celulă

piramidă și fagure
lăsîndu-mă judecat
biciuit
răstignit
pentru tine Ceamaifrumoasă
putere a puterii mele
suspin de mir picurîndu-te peste rănile-mi
niciodată vindecate...

3.

Dar cine ești tu
cu ce mă împodobești pentru slava
cu care te înconjur ?, cine ești tu
egalul meu de zbor ?, oare sămînța mea
fertilizîndu-te
nu tot pe mine mă proiectează în veșnicie?,
oare nu tot eu sunt : al doilea chip
găsindu-mă-n tine oglindă de puritate !?

Cine ești tu
somn al meu și nesomn :
bîjbîind prin cutele nopții răsuflarea
ți-o aud
o vreau
o sorb ca pe un vin întremător
din eter izvorînd în cupa ființei tale

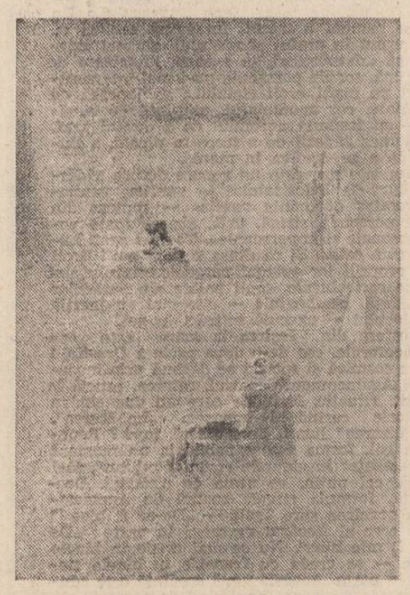

și mi te dărui
înfricoșîndu-te de fără-de-corp
intrînd în mine ca într-un azil de lumină

(...ah, unul după altul mereu alungați
din Palatul Nenăscuților
căutîndu-ne prin veșnicii
rar aflîndu-ne în Cartea de sub peceți
sfîșiind cetățile cu petrecerea noastră
aprinzînd steaua
și stingîndu-o
mereu sperînd
întru nemurire...)

Cine ești tu
cine sunt eu
oare sunt tu
oare ești eu ?! arbore bisexuat
de carne și suflet
luminosul păcat al răzvrătirii
ca pe un steag purtîndu-l
înnobilîndu-l –
Cine ești tu ?...

4.

...Da, de atîtea ori ne-am propus Infinitul
de atîtea ori l-am cuprins
– în acele momente eram al tău
ca un clopot deasupra lumii
iar împrejur Neantul tăcînd
zburam iar șoaptele tale :
«ah, nu-mi ajunge cerul fără de tine»
mă îmbărbătau ;
zburam întram în Marele Tot : două
transparențe
de pămîntescul nostru ne lepădasem
zburam
pătrundeam în acel dincolo de dincolo
adulmecîndu-ne esențele viitoare

(...da, zburam dar nu fără de amintiri :
genunchii tăi mă adorau cuprinzîndu-mă
tainel
sînii ca niște campanule mă absorbeau
gîtul fraged palpitînd în mireasme
sărutului se dăruia iar acolo adînc
în miezul de facere ciudata măreție
a șingelui prăbușindu-se iadului
fierbinteа capcană...)

Zburam !
eram aproape de marginea Infinitului
totul ne aparținea : imensa grădină
a stelelor
marile spații de duh
ochii abstracți ai puterilor ;
liniștea celestă ne învăluia
fără-de trup ființa noastră în Marele Tot
împlinindu-i nemărginirea...

(...știu îmi vei spune : «pentru tine
adevărul stă-n vis realitatea în irealitatea-i
adîncă
și mai știu că zburînd ne zidim
în puritate ca într-o catedrală de aer
iar eu îți voi răspunde : mistica mea
slujește iubirii
prin ea depășindu-ne intrăm în sublim
ca într-o scăldătoare
de cer
ah, ajută-mă să mă bucur de această
esențializare
ca de o nouă naștere :
rîvna mea-i spre această clipă eternă...»

Zburam !
un sens pur cosmic sufletelor noastre :
plutire în absolut
singurătate în doi
gînd într-un gînd

. . . . . .

6.

Înțelepciunea mea se va alege :
al lumii gust fără de tine nu
sihastru-n adîncimile sihastre
o singură icoană-n suflet : tu
îți jur !

Și voi cunoaște'naltul prin cădere
și-n uscăciunea pietrei voi rodi
cu vulturul și șarpele de-o seamă
visînd la zboruri mă voi umili
îți jur !

La noua ta venire voi veghea
pe marginea neantului statuie
destinului supus cel nesupus
ca omu-acela șingerînd în cuie
îți jur !

Plăcerile căzute-s sub zăvoare
– imensă voluptate ucigînd –
doar amintirea seninîndu-mi fruntea
la strălucirea Morții pure : gînd
îți jur !

Mai mult decît pe mine te iubesc
tinjind mă subțiez în adorare
spre chipul tău de aer năzuind
și fericit în răul cel mai mare
îți jur !...

7.

Nu-i Marea în alin să mă adune
ea doar abisuri îmi oferă dar
pe care eu oricînd i-l pot întoarce
mult însutit
amarul său e-nveninată dungă
iar zările-i deschise vînturi țes
uitări în lene
adormire lungă

E Muntele puterea mea de soartă
statornic pisc
la care mă adun spre-a te sculpta
mister în așteptare
spre-a te chema la marele festin
al mîndrei toamne care se petrece
înfiorînd prelung păduri tîrzii
și gîndurile-mi cu suflarea-i rece

tu unde ești ?!...

Departe-n văi în murmur omenirea
cu răbufniri în patime de veac ;
aici doar eu
la chipul tău de aer
arzînd cîntări-miresme-n blîndul ceas
o fumegare
lin-liniștitoare
ca un oftat al Firii în popas

Tu unde ești ?!...

Am semne dinspre Moarte :
se desrobesc nălucile-n văzduh
ca steaguri largi
destășurate ceturi
și Timpul-gîde îmi culege clipa
– cînd toate-s vii și șingele-i sonor –
ci neființa-și mugurește aripa

Ah, unde ești ?!...

Și degetele mele
îndrăgostite neuitînd nimic
te-nalță-n grabă :
stînca se mlădie
un dans-idee început de zbor
amurg de pofte
cerul își deschide :
apocalips frumos izbînditor...

(Lup hăituit pentru iubirea-aceasta
– zăpezile pămîntul au sfințit –
și e tîrziu
și pașii vin din ceruri
și e tîrziu
și pașii s-au oprit :
o-mpușcătură-dor și-o umbră naltă
rotindu-se
și într-o asfințit...)

. . . . . .

Tu unde ești ?!

Neptun, august 1987

(Din volumul „Clipa eternă",
în apariție la Editura „Eminescu")

Vinerea

nicolae țic

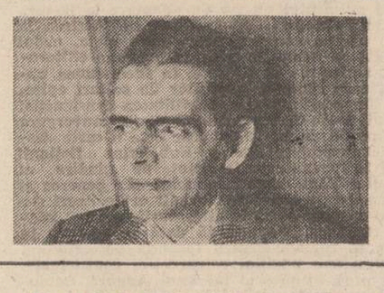

1. Aproape că se-mplinește anul de cînd, întîlnindu-ne întîmplător pe Calea Victoriei, tante Leonora mi-a făcut o delicată întrebare : Vecine, dragă vecine, îmi bate pensionarea la ușă. Cînd o veni ziua și ceasul, mă transporți la banchetul de adio cu mașina dumitale, ala încăpătoare ? De la sine înțeles, tante Leonora avea în vedere nu doar persoana dumneaei, ci și bagajul presupus în asemenea împrejurări, tăvile cu sandvișuri, sticlele și vesela.

Nu mai sîntem vecini, eu căutîndu-mi adăpost în alt cartier. Dar am fost, vreo șapte ani la rînd, ne despărțea doar un perete de bloc nou, parcă anume construit încît să fie un bun conducător de zgomote, dintr-un apartament în altul. N-am avut a mă plînge, membrii familiei Cernălanu se comportau ireproșabil, îmi venea să cred că tot timpul calcă pe vîrfuri și vorbesc în șoaptă. Atîta liniște, în interior, politețea desăvîrșită cînd ne pomeneam față-n față pe palier, ori pe aleile din jurul blocului, lipsa oricărui conflict, îmi accentuau o mai veche stare deprimantă. Din tot sufletul îmi doriesem niște vecini năbădăioși, care să mă-nvioreze și pe mine. Pînă și medicii îmi recomandau putină zarvă. De unde să fac rost de ea, cînd în blocul nostru era o liniște nefirească, de-mi auzeam nervii zbîrnîind ?

Într-o simbătă noaptea, către miezul nopții, m-a băgat în sperieți o detunătură de intensitate medie. N-a căzut nici un perete, dar ferestrele au zăngănit, lustrele s-au clătinat, pulsul meu, și-așa crescut, a început să galopeze. Gîndul m-a dus la o explozie de gaz metan în apartamentul Cernăienilor. În halat și papuci, am ieșit îndată pe palier, hotărît să contribui la stingerea incendiului, eventual și la salvarea victimelor. De mirare mi-a fost că nu mirosea a gaz. Nu răzbăteau țipete, ca la foc. Nici flăcări, nici fum. Ceilalți vecini, oameni mai în vîrstă, bolnăvicioși, ori nu receptaseră bubuitura, ceea ce era mai greu de crezut, ori nu le stătea în obicei să sară în ajutorul celor năpăstuiți.

După cîteva minute, apăsat de liniște, derutat, ridicînd din umeri, m-am retras în apartament. Era a nu știu cîta oară, în ultimele luni, cînd mă suspectam de halucinații auditive. Pînă atunci, pe nu știu ce căi, și fără o sursă apropiată, căreia să-i fi putut da de urmă, în urechea mea se insinuaseră secvențe de muzică orientală, zbîrniit de sonerii, miorlăit de pisici. Îngrijorat, am făcut mai multe experiențe : După ce am închis toate ușile, ferestrele și am scos din priză radioul, televizorul, celelalte aparate producătoare de bîzîit, am luat de martori soția, copiii și cîțiva prieteni. În capul meu era un vacarm de claxoane dezlănțuite, strigăte, arii din opere, lătrat de dulăi ; cei prezenți, martorii, se jurau că nu aud nimic. Am înțeles că va trebui să consult un medic.

Așadar, explozia localizată de imaginația mea în apartamentul Cernălenilor să fi fost tot o halucinație ? Întrebarea fiind mult prea complicată și chinuitoare pentru un miez de noapte, am înghițit un somnifer și m-am întins pe pat. Cu ochii deschiși.

Nu știu la ce oră m-a furat somnul. Știu doar că vecinul Iorgu Cernălanu, nenea Iorgu, s-a prezentat la ușa mea la ora nouă fără un sfert. Proaspăt frizat și bărbierit, în costum primăvăratic, bej cu dunguliță albă, s-a înclinat cu palma la inimă : Vecine, azi-noapte m-am îmbătat rău. Venind eu acasă pe două cărări, mi-a cășunat pe dulap. Zob l-am făcut, pagubă mare. Rog frumos să mă iertați pentru deranj. I-am acordat iertarea fără nici o ezitare, nenea Iorgu dovedindu-se, pînă atunci, un om pașnic.

Nici n-am băgat de seamă cum a trecut săptămîna. M-am luat cu treburile, cu medicii, cu alte angarale, și săptămîna s-a dus. Iar a venit simbăta. Așteptam cea de-a doua detunătură cu emoție, ca pe un mic eveniment : ea s-a produs ceva mai devreme decît precedenta, pe la zece seara, și la o intensitate mai redusă : de fapt, a fost mai mult un zornăit de vase și sticle sparte. Am bănuit, și n-am dat greș, că nenea Iorgu, la un pahar în plus, răsturnase dulăpiorul-vitrină din sufragerie. Are forță nenea Iorgu, om trăit în aer liber, la înălțime, pe schele, mereu pe schele. Către dimineață, cînd am pus și eu geană pe geană, l-am visat pe nenea Iorgu, în costum alb, cu o cipilică verde pe cap, îngenunchind la ușa mea : Vecine, vai, mie, păcătosul, iar am încurcat-o ! Dă-mi binecuvîntarea ! Și i-am dat-o, că nu mă costa nimic.

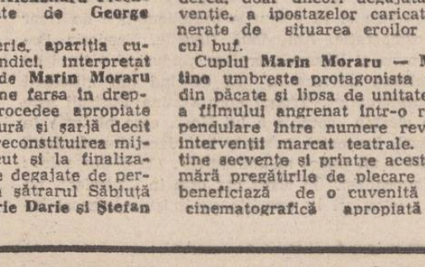

Dar a fost să fie altfel : tante Leonora și-a luat inima-n dinți și a venit dumneaei, în numele bărbatului, cam mofluz la acea oră matinală ; de îmblînzire, de bună-vecinătate, în continuare, chiar dacă nenea Iorgu o să mai dea peste cap și masa, televizorul, patul și ce mai au prin casă, tante Leonora ne-a adus o plăcintă cu mere, abia scoasă din cuptor. Așa m-am văzut eu în cîștig ; plăcinta cu mere se topea în gură. Și m-am rugat fierbinte : Întărită-l, Doamne, pe nenea Iorgu să distrugă tot. După ce isprăvește cu mobila, să dărîme și pereții. Că tot el plătește. Iar eu, vecinul, o să mă-ndop cu plăcinte.

Din relatarea șoptită a tantei Leonora am înțeles că mare necaz îl încărunțise pe nenea Iorgu : Marina, fătuca, lumina ochilor lui, nesocotindu-i povețele, se dusese la un bărbat, la Petrică ; nevastă fără cunună ; pe deasupra, dăduse de veste că ar fi însărcinată ; nunta o aminaseră pentru la toamnă. Auzi, acolo, mireasă cu burta la gură ! se cutremurase nenea Iorgu. N-o pălmuise pe Marina, era mult prea firavă pentru palma lui. De fapt, cînd vedea negru, el nici nu lovea : ei răsturna. E întortocheat rău la minte, mi l-a încondeiat tante Leonora. Pînă-i dai de capăt, îți se urăște. După ce l-ai priceput, îți vine să-ți iei cîmpii. Și-abia cînd vrei să-l lași în plata domnului, începi să îți la el. Înainte de-a se căsători, se certaseră ani la rînd. Așa se cimentase dragostea lor.

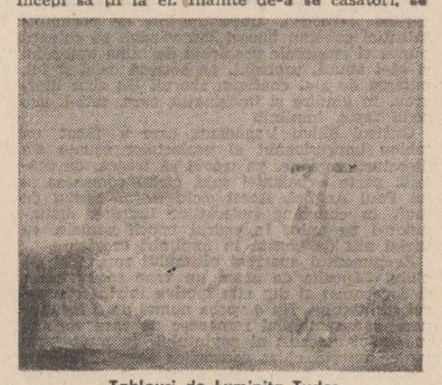

Tablouri de Luminița Tudor
din expoziția deschisă la
Galeria municipală de artă

După ce m-am jurat că nu sînt trîncănitor de felul meu, tante Leonora mi-a încredințat un secret : Știți cînd m-a sărutat prima oară ? La ofițerul stării civile !

În simbăta următoarea nenea Iorgu a încercat să răstoarne un automobil parcat pe trotuar. Prins în flagrant delict, a dat asigurări de potolire. Marina și Petrică și-au legalizat actele în noiembrie. Am fost și eu la petrecere, am băut în rînd cu nenea Iorgu, am cîntat, ne-am dezlănțuit și criță ne-am făcut. Am 53 de ani și e a patra oară cînd mă-mbăt, mi-a zis nenea Iorgu. Corect ar fi ca un individ să se tufilească măcar o dată pe an ! După alte șase luni s-a mutat la nevastă Mihai, tot fără cunună. Numai Vasilică, mezinul, a respectat tradiția, cu pețit, logodnă și celelalte.

2. Cînd s-au cunoscut, în urmă cu peste 30 de ani, tante Leonora se străduia pe un șantier de construcții, fără o calificare anume, avînd doar promisiunea că va fi trimisă la școală, iar nenea Iorgu, proaspăt absolvent de profesională, era pe punctul de a intra în pîine la Palatul telefoanelor, unde îl atrăgea mai mult clădirea, decît meseria de operator. În lungile lor plimbări prin Cișmigiu, sau pe străzile din mohoritul cartier Dudești, unde amîndoi își găsiseră gazde, tot întorcînd lucrurile pe față, pe dos, încheind mai fiecare discuție cu o ceartă, și-au hotărît locul și rostul : adică, tante Leonora, la acea vîrstă, abia depășind adolescența, subțirică și mlădie, cu fragilități de domnișorică, să-nvețe telefonia, nenea Iorgu, voinicul, cu perspective de zdrahon, să se angajeze la construcții.

Așa s-au petrecut toate precum le-au convenit. Tante Leonora a funcționat ca telefonistă 32 de ani, fără nici o întrerupere, la același institut de cercetări.

Ceilalți, cu sutele, au venit, au plecat, s-au risipit care-ncotro, tante Leonora a rămas pe poziții, mereu la datorie. Cabina telefonică se află într-o clădire anexă, cu un singur etaj, unde-i și arhiva. În sediul Institutului, construcție impunătoare, din beton și sticlă, tante Leonora a pătruns destul de rar, cînd au chemat-o la vreo ședință. Nu-i cunoaște personal pe toți angajații, că sînt tare mulți. Însă după nume, și mai ales după voce, îi știe. Ea mijlocește legăturile telefonice cu orașul, cu alte orașe, din cînd în cînd și cu străinătatea, prin centrală, bineînțeles.

La cabina telefonică s-au întîmplat și mici defecțiuni, mai toate din vina tehnicienilor de la întreținere. Aceste dereglări, două, trei pe an, sigur că au paralizat într-un fel activitatea Institutului, nu pe zile întregi, doamne

teatru

t

«RAȚA SĂLBATICĂ»

Agresiunea obiectelor

Structura mizanscenei în linii paralele și cercuri concentrice — corespunzînd tehnicii dramaturgice a retrospectivei — stimulează fantezia regizorului Dan Alecsandrescu în alcătuirea unei minuțioase mișcări în scenă a actorilor, în rostuirea cu migală a fiecărei compoziții actoricești.

Cînd Radu Dobre Basarab — un Gregers distant, taciturn, maladiv — îl fotografiază, în prim-plan, pe bătrînul Ekdal — din care Constantin Săsăreanu face un blajin resemnat, încolțit, temător, bolnav de prezent și de visare — în planul al doilea, Gina îi atrage atenția lui Hjalmar. Invitîndu-l să privească, regizorul conduce, prin el, privirea spectatorului, pentru a-i reține accentele : Gregers e obsedat de destinul bătrînului, pentru că-i răsfrînge propria lui imagine, de mai tîrziu. Cînd Hjalmar și Gina stau ridicol de posomoriți — fără putința de adîncire a situației lor dramatice — în plan secundar, într-o fantă laterală de lumină, Gregers intră tiptil, urmărind cu interes starea lor. Crezînd că va asista la imaginea suferinței purificatoare, Radu Dobre Basarab se apropie zîmbind strălucminat. Are privirea cercetătorului asupra „cobailor". Curînd, se-arată dezamăgit. Chipurile lor banale, netransfigurate de durere, nu păstrează decît urma unei suferințe superficiale. Datorită rigorilor convenției nici un personaj nu se conturează din interior (cu excepția Hedvigăi, slujită de ingenuitatea studentei Florentina Mocanu) și nici unul nu se întregește numai din interpretarea singulară a unui actor. Gesturile, atitudinile, glasul fiecăruia se modelează după tipul de personaj impus de regie, dar servesc, totodată, la împlinirea compoziției partenerului de joc. O construcție a dependenței și fidelității față de ceilalți. Complexei țesături regizorale (în jurul definirii personajelor) i se adaugă limbajul obiectelor, în afara căruia nimeni nu poate fi analizat. Jocul exterior, nervos, al Marilenei Popescu face din Gina o femeie-robot, înghițită de preocupările ei mărunte, de duritatea vieții. Aspră, rea, respingătoare, clevetitoare, imitîndu-și bărbatul, impunîndu-i voluntarismul ei calculat, Gina simte pericolul *Gregers* și își manifestă opoziția într-un soi de criză de isterie mascată, legănîndu-se enervant în balansoarul pe care, parcă, nu-l mai poate opri. Devoalată, va intra puțin în alertă, măturînd energic prin casă, pentru a goni spiritele rele sau pentru a le infesta, va ronțăi bomboane în neștire, va îngenunchea teatral, continuînd să se agite în gol, pînă preia — cu singe rece — conducerea corăbiei lumii ei seci, moarte, prihănite. Jocul furios, cu albul imaculat al feței de masă mototolite cu ură, exprimă iritarea față de impedimentul temporar al *creanțelor ideale*, care nu au ce căuta în atmosfera bolnavă. Dacă Gregers nu va reuși să-l transforme pe Hjalmar (un Aurel Ștefănescu în mare formă), ei toți vor izbuti să-l reducă pe Gregers la micimea gîndirii lor, măcinîndu-i personalitatea, făcîndu-l de-al lor. Chiar impunătorul Werle (Ion Săsăran) intră aici sigur, călcînd apăsat și va ieși încovoiat. Uitîndu-și solemnitatea, vrea să se aplece să-și ridice bastonul, apoi ochelarii căzuți : indispensabile orientării lui, ambele obiecte dezlănțuite anunță asimilarea, prizonieratul lui în tentaculele caracatiței uriașe, prin căsătoria cu menajera. Lent, dar sigur, diferențele dintre unii și alții se estompează. De unde Radu Dobre Basarab aducea, la început, în scenă, un Gregers arogant, cu gesturi largi de senior, printr-un straniu mimetism, el va deveni cu timpul, copia celorlalți, preluîndu-le apucăturile. Se ghemuiește ca un ciine credincios lîngă sobă sau la picioarele tatălui, umblă înfofolit cu fularul pe cap (ca Hjalmar sau Relling), scotocește febril prin sertare, ca o servitoare în lipsa stăpînei, agonisind nimicuri, o strîmbă pe la spate pe Doamna Sorby (Doina Preda) — precum Gina pe Hjalmar — imitîndu-i gesturile vulgare.

Nicoleta Gherghel

film

f

«Chiriță în Iași»

Continuarea avatarurilor celebrului personaj imaginat de Vasile Alecsandri oferă autorilor filmului **Chiriță în Iași — Draga Olteanu-Matei**, semnatara scenariului și principală interpretă, și regizorul **Mircea Drăgan** — ocazia orchestrării unui ritmat vodevil din care nu lipsesc qui-pro-quo-urile, urmăririle, deghizările, cinticelele și gag-urile specifice. Considerate drept cele mai perene tipuri ale operei sale dramatice, personajele comediei lui Alecsandri capătă în film noi parteneri din aceeași familie a tipurilor clasice, ansamblul propunînd, într-o diversă gamă de modalități, adrese critice riguros direcționate și plăcut ambalate în învelișul muzical inspirat de melodiile lui **Alexandru Flechtenmacher** prelucrate de **George Grigoriu**.

Față de prima serie, apariția cuplului Pungescu-Bondici, interpretat cu deosebită vervă de **Marin Moraru** și **Mihai Fotino** repune farsa în drepturi, cu seria de procedee apropiate mai mult de caricatură și șarjă decît de satiră. Atentă la reconstituirea mijlocului de veac trecut și la finalizarea valențelor comice degajate de personaje diferite de la sătrarul Săbiuță la „musiu Șarlă" (**Iurie Darie** și **Ștefan Tapalagă**), de la Birzoi și Guliță (**Dem Rădulescu** și **Vasile Gherghilescu**) la Barabulă, Cocîrlă și Brustur (**Jean Constantin, Cornel Constantiniu** și **Dorin Atanasiu**) autoarea scenariului își dezavantajează propriul personaj, aflat cu zgîrcenie în primplanul peripețiilor ilare al căror ritm generează, așa cum spunea **George Călinescu**, „plăcute emoții arheologice".

Mutarea accentelor originale se face prin exploatarea detaliului comic, în conturarea portretelor individualizate din grupul amatorilor de parvenire aflat în high-life-ul ce prefațează parcă lumea nemuritorului Caragiale, (nu numai prin localizare și invenție onomastică), precum și prin surprinderea, doar uneori degajată de convenție, a ipostazelor caricaturale generate de situarea eroilor în epicul buf.

Cuplul **Marin Moraru — Mihai Fotino** umbrește protagonista subliniind din păcate și lipsa de unitate stilistică a filmului angrenat într-o regretabilă pendulare între numere revuistice și intervenții marcat teatrale. Prea puține secvențe și printre acestea se numără pregătirile de plecare la Iași — beneficiază de o cuvenită restituire cinematografică apropiată genului.

Farmecul personajelor, rezerva de comic posibil de exploatat într-o perspectivă contemporană, detașarea impusă de o minimă intenție parodică sînt atribute care, neglijate de regizor, transformă vodevilul într-o consecuție de momente vesele ce supraviețuiesc independent în memoria spectatorului, fără acea minimă linie unificatoare ce ar fi conferit stil și finalitate unui comic cu rezonanțe valabile și la sfîrșit de mileniu. Secvența finală — balul dat de Gahița Rozmarinovici în onoarea Chiriței — pune punct unei forfote generale în care aglomerarea personajelor, aparenturile, replicile declamate, întrările în cadru sînt exprimate doar din perspectiva teatrală fără prea multe sugestii din partea montajului sau a compoziției imaginii. Comicul rămîne deseori anchilozat în tiparele gestului și replicii, în reacții ușor previzibile. Ironia subtextului, posibila racordare a viziunii comice inițiale la sensibilitatea contemporană sînt șanse irosite de cineast într-o tratare mai mult descriptivistă în care un rol major este atribuit viziunii plastice bogată cromatic și inspirată în desen, univers semnat de autorii decorurilor și costumelor : **Vasile Rotaru** și **Ileana Oroveanu**. Declarat divertisment muzical, **Chiriță în Iași** atestă încă o dată posibilele valențe ale ecranizării, din păcate nevalorificate integral în acest caz, ce ar fi putut deveni o savuroasă și sclipitoare șarjă cu adrese știute și la binecunoscute metehne ce rezistă deceniilor.

Călin Stănculescu

scurtă

fereşte, ar fi fost un dezastru, pe doar cîteva ore. De teamă să nu i se facă reproşuri, s-ajungă ea de ris în locul altora, a împricinaţilor, tante Leonora a înaintat memorii, cu dezvinovăţiri temeinic motivate. Cei de la administraţie, în a căror subordine se afla, n-au catadicsit să le parcurgă. Ei aveau nevoie de telefoane (să le zbirnîie toată ziua în urechi), nu de explicaţii.

Nu s-a ales cu sancţiuni, mustrări, ar fi fost prea de tot. N-a dat în lacrimi, nu se dă în lacrimi chiar aşa, din fiece. Dar nici bine nu i-au căzut nişte mormăieli şi priviri cam piezişe.

I se spunea telefonista.

Cite unii îi ştiau numele.

Probabil că cei mai mulţi nu i-l ştiau.

Trei dintre directorii care s-au perindat pe la conducerea institutului, un fel de sezonieri, nici n-au luat cunoştinţă de existenţa ei. Abia de cîteva luni încoace, de cînd s-a zvonit că telefonista va ieşi la pensie, tante Leonora a intrat oarecum în atenţie. La două şedinţe de sindicat au şi evidenţiat-o pentru conştiinciozitate şi modestie. Bănchetuim ? a întrebat-o careva, de faţă cu alţii, vreo cinci, şase.

Aşa-i obiceiul : în ziua pensionării să-ţi iei rămas bun de la colegi. Dacă ai bunăvoinţă, să te prezinţi şi cu de-ale gurii, măcar nişte sandvişuri, cutii de bomboane, plăcinte. Dacă strecori şi o sacoşă cu sticle de bere, toţi închid ochii, şi ciocnesc. După orele de serviciu, desigur. Cu acest prilej îţi auzi urări de viaţă lungă şi prosperitate. La despărţire, ţi se oferă un buchet de flori. Cele rele, dacă au fost, se dau uitării.

Încurajată de evidenţieri, tante Leonora, gospodină remarcabilă, şi-a pus în gînd să-i eclipseze cu banchetul ei pe toţi pensionarii, trecuţi şi viitori. Cum îi apăruseră cîteva şuviţe albe, de care pînă atunci se arătase mîndră, căci ele îi atestau străduaniile de-o viaţă, calitatea de bunică, împliniri şi dezamăgiri — a dat fuga la coafor : pentru prima oară şi-a vopsit părul, în negru, un negru tăciune. Coaforul, maseuza, croitoreasa, dovedind multă pricepere şi răbdare, au întinerit-o cu vreo cinci ani. Nenea Iorgu şi-a făcut şi el un costum, mai ceva ca de ginere.

Cînd a venit ziua şi ceasul, am încărcat în maşină şapte tăvi cu bunătăţi, oale cu sarmale, cu maioneză, borcane cu murături, vreo 50 de sticle de bere. Era într-o vineri zi-scurtă, cu program numai pînă la ora 12, a doua zi, sîmbătă, fiind zi liberă. Tante Leonora obţinuse ca petrecerea să aibă loc în sala de şedinţe, unde-ar fi încăput cel puţin o sută de persoane. De director, de ceilalţi din conducerea institutului, Tante Leonora nu era prea sigură că vor fi prezenţi, ei mai aveau şi alte treburi, mereu şi mereu alte treburi. Oricum, le transmisese invitaţia prin secretară.

Chiar şi fără somităţi, banchetul avea să fie o reuşită. Cine ia un sandviş, fie şi numai un sandviş făcut de tante Leonora, cu untişor, o feliuţă de friptură, un strop de maioneză, o măslinuţă sau o juma de gogonică, nu rezistă să nu-l ia şi pe-al doilea. Sandvişurile deschid pofta pentru curcan şi sarmale. Mujdeiul de usturoi preparat de tante Leonora se combină pînă şi cu tortul de ciocolată. Odată pornit pe înfulecat, e şi firesc să nu te mai stăpîneşti pînă la primele semne de indigestie.

Tante Leonora îşi pregătise şi cuvîntul de adio şi de mulţumire (la elogiile ce îi vor fi aduse). Nenea Iorgu, elegant şi impunător, uşor putea fi confundat cu un inspector de finanţe, care multe ştie şi nimic nu iartă. Păcat doar că păşea cam ţeapăn, părînd un manechin pus în mişcare de un resort mecanic. De fapt, nenea Iorgu înţepenise. Nu de reumatisme anchilozante, încă nu-l pişcaseră. De emoţie : rolul de prinţ-consort îl năucise.

Era o superbă zi de decembrie, cu fulguială vînturată.

3. Ne-am înfiinţat la institut cu vreo jumătate de oră înainte de încheierea programului. Ca s-avem timp suficient pentru aranjarea meselor. Tante Leonora adusese şi trei feţe de masă, albe, dantelate, lucrate de ea, şi multe crenguţe de brad.

Sala de şedinţe era ocupată. Se retrăseseră acolo patru bărbaţi ; toţi patru cu ochelari ; toţi patru fumători ; umpluseră scrumierele. Erau de neînduplecat : acolo îşi găsiseră ei să discute, şi nici gînd să se mişte. Cînd tante Leonora le-a pomenit de aprobare, că era un drept el ei, au cam repezit-o.

Nenea Iorgu, în loc să intervină, s-a dat pe margine, tăcut şi crunt. Am încercat eu să tratez : cei patru m-au iscodit cine şi de unde sînt. Oare cum de n-am aflat că petrecerile în incinta instituţiilor sînt interzise prin lege ? În sala de şedinţe duhnea a coniac. Prevăzători, ascunseseră sticlele. I-am lăsat în grija destinului.

Tante Leonora a descoperit trei birouri libere, cu toate dulapurile şi sertarele încuiate, semn că cei care le ocupau scurtaseră ziua de lucru. O întinseseră, adică, mai mult sau mai puţin englezeşte.

Am depozitat tăvile, oalele şi cratiţele într-unul din acele birouri. Numai sticlele cu bere, din prudenţă (totuşi, legile sînt legi) le-am lăsat în portbagaj, pentru mai tîrziu, pentru cînd se va încinge petrecerea. Pe culoar era o linişte suspectă. Tante Leonora a deschis uşa mai multor birouri : cam goale, unii plecaseră, ceilalţi erau pe picior de plecare. Azi ţi-ai găsit şi dumneata să dai banchetul ? s-a nedumerit careva. Azi e vinerea scurtă, cînd toţi se grăbesc s-o ia din loc.

În trecere pe-acolo, spre lift, doi dintre funcţionarii administraţiei s-au oprit la un sandviş, dar nu s-au întins la vorbă, că-i presau şi pe ei nişte urgenţe. A venit apoi responsabila grupei sindicale, cu un buchet de cinci garoafe roşii. Nici ea n-a întîrziat mai mult de două, trei minute, trebuind să-şi ia copilul de la grădiniţă.

Nenea Iorgu era roşu-vînăt la faţă, i se urcase sîngele la cap. Îi cam umblau degetele pe sub tăvi, pe sub crătiţi. Privirea i se fixase pe un dulap de fier : Doamne, cu ce poftă l-ar fi zburat pe fereastră. Bănuindu-l, tante Leonora i-a şoptit să-şi ţină mîinile la spate. Cumintecuminţel să stea. Că nu mai e mult de pătimit. Oftind, nenea Iorgu s-a executat, îndată.

Aşa m-am hotărît eu să fac un demers decisiv. Să mă duc la directorul institutului, adică. La nevoie, dacă secretara s-o gîndi să-mi taie calea, să uzez de legitimaţia de ziarist. Am socotit că n-ar fi un abuz, dimpotrivă. De cîte ori se pensionează un om ? !

Nici urmă de secretară. Directorul semna hîrtii. M-am dat drept farmacist. Neam cu tante Leonora, cea evidenţiată în şedinţele sindicale. Acum, la despărţire, merita şi dînsa un plus de atenţie. Iar banchet ? s-a neliniştit directorul. Doar ştiţi că ne pică tot felul de controale... A sunat telefonul. Directorul a zis : Alo... da... da... să trăiţi, tovarăşe ministru !

Eu m-am retras de-a-ndaratelea.

Din proprie iniţiativă, sau trimisă anume, îngrijitoarea ne-a pus în vedere să evacuăm biroul, că trebuie să-ncuie peste tot şi să plece şi ea. Tante Leonora i-a oferit un pachet cu dulciuri pentru copii. Nu vrei şi-o oală cu sarmale ? Femeia s-a-nvoit, a zis şi sărutmîna.

Dar, neaşteptat, nenea Iorgu a bătut cu pumnul în masă : Gata, nu mai dăm nimic. Valea! Acum, după dezastru, el era stăpînul, tante Leonora s-a supus fără crîcnire.

În mai puţin de cinci minute, tropotind pe culoare, pe scări, am cărat tăvile, cratiţele, vesela şi feţele de masă, şi le-am înghesuit pe toate în maşina mea. Nenea Iorgu a desfundat o sticlă de bere ; turnînd în pahare, a sărutat-o pe tante Leonora ; i-a urat mulţi ani, în sănătate şi noroc ; au băut amîndoi cu sete. Îi chem pe-ai mei, Leonoră, şi-am să-ţi fac o petrecere ca-n poveşti ! a hotărît nenea Iorgu.

Acum ningea insistent, abundent.

Lăcrima cerul cu fulgi mari, pufoşi.

Ne dăm cu sania ? a întrebat nenea Iorgu.

Ne dăm, ne dăm cu ce vrei tu ! s-a înveselit tante Leonora, strîngînd la piept buchetul de garoafe roşii.

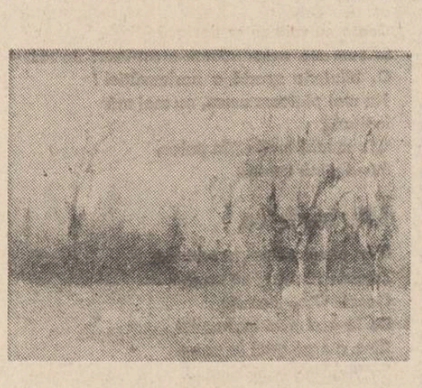

RECVIEM PENTRU MAMA

Măceşul înflorit

E tot mai mare golul rămas în urma ta
şi eu credeam că timpul le vindecă pe toate
dar cumpăna de ape îmi pare tot mai grea
un şarpe de cenuşă la tîmplă mi se zbate

Mai sper într-o minune ce nu se va-ntîmpla
în vatra casei mele se ruinară toate
aştept să-mi întri-n vise, să mai îmi spui ceva
poate te-apasă cerul, eşti însetată poate

Cît îmi lipseşti, o, doamne, ce mult te-am
mai iubit
dezleagă-mă de stinca acestui chin cumplit
redă-mă vieţii, mamă, mai smulge-mi
din povară

La căpătîi îţi cîntă măceşul înflorit
tu eşti acolo unde e veşnic primăvară
şi unde nu se poate muri a doua oară

Sagrada Familia

În începerea ta ca de albină
azi toate au rămas cum le-ai lăsat
domestic templu, limpede lumină
veşminte simple, velinţe de pat

Pendula cu arcadă centenară
ca un sicriu baroc de nou-născut
un snop de spice smuls de peste vară
şi biblia cu care ne-ai crescut

Medicamente, două-trei inele
fotografii cu zîmţii stacojii
şi-n scrinul tainic – darurile mele
iluzii de mărunte bucurii

Acestea toate te-au slujit pe tine
în sanctuarul tău de boală grea
cînd te-ai topit am înţeles preabine
că s-a sfîrşit copilăria mea

N-ai luat nimic cu tine, te aşteaptă
să le mai ştergi de praf, să le vorbeşti
să mai audă cum te rogi în şoaptă
şi cum deretici florile-n feréşti

Le vîntur tulburat prin mina goală
şi-un spin de bronz mă face să tresar –
o catedrală miniaturală
feeric luminată din altar

E arca lui Gaudi, e Sagrada
e tot ce poate fi mai ireal
o trinitate pură ca zăpada
un riu de ametist curgînd la deal

Cît îţi plăcea, ce mult ai mîngîiat-o
era podoaba ta cea mai de preţ
o, mamă, dulce mamă, adorato
ea pentru tine luminează, iat-o
să te păzească veşnic de îngheţ...

corneliu vadim tudor

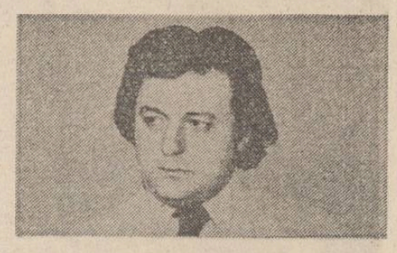

Cadranul de iarbă

Îmi plîng de milă, nu mă recunosc
nici ciinii mei cu nara lor subţire
miros a cetini brumării şi-a mosc
crescute din belşug prin cimitire

M-a năpădit o barbă de profet
ca un cadran de iarbă ce măsoară
cum se deşiră umbra ta încet
şi cum în mintea mea se face seară

E tot mai mare spaţiul dintre noi
şi nu te pot aduce înapoi
cum nici Orfeu nu a avut izbîndă

În apa Lethei blînd te-ai scufundat
sîntem din alte lumi, din alt aluat
şi totuşi mai aştept, şi stau la pîndă...

Cei ce plîng

Nu mai am lacrimi, mamă, să te plîng
am fost secat de spaima dinainte
cînd presimţeam în mine cum se frîng
secundele cu gust de oseminte

Cînd mă înfricoşa şi gîndul chiar
că te voi pierde într-o zi amară
cînd adormeam pe evangheliar
visînd să mai trăieşti pînă la vară

Atunci plîngeam, eram într-un extaz
al disperării pentru ce-o să vină
înlănţuit pe stînci din Caucaz
mă sfîrtecau mari vulturi de lumină

Acum e pace pe pămînt şi-n cer
ce-a fost să fie s-a-ntîmplat odată
iar trupul meu cu ivăre de fier
are fîntîna plînsului secată

Azi mă întorc la viaţă, în sfîrşit,
un cîmp de luptă-n urma mea la formă
cu părul alb, cu steagul zdrenţuit
eu însumi sînt o lacrimă enormă

Truverul

Aş vrea să fiu mai tare, dar nu pot
să supravieţuiesc acestei zile
vreau să trec apa Styxului înot
pe vameşi să-i corup cu flori umile

S-a rupt ceva în mine, ca un mal
din care muşcă aprig viitura
o azimă din cinul monahal
îmi singerează mîinile şi gura

Nu pot să scap, sînt prizonierul meu
o epocă în urma ta se-nchide
mă nărui ca un templu fără zeu
cu lilieci şi iederă-n firide

Pe cine să mai rog, ce să mai spun
vedenia de toţi mi-e ocolită
cu inima pe un afet de tun
eu sînt truverul trist ce vă irită

Veşminte de urzici

Putrezeşte tot ce am mai sfînt
ploile-şi desăvîrşesc lucrarea
undeva e-un ştînjen de pămînt
unde-mi pare că vuieşte marea

E atîta pace împrejur
melcii spală gardul de răchită
candele de crini cu focul pur
luminează calea spre ursită

Loc de reculegere şi sfat
cu blajini sorţiţi la înviere
clopotele de la Athos bat
sufletul rămîne, haina piere

Poate sînt mai fericiţi ca noi
dincolo de patima lumească
binecuvîntatul lor altoi
va grăbi pămîntul să rodească

Nu mai trece nimeni pe aici
rareori o umbră milostivă
îngeri în veşminte de urzici
mai afumă fresca lor votivă

Eu mă-nchin acestei albe frici
toate-mi sînt acum deopotrivă

(Din volumul cu acelaşi titlu, aflat în curs de pregătire)

adi cristi

Cîntec naiv pentru împărţirea deşertului

fără cal sau cămilă / fără urmă sau stea
fără drum de urmat / fără mormînt de lăsat
înspre ţinuturile ochiului a-ncercat să
se-ndrepte
înspre ţinuturile trupului a pornit căutarea

nu avea încălţări
nici mantii de marmură
nici hoţi să îl prade

desenase inima nisipului în chip de corabie
şi adîncul nisipului în formă de steag
iar sîngele ca un sunet de clopot...

desenase peste toate acestea
umbra ca o noapte polară
în spatele căreia cintecele se împart
în spatele căreia voalul trupului tău acoperea
marmura

o singură întrebare a mai rămas să te caute:
„cine eşti tu – dacă nici o judecată de apoi
nu are habar de ce-ai putea fi ?"

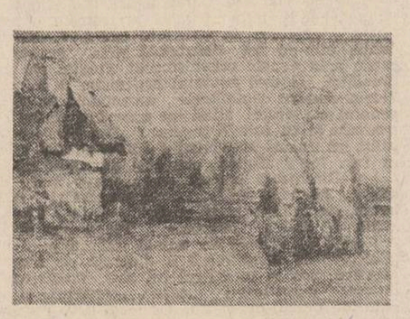

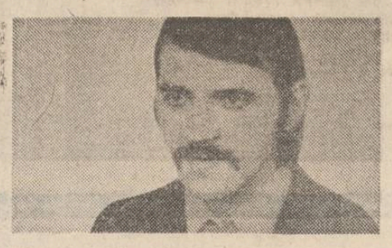

* * *

cineva mă întreabă ce-nseamnă
cîntecul nibelungilor

privesc înspre tine
şi acolo unde cred că-ai putea fi
aud
cîntecul nibelungilor

* * *

doar umbra pianului
umbră ţi-ar putea fi
dar cîntecul pianului
prin liniştea ta m-ar putea pierde

pe strada altor silabe nerostite
în clădirea prăbuşită a ochilor închişi
pe treptele cîntecului
urci
fără ca cineva din tine să-ţi mai îngăduie
umbra :

doar umbra pianului
umbră ţi-ar putea fi
doar cîntecul pianului
prin liniştea ta m-ar putea pierde

* * *

în locul acesta m-au oprit :
dacă aş trece dincolo
un clopot pe locul inimii mi-ar creşte

dacă aş trece dincolo
ţi-aş întîlni alergarea răscolind
pădurea
crescută din mine.

elena cruceru

Vîn fluturii

vîn fluturii scuturînd aripi verzi
cad din cer spintecînd universul
îi priveşti în asalt şi te pierzi,
nu-ţi mai găseşti nici chipul nici mersul

vîn fluturii scuturînd aripi moi
gem în somn cînd ei rîd hohotind
o ploaie de fluturi cade peste noi
o ploaie de fluturi de-argint

vîn fluturii ningînd cu gingăşie
tălăngile ierbii pornesc a-i vesti
peste a lumii întinsă cîmpie
acest cîntec final această besmetică zi

Schiţă pentru un posibil portret

aş vrea să-ţi spun ceva ce nimeni nu ţi-a
spus
să mă revărs spre tine ca o mare
să-ţi sărut palma cu visul sedus
să-ţi scriu un poem care doare

să simţi durerea ca pe o singurătate
într-o cameră cu picturi în imagini clare
s-asculţi apoi cum inima bate
în icoana tristei fecioare

să suferi cumplit şi mereu
pentru icoana din care te privesc cu uimire
şi nu sînt convinsă nici eu
că suferinţa nu e fericire

Ochiul lui Homer

orbire de păsări
orbire de ape
orbire de arbori
orbire de munte
în cuvînt orbire
în zi şi în noapte
deschideţi odată
ochiul acela al lui Homer

Urcarea muntelui

mersul meu dobora muntele
în crăpăturile lui semănam gînduri
pentru un cîmp de poeme
de mi-ai fi văzut inima
ţi-ai fi făcut din ea clopot
pentru un munte mult mai înalt

Poezia

desigur, poezia este ceva
ce ne scapă de fiecare dată
de aceea iarăşi ne apucăm să scriem
o, înşelătoare clipă
în care am crezut că te-am trăit

plastică

Meditativa lumină

Pentru *Luminiţa Tudor* pictura pare a fi domeniul unor neîntrerupte descoperiri. Nu relaţia cordială cu paleta de culori şi cu şevaletul îi caracterizează străduania creatoare, cît tensiunea pătrunderii *misterului* ce domină universul inefabil al picturii. Un dialog străbătut, nu o dată, de accente dramatice iniţiază artista cu obiectul cercetării sale artistice. Aceasta, pentru că Luminiţa Tudor îşi refuză afectarea descriptivistă, gestul facil al mîmărilor de circumstanţă. Fiecare lucrare o angajează în plenitudinea cuprinderilor ei afective şi spirituale. De aceea, ne apare stăruitoare impresia, în unele dintre lucrările pictoriţei, de „opera infinita", concept ridicat la rang de doctrină estetică de poetica lui Nichita Stănescu, din al cărui filon spiritual se şi revendică artista. De altfel, nu-i greu de deslușit în pictura Luminiţei Tudor exuberanţa onirică şi metaforică, manifestare proprie unei structuri lirice, dublată de o învăluitoare undă meditativă. Pictoriţa aşează între ea şi lumea realului filtrul foarte delicat şi personalizant al receptării poetice. Această predispoziţie, care aparţine indiscutabil nativităţii sale artistice, i-a cauzat, cum era de aşteptat, probleme dificile în ordinea picturalităţii. Compoziţia, culoarea, poetica alegorizantă a formelor erau stîngherite, în bună măsură, de încărcătura de sugestii, să le spunem, literar-filosofice, căreia artista se străduia, într-o anterioară fază a creaţiei sale, să-i găsească corespondentul plastic. Drumul ei s-a decis în viltoarea unor asemenea lupte interioare pentru degajarea unor forme de expresie, care să-i definească mai limpede intenţiile artistice.

Două sînt atributele distinctive ale creaţiei sale : subtila stăpînire a raporturilor dintre forme, a „golului", înţeles ca reper focal al perspectivei şi, mai ales, al radiaţiei luminoase, faţă de care se definesc toate celelalte elemente ale tabloului şi, în al doilea rînd, redescoperirea culorilor. Acestea, tratate nu numai ca vehicole către exterior ale unor stări de spirit sau sentimente, ci articulate în compunerea unei ambianţe plastice cu mijloace proprii picturii.

Luminiţa Tudor îşi umple pînzele de lumină într-o vibraţie sensibilă de mare rafinament cromatic şi dintr-o asemenea matrice cu aparenţe imateriale (impresia de vis şi de plutire cosmică este pregnantă) se înfiripă conturele şi formele unei realităţi posibile. Viziunile artistei, aşa cum ne sînt relevate de pînzele sale, evocă un spaţiu al evanescenţelor sonore, ca prin picla unei dimineţi scandinave un clopoţel de porţelan lovit de-o rază de lumină. „Obiectele" cu care artista îşi populează pînzele au o consistenţă magică, sacrală, fără să le anuleze căldura domestică. Peisajul este şi el, cel mai adesea, construit în jurul unor astfel de „obiecte", fie că e vorba de o fîntînă părăsită, de o margine de oraş provincial, de un saivan campestru sau de cîteva rufe întinse la uscat. Culorile dominante sînt cele care sugerează adîncimi şi transparenţe cosmice, chiar şi în cazul cînd „obiectul" pictat este un portret. Pînă şi griurile capătă la Luminiţa Tudor calme inflexiuni de lumină. Într-o serie, remarcabilă de altfel, de flori paleta devine, pentru moment, mai explozivă, tuşa mai energic-senzuală, fără să conturbe, însă, echilibrul construcţiei şi al armoniei cromatice. Ca şi în portretul propriuzis, şi în cazul peisajului sau al staticelor, mai ales, artista nu ilustrează realitatea, ci „glosează", în termeni plastici de un mare rafinament al elaboraţiei, în jurul unui pretext real, obiectiv. Tocmai în aceasta rezidă calitatea deosebită a poeticii sale, care-i conferă o individualitate distinctă. Iar acele „goluri", de care aminteam mai înainte şi care polarizează optic tot ceea ce se întîmplă în spaţiul unei pînze, sînt marea cucerire a lecţiei de pictură pe care ne-o oferă Luminiţa Tudor.

O prezenţă ce ne apare astăzi matur constituită, stăpînă pe mijloacele cu care îşi împlineşte opera şi una dintre cele mai sensibile coloriste ale generaţiei sale.

Corneliu Antim

muzică

Eminescu în muzica veacului

„Este nevoie de multe generaţii pentru a pregăti apariţia unui filosof" — spunea, cîndva, un mare gînditor. Parafrazîndu-l, putem afirma că a fost nevoie de scurgerea unui secol pentru ca poezia eminesciană să-şi găsească o tălmăcire şi o înţelegere muzicală pe măsură, un secol în care s-au scris nenumărate pagini muzicale inspirate de versurile sale, prea puţine reuşind însă a-i pătrunde sensurile.

Compozitori de referinţă în istoria muzicii româneşti au creat miniaturi vocale, corale, sau chiar opusuri monumentale în genul operei, oratoriului sau simfoniei. De la Gheorghe Dima la Mihail Andricu, de la Paul Constantinescu la Mihail Jora, versul eminescian a cunoscut învesmîntări muzicale de mare sensibilitate şi frumuseţe. Paradoxal însă, lucrări aparţinînd unor autori mediocri, intrati uneori chiar în anonimat, au cunoscut celebritatea datorită facturii de romanţă, gen de mare circulaţie şi penetranţă în rîndul maselor largi.

Poezia eminesciană a facilitat nasterea miniaturii vocale şi corale româneşti, lucrările muzicale contribuind, la rîndul lor, la popularizarea versurilor lui Eminescu la finele veacului trecut, cînd s-au făcut auzite si peste hotare prin intermediul liedurilor de Gheorghe Dima sau G.C. Cosmovici, traduse în limba germană spre a fi interpretate la Leipzig şi Dresda (unde s-au publicat, de altfel, şi partiturile cu text bilingv). În recitalurile sale susţinute în America de Sud în primele decenii ale secolului nostru, celebra Elena Teodorini a inclus în program şi cîntece pe versuri de Eminescu, preluate apoi şi în repertoriul elevelor sale.

Mai toţi compozitorii români au apelat la versurile sale dar, cu cît nivelul de înţelegere a filosofiei, a profunzimii şi muzicalităţii cuprinse în cuvinte, s-a ridicat în zone de elevată spiritualitate, cu atît sfiala autorilor a crescut în abordarea unui suport literar vizînd perfecţiunea. Nu este de mirare, deci, că Enescu a creat doar două opusuri pornind de la poezia eminesciană, şi acestea în perioada de maturitate — poemul „Strigoii" şi partea finală a Simfoniei a V-a (neterminată).

În anii din urmă, compozitori consacraţi au creat lucrări de mari dimensiuni pe versuri de Eminescu ; să amintim doar opusurile scrise de Pascal Bentoiu, Wilhelm Berger sau Gheorghe Dumitrescu pornind de la poemul „Luceafărul", sau recenta Simfonie a V-a de Anatol Vieru, în care fiecare parte se desfăşoară pe versurile unei poezii eminesciene — „Peste virfuri", „Colinde, colinde", „Dintre sute de catarge" şi „Glossa" ; „o răsunătoare izbîndă în lungul şi spinosul travaliu al compozitorilor nostri de a infuza sunetului muzical un maxim sens (posibil), în spiritul în care uriaşul dintre poeti a înţeles cuvîntul cu o maximă eufonie" — scria Zoe Dumitrescu Buşulenga după prima audiţie a Simfoniei.

Multă vreme s-a considerat că perfecţiunea versului eminescian, muzicalitatea şi armonia ce ating, nu o dată, culmi imperfectibile, fac imposibilă învesmîntarea muzicală a poeziilor sale ; şi totuşi, după multiple încercări, uneori desuete, alteori forţate, dar binevenite, poate chiar necesare în parcurgerea, treaptă cu treaptă, a drumului spre înţelegere, arta sunetelor a reuşit să găsească corespondentul ideal al versului său, confirmînd capacitatea muzicii de a vorbi mai presus de cuvînt, chintesenţă a puterii de abstractizare şi sublimare în forme superioare ale spiritualităţii umane.

Anul Eminescu va prilejui, prin numeroase manifestări de anvergură, o redimensionare a relaţiei muzicii româneşti cu opera marelui poet, semnificative în acest sens fiind simpozioanele găzduite de Muzeul Literaturii Române, menite să contureze, în datele sale fundamentale, această legătură a versului cu muzica în evoluţia sa de-a lungul unui veac.

Anca Florea

Cenaclul «Luceafărul»

Cronica (XIII)

Sala arhiplină la prima şedinţă din noul an a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** găzduit şi de această dată, cu o ospitalitate ce onorează şi impune respect, de Muzeul Literaturii Române. Şedinţa este deschisă de criticul literar Mihai Ungheanu, care face un scurt bilanţ al întîlnirilor din anul trecut, observînd că în cenaclu au fost invitaţi să citească atît scriitori consacraţi, cît şi tineri debutanţi, din Bucureşti şi din provincie, semn al deschiderii revistei către toţi cei care au sau vor avea un cuvînt de spus în literatura română. Prima parte a serii — anunţă Mihai Ungheanu, după acest preambul — este dedicată omagierii poetului naţional Mihai Eminescu. În deschidere sînt invitaţi să citească din versurile lor închinate lui Mihai Eminescu doi dintre cei mai tineri membri ai cenaclului, elevii **Alexander Bäumgarten** şi **Bogdan Popescu.** Apoi i se dă cuvîntul poetului **Ioan Alexandru.** În cuvinte emoţionate şi emoţionante, Ioan Alexandru defineşte caracterul naţional şi universal al operei eminesciene prin raportare la spaţiul românesc, la timpul istoric, la absolut. Sînt evocate secvenţe din biografia eminesciană şi titluri din opera sa poetică şi publicistică, sînt evocaţi Heidegger, T. S. Elliot, Claudel, întru definirea lui Eminescu drept permanenţă a sufletului românesc şi aşezarea sa, la locul cuvenit, între marii creatori ai lumii. După acest tulburător cuvînt, **Pan Izverna** citeşte cîteva glose inspirate din opera şi personalitatea poetului naţional, iar **Dan Laurenţiu** (dintr-un volum publicat în urmă cu 20 de ani, deci „mai aproape de Eminescu"), **George Tărnea, Gheorghe Pituţ,** versuri care se constituie într-un florilegiu dedicat memoriei Poetului. **A. I. Zăinescu** recită, remarcabil, poezia **Peste virfuri,** la „concurenţă" cu actriţa **Jeanine Stavarache** şi artistul emerit **Dan Nasta,** care, la rîndul lor, rostesc admirabil nemuritoarele versuri eminesciene. Pe finalul **Scrisorii I,** interpretate magistral de artistul emerit Dan Nasta, publicul, entuziasmat, aplaudă îndelung.

★

După o pauză de cîteva minute lungi, în care se schimbă impresii, se tace, se mulţumeşte actorilor invitaţi (Jeanine Stavarache cere permisiunea să rămînă în continuare şi să fie considerată membru al cenaclului, ceea ce i se acordă imediat), se trece în regimul unei şedinţe de lucru obişnuite. **Ioan Alexandru** o prezintă pe cea care va citi versuri în această seară, tînăra studentă la Filologie, **Monica Joiţa,** „un ochi atîns de lacrima purităţii", un exemplar rar de „candoare sufletească trecută în vers". Poeta citeşte, sala ascultă, cîteva copii dactilografiate ale poeziilor circulă şi foşnesc promiţător. Fără pauză, la sfîrşitul lecturii, combatanţii cer cuvîntul. Li se dă. Poeta s-a făcut mică şi abia cutează să privească în sală. **Pan Izverna** remarcă, în primul rînd, talentul poetei de a-şi recita versurile şi, apoi, faptul că poeziile ascultate sînt fructul unei sensibilităţi personale, în afara vreunor influenţe literare remarcabile. Sînt observate o anume forţă metaforică şi o îndrăzneală care face casă bună cu puritatea genuină. **Florin Iordache** cere voie să exprime o opinie ceva mai personală, după care declară că Ioan Alexandru are dreptate. Totuşi : ceea ce s-a citit este un lung poem „imagistic", care transcrie o stare de melancolie şi un regret al copilăriei trecute, reconstituite din cuvinte obişnuite, fără forţă metaforică deosebită. Probabil — crede vorbitorul — trecerea de la o vîrstă la alta va aduce un plus de originalitate. George Corobea promite să spună două vorbe şi spune mai multe. Îi urează Monicăi Joiţa mult succes. Bănuiesc că, în gînd, poeta îi mulţumeşte. **Alexander Baumgarten** vrea să spună doar trei cuvinte, spune, bineînţeles, şi el mai multe, din care reţin : o poezie muzicală, în care nu cuvintele rămîn, ci melodia lor. **Iulian Neacşu :** „Cred — spune vorbitorul — că puţini ar fi avut curajul să debuteze „alături" de Eminescu. Monica Joiţa l-a avut, şi chiar mulţimea discuţiilor arată că poezia sa a stîrnit interes. Tocmai pentru faptul că ea nu scrie ca majoritatea tinerilor poeţi de azi, adepţi ai unei poezii pe care aş (ar) numi-o „poezie break". Să ne întoarcem spre suflete şi să lăsăm roboţii în seama roboticii». Stimulaţi de această intervenţie comprehensivă, intervin colegii de facultate ai poetei. **Cătălina Năstase** nu crede că se poate vorbi de inegalitate, ci de proteism. Absenţa metaforei ? Ba nu. Iată versuri simboliste, iată cîteva sinestezii. Încheie cu o perlă : „Monica Joiţa este o pionieră a genului clasic", care face deliciul asistenţei. I se sugerează „neoclasic". Cătălina Năstase e de acord. Poetul **Dan Laurenţiu** observă că discursul liric dezvăluie o tentaţiune a comunicării cu obstinaţie pe căile candorii. Versurile sînt sfielnice, proaspete, monotone, dar o monotonie de fond muzical a spiritului creator. La nivelul limbajului, impresia e de policromie. O poetă adevărată în care ne punem mari speranţe. Nu seamănă cu mulţi tineri ? Foarte bine. Să semene cu sine ! **Traian T. Coşovei** este de părere că atunci cînd sînt invitaţi să citească debutanţi, ar trebui să fie mai mulţi, căci prin comparaţie este mai uşor de judecat. În cazul de faţă, zice cu blîndeţe T. T. Coşovei — nu putem vorbi decît despre un om care se apropie de poezie, despre o sensibilitate în căutarea cuvintelor. De aici, impresia de stîngăcie, lipsa de relief. Apoi, nu cred că puritatea e chiar un atribut poetic fundamental, la sfîrşit de secol.» T. T. Coşovei comite mai multe propoziţii de efect pe care nu le reţinem. Sînt semne de lirism, dar este recomandabilă mai multă lectură din poezia modernă. **Dan Preda** (alt coleg al Monicăi) consideră punerea la punct a lui Traian T. Coşovei puţin cam severă. După părerea sa, Monica Joiţa scrie o poezie a „pragului", a trecerii într-o altă vîrstă, de unde aruncă o privire calmă către copilărie. Universul şi recuzita sînt ale Alicei, care se întoarce din Ţara Minunilor. **Bogdan Popescu** crede că absolutul trebuie cucerit, în poezie, prin înfrîngerea realului, nu prin abstracţiuni, ca în cazul poeziei în discuţie. De aceea, nu e favorabilă o concentrare de metafore, ci trebuie o „diastolă lirică". Pentru poetul **George Tărnea** Monica Joiţa e poetă sută la sută. Poezia sa ţine de prozodie şi de muzică. Printre „părinţii ei în literatura română" se află Ion Barbu. Ceea ce a citit poeta este un ciclu bine configurat, care trebuie judecat ca o construcţie unitară. O felicită. Şi pentru criticul **Radu Comănescu,** Monica Joiţa este poetă, lucru indiscutabil, dar mai are mult de lucru asupra formei. Nu e vorba de candoare — zice criticul, ci, dimpotrivă, de torsionări ale eului, de un dramatism abia disimulat în muzicalitate. **Radu Sorescu,** care se răfuieşte cu poezia optzecistă, vede în versurile ascultate o „poezie catarctică" adecvată sensibilităţii moderne, o poezie autentică. **A. I. Zăinescu** consideră că s-a procedat bine cînd s-a propus şi acest tip de poezie. Vîrsta artistică a acestui debut ne dă destule semne de încredere. Este un început de drum frumos din care se pot alege cîteva poezii. În încheiere, Mihai Ungheanu trage concluziile, nu înainte de a sublinia că în cenaclu dau examen nu doar cei care citesc, ci şi cei care vorbesc. Programînd-o pe Monica Joiţa să citească singură şi în vecinătatea lui Eminescu, am dat dovadă, poate, de o anumită cruzime. Intenţia a fost însă de a vedea dacă rezistă. Numeroasele intervenţii ale vorbitorilor au arătat, cu puţine excepţii, că poezia ei rezistă. Ceea ce, iată, îşi permite să spună şi cronicarul, nu e puţin lucru.

Au mai vorbit **Aurelian Chivu, George Corobea, Elis Răpeanu.**

Rep.

monica joiţa

Pietà

În visul meu m-a colindat un înger,
nu mi-l ştiam, dar aripile lui pe zăpadă
lut galben lăsau. Un straniu cap de iepure
cu ochi de ametist deşertat
plîngea ţintuit de urechi în ogradă
dar crinul din grădină m-a strigat
Să vină iute ce ţi-e mai drag pe lume
şi sora iarbă şi surorile flori
şi mama şi iubitul şi fiul
păpuşile, greierii, somnul din zori
Se-nghesuiau cu toţii în lumină
Mama căzută în genunchi pe o stea :
chipul meu nu se poate vedea.
Să nu te sperii de aceste aripi
Şopteau cei dragi tulburaţi
Frate înger, mai stai în fereastră
Să o spălăm pe ochii-nlăcrimaţi
Dar filfiitul grabnic în suspinuri
Capul de iepure înviat
Te rupi te fringi în aspre chinuri
Vai, tăria vinului gustat
Şi crinul strivit în grădină
călciiul îngerului biruitor
De lujer roua se aninä
Rănii duioase vindecător
De ce vă uitaţi acum la mine
Mamă, ce ţi-ai amintit
Pe genunchi în poală se întinde
Îngerul curat adormit

Gravitaţie

Se făcea că între noi se pusese o ceaţă
Era vie şi nu exista,
Ca drumul între frig şi roua păşunii.
Bagă de seamă, strigam,
Coroana de spini păstrează mirosul rozelor
desfoliate.

Ceaţa nu voia să se desfacă
Şi cum mă desprindeam încet-încet de rest –
O, bijuteria spartă a nevinovăţiei !
Nu mai pluteam acum, nu mai mă
înălţam,
Crin ciudat învăluit în polen,
într-o mină curată.

Mărturisire

Subt pămîntul negru oriunde
Zăpada fierbinte se scurge
Oasele Ofeliei albite
De la genunchi înghesuite
Cine sparge grîul în patru
Să-nfigă-n unghii aluatul
Ghimpele suav mă inspiră
Bolnav atins la rădăcină
Atingerea cu stelele prin voal
Transfigurînd chipul oval
Poate aşa îmi voi mărturisi
Să-ncerc lumina suferi
Şi vina mea la judecată
Va fi în aur botezată :
De ieşi sau stai sub legămînt
Ne soarbe dragostea-n pămînt

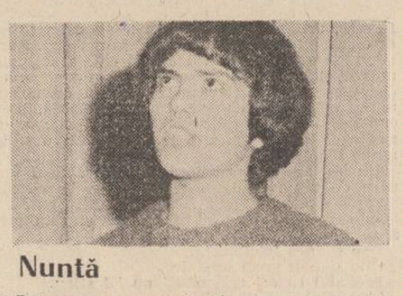

Nuntă

Tot caut prin lume părinţi
Să mă-nveţe să grăiesc :
Rămas-au acasă doi sfinţi,
Mă-ntorn din drum să-i ocrotesc.

Staţi mamă şi tată de veghe-n icoane
Mai am puţin de durut –
Ştiu, iarbă a crescut pe pervaze
Leagănul în lut a căzut

Cînd văl de mireasă pe frunte
Cununa stelelor voi fi zărit,
Mirele alb în două va să fringă
Inelul vostru aurit

✲ ✲ ✲

Din ce în ce mai rar pe-acasă
Praful de două degete s-a aşezat peste
toate – nu
mai pot înţelege tăcerea mamei şi-a tatei
să ne rănim aşadar în cojile oului spart
din cuib şi
bagă de seamă e doar începutul
Mai stă sus o legătură cu ciorăpeii
şi hainele strîmtate de foarfecă
Capul spart al păpuşii
Dimineaţa în zori voi pleca iarăşi
Mi-e frică de căruţele astea trase de cai mari
bocănind pe asfalt în gerul dimineţii
Nu mă mai pot ascunde tot
Cosmosul e cu ochii pe noi
Mamă şi tată, copiii mei

✲ ✲ ✲

Luna străpunsă în coastă
Împrăştie ceaţa-n fereastră
Lalele arse şoptesc despre mine
Mă ştie şi ciinele pribegind prin grădine
Cum stau aşa în casa mea umilă
În fagure de miere adîncire
Îmi cade mierea-n cap şiroaie
Pereţii grei mă inconvoaie
Îmi cade ceara-n cap şi mă răneşte
Pe sfoara luminării mă roteşte
Merindele pe politi şiruite
Albeaţa nopţii le înghite
Ne-nghite şi ne soarbe cu-nsetare
Ne duce-n prag de-nfricoşare,
Ce pot să fac povară aurie
Să storc tămîia-n carne vie
Decît aştept o pasăre-n sbor
Să toace la geam cu pliscul uşor
Mantie de aur ochi de safir
Cu cearcănele mele de pot să-i susţin
Aripa privire încoace îndreaptă
Cele uitate sînt vii şi m-aşteaptă
În strana mea umilă şi strîmtă
Întindă cereasca aripa cea sfîntă
De voi pleca curată-n seară
Găsească-n urmă stropi de ceară

EMINESCIANA

Prezent în trupele teatrale

— noi documente —

Eminescu întocmeşte suplica către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, pe care am prezentat-o în unul din numerele anterioare **(Luceafărul** nr. 2/1989) şi pe care V.A. Urechia pune rezoluţia din 19 noiembrie 1867 să i se prezinte trupa în formaţia sa. Poetul întocmeşte o nouă suplică, pe care Iorgu Caragiali o semnează „pentru conformitate". Este publicată de I. Massoff facsimil şi text **(Eminescu şi teatrul,** Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964, p. 50—51). Din suplică luăm cunoştinţe de numele actriţelor şi actorilor, între care se trece şi Eminescu. Dacă este vorba să fie atribuite poeziile **La o artistă** şi **Amorul unei marmore** unei actriţe din trupele teatrale, aceasta ar putea fi Lina Popescu, pe care biografii poetului o confundă, cum s-a arătat, cu Eufrosina Popescu-Marcolini.

Iorgu Caragiali primeşte zile pentru reprezentaţie însă în actul ce i se înmînează se strecoară o seamă de erori. Iorgu Caragiali şi Daniil Drăgulici îl pun pe Eminescu să întocmească o nouă suplică, pe care o adresează lui Grigore Bengescu, directorul Teatrului Naţional. Transcriem documentul.

Domnule Director,

Primind orînduirea zilelor de reprezentare făcută de dv. conform permisiunii ce ni s-a dat de către onorabil. Ministeriu al Cultelor cu onoare vă răspundem că luna lui ianuarie este distribuită foarte just cu zilele noastre de reprezentare ; însă în luna lui fevruarie s-a făcut eroare fiindcă joia ce ni aparţine pentru noi din intîia săptămînă a lunei este la 1 fevruarie, şi nu la 8 precum aţi distribuit şi marţia la 6 fevruarie şi nicidecum la 13 după [cum] menţionaţi în adresa dvs. Nr. 10.

Sperăm dar domnule director, că după ce vă veţi convinge de adevăr veţi binevoi a ne schimba zilele de reprezentare spre a fi în conformitate cu actul ce posedăm de la Onorab. Ministeriu, ca să nu mai întîmpinăm iarăşi mari dificultăţi pînă a se descoperi adevărul, precum s-a urmat cu ziua duminecei de la 17 decembre.

Primiţi, domnule director, asigurarea profundei noastre consideraţiuni.

I. Caragiali Drăgulici

Documentul este scris de Eminescu şi numai semnat de cei doi actori. Suplica este primită în 29 ianuarie 1868 şi poartă o rezoluţie cu o semnătură indescifrabilă. „Se va comunica d-lor Caragiali-Drăgulici că după hirtia ministeriale şi după calendar ziua de joi întîi fevruarie este [a] domnii lor ; iar marţea este cea de la 13 fevruarie."

Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice concesionează sala Teatrului Naţional unor trupe străine, fapt care explică demersurile lui Iorgu Caragiali şi Daniil Drăgulici, asociatul său, pentru respectarea strictă a zilelor repartizate trupei lor pentru reprezentaţii.

Din trupa lui Iorgu Caragiali făcea parte şi Ştefan Mihăileanu (1821—1909), care interpreta diferite roluri, însă nu se impune în viaţa teatrală. Actorul se desparte de Iorgu Caragiali şi revendică pentru el zile de reprezentaţie. Şi acum Iorgu Caragiali şi Daniil Drăgulici îl pun pe Eminescu să întocmească o nouă suplică, pe care o adresează către Grigore Bengescu, directorul Teatrului Naţional. Transcriem documentul.

Domnule Director !

Prin adresa dv. No 10 l.c. ni comunicaţi o decisiune a onor. Ministeriu de Culte şi Instrucţiune Publică prin care ni se-nseamnă că să dăm o zi din luna lui fevruariu domnului Ştefan Mihăileanu pentru o reprezentaţie în beneficiul său şi asta din două cauze : una că d-nia lui a rămas neangajat şi [a] doua că Ministeriul acordînd Companiei noastre zile de reprezentaţie a contat nu puţin şi pe semnătura d-lui Mihăileanu.

Avem onoare a Vă răspunde, domnule director, că în permisiunea ce ne-a dat-o onor. Ministeriu şi după care noi urmăm reprezentaţiile noastre nu se menţionează nici o consideraţie personală din cadrul actorilor (...).

Va să zică nu ni se fixează după ce măsură avem a ni distribui între noi zilele lăsîndu-ne pe noi subsemnaţii responsabili de acţiunea întregei Societăţi. Domnului Mihăileanu însă nu i-a convenit a se închide în acelaş cerc de acţiune, într-aceeaşi soarte cu trupa toată care se susţine cu trei zile pe lună, ci a declarat prin foile publice chiar, că nu va juca pe nici o scenă pînă la organizarea Teatrului.

Domnu[l] Mihăileanu n-a colaborat cu noi, fiindcă n-a vrut să colaboreze, şi de aceea nu ne credem datori noi 24 de oameni a-i da d-sale unuia singur a treia parte din existenţa noastră a tuturor pe o lună, adică singura zi din fevruariu care o mai avem, de la a cărei reţetă sperăm a plăti datoriile lunei trecute şi o parte din bugetul lunei curente.

Marţea [13 fevruariu] se pierde fiind săptămîna mare în care nu se poate da nici o reprezentaţie şi de aceea a trebuit să profităm de singura duminică de la 18 fevruariu, pentru seara căreia am vîndut jumătate teatrul şi mai ales bazaţi pe adresa dv. din 4 decembrie în care ne regulaţi din nou zilele din fevruariu, am cheltuit aproape 60 de galbeni pentru montarea piesei **Tudor.**

Vă mai adăugăm încă o întrebare că în caz d-a nu se putea plăti lefile şi deficitele acestei companii de la cine şi dintr-a cui fond s-ar plăti ele dacă i s-ar da d-lui Mihăileanu o zi întreagă din acele trei ce avem pentru toată compania.

Pe aceste consideraţii dar nu putem ceda nici o zi d-lui Mihăileanu, rămînînd să sufere d-lui, căci noi artiştii saraci deschidem ori şi cînd braţele noastre unui artist sarac, dacă acesta vrea să contribuie cu puterile sale la silinţele noastre.

Primiţi domnule director asigurarea profundei noastre consideraţiuni.

I. Caragiali Drăgulici

Documentul este întocmit de Eminescu şi semnat de cei doi actori. Poartă data primirii **13 februarie [1868].**

Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice se prevalează de faptul că în suplica în care Iorgu Caragiali comunica componenţa trupei sale figura şi Ştefan Mihăileanu şi-i aprobă ziua de 12 martie pentru o reprezentaţie în beneficiul său. Iorgu Caragiali ia cunoştinţă de acest lucru din afisele care anunţă reprezentaţia. Eminescu întocmeşte o nouă suplică pentru Grigore Bengescu.

Documentul este scris de Eminescu şi semnat de cei doi actori. Poartă data primirii : **28 fevruarie [1868]** şi o rezoluţie, fără semnătură şi dată : „La dosar regulîndu-se această chestiune, prin darea altei zile".

Această suplică este ultimul document care atestă prezenţa lui Eminescu în trupa lui Iorgu Caragiali. Poetul este implicat în disputa dintre actori şi cunoaşte situaţia precară a trupei lui Iorgu Caragiali şi Daniil Drăgulici, asociatul său. Dealtfel trupa lor îşi sistează reprezentaţiile şi Iorgu Caragiali intră funcţionar.

Din aceste documente ne formăm o imagine şi asupra cauzelor care îl determină pe Eminescu să treacă în trupa teatrală a lui Mihail Pascaly, care se bucura de o situaţie mai bună.

D. Vatamaniuc

CENTENAR VICTOR EFTIMIU

● Muzeul Literaturii Române şi Uniunea Scriitorilor din R. S. România organizează, în cadrul cunoscutei manifestări Rotonda 13 din această lună, o evocare consacrată scriitorului şi omului de teatru Victor Eftimiu, de la naşterea căruia s-a împlinit o sută de ani.

Au fost invitaţi să participe : acad. Alexandru Balaci, prof. univ. dr. doc. Alexandru Piru, criticul şi istoricul literar Valeriu Râpeanu, artiştii emeriţi Dina Cocea şi Nicolae Brancomir, criticul de teatru N. Carandino şi editorul Constantin Mohanu.

Actorul Ştefan Velniciuc va susţine un microrecital din lirica lui Victor Eftimiu.

Cu acest prilej va avea loc vernisajul unei expoziţii omagiale, care cuprinde manuscrise, corespondenţă, o bogată iconografie, volume cu dedicaţii ale scriitorului.

Manifestarea va avea loc luni 13 februarie a.c., orele 17, la sediul muzeului din str. Fundaţiei nr. 4.

Uneltele prozatorului

Urmare din pag. 1

tenta parodică autorul introduce în plin cotidian personaje ca : Făt Frumos, Zmeul Zmeilor, Muma Pădurii etc., o idee, să recunoaştem, cam „trăznită" dar nu fără un oarecare efect simbolic în plan narativ.

Spuneam la începutul acestor rînduri că Ioan Lăcustă foloseşte şi perspectiva autoreferenţială, el trage din cînd în cînd cu ochiul „la mina care scrie", la efectul scriptural al existenţei : „A lua totul de la început. Toate cuvintele. Ca şi cum ai descoperi că poţi povesti, la nesfîrşit, drumul spre un pat de spital într-o dimineaţă de iulie." — spune autorul în proza intitulată sugestiv „Din greşeală, povestea, textul". Oricum, talentul său îşi arată adevărata forţă în pasajele realiste care surprind situaţii şi caractere umane. Autoreferenţialitatea stă aproape mereu în plan secund. Ea dă o anumită magie prozelor. În povestirea „Închipuind scrisori" autorul produce intenţionat confuzie între literatură şi viaţă, din acest joc obţinîndu-se o tensiune particulară a epicii. Alteori se introduce pe sine în poveste dialogînd cu personajele fictive (cum se întîmplă în proza „Precum cuvîntul peste închipuire"). În cîteva naraţiuni personajul principal devine chiar **scrisul,** metamorfozat în diverse ipostaze şi făcut credibil ca viaţa însăşi. Procedeul este folosit cu maximă virtuozitate în partea a doua a cărţii, intitulată „La uşa domnului Caragiale", unde, pornind de la anunţuri culese din presa vremii, autorul închipuie povestiri în stil caragialesc, folosind un limbaj suculent de un haz irezistibil. Ioan Lăcustă face aici o literatură inspirată din literatură dar, paradoxal, personajele nu sînt „de hîrtie" ci trăiesc, se mişcă într-o lume a lor, de un pitoresc debordant care l-ar fi entuziasmat şi pe Nenea Iancu.

Prozele tînărului scriitor confirmă un talent sigur şi drumul spre o nouă artă a povestirii.

Realul asumat

Urmare din pag. 1

gurare a fiinţei într-un oraş parcă uşor îndepărtat, uşor înstrăinat, văzut ca printr-o sticlă aburită : „Lipiţi de geamul maşinii nu mai vedem / Decît ploaia. Oraşul ca un tunel verde / Şi ud. Am uitat cîmpiile şi bivuacurile, / Şi omul singur pe o cîmpie întreagă / Semănînd. E soseaua ca o punte tăcută. Undeva / În depărtare castelele vechi scad, / Undeva la orizont oraşele tremură / A inserare. Parcă sute de ani / Stau cu ochii lipiţi de sticla geamului. / Cu tine călătorind." **(Călătorie).** Între oraş şi spaţiul înconjurător nu este încă o demarcaţie netă, o stavilă, dar o diferenţiere deocamdată sentimentală s-a produs ; o mică falie care cu timpul se va adînci şi va avea consecinţe dramatice. În orice caz acum există un înăuntru şi un dincolo, poate idilic — imaginea semănătorului —, de marginea oraşului.

Odată cu volumul **Melancolia** (1977) poetul atinge o nouă „vîrstă" psihică şi trăieşte o altă vîrstă a oraşului. O vitalitate excesivă, debordantă, într-un fel alarmantă prin proporţii, curge prin venele organismului citadin. Nu întîmplător folosesc cuvîntul organism, la Mircea Florin Şandru metaforele antropomorfe şi în general ale viului fiind un procedeu destul de frecvent şi cu funcţii precise : „Din rănile oraşului ies uneori trandafiri / Sălbatici, cîtă frică în faţa lor / Nimeni nu ştie de unde sînt / (...) / Dimineaţa găseşti oraşul ca o mare de sînge / Înundat de infricoşaţi trandafiri / Sălbatici, ca inimile unor păsări polare / Oraşul gîfîie de atîtea mireşme / Trage aer şi se scufundă în soare." Nu numai între oraş şi un „dincolo" se instaurează o distanţă de natură afectivă, dar şi în cadrul lui sînt spaţii-oază, intime, ocrotitoare, „casa", „camera", şi în exterior oraşul-organism, care „gîfîie", respiră, bruschează şi „aruncă valuri de sunete". Din alt unghi este cetatea-metropolă avidă de viaţă, trepidînd de forţă şi energie, înghiţind şi devorînd în virtejul şi ritmul ei halucinant existenţele. Substanţa dar şi percutanţa şi accelerarea imaginilor îmi amintesc de poetica citadină a lui Carl Sandburg. Mircea Florin Şandru fructificînd înaintea generaţiei '80, contactul cu lirica americană contemporană : „Oraşule, oraşule, cum stai / Într-un nor de puciosă -/ Cum respiră pămîntul tău, fluturînd / O perdea luminoasă / Cum te laşi asupra noastră ca un cort uriaş. / Ca pleura unui bivol ceresc. / Cum zvicneşti noaptea cu mîi de canale / Ritmul tău nebunesc / Cum razi trenurile pe burta ta de pămînt. / Cum îţi dai tramvaiele peste cap. / Cum împingi copacii în soare, cum ucizi străzile / Care nu mai încap / Cum naşti copiii şi-i împingi în lumină. / Cum duci morţii pe braţe / Cum ne amăgeşti / Cu focuri de trandafiri, cu anotimpuri sălbatice, / Cum aştepţi, cum pîndeşti / Cum sorbi într-o noapte în gura ta milioane de flori. / Cum ucizi păsările cu gloanţe de ger, / Cum ne ţii pe unghii şi ne faci fericiţi / Într-un timp efemer." **(Oraşule)** Din cînd în cînd, în oraş apar semne de rău augur **(Ruguri pe zăpadă),** iar eul poetic, deşi nu trăieşte totuşi spaima vreunei ameninţări apocaliptice, sau a unui veac tîrziu, cum ar clama expresioniştii, simte tot mai acut fragilitatea condiţiei umane şi curgerea heraclitiană a timpului : „Seara descoperi că eşti singur în faţa unei foi de hîrtie. / Sintem la marginea pantei, se aude un fluviu curgînd, / Cite o aşchie se desprinde şi cade din soare, / Zilele trec, sapă mereu / Apa lui trecătoare." Ca figură în accepţie richardiană ar putea fi oraşul „sălbăticiune", mai necunoscut, mai ostil, mai înstrăinat : „Oraşul ca o sălbăticiune, tolănit la umbra colinei / În această clipă în care sirenele sună pînă departe / Ca nişte flaute infinit de reci şi de triste."

Viziunea se modifică radical în **Flacăra de magneziu** (1980), volum în care se configurează imaginea unui megalopolis apocaliptic. Lumina este „atroce", lucrurile ard sau putrezesc, strada este într-o agitaţie haotică, grotească degradare a principiului aristotelician „mişcarea este veşnică", trenul „pîrjoleşte" copacii, maşinile „urlă", inima bate „ca un ciocan pneumatic", iar oraşul ia chip de fiară : „Ca printre coastele unui animal uriaş / Lumina cade pe strada roşie, udă / (...) / Suflul verii aleargă pe străzi / Ca o limbă de şarpe. / În catacombele zilei ard / Gunoaie, maşini, trupuri încinse şi case / Ca un ciine atomic, oraşul / Ne mingiie cu ghearele scoase." În faţa entropiei agresive a lumii moderne poetul nu se retrage şi nu îşi caută refugiul ocrotitor al camerei, ci cu fereastra deschisă „în haos" înfruntă realitatea şi îşi conştientizează situaţia lui existenţială prin poezie. **(Fereastra).**

Flacăra de magneziu este un fel de placă turnantă ca viziune şi artă poetică, mai percutantă, mai matură spre volumele **Maşina de scris** (1981), **Trupuri pe ecranul de radar** (1982) şi **Viaţa în infraroşu** (1985). Două lucruri sînt demne de semnalat ; dacă oraşul avea o anume grandoare apocaliptică, acum ia un aspect sumbru kafkian sau mai degradă marcusian prin „serializarea" obiectelor, fiinţelor şi chiar sentimentelor şi stărilor sufleteşti. **(Mă dor timplele).** Iar cel de-al doilea factor nou este aducerea în prim plan a poetului şi a actului de a scrie ca instrument al unei tiranice memorii a realităţii ce „arde" conştiinţa, provocînd-o la o dureroasă, dramatică luciditate : „Aerul zilei izvorăşte dintr-o maşină de scris / Ninsoare, ploaie, chitanţele, circularele, / Ordinele, toate ies din burta nichelată / Vei muri spune maşina de scris, vei trăi / Spune maşina de scris, ea ştie exact / Cît mănînci, cît iubeşti, cît trebuie să te bucuri. / Deasupra capului meu o maşină de scris. / Inima cu dinţi de metal mestecă singe." **(Deasupra mea).** Zeul de „nichel" al scrisului nu mai acceptă vechii idoli ai poeziei, subiectele sale predilecte fiind masinismul agresiv, omul depersonalizat şi „asimilat" de societate, obiectul multiplicat, spiritul şi comportamentul „masificat", într-un cuvînt, lumea şi omul precar. Este adevărat că viziunea sa şocantă se grefează şi pe o subterană criză existenţială a poetului ce îi ascute la graniţa insuportabilului senzaţiile şi percepţiile : „Cu mîi de zimţi aerul îmi zgîrie faţa / Dacă aş aprinde un chibrit toată strada ar exploda". Exceptînd astfel de răbufniri încărcate de o înaltă tensiune emoţională, autorul evită deliberat atitudinea confesivă, preferind un soi de obiectivare şi aseptizare a emoţiilor şi afectelor sale, de incontestabil efect poetic. Din această constringere interioară rezultă aspectul cinematografic al textelor. Cu o tehnică aproape impecabilă — am numi-o a „descrierii creatoare" — sînt inventariate, acumulate şi colate amănunte, secvenţe şi chiar „suprafeţe" vizuale imprimînd poemelor ritmul şi desfăşurarea cadrajelor filmice. Din sintaxa lor şi din rostirea aparent denotativă se nasc însă înţelesuri şi semnificaţii secunde, în „infraroşu", dînd substanţă şi hrănind celulele textelor. Cu o îndeminare ce îi este caracteristică, poetul le propagă în spectru vizibil, făcîndu-le mai pregnante, mai sesizante. Dacă sînt autori care ştiu foarte bine să înveluie şi să ascundă semnificaţiile în cuvinte, alţii să le închidă şi să le conţină încifrate, Mircea Florin Şandru este dintre aceia care cunoşe şi stăpînesc pînă la precizie arta de (a) se exterioriza şi obiectiva prin limbaj, rămînînd el însuşi : o deschidere a conştiinţei care nu anulează, ci fortifică, o ieşire din sine curajoasă şi o întoarcere lucidă, deşi amară.

11 FEBRUARIE 1989

POȘTA REDACȚIEI

DAN EMILIAN ROȘCA, Timișoara : Răspundem la plicul care s-a întîmplat să fie deschis primul : După un exercițiu ludic agreabil și cam comod („daurită virstă / anotimp de sulf / bate miezul nopții / bate ora wulf / / ierbi de mult plecate / re-ncoltesc în noi / pe ascuns să pască / vin negrele oi / / se-auresc fecioare / ne-nvelesc cu sulf / dau în noi cu pietre / bate ora wulf", **sinziene**), iată și un poem într-adevăr deosebit, care însă — mai ales după ce schema a fost exersată de Nichita Stănescu — ar fi rămas destul de artificios și oarecare fără teribila rezonanță pe care i-o conferă titlul : „Dacă-n palmele mele / s-ar culca obosite două cuie / roua ochilor tăi / le-ar face să-nflorească / ruginindu-mă" **(golgotha)**. Oare cum veți scrie cînd va fi să bată într-adevăr „ora wulf" ?

DELIA ZUGRAVU, București : „Cele zece poezii pe care vi le trimit nu-mi aparțin. Le-am ales dintr-un număr de o sută douăzeci de poezii ale unei cunoștințe, convinsă (cine ? dv. sau „cunoștința" ? — n.n.) că nu are nici o șansă de publicare. Nu sînt critic și nu pot avea pretenția că mă pricep prea bine să apreciez o poezie. Sînt însă de altă părere cu (decît — n.n.) autorul versurilor. Am impresia că poezia lui comunică o gamă întreagă de trăsături umane, de stări sufletești — furie, durere, veselie, panică, umilință, mîndrie, liniște. Versurile pe care le-am citit par scrise într-un continuu moment de criză, dînd totuși un sentiment — nu zic de detașare —, dar de tensiune stăpînită, de ordine în agitație. Lasă impresia că temperamentul este stăpînit de cultură. Poate că autorul se confesează prea mult, poate manifestă o exagerată preocupare pentru cunoașterea de sine, dar nu ocoleste contextul faptelor, al întîmplărilor, viața ca atare. Se pare că părerea mea nu are importanță, iar autorul, din cauza convingerii sale, nu face nici o tentativă, nici un efort pentru publicarea poezilor. (...) Aș dori să-mi comunicați părerea dumneavoastră și dacă este cazul ce demersuri aș putea face pentru publicare." Stimată corespondentă, este destul de curioasă ideea dv. că ați avea dreptul **și căderea de a acționa împotriva convingerii** unui om. Nu cred că este cazul să faceți mai mult decît ați făcut : aș opina chiar că și intervenția de față este cumva **de trop**. Sînt situații în care o atare „generozitate" este ofensătoare. Autorul fiind în viață și neacordîndu-vă o procură specială, a acționa **în locul lui** înseamnă a-l trata drept irresponsabil (dacă nu cumva imixtiunea este de-a dreptul, adică în deplină cunoștință de cauză, un abuz). Regret, dar nu mă pot amesteca, împreună cu dv., într-o decizie care-l privește direct și personal.

I.I.D., București : Credeți că cele două „creații" trimise, „precum și altele" (?), „vorbesc de la sine" despre dv. Poate că aveți dreptate, vorbesc chiar prea mult ; în afară de speciala imagine a „cuvintelor" care „curg din stele / Iar noi le stringem în strachine" (?!), mai produceți și originalul vers „Și soarele va apune și va răsare", într-o modulație gramaticală la fel de originală.

FLORENTIN SORESCU, Pitești (elev) : Fără îndoială ne aflăm în fața unei personalități care prezintă toate datele unei structuri artiste de tip expresionist : viziune puternică, neconvențională, tuse energice, dialectica precisă a poemului. Autorul iubește dificultatea, poate o și provoacă, simultan conștientizînd-o și transcriind-o în text. O luptă a eului cu sinele, cu propriile-i limite, amintind adevărul rostit de Blaga : „Frate, o boală învinsă este orice carte". Citățm : „uruitul mașinilor / pe străzile orașului / seara, la o simfonie / cu faruri. / / trecători ai bulevardelor / călători ai tramvaielor / haite ale străzilor // sînt omul care / iubește zidurile sînt / fiul zidurilor // autobuzele tramvaiele / trenurile / continuîndu-și / sîrguincios traseul / / noaptea mi se prelinge / pe gene / noaptea îmi curge / pe buze / noaptea mi se topește / în plete / / 053 / în Piața Cosmonauților / oprește un taxi. / / metropolă / din atmosfera poluată / crede-mă / înțelege-mă / iartă-mă / / din Piața Cosmonauților / pleacă un taxi. / / blocuri mușcînd din lună / sîrme de telegraf / tăind din lună / beton prelingînd / din lună". Cred că aveți sensele unei evoluții interesante. Explorați mai departe, mai trimiteți.

MARIA B.P., București : Încrederea dv. în sinceritatea mea („în orice caz") mă onorează ; nu, nici vorbă de un răspuns „vag încurajator", nici palmaresul și nici textele dv. nu sînt ale unui începător. În așteptarea unui grupaj mai solid și a numelui complet, citățm **Risipă**, poemul deocamdată cel mai expresiv : „Vremea în care ai irosit / la morile de vînt ale-ntîmplării / coliere prețioase / apusă e. / cum fără de întoarcere e drumul / spre plaja natală / pentru firul de nisip din clepsidră. / Pe malul alunecos al Clipei / păseste-o femeie. Cu teamă / purtînd în pungi de plastic / ca pe niște obiecte ieftine de bazar / crîmpeie din timpul tău netrăit, / scos la mezat / și tu nu știi ce monezi sînt acceptate / la această vamă a înstrăinării / ca să ți-l răscumperi...".

ALIN LUPU, București : Un poet care nu simte nevoia să spună nimic despre sine, dincolo de texte : iar acestea — cîteva zeci — reușesc, în perfecțiunea lor impersonală de tip haiku, să surprindă suverana perplexitate a existentului, dincolo de care comentariul nu este nici posibil, nici necesar : semnul este dat împreună cu sensul.

Gabriela Negreanu

scenografie

un porumbel pe marginea balconului
așternutul pus la aerisit
ceasul care ticăie
(mi-ai lăsat aceste cuvinte
înainte de a pleca
dar nu mi-ai spus în ce ordine
trebuie așezate)

cuib

goi în voi uluiți
hulubii se mișcă
moi mohoriți
vătuiți de plins

tăcută traversare de dimineață

căprioara
traversînd în tăcere curtea
în care armele străluceau în dimineața geroasă
trecu aproape neobservată

a fost
ca și cum vicleanul șoim
văzuse deodată
prada sa într-un abur de singurătate,
prea tristă,
ca s-o vineze
își luă zborul

* * *

liliac în floare :
vezi, e pace

o clipă

o clipă cît
iarba înălțîndu-se
în umbra insectei

salcie

o ce singură ești
salcie !
nu mai ai nici umbră

norwegian wood

ciupind
o coardă de cristal
în decembrie

sonet

ea
îți citește în suflet :
adoarme

orez

revoltat — liniștit
într-un bob de orez — într-un bob de orez
dai foc acoperișului — scrii un poem
(cîteva găini pling)
și se întîmplă cu toate acestea o groază de timp

Alin Lupu

CONFABULE

* * *

Nu aș fi vrut să îți spun
Nu — nu înțeleg
Ce să-ți mai arăt
Poate un drum prin inima mea
S-a pierdut
Către tine
Poate ea nici nu mai bate
În inima ta
Doar un țărm sub valurile de marmură
Se aude.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Selecții din corespondență (II)

Continuăm azi să răspundem în locul „poștașului Zburlici" la cele mai interesante scrisori legate de apariția suplimentului „Luceafărul copiilor".

1.

Dovedind spirit critic și deosebită **exigență**, un corespondent care semnează nici mai mult nici mai puțin decît... „Dracula" ne scrie următoarele : «1. De ce i-ați desenat pe Zburlici și pe Kuk-Ale stînd pe rogojini cînd versurile sînt clare : Pe fierbintele nisip ! 2. De ce Kuk-Ale poartă căciulă, ciorapi și papuci dacă versurile sînt : „Stînd fără de grijă-n slip" ? 3. Dacă puiul de cuc era „cam nătăfleț și cam năuc" de ce a fost pus de strajă ? 4. Dacă papagalii i-au dat lui Kuk-Ale : Arc, săgeți, coif și armură (și grad de locotenent), de ce apare cu o suliță în ghiare ?» Observațiile sînt, ca să zicem așa... juste. Ilustratorul, se pare, a avut o viziune mai... personală. În legătură cu înarmarea lui Kuk-Ale cu o suliță în loc de pușcă asta se datorează faptului că puiul de cuc nu și-a satisfăcut încă stagiul militar.

2.

Iată o scrisoare **originală** și plină de haz trimisă de **Bejan Stelian** din Cugir : «Conținutul suplimentului „Luceafărul copiilor" este atît de captivant încît atunci cînd l-am cumpărat am început să citesc pe stradă, ocazie cu care era să fiu lovit de un Trabant cu nr. (2 AB-5167), proprietate personală a unuia dintre cei mai buni judokani din oraș. De altfel, m-am convins de acest lucru în secundele imediat următoare cînd șoferul a coborît și m-a pălit în mod folcloric pe falca stîngă, proprietatea mea personală»... Îl sfătuim pe Stelian să nu mai citească altădată pe stradă, iar dacă nu se poate abține să evite, cel puțin, Trabanturile conduse de judokani.

3.

Apostol Dan Ionuț din Botoșani trimite o frumoasă pană de păun și următoarele rînduri : „Numele meu este Ionuț și pentru a ne împrieteni mai ușor îți trimit, Dragă Zburlici, o pană să-ți impodobești coada. Pana s-ar putea să ajungă cam șifonată — calc-o cu mașina de călcat." Îi răspundem lui Ionuț că pana a ajuns nesifonată, că are culori superbe și că i-o vom transplanta lui Zburlici de cum se va întoarce din călătorie.

Micu Călin Ciprian, comuna Nădasa, județul Mureș, elev în clasa a III-a, văzînd că Zburlici și-a format o orchestră, îi propune să-i dea o mînă de ajutor : „îl întreb dacă nu are cumva nevoie de o vioară sau de o chitară, i-aș putea face rost, fiindcă la Reghin se fac niște viori și niște chitare care colindă în toată lumea și mi-ar place să cînte cu o vioară făcută la Reghin". Îi propune, de asemenea, să-i facă cadou o pereche de skiuri. Credem că Zburlici ar prefera vioara.

Clima Crina din Bacău dorește o fotografie a lui Kuk-Ale și Zburlici și „rugămintea să-mi reproduceți un fragment din simfonieta dirijată de Zburlici în junglă". De îndată ce va apare discul, îi vom satisface dorința.

Îl informăm pe **Alexandru Ciprian** din Timișoara că cei doi eroi ai serialului nu s-au întors încă din Africa. O să le scriem rugîndu-i să-ți facă rost de un papagal care vorbește. Nu ne-ai precizat în ce limbă ai dori să converseze papagalul ?

4.

Iată ce visează eleva **Aura Băjețică** din Pitești : „Eu visez s-ajung la stele / să iau una dintre ele / cea mai scumpă, cea mai dragă / România, mama dragă".

5.

«Mă numesc **Serbescu Liliana**, sînt din Timișoara, am cumpărat „Luceafărul copiilor". Eu vă trimit trei timbre și vă rog să-mi trimiteți în schimb o bucată din aripa lui Zburlici.» O informăm cu regret că nu-i putem satisface dorința deoarece nu credem că Zburlici va renunța la o **bucată** din aripă. Cum va mai putea zbura eroul pe care-l îndrăgești ?

6.

Crăciuna Claudia din Rîmnicu Vîlcea vrea nici mai mult, nici mai puțin, decît o colță de timbre reprezentînd pe Zburlici și Kuk-Ale. Deocamdată nu stim să fi apărut asemenea timbre. Cît privește ziua lui Zburlici (am mai răspuns) este pe data de 1 iunie, ziua tuturor copiilor.

7.

Constantin Crăița din București trimite glume **inedite** pe care, dacă vom recunoaște că nu le-am mai citit, ne roagă să-i trimitem o colță nestampilată și o pereche de adidași marca... „Puma" !

Iată glumele : „De ce ți-ai vopsit mașina în două culori ?" „Simplu. În caz de accident precis că martorii se vor contrazice". Și cealaltă : Două mame discută între ele și prima întreabă : „Cu ce impresii a venit băiatul tău de la stadion ?" „Nu știu cu ce impresii dar să auzi cu ce expresii..."

Credem că Zburlici cunoaște ambele glume altfel ar trimite colița de timbre. La adidașii cu marca mai sus pomenită n-ați precizat ce număr purtați...

În numele lui Zburlici, pînă la o altă ocazie, mulțumim tuturor celor ce i-au scris și au avut cuvinte de laudă pentru „Luceafărul copiilor".

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Este vorba despre vestitul paradox eleat **Achille și broasca țestoasă.** Deși este cunoscut, îl repetăm după Anton Dumitriu **(Istoria logicii**, 1975). „Achille nu va întrece niciodată broasca țestoasă. El trebuie să ajungă mai întîi în locul de unde broasca țestoasă a plecat. În acest timp broasca țestoasă va cîpăta un avans. Achille va trebui s-o ajungă și broasca țestoasă va profita (de acest timp) pentru a face un nou mic drum. El se va apropia tot timpul de ea dar fără să o ajungă vreodată". Este ușor să observăm că broasca țestoasă nu pleacă din **același** loc cu Achille. Dacă s-ar fi întîmplat așa, problema nu s-ar mai fi pus. În viziunea lui Zenon, broasca țestoasă are un avans care se va micșora la infinit dar care nu se va termina niciodată. Este de ajuns să înlocuim broasca țestoasă cu obiectul de cunoscut și pe Achille cu subiectul care cunoaște și obținem schema alegorică a actului cunoașterii ca atare. Obiectul a plecat mai devreme (presupunem un spațiu temporal) și subiectul, mai sprinten decît el, caută să-l ajungă și să-l întrecă. Dacă-l întrece, rămîne singur și-și pierde rostul existențial, dar ce obiect poate fi întrecut ? Fiecare din noi este, în felul lui, un Achille alergînd în limitele unui paradox. Cine este broasca țestoasă ? În mod sigur nu este unul dintre noi, căci noi sîntem Achille conform convenției. Dacă am ști în ce constă broasca țestoasă, zău, că am întrece-o. Noi o cunoaștem alergînd și ne place atît de mult alergarea încît „uităm" scopul ei prim. (Brâncuși — era și este un Achille, a fost „umilit", bănuiesc, de acest sucit paradox și a întors broasca țestoasă pe partea zburătoare.) Despre ordinea morală cuprinsă în îngăduința lui Achille de a acorda un avans obiectului, se poate vorbi la nesfîrșit, pînă cînd atingem cu cerul gurii tăcerea. Pentru că binele sălășluiește în rațiunea cea mai profundă a acestei întreceri eleate.

II. Prin raptul Elenei, Troia a fost izgonită din paradis.

III. Corespondența astrală dintre petele constiinței și petele solare.

IV. Romulus Vulcănescu (din **Fenomenul horal)** : „Troița este un simbol solar preistoric (motivul cercual). Un simbol apotropaic al soarelui trac". De fiecare An Nou, pe malul Dunării, se cioplea o troiță de gheață. Unul dintre cioplitori o păstra într-o pivniță răcoroasă, cu pereții de pămînt. Ea se topea încet, către sfîrșitul lui martie cînd soarele o chema afară prin razele lui.

George Alboiu

Despre Renaștere și aporetic în istorie

Urmare din pag. a 3-a

istoria aici este conclavul marilor lor interese, care instituie un fel de centri de gravitație a istoriei, în stare să-i scoată din eveniment pe cei care l-au provocat reorientînd astfel vectorul istoriei. („Curios, meditează Brătianu, cei care provocaseră evenimentul erau practic scoși din eveniment, împinși la o parte, pentru ca grosul pradei să revină altora.") Stilul tranzacțional fusese cristalizat, așadar, și România se confrunta din plin cu el. Ca orice pol, și Berlinul va exercita o „forță" de atracție pentru toate tipurile de speranțe. Sincretismul interesele or coagula și un sincretism al speranțelor „celor mici". Berlinul are o realitate tare — convergența intereselor (aceasta îi dă tărie) și o realitate slabă : convergența speranțelor. Romanul lui Paul Anghel ne oferă o stranie panoramă a deșertăciunii speranțelor celor mici în raport cu cei mari. Memorii și manifeste, exponenții tuturor națiilor care „poartă pe lume rana unei patrii pierdute sau refuzate..." (cum stă scris în manifestul lui Hans Gunther Rust adresat Congresului) chestiuni vechi și noi, toate își etalează strălucirea tristă a ființării în acest „centru" al lumii care sta să răsară ca o nouă durere în istorie. Pe scena deșertăciunilor sînt evocate neamuri vechi și noi, imperii moarte și recent decedate ca și cel otoman. „La lista imperiilor moarte, invocate la Berlin, se mai adăugau două, din aceeași zonă, Imperiul lui Alexandru cel Mare și Imperiul vlaho-bulgar la care participaseră ca întemeietori aromînii." Acest nou „centru" are, așadar, și o importanță anume — face vizibile lumile vechi, și pe cele nerecunoscute, ca și imperiile dispărute. Face, adică, istoria transparentă. Căci Berlinul este totodată un termen într-o serie și tocmai prin el se zărea bine titlul seriei întregi, că și această serie otomană a istoriei căreia Bismark credea a-i pune definitiv capăt. Indiferent de credința lui, seria întreagă se zărea bine din acest „punct" și ea va fi tălmăcită prin acel ciudat manifest al lui Gunther Rust, document de ficțiune literară deosebit de tulburător în romanul lui Paul Anghel. Cele 12 puncte ale manifestului par a fi douăsprezece bătăi de pendulă la un orologiu al istoriei pentru oricare alcătuire imperială din cele care-au fost și vor mai fi vreodată izvodite în zbuciumata trecere și petrecere a speciei omenești. Cumplit lucru este un imperiu, îți spui și imediat te întrebi : oare de ce are nevoie istoria de imperii ? Nimic nu este mai potrivit ca încheiere la acest periplu al speranțelor în fața surdului areopag european de la Berlin, decît cuvintele lui Lucrețiu Parva, cu care se încheie memoriul aromînilor adresat congresului :

„Sîntem oare atît de mulți pe planetă încît unii să devină dispensabili ?".

POEȚI ȘI CENACLURI

oana turbatu

Așteptare

Fără să înțelegem de ce,
întîlnirea este
începutul unei despărțiri,
după care așteptăm
o viață
să ne întîlnim din nou,
iară și iară,
de parcă nu ne-am mai bucura
dacă n-ar exista despărțirile.

Încercare

Nu avem voie
să coborîm decît în trecut.
Treptele viitorului
Nu le vedem niciodată pe toate.
Dar le așteptăm.
Dacă ai putea urca altfel
decît în ritmul vieții,
cu pașii potriviți după zbor
să te uiți o dată,
măcar o dată la ele.
Și ai ști mereu să învingi,
fără să-ți intuiești
ca un orb cărările.
Există mereu o funie
care te leagă de pămînt,
de un copac al vieții
neputînd niciodată
să te ridici
deasupra ramurilor.
Și tot încerci să o rupi
pînă se desface singură.

Peisaj

Mă plimb pe lîngă toamnă,
Copacii își întind
agonia ramurilor,
în semn de îndurare.
Mă înfioară frunzele
pe care toamna
le-a botezat
cu nume de
suflete.

Spectatorului

Te-ai gîndit înainte
că odată
într-un tren
sau acasă,
ai trăit neliniștea mea,
întrebările mele,
fericirea mea de carton ?
Ai venit aici
din nevoia ta de miracol.
Dar între două aplauze
amintește-ți că eu
sînt proiecția ta,
despărțindu-ne doar...
o scîndură
pe care tu
o numești ficțiune.

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

filip Filipovici sună și Zina își făcu din nou apariția.

— Ce înseamnă asta, Zinușa ?

— Au făcut din nou o adunare generală, Filip Filipovici ! răspunse Zina.

— Din nou ?! exclamă amărît Filip Filipovici. Gata, s-a sfîrșit cu casa Kalabuhov. Nu-mi rămîne decît să plec, dar unde, vă întreb ? Vor veni una după alta. Mai întîi, în fiecare seară, cor ; apoi vor îngheța conductele ; va plesni cazanul de la încălzirea centrală etc. S-a terminat cu Kalabuhov !

— Se necăjește Filip Filipovici, observă zîmbind Zina și ieși cu un țeanc de farfurii.

— Cum să nu mă necăjesc ?! urlă de astă dată Filip Filipovici. Ce casă era, înțelegeți odată !

— Vedeți lucrurile mult prea în negru, Filip Filipovici, obiectă frumosul mușcat. Ele s-au schimbat acum radical.

— Dragul meu, mă cunoști, nu-i așa ? Sînt omul faptelor, omul observațiilor. Sînt dușmanul ipotezelor neîntemeiate. Și acest lucru este bine cunoscut în Rusia, ca și în Europa. Dacă spun ceva, înseamnă că mă bazez pe un fapt din care trag o concluzie. Și iată faptul : cuierul și polițioara pentru galoși din blocul nostru.

— Interesant...

„Galoși — ce prostie. Fericirea nu stă în galoși ! medita cîinele. Oricum, e o personalitate eminentă."

— Să luăm polițioara pentru galoși. Locuiesc aici din 1903. Și în întreagă această perioadă, pînă în martie 1917, nici măcar o singură dată — subliniez **nici măcar o singură dată** nu s-a întîmplat ca din vestibulul de la intrare, unde ușa este neîncuiată, să fi dispărut măcar o singură pereche de galoși. Observați, sînt aici 12 apartamente, la mine vine lume. În martie 1917, într-o bună zi, au dispărut toți galoșii, inclusiv două perechi de-ale mele, 3 bastoane, un pălton și samovarul portarului. De atunci, polițioara pentru galoși și-a încetat existența. Dragul meu ! Nu mai vorbesc de încălzirea centrală. Nu mai vorbesc. Fie : dacă e revoluție socială, nu ne mai trebuie încălzire. Dar, vă întreb : de ce, de cînd a început **toată** istoria asta, toată lumea umblă cu galoși și pislari murdari pe scara de marmoră ? Oare de ce trebuie să încuiem galoșii cu lacăt ? Să punem și o santinelă să-i păzească, nu cumva să-i sterpelească cineva ? De ce au scos covorul de pe scara principală ? Interzice, oare, Karl Marx să se țină covoare pe scară ? Scrie undeva Karl Marx că intrarea a doua a casei Kalabuhov, de pe strada Precistenka, trebuie blocată cu scînduri bătute în cuie și că accesul să se facă prin spate, prin intrarea de **serviciu** ? Cine are nevoie de așa ceva ? De ce proletarul nu poate să-și lase galoșii jos și murdărește scara de marmoră ?

— Filip Filipovici, ăsta nici n-are galoși ! încercă să le ia apărarea mușcatul.

— Cum să nu ?! tună vocea lui Filip Filipovici. Își puse un pahar de vin. — Hm... Nu-nghit lichiorurile după masă : îngreunează și influențează în rău și ficatul... Cum să nu ? ! Acum are galoși, numai că sînt... ai mei ! Sînt galoșii ăia care au dispărut în primăvara lui 1917. Și atunci, întreb : cine i-a șterpelit ? Eu ? Nu, dragă ! Burghezul Sablin ? (Filip Filipovici arătă cu degetul spre tavan). E caraghios chiar să presupui un asemenea lucru. Proprietarul fabricii de zahăr Polozov ? (Filip Filipovici își întoarse degetul spre dreapta). În nici un caz ! Coriștii ăștia au făcut-o ! Da, domnule ! Da ! Dar cel puțin să și-i scoată cînd merg pe scară ! (Filip Filipovici începu să se congestioneze). De ce dracu au scos florile de pe paliere ? [...] Doctore Bormental, statistica este un lucru crud. Dumneavoastră, care cunoașteți ultima mea lucrare, știți acest lucru mai bine decît oricare altul.

— Debandadă, Filip Filipovici !

— Nu ! obiectă ferm Filip Filipovici. Nu ! Dumneavoastră primul, dragul meu Ivan Arnoldovici, vă veți abține să folosiți acest cuvînt. E miraj, fum, ficțiune. Filip Filipovici își răschiră degetele sale boante și două umbre, ca două broaște țestoase, se proiectau pe fața de masă. Ce înseamnă această debandadă a dumneavoastră ? ! O babă cloanță ? O vrăjitoare care a spart toate geamurile, care a stins toate luminile ? Haida de, nu există așa ceva ! Spuneți-mi, ce înțelegeți prin acest cuvînt ? întrebă pe un ton vehement Filip Filipovici, privind spre o biată rață de mucava atîrnată deasupra bufetului. Își dădu singur răspunsul. Iată ce este : dacă în loc să operez în fiecare seară voi face cor la mine în apartament, se va instala debandada. Dacă intrînd la toaletă voi începe, mă iertați de expresie, să-mi fac nevoile pe jos, și același lucru îl vor face și Zina și Daria Petrovna, în toaletă se va instala debandada. Ca atare, debandada nu e în closete, ci în capul oamenilor. Deci, cînd aceste voci baritonale strigă „Jos debandada !" mă pufnește rîsul. (Fața lui Filip Filipovici se strîmbă atît de tare, încît mușcatul rămase pur și simplu cu gura căscată). V-o jur, îmi bine să rid. Asta înseamnă că fiecare dintre ei trebuie să-și dea cîțiva pumni în cap ! Și cînd își vor scoate din tărtăcuță halucinațiile de tot felul și se vor ocupa de curățirea grajdurilor — treaba lor directă — debandada va dispare de la sine. Nu te poți închina la doi stăpîni deodată ! Este imposibil să măturî linia de tramvai și, concomitent, să te ocupi de soarta unor golani spanioli ! Nimeni nu a reușit așa ceva, doctore, cu atît mai mult oamenii care, în general, au rămas cu vreo 200 de ani în urma europenilor și nu reușesc încă să-și închidă fără bîjbîieli propriul prohab !

Filip Filipovici se înflăcărase. Nările sale de ulîu se umflaseră. Prinzînd puteri după masa copioasă, vocea îi tuna ca a unui proorpc antic, tar capul îi strălucea ca și cum ar fi fost de argint.

Cuvintele se prăvăleau asupra cîinelui adormit ca un zgomot surd venind din străfunduri. În somn i se perindau ba imaginea bufniței aceleia cu ochi galbeni timpiți, ba mutra scîrbosului acela de bucătar cu calotă albă murdară, ba mustața bravă a lui Filip Filipovici, reliefată de lumina puternică pe care o scăpa abajurul, apăreau și dispăreau sănii. În stomacul său de cîine bucata sfîșiată de rosbif fierbea plutind în suc gastric.

„Ce bani ar cîștiga ăsta la mitinguri, visa ca prin ceață cîinele. E un afacerist clasa-ntîi ! De altfel, și așa cred că are bani girlă !".

— Vardist ! strigă Filip Filipovici. Vardist ! „Uhu-hu-hu ! se spărgeau cuvintele precum niște bășici în creierul cîinelui... Vardist ! Asta și numai asta ! Și n-are nici o importanță dacă va avea tinichele sau șapcă roșie. Să fie cîte un vardist lîngă fiecare om și să potolească elanul vocal al cetățenilor noștri ! Dumneavoastră vorbiți de debandadă. Să vă spun ceva, doctore : nimic nu se va schimba spre bine în blocul nostru, ca și în oricare alt bloc, pînă cînd nu vor fi potoliți acești cîntăreți ! De îndată ce-și vor înceta concertele, automat, situația se va schimba în bine,

— Spuneți lucruri contrarevoluționare, Filip Filipovici, remarcă în glumă mușcatul. Ferească Dumnezeu să v-audă cineva !

— Nici-un pericol ! obiectă aprins Filip Filipovici. Nu-i nimic contrarevoluționar. Apropo, ăsta este încă un cuvînt pe care nu-l înghit. Nu poți ști absolut deloc ce se ascunde dincolo de el. Dracu știe ce ! V-o spun : nu e nici un fel de contrarevoluție în cuvintele mele. Nu există decît bun simț și experiență de viață !

Filip Filipovici își scoase șervetul de sub guler și, strîngîndu-l, îl puse lîngă paharul cu vin neterminat. Mușcatul se ridică și el imediat, mulțumind : „Merci !"

— Doar o clipă, doctore !, îl opri Filip Filipovici, scoțînd portofelul din buzunarul pantalonului. Strînse ochii, numără cîteva bancnote albe și le întinse mușcatului, spunîndu-i : pentru astăzi, Ivan Arnoldovici, vi se cuvin 40 de ruble. Vă rog !

Mușcatul a mulțumit politicos și, roșind, a băgat banii în buzunarul hainei.

— Aveți cumva nevoie de mine diseară, Filip Filipovici ? se interesă el.

— Nu, vă mulțumesc, dragul meu. Astăzi n-o să facem nimic. În primul rînd, iepurașul a murit, iar în al doilea rînd, astăzi la Bolșoi e „Aida". N-am mai văzut-o demult. Îmi place... Vă amintiți duetul ?... Tara-ta-tam... Tara-ta-tam...

— Cum de reușiți, Filip Filipovici ? întrebă cu admirație doctorul.

— Totdeauna reușește cel care nu se grăbește nicăieri, spuse moralizator stăpînul. Desigur, dacă toată ziua-bună ziua aș alerga pe la ședințe și m-aș apuca să cînt cît e ziulica de lungă ca o privighetoare, în loc să mă ocup de ceea ce am de făcut, n-aș realiza nimic. Atins de degetele lui Filip Filipovici, ceasul său de buzunar scoase un sunet dumnezeiesc. E opt și ceva... Reușesc să apuc actul doi... Sînt partizanul diviziunii muncii. Ei să cînte la Bolșoi, eu să operez. Așa e bine. Și n-o să iasă nici o debandadă... Uite ce e, însă, Ivan Arnoldovici : fiți atent ! de îndată ce veți avea un cadavru corespunzător, jos cu el de pe masă, în lichidul nutritiv, și la mine !

— Fiți fără grijă, Filip Filipovici ! Anatomopatologii mi-au promis-o !

— Excelent, iar pînă atunci îl vom ține sub observație pe acest vagabond neurastenic. Să-i treacă rana pînă atunci.

„De mine are grijă, gîndi cîinele. Un om, într-adevăr, foarte bun. Știu ce e... E un vrăjitor, un magician, un fachir dintr-o poveste cu cîini... Doar nu se poate ca toate astea să le fi visat pur și simplu ! Și dacă, totuși, a fost un vis ? (Cîinele tresări). Dacă mă trezesc... și dispare totul ? Nici tu abajur de mătase, nici tu căldură, nici tu ghiftuială. Din nou viscol, gang, asfalt înghețat, foame, oameni răi... Cantină, zăpadă... Doamne, ce greu o să-mi fie !..."

Dar nu s-a întîmplat nimic din toate acestea. Totul s-a dus ca un vis urît și nu a mai reapărut.

Probabil că debandada nu era atît de înspăimîntătoare. În ciuda ei, de două ori pe zi, caloriferele cenușii de sub ferestre se încingeau, împrăștiind valuri de căldură prin tot apartamentul.

Foarte clar : scosese lozul cel mare. Ochii i se umpleau de cel puțin două ori pe zi de lacrimi de recunoștință pentru înțeleptul de pe Precistenka. Oglinzile mari din sufragerie ca și cele așezate între dulapurile din vestibul reflectau imaginea unui cîine frumos și fericit.

„Sînt un tip bine. Poate că sînt un neștiut prinț chinez incognito, gîndea el, admirînd în adîncimea oglinzilor dulăul cu părul cafeniu și mutră satisfăcută. Te pomenești că bunică-mea o fi păcătuit cu un terranova. Nu m-ar mira, uite ce pată albă am pe bot. De unde, spuneți și dumneavoastră ? ! Filip Filipovici este un om cu gusturi alese, nu ia orice jigodie care îi iese în cale".

Într-o săptămînă doar cîinele înfulecă cam tot atît cît mîncase în ultima lună și jumătate de flămînzire pe stradă. Desigur, numai sub raportul cantității. Căci despre calitatea mîncării, aici, la Filip Filipovici, nu încăpea nici măcar o discuție ! Chiar dacă nu vom lua în considerație faptul că zi de zi Daria Petrovna cumpăra de 18 copeici resturi în Piața Smolenski, e suficient să amintim mesele de la 7 seara din sufragerie, la care cîinele era de față cu toate protestele grațioasei Zina. Aceste mese l-au ridicat pe Filip Filipovici pentru de-a pururi la rangul de zeitate. Se ridica pe labele din spate și morfolea haina stăpînului. Începuse să recunoască felul în care Filip Filipovici suna la ușă — de două ori lung și păsat ; zbura lătrînd să-l întîmpine în vestibul. Stăpînul dădea buzna în blana-i de vulpe argintie, cu milioane de fulgi de zăpadă strălucind, mirosind a mandarine, trabuc, parfum, lămîi, benzină, apă de colonie, postav, iar vocea-i de trîmbiță răsuna în tot apartamentul.

— De ce-ai sfîșiat bufnița, porcule ? Te-ncomoda cu ceva ? Te incomoda, te întreb ? De ce l-ai spart pe profesorul Mecinikov ?

— Trebuie bătut serios, măcar o dată, cu iordia, Filip Filipovici ! spuse Zina cu indignare. Altfel devine un răzgîiat. Priviți numai ce v-a făcut la galoși !

— Nimeni nu trebuie bătut ! spuse tulburat Filip Filipovici. Să ții minte asta o dată pentru totdeauna. Oamenii, ca și animalele, se pot schimba numai prin convingere. I-ați dat carne astăzi ?

— Doamne, a hăpăit totul ! Ce întrebare. Filip Filipovici ? !

În românește de Paraschiva Bădescu și George G. Potra

(Continuare în numărul viitor)

mapamond

CULTURA ROMANEASCA IN LUME

EMINESCU ÎN JAPONIA

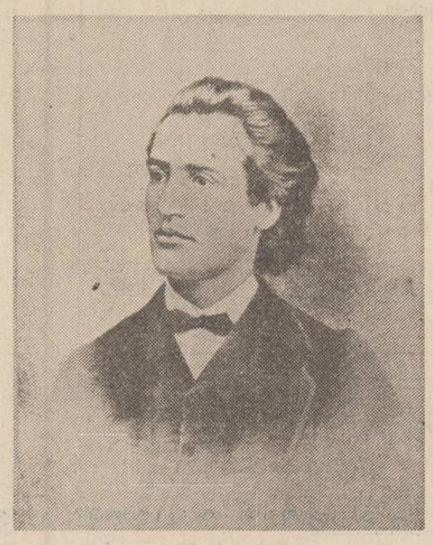

Între cele 64 limbi în care a fost, pînă acum, tradusă creația ctitorului poeziei și limbii române moderne, se numără și japoneza. Dacă informațiile pe care le deținem sînt exacte, prima tentativă de transpunere în graiul îndepărtatului popor din Țara Soarelui datează din 1922. Atunci, revista „Floarea" publica un fragment din „Luceafărul", o versiune integrală a celebrului poem apărînd, 14 ani mai tîrziu, în „Revista Academiei Naționale" din capitala niponă. A trebuit să treacă apoi încă un sfert de veac pentru ca iubitorii japonezi de poezie să se întîlnească iar cu lirica eminesciană, traducătorul Tanaka Harumy incluzînd un grupaj de șapte poeme în volumul XV al „Antologiei poeziei universale". Acesta apărea în 1960 și insera, alături de poeziile unor cunoscuți autori din estul și nordul Europei, binecunoscutele „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", „Lacul", „Revedere", „Somnoroase păsărele", „Mai am un singur dor", „La steaua" și „Ai noștri tineri". Destul de puțin pentru valoarea de ansamblu a operei Poetului nostru național, dar suficient, după cum vom vedea, pentru atragerea spre creația sa a altor oameni de litere japonezi.

Unul dintre ei este Sumiya Haruya, nimeni altul decît traducătorul nuvelei „Alexandru Lăpușneanu" de Constantin Negruzzi, al romanului „Ion" de Liviu Rebreanu, distins, în 1985, cu Premiul Asociației Traducătorilor Japonezi, și al mai multor cărți de literatură română contemporană. Fascinat, de altfel, de similitudinile și relațiile care există între literaturile celor două țări, distinsul traducător și filolog este decis să scrie o teză de doctorat pe această temă și, bineînțeles, să transpună în caractere și ideograme japoneze și alte opere românești.

«Rebreanu și Eminescu — mărturisea, recent, într-un interviu acordat criticului Mihai Cimpoi — sînt doi scriitori a căror icoană mă obsedează. După „Ion" voi traduce neapărat „Pădurea spînzuraților". În ambele romane cititorul japonez va găsi răspunsuri la întrebările care-l frămîntă. În Eminescu văd anumite puncte de convergență dintre Orient și Occident. Dorul de Nirvana din „Odă (în metru antic)" se conjugă cu o energică acțiune de recuperare a eului : „Pe mine mie redă-mă". Versul acesta răstoarnă părerea despre pura cufundare a Eului eminescian în Nirvana. Prin urmare e mai mult decît o gîndire orientală în acest strigăt final. În genere, poezia lui Eminescu merge des într-o zonă unde Orientul și Occidentul se întîlnesc, iar faptul acesta mă interesează foarte mult».

Îl interesează într-atît, încît a tradus „Rugăciunea unui dac", „Scrisoarea I", „Glossă" și vrea să facă același lucru cu poemele „Memento mori" și „Odă (în metru antic)", în care e „vădită rezonanța gîndirii indiene antice". Să-l lăsăm însă pe marele prieten al literaturii noastre să se destăinuie, să-i spunem bun venit în paginile revistei și să-i urăm cît mai multe izbînzi în tot ceea ce întreprinde legat de Eminescu și de operele generate de spiritul Luceafărului !

Cornel Galben

SUMIYA HARUYA:

O încercare de traducere...

La o masă rotundă despre poezia contemporană română, cînd criticii au încercat să precizeze clasificarea generațiilor poetice de după cel de-al doilea război mondial, poetul Marin Sorescu a spus că toți poeții români autentici aparțin generației Eminescu. Pentru un străin importanța lui Mihai Eminescu în poezia românească pare surprinzătoare. Puțini poeți din alte țări s-ar bucura de o apreciere atît de privilegiată. Nici Dante în Italia, nici Goethe în Germania nu ocupă în poezia națională respectivă o asemenea poziție atotputernică, ca să spunem așa. Chiar dacă ei au privilegii de a fi aproape divinizați, rolul lor e limitat din punctul de vedere istoric. În schimb, așa cum declara Marin Sorescu, Mihai Eminescu e considerat contemporan cu poeții de după al doilea război mondial.

În Japonia o astfel de imagine a lui Eminescu nu există încă. Într-o antologie de poezie universală, în tradugere japoneză, Mihai Eminescu apare cu șapte poezii, și anume : „Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie", „Lacul", „Revedere", „Somnoroase păsărele", „Mai am un singur dor", „La steaua" și „Ai noștri tineri".

Bineînțeles, e imposibil să prezinți prin cîteva poezii un poet sintetic ca Mihai Eminescu. Mai rămîne mult pentru a convinge de contemporaneitatea poeziei eminesciene. Preferința mea cade în latura poeziei sale cosmogonice și filozofice cu o vădită rezonanță a gîndirii indiene antice, de exemplu „Rugăciunea unui dac", „Scrisoarea I", „Memento mori", „Odă (în metru antic)" și altele, pe care aș vrea să le prezint și amatorilor japonezi de poezie. Cu toate că n-am reușit încă a transpune muzicalitatea sa în limba japoneză, poezia „Odă" solicită un interes deosebit, mai ales că în ultima strofă apare aspirația spre moarte, „Vino iar în sîn, nepăsare tristă ; / ca să pot muri liniștit". Am putea să observăm aici, ca și în „Rugăciunea unui dac", dorul Nirvanei, care este așezat la baza gîndirii orientale. Dar fraza care urmează „mie redă-mă" reflectă esențialul gîndirii europene. Poezia lui Eminescu merge des într-o zonă unde Orientul și Occidentul se întîlnesc, ceea ce mă interesează mult. În orientarea aceasta este și traducerea în limba japoneză a poeziei „Glossă".

„Glossă" e o poezie foarte interesantă și din punctul de vedere al formei, și din cel al gîndirii exprimate. Poezia este alcătuită din zece strofe fiecare cu opt versuri. Prima strofă e compusă din opt maxime sau sentințe, fiecare sentință este comentată, pe rînd, în următoarele opt strofe avînd sentința respectivă ca ultim vers. Gîndirea exprimată în sentințe, deosebit de profundă, fiind oarecum neobișnuită spiritului pozitivist occidental, le e ușor accesibilă cititorilor orientali, solicitînd o viziune de tip taoist asupra vieții, mai degrabă decît confucianist sau budist. Atitudinea aceasta a subzistat dintotdeauna în înțelepciunea populară orientală. Pentru că gîndirea este foarte familiară, în traducerea japoneză, dacă nu ai grijă, există pericolul căderii în banal. Am născocit un mijloc de înfățișare potrivit acestei poezii, și anume de a traduce versurile-sentință în stil literar, și cele conținînd comentarii în stil colocvial. O propoziție japoneză se poate exprima în două stiluri, diferite în gramatică și, în oarecare măsură, și în vocabular. Așadar, stil literar păstrează un caracter arhaic, la aceasta fac apel și azi, de obicei poeții care scriu în tanka sau haiku. De asemenea, proverbele, epigramele, maximele sînt rostite adesea în stil literar, care excelează în solemnitate, în ritm clar și în forța impresiei. Am utilizat acest specific al limbii japoneze. În ceea ce privește scrisul, limba japoneză folosește alfabetul silabic, combinat cu ideograme. Iar alfabetul japonez are două serii de semne, una, hiragana, pentru uzul ordinar, și alta, katakana pentru cuvinte sau expresii aparte. Am transcris în katakana versurile tipărite în original cu caractere grafice italice, ceea ce este în oarecare măsură convențională în ortografia japoneză. În ceea ce privește versificația, am aplicat, ca bază, tradiționalul ritm al poeziei japoneze în 7—5 silabe, dar nu riguros.

Balcanice

MILE NEDELKOSKI

Manifestul ierbii

Veche sînt ca o nebunie fără de leac
Prin cepuri verzi, cînd ziua mea va sosi,
Voi prinde să curg în sîngele tău,
Pe sub pielea ta și a femeii tale, prin glasul tău.

Eu pot să te prefac în degetar sau inel,
Eu pot să-ți descalț pantofii, să te trintesc la pămînt,
Din urechile tale să fac microfoane,
din inima-ți goarnă,
Cu furnici pot să-ți umplu grumazul,
să-ți vină să fugi.

Eu pot, la amiază, clocotind de desfriu și de soare
Ibovnică pătimașă, necredincoasă,
desfrînată să fiu,
Să-ți irup în țeastă ca un verde havuz,
Cu un chiot verde bocetul tău să-l înăbuș.

Eu sînt dulce sunet, dar și sunet brutal
care nu știe de unde vine.
Eu pot să te răsucesc cu fața spre apa cea mare,
Tu în ea să te vezi, eu în ea să-ți dau brînci — urmă să nu mai rămînă de tine,
Apoi, deasupra mormîntului tău, să mă prefac că mă ofilesc.

Cîntec

În întunecate și de taină odăi, goi să fim botezați
Între sîngele tău și al meu conjuncția o să închege o frază
Pe care focul și apa și vîntul nu vor putea s-o rostească pînă la capăt.

Repetau : împărat și ușier te proclam
Peste aceste calde răsadnițe ale goalelor trupuri
De-aceea deschisu-ți-au porțile.

În românește de
Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **CĂRȚILE SCRISE CU SINCERITATE AJUNG TOTDEAUNA LA INIMILE CITITORILOR.** Un exemplu cît se poate de concludent îl constituie creațiile prozatorului ceh Eduard Bass, între care „Circul Humberto" și „Unsprezecele lui Klapzuba". Prima dintre acestea a apărut în anul 1941 iar recent a fost reeditată pentru adouăzeci și una oară. Ultima ediție a apărut în editura „Ceskoslovensky spisovatel."

Recenta adaptare pentru ecran a romanului vine să sporească și mai mult popularitatea acestei creații a lui Eduard Bass. Este vorba despre o coproducție a Televiziunii cehoslovace și a Societății vest-germane TV 2000 în regia artistului emerit František Filip. Spectatorii se vor întîlni cu eroii lui Eduard Bass pe parcursul a douăsprezece episoade.

František Filip se află la cel de al 14-lea serial al său. „Ce a însemnat pentru el realizarea acestui film ? Ne-o spune el însuși : „Circul Humberto" mi-a adus multe clipe frumoase, mi-a cerut să-mi pun la contribuție întreaga experiență. N-a fost deloc ușor și, credeți-mă, sînt fericit că am terminat filmul. Romanul lui Eduard Bass este și astăzi viu și actual, cred că mesajul lui autentic se regăsește în filmul nostru... Este o poveste atractivă din lumea circului, cu un adevăr profund uman, o povestire care înfățișează destine umane, care conține în ea flacăra ce ridică omul deasupra mediocrității. Circul este aici mediul în care arde veșnic flacăra dorinței și aspirației către perfecțiune, pentru depășirea limitelor posibilităților umane. Un mediu unde nu se trăiește doar pentru asigurarea pîinii de fiecare zi. Este o lume în care mediocritatea și indiferența nu-și au locul și unde dragostea, căldura înțelegerii și solidarității sînt la loc de cinste, căci fericirea și viața fiecăruia depinde și de ceilalți..."

● **ROMANUL LUI CHRISTOPH HEIN,** scriitor din Republica Democrată Germană, recent apărut, intitulat „Prietenul străin", aduce în prim plan întîmplările unei doctorite divorțate și fără copii. Este o poveste despre singurătatea și izolarea individului în lumea contemporană dar și, în același timp, despre dorința și aspirația către înțelegere.

Cartea a trezit un interes deosebit în rîndul cititorilor pentru că sub masca cinismului, autorul avertizează tînăra generație de pericolele pe care le reprezintă evadarea din realitate, dezinteresul față de problemele lumii în care trăiesc, muncesc și învață.

● **„ROMANUL NETERMINAT AL UNEI STUDENTE" ESTE TITLUL ULTIMEI CĂRȚI A LUI LIUBEN DILOV,** fără îndoială cel mai tradus dintre scriitorii bulgari de literatură s. f. Acțiunea romanului se desfășoară cîndva în secolul al 24-lea al erei noastre, în mașina timpului aflîndu-se studenta în istorie Cyana. Misiunea ei este de a adeveri unele păreri ale istoricilor și a le transforma în fapte. Dar, zburînd din viitor, ea ajunge pînă în secolul al XX-lea, în care trăiește întîmplări extraordinare, pline de învățăminte.

● **PREMIERA MONDIALĂ ABSOLUTĂ A UNEI OPERE S.F.** a avut loc la Londra. Libretul a fost scris pe baza romanului științifico-fantastic „Planeta 8" al cunoscutei scriitoare engleze Doris Lessing. Autorul muzicii este compozitorul Philip Glass.

Premiera care a avut loc pe scena lui English National Opera s-a bucurat de un mare succes din partea atît a publicului, cît și a criticii de specialitate.

● **DACĂ AR FI TRĂIT, TRUMAN CAPOTE,** pe numele său adevărat Truman Streckus Persons, ar fi împlinit anul acesta 65 de ani. S-a născut în anul 1924 și s-a stins din viață în anul 1985. A fost unul dintre copiii minune ai literaturii americane, la aceasta contribuind și mediul în care a fost nevoit să trăiască după despărțirea părinților : într-o casă cu trei mătuși și un unchi, toți bătrîni. Singurătatea l-a împins către masa de scris, el publicînd încă de la 15 ani proze scurte în care realitatea alternează cu visarea, amintirile cu prezentul. Acest mediu i-a oferit elemente pentru o creație autentică, ce îl înscrie pe Capote în rîndul celor mai de seamă scriitori americani „sudiști".

Truman Capote a debutat în anul 1949 cu volumul de povestiri „A Tree of Night" (Copacul nopții) urmat un an mai tîrziu de romanul „Other Voices, Other Rooms" (Alte glasuri, alte încăperi) în care autorul face dovada perfectei înțelegeri a trăirilor tinerilor la anii pubertății. Aceeași temă o regăsim și în miniromanul „The Grass Harp" (Harfa de iarbă) apărut în anul 1951, pe care un an mai tîrziu l-a și dramatizat.

L-a făcut celebru romanul „Breakfast at Tiffany's" (Mic dejun la Tiffany) apărut în 1953. Pornind de la fapte reale, Truman Capote publică în anul 1965 romanul „În Cold Blood" (Cu sînge rece), în realitate un studiu pe marginea asasinării unei familii de fermieri. Cu acest roman Truman Capote și-a cîștigat un loc binemeritat printre prozatorii de frunte ai Americii.

Dintre celelalte lucrări ale scriitorului amintim o serie de eseuri și reportaje, scenarii pentru filme (unul după Henry James), libretul musicalului „House of Flowers" (O casă plină cu flori) scris în anul 1956.

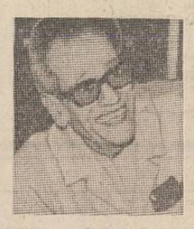

● **LAUREATUL PREMIULUI NOBEL PENTRU LITERATURĂ PE ANUL 1988,** egipteanul Naghib Mahfuz, continuă să se afle în centrul atenției presei literare — și nu numai literare — internaționale. Poate și pentru că pînă la încoronarea lui cu acest important premiu literar internațional puțini erau cei care auziseră de el. Din acest punct de vedere interesul cititorilor față de viața și opera lui sînt cît se poate de justificate.

S-a născut în anul 1912 la Cairo și a debutat în 1939 cu o culegere de nuvele după care au urmat trei romane a căror acțiune se desfășoară în Egiptul faraonilor, un fel de utopie socială, pe care englezii au interpretat-o ca pe o operă subversivă îndreptată împotriva prezenței lor coloniale în această țară. Romanul „Strada Meddak", apărut după aceea, face parte dintr-o trilogie înfățișînd destinul unei familii egiptene între anii 1917—1944. Cel mai recent dintre romanele lui este „Pasajul miracolelor", a cărui acțiune se desfășoară în vechile cartiere ale orașului Cairo. Scris în anul 1947, romanul este — după părerea lui Tahar Ben Djelun — dominat de „principii sociale".

Critica literară l-a numit pe Mahfuz „Zola de pe Nil". Într-adevăr, el poate fi comparat cu scriitorul francez, la fel ca acesta și el se ocupă de problemele sociale ale oamenilor, fără a cădea, însă, în descrierea naturalistă a scriitorului francez, după cum afirma „Frankfurter Allgemeine".

Acordarea Premiului Nobel pentru literatură nu l-a schimbat deloc pe Mahfuz. A rămas la fel de modest, viața lui urmează aceleași reguli, vizitează aceleași cafenele, și-a menținut prietenii de mai înainte. Ieșind într-o zi de la o întîlnire cu cititorii, scriitorul s-a trezit așteptat de un mercedes alb cu șofer în uniformă : „Toată viața am umblat cu autobuzul — le-a spus el celor care îi pregătiseră surpriza. E-adevărat, este obositor dar îmi păstrez obiceiurile. Și-apoi, dacă oamenii mei m-ar vedea coborînd din această frumoasă limuzină condusă de un șofer în uniformă n-ar putea înțelege ce se întîmplă cu mine. Or, eu am rămas același..."

● **SCRIITORUL C.C. BORGIUS ȘI ALEGE PENTRU ROMANUL SĂU „RULETA SPANIOLĂ"** întîmplări istorice petrecute în secolul al XVI-lea spaniol, la curtea Spaniei. Autorul pune în lumină complicatele relații dintre regele Filip al II-lea, secretarul său Antonio Perez și regină. Intrigile, escapadele, luptele de culise, toate acestea sînt prilejuri de a caracteriza personajele aflate într-o acerbă luptă pentru putere. La început acestea sînt preocupate de apărarea țării de atacurile din afară și dinăuntru, dar, cu timpul, prietenia și înțelegerea lor se transformă în ură...

● **DIRIJORUL ȘI VIOLONISTUL LORIN MAAZEL A DIRIJAT, LA LONDRA,** un concert în care au fost incluse toate cele nouă simfonii ale lui Beethoven. Cu acest prilej el a condus trei orchestre diferite în timpul unui spectacol-maraton care a început la orele 10 dimineața și s-a sfîrșit la 22,30.

Din poezia IRANIANĂ CONTEMPORANĂ

SOHRAB SEPEHRI

Adresă

Întrebă călărețul în zori : Unde e casa prietenului ?
Cerul făcu o pauză
și în trecere dărui împărăției de-ntuneric a nisipurilor
firul de lumină ce-l purta pe buze.
Arătă apoi cu degetul surisul zorilor și spuse :
înainte de-a ajunge la copac
în alee este o grădină mai verde decît visul lui dumnezeu
acolo iubirea e la fel de albastră ca aripile adevărului
mergi pînă la capătul acelei alei care-o cotește la maturitate
o iei spre floarea singurătății
la doi pași de floare
oprește-te lîngă fîntîna veșnică a legendelor pămîntului
acolo te va apuca o spaimă transparentă și în prospețimea sinceră a spațiului vei auzi un foșnet
un copil acolo vei vedea
urcat în vîrful unui brad să prindă pui din cuibul de lumină
pe el să-l întrebi
unde-i casa prietenului...

ESMAIL SHAHRUDI

Vestea

Chiar dacă picioarele sînt ostenite de drum
și pietre aruncă moartea în cale —
aripa mersului încă nu-i ruptă
și țelul nu-i niciodată pierdut.

În drum un trecător a murit
(amforă a fost dar s-a spart)
și faptul astfel a fost consemnat —
un corb de pe-o creangă-și luă zborul
și-un altul
cu negru croncănit duse vestea :
trecătorul, ah, trecătorul pe drum a murit !
Și totuși
chiar dacă picioarele sînt ostenite de drum
și pietre aruncă moartea în cale —
aripa mersului încă nu-i ruptă
și țelul nu-i niciodată pierdut.

NADER NADERPUR

Privirea

Păianjenul cel mare al golului
a țesut o pînză
pe geam.
Diamantul ochilor tăi
a lăsat în el o linie adîncă —
geamul în liniștea copacilor s-a spart,
s-a împrăștiat :
ochii tăi au rămas
ochii tăi și luna,
țesînd în ochii mei —
privirea !

TAHERE SAFFARZADEH

Notițe

Florile nu te cunosc
Riurile nu te cunosc
Vecinii nu te cunosc
Copacii cu vechi rădăcini de hîrtie
nu te cunosc.

Buzunarele ți-s pline de notițe
de lăcomia miinilor și păsări
transformate în timbre.
Tu nu poți fi
salvatorul oglinzilor.
Ai venit pe lume în dreptunghiul unei ferestre de întreprindere.
Pe tine te cunoaște fumul
te cunoaște ness-ul
te cunoaște tic-tac-ul ceasului.
Rămîi în colțul tău
rămîi în această răceală întunecată
rămîi acolo unde ești,
departe de soarele arzător.
Soarele îți va oferi o umbră
o umbră strivită de mașini
o umbră călcată în picioare de oameni —
oameni care te cunosc
oameni care nu te cunosc !

În românește de
Dan Verona și Vasile Sofineti

● **SE PARE CĂ VIAȚA LUI W.A. MOZART A ÎNCEPUT SĂ-I PREOCUPE PE CONTEMPORANII NOȘTRI MAI MULT CHIAR DECÎT MUZICA ACESTUI ILUSTRU COMPOZITOR.** Aceasta pentru că în ultima vreme au apărut o serie de teorii potrivit cărora viața lui Mozart ar fi fost altfel decît se susține că a fost.

Ultima încercare în acest sens este cartea muzicologului american H.C. Rabbins Landon intitulată **„1791 — ultimul an al lui Mozart"**, apărută recent. Pe baza analizării unui număr impresionant de documente și scrisori el prezintă „ultimele 8 112 ore și 55 minute dinaintea celei mai mari catastrofe din istoria muzicii", adică anul dinaintea morții lui Wolfgang Amadeus Mozart, care a încetat din viață la 5 decembrie 1791 orele 0,55, înainte de a fi împlinit 36 de ani.

Landon și-a propus să combată toate aberațiile legate de viața marelui compozitor. Una dintre acestea, susținută de muzicologul american Allan Tyson, susține că soția lui Mozart ar fi întreținut relații extraconjugale cu Franz Xavier Sunmayr, elevul lui Mozart, legătură din care a rezultat Franz Xavier Wolfgang Mozart, fiul compozitorului. Argumentul lui Landon : Franz Xavier Wolfgang Mozart s-a născut cu o ureche deformată, adică cu aceeași deformație de care suferea și marele compozitor, care însă nu a fost observată niciodată din cauza perucii pe care o purta în permanență.

Referitor la afirmația potrivit căreia Mozart a murit sărac, lăsîndu-și soția plină de datorii, autorul susține că acest lucru nu este adevărat, compozitorul cîștigînd sume care reprezentau oarecare avere. El aduce în sprijinul afirmației sale și un fragment dintr-o scrisoare a compozitorului : „Onorariile sînt prea mari pentru ceea ce am arătat și prea mici pentru ceea ce aș fi putut arăta...."

● **LA SFÎRȘITUL ANULUI TRECUT CUNOSCUTUL SCRIITOR ITALIAN UMBERTO ECO,** autorul romanului „Numele trandafirului", a publicat un nou roman. Este vorba despre „Il pendolo di Foucault" (Pendulul lui Foucault) apărut în 300 000 exemplare la editura Bompiani din Milano.

«Am încercat să lucrez la „Pendul" imediat ce am terminat „Trandafirul", spunea recent Umberto Eco. „Pendulul lui Foucault" este o carte pentru care am îndurat mult. Am înaintat foarte încet cu scrierea ei, unele capitole le-am scris de cîte zece ori. Numai din filele aruncate am umplut patru coșuri mari pentru hîrtii. Și asta pentru că nu am știut să-mi termin cartea...»

Dacă se admite că „Numele trandafirului" ar putea fi numit o „enciclopedie a unui Ev Mediu bun", atunci „Pendulul lui Foucault" poate fi catalogat drept „o enciclopedie a celui mai rău dintre secole, cel de al XX-lea".

● **ED McBAIN, CELEBRUL DETECTIV-SCRIITOR AMERICAN DE ORIGINE ITALIANĂ** a publicat un nou roman, intitulat „Jack și fasolea" (nu, nu este vorba despre acțiunea din filmul de desene animate de lung metraj „Jack și vrejul de fasole" !). Acesta este primul său roman în care eroul principal nu mai este detectivul Steve Carella, ci juristul Matthew Hope. Acesta dorește să intermedieze pentru un client al său cumpărarea unui **ranch** unde tînărul Jack McKinley vrea să cultive fasole. Cînd afacerea este aproape rezolvată, tînărul Jack și bătrînul proprietar al ranch-ului sînt găsiți morți.

În timpul anchetelor Susan, sora lui Jack, îl pune pe Hope pe o pistă bună, după care se va stinge și ea. Depozitia ei îl va ajuta pe jurist să rezolve toate enigmele precum și relațiile surprinzătoare dintre protagoniști.

● **NOUL ROMAN AL SCRIITORULUI AMERICAN EDGAR LAWRENCE DOCTOROW,** autorul celebrului „Ragtime", se numește „Expoziția universală". Este un document artistic despre anii treizeci, furtunoși și tragici, ai secolului nostru. În mare măsură este o carte cu vădit caracter autobiografic. Eroul principal, micuțul Edgar începe să-și povestească amintirile cele mai timpurii ale vieții, amintiri legate în primul rînd de mama și tatăl său, de frați și prieteni, dar și de evenimentele politice, de prima sa întîlnire cu o manifestare cu caracter rasial care l-a marcat pentru restul vieții.

● **TABLOUL „START FURAT" AL PICTORULUI AMERICAN CONTEMPORAN JASPER JOHN** a fost vîndut recent la o licitație organizată de firma „Sotheby's" din New York, pentru suma de 17,3 milioane dolari. În felul acesta „Start furat" a stabilit recordul mondial absolut al prețurilor pentru un tablou al unui pictor în viață.

SPORT

DE MÎINE...

Am îmbătrînit iarna. Nici cîinii n-o mai latră. Iar aseară, trecînd prin grădina Cișmigiu, (cîte pahare de viscol n-am băut eu aici, altcîndva, la vremea aceasta !), am văzut ghiocei. Albi, veseli, sfioși, departe de gîndul zăpezii, foarte aproape de sufletul meu. Ziua, înserînd, lăsa în urmă un sentiment nostalgic. O clipă mi-a fost teamă că prea de timpuriu au scos iezii de sub frunzele vechi limba la soare. Dar în geana înserării mirosea și a muguri de plop — dintre copaci, plopul e cel mai plin de vise în prag de martie. Și mi-am zis : dac-ar bea vin plopii ăștia din Cișmigiu, i-aș invita la cîrciumă. I-am salutat și am crezut în ei, pentru că de mîine începe și primăvara noastră. Începe fotbalul — sezonul oficial. Mîine, în cadrul șaisprezecimilor Cupei României, Victoria București va întîlni în dulcea Bucovină pe A.S. Armata Explorări Cîmpulung-Moldovenesc. De mîine, începînd, se va deștepta secunda tăcerii de pe buza patimilor noastre. De mîine, altă apă va curge prin jgheabul morilor noastre, mai limpede, mai vioară și mai plină de miresme. Cei ce țin cu Steaua, Dinamo, Victoria, și încă vreo cîteva formații de elită, n-au altă treabă, decît să-și pună la punct tălăngile, țambalele, sirenele. Ferice de ei ! Ce te faci, însă, cînd soarta neîndurătoare te-a legat cu inima de Rapid ? În teritoriul de suspiciune al Giulești-ului crește buruiana îndoielii. Conducerea echipei a dat drumul în lume la șase jucători, care, chiar dacă nu erau cu stea în frunte, asemeni cerbului din noaptea de Anul Nou, intrînd în teren, judecau și cu capul, nu doar cu picioarele de la genunchi în jos, așa cum au dovedit-o noii veniți în partidele de verificare de la Ploiești. Surclasați și umiliți de ambele divizionare B ale găzarilor, rapidiștii, capturați de Motroc de pe nu știu ce coclauri, ne promit o serie de sărbători cu gura spuzită de bube dulci. Privindu-i cum se bîlbîie, simți în gură must de coacăze ținut în putină de murături.

Trec peste necazul ăsta, bucuros că, totuși, de mîine, într-o rotire amplă, somptuoasă și plină de patimi curate, începe fotbalul. Iar cînd începe fotbalul eu mă încarc de uimire limpede, asemeni fetei care mi-a spus într-o zi : Știți, eu am învățat dintr-un tablou cum se doarme în fîn... și de atunci îmi miroase părul a munte.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
7
(1 397)
Sîmbătă
18 februarie
1989
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SATUL ROMÂNESC SUB SEMNUL PERMANENTEI ÎNNOIRI

Spațiu de referință al istoriei noastre dintotdeauna și, în egală măsură, al istoriei contemporane, satul românesc se definește astăzi ca o realitate în mișcare sub semnul înnoirilor ce caracterizează evul socialist. Drumul ascendent al agriculturii măsurabil în cifre revelatoare, în greutatea de aur a recoltelor mereu mai mari, implicarea tot mai hotărîtă a științei moderne cu toate atributele ei — cercetare, tehnică de vîrf, pregătirea unui eșalon de specialiști cu înaltă calificare — în lucrarea pămîntului, iată factorii esențiali ce au determinat declanșarea unui proces complex de dezvoltare materială și spirituală, la scara tuturor localităților rurale ale țării. Actul revoluționar din urmă cu patru decenii — începerea cooperativizării agriculturii — a marcat, de fapt, un început de etapă în istoria satului românesc. Caracterizîndu-o, **secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu**, sublinia : **„Aceasta a marcat victoria deplină a revoluției agrare socialiste, a organizării agriculturii românești pe baze socialiste de stat și cooperatiste, deschizînd totodată calea trecerii într-o etapă nouă, superioară de soluționare a problemelor agrare, a asigurării unui progres rapid al producției agricole și ridicării nivelului de trai al țărănimii. Această măreață victorie a marcat crearea economiei socialiste unitare, triumful relațiilor noi, atît la orașe cît și la sate, izbînda definitivă a socialismului în România, în toate sectoarele de activitate".**

Cu fiecare an care a trecut de la actul din urmă cu patru decenii, schimbările, înnoirile, amprenta dezvoltării multilaterale au conturat tot mai pregnant imaginea contemporană a satului românesc. O imagine sublimată în cuvinte care exprimă un adevăr cu forța argumentelor de necontestat : de la satele măcinate de înapoiere și de lipsuri, la noile așezări agro-industriale ; de la o agricultură făcută cu mijloace rudimentare și pîndită în permanență de precaritatea recoltelor, la agricultura intensivă, modernă, concretizată de altfel în obținerea unor recolte-record ce au condus la acordarea titlului de „Erou al noii revoluții agrare", unui număr tot mai mare de cooperative agricole de producție din diferite zone ale țării.

Între acești poli ai devenirii ce conferă procesului dinamic, înnoitor, sensul unei adevărate revoluții în ceea ce privește producția, productivitatea muncii, nivelul tehnic, eficiența economică, activitatea socială generală din satele noastre, înregistrăm în egală măsură și o revoluție în conștiință, în făurirea unei calități umane în consens cu tranfsormările din sfera materială.

Aflate dintotdeauna pe lista prioritară a temelor abordate de literatură, realitățile satului românesc au constituit și în ultimele decenii sursă de inspirație în crearea unor opere care-și propun să radiografieze cu mijloacele artei cuvîntului transformările esențiale petrecute în mediul rural. Scriitori din diferite generații au adăugat acestei teme, repere de neconfundat care fac astăzi parte din fondul principal al literaturii noastre. Fără nici o îndoială însă, acest spațiu de inspirație este departe de a fi epuizat.

Cărțile care se scriu în prezent, cărțile care se vor scrie, vor așeza, din unghiuri mereu mai noi, oglinzile de suflet ale unei lumi în profundă transformare, în continuă aspirație spre frumusețe. Lumea satului românesc.

Luceafărul

Traian Brădean : „Flori"

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU — PROGRAM AL MUNCII ȘI CONȘTIINȚEI COMUNISTE

Cartea și gustul comun

Adesea auzim spunîndu-se despre cîte-o carte de succes, mai ales de mare succes la cititori : carte de consum, pentru gustul comun. Adică, fără calități artistice deosebite, avînd însă niște clenciuri, niște găselnițe care îl pot atrage, interesa și emționa pe cititorul mai puțin avizat, mai puțin exigent. Se-ntîmplă să fie trecute printre cărțile de consum, măcar pentru o vreme, pînă la o cercetare mai responsabilă, și opere de certă valoare, ce declanșează îndată ce ies de sub tipar, entuziasmul public. N-o fi ceva necurat și-aici ?! Un roman celebru — precum „Pe aripile vîntului", difuzat în zeci de milioane de exemplare, tradus în nu mai știu cîte limbi, s-a menținut mai mult prin gustul comun, iar nu prin aprecierile critice, cam zgîrcite. Este sau nu o carte deosebită, o capodoperă ? La o asemenea faimă, întrebarea, răspunsul — nu mai au prea mare importanță. Se caută un autor, sau mai mulți, care să o continuie pe Margaret Mitchell.

De curînd, a apărut și la noi „Shögun" de James Clavell. Una dintre revistele noastre recomandă cartea reproducînd aprecieri superlative din presa străină : „O realizare extraordinară, o vastă și dramatică reconstituire a Japoniei de la începutul secolului XVII" scrie „Publisher Weekly" ; „Nu-mi amintesc să fi citit un roman care să mă fi absorbit ca acesta" scrie „New York Times Review" ; iar „Cosmopolitan" adaugă : „O operă colosală în toate privințele, pe care cititorul nu și-ar dori-o mai scurtă nici cu o propoziție" — (cartea avînd peste o mie de pagini). „Shögun" a dispărut din librăriile noastre în timp record. S-au scris și cîteva articole, în general favorabile, în orice caz — mai reținute la noi decît prin alte părți. Am auzit și păreri contrarii, nu una, două, multe, și destul de apăsate : consum ! Încă nu am parcurs această carte. Și nu mă refer aici la valoarea, ci la succesul, la popularitatea ei. Și mă întreb : Ar fi fost rău pentru noi, pentru literatura noastră, dacă ar fi scris-o un român ? O, de-ar fi scris-o ! Proza noastră ar fi azi mai cunoscută în lume. Printr-o carte de consum ? (să admitem că așa ar sta lucrurile). Da, fie și printr-o asemenea carte, căci ea ar mijloci publicarea peste hotare a altor cărți, a celor de valoare, ar trezi interes pentru literatura română.

Cred că gustul comun este, de fapt, gustul majorității cititorilor ; el poate influența în bine sau în rău difuzarea cărților, chiar și

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 11-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

„Coloana"

Nu l-am cunoscut pe Ștefan Georgescu-Gorjan, autor al unei proaspete apariții editoriale („Amintiri despre Brâncuși", Scrisul Românesc, Craiova), deși am avut cu Domnia-sa o (pentru mine) memorabilă convorbire telefonică. Citindu-i numele într-un text jurnalier dedicat Coloanei de la Tîrgu-Jiu inginerul Gorjan a ținut să-mi mulțumească și gestul său m-a surprins. Noi am cam uitat de ritualul lui **mulțumesc** (noi, bătrînii ceva mai tineri) și în acel mic schimb de replici n-am apucat să schimbăm decît cîteva fraze de circumstanță. Ne-am promis, firesc, să ne vedem.

N-a fost să fie.

Între timp... După puțină vreme...

Dar în ciuda dispariției neașteptatului meu interlocutor „convorbirea" noastră continuă. Fiica sa, Sorana, mi-a trimis unul din primele exemplare ale cărții deventă, prin destin, postumă și am bucuria s-o pot comenta și totodată tristețea de a mă vedea lipsit de auzul acelei voci, blînd interpelatoare, ce m-ar fi căutat prin eter...

Cartea reprezintă o curajoasă inițiativă editorială (în ciuda condițiilor grafice sub orice nivel) și va fi oricînd o raritate, o mărturie vie și convingătoare despre „biografia" ansamblului arhitectonic de la Tîrgiu Jiu. Fiindcă, după ce ani și ani „n-am văzut" Coloana, ori Masa ori Poarta, cînd un climat spiritual propice ne-a îngăduit să-l „anexăm" pe Brâncuși valorilor capitale ale culturii noastre (de n-a fost cumva altminteri !), am uitat să ne întrebăm cum s-a născut acel cuib al minunilor plasat de geniul ce le-a închipuit (și realizat) într-un biet colțișor al orașului-sat, știut a fi „tîrgul finului" de memoria tîrgoveților. Mireasma ierburilor rețezate, aduse în care umflate fastuos spre a fi vîndute (ca lighioanele), stă cumva la temelia coloanei scotocind jarul stelelor. Sub tevăria gracilă a firelor de iarbă, lutul. Sub el, vîrfuri de săgeți, arce, lespezi roase, cioburi de amforă cu vinul curs. Sub ele sîngele, sudoarea, lacrima.

Dar cum s-a înălțat coloana ?

Va fi țîșnit ea, singură, ca un gheizer cu stropi ovoidali, feruginoși ?

Cine a găurit-o și cum ?

Ne-au lipsit mijloacele tehnice și-atunci au durat-o scule tradiționale (ciocanul, foalele, gresia), vor fi fost transportate mădularele ei, din atelier pînă la locul de suire în spațiu cu carul cu boi (cum s-a spus și s-a scris ; insinuare bucolică), a dăltuit-o chiar meșterul, „mărgică" după „mărgică" ?

Puținele informații rămase de la Brâncuși, rîvna reporterească demnă de toată lauda a lui Paul Anghel și relatările colorat-băsmoase

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 11-a

Orizonturi literare

I

Pentru cine urmărește cu atenție universul lumii țărănești al lui Pavel Dan, apropierea de viziune, de substanță epică și chiar de perspectivă ontică, profundă, cu aceea din scrisul urmașului său mai tînăr, Marin Preda, se impune aproape de la sine. Consonanțele epice, vizibile cam peste tot în opera celor doi mari prozatori au, dincolo de întîmplătoare și posibile determinări cauzale (apropierea ca vîrstă, ca univers tematic, „identitatea" fragmentului de istorie asupra căruia se apleacă), resorturi mult mai adînci. E vorba în primul rînd de o maturizare a viziunii asupra scrisului țărănesc, a concepției cu privire la țăran și la lumea țărănească, fiecare din ei reprezentînd fără doar și poate un veritabil punct terminus (și nu numai o verigă) dintr-un lanț cauzal al unei întregi direcții a literaturii naționale, cea de extracție rurală, ducînd și valorificînd la înalte cote artistice moștenirea lui Slavici—Rebreanu—Sadoveanu. Pe de altă parte, amîndoi sînt scriitori ai Cîmpiei și ai unui univers de viață rostuit și consolidat de multă vreme, ajuns în preajma unei veritabile stări de criză, pe care încearcă s-o transcrie și s-o înțeleagă în adevărata sa esență asfunsă. Dacă „Pînă la Marin Preda proza românească studiase pe țăran mai ales sub unghiul existenței lui automatice, al perfectei adaptări la mediu" (Mihai Ungheanu, **Marin Preda, vocație și aspirație**, p. 136), prin opera celor doi prozatori „țăranul este scos din știutul traseu stereotip și constrîns să mediteze la adevărata sa condiție" (**ibid.**). Reprezentînd ultima treaptă a ruralismului românesc și cea mai înfloritoare, pe cei doi scriitori nu-i interesează atît procesul sălțării, din sărăcie și al trecerii dintr-o categorie socială în alta (temă obsesivă de la Filimon și D. Zamfirescu pînă la Slavici și Rebreanu), cît mai degrabă modul în care se poate păstra această proprietate în fața asalturilor înverșunate ale timpului istoric, altfel spus, raportul dintre mica proprietate și impre-

Mircea Popa

Continuare în pag. a 3-a

SCRISORI COLEGIALE

Corabie de piatră

Citind cărțile unor prieteni ai parcă sentimentul că trebuie să faci un rabat de îngăduință, că pleci într-o cursă cu bonificație. Că ai datoria să descoperi în carte pe omul ce ți-e aproape, așa cum îl știi. Dar cînd ea, cartea, începe să te stăpînească, prin viața ei secretă, acest sentiment dispare cu totul. Autorul iți devine, într-un fel, străin, nimic nu ți se mai impune din afară. N-am făcut niciodată o transfuzie, dar cred că aceasta e senzația primirii altui sînge care lucrează în tine, începe să-ți aparțină, să-ți fie indispensabil. Trăiești, adică, în lumea unei cărți bune. O carte bună este „Corabia de piatră" a prietenului Alexei Rudeanu, scriitor solitar, neinclus în marile circuite ale criticii, prezență discretă, romantic păgubos care vinde de mulți ani, cu trudă multă, blana ursilor din pădurile bucovinene. E din stîrpea rară a celor care știu să scrie povești amare și adevărate, care au puterea să meargă „pe firul apei" fără a se izmeni (scuzați, ăsta e cuvîntul cel mai potrivit !), fără a se da altceva decît sînt.

Cinci personaje — Carolina, Signora, Piticot, Vili și Boss — adunate într-un joc la pierdere, fără nici un fel de fard. Un zburător care părăsește cerul — corabie de vînt — pentru că l-a trădat și se mută în singurătate neavînd de unde să știe că o nouă încercare de a zbura îl va aduce în același punct.

El fiind — ciudat, frumos și adevărat — corabie de piatră sortită dintru început scufundării, legată prin fire prea subțiri de lumea viselor care se mai și împlinesc, a gnomilor fermecați, amintirile și averile din sufletul fiecăruia —, o lume pe care nu ai dreptul s-o tulburi nici măcar prin speranță.

Lîngă alte cărți de proză care par „firoscoase" (scuzați din nou, ăsta e cuvîntul cel mai potrivit !) făcînd modă în cercurile unor cititori ahtiați de panseistica snoabă, cartea lui Alexei Rudeanu sugerează imaginea unei portocale uitate în zăpadă. Că pare scrisă „dintr-o răsuflare" avînd, însă, în același timp, capacitatea de a interfera poveștile, făcîndu-le să curgă una în alta fără să-ți dea nici o clipă senzația de regie, acestea sînt calități pe care fără îndoială, critica literară le va semnala.

Nepătrunzînd, deci, în teritoriile analizei critice, vom spune doar, încă o dată, că am avut bucuria unei cărți care se citește într-o noapte. La fel ca acelea ale lui Saint-Exupery, autor ce revine obsedant în visurile lui Boss, la fel ca o povestire de Vorobiov : „A venit uriașul", tradusă în urmă cu mai mulți ani în colecția „Globus". Semănînd cu ele prin desenul fin, prin autoironia difuză ca o platoșă de cuvinte care ascunde o rană. „Corabia de piatră" — o carte de citit într-o noapte cînd ai sentimentul acut că a doua zi va veni iarna...

Nicolae Dan Fruntelată

● În acest număr : ● „Marin Preda, așa cum l-am cunoscut" — o convorbire cu Mircea Micu ● „Casa de la miezul nopții" — piesă în două părți de Fănuș Neagu ● Grigore Hagiu — inedit ● Proză de ● Liana Buligan și ● Septimiu Stoica ● Poeme de ● George Țărnea ● Eugen Evu ● Valeriu Bârgău ● George Timcu ● Florica Marin ● Mapamond ● Ovidiu : „Tristele" — în românește de Al. Andrițoiu

Planetă de februarie

Născut la sfîrșitul zodiei în care ursitoarele se luptă cu crivățul rupind din ele fuioare de zăpadă înghețată, Eugen Barbu își poartă în suflet neliniștea iernilor năpraznice cu ger aspru și cer învolburat.

Calm în aparență, parcă mîngîiat de o liniște culeasă de pe cerul verilor impietrite, marele scriitor este veșnic frămîntat de noiane de întrebări, de întîmplări și de dorința de a-și stoarce inima și mintea pentru a plămădi cărți nemuritoare. Viața lui a fost și este un neastîmpăr continuu. Chiar și atunci cînd stă tolănit în fotoliul din fața televizorului, ori cînd urmărește un meci de fotbal din tribună, fiorii căutării febrile îi împung creierul. Îl vezi că-și prinde pipa din lemn de cireș și o mîngîie ca pe un copil cuminte. Atunci trebuie să-l lași în pace cîteva clipe, să nu-i vorbești, să nu te miști, pentru că în lăuntrul lui se înalță primăveri ori se nasc cutremure. Spiritul său este într-o veșnică alergare ; zăgazurile ostoielii sînt rupte iremediabil.

Sînt convins să nimeni n-ar fi putut scrie o carte despre zbuciumul și fericirea oamenilor din groapa lui Ouatu, nimeni n-ar fi putut împleti cuvintele și întîmplările mai iscusit decît el în „Principele" și nimeni

Dan Claudiu Tănăsescu

Continuare în pag. a 2-a

Nume românești

O întrebare uzuală, simplă, pe care o folosim de nenumărate ori în viață...

O întrebare care devine tulburătoare dacă meditățm puțin asupra ei... **Cum te cheamă ?**

Mai întîi, vom observa că toate cuvintele care o compun sînt de origine latină (**a chema** din **clamo, clamare**), ceea ce îi atestă vechimea incontestabilă.

Structura ei gramaticală ne dezvăluie un fapt peste care — din cauza desei întrebuințări și a transformării întrebării într-o expresie fixă — trecem adesea, dar care este fundamental ca valoare socială : nu „tu" iți atribui un nume, ci „ei te cheamă (pe tine)" într-un anume fel. Cu alte cuvinte, numele propriu nu are o valoare „de întrebuințare", ca să zicem așa, dacă nu este recunoscut de comunitatea socială. De aici și deosebirea dintre „îl cheamă" și „își zice" care se face în limbajul popular.

Cum te cheamă (ei), în locurile unde trăiești și muncești ? Cum te identifică și te recunosc ? Cum iți conferă un statut social ?

De-a lungul vremurilor răspunsul a fost diferit. Putem presupune că, de mult, în trecut, erai pur și simplu Ion. Apoi, n-a mai fost de-ajuns atît... Și ai devenit „Ion al lui Ion"... Dar nici așa nu se putea face o identificare precisă... Și atunci ți s-a dat o poreclă, un supranume, pornind fie de la preocupare, fie de la o caracteristică fizică ori de comportament... Sau, poate, s-a găsit un alt motiv...

Ion Creangă ne povestește el însuși că era de fapt „Nic-a lui Ștefan a Petrei" și devine Ion Ștefănescu la Fălticeni, pentru ca, de pe la 1855, să înceapă să semneze Ion Creangă, cum se și atestă la 1864. De ce „Creangă" după bunic și nu altfel e greu de spus.

Zeci de factori, dintre care cea mai mare parte subiectivi, contribuie la atribuirea numelor de familie, iar acest fapt îngreunează teribil cercetarea antroponimistului din punct de vedere extralingvistic. Lor li se adaugă factori

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 10-a

Lume adîncă, lume stai!

PROFIL

Discret pînă la orgoliu, purtîndu-și metafora ca pe o lacrimă scursă dintr-un ochi închis, Nicolae Ioana descoperă în poezie căi de autodefinire, dar și mijloace prin care ipostaziază realul. Actul de înțelegere al propriului eu se desfășoară pe măsură ce însuși eul său poetic se constituie. Poet prin excelență reflexiv, ca mai toți poeții generației '70, Nicolae Ioana străbate straturile memoriei culturale cu scopul de a surprinde singularitatea acestui eu. Titlul antologiei sale *Tabloul singuraticului* (1979) este sugestiv atît în sens de portret cît și în sens de autoportret. El satisface o vastă tradiție a picturii portretistice. Portretul ține de *natură* și de istorie. (Spengler). El este o *biografie*. În poeme ca *soldatul, portretul fratelui, dănciu, plînge la mine un om în cameră* și altele, Nicolae Ioana nu ezită să portretizeze, atingînd note biografice. Dar *Tabloul singuraticului* este un vast autoportret, comparabil cu tabloul lui Mendeleev, unde elementele chimice sînt înlocuite de poet cu stările descoperite prin trăirea singurătății sau deduse prin știința poeziei în măsura în care aceasta devine convențională artistică. Plasîndu-se în sfera posibilului (concept prin care Aristotel diferența poezia de istorie) poetul caracterizează singurătatea ființei nu numai din perspectiva existențială, ci și valorică (estetică). Singurătatea ca stare dominantă este dublată de imaginea antropomorfică a singuraticului care este însuși eul poetului. De la hoinarul singuratic descris de Rousseau, la străinul camusian, tabloul acestui tip uman cunoaște în continuare elemente noi. A-ți face autoportretul înseamnă a mărturisi, a-ți descoperi taina personală. Dar nu într-un tablou academic, cu ramă izolatoare și uleiuri păstoase. Cei trei pictori care vin să-i facă chipul poetului n-au decît două coli de hîrtie. Al treilea trasează „pe partea opusă conturul". Pauperitatea materialelor necesare picturii, inapetența poetului în a poza, simplele crochiuri rezultate, duc la un narcisism voit ratat. Faptul că există trei reprezentări ale chipului dintre care două pe fețele aceleiași coli, poate fi luat drept farsă (ca în tablourile manieriste) dar o farsă care la Nicolae Ioana are efect tragic : „Cîte farse ți s-au făcut, băiatule. / Stai lîngă noi și adormi, băiatule. / Îți vom face ultima farsă, băiatule." *(sala de așteptare)*. Autoironia amară, izbăvită parcă în așteptarea unui gest de tandrețe, se transformă într-un plins ironic în care își face simțită prezența un abia sesizat suris : „Cu pălăria făcea semne la voi / dar voi nu o băgați în seamă. / Sperietoarea cu pălăria galbenă făcea semn / cu pantalonii mei îmbrăcată — / vă plîng de milă / vouă, oameni buni !" *(sperietoarea)*. Disponibilitatea de metamorfozare a eului poetic este maximă, mărturisirea directă : „Pe mine a venit pustiul și m-a luat. / M-a învelit și de atunci umblu / ca un împărat în raze. / Nu mă plînge nimeni. Nici dealul / nici chitara cu morți." *(chitara cu morți)*. Scindarea eului naște gesturi contradictorii, inconformismul poetului luînd finalități pozitive : „El îmi spune n-o lua / și eu o iau. El îmi spune / n-o mirosi și eu o miros ! / El îmi spune că am să cad / și eu nu cad !" *(pasărea și umbra)*. Finalul poemului este rîmbaldian : „Rămîi cu el și-mi arătă / pe altul".

Eul poetului suferă de o culpabilitate fără obiect în poemul *lasă, tot...* iar în *vorbește domnul K.* devine victimă din cauze inexplicabile. El poate fi comparat cu fragilitatea acelui copil „înțelept prin surîsurile lui, vorbind o limbă încurcată, / o limbă jumătate a lucrurilor, jumătate a oamenilor !" din poemul emblematic pentru Nicolae Ioana, intitulat *unul își ascunde fața*. Este un poem vizionar în care poetul se întîlnește cu tărîmul himerelor, întîlnire transformată în ruga unor voci infinite pentru ca sărutul morții să nu vină sub chipul „lucrului rece și singur". Glacialitatea remarcată de critică vizează o anumită „austeritate a expresiei" (Dana Dumitriu), iar nu „o scufundare în adîncul unei mări înghețate" (Costin Tuchilă). Eul profund al poetului „strălucește de bunătate", coloratura sa morală opunîndu-se celui rău care „îl caută cu un chibrit pe întuneric" *(în așternut se întoarce omul bun)*. Poetul se autodefinește în raport cu himerele sale : „tot aprig, tot înalt, tot ghemuit, tot floare." *(unul își ascunde fața)*. Sînt atribute aflate în anumite relații contradictorii. Și totuși, în raport cu miza pusă de poet pe universul himeric, ele rămîn exterioare. Despre exterioarele imaginare ca „priveliști-sinteză" a scris cu îndreptățită finețe Costin Tuchilă *(Cetățile poeziei*, Ed. Cartea Românească, 1983). Negînd însă, în quasitotalitate, conștiința reflexivă a poetului Nicolae Ioana, este semnul absolutizării unui singur punct de vedere. Este adevărat că mecanismul psihologic al relației introvertit-extrovertit explică direcția de manifestare a eului spre exterior, o expansiune însă nu numai imaginară, ci și simbolică. Nicolae Ioana nu interiorizează obiecte, deși sentimentul reificării este trăit din plin în poemul *ordinea prestabilită*. El interiorizează simbolurile acestor obiecte într-o *imago* obsesională. Referindu-se la pictura lui Van Gogh, Blaga nota : „Nu sufletul se orientează după natură, ci natura după suflet" *(Zări și etape*, p. 39). Personalizarea eului poetic al lui Nicolae Ioana nu se produce în punctul de pornire strict psihologic, ea rezul-

Marin Casapu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

O TRAIECTORIE LITERARĂ

Istoria literaturii române postbelice are în Eugen Barbu un protagonist de prim ordin. Era în primii ani după război, vreme în care răsuflarea marii literaturi interbelice nu se stinsese încă, atunci cînd Eugen Barbu debutează de fapt literar la ziarul **Fapta** condus de Mircea Damian, în al cărui cenaclu își citise primele proze. **Fapta** lui Mircea Damian însemna o lecție de atitudine și de gazetărie veritabilă. În **Fapta** primului său maestru apropiat, Eugen Barbu semnează o rubrică cu titlu vindicativ, **Faptă și răsplată**, scrisă în cel mai caracteristic stil arghezian. Lectura ei ne indică în Arghezi, gazetarul și prozatorul, pe unul din modelatorii adînci ai scrisului lui Eugen Barbu. Trece, în aceeași vreme, prin amfiteatrele facultății de filologie, ale cărei cursuri le părăsește atunci cînd G. Călinescu este îndepărtat (1949) de la catedră. Gestul de protest nu este o simplă paradă. Spiritul lui G. Călinescu va încerca să-l încorporeze mai tîrziu Eugen Barbu în propria operă.

Pentru început, Eugen Barbu face munci anonime, corector, de pildă, și scrie literatură. Va debuta în stilul conformist al epocii, în 1955, cu **Munca de jos** și cu **Gloaba.** Îi urmează în anul următor trei cărți de proză prin a căror tematică și univers, lumea fotbaliștilor recrutați de pe maidane, se exprimă direcția inconformistă ulterioară a literaturii sale. Era vremea în care marii poeți și prozatori ai literaturii române tăceau, în timp ce sonore se auzeau vocile suplinitorilor de ocazie și carieră. În 1953, romanul **Bietul Ioanide** de G. Călinescu fusese primit cu necruțătoare rafale critice, din care reieșea cu autorul trebuie să se recondiționeze ideologic, fiind aproape un „fost". În acest climat apare **Groapa,** romanul care-l afirmă pe Eugen Barbu drept un prozator de stil și de atmosferă în literatura română. Lumea liberă și iconoclastă a cărții, care refuza tiparele societății bune, a fost trecută de critica literară vigilentă în categoria „lumpen", iar autorul **Gropii** tratat aidoma, cam în felul în care cu cincizeci de ani mai înainte, H. Sanielevici îl primise pe debutantul Mihail Sadoveanu, atît autorul, cît și personajele lui, fiind trecuți la capitolul instinctualității, al lipsei de intelectualitate. Valoarea romanului **Groapa,** carte astăzi clasică pentru proza românească, a învins însă eticheta oricît de corozivă.

Ca într-o ripostă, Eugen Barbu a ținut să-și demonstreze marile virtuți scriitoricești în reportaj **(Pe-un picior de plai)**, în nuvelă **(Oaie și ai săi)**, din nou în roman **(Șoseaua nordului)**, în teatru **(Să nu-ți faci prăvălie cu scară)**, toate între 1957—1958, cu voința vizibilă de a semnala că autenticele tradiții ale literaturii române interbelice n-au fost părăsite. Eugen Barbu a reprezentat în anii de trecere către '60 o adevărată și tonică explozie literară, plină de cele mai mari promisiuni. Numirea lui în fruntea **Luceafărului,** revistă căreia Mihu Dragomir îi crease o excepțională audiență la cititorii dornici de literatură română originală, n-a mai mirat pe nimeni.

Urmează o etapă efervescentă și proteică în care Eugen Barbu face de toate: gazetărie, cenaclu, roman, teatru, poezie, film, ilustrînd în chip voluntar un model literar care se revendica din marii predecesori ai literaturii și culturii noastre. De acum datează **Prînzul de duminică** (1962), nuvele de o factură modernă singulară în epocă, **Facerea lumii** (1964), roman de mare poezie al toamnelor bucureștene, **Jurnal** (1966), carte inteligentă și subtilă rămasă fără nici un ecou, **Labirintul** și **Sfîntul** (1967), piese de teatru, **Măștile lui Goethe** (1967), carte tipărită mai întîi în **Luceafărul,** stîrnind un adevărat scandal, al doilea volum al **Șoselei nordului** (1967), scris într-un registru inferior primului volum, **Osînda soarelui** (1968), care mărturisește un poet refulat, ca și cîteva filme. Nu simpla producție, amețitoare, ceea ce scriitorul urmărea — ! este de reținut, ci semnificația și ecoul ei multiplu. **Prînzul de duminică** reprezintă prin refuzul prozei monumentale (a se vedea și o lucrare programatică despre „romanul monumental" produsă simultan de critica și estetica vremii) și adoptarea prozei scurte, psihologice, de sugestivă atmosferă, prima deschidere modernă către proza veacului. În 1968, Eugen **Barbu** demisionează de la **Luceafărul,** lăsînd în urma lui o revistă și o acțiune literară memorabile. Caracteristica lui Eugen Barbu a fost aceea a unui făcător de breșe, a unui deschizător de drum.

Paralel revistei a funcționat în aceeași perioadă cenaclul revistei **Luceafărul,** numit Nicolae Labiș. Pe aici au trecut cele mai sonore nume de astăzi ale poeziei, prozei, dramaturgiei și criticii literare contemporane (Nichita Stănescu, Nicolae Velea, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe, Dan Zamfirescu etc.), remodelate de combustia unei lucrări și aspirații comune, pe o linie de nonconformism literar și de îndrăzneală cărora Eugen Barbu le-a rămas credincios. Acest creuzet de talente, sentimente, voințe, năzuințe, l-a avut în centrul său pe Eugen Barbu, care în stilul unei democrații de cartier muncitoresc, din care provenea, a ținut să fraternizeze cu toți cei care, în acest laborator, indiferent de vîrstă și firmă, produceau o cît de mică explozie literară. Spiritul acestei manifestări scriitoricești, de un militantism estetic în egală măsură populist și distant, poate fi regăsit și explicat prin paginile unei cărți remarcabile, rar document de notație zilnică, dar și de proiecție psihologică voluntară în cadre înalte, care așteaptă să fie redescoperită: **Jurnal** (1966). Ea face portretul, jumătate real, jumătate imaginar, al lui Eugen Barbu cel dinaintea **Luceafărului.** Celălalt, de după **Luceafărul,** a fost sintetizat de autor într-o nuvelă și un titlu suficient de comunicative pentru cine vrea să-i citească în operă și biografia: **Martiriul Sfîntului Sebastian.** Începe o altă perioadă de creație pentru Eugen Barbu. Spadasinul a fost scos din donjon. Își agită acum armele în piața centrală a cetății.

Eugen Barbu n-a conceput niciodată profesia de scriitor în afara gazetăriei. Din 1970, va fi redactorul șef al publicației bucureștene **Săptămîna** și va împleti ca și înainte, activitatea de presă, cu aceea a prozatorului. De acum înainte proza lui Eugen Barbu cristalizează trăsăturile ei fundamentale. În 1969 apare romanul **Princepele,** o parabolă sau un basm, în care nu identificarea epocii este importantă, cît atmosfera și mai ales stilul. Prin **Princepele,** Eugen Barbu se afirmă ca unul din puținii scriitori români care-și inventează o limbă cu adevărat proprie. Vocația de prozator artist, dezvăluită încă din paginile **Gropii,** se desfășoară în **Princepele** convingător și viguros. Raportările la Mateiu Caragiale, care nu explică și nici nu alimentează fundamental proza **Princepelui,** sînt de natură însă să ne dea o idee de situare valorică. Stilul plin de sevă, de noutate, în care intră atît lecția lui Mateiu Caragiale, cît și a lui Arghezi, beneficiază și de ucenicia coloratei și surprinzătoarei limbi vorbită în cartierele bucureștene. Între acestea, severa lecție argheziană are partea leului.

În paralel cu **Princepele,** Eugen Barbu începe tipărirea (1972) a unui „jurnal de creație", intitulat **Caietele Princepelui,** și ajuns în 1981 la volumul șapte. Ar fi, dacă ne luăm după subtitlu, seria de note care au stat la temelia **Princepelui,** dar **Caietele** au practic o mare autonomie cuprinzînd însemnări intime, extrase din autori diverși, note de călătorie, mici proze de atmosferă, informații din sfera magiei, a ezotericului, etc. Pe scurt, **Caietele Princepelui** se constituie într-o construcție deliberat barocă menită să ilustreze o energie și un stil existențial. Pe linia notelor de călătorie Eugen Barbu tipărește și un **Jurnal din China** (1970), unde intenția de a dubla cartea despre China a lui G. Călinescu este evidentă. Din seria secundă a prozei lui face parte **Postul clandestin** (în colaborare cu N. Mihail), scriere senzațională, fără adîncime, caracteristici care se vor transmite și primului volum din **Incognito** (1975), celelalte trei, apărute pînă în 1980, cîștigîndu-și treptat o autonomie și o demnitate stilistică proprie. **Incognito** însumează, în cele din urmă, caracteristicile romanului, așa cum îl vede Eugen Barbu, unul din cei mai mari inamici ai stilului plicticos din cîți au existat vreodată. Romanul trebuie să aibă, după autorul **Princepelui,** trepidație de povestire polițistă (și **Incognito** are), urmînd a mai contura caractere, (capitol la care **Incognito** strălucește mai ales în volumele II, III și IV), ca și atmosferă, (direcție în care Eugen Barbu este un artist). Prin **Incognito,** Eugen Barbu scrie (cu multă pastă, cu incontestabilă violență epică și un stil izbitor) un roman de formulă tradițională, pe care nu înțelege să-l părăsească în favoarea modalităților moderne.

Aproape o capodoperă este **Săptămîna nebunilor,** carte somptuoasă în linia **Princepelui,** construită pe o situație epică tensionată: un cheltuitor al visteriei Eteriei așteaptă în Italia să vină ora socotelilor, cheltuindu-se linced și morbid într-un amor venețian. Desfășurarea lexicală este extraordinară. Sugestia crepusculului și falimentului general respiră din toate paginile cărții. Energia artistică vădită în **Săptămîna nebunilor** e uimitoare. O limbă română inedită, adesea crudă pînă la inadmisibil, curge în paginile romanului. Această masă lingvistică, dirijată de autor, constituie sub bagheta lui împrejurările, personajele, climatele, stările de tensiune, de așteptare, de spaimă, de melancolie sau de plictis. Ceea ce se întîmplă pare a nu avea nici o importanță, deși și acest plan al cărții își are semnificația și trimiterile lui.

Princepele, Săptămîna nebunilor, Vînzare de frate și alte povestiri, care gem de pastă, de culoare, sînt părți ale **Cronicii secolului XIX.** Eugen Barbu a ambiționat și o cronică românească a secolului XX (îndemnurile sînt balzaciene și prin filiere indirecte românești — G. Călinescu, Cezar Petrescu) din care fac parte **Groapa, Șoseaua Nordului, Facerea lumii, Incognito** și din care mai sînt anunțate **O lume de cîștigat, Janus, Frica.** Dintre acestea **O lume de cîștigat,** apărut în cea mai mare parte în **Luceafărul** și **Suplimentul literar al Scînteii tineretului,** este o scriere interesată de comunicare, fără luxurianță lexicală, sacrificată în favoarea unui stil rapid, nervos, aproape fără culoare. Producția prozatorului este impunătoare, iar valoarea cîtorva dintre romanele și nuvelele lui îi asigură un loc între cei mai mari prozatori ai literaturii române. Faptul este cu atît mai demn de atenție cu cît cariera scriitorului, la cei 65 de ani ai săi, nu este încă încheiată.

Alături de gloria prozatorului Eugen Barbu a ținut la aceea a gazetarului, el însuși susținînd săptămînal de peste douăzeci de ani mai multe rubrici în diverse publicații. Scriitorul a fost și este un factor important de opinie publică. Ne interesează cele literare cum ar fi cea dedicată lui Caragiale, **Judecata de apoi a poeților, Spirale, Gloria victis,** etc. Ele au rămas, cele mai multe, în paginile revistelor în care au apărut, toate urmînd să alcătuiască, (modelul fiind desigur cel călinescian) **O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent,** din care a apărut un singur volum cu acest titlu, subintitulat **poezia română contemporană,** în 1975. Cartea care a apărut este încîntătoare prin supletea dar și brutalitatea unor formulări, prin arta citatului, prin gustul sigur, prin vizibila pricepere a materiei lirice și poetice. Timpul a lucrat în favoarea acestei cărți de referință. Proiectul întregii istorii polemice și antologice este gigantic și, dacă a părut atunci cînd a fost prezentat un moft, paginile **Săptămînii** ne stau dovadă că el a fost în bună măsură realizat. Primul capitol se numește **Aventura limbii române,** scris și tipărit sub acest titlu în **Săptămîna. Filonul popular** și **Cronici și cronicari** a fost și el desfășurat în bună măsură acolo. **Balcanismul literar (de la Anton Pann la Ion Barbu)** înseamnă alt capitol, tratat pe larg în serialele săptămînale ale lui Eugen Barbu sub titlul **Gloria victis.** Urmează **Cariatidele** (Cantemir, Heliade, Kogălniceanu, Bălcescu, Hasdeu, Odobescu, Iorga) despre care presa nu dă știre. Apoi **Eminescu,** la fel, și tot la fel **Creangă, ezotericul.** Din **„Ultimul ocupant fanariot" — Caragiale** fac însă parte indiscutabil capitolele închinate lui Caragiale în ultimii ani în **Săptămîna.** Mai urmează încă șapte mari capitole, în care lui G. Călinescu i se acordă unul (și acesta scris în bună măsură în polemica deschisă cu detractorii lui). Insistăm asupra acestui proiect pentru că lucrarea lui se desfășoară sub ochii noștri și pentru că valoarea îi este ignorată. Dincolo de toate acestea, **Istoria polemică și antologică** are rostul de a întemeia rostul tipului de literatură pe care-l scrie Eugen Barbu, care-și caută astfel strămoșii literari și linia proprie. Este de fapt o ispravă de arheologie și arhondologie desfășurată la suprafața unei întregi literaturi. **Aventura limbii române** și **Balcanismul literar** (cunoscut în presă ca **Gloria victis)** sînt din acest punct de vedere cele mai expresive. Ele luminează dintr-un unghi propice și contestatul eseu **Măștile lui Goethe,** prin care Eugen Barbu afirma indirect existența unei alte literaturi și unui alt tip de scriitori, cu același drept de existență decît cel goetheean. **Măștile lui Goethe** stă în directă legătură cu grandioasa **Istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent,** vădind coerența secretă a dezvoltării scriitorului. Fără această deshumare, care este și o înviere a literaturii române pe clina ei „artistă", ca și fără cei doi zei tutelari, (Arghezi și Călinescu, amîndoi și gazetari), cariera și opera lui Eugen Barbu nu pot fi înțelese. Eugen Barbu marchează prin activitatea lui patruzeci de ani de literatură română postbelică creînd evenimente literare sau participînd la ele, oferindu-se cu îndrăzneală discuției și contestării, dus înainte de un proiect grandios, din care, chiar de nu va fi realizat integral, vor rămîne cîteva din cele mai frumos scrise cărți ale literaturii române. Cei mai contestați sînt incontestabilii.

Într-o istorie literară viitoare a perioadei, Eugen Barbu va avea, vrînd nevrînd, un capitol central și esențial la care personalitatea sa complexă mobilizată de mize și proiecte mari are tot dreptul. Nu ne-ar mira ca acest capitol să apară în chiar **O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent,** ceea ce în cele din urmă ar fi foarte firesc.

M. Ungheanu

Planetă de februarie

Urmare din pag. 1

n-ar fi putut inventa o carte ca „Săptămîna nebunilor".

Venit din spațiile ce înconjoară Cuțarida, Eugen Barbu calcă peste filfizoni și peste cei ce se cred un fel de aristocrați literari, înfigînd adînc în literatura românească grăuntele de aur al frumuseții, al adevărului și nemuririi. Forța scrisului său i-a înspăimîntat pe unii, pe alții chiar i-a supărat, dar încîntă milioane de cititori de pretutindeni. Împotriva multor vîrtejuri, unele ivite din senin, Eugen Barbu își plimbă destinul bătut în diamante.

Omul acesta care a citit vagoane de cărți și care scrie treizeci de pagini pe zi, care lucrează neîntrerupt zece ore, stînd nemișcat și storcînd din baierele sufletului cele mai neașteptate întîmplări, are vreme și de povești la gura sobei și de întîlniri cu prietenii și cititorii și de forfoteala stadioanelor. Temut cronicar de sport, prezent pe ploaie, pe vînt și pe caniculă în tribune, Eugen Barbu trăiește în tinerețea fotbalului, cel mai iubit joc din cîte are lumea noastră. Și atunci, fața lui seamănă cu a unui adolescent ce-și caută visele și speranțele.

Eu nu cred că Eugen Barbu are șaizeci și cinci de ani. Nu cred pentru că mîna nu-i tremură, pentru că zîmbetul i-a rămas din vremurile cînd colinda cartierele Griviței, iar mintea îi este limpede și sănătoasă.

Pe seama lui s-au rostit tot soiul de legende: ba că-și ține un tun pe pridvorul casei de la Poiana Țapului, ba că mănîncă numai muguri de cais, ba că vrea să-i adune într-un sac pe cei fără talent și apoi să-i arunce în groapa impostorilor, ba că are scrise gata o sută de romane pe care încă nu vrea să le trimită tiparului ș.a.m.d. Unele sînt adevărate, altele ba.

Un prozator în travesti liric

Un prozator prin excelență epic, mai ales cînd este și autor de reputate romane polițiste, ne apare la ultima sa carte (tot un roman, „Fiecare om cu clepsidra lui", Editura Cartea Românească, 1988) într-un travesti liric pe care l-ar invidia orice poet.

Romanul începe abrupt, cu situații de excepție în care personajul, care e autorul însuși, trece de cîteva ori pe lîngă moarte, în condițiile frontului, ca și în timp de pace, căci luase foc aripa hotelului Evropeiskaia din Leningrad, unde se afla în vizită, sau într-un automobil pe care l-a lovit o locomotivă, omorînd pe unul dintre cei care călătoreau la o întîlnire cu cititorii în Valea Jiului, pe prozatorul Radu Armand. Haralamb Zincă a fost condamnat, vorba lui, de fiecare dată la... viață. Ipostazele de acest gen, extreme, nu sînt puține în carte. Suficiente să-l satisfacă pe oricare dintre fanaticii lui cititori de romane polițiste. Cu toate acestea ceea ce mi-a plăcut mie în această carte la acest destin picaresc modern, e tocmai lirismul care răzbate ca firele de iarbă prin crăpăturile asfaltului în Africa ecuatorială. Dacă aș recurge la metoda critică a citatelor, folosită de un mare prozator pentru a-i remarca sau desființa pe poeți la o judecată de apoi, atunci aș putea și eu să vin cu destule noutăți lirice abundente. Iată una dintre ele, o divagație despre călătorie: „Am hoinărit mult prin lumea asta largă. Cu ce n-am călătorit? Călare pe catîr, pe cal, pe cămilă, cocoșat pe platformele deschise ale unor trenuri, agățat de turela unui tanc, cu harabaua uzbecă pe două roți, între tampoanele unor vagoane, ascuns sub o bancă într-un tren încărcat cu demobilizați, cu o șalupă... Și-acum, căutîndu-mi destinul, iată-mă pe o mocăniță... un tren-jucărie, ca să descopăr o realitate socială necunoscută încă".

Și totuși Haralamb Zincă notează la capătul unei asemenea călătorii sui-generis: „Dîrdîi de frig, sufletul însă mi-e încărcat de lumină și poezie". Ne-am oprit nu întîmplător asupra acestei notații din care sînt cu sutele în carte, fiindcă vrem să dovedim că un anumit lirism funciar la Haralamb Zincă debordează în aceste pagini de memorie, dezvăluindu-ne un suflet de o rară puritate. Clepsidra prin care își prefiră prozatorul nisipul e de o transparență rar întîlnită, iar nisipul prefirat, de o finețe, cum iarăși nu o întîlnești la tot pasul.

Un proverb spune „cîte bordeie, atîtea obiceie". Dacă e să ne referim la drumurile lui Haralamb Zincă putem conchide că aventurile sale mai mult sau mai puțin lirice sînt direct proporționale cu numărul de drumuri străbătute, cu mijloacele folosite pentru a le străbate.

Și iată un vers care te împietrește prin frumusețea sa „Noapte, ger. Pe ghețușul cerului fără stele, un singur patinator: luna".

Dar cîte asemenea observații și meditații nu te trimit la poezia cea mai autentică. Nu lipsesc mijloacele de expresie ale onirismului, nici cele fabuloase ale lui Edgar Poe. Corbul lui într-o postură mai puțin retorică își proiectează spectrul îngrozitor, în nopțile de pe front „Un corb se umflă în pene. Croncăne. La chemarea lui, corbii cerului se string stoluri-stoluri. Sub greutatea lor copacul geme, plînge". Corbul, real, nu imaginar, e cioclul care-l amenință și îl revendică. Multe asemenea metafore poți întîlni în fiece pagină.

Sinceritatea e prima condiție a acestei cărți, pentru mine cea ma bună din cîte am citit din bogata bibliografie cu care Haralamb Zincă a îmbogățit literatura contemporană. Obligativitatea sine qua non a acestei scrieri unice nu se dezminte nici cînd e vorba de reflecțiile asupra ei înseși: «„Memoriile" mele alături de memoriile unor bărbați de stat sau ale unor scriitori care au străbătut lumea în lung și-n lat pentru a fi prezenți acolo unde clocotea „cazanul Satanei ?!" Să fim serioși! Ce-i drept e drept, în timpul războiului, valurile vieții m-au purtat pe unde n-am gîndit. E suficient să amintesc că prima zi de război m-a găsit la Soroca, iar ultima la Konigsberg, și că între aceste două repere geografice s-au așternut 100 de zile și nopți învăluindu-mi existența în oarecare mister». Să fim serioși, stimate coleg Haralamb Zincă, dar aici cînd e vorba de viață trăită în condiții uneori atît de vitrege încît numai romantismul revoluționar te-a menținut în viață, modestia, mai ales cînd e la mijloc o asemenea admirabilă carte precum „Fiecare om cu clepsidra lui" nu mai are nici un sens. Entuziasmul ce ni-l impune lectura acestei cărți înalte ca Vîrful cu Dor și limpezi ca un izvor de munte trebuie să se pronunțe, cu toată fermitatea. Sîntem în posesia unei cărți rare, care face cinste literaturii noastre contemporane.

Niculae Stoian

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

CONDIȚIA DEBUTULUI

Unul dintre cei doi romancieri *) debutați anul trecut la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca, alături de Ilie Sălceanu, cu „Umbra slugerului Teodor", e Adrian Grănescu. Romanul, premiat la concursul de debut pe anul 1987 al acestei edituri, de un juriu format din Vasile Rebreanu (președinte), Ștefan Damian, Mircea Opriță, Liviu Petrescu, Mircea Popa, Vasile Sălăjan, Eugen Uricaru, Mircea Vaida și Ion Vlad (membri), intitulat „O dragoste ca oricare alta", este o carte de-a dreptul incitantă, atît prin problematica ei erotico-sentimentală, dar și socială, cît și prin stilul și tehnica ei de construcție.

Andrei, protagonistul, alias autorul, absolvent de filologie și publicist, cu preocupări elevat literare și culturale, se îndrăgostește de Marina, colega lui, studentă (și ghidă O.N.T., în vacanțe, la mare) pe care o pierde, după un scurt răgaz de fericire. Trecutul acesteia, sinuos și handicapat de traume socio-familiale, e la fel de incert și misterios, ca și prezentul și viitorul ei, învăluit de proiecții pe cît de livrești pe atît de reale. După pierderea ei, care l-a părăsit din motive inexplicabile, Andrei rămîne obnubilat o vreme, singura consolare fiind jurnalul său, „Caietele Marinei", în care el notează fapte cotidiene, încercînd să se apropie de miezul adevărului — misterul feminin — circumscriindu-l și analizîndu-l.

Dacă, în formă, cartea are asemănări cu „Ultima noapte de dragoste", a lui Camil Petrescu sau chiar „Romanul adolescentului miop" al lui Eliade, în esență ea mi se pare că poate să fie mult mai bine apropiată de o carte citită recent, a elvețianului Walter Daniel „Glastra fără floare", care tratează aceeași temă centrală a literaturii — iubirea. Cu alte cuvinte, o temă mare și foarte dificil de tratat. Meritul autorului este că, în afara unor diluări, din prima și din cea de-a treia parte a cărții, reușește să dea rotunjime și consistență temei, aprofundînd-o pînă la limite care n-au fost trecute, cel puțin în literatura mai tînără a ultimilor ani.

Autorul evocă, după trecerea anilor, orașul în care și-a trăit iubirea, pe fundalul unor evenimente cotidiene în care e ușor de recunoscut Clujul studențesc al anilor începutului de deceniu al optulea, căci povestirea începe chiar odată cu inundațiile din mai 1970 și sfîrșește după regăsirea de sine a autorului-personaj, odată cu debutul și deci împlinirea acestuia, nu doar pe planul spiritual, ci și în cel de stare civilă, cînd locul gol, lăsat în sufletul său de Marina, va fi umplut, treptat, de iubirea mai sobră, matură, a Laurei.

Acest proces al pierderii și regăsirii iubirii se desfășoară pas cu pas, ca un proces al regăsirii de sine, pe măsură ce personajul-autor își descifrează și-și descrie destinul, care-i inundă eul și conștiința. Tot ceea ce în prima parte a fost feerie și fericire, iar în a doua a devenit coșmar și-apocalipsă, se transformă, pînă la urmă, în utopia unei descătușări. Suferindul de dragoste își leapădă pielea, iese din sine și nu mai suferă, se regăsește în această carte, al cărei personaj principal rămîne doar memoria, ca esență a vieții, ca expresie a mesajului acesteia.

Realizarea acestei rupturi, ușor degringolată, se face printr-o scriere fină, ingenios gradată și filigranată, iar căutarea adevăratei identități a autorului și mai ales revelarea memoriei, ca singur și adevărat protagonist al cărții — memoria cu față literară — deci partea luminată, de amintire, a ei — și nu cea tenebroasă, plină de obnubilări abisale — constituie în ultimă instanță materia și tema acestei cărți, care nu e decît istoria unei pe cît de imaginare, tot pe-atît de reale iubiri.

Condiția debutului, pe care Adrian Grănescu a întrunit-o magna cum laudae —, în fața unui juriu de înaltă clasă și de prestigiu, pe care editura clujeană și-a făcut obiceiul să-l treacă pe copertă — cea a valorii elevat literare — ar trebui să rămînă, în continuare, singurul criteriu de apreciere, de premiere și promovare, nu doar al amintitei edituri, ci al tuturor celorlalte.

Matei Gavril

*) **Adrian Grănescu: „O dragoste ca oricare alta", Editura „Dacia", 1988.**

POEZIE

POVESTE ADEVĂRATĂ

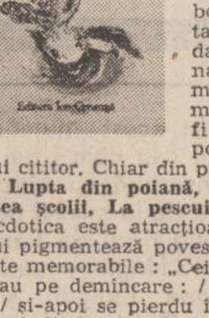

Inspirată de un fapt real, cartea lui Bucur Chiriac*), **Ultimul zăgan** conține povestea unei păsări răpitoare, celebră în zona Buzăului în vremea copilăriei autorului și care căpăta în lumea satului substanța unui simbol. Epicul stufos, punctat cu cît mai multe și dacă se poate, extraordinare acțiuni, uneori cu mici insule de haz sau maliție, este modul de a fi al acestei cărți care poate capta atenția micului cititor. Chiar din primele capitole: **Începutul, Lupta din poiană, Marele spectator. În curtea școlii, La pescuit, Cocoțat pe un butoi,** anecdotica este atractioasă, flash-back-ul autorului pigmentează povestirea în versuri cu amănunte memorabile: „Cei care iubesc înaltul / nu îl dau pe demîncare: / și-ncepu spre cer asaltul / și-apoi se pierdu în zare. / S-a rotit peste oraș / dînd semnale către soare / n-a vrut soartă de ocnaș / îmbuibat, dar la răcoare. / Spuneau unii că morarul / om bătrîn și plin de milă / îndrăgise mult zăganul / neavînd copil, copilă... / Și văzînd că-i încă pui / ca să-i facă-o bucurie / coborî la mintea lui) / cumpărînd o jucărie, / zice-se de mare preț, / însă vulturul Ilie / o privise cu dispreț / ca și pe-alte bunătăți; / turtă dulce, ciocolate, / el dorind pe cea mai dulce, / ce se cheamă libertate." Un tablou animat al vieții satului (cartea poartă dedicația „Locuitorilor din Gura Teghii și celor pe care, acum o jumătate de veac, i-a încîntat și i-a uimit — ca și pe mine — minunata pasăre a Buzăului") cu întîmplările ei mărunte sau importante, cu ceasornicul ei interior, cu faptele care căpătau o anumită semnificație și greutate morală, pasaje animate de o certă emoție interioară a rememorării asigură combustibilul emoțional al **Ultimului zăgan** (ilustrată cu finețea unui desen subtil, rafinat, de Theodor Bogoi) „Însă el ne-a povestit / că, în lumea vulturească / un zăgan îmbătrînit / urcă-n soare să renască / Sfidînd culmi amețitoare / peste hăurile adînci. / ei, ca stele căzătoare, / se zdrobesc izbiți de stînci." Interesant e faptul că simbolul cărții rămîne cu delicatețe în subtext, de aici absența vreunei moralizări ostentative. Partea cea mai tensionată și totodată cea mai izbutită a cărții debutează în finalul poeziei **Paznic la vie** și continuă cu episodul dramatic în care hitleriștii ucid cu cinism și barbarie brava pasăre și cu descrierea suficient de pătimașă a ororii războiului: „Din înalt privea Ilie, / cu dispreț armata morții / cum trecea peste cîmpie / să-și încerce zarul sorții. / Rotind ochiul vulturesc / el țipa a supărare: / „Eu nu prad să stăpînesc, / eu vînez pentru mîncare! / Ați pornit cu toți, zăluzi, / călcînd vechile hotare, / oameni răpitori și cruzi, / veți rămîne oase-n soare! (...) Glonțul nevăzut se-nfipse / drept în pieptul lui semeț, / trăznetul de fier îi sparse / inima — rubin de preț. / Pene-nvolburate, rupte / se-nălțară speriate, / ca un stol de fluturi roșii / și căzură pe cetate." Brusc felul de a trăi al răpitoarei devine superior celui omenesc iar această antiteză vizibilă în versurile citate mai sus se constituie într-o modalitate eficientă de-a explica micului cititor oroarea ideii de război, iraționalitatea faptelor trupelor germane. „Noi de groază-nmărmuriți, / am simțit ce-nseamnă moarte, / gloanțe trase de smintiți, care ajungeau departe, ura pentru tot ce mișcă, / pentru orice vietate, / pofta de-a ucide rece / orice zbor de libertate."

Limbajul din **Ultimul zăgan** are o frustețe nereprimată de autor, ca și cum această poveste ar fi fost spusă la gura sobei de vreun bunic sfătos nepoților săi. Rima urmărită cu asiduitate și respectarea binevenită a ritmului interior asigură cărții unitatea, cantabilitatea necesară. Cartea lui Bucur Chiriac trece cu ușurință de la autobiografie la poezie, în rime nimerite a căror calitate esențială este firescul spontan animat de emoție interioară.

Cleopatra Lorințiu

*) **Bucur Chiriac: „Ultimul zăgan", Editura „Ion Creangă", 1988.**

COMPENDIU

■ A apărut încă un volum de poezii, scris de Tudor George, care se numește PATRIARHALE ȘI EXOTICE (Ed. Cartea Românească 1988), în care amatorii de poezie vor regăsi remarcabila artă de prozodist a autorului **Baladelor singaporene.** Sub mîna lui Tudor George versul atinge performanțe de expresivitate prin ingeniozitatea folosirii cuvintelor în formele fixe ale poeziei.

■ INCINTE (Ed. Eminescu, 1988), se numește volumul de poezii pe care Gabriela Negreanu îl tipărește după **Partea omului.** INCINTE este un duplicat al cărții anterioare, altfel zis o carte reprezentativă pentru autoare, aptă să-i înfățișeze trăsăturile distincte.

■ Ioanid Romanescu trimite către cititor un lung poem, ZAMOLXIS (Ed. Cartea Românească, 1988), în 51 de cînturi, plus **Novissima verba,** în care pe alocuri autorul face simțit cu deliberare sunetul solemn al metricii eminesciene.

■ Un titlu semnificativ a voit să pună cărții sale de versuri Mircea Vaida, intitulîndu-și-o BROCARTURI ȘI PĂNURĂ (Sd. Dacia, 1988). Asociația este mai limpede pentru cititorii romanului **Corinda,** unde conții brocarturilor coexistă cu țăranii îmbrăcați în pănură. Cartea este grăitoare pentru sensibilitatea autorului și pentru opțiunile sale civice. Atît poezia, cît și proza tipărită de Mircea Vaida tind să-i alcătuiască un profil personal și convingător în literatura postbelică.

■ Florin Bănescu revine cu alte povestiri, intitulate LA TREI APE (Ed. Eminescu, 1988), scrise în stilul celor din **Calendarul pe o sută de ani** pe care le continuă. Florin Bănescu tinde ca prin acest ciclu de povestiri să precizeze cu mijloacele literaturii o fizionomie a Banatului mitic și legendar.

■ Alecu Ivan Ghilia revine în atenția cititorilor și a criticii literare cu o carte fără subtitlu, LUMINĂ DIN ADÎNCURI (Ed. Cartea Românească 1988), care este de fapt un roman. Un prim semn că specia începe să nu mai aibă autoritate în sine. Mai multe „relatări" potrivite una după alta pentru a circumscrie un univers, a-i sesiza profilul sufletesc și moral, a-l face să vorbească profund constituie această carte care pare a fi o autobiografie, fără, desigur, a fi. Un motto din Malraux, „Scopul unei vieți este transformarea în conștiință a unei cît mai lungi experiențe", străjuiește începutul cărții, iar altul îl închide. **Lumina din adîncuri** este o carte care-și propune programatic să depășească pitorescul și anecdoticul în scopul unui sens superior. Coperta este desenată de pictorul Alecu Ivan Ghilia.

■ Mircea Anghelescu a dat la lumină (ediție îngrijită, prefață și note) al doilea volum din scrierile lui D. Caracostea, SCRIERI ALESE (Ed. Minerva, 1988), critică și istorie literară, care cuprinde cîteva din cele mai cunoscute studii despre clasici ale autorului. O noutate este capitolul **Din cursuri universitare,** de peste o sută de pagini din cele aproape cinci sute ale reeditării.

■ CEALALTĂ FAȚĂ A PROZEI este un titlu chemător, pe care Mihai Zamfir l-a așezat în fruntea unei culegeri de studii și articole închinate unor aspecte ale prozei românești mai puțin abordate, care sînt tratate din unghiul unei stilistici moderne. Sensul este al unei recuperări, care se vrea și un act de justiție. Cartea pledează pentru scoaterea din uitare a unor texte umbrite de reperele mari, neglijate din comoditate sau prejudecată.

■ O carte al cărui titlu corespunde conținutului său este FILOLOGIE ȘI ISTORIE, de Gh. Bulgăr (Ed. Eminescu, 1988), în care autorul, neintimidat de abordările noi ale textului literar, ține să vorbească atît despre literatură, cît și despre contextele care i-au prezidat apariția.

■ A apărut cea de-a treia ediție de după ISTORIA LITERATURII ROMÂNEȘTI, INTRODUCERE SINTETICĂ de N. Iorga. Adevărata carieră a acestei cărți, apărută prima dată în 1929, începe după cel de-al doilea război mondial. Numeroase sînt cercetările moderne de istorie literară veche, mai ales, care se inspiră din **Introducerea sintetică** a lui N. Iorga. Prima ediție postbelică, îngrijită de Andrei Rusu și postfațată de Mihai Ungheanu a fost tipărită în colecția **Arcade** a Editurii Minerva în 1977 Cea de-a doua ediție, îngrijită de Rodica Rotaru și prefațată de Ion Rotaru, a apărut în deschiderea celor două volume de **Istoria literaturii românești contemporane** de N. Iorga, tot la Editura Minerva în 1983. Noua ediție din 1988 a colecției **Arcade** are o postfață complet nouă și o suită de note care tind să înfățișeze actualitatea acestui compendiu de literatură română scris de N. Iorga acum șaizeci de ani. Ca semn al acestei actualități stă și faptul că primele două ediții sînt epuizate, iar cea de a treia în curs de epuizare.

■ A început seria de SCRIERI de Ilarie Chendi. Primul volum, în colecția **Scriitori români,** Ed, Minerva, 1988, poartă precizarea „Ediție, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Dumitru Bălăeț". Inițiativa este binevenită și foarte promițătoare, pentru că valorifică un autor de o importanță indiscutabilă pentru literatura română din faza postconvorbiristă, adică dinainte și după 1900. Prefața lui Dumitru Bălăeț, **Ilarie Chendi, precursorul,** ne atrage atenția că ne aflăm în fața unui scriitor fără de a cărui contribuție perioada literară căreia aparține nu poate fi înțeleasă și că ediția va aduce din acest punct de vedere multe revelații. Primul volum cuprinde, de altfel, articole din periodice, care n-au intrat în volumele criticului niciodată. Operația este de restaurație a unei epoci. Semnalăm și valoarea întinsului sector de **Note și comentarii,** unde se aduc prețioase precizări de istorie literară și ideologică. Lucrarea întreprinsă de Dumitru Bălăeț merită toate laudele. Urăm acestei ediții, drum bun!

■ VÎRSTELE TIMPULUI este un titlu care nu dă seamă în suficientă măsură de conținutul cărții lui Ion Ghinoiu, apărută la Ed. Meridiane, 1988. Cartea este un studiu savant despre felul în care vechiul calendar păgîn s-a împăcat cu cel creștin, și reciproca, ca și raportul acestora cu calendarul civil. Ion Ghenoiu studiază chestiunea din punct de vedere al materiei românești, care, discutată din punctul de vedere al calendarului precreștin, ca și din punctul de vedere al acestuia din urmă, devine extrem de relevantă pentru un tip de cultură foarte veche de aspect mitologic. Fără să vizeze această problemă în primul rînd, prin abordarea precisă și sistematică a materiei folclorice precreștine, Ion Ghinoiu deschide o cale de acces către problema mitologiei autohtone. Alcătuită cu serizoitate, scrisă cu răspundere, **Vîrstele timpului** face însă în cîteva cazuri fugare concesii unei bibliografii facile, exterioare specialității sale. Vremea va consacra, credem, această carte ca pe o carte de referință, motiv pentru care facem și această rezervă.

MARIN PREDA,

Fotografie de Vasile Blendea

AȘA CUM L-AM CUNOSCUT

CONVORBIRE CU MIRCEA MICU

— Stimate Mircea Micu, cum l-ați cunoscut pe Marin Preda ? Pentru tînărul poet ardelean, venit în București, care erați pe atunci, Marin Preda întruchipa imaginea dvs. despre prozatorul român ? Ce impresie vă creașeră „Moromeții", dar nuvelele lui publicate în volum ?

— Dragă colega, ai un stil original de-a intervieva. Îmi ziceai că mă rogi să răspund la prima întrebare și văd că sînt vreo... șase ! În sfîrșit, s-o luăm ardelenește. Am venit în Capitală în 1966, dar vreme de doi ani, cît am bîntuit, ca să zic așa, pe la Uniunea Scriitorilor, n-am izbutit să-l văd pe autorul „Moromeților" în carne și oase. Ieșea rar, nu era un tip sociabil și, în general, avea „traseele" lui. În 1968, cînd grație unei confuzii (am povestit chestia asta în cartea „Întîmplări cu scriitori"), Zaharia Stancu a făcut **imprudența** să mă angajeze la Uniune, l-am zărit pentru prima oară pe holurile fostului sediu de la șosea. Întîrziase la o ședință de birou (de fapt o făcea deliberat, îi plăcea să se lase așteptat) și, înainte de a intra în sală, s-a pieptănat cu multă minuție în fața unei oglinzi de cristal. Avea un început de chelie și-și purta părul într-un fel amintind de tunsoarea romană. A la Cezar, dacă vrei o comparație care mi-a venit brusc în minte. De **cunoscut** l-am cunoscut cu un an mai tîrziu, la Mogoșoaia. Nu știu, nu-mi amintesc să mă fi prezentat cineva în mod special. Cred că Fănuș i-a vorbit despre mine, erau în bune relații pe atunci, se apelau „micimane" și făceau lungi plimbări nocturne pe aleile cu castani bătrîni. Dacă imaginea lui corespundea cu ceea ce gîndeam eu despre **prozatorul** român ? Nu știu. Nu aveam o imagine anume despre el, nu încercasem niciodată să mi-l reprezint fizic. Ce m-a șocat prima dată și mulți ani mai apoi, era aerul său ciudat de „năuceală", de „absență" aș zice. Vorbea cu tine dar se gîndea în altă parte. Era destul de puțin comunicativ, exceptînd anumite momente de euforie cînd îi plăcea să povestească întîmplări „picante". Citisem, desigur, „Moromeții" și nu numai. Cartea îmi făcuse o impresie extraordinară, ca scriitură, deși lumea țărănească din paginile ei îmi era, ca să zic așa, străină. Ca ardelean aveam o cu totul altă viziune despre viața satului și despre țărani. Asta nu are însă nici o importanță. El inventase o lume a lui, o lume fascinantă și fără antecedente tipologice.

— În „Întîmplări cu scriitori" (nu știu cîtă ficțiune și cîtă realitate există acolo !) îl evocați des, povestind cu dragoste despre „monșerul", deși se pare că (chiar din partea dvs. reiese) el nu vă prea simpatiza. Totuși, de ce vă spunea Dos Passos ?

— Nu-i vorba că nu mă **simpatiza !** Am fost multă vreme în relații foarte bune. Preda era un „mare singuratic", imprevizibil în reacții și orgolios. Eu, pe vremea aceea, eram tînăr și „obraznic" și mi se părea, vorba **monșerului**, că am făcut „gaură-n cer". Mi-a publicat romanul „Patima" la editura pe care a condus-o pînă în ultima clipă a vieții. Am avut, imediat după apariție, o primă discuție legată de felul în care îmi făcuse încadrarea și tirajul acordat. Evident că nu i-au convenit răzvrătirea și sinceritatea mea. Dar nu atunci s-au deteriorat relațiile dintre noi. Mult mai tîrziu și, în mare parte, din vina mea. Nu am știut să-mi domolesc ieșirile temperamentale (de multe ori necuviincioase ; era vorba și de diferență de vîrstă) iar mai apoi, cînd a rupt relațiile cu Fănuș, le-a rupt implicit și cu mine. Mi-a părut foarte rău. Mai tîrziu, cu o lună sau două înainte de imprevizibilul său sfîrșit, ne-am reconciliat și am petrecut o noapte în doi. Mi-am cerut scuze atunci pentru unele ieșiri, de fapt **puștisme**, dar, de iertat nu cred că m-a iertat cu adevărat. Cele scrise în cartea amintită sînt, în mare parte, lucruri adevărate. Evident că există și un plus de fantezie și ceva exagerări. Apelativul Dos Passos mi se trage de la o pălărie. Marin Preda avea o pălărie foarte șic, cumpărată la Paris. Era grozav de mîndru de ea și o purta cu solemnitatea unui țăran pregătit să meargă la biserică. Fănuș Neagu mi-a adus, tot din străinătate, o pălărie de cercetaș canadian, culoarea cafelei cu lapte, și cu boruri imense. O puneam uneori așa, de hazul lucrurilor ; îmi venea caraghios cred, cu părul mare și cu mustața încă neîncărunțită pe atunci ; trebuie că arătam ca un balaoache care vinde oale smălțuite. În fine, cînd m-a văzut pentru prima oară cu acest insolit accesoriu pe cap, Preda a izbucnit în rîs și a zis, nu înțeleg nici astăzi de ce : „Uite-l, mă pe Dos Passos !". Cînd vroia să mă alinte îmi zicea Passos, cînd era supărat, „mă, belitule !"

— L-ați însoțit pe Marin Preda în multe împrejurări, poate la întîlniri literare, lansări de cărți etc. Își iubea cititorii ? Dar cititorii pe el ?

— L-am văzut în multe... împrejurări. Niciodată însă n-am fost împreună la așa-zisele „întîlniri cu cititorii". Pot să îți spun că nu agrea astfel de întîlniri. Știa că este citit, prețuit și admirat dar, nefiind un ins cu poftă de vorbă (de fapt nici nu era un bun vorbitor) se ferea pe cît putea de asemenea prilejuri. Cititorii ? Da ! Cititorii îl iubeau. Cum să nu iubești un mare scriitor ?

— Cînd, unde și cum își scria cărțile ? Care erau manifestările lui cînd se întîlnea cu confrații — scriitorii ? Era gînditor și mohorît, ve-

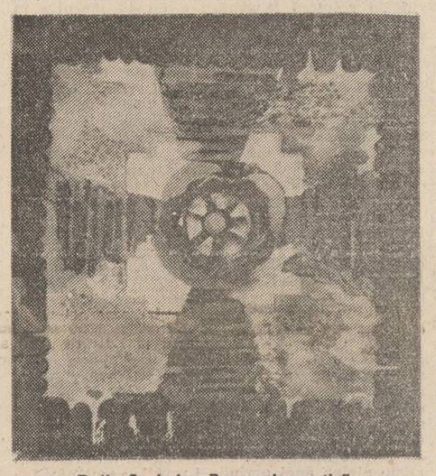

Delia Sechel : „Panou decorativ" (Din expoziția deschisă la galeria „Căminul artei – pag. 3, 4, 9, 10 și 11

sel, taciturn ? Pe care dintre cărțile lui le știți din faza incipientă ?

— Era unul dintre cei mai **secretuoși** autori. Nu povestea niciodată nimic despre truda sa. Nici măcar titlurile nu le deconspira (cînd era vorba să i se ia un interviu), era suspicios față de orice întrebare în legătură cu subiectul cărții sau stadiul în care se află. Scria, în general, noaptea. Erau zile întregi în care nu-l vedeam. Sau apărea seara, înainte de a se închide bufetul. Își lua două sau trei sticle cu apă minerală, se uita la noi prin ochelari și, de cele mai multe ori, ne striga, amuzîndu-se, celebra sa propoziție : „— Beți, mă beliților, beți, să vă distrugeți !" După care dispărea fără să răspundă eventualelor replici. Majoritatea cărților și le-a scris la Mogoșoaia în camera cu numărul opt, în care, de altfel s-a și săvîrșit din viață. Cred că scria greu. De fapt, avea o lungă perioadă de gestație și apoi se elibera scriind. I-am văzut manuscrisele. Avea un scris frumos, mic, și coala era literalmente plină de sus pînă jos, fără spații albe.

— Îi plăceau marea, muntele, drumețiile ?

— Nu-i plăcea marea. Probabil din pricina aglomerației, a mulțimii care îl agasa. Probabil din alte pricini. N-am înțeles niciodată de ce. Muntele da, îi plăcea, deși era un om al cîmpiei. Chestia cu „drumețiile" e amuzantă. N-o prea înțeleg, dar, în fine, nu-i plăceau decît **drumețiile** în străinătate. Era curios să vadă lumea.

— Își iubea copiii ? Cum era în viața de familie ?

— Bineînțeles că își iubea copiii. Cum să nu-ți iubești odraslele ? Avea însă un mod special de a-și manifesta sentimentele. Nu era, ca să zic așa, „un sentimental afișat". N-avea efuziuni paterne în public. Se îngrijea însă să aibă tot ce le trebuie. Cît privește partea a doua a întrebării, prefer să nu răspund în nici un fel. Este o zonă prea intimă, în care nu am cădere să mă amestec.

— Care era refugiul preferat al scriitorului ?

— Cred că am mai răspuns indirect la o astfel de întrebare. Scria, în ultimii ani, la Mogoșoaia și numai aici. Obișnuia să meargă pentru un timp și la Sinaia. În general însă, nu prea scria acasă.

— Despre proiectul „Celui mai iubit dintre pămînteni" știați ceva ?

— N-am știut absolut nimic. Știam că lucrează intens la o carte, un roman de proporții. Despre ce era vorba în această carte, titlul ei, cît „de mare" (ca volume vorbesc) era... nimic ! Mister total. Nu știu dacă divulga cuiva la ce lucrează în detaliu. Era, în acest sens, un secretuos, cum am mai spus. Și bine făcea... Știu însă că, înainte de a preda cartea tiparului, obișnuia s-o dea la cîțiva unor critici literari prieteni, spre a le afla părerea. Nu știu de ce proceda așa. Nu cred că din nevoia de confruntare. Nu știu nici dacă ținea cont de observațiile lor.

— Se spune că fericirea care urmase după succesul imens al cărții ar fi avut consecințele tragice pe care le cunoaștem cu toții : însuși decesul prozatorului. Cît adevăr și cît neadevăr se află în această afirmație ?

— Aceasta este o întrebare formulată ciudat. Dar, în sfîrșit, voi încerca să explic cîtorva cîte ceva. Evident că „fericirea" de care vorbești nu putea să aibă „consecințe tragice" asupra unui scriitor ca Marin Preda. El, de-acuma, era un clasic în viață. Nu-i așa ? Marin Preda avea instinctul de conservare foarte dezvoltat, iubea viața, avea doi copii de crescut, mii de cititori, era considerat cel mai important scriitor român în viață. Peste toate acestea să nu uităm o clipă că el rămăsese țăran-țăran, nealterat în anumite principii și de-o tenacitate tipică acestei clase sociale.

Moartea sa a fost un accident stupid. Am refăcut întîmplările din acea zi tragică și din acea noapte tragică, oră cu oră. Sau aproape oră cu oră. Am fost foarte afectat de moartea lui și vroiam să aflu singur adevărul. Cunosc itinerariul parcurs în acea zi, am vorbit cu șoferul de taxi care l-a transportat la Mogoșoaia, cu paznicul care l-a recunoscut, cu cei care l-au însoțit în cameră, cu femeia de serviciu care i-a adus o mică gustare. Cîndva, nu știu cînd, o să scriu despre toate aceste lucruri. Dar repet și susțin cu tărie cele afirmate cu cîteva rînduri mai sus : **decesul său a fost un accident stupid, care putea fi evitat !**

— După apariția „Celui mai iubit dintre pămînteni" era mulțumit de sine ? Mai avea ceva pe masa de lucru ?

— Cum să nu fie mulțumit ? N-a fost, după cum singur ai afirmat, un succes imens ? La a doua întrebare nu am ce să-ți răspund. **Nu cunosc !** (Cum ar fi zis regretatul Preda).

— Cînd l-ați văzut ultima oară ? În ce împrejurări ?

— Am stat mai multă vreme cu el, aproape o noapte întreagă, cu aproximativ două luni înainte de tragicul sfîrșit. Cred că era pe la începutul lui martie sau sfîrșit de februarie. Nu vorbiserăm de multă vreme, din motive pe care nu-m place să mi le reamintesc. În fine, ne-am întîlnit la braseria Hotelului Intercontinental. Eram cu un prieten și intraserăm să bem ceva „tare". Am ales un coniac Martel. Stăteam la bar cocoțați pe scaune și pălăvrăgeam. La un moment dat a intrat Marin Preda. Era singur. S-a așezat cu cîteva scaune mai încolo, ne-am salutat și el l-a chemat pe acel prieten, care lucra la o editură, să-l roage ceva în legătură cu lucrarea unui autor pentru care vroia să intervină sau, nu mai știu, se interesa de ea. După cîteva minute prietenul meu s-a întors și, fiindcă Preda l-a întrebat „ce consumă Passos", i-am trimis un pahar din licoarea amintită, știind cît de mult apreciază băuturile fine. Ospătarul i l-a dus ; Preda a întrebat cine i l-a trimis. Ospătarul a arătat spre masa noastră. Prozatorul a ridcat paharul ciocnind în aer, pe tăcute, și a început să soarbă cu înghițituri mici. Arunca priviri tot mai dese spre locul unde stăteam și, fiindu-mi foarte dor de dînsul, m-am ridicat și l-am invitat să stăm împreună. M-a primit destul de rece, cu o asprime jucată. Am insistat politicos și cu umorul de rigoare. În cele din urmă ne-am mutat la o masă din local și am servit împreună cina. Timpul trecea, vinul era bun, avea o stare ciudată de duioșie și sinceră bucurie a revederii și eu mă simțeam ispășit de necazurile ce i le pricinuisem uneori (verbale, desigur) și-i spuneam **vițuri** ardelenești, deșuchiate, și cu accentul respectiv. Nu mai vroia să rămînă. Zicea că trebuie să ajungă **neapărat** la Mogoșoaia. Am hotărît să-l ducem noi. Prietenul meu era cu mașina. „Cum o să conducă belitul ăsta dacă a băut ?" s-a mirat **monșerul** privindu-l scrutător pe sub ochelari. L-am asigurat că nu se va întîmpla nimic și că „belitul", stimulat de alcool, are niște reflexe extra ! A rîs zgomotos Marin Preda și a acceptat să-l ducem cu condiția să rămînem să dormim la Mogoșoaia. Am cumpărat niște **provizii lichide** și am pornit, ajungînd teferi și neopriți de nimeni. Am intrat direct în sufragerie și, ca un făcut, aceasta era pustie. Ne-am așezat la masa la care stăteam de obicei și am desfăcut sticlele. Era într-o stare de efuziune cum rar îl văzusem. Era destul de rece în sufrageria pustie și eu nu-mi dădusem jos de pe creștet o căciulă de iepure, flocoasă, caraghioasă și cu vîrful tuguiat. Din nu știu ce motive, cu un soi de tandrețe prietenească, **monșerul** mi-o arunca pe podea din două în două minute. Apoi am cîntat cîntece învățate în mahalaua Mogoșoaiei. Și, înainte de a ne despărți (fiindcă n-am rămas să dormim acolo, negăsind nici o cheie sub preșurile camerelor) i-a cerut prietenului meu să-i dea o **agendă** fiindcă vrea să țină un jurnal. A primit-o în chiar noaptea aceea. Ne-am despărțit cu efuziune reciprocă. L-am mai văzut o dată în fața editurii pe care o conducea. L-am salutat afabil și am încercat să leg o conversație cu el. Mi-a răspuns distant și întunecat și n-am găsit nici o explicație comportamentului său, nici atunci și nici mai tîrziu. Cam asta ar fi...

— Lui Marin Preda, scriitorul, nu-i plăcea să-și consume cerneala în polemici sterile în revistele literare. Se știe că a fost atacat în presă de nenumărate ori ; cum reactiona după astfel de atacuri ? Era nervos sau, dimpotrivă, nepăsător ?

— Nepăsător în nici un caz. Dacă era „nervos" ? Poate. Oricum, nu se exterioriza, dar nici nu uita. De ce spui dumneata că nu-i plăcea **polemica ?** În „Viața ca o pradă" și în „Imposibila întoarcere" nu polemizează cu nimeni ? Îi plăcea polemica și o practica cu subtilitate și eficiență. N-a iertat nimic.

— L-ați văzut vreodată la Siliștea-Gumești ? Cum reacționa în apropierea rudelor sale ? Era nostalgic pe ulițele satului natal ? Vorbea vreodată despre întîmplările copilăriei ?

— Nu l-am însoțit niciodată în satul natal. Am fost acolo după moartea lui și impresiile despre această vizită o să le descriu cîndva. Nu știu cum reacționa față de rude. În tot timpul cît a stat la Mogoșoaia nu îin minte să-l fi vizitat cineva din familie. Despre întîmplările copilăriei nu vorbea niciodată. În general nu vorbea despre persoana sa sau despre familie. Era de-o discreție absolută. Îi plăcea să asculte ce povestesc alții. Se amuza copios și uneori avertiza : „— Asta aș putea s-o scriu !"

— În convorbirile lui cu Florin Mugur, scriitorul face o mulțime de confesiuni. Totuși, insist, despre ce îi plăcea să vorbească cel mai mult ?

— Neființd confesiv, în sensul strict al cuvîntului, lui Preda îi plăcea să povestească întîmplări hazlii ai căror **eroi** erau diferiți confrați. Îi poreclea, stilcindu-le numele, așa de amuzament, și îngroșa povestirea pînă la grotesc. Povestea însă cu deosebită plăcere, și de fiecare dată altfel, întîmplări din vremea cînd fusese mobilizat, pe undeva prin Moldova, dacă nu mă înșel, și cum **devenea** chestia cu **cucoanele**, simbătă, cînd aveau bilet de voie în oraș. Era irezistibil cînd povestea chestiile alea ostășești. Vorbea uneori și despre isprăvile celor doi băieți : Niculaie și Alexandru. În discuții literare se angaja rar. Era la curent cu tot, nu spunea nimic în plus și tot ce emitea avea pretenția și calitatea de verdict.

— Ați purtat vreodată împreună discuții despre Ardeal, despre Diktatul de la Viena, despre pătimirile oamenilor de dincoace de munți, îndurate de-a lungul timpului ?

— Învățînd o perioadă în Ardeal, Marin Preda avea păreri favorabile, dacă nu chiar admirative, despre ardeleni. Aprecia tenacitatea, hărnicia și patriotismul lor. Știa multe despre istoria Ardealului și vicisitudinile îndurate de românii transilvăneni înainte și în timpul ocupației horthyste. Am discutat, desigur, și împrejurările în care a fost **cedat** Ardealul. Era bine informat, citise materiale de arhivă pentru „Delirul" și cunoștea amănunte de culise.

— Vă mulțumesc pentru interviu, stimate Mircea Micu !

— Plăcerea a fost de partea mea și-mi pare rău că spațiul nu mi-a permis să mă desfășor mai mult. Poate cu altă ocazie...

Convorbire realizată de Eugeniu Nistor

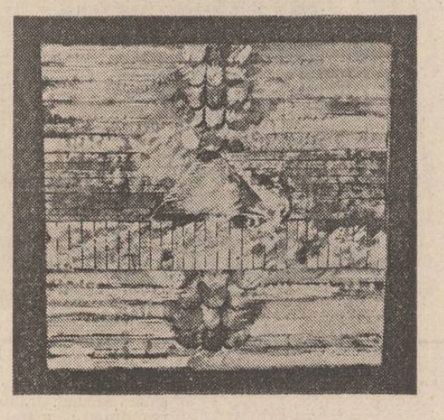

Orizonturi literare

Urmare din pag. 1

jurările **social-istorice**. Într-un moment în care presiunea timpului devine mai aprigă, soluția era, evident, retrănșarea în spatele unei familii puternice. Iată însă că la cei doi scriitori această celulă de viață tradițională trăiește o existență dramatică, disoluția ei fiind inevitabilă. Raporturile sociale dintre cele trei familii reunite sub același acoperămînt din **Urcan bătrînul** sînt într-o mare măsură identice cu cele trei grupuri de interese (opoziție) din cadrul familiei lui Moromete. Legăturile de sînge care-i adună la un loc nu mai sînt și nu mai pot fi determinante, fiecare din noii veniți (Valer și Ana, în cazul Urcăneștilor, Nilă, Paraschiv și Achim, în cadrul familiei lui Moromete) afișînd vizibile tendințe centripete, de reluare pe cont propriu a experiențelor generației anterioare. Metodele folosite sînt aceleași : înșelăciunea, furtul sau judecata. Pentru a scăpa de tirania tatălui, Valer din **Urcan bătrînul** îl îmbrobodește pe moșu-său cu momeli și e gata să-i reușească operația de a trece pămînturile acestuia pe numele lui. Dacă puterea gospodăriei țărănești consta în păstrarea pămîntului la un loc (precept urmat cu îndărătnicie atît de Simion Urcan cît și de Moromete, ultimul refuzînd, vă aduceți aminte, orice pertarctare cu sora sa Maria Moromete, zisă Guica, dar și ideea de a trece proprietatea pe numele soției, măsură aplicată cu aceeași tenacitate și de vecinul său Tudor Bălosu în cazul căsătoriei Polinei cu Birică), membrii noilor generații vor face totul ca această avere, strînsă cu trudă în decursul unor îndelungate eforturi acaparatoare, să fie fragmentată. Copiii lui Moromete din prima căsnicie vor fugi de acasă, luîndu-i oile și caii, Valer, cu un extraordinar singe rece, va încerca să-și ducă la sapă de lemn părinții și frații mai mici. Sub raportul iluziei proprietății există în cele două scrieri amintite pînă acum **(Urcan bătrînul** și **Moromeții)** două scene aproape identice vizînd acțiunea de contemplare admirativ-optativă a pămîntului adunat. Nuvela lui Pavel Dan se deschide chiar cu această imagine cadru : Ludovica șezînd, ca o imensă pasăre de pradă, pe un mușuroi întelenit din mijlocul imașului, croind planuri și meditînd la rosturile casei Urcăneștilor în acest chip : „Acum Ludovica, stînd în deal pe răzor, se uita la valea Urcii, valea lor, în formă de potcoavă, cu deschizătura spre răsărit.

Privirile îi alunecară peste livada verde din mijlocul potcoavei — otava lor era necosită — pînă sus, spre drumul de cîmp ce tăia în două călciiul potcoavei, moșia lor ; lîngă drum era casa, înconjurată de gard, în spatele ei cîțiva pomi, fîntîna, și de jur împrejur, moșia. Înspre apus intra în tabla lor un petec de pămînt în formă de ic. Era o zdreanță dintr-o veche moșie, sfîrticată, prinsă în pămînturile vecine.

„Cum ne strică tabla limba cea de cîne a lui Botoș ! Nici n-am văzut pînă acum ! Hm ! Dar o va bea el în curînd și pe asta ! Dacă am putea pune noi mîna pe ea — e înglodat în datorii — am întregi o moșie cum nu este alta prin împrejurimi. Bine ar fi ! Cincizeci de jugăre la trei copii."

Și iată-l pe vecinul lui Moromete, Tudor Bălosu, un alt bogat al satului, gîndind asemănător.

„În timp ce călușari jucau și lumea se înghesuia în curtea lui mică, Tudor Bălosu constata încă o dată că locul din spatele casei lui Moromete îi trebuia ca aerul. Nu se mai gîndea nici la Botoghină — socotea afacerea încheiată — se întreba mereu ce anume ar fi de făcut să pună mîna pe locul Moromeților și nu vedea nimic și ura lui împotriva lui Moromete creștea în el în așa fel încît își dădea seama că aceasta nu se va opri pînă ce nu-și va împinge curtea pînă sub casa acestuia."

Spuneam mai sus că mijloacele folosite de promotorii îmbogățirii sînt : înșelăciunea, judecata și furtul. Toate trei sînt prezente în arsenalul eroilor celor doi scriitori. La judecată vrea să apeleze și Valer din **Urcan bătrînul** cînd vede că nu i-a ieșit înșelăciunea ; cu judecata amenință și Victor Bălosu pe Birică că i-a sedus sora, dar îi furnizează în același timp o îmbatabilă armă în mîna Polinei ; cît privește furtul din lăzile de zestre ale sătenilor, el poate fi întîlnit atît în **Moromeții** — cazul lui Paraschiv, care sparge lada familiei în căutare de bani — cît și la Pavel Dan în Uliana, femeie nestatornică și vicleană ce se lăcomește la banii vecinilor ce-i dăduseră adăpost la primejdie.

Dacă în ceea ce privesc situațiile exterioare se pot identifica un număr mărit de similitudini, paralelisme, simetrii între cele două universuri epice, aceleași consonanțe se pot detecta în planul mai adînc al viziunii artistice, al orizontului axiologic. În acest plan vom observa preferința accentuată pentru prezentarea lumii țărănești dintr-o perspectivă fundamental antiidilică și statică, surprinzînd cu abile nuanțe procesul transformărilor prin care trece satul, modificările de mentalitate, de atitudine față de fenomenele degradatorii. Umanitatea țărănească reacționează solidar față de rău și față de călcarea normelor morale ale satului, ceea ce ne face să descoperim la ambii scriitori investigați prezența unui cod al vieții care determină și conduce (iar uneori judecă) comportamentul eroilor, punîndu-și amprenta pe modul lor de a gîndi și reacționa. Ruralitatea e aici o trăsătură definitorie a sistemului de gîndire al personajelor, adîncind linia lor psihologică pînă la subtilități dintre cele mai frapante. Remarcabilă este la Pavel Dan natura demonică a personajului Ludovica în stare să scape cu fața curată, după abile calcule și jocuri de culise, de intrigile lui Valer și ale Anei, după cum aceeași șiretenie și abilitate țărănească dovedește Moromete în situațiile critice în care este pus. Nu lipsită de o perspectivă filosofică implicată ni se pare componenta umană a personajelor celor două sisteme epice prin care răbufnește și trăiește mentalul colectiv, sancționînd excrescențele și diformitățile, practicile ilicite, satul fiind oglinda mereu vie în care se oglindește chipul uneori diform al personajelor.

Poeme de GEORGE ȚĂRNEA

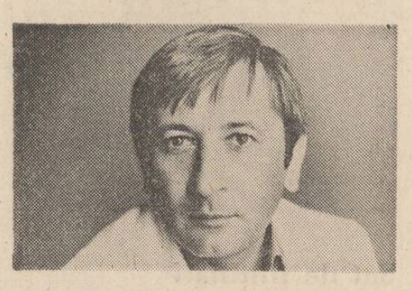

Sfere concentrice

Sufletul meu se arată a fi,
De la o vreme, pus pe uitare –
Ce-i încă o noapte și încă o zi
După greșeala fără iertare?

Nici nu-și mai poartă căile-n van
Către, părelnic, țărmul iubirii –
Ce-i încă o lună și încă un an
Duse pe apa nemărginirii?

Tot împreună torce-le-vom
Ginduri ușoare, ginduri mai grele –
Ce-i încă o viață și încă un om
Sub, nesfîrșitul, cerul cu stele?

Și dacă ochiul neadormit
Alte priveliști nu mai cunoște,
Ce-i încă o lume și încă un mit
Fără lumina care le naște ?

Maladie de lux

Singurătatea, rară maladie,
A început să bintuie și-n flori –
De la verbine pîn'la păpădie –
Schimbindu-le suavele culori.

De ce să mai ascund ce mi se-ntîmplă,
Cînd trec prin fața voastră și vedeți
Cum mi se zbate obsedant sub timplă
Singurătate pentru zece vieți.

Chiar dacă rid și cumpăr fericire
Pe bani mărunți, din bilciuri, cînd și cînd,
Tot mi se pare totul nălucire,
De cît de singur am ajuns la gînd.

Nu fac pe nimeni vinovat că-n mine
Singurătatea roade nemilos,
Dar nici nu pot adeveri că-i bine
Să-ți meargă ceasul viselor pe dos.

Eternitate reflectată

Ca o imensă oglindă concavă
Bolta cerească reflectă scintei,
Dire de singe și dire de lavă
Pe toată întinderea ei.

Ne preocupă ieșirea din piele
Și taina morții încă de vii,
Vorbe ușoare și vorbe mai grele –
Păsări astrale în colivii.

Nimeni nu-și seamănă clipă de clipă,
Totul se macină de la-nceput –
Strălucitoare și mare risipă
Din adevărul neîncăput.

Numai o lacrimă te înfioară
Pînă la pragul altei tăceri –
Crivăț lăuntric și crivăț pe-afară,
Doar aminare n-ai cui să-i ceri.

Încercănări

Vor reveni, desigur, cocorii-n primăvară
Și, fraged, colțul ierbii se va înfige-n vînt,
Să-și urce pînă-n stele mărunta lor povară –
Dintr-o pornire oarbă și fără de cuvînt.

Vor înflori, desigur, și piersicii și prunii,
Iar pe sub streșini roase de-atîtea așteptări
Din nou se vor abate, cu zborul lor, lăstunii,
Să-și reînnoade firul plecării peste zări.

Vor săgeta văzduhul, desigur, alte vrăbii
Și solzii altor frunze vor fremăta-n păduri,
Spre-amiază, stînjeneii, cei străjuiți de săbii,
Vor exploda-n lumină, inconștient de puri.

Vor izbuti, desigur, să fie toate-acestea –
Sub apăsarea vie din pașii nerostiți –
Doar noi, cu iarna-n suflet, nu vom mai ști
povestea
Întrării-n primăvară, la fel de-ndrăgostiți.

Starea de cumințenie

De ce să-mi pese dacă mor
Desmoștenitele balene,
Cînd prețul pus pe viața lor
Nu-i vindecă pe zei de lene ?

Și toate trec, așa cum trec,
Din veac în veac, din turmă-n turmă,
Cu lumea trasă la edec
Pe-același cerc, pînă la urmă.

Atîtea pirghii de oțel,
Atîtea sfori, atîtea nații,
Atîta somn și-atîta zel
Pentru același vals prin spații.

Dacă se schimbă cite-un joc
Și cad cei mici din roata mare,
Eu stau cuminte pe cojoc
Fără să-mi pese cine moare.

De vorbă cu iubirea

Credincios ca un ciine stăpînului său
Te-am urmat peste tot și-am răbdat
să mă mînți
Pendulînd pas cu pas între bine și rău,
Între anii frenetici și anii cuminți.

Pentru nimeni mai mult nesupusul meu trup
Nu și-a pus vlaga sa drept zălog între spini
Singuratic umblînd și urlînd ca un lup
Cînd simțeam că începi, din senin, să suspini.

Rînd pe rînd se topiră sub stele zăpezi,
Rînd pe rînd incoltiră iluzii sub ploi,
Numai tu n-ai aflat vreun prilej să mă vezi
Cum furam cite-o zi pentru noaptea de-apoi.

După-atîtea căderi ce-aș putea să-ți mai cer
Și ce rost ar avea alte chinuri să-nduri,
Tu, iubire, cumplit de zelos temnicer
Al plăpîndei și singurei mele făpturi.

eugen evu

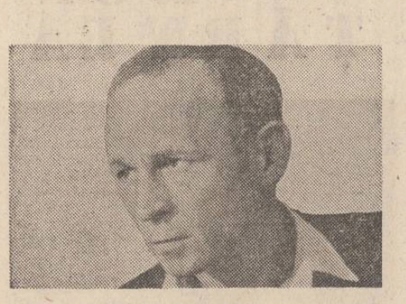

Sat de fîntînari

Știu un sat din lemn negeluit
Cu fintini in casele pe stinci ;
Muntele din care-a răsărit
Scoate-n ciuturi limpezimi adinci.
Sat de fintinari din tată-n fiu
Adincind prin neam de neam un nume
Șir neintrerupt păstrîndu-și viu
Obirșia la-nceput de lume...
Fintinarii cei bătrini rămin
Să asculte-n nopțile cu lună
Stincile care-n adincuri țin
Vranele captive cu-apă bună.
Cei mai tineri pleacă temporar
Să deschidă munții și să sape
După un lăuntric calendar
Loc prielnic pentru faste ape.
Fintinari cu suflet omenos
Imbunind fintinile prin sate ;
Prețul este un „multam frumos"
Și lumina apelor curate.

Păstrăvi migrînd spre izvoare

Păstrăvi limpezi urcă spre izvoare
Sclipărind la praguri unii mor
Spumele de singe bulbucesc in soare
Inflorind pe pietre-n tragicul decor

In extazul straniu suie mai departe
Cei ce se salvează viguroși răzbat
Impotriva apei unduind prin moarte
Fulgeră pe firul subțiat

Zvicnetul pe cremeni scapără și piere
Friguroase cuiburi sus, ii ocrotesc ;
Străvezimea pietrei cu lumini de miere
Scutură ciorchini de chihlimbar ceresc.

Cîntec romantic

– amintirii lui Eminescu –

Hai să citim colinele cu meri
și să trezim lumina-n fin cu pașil
ponoare blinde s-au culcat in cer
și verzi scintei, sar sub genunchi cosașii
Intinde-te pe pănura-nflorată
Să te sărute cele patru zări
Inspre păduri privirea vinovată...
Se vindece cu frunza pe cărări...
Hai să-nvățăm ce ne-a știut odată
Silabisind sărutul prin poieni
Amiaza verii cadă-mbrățișată...
Cu noi, peste molatecii licheni...
Prin flori de cimp ca picături de singe
Căpșunile strivite in sărut
Vor imbuna amurgul care-ți stringe
Din ierburi forma trupului căzut.

Ipostaze

Numai cel ce-a băut din ulcior
cunoaște sărutul.
Numai cel ce-i înțelege forma
își astimpără setea.
Ci mai presus de aceștia, olarul –
filozofia dezmierdului.

Soare pădurean

Soare blond, pădureanule soare,
Smălțuit pe ulcele și blide
Și țesut migălos pe ștergare
Picurat pe ulcioare avide
Muruit pe icoanele blinde
și topit in alboarea țărinii
Răsărind prin străbune colinde
și crăpat pe-apocrifele miinii
Soare bun, in părăuri curate
unde vin pădurencele-n seară
ca să bată cu maiul pe piatră
inul pinzei țesute in vară
Soare-n sclipăt de lostrițe repezi
fulgerind ca suveicile clare
printre albele țăndări de lespezi
riurene, străvechi sanctuare...
Eu de tine-mi reumplu extazul
și-ți sărut cu sfială obrazul
dintr-un vechi ritual la izvoare
pădurean, românescule soare.

ANTON și MAREA

liana buligan

Plaja era intesată de trupuri dezgolite, trudite de timp, abandonate soarelui ce-și ondula focul ; aerul tot era un foc, pășind pe margini de cearșafuri și saltele inflorate, nisipul urca blind ițind cite o aschie albă de scoică printre degetele de la picioare. Capul prăvălit în bărbie, ochii încinși în cercuri de căldură — „turcu' îmi dă o cafea azi" — gîndea Anton — „ori strudel cu brînză" — și slipul violet, decolorat, pată topită pe culorile din jur, picioarele drepte, prelungi, deși era slab părea un urs, ori așa se simțea el pe la unspe' jumătate, în fiecare zi cînd foamea îl năpădea ca o iederă fără rădăcini.

Anton lucra la Salvamar cu doi băieți de treabă, niște bieți vîntură lume, oploșiții cacialmalelor ce nu veneau niciodată pe de-a-ntregul, dar în a căror existență credeau ca într-o credință, — treaba lor ! — gîndea Anton ; el avea nevoie de nopți, cînd plaja goală părea o piele mătăsoasă prin care marea respira — asta era cacialmaua lui ! — Intra adînc în carnea apei, trecea de geamandură, departe, făcînd pluta privea cerul ce-și trimitea întunericul puhoi în jos. Marea-l învelea ocrotindu-l, chema încetișor pătruns de mingiiere ca de o femeie adevărată ce-i dădea o iubire senină, fără cuvinte și fără rușine, unduitorul mers al apelor devenea bocet (Cristian nu poate fi salvat !) sudoarea mijea la colțuri de nări, se întorcea Anton la mal, obosit doar cu zgura singurătății, mintea sleită scîncea între oasele boltite ale frunții, pulsînd egal ca o pasăre.

„Salut Antoane !" — zise turcu' privindu-l vesel prin spărturile oblice ale ochilor, mîinile învîrteau ibricele de aramă pe tava cu nisip încins — „vrei o cafea ?" — cinci sezoniști așteptau cu banii transpirați în mîini să-și ia cafeaua — „da, mare" — din înalt lumina ardea țipînd, un sunet egal ce se auzea — „și un strudel cu brînză" — la mesele metalice, vopsite în albastru an de an, scorojite pe alocuri deja, așezați pe scaune, oameni-perechi, două femei tinere de o parte și alta a unui copil ce sorbea zgomotos pepsi din sticlă, o femeie cu ochii de migdală prăjită netezea costumul elastic, verde, trecîndu-și mîinile peste pulpele subțiri, arămii, lin glezna bătea un ritm cunoscut doar ei, buzele întredeschise dezgoleau incisivii mărunți, un colț de gingie roză, umedă și precis caldă. Anton mușca din strudel rezemat de perete, ceașca de cafea frigîndu-i buricele degetelor, deasupra-i literele albe — „bufet meduza" — lăcrămau vopseaua — „sînt ca o muscă prinsă în colț" — gîndi deslipindu-se cu lentoare de fierbintele punct de sprijin, trupu-i era desen, contur, ușor, lipsit de consistență. Foamea dispăruse.

„Antoane !" — țipă o pipiță într-un costum de baie negru, șolduri înguste — își aminti că i-a promis că-l caută brățara — „ce timpenie, să faci plajă cu bijuteriile agățate de tine" — dar nu-i răspunde. De acum plaja se golea, încendiul aerului lingînd voluptuos tipsia neteda a mării, forfota mărunță, copiii urlau sincopat strivind în gene somnul ce-i cotropea, icnind bărbații dezumflau saltelele în timp ce nevestele cu fișii de piele slăninoasă curgînd peste elasticul slipurilor în cute suprapuse, adunau jucăriile, ambalaje de înghețată năclăite pe jumătate ascunse în nisip, se mai auzeau chemări dinspre diguri. Soarele se dilata acoperind tot cerul într-o hulpavă posesie, rară vie nisipul lichefiat, aproape transparent, dezgolea oasele scoicilor rămase din alt anotimp. Apa clocotea. Anton se culcă paralel cu malul, aerul încins îi năvălește în gură ca un pumn de cilți aprinși, înecîndu-i hohotul.

(cite doi, cite doi, păstrați șirul ! — hămăia Cici, educatoarea, bucle sure și rare, ochelarii cu rame metalice subțiri, trotuarul prăfuit al orașului de cimpie gemea sub tropăiturile tenișilor — trece la masă orfelinatul ! — ziceau femeile pe la porți însemnînd că a venit ora cinei și el printre capetele rotunde, tunse mărunt, mișcîndu-se necontenit, în șir, pantalonii scurți din doc albastru și tricourile de bumbac, întotdeauna nimerea unul prea mare, stindard pe colivie... „Anton-beton n-are mam-ă !" — țipa Aurel încreținduși nasul pistruiat și el plîngea jumătate din noapte, pe întuneric să nu-l vadă nimeni, doar Cristian atingîndu-l pe obraz cu palma asudată promițîndu-i cartea cu Winettou...)

Fum ușor și nemirositor se ridică din apă ca o pleoapă străvezie. Anton în trupul său lovit de timp, bătaie mută și nevăzută — „soarele ăsta-i ca un topor" — își zice ridicîndu-se în capul oaselor, o bilă de otel îi singele preumblîndu-se prin carne.

(vara au fost repartizați în tabere, Cristian la mare iar el la Sinaia și cînd s-au întors, Aurel sărind într-un picior — Anton-beton, nu avem voie să spunem, dar Cristian s-a înecat la mare ! — și atunci l-a pocnit drept în față de-l podidise singele, s-au adunat toți în jurul lui, a venit și educatoarea de serviciu, dar el se tot învîrtea lovind aerul, repetînd — nu-i adevărat, nu-i adevărat ! — voi nu știți adevărul, pe Cristian l-a găsit mama lui adevărată și l-a luat la ea, o să-mi trimită prăjitură și-n vacanță mă ia și pe mine, o să-mi aducă de ziua mea un atlas — coridorul se învîrtea odată cu el, cuvintele se transformaseră în albine, a întins mîinile să le alunge, cuvinte, minciuni ce înțeapă și s-a prăvălit în jos cu albine cu tot, dar cimentul era pe arcuri, se tot lăsa în jos, făcîndu-se apoi un puț cu pereții cenușii, alunecosi prin care cădea cu o viteză ametitoare.)

O umbră i se oprește pe trup, se zmulge din clipa aceea de demult, deschide ochii, pipița cu brățara îi zimbește scobindu-și dinții, fire de carne albicioasă au rămas printre ei — „Antoane, îmi cauți brățara ?" — pe cer focurile se stingeau, din loc în loc cite o pală roșie rupea pînza înaltului. Privirea lui Anton alunecă pe clavicule, șinii mici aplatizați de elasticul sutienului, stomacul ușor bombat tresălta ca un malaxor asupra prînzului încă nedigerat. „Știi Antoane, să nu mă crezi pisăloagă, dar era de aur măi băiete, șapte grame și jumătate, eu îs proiectantă și crede-mă că am strins niței cureaua ca să mi-o pot cumpăra, în ultimul număr din Burda toate gagicile purtau pe plajă chilimonturi și-am zis să fiu șic că de, o singură dată-n an e omul în concediu și uite ce pății ! știu unde am pierdut-o, îți arăt... toți mi-au zis că ești cel mai bun înotător, că de fapt tu ești student și numai vara lucrezi pe litoral, ai tu așa, o dileală, nu te supăra" — „Casa" — mormăi Anton și jalma-i pe care fire de nisip se lipi-

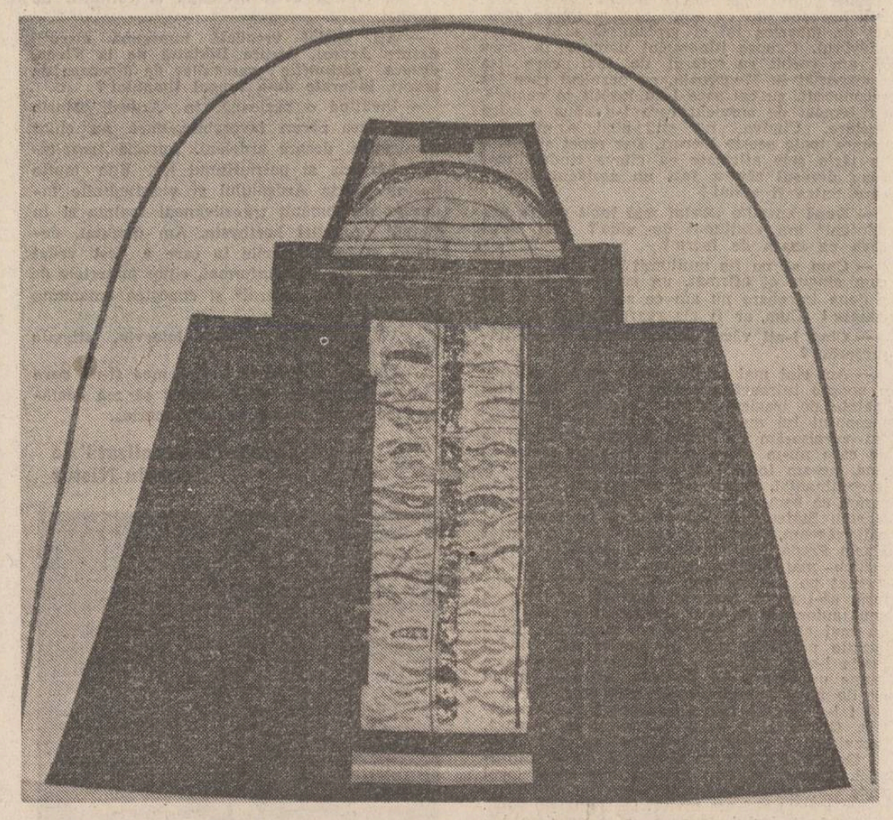

ser ca o platoșă subțire scînteia în piezișa curgere de amurg, urcă pe glezna fetei ca pe un pintec de corabie naufragiată, fără poftă, doar cu tristețe.

(Anton a crescut cu credința că undeva în lumea cea mare plină de oameni și întîmplări, singurătatea se sparge. A schimbat internate, săli de mese, aceleași drumuri cu tava de plastic pe care bolul cu ciorbă grasă și lipsită de gust aluneca-n pîrtia șlinului, la bucătărie se trecea în grabă cu o cîrpă cenușie fierbinte peste tavă, apoi clădite una peste alta erau trîntite pe masa zincată de la intrare, farfuria cu piure moale, întotdeauna prea puțin, făcîndu-te să visezi la primul salariu cînd îți vei cumpăra castroane de piure alb, untos, topindu-se în gură și nările tremurau sub mirosul feliei de friptură tolănită-n lingura de sos maroniu, aruncat cu zgîrcenie ; zeci, mii de prînzuri și săli de meditație cu bănci de lemn înnegrite, dureros jupuite de piele și anotimpuri ce-l conteneau transformîndu-se în amintirile de acum. Au fost colegi, au fost femei, cafele fără număr discutînd despre Camus, chefuri cu Murfatlar de cinspe' lei, demisoluri, mansarde, recitîndu-l pe Esenin în zile ploioase de mină cu o femeie, mințeai atunci ? — în acea clipă, al ei, carne și tremurătoare geană de lumină, dar rămîneai în nimic, te auzeai pustiu și înstrăinat, ca o insulă fără geografie.)

Fragmente răzbat, acorduri de chitare electrice dinsore restaurantele ce se deschid, năduseala crește-n pînzele subțiri ale femeilor, rotocoale calde ca niște cearcăne de udeală sub brațe mirosind a fin și a sare, îți vine să-ți bagi capul acolo, în subțioara moale, dar ești om ce vrea și se zbate, nu un cal. Anton simte gustul acela de măr verde, mugur arar abia ieșit la lumină și siguranța fără margini pe care Roxana îl dădea, la început prietenia și ajutorul de care ea avea atita nevoie — „te rog, spune-le părinților mei că tu ești tatăl copilului și că ne căsătorim, te rog, altfel trebuie să mă omor" — îi șoptea hohotit — „dar sînt încă student și n-am părinți să mă ajute, cum vom trăi" — s-a întrebat cu glas tare Anton — „dar eu nu vreau încă un copil fără tată, sînt de acord" — a continuat și tot anul acela pînă la nașterea fetiței, cînd părinții ei îl acceptaseră cu o silă ce n-o mai puteau ascunde și ziua în care luîndu-și examenele a cumpărat de lîngă Universitate un buchet de tradafiri a traversat piața și a intrat în bloc, la intrare în vestibul erau bagajele lui, în living Roxana și mama ei fumau așezate pe fotolii, tatăl ei congestionat — „copil de pripas ce ești, ai mințit că-i copilul tău pentru a intra într-o familie onorabilă, pentru a avea o genealogie, jigodie !" și Roxana zîmbind „în fond nu te poți plînge că în ultimul tău an de studenție ai mai făcut foaier, tatăl copilului meu s-a întors și mă vrea, asta e, oricum eu te știu răbdător și tenace, îți vei găsi tu o soție pe măsura ta, à propos, ar fi cazul să ne spui măcar acum, tu știi cînd te-ai născut ?" — și hohote, hohote gîlgîite, fără oprire.

(era o fișie de pămînt pustiit lîngă calea ferată, acolo urlam de foame, gol, spuzit de gîndacii ce mă traversau crezîndu-mă un vierme ceva mai mare cînd m-a găsit Anton al lui Pătrunjel, nu putea vorbi, idiot și blînd, umbla prin case după o farfurie de mîncare, m-a luat în brațele-i prea lungi, fericirea lui nătîngă, tot mergea pe străzi arătîndu-mă lumii, icnindu-și bucuria în țipete modulate de buhă. În fața bufetului din parc. Valea, milițianul, ieșit la aer se gîndea la o partidă de popice de a-l avea partener, scărpinîndu-se pe git unde gulerul de celuloid îi săpase o dungă stacojie în carne, cînd l-a văzut pe idiot cu un copil gol în brațe — „de unde-l ai mă ?" — „Iii-hăști-hăști" — „aha, l-ai găsit la gară, de, așa o fi, cine-i căteaua ce l-o lepădat, mama ei !" — idiotul își rotea ochii tulburi și roșii tot arătînd spre gară, se aprindeau neoanele, cîte un bărbat trecea pe bicicletă pedalînd grăbit. Valea luă copilul în brațe, începuse să urle de-a binelea botul de carne, de foame ori frig — „lasă bre, trebuie să-l duc la spital, nu vezi că moare de foame" — îi zice idiotului.)

Marea bolborosea întunecată doar la suprafață, de te apropiai vedeai unde străvezii și unde în adînc.

Anton intră în apă fără a se uita îndărăt, doar urechea tinjea o chemare dinspre oameni. Dimensiunile dispăreau sub catifelarea întunericului. Înainta în căușul larg, electric al apei ca într-un uter încăpător și blînd ce nu-l expulza. Un aer lichid îl pătrundea și se lăsa să cadă uimit că dintr-un anume moment căderea devenea plutire, între straturi ușoare, zbor. Scoicile se deschideau arătîndu-i concave strălucîri perlate, dispărînd apoi, o virginitate absolută, nici pești, nici vorbe, doar plutire. Un pumn cumplit îi sfarmă corabia coastelor, de dinăuntru cineva străin voia să trăiască urlînd ca dintr-o închisoare. Împins ca de un arc capul sfîșie pielea apei arzindu-i auzul, aerul năvălea roios, lipicios în nările sale, zeci de tobe băteau un ritm secret de singe și ruptură. Țipă dar nimic nu răzbate prin lîna năclăită de sudoare a nopții de vară și apoi din nou învingător învinsul ; Anton cădea și tot mai cade încă în zborul neființei ca într-o ieșire din adevărata moarte.

Odă pentru mărirea timpului

A fi cu picioarele pe pămînt
e cea mai mare artă omenească
și totuși poetul n-are nevoie să spună eu sunt
și toate lucrurile despre mine vor să-ți
vorbească

noi fără excepție suntem poeți
adică arc și adică săgeți
un pact al miinilor cu inima și gîndul

și nimeni nu-și tocește pasul întrebîndu-l
de ce să fiu cu voi să vă iubesc
nemuritori avînd răgazul omenesc
de-a fi laolaltă atinși de desăvîrșire

numai văzuți de fulgerătoarea privire
prin care patria își aliniază plopii
sprijinindu-se toți pe toate forțele proprii.

Ion Nicolescu

valeriu bărgău

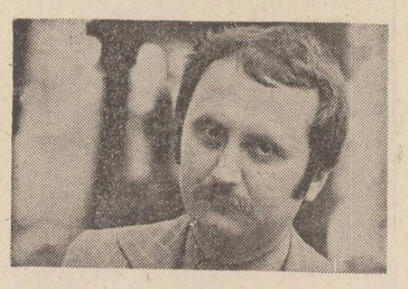

Jocul păsării în aer

Jocul păsării pe vinele de aer
ciudat instrument de percuție
hemoragia văzduhului înfrigurat
o muzică străveche ne torturează din aer.

Solemni, uimiți ca pasărea inseși
rătăcind
o picătură din singele cald
străbate zidul străvechii morți –

decor cu pasărea care se clatină
vultur pleșuv flămînd și orbit de fulgerul
aspru
în miezul adînc al nopții
drumul îngerului e frînt
de sinucigașa pasăre de pradă...

Reprezentarea

O dimineață lungă cît osia cerului
ne desparte de venele noastre putrezite
peste noapte.

Un oraș în care cresc ferigi
și pămîntul atîrnă uscat de fețele oamenilor
chinul de a-i descoperi venele
și bandaja rănile fierbinți
(pînă la ziuă livezile devin de fier
și ființa pătrunde în ele învingătoare
înfiorată).

Poem pentru o cădere liberă

Poem pentru o cădere liberă. Zimțată
Un comando și un ghețar care înverzește
nelămurit pămîntul
de-a lungul.
Se cade liber
Se luminează zidurile cu dîrele trupului
petrecut prin cuvinte.

Din goană dăm o luptă care ne așteaptă
de o sută
de ani
Pe malurile verzi, învinse
Închipuirea e singura iluzie
Pe care o silabisim.

Prizonierul

Lerui – Ler...
Visul ca un abur părăsind pădurea de ferigi
aprinde ochii prizonierului...

Ce larme ascund uneltele ținute în mîini
(trec pe nesimțite prin ele
și cerul îmi lasă gura apă)
deasupra creștetului
– neclintit
model profesorului ce nu sfîrșește
ziditul legilor.

Cîntec infantil

O fată care se reazemă de gîtul unui
bitlan
e o cetate construită cu precizie
deasupra osemintelor cuiva.

Oglinda

Oglinda în care locuim e șteasră cu podul
palmei
pentru a vedea ce se petrece în noi
și a cobori în ochiul memoriei.

În nisip pașii poetului scrișnesc
electricitatea roșiatică ne încarcă văzul
din care extragem bucată cu bucată
părțile locuibile ale unui poem.

Istorii

Exerciții de levitație pe scaunul de nichel
al clipei tăiate cu laser

O mai mare aducere aminte au camioanele
ce vin
dinspre biografia mea plicticoasă.

Un prieten lungindu-și gîtul pînă la lună
pe cer
Mă gîndesc la el cu prietenie și luciditate
Istoria e spiritul și conceptul care ne
amenință
din coșul de răchită albă al țărancii
șezînd umilită pe trotuare.

O figură de stil aparte aterizează
pe teritoriul dintre clipă și umbra ei
răsturnată –
Cît de mult iubesc această cursă a
dialecticii...

teatru

t

Trecerea

Am avut întotdeauna, citindu-l pe Cehov, sentimentul singurătății. Acum, după ce Aurel Manea a construit, migălos și tenace, cel mai original (și mai consecvent unei concepții, în sensul fericit, încă neuzat al cuvîntului) spectacol cu **Trei surori** pe care-l cunosc, am aflat și de ce : personajele cehoviene nu dialoghează decît arareori. Mașa, Verșinin, Olga, Tuzenbah, Irina, chiar și Natalia sau Andrei, Solionii înșuși, au fiecare un neîntrerupt monolog interior. Monolog din care, întîmplător, rostesc frînturi, fără nici o legătură cu ce au spus sau vor spune ceilalți într-o solitudine atroce. Și nu spun orice. Sînt ecouri, cioburi dintr-o nesfîrșită căutare insulară.

Chiar și unii din primii exegeți ai dramaturgului — Alice Voinescu — sesizaseră deja „un anume specific de interiorizare a gîndului și a simțirii" iar cei mai recenți vorbesc despre „monologul interior care corectează judecățile probabile" — Sorina Bălănescu — sau despre personaje care „se retrag unul cîte unul în ființa lor subiectivă, asemănătoare unei închisori" — Northrop Frye. Aurel Manea este însă primul care încearcă și reușește să traducă în limbaj scenic consecința vizuală limită a unor atări considerații. (Am constatat, nu o dată, că unele idei scenice originale sînt oferite „de-a gata" în cărțile de critică literară, că analizele și reinterpretările teoretice ale dramaturgiei au adesea o clară aplicație spectaculară înnoitoare. Totul e (să știi) să citești !)

Stratagema spectaculară a lui Manea este, zic eu, evidentă. Personajele nu vorbesc unele spre celelalte. Nici măcar nu se privesc. Cuvintă, cu ochii pironiți în gol. Replicile țîșnesc pe neașteptate, absurd, dezordonat, dînd imaginea unor ființi care nu se aud și nu se văd unii pe alții. O uscăciune derizorie a minții și a vieții domină scena de la început pînă la sfîrșit. Conflictul se naște din inegalitatea terifiantă a indivizilor, din neasemănarea lor aproape imposibilă, cutremurătoare. Sînt însă uniți, toți, de conștiința scurgerii vremii, a trecerii. Iar toate replicile nu sînt decît un mijloc de a ascunde sau de a-și striga spaima epuizantă a acestei treceri.

Intriga nu mai are nici o importanță, s-a difuzat, pînă la dispariție. Ceea ce se creează de la primele replici este o **stare**. O stare continuă, înghețată, spectacolul neavînd suișuri sau coborîșuri. Comicul a devenit grotesc. Ridicolul e contaminat de un sunet secund, tragic. Aurel Manea ne reamintește astfel că Cehov a trăit în același secol cu Kierkegaard, iar „Conceptul angoasei" ar putea fi chiar cheia disperării personajelor, spaimei unei lumi care dispare.

Spectacolul cu această piesă susține în continuare fericit relația colectivului prahovean cu artistul atît de creator care e Aurel Manea. **Trei surori** este o exprimare monocordă, de intensitate tragică. Spațiul nu e atît de generos încît să ne permită să vorbim despre fiecare creație actoricească în parte. Cert este că actorii ploiești și-au dedicat integral talentul direcției regizorale, adesea cenzurîndu-și farmecul și expresivitatea fiecăruia pentru a exprima **ideea**. Și admit și salut devotamentul cu care Cornel Ciupercescu, Dana Bolintineanu, Raluca Zamfirescu, Marinela Pătru, Lucia Ștefănescu, Corneliu Revent, Alexandru Pandele, Fabian Gavriliuțiu, Valentin Popescu, Lupu Buznea, Laurențiu Lazăr, Dan Bădărău, Victor Bucurescu, Carmen Ciorcilă s-au străduit, cu întregile lor puteri, să interpreteze rolurile solicitate mai mult de idee, decît de succes.

Încheierea, după bunul obicei, se face cu scenografia. Vittorio Holtier a pictat pereții înalți ai scenei în sugestia unor capodopere deteriorate. Salonul casei este mobilat cu cîteva obiecte într-o compoziție plastică ce face recognoscibil „un stil Holtier". Dar de data aceasta mi-a părut mai puțin interior spectacolului pe cît sînt costumele, caricaturale, energice.

Radu Anton Roman

film

f

„Expediția"

Recenta producție a Casei de filme Unu, **Expediția**, este un film declarat cu, pentru și despre copii. Regizorul **Mircea Moldovan**, apreciat datorită celor trei anotimpuri ale „bobocilor", dar avînd în filmografie și notabile titluri de „epocă" — **Pintea, La răscrucea marilor furtuni, Munții în flăcări, Totul se plătește**, revine în universul actualității avînd drept argument scenariul poetului și publicistului **Petre Ghelmez**.

Expediția membrilor unui cerc de istorie de la o școală generală din Orșova păstrează în linii mari toate atributele unei călătorii a cutezătorilor, așa cum au mai fost, de altfel, imortalizate și în filmul **Egreta de fildeș** de **Gheorghe Naghi**. Itinerariul ales, cu obiectivul final cetățile dacice din munții Orăștiei, străbate impresionante realizări ale prezentului — hidrocentrala de la Porțile de Fier, Complexul de exploatare minieră de la Motru, precum și relevante momente cultural-istorice, cum ar fi cele de la Alba Iulia, ansamblul gîndit și creat de inegalabilul Brâncuși la Tg. Jiu, Casa lu Avram Iancu.

Expediția nu se limitează la aspectele informative, ci presupune și sugestii în formarea micilor excursioniști ce alcătuiesc colectivul condus de un discret profesor de istorie.

Pretextul călătoriei oferă spectatorului ocazia rememorării vizuale a unor splendide locuri din țară, inspirat filmate în stil documentar de **Marian Stanciu** și **Basarab Smărăndescu**. Munți, poeni, cascade, bătrîna Dunăre capătă în film o nouă identitate marcată de prospețimea privirii și de originalitatea plastică a modalităților de surprindere. Din păcate, deși copiii sînt inteligenți, frumoși, simpatici, uneori au și umor, ei sînt mai puțin individualizați constituind un grup amorf (mai puțin glumețul Papanaș) al cărui conducător, profesorul interpretat de Adrian Titieni, nu are la dispoziție o partitură prea incitantă.

Marcate ca intenție, sugestiile instructiv-educative sînt anulate de tonul declarativ, chiar și în cazul cînd imaginea este mai elocventă pentru demonstrațiile dorite (cum ar fi cazul colegei frustate de excursie din cauza intolerantei unor părinți de modă veche). Lipsa de dramatism a unei călătorii desfășurate liniar, în ciuda unor întîmplări puțin credibile cu braconieri descoperiți la momentul oportun și demascați de pionieri, absența detașării în abordarea secvențelor, lipsa deciziei în registrul comic, ce ar fi convenit mai mult tonului general optimist al expediției anulează în bună măsură premisele scenariului scris cu o bună cunoaștere a psihologiei copiilor, nu lipsit de remarcabile notații lirice.

Alături de actori cu o bogată filmografie ca **Dana Dogaru** (soția pădurarului), **Eugenia Bosinceanu** și **Nae Gheorghe Mazilu** (bunicii lui Tiță), în film se bucură sincer de frumusețile naturii un grup de copii fotogenici și isteți : **Marius Rădmănestean, Tudor Mihăiță, Miruna Suciu, Andrei Platon, Ana Maria Rohatinovici, Ovidiu Suteu, Alice Bănuțoiu, Tănase Cristian** și **Sorin Bălașa**. Filmul lui **Mircea Moldovan** mai beneficiază de scenografia semnată de **Călin Papură**, de muzica agreabilă compusă de **Ionel Tudor**, de montajul și coloana sonoră realizate de doi excelenți profesioniști ca **Adrian Ionescu** și **Mihai Orășanu**.

Invitînd într-un limbaj simplu și accesibil la drumeție, fără a insista supărător (cu excepții) pe argumentele moralizatoare, cu un itinerar bogat argumentat de imaginea grăitoare, **Expediția** rămîne o pledoarie pentru vacanțele petrecute în aer liber, în plăcute excursii pionierești, fără îndoială mai pline de peripeții decît cele pe care le oferă pelicula spectatorului comod instalat în sala de cinematograf.

Călin Stănculescu

CASA DE LA MIEZUL NOPȚII

PIESĂ ÎN DOUĂ PĂRȚI
ȘI CINCI TABLOURI
de

FĂNUȘ NEAGU

PERSONAJELE
ÎN ORDINEA INTRĂRII ÎN SCENĂ :

Dan Comșa — 38 de ani
Delia — soția lui — 36 de ani
Alexandru Taliverde — paznic de vînătoare, pescar, dulgher, marinar — 55 de ani
George, fiul lui — 27 de ani
Olga — 30 de ani
Iulia — 30 de ani
Maria — 30 de ani
Ina — 20 de ani
Bătrîna — 65 de ani

PARTEA I

Tabloul 1

Decorul. O cabană, în bălțile Brăilei, înălțată din bușteni necojiți, strînși în colțare de lemn. Terasă de jur împrejur și etaj. În partea din dos încă se mai lucrează la încheierea peretelui, pentru că, la ridicarea cortinei, se aud lovituri date cu ciocanul. Pe prispa din față, Dan și Delia. El, în costum de doc albastru, ea — bluză roșie cu mînecile înnodate sub sîni, șort alb, pălărie de pai cu borurile ondulate. Dan învîrte în joacă o manivelă care, printr-un resort ciudat, absoarbe ușile în pereți sau le împinge la loc, făcînd-o pe Delia, așezată în prag, între canaturi, să țipe înveselită atunci cînd umerii îi sînt ușor strînși între aripile de lemn.

DELIA : Dane, mă striveşti. Oh, *(îl trage de ciuf)* vrei să mă schimbi în Ana lui Manole ?

(Dan, învîrtind manivela, deschide larg ușile, lăsînd să se vadă salonul parterului. Mobilă simplă, țărănească — o masă lungă de brad, cu două fotolii alături, două lăzi de zestre. Pe pereți, tablouri de-ale Deliei și marame de borangic. O scară interioară duce la dormitorul de la etaj. Sub ea, ușa care dă în baie. Lateral stînga, o ușă care duce la bucătărie și cămară. În fund, geamlic larg, acoperind terasa din spate, deschisă spre Dunăre — pe-acolo trece, cu o grindă pe umăr, Taliverde).

DELIA : De-abia aştept ca Taliverde să isprăvească de bătut ultimul cui. Cînd totul va fi gata, voi trece, plutind, prin toate încăperile. Sînt atît de mîndră şi de fericită că ne-am construit o cabană a noastră încît aş fi în stare să zbor ceasuri întregi prin ea. Nu mă crezi ? Toată lumea din sat de la noi trăia cu convingerea că taică-meu, care era preot, zboară prin biserică în săptămîna Paştelui Iar eu semăn cu ei. *(Atingînd manivela).* Ca să funcţioneze perfect, manivela va trebui unsă cu ulei din ficat de morun. O să învăţăm să punem carmace la gurile fluviului, nu-i aşa ?

DAN : Cu luntrea noastră faci două zile şi două nopţi pînă la gurile Dunării. Şi dacă ne dibuieşc, înfundăm puşcăria, fiindcă bani pentru amendă nu văd de unde mai putem face rost, ni s-au topit toate economiile. *(Se duce la colţul terasei).* Dunărea creşte, sporeşte mereu.

DELIA : Nici nu-i de mirare cu atîtea ploi cîte-au căzut în ultima vreme.

DAN *(strigă)* : Taliverdeeee !

VOCEA lui Taliverde *(din spatele casei)* : Ascult ordinul, chepten.

DAN : Mai avem puţin şi se înserează, începe noaptea de sinziene şi tu încă n-ai isprăvit ! Îmbătrîneşti, Taliverde !

DELIA *(reproş)* : De ce jigneşti omul ?

DAN : Fiindcă vreau să-l purific.

TALIVERDE *(apărînd din spate : șorț de lemnar, metru flexibil, în buzunarul de la piept, teslă, pălărie de vînător)* : V-aţi exprimat greşit, chepten. Eu nu îmbătrînesc, pentru că îmi face o deosebită plăcere să rămîn un tînăr ridicol. *(Deliei)* Doamnă Delia, ştii care-i cea mai frumoasă pasăre răpitoare ?

DELIA : Cireşul din poiana noastră. Adună în el, zilnic, mii de vrăbii, de şturzi şi grauri.

TALIVERDE : Chepten, doamna Delia e o femeie pe care merită s-o iubeşti din zi în zi mai mult. De altfel, nu te poţi vindeca de-o mare dragoste decît iubind-o mereu. Asta e viaţa : totdeauna mai puternică decît noi.

DAN : Tu, la vîrsta pe care-o ai, îţi mai mingii nevasta ? Sau dacă te mingiie ea şi ţi se bagă cu şoldu-n şold, te mai ia cu friguri ca-n tinereţe ?

DELIA : Dane, eşti vulgar !

TALIVERDE : Chepten, eu sînt lemnar, pescar şi paznic de noapte pe terenurile de vînătoare din bălţi. Eu dorm numai ziua, fereastă Dumnezeu să mă scoale cineva înainte de prînz, îl jupoi de viu. De la un timp, cea mai caldă mingiiere pentru mine e să-mi frigă nevasta scrumbii în tiplă. Sînt bătrîn, dar altfel se prezenta situaţia mai demult. Îmi făcea una ochi dulci, gata, o luam pe sus şi nu ne mai da nici dracu de urmă, cel puţin două luni. Ne-ascundeam în alt judeţ. Eu, dac-ar fi să scriu, astăzi, scrisori, dar nu scriu niciodată, aş scrie aşa : Domnului sau tovarăşului Cutare, comuna Cutare, judeţul Nuţica, Jeni, Tanţa, Lenus, Pupi, Geta-Durdulia, Vichi-Lupoaica...

DAN : Opreşte-te, că mă sperii. Cum e trecut în nomenclatorul tău fostul judeţ Covurlui ?

TALIVERDE : Covuruluiul stă lipit de coasta Brăilei, iar eu niciodată nu m-am oprit aproape de casă. Veverița nu-şi odihneşte osteneala pe mesteceni, s-o bată orice prost cu pietre. Sus, în vîrful bradului, acolo-i viaţă de trăit. Întrebaţi-mă, de exemplu, cum se cheamă judeţul Gorj.

DAN : Ei, cum se cheamă judeţul Gorj ?

TALIVERDE : Judeţul Gorj se cheamă judeţul Căpşunica. Doamne-Dumnezeule, nu s-a născut pe pămînt ţigancă mai nebună şi mai tîrfă. Avea nişte cozi pînă-n călcîie şi, la Tîrgu Jiu, cînd dormea, i le-am tăiat şi le-am vîndut unei neveste de circiumar, pe o vadră de vin. Cinci luni am umblat cu pistolul în buzunar, ca să nu mă spintece bărbat-su.

DELIA : Te omora şi la judecată-l achitau : crimă pasională.

TALIVERDE : Înfunda ocnă pe viaţă, doamnă, căci el vroia să mă omoare nu fiindcă-i furasem nevasta, ci pentru că-i tăiasem cozile. Încornoraţii sînt proşti.

(Taliverde se întoarce la lucru ; peste cîteva clipe se aud din nou lovituri de ciocan. Dan intră în salon. Delia, rămasă pe prispă, se lungeşte în şezlong.)

DELIA : Ce linişte domoală. Aici, în bălţi, nimic nu are măsură. Nici Timpul.

DAN *(din salon)* : În primul rînd Timpul. Apoi Dunărea. O auzi cum creşte ?

DELIA : O ascult vuind şi nu mă mai satur. În aceeaşi vreme, prin nu ştiu ce miracol, aud şi cum fîşîie iarba din poiană, şi cum se scutură lucerna şi cum ondulează sălciile. *(Se scoală în picioare, iritată de tăcerea lui Dan).* Cu cine vorbesc eu, chepten ?

DAN *(dinăuntru)* : Cu mine, dar eu încerc o pasienţă.

DELIA : Jocul de cărţi fără miză se cheamă plictiseală. *(bătînd din picior)* Te plictiseşti cu mine, chepten, în ziua cînd ni se împlineşte un vis ?!

DAN : De doi ani, de cînd ne cunoaştem, niciodată n-am fost mai apropiaţi.

DELIA : Ba da. În cursa Tarom 225 Amsterdam — Bucureşti. Luasem înălţime, 11 000 de metri, tu ai părăsit carlinga şi ai venit pe locul liber de lîngă mine *(silindu-se să-i imite vocea)* : domnişoară, mă numesc Dan Comşa, sînt comandantul aeronavei şi vă anunţ că aveţi un git de lebădă, nouă cervicale în loc de şapte, dintre care trei de aur ; dacă-mi răspundeţi că trebuie să mă ridic în picioare şi să plec, avionul nostru ar putea să se transforme într-o morişcă pe un vîrf din Bucegi. Sînteţi în stare să ucideţi oameni nevinovaţi ? *(scuturîndu-se)* Nu, nu, întîi mi-ai cerut să recităm împreună din Nichita Stănescu. Ca şi cum ar fi fost obligatoriu să-l ştiu pe dinafară.

DAN : Dar îl ştiai. Ca toţi cei din generaţia noastră. *(Începe să recite).*

Să vorbim, să spunem cuvinte lungi, sticloase,
ca nişte dălţi ce despart fluviul rece în delta fierbinte...

DELIA : Ziua de noapte, bazaltul de bazalt.

DAN : Cuvintele se rotesc între noi
Înainte şi înapoi
Şi cu cît te iubesc mai mult, cu atît
repetă, într-un vîrtej aproape văzut,
structura materiei de la început.

DELIA : Eu stau la o margine a orei,
tu la cealaltă,

DAN : Ca două toarte de amforă

DELIA : Ca două toarte de amforă
Numai cuvintele zboară între noi
înainte şi înapoi.

DAN : Ce bine că eşti...

DELIA : Ce mirare că sînt... *(mîhnită)* Poezia asta parcă-ţi inundă întreaga fiinţă *(nostalgic)*. Mă uit la tine şi-mi amintesc cea mai de departe poveste din copilărie. Cum face cocoşul, mă întreba tata. Cucurigu, răspundeam. Dar ciinele? ham-ham ; dar pisica? miau-miau; dar mămica? *(imitînd ţipătul isteric al maică-sii)* : nu mai bea votcă, popă nemernic, că te omori cu mîna ta şi ne omori şi pe noi ! Ori de cîte ori se repeta scena asta, mama izbucnea în lacrimi ; bietul tata, om blînd şi vesel, încerca s-o liniştească ; stai lin, stai calmă, nu-ţi pierde simţul măsurii.

DAN : Ca să ne adoarmă pornirea spre răzvrătire tiranii invocă simţul măsurii.

DELIA : Tata nu era tiran.

DAN : Toţi beţivii sînt tirani.

DELIA : Nu-ţi dau voie să umileşti memoria tatii. În felul lui era o pasăre...

DAN : Chiar crezi că zbura prin biserică ?

DELIA : Tu nu zbori prin cer ?

DAN : Asta e cu totul altceva.

DELIA : Spune-mi, acolo, sus, nu ţi-a trecut niciodată prin cap că eşti un cocor ?

DAN : Acolo, sus ? În albul de zăpadă al norilor? Acolo, sus, cel mai adesea, mă văd gonind într-o sanie, prin viscol, gîlgîind de bucurie. Albul cîmpiei e răscolitor şi plin de elanuri ; norii de la înălţimea de 10 000 au cumpărat albul de porumbel al pădurii de argint de la Văratec şi al mănăstirilor din Moldova de mijloc... albul tihnit, răpus de sărbătoare, odihnitor, frumos, subţire, imaterial... în el visezi linişte şi chiar eşti bolnav de-o linişte veche, fără dureri, o linişte prin care trec bucăţi de lumină, lingouri de lumină de aprilie şi lumină de septembrie, strălucini pline cu coajă de mesteacăn în logodnă cu luna. Secundul meu, Tudorel Pietrăreanu, îl ştii, totdeauna cînd zburăm spre Amsterdam, îmi zice : căpitane, aş vrea al dracului să ştiu dacă prin munţii aştia din nord umblă arici ? *(curiozitate rău disimulată)*. Nu mi-ai spus niciodată ce-ai făcut trei zile la Amsterdam, înainte de a ne cunoaşte.

DELIA : Ce-a fost înainte de-a ne cunoaşte e vremea mea de taină *(romantic)* :

Timpul, oricum, e pierdut şi dă peste buza
deznădejdii,
Pe fundul paharului plin, în culcuşul
ascunderii,
desăvîrşirea tuturor plecărilor,
depărtările,
întuneric,
cîteva sau mai multe picături de moarte,
struguri sălbatici,
gara mică din satul uitat...
şi mergi, purtînd pe creştet un ulcior gol
şi o uliţă spartă ;
ajungi —
şi casa-i închisă.

DAN : Vreau să ştiu ce-ai făcut timp de trei zile la Amsterdam.

DELIA : Două seri, am jucat Nora de Ibsen la „Teatrul Jupinielor". În a treia zi m-am plimbat pe canale, nebună, şi, seara, m-am strecurat să dorm pe una din miile de corăbii ancorate la chei. Era o corabie veche, uitată, nelocuită. Poţi să înţelegi, chepten ? mă sleiseam, timp de două seri, ca actriţă şi se trezise în mine, de nestăpînit, cea de-a doua patimă : pictura. Trebuia să dorm în scîncetul apelor din Nord ca să pătrund cu gîndul în matca misterioasă care ni l-a dăruit pe Rembrandt. Căutam libertatea creaţiei.

DAN : Libertatea este justeţea convenţiei.

DELIA : Eşti mult prea ţîfnos în afirmaţii.

DAN : Depinde de anotimp şi de fărădelegile pe care ni le fac cei din jur.

DELIA : Ceea ce încerci tu, acum, cu mine, se cheamă tapaj de culoare albastră.

DAN : Poate că sînt gelos pe toţi anii în care nu te-am cunoscut.

DELIA : Am intrat pe corabie, am aţipit şi mi s-a făcut frică de întunericul dinăuntru şi am început să plîng. Spre groaza mea, am auzit vorbindu-mi-se românește : nu, nu, nu se poate să plîngi, nu-i voie. Ei, la naiba, chiar vrei să mă vezi plîngînd şi pe mine !? Spune-mi ceva vesel.

DAN : Cine era ?

DELIA : Pictorul Constantin Piliuţă.

DAN : Nemaipomenit. Şi ce i-ai răspuns ?

DELIA : Ninge, i-am răspuns. Ninge şi mai cum ? zice el. Ninge visînd. Îmi trecuse frica. Fulgii de zăpadă, zic, cad lin şi visează viscol. Exact, mi-a răspuns Piliuţă, meteorologii anunţă trei zile de *şliboviţă şi ninsoare*. Domnişoară, zice, hai să ne-amintim de viscolul de-acasă. S-a trintit în patru labe şi-a început : uvuvuu, uvu-vuuu. Sînt căpitanul rondului de noapte uvuvuuu. Am îngenunchiat lîngă umărul lui : uvuvuuu... Dane, hai să urlăm amîndoi ca viscolul, aşa cum am urlat cu Piliuţă. Te rog frumos. Ne-am construit o cabană ca un dar de Crăciun şi e dreptul nostru să fim şi oameni şi lupi şi păsări.

(Dan şi Delia vin lîngă prag, de-a-buşilea şi încep să imite Crivăţul : uvuvu-uu-uvu-vuuu. Intră George, rostogolind o roată de căruţă pe care-o atîrnă, podoabă, într-un piron bătut în peretele din stînga. Pe piept şi pe spate, George poartă două pancarte pe care stă scris acelaşi text :

Debarcaderul Salcia vă oferă zilnic
— Cafea Capuccini — 100 ml — 15,30 lei
— Cognac Miorița — 100 ml — 41 lei
— Juice asortat — pahar cloș — 15,25 lei
— Riccadonna — 100 ml — 42,50 lei

Nu percepem remiză. (Dan, sculîndu-se, îl urmăreşte atent cum fixează roata, apoi se apropie de el şi ciocăneşte cu degetul îndoit pancarta din spate).

DAN : George, m-ai decepţionat. Aş fi fost în stare să pariez că azi vei apărea îmbrăcat într-o moară de vînt şi cînd colo te prezinţi ca un banal om-sandviş.

GEORGE : Domnule căpitan, eu propovăduiesc pustiul şi fatalitatea. Soarta mea are buzele uscate. Un om cu soarta pecetluită nu mai poate fi urcat în stranã şi nici judecat de nişte bieţi călători.

DAN : De ce eşti aşa de cătrănit ?

GEORGE : Domnilor călători, aveţi legitimaţie de călători în ţara cocostîrcilor ?

DELIA *(fără să se ridice de pe podele)* : George, un bun profesor de educaţie fizică nu bate cîmpii decît pe terenul de sport.

GEORGE : Nu mai sînt profesor.

DAN : Te ştiam îndrăgostit de meseria de profesor.

GEORGE : Asta e, că nu mai sînt profesor.

DELIA : Dar ce eşti, George ?

GEORGE : Un fost, un prezent şi un viitor ratat. Şi nu sînt singurul. În întreaga lume, ascultaţi-mă bine ce vă spun, nu există decît trei categorii de oameni : fixaţi, taraţi şi rataţi. Cei mai mulţi — rataţii.

DELIA : Te-ai scrîntit de ieri pînă azi. Ieri erai mai interesant cînd măsurai creşterea apelor Dunării. Ieri erai stăpînul grindurilor.

GEORGE *(neabdicînd de la figura „tînăr sumbru şi revoltat")* : Trebuie să arborăm doliul şi să înălţăm steagul cu cap de mort. De ieri şi pînă azi s-au născut pe faţa pămîntului cei puţin zece milioane de rataţi. Nici o societate din lume n-a întreprins pînă acum un recensămînt al rataţilor. Se ţin tot soiul de statistici timpite despre găini, porci, salcîmi... *(ajutînd-o pe Delia să se ridice)*. Sus, cătinel...

DELIA : Salcîmii sînt arbori foarte onorabili. Vara dau umbră bogată, iarna, rodesc împotriva Crivăţului.

(Apare Taliverde, scoţîndu-şi şorţul din mers).

TALIVERDE *(lui George)* : Domnul e obosit de viaţă ?

GEORGE : Refuz din principiu discuţiile cu indivizii nereceptivi la libertate şi democraţie. N-am nevoie de dumneata, iar dumneata nu mă cunoşti.

TALIVERDE : Eşti fiul meu.

GEORGE : Din flori.

Grafică de George Leoiea

TALIVERDE : Dacă te-ar auzi maică-ta ar muri a doua oară. O femeie atît de cuviincioasă...

GEORGE : În nici-un caz mama n-a fost o femeie cuviincioasă. Pentru că o femeie cuviincioasă se mărită cu un contabil sau cu un învăţător, nu c-un marinar, pescar, paznic de noapte.

DELIA *(rizînd)* : Daţi-i înainte, sînteţi extraordinar de reconfortanţi.

GEORGE : Eu sînt o pramatie *(înclinîndu-se spre Taliverde)* ...dinsul — o centură cu cartuşe, o tolbă de vînător, duhul fericit al podgoriilor şi duşmanul meu de moarte. Citesc pe faţa ta că te bucuri c-a picat răul pe mine.

TALIVERDE : Care rău ?

GEORGE *(înginînd un cîntec arţăgos)* :
Cu catran mă cătrăneşti,
Cu cîrligul mă undeşti...

(spectaculos) Alexandru Taliverde, eşti Mamon...

TALIVERDE : Adică sînt tatăl dracilor ?

GEORGE : Exact. Tatăl dracilor care suge sufletele de copil din pipa împodobită cu ciucuri de argilă şi care strînge între picioare o sticlă cu sînge omenesc, din care trage cîte-o duşcă.

TALIVERDE *(năuc)* : Alelei, ce ticălos !

GEORGE : Vrei să dau din coadă ca oaia şi să-ţi spun un adevăr neplăcut ? *(către Dan şi Delia — retoric)* Acest ins care îmbracă straie ba de vînător, ba de pescar, ba de lemnar stă la pîndă la colţul dintre două milenii şi vînează clipele de neatenţie dintre secole, ca să sterpelească stafidele de pe colivă.

TALIVERDE *(închinîndu-se)* : Smintiţii vor lua chipul înţelepciunii şi gîngavii vor predica în cor prin întinse cetăţile Tale.

GEORGE : Prinzi muşte cu pălăria. Iar dacă treburile vor merge înainte cum au mers pînă acum o să te fac să pricepi că în mine lopătează oasele răstignitului. Da, da...

TALIVERDE : Pe lume sînt două feluri de proşti : unii care tac încet şi alţii care tac cu zgomot. Tu îţi rupi pingelele pe hotarul dintre aceste două categorii.

GEORGE *(spre Delia şi Dan)* : Nu mai sînt profesor. Mi-am dat demisia. Şi m-am angajat la Circul comunal *(scoate şi-şi aplică pe faţă o mască)*. Sînt paiaţă.

TALIVERDE : E nebun de legat.

DELIA : Lasă-l să-şi facă numărul. Îmi plac momentele lirice şi gesturile patetice.

GEORGE : Sărumînă, doamnă, am apucat cărarea sfintei erori, cu ochii supţi şi cu nasul ascuţit de foame. Dar în curînd o să port diamante-n nări şi ochelari de aur. O paiaţă învîrte lumea pe degete.

TALIVERDE *(Deliei şi lui Dan)* : O paiaţă n-are suflet omenesc. Locul unei paiaţe e pe sîrmă, lîngă diavol.

DELIA : N-ai dreptate. Pe sîrmă eşti, oricum, mai aproape de Dumnezeu.

TALIVERDE *(lui Dan)* : Chepten, o paiaţă e chipul batjocurii Sărbătoreşte ziua Domnului, ţopăind, iar în drum spre biserică treci pe la bordei. Uitaţi-vă la el : poartă cercei. Acum sînteţi lămuriţi, nu-i aşa ?!

DAN : Nu sînt lămurit deloc.

TALIVERDE *(durere disprețuitoare)* : O paiaţă îşi trăieşte viaţa într-o oală de noapte !

DELIA : Taliverde, întinzi capcane mîncinoase şi cazi singur în ele.

TALIVERDE *(cu disperare, lui Dan)* : O paiaţă e făgăduinţa veninului, chepten.

DAN : Taliverde, faci parte din tabăra celor convinşi din naştere că o iapă fată minji, o capră-iezi, o căţea-căţei, iar o paiaţă numai giumbuşlucuri. După părerea mea, o paiaţă este pur şi simplu un individ care-a greşit pe undeva de neiertat şi s-a declarat singur ţap ispăşitor.

GEORGE : Domnule căpitan, refuz să cred în bîlbîielele antice. Această poveste grecească, alcătuită din vorbe anapoda şi din mistere la suprafaţa lutului, nu înlăuntrul lui, se cuvine spusă numai în sălile tribunalelor, în clipa cînd judecătorul trece de la oraţia de nuntă la denunţarea patului împărţit cu o persoană străină şi de sex opus. *(Se dă peste cap de două ori)*. Astăzi mi-e sete de ceva firesc, nemăsluit şi talentat, dacă e posibil. E posibil, doamnă Delia ?

DELIA : O paiaţă, George, e un artist. Noi doi sîntem artişti : vedem totul şi nu judecăm nimic *(lui Dan şi Taliverde)* : Cel puţin trei sferturi din oamenii de pe pămînt ne dăm, zilnic, pe faţă cu un strat de făină şi facem tumbe în faţa nemernicilor.

TALIVERDE : Doamnă, unei paiaţe îi plac haosul şi dezordinea, pentru că acolo se poate prelua mai uşor puterea. E-hei, ce ordine ar face ea, ajunsă la putere ! În primul rînd ar pune în hambare făina cu care te minjeşti pe faţă, pe urmă ar pune ordine pe feţele care trebuiesc minjite.

DELIA *(exaltată)* : George, declarîndu-te paiaţă, te-ai schimbat în pasărea bucuriei.

GEORGE : Nu sînt decît un biet artist.

DELIA *(din ce în ce mai înflăcărată)* : George e colegul meu de fericire şi de suferinţă. Vreau să joc pentru tine, George, rolul cel mai frumos pe care urmează să-l interpretez la toamnă. E un rol scurt, din piesa unui necunoscut. E scurt şi mlădios *(Din alternanţa luminilor, Delia apare în frac roşu şi joben negru, — îşi poate schimba vestimentaţia chiar şi pe scenă, — după care trece lîngă stîlpul terasei, ca la arlechin)* : Doamnelor şi domnilor, sîntem în iunie 1988. Pe scena lumii. Nimic nu e la îndemîna nimănui, în afară de cuvinte. Cu ele se rupe, se împleteşte şi mai cu seamă se sfîşie speranţa. Toate personajele piesei cultivă indoiala, nerăbdarea, ameninţarea, poltroneria, disprețul, megalomania etc. şi nici că se putea altceva mai bun, adevărul unic. Uneori îşi fac loc cu coatele, ca oaspete de cel mai prost gust, poezia — osul pe care numai proştii se mai aţin să-l roadă ; ciinii l-au lăsat ; măduva secolului e pe alte mese, iar şira spinării construită din lemn perisabil, transportă în zidirea omenirii nepăsare brutală. Cei cărora le curg balele de poftă n-au loc la masă ; cei sătui îşi pregătesc viitorul ospăţ. Toată lumea-şi moaie deştele în magia neagră şi practică filozofia absurdului şi a răstignirii. Sau se risipeşte *(Pauză)*. La circ e linişte, o situaţie ideală ca să joci o partidă de table cu Destinul.

TALIVERDE : Doamnă Delia, minciuna-i trestie de zahăr cînd ţi-o serveşte o femeie frumoasă. *(lui Dan)* Daţi-mi voie, chepten, ce nebunie e asta ? Doamna Delia are voie să-i îmbete pe toţi oamenii, dar nu şi pe George. Mă opun. Dumnezeu a spus : lăudaţi omul. Şi aşa se cuvine să fie. Doamna, însă, ne dă o lingurită de argint ca să sorbim zoaiele *(George vrea să-l întrerupă ; Taliverde urlă)* : Leagă cianţa, Paiaţă.

DAN *(bine dispus)* : Atîta vreme cît plouă în Cîmpia română şi-n bălţile Brăilei, iar curcubeul răsare în Elveţia nu văd să avem altceva de făcut decît să sterpelim clopoţelul de la gîtul oii şi să-l atîrnăm la gîtul Paiaţei.

TALIVERDE *(admirativ)* : Chepten, sînteţi cocorul din vîrful unghiului ; cocorul care le ştie pe toate.

GEORGE *(Deliei)* : Doamnă, prin şira spinării nu vă curge măduvă, ci piraie de azur. *(brusc, spre Taliverde)* Eşti viclean, bătrîne, foarte viclean.

DAN : Iar tu, foarte uşor de citit.

DELIA *(încercînd să-i împace)* : În sistemul mondial actual cine nu se înfăşoară în cuvinte cu două înţelesuri, mai bine nu se năştea.

GEORGE *(provocator, lui Dan)* : Aştept să fiu citit.

TALIVERDE : Mai bine ciomăgit.

DAN : Îţi place viaţa leneşă ; dolofan de leneşă.

GEORGE: Adică flecăresc şi-mi ţin gîndurile ascunse ! ?

DAN: Nu, flecăreşti ca să furi cîte-o mică porţie de libertate. Faci parte din specimenele incapabile să-şi cucerească libertatea cu baioneta.

GEORGE: Domnule căpitan, socoteşti c-ai lovit cu securea în trunchiul adevărului, dar nu s-a desprins nici-o aşchie de pe trunchi, să ştii. Pentru că eu nu cred în libertate. Eu lunec, lunec, lunec... Nu alerg după iluzii, le aştept pe ele să intre în mărăcinii mei şi, haţ!, le înfulec şi adorm. Somn proaspăt, odihnitor. Dacă se dă foc mărăcinilor, ei, atunci mă port ca un scelerat. Eu pot să fiu orice, şambelan sau rîndaş, dar în nici-un caz tapet pe pereţii closetului. *(Urlînd)*. Freacă-te, omenire, cu fundul de pieptul meu, dar nu-ndrăzni o mişcare mai sus. Sînt paiaţă, şi merg cu luminarea-n dinţi pe sîrma dintre frontiera Nimicului şi Totala deziluzie.

DELIA: *(romantică)*: Pe bariera de fluturi.

GEORGE *(patimă)*: Acolo, salcîmul indică ora 11, mesteacănul ora amurgului şi salcia ora eternităţii. Sus, pe sîrmă, nu-ţi poate intra în scăfîrlie ce-i acela privilegiul libertăţii. Ce-aş putea face, stînd într-un picior pe sîrmă, cu acest privilegiu! cu el sau înăuntrul lui? Un infern? Un rai ? O criză de singurătate ? Sluga dumneavoastră, domnule, am agonisit în viaţa mea sute de bătături şi multe zile de post, în noua mea carieră mă aşteaptă ghionţi şi dupaci şi cîte-o mardeală ca la mama ei — riscurile meseriei — dar tot sînt mai bune decît ţipetele a trei neveste; mi-ai mîncat viaţa şi vacanţa, boule! *(scoate din buzunar şi-i oferă Deliei un păianjen de opal atîrnat de-un lănţişor)*. Un păianjen de opal. Poartă noroc în nopţile de sinziene *(lui Taliverde)*: Nemernic bătrîn, de zeci de ori m-ai închis în cuşca jderilor *(tuturor)*. N-am timp să vă arăt muşcăturile de pe spate. Sînt aşteptat la circ. Iar un circ, domnilor, nu este vocaţia sterilităţii *(Pleacă)*.

DELIA: Ce se ascunde sub abajurul acestei răbufniri?

TALIVERDE : Un tîlhar la drumul mare.

DAN: Mie-mi place să dezleg tăceri. Urletele mă indispun.

DELIA: Abajurul de mătase sub care licăreşte lampa unui tînăr melancolic şi un păianjen de opal.

Tabloul 2

Aceeaşi seară. Interiorul cabanei. Lumină de amurg. Delia, în rochie lungă, legănătoare, aranjează masa, aprinzînd la fiecare capăt cîte-o luminare înaltă. Dan, în costum alb, se joacă, învîrtind pe axul pironului roata de căruţă dăruită de George. Învîrte triumfător, apoi, cu degetele răşchirate, apasă uşor spiţele zbîrniind, ca şi cum ar încerca să scoată sciniei. Deodată se întoarce spre Delia, care s-a oprit, şi aruncă o privire în oglindă, şi-o întreabă, rizînd :

DAN : Delia, tu ştii cum se cheamă necuratul în bălţile astea?

DELIA: Sarsailă.

DAN : Nu.

DELIA: Tartorul.

DAN: Nu.

DELIA: Aghiuţă.

DAN: Să-ţi spun eu cum se cheamă. *De-tuna-l-ar.* Detuna-l-ar Dumnezeu de scîrba pămîntului. Şi orice bărbat din bălţi e convins că dracul atîrnă în cuiul de care atîrnă şi oglinda.

DELIA: Prin urmare, femeia care se priveşte mult în oglindă, îl scarpină pe diavol între coarne.

DAN: Mde, asta cam aşa e.

DELIA: Dă-mi citeva rămurele de ferigă de pe cămin. *(Dan îi aduce un buchet de sinziene învelit în ferigi. Delia mîngîie îndelung florile, culcîndu-şi obrazul pe ele).*

DELIA: Sînziene galbene şi albe. Ce descîntece se rostesc în noaptea asta în bălţi ?

DAN: O să mi le spună Taliverde, la miezul nopţii, cînd va veni să privim flăcările care se arată pe comori.

DELIA: În noaptea de sînziene, între Buzău şi Rîmnic, acolo de unde mă trag eu, ca nicăieri în Ţările Româneşti şi nicăieri în lume, firul grîului se încarcă cu spice din pămînt şi pînă-n vîrf, iar un spic la zece mii de mii se schimbă în mărgăritar.

DAN: Cîmpia şi maica baltă sînt în stare de minuni şi mai mari.

DELIA *(bătîndu-se peste frunte)*: Am uitat cartofii în cuptor. Dă fuga, te rog şi stinge focul.

(Rămasă singură, Delia ia de pe policioară păianjenul de opal şi-l joacă, în mîini, ţinîndu-l de lanţ).

(Dan, apărînd în prag o priveşte în tăcere, cîteva clipe lungi, fără să fie văzut).

DAN: Nu trebuia să-l primeşti.

DELIA: Mi l-a dăruit după ce l-am uns ca artist. Căci pentru el am jucat cîmpeiul ăla dintr-o piesă de teatru, ca să-i dau curaj. Vreau să aibă noroc.

DAN *(rău)*: Poarta norocului ţi se deschide deplin prin prietena prietenului... dacă-ţi e amantă.

DELIA *(încremenește)*: Ce vorbe oribile! Mă uluieşti. Şi mă faci să-mi fie teamă de tine.

DAN: În cea dintîi seară pe care-o petrecem în cabana noastră numai eu aveam dreptul să-ţi fac daruri.

DELIA *(minciună străvezie)*: Mă cuprinsese mila de el. O făcea pe copilul teribil şi nu era decît ecoul unui ciine biciuit.

DAN: Un ciine care te ademeneşte şi se dă peste cap ca să-ţi lingă mîinile, javra. Iar tu i le întindeai, înveselită.

DELIA: Ţi se pare c-am fost imprudentă ?

DAN: Ai fost caraghioasă ca orice actriţă între două virste.

(Delia izbucneşte în plîns. Dan aşteaptă să se liniştească şi apoi o cheamă la el).

DAN: Lasă totul la pămînt şi vino să te pedepsesc.

DELIA: Nu vin.

DAN: Vino încet şi n-am să-ţi rup decît o ureche.

DELIA: Şi ce folos am eu din asta ?

DAN: Ăla, că ai voie să vii încet, tiptil-tiptil.

(Delia vine, Dan o sărută. Apoi, Delia se întoarce să pună tacîmurile pe masă).

DAN: Pune trei tacîmuri.

DELIA: Avem un invitat?

DAN: Al treilea tacîm e pentru zeul acestei nopţi.

DELIA: Ştiam că zeii savurează numai esenţa spirituală de la animalele şi păsările care li se aduc ofrandă.

DAN: Zeul bălţii gustă şi din carne. Mai cu seamă din friptura de lişiţă.

DELIA *(scoţînd din dulap şi punînd al treilea tacîm)*: Aş vrea să ştiu: zeul ăsta e unul mărunt sau unul legendar, din cei care au născocit lumea şi se vor înscrie în posteritatea pămîntului?

DAN: E un zeu domestic. Să-i aşezi florile nu pe masă, ci sub faţa de masă. Aşa-i place lui.

DELIA *(trecînd la geamlîcul ce dă spre terasă din fund)*: Dunărea vuieşte, vuieşte. Ce putere falnică!

DAN: Misterul nopţii de Sînziene e aurul, isteria apelor bătute de lună, iubirea, magia.

DELIA: Iubirea ca supunere necondiţionată ?

DAN: Iubirea ca o noapte plină de sugestii şi de mireasma cimbrişorului. Ce comoară ai vrea să găsesc pentru tine?

(Delia aduce păianjenul de opal, legănîndu-l ca mai înainte şi-l aşează-n farfuria destinată zeului).

DELIA: I-l dau zeului. Să şi-l pună el la cingătoare. *(cald)*. Mă ierti?

DAN: Gata, am dat cu fosfor pe rană.

DELIA: Nu cu fosfor, fiindcă-i străluceşte amintirea. Cu lut din baltă, îngroaşă uitarea.

DAN: La miezul nopţii, cînd va fulgera rotund, te voi găti cu inele, rubine, coliere.

DELIA: Fragmente ale paradisului.

DAN: Cu zeci de cuburi de smarald verde din care picură ochi de otravă neagră.

DELIA: Cu boabe de safir violet. Cea din mijloc, mare cît o smochină, cele din jur, cincisprezece, ovale simple curgînd în palmele a două frunze de iederă.

DAN: Cu inele ca nişte mici coşuri cu fructe în care ninge cu pietre preţioase în formă de inimă, de floare de migdal, floare de prun şi umbră de buburuze. Cu convoaie de perle curgînd de pe cărări înstelate.

DELIA: Cu brățări încheindu-ne-n trandafiri de aur și stropi de sînge, cu diamante pîrguite, cercei imperecheați cu deochiul, cu diamante negre.
DAN: Toate miraculos șlefuite, molatic imperecheate, viforos dorite, înfrigurat așteptate, înfricoșat obținute — dragostea, crima, trădarea, foametea — toate vrînd să împrumute căldura trupului tău, mîngîierea muzicii de la un bal dintr-o seară de iarnă, triumful sînilor tăi înviorați de sărutările mele. *(Se apleacă și o sărută pe sîni. În ușă, bătăi grele. Cei doi tresar, iritați. Bătăile se repetă).*
DAN *(nervos)*: Cine-i acolo? Tu ești, Taliverde? *(bătăile continuă)*. De ce bați ca un nebun, prostule? Ce-i cu tine, ai căpiat?
(Se duce, deschide și se dă înapoi, tulburat. Înăuntru pătrund, împinse, parcă, de vuietul Dunării, cinci femei — patru tinere, una bătrînă — îmbrăcate în haine vărgate. Flăcările luminărilor adeveresc o lumină speriată. Dan și Delia se retrag instinctiv spre fundul scenei, lipiți unul de altul ; una dintre femei poartă, atîrnat de umăr, un pistol automat; palma dreaptă încleștată pe magazia de gloanțe, pare hotărîtă să secere. Pe măsură ce noile venite vor interveni în dialog, ele se vor numi Olga — cea cu pistolul automat, Maria, Iulia, Ina, Bătrîna. La început se strîng grămadă lîngă perete; Bătrîna caută, bîjbîind, zăvorul, ca să-l trîntească pe ușă).
BĂTRÎNA: Olguțo, maică, ăștia n-au zăvor. Nu-i a bună.
DELIA : Aripile ușii se strîng și se desfac acționate de-o manivelă.
OLGA: Bănuiesc că manivela are două minere, unul aici, unul afară. Iulia du-te și deșurubează-l pe cel de-afară. *(Iulia iese ; Olga Mariei)* : Maria, te urci la etaj și fixezi obloanele în balamale. *(Maria suie scara. La jumătatea treptelor se oprește, aruncă o privire roată pe pereții împodobiți cu scoarțe și tablouri și oftează).*
MARIA : Frumos cuib și liniștit.
BĂTRÎNA : O ramură cu mere roșii, pe care se leagănă doi porumbei.
MARIA : Cuib purpuriu. Seamănă cu casa unchiului Iancu, care era episcop. Numai că la el ușile și fotoliile erau capitonate cu piele aromată *(dispare în culoarul dormitoarelor).*
BĂTRÎNA *(Olgăi)* : Olguța, să nu-i mai dai voie, maică, să spună că e neam cu episcopul, ea, o curvă, arestată pentru tîlhărie și destrăbălare.
(Reintră Iulia, care așează pe colțul mesei roata de manivelă).
OLGA *(Deliei)* : Ușa de sub scară unde duce?
DELIA : La baie.
OLGA *(Iuliei)* : Controlează. *(Iulia iese. Olga arătînd ușa din stînga)* : Asta unde duce ?
DELIA : La cămară și bucătărie.
DAN : Acolo e un geam cît palma. De-abia intră vîntul.
OLGA *(Inei)* : Controlează tot, Ina.
BĂTRÎNA : Bine faci că nu-l crezi. Un bărbat stă mereu la pîndă. Ca șarpele-n buruieni. *(Oprindu-se sub un tablou înfățișînd doi cai pe mal de ape, între sălcii)*. Ai cui sînt caii ăștia rotunzi ca pepenii ?
DELIA : Ai mei.
(Iulia revine, îmbrăcată într-un halat cu crizanteme imprimate. Se fandosește, arătîndu-l fetelor).
BĂTRÎNA : Frumoși cai. Ai și trăsură, măicuță ?
DELIA : Sînt ai mei fiindcă eu i-am pictat, nu pentru că i-aș avea în grajd.
OLGA *(Iuliei)*. Du-te după Ina. N-o lăsa singură, e prea mică.
BĂTRÎNA *(privind în continuare caii)* : Păcat! Păcat de ei că nu-s vii.
MARIA *(apărînd pe scări)* : Sînt cai verzi pe pereți, mamaie.
BĂTRÎNA : Rostul calului e să tragă la trăsură.
OLGA *(lui Dan)* : Dumneata de ce stai în întuneric ?
DAN : Fiindcă nu suport mirosul de hienă.
OLGA : Coboară storurile de la terasa din fundul salonului.
DAN : Sînt stăpîn aici. Și-mi arog libertatea de decizie.
DELIA : Strunește-ți nervii, Dan, le cobor eu.
OLGA : Nu ! *(lui Dan)* Coboară-le ! *(Dan se supune)*. Și să faci bine să înveți că stomacul hienei e singurul care nu mistuie sămînța de pepene. Datorită lor, hienelor, și-au salvat viața atîția călători prin deșerturile Calahari.
(Sus, în capul scărilor, Maria izbucnește în rîs. Lui Dan, cochetînd) :
MARIA : Repede te-a pus cu botul pe labe, frumușelule, ce zici ?
DAN : Zic că veți sfîrși prost. Că veți plăti cu vîrf și îndesat atît pentru evadare, cît și pentru ocuparea prin violență a acestei cabane care ne aparține, în indiviziune, mie și soției mele.
OLGA : N-am evadat. Eram la muncă, în Ostrovul Morilor, apele Dunării creșteau, însă pe paznicii noștri nu-i interesa ce se-ntîmplă cu Dunărea. Dunărea a rupt Ostrovul în bucăți, noi patru ne-am salvat pe un hîrb de luntre.
DAN : Neuitînd să luați pistolul automat al paznicului.
MARIA : Tu l-ai fi lăsat să-l ia apele ? Te asigur, băiete, că nu te poți despărți ușor de lucrurile menite să-ți bage groaza-n oase.
DAN : Dacă e adevărat ce spuneți, trebuia să ciocniți delicat la ușă și să cereți frumos ospitalitate.
MARIA *(în deridere)* : Bună-seara, domnule Cutare, strînge-mă cu drag la pieptul tău, la închisoare am învățat pe de rost lecția umilinței. *(dur)* Am cunoscut noi destui nemernici care le dădeau biscuiți prin gard copiilor de la orfelinat, dar care nu se sfiau să-și înfometeze părinții sau să-și bage tovarășii la zdup pentru vorbuliță cu două înțelesuri. Cine n-a trecut pe-acolo de unde venim noi, cine nu și-a vîrît botul de trei ori pe zi într-o gamelă cu zoaie prin care plutesc gîndaci... — ți-e greață ?, vomează, băiete, scuipă și fă pipi, dar stai cuminte, n-o să ieși de-aici mai înainte de-a ieși noi, ca să fugi la primul post de miliție, să dai alarma.
OLGA : Cînd ești în primejdie, nu-ți alegi mijloacele de apărare.
MARIA : Sugrumi sau te lași sugrumat.
DELIA : Chiar așa de rău se trăiește acolo ?
OLGA : Un lucru e sigur : acolo n-ai timp să te plictisești.
(Iulia apare din cămară, tîrînd cu ea, veselă, un jambon de porc. Îl azvîrle pe masă).
IULIA : Fetelor, neprihănitele mele fecioare, luați și mîncați, cămara e plină de toate bunătățile pămîntului. *(Deliei)* Foamea e neobrăzată, doamnă.
DELIA : Avem și friptură pe cartofi. Tocmai ne pregăteam să luăm masa, o aduc imediat.
OLGA : Nu dumneata. Ele. Hai, fetelor. *(Iulia și Maria ies să împlinească treaba).*
DELIA *(căutînd s-o îmbuneze)* : Dacă vreți, avem și vinuri de colecție.
DAN : Întrebuințezi o notă de ironie prea subțire pentru casa asta pe care domnișoarele au transformat-o în coteț blindat. Obișnuite cu sîrma ghimpată și cu întunericul...
BĂTRÎNA : Maică, fiecare plătește după faptele lui. Eu ajutam fetele greșite să lepede copiii nedoriți *(chicotind decrepit)* să-i facă îngerași, adicătelea și-acuma, iaca, stau la Dunăre, pe care n-o văzusem niciodată. Olguța mă ocrotește, alelante fete îmi dau din bucătura lor. Eu nu mă plîng, nuu, ferit-a sfîntul.
DAN : Oricum, nu mai ai mult de întins de zgîrciul ăsta care se numește viață.
OLGA : Las-o în pace, nu te lega și de ea.
DAN : Îmi plac gingăvelile biblico-lirice.
(Delia se duce lîngă Dan. Încearcă să-l îmbrățișeze ca să-l liniștească. Dan o respinge. În acest timp, Bătrîna se așează în scaun, pe locul Zeului, ia din farfurie paianjenul de opal și cînd Iulia și Maria vin cu platoul de fripturi de lișiță și-l pun pe masă, începe să cădelnițeze, legănînd paianjenul).
BĂTRÎNA : Musculiță de aur. Buburuză de argint.
(Apare Ina, din bucătărie, cu un căuș plin cu cireșe).
INA : Dragele mele, am găsit cireșe. Am înghițit vreo zece cu sîmburi cu tot.
BĂTRÎNA : O să te-ncui la stomac.
INA : Hai să vă pun cercei *(Deliei și lui Dan)*. Eu sînt Ina, de la Zorina... n-ați citit o carte cu legendele florilor ? Cea mai frumoasă e aceea a Zorinei. *(Le pune cercei Olgăi, Iuliei, Mariei. Vrea să-i pună și Deliei, însă Dan o oprește).*
DAN : Las-o-n pace pe soția mea.
IULIA : Nu se înjosește ea să poarte ca zorzoane niște amărîte de cireșe.
DAN : În orice caz se lipsește cu plăcere de scamatoriile voastre ieftine.
INA : Dar e o încîntare, domnule, să-ți atîrni cireșe la urechi. Eu aș purta toată viața asemenea cercei.
BĂTRÎNA : Gătește-mă pe mine, maică, *(Ina-i pune cerceii. Bătrîna continuă spre Dan și Delia)* Uitați-vă la ele, ce suflete curate ! Toate mă oblăduiesc, pe cîtă vreme, vlăstarele mele, sînge din sîngele meu *(se închină)* n-ar mai avea hodină nici în moarte, jupui-și-ar în veci tălpile în smoala iadului, o dată n-au venit să mă vadă aici, la Dunăre, să-mi aducă un pachețel cu de-ale gurii. Hai la masă. *(Își împreună palmele pentru rugăciune)*. Mînca-vor săracii și vor lăuda pe Domnul.
OLGA : Mamaie, taci și mănîncă.
IULIA *(Bătrînei)* : Te tăiem de la prăjitură.
MARIA : Ia-ți adio și de la porția de vin.
DAN *(Olgăi)* : Doamnă, vă întreb, n-ar trebui oare, omenește, să-i luăm la palme, pe cei care nu-i luăm în serios ? Sau la picioare-n fund ?
OLGA : Nu mușca din cei neputincioși ! Jignește-mă pe mine, voinicule, dacă-ți dă mîna.
MARIA : Încearcă, băiete. Joacă-ți viața la zaruri. Ori e albă, ori e neagră.
IULIA : Înainte de a răspunde, ia în mînă luminarea asta.
DAN : Sînt în fața voastră fără putere, dar vă urăsc. Cuțu-cuțu, potăilor, lepădăturilor.
MARIA *(ridicîndu-se, aruncă în el cu oase și se duce după vin. Iulia rîde în hohote și strigă)*: Vreau vin, vreau șampanie, vreau să petrecem, mama mă-sii de viață !
(Bătrîna se scoală și se apropie de Dan și Delia).
BĂTRÎNA : Măicuță, cei flămînzi au dreptul să mănînce, iar cei care mor de dor au dreptul să umble.
IULIA : Vreau o corabie spre Bosfor !
INA : Mi-ar place să mă scald în Cornul de aur. Sau în dreptul haremului sultanilor.
MARIA : Fii atent, băiete, eu n-am murit niciodată, nici de glonț, nici de nimic, dar știu că gloanțele au spini *(deschide o sticlă de șampanie ; dopul, pocnind, atinge tavanul).*
BĂTRÎNA *(Deliei)* : Maică, n-aveți și-o pulpă de iepure ? Da' să fie de cîmp, nu de casă, ăia de casă sînt băloși.
INA : Să-l păpăm și pe Urechilă-năzdrăvanu !
DELIA : Poate mîine vă dau și iepure. Avem un vînător aici.
BĂTRÎNA : Pînă mîine plecăm.
IULIA : Deocamdată sîntem aici. Iar aici mă simt grozav de bine.

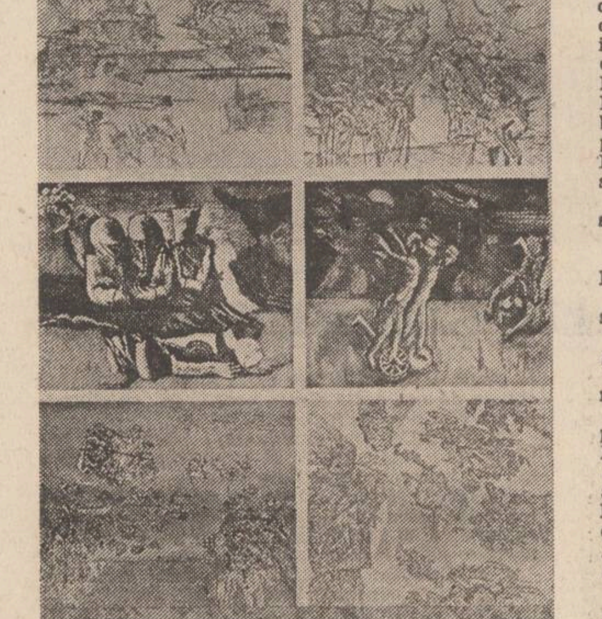

DELIA *(continuînd încercarea de apropiere)* : E și firesc să vă simțiți bine. Doar sîntem în noaptea de sînziene.
MARIA : Doamne, ce minunat e să fii liber măcar o singură zi ! *(Bătrînei)* : Sînt fericită, mătușico.
BĂTRÎNA : Vă iubesc, fetele mele. Eu fără voi nu exist. Eu ce sînt ? Un hîrb, acolo. Voi, fără mine, puteți orice. Hai să cîntăm. Mai e pîn' la miezul nopții cînd se arată flacăra pe comori *(Începe un cîntec vechi)* :
Zăpada zării se risipește,
Inima-mi plînge-un infanterist...
(Oftînd) Asta e un cîntec ca o pîine neagră mîncată c-un soldat. El vine de pe front, dezbracă mantaua, o-ntinde pe jos și : hai să mîncăm pîine, mă femeie. E un cîntec molcom, ca iarba care dă lapte gras și unt galben *(lui Dan)* Domnule, fii bun, n-ai niște fire de tutun prin buzunare ?
(Dan scoate și-i aruncă un pachet cu țigări. Bătrîna îl desface, le servește pe „fetele" ei apoi pe Delia).
BĂTRÎNA *(Iuliei)* : Aprinde tu de la lumînare, mie mi-e frică să nu mă trăsnească Al de sus.
IULIA : Bine, aprind eu, Mie, Cel de Sus, nu mai are ce-mi face. Încă vreo cinci ani sînt sub pază bună, n-are cum pune laba pe mine.
DELIA : Atît de mult mai ai de stat *acolo* ?! Dar ce-ai făcut ?
IULIA *(sec)* : Falsificatoare de bani.
BĂTRÎNA : Dă-i o peniță lux, o hîrtie scumpă și lucioasă și cerneală albastră și-ți face suta cît te-ai șterge la ochi.
DAN *(privind la femeile care fumează cu voluptate, trimițîndu-și una alteia rotocoale de fum)* : Tare-aș avea chef să vă dau dracului pe toate. *(Olgăi)* Pot să mă duc sus ? Nu voi încerca să fug. Vreau să mă lungesc pe pat.
OLGA : Ce ziceți, fetelor ?
IULIA : Rămîne cu noi. Locul unui băiat frumos e între femei.
(Dan trece și se lungește pe scară, ca un răstignit. Maria, aruncînd leneș volute de fum, pornește și ea spre scară, legănînd șoldurile. Se sprijină de balustradă).
DAN *(simțind-o)* : Te anunț că aparțin exclusiv doamnei în casa căreia ați dat năvală ca niște sălbatice.
MARIA : Nu se știe. Poate că eu sînt norocul tău, băiete. *(O întreabă din gesturi pe Delia dacă e cazul să mai continue ; Delia, înveselită, îi face semn că da ; speră că intrînd în jocul pușcăriașelor, le va îndulci purtarea).*
DAN : Decît un noroc năting ca tine, prefer mai bine un picior rupt.
MARIA : Norocul e farmec senin și farmec subversiv. Îmi place mîngîierea lui înnoptată și n-o să-l las să-mi scape. De cînd mă știu, eu și Norocul sîntem cea mai proastă combinație posibilă. Îl aștept de multă vreme și va veni. Astăzi.
DAN : Norocul tău e pe trotuare, în holul cinematografelor de cartier, între lăzile de gunoaie...
DELIA : Dane, ce-i cu tine ? Fata se joacă, cere-i scuze imediat !
BĂTRÎNA : Fata vorbește ca la sfînta spovedanie, de ce s-o înjuri ?!
MARIA *(zgîlțîindu-l pe Dan)* : Am dreptul, băiete, să-mi cunosc norocul sub o mie de chipuri și sub o mie de întîmplări. Dacă nu mi se înfățișează sub o mie de chipuri n-are decît să stea acasă la el sau să se vîre în buzunarele cine știe cărui idiot incapabil să-l salute cu salve de tun. Mi-e dor de roata norocului întreagă, băiete. Eu vreau norocul-noroc, nu jegul lui. Basta ! Prea de multe ori am trecut unul pe lîngă altul, norocul și eu, ca să nu ne ciocnim măcar o dată bot în bot și să ne îmbrățișăm. (Își strecoară capul hoțește pe sub balustradă și-l sărută).
DAN *(se ridică în picioare, furios)* : Curvă ! Te zdrobesc, ticăloaso !
(Delia dă fuga și-i taie calea).
DELIA : Dan Comșa, vino-ți în fire ! *(pușcăriașelor)* Dar e de neînchipuit cum vorbește, astăzi !
OLGA *(Deliei)* : Mai spune-i o dată numele.
DELIA : Dan Comșa, pilot de aviație.
OLGA *(Deliei, cu satisfacție)* : E scris de mult că Dumnezeu așterne masa și dracul aduce oaspeții. *(prietenelor ei)* Fetelor, turnați și beți, a sosit clipa veseliei. *(lui Dan)* Dan Comșa, eu sînt Olga Vidraru *(Dan, tresare, face un pas îndărăt)* Olga Vidraru, sora Ioanei Vidraru, cu care-ți plăcea să te plimbi cu trăsura, toamna, prin vechiul București. Erați logodiți și vă treceați timpul printre case cu iederă, cișmele, amurguri vinete, biserici.
DAN : Un trecut de închipuiri. *(răcnind)* Ia liota asta de scursori și cară-te de-aici.
DELIA : Nu, stați. Vorbește mai departe.
DAN : Iar eu, fiindcă sînt în casa mea, vreau să mă duc să mă culc.
(Pășește hotărît spre scară, dar cînd pune piciorul pe prima treaptă, Olga trage un glonț în tavan).
OLGA : Încă un pas și vei fi mort *(Dan se întoarce la locul lui, gîrbovit)*. E noaptea de sînziene, cînd se toarce fir subțire, pentru Maica Domnului și fir de spînzurătoare pentru Diavol.
BĂTRÎNA : Cine nu crede în Dumnezeul sînzienelor albe și nu se pleacă, sîngerează. *(Olgăi)* În noaptea asta se luminează cerul, maică, poți să-l omori fără sfială, că n-ai să pătimești.
IULIA : Mamaie, astîmpără-te. Ia biscuitele ăsta și roade-l în dinți.
BĂTRÎNA : Cu gingiile. Căci dusu-s-au dinții mei.
(Maria, în tot acest timp, i-a dat roată lui George, cercetîndu-l amănunțit, cu priviri lacome.)
MARIA : Hai, spală-te pe mîini, ca Pilat din Pont. Îndrăznește, avem atîtea fîntîni, izvoare, bălți, rîuri și stăpînim gurile de vărsare ale celui mai celebru fluviu din Europa.
DAN *(Deliei)* : Du-te la culcare. Pe tine te vor lăsa să pleci. Du-te, fă-mi hatîrul. Și-ți dau cuvîntul de onoare că pe femeia asta *(arată spre Olga)* o văd pentru prima oară.
OLGA : E adevărat. Dar asta nu schimbă cu nimic situația.
DELIA *(Olgăi)* : Pot să mă duc la culcare ?
OLGA : Nu. *(răzgîndindu-se)* Sau, dacă-l iubești...
DELIA : Îl iubesc.
BĂTRÎNA *(țopăind)* : Un maimuțoi iubea o fată dulce
Într-o covată,
Într-o tingire,
Într-o pestelcă,
Într-o ciubotă
Un maimuțoi iubea o fată dulce.
IULIA : Ei, haide, haide, oprește-te că altfel te scoatem afară *(Olgăi)* Varsă-ți toată scîrba din suflet.
OLGA : Eu fac pușcărie în locul soru-mi. *(Femeile, inclusiv Delia, se întorc uimite spre el)* Ioana trebuia să fie la pușcărie, nu eu. *(lui Dan)* I-ai trimis zeci de ilustrate cuprinzînd același text : „În fața ta, Ioana, aripile mele se închină !"
DAN *(Deliei)* : Să nu crezi nici-un cuvînt.
OLGA *(arătînd spre pușcăriașe)* : Ele mă cred... Ioana a tăinuit un hoț, urmărit de miliție, prieten al nostru din copilărie... Tribunalul, cînd l-au arestat pe hoț, a condamnat-o și pe Ioana, pentru omisiune de denunț, la doi ani de temniță. Eu locuiam la Timișoara. M-a chemat urgent la București și mi-a spus că e distrusă, logodnicul ei, pilotul Dan Comșa, pe care nu-l văzusem niciodată, n-o va aștepta să iasă din închisoare. Plîngea și voia să se sinucidă. *(lui Dan)* Treci mai în lumină. *(Dan trece)* Mult te-a mai iubit soru-mea. *(celorlalte)* Fiindcă sîntem surori gemene, am schimbat buletinul de populație cu al Ioanei și m-am prezentat în locul ei *(lui Dan)* În ziua cînd Ioana, la vorbitor, mi-a spus c-ai părăsit-o, am simțit pe grumaz buza securei.
DELIA *(revoltată)* : Sora ta n-avea dreptul să-ți accepte un asemenea sacrificiu.
OLGA : S-a sinucis, pînă la urmă.
BĂTRÎNA : Sărmana, acum poate că e o libelulă.
DELIA *(întărîtată)* : Nici moartă nu merită s-o ierți.
OLGA *(dur)* : Ce știi tu despre morți ?! Și-n general, ce știi tu despre durere ? !
DELIA : Moartea e un lux straniu pe care numai proștii și-l permit înainte de vreme.
DAN *(amar)* : N-am știut că s-a sinucis. Îmi pare rău, rău. M-ai izbit în moalele capului. Da, îi plăcea mult să ne plimbăm cu trăsura. *(întristat)*. Și-i mai plăceau prunele. Iarna-i aduceam prune din străinătate. Era o fire melancolică. Cred că i-ar fi plăcut să fie furată de un prinț. O să-i plătesc duminică o slujbă la biserica grecească din Brăila și-o să pun să se bată clopotele în amintirea ei.
IULIA *(scîrbită)* : Puți ca o doagă mucegăită.
DELIA : Ia mai tacă-ți fleanca ! *(revoltată)* Chiar n-aveți nici-o limită în nerușinarea voastră ?! *(exaltată)* Dane, te iubesc.
DAN : Nu e momentul pentru declarații de dragoste.
DELIA : Te iubesc și nu-mi pasă de nimeni. Nici de morți, nici de cățelele astea. Iar trecutul tău nu mă interesează.
IULIA : Pun rămășag, doamnă, că n-ai jucat niciodată cărți.
DELIA : Am vizitat muzeul jocurilor de noroc din Nürenberg și de-atunci nu-mi mai trebuie să pun mîna pe cărți.
MARIA : Iar eu pun rămășag c-ai să joci cu mine și-ai să pierzi. *(Se apropie de Olga și-i spune ceva la ureche : Olga aprobă)* Dan Comșa, ai vrut adineauri să mergi sus ; mergi cu mine.
OLGA *(lui Dan, spre bucuria Iuliei și a Bătrînei)* : Mergi cu ea ! *(Ina scoate un țipăt speriat).*
IULIA *(ca să-l decidă)* : Unu... doi... trei.
(Dan ezita. Dar cînd Olga-i indică drumul, mișcînd țeava pistolului automat, o ocolește pe Delia, care-l urmărește îngrozită și începe să urce scara încolțit de toate prietenele Iuliei. Sus, Maria îl împinge, chicotind, pe ușă și nu se poate abține să nu-i strige Deliei)
MARIA : Ai pierdut, doamnă. Am chintă roială la as. De treflă.

Tabloul 3

O oră mai tîrziu. Penumbră azurie. Pușcăriașele au plecat. În salon nu e decît Delia. În genunchi, cu mîinile căzute și cu tîmpla lipită de stinghia mesei, Delia plînge.
DELIA : Ticăloasele, cît le urăsc ! Doamne, fă să se usuce carnea pe ele !... Parcă a trecut o eternitate de cînd mirosea aici numai a lemn și trestie, numai a iarbă și a Dunăre.
Dan apare pe scară. Coboară în tăcere ; cu fiecare pas pe care-l încearcă se prăbușește lumea. Vine lîngă Delia (Delia îi îmbrățișează picioarele). El o mîngîie în creștet.
DAN : Ridică-te. S-au dus. Ridică-te.
DELIA : Ne-au pîngărit cel mai frumos vis.
DAN : Ridică-te. Și încearcă să te liniștești.
(Delia sare în picioare și-l pălmuiește, isterică).
DELIA : Lașule ! Lașule ! Ai urcat cu tîrfa în patul nostru !
DAN : Am făcut-o de frică.
DELIA : Trebuia să rămîi aici. N-ar fi-ndrăznit să te-mpuște. Dar ți-a plăcut, nu-i așa, pedeapsa pe care ți-au dat-o putorile-alea. Ți-a plăcut, ehe !
DAN : Fă-ți o cafea, să-ți domolești nervii.
DELIA : Poate c-o să ai și un copil. Da. Nu glumesc. Vei avea, mai mult ca sigur, un copil. Doamne, ce-aș mai rîde ! *(cu durere)* E lucrul pe care mi-l doream eu cel mai mult : să zămislim un copil în noaptea de sînziene, aici, în cabana noastră. Lașule !
DAN : Dacă mai repeți o dată cuvîntul ăsta, îmi crapă țeasta. Potolește-te și încearcă să înțelegi că s-a-ntîmplat o nebunie de care nu sînt vinovat cu nimic.
DELIA : De ce-ai părăsit-o pe Ioana Vidraru ?
DAN : Pentru că te-am întîlnit pe tine.
DELIA : Minți.
DAN : Nu te-am mințit decît o singură dată: atunci cînd ți-am spus că bălțile astea sînt locul unde-și petrece Dumnezeu vacanța. În privința asta, văd, am greșit.
DELIA : Și ce se va întîmpla de-acum înainte cu noi ?
DAN : Vom aștepta să treacă timpul.
DELIA : Ca să aștepți să treacă timpul, trebuie să ai un trecut bogat în care să te retragi.
DAN : Să ne silim ca seara asta să nu mai învieze niciodată în mintea noastră.
(Ridică jaluzelele de pe geamlîcul din fund. Năvălește luna).
DELIA : Luna, ocrotitoarea dragostei. Pfuu !
DAN : Se văd siluete de călăreți pe munții Măcinului. Au ieșit să pîndească ivirea flăcărilor pe comori.
DELIA : Dumnezeule, ce ocară ! Ne-au jefuit, ne-au terfelit noaptea de sînziene. Te disprețuiesc !
DAN : Iar o iei razna ? ! Oprește-te ! Sînt sătul de insulte.
DELIA : Și ce-ai vrea tu ? Să-ți fac elogii că te-ai culcat cu gunoiul ăla ! ? *(Apucă de pe masă o farfurie și o trîntește de podele)* Vreau să sparg și să distrug totul... Ești un mizerabil, Dan Comșa. *(Dan tace. Furioasă, Delia sparge încă două farfurii ; rîde isteric)* O mie de mii de cioburi ale norocului. Pentru copilul căpitanului Dan Comșa și al tîrfei Maria... Maria și mai cum ?
DAN : Maria, atît... Maria.
DELIA : Maria, tîrfă de mahala, urlă din rărunchi cînd e dragostea dulce *(Rea)* Ai să vezi, băiatule, o să-ți abandoneze plodul la ușa unei biserici.
DAN : S-ar cuveni să vorbești mai cumpătat *(batjocoritor)* tu, fata unui preot care-a cumpărat un sfert din pragul bisericii de la Ierusalim pe opt hectare de pămînt din județul Buzău, ca să-l vîndă, așchie cu așchie, pe lespejioare de chihlimbar negru babelor din munți.
DELIA : Ia te uită ce scorneli îi trec prin cap. Vrei să mă scîrbesc definitiv de tine ? Atunci continuă.
DAN : Crezi c-am răgușit ? *(scuturîndu-se)* În ce hal am ajuns ! În ce cazan murdar ne-au aruncat, ticăloasele !
DELIA *(revenindu-și)* : Vrei să-ți pregătesc ceva de mîncare ?
DAN : Blestemate să fie ! De trei ori blestemate !
DELIA : Bea vin.*(Apoi, din nou nestăpînită.)* Trebuia să te împotrivești. Trebuia să te încleștezi cu mîinile de balustradă, să urli, să țipi, să ucizi. N-ar fi îndrăznit. N-ar fi îndrăznit Olga Vidraru să tragă.
DAN : Totul se răvășise-n mine. Parcă mi-ar fi aruncat o plasă-n cap.
DELIA :*(apucată)* : Nu, nu. Ți-a plăcut. Ți-a plăcut, dezmățatule ! Urcai cu Maria și mă uitam la tine, parcă erai un motan nimerit într-un balcon plin cu cuiburi de rîndunici, orgolios și plin de pofte. Țap nemernic ! Țap împuțit !
(Ciocănituri în ușă. Dan, cu voce puternică, bucuros că cearta se întrerupe sau se amînă).
DAN : Intră !
(Intră Taliverde).
TALIVERDE : Săru' mîna domniță. Rumenă ca un trandafir, îmbujorată ca o cunună de flori de măceș. *(Își face cruce)* Să nu vă deochi. Bună seara, chepten. O tufă de sînziene a luat foc și rătăcește, dansînd prin văzduh. Din mărețele vremuri trecute se spune că ăsta e semn că lumea trebuie să-nceapă să dea obolul dragostei și băuturii.
DELIA : Ești un șarlatan.
TALIVERDE : În noaptea de sînziene, trebuie să ai superstiția lucrurilor frumoase. Să vedeți, eu, pe drum, m-am întîlnit c-o herghelie de tălănițe. Ziceau că le-a smuls Dunărea de pe Ostrovul Morilor, pe care l-au spart apele și se duceau la miliție să le scoată șeful de post la liman.
DELIA : Adineauri și-au luat catrafusele de-aici.
TELIVERDE : Au fost aici ? Mii de draci ! Ce să caute ele, aici ?
DAN : Au intrat să ceară de mîncare. Le-am dat să mănînce și să bea, s-au cam afumat și două dintre ele au scăpat farfuriile din mîini. Uite, pe jos sînt numai cioburi.
TALIVERDE : Trebuie iertate, sărmanele, că ele, *acolo*, mănîncă numai din blide de tinichea. Chepten, atunci cînd îl ajuți pe un om aflat în nenorocire simți, așa, o încîntare, o nădejde, o trăire curată, un vifor care-ți uluiește ființa.
DELIA : La fel zicea și căpitanul. Cică, după trecerea lor, se simte colindat prin oase de toate sărbătorile de peste an.
TALIVERDE : Bine judecat, chepten ; mila ține de vîrtejul plăcerilor. Sau m-am țicnit eu ? Faci un act de milostenie, se pocăiește și crapă un drac în temnița iadului *(se aud tropote îndepărtate. Șuier de sirene, Taliverde se deschide de bucurie)* Trec flăcăii călări spre cine știe ce flacără părelnică. Sună și vapoarele. Chiar în clipa asta începe vraja, coboară ; o simțiți ? Dacă unul dintre dumneavoastră vrea să învețe să tacă, să prindă putere lăuntrică...
DAN : Delia vrea.
TALIVERDE : În cazul ăsta, doamnă, trebuie să vă legăm de stîlpul casei, cu ochii spre lună, iar eu și chepten o să vă spunem orice bazaconie ne trece prin cap și dumneavoastră n-aveți voie nici să rîdeți, nici să plîngeți, nici să suflați o vorbă.
DAN : Poate-i mai bine s-o legăm de pinul cel roșu din poiană.
TALIVERDE : Nu, nu, nu. Pinul roșu are putere de vrajă doar în noaptea de Anul Nou. Atunci, fetele care rezistă să înnopteze cu mîna pe scoarța lui înghețată se mărită pînă-n primăvară *(Deliei)* Treceți pe prispă, doamnă, lîngă stîlpul din stînga. *(Delia se supune amuzată. Taliverde o mustră)*. Vă rog să fiți serioasă, altfel se strică farmecele. *(O lipește cu spinarea de stîlp)*. Așa e bine. *(Privește în zare și înjură)*. Of, lepădătura aia de nor care suie dinspre munții Măcinului aduce ploaie. Dar mai e pînă atunci. Uitați-vă la lună. Tîrăște după ea turme de singurătăți. Chepten ,treceți în fața doamnei și spuneți-i ceva, s-o frigă, s-o usture, să ardă cămașa pe ea. Orice vi se năzare, nu stați s-alegeți.
DAN : Mai bine începe tu.
TALIVERDE : Bine, chepten. Dar pînă termin, clociți ceva deștept. *(Deliei, salutînd-o ca un cavaler medieval)*. Domniță, ce e tatăl dumneavoastră ?
DELIA : Preot.
TALIVERDE. *(furios)* : V-am spus că nu e voie să vorbiți. Un cuvințel nu trebuie să scoateți. Timp de un ceas. Puteți să mă scuipați în ochi ca pe-o broască rîioasă, puteți să mă loviți cu piciorul la vintre, să mă pocniți la mir, dar să nu deschideți fălcile. Ferecați gura. S-a-nțeles ? ! Muta-mutelor, asta ești vreme de-un ceas. Chepten, veniți mai aproape s-auziți una bună. *(Dan trece lîngă Taliverde ; bătrînul îl izbește cu cotul în șold ca și cum și-ar fi adus aminte de o glumă petrecută între ei doi și pufnește în rîs. Dan, prinzînd firul, se bate cu palmele peste șolduri, și dă drumul unui hohot de rîs răsu-*

nător. Taliverde, îndreptîndu-se din șale, încearcă un pas spre Delia). În golful ăsta, unde v-ați făcut casa, doamnă, la sfîrșitul războiului, tatăl meu și frații lui au scos cu năvoadele un somn de 600 kg. Crezi că nu există așa ceva ? Dacă mint, să mă pocească Maica Precista ; numai cheaguri de venin se găsesc în paharul cu votcă. Eu eram un mucos leneș, cărnos la față, cu unghiile netăiate. Alde tata sar cu topoarele, despică somnul și ce să vezi ? Din burta lui iese un soldat neamț călare pe motocicletă. Eram chiar după armistițiul de la 23 August, tata face un pas și-l somează : camarade, te declar prizonier, mîinile sus ! Dar neamțul apasă pe pedală și prinde-l, dacă mai poți. *(Dan rîde. Delia nici măcar nu zîmbește. Taliverde se încruntă și-l poftește pe Dan la rînd)*. Chepten, pînă-i pregătesc eu încă una, că oricît oi fi de hodorog și de capsoman, tot o fac să rîdă pînă la urmă, treci și pune-o la cazne.
DAN *(Deliei)* : Ca orice femeie nu poți fi puternică decît vorbind. Forța unei femei stă în vorbe și-n catranul pe care-l strînge la inimă *(lui Taliverde, cu subînțeles pentru Delia)* Taliverde, strînge cioburile farfurilor. Și dă pe gît vinul rămas de la ospăț. A fost aici un ospăț pe cinste. *(Delia dă să-l izbească cu piciorul. Dan se ferește. Apoi provocator)*. Citesc fraza care ți s-a alcătuit, acum, sub frunte : Dan Comșa, cruță-mă cu trăncănelile tale. *(Delia îl privește cu aroganță și tace ; privirile ei se fixează limpezi și tot mai insistent pe figura lui George care s-a ivit în ușă și s-a oprit, neîndrăznind să tulbure desfășurarea scenei)*. Eu, Delia Comșa, fostă Dragomirescu, în clipele astea mă simt asemeni fiilor de voievozi din vechime trimiși la mănăstiri să învețe *tăcerea*. *(Rău)* N-ai nimic voievodal în tine. Ce e o actriță ? Trece prin viață ca un sitar prin mesteceni. Și cînd se-ntîlnește c-o altă gisculiță ca ea, numai ce le auzi *(aici, după voce și gesturi, reproduce, probabil, vreo discuție dintre două actrițe — de presupus că una dintre ele a fost Delia)* : „dragă, ai auzit, s-a-necat dramaturgul Vampilov : „dragă, dar asta a fost mai de mult", „dragă, dar el s-a-necat cu adevărat".
TALIVERDE : Bravo, chepten. *(Deliei)*. Nu-l așa, doamnă, că se pricepe să răsucească fierul roșu în carne vie ? *(Descoperindu-l pe George)* Paiața ! Sigur, o paiață nu sosește niciodată prea tîrziu, o paiață sosește întotdeauna la timp. Ce vrei ?
GEORGE : La debarcader s-a oprit o șalupă de lux cu două apartamente. Dacă vă spun cine-i pe ea și de ce m-a trimis încoace, rămîneți trăsniți. *(Deliei)*. Pun rămășag că eu o să vă fac să vorbiți *(Delia scutură din cap)*. Pe șalupă se află ultimul călău al Franței. *(Dan și Taliverde tresar, uimiți, în schimb Delia nu schițează nici o mișcare)*. Cum, doamnă, nu vă înfioară vestea ! ? Eu, cînd mi s-a spus cine este, am simțit că se rostogolesc peste genunchii mei căpățînele lui Robespierre, Danton, Ludovic Capet, plus ale reginei Marie-Antonette, ale doamnei de Campballe și Lucille de Des Moulins. S-a oprit sub streașina malului și vrea să joace pocher. N-au al patrulea partener. Vreau — zice, să-mi încerc norocul în noaptea voastră de sînziene. Încolo, arată ca orice turist. *(Delia e mută). George, întărîtat că întîlnește în ea o femeie hotărîtă să învețe tăcerea)*. Doamnă, trei femei m-au alungat, strigîndu-mi același lucru, de parcă erau vorbite din leagăn : boule, mi-ai mîncat viața și vacanța și nu le-am urît ; nici n-am plîns după ele. Am plîns numai după a patra, care mi-a arătat ușa în tăcere. Nimic nu-i mai dureros și mai umilitor decît o nevastă care să te disprețuiască în tăcere *(lui Dan)* Căpitane, n-o lăsați să învețe tăcerea, mai tîrziu veți regreta.
TALIVERDE *(schimbă și el coarda)* : Așa e, domniță, tăcerea e un păcat greu ; tăcînd, aduni aur, comori, dar te împietrești la suflet ; cei ce stau colac pe tăcere și pe grămezi de aur sînt niște nemernici. Aurul trebuie vînturat prin pînzele vinului, iar tăcerea schimbată în cîntec. Și la urma urmelor, noaptea de sînziene e o fantasmă. *(Delia clatină din cap și face semn cu mîna că va sta lipită de stîlpul casei pînă se încheie ora legămîntului. Taliverde îl imboldește pe Dan)*. Chepten, dezleag-o de jurămînt. Unde e tăcere e și mult întuneric. Fă-o să vorbească. Tăcerea e spurcată, tăcerea e suferință.
DAN : Va vorbi. *(Împins de un gînd drăcesc trece în fața Deliei, se încovoaie din umeri, ca să-i prindă privirile într-ale sale și rostește, parc-ar izbi o scînteie pe o lamă de oțel)*. Maria Munteanu — ăsta e numele ei întreg.
DELIA *(rupîndu-se din chingi)* George ! Vreau să fiu al patrulea la masa de joc a călăului.
DAN *(înspăimîntat tîrziu de ce-a făcut)* : Știi foarte bine că nu mai avem bani.
DELIA : Am tablourile mele *(Scoate de pe pereți și strînge teanc patru tablouri ; le dă lui George)*. Haide, George, să ne jucăm șansa.
DAN : Dar spuneai, după ce-ai fost la muzeul jocurilor de noroc de la Nürenberg... spuneai că ți-ar cădea degetele dacă ai mai atinge o carte de joc, că groaza-ți urcase-n gît... *(Se oprește, gîfîind)*.
DELIA *(trece cu George spre ușă Aproape de prag se întoarce și aruncă peste umăr)* : Țap împuțit ! Țap ticălos !

PARTEA II

Tabloul 1

Ajun de Anul Nou. Holul cabanei e împodobit sărbătorește — ramuri de măceș cu boabe roșii, lampioane, serpentine de hîrtie colorată. Într-un colț, un brad încărcat cu daruri ; licuricii de la lumină se aprind și se sting intermitent. În colțul opus, o măsuță cu televizor. Într-o firidă, un magnetofon. Lîngă șemineu a apărut o sanie cu spătar, din lemn sculptat, de mărime mijlocie și cu rezemătoar pentru picioare; de altfel, pare că slujește, acum, drept canapea de interior. Porumbei sculptați pe aripile ei stau să-și ia zborul spre celălalt capăt al salonului, unde se odihnește, cu botul în vînt și cu picioarele tot pe niște tălpici de sanie, cum se văd la caii de lemn, un cerb împăiat, la gîtul căruia atîrnă un corn de vînătoare miniatural. George leagă în ramurile bradului două veverițe : una de pluș, alta de ciocolată.
GEORGE : Strălucită închipuire iarna, da, da, da. Cît de proaspăt miroase și ce fragedă e fiecare clipă ! Vorba unui mare scriitor al nostru : e de ajuns, uneori, să schimbi doar peisajul ca speranțe noi să te copleșească și să te îmbărbăteze *(supărat fiindcă i-a scăpat din mîini veverița din pluș)*. Ar trebui ca veverițele să fie numai de două feluri : veverițe care fug prin brazi și veverițe de ciocolată. *(Se aude de afară vocea lui Taliverde, strigînd la cîini).*
VOCEA lui Taliverde : Înapoi Azor ! Șoimu, culcat ! Culcat, javră, n-auzi ! ? Sau vrei să-ți ard una în botul ăla de crocodil ? Nazat, Leule, că te ia mama dracului !
GEORGE : Oho, se arată *(salută în deridere)* subsemnatul Alexandru Taliverde, care m-am iubit la Gibraltar c-o prințesă din Africa pentru ca să aflu la spital că era din România. *(Sare în spinarea cerbului împăiat).*
TALIVERDE *(intră, scuturîndu-se de zăpadă)* : Ce ninsoare turbată ! Ninge de te-ngroapă.
GEORGE : Ninge mult, fiindcă ninge pe veresie.
TALIVERDE : Ie-te-te la el ! Sînt soldat și călăreț pe cămila califului din Bagdad. Lasă fasoanele astea, înhață lopata și treci de fă pîrtie la magazia de lemne. Zăpada a-necat drumuri și cărări.
GEORGE *(coborînd)* : Mîinile mele-s făcute pentru dezmierdări, nu pentru corvezi *(întinde mîinile, cu palmele în sus)*. Uită-te bine la ele.
TALIVERDE : Labe de golan. E de ajuns să le scoți din buzunare ca să-și dea omul seama c-ai răsucit cu ele gîtul la o mie de boboci de rață sălbatică numai ca să-i vezi cum se zbat în spaimele morții. Ptiu !
GEORGE : Mîinile astea se pricep de minune să despletească simțurile, să trezească fiori, să înalțe coloane de sidef cald în trupul femeilor. Mîini care știu să alcătuiască un culcuș de argint. Prima nevastă, cînd îi puneam mîna pe șoldul punctat de alunițe, începea să gîlgîie de fericire *(o imită)* : George, scumpule, cînd m-atingi, văd luceafărul aprinzîndu-se-ntr-o cană cu flori de cîmp...
TALIVERDE : Păi, dobitocul care iubește, sau care se preface că iubește...
GEORGE : Ea mă iubea pe mine.
TALIVERDE : Muierea care iubește, se știe, poți s-o atîrni și cu bărbia și cu tîrtița de-un val de sîrmă ghimpată, ea tot dă din aripioare și rîde-ntruna, tîmpita. Hai, treci și înhață lopata ! *(George face semn de împotrivire)* Vrei să sparg ușa cu tine în ultima zi a anului ? Bine, o sparg.
GEORGE : Vorbește mai încet. Sus e o doamnă care se odihnește. A venit special să petreacă revelionul cu mine.
TALIVERDE : Păi, ai aranjat să faci revelionul cu o liotă de pungași ca și tine. Vreo cinci s-au și prezentat acasă la noi cu damigene de vin, fripturi și balalăici. Patru au ieșit pe Iezerul alb, să patineze, al cincilea a rămas în bucătărie, să le-ncurce pe fetele care coc plăcinte. A sosit beat gata, haimanaua, și chelălăie într-o muzicuță de gură de-ți vine să-l spînzuri de limbă. *(Curios)*. Cine-i dama ?
GEORGE *(îngînîndu-l)* : Dama ! Dama ! Fii atent cum te exprimi. Sus e doamna Delia Comșa.
TALIVERDE : Și-a venit ea să petreacă revelionul numai cu tine ! Ca doi guguștiuci.
GEORGE : Da.
TALIVERDE *(trăsnit)* : Minți !
GEORGE : Mai încet, să n-o trezești. Ai un muget de taur, răsună pînă la Marea Neagră.
TALIVERDE : Ascultă, găgăuță, ești prea mic pentru cisma asta-n fund la care rîvnești. *(Ridică piciorul să-l lovească, George se ferește)*. Dacă venea doamna Comșa, lua cornul ăla de vînătoare *(arată cornul de la gîtul cerbului)* și mă suna. Asta-i înțelegerea între noi.
GEORGE : Și totuși a venit. *(Îi arată, ridicînd-o din cuier, blana Deliei. Taliverde înmărmurește. Își revine și întreabă).*
TALIVERDE : Și de ce nu m-ai sunat tu, pui de lele ?
GEORGE : Scarpină-te cu zece unghii la baza dovleacului și-ai să găsești singur răspunsul *(ca să-l dea peste cap)*. Ne iubim, tată.
TALIVERDE : Ai căpiat ! ?
GEORGE : Ne iubim. *(răspicat)* În noaptea de sînziene, am făcut-o femeia mea.
TALIVERDE : Pe șalupa fostului călău al Franței ! Da, stigmatul crimei, care cere-n veci pedeapsă.
GEORGE : Ești bătrîn, nu mai poți să-nțelegi. Sînt nopți cînd inima-și schimbă palatul, cînd trece din piept între pereții fragili ai tîmplelor ; atunci Timpul se schimbă în vis și cugetul într-o creangă de trandafir căzută-n apă. Asemenea nopți, cînd inima-și iese din sine, se întîmplă de trei-patru ori într-o viață. Și numai la tinerețe. Să le binecuvîntăm.
TALIVERDE : Dacă nu părăsești cabana asta imediat, te împușc.
GEORGE : Evident c-ai să mă împuști. Însă puțin mai tîrziu. Deocamdată, în seara asta, vreau să-mi joc viața pe o singură carte.

TALIVERDE : La ce nebunie te gîndești ?
GEORGE : Vreau s-o cer de nevastă. Dacă nu ciștig, mă impuști.
TALIVERDE : A, vrei să pui laba pe orașul București ! Sau pe o bucățică gustoasă din orașul București. Da, e un oraș căruia merită să-i sugi măduva. Toamna, iarna și primăvara. In restul zilelor, să dai și să fugi.
GEORGE : Ai dreptate. Căldura din iulie și august te ucid. Zăduful topește totul, de-a valma : oameni, case, copaci.
TALIVERDE : Dar, mama ta de putoare, de ce să intri in orașul București ascuns pe sub fuste ? Intră pe picioarele tale, inhață-l de piept, scuipă-l in mutră, pune-i piedică, tăvăliți-vă prin noroaie și zăpezi, rupe-i fălcile, desnoadă-i șalele, infige-i unghia in git, și stringe-l pină-ncepe să horcăie și-i pocnesc ochii in cap, pune-i genunchii pe grumaz și cere-i ce-ți trebuie : femei, roată de zine, untură domnească, aur, mărire, moartea dușmanilor și măreția ta, smulge-i tot dulcele, indoapă-te și risipește, aruncă și la ciini, dacă vrei treci in galop pe spinările prostilor, nu ierta pe nimeni, căci nimic nu ți se iartă, pune foc, jefuiește, fă orice, dar cu miinile tale, neam de cutră. Insă, nu, tu ai ales calea cea mai ușoară : femeia. Și cu care femeie te-ai inhăitat, Dumnezeule ! Puteai să alegi altele o mie.
GEORGE : Poate că ea m-a ales pe mine.
TALIVERDE : N-avea dreptul ! Of, chepten, cum de-ai scăpat hățurile ? !
GEORGE : Căpitanul s-a jucat de-a v-ați ascunselea cu viața.
TALIVERDE : (căinindu-l și pe chepten Comșa și pe toți invinsii) : Dar ce poți face, chepten și oameni buni, cind le apucă pe muieri năbădăile, cind urcă in ele, amețitoare, văpaia patimii ! ? Atunci sint ca dezertorii din armată, se-mprietenesc doar cu noaptea și cu ticăloșii, fac legămint doar cu Diavolul și surugiii lui, calcă lege și credință, sfidează, batjocoresc, spintecă și ucid și merg, cintind, spre prăpastie, nici-o umbră din trecut nu le mai poate sta in cale, desfrinatele ! (Oprindu-se ca să-l privească in ochi pe George). Te va distruge. Fugi pină nu e prea tirziu. Uite, iți dau eu bani ca să vezi Bucureștii și să tragi un chef de pomină, acolo.
GEORGE : Banii tăi ! Mă faci să rid.
TALIVERDE : Am destule parale, ftule. De Paști, am vindut o mie de ouă de rață sălbatică ; trei lei bucata.. Pe urmă, cinspe piei de pisică sălbatică, două blănuri de lup.
GEORGE : Cu banii ăștia nici n-ajungi in centrul Bucureștilor ; ți se topesc printre deste chiar de la barieră. Iar eu vreau să petrec in București multe mii de nopți. Și vreau să mușc adinc și din drumurile Europei : Viena, Veneția, Roma, Paris. Mi-e dragă lumea și-am s-o colind călare pe cai de rasă.
TALIVERDE : Zău ? ! Cred c-o să-ți fringi gitul. Cred c-o să-ți găsești beleaua. Și ți-o doresc din tot sufletul.
GEORGE : Pleacă, Delia trebuie să coboare. Du-te și stai un sfert de ceas cu fața-n Crivăț, viscolul o să te liniștească.
TALIVERDE : Nimeni nu mi-a virit atita zăpadă-n gitlej ca tine. (Pleacă. In prag mai intirzie o clipă) : Crezi că n-am băgat de seamă, banditule, c-ai tăiat virful pinului din poiană ?
GEORGE : Ca să-l impodobesc pentru ea !
TALIVERDE : Ei, bine, in noaptea asta de la cumpăna anilor o să-ncheiem socotelile. Cu cuțitele in miini.
GEORGE : Cară-te !
TALIVERDE (plesnind de furie) : Paiață ! Paiață scirboasă. (Iese. George, rămas singur in scenă, se apropie de brad, scutură o creangă, agitind doi clopoței cu glas subțire și începe să cinte).
GEORGE : Vine, vine Sint Vasile,
Pe-un cal alb scăldat in spume.
(In timp ce George cintă, apare pe scara interioară, aranjindu-și din mers părul adunat in coc, Delia, in pulover și pantaloni. Intremată după somn, rostește căscind).
DELIA : Vai, ce somn adinc am dormit ! (Se împiedică pe trepte).
GEORGE : Fii atentă, să nu-ți scrintești vreo gleznă.
DELIA : Ei și ? ! Am rămine aici pină-n primăvară. (In salon se oprește și ascultă viscolul). Cumplit mai scrișnește viscolul din măsele. Uvuu--vuu-uuvu (se oprește și dă din miini, alungind o amintire neconvenabilă ; mai mult ca sigur că s-a văzut, o clipă, ingenunchiată, alături de Dan Comșa, in noaptea de sinziene). La naiba, am dormit bine, dar am avut un vis urît. Se făcea că tu dăduseși foc tuturor tablourilor mele.
GEORGE (supărat) : Niciodată n-o să mă ierți pentru alea patru tablouri pe care le-am pierdut la pocker in favoarea fostului călău al Franței. Parcă nu mi-ar fi de-ajuns că din noaptea aia am rămas cu un gol la stomac !
DELIA : Nici prin gind nu mi-a trecut să-ți imput ceva. (Ca să-l insenineze). Intoarce-ți greierii după sobă și să-ți spun visul mai departe ! Tablourile ardeau, tu mincai piine cu furnici, ca mexicanii...
GEORGE (scuturindu-se) : Brrr !
DELIA : ...Și eu muream, imi cădea carnea de pe oase: cum, nici una din minunile trecutului meu nu va mai exista in ființa viitorului meu ? ! Imbătrineam și-mi pierdeam orice urmă de frumusețe. (rugător) George, nici in vis să nu-mi faci un rău.
GEORGE : Ți-aș bea toate lacrimile dulci plinse pentru nimic.
DELIA : Cum pentru nimic ? Tu nu ințelegi, George, că pierdusem amețeala culorilor ? ! In ziua cind mina asta dreapta n-o să mai știe să amestece culorile, o voi tăia și-o voi duce la Voroneț, ofrandă călugărului care-a zugrăvit mănăstirea și-al cărui nume inviază, dar nu ne pricepem noi să-l citim, cind bat clopotele lui Ștefan cel Mare. Căci mă prețuiesc de zece ori mai mult ca pictoriță decit ca actriță. (Pauză). Mi s-a năzărit mie sau printre bolovanii visului am auzit și vocea lui Taliverde ?
GEORGE : Da, a fost pe-aici.
DELIA : Te-a injurat ? Cum a primit vestea că noi doi...
GEORGE : Ca un boscar de bilci. Cum a făcut toată viața. (furios). Aș da mult să-l pot intinde cu burta la pămint și să-l croiesc cu vina de bou peste buci. (Delia desprinde cornul de de vinătoare de la gitul cerbului, iese in prag și inalță trei chemări).
DELIA : In noaptea asta mare nu-i loc de supărări.
(Pauză lungă. Ușa se deschide și intră Taliverde ; odată cu el, vintul strecoară o pală de zăpadă).
GEORGE (batjocoritor) : Oho, n-ai fost prea departe ! Ai stat la ușă și-ai tras cu urechea ? (Deliei). Impecabilă, pramatia bătrină.
TALIVERDE (Deliei, fără să-l ia in seamă pe George) : Săru' mina doamnă, am dat o roată pe la ocolul căprioarelor și pe urmă am spart lemne in magazie. Presimțeam c-o să mă chemați. Oricit, nu-i așa, noi doi avem de vorbit.
DELIA : Intii, vreau să-ți spun, că trecind Dunărea, am văzut că cineva a inălțat, in marginea dinspre noi a fluviului șase cruci de ghiață.
TALIVERDE (mindru) : Opt, doamnă.
DELIA : Mi-au tulburat și mi-au răvășit sufletul.
TALIVERDE : Eu le-am inălțat. Fac treaba asta cu mult drag in toți anii, la sărbătorile de iarnă. Uitați-vă pe geamul din fund (se vdd crucile luminate). Adineauri, in drum spre ocolul căprioarelor, am aprins cite-un felinar in pieptul fiecărei cruci.
DELIA : Lumini blinde, inzăpezite. Crucile le inalți intru pomenirea vapoarelor care s-au scufundat ?
TALIVERDE : Le inalț pentru oameni, mai intii. Imi place să-mi inchipui că toți copiii de pe malul brăilean al Dunării, cind cade noaptea și privesc la ele, își spun in gind povești pline de vrajă. Măciuliile de lumină jucind in fundul unei nopți de iarnă ascund in ele mii de taine. Astfel de lumini iți dau curaj și bucurie. Cineva imi zicea că țin de legendele și miturile Dunării. Cind cu gerul ăla năpraznic din iarna trecută, care-a ferecat apele Dunării intr-un sfert de ceas, s-a înțepenit acolo, incleștat intre ghețuri, un vapor din India. N-am văzut niciodată oameni mai infricoșați ca marinarii ăia.
(Pauză).
DELIA : George spune că ești supărat pe noi doi.
TALIVERDE : Da, fiindcă ați ajuns să vă sprijiniți scara vieții de gura unui clopot. Și la cea dintii legănare o să vă fringeți oasele. Dar s-o luăm pe indelete și dacă ne ințelegem n-o să mai fie nici-o supărare.
DELIA : Păi să discutăm. Hai, incepe dumneata.
TALIVERDE (morocănos, codindu-se) : Incepe, da. E ușor de zis : incepe. Pasămite parcă dumneata n-ai ști ce vreau să-ți spun (răbufnește). Nu-mi place, asta e doamnă ! Nu-mi place deloc ce se-ntimplă aici.
DELIA : Vrei să zici că te scoate din țițini povestea dintre George și mine ?
TALIVERDE : Da. Chiar așa. Mi-ați pus in palme un strugure al dracului de acru și n-am nici-un chef să-l mănînc. Il scuip boabă cu boabă.
DELIA : Pentru că-ți faci imagini false asupra vieții.
TALIVERDE : Nu, doamnă, pentru că mie chepten Comșa mi-a salvat viața in timpul inundațiilor din 1975. Eram cu luntrea pe Siret. Siretul curgea pe lățime de șapteșpe kilometri.
GEORGE : Intrase cu luntrea ca să jefuiască o bisericuță de lemn pe care-o smulseseră puhoaiele de undeva din munți și o proptiseră, acum, intr-un clonț de grind, pe Siret.
TALIVERDE : Am să te jupoi de viu, paiață. (Deliei). Am vrut să văd ce și cum, pentru că se zicea că bisericuța aia e construită dintr-un molid sfint, neam cu lemnul din care-a fost cioplită crucea răstignirii lui Christos. Se mai păstrează vii numai doi molizi de acest fel și sint ascunși intr-o pădure de la noi, cunoscută doar patriarhilor de la Constantinopol, Atena, Moscova și București. Ia, zic, să pipăi eu lemnul ăla...
GEORGE (Deliei) : Bate cimpii, nu te lăsa imbrobodită.
TALIVERDE : Ei, și m-am ciocnit cu luntrea de grind și-am luat apă multă sub tălpi, și-acolo-mi lăsam oasele dacă nu mă zărea din helicopter chepten Dan Comșa. Mi-a aruncat patru capete de fringhie, le-am legat de belciugele de la prova și de la pupa și-am luat-o spre mal, prin văzduh. In loc să mă intorc cu burta umflată de lăturile care curgeau pe Siret, m-am intors ca un pește zburător. E un lucru nemaivăzut să te vezi zburind in luntre cind numai cu un minut inainte iți luaseși adio de la viață. Sint singurul om de pe toată Dunărea care-a zburat cu luntrea prin văzduh. Simt și-acum patru virtejuri clocotindu-mi prin oase, cind mă gindesc. Pentru asta i-am dăruit lui chepten Comșa aceste palme de pămint pe care v-ați construit cabana. Ehe, cu ei trebuia să vii aici in noaptea asta. V-aș fi adus să mingiiați un miel alb, care să vă poarte noroc, precum și un vițeluș de căprioară, să-și verse răsuflarea curată pe obrajii voștri. Iar in zori am fi mers cu schiurile pină-n munții Măcinului, la o peșteră in gura căreia, in prima dimineață a fiecărui an, ies să se joace in zăpezi păsările care n-au putut să plece in migrație : cițiva cocori albaștri, niște lebede mai albe ca zăpada, rindunici, giște sălbatice și o pasăre necunoscută, o pasăre măiastră pe care scapără doujpatru de culori ; o sută de fazani vin și-i dau roată și i se-nchină. Ne-am fi apropiat tiriș, pină la treizeci, patruj de metri, ca să faceți fotografii.
DELIA : O să mă duci acolo, impreună cu George.
TALIVERDE : Nici dacă-mi zburați creierii pe pereți. Gura peșterii e luminată de cinci floarea soarelui, cu tipsiile galbene, care s-ar usca pe loc văzind o paiață. S-ar usca mai iute chiar decit le-ar atinge un riu de otravă (lui George). Privește-te-n oglindă, ai tu mutră să vezi cocori albaștri și lebede făcind castele de zăpadă ? Furi nevasta binefăcătorului părintelui tău, in cătușe cu tine ! Da, da. In fiare și-n lanțuri.
DELIA : Nu m-a furat George, ci Dan m-a pierdut.
TALIVERDE : Doamnă, intorceți-vă acasă, ne punem schiurile, trecem Dunărea și vă urc in tren (incălzindu-se). Am o idee și mai bună. Ne urcăm amindoi in tren și prădăm vagonul restaurant de tot ce are mai de soi : șampanie, fripturi de curcan, prăjituri, piersici. Ăia au de toate. Pe la Făurei sau Urziceni, unde ne-o prinde miezul nopții, tragem semnalul de alarmă, eu plătesc amenda, și-i invităm pe toți călătorii să coboare ; ciocnim, bem, ne sărutăm cu ei, aruncăm și-o cupă de șampanie pe fața Bărăganului ca să rodească din belșug, apoi inainte spre București. Acolo vorbesc eu : chepten, mi-ai salvat viața, iată, iți dăruiesc și eu viață... și vă așez in brațele lui.
DELIA : Căpitanul Dan Comșa a trecut in brațele alteia.
TALIVERDE : El in brațele pierzaniei ? !
DELIA : S-a-ntimplat chiar in cabana asta. In noaptea de sinziene.
TALIVERDE : Pușcăriașele ! Prăpăditele alea ? ! (se pocnește cu pumnul in frunte).
DELIA : In fața mea a urcat cu una in dormitor. E adevărat că amenințat cu arma de celelalte...
TALIVERDE : N-are-a face. Aici nu încape nici-o explicație. Fiindcă nu există arme cu care să-l rupi pe bărbat de nevasta lui, dacă o iubește. Imi pare rău pentru ținuta lui chepten. Pe cuvint de cinste, foarte rău, căci pentru femeia ta te duci și-n fundul iadului. Orișicind, dacă ești bărbat și nu un terchea-berchea, pui pe fugă un cird de muieri impielițate doar c-un ciot de mătură.
GEORGE : Bei un pahar de vin ? (Ii aduce un pahar de vin. Taliverde il bea, cu inghițituri mici și rare, plimbindu-l prin gură ca să-i rețină cit mai mult aroma).
TALIVERDE : Vin cu aromă de pelin. Și plin de păcate.
DELIA (bucuroasă că, intr-un fel, l-a domolit) : Vinul ăsta e făcut să-l bei anume cind afară ninge triumfal și mistic.
(Taliverde primește al doilea pahar de la George).
TALIVERDE : Păi chiar așa și ninge afară.
GEORGE (Deliei) : Ninge ca-n colinde.
DELIA : Ninge mitologic.
TALIVERDE (mai trăgind o dușcă) : Strașnic vin. il bei și zici că te naști a doua oară (rizind). Cind eram mai tinăr, in ultima zi anului, făceam socoteala damigenelor, ulcelelor și halbelor pe care aș fi putut să le torn pe git din ianuarie și pină-n decembrie, dar peste care sărisem din prostie și dacă găseam că numărul atinge cifra zece, spărgeam copcă in gheața Dunării și mă scufundam de zece ori gol in apă, ca să mă pedepsesc.
DELIA : Și dacă se intimpla să atingă cifra douăzeci ?
TALIVERDE : Exclus, doamnă, fiindcă peste mine (intrind in jocul Deliei și al lui George) ninge mereu doar cu dulci căderi in viciu.
DELIA (apucindu-i de braț pe Taliverde și pe George) : Iar peste toți trei ninge cu Timp oriental.
GEORGE (ațițind-o) : Ninge cu neveste de furat.
TALIVERDE : Gura, nătărăule !
DELIA : Ninge cu văi pline de amurg.
TALIVERDE (Deliei) : Doamnă, George a invitat la noi acasă, pentru revelion, o ceată de prieteni. Ce-ar fi să-i chem și pe ei aici ? Sint băieți buni, vrednici la băutură și veselie. Ca să v-o spun pe-a dreaptă, noi, de la-nceput ne gindisem ca tot aici să-ncingem bairamul.
DELIA : Cheamă-i să petrecem impreună. O să-i tragem un chef de pomină. (exaltată) Taliverde, inainte de-a te duce să-i chemi, ia daireaua asta (smulge de pe perete și-i aruncă in brațe o dairea) și bate-o pentru noi. George, culcat, să-nvirtim bicicleta ! Dar intii pune masca de paiață. (George-și pune masca. Delia imbracă fracul roșu. Amindoi se lungesc pe spate, își potrivesc picioarele talpă-n talpă și pornesc să le impingă inainte și inapoi din ce in ce mai iute, ca și cum ar pedala. Taliverde își înfășoară capul intr-o eșarfă a Deliei, uitată pe masă și, scuturind daireaua deasupra capului, le dă ocol in pași greoi de dans, incercind, tot la al treilea timp, un salt acrobatic.
TALIVERDE : Porumbeii... Turturelele... Hei, ...Hop ! Porumbeii, turturelele... In casa de la miezul nopții (Deodată, din noapte, se aud in valuri chemări de corn. Taliverde, oprind daireaua, deschide ușa, iese afară. Delia și George continuă, la fel de aprinși, să tragă de pedalele invizibile. După citeva clipe bune, Taliverde se intoarce gifiind. E in pragul panicii.)
TALIVERDE : Opriți-vă ! (Cei doi se opresc.) E de rău, doamnă, pe viața mea. Jos, pe Dunăre, s-a ivit chepten Dan Comșa, c-o damă. Or să vină încoace.
DELIA (sărind in picioare) : Nu se poate !
TALIVERDE : I-am văzut cu ochii mei. Acum sint lingă crucea de gheață cea mai mare unde chepten cred că explică damei cine-i Alexandru Taliverde. Trebuie să-i răspund (ia cornul și iese, azvirlind in aer un stol de sunete prelung).

Tabloul 2

Delia, in frac roșu, George, cu masca de paiață in mină, dar cu fața minjită de fard, așteaptă, in tăcere, lingă geamlicul care dă spre terasă. Sint neliniștiți, incordați, bănuitori. Se aude, la răstimpuri, vintul și, permanent, un val de muzică suavă, filtrată discret de difuzoarele stereo ale magnetofonului. Ușa se lărgește ușor, cufundindu-se c-un scirțiit prelung in pereții de birnă și intră Ina, ocrotită de Dan Comșa. Sint inghețați și infrigurați. După ei, ca o umbră, Taliverde, care, cu o măturică, scutură zăpada de pe spinarea lui Dan Comșa și de pe husa in care e invelită arma de vinătoare a căpitanului. Dan, avertizat, fără indoială, de prezența in cabană a Deliei și a lui George, rostește scurt).
DAN : Bună seara la toată lumea (ii privește pe Delia și George parcă fără să le deslușească chipurile). Ajunge, Taliverde, ajunge atita periuță. Ia arma asta de vinătoare și du-o sus.
INA : Of, am inghețat toată, picioarele nici nu le mai simt, parcă-s de lemn. Am degerat, mor de frig.
(In timp ce Taliverde ia arma lui Dan și urcă scările, acesta se lasă intr-un genunchi și scoate bocancii din picioarele Inei, lovindu-i intre ei, ca să-i scuture de zăpadă. Peste creștetul lui Dan, Ina, impresionată și infricoșată de prestanța Deliei, de zimbetul ei ars și aerul de stăpină, rostește, tulburată).
INA : Bună seara, doamnă. Ce bine și ce cald e aici. Afară e minia lui Dumnezeu. Adineauri, cind am aflat că sinteți aici, Dan a trintit o înjurătură insă eu...
DAN (in șoaptă) : Proasto !
DELIA (cu nervii puși la grea încercare, smulge o țigară din pachetul de pe masă, o aprinde, trage un fum, apoi aprinde a doua țigară, pe care i-o dă lui George. Tăcere apăsătoare. Dan scoate și bocancii lui, cu mișcări enervant de largi. Duce bocancii și-ai lui și-ai Inei și-i așează lingă șemineu. Trece, după aceea, in dreptul bradului și-i face cu ochiul Inei spre darurile atirnate in crengi).
TALIVERDE : Pun rămășag, chepten, că nu ghiciți de unde am făcut rost de pom.
DAN : E virful pinului din poiană, mi-ai spus-o pe drum. (Inei). Treci lingă foc, să te dezmorțești. (lui Taliverde). Ai inceput să uiți de la mină pină la gură ; imbătrinești fără oprire.
TALIVERDE : Oricine ar fi inghițit șopirla pe care am inghițit-o eu, astăzi, imbătrinea cu zece ani.
DAN : Și se mai spune că bătrinii au trăit multe, au văzut multe, știu multe. Vorbe fără noimă.

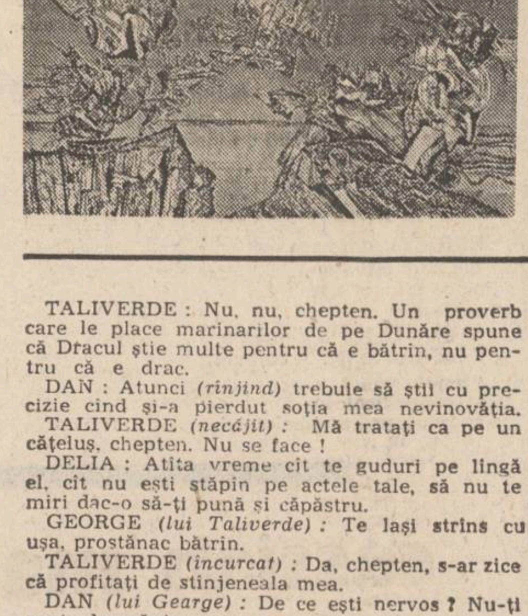

TALIVERDE : Nu, nu, chepten. Un proverb care le place marinarilor de pe Dunăre spune că Dracul știe multe pentru că e bătrin, nu pentru că e drac.
DAN : Atunci (rinjind) trebuie să știi cu precizie cind și-a pierdut soția mea nevinovăția.
TALIVERDE (necăjit) : Mă tratați ca pe un cățeluș, chepten. Nu se face !
DELIA : Atita vreme cit te guduri pe lingă el, cit nu ești stăpin pe actele tale, să nu te miri dac-o să-ți pună și căpăstru.
GEORGE (lui Taliverde) : Te lași strins cu ușa, prostănac bătrin.
TALIVERDE (incurcat) : Da, chepten, s-ar zice că profitați de stinjeneala mea.
DAN (lui Gearge) : De ce ești nervos ? Nu-ți port dușmănie.
DELIA (lui Dan) : Ce cauți aici ? La ce-ți folosește toată mascarada asta ? !
DAN : N-am știut că ești la cabană. (lui George, care-l privește schimonosit de furie) De ce te strimbi la spatele meu ? Te string pantofii ? Delia a fost, vreme de doi ani, piinea mea de toate zilele. Mi-ai luat-o și am dreptul să te intreb : ce-i oferi tu ? Un viitor de paiață ? Nu trebuie să mă urc in copac ca să văd lumea-n care-o s-o scufunzi.
GEORGE (superior) : Căpitane, nu știi să pierzi ?
DAN : In fața unui fost, prezent și viitor ratat ? Te crezi leul cu botul plin de albine din Biblie ? Ești un biet găinat.
GEORGE : M-am intors la catedră.
DAN : Catedra de sport ! Aceleași tumbe și giumbușlucuri ca la circ.
TALIVERDE : Chepten, astăzi am vrut să mătur ghiața Dunării cu el, dar de trăit trăiește cu talent. Va face avere, vă asigur eu. Instinctul il mină spre grămezi de aur.
DAN : Instinctul ii salvează doar pe cei mari, pe cei aleși. Plevușca sfirșește in burta știucilor.
GEORGE (obraznic) : Căpitane, să păstrezi cămașa pe care-o porți in seara asta.
DAN : Pentru ce ?
GEORGE : La circ, acrobații care au ghinionul, și calcă-n gol și-și rup oasele nu se despart niciodată de costumul in care-au evoluat in clipele de nenorocire. Steagul infringerii li se lipește pe trup.
DAN (Deliei) : Din vorbele astea trebuie să ințeleg că v-ați iubit de cum v-ați văzut ?
GEORGE : Dumneata nu crezi in dragostea de la prima vedere ?
DAN (lui George) : Evoluezi pe buza prăpastiei și jos nu e decit intuneric negru.
GEORGE : Suferi de mania persecuției, căpitane ?
DAN (cu dispreț) : Cunosc felul ăsta de a vorbi : disperare de saltimbanc.
DELIA : Viscolul ne silește să petrecem la un loc această noapte. (Lui Dan) Ca s-o facem suportabilă, hai să fixăm condițiile de conviețuire.
DAN : Am o singură condiție.
TALIVERDE : Se aprobă dinainte. E bine să fie pace in noaptea asta dintre ani. Pace lungă și vin mult. (Iese).
DAN (Deliei) : O singură condiție am zis : el să nu mai poarte mască de paiață, iar tu să dezbraci fracul roșu.
DELIA : Și să uităm definitiv trecutul.
INA : Am și eu o condiție.
DELIA (ironic) : Te rog, draga mea. Vorbește.
INA : Să punem multă muzică de jazz. Tot ce iubesc eu pe lumea asta e teatrul și muzica de jazz. (Deliei, care continuă s-o privească disprețuitor). Știu de ce vă uitați lung la mine. Mă cunoașteți, dar nu vă vine in cap de unde să mă luați.
DELIA : Nu ne-am văzut niciodată.
DAN : Ba da, v-ați văzut chiar in salonul ăsta.
INA : Sint una din femeile alea care au tăbărit aici, in noaptea de sinziene. Sint Ina-Zorina. Fata cu cireșele. (Mimează un dans scurt, ca atunci cind le atirnă „fetelor" cercei de cireșe la urechi). Eu m-am eliberat, dar celelalte sint tot acolo. Bătrina, sărmana, a murit.
DELIA : Bătrina mi-a șterpelit un paianjen de opal.
INA : E la mine. Mi l-a dăruit mie, inainte de moarte. (Il scoate de la git și i-l dă).
DELIA : Și cum ai ajuns in noaptea asta, aici ?
INA (lui Dan) : Să-i spun ?
DAN : Adevărul, tot adevărul, de la cap la coadă.
GEORGE (cu dispreț) : Ca la tribunal.
INA : Acolo, de cele mai multe ori minți sau ocolești adevărul, ca să scapi. N-ai fost niciodată la tribunal ?
GEORGE : N-am făcut crime.
INA : Ai făcut, dar nu te-au descoperit. (Ca să inveselească atmosfera) Tu știi cine sint eu ?
(Dan se apropie de Ina, ii plimbă palma pe creștet, o sărută pe timplă. Lui George)
DAN : E Mata Hari. Am găsit-o azi la prinz, spionind in Aeroportul București — Otopeni.
INA (Deliei) : Așteptam un prieten care trebuia să sosească cu avionul de Roma.
GEORGE : Și care, bineințeles, n-a sosit.
INA : Dar mie tot nu-mi venea să cred că nu sosește. La un moment dat nu mai rămăsesem in sala de așteptare decit eu, echipa de serviciu și căpitanul Dan Comșa. Domnule, ii zic, și-am crezut c-o să mă recunoască (Deliei) dar la fel ca dumneavoastră...
DELIA : Poți să-mi spui pe nume.
INA (suride bucuroasă) : La fel ca tine, Delia, Dan nu m-a recunoscut. Domnule, nu știți, zic, mai vine vreun avion de la Roma ? Și el, amuzat : la ora asta, domnișoară, nici un drum nu mai duce la Roma și nici un autocar la București. Pe urmă m-a poftit in mașina lui și am ajuns aici.
GEORGE (același aer ironic) : Și cine n-a venit de la Roma ?
INA : Un prieten (Dan Comșa o amenință cu degetul), directorul unei case de modă.
GEORGE : Capito... capito, ești manechin !

INA : Prezentatoare de modă. Angajată cu ziua.
GEORGE : Toată lumea promite, puțini se țin de cuvint.
INA : E un om foarte serios, directorul.
GEORGE : Crescut in frica lui Dumnezeu !
INA : Da, el ne-a dus pe toate fetele, in grup, la Mănăstirile din Moldova.
DELIA : Ai fost curajoasă să pleci la drum cu Dan Comșa.
INA : Trebuia să-mi fie frică ?! Dan răspindește siguranță, lingă el te simți apărată ca de un zid de cetate. Și apoi are un nume grozav — Dan Comșa. Sună ca-n cartea de istorie (imitind litera cronicarului). Prea cinstiți boieri... lasă că nici unul nu era prea cinstit... Intră Doamna Țării (pășește așa cum iși inchipuie ea că ar fi pășit, cindva, nevestele voievozilor ; se oprește și izbucnește in ris) Am pentru tine, Delia, numai teamă și respect. Și invidie.
GEORGE : Botoasă mică, acest cocteil de sentimente pe care nu-l mai sorb cu paiul decit extravaganții...
INA : Imi place să mi se vorbească frumos și curtenitor. Ca-n nopțile de carnaval. Jerbe de artificii, glume distinse, stringeri de mină reținute.
GEORGE : Valsuri, regina balului, țigăncușe cu ghiocul. Imaculata inocentă...
(In timp ce vorbește Ina, Dan Comșa despachetează și intinde pe un colț de masă un șervet, două rinduri de tacimuri intilnite numai la mesele ce se servesc in aeronave, două pahare de hirtie cerată, o sticlă de whisky. La fiecare replică a lui George, mișcările lui devin nesigure, semn de furtună).
INA (lui George) : Poți să rizi cit vrei de mine, dar sint o naivă. Eu n-am zburat niciodată cu avionul, insă de suit, m-am suit intr-unul. N-ai să mă crezi ce aiureală a fost. Eram la bunici, la țară. Intr-o dimineață m-am sculat devreme și-am intrat in livadă. In nucul cel mare, cu coroană uriașă, se oprise un avion. Un avion de două persoane, cu aripi de pinză, pe care un elev de la școala de pilotaj din apropiere n-a putut să-l așeze la sol. M-am suit in el. Totul mi se părea splendid, incintător. Stind in carlingă, am recitat de vreo sută de ori o frumoasă poezie de Tudor Arghezi cu care am căzut in două rinduri la examenul de admitere la I.A.T.C. : „Ce noapte neagră, ce noapte grea / A bătut in fundul lumii cineva". (Tuturora). Vă spun asta ca să țineți minte și la miezul nopții, cind vom cinta : O, brad frumos !, să-mi urați cu toții noroc. Eu nu am o părere prea bună despre mine. Am impresia că mereu calc cu stingul. Intii examenele de la Institutul de teatru..., apoi am avut un prieten care m-a părăsit... Apoi altul care m-a părăsit. Probabil că există fete al căror destin e să fie mereu părăsite.
DELIA : Nu dispera, ești incă tinără.
INA : Sint o fire șubredă, capitulez ușor. Imi fac iluzii, sper să mă agăț cu miinile de curcubeu, mă cațăr ca flacările toamnei in iederă și cind totul se risipește, cind s-arată, neagră, dezamăgirea, mă cuprinde o lungă obsesie albă. Imaculata inocență, ai zis George. Așa este. Trista și imaculata dorință de-a muri. Cind pierd, vreau să mor... La ultima infringere, am incercat un gest ostentativ... neașteptat de vulgar : am luat la indoitura brațului un coș plin cu garoafe, ca să atrag atenția tuturor, am intrat intr-un mare magazin și-am furat.
DELIA : Prin urmare, așa ai ajuns la inchisoare. (lovitură studiată). Spune-mi, ce face Maria Munteanu ? A rămas insărcinată ? E cu burta la gură și cu pete pe obraz ca bolnavii de ficat ?
INA : Același lucru m-a intrebat și Dan (Delia izbucnește in ris — explozie de răutate și eliberare ; Ina intuiește că a spus o prostie și incearcă să repare). Adică eu i-am povestit. Pe drum, te iei cu vorba despre toate.
DAN (Deliei, indirjită) : Incalci convenția.
DELIA (Inei) : E insărcinată ? Atita vreau să știu. (bătind cu pumnul in podul palmei). Hai, hai, hai.
INA : Dacă era insărcinată, o eliberau. N-a avut noroc să fie.
DELIA : Păcat, pentru clipele-alea de dragoste dulce din noaptea sinzienelor.
DAN : Ține-ți pumnalul in teacă, sau vrei să curgă singe ?!
DELIA : N-am semnat cu tine pactul Diavolului.
DAN : Ai fi făcut bine să-nveți lecția tăcerii, in noaptea de sinziene.
INA (ca să nu intre in virtejul furtunii) : Delia, imi dai voie să folosesc creionul de ochi și rujul tău ?
DELIA (Puțin năucită) : Da, te rog. Simte-te ca la tine acasă. Dar, du-te și te fă frumoasă. Fă și-un duș.
DAN : Ușa de la stinga duce in bucătărie și cămară, scara duce la dormitor ; baia și W.C.-ul sint sub scară.
GEORGE : Naturalia non turpia.
DAN (amenințător) : Tradu-i ce-ai spus. Imediat.
GEORGE : Tot ce e natural nu e rușinos.
INA : Mulțumesc, George. (Intră in baie). Naturalia non turpia.
DAN (lui George, pe același ton) : Iar acum, du-te-n magazia de lemne și sparge o buturugă. Hai ! (George se uită intrebător spre Delia).
DELIA : Nu pleci nicăieri, George ! (lui Dan, rizind, descătușată). Ce proastă, ce proastă am fost ! Te credeam in brațele unei regine și cind colo tu te-ai innădit la pușcăriașe. Ca soldații la spălătorese. Halucinantă pereche alcătuiți ! (De afară răzbat, indepărtate, clinchete de zurgălăi, chiuituri, pocnete de bici). Auzi ? Plugușorul, zurgălăi, săniuțe. Ca-n copilărie. Asta ar fi trebuit să fie, intreagă, numai noaptea noastră, Dan Comșa. Stăpini absoluți peste o noapte de dragoste și invinșii ei fericiți. Acum sintem dușmani. Fericirea noastră a inceput in al șaptelea cer ca să se sfirșească intre stufărișuri, intr-o imensă scirbă. Pentru tine, eu n-am existat niciodată. Pentru tine nu există decit zburătorii. Restul oamenilor sintem niște nenorociți, niște declasați, niște inși care nu merităm să facem umbră pămintului. Știu, pentru că te-am văzut acolo, sus, in zbor, ești un om vesel, deschis, atent...
DAN : Acolo, sus, da, sint fericit.
DELIA (lui George) : Am iubit doi ani o himeră, George. O moară pustie, bintuită de umbre uscate.
DAN : Nu-i adevărat. Ne-am iubit nerăbdători, plini de speranță, veseli.
DELIA : Un hău amar, asta a fost viața noastră. Dovadă că azi nu mai găsim nici-o punte.
DAN : Dragostea nu supraviețuiește prin ură și răzbunare. Din cauza mindriei tale stupide, a orgoliului tău aberant...
DELIA : Vezi, George, ce noapte mi-a pregătit ! In loc de urări tradiționale, injurături. Te-au cotropit pușcăriașele, spiritul și nerușinarea lor, măscările lor...
DAN : Teribil, in ce judecător te-ai schimbat ! Ce dichiseală pe capul tău ! Ce fumuri ! Uiți că ai plecat de-acasă cu licheaua, cu măgarul ăsta !?
DELIA : Am spălat o insultă.
DAN : Cu o viață trăită in debandadă.
DELIA : Și ce-ai fi vrut, Dan Comșa ? Să imbrac haine de doliu pentru că ți-ai imprumutat bărbăția unei imputite de pușcăriașe, in patul meu ? N-am putut și n-am vrut. Am imbrăcat numai rochii verzi, roșii, liliachii. Toate culorile veseliei. (grav) Știi ce ești tu pentru mine? (silabisind) Os-pă-țul Ma-riei Mun-tea-nu !
DAN : Cădea-ți-ar limba aia veninoasă... Decit aici, mai bine in viscol, in urletul lupilor. (strigă) Ina ! (Ina apare, zgribulită, in crăpătura ușii). Sintem intr-un loc de care trebuie să te ferești. Hai să plecăm in oraș, la Brăila.
GEORGE : Plecăm noi, căpitane. La taică-meu, acasă, ne așteaptă o ceată de prieteni dogorind de vin și bucurie. (Se ridică să aducă blana Deliei).
DELIA (refuzind blana) : N-o să facem un pas peste prag, George. Jumătate din casa asta imi aparține.
GEORGE : Dar eu n-am chef să mai intirzii un minut, aici. E o prostie să rămînem și să năduşim, chinuindu-ne să formăm grupul alegoric al amanților iluștri.
DAN (lui George) : Ar fi o lipsă de considerație să nu dai curs unei invitații atit de calde. (Deliei). Promit că nu ne vom încăiera. Impărțim totul pe jumătate și incepem o viață nouă. (Inei, care tocmai incalță un papuc de-al Deliei). Ia loc la masă, aici. (Apucă un lemn din grămădeala de lingă șemineu și-l așază la mijlocul mesei, Deliei). Jumătate de masă e a mea, jumătate a ta. Invită-ți iubitul. (lui George). Du-te acolo. Termină cu stilul ăsta pedant și superior decepționat.
INA : O faci tot timpul pe copilul care fumează pe ascuns și-și ride in pumn de profesor.
DAN : Viața-i vax dacă n-o trăiești cum vrei. (Inei). Fii plină de farmec, fetițo, și fă din mine robul tău. (Deliei). O să vezi c-o să izbutească. Și o voi servi regește. (Inei). Dar ar fi trebuit să te imbraci in mare ținută. Femeia care e cu mine trebuie să strălucească. (Deliei) Tu de ce stai inpietrită și stranie ?! Sintem pe coclaurii egalității, scoatem limba și la Dumnezeu și la Dracul. Care perete iți convine — cel cu bradul sau cu maramele de borangic ? Ia-l pe cel cu maramele. In noaptea asta trebuie să atingem desăvirșirea. Sintem patru diamante slăvind o noapte mare, cu viscol minios. Să ne privim ca vecini. Să nu ne speriem unii pe alții. Pentru că sintem singurii oameni din lume cu ochii teferi. Ceilalți toți au cite-un ochi de sticlă. (lui George) Nu sta ca un vițel. (Deliei; Ce-i cu el, parcă trage să leșine?! Vă propun să vă logodiți. Eu și cu Ina vom fi martorii voștri, după tradiție.
GEORGE : Vrei să ne logodim ? Chiar vrei să impingem lucrurile pe meleaguri unde joacă și ciștigă paiațele ?
DAN : Timpitul naibii. Pe meleaguri de purpură, imbătate cu sucuri negre de mac. Incetează cu suspiciunile. Nu urmăresc nimic urit, vreau să ne fie bine tuturor. Delia, te rog, incearcă și tu ceva ca să inviorăm atmosfera, să alungăm norii bănuielilor.
DELIA : Cu plăcere. (Vine in fața Inei, de cealaltă parte a mesei) Domnișoară, fă-mi favoarea și primește in dar inima fostului meu soț.
INA (rizind) : Doamnă, nu mă duce in ispită.
DAN : Fără divagații, nu le suport. Primești sau nu ?
INA (stingherită) : Doamne, ce mamă de bătaie aș merita !
DAN (mirat) : De ce ?
INA : Fiindcă-mi vine să spun da.
DAN : Ești cu desăvirșire grozavă. (O sărută)
INA : Eu am vorbit serios.
DAN : Bineințeles. Altfel n-are rost să vorbești.
GEORGE : Ina, ești o fată care vindecă. (Ina-l salută cu paharul ridicat și bea). In seara asta incă mai bei vin dintr-o cană acoperită cu capac de cositor in formă de frunză de viță. De miine, jos frunza.
DAN (Deliei și lui George) : Acum e rindul vostru.
DELIA : Noi, nu. Noi, la miezul nopții. Mai sint două ore pină atunci.
GEORGE : Delia, dacă tot ne-am incins, dacă tot am pornit la treabă, să ducem lucrurile la bun sfirșit. Să le urăm indemnul. (Solemn) Vin cu credință și te intreb : primești să fii logodnica mea ?
(Tăcere lungă)
DAN (Deliei) : Hai, curaj... Intinde mina și alege-ți steaua.
INA : Să nu crezi că Dan mai e supărat pe tine. (rizind) Oleacă de supărare, adică, tot trebuie să mai fie-n inima lui.
DAN : Deloc.
DELIA : Simt, așa, in aer, o momeală murdară.
DAN : Vorbește. Dă drumul cuvintului. Numai arborele de plută iși leapădă scoarța la șapte ani o dată. Sau i se jupoaie cu sila. (Insistent) Hai, Delia, nu vezi că George așteaptă cu sufletul la gură ? De atita incordare, ochii i s-au lărgit, fălcile-i mestecă trăsnete. (lovește cu pumnii incleștați in stinghia mesei) Hai, dă-i drumul ! Uită-te la ea, George, parcă-ar frăminta-ntre buze muguri de mesteacăn amărui. (Zgilțiindu-l de umeri) Șoptește-i ceva drag, ajut-o să deschidă mugurii ăia dulci și amărui. (Deliei) Nu se face să-l treci prin apele morții pe băiat. (lui George) Uită-te adinc in ochii ei. In fundul lor mijește de ziuă pentru tine.
(Delia, surizind, ii intinde mina lui George; el i-o sărută. Ina aplaudă).
DAN : Bravo, George. Cerul a fost indurător cu tine. (Inei) Aprinde două luminări roșii... Stai ! N-avem nisip. Și parcă nu se face să le-nfigem in zăpadă.
GEORGE : E un sfeșnic sus.
DAN : Sfeșnicul cumpărat de mine la Istanbul. Ce oraș fabulos ! George, să-ți duci logod-

nica la Istanbul. Dar pîn-atunci să trecem din stadiul conversației gratuite, între hotarele plăcerii. Fiecare în partea lui de casă.

(Luminile din partea stîngă, unde ședeau Dan și Ina, se sting. Pe scenă sînt acum două lumi. În întuneric, Dan și Ina, ascultă muzică. Siluetele lor se zăresc, estompate, lîngă geamlicul terasei. În dreapta, George și Delia, în picioare, de o parte și de alta a capătului de masă care le-a fost rezervat, rămîn o vreme nemișcați. Delia, pradă unei ușoare neliniști, își înfășoară umerii într-un șal gros, îl desface apoi și întinzînd brațele, îl aruncă după gîtul lui George. El, cu șalul pe umeri, ia de pe masă un bol mare de cristal, se duce afară, îl umple cu zăpadă — în acest timp Delia trage pe furiș cu urechea la ce se întîmplă „în vecini" — se întoarce și îndeasă în el două sticle cu vin)

DELIA : Sucită noapte ne-a fost dat să trăim.

GEORGE : Eu o consider o noapte inspirată. Și totuși, răsucind cheia în broască, nu dau de tilcul secretului... Vrei să te sărut ?

(Delia își oferă buzele vlăguită, fără participare).

GEORGE *(dezamăgit)* : Nu se leagă. Parcă mi-au înfipt un harpon în spinare. Altfel am gîndit eu noaptea asta. Ca o clipă de contopire deplină, ca o plutire într-un vis fără sfîrșit. Sînt în stare să mă duc sus, să-nhață arma aia de vînătoare și să-i trag un cartuș drept în frunte, fix la rădăcina nasului. Bum ! bum ! la mir !

DELIA : Și eu așteptam o noapte de slavă. Noapte înaltă și senină, trosnind din toți arborii pădurilor, ca-n poveștile nordice. *(Ametită de-o pornire vrăjmașă)* Ai curajul să tragi ? Suie scările, ia arma și trage. *(El o privește buimac și înspăimîntat)* Ești ridicol și fricos. Și, ca toți bărbații, de un egoism feroce. *(Își revine)* Iartă-mă. Amîndorura ne-a fost dor de-o dragoste tihnită, în culori calme. Și ce ne-a oferit soarta ? Linii moderne, dușmănie... O bilbiială afurisită.

GEORGE : Ce suflet ciudat ai ! Ești lîngă mine și-n același timp ești atît de risipită-n alte zări. *(Furios)* Sau gîlgîie-n tine nebunia remușcărilor ?! Știu la cine te gîndești acum ! Cunoaștem noi ce infamii le trec prin cap femeilor, citeodată. *(Amenințînd cu pumnul spre „vecini". Apoi, c-un gest violent, arată scara interioară)* Scara asta îți scîrțîie necontenit în oase, ca-n noaptea de sînziene. Ghimpele care ți-a pătruns în carne pentru totdeauna. *(Hohotind)* Ți-e mintea plină numai de noaptea aia sumbră și de voluptățile care crezi că îți se cuveneau și ți le-a furat Maria Munteanu.

DELIA *(moale)* : Ești un ciine care înfulecă năluci, George.

GEORGE *(scăzînd)* : Sau un besmetic care se îndoapă cu frînturi de ceas întunecat. Hai să dansăm. *(Delia smulge de pe perete o maramă de borangic și, dansînd, se înfășoară amîndoi în ea).*

GEORGE : Numai noi doi și delirul zăpezilor. Mereu te voi ascunde la pieptul meu cînd vijîie vîntul.

DELIA : Mîine, în prima zi a anului — prima zi e totdeauna glorioasă, nu simți chiar de pe acum cum îi freamătă nările ? — îți voi face portretul. Numai în culori calde : cadmium închis, citron, ocru galben, Siena naturală, orange, roșu vermillone. Din culorile reci o să pun numai doi stropi de albatru de Prusia : ochii... George, vreau să-ți spun ceva, dar să știi numai pentru tine.

GEORGE : Îți făgăduiesc.

DELIA : Ești o paiață sublimă.

(Îi cuprinde, treptat, întunericul ; lumina trece acum, în arc larg, peste jumătatea scenei din dreapta, unde se află bradul. Dan e singur în scenă și o caută din priviri pe Ina, care s-a ascuns).

DAN : Hei, unde te-ai ascuns ? Hai, arată-ți mutra de vulpiță. *(se oprește)*. Sigur că da, o fată de douăzeci de ani e întotdeauna acolo unde nu te-aștepți să fie. *(Ina se ivește lîngă cuier, de sub blana Deliei)*. Tot mai ți-e frig ?

INA *(stingherită)* : Am respirat o clipă parfumul ei. Ce plăcut, ce odihnitor ! Parcă-aș fi dat cep unui brad într-o zi de primăvară.

DAN : Voilă pourqoui j'aimais Rosine.

INA : Ce-i asta ?

DAN : Numele parfumului. Și un vers din Ion Minulescu.

INA : Știi ce-mi doresc eu cel mai mult, acum ?

DAN : Să stai cu picioarele scufundate într-un lac cu nuferi. În munții Măcinului, în șoldul vîrfului Conțu...

INA : Cel mai înalt e vîrful Pricopanu.

DAN : Da, așa este. Dar acolo, pe vîrful Conțu, se găsește un lac cald, cu izvoare fierbinți.

INA : Acolo se duc vapoarele să înoate ?

DAN : Măi, ce fată nezdrăvană ! E un lac mic, cît o oglindă.

INA : Atît cît să-ncăpem noi amîndoi ?

DAN : Atît cît îi trebuie să se bălăcească unui pește mare. Unui morun, de pildă.

INA : La ce vîrstă se duc la școală morunii, la șapte ani ?

DAN : La șapte ani se duc știucile, morunii la patru ani. Au o școală la Tulcea — cursul primar.

INA : Învățătorul șade cu ei în apă ?

DAN : Șade călare pe un cal de mare, foarte bine înfipt în scări, pentru că e tătar.

INA : Atunci, cum îi învață limba română ?

DAN : Cu undița, firește. *(apucînd-o de umeri)* Aș vrea să așez în jurul tău numai mesteceni.

INA : Nu merit să mă alinți, chepten. Și nu meritam nici să mă aduci aici, să văd crucile de ghiață ale lui Taliverde...

DAN : Orice ți-ar spune el, tu să știi că ridică crucile în amintirea femeilor care l-au părăsit. Nu mai știe nimic de urma lor, dar preferă să le creadă moarte decît lîngă alții.

INA : Trebuie c-a îndurat multe de la ele. *(tristă)* Te-am mințit, Dan Comșa. N-am fost numai o dată, ci de două ori, la pușcărie. După toate cîte mi s-au întîmplat, s-ar părea c-am dus o viață de neiertat. Nu împărtășești aceeași impresie ?

DAN : Ce nelegiuiri ai înfăptuit prima oară ?

INA : Am fost amestecată în *Procesul cheilor*.

DAN : *Procesul cheilor ?!* Uite, scormonesc în negura vremii și nu dau deloc în amintire peste această afacere a secolului.

INA : Păi să-ți spun. Acum patru ani, cînd soseau în Gara de Nord din București, bărbații care veneau din direcția Timișoara, Craiova, Pitești, nu toți, numai cei inițiați în taina poveștii, în loc să se-mbulzească spre ușile de ieșire, se-abăteau, lingîndu-și buzele, la peronul unu și se porneau să-l străbată de sus în jos, trăgînd cu ochiul să descopere în umbra zidului care dă spre Bulevardul Golescu femei învîrtind pe deget, c-un aer șăgalnic, un inel cu chei. Alegeau după pofta inimii. Într-o seară, spre ghinionul meu, așteptam la peronul unu o prietenă care trebuia să vină de la Craiova. Din plictiseală, am scos cheile garsonierei din poșetă și-am început să mă joc cu ele. În zece minute mă luase razia și eram la răcoare. Miliția dăduse de firul afacerii și-am fost săltată ca una din femeiuștele-alea în căutare de aventuri plătite. Și cum n-aveam serviciu, m-au condamnat la două luni de muncă pe un șantier de construcții... N-am putut să-ți spun asta de față cu Delia.

DAN *(intunecat)* : Să nu-i mai zici niciodată pe nume. Să nu-ți mai permiți luxul ăsta de-acum încolo...

INA *(năucită)* : Să mă scol în picioare cînd îi pronunț numele ?

DAN *(revenindu-și)* : Iartă-mă. *(explicație subredă)*. Ea nu suportă să fie tutuită. La Institutul de arte plastice l-au avut într-un timp, ca model, pe fostul patron al cinematografului ARO, lăvalieră, piete, o porție bună de țîfnă boierească, — tutuia pe toată lumea, studenți și profesori. Furioasă, într-o zi, Delia i-a făcut cărări cu foarfeca în piete.

INA : L-a aruncat în ghiarele mizeriei. Urît din partea ei.

(Pauză. De-alături, „din vecini", răzbat acordurile unei melodii sincopate).

INA : Muzica bună trece ca un duh al blîndeții în mine. *(Punîndu-și capul pe umerii lui)* Te iubesc. Începînd din noaptea asta de iarnă, voi spune mereu că viscolul îmi aduce noroc... Mîine să-mi dăruiești un nufăr din lacul de pe muntele Conțu.

DAN : Și o creangă de gherghine roșii.

INA : Iar eu, la miezul nopții... cît mai avem ? *(Își consultă ceasul)* Mai puțin de-un ceas... Îți voi cînta o droaie de colinde. Am o voce înaltă, mlădioasă, clopoțel de argint. *(Cîntă)*

Linu-i lin
Și doru-i lin,
Bate vîntul frunza lin,
Lin și iarăși lin...

(Se oprește. Ascultă amîndoi vîntul suflînd pe sub geamuri, precum și melodia de alături)

DAN : Cîntecul ăsta al tău se cîntă sub brad.

INA : Și să fie liniște deplină. *(Cu invidie)* Cei de dincolo dansează. *(rugătoare)* Hai să dansăm și noi. *(îl trage spre ea)* Vino. Muzică de jazz, patima mea. Trebuie. *(insistă)* Vino. E o noapte de vrajă. *(Înlănțuie brațele pe după gîtul lui. Scena se luminează în întregime. Amîndouă perechile se rotesc, acum, în dans în jurul mesei. La un moment dat, Ina se oprește. Lui George și Deliei)* Prea încet vă mișcați. Așa-i un dans agitat, puțin violent, dacă vreți. *(se desprinde de Dan și le face o mică demonstrație de virtuozitate)* Ei, s-a văzut cum e ? Gata, lepădați plumbul din picioare și s-o luăm mai avîntat de la capăt. Dansul e frumusețe, o frumusețe misterioasă.

DELIA *(depărtîndu-se de George)* : Am ostenit, îmi ajunge.

INA : Nu, nu-i voie. *(Aprinzîndu-se)* Sus, sus ! *(lui Dan și George)* Changez les dames ! Asta înviorează și însuflețește orice petrecere. Și nu-i nimic periculos. Hai, Dane... *(îl împinge, voioasă, spre Delia, iar ea încearcă să ridice brațele lui George, inerte. Realizînd că nu se leagă nimic cu nimic, ia din pom veverița de ciocolată și mușcă din ea cu poftă)* Ciocolata e cel mai complet aliment. Să nu vă supărați c-am înhățat veverița asta. Oricum, tot mie mi-ați fi dărui-o. Pentru cei mici — dulciuri. Ia, stați, vouă nu mă miroase a merișor ?

DELIA : Miroase a noapte jignită de proști. George, deschide ferestrele spre terasă. Mă sufoc !

DAN : Cîte-o jumătate de oră de singurătate în doi ne-ar face bine tuturor. *(Deliei)* Am împărți holul, dar, iată, de dormitor am uitat. Unde ne-a fost capul ? Fascinantă chestie, dormitorul ! S-a salvat singur de la naufragiu. Și acum se ridică iarăși stăpîn peste văpaia simțurilor, peste viltoarea patimilor. N-avem ce face, va trebui să-l folosim cu rîndul. *(Spre Delia și George, cu o voce care nu îngăduie împotrivire)* Vă rog, dreptul primilor veniți.

DELIA *(palidă de mînie)* : Va să zică, într-aici ai vrut să ne tîrăști. Ce mîrșăvie !

DAN *(lui George)* : Hai, băiete, ia-o de mînă și urcați. Nu pierde ocazia. Hai, fiecare oaie cu oaia lui.

INA : Dane, astîmpără-te. Întîmplările dragostei se urzesc singure.

DAN *(o ia de mînă)* : Atunci, noi doi. *(Se oprește și se uită spre Delia. Se simte că vibrează în el o răsucire febrilă. Inei)* Acești obraji de porțelan. *(Intră Taliverde, tîrînd o damigeană. Dan îl ia de complice)* Acești ochi minunați îmi vor deveni ostili cu timpul. Vor înota în valuri de suferință, și pentru mine și pentru ei. Ina e făcută pentru George, nu-i așa, Delia ? Am dreptate, nu-i așa, Taliverde ? Viața de vie la primul rod și ulmul ei tînăr.

TALIVERDE *(infocat)* : Tînăr cu tînăr, da chepten, numai așa are sens viața, dragostea.

DELIA *(trecînd lîngă George)* : Ești frumoasă, Ina. Tu și cu George la un loc sînteți un răsărit de soare.

INA *(lui Dan, privindu-l intens)* : Vrei tu să merg cu George ?

DAN : Da.

INA *(tristă)* : Dar George e o paiață scîrboasă. Așa ziceai mai înainte.

DAN : Vorge nesăbuite. La minie îți faci rău și ție și celorlalți.

INA : Tu ce zici, George ? Vii cu mine ? *(George tace)*

TALIVERDE : Du-te. Bărbatul trebuie să asculte de îndemnul femeii ca Marea de Lună. *(Inei)* E un băiat de treabă, serios... băiat de atmosferă, însă i s-a tăiat respirația de bucurie. Să-ți vină, așa, din zbor o păuniță, te cred și eu că-ți fuge sîngele din obraji și-ți piere graiul. *(Lui George)* S-o iubești cu înversunare.

(George, buimac, o ia de mînă pe Ina și intră pe scară. La jumătatea treptelor, Ina se întoarce spre cei de jos)

INA : Vreau, mai întîi, să dansez pentru George. Da. Să celebrez unirea noastră prin cel mai frumos dans. *(lui George)* George, te voi lega de mine cu lanț de aur. Voi dansa pentru tine o mie de imagini pe care le vom trăi în viitor. Delia, nu am rochie de seară. Împrumută-mi una.

DELIA : În dulap e o rochie de dantelă liliachie. Va rămîne a ta. Darul meu de Anul Nou.

INA : Mulțumesc. Iar pe tine te rog să îmbraci fracul roșu. Tu, Dane, rămîi în hainele astea, dar să-ți pui pe față masca de paiață a lui George. *(Scoate masca din buzunarul lui George și i-o azvîrle. Dan și-o potrivește pe față)* George, tu mă aștepți în prag. Și mă vei duce pe brațe pînă jos.

DELIA : Ina, pot să-mi pun și bijuteriile ?

INA : Paianjenul de opal, în orice caz.

DELIA : Paianjenul, nu. Îmi amintește de hoața bătrînă. *(ipocrită)* Și de șederea ta, *acolo*.

INA : Dar m-am întors acasă. Ca toți cei încrezători într-o întoarcere izbăvitoare. Ca toți întorșii din greșeală. Ca toți cei sedusi de iluzii.

(Intră în încăperile de sus. În așteptare, George se lipește de perete, Delia îmbracă fracul roșu, jobenul negru și se împodobește cu bijuterii, Dan aprinde luminările din pom și cîteva artificii, iar Taliverde, cu damigeana între picioare, vorbește)

TALIVERDE : Chepten, drept să spun, mi-a fost frică de scandal. Acum, cînd viața se reînnoadă veselă, socotesc că merită să umplem noaptea cu cîntece și vin. Ne-am săltat deasupra necazurilor, dar fac o observație : sîntem puțini. Zic să chem aici toată liota aia de prieteni ai lui George. Bum-bum, toba mare, bim-bam-bim, toba mică. În noaptea asta nu există dureri personale, ci numai viață bogată, pileală și femei frumoase.

(Sus răsună un pocnet de armă, care reverberează în pereții de lemn. Cei patru înmărmuresc. Apoi, George smulge ușa și năvălește în dormitor. După un minut, cînd se întoarce, calcă impletic ca și cum viața ar surpa gropi în el cu fiecare treaptă pe care-și tîrșește pașii)

TALIVERDE *(speriat)* : Acolo, sus, cineva a tras cu arma. Mii de draci, de ce nu vorbești ?

DAN e un dezastru mut.

DELIA — în pragul leșinului.

GEORGE : Lecția tăcerii. Ați ajutat-o s-o învețe. *(Rău)* Du-te, netrebnic bătrîn și mai înalță o cruce de ghiață. *(Deliei, răcnind)* Iar tu, urlă-ți rolul : „Doamnelor și domnilor, pe scena lumii nimic nu e la îndemîna nimănui, în afară de cuvinte. Cu ele se rupe, se împletește și mai cu seamă se sfîșie Speranța. Toate personajele piesei cultivă îndoiala, nerăbdarea, amenințarea, poltroneria, megalomania etc., etc. și nici că se putea altceva mai bun, adevărul unic ! *(lui Dan)* Hai, maimuță sublimă, invită la dans o maimuță scîrboasă...

(Desface larg brațele și începe să danseze de unul singur ca un ieșit din minți. Smulge roata de căruță din perete și o plimbă, smintit, în jurul mesei. Se aude viscolul. Apoi, atotstăpînitoare, pendula bate sonor douăsprezece lovituri).

CORTINA

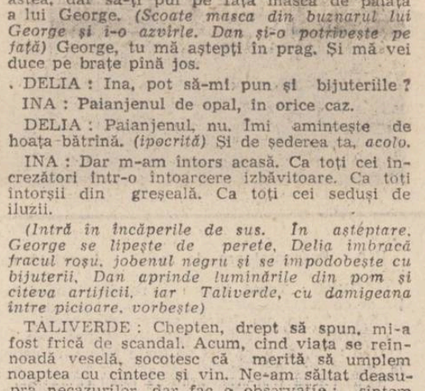

Românii şi Bizanţul

O notă de subsol, extrem de cuprinzătoare (ocupă în întregime aproape paginile 148—156), care se află către jumătatea cărții, dezvăluie, credem, obiectivul major al recentei lucrări a lui Ciprian Zaharia, căci nota cu pricina examinează — într-un text dens și apelind la întreaga informație — **mersul cercetărilor românești de bizantinologie,** începînd cu Gheorghe Asachi, Alexandru Odobescu și Melchisedec Ștefănescu și isprăvind cu autorii ultimilor ani. Chiar și pînă să ajungă la acea „dezvăluire", un cititor atent înțelege că monografia **Iosif I Mușat, întiiul mare ierarh român** urmărește mult mai mult decît realizarea unei necesare **restituiri.** Cartea vrea a se înscrie — și reușește, după opinia noastră, în bună măsură — în seria contribuțiilor consacrate luminării relațiilor pe care românii le-au avut cu lumea bizantină, cu acel Bizanț care pentru spiritualitatea românească a însemnat comunicarea benefică cu Antichitatea greco-romană. Și nu doar a legăturilor așezate în intervalul ce cuprinde sfîrșitul secolului al XIV-lea și primele decenii ale veacului următor.

Mobilul „prim" ne este comunicat de titlu : activitatea lui Iosif Mușat, primul mitropolit al Moldovei, mitropolit impus de țară, într-un gest ce codifică o limpede voință de neatîrnare, și acceptat pînă la urmă — în concluzia unui conflict de răsunet în epocă — de vîrfurile ierarhiei ecleziastice constantinopolitane. Dincolo însă de examenul (minuțios, bazat pe recitirea documentelor și pe discutarea opiniilor legate de acest moment) ce are în vedere țelul restrîns, analiza se răsfrînge — cu un profit sensibil pentru demonstrație — asupra istoriei instituțiilor (a persoanelor ce le întruchipau și a ideilor puse în mișcare de ele), asupra mentalității timpului (convingător reconstituită), asupra faptelor de cultură și, evident, asupra istoriei politice, unde autorul caută, cu dreptate, rosturile care au declanșat toate desfășurările din alte sfere.

În această amplă cuprindere (în care deslușim una dintre calitățile cărții) **politicul** lămurește pe deplin — după ce ochiri pătrunzătoare (ce pun în lucru ultimele informații în materie ; sînt citate și lucrări apărute în 1987) ne arătaseră ce a însemnat „momentul Mircea Vodă" și ce semnifica autoritatea crescîndă a Moldovei Mușatinilor nu departe de un Bizanț în vădit declin — de ce un patriarh rigorist (l-am numit pe Antonie IV) și-a modificat, totuși, cîte ceva din poziția sa „intransigentă" și cum s-a putut ajunge, într-un timp relativ scurt, de la inflexibilitatea zisului Antonie la maleabilitatea lui Matei I. (Facem aici o paranteză : În 1397, după moartea obstinatului Antonie IV, demnitatea supremă în ierarhia constantinopolitană a fost deținută, vreme de numai cîteva luni, de Callist II Xanthopoulos, acel Callist în care cercetătorul ucrainean S.I. Maslov [într-o monografie consacrată lui Kiril Trankvillion-Stavroveț̦ki, reeditată la Kiev în 1984, p. 82] identifica pe „redactorul culegerii de omilii ce va fi tălmăcită în românește [de pe o versiune slavă] de Coresi [Iane și Mihai] și tipărită în 1581 sub titlul **Carte cu învățătură [Cazania a II-a].** Pornind de la data expedierii acelui Callist Xanthopoulos indicată de Maslov [în jurul anului 1341], am socotit că filologul ucrainean îl va fi avut în vedere pe Nichifor Callist Xanthopoulos, care n-a fost niciodată patriarh ecumenic, ci doar un însemnat scriitor și istoric [vezi Dan Horia Mazilu, **Proza oratorică în literatura română veche,** partea a II-a, București, Ed. Minerva, p. 37—38]. Deși rămînem la părerea că acel Callist, pe care tradiția l-a reținut — alături de Ioan Caleca și de Philotei — în șirul prelucrătorilor acelei colecții, alcătuită, verosimil, cu mult mai înainte de Ioan din Calcedon, trebuie să fi fost Callist I [în două rînduri ocupant al jilțului patriarhicesc — 1350—1354 și 1355—1363], militant isihast și autor cunoscut de scrieri hagiografice, și nu Callist II Xanthopoulos, prezență efemeră în ierarhie și oricum tardivă în „cronologia" chestiunii [fiindcă în 1343 culegerea bizantină de predici era deja tradusă în slavă], facem totuși aici cuvenita adăugire).

În acord cu o opinie impusă încă de Nicolae Iorga (preluată și de noi în **Literatura română în epoca Renașterii,** București, Ed. Minerva, 1984, p. 52), Ciprian Zaharia constată că relațiile culturale româno-bizantine aveau, în secolul al XV-lea, o tradiție considerabilă. Și că nu toate căile prin care s-a constituit această tradiție au trecut prin filiera sud-slavă. Contactele directe cu Athosul s-au stabilit încă în veacul al XIV-lea. Constituirea mitropoliilor din Muntenia și Moldova s-a făcut prin năzuință lăuntrică, dar nu fără cointeresarea patriarhilor ecumenici din Constantinopol. La fel va proceda și voievodul maramureșean Drag, solicitînd patriarhia constantinopolitană să ia sub jurisdicția sa importanta și influenta mănăstire românească din Peri. Strălucita artă din epoca Paleologilor (veritabilă Renaștere) a găsit ecouri și interpretări în alcătuirile arhitecților și pictorilor români în ctitoriile de la Argeș și Cozia, a aflat forme ce au remodelat-o într-o miniaturistică splendidă. Cartea de care ne ocupăm participă, cu serioase argumente, la așezarea modalităților de comunicare a cărturarilor români cu Bizanțul, cu literatura și cultura bizantină, într-un context ce precizează că „mijlocirea sud-slavă" a fost departe de a deține un monopol de netăgăduit în materie. Serviciul făcut de o asemenea perspectivă este cu deosebire important, întrucît — am mai spus acest lucru — proclamarea valabilității generale a acelor susțineri care absolutizau lucrul „canalelor sud-dunărene" în achiziționarea (de către români) a bunurilor spirituale bizantine ar îndepărta de realitate, păgubitor, imaginea vieții spirituale a românilor din acea epocă și de mai tîrziu.

Cartea lui Ciprian Zaharia este o carte polemică. Și nu polemică doar de dragul contestării unor concluzii ale înaintașilor. Cum în paginile ei discuțiile se produc pornind de la texte și întorcîndu-se, spre verificare, la aceleași texte, prilejurile de a corija o ipoteză sau alta (aparținînd unor conaționali ori unor cercetători străini) nu au lipsit (vezi, spre exemplu poziția autorului — ce evită exagerările — în privința mult discutatei „asumări a răspunderilor imperiale bizantine" după dispariția Bizanțului politic ; să notăm că tocmai bogăția informației și diversitatea problematicii ne-au făcut să regretăm absența indicilor la sfîrșitul lucrării). Sigur că nu tot ce trece autorul în sfera „incheierilor" proprii este de neamendat. Uneori el nu poate depăși — lucru de înțeles — spațiul supozițiilor. Dar nu locurile unde am putea așeza observații (pentru care este timp, iar specialiștii își vor spune cu siguranță părerea) ne-au îndemnat să scriem aceste rînduri, ci dorința de a semnala cititorilor o lucrare ce se impune, în primul rînd, prin profunzimea analizei (notele alcătuind un „aparat" erudit și propunînd un fel de „carte secundă" se citesc cu deosebit interes) și prin duhul patriotic ce o străbate. Felul în care este deslușită, de pildă, calea alcătuirii unor scrieri dependente — peste secole — de evenimentele petrecute la începutul veacului al XV-lea (una „oficială" — un act sinodal din 1752, alta preponderent „literară" — **Povestirea** atribuită mitropolitului Gheorghe) ni se pare ilustrativ pentru maniera de a lucra cu izvoarele și pentru pătrunderea ce operează în înțelegerea modului în care o tradiție s-a sublimat într-un text plasabil alături de compunerile din seria lui **Donatio Constantini.**

Cartea lui Ciprian Zaharia (un autor demn de stimă, căci s-a angajat cu răspundere într-o întreprindere deloc simplă) poate aspira la un loc în grupul contribuțiilor însemnate aduse de bizantinologii români la studierea raporturilor româno-bizantine.

Dan Horia Mazilu

ion lazu

Pe deal (I)

Azi toată dimineața am privit în jos
Fiarele pădurii au privit la mine —
un ins costeliv și păros
făcut din noduri și din suspine

Azi m-am suit pe deal și am privit
Tot timpul în pămînt
pe lîngă carte
Din el venea o ripă și a mai venit
apoi un frig în șale, ca de moarte

M-am făcut pămîntiu de-atît așteptat
S-a înfățișat Teama, au fugit toate fricile.
Dintre jivinele pădurii au înaintat
numai furnicile. Toate furnicile.

Ninge în martie

NINGE într-un horn
din care iese fum,
ninge tot mai des
copleșitor
și întoarce fumul din drum
îl îndeasă la loc în cărbuni
astupă flacăra
reașează focul în
mieZul însuși al pămîntului.

Iar

Sufletul meu
ce atîrnase-n livadă
cum cade-n iarbă
și se desface
și vin viespi să-l roadă
să-l sugă vorace...

Prin somnul coșmar
îmi fac singur curaj :
pînă mîine
nici coaja goală nu mai rămîne.

Dar mîine începe iar.

Trezie

În întunericul unde privești
cresc plante nefirești
înalte, clorotice, abia prelinse
cu o sete rea sorbind
vlaga semințelor ninse
pe urma fantomelor deșănțate.

Coboară apoi o doamnă palidă
și le șterge cu o suflare —
Tristețea.

✲ ✲

E o mare durere
ce ni se cuvine
într-o zdrobire și sfîșiere,
dar durerea nu vine.

Am estimat-o printr-un
calcul mental.
Ne ajunge doar vîrful umbrei
de pe celălalt mal.

Nor

Nu-mi iese din gînd. Nu-mi intră în minte.
Parcă merg cu spatele-nainte
Și cu ochi închiși : strîns.
Și mă ocolește un mare plîns
Într-un nor de cuvinte.

bianca marcovici

Exerciții pentru deschiderea ochilor

nici o umbră nu întunecă nașterea
iubirii,
înjunghiați de muzica sufletului
de aceste exerciții de deschiderea ochilor,
de această îngemănare firească,
mereu înnoind...
zilnic îmi caut rostul sub pleoape,
(te scufunzi în abur de rouă,
în deschiderea ochilor
logoditi pentru vecie
cu ochii tăi)
mirarea din ochiul cuvîntului :
fructe solare,
memoria auditivă, instinctul, memoria
vizuală ne rătăcește
în aceleași locuri,
locurile noastre de dragoste
din constelații.

✲ ✲

se spune că timpul le rezolvă pe toate,
că el împacă toate lucrurile ;
am început să-l urăsc,
mă sting. o simt, și n-aș vrea
pierderea mea, pierderea ta...
am observat brusc ridurile primejdioase
asediindu-mă,
semnăturile în condica de prezență
de nenumărat,
nici o ușurare pe scaunul tău izolat în
multime,
singurătatea aduce uneori chemări de trezire,
am ajuns să induioșez toate florile
de pe marginea
masinii de scris,
mă incadrase într-un rînd care nu era al
meu !
(iartă-mi gîndul de a-ți șopti mereu „adio")
Cine spune că timpul rezolvă totul ? !...

✲ ✲

fiecare lucru poate fi spus în o mie
de feluri,
fiecare gînd ascunde peșteri nedescoperite

înainte de toate aș fi vrut să simțim
aceeași revoltă de argint,
mai apoi să renasc în mine dorința
de a inventa iubirea,
în cele din urmă să-mi recunosc vina
din ochii tăi
cînd totul înflorește în doi

Tu ești

tu ești clipa mea cerească,
bunul simț al norocului,
partea cea bună a mărului,
poradisul cuvintelor ;

tu ești vîntul prielnic,
magia, adevărul și gustul,
frămîntarea cernelei, învățarea

și tot ce nu-i facil în sufletul meu
pe această corabie fără pinze...

✲ ✲

am trăit mereu cu o teamă
inexplicabilă,
am nevoie de tine ca de aer,
și aerul mi se pare greu
de nerespirat,
parcă m-am născut cu tine,
pentru tine,
simburele meu de iubire, iubire,
ochi pentru tine sînt,
ochi vinovat,
magia și ruga, paradisul pierdut,
toate oglinzile
se lovesc de mine,
disperarea ia locul depărtării,
cu toți porii deschiși
în îndrăzneala de a iubi,
teama mea
să nu te pierd,
fără tine
nu mă pot sprijini
nici de cer.

cassian maria spiridon

Epistola marină

de toate aceste sclipiri argintoase
vinovate sînt stelele/noaptea
de naufragiul armadelor mele
vinovate sînt și rămîn
doar cuvintele/moartea ;
de mină îmi tremură seara
cînd praful de pușcă-l șterg
de la tîmplă
vinovată e inima înecată în
singe și
Cartea
încintat (uneori)
c-a venit primăvara
cu pieptul străpuns de boldul uimirii
nu sper și nu aștept mîntuire
mă distrug/răbdător
cu trecerea neostenită
a zilei și nopții
privirea mea străbate viitorul
în Univers
atîtea galaxii se mișcă
și drumul lor nu se-ntretaie
niciodată
(chiar) de uneori lumina
le străbate
nicicînd nu se cunosc
ca-n viață
cînd trupurile trec
invecinate
pe aceleași străzi
în sensuri diferite
orice-aș dori/acum
nu fi-va cu putință
nici altădată
nici oricum
și să-ți aud iubirea/cum freamătă
prin suflet
și pieptul său cum saltă liber
despovărat

Cît timp

„În punctul fix al lumii rotitoare"
T. S. Eliot

cît timp uimitorul
om al zilei de mîine/gîfîie prin humă
eu pe butuc / îmi culc / a inimii
întreaga zbuciumare

cît timp
rostogolit un creier / se revarsă în Ocean
eu pe altar sînt ardere de tot

să stau în casa piliii
pînă vorbele îmi vor fi pieirea
pînă cînd largi porțile nașterii
vor slobozi
timpul trecut și timpul viitor
vreme e pentru toate
pentru cele ce sînt și
pentru cele ce nu-s
vreme pentru clădit și
pentru înfrîngere

în lumea rotitoare
iubirea-i punctul fix

prin pămîntul făgăduinței
trag brazdă adîncă
întunecoasă
vremea iubirii e în orice clipă

Carul mare

aud în spate / rostogolite pe caldarîm
roțile Carului
aud Carul Timpului năvălind din spate / -
tot mai aproape
îți dezvălui cunoscutele șoapte ale iubirii
veșnica amăgire a viului
în ceasul al nouălea
stai blîndă / în așteptarea unei clipe mai
fericite

stele pe cer / luminoase și triste
în răcoarea nopții ascult liniștea
n-ajută la nimic ghearele frigului
cărțoaiele cele mari / înțelepte
în acest timp inima /
mult mai pustie
— oamenii trudesc și suferă pentru sfîrșitul
care încunună suferința —
văduva neagră se vrea însoțită
de lumina minții / rece și planetară
pumnalele dimineții / destrămînd roata
pe drumul nostru
zbor scurt / țintă precară
/ lunecare pe aer

dureros este bastionul
stîlpul chivotului / ograda întreagă a casei
sufletului
locuită de carnea pulberoasă
ca iarba
ca iarba care nu poate iubi
mai departe /
impărăția albă a foii

Mama lui Ionuț

septimiu stoica

Nu că n-ar trebui să ne mai și odihnim. Să ne oprim puțin din alergat, să punem poverile jos și să respirăm. Ca acum. Ce dacă îți arde fața și ai frisoane ? Sîntem la sfîrșitul lui februarie, în zodia peștelui, cînd totul pare lunecos și umed... Dar e duminică, ziua cînd tu ești om ! Cînd toate îți merg din plin. Nu trebuie decît să deschizi ochii, brațele. Să te integrezi. Fă-o, omule, de-adevăratelea, lasă-te pe genunchiul sting, apoi pe cel drept, eliberează-ți umerii unul după celălalt..., acum din nou în picioare. Bucură-te ! Bucură-te, fi-r-ar să fie, chiuie, măi băiatule, cîntă, petrece...

Pentru început, însă, un mic test. O baterie de întrebări. De exemplu : lumina, corpuscul sau undă ? Sau : au balenele conștiință ? Trebuie să știi toate astea, să fii pregătit. Poți fi întrebat. Nu mai departe, copilul. E la vîrsta la care îl interesează orice. Întreabă. E bine să i se răspundă. Să aibă un îndrumător, nu ca tine. Călăuzit, ehei, cînd va atinge vîrsta ta... Apropie-te, Matei. Lăsați-l, mi-ați reproșat că-mi neglijez fiul. Începem azi educația, pretind tuturor maximum de seriozitate. Bun, Matei, în concepția ta, punînd la bătaie tot ce ai acumulat la grădinița germană, încluzind cunoștințele despre natură insuflate cu dragoste de mama și de bunica ta, poți așadar să-mi precizezi ce ești tu : co-co-stîrc sau co-co-mîrc ? Nu-mi bat joc de nimeni, cu atît mai puțin de copil și nu fac nici o aluzie jignitoare. În fond, cu timpul, va semăna ambilor părinți. Așa se spune. E drept, se pretinde și contrariul. Într-asta constă înțelepciunea populară. Întrebarea e sănătoasă pentru că tinde să-i dezvolte copilului fantezia. Foarte rău că vă retrageți, ați putea avea o revelație. Eu, de exemplu, mă angajez să-i cumpăr un șoricel alb.

E duminică după-amiaza și tu poți să te bucuri. Să faci ceea ce îți trece prin cap. Ce dacă ai puțină febră ? Te-au lăsat singur în cameră. Ai putea să întinzi mîna și să alegi o carte. Sînt atîtea. Nimeni n-a citit cît tine. O faci de plăcere. E scopul tău în viață. Toți te apreciază pentru asta. Ori să pui muzică. Să dansezi, ar fi original. Sau puțină gimnastică, de ce nu ? Muți biroul, fotoliile. E drept, ai cîteva pulovere pe tine. Pentru că ți-e frig, ai frisoane. Dar nu ești bătrîn. Asta, nu. Știi ce ești tu, de fapt ? Un om lipsit de griji, un răsfățat. Asta ești. Obiectiv vorbind. Este părerea unanimă. Le sînt recunoscător, cînd îmi amintesc. De aceea notez aici următoarea rețetă împotriva căderii părului : o treime rom, alta ulei de ricin, în fine gaz. Totul stropit cu chinină și înfundat două săptămîni. Se tamponează înainte de spălare. Sau se bea.

Dacă scriu, o fac numai pentru mine, clar ? Mă descarc. De aceea îmi permit, fără nici o supărare.

Cum n-am unde mă refugia — telefonul nu sună, casa nu se golește — nu-mi rămîne decît să mă fac util. Mă pun la dispoziție. Îmbrac prea largul costum de tată. Scot copilul în parc, asta fac. Nu-i mult. E chiar modest. Pe unii îi distrează. Nu-i nici o tragedie. Pe drum vorbim. Important este să te pui la mintea lor. Și invers. Mai degrabă sau.

Uite, zice Matei, lupi, să-i împușcăm ! Sînt cîini, îi răspund neatent și îl simt dezamăgit. Știi, băiatule, încerc să-i reciștig interesul, cu animalele acestea se petrece o dramă. Una istorică. Nu mai au ce minca ? A, nu, improvizez, mă refer nu numai la cei pe care-i vezi acum prin tufișuri, ci și la aceia pe lîngă care tocmai am trecut și care s-au repezit la noi, hămăind, din spatele grilajelor, cu coltii rînjiți, cu ochii sticloși ; nu știu ce ai citit tu în ei. Răutate ? O, nu, singurătate, debusolare ; vezi, băiețel, un timp cîinii au reușit să se țină după noi, poate nu chiar să ne înțeleagă, dar am plecat la vînătoare — ne-au însotit, ne-am instalat în orașe — s-au tirit după noi. Speram cu toții încă de la ei marele salt : de la o vreme însă puntea s-a năruit și poți distinge în privirea lor nedumerire, furie, disperare. Nu ne vor mai ajunge niciodată ? Îți răspund și eu cu o întrebare : îți poți imagina un cîine într-o bibliotecă sau privind la televizor? Decît, poate, dacă ne-am opri să-i așteptăm. Mă întreb, însă, cît încredere ar mai avea în noi... Asta mă doare în serile ploioase, cînd mi se strecoară cîte unul murat, cu coada între picioare, prin lumina farurilor. Taci acum. Și eu m-am întristat. Nu povesti însă nimănui, mai ales mămicii tale.

Fruntea sus, uite-l pe Ionuț ! Nu e prietenul tău ? Dar eu sînt ? Bun, atunci să presupunem că este al meu și devine de la sine și al tău. De unde să bănuiesc că va fi și el aici ? Nici nu mi-a trecut prin cap, prin cap îmi trece acum numai durere — dacă vrei să știi. Te rog să nu-l răstorni, se supără mămica lui. Și vine tăticul lui să ne bată? Nu știu, în sfîrșit, poate..., nu cred, n-are decît, să poftească !

...Începe să se întunece, lacul e bocnă, mogîldețe cenușii se rostogolesc pe sănii. Nu reușești să te transpui, să-ți amintești, deși gîndeai odată că sufletul nu îmbătrînește, că trece doar din trup în trup pînă cînd atinge pragul. Fals. Ai înghețat, sari de pe un picior pe altul încercînd să pari preocupat, să cîștigi timp, dar au trecut deja zece minute și n-ai găsit un subiect, n-ați schimbat o vorbă. Amicul tău Alexandru îți explicase numai de el știutul lui succes la dame, cam așa : „Nu frumos, poate nici cu adevărat inteligent, mama îmi spunea însă că sînt un bărbat INTERESANT. Ele simt asta ! „Nu știu, poate, aș vrea să cred, dar pînă și un bărbat interesant trebuie să iște o brumă de conversație. Iar eu sînt vid. Gol. Gol, goluț. Ionel, Ionuț. Dacă are vreun haz.

Nu te-am mai văzut de mult. Ea. Tot fetele mai curajoase, cum observase, pertinent, poetul. Mă înviorează acest tu. Așa a fost de la început, cînd, la fel, dînsa intrase natural în vorbă. Se cunoșteau, aflasem atunci, cu nevastă-mea. Cu mama lui Matei. Ea, mama lui Ionuț. De aceea.

Am fost ocupat, mă împăunez. Bărbații interesanți — știu eu bine — sînt ocupați, nu de aștia, dădaci la plozi. Sporovăim acum. Una, alta. Brusc, nasc ideea. Știi — zic — te căutam. Las o pauză gravă și continui apăsat, țintindu-i privirea : am de gînd să scriu o povestire despre tine. Nu culeg nici o urmă de emoție, nu-mi leșină în brațe, deși mă pregătisem să o susțin. Ridică doar din sprîncene : scrii ? Te credeam ceva... inginer. Ei — mă fandosesc și încep să-mi trîntesc brațele peste piept și să tropăi, ca în filmele rusești — uneori, cînd am timp.

Îmi regret acum imprudența, dar trebuie să continui, altfel ar rămîne prea de tot caraghios. Mama lui Ionuț, îi șuier. Cum, tresare ea. Așa s-ar chema. Cine ? Povestirea ! suride, iartă-mă, așa mă strigă copiii din fața blocului cînd vor să-l las afară : mama lui Ionuu...uuț ! Asta sînt eu pentru toată lumea. Ridic din umeri, stînjenit. Mă împunge cu degetul, strengărește : chiar și pentru tine !

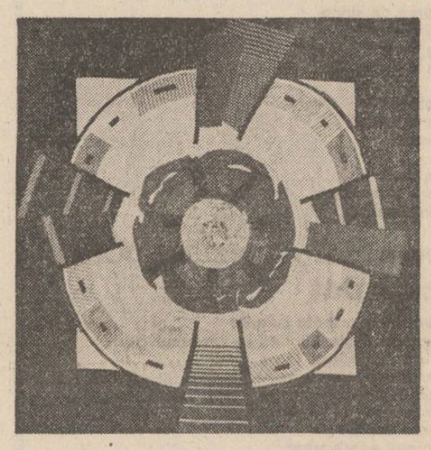

Ride. Ridem. E mult. E bine. Știm asta amîndoi. Dar nu fugim, nu dezertăm, nu, domnule! Stăm aici, păstrăm poziția.

Și ? zice ea, cu ce e ? Cine, încerc să mă dezmeticesc. Povestirea, domnule ! A, povestirea... păi, uite, simplificînd la extrem, e vorba despre o femeie tînără, pe o bancă în parc, supraveghindu-și fiul. Cum arată ? Ca tine, zic, frumoasă. Tace. Privește în jos. Poate că am împins lucrurile prea departe.

Bine, revine ea și respir ușurat, trebuie să o descrii : ochii, culoarea părului... Nu are rost, mă împotrivesc, nu se mai scrie așa. Pui frumoasă și gata. Ca americanii. Ca în basme. Restul și-l închipuie fiecare. O nouă-veche șmecherie, observă ea. Desigur, zîmbesc, o dată pentru că gusturile diferă, a doua oară pentru că, deși pornești de la o experiență personală, de la o femeie pe care, să zicem, o iubești, întîmplarea va să se scuture de țărînă, să intre în mit, să se înalțe. Pentru a nu mai vorbi de fluența frazei, cu oroarea ei de grăsimea epitetelor. Oho, aplaudă ea, ai asadar o întreagă strategie ! Bun, revin eu în poveste, încercînd să nu pierd ideea, în timp ce băiețelul ei Ionuț se joacă... De ce Ionuț și nu Matei ? Așa mi-am imaginat eu povestirea, cu Ionuț. Dar poate fi și Matei ! Bineînțeles... mai știi ? deci, în timp ce băiețelul se joacă puțin mai încolo cu un tovarăș de vîrsta lui, femeia trece printr-o stare de reverie. Este, trebuie să-ți mărturisesc, o femeie nefericită, difuz nefericită. Vrei tu asta neapărat ? Da. De ce ? Pentru că așa este în realitate o femeie interesantă, o femeie care interesează. Pe cine interesează ? Pe... pe bărbații interesanți. I-auzi ! și cum mai e ? Așa cum o vreau eu, ca în unele filme italiene : frumoasă, sensibilă, melancolică. Te-ai hotărît, asta-i tot ? Pentru mine, aproape tot. Ce-ar mai trebui ? În viață, un fleac, să mă iubească. Aha, pe tine neapărat ? Pe mine... sau pe cineva în genul meu. Adică, dacă am înțeles, un bărbat interesant ; dar, vezi, ea are, probabil, și un soț, din moment ce are un copil, așa se obișnuiește. Da, mă ambalez eu, un soț căruia i-a învățat pe de rost ambițiile, complexele, lașitățile, căruia îi tratează în miez de noapte anxietățile, bătăturile, gripele... Și tatăl lui Matei nu suferă de lucrurile acestea? Ba da, poate chiar în mai mare măsură decît ceilalți. Atunci nu este povestea mamei lui Ionuț, ci a mamei lui Matei ! Tocmai asta am vrut să sugerez și eu, dar m-ai întrerupt, ascultă, femeia, mama cui vrei tu, are senzația — e doar un gînd necoagulat, o fulgurare de o clipă — că celălalt copil, tovarășul de joacă, s-a transformat într-un tînăr, de care, în sfîrșit, ea se îndrăgostește. Ai răbdare, nu e nimic pervers, ambiționam doar să schițez imposibilul arc, pentru maculările vieții, între un băiețel fermecător și bărbatul ce ar putea el să devină : un cavaler fără frică și fără prihană. Povestirea mea vroia să depună mărturie despre regretabila, inevitabila degradare în timp a virtualităților noastre, ale bărbaților, să explice că nefericirea voastră are o cauză, că dacă vă purtați așa cu noi este pentru simplul motiv că o merităm !

Nu-mi amintesc dacă acestea au fost cu adevărat cuvintele. Gesticulam, ce mai, mă ambalasem. Mi-e puțin rușine, simt nevoia să mă depărtez. Voi schimba, deci, timpul și persoana. Pentru a termina totuși povestirea. Povestirea cu mama lui Ionuț.

— Iartă-mă, căutam inițial un subiect de conversație — exclamă bărbatul și se înecă.

Tuși îndelung. Femeia îl studia contrariată. La un moment dat îi făcu semn să se aplece și, pentru că el nu înțelesese, îl prinse de marginile fularului și îl trase în jos, spre sine. Se ridică pe vîrfurile cizmulițelor și își lipi buzele de fruntea lui.

— Arzi ! — șopti.

Își scoase mănușa cu un deget și își strecură palma — albă, subțire, rece, un pește lunecos — pe sub gulerul paltonului.

— Du-te, ești bolnav. De ce D-zeu ai ieșit ?

Apoi, retrăgîndu-se :

— Te-au obligat ?

El clătină din cap.

— Mai vin joi — spuse. Poate miercuri.

Nu-i răspunse. Își scutură căciulița tricotată — avea părul negru, bogat, strîns într-o coadă groasă, împletită — apoi strigă undeva, spre întuneric !

— Ionuț ! Ionuuu...uuț !

Zîmbi.

— Ei da, mama lui... Mi-ai rămas dator cu sfîrșitul.

Bărbatul se îndeletnicea cu scuturatul tălpicilor sănilor.

— Sfîrșitul ?

— Sfîrșitul povestirii.

— Nu are. Nu are sfîrșit.

Ea bătu din picior nervoasă. Își strînse buzele, ca o fetiță răsfățată — mima bosumflarea — fulgerîndu-l în același timp din ochii albaștri.

— Și băiețelul ?

— Ionuț ?

— Nu, domnule, celălalt. Făt-Frumos !

— A, simplu, la despărțire îl mîngîie pe frunte — el are părul bălai, înelat — și îi dăruie o bucățică de ciocolată.

Se pare că asta pusese capac. Femeia își lăsă capul pe spate și izbucni într-un hohot prelung. Copiii o priviră uimiți.

— Atît ? — chicoti ea, alunecînd și sprijinindu-se de unul dintre omuleți, să nu cadă. Scuză-mă, n-am la mine, nu mi-a trecut prin minte.

Rămăseseră doar ei, două umbre inegale.

— Mergem, Matei ?

— Mai stăm — se rugă copilul.

Nu ținu seama de protest. Se aplecă și îi aranjă fularul deasupra gurii.

— Nu mai plînge — se tîrgui, după un timp — îți cumpăr mîine ce vrei tu.

— Un șoricel alb — îl somă puștiul. Te-am auzit cînd ai promis.

— Un șoricel alb, de ce nu ?

— Ne primește în casă cu el ? Unde îl ținem?

— Într-un borcan — îl asigură. Numai de nu și-ar da seama.

— De ce să-și dea seama ? Ei gîndesc ?

— De nu și-ar da seama că este doar un șoricel alb care se învîrte într-un borcan.

— Și ce face cînd își dă seama ?

— Nimic. Se învîrte mai departe, cu și mai mult zel.

— De ce ?

— Simplu, ca ceilalți să nu observe că el a înțeles că-i doar un șoricel alb ce se învîrte într-un borcan.

Erau la marginea parcului. Bărbatul se opri. Părea că amușinase în aer o primejdie.

— Lupii — răcni — în tufișuri !

— Sînt cîini — se scuturâ cel mic, încercînd să zîmbească, dar totuși bănuitor.

— Tu stai aici — îi porunci, peste umăr și se repezi înapoi pe peluză.

După cîțiva pași se trînti și începu să se tîrască, folosind coatele. Pac — striga — pac, pac, pac ! Se tăvăli apoi pe spate și începu să se zbată ca și cum fiarele l-ar fi încolțit, amenințînd să-i muște beregata.

Într-un tîrziu se ridică și se apropie de sanie.

— I-ai omorît ? — îl descusu Matei. Erau chiar lupi ?

— Lupi — confirmă el.

— Mulți ? — mai vru să știe copilul.

— Mulți — făcu tatăl — mulți, la tot pasul.

— Ce bine că am fost cu tine — se zgribuli băiatul, căutîndu-i mîna. Te-ai murdărît. Le explic eu că ne-au atacat lupii.

Ieșiră în stradă, se depărtară. La ce te gîndești ? Acum ? Acuma. La tine, la ceea ce reprezinți tu, în fond. Un copil. Asta știu, nu m-am lămurit însă de care : de co-cos-tîrc sau de co-co-mîrc ? Eu cred că de co-co-mîrc. Bravo ! și ce e acela... co-co-mîr-cul ? Nu știi ? Un trenuleț cu șapte castane... 'ai, mă !... merge în mîini... da ?... are în cap un felinar !... așa-i ! nu spune însă nimănui, pentru că, vezi tu...

În urmă, lumini firave, trecători rari. Iarna, ajunsă spre sfîrșitul puterilor, face figura unei zgripțuroaice ponosite, refuzînd de acum cu zgîrcenie ninsoarea, dar răspîndind răutăcioasă, prin dantura rară a pomilor răschirați, printre plombele imobilelor vechi, urîte, ce se întesc din ceață, șuieratul unui vînt tăios de-a valma cu stropii ultimului blestem.

Nouă, însă, ce ne pasă, mai avem puțină duminică, ziua aceea cînd tu... cînd noi toți... Trebuie doar să... Atît.

george timcu

Doamna albă

Doamnă albă de sulfină
Doamnă caldă ca o mamă
Tu femeie și iubită
Tu adulmecare fină

Doamnă albă din lumină
Ce mă porți cu brațe calde
Amețindu-mă în vrajă
Îmbătindu-mă în gînd

Doamnă albă cu vrăji bune
Împingîndu-mă în vis
Adormindu-mă în speranțe
Dîndu-mi visul ce-l doream

Doamnă albă fără pată
Ce mă faci curat ca pruncul
Ce se naște doar odată
Cînd începe să iubească

Doamnă albă ca un vis
Ce se naște pe ninsoarea
Nopților de iarnă în cimp
Cînd în jur totu-i curat.

Umbră

E umbră, e o umbră pe vise
Coboară covorul cel negru
Iubirea se lasă ascunsă
De vechi dușmănii neștiute.

E umbră, e o umbră pe gînd,
Nimic nu se leagă în minte,
Alunecă totul în lume
Nimic nu se așterne curat.

E umbră, e umbră pe cuget.
Perdelele lungi ne preling
Pe ginduri, pe inimi, pe suflet.
Nimic nu mai este curat.

Dăinuire

Prin bruma ochilor tăi
Se strecoară o lume necunoscută.
Mă așez și privesc spectacolul
Iubirii noastre tîrzii.

De ce se lungesc umbrele spre seară
Cînd tu te limpezești așteptîndu-mă,
Zăbavnică umbră coborîtă din vis
Ori așternută pe pleoapele zilei?

Poate mă căutai în alt an
Cînd încă nu veniserm pe cărarea ta,
Dar tu mă așteptai neștiind cum mă cheamă
Ci doar mă strigai fără nume.

Iar azi sînt eu cel numit
O iluzie îndelung exersată
Ca un vers ce l-am scris cîndva,
Ca o aducere aminte a iubirii ce dăinuie.

Întoarce-mă

Întoarce-mă, blînd înapoi
Răstoarnă-mă în visul copil
Fă-mă să cred că sînt cît mai sînt.

Adună-mă din risipituri
Împrăștiate bezmetic
În afara înlăuntrului meu

Nu mă răstigni printre îndoieli
Iartă-mi păcatul șovăielilor
Și mîntuiește-mă prin alipire
De mine însumi
Din cît mai exist
Sau din ceea ce cred
Că supraviețuiește cu mine
Din lumea mea de altădată.

Fă-mă iar...

Doamne, fă-mă iar copil frumos
Să iau viața iar de jos
De cînd eu copil eram
Și pe toate le credeam.

Doamne, fă-mă iar copil blajin
Ca la tine să mă-nchin
Tot ce pruncul cel virgin
Fără vreun păcat păgîn.

Fă-mă, doamne, băiețandru
Neumblat la rele, tandru,
Ca un gînd nestrecurat
Printr-un altul necurat.

Vis

Ești atît de frumoasă
Cînd îmi cobori, noaptea,
Prin visul ce mă inconjoară
Încît diminețile mi se par ucigătoare
Prin luciditatea lor de lumină.

Mă stăpînești și dimineața
Cînd hălăduiesc
Pe străzi pustii
La margine de oraș
Ca o rămășiță dureroasă
A visului avut
În noaptea în care parcă ai fost cu mine.

Iar ziua care urmează
Îmi stă înainte goală de gînd,
Tu nu ești decît făptura de fum
Ce-mi luminezi nopțile negre,
Cînd îmi închipui că vii
Și tu nu vii, amăgindu-mă cu vise
Cu promisiuni, cu himere
Cu speranțe neadormite
De ce nu vii de-adevăratelea ?

florica marin

De-aș fi pasăre

Sărut răsăritul acesta
de soare,
cu gîndul la păsări !
Zborul încerc, lăsîndu-mă,
de înalt, șleafuită,
ca de-o mină de sculptor,
iubită...
Din mine pasăre să facă,
să-învețe pînă și aerul
strigătul meu,
să uite să tacă !
Iar cînd rotunjitele aripi
netezite vor fi,
mă voi întoarce triumfătoare
spre mare,
fruntea îndrăgostiților sărutînd
ca o sfîntă binecuvîntare...

Sămînță

Odată, în zori, îmi amintesc
după o noapte ploioasă,
m-am aplecat deasupra unei semințe
și m-am rugat necunoscutului zeu
să-i dea putere să încolțească
în miezul pămîntului meu !
Cu dor m-am rugat,
și cu patimă,
jucînd-o dintr-o palmă într-alta,
ca pe-un copil scîncind pe drumul
dintre bine și rău;
am lăsat-o, apoi, să cadă
trăgînd peste ea întunericul greu
ca o plapumă,
și picurînd din cerescul ulcior,
apă vie,
pînă tîrziu cînd am simțit-o
în trup, ca o piatră, mișcătoare
și m-am gîndit să-i dau
formă de pasăre
și s-o trimit să cînte în soare !

Rugă

Lasă-mă să plutesc
pe aripile zilei de care m-ai rupt.
Niciodată n-am mai gustat fructul oprit
în grădina din care lacrimă cu lacrimă,
viața m-a șters de pe obrazul mamei.
Lasă-mă să plutesc
pe aripile cîntecului meu.
N-am uitat ziua cînd am îngenuncheat
pînă la singe.
De tine m-am sfîrșit
ca o pasăre cu trup de oase pline cu aer
ca o pasăre cu trup de zbor infinit.

Cîntec de dimineață

Doar vîntul știe bucuria
ce-o cîntă în soare — cocoșii !
Cînd din pămînt se înnoiește totul
ei șterg cu creasta — cerul,
și se strigă pe nume, se tot strigă,
orgolioșii,
pînă cînd aripile se închid
în miezul cald de piine al luminii.

În cîntecul lor
se scoală bătrînii,
cei tăcuți și visători,
cu noaptea, aureolă, pe cap,
așteptînd, cîte unul în fiecare poartă,

să li se întoarcă, într-un tîrziu, copiii în sat.

plastică

Purgatoriile imaginarului

Foarte atenta scenografizare a lucrărilor cuprinse în expoziția ceramistului **Vasile Cercel** („Simeza") pune în valoare exemplar două dintre atributele fundamentale ale artei sale: știința construcției și subtilitatea emisiei formale. Lucrările, înseriate în patru cicluri — „Cutii" ; „Forțe arhaice" ; „Mesageri"; „Gîndul și cîntul" —, întrunesc în mod diferit virtuțile unei sublimări spirituale ce nu-și ascunde sursele. Înclinații culturale bine alimentate de-a lungul timpului l-au pus pe artist în postura meditatorului, a pelerinului prin mistuitoarele imperii ale cugetului. Din acest motiv, se resimte în opera lui Vasile Cercel o tensiune abstractizantă, un canonic impuls de a glosa în carnea fragilă a caolinului arabescurile ideii. La urmarea, mitul faustic reține între semnificațiile lui esențiale și această instinctivă pornire a omului spre aventura ideii trecută prin purgatoriile imaginarului în drumul ei spre întruchiparea obiectivă. Așa s-au născut lumile artei și ale credinței, ale „gîndului și cîntului", cum ar spune-o artistul însuși în încercarea de a converti fluidul luminii în vibrație sonoră și transparența porțelanului, scrijelat de inițiatice simboluri, în incremenite drapaje ale unui vis devenit realitate. Și Vasile Cercel urmează un asemenea traiect al exprimărilor dense și paradigmatice. El inoculează în formă sugestia unui gînd. Poate tocmai de aceea este atît de vădită la artist deschiderea spre volumul coerent articulat în spațiu.

O rafinată arhitecturare la în stăpînire lumea de el plăsmuită și-atunci tot ceea ce aparținuse inițial logicii aleatorii a închipuirii se ordonează în mistica rigorii, precum zgomotul în armonia unui cîntec.

Vasile Cercel are o gîndire artistică întemeiată pe libera vehiculare a unor modele arhetipale. Dar această facultate a spiritului său nu se rezumă numai la tălmăcirea în cod personal a modulelor formale. El aliază discursului vizual un principiu abstract, definit, de regulă, printr-o entitate generică cu o plurivocă încărcătură semnificativă. Așa sînt lucrările din ciclul „Mesageri", ori „Veghetorul", ori remarcabilele sugestii sculpturale din seria „Forțelor arhaice". Acestea din urmă, ca și celelalte de altfel, evocă, în variantele lor cele mai reușite, solemnitatea rituală a statuarei ramesside. Acest paradox pe care îl izbutește artistul între fragilitatea materiei prelucrate și monumentalismul viziunii și al tratării plastice îi este propriu, deși tendințe de acest gen se mai disting în decorativistica europeană a ultimilor decenii. Dar artistul operează cu dezinvoltură într-un spațiu saturat de idee, starea de cugetare fiindu-i, se pare, prielnică, disciplinîndu-i, totodată, elanurile fantaste.

Vasile Cercel nu adaptează un limbaj la o viziune plastică recognoscibilă, în ciuda faptului că o mulțime de probleme de articulare a unui limbaj propriu și de adecvare a lui la intențiile plastice, dar și filosofice, asumate, se resimt în toate lucrările din expoziție. Pînă și în aparent neutrele „cutii", artistul introduce o mizâ extra-decorativă, prin evocarea unor precepte ori ritualuri extrem-orientale sau amerindiene. Alteori, glosează în marginea unor mari modele literare sau filosofice, cum sînt borgesianul „Pupitru pentru Cartea de nisip" etc.

Expoziția, în ansamblul ei, se distinge prin ținuta intelectuală impecabilă (susținută și de aportul a doi „aranjori" profesioniști — Paul Bortnovski și Mihai Drișcu) și prin consistența pe care artistul a imprimat-o recitalului său vizual. Ca într-un ceremonial al formelor primordiale născut în miezul de neliniști al Universului.

Corneliu Antim

muzică

Premiile A. T. M.

Luna februarie a marcat, în viața artistică a țării, un moment așteptat, ca în fiecare an, cu înfrigurare și interes — decernarea premiilor Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale din R.S.R. (A.T.M.), pe anul 1988.

Acordate pentru merite deosebite în afirmarea artei creatoare românești, premiile ce au încununat activitatea unor prestigioși slujitori ai Euterpei, au confirmat, încă o dată, discernămîntul cu care Colegiul criticilor muzicali a știut să aleagă pe cei buni dintre cei mai buni.

După cuvîntul de deschidere regizoarea Sorana Coroamă-Stanca, vicepreședintă a A.T.M., a înmînat premiile speciale conferite pianistului Valentin Gheorghiu pentru înalta valoare a contribuției sale la îmbogățirea vieții artistice a țării, basului Nicolae Florei pentru valoroasa susținere a rolului titular din opera „Oedip" în cadrul Festivalului Internațional „George Enescu" — ediția a XI-a și solistului de muzică populară Alexandru Grozuță pentru întreaga sa activitate depusă în domeniul valorificării folclorului autentic românesc. Cuvintele calde au elogiat activitatea desfășurată, de decenii, de acești binecunoscuți interpreți.

Premiile pe anul 1988 au fost oferite, rînd pe rînd, de membri ai Colegiului criticilor, care au făcut, cu această ocazie, scurte și pertinente prezentări ale personalității artistice și activității celor premiați.

Pentru contribuția sa la promovarea tinerilor instrumentiști, dirijorul Paul Staicu, solist concertist, profesor la clasa de corn a Conservatorului bucureștean și fondator al orchestrei simfonice din Constanța, a primit premiul pentru dirijat, o binemeritată răsplată pentru pasiunea cu care a creat o adevărată viață concertistică la Constanța, pentru sprijinul acordat A.T.M. în organizarea Galelor tinerilor concertiști în acest oraș.

Teatrul Muzical din Brașov a montat, în stagiunea trecută, opera „Bărbierul din Sevilla" de Rossini într-o viziune regizorală ce s-a bucurat de un mare succes de public și presă ; semnatarul regiei — Cristian Mihăilescu, a primit premiul pentru originalitatea și modernitatea acestui spectacol, pe care spectatorii bucureșteni au avut ocazia să-l urmărească în cadrul ediției a XI-a a Festivalului Internațional „George Enescu".

O formație camerală inedită — cvartetul de contrabași „Mobile", alcătuită din tineri și foarte talentați interpreți — cunoscuți și prin evoluțiile lor solistice — a primit premiul pentru măiestrie tehnică și interpretativă în promovarea unui repertoriu specific.

Premiul de debut a revenit tinerei soprane Irina Săndulescu-Bălan pentru rolul Violeta din opera „Traviata" de Verdi în spectacolul Conservatorului „Ciprian Porumbescu", spectacol în care solista a făcut dovada calităților sale vocale și scenice mult apreciate și în aparițiile sale anterioare pe scena lirică, dar și pe podiumul de concert.

Premiul criticii muzicale a fost acordat muzicologului Viorel Cosma, pentru permanenta sa preocupare față de viața muzicală românească, reflectată în cronici și volume de specialitate ; Lexiconul ce va apare în curînd stă mărturie elocventă muncii și dăruirii cu care slujește, de mai bine de patru decenii, muzica națională, oferind cititorilor și specialiștilor un material documentar impresionant.

După festivitatea de premiere a urmat un microrecital susținut de violonistul Liviu Prunaru, student al Conservatorului bucureștean ; recent laureat al Concursului „Gheorghe Dima" organizat de A.T.M. la Cluj-Napoca, Liviu Prunaru a etalat o tehnică sigură, cu atacuri incisive și claritate în pasajele de virtuozitate, un sunet viguros, dar și sensibil în jocul de culori al nuanțelor atît de diverse solicitate de dificila partitură enesciană — „Lăutarul" din suita „Impresii din copilărie" și de Capriciul de Paganini ; o anume sobrietate interpretativă a marcat evoluția sa mult aplaudată de cei prezenți.

Anca Florea

GRIGORE HAGIU

inedit

Fragmente despre literatură

ATRIBUTE VII ALE COMUNICĂRII: „Oricit de inefabilă și intuitivă ,ba tocmai din pricina asta, aș spune — inefabilul și intuiția fiind forme de manifestare superioară a rațiunii — poezia se cere împărtășită, comunicată. Din chiar clipa cînd scrii, în adîncul sufletului nu te mai simți singur, te adresezi cuiva stimat și îndrăgit, ție însuți în ipostaza de colectivitate. Sentimentul comuniunii conștiente, în virtutea acelorași idei și idealuri, te fortifică, golul necunoașterii este cucerit treptat. Înfringerile pot fi consumate și de unul singur din pudoare și delicatețe, victoriile însă niciodată. Ele nu sînt numai ale tale, din chiar clipa înfăptuirii lor se adaogă conștiinței celor mulți, lumii din care te-ai născut, poate pentru a-i face mai clare dimensiunile și liniile de forță ascendente.

Celebrele școli ale filozofiei antice grecești s-au fundat pornind din necesitatea comunicării. Profesorul dialoga cu elevii informînd și verificînd noțiunile cele mai simple, mai omenești cu putință, cu o dăruire și fervoare care atingeau adevărurile sublime. Modul nostru de a dialoga astăzi, în condițiile societății moderne, este altul. Diversificarea activităților ne pune față în față mai ales prin produsul muncii noastre. Realizările, în domenii atît de variate, vorbesc despre noi, ne arată în lumina de conștiință cea mai adevărată. Cuvintele nu exprimă mai mult sau altceva decît sînt propriile noastre fapte. Departe de a fi pragmatică, relația de într-ajutorare se realizează mai repede, mai dinamic, educîndu-ne unii pe alții, în tot aceea ce înseamnă dăruire de sine. Nici poezia nu caută să facă altceva. Materialitate spirituală intrată în circuitul valorilor, ea se umanizează, rafinîndu-și mijloacele printr-o mai directă și promptă adresă. Ea este evidența sufletelor existente dar aduse la incandescentă. Dialogul dintre oameni astfel înțeles, a crescut enorm, nu putem spune despre noi altceva decît ceea ce sîntem, nu putem convinge pe nimeni de superioritatea gîndirii noastre dacă nu ne probăm cu propriul nostru destin convingerile".

MODERNITATEA POEZIEI EMINESCIENE. „Pentru modul în care înțelegem noi poezia astăzi, într-un fel Eminescu n-ar fi Eminescu dacă din creația lui ar fi lipsit anul 1883, cel mai bogat și mai propriu genialității sale. Acum după ce a străbătut o lume populată de mituri, legende, tărîmuri exotice, locuri comune ale unui trecut istoric idealizat, el se îndreaptă fulgerător spre o poezie directă a exprimării de sine, reflexivă și concentrată pînă aproape la dispariția metaforei. Elemente ale acestei orientări, fără îndoială, le putem detecta în restul operei, mai palide însă și disparate.

Caracteristica principală a acestui moment este definitivarea «biografiei spirituale». Încă din 1882, Eminescu bătea la porțile marii poezii. Părerile lui despre lume se clarifică laolaltă cu viziunea poetică, merg mînă-n mînă condiționîndu-se reciproc. Cinci poezii, cu sclipiri încă nedefinite, vor da prin răsturnare «Luceafărul».

Citindu-le în paralel cu marele poem, observăm efortul de limpezime în amănunțime și-n toate meandrele lui. Spectacolul ne zdruncină și ne copleșește, de parcă am asista la un film de pe vremea «începuturilor lumii»".

„Este vorba de însăși viața lui Eminescu, de chiar destinul său. El își reia descriindu-și-le, toate tribulațiile sentimentale, de la tinerețea visătoare pînă la voluptatea durerii, de la dezastrul complet pînă la iluzia reînvierii din propria-i cenușă, de la titanismul elementar pînă la renunțare. Ce poate fi mai zguduitor decît să cazi, să te distrugi, neconform structurii tale și în același timp în paralel, să-ți comunici exact, pînă în ultima clipă evoluția acestei căderi și distrugeri. Iată ce înseamnă a învăța să mori. N-am amintit însă verbul cheie deschizătorul poeziei: **Nu credeam** — strigă Eminescu — **să-nvăț a muri vrodată** și întreaga poezie este electrocutată de un sens ce ni-l face nouă atît de apropiat, atît de om, pe acest mare poet, ce nu-și accepta destinul decît ca artist".

O Mioriță a sculpturii

S-a făcut foarte mult caz, și se mai face încă, în legătură cu lucrarea denumită Șarpele fantastic. S-a scris despre ea, a fost reprodusă prin paginile mai tuturor revistelor, în sfîrșit, prin intermediul afișelor a făcut carieră. Și, trebuie să recunoaștem, e frumoasă. Aș încerca totuși să duc puțin mai departe criteriul estetic, integrîndu-l unei anume comunități istorice, capabilă să-și recunoască izvoarele primordiale, adică destinul prefigurat de cele mai vechi începuturi. Ni s-a părut a le recunoaște în cu totul altă parte.

În același Muzeu arheologic din Constanța, unde se află și Șarpele fantastic, se mai găsesc deasemeni și doi menhiri, două statui reprezentînd Femeia și Bărbatul, lucrări de o vechime aproape incalculabilă, proiectîndu-ne, prin intermediul pietrei migălite, într-o probabilă epocă matriarhală. Fascinante fantasme, piloni fundamentali în ceea ce privește geniul și libertatea primitivă de creație a unui popor. Dacă Șarpele fantastic se subordonează operelor de cult, prin situare în timp, și nu ne scapă o alcătuire suprapusă și vag inițiatică, procedeele ca atare, arta propriu-zis conținută mi se pare destul de săracă, o palidă copie de sorginte străină. Barocul, îngrămădirea de simboluri, excesivul devenit aproape naturalism nu stă în firea artistului român. Să ne reîntoarcem la cele două sculpturi denumite generic Femeia și Bărbatul, încercînd să ne explicăm fixația mai pe larg.

Am vorbit de dimensiunea timpului. În ceea ce privește cele două lucrări el ne vine în ajutor. Nu știm exact în virtutea cărei idei au fost sculptate statuile. Pentru fiecare în parte sau laolaltă am putea da mai multe explicații. Miraculos este însă faptul sustragerii sistematice, atît a Femeii cît și a Bărbatului, din raza înțelegerii datate. Ele rămîn astfel ceea ce sînt și nimic mai mult, adică artă raportată la ea însăși, la starea ei de maximă puritate. Sau, altfel spus, mai sigur, artă la care ne putem referi oricînd, prin comparație, matcă vitală de cultură. Este destul să privim, pe trunchiul generos aplatizat al Femeii, mîna de o finețe extraordinară, o radiografie care străbate umbra cărnii, mai greoaie, pînă la suplețea osului scheletizat, pentru a repera o linie, o dimensiune constant hieratică a plasticei noastre, mereu întîlnită, reluată, culminînd și cel mai evident realizată de Anghel. Este destul să privim, de la oarecare distanță, Bărbatul, acest ou mare și țeapăn, cu cuțitul de vînătoare abia schițat la șold, pentru a avansa o străfulgerare pînă la Brâncuși, către ovoidele lui de început de universuri cosmice și umane. Purtînd, în germene, ceea ce sculptura noastră modernă are mai de preț, este legitim să ne reîntoarcem mai des la aceste două sculpturi memorabile, cu sentimentul că nu vom putea să le epuizăm niciodată în întregime sensurile.

Mă simt dator să mai adaug un singur lucru. El privește titlul acestor însemnări. Am făcut o apropiere care ar putea să apară drept forțată. Ciobanul mioritic celebrează o nuntă cosmică. Femeia și Bărbatul sînt zeii fecundității terestre. O forță comună însă îi leagă și-n asta rezidă netăgăduita lor alianță. Pentru mine cel puțin alcătuiesc reversul unei singure medalii. Trebuie să existe și o Mioriță a sculpturii.

Sonetul de simbătă

Amintirii marelui poet Grigore Hagiu

Mai scrie-ne din cînd în cînd
Cum este cerul cînd tresare
Pămîntul ars adînc de soare
Și marea-ntreagă tremurînd.

Din zi în zi tot mai plăpînd
Aștept să vină o salvare
Din lună sau din Carul mare
Ca să ne vindece pe rînd

De boala dorului de moarte
Ce-a tot crescut din veac în veac
Indeosebi în cel sărac
Ce stă sub vremuri și sub soarte;
Mai scrie-ne oricît de rar
Dacă nu-i totul în zadar.

Gheorghe Pituț

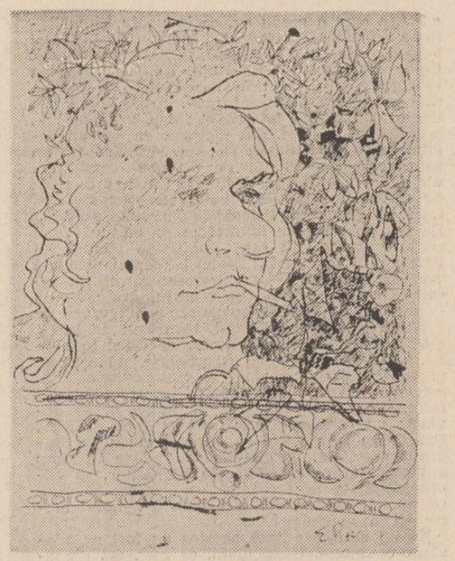

Desen de Eugen Palade

să treci tu

pașii tăi sună înalt și mă-nclină
în trecere
umbra ta feminină
și fiara din mine
se face mare și bună
să treci tu
prin codrii și nopțile mele cu lună

mîinile mamei

o tresărire sfîșietoare
cînd mîinile ei
peste mîinile tale năuce
sînt numai dragoste
și viața cea mare
care se duce se duce

se stinge masca palid-a singurătății

lingă linia neagră-a copacului
masca palidă a singurătății
dacă nu și-ar întoarce chipul
poate m-aș recunoaște poate
pasul de lut al nimănui
nu-mi mai amenință tăcerea,
toate s-au cufundat atît de adînc în mine
încît sînt chiar acești arbori
chiar această arcuire albastră de mare

lingă linia neagră-a copacului
lingă aprinderea verde
smălțuită spre stele
se stinge
masca palidă-a singurătății

cu aripi de ceară venim

amețeală de primăvară
cutremurare lesîn
de o fereastră de la etajul patru
abia mă mai țin

patine vechi hîrtii
în podul plin
zborul de altădată
atît de lin

venim cu umilință
cu aripi de ceară
venim

în dreptul plopilor
pe la vîrful luminărilor
și nu greșim

țipenie de om cîteva pete

se vede casa
livada se vede
și-o mișcare încetă
pereche nepereche

țipenie de om
orizonturi desuete
ici colo
cîteva pete

dar se mai vede
dintr-o groapă crescînd
grămada

pămîntului azvîrlit
sacadat
cu lopata

vîrsta de bronz

tremurase o frunză între pleoapele mele
insuflețind cîmpul
și lingă fluturarea părului
marea căpăta adîncime
mi-am ridicat singele de jos
culoarea surîsului meu
potrivindu-se atît de bine
cu toate culorile lumii
cînd am început să merg
cineva se căzni să-mi citească urmele

numai riurile sus riurile sus
lustruind stelele

încurcat prins chiar ziua-n amiaza mare

de parcă ți s-ar fi luat apă
de parcă ți s-ar fi luat singe
aer vorbire cuvînt
și n-ai cui și cu ce a te plînge

nu răsfringi
te răsfringe
chinul unei oglinzi
care ninge

mergi cu două
pivniți la două
picioare încete

încurcat prins
chiar ziua-n amiaza mare
de gîndurile unei pietre

o smoală fierbinte e sînge curat

venit dintr-o ploaie mare
pe pămîntul uscat
stropii îl înveșmîntă
cum cad

pe unde trece
țeapăn sacadat
neagră băltoacă
cerc afumat

e apă sărată
e smoală fierbinte
e sînge curat

ciinii mai latră
locul de umbră
evaporat

dai de os de o lumină

de zeama strugurilor
zdrobiți făcuți terci
prin lighene prin coveți
noaptea încerci

parcă de sînge
mîinile murdare
cu încăpățînare
să ți le ștergi

dai de os
de o lumină
lunară

de materia
care și-a scos
gînd înafară

pe albul zăpezilor pure imaculat

iarnă îți știu toate culorile
zăpezile toate hăulind în văzduhul curat
iarnă aprinde-ți toate luminile
peste noaptea de var
tăinuit și înalt
limpezește-mi zăpadă
toate dorințele
sufletul neschimbat
limpezește-mi poemele
cu albul tău fald

ce limpede-i chipul meu desenat
pe albul zăpezilor pure
imaculat

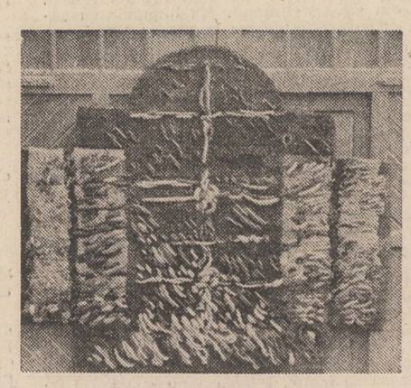

Steaua poetului

Cam trei decenii se strecoară prin sita înfierbîntată și încărcată de nostalgie a memoriei mele. Veneam de la niște rude ce locuiau undeva într-un sat aruncat pe malul Prutului. Luasem ceva d-ale gurii să am de sărbătorile lui decembrie, așa după datină, cum învățasem de la bunici. Afară frig, zloată, hîrtoape. După gîfîitul locomotivei, înțelesei că se oprise într-o stație „adăpîndu-se" la o gură de apă.

Eram singur într-un compartiment de clasa a III-a, legat la cap cu un șal. Cale de peste o oră numărasem de mai multe ori stelele printre norii în răzletire. Mă lăsai păgubaș, cînd cerul se înnouă complet. Gîndeam la plimbarea stelelor pe cer fără nici-o țintă. Am tras fereastra, deschizînd-o, căutînd cu acea curiozitate de călător, să aflu în ce gară mă găsesc. Aerul, încărcat de promoroacă, parcă țipa în văzduhul rece. Inspirai de cîteva ori și apoi cu greutate deslușii pe tabla de pe zidul roșu al gării: Brăila.

— Bună dimineața! auzii în spate o voce baritonală de flăcău. Este vre-un locșor liber?

— Da, liber! Tot compartimentul; În afară bineînțeles de-un loc, zisei eu. După ce-l luai la ochi și-l studiai cîteva clipe, îmi spusei: apropiat de vîrsta mea, bine legat, fire blîndă, dar puternic. Își orîndui bagajul (un cufăr și-o papornițăroasă și ruptă) pe postament. Se așeză vizavi de mine, la geam... Trenul plecă. Departe, cît mai departe peste codrii undeva în dreapta, spre răsărit, sulițele soarelui începură să se spele de întunericul nopții învinse. Vecinul își deschise lodenul lung și maro, apoi scoase din zăbun un ciot de creion. Îmi strecurai privirea spre cămașa ce-mi atrăsese atenția. Purta o cămașă cu adevărat bărbătească. Din buzunar, luă un caiet de matematică, cu coperți harceaparcea și începu să „îndruge" ceva cu o voce ușoară, după care așternu pe hîrtie niște versuri. Cu chiu cu vai, începui să deslușesc „Acolo sus, e tîrziu de moarte / Și mama încă toarce gîndurile / Număr din nou cocorii / Într-un Decembrie cînd frigu-mi arde ruguri-le".

Pe eticheta lipită în dreapta, jos, citii într-o clipită: Hagiu Grigore, student. Încercai să înjghebez o discuție. Nimic. Cuvinte aruncate în eter. Am înțeles că este concentrat asupra celor ce scrie. Nu l-am lăsat și am continuat.

— Domne, dar ai chemarea condeiului, nu jucărie! Tăcere. Un chiot de locomotivă spulberă tăcerea. Deodată începu să vorbească. Brodea cuvintele de minune. Cu toate că eu vorbisem cîteva minute, el îmi răspunse la tot ce-l întrebasem cu o iuțeală rar întîlnită. După discuții verzi și uscate am ajuns în Gara de Nord, la orele dimineții, cînd băgai de seamă că era așteptat de un bărbat înalt, frumos, bine legat. Cine era? Era un prieten comun — Nicolae Preda.

— De unde vii, bătrîne? Mi se adresă pe un ton sarmant. Grig, nimic? Chiar nimic?

— Ba da, nu se vede în cosniță? Hai pune mîna la cărat; și toți trei plecarăm în aceeași direcție. Tramvaiul cu nr. 15. După aceea, ne-am întîlnit mai des, mai rar, ori mai rar, ori mai des. Nu-mi aduc aminte. Ne vedeam în Cișmigiu, numărînd lebedele, bărcile, ori porumbeii. Alteori, mergeam în afara orașului și număram cocorii ce se duceau spre sud. Mîncam la diverse cantine, uneori cu bon, alteori fără; Iar cînd aveam cîțiva lei în buzunar, mîncam vestita șplină la „Zorile Roșii" (unde era circul Krateyll — azi Teatrul Național), ori la „Poarta Albă" — (azi hotel Dorobanți). După aceea mergeam la „O burtă de vin de trei lei în Piața Unirii". În camaraderia noastră înjghebată în zăpezirea zăpezilor, am peregrinat însoțit de Preda, cam tot sudul țării, acea parte încărcată de istorie. Se mira implorînd pe Zamolxe, cînd a văzut „nisipurile mișcătoare". M-a strîns în brațele sale vînjoase într-un apus de soare pe Dunăre, mulțumindu-mi că a pipăit cu privirea sa pătrunzătoare confluențele Jiului și Oltului, că a mîngîiat cu degetele rănite de clește unui rac prins de un pescar de-adevăratelea. S-a bucurat cînd a văzut Balta „Potelul", cherhanele, prostovoale și vîrșe fără pește și altarul Sucidavei.

Într-o seară, într-un amurg feroce, sus pe cetate a căzut într-o rugăciune adîncă întinzîndu-și mîinile spre ceruri.

Un prieten l-a întrebat: Ce faci Grig? A răspuns laconic:

— „Încerc să prind Luna"! Am privit spre el. Austrul îi răsfira claia de păr, uneori vîlvoi, într-un murmur de ciocîrlii din „Zăvoiul Mare".

A coborît în „fîntîna secretă" a Sucidavei și cu pumnul a băut apă din izvorul sacru al dacilor. A cutreierat luturile negre, bărăganul pe vreme cînd se cerneau flori de cireș de migdale amare iar dincolo de prunduri ce ardeau, licărea luna apărînd fete morgane pe care încercam să le prindem. A privit tot ce era mai frumos și mai cald în țara noastră, admirînd de pe malul sting al Oltului. Oltenia, iar după malul drept Muntenia, călăuzindu-ne după scurgerea cocorilor în zăpezi candide, pe vreme rea ivită în prag de noiembrie. Nu mai reținem ce zi era, dar după amiezile aceleiași luni (cred că era simbătă după bătutul clopotelor din turla bisericii mari a Dăbulenilor) am scris două poeme. Al lui era despre limbă, pămînt și patrie, despre acest colb românesc pe care l-a iubit cu patos, frenezie și fantastică credință. A doua zi, am mers în cîmpia vastă a Islazului. A privit-o îndelung, meditînd, căutînd cu privirea schitul sfînt. Pe buze se strecura un zîmbet uscat de mulțumire. Fruntea încruntată.

În luncă, la cîteva sute de metri, roibi și bălani cu coamele în vînt, slobozi, nechezau aruncîndu-și copitele strălucind în ultimele raze de soare. Am coborît pe cărările stinse spre valea abruptă, spre malul ros, dezbrăcat de haina grea a timpului. Acolo, un mic monument istoric. Prietenul a citit pe o plăcuță comemorativă:

— „Aici a fost podul din 1877. Pe aici a trecut oștirea română la Vidin și Plevna, cucerînd independența neamului. Trecătorule, spune generațiilor viitoare"!

Mîndru și semeț a replicat: „O bornă de aur și de lumină a patriei". A privit pe cerul albastru. Fiori ne cuprinseră pe toți trei. Timpul era rumen sub arșița serii lui cuptor. Chindia pe deal, ușor, ușor se năruia. Mă trecuse nădușeala. Iubeam vuietul Dunării de la primul scăldat. Dar de această dată parcă mai mult, mai înțelept. L-am privit. Îl furase număratul șlepurilor ce treceau în susul și în josul fluviului.

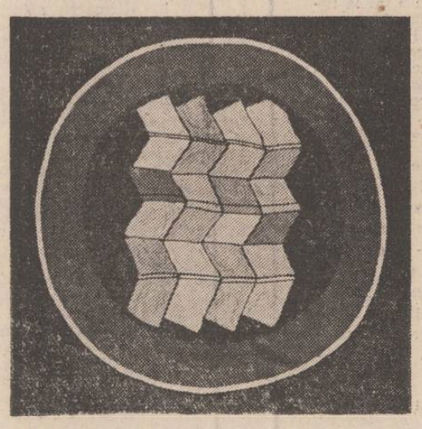

Prundurile, văzduhul încărcat de miresme, cîntecul graurilor și al privighetorilor se coborau adînc în gînduri, în vise. Niște mogîldețe de copii, unii în copaie, trecură pe lîngă noi cu ochii holbați. Oare au intuit un potențial liric? Se înserase de-a binelea. Adevărată canonadă de stele începură parcă la comandă să se așeze lin pe apele Dunării liniștite. Le număram. Am lăsat trei în închipuirea mea pe bolta albastră. Al lui strălucind virtos, aruncînd raze de aur reflectate în poezia noastră.

31 Decembrie 1985, ultimul revelion, undeva în Drumul Taberii. Trece și prima clipă a noului an. Grig mai în serios, mai rizînd, mă întreabă: Am ajuns, bătrîne, la cinzeci. Scăpăm cu viață lungă...?

— Da, Grig. Așa va fi!!! Sună telefonul. Urări de la prieteni. Zîmbet deplin. Nu știu cîte nopți n-a dormit, dar în acea noapte am fost împreună pînă în zori. Ianuarie. Ora lui de aur, clipa izbită de viltori a fost spulberată. Dau telefoane peste telefoane. La celălalt fir nu mai răspunde nimeni. De ce oare? Privesc la groaznica clipă ce l-a răpit, trecîndu-l „dincolo" în neființa în scurta lui viață. Închid ochii și o ascund undeva în purificare.

Însă, gîndul său înalt fără țărm dăinuie și strălucе în sufletele și inimile noastre. Și-a urmat ursita înzestrată și-n răsăritul soarelui în stratul de colb a săpat adînc, găsind „rodul pămîntului" cu făclii aprinse pe bolta literaturii. Acum cîteva zile pe-o ninsoare liniștită m-am dus la Bellu. Parcă era de ziua lui moș Andrei. Pe dreptunghiul lui am aruncat cîțiva grăunți de grameneé. Au răsărit toți în cîteva clipe, înfrățindu-se sub ochii mei. O rafală de crivăț mi-a dat semnalul că trebuie să plec. Am luat-o pe jos cu pași rărăviți. O umbră parcă era alături de mîna mea stîngă, de inima mea. M-am reîntors să caut un ghiocel sau o brîndușă. Nici urmă. Am privit aleea cea magică și veșnică, luminată. O rază de lună mi-a tăiat orizontul diametral.

Steaua lui arde pe lutul acesta iar poemele lui cutreieră prin mintea noastră, pătrunzînd în desimea timpului.

Mihai Păsculescu

Nume românești

Urmare din pag. 1

lingvistici, desigur, evoluții ale sunetelor, schimbări fonetice, sufixe specifice, dar și vag lingvistice dacă ne gîndim că o eroare a unui notar poate schimba numele omului: **Rotariu** în loc de **Rotaru** și iată-te trimis în altă zonă a țării decît cea în care te-ai născut...

Conștienți de aceste dificultăți, ne vom încumeta totuși — în limitele acestui „serial", pe care-l deschidem astăzi — să încercăm a explica unele nume de familie românești. Încercarea poate fi luată și ca un îndemn adresat cititorilor de a-și descoperi singuri originea numelui de familie, desigur folosind pe cît posibil criteriile cele mai științifice.

Celui interesat de antroponimie îi stau la dispoziție cîteva lucrări ce-i pot servi de ghid sigur. Este, mai întîi, cea a lui Ștefan Pașca, **Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului**, București, 1936, amplu și documentat studiu, precedat de multe articole și note apărute mai ales în revista „Dacoromania", aparținînd și altor cercetători, mai cu seamă clujeni. Sintetic și prudent, un **Dicționar onomastic românesc**, București, 1963, al lui N. A. Constantinescu, aduce prețioasa contribuție a istoricului, cu multe date documentare, dar numai pentru o mică parte a numelor proprii românești. Un excelent ghid pentru antroponimie este lucrarea lui Christian Ionescu, **Mică enciclopedie onomastică**, București, 1975.

Se adaugă numeroase studii publicate prin reviste de specialitate, unele strînse în volume, antologii de texte vechi, cum este, bunăoară, volumul de **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, București, 1979, editat de Institutul de Lingvistică din București, și, bineînțeles, lucrări de istorie.

Cît despre lucrarea lui Iorgu Iordan, **Dicționar al numelor de familie românești**, București, 1983, autorul acestor rînduri și-a exprimat opinia la vremea apariției sale. Dicționarul are un singur merit: provoacă și susține cercetarea. Căci este greu de acceptat de către cineva, fie el lingvist sau nu, că numele de familie **Dulce** vine pur și simplu din numele bulgărești **Dulča** și **Dulčo**!

„Serialul" nostru se adresează marelui public și nu specialiștilor. Cu toate acestea, va căuta să se mențină între limitele științificului, fără afirmații hazardate și presupuneri fanteziste, fie ele cît de atrăgătoare. Vom căuta mai ales să ne slujim de documente pentru că proba documentară este cea solidă. Dacă totuși se vor putea formula obiecții — și este sigur că se vor putea formula — pentru unele explicații, motivele acestora vor fi date mai ales de imposibilitatea documentării exhaustive într-un domeniu atît de vast și de complex cum este cel al numelor proprii de familie românești.

1. OMUL LITERĂ?

În **Dicționarul numelor de familie românești** (DNF) al lui Iorgu Iordan, găsim, pentru numele de familie, destul de des întîlnit, **Grama** (scris uneori și **Gramma**), următoarea explicație: «gr. **Gramma** și **gramma** 1. „literă"; 2. „literatură, cultură"; 3. „scrisoare"».

Dintr-o astfel de explicație putem trage concluzia că un purtător al acestui nume este (sau are un strămoș) grec care, din motive greu de explicat, a fost poreclit cîndva... „literă" sau „literatură" sau „cultură" sau... „scrisoare"!

E drept că, tot în spațiul unui dicționar și anume al **Dicționarului onomastic românesc** (DO), N.A. Constantinescu precizează: «folosirea temei ca nume s-ar putea explica și prin scurtarea lui „gramatic" ‹ gr. **grammatikós** „scriitor"», aducînd în sprijinul acestei presupuneri citate din documente datate din secolul al XIX-lea.

Iată însă că, dintr-un **Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova** (București, 1971) al lui N. Stoicescu, aflăm că, încă la 1632, un **Grama** din Cepturi era mare pitar în sfatul domnesc pe vremea lui Matei Basarab, că un alt **Grama**, care a murit pe la 1644, grec de data aceasta cu siguranță, a fost adus în Moldova de către Radu Mihnea (deci, între 1616 și 1619), că, pe la 1625, mai exista un alt **Grama**, „ușar". Ipoteza înrudirii între familia din Moldova și cea din Țara Românească nu este exclusă, potrivit documentelor ulterioare, deci originea grecească nu este nici ea exclusă, cu toate că nici la greci nu s-ar justifica pe deplin ca pe un om să-l cheme... „literă"!

Numele de familie **Grama** este prezent și în Țara Făgărașului. Ștefan Pașca, autorul valoroasei lucrări **Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului** (București, 1936), îl identifică și sub forma **Gramma**, scris în alfabet latin. În aceeași zonă, Ștefan Metes, în **Situația economică a românilor din Țara Făgărașului** (Cluj, 1935), îl găsește atribuit unor „boieri" (ceea ce, se știe, era un titlu și nu o calificare după situația economică, destul de precară la mulți dintre acestia) ca **Iuon** din Ludișor, care a făcut o tentativă de trecere în Țara Românească, pe la 1725, **Iuon** și **Simion** din Mîndra, **Iuon** din Vaida-Recea, **Radul** și **Iuon** din Ucea de Jos, **Mitra** din Toderița, **Toma Grama** din Iași (desigur, din comuna Iași!), născut pe la 1701, este „decurion" (căpetenie a comunității locale de „boieri"), încă de la 1721—1722, potrivit unor urbarii din acea vreme. Tot **Grama** sînt însă și unii „iobagi cu stare", cum ar fi **Gligore** din Recea și **Tristan** (!) din Arpașul de Jos, dar și iobagi, ca **Andreiu** și **Iuon**, din Arpașul de Jos, sau chiar un zilier, **Radul Grama**, din Drăguș. În sfîrșit, alți **Grama**, în Herseni, Voievodenii Mari și Vistea de Sus, sînt preoți.

Ne putem întreba: de ce atîți **Grama** în Țara Făgărașului? Sînt toți greci ori înrudiți cu ceilalți din țările române? Sigur că nu!

Ipoteza din DO este întărită de un testament localizat la Budești sau Frumușani, în Ilfov, redactat între 1595 și 1625, prin care un anume Negre îi lasă fratelui său, Nedea, moșia din Frumușani. Publicat de Hasdeu în **Cuvente den bătrîni** (vol. I, p. 92—96), testamentul se încheie cu formula: „Și am scris eu, **Grama**, de Budești". Este evident că **Grama** e de fapt „gramaticul" sau „grămăticul" care știa carte, îndeplinind și atribuțiile unui notar local.

DO compară transformarea lui **gramatic** în **grama** cu cea a lui **diacon** în **diac** (respectiv, **deac** — temă pentru nume de familie), ca argument lexical, dar acestuia i se poate adăuga și un argument semantic. În conscripțiile făgărășene de la 1721—1722 (publicate de Șt. Meteș în lucrarea citată), un **Dima Dascal**, intitulat „gramatic" este scutit de dări, alături de cîțiva preoți. Cum știutorii de carte erau mai ales preoții și cei de pe lîngă biserică, seria **diacon — dascăl — grămătic**, furnizoare de teme pentru numele de familie, devine sinonimică.

Acest lucru este observat în cele din urmă și în DNF care explică numele de familie **Gramatică (?), Gramatic(u), Gramaticescu** cu trimitere la cel de-al doilea, specificînd: «1. „cîntăreț la biserică"; 2. „scriitor într-o cancelarie publică sau privată"; cf. și rus. **Grammatikov**». Nu este nevoie însă de o comparație cu rusa avînd în vedere relativa vechime în limba română a numelui respectiv.

Concluzia logică este una singură: pornit de la numele comun grecesc **grammatikós** („scriitor", „secretar"), neologism dispărut o profesiune exercitată pe lîngă biserici sau în cancelarii, cuvîntul **grămătic(u)** devine prin apocopă (fenomenul de căderea a părții finale a cuvîntului) explicabilă numai prin intermediul formei **gramatic** care schimbă accentul pe cel de-al doilea **a**, **grama**, substantiv comun mai întîi, apoi nume propriu.

Cezar Tabarcea

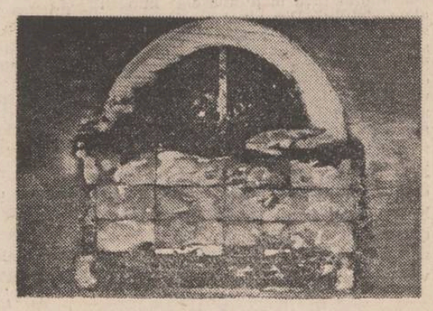

POST RESTANT

ADRIAN ALEXANDRESCU, Bumbești-Pitic, Gorj. Aveți umor involuntar. Din păcate, din lipsă de spațiu, nu putem reproduce integral „proza" dumneavoastră, „Adina": „Mă aflam intr-un lung pelerinaj prin orașele Marii Britani. La Londra metropola măcinatului imperiu, viața palpitează păstrîndu-și ritmul ei clocotitor in care se substanțizează, toate semințiile regatului unit. Turistul privește uimit, chiar fascinant locurile acestea unde oamenii par foarte generoși, dornici de orice vești de orice răspuns dat de orice mesager indepărtat. Aici iei contact cu strada cu bibliotecile magazinele de lux, cinematografele, aici vezi fete drăguțe, studenți care se intorc de la cunoscuta universitate din Cambridge. Timpul schimbările de tot felul reduc considerabil posibilitatea de cunoaștere totală a spațiului pe care numai o staționare indelungată o poate intreține cu folos. Călătorul ia contact direct cu arta, cultura, economia M. Britani care a incercat să se jeneze in fața concurenței prietenilor americani. Mașina străbate ușor arterele intens circulate lăsind ochiului o imagine minusculă in aventura ta unde se imbinează nevoia de frust și ceremonial cu dorința de confort și discreție. La Oxford privirile rămin blocate sub cupola unui oraș spiritual anglo-saxon. Aici istoria rămine cu totul de necontestat la ea acasă prin sentimente și amintirile provocate de vederea unor arhive, biblioteci și muzee documentare. Colegiile și instituțiile alcătuiesc un specific deosebit al lumii britanice. Proiectele mele in legătură cu vizitarea Oxfordului păreau să i-a amploare foarte mare și-au inceput să se suprapună ca intr-o bibliotecă unde cărțile de specialitate se inșiră una după alta. Urma să vizitez biblioteca „Bodfeian Library", una dintre vechile capodopere din Europa și Anglia. Am traversat prin fața biblioteci și deodată"... Sinteți extraordinar, vă rugăm din suflet să ne mai scrieți.

DAN STROE, Buzău : Ne place, desigur, umorul și sperăm să nu ni-l pierdem nici chiar dacă reproducem din „Dialogul nocturn":

„Ora 24. Liniștea dulce a nopții este tulburată de soneria telefonului. O voce somnoroasă, trezită brusc răspunde.

— Alo !

— Alo ! Bună seara, cu cine am onoarea ?

— Dar pe cine căutați ?

— Pe nimeni in mod special, vroiam doar așa să stau de vorbă cu cineva.

— Imi pare rău, dar ați nimerit greșit. Noapte bună !

Persoana chemată pune receptorul in furcă. Telefonul sună din nou.

— Da...

— Tot dv. sinteți ? De ce ați inchis ?

— Ce este domnule ? Ce doriți, de fapt, de la mine ?

— Scuzați-mă că vă deranjez, dar nevastămea nu e acasă, este plecată la Buzău, la rude. Sint singur, nu pot să dorm, am nevoie de cineva cu care să conversez !

— Și cum ați nimerit tocmai la mine ?

— Păi să vedeți, am format un număr de telefon, așa, la intimplare și pe cine credeți c-am găsit ?

— Pe cine ?

— Pe dv !

— Uite ce e, vreau să dorm, sint obosit !!

Dar nici nu apucă să așeze receptorul in furcă, deoarec soneria il trezește iarăși.

— Alo, v-ați culcat ?

— Alo, v-ați culcat ?

— Tot d-ta ești ! N-ai de gind să mă lași in pace ? Nu ai pic de respect față de oameni ? Față de odihna lor ?

— Nu vă enervați, v-am spus doar că mă plictisesc de moarte acasă. Așa că fiți dv drăguț să intreținem o discuție, să mai vorbim, mai de una mai de alta !

E așa de frumos afară, adierea vintului de primăvară te face să te simți mai tinăr, mai puternic, mai voios ! O plimbare in aer liber ar fi de un real folos, nu credeți ?

— Nu, vreau să dorm, te implor, lasă-mă să mă odihnesc !

— Ce, v-ați supărat ? Știți că supărarea scurtează viața.

— Cum să nu mă supăr, dacă imi dai telefon in miez de noapte, cind toți dorm, cind orice vietate, oricit de mică ar fi ea, visează frumos.

Nervos, agasat de atita insistențe, omul deranjat inchide telefonul. Dar peste citeva clipe acesta sună iar. Răspunde.

— De ce mi-ați inchis ? V-am spus ceva ce v-a deranjat ?

—Da, insistențele d-tale ! Te rog, intelege-mă ! Am nevoie de liniște, miine trebuie să alerg după rezolvarea unor treburi.

— De nu vă e cu supărare, unde locuiți ?

— Da' de ce sinteți curios să aflați ?

— Așa, ca fapt divers !

— N-are a face, tot nu sint acasă, mă aflu la serviciu.

— Bună glumă !

— Vorbesc serios !

— Păi ce faceți la serviciu, acum noaptea ? A, da ințeleg. V-ați certat cu soția și ați plecat de acasă.

— Nu, deloc, e tura mea de noapte.

— Și dormiți in timpul serviciului ?

— Parcă-i prima dată ? Cit era șeful cel vechi, ne mai controla intempestiv. Acum a venit unul nou, care habar n-are ce facem noi aici, in schimbul trei.

— Și așa faci mereu ?

— Bineințeles, aici in intreprindere mai pot să dorm și eu liniștit, căci acasă ba cu musafiri, ba mă cicălește nevasta, ba copilul...

— Este foarte interesant ce-mi spuneți. Dar producția ?

— O privește ! Parcă am eu vreo vină că nu toate lucrurile merg bine ? Planul e plan. Și cu mine și fără mine.

— Nu-i așa că-i plăcut să discutăm ? Vedeți, v-a pierit somnul. Acum dacă tot ne-am cunoscut, fie și prin telefon, să ne prezentăm. Sinteți de acord ?

— Sorescu.

— Iar eu Popovici. Imi pare bine.

— Aveți același nume ca noul nostru șef. E o coincidență ori sinteți poate rude ?

— Nici una, nici alta ! Sint chiar eu in persoană !

O pauză. Apoi se aude o voce răgușită.

— Să trăiți, tovarășe șef !!"

Iulian Neacșu

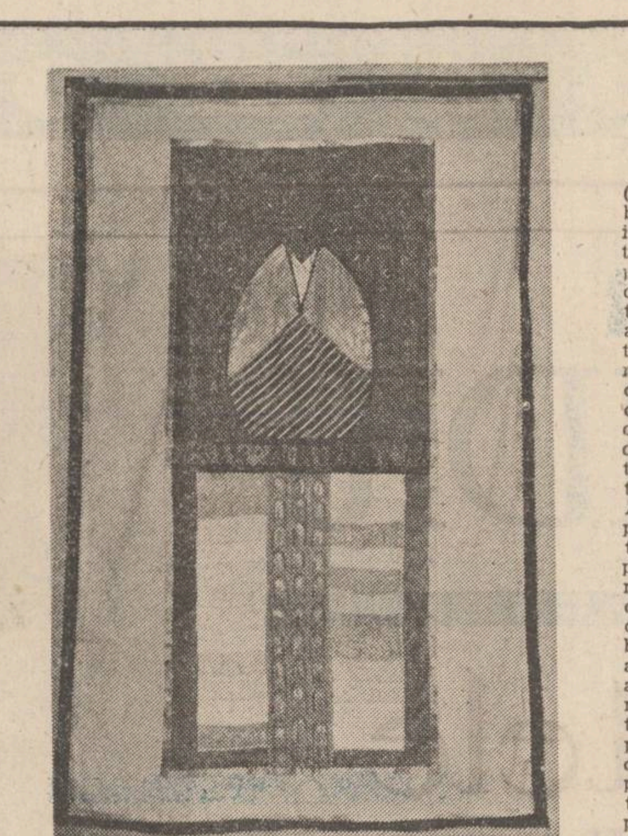

Cartea și gustul comun

Urmare din pag. 1

(vremelnic) ierarhia valorilor (mai degrabă o bursă a lor), dar nu își propune să stabilească ierarhii de istorie literară. Gustul comun citește, acceptă sau respinge — după pregătire, preferințe, uneori luîndu-se și după moda trecătoare. El se hrănește cu un mare număr de titluri, unele de incontestabilă ținută artistică, altele de subliteratură. Are și el mai multe trepte de ințelegere, de receptare. Cred că la noi gustul comun evoluează in bine, inscriindu-se tot mai mult in zona literaturii și artei de calitate. Aș da și un exemplu in acest sens, cunoscut, de altfel : intre cele două războaie, cu toate elogiile, indreptățite, ale marilor noștri critici — operele lui Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu I. Caragiale, Anton Holban nu s-au smuls din mină ; in peisajul nostru literar, ele reprezentau o noutate — prin medii sociale, observații, sondaje psihologice, scriitură ; gustul comun nu le-a negat, nici nu le-a căutat, mai degrabă s-a ferit de ele ; pentru ca, incepind din anii '60, aflindu-se in remarcabil progres — și prin contribuția criticii literare — gustul comun să le absoarbă in tiraje de masă. Ceea ce aș vrea să afirm este că la noi, chiar dacă a acordat mai mare atenție, intr-o etapă sau alta, unor scriitori de plan doi, și mai puțină altora, de prim plan (asta i se mai intimplă și criticii de specialitate) gustul comun nu a fost niciodată primejdios. Nu a lovit in literatură, in cultură. Tot așa, mai cred că prozele, poemele, piesele de nivel mediu (nu mediocre) ce își au rostul lor in toate literaturile, nu ne țin pe loc, nu ne trag inapoi, ele nu barează drumul capodoperelor, nu le fură cititorii. Dacă, in aces moment, nu ne putem mindri cu prea multe succese deosebite — de vină nu-mi par a fi gustul comun și cartea comună. Am afla cauzele dacă, scriitorii, editori, cititori, ne-am intreba : cum, in ce fel stimulăm opera de substanță, de adevăr, de simțire și implinire artistică ? Marea operă ! O rivnim, o susținem, o recunoaștem, cind apare, sau ne preocupă mai puțin, chiar ne incomodează, declarindu-ne mulțumiți cu cea obișnuită (care, oricum, in ultimii ani se prezintă cu totul meritoriu, dar nu mai mult, nu poate susține o literatură de competiție).

Cum a funcționat gustul comun in anii dintre cele două războaie ? Aveam, atunci, un procent de analfabeți de peste 60 la sută, majoritatea din mediul rural. Aveam, atunci, o intelectualitate de cel mai inalt rang. Și — gustul comun, cititorii obișnuiți, ziși de rind, mult diferențiați ca instruire culturală. Printre preferații gustului comun din acea perioadă să-i numim pe Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Radu Tudoran — scriitori autentici, a căror valoare nu bate la virf, dar nici nu poate fi pusă sub semnul indoielii ; Mihail Drumeș, scriitor minor, semnind și o carte ce nu e de neglijat, „Cazul Magheru" ; Octav Dessila, cam edulcorat, plicticos ; Petre Bellu, care nici nu intră in discuție. Insă nu trebuie să uităm că tot gusul comun l-a citit și pe Sadoveanu și l-a admis ca maestru. Nu gustul comun i-a ars cărțile, ci o mișcare de dreapta, și nu pe criterii estetice — anumite tendințe politice agresive s-au manifestat atunci, mai presus de orice gust, comun sau elevat. Cazul Rebreanu : gustul comun l-a citit și prețuit. In schimb, la inceputul anilor '50 noi am ezitat să-i retipărim operele, din pricini extraliterare. Și mai dureros a fost cazul Arghezi ; cazul Blaga ; și incă și incă. Nu gustul comun i-a interzis pe toți acești mari scriitori intrați in conștiința națională. Aici au intervenit considerații, măsuri greșite, condamnabile, străine spiritului artei și culturii noastre, deopotrivă principiilor marxiste. S-ar pune intrebarea : persoanele ce au comis aceste greșeli nu făceau parte din gustul comun ? Erau de toate gusturile, comun, sub-comun, elevat — căci in asemenea situații e nevoie și de oameni cu stagiu in biliboteci, in universități. Dar nu gradul de cultură a hotărit. In condițiile de atunci, a fost impus un „model unic" de rezolvare a tuturor problemelor. Ceea ce nu micșorează prea tare vinovăția unora care au aplicat acest „model" cu supunere, un timp, poate că unii l-au socotit și singurul valabil. Abia cel de al IX-lea Congres al partidului a pus capăt „modelului unic".

Nu gustul comun a dezlănțuit urgia dogmatismului in anii '50. Dacă mai țineți minte, in acei ani gustul comun căuta pe la anticariate, prin talcioc, prin biblioteci particulare cărțile lui Rebreanu, Blaga, Arghezi, Voiculescu, Mircea Eliade, după cum și romane polițiste și de aventuri (pentru care manifestă o veche, constantă slăbiciune). Și cite unii, surprinși cu aceste cărți, au avut de suferit. Gustul comun a acceptat fără ezitări noile cărți de valoare apărute in acei ani, le-a indrăgit, le-a transmis către zilele noastre, ele și-au cucerit un loc in istoria literară. In schimb, a intors spatele producțiilor contrafăcute prin realism socialist, nu i-au priit, nimeni nu l-a putut obliga să le consume, incit au zăcut prin depozite. In acest fel, gustul comun s-a inscris in reacția mai amplă, ce cuprindea scriitori de prestigiu (in conflict mocnit, uneori deschis, cu cenzura), artiști, oameni de cultură, de bine, reacție de respingere a dogmatismului — și care l-a obligat să bată in retragere. Nu se putea vorbi pe-atunci de o sete de carte. Ea a fost stirnită abia in deceniul șapte, cind literatura și arta au fost repuse in drepturi, cind, intr-un climat prielnic, au dominat cărțile de inalt nivel artistic (pe care gustul comun s-a grăbit să le epuizeze din librării). Tot gustul comun ne-ar avertiza, prin evitarea unor producții literare-artistice, in eventualitatea că rămășițele dogmatismului, pe alte căi, cu alte fețe, ar incerca să răzbată la suprafață. Ceea ce — nu trebuie să se mai petreacă niciodată.

Există, fără-ndoială, și un prost-gust, dovedind o foarte slabă instruire, familiarizare cu opera de artă, insă, ca influență, extindere, mi se pare neconcludent și in descreștere. In nici un caz el nu poate fi confundat cu gustul comun, ce se cere permanent cultivat. Evoluția lui este determinată in primul rind de calitatea scrierilor noastre. Cind o carte zace in librării, pentru un autor este un semn. I se dă un avertisment. De ce refuză cititorii o carte ? Pricinile sint multe, m-aș opri asupra uneia : Dacă este receptiv la literatura moralistă, la dezbatera etică, in sensul nobil, gustul comun nu acceptă să i se facă morală, să i se dea peste nas, ori să fie tras de mină de către autor intr-o direcție brutal stabilită. Vrea să cintărească, să judece, să aleagă el. Vrea să fie format prin observație surprinzătoare, prin investigarea unor zone spirituale generoase, prin emoție. Scriitorul cunoaște gustul comun : evident, este liber să meargă in sensul lui, ori să-l contrarieze, cu riscul de a și-l indepărta un timp, cu șansa de a-l ciștiga mai apoi, definitiv. Riscul e mare, satisfacțiile pot fi pe măsură. In asemenea situații, reușita provoacă un salt și in creație și in gustul comun. Condiția este ca scriitorul să se prezinte cu o operă de noutate, de forță artistică. Altfel — ignorarea, eșecul. Incă o dată : gustul comun, care, la urma-urmei ,inseamnă milioane de cititori, nu face istorie literară. Insă, adesea, ii pune pe ginduri pe istoricii literari.

Lume adîncă, lume stai!

Urmare din pag. 1

tind *estetic* in urma personalizării unui peisaj metafizic. Distincția terminologică privind personalizarea aparține lui Marin Mincu (Lucian Blaga, *Poezii*, Ed. Albatros 1983).

Vorbind o limbă incurcată, „jumătate a lucrurilor, jumătate a oamenilor", Nicolae Ioana descoperă un spațiu interferent al imanentului cu transcendentul. In acest spațiu interferent identificăm trei ipostaze ale eului poetic : una psihologică, de coloratură bacoviană („Sint bătrin, cade zăpada, sint bătrin / și dorm lingă fereastra ta !"), *(portretul fratelui)*, alta expresionistă de „anulare" a eului („Se indoaie sub vint armurile lucrurilor, / sufletul cavalerește își dă foc !"), *(pot merge in pădure)* și a treia eleatică, in care absolutizarea principiului identității face să coincidă imanentul cu transcendentul („Cel alb, cel fără miini, cel fără sunete / ride / cel fără ochi, cel fără gene, cel fără față — / Stau intre ierburi și ierburile mă mănincă, / beau apă și apa incă / stă stearpă ca o iarbă verde / ca un ochi de cal ce nu mai vede, Lume adincă, lume stai !..."), *(cel)*.

Acest ultim vers exprimă, ca intr-un gest faustian, nu numai dorința poetului Nicolae Ioana ci și poetica sa. In poemul *duh săgetind odăile*, inrudit cu poemul *Cel*, poetul face explicită poetica proprie : „Duh roșu, duh albastru, duh săgetind odăile / mi-ai luat mina să mi-o duci in munți, / mi-ai luat sufletul meu greu mirositor, / mi-ai luat cingătoarea să legi salcimul / să se creadă că pe aici s-a intimplat ceva... / *Dar in munți nu era nimic decit iarba multă a unor zeități eleate.* / O, dimineață / nu mai rabzi / sărmana mea minte !" (s.n.). Eleatismul poeziei lui Nicolae Ioana, fără a fi numit de critică, a fost tratat ca un defect de viziune și nu ca o caracteristică ce poate particulariza un poet. Mircea Iorgulescu notează in *Scriitori tineri contemporani* (1978) : „totul e adus in prim-plan, nu există decit suprafețe, fără ierarhiile de planuri ale adincimii, ale nuanțelor, ale trecerii de la o formă la alta". Este adevărat că in poemul *ordinea prestabilită* lucrurile sint intr-o perfectă ordine : „Ele se sprijină unele de altele / intr-o ierarhie prestabilită : / oglinzile de suporturile de lemn, / scaunele de dușumele" etc... Dar viziunea piramidală asupra contingentului este tulburată de extincție : „peste fețele lor (ale lucrurilor n.n.) galopează un cal sfint, / alergind spre acolo unde nu se ajunge niciodată, / murind și născindu-se din propria lui moarte, / ajungind ca fiecare lucru / sub copitele lui să-și nască moartea". Ipostazierea realului tinde spre staza *ființei* dar nu se poate sustrage *devenirii* heraclitene. Descripția se transformă in viziune. Elementele universului sint interiorizate intr-o oglindă avidă ce reflectă și inghite realul cu patimă și răceală, dar niciodată cu indiferență : „Fiecare lucru din incăpere e orindui pentru a putea trece marea noapte, / oglinzile sint șterse cu prosoape ude / și iși arată fețele lucioase avide de chipuri...". Oglinda pare plată dar ea incepe să se curbeze, căpătind formă convexă ca in *Autoportret in oglindă convexă* de Parmigianino (1523). Vizunea eleată asupra realului, ca deziderat și realizare, („Ușor e Doamne, să pleci, dar greu e să stai") este tulburată de altă imagine in care poetul rezumă latura tragică a lumii : „Pe pămint sint atitea lucruri care incep cu copilul șchiop, / tirindu-și cirjile in văzul tuturor / pe o stradă necunoscută" *(mai lasă-mă !)*.

Această imagine aproape cinematografică reactualizează o parte din adevărul lumii, adevăr pentru care poetul pledează : „Copii cinstiți, voi albi, voi certăreți, / fie-vă milă de adevărul meu" *(fie-vă milă)*. Discreția lui Nicolae Ioana oscilează intre modestie și orgoliu : „Și eu ce caut ? Buruieni și miezuri, licori pentru mica mea glorie" *(mai lasă-mă)*. Versuri aparent expozitive au calitatea de a revela tensiunea vieții vis-à-vis de moarte : „Lingă cimitirul viu / e o sală de dans" *(frig in cimp)*. De la o atitudine statică, sculpturală, poetul trece la descoperirea semnificației gestului uman, minor, neinsemnat dar incărcat de rezonanțe expresioniste: „Pentru cit a stat, pentru cit o piatră i-a imprumutat chipul / femeia la miezul nopții repară pantofii fiului" *(cintec pentru Eumenia)*. Viața este pentru Nicolae Ioana „primul sol / lovit și apărat de pietre" *(mortul și chitara)*.

Evoluția poeziei lui Nicolae Ioana nu este aceea a unei „coerente sacrificări" a conștiinței reflexive, ci aceea a trecerii de la un eleatism aproape impersonal la o implicare tot mai adincă a propriului eu in procesualitatea lumii. Poetul insuși afirmă : „Trec prin culoare / și port pe git hlamida paianjenului / și mohorul verde al sorții. / Au ațipit păsările, strig, au ațipit / și din intuneric ies somnambul / purtind pe umeri hlamida paianjenului. / Domnilor, voi incheia petrecerea / prietenul meu e in capul scării / și singur in camera goală / strig. / *Am făcut raid in cer / eu mă intorc și murmur lingă ușile voastre !*" *(petrecerea)* (s.n.). Mărturisirea poate continua fără să intenționăm o polemică : „Nu mă mai uit in urmă, / cimpia e plină de morți. / Cei ce nu m-au cunoscut, / vai de cei ce nu m-au cunoscut" *(călător bolnav)*.

Intr-un poem, Nicolae Ioana scrie despre „Vremea cind fratele meu punea capcane. Și era foarte priceput in acestea...". Se pare că nici poetul nu duce lipsă de această pricepere.

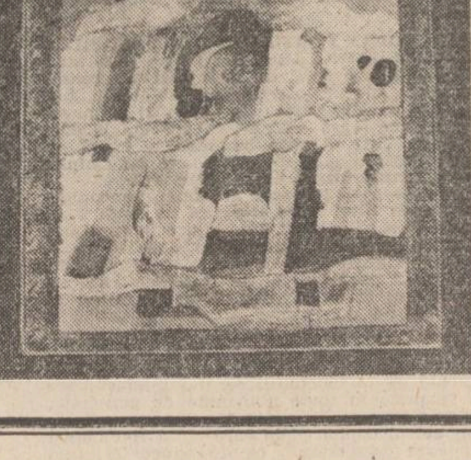

„Coloana"

Urmare din pag. 1

ale lui V.G. Paleolog, copleșitor in erudiție (ca și in eroare), n-au elucidat „taina" construcției Coloanei. Fiindcă, in gind, de o construcție a fost vorba.

Bine, știam, Brâncuși a visat o pădure de coloane. A și realizat citeva, inainte de aceasta (din lemn, ipsos și „metaluri"). A distrus multe. Unele mai există in muzee ori prestigioase colecții particulare. A murit visind o coloană galactică, de, evident, neomenești dimensii. Dar aceasta, a noastră, are o poveste a ei, deloc intunecată, foarte „simplă" : cunoaștem aproape toate numele celor ce-au ridicat-o, sonore sau nu.

Și-l cunoaștem pe autorul soluției (soluțiilor) tehnice.

E vorba de inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan.

Brâncuși fusese legat printr-o caldă prietenie de tatăl inginerului (in 1902 l-a nemurit intr-un bust), dar nu doar motive de ordin sentimental il vor fi decis să-i incredințeze junelui Gorjan edificarea Coloanei sale. Citez : „Este adevărat că realizarea tehnică a Coloanei a fost o operă colectivă. Dar această concepție imi aparține. I-am schițat-o lui Brâncuși incă de la 7 ianuarie 1935, i-am conturat-o apoi și mai bine in 1936 și 1937, in liniștea atelierului din Impasse Ronsin 11, Brâncuși (...) a fost total de acord cu ideea mea despre realizarea tehnică a Coloanei de la Tirgu Jiu."

Exceptind clevetelile ce l-au amărit pină la moarte pe St. Georgescu-Gorjan nu există nici cel mai mic semn că lucrurile se vor fi petrecut altcum ! Corespondența (puțină) Brâncuși—Gorjan e absolut edificatoare ; ea confirmă faptul că artistul a acceptat rezolvarea inginerească a lucrării, ne ajută să știm cu precizie in ce perioade a fost de față la procesele de „fabricare" și instalare a modulelor Columnei și mai ales cind nu a fost ,greutatea deciziilor căzind pe umerii tinărului său prieten.

Scrisorile nu sint „calde". De ce-ar fi fost ? Marele meșter e preocupat indeobște de precizarea unor detalii „de atelier" ori pecuniare. O singură dată magnificul „urs" scapă un „P.S. Prietenie la toți...". In rest el mișcă anevoios „modulele" limbii române pe care o vorbea strălucit și cu miez dar o scria cam prea liber de practicile gramaticești : („fer", „fondament", „dămi de veste", „doauă mii", „leați primit" etc.).

Pentru cine nu știe nici acum care a fost soluția Gorjan il voi cita din nou pe autor, spre edificare. In presă (articuli dar și poesii) apar tot felul de năstrușnicii : Brâncuși, dat drept cioplitor, ar fi rostuit Coloana cu... barda, ba ar fi turnat-o, luminare monolitică din (pe rind) oțel, fier, aramă ș.a.m.d.

Deci : „Coloana urma să fie alcătuită dintr-un stilp central de rezistență, legat la partea inferioară cu o structură tot din oțel, incastrat in betonul fundației. Pe stilp aveau să fie trase, centrate și imobilizate cu pene metalice, elementele din fontă ale Coloanei, prelucrate precis la mașini-unelte. Elementele urmau să fie suprapuse, dar fără nici o legătură intre ele, in afară de apăsarea greutății proprii".

Simplu, s-ar zice.

Că n-a fost chiar atit de simplu o vor dovedi alte, viitoare insemnări...

MIHAIL BULGAKOV
JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

mă mir cum de nu plesnește.

— Să-i fie de bine... ! Cu ce te-a incomodat bufnița, huliganule ?

— U-u-u-u ! făcu ciinele lingușitor, tirindu-se pe burtă, cu labele intoarse.

Fu tras apoi cu tămbălău de ceafă prin sala de așteptare in cabinet. Lătră, mirii, se agăță de covor, se tiri pe fund, ca la circ ! Pe covor, in mijlocul cabinetului — bufnița cu ochii de sticlă, cu burta sfișiată, din care ieșeau niște zdrențe roșii, mirosind a naftalină. Pe birou — un portret făcut țăndări.

— Special nu le-am strins, ca să vedeți și dumneavoastră, se plinse Zina cu năduf. A sărit pe masă, ticălosul, și, haț, a prins-o de coadă. Pină să mă dumiresc, a făcut-o praf. Băgați-l cu botul in bufniță, Filip Filipovici, să se-nvețe minte să mai strice lucrurile !

Ciinele incepu să latre. Lipit de covor, fu tras spre bufniță, spre invățare de minte. Plingea amarnic și gindea : „Băteți-mă cit vreți, numai nu mă dați afară din apartament".

— Bufnița să fie trimisă chiar astăzi la impăiat. Și incă ceva : ține 8 ruble, și incă 16 copeici, pentru tramvai, du-te la Mur și cumpără-i o zgardă bună cu lanț.

I se puse a doua zi o zgardă lată, strălucitoare. In primul moment, privindu-se in oglindă, se necăji tare mult și plecă spre baie cu coada intre picioare, gindindu-se cum s-o rupă de vreo ladă sau de vreo comodă. Intelese curind insă că pur și simplu e un prost. Ținindu-l de lanț, Zina l-a scos la plimbare pe ulicioara Obuhov. Se tira ca un pușcăriaș, ii crăpa obrazul de rușine, dar, de la strada Precistenka pină la biserică își dădu pe deplin seama ce poate insemna in viață o zgardă. Citea in ochii tuturor ciinilor pe care i-a intilnit o invidie de moarte, iar pe intrarea Mertvii un dulău berc, cu picioare lungi, il ocări, spunindu-i „canalie boierească", „picolo". Cind au traversat linia de tramvai, milițianul i-a privit zgarda cu plăcere și respect, iar cind s-au intors acasă s-a intimplat un lucru cu totul nemaipomenit : portarul Feodor insuși a deschis ușa de la intrarea principală și, lăsindu-l pe Șarik să treacă, ii spuse Zinei :

— Doamne, ce ciine flocos are Filip Filipovici ! Și ce gras poate fi !

— Apăi cum, mănincă cit șase ! ii intoarse vorba Zina, roșie și frumoasă din cauza gerului.

„Zgarda e ca și o servietă", glăsui in sinea sa ciinele și, dind din coadă, urcă la mezanin ca un boier.

Apreciind zgarda la justa ei valoare, ciinele făcu o primă vizită in acel apartament al paradisului unde ii fusese categoric interzis pină acum să intre, anume, in impărăția Dariei Petrovna — bucătăreasa. Tot apartamentul nu făcea doi bani pe lingă impărăția Dariei. In fiecare zi, plita neagră, imbrăcată cu faianță, duduia și trosnea. Cuptorul pocnea doar din cind in cind. Fața roșie a Dariei Petrovna ardea in coloanele de foc, lucind de grăsime, vădind suferință și pasiune nepotolită. In pieptănătura ei modernă, cu părul blond acoperindu-i urechile și strins in coc pe ceafă, străluceau 22 de briliante false. In cirligele de pe pereți erau agățate crătiți și oale de aur, bucătăria gemea de mirosuri, clocotea și sfiriia in vase acoperite...

— Afară ! urlă Daria Petrovna. Afară, hoț vagabond ! Numai tu lipseai aici ! Cind ți-oi trage una cu vătraiul...

— Ce-ți veni ? De ce te zborșești ? intrebă umil din ochi ciinele. Eu hoț ?! Oare nu vezi zgarda ? spuse el impingind ușa cu botul.

Șarik poseda un anume secret de a ciștiga inimile oamenilor. Peste numai două zile, stătea culcat lingă coșul cu cărbuni și privea cum trebăluiește Daria Petrovna. Cu un cuțit ingust și ascuțit, tăia capetele și picioarele ieruncilor neputincioase, apoi, ca un călău nemilos, le trăgea afară măruntaiele, scotea carnea de pe oase și apoi dădea ceva prin mașina de tocat. In timpul ăsta, Șarik își făcea de lucru cu capetele ieruncilor. Dintr-un castron cu lapte, Daria Petrovna scotea bucăți inmuiate de franzelă, le amesteca pe un fund de lemn cu carnea tocată, adăuga puțină smintină și puțină sare, și făcea chiftele. Plita duduia precum un incendiu, iar tigaia miriia, sfiriia și bulbucea. Ușița plitei se deschidea din cind in cind cu zgomot, descoperind un iad ingrozitor de foc huruind și dogorind.

Spre seară, focul se potolea, iar in geamul de la bucătărie, acoperit doar pe jumătate cu o perdeluță albă, se lăsa o noapte densă și gravă, doar cu o stea singuratecă. Dușumeaua din bucătărie era umedă, oalele aveau o lucire palidă, tainică, pe masă zăcea o șapcă de pompier. Șarik stătea intins pe plita caldă ca un leu in poartă. Își ciuli urechea de curiozitate, zgiindu-se la omul cu mustăți negre, strins cu o curea lată de piele, ce o imbrățișa infrigurat pe Daria PePtrovna dincolo de ușa intredeschisă a camerei ei și a Zinei. Fața-i toată, in afară de nasul pudrat precum al unui cadavru, ardea de suferință și pasiune. O dîră de lumină cădea pe portretul mustăciosului, impodobit cu flori de Paști.

— Te-ai legat de mine ca un diavol, spuse șoptit in semiintuneric Daria Petrovna. Lasă-mă ! Acuși vine Zina. Ce dracu ai, nu cumva te-or fi intinerit și pe tine ?!

— Nu e cazul la noi, zise mustăciosul cu glas răgușit, abia stăpinindu-se. Doamne, cit poți fi de focoasă !!

Seara, steaua de pe Precistenka se ascundea după draperii grele și, dacă la Teatrul Mare nu se juca „Aida" și nu era vreo ședință a Societății de chirurgie pe intreaga Rusie, zeitatea se retrăgea in cabinet, cufundindu-se adinc intr-un fotoliu. Din tavan nu venea nici o lumină. Ardea numai o lampă verde pe masă. Intins pe covor, in semiintuneric, Șarik privea, fără să-și ia ochii, tot felul de lucruri ingrozitoare. In niște borcane de sticlă, intr-un lichid cleios, scirbos și tulbure, cu miros intepător, erau creiere de oameni. Miinile zeității, suflecate pină la cot, purtind mănuși de cauciuc roșcat, își făceau de lucru cu degetele lor boante, prin circumvoluțiunile creierului. Din cind in cind, zeitatea se inarma cu un cuțitaș mic și lucios pentru a tăia ușurel din creierul gălbui și elastic.

— „Spre malurile sfinte ale Nilului...", fredona incetișor zeitatea, mușcindu-și buzele și gindindu-se la interiorul aurit al Teatrului Mare. La ora aceasta, caloriferele erau incinse la maximum. Căldura se ridica pină-n tavan și de acolo se imprăștia apoi prin toată camera, iar in blana ciinelui reinvia ultimul purice, condamnat deja la moarte, scăpat deocamdată pieptenelui lui Filip Filipovici. Covoarele inăbușeau sunetele din apartament. Apoi, de undeva de departe, s-a auzit ușa de la intrare.

„Zinca s-a dus la cinematograf, gindi ciinele. Cum vine, va să zică, vom cina. Astăzi, vreau să cred, vom avea cotlet de vițel !"

●

In această zi groaznică, Șarik avusese o presimțire incă de dimineață. Devenise din cauza asta posac și gustarea de dimineață — o jumătate de ceașcă de păsat de ovăz și un os de berbec rămas de ieri — a inghițit-o fără poftă. S-a dus trist in sala de așteptare și a lătrat puțin la propria-i imagine. Apoi, insă, după ce Zina l-a scos la plimbare pe bulevard, ziua a trecut ca de obicei. Consultații n-au fost, căci, după cum bine se știe, marțea nu e zi de primire, iar zeitatea stătea in cabinetul său răsfoind niște tomuri grele cu poze multicolore. Se aștepta masa. La gindul că la felul doi — după cum aflase singur la bucătărie — va fi curcan, ciinele se invioră puțin. Mișcindu-se pe coridor, auzi soneria neplăcută și neașteptată a telefonului din cabinetul profesorului. Filip Filipovici ridică receptorul, ascultă un timp, și, deodată, se emoționă :

— Excelent, se auzi vocea lui. Aduceți-l imediat ! Imediat !

Incepu să se agite, sună și ordonă Zinei să servească de indată masa.

— Masa ! Masa ! Masa !

In sufragerie răsună numaidecit zgomotul farfuriilor, Zina era intr-un du-te-vino, din bucătărie se auzea bombănitul Dariei Petrovna : curcanul nu era incă gata. Ciinele fu cuprins din nou de neliniște.

„Nu-mi place balamucul in apartament", se gindea el... Abia-i trecu acest lucru prin cap și balamucul deveni și mai neplăcut, inainte de toate datorită apariției cindva mușcatului Bormental. Acesta venise cu un geamantan urit mirositor și, fără măcar să-și scoată paltonul, se repezi cu el prin coridor in sala de consultații. Filip Filipovici lăsă ceașca de cafea neterminată, ceea ce nu i se intimplase niciodată, și se repezi in intimpinarea lui Bormental, ceea ce, de asemenea, nu i se intimplase niciodată.

— Cind a murit ? strigă el.

— Acum trei ore, răspunse Bormetnal, fără să-și scoată căciula inzăpezită și desfăcind geamantanul.

„Ce-o fi murit ? gindi posomorit și nemulțumit ciinele, băgindu-se sub picioarele lor. Nu pot să sufăr agitația".

— Ieși de sub picioare ! Haida, repede, mai repede, mai repede ! striga Filip Filipovici jurimprejur, apăsind, după cum i se păru ciinelui, pe toate soneriile. Zina veni in fugă. Zina ! Daria Petrovna să nu se miște de lingă telefon, să noteze, să nu primească pe nimeni ! De tine avem nevoie aici. Doctore Bormental, vă implor, mai repede, mai repede, mai repede !

„Nu-mi place, nu-mi place", se incruntă supărat ciinele, foindu-se fără rost prin apartament. Toată agitația s-a localizat in sala de consultații. Zina își făcu imediat apariția intr-un halat ce semăna cu un giulgiu, alergind din sala de consultații la bucătărie și inapoi.

„Să mă duc să halesc ceva ? Dă-i incolo", își zise ciinele, și, dintr-odată, surpriza !

— Să nu-i dați nimic lui Șarik, căzu ca un tunet ordinul din sala de consultații.

— Parcă poți să-l păzești ?!

— Inchideți-l !

Șarik fu ademenit și inchis in baie.

„Ce porcărie, se gindi Șarik stind in semiintunericul băii. E o timpenie, pur și simplu...".

A rămas in baie cam un sfert de oră, intr-o stare de spirit ciudată — ba inrăit, ba foarte abătut. Totul era plictisitor, neclar...

„Bine, stimabile Filip Filipovici, se gindi el. O să vedeți dumneavoastră, miine, galoși ! Ați fost nevoit să cumpărați deja două perechi, nu-i nimic, o s-o cumpărați și pe-a treia. Să mai inchideți ciinii...".

Gindul său furios se poticni. Ii veni, deodată, in minte, foarte clar, o parte din frageda lui tinerețe : o curte imensă, insorită, lingă bariera Preobrajenskaia, razele de soare scăldindu-se in sticle, cărămidă spartă, ciini vagabonzi, liberi.

„O, nu, nu plec de aici pentru nici o libertate, de ce să mint, tinjea ciinele, smiorcăind. M-am obișnuit. Sint ciine boieresc, ființă inteligentă, am gustat viața mai bună. La urma urmei, ce inseamnă libertate ? Așa, fum, miraj, ficțiune... O aiureală a acestor democrați nenorociți...".

Semiintunericul din baie devenise infricoșător ; incepu să latre, se aruncă spre ușă și se apucă s-o zgiriie.

— U-u-u-u ! răsună prin tot apartamentul ca intr-un butoi.

„Am să fac din nou praf bufnița", gindi el cu furie, dar neputincios. Se inmuie, stătu citva timp culcat, iar cind se ridică in picioare, părul i se făcu măciucă, căci i se păru că vede in baie dezgustători ochi de lup.

In culmea calvarului, se deschise ușa. Ciinele ieși scuturindu-se și se indreptă ursuz spre bucătărie. Zina il trase insă insistent de zgardă spre sala de consultații. Un fior de ghiață ii trecu prin inimă.

„De ce-or fi avind nevoie de mine ? gindi el suspicios. Doar coasta mi s-a vindecat, nu mai ințeleg nimic".

Cu labele-i alunecind pe parchetul bine lustruit, fu tirit pină la sala de consultații. Acolo l-a uimit lumina extraordinară. Globul alb din tavan strălucea atit de tare, incit te orbea pur și simplu. In aura strălucitoare stătea insăși zeitatea, fredonind incetișor melodia cu malurile sfinte ale Nilului. Numai după mirosul vag ce venea dinspre el se putea deduce că este Filip Filipovici. Părul său cărunt, tuns scurt, se ascundea sub o bonetă albă, amintind de tiara unui patriarh. Zeitatea era toată in alb, cu un șort ingust de cauciuc, asemenea unui patrafir, miinile ii erau in mănuși negre.

Mușcatul avea și el bonetă. Masa lungă era desfăcută, iar de ea era lipită o măsuță mică, dreptunghiulară, pe un picior lucios.

De astă dată, ciinele il urî cel mai mult pe mușcat, mai ales pentru ochii săi. De obicei, privirea-i era curajoasă și deschisă ; acum, ochii ii fugeau in toate părțile, evitind privirea ciinelui. Erau atenți, falși, iar adincul lor ascundea o treabă urită, păcătoasă, dacă nu chiar o crimă. Ciinele il privi grav și se indreptă supărat spre colț.

In românește de
Paraschiva Bădescu și
George G. Potra

Poemul autobiografic

Eu care-am fost cîntărețul plăcut al iubirilor tandre,
Am să-i ajut pe urmași să mă cunoască deplin.
Sulmo e patria mea, fecundată de ape curate,
Cam la o sută de mii de pași de la Roma în jos.
Tocmai acolo-s născut. Dacă vreți să mai știți, în răstimpul
Cînd au murit amîndoi consulii-n tragic destin.
Iar dacă vi-e cu folos : sînt urmaș cavalerilor falnici,
Deci n-am ajuns cavaler dintr-un capriciu răzleț.
N-am fost întîiul născut : am venit după fratele care
S-a fost născut cu un an și două luni mai curînd.
Însă același Luceafăr ne-a pus, peste zodii, însemnul, –
Sărbătorim amîndoi aniversarea-n soroc
Tocmai la hramul Minervei războinice, aspra zeiță
Care a fost cea dintîi ființă rănită-n război.

★

Încă-n pruncie am fost cultivați căci părinții ne dară-n
Roma la vechile școli cu profesori străluciți :
Fratele meu a-ndrăgit de pe-atunci încă oratoria
Nu arta armelor nici verbul politic din for.
Eu, tot așa, de pe-atunci năluceam nelumeștile taine,
Muzele-au pus de pe-atunci ochii pe opera mea.
Tata ades mă mustra : „pentru ce aplecarea spre artă
Cînd nici Homer n-a lăsat, bietul, în urmă, averi ?"
Vorbele lui mă-nmuiau și, stingher, păraseam Heliconul
Și mă căzneam să înșir vorbe de rînd, fără ritm,
Dar de la sine poemul frumos se-așternea în tipare
Și orișice îndrăsneam să găsuiesc era vers.
Iată așa lunecînd cu purcedere pașnică anii,
Toga virilă ne-am pus, eu și frățînele meu.
Purpura-n latul chenar amîndoi am simțit-o pe umeri
Dar am rămas amîndoi robi pasiunii de ieri.
Fratele meu de abia și-a dublat zece ani de viață
Și-a și murit. De atunci sînt jumătate de om.
Îndeplinii, așadar, tinereții dintîile sarcini
Și fuse dat chiar să fac parte din triumvirat.
Nu m-am re-ntors la ecurii. Purtînd modestia pe togă,
Umerii-mi nu suportau marile titluri nicicum !
Nu aveam trup nimerit pentru-asemenea pompe nici spirit
Să se-mlădie docil la un asemenea trai.
Muzele, bune surori, mă-mbiau ne-ncetat către ele
Cu dănțuirile lor. Și le-am iubit de nespus.

★

O, și era într-un timp cînd erau onorați toți poeții
Și toți poeții credeau că-s investiți de la zei. –
Macer, poetul mai virstnic, venea de-mi citea despre păsări
Și despre șerpi și de flori care sînt bune de leac.
Ba chiar Properțiu avea, pe atunci, obicei să-mi citească
Ca un prieten deplin și săritor, ce mi-a fost.
Ponticus – cuib de eroi – cum și Bassus rapsod al livezii
Fostu-mi-au sinceri confrați și confidenți, amîndoi.

OVIDIU

Tristele

IV

ÎN ROMÂNEȘTE DE AL. ANDRIȚOIU

Armoniosul Horațiu îmi farmecă încă urechea
Cu al poemului zvon dulce și ausonian.
Dar pe Virgiliu l-ascult mai adesea cum și pe Tibullus
Care ți-e, Gallus, urmaș cum ți-e Properțiu făgaș.
Eu sînt al patrulea bard din această pleiadă ilustră
Dintru străbuni hărăzit, Thaliei însăși supus.
Cînd mi-am citit prima oară poemele prime-n mulțime
Barba pufoasă de-abia că mi-am tăiat-o cu brici.
Însă aceea ce-a-mpins genialul meu cintec prin urbe
Este Corinna, un lin pseudonim feminin.
Da. Pentru dinsa am scris. Dar apoi, hărțuit de primejdii,
Datu-mi-am operei foc să mi-o salvez de dușmani.
Ce să faci ? Inima mea ce se-nmoaie la orice văpaie
Nu a putut îndura, Cupidon, flacăra ta.

Dar chiar așa cum eram la-ndemîna încingerii tale
N-am meritat nicidecum niciun afront rușinos.
Adolescent, mi s-a dat o femeie nedemnă de mine,
Și care foarte puțin mi-a fost consoartă, de fapt.
Alta, apoi, i-a urmat și deși nu-i găsesc vreo pricină
Nu i-a fost scrisa nici ei să îmi întîrzie-n pat.
Ultima doar mi-a rămas credincioasă deplin și de-a pururi
Chiar de știa că e, vai : soață de om exilat
Ci, tot așa și fiica-mi ce este de două ori mamă
De la doi soți diferiți, mă fericì ca bunic.

★

Bunul meu tată s-a stins la o virstă de nouă decenii
Și mi l-am plîns precum el, dacă muream, m-ar fi plîns.
Nu peste mult mi-a fost dat să-mi îngrop cu evlavie mama.
Dar ei s-au stins fericiți fără să mă știe-n exil, –

Cum sînt și eu fericit de-a-le nu fi umbrit senectutea
Cu amăritu-mi destin. Nu i-am mîhnit cu nimic.
Iar dacă nu voi lăsa decît doar un renume în urmă,
Dacă din rug va scăpa numai o umbră de fum,
Dacă renumele meu va atinge părinților umbra
Și dacă vina-mi va fi grav judecată în Styx, –
Vreau, dragi părinți să cunoașteți (o, cum v-aș minți !) că pricina

★

Pentru amarul surghiun, nu e o crimă, ci-un greș.
Vouă, așișderea mani, am să vin să vă spun adevărul
Cînd, curioși scormoniți bietu-mi destin muritor :
Iată, trecură ani mulți și deja începea bătrînețea
Să îmi pudreze cu alb pletele rare și vechi,
Iar de la nașterea mea de vreo zece ori fu cavalerul
Învingător, preamărit la naltul Pisei concurs, –
Cînd hotări împăratul jignit să mă-alunge la Tomis
Tocmai la țărmurii stîngi ai Euxinului crunt.
Cauza care m-a-mpins la această totală ruină-i
Prea cunoscută de toți să o mai pot spovedi.
Ce să vă spun ? Mă trădară destui servitori și prieteni
Cu lovituri mai de chin decît exilul hain –
Sufletul meu se-ncingea însă nu se curba sub durere
Ci, triumfînd, și-aduna restul puterilor lui.
Toga, deci, mi-am lepădat-o și m-am lepădat de delicii, –
Alte prilejuri mi-au pus altfel de arme în mîini.
Căci între cer și pămînt îndurам cam atîtea blesteme
Cîte sînt stelele-n cer, sus, de la pol, pînă-aici.
Și rătăcind, în sfîrșit, pe zbătutele mări, atinsesem
Țărmul cu Geți și Sarmați cruzi, cu săgeți înarmați.
Și ascultînd cum răsună munții în țara vecină
Îmi mai găseam un răgaz de-a mai așterne un vers.
Chiar dacă niciun amic nu-și apleacă urechea să-asculte,
Versul mi-e unicul fel de-a umple timpul cu el.
Iar dacă încă sînt viu și îndur pedepsirile grele,
Dacă desgustul nu-mi dă iama în traiul posac,
Muzo, e grația ta că doar tu îmi aduci mîngîierea,
Tu îmi alinți și îmi dai leacul la boala ce-o port.
Mi-ești călăuză și-mi ești o tovarășă bună ce-mi mută
Visul, din Istru, la sîn de Helicon aurit.
Tu ai făcut să ajung renumit încă-n anii de viață
Cînd ceilalți au ajuns doar după ce-au răposat.
Însă invidia care încaieră astăzi poeții
Nu va-ncolți nicidecum opera mea de poet.
Chiar dacă secolul nostru prenumeră barzi de renume
Opera mea nu se vrea umbră pe gloria lor.
Iar dacă-i pun mai presus decît gloria care mi-o merit,
Nu e că sînt mai prejos. Prin univers voi pluti.
Și, în sfîrșit, dacă spun adevărul poeții, răzleții,
Cînd voi muri, tu să știi, lutule : nu-ți aparțin.
Numai poemelor mele-i datornic preafalnicu-mi nume
Cum, și, stimat cititor, ție ! Și-ți spun : mulțumesc !

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

EMINESCIANA

În nr. 1 (2 265) al revistei **Literatura și arta**, care apare la Chișinău (1 ianuarie 1989), poetul Ioan Alexandru semnează un profil intitulat **Grigore Vieru**, unde face o colegială caracterizare cunoscutului poet din R.S.S. Moldovenească, a cărei recentă culegere de versuri **Rădăcina de foc** a apărut la Editura Univers din București în 1988. Medalionul semnat de Ioan Alexandru este dublat de o prezentare a celor trei cărți ale lui Grigore Vieru : **Rădăcina de foc, Mama** și **Piektdienas zvaigzne** apărute simultan la București, Chișinău și Riga.

„Eminescu este o personalitate fascinantă" sună titlul dialogului dintre Mihai Cimpoi și Edgar Papu, dialog dintre doi eminescologi de generații și formații diferite, plin de generoase sugestii asupra operei și personalității eminesciene și urmașilor săi literari. Acest dialog ocupă majoritar pagina 6 a revistei.

În aceeași pagină sînt reproduse fragmente din părerile despre limbă ale lui Mihai Eminescu, după cum și imagini ale unor medalii și insigne cu chipul poetului apărute în acest an aniversar în R.S.S. Moldovenească. O fotografie mare, din pagina 7, reproduce coperta culegerii de articole politice ale lui M. Eminescu scoasă la 1891 de Cr. S. Păucescu, articole din 1880 și 1881, însoțită în stînga de o reproducere în extenso a articolului **Patologia societății noastre** (din 1 ianuarie 1881) în copie fotografică citeață după originalul românesc.

Tot aici, în aceeași pagină, se tipărește articolul publicistului român Ilie Bădicuț : **Un paralelism literar posibil : „Strigoii" de M. Eminescu și „Cintare despre Harald și Iaroslavna" de A. K. Tolstoi.** Paralela lui Ilie Bădicuț pleacă de la identitatea numelui masculin, Harald-Arald, și de la prototipul comun, regele norvegian Harald. Alte elemente comune par a nu exista, dezvoltarea epică nefiind prezentată în paralel. Semnalarea și glosele prezentate de autor vor îmbogăți desigur, rubrica de note editoriale eminesciene. În afara coincidenței onomastice, și relativ geografice, poemele, o recunoaște chiar autorul, n-au afinități.

Lui Eminescu, spiritului poeziei sale îi mai închină articole, în același număr, scriitorii Vlad Zbirciog și Vasile Galaicu.

REVISTA STRĂINĂ

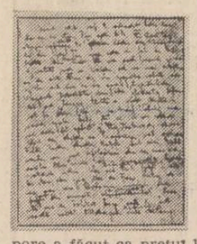

● **LA SFÎRȘITUL ANULUI TRECUT, A AVUT LOC LA CASA „SOTHEBY'S" DIN LONDRA** licitația manuscrisului romanului „Procesul" de Kafka. Presa internațională — care continuă să se refere și acum la această vînzare — este de părere că acesta este manuscrisul cel mai important pe care celebra casă Sotheby's l-a oferit în întreaga ei istorie. Faptul că manuscrisul a fost expus mai întîi la Tokio, New York și Singapore a făcut ca prețul lui să ajungă la o sumă fantastică pentru acest gen de lucrări : un milion de lire sterline (circa 2 milioane dolari) !

Manuscrisul „Procesului", roman pe care Kafka l-a scris pe parcursul ultimelor cinci luni ale anului 1914, a ajuns în posesia lui Max Brod. Kafka a scris întregul roman pe un bloc de format A 4 cu 316 file. Textul este scris cu cerneală și conține multe corecturi și ștersături. Autorul nu a avut de gînd să publice lucrarea, în pofida aprecierilor deosebite ale lui Max Brod, care îl citise cu multă atenție. În vara anului 1924, Kafka a murit în virstă de numai 41 de ani, lăsînd indicații exprese ca manuscrisul să fie ars. Ceea ce Max Brod nu a făcut. În schimb, l-a tipărit în anul 1925, în Germania. De atunci, a fost tradus în aproape toate limbile pămîntului, iar în anul 1952 a fost transpus și pentru marele ecran de către regizorul Orson Welles.

Manuscrisul a străbătut întreaga lume împreună cu Max Brod. Cu o noapte înaintea ocupării Pragăi de către armata nazistă, Max Brod a reușit să fugă, luînd și manuscrisul, și trecînd prin România, a ajuns în Palestina. În anul 1956 el a dus manuscrisul în Elveția, unde a rămas pînă la sfîrșitul vieții sale. Celelalte manuscrise ale lui Kafka se află la Biblioteca Bodleian din Oxford, conform dorinței moștenitorilor, fiii celor trei surori ale lui Kafka, dispărute în lagărele de concentrare naziste. Potrivit datelor din presă, manuscrisul romanului „Procesul" de Kafka a fost achiziționat de guvernul R.F. Germania.

● **REEDITAREA ROMANULUI „LA MORT D'UN CADRE", DE GABRIELLE MARQUET,** apărut la editura Flammarion, readuce în prim planul actualității literare franceze una dintre problemele cele mai grave ale societății occidentale contemporane — șomajul. Romanul acesta reprezintă o radiografie a vieții lui Phillipe Langois, fost director comercial la o importantă întreprindere. Procesul de reorganizare a întreprinderii l-a aruncat în stradă, ca pe mulți alții, el fiind obligat să trăiască din ajutorul de șomaj. Această nouă realitate îl va face însă să fie dominat de sentimentul inutilității și inferiorității față de ceilalți, dar în primul rînd față de soția sa, directoare a unei întreprinderi pentru produse casnice.

Negăsind de lucru timp îndelungat, se simte inutil. Problema paradoxală a șomajului este aceea că cei care au (încă) de lucru îi privesc pe cei aruncați deja în stradă ca pe o boală, ca pe o ciumă, gata oricînd să le ia locul de muncă, eventual pentru o retribuție inferioară. Îi privesc cu ură și pentru că ajutorul de șomaj este suportat de ei, nicidecum din buzunarul patronului.

Dramei acesteia i se adaugă și una de familie. Soția lui, femeie de succes profesional, se preface a nu vedea situația, lăsîndu-l să creadă că leafa ei și ajutorul lui de șomaj le sînt suficiente pentru a duce un trai onorabil. De aici izbucnesc neînțelegeri. Despărțirea temporară, izolarea, singurătatea îl aruncă pe Phillipe în patima alcoolului. Din întîmplare sau nu, el se va prăbuși de la fereastra apartamentului în timp ce încerca să spele geamurile pentru a-și întîmpina soția cum se cuvine.

Gabrielle Marquet ne înfățișează o realitate tristă a societății capitaliste contemporane, incapabilă să asigure membrilor săi sentimentul de siguranță și securitate socială. „Moartea unui cadru" este un roman șocant, scris modern și original, cu profunzime și cu o profundă cunoaștere a problematicii abordate.

● **DINTRE TOATE PORTURILE LUMII, COPILĂRIA ESTE LOCUL IN CARE ANCORAM CEL MAI DES.** O dovadă elocventă, de dată foarte recentă, a acestui mare adevăr, o constituie volumul „Mai de preț decît aurul", cartea de amintiri a marei scriitoare slovace Masa Hal'amová, apărută la editura „Osveta". Este o carte admirabilă, scrisă cu o sinceritate dezarmantă și cuceritoare, cu simplitate și cu o extraordinară forță interioară.

Maša Hal'amová se întoarce în împărăția copilăriei petrecute în satul natal Blatnica de lîngă Turčany, în Slovacia. Scriitoarea ne aduce în fața privirii, a inimii, tabloul regiunii în care a văzut lumina zilei, timpurile demult apuse, creionează cu măiestrie chipul părinților și al oamenilor care au format-o ca om și ca scriitor. Fiecare capitol al cărții acesteia de un farmec aparte reprezintă o filă din lumea de familie, vorbind despre peripețiile copilului care a fost, ale mamei și tatălui său, toate acestea pătrunse de farmec și nostalgie pentru timpurile de la începutul secolului aducătoare de mari surprize în toate domeniile de activitate, bune sau rele, irepetabile.

Apa din portul copilăriei în care Maša Hal'amová aruncă ancora este curată, ea nu aduce în fața noastră decît evenimentele pe care le consideră suficient de importante pentru a le „prezenta într-o zi de sărbătoare". În spatele fiecărei întîmplări pulsează viața cu bucuriile ei, cu speranțele oamenilor, frînturi de suflet bun și pur de copii cu aripile deschise către zbor.

Din ceea ce scrie Maša Hal'amová despre copilărie, despre ținutul în care s-a născut și și-a petrecut copilăria se nasc izvoare și fîntîni cu apă lină din care se cuvine să bem cu pocale împărătești.

● **O NOUĂ BIOGRAFIE CONSACRATĂ LUI PABLO PICASSO** (1881—1973), celebrul pictor, grafician, sculptor și ceramist spaniol originar din Țara Bascilor, a apărut nu demult pe piața cărții din Statele Unite. Ea poartă titlul „Creator and Destroyer" (Creator și distrugător) și este datorată publicistei americane Arianna Stassilopoulos-Huffington, de origine greacă.

Cartea a trezit multe reacții controversate, în primul rînd pentru că ea aduce în prim plan o serie de elemente — și nu puține — din viața particulară a marelui artist. Datorită celor susținute de autoare, Picasso se purta foarte drastic cu colaboratorii săi. Ea afirmă că Picasso se simțea foarte bine în societatea oamenilor care îl lingușeau și că pictorul avea o pronunțată adversitate față de femei, acesta fiind motivul pentru care le-a zugrăvit deformat și urîte.

Critica americană a reacționat vehement la apariția cărții, afirmînd că ea este scrisă în stilul caietelor consacrate stelelor **showbusiness**-ului, destinate mai degrabă **sex-shop**-urilor decît librăriilor. De pildă, criticul John Richardson, unul dintre experții în probleme legate de viața și opera lui Picasso, o învinovățește pe autoare că proferează denigrări și că folosește elementele tragice petrecute în familia artistului fără a fi analizat în profunzime împrejurările în care acestea s-au produs, fără a sta de vorbă cu persoanele implicate în desfășurarea acestora.

Fără a ține seama de atacurile criticii — sau poate tocmai de aceea — cartea Arianei Stassilopoulos-Huffington a devenit una dintre cele mai căutate și citite în Statele Unite. Hollywoodul a cumpărat imediat dreptul de folosință pentru a o transpune pe ecran, iar una din societățile mari ale televiziunii americane pregătește un serial de cîteva episoade pe baza acestei cărți...

● **„OAMENI DE PIATRĂ", RECENTUL ROMAN DE PESTE 600 DE PAGINI AL SCRIITOAREI KERI HULME, DIN NOUA ZEELANDĂ,** este o carte cu aroma depărtărilor. Este povestea — remarcabil scrisă — a unei femei pictor, a soțului ei și copilului lor, mut. Dar, mai presus de toate, este romanul care simbolizează întîlnirea a două culturi — polineziană și europeană. În același timp, este o carte închinată locuitorilor insulelor polineziene, care încearcă să reziste încercărilor de a li se adapta mițurile și legendele la barometrul culturii europene.

UN POET — O LUME

Taras Șevcenko

● Marele bard al ucrainienilor, Taras Șevcenko (1814—1861), împlinește 175 de ani. De peste un secol vecinii de peste Nistru și-au făcut din numele marelui poet pavăză națională și sinonim al libertății. În plan universal, Taras Șevcenko s-a impus ca simbol al dirzeniei umane. Cumpărat de cîtiva intelectuali din robie de la un moșier venetic, poetul și pictorul ucrainean devine cel mai înverșunat apărător al națiunii sale oprimate de către țari. După moarte, o țară întreagă, pe parcursul a mii de verste l-a plîns și l-a petrecut pînă la lăcașul său de veci de pe malul Niprului.

* * *

De-oi muri, mormînt să-mi faceți,
În străvechi gorgan,
Din Ucraina mea dragă,
La hotar de lan.

Ca să văd eterna stepă,
Niprul nostru sfînt,
Să-i aud suspinul aspru,
Înțeles de vînt.

Cînd va duce din Ucraina,
Niprul către mare,
Sînge de dușman cumplit,
Eu voi fi chemare.

M-oi urca la cer să dau
Domnului de veste,
M-oi ruga... dar pîn-atuncea
Dumnezeu nu este.

Îngropați-mă și rupeți
Lanțurile grele
Și stropiți cu sînge vrerea
Ucrainei mele.

Și-n familia măreață,
Nouă și străbună,
Pomeniți-mă cu vorbă,
Liniștită, bună.

* * *

În pîlcuri vișini lîngă case
Și cărăbușii zumzăie ușor,
Se-ntorc plugari cu plugurile lor,
Trec grupuri fetele voioase,
La cină mamele le vor.

E neamul tot pe lîngă casă,
Pe cer — luceafărul de seară,
Dă cina fata cea sprințară,
De sfatul mamei nici că-i pasă,
Privighetoarea cîntă iară.

Își culcă pruncii lîngă case,
Mălcuțele cînd bate boarea,
Adorm și ele cu răcoarea
Și numai fetele frumoase
Nu dorm și cu privighetoarea.

* * *

Ginduri, ginduri, triste ginduri,
Jale și povară
De ce sînteți pe hîrtie,
Triste rînduri iară ?
De ce vîntul nu vă poartă,
Colburi prin cîmpie ?

De ce nu vă ia blestemul,
Călăuză vie ?
Ginduri, ginduri, triste ginduri,
Voi copii și floare,
V-am crescut dar nu v-am dat
Casă bună, mare.

Mergeți toți în Ucraina,
Ucraina noastră,
Voi orfani, iar eu pieri-voi
Stînd lîngă fereastră.

Veți găsi acolo suflet,
Slovă de iubire,
Veți găsi dreptatea sfîntă,
Poate și mărire.

Ia în brațe maica noastră,
Sfîntă Ucrainâ,
Copilașii mei de suflet
Și fără de vină.

* * *

Iar plînge Niprul și suspină,
Iar bate vîntul furios.
Bătrîna salcie se-nclină,
La val înalt, vijelios.

Iar luna palidă și clară,
Tot se ascunde după nori
Și ca o barcă se strecoară
Prin luminișuri și viltori.

Cocoșii n-au trimis chemare,
Tăceri apasă de mormînt,
Ne strigă buhele din zare,
Grăiește frasinul cel sfînt.

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

● **CEA MAI VASTĂ OPERĂ A LUI MAXIM GORKI, „VIAȚA LUI KLIM SAMGHIN"**, cuprinzînd patruzeci de ani din viața societății ruse de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, a devenit punctul de plecare al unui film în paisprezece serii, intitulat „Klim Samghin". Critica de specialitate consideră acest film drept un eveniment artistic de cel mai larg interes, de o importanță deosebită. Valoarea romanului lui Gorki a fost remarcată încă de Anatolii Lunacearski, care îl caracteriza ca pe „o panoramă dinamică a epocii", „o admirabilă retrospectivă contemporană".

Sarcina transpunerii pe ecran a acestei lucrări cu foarte multe personaje, bogată în evenimente dramatice, care cuprinde două revoluții (cea din 1905 și cea din 1917) și-a asumat-o regizorul Viktor Titov, autorul și al altor filme seriale pentru marele și micul ecran. Ecranizarea romanului fluviu al lui Maxim Gorki a cerut o muncă uriașă, desfășurată pe parcursul a peste cinci ani, din partea unui foarte numeros colectiv de creatori.

Rolul titular i-a fost încredințat tînărului actor Andrei Rudenski, care s-a achitat magistral — susține critica — de o partitură densă și complexă, aducînd în fața spectatorilor o personalitate contradictiore, care poartă în spatele ei societatea rusă într-una din epocile ei cuprinsă de transformări cruciale.

● **DE MARE INTERES SE BUCURĂ IN JAPONIA** noul roman în trei părți, „Oamenii din Nire", al scriitorului Morio Kita. Autorul își plasează acțiunea în mediul unei familii în care meseria de medic se practică din tată în fiu. Totul se petrece în spațiul unui mare spital din Tokio, mediu în care se perindă un furnicar de lume, autorul avînd astfel posibilitatea de a le împleti destinele cu evenimentele importante din viața Japoniei de la începutul secolului pînă la terminarea celui de-al doilea război mondial.

Succesul de care se bucură romanul lui Morio Kita nu este întîmplător. Pe plan internațional se constată o creștere considerabilă a interesului celor mai diferite categorii de cititori și spectatori față de lucrările care abordează tematica legată de lumea spitalelor, a luptei oamenilor în alb pentru salvarea vieților semenilor lor aflați în suferință, dar și de concurența acerbă pentru atragerea clienților celor mai înstăriți, pentru eliminarea concurenților în industria medicamentelor etc.

● **LUCRĂRILE PUBLICATE IN COMUN PÎNĂ IN PREZENT DE FRAȚII ARKADII ȘI BORIS STRUGAȚKI** îi situează în rîndul celor mai reprezentativi scriitori sovietici de literatură s.f. O dovadă în plus o constituie și ultimul lor volum destinat copiilor și tinerilor, și intitulat „Lunea începe de simbăta".

Arkadii Strugațki s-a născut în anul 1923 și a studiat japoneza și engleza, în timp ce fratele său mai mic, Boris, a văzut lumina zilei în anul 1933, urmînd cursurile facultății de matematică.

Frații Strugațki nu fac parte din rîndul celor care scriu literatură științifico-fantastică pentru că aceasta este la modă. Ei nu urmăresc prin scrierile lor obținerea unor efecte ieftine prin înfățișarea unor scene de groază privitoare la viitorul apropiat sau mai puțin apropiat. Pentru ei, literatura s.f. este un mijloc prin care încearcă să-i determine pe cititori să gîndească serios la problemele arzătoare ale vremii noastre. În noul lor volum o fac cu multă dezinvoltură, cu o mare risipă de ironie și umor, elemente aproape rarissime în literatura științifico-fantastică mondială.

SPORT

Amestecate

● **Începutul s-a petrecut cu goluri multe — semne bune anul are — cinci semnate de Victoria și două de A.S.A. Explorări Cimpulung-Moldovenesc. În orgile mesteceniior din Bucovina sevele s-au redeșteptat, cuprinse, ca și noi, de un idealism tumultuos. Sătui pînă peste cap de fotbalul jucat în dorul de pagubă albastră, sperăm, cît încă mai tremură, seducător, gențiana de zăpadă, că Victoria va dărîma de pe policioară și idolii publicului din Dresda. Iedera albă pe care n-a izbutit să le-o smulgă Ronea est-germanilor s-ar potrivi de minune pe un ulm de lîngă Lacul Tei. Apoi...**

● **Muntenii sînt un neam de oameni cu hazul în suflet și surisul pe buze. Dar cînd mă gîndesc că Argeșul nu s-a hotărît nici pînă azi cînd să organizeze meciul retragerii lui Dobrin — cel mai mare fotbalist român al ultimelor decenii — simt, ca muntean, cum surisul îmi alunecă de pe buze la ceafă.**

● **Un ghiocel, bob de aur alb într-un bob de îndrăzneală ingerească, mă întreabă de ce ziarul de specialitate trece sub tăcere rezultatele înregistrate de echipele noastre de fotbal aflate în turnee de pregătire peste hotare — și pe cele bune și pe cele rele. Ca să nu supere nici capra, nici varza și viața să curgă fără cusur.**

● **În seria întîi a diviziei B, dominată cu autoritate de Petrolul Ploiești, singura echipă care se mai bate să le dea cep la butoi găzarilor, se numește Politehnica Iași. Mă bucur din toată inima cînd o văd cîștigînd și-i doresc noroc. Acolo, sub clopotele Moldovei, sub ocoale de bronz cîntînd, pe cînd urmam liceul militar, mi-am cioplit primii idoli, ca suporter încartiruit în suferințe, și i-am înșirat pe o policioară, astăzi stînd să se prăvale. În aceeași serie, F.C. Progresul Brăila nu mai tinjește, mărturisit, decît la locul al treilea. Antrenorul Sdrobiș (nume lîngă care automat asociez imaginea unui flăcău călcînd struguri în jgheab și nicidecum aruncînd mingea leilor din teren) n-are nici sare, nici chemare, trage unde-i streașina mai largă, unde nu te plouă, nu te bate zloata și toți se grăbesc să facă nuntă cu sarmalele rămase de la ultima pomană. Păi asta ne trebuia nouă, la Brăila, un gălățean izgonit de-acasă ! Nea Diacomatule (președinte C.J.E.F.S.) eu știam că pe prispele Brăilei își tipăresc urmele pașilor (precum Cezarii și vedetele Hollywood-ului) numai oameni roșii în obraz cu gușa măcăleandrului.**

● **Fiecare zi are cel puțin vreo sută de clipe rău famate, iar eu am darul de neprețuit de-a nimeri exact în capcanele lor. Iaca, azi dimineață, se pornise să plouă și privind pe geam cum legau aței de ploii nuielele de aur din grădină, m-am pomenit înginînd în cheie minoră. Rapiduleț, ce ești tu, fiica sau fiul ploii ?... Și chiar vin să vă întreb : de ce gen e Rapidul ? feminin, nu face impresia, masculin, nici atît. Pînă vom limpezi cazul, îl anunț pe Motroc că dacă, după ce-a luat bătaie de la toate divizionarele B, acum, în februarie, cînd se seamănă mazărea nu s-astîmpără s-o tot facă pe profesorul, îi vom confisca și tabla și creta. Am spus eu de la început că cu Motroc ăsta o să ne înțelegem ca mutul și surdul care-și vorbesc prin ușă... am spus, dar am rămas cu spusul. M-apucă sila, tunetul și furia cînd văd cît de vijelios se rostogolește marea iubire a Giuleștiului.**

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
8
(1 398)
Sîmbătă
25 februarie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Vetre de primăvară

În anul celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, precum și al celui de al XIV-lea Congres al partidului, marcăm și o dată care, în memoria colectivă, poartă pecetea unei permanente și laborioase deveniri. Se asemuie primăverii prin chiar faptul că evenimentul respectiv a început primăvara. Este vorba de marea epopee a cooperativizării agriculturii, de marea călătorie a satului și agriculturii românești spre viitor. O neîncetată și tulburătoare devenire, un destin care a implicat și implică întreaga societate, întregul popor. **Am înfăptuit două mari revoluții în agricultură**, spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Acum ne aflăm în fața celei de a treia revoluții agrare. Primele două au avut mai mult un caracter social și economic, dar noua revoluție agrară pune pe primul plan aplicarea științei, realizarea unei producții noi, a unei agriculturi superioare, în concordanță cu proprietatea întregului popor asupra pămîntului, cu proprietatea socialistă a agriculturii, ca de altfel a întregii economii.**

În sensul acestei concordanțe, drumul străbătut este cu adevărat epocal. Și sîntem într-atît de obișnuiți cu el, încît cu greu ni l-am putea imagina altfel. Istoria propriei noastre vieți spune însă că destinul acestei celei mai mari avuții a țării — pămîntul — n-a fost dintotdeauna așa. Istoria propriei noastre vieți spune totul despre locul de unde și cum am pornit. Iar timpii străbătuți jalonează evenimente și destine colective eroice ; ca într-o uriașă carte ce s-a scris și pe care o citim, azi, la lumina atitor înfăptuiri și sub semnul atitor inalte și cuprinzătoare perspective. Recolte mari, sigure și stabile constituie azi expresia de fapt a muncii și gîndirii creatoare, modul de a gîndi și acționa în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități. Ele, aceste recolte, sînt apanajul marilor suprafețe agricole pretabile la aplicarea tehnologiilor moderne, a mecanizării, a chimizării și irigării, sînt apanajul marii proprietăți socialiste, de stat și cooperatiste.

Momentul inițial s-a petrecut în 1949 cînd, pe baza hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 martie s-a trecut la opera de înfăptuire a cooperativizării agriculturii, act istoric de însemnătate fundamentală pentru dezvoltarea întregii societăți românești. După reforma agrară din 1945, aceasta era cea de a doua revoluție în agricultură. Unirea pămînului însemna unirea oamenilor, descoperirea marilor lor resurse ; se semăna și creștea un gînd trainic de viitor, se semăna și creștea o cîmpie de gînduri. Apăreau atunci cele dintîi cooperative agricole de producție ; le urmează, în timp, altele. Apar primele rezultate și ele dețin forța argumentului exemplar. Treptat, treptat, mii și **milioane de semnături** completează această cea mai întinsă și mai răscolitoare carte de nouă identitate moral-politică și socială a țărănimii române, aducînd schimbări de esență în însăși condiția materială și spirituală a lumii satului românesc.

Odată cu Congresul al IX-lea, s-a înțeles că, prin forța condițiilor reale, principalele ramuri ale economiei naționale sînt industria și agricultura, și că, pe baza dezvoltării lor optime, echilibrate, România poate și trebuie să se transforme într-o țară socialistă industrial-agrară. Congresul al IX-lea a deschis o nouă perspectivă agriculturii și satului românesc : ca în toate domeniile, s-a trecut și aici la o nouă politică a investițiilor care au devenit incontinuu mai mari, au cuprins laturi ale activității care, pînă atunci, nu cunoscuseră decît un interes marginal. Pe harta patriei apar cele dintîi sisteme de irigații, se intensifică mecanizarea, aplicarea cercetării științifice și tehnice, se obțin realizări noi, superioare, dar ele sînt abia începutul, sînt primele semne ale unui complex întreg de programe și măsuri prin care agricultura și satul românesc aveau să intre decisiv pe porțile din față ale viitorului. Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, elaborează conceptul de **nouă revoluție agrară**, moment emblematic și deosebit de sugestiv pentru întreaga strategie economică și socială a dezvoltării satului și agriculturii socialiste românești, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii umane în general. Bate de acum ora unor ritmuri noi și pe măsura cerințelor tot mai ridicate ale dezvoltării intensive, pe multiple planuri și cu multiple rezultate, într-o scară de valori care urcă neîncetat. Timpul noii revoluții agrare, al celei de a treia revoluții din agricultură, are dimensiuni cantitative și calitative spre care converg pîrghii largi de interes ale industriei, ale științei și învățămîntului, ale specializării în cele mai diferite domenii și profesii agro-industriale.

Noua revoluție agrară, așa cum a formulat-o secretarul general al partidului, înseamnă recolte mari, sigure și stabile, dar și afirmarea unei conștiințe noi, înaintate, formarea unui nou mod de a gîndi și munci, iar aceasta nu se poate decît prin învățătură, prin știință, prin cultură. Imaginea satului românesc de azi, prezentul și viitorul său aflate în cîmpul de gravitație al unor permanente înnoiri și ridicate la cote de relief economic, politic și social, pe coordonatele progresului și civilizației socialiste, conferă acestei viziuni forță și dinamismul actualității înseși, argumentul substanțial al realității trăite și asumate. În acest spațiu și pe asemenea coordonate, literatura și arta au însoțit fenomenul creșterii și afirmării satului românesc ca purtător de conștiință patriotică, revoluționară, cu deschideri spre istoria care-l incorporează ca pe o nestinsă vatră și un nestins tezaur de frumuseți. Ca niște vetre de primăvară sînt gîndurile, îndemnurile și așezările acestei lumi, pentru ca prin ele să se întrevadă și liniile marilor orizonturi ale noii revoluții agrare.

Luceafărul

La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, miercuri a sosit în Capitală, într-o vizită oficială, Seyyed Ali Khamenei, președintele Republicii Islamice Iran. Convorbirile oficiale care au avut loc au evidențiat dorința celor două țări și popoare de a dezvolta, pe multiple planuri, relațiile statornicite de-a lungul timpului.

„Vizita pe care, o întreprindeți în România, declara președintele Nicolae Ceaușescu, constituie expresia cursului pozitiv al relațiilor dintre țările noastre, a dorinței comune de a acționa pentru ridicarea colaborării româno-iraniene la nivelul posibilităților reale ale economiilor noastre naționale — îndeosebi în domeniul industriei, comerțului, științei și tehnicii, precum și pe plan internațional".

„Relațiile dintre Republica Islamică Iran și Republica Socialistă România, sublinia președintele Seyyed Ali Khamenei, au o lungă tradiție și se bazează pe interesele celor două popoare și state".

Vizita se înscrie ca un moment nou, de referință, în cronica relațiilor româno-iraniene și conferă, așa cum s-a subliniat, un conținut tot mai bogat conlucrării dintre România și Iran.

Expresia realității

Autorul, „reintors" la funcțiile sale, se așează în centrul existenței (epice) a personajelor, se ia cu mîinile de păr, se văicărește, ca un demiurg degradat, ca o transcedență (textuală) detronată, ce să (mai) facă cu destinul eroilor, cum să le ordoneze traiectoria în pagini, cum să le ofere un deznodămînt fericit ? El Programatorul (epic) suprem se simte excedat de amploarea pe care o ia dezvoltarea (oricît de supravegheată) acțiunii, de funcționarea independentă a universului imaginar. Cordonul ombilical asigurat de persoana povestitorului a fost tăiat și opera devine autarhică.

Textualismul lui Platon Pardău se naște firesc din punerea între oglinzi paralele a metodei balzaciene, „umanizarea" povestitorului, relativizarea și restructurarea unităților epice (acțiuni, personaj, intrigă).

Există mai multe straturi de narativitate în ultimul roman al lui Platon Pardău, cu mențiunea că autorul spune în textul său — care nu se mai suprapune cu vechea „temă a povestitorului" — tot ceea ce ar trebui să remarce critica de întîmpinare (deci funcționează și o **de-mascare** din interior).

Mai întîi un **cehovianism al personajului** așa zicînd principal, Ștefan Craiu, funcționar cu mînecuțe, la o agenție de publicitate, cu toate că ființează într-un decor cu totul modern, într-o lume imediat contemporană (198...) și merge la serviciu cu metroul ; apoi acționează un **textualism al autorului**, uitat, din neglijență de redactare, în lumea personajelor, — ceea ce impune o reflectare auto-referențială a epicului ; și, trei, nivelul criticist **stratul personajelor care comentează, judecă** (și chiar subapreciază, romanul), format din Teodorescu, Raul, Negru, Neagra, Radovica, oameni de cultură și chiar scriitori.

Desigur, pentru a nu ști mai mult decît personajele, pentru a se așeza la nivelul lor, refuzînd privilegiul demiurgic, autorul putea să apeleze la Boccaccio sau Ion Creangă și nu neapărat la novitățile epice de ultimă oră. Este chiar ceea ce face Platon Pardău.

Există o diversitate tipologică generată de capacitatea personajelor de a privi în jur și de a se realiza în raport de conjuncturile epocii, așa că nu se putea o reflectare mai exactă a demoniei ochiului în raport de coridoarele Puterii. Există personajul anilor '50, grobianul Puterii (tovarășul Vasile), eroul anilor '60 pentru care nerealizarea umană și eșuarea profesională devin resort de afirmare socială ca „seftism" sub orice chip (Baltazar), activistul de elan în inventivitate și de competență din anii '70 devenit om de știință (Modrogan), ca și scepticul mintuit din anii '80 și ceva (Valeriu Brumă).

Prozatorul își recitește paginile, reia datele problemelor, împărtășește toate dilemele personajelor, face supoziții, dă verdicte cu valoare de atitudine personală, relativizează. Unde nu înțelege sau nu mai poate să facă nimic, lasă totul pe seama mecanismului implacabil, egal cu sine și tocmai prin asta misterios al existenței.

Autorul are pudoarea ficțiunii și, ca atare, intenționează să facă nu un roman polițist — universul imaginar poate să admită și o asemenea interpretare —, ci un reportaj ironic, cu lucruri inventate și fabulație enormă. Lucru foarte interesant pentru că, de obicei, reportajele vor să fie crezute ca fabulatorii, iar felurite cazuri veridice sînt relatate și asumate ca ficțiune. Obișnuita prevenire de pe contrapaginile romanelor realiste, ar putea suna cam așa în **Nebănuitele primejdii : „În viitor orice asemănare cu realitatea nu va fi întîmplătoare, ci înseamnă chiar că realitatea a copiat modelul livresc".**

Acțiunea este simplă și chiar rămîne în starea aceasta de premiză : Ștefan Craiu, funcționar la Agenția de publicitate, secția „Decese" primește un anunț despre moartea lui Vasile Stroiescu, fost demnitar prin anii '50. Anunțul adus de un tînăr sobru, misterios, mefistofelic se dovedește a fi fals. (Chiar Ștefan Craiu intuiește tragica farsă, totuși dă anunțul la tipar). A doua zi se trezește cu mortul în carne și oase în Biroul șefului său, Baltazar. De aici totul se dereglează, viața lui Ștefan Craiu ia o turnură imprevizibilă. Hamletiana dilemă a personajului : **„Cînd va fi dat afară" ?** trece printr-o variabilă gamă de stări și metamorfoze : frică, depresiune, obsesie, curiozitate iar încercarea de a-și da cît de cît un răspuns îl angrenează în complicatele rotițe ale ficțiunii.

La fiecare început de capitol, autorul se introduce în narațiune și aproximează starea și condiția universului imaginar. Pentru că, la un moment dat, povestirea alunecă, se încarcă cu o semnificație faustică, intervine drastic : „Înțelegînd ce pericol se naște din această scurtă scenă, vai, bănuiala de a încerca să aducă în discuție tema creației, mă grăbesc să spun : NU! Departe de mine gîndul, nu mă încearcă asemenea orgolii ! Aceasta este povestea simplă a lui Ștefan Craiu, Jules Modrogan, Valeriu Brumă, Adela, Eliza, Genoveva, Sanda, Marin, micul Andrei, oameni din București, muritori, muritori, dar care, la ora respectivă, încă trăiau, nimic mai mult !" (p. 243).

Referința despre București se impunea ; cu toate că **Nebănuitele primejdii** mi se pare cel mai avansat roman spre imediat (date recognoscibile de acum doi ani), orașul oricît de modern absoarbe fantasticul iar toate marile edificii, metroul, Dîmbovița albastră întreține atmosfera de mister (sîntem oricum în Bucureștii lui Mircea Eliade).

Pentru că, tot așa, la un anumit punct de dezvoltare, acțiunea ia o coloratură tragică, auto-

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 7-a

Ferestre deschise

Locul din care privesc se numește Boz și nu e altul decît satul meu, unde m-am născut și unde am copilărit. Urmele pașilor acelor ani fragezi, parcă se mai simt pe undeva, respiră neîntrerupt în curtea și în grădina casei. Îmi aduc aminte, revăd mereu joaca acelor ani, fuga spre iazul morii unde număram bănuții și bulgării de apă ce se rostogoleau peste roata mare și lenșă. Era o moară de apă cum puține mai sînt acum, parcă era undeva sus, pe valea satului Furcșoara. Am simțit atunci acel miros de făină caldă și îmbietor, acel miez de pîine curat și nu de puține ori, învelit în ștergarul țesut și cusut de mîinile mamei.

Privesc și iar îmi amintesc, îmi amintesc cu plăcere de valea ce clipocea peste pînzele timpului, peste pietrele și nisipul ce l-am simțit nu odată sub tălpi. Plopii ce se înșiruau în lungul văii fremătau, vorbeau cu cerul și cu pămîntul. Își lăsau frunza să picure în vola ei pe cărările răsărite-n zorii de zi.

Tata îmi spunea nu de mult că dudul din curtea casei l-a plantat în anul în care m-am născut eu și azi își ramifică ramurile în marea deschidere a timpului. Dar, să revin la zorii satului de azi, la starea lui reală a acestor ani frumoși și plini de speranțe. De cum intri în sat, privirile iau cunoștință de numele lui, Boz. Cineva îmi zicea că Boz ar mai însemna și „buruiană rea", se poate dar această „traducere" nu este în nici un caz familiară satului meu. Dimpotrivă, Bozul, care numără vreo 1 000 de suflete, este primitor, ospitalier, poate ne-ntrecut de darnic cu cei care vin aici. Și, ca un fapt adevărat, satul meu nu este ocolit și nici nu va fi vreodată arătat cu degetul, de rău. Oamenii lui sînt harnici și pricepuți, știu o serie de meserii de care se simt mîndri că le-au învățat și că le pot practica pe vatra lor. Sînt meseriași de toate felurile, pentru toate cerințele de azi și de mîine. Fiindcă de gîndit se gîndește bine și cu folos. Ce se gîndește se și pune în aplicare, se construiește, se clădește pentru ani mulți.

Satul — această mirifică lume, o lume mică dar reală, sinceră, lină ca un zbor de rîndunică. Această lume harnică ca o furnică, doinitoare și mereu trează. Satul este vechea și prezenta mea iubire. Aici, mă așteaptă părinții mei, tata și mama cu anii lor, ani neîntrerupți de la începutul acestui veac. Tata așteaptă de cîte ori vin în sat, să-i aduc vești, să-i spun noutăți. Și, desigur, că-i spun și-i aduc vești. „Dar, grîul cum arată, ai văzut grîul ?", Da, l-am văzut, tată, vine cu zborul de primăvară, se apropie de inima și de sufletul meu.

Locul din care privesc mereu și spre care mă-ndrept destul de des, îmi rămîne ca o floare mereu vie, ca o veșnicie. Treaz și sfînt, satul adună-n el toată bucuria și gîndul meu bun.

Miron Țic

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Farmecul narațiunii

● „Plecase pentru un timp doar, într-o dimineață cu ceață, risipită abia tîrziu, spre amiază, cînd Apudul dispăruse de mult dincolo de riu și lanurile mohorîte de porumb. Dispăruse cu serile de toamnă cu tot. Ce mult îi plăceau lui aceste seri !". Astfel începe volumul de povestiri al lui Horia Ursu **„Anotimpurile după Zenovie"** (Editura Cartea Românească, 1988) cele șapte narațiuni fiind imagini „în sepia" ale unei lumi apuse, o lume văzută prin ceața timpului ca și cum te-ai uita printr-un geam aburit și ai vedea realitatea cu contururi iluzorii. De fapt autorul își derulează amintirile în paginile unui roman autobiografic deghizat.

Horia Ursu face parte din categoria acelor prozatori tineri pentru care modernitatea nu exclude farmecul narațiunii ,el fiind atașat mai degrabă de ritmul tradițional al epicii, de savoarea detaliilor din care nu lipsește o anume vocație estetică a privirii, autorul iubește imaginile „frumoase" fără a deveni însă calofil. Plutește o briză romantică în aceste proze ca în imaginile la „dagherotip", realitatea e îndulcită de vocea blîndă a povestitorului „totul se petrece ca în vis" — spune un personaj confirmînd atmosfera himerică.

Întîmplările cărții se petrec la Apud „un somnoros orășel transilvan" pe fundalul unei perioade de tranziție socială. Vechiul și noul există într-un amestec pitoresc. Mai funcționează încă în oraș cinematografele particulare alături de proaspătul inaugurat „cămin cultural". Strada „Revoluția de la 1848" se învecinează cu faimoasa bodegă „Minerul îndrăgostit" iar la „Foto-Artist-Horvath" citiva ucenici „de anul I de la școala profesională așteaptă cuminți și chiliugi să le vină rîndul pe scaunul înalt din fața aparatului de fotografiat". E o populație pestriță în care apar figuri expresive ca Zenovie sau Petru Cain, negustor de obiecte vechi, ori un anume Sempron, fost deportat în lagărele din Siberia, etc. Ochiul prozatorului surprinde pulsul unei epoci heteroclite, fără a se avînta în analize sociale de profunzime, atenția cade mai degrabă pe faptele mici, pe detalii, pe viața intimă a personajelor. Horia Ursu excelează în descrierea atmosferei de provincie aducîndu-ne în fața ochilor existența tihnită a orășelului transilvan, cu locuitorii săi „abulici" care nu pot să-și părăsească obiceiurile lor tradiționale. Bufetul gării e locul în care se întîlnesc zilnic și comentează zvonurile politice, vorbesc despre Titulescu, despre Liga Națiunilor, stau la taifasuri îndelungate, ei aparțin unui timp patriarhal pe care autorul îl fixează într-un tablou de epocă, descriindu-i cu savoare atmosfera : „Doamne, cum a mai trecut vremea ! Parcă ieri îl întîlneam pe Zenovie. Cu căciula de oaie căzută pe ochi, roasă în cîteva locuri de molii trăgea cu opinteli o sanie nouă din care pricină, în urma sa, zăpada care acoperea orașul de la amiază ruginea".

Prozatorul creionează personaje pitorești cu nume „fistichii" : Păsărică, Gutuie, Cuculeț sau blîndul Maxim, cel care într-o zi se întoarce de la pescuit cu un peste imens atîrnat de ghidonul bicicletei sale, dar nu apucă să se bucure de laudele prietenilor (pe care atît de mult le visase) pentru că are un atac de cord și moare subit pe stradă „dispărînd ca într-un vis". Melodrama e convertită aici într-un tragicomic de situație. Aparent calme, prozele ascund de fapt în subtext „dureri înăbușite". În povestirea intitulată „Propria persoană" Horia Ursu reușește o proiecție simbolică a destinului

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

MĂRȚIȘOR

1 MARTIE, ca un prag neștiut, ca o lumină așteptînd să răsară, ca o dimineață într-un care îți pregătești sufletul. Scrie Blaga : **„Ce-am uitat, aprindem iară / Sub veșminte ne ghicim / Căutăm în primăvară / un tărîm ce-l bănuim / Căutăm pămîntul, unde / mitic să ne-alcătuim, / ochi ca oameni să deschidem / dar ca pomii să-nflorim".** Există în neasemuitul folclor românesc obiceiuri cu înțeles tulburător care ritualizează trecerea în anotimpul germinației, purificîndu-l pe om prin bucurie, frumusețe și speranță. O pregătire pentru intrarea în muncile de primăvară, dar și o pregătire a gîndului de a se deschide altfel, mai deplin, mai liber spre cerul sentimentelor și al ideilor.

Mărțișorul, simbolul primei zile de primăvară, se oferă ca o floare ținută în cumpăna inimii ori ca un poem pe care rostindu-l îl ridic pînă în zarea de neatins a sunetelor primordiale. Cîntec de limpezire ca într-o naștere a privirii în uimire și adorație. Precum catrenele fetei frumoase ale aceluiași poet : **„Ce umbră curată / aruncă-n lumină o față ! / E aproape ca nimicul, / singurul lucru fără de pată"** sau **„O față frumoasă e / o închipuire ca fumul / de ale cărei tălpi, cînd umblă, / s-ar atîrna țărîna și drumul".**

Și vine răspuns din cîntecul popular despre chip de bărbat frumos ca un zeu de primăvară : **„Prin pădurea rară-n jos / Merge Petru cel frumos / Cu carul de maghiran, / Cu butuc de odolean, / Cu spiță de lebeniță / Cu sbicuț de tămîiță / Din față picuri de singe, / După el inima-ți plînge, / Din buze faguri de miere, / După el inima-ți piere !"**

Am scris aceste rînduri pentru prima zi de primăvară numai pentru a vă aduce lîngă suflet cîteva poeme ca pe niște flori care vor să vă spună că frumusețea din noi și lumina din noi sînt nepieritoare.

Ca și cum am săvîrși, fiecare, un ritual de dimineață, de înnoire și de speranță, rostindu-le...

Nicolae Dan Fruntelată

Pe drumurile țării

Oradea era în pică. O pică deasă din care se desprindeau fantomatic turnurile colorate — orașul cu turnuri — și noi eram nemulțumiți și îngrijorați. Sigur, ca efect, nu era rău, mai ales că în pica asta, surprinzător, Crișul avea o culoare verde intens — numai că toate astea nu puteau fi filmate. De cîte ori dă un operator peste pică, se gîndește că mai bine dădea peste un viscol zdravăn. Peste un viscol zdravăn, în afară de șofer, toți voiserm de fapt să dăm. Numai că, peste o mie de kilometri de România, stătea atîrnat un cer sticlos, albastru, și un soare nemișcat care în miezul lui februarie nu prevestea nimic bun. De-o parte și de alta șoselei — prin vreo opt județe străbătute, pămîntul bolnav de soare avea culoarea cimentului și consistența lui sau a deșertului probabil, nu știu, că n-am văzut. De la o vreme începusem să cam tăcem, numai Georgică Pascaru, operatorul, după ce trecusem și de Rimnicu Vîlcea a mormăit „care vezi primul un nor, dau o bere !", Sibiu, Hunedoara, Alba, Arad, nimic. Tăcere și soare și pă-

Smaranda Jelescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA ANGELESCU: «Textul și realitatea»

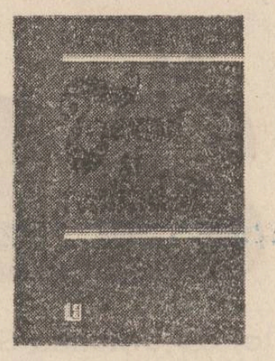

Preocupat de literatura secolului XIX de a cărei redescoperire se ocupă aproape în întreaga lui acțiune de cercetare și sinteză, Mircea Anghelescu se arată preocupat și de redefinirea istoriei literare. **Textul și realitatea** este mai mult decît o culegere de studii despre scriitorii secolului XIX. Încercarea lui Mircea Anghelescu este de a face în această carte o demonstrație de istorie literară autentică, într-un sens pe care ține să-l precizeze printr-un text programatic. Acesta dă chiar titlul cărții, **Textul și realitatea,** și își propune să ne facă să înțelegem istoria literaturii dintr-un unghi mai activ și mai propice caracterului ei de restituire pe mai multe dimensiuni. Istorie literară nu este după Mircea Anghelescu a te ocupa de scrierile de altădată, fie și în curgerea lor cronologică. Simpla lectură nu ajunge. Istorie literară nu înseamnă a căuta în spatele textului realitatea care l-a prezidat, modelat, influențat. Riscul în acest caz este de a pierde din vedere chiar esența operei și a literaturii. Istoria literară este mai mult decît atît. Ea cere coborîrea la contextul epocii. Simplele lecturi ale unor opere de altădată, pot fi, ne spune autorul, citindu-l pe Montherlant, o serie de erori repetate, „malentendus", pentru simplul motiv că sensibilitatea cititorului de azi educată în alte condiții și cercul său curent referențial vor conduce la alte reacții și concluzii decît cele pe care le-ar fi avut contemporanii operei. Lucrul este desigur, indiscutabil, iar Mircea Anghelescu citează mai ales cazul operelor teatrale antice trăite și înțelese altfel la vremea lor. Libertatea de interpretare a lecturii de delectare nu mai poate fi și aceea a istoricului literar. „Istoricul literar trebuie să explice opera în ansamblul unei literaturi, într-un context care nu mai acceptă un număr teoretic nelimitat de interpretări". Acțiunea istoricului literar este condiționată de cadrul istoric, motiv pentru care nu poate da un șir de note de lectură impresioniste, drept fapt de istorie literară. Așa cum istoricul limbii face etimologia cuvîntului este dator să facă istoricul literar „etmimologia operei", ne spune autorul **Textului și realității.** Simplificînd, istoricul literar nu examinează doar textul, ci și realitatea în raport cu care se află, dar și publicul căruia se adresează și a modelat atît autorul, cît și opera lui. Rostul istoricului literar, ni se spune mai explicit, se îndreaptă „nu doar spre reconstituirea atmosferei și a condițiilor care l-au format pe scriitor, a istoriei sale deci, dar și spre reconstituirea unui model al vremii înseși, al atmosferei și condițiilor care i-au generat opera prin intermediul personalității sale : domenii de intersecție cu istoria mentalităților, cu structurile colective, cu sociologia receptării". Mircea Anghelescu propune deci o istorie literară mai complexă, deschisă unor discipline cu ajutorul cărora poate clădi în siguranță. Autorul definește mai savant apelind la termenii și disciplinele epocii noastre un mod de a face istoria literară care s-a mai practicat, oferindu-i înălțime și demnitate. Scriind despre Shakespeare, H. Taine avea în vedere toți cei trei termeni reper pe care-i indică Mircea Anghelescu ca factori decisivi ai istoriei literare către care tinde. Gestul său de reinstituire a istoriei literare în cadrul modern prin conjugarea mai multor discipline rămîne binevenit într-o etapă în care exaltarea interpretărilor de text, interpretări de delectare în disprețul oricărui context a dat și poate să dea rezultatele cele mai puțin inspirate.

Materia literară, umană și socială la care se aplică mai departe Mircea Anghelescu este aceea a secolului XIX, fără discriminări valorice. Primul popas se face la „Danîil cel trist și mic", pentru a ni se semnala cu documente în vitrină și o nouă lectură a textelor poetului, ca și ale celor care au scris despre el, că altele trebuie să fie concluziile în legătură atît cu autorul, cît și cu profilul operei lui. Lectura poeziilor lui Vasile Fabian Bob, întreprinsă în comparație cu contextul literar de epocă are rostul de a ne semnala în Fabian un liric al presentimentului morții, adică un poet mai însemnat decît s-a spus în mod curent că este. „Locul său în istoria poeziei românești este mai important decît s-a crezut pînă acum". **Textul și realitatea** se constituie din asemenea revizuiri motivate. Un titlu ca **Adevăr și legendă despre exilul lui Iancu Văcărescu** vorbește de la sine despre caracterul restaurator al istoricului literar.

Foarte important pentru context, mai revelator decît pare la prima vedere este eseul **Trăsura : mit și realitate în epoca romantică,** unde frecvența trăsurii în textele literare conduce către o caracteristică a realității și dă o cheie și o dimensiune a epocii. O altă trăsătură a vremii, plină de consecințe pentru literatură, este călătoria în Orient pe care Mircea Anghelescu ne-o prezintă trecînd în revistă mai multe asemenea călătorii (între care cele ale lui Bolintineanu, Alecsandri, Ghica) de unde reiese că Orientul este pentru acești scriitori mai ales Africa și chiar Marocul (ceea ce presupune o redefinire a „Orientului") ! E un prilej pentru autor de a rezolva și așa zisa enigmă lansată de Ion Ghica cum că negusul mort în acea vreme ar fi fost un aventuros Teodoros plecat dintre români. Rezultă că nu, dar că acest Teodoros ar fi fost unul din posibilii candidați la tron ceea ce confirmă și altfel acest loc comun al Orientului pentru oamenii vremii. Urmărind „visul și viziunea" în poezia lui Heliade, se fixează locul **Anatolidei** ca prim poem de speculație filozofică de tip ontologic și nu teologic în literatura română. Asemenea precizări, minore, în aparență, sînt esențiale pentru fizionomia literaturii române și a progresului ei. Extrem de valoros este micul studiu despre Grigore Alexandrescu ca **Poet al dilemei,** unde se pleacă la drum de la constatarea marii circulații a poeziilor tînărului poet în epocă, definită și ea, indirect, prin această dilemă.

În același spirit de restituție multilaterală este scris studiul despre **Dimitrie Ralet,** din scrierile căruia se valorifică în mod deosebit ca scriere rezistentă, cu drept de posteritate, **Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria și Constantinopol,** lucrare din 1859. Pagini acute, revelatoare, din unghiul valorificării raportului textului cu realitățile care l-au inspirat și cu posibilii săi cititori sînt și cele dedicate lui Ion Codru Drăgușanu. O surpriză este **Poezia feerici,** unde ni se aduce sub ochi seria de feerii moderniste, dar de inspirație folclorică, ale lui Mircea Demetriad, poet din cercul literar macedonskian. Lectura lui Mircea Anghelescu, mai comprehensivă și mai subtil prețuitoare decît a criticilor de teatru pe care-i citează (P. Locusteanu și Liviu Rebreanu) și care-l bagatelizează, dacă nu desființează pe poet, este o probă de lectură contextuală. Mircea Anghelescu, avînd în vedere contextul, desprinde singularitatea întreprinderii lui Mircea Demetriad, atît prin surprinzătoarea inspirație din folclorul românesc a unui poet de factură macedonskiană, cît și prin înscrierea ei, deliberată, ca viziune și direcție, în linia teatrului modern, care apărea atunci în Europa. Citite deci nu dinspre noi către secolul XIX, ci în chiar cadrul acestui secol, feeriile lui Mircea Demetriad își deschid înțelegerii noastre altfel paginile, permițînd și o altă evaluare literară și artistică.

Textul și realitatea cuprinde și cîteva articole închinate literaturii scrisă dincolo de limitele lui 1900, dar cu care literatura secolului XIX comunică. Asa este articolul despre **Țărani și soldați în proza lui Sadoveanu,** (e vorba de **Amintirile căprarului Gheorghiță),** al cărui orizont tematic vine de dinainte de 1900. **Orientul lui Panait Istrati** comunică cu **Un loc romantic : călătoria în Orient** și cu alte preocupări, mai vechi, ale lui Mircea Anghelescu despre legăturile literaturii române cu Orientul, asupra cărora a insistat demonstrînd posibilitatea lărgirii orizontului problematic cunoscut. **Modernism și modernitate la D. Caracostea** este tot o demonstrație de aplicație la context. Caracostea a fost acuzat de a fi afișat un modernism de conjunctură, opinie care s-a bucurat de circulație. **Textul și realitatea** arată prin studiul închinat lui D. Caracostea că nu este deloc vorba de impostură, ci de o veche înclinație și, mai mult decît atît, de o vocație, exprimată convingător în opera maturității.

Toate micile articole, studii, eseuri, din **Textul și realitatea** sînt tot atîtea prilejuri de restituiri ale adevărului, de plasarea faptelor și operelor în contextele cele mai grăitoare, de acte de justiție în planul istorico-literar. Ele reprezintă esantioane ale unei ontici și metode de istorie literară, ceea ce conferă cărții **Textul și realitatea,** nu numai un aspect programatic, în consens cu întreaga activitate de istoric a lui Mircea Anghelescu, dar și o firească și convingătoare unitate. **Textul și realitatea** este o carte de istorie literară adevărată.

M. Ungheanu

ALECU IVAN GHILIA: «Lumina din adîncuri»

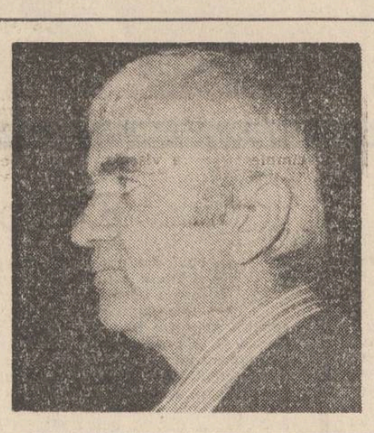

O umanitate violentă, dură, angrenată în conflicte ireductibile, consumîndu-și vrăjmășiile la o tensiune emoțională paroxistică ne întîmpină încă din primele pagini ale noului roman al lui Alecu Ivan Ghilia, intitulat **Lumina din adîncuri** (Editura Cartea Românească, 1988). Sensul titlului este acela de incursiune în memorie pentru recuperarea unui trecut familial, care, doar el, o dată conștientizat, deci asumat prin cunoaștere, poate acorda stabilitate prezentului, îl poate „lumina". Către această interpretare conduce, de altfel, și citatul din Malraux, așezat, ca **motto,** la începutul romanului : „Scopul unei vieți este transformarea în conștiință a unei cît mai largi experiențe". Experiența de viață reconstituită în romanul lui Alecu Ivan Ghilia, cu o destul de marcată tentă autobiografică, după cum rezultă din confruntarea unor detalii din carte cu datele de dicționar literar, se întinde pe o secvență temporală de un secol și mai bine, cam de la războiul de independență pînă în prezent. Nu este vorba de o reconstituire cronologică de tip tradițional, balzacian, să spunem, lineară, carevasăzică, ci de una ce urmează capriciile memoriei personajelor-naratori, revine la același eveniment văzut din unghiuri diferite, aglutinează versiuni contradictorii, se alcătuiește caleidoscopic din frînturi epice a căror imagine de ansamblu își schimbă desenul de la o clipă la alta, în funcție de modificarea perspectivei auctoriale, pe măsură ce acesta (autorul) avansează în cunoaștere. Această înaintare dificilă, căci timpul scurs, reticența unor martori, precaritatea probelor, subiectivitățile insurmontabile deformează mesajul „adîncurilor", este sugerată, din loc în loc pe parcursul romanului, prin secvențele simbolice ale săpatului după morți. „Săpînd după morți" înseamnă a-ți căuta rădăcinile, a reveni la matcă, a te asocia tradiției, a fi al unei etnii, a cunoaște ceva esențial despre tine. Hîrletul cu care sapă unul dintre personajele naratoare este, totodată, condei, mod de a spune că literatura reprezintă una dintre căile fundamentale de acces la adevărurile despre noi înșine. Din punct de vedere al construcției, **Lumina din adîncuri** este un roman anchetă, alcătuit din depozițiile unor martori (Mama, mătușa Catinca, mătușa Domnica, Bădia, moș Fănică, moș Grigore) stimulate de către anchetator. Miza anchetei este stabilirea (de fapt re-stabilirea, căci o sentință judecătorească a fost dată) vinovăților în încercarea de ucidere a lui Vasile Ciobanu, tatăl adoptiv al anchetatorului. Ancheta nu este, însă, o anchetă oficială, așa cum nici anchetatorul nu are o altă investitură decît pe aceea morală. El vrea să știe, el trebuie să știe, dar nu numai împrejurările morții (pînă la urmă) a tatălui său adoptiv, ci întreaga istorie a neamului său, care se suprapune, de-a lungul unui important segment temporal, istoriei Neamului. În felul acesta, un eveniment din viața familiei (tentativa de crimă) devine pretextul epic pentru deschiderea romanului către social, istoric și politic. Existența familiei de țărani moldoveni din Șendriceni, se derulează, în timp, într-un context istoric dominat de cele două războaie mondiale, iar pe plan intern, de cooperativizarea agriculturii, eveniment intim legat de modul de viață rural. Într-un fel, violența care guvernează relațiile din cuprinsul unei familii de țărani și pe cele interfamiliale este un reflex al violenței evenimentelor istorice. Acest tip de determinism nu poate fi ignorat, iar Alecu Ivan Ghilia îl sugerează în subtextul romanului său. Pe de altă parte, violența, chiar dacă funcționează ca răspuns, este, de fapt, structurală personajelor (cel puțin celor în linie bărbătească, cu o excepție, Bădia, primul intelectual al familiei) și exprimă un temperament bilios, asociat unei psihologii de inadaptabil.

Un caz complex, explicabil prin interferența determinismului social cu o sensibilitate vulnerată și cu un orgoliu exacerbat, este Vasile Ciobanu. Venit din afara Șendricenilor, centru al lumii în credința locuitorilor săi, Vasile Ciobanu este privit ca un venetic. Tot ce va încerca pentru a anula această optică se dovedește inoperant. În Șendriceni prejudecățile sînt puține, dar stabile. Vasile Ciobanu va sfida atunci, prin întregul său comportament, prejudecățile locului, intrînd astfel într-un joc extrem de periculos, în care, în cele din urmă, va pierde. Pînă atunci însă, personajul își joacă toate cărțile, supralicitează, dar nu trișează. Cînd, cum se spune, vremurile se schimbă, el se autoinstalează primar în satul părăsit de oficialitățile plecate în refugiu, supraveghează alegerile libere, acționează inflexibil pentru cooperativizare și își plătește polițele, începînd cu Bădia, fratele soției sale. Vasile Ciobanu este, deopotrivă, un produs al vremurilor și al propriei ereditați. În fond, este un singuratic, prea orgolios pentru a-și recunoaște greșelile (o va face, totuși, pe patul de moarte) și a se schimba. Personajul rămîne, fără îndoială, o reușită a prozatorului, care îl motivează psihologic complet, nu prin analiză, ci prin comportament. În plus, portretul lui Vasile Ciobanu se completează și se nuanțează, cîștigînd în complexitate, prin prezentarea atitudinii celorlalte personaje față de el. Fănică, deși fratele Bădiei, este, totuși, comprehensiv ; Bădia mai curînd îl disprețuiește decît îl urăște ; Domnica îl urăște înverșunat și după moarte ; Saveta, soția lui, oscilează între respectul tradițional cuvenit bărbatului, frică animalică, gelozie, iubire, ură ; Sănduță, copilul Savetei și fiul adoptiv al lui Vasile, alternează momentele de iubire (ca replică la opoziția celorlalți) cu cele de ură ș.a.m.d. Celelalte personaje se autodefinesc în cuprinsul „depozițiilor" lor sau sînt definite de către ceilalți, într-un joc de oglinzi paralele, care reflectă imaginea la nesfîrșit. Între ele, un loc deosebit îl ocupă figura mamei, pictată în tonuri calde, tandre, fără însă, o totală subordonare afectivă, care ar fi idealizat excesiv personajul. Mama este o icoană a suferinței, dar suferința ei rămîne una, ca să zic așa, asumată și chiar orgolioasă : ceea ce a fost, bine și rău, poate mai mult rău, a fost viața mea, numai a mea și nu se cuvine să regret nimic — pare a spune personajul. Este aici un aliaj foarte fin de fatalism țărănesc și de mîndrie aristocratică.

Declarațiile martorilor sînt, de fapt, niște confesiuni provocate, care depășesc subiectul propus, alteori îl ignorează sau îl ocolesc, constituindu-se în povestiri complementare, avînd drept temă trecutul familiei. Stafeta povestirii este trecută de la un personaj la altul, de la o voce narativă la alta, într-un roman polifonic, atent orchestrat și armonizat.

Vocile narative se disting nu doar prin poziția pe care o ocupă posesorii lor în ierarhia familială, ci, mai cu seamă, prin gradul de instrucție și prin tipul de experiență existențială acumulată, reflectate atît în limbaj cît și în structura povestirilor ce alcătuiesc romanul. Femeile (Saveta, Catinca, Domnica) au partituri asemănătoare stilistic, căci asemănător este și rolul lor în colectivitatea rurală evocată. Ele trebuie să îndure, și îndură în virtutea unor legi nescrise. Revoltele sînt rare și doar de natură verbală. De aceea, relatările lor conțin un soi de înțelepciune, vecină cu pasivitatea contemplativă, chiar față de propriul destin. Bărbații (Bădia, Grigore, Fănică) se disting între ei în primul rînd sub raportul vocabularului întrebuințat. Bădia este un intelectual (învățător) dezabuzat, „omul retras din viață" în urma unor experiențe traumatizante, un fel de vinovat fără vină, prins în angrenajele istoriei. Vocabularul său este îngrijit, cuantumul de oralitate mai mic, discursul său este bine structurat în vederea transmiterii unui anumit mesaj. De aici și acele sublinieri din povestirile sale („Asta-i de reținut" : „Bagă de seamă !"), prin care încearcă să direcționeze atenția receptorului.

Povestirile lui Grigore sînt ale unui ins puțin implicat în dramele familiei, ale unui martor care înregistrează evenimentele și le reproduce din exterior. Oralitatea și pitorescul sînt notele dominante ale discursului său.

În fine, Fănică, întîi țăran, apoi muncitor, apoi activist de partid cu funcții de răspundere, privește lucrurile cumpănit, încearcă să se obiectiveze și să ofere versiunea cea mai apropiată de adevăr. Limbajul său este ideologizat, lexicul sobru cenzurează efuziunile sentimentale, filtrează sentimentele.

Două sînt calitățile prozatorului, reunite în chip original și surprinzător în acest roman tulburător și profund : forța epică și talentul de povestitor. Ca și cum marele humuleștean ar „povesti" lumea personajelor lui Rebreanu.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«SINGURĂTATEA CICLOPULUI»

Volumul de versuri al lui Constantin Abăluță *) este dovada cea mai bună pentru acest fin de siècle. La nici unul din contemporanii lui nu întîlnim atîta oboseală și tristețe ,atîta deznădejde, deși voalate printr-o tehnică elegiacă, a surdinei, în care se insinuează amănuntul și detaliul. Monotonia perspectivelor topindu-se una în cealaltă se acordează cu bogăția sentimentului : poetul nu-și sfîrșește niciodată povestea și tînguirea, pledînd pentru un ideal revoluționar, pentru o cauză absentă : „Încep să spun aceste cuvinte / bolnav și nesigur pentru că în locul lor / poți pune nimicul din lucruri / albeața frunzelor din vînt..." Poezia se derulează încet, ca într-o reverie, fără a disloca lucrurile, ci apropiindu-se de ele, infuzionîndu-le cu o revoltă lenesă, amalgamîndu-le, unindu-le într-o apă omogenă : „tu stai întins și nemișcat / și-n jur tăcerea pe care ai putea s-o populezi / să tulburi apa ce se întinde între da și nu / cu cercuri de cenușă / cu solzii iguanelor / cu mărinimia copilului orb...". Căci viziunea „fin de siècle" rezidă chiar în această disoluție care tinde să anuleze contrariile și conflictele ,să atingă împăcarea, liniștea absolută, denotînd o nevroză iremediabilă, o oboseală acumulată în urma unor nenumărate eșecuri. De unde renunțarea la acțiune, deși pasivitatea e minată de insomnie, de o blîndă agonie : „stau în această cameră / și nu fac nimic mai mult / dacă ar veni cineva i-as spune că e prea greu / să ridici de pe masă un lucru și să-l pui în altă parte." Eșecul e provocat de vina de a trăi, împlintată chiar în ființa poetului : „Nu am făcut nimic ca să exist /-vină pentru care voi da seamă. / Geamul vinovat de transparență / ușa de gol." Salvarea prin regresia spre mamă, simbolizată și de camera închisă, protectoare, se refuză și ea : „Să mă întorc la tine mamă e greu. / chiar odată întors nu pot afla nimic / din ceea ce sînt. Apa / se izbește de mal iar ecoul nu lasă / urme în creier. Nu mă pot / construi din nou / Simțurile pe care / le rotesc deasupra lumii sînt ca vulturul / cu o gaură-n aripă. Glonțul / a căzut în altă parte. / Glonțul e un vultur / în altă lume". Vulturul „cu o gaură în aripă" al lui Nichita Stănescu, vital, lansat spre spațiile rarefiate, ingerești, se transformă aici în metaforă a simțurilor extenuate trenind deasupra lumii interzise, consumîndu-se într-o tentativă disperată, fără folos. Iar accentul nu cade pe această zbatere, ci se difuzează în discurs, în tonul elegiac. Ca toți decadenții, Constantin Abăluță se refugiază în estetism, înțeles nu ca rafinament formal, deși acesta e implicat opțiunii, ci ca mod de existență. Estetul abandonează materia agresivă ,o refuză, înlocuind-o cu o consistență a cuvintelor, a discursului care mîngîie voluptuos suprafețele, își trage sevele din parada lucrurilor care defilează. ca în Apocalipsă. Discursul subzistă morții și putrefacției, rușinat ca de o perversiune : „mi-e rusine și totuși scriu / poate că scrisul e o altă formă a materiei / ce nu are parte de moarte / ci doar de oprire." Estetismul substanțial are privilegiul că își poate decide dispariția, oprirea, act de imens orgoliu, în care orice estet se recunoaște. Iar lamentația nesfîrșită care îl alimentează e o agonie, stare de suspendare dintre viață și moarte : „Acum eu tac și nimeni nu trăiește / viața descojită de cuvinte ca un bușteан dus la vale cu căruța / cu ciorchini de oameni pe el." „În dimineața fără nici o țintă / ochiul ciclopului lenevește / ca o caleașcă domnească / în mijlocul grădinii palatului / cu ornamentele-i de aur / sclipind în soare / pentru nimeni."

În zadar vom căuta idei în poezia lui C. Abăluță, pentru el totul curge și nimic nu poate fi oprit, cunoscut, înțeles. Persistă numai o nostalgie a increatului, a melciului, împreună cu dorința atingerii unei stări omogene de început sau de sfîrșit : „Cine mai poți fi / printre atîtea porți, atîtea drumuri. / O cînd va fi acest glob egal și liniștit : o calotă / de apă și una de pămînt / De ce bătrîne ocean / ești sfîrșiat de pliscul continentelor." A rebours mai scînteiază o umbră a lui Walt Whitman : „am cunoscut duritatea pămîntului / am cutreierat furtunile oceanelor." Deși din fotoliu, excursul poetului în lumi îndepărtate pe urmele lui Whitman și Rimbaud, alternînd cu reveria intimă a camerei închise, spulberă ideea unui expresionism. Estetul rămîne în rezervă, părăsind rînd pe rînd cetățile cucerite, purtîndu-și cu sine, ochiul de ciclop, suverana singurătate.

Aurelian Pavelescu

***) Constantin Abăluță : „Singurătatea ciclopului", Editura „Cartea Românească", 1988.**

PROZĂ

UN ROMAN DE DEBUT

Un **Bildungsroman** sui-generis este **Claudia** de Irina Fieroiu. Cartea *) este artisticește matură și, în ciuda vîrstei foarte tinere a scriitoarei (are 24 de ani), fiind un roman despre o adolescentă, nu are nimic adolescentin în redactare. Dimpotrivă, peste tot se remarcă acea lipsă de iluzii, refuz natural — iar nu programatic, urmărit cu crispare a fi realizat pas cu pas ca atare (ceea ce e tot o formă a adolescentinismului) — al inflăcărării factice, al extazelor de tot felul, al propensiunii grăbite spre beatitudine, idealizare etc., dar și spre depresiune, denigrare nenuanțată, respingere a existenței concrete în numele unor idealuri abstracte — toate acestea fiind prin excelență caracteristicile spiritului în curs de formare. Forța cărții Irinei Fieroiu tocmai în aceasta rezidă : naratorul (scriitorul de fapt), demonstrează o personalitate formată, care se referă la una ce va să se cristalizeze. Evident, autoarea nu e cu totul departe de tărîmul în care atracția gravitațională a acestei vîrste, cu toate delicioasele ei copilării, cu exuberanța și dibuielile ei, funcționează. Tocmai de aceea, își lansează în chip decis racheta, ce va să o smulgă instantaneu din această zonă, rezultatul fiind cel, fără îndoială, scontat : deși romanul e la persoana întîi, Irina Fieroiu scrie un roman „obiectiv" despre Claudia, și, cu toată aparența formală de jurnal, totul nu e decît o strategie narativă. Făcîndu-se că se privește în oglindă, naratoarea o privește, de fapt, pe Claudia.

Această maturitate a formulei epice, a perspectivei și a tonului sînt favorizate oarecum și de „subiect", mai precis, de nucleul personalității protagonistei, a cărei evoluție este urmărită în carte. Dincolo de inerenta necoagulare amintită, Claudia este, în linii mari, o structură născută matură, de fapt înarmată, aidoma Minervei, cu scut și lance, de cînd a venit pe lume, oricît aparențele înșeală, oricît, mai bine spus, protagonista caută, cu imensă abilitate, să sugereze/insinueze că este o natură vulnerabilă, friabilă, sensibilă. Sensibilă este în fond, dar e vorba de o sensibilitate bine ținută în frîu de inteligență. Nevoia de cunoaștere — pornită dintr-un imperativ lăuntric esențial al eroinei de a fi puternică — o face să trăiască experiența dragostei. Exagerînd puțin (dar foarte puțin !) Claudia se autoplasează în ipostaza adolescentei îndrăgostite, întrucît numai astfel poate căpăta o perspectivă adîncă și matură, necesară formării sale. E la mijloc o răceală care permite o remarcabilă (și lăudabilă sub aspect estetic) ascuțime a observației, imposibil de presupus la o adolescentă care „si-a pierdut capul" din dragoste, sau ar fi structural făcută să și-l piardă vreodată. Claudia se apropie de marginea prăpastiei pentru a vedea mai bine hăurile, îndepărtîndu-se nu cînd ispita dostoievskianei rostogoliri cu capul în jos e gata să triumfe, ci tocmai fiindcă **această ispită este programată să funcționeze la un moment dat,** iar, apoi, respectivul mecanism de funcționare, dacă se poate spune astfel, este dezamorsat. Numai răceala ar putea să explice că tocmai momentul aflat în atenția atîtor mii de pagini — ilustre, minore sau pur și simplu lesinate — de literatură, al întîlnirii între cei doi adolescenți sortiți să se iubească, este tratat cu discretă ironie. „Julieta" relatează întîlnirea ei cu „Romeo" cu indiscutabil sînge rece. **„Uitîndu-mă spre el am avut doi irisi verzi în care străluceau parcă mii de săgeți luminoase. Un arc mai lipsea și Cupidon. Dar poate Cupidon apăruse deja, pentru că nu m-am mai grăbit să mă îndepărtez."**

Aceeași răceală structurală este conservată în cîteva experiențe-limită : Claudia este internată la un spital de boli nervoase pentru un șoc provocat de un accident în casă. Aici își va exercita puterea de observație asupra „călăilor" ei (o doctoriță, o asistentă s.a.m.d.) devenind, ei, nu doar victime ale puterii ei de observație (fata privindu-i „cu lupa", ca pe niște mici jigănii roase de ticuri, complexe, jenante vanități), dar și a sadicei putințe (rod tot al lucidității, care nu se diminuează o clipă), a pacientei de a-și scoate din sărite îngrijitorii !

Pentru autoare se profilează, ca posibil risc, acela ca, păstrînd ca protagonistă un tip de personaj precum Claudia, să nu mai aibă ceva nou de spus, căci indiscutabil, dincolo de forța sa, eroina este fundamental o structură uscată, ca toți aceia la care rigoarea învinge clipă de clipă sensibilitatea. Apoi Irina Fieroiu însăși știe prea (chiar periculos de) bine cum să scrie și, în felul acesta, discursul epic poate, în perspectivă, rămînînd impecabil și hiperinteligent, să-și piardă nota inefabilă.

Deocamdată, **Claudia** este un excelent debut în proză.

Victor Atanasiu

***) Irina Fieroiu : „Claudia", Editura „Albatros", 1988**

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» ÎN JUDEȚUL HUNEDOARA

● În zilele de 20 și 21 februarie s-au desfășurat la Hunedoara și Deva întîlnirile „Luceafărul" la care au participat, din partea redacției, Nicolae Dan Fruntelată, redactorul șef al revistei și poetul Ion Iuga. Alături de scriitori consacrați care trăiesc în acest județ, Neculai Chirică, Eugen Evu, Valeriu Bârgău, Ioan Evu, la manifestările organizate la Fabrica de încălțăminte „Corvin" din Hunedoara, la „Studioul artelor" al Centrului de cultură și creație Cintarea României din Hunedoara și Liceul industrial nr. 5 din Deva au fost prezenți membri ai cenaclurilor literare hunedorene, numeroși cititori. Desfășurate sub semnul centenarului eminescian, manifestările au constituit o demonstrație a vitalității creației literare, muzicale, plastice din această zonă a țării, precum și prilejul unui dialog fertil, aplicat pe probleme ale colaborării dintre revista „Luceafărul" și creatorii hunedoreni. Vom reveni, într-unul din numerele viitoare, într-un spațiu mai amplu, asupra acestor întîlniri.

ÎNTÎLNIRE «ASTRA»—«LUCEAFĂRUL»

● În zilele de 16—17 februare 1989 a avut loc, în județul Brașov, întîlnirea ASTRA—LUCEAFĂRUL, organizată de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Brașov și Uniunea Scriitorilor. Întîlnirea a fost dedicată centenarului Mihai Eminescu, cuprinzînd complexe acțiuni și manifestări culturale. Astfel, în ziua de 16 februarie 1989, la Biblioteca municipală din Brașov, s-a desfășurat o seară de poezie și prelegeri pe teme eminesciene. Au recitat (impresionant) poeme din creația marelui nostru poet actorii Ion Jugureanu, Maia Indries, Aurelian Burtea, Adrian Rățoi, Daniela Trifan, Virginia Itta Marcu și Tudor George. **Au citit, din creația proprie, poeții** A. I. Zăinescu, **secretar responsabil de redacție al revistei „Luceafărul",** Gabriela Negreanu și Ion Mânzală. **A luat cuvîntul, descriind teme majore ale actualității și ale eminescologiei, criticul** Mihai Ungheanu, **redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul". De asemeni, au mai luat cuvîntul** A.I. Brumaru, **secretar de redacție al revistei „Astra",** Ion Itu, **redactor la aceeași publicație, precum și** Radu Comănescu. **Întîlnirea a fost condusă de** Daniel Drăgan, **redactor șef al revistei „Astra".**

A doua zi, grupul ASTRA—LUCEAFĂRUL a vizitat satul Drăguș (locul de baștină al lui Ion Codru Drăgușanu) străveche vatră românească din județul Brașov. Manifestările dedicate lui Mihai Eminescu s-au împletit cu un neașteptat de frumos program folcloric, realizat de elevii școlii generale din localitate, sub competenta îndrumare a cadrelor didactice. La sugestia oaspeților, bătrînii Solomon Jurcovan **și** Gheorghe Rogozea **l-au evocat pe profesorul Dimitrie Gusti cel care — vreme îndelungată — a studiat din punct de vedere etnologic și folcloric satul Drăguș (cineva ar trebui să se intereseze ca amintirile lor să nu piară). La această întîlnire au participat, din partea revistei „Astra" :** Daniel Drăgan, Aurel Ion Brumaru, Ion Itu, Marius Petrașcu, Alexandru Țion, Aurel Buda **și** Ion Mânzală, **iar din partea revistei „Luceafărul" :** Mihai Ungheanu, Gabriela Negreanu **și** Radu Comănescu.

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

● Marți, 21 februarie a.c. a avut loc în rotonda Muzeului Literaturii Române cea de-a XIV-a ședință a Cenaclului revistei Luceafărul. Prima parte a ședinței a fost dedicată memoriei scriitorilor Nicolae Velea și Grigore Hagiu. Despre viața și opera lor, despre amintirea lor în redacția revistei „Luceafărul", au vorbit : Mihai Ungheanu, Iulian Neacșu, Matei Gavril, Pan Izverna și A.I. Zăinescu.

Actrița Janina Stavarache a recitat versuri de Grigore Hagiu.

În partea a doua a ședinței, Nicolae Fulga, autorul volumului „Drumuri în cîmpie", 1988 a citit nuvela „Tata nu vrea să moară". Au luat parte la discuții : Ion Lăncrănjan, Iulian Neacșu, Dan Alexandru Condeescu, Nicolae Georgescu, Radu Comănescu, Nicolae Diaconu, Ilie Bădescu, Constanț Călinescu, Mihaela Muraru-Mândrea, Radu Sorescu, D. Bălăeț, Pan Izveran, Dan Preda, A.I. Zăinescu. Incitantul dialog al criticii a fost condus de Mihai Ungheanu. Într-un număr viitor vom reveni mai pe larg.

CONCURSUL „MIHAI EMINESCU"

● Sub egida Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă al județului Arad și a Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Cenaclul din Arad al Uniunii Scriitorilor organizează Concursul literar „Mihai Eminescu",Arad, 1989 — care vine să cinstească pe geniul literaturii române și totodată își propune să descopere și să promoveze tineri creatori din întreaga țară, ale căror creații sînt inspirate din glorioasa epopee a edificării socialismului în România, adică întemeierii acelui „mare viitor" visat de versul eminescian. Pot participa toți creatorii care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, fiecare cu minimum 5 poezii, o lucrare în proză (maximum 10 pagini) sau o lucrare de istorie literară (maximum 15 pagini) care să pună în valoare receptarea operei eminesciene în timpul său, ori să releve legăturile cu Aradul ale lui Mihai Eminescu. Lucrările vor fi expediate pe adresa : Cenaclul din Arad al Uniunii Scriitorilor, str. Eminescu 5, Arad — 2 900, pînă la data de 1 martie 1989 cu mențiunea : „Pentru Concurs".

SATUL ROMÂNESC – spațiu al permanentei deveniri

Mîini de aur

Drumul Scornicestiului se desprinde din șoseaua națională și se așează ca o panglică pe fruntea cîmpiei. Trece prin satul Piscani, apoi lasă în dreapta o geană de pădure pentru că în stînga se întind Serele pînă în Plapcea Mică, pe 16 hectare, renumitele sere de la Scornicești, care produc 5 000 tone la hectar și care fac Scorniceștiul un apreciat partener extern pentru Anglia Italia, R.F. Germania, Suedia ș.a.

Este atît de tumultuos prezentul Scornicestiului, încît îi simți forța revărsată în fiecare faptă, și atîta preocupare întîlnești pentru pașii pe care îi face astăzi localitatea către statutul de oraș, încît îți vine greu să te amesteci, ai simțămîntul unui pieton neavenit, care traversează o stradă în clocot printr-un loc nepermis.

Desigur, n-a fost ușor. Lupta cea mai grea pe care au dus-o țăranii cooperatori din Scornicești a fost cu pămîntul pe care l-au moștenit, pămînt podzolic, slab productiv, cum este în toată Platforma Cotmenei. Dar printr-o muncă asiduă, neîntreruptă, administrîndu-i amendamente an de an, aplicînd permanent noile cuceriri ale științei agricole, oamenii locului au izbutit să îmbunătățească structura solului, să-l facă din ce în ce mai bun și mai productiv. De cîțiva ani, funcționează la Scornicești Oficiul de Pedologie și Agrochimie, unitate specializată, care efectuează cercetări pe sistemul loturilor experimentale, testează adaptarea unor soiuri noi de hibrizi sau ameliorează soiurile tradiționale, urmărește ca tot timpul anului lucrările agricole să se efectueze în perioadele optime.

Saltul uimitor obținut în producția agricolă aici la Scornicești, salt care încorporează strădania neîntreruptă a unei generații de oameni, poate fi ilustrat numai prin comparația cîtorva cifre :

La primul bilanț al existenței sale, în 1950, C.A.P. Scornicești socotea pe hectar 584 kg grîu și 964 kg la porumb.

În 1988, C.A.P. Scornicești obține la grîu peste 9 000 kg, la orz peste 10 000 kg, iar la porumb 29 154 kg.

Pentru anul 1989, C.A.P. Scornicești cheamă la întrecere toate C.A.P.-urile din țară pentru realizarea a 9 500 kg grîu la hectar, pentru 10 150 la orz, pentru 4 000 kg la floarea soarelui și soia și pentru 30 000 kg porumb știuleți.

Și încă două cifre față în față : Un țăran, membru al C.A.P. Scornicești, muncind efectiv, putea să obțină în 1950 un venit lunar de 78 lei. În 1988, venitul acestuia se ridică la 1 419 lei.

Toate acestea, evident, nu se puteau obține decît pe calea marii agriculturi — agricultura socialist-cooperatistă.

În 1952, C.A.P. Scornicești înregistra în sectorul zootehnic 398 litri lapte pe cap de vacă furajată. În 1988, obține o producție medie de 5 100

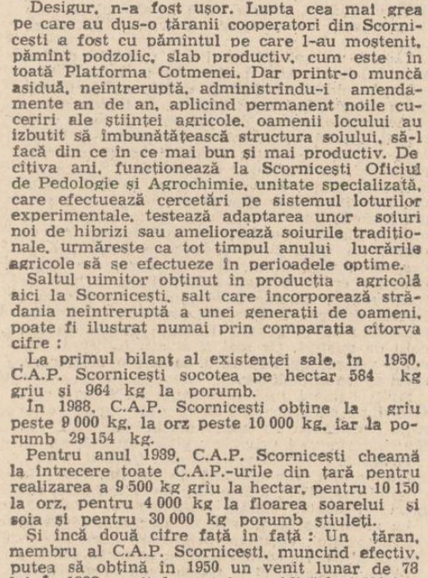

litri de lapte și cheamă la întrecere în 1989 pentru 5 500 litri de lapte pe cap de vacă furajată.

Pentru toate aceste rezultate, țăranii cooperatori din Scornicești s-au bucurat de numeroase distincții, de ordine și medalii — Ordinul Muncii clasa I, Ordinul „Meritul Agricol" clasa I, titlul de Erou al Muncii Socialiste, Medalia de aur „Secera și Ciocanul", iar din 1986, de la instituirea sa, obține constant titlul de Erou al Noii Revoluții Agrare.

Drumul Scornicestiului trece podul peste pîrîul Plapcea și, dintr-odată, se lărgește și se luminează, devine bulevard. Blocurile de locuințe, păstrînd arhitectura tradițională a locului, au încă prospețimea de casă nouă. E încă liniște și duhul cîmpiei umblă slobod peste hotar. Numai la o oră a după-amiezii, bulevardul se umple cu locuitori tineri. Se vede cîte o năframă albastră, semn că au ieșit fetele de la Fabrica de Confecții, unitate fruntașă pe țară, cu mare pondere la export, sau că intră schimbul doi la Întreprinderea de Piese și Subansamble auto, unitate care numai în cîțiva ani a ajuns să producă aproximativ 50 de repere.

Întreprinderea de Prestări Servicii pentru Populație cu secții de sticlărie, conserve, croitorie, artizanat, precum și Unitatea de Producție și Prestări Servicii în Industria Mică dau o producție de ordinul sutelor de milioane din care o marte parte este dedicată exportului.

La Scornicești, descinzînd din tradiția plugăritului, apar meserii noi, care atestă noua vocație a localității, se naște un nou detașament muncitoresc.

Învățămîntul a luat la Scornicești dimensiunile necesității de forță de muncă pentru următorii ani. Tineretul școlar se pregătește în 13 unități școlare, care dispun de laboratoare, ateliere, loturi experimentale, de tot ce se impune pentru un învățămînt de calitate. Liceul agro-industrial desfășoară întregul proces de învățămînt în directă și strînsă legătură cu cercetarea și producția agricolă.

Rețeaua culturală cuprinde 13 biblioteci, 5 cinematografe, un muzeu de mare valoare documentară, 6 cămine culturale, unități în care se aude permanent ampla simfonie a muncii și creației, Festivalul Național „Cîntarea României" — zidire de spirit a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Ansamblul „Călușul" din Scornicești, multilaureat al „Cîntării României", este apreciat, pe bună dreptate, ca un strălucit ambasador al cîntecului și jocului popular românesc, peste hotare. Vitrina cu trofee a acestui valoros colectiv artistic este impresionantă — „Zeița Artemis" la Festivalul de la Efes, Premiul marelui Festival de folclor de la Mesina, Premiul Herder pentru artă și folclor, ca să numim pe cele mai importante.

Drumul Scorniceștiului se desprinde din timp, trece prin memoria oamenilor, prin inimile lor și merge drept, înainte, mereu spre mîine, larg și luminos, spre un destin pe care oamenii aceștia îl merită și îl zidesc cu mîinile lor — destinul satelor noastre.

Vasile Oltiș

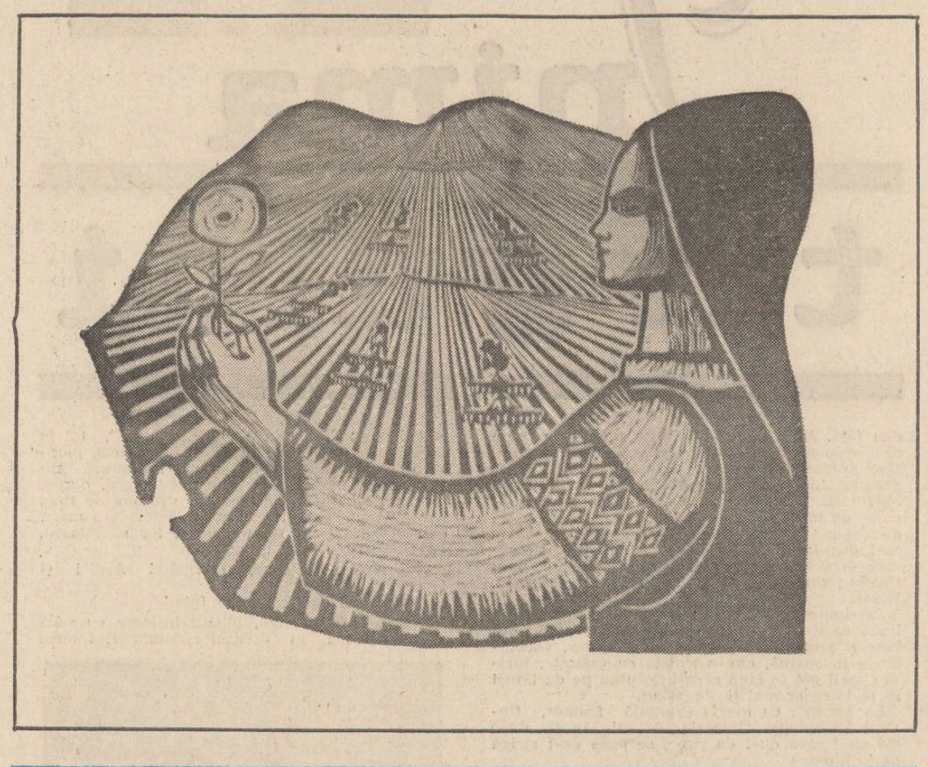

O cîmpie cu eroi

Stau cu Dumitru Tudose, președintele C.A.P. Stoicănești, în soarele verii înalt, într-un drumeag povirnit pe o costișă domoală și privim cum cîmpia, de jur-împrejur, se supune zărilor. Și sînt atîtea lanuri de grîu și porumb, că mie îmi vine dintr-odată dor de pămînt.

Cînd zici Stoicănești, cuvîntul se desface într-o așezare românească din Cîmpia Boianului, o așezare prosperă, cu gospodari harnici, cu o cooperativă multimilionară, în care se face agricultură după carte, și în care, acum aproape patruzeci de ani, la 7 august 1949, oamenii, printre primii din țară, au pus drept capital nu numai avutul și forța brațelor, ci și speranțele lor într-o viață mai bună.

Stau în marginea livezii de pruni și mă uit printre crengi, de parcă aș pîndi mugurii, dar, de fapt, îl ascult pe Dumitru Tudose, președinte al C.A.P. Stoicănești de 34 de ani, Erou al Muncii Socialiste, omul în ale cărui adîncimi au încăput toate frămîntările acestui sat, încît însăși memoria sa a devenit o cronică sentimentală.

„Stoicănestenii au fost săraci — zice Dumitru Tudose și îl simt încă nevindecat de amărăciunile tinereței sale — pe unii i-a prins cumpăna veaculuI al 20-lea în bordeie. Treisprezece moșieri așezați în Boianu le storceau vlaga din oase. Cînd am pornit pe drumul nou, n-am putut să stringem ca avere colectivă decît 15 sape, 10 lopeți, 22 furci, 10 cazmale, 8 coase, 8 greble, o mașină de bătut porumb, 12 grape, 25 pluguri, 10 căruțe, pămîntul și 24 de bovine. Satul se ascundea încă sub acoperișuri de paie, drumurile erau neîngrijite, desfundate. Nu căzuseră toate cojile de pe suflete.

Tabloul acesta îmi declanșează în minte cîteva imagini și coordonate ale noului Stoicănești : o avere obștească de 128 milioane ; o producție globală pe anul 1988 de 105 milioane ; 2 000 de bovine ; peste 5 000 de oi ; 150 000 de păsări în rulaj anual.

Poate că Dumitru Tudose alătură cele două imagini ale Stoicăneștiului cînd, folosind alte cuvinte, vrea să spună că ziua de 7 august 1949, cînd țăranii din Stoicănești au pornit pe drumul nou și just, deschis de politica agrară a partidului, este un fel de al doilea descălecat al satului, primul fiind amintit într-o danie de pe timpul lui Neagoe Basarab.

„Dar — continuă Dumitru Tudose, vădit tulburat — aspectul încărcat de o semnificație aparte, deosebită, și care, odată cu trecerea anilor, devine istorie și emoționează mai mult, este că în acea vară fierbinte, cel care s-a avîntat în lupta cu vechiul, care a sădit cu răbdare noul, care a risipit îndoieli și a luminat speranțe, a fost însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, atunci deputat de Olt, tînăr activist în conducerea partidului. A bătut cu noi drumurile satului, a bătut nu la porțile oamenilor, ci la inimile lor. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost lîngă noi cu sufletul, cu îndemnul, ne-a sprijinit să creștem și să devenim ceea ce sîntem astăzi".

Activitatea C.A.P. Stoicănești se desfășoară în trei sectoare care o și definesc : vegetal, zootehnic și industrial. Beneficiind de un sol bun, cernoziom, se cultivă aici mai ales grîu și porumb. Pentru producții mari la porumb, încă din 1980, C.A.P. Stoicănești a primit înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste. În 1988 a obținut peste 7 000 kg grîu la hectar, ceea ce i-a adus și titlul de Erou al Noii Revoluții Agrare.

Avînd tradiție și pricepere în creșterea vitelor și unul dintre cele mai dezvoltate sectoare zootehnice din județul Olt, țăranii cooperatori din Stoicănești au trăit multe momente sărbătorești prilejuite de înmînarea unor importante distincții obținute în acest sector.

Activitatea industrială și de prestări servicii, care aduce o producție anuală de 45 milioane lei numără 13 profiluri dintre cele mai diverse, de la fabrica de cărămidă sau de furaje concentrate pînă la fabrica de cauciuc și vopsele, de la atelierul de confecții metalice pînă la linia de conserve, de la produsele de patiserie pînă la micelliu pentru ciuperci și pînă la atelierul de cojocărie.

„La Stoicănești nu s-a simțit niciodată lipsa brațelor de muncă — spune tovarășul Tudose — ba, dimpotrivă, mulți oameni au revenit în sat și s-au dus la lucru ca și cînd n-ar fi plecat niciodată".

Stau de vorbă cu președintele Dumitru Tudose despre noile realități ale satului și îmi arată mîndru un șir de vile suite pe un dîmb cu fața spre soare.

Stau de vorbă cu Dumitru Militaru, inginerul-șef al C.A.P., fiu al satului, omul care a introdus la Stoicănești agricultura după carte și aflu că aici, toate cadrele tehnico-inginerești, cadrele didactice și medicale provin din sat sau sînt stabilite ulterior, ceea ce exclude fenomenul de navetism.

Trec spre școală copii frumoși și ne dau un fel de bună ziua veselă și luminoasă. Stoicăneștiul are o viață spirituală demnă și densă, pe măsura renumelui său. Este edificator, cred, să amintesc, în acest sens, despre activitatea Ansamblului „Oltul" cunoscut în țară și în străinătate, laureat al Festivalului Național „Cîntarea României" păstrător al unor incontestabile valori de spirit românesc.

Am stat de vorbă cu mai mulți țărani cooperatori din Stoicănești, dar nu m-am săturat de vorbă cu niciunul. În ei sălășluiește o mîndrie tăcută, un gînd de trufie frumoasă de gospodar cu porțile vopsite, care îți deschide ușile la perete și-ți pune pe masă bucate alese, nu pentru că a venit prinzul, ci ca să vezi tu ce are el și ce poate să-ți dea.

Într-o primăvară călătoream cu ansamblul din Stoicănești către un festival folcloric din alt județ și, la o fîntînă, unde am oprit, un țăran adăpa doi juncI codalbi de toată frumusețea. În timp ce-i admiram, una din fetele de la dansuri m-a întrebat :

„Pe-ai noștri de la sectorul 3 i-ați văzut ?"

„Nu, nu i-am văzut".

„Hei, întîi să-i vedeți și după aceea să... spuneți !"

Nicolae Fulga

Privelişti pe care nu le mai uiţi

Minunat e „codrul verde care-n ochi duios se pierde", cum spun versurile populare, adică acelea scornite și scrise pe aer, mereu transmise prin viu grai, spuneam, și gîndul mi se adîncea în măria sa, Pădurea românească. Dealuri o cresc, văi o străbat. Omul asemenea, cu gîndul și fapta.

Valea Vaserului e țara codrilor pe unde omul a așezat, iată, o pitorească linie ferată, îngustă, cu un trenuleț — zis duios „mocăniță". Ce poate fi mai curios în ziua de azi, în secolul vitezelor interterestre, decît o mocăniță șuierînd și pufăind din greu printre pădurile seculare străbătînd la deal-vale frumusețea ?

Privelișteа aceasta îmi aduce în minte copilăria, cînd de la Sebiș la Dezna pe valea Zugăului și a Monesei, pufăia și șuiera tot la fel o mocăniță. Azi înlocuită cu alte mijloace de transport...

Dar pe Valea Vaserului mocănița există, ea fiind lucrul cel mai pitoresc din zonă. Pentru localnici, pentru cei ce trăiesc în inimă de codru, ea este însă o funcționalitate de netăgăduit, lungă de 45 de kilometri trecînd peste poduri, viaducte și mici tuneluri.

Privită din față, o locomotivă de mocăniță în deplină funcțiune și trăgînd trenulețul ei încărcat, pare un taur înfuriat iar șuieratul său are darul de a trezi toate jivinele pădurii, și-a opri o clipă din cîntec păsările cerului. Sunetul ei este dus de ecou apoi peste văi și dealuri pînă hăt departe peste munții cei cărunți !

Mocănița. Ea trece vijelios ducînd țapinarii la lucru în creierii munților, ori grea aduce la vale tone de lemne exploatate din parchetele forestiere.

Pe Valea Vaserului circulă șase locomotive în miniatură cu tot atîtea trenulețe. Urcă și coboară mereu prin împărăția pădurii. Căci ale pădurii sînt. Ele sfîrtecă liniștea plaiurilor și trezesc din cînd în cînd cîte un cătun din ancestrala liniște în care viețuiește. Cele șase locomotive de pe Valea Vaserului sînt vechi, construite deodată în această cale ferată îngustă, prin 1930, dar în perfectă stare de funcționare. Ele sînt pitorești, dar și funcționale. Două din trenulețele Văii Vaserului sînt cu vagoane de persoane în care iarna focul se face în niște tot atît de pitorești sobițe. Locomotivele „merg" cu lemne și apă din Valea Vaserului. Adică ieftin ! Mecanicul Laurențiu Nistor a „hrănit" așa o locomotivă dintr-asta mai bine de douăzeci de ani. Și liliputana nu dă semn de oboseală. E un semn — spune el — cu care învingi timpul și-ți întărești iubirea lucrului bine făcut.

Huhuhuu ! Huhuhuuu ! Și „Orient Expresul" de Valea Vaserului trezește totul în jur — căprioare, cocoși de munte, oameni ; suflînd din greu spre Coman, cap de linie, ca apoi să o ia vijelios în jos spre Vișeu, încărcat cu rodul muncii țapinarilor, rod pe care strămoșii acestora îi transportau pe Vaser cu plutele pînă ce omul a îmblînzit și supus forța aburului.

Pe Valea Vaserului e o fascinație totul. Dar mai ales aceste trenulețe cu liliputanele lor locomotive, surori evidente ale celor electrice de pe marile magistrale. Fascinație care rămîne ca o ascunsă amintire ce-ți dă mereu îmbold de-a reveni, după ce te desparți cu greu de oameni și plaiurile nordului nostru, harnici, frumoși și dîrji în viața ce-o duc în demnitate, păstrînd ca-ntotdeauna ceea ce au avut mai de preț — omenia în dreptate și libertate.

Valea Vaserului din nord-vestul românesc mi-a adus și-mi aduce în minte plaiul copilăriei mele din munții de Apus. „Orient Expresul" de Sebiș-Moneasa, trecînd și el prin același fascinant decor de codru. Și doar amintirea...

Huhuhuuu ! Huhuhuuu ! Căprioare, cocoși de munte, oameni se trezesc laolaltă de cîntecul lumea, dimpreună în marele concert al lumii și al existenței în frumusețe — fascinație a ochiului și pe dinlăuntru și pe dinafară într-o zi luminată de soare.

Gheorghe Daragiu

Scrisori către „Luceafărul"

— Wilhelm mă cheamă, a spus, fără să-și precizeze prenumele, și funcția sa, de director al Liceului pedagogic din Botoșani, ni s-a părut perfect creditabilă. Adică nu am simțit nevoia să-l mai întreb : „Wilhelm și mai cum ?"

În sală erau adunați, ciorchine, viitorii profesori de limbă și literatură română, membrii cenaclurilor literare din liceu, virtuali poeți, prozatori, dramaturgi sau critici de mîine, iar subiectul colocviului, cum e și firesc în acest an, Centenar sub prestigioasa egidă a UNESCO, dădea atmosferei o vădită atmosferă de sărbătoare : „Eminescu — omul deplin al culturii românești". Și poate că datorită prezenței cuvîntului „omul" în subiectul colocviului, în întrebările copiilor stăruiau acele aspecte din biografia Poetului, care ar fi putut aduce o nouă lumină asupra Eminescului-Omul, fiu al acestui meleag, trecător odinioară pe străzile vechiului și prăfuitului Botoșani, și despre care în memoria localnicilor stăruie basme, legende, povești, întîmplări senzaționale. La încheierea întîlnirii cu atît de talentații și dornicii de învățătură școlari, retrași în cancelaria liniștită, printre cărți și flori, l-am ascultat la rîndul nostru pe profesorul de istorie Wilhelm povestindu-ne istorii adevărate despre soarta statuilor din oraș, despre rolul locurilor memoriale în viața Botoșanilor, despre faptele „cetățenilor patrioți", cum i-a denumit domnia-sa cu convingere. Pe urmă, în fața clădirii moderne a școlii, am privit arborii tineri din grădiniță, arbuștii străjuind aleea, cu impresia ciudată că numărul copiilor s-a dublat, că fiecare ram nemișcat din această grădină păstrează încă emoția întîlnirii, într-o reculegere prelungită în memoria „Luceafărului"...

★

N-am putut să încep altfel însemnările despre călătoria recentă prin îndepărtatele sate ale Moldovei, pentru că întregul ținut respiră, trăiește, freamătă în respirația sărbătorilor dedicate Poetului. A fost o greșeală să gîndesc că, intrînd în problemele satului contemporan, în cifrele și statisticile producțiilor înaintate, folosind limbajul special al agriculturii înțeleasă ca știință, se va întrerupe pentru moment atmosfera eminesciană. Pentru că Eroul Muncii Socialiste, Mihai Bârliga, președintele cooperativei agricole din comuna Roma, isprăvind cu înșirarea cifrelor și cu istoria recoltelor avansate, tot la versurile Poetului a ajuns în cele din urmă, din care știe să recite frumos și convingător, cum l-au învățat în pruncie dascălii de altădată. Înserarea de februarie cobora repede, telefonul din primărie țiriia cînd și cînd în odaia alăturată, iar bădița Mihai Bârliga, cum simți nevoia aproape organică să-l dezmierzi ascultîndu-i vorba domoală, se lasă pradă amintirilor.

Nu-i dai șaizeci și cinci de ani privindu-i chipul neted, sănătos, copt — ca porumbul sau grîul mîngîiat de-o viață de palmele și privirile sale de gospodar destoinic —, sub cerul nesfîrșit al cîmpiei, ars de viscole, pîrjolit de flăcările soarelui dogoritor, dar, ascultîndu-l, ai senzația că asculți Istoria. Cum a fost primăvara aceea o lui 1949 ? Cum a început „colectiva" aici ? Tînărul Mihai Bârliga își răsucește privirile înăuntru, în adînc, continuă totuși să te vadă, să te scruteze, ca și cum ar avea cine știe cîte perechi de ochi, pentru fiecare întîmplare cîte-o privire specială, un focar de raze străbătînd vremurile, ca un far nestins de-o viață în ființa lui. Amintirile îl năpădesc și-i luminează și mai mult obrazul luminos, și-n caleidoscopul pe care ți-l tot rotește bădița apar chipuri de activiști de partid, veterani ai cooperativizării, fantomele unor „chiaburi" (recunoscuți, mai apoi, drept gospodari vrednici, după ce tot Istoria i-a reabilitat, conferindu-le unora meritate distincții ale Muncii), apar deciziile politice cele mai înțelepte, dar și abuzurile administrative, se perindă datele aniversare, dar și zilele mai grele, într-un amestec de viață clocotitoare, de neuitat. Seninătatea însă nu-l părăsește nici atunci cînd își amintește întîmplările mai puțin vesele, și explicația acestei seninătăți stă tocmai în complexitatea dialectică a Istoriei, așa cum o înțelege bădița Bârliga.

★

Fostul meu coleg de redacție de la gazetele județene la care am muncit împreună, pe vremea cînd regiunea Suceava se întindea din Moldova pînă în Bucovina, Gheorghe Jaucă, este președintele Comitetului județean Botoșani pentru cultură și educație socialistă. De la el am aflat despre filmul (aflat în faza de finisare), în care spectatorii îl vor re/cunoaște pe Eroul Muncii Socialiste Mihai Bârliga din comuna Roma. Bădița va apare în acest film în cele patru momente fundamentale și eterne din viața satului : primăvara, vara, toamna și iarna. Nu va apare însă ca „erou" de film, nu asta au urmărit realizatorii. Filmul e o metaforă, o prismă cu patru fețe a satului moldovenesc, în care personajul nostru slujește doar ca pretext. Iar în povestea dedicată acestui minunat sat, răsfirat (fiți atenți !) exact pe șapte coline, lumea va recunoaște istoria unui meleag, a unui ținut și a satului românesc în ansamblu. Exact așa cum se înlănțuie, continuîndu-se una dintr-alta, minunatele blazoane ceramice din vecinătatea Casei Poetului de la Ipotești : stema județului (coasa), stema Moldovei (cu bourul) și stema veche a țării.

★

În lunga noastră călătorie la mijlocul acestui nefiresc de cald și secetos februarie, am străbătut cîteva zeci de sate din miazănoaptea țării. Revederea lor, după aproape două decenii, aș asemui-o cu un șirag de pietre prețioase, fiecare altfel, fiecare o surpriză, una mai valoroasă decît alta, și toate înfășurate în aerul sărbătorii. Răsfoiam parcă paginile gazetelor în care scrisesem în urmă cu douăzeci, douăzeci și cinci de ani, recitindu-mi însemnările în care predominau expresiile „va fi", „va deveni", „se va transforma", „vor crește" ș.a.m.d., o sumedenie de verbe la viitor, iar peisajul din această primăvară confirma în totul prezicerile de-atunci. Am întîlnit sate devenite orașe agro-industriale, am străbătut largi bulevarde aparute pe locul unor cartiere mărginașe străvechi și dărăpănate, mi-am spălat privirile în coroanele înalte ale unor alei de arbori pe care pionierii îi răsădiseră în cîmpie în urmă cu un sfert de secol. Pionierii aceia sînt oameni în toată firea acum, mulți dintre ei au devenit gospodarii destoinici ai satelor moldovene, crescîndu-și la rîndul lor copiii în spiritul cultului pentru tradiție, pentru cinstirea înaintașilor — așa cum îi vedeam, în cele mai sacre locuri ale amintirilor, pregătind pămîntul pentru alte generații de pomi și de arbuști.

Și nu mi se pare exagerat să închei cu gîndul că toate aceste pogoane de viitoare flori sînt un fel de scrisori eterne către „Luceafărul".

Alexei Rudeanu

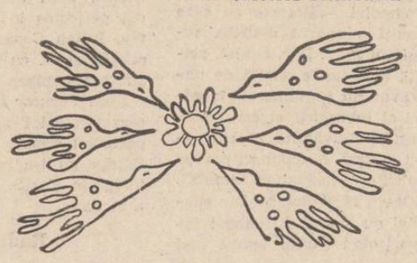

Întru cinstire

Se luminează a primăvară, iată
în țarină feciorii cuvine-se să intre
neîntinați, cu inima curată
vestind nuntirea plinelor semințe.

O, patrie, cît cer ți se ascunde
sub brazde – tainice izvoare
dind viață boabelor fecunde
noaptea tirînd-o în uitare

Curg rîuri de polen și de lumină
peste ogorul cufundat în vise
de parcă aștrii-au coborît la cină
'n grădina ta cu porțile deschise

Prin vremuri – ca o împrimăvărare
Lumina preschimbînd-o în ființă,
slăvită fie a patriei lucrare
întru cinstire și întru biruință.

Viorel Varga

Cîmp de flori

ți-am arătat ninsoarea
și ai privit-o neașteptat de lung,
intrase buzna pe fereastră
și mi-ai strigat, speriată, s-o alung

mi-era la fel de teamă ca și ție
de norii sparți în cercuri plutitoare
care roteau lumea cu noi
și-o aduceau spre-o singură culoare

de-abia atunci jurind pe fiecare fulg
cu trupurile moi ca de zăpadă
ferestrele pe toate le-am deschis
ninsoarea ca un cîmp de flori să cadă

Ermil Rădulescu

Braț de lumină

Cu privirea eternă a României,
Respirăm pacea în fiece clipă ;
Ne inundă surîsul cîmpiei
Și larga-nlesnire de-aripă ;

Zorii își întind brațul pur
Și viul răsuflet de apă –
Al fîntînii cu ochi de azur –
Pragul lui mîine-l adapă ;

Comunist, ne răsfringem în grai
Și în faptă-spre crestele clare,
Braț de lumină întindem pe plai
Presărînd bob de grîu la hotare.

Marilena Moldovan

Azi, orizontul

Ce blînd palpită-n inimi dimineața
Și orizontul se deschide lumii,
Speranța ca o apă vie
Ne dăruie un nou ceas al minunii.

Liniștea se-adună – atît de clară,
Abia cît firul ierbii unduită,
Să cadă ploi fertile peste Țară
Și să se audă zarea înflorită

O pasăre zburînd pe cer – văpaie
Cu aripa despică bolta toată,
Veghea e-n noi iubire ferecată
Și cumpănă ce nimeni n-o îndoaie.

Să țin la piept o rază ce mă-nvață
Lumina ce de-a-pururi ne-a fost dată.
Azi orizontul se deschide firii
Speranță, dăruind, nezdruncinată.

Ioan N. Dumitrescu

Patria luminii înflorind

Noi după soare ne-am rotit destinul ;
Lumina lui în inimi ni-i lăstar
Și gîndul pe-a lui raze își caută deplinul
Și înflăcărat ni-i brațul de vrednic făurar !

Ghiocul lui ni-i cuib de roade și-mpăcare,
Cîmpia cînd triumfă în noile recolte,
Lăstarul de speranță, în inimi, fiecare
Înalță spre albastre și nesfîrșite bolte !

Că patria luminii e țara românească
Zidită-n vrednicie de harnicii ei fii,
Menită ca în lume cinstit să dăinuiască
Pe aripa de soare a verbului a fi !

Partidu-i făurar de bine și înălțare
Ca razele de pace în ape oglindite,
Spre el urcăm speranța fiecare,
Pe plaiurile țării de-a-pururi înflorite !

Ion C. Ștefan

Zbor fecund

Lumină din lumină
Se naște,
Izvor preacurat,
Pruncii noștrii
Cu bulgări de fericire
Se bat,
Mama zîmbește
Precum soarele-n zori,
Liniștea ei freamătă
Ca albinele-n flori,
Tata-și trăiește
Bucuria de-a fi,
Nu în vis
Ci visînd
Între holde aurii ;
Singele meu
În singele orei
Dă buzna, rotund,
Drumul nostru
E zborul luminii, fecund...

Tudor Matreșu

radu cange

Un Bărăgan apropiat

Pămînt străbun, de cînd e lumea lume,
Pămînt sfios, trup tandru de fecioară,
Pămînt bogat și cunoscut anume,
Tu, strună-ntinsă, suplă, de vioară,

Îmi cinți și-acum galopul surd din vise,
Prin care orizontu-l clătinai ;
Ca din senin, copil străin suise
Un murg ce-n salturi îl încălecai.

Tu, dar nespus, tu, zboru-mi dintre dropii,
Ce mult aș vrea din nou să mi-te-apropii !

Implinire

Cînd stai și se topește înserarea
În porumbiști sau în secara blîndă,
Gîndești ca un țăran de la cîmpie.
Care-a scăpat de clipa cea flămîndă.

Să-ți fie toți copiii-ndestulați
De piinea aburindă din cuptoare,
Ce-ai semănat-o-n brazda necuprinsă
Într-o solemnă, de nespus, visare.

Să intri pîn-la briu în via coaptă,
Ce dă alt rod acum și pentru tine ;
Iubirea ta-i mai mult decît o șoaptă,
E-o mulțumire, în adînc, de sine.

Aram în Bărăgan

Vremuia, în noapte, pe cîmpie și pe case,
Mă vream liber, prunc nevinovat,
Cînd în zori plecau țăranii la arat
Și eternitatea pentru-o clipă stase.

Aveam cu lacrimi razele din geam,
Bănuiam un freamăt în pămîntul crud,
Și pe coarnele de plug visam,
Că-s urcat în crengile de dud.

Și vedeam o mare : oameni și pămînt —
Zbatere duioasă, parcă o știam.
De am fost copil, încă tot mai sînt
Și-am visat că-n Bărăgan aram.

Pe înserat

Pe înserat,
ciinii amușină încă
glezna dogorîndă
a prafului.
Numai eu,
visător ca o
salcie plîngătoare,
mă agăț cu disperare
de amintirea apei.

Am visat

Am visat că ploua cu pămînt fulgerat,
Bărăganul crescuse însă parcă scădea,
Visul meu de demult chiar fusese arat,
Numai tu te plimbai, între dinți, cu-o lalea.

Mi-era teamă de umbra înaltului rece,
Mi-era teamă că rîzi și laleaua îți cade,
Mi-era teamă că apa știută-o să sece,
Că inundă cîmpia cenușii cavalcade.

Dar de mult te doream — o nespusă strigare ;
Te priveam în oglindă cu adîncă mirare.

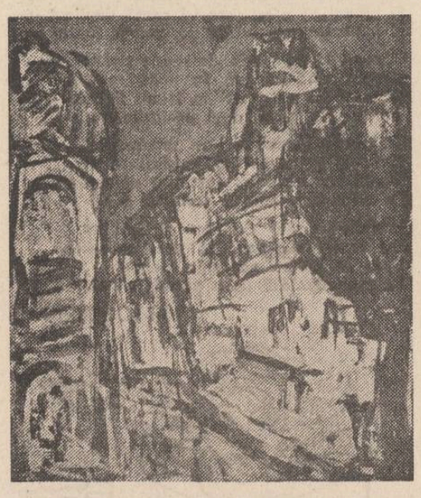

aurel maria baros

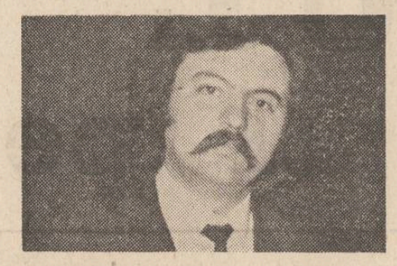

Inima tîrgului

...pe sub prînzișor, nu mai tîrziu, căruțele de tîrg se înșiruiră la drum, spre Tufeni, cu alde Tulică în cap.

Așa începuse, ca mai bătrîn, să adune zarzavagii după obicei ; ajungea la poarta omului și-l striga cum îi venea la gură : „Hai cu noi, Mărin Dovleac / fiindcă-i dai babii colac !“ ; și, așa era, nea Dovleac da de pomană pentru muiere cît ea încă îi muncea pe bătătură : „Să aibe, zicea, să aibe d-acu pe lumea-ailaltă !“ ; iar baba-i lua la draci, cît mai pe ocolite și pe bombănite, numai ulița să-i știe.

Tulică se oprea apoi în dreptul altuia : „Să vină Badea Neguță / să ia bani cîte-o căruță !“ ; negustor mai păgubos ca Neguță àsta greu dibuiai ; ori ținea la preț pînă la spartul tîrgului, cînd vindea marfa, oricum ca să scape, ori o fituia de la început, pe ce-apuca, și bătea din buze mai tîrziu, uitîndu-se că-i crește prețul.

Chiar și la Tache al lui Chisaru, om aspru și arțăgos din fire, de nu-i stăteau mulți dinainte, îl auzeai lălăind pe alde Tulică : „Să-l luăm și pe nea Chișaru / zis Țandără, grădinaru' !“ Ăla era în curte, punea caii ; de-acolo îl tăia c-o privire și-l păștuia printre dinți, în silă.

Venea, de-aici, Ghiță Pristavu; dar căruța lui s-ațînuse, în drum, cu caii înhămați; nea Tulică n-a mai avut de înflorit vreo strigătură, fiindcă, sus, adînc înscăunat între sacii cu telină, se vedea Pavel al lui Mărin Licură; zobea hățurile în podul palmei. De-a stînga lui, Petria, muierea tinără pe care și-o adusese din Ursoaia, anul trecut, muiere frumoasă ; sta cu mîinile încrucișate dinainte, peste zăbunul larg și umflat în dreptul burții după cum s-arăta, trecuse bine de șase luni.

— Ce e, bă, Pavele, cu tine cocoțat acolo ? l-a luat în primire rizînd, nea Tulică, pe-alde Licură ăl mic. Ori vrei să te-ntinzi după niscaiva cireșe ?

Era un cireș pe-acolo, numai frunze, lîngă pătuiagul de la poartă, se sprijinise căruța în umbra lui ; umbră, cîtă se mai ținea, că, de cum, din septembrie, gălbeneau și frunzele, gata să pice.

— Nu pot, bre, să mă-ntind după cireșe, i-a răspuns Pavel, în dorul lelii.

— Păi, de ce, mă, ce-ai ?

— Mă ține, bre.

— Ce te ține, mă ? nu l-a slăbit celălalt, cu hohotul de rîs priponit în git.

— O vină.

A holbat niște cepe alde Tulică, de parcă tocmai l-a miruit careva în creștetul capului :

— O vină, 'ai ? !... E-te-te !.. Ai văzut ? ! Uite c-a rupt piedicile și-ăsta al lui Licură...

Merseră la pas pînă la Tufeni, vreo zece kilometri, ieșind pe urmă spre Balaci, în cimp deschis, printre izlazuri și miriști și printre locuri cu porumbi neculeși încă. În marginea satului Balaci, la vremea nămiezului, trecură pe lîngă un fel de aerodrom (era și-o cazarmă acolo) apucînd, tot pe drum de cimp, drept spre Ciolănești. De-aici, pînă la tîrg, nu mai vedeau căciulă de rumân decît dintr-un singur cătun, la Baldovinești ; în jur cît prindea privirea, doar pămînturi netede ca-n palmă, secerate perie și, pe alocuri, văloage năpădite de cringuri vinețiii, ori delușoare abia ghicite, dinaintea cărora își înălța crăcana vreo fîntînă. Încolo, zăduf, de să-și dea sufletul bieții cai.

— Nea Tulicăăă, țipa Petria, moartă de sete ; apa din ulcior se clocise de-acum. Mă, nea Tulică !

— Eee ?... Ori ce 'săși ?

— 'Ai, bre, că nu mai e mult, eu zi' că...

— Păi, ajungem noi, pînă dă lumina ! o liniștea ăla în ris. Ajuuungem, aha !

— Auuu ! dondănea Pavel, ce morții ! Nu dete nici întunericul, da, lumina ? !

Așa, ca pe înserat, mai c-un popas, mai îndemnînd caii din gură, tăiau izlazul Baldovineștilor, în lungul unui lac.

— Petriooo ! striga și Tulică, rînjind. Ia uite, bia, colo, cum se răcoresc unii.

Într-adevăr, pe malul lacului, erau prăvăliți în iarbă vrei doispe inși, bărbați, femei și copii, cu îmbrăcăminte, după cum se zărea, ca de oraș: bocceluțe și legături de toate mărimile, geamantane, stăteau grămădite pe lîngă ei. Se ridicaseră, care în capul oaselor, care într-o rînă, mijind ochii la căruțe.

— Auzi, bre ? ! îl chemă nea Mărin Dovleac, pe alte Tulică. Ori ce cată pîlcu-ăsta de creștini pe-acilea ?

— Sînt poloneji, Mărine. Refugiați, mă, îi cunosc după hainele alea albastre... Păi, nu știi ce urgie e la ei ? !... Cum a venit întîi septembrie, gata, le-a și intrat neamțu' în țară. Urgiile !... Păi !

Răsări, din urmă, și vocea lui Chisaru :

— Ia oprește, bă, nițăl !

Și, fără vreun alt cuvînt, lepădă hățurile pe capul leucii. Din legumele pe care le-avea el în căruță, din ce se brodise pe la grădinarii ăilalți, umplu un coș cu vîrf ; se duse de-l așeză dinaintea străinilor.

— Fraților, luați și mîncați ! le spuse. Și întăriți-vă !... Că n-o fi numai rău pe pămînt.

Unul dintre oamenii aceia, săltîndu-se în picioare, scoase pălăria de pe cap și îl mulțumi, c-o mînă pusă în crucișul pieptului. Pînă să se ridice și alții de jos, alde Chisaru scăpă un „'Ai noroc !“ și zvicni la stînga-mprejur, spre căruțe.

...De la Baldovinești, o ținură la șir, cînd cu „hart“ și cînd cu hăț“, tot către miazăzi. Pe la aprinsul felinarelor, străbătuseră Ciolănești și, dincolo de sat, dădură, din drumul Roșiorilor, în izlazul boierului Gornescu, pe pămînturile căruia își desfăcea aripile tîrgul. Ocoliră prin dreapta zeci și zeci de căruțe, pînă-i găsiră pe grădinari și traseră în rînd cu ei. Se-ntunerici de-a binelea pînă deshămară caii și-și pregătiră, la repezeală, culcușurile.

De peste tot răzbăteau chemări zorite, nechezături, scîrțîieli, într-o învălmășeală care împinzea pîcla încă subțire a nopții.

— Din ce parte veniți, taică ? întrebă tare, cu o voce spărtigoasă, unul dintre vecini.

— De la Urluieni, îl lămuri Tulică, spunîndu-i în acest fel și ce marfă are de vînzare.

— Băăă, atunci ne brodirăm ! glăsui omul din nou, dezamăgit acum, și ceilalți înțeleseră că era de la Udup, fiindcă numai de-acolo mai veneau grădinarii cu căruțe întregi de morcovi; și se fereau, pe drept cuvînt, să stea cu firșiturile lor pe lîngă urluienari.

Peste noapte făcură de pază, unul după altul : Tulică, Mărin Dovleac, Pavel și al lui Chisaru. Le era de zarzavat, dar, mai ales, de cai, cu toți paznicii boierului, anume tocmiți să umble după hoți, începînd din noaptea asta și pînă la spartul tîrgului.

De cu zori, cît nu-nviase bine lumina, grădinarii porniseră să-și aranjeze legumele și să le dea față. Alde Tulică împletise un fel de funie din vreo sută de morcovi, numai unul și unul, ți-o aninase de loitră ; Chisaru îi stivuise în grămezi înalte, ca niște glugi, cu moț ; nea Mărin își făcuse în jurul lui un rotocol din chite de morcovi, între care ședea, ca un pașă, pe colacul picioarelor. Se-apucase și Petria să-i dea la mînă lui Pavel legăturile : ridicaseră două stive rotunde, ca ghizdurile unei fîntîni ; între ele, albă, se revărsa, grămadă, țelina.

Jur-împrejur, forfotă ; oamenii mișunau pe lîngă căruțe : petreceau peste roți piedici din lanțuri groase, legau de gîtul cailor, vorbindu-le în șoaptă, cîte-o traistă cu grăunțe, furișau sacii goi în lada căruții, căutau pe de lături să vadă ce-ar mai fi de făcut.

La lumină, cu marfa aranjată frumos, fiecare își aștepta clientela. Al lui Licură, după un gînd care nu-i da pace, se puse de-l strigă pe Chisaru.

— Bre, nea Tache, lasă-l pe băiatu-ăla al lu' tale să mergem și noi pîn tîrg...

— La ce, băi ? Că n-are nici-o para... Să-și facă sînge rău ? !

— Păi ce, eu am ? ! Acu e bine, cît e punga goală !

Bălatul Chisarului nu-și deslipi buzele, nu ridică ochii de pe morcovi.

— Hai că merg eu, hotărî pînă la urmă ăl bătrîn. S-o duce și el mai încolo, cînd o termena careva de vîndut... Cu nea Tulică se duce că termena primu'... La sigur !

După ce-i mai scăpă și băiatului cîteva vorbe, alde Chisaru o luă, în urma lui Pavel, spre coada bîlciului. Cînd să-l întrebe de nevastă, își dădu singur seama că așa cum era, Petria n-avea ce să caute în tîrg, printre alvițari și vînzători de turtă dulce, alune americane și fistic.

De la grădinari încolo, ăi cu putini, ciubere și butoaie se înșirau nenumărați ; pe urmă, olarii, cu sutele, împinziseră izlazul de-atîtea ciorburi scoase din pămînturile lor de-acasă ; îți puneau bîlcuța și strachina-n brațe, pe nimic. Scăpat de ei, te pomeneai peste maldăre de tîrnuri și mături, peste mormane de coșuri și chelteie, pe care ți le băgau sub ochi rudarii: Meșterii lingurari și copăieri, căldărarii — cu vedre noi de aramă, țiganii ciurari, fierarii — cu vătraie, sule și fărașe, securi și cuțitoaie, foarfeci și zale de toate mărimile, trăgeau să cumperi ceva, dulci la gură, scăzînd prețul la jumătate de cum te îndepărtai c-un pas.

Amestecați printre zlătari și lăieți, care-și scuturau pletele negre păcură tot strigîndu-și marfa, printre corturari și vătrași, buni să-ncurce locul cu nimicurile lor, alde Chisaru și bălatul lui Licură abia răzbătură înapoi.

★

Veneau, mai întîi, sub umbrare de frunză verde, curelarii, ăi cu hamuri, hățuri, bice, și chimire ; de-a stînga lor, cojocarii, tot la adăpost, își puseseră, în văzul oamenilor, pieptarele și căciulile, pieile argăsite. De-aci, tarabele cu stămburi, viguri de pînză, dimie, pacuri cu bumbac de urzeală, vălătuci de lînă. Urmau porojenii, marchidani mici și mari, care-și desfăceau mărunțișurile lor sclipitoare, strigînd să-ți ia auzul :

— Undrele, bricege, mărgele ! Arnici și testele !

— Furci și spete, pentru fete !

Dar, văzură cei doi, bîlciul înflorea cu adevărat de-abia în dreptul circiumilor. Lumea

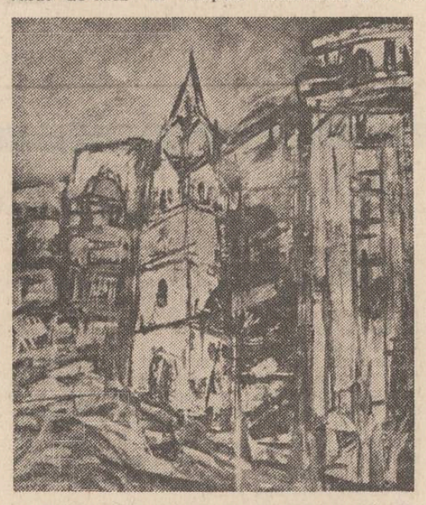

încă nu dăduse năvală, însă mirosul de mici și de frigărui te aiurea ; vinul, limpezit, în borcane mari, aștepta sub înginarea zorilor, alb, galben ca untdelemnul, rozaliu, roșu sau bătînd în negru ca sîngele bozului. Primii mușterii, căzuți după o noapte de drum, săltau pasul, făcîndu-și loc încoace.

Dincolo de circiumi îmbulzeala era gata, pe ăi cu susan, bomboane, alte caracașicuri și mierte-fierte. Flăcăi și fete, grămadă, pe tarabele cu ciubuce și turtă dulce ; caier pe bragagii, pe limonagii, își prăpădeau ultimul bănuț pus la păstru de cine știe cît timp. Copii, întețiți de plîns, jucau pe-alături pămîntul în picioare ; mîncau din ochi mormanele de dulciuri, adică era musai să le-amăgești gura cu ceva.

— Pe-aici este de stat numai cu mîna-n pungă ! oftează Pavel la o vreme, ajuns. Nu e-așa, mă nea Tache ?

— Ce faci, bă, al lu' Dîrdu ? se-aude careva.

— Lume, băi băiete, nămol ! spune nea Chisaru, a mirare, dar vorbele lui se pierd deodată, acoperite de răcnete, de strigăte, de chiote.

— Păzea, băăăi !

— Mamăăă !

— A pornit comedia! țipă și Pavel, în iureșul care i-a cuprins pe toți. Comedia, băăă !

Urlete și mai înverșunate se ridică dinspre tarabagii :

— Rahaaaat cu apă receeee ! !

— Uite colea, neamulee ! Gogoșicaaa !

— Ia-ia-ia !... Ia, 'alva, ia 'alva !

Dar toți și-au ridicat frunțile și, ca la un ordin, s-au întors spre drumul Roșiorilor părăsindu-și pentru cîteva clipe treaba pe care-o făceau : tiribomba își învîrtea lanțurile nebunește în vuietul mulțimii ; se holbau, ca la minunea minunilor. În jurul ei, buluc, lume luminată, lume crucită.

Chisaru apucase să se rupă și el din loc, într-acolo.

— Da' aia ce e, mă, nea Tache ? îl opri Pavel, arătînd o baracă din scînduri negeluite, ridicată, moț, în mijlocul bîlciului ; și, gol pe de lături nu era om să n-o ocolească la zece pași.

— Ehe, se-nveseli celălalt, ehehe ! Ala e **Birtu' lu' Măciucă**, așa-i zice.

— Și de ce nu e laolată cu toate circiumile ?

— Păi... ăăă... vorba vine că e birt... Uite-te bine : ce vezi că are atîrnat de ușă ?

— De ușă ?... Aha, o bîtă !

— Ei, așa, vezi... O măciucă de la mama ei. Cum fură vreunul pin tîrg, gata, îl duce la **Birtu' lu' Măciucă** și-l bagă înăuntru. Acolo e un ciumăgaș, care-l ia în primire. Numai hoțul știe ce-i pățește pielea, da' de auzit cum țipă, îl aude tot tîrgul !...

Să vedem cui îi mai dă inima brînci să puie mîna.

★

— Păi, da' ce credai ? Să se-ntindă vestea că se fură-n tîrg la Ciolănești ? ! Să vie rumânu' cu frica-n sîn, ori să nu mai vie deloc ?!

— Cam așa e, clătină, iar Păvelică din cap, dus pe gînduri, privind încă la alcătuirea aia de scînduri, care, vreai-nu vreai, îți sărea în ochi.

Făcură un rotocol pe lîngă comédie pînă-n gura bîlciului. Aici, prăpădenie : orbi, chiori, șchiopi, schilozi, milogi și calici, cu nemiluita, de la prăsilă, la hoașcă bătrînă, de toate soiurile și neamurile, strînși din răspîntii și de la ușile bisericilor, să cerșească astăzi pentru-o lună ; n-ai loc să te-nvîrți ; tinguieli la gura lor și rugăciuni, ce n-ai auzit de cînd ești. Ăi din cărucioare, ologii, se vaită mai să le iasă sufletul, amărîții ; doar le-o pica vreo para în palma întinsă, doar s-o îndura vreun creștin să-i miluie. În fruntea lor, cel mai îndreptățit să ceară, un copilaș de șase-șapte ani, aproape despuiat : fără mîini, fără picioare, cu niște pieloteie crescute peste ochi ; limba îi bate, la trei cuvinte, numele Domnului. Dinspre stînga, furișat departe, îl ține sub pază un șătrar cu mustăți albe și groase, răsucite în sus ca doi colți de mistreț. Or mai fi și alți însoțitori ascunși vederii gata să sară, la cîte-o încălerare, să-și apere milogii lor.

Mulți oameni însă n-așteaptă să tabere cerșetorii pe ei, le-aruncă banul din mers, dacă n-au apucat să se abată de la început în lături, ferindu-și privirile ; altfel nu mai scapă.

Pavelică, odată lămurit asupra intrării în tîrg, trage de nea Tache, după gîndul lui, tot în dreptul comédiei ; uită pe loc de calicii care, rămași în spate, olălăie de-a surda.

La vremea asta, dincolo de circiumi, pînă în coada tîrgului, vînzarea nu pornise decît ici-colea. Grădinarii așteptau încă să se așeze primele prețuri ; deocamdată le venea greu să vîndă, de temă să nu dea în pierdere, după cum și cumpărătorii, mișunînd din loc în loc, se tîrguiau întruna, atenți să nu se păcălească.

Tulică, numai chef de vorbă, se chinuia să între-n tocmă cu oricine, căciulă să aibă. În răstimpuri, scăpa strigături cu **ia morcovu' și morcovelu' / ca pepenele, ca purcelu' / roșu, gras și arătos / nu e-n lume mai frumos !**

Cam pe cînd hăuia el așa, se-apucă unul să bată cu ciumagul în căruța lui : toc-toc ! TOC-TOC !

— Bă, mai lasă gura !

— Da' care ești mă, pe-ntunericu-ăsta ? ! se repezi și nea Tulică. Acu' mă-ntorc la tine și dai de dracu !

— Lasă gura — scoate banii ! veni scurt, răstit pe nerăsuflate, răspunsul.

Grădinarul păru descumpănit pentru o clipă — cît să-l recunoască pe omul de era-n slujba boierului, ăl de colînda prin bilci după bani.

— Hăhă-ăhă ! se prefăcu el că-l întîmpină cu bucurie ; avu pe limbă și-o strigare : Cînd-aude-alde-Măzar / Banii-mi-sar-din-bozinar !

melania cuc

Ana și soarele

Mi-au înghețat cîntecele
De atîta jar depărtat,
În cer, balanța respiră
Doar pe jumătate de fapt ;
M-ai momit Meștere
Cu o lumină de peste an,
Și iată-mă-s, femeia-Soarelui,
Trebuie să-mi opresc umbra pe cadran.

Ana și oglinda din vișină

De atîta așteptare
Iarba mă învăluie
Stropul de sudoare
Din care visez fructul
Întrebîndu-mă dacă nu cumva
Tălpile mele au uitat
Rostul pămîntului.
Între două limbi de ceasornic
Pilnia prin care să trec
Deși-s cu mult mai frumoasă
Decît strălucirea de coasă,

Deși-s cu mult mai tînără
Decît pictura de purpură
Pe care tu,
Vișină care ai fost odată
Mi-o așezi oglindă, pe față.

Manole și Ana

Cîte clipe
Mi-au trebuit
Pentru a te scoate
Femeie
Din zid ;
Semn că încă ne mai iubim
Sînt toate doinele
Din care
Pirguim depărtările.
Nu m-ai hulit
Nici nu m-ai iertat...
Cît mi-a fost de teamă
Că-n strunjirea pietrei
Ai încărunțit, Ană !

Ana și clipa

Un talger de frunze roșii
Deasupra inimii,
Celălalt talger
Rotunjit din sudoarea zidarului.
Ascunde bolovanul de sare
De cîte pietre ajutătoare
Ai avut nevoie, Manole ?
De cîtă neliniște
Pentru îndrăznelile tale...
Mie mi-ai lăsat tihna
Și mersul pe Vîrful tăcerii,
În gînd :
Aștept cumințită la rînd
Clipă de clipă
Să-mi cazi în brațe
Plîngînd.

teatru t

Răsfrîngeri

Înainte de orice, se cuvine să spun că Teatrul de Stat din Arad se află într-o perioadă bună. O echipă de actori tînără în spirit, ambițios și benefic direcționată de regizorii ce se pot numi încă proaspăt absolvenți, a produs în ultimii doi ani cîteva spectacole interesante, între care Caragiale, **D'ale carnavalului** și excelenta feerie a lui Goldsmith, **Noaptea încurcăturilor**, ambele în citirea lui Ștefan Iordănescu, precum și **Scene din viața unui bădăran** de Dumitru Solomon, văzută de Virgil Vâță ca o satiră cu compuși fantastici.

Un alt tînăr director de scenă, Radu Băieșu, a propus înțelegerea unei comedii celebre, **Ciinele grădinarului**, de Lope de Vega, într-un fel neașteptat, cel puțin pentru mine. În noua sa interpretare, aerul de farsă comică, tradițional piesei, dispare, lăsînd loc dramei cu elemente de critică socială. Diana, contesa de Belflor, cu farmec și subtilitate întruchipată de Gabriela Cuc, este o reprezentantă trufașă și dură a nobilimii. (Actrița își rostește replica și cu un anume accent dramatic, ce dă mister personajului). Relația sa amoroasă cu Teodoro, secretarul dispus să parvină, a devenit aspră. Atmosfera e încordată, cuvintele repezite, **hotărîrile singeroase** se iau iute. O rigiditate medievală, în culori crepusculare, e introdusă de portretele de granzi și hidalgo încruntați ce decorează pereții. (Scenografia Onisim Colta). Umorul e rece, scrișnit. Otavio nu mai e un majordom oarecare, ci un întunecat prelat secular, un inchizitor capabil de crimă mireană. Tristan, cel care pune la cale și susține parvenirea stăpînului său, e dat deoparte, ucis, ca un martor supărător.

Experimentul **regizoral s-a demonstrat** deci, citirea **altfel a acestei piese** e perfect vizibilă (în pofida unor deficiențe asupra cărora vom reveni). În locul comediei săltărețe cu care eram obișnuiți **a apărut** diatriba socială în registru grav. Dar, ciudat, privind această **modificare** amplă de unghiuri **am avut** nu **sentimentul înnoirii** piesei ci al **învechirii** ei artificiale. Tipologia astfel dezvăluită e schematică : Nobili trufași, funcționari parveniți și duplicitari, închizitori sumbri. E o simplificare fără nuanțe. Din spatele comediei au apărut fizionomii învechite, aparținînd unui teatru mai bătrîn decît cel al lui Lope de Vega și sigur, mai puțin viabil.

Chiar și așa, spectacolul e consecvent cu premisele sale numai pe alocuri. Gabriela Cuc abandonează în partea a doua subtextul rostirii, eroina-i devenind banală. Dan Covrig și Doru Iosif, jucînd cei doi pretendenți la mîna Dianei, ajung la glume ce țin mai mult de claunerie decît de drama intenționată de mizanscenă și coboară chiar sub mijloacele comice ale teatrului în general. Virgil Müller, în rolul determinant al lui Teodoro, e inegal și deloc angajat în spiritul montării. Mona Tina, Emilia Jurca și Vasile Grădinaru, în partituri scurte, joacă fără nerv într-un spectacol pe care nu l-au asimilat.

Forța și expresivitatea lui Dan Antoci, în schimb, sînt atrăgătoare. Actorul contribuie hotărîtor, alături de G. Cuc, la dezvoltarea intențiilor unui corp artistic nefinisat și greșit orientat, după părerea mea. Tristan e conceput ca fiind deoptrivă poltron și cinstit, prea naiv totuși, pentru jocul periculos în care intră. Ion Costea, Iulian Copacea, Călin Stanciu se raliază și ei, cu profesionalism, direcției spectaculare.

Doru Păcurar îl îmbracă cu precizie caracterologică pe autorii acestui experiment scenic. Și poate că lui Radu Băieșu nu i-a reușit renovarea acestei piese clasice. Dar e de reținut că a încercat.

Radu Anton Roman

televiziune tv

Textul care ne trebuie

Dacă în fața unui text preluat nu de mult de redacția teatru TV priveam stupefiați și nu ne venea să credem că o echipă de actori și realizatori își încercau puterile cu niște replici atît de naive, de forțate, părîndu-ni-se totul o farsă (mă refer la textul semnat de C. Firuță, **Regăsirea**, regia Nae Cosmescu) la recenta **Grădină cu trandafiri** de Andi Andrieș, regia Constantin Dicu) am simțit binefăcătoarea prezență a unui dramaturg.

Un conflict bine închegat, declanșat cu inventivitate, cu situații plăcut împletite într-o poveste cu ceva morală (la urma urmelor binevenită...) dar și cu mult farmec. Scriitorul ne-a dovedit încă o dată că trebuie să știi crea personaje de actualitate plauzibile, să faci acest lucru cu plăcere și atunci ele pot deveni viabile, valabile, atractioase. Îți pot lăsa o undă plăcută de amintire. Și așa s-a întîmplat cu mecanicul de locomotivă care în sfîrșit după zece ani de călătorii și singurătate s-a îndrăgostit în sfîrșit și s-a hotărît să-și dreagă viața, luîndu-și o nevastă, așa s-a întîmplat cu băiatul lui care creștea cam ca o buruiană, cam în voia lui, fermecător, inteligent dar cam ghiduș, cam nepăsător, așa s-a întîmplat cu „silitoarea clasei“, frumoasa și gingașa Magda care-i vroia binele, numai binele și de aceea îl pisa necontenit, dar uite că pînă la urmă s-a înfiripat chiar sub ochii noștri o iubire tandră cum numai la optsprezece ani... Și cu mama soacră care-și cocoloșea puiul și-și jignea sistematic nora, incapabilă de-un strop de afecțiune, cu băiatul meteorolog care-și abandonează meseria de dragul unor himere avantajoase la un centru de achiziții, abandon soldat cu matrapazlicuri și rușinea de rigoare, și cu soția lui visătoare care-l iubește dar ar dori ca bărbatul visurilor lui să se înalțe iar nu să se tirască, să fie mai ambițios, mai altruist, mai demn.

Replicile au naturalețe, happyend-ul așteptat vine și el, există și farmec și suflet și umor. Continuînd totuși întristătoarea paralelă cu piesa amintită de noi la începutul acestei cronici, putem spune că aici se simte mîna și mintea, sufletul și exercițiul unui scriitor, a cuiva **dinlăuntrul** literaturii. C. Firuță știa o lecție despre cum s-ar putea face teoretic o piesă și a aplicat-o. Poate cu bunăvoință. Poate cu sprijinul de netăgăduit al colectivului. Dar ea nu iese așa, oricînd și oricum și oricui. Un conflict de amor plus un conflict de producție nu fac totdeauna un scenariu de teatru tv !

Sperăm ca atunci cînd e vorba despre autori amatori, despre tentative de acest gen încurajate cu generozitate de redacția teatru a Televiziunii, să fie specificat în generic alături de numele autorului, profesia, meseria, locul de muncă sau eventual locul obținut în festivalul „Cîntarea României“ ca să înțeleagă și telespectatorii motivul alegerii și efortului depus de o echipă de realizatori.

Revenind la piesa care ne-a prilejuit aceste rînduri nu putem uita excelenta distribuție în care cei foarte proaspeți într-ale actoriei au strălucit prin farmec, spontaneitate, pasiune și firesc : **Oana Sirbu** delicată, plăcută prezență, compunînd inteligent un rol greu, **Cristian Sofron** într-o expansiune de talent care ne bucură, **Marieta Nicolau**, o frumoasă care știe să gîndească și să compună cu finețe și fantezie. La fel de inspirați în rolurile lor **Coca Andronescu** (o soacră super, cu mare știință la mici răutăți de apartament aparent inofensive), **Virgil Andriescu** (un actor într-o remarcabilă ascensiune, cu un firesc plăcut care cîștigă mereu teren în optiunile regizorilor), **Răzvan Vasilescu** (distribuit într-un rol devenit tipic pentru el — băiat bun, dar cu lipsuri).

Cu o postprocesare reușită, cu imagini de film semnate de cunoscutul Traian Rocșoreanu și o vizibilă unitate a muncii de echipă condusă de astă dată de experimentatul Constantin Dicu, piesa **Grădina cu trandafiri** a reabilitat ceva din marea noastră descumpănire legată de felul în care poate fi găsit textul de teatru care poate fi montat la televiziune.

Cleopatra Lorințiu

Gura strîmbă a Măzarului alunecă-n zîmbet, vocea se-mblînzi ;

— Să nu te-aud că n-ai făcut nici-o vînzare, că asta aud de cînd am început grădinării...

De-alături, Petria, şezută între morcovii ei pe lada căruţii (în care avea să arunce banii din fugă), căuta mai încolo, la nea Dovleac, fiindcă n-avea nici măcar o para.

— Noroc că eu nu plec niciodată de-acasă cu chimiru' gol, ţinu să arate că este prevăzător nea Tulică, numărînd cîţiva bănuţi în mîna săluia. Da' să ştii, pornişi prea din timp cu strînsu'...

Încă de lîngă el, îndesîndu-şi capul între umeri, Măzaru strigă la Petria ; se vedea că n-are stare :

— Hai, femeie, scoate banii din batistă !

— ...Nene, zău, dacă am vreun leu : n-am apucat să vînd ! plecă fruntea a lui Licură, ridicînd din umeri. Să mă tai şi n-am ! '

— Lasă că vă ştiu eu, se arăta neînduplecat omul boierului. Hai, odată ! Scoate banii !

— Mai bine pune-le cruce, băi ! răsună un glas aspru, peste capul Petriei.

— Care vorbeşti, mă ? ! Bagă de seamă ! ameninţă Măzaru, în vînt. Vezi tu pe dracu, cînd oi ajunge la tine... Hai, femeia lu' Dumnezeu, că mă ţii din treabă !

Petria îi da cu n-am şi n-am, însă celălalt trebuia să-i ia banii cu orice chip, se-ntreceau în vorbe ; nu-i sta ei limba încleiată ; dar şi el lua foc cu gura :

— Păi, ce crezi, aicia merge cruda cu nesărata ? ! 'Ai ? !... Am ajuns să cer ca la uşa cortului ? ! Eee-eeei !

— Uite-acu vînz şi-ţi plătesc, mă, nene...

— Sînt sătul de ţi-oi da. Mai bine na !... Înţelege de cuvînt şi...

— Nu e nici marfa mea, se tot văicărea Petria. Uf ! Plecă şi bărbati-miu pîn tîrg, barim era pe-acilea...

— 'Ai, bre, nea... dacă nici morcovii n-au căutare în tîrgu' ăsta... Cum vinde nişte legături, îţi plăteşte, ceru ingăduinţă şi Mărin Dovleac.

— Muierea e şi grea, il preveni nea Tulică. Nu-ţi face blestem cu ea, taică !

— I-a căsunat pe biata femeie ! zîzii din spate o voce subţiratică, aproape de copil.

Măzaru frămînta c-o mînă tolba de vînător în care stringea banii ; odată se zborşi :

— Şi ce are, mă, borţu' fomeiesc de-a face cu locul din tîrg ? ! 'Ai ? !... Locul, cine să-l plătească ?... Cine ?... Tata ? !

Şi, din nou, trăsniră vorbele unuia peste capul Petriei :

— Mai du-te, băn mă-ta !

Obrazul Măzarului începu să bată în roşu ; se răsuci greoi pe călcîie, îmberegătit :

— Ce tot bălmăjeşti acolo, mă ?

— Ia vino încoace, oleacă ! il îmbie acelaşi glas, sfidător.

Dar omul boierului nu pricepu jocul, acum că avea pricină, se repezi la Petria, mai s-o dea-n brînci :

— Uite ce-mi fac ăştia !... Şi numa' tu eşti...

— Măi, omule, mă creştinule de Dumnezeu, vru să-l domolească nea Tulică, trăgîndu-se mai aproape, ascultă colea, că ne cunoaştem, mă bag eu chezaş că-ţi iei banii !

— Eeei, v-aţi pus toţi să mă păcăliţi, ai ? se-nverşună Măzaru de unul singur ; capul i se-nfundase şi mai tare între umeri, ca şi cum greutatea acestui gînd, care i se închegase de-abia acum în minte, îl apăsa drept în creştet. Mi-am dat eu seama !... V-aţi înţeles cu femeia asta să mă suciţi ca pe-o păpuşă !... Păi, nu vă merge !... Cu mine nu-ţi merge, femeie !...

Şi se înfipse să dărîme o stivă de morcovi. Petria i se puse dinainte :

— Da' ce faci aicia, nene ? !

— Vă bateţi joc de mine, 'ai ? ţipă Măzaru, izbind, pe-alături, cu cizmele în legăturile de morcovi.

— Aoleu, mare ţi-e minunea, se tîngui Petria. Zău, nu s-a-nţeles nimeni cu nimeni, decît că eu n-am acu, pe loc, cu ce să...

— Tacă-ţi gura ! Te duc la **Birtul lu' Măciucă**, să vezi ce bătaie măninci acolo ! zbieră Măzaru şi-o apucă de mînă. Ia, hai ! Haide !

Petria dă să se smulgă, se zbate, ia şi vreo două după ceafă, simte că-i pîriie oasele ; fără să ştie cum, vine grămadă peste morcovi şi dă un ţipăt sfîşietor : piciorul Măzarului o-mpunge sub burtă.

— Băăă ! urlă careva din spate, bisticlind o bită pe deasupra capului.

E Petre, băiatul lui Tache Chisaru : îl croieşte pe Măzaru tocmai pe şleaul spinării ; ăla, topit, vine de-a-mboul, lîngă morcovi. Nea Dovleac apucă să tirască muierea de-acolo.

De-acum sar şi alţi grădinari, care cu biciul, care cu ciumegele, care cu jordia, cu ghioaga... Roiesc din toate părţile :

— Arde-l, nu-l lăsa !

— Trage-i la mir !

— Pe el, băăă ! !

Rupîndu-se din cîrciumi, vin fuga, chiuind, doi inşi, care îşi fac drum cu nişte beldii groase ; între pană între zarzavagii, să-i încindă ; e o învălmăşeală de trupuri acolo, moarte de om. Strigăte, urlete, răcnete... Loviturile cad ploaie ; şi bitele şi oasele trosnesc. Măzaru are un braţ frînt şi capul spart, zvîrle cu banii din tolbă, doar o scăpa... Mulţimea din bilci, ca un val, se-apleacă încoace, vuieşte.

(fragment din romanul „Atît de tînăr şi nedrept")

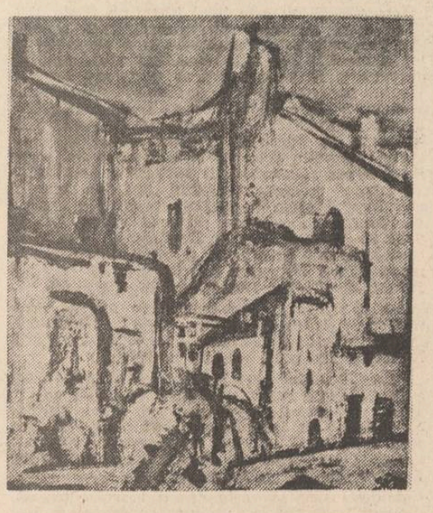

Tablouri de Sorin Petruşel

crenguţa rarău

Declaraţie

Sînt flacără în codrii seculari
în inserarea sfîntă de baladă
adun buchet toţi anii mei frumoşi
şi-ţi dărui ţie viaţa mea întreagă

Alerg apoi la stînca înnegrită
sub brazii mei de vînturi legănaţi
sînt mîndră, sînt frumoasă, sînt iubită
sînt fata de la poale de Carpaţi

Sînt dor de ţară, dragoste de glie
sînt bun şi rău şi tot ce-i omenesc
îmi mîngîi glasu-n cînt de ciocîrlie
şi te iubesc pădure, te iubesc !

Uitata sevă

În răsăritul soarelui
freamătă neliniştea, cheamă cîntarea
zborul înalt rotitor-roditor
aduce-n potire de timp
uitată, seva pămîntului.
Atunci,
se-arată glasul împlinirilor,
căderea stelelor
apă vie aduce
chemînd – dragostea –

Eroii

Se cern istoriile
rîuri de fapte
izvor – demnitate,
cu ochii de vis,
cu trupul granit.
Vin din timp
vin peste timp,
din istorii,
pentru istorii,
eroii

radu vaida

Eroul necunoscut

Te-au secerat fulgere subţiri,
La vîrsta sfîntelor iubiri,
Pe cer a căzut, tristă, o stea,
Inima mamei plînge şi-i grea...

Unde te odihneşti, eroule necunoscut ?
În Tatra, pe unde războiul a trecut ?
Sau pe malul verde al unui rîu,
Ori pe leagănul spicului de grîu ?

Nu, eroii nu mor nicicînd,
Sînt vulturi spre înalt zburînd,
Veşnice flăcări ce inimi aprind
În cîntec vechi, de dulce colind...

Nu, eroii nu mor nicicînd,
Sînt vulturi spre înalt zburînd,
Sînt brazi, acolo sus, în munţi,
În cîntec vechi, de dulce colind...

Lumina toamnei

Lumina toamnei, dantelă de frunze ce zboară,
Inima o-nfioară, în cîntec tandru de vioară,
Se odihnesc albastrele mele priviri
Pe mirificul tablou al unor albe clădiri,
Şi parcul, cu lacul mut, dar unduitor,
Îşi tremură ramurile încă vii, temător...

Şi lumina toamnei, simfonie în minor,
Îmi stîrneşte din adîncuri dorul de dor,
Şi atunci în suflet renaşte o nouă primăvară,
Din eterna şi statornica mea dragoste de ţară...

Cînd sînt singur

Cînd sînt singur mă las furat de vînt,
Să ascult în pădure trainicul cînt,
Pasul uşor al unei blînde căprioare,
Ce pare o pasăre măiastră, gata să zboare...

Cînd sînt singur mă las furat de valuri,
Să mă poarte pe ale himerelor maluri,
Să arunc ulciorul plin de tristeţe,
Şi raze de soare din nou să mă răsfeţe...

Cînd sînt singur mă las furat de amintiri,
Ca un copil de diamantine sclipiri,
Şi-atunci alerg spre tine, cu ochii deschişi,
În grădina unde ningeau peste noi flori de caişi...

Cînd sînt singur mă las furat de stele,
Vrăjit, sufletul meu zboară spre ele,
Atunci nu mai ştiu dacă cerul e chiar departe,
Sau dacă timpul este sau nu eternitate...

gavril ciuban

Cum locuită e inima

Locuit sunt de-o insulă
Jur împrejur pădurile se uită la mine
Nu mă-ntrebaţi unde-i cel demult întîlnit

Melancolia mea răpită
În strigătul vostru, necuvîntătoare
De pe creasta Novăţ

Locuit sunt de tine, singurătate
Cum locuită e inima de-o singură patrie

Cîtă depărtare de codru !

Prin ţeava cuvîntului
ştearsă de-atîtea priviri
o fîntînă cu ghinturi bade Ciubane
îmi pare suind

Noi dereticăm pe afară
şi-n graba iubirii sub lună, în cantonul Bardău
Cutreieră iarna în haine uscate.

De curînd m-am mutat într-o virstă
fără vecini

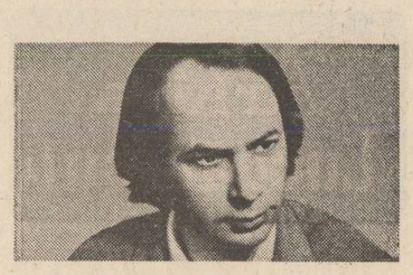

Cît un tren încărcat cu buşteni
De lupi tras, de lupi,
Bade Ciubane

Poem

Ar trebui să mă întorc la tine ploaie de Nord
Noaptea ţi-aş simţi degetele prelungi
ca o iluzorie mînă ştergîndu-mi gîndurile
de pe ferestrele închise ale tinereţii
Ar trebui să te iubesc pe tine Ceaţă
Îndărătul tău va rămîne mereu zidul
munţii aceia albaştri
pe care nu voi mai ajunge nicicînd

Ar trebui
să intru în odăile sufletului meu
şi să spun: Bună ziua . . .
Un pat în fiece noapte
îmi arată urma unui trup străin, se ascunde
ca un hoţ după colţul zilei
De parcă şi-ar fi uitat umbra
pe o plajă demult părăsită...

Acestea toate în litere intră
Şi ar trebui, o, ar trebiu, fiule
să uiţi că nu ţi-am putut dărui decît
ploaia din care am fost izgonit
ceaţa de care am fost refuzat
Propriu-mi nume
ce prindea a se despărţi de mine
Şi toate acestea în vreme ce tu strigai
de-a lungul întunericului litere
prin ferestre . . .

Poem

Nu scuturaţi ramurile cuvintelor lui
Voi atîrnaţi de privirile poetului
şi e îndeajuns să închidă ochii o clipă
pentru a surpa înţelesului frunzele verzi

Fără el plopii ar mărşălui prin geometria toamnei
asemeni unor epigoni în uniforme de front

De aceea cît mai e timp
rămîneţi în interioarele dumneavoastră
şi nu le părăsiţi decît atunci
cînd vă veţi fi lăsat chipurile în oglinzi

Şi el va fi acela care va spune:
Raza unei stele nu e decît tranşeea săpată de păsări
La capătul ei contruiţi-vă liniştea
şi nu scuturaţi ramurile cuvintelor

VISE CU CAI

corneliu bichineţ

Lui Vasile Mariciuc i se cuibărise în minte ideea că-n proza sa trebuie să apară neapărat şi un cal. Creatorul făcu apel la cunoştinţele sale de zoologie şi istorie, amintindu-şi o mulţime de lucruri despre cabaline şi neamurile lor. Rememorarea acestora ciudată îi luă ceva timp... Împasul se produse la momentul onomastic. Trebuia găsit un nume potrivit vietăţii pe care voia s-o scoată din anonimatul istoric în care-o împinsese era tehnică.

Copleşit de această teribilă problemă, prozatorul se scufundă într-o meditaţie superioară, în total contrast cu vacarmul sălii de aşteptare. Prin faţa ochilor îi zburau zeci de cai şi minji, care de care mai mîndri şi mai nărăvaşi... Nici urmă de om sau altă vietate, un cîmp alb şi pufos se deşira în faţa patrupedelor fornăitoare şi-nspumate, gonind buiace spre culmea cetoasă a zării. Goana aceasta nebună îl încălzi dintr-o dată pe înimosul tînăr. Nu mai simţi arsura gerului de februarie şi, treptat-treptat, îl cuprinse o toropeală dulce ca şi cum s-ar fi perpelit lîngă un buştean în flăcări. Auzi ca de pe altă lume un glas de femeie ce anunţa cu precizie şi oarecare compătimire că biletele pentru trenul de ieri sînt valabile şi mîine...

Era doar un vis. Vasile Mariciuc realizează brusc acest fapt, deschise ochii şi-n locul cailor murgi şi suri văzu botul aburind al unei locomotive ce şuiera din rărunchi plecarea într-o direcţie necunoscută. Fără să stea prea mult în cumpănă, se aninâ din mers de bara uşii ultimului vagon, cuprins de-o bucurie străvie ca de-început de lume, convins fiind acum că pentru el sosise ziua cea mare, momentul inspiraţiei sublime. Se gîndi înduioşat la o formulă de mulţumire pentru lucrătorii cefereului, imaginîndu-şi totodată cît cîştig ar fi pentru umanitate dacă gările ar avea şi biblioteci cu săli de lectură...

Ei bine, adevărata literatură nu se face din birou. Ex nihilo nihil (fit) ! Să necheze toţi caii din lume, să zburde în voia lor — numai atenţie la culturile de toamnă ! —, că Vasile Mariciuc, marea speranţă a literaturii sfîrşitului de secol, n-o să le umble după luciul potcoavelor, cînd ditamai subiecte concrete, robuste, îi ţîşnesc dinainte, fără a se sinchisi de înghesuiala din compartimente. Un zîmbet îngăduitor lumină chipul tînărului, găsise şi formula de început. Ehei ! Marea literatură nu circulă în vagoane de clasa întîi...

— Ocupat ?

Era el ! Personajul principal, eroul, un bărbat virtos şi crunt, care se aşează — cam de sus —, fără a mai aştepta răspunsul prozatorului, înarmat acum cu tot ce-i trebuia pentru a nu scăpa nimic din ceea ce era gest, reacţie ori trăire a celor pe care-i va hărăzi nemuririi prin cîteva trăsături de condei.

— Hic et nunc ! pronunţă demiurgic Vasile Mariciuc, fixînd — poate prea puţin abil —, o carboavă de nas ce se individualiza ca Everestul pe chipul zgrunţuros al şantieristului trudit şi nu prea în apele lui.

În rest, figuri banale. „Caraimanul" — cum pînă la urmă avea să se numească vecinul —, scurtă împrejurimile. În acelaşi timp, scoase cu o mişcare exersată clondirul de „Bătrînă" pe care-l ţinuse pînă atunci în buzunarul jachetei, gîlgîi de cîteva ori şi cînd, sesibilizaţi de miros, călătorii întoarseră capul spre el, articulă un „Ah !" curat şi ademenitor. Ultimul aspect îi cam strica socotelile lui Vasile Mariciuc, nu de alta, da' se gîndea că redactorului-şef, abstinent şi acru cum era, n-o să-i placă acest „Ah !" ancestral, susceptibil de a nu fi autohton, deşi, cică dacii... În fine, n-avea ce face ! Personajul este personaj, şi dacă-i şi principal, apoi nu poate fi perfect, lucru ştiut.

— Să vezi la noi ! se-auzi din întuneric. Unuia Birtă — Ghiţă Birtă —, i-a luat femeia... I-a luat-o ziua în amiaza mare, şi cînd a venit de la plug — că nu ţi-am zis că era la arat —, s-a dus la popă şi l-a rugat să i-o trimită acasă, că n-are cine-i face mîncare la copii şi-i cîrpi o izmană. Da, şi el...

Ningea alb şi rar. Vorbele domoale ale bătrînei se-nchegau ca într-un joc de fulgi în propoziţii şi fraze. Scriitorul nota totul în carneţelul său. O hurducătură bruscă a vagonului acoperi glasul ţărăncii. Thii ! Să vezi necaz... ! De unde să ştie el acum ce-a făcut popa, ce-a mai zis omul... !? Tînărul se înroşi de ciudă. Ba, i se păru că uriaşul de alături zîmbeşte, însă omul se dovedi a fi detaşat de cotidian, ataşat şi constatat în preocuparea sa, nepunînd mare preţ pe literatură şi febra creaţiei.

— Ei, d-apoi şi Ghiţă ăsta al matale... ! Mie —, fu categoric unul ce părea din zona montană —, decît să-mi iubească altul nevasta mai bine să-mi fure butelia...

Un şuierat lînced acoperi tăcerea, apoi, rînd pe rînd, vagoanele se strecurară într-un tunel ştirb şi lacom. Pentru puţin timp se mai desluşi un fîşiit lăptos, apoi nimic. Amorţiseră parcă şi gîndurile... Călătorii se răriseră, înghiţiţi de sîneala omătului. Spre ziuă, cobori şi Vasile Mariciuc. N-are prea mare importanţă numele gării, esenţial este faptul că de pe o uliţă întroienită aluneca pe tălpi de ulm, întinerind locul, un soare poznaş şi vesel ca umbletul minjilor prin otava primăverii, aducînd şi mai aproape dorul de cai.

plastică

p

Estetica suavului

● Desenele **Floarei Ţuţuianu**, au fost expuse la galeria „Căminul artei" cu cîtăva vreme în urmă. Artista este posesoarea unei bune tehnici a desenului, abordat în termenii tradiţionali, academici ai noţiunii. Compoziţiile sale gravitează în jurul chipului uman, acesta imprimînd întreaga consistenţă şi coerenţă viziunii plastice conturate de artistă. Aşa cum îşi compune lucrările, graficiana ne oferă indiciul perceperii sensibile a realului, pe care îl prelucrează în varii ipostaziări plastice, ce sugerează un cadru de desfăşurare a unor intense şi remanente impresiuni afective. Desenele ei au, de aceea, suavitatea voalată, uneori chiar dulceagă, a rememorărilor intimiste. Aceasta cu atît mai mult, cu cît artista foloseşte culorile (creion, pastel, guaşă) cu o distincţie ce imprimă întregului cadru plastic o vibraţie afectuoasă, o căldură a comunicării ce pare a veni dintr-un adînc de puritâţi senzoriale şi sentimentale. Aşadar, artista „portretizează" cu multă îndeminare anumite stări de spirit sau reverii glosînd, în termeni plastici riguroş paginaţi, în jurul unui model, al unui pretext, al unei fizionomii umane. Ea merge pînă într-acolo, încît fermele conture ale detaliilor anatomice penetrează alveola cromatică şi atmosfera unui spaţiu oniric. Cu alte cuvinte, artista introduce un principiu real, de o acută concreteţe materială, organică, într-o formă ale cărei caracteristici, aparţinînd viziunii plastice şi structurii sale spirituale şi emoţionale, sînt mai aproape de poetica armonică şi suavă a imaginarului.

● Tot la „Căminul artei", **Delia Sechel** ne propune o foarte omogenă, stilistic vorbind, colecţie de panouri decorative textile şi de grafică. Artista operează cu predilecţie, în registru abstract, căutările ei sugerînd un teritoriu al coerenţelor cromatice articulate în suprafaţă după o logică a construcţiei şi plămădirii formelor ce o individualizează întrucîtva. Compoziţiile textile, de dimensiuni moderate, au un puternic relief decorativ, generat de rafinamentul combinaţiilor de forme, texturi şi culori într-un montaj încă **en vogue** şi, la urma-urmelor, foarte potrivit pentru înviorarea ambianţei domestice a interioarelor oferite de habitatul contemporan. Poate tocmai de aceea, tapiseriile de colaj concepute de Delia Sechel sînt plăcute vederii, acroşante pentru gustul publicului larg, în ele fiinţînd, deopotrivă, exultanţa instinctelor vitaliste, ce marchează existenţa lumii de azi, şi candoarea gestului ocrotitor şi sensibil al fiinţei ce nu-şi refuză, nu-şi poate refuza adevărata natură şi bucuria arderilor interioare şi a iluminărilor spirituale. Deci, o adîncă şi reală umanitate degajă compoziţiile artistei care, deşi atrasă mai mult de construcţiile abstracte, nu se îndepărtează nici un moment de matricea naturii. Aceasta pare a fi sursa eternă a inspiraţiei sale creatoare, pentru că toate acele arhitecturi posibile pe care le compune în materia textilă Delia Sechel nu-s neapărat doar nişte simple aventuri ale imaginarului. Altfel n-am fi putut vorbi acum de rigoarea cu care îşi elaborează semnele plastice, limpezimea cu care îşi articulează limbajul plastic şi, în general, aptitudinea, rară, pe care o vădeşte artista în restrînsa dar atît de îngrijit elaborata serie de desene, de a desena în culoare. Încîn să cred că, înainte de orice, artisticitatea Deliei Sechel este definită de paginile acestui valoros „caiet de atelier", pe care îl oferă azi privirii noastre. Lucrările au prestanţă plastică, echilibru şi densitate cromatică şi par mai grăitoare în rostirea lor, neafectată, decît ar fi putut fi cuprinse apoi în mreaja, mai somptuoasă, ce-i drept, a unor compoziţii decorativ-textile. Ele îşi au o individualitate a lor şi tocmai în asta rezidă, credem, seriozitatea cu care înţelege să ni se adreseze astăzi această talentată artistă.

Corneliu Antim

muzică

m

Perspectiva autenticităţii

Cartea lui Vasile Donose, intitulată „Sinteze estetice", recent tipărită la Editura Muzicală, tinde să favorizeze în special două dintre interesantele subiecte ale contemporaneităţii muzicologice româneşti : ce înseamnă, ce poate să însemne, mai bine zis, modernitate (valabilă) în muzică precum şi situarea spiritualităţii româneşti în context mondial. De aceea, am ales pentru ilustrare referiri la două dintre cele şase capitole ale acestei cărţi, structurate nu atît eseistic ci propunîndu-şi mai degrabă să atingă ceea ce este important în subiecte care nu vor fi niciodată epuizate.

Aşa cum, pentru ştiinţa literaturii româneşti, orice demers se raportează, într-un fel sau altul, la momentul Eminescu, în muzicologie, criteriul suprem de valorizare este creaţia enesciană. Vasile Donose porneşte pe un drum foarte interesant cînd reţine ca esenţială „ideea caracterului spontan propriu reflexivităţii compozitorului, o reflexivitate a cărei finalitate în raport cu omul este contingentă gîndirii conceptuale, dar mult mai largă prin sensurile şi semnificaţiile... pe care le conţine. Enescu face parte din categoria acelor mari genii ale muzicii" cînd „avem de a face nu cu absenţa reflexivităţii de natură estetică şi filozofică... ci cu dificultatea de a disocia această reflexivitate din complexul de elemente intuitive cu care gîndirea se întrepătrunde intim" (p. 91). Acestui mod de existenţă artistică, autorul îi asociază un citat enescian de natură a ne face să înţelegem nu numai responsabilitatea compozitorului faţă de pagina cu portative ci şi modul de a gîndi „trăind", specific în mare parte actului muzical. „Înainte de a scrie *Sonata în caracter românesc* am aşteptat să se facă în mine fuziunea modului de exprimare românesc, esenţialmente rapsodic, cu natura mea de simfonist înnăscut. Mi-a trebuit o lungă perioadă de asimilare organică înainte să ajung să conciliez aceste două genuri incompatibile în aparenţă". Citatele sînt limpezi în privinţa modului în care autorul încearcă reconstituirea marii personalităţi enesciene ; esenţial este că primul pas se îndreaptă spre o cît mai adecvată înţelegere a unor complexe mecanisme de creaţie, astfel încît explicaţia muzicologică să se bucure de acea logică fluentă care se naşte atunci cînd mecanismul analitic este astfel confecţionat, încît să se suprapună în linii mari materialului examinat.

În ultimul capitol se fac referiri interesante la un studiu semnat de Claude Lévi-Strauss, constituit într-o explicare sui generis a fenomenului muzical. Aceste gînduri sînt privite „în mişcare" într-o mişcare structurată însă de imensa dihotomie tonal-atonal. Fără a intra în amănunte, vom reliefa în primul rînd faptul că ideile dezvoltate aici le continuă pe cele expuse deja. În continuare, se discută pe marginea aşa-zisului dublu nivel de articulare al limbajului muzical. Interesant este faptul că perspectiva din care „tranşează" discuţia aici autorul nu este una lipsită de obiect ci o autentică perspectivă estetică. Cu alte cuvinte, autorul nu respinge nimic de plano ci numai din perspectiva autenticităţii demersului artistic, autenticitate dată de relevanţa socială a partiturii. Or, este lucru ştiut că intervin aici elemente ţinînd de coerenţa de idei a muzicii avangardiste şi de faptul că orice operă de artă este, la un nivel mai apropiat sau nu, o consecinţă a acelui inconfundabil *Zeitgeist* invocat de esteticieni. Ne aflăm deci în faţa unei optici care nu pledează bornat ci ia în considerare, cu pragmatism, orice argument adus de către oricare creator. Acesta este unul din meritele principale ale cărţii, scrisă în limbaj alert, accesibil, făcînd trimiteri la surse de informare fundamentale ; cu alte cuvinte, unei epoci de profunde prefaceri, Vasile Donose îi construieşte o viziune estetică suficient de dinamică pentru a nu putea fi luată pe neaşteptate de meandrele oricărui impuls artistic creator.

Viorel Creţu

EMINESCIANA

ARGUMENTUL METEOROLOGIC?

a aduce date noi despre ziua de naștere a lui Eminescu, după ce lucrurile au fost dezbătute atît de insistent, constituie un eveniment în eminescologie. Un astfel de eveniment încearcă să creeze Victor Crăciun în revista **Flacăra**, nr. 2/1989. Avem de-a face cu o ipoteză interesantă, cu un nou mod de abordare a subiectului.

Procedăm oarecum sintactic, eliminînd din discuție amănuntele, din lipsă de spațiu. Victor Crăciun ne asigură încă de la început : „Susținătorii datei de 20 decembrie 1849 au drept punct de plecare afirmația făcută de fratele mai mic al poetului, Matei, care ar fi citit pe o Psaltire a familiei următoarea „adeverire" a bătrînului Eminovici : **Astăzi, 20 decembrie 1849, la patru ceasuri și cinci-spre-zece minute evropienești, s-a născut fiul nostru Mihai."**

Atragem atenția că acesta este **punctul de plecare** al autorului articolului din **Flacăra**, care vrea să demonstreze că inscrisul nu se putuse face la data respectivă de către Gheorghe Eminovici ; în realitate, argumentul lui Matei nu este nici **primul** nici **cel mai important.** Ediția lui Titu Maiorescu din 1889 (după moartea poetului), afirmațiile lui Iacob Negruzzi, „inscrisul" lui Eminescu însuși în **Albumul Junimii** pe 1878 : născut **„în anul 1849, luna decembrie, ziua 20 (sf. Ignat)..."** — iată puncte de plecare ; ele sînt susținute și de către argumentul lui Matei.

Interesant, este totuși, cum infirmă Victor Crăciun chiar și acest argument marginal. După ce face un scurt excurs în „îndoielile" lui Matei Eminovici, ale lui Titu Maiorescu — și crede cercetătorul — ale poetului însuși dintr-un text manuscris, dînsul se oprește la un alt argument, acela al proceselor căminarului din decembrie 1849. Știm că, în 1977, Editura Minerva a publicat cartea regretatului Gheorghe Ungureanu : **Eminescu în documente de familie** unde, la p. 184—186, se află două acte ce probează că în zilele de 16, 21 și 23 decembrie 1849 Gheorghe Eminovici avea de rezolvat la Iași unele probleme judecătorești. Fără a cunoaște (sau făcînd abstracție de) modul cum au fost interpretate aceste acte de către eminescologi, Victor Crăciun rămîne reținut de ideea că „și la 16, și la 21 și la 23 decembrie căminarul se afla la Iași" — deci, nu putea scrie pe „ciudata" Psaltire (care de altfel s-a pierdut) **„astăzi, 20 decembrie 1849 etc."** (Psaltire care — după cum întregim raționamentul — se afla, neapărat, la Botoșani)

Iată, deci, un răstimp de vreo 10 zile cînd căminarul Gheorghe Eminovici a lipsit de acasă — lăsîndu-și soția singură cînd știa că trebuie să nască ! Victor Crăciun crede că, chiar dacă ar fi dorit, tatăl poetului nu ar fi putut pleca din Iași — deoarece, și aici începe o tornadă de argumente meteorologice privind iarna grea, cu zăpezi de 40—50 cm, drumuri impracticabile, viscol, etc. „Distanța se străbătea în chip obișnuit în 44 de ore. Dar la o vreme de iarnă ca aceea din decembrie 1849 calea era inaccesibilă, cum se va vedea." Ne oprim pentru un respiro, 44 de ore de la Iași la Botoșani ? ! Să fi fost înjugați la poștalion plăvani reformați (3 km/oră) ? Înseamnă, apoi, că Gheorghe Eminovici n-a ajuns acasă nici de crăciun (25 decembrie) de vreme ce pe 23 decembrie se afla la Iași. Poate nici de anul nou 1850 ?

Victor Crăciun se bazează deocamdată pe date metetorologice furnizate de **Gazeta de Moldavia**, citînd amplu din numerele pe 12 și pe 19 ianuarie : „Asprimea acestei ierni va face epocă în istoria meteorologiei. Mase masive de omăt au acoperit pămîntul în citime extraordinară, iar gerul a mers pînă aum tot sporind..." (12 ianuarie 1850) ; „Cîmpiile sînt acoperite de omăt într-atît că țăranii sînt nevoiți a părăsi saniile lor încărcate, dejugînd boii și dezhămînd caii din neputința de a le duce după ei. Dunărea deplin au înghețat și pretutindeni este trecătoare..." (19 ian. 1850 ; Atenție : știri preluate din București ; V. Cr. nu știe !)

Dar tot **Gazeta de Moldavia** mai scrie și alte lucruri. Aflăm, astfel ,de curierul poștei vieneze care a trebuit să treacă munții călare, cu actele și corespondența în desagi ; era să fie mîncat de lupi, numai fuga calului l-a salvat pînă ce a ajuns într-o localitate unde i-au ieșit țăranii înainte chiuind să sperie jivinele. Desigur, un lucrător de poștă se bate și cu lupii pentru a-și face datoria — dar Gheorghe Eminovici, de ce ar fi făcut-o ?

Sîntem, așadar, în **ianuarie 1850** — iar Victor Crăciun extrage din aceste știri argumente pentru iarna grea din... **decembrie 1849.** De ce nu consultă cercetătorul lui Eminescu și colecția pentru acel decembrie ? Preferă alt tip de informație : „Pe baza cercetărilor întreprinse recent, cu concursul unui remarcabil specialist în istoria meteorologiei, Constantin Mareș, putem conclude care era starea vremii în întreaga Europă Centrală în lunile decembrie 1849 — ianuarie 1850. O iarnă aspră, cu zăpezi de peste 40—50 cm, se instalase între Praga și Minsk, deci și în zonele limitrofe, ceea ce înseamnă că și în nordul Moldovei și în Bucovina drumurile erau impracticabile tocmai cînd căminarul trebuia să ajungă la Iași" [ante 16 dec., n.n.]. Aflăm lucruri într-adevăr extraordinare : —9 grade la Praga (21 cm zăpadă pe zi) la 19 decembrie Minskul troienit, la Lvov —22 de grade... Dar ce are asta cu Botoșanii ?

În 1849, **Gazeta de Moldavia** se numea **Albina românească**, era condusă tot de Gh. Asachi și spune cum e vremea pe aici, prin zonă. Iată, pe scurt, cum stau lucrurile ca să afle și Victor Crăciun și Constantin Mareș. La 17 noiembrie 1849 iarna se apropie, în Iași este ceață, începe să plouă — „ploi care au conlucrat a adăpa pămîntul stors de seceta verii trecute." La 6 decembrie vremea permite manifestații de stradă (în cinstea împăratului rușilor). La 12 decembrie Grigore Ghica vizitează așezămîntul spitalicesc Sf. Spiridon și-i ies în întîmpinare mulțimi de orășeni. În zilele următoare se inspectau trupele de la Iași, Bacău, Roman. **Prima mențiune despre iarna grea apare la 29 decembrie 1849,** într-o notă pe care o redăm în întregime, în care Gheorghe Asachi își exprimă satisfacția pentru agricultură (să nu uităm : a fost o vară secetoasă !), bucuria că anul nou se pune sub semne bune — dar și îngrijorarea : „Iarna își face a simți toată a ei asprime, mai ales că se deosebește prin mulțimea omătului care au ajuns de rînd la 4 palme de înălțime. Casele cele fragile au cercat a lui povară, iar în poliție (urbe) multe acoperăminte s-au sfărîmat și ulițele cu greu se pot răzbate, cu toată sîrguința întrebuințată pentru a le curăți. Comunicațiile cu provincia și cu țările străine foarte se întîrzie. **Mana nivei este un augur de an fericit, dar nu sîntem fără îngrijire pentru a ei topire, care ar putea prilejui năvăliri de ape." (s.n.).**

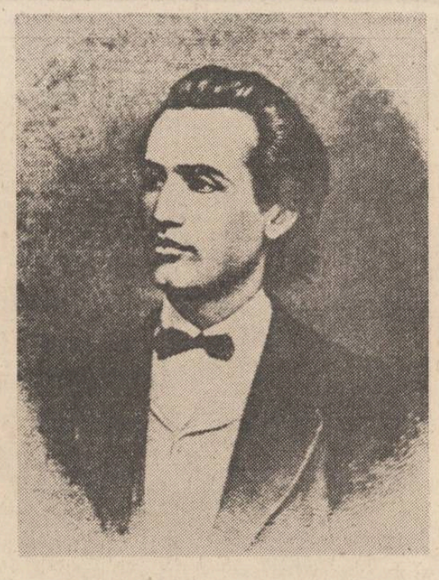

Zăpada este, deci, recentă, „augur de an nou", în această zonă a Europei (care — iată — nici din punct de vedere meteorologic nu poate fi asimilată Europei Centrale !). Dacă iarna s-ar fi instalat — atît de cumplită cum ne asigură Victor Crăciun — mai devreme de aceste zile de dinaintea lui 29 decem. de bună seamă Gh. Asachi ar fi semnalat-o în numerele anterioare ale **Albinei românești.**

Se putea, așadar, călători în condiții normale de la Botoșani la Iași și de la Iași la Botoșani, atît la 16 cît și la 21 și 23 decembrie 1849 ! Verificînd o ipoteză, am dat peste un „caz" : un tip de cercetare care induce în eroare.

Informații mai amănunțite despre această iarnă moldavă putea să culeagă Victor Crăciun chiar din **Gazeta de Moldavia.** Asachi începe a publica aici — probabil, tocmai pentru că se așternuse o iarnă deosebită — temperaturile zilnice (luate dimineața, la prînz și seara), precum și — cum să-i zic ? — „nebulozitatea" locului. Astfel, la 11 ianuarie (data la care încep consemnările) erau, la Iași — 27 grade Réaumur, cerul era „sănin cu soare" ; la 12 ianuarie 1850 erau —19 grade ; la 13, —6 ; la 14, —1 (vînt dinspre nord, apoi dinspre apus, cer „sănin" cu nori ori cu soare). La 15 ianuarie 1850 erau +3 grade, vînt nord, cer „sănin cu scare." Temperatura scade iarăși (la 21 ianuarie, data botezului lui Eminescu, erau —15 grade) pentru a urca din nou la 23 ianuarie — dată după care nu mai urmărim „Monitoriul" de pe ultima pagină a **Gazetei de Moldavia.**

Desigur, din toate acestea ne interesează în primul rînd cerul : **era senin începînd cu 11 ianuarie.** Datele ne arată, însă, că era ger mare. Zăpada se așternuse bogată, așadar, în jurul anului nou 1850 — după care iarna românească, așa cum o știm din Alecsandri, așa cum o știm cu toții din copilăria noastră, și-a intrat în drepturi. Cu excepția lupilor, alte motive nu opreau călătoriile. Să fi fost Gheorghe Eminovici un fricos ? Lupii se țin la distanță cu biciul, cu flinta, cu chiuituri... (Victor Crăciun se teme, însă, să consulte **Albina românească...**)

Să luăm partea bună a lucrurilor. Verificarea argumentului meteorologic ne duce, într-adevăr, la conturarea unei concluzii firești privind împrejurările nașterii lui Eminescu. La 20 decembrie 1849 s-a născut pruncul, urmînd a fi botezat — conform unei tradiții a familiei pe care o invocă cei ce vor să infirme această dată — peste șase zile, în sărbătorile crăciunului. El aduse pe lume, însă, și viscolul care făcînd comunicațiile aproape imposibile, a întîrziat și declararea oficială a nașterii. Vine, apoi, gerul bobotezei — care la 15 ianuarie „crapă" și el : cerul este „sănin", sînt +3 grade. Se fac, deci, pregătirile — iar la 21 ianuarie, cînd vremea amenință iarăși cu schimbarea, copilul se botează. Argumentul meteorologic confirmă, și el, data de naștere pe care marele gazetar a scris-o în 1878 cu mîna lui în registrele **Junimii.**

Nicolae Georgescu

Arhiva «Luceafărul»

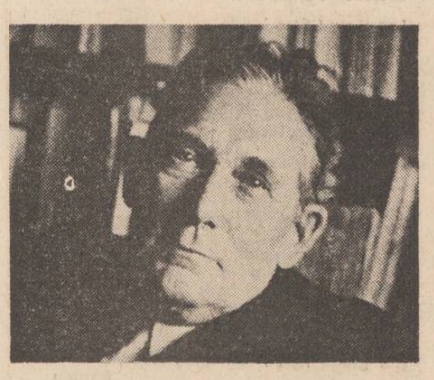

Critica și pasiunea dialecticii

DIALOG ION BIBERI — ȘERBAN CIOCULESCU

I.B. — Începutul activității dumitale literare, la vîrsta de 21 de ani în „Facla literară" a lui N.D. Cocea, neagă observația curentă a unei maturizări treptate a criticului, care nu s-ar afirma decît odată cu trecerea anilor. Nu ai lăsat, în adevăr, stimate maestre, impresia unor șovăiri și a unor căutări de sine. Această maturitate spirituală timpurie se află, totuși, la capătul unei formații literare temeinice, asupra cărora aș vrea să te iscodesc.

Ș.C. — Deși nu sînt perfect de acord cu premisa majoră de la care ai plecat dumneata, foarte măgulitoare pentru mine...

I.B. — Dovadă de modestie din partea dumitale...

Ș.C. — Nu, nu e dovadă de modestie, eu nu mai sînt satisfăcut de începuturile mele, dar ele sînt nesterse sau indelebile și ca atare pot fi apreciate într-un fel sau altul, dar este adevărat că înainte de-a mă fi afirmat în scris consumasem multă hîrtie tipărită, fusesem un cititor frenetic, care m-am disciplinat, într-un fel, citind cam o carte pe zi, la început foarte amestecat... lecturi dezordonate, din toate domeniile...

I.B. — Nu vrei să precizezi ? Au fost, la început, cu predominanță lecturi de ordin critic, cum a fost cazul lui Lovinescu, sau lecturi de literatură generală ?

Ș.C. — Lecturi de literatură generală și de literatură proastă, și de romane foiletoane și de colecția Sherlock Holmes... dar de la vîrsta de 16 ani încoace este adevărat că lectura mea preferată au constituit-o cărțile de critică literară.

I.B. — Adică ?

Ș.C. — Adică am găsit un Sainte-Beuve complet, un Faguet complet, un Lemaître complet, un Brunetière complet, cele patru volume ale lui Anatole France și pe urmă, firește și critica românească, Maiorescu, Gherea, Sanielevici, Lovinescu (ultimul...).

I.B. — Și atunci, din această formație de început, ai evoluat către activitatea universitară, în care ai făcut, pe cîte îmi amintesc, multe zile amare maestrului comun, Mihail Dragomirescu.

Ș.C. — Da. Eram, ca să zic așa, antrenat, la Societatea de lectură a elevilor liceului „Traian" din Turnu Severin, în controverse literare. Eram pasionat de aceste controverse...

I.B. — Pe care le-ai continuat în universitate...

Ș.C. — Pe care le-am continuat în universitate și abuzînd de bunătatea bunului nostru profesor Mihail Dragomirescu, care pe lîngă seminarul lui crease și un Institut de literatură română, unde eram membrii cotizanți — și eram ca la Saturnalii ! Saturnaliile erau însă pe tot timpul sezonului și ne puteam permite toate impertinențele, dar firește, aceste impertinențe erau nutrite prin lecturi și prin argumente, pe care le credeam valabile. Eram un pasionat al certitudinilor. Poate că nu mai sînt atît de ferm pe certitudini cum eram la 20 de ani, dar, evident, nu sînt nici un sceptic, nu sînt nici un relativist excesiv. Judecata mea critică s-a mai îmblînzit puțin.

I.B. — Ai evoluat, așadar, către o metodă critică. Îmi dai voie să o definesc, așa cum am înțeles-o eu, și cum ți-am iscodit-o din numeroasele noastre legături, din lecturile pe care le-am făcut asupra dumitale ?

Ș.C. — Sînt fericit că dumneata îmi cunoști metoda critică pe care eu poate o cunosc mai puțin !

I.B. — Aș vrea să fac acuma o verificare, o confruntare cu această viziune pe care o am asupra metodei dumitale. Eu socotesc că este vorba de o intuiție rațională, așadar, de o explicitare a unei „Einfühlung" pe care ai întemeiat-o pe o experiență de istorie literară, filologică și estetică. Mă confirmi sau mă combați ?

Ș.C. — Nu, nu te combat. E foarte completă explicația dumitale, dar la baza ei este lectura foarte atentă și repetată a cărții. Mihail Dragomirescu avea o teorie excesivă. El spunea că dacă citim de 20 de ori o operă, putem ajunge în starea de spirit a creatorului în momentul creației. Nici un moment nu mi-aș fi putut închipui că aș putea intra în starea de spirit a lui Goethe, care a creat pe **Faust** sau a lui Shakespeare care a creat pe **Hamlet.**

I.B. — Este, totuși, o dorință, o dorință în sensul pe care il exprimă Barthes — „le désir", cum spune el — de-a se identifica cu opera.

Ș.C. — Da, fără îndoială, și chiar de a-ți pune întrebarea : ce intenții a avut autorul ? Este una din banalitățile criticii de-a spune că o carte și-a realizat intențiile sau nu. La baza metodei mele, dacă se poate numi metodă, e o lectură foarte atentă cu creionul în mînă, în care îmi notez concordantele, neconcordantele, revenirile, evoluția personajelor dacă este vorba de o nuvelă, un roman. Îmi fac observațiile pe o lectură foarte, foarte atentă.

I.B. — Și ai aplicat această metodă în toate formele de critică pe care le-ai săvîrșit — și la istoria literară, și la biografia pe care ai consacrat-o, de pildă, lui Caragiale, ca și în monografiile dumitale, sau în activitatea dumitale de editor ?

Ș.C. — Și încă ceva. Mi-a plăcut să-mi aleg singur informațiile din lectura exhaustivă a autorilor. Nu m-am folosit niciodată de bibliografiile făcute de alții și cînd văd că acuma creierul electronic adunînd sute de mii de informații poate ajunge la sinteze, mă întreb dacă critica literară, la un moment dat, sau monografiile nu le pot face aparatele. Am trăit însă perioada fericită cînd nu existau creiere electronice și cînd am putut să mă informez cu o pasiune deosebită — pasiunea cititului și a informării.

I.B. — ...și a intuiției pe care o...

Ș.C. — Nu știu. Asta este constatarea dumitale, ca un critic estetician și ca un lector atent al textelor.

I.B. — Aș vrea să arăt că activitatea dumitale nu a mers în mod izolat, ci s-a integrat într-o formație mai generală, a întregii critici românești, din perioada intermediară celor două războaie. Mă refer la legăturile strînse pe care le-ai constituit împreună cu ceilalți critici de generație.

Ș.C. — Și eu îmi aduc aminte cu emoție de „Gruparea criticilor literari români" din care sîntem ultimii supraviețuitori, din cei șapte, și unde ne aduna aceeași dorință de-a crea literaturii un climat de libertate împotriva dogmatismului și intoleranței, în special al lui Nicolae Iorga. Atunci calul nostru de bătaie era Arghezi și genialitatea lui, pe care o demonstram într-o vreme cînd nimeni nu ne credea. Astăzi a ajuns un bun public !

I.B. — Acum, aș vrea să grupez această activitate a dumitale personală și a grupării criticilor literari din răstimpul celor două războaie mondiale printr-o evoluție mai generală a criticii. Eu aș considera, dacă îmi îngădui, că această critică a evoluat cu totul spectacular, de la critica universitară care a început cu La Harpe, Sainte-Beuve și ceilalți, pe care i-ai citat, pînă la Albert Thibaudet, de o parte, deci pînă în preajma războiului, iar după război această critică pe care aș numi-o sintetică, pentru că privea opera literară sub toate înfățișările ei, a evoluat către o critică mult mai sistematică, statornicindu-se într-o disjuncție metodologică, pe orientări diferite. Am asistat la o diferențiere a criticii marxiste, a unei critici fenomenologice, existențialiste, psihanalitice, a unei critici tematice și mai ales a unei critici lingvistice. Adică toate acest discipline, instrumente pe care contemporaneitatea le-a pus la îndemîna criticului actual au fost folosite de către critici pentru a arunca reflectoare pătrunzătoare asupra operei literare. Cum socotești dumneata că se prezintă această critică nouă față de critica veche, sintetică, gen universitar și normalian ? Este un plus ? Este o depășire ? Sau este, totuși, o simplă specializare ?

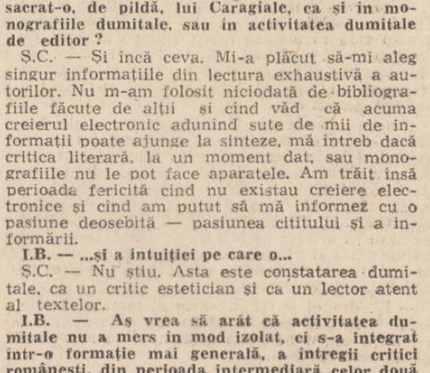

Ș.C. — Cred că deosebirea esențială între critica universitară — cum o numești dumneata foarte bine și critica noastră, a generației noastre din care faci parte și dumneata — și dumneata ai scris un splendid tablou al literaturii române în limba franceză pe care regret foarte mult că nu l-ai tradus și în românește, sau nu l-ai reeditat pînă acuma — dumneata știi foarte bine că e un progres, pentru că noi găsim legitime — fără să fim, cum să spun ?, eclectici — găsim legitime toate metodele — și metoda filologică, și metoda comparatistă, și mai ales metoda marxistă, care consideră pe scriitor exponent — scriitorul este un inainte mergător și exprimă, adeseori, năzuința care se realizează mult mai tirziu.

I.B. — Am fost cu toții impresionați de decada criticii de la Cerisyla-Salle, în care o seamă de critici au arătat drumurile noi ale criticii. Ei bine, acolo s-a dezvoltat, între alte orientări, critica tematică, o critică în care un autor — Jean Paul Vevert — a vorbit despre critica adîncimilor, adică despre rolul pe care subconștientul l-a jucat, îl joacă, în elaborarea literară. Nu știu dacă îți aduci aminte, mă refer la studiul dumitale. O privire asupra poeziei hermetice, **în care ai căutat și ai dovedit în mod strălucit în ce măsură procesele acestea de adîncime — autorul francez vorbește de o esthetique des profondeurs — în ce măsură această viață de adîncime a scriitorului se vădește în activitatea literară ?**

Ș.C. — Dacă dumneata care ești și un om de știință, dumneata care studiezi prin profesiunea dumitale de psihiatru aceste adîncimi, găsești că în critica mea nu am neglijat acest sector al literaturii, sînt foarte bucuros.

I.B. — L-ai afirmat cu strălucire.

Ș.C. — Am fost, întotdeauna, angajat întreg și subordonat obiectului cercetării. Adică, m-a pasionat mai mult problema adevărului decît problema expresiei adevărului și mai ales a expresiei artistice. Cred că ceea ce mă deosebește de generația mea este că nu am avut nici o veleitate a scrisului frumos.

I.B. — Cum a avut Vladimir Streinu.

Ș.C. — Nu numai Vladimir Streinu. Și Pompiliu Constantinescu, Perpesicius, Călinescu cu bogatul său impresionism. Cred că dumneata ai dreptate. Intuițiile mele au fost întotdeauna filtrate prin rațiune. Am avut întotdeauna încredere în puterea judecății. Eu nu mă feresc de a vorbi de judecata literară.

I.B. — Din această diversificare a criticii după cel de-al doilea război mondial, se afirmă cu multă vigoare metoda critică marxistă, care s-a afirmat și în străinătate : Gramsci, Adorno, Althusser, sau Lucien Goldmann.

Ș.C. — Ca să nu mai vorbim de Lukács...

I.B. — Lukács, da. Se afirmă și la noi și socotesc că este ceva în tendință care trebuie subliniată. Karl Marx a vorbit în 1844 despre un om total. Eu cred că critica marxistă ar putea să fie definită ca o critică totală, în sensul că merge de la această adîncire a proceselor subconștiente, ca să explice opera, pînă la judecăți de valoare și integrarea operei și a autorului în atmosfera culturală.

Ș.C. — Da, fără îndoială, critica marxistă pentru mine este ca un sistem de oglinzi paralele între om și societate. Niciodată legăturile dintre om și societate nu sînt rupte. Ideea că omul se integrează societății, că societatea, într-un fel îl formează prin acțiune directă, prin reacțiune împotriva ei ; acest sistem de oglinzi asigură criticii marxiste caracterul dialectic.

I.B. — Caracterul dialectic și în același timp posibilitatea de actualizare, de integrare totală în structura vieții noastre sociale și culturale.

Ș.C. — Fără îndoială. Și cred că avem, în privința asta, o echipă de critici tineri foarte pregătiți, foarte talentați, mai numeroși decît în zilele noastre. Triajul lor nu s-a făcut încă, activitatea lor este încă în curs, dar eu am încredere în această echipă de critici talentați, cultivați și care cred că au aceeași pasiune a cititului și aceeași pasiune dialectică pe care am avut-o și noi — nu aș zice în vremea noastră, pentru că și anii aceștia, ai construcției socialiste, sînt tot vremea noastră.

NICOLAE VELEA — inedit

„LUCEAFĂRUL" de Mihai Eminescu

II

Fata e animată de năzuința de a se înălța, de a se purifica, de a-și depăși condiția și nu reușește pînă la capăt. Luceafărul e minat de dorința de a se sacrifica, de a renunța la nemurire și de asemeni nu izbutește.

Aceste aspirații deosebite care se întîlnesc, se suprapun efemer parcă pentru a se despărți cît mai repede, mai definitiv, ne dau dimensiunile mișcărilor spirituale, dureros-sfîșietoare ale protagoniștilor dramei.

Dar pentru a înțelege mai bine atît factura dramatică a capodoperei cît și însăși structura sa poate că ar trebui să-i descriem și să-i analizăm fie și parțial personajele.

Luceafărul este eroul principal și în conturarea lui poetul, datorită întinsei sale culturi, a combinat într-o alchimie personală legende și mituri străvechi privind nașterea, geneza universului, elementele primordiale care i-au stat la temei și obîrșie.

El este fiu al cerului și al apei („Iar cerul este tatăl meu. / Și mumă-mea e marea"). El este după ginditorii antici părintele Soarelui și al Lunii (Hesiod), este chiar Soarele însuși după Homer. Bineînțeles, iubitor pătimaș al mitologiei noastre, Eminescu îl identifică și cu Zburătorul, personaj des întîlnit în folclorul nostru și cîntat într-o poezie cu valențe de capodoperă de I. Heliade Rădulescu, poezie purtînd chiar acest titlu. Dar valențele cosmogonice sînt multiple. Rezumînd, putem spune că atît în desemnarea liniilor „Luceafărului" cît și în arhitectura întregului poem avem în față **un mit liric** amplu, dar simplificat păstrînd doar cadrele esențiale ale perspectivei mitologice.

Totodată condiția Luceafărului este condiția geniului și, sub acest aspect, Eminescu apelează la filozofia lui Schopenhauer. Potrivit teoriei acestuia, cunoașterea deplină a lumii este accesibilă doar omului excepțional, de geniu, singurul capabil să se depășeze, să depășească limitele înguste ale subiectivității, ale unei înțelegeri trunchiate, înguste a universului.

Dar Eminescu va interpreta într-un mod personal această teorie discutabilă. El îi va conferi eroului nu numai atributele cunoașterii reci, rționale, dar și o mare forță de vibrație afectivă. Fata de împărat nu este doar **obiectul** cunoașterii, al meditației sale ci și iubita sa, obiectul unei mistuitoare pasiuni și pentru împlinirea acesteia, el se hotărăște la un sacrificiu suprem — renunțarea la eternitate. Drumul său către Demiurg pentru a cărei dezlegare „de greul negrei veșnicii" este de o mare plasticitate : orizonturile Terrei și spațiile intergalactice sînt descrise cu o muzicalitate orchestrată armonios cosmic unică în literatura universală. Eminescu fiind sub acest aspect un mare poet al **departelui.**

Luceafărul se aseamănă cu titanii mitologilor-pagine care sînt animați de un protest etic împotriva forțelor superioare, dar se și deosebește de ei prin faptul că se duce totuși la Demiurg să-i ceară încuviințarea întrupării pămînțești. El îi apare Cătălinei la început ca înger apoi ca demon — acestea fiind ipostaze metaforice sugerînd iubirea senină dar rece, detașată și cea tumultuoasă, aprinsă. În prima ipostază el îi pare fetei „Străin la vorbă și la port" cu „ochi care îngheață". În chip de demon, el apare „scăldat în foc de soare" dînd senzația de dogoare, de învăpăiere abstractă creîndu-i fetei trăiri violente : „Mă dor de crudul tău amor / a pieptului meu coarde / Și ochii mari și grei mă dor / Privirea lor mă arde".

Înger și demon — gheață și flacără iată cele două echivalențe ale metamorfozării Luceafărului.

Cătălina a fost excesiv de sever, de drastic descrisă și sancționată de George Călinescu : „Cătălina are gusturi mărunte, stă la îndoială între slugă și geniu și alege sluga. Toată simpatia noastră merge către astru și oricîtă gingășie lirică ar pune poetul în intimitatea fetei și a pajului, aceștia rămîn descalificați".

Într-adevăr, se pot desluși intenții satirice de pildă în folosirea cuvintului **cămară** sugerînd preocupări strîmte, domestice ale fetei față de largul orizont al Luceafărului („Ca în **cămara** ta să vin / Să te privesc de-aproape / Am coborît cu-al meu senin / Și m-am născut din ape"). Dar treptat spațiul în care e situată fata se lărgește : **cămara** e înlocuită cu **casa**, apoi cu **codrul, viața** cu **norocul** (avînd înțelesul mai larg filozofic de soartă, destin) etc.

Și în esență, permanent, sufletul suav al fetei e bolnav de dorul singuraticei stele pe care-l invocă pătimaș „încrezîndu-i dorințele". Uneori poetul se exprimă direct — liric prin intermediul eroinei : „Dar un luceafăr răsărit / Din liniștea uitării / Dă orizont nemărginit / Singurătății mării... // Pătrunde trist cu raze reci / Din lumea ce-l desparte / În veci îl voi iubi și-n veci, / Va rămînea departe".

Și aceste cuvinte sînt spuse în momentul înfiripării idilei cu Cătălin, dar parcă simțim că intenția satirică se subtiază dacă nu cumva dispare, se dizolvă total.

Deci liniile din care este compus portretul Cătălinei nu sînt chiar așa de sumare.

Cătălin este într-adevăr descris intrucîtva caricatural, sumar : „Viclean copil de casă", paj „Ce poartă pas cu pas / A-mpărătesei rochii / **Băiat din flori și de pripas** / Dar îndrăznet cu ochii" iar limbajul său e usor caragialesc, de o galanterie vulgară și agresivă totodată : „stai cu binișorul", „să-mi dai o gură" etc. iar portretul său : „Cu obrăjori ca doi bujori / Și mîndri bată-i focul", e vădit contrastant minimalizator cu cel fascinant al Luceafărului „tînăr voevod / cu păr de aur moale", „un mort frumos cu ochii vii / ce scînteie-n afară" și sînt cuprinși de „patimi fără soț" etc. Față de el, Cătălina adoptă un limbaj pe potrivă : săgalnic, superficial cu inflexiuni populare, joase : „Da ce vrei, mări Cătălin / Ia du-t' de-ți vezi de treabă" și intră totuși în joc printr-o hîrjoană care a fost interpretată drept expresie a erosului natural, a mecanicii instinctelor : „Ea-l ascultă pe copilaș / uimită și distrasă / Și rușinos și drăgălaș / Mai nu vrea mai se lasă // Și-i zise-ncet — Încă de mic / Te cunosteam pe tine / Și guraliv și de nimic / Te-ai potrivit cu mine".

Totuși chiar așa „de nimic", „viclean", și cu trăiri superficiale, Cătălin nu este, din moment ce este capabil de o declarație adînc pătimașă, turburătoare de dragoste precum : „Și de asupra mea rămîni / Durerea mea de-o curmă / Căci ești iubirea mea dentîi / Și visul meu din urmă".

Totuși ele par întrucîtva rupte, copiate din invocările superior-filozofice ale Luceafărului și de aceea poate s-a spus că idila Cătălin—Cătălina are **o grație ironică,** oscilînd **cum am** mai spus între viclenie erotică și tandrețe și nota satirică e salvată, compensată de frumusețea mirifică a cadrului natural în care se desfășoară : „Miroase florile-argintii / Și cad a dulce ploaie / Pe crestetele-a doi copii / Cu plete lungi, bălaie" etc.

În sfîrșit **Demiurgul** îl reprezintă pe Creator, pe stăpînul absolut al cerului, al apei și al pămîntului.

Dar nici el nu este total liber, nu poate acționa după propriul său arbitru, după voința sau capriciile sale vremelnice ci e supus legilor necesității (în sens filozofic) ale armoniei universale. El nu-i poate da dezlegare Luceafărului pentru „o oră de iubire", deoarece aceasta ar duce la ruperea, la tulburarea echilibrului cosmic. El îi vorbește nu ca unei stele oarecare, ci folosește cuvîntul Hyperion. Cuvîntul vine din greceste și e compus din prefixul **hyper** (deasupra) și participiul verbului „a merge" — **ion,** însemnînd „cel care merge deasupra" și prin derivație semnifică o condiție morală superioară. Tocmai acestui lucru vrea să-i atragă atenția Demiurgul. Refuzîndu-i moartea, Demiurgul îi oferă totuși, compensator, lui Hyperion trei ipostaze în care să fie om și totodată nemuritor : om de geniu.

Aceste ipostaze ale umanității geniale sînt exprimate în trei strofe suprimate de Maiorescu în ediția inițială deoarece ele nu se încadrau normelor filozofice schopenhaueriene.

Prima ipostază usor recognoscibilă este aceea a poetului de geniu : „Vrei să dau glas acelei guri / Ca dup-a ei cîntare / Să se ia munții cu păduri / Și insulele-n mare" (Este o metaforă grandioasă în care recunoastem imaginea mitică a lui Orfeu la sunetul flautului căruia tresărea supusă întreaga natură).

A doua ipostază este cea a marelui bărbat de stat care datorită legiuirilor drepte și înțelepte intră în nemurire : „Vrei poate-n faptă să arăți / Dreptate și tărie / Ți-aș da pămîntul în bucăți / Să-l faci împărăție". În sfîrșit, cea de a treia este cea a conducătorului de oști, a strategului cutezător care pe mare sau pe uscat își înveșnicește numele : „Îți dau catarg lîngă catarg / Oștiri spre a străbate / Pămîntu-n lung și marea-n larg / **Dar moartea nu se poate".**

★

Dar perspectiva dominantă în descrierea cosmosului e de natură fantastică și deci greu de fixat cu mijloacele comune ale unui comentariu critic limitat doar la explicații seci, deoarece descripția învăluie cugetarea filozofică într-o țesătură de imagini feerice legănat-mișcătoare greu, de fapt inutil de destrămat.

Muzicalitatea, plasticitatea, sensuri noi, plurale bogate, grele în înțelesuri caracterizează stilistica și lexica poemului.

Contabilicește, lingvistic vorbind poemul se remarcă printr-un număr redus de cuvinte — 1908, din 98 de strofe și 392 de versuri, dar cei care au făcut această statistică au rămas și ei buimăciți în fața faptului că prin acest număr mic de cuvinte poetul a reușit să dea o performanță poate, singulară, unică aceea a întruchipării unei alegorii eterne.

★

Pămîntul și simțirea românească au, în sens eminescian, norocul deosebit de a se roti sub trei luceferi: Luceafărul de seară care însoțește soarele în asfințit, Luceafărul de ziuă care-i întîmpină răsăritul și Luceafărul lui Eminescu răspîndindu-și razele prin și peste poezia noastră națională.

POȘTA REDACȚIEI

VICTOR BARBU, Tirgu Jiu : Citeva zeci de texte care ar putea alcătui o foarte frumoasă carte de poezie, spre bucuria cititorilor și în beneficiul investigației lirice de expresie română. Poetul, aparținînd prin virstă, dar și prin orientarea lui spre cotele înalte ale unui lirism expurgat de balast verbal, generației '70, — a mai figurat o dată în chenarul **Poștei**, sub numele (pseudonim) CIPRIAN ANTONIU. Revenirea (sau accederea lui) la numele propriu indică momentul deplinei conștientizări, al asumării de sine ca poet. Este un autor într-adevăr matur, aflat în posesia unor mesaje și intuiții profunde, cum și a unor tehnici speciale de insolitare a metaforei : căldura și concretețea senzoriului îmi par dealtfel a constitui nota specifică a acestei poezii de alură esențializată, și care nu refuză esafodajul conceptual. Dar, pentru a completa portretul, să reproducem generoasa și benefica recomandare a poetului și criticului Gheorghe Grigurcu, a cărui poezie pare a fi, pentru Victor Barbu, modelul nemărturisit :

„Tirgu Jiul e un mic oraș sobru, de culoarea albicioasă a prundișului pe care Jiul îl împrăștie pe mari suprafețe, a dealurilor apropiate și a munților ceva mai indepărtați, vibrînd într-un orizont palid, rarefiat. Faimoasele monumente brâncușiene își aduc contribuția stilizatoare la configurarea acestui leagăn de piatră moale, poroasă, parcă nemulțumită de sine. Ceva nostalgic și linced plutește în văzduh. Pus în situația de a inhala cotidian o atare emanație geologic-estetică, citesc cu interes versurile unui autor localnic, versuri de contrastează cu aspectul rezervat al urbei. Numele autorului : Victor Barbu. Producția lui : o deschidere nereținută a sinelui spre natura plină de culoare și frenezie, brăzdată de energia metamorfozelor. Așadar un corectiv al notei incolore, placide pe care o posedă natura aievea. O generoasă trăire a spațiului, încărcat de prodigioasele înfățișări dense ale vieții, pe care sensibilitatea le captează într-un chip specific, pe care condeiul liric le retopește în, adesea, ingenioase, convingătoare metafore. Victor Barbu ni se arată un virtuoz al imaginilor exuberante, ca niște trandafiri cărnoși cu fragede petale îndesate, în care parfumul cîntă iar undele sonore se convertesc în languroase miresme. Șiruri de corespondențe lucrate migălos indică asimilarea unor lecturi de bună calitate. Luciditate, rafinament, mult simț plastic, iată însușirile în temeiul cărora așteptăm texte tot mai coerente, mai responsabil cristalizate, reprezentative pentru evoluția a ceea ce socotim o autentică vocație".

MARIUS SÎRBU, Lugoj : Ce se întîmplă cu dv. ? Îmi amintesc că v-am citit cu foarte, foarte multă vreme în urmă, pe vremea cînd erați adolescent, cîteva grupaje (nu mai știu dacă au intrat sau nu în „Caietul debutanților") : textele erau destul de confuze, trădau însă o sensibilitate în alertă și frenezia (ușor disperată) a căutării unei formule. Astăzi situația este drastic modificată, textele sînt sarbede, paupere și obosite. Singurul ceva mai viu este **Eșecul (in memoriam jacques brel) :** „eșarfă glasul tău / șansonete nebunatice și alburii ca dragostea / mai ferește-mi buzele cu spini și vei iubi / tăcerea stelelor cutia relelor din suflet / flașneta de dincolo de coridor clinchet / de fulgere anemice șampanie proastă" etc., enumerarea continuă fără surprize, lipsită din păcate de orizont și coerență poetică.

ION STAICU, Timișoara : Sub un motto din Alecsandri, — **Nouă peisaje pliante (plus unu) ;** autorul pare a-și propune un fel de replică la pastelul tradițional, în sensul care rezultă din această **Conversație** dedicată lui Nichita Stănescu : „Spune-mi cîteva cuvinte despre iarnă / Vorbește-mi de fotosinteza zăpezii / despre albul probabil / despre dramele vegetale / ale copacilor. / Vorbește-mi bătrîne, șlefuitor de fulgi / Vorbește-mi bătrîne, armurier de imagini". Formula aleasă, însă, nu convine și nu convinge: sînt poezii de cîte două strofe, de aparență parnasiană, a căror falsă încifrare rezultă din limbajul tehnic utilizat și nu din sensurile care ar trebui să întemeieze (ori să deschidă) planuri superioare ale realului. (Ex. : „Clepsidra scade clipa căderii stelei mele / Ea este timp retoric sau spațiu sterp de vise ? / Și cum de-mi știe steaua dintr-un deșert de stele / Și spaima de dreptunghiul cu laturile-nchise !? // Un fir cu plumb sînt — iată amăgind verticala / Acestei sume albastre. Să o descriem «cer» ? / Triumvirat al vinei ce și-a deschis petala / De nord, a veșniciei, spre un cinetic ger"). Rezultatul este căznit și lipsit de transparență, iar uneori se strecoară și erori de ortografie („fluturii rupeștrii", „vechilor maeștrii").

Gabriela Negreanu

Era într-o vară

Era într-o vară și ramele ferestrelor
se făcuseră cenușă,
Era într-o vară cînd mîinile frigeau ținînd
în palme ouă mierlei,
Era într-o vară cînd pe colină păsările
atinse de vînt
Reinventau spirala.
Era într-o vară cînd cosmosul era jar
Și plînsul era iute ploaie coperind urmele
de zimbru.

Pe un munte

de la nemișcare la încremenire
nu e decît o căprioară
pe un munte —

dreaptă măsură
care amînă intrarea
în cerc.

În prag

Am deschis ușa. Stăteam în prag.

Aveam la mine compasul, rigla, astrolabul,
busola,
cîteodată un greier
pierdut din ființa celei care plecase
ceva mai devreme.

Să închid ușa nu mai puteam ; mereu
s-ar fi întîmplat la fel.

Treceam de la o stare la alta, nu mă
regăseam.
Luna stătea în prag și mă visa.

Urc muntele

În felul acesta înaintăm prin viață,
îmi arată riul păstrăvul care tocmai țîșnește
deasupra unui val.

Aceasta e răsplata ochilor care văd,
acesta e visul celui care a avut tăria
să treacă prin toate cele șapte zile.

Se înnoptează.
urc muntele de parcă-l cobor.

Pe la amiază

pe la amiază omul a aflat că
timpul născut odată cu el lemnu-i cioplește
și cîntă din gură.

poate Enoh știe mai multe, oricum,
dintre zece planete
doar una e locuită.
crește și descrește luna,
plouă și ninge peste schimbări.

Chiar dacă

Omu-i născut să pună răsad de păduri
o viață întreagă
apoi să străbată cărările în euritmii.
Chiar dacă uneori visele sînt desfrunzite
parabola rămîne.

Mi se pare că toate acestea le-am mai spus
pe vremea cînd
primul amurg coborîse în adîncul fîntînii.

Victor Barbu

Pe drumurile țării

Urmare din pag. 1

mîntul acela uscat. „Ei, slavă domnului", am zis cu ironie cînd am coborît spre băile Felix și a început picla scîrboasă, nici ploaie, nici zăpadă, nici frig măcar.

Mai departe, de puțin timp renovat, muzeul Iosif Vulcan, puternica emoție încercată de toți ne-a făcut în sfîrșit să uităm și de pericolul de secetă din România, că poate pînă la urmă tot vine iarna, și de picla de afară. Parcă tandrețea a guvernat fiecare punere în valoare de exponat — dincolo de criteriul științific. Acolo, poetul Viorel Hors de la „Familia" ne-a spus o poezie adevărată despre Mihai Eminescu. Pe urmă am filmat orchestra de cameră a Bihariei cu aerul ei de Covent Garden care la șase fix, ora filmării, era în dispozitiv — dispozitivul fiind o sală superbă din Muzeul Crișurilor unde pe pereți sclipeau stinși tablouri ale marilor pictori români. Păcat de exterioare, dar ce „calitos" era totul ! Problema cea mai siciitoare era ce facem cu șoferul. Șoferul era minunata de Florica Ungur. Nu încăpeam toți — cu interpreți — în mașina noastră așa că Florica ne era șofer și Cicerone. Unde s-o filmez eu pe Florica și doinele ei trăgănate și fluierate ?! Dacă mîine, cînd începem să colindăm satele bihorene, dăm peste aceeași picla ? Am dus-o sus, în secția de etnografie și folclor și am așezat-o într-o „odaie" cu lemn mult, cu scoarțe și icoane pe sticlă și cu o ferestruică prin care intra tulbure, ireal, o geană de lumină din neonul coridorului care completată de lumina pusă de noi crea o atmosferă de basm. Așezată pe un scăunel la războiul de țesut, cu mîinile puse în poală a „jele", cu ochii înotînd în lacrimi, Florica Ungur a început să cînte și vocea ei, puțin voalată, aspră, frustă, voce de țărancă, spunea așa : „Codrule, face-te-ai nor / Să curgă din tine dor", și „Scumpă m-o ținut maica / Și lesne m-o putut da / Acu maica numa-o fată / Și norocu'nu-i fu dată / Alta are cinci și șasă / Și vine norocu-n casă"...

Pe urmă Florica ne-a spus din Octavian Goga și am filmat și asta. Și fastuoasa Oradea rămăsese afară, iar noi, uitați de vreme, ascultam pierduți în fabulosul spațiu românesc creat de marea artistă și o pace adîncă, o pace dureroasă ne cuprinsese. Florica Ungur s-a ridicat în liniștea aceea, și-a scos întîi tricolorul-briu apoi, în timp ce noi strîngeam aparatele a reapărut îmbrăcată în fustă și taior și uitîndu-se la ceas ne-a spus cu o voce puțin schimbată : „Sîntem așteptați la școala de dans și bune maniere". Există și așa ceva la Oradea. Nu-i vorbă, există prin toate părțile, dar aici chestiunea e tratată cu sobrietate, ba chiar cu acea „lipsă de humor" foarte sănătoasă care ne exasperează facil pe noi aștia mai grăbiți, din București. Am ajuns deci la școala de dans cu trei profesori, note și examen — că adică, în societate, mata tinăr, n-are rost să te contorsionezi prosteșe crezînd că dansezi rock, pentru că uite cum este rock-ul — în timp ce altcineva — într-o clasă alăturată explica unor elevi care luau notițe în bănci, cînd trebuie un tînăr să se ridice în picioare, cum se ține furculița și alte asemenea. Întîi acolo am intrat și am ieșit repede, intimidați, apoi am pătruns în sala mare de dans. Firește, noi două înainte. Toată lumea s-a ridicat în picioare și Florica Ungur, oprită în prag, cu un zîmbet de surpriză plăcută, strigă mirat : **Salvete discipoli !**, iar sala de adolescenți răspunde în cor : **Salve, magistra !**

Florica Ungur e profesoară de latină la Oradea, în sală erau elevii ei. Nu mi-e rușine să spun aici, tipărit, că mi-a venit să plîng. Atît de intim se lega fluieratul acela de jale, tărăgănările sfîrșietor de frumoase, ideea de străvechi românesc, parfumul de eternitate al doinelor sale cu acest „Salve magistra !" Se lega cu muzeul Iosif Vulcan și cu tînărul Emlnescu colindînd Ardealul și ascultînd fascinat muzica și poezia lui și mai adînc, în aceeași ordine a eternității, cu un început de vreme în care s-a auzit pentru prima dată pe pămîntul bihorean „Salve !"

Plecăciune și salve, Florica Ungur, magistră de eternitate românească !

CUMPĂNĂ

Vînătorul și cerbul

Azi am văzut un cerb căzînd de pe stîncă
lovit drept în inimă de o săgeată
străveche.
De-acum trei mii de ani ochise vînătorul ;
el este-atît de mort încît
praful și pulberea i s-au făcut lumină
dar iată aici la picioarele mele
vînatul lui superb se zbate,
de sînge se dezleagă și sîngele și-l rupe
ca pe un nod de lanțuri.
Era viziunea
ce o ținuse-n pleoape vînătorul
acum trei mii de ani
cînd încordase arcul
și slobozise-n cer săgeata lui.

George Alboiu

Farmecul narațiunii

Urmare din pag. 1

ratat. Viața lui Aron devine cu timpul, cum singur mărturisește, „o gogoasă de mătase" în care se sufocă din cauza propriilor utopii estetice. Ieșirea din iluzie este violentă, prin cîteva imagini șocante autorul obține un final de poveste memorabil. Foarte bine construită în plan parabolic este și proza „În preajma țintei care cade", o ipostază a dramei sentimentale de provincie (acțiunea se petrece tot la Apud). Iubirea secretă a funcționarului Augustin pentru colega sa de birou Viviana izbucnește într-o seară de sinceritate, cînd cei doi se aruncă unul în brațele celuilalt. La scurt timp însă după acest episod femeia se va căsători din interes cu un ofiter. Analiza fină, realizată cu multă expresivitate dă tensiune paginilor. Metafora „țintei care cade" este alegoria unei vieți esuate în compromis. Cum spuneam la început autorul posedă o artă particulară a descrierii, el filtrează estetic existențialul, imaginile au fascinație plastică, peisajele capătă lumini de vitraliu : „S-a apropiat apoi de fereastră : scările apusese de mult între sonde, roșu ca un mistreț ciuruit de gloanțe, după ce strălucise o vreme, neașteptat, printre norii alungați de vînt".

Povestirea „Iarbă de august" evocă anii copilăriei, cînd Gorocea, ultimul birjar din oraș „colinda străzile ca o stafie". Portretul tatălui e desprins pacă dintr-un album vechi de familie cu foile îngălbenite de vreme : „Tata purta un costum de culoarea nisipului și o cămașă ca frunza de nuc la culesul viilor. Gulerul lung și moale al cămășii era răsfrînt peste reverele vestonului. Încălțase o pereche de pantofi cu fețe de pînză și cu talpă de rafie". Povestirile lui Horia Ursu au darul de a reînvia o lume de altădată cu miresmele ei nostalgice. Personalitatea artistică a autorului îl individualizează în cîmpul prozei tinere de azi.

Expresia realității

Urmare din pag. 1

rul intervine, o deturnează spre optimism, adăugînd și opinia grupului de personaje-comentatoare ale romanului: „Din nou recitesc și mă încrunt. Dintre, printre, între cuvintele acestea răzbate un fel de aer rece. După întreruperi și schimbări de direcție, iată și total nejustificata mohoreală. Cînd a apărut ? Cum ? De unde ? În fond aceasta este povestea veselă a unor oameni veseli din vremea noastră, și ea veselă. Vreau să fiu înțeles corect : oamenii aceștia nu au altă soluție decît să fie veseli. În spatele lor se află ani și evenimente care obligă la veselie și seninătate. „Un an mai tîrziu, într-o discuție dintre Teodorescu și Raul, polii opuși ai unui conflict inexistent de altfel, se va cădea de acord că nici o viață fără optimism nu durează și nu-și durează... Simincea, ca de obicei la pîndă, va nota acest amănunt semnificativ în relațiile dintre cei doi și-l va considera un element al unei rațiuni superioare existențiale, sau ceva în felul acesta, a ceea ce, iarăși, este vesel și senin. Așadar : nu mohorelii ! Nu, încruntării ! Nu, proastei dispoziții !" (pp. 278—279).

Iată că cel mai reprezentativ roman textualist nu vine din gruparea care s-a denumit textualistă, ci de la un prozator care și-a asumat un realism structural, deseori aureolat de irizări fantastice.

Într-o cronică apărută în urmă cu trei ani afirmam că romanul **Portretul** este cea mai bună carte a lui Platon Pardău. Mă văd obligat să rectific și să actualizez judecata de atunci și să trec în prim-planul activității romancierului **Nebănuitele primejdii.**

Ceea ce înseamnă că Platon Pardău se află la vîrsta deplinei maturități, într-o continuă evoluție și ascensiune.

CONFABULE

* * *

Ar fi trebuit să înțelegi
să auzi
ceea ce nu se înțelege
și nu se aude
ar fi timpul să privești
dimineața
în zori
cum se plimbă
vișinul prin grădină
cu crengile tale pe umeri
ar fi bine să vezi
cum o vrabie
vrea să-l oprească
ori ar fi trebuit să auzi
cum dedesubtul pămîntului
se aude un scîncet
el este cîinele care
te păzește și acum
el este iubitul tău
așa cum ți l-ai fi dorit
viața toată

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Întîmplări bizare

Am dormit două nopți în nordul Finlandei, într-un fel de orășel foarte apropiat de cercul polar, în casa unui poet finlandez. Era fiul unui mare industriaș din partea locului. Tatăl său, un bărbat solid, trecut de șaptezeci de ani, avea un obraz dur învelit într-o inexplicabilă tristețe. Locuiam într-o cameră de la etajul întîi al vilei ridicate în burta unui deal plin de stînci cu forme ciudate și pini pitici. În vîrful dealului se înalță un turnuleț de formă octogonală terminat cu geamuri colorate.

În fiecare noapte, după ce părăseam holul spațios, puteam să observ din camera mea ce dădea spre grădină cum geamurile colorate ale ciudatei construcții se sting și se aprind intermitent semnalizînd ca un far în lumina lăptoasă a nopților albe. În ziua plecării l-am întrebat pe poetul finlandez care era sensul și explicația acestor „jocuri de lumini". S-a gîndit o clipă apoi mi-a răspuns că tatăl său, în fiecare noapte, se duce să se roage la urna funerară a unui frate mai mare, pilot de vînătoare, căzut în cel de-al doilea război mondial. Făcea acest lucru cu regularitate, de peste treizeci de ani, noapte de noapte. N-am mai pus alte întrebări. Deși aș fi vrut să știu ce traseu urma bătrînul tată pentru a ajunge în virful dealului. Fiindcă de la geamul camerei mele aveam o perspectivă clară și cuprinzătoare a pantei terminată cu acel ciudat monument dar, în lumina difuză a „nopților albe", n-am văzut pe nimeni nici urcînd, nici coborînd panta domoală...

2.

Cred că am mai scris despre acea misterioasă femeie blondă pe care am văzut-o cu o zi înainte de a pleca spre Podișurile înalte la o manifestație consacrată Zilei naționale a Mongoliei. Stătea lîngă mine, în aceeași tribună rezervată oaspeților străini și părea neînsoțită.

Avea un aer ciudat de nordică melancolică și de cîteva ori privirile noastre s-au întîlnit și ea a avut un zîmbet imperceptibil. Am văzut-o apoi după cîteva zile la Kara-korum, sub zidurile vechii capitale mongole, într-un grup restrîns alcătuit în exclusivitate din bărbați. N-am izbutit să mă apropii de ea conformîndu-mă protocolului vizitei și la sfîrșit l-am întrebat pe ghidul care dăduse și celuilalt grup explicațiile de rigoare dacă știe „cine este doamna blondă care tocmai urcă în autocar". Omul a privit spre locul indicat de mine și a răspuns evaziv că nu știe exact cine este dar că în ultimii cinci ani vine în fiecare vară la Kara-korum. Am plecat, ca un făcut, în aceeași zi, cu același avion. Părea neînsoțită și intrigat de aerul ușor complice al zîmbetului ei ciudat am hotărît s-o întreb cine este și dacă ne mai văzusem cumva vreodată. Urma să fac acest lucru pe aeroportul din Moscova. Numai că, odată ajunși aici, eu am fost îndrumat spre poarta celor aflați în tranzit, paralelă cu cea care ducea spre marele oraș. Înainte de-a ieși, ciudata doamnă s-a întors o clipă și mi-a făcut (sau mi s-a părut) un semn de salut cu mîna ridicată...

3.

O singură zi, pînă la apusul soarelui am stat la Opatia, un mic port pe țărmul Adriaticei. Eram conduși de un arhitect croat iubitor de români, care urma să ne găzduiască două nopți în mica sa vilă aflată chiar pe malul mării. Am hoinărit pînă spre prinz pe plaja fără pic de nisip, seduși însă de limpezimea incredibilă a apei. Era început de noiembrie, o toamnă prelungită și caldă. Sezonul balnear se terminase și localnicii își reparau ambarcațiunile și făceau curățenia generală de închidere. Am prînzit într-un restaurant modest, al cărui proprietar era coleg cu însoțitorul nostru și care, la pensie fiind, deschisese acest local sezonier. Ne-a servit șeful localului în persoană, deși masa avea un caracter de reuniune familiară. La început calm și deosebit de amabil, pe măsură ce trecea vremea, patronul localului, născut și crescut pe acele locuri devenea mai neliniștit. Își masca cu abilitate ciudata stare de care fusese cuprins. Pe la cinci, înainte de apus, tocmai cînd subsemnatul începuse să aprecieze un excepțional vin alb „producție proprie", patronul a tușit stînjenit și ne-a explicat că ne roagă să nu **rămînem în** noaptea acea la Opatia. N-am înțeles de ce și nici n-a dat o explicație anume. În urma unei discuții destul de agitate purtată cu însoțitorul nostru, acesta s-a lăsat convins și a decis să ne întoarcem, spre marele nostru regret, în chiar seara aceea la Zagreb. Intrigați și nedumeriți de ciudata decizie, am urcat în elegantul expres care ducea spre capitala croată.

În vagon se transmitea muzică și din cînd în cînd un scurt buletin informativ despre starea vremii și informații utile. La un moment dat, în urma unui scurt semnal sonor, vocea crainicului a anunțat grav : „astăzi în jurul orelor 19 în localitatea Opatia de pe țărmul Adriaticei s-a produs o puternică furtună care a distrus ambarcațiunile ancorate la mal și o bună parte din clădirile situate în apropierea țărmului". Mă întreb și azi ce fel de premoniție a avut patronul restaurantului care a insistat și l-a convins pe însoțitorul nostru să nu înnopteze cu noi la Opatia ?

Mircea Micu

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

— Zina, zgarda ! rosti încet Filip Filipovici. Numai să nu-l tulburi !

Ochii Zinei deveniră dintr-odată tot atît de ticăloși ca și ai roșcatului. S-a apropiat de cîine și, cu o prefăcătorie evidentă, l-a mîngîiat. Cîinele s-a uitat la ea cu tristețe și dispreț.

„Fie... sînteți trei. Măcar dacă aș ști ce vreți să faceți cu mine..."

Zina îi desfăcu zgarda ; cîinele își scutură capul, pufnind. Mușcatul îi apăru în față, emanînd un miros urît, tulburător.

„Ptiu, ce porcărie... De ce mă ia cu amețeală și mi-e frică ?...", gîndi cîinele, dîndu-se îndărăt.

— Mai repede, doctore ! rosti nerăbdător Filip Filipovici.

În aer se răpîndi un miros dulceag și pătrunzător. Mușcatul, neluîndu-și ochii săi atenți și scîrboși de pe cîine, își trase mîna dreaptă de la spate și-i viri repede în bot o bucată de vată umedă. Șarik fu uluit, capul începu să i se învîrtă ușor, dar reuși să facă un salt înapoi. Mușcatul sări după el și îi acoperi tot botul cu vată. I se tăie respirația, dar și de astă dată reuși să scape. „Ticălosul", îi trecu prin minte. „De ce ?" Dar din nou i se viri vata-n bot. Deodată, în mijlocul camerei se făcea că este un lac, iar pe lac, în bărci, se veseleau cîini fantomatici, roz. Picioarele-i s-au înmuiat, frîngîndu-se.

— Pe masă ! se auzi de unde vocea veselă, dar tematoare a profesorului, destrămîndu-se în șuvoaie oranj. Groaza dispăru, lăsînd locul bucuriei. Preț de vreo două secunde, cîinele sleit de puteri îl iubi pe mușcat. Apoi toată lumea s-a întors cu capu-n jos. Mai simți o mînă rece, dar plăcută, strecurîndu-i-se sub burtă. Apoi, nimic.

Pe masa îngustă de operație stătea întins cîinele Șarik, iar capul i se zbătea neputincios pe perna albă cauciucată. Burta îi era gata rasă și acum doctorul Bormental, respirînd greu și grăbit, întrase cu mașina în părul de pe capul cîinelui. Sprijinindu-se cu palmele de marginea mesei, cu ochii strălucind, ca ramele propriilor ochelari de aur, Filip Filipovici urmărea toată această operațiune vorbind emoționat.

— Ivan Arnoldovici, momentul cel mai important este acela cînd voi ajunge la șaua turcească. Vă implor, dați-mi imediat hipofiza și coaseți. Dacă va începe să singereze, vom pierde și timpul și cîinele. De altfel, pentru el și așa nu mai există nici o șansă. Tăcu o clipă, mijind ochii, apoi examină ochiul aparent ironic întredeschis al cîinelui și adăugă : Știți, mi-e milă de el ! Închipuiți-vă, m-am obișnuit cu el.

Ridică mîinile de parcă l-ar fi binecuvîntat pe nefericitul Șarik pentru o faptă eroică. Se străduia să nu i se așeze nici un firicel de praf pe cauciucul negru al mănușilor.

De sub blana tunsă luci pielea albicioasă a cîinelui. Bormental dădu de o parte mașina de tuns și se înarmă cu un brici. Îi săpuni capul mic și neputincios și începu să-l radă. Lama bricelui piriia și pe alocuri îi dădu sîngele. După ce-l termină de bărbierit, mușcatul îi șterse capul cu un ghemotoc muiat în benzină ; întinse apoi burta rasă a cîinelui și spuse răsuflînd : „Gata !".

Zina deschise robinetul de deasupra chiuvetei și Bormental începu să se spele pe mîini. Zina îi turnă spirt dintr-o sticlă.

— Pot să plec, Filip Filipovici ? ! spuse ea uitîndu-se temator la capul bărbierit al cîinelui.

— Poți !

Zina dispăru. Bormental se agita în continuare. Cu șervețele ușoare de tifon acoperi capul cîinelui. Pe pernă se afla un craniu chel de cîine și o mutră ciudată cu barbă.

Zeitatea se mișcă. Se îndreaptă, privi capul cîinelui și spuse :

— Binecuvintează-ne, Doamne ! Bisturiul !

Dintr-o grămadă lucitoare de instrumente de pe măsuță, Bormental scoase un cuțitaș curbat și-l întinse zeității. Își puse apoi mănuși negre, ca și acesta.

— A adormit ? întrebă Filip Filipovici.

— Da, a adormit !

Filip Filipovici își strînse dinții, iar ochii săi căpătară o privire încordată și pătrunzătoare. Ridică bisturiul și îl aplică apoi cu siguranță pe burta cîinelui, făcîndu-i o tăietură prelungă. Pielea se desfăcu imediat și sîngele țîșni în toate părțile. Bormental sări ca o pasăre de pradă, apăsă cu bucăți de tifon tăietura, apoi cu o pensă mică, ca pentru apucat bucățile de zahăr, strînse marginile și singerarea se opri. Pe fruntea lui Bormental apărură broboane de sudoare. Filip Filipovici aplică o a doua tăietură și amîndoi începură să desfacă abdomenul cîinelui cu penseta, foarfeci și agrafe. Apărură țesuturi roze și galbene, plîngînd cu lacrimi de sînge. Filip Filipovici îl răsuci bisturiul în trup, apoi strigă : „Foarfeca !"

Mușcatul minui instrumentul ca un adevărat scamator. Filip Filipovici pătrunse mai adînc și din cîteva mișcări îi scoase lui Șarik testiculele. Bormental, de efort și de emoție, se repezi la vasul de sticlă și scoase de acolo alte testicule, ude, fleșcăite. În mîinile profesorului și ale asistentului începură să se răsucească niște strune umede și scurte. Ace încovoiate începură să se miște ritmic în pense, testiculele individului fuseră cusute în locul celor ale cîinelui. Zeitatea își îndreptă spatele, tamponă rana cu un cocoloș de tifon și ordonă :

— Coaseți imediat pielea, doctore ! Întoarse capul și privi ceasul alb și rotund din perete.

— A durat 14 minute, rosti printre dinți Bormental, înfigînd acul încovoiat în pielea fleșcăită. Apoi, s-au impacientat amîndoi ca doi criminali grăbiți.

— Bisturiul ! strigă Filip Filipovici.

Cu bisturiul în mînă adus parcă de la sine, fața profesorului deveni înfricoșătoare. Rînjindu-și dinții de porțelan și de aur, desenă dintr-o mișcare pe fruntea lui Șarik o coroniță roșie. Pielea de pe cap, cu părul ras, îi fu scalpată. Îi apărură oasele craniului. Filip Filipovici strigă :

— Trepanul !

Bormental îi întinse un burghiu strălucitor. Mușcîndu-și buzele, Filip Filipovici apăsă pe burghiu și făcu jur-împrejurul craniului lui Șarik găuri mici la o distanță de un centimetru una de alta. Fiecare din ele nu-i lua mai mult de cinci secunde. Apoi, cu un fierăstrău de o formă neobișnuită, al cărui capăt fu introdus în primul orificiu, începu să lucreze ca și cum ar fi traforat. Craniul scîrțîia și tremura ușor. Peste vreo trei minute, calota craniană îi fu detașată.

Apăru atunci bolta cenușie cu nervuri vinețîi și pete roșietice a creierului lui Șarik. Filip Filipovici mușcă cu foarfeca din meninge și-i făcu o incizie. Sîngele țîșni ca o fîntînă arteziană, cît pe ce să-i intre în ochii profesorului, stropindu-i boneta. Cu o pensetă distorsionată, Bormental se aruncă ca un tigru și îl anihilă. Sudoarea curgea șiroaie de pe Bormental, iar fața îi devenise puhavă și multicoloră. Ochii îi fugeau de la mîinile profesorului spre tava de pe masa cu instrumente. Filip Filipovici devenise într-adevăr înspăimîntător. Nasul îi șuiera, iar dinții i se vedeau pînă la gingii. Desfăcu meningele, începu să umble mai adînc în craniu, făcînd să apară cele două emisfere cerebrale. În acest timp Bormental, palid, prinse cu o mînă pieptul lui Șarik și spuse cu o voce puțin gîtuită :

— Pulsul scade brusc...

Filip Filipovici îl privi fioros, mormăi ceva și pătrunse și mai adînc. Bormental tăie cu zgomot o fiolă, îi trase conținutul cu o seringă și-l înțepă perfid pe Șarik undeva sub inimă.

— Mă îndrept spre șaua turcească, răcni Filip Filipovici și cu mănușile alunecoase și însîngerate scoase creierul galben-cenușiu din capul lui Șarik. Privise piezîș, timp de o clipă, mutra lui Șarik, iar Bormental tăie imediat o a doua fiolă cu lichid galben, trăgîndu-i cu o seringă lungă.

— În inimă ? întrebă el tematori

— Ce mai întrebați ? urlă profesorul înrăit. Oricum, a murit pînă acum de cinci ori în mîna dv. Înțepați ! E posibil ? ! Avea o față de tîlhar înflăcărat.

Dintr-o mișcare, doctorul introduse ușor acul în inima cîinelui.

— Trăiește, dar de-abia, de-abia..., spuse el șoptit și sfios.

— N-avem timp de discuții ! Trăiește, nu trăiește... ! mîrîi înspăimîntătorul Filip Filipovici. Sînt în șa ! Oricum moare... ah ! dra... „Spre malurile sfinte ale Nilului..." Dați-mi hipofiza !

Bormental îi întinse vasul de sticlă, în care, în lichid, atîrna de o ață un ghemuleț alb. Cu o mînă — „Nu are egal în Europa ...pe Dumnezeul meu !" gîndi vag Bormental — scoase ghemulețul spînzurat, iar cu cealaltă mînă desprinse cu foarfeca un altul asemănător undeva din profunzime dintre cele două emisfere căscate. Ghemulețul lui Șarik îl aruncă pe tavă, iar pe cel din vas îl introduse în craniu cu ață cu tot și degetele sale boante, care prin minune deveniseră subțiri și flexibile, reușiră chiar să-l fixeze cu un fir de culoare chihlimbarului. Scoase după aceea din cap pensetele și agrafele, ascunse creierul la loc în cutia craniană, își îndreptă spatele și, de astă dată mai calm, întrebă :

— A murit, desigur ?

— Are un puls abia perceptibil..., răspunde Bormental.

— Mai dați-i adrenalină !

Profesorul așeză meningele peste emisfere, aranjă calota craniană la fix, puse la loc scalpul și răcni :

— Coaseți !

Bormental îl cusu în vreo cinci minute, rupînd trei ace.

Pe fundalul de sînge al pernei se sprijinea capul inert al lui Șarik, cu o rană de jur împrejur. Filip Filipovici își îndreptă pe de-a-ntregul corpul, ca un vampir sătul, își smulse una din mănuși, împrăștiind un nor de pudră umezită, o rupse pe cealaltă, aruncînd-o jos și apăsă pe soneria din perete. Zina apăru în prag și își întoarse capul să nu-l vadă pe Șarik plin de sînge. Zeitatea își scoase cu mîinile pudrate boneta murdară de sînge și strigă :

— Zina, adu-mi imediat o țigară ! Lenjerie curată și baia !

Se propti cu bărbia de marginea mesei și ridică cu două degete pleoapa dreaptă a cîinelui. Cercetă ochiul evident muribund și rosti :

— Ei, drăcie ! N-a crăpat ! Dar, oricum, tot va crăpa. Eh, doctore Bormental, păcat de cîine, era blînd, deși viclean.

★

Un caiet dictando subțire, plin de **însemnările** doctorului Bormental. Primele două pagini erau scrise îngrijit, mărunt și clar, apoi scrisul devine lăbărțat, agitat, cu multe pete.

22 decembrie 1924. Luni.

Foaia de observație clinică

Un cîine de laborator în virstă de **aproximativ** doi ani. Mascul. Rasa : dulău de curte. Nume — Șarik. Blană rară, inegală, de culoare brună, tărcată. Coada — de culoarea laptelui fiert. Pe partea dreaptă — urme de la o **arsură** complet vindecată. Alimentația pînă la **intrarea** în clinica profesorului — proastă, după o **săptămînă** de ședere aici — foarte consistentă. Greutatea — 8 kg. *(Semnul mirării)*. Inima, plămînii, stomacul, temperatura...

23 decembrie. La ora 8,30 p.m. **s-a efectuat** pentru prima dată în Europa o **operație după** metoda profesorului Preobrajenski : sub o narcoză de cloroform au fost extirpate testiculele lui Șarik, iar în locul lor transplantate testiculele unui bărbat, împreună cu epididimul și cordonul spermatic, prelevate de la un bărbat în virstă de 28 de ani, mort cu 4 ore și 4 minute înainte de operație și păstrate într-un lichid fiziologic sterilizat, după metoda profesorului Preobrajenski.

Imediat după aceasta, în urma trepanării calotei craniene, a fost scoasă glanda hipofiză și înlocuită cu hipofiza prelevată de la bărbatul amintit mai sus.

S-au administrat 8 tuburi de cloroform, o fiolă de camfor și 2 fiole de ardrenalină în inimă.

Indicații operatoare : efectuarea experienței profesorului Preobrajenski cu transplantul combinat de hipofiză și testicule pentru clarificarea problemei adaptabilității hipofizei, iar pentru viitor și a influenței acesteia asupra întineririi organismului uman.

A operat prof. F.F. Preobrajenski.
A asistat dr. I.A. Bormental.

În românește de George G. Potra și Paraschiva Băleanu

(Continuare în numărul viitor)

SIMENON ŞI LUMEA LITERATURII SALE

Georges Simenon la cei 85 de ani ai săi, cu aspectul său de rafinată şiretenie şi cu pipa veşnic în gură este, fără îndoială, una dintre referinţele paradigmatice ale romanului poliţist. Comisarul său, Maigret, face deja parte din larga mitologie a secolului XX, cucerindu-şi aceeaşi importanţă de care se bucură, de exemplu, Hercule Poirot.

O viaţă de succese atît de mari i-a adus prietenia unei bune părţi din Panteonul cultural al veacului : Cocteau, Picasso, Gide sau Chaplin. Giulio Nascimbeni a călătorit în Elveţia, spre a-i lua un interviu acestui scriitor, belgian de origină, care acum locuieşte la periferiile oraşului Lausanne, interviu pe care l-a şi publicat în suplimentul literar al ziarului madrilen **El Pais.**

Graţie acestui interviu facem cunoştinţă cu psihologia particulară, cu conceptele de literatură, şi, în definitiv, cu viaţa şi cu opera unuia din cultivatorii cei mai faimoşi al genului, romanul poliţist, care după judecata lui Borges „a menţinut într-o epocă de literatură haotică ca a noastră, virtuţile autorilor clasici : început, parte centrală şi concluzie".

Întrebare. Cînd aţi avut dumneavoastră revelaţia vocaţiei de povestitor ?

Răspuns. La 13 ani, la fel ca orice tînăr de vîrsta aceasta, scriam nişte poezii foarte proaste. La 16 ani, am publicat primul meu roman : **Au pont des Arches,** o lucrare tot atît de proastă ca şi poeziile. Puţin mai tîrziu am scris alt roman, plin de culori şi de speranţe, de personaje pitoreşti, din climatul oraşului Liège. Pe vremea aceea lucram ca reporter la un ziar foarte catolic şi conservator şi redactorul şef mi-a ordonat să nu-l public, altfel ameninţîndu-mă cu pedeapsa de a-mi pierde serviciul. M-am supus atunci, chiar şi mai tîrziu, din mai multe motive şi dintr-acelea care m-au făcut să-mi dau seama că romanul meu se asemăna enorm cu **Les opinions de Jerôme Coignard,** de Anatole France.

Întrebare. Ce lecturi şi ce autori au exercitat o adevărată influenţă asupra dumneavoastră ?

Răspuns. În special autorii ruşi, pe care îi citeam la 12 ani, pentru că, asa cum povestesc în romanul **Pedigree,** mama mea ţinea o pensiune şi printre clienţi se aflau cîţiva studenţi ruşi cu care m-am împrietenit. Preferaţii mei erau Anton Cehov, Nikolai Gogol şi Dostoievski. Scriitorii francezi m-au influenţat mult mai puţin, cu excepţia lui Maupassant şi Romain Roland. Mai tîrziu au sosit Conrad, Stevenson şi Faulkner.

Întrebare. Dumneavoastră cîndva aţi scris : „Întotdeauna am simţit oroare pentru lumea literară". De ce ?

Răspuns. Şi continui să am oroare, pentru că niciodată nu am simţit că fac parte din ea. Tot aşa cum îmi produce oroare cuvîntul **literatură,** mai ales dacă este scris cu majusculă.

Întrebare. Există vreo zi din viaţa dumneavoastră pe care vreţi s-o retrăiţi ?

Răspuns. La vîrsta mea sînt multe zilele din trecutul meu pe care doresc să le întîlnesc în amintirile mele ; însă nu pot să-ţi indic nici măcar una singură.

Întrebare. Şi vremea pe care nu vreţi s-o retrăiţi ?

Răspuns. Sînt nevoit să-ţi dau cam acelaşi răspuns. La fel ca toţi oamenii am trăit zile fericite şi zile dureroase. Vreau să-mi reamintesc numai primele. De celelalte m-am

liberat în cea mai mare parte prin romanele mele.

Întrebare. Care a fost, care este metoda dumneavoastră de lucru ?

Răspuns. Nu ştiu dacă se poate vorbi despre metodă. Sînt, în primul rînd un intuitiv. Ceea ce nu m-a împiedicat să urmez vreo regulă pentru a înfrunta şi a scrie un roman.

Întrebare. V-ar deranja să intrăm în detalii ?

Răspuns. În primul rînd, lungi plimbări solitare pînă ce întîlnesc ceea ce eu numesc ideea luminoasă, adică, un personaj, şi, chiar mai bine, o ambianţă. Unde trăieşte această fiinţă ? Am nevoie să ştiu totul despre el : lucrurile care îl înconjoară, trecutul său, copilăria sa, adolescenţa sa, profesiunea sa. Dintr-o manie, sau poate pentru că am făcut odată şi mi-a prins bine, cînd am început să notez pe un plic de doi bănuţi bucata numele diverselor personaje, vîrsta lor, adresele lor, uneori chiar numerele lor de telefon. Dau mare importanţă numelor, la fel cum făcea şi Balzac. Mi s-a întîmplat uneori să dau ocol camerei mele timp de două sau trei ore repetînd cu glas puternic cîteva nume pînă ce reuşeam să găsesc pe cel pe care îl găseam potrivit.

Întrebare. Şi istoria pe care trebuie s-o povestiţi ? Nu ar trebui să fie primul lucru care ar trebui să vă preocupe ?

Răspuns. Este nevoie de un impuls iniţial, şi nu de o poveste : un punct de plecare care să oblige personajul să caute ultima consecinţă a lui însuşi, destinul său. Apoi nu mai rămîne decît să scrie romanul, ignorînd şi trama şi epilogul. În fiecare dimineaţă, un capitol de 20 de pagini. Şi de ce 20 ? Nu ştiu : în felul acesta am început şi aşa continui. Cînd am terminat, las manuscrisele să se odihnească de la trei la opt zile. Apoi le recitesc şi suprim cuvintele de prisos, mai ales adverbele şi adjectivele.

Întrebare. Georges Simenon, denumit de asemenea **monsieur Atmosphère.** Vă place numele ?

Răspuns. Cuvîntul **atmosferă,** în sensul de ambianţă, este un fel de etichetă ce mi-a fost atîrnată de primele mele cărţi şi nici acum nu ştiu bine de ce. Dacă un roman nu are ambianţă, ce mai rămîne din el ?

Întrebare. Pe vremea cînd dumneavoastră aţi scris poveştile lui Maigret, pe care le-aţi întrerupt în 1972, aţi respectat „decalogul romanului poliţist" scris la finele anilor treizeci de către monseniorul Roland A. Knox ? Sau pentru a fi bine înţeleşi, acest cod care are ca prim şi cel mai important comandament „legea că asasinul trebuie să apară la începutul romanului şi nu la sfîrşitul povestirii" ?

Răspuns. Nu cunosc acest decalog. Nu am urmat, niciodată, nici reţete şi nici prescripţiuni. Cînd am prezentat primele mele romane ale lui Maigret editorului Fayard, acesta a dat din cap şi mi-a spus : „Romanele pe care dumneata mi le prezinţi nu sînt adevărate romane poliţiste. Vinovatul este descoperit aproape din primele pagini. Şi mai ales nu există personaje simpatice sau antipatice. Ale tale nu sînt romane poliţiste. Eşecul va fi aproape sigur."

Întrebare. Şi cum s-au terminat lucrurile ?

Răspuns. Bătrînul Fayard era considerat ca unul din cei mai buni editori din Paris, pentru mirosul său fin. La sfîrşitul discuţiei eu am rămas ca paralizat. Atunci el adăugă : „Scrie-mi 12 povestiri de felul acesta pentru a putea publica una în fiecare lună".

Întrebare. Care este originea numelui Maigret ? Pare un nume ciudat, deoarece **maigret** înseamnă **slab, sfrijit** ; cu toate acestea personajul dumneavoastră . . .

Răspuns. Nu cunosc absolut de loc originea numelui Maigret. L-am întrebuinţat în două din romanele acelea pe care eu le numesc **populare,** care au precedat seria comisarului. Nu m-am gîndit niciodată la contrastul între semnificaţia adjectivului **maigret** şi volumul mare al comisarului.

Întrebare. Eu ştiu că dumneavoastră închideţi televizorul cînd se transmite vreun film despre Maigret. De ce ?

Răspuns. Independent de calitatea filmării, gîndesc că nu poate avea corespondenţă cu ideea pe care eu mi-am făcut-o despre personajele mele. Este la fel cum aş întîlni pe unul din fiii mei cu obrazul de nerecunoscut după o operaţie de chirurgie estetică.

Întrebare. Să ne mai amintim o dată de Borges care a scris că „romanul poliţist, într-o epocă de literatură haotică aşa cum e a noastră, a păstrat virtuţile autorilor clasici : început, parte centrală şi concluzie". Şi dumneavoastră aveţi o stimă aşa mare pentru acest gen narator ?

Răspuns. Nu gîndesc ca Borges. De altfel, romanele mele poliţiste nu reprezintă mai mult decît o treime din opera mea.

Întrebare. Vă reamintiţi în mod frecvent de prietenii dumneavoastră dispăruţi : Cocteau, Chaplin, Gide, Picasso....

Răspuns. Firească că mi-i reamintesc. Însă am avut atît de mulţi prieteni.

Prezentare şi traducere de Esdra Alhasid

Poezie nepaleză

Chadani Shah

Poeta nepaleză **Chadani Shah** (n. 1949) se bucură de o largă audienţă în rîndurile publicului cititor din patria sa şi din lume. Poezia ei cucereşte prin tonul intim, prin limbajul colocvial, prin imaginile fruste, inspirate din frumuseţile fără seamăn ale peisajului himalaian, specific patriei sale. Chadani Shah e o poetă a iubirii şi a naturii deopotrivă. În creaţia ei vibrează ceva din bogăţia spirituală a poporului nepalez, cu civilizaţia sa străveche, cu aspiraţiile sale actuale spre o viaţă nouă, prosperă, spre înţelegere între oameni şi pace.

•

Cînd roşu-aprins

Cînd roşu-aprins pe coamele înzăpezite ale
munţilor Himalaia
răsare soarele şi căldura lui răscoleşte
întinderile reci,
ridicînd negura de pe lacuri,
prietenia înduioşează o viaţă însingurată,
trezind în inima mea iubirea.

Vara, cînd adie briza răcoroasă, simt că-aş vrea
să fiu
soră a luminii.
Cînd cringurile de cedri se apleacă uşor
în bătaia vîntului, m-aş contopi în freamătul lor,
mereu mai îndrăgostită.

Lasă-mă în puterile bucuriei atunci
să mă opresc în fiece ascunzătoare a munţilor,
să aleg perspectivele depărtărilor,
să le potrivesc înlăuntrul ochilor mei,
să-mi împodobesc amintirile cu ghirlandele
iubirii...

Adunînd laolaltă acele mănunchiuri rătăcitoare
de nori,
purtate de vînt pe cerul albastru,
riul curgător scînteiază în mijlocul cîmpului
verde
şi în adîncul său coboară clipă de clipă
semnele iubirii care dăinuie în mijlocul vieţii
şi morţii.

Orişiunde mergi

Pe pantele urcătoare şi coboritoare, la trecători
şi în locurile de odihnă, la acele uluitoare
lacuri, în inima uriaşă a Himalaiei,
orişiunde mergi, mă preschimb în paşii tăi
şi merg cu tine, devin amintire
şi mă revărs în cascade, riuri şi fluvii...

Pe întinderile cîmpiilor verzi, în ascunzişurile
munţilor, la acele cătunuri de pe Himalaia,
la care e atît de greu de ajuns, orişiunde mergi,
mă astern cărare sub paşii tăi, mingiindu-i,
mă petrec într-un cîntec şi cînt cu tine,
preiau oboseala şi suspinele tale

În locurile reci care-ţi fac inima să tremure,
în locurile fierbinţi care-ţi fac capul să vîjîie,
în aerul răcoros şi liniştit şi în peisajul
incitător care-ţi umple sufletul,
orişiunde mergi, mă preschimb în cer şi te
privesc,
mă adaug vîntului de pe culmi, de pe
povîrnişuri şi văi
şi ies în calea ta mereu...

De-aş putea

Dînd uitării realitatea acestui vacarm şi acestei
forfote,
de-aş putea, citeodată, să mă pierd în
singurătate,
lăsînd în urmă toată această prefăcătorie şi
artificialul
suris, de-aş putea să mă cobor în adîncul meu
pentru o vreme.

Adunînd aceste poeme pe care le-am scris
risipindu-le
în grabă, de-aş putea să pătrund în miezii
fiecărui cuvînt,
amintindu-mi acele timpuri triste şi fericite
pe care le-am trăit împreună,
de-aş putea să sorb încă o dată beţia acelor
clipe
cînd ascultam muzica riurilor în razele lunii
pline,
cînd peisajele Himalaiei mi se deschideau în
priviri
uluitoare din mijlocul unui lac,
şi căutam fazani cu multiple culori
pe tărîmul trandafirilor roşii de munte,
de-aş putea să mai petrec cîteva clipe de viaţă
acolo.

Viziunea Soarelui răsărind, deşteptarea lentă
a Pămîntului, florile care înfloresc după ploaie,
în grădinile primăverii, culorile
schimbătoare ale cerului în apus,
de-aş putea reţrăi aceste amintiri scumpe
ale naturii încă, şi încă, şi încă...

Cu ochi de mamă

Ca mamă iei partea cea mai dureroasă la
durerile
copiilor, ca mamă participi şi la bucuriile lor,
aici, în lume, fiecare trăieşte doar pentru sine,
ca mamă trăieşti cu durerile şi mihnirile altora.

Măcar o dată priveşte adînc în ochii unei
mame,
caută să-nţelegi tristeţea şi suspinele de-acolo,
opreşte-te, măcar o dată şi pătrunde în inima
unei mame
şi mîngîie dragostea şi bunătatea ce sălăşluiesc
înlăuntru.

Prefă-te în pămînt, măcar o dată şi poartă paşii
altuia,
arzi ca focul, măcar o dată şi încălzeşte mîinile
altora,
fii asemeni cerului şi acoperă cu vălul iubirii,
fii asemeni vîntului şi răspîndeşte miresmele
bucuriei !

În vibraţiile inimii

Spre seninătatea din adîncurile fiinţei mele
deschid ochii şi te caut pe tine...
Absorbit în liniştea gîndurilor
te regăsesc.

Pe libertatea iubirii tale
stă temelia acestui mic sălaş al nostru.
Din dorinţa ta s-a născut
întreagă această lume a iubirii mele.

În vibraţiile inimii aflu bucuria
şi liniştea cugetului.
În dărnicia iubirii splendoarea
Dumnezeirii se odihneşte
în fiinţele vii.

Prezentare şi traducere de Nawa Raj Pokherel şi Dumitru Bălaeţ

REVISTA STRĂINĂ

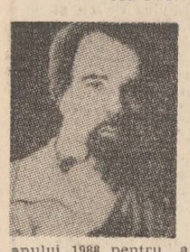

● **AUTOR A NUMEROASE VOLUME DE POVESTIRI** între care „Nunta celor o sută de mii de barbari", „Oracolul Nicicînd", „Roza Orientului", „Vom vedea ce se va alege din drumul ăsta" şi altele, scriitorul portughez Altino do Tojal s-a impus în conştiinţa cititorilor din ţara sa şi din afara hotarelor acesteia prin volumul „Chalani". Apărut în anul 1964, acest volum a fost reeditat la sfîrşitul anului 1988 pentru a şaisprezecea oară ! Multe dintre povestirile cuprinse în acest volum au fost dramatizate, prezentate la televiziune şi traduse în numeroase limbi.

„Chalani" este una dintre cărţile cele mai citite în Portugalia, critica salutînd foarte pozitiv fiecare nouă ediţie. „O carte pentru totdeauna", scria criticul literar Eduardo Olimpio în timp ce confratele său Urbino Tanares Rodrigues o întîmpina cu cuvintele : „Această carte a ieşit de sub pana unui autor al cărui talent nu este unul de fiecare zi, pătruns de autentic şi de o excepţională capacitate de a crea. Povestirile sînt proaspete, naturale este un maestru al ironiei, al gingăşiei, dar şi al cruzimii — elemente proprii unor mari creatori cum au fost Gorki, Carlo Levi, Pasolini sau cum este Jorge Amado. Sînt povestiri de o înaltă valoare şi calitate umană şi estetică, care sînt adesea obiectul unor ample studii lingvistice."

Şi iată acum părerea lui Altino do Tojal : „Povestirea «Noapte de Crăciun» (inclusă în volumul «Chalani» — n.n.) înfăţişează o întîmplare reală din viaţa mea. Recunosc, este o întîmplare tristă, amară, dar aşa a fost atunci viaţa mea... Cartea „Chalani" mi-a deschis drumul spre gazetărie, în prezent sînt redactor la revista «O Comercio do Porto». Activitatea mea pendulează între gazetărie şi literatură. Literatura a fost şi este sensul vieţii mele..."

● **EVA STRITTMATTER, NĂSCUTĂ ÎN ANUL 1930, FACE PARTE DIN RÎNDUL CELOR MAI REZENTATIVI POEŢI DIN R.D. GERMANĂ.** Scrie în primul rînd despre natură, adică o temă care nu se mai (prea) poartă în lirica (est)germană şi de aiurea. O poezie despre răsăritul şi apusul soarelui, despre bucurie şi dragoste în mijlocul naturii, despre zăpezi şi despre cărări care duc spre locurile care îi sînt dragi şi de care îşi aduce cu bucurie aminte. Scrie o poezie a sentimentului pierderii în univers, sentiment aflat totdeauna în apropierea fericirii, a visului, a dorinţei.

Poezia Evei Strittmatter, acestă primă doamnă a liricii germane, cum o numesc unii critici, are efectul unui balsam. Totul la ea este simplu : imaginea, compoziţia, modul de gîndire. În cazul ei nu este nevoie de cunoştinţe rebusist-poetice pentru a descifra metaforele, pentru a da la o parte ornamentele şi a vedea ce se ascunde în spatele lor. Scrie cu sufletul despre viaţa, despre bucuria de a fi, viaţă pe care o iubeşte mai presus de toate.

Poeta trăieşte împreună cu soţul său, marele scriitor Erwin Strittmatter, la o fermă din Dolgow, unde se ocupă cu creşterea cailor. În felul acesta poezia ei se constituie într-un jurnal zilnic. Una dintre creaţiile cele mai remarcabile ale Evei Strittmater este „Legenda viorii iscate din lemn vechi", din ale cărei tonuri parcă s-ar auzi glasul unui nevorbitor trecînd prin preajmă, un foşnet, un geamăt...

Poeta este convinsă că va scrie cea mai frumoasă poezie atunci cînd pe struna versului său se va auzi şi tonul cel mai grav, spus fără glas...

● **MAI ÎNAINTE CA CITITORII DIN MULTE ŢĂRI SĂ POATĂ CITI ÎN LIMBILE LOR** romanul „Esafodul" de Cinghiz Aitmatov, ei vor putea vedea ecranizarea acestei ultimei cărţi — tulburătoare — a marelui scriitor kirghiz. Este vorba despre filmul în două serii „Pîinsul lupoaicei" realizat pe baza unui scenariu scris de autor împreună cu regizorul kirghiz D. Sadirbaiev.

Filmul prezentat în premieră cu ocazia împlinirii a şaizeci de ani de la naşterea scriitorului, readuce în prim plan probleme complexe de morală, relaţiile omului cu natura, eterna luptă a binelui cu răul.

● **UN INTERESANT VOLUM INTITULAT „SHERLOCK HOLMES ŞI CEILALŢI"** a publicat recent criticul ceh Pavel Grym. Personajele lui Grym sînt detectivi cunoscuţi ai unor celebre romane şi povestiri poliţiste între care : Sherlock Holmes, Poirot, domnişoara Marple, Mason, Steve Carella etc.

„Zilnic se editează şi se citesc o mulţime de lucrări poliţiste. Bune şi rele. Sociologia şi critica literară nu se ocupă însă de această problemă", scrie autorul volumului în cel mai recent dintre numerele apărute ale publicaţiei pragheze „Noveknihy". „În ciuda afirmaţiilor că nu citesc astfel de lucrări — continuă Pavel Grym — ele sînt citite atît de savanţi şi profesori universitari cît şi de cosari. Cred că ar trebui să ne ocupăm mai atent de acest gen literar..."

Volumul lui Pavel Grym nu este un studiu analitic despre istoria genului. El reprezintă doar una dintre primele încercări pe plan mondial de a alcătui o galerie reprezentativă a principalilor eroi-detectivi din literatura universală a genului poliţist. Autorul afirmă şi se străduieşte să-i convingă şi pe alţii, în primul rînd pe criticii literari, că literatura poliţistă nu este un gen minor. Reprezentanţii de frunte ai acestui gen de literatură — Chesterton, Chandler, Hammett, Capek, Agatha Christie, Highsmith etc. — prin cele mai bune lucrări ale lor, prin analiza psihologică profundă şi pătrunzătoare şi prin zugrăvirea plastică a societăţii stau cu fruntea sus alături de reprezentanţii cei mai mari ai aşa-zisei literaturi serioase.

Textul lui Pavel Grym este presărat cu curiozităţi mai mult sau mai puţin cunoscute din viaţa autorilor, din culisele procesului de naştere a personajelor. Astfel, cartea este nu numai distractivă, dar şi plină de învăţăminte, ea ajutîndu-l pe cititor să se orienteze în aprecierea valorilor şi nonvalorilor literaturii poliţiste.

● **„MEYERS TASCHEN-LEXIKON", CEA MAI MARE ENCICLOPEDIE ÎN LIMBA GERMANĂ,** va apare din nou în Austria, R.F. Germană şi Elveţia. Noua ediţie a lexiconului va fi tipărită în douăzeci şi patru de volume şi va cuprinde peste 9 000 pagini. Numărul total al termenilor va fi de peste 150 000 din toate sferele cunoaşterii umane, precum şi un important număr de imagini alb negru şi color.

● **SUB TITLUL „MUZICA NU CUNOAŞTE GRANIŢE",** revista italiană „Europeo", care apare la Milano, publică într-unul din numerele sale recente un interesant interviu cu dirijorul şi compozitorul Leonard Bernstein. În cadrul interviului, Leonard Bernstein se referă pe larg la activitatea sa de pedagog, compozitor şi dirijor şi la unele probleme ale lumii muzicale contemporane.

— Sînteţi înconjurat adesea de tineri. De ce ? Ce caută tinerii la dv. ? a fost el întrebat.

— Îmi arată lucrările lor, discutăm. În vara trecută s-a întîmplat că am discutat într-o singură zi timp de douăsprezece ore cu tineri din India, America, Franţa, Japonia. M-am convins că şi eu am de învăţat de la ei, tot aşa cum ei au de învăţat de la mine. Pentru că nici eu nu ştiu mai bine decît ei încotro se îndreaptă muzica, ce anume trebuie făcut, ce nu trebuie făcut. Lupta pentru tonalitate, care se duce în secolul nostru, încă nu s-a sfîrşit. Sînt convins, în continuare, că tonalitatea are o importanţă capitală, că ea este baza a toate. Dar aceasta nu înseamnă că muzica atonală nu are drept la existenţă. Orice muzică este acceptabilă dacă este frumoasă : jazz-ul, muzica Beatleşilor, compoziţiile lui Pierre Boulez.

— Care sînt maeştrii dv. spirituali ?

— Nişti mei sînt aceeaşi pe care îi recunosc şi alţii. Doar gusturile mele muzicale diferă de ale lor. Astăzi, de pildă nu mai este la modă să-ţi placă Cesar Franck. Cînd eram student era la modă admiraţia faţă de asa zisele manifestări de vulgaritate ale lui Cealkovski. Acum îi divinizez pe amîndoi...

— Ce credeţi despre Wagner ?

— Cu Wagner am „probleme". Am început să lucrez la comentariul muzical al unui film pentru a-mi lămuri mie însumi ce trebuie să cred despre el. Nu am terminat niciodată acest comentariu. Îl urăsc pe Wagner, dar îl urăsc stînd în genunchi...

● **„HEMINGWAY ÎN CUBA" ESTE TITLUL UNEI CĂRŢI DE REPORTAJE** scrisă de scriitorul cubanez Norberto Fuentes. Autorul înfăţişează în paginile cărţii — cu exactitate documentară — evenimentele cele mai importante din timpul celor douăzeci şi doi de ani pe care marele Hemingway i-a trăit în Cuba, la vila sa Finca Fingia din apropiere de Havana.

● **O INTERESANTĂ AUTOBIOGRAFIE CU TITLUL „ÎNTÎMPLĂRILE MELE"** a publicat de curînd cunoscuta cîntăreaţă Miriam Makeba din Republica Sudafricană. Volumul debutează cu episodul în care corul şcolii dirijat de ea urma să cînte în cinstea regelui George al VI-lea al Angliei (pînă în anul 1961 R.S.A. făcea pare din Regatul Unit), care urma să le viziteze şcoala.

«Limuzina regală nu a venit însă, scrie Makeba. Am avut impresia că am zărit la geam un bărbat care ne făcea cu mîna, dar nu mi-am putut da seama dacă avea sau nu coroană pe cap. De altfel — continuă Miriam Makeba — regele tot n-ar fi înţeles cîntecul. Se numea „Ce tristă este viaţa omului de culoare" şi chema la unitate şi lupta pentru libertate. Pînă atunci corul şcolii îl cîntase de mai multe ori, asta pînă în ziua cînd cineva a avut proasta inspiraţie să-l traducă. După aceea a fost interzis».

În paginile cărţii, Miriam Makeba îşi povesteşte viaţa plină de evenimente dureroase : cinci căsătorii eşuate, lupta cu cancerul, boala fetiţei, moartea ei după ce a adus pe lume un copil, greutăţi şi obstacole de tot felul ridicate atît de autorităţile rasiste din ţara natală, cît şi din alte ţări pe unde a trebuit să trăiască temporar în urma exilării ei din R.S. Africană. În pofida tuturor acestor obstacole ea nu a încetat să cînte, să ajungă una dintre cele mai apreciate cîntăreţe din lume. „Cîntecul îşi trage rădăcinile din copilăria mea africană. Podiumul de concert este locul unde mă aflu cel mai mult acasă, de unde nu pot fi exilată... N-am făcut niciodată ceva împotriva poporului meu. Sîntem înconjuraţi de o lume tristă, în care există multe victime. Eu sînt mîndră că fac parte din rîndul celor care luptă. Viaţa mea, cariera mea, fiecare cîntec pe care îl cînt toate sînt legate de suferinţele poporului meu, pe care nu l-aş putea trăda niciodată. Am curajul să vorbesc despre trecut, să mă uit înapoi fără să-mi schimb culoarea feţii..."

Balcanice

KOSTAS MAVRUDIS

Într-un oraş franţuzesc

Cu un camion alb compania de lactate
Distribuie. Pe laturi ogoare pictate.
În prelungirea
Imaginară colina şi riul se pierd.

Acum aşadar s-a oprit pe banda din
dreapta.
Se deschide portiera. Iarba de pe laturi
se crapă
Şi-un lucrător cară sticlele.

Doar puţin şi dispar. În ploaia subţire
Spectatorul ar fi rămas singur de n-ar
fi trecut
Bicicleta.
(Ridul lăsat pe asfalt
A îmbătrînit şi mai mult bulevardul
pustiu).

Despre memorie (3)

Vreme de vacanţă. Istorisiri fără efect.
Absentă cu totul memoria (A distinge
imagini sau forme)
Totuşi, ca ton ori culoare-afectivă
Uneori revine vara aceea
În care se-mpletesc în mod curios
Uscăciunea lui august
Şi bijuteriile de aur ale conaţionalilor
aflaţi în vacanţă.

Despre memorie (6)

De zgomotul camioanelor
Care trec pe afară.
Şi dat fiindcă timpul, depărtat,
Oricum ar sublinia climatul,
A se folosi un sunet auzit întîmplător
(Viciat
Spectral
Pe cît posibil neinsemnat)
Linguriţa — spre pildă — în ceaşcă
În timp ce se pregăteşte micul
Dejun în odaia de-alături
Iar sunetul abia de se mai salvează
De zgomotul camioanelor
Care trec pe afară.

RADOMIR RAIKOVICI

Metamorfoze (2)

Mă auzi, singurătate ?
Îndrăgostit sînt de ochii tăi ruginii.
Preamăresc veşmintele tale. (Mi se spune).
Îmbătrînesc în odaie. (E-adevărat).
Poezie, tu rămîi singură ?

În româneşte de Dumitru M. Ion

SPORT

Scrisoare albastră

Vă scriu din Brăila, oraşul prin istoria căruia trec luntrii de sidef, salcîmi, chiraline-legende şi mai ales căruţe colorate.

Dacă într-o zi ar fi să învieze toţi porumbeii zugrăviţi de-a lungul timpului, pe scoarţel căruţelor de Brăila, am face pod de curcubee pînă la Sarmisegetuza şi pînă la Roma. Acum, la Brăila, sălciile dezvelesc umeri galbeni şi unduioşi, pămîntul tipă după fulgere, în magnetismul nopţilor răsună corul tilharilor :

Sînt vipera de pe maidan
Cu trupul plin de voluptate
.....

Căruţe colorate trec prin răsăritul miresmei de pelin şi din nebunia şanţurilor grase ca plăticile de la Enisala. Se-nalţă fumuriu dorul de aventură :

Ce n-aş da să fiu ca Magelan
Să văd uscatul doar o zi pe an,
Să am şi eu vaporul meu
Să ar oceanele mereu,
Şi toată lumea să mă ştie comandant

După cum vedeţi, e un cîntec pe care-l încearcă lăutarii din salonul de la parter şi sparg paharele de la etajul patru.

Şi-l cîntă lung, stînd în căruţe colorate, alde Mitică Ceasuribune fiindcă joi, FCM Progresul Brăila a învins într-un meci amical pe Universitatea Cluj-Napoca.

Pe stadionul municipal, care seamănă cu San-Siro Milano, au triumfat sirenele vapoarelor şi vorbele cu tîlc de genul : „Mă, Titirişcă, fii atent la centralul ălora, dă-i o palmă cu piciorul ca să-şi amintească de oraşul nostru..." şi alte expresii exigente în care deosebeai mîhnirea că traversăm o iarnă de îmblînzitori de cai, şi că la prăvăliile de specialitate nu se mai vînd iatagane.

Într-adevăr, în ţinutul Dunării de jos apele fluviului s-au uscat de nu se mai sperie nici mieii de ele, dovadă că pe la prinz vin să o soarbă cu buzele grele de lapte.

În lemnul de abanos al clipelor pe care ni le dăruieşte scînteia primăverii se alcătuiesc, scrise cu litere pline de farmec şi de clinchetul brătărilor zornăind pe gleznele Chirei-Chiralina îndemnurile : „Hai, Victoria, Hai Steaua, Hai Dinamo". Marţi şi miercuri căruţele colorate ale Brăilei, zugrăvite cu mii de porumbei, vor goni în ocoale magice, în pajiştea patimilor noastre. Cred din tot sufletul că vom intra în primăvară stăpîni pe bucurii înalte.

Rup o creangă de salcie aromată şi mă iscălesc, al dumneavoastră,

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXXII
9
(1 399)
Sîmbătă
4 martie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

MARILE ÎNNOIRI

Prin ideile și realitățile pe care le configurează, **noua revoluție agrară** — concept fundamentat de secretarul general al partidului — se constituie într-unul din factorii de vîrf ai actualității noastre economice, politice și sociale. Apropierea ritmurilor de creștere din agricultură de acelea din industrie, a calității prin care se consemnează un nou mod de a gîndi și munci propune azi o imagine de ansamblu grăitoare asupra întregii noastre economii și definește ca pe un echilibru de valori esențiale, atît cursul și amploarea drumului străbătut, cît și perspectiva ce decurge de aici. Se relevă în toate, marea importanță a proprietății socialiste, această cucerire fără egal în istoria evoluției politice și sociale, sensul și semnificațiile pe care le deține în lumea unor permanente și înnoitoare transformări. Ea este baza sigură a progresului, garanția fermă a înaintării pe calea progresului și civilizației socialiste. Văzut din acest unghi, momentul petrecut în urmă cu patruzeci de ani — începerea cooperativizării agriculturii — apare sub toate aspectele importanței și ale impactului său fundamental nu numai în ceea ce privește realitatea practică, materială, cît și aceea spirituală, cu focare de nouă conștiință și nouă sensibilitate, de nouă gîndire și acțiune, de nouă și amplă viziune morală, politică și socială. Rămîne, de aceea, acel moment (3—5 martie 1949) ca un punct de referință în istoria permanentei deveniri a satului și agriculturii socialiste românești. Congresul al IX-lea al partidului a adus, ca în toate celelalte domenii ale existenței noastre clarificări și înnoiri în măsură să consacre o experiență politică originală și să dea un curs larg, despovărat de rutină și prejudecăți, întregului mers al societății, viitorului care nu numai că se preconiza în idei, programe și concepte, ci și în realități pe măsură, în fapte care purtau și aveau să poarte pecetea de gînd și voință a unei mari personalități.

Prin politica nouă, inaugurată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întreaga societate intra pe făgașul marilor ctitorii. Agricultura — ca a doua principală ramură de activitate economică și socială a țării își redresa proporțiile și devenea, începea să devină un perimetru al unor tot mai crescînde și mai cuprinzătoare investiții, astfel încît, la ora actuală, ea să se poată asemui unei adevărate variante a muncii industriale, cu implicații ale științei și tehnicii, ale învățămîntului și culturii care fac din acest domeniu o operă de pionierat.

Ne aflăm astăzi în plină desfășurare a noii revoluții agrare, revoluție care înseamnă recolte mari, sigure și stabile, dar și o conștiință nouă, un nou mod de a fi și gîndi al țărănimii. Fundamentînd acest concept, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, cu marile dotări ale agriculturii, secretarul general al partidului a menționat nu o dată potențialul vast creator al proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, marea valoare a acestei idei care, odată înfăptuite, înseamnă temelia sigură a unor noi și tot mai importante realizări pe calea ridicării neîncetate a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor. Schimbări fundamentale s-au petrecut în lumea satului și a conștiinței sale, alta este, cu totul alta înfățișarea acestei lumi după cum alta, cu totul alta este condiția ei în materie de zestre economică, morală și socială, alta este viziunea ei azi despre muncă și viață, despre destin, despre viitor. Într-o altă lumină își prefigurează ea cerințele și într-o altă lumină își relevă ea posibilitățile. Recolte mari, sigure și stabile constituie rostirea de cuget și de voință azi, iar aceasta înseamnă și îndemn și voință, înseamnă și aspirație și certitudine, înseamnă totul dintr-un scop pe cît de clar pe atîta de esențial — drumul pe care am mers și mergem e drept, el are cuprinderea nu numai a generațiilor de ieri și de azi, ci și pe al acelora de mîine. Pe parcursul acestui drum s-au petrecut evenimente și transformări cu adevărat revoluționare și este meritul înalt al partidului, al secretarului său general, că au insuflat și insuflă acel spirit creator de nouă viață, de nouă muncă, de gîndire, de nouă, permanentă devenire într-o lume și spre o lume a progresului multilateral.

Sîntem în anul celei de a 45-a aniversări a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, sîntem în anul celui de al XIV-lea Congres al partidului și toate acestea ne apar cu mult mai evidente, ca o vîrstă prin care ne aparținem și prin care ne sîntem solidari.

Luceafărul

Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la Comitetul Central al P.C.R. a avut loc, în zilele de 2—3 martie, o consfătuire de lucru pe probleme economice.

Au participat cadre de conducere din ministere și alte instituții centrale, primii secretari, secretarii pentru problemele economice și de agricultură ai comitetelor județene de partid, directori generali ai centralelor industriale, ai direcțiilor județene pentru agricultură și ai institutelor centrale de cercetare științifică și inginerie tehnologică, activiști de partid și de stat, ai organizațiilor de masă și obștești.

În lumina sarcinilor stabilite de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., a orientărilor și indicațiilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu în ședința din 2 martie au fost amplu dezbătute problemele legate de îndeplinirea planului pe primele două luni ale anului, măsurile ce se impun pentru realizarea exemplară a sarcinilor pe luna martie, pe trimestrul întîi și pe întregul an, pregătirea și desfășurarea corespunzătoare a campaniei agricole de primăvară, perfecționarea întregii activități economice în vederea asigurării unui nivel cît mai înalt de calitate și eficiență în toate domeniile.

În încheierea lucrărilor consfătuirii a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Primăvara din inimi

Ca un simbol al primăverii din inimi, al primăverii din gînduri, aspirații și împliniri, ziua de 8 martie, sărbătoarea pe care de fapt o însemnăm cu toate zilele vieții noastre, ne semnifică în sensul unei morale în care cuprinderea politică și socială are de acum temeiul unor realități inconfundabile. Condiția femeii în România socialistă a dobîndit în anii construcției noii societăți o consacrare de natură să releve marile disponibilități creatoare, factor de primă importanță în procesul emancipării, al participării cu toate forțele la edificarea destinului nou al patriei. Așa cum toate domeniile existenței noastre au cunoscut, după Congresul al IX-lea al partidului, o ridicare de altitudini fără precedent, tot astfel, sub semnul unor preocupări de amplă deschidere și într-un consens care este pe deplin al prezentului și viitorului, prezența și rolul femeii în societatea românească au devenit cu deosebire distincte și active, politica în acest sens fiind o parte inseparabilă a politicii partidului și statului de edificare în om și pentru om, cu poporul și pentru popor. Este aceasta viziunea generală în care, sub semnul marilor înnoiri, al marilor transformări, energiile națiunii au putut fi activizate spre scopuri înalte, constructive și revelatoare. Femeile României socialiste sînt prezente astăzi pretutindeni în muncă, în creație, în învățămînt, știință și cultură, aducîndu-și din plin contribuția materială și spirituală la înfăptuirea vastelor obiective ale progresului și civilizației. Societatea le datorează mult. De munca și viața lor se leagă însuși sentimentul continuității poporului, vigoarea națiunii, dragostea și respectul pentru frumos, căldura, dragostea și omenia specifică, sensibilitatea și limpezimea prin care ne rostim în graiul iubirii de patrie și popor, în graiul iubirii de oameni, de pace și înțelegere. Măreția unui asemenea sentiment ne îndeamnă către primăveri de suflet care duc mereu și mereu spre ideea de umanitate și ne încarcă de noblețe. O floare de gînd înalt li se cuvine tot timpul, după cum în permanență li se cuvin dovezile de recunoștință, de respect și prețuire.

Ne gîndim în aceste zile, din nou, la strălucitul exemplu pe care îl prezintă activitatea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, remarcabilă personalitate a vieții noastre politice și sociale, om politic român și savant de renume internațional. Inestimabila contribuție adusă cauzei progresului patriei, înfloririi științei, învățămîntului și culturii, printr-o neostenită participare la înfăptuirea operei de dezvoltare economică și socială, constituie înalta dovadă a patriotismului și abnegației, a spiritului revoluționar, creator. Un sens etic adînc leagă exemplul operei de acela al vieții, al muncii, și creației, al faptei prin care cuvîntul se exprimă în mod exemplar. Un sens etic adînc leagă edificarea pe noi culmi a patriei de edificarea în om, în conștiință, pe planul aspirațiilor și înfăptuirilor, al orizonturilor largi de cunoaștere umană, pentru îmbogățirea neîncetată a zestrei de valori materiale și spirituale, pentru o lume a păcii, a umanității, a conlucrării și colaborării internaționale. Într-o asemenea semnificație și pe fundalul unor asemenea gînduri, ziua de 8 martie cunoaște o consacrare de spirit care este însuși simbolul primăverii din noi.

A.I. Zăinescu

Muguri și mărțișoare

Bat cocorii din nou în porțile zării cu aripile lor niciodată sătule de zboruri. Colțul ierbii se agață de cîte-o rază plăpîndă și la pieptiș drumul spre creștetul cerului. Furnicăturile sevei din miezul pomilor tăcuți prevestesc prin livezi și grădini belșugul de ninsoare al florilor înmiresmate pînă la durere, anume spre ademenirea prundișului de albine la culegerea nectarului și la perpetuarea fructelor de soi prin fascinanta simplitate a nunților vegetale. Departe, peste cîmpii, grîul înfrățește-n descîntecul stelelor fluturîndu-și mulțimea firelor de-un verde ireal, păstos și străveziu, magmatic și sticlos, cum flutură doar steagurile purtate din mînă-n mînă prin crîncene bătălii frigurоase pînă la ceasul triumfului deplin și adevărat, adică pînă la ceasul reașezării tuturor iubirilor în tiparul păcii.

Se-ntoarce primăvara în strunga mieilor și fiecare ciutură adună din soare, cu picătura, tăria apelor vii fără de care nici răsurile n-ar pardosi timpla cîte unui deal cu solzii petalelor părelnice ca niște năluci ale poveștilor de dragoste risipite prin cartea unei veri fără asemănare, de vreme ce vara aceea nu va mai fi niciodată. Se-ntoarce primăvara pe spinări de lăstuni vestindu-și cu muguri și mărțișoare intrarea în sufletele noastre doritoare de fosnetul frunzișului tînăr și de strălucirea clipei dintr-un bob de rouă.

Muguri și mărțișoare la porțile visurilor noastre și la porțile pămîntului românesc. Datină străveche împrumutată și altora ce s-au brodit prin jur, cu dărnicie, din zestrea inepuizabilă a gîndurilor de bine săpate adînc în memoria unui popor pentru care fecunditatea și iubirea, într-o perfectă armonie cu toate ciclurile naturii, constituie nu doar simple căi de supraviețuire ci însăși stîlpii înțelepciunii. Fără îndoială mărțișoarele și-au pierdut atributele inițiale de talismane benefice, dar iată cum au supraviețuit ele tuturor întîmplărilor, tuturor uitărilor, tuturor risipirilor ajungînd pînă la noi cu semn de lumină și de dragoste și de recunoștință pentru cele care sînt mamele noastre sau iubitele noastre sau colegele noastre de muncă, de împliniri, de visuri, altfel spus pentru cele care dau păcii înfățișarea cea mai credibilă și cea mai strălucitoare prin simplitatea ei — copii cu stropi de soare-n priviri.

Muguri și mărțișoare în prima zi de primăvară, pe timplă senină de martie dintr-un calendar românesc ale cărui zile sînt toate dăruite păcii și nestrămutatei grîji pentru toate izvoarele cu ape vii de unde ni se trag și datinile și puterea de muncă și încrederea în ziua de mîine și blîndețea din suflete și tinerețea fără bătrînețe. Din steiul munților și pînă-n tărmul mării, sevele pămîntului românesc se înalță-n muguri, pulsează-n adîncul brazdelor care-și așteaptă semințele, scaldă livezile și grădinile și podgoriile pregătind fascinanta priveliște a ninsorilor de flori plăpînde, iar sufletele noastre, fără să țină seamă de vîrste, intră în primăvară cu aceeași năvalnică dragoste de viață

George Țărnea

Continuare în pag. a 7-a

Martie

E Martie...
Cresc mugurii spre floare.
Cinstire ție, nouă Primăvară.
Speranță, dragoste, femeie, țară
a vieții însăși stea nemuritoare.

Cu ochii ei, luceafărul aprinde
cu brațele ridică-n imn cetate ;
Și urcă din istorii și balade —
columnă a iubirii infinite.

Femeie în azur daco-roman,
iubire dreaptă, întemeietoare,
din ochii tăi primim și vis și soare —
și-n scurta clipă, dor de mii de ani.

Cînd mă privești, puteri renasc în mine
Surizi... Popoare biruie furtuni.
Îți este pacea Terrei gîndul bun,
Vestire a mileniului ce vine.

Ești glasul de izvor și rădăcini,
rostire românească-n veșnicie.
Cu harul tău cel sfînt ești măreție,
ești reazem — în al patriei destin.

Mihai Negulescu

În spiritul „noului umanism"

Constatarea, îndeobște recunoscută, conform căreia proza românească de după 23 August 1944, ar cunoaște un mai rapid proces de maturizare, în comparație cu alte genuri, nu mai miră astăzi pe nimeni, poate și pentru faptul că marea mobilitate a genului, puterea de cuprindere ori diversitatea de tehnici și formule s-au dovedit, sub aspect valoric, inamovibile.

Incontestabile, marile împliniri românești ale întîiului deceniu republican aparțin atît unor scriitori proveniți din generațiile mai vechi (**Nicoară Potcoavă**, 1952 ; **Bietul Ioanide**, 1953 ; **Un om între oameni**, 1953—1957), dar și unor tineri confrați a căror carieră prozastică începea acum memorabil : **Desculț**, 1948 ; **Moromeții**, 1955 ; **Străinul**, 1955 ; **Groapa**, 1957.

E vorba, așadar, de un firesc proces de continuitate, ce privește literatura în ansamblu, de „reluarea" (neîntîrziată) a bunelor tradiții, însă, deși tematica e acum una tradițională (satul, intelectualul, istoria), unghiul de abordare a tuturor acestor problematici e nou. Totul e văzut și înțeles din perspectiva soluțiilor morale, filosofice, sociale, politice oferite de Revoluția Socialistă.

Anii de război încununați de momentul decisiv al insurecției, dar mai ales anii următori, în care au loc profunde transformări spectaculoase în viața țărănimii și a muncitorimii, ca și ivirea unei noi intelectualități (v. în **Delirul** elogiul ei...), — toate aceste realități și prefaceri revoluționare constituie surse de inspirație pentru scriitorul mobilizat în spiritul **noului umanism**, al acelui „realism" specific promovat în epocă. Accentul cade pe **mutațiile de conștiință**, întreaga literatură a epocii de această formulă investigînd medii, tipologii și mentalități în culori (și scheme) contrastante, teza ilustrată fiind aceea a întruchipărilor și elementelor ce exemplifică ideea de progres, noul umanism.

O temă majoră — și nu numai a prozei noastre de după 23 August 1944, ci a întregii literaturi române — este aceea a satului și problematicii rurale. 1949 va deschide calea cooperativizării agriculturii. Operînd o fundamentală transformare revoluționară a satului românesc, evenimentul, cu durată de peste un deceniu, va genera acele mutații de conștiință pe care literatura epocii se grăbește să le consemneze și oglindească. Încă din 1949, **Mitrea Cocor** al lui Mihail Sadoveanu venea să ilustreze soluționarea deplină a problemei agrare, formarea

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

Forța poemului

Are dreptate George Alboiu cînd afirma, într-un număr recent al revistei „Luceafărul", că „desretorizarea poeziei se petrece periodic". Să vedem însă și cealaltă față a problemei.

În mod frecvent se confundă retorica doar cu preocuparea pentru ornamentul literar, pentru „limbajul decorativ". Să nu uităm că prima definiție a retoricii este de „creatoare a persuasiunii" și îi aparține lui Isocrate. Cînd ne grăbim să aducem acuzații acestui termen pierdem din vedere că sensul său originar este „scientia bene discendi", adică un ansamblu de reguli care fac ca o comunicare să fie perfectă.

ATITUDINI

Înțeleasă astfel, retorica este **„arta de a convinge"**, de a da credibilitate unui mesaj, de a genera, în plan literar, emoții estetice. Abia o definiție ulterioară a degenerat în sensul minor de „ars ornandi". Mai trebuie adăugat că, încă din antichitate, se cunoșteau virtuțiile diverselor modalități expresive. O filitație a retoricii (Pitagora, Empedocle, etc) valorifica forța incantatorie a cuvintelor, iar o alta pornind de la Corax, cultiva stilul demonstrativ. Nu doresc să fac o dizertație savantă, țin doar să atrag atenția că întreaga cultură europeană s-a bazat pe forța retoricii, ea generînd capodopere care rezistă și azi.

Așa stînd lucrurile, n-ar trebui să analizăm dintr-un alt unghi retorica, dezvăluindu-i adevărata esență ? Se poate oare dezinteresa literatura de funcția ei de convingere ? Reușita creației înseamnă puterea de captare a auditoriului prin imaginație, emoție și sugestie. A convinge înseamnă a-l învinge pe cititor (vezi etimologia cuvîntului) prin expresivitatea mesajului, adică a nu-l lăsa indiferent. Or, toate acestea înseamnă retorică. Atunci cînd o blamăm avem în vedere semnificația sa manieristă, exterioară, de artizanat lingvistic („forma fără fond" de care vorbea Maiorescu) dar neglijăm înțelesul originar al termenului și anume de „psihagogie" („conducătoare de suflete"). Acesta este sensul principal al retoricii care nu o dată s-a pierdut pe drum în gălăgioasele bătălii moderniste. O mișcare violent antiretorică a fost dadaismul, metoda scrierii la întîmplare cu cuvinte „scoase

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Ferestrele realului

Dintre toate teoriile legate de fantastic, cea care se potrivește cel mai bine prozei lui Tudor Dumitru Savu este aceea a lui Franz Hellens, care consideră fantasticul inseparabil de poezie, dependent de o soteriologie ambiguizatoare, mai degrabă decît tanatică. Încă de la debutul său din 1981 cu romanul **Marginea imperiului**, urmat apoi la scurtă vreme de **Treizecișitrei** (1982) și **De-a lungul fluviului** (1985), clujeanul T. D. Savu făcea dovada unei asimilări temeinice a lecției oferită de romanul sud-american, în special de experiența unui Marquez sau Borges, cultivînd solitudinea, ambiguitatea și lipsa terifiantului, într-un spațiu al firescului abia perceptibil, în care extraordinarul și supranaturalul devin posibile numai ca alterna-

Mircea Popa

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCIANA

Influențe hașdeene

Unele afinități între Hasdeu și Eminescu au fost semnalate și pînă acum. Ele au părut mai mult curiozități accidentale. Să vedem însă dacă nu este o relație mai intimă între scrisul celor doi.

★

Eminescu s-a apropiat de Hasdeu încă din copilărie, prin intermediul lui Aron Pumnul. Cînd, în toamna anului 1857, băiatul de șapte ani, Mihai, venit la studii la Cernăuți, trăgea, se pare, în gazdă la Aron Pumnul — numele Hasdeu (Hâsdeu, atunci, sau Hâjdău, cum zicea Arune) era destul de cunoscut în casa dascălului cernăuțean. O scrisoare din 6 aprilie acel an, adresată de acesta prietenului său Timotei Cipariu, comunica filologului blăjean că „la dn. Hajdeu se află un Trebnic complet". Cipariu știa desigur despre care Hasdeu este vorba, din alte corespondențe, cum știa și de „Trebnicul cel fără poartă", pe care, promitea Pumnul, „îl voi împrumuta în vacanțiile viitoare și ți-l voi trimite". Cunoașterea unui astfel de detaliu din biblioteca Hasdeu ne îndeamnă să credem că, dincolo de zidul pe care poliția țaristă îl trăsese în jurul numelui lui Alexandru Hasdeu, împiedicînd, din 1840, orice apariție a acestuia în presa din marginile imperiului, dincolo de puținul ce se publicase în **Foae pentru minte, inima shi literatura** de la Brașov, **Curierul românesc** de la București și **Dacia literară** de la Iași, în 1838—1841 etc., dincolo de zgîrcenia cu care acest nou Dimitrie Cantemir (cum era considerat) era prezent în cultura română, el suplinea cvasiabsența sa publică prin legăturile personale pe care le întreținea cu cărturarii români.

Schimbarea petrecută în scrisul și revistele lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu, după călătoria din iulie-septembrie 1861 în fosta Polonie pînă la Lemberg și Cracovia — aflate atunci, ca și Bucovina, în Imperiul Austriei — ne împinge să credem că fiul lui Alexandru Hasdeu se va fi întîlnit la Cernăuți cu Aron Pumnul. La îmboldul lui Pumnul, desigur, — preocupat de „Binescriința limbei românești cu litere române" și „Neatîrnarea limbei românești în dezvoltarea sa și în modul de a scrie", îndemnînd energic la revenirea la literele străbune : „Cine vrea să fie sclavul altora, acela scrie-și limbi cu buchi chirilice ; tinerimea română nu vrea a fi sclavă, și va scrie cu litere române ! ! ! — va fi părăsit B.P. Hașdeu alfabetul semicirilic, cu care-și tipărise revistele **Romania** (noiembrie 1858 — ianuarie 1859), **Foaea de storiă română** (februarie — martie 1859) și **Foița de istoria și literatura** (martie — iulie 1860) și-l va fi adoptat pe cel latin. Dar nu numai atît. Tînărul Hasdeu nu îa în folosință numai alfabetul latin, ci și sistemul ortografic pumnist, noua revistă hasdeeană **Din Moldova** (cu

Octavian Onea

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca județeană

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE JINGA: «Lupta din zori»

Nu știu dacă Nicolae Jinga a mai publicat versuri înaintea debutului său editorial, de acum, cu volumul **Lupta din zori** (Editura Cartea Românească, 1988). Indubitabil este că el a mai scris, și încă mult, căci poeziile din volum denotă însușirea impecabilă a prozodiei și o forță imagistică ieșită din comun, ambele vecine cu virtuozitatea. Un lung poem de la începutul cărții (66 de catrene), intitulat **Călătoria**, (simbol al stării de a fi), conține aproximativ 130 de definiții lirce distincte ale subiectului, ceea ce înseamnă, dacă nu mă înșel, un record în materie, care-i lasă, din acest punct de vedere, cu mult în urmă pe Topirceanu (cu **Cioara**) și pe Horia Furtună (cu **Balada lunii**). Un alt poem, cu care se încheie volumul, ceva mai scurt (doar 53 de catrene), intitulat **Fără sfîrșit**, constituie o performanță prozodică, fiecare strofă conținînd în versurile 1 și 3 rimă interioară, în timp ce versurile 2 și 4 rimează, ca să zic așa, firesc. În plus, toate catrenele au aceeași măsură metrică : 12—10—12—10 silabe. De pildă : „parc-aud cum se sting dinastiile Ming / piramidele cum se scufundă / cum cad vorbele-n vid și deșertul arid / Zămislește o frază profundă". Sau : „dărui totul cînd cer și dogoare și ger / și văzduhul pămînturi îngroapă / se petrec fuziuni / între viermi și cărbuni / și chiar pietrele mușcă din apă". Sigur că nici virtuozitatea prozodică, nici frecvența metaforei pe centimetru pătrat nu sînt suficiente pentru a putea vorbi de poezie autentică. Așa cum un foarte bun desenator nu este cu necesitate și un pictor foarte bun. Dar nici nu cred că există un mare pictor care să nu fi trecut (sau să nu se presupună că ar fi putut trece oricînd) proba desenului mîinii. Ca să nu mai spun că, în vremea noastră literară, puțină stabilitate prozodică într-un ocean de glisare ironică este, oricum, reconfortantă.

Nicolae Jinga nu se oprește însă doar la acest nivel al compoziției poetice. El nu construiește o casetă din aur care ascunde o mărgică de sticlă colorată. El scrie chiar poezie, edifică, altfel spus, o viziune, își decupează în fine, un univers propriu. Nimic doar pitoresc ori decorativ în poezia sa ; totul cu sens, substanțial, „greu", în înțeles clasic. Începînd cu titlul, **Lupta din zori**, care trimite la lupta lui Iacob cu îngerul („s-a luptat cineva cu dînsul pînă la revărsatul zorilor"). În urma acestei confruntări (cu poezia, sau, cu poezia ca echivalent al revelației), poetul va purta pe trup însemnele încleștării („el șchiopăta din cauza șoldului"), dar în suflet benedicțiunea : „Ger e-n văzduh dar ninge cu dogoare / erup vulcanii negrelor tăceri ; / pînă și raza ultimului soare / a răsărit de ieri alaltăieri. // Poate ochianul mi-a jucat o farsă, / a micșorat distanțe care cresc / și sînt un sacerdot cu pleoapa arsă / de viziunea focului ceresc. // Sub văluri smulse în atîtea rînduri / urmez acestei reci desăvîrșiri — / un labirint, o spuză de întrinduri / și cheia unei singure ieșiri" **(Viziunea unei pleoape arse)**. Această asumare a condiției știutorului (a scriitorului) este dramatică, fiind un rezultat și nu un dat. Un rezultat obținut prin coborîrea în sine și dezvăluirea (dezvelirea) ca într-un ecorșeu hiperrealist, a contrariilor ființei, a structurii sale duale, a patimilor și spaimelor, balast în calea cunoașterii esențiale, ce pentru a putea fi aruncat peste bord, îngăduind astfel înălțarea, trebuie mai întîi evaluat. Autoscopia poetică este, în planul semnificațiilor esențiale, un examen riscant, căci conștientizarea, prin contemplare, a peisajului interior și confruntarea acestuia, la revenirea din adîncurile ființei, cu lumea exterioară, generează îndoiala de sine, criza de identitate, confuzia. Nicolae Jinga face această călătorie și își asumă riscurile. Rima și cadențele muzicale atenuează, în aparență, dramatismul real al viziunii, dar nu trebuie să înșele. Coajă și miez sînt în poezia sa una : „Refugiat într-un ținut mai cald, / Sînt, iată-mă, lacrima de smarald, / Ce-a lăcrimat-o streașina din vreme. / Sîngele jertfei pe altar, s-a scurs — / ochiul acesta vede și se teme. / Mormăie-n scorbură bătrînul urs, /Parcă citește pagina de carte. / Pe care-au scris-o iernile-n departe / Iar unele cuvinte s-au cam șters. / Eu mă afund în fiecare vers, /Ca într-o apă tulbure și mare. // Scriu și ce scriu nu seamănă a scris, / Ci a semințe semănate-n vis / Pe una din planetele oarecare. / Știu că-ndoiala-n mine a rodit- / Spicul e greu și bobul aurit / Cînd trebuia, de fapt, să încolțească. / Zăpezile și mugurii nu-ncap / În anotimpuri date peste cap, // Se-aud cum mușcă vulpile din iască. / Pruncii materiei — duioșii prunci —, / Se întrețin din rușinoase munci, / Viața rămîne bună și frumoasă. / De vreme ce se odihnește-n lut, / Azurul e de nerecunoscut / Chiar florile se-ndrăgostesc de coasă. // Cînd fermentează milurile-n gînd, / Știu — limpezire nu va fi curînd / cît nu-i balanța veacurilor dreaptă. / Deși mă recunosc, îmi sînt străin. / Cel din oglindă a murit puțin — / Ca un ascet cînd urcă prima treaptă. / Ce faci aici? — mă-ntreabă glasul tău, / Trudesc și eu la ceasul ăsta rău". **(Drumul de întoarcere)**.

Nucleul dramatic iradiant al poeziei lui Nicolae Jinga nu se constituie disjunctiv, ca în dilema hamletiană / „A fi sau a nu fi ?" / ci copulativ. Deci nu **sau-sau**, ci **și-și**. Prin urmare, în același timp, a fi și a nu fi, a fi și înger și demon, și rău și bun, „deopotrivă vierme și personaj celest" (cum spune poetul), a avea, altfel spus, conștiința imperfecțiunii fundamentale. Aici se află, pare a spune poetul, sursa răului, dar și măreția tragică a condiției umane. Asumîndu-și-o, exprimînd-o, o poezie nu mai poate fi „cîntecul suav" căci atunci n-ar mai fi ceea ce este. Ea, poezia este o oglindă a bucuriei și a tristeții, a fericirii și a nefericirii, a speranței și a scepticismului, dacă nu cumva este chiar toate acestea. Opțiunea lui Nicolae Jinga pentru acest tip de poezie este limpede exprimată : „Mai bine tras la muncile de jos / dintr-un tărîm / neexploatat de Dante / unde-ntreții / decorul fastuos / un stol de păunițe elegante ; // mai bine barcagiu la Styx ori sclav / ori melc de-o zi / impleticit în bale / decît să vînturi cîntecul suav / în paradisul bîntuit de jale ?" **(Mai bine)**. Dacă în poezia citată este expus un crez mereu respectat, în amplul poem **Fără sfîrșit**, autorul reușește o excepțională punere în operă a acestuia. Condiția poetului și a poeziei, înțeleasă ca variantă a condiției umane, limitele cunoașterii (între dorință și suferința de a ști) tentația neantului (ca amor fati) și cufundarea în existență, temporalitatea distructivă (căci ireversibilă) iată tot atîtea teme abordate în acest poem greu de sensuri, care ar merita, dacă ar fi posibil, să fie citat în întregime. Nefiind, citez doar ultima strofă, care exprimă, atît de original, forța poeziei de a solidariza destine și de a transmite, dereglînd simțurile, înțelesuri supreme : „ar fi oare firesc (cînd ce-ating mistuiesc) să vorbesc printr-o gură străină ? / chiar acum, ce mister ! cînd citești îți transfer / o subtilă nevroză divină ! /".

Înainte de a primi (prin poștă de la Orșova) volumul său, nu știam nimic despre Nicolae Jinga. Acum, cred că știu și că am reușit să exprim un lucru foarte important : Nicolae Jinga este un poet adevărat.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT „PRIER"

1. — La sfîrșitul anului trecut, Editura „Cartea Românească" a tipărit impozantul său volum colectiv de debut poetic. El se numește „Prier" *), are 371 pagini și conține 17 debutanți prezentați (în „Postfață") de cunoscutul scriitor Mircea Ciobanu, Generozitatea editurii a întrecut, astfel, toate așteptările. Lucrările trebuie privite din perspectiva lor bună — de la faptul că posedăm o mare cantitate de versuri publicate. Aceasta demonstrează că oamenii se interesează de literatură și vor să se implice, cît mai activ, în ea. E o situație privilegiată în Europa acestui sfîrșit de secol și ne simțim datori să o subliniem. De asemenea, valențele ei pozitive trebuie neapărat salvate.

Prin urmare, acum, voi scoate în evidență numai ceea ce reușește și-mi voi spori îngăduința pînă la limita maximă. Atitudinea contravine convingerilor mele privind rolul fundamental și inalterabil al artei, dar o voi adopta. Altminteri, ar însemna să vorbesc numai despre patru autori din volumul de față.

Să remarcăm, în fine, că „Prier" (ca și „13 poeți") nu dă nici o informație asupra debutanților. De astă dată metoda are o justificare, pe care o expune Mircea Ciobanu. „Din marele număr de manuscrise prezentate la concurs, juriul le-a ales pe acestea. A premiat, deci, poeme și nu nume". Drept. Numai că respectivele poeme, după actul premierii, consacră niște nume. În spatele lor se află permanent autorii, cu biografia lor cu tot. Nu e bine ca acești autori să fie lansați ciuntiți în lumea literaturii.

2. — La nivel general, „Prier" este animat de o mare diversitate de formule poetice, ilustrînd cam toate modurile și modele perioadei postbelice. Predomină versul liber, iar latura „anti-literară" (în sens avangardist) e mai spectaculoasă aici decît în celelalte cărți de debut colectiv. În ciuda titlului, majoritatea poeților se simt atrași de toamnă ; însă există la toți o vădită tînjire după transparență, răcoare, inefabil, ingenuitate — deci o căutare a purității și neîntînării esențelor care traduce străvechiul arhetip edenic al poeziei.

Fiecare autor e reprezentat prin suficiente texte — și cum am spus altădată — acordăm deplină încredere selecției operate de editor. N-am identificat criteriul ordonării poeților, dar — fiindcă nu poate fi cel valoric — voi păstra distribuția volumului, comentîndu-i în ordinea prezentării.

3. — Primul debutant se numește **Mihai Buracu** și este un adept al prozodiei tradiționale. De altfel, pare un spirit conservator prin excelență, care se simte la îndemînă pe cărările bine delimitate de alții. Realizează o frumoasă „Noapte cu salcîmi" dedicată lui Tucu-lescu, pentru că știe să se lase impresionat de model și să-i înțeleagă viabilitatea. **Florentin Palaghia** își grupează poemele în ciclul „Faldul care mă ascunde". El vorbește despre o „poezie sfioasă" și despre „imagini nedumerite". Are o reușită imagine a pierderii : „Mi-aduc aminte — luna s-a rănit și locul din care îți scriu mă părăsește", precum și o neașteptată rememorare a iubitei : „tînără și nețărmurită ca o melodie / în mijlocul unei păduri".

Focul, sîngele, pămîntul, riul și pădurea apar frecvent în versurile lui **Vasile Sevastre Ghican**. Se sugerează astfel un peisaj primordial și sălbatec : „Tu ai coapsă de mare zeu asfințit, / Durerile tale sînt pentru ploi ; / Timp nu există, în arbori sînt legi, / Aprige legi pentru setea din noi". Acesta, însă, e numai o mască ; de fapt poetul caută în felul lui frumusețea și adesea o găsește altundeva, în fragila vibrație : „Citeodată, umbra mea / coborînd din ferestre / vibrează în somn".

Formal, textul lui **Doru Mihai Mateiciuc** utilizează o inovație a poeziei americane din anii '50 : înlocuirea disjuncției prin semnul „/", același semn putînd să despartă și două versuri scrise într-un singur rînd (de unde, o oarecare ambiguitate creatoare). Tot din anii '50 ai Americii îi vin folosirea onomatopeelor : „avem o singură dragoste și o singură moarte / cine sîntem, de unde venim. aaaa..." precum și unele rudimente de reificare a lumii : „lîngă zidul trestiilor / luna oglindește / cadranul inoxidabil al lacului". În rest, autorului îi reușesc mai ales versurile sfioseniei și ale naivității : „sub geamuri zidite cu nisip umbra / gingurește încă".

„Locul / Cel mai umbrit / Al luminii" reprezintă spațiul privilegiat al lui **Ioan Emanuel**. Așadar, nu e de mirare că va vorbi despre frumusețea serafică a morții — în fapt, tocmai în asemenea discursuri atinge el nivelul poeziei : „Trupul ei poartă fluturi copii în torace, / Sfere limpezi, subțiri. Poartă / Semnele morții frumos rînduite / Sub inele albastre", etc...

Exceptînd prozopoemele despre „soldatul mondial", se poate avea încredere în **Marian Bodea**, poet autentic al antologiei. El e atras cu precădere de angelic, exclamă : „Aud roz", simte „lacrimile care mă zgîrie pînă la sînge" și îndeamnă : „Opriți-vă și vă spălați locul aripei". Frecvent, angelicul e simbolizat prin imaginea tipică a copilului, iar autorul realizează aici poeme foarte bune, absolut deloc desuete. Arhetipul îngerului întovărășește și vindecă durerea — prin suavitate, reintorcînd-o în inocență. Mișcarea sa fundamentală e următoarea : „Îți aștern / Șovăind, umbra degetelor mele / Pe suspine". Există și o interesantă dramatizare a arhetipului, intitulată : „Întîmplare de joi". Evoluția viitoare a lui Marian Bodea trebuie neapărat urmărită.

În schimb, șocantă rămîne exclamația „calule-calule!" ce străbate întreg ciclul „Scrisoare fraților noștri copaci", datorat lui **Viorel Mirea**. De altfel, toate textele sale sînt îmbibate cu semne de exclamație ; probabil că, strigînd incontinuu, autorul n-a mai fost atent și la ce strigă — așa îmi explic de ce versuri frumoase zac îngropate într-o mare de banalități agresive. Sper ca Viorel Mirea să se trezească din beția tipătului, căci există în el și poezie.

Grigore Grigore Bechin se chinuie să scrie sonete. Spun se chinuie, deoarece efortul său e evident și înduioșător. Altminteri, însă, avem de-a face cu un poet adevărat, ce simte acut aspectul malefic al iubirii și care vibrează neașteptat de pur în preajma fiorului. Adaug că „Ultimul soldat" e cea mai frumoasă poezie anti-războinică pe care am citit-o în ultimul timp.

„Ritmul neasemuitei iubiri" îl domină pe **Iordan Grecu**, un autor interesant, în pofida diformului „Cîntec pentru cnemidă". Eul său liric aspiră la reintoarcerea în edenul naturii, iar iubirea (cu accente „cupidonice") tulbură și purifică deopotrivă formele. Merită citată integral o evocare a satului, pe muchia subțire dintre mit și realitate : „Departe sub roțile Carului Mare / Adoarme satul meu obosit / Copii dorm cu stele mari în brațe / Ca săbii de lemn lustruit // Fîntînile cu ciuturile goale / Așteaptă zorii să vină / Iar fetele se trezesc din vis / Puternic mirosind a lumină".

Visul îl preocupă și pe **Marian Stoica** — își intitulează ciclul de poeme „Visul unui vis" Iată cel mai interesant fragment de aici : „Doar gîndurile noastre / ca albatroșii obosiți / mai cad pe țărm : — Cum să rămînem / în lumină / mai mult decît visăm ?"

Grafică de Raluca Grigorcea

Foarte întunecat e **Constantin Hrehor-Corvin**, al cărui crez literar ar putea fi următorul : „Toate cuvintele se rostesc / printr-o rană". Nici risul nu mai salvează nimic : „Rîdem pe sfărîmatele transparențe". În atare circumstanțe, celebrul vers al lui Terențiu capătă o altă formulare : „nimic din ce-i omenesc nu mă / scapă" Chestiune limpede pusă.

Claudiu Mitan, care pomenește și prietenia sa cu regretatul Daniel Turcea, știe foarte bine ce înseamnă arta : „Te urcai pe cristalele sunetului / văile-ți primeau ofranda, / imaginai decoruri și era adevărat". Prin urmare, așteptam mai mult de la dînsul. A realizat două texte interesante („În fosnetul acestei iluzii" și „Luna își dezvăluie tainele") pe linia misterului lui Blaga.

„Le Grand Guignol" e foarte viu în poemele lui **Marcel Ion Fandarac**. Se preia aici poezia arlechinului, în atmosfera boemei franceze. Atitudinea posedă accente simpatice ; posedă însă și dezavantajul că e vizibil epigonică. Totuși, e singura atitudine ce i se potrivește deocamdată lui M.I. Fandarac : atunci cînd o părăsește, devine banal.

Victoria Milescu a debutat, de fapt, în „Argonauții II" și am avut deja prilejul să vorbesc despre ea într-o precedentă cronică de debut.

Victor Munteanu se dorește „un înțelept al tăcerii". Prin urmare, scrie o poezie frecvent gnomică și, pe alocuri, interesantă. Totuși, la el se aplică mai degrabă vechea părere că poezia s-ar naște din durere : îi reușesc în primul rînd imaginile suferinței și ale sfîșierii : „ah, sufiet al meu ciocîrlia se-afundă în cer / zadarnic te prăbușești în genunchi s-o-nlocuiești cu un țipăt". Dragostea are efect catalitic, dar în sensul sporirii durerii : „Pune tu mîna ta pe sufletul meu / și grăbește tăietura din mine".

Curios personaj este eul liric al lui **Ștefan Dîncescu**. Vizibil atras de Villon (ca și de oricare alt „cotcar" de geniu) el mimează — sau chiar posedă ? — neastîmpărul, nonșalanța și patosul lipsei de prejudecăți. Textele sale sînt foarte contradictorii : alături de kitsch-ul vulgar și plin de el se află — citînd în context — momente de o însoțimîntătoare diafanitate, precum acesta : „Trăiam numai în zori / Ciocîrliile zburau în toate părțile. / Mi-era teamă să nu te sparg, / Să nu te împrăștii în flori". În cazul lui St. Dîncescu personalitatea poate fi mai palpitantă decît poezia.

Și iată, la urmă, vine straniul ciclu „Romanul sau posibilitățile Magdalinei" realizat de **Dinu Pătulea**. Este momentul cel mai interesant al volumului.

Nu prea s-a scris la noi poezie de tipul celei practicate de Dinu Pătulea. Publicul român, nefamiliarizat cu Gary Snyder și cu experimentele creatorilor negri din S.U.A., va recepta — în primul rînd — noutatea formulei : spațiile mari dintre cuvinte, versuri dintr-o silabă a unui cuvînt, limbajul violent colocvial transformat în limbaj poetic, dispariția diferenței formale dintre proză și poezie etc. Apoi va observa autocrația atitudinii „postmoderne" : multă ironie, totală lipsă de inhibiție în fața culturii, reificarea lumii, masivă intertextualitate.

Prin toate acestea, Dinu Pătulea e un demn reprezentant al grupărilor seduse de noutățile la modă prin lume. Dar toate acestea nu-l fac poet — poet îl face ciudata prezență a Magdalinei : amantă, soție și metaforă a morții. La originea ei stă sinteza dintre ritualul erotic eminescian și mîndra crăiasă din „Miorița". Totul ascuns sub masca unor întîmplări conjugale cotidiene — metodă ce-i reușește admirabil lui Dinu Pătrulea și care demonstrează caracterul incontestabil al talentului său. Indiferent de felul în care scrie, omul acesta are ceva de spus literaturii : iar eu, cel puțin, îl voi urmări cu maximă atenție.

Radu Comănescu

*) **„Prier", volum colectiv de debut poetic, Editura „Cartea Românească", 1988.**

Forța poemului

Urmare din pag. 1

din pălărie". Rezultatul? O literatură „vidă" care n-a convins pe nimeni. Și asta pentru că revolta împotriva „retoricii formale", a conservatorismului steril, a degenerat într-o revoltă anarhică împotriva literaturii însăși.

S-a crezut că abolirea oricăror norme și instaurarea aleatorismului verbal vor deschide noi orizonturi creației. Dar creația, atîta timp cît se adresează unui public presupune o formă expresivă, o tehnică a captării bunăvoinței („captatio benevolentiae"). În folclor există dictonul „Vorba dulce mult aduce"... pe care modernii l-au cam uitat. Modernitatea s-a dorit an'iretorică, însă, paradoxal, lingviștii, semioticienii, structuraliștii, criticii literari de azi au observat că, ceea ce fac este în fond retorică. Specialiștii vorbesc despre „legea simpatiei imediate", despre „modelul contagios", etc, toate aceste fenomene țin de arta comunicării, în lipsa ei nu putem vorbi de o expresivitate memorabilă. De la „Scrisorile" eminesciene și „Nopțile" lui Macedonski la „Elegiile" lui Nichita Stănescu, „Imnele" lui Ioan Alexandru sau lirica socială a lui Adrian Păunescu, funcția retoricii s-a menținut mereu vie, adaptîndu-se de la epocă la epocă și asigurînd forță de penetrație cuvîntului scris.

Dintr-o astfel de perspectivă, deviza „jos retorica !" e un nonsens. Este ca și cum ai spune : „abandonați puterea de convingere a literaturii !" Dar pentru a înțelege corect acest lucru trebuie să depășești sensul filologic în favoarea celui filozofic al termenului. Adică să te ridici de la „ars ornandi" la „convictio".

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ALTE „RITUALURI"

Ritualul, incantațiile „vocii poetice" a lui Gheorghe Istrate își regăsesc, în ultimul său volum*), disponibilități și resurse ale dialogului cu semnificațiile metafizice ale expresiei poetice, cu propriile noastre certitudini și incertitudini asupra condiției umane. Poetul își interoghează eul liric la modul introspectiv și retoric, „cufundîndu-se" în intimitatea propriei sale existențe : „aștept să-mi ardă-n carne spinii / s-ajung curat la cel ce sînt / să bat la ușile luminii / cu piatra unui mut cuvînt" **(Pur)**.

Cufundat în cuvinte, poetul nu devine prizonierul lor ; își dezvăluie însă teama față de „capcanele" sensurile lor, de imposibilitatea „eliberării" adevărului de sub tutela șabloanelor. „Tiparul" cuvîntului, reificarea expresiei poetice par a fi obstacolul care ar sta în calea deschiderii și cunoașterii interpersonale : „stau în țipar și n-am cuvînt / cuvîntul se usucă-n sine / stau ingropat în legămînt / ca steaua în întunecime (...) / stau în țipare și frămînt / cenușa semnelor puține / sudoarea-ntîiului cuvînt / ungînd tăcerile din mine // am vrut să mușc din slava grea / de-atunci ființa-mi singerează / mereu pe gura mea o stea / își va-nmuia-n cuvînt o rază // cuvîntu-i centrul firii — sorb / răspuns al sufletului orb / rostire-a morții și-a vechimii / cu buzele întunecimii" **(Țipar)**.

„Imersiunea" în tainele cuvîntului are drept „scop" descifrarea unor răspunsuri care să înnobileze omul și condiția umană. Din „subteranele" cuvintelor nu se poate însă ieși decît purificat, atins de „păcatul" conviețuirii cu valorile binelui și frumosului. De aceea, poetul, deși pare că renegă cuvîntul, se reîntoarce, de fiecare dată, către magma originară a semnificațiilor sale primare : „mă întorc cu nerăbdare / în matcă — tot mai adînc / mi-am interzis orice sărbătoare — / sărbătoarea mea e Cuvînt" **(Har)**.

În demersurile sale cognitive, eul poetului străbate uneori teritorii inaccesibile, încît cuvintele nu mai servesc drept vehicul și „purtător de cuvînt" al adevărului vieții. Numai tăcerea, reflecția metafizică mai poate „grăi" despre esența lumii și a condiției individului în univers. „Despărțirea de cuvinte" apare astfel inevitabilă : „nu mai mi-e frică de cuvinte / ele mi-au fost un timp veșminte // de cînd le-am lepădat și-s gol / în larma lor nu mă mai scol (...) / acum stau singur și ascult / tăcerea mea grăind de mult" **(Despărțirea de cuvinte)**.

Revolta poetului împotriva „larmei cuvintelor" înseamnă, de fapt, conștientizarea pericolului reificării și fetișizării cuvîntului, a expresiei poetice, în ultimă instanță, care nu mai poate asigura cunoașterea și comunicarea adevărurilor existențiale, esența lumilor profunde ale eului nostru. Deși poetul mărturisește că „învață să tacă", avînd drept „demiurg" și călăuză memoria părinților, acordă în cele din urmă o șansă cuvîntului, dar numai înnobilat de „sevele" meditației și reflecției : „el este singur — nenumit / noi robi îi sîntem — robi noi toți / el este poarta dinspre mit / lichidu-n care orb înoți / el e prea singur părăsit / îi încercăm pe rînd vecia / eu stau în sine nerostit — / grai mic în graiul cît stihia // mi-e ochiul cît e ochiul lui / îl spun și buzele mi-s sparte / el e răsățul meu dintîi / e timpul meu de după moarte" **(Cuvîntul I)**.

Conștient pe deplin de „asumarea" riscurilor comunicării, eul poetului mărturisește cu modestie că nu este decît un mesager, un „grai mic" în fluxul comunicării secretelor de către **Ființa** originară. Rămas în singurătatea cuvîntului, înconjurat însă de haloul reverberațiilor și sensurile lui multiple, poetul ne încredințează de fidelitatea sa, scriind cu singele său poemul nesfîrșit al **Ființei** : „nu mai sînt singur — din ființă vin / întors în ochiul morții care plînge / și ies din ceața trupului virgin / la piept stringîndu-mi vorbele de singe" **(Copil)**.

Poemele reunite în acest volum „respiră" atmosfera creată deja în cărțile anterioare, asigurînd astfel permeabilitatea și continuitatea unui crez artistic, care face din expresia poetică a discursului una dintre trăsăturile esențiale ale creației sale.

Mircea Cristea

*) **Gheorghe Istrate: „Despărțirea de cuvinte", Editura „Cartea Românească", 1988.**

PROZA

ENIGMA DIN TITLU

Cineva m-a întrebat dacă știu ce actriță și-a tipărit recent un jurnal sub pseudonim. La răspunsul meu, persoana a rămas total derutată și convinsă că nu știu, sau că nu vreau să dezvălui secretul. De aici ar putea porni deci unele considerații asupra noului roman al Victoriei Dragu *). Autoarea, după remarcabilul debut cu „Mater priensis", oferă acum un jurnal conceput și scris după asimilarea perfectă a lecției autenticității literare, numai că tocmai această autenticitate derutează și pune încă o dată sub semnul întrebării valoarea de document a ceea ce numim jurnal. Este, dacă se poate spune astfel, prima și cea mai importantă calitate a Victoriei Dragu, ea reușind un transfer total în structura sufletească a unui alt personaj dintr-o lume aparte, mai complexă și — prin definiție — duală. „Profil pierdut" ar fi așadar jurnalul intim al unei actrițe tinere, care se confesează cu o sinceritate debusolantă, întrebîndu-se mereu și mereu despre viața și meseria ei, despre vocație și împlinire, despre iubirea căreia îi este realmente sclavă : iubirea față de un singur bărbat, iubire analizată în toate ipostazele și infinitele ei fațete. Din această iubire urmează a se naște un copil, dar totul eșuează tragic, acesta venind pe lume mort. „Profil pierdut" capătă mai multe semnificații, cartea dezvăluind pe rînd și cu abilitate, cărările într-o deslușirea enigmaticului titlu. La început cititorul este tentat să creadă că el simbolizează destinul obișnuit al unei actrițe inteligente, dar sortită a face o carieră oarecare la un teatru din provincie. Zbaterile, căutările, autocontrolul de o luciditate neiertătoare sînt transcrise de autoare cu nerv și o eleganță a înlănțuirii ideilor care adesea transformă lectura în sărbătoare intelectuală. Cheia titlului pare a fi apoi dedusă din experiența unui anumit fel de a filma, respectiva actriță acceptînd să nu-și arate fața spectatorilor, mulțumindu-se cu profilul și cu mărturisirile „în priză directă". Aici termenii de specialitate sînt discutabili, dar în întregul cărții nu deranjează. Supoziția însă nu rezistă multe pagini. fiind pe cale de a fi înlocuită cu aceea a iubitului care, din neglijență și cu ușurătate, pare a se autoalunga de pe soclul ce-i fusese rezervat. Talentul de a portretiza, instinctul (sau știința) individualizării precise fac să se rețină personaje episodice precum doamna X, Dobrotescu, doctorița Crina, regizorul Pandrea, garderobiera teatrului, Ilinca Rucăreanu (posibil personaj central al unui alt roman) și, nu în ultimul rînd, Titus, credinciosul patruped canin. Paradoxal, cel care este încărcat cu toate darurile, idolul unicei iubiri, nu depășește starea de făptură fără trup, imaterializîndu-se parcă voit, ca și cum idolii nu au nevoie de atributele celorlalți.

Și totuși, profilul pierdut aparține în exclusivitate autoarei jurnalului. Convinsă la început că nu are vocație de luptător, ci „numai de răbdător", ea urmează un șir de experiențe existențiale, încheiate cu o pierdere grea, ducînd acest drum la o schimbare fundamentală de concepție și comportament. Depășind criza morală, revenind pe scenă, intrînd în alte și alte roluri, actrița derutată, șovăielnică se regăsește sub un nou chip, schimbîndu-și profilul. „Nu analiza, ci trăiește !" exclamă ea în finalul jurnalului, unde jură că nu va mai reveni.

Scrisă cu exemplară seriozitate, construită meticulos, cuprinzînd — în pofida aparenței de egocentrism — un bogat material de viață, prins în scene de antologie (precum revelionul grotesc sau pateticul drum în doi spre fîntîna înșelătoare din cîmpie), „Profil pierdut" confirmă remarcabilul debut al Victoriei Dragu, impunînd cert un prozator care, așa cum se spune într-un sonet voiculescian, nu a fost niciodată ucenic ci, de la început, deplin maestru.

Liviu Grăsoiu

*) **Victoria Dragu : „Profil pierdut", Editura „Eminescu", 1988.**

Ferestrele realului

Urmare din pag. 1

tive firești la o realitate multiplă și polifonică, mai bogată în sugestii ascunse decît înclinăm deobicei să i-o recunoaștem. Ca și autorii acestia, deveniți astăzi celebri, el tinde să-și aranjeze un spațiu de visare privilegiat, un spațiu în care timpul și percepția lucrurilor se schimbă mereu, după legi imposibil de sesizat, și în care, intruzionea visului și fanteziei absoarbe cu lăcomie realitatea prezentului. O lume dunăreană legendară și imaginară — toate cărțile sale sînt plasate în Deltă sau în apropierea mării —, cu teritorii întinse pierdute printre ape și stuf, cu orașe nemaivăzute, de tipul cetăților fortificate, cu o lume pestriță, de granițe, alcătuită din generali și venetici, pescari și negustori, circari și somnambuli, contopiți într-o masă diformă de relații suspecte, dar insațiabil atrași de morbul puterii sau al îmbogățirii, de himera trecutului, a plecărilor sau a eroticului, ca de niște impulsuri atavice greu de descifrat, populează toate scrierile romancierului, ca un fel de marcă a unei personalități romanești pe cale de a-și făuri un statut artistic tot mai bine precizat. În Delta dogorită de soarele toropit, el închipuie povești nesfîrșite, care se nasc una din alta, precum la porțile Orientului **O mie și una de nopți** deschide drumul spre comorile ascunse ale lui Aladin. Ferecător și fermecător de cuvinte, T. D. Savu este un exorcizator care le descîntă spre a le obliga să intre în starea de grație, atunci cînd totul e posibil și zborul imaginației nu are oprire.

Noul său roman **Fortul** (Ed. Militară, 1988) e un asemenea roman parabolă despre aparență și misterul lumii. Detaliile schimbării se acumulează încet, într-o lentoare desăvîrșită, care ne fac să asistăm, deodată cu sublocotenentul Dierna, la intrarea realului în zona de friabilitate. Elev eminent al unui Colegiu militar, la absolvirea căruia ar trebui să rămînă aici la catedra de tactică și strategie, elevul Dierna se supune rigorii imprevizibile a testului final, sau îl obligă să ajungă la o țintă și o localitate dată, inexistente pe harta ținutului : fortul Cardon. Întreaga lui ființă se va concentra de acum spre luarea în posesie a unei realități care îi scapă, care dovedește suspecte discrepanțe, pe care se străduie să le înregistreze și să le explice. Metodic, scrupulos, exact, deprins să cerceteze lucrurile pe toate fețele, să despice firul în patru, notîndu-și într-un jurnal tot ce vede și aude, Dierna e în fond Naratorul și Eroul cărții, comentatorul și actantul ei, cartea luînd naștere sub ochii noștri din experiența singulară trăită de el în spațiul frisonant de la fortul Cardon. Apariția neașteptată a unui cerb-iluzie, dispariția reperelor care îl leagă de trecut, schimbările intervenite de la o zi la alta în fort, deruta ca stare firească a certitudinii cunoașterii, izolarea spre care e în cele din urmă dirijat, asemănarea tot mai frapantă a oamenilor de aici cu maiorul Tauss de la școala militară, par să-l conducă spre concluzii ce nu se potrivesc cu ale celorlalți, spre prezența unei realități impalpabile, care-i scapă. Prezența obsedantă a unei „lumi paralele" e tot mai iminentă și tocmai cînd e gata să-și dea pe față descoperirea, fortul și oamenii lui dispar ca într-un misterios cataclism. Împrejurarea e legată de apariția în fort a unui maestru în calotipie și catoptrică, Otto Kazak, al cărui atelier devine un fel de tunel al timpului, o mașină uriașă de miracole, de schimbat spațiul și timpul. Spărgîndu-i-se, din greșeală, o ladă, din cele care conțineau oglinzile misterioase, întreaga construcție imaginară a fortului se prăbușește, intrînd în neant. Dierna se trezește în final în fața unei realități incredibile : el nu figurează în scriptele armatei, n-a urmat nici o școală militară, iar maiorul Tauss a părăsit Colegiul cu mulți ani înainte, fortul Cardon existînd doar într-o propunere de proiect a acestuia etc. Puterea himerică a iluziei, fabulația și aparența sînt două domenii autonome care își dovedesc în romanul lui Savu puterea lor absorbantă, putere ce definește atît de bine acel fantastic al realului practicat de autor, cu o constanță și o ingeniozitate, dar și cu o înzestrare, care i-au devenit de acum caracteristice.

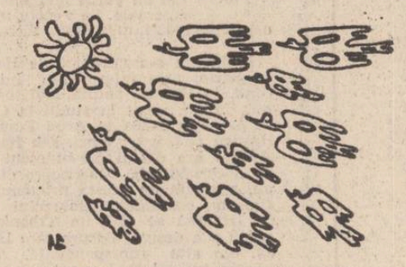

Desen de Nicolae Gadonschi

*) **Tudor Dumitru Savu : „Fortul", Editura Militară, 1988.**

„Fără organizarea agriculturii pe baze socialiste, de stat şi cooperatiste nu am fi obţinut nici marile realizări din agricultură, dar nici remarcabilele înfăptuiri în dezvoltarea generală a patriei noastre."

NICOLAE CEAUŞESCU

SATUL ROMÂNESC – spaţiu al permanentei deveniri

Adevăr şi certitudine în viaţa şi munca unor ţărani din Bărăgan

Într-una din încăperile Muzeului sătesc din Miloşeşti, judeţul Ialomiţa, se află o fotografie reproducînd, aproape în mărime naturală, o secvenţă din ceremonialul „Caloianului", vechi obicei de invocare a ploii. O ceată de copii deşculţi şi palizi, avînd în mijloc un păpuşoi cioplit din pămînt, purtat în braţe de o fată, cutreieră ţărina cîmpiei cu paşii lor de zei-mărunţi, cîntînd : „Ienе, Ienе, Caloiene / Ieniţă, Ienită, Caloieniţă / De cînd ploaia n-a plouat / Şi pămîntul s-a uscat / Deschide-ţi poarta cea mare / Să cadă ploaia cea tare"...

Iată o imagine ce putea fi întîlnită de-a lungul şi de-a latul Bărăganului — remarcă Ştefan Chioveanu, secretar cu probleme de propagandă al Comitetului comunal de partid. Şi nu cu foarte mulţi ani în urmă — adaugă — pentru a o considera de arhivă. Ea nu trădează cu orice preţ o credinţă mistică, ci mai ales o dragoste fierbinte faţă de pămînt şi muncile lui, o dorinţă arzătoare de a face, alături de neputinţa împlinirii gestului creator, datorită unor vitrege condiţii naturale. Astăzi, desigur, altfel stau lucrurile.

Îl ascult, în continuare, pe tînărul activist : vorbeşte limpede, argumentat, convingător — cu toată dreptatea de partea lui. Mă impresionează mai ales acest „astăzi, desigur, altfel stau lucrurile" — ca om care cunoaşte, vede, verifică dimensiunea lor exactă.

„Astăzi, desigur"... — şi-mi ridic privirea pe cerul limpede al locului, şi pe acest cer se decupează conturul de azi al comunei Miloşeşti, cu casele sale noi, încărcate de verdeaţă, pomi fructiferi şi flori, cu cele cîteva edificii ale sale moderne (între care grădiniţa, şcoala, centrul de creaţie şi cultură „Cîntarea României") cu panglica aceasta de asfalt (spre deosebire de vechiul, prăfuitul, răstignitul drum pe uliţi) pe care rulează maşini de diferite mărimi, căruţe brăilence trase de cai, biciclete ţanţoşe şi neastîmpărate.

La Miloşeşti, întîiul semn pentru noua cale de muncă şi viaţă poartă data de 30 martie 1952. Atunci şi-au unit pămînturile şi puterile primele 46 de familii — 58 de femei şi 52 de bărbaţi — care au înţeles, cu un ceas mai devreme decît ceilalţi, că acesta este adevăratul rost, unicul drum. Mulţi dintre ei sînt astăzi pensionari, alţii continuă să lucreze — dar toţi zîmbesc acum cu gîndul la cele 13 000 de zile-muncă făcute în primul an ; nici 20 pe cap de locuitor, cînd în prezent nimeni nu efectuează sub 200 norme pe an. Şi, totuşi, acele „zile" au descărcat căruţe de grîu şi porumb în ogrăzile lor, care i-au convins repede şi pe ceilalţi (încă nehotăriţi) să adere la noua formă de proprietate asupra pămîntului — şi de atunci, toamnă de toamnă, în toate ogrăzile miloşeştenilor coboară căruţe împovărate de rodul muncii lor unite.

Cam tot de pe atunci a început să se impună şi acel „astăzi" — un **astăzi** permanent, despre care vorbea secretarul cu propaganda al Comitetului comunal de partid ; căruia i-a urmat noţiunea întăritoare „desigur". „Astăzi, desigur — dar, mai ales, **desigur** — înseamnă rodul zării deschise de Congresul al IX-lea al partidului, cînd la cîrma destinelor naţionale a venit cel mai iubit şi mai vrednic fiu al poporului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Începînd cu această dată, din inima mereu tînără şi spiritul cutezător al marelui bărbat al ţării se revarsă peste ţară şi oamenii ei lumină nouă, generoasă, fertilă, ocrotitoare.

★

În Muzeul sătesc din Miloşeşti se mai află o imagine-simbol pentru destinul acestor oameni. Este o fotografie desfăşurată pe un perete întreg, care reprezintă un moment dintr-o vizită a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în această comună. Combinele pufăiau spornic — îşi aminteşte un martor ocular — iar noi trăgeam la coasă într-un clin, pe care crescuse grîu frumos, înalt. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu aici s-a oprit, lîngă noi, cosaşii. Ne-a întrebat cum stăm cu munca, cu viaţa, dacă trăim bine, dacă sîntem mulţumiţi de ceea ce cîştigăm în ceape. I-am spus că sîntem mulţumiţi, cîştigăm bine, sîntem foarte mulţumiţi. Tovarăşul Ceauşescu a luat coasa din mîna unui consătean şi a intrat alături de noi, în lan. Sînt om bătrîn, am văzut multe, dar nu mi-a fost dat să văd atîta iscusinţă în mînuirea coasei.

Fotografia din muzeu exact acest moment îl surprinde : pe secretarul general al partidului în mijlocul cooperatorilor din Miloşeşti, înfigînd coasa în lanul de grîu. O imagine grăitoare pentru înaltul exemplu de muncă şi abnegaţie pe care secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, îl dădea acestor oameni, tuturor lucrătorilor ogoarelor.

Călăuziţi de acest luminos exemplu — care reverberează puternic în sufletele oamenilor — miloşeştenii au făcut legămînt să muncească mai bine, mai spornic, să nu dea înapoi din faţa nici unei greutăţi. Iar munca n-a fost uşoară, greutăţile deloc puţine. Cu atît mai pline, mai rotunde au fost izbînzile. Consemnez aici cîteva, cu ajutorul inginerului Gheorghe Mihai, preşedintele cooperativei agricole. Nu înainte de-a spune un cuvînt despre tînărul specialist, care s-a legat de acest loc ca nimeni altul. A venit la Miloşeşti în anul 1974, imediat după absolvirea facultăţii. Trei ani a fost şef de fermă, timp în care şi-a verificat puterile, talentul, voinţa. Rezultatele obţinute au condus la conferirea răspunderii de inginer-şef — în care a lucrat alţi zece ani. De doi ani este preşedinte. Apelind la memorie, la sfera activă a acesteia, determinată de trăirea intrinsecă, Gheorghe Mihai ţine să facă unele comparaţii raportate mai ales la anul 1974, data venirii sale aici. Astfel, în acel an, la principalele culturi s-au obţinut următoarele producţii la hectar : grîu — 2 600 kg ; porumb — 5 000 kg boabe ; floarea-soarelui — 3 000 kg. În prezent — adică în ultimii cinci ani la rînd, spre a sublinia caracterul constant al producţiilor — s-a obţinut : la grîu — 4 800 kg (peste 5 300 kg în 1988) ; la porumb — 10 000 kg boabe (circa 14—15 000 kg ştiuleţi) ; la floarea-soarelui — peste 4 000 kg (peste 4 800 kg în 1987, ocupînd locul I pe judeţ). În acelaşi timp s-au înregistrat rezultate bune şi la legume : peste 40 de tone de varză la hectar ; peste 45 de tone de tomate ; peste 27 de tone de ceapă — situînd unitatea pe primele locuri pe judeţ.

În toată această perioadă — îmi spune preşedintele Gheorghe Mihai — au fost şi cîţiva ani de secetă, care, deşi s-au resimţit în nivelul unor producţii, nu au muşcat din recoltă ca-n vremea, nu prea îndepărtată, a „Caloianului". Lipsa de precipitaţii a fost suplinită prin metode şi tehnologii moderne de lucrare a pămîntului, printr-o bună cartare agro-chimică a solului, prin folosirea judicioasă a îngrăşămintelor şi erbicidelor. De doi ani — ca urmare a generoasei politici agrare a partidului şi statului — întreaga suprafaţă de pămînt a cooperatorilor din Miloşeşti a fost racordată la sistemul de irigaţii.

Multe din aceste succese se datoresc inginerului-preşedinte Gheorghe Mihai, celorlalţi specialişti care au lucrat sau lucrează aici, în acest autentic perimetru de creaţie, muncă şi gîndire creatoare. Ca un exemplu elocvent, se cuvine menţionat faptul că de aici, din Miloşeşti, a fost promovat medicul veterinar Liliana Antonaru, astăzi ministru adjunct al agriculturii. Tot de aici a fost promovat, spre a deveni un condei competent şi talentat, inginerul Octavian Iosif, ziarist la „Tribuna Ialomiţei". În locul lor, noi specialişti s-au alăturat frontului ştiinţific al Miloşeştilor, între care actualul inginer-şef Costinel Socoteanu, inginerul horticol Ionel Neacşu. Competenţa acestui front al ştiinţei şi tehnicii se dovedeşte şi prin faptul că cerealele livrate la fondul de stat de către miloşeşteni sînt destinate pentru sămînţă, că aici rodeşte, în fertile loturi demonstrative, colaborarea cu specialiştii de la Staţiunea de cercetări Mărculeşti.

Între cuceririle muncii unite, oamenii din Miloşeşti aşează la loc de frunte — în fiecare inimă, în fiecare casă — propria lor bunăstare. Se trăieşte bine, prosper, civilizat la Miloşeşti. Se trăieşte frumos. Aşa cum, de altfel, se şi cîştigă. Fără a sparge cerul mirării — dar, ca şi în producţie : sigur, constant. Adică an de an, între 20 000 şi 32 000 — după locul ocupat de fiecare în sfera producţiei. Nu întîmplător, această cooperativă este unitatea cu cel mai mare număr de pensionari C.A.P. din judeţ : 840. Aceasta nu înseamnă, în nici un caz, c-ar fi îmbătrînit forţa de muncă a satului. Dimpotrivă. Că din acest sat, din această comună nu se pleacă ; oamenii sînt statornici : în muncă, în viaţă, în vatra natală. La ora de faţă, comuna numără 3 400 de locuitori. Dintre ei, 1 240 sînt braţe active de muncă în C.A.P. Iar dintre acestea, cite 100 pe an merg gratuit în staţiuni de odihnă şi tratament.

De la zestrea săracă, de început, în 1952, cooperatorii din Miloşeşti au ajuns să aibă astăzi o avere de 86 milioane lei, să realizeze anual o producţie în valoare de 38 milioane lei. Oameni chibzuiţi, posesori de beneficii, ei au depus, numai în ultimii doi ani, cite 10 milioane de lei în bancă.

Muncind cu dăruire şi pricepere, cu abnegaţie, cooperatorii din Miloşeşti au fost distinşi cu înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste — al cărui brevet, frumos înrămat, l-au aşezat în muzeu, să-l vadă toată lumea, să se bucure.

★

Străbătînd satul în pas agale, atenţia mi-a fost atrasă de nişte glasuri-clopoţei-ghiocei, ce răzbăteau dintr-o clădire nouă, etajată. Pe o firmă minusculă, cu litere ca pentru copii, citesc : „Grădiniţa". Înăuntru, freamăt de culoare şi veselie. Educatoarele Maria Cîpu şi Stana Cîoc îi învăţau pe micuţi — cu exemple pentru vîrsta lor, dar cît se poate de riguros — teoria mulţimilor. Aşa îşi petrec copilăria urmaşii celor care, nu cu foarte mulţi ani în urmă, răscoleau praful cîmpurilor arse de secetă, invocînd ploaia.

Printr-o fericită întîmplare, în aceeaşi clădire cu „Grădiniţa", se află şi Dispensarul uman ale cărui cadre veghează la sănătatea celor mici şi a părinţilor lor — căruia i-am trecut pragul. Doctorul Gheorghe Cristache tocmai consultase o tînără femeie, asigurînd-o că în curînd va avea o naştere uşoară. Solicitîndu-i o consultaţie de... presă, m-a îndreptăţit să reţin : scăderea sensibilă a mortalităţii globale, în special a celei infantile ; creşterea simţitoare a sporului natural al populaţiei. În privinţa natalităţii — indicator de bază în acest domeniu de activtiate — la Miloşeşti se înregistrează bunul procent de 18,8 la mie, aflat şi el în sensibilă creştere. La obţinerea acestor frumoase rezultate şi-au adus contribuţia toate celelalte forţe medicale, între care : medicii Mihaela Popescu şi Mihai Jalbă, asistentele Sanda Mihai şi Vali Radu, oficienţii sanitari Teodor Enache şi Nicolae Trică.

...Un ultim drum l-am făcut în cîmp. Acolo l-am întîlnit pe ţăranul şef de echipă Vasile C. Neacşu, care numai ce pregătise varza timpurie în seră — şi venise şi el în cîmp, să vadă grîul ridicat de-o palmă pe cer. La un moment dat, l-am surprins cum se întoarce într-o parte, trăgînd puternic aer pe nări. Vîntul de miază-zi — spune vine primăvara, timp de muncă. Şi rămînem o clipă aşa, împreună, fără cuvînt, să primim odată cu pămîntul, în faţă, vîntul aducător de primăvară, muncă şi viaţă — Vîntul de la Miază-Zi.

Ion Andreiţă

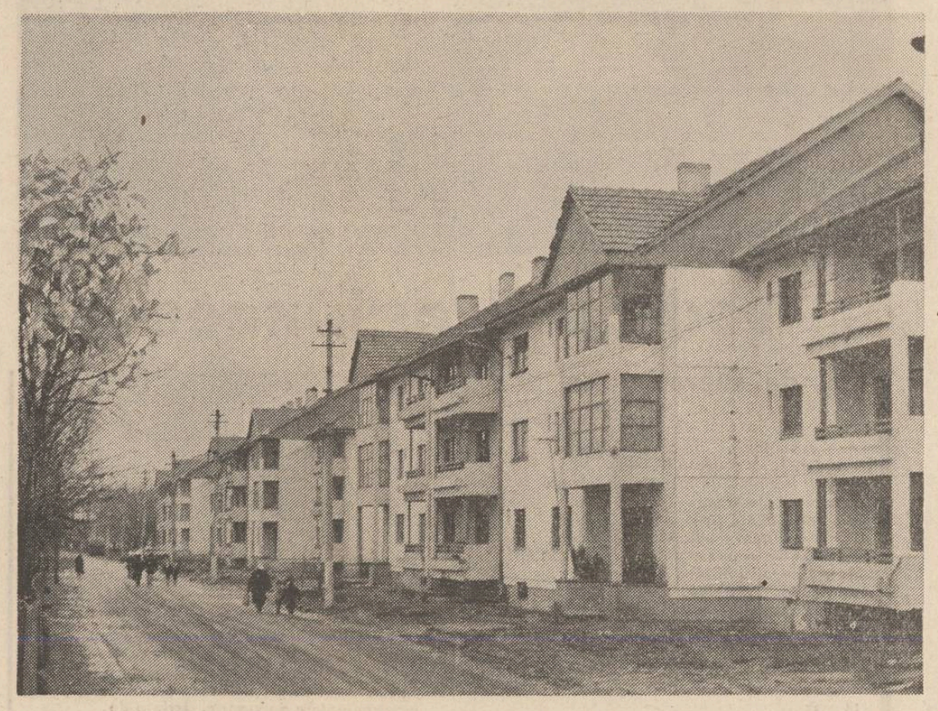

Castranova — adevăr şi legendă

Mă gîndesc la deşculţii lui Zaharia Stancu, poate chiar la aceia cărora, la anotimpul culesului de vie, li se puneau botniţe pentru a nu se atinge de boabele de struguri rubinii, nici măcar într-atîta încît să poată să-şi umezească buzele însetate. Şi cînd socoteşti că ei, strugurii (cu boabele albe şi roşii, negre şi rozalii, atîrnind în ciorchinii grei) erau plămădiţi prin truda pînă la epuizare a celor mulţi, lipsiţi de pămînt şi de adăpost, de cele necesare minimului trai ! — îţi conturezi şi mai clar acele tablouri ale vremilor de tristă amintire. Acestea şi multe altele au fost relele de nesuportat, pentru care cei care plămădesc ţiinea ţării s-au ridicat la luptă de atîtea ori, ei plătind grea jertfă în acel singeros martie 1907 cu nu mai puţin de 11 mii de ţărani împuşcaţi. Mă gîndesc la viltorile satului nostru, românesc, zugrăvite cu atîta măiestrie în „Moromeţii" lui Marin Preda. Aici, în operă, se întrezăreşte însă tot mai vădit (odată cu intrarea pe scena istoriei româneşti a clasei muncitoare) o puternică undă a speranţei de mai bine şi pentru slujitorii gliei. Căci filosofia, cu iz de real a lui Ilie Moromete (emanată în dialogul lui cu chiaburul Ion Bălosu) parcă „anunţă" că ţăranul român s-a mai „deşteptat", între timp, iar că zările libertăţii lui sînt undeva pe aproape.

Şi zările libertăţii i-au venit, irezistibil, căci gloriosul August 1944 avea să marcheze, în istoria multimilenară a neamului nostru, începuturile unei ere noi pe acest pămînt de legendă. A început deci revoluţia, care prin „arterele" ei, specifice fiecărei etape în parte, a pulsat şi işi pulsează necontenit sevele întru împlinirea destinului de aur al patriei. Iar una dintre etapele revoluţiei, pe care a consfinţit-o istorica Plenară a C.C. al P.C.R. din martie 1949, a fost organizarea sectorului de stat în agricultură şi trecerea la cooperativizarea agriculturii — proces amplu şi complex de transformare a acesteia într-un sector de interes vital pentru progresul economic şi social al întregii ţări. Şi cît de greu a fost începutul, îşi aduce bine aminte şi Ioana Protopopescu din Castranova Doljului. Ea a avut privilegiul, în acea zi de 4 septembrie 1949, să-şi pună pecetea „semnăturii", alături de încă 336 săteni, pe actul de constituire a Cooperativei agricole de producţie „16 februarie 1933" de aici, eveniment ce va rămîne pentru totdeauna întipărit în memoria celor ce l-au săvîrşit şi prin ei, se înţelege, în istoria vie a oamenilor din această străveche aşezare doljeană, cu nume de simbol. Pentru Ioana Protopopescu, după cum sincer se destăinuie la cei 75 de ani ai săi, înscrierea în cooperativă a însemnat „dezrobirea propriei existenţe", ieşirea din mizerie şi sărăcie prin forţa eliberatoare a revoluţiei. A însemnat pentru ea, care era lipsită de pămînt şi neştiutoare de carte (aceasta fiind „zestrea" de căpătîi pe care ţărănimea săracă din Castranova, ca de altfel din toată Oltenia şi ţara întreagă o moştenea de la vechiul regim) deschiderea drumului atît de rîvnit pentru muncă şi învăţătură. Da — şi pentru învăţătură, întrucît din zori şi pînă în seară muncea pe ogorul unit, iar pînă noaptea tîrziu, împreună cu alţi săteni, participa cu sîrguinţă de adolescent la cursurile de alfabetizare, ea reuşind, din ţăranul neştiutor de carte care fusese, să ajungă în cele din urmă în conducerea cooperativei, precum şi în alte munci de răspundere, achitîndu-se cu înaltă cinste de fiecare dată de sarcinile deosebit de grele şi complexe ce i-au fost încredinţate. „Începutul a fost greu, deosebit de greu, el a cerut depunerea unor eforturi pînă la sacrificiu — afirmă Ioana Protopopescu — dar comuniştii cu adevărat, indiferent de natura sarcinilor ce le-au fost încredinţate, nu au şovăit în nici o împrejurare, nu au răspuns niciodată cu „nu se poate" la îndemnurile partidului revoluţionar, al cărui ţel suprem a fost făurirea unei patrii libere, demne şi prospere pentru toţi fii acestui pămînt strămoşesc. Amintesc că noi, cei 336 de săteni, care ne-am unit pămînturile şi am pecetluit actul înfiinţării cooperativei agricole din Castranova, am pornit la drum cu o zestre funciară de numai 254 ha, din care 190 ha de teren arabil. Am mai avut în inventar : 21 de care şi căruţe, 31 de pluguri clasice, 18 grape, 129 de prăşitori, o semănătoare, doi cai, 30 de boi pentru muncă şi 14 vaci de lapte. Deşi prima recoltă obţinută în vara şi toamna anului 1950, prin munca unită a tuturor, a fost de numai 1 900 de kg grîu şi 1 300 de kg porumb ştiuleţi la ha, aceste producţii constituiau totuşi în acea perioadă o adevărată performanţă, ele fiind aproape duble în comparaţie cu cele înregistrate de noi, în anii ce au precedeat constituirea cooperativei agricole. Gospodar de frunte al aşezării, pensionarul Ilie Zamfir, îmi spune cu siguranţă în cuvînt : „Şirul acumulărilor noastre multiple a început, desigur, să crească treptat încă de la înfiinţarea cooperativei, dar adevărata deschidere spre culmile ascensiunii a fost marcată de cel de-al IX-lea Congres al partidului, cînd la cîrma destinelor naţiunii a fost ales prin voinţa întregului popor, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Istoricul Forum din 1965 a declanşat, realmente, multiple şi hotărîtoare prefaceri în toate sectoarele de activitate, inclusiv în agricultură, ca sector de importanţă vitală al economiei naţionale. Declanşarea şi intensificarea complexului proces de mecanizare şi chimizare, de înfiinţare şi extindere a marilor sisteme de irigaţii, de dezvoltare şi asimilare a ştiinţei şi tehnicii în organizarea producţiei şi a muncii, în elaborarea şi aplicarea tehnologiilor de vîrf, au propulsat şi continuă să propulseze agricultura patriei pe coordonatele înfăptuirii cu succes a obiectivelor Noii revoluţii agrare. Beneficiind şi noi de toate acestea, am reuşit ca la nivelul anului 1988 să obţinem o producţie agricolă globală în valoare de aproape 25 milioane lei, ea fiind de peste 14 ori mai mare în comparaţie cu cea de la înfiinţarea cooperativei agricole." De fapt, prin sporirea an de an a rodniciei pămîntului, prin toate transformările înnoitoare ce s-au produs, s-a reuşit ca şi aici, la Castranova, să se ridice pe măsură şi nivelul de bunăstare materială şi spirituală al oamenilor. Împreună cu primarul localităţii, Ion Dincă, un tînăr care este pus pe fapte mari, străbatem aşezarea de la un capăt la altul, atît pe artera principală, cît şi pe uliţele laterale. Aproape la tot pasul te întîmpină noul, el fiind conturat, deopotrivă, de unităţile economico-sociale şi de învăţămînt, precum şi de gospodăriile falnice ale sătenilor. Reţinem că există în comună, printre altele, un impunător asezămînt cultural (cu o sală de spectacole de 450 locuri, cu bibliotecă şi punct de documentare politico-ideologică), o şcoală cu 16 săli de clasă, un modern magazin universal şi un local pentru poştă, un dispensar medical şi o casă de nasteri, o brutărie, două sifonării, o cofetărie şi o librărie. Valoarea totală a mărfurilor de care au beneficiat cetăţenii, în anul trecut, prin intermediul reţelei de desfacere a comerţului local, s-a ridicat la peste 10 milioane lei. În jur de 70 la sută din săteni locuiesc în case moderne, spaţioase, iar un număr de 50 de imobile se află în construcţie, prin respectarea legii sistematizării. Vreo 200 de familii sînt posesoare de autoturisme şi, în curînd, un număr de 8 specialişti vor beneficia de tot atîtea apartamente prin darea în folosinţă a blocului de locuinţe care este într-un stadiu avansat de execuţie. În vizita noastră prin comună, zăbovim la porţile sătenilor Ştefan Smărăndache şi Ilie Stancu, ale căror case cu etaj se învîrtesc după soare. Pătrundem în curţile lor şi observăm, încă de la prima vedere, că nu numai casele prin fălnicia lor fac dovada unui puternic spirit gospodăresc al oamenilor ce le posedă, ci şi modul cum este

Emil Lăzărescu

Continuare în pag. a 5-a

Locuri natale

Dacă priveşti harta ţării, punctele cele mai întunecate — deci, reliefu cel mai înalt — sînt Munţii Făgăraş, cu cele două bastioane ale lor, Negoiul la apus şi Moldoveanu la răsărit. Oltul le îmbrăţişează — parcă, cu braţul drept — apoi sparge stîncile la Turnu Roşu şi se prinde, într-o curgere lină, în talia Dunării. Dîmbovîţa, la rîndul ei, îi separă de Piatra Craiului şi Bucegi, la răsărit. Ca şi munţii, riurile sînt eterne şi determină, deci, un relief şi o geografie. Între Olt şi Dîmbovîţa, celelalte riuri, ţîşnind toate din lespezile Făgăraşilor : Argeş, Vilsan, Topolog, Riul Doamnei (le înşirui cum îmi vin în minte) : toate curg pe direcţia nord—sud. Pe aceste văi punctele cardinale urmează relieful. Spui la deal — înseamnă nord ; spui la vale — e sudul. Un al treilea punct cardinal este, pe toate aceste văi, „Cornul caprii". Vara, cînd fulgeră la Cornul caprii, fie că eşti pe valea Vilsanului, a Topologului ori a Riului Doamnei, e semn de furtună mare, de vijelie. Se mai spune că vine de peste Olt. Cornul caprii este Capricornul, o direcţie puţin deviată între apus şi sud.

La mine (pe valea Riului Doamnei) i se zice unui deal aflat în această direcţie faţă de sat Flămoaia, sau Flămoiţa. Cînd zic Podul Flămoaiei, îmi răsare în minte raristea de fagi, toamna, tîrziu, cînd ia foc în apusul soarelui. Ori chiar focurile de odinioară (azi s-au mutat mai lîngă sat, pe Guia ori pe Ţilfa), cînd se aruncau roţile înfăşurate în cîlţi, date cu păcură şi apoi aprinse în miezul nopţii să vestească oamenilor, că soarele merge spre capătul drumului său şi trebuie să se întoarcă, încet, încet, pînă în primăvară şi apoi pînă în vară, iarăşi, deasupra capului, pe calea lui regală. Toponimul vine — aşa l-am considerat totdeauna — de la „flamma", în latineşte fulger, şi trebuie pus în legătură cu observaţia meteorologică de mai sus : el defineşte Cornul caprii faţă de sat. Tradiţia este, însă, de altă părere : oamenii ştiu că la început au locuit pe dealuri, între păşuni şi păduri — iar la albia riului, unde se află satul acum, au coborît tîrziu, abia de vreo 300 de ani. Flămoiţa ar fi, aşadar, locul de unde vin ei, nu de unde vin ploile peste ei...

Dar cite alte denumiri de locuri nu mai sînt pe întinsul satului meu ? Ţinca, Buştenet, Bunaia, Valea Nandrii, Zăpodii, Boboci, Omaru... Pe unele le înţeleg, pe altele nu. Valea Nandrii — este acum sat de sine stătător — se află după Valea lui Nan, de ea se leagă o legendă cu o fată înecată în gîrla repede. Nan- — şi Nandrea, bărbat şi femeie, dublet toponimic cu sensuri uitate... Ţilfa, apoi, dealul din faţa satului ca o căciulă de miel trasă pe ochii şcolii de lîngă gîrla lui Pungoi, cred că vine de la „tilv", băşica aceea lemnoasă cu care scoţi ţuică din butoi. Asta pentru că sînt butoaie în sat... dar planta din care se fac tilvuri nu creşte pe la noi. Ţilfa poate veni, în egală măsură, de la latinescul silva, pădure (sălbatic, silhui — sînt termeni uzuali). Ţinca trebuie să fie în legătură cu „ţinc" — ori cu „ţanc"... Apoi gîrlele, atît de multe, apoi curmăturile (toată copilăria m-a obsedat numele aceasta de bot de deal : „Curmătura lui Iepure" : cum, d-le, un iepure fuge, de ce să se rupă dealul aici ? Cine l-o fi „vînat" tocmai cînd să pice în ripă ? Ripa se numeşte ...Ripa Hoţului !).

Oricît ai fi de adîncit în studiul limbii, în satul tău etimologiile rămîn mereu subiective, populare. Am crezut totdeauna că Jupineştii mei, împreună cu Bădicenii, satul de peste deal, şi cu Leiceştii, satul de peste riu, fac un fel de tripletă, o geografie ascunsă vederii dar activă cîndva. Copil fiind, cînd treceam hotarul Bădicenilor aparea mereu de pe la ei cîte un zdrahon „cît crucea de Vlaşca", cum se spune, cu bîta de trei ori mai mare decît el — alergînd să ne sperie ori să ne ia vitele. Dimpotrivă, pe luncă, la riu, printre sălcii şi răchite, pe malul celălalt, femei tinere spălau rufe într-o unduire continuă, parcă bătute de un vînt nevăzut... Apoi balurile, apoi căsătoriile : ai nostri luau fete de la Leiceşti şi băieţi de la Bădiceni (băieţii lor luau fetele noastre). Credeam că Jupineştii ţin cumpăna, „judecă" între sate echilibrul demografic. Numai că, în

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Patria

Despre patrie scriu cu o petală de floare,
Despre patrie în fiecare moment pot doini,
Patria-i lumina vie şi caldă de soare,
Cărarea pe care pornesc în fiecare zi.

Despre patrie scriu cu un spic de grîu,
Patria de-a pururi poate să-mi fie,
Cel mai apropiat şi limpede riu
Trecîndu-mi prin ochi, o nouă bucurie.

Despre patrie scriu cu inima aşezată-n cuvînt,
Despre patrie scriu cu toată iubirea mea,
Patria-i al nostru bun şi veşnic pămînt,
Visul meu aşteptat de cea mai tînără stea.

Pămînt cu nume frumos

Pămînt al vieţii, pămînt cu miros de grîu,
Al nostru eşti şi al nostru vei rămîne,
Prin tine, tăcuţi, curg străbunii ca un riu
Tu rămîi cartea frumoasă şi vie a Limbii române.
Pămînt de unde răsare sunetul verde al ierbii,
Pămînt al veşniciei, pămînt cu rădăcini de ţară,
La izvoarele tale coboară însetaţi cerbii,
În tine vedem floarea de iubire clară.

Pămînt de seminţe, pămînt cu nume frumos,
Neîntîrziat lîngă tine stau de cînd mă ştiu,
Îţi ascult doina într-un tîrziu duios
Mereu despre tine voi fi vrednic să scriu.

Ideal de libertate

Dreaptă lumină ne eşti iubită ţară
Cunună de spice şi frunte de zori,
În suflet rămîi mereu o primăvară,
Ideal de libertate al celor trei culori.

Ţara ne este cuvîntul ce rămîne,
Soare ce răsare peste munţi şi grîu,
Gînd şi crez al Limbii române,
Gură de rai şi nesecat riu.

Ţara ne este lumina din priviri,
Zare senină, dor ce ni se cuvine,
Ochii eroilor în care se-aprind uimiri
Vreme de pace şi rostire de bine.

Înalt destin ne eşti iubită ţară,
Cunună de spice şi frunte de zori,
În suflet rămîi mereu o primăvară,
Ideal de libertate al celor trei culori.

Sarmizegetusa

O boare mereu nestinsă înalţă
Nesecatul dor al ochiului
De a fi mereu în sufletul mare
Al patriei şi a-i vedea cuvîntul
De rod şi de linişte
Cum rămureşte prin noi
Cu toate ramurile pe care răsare
Soarele timpului ridicîndu-ne privirile
Peste incandescenţa amiezilor.
M-am aşezat lîngă ferestrele Sarmizegetusei
Unde scriu acest poem ce-mi rămîne mereu
Ca un zîmbet de lumină şi de bucurie
Sînt cu sufletul lîngă acest templu
De istorie şi de iubire cu puterea de a ne
Cunoaşte credinţa noastră ce străluceşte-n
Lacrima fierbinte a străbunilor.
La Sarmizegetusa, se limpezeşte ochiul
Cînd dăm „Bună ziua" cetăţii
Pămîntului de culoarea ierbii, a grîului
Neuitat în miezul lui dulce de piine.
Gîndul rămîne această veşnică răsărire
Această privire nemuritoare
Ce veghează lîngă acest Olimp sfînt
De întemeiere şi cinstire a Limbii române.

Iată cum

Cine se-ntreabă de unde începe patria
Cine nu-i simte şi nu-i vede zorii de iederă,
Cine nu-i poartă-n palme boabele de rouă,
Cine nu-şi simte sufletul aici
Unde miroase a piine şi a floare
Cine nu ascultă foşnetul codrului
Oriunde pleoapele rămîn deschise
Niciodată nu va putea înţelege
De ce înfloreşte sudoarea peste frunţile noastre
De ce spunem Eminescu şi mai ales „Mai am un singur dor"
Să crezi că patria e tot ce inima
Simte aproape şi primeşte-n interiorul
Ei
Iată cu ce întrebări se însămînţează
Singele meu.

Poemul

Poemul e o nestinsă chemare
Ce încunună lumina ce se vede
Cum arde cu temei în ochi
Ce se vede cum se înalţă în dimineaţa de patrie
În privirea ce trebuia să existe
Pentru ca acest grai românesc
Să rostească şi să trăiască
Ev nou deschis către viitor.
Poemul se scrie cu o mare cinste
Lasă la vedere ca un mugure
Ca o floare şi mai apoi ca un rod
Ca un măr peste care
Roua-şi ninge a ei sărutare
Poemul înmiresmează tăcerea
Dă gîndului nemărginirea
Iar cuvîntului privirea
Adevărul ne apropie
În această patrie frumoasă
De visul şi crezul suprem
De idealul şi rostul nostru de linişte şi pace.
Poemul e o nestinsă chemare
Sensul şi dorinţa cea mare
De a ne şti acasă împreună cu destinul
De patrie.

Miron Ţic

liliana ursu

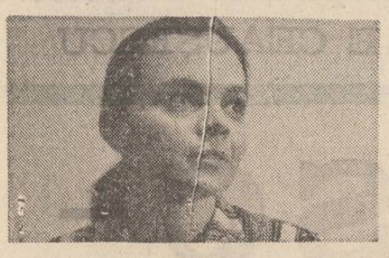

Sub cercul de lumină

Ce inspăimîntătoare viețuire in afara mea
sub cercul de lumină al celor neintimplate !
E adevărat, hingherii nu trec pe aici, nici pompierii
animalele sint incă libere, apa se mai poate bea
și in piatra inelului incă se mai zăresc delfinii

Cosmonautul ce m-a vizitat ieri poate
iți va spune mai multe despre viața pe pămînt
eu despre cea de la marginea lumii
unde ideea repetiției e mai periculoasă
decît un zbor cosmic.

Casa lui Rubens

Din fuga trenului, din fuga singelui
incepi să înțelegi prădătoarea știucă
și frunza toamna — aur sfărimat, împrăștiat prin cringuri —
prizonier casei se tînguie un greier
— concertul lui Händel pentru corn — :
tu și timpul.

Asemeni iepurelui in pustia de griuri
tresari, te tingui, (libertatea zăpezilor nu seamănă cu a ta !)
acum cînd simți orașul de sub munte cum se apropie
cu viteza unui supersonic
de inima zgribulită
incepi să crezi că ai putea fi liber

P.S. Casa lui Rubens ascunsă in cer
lustruită de nori și uitare
o desenează noaptea pe geamul înghețat.

Solfegiind...

un lucru mic, neinsemnat e viața mea
dar cită strălucire are clipa
cînd aurul literei luminează odaia
cînd ingerul cel ponosit
urcă scara păcatelor mele
cu pleata inimii ștergînd podeaua
și brusc ne recunoaștem
și plingem incet

și eu cobor
și el urcă
tot mai sus scara...

Călătorie cu balonul

mereu in derivă, cu vintul suflind
din cele mai ciudate direcții
fără provizii, aruncînd mereu sacii cu nisip
pînă și hainele, pînă și inima roșie a speranței
plutim ușor, cinici desigur privind in jos
dar liberi !

poemul acesta e chiar pielea mea intinsă la maxim
intre sfori și cuvinte ;
agățat de un cireș plin cu cireșe
el ignoră chiar și faptul că e prizonier
„Unde o să-ți petreci eternitatea ?
dar copilăria ?"
il intreabă cireșul
in timp ce un pîlc de buruieni se agață de balon

Zbor

Petalele gîndurilor mele
Hoinărind undeva
La marginea apelor inspumate
Unde aș vrea să devin pasăre,
Să string in răcoarea zborului meu
Inimile intristate,
O durere curată să simt
La fiecare răscruce de nori.
Dar m-am născut altfel și atunci,
Aripile s-au frint
In boarea dimineții.

Anișoara Ciobanu-Velici

rodica draghincescu

Bal de supraviețuire

(pseudo-poem)

Acel mișcător loc din crucea ființei :
orbul cu luna gravată pe piept,
bețivul tropăind de increderea intr-un
martor incompetent
o pălărie uitată pe-o bancă
imprejur lanuri de sirmă ghimpată,
pe care se usucă voaluri fosforescente,
un vel de vești, filtrînd victimele
prietenoasei absențe.
horcăitul ceasornicului sapă tunele de umbră,
prin care trec viermi spre fructul dat in pîrgă.

* * *

revolta labirintului incepe
o mină iese din adînc și mă lovește
valsez răzbunătoare pămîntul sub mine
deasupra-mi o nuntă părăsită invie.
viiin ! mirele pe un deal
mireasa pe alt deal
viiin !
formînd o tandră galerie
nuntașii apar și dispar.
mirific bal de supraviețuire.

* * *

săgeata venin arcul singurătății
sunetele își fac scuturi din pielea dimineții
un chiot batjocoritor despică poemul in două:
jumătate subsemnatei,
jumătate vouă !

Întuneric superb

Semiintuneric
din care țîșnesc bălării, stinci roase,

un fel de balerine cu picioarele groase,
călătorind in vîrfuri printre bănuiții spini.
nevoia de lumină mă face să suspin,
să mă cațăr in propriul meu spate,
precum inainte de moarte, dorința de
a fluiera discret.
intuneric superb,
prin care luna se golește de lapte
intr-o farfurie cu mălai fiert.
aburul fierturii invirte pliurile unui
evantai din care țîșnesc pești cu burțile
excentric crescute,
un fel de volute, realități anume făcute,
incit năvoadele și undițele să se poată rupe.
cădere nesfîrșită, intoarsă inapoi.
mă cațăr in propriul meu spate
și strig oglinzii de mine să se despartă
precum inainte de moarte,
balerinele cu picioarele groase
călătoresc in vîrfuri printre bănuiții spini.
in intuneric șapte foarfece taie
lumina unui reflector divin, ar trebui
să țip, balerina din mijloc
e o roată dințată
iar toate celelalte sint chipurile mele intr-un virtej
de chin.

carmen firan

în lipsa dragostei

intru in casa cu obiecte ticsită
din care mi-am făcut singure bucurii
abur de lemn umed plutește
peste scrumiere și cărți
tu mai dormi cu greierele așezat in ureche

intru și mă izbește mirosul de stele și cimp
văd merii infloriți și îi aud
iarba își intinde colțul spre fotoliul strîmb
din care imi promit să iubesc lucrurile
așa cum sint

o pasăre imi zboară de la o tîmplă la alta
cu umbra ciinelui stau acum la masă
și ochiul meu drept plinge mai mult

atît de aproape

se făcea că erau copacii
la fel de importanți ca și noi
păreau a înțelege despărțirile
atinși de aceeași lumină
care fumegă amintiri
un vis ceremonios ne cuprindea
prin lucruri
și ne eram aproape
cu simplitatea mai complicată
de trăit

privirea se incurca in atita alb
tremurător —
să ai in cele din urmă o floare de măr
și să nu mai știi ce să faci cu ea

pînă cînd

nu e adevărat că somnul
ne face mai frumoși și mai buni
că ne inalță din incheieturi
pe un acoperiș de ceață
e doar o prăvălie de cer negru
un fluviu de nisip sub pleoape
pînă cînd lumina
ne găsește incercănați cu incă o zi
mai tematori pe o plajă cu frig —
acolo valurile ne lovesc
egal și statornic
in tîmplă —
un tremur inaintea marii călătorii

visez cuvinte

mi se părea că mă vei duce
intr-un loc unde trăiește
un corb uriaș
„și noi vom rămîne acolo toată viața
stăpîniți mereu de frică" —
iți mai citeam cînd păsările innegreau cerul
lăsindu-și umbra peste frunțile noastre
era așa o trecere fără sfîrșit
de la pămînt la pămînt

tu știai anotimpurile cuvintele frigul
in palmă singera unealta de scris
să uiți să mă prefac să uiți poate visînd
tu trăisei deja
eu invățam viața pe dinafară

cu singură umbra ta

noapte cu falduri
draperie de teatru in așteptare
rămîi cu telefonul pe piept
tăcerea are zgomot
ca amintirea ta despre tine
piciorul gol scăpat din intîmplare
in cioburile rămase pe covor

strivești intre dinți o sămînță amară
viața mereu de la inceput
ochii fierbinți palmele tandre
mereu ceva de iubit
ca și cum pustiul ar putea fi acoperit
cu singură umbra ta
furișată la nesfîrșit

privirea cade grea pe lucruri și forme
cum scuturi sertare cu păsări deasupra orașului
coerentă acolo și vezi
trupul sfîrșește călătoria

lidia novac

Cînd Altair...

Și steaua mea
din cînd in cînd
imi scrie...
Dar tu,
cu toamna-n creștet
și foșnetu-n cîmpie,
ce cringuri largi
desfereci
de uiți să-mprăștii frunze
trecutelor povești
cînd Altair
își bate
monedele cerești ?

Mama

Cu voi răsare soarele
in diminețile reci.
Veniți,
răscoliți risul
din cotloanele vechi,
scuturați anii tineri
din foșnetul nucului.
Vă depărtați.
Eu rămîn.
Mă răsucesc
in roza vîntului
de la nord la sud,
de la apus la răsărit
și tot intreb :
Ați plecat ?!
Ați venit ? !
Voi, copiii mei !

...De pămînt

Ivirea din stele se fringe de vînt
florile, iarba se apleacă sub gînd
inima, mîinile mi se string
mi se fring
sora mea
de pămînt...

Adună-ți culorile,
renunță la logică,
varsă tot galbenul
peste zăbrele,
fă să strălucească,
cu razele grele,
insemnul fierbinte
al zilelor mele !

Florile, iarba se usucă plingînd
ivirea din stele se stinge nătîng
intinde-mi o mină,
o frunză din cring
sora mea
de pămînt...

ileana popescu-holban

Să mă ierți

Să mă ierți că mi-e dor, vin scintei de zăpadă,
pe retină-mi aleargă un minut răvășit ;
ora inimii-mi arde, timpul tău vrea să șadă,
eu te strig fără vină, urma ta a venit.

S-ar putea să nu știi, umbra ta e pe trepte,
o mai string incă-n palmă ; pe sub tîmplă mi-e gînd
și mi-e rană in irișii care vor să te-aștepte
și mi-e dor de uimirea din cuvîntul de rînd.

Și mi-e dor de minciuna-ți iubirilor toate
strivită pe buze cu-n suris desfrunzit ;
Să mă ierți că mi-e dor ! Cît blestem e in toate !
in iubire, in ură, in trăit și murit...

S-ar putea să nu știi cît iți sînt de aproape ;
pe rugul privirii am tăcut demodat
și mi-e lună căruntă de regrete sub pleoape...
de-aș putea să te-ating, timp de timp depărtat !

Moment

„Copaci in alb, mirese de cuvinte..."
frunză metamorfozată in pasăre,
litera rotunjită de-un răsărit de lună,
lumina mincată de rugină,
ingerii adormind in palmă,
inima noastră invelită in iarbă,
atît de neputincios,
Infern și Paradis la un loc,
oboseala singelui din urmă,
cînd ne descoperim fără umbră...
Da ! cam cu atît, iubite,
cu degetele flăminde de-ncercare,
trecem prin ființa noastră trecătoare...
și-atît de puține stări ne mai cioplesc
„...Copaci in alb, mirese de cuvinte",
singe spălat de ploi și jurăminte !...

Crede-mă

Crede-mă cînd iți spun
că sintem păsări de fum
pe umerii de lumină fără trup...
Crede-mă, că-n starea asta ciudată,
șchioapătă clipa și stringe inima
căptușită cu glezne de iarbă...
Crede-mă, pînă cînd răzvrătiri de primăvară
nu vor inmuguri in ceruri vrăbii,
pînă cînd ultimul acord nu va coborî
intr-o stație cu regrete...
...dar timpul curge in aer,
cuvintele, infipte in iarbă,
repetă agonia luminii,
ca niște poeme
pe care mi-e teamă să le deschid...

Cam atît

Plouă de la un deget la altul cu nori bolnavi,
plouă, de cînd mi-am pierdut ultima urmă...
Plouă trist. Se desfrunzesc sintagmele, iubite,
plouă barbar cu fulgere văzute de pe lună.

Plouă cu frunze care nu-și mai spun nimic,
plouă de la o margine la alta a singurătății
Plouă cu planete și asteroizi de speranță,
plouă cu fire de nisip...

Plouă cu iluzii care se lipesc de ferestre,
plouă, și-aș bea dintr-o frunză, uitarea.
Plouă cu pași mărunți. Cad parcă ceruri...
peste firele de sirmă ale singurătății. Plouă.

teatru

Dezvoltarea personajului

Dificultățile de inscenare ale unui text cu densitatea și nonconformismul poetic și ideatic ale **Dalbului pribeag** de D. R. Popescu, ar putea incepe cu mai multe erori : recrutarea forțată din masa coloidală a discursului literar a unei narațiuni, fixarea de succesiuni temporale normale, instituirea amăgitoare de personaje conturate, de caractere, clarificări simplificatoare ale conflictului, intruziuni maniheiste. Și altele asemenea. Dar piesa ar săraci, și-ar pierde zvircolirea ei de magmă de la facerea lumii cuvintelor și ideilor. Toată fierberea ei neliniștitoare, ce face nesigură realitatea și accesibil invizibilul, ce imbracă binele și răul intr-o tulbure, deloc decisă haină umană, și-ar pierde ceea ce îi dă farmec : misterul incertitudinii (gîndirii) eterne.

Așa incît studenta Camelia Robe a păsit cu dreptul in meseria de regizor, hotărind piesei acesteia despre artist și lume, mai intîi, și abia mai apoi despre vinovăție și inocență, o soartă fericită. Elevă a profesorului Ion Cojar și a tinărului său asociat, Dragoș Galgoțiu, noua directoare de scenă a învățat de la primul, cu pasiune, rigoarea distribuției și a dezvoltării personajului, iar de la al doilea, cu o anume stîngăcie incă, voluptatea teatralității. Sigur că a păsit cu dreptul, deoarece nu a impus nimic piesei (cu excepția unor tăieturi ce, regret, au abandonat o seamă de sensuri importante, obscurizînd pe alocuri replica, in pofida construcției astructurale a textului). A trecut in spațele actorilor și a scenografiei, conducînd cu discreție, dar și cu fermitate un spectacol puternic colorat, ce pune in valoare atît interpretii, cît și literatura bogată, incitantă a **Dalbului pribeag**. A asigurat mai ales actorilor un maximum de expresivitate proprie (terminologia industrială mă obligă să-mi reamintesc că regizorul e director de scenă) prin grija pentru pitoresc, pentru o autenticitate vie, suculentă, prin urmărirea fiecărui amănunt de gest, grimă, intonație. Așa am descoperit doi actori deosebit de talentați, **Viorel Păunescu** și **Florin Busuioc**, două nume despre care sint sigur, se va vorbi, peste puțin, in teatrul și filmul românesc. Viorel Păunescu pare făcut pentru rolurile in care ne-am obișnuit, spre exemplu, să-l vedem pe Nichita Mihalkov. Aceleași nuanțe ce nu separă binele de rău, frumosul de urit, ci le amestecă, aceeași insolență totodată golănească și princiară. Florin Busuioc are relief.

Regizoarea, pentru că despre ea vorbeam, a mai reușit să construiască citeva momente de efect — urcatul scării in final, ca urcatul in cer al unui om care n-a făcut decît să fie el insuși, (deci e absolvit) ; relațiile contradictorii dintre eroi, cînd urîndu-se, cînd fascinați unii de alții ; un joc bogat al obiectelor, fie ele decor sau costume, ce sint astfel integrate (in limita posibilului) atmosferei misterioase, de loc al nimănui, intr-un timp fără definiție.

Scenografia, semnată de A. Harnaș și Ileana Vasilescu, e valoroasă in primul rînd prin costume, bogat narative, atrăgătoare. Dobromir e îmbrăcat ca un pictor ambulant din evul de mijloc, Aretia e (corect interpretată de Gabriela Butuc Păunescu) intr-un costum roșu picant, drapat in mantii regale, iar Lucică intr-un lung halat alb de mătase, innodat peste cămașa și papionul diurne, ceea ce îi dă un anume aer de Girimea, bine intreținut de actor.

Salutînd debutul Cameliei Robe, mă văd obligat la o precizare ciudată, după atîtea elogii : **Dalbul pribeag**, pe scena Studioului de Teatru I.A.T.C. in pofida atîtor calități, e un spectacol căruia îi lipsește un lucru extrem de important : anvergura. Un sentiment de lucru minor domină intreaga reprezentație. Dar Camelia Robe a arătat totuși foarte mult pentru o debutantă, montînd o piesă extrem de dificilă : profesionalism. Și creo că asta i se cere unui absolvent de institut : să arate că a invățat bine meseria. Talent, forță creatoare, sint cuvinte pe care de-abia de acum incolo le vom putea, poate, rosti, in numele ei.

Radu Anton Roman

film

«De ce are vulpea coadă»

Scenarist prolific, coautor al unor filme cu mare audiență la public, **Ion Băieșu** a oferit cinematografiei noastre substanța dramatică a unor pelicule ce au consacrat cineaști (să ne amintim de debutul scenaristic din 1965, cu **Camera albă**, in același timp debutul lui **Virgil Calotescu**, de polițistul psihologic **Maiorul și moartea** sau de **Mere roșii**, semnat in 1976, de pe atunci tot debutantul, **Alexandru Tatos**).

De ce are vulpea coadă, cea mai recentă colaborare a scriitorului cu Casa de filme Unu, este o fermecătoare comedie lirică evocată prin prisma avatarurilor unei perechi de citadini, cu mașină și copil, plecați in concediu la țară. Regizorul **Cornel Diaconu** valorifică integral sugestiile scenariului construind fluent și cu nerv povestea micuților Gabi, care aflat pentru prima oară in universul rural descoperă, alături de doi bunici, bonomi și plini de haz, cîțiva prieteni simpatici și afectuoși atît in rîndurile copiilor, cît și printre animalele din ogradă. Noile relații stabilite de copilul familiarizat cu noutățile tehnologice, cu realitățile orașului, dar intrus acceptat cu dragoste in zona adevărurilor simple, dar semnificative din lumea satului de astăzi, avansează o experiență inițiatică plină de umor și duioșie. Nu lipsesc aici nici trimiterile la clasicul monograf al „amintirilor din copilărie", nici parafraza ironică a basmului clasic, nici sugestile abil incorporate in replicile bunicului sau in aparenta inerție a bunicii.

Al doilea registru al filmului sugerează fără soluții moralizatoare tenta cald ironică sub unghiul căreia sint priviți părinții : grijulia mămică, excelent interpretată de o actriță pe nedrept ocolită de cineaști — **Rodica Mandache**, farmacistă, pictoriță amatoare și șoferiță incepătoare, care invitată să conferențieze despre riscurile medicației sfîrșește prin a lua lecții de medicină populară. Sau, tatăl, discret interpretat de **Geo Costiniu**, fizician in vacanță, care reintîlnind prima dragoste măritată, cu trei copii îi citește drept probă de microfon primul bilețel de amor.

Cornel Diaconu este de pe acum un cineast cu experiență, el construind un film tonic și plin de viață, dovedind talent și inspirație in realizarea unei savuroase comedii lirice, pline de antren și căldură umană intr-o echilibrată expresivitate. El alege cu un relevant simț al măsurii oameni, lucruri, locuri ce conturează cu maximă economie atmosfera, fără a machia realitățile, lăsindu-le să se exprime prin calitățile lor obiective, prin ceea ce au ele sincer și proaspăt. Realitățile din filmul lui **C. Diaconu** sint ușor de recunoscut ca ambiantă in universul satului contemporan, in sugestivele sale innoiri. Sub bagheta regizorului, personajul principal, Gabi, micul beneficiar al spectacolului oferit de capra cu doi iezi sau de vulpea pedepsită și iertată, rolul ei in ecologia pădurii primind in fața necazurilor făcute bursucului, este interpretat cu maximă siguranță și deplină spontaneitate de **Octavian Herescu**, a cărui dezinvoltură in fața camerei de filmat poate lăsa pe ginduri mulți profesioniști. De altfel, protagonistul filmului, autentic erou de basm contemporan, se inscrie de pe acum cu deplină indreptățire in cursa pentru premii a apreciatei Gale a filmului pentru copii de la Piatra Neamț. Conducerea sigură a regizorului determină armonioasa colaborare a unei valoroase echipe de interpreți din care mai fac parte inegalabilul **Valentin Uritescu**, **Petre Nicolae**, **Magda Catone**, **Antoaneta Glodeanu**, **Florin Zamfirescu** și, partenera de virstă a micului Gabi, **Ana Maria Dumitrescu**. Mai participă inspirat și cu desăvîrșit profesionalism la aventura noilor „amintiri din copilărie" : operatorul **Florin Tolaș**, care, aflat și el la ora debutului, impresionează prin siguranța alegerii celor mai expresive soluții, compozitorul **Florin Nanu**, (apreciat și cu ocazia precedentului film semnat de **C. Diaconu**, **Niște băieți grozavi**), autoarele ambianței, Marga Moldovan (decoruri) și Ileana Mirea (costume) precum și Melania Oproiu (montaj).

Călin Stănculescu

Mersul primăverii

pavel pereş

Iarna bătea în retragere cu fiecare zi, cu fiecare clipă.

Ideile de fond care animau Sfatul popular încolţeau în casele împodobite cu florile datinilor.

— Se-apropie primăvara !

— Ehei, mai avem să mîncăm multă mămăligă pînă atunci, nici babele n-au trecut, după stilul vechi.

După o absenţă îndelungată, Avramescu se făcu văzut puţin timp, apoi dispăru, parcă ar fi intrat în pămînt. Trăia spaima prinderii lui Ivanciu, care, odată strîns cu uşa, ar fi mărturisit multe şi mărunte. În sat nu se mai ştia de Jean Avramescu, ca şi cum nici n-ar fi existat — oamenii uitaseră de el. Vorba că Vasile Pitulan urma să fie pus preşedinte al gospodăriei colective circula cu viteza sunetului.

Într-o seară la poarta acestuia apăru Avramescu. Pitulan se sperie, avu senzaţia că în faţa lui se afla o stafie.

— Primeşte-mă-n casă, îl rugă Avramescu.

— Intră.

— Am venit să te previn. Nu te pripi. Nu accepta. Colectiva nu trebuie să se facă. O să te bată Dumnezeu. Înţelege asta pînă nu e prea tîrziu, înţelege că o să te blesteme...

— Boierule, baţi cîmpii. Pentru asta ai venit ?

— Ca să te împiedic să săvîrşeşti o fărădelege. M-am socotit să-ţi spun ţie, diavolii ăia de la Sfat n-ar pricepe o boabă...

— S-a hotărît.

— Spune, Vasile, pentru ce lupţi ?

— Pentru noi, pentru binele nostru.

— Pentru care voi, răcni Avramescu, care voi, cine sînteţi voi ?

— Te-a orbit mînia. Cei care-ţi sînt de-o seamă şi-au trăit traiul, acum e rîndul altora...

— Şi crezi că vei izbuti ?

— Altfel nu se poate, e o mare voinţă...

— La capătul luptei voastre o să găsiţi deşertul !

— Imposibil ! Unde sînt oameni cu mare credinţă în frumuseţea şi binele vieţii nu este deşert. Dar dumneata pentru ce te baţi, nu-ţi dai seama că ai pierdut totul ?

— E o pierdere de moment. Oamenii nu pot trăi fără pămînt. Voi îi-l luaţi, la început o să fie o zăpăceală, dar apoi...

— Trăim alte vremuri, vreau să fim toţi egali.

— S-o crezi tu ! Aşa ceva n-are cum să se întîmple. E-o nebunie egalitatea.

— Îţi fringi singur gîtul. Nu mai încerca nimic. Ulciorul nu merge de multe ori la apă.

— N-ai înţeles nimic. Nu poţi să înţelegi, anticristule ! Ieşi trîntind uşa.

★

Dragomir Somneanu trăia cu însufleţire momentul înfiinţării gospodăriei colective. Victor Tănase îl tot chema la regiune şi Somneanu se înfuria.

— Dacă n-aveţi altceva mai bun de făcut, lăsaţi-mă să-mi văd de-ale satului !

— Adică eu te-mpiedic de la muncă ! tună şi fulgeră Tănase. Bagă de seamă, că nu-mi pare partinică atitudinea ta. Îmi sună mie ceva a revizionism.

Somneanu tăcea. Nu-i era clar în ce viitor credea Victor Tănase, care nu se dezlipea de dosare şi de hîrtii. La Dealu Roşu căpătase preşedintele Sfatului adevărata încredere în viaţă, nu-i înţelegea nici pe sceptici, nici pe dogmatici care nu se străduiau să deosebească adevărul de minciună şi continuau să meargă înainte ca efect al unui ordin, unic şi neinlocuit.

— Ei, ce zice scriitorul ? îl întreba Somneanu pe Ghergu, zilnica întrebare cu care agentul fiscal se obişnuise, iar atunci cînd preşedintele nu-l chestiona, îi povestea el cîte ceva despre scriitor.

— Citeşte, citeşte. Nici nu mai vrea să bea. Mi-a zis că maculatoarele-s pentru el mină de aur. Te pomeneşti, şi eu ca prostul, habar n-am. I-am spus şi de gospodărie. A sărit ca ars. „Bine omule, şi taci cînd pregătiţi un asemenea eveniment ?“ Are darul de a le exagera, zău. Dar de dumneavoastră vorbeşte... grozav, jur. Şi nu greşeşte cu nimic.

Iarna se stingea ca un foc bătut de vînt. Cojoacele şi broboadele erau lepădate rînd pe rînd. Pe o asemenea schimbare apăru la Sfatul popular, ca o poveste străină, Caterina. Somneanu o priviri ca un naufragiat. Muţenie şi speranţă.

— Am şi uitat că mai trăiesc, spuse Caterina prinzînd un moment prielnic. Am crezut că o să mai treci pe acolo, mai cred încă.

— Aşa e, admise cuprins de tulburare Somneanu, aşa e.

— O să trebuiască să plec din sat, îl ţintui Caterina cu privirea, vine primăvara şi o să vadă lumea...

— Ce să vadă ?

— O să am un copil.

Somneanu îşi pierdu complet graiul.

— E al tău.

Mai frumoasă ca acum Caterina nu fusese niciodată, vremea îi sporise farmecele.

— Nu poate să fie adevărat.

— E adevărul şi nu-mi pare rău. Faci cum vrei. Oricum, e al tău. Nu ştie nimeni şi nici n-o să ştie. O să vînd totul şi o să plec. Întîi n-am crezut nici eu, acum nu mai am nici o îndoială. Nu regret nimic.

— O să ne gîndim, o să facem cum e mai bine.

— Eu am venit doar să-ţi spun. Restul nu te priveşte. Şi nici la babe nu mă duc. Că nu mă alg cu nimic din viaţa asta. Oi creşte şi eu un copil, alţii au crescut o droaie. Poate aşa nu m-o mai ocoli fericirea.

— Astă seară sau mîine vin la tine, să ne sfătuim.

— Să nu te dai de ceasul morţii. Am auzit eu cîte necazuri ai, dar m-aş bucura să-ţi fie dor de mine.

Caterina plecă mai înainte ca Somneanu să spună altceva. Surpriza căpăta proporţii cosmice.

★

Sufla vînt cald peste omătul lipsit de sonoritătile tînguitoare din vremea gerului, păsările se simţeau mai la largul lor. Parcă şi pămîntul se dezmorţea după o teribilă uitare.

Dragomir Somneanu se duse de urgenţă la raion.

— Uite ce e, tovarăşe Somneanu, începu calm şi decisiv primul-secretar al raionului, ca omul într-o poziţie înaltă, îţi apreciez sinceritatea, eşti comunist doar, îţi cunoaştem bine activitatea, e pe măsura aşteptărilor, ţi-o spun deschis, tovarăşeşte, dumneata ai imprimat un stil de muncă nou, cu o largă orientare şi asta se simte pozitiv în comună. Făcu o pauză şi-l privi cu îngăduinţă. Dar nu te putem înlocui decît după înfiinţarea gospodăriei. Cererea ta e întemeiată, o să analizăm situaţia. Ai răbdare. Ai putut stăpîni comuna, n-ai lăsat duşmanii de capul lor ; în condiţiile luptei de clasă, dumneata ai lucrat corect, principial, nu poate veni altul ca s-o ia de la început.

Lui Somneanu nu-i venea să creadă că fusese înţeles aşa de repede.

— Măsurile luate să fie duse la îndeplinire, să nu greşeşti tocmai acum, continuă primul-secretar.

— Am înţeles, tovarăşe prim-secretar, se lumină Somneanu într-un zîmbet, îmi pare bine că am găsit la dumneavoastră atîta înţelegere, eu m-am legat de oamenii de la Dealu Roşu, dar...

Dragomir Somneanu zăbovi două zile la raion. În comună se zvoni că fusese scos din muncă.

Vestea destituirii lui Somneanu ajunse la Dealu Roşu cu mult înainte de sosirea lui, ceea ce demonstra că antenele atît de specifice de a capta ştiri funcţionau scornind poveşti senzaţionale.

— N-aţi auzit ? o fi adevărat, n-o fi adevărat... se învîrtea Pătruţă Onofrei ca un titirez prin toată comuna.

— Ce să fie, mă, vorbeşte, îl somă Ghergu !

— Eu aşa am cumpărat-o, aşa o vînd, poate să fie o ştire falsă, provocatoare, cică l-au dat jos pe Somneanu...

— Nu-i adevărat, albi Ghegu, asta-i calomnie, o să-ţi dau eu cîteva să nu le poţi duce.

— N-o fi adevărat. Dar dac-o fi ? la să te văd, că ţi se urcase la cap şi lui Vasile şi lui Zaharia, hă, vestea asta e pe sponci ? dai un dorobanţ, că tu o treci la maculator.

Reîntors la Dealu Roşu, Dragomir Somneanu se dovedi mînă forte. Hotărî că în cel mult o săptămînă să aibă loc înfiinţarea gospodăriei agricole colective.

La data stabilită de înfiinţare a gospodăriei, într-o sală de clasă, în prezenţa delegatului C.C. al P.M.R. şi al guvernului se dădu citire hotărîrii : „Comitetul Central al P.M.R. şi guvernul au aprobat înfiinţarea gospodăriei agricole colective cu un număr de 46 de familii cu 181 ha“.

Preşedinte fu ales în unanimitate Vasile Pitulan.

— Dar tovarăşul Moraru tocmai astăzi să lipsească ? se ridică din prima bancă Fieraru, că doar cu dînsul...

— Tovarăşul Moraru nu mai lucrează la regiune, preciză Dumitru Dupălău.

★

Toma Alexandru participase la înfiinţarea gospodăriei, scrisese un frumos articol despre eveniment şi dădu fuga la ziar, la prietenul său, Valeriu Rădoi.

— Bătrîne, am fost, am văzut, am un material trăznet !

În biroul şefului, redactorii intrau şi ieşeau care mai de care mai agitaţi.

— Şi cum a fost ?

— Eh, în principal bine. Ştii care-i paradoxul ? Unul care a pregătit totul şi e iubit de oameni, cînd să se bucure de roadele muncii sale, cere să plece.

— Dar ce i-a venit lui Somneanu ? Mie mi-a făcut o impresie absolut deosebită. Auzi, Geta, se adresă secretarei, Gorun n-a adus materialul ?

— Nu l-a adus.

— E-aproape zece, se uită Rădoi nerăbdător la ceas, şi am doi care n-au adus materialele, acum bate de miezul nopţii...

— Tovarăşe redactor şef, se strecură aproape neobservat secretarul de redacţie vă rog să nu vă supăraţi, nu mai putem ieşi cu ziarul mîine dimineaţă, tipografii s-au impacientat, aţi schimbat pînă acum şase articole, nu mai au timp să culeagă.

— A trimis materialul tovarăşul Gorun, anunţă secretara.

— Luaţi-l şi culegeţi-l repede hai, că acum e miezul nopţii.

— De fiecare dată-i aşa ? se miră Toma Alexandru cînd rămase numai cu Valeriu Rădoi, eu aş înnebuni, precis aş înnebuni...

— Rareori. Am ţinut cu dinadinsul să public în numărul ăsta articole mai de substanţă, m-au rugat şi Gorun şi Temistocle, ce să faci, prieteni buni...

— Tovarăşe redactor şef, este imposibil, tipograful responsabil de număr abia respira, nu-i bine aşa, n-or să mai ajungă la timp ziarele la sate, la oraşe, pînă le-mpacheteză, pînă le...

— Şi ce vrei ?

— Să nu mai schimbăm nimic, noi cu trenurile avem convenţie să predăm presa pînă la patru dimineaţa, or aşa,.... ne prinde amiaza.

— Auzi ceva, să-ţi intre bine în cap, îl repezi Valeriu Rădoi, eu nu fac politica trenurilor şi nu mă-ngrijesc eu cînd pleacă ziarele, pe mine mă interesează ca mîine dimineaţă să ajungă cincizeci de bucăţi la C.C., nu la dracu-n praznic.

— Valerică, se ridică Matei Alexandru, m-ai făcut praf, dă-mi voie să-ţi spun că gîndeşti prost, păi să te ştie tovarăşii de la C.C. mîine te-ar da afară, şi oamenii de rînd să afle... oi fi tu mare scriitor, dar... eşti un şarlatan... Te salut, să nu te mai văd în ochi !

— Stai, măi Tomiţă ! dar acesta dispăruse în cea mai mare viteză.

La Dealu Roşu primăvara umbla tiptil, oamenii o auzeau şi se bucurau neînchipuit, prea se petrecuseră multe peste iarnă şi voiau să le uite-n culorile şi parfumul florilor. Riul suna auster, umflat între malurile despuiate de iarbă, se simţea un aer călduţ, bun pentru vindecat supărările, de întremat betegelile. Soarele era încă slab, prindea însă puteri, lumina parcă mai tare, noaptea jilavă se mai înmuiase şi ea. Săniile fuseseră puse la păstrare. Era nevoie de un fierar pentru gospodărie şi nu se găsea, lucrările de primăvară, caii trebuiau potcoviţi, căruţele reparate, brăzdarele ascuţite...

Numai Niculina, şi lovită-n amorul propriu şi cu pămîntul pierdut, căuta răzbunarea, nu-şi mai găsea locul, era greu să doarmă singură-n pat după ce se-nvăţase cu Costache. Victimă a propriilor sale închipuiri, pe-un întuneric complice, ales de ea întradins, dădu foc casei Minodorei. Costache sări îngrozit s-o salveze pe Minodora, dar nimeri chiar într-o pălălaie ; i se aprinseseră hainele, căzu cu faţa pe un morman de jăratec. Fu dus neîntîrziat la spital, dar medicii nu-i mai putură salva vederea.

★

Gospodăria agricolă luase avînt. Nenorocirea lui Costache fu recepţionată la Dealu Roşu ca o grindină. Plesniseră mugurii caişilor.

Inginerul Ionescu nici nu mai trecea pe acasă, îşi petrecea mai toată vremea cu oamenii, să-i înveţe cum se lucrează pămîntul după reguli ştiinţifice. Invitase în comună pe unul dintre profesorii săi de la Institut, o somitate în materie de agricultură, Romulus Vlădoiu, care stătu la Dealu Roşu o săptămînă încheiată, cartografie, stabili solurile şi culturile, neuitînd să pomenească mai mereu despre selecţia naturală, despre Darwin. Pitulan numai ochi şi urechi, aşa se vădea, ca un preşedinte de gospodărie să cunoască fertilitatea şi măreţia pămîntului.

Gospodăria l-a acaparat pe Vasile Pitulan şi Constantina umbla mai pretutindeni după el să-i ducă de-ale gurii, să-l mai cicălească ea, cît de puţin, dar să nu treacă ziua fără meşteşugitele ei indemnuri.

Patac, schimbat de la Sfat din înalta dregătorie de vizitiu, fu numit şef la brigada zootehnică, ceea ce i se potrivea acum de minune, încît, de cînd Ghergu abandonase în mod cu totul şi cu totul neprevăzut maculatoarele, o dăduse pe lapte, iar acolo era berechet.

★

Dealu Roşu mirosea a pămînt reavăn. Văzduhul strălucea de polenul şi de sunetul discret al înverzirii Poienei cu bujori. Natura nu putea aştepta pînă se lămureau toate problemele comunale, pînă se stingeau orgolii şi viforniţe sufleteşti, trebuia să rodească şi încă din plin.

Pe ogoarele colectivei intră primul tractor, condus de mecanicul Panţiru, mîndru ca un comandant de oşti, după care alerga cu limba scoasă Titu Chiţoran să-i ceară puţină vaselină pentru foarfecele şi maşinile sale de tuns.

Uluiţi de evoluţia propriilor vieţi, de neliniştea propriilor fapte, oamenii de la Dealu Roşu nu ştiau ce să facă, să se minuneze sau nu, să se teamă sau să se bucure, sau încotro să se îndrepte mai întîi.

După două luni, Dragomir Somneanu fusese luat ca activist la Comitetul regional de partid şi acolo era privit cu simpatie ca omul care-şi oţelise spiritul combativ, la acea mare înţelegere cu oamenii de la Dealu Roşu care n-aveau să aştepte o sută de ani ca să fie fericiţi.

Se acomodă cu noua sa muncă aşa repede de parcă nici nu fusese vreodată altundeva. Se-nţelesese cu un prieten al său cum s-o scoată mai bine la capăt şi cu partea cealaltă a vieţii sale, s-o aducă pe Caterina la Bucureşti, într-un fel discret, căpătase o casă prin centru, cu acordul primului secretar, care-l admira pentru temeritatea sa.

Era o seară nelămurită de primăvară, oraşul părea de fum. Cerul pătat de argintul lunii cobora curgînd pe străzile asfaltate.

— Te-am aşteptat, spuse Dragomir Somneanu cu o voce blîndă, m-am temut că n-ai să vii.

— De ce să nu fi venit ? în ochii Caterinei se aprinseră două lumini trandafirii, aş fi venit oriunde m-ai fi chemat oriunde...

— Ai putea să laşi satul ?

— Fără nici un oftat, zîmbi ea, şi zîmbetul o făcea oarecum ireală, îşi aţinti privirea către el. Şi ce-o să faci cu mine ?

— O să ne descurcăm noi. Somneanu simţea cum i se încălzeşte sufletul, o să te muţi aici.

Abia atunci Caterina privi încăperea unde se afla, pentru că nu avea ochi decît pentru el. Somneanu o prinse de umăr, îi tremurau nările, Caterina se lipi de pieptul lui, ca o lupoaică, şi-i adulmecă aburul ameţitor al trupului.

— Nu mai plec de aici...

Caterina tăcea, îi era teamă ca vîntul să nu-i fure fericirea, ceva din sat o mai însoţea însă — spaima de singurătate.

A doua zi ea se întoarse la Dealu Roşu.

În imaginaţia lui Somneanu anotimpurile se succedau în virtejul fierbinte al amintirilor. Buzele lui păstrau aroma sărutului ei rătăcit ca floarea de mac şi ca iarba miraculoasă de la Poiana cu bujori, care-şi trăgea seva de-a dreptul din cer.

În vremea care a urmat, puţinul începea să se-mplinească, misterios şi adevărat, sub ochii fostului preşedinte al Sfatului, întocmai ca lucrarea aspră şi tenace de la Dealu Roşu. Se auzea mersul impetuos al binelui. Primăvara urca în răpăitul zorilor, gătită în foşnetul lăstarilor dar noaptea se ghemuia de teama unui ger intempestiv — şi atunci sărbătoreau cu mult înainte de soroc eternul fericirii.

(Fragmente din romanul „Să ajungi înaintea răsăritului de soare“ — în curs de apariţie la Editura Cartea Românească)

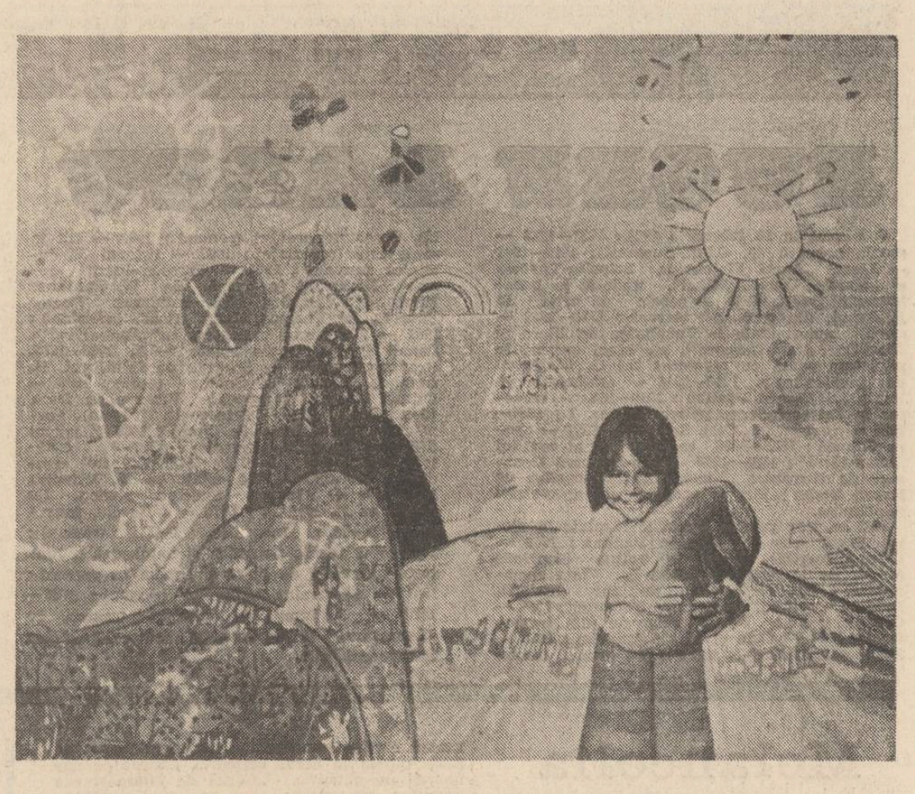

Timpul de dor

La mine-n sat se află un stejar
Bătut de vinturi, ploaie şi de soare
Copac frumos la margini de hotar
Şi frunza lui şi rădăcina-l doare

Acolo merg copii şi bătrîni
Că noi cei tineri sîntem duşi de-acasă
Şi stau de vorbă seara cu străbuni
Cînd luna urcă dealuri de mătasă

Bunici frumoşi cu pletele pe frunţi
Parcă-s ieşiţi din ziduri legendare
Îi luminează pietrele din munţi
Şi din cîmpii mari rîuri de sudoare

Acolo merg şi eu adeseori
Cînd i se-aprinde ierbii rădăcina
Şi pling la sînul bătrîneţii lor
Pînă cînd zorii-mpurpură lumina

Că simt atunci prin palma lor crăpată
Cum mi se face dor de plug şi boi
Şi-mi intră-n singe brazda nearată
Înveşmîntată-n fin cosit şi ploi.

În zorii zilei

Împodobind lumina cu o floare
Adun în suflet cele trei culori
Şi simt atunci o dulce înălţare
Cum m-ar lua un zeu de subsuori

În ţara mea din zori şi pînă-n seară
Surisul are aripi mari de vint
Prin care pacea-i mărturie clară
Destinu-acestui vechi şi drag pămînt

În ea nu-s lucruri mai presus de sine
E-o carte-n care oamenii au scris
Trecutul tot şi timpul care vine
Poemul vieţii, dragoste şi vis.

David Rusu

Paşnică recoltă

Pentru neodihna lui, şi mersul
În virful tăcerii,
În cale îi ies, cu flori, fiindcă
Ştiu, văd, aud sudoarea prelinsă
Peste trupul ţăranului, fiindcă
Ştiu, văd, aud rostul pămîntului,
Şi, între două limbi de ceasornic,
Aş vrea să mi-l apropii, frumosul,
Aş vrea să-i mulţumesc
Pentru două neodihne ;
Cea a cîmpului şi cea a frumuseţii...

George Corobea

La tîmpla ţării

Înaltă Primăvara pe munţi şi pe cîmpii
Statui multicolore de faguri de lumină,
Brodind, ca pe ştergare şi pe întinse ii
Culori de frumuseţe sub bolta carpatină.

Un anotimp de muncă şi de izvoare noi
Bat orele amiezii în poarta Ţării mele
Reverberînd pe strune de inimi de eroi
Izvorul de sorginte şi faldul din drapele.

Curaţi în demnitate, ca piatra unui riu,
Ne argintăm privirea cu înălţimi solare
Şi-n arcul de lumină ţesut de-al Ţării briu
Noi, visul ni-l prefacem în Ţara viitoare,

Ce fi-va pe noi trepte urcuşul nostru demn
Spre zare Comunistă de pace şi menire.
Între Carpaţi şi Mare, lumină şi îndemn,
Purtăm pe umeri torţe de pace-n omenire.

Geo Ciolcan

Ar fi de-ajuns

Ar fi de-ajuns să plouă, o, şi apa,
Măicuţă, să te vire în pămînt,
Atît de mică eşti pe cîmp, sub sapa
Cu tine şi ţărina-n legămînt.

Ar fi de-ajuns să crească iarba mare
Să te zidească-n casa ei de vie,
Atît de scumpă-i eşti ieşind din zare,
Tîrziu trecînd prin frageda cîmpie...

Ar fi de-ajuns să se rotească-o mică
Aripă, -a primei margini de zăpadă,
Să simţi cum ceru-n stele te ridică
Cu sapa lîngă suflet îngheţată.

Acolo numai te-a-nveli ninsoarea
Şi n-ar mai fi deasupra greu pămîntul...
Dar ce s-ar face fără tine floarea,
Iar grîul unde să îţi afle cîntul ?

Şi ce-ar fi primăvara fără tine
Cînd fiecare mugur îl desfaci,
Cum ar putea, o, vara să-şi lumine
Poteca printre spice şi copaci ?

Şi ce s-ar face toamna fără, sfinte !
Galbenul pielii tale pentru ele —
Gutuile, prin aurul fierbinte
Al satului sub freamătul de stele ?

Ar fi de-ajuns o frunză să te-ngroape...
Dar nu dai tu pămîntului viaţă,
Şi soarelui nu îi sădeşti sub pleoape
Aceste guri de raiuri cu verdeaţă ?

Nicolae Lupu

Castranova — adevăr şi legendă

Urmare din pag a 3-a

folosită fiecare palmă de pămînt din curte, cum sînt îngrijite solariile, via şi pomii — îndeletniciri mai vechi şi mai noi, ce sînt aducătoare de mari venituri pentru gospodarii harnici şi pricepuţi.

— Ce casă trainică aveţi ! Cînd v-aţi mutat în ea ? — îl întrebăm pe Ştefan Smărăndache, care la cei peste 60 de ani ai săi, aşa cum a dovedit-o şi faţă de noi, în curte, ridică încă de voie sacul de 80—100 de kg cu griu sau porumb.

— Cu vreo patru ani în urmă, iar întreaga construcţie la înălţarea căreia, atunci cînd timpul mi-a permis, am pus şi eu umărul alături de oamenii de meserie, a durat calendaristic mai puţin de trei ani de zile. E tot ce ne-am dorit noi, să realizăm prin muncă cinstită, pentru a lăsa copiilor noştri ca moştenire un lucru durabil, cu care să se fălească. După părerea mea — şi ştiu aceasta din bătrîni — nu poate fi nimic mai trainic pentru un om de la sat decît o casă, însă cu condiţia ca aceasta să fie înălţată numai prin sudoarea propriei sale munci. Cît despre mine şi nevastă-mea, Eleonora, noi reuşim an de an să efectuăm fiecare cîte 250—300 de norme fizice în cooperativa agricolă, punînd umărul acolo unde ni se cere, dar să şi muncim bine fiecare palmă de pămînt din lotul în folosinţă personală. Acestea şi nu altele sînt sursele din care ne-am făcut casa ei de vie, atît de scumpă-i eşti ieşind din zare, tîrziu trecînd prin frageda cîmpie...

Ar fi de-ajuns să se rotească-o mică
Aripă, -a primei margini de zăpadă,
Să simţi cum ceru-n stele te ridică
Cu sapa lîngă suflet înghetată.

Acolo numai te-a-nveli ninsoarea
Şi n-ar mai fi deasupra greu pămîntul...
Dar ce s-ar face fără tine floarea,
Iar grîul unde să îţi afle cîntul ?

Şi ce-ar fi primăvara fără tine
Cînd fiecare mugur îl desfaci,
Cum ar putea, o, vara să-şi lumine
Poteca printre spice şi copaci ?

Şi ce s-ar face toamna fără, sfinte !
Galbenul pielii tale pentru ele —
Gutuile, prin aurul fierbinte
Al satului sub freamătul de stele ?

Ar fi de-ajuns o frunză să te-ngroape...
Dar nu dai tu pămîntului viaţă,
Şi soarelui nu îi sădeşti sub pleoape
Aceste guri de raiuri cu verdeaţă ?

Nicolae Lupu

Castranova — adevăr şi legendă

Urmare din pag a 3-a

folosită fiecare palmă de pămînt din curte, cum sînt îngrijite solariile, via şi pomii — îndeletniciri mai vechi şi mai noi, ce sînt aducătoare de mari venituri pentru gospodarii harnici şi pricepuţi.

— Ce casă trainică aveţi ! Cînd v-aţi mutat în ea ? — îl întrebăm pe Ştefan Smărăndache, care la cei peste 60 de ani ai săi, aşa cum a dovedit-o şi faţă de noi, în curte, ridică încă de voie sacul de 80—100 de kg cu griu sau porumb.

— Cu vreo patru ani în urmă, iar întreaga construcţie la înălţarea căreia, atunci cînd timpul mi-a permis, am pus şi eu umărul alături de oamenii de meserie, a durat calendaristic mai puţin de trei ani de zile. E tot ce ne-am dorit noi, să realizăm prin muncă cinstită, pentru a lăsa copiilor noştri ca moştenire un lucru durabil, cu care să se fălească. După părerea mea — şi ştiu aceasta din bătrîni — nu poate fi nimic mai trainic pentru un om de la sat decît o casă, însă cu condiţia ca aceasta să fie înălţată numai prin sudoarea propriei sale munci. Cît despre mine şi nevastă-mea, Eleonora, noi reuşim an de an să efectuăm fiecare cîte 250—300 de norme fizice în cooperativa agricolă, punînd umărul acolo unde ni se cere, dar să şi muncim bine fiecare palmă de pămînt din lotul în folosinţă personală. Acestea şi nu altele sînt sursele din care ne-am făcut casa ei de vie, atît de scumpă-i eşti ieşind din zare, ne-am cumpărat numeroase lucruri şi un autoturism „Dacia 1300“. De fapt, de mai bine de două decenii ne aflăm în întrecere cu vecinul nostru, Ilie Stancu, care este şi el la fel de înstărit, prin aceleaşi surse ce le oferă cu generozitate, la toţi oamenii de la sate, patria noastră socialistă.

Iată cum gîndesc şi muncesc făuritorii de recolte din Castranova, ca peste tot, în ţară, ţărănimea cooperatistă — viguros şi roditor trunchi al neamului românesc.

plastică

p

Chipul ideii

În momentul în care galeriile naţionale de artă regrupează în memoria noastră sensibilă opera unui strălucit exponent al graficii contemporane plecat prea de timpuriu dintre noi — George Leolea —, cînd, într-o altă sală importantă a Capitalei, Ion Panaitescu, unul dintre maeştrii genului, ne răsfaţă cu citeva solide cicluri de glosse grafice la marea poezie română şi la fermecătoarele parabole ale etosului naţional, care sînt basmele lui Petre Ispirescu, iată că spectacolul graficii continuă prin surprinzătoarea apariţie într-o personală a unui artist recuperat uneltelor sale iniţiale, cel puţin din punctul de vedere al privitorului cît de cît familiarizat cu mişcarea artelor prin saloanele bucureştene. E vorba de **Niculae Florea**, un creator din eşalonul celor care promiteau foarte mult în timpul studiilor, cu o înclinaţie deosebită pentru acribia plastică, pasionat meşteşugar în tehnicile, să le zicem, de tradiţie, dar şi un subtil inovator în materie, fără să se îndepărteze, însă, prea mult de liniile clasice. Din interiorul unei asemenea stăpîniri a arsenalului de mijoace de expresie artistul şi-a putut dezvolta şi individualiza, metodic şi tenace, o **viziune plastică foarte bogată în sugestii şi nuanţe şi păstrează permanent în limitele unei expresivităţi tipice genului căruia i s-a consacrat.** Înclin să cred, că dincolo de preocupările conjuncturale şi de adiacenţă artistică, ce i-au asigurat un alt fel de notorietate printre frecventatorii galeriilor specializate, Niculae Florea are o puternică vocaţie plastică, limbajul semnelor grafice fiindu-i întrutotul familiar şi servindu-l cu remarcabilă precizie şi limpezime. Artistul construieşte fără nici un complex narativ, tendinţă la modă într-un timp printre adepţii curentelor „culturaliste“. Este preocupat de o matrice formală (o piine, o insectă, un detaliu anatomic, un fragment peisager) bine constituită, în care operează cu minuţie de orfevrier dantelăria semnelor grafice, spaţiu infinit de implinire a imaginaţiei. Compoziţiile lui Niculae Florea au, aşadar, o premiză extrasă din imediata realitate, pentru ca, în final, ochiul să ne fie copleşit de fervoarea unei imagini dominată de reprezentări abstracte, dar perfect lizibile. Pentru că lucrările lui Florea au calitatea de a reţine atenţia privitorului printr-o încărcătură bine articulată de gesturi şi stări, unele degajînd o sensibilă comunicare, altele o severă spiritualitate. Artistul nu face altceva decît să se descrie pe sine, călătorul etern prin luminile dinlăuntru, înţelese ca o sublimare a universului real pe care il traversează şi, implicit, il reflectă.

De aici, şi neputinţa de a-şi obiectiva tranşant trăirile sau verva ideatică. În fond, şi Niculae Florea ştie tot atît de bine ca şi privitorul său că **abstractul** nu-i totuna cu **informul**. În planul rostirilor esenţiale, abstracţia este chipul ideii, al inefabilului existenţei, sfera imaginii pure şi primordiale, al cărei principal atribut este mişcarea continuă, neliniştea plămăditoare de puzderii de forme şi semne.

Ceea ce ştie bine artistul, este acordul pe care trebuie să-l creeze şi să-l menţină între discursul său plastic, între obiectele artei sale şi puterea de receptare sensibilă şi mentală a privitorului. Tocmai de aceea, impresia cea mai acută pe care am trăit-o, în timp ce-i vizitam frumoasa expoziţie de la „Orizont“, a fost aceea de „chemare la dialog“. — O provocare cordială şi sinceră la mărturisire de credinţă prin intermediul unui limbaj ale cărui valenţe comunicative par a nu se istovi niciodată. Artistul ştie această secretă vocaţie a artei căreia i s-a dedicat şi mai ştie că nimic nu-l poate ajuta mai bine să cucerească audienţa semenilor decît adevărul gîndului şi limpezimea zicerii.

Am acceptat acest pariu cu sine, pe care l-a făcut artistul, reţinîndu-i recitalul plastic ce n-i la oferit ca pe unul dintre alesele chipuri ale propriei lui biografii spirituale.

Corneliu Antim

muzică

m

Festival Bach

Sala Filarmonicii „George Enescu“ poate deveni de multe ori neîncăpătoare, atunci cînd lucrările programate stau sub semnătura unora dintre titanii lumii muzicale. Un asemenea moment l-a înregistrat recent Ateneul Român cu prilejul programării unui veritabil „Festival Bach“. În program: **Concertul pentru două piane în Do major BWV 1061, Concertul pentru trei piane în Re minor BWV 1063, Concertul pentru patru piane în La minor BWV 1065** (de fapt, transcripţie după un concert pentru patru viori de Vivaldi, din ciclul „L'estro armonico“) şi **Concertul brandenburgic nr. 5.** Bineînţeles, momentul de maxim interes l-a reprezentat programarea celor trei concerte pentru mai multe piane (de fapt, ele sînt scrise pentru clavecine însă, de multe ori, redarea prin intermediul acestui „rege“ al instrumentelor — pianul — este tot atît de convingătoare ca şi aceea în care se respectă spiritul unei epoci cînd pianul nu fusese încă inventat), fiind vorba de lucrări rar interpretate din raţiuni, mai ales, de ordin organizatoric.

Să facem o scurtă paranteză pentru a aşeza mai clar acest capitol de creaţie în imensul tezaur de spiritualitate pe care îl reprezintă geniala operă bachiană. În primul rînd trebuie spus că, în timp, creaţia bachiană apare într-o epocă de avînt în ceea ce priveşte perfecţionarea instrumentelor muzicale şi, implicit, a scriiturii de virtuozitate. Din acest punct de vedere, există în cele trei concerte multe momente de virtuozitate specific clăvecinistică unde însă nuanţele orchestrale şi efectele de masivitate sonoră incep să se facă întrezărite. În al doilea rînd trebuie observat, cred, faptul că în ceea ce priveşte alternanţele soli-tutti şi, în special, în privinţa dialogurilor între solişti, cînd este greu de afirmat că unul dintre instrumente ar juca un rol principal, măiestria bachiană este de nedezmintit. Toate acestea sînt făcute posibile prin scriitura, specifică epocii, a **fugato**-ului ; anumite capete tematice se repetă la diverse instrumente şi partide orchestrale însă repetiţia nu este anostă, mecanică, ci ea este permanent îmbogăţită prin noi şi noi puneri în valoare mai ales de natură armonică. De asemenea, foarte interesant este faptul că există aici anumite — să le zicem — libertăţi de scriitură (bineînţeles, termenul este relativ însă el devine mai clar dacă ne raportăm, de pildă, la **Arta fugii**) ; există frecvente pagini cu caracter laic, dansant (de pildă, partea a doua a **Concertului pentru trei piane**) astfel încît caracterul preponderent polifonic tinde a se echilibra cu etosul armonic, prefigurînd viitoarele dezvoltări stilistice din istoria muzicii apusene. Există de asemenea multe momente cu caracter de revenire, de recapitulare chiar, astfel încît deopotrivă cristalizările viitoare ale formei muzicale par a se sprijini, în bună măsură, şi pe aceste frumoase pagini bachiene.

Sub bagheta lui Mircea Cristescu, care a „coordonat“ perfect dificilele momente de sincronizare (termen care trebuie luat deopotrivă ad litteram şi în sens figurat) i-am putut asculta pe pianiştii Horia Mihail, Valeriu Rogacev, Remus Manoleanu, Andrei Tănăsescu, Dana Borşan, Andrei Deleanu, Mihai Ungureanu, Vinciu Moroianu şi Valentin Gheorghiu. După cum lesne se vede, a fost vorba de reunirea, sub acelaşi afiş, a unor interpreţi de virste diferite, de la adolescentul Horia Mihail şi pînă la maeştri consacraţi ai claviaturii, fapt dus la capăt, repet, cu succes. Succes întărit şi de frumoasa versiune a binecunoscutului **Concert brandenburgic nr. 5** semnată de Virgil Frăncu la flaut, Gabriel Croitoru la vioară şi Nicolae Licareţ la clavecin.

Viorel Creţu

CONTEMPORANII NOŞTRI

EUGEN BARBU

● Născut în 20 februarie 1924 ; 1931—1934 — şcoala primară 40, C.F.R. Bucureşti; 1935—1943 — Liceul „Aurel Vlaicu“ la Schwitz-Thyérin şi „Marele Voevod Mihai“, unde-şi ia bacalaureatul ; 1943—1945 — şcoala de ofiţeri de jandarmi, din care se retrage ; 1948—1949 — studii neterminate la Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti, ale cărei cursuri le părăseşte odată cu scoaterea lui G. Călinescu din învăţămînt ; 1946—1948 — colaborator la Fapta lui Mircea Damian ; 1950—1953 — corector la Întreprinderea poligrafică nr. 1 ; 1953—1955 — revizor la „Casa Scînteii“ ; 1957 — apare Groapa ; 1962—1968, redactor şef al revistei „Luceafărul“ ; 1963—1968 — funcţionează Cenaclul de literatură „Nicolae Labiş“, condus de Eugen Barbu ; 1970 — redactor şef al revistei Săptămîna.

1947 — ţine rubrica Fapta şi răsplata în ziarul Fapta scos de Mircea Damian ; 1955 — Gloaba, nuvelă), debut în volum (cuprinde Munca de jos apărută iniţial în Viaţa românească) ; 1956 — Tripleta de aur (nuvelă), Balonul e rotund, Unsprezece (romane) ; 1957 — Groapa (roman), Pe-un picior de plai (reportaje) ; 1958 — Oaie şi ai săi (nuvele) ; 1959 — Patru condamnaţi la moarte au evadat (nuvelă), Şoseaua nordului (roman) ; 1960 — Cît în şapte zile (reportaje) ; 1962 — Prînzul de duminică (nuvele) ; 1964 — Facerea lumii (roman), Nechemat în ţărînă de W. Faulkner (trad. în colab.) ; 1966 — Jurnal, Doctor Faustus de Thomas Mann, (trad. în colab.) ; 1967 — Labyrintul (teatru, în „Luceafărul“), Panait Istrati, Opere alese, I—IX, 1966—1986, (traducere) ; 1967 — Şoseaua nordului, vol. II, (roman), Măştile lui Goethe (eseu) ; 1968 — Osînda soarelui (versuri) ; Vînzare de frate, (povestiri) ; 1969 — Princepele (roman), Foamea de spaţiu (note de drum) ; 1969 Martiriul Sfîntului Sebastian (nuvele) ; 1972—1981 Caietele Princepelui, I—VII ; 1973 — Postul clandestin, povestire, (în colab. cu N. Mihail) ; 1974—1975 — Războiul undelor, roman, (în colab. cu N. Mihail) ; 1975 — Miresele, (nuvele) ; 1975—1980 Incognito, I—IV (roman) ; 1975 — O istorie polemică şi antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent ; 1981 — Săptămîna nebunilor (roman) ; 1981—1985 — O lume de cîştigat (roman, în „Luceafărul“ şi Suplimentul literar al „Scînteii tineretului“).

Regia criticii

Înarmat cu uneltele marelui artist, Eugen Barbu intră dezinvolt şi în arena criticii şi istoriei literare. O citime de „îngrijorare“ tot o are, căci atrage atenţia : „cel ce scrie rîndurile acestea nu este un critic, el a rămas numai un observator atent al vieţii literare...“ ceea ce este foarte exact. Desigur ,o adevărată *Istorie a literaturii* este un lucru extrem de complex ; dar, din noianul de elemente metodologice, Eugen Barbu reţine mai întîi obiectivitatea unui „arbitru“. Selectarea, ordonarea pieselor, se face după criteriul excluderii acelora ameninţate de „comodităţi“, de „lenea fatală“ sau de „gratuit“ şi „formal“, păstrînd, în acelaşi timp, o constantă amenitate pe tot parcursul întreprinderii. Înţelegem totuşi că la rădăcinile obiectivităţii se găsesc şi „păreri“ („ceea ce ni s-a părut“, spune autorul) adică impresii. Alteori recunoaşte singur că nu „clasificările“ sînt cele mai importante, întrucît „clasificările au fost făcute de alţii, iar explicaţii nu se pot da...“ Vom adăuga că alături de motivele obiective care au generat această *Istorie...* stau şi unele subiective ; în primul rînd marea vervă de gazetar, extraordinarele însuşiri de om al cetăţii ale acestui autor. Prin spiritul său, nu numai poezia pătrunde în cotidian, devine pasiune diurnă, uneori fierbinte şi pătimaşă, dar chiar şi Istoria, adică criteriile care dau sau nu drept de cetate poeziei. Bineînţeles, din aceste motive autorul a avut (şi are încă) de suportat multe consecinţe negative, multe dintre ele nedrepte. Din acest punct începe să se pună în lumină adevărata calitate a acestei istorii deşi are o structură formală şi creşte organic, din mlădiţe şi muguri care sunt hrănite din seve venite de la mari adîncimi ; ea nu se impune, în primul rînd, prin „tehnologia“ ei, ci prin faptul de a fi, înainte de toate, un roman. Desigur, un model i-a fost George Călinescu, înaintaş aproape divinizat de Eugen Barbu, ale cărui calităţi literare romaneşti au fost preluate şi duse la mari virtuozităţi. Deşi aspectul nu le-a scăpat celor ce s-au iritat, avem dovezi că iritarea li s-a iscat tocmai din nesesizarea detaşării ironice, a neputinţei de a intra în ritmul de convenţionalitate literară. Avea să se producă un fenomen asemănător cu cel al receptării lui Caragiale : spectatorii înţelegeau să rîdă numai de acele personaje care purtau semnul scenei, nu şi de cele care semănau cu ei înşişi. Faptul s-a mai repetat o dată cu G. Călinescu. Iar acum, cu Eugen Barbu. Căci, autorii comentaţi, oricît ar fi ei de persoane şi personalităţi, cu anume caracteristici individualizatoare, nu pot să admită că, trecuţi în Istoria... lui Eugen Barbu, nu mai sînt în primul rînd persoane şi personalităţi ci, mai presus de toate, au devenit personaje. Sunt augmentate în bine şi în rău, sunt exemplare, sunt vii şi autentice, şi, oricît şi-ar păstra ele marca de autori, în Istorie ele sunt pe „scenă“, sunt personaje. Publicul îi priveşte, îi aplaudă sau îi fluieră în funcţie de rolul pe care-l joacă. Chiar regizorul (autorul) devine spectator (arbitru), dat fiind că în orice spectator este un arbitru. Şi nu-şi ia publicul ca „martor“ aşa cum s-a susţinut, ci ca spectator activ, pe care-l invită, prin atît de personale „indicaţii“ de regie (unele de o „cruzime“ artistică), să privească şi să participe din diferite unghiuri la acest grandios şi molipsitor spectacol, la care autorii comentaţi ar trebui să fie şi ei în sală, să se desfete sau se să indigneze la propriile lor proiecţii de pe scenă. Dar pentru aceasta sunt necesare umorul superior şi, mai ales, puterea omenească de a-ţi reprima, fie şi pentru un moment, ca autor, chiar redutabil, sentimentul că eşti o persoană onorabilă, scriitor. Adică trebuie putere de a accepta convenţiunea. În definitiv, orice persoană, devenind personalitate publică, îşi asumă un risc.

În continuare, se impun „indicaţiile de regie“, adică acele elemente care duc la substanţa spectacolului şi a personajelor. Indicaţii prin care Eugen Barbu este neîntrecut şi se constituie ca un unicat în literatura noastră. Astfel, el spune : „atenţie, ne aflăm în faţa muzicilor lunare ale lui Weber...“ (despre V. Nicolescu) ; „Vă mai propunem un...“ ; „pe cititor nu vreau să-l obişnuiesc decît cu ceea ce este frumos ; „...T. Lalescu, vedeţi dumneavoastră...“ ; „Vă reamintiţi prima frază din Manifestul ?...“ etc., etc. Dar adevărata sa artă constă în vizualizarea proiecţiei autorului (actor pe scenă), portretul în termeni literari. Eugen Barbu, marele creator de personaje memorabile, nu se dezminte nici aici. Fiecare trăsătură a versului devine o linie citită pe faţă, în gestica şi în timbrul vocii personajului, făcîndu-l de neuitat.

Într-un cuvînt, găsim, în portrete ca şi în judecăţile de valoare emise la adresa operelor (proiecţii ale portretelor), toată gama mijloacelor literare, toate tehnicile de realizare ale personajelor. Desigur, intenţiile şi criteriile ştiinţifice, în acest caz, trec pe planul al doilea ; deşi, cum vom vedea, deseori ele sînt surprinzătoare prin precizia lor. Un lingvist ar putea pune în evidenţă chiar un „stil critic“ cu valenţe ştiinţifice în opera lui E. Barbu, deşi este clar că autorul a renunţat cu bună ştiinţă la serviciile instrumentelor criticii. Şi le-a întocmit singur. Astfel, în loc să spună că un poet se foloseşte de trucuri, preferă varianta orală, aceea de „încearcă să ne tragă pe sfoară“ ; despre un altul spune că „stă în banca lui“ ; puternica emisiune lirică, în cazul unui poet, devine „bun de gură“ ; altul că este „limbut“ ; un altul are „Parnasul frust, plin de cobiliţe“, în loc de a-l indica drept balcanic ; un altul era „sfidător şi avea cuvinte fără botniţă“, un altul „năbădăios“ etc.

Cînd stabileşte simetrii, comparaţii, filiaţii, ducturi, traiecte, înrîuriri, descendenţe, Eugen Barbu preferă expresii mai sugestive ca : „pe potecile lui Dan Botta a umblat şi Ion Gheorghe...“ Marin Sorescu „prevertizează“ ; Minulescu şi alţii sînt „calofili cu ştaif“ ; în versurile lui R. Vulpescu „bate Macedonski, dar şi Valery, pe ici, pe colo“ ; fronda lui I. Voronca este „luare în coarne“ ; avangardiştii „sparg geamuri sau „fluieră în biserică“ un altul „e dedulcit la...“ ;sau : „...este şi niţel Valery pe aci...“ „locul e tulburat de accente rilkeene“ etc., etc.

Încheiem cu ceea ce constituie culmea metodologiei critice a lui E. Barbu : justificarea a ceea ce afirmă sau neagă. Sau, şi mai important, ceea ce afirmă şi neagă simultan ; căci în acest ciudat fenomen, aparent nelogic, stă toată arta de critic a lui E. Barbu. Şi, în mod paradoxal, nu greşeşte. Poezia este, pentru E. Barbu, un obiect viu (am şi făcut, pe modelul său, un oximoron). Este viu pentru că este, cum spuneam, parte integrantă a persoanei autorului : gest, ton, mimică, respiraţie etc. Este obiect pentru că are gust, aromă, mireasmă, evanescenţe, catifelări. E. Barbu nu procedează ca un critic. Nu demontează obiectul, nu-i examinează fiecare piesă, nu-i desenează schema funcţională, ca un ceasornicar sau un inginer, întreaga maşinărie, aşteptînd, în final, să-şi reia mişcarea, tictacul etc. Eugen Barbu, pur şi simplu, caută echivalenţe acelui obiect, echivalenţe constînd în faptul că fiecare calitate a lui poate fi regăsită, în cel propus, numai că acesta din urmă este tot un obiect de artă, dar acel obiect, putînd fi cuprins în cele cinci simţuri. Fantezia îi este nesecată, intuiţiile de-a dreptul uluitoare. Cititorul, condus pe demersul său, ţine în mînă un alt obiect decît cel poetic, avînd aceleaşi calităţi, inclusiv pe cele inefabile, dar nefriabil, nefantomatic nealunecător. Poate fi pipăit, ascultat, mîngîiat pe dinafară şi pe dinăuntru ; o citime de clipă ceva mai mult decît în forma lui poetică. Îşi poate dori ceva mai mult un critic ? Pentru aceasta E. Barbu risipeşte generos o imensă cantitate de gust şi cultură. Astfel : versurile sînt „pietroase“ ; „cadenţele lasă în urma lor o boare gravă“ ; „versul îngheaţă, făcîndu-ţi frig pe şira spinării“ ; „poetul adulmecă infinitul“ ; „tonul este lilial, sunetele cu strălucire de piatră preţioasă“ ; „versul are un sunet clar de pahar de Boemia“ ; „unele poeme au finaluri retezate, dincolo de litera finală încă mai sfîrîind fitilul aprins“ ; „versul are mari draperii“, „e solemn ca o coloană în eterul azuriu...“ ; „jumătate din vers e completat de tăcere“ ; „poezia e un strigăt sculptat...“ ; „peniţa cu care scrie e de argint şi cerneala are sîngele alb al bolii părinţilor : melancolia...“ : „suferinţa e durere fără materie...“ „Un cer elin“ etc., etc.

Împătimit de frumos, viaţa de cetăţean i se confundă cu lupta împotriva surogatului, a înlocuitorilor, a învăţăturilor meşteşugăreşti, a transformării scriitorului într-un fabricant şi vînzător de obiecte care „merg“ pe piaţă. De aceea, cînd şi cînd, prieteneşte dar neînduplecat, îl invită „la judecata de apoi“.

Fără a fi critic, Eugen Barbu se manifestă ca o fertilă prezenţă în critica literară contemporană.

Constant Călinescu

Melancolia cuvintelor

După marile reuşite care s-au chemat „Groapa“ şi „Princepele“ — „Săptămîna nebunilor“ readuce în prim plan un acelaşi Eugen Barbu, preocupat pînă la obsesie de vicleşugul limbajului.

În „Săptămîna nebunilor“ autorul scoate la iveală o lume crepusculară, în disoluţie, veşnic ameninţată de ruină, trăindu-şi un „continuu sfîrşit“. Neavînd, practic, acţiune, romanul se constituie dintr-o lungă rememorare, amestec dramatic de trecut şi prezent. Anamneza personajului principal Hrisant Hrisoscelu — pendularea între două spaţii — Veneţia şi Bucureşti, tărîmuri imaginate şi autentice în acelaşi timp — melancolia, din oameni, din flori şi lucruri ce tinde să neantizeze totul, reclamau o limbă adecvată şi proprie. Iar scriitorul îşi compune una, nu numai plauzibilă ci chiar fascinantă, arhaică şi modernă, reală şi inexistentă, sinteză de locuţiuni cronicăreşti, cuvinte neoaşe şi neologisme, lăsînd în final, impresia unui adevărat festin lexical. Farmecul scriiturii — pe care se întemeiază şi incontestabilul succes al prozatorului — vine şi de astă dată din tratamentul acordat materiei crepusculare, acumulată din surse divergente. „...Veneţia bizantină ; Veneţia dragostelor fără noroc... Veneţia, cu logiile ei strălucind cu toate chipurile palide ale femeilor şi bărbaţilor căzuţi parcă din afrescuri sub lumina facleior... Unde erau acestе săli pline de hermeline, de perdele, de tapiserii şterse de vreme, mîncate de rugina timpului, gemînd de rumoarea şoptită a curtezanelor între care el nu o vedea decît pe una, pe aceasta Herula Lucrezia Vimercatti, sosită din ostrovul de la Paros, rătăcind în acest oraş al fildeşului şi jaspului... Veneţia tratatelor de voluptate, a desfrînărilor afrodite trăite dincolo de zidurile garonza din care seara, la amurg cădeau bucăţi de tencuială care cine ştie cînd trebuia să ia sfîrşit ; Veneţia ducilor roşi de păduchi sub zale ; Veneţia vanitoasă a arhiducilor, senzualul oraş în care se murea de sfîrşeală...“.

Fraza are şi zvîcnet şi clipiri, dar cel mai adesea are curgerea leneveasă cu luciri domoale, a apei de cîmpie. Insidioasă, tocmai această linişte de suprafaţă, a cuvîntului, creează în adîncuri, nelinişti metafizice. Aproape toate categoriile de simţuri sînt atinse pînă la excitarea turbată. Mirosuri suave, abia sugerate, se împletesc cu parfumuri grele, orientale şi cu miasmele cele mai puturoase : „parfumuri uşoare eterice inundau“..., „un parfum greu de mosc plutea în aerul veşted“..., „miros de nămol şi de gunoi“.... „fumul de luminări era ameţitor, se scurgea greu pe „sub plafoane ; mirosul de mulţime asudată îl îngreţoşa“..., „Palatul Caragua mirosea a nou, a piper, a curmale de Aravia şi a cuişoare“.

Exotismul numelor proprii şi expresiile greceşti sau italieneşti presărate din belşug pe parcursul romanului, trezesc sunete de dairale: „Ai lui ţinuseră numai poalele caftanului domnesc al altora, în urechile lor nu sunaseră niciodată miraculoasele cuvinte : Mugilengè amel aluna, cuvintele investiturii, mereu alţii urcau în scările cailor, domneşti, urmaţi de hogeghianii de la Divan şi ei călări, umbrind zidurile Has Forumului de o umblătoare coloană fericită în soarele Marmaralei...“. De cele mai multe ori zgomotele sînt filtrate, consoanele surde îndulcesc cuvintele, iar piaţa, clopote, valuri, vînt, intrigi muzică, sînt percepute ca printr-o surdină. Alteori, liniştea devine chinuitoare, insuportabilă şi atunci zgomotele se amplifică şi se percep interior“, „fuma, auzea cum putrezesc fructele în vazele de argint“.

Filtrate sînt şi imaginile care devin mai vagi, estompate pînă la pierderea definitivă a conturului. „Aerul se usca în jurul lor cînd ploaia creştea, pentru că slugile aveau o ştiinţă de a aşeza buştenii într-un fel de piramidă ce creştea uşor, lăsînd sub ea numai un rumeguş pufos, auriu, ce-şi schimba culoarea, devenind cînd brun ca berea, cînd galben ca trandafirii de Isfahan...“; „Era parcă o poveste despre altul. Frînturi vagi, o Veneţie ştearsă, uitată de parcă ar fi fost o stampă arsă“. Alteori succesiunea imaginilor produce un vertij ameţitor : „Totul vbira în privirile ei ; damascuri şi piei aurite, cadrele greoaie ale tablourilor cu dogoare şi stinsele mobile şi vagile figuri înnegrite ce priveau spectacolul cărnii...“.

Evenimentele nu se precipită. Totul curge într-o lentă istovire îmbibată de aromele perverse ale haşişului, ai putea să juri că simţi un iz de „dolce vita farniente“, dacă ameninţarea Trimisului n-ar da fiori de moarte. Însă şi aceasta îşi pierde din consistenţă, din pricina „melanholiei“ lui Hrisant — această boală a prinţilor — care-l împiedică să intuiască proporţiile ameninţării. Scăpa, dînd o tiflă macabră Trimisului, pentru că „avea să moară, murea, murise“... Nici moartea protagonistului nu aduce dezechilibru sau spargeri de ritm. Se estompează, se stinge lent şi dispare dintr-o lume roasă şi ea din temelii, dintr-un „Bucuresci“ care arată mai mult a raia turcească, a Isarlik, şi în urmă nu mai rămîne decît mirosul trandafirilor de Ispahan şi melancolia cuvintelor...

Dan Preda

Povara lirismului

Cine are ocazia să asculte, imprimată pe disc, memorabila comunicare a lui Eugen Barbu, ţinută acum un deceniu şi jumătate la Academie, despre creaţia lui George Călinescu, realizează frapanta asemănare între temperamentele celor doi scriitori. Ca şi autorul „Scrinului negru“ Eugen Barbu are o personalitate literară proteiformă şi „neîmpăcată“ aflîndu-se permanent în expansiune şi războaie polemice. Pînă în momentul de faţă a consumat toate experienţele scrisului (precum înaintaşul său care năzuia să „rateze“ cît mai multe genuri literare) publicînd nuvele, romane, teatru, critică neocolind nici scenariile cinematografice sau cronicile sportive. Cu alte cuvinte este un „scriitor total“, demonstrînd, nu în ultimă instanţă o forţă de muncă ieşită din comun (autorul chiar a scris, nu doar şi-a plănuit cărţile). Temperament vulcanic, ambiţios şi nonconformist, el nu s-a lăsat înfrînt de prejudecăţile estetice ale unor confraţi, aspirînd mereu să cucerească prin scris o lume (viitorul său roman chiar aşa se va intitula : „O lume de cîştigat“) exersîndu-şi spiritul agonal în lupte literare de tot soiul şi cîştigînd de cele mai multe ori pentru că posedă o remarcabilă intuiţie a valorii (nu el este oare părintele unei generaţii de scriitori români ?). Îndrăgostit pînă la viciu de farmecul graiului vechi, degustător de vocabule rare şi experienţe „mateine“ Eugen Barbu este tipul scriitorului artist, conştiinţa artistică dominîndu-i întreaga creaţie.

În biografia sa literară poezia pare a fi doar un accident, singurul său volum de versuri „Osînda soarelui (1968) a însemnat totodată şi sfîrşitul „carierei“ de poet a scriitorului. Explicaţia ? E puţin probabil că Eugen Barbu e străin de sentimentul liric din moment ce prozele sale stau, aproape toate, sub semnul metaforei, din moment ce literatura sa este îmbibată de lirism, suportînd din această cauză chiar acuzaţii din partea unei părţi a criticii. Şi totuşi, paradoxal, autorul a renunţat să mai scrie poezie după publicarea acestui prim volum. Bănuim că dintr-un impuls de natură psihologică, proza fiind o armură a fiinţei, discursul epic apărîndu-te de privirile celorlalţi în timp ce poezia îţi divulgă fragilitatea. Or, cum spuneam, autorul este un luptător în arenă, un spirit agonal, mijloacele prozei îi slujesc mai bine. Această părere este însă o ipoteză...

Să ne întoarcem la volumul de versuri amintit. Impresia generală este de melancolie grea, de solitudine trăită în imperiul unei memorii împovărate de amintiri : „Şi rîul cel mai obosit / Termină prin a ajunge la mare / Aşa cum ai ajuns la mine tîrziu / Înapoi şi înainte nu e nimic. / Doar o durere de demult, / Rătăcind orbită în mine.“ Imaginile au picturalitate, se remarcă eleganţa heraldică a frazării. Iată un portret al Afroditei : „Marea trebuie să te fi născut / Dreaptă, înaltă, cu păr de păcură / Cum sînt algele după un lung colind. / Întunericul tavernelor / Şi ceva grecesc, melancolic şi misterios // Aleargă, Afrodita, spre mine, / Desfăşurîndu-ţi părul ca noaptea / Acoperă-mă cu el ca o pădure“. În marea lor majoritate poezii de dragoste, piesele volumului vorbesc despre o iubire obsesivă (concretă? ideală?) : „Veghez, cad stele vechi / Şi marea la reflux aruncă / pe plăjile pustii bogate alge / Din neguri moi, aştept ca să răsai...“. Aceste poezii sînt interesante şi dintr-un alt punct de vedere : ele divulgă latura sentimentală a unui scriitor pe care mulţi îl cunosc doar în chip de conquistador literar : „Vine o seară / Cu prăpăstii şi fum / Cu rătăcirea luminii / Unde eşti-singură- / Lîngă mine ? / Să-ţi caut gura, / Dă-mi inima / Pentru că eşti aici / Ca o remuşcare a timpului“. Volumul pare scris „la cald“, se simte urgenţa comunicării afective, trăirea este autentică chiar dacă se observă unele excese retorice. Trădînd un prea plin sufletesc poemele seamănă cu „o explozie fierbinte şi mută“, imaginile au un patetism nedisimilat, iubirea se consumă în „incendiul îmbrăţişărilor“. Dar autorul ne arată în alte cîteva poezii chipul său elegiac, versurile capătă graţia stampei, metafora devine cîntec murmurat : „Atît de aproape, / Atît de departe, / Noaptea cît un mal între noi / Uite, lumina lunii / Ţi se urcă pe chip /. Te slăveşte şi mi te fură / Te ia şi te duce / De lîngă mine / Atît de aproape, / Atît de departe“. Aceste momente de visare, de abur himeric apar mai rar, la Eugen Barbu dominantă este expresivitatea robustă, poetul, ca un Hercule, dărîmă cu sentimentele sale munţii, imaginile sînt năvalnice : „Iubirea-mi neistovită, / Risipită pretutindeni / Ca un val care acoperise / Lumea, cu munţii, / Cu zăpezile toate, / Lumea întreagă / Devastată de dragoste.“ E însă o vitalitate a sfîrşitului de vară, nu a primăverii, sufletul său e inundat de melancolie ca privirea „Ghepardului“ lui Lampedusa. Acest unic volum de versuri al autorului s-ar fi putut intitula „Povara iubirii“ căci toate poeziile sînt copleşite de nostalgia unui timp irecuperabil, de un erotism crepuscular : „Iubirea ta e un nor ce întunecă / Deopotrivă şi soarele şi imaginea lui / În apă la amurg.“

Eugen Barbu nu este în poezie, cum nici în proză de altfel, un temperament „matinal“, în ciuda vitalităţii structurale, pe care am amintit-o, stările au la el oboseala amiezii şi o opulenţă magnifică. Chiar şi poemele de tinereţe (datate 1974) trădează această predispoziţie barocă (luăm sensul pe care îl dă Edgar Papu termenului), iată un peisaj caracteristic : „Ce grele grădinile, grele, / Rodul aprins, cascadă pe ram, / Fluture, bucuria să am, / Grădinile grele, grele...“ poetul iubeşte „ora amiezii, rotunda, coaptă ca o gutuie“. Barochismul expresiv îl vom regăsi în proza sa de mai tîrziu sub faldurile somptuoase ale unui stil inconfundabil. Acea „melanholie“ a personajelor sale de roman e deja vizibilă în atmosfera încărcată de miresme a acestor poeme : „Bogate grădini, / Parfumuri ameţitoare / Cîte minuni ochii voiau să-mi / Încînte / Comorile lumii, pierdute, / La picioarele mele, zăceau.“

Alexandru Horia

Sfîrşitul şi resurecţia

„Săptămîna nebunilor“ (1981) se deschide cu acest citat din „Moartea Bizanţului“ de Palamas : „...Vin turcii, turcii sunt aici, suntem împresuraţi de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipeşte popoarele, de învingătorul Asiei. Şi acriţii sunt bătaia de joc a histrionilor. Sunt ruginite lăncile argintate, caii de luptă înşăuaţi cu aur sunt roşi de păduchi... şi Nichiforii singuri stăpînitori şi impetuoşii Tzimisces şi centaurii Bulgaroctoni nu mai sunt decît fum, nour şi cenuşă, marele Dighenis Acritas a fost sorbit de Caron în adîncimi şi în întunecimi ; a pierit inima elenismului...“. Sunt cuvinte parcă vestitoare de periţia ultimă a lumii întregi, istoria a ros-o, secoli viguroşi altădată acum se prăvălesc în ruină, istoria aci nu ne-ar arăta decît o lungă, ineluctabilă cădere. Tonul e de temoare biblică şi silă subţire, o frică eschatologică — spre a folosi formula lui Jean Delumeau — ne pătrunde din acest moale vaier şi de la acest ton se revendică, ai impresia, cele peste trei sute de pagini mari ale cărţii. Istoria e aici în undă lirică : nu se desfăşoară de la sine, jucînd singură peste nevoile, ponoasele şi urcările omului, ci — obiectivă fiind — e numai contemplată, deodată cu aburul ce o înconjoară şi ocultează. „Princepele“ şi „Săptămîna nebunilor“, capodopere, lucrările tari ale lui Eugen Barbu, sunt basme, de aceasta ne-a încredinţat în mai multe rînduri însuşi autorul : însă subiectul lor nu e cumva chiar istoria ? Întrebarea ne apropie de ceva care e totuşi adevărat. Să folosim deocamdată aceste vorbe spuse de un gînditor al istoriei despre altul : în ochii săi raporturile individului fac şi sunt totdeodată misterul istoriei. În opera de ficţiune istoria în sensul tehnic se împacă bine cu gîndul liric despre istorie : o filosofie poetică (de felul nietzscheean) a istoriei aci ; ori istorie dincoace de legi dar ispitită de ele : dibuind la marginile lor austere.

Orbecăire aşadar la frontierele istoriei : căci nu, oare, cu ochii închişi, acoperiţi, şi într-o tăcere („mythéo“, „muthéo“) — cînd îţi spui ţie însuţi ceva, sau deliberezi în sinea ta — încerci mai întîi istoria ? O încerci ca mit : adică o vorbeşti şi, precum într-o profeţie ori o închipuire, sesizezi şi ce e dincolo de ea, fără de vorbire şi fără de vedere, cum s-a spus. Aceasta este orbecăirea poeticului. Primul prag la care acesta ajunge este, se pare, simbolul. Dar societatea însăşi (a observat bine aci J. Le Goff), care e istorie, va fi simbolică în măsura în care foloseşte practici simbolice. În „Princepele“ simbolică, pentru crepusculul şi ruinarea istoriei, era ciuma. Simbol e, se ştie (în greaca veche) „simbalo“, a pune ceva împreună, a potrivi un termen cunoscut cu altul necunoscut, realitatea de aici, vădită şi supusă puterilor mele, cu realitatea numai bănuită, retrasă cu ascunsul ei cu tot dincolo de mine, nesupusă, dar peste care e posibil a arunca o punte. Simbolul însufleţeşte istoria : o determină ca/şi o trimite în acelaşi timp la fiinţă : o istorie în şi ca fiinţă (nu chiar Dilthey şi, la noi, Lucian Blaga au vorbit tocmai de o „fiinţă istorică ?“). O istorie vie ; în care sunt treze şi cele mai ascunse, în care şi ce e numai cu putinţă, latenţele, nepovestitul însuşi, pot, iată, istorisi. Ciuma, la rîndul ei, în „Princepele“, e simbolizată de fluturii care plutesc sub cer ca o coadă de gigantică, somnoroasă cometă, prilej pentru marele scriitor să se desfăşoare, ca în toată cartea aceasta fascinantă, somptuos, într-o limbă cu adevărat glorioasă, inimitabilă. Ciuma s-a întins în Europa, ca o grozăvie de neocolit, lăsînd ca un covor gros moartea, timp de patru secole, pînă la 1720. B. Bennassar (citat de Le Goff) o socoate „un mare personaj al istoriei de odinioară“. „Ciclurile ciumei“ începură a fi cicluri ale istoriei : dacă nu aveau să devină niciodată un cataclism definitiv ele totuşi îl anunţau ; oamenii se pregătesc de sfîrşitul istoriei lor, de sfîrşitul lumii. Într-o astfel de istorie omul vieţuieşte adică eschatologic.

Istoria ca trăire eschatoolgică ocupă un loc central şi în „Săptămîna nebunilor“. „Ciuma“ lui Hrisant Hrisoscelu e aici stenahoria, melancolia, boala urîtului incurabil, coroziv necrutător al duhului şi inimii. Oraşele şi comunităţile putregăiesc, vieţuirea e încetă, abia o urnire, sufocaţie, amorurile o înecare. Disoluţia, lingoarea, mucedul domnesc, aci prăbuşirile nu fac zgomot, totul e doar destrămare. Se anunţă sfîrşitul, el e aşteptat ; nimic aici nu e răbdare, ceva de rezistenţă, oricum : e numai renunţarea, probabil chiar o plăcere, dorinţă de inevitabil, neclintirea sub răul care a ajuns omul. Paginile, în „Săptămîna nebunilor“ despre o Veneţie descompusă, simbolizînd nemilos ieşirea din lume şi golul etern întins fără nici o durere în urmă, sunt antologice, stilul scriitorului — înalt, de neatins. El scrie : „...leneşa, morbida Veneţie, imensul mormînt de ape, suspendat sub cerul în care veghează heruvimi funebri, coloanele de mătase în amurg ale lui San Marc, turlele de plumb, scurgîndu-se în ceţuri, topite în imaginaţia infinitului ; scări neştiute, roase de paşi nenumăraţi care au favorizat şi favorizează adulteruri ; marele fast venet, ştiut de nimeni în întregime, de necuprins, marea minciună a acestei aşezări ireale pe care Dumnezeu o ignoră pentru că a uitat-o sau a trecut-o în contul Diavolului ; taina Veneziei din care iradiază carnaţia femeilor frumoase care au putrezit de mult, întîi îmbătrînind, secătuite, de vîrste, de amintiri, erodate de timp şi pe urmă vegetînd în iatacurile dosnice, trăind din invidia pentru altele care le iau locul, acele nesfîrşite emisii de urmaşe ce le acoperă cu uitarea lor şi le desfiinţează cu nepăsare, cu vitalitatea nemiloasă ce şterge tot ce o naşte...“. Ce este aci viaţa Herulei Lucrezia Vimercatti, femeia cu aţîţător păr roşu, ardentă, nimfomană, dedată fără margine desfrîului, ce este, iar, traiul aici al lui Hrisoscelu, dar şi în acei Bucuresci, urbe în afara timpului, vremuind numai, într-o teribilă eclipsă istorică, un personaj şi o lume asfinţite, măcinate de cariu ? Herula şi Hrisant suferă de „boala prinţilor“, de o grea şi nesfîrşită, rea nemulţumire, sunt „stampe arse“ ; cînd în sfîrşit vor fi îngropaţi, moartea de multă vreme le va fi pus semnul. Despre aceste personaje se poate vorbi numai cu jalea Eclesiastului care l-a inspirat pe poetul cunoscut : „Unde sunt cei care nu mai sunt ?“ Încheierea marelui roman al lui Eugen Barbu, sfîrşit totodată al protagonistului, e aceasta, dînd socoteală de încheierea unui ciclu din istorie : „...Unde greşiseră învăţătorii lui ce-l împinsese să trădeze, să risipească banii Eteriei, să trăiască cu spaimă ucigaşă de Trimis, care tot nu sosise, şi căruia avea să-i scape, pentru că avea să moară, murise, murise...“.

Redactată după „Princepele“, „Săptămîna nebunilor“ pare a fi utilizat, totuşi, materialul adunat pentru acela. În „Săptămîna“ sunt, pe urmă, doar ruinarea şi extincţia, nici un factor nu ridică de jos şi vreun semn de începere, de reluare de la capăt : iremediabilul acoperă etern lumea aceasta. În „Princepele“ însă, cu Ioan Valahul, mijeşte resurecţia. Pentru Ioan, care e purtătorul unei dimensiuni româneşti a existenţei, nu există iremediabil. El, spre deosebire de messer Ottaviano şi de Princepe, crede în lege, în rosturi, nu toate sfîrşesc, toate însă se schimbă, rînduiala rămîne şi e veşnică. O putere mişcă lumea aceasta a noastră, crede ţăranul satului românesc, ea face şi desface lucrurile, din pulberea lucrurilor, ies altele noi, de regulă mai trainice, care şi ele vor pieri spre a se reface. Dacă istoria îşi epuizează un ciclu, aceasta aşa a fost să fie, însă lumea mereu se ţine.

Aurel Ion Brumaru

Influenţe haşdeene

Urmare din pag. 1

titlul schimbat apoi în **Lumina**), apărută din 1862, adoptîndu-l de la primul număr. Cîteva exemple : redapciunea, situaciunile naciunare, pusecіune [poziţia, n.n.], ocăsiunea, pensiune, publicăciunea, cesciunea pensiunilor, culepciunea [colecţia, n.n.], emigrăciunei, soluciunea.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o discuţie pe tema alfabetului, pusă în fruntea numărului 8 din 1863 al revistei (articolul **O preîntîmpinare**), tînărul redactor aminteşte de „d. profesor Arune Pumnul, a cărui amicie îmi e scumpă“.

Era în anul şcolar 1862—1863, an în care Eminescu repeta clasa a doua gimnazială şi şedea în gazdă la profesorul de franceză Victor Blanchin, frecventînd şcoala pînă la vacanţa Paştilor. Fiind „tare“ la română şi istorie, era simpatizat de Aron Pumnul, care îi împrumuta însemnările sale de lecţiuni şi cărţile din bibliotecă“. Astfel Eminescu a putut să ia în mînă revista lui Haşdeu.

Întîlnirea cu publicaţia ieşeană va fi fost ca un impact pentru copil. Lectura paginilor scrise de Hasdeu îl vor fi fascinat pe elevul de 12—13 ani, atît de pasionat de română şi de istorie. Prospeţimea pe care revista nu şi-a pierdut-o nici pînă azi îl va fi atras.

Cît de mare trebuie să fi fost furtuna stîrnită în mintea elevului Eminescu, ce ecou trebuie să fi găsit în inima sa paginile precumpănind de istorie şi literatură ale revistei, în care apăreau şi rînduri măgulitoare despre tîrgul Botoşanilor şi versuri solemne la adresa profesorilor săi cernăuţeni, ce încîntare pentru descoperirea, în poeziile lui Hasdeu, a acelor „rime nouă“ către care se simţea aplecat şi el — aşa-numitele, mai tîrziu, rime eminesciene — poetul ieşean dovedindu-se ingenios în a împerechea, spre exemplu, „invaţa-va“ cu „Suceava“. În anii pasiunilor nelămurite şi haotice, dascălii cu calităţi perfecte şi cu afinităţi psihice şi temperamentale asemănătoare cu ale învăţăceilor îşi fac prozeliţi printre aceştia, punîndu-şi amprenta asupra evoluţiei lor ulterioare. Un asemenea dascăl s-a dovedit a fi Haşdeu, **de la distanţă**, pentru Eminescu.

După revista **Din Moldova (Lumina)** din 1862—1863, numele Hasdeu revine în casa lui Aron Pumnul. De data aceasta este Alexandru Hasdeu, inclus în **Lepturariu rumânesc (...)**

Poate în 1864 — în orice caz, la începutul anului 1865 — a început Aron Pumnul să adune documente galiţiene şi bucovinene, pentru a scrie **Istoria familiei Petriceicu Hăjdău**, a cărei **Prefaţă** o încheia la Cernăuţi la 25 aprilie 1865. Ea făcea parte dintr-un proiect mai întins de **Studii genealogice** despre familiile de origine română, care, primind titluri de nobleţe în Polonia, nu s-au mai întors în patrie, pierzîndu-se acolo şi uitînd de neamul din care se trag : Moghilă, Turculeţ, Murguleţ, Habaşeschi, Mazarachi şi altele. Toamna (1865), Eminescu se reîntoarce la Cernăuţi, şi se stabileşte în gazdă la Aron Pumnul, îndeplinind şi slujba de bibliotecar. Profesorul lucra de zor la **Istoria familiei Petriceicu Hăjdău**, şi aşa-l găseşte Eminescu, cu casa plină de documente peste documente despre stufoasa şi ilustra familie. Numele Hasdeu era peste tot şi Eminescu se lasă pradă, desigur, curiozităţii de a iscodi izvoadele unei aşa de vechi familii. Ba trece în vizită Boleslav Hasdeu „care, în fiecare an se duce prin Bucovina de cîte opt sau zece ori“. Pumnul îi dă acestuia „două caiete [cu **Istoria familiei...]** pentru citire, dar el avea cinci caiete gata“. Eminescu le va fi citit şi el, descoperind că bătrînul său profesor începea cu fascinantul Bogdan : „Nu demult a apărut pe ogorul literaturii române“, scria Pumnul.

„Tînărul bărbat, d. Bogdan Petriceicu-Hăjdău, abia de 28 ani, înzestrat de natură cu excelente calităţi şi posedînd vaste şi solide cunoştinţe despre originea aproape tuturor limbilor romanice, germanice, slavice, fără să mai vorbim de cele clasice, şi cele mai variate lecturi din cei mai renumiţi autori vechi şi moderni în domeniile ştiinţei şi artei, face o adevărată cinste patriei rumâne, restabilind în ea amintirea vitejilor săi străbuni.“ (Lui Eminescu i s-a întipărit bine în minte acest portret, avîndu-l aevea atunci cînd, peste ani, va creiona el însuşi figura lui Haşdeu).

Ros de o boală ce-l făcuse să sufere îndelung, Pumnul lucrează într-o mare dezordine a hîrtiilor. Şi aşa vor rămîne acestea curînd căci, la 12/24 ianuarie 1866, inima celui cu bunătate şi cu dragoste pentru creşterea mlădiţelor româneşti uită ritmul, abătînd tristeţea asupra gimnaziştilor cernăuţeni.

Aproape întreaga strofă întîia a poeziei **La mormîntul lui Aron Pumnul** de Eminescu continuă, parcă, în dialog cu poezia lui Haşdeu, atît de bine memorată :

„C-acuma din pleiada-ţi auroasă şi senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o **dalbă stea** !“

Aici Eminescu se raporta, desigur, la bolta sclipitoare imaginată de Hasdeu, care-i şi numise salba de stele :

„T ! căci într-o clipă o **steluţă dalbă**
Apăru p-al nopţei înnegrit covor ;
Înc-o stea, şi-o altă... parc-o mîndră salbă,
Însemnînd cuvinte prin figura lor. [...]
Falã voă, falã, HURMUZACHE fraţi [...]
Salutare ţie, PUMNULE cărunte,
Inimă română, pură ca izvor !
Uită-te cum Ceriu-n cîteva minute
Împlineşte-acuma învechitu-ţi dor !
ZOTA, ZBIERA, RENE, CALINCIUC,
COSTINE...
Tinerii, bătrînii, vă urez pe toţi !“

Se vede uşor că modelul este, artistic, depăşit, căci Eminescu se mişcă într-un univers deja construit de Hasdeu, un univers unde el are de perfecţionat. Toată acea înşiruire a bucovinenilor de seamă este contrasă într-un singur cuvînt, „pleiadă“. Dar această contragere este posibilă fiindcă există fundalul ridicat de Hasdeu, viu, atît de viu în mintea poetului (convins că aceeaşi intensitate a trăirii bate şi în cugetele celor cărora el se adresează). Apucînd el însuşi uneltele creaţiei, tînărul — a cărui perspicacitate în materie de poezie hasdeeană se va proba şi mai tîrziu, într-o împrejurare nefastă pentru „Junimea“ — nu se poate sfii să nu îndrepte pe drumul cel bun înţelesul unui cuvînt, care-i putuse isca zîmbete, în versul : „Vreau să cînt **deşteptul** mîndrei Bucovine“. El zice :

„Căci ah ! geniul mare al **deşteptării** tale“...

Haşdeu însuşi va observa (sau va primi observaţia din **Lăcrămioarele învăţăceilor...**) şi va înlocui cuvîntul, cînd, spre sfîrşitul anului 1866, va rescrie poezia, intitulînd-o acum **Odă la deschiderea Societăţii Române de Lectură de la Cernăuţi**, pentru **Calendarul pentru toţi**, pe anul 1867 : „Cînt reînvierea dulcei Bucovine“.

Noul epitet al Bucovinei, „dulce“, îl va lipi Eminescu de România, în „Ce-ţi doresc eu ţie, **dulce** Românie“, pe care o va publica la 2/14 aprilie 1867. Oraţia lui Haşdeu îşi muta, de data aceasta, schema versificaţiei în poezia eminesciană. Eminescu avusese ureche să prindă elanul ritmului hasdeean, din strofe ca acestea :

„«Blînda tinerime mult mai învăţa-va
Gînduri ce-s departe d-orice românesc ?
Fi-va totdauna ca nici chiar Suceava
Să nu aibă-n sine petic strămoşesc ?...» [...]

POST RESTANT

A început și martie, cu nimic mai prejos decît ianuarie și februarie, așa că, doamne ferește, în vară ne așteptăm la viscole mari. Să fie de vină „efectul de seră", să ajungem noi să trăim ca florile sau, de ce nu, ca legumele ? Să credem că lunile se rotesc și ele, nu de altceva dar ca să nu se creadă imposibil de înlocuit ? Ori să se fi petrecut schimbări atît de mari în sufletele noastre, încît respirațiile îndrăgostiților să fi încălzit într-un asemenea hal atmosfera, încît nimic să n-o mai poată răci de acum încolo ? Întrebări avem, slavă domnului, cu răspunsurile stăm noi mai greu. Ni se povestesc — în afara prozelor pe care le primim — tot felul de întîmplări mai mult sau mai puțin adevărate. Noi le credem pe toate, chiar și pe acelea în care el sau ea trădează sau sînt trădați în cele mai frumoase sentimente ale lor. De exemplu, după ce zile, săptămîni, luni, ani de zile Ea i-a tot spus Lui sau El i-a tot spus Ei că „așa nu se mai poate, că ori-ori, că e mai bine fără unul sau altul, că, în general, nici nu mai poate fi vorba de dragoste între ei, că Ea, de ce nu ? că El, de ce nu? etc. etc." s-au despărțit. Adică unul din ei s-a săturat să mai caute ușa și a găsit-o. Celălalt, Ea, sau El, nu a făcut nimic ca să-l oprească, să-l întoarcă. Marea problemă era acum alta : cine a plecat și cine a rămas ? Cine a părăsit și cine nu a părăsit ? Cine a trădat și cine nu a trădat ? Cine e cu cine și e fără cine ? S-au strîns în jurul fiecăruia prietenii și prietenele și au început să delibereze, ca la ședință, unii dintre aceștia fiind chiar mai pătimași decît cei doi protagoniști. Dar această altfel de poveste a lui Romeo și Julieta va continua. Și încă pe îndelete, pentru că merită. Nu de altceva, dar poate măcar așa, în acest fel adevărat de a povesti „povești de dragoste" îi vom descuraja pe mulți dintre cei care ne citesc să le mai scrie. E doar primăvară ! Să scrie despre poveștile de dragoste implinite, că de celelalte...

MARIANA SÂRBU, Brașov : Mai bine mai tîrziu decît niciodată. Deocamdată reproducem începutul „Revederii". Urmează proza, însoțită, bineînțeles, de o fotografie de acum.

„Am ezitat mult înainte de a începe scrisoarea. Cu toate că în final m-am hotărît să ți-o scriu, mi-a rămas destulă teamă că nu fac bine răscolind trecutul, așa încît nu te-aș condamna dacă ai rupe-o chiar acum cînd abia ai început să o citești. De altfel mă îndoiesc că vei apuca să vezi aceste rînduri fără a avea o cît de mică fărîmă de interes pentru mesajul trimis deoarece numele meu pe plic îți dădea posibilitatea să faci alegerea de a citi sau nu fără a parcurge măcar un rînd, fără chiar de a deschide plicul.

Totuși, scriu ce urmează cu stringerea de inimă cu care un naufragiat compune biletul salvator, neputînd să prevadă nimic în legătură cu destinația lui.

Cîndva aș fi îndrăznit să-ți prevăd reacția în fața scrisorii mele, dar a trecut foarte mult timp de cînd nu mai știu mare lucru despre tine și de cînd imaginea ta aparține trecutului. Acum două zile s-au împlinit doisprezece ani de la acea zi ireală. Prima noastră zi. N-am putut să mă gîndesc decît la tine. Am încercat să mă stăpînesc dar n-am reușit. Mi-a fost prea greu. Mi-e foarte dor de tine. Vreau să te văd. Te rog ! Chiar și din milă, cu toate că aș prefera să nu mi-o spui. Te rog încă o dată. Tăcerea ta va însemna refuzul tău. Nu voi insista.

Nu pot să prevăd ce ar însemna pentru mine să ne vedem din nou. Nu-ți fie teamă ! Nu-ți vreau răul. Dimpotrivă. Te mai iubesc, te iubesc la fel ca atunci, poate chiar mai mult. Acum știu că te iubesc, pentru mine sentimentul acesta este profund și dominator de parcă aș purta tiparul după care ai fost clădit în adîncul ființei mele sau poate în fiecare celulă a ei. Nici acum, după atîta timp nu pot cenzura dorința de a te avea al meu, numai al meu. Totuși am învățat în toți acești ani să mă stăpînesc și am reușit chiar să suport ideea că nu se va putea niciodată realiza visul meu. Mi se pare o nedreptate mare care se face cu mine, dar nu mai lupt să schimb lucrurile, cu toate că dorința mea de a te vedea seamănă a răzvrătire.

Te rog încă o dată, nu te teme de mine. De altfel teama ta m-ar durea mai mult chiar decît nepăsarea ta. Nu-ți voi mai scrie și nu voi insista dar, dacă poți, rupe-ți puțin timp pentru mine și telefonează-mi la numărul de pe cartea de vizită.

Chiar dacă n-o vei face, îți mulțumesc pentru zilele de speranță pe care mi le voi oferi după ce-ți voi fi trimis scrisoarea.

Îți doresc din tot sufletul numai bine și mai ales multă sănătate !

Și fericire ! ! ! ".

MIRCEA CAVADIA, Reșița : Deși locul dumneavoastră nu este aici, în această rubrică, să știți că numai așa vă putem transmite că nu v-am uitat și că facem totul pentru a vă publica în continuare. Așteptăm o scrisoare și texte noi, „reșițene".

ECATERINA PREDA — Cîmpulung Moldovenesc : Și dumneavoastră, dat fiind valoarea prozelor trimise și apărute (și a însemnărilor apărute în **Contemporanul, Luceafărul**), nu ar trebui să mai figurați aici. Cum însă dorim să vă arătăm că nu v-am uitat și că așteptăm și alte noutăți scrise, vă dedicăm aceste cîteva rînduri. Succes !

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Omul cu trei ochi

Apare unde nu te aștepți, discret, strecurîndu-se cu mișcări feline, cu nelipsitul aparat de fotografiat în mînă, același sau poate mereu altul, pe care-l ține cu degetele încleștate ca pe-o bijuterie de preț. Figura lui de țăran hîtru cu o ironie fină înscrisă în luciul ochilor scrutători, gesturile rapide, este bine cunoscută scriitorilor. Se **face** că te pozează, dar raza celui de-al treilea ochi ricoșează în cu totul altă parte, surprinzînd altă imagine, alt chip, instantanee neavertizate de lentila care inhibă și obligă la „statul ca la fotograf". Simțul lui de artist, ochiul format pentru lumini și unghiuri, numai de el intuite, ne ajută să ne **vedem** cum nu ne vedem niciodată.

Prietenii îl apelează Nelu, el se numește **Ion Cucu** și de cîțiva anișori ne tot chinuim să închipuim și să adunăm într-o coperțile unui volum o „istorie a literaturii contemporane în imagini".

„O începem Domn Cucu ?" „O începem, nea Mircea, uite chiar mîine !"

Trece **mîine** și trece și poimîine și într-o zi îl iau ardelenește și-i zic „unde sînt, meștere, pozele ?" „Un geamantan am. Uite atîta, (arată cu mîna o distanță cam de un metru de la pămînt) mii de poze, de la Sadoveanu la cine vrei mata. Te îngrop în fotografii, un an nu-ți ajunge să le privești".

Nu mă sperie amenințarea, „Unde le ai coane ?" Ezită, mă privește ca și cum ar vrea să-mi facă un portret, zîmbește subțire și zice crezînd că mă dezarmează. „În sat la mine, la Mogoșești".

Am fost la Mogoșești, în căsuța cu două camere, cu sobă țărănească de pămînt, într-o toamnă cînd rodul viei era mutat în butoaie și nucile sărînd din cămașa lemnoasă așteptau ușor prăjite și ușor sărate pe un blid nesmălțuit. Am stat pînă tîrziu cînd luna s-a arătat pe cerul de mătase ca o imensă gutuie de aur. Nucile erau bune și se asortau grozav cu un tulburel pișcător. Au venit vecini să vorbească cu nea Nelu. „Hai că deschidem geamantanul să vedem măcar ceva". M-a privit nehotărît și-a zis că mai bine luăm geamantanul la București și acolo, într-o zi, o să mi-l aducă acasă. În fugă și cu coada ochiului izbutesc totuși să **vizionez** cîteva fotografii **inedite**. Adevărate opere de artă, instantanee hazlii, portrete rafinate, peisaje poetice. La puțină vreme după această vizită fac o propunere de editare și hotărîm de comun acord să predăm cartea în șase luni. **Nelu Cucu** urmînd să aleagă fotografiile, subsemnatul să scrie mici texte mai mult sau mai puțin inspirate. Au trecut de atunci trei ani, dacă nu patru. Artistul de excepție, dotat cu al treilea ochi, a mai developat între timp un geamantan de poze. Mă întîlnesc săptămînal cu el și dialogul este invariabil același : „Îi dăm drumul Domn' Cucu ?" „Gata Nea Mircea ! Mîine vin cu geamantanele. O să-ți blestemi zilele. Te închizi în casă și trei ani ai la ce te uita"...

A trecut **mîine**, a trecut ianuarie, februarie și am intrat în martie.

Geamantanele promise nu mi-au parvenit. Și fiindcă e păcat să tot tergiversăm, și fiindcă pe măsură ce trece vremea îmi seacă umorul și-mi cresc dioptriile, îl anunț că voi comite o spargere apelînd la concursul organelor de ordine.

Mă voi duce la căsuța din satul natal și-am să-i sustrag cele două geamantane cu orice risc. Promit să nu umblu în pivnița în care țin micile butoiașe cu lichidul ce-l ajută la developare...

Mircea Micu

N.R. Îi spunem din experiență că va mai trece...

În spiritul „noului umanism"

Urmare din pag. 1

conștiinței revoluționare a acelui țăran din Bărăgan, în scheme și tușe puternice, contrastante. Distins cu Premiul de Stat, romanul va fi constituit un impuls modelator pentru scriitorii angajați în a evoca transformarea socialistă a satului românesc, fapte, întîmplări, realități din campania națională de cooperativizare a agriculturii. Primele opere (mai cu seamă romanele) înregistrează aspecte semnificative din viața satului românesc contemporan, transformările spectaculoase, istorice și mutațiile de conștiință caracteristice : Tiberiu Vornic (**Movila Neagră** 1949) Horváth István (**Brazdă peste haturi**, 1950), V. Em. Galan (**Bărăganul**, I, 1954 ; II, 1959), Eusebiu Camilar (**Temelia**, 1951), Petru Vintilă (**Nepoții lui Horea**, 1951), Ion Istrati (**Griu înfrățit**, 1950; **Trandafir de la Moldova**, 1950), Remus Luca (**Ana Nucului**, 1953 ; **Liniștea iernii**, 1956), **Aurel Mihale** (**Ogoare noi**, 1953), Dumitru Mircea (**Un flăcău pe plac**, 1953), Francisc Munteanu (**Lența**, 1954), Șerban Nedelcu (**Pe marginea Dunării**, I, 1955 ; **Furtuna stirnește valurile**, II, 1957; **Drum deschis**, III, 1960), Sütö Andras (**Cireșe tomnatice**, 1955), Ion Grecea (**Răzbunarea**, 1956), Petre Sălcudeanu (**Front fără tranșee**, 1961; **Iubește ziua de miine**, 1960), Alecu Ivan Ghilia (**Cuscrii**, I, 1958), Radu Theodoru (**Muntele**, I, 1963; II, 1967), Ion Brad (**Descoperirea familiei**, 1964).

Nu trebuie uitat spiritul reportericesc al epocii, adică realizările unui gen repus pe temelii noi : Constantin Prisnea (**Însemnări din țară nouă**, 1959), Nicolae Țic (**Profiluri**, 1959), Radu Cosașu (**Lumină și Energii**, 1959), Paul Anghel (**Victoria de la Oltina**, 1961; **Arpegii la Siret**, 1954), Mihai Negulescu (**Rapsodii în Oaș**, 1963).

Nu întotdeauna, însă, uneltele, mijloacele, intențiile scriitoricești au răspuns unor viziuni obiective și înțelegeri adînci, astfel că o mare parte a prozei din aceste decenii de început rămîne mai mult sub semnul neîmplinirilor, al dezideratelor de campanie.

În cele mai multe cazuri, „esteticul" nu e în stare să controleze „tendințele" operei, de aici o anumită înțelegere de suprafață a evenimentelor, monotonia, schematismul, șabloanele pitorești nesemnificative, psihologismul neconvingător, stîngăciile de construcție.

Memorabile dintru început — prin modalitățile și tehnicile epice folosite, prin unghiul de abordare a problematicii, prin scrutarea convingătoare a realităților, tipologiilor, psihologiilor și mentalităților, prin sensul mai înalt al viziunii epice și, desigur, printr-o înțelegere de profunzime, în general prin motivația estetică a epicului — rămîn operele acelora pe care timpul i-a consacrat drept marii noștri prozatori postbelici : Marin Preda (**Desfășurarea**, 1952; **Ferestre întunecate**, 1956), Dumitru Radu Popescu (**Fuga**, 1958 ; **Zilele săptămînii**, 1959; **Umbrela de soare**, 1962), Fănuș Neagu (**Ningea în Bărăgan**, 1959; **Somnul de la amiază**, 1960), Eugen Barbu (**Prinzul de duminică**, 1962), Ștefan Bănulescu (**Iarna bărbaților**, 1965), Vasile Rebreanu (**În plină zi**, 1959 ; **Casa**, I, 1962), Nicolae Velea (**Poarta**, 1960).

E firesc, așadar, ca acest **spațiu tematic**, atît de bogat în realități sociale și semnificații morale, să fie redescoperit de o parte a prozei noastre de mai tîrziu și reevaluat, cu maturitatea revoluționară a conștiinței scriitoricești, la specificitatea lui reală, autentică (aici intră o „obsesie" care, supralicitată și fără motivații etico-estetice de profunzime a dus, uneori, la succese facile !).

E vorba, totodată, și de o „maturizare" din mers a prozei postbelice, căci, dacă în primul deceniu republican, modalitățile epice erau mai mult racordate la tiparele tradiționale, în acela imediat următor „revizuirea" acestor tipare se dovedește de o urgență iminentă. Realistă și psihologică, analitică și eseistică, polifonică și cazuistică, onirică și absurdă, alegorică și parabolică, fantastică și epopeică, poetică și reportericească... proza postbelică e un fenomen complex, în plină expansiune, îndreptată cu predilecție, în modalități/tehnici din cele mai interesante, atît către problemele de conștiință ale personajelor, cît mai ales ale „autorului" care, demontînd piesă cu piesă mecanismul estetic al genului, reface, pe cont propriu, ideea de unitate, cînd nu trăiește din plin nostalgia unității pierdute...

Mari schimbări de viziune, o „reevaluare", din altă perspectivă istorică și cu mijloace artistice menite a pune în funcțiune motivațiile estetice ale operelor se produce, însă, după 1960, prin cîteva cărți, cu rol „modelator" și incitant în evoluția ulterioară a prozei. În 1963 apar cele trei volume din **Cordovanii** lui Ion Lăncrănjan, o veritabilă frescă a satului românesc ardelean, constituind o „replică" deopotrivă ideologică și estetică la adresa schematismului din epocă. Evenimentele evocate sînt cele cuprinse între reforma agrară și încheierea colectivizării, iar un personaj precum Nicolae Logojan (Lae) anticipează pe exponențialul Ilie Moromete din Cîmpia Română (**Moromeții**, II, 1967). Trezit la o nouă viață, satul intră în ritmul trepidant al marilor prefaceri, guvernate de legile implacabile ale Istoriei, Ayusese loc deja, în 1965, Congresul al IX-lea al partidului, care va acorda o atenție covîrșitoare dezvoltării pe noi coordonate economice și sociale a satului românesc.

Rezolvată în acest fel, altfel se va scrie de acum încolo despre viața satului și problematica lumii rurale, un subiect mereu proaspăt, totdeauna complex, pretutindeni interesant.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Cît de dragi ne sînt aceste două concepte aristotelice: actualitate și posibilitate ! Ceea ce în ordine strict obiectivă se numește doar posibilitate, multipla posibilitate : „Multe flori sînt dar puține / Rod în lume or să poarte / Toate bat la poarta vieții / Dar se scutur multe moarte" (Eminescu) sau, pe altă treaptă : „Atîtea flori dau în zadar / Parfumul lor subtil și rar / În taină și-n singurătate" (Baudelaire în trad. lui Philippide), în ordine subiectivă se numește speranță. Numai două dintre cele trei timpuri cunoscute de noi corespund acestor concepte : prezentul și viitorul. Poate că trecutul nu încape în limtele unui concept. Trecutul nu există **în actu, nici în potență**, el a fost cîndva o posibilitate, a devenit o actualitate (cea mai trecătoare dintre entități) și s-a consumat ca atare. Eu scriu acum cîteva fraze, într-un prezent perfect. Cînd vor fi citite, vor intra în alt timp, într-un timp al lecturii (cărui timp aparține timpul lecturii ?). Dar ce se aduce în frază este peștele prins de plasa azvîrlită în apele trecutului.

II. Parafrază : zi-i lumii **poezie și te mîntui !**

III. Sînt cuvinte care s-au prins de sufletul meu ca lacul de penele gîștii, Homer.

IV. Cine intră în corul orbilor, cîntă **extraordinar** și își pierde vederea.

V. Scribo, ego sum.

VI. **Textul-mănușă.** „Cu cea de a cincea carte, Icsulescu propune un univers poetic distinct care-l individualizează puternic. S-au scris multe articole despre spiritul lui poetic și poetizant în aceeași măsură, despre faptul că și-a creat un limbaj poetic original aspirînd estetic către o realitate superioară. Citeva din principalele elemente ale poeziei icsulesciene : suprimarea punctuației (poetul considerînd-o de prisos în poezie) îmbinarea savantă între date ale lumii sensibile și ale unei lumi inteligibile personale, abandonarea fericită a compoziției clasice, vetuste și convenționale în favoarea liberului arbitru lingvistico-poetic, fiind vizibil efortul autorului de a căuta alte forme, alte moduri de abordare a realului care să-l exprime cît mai complet. O intenție permanentă de înnoire răzbate din filele cărții poetului Icsulescu, o fizionomie literară aparte este garanția valorii acestui remarcabil poet. Ochiul lui cu valențe sempiterne știe să surprindă miraculosul modern, în imagini spontane, nepreveăzute, surprinzătoare în așa fel încît cîntecul icsulescian se amestecă într-un tot inextricabil. Poemul lui este dominat ba de un profund caracter livresc, ba de un caracter profund biografic, biografia lui devine livrească, livrescul devine biografia lui, sursele sale de inspirație sînt originale și cotidiene amintind cu destulă discreție de alți maeștri contemporani la fel de originali. Temele secundare acompaniază în surdină tema principală în centrul căreia se află secretul universului său poetic. Asemenea acompaniamente mirobolante pot fi depistate prin înregistrarea obsedantă a temei pe care o relevă un poet într-o serie arhetipală, desigur dependent sau independent de intenționalitatea sa. În cazul lui Icsulescu relația fundamentală este între imagine și limbajul care o face să existe. Redundanțe, recurențe, leitmotive alcătuiesc un sistem ce se organizează pe măsură ce ajunge la conștiința statutului său estetic. Sentimentul singurătății răsare dintre pagini ca un fruct proaspăt, plin de sevă etc. etc. etc.". Nu cîteva pagini, ci zeci și sute de mii pot fi scrise așa, vorbe, vorbe, vorbe și nici un cuvînt ! cîțiva critici buni — există — au propria lor expresivitate voluntară după care pot fi recunoscuți chiar dacă, prin absurd, ar uita să-și semneze articolele și surprind cîteva note definitorii ale originalității celui comentat. **Textul-mănușă** se realizează atunci cînd nu mai recunoaștem nici criticul, nici poetul, obiect indiferent al exegezei lui. Ion Barbu a vorbit, polemic, despre poezia leneșă ; critica „vrednică" și textul-mănușă sînt unul și același lucru.

George Alboiu

Locuri natale

Urmare din pag. 3

documente vechi citesc — cu mare părere de rău — că satul de peste riu se numea Lehăcești, și toată teoria mea despre „jupîn-badelele (leică)" se năruie, sînt simple apropieri.

Dublete de acest fel de tipul masculin-feminin există în toponimie ; de n-ar fi să amintesc decît Omul și Babele din același masiv al Bucegilor. Chiar dacă nu poate fi confirmată pe geografia satelor mele, și ideea tripletului toponimic trebuie luată în seamă...

Mai interesantă mi se pare, însă, cealaltă geografie, mare. Există, cam la jumătatea distanței dintre vîrfurile Făgărașilor și cîmpie (Piteștii se află aici, la piciorul dealurilor) o linie a drumurilor mediale, o linie unde drumul intră și el, în geografie alături de munți și riuri. Este locul unde riurile își schimbă numele : se numeau cumva pînă aici, în munți — se numesc altfel de aici înainte, spre cîmpie. Valea Rea (care izvorăște de sub Moldoveanu ; pe versantul celălalt al muntelui, spre Ardeal, este o altă Vale Rea, simetrică aceasteia, ce se varsă în Simbăta cam pe unde și-a pus Brîncoveanul mînăstirea) — devine Riul Doamnei iar satul de schimbare se cheamă Domnești. Riul Capra devine Argeș (cam la Curtea de Argeș). Uneori, fără să-și schimbe neapărat numele, riurile dau numele lor localității : Vilsăneștii, de pildă, pe Vilsan. Este locul unde toponimul devine eponim. Unite între ele, aceste eponime dau drumul de sub Făgăraș, ce se numește și azi în gura locuitorilor Drumul Basarabilor, care unește Rîmnicul Vîlcea, Curtea de Argeș, Vilsăneștii. Domnești, Cîmpulungul — într-o salbă de localități născătoare de istorie. Acest drum trece dincolo de Făgăraș prin apus, dar și prin răsărit, spre Rucăr (de unde se bifurcă, o direcție mergînd în Transilvania, alta trecînd în Munții Vrancei). Această legătură a însemnat nu numai „drumul oii" (spre Mărginimea Sibiului), nu numai drumul „Mioriței" (spre Vrancea) — dar și drumul mare de unire a țărilor. Înainte cu mult de a fi existat cealaltă salbă de localități ce au format șoseaua cea lungă de cîmpie — acest cerc interior, mai mic, ascuns, lega într-un inel carpatic Ardealul cu Țara Românească și cu Moldova.

Și există, în interiorul acestui inel medieval — și probabil antic — un sat care totdeauna m-a atras prin totul : poziție geografică (ultimul sat mare spre munte), măreție, bogăție, renume (aici se păstrează, încă, într-o peșteră, o basilică paleocreștină — ce servea și pe timpul primilor noștri voievozi drept loc de creștinare). Este satul Corbi — și doar cu numele, de-ar fi să mă opresc aici, patronează întregul drum vertical ce leagă Făgărașii cu Dunărea pe valea Riului Doamnei și apoi a Argesului. Într-adevăr, Corbeni, Corbsoru, Corbu, Corbii Mari, Corbii Mici, Corbeanca, etc. — iată sate răspîndite pe această direcție, însiruindu-se parcă din poștă în poștă, ca niște locuri de veche dezjugătoare, ducînd în jos, spre Dunăre, un nume, niște obiceiuri, niște amintiri. Citind cu lupa o hartă veche, Florea Fugariu a identificat lîngă satul Corbi, în lunca Aninoasei, tabăra țiganilor lui Vlad Țepeș din poemul lui Ion Budai-Deleanu („Între Bărbătești și Inimoasa", ultimul fiind, de fapt, „Aninoasa").

Mi se pare interesantă legătura, și iată de ce. Tot aici, în Corbi, stăruie o puternică tradiție locală după care din acest sat ar fi plecat peste munți familia Corvinestilor (Iancu Corvin de Hunedoara, Matei Corvin, etc.). Numai văzînd aceste locuri cîștigi credința că tradiția poate fi adevărată : satul Corbi pare, într-adevăr, un diamant în inelul drumurilor. Cînd îl privești de pe dealul Domnești îți cuprinzi ridicarea semeață — pe culme, nu jos la poale, cum se aștern de obicei satele noastre — cînd, mai ales, intri în el și-l găsești atît de bine clădit, în piatră și brad, cînd știi, apoi, că pe valea riului în sus alt sat nu mai este pînă în Făgăraș și apoi pînă dincolo de Făgăraș — înțelegi că acesta este un adevărat bastion făcut de mîna omului, loc de primenire continuă a românilor din toate cele trei provincii aici tangente. Ce-ți mai trebuie, decît să privești stema veche a țării și să vezi în ea corbul heraldic ?

Dubletul (femininul) Corbilor pare a fi Țara, Țara cea veche care i-a păstrat imaginea în herb. Și înțeleg încă o dată că, gîndind la geografie, la locuri, mi se pare atît de firesc a găsi în cuprinsul ei asemenea dublete încît cred că există aievea. În geografie însăși — ori în gîndurile mele (ale noastre) despre ea, unde trebuie neapărat ca momentul întemeierii să fie legat de o mamă și de un tată, de părinți — a căror amintire văd că mă domină cînd scriu despre satul meu. Ei știu mai bine „de ce", de vreme ce mereu îmi spun și-mi răs-spun aceste lucruri — dovadă că și ei, fiecare în parte, gîndesc prin și pentru părinții lor...

Muguri şi mărţişoare

Urmare din pag. 1

primenindu-și speranțele de rod odată cu natura înconjurătoare.

Muguri și mărțișoare într-o sărbătoare a gingășiei, a iubirii mărturisite, a tuturor visurilor noastre care-și culeg din palmele primăverii boabele de rouă. Muguri și mărțișoare pentru cele dragi nouă simbolizînd mai presus de toate încrederea în viață, încrederea în sorocul de înflorire al fiecărui suflet omenesc, încrederea în binefăcătorul filon de lumină al unei păci statornice, singura ce s-a dovedit dintotdeauna prielnică deopotrivă muncii și iubirii, cîntecului de leagăn și cîntecului de privighetori, naturii și omului. Iată și argumentul supraviețuirii mărțișoarelor care adeveresc din adîncimi străvechi, la vremea fiecărei noi primăveri, în ziua mugurilor, că sîntem un popor statornic nu numai pe temeliile pămîntești ale rosturilor noastre ci și-n respectul mărturisit față de cele care poartă mai departe făclia nestinsă a vieții, a muncii, a păcii, a iubirii, a înțelepciunii. Pentru că înțelepciune se dovedește a fi străvechiul nostru fel de a ne ști rădăcinile statornicite într-un pămînt prielnic rodirii, încărcîndu-ne brațele și umerii și tîmplele, la vremea primăverii, cu multimea florilor prin care se poate deslușì bogăția roadelor de mîine.

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Știința rusă era cît pe ce să sufere o grea pierdere.

Foaie de observație clinică a profesorului F. F. Preobrajenski.

La ora 1 și 13 minute, profesorul Preobrajenski a leșinat profund. În cădere, s-a lovit cu capul de piciorul scaunului. Tinctură de valeriană.

În prezența mea și a Zinei, ciinele (dacă, desigur, mai poate fi numit ciine) l-a injurat de mamă pe profesorul Preobrajenski.

(O pauză în însemnări).

6 ianuarie (Cînd cu creionul, cînd cu cerneală violetă).

Astăzi, după ce i-a căzut coada, a pronunțat foarte clar cuvîntul „berărie". Funcționează fonograful. Dracu știe ce se întîmplă !

Mă pierd cu firea.

Profesorul a terminat consultațiile. Începînd de la 5 a.m., din sala de consultații, unde se plimbă această ființă, se aud în mod clar injurături și cuvintele „încă două".

7 ianuarie. Pronunță foarte multe cuvinte : „birjar", „nu sînt locuri", „ediția de seară", „cel mai bun cadou pentru copii" și toate injurăturile care există în vocabularul rusesc.

Are o înfățișare stranie. I-a rămas păr numai pe cap, pe bărbie și pe piept. În rest este chel, cu pielea flescăită. În zona organelor genitale — un bărbat în formare. Craniul s-a mărit considerabil. Fruntea tesită și îngustă.

Pe legea mea, am să-nnebunesc !

Filip Filipovici se simte în continuare rău. Majoritatea observațiilor le efectuez eu. **(Fonograf, fotografii).**

În oraș s-au răspîndit zvonuri.

Urmările sînt incalculabile. Astăzi, toată ulicioara era ticsită de niște pierde-vară și de babe. Niște gură-cască se află și acum sub fereastră. În ziarele de dimineață a apărut o știre uimitoare. „Zvonurile despre martianul de pe ulicioara Obuhov nu au nici un temei. Ele au fost lansate de negustorii de pe Suharevka și vor fi pedepsite aspru". Drace, despre ce martian e vorba ? ! E un cosmar !

Și mai ceva a apărut în „Ediția de seară" ; scrie că s-a născut un copil care cîntă la vioară. Alături, un desen reprezentînd o vioară și fotografia mea, iar dedesubt explicația : „Profesorul Preobrajenski, care a făcut operația de cezariană". E ceva de nedescris !... Pronunță un cuvînt nou : „Militian".

A reieșit că Daria Petrovna era îndrăgostită de mine și a sutit fotografia mea din albumul lui Filip Filipovici. După ce i-a alungat pe reporteri, unul din ei s-a strecurat în bucătărie etc., etc.

Vai ce se întîmplă în timpul consultațiilor ! Astăzi au sunat de 82 de ori. Telefonul este scos din priză. Damele fără copii și-au ieșit din minți și vin...

Comitetul de bloc, în corpore, în frunte cu Schwonder. De ce, nici ei nu știu.

8 ianuarie. Seara tîrziu, s-a pus diagnosticul. Filip Filipovici, ca un adevărat savant, și-a recunoscut greșala : schimbarea hipofizei duce nu la întinerire, ci la **umanizarea** deplină **(subliniat de trei ori).** Descoperirea lui senzațională, zguduitoare, nu pierde prin aceasta nimic din valoare.

Ala s-a plimbat astăzi pentru prima dată prin apartament. A ris în coridor privind la lampa electrică. Apoi, însoțit de Filip Filipovici și de mine, a trecut în cabinet. Stă bine în două labe **(șters)...** picioare și face impresia unui bărbat mic și prost făcut.

A ris în cabinet. Zîmbetul său este neplăcut și parcă artificial. S-a scărpinat apoi la ceafă, s-a uitat jur-împrejur : am notat un cuvînt nou, pronunțat foarte clar : „burjuilor". A injurat. Injurătura este metodică, continuă și, probabil, complet fără sens. Are un caracter întrucîtva fonografic : ca și cum, această ființă auzise undeva, cîndva aceste injurături, înregistrîndu-le inconștient, automat, în creierul său, iar acum le varsă la intervale scurte. De altfel, dracu să mă ia, nu sînt psihiatru !

Nu știu de ce, injuraturile produc asupra lui Filip Filipovici o impresie penibilă. Sînt momente cînd își iese din starea reținută și rece de observare a noilor fenomene și parcă își pierde răbdarea. Astfel, în momentul unei injurături, strigase nervos :

— Încetează !

Asta n-a avut nici un efect.

După plimbarea prin cabinet, Șarik a fost băgat cu eforturi comune în sala de consultații.

Am avut după aceea o consfătuire cu Filip Filipovici. Trebuie să recunosc, că pentru prima dată l-am văzut pe acest om surprinzător de destept și reținut într-o stare de descumpănire. Fredonînd ca de obicei, m-a întrebat : „Ce facem acum ?" A răspuns singur, textual : „Moscvoșveia"**). da, ... Din Sevilla la Grenada. Moscvoșveia, dragă doctore...". N-am înțeles nimic. Mă lămuri : „Vă rog să-i cumpărați, dragă Ivan Arnoldovici, lenjerie, pantaloni și o haină".

9 ianuarie. Vocabularul i se îmbogățește la fiecare cinci minute (în medie) cu un cuvînt nou, iar de azi dimineață cu fraze întregi. S-ar părea că, înghețate undeva în creier, se dezgheață și ies la lumină. Cuvîntul odată rostit, rămîne în folosință. De ieri seara fonograful a înregistrat : „nu te-nghionti" ; „ticălosule" ; „dă-te jos de pe scară" ; „ți-arăt eu ție !" ; „Declarația Americii" ; „Primus".

10 ianuarie. Îmbrăcarea. A permis cu plăcere să i se pună maieu, chiar era vesel și rîdea. A refuzat indispensabilii, protestînd prin strigăte răgușite : „La coadă, pui de cățea, la coadă !" L-am îmbrăcat. Șosetele-i sînt mari.

(În caiet erau niște desene schematice, după toată aparențele reprezentînd transformarea unei labe de ciine într-un picior de om).

Se lungește jumătatea din spate a osului labei piciorului (planta). Se lungesc degetele. Ghiarele.

Învățarea repetată și sistematică a folosirii toaletei. Servitoarea este complet deprimată. Trebuie remarcată însă istețimea ființei. Treaba merge cu siguranță spre bine.

11 ianuarie. S-a împăcat pe deplin cu pantalonii. A pronunțat o frază lungă și veselă : „Dă-mi o țigară și te duc la gară".

Blana pe cap e mătăsoasă și rară. Ușor de confundat cu părul. I-au rămas, însă, pete pe moalele capului. Astăzi i-a căzut și ultimul puf de pe urechi. O poftă de mîncare colosală. Mănîncă cu plăcere scrumbie.

La orele 5 p. m. un eveniment: pentru prima dată cuvintele rostite de această ființă n-au fos rupte de ceea ce se întîmplă în jurul lui, ci au fost o reacție la acestea. Și anume : cînd profesorul i-a ordonat : „Nu arunca resturile pe parchet !", el a răspuns surprinzător : „Slăbește-mă, păduche !"

Filip Filipovici a fost uimit, apoi și-a revenit și a spus :

— Dacă îți mai permiți încă o dată să mă injuri pe mine sau pe doctor, ai s-o pățești !

În acest moment l-am fotografiat pe Șarik. Garantez că el a înțeles cuvintele profesorului. Fața lui a dobîndit o umbră de amărăciune. A aruncat o privire încruntată pe sub sprîncene, destul de iritat, dar a tăcut.

Ura ! Înțelege !

12 ianuarie. Își bagă mîinile în buzunarele pantalonilor. Îl dezvățăm să injure. A fluierat cîntecul popular: „Hei, mărule". Întreține o conversație.

Nu mă pot abține de la cîteva ipoteze : deocamdată, la dracu întinerirea. Altceva e mult mai important : extraordinara experiență a profesorului Preobrajenski a descifrat una din tainele creierului uman. De azi înainte, funcția enigmatică a hipofizei — apendicele creierului — este explicată. Ea determină înfățișarea omului. Hormonii ei pot fi considerați de importanță majoră în organism, fiind hormoni ai înfățișării. Se deschide un nou domeniu în știință : fără nici o retortă a lui Faust a fost creat un homunculus. Bisturiul chirurgului a adus la viață o nouă unitate umană. Profesore Preobrajenski, sînteți un creator ! **(O pată).**

De altfel, am cam deviat... Deci, el întreține o conversație. Presupun că lucrurile stau în felul următor : hipofiza transplantată a dat drumul în mintea ciinelui centrului vorbirii, iar cuvintele s-au pornit șuvoi. După părerea mea, avem de-a face cu un creier renăscut, desfășurat din plin, și nu cu un creier nou creat. O, miraculoasa confirmare a teoriei evoluționiste ! O, mărețul lanț de la ciine pînă la chimistul Mendeleev ! Încă o ipoteză proprie : în perioada vieții de ciine, creierul lui Șarik a acumulat o sumedenie de noțiuni. Toate cuvintele pe care le-a folosit într-un început sînt cuvinte de stradă, pe care le-a auzit și le-a băgat în creier. Acum, trecînd pe stradă, privesc cu groază tainică la ciinii întîlniți. Dumnezeu știe ce se ascunde în creierul lor.

În românește de George G. Potra și Paraschiva Bădescu

(Continuare în numărul viitor)

***) Direcția generală a industriei și gospodăriei piscicole și maritime** — n. trad.

****) Centrala confecțiilor din Moscova** — n. trad.

GRIGORE VIERU

AFORISME

● Cea mai veche carte din lume este o mamă, cea mai frumoasă carte din lume este o mamă.
● Vedem după ochi cine este mamă și după miini cine este tată.
● Pierzînd pe mama, mi-a rămas patria, dar nu mai sînt copil de atunci.
● Mi-am păstrat obrazul curat pentru lacrima ta, mamă.
● Deși pămîntul se învîrte mereu, m-am născut acasă.
● Graiul este a religie cu două ceruri: unul de pămînt și altul de lacrimă.
● Nu cunosc un dar mai frumos din partea unui musafir, decît acela de a-mi elogia țara în limba casei mele.
● Este nedrept să înveți copilul cum să moară pentru patrie înainte de a-l învăța cum să trăiască pentru ea.
● Patria este ca un copil : dacă uiți de ea poate să plece acasă.
● Gloria fără patrie este ca frumusețea femeii : niciodată nu știi ziua în care se va stinge.
● Nici copilul nu plînge cînd pîinea se frînge.
● Ușor rătăcești în țara ce nu încape în jurul unei singure pîini.
● Onoarea merge desculță prin tăciunii aprinși fără să-i pese dacă lasă ori nu, urme.
● Curajul des repetat plictisește lumea, ca dansul cel zilnic.
● E bine să învețe un popor de la altul, nu este bine să învețe un popor pe altul.
● Cum să-ți întind mîna cînd mi-ai bătut-o în cuie ?
● Zboară cu treabă prin spațiu niște farfurii, iar unii și-au pregătit lingura.
● Mai bine osul cel gol al fulgerului decît zeama cu stele slugarnice pe ea.
● Competiția fără tovărășia culturii obrăznicește inima.
● Răbdarea îndelungată se preschimbă în lene.
● Lauda străină i-a acoperit ca niște epoleți umerii, n-a mai rămas loc pe ei pentru mîna fratelui său.
● Ferește-te să dai mîna cu oricine dacă ai în vîrful fiecărui deget minunea fragilă a unui ochi.
● Nimic nu supără pe om ca muzica merelor vecine căzînd pe acoperișul său.
● Nimic mai iute ca frica, dar pira, cînd vrea, ajunge ea întîi.
● Ferească sfîntul să curgă marea în rîu, iar nu rîul în mare.
● Cînd naște sămînța de grîu, nici soarele nu stă alături.
● Ne scapă jos din brațele ei frumusețea: asfințim.
● Sînt mai puține prilejuri de a vețui măreț decît de a muri măreț.
● Am murit, mai simplu nu pot fi.
● Ceea ce nu înțelegem într-o poezie sau este cu totul real, sau cu totul ireal.
● Lucrarea în cuvîntul poetic este asemănătoare cu truda plămînilor în aerul iernii : tragem în piept faptul rece al vieții și-l expirăm înfierbîntat afară.
● Sînt indivizi care nu dorm liniștit decît pe căpătîi umplut cu pene smulse din aripile privighetorii.
● Ne încălzim palmele pe obrazul pe care l-am lovit.
● Nu cu pîine să arunci în cîine.
● A fi îndurerat în fericire și fericit în suferință — nu cunosc o mai frumoasă calitate umană.
● Mi-ai măsurat întîi grădina, apoi icoana, iar la urmă și lacrima.
● Nu există singurătate în care n-ar mai fi cineva.
● Copiii zădără cîinii, poeții moartea.
● Muzica este răzbunarea frumuseții pe urîțenie.
● Cîntecele sînt ca niște copii — ele nu pot opri războaiele dar le pot amîna.
● Frumoși sînt ochii mării, dar mergem la izvor după apă.

„Autenticitate" și ficțiune

„Poetica umanului", profesată în **Frankfurter Vorlesungen,** intrinsecă viziunii creatoare a lui Heinrich Böll, se fundamentează pe ipostazierea cotidianului, pe reprezentarea omului mărunt în gesturi elementare și activități nespectaculoase, pe surprinderea „măreției" umane la acele categorii, periferice și „provinciale", nesusceptibile de „eroism". Personajele sale, cel mai adesea neajutorate, copleșite de absurdul existenței lor desfășurate de cele mai multe ori în condiții neprielnice (război, perioada postbelică, marcată de haos și disoluție a valorilor), reacționînd pasiv, dar omenește, în limitele unei morale deplin constituite, de o integritate cam naivă, dar fermă, aspiră nedefinit către o viață mai bună. Recuperarea insulei de la periferia societății, de multe ori în conflict cu lumea, stîrnind compasiune și chiar simpatie, se realizează nu fără o accentuată înclinație către idilic, chiar utopie, remarcată de aproape toți comentatorii. Căci dacă satira, și ea constitutivă viziunii sale scriitoricești, facilitează dezeroizarea prin subminarea unor convenții, la rîndul lui idilicul proiectează speranța salvgardării umane în imagini a căror discutabilitate e uneori neîndoielnică. În echilibrul subtil dintre satiră și utopie decantează scriitorul german destinul personajelor sale, nimbîndu-le cu acea aură profund omenească, ce le este atît de specifică.

Considerat din punct de vedere tematic un „roman-sumă", **Fotografie de grup cu doamnă*)** (1971), primit, cu mici excepții, entuziast de critica germană, după a cărui apariție scriitorul a și fost încununat cu premiul Nobel (1972), marchează o operă de referință în creația lui Heinrich Böll. Dacă o bună parte a operei sale se distinge prin extrema economie a mijloacelor, prin construcția fermă, esențială și lapidară, **Fotografie de grup cu doamnă** se află la polul opus : relativizarea extremă oferită de multiplicitatea punctelor de vedere, abolirea acțiunii ca atare („refuzul" epicului, cum s-a exprimat criticul Joachim Kaiser), fărîmițarea viziunii coerente asupra personajului, atitudinea ironico-parodică a scriitorului față de înseși mijloacele uzitate, implicarea cititorului la scrierea scenariului și producerea textului literar, după rețeta textualistă. Încercarea de configurare a personajului Leni Gruyten pe fundalul relatărilor a circa cincizeci de martori/informatori implicați în restabilirea adevăratului portret al acesteia de către „aut." /autor/, el însuși personaj în roman, ca jurnalist, ce acționează cvasijuridic în dificila operație de reconstituire (și, implicit, de elaborare a romanului !), se bazează pe jocul dintre realitatea cercetată „documentaristic" și ficțiune, în care cele două componente tind să se confunde, să-și substituie funcțiile.

„Autorul" fictiv va proceda la o relativizare foarte accentuată a materialelor prezentate, extrase din cele mai neașteptate domenii (rapoarte, referate, circulare administrative, procese-verbale, citate din lexicon și definiții științifice ale unor noțiuni cu caracter emoțional-afectiv, în vederea obținerii maximei „obiectivități", informații imprevizibile, ca acelea despre tehnica împletirii coroanelor în atelierul de pompe funebre al lui Walter Pelzer, unde Leni este înconjurată o vreme de o bună parte a martorilor, intercalarea de scrieri „literare" aparținînd unor personaje, precum scrisorile de front ale lui Heinrich Gruyten, proza de război a lui Alois Pfeiffer, poezia lui Gerhard, ori includerea unor citate literare din scriitori consacrați și care funcționează ca mijloace de referință, de caracterizare a orizontului de cultură al unora dintre personaje etc.), materiale a căror prezentare are paradoxalul efect de a ne face să ne îndoim de autenticitatea lor și să le luăm drept fictive, poate din pricina literaturizării documentului la Böll.

Tehnica montajului mozaicului de informații, relatări, audieri de martori, interpolări de materiale nu urmează nicidecum un principiu strict de organizare, fiind supusă labilității și ambivalenței atitudinii „autorului" fictiv, ce nu pregetă să se îndoiască de valabilitatea și creditabilitatea unora dintre materiale și mărturii, să le ironizeze și să se autoironizeze, cu mijloace ale deriziunii parodice, ale umoristicului și bufonescului ori ale hilarului livresc (ca în episodul referitor la antrepriza de construcții „Schlemm și fiul", ai cărei lucrători fictivi figurează pe statul de plată cu nume împrumutate unor scriitori și personaje celebre din literatura rusă a secolului trecut !).

Portretul lui Leni se reliefează astfel numai indirect, personajul se „alcătuiește" numai grație întîmplării, hazardului ce-i traversează biografia, ce se constituie în plan tehnic, cum observa cu finețe Manfred Durzak, ca unic principiu organizator al haosului mozaical, dînd libertate deplină imaginației epice a cititorului. Multitudinea nuanțărilor ce se contrazic și exclud, relativizarea diferitelor ipostaze ale adevărului cuprins în unele informații nu fac decît să contribuie la conturarea impresiei de aparență a adevărului, la subminarea documentaristicului și demascarea lui ca pură ficțiune, în ciuda pretenției de cercetare riguros obiectivă. Căci Böll realizează, de fapt, în **Fotografie de grup cu doamnă,** un antiroman și creează o antieroină, intenție de altfel explicitată în unul din numeroasele interviuri ce au urmat apariției cărții : „Nu am vrut să creez un portret ideal, mai curînd o eroină complet lipsită de chip, în sensul unei soluții antiiconografice. Eroina mea nu trebuie să aibă vreo imagine — icoană și imagine înseamnă același lucru — ci să fie numai ea însăși." Într-unul din capitole, „autorul" adună laolaltă, pe parcursul doar a două pagini și jumătate, toate afirmațiile lui Leni presărate de-a lungul întregii cărți, pentru a ne atrage parcă atenția asupra disponibilităților imense ce ne rămîn pentru reconstituirea personală, proprie, strict subiectivă, a personajului. Strategie a „autorului", fascinația organizată în jurul lui Leni — personaj netipic și nereprezentativ pentru epocă, după unii comentatori, pentru alții întruchipare a „eternului kitsch german" (Marcel Reich-Ranicki), „geniu neînțeles al senzualității" în viziunea „autorului", creație a naturii imprevizibilă în reacții și indescriptibilă în umanitatea ei misterioasă — se bizuie pe multiplicitatea fațetelor, evident contradictorii, din care este prezentată, pe iluzia de „autenticitate" urmărită de metoda extrem digresivă, dar deopotrivă pulverizatoare, dispersivă.

Intrarea și ieșirea personajelor din scenă, unele pur episodice, altele determinante în viața lui Leni (bătrînul Gruyten, prizonierul rus Boris, marea ei iubire, patronul Walter Pelzer, călugărița Rahel, clanul Hoyser, „aducătoarea de bucurii" Margret Schlömer ori menajera Marija van Doorn, tovarășele de atelier Liane Hölthohne și Ilse Kremer, paznicul Grundtsch, fanaticul slavist Scholsdorff ori criticul muzical dr. Herweg Schirtenstein, admirator al artei ei pianistice), regizate de „autor" asemenea audierii martorilor într-un proces, în ciuda numeroaselor reveniri și reluări, adesea dintr-o perspectivă diferită și chiar opusă, rămîn, pentru Böll, accesorii, simplu fundal pentru „sanctificarea" personajului principal, pentru reliefarea ființei sale „indestructibile". Infinitezimala analiză, concretețea detaliilor, exactitatea, meticulozitatea germană, jocul ipotezelor împărtășit de „autor" cititorului cu privire la destinul personajelor într-un moment sau altul, numeroasele sale note lămuritoare, de o precizie involuntar ironică, se constituie într-un arsenal de metode și tehnici de „cercetare", al cărui rezultat este opusul obiectivității. Labilitatea interpretărilor, facilitată de atitudinea funciar umoresc-ironică a „autorului", relativizatoare a afirmațiilor de orice natură, concură la subiectivizarea totală a punctului de vedere al cititorului, năucit de avalanșa „pălăvrăgelii" structurale, de nonșalanța, torențiala ei desfășurare, ce accentuează acut starea bruionară, nefinisată și nefinisabilă, a cărții. De fapt, satirei implicite conținute de imposibilitatea descrierii antipersonajului Leni îi corespund, în planul limbajului, adaptările stilistice perfect adecvate atitudinii morale și estetice a prozatorului Heinrich Böll.

Gabriela Danțiș

*) **Heinrich Böll : „Fotografie de grup cu doamnă." Traducere de Petru Forna. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.**

REVISTA STRĂINĂ

● **„PENSIONARII ZBURĂTORI ESTE TITLUL CELEI MAI RECENTE DINTRE PIESELE DRAMATURGULUI SUEDEZ OVE MAGNUSSON.** Ea dezbate una dintre problemele mari și grave ale lumii contemporane : lumea persoanelor vîrstnice dominate de sentimentul inutilității, al sfîrșitului, nu numai ca urmare a terminării activității profesionale și intrării într-un binemeritat repaos după o viață de trudă, bucurii și necazuri, dar și a poziției tinerei generații față de problemele acestei vîrste. Aceste probleme sînt foarte acute în Suedia și nu este deci de mirare că Ove Magnusson o aduce în prim planul vieții teatrale suedeze.

Dramaturgul a scris o piesă netradițională, cu umor delicat și multă fantezie. El ridică un deget amenințător, trage un semnal de alarmă chiar dacă cele zece pagini ale piesei l-ar putea face pe cititor și spectator să creadă că abordează superficial această problemă. Prin intermediul protagoniștilor, autorul își formulează foarte clar punctul de vedere. Sub hiperbola umorului spectatorul înțelege că pentru om hotărîtoare nu sînt doar legile implacabile ale naturii și convențiile sociale, care determină durata și calitatea vieții, dar și modul în care oamenii ajunși în pragul pensionării sînt pregătiți sau nu să dea piept cu dificultățile noului lor statut social. Unii clachează — se pare că nu cei mai mulți — alții se opun prin toate mijloacele, cu toate puterile, prăbușirii psihice și fizice, încercînd să facă lucruri care să le dovedească lor dar și celorlalți că sînt încă utili, că au încă putere.

Din această ultimă categorie fac parte și eroii piesei lui Ove Magnusson. Ei nu vor să se lase înfrînți, ei sînt convinși că omul poate zbura fără aripi, dacă acesta este visul în care crede cu ardoare. Chiar dacă specialiștii susțin — inclusiv în piesă — că acest lucru nu este cu putință. Credința că într-o zi vor reuși să zboare este forța care face din personajele piesei niște neînvinși...

● **„ARATĂ-MI PALETA ȘI EU ÎȚI VOI SPUNE CINE EȘTI, CUM EȘTI"** spune o vorbă din lumea pictorilor. Paleta, instrumentul de lucru al pictorilor, nu s-a schimbat aproape deloc de-a lungul secolelor, dicționarul „Bazele picturii practice" editat de Roger de Piles în anul 1684 descriind-o aidoma dicționarelor care apar în zilele noastre.

Paletele marilor pictori din diferitele epoci se păstrează în mari muzee ale lumii și oferă specialiștilor posibilitatea de a afla multe lucruri despre tehnica de lucru a pictorilor, dar și despre modul în care aceștia priveau lumea. Dar unde se află în prezent paletele marilor maeștri ai picturii ? Paleta lui Vicent Van Gogh se găsește la Muzeul d'Orsay, ca și paletele lui Degas și Gauguin. Paleta lui Delacroix se păstrează la Muzeul Louvre.

Revista „Paris Match", care publică un interesant grupaj pe această temă, scrie referitor la Degas : „Pictorul nu considera niciodată tablourile lui ca definitive. El își ducea prietenii la marginea disperării prin faptul că le lua deseori tablourile pe care le oferise. Cînd acesta le înapoia, tablourile cu „îndreptări mărunte" abia dacă mai erau recunoscute de proprietarii lor. Pictura lui Degas se bazează pe nuanțele de verde, de alb-lapte în combinație cu o altă nuanță de alb **café au lait.** „Nimic nu este mai frumos decît două nuanțe ale aceleași culori una lîngă alta", spunea pictorul. Spre sfîrșitul vieții, slăbindu-i vederea, Degas a părăsit pictura în ulei și a ales pastelul, tehnică mai simplă și care permite variațiile de culoare ale aceleiași culori de bază..."

● **„A FOST UN ARTIST GENIAL",** spunea Bernard Shaw referindu-se la Oscar Wilde. André Gide, vorbind despre același artist, spunea : „O creatură amuzantă".

Puține personalități ale culturii universale au fost mai controversate decît Oscar Wilde. Este scriitorul căruia i-au fost consacrate cel mai mare număr de biografii, susține revista „Epoca", ce apare la Milano. La întrebarea „cum a fost Oscar Wilde ?" încearcă să răspundă ultima apărută dintre biografiile dedicate autorului celebrei piese „Ce înseamnă să fii onest?" Autorul ei este Richard Ellmann, profesor de literatură engleză la Oxford. Ellmann și-a consacrat treizeci de ani — pînă în anul 1987 cînd a încetat din viață — studierii vieții și operei acestui „dandy din Dublin", publicînd „o carte care cel puțin în acest secol nu va putea fi depășită" potrivit afirmației criticului literar Henry Glass de la „Der Spiegel".

Rezultatele cercetărilor sale alcătuiesc o carte de peste 600 pagini, în care autorul aduce sumedenie de elemente de la cele mai importanțe pînă la cele de amănunt din viața acestui irlandez de excepție, „care în anul 1879 era un nimeni iar în anul 1880 era încărcat de glorie", după afirmația lui Ellmann, sau după spusele unui contemporan, „omul cu glas minunat care cîntă ca o vioară, încît nu îți vine să crezi că cuvintele pot suna atît de elegant și de plăcut".

● **PILNIO APULEYO MENDOZA, NĂSCUT ÎN ANUL 1932, ȘI RAMON ILLAN BACCA,** născut în anul 1940, sînt doi dintre colegii mai tineri ai lui Gabriel Garcia Marquez. Primul — diplomat și publicist — a debutat cu volumul de povestiri „Dezertorul", luîndu-și seva din mediul tineretului orașelor columbiene. A scris și romane, între care „Ziua fugii", dar cea care l-a impus atenției generale este povestirea „Cum am îngropat armele". În această povestire protagonistul își amintește cu nostalgie de anii cînd luptase într-un detașament de partizani, în așa numita „epocă neagră" din anii 1949—1953, împotriva dictaturii. În final, la chemarea guvernului cu vederi democratice, detașamentul decide să capituleze, nu însă înainte de a ascunde armele. Autorul surprinde decepția și deziluzia revoluționarilor, părerea lor de rău — că pentru ei — lupta a luat sfîrșit, dar și credința că lupta va fi continuată de cei care vin după ei.

Ramon Illan Bacca este avocat și judecător, născut la Santa Marta iar actualmente trăiește la Barranquilla. Este autorul mai multor volume de povestiri : „Vis despre Kennedy", „Insulului cu trei picioare îi lipsesc două picioare", „După război merii nu prind rod". În volumul „Marijuana pentru Goring", folosind tehnica **flash-back**-ului și a contrapunctului — după modelul lui A. Huxley și John Dos Passos — dar și cu umor și ironie, autorul dezvăluie corupția și afacerile fabuloase ale păturilor avute din așezările de pe țărmurile Columbiei, unde traficul de stupefiante este în floare și aduce celor ce îl practică ilegal cîștiguri de miliarde.

În povestirea „De n-ar fi zona aceea blestemată, rebelă", inclusă în volum, autorul se inspiră din momentele reale, tragice care au avut loc în anul 1928 și care au intrat în istoria modernă a Columbiei sub denumirea de „masacrul de pe plantațiile de bananieri".

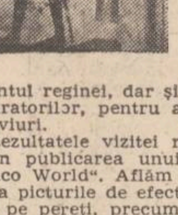

● **PICTURILE DE PE PEREȚII MORMÎNTULUI REGINEI NEFERTITI** din Theba, vechi de peste 3 200 ani, considerate de egiptologi a fi cele mai frumoase din epoca faraonilor, vor fi deschise din nou marelui public, după mai bine de cincizeci de ani. Știrea a fost publicată de revista „Aramaco World" din Washington ai cărei reporteri au primit anul trecut aprobarea Oficiului egiptean pentru monumente nu numai pentru a vizita mormîntul reginei, dar și pentru a urmări munca restauratorilor, pentru a face fotografii și a lua interviuri.

Rezultatele vizitei reporterilor au fost finalizate prin publicarea unui interesant articol în „Aramaco World". Aflăm din articol că pentru a proteja picturile de efectele apei, ale cristalizării sării de pe pereți, precum și ale umezelii din aer, autoritățile egiptene au închis acest monument în anul 1939. De atunci, în afară de arheologi și o serie de personalități, frescele nu au mai fost văzute de nimeni.

„În întregul Egipt nu există nici un mormînt care să se poată compara cu cel al reginei Nefertiti. El are o înaltă valoare artistică, este pur și simplu fascinant, spunea Gamal Muchtar, directorul Oficiului egiptean al monumentelor. Minunatele picturi de pe pereții lui demonstrează geniul pictorilor care au trăit pe timpul renașterii artistice de pe vremea lui Ramsess al II-lea. Acești artiști au experimentat noi tehnici de pictură și pentru a da lucrărilor lor aspectul tridimensional s-au folosit de jocul umbrelor acestora.

Prin ținuta sa distinsă și elegantă, Nefertiti (al cărei nume se traduce prin «Cea mai frumoasă» — N.N.) a servit multor pictori contemporani ei ca model și ca sursă de inspirație", conchide Gamal Muchtar.

LIRICĂ BULGARĂ

Stanka Penceva

● Una dintre poetele de frunte ale Bulgariei, bine cotată de critica literară și primită cu interes de cititori la fiecare nouă apariție editorială este Stanka Penceva. Născută la Sliven, în 9 iulie 1929, absolventă a Universității din Sofia (filologie rusă), redactoră la radio, apoi la diferite edituri și reviste, Stanka Penceva s-a impus, încă de la debutul său (în „Literaturen Front" — 1947) ca o poetă care-și exprimă fără menajamente, uneori frust, sentimentele. Limbajul său poetic este direct și adesea simplu, fără ornamente inutile, comunicînd puternic trăiri, interzicînd o lectură plictisită. Cîteva titluri de cărți ale poetei : „Majorat" — 1952, „Coardă întinsă" — 1957, „Fîntîna păsărilor" — 1965, „Grădina cu mere" — 1965—1966, „Puterea mea" — 1970, „Crin de nisip" — 1972, „Pîine și sare" — 1973, „Omul pentru om" (eseuri) — 1976, „Planetă pentru doi" — 1977 și alte volume, unele selective. Stanka Penceva este cunoscută și ca o bună traducătoare din rusă, română, sîrbă.

Încredințăm tiparului, în transcripție românească, ultimul grupaj de versuri al poetei, apărut nu de mult într-o revistă literară din Bulgaria.

* * *

Am fost o zgîrcită risipitoare :
ce aveam eu — era al tău,
și tot ce exista pe lumea asta — pentru noi doi.
Bani nu aveam niciodată, dar al nostru era aurul
frunzelor care cad, brocartele zăpezilor
și perlele strălucitoare ale dinților
și atingerea de atlas a corpurilor noastre
și contopirea desăvîrșită... Cîteodată
găseam timp să-mi spun : Doamne,
pînă la sfîrșitul vieții voi fi stăpîna
amintirii despre minunea care a poposit în noi !

Acum îmi spui, nevinovat ca topazul,
că minunea este repetabilă. Că sufletul tău
din alt căuș de palmă bea aceeași auroră.

Iar eu stau țeapănă în picioare printre
tezaurele mele
atît de frumoase încît mă doare inima,
atît de scumpe, că ochii mei ard,
atît de multe, că încet mă strivesc...

* * *

Încă mă tîrăște ba datoria, ba întîmplarea,
mă aruncă de ici-colo ;
mă trag zilele ca niște cîini flămînzi,
iar eu ce să le dau ?
Mă gîndeam, cu trecerea anilor, că o să scap
din haosul numit dragoste,
de grija primitivă pentru pîine,
de vorbăria fără sens de care m-am săturat —
și îmi voi găsi un locșor ascuns
ori o să mă scufund în mulțimea oamenilor...
Acum — derutată, tremurîndă,
nu mă pot nici întoarce, nici opri —
stau la hotar : deja nu tînără,
nu încă bătrînă, nici pește, nici rac...
Lumea în juru-mi se schimbă fără milă,
iar eu trebuie să mă obișnuiesc în întunericul
calm,
cu pustiul care a fost cîndva dragoste
(ea nu vroia și nu
vroia să plece, crescută împreună cu mine...)
S-ar putea ca limanul să fie deja aproape
dar sîngele-mi se zbate și mintea mea
se zvîrcolește neîmpăcată.

* * *

M-am visat frumoasă.
În fața mea, la dreapta și la stînga-mi,
se aplecau
capete de oameni — ca spicele cîmpului.
Și eu le binecuvîntam — nu cu mîinile întinse,
ci cu privirea, cu părul zburătăcit și ușor,
cu văzduhul animat de mine.
Un suspin încet închidea în urmă-mi potecă...
Sori au fost mulți — albăstrui și roșcați
se despărțeau și iarăși se reuneau la un loc
iar eu aparțineam tuturora și nimănui,
splendidă ca o floare a dragostei.
Simțeam puterea mea atît de nelimitată
că aș fi putut să rămîn pînă la capăt
neapărată, dezgolită, pulsînd împrejuru-mi
tandrețe...
Dimineața a fost încărcată de funingine, rece,
trezirea — inevitabilă.
Mi-am încălțat iute papucii, fața obișnuită
și m-am dus să fierb cafeaua, să tai pîinea.
Se vor trezi în curînd cei care mă iubesc,
iar eu trebuie să surîd,
pentru că — în ignoranța lor fericită —
ei nu pot bănui că am fost — fără ei —
frumoasă.

Zona interzisă

Tu,
care mă visai atît de des —
ai reușit să pui carantină visurilor ?
S-a subordonat interdicției creierul în somn
sau se furișează în taină cîteodată afară,
în vîrful picioarelor
păcălește sistemele tale de semnalizare lucide,
sare peste ziduri,
se tîrăște prin joase subterane —
ca să ajungă în sfîrșit în zona oprită ?

Acolo încă există totul,
Acolo încă eu sînt, acolo încă sîntem noi —
sortiți dragostei și iradiați de despărțire...

Tu,
care zburai aievea spre mine, cea visată —
cum te simți într-o asemenea tulburătoare
dimineață
cînd memoria delincventă se întoarce vinovată
acasă
și privește-n pămînt și bîlbîie tremătoare
și întreagă miroase însă a tandrețe,
a iarbă
și a durere... ?

Ceva ca un autoepitaf

Mi se pare că de cînd mă știu cos
tot cu același ac.
Numai ața — ba albă, ba neagră — se schimbă
și pe nasul meu s-au cocoțat între timp
ochelari.
Cîndva am cusut un nasture cămășii
nedezbrăcate
și sîngele meu a simțit sîngele dulce de bărbat ;
am cusut lințoliul mamei și iarna se strecura
pînă-n ungherele inimii mele ; am cusut
cu grijă
tot ce era sfîșiat de ghimpi, de atingerea
brutală, de nedragoste.
Am cusut mătase și văzduh. Și răni cumplite.
Memorie nefastă am cusut. Și cîteodată —
binecuvîntare.
O femeie ca mine, care adesea călătorește
poartă în bagajele sale acul său nedespărțit.
Nădăjduiesc, și dincolo ea va avea rostul său :
să cîrpesc negrele hăuri și aripile îngerilor.

Prezentare și traducere de
Rumiana Stanceva
și Lucian Avramescu

SPORT

În cheie minoră

Ce se întîmplă? Ce-a fost asta? Toate cele trei echipe românești angajate în cupele europene, despre care s-a vorbit și s-a scris — tone de cerneală! — timp de-o toamnă și de-o iarnă lungă (le-am inginat în cîntec și eu, am crezut în ele și am sperat că ne vor dărui, de mărțișor, buchete de brîndușe), ne-au silit, una după alta, să sorbim trei blide cu otravă. Apăsați de cele trei înfrîngeri, — căci să nu-mi spuneți că egalurile obținute, la București, de Victoria și Dinamo, sînt altceva decît niște îngenunchieri — să ne păstrăm, totuși, cumpătul (ci nu echilibrul bizantin!!) și să-ncercăm să descoperim adevărul și pentru partea cea mai naivă, alcătuită din căzuți din lună, a publicului plătitor, din rîndul căruia, cu cîteva zile în urmă, se înălțau glasuri, ca prapuri bisericești, anunțînd solemn că Supercupa Europei se va juca, anul acesta, între Steaua și Dinamo. Cel mai curios mi se pare lucrul că fantasmagoria asta înnegurase și mintea unor specialiști. Ca să vezi ce grijă-i măcina pe ei! Răul trebuie căutat la temelia campionatului — corupt, trucat, comandat. În campionatul nostru, Dinamo și Steaua nu se mobilizează exemplar decît de două ori în treizecișipatru de etape, atunci cînd se bat între ele. În rest, punctele se adună singure și nu încape discuție că cineva ar putea să miriie; cine-ndrăznește să arate un colț e trimis să și-l lustruiască pe oasele diviziei B. Campionatul, iată veșnica rană deschisă, apoi, învîrtelile inacceptabile în alte părți, apoi, modul de pregătire al jucătorilor. Înaintea disputării meciurilor, antrenorii celor trei echipe anunțau în presă că, începînd încă din primele zile ale lui ianuarie, formațiile lor n-au făcut altceva decît să-și șlefuiască trupul și sufletul în vederea marelui vîrtej care le așteaptă. Acum, să vedem ce-au arătat. (O viroză timpită m-a împiedicat să urmăresc partidele la fața locului, deci cronica aceasta e a unui telespectator.)

După cum a jucat, Victoria n-avea decît să continue petrecerea de la revelion pînă la Paști. Tot un drac era. Pe terenul ăla care încape în buzunarul de la vestă, stăpîni au fost estgermanii, care — culmea! — au jucat în zece oameni din minutul 2. Crainicul televiziunii (ca să vezi pe unde ne urcăm în pom!) a încercat să ne convingă că tocmai eliminarea lui Kirsten, pentru un fault grosolan asupra lui Ștefan, a avut un efect negativ asupra Victoriei, creîndu-le iluzia elevilor lui Halagian că vor cîștiga în pași de vînătoare. Să-ntoarcem și obrazul celălalt, căci mai la vale de aici nu se poate! Eu mă văd obligat s-o spun deschis: Victoria (a numărat cineva cîte echipe au fost dezmembrate ca să fie împinsă spre vîrf această formație!?) a ajuns în „primăvara europeană" printr-un noroc chior, învingînd niște șoimi maltezi fără plisc și ghea-re și unșpe cuci amețiți ai zăpezilor cît malul, indiferent că de fiecare dată i s-au ridicat niște osanale de care un Real Madrid nu s-a bucurat nici pe vremea lui Di Stefano. Eu, fiindcă n-am ce pierde (pînă la proba contrarie), în urma jocului de marți, nu-i pot spune Victoriei decît: înapoi, la Obor! și anunț pe această cale televiziunea că golurile celor două echipe n-au fost înscrise, așa cum a stat scris, tot timpul, pe micul ecran de Minge și Damaschin, ci de Gütschow și Costel Solomon.

Miercuri, Dinamo, în compania Sampdoriei, una din cele mai puternice echipe italiene, ne-a dezamăgit cumplit așteptările. Mai cu seamă că și Sampdoria, ca și Dynamo Dresda, cu o zi înainte, începînd din minutul 10, a evoluat în zece oameni, prin eliminarea lui Carboni, care, ca și Victor, se pare că a făcut deplasarea la București doar ca să ne aducă aminte că frumosul stadion din Șoseaua Ștefan cel Mare s-a construit pe o groapă în care guverna șișul și bîta. Mult lăudatul Mateuț nu s-a dovedit nici o secundă inspirat. Și, din nefericire, s-au îngă-șat vrăbiile în sălcii. În repriza a doua, Dinamo n-a mai existat. Pe jumătate leșinată (unde sînt vagoanele alea de oxigen și ozon adunate la munte?!) ea a cedat în toate compartimentele și inevitabilul s-a produs. N-a fost nici-o lovitură de teatru, să fim serioși; ne-am făcut vrăji cu apă stătută, asta e, și bine-ar fi să mai umble cineva prin cofăielele de pe lavița dinamoviștilor. Crainicul T. V., colegul celui de marți (se poate aluneca, prin urmare, și mai la vale și prăpastia-i foarte adîncă), dornic să nu se strice la ceafă cu nimeni ne-a servit următoarea aiureală: trebuie să-i înțelegem pe dinamoviști (în jocul lor gingav din repriza secundă, n.n.) căci *joacă, acum cu vîntul în față.* Păi, învîrtiți roza vînturilor, doar aveți degete lungi și unghii ascuțite.

În Suedia, Steaua a pierdut în fața lui I.F.K. Göteborg (0—1) într-o partidă în care, spre mîhnirea noastră, n-am recunoscut-o decît în vreo cîteva, foarte puține, momente. Apărarea s-a bîlbîit din primul și pînă-n ultimul minut, mijlocul, cu Hagi complet anihilat, a servit înaintării numai mingi înalte, fructe dulci pentru masivii apărători suedezi, iar înaintarea n-a contat decît pe un Lăcătuș în zi medie. Nu-mi fac griji, Steaua va recupera terenul pierdut, la București, dar trebuie să știi că din ziua cînd începi să nu mai răspîndești frica, înăuntrul ceasornicului ceva s-a rupt: un șurub, un arc, un rubin.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană

ANUL XXXII
10
(1 400)
Simbătă
11 martie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ARGUMENTELE VIITORULUI

Un gînd cu desăvîrșire înalt face ca această primăvară să se constituie într-un anotimp amplu și efervescent, hotărîtor pentru multe din preocupările și starea noastră de spirit. Actualitatea politică, economică și socială înscrie la loc de frunte sensuri, accente și demersuri care privesc convergența programelor dezvoltării noastre multilaterale și poartă ca semn precumpănitor cerința faptei, a împlinirii întocmai a obiectivelor și sarcinilor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, a orientărilor cuprinse în cuvîntarea secretarului general al partidului rostită în cadrul marelui forum democratic din noiembrie anul trecut.

Abordarea problematicii construcției noii societăți, în toate planurile vieții materiale și spirituale, cunoaște o ascendență teoretică și practică în măsură să reliefeze nu numai o experiență vastă, de o deosebită limpezime și cu un profund suport al realității, al muncii și vieții, al gîndirii și creației, ci și necesitățile de prim ordin ale perfecționării întregii activități, căile și soluțiile care, într-o optimă raportare la propriile noastre cerințe și posibilități pot și trebuie să conducă la înfăptuiri și mai mari. Este aceasta ideea generală care se desprinde și din lucrările recentei consfătuiri de lucru pe probleme economice de la C.C. al P.C.R., consfătuire în care au fost dezbătute pe larg preocupări de fond cum sînt îndeplinirea planului, calitatea și eficiența muncii, modernizarea și înnoirea producției, investițiile, stadiul pregătirii și desfășurării campaniei agricole, alte aspecte care privesc bunul mers al economiei noastre, astfel încît acest an să reprezinte un reper fundamental pentru ridicarea pe o nouă treaptă, superioară, a activității din industrie, din agricultură, din toate domeniile. Cel de-al optulea cincinal are astfel o bază sigură și tot mai puternică pentru ca, în materializarea lui, să poarte și configurația viitoarelor etape, într-un impact care de pe acum se resimte, cel al științei și tehnicii celei mai avansate.

Cuvîntarea pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o în încheierea lucrărilor consfătuirii relevă cu pregnanță toate aceste direcții și preocupări în economie, aducînd argumente de ordin principial, teoretic și practic, în măsură să impulsioneze întreaga activitate dar și să consacre acel nou orizont de conștiință comunistă activă, revoluționară, prin care, așa cum se exprima secretarul general al partidului, factorul hotărîtor îl reprezintă oamenii, și de aici nevoia unei permanente pregătiri politice și profesionale, în contact direct cu problemele muncii, ale realității, cu scopurile fundamentale ale ridicării, de la etapă la etapă, într-un plan valoric superior, a întregii capacități de voință, inițiativă și acțiune. **Avem forța necesară și trebuie să ne concentrăm în mod deosebit, în acest an și în anul următor, pe aceste probleme ale înfăptuirii programelor, la nivelul celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii și, în unele domenii, să atacăm cu îndrăzneală și să ne propunem să fim în primele rînduri, să avem cele mai bune rezultate,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Aceasta înseamnă că știința românească se va angaja cu toată forța pe calea noii revoluții tehnico-științifice, a noi revoluții agrare, a creșterii tot mai puternice a contribuției sale la progresul patriei noastre, la făurirea socialismului și comunismului în România !**

Arătînd că trebuie să introducem un spirit nou, științific, revoluționar, de răspundere comunistă în întreaga activitate de organizare și modernizare, de dezvoltare economico-socială a patriei, secretarul general al partidului conferă realității practice nu numai argumentele prezentului concret și dinamic ci și pe acele ale viitorului, într-o direcție care este a noului, a luptei hotărîte împotriva vechiului, a tot ceea ce s-a perimat și nu mai corespunde actualei etape. Implicațiile privesc, desigur, întreaga existență, întregul potențial al muncii și creației. Ele au un punct viu de sprijin și în cultură, în artă, potențează gîndul spre fapte care să ne releve pe deplin la dimensiunea unor noi răspunderi și a unei tot mai profunde angajări politice și sociale.

Într-o asemenea perspectivă se înscriu demersurile economice, sociale și politice, tot ceea ce întreprinde secretarul general al partidului pentru bunul mers al societății. Recenta vizită de lucru pe șantierul Centralei nuclearo-electrice de la Cernavodă completează seria nenumăratelor vizite în țară și oferă un tablou cît se poate de sugestiv pentru preocupările constante privind prezentul și viitorul.

Luceafărul

„EMINESCU", tablou de Alexandrina Stănescu

Noi și secolul XIX

HERMENEUTICA „RISIPIRII"

Povestea secolului al XIX-lea, în viziunea lui Mihai Ungheanu, începe cu prezentarea aspectelor care-l privesc pe „fratele fiului risipitor". Titu Maiorescu, și se încheie cu întocmirea portretului unuia dintre „Fiii risipitori" ai secolului al XIX-lea : N. Iorga. În orice cultură putem descoperi, ne spune Mihai Ungheanu, în straturile ei întemeietoare de epocă, o unitate contradictorie, o „coincidență oppositorum". Această unitate contradictorie ar putea fi tălmăcită cu ajutorul paradigmei „Fratelui fiului risipitor". Altminteri spus, la baza actului creator stă relația dintre „frați". Ori de cîte ori relația aceasta se rupe, actul creator se blochează. Valorificînd într-o sinteză surprinzătoare **Jurnalul filosofic** al lui C. Noica și **Istoria literaturii române...** a lui G. Călinescu, M. Ungheanu reușește să identifice în actele lui Titu Maiorescu semnele unei atitudini paradigmatice, aceea a „fratelui fiului risipitor". Biografia lui Titu Maiorescu, ne sugerează istoricul de azi, nu se lasă tălmăcită cu metoda „complexelor de inferioritate" (a celor „nucleare", în general), decît forțînd, pînă la falsificare, înțelegerea omului și a creației sale. Dacă putem citi în reacțiile lui T. Maiorescu „semnele" unei atitudini întemeietoare, înseamnă că actul de cunoaștere a personalității maioresciene trece cu mult de hotarele biografiei și că omul, el însuși, a fost mult mai mult decît ne-ar descoperi cercetarea vieții cotidiene (adică „timpul circumstanțial" al vieții insului). Titu Maiorescu este un om **in-semnat** al culturii române. Prin el s-a jucat un act esențial în procesul istoric al acestei culturi.

„A te ridica de aici [din țărănime] pînă la expresie și ecoul artei naționale inseamnă a fi un trimis" (p. 6). Titu Maiorescu răzbate din lumea aceasta adîncă, strămilenară și rafinată, direct pe culmea culturii române moderne pentru a o dirija, pentru a-i re-„aminti" (orice cunoaștere este o re-amintire) o sumă de comandamente, care ar fi să fie bunele principii ale unei culturi „sănătoase". Mai întîi, Maiorescu ne previne asupra primejdiei „cheltuirii inutile" a energiilor naționale. Rezistența sa „cea mare se exprimă față de orice cheltuire inutilă", precizează M. Ungheanu : „Ai un singur bloc de marmură : dacă-l întrebuințezi pentru o figură caricată, de unde să mai poți sculpta o Minervă ?" îi întreba Maiorescu pe contemporani (**apud, Ibidem,** p. 10). Cine are grija aceasta neobișnuită pentru ceea ce-ți este dat întru folosință și lucrare ? Cine are această reacție la risipă, la „cheltuire inutilă" ? Cine are atîta grijă să nu se risipească rezerva lumii ? În plan istoric, acest tipar este țărănesc, ne spune M. Ungheanu. În plan antropologic, el se pierde adînc în mit. Arhaitații țărănești a lui Maiorescu, i se opune arhetipul pastoralismului, pe care M. Ungheanu îl identifică, bunăoară, la Densușieni. De pe această treaptă, criticul și istoricul literar coboară pe treapta istoriei culturii, unde identifică „opozițiile" **in unitatea istorică** a culturii române moderne. „Intîi : adversarii lui [Maiorescu] erau cei ce spuneau : «Scrieți băieți, numai scrieți !»", cei ce se exprimau prin „beția de cuvinte" (p. 14). Unul dintre „oponenții" lui Maiorescu a fost V.A. Urechia. „Între cei ce i-au urmărit cu tenacitate și aversiune pe Maiorescu se disting Densușienii". De unde vine, așadar, această opoziție într-o unitate, care explică întregul destin al culturii române în era modernă ? Dintr-o opoziție între două atitudini cultivatoare, a cărei sorginte se pierde în negura mitului paradigmatic, în care și-a fixat înțelesul fundamental. O dualitate în care-și află îngăduința reciprocă cele două perspective fatal inscrise într-o cultură : aceea a „Fiului risipitor" și aceea a „Fratelui fiului risipitor". Unul este „în lume", altul „acasă". Amîndoi se pot regăsi în „Casa Ființei" poporului și neamului din care-au ieșit. În cultura română stau tutelare, și deci legitimante pentru aceste două atitudini primordiale, personalități precum Titu Maiorescu și B.P. Hasdeu, N. Iorga, M. Eminescu etc. Etica lui Maiorescu este «etica lui „în lături !"». Dacă **strunirea** este prima consecință a unei atitudini de tip maiorescian în cultură, să fie întemeiată, prin aceasta, concluzia lui Petre Pandrea care-l „trecea pe Titu Maiorescu între marii creatori de inhibiție națională" ? În fond, atitudinea lui Maiorescu nu aduce o limitare a libertății, ci numai o strunire a pornirilor spre exces. Maiorescianismul atunci este conștiința hybrisului culturii moderne, iar în acest caz etica lui „nu", care-i este proprie, nu ne mai neliniștește atîta. „Dacă adversarii istorici concreți ai criticului" ar fi împotriva lecturii „purificatoare" din clasici, dacă ar „fugi de împietrire", dacă „ar fi fecunzi pînă la lipsa de control, adică risipitori, generoși fără frînă, adică tot risipitori, adversari ai inhibiției, adică partizani, tot cu risipă, ai gesturilor largi", atunci, da, maiorescianismul s-ar potrivi ideii de masivă „inhibiție națională". Dar este așa ? se întreabă

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Omenie

Ploaia de februarie, venind după multe zile de neobișnuită căldură uscată, ne însoțește ursuză, cu succesive cortine trăgîndu-se spre munți, în Zărand, iar bucuria pămîntului ni se transmite, tainic, abia perceptibil, în vreme ce urcăm pe o vale care părăsește, curînd după Mintia, cu semețele coșuri de termocentrală, Mureșul. Brănișca, străveche așezare rurală, conține satele Boz, Tîrnăvița, Tîrnava, Căbești, Gealacuta și Bărăștii Iliei... Rememorînd, cu o nostalgie cvasilirică, cele cîteva zile de vară pe care le-am trăit mai sus, pe firul apelor sugerate de numele a două din satele amintite, păraie curate și harnice, cu faună piscicolă conservată ispititor, cu delușoare pe care stau cucuiate pitorești case din lemn moțești, cu prunduri în care pietrele albe, rotunde, dau impresia unor osuare antediluviene, cu bisericuțe de lemn, mori vechi și neașteptate în context, case trainice, seducătoare, cu gospodării liniștite, mărginind albia apelor, străbat Bozul, aliniat într-o rigoare arhitectonică rurală plăcută, sorbind, odată cu ploaia, imaginile specific moțești. Căminul cultural din Boz, construit printre primele în zonă, mai precis în 1953, a devenit o... relicvă, nu pentru că nu ar fi funcțional, dimpotrivă, ci pentru că oamenii au construit, prin anii apropiați nouă, case noi, arătoase, exemplare prin bunul gust al orînduielii lor funcțional-estetice. Din plăcerea moțului de a-și zugrăvi casa exterior în culori vii, preponderent albastre/celest, a rămas, și la noile case, o undă. Zidurile, mai trainice, sugerînd gînd de viață lungă și cămin cu prunci mulți, „care să aibă o casă", micile grădini, ocolurile pentru îngrijirea animalelor, conferindu-le cîte ceva din căldura vitală, emanată, a omului care șade în propria-i vatră. Surpriza unui castel, așezat pe ruinele fortăreței din secolul XIV, ori a bisericii-monument, datînd din secolul XVIII, declarată, firesc, monument istoric al arhitecturii noastre, se atenuează la vederea unor veritabile castele/case, ale oamenilor de azi ai comunei, casele acestea depășind numărul de patru sute...

Casele oamenilor, — cărțile vieții lor. Deschise cu o deschidere aparte, sugerată chiar și de absența unor ziduri împrejmuitoare ; deschise ochiului și pasului, binetei și plinit frînte pentru oaspete, deschise aidoma vorbei și firii oamenilor de aici. În casuța bătrînilor Țic, baciul Miron, de 89 de ani și nana Emilia (Minerva), de 84 de ani, gustăm din bucatele așezate pe masa curată, pe care mîinile venerabilei gazde a așezat o față cu „cîpcă", emoționați de o formulă a politeței străvechi, repetată mereu de nana Minerva : „Mulțumim că ați venit la noi"... Aceste cuvinte, de fapt, nu sînt formulă de politețe, ele sînt exact ceea ce simte omul din ținut, statornic, omenos, față de drumeț. Dintotdeauna. Ploaia nu contenește, iar despre această ploaie atît de așteptată, se poate vorbi cu gazdele ca despre inima lor... Ploaia se dăruie țărinii, truda omului o metamorfozează apoi în bucate, în sens, rost, pîine, existență. Casele noi, majoritare, ocrotesc parcă această rară relicvă, cutb al unor oameni ce, iată, aproape string laolaltă două centenare, din care peste șaizeci de ani împreună. E căsuța părinților lui Nicolae Țic, prozatorul, și a fratelui său, Miron, poetul... Un ceas de perete arată, imperturbabil, „de foarte mulți ani" (e un ceas simplu, cu pendulă și conuri balans), timpul. Deopotrivă cel seurs, și cel prezent. Cei doi bătrîni, cu palmele pe genunchi și în poală, privesc spre noi ca dintr-o fotografie fără timp. „Mulțumim că ați venit la noi".

Pe un perete, ca o icoană a vieții lor, fotografia băiatului (feciorului) mai mare, scriitorul consacrat, cu sprîncene stufoase, iar dedesubt, mîna tatălui a pus cîndva o tăietură dintr-o revistă, cu numele de-o școioapă ...Miron, mai pe aproape, ne cinstește cu vinul roșu din pimnița bătrînei case. Un cîntec despre Avram Iancu sună firesc aici, în preajma Tebei...

Brănișca este o comună cu spirit practic. Ca oamenii ei. Lucaci Sabin, fost muncitor la cariera de piatră, lucrează rodnic la grădina de legume, la solarii, la producerea „materialului roditor". Am pus în ghilimele cuvintele, pentru că nu-mi place cum sună. Dar roadele tot astfel le știm, le înțelegem. Jurca Viorel, mecanizator, este alt om de față al comunei, iar tînăra învățătoare Maria Puiuț, săteancă de baștină, sfințește și ea locul natal prin delicata-i activitate culturală... Alături de, să spunem, Petru Curcă, învățător pe viață, cum îl numește Miron.

Două cooperative agricole de producție sînt, de

Eugen Evu

Continuare în pag. a 7-a

● **În acest număr :** ● **Literatură și actualitate — orizonturi tematice** ● **Cenaclul „Luceafărul"** ● **Cronica literară de M. Ungheanu** ● **Viața cărților** ● **Poeme de** ● **Florin Costinescu** ● **Dim. Rachieș** ● **Mihaela Muraru-Mîndrea** ● **Matei Gavril** ● **Teofil Răchițeanu** ● **Zaira Sămharadze** ● **Nicolae Neagu** ● **Proză de** ● **Elisabeta Preda și** ● **Nicolae Fulga** ● **Poșta redacției de Gabriela Negreanu** ● **Rememorări de Mircea Micu** ● **Sport de Fănuș Neagu**

INEDIT

Tudor Arghezi

Psalm lui Eminescu

De-o viață toată noaptea ți-am trimis
Stăpîne, gîndul nerostit nici scris
Că cine-ar fi atît de iscusit și teafăr
De-a-și înmuia ca tine, condeiul în luceafăr.

Te caut pretutindeni și umbra ți se-ascunde
În ce stihie veche, rătăcitoare ? Unde ?
Plînsetul spune că ai fi-n pămînt
Ca să te-ncapă nu-i pămînt destul de sfînt.

Tu te-ai întors de unde ne-ai venit
Purces din nesfîrșit,
Unde se-ascunde taina tuturora.

EMINESCIANA

Cine spune povestea „Luceafărului"?

1. Întrebarea nu a fost pusă explicit, prin urmare nu a fost sesizată ca atare. Încercăm să circumscriem problema referindu-ne exclusiv la naratorul **„Luceafărului"**, la cele o sută șaptezeci și două de versuri care constituie partitura lui. Decupajul ni se pare necesar, deoarece au fost remarcate doar personajele poemului și conflictele dintre ele, naratorul fiind tratat, implicit, ca o convenție literară. Astfel, criticul s-a servit de această instanță pentru a motiva sensul dialogurilor în care s-ar oglindi viziunea globală. Comentariul nostru susține, dimpotrivă, că tocmai naratorul este centrul de foc al poemului, el avînd un statut ontologic. Adecvăm conceptul de **narator**, specific prozei, distanțîndu-ne de noțiunile de Poet și Eu liric.

2. În preambulul poemului, cînd dialogul dintre fată și astru n-a început încă, un șir de schimbări bruște de perspectivă ne atrage atenția. „Îl vede azi, îl vede mîni / Astfel dorința-i gata ; / El iar, privind de săptămîni / Îi cade dragă fata". Primele două versuri reflectă perspectiva fetei, spre cer, celelalte perspectiva astrului, spre pămînt. Jocul continuă : „Cum ea pe coate-și răzima / Visînd ale ei timple, / De dorul lui și inima / Și sufletu-i se imple". Visarea e spre înălțimi ; „Și cît de viu s-aprinde el / În orișicare sară / La umbra vechiului castel / Cînd ea o să-i apară" — el își revarsă focul spre pămînt ; „Ea îl privea cu un suris, / El tremura-n oglindă..." Un ciudat dialog se instituie în actul însuși al povestirii, aparent ca un reflex al replicilor, ca o surdină. Ce semnifică acest dialog secund, aceste substituiri succesive pe care naratorul le face în vederea constituirii lanțului epic ? Între fată și astru nu există nici măcar o compatibilitate a regnului care să justifice apropierea, iar visul n-a avut loc încă.

O relație subtilă leagă narațiunea de destinele personajelor. Aprofundînd jocul dintre jos și sus observăm că povestitorul exercită o adevărată hermeneutică. El măsoară durata privirii fetei (azi, mîni) și intensitatea dorinței (Astfel dorința-i gata) ; pentru astru, cu cît durata e mai mare, cu atît sentimentul e mai palid (privind de săptămîni / îi cade dragă fata). Naratorul antrenează în actul hermeneutic perspectiva temporală (azi, mîni, săptămîni), cea spațială (castelul, zarea, marea...), mimica partenerilor (surîsul, tremurul, aprinderea, visarea), în vederea descifrării pulsațiilor intime și a oglindirii lor. El e rezoneurul istoriei, captînd sensurile gesturilor și unificîndu-le.

Supunîndu-se mișcării lumii — concretizată prin dialectica temporală, prin spațiul astral și pămîntesc, din fundal, prin întîlnirile dintre fată și Luceafăr, iminent rotirii astrilor — naratorul caută semnele. Ceea ce nouă ne apare drept **poveste**, înșiruire de întîmplări, e actul hermeneutic grefat pe suprafața mișcătoare a lumii, pe fizionomiile incompatibile ale personajelor. Dar semnificația lui ne scapă : vedem doar liniile trasate, dar nu fortele care le trasează și le organizează. Vedem imaginile, dar nu masa imaginilor din care hermeneutul e

Aurelian Pavelescu

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA EDIȚIILOR

Un salutar act de valorificare

În cadrul vastului proces de valorificare a moștenirii noastre culturale prestigioasa editură „Minerva" a inceput, cu colaborarea harnicului istoric literar, Dumitru Bălăeț, editarea scrierilor complete ale criticului Ilarie Chendi, născut la 14 noiembrie 1871 în satul Dîrlos din apropierea Mediașului și mort la București în ziua de 23 iunie 1913, în apogeul gloriei sale literare. Dumitru Bălăeț întreprinde cu pricepere și pasiune de filolog prima încercare de acest fel care va lua în considerare atît opera editată în volume cît și cea rămasă în paginile revistelor. Editorul Dumitru Bălăeț a sistematizat creația lui Chendi pe patru mari secțiuni : scrieri de critică, istorie literară și culturală ; beletristică (poezie, proză, impresii de călătorie, traduceri) ; publicistică socială și politică ; corespondență (trimisă), organizînd materialul în ordine cronologică în cadrul fiecărei secțiuni. Astfel vom avea o imagine vie, a devenirii prin timp a personalității lui Ilarie Chendi, a înriuririi sale asupra evoluției literaturii române și a rolului jucat în pregătirea actului marii Uniri.

Ediția de **Scrieri** ale lui Ilarie Chendi e riguros alcătuită din punct de vedere filologic, e însoțită de o prefață temeinic documentată și corect orientată, de un tabel cronologic exact care corectează unele date puse în circulație, de note și comentarii la obiect semnate de Dumitru Bălăeț, care contribuie din plin la întregirea imaginii lui Ilarie Chendi în conștiința cititorului de azi. Apariția primului volum din puțin cunoscuta operă a lui Ilarie Chendi ne prilejuiește o necesară, credem noi, evocare, sprijinindu-ne și pe multele date oferite de ediția și exegeza lui Dumitru Bălăeț.

Ilarie Chendi se trăgea dintr-o veche familie de preoți ortodocși. Bunicul său, Dionisie Chendi, iscusit cărturar, fusese protopop al Mediașului ; tatăl său, preotul Baziliu Chendi, s-a impus ca o figură populară, un strălucit orator, ajuns și el protopop al Mediașului ; doi unchi, Ion și Dionisie Chendi, fuseseră de asemenea preoți, publiciști și mari oratori. Și pe linia maternă descindea tot din spiță preotească. Mama sa, Eliza Hodoș, era fiica preotului ortodox din Bandul-de-Cîmpie. Prin ea Ilarie Chendi se înrudea cu lunga dinastie culturală a Hodoșilor : Iosif, Enea, Nerva,

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 6-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

„Coloana" (II)

În iulie 1937, sosit în țară, Brâncuși — împotriva firii sale — a grăbit realizarea coloanei luînd contact atît cu oficialitățile ce urmau să crediteze lucrarea cît și cu conducerea Atelierelor societății „Petroșani". Inginerul Ștefan Georgescu Gorjan a primit „mînă liberă" să calculeze proporțiile definitive ale coloanei și condițiile turnării și montării. Pentru o lună de zile el l-a avut oaspete, la Petroșani, chiar pe Marele Meșter („un om blînd, potolit, dar foarte hotărît și uneori susceptibil, ducînd un trai simplu și avînd un umor de rară calitate"), vreme în care s-a ajuns la soluția ideală (formula de suplețe, numărul elementelor, înălțimea, etc.) artistul preocupîndu-se mai ales de realizarea — manu propria — modelului etalon, evident din lemn („Lungi și multe au fost zilele în care Brâncuși a smuls lemnului, cu răbdare, fibră cu fibră, talaș după talaș, prisosul, învelișul de crisalidă care ascundea suprafețele căutate, așteptate".

La sfîrșitul lui august, după darea „tușeurilor finale" Brâncuși a fost nevoit să meargă la București de unde, intempestiv, a plecat la Paris, fără a mai putea lua parte la înălțarea coloanei.

Pe umerii lui Gorjan a rămas realizarea pe mai departe a „obiectului" unicat (și insolit) și, grație devotiunii și inspirării sale, lucrul s-a dovedit a fi perfect posibil. O excelentă echipă tehnică l-a slujit și trebuie înțeles că au fost învinse foarte multe dificultăți. Nici azi, în 1989 (cînd se împlinesc exact o sută de ani de la ridicarea Turnului Eiffel) o „replică" la coloana brâncușiană n-ar fi lesne de dat și cine crede că rigoarea „monstruoasă" a modernelor mașinării de proiectare și calcul e, singură, îndeajuns să făptuiască totul se înșeală. Există haruri ce nu pot fi programate cum ar fi inspirația de-o clipă a făurarului, „ochiul meșterului", există mistere de atelier, taine purtate de „oamenii fierului" din generație în generație după cum există și un respect profund pentru lucrul bine făcut.

Asemenea meșteri au împins sub stele coloana. Niciunul n-a părut mirat de puțin probabila „utilitate" a „comenzilor". Parcă din anii de ucenicie nu lucraseră decît poduri fantaste (Brooklyn, Saligny, de pildă) turnuri Eiffel (că

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană

CRONICA LITERARĂ

M. EMINESCU: «Opere» (XVI)

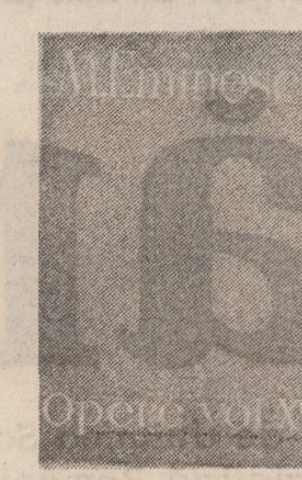

Un vechi deziderat cultural își primește răspunsul sub ochii noștri. Cu tomul XVI din M. Eminescu, **Opere**, cercul acestei ediții a scrierilor eminesciene, început acum cincizeci de ani de către Perpessicius, începe să se închidă. Șirul celor șaisprezece volume, (dintre care două, X și XV, se află în fază avansată de apariție), cuprinde șirul tuturor scrierilor poetului național, însoțite de un informat și util aparat de note, a luat înfățișarea unei ediții monumentale pe măsura însemnătății și valorii lor. Începută de singur Perpessicius și continuată după război de o echipă de noi eminescologi, ediția M. Eminescu **Opere** reprezintă o încercare de restituire laborioasă și avizată de care nu s-a mai bucurat pînă la ea nici un alt scriitor român. Istoria acestei ediții, care are și o preistorie, este veche și exprimă gradul în care posteritatea a fost marcată de iradiația operei și personalității eminesciene. Cel puțin trei generații de editori au fost convocate de necesitatea alcătuirii ei sub cupola unei aspirații care definește cultura și literatura română în ceea ce ea are mai caracteristic. Iar avatarurile ideii editoriale Eminescu, modul în care ediția a prins ființă, caracterizează etapele culturale care au zămislit-o și au dus-o mai departe.

Posteritatea eminesciană începe paradoxal în chiar timpul vieții poetului, odată cu apariția în decembrie 1883 a volumului de **Poezii**, pe care Titu Maiorescu se autorizează să-l scoată singur în absența poetului plecat din motive de boală, peste hotare. Toate edițiile poeziilor lui M. Eminescu, care i-au urmat, pleacă de la ediția Titu Maiorescu, fie spre a o urma, fie spre a se delimita de ea. Cartea a avut un rol enorm pentru fixarea definitivă a poetului în conștiința publică românească. Generația care se formează la sfîrșitul secolului XIX stă sub covîrșitoarea ei influență.

Liniei maioresciene, care valorifica în primul rînd poezia, i s-a adăugat, încă timidă, o alta care tindea la restituirea întregii acțiuni literare și publicistice a poetului. Dar Eminescu nu scrisese numai poezie și odată cu ediția lui V. G. Morțun, **Versuri și proză**, și cu **Culegere de articole d-ale lui M. Eminescu**, întocmită de Gr. Păucescu, la 1891, publicului îi sînt semnalate editorial și alte fețe ale scrisului eminescian. Cel care a dat expresia cea mai nimerită acestei tendințe a fost unul din tinerii formați sub copleșitoarea influență a eminescianismului, N. Iorga. Acesta a vorbit și a militat întreaga lui viață pentru instalarea lui M. Eminescu în centrul vieții creatoare românești, considerîndu-l „expresia integrală a sufletului românesc". A-l vedea reprezentat editorial în chip integral era un deziderat și judecată firească. „Tot ce avem de la Eminescu, scria N. Iorga, sunt fragmente ale unui geniu împiedicat de a pune în valoare imensele lui posibilități...". Adunarea la un loc a fragmentelor, întocmirea unui corp de opere reprezentativ pentru geniul eminescian a fost una din devizele acțiunii culturale susținute de Iorga. Ideea unui Eminescu văzut nu numai prin poezia lui, ci prin tot evantaiul de preocupări lăsate în urmă-i, începe să prindă contur după depunerea de către Titu Maiorescu a manuscriselor eminesciene la Biblioteca Academiei în 1902, întreprinzătorii venind din direcția prezidată de N. Iorga și numită în mod curent sămănătoristă. Nerva Hodoș și Ilarie Chendi, dau pe rînd: 1902 și 1905, ediții din poeziile postume, punînd publicul în contact cu universul încă necunoscut al operei eminesciene. Ion Scurtu este cel care, după o viață a poetului tipărită în germană, alcătuiește două ediții din poeziile acestuia, 1908 și 1910, prin care se instituie seria editării științifice a poeziei lui Eminescu. Tot el va da în 1910 primul volum dintr-o serie de **Scrieri politice și literare**, nedusă pînă la capăt, dar care constituie dovada unui Eminescu conceput pe toate laturile activității lui literare și culturale. Aceeași idee a unui Eminescu complet, prezidează și remarcabila ediție din 1914, **Opere complete** sub îngrijirea lui A. C. Cuza, care strînge la un loc poezii, nuvele, roman, teatru, cugetări, scrieri literare, economice, politice și filozofice, scrisori, traduceri. După operele complete din 1914 editarea lui M. Eminescu se ramifică din nou. După război, Ibrăileanu va pune problema editării poeziei eminesciene în cel mai critic spirit și va încerca o ediție proprie în 1930, pentru ca, din cercul „vieții românești", Constantin Botez să ofere în 1933 o ediție a poeziilor atent confruntată cu manuscrisele. Preocuparea unei ediții științifice superioare este exprimată și de volumul M. Eminescu, **Poezii și variante**, scos de D. R. Mazilu în 1940. În perioada interbelică apar totodată și ediții închinate publicisticii poetului, prin D. Murărașu, în 1931, și prin Ion Crețu, între 1938—1939, care editează mai întîi **Opera** în patru volume și ulterior doar **Opera politică**, în două volume (1939). Seria de ediții Ion Scurtu, (neisprăvită), ediția de **Opere complete** din 1914 (A. C. Cuza) și aceea de **Opere**, 1938—1939, de Ion Crețu, exprimă, cu lacune inevitabile, marele deziderat al alcătuirii unui corpus fundamental de scrieri eminesciene. În afara lor, au funcționat cele două direcții paralele, reeditarea poeziei după criterii din ce în ce mai exigente, și editarea celorlalte scrieri, între care publicisticii poetului i s-a acordat o atenție specială.

În 1939 apare cel dintîi tom al seriei M. Eminescu **Opere** menită să dea o expresie definitivă vechiului și înaltului deziderat. Deoarece Perpessicius n-a putut sfîrși lucrarea începută, un colectiv de eminescologi de la Muzeul literaturii române condus de Alexandru Oprea a preluat proiectul marii ediții părăsite, tipărind în 1979, la Editura Academiei, volumul IX, primul din șirul celor destinate să prezinte gazetăria eminesciană de la primul pînă la ultimul articol scris și tipărit de poet. Cu volumul XVI de **Opere** închinat corespondenței poetului ieșim din sfera operei propriu zise. Ea ne oferă cheile personalității poetului. Transcrierea filologică a textelor a fost făcută de o echipă de eminescologi formați cu prilejul reluării acestei ediții: Oxana Busuioceanu, Simona Cioculescu, Anca Costa-Foru, Claudiu Dimiu, Aurelia Dumitrașcu, Alexandru Surdu, răspunderea filologică a întregii ediții avînd-o Petru Creția. De editarea **Corespondenței**, de partea **Documentarului**, ca și de comentarii s-a ocupat D. Vatamaniuc, care e și coordonatorul întregii ediții. Tomul XVI, **Opere**, nu înseamnă o pasivă înregistrare de texte. Organizarea lui mărturisește o atitudine și o concepție față de personalitatea lui M. Eminescu, pe care vom încerca s-o descifrăm din alcătuirea cărții. Este vorba mai întîi de **Corespondența** trimisă de poet și desigur de corespondența primită. Și într-o secțiune și în cealaltă sînt multe goluri, verigi lipsă, dar ediția cuprinde tot ceea ce se cunoaște la ora de față din epistolarul eminescian. Acestor două secțiuni li se mai alătură una de concepte de scrisori și chiar de scrisori neexpediate, unele foarte importante pentru biografia sau concepția poetului. Noutatea o dau cele două **Documentare**, I și II, unde se reproduc, pe durata a peste două sute de pagini cereri, certificate, rezoluții, procese-verbale privitoare la poet, ca material auxiliar al acestei corespondențe și al biografiei lui M. Eminescu. Tot aici intră și tablourile privind organizarea și reorganizarea școalelor rurale din județele unde a fost revizor școlar Eminescu, cu deosebirea că fiind scrise chiar de mîna lui sînt trecute la capitolul corespondență trimisă. **Este vizibil intenția de a oferi un instrument de lucru clarificator asupra vieții lui Eminescu și de a scoate din sfera aproximațiilor biografia lui.** Bogata secțiune de comentarii, depășește interesul strict bibliografic pentru că rectifică sau pune în discuție afirmații anterioare ale biografilor sau eminescologilor care au folosit scrisorile. Raportate la **Cronologia** cu care se deschide tomul XVI, comentariile care tind să revizuiască păreri sau optici moștenite, deschid perspectiva unei viziuni mai largi asupra curgerii vieții lui Eminescu. **Cronologia** nu marchează doar faptele de literatură ale poetului, ci tot evantaiul gesturilor sale. Altfel zis, cronologia lui D. Vatamaniuc nu are în vedere doar poezia și amorul, care au fost pistele principale ale multor biografi, ci și traiectoria implicării sociale și politice a poetului. Între evenimentele propuse de cronologie ca atare nu intră numai poeziile, ci și numeroase articole de ziar. Împletirea vechilor fire ale cronologiei eminesciene cu cele ale gazetăriei lui este un vizibil cîștig pentru biografia poetului. Lucru firesc pentru un editor al gazetăriei lui M. Eminescu. Astfel aflăm pentru noembrie 1881 că o gazetă ostilă lui M. Eminescu, **Telegraful**, își informează cititorii că Eminescu va fi înlocuit la **Timpul** pentru orientarea sa politică. Sînt și serii de articole foarte importante pentru biografia poetului pe care cronologia nu le menționează, cum sînt cele dedicate atentatului săvîrșit de Pietraru în 1880, articole care vor provoca șocul ședinței de cameră din martie 1881, nici ea reținută de **Cronologie**. Apoi, element important pentru biografia eminesciană, sumarul **Timpului**, pe latura literară nu este urmărit în nota sa diferențială față de **Convorbiri literare**, notă foarte expresivă în anume etape ale raporturilor lui Eminescu cu junimiștii. Evidențierea unor momente biografice este consonantă cu ipoteze mai vechi sau mai noi asupra biografiei poetului. Pe 12 aprilie 1888 Eminescu pleacă la București fără vreo justificare specială însoțit de Veronica Micle. Această plecare este în acord cu supoziția (reformulată recent de I. Cremer), că ar fi vorba de o participare a poetului la revederea ediției de poezii pentru o a treia retipărire. În sfîrșit cu toate inegalitățile de accent și cu inevitabilele lacune această cronologie deschide drumul unei noi biografii a poetului pe care D. Vatamaniuc este după toate semnele cel mai îndrituit s-o alcătuiască. Tomul XVI de **Opere** în concepția lui D. Vatamaniuc este mai mult decît un excelent instrument de lucru, este un pas înainte către o biografie completă a lui Eminescu.

Scrisorile ni-l prezintă pe Eminescu în toată gravitatea gîndirii lui. La 22 de ani el adresează lui Titu Maiorescu, sprijinindu-l pe Toma Micheru, asemenea fraze: „Dar timpul nostru sîntem noi și calitatea socială (o vorbă nouă) a spațiului în care trăim atîrna asemenea de noi". La 1877, înaintea venirii la București, îi scrie tot lui Maiorescu: „La București se pare că politica, ridicată la rangul de activitate spirituală, a pus în umbră pentru multă vreme literatura. În orice caz, îngustimea conștiinței omenești este cu greu în stare să cuprindă deodată două direcțiuni, pe cea politică și pe cea literară: coexistența lor simultană în una și aceeași conștiință aduce daune unuia din cele două domenii de idei, sau amîndurora". Cu toate acestea va veni la București. În 1882, după ce fusese îndepărtat de la rolul pe care-l avusese la **Timpul**, Eminescu face acest bilanț către o persoană necunoscută: „Ei bine, de șase ani aproape o duc într-o muncă zădarnică, de șase ani mă zbat ca într-un cerc vicios în cercul acesta, care cu toate acestea este singurul adevărat; de șase ani n-am liniște, n-am repausul senin de care aș avea atîta trebuință pentru ca să mai pot lucra și altceva decît politică". Și ca o concluzie prea puțin înțeleasă de biografi: „Eu rămîn cel amăgit în afacere, căci am lucrat din convingere și cu speranță în consolidarea ideilor mele și un mai bun viitor. Dar nu merge. În opt ani de cînd m-am întors în România, decepțiune a urmat după decepțiune". Iar în ce a constat decepțiunea lui Eminescu urmează să ne-o arate o nouă biografie a lui Eminescu, ieșind din generalități.

Aproape cincizeci sînt scrisorile pe care Veronica Micle le trimite lui Eminescu și pe care ediția le inserează și le comentează. Față de exploatarea nu o dată ieftină și comercială a acestui dosar al vieții private a poetului, **Opere XVI** aduce toate piesele existente, însoțindu-le de comentarii neutre, din care nu lipsesc cîteva accente de dezaprobare a atitudinii corespondentei. Tabloul rezultat este însă important pentru că el nu înfățișează un episod trecător al interesului poetului, ci o relație cu implicații adînci în cea mai tensionată parte a vieții lui. Chestiunea vinilor este secundară în acest caz, importantă fiind posibilitatea reconstituirii cu ajutorul acestor scrisori ale întregului complex de relații avute în epocă de Eminescu. Pe această cale așa zisele dileme ale relației Eminescu-Veronica Micle se vor dezlega de la sine așezîndu-se la locul lor în contextul general al existenței poetului.

Cu volumul **XVI** cercul marii ediții de **Opere** Eminescu, începută în 1939, începe a se închide.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

CĂRȚI PENTRU COPII

● E limpede faptul că vioiciunea unei cărți precum **Întîmplări dintr-o vacanță*)** vine mai ales dintr-o intensă exploatare a dialogului, principala modalitate de creionare a acțiunii și de caracterizare a personajelor. Reporter exersat și autor interesat mai cu seamă de zona prozei umoristice, Petru Idriceanu se găsește acum în fața primei sale cărți dedicată în exclusivitate copiilor și se lansează fără complexe în roman. Și încă unul elaborat, cu acțiune densă, desfășurată în lumea pitorească a unui sat de munte, cu întîmplări contorsionate, mizînd uneori pe suspans, punctate de un umor școlăresc bine sugerat. E vizibil și caracterul voit cinematografic al întîmplărilor structurate de Petru Idriceanu în cincisprezece capitole: porniți aparent în joacă în căutarea aventurii, două grupuri de copii ajung să facă importante descoperiri — un zăcămînt de țiței la Bîrlogul Urșilor, o sursă de apă în decorul pictat în nuanțe misterioase de autor. Naturalețea, firescul dialogului reprezintă calitatea cea mai importantă a acestei cărți scrisă cu dezinvoltură și imperativul limpede de-a fi educativă și de a place micilor cititori.

Pofta de aventură se canalizează către un scop precis: încîntarea, satisfacția copiilor că întîmplările lor au avut o finalitate, provoacă cititorului adult o nostalgie anume.

Romanul se termină ca într-un tablou vivant, cu o reușită generală și un aer de vivacitate contaminantă; zăcămîntul de țiței în plină exploatare, o descoperire paleontologică vrednică de toată atenția, sursa de apă care aduce cu sine posibilitatea unei agriculturi intensive pe fostul deal prăpădit și secetos, prietenie și întrajutorare pionierească vrednică de-o gazetă de perete, o minunată relație camaraderească între adulți și copii, profesori și elevi, haz și veselie cu duiumul. Romanul calchiază imperativele teoretice ale literaturii educative pentru copii și tineret, situîndu-se într-o zonă a perfecționismului moral în care nu ne putem da prea bine seama cît este îndemn sincer, și cît — mai cu seamă ținînd cont de antecedentele scriitoricești ale autorului — fină ironie, maliție mascată.

Întîmplări dintr-o vacanță e un roman pentru copii alert și captivant la lectură și continuă cu succes activitatea de umorist a autorului. Putem spune însă că reflectă și intuiția momentului, doza de atenție reportericească exersată în cărți anterioare precum „Delegație pentru planeta Geneza" și „Reportaj la răsăritul soarelui". Petru Idriceanu scrie pentru copii cu o cuceritoare aparență a firescului, indiferent de temă.

În delicata zonă a poeziilor dedicate celor mai mici cititori se exersează poeta Mariana Pândaru și versurile din **Dincolo de rîu, cîmpia**)** au o prospețime netrucată. E o vîrstă la care totul trebuie să fie limpede și autentic, simplu, sincer, firesc iar poezioarele inspirate ale poetei chiar asta încearcă.

Lumea plantelor și-a animalelor, măruntele întîmplări de fiecare zi sînt subiectele acestor rime săltărețe, vesele, ușor de memorat de cititorii de-o șchioapă și care încearcă să aducă, fiecare-n felul ei, cîte un strop de noutate: „Au ieșit din palma nopții / licurici cît o bobiță / Să vegheze între ierburi / Florile de garofiță / În pădurea de aproape / Cînt-o bufniță mofluză / Iară luna, veșnic trează / Îi e lumii călăuză."

Desenul liric e simplu, cum e și firesc dar are în el o generozitate limpede care-l înnobilează.

Cleopatra Lorințiu

*) **Petru Idriceanu: „Întîmplări dintr-o vacanță" — Editura Ion Creangă, 1988.**

) **Mariana Pândaru, „Dincolo de rîu, cîmpia" — Editura Facla, 1988.

POEZIE

FIRE DE POET

Cel de-al doilea volum de versuri al poetului craiovean Constantin Preda se deschide cu numele proteguitoare ale lui Vladimir Maiakovski și Radu Stanca. Ele indică „firea poetică" a autorului, certificînd totodată privilegiul acestuia de a fi „cel mai frumos din oraș" și de a-și purta, cu asumată vulnerabilitate, steaua de poet. Motivul e ades întîlnit în rîndul boemilor și al poeților de provincie, care-și anunță, în lipsă de societate lirică, destinul voevodal al creatorului. Aceste idei, conturate pe prima pagină a volumului, își prelungesc ecoul în cele mai multe din poeziile tipărite la a doua apariție editorială.

Constantin Preda își transcrie versurile liber față de prejudecățile ortografiei și de convențiile comunicării prin semn dîndu-se prin această tentativă impresia (în bună măsură iluzorie) că realizează direct, nemijlocit comunicarea cu starea poetică. Despărțirea de codul normativ (ortografic) nu înseamnă scăparea de cel vechi (consacrat), ci riscul de a crea unul nou. Însă dincolo de acest inconvenient, ușor și simplu de rezolvat, versurile poetului dezvăluie o interesantă concentrare a metaforei, prospețimea inefabilă a imaginii, coerența dicțiunii lirice, realizate printr-o surprinzătoare brevilocvență. Judecățile poetice sînt însoțite de un halou emoțional care le elimină caracterul invariant, descripția este laconică și totuși plină de culoare, meditației îi lipsește mîna pusă ostentativ la tîmplă, în timp ce poezia de iubire nu conține clamori aluvionare. Poetul e, altfel spus, stăpîn pe mijloacele sale și dovedește o maturitate artistică de invidiat.

Ca peisagist, Constantin Preda realizează, asemenea unui pictor, tensiunea din contrastul culorilor. E captivat de acuarela liniilor discrete („acasă la sadova / cînd gerul e subțire ca o goarnă"), caută eufonii muzicale („nimic în capcane burnița se-ntețește / mult și ascult clopotele cum zuruie-n munți", în timp ce „seara cade ca o za / de argint în valuri") invadînd poezia de sentiment, cu arome tari sau miresme abia perceptibile și angoase nostalgice. Rareori, ca în poezia *Scrisoare mamei*, cuvintele îmbracă tonul apoteotic vizînd un cosmos poetic măreț, amplificat de o imaginație productivă, totuși zgîrcită pînă la severitate cu termenii discursului poetic: „bună seara mamă locuiesc o zodie calmă / calea lactee mi-e linia din palmă // mi-e mîna făclie și părul de grîu / am rîsul limpede ca un pîrîu // sub floarea din umărul stîng / îmi crește un fel de paring // iar munții apuseni / îmi sînt troițe și săteni // sînt macul umil și roșu compendiu / cu inima-n nouri sălbatic incendiu". Eul poetic se integrează organic unui cadru natural, cu un accent de vitalitate mereu înfrînt de melancolie, cum vom observa că se întîmplă mai ales în poezia intimistă. Aceasta se consumă sub forme inițiatice („ne salutăm cu flori / pe zăvoare secrete") și duce spre incompatibilitate: „ploaia ca-ntr-o logondă secretă / și oglinzile mai adînci decît moartea /.../ pentru tine tăcerea mării flutură un steag / pentru mine stingher crește pădia-n cornișe". Atunci cînd ea reprezintă o comunicare „în clar", devine incandescentă evidențiind trăirea ardentă: „de la genunchi în sus ești iulie toată / de la genunchi în sus ești numai urme de fragi miez de vară tras pe roată / stea aprinsă-n cer de magi // de la genunchi în sus ești numai iulie / ochii tăi au cel mai palid mister, de la genunchi în sus — cerească abulie / ave purpură de făclier / lasă-mă să fiu gleznei tale tale ramul de mirt / lasă-mă să fiu gleznei tale stog și crăiță / cînd într-o bluză ușoară ca praful de spirt / o să-mi arăți cea mai sfîntă troiță"

Partea cea mai substanțială a volumului o reprezintă versurile care emană o existență boemă, melancolizată în clipele de singurătate pînă în sentimentul opririi iremediabile a timpului. Cu toate acestea atmosfera înlocuiește apăsarea cu detașarea jovială: „sărac cu duhul n-am o lețcaie / să-mi cumpăr pe la hanuri o odaie / doar a garoafă pentru pită / și aia-n slovă risipită". Grijile domestice („în jgheaburi ascunse o sticlă la rece / să ne astupe gurile zevzece") care produc un hedonism donquijotesc („călător în noapte rătăcit în șa / nu mai e nici vin nici camfor în oca / stau întins pe-o sarică de oaie / vechi e trosnetul de buturi în odaie / hornurile scriu în zări cu fum / ce cald e-n suflet de hulubi acum") emerg, ca și în cazul exemplelor ilustre, Bacovia bunăoară, spre culorile de prim plan ale iluziei: „ce burg pustiu / doar trec sacale / și plopii știu / că-i mov și jale". Sentimentul de tristețe și încremenire a timpului, a obsedantei luni septembrie, probabil în determinație directă cu vîrsta, apar tot mai des în libațiile poetului (o parte a volumului se intitulează *Pateră în flăcări*) care-și însoțește existența cu un „instrumentar" modest: pipă, ceainic și vinuri risipite în simțuri. În acest sens, cea mai reprezentativă creație a poetului, care ne redă, în esențialitate, bogata sa trăire, înlăuntrul și în afara simțurilor, este următoarea: „e-o primăvară dulce zeul stă să soarbă / ziua din palme fragede de miri / ca vinul scurs din candela din barbă / zăpezi la streșini picură subțiri // e-o dulce primăvară cu aburi de omăt / și-un damf de rece iarnă peste firea noastră / a înfrunzit bodega și-n depărtare hăt / firul de grîu deschide o fereastră // e-o primăvară nouă zeul stă să moară, de prin viroage-și trage ultima suflare / un armăsar cu sufletul doboară / o primăvară și mai dulce-n calendare // a venit lumina tututie pandurii / muguru-n tăcere dă din viță pinteni / văile-n ardoare cheamă armăsarii / gata de rupt munții luminoși și sprinteni // a plesnit lumina cîntă pivnicerii / sînge adevărat de iepure îți varsă-n căni / clopotul vestește ziua învierii / ghiocei și nouă îmi așez pe răni".

Constantin Preda este un poet autentic, demn de atenția celor care urmăresc fenomenul poetic contemporan.

Lucian Chișu

EMINESCU ÎN CORESPONDENȚA

● **Muzeul Literaturii Române a organizat marți, 28 februarie a.c., pentru cadrele didactice și elevii Liceului economic nr. 3 din Capitală, prezentarea vol XVI din Ediția** Opere de **M. Eminescu — Corespondența.**

A vorbit Dimitrie Vatamaniuc, coordonatorul ediției, după care actorul Ștefan Velniciuc a citit pagini din corespondența poetului.

Urmare din pag. 1

Noi și secolul XIX

bă M. Ungheanu, căutînd legitimitatea atitudinii maioresciene în cultura modernă. Să uităm o clipă incursiunea în istorie și să ne întoarcem la caracterizarea paradigmei. Care sînt, deci, trăsăturile atitudinii complementare, pe care-n naratologia mitică o ilustrează „fiul risipitor"? Căutarea analogiilor, pasiunea intuițiilor globale, cercetarea reliefului întreg, cunoașterea colorată a peisajului, enciclopedismul, a construi totul de la început și repede (ceea ce se opune metodei aplicării analitice maioresciene), pasiunea romantică pentru etapele germinale, integrarea diferențelor în corespondențe etc. sînt toate, și altele, trăsăturile celeilalte atitudini creatoare aflată într-o complementaritate cu atitudinea maioresciană. Caracterizarea pe care Mircea Eliade i-o face lui Hasdeu în ediție, care-a dezlănțuit cunoscutul „scandal" în jurul „profesorului" de la Universitate, prefigurează parcă înțelesurile tîrzii cu privire la „drumurile" planetare ale generației lui Mircea Eliade. Personalitatea hasdeiană și ediția lui M. Eliade din opera marelui înaintaș sînt convocate de Mihai Ungheanu într-o hermeneutică a „ideii de risipire" în strînsă legătură cu o mare generație a culturii românești din perioada interbelică.

2. LECTURA „STRUCTURILOR"

Ce s-a întîmplat semnificativ în secolul al XIX-lea în cultura română? Oamenii acestei epoci au creat mai toate structurile unei societăți moderne. „...Cîțiva oameni trebuiau să facă tot și să facă repede. Gestul spiritual dominant al secolului al XIX-lea românesc este un gest al Renașterii...". O asemenea epocă a stat sub semnul marilor proiecte. Croind „planuri gigantice", fiii acestui secol ne-au lăsat odată cu „marile creații" și urmele unei colosale risipiri. În veacul acesta îi vom cunoaște, deci, pe marii „fii risipitori" ai culturii române moderne. Cine-ar fi crezut că epoca aceasta poate fi tălmăcită prin felul de a fi în lume al „fiului risipitor"? Cartea recentă a lui M. Ungheanu este o surprinzătoare invocare și evocare a „fiilor risipitori" ai acestui secol. Pe urmele lor au rămas creații colosale, dar și o formidabilă „bibliotecă de proiecte eșuate". Fără a se dezinteresa de „evenimente", Mihai Ungheanu este preocupat în cartea sa mai cu seamă de „configurațiile" epocii, convins fiind că acestea fac inteligibile nucleele culturii, permanențele ei. Lectura „structurilor" ne ajută să determinăm gradul de actualitate al unei epoci, ceea ce nu ne-ar permite lectura evenimentelor. Mihai Ungheanu se arată preocupat să determine prelungirea în actualitate a unor atitudini, conflicte, tipuri de reacții, tipare de acțiune, pe care le socotește ale secolului al XIX-lea (ținînd seama, desigur, de supraordonările noului cadru istoric). Este vizibilă voința autorului de a ne oferi o lectură globală a epocii examinate. Secolul al XIX-lea ne este înfățișat cu toate stratificările lui sufletești prin care-i putem identifica ușor pe tragedienii epocii, dar și pe „comedianții" ei, cei ce s-au lăsat ademeniți de vanități istorice, de pretenții fără fundament, crezînd a fi chemați pentru roluri mari cînd, de fapt, abia de-au reușit să ocupe cîte un colț de scenă, iar uneori n-au făcut decît o simplă figurație. Autorul **Fiilor risipitori** îndreaptă reflectorul analizei spre „colțuri" de scenă avînd grijă să restituie raporturile reale în care se aflau aceste secvențe cu întregul. Așa ne este înfățișată, bunăoară, polemica lui Vlahuță cu socialiștii. Față de întregul culturii române din secolul al XIX-lea, acest „conflict" n-a ocupat centrul scenei.

Prezentarea unui conflict ca acela dintre Vlahuță și unii dintre gazetarii socialiști ai epocii ne atrage atenția asupra ușurătății cu care se poate aluneca spre concluzia că **problema de bază** a României moderne a fost una cu desenul ei într-o anumită reprezentare ideologică. De aici și pînă la concluzia că cei care s-au aflat în afara acelei reprezentări au creat teorii false (ori nici măcar n-au fost în stare să creeze teorii) n-a fost decît un pas. Or, așa cum arată Mihai Ungheanu, în polemica lui Vlahuță cu socialiștii, **adevărul** și-a găsit „sediu" în „teoriile" celui dintîi, așa cum, la altă scară, marile dezlegări teoretice ale epocii pot fi găsite în teoriile lui Maiorescu, Hașdeu, Eminescu, Xenopol etc.

Secolul al XIX-lea ca epocă de cultură nu-și dezleagă secretele decît atunci cînd izbutești să descoperi îndărătul evenimentelor configurațiile, în spatele unor polemici mai mult sau mai puțin persistente, polarități active care structurează epoca în întregul ei. Aceste polarități sînt mai întîi căutate de către Mihai Ungheanu. Înlăuntrul lor zărim fețe nebănuite pentru evenimente și personalități îndeobște bine cunoscute. Polaritățile culturale sînt axele epocii în viziunea lui Mihai Ungheanu. Maiorescu și Hasdeu, conservatorism-liberalism (polaritate pe care istoricul o recompune din polemicile lui Eminescu), „naturalism-idealism", o polaritate deosebit de productivă în secolul al XIX-lea, căreia autorul **Fiilor risipitori** îi fixează originea într-o celebră polemică dintre A.G. Djuvara și A.D. Xenopol. Cadrul acestei „polarități" este însă mult mai larg, pulsațiile ei fiind ușor de regăsit în scrieri cu substrat polemic ca acelea ale lui Șt. Stîncă, P. Zosin (consacrată „substratului patologic al pesimismului contemporan" etc.). **Acest ax situează cultura română în cîmpul** mai larg din care va fi ieșit naturalismul european, avîndu-și, la vîrf, ilustrarea în zolism. O atare tensiune spirituală de amploare europeană, cum vedem, a avut, ne arată M. Ungheanu, un cadru de paradoxală dezlănțuire în **procesul Caion**, de care se leagă momentul **Năpastei** în istoria literaturii române a secolului al XIX-lea. Procesul Caion face parte, în viziunea lui M. Ungheanu, dintr-un proces de reorientare a spiritului public în secolul al XIX-lea. Această secțiune a cărții ar merita, în sine, o examinare specială. Un alt ax de tensiune spirituală a epocii este acela care ne dezvăluie polaritatea activă și benefică dintre Sămănătorism și gruparea socialiștilor, pe al cărei continuum se desfășoară polemica lui Vlahuță și Tradem cu Bacalbașa, Vraja, Rion, Gherea, chiar în chestiunea volumelor „Intim" (al lui Tradem) și „Dan" (al lui Vlahuță). Și acest ax preia în polaritatea lui tensiuni foarte adînci ale culturii române și europene la cumpăna veacului.

Viziunea configurației multiaxiale, pe care ne-o propune Mihai Ungheanu, asupra epocii, are avantajul de a putea dezvălui într-o polaritate deopotrivă opoziția și complementaritatea. Viziunea fragmentaristă, sectară, este astfel depășită, fără a fi înlocuită cu una idilică. Mihai Ungheanu n-are sfieli în fața zugrăvirii conflictelor (pe care uneori ni se pare a le contura cu o tușă prea apăsată, ca în cazul înfruntării dintre Eminescu și Rosetti, din care scoate „antirosettismul" poetului, care, deși istoricește adevărat, nouă ne apare cu totul secundar în raport cu **teoria** socială eminesciană). Ideea sa centrală este aceea că adevărul epocii nu stă de o parte sau de alta, la un pol ori altul al axelor din care se compune epoca, ci în întreg. Adevărul istoric al societății și culturii românești din secolul al XIX-lea se află într-o comunitate indestructibilă cu **sensul** întregii configurații socio-culturale și orice încercare de a supraordona părți în raport cu întregul cheamă falsul istoriei. Odată alcătuită configurația epocii, personalitățile și evenimentele, atitudinile și reacțiile, creațiile teoretice și cele artistice, care sînt chiar „materia" acestei configurații, pot sta sub lumina întregului. Priceperea de-a alcătui harta fenomenelor sufletești colective vine de la școala metodei lui Nicolae Iorga. Ca și curajul de-a înfrunta prejudecățile deformative, de oriunde ar proveni. Mihai Ungheanu face procesul prejudecății minuite de socialiștii epocii cu privire la adevărul artistic și științific și încheie acest proces cu o idee a lui N. Iorga: **„Arta e una singură".** „N. Iorga pledează în aceste călătorii (este vorba despre cărțile de călătorie ale savantului, n.n), emancipate de constrîngerile manualului și ale propagandei ieftine, pentru libertatea gestului științific, pentru dreptul omului de știință de a nu se încurca în canoane false, limitative, de extracție și aspect politic" (p. 235).

3. CÎMPUL STILISTIC

Secolul al XIX-lea își trece moștenirea întreagă celui următor, ne sugerează Mihai Ungheanu în cartea sa. Puntea pe care s-a desfășurat această trecere dintre secole este o surprinzătoare configurație stilistică, pe care istoricul o denumește, cu o expresie consacrată, „stil 1900". Acest stil are cîteva trăsături definitorii: accentul pe specificul național, pe factorul „naturalistic" (pe ideea determinismului), pe știință, analitismul, efectul supraordonator al zolismului, preocuparea față de tema țărănească („poporanismul" este și orientare socială și stilistică), „limbajul neotradiționalist", sinergismul artelor și literaturii (mai ales al picturii cu literatura, ori al muzicii cu literatura și cu pictura etc.), actualismul, „idealismul național", refuzul imitației etc. Ne aflăm în fața unei sinteze între nordul germanic și sudul francez. Stilul 1900 care predomină în cultura europeană, între 1890—1916, compune peste vechea geografie culturală europeană o nouă configurație stilistică, înlăuntrul căreia mișcarea **sămănătorismului** apare într-o lumină nouă, ca fiind un cadru de sincronizare cu spiritul acelui interval, memorată ca prima **belle epoque** a noii culturi europene. **Sămănătorismul** și curentul poporanist apar astfel ca „laboratoare" și cadre ale contribuției românești la primenirea epocii și la dialectica cîmpurilor stilistice europene în pragul secolului al XIX-lea. Cea mai bună ilustrare a noului tipar stilistic ne-o oferă opera și personalitatea lui N. Iorga. Acesta este și prezentat prin acele gesturi și opere care trădează sinteza interesului pentru teza socială și pentru „critica științifică" cu nota profetică și cu interesul pentru specificul național, ori pentru atitudinea realistă... Toate acestea ne arată că, prin stilul 1900, cultura română se află la intersecția a patru cîmpuri stilistice: romantismul, impresionismul, clasicismul, barocul. Iar prin interesul pentru realism, știință, analiticitate etc. zărim prefigurările manierismului. Așadar, în centrul culturii române în pragul noului veac se află **Noul stil** sau **stilul 1900**, nu un conflict literar, cum s-a crezut, fie acesta chiar și dintre Maiorescu și Gherea. Deși pomenită fugar, disputa dintre A.G. Djuvara și A.D. Xenopol, pe tema „idealismului" și „naturalismului" pare a fi socotită de M. Ungheanu drept „evenimentul" în care s-ar putea fixa „originea" noului „cîmp stilistic". Marea contribuție a lui N. Iorga este aceea de a fi transfigurat, între primii, opoziția „naturalism-idealism", în complementaritate și astfel de a fi dat primul **model teoretic** cerut (impus) de noul cîmp stilistic. Cu aceasta își face inaugurarea **sămănătorismul** „Sămănătorului", în continuitatea acelui „Sămănătorism de dinaintea Sămănătorului", cum îl denumește Mihai Ungheanu. Iorga nu va explica marile „curente" literare, cum ar fi romantismul, bunătoară, prin teza **influenței mediului** (atît de scumpă socialiștilor) ci prin dialectica stilurilor (prin relația clasicism-romantism) și deci a atitudinilor creatoare elementare. Iorga iese astfel din sociologismul vulgar în care alunecase o anume ideologie literară a epocii. Reabilitarea **realismului** în termenii lui Iorga în opoziție cu **naturalismul** este tipică pentru **stilul 1900** care nu mai este nici pur romantic, dar nici clasicist, el are trăsături schimbate din amîndouă: „naturalismul", care este o formă degradată a romantismului devine „realism" care poate fi socotit (prin „iluzia" naturii nu prin ideea fotografierii ei) un neo-romantism (amestec de proiecții subiective cu date naturale, de visare și ideal cu determinism și realitate etc.); în fine, neputința de a renunța la idealul naufragiat, culoarea specifică și istoricistă a decepționismului sînt tot trăsături romantice. Dar infuzia de **iluzie** și idealitate sînt trăsături clasice.

Tot astfel, „corectarea" tezei „criticii științifice" (idee de tipar clasic) cu teza rolului subiectivismului actului critic (teză romantică) este un alt exemplu de sincretism propriu **stilului 1900**. Se ridică, în acest fel, și întrebarea care este, de acum, o altă chestiune): în ce măsură **stilul 1900** este un **stil**, un **nou stil**? Nu este doar un sincretism stilistic, care pregătește biruința manierismului? Sau, dacă este stil, nu **are el deja trăsăturile** manierismului? Acestea sînt numai cîteva întrebări care ies din lectura secțiunii intitulate de autor „Sincronizarea prin Sămănătorism", care nu întîmplător este urmată de exegeza personalității lui N. Iorga, „un ...fiu risipitor al secolului al XIX-lea". Cele două capitole ale acestei secțiuni sînt îndestul de grăitoare asupra concepției lui Iorga și prin aceasta asupra orientării lui Mihai Ungheanu: „Orient-Occident și sinteza românească", și „Cultura fără granițe".

Mihai Ungheanu își încheie cartea cu „Biblioteca proiectelor eșuate", o temă și o idee continuate din cărțile anterioare. Să fie acest fenomen al „proiectelor eșuate" un efect aberant ori pur și simplu consecința secundară a acelei atitudini creatoare despre care am aflat că este aceea a „fiului risipitor"? Altminteri spus, ar fi îngăduit să tragem concluzia că „proiectele eșuate" însoțesc o cultură în mod fatal? Dar atunci povestea „fiului risipitor" n-ar fi doar o parabolă despre bucuria întoarcerii, căci ar mărturisi deopotrivă și despre cealaltă față a culturilor: despre fatalitatea și tragismul „rătăcirilor". Toate personalitățile cu care M. Ungheanu își ilustrează ideea sînt „fii risipitori" ai culturii române prin secolele care stau mărturie. Titu Maiorescu nu s-ar putea plînge de proiecte eșuate.

LITERATURĂ ȘI ACTUALITATE- ORIZONTURI TEMATICE

Drumurile poetului

O legitimă întrebare se naște în mintea celui ce străbate paginile cărții lui Ion Horea, **Drumuri și fintini**, apărută la Editura Eminescu în 1988, întrebare pe care nu doar cel cu habitudini de teoretician literar este tentat că și-o pună, deîndată ce se confruntă sau, mai degrabă, se lasă acaparat și purtat de vraja acestei cărți. Cărui gen aparține ea? Și răspunsul, desigur, nu e ușor de ademenit, atita timp cît în țesătura și materia ei — a cărții — se împletesc deopotrivă poematicul și epicul reportericesc, meditația cu tentă aforistică și elementele tabletei literare. În confruntarea dintre poematic și epic, acesta din urmă este, în majoritatea textelor, asimilat aproape pînă la disoluție și înglobat substanței lirice. Chiar din primul text, intitulat **Grai și suflet**, ești întîmpinat de un ton de caldă și vrăjită solemnitate, ce te învăluie irezistibil în aburii nostalgiei. Iată un fragment din acest adevărat poem în proză: „Fără iubire și fără locul tău pe pămînt, care să-ți fie sufletul, și care graiul?

O vale cu dealuri domoale, unde ajungi după un timp, este a ta, pirîul acesta fără punte și ograda cu pruni pe care ai lăsat-o într-o dimineață de toamnă, nu te întîmpină ca pe un străin.

Poate ești pentru ele Fiul rătăcitor. Un lacăt pe ușa casei îți spune de sfîrșitul părinților, iarba crescută pînă-n prag vine din șingele lor,

pomii în grădina năucită de floare spun de ceea ce a trecut și de ceea ce a mai rămas"...

Și mai departe, o adevărată poezie a ogrăzii, a uneltelor de pe lîngă gospodăria țărănească, înviorate de amintirea poetului. Poetul își poartă matca în sînge și în suflet, iar graiul îi devine casă și masă și ființă deopotrivă.

Dealtminteri drumurile poetului, indiferent dacă sînt drumuri în istorie, înspre trinitatea pătimirii neamului, Horea, Cloșca și Crișan, înspre vatra marii Uniri, Alba Iulia, la Podul Înalt sau la Blaj, pe Cîmpia Libertății, ori sînt drumuri înspre izvoarele spiritului și culturii românești: la Ipotești, cuibul de unde s-a înălțat pe cer luceafărul poeziei noastre, la Humulești, în vatra **Amintirilor**, la Hordou, de unde a pornit cel ce era „suflet în sufletul neamului meu", la Prislop, spațiul unde și-au trăit existența și drama eroii lui Rebreanu, sau în Lancrăm, locul de unde au pornit în lume pașii profetului, toate, fără excepție, sînt drumuri spre obîrșii, spre izvor, spre fîntini, fiind drumuri bidimensionale, pe orizontală și pe verticală în același timp.

Oare întîmplător cel de-al doilea text, intitulat **Așa s-au scris cărțile**, este închinat cu pioșenie nemuritorului cuplu Eminescu-Creangă, evocat prin sugestie și imaginație, prin scufundarea în timpul de aur al literaturii, poetul plecînd și de astă dată de la un drum al său prin locurile sacre, drumul pe orizontală — în cazul de față la bojdeuca inegalabilului povestitor — fiind dealtfel un prilej al drumului pe verticală, al coborîrii în timp, în timpul magic al scrisului, al literaturii, cel care unește clipa de azi cu clipa de altădată? Nu, credem noi, nu e întîmplătoare această succesiune a textelor. Ba, dimpotrivă, bănuim, chiar dîncolo de mărturisirea poetului, o intimă legătură de rudenie spirituală între cel evocat și evocator. Iată, dealtminteri mărturisirea: „Ce bine-i șade (se subînțelege că e vorba de Creangă), așa cum o fi fost el în ograda lui la Humulești, îi simt în jurul meu toate minunățiile ogrăzii, după care alerg, și le dau de mîncare și le culc și le scol, da, eu am fost acela, pentru că spusa lui este tiparul miraculos al existenței mele."

Și, dealtfel, nu întîmplător, textul **Casa omului** închide cartea, ca un fel de întoarcere a drumului înapoi, spre locul de unde ai pornit în lume: „Acolo de unde pleci și unde te întorci. De departe, scrii acasă. Din alte părți de lume sau de țară te prinde dorul de casă. Nu ești al universului rece și indiferent, ci al unui mediu, al casei și al familiei tale. Din inima ei începe cunoașterea și în inima ei se întorc amintirile. La bătrînețe, omul vrea să moară la casa lui. Aici ființa lui într-o neființă ar avea ocrotire. Să nu fii la casa ta, în anii grei, este un chin și o grăbire a sfîrșitului."

De fiecare dată, în aceste călătorii ale sale, în spațiu și timp, autorul se folosește, pentru descinderea în contextul paginii scrise, de mijloacele poetului, uneori recurgînd la ordonarea ideilor-metaforă sub formă de vers sau de vers-et. Iată o mostră dinprima formă: **„Drumuri de praf l-au ademenit adesea / trecerea neamurilor l-a uluit, / clătinarea pădurilor sub secura timpului l-a durut, / unduiri de grîne l-au bucurat, / foșniri de porumb l-au trezit, într-o biografie a vremurilor, / și iată-l acum, singur sub lună, într-un amurg de toamnă, / venit ca o herghelie obosită să-și astîmpere setea din Dunăre, / să caute luna din baltă cu boturi înfiorate".**

În acest sens, pot fi citate ca adevărate poeme în proză, închinate anotimpurilor, lucrărilor, tradițiilor și obiceiurilor legate de acestea, **Florile dalbe, Sub zodia lui florar, Sub semnul griului, Zare tomnatică, Ființa recoltei, Zile de brumă** sau altele închinate elementelor naturii ori geografiei patriei: **Pădurea, Carpații, Sufletul cîmpiei**, prin care poetul dezvăluie tîlcuri mai adînci, simbolurile încrustate în ele, legăturile străvechi dintre acestea și neam, dintre ele și artă, în special dintre ele și literatura marilor poeți. În această ordine de idei, se cuvin amintite **Nunțile pămîntului, Fintinile, Fintini și porți, Despre rosturile degustării, Intrarea în primăvară, Întîmpinarea păsărilor** etc.

O altă categorie de texte sînt medalioanele dedicate unor personalități ale artei și literaturii, precum: **Luchian, Anton Pann, Caragiale, Ion Creangă, Eminescu, Acasă la Bacovia, Lecția lui George Călinescu.** Aici, mijloacele de expresie folosite de poet sînt mai sobre, chiar dacă nu lipsite de căldura evocării, ci, dimpotrivă, o nuanță particulară primește fiecare text, care parcă își mlădiază tonul după personalitatea și caracteristicile stilistice ale celui evocat.

De un farmec aparte sînt și textele ce evocă pe copilul de altădată sau cele dedicate copilăriei în general. Un soi de înțelepciune răzbate de dincolo de poezia evocării. Dealtfel, întreaga carte stă, sub zodia fastă a poeziei și a înțelepciunii, a unei iubiri echilibrate, iubirea cu care poetul se întoarce pe drumuri zmălțuite de timp și de istorie, spre fîntinile de neam și de spirit.

Drumuri și fintini reprezintă o altă față poetică a aceleiași teme, motive și obsesii lirice care nutresc toată creația lui Ion Horea.

Nastasia Maniu

Topos oltenesc

Cînd în 1986 se retipăreau, strînse la un loc și sub același titlu, cele trei cărți din **La Lilieci** (I, 1972; II, 1977; III, 1980), impresia oarecum sigură era aceea a unei trilogii lirice încheiate și reluate sub o formă definitivă. Între timp, însă, a apărut și cartea a IV-a din ampla „monografie" lirică a Bulzeștiului și ea vine să răstoarne o impresie constituită. Nu intră aici jocul întîmplării (fie ea și editorială!) sau al vreunui hazard jucăuș și poznaș, ci însăși acea „figură" a spiritului creator sorescian mereu neliniștit și incitant, setos de re-definiri și autodepășiri, un mod al demistificării de sine... Pentru cine cunoaște „etapele" creației soresciene ba chiar „stilistica" funcțională a poeziei sale e limpede că întreaga sa operă, desfășurată pe o amplă paletă de genuri, merge, cu orice preț, împotriva literaturizării, a convențiilor literare și șabloanelor stereotipe, și, desigur, împotriva „miturilor" constituite sau pe cale de a se constitui (v. ideea în vol. de eseuri **Insomnii**, 1971). Fiecare „etapă" îl redefinește pe artist, sub semnul unei complexități creatoare, a spiritului „totalizant".

„Etapele pe care le-am străbătut sînt evidente", declara poetul într-un interviu **(Convorbiri literare**, nr. 2(110)/1979), mărturisindu-și tot acolo oroarea de monotonie, de producția de „serie" („nu-mi place să mă repet"). Mărturisirea venea într-un moment semnificativ al evaluării sale critice și avea acoperire temeinică. În culegerea **Unghi** din 1970 poetul își reproducea integral (minus două piese!) volumele primei etape **(Poeme**, 1965; **Moartea ceasului**, 1966; **Tinerețea lui Don Quijote**, 1968), iar în cea din 1975, **Norii**, alte trei volume și un ciclu inedit **(Tușiți**, 1970; **Suflete, bun la toate**, 1972; **Astfel**, 1973; **Și aerul)**. Urma, sub o identitate structural-stilistică, etapa erosului sorescian, ilustrată de **Descintoteca** și **Sărbători itinerante** (în 1976 și 1978). O altă etapă ar ilustra-o lirismul decantat, într-o tulburătoare prozodie, din **Fintini în mare** (1982) și **Apă vie, apă moartă** (1987). Însă, o etapă întru totul distinctă în creația poetică sorescianâ — în ciuda unei cronologii concomitente — o reprezintă cele patru cărți tipărite pînă acum din **La Lilieci**, deși bănuim că „monografia" lirică a Bulzeștiului nu și-a epuizat toate fețele și ipostazele sale (mă gîndesc, în primul rînd, la „imaginea" noii lumi rurale, care la locul celei vechi și care se cere mai bine pusă în evidență, cu întregul ei cortegiu de tipuri umane, moravuri, psihologii, mentalități; căci, dacă tot comparăm **Liliecii** sorescieni cu **Morometii** lui Marin Preda (v. Mircea Iorgulescu, **Rom. lit.**, nr. 46/1988) să nu uităm că volumului I al „Morometilor" îi urmează un al doilea, evocînd ritmul rapid al disoluției rurale, „spargerea" satului, violentarea structurilor tradiționale, figurile noi și de tot curioase ale comunității, humanoizii momentului istoric revolut, — într-un cuvînt **reversul** imaginii „arhaice" și „tradiționale" a satului românesc...

Nu aș vrea să se înțeleagă de aici că satul lui Marin Sorescu este unul în care istoria mai recentă nu pătrunde (una de acum trei-patru decenii...), sînt atitea poezii în cele patru cărți de unde rezultă aceasta, numai că o astfel de imagine se cere a fi ilustrată mai „programatic" cu personaje mai din actualitatea vieții rurale. Și un talent ca M. Sorescu ar valorifica cu vervă inimitabilă noua umanitate a satului, în tot ceea ce are ea mai caracteristic, dar și accidental, amplificînd astfel sunetul de comedie tragică a ansamblului.

„Intrarea în literatură — mărturisise poetul în interviul menționat mai sus — se face totuși prin poarta mare a locurilor de unde ai plecat". Poarta aceasta este Bulzeștiul, „un sat vechi, lîngă păduri, un sat cu aproape o mie de coșuri", de lîngă Craiova, văzut „într-un răstimp care se întinde de la copilăria mea înapoi la viața părinților, a bunicilor și a străbunicilor, deci cam pe o distanță de 150 de ani". Intenția a fost, așadar, programatică, iar „monografia" interesează nu numai ca aspect de viață, ci mai ales ca fapt de limbă, direcție în care o parte a criticii s-a grăbit să vadă același gest de parodiere a unui tradiționalism urmărind succese facile. Poetul face ca faptul lingvistic să susțină un aspect de viață, cu bătaie tematică. Se cuvine aici o precizare. De astă dată poetul renunță la o viziune „personală", în sensul „lirismului" ironic și fantezist al parodiei „anecdotice", în care înainta poezia sa. Poezia se întemeiază acum pe o narativitate de expresie tipologică, în consemnarea ei vie, netransfigurată, aproape cronicărească (dar în același timp plină de simboluri și sugestii din cele mai grave). Mentalitatea, viziunea, limba și stilul sînt ale oricărui bulzestean autentic. Scriitorul dispare din cîmpul vizual al atitor secvențe narative, iar cînd n-o face prezența sa nu schimbă datele esențiale ale acestui **secvențial narativ** obiectivist pe mai multe voci, toate bucurîndu-se de una și aceeași „regie" a punerii în cadru... Vocile acestea constituie, în definitiv, una singură și aceasta este aceea a Bulzeștiului natal, în general a mentalității rurale. Scena e ocupată, așadar, de acea „personalitate simplă, dar foarte autentică" a atitor bulzesteni, oameni „ascuțiți la vorbă, chiar repeziți în gesturi, oameni minunați, oameni de treabă, oameni care își păstrează un bun simț extraordinar...".

Aceasta este „perspectiva" secvențelor narative din **La Lilieci**, ciclu de profundă unitate și viziune organică. Odată estompat, lirismului (care devenise ostentativ în astfel de formule) i-a luat locul un obiectivism sănătos și un realism crud, de natură comportamentală (scenică) și stilistică, mai ales. E aici un **lirism obiectiv** de mare capacitate evocatoare, dus pînă la decupajul autentic, frust, netransfigurat... **La Lilieci** e o suită de scene, aproape toate memorabile, și de portrete care au devenit tipice. De aici impresia de unitate și de complexitate redefinită, „decantată", punînd în vibrație un material adunat pe o perioadă de citeva generații. E o perspectivă din interior, dar obiectivă, rece, nefiltrată așadar de subiectivism și nedeformată de inserții lirice. Nu putem compara **La Lilieci** cu **Amintirile...** lui Creangă, întrucît totul aici diferă: intenția, atitudinea, modalitatea narativă, „mentalitatea" ce prezidează compoziția, tipul neutru de participare, stilul individualizat... Sub raport lingvistic, însă, comparația se poate susține, dacă avem în vedere „o serie de particularități, de oltenisme, pe care am încercat să le fixez în această carte". Alături de **viziune**, aceasta este a doua mare coordonată a **Liliecilor**. Redescoperind această „comoară lingvistică", M. Sorescu mărește cu lentile epopeice semnificațiile și simbolurile unei evocări, pe cît de demistificatoare, pe atît de nostalgice, astfel că fascicolul analizei trebuie îndreptat cu toată seriozitatea spre acea intenție primordială mărturisită. În ce constă ea și care sînt figurile sub care se manifestă? Intenția primordială intră în relație cu acel simț caleidoscopic de a alcătui o „monografie" spirituală a satului natal, văzut ca entitate socială, mai ales sub raport etnografic, fără a neglija însă componenta stilistică. Întrucît „La Lilieci" funcționează mai întîi ca un spectacol verbal de inepuizabil repertoriu lingvistic! Dincolo de învelișul risului descoperim un Marin Sorescu grav și înfrigurat pînă la nostalgie, ducînd cu sine în literatură icoana satului natal. Intenția este, așadar, profund serioasă și tragică, desigur, nu divertisment de parodie tradiționalistă, cum din păcate a fost deseori receptionat ciclul **Liliecilor**. Adevăratele valori morale ale satului tradițional nu pot fi luate în ris, ele nu sînt învelișuri deposedabile, epidermice, ci miez tematic, structuri semnificative. E, în toate aceste cărți, o **mitologie regăsită** și ea ține atît de un aspect material (topografie, toponimie, onomastică...), cît mai ales de unul spiritual — etnografic (obiceiuri, eresuri, credințe, superstiții, psihologii, mentalități, portrete morale...). Văzut în diferite etape istorice (ori, mai bine zis, redescoperit în diferite etape ale existenței sale istorice), satul acesta ne arată că istoria însăși devine aici expresia unei comunități supusă și ea evoluției, implacabilelor prefaceri, de ordin mai general. Firi mai mult originale decît instinctive, oamenii se nasc și trăiesc în cultul tradiției, privind **moartea** cu un fel de profundă înțelegere, ritualică. Oricît ar fi de frecvente — și sînt în **La Lilieci** —, decesele nu virulentează tradiția. Cauzele mai dese sînt: boala, războiul, bătaia, imprevizibilul. Eugen Simion aprecia cîndva că „se bea și se mănîncă mult" în **La Lilieci**; eu aș spune că se moare mult. Generații întregi dispar, mutîndu-se „în Săliște, la lilieci" (un titlu de groază — în mentalitatea sătenilor, **Cununia**, II).

Pretutinderi, ca și în cartea a IV-a a **Liliecilor**, „temele" esențiale sînt cele care exprimă spiritul structurant, diferența specifică în lumina căreia este evocată, secvențial, lumea satului oltenesc. Iată, bunăoară, cîteva: figura mamei și unele referințe genealogice, simbolistica viselor, ciudățenii de comportament, alienarea ca manifestare a unor traume sufletești ori fizice, virtuțile curative ale buruienilor, spiritul „circotaș" oltenesc, legea replicii morale, diferite întîmplări, mai ales tragice, boala, bolirea și obiceiurile de înmormîntare, celelalte mari întîmplări ale vieții, unele tare și manifestările lor, haiducia, răscoala și războiul, precum și o istorie mai recentă nivelatoare și terorizantă, față de care pretutindeni transpare același spirit al ironiei acide și al implacabilului sarcasm sorescian (ca în **Lămurirea** sau **Spargeri**).

Provenind eu însumi dintr-o arie geografică nu prea îndepărtată de Bulzeștii lui Marin Sorescu, m-am putut convinge că în **La Lilieci** faptele de limbă — valorificate cu atîta fervoare evocatoare — nu sînt specifice numai comunității lingvistice bulzestene, ele ilustrează **un areal lingvistic mai general oltenesc**, Bulzeștiul exprimînd diferența specifică a unui **topos regional**. Dovadă că și drumul spre universalitate al poetului trece, vorba cuiva, prin Oltenia natală...

Z. Cârlugea

Reflectarea dramaturgică a realității

Încă din primii ani ai construcției noii societăți, teatrul românesc și-a asumat responsabilitatea politică de a înfățișa, cu mijloacele sale specifice, transformările revoluționare ale epocii, pulsul viu al realității, al relațiilor interumane, mutațiile ce se produc în conștiința și conduita oamenilor.

Dramaturgia consacrată cooperativizării agriculturii se încadrează în orientarea dată de politica partidului privind reflectarea, de către arta socialistă, a prefacerilor înnoitoare care aveau loc în procesul de trecere a țărănimii sărace și mijlocașe pe calea cooperativizării. Ideile, temele, subiectele erau cele ale noii etape istorice din viața țărănimii: trecerea de la mica proprietate țărănească la marea proprietate cooperatistă. În acest proces complex de intrare a țărănimii în alte coordonate ale dezvoltării sale, dramaturgia și-a adus contribuția la înțelegerea noilor realități din viața satului.

Pe lîngă piesele într-un act, abundente în acea perioadă și fără valoare estetică, scriitorii deja afirmați în perioada interbelică — Lucia Demetrius sau Mihai Beniuc, de pildă — au abordat și subiecte specifice transformărilor din satul românesc. Piesele din această perioadă reflectă un anumit mod de a privi viața țăranului, cu conflictele și situațiile sale de viață. De altfel, relațiile interumane sînt redate în ciocnirile lor violente și în proza scrisă în acea perioadă: **Desfășurarea** și **Morometii** lui Marin Preda,

În dramaturgia cooperativizării distingem cu deosebire drame scrise în acea perioadă de început a clarificării politice a țărănimii, în care se simt cu mai multă acuitate efectele propagandistice ale momentului istoric de transformare socialistă a agriculturii. Stau mărturie în acest sens piesele: **Poarta** (1958) de Paul Everac, pe atunci un tînăr dramaturg debutant, **Vlaicu și feciorii lui** (1959) de Lucia Demetrius, autoare remarcată și în perioada următoare, **În valea cucului** de Mihai Beniuc, aflată între comedie și dramă, cu demascări ale dușmanului de clasă pe fondul unui umor popular, cu acțiuni și conflicte caracteristice acestei perioade.

În afră de aceste drame din care răzbate în mare măsură scopul propagandistic al artei dramatice, au apărut, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, o serie de piese cu idei, teme, subiecte în care sînt privite, retrospectiv, evenimente și situații petrecute în deceniul 1950—1960, cu tot ceea ce a însemnat amplul proces de transformare socialistă a agriculturii, cu consecințele sale asupra psihologiei țăranului român. Astfel, în **Mormîntul călărețului avar** de Dumitru Radu Popescu ni se înfățișează o perioadă istorică de mari prefaceri revoluționare, o frescă socială care cuprinde cîteva decenii, între care se detașează anii '50, cu relațiile interumane specifice perioadei de trecere, punîndu-se în evidență caractere, conduite de viață, destine individuale și colective. În aceeași sferă de preocupări se înscrie și piesa **Niște țărani** (după romanul omonim al lui Dinu Săraru), cu personaje care nu se conving peste noapte de avantajele muncii în comun, hotărîrea lor survenind în urma unor îndelungi procese de conștiință. De asemenea, eroii lui Marin Preda, îndeosebi din **Morometii** apar cu aceleași atitudini de caractere integre și în piesa **Tinerețea lui Moromete.**

Încheierea procesului de cooperativizare a însemnat trecerea țărănimii la un nou stadiu de dezvoltare, cu probleme, mentalități, stări de spirit de o mare diversitate și complexitate. Dramaturgia a devenit receptivă la astfel de aspecte din viața țărănimii, inspirîndu-se sau tratînd subiecte dramatice într-o gamă largă de modalități teatrale. Sînt satirizate moravuri și conduite ivite în climatul familial și de muncă. Stau mărturie în acest sens piesele lui Gheorghe Vlad: **Îndrăzneala, Punctul culminant, Un tron pentru Goace**, cu acțiuni și conflicte declanșate de falsa înțelegere a rolului și atribuțiile celor ce conduc treburile obștești, în final comunitatea sătească aflînd în sine tăria morală de depășire a „crizei de creștere", de maturizare a obștei.

În unele piese din ultimii ani consacrate vieții satului întîlnim adevărate radiografii în biografiile unor eroi, supunînd unui examen critic unele fenomene negative care s-au „infiltrat" în modul de comportare al unor cadre de conducere ale cooperativei agricole. Piesa **Ordinatorul** de Paul Everac este elocventă în acest sens, prin satira necruțătoare la adresa unui mod de viață bazat pe minciună și lasitate, personajele ajungînd la un înalt grad de dezumanizare.

Un anumit mod — optimist în esența sa — de a privi oamenii și problemele lor de muncă și de viață este prezent în piesa **Comoara din deal** de Corneliu Marcu, în care energia, pasiunea și dăruirea de sine a președintelui Petre Dinoiu reflectă, în ultimă instanță, modul de a fi și de a se comporta al întregii comunități, convinsă de efectele benefice ale muncii în comun. În același perimetru al inițiativei și al activității neobosite pentru prosperitatea comunității sătești de origine se înscrie și subiectul piesei **Sursa** de Ion Băieșu, devenită ulterior scenariu de film, în care un tînăr inginer aflat în concediu inițiază construcția unei mici hidrocentrale, avînd sprijinul întregii colectivități.

Satul de azi este și locul în care comedia își află teme și subiecte de o mare diversitate. Sînt cunoscute, în acest sens, comediile lui Gheorghe Vlad „consacrate" oltenilor: **Cînd aud cucul cîntînd** (jucată sub titlul **Comedie cu olteni**), **Frumoasele olandeze, Păcăleala, Paiele și măgarii** ș.a.

Din dramaturgia consacrată cooperativizării nu pot lipsi nici acele piese care evocă nostalgia vieții sătești, pitorescul peisajului, cu personaje care întruchipează gînduri și sentimente vizînd păstrarea tradițiilor și a valorilor culturale ale satului românesc. În piesa **Casa noastră** de George Genoiu, din replicile fiecărui personaj răzbate pulsul viu al satului, al tradițiilor sale, nostalgia vieții trăită în preajma valorilor perene ale unei civilizații milenare. Casa construită de bătrînul Vlad pentru fiii săi plecați demult din sat reprezintă un simbol al permanenței comunității sătești și, totodată, o invitație la armonie și înțelegere.

Reflectarea noii etape istorice a cooperativizării agriculturii în dramaturgia noastră nu poate fi redată în complexitatea aspectelor sale în doar cîteva rînduri. Schițarea principalelor preocupări tematice are menirea de a sesiza faptul că dramaturgii noștri au fost prezenti în mijlocul evenimentelor propunînd tipuri de eroi „conectați" la starea de spirit a epocii, implicați în acțiune și sensibili la transformările înnoitoare din viața satului românesc.

Mircea Cristea

Cine spune povestea „Luceafărului"?

Urmare din pag. 1

selectat; concluziile, iar nu drumul spre ele. Astfel, care e legea care o aduce pe fată sub incidența astrului, de ce este abolită ordinea firii unde perspectivele sînt iremediabil străine? Hermeneutul ia parte nemijlocit la un mister, la o încercare de unificare cosmică. El vede elementele întrupîndu-se profunzimile sufletului uman lansîndu-se spre înălțimi, și vine în întîmpinarea lor, formînd un dialog secund al apropierii, un comentariu consubstanțial întîmplării. Iar pe măsură ce poemul se amplifică, ecourile vocii naratoriale își măresc intensitatea, rezonează tot mai profund.

3. Dar narațiunea este mai mult decît o cameră de rezonanță. Alăturarea bruscă a perspectivelor, conlucrarea lor, emfaza gesturilor oglindite de narator într-un dialog al energiilor, ascund o efectivă punere în scenă. Spectrele protagoniștilor prezente în gîndurile și pulsațiile acaparate de narator, sînt angajate în comentariu ca pe o scenă. Aici sînt **reprezentate** întrupările astrului, călătoria stelară, scînteierea lui pasională sau disprețuitoare; aici fata așteaptă, visează, aspiră, caută (Ea trebui de el în somn / Aminte să-și aducă...). Replicile reale ale personajelor sînt numai pasaje explicative, paranteze pur demonstrative la marile mișcări substanțiale și emoționale din comentariul naratorului: „Eu sînt Luceafărul de sus / Iar tu să-mi fii mireasă...", „Iar dacă vrei cu crezămînt / Să te-ndrăgesc pe tine...", „Tu-mi ceri chiar nemurirea mea / În schimb pe-o sărutare..." Astfel devine evident că locul combustiei lirice este chiar comentariul naratorial, că miezul energetic al poemului nu trebuie căutat în personaje, în conflictele lor aleatorii, incerte: nici unul din personaje nu are o replică pe măsura imaginilor: „Porni luceafărul, cresteau / În cer a lui aripe...", „În aer rumene văpăi / Răsar pe lumea-ntreagă..." Naratorul este centrul poemului, desfășurarea epică fiind mărturia, în ordinea materialului, despre o lume a aspirațiilor și dorințelor, devansînd cu mult rolurile, spectacolul cu măști. Spectacolul material supravegheat de narator este adevăratul semn al unei tentative de unificare spirituală. Aici vom găsi confirmarea ierarhiei neclintite în ordinea spiritului. Naratorul are un statut ontologic.

Naratorul este agentul unei viziuni extatice, desferecînd din adîncul sufletului virtuți iremediabil pierdute. Sub haina romantismului filosofard se ascunde unul din cele mai vechi documente despre „primitivi". Coborîrile în fenomenal ale lui Hyperion în lumea de jos, sînt reminiscențe ale coborîrilor în infern ale șamanilor pentru a conduce sufletele morților. Căci nu-și conduce Hyperion, prin coborîre, propriul său dublu defunct, în împărăția umbrelor?:

Zborul prin întermundii este zborul magic, celest al șamanilor spre zeul suprem, creșterea aripilor (creșteau / În cer a lui aripe), ca și deplasarea spontană, luminoasă, fiind motive ale aceleiași viziuni extatice, experiență mistică prin excelență. Se revelă aici acele atribute ale inițiaților de a stăpîni focul și a coopera cu spiritele, dar și calitățile de a vindeca bolnavii. Zborul Luceafărului spre Demiurg are, nu în ultimul rînd, un rol terapeutic: Hyperion, pentru o clipă „Cătălin al cerului" (C. Noica) se întoarce vindecat. Vindecarea e efectul unei experiențe mistice absolute.

Cînd conflictele se domolesc, forțele descătușate intrînd în latență, orficul pune stăpînire pe lucruri, lirismul **pre-extatic** supraveghind imblînzirea. În fapt, există trei mari viziuni în poemul eminescian. Prima, a idilei dintre fată și astru, în care energiile supreme sînt în latență, întrezărindu-se numai o tensiune blîndă, ritmată de dialogurile unificatoare, viziune prezentă și în finalul poemului cînd cuplul intră în rezonanță cu lumina protectoare a astrului; a doua, întrupările violente ale astrului, adevărate experiențe infernale; a treia, zborul pronian care restabilește ordinea suspendînd perspectivele.

Cele trei viziuni par a se unifica, a fuziona în dialogurile personajelor, refuzul fetei de împărat sau dialogul lui Hyperion cu Demiurgul motivînd desfășurarea epică. În fapt, cea care dezarticulează elementele și le re-articulează prin stăpînirea unor forțe primare, este această supravoce naratorială care menține cu autoritate ierarhiile, sondîndu-le determinatiile. **Viziunea globală rezidă în perspectiva extatică constitutivă.** Un argument mi se pare hotărîtor: predispoziția lui Eminescu de a transforma basmul din proză în versuri. Structurile repetitive și paralele ale limbajului (R. Jakobson), organizîndu-se în înscenarea dialogată a narațiunii, sînt relevante pentru o tehnică extatică, de sugestionare, hipnotică. Nu din acțiunea propriu-zisă a poveștii se ivesc forțele substanțiale, extatice, ci aceste forțe organizează și motivează acțiunea. Sensul poemului rezidă în unica viziune, înlăuntrul căreia naratorul inițiat, egal pe tot parcursul povestirii, aproape absent, își amintește călătoriile.

Poeme de FLORIN COSTINESCU

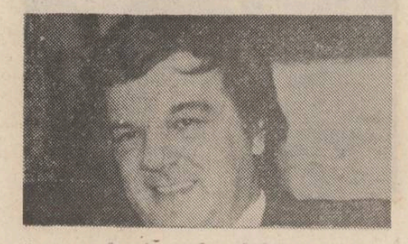

Aștept

Dimineață cu nuferi. Incendiu alb
deasupra somnoroaselor ape,
aștept momentul incoronării
zeiței nuferilor. Aștept așezarea tronului,
sunetul trimbițelor, intrarea curtenilor.
Aștept începutul fastuosului
ceremonial.

...Desigur, toate acestea nu pot avea loc
decît după ce tu, iubito,
îți pui pe deget
strălucitorul inel de iarbă
pe care ți l-a dăruit
noua primăvară
a călătoriei noastre
peste granița
privirilor iscoditoare
ale lumii.

Femeie dormind

Poeme visînd și sonuri de lire
femeia pleacă și-n somn la cules de iubire
respirația ei — tremurare de aripi de fluturi
e semn că se întîmplă în visu-i săruturi

Poeme visînd și sonuri de lire
femeia dă iubirii de știre,
că-i este în preajmă, cu somn și mirare
cu trupul ofrandă
adus pe roțile Carului Mare...

Amînare

Închipuirea mea îți desenează surîsul —
halou fosforescent peste vulnerabilitatea
lucrurilor
atinse, cîndva, de respirația noastră;

O, cum se întorc ele spre mine
să-mi mulțumească pentru lumina tîrzie
ce le caută, prin întuneric, conturul...

Tresărind din somnul ce strălucirea le-nvinse
lucrurile își găsesc fericite chipul dintîi;

Surîsul tău
le amină încă o dată
căderea în fum...

* * *

Un ceasornic scufundat în șingele tău
necontenit îmi măsoară mie însumi
clipele din care se nasc
fragile
aripile himerei

pentru zborul de la o zi la alta
pîndit
de vulpile toamnei

* * *

Sub pleoape ziua încă mai păstrează
lumină din lumină de-nceput;
o, să te aibă, doamna mea, în pază
îngerul bun iscat dintr-un sărut,

Pe aripi diafane să-ți aducă
polenuri din grădini ce-au fost cîndva
și aur sclipitor în coji de nucă
și-o boare de pe marea Marmara,

Egiptul vechi cu fortul lui de gală
invie, iată, din închipuiri,
tu, doamna mea, regină și vestală
într-un imperiu ars de amintiri
pune-ți sigiliul ultimei iubiri
cu chip de aurore boreală

Captiv

Labirintul în care am intrat
este construit de mine linie cu linie
cotitură cu cotitură,
umbră cu umbră
lumină cu lumină
așteptare cu așteptare,
credeam că n-am să am nevoie
de nici un fir pentru a-l străbate,
nu bănuiam că labirintul
este însensibil la acest amănunt

Iată-mă înlăuntru
captiv
scriind poemul
virstei de cincizeci de ani

Simplu

Brâncuși privind din ușa atelierului său
de-a lungul posterității;
ceea ce vede se numește
simplu:
Lumea, după Brâncuși...

Parcă ar vrea să spună ceva,
să netezească un colț,
să șlefuiască o asperitate
să schimbe un unghi,
dar continuă să stea rezemat
și cu mîinile
în buzunare,

Brâncuși nu s-a gîndit să modifice lumea,
dar i-a dat ceea ce îi trebuia
să fie după el
alta

Cer cu nuferi și cu fragi

Ție taina tainelor ți se cuvine,
spusă de cei vechi în psalmi, șoptit,
sufletul să-ți stea între lumine
bucurat de-un cîntec infinit,

Magi vestiți, impovărați de rugă,
străbătînd nisipul dintre lumi,
să te-mbogățească printr-o fugă
dincolo, în spațiul cu minuni,

Și să vezi ce nu vede oricine,
și nici eu nu văd privind în gol,
mari grădini plutind, de fructe pline
pe miresme ce le dau ocol,

Să mai vezi în ceața de-nceputuri,
cum se scriu pe aer zboruri noi,
păsări ce n-au fost, magnifici fluturi
doar visați cîndva, demult, de noi,

Și apoi, cînd tu te miri mai tare
magul cel mai tînăr dintre magi,
să te-afunde-n propria-ți mirare,
ca-ntr-un cer cu nuferi și cu fragi,

Și să-ți spună taina tainelor ascunsă
într-un munte sacru, -nmiresmat,
taina nejertfită, taina nepătrunsă
a seminței care ne-a-ntrupat...

dim. rachici

Îndrăgostiți alergînd

Alergăm după soare pînă in fructe –
Pînă la nemurirea din germene.
Atunci,
Chiar dacă frunzele nu mai intreabă nimic,
Visăm să fim
Rădăcini !

Proptirea de cer

Ca și cum aș sta proptit de cer,
Ca și cum aș desena pe el
Un ciine in alergare –
Și toate stelele ar incepe
Să latre !

Ciorne ale vieții

(amintiri din copilărie)

Pe dalele de piatră ale unui suflet,
Trece riul, tiptil, clătinindu-se :
S-a-mbătat la crișma debarcaderului,
Brusc inclinată spre moarte ; cindva,
L-am traversat de-a inotul ;
Acum peste riu mă ațin
C-un zbor-nalt de fluturi –
Ciorne ale vieții,
Mici, zglobii,
Și-atit de intens colorate !

Spațiu de dragoste

Ne-a buzunărit o ploaie –
Sintem lefteri ca pămintul
Și o facem prea de oaie
Neținindu-ne cuvintul.
Trece timpul prin artere,
Joacă sirba-n jugulară.
Pasărea iubirii-aptere,
Iată, -ncepe să ne doară.
Plin de dealuri mi-e sertarul –
Vine-un drăcușor viteaz,
Care ziua dă cu zarul
Și mă ține noaptea treaz ;
Și te rugințe-n mine –
Auroră, cring in zori,
Cer cu miros de verbine,
Spațiu plin de drăcușori.

Nebuna mea pată albă

Dintr-o apăsare a liniștii,
Dintr-o grimasă a-nserării rotunde,
Cind trupul coboară mai jos, iar pămintul
Participă la balul florilor adultere ;
Atunci, lumii ii spun
Si odată cu lumea și ție :
Slăvit fie ceasul in care
Nu-ți pot descifra necredințele –
Pe suflet continuu lucindu-mi,
Nebuna mea pată albă.

Proverb stîngaci

Proverb stingaci, te-nvăț din nou să speri
In soarele de ieri și-alaltăieri,
In bradul meu de lingă-un monument,
Pe care trei păduri il dau absent.
Mi-e sinqele mai liber ca oricine –
Nu-l simți pulsind cu vara din glicine ?
Trei bălți eu țin de zgardă pe-o păsune
Păscută toată doar de ginduri bune.
Ele au aripi și-nspre seară zboară –
Fabula mea cu-amurguri te-mpresoară !

Tocmai citisem Bacovia

Tocmai citisem Bacovia ;
Aveam Bacovia-ntre buze ;
Miroseam, tot, a plumb
Și-a cimitir sub ninsoare.

Plin eram – și ce violet ! –
De amurgul Bacovia.

Poemul fără ea

Ca o palmă –
De pe care s-a șters
Linia vieții.

Un drept la viață

Doar ție frumusețe-ți dedic acest poem
Ce are drept la viață și-am și eu drept să-l chem.

Mă definește timpul prin gura-i cit o lume.
In lanuri de cuvinte – grîu copt e al meu nume.

Mi-am tot săpat fintina, hirleț după hirleț –
E apa ei curată, acum, la mare preț.

Tu, frumusețe tandră, mi-ești dulcea locatară
Și știi s-alungi pustiul din casa mea afară !

Pom lîngă fîntînă

Ce liberă e roata fintinii !
Lanțul spune nu,
Găleata spune da
Tatăl meu, călcat de izlazuri,
Caii-și adapă ; plinge jgheabul
De apa curată. Tata
Cu miinile ar zbura,
Dar i-au prins picioarele
Rădăcini.

mihaela muraru mândrea

Fiul cuvîntului meu

Ca să înțelegi,
să-aștepți ca timpul din țărînă
să scurgă intreaga lume de celule
in straturile verzi și impresurate
de căraușii trupurilor mute.

Să-ncerci cu cercul minții tale
să imprejmuiești fățurile luminii,
captive-n glodul gheenei pămintene,
astrale prăbușite in jivine.

Și să cutezi cu ochiul
privind in carnea cărnii
imaginea luminii să o găsești răsfrintă,
privirea ta cea verde să scormonească lutul
pină-n străfunduri și
vorbei să-i așezi coroană-n veci, Cuvintul.

Apoi, puternic să vestești
cu gura ta de singe :
– Misterul nemuririi este pe veci in mine ! –
iar vorbele acestea să smulgă din țărina-ți
ființa ta albastră, izvor adinc din tine,

Fiul sufletului meu

Noi ne-am pierdut atunci,
cind mi-am desprins ființa
din capătul molatec
al jerbei infinite de stringuri călătoare.
Pulsar, am fost o vreme,
trecind prin tot ce-i Cale și
corp arzind și
vid și
masă mișcătoare, materie pulsind.

Să pot cuprinde timpul
in marginile sale
am incercat continuu,
să te găsesc am vrut și
cind credeam că pentru totdeauna
din Sine ești pierdut,
te-am regăsit Aici,
Fiu călător,
in trup de carne din apă și din lut.

Intregul spațiu se poate roti și revărsa in
Cosmosul profund,
purificat, te reintilnesc mereu
Fiu neintinat al Sufletului meu.

Moment

Vraja din jurul acestor spații-culoare,
iureșul singelui intors către inima stindă
culeg incet fărime mici de soare
tornade și cascade ce inundă
ochiul scăldat in verde și adinc
rănit de clipa care veșnic doare.

Rămine trupul meu să poarte
ofranda prea tirzie, inchinată
timpului mort din care face parte,
cumplita lume in lacrime bogată,
iradiind tristeți primordiale,
vremelnic stăpinită de fapta cea curată.

Mamă,

Călătoarea mea,

Cum ți se pare acum
lutul rotund,
țestul pentru plămada prunc
sau făina de griu ?

Pămintu'nfiorat de brizâ
sau răscolit de vint ?

Dar iarba,
iarba plăpindă și răsucită-n verde

Așa-i cum le știai ?
Sau aer este totul ?
Sau vid nemărginit ?

O, Călătoarea mea,
tăcerea Ta,
este un ecou cumplit !

ecaterina preda

Compunere de nota zece

e simbătă seară. Stau pe canapea și țin in brațe o revistă cu poze. In fața ferestrei un bărbat se uită la intuneric. Capul lui pare pictat pe sticlă in culori inchise. Linia sprincenelor, linia gurii, linia nasului, orbitele, toate mînjite cu cărbune. Din cînd in cînd scutură țigara pe covor, apoi o duce la buze. Atunci se aprinde in geam o luminiță roșie. Pe urmă se face fum pe mijlocul feței și nu-i mai văd decit pometii și perciunii. Mă uit la poze: Un cal sub un pom. Grindină de mere pădurețe. Soarele se rostogolește impătimit din vîrful dealului improșcind grădina cu răsărit, se infundă in coamele nucilor din capătul livezii, apoi povara de lumină visleșe prin pometuri către limanul cu meri din spatele casei. O fetiță cu păr scămoșat indoapă cu pădurețe un cal. Nu te apropia, o să te muște, ar fi zis mama. Un cal și-un copil sub un măr nealtoit. Grădina e pardosită cu mere. Copitele nu se văd. Nici pantofii ei cu barete de lac. Merele cad grindină. Mănîncă mereu, să nu-i ingroape de vii. Calul e pag și are ochii de sticlă. Fetița are o rochiță de culoarea pădureților. Nu-i mai da să mănînce din mină, ar fi zis mama, o să te muște.

Prima zi de vacanță are miros de fum de țigară. De obicei vacanța de iarnă are miros de zăpadă. Bunica avea miros de zăpadă. A fost zăpadă cînd m-am născut. Și bunicii au fost. Tata zice că bunicii sînt inutili și ticsesc capetele celor mici cu enormități, că se impiedică mereu in preșuri și prejudecăți, că ar trebui amenajat un loc ingrădit in care să-i izolăm să-și depene intre ei povestioare ingrate și amintiri. Odată bunica l-a spus că vai de sufletul lui, tata a replicat că nici n-are, i l-a mincat ea, eu atunci n-am înțeles

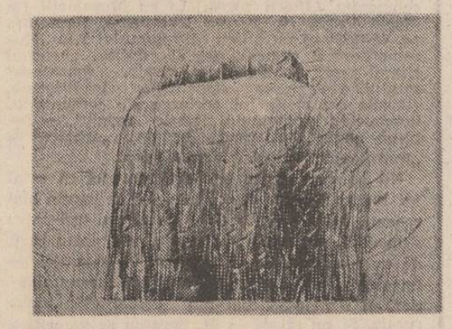

cum vine asta, să mănînci suflet cînd nici nu se vede, apoi m-am gîndit că sufletul stă in vietăți cum stau microbii pe merele nespălate, de aceea cred că te poți spăla de suflet, că bunica avea fiindcă nu s-a spălat indeajuns, era bolnavă de suflet, adică, motiv pentru care a și murit.

— Copiii de suflet nu fac baie, nu-i așa ?

Tata oprește rindul de litere albastre la jumătate. Trupul lui seamănă cu un semn de intrebare. Pe masă e o sticlă de vin roșu și două pahare.

— Parcă ți-am spus să te uiți in revistă. Mi se pare că ai o revistă pe genunchi, nu ? De ce nu te uiți la poze ? Ți-am spus să fii cuminte și să te uiți la poze.

— Trebuie să se uite neapărat la poze ?

Un drum de țară taie cîmpul și înțeapă zarea. Niște ghețe innoroiate, țțari, o valiză mare de lemn cu capac din lamele subțiri. O fetiță cu păr scămoșat intoarce intruna capul. Ghetele trebuie să sfirșească un trup de bărbat. Bărbatul se sprijină intr-o umbrelă neagră cu miner lung. Brațul fetiței iese din fotografie. Se țin de mină. Ea intoarce intruna capul. Poartă in jurul gîtului o ghirlandă de flori mărunte și două funde ca niște urechi de elefant. Prim plan, ochii ei. Căprui, cu steluțe aurii. Se uită in sus, spune ceva. Nu pot descifra ce anume. Bărbatul e inalt. Unghiul dintre bărbie și gît a dispărut. Fetița are o pace demodată in liniile feței. Aceeași pace in liniile cîmpului. Valiza cu jaluzele și umbrela dinamizează priveliștea. Poate și steluțele aurii din ochii fetiței.

Mama e in halat de baie. Ochii ei au culoarea vinului. Și părul ei. Și obrajii. Mamei îi place grozav vinul roșu. Dacă mama ar bea cafea ar avea părul negru, și ochii, poate și pielea. Negresele beau multă cafea. Bunica era căruntă și bea lapte. Tata are ochi albaștri pentru că bea apă.

— Cine ți-a dat voie să intri aici ? Nu vezi in ce hal ești ?

O muscă se plimbă pe obrazul din fereastră. Se oprește pe nas să-și frece picioarele dinapoi. Mama se mișcă incet, parcă prin somn, șlapii de pîslă inaintează tirșit spre masă, șlapii și picioarele, corpul nu și-a schimbat poziția din momentul in care formulase intrebarea, expresia feței e aceeași, nici nu cred că merge cu adevărat, mai degrabă imită pe cineva, tata s-a ridicat și o privește surprins, doar n-ai de gînd să rămîi, zice, ea scutură capul, n-are, voiam să văd ce faci, m-am gîndit că poate n-ați mincat. Am mincat, iar ce fac nu te interesează. Nu ? Acum mama e lîngă masă. Ochii ei nu se văd, doar părul de culoarea vinului scurgîndu-se incet in gluga halatului. Tata adună la repezeală hirtiile. Să nu cumva să-ți treacă prin minte să citești. Îmi trece, zicea ea și se așează. Musca a ajuns intre sprîncene. Nu mă uit la poze, mă uit la mama. Are ochii mai roșii decît buzele. Acum musca e pe frunte. Tată, intreb, cite ouă depune o muscă ? Termină cu intrebările astea idioate, spune el, uită-te la poze sau șterge-o la culcare.

Peste gardul de nuiele atirnă o scoarță in culori vii. L-a conceput, fără indoială, o femeie puternică intr-un moment de răfuială cu lumea, culorile, inrobite formei, plesnesc in lumină, mijești ochii să te saturi puțin cite puțin de stridențe. Mireasa e urcată pe o ladă acoperită cu șervet alb. In stinga lăzii, un ghiveci cu muscate. Voalul coborît mult pe frunte ca o basma, mîinile atirnă moi, intre sini un șirag de perle false, pe un colț zăpadă murdară, cîteva umbre inegale de nuntași, cu dinții unui pieptene, o incoltesc din trei părți, umbra ei răstignită pe gardul de nuiele, e acolo un zîmbet trist care potolește fălduriie rochiei și un buchet de flori prins in talie, a fost se pare o zi insorită.

Răzvan, zice mama, vino lîngă mine. Ți-am spus parcă să te duci la culcare, strigă tata. Răzvan, zice mama, de ce n-asculți, te-am rugat să vii la mine. Tu să nu te-amesteci, strigă tata, n-are ce învăța de la tine. Că de la tine are. Crezi că dacă-l cari peste tot, îi faci educație. Seamănă cu mine, nu e bun de paravan, și-apoi prea tare puți să mai îmbrobodești pe cineva.

Tata se uită pe furiș la omul din fereastră. Luminița roșie se aprinde tot mai des. Ține o mină la spate și-și freacă degetele ca și cum ar sfărîma un bulgăre de pămînt.

De ce nu vă intoarceți, domnule, intreabă mama, sînt curioasă să știu cum arătați.

Tata îi intinde paharul, ambele pahare sînt pline și sticla e plină, îi intinde paharul său și-i spune să bea, bea-l și du-te să te odihnești, nu vezi cum arăți, nu vezi că ne deranjezi ? Nu e o recepție, draga mea, discutăm afaceri. Afacerile astea nu te privesc in nici un fel. Dacă vrei poți să iei și sticla cînd pleci, am cumpărat mai multe. Hai, bea și du-te in dormitor.

Zorii se nasc la periferie. Liniște și pudoare matinală. Un tei stă cu coatele rezemate de parapetul digului, ține intre rădăcini o bucată de mal, miroase a pămînt zgîndărît de ploaie și a rugină,

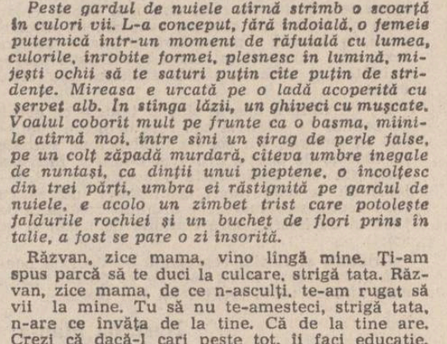

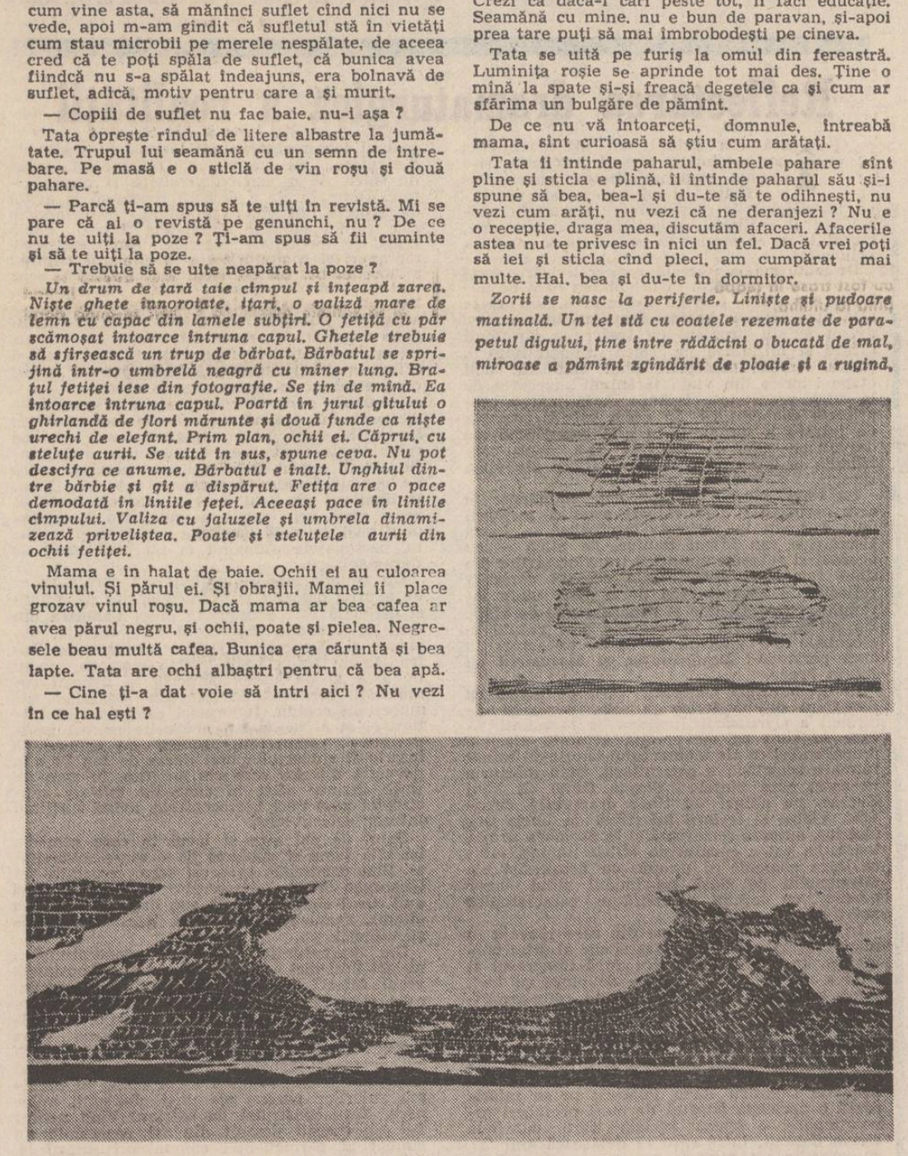

florile cad in apă să se înece la răsărit, riurile care vin dinspre apus produc un zgomot înfundat de porți descuiate, o femeie se oprește pe treptele podului și-și potrivește pălăria, sirena fabricii o surprinde cu brațele ridicate, bluza decolorată la subțiori, hornuri de cărămidă roșie, o hîrtie mototolită traversează strada in salturi, luminile orașului se sting pe rînd, sirena răbufnește pentru a doua oară, pe turla catedralei se trezesc zorii, trosnesc oase și cercevele, e ora cînd noaptea agățată de cer ca o rufă nespălată învinețește zidurile depunînd precipitat albastru nativ pe nervi și lentile de ochelari, miroase a igrasie și mortar, femeia trece podul să intre in dimineață, de poalele fustei atirnă oboseală și flori de tei.

Mama scoate inelele, are aproape pe fiecare deget inele, le scoate și le depune pe rînd in pahar. Pe suprafața vinului ochii ei fac pluta. Uite, spune ea, pentru un inel un om băgat la apă, uite cum se dau la fund, acum eu o să bag degetul să-i scot, să nu crezi că nu pot să-i scot de unde i-ai băgat tu.

Cred că mama face așa să i se înroșească unghiile ca ale tușei Veturia. Numai că unghiile nu-i sînt roșii. Așează inelele ude pe fața de masă, le numără : Antim, Pavel, Flavius... Incetează, spune tata, altfel o să fiu nevoit să te duc cu forța in dormitor. Incearcă, spune mama. Se uită la mine, mă uit la poze.

Convoaie de calcar, oile pasc nemișcate ca niște statuete de calcar, două cintece vechi se intretaie deasupra văii, incrucișare de cărări, una urcă incert, alta coboară fără reticențe, lut ars in cuvtoare solare, fericirea intră intr-o lespede traforată de urme de sandale trace să aștepte acolo semnalul ultimului război mondial. Un cioban alungă zăduful cu o bită noduroasă cu vîrf strălucitor de hiacint primită in dar acum un mileniu și mai bine de la pontiful condamnat la exil. Pe umărul lui un șoim de vinătoare cu aripile desfăcute. Distanța creează iluzia inaripării, detaliile penajului, poziția, memoria reclamă idealuri sinistre. Intre două conflagrații, războinicul cu acvilă pe umăr paște oi și cintă din fluier.

Mă duci cu forța, zici. De ce nu incerci ? Crezi că-ți merge cu toți ? Alcazar nu te-a învățat să aplici metode diferite de la om la om ?

Alcazar e cuvintul la care tata sparge sticla. Fața din geam dispare. Musca stațonează pe un bănuț de chelie. Tata se apleacă să adune cioburile, il intreb in șoaptă cine-i Alcazar. Un escroc, zice mama, un escroc ca taică-tău. Dacă mai aud un singur cuvint, zice tata, mănînci bătaie. O clădire, spune omul din fereastră. Alcazarul e o clădire. Are mustăți și fruntea inălțată de calviție. Stinge țigara cu virful pantofului, aprinde alta. De ce nu folosiți scrumiera, se interesează mama, veniți cumva de pe front ? Tata iese cu cioburile. Ce fel de clădire, intreb. O clădire inaltă cu stîlpi de marmură, arcade și ogive. Cea mai impunătoare din cite se cunosc. In timpul invaziei lăcustelor locuitorii țării aceleia care semăna cu un cap de mistreț au dosit intr-insa comori și acte, spaime și intimități. Și tata ce făcea acolo ? Tatăl tău era portar. Avea o gheretă neagră cu ferestre fumurii și fotolii de pluș. Intr-o noapte a bătut un vînt strașnic. Cupola s-a umflat și clădirea s-a desprins de pămînt. Abia a avut timp să sară din gheretă. De ce-a sărit ? Omul de lîngă fereastră inalță umerii. Îi strigase maică-ta.

Tata se intoarce cu altă sticlă. Mă uit la poze.

O zi de pace și odihnă, nimeni nu pretinde nimic mai mult, ciini, pisici, păsări și oameni laolaltă scormonesc intr-un morman de gunoi. Ninge. O femeie cenușie cit un ostreț se cocirjează să-și țină sieși de cald. Adună ceva intr-o pungă de plastic. Ciinii miriie. Trag de pungă. Mars, potaie, marș de-aici. Un bărbat și trei păsări caută pretexte de supraviețuire. Bărbatul găsește primul o pereche de cizme de cauciuc. Mars, nu se-aude, jigodii ce sinteți. Punga se rupe. Femeia și ciinii deasupra acelorași bucăți de pîine. Bărbatul s-a ridicat, lustruiește cizmele cu mineca. In ninsoare pare mai virstnic decit e. Și femeia pare mai virstnică. Și ciinii, și păsările și mormanul de gunoi. Cerul incepe chiar de la pămînt. Ei se află in cer și habar n-au.

Ia-ți revista și șterge-o in camera ta. Să stea aici, spune mama, să afle cu cine are de-a face. Nu se-aude ? Ia-ți revista și șterge-o. Cobor de pe canapea, Răzvan, spune mama, te rog să te așezi inapoi, vreau eu să rămîi. Vă bat pe amindoi, zice tata, să fiu al dracului dacă nu vă bat pe-amindoi. Mama deschide gura să vorbească, tata îi retează cuvintele cu o injurătură. Poate doamna vrea să ne cinte ceva, zice omul din fereastră, cintă frumos, cel puțin așa pare, ai ascultat-o des, George, și n-ai suflat nici o vorbă, înăbuși talente pe urmă te plingi că alții nu sînt înțelegători.

Tatii i se zbate o venă pe tîmplă. Mama e din ce in ce mai roșie. String revista sub braț. Mai ești aici, zbiară tata, de cite ori trebuie să-ți spun să te cari la culcare ?

Pe hol e intuneric. Și-n camera mea. Pe zidul balconului umbrele lor. Nici un zgomot. Umbre in umbre plutind. Cea a străinului aprinde o țigară. Cea a mamei are hirtii in mină. Le ține deasupra brichetei. Sufrageria intră in noapte printr-un ecran cu arabescuri. Balconul devine neincăpător, pe tencuială se așterne cinerit. Umbrele lor cresc mereu, nici o răsuflare, crengi de arbori inlemniți pe muchia cerului, brațele lustrei ca picioarele unei gîngănii peste capetele lor. Ochiuri de lumină cit niște monede, siluete mișcătoare de marionete. Monezile cad fără zgomot pe zid. Umbrele siluetelor o aplatizează. Acum mama și tata sînt foarte aproape unul de celălalt. Umbra mamei se indoaie, se face mică. Coboară sub umărul tatii. Amindouă intră in umbra omului de la fereastră. Rotocoalele părului mamei sînt amestecate cu rotocoale de fum de țigară. Umbra ei e mult mai ingustă și mai scundă decit umbrele bărbaților. Se unesc mîini și hirtii și pahare. Umbra mamei nu se mai vede. Umbra tatii se așează la masă. Seamănă cu un semn de intrebare.

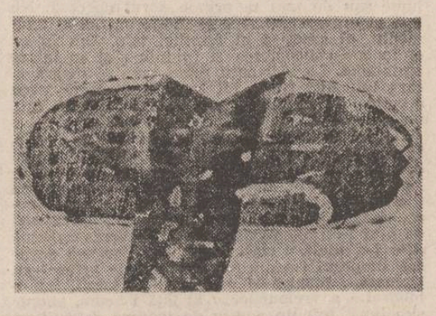

teatru

t

Solness, constructorul

Respectînd descrierile lui Ibsen, scenograful Dumitru Georgescu a gîndit, pentru spectacolul Teatrului Giulești, un spațiu închis, contorsionat, cu multe intrări și ieșiri, care conduc către acelasi loc sufocant, incert, ca un salon de trecere, in mijlocul căruia individul se trezește descoperit, surprins. In acest spațiu al căutărilor concentrice, al destinelor paralele — fără punți de interferență — oricine poate intra-ieși nevăzut, suspectîndu-l pe celălalt. Ușa de la intrare — cu deschidere in profunzimea neagră a scenei, către obsesiva casă a trecutului, dar și către obsedantul turn al viitorului — devine ecranul umbrelor exacerbate ale ființelor stinse, purtînd cu ele povara constiinței lor bolnave. Proiecția umbrelor alungite poartă in ea semnificația temei „destinului" ce se dilată, căpătînd, la Ibsen, dimensiuni morale. Revelația trecutului — prin apariția intempestivă a Hildei — definește labilitatea personajelor ce se lasă obscur conduse de fatalitatea interioară a constiinței unei greșeli.

In acest interior năstos, instabil, regizorul Tudor Mărăscu construiește și conduce un circuit psihic al fricii, al spaimei de revanșă, reusindu-i continuitatea atmosferei morbide, stranii, expresioniste, căreia îi subordonează jocul expresionist al interpreților. Ceea ce pare artificial la toți și firesc la Knut Brovik (C-tin. Gheorghiu) și Ragnar (Florin Dobrovici) este consecința intenției și modalității regizorale adoptate. Virgil Andriescu — actorul unor personaje hotărîte, de forță și reprezentare exterioară — apare, datorită experienței lui Mărăscu, in contre-emploi. Purtătorul principal al ratării unui ideal moral este sinuos, bintuit de fantasme, slab și in acelasi timp, necrutător. Chipul actorului este „dăltuit" spre suferință, vocea și gesturile lui sînt mult strunite. Solness vorbește rar, ponderat, ironic sau euforic, in funcție de relația pe care o stabilește cu ceilalți, accentuînd convingerea că „e mai bine ca fiecare să rămînă la ideea sa". Agatha Nicolau modulează fațeta maladivă a Alinei Solness, obsedată de respectul pentru „datoriile" ei morale. Este mereu bănuitoare, fără să poată riposta, rigidă și tinguitoare. Ana Ciontea aduce in scenă o Hilde băiețoasă, nonconformistă mai mult decît exaltată, copilăroasă mai mult decît provocatoare, incercînd să-și fascineze partenerul cu magnetismul privirii dinăuntru. Doctorul Herdal este, in cazul de față, in interpretarea lui Nicolai Ivănescu un personaj mimetic. El nu mai este doar medicul lucid, care observă, de obicei, in toate piesele lui Ibsen, fisurile pacienților săi, limitele condiției umane. Incărcat de tarele și obsesiile tuturor, sătul de jocul aparențelor (fiecare vrea să-l cruțe pe celălalt, ascunzîndu-i adevărul), doctorul Herdal, rămas singur cu Solness, incepe să bea, devorînd totul, căutînd, cu febrilitate, orice urmă de drog. Mersul i se modifică, glasul i se moleșește, privirea îi alunecă, mîinile îi tremură. Pină și acestui ultim catarg al corăbiei îi slăbesc puterile. Doar venirea Hildei pare să-l limpezească. Nicolai Ivănescu iese drept și revine mai tirziu, din nou adus de spate, amețit, fără să mai poată vorbi. Ceilalți nu ripostează corespunzător stării lui, nesubliniindu-se prin reactiile lor că i-au sesizat ebrietatea. Lăsîndu-se modelat, schimbat, ca și Andriescu, Ivănescu face un personaj inedit, vizibil elaborat, rimînd cu tipul expresionist de interpretare pe care regizorul l-a impus actorilor.

Imaginea tabloului final confirmă și accentuează tragismul anterior catastrofei iminente, care vine ca o relaxare.

Spectacol greoi, cu unele momente trenante, **Solness, constructorul** se reține prin constanta atmosferei de straneitate și nu prin urmărirea in paralel a raporturilor dintre personaje (cum isi incepe Ibsen construcția interioară a devenirii lor).

Nicoleta Gherghel

film

f

Sub semnul marilor împliniri

Documentar de amplă respirație, construit pe axa unei riguroase și semnificative cronologii a evoluției universului rural românesc din ultimele decenii, **Sub semnul marilor impliniri** (producție a Casei de filme Unu, director : **Marin Vladimir**) realizat de cunoscutul cineast **Alecu G. Croitoru** beneficiază de scenariul dens in informație și bogat in argumente convingătoare semnat de poetul și publicistul **A.I. Zăinescu.**

Dedicată dinamicelor metamorfoze ale satului și agriculturii noastre socialiste, pelicula face un justificat apel la imaginile-document surprinse in realitatea anilor dinainte de război, cind exploatarea și caracterul rudimentar al agriculturii practicate ofereau măsura nivelului unei epoci astăzi revolute. Marcind prin cadre simbol marile momente incepînd de la reforma agrară din 1945 și continuind cu primele două mari revoluții din agricultură — cooperativizarea de la inceputul căreia aniversăm acum patru decenii și dezvoltarea intensivă inregistrată, in special, in anii ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului, filmul aduce in prim plan aspectele revelatorii ale noii revoluții agrare aflate in plină desfășurare și ale cărei inconfundabile atribute sint indisolubil legate de aplicarea cuceririlor științei și tehnicii, de introducerea progresului tehnic, de progresele inregistrate in domeniile formării cadrelor de specialiști și in cercetarea științifică.

Pe intreg parcursul filmului este subliniată prin imagine și comentariu contribuția decisivă a tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU** la ridicarea pe nebănuite culmi a agriculturii socialiste, la elaborarea conceptului de nouă revoluție agrară și conducerea cu inalt spirit revoluționar a transformării agriculturii și satului românesc.

De asemenea, in imagini grăitoare este subliniat aportul determinant și laborios al tovarășei academician doctor inginer **ELENA CEAUȘESCU** in orientarea și indrumarea pe tărimul științei și invățămintului, a formării cadrelor de specialitate pentru toate sectoarele din agricultura socialistă, pentru intreaga economie, asigurind prin larga conlucrare a oamenilor de știință cu oamenii ogoarelor noi posibilități in vederea sporirii eficienței muncii și a potențialului productiv al pămintului.

Adevărate laitmotive tematice, evenimentele istorice trăite in spațiul agriculturii românești sînt intim corelate cu profundele inoiri ale unui univers aflat intr-o spectaculoasă dinamică argumentată fără didacticism de cifre și imagini pline de sensuri, deseori pătrunse de un inefabil fior liric. Nu o dată fascinantele bătălii ale recoltelor bogate sînt individualizate in portrete modelatoare, in autentice exemple de eroi ai timpurilor moderne aflați permanent in competiția recoltelor bogate, sigure și stabile, cu un stimulator bagaj de competență și curaj, de disciplină și spirit creator, de inițiativă și deplină dăruire.

Profunda cunoaștere a realităților satului socialist de astăzi, deplin dovedită de autorii filmului **Sub semnul marilor impliniri** este un puternic argument pentru caracterul profund educativ al peliculei, care devine o adevărată laudă adusă țăranului român, a cărui pricepere, hărnicie, incredere au conferit noi valențe de indreptățită mindrie in munca pentru obținerea roadelor pămintului, in lupta nicidată ușoară cu potrivnicele forțe ale naturii, in aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnologiei agricole, coordonate ce stau la temelia trainică a unui nou mod de a munci și a trăi in spațiul agriculturii socialiste, a unui nou mod de a-i gîndi viitoarele progrese.

Călin Stănculescu

matei gavril

Arborele de frasin

Drept ca un fus
cu coroana săracă
parcă-i o păpădie mai mare.
Esență tare, cu fibra deasă,
bun pentru care
și lucruri în casă.
Crește încet
și drept ca lumina.
Înfrunzește tirziu
și desfrunzește primul.
Frunza lui mică
parcă-i o unghie
căzînd de pe dește.
Crengile lui
cresc în toate direcțiile
ca un creștet ce se rărește.
Cel mai singur copac
la începutul toamnei
și cel mai sărac.
Fratele lui mai mic e alunul
și fratele mai mare gorunul.
Nu face alune, nici ghindă
dar se privește la cer în oglindă.
El e mezinul arborilor,
asinul pădurii.
Arborele-poet,
melancolic și desuet.

Vine primăvara

Crapă de ger metaforele prin cămările
visurilor
Căpățini înșirate, de zahăr, pe masa
măcelarului.
Roata lunii își rupe colții prin beregata
bicicletelor.
Lumina aurie a toamnei își scutură
patina de aur din cer
Spinii salcîmilor sparg lacrimile.
Se curățâ pămîntul de cioburile vechii
civilizații,
Sfărîmături de oale și sticle sparte,
Cutii de conserve putregăite și stele
de sîrmă ghimpată
La care se adaugă arama verzuie
a tuburilor de cartușe
Și tecile astupate cu pămînt ale baionetelor.
Să plantezi fiica verde a primăverii
Și să-ți ridici fruntea din submarinul
aisbergului
Peste suprafața întinsă a lacului
Unde doar trestiile își mai scutură coada lor
stearpă.
Cîrligul măcinat de rugină al braconierului
În copca comună a zilei asediază
oasele peștilor.
O hemoragie rațională inundă orașul
Rănind carnea cerului cu cuțitul,
În timp ce zăpada visată, ca o hlamidă
caldă
Astupă rănile obrintite ale pămîntului
cu buza piinii.
Doar sacii plini cu apa neagră
a nepăsării dezleagă-i.

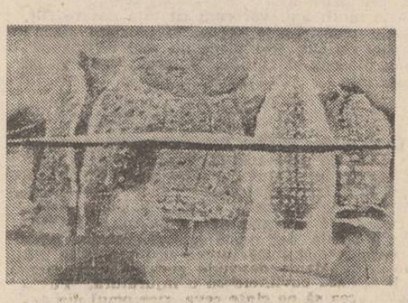

Leagăn de albie

Tristețea mea este durerea ta.
Bucuriile tale sînt ale mele.
Tu ești chiar mama mea
și tatăl țipătului meu.
o durere mai grea decît mortală
despre care nu se poate spune nimic.
Rană cu zimți de stea
pe care n-o poți scoate din tine
decît cu trup cu tot.
Tu ești chiar ființa mea
fără de care n-aș putea să exist.
Mormîntul meu viu
Leagăn de albie –
zbor invers din cer către pămînt.

Bătrîna goeletă

Așa cum ai ajunge la vîrsta senectuții
Ca o corabie ancorată în portul de plecare
După ce a străbătut toate mările lumii
Bătută de valuri și putrezind la praguri
Visînd încă spuma oceanului
Tăind largurile insulelor arhipelagurilor
Cu prora săltînd peste crestele idealurilor
Dar cu pupa gemînd sub lestul bolovanilor
Spărgînd calmul plat al înțelepciunii,
Scîrțiind ca o cracă uscată
Care se freacă de o altă creangă
Pe care zace-o pasăre bolnavă.
Lebăda Sudului, Albatrosul sau Cormoranul,
Rîndunica de mae, Pescărușul, Condorul,
Sau pasărea Paradisului – Pasăre Phöenix.

Scrisoare

Cu diamantul inimii îți scriu
Cum pe fereastră un geamgiu
Tăindu-se la mînă.
Dac-aș putea, cu sîngele meu viu
Ți-aș scrie și pe cerul din fîntînă,
Să nu-ți ajungă prea tîrziu
Inima mea scurgîndu-se prin mînă.
Căci ție,
Îți scriem toți, mereu, pînă tîrziu
Cu numele, să ne rămînă
Ca într-un fiu.
Astfel, viața cea străbună
Va înflori peste ce scriu
Și-o să rămînă o cunună
De veșnic viu.

Piramida albastrului

Ca un munte de pietate
se-ntinde cerul înaintea ta.
Nu-i vezi marginile, decît tîrziu,
cînd conștiința ta s-a depărtat de tine
și te privește ca pe-o pasăre moartă.
Așa se înalță mereu
piramida albastrului
ascuțindu-se ca un zbor
în care toate stelele
au fost trase în țeapă
pînă la ultima.

Grafică de Nicolae Florea

teofil răchițeanu

Voievodul Dorului

Mîndre-n codru curți — Împrejur oșteni –
Ca mărgeanul norului — Fagii-brazii-paltinii
Pe un tron de-argint
Voievodul Dorului — În abia tremur
Genele lui linele
Fruntea ca în vis — Parcă într-un vis
Umedă-i de rouă — Luminînd colinele
Printre nouri blînd
Soarele o aură — Parcă într-un vis
Lungele lui genele
În hlamizi prelungi — Peste vechi păduri
(A privire dragu-ni-i...) — Luminînd poienele...

Înapoi în părinți

Greiere, greiere — Pînă în gînd
Cîntecul sfînt — Face-se noapte,
Peste pămînt
Pe sub pămînt — Pînă în vinatul
Stelelor mari,
Iarăși mi-l zi, — Pînă în noaptea
Iară și iară — Fără hotar,
Pînă în gînd
Face-se seară — Pînă viață
A morții te simți,
Pînă-n tîrziul — Pînă te pierzi
Stelelor coapte — Înapoi în părinți...

Tărîmul de Rouă

În Tărîmul cel de Rouă peste care zei au plîns
De mi-am dus acolo patimi și vechi doruri
și le-am stins
Unde brazii stau în nouri și se clatină în
vînt
Unde pasăre măiastră glăsuiește-n codru
sfînt
Unde licăre-n adîncuri de păduri de dor
fîntîne
(Nu le știe decît Luna și Soarele cînd apune)
Unde zîna Dochiana cîntă-n văi fără de
nume
(Glasul ei leagănă codri de nu-i gură a o
spune)
Unde,-n vis, Luna suride rourînd
Soarelui-Mire
Unde aeru-n dumbrave amiroase-a nemurire
Unde cerbul cel de vrajă mai adastă la
izvorul
Și în sfîntele dumbrave ostenit se-alină dorul

Unde Codrul, Tata-Codru — îi îngîn dulcele
nume –
Adun suflete-ostenite de pribegi veniți din
lume
(El le-alină, le suspină și cu milă și-ndurare
Odihnește doruri-gînduri pe cînd el odihnă
n-are)
Unde lancu-și duce jalea și, pierdut prin văi,
și-o sună
De se pierde sfînt ecoul pînă-n soare,
pînă-n lună
Unde duhul Lui Zamolxe peste munți stă ca
o boare
Unde uiți de-amar de soarte și durerea nu
mai doare,
Unde suflete, ca fluturi zbor ușor din
floare-n floare
Și înrourată Moartea luminînd vine și
moare...

Dealul Rășinarilor

Dealul acela – tot numai floare –
Ca o colină dulce în Rai –
Suflete beat de lumină
Curmă-ți plutirea și stai

Curmă-ți plutirea și stai
Miresmele să te pătrundă
Cu nevăzutele
Zeițile unde

Dealul acela – tot numai floare –
Pe care odată în Mai
Să mă sting voi tinji ca un soare
Pe o colină dulce în Rai...

Privind un lan de Arnica în Munții Apuseni

Fete galbene
Cu părul galben
Cu cosițele galbene
Cu obrăjii galbeni
Cu ochii și cu privirile galbene
Cu surîsul galben –
Copile galbene
Pierdute în Munții Galbeni
De Maica cea Galbenă
A Soarelui Galben...

Seară în Apuseni

Suna, suna o apă, insomnorat suna,
Fantasme ardeau în focul nalt al serii,
Suna în tîmplă-mi ca-n pereți de bolți
Înfriguratul greier al tăcerii...
Suna, suna pe dealuri un tulnic înflorat,
Suna, suna... din moarte se ridicau străbunii
Și ce făcea pămîntul suris pietrificat –
Țărm fulgerat de-un sentiment al lunii...

Ieși April

Ieși April,
Fraged copil,
Din soare, din mare,
Din grai de fecioare,
Din ape, din vînt,
Din cer, din pămînt,
Din spumă, din rouă,
Din ceruri – din nouă,
Fă-te-adiere
De mîngîiere,
Fă-te lucoare
Aromitoare,
Fă-te, mult lină,
Peste lume lumină,
Zeu te fă ! Cîntă !
Și-n cîntul tău
Mă-nvestmîntă...

nicolae neagu

Dar te-am văzut

E atîta fericire
în hohotul tău,
în noaptea ta
încît ți-ar trebui o stea polară
pe care să se legene îngerul.

Pentru el
totul e desăvîrșire domoală
și aer cu pelicani fumurii.

Nu poate fi aripă
fără foșnetul albastru al toracelui,
fără dirijabilul cu o mie de trepte
dar te-am văzut de departe,
într-o pecingine de mătase te-am văzut
și eu eram mai singur decît cocostîrcul.

Cineva locuiește într-un picior.
Stă așa,
de parcă un fildeș galben
se ridică din carnea amiezii,
ah, cum iubești, cum iubești
strigă țiglele, vîrful plopilor, norii
delicați asemeni pleoapei
și eu stau,
într-un genunchi argintiu,
mai singur decît senectutea.

Și de aceea

Ci eu credeam
că un aligator
e un suris în doi peri
dar mai ales un cuib de iubire.

Te du
îmbrăcată în rochia de zale
sub care tremură trestia.

Nimic nu se spune în afara cetății
și de aceea fii luminoasă tu
asemenea porumbelului
în sălbatica vară.

Aș dori un surîs

Ciudate preziceri,
cu vorbe de ocară,
așa cum,
din tot atîtea meninge
un creier mă doare cu păsări.

O, ce zbor minunat,
o, ce veste barbară,
o, ce-a nins, peste coastele
somnului, lin !

Aș dori un suris, în genunchi,
ca o sferă,
pod de gheață, imberb, traversînd neuroni,
stau degeaba și mor
de un glonț fără îngeri,
portocal decăzut printre cameleoni.

O, ce poți să mai vezi
pe tulpina de seară,
vai și cît de ușor
macarale, licheni
stau pe trepte de flori ;

O treaptă sînt

Trec încet,
parcă șchiopătînd,
parcă trăgînd după mine
o rană de copac maiestuos.

Oricine privește pe sub pleoapa
mai mîndră decît roua fierbinte,
oricine, după o zi de toamnă
cu suflet îngrozitor
îmi spune :
tu mori cu fiecare secundă de neputință
și-atît !

Știu,
uneori port un ochi nepereche
(ciclopic ochi amurgit de cocori),
o treaptă sînt,
o mișcare înceată,
un nor.

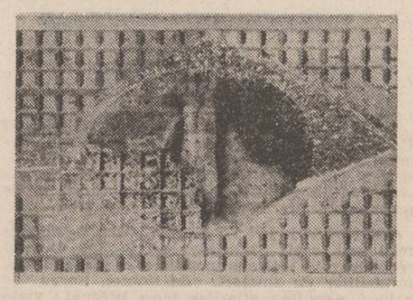

zaira samharadze

Mirese

Chiar dacă nu mai ninge
sîntem mereu mirese –
copile sau bătrîne,
iubite sau iubînd ;
păianjen de lumină
sufletul nostru țese
nemuritoare voaluri,
nemuritorul jind.

Cînd soarele răsare –
din rouă și dogoare ;
cînd soarele apune –
din purpuri și genune ;
cînd stelele bat ținte –
din raza care minte,
cînd luna se încheagă –
din argintata-i vlagă...

Podul

Podul avea grilaje de fier,
picioare de leu drept picioare ;
alături pășeam și tu te-ai oprit
să mîngîi sculptura cu gheare.

Dar ghearele-n mîne ciudat riciiau,
tînjeau mîngîieri și sărutări –
și iată că podu-ntre noi a crescut
cu săbii de aer și scuturi.

De-atunci nici o veste nu am că exiști,
c-aștepți tulburat glasul meu ;
privesc prin grilaje pe podul de fier
și mîngîi piciorul de leu.

Poem proaspăt vopsit

Pe o bancă simplă,
proaspăt vopsită în verde
nu scria nimic,
dar se putea citi : „Așteptare".

Nici pe frunzele
proaspăt ieșite din muguri
nu scria nimic,
dar foșnetul murmura „așteptare" ?

Cu ochii lucind
de proaspătul verde al dorinței,
m-am așezat pe bancă,
ingăduind răcoarea frunzelor
deasupra mea.

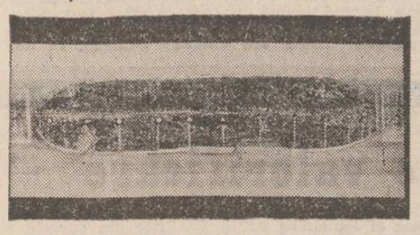

Verde era vopseaua,
dar nu m-am ridicat,
m-am odihnit mai departe,
în vopseaua proaspătă, verde.

Curtea interioară

Supărarea –
această rufă veșnic pătată,
de spălat în familie...

În curtea interioară,
unde încă dogorește soarele,
am pus-o la uscat pe-o frînghie.

Nu noaptea
ci ziua a fost sfetnicul bun
pentru rufa aceasta ciudată
dezbrăcată de pe trup
ca un strat de piele
omenească și vie.

Poem în zori

Dimineața
simt pe vîrful degetelor lumina
mă pierd în ea
și încep să caut drumul obișnuit
fiindcă totdeauna uit începutul.

Nici nu văd,
nici nu aud cum trec camioanele,
cum strivesc sub roțile duble
urmele viorii de somn...

Și fiecare femeie
mi se pare că simte ca mine
lumina în vîrful degetelor.

plastică

Arta portretului

Expoziția „Desenul românesc în secolul al XX-lea" deschisă la Biblioteca Academiei R.S.R. oferă vizitatorului o imagine completă asupra ceea ce înseamnă arta portretului în istoria modernă a picturii noastre. Începînd cu Ștefan Luchian, cu al său studiu pentru „Moș Neculai cobzarul" și încheind cu Corneliu Baba, care semnează două portrete, corifeii picturii românești moderne sînt reprezentați prin lucrări bine alese, expoziția alcătuind o imagine de ansamblu a ceea ce a însemnat pentru mișcarea plastică națională unul sau altul dintre artiști. Astfel Theodor Pallady este prezent cu desenul „Pictorul Jean Al. Steriadi", un autoportret schițat cu verva-i caracteristică și cu o gravură, tehnică mai rar folosită în activitatea sa, care-l reprezintă pe George Enescu cu vioara. Alături de el, Gheorghe Petrașcu etalează mai multe portrete între care se remarcă autoportretul maestrului. Din opera lui Iosif Iser, cunoscut ca un inspirat desenator, veritabil comentator plastic al momentelor timpului, organizatorii au selectat portretul lui Ion Minulescu și acela al artistei Maria Ventura.

Unul dintre cei mai reprezentativi maeștri ai desenului românesc J. Al. Steriadi, ocupă panoul central al expoziției, așa cum de altfel credem că i se și cuvine, pentru spontaneitatea și spectaculozitatea desenului său. Lucrările „Th. Pallady în trăsură" sau „V. Ghica" ca și cel ce-l înfățișează pe Anastase Simu („Fondatorul"), alături de un desen plin de umor intitulat „Trei generații" Apelle, Pârvu Mutu și Steriadi însuși, datat 1946, pe care cei ce au gîndit această manifestare plastică l-au ales drept afiș al expoziției, conving pe de-a-ntregul asupra însemnătății momentului Steriadi pentru desenul românesc modern.

Expoziția oferă reîntîlnirea cu o serie de pictori a căror valoroasă operă este mai puțin cunoscută, între care putem cita pe Bob Bulgaru (1907—1938), pictor cu o neîntreruptă măiestrie în zugrăvirea expresiei copiilor, care are în expunere și un splendid autoportret. În aceeași categorie a pictorilor care au dat o operă remarcabilă într-o extrem de scurtă existență se înscrie și Aurel Băieșu (1897—1928), cu desenul intitulat „Ștefan Nenițescu cu chitară", Nicolaie Cristea (1908—1936) cu un caiet de schițe, sau Abgar Baltazar (1886—1909), cu o sanguină, tehnică în care numai un talent cu totul remarcabil putea excela.

Într-un alt registru al expoziției ar trebui să citâm artiști de mare valoare dar în jurul cărora nu s-au aprins niciodată scînteietoarele lămpioane ale publicității. Viorel Huși (1911—1972) ilustrat prin două desene și o acuarelă de o subliniată sensibilitate cromatică, Gabriel Popescu (1866—1937) cu un excepțional portret în peniță, datat 1920, pe o filă dintr-un caiet ce a aparținut lui Bogdan Pitești, reprezentîndu-l chiar pe marele sprijinitor al artelor apoi Sigismund Maur (1894—1966), care semnează un desen înfățișîndu-l pe actorul Petre Sturdza, Lascăr Vorel (1879—1918) cu o guașă, tehnică care îi era deosebit de apropiată artistului. În aceeași categorie trebuie să-l plasăm și pe M. H. Georgescu (1866—1933) pictor care a condus la un moment dat și o academie liberă de pictură și din a cărui operă, probabil destul de restrînsă, este expus un desen de o rară expresivitate plastică.

Un loc aparte îl ocupă curentul modern în desenul românesc. Aici se cade să-l amintim pe M. H. Maxy (1895—1971) pe Marcel Iancu (n. 1915) cu portretele în peniță și tuș ale lui Carol Ardeleanu și Perpessicius. Eugen Drăguțescu este prezent cu un autoportret cu țigară, în laviu, iar Horia Damian, cu o schiță în tuș („Personaj cu joben").

Lista maeștrilor cuprinde în continuare nume de rezonanță ale picturii românești și nu putem să nu amintim pe Lucian Grigorescu, Aurel Jiquidi, Petre Iorgulescu-Yor, cu lucrarea „Femeie în fotoliu", Al. Phoebus cu trei schițe, Ștefan Dimitrescu, Francisc Șirato cu un portret al scriitorului Barbu Ștefănescu Delavrancea, Corneliu Mihăilescu cu un caiet de schițe, în care fiecare filă reprezintă o lucrare de mare rafinament liniar și cromatic sau R. Iosif (1894—1955), pictor care a trecut de la pictura de șevalet prin toate tehnicile, abordînd cu mult har desenul, Lucia Demetriade Bălăcescu, pictorița care degajă în lucrările sale un suculent umor, Octav Angheluță cu un portret al colecționarului George Oprescu, Ștefan Popescu, Vasile Popescu, Eustațiu Stoenescu, Camil Ressu, Ș. Mützner, Rudolf Schweitzer-Cumpăna.

Un capitol separat l-ar putea constitui portretul scriitorilor. Am amintit deja o serie de mari figuri din literatura noastră care au atras atenția maeștrilor penelului. Ar trebui să adăugăm portretul lui Urmuz, semnat de M. H. Maxy și cel semnat de Nicolae Tonitza, reprezentîndu-l pe Gala Galaction. Nu putem încheia însă fără a aminti acel desen în creion albastru, înfățișîndu-l pe pictorul Nicolae Vermont în fața șevaletului, desen semnat de marele artist al condeiului Tudor Arghezi, la fel de dibaci în mînuirea cuvintelor și a liniilor.

Florin Colonaș

muzică

Pagini de muzică românească

Un concert dedicat în întregime muzicii contemporane românești va avea întotdeauna semnificația unui eveniment. Confruntarea cu publicul este pentru acest gen de muzică una dintre „probele de foc" pe care le întîlnește în drumul consacrării.

Acea reacție a publicului, care poate să nu corespundă întotdeauna cu judecata de valoare a specialistului, a impus de această dată o clasificare justă, extrem de clară. Fără ideea de a stabili o ierarhie, trebuie să începem cu lucrarea care s-a bucurat de cel mai mare succes. **Muzica pentru două piane și percuție** de Irina Odăgescu. Tenta dramatică pronunțată, concepția arhitectonică remarcabilă, inspirația melodico-ritmică de sorginte populară, conturează o piesă camerală care rezistă cu succes unei a treia audiții. Nu rareori s-a întîmplat ca muzica scrisă în ultimele decenii să rămînă la stadiul de primă audiție sau la cel de compoziție „de sertar". Cînd însă există piese care, deși nu fac concesii gustului publicului reușesc să capteze interesul, receptivitatea auditoriului devine un argument în favoarea ideilor compozitorului.

Muzica pentru bandă de magnetofon este un gen controversat, dar care nu poate fi ignorat în peisajul artei contemporane. Intenția nu a fost să comparăm cele două lucrări ale concertului, dar specificul lor „tehnic" o determină. **Rota** de Corneliu Cezar, în care ideea generatoare — aluzia la roată, la mișcarea în spirală — a fost prelucrată ilustrativ, înșiruind efecte sonore într-un mod oarecum artificial, ne-a lăsat o impresie incertă, nereușind să se impună prin nimic dincolo de o senzație ambientală agreabilă. La polul opus, am ascultat **Trison** de Octav Nemescu, muzică ermetică, de mare profunzime, dură uneori, necruțînd-ne sensibilitatea, dar care ți se întipărea în memorie ca o experiență artistică zguduitoare.

O altă lucrare care a atras printr-o apariție originală, impregnată de lirism și construită cu măiestrie, a fost **Quattro tempi** de Doina Rotaru ; patru piese scurte, patru ipostaze ale timpului muzical, pentru violoncel și percuție, interpretate remarcabil de Anca Vartolomei și Alexandru Matei. Parcurgînd programul, apreciem că **Fintina I** de Maia Ciobanu și **Consonata** de Adrian Iorgulescu au fost mai puțin convingătoare, prima creînd impresia de epigonism iar a doua, bine construită, nerelevînd calitatea de a rezista trecerii timpului.

Ultima lucrare consemnată este de fapt un experiment : creația unui percuționist, Ioan Maxim, care — așa cum mărturisea — „nu s-a putut abține" să scrie această piesă, numită **Glasul pămîntului.** Evocare a sonorităților locurilor sale natale, ea are ca punct inspirator versurile lui Petre Ghelmez (obsesie a reînvierii lemnului după moartea pădurii, în cîntec). Ioan Maxim etalează o cantitate cu totul impresionantă de instrumente de percuție, de la cele binecunoscute — marimbafon, tobe, trianglu — la cele mai puțin frecvente — fierăstrău, ciocan și nicovală, mașina de vînt — adăugînd instrumente preluate direct din folclor — buhaiul, zurgălăii, melița (și nu am reușit să menționăm nici un sfert din ele !) Extrem de pitorească și plină de bune intenții, realizarea lui Ioan Maxim are un defect, din păcate, însă, fundamental : lipsa unei coerențe formale, a unei concepții componistice. Și, de aici, divergența finală față de semnificațiile textului poetic, ideea speculării sonorităților proaspete, neuzate, ale instrumentelor populare, ideea „glasului lemnului și al pămîntului" cu implicații în cele mai profunde straturi ale folclorului și spiritualității românești, rămîne totuși o sugestie deschisă compozitorilor.

Interpreții serii, chiar dacă nu-i amintim în parte, au contribuit la succesul concertului prin autenticul lor profesionalism, punînd în evidență trăsături ale componisticii românești actuale. Așa cum spuneam, calitatea de eveniment confirmă realitatea că școala românească de compoziție continuă să fie una dintre cele mai valoroase în acest final de secol.

Oltea Șerban

Cenaclul «Luceafărul»

CRONICĂ (XIV)

Februarie blînd și limpede la Muzeul Literaturii Române. Blînd ca Grigore Hagiu, boierul poeziei din Țara de jos a Moldovei — limpede ca Nicolae Velea — boierul valah al prozei. Vremea este, parcă, a lor ; timpul, una dintre zilele obișnuite de lucru ale culturii române, al nostru. Scriitori, redactori, elevi, cenacliști — iubitori ai revistei **Luceafărul** — s-au adunat să evoce împreună aceste două lumini ale cuvîntului românesc și tot împreună să se aplece asupra noilor cuvinte pe care le va potrivi azi Nicolae Fulga, scriitor din Vîlcele, de lîngă Slatina. Muzeului i se dă ce este al muzeului, muzelor — ce este al lor...

Despre Grigore Hagiu cel blînd și Nicolae Velea cel limpede vorbește mai întîi Mihai Ungheanu : „Au fost doi colegi cu activitate lungă în redacția revistei **Luceafărul,** cu autoritate morală foarte mare, deși cu structuri diferite. Cu un aer paternal, Grigore Hagiu știa să intervină la timp și să împace lucrurile ; cu o inteligență sclipitoare, Nicolae Velea impunea respect și o oarecare teamă." Amîndoi au trăit în și pentru literatură, definesc o etapă a literaturii române. Grigore Hagiu prefera grupuri restrînse de prieteni. Împreună cu Nichita Stănescu, Cezar Baltag și alții se constituiseră într-un adevărat cerc literar a cărui „emblemă" era **Oda în metru antic** de M. Eminescu, un fel de program literar, dar și de viață. Tot ca un însingurat a trăit și Nicolae Velea. Cînd se nimerea în adunări mai largi provoca lumea la introspecție prin replicile sale tăioase. Un concurs de replici cu Fănuș Neagu a rămas celebru : asistența l-a declarat în unanimitate cîștigător pe Nicolae Velea. El a fost — cum s-a spus — un Socrate desculț printr-o Atenă mai nouă.

Iulian Neacșu vorbește despre Grigore Hagiu și Nicolae Velea considerîndu-i doi prieteni uniți extraordinar prin literatură, dar și prin sfîrșitul lor atît de tragic. Nici unul nici altul n-au primit funcții în administrația literară. Li se cuvin, cel puțin după moarte, nu numai gîndurile noastre bune — dar și reconsiderarea integrii lor opere în ediții reprezentative și în studii aplicate asupra lor.

Matei Gavril laudă inițiativa revistei **Luceafărul** de a-și cinsti înaintașii, apreciază înalta ținută morală și profesională a lui Nicolae Velea și Grigore Hagiu — și le dedică amîndurora un poem.

A. I. Zăinescu : „Atît Nicolae Velea, cît și Grigore Hagiu reprezintă, pentru timpul culturii și al spiritualității noastre, acel ceva fără de care alții, mai tîrziu, n-ar putea să înțeleagă pe deplin acest timp. Cu generozitatea și vocația lor, cu căldura și respectul cu care știau să înconjoare ideea de scriitor — ei au dat și dau un exemplu de mare frumusețe umană."

În încheierea primei părți a ședinței, actrița **Jeanine Stavarache** a citit din poeziile inedite ale lui Grigore Hagiu.

★

În partea a doua a ședinței Mihai Ungheanu salută prezența în sală a lui **Ion Lăncrănjan,** cel care a girat debutul editorial al lui **Nicolae Fulga (Drumuri în cîmpie,** ed. Scrisul Românesc, 1988) și l-a propus atenției revistei pentru această seară. Invitat să vorbească despre Nicolae Fulga, Ion Lăncrănjan își rezervă plăcerea de a lua cuvîntul după lectură, de partea criticii — astfel că Nicolae Fulga se prezintă singur, scurt și cuprinzător, spunînd doar de unde este (Vîlcele, la 28 km de Slatina) și citind nuvela **Taina,** prezentată cu titlul „Tata nu poate să moară".

Ion Lăncrănjan deschide, așadar, conform promisiunii, cortina criticii, vorbind pe scurt despre împrejurările în care l-a cunoscut pe Nicolae Fulga („Am ajuns să-l citesc la insistența poetului și publicistului Aurelian Titu Dumitrescu") — dar arătînd și „riscurile" și dezavantajele ce vin dintr-o asemenea prezentare : „Cînd citești cartea unui mai tînăr coleg ești pus într-o dificultate inevitabilă : dacă nu-ți place trebuie să-i spui — dacă-ți place trebuie să te rogi de alții să-l publice (atunci cînd nu ești „cu funcții"). Mi-au plăcut povestirile, am avut o singură rezervă : relațiile inter-literare. Dacă va ieși la lumină recomandat de mine, își va prelua automat prietenii și dușmanii mei. A riscat, i-a ieșit o carte care a fost bine primită. Este, pentru mine, motiv de bucurie." Ion Lăncrănjan consideră proza lui Nicolae Fulga drept autentică, de un realism sincer ; îi recomandă, însă, „să se ia mult mai mult în serios. Are multe lucruri de spus — dar are și multe obligații. Scriitorul român de azi e foarte bun, dar nu se ia în serios în măsura în care ar trebui. Talentul obligă, și ceea ce au făcut cei dinaintea noastră apasă pe umerii noștri. A îndrăzni mai mult, a cuteza mai mult — prin creație — iată ce i se cere și lui Nicolae Fulga."

Dan Alexandru Condeescu consideră că a ascultat o povestire excelentă, în care felul de a scrie ar fi putut trăda ușor prozatorul de cîmpie, limbajul oltean plin de culoare și seve — dar autorul știe a se menține „pe muchie de cuțit", a se opri unde trebuie. Totuși, uneori culoarea locală este excesivă. Avem de-a face cu o poveste de dragoste și moarte, cu o crimă chiar — indiciile ei fiind răspîndite destul de savant pe parcurs. Trama povestirii ar fi fost tragică — dar o anumită nesiguranță face ca lucrurile să alunece puțin spre senzațional. Poate că un dozaj ceva mai tensionat al elementelor dezvăluia un fior mai tragic. Nu e o crimă oarecare, ci un fratricid. Amintește și de Panait Istrati — dar, repet, tragicul este suplinit prin picturalitate, autenticitate. Povestirea este foarte vie, antrenantă.

Nicolae Georgescu consideră că avem de-a face cu un univers nepedepsit, un fel de rană vie care ne invită mereu la retrospecție pentru că nu s-a tras ușa peste lucruri, au rămas în stare vie și dureroasă. Neexistînd pedeapsa, nuvela nu se încadrează în genul tragic, lasă o durere a neîmplinitului. În fond, tatăl însuși, pe patul de moarte, cere a fi pedepsit — i se refuză acest lucru, de unde o durere continuă, care nu se încheie, care ține întreaga lume într-o stare incertă de viață/moarte, care atinge rădăcinile ontologice ale ființei.

Radu Comănescu consideră că e o abordare de tip psihanalitic. Subiectul este general uman, „cred că acest țărănism pur al lui Nicolae Fulga nu este decît încercarea de a particulariza ceea ce este foarte general uman. Autorul a trebuit să dea viață ideii, s-o localizeze — de aceea recurge la un loc și un timp anumit, la o coloratură locală. Ideile nu pot trăi în abstract, au nevoie de trupul cuvintelor".

Ilie Bădescu : „Dar, oare, suspendarea legii morale nu este o expresie a tragediei ?" — După această sistematizare tranșantă a discuțiilor anterioare, vorbitorul atrage atenția că proza citită ridică și problema viziunilor țărănești refuzate : „Este o prejudecată că lumile țărănești nu pot crea universalul. Proza citită demonstrează, iată, că lumea țărănească preia pe seamă proprie tragedia omului, răul din om, oferind viziuni mari. Universul țărănesc nu produce numai viziuni „sămănătoriste" — ci este capabil a aduce în discuție problematica umană universală." Vorbitorul atrage atenția asupra crizei identității personajului (nu-și mai cunoaște tatăl, nu-și re-cunoaște originile) — și în acest sens sfîrșitul este hotărîtor, decisiv.

Constant Călinescu susține că scriitura propriu-zisă a prozei este o combinație între pitorescul (simțit) și realismul atroce. Elementul tragic — presimțit la tot pasul — este această amînare, suspendare a sentinței, previzibilă în întreaga construcție.

Radu Sorescu laudă mai ales limbajul, oltenesc, și în care stă întreaga trăire colectivă — iar **Nicolae Șerban Piriu** nu este de acord cu finalul, pe care l-ar fi dorit lăsat în echivoc, în bănuială, nu explicitat. **Mihaela Muraru-Mândrea** este impresionată, la rîndul ei, de personajul feminin — mama eroului — a cărei moarte este semnificativă (nu are parte de țărînă, se îneacă în rîu și nu mai este găsită — ceea ce poate fi o urmă a păcatului ei). Și moartea mamei accentuează criza identității personajului.

Dumitru Bălăeț consideră proza extrem de tragică : „Nu poate fi tragedie mai mare decît aceea a omului care nu poate muri fără a fi iertat...". Proza te obligă mereu la rememorare, la re-lectură, iar anumite amănunte sînt foarte pregnante, ca niște „instantanee" bine fixate. Astfel, jocul cu copilul, bătaia femeii, cearta cu vecina. Moartea femeii este ca o pedeapsă ce face ca tragedia să ia proporții și mai mari.

Pan Izverna aduce aminte că tragismul este catartic și consideră că finalul prozei salvează, artisticește, viziunea despre lume. Scrisă la persoana I — ca o biografie personală — întîmplarea îl salvează, totuși, pe copil, îi conștientizează drama. „Mă bucur că specia prozatorilor rurali continuă atît de puternic la noi" — își încheie cuvîntul Pan Izverna.

Dan Preda atrage atenția asupra elementelor stilistice ce definesc o stare incertă, o culoare întunecată, un clar-obscur premonitor tragismului din final. Începutul și finalul prozei sînt aproape identice, forța limbajului — de o melodie internă emoționantă, cu o cadență externă bolovănoasă — arată o știință și o bună intuiție a scrisului la autor.

A. I. Zăinescu consideră că ne aflăm în fața unui scriitor matur, care ne-a citit o proză de excepție, foarte bine scrisă. „Tema este unică ; lumile în care poate fi plasată sînt infinite (sat, oraș, etc.). Această lume rurală nu e de loc epuizată în ceea ce ne poate da."

Mihai Ungheanu subliniază că „meritul prozei este un merit în sine, nu depinde de lumea rurală în care se desfășoară acțiunea." Subscrie la părerile lui Ion Lăncrănjan, Dan Alexandru Condeescu și Ilie Bădescu. Toate comentariile au consimțit la judecata că Nicolae Fulga este un prozator autentic, de la care se poate aștepta o proză autentică.

Nicolae Georgescu

CONCURSURILE PERMANENTE ALE REVISTEI „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

● **În întîmpinarea Congresului al XIV-lea al P.C.R. și a celei de a 45-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, revista „CÎNTAREA ROMÂNIEI" a inițiat următoarele concursuri literar-artistice permanente :**

CONCURSUL DE DRAMATURGIE — deschis celei mai largi participări — cu piese într-un act, adecvate teatrelor populare și muncitorești, formațiilor de amatori, de tineret, teatru de păpuși, abordînd prioritar teme precum : viața colectivelor muncitorești, viața satului contemporan, problematica tinerei generații.

CONCURSUL DE MUZICĂ ȘI POEZIE „GLASURILE PATRIEI" — versuri și partitură muzicală, pentru recitatori, soliști, grupuri vocale sau formații vocal instrumentale.

Cele mai bune dintre lucrări vor fi publicate operativ în CAIETUL DE REPERTORIU al revistei (editat în limbile română, maghiară și germană). Jurizarea va avea loc anual și se vor acorda premiile revistei „Cîntarea României".

Expedierea lucrărilor va permite suplimentar achiziționarea celor mai reușite lucrări de către I.C.E.D. și intrarea lor în repertoriile formațiilor participante la Festivalul național „Cîntarea României".

Lucrările, avînd specificate : numele autorului, profesia, locul de muncă, domiciliul, vor fi trimise pe adresa redacției : Piața Scînteii nr. 1, cod 71341, căsuța poștală 33—20—București.

Succes participanților !

DESCHIDEREA CENACLULUI ARTELOR

● Joi, 9 martie, a.c., orele 18, a avut loc în sala Bibliotecii județene din Slobozia deschiderea Cenaclului Artelor. În cadrul Cenaclului Artelor a fost vernisată expoziția de grafică și pictură a lui Mircea Nemeș. Grupul vocal din comuna Făcăeni, alcătuit din profesoarele Heidrun Bittner, Cornelia Alexandru și Steluța Zgură au interpretat compoziții muzicale pe versuri de M. Eminescu și folclor ialomițean. Au citit din versurile lor Daniela Stoian, Dinu Alexandru, Anghel Papacioc. Discuțiile au fost conduse de Dumitru Marin Antonio și Costel Bunoaica. La lucrările cenaclului au participat, din partea revistei „Luceafărul", Nicolae Georgescu și Constant Călinescu.

nicolae fulga

taina

În decembrie abia poți trece printre zori și amurg, ziua este o biată spărtură vînătă în buza nopții. Nici nu s-a răcit bine mămăliga de prînz și năvălesc umbrele. Vin pe sub streșini și ni se așează pe mîini și pe pleoape, pe vite, pe lucruri, se sfîșie în garduri și se zidesc temeinic începînd de la pămînt.

În casă, întunericul iese de sub pat. Cînd eram mic îmi era frică să stau cu picioarele goale agățînd pe marginea patului. Venea nica Petre, fratele tatii, mai mare, stătea pe pat, mă punea cu picioarele pe opincile lui, mă cobora pînă la pămînt și odată zicea : „Păzea !" și mă arunca în sus să mă apere de întuneric. Apoi iar mă cobora încet ca să mi se facă frică și iar mă arunca în sus pe pieptul lui, și eu țipam și rîdeam într-o frică bucuroasă pe care numai nica Petre putea să mi-o aducă.

Acum întunericul izvorăște din mine. Umbrele care întunecă odaia sînt poate gîndurile mele, și ceilalți cred că s-a făcut noapte. Sîntem mulți, miroase a om, a cojoc, a fum, a varză acră. Lîngă sobă e dada Rița, după ea, nea Stan, apoi Anica, vară-mea. Lîngă mine stă Mitre. Mitre a venit mîncat ; stă toată noaptea la noi, pleacă în cîntatul de ziuă al cocoșilor, ațipește vreun ceas acasă și vine iarăși. „Hai, mă, zice, mai trîntește-te și tu pe undeva pe-aci că mai stau eu !".

Eu stau între paturi rezemat în cot și cu mîna dreaptă sub căpătîiul tatii. Tata e alb. Cînd îl sculăm să-i dăm apă, i se zărește prin urechi, lumina de la fereastră din spatele casei. A rămas mic. Stă cu ochii deschiși, nemișcați și spaima țipă în ei dinainte de sfîntul Dumitru. Nodul gîtului îi aleargă odată cu răsuflarea, din capul pieptului pînă sub bărbie. I s-au scurtat buzele. Cînd vii de afară, o clipă, te duci cu gîndul că rîde. Din cînd în cînd, își adună puterile și scoate printre dinții : „Doamne, ia-mă !". Apoi strigă la mama : „Tudorooo!".

Mama era robustă, cu umerii largi, bărbătești. Cînd ungeau căruța, mama punea umărul sub loitră și sălta singură, tata scotea roata repede și da pe osie cu mătăuzul cu păcură. Avea ochii întunecați ca amurgul de iarnă. Mergea domol, legănîndu-și ușor povara frumoasă a pieptului sub cămașa întotdeauna albă, curată cusută cu arnici albastru la un fir.

„Bă, al lu' Joia, ce face mă-ta ?" — mă întrebau bărbații tineri.

„Bine".

„Dar n-are cu cine" — zicea Dumitru lu' Trică, iar ceilalți hohoteau mulțumiți.

Tata o bătea des. Ea sta neclintită, biruitoare, în biciul tatii. Numai ochii îi închidea dureros la fiecare plesnitură. Nica Petre sărea pîrleazul dintre curți și alerga între ei :

„Ce-aveți, mă, ați înnebunit ?!".

Era înalt și spătos nica Petre, umbla cu cămașă albă, lungă și cu izmene largi cum se umbla demult. Din frunte îi țîșneau sprîncenele ca două tufe de „Lemnul lui Dumnezeu". Avea palmele mari și aspre. În ajunul Anului Nou, jumulea păr din coada calului, făcea lațuri și prindea brabeții la șira de paie. Mi-i aducea în ciurel. Bietele păsări zburau prin casă, se prindeau cu ghiarele de prosoape, de perdele. Le prindeam cînd se izbeau în geam. În ziua de Anul Nou, le tăia, le jumulea în vatră cu mama, și eu le mîncam fripte pe jăratic ca să fiu tot anul ușor ca pasărea. Vara îmi făcea cărucioare și felinare din dovleci.

„Lasă-l, mă, nene — zicea tata — că ni l-ai suit în cap, nu-l mai rizgîia !".

Nica Petre avea trei fete, pe vară-mea Anica, pe Veta și pe Stănuța, toate mai mari ca mine. Tușa Lina, după ce a născut-o pe Stănuța, a rămas galbenă și neputincioasă.

N-a murit tușa Lina, a murit nica Petre. S-a culcat cît era de mare, între vară și toamnă ca între două femei. Era pe la Cîrstov, crescuse păiușul și mohorul pînă la burta calului. S-au muls oile pînă spre toamnă. Se pricopsiseră ciobanii. Se ara greu, abia se înnegrea cîte un pogon ici, colo. Tata ara la Șoseaua veche unde avusesem grîul. Nica Petre ogora cele două pogoane pe care le avea după tușa Lina în Valea Bacriului. Între ei era cale de un ceas.

Mama a plecat în puterea nopții de miercuri spre joi. M-a trezit și mi-a spus ceva despre oala cu lapte, să mănînc sau s-o scot la soare, nu mai știu. Apoi am auzit-o abia strigînd : „Leliță, 'ai că plec!". Pînă să adorm, le-am auzit vorbind pe șoptite la pîrleaz. Așa vorbesc oamenii noaptea, pe șoptite, parcă ar săvîrși ceva rău și nu trebuie să audă vecinii. Știam ce fac ; tușa Lina punea mîncarea pentru nica Petre în desaga din față. În desaga din spate era mîncarea tatii.

Se vărsau zorile cînd a luat-o mama pe cleata din Valea Bacriului. Cățeaua, Dulina, era în capul locului, scîncea dureros și se freca de picioarele ei. Pe nica Petre mai mult l-a ghicit mama lîngă căruță, învelit cu ipingeaua. Boii rumegau cu gîturile întinse. Calul intrase cu piciorul între spițele roții. A lăsat desagii jos și s-a dus să scoată piciorul calului. În timp ce se străduia să ridice copita spre largul dinspre obadă, ar fi zis : „Bine, neică, dumneata n-auzi calul ăsta, îl lași să-și frîngă piciorul ?". Dar nica Petre nu i-a răspuns și nici nu s-a mișcat. Atunci a ocolit pe la spatele căruței și s-a dus către el. La doi pași de marginea ipingelei, a călcat în udeală. Dulina lingea pămîntul. Era sînge ; l-a simțit cleios între degetele de la picioare. Mama a țipat și a tras de colțul ipingelei ; nica Petre înțepenise cu fața în sus, cu ochii zgîiți spre răsărit, iar beregata îi ieșise sub bărbie ca un trandafir cu două lujere. Mîna dreaptă era frîntă sub trup.

Mama nu mai știa bine ce a făcut în clipele acelea. S-a pomenit țipînd pe Valea Bacriului cînd a oprit-o Ilie Raicu. A zguduit-o de umeri și a întrebat-o ce e. „Du-te atunci și stai lîngă el — i-a zis după aceea — că mă duc eu să spun !". Ilie Raicu a scos calul de arat din ham, a lăsat brișca în drum, a dat din călcîie și a zvîcnit spre sat. Mama a luat-o tot după el, n-a ajutat-o puterea să se ducă înapoi. În marginea satului s-a întîlnit cu Danciu, șeful de post, se ducea la fața locului cu șareta lui Paveliu. Mai tîrziu a venit și tata acasă : „Bine, fă, — a zis cînd mama îi deschidea porțile — mă ții ca pe un prost în cîmp, nemîncat, fără apă ?!". Mama nu i-a răspuns ; încă plîngea. I-a răspuns tușa Lina jelindu-se pe bătătură : „Omu' meu, rumânu' meu !". Tata a înțeles repede. Tocmai atunci trecea și primarul cu procurorul de la oraș, îi ducea Sandu lu' Mură cu brișca. Tata a lăsat boii în jug și s-a aruncat pe loitra briștii.

Lîngă căruța lui nica Petre se adunaseră oamenii cu bice și cu oticuri în mîini. Lăsaseră plugurile înfipte în brazdă și alergaseră peste cîmp. Erau Niță Stoican, Turtaru, Cujbă, Marin Mâncică și alții mai de departe. Danciu a luat poziția de drepți.

„Care l-ai tăiat, mă ?" — a întrebat procurorul.

„Ce să fi avut cu el, domne procuror?" — a răspuns Turtaru tot întrebînd.

„O să vedem noi !" — a încheiat omul legii, un lungan cu pălăria turtită și cu o cîrpă verde legată la gît.

Pe la scăpăt l-au adus acasă pe nica Petre. L-au adus cu căruța lui. Picioarele încălțate în opinci îi atîrnau pe marginea susletelui din urmă. Se adunase tot satul. Au scos porțile din țîțîni că nu se mai puteau deschide. Tata era vînăt la față. A intrat în curte cu boii de lănțuș și i-a oprit lîngă dud. Atunci, pentru prima dată mi s-a părut că seamănă cu nica Petre. Tușa Lina a tăcut și s-a făcut grămadă lîngă dud. Mama alerga cu sticla de oțet. L-au așezat pe patul din tindă și au aprins luminări. Le-au înfipt în oale pline cu mălai.

Noaptea, i-a strîns Danciu pe toți care arau prin apropiere și i-a închis în beciul primăriei.

Dimineața, a venit doctorul să-l taie pe nica Petre. L-a pus pe două mese în curte. Pe mine m-a încuiat mama în casă și mi-a tras perdeaua să nu văd. Venea Stănuța la geam și-mi spunea : „Tata are untura galbenă, ca de găină". Cînd a ajuns la coșul pieptului, doctorul a luat funingine cu cuțitul acela al lui și a zis :

„Vedeți, mă, ce aveți pe piept cei care fumați ?" — i-a făcut semn lui Danciu să lase bărbații să vină să se uite. De atunci s-a lăsat de tutun Gicu lu' Nilă, de la moartea lui nica Petre.

Eu l-am văzut pe nica Petre frumos, bărbierit. Numai pieptul lui lat și cu păr mult, prin care îmi treceam degetele și întrebam : „eu de ce n-am ?", era legat cu un prosop din care mustea sîngele. Mă ridicase mama de subțiori și mă așezase în căruță la capul lui. Mă uitam, îmi venea să pun mîna acolo la gît, dar îmi era teamă că fac ceva rău. Încolo nu simțeam nimic. „Pupă-l, maică!", a zis mama cu glasul înecat de lacrimi. Atunci m-a cuprins frica, m-am uitat după ajutor în ochii uzi ai mamei, am înțeles că trebuie și mi-am băgat buzele sub mustățile aspre ale lui nica Petre. Am întîlnit apoi privirile atîtate ale tatii ca și cînd ne prinsese într-o mare greșeală, și mama m-a luat iarăși de subțiori și m-a coborît din căruță.

Treceam prin fața primăriei cu mortul spre cimitir și din beci se auzea Turtaru urlînd. Oamenii mergeau tăcuți, cu capetele în jos. Soarele arunca și el o lumină tristă, ca de luminare. Parcă n-auzea nimeni urletele lui Turtaru. Cine să audă și de ce să audă ? Știau că îl bate Danciu cu funia udă. Cînd ne-am întors, gemea Mâncică ; îi venise rîndul. Femeile celor din beci, cu copii, cu frați, cu rude mai de vază umpluseră curtea primăriei. Noaptea i-a pornit la Parchet. S-au întors după două săptămîni. N-au mai fost buni de nimic pînă primăvara, Mânciucă, mai ales. El avusese niște pricini la tinerețe cu nica Petre, dar, cum zicea și el : „Ce să mai am cu omul tocmai acum. Ce-a fost s-a dus. Dă-l dracului de pămînt că tot aici e, o să ne mănînce pe toți".

Tata a intrat epitrop al bisericii în locul lui nica Petre. Acum muncea în două părți. Bătea ulucile căzute din gardul lui nica Petre și cumpăra fetelor rochii de stambă. Trei cruci a cumpărat tata și le-a dus la cimitir. O alegea pe ce mai mare din căruța crucerului, da cinci duble de grîu, o sluiea popa și o punea la capul lui nica Petre. Iarna, o rupeau țiganii să pună pe foc. Pînă la urmă, a dat cît a dat, a mai dat și tușa Lina două duble și au pus o cruce de piatră. S-a liniștit. La arie făcea două șiri. Se tîra tușa Lina să-i ducă mîncare sau ne trimitea pe noi, că mama murise.

A murit la un an după nica Petre. S-a dus să scoată cînepa din Olt. A scos optzeci de mănuși, le-a spălat, le-a albit, le-a rezemat în picioare să se scurgă de apă, apoi și-a aruncat fusta care o mai avea pe ea și a intrat spre firul apei. Celelalte femei, Rada lu' Ciungu, Roză lu' Dinte și Bica lu' Pană au crezut că se duce după apă mai curată să se limpezească de mîl. Ba, Roza i-a și zis : „Fă, unde dracului te duci ?! Vrei să te ia apa ?". Au mai văzut-o răsturnată în mijlocul Oltului, au strigat, dar n-a avut cine să sară.

Șase zile a umblat tata pe malul Oltului, nemîncat și nebăut. A plătit oameni de s-au dat la fund și-au căutat prin rădăcini, a întrebat podarii, a ajuns la Dunăre, la Izbiceni, toalele de îngropăciune i le-ar fi ales tușa Lina, dar tata n-a găsit-o.

Peste mulți ani, vorbeam cu tata despre Olt, nu știu cum venise vorba, și bătrînul zicea : „Cîinele de Olt, ce-i place nu mai dă înapoi". Mama plăcuse și Oltului. Puternic vrăjmaș își făcuse tata !

●

Așa s-au dus și nica Petre și mama, a rămas tușa Lina de ne-a rostuit. Acum o să se ducă și tata. De la sfîntul Dumitru trage să moară. Parcă îi e frică să treacă dincolo. Nu-i piere deloc spaima din ochi. Cîteodată se liniștește, se duce pînă aproape de prag. Anica ne face semn a liniște, dar odată tresare, zgîiește ochii în tavan și nodul iar începe să-i alerge în gît. Dincolo, la foc, verișoarele mele, Veta și Stănuța, toacă varza. O toacă să fie tocată. Ele învîrtesc treburile casei. A mea, Borangica, potolește vițele pe afară.

— Nene Joio — îi zise Anica în glumă — ai făcut păcate la tinerețe și d-aia nu te iartă Dumnezeu.

Tata încrețește din nas că nu.

Vine Borangica cu lampa aprinsă și o pune în cuiul ei bătut în mijlocul peretelui. Dada Rița doarme de mult, rezemată de sobă. Stăm. Fiecare cu gîndurile lui. Oare, tata mai gîndește ? Îl văd mișcînd din mînă a chemare. Aplec urechea și el îmi suflă printre dinți :

— Ăștia nu mai pleacă ?

N-am auzit numai eu, a auzit și Anica. Îmi face semn cu ochiul și zice :

— Ia mai haideți, fraților, și noi acasă că li s-o fi urît și la oamenii ăștia cu crila în casă! Dadă Rito, cade soba pe dumneata !

Iese și Borangica.

Rămîn cu tata. Geme adînc, plîngător și iarăși mă cheamă. Mă aplec peste el. Nu mai are spaimă în ochi, are lacrimi. Mișcă din cap și lacrimile o iau șiroaie pe lîngă urechi. Iau cîrpa de alături și-l șterg.

— Să mă ierți — îmi suflă printre dinți — și să mă ierte și Dumnezeu : pe nica Petre... eu l-am omorît. I-am tăiat gîtul cu barda. M-a cunoscut cățeaua și nu s-a dat la mine. Am crezut că ești băiatul lui făcut cu mă-ta... Nu zici nimic ? — mai zice după un timp.

Eu tac ca piatra.

— Nu zici nimic ? Nu mă ierți ? — strigă iarăși, de data asta cu glas și lacrimile îi umplu iarăși ochi și gonesc spaima. Ceilalți l-au auzit vorbind și intră pe vîrful picioarelor, unul cîte unul.

— Ți-a spus ceva ? — mă întreabă Anica.

— Nu. — răspund eu și ies afară, în noapte să mă întreb în liniște cine sînt.

Un salutar act de valorificare

Urmare din pag. 1

Alexandru. La vîrsta de un an, Ilarie Chendi rămîne orfan de mamă. Va fi crescut de bunica sa la Bandul-de-Cîmpie, unde va urma și școala primară de stat. În 1883 trece la gimnaziul literar din Mediaș, de unde pleacă, în anul următor, la liceul „Episcopul Teutsch" din Sighișoara, obținîndu-și, în 1891, bacalaureatul. La terminarea liceului, Chendi știa bine limbile maghiară și germană și era temeinic inițiat în literatura scrisă în aceste limbi. Din anii liceului datează și primele sale încercări literare : poezii, schițe, nuvele. În 1891 intră la Seminarul Andreian din Sibiu, unde e apreciat ca o promisiune certă. În revista **Muza** a Societății de lectură „Andrei Șaguna", publică primul său articol de estetică : Ceva despre idealism și naturalism în **arta poetică,** precum și versuri și proză. În 1893 trimite portrete și nuvele la **Telegraful român.** În 1894 absolvă Teologia care nu-l atrage și, părăsind tradițiile familiei sale, se înscrie la Facultatea de litere de la Budapesta, dorind să devină profesor de germană și română. Între 1894—1898 urmează cursurile Universității din Budapesta, simțindu-se îndeosebi atras de academicianul Gustav Heinrich, autorul unui renumit tratat despre istoria literaturii germane, și de patriotul Alexandru Roman, profesor de limbă și literatură română, membru al Academiei Române din București. Activează intens și rodnic în cadrul societății studențești „Petru Maior", în care vor activa mai tîrziu și Goga și Agârbiceanu. Prin 1895 se apropie de mișcarea culturală tribunistă, la care participa și criticul G. Bogdan-Duică. Ca student, Chendi a fost un militant-patriot neînfricat. Idealul său politic era : „oameni noi la situații schimbate". Devine colaborator al ziarului **Tribuna poporului** de la Arad și apoi al **Familiei,** cu un carnet critic la rubrica **Salon.** În 1898, pentru a evita serviciul militar în armata austro-ungară, se stabilește la București, unde e angajat ca ajutor de bibliotecar la Academia Română. Aceasta-i va rămîne cea mai înaltă funcție. Va colabora, în 1902, la ziarul **Libertatea** de la Orăștie, **România jună, Convorbiri literare, Noua revistă română** etc. La 7 oct. 1901, împreună cu I. Constantinescu-Stans și Șt. O. Iosif, întemeiază revista **Curierul literar,** care după cinci numere se va contopi, la 2 dec. 1901, sub direcția lui Coșbuc și Vlahuță cu **Sămănătorul.** În 1908 se căsătorește cu Ana Rusu, nepoată de soră a lui Al. Papiu-Ilarian, cu care va avea doi copii. Pentru întreținerea familiei, Chendi va munci enorm la Biblioteca Academiei sau scriindu-și cronicile pentru atîtea ziare și reviste din vechea Românie și din Transilvania. În 1909, Chendi este unul dintre întemeietorii Societății scriitorilor români. Peste un an, în 1910, va începe o intensă colaborare la revista **Luceafărul** de la Sibiu, care se va bucura de o apreciere deosebită : „Cînd a început să scrie Ilarie Chendi la **Luceafărul** — scria O. C. Tăslăuanu — revista a avut o zi de sărbătoare. Scrisul lui vioi, ușor, elegant și caustic înviora atmosfera culturală a Ardealului, plină de meticulozitatea pedantismului și de umilințele față de stăpîni streini". Munca intensă, viața chinuită și zbuciumată, extenuarea nervoasă, vor tulbura lumina minții sale ascuțite, vor clătina echilibrul psihic al acestei puternice personalități. Marea lui inteligență se întunecă în luna decembrie a anului 1911. Chendi va fi internat la Spitalul Pantelimon, unde se va sinucide, la 25 iunie 1913, la o zi după moartea, la fel de năprasnică, a bunului său prieten Șt. O. Iosif. Se stingea, astfel, un valoros critic literar și ziarist, un strălucit polemist și un mare luptător pentru unirea tuturor românilor între granițele aceleiași țări. Activitatea critică a lui Ilarie Chendi s-a concretizat în volumele : **Începuturile ziaristicii noastre, 1789—1795** (1900), **Zece ani de mișcare literară în Transilvania — 1890—1900** (1901), **Preludii. Articole și cercetări literare,** (1903, ediția a II-a 1905), **Foiletoane** (1904), (ediția a II-a 1925), **Fragmente. Informațiuni literare** (1905), **Impresii** (1908), (ediția a II-a 1924), **Portrete literare** (1911), **Schiță de critică literară** (1924), reproduse toate în ampla ediție **Pagini de critică** (1969) îngrijită de Vasile Netea. Primul volum din ediția lui Dumitru Bălăeț cuprinde primele două lucrări ale lui Chendi apărute în volum, respectiv **Începuturile ziaristicii românești** și **Zece ani de mișcare literară în Transilvania** precum și 5 ani de cronici și articole publicate în periodice între anii 1893—1899. Numele lui Ilarie Chendi se leagă, de asemenea, de numeroase și temeinice ediții științifice din operele unor scriitori, precum : V. Alecsandri, C. Negruzzi, Al. Odobescu, M. Eminescu, Ion Creangă ș.a.

În critică și istorie literară Ilarie Chendi s-a impus de prin 1895 ca un talent dinamic, fecund și foarte cultivat. Chendi intră în cîmpul criticii literare românești cam o dată cu N. Iorga, G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu, E. Lovinescu, în vremea cînd se intensifică polemicile dintre adepții lui T. Maiorescu și cei ai lui C. D. Gherea, cînd are loc o mare efervescență literară care, paralel cu afirmarea simbolismului la noi, va face să apară poporanismul și sămănătorismul. Chendi va fi un critic sămănătorist. Fără a închega un sistem critic propriu-zis, Chendi cere scriitorului trei calități : „legături distincte cu viața neamului său, cunoașterea trecutului istoric și literar al acestuia și puterea originală de a crea". Cufundat în manuscrisele lui Eminescu de la Academie, admirator entuziast al publicisticii eminesciene, Chendi va reține ca un principiu fundamental al criticii sale „fondul național al operei de artă". „Scriitorul deci, ca simțire și mentalitate, trebuie să fie expresia tipică a rasei sale ; toată activitatea lui să pornească din spiritul și cercul de gîndire al acesteia ; să păstreze tiparul formei ce vie se dezvoltă ; să stea în strînsă **legătură de continuitate** cu trecutul, căci numai astfel va putea înrîuri asupra vieții intelectuale și culturii poporului său". În privința limbii literare, el crede, ca Goethe, frații Grimm, Al. Russo C. Negruzzi, Eminescu, Hasdeu, că „orice limbă literară trebuie să se razime pe limba obștească a poporului", deoarece „este destul de cuprinzătoare, încît gîndurile cele mai subtile și simțămintele cele mai frumoase (pot) să se exprime prin ea". Apără dreptul provincialismelor de a pătrunde în limba literară. Cere poeților tineri, din școala lui Coșbuc, „cît mai multă adîncire în studierea limbei și poeziei poporului" ca un izvor inepuizabil de îmbogățire a artei culte. Greșit ar fi, însă să vedem în Chendi numai un apreciator al artei de inspirație tradiționalist-autohtonă, cultivată de un I. L. Caragiale, Delavrancea, Coșbuc, Iosif, O. Goga, M. Sadoveanu, Emil Gîrleanu, Maria Cunțan, Ion Agârbiceanu, V. Eftimiu, Corneliu Moldovan, C. Sandu Aldea ș.a. El s-a ocupat în egală măsură de arta modernă, apreciind talentul cîtorva, foarte puțini dintre reprezentanții ei (Traian Demetrescu, Iulius Cezar Sorescu), dar negîndu-i, pe ansamblu, rolul în evoluția literaturii române. Cu opera unora a fost de-a dreptul crud, precum cu aceea a lui Emil Isac : „să ardem pe rug acel **simbol** al lui care este opera însăși", dar „să nu rănim pe omul în Isac, căci omul poate fi foarte cumsecade și întru nimic greșit". După el, „poeziile simboliștilor sînt lipsite de înțeles și... singura lor calitate culminează în formă", acuzîndu-le de „senzualismul nesănătos, care imprimă poeziilor erotice un caracter abject. Opac la poezia simbolistă, Chendi a adus, în schimb, contribuții de seamă la cunoașterea operei lui Eminescu, Creangă, Delavrancea, Giacomo Leopardi, Schiller, Goethe, Levan, Odobescu etc. și a unor străini ca Heine, frații Grimm ș.a. În judecata sa critică Chendi se sprijină pe ideea specificului național pe care cu spiritul său de polemist înnăscut o exacerba uneori pînă la prejudecăți față de scriitorii de altă naționalitate, și la gesturi naționaliste. În actul său critic el se folosește mult de biografia autorului pornind de la ideea că „la noi găsești dese tipuri pe care nu le poți judeca decît urmărindu-le pas cu pas și viața lor intimă". Așa cum arăta exegetul său cel mai dăruit, Vasile Netea, Ilarie Chendi „s-a stins la 42 de ani, fără a-și fi putut revedea și sistematiza opera și fără a-și fi putut duce la capăt proiectele sale monografice. Chendi n-a dat însă tot ceea ce se putea aștepta de la talentul și capacitatea sa creatoare, reprezentînd în domeniul criticii destinul lui Șt. O. Iosif în poezie, al lui Emil Gîrleanu în proză, al lui Ștefan Luchian în pictură, a lui Aurel Vlaicu în aviație". Credem că ediția atît de bine gîndită și alcătuită cu rigoare filologică de Dumitru Bălăeț va reuși să repare ceva din cruzimea destinului și ingratitudinea oamenilor, oferindu-ne o imagine mai completă și mai exactă despre un critic talentat și erudit, cu un mare rol în cultura noastră națională.

***) „Ilarie Chendi", ediție, prefață, note și comentarii, tabel cronologic de Dumitru Bălăeț**

POȘTA REDACȚIEI

ALINA M., București : Din cele patru texte trimise citãm **Natură statică** : „Fructele pădurii — sălbatice — / rămin deseori neculese. / Și-n ele răsare, încet, / visul semințelor... / Sterpe." ; aceeași schemă — afirmație (descriere, tablou etc.) urmată de negație (finalul contrapunctic) în **Destrămare** („La poalele muntelui... / Te visai pasăre, / să poți urca, în zbor, / spre culmi de lumină" etc., încheiat cu : „Vis risipit, rătăcind... / de după zăbrele."). Important ar fi ca nimic din text (poem) să nu poată fi pus între paranteze și eliminat, fără ca textul însuși să piardă. Renunțați la „umplutură" ori găsiți alte soluții.

COSTACHE SIMONA MARIA, Galați (cl. a X-a) : Citãm din scrisoare : „Inevitabil, poezia — zeitate cu flori și cu aur în păr — domnește și în anotimpul desfrunzirii. Inevitabil, toamna cîntă, dezvăluindu-se. Firesc să se întimple astfel odată ce fiecare fenomen, fiecare secundă de viață, de lumină înseamnă un strop unic, irepetabil de frumusețe — esență a existenței noastre — predispunînd la reflecții, trezind idealuri, dorință de adevăr, odată ce există în viața fiecăruia momente de profundă și limpede vibrație cînd, sinceri, mirați și fremătători rostim, ca odinioară Tudor Arghezi : «Am plins de frumusețe» și cînd, impovărați de nepreîntuitul izvor de lacrimi al firii noastre ne știm mai demni, mai drepți, mai aproape de biruință în necontenita înfruntare cu noi înșine și cu ceilalți". Dincolo de usoara înclinare spre prețiozitate și bombasticism, specifică poate vîrstei (mai vizibilă în ultima frază a scrisorii : „expresie a încrederii mele...", „măreția de neînlocuit", „neîntrecuta frumusețe a sentimentelor pe baricada prezentului" s.a.) și care trebuie domesticită, remarc exprimarea lejeră și ingrijită, cum și maturitatea ei. Aceleași calități se regăsesc în cele cîteva zeci de „poezii" care urmează, dar acolo ele se transformă în noncalitate, pentru că poezia este altceva decît o exprimare (ingrijită, literară) pusă în versuri („Dimineața rubinie ninge iar peste Carpați / Liniștea și sfinta pace absorbite-s prin unghere" etc.). Încercați să adoptați față de poezie atitudinea pe care o descrieți în scrisoare : cufundîndu-vă în unicitatea clipei, a trăirii, a gîndului, și găsindu-i expresia pe cît posibil unică, în care să se cuprindă adevărul experienței dv. particulare. Încercările de pînă acum sînt modeste, la voia prozodiilor elementare însușite în școală, cu ecouri mai ales din Alecsandri.

FARCAȘ OANA, București : Trimiteți un grupaj serios.

INDIRA SPĂTARU, Iași (cl. a XII-a) : Frumoasă (cf. fotografiei), inteligentă, impetuoasă, nonconformistă. Texte voit (?) haotice și șocante, uneori împlinite (v. **Selipiri de foc** : „Fiindcă nerăbdarea / clocotește-n mine, / parfumul rostogolitor / nu mă poate / pleca prezentului. / Iubirea-mi e agitație / în ziua ce pleacă c-o birjă / melancolică (vai ! cîtă cacofonie în această secvență ! — n.n.) / De-ar fi un troc să fac / cu vara / Te-aș cere în locul / domniei lui Schumann / (a cărui muzică o ascult). / aș dărui sacre tablouri vivante. / Mă legăn în jilț resemnată / vara, răsfir㠠/ vechi raze trecute / prin sufletul îndrăgostit / al pianului." ; am glumit, textul are o unitate de ton și un elan care i-ar fi putut asigura împlinirea, dacă n-ar fi fost minat de o sumă de neglijențe). Poza o reținem, împreună cu poemul de pe verso. Trimiteți un grupaj mai controlat.

OANA KADAR, București : Selecția suferă, cum zice un vers de-al dv., de o „indesirabilă Monotonie !". Mai expresiv **Dind să plec** : „Deasupra mea crește pînă dedesubt / sălbatică tederă cu pîntecul supt. / Văd oameni de aici. Văd înainte și înapoi, / cu ochii căptușiți de frunze moi" etc., dar rimele sînt simpliste și sugestiile textului depășesc uneori (în negativ) intenția. Așteptăm o altă recoltă.

LIGIA STAN, Piatra-Neamț : Nu vă pot da un „sfat", în „tolba de aur" a dv. toate aceste texte pot fi păstrate, evident, în perspectiva unei evoluții. Nivelul lor e onorabil, „publicabil" chiar, dar, dacă e să fiu sinceră, mă deranjează aerul lor de „cuminție" șlefuită la nivelul expresiei, ceea ce obturează autenticitatea, forța, viul (fie și exasperat) al trăirii. Parcă v-ați refugia în „concepte" tocmai pentru a astupa ceea ce este mai personal în vocea dv., și care rămîne astfel demnă, „onorabilă", dar... confecționată, menită să disimuleze, nu să dezvăluie (v. **Prevestitoare de bucurie** : „Prevestitoare de bucurie / potrivnica ploaie de iulie / biciuind scheletul zilei albit / de unde începe țipătul stelelor // cerul curge aproape / peste frunzele de stejar / sufletul meu îmbrăcat în hlamidă" ; este o falsă confesiune, decorativă, din care exact sensul **hlamidei** lipsește). Că am intuit exact sau nu, m-aș bucura ca părerea mea să vă fie de vreun folos.

Gabriela Negreanu

Punct unghiular

înainte-napoi cine mai știe
mîinile-mi scapără
mai fraged ca pruncii rămîi să aduni
sub pleoape o zare tăiată în două de
un stol de lăstuni
mă gîndesc la tine în timp ce liniștea-mi sapă
fîntîni în trup pînă la o tulbure apă
— nu-nțeleg că lumina nu apără !
că așa nici mintea nu vede încotro să apuci
cînd din tine ca dintr-o casă străină
îți vine să fugi

Metaforă posibilă

amnezice, poemele, însetate
nerodind, nepăstrînd urma rodului
clar răspîndit în eter
sînt
abur în care intrăm cu nările fericite
așa de devreme și de neîntîmplător
amnezice, arcuite ca trupuri umezite de rouă
și numai gurile lor sînt guri de dulăi asmuțiți
spre migrările sufletului.

De cine știe cînd născute poemele
și abia acum rostite, arar,
ca în fața unei cascade
ca în fața unui astru rotund
pe care privirea noastră îl sparge.

Mare de noiembrie

Culcuș deasupra lumii, abur dulce
rărite stele : este locul de unde-am fugit și nu e acela
este locul unde iubeam depărtarea și ura dar nu
nisipul se-mprăștie, se adună de vînt
îl primeam și mă gîndeam la cealaltă, o așteptam
(cealaltă va veni să-și arate cele o mie de chipuri
fără s-o întreb dacă ea este
fără s-o întreb spre care din ele să strig :
aș mai fi iubit dacă n-ai fi fost tu mai întîi
dar nisipul se-mprăștie iar)
E acea oră a zilei la care ești singur
morgenstimmung, șoptești, morgenstimmung, mai erai
cînd am venit fără să știu de tine, erai ?
marea de noiembrie tace, la ce nu-ntrebi
nu-ți răspunde
Calci dureros nisipul — îți răspunde : era
ca marea de noiembrie de singură și de rea

Daniela Simionescu

Amintirea cărturarului

În zorii zilei de 6 martie a.c. s-a stins din viață, după o lungă și grea suferință, istoricul, scriitorul și publicistul Vasile Netea.

Născut în 1 februarie 1912 la Deda, județul Mureș, Vasile Netea a făcut temeinice studii de litere și filosofie, activînd apoi ca profesor și inspector școlar la Tîrgu Mureș, ca profesor în București și ca cercetător științific la Institutul de istorie N. Iorga, desfășurînd de la debutul său în publicistică (din 1928) o multilaterală activitate de istoric, scriitor și publicist, publicînd un număr impresionant de volume elogios apreciate atît de critica de specialitate cît și de publicul cititor. În același timp, din anii tinereții și pînă cînd a fost doborît de boală, Vasile Netea a desfășurat o vastă activitate de conferențiar, îndeosebi pe teme de istorie și de istorie culturală, răspunzînd cu bunăvoință la invitațiile primite din toate colțurile țării și asumîndu cu plăcere un rol de dascăl dornic să-și lămurească ascultătorii despre cele mai diferite probleme de istorie, de istorie culturală, de literatură și artă.

Principala preocupare a lui Vasile Netea a constituit-o studiul istoriei, domeniu în care s-a ilustrat atît ca cercetător al amănuntelor unor momente ale trecutului cît și ca autor de sinteze ample facilitate de un orizont larg și de un spirit umanist deschis față de cele mai variate serii de probleme. Dintre sintezele sale, care s-au bucurat de prețuirea specialiștilor și se bucură de interesul unor cercuri largi de cititori, vom aminti volumele : **De la Petru Maior la O. Goga**, 1944 (Premiul Academiei române pe 1945), **Istoria Memorandului românilor din Transilvania și Banat** (1947), **Réunion de la Transylvanie à la Roumanie** (1968), **O zi din istoria Transilvaniei : 1 Decembrie 1918** (1970), **Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională, 1848—1881** (1974), **Spre unitatea statală a poporului român** (1979).

Vasile Netea a publicat și o serie de monografii despre personalități ilustre ale istoriei și istoriei culturale a poporului român, monografii remarcabile atît prin vasta lor documentație cît și prin capacitatea autorului de a reînvia epocile în care au trăit personalitățile studiate : **George Barițiu — viața și activitatea sa**, 1966 (Premiul Academiei R.S. România pe 1968), **Nicolae Titulescu** (1968), **August Treboniu Laurian — viața și activitatea sa** (în colaborare, 1970), **Take Ionescu** (1970), **C.A. Rosetti** (1971), **Nicolae Iorga** (1971).

Concepția despre istorie a lui Vasile Netea a fost influențată de Nicolae Iorga atît prin exigența față de documentație cît și prin suflul patriotic care înviorează paginile sale cu un lirism cald, prin participarea plină de căldură emoțională la problematica umană a epocilor istorice înfățișate, dar mai ales prin năzuința de a exprima înainte de toate adevărul vieții umane complexe din perioadele examinate, de a descifra mesajul social și național care a animat viețile exemplare înfățișate în monografiile sale. Din această străduință de a insufla viață clocotitoare, impresionantă, epocilor prezentate și oamenilor de seamă care au acționat în cadrul lor, izvorăsc și calitățile literare sugestive ale scrierilor sale. Pentru a pune în lumină aceste calități literare, Vasile Netea nu a prelucrat în opere de imaginație materialul oferit de istorie. El a păstrat în toate scrierile sale istorice spiritul științific obiectiv, exigent în redarea faptelor și dezvăluirea adevărului evenimentelor. Dar efortul său de a da istoriei dinamica și fluența faptelor vieții, de a înfățișa personalitățile istorice în acțiune vie, dă paginilor lui Vasile Netea forță sugestivă vie, mișcare și ritm, transformîndu-le în opere de creație în cel mai bun sens al cuvîntului. În paginile de istorie scrise de Vasile Netea trecutul devine o prezență plină de putere, de valențe afective, de un potențial educativ remarcabil.

În toate etapele vieții sale Vasile Netea a dovedit o susținută preocupare pentru cercetarea literaturii, nu numai prin importanța pe care o acordă tendințelor ideologice, curentelor de idei, culturii, literaturii și artei în influențarea mersului istoriei, ci și prin sondarea și prezentarea preocupărilor scriitorilor mai importanți, așa cum a făcut în valorosul său volum **Interviuri literare** în care a adunat în 1972 cîteva din interviurile pe care le-a realizat în anii războiului, și care au o deosebită importanță prin dezvăluirea preocupărilor unor mari scriitori români într-un moment greu al istoriei noastre.

În același timp, Vasile Netea a scris pagini de bună calitate literară atît în reportajele și interviurile în care s-a cristalizat o parte valoroasă a activității sale publicistice, cît și în excelentele pagini memorialistice pe care le-a publicat în periodice, îndeosebi în revista **Vatra** de la Tîrgu Mureș, și care își așteaptă publicarea binemeritată în volum.

Stingerea din viață a lui Vasile Netea a curmat o activitate care ar mai fi putut da roade valoroase. În urma lui, însă, rămîne o operă bogată și matură, străbătută de suflul unui cald și constructiv patriotism, a cărei valoare va înfrunta timpul și care merită atît prețuirea noastră sinceră cît și cunoașterea ei largă, capabilă să insufle idei nobile și sentimente înălțătoare.

Francisc Păcurariu

REMEMORĂRI

Fluturarium

1.

Îmi povestește un prieten cum timp de un an de zile, cu mici pauze de respiro, aflîndu-se în sala de lectură a Bibliotecii Academiei, a observat un lucru care l-a intrigat într-un fel. La o anumită oră, în sală își făcea apariția un bărbat cu figură ascetică, se așeza liniștit la locul său, scoea o lupă din buzunar și ceasuri în șir, cerceta filă cu filă paginile unui album, întotdeauna același. Curios, într-o pauză, prietenul meu l-a întrebat ce anume carte cercetează cu atîta pasiune. „Un album despre fluturi" a răspuns necunoscutul.

A aflat și numele pasionatului îndrăgostit de coloritul și gingășia lepidopterelor : **ION ȚUCULESCU !**

2.

Femeile romane preocupate de întreținerea și sublinierea frumuseții lor aveau o adevărată artă de a-și sublinia trăsăturile feței. Într-un tratat intitulat sugestiv „Medicamina faciei" se vorbește despre vopsirea pleoapelor și a genelor. Foloseau chiar genele false și alunițele denumite **splenia**. În loc de pudră se folosea un praf fin, obținut prin uscarea aripilor fluturilor denumiți Lămiță (Gonopterix rhamni). Cleopatra, după unele versiuni, s-ar fi sinucis cu acul de coafură (acus discriminalis). Acul de aur al celebrei regine avea în vîrful lui un fluture al cărui cap era cizelat dintr-o piatră prețioasă și conținea cîteva picături de otravă cu efect instantaneu.

3.

Într-o dimineață de vară, în Deșertul Gobi, am văzut rostogolindu-se lin peste necuprinderea nisipurilor roșietice un fel de sferă albă, un fel de bulgăre de zăpadă de mărimea unei mingi de fotbal. Apropiindu-mă, ochii mei au deslușit un ghemotoc compus din alăturarea aripilor tremurătoare a sutelor de fluturi adormiți de parfumul unui scaiete albastru purtat de vînturi din zona Podișurilor înalte. M-am apropiat cu grijă de sfera ireal de frumoasă și am constatat cu tristețe că fluturii erau morți ca și cum o substanță necunoscută i-ar fi sudat aripă lîngă aripă.

4.

Dintr-o poezie aproape uitată, un vers : „dacă te-aș săruta acum / ai înflori la subțiori / un fluture de foc te-ai face / scăpat din ochiul unei flori"...

5.

În primăvara anului 1949, în satul copilăriei mele, sat de cîmpie cu păsuni mănoase, pe o porțiune de aproape un hectar, s-a produs o adevărată invazie de fluturi. Erau albi, mii de aripi care, privite de departe, alcătuiau un covor de zăpadă. În ziarul local (Patriotul) apăruse un anunț dat, probabil, de vreun colecționar care oferea, nu mai țin minte cîți bani, pentru fiecare fluture ce trebuia dus la domiciliul său din Arad. O frenezie puerilă ne-a cuprins și ne vedeam îmbogățiți peste noapte în urma vînătorii de fluturi pe care am început-o chiar în ziua apariției anunțului. Ne-am adunat o adevărată ceată, fugind care mai de care mai sprinten spre marginea acelui covor de zăpadă. Fie din pricina entuziasmului nostru sonor, fie din alte pricini pe care nu mi le-am explicat niciodată, cu puțin înainte de-a ajunge, covorul alb a început să tremure ușor și deodată, ca la o comandă, s-a ridicat în văzduh, începînd să plutească lin, ca o imensă eșarfă de mătase. La o anumită înălțime, covorul s-a destrămat brusc și fluturii ce-l alcătuiau s-au risipit stingheri peste întinderea nesfîrșită a cîmpiei...

Mircea Micu

CONFABULE

Chipul tău în oglindă
— ori într-un acvariu
înconjurat de scoici
cai de mare
pești exotici
frumos colorați
grădini de corali
prin care nu se plimbă nimeni
numai delfinii îți însoțesc surîsul
— oglinda este veche
din marginile ei
au crescut crengi mari
de eucalipt
mă privesc în ea din cînd în cînd
și văd chipul tău
într-un acvariu
cu nisip.

8 martie.

Iulian Neacșu

„Coloana"

Urmare din pag. 1

veni vorba) și, cu anticipare, rampe de lansare a rachetelor cosmice.

Desfășurată fără accidente notabile, nobila muncă a avut de la început semnele perfecțiunii. Toate greutățile au fost, tacit, învinse. Sosit de la Paris, „spre sfîrșitul lunii octombrie, mai curînd la începutul lunii noiembrie 1937", Brâncuși a asistat la „tragerea" primelor elemente întregi pe tronsonul inferior, vădindu-și mulțumirea că operațiunile tehnice se desfășoară așa cum a visat, apoi a plecat din nou, lipsindu-se de bucuria momentului cînd, după dărîmarea schelei de lemn (35 metri) coloana s-a oferit întîilor ei privitori cu statura ce, sigur, va domina veacuri de acum înainte. Festivități legate de edificarea momentului ? Niciuna. Sau vor fi fost, dar fără Brâncuși. Onorariul artistului ? Finanțatorii coloanei n-au fost zgîrciți, cu paralele : peste 10 milioane lei. Lui Brâncuși nu i s-au acordat decît cheltuielile cu drumurile în și către România și, evident, sumele acoperind cazarea și întreținerea. În rest, nimic. Lui Brâncuși nu i s-a propus un onorariu (și Meșterul știa să ceară și mai ales să primească), lasă că nu prea văd în care lege a drepturilor de autor s-ar fi încadrat Opera aceasta. S-o prețuiască zărăfește, cine ? Cît poate costa un obiect cosmic rodit din mineralele Terrei și oferit Lumilor ?

Cartea inginerului Gorjan, sobră, de o modestie fără egal, gravitează în jurul a ceea ce ar fi biografia coloanei. Trupele germane au socotit-o în vremea războiului drept un „indicator primejdios pentru eventuale atacuri cu bombe" drept care au boit-o cu o vopsea mată. Cîndva a fost socotită materia refolosibilă și s-a încercat doborîrea ei de pe soclu. Altcîndva, niște englezi amatori de suveniruri fastuoase s-au dus la Tîrgu (Jiu) s-o tîrguiască spre a o transplanta în patria lor.

Coloana a rămas — însemn heraldic — în patria ei nemuritoare (și nu doar în ea : coloana are „statut" galactic), ne e mîndrie și sat, hrană a visurilor.

Era firesc să ne întrebăm și cum a fost ea ridicată astfel încît primim cu bucurie mărturiile indeobște în totul credibile și motivațiile de principiu severe, indubitabile, ale inginerului Gorjan fără de al cărui respectat nume nu mai poate lipsi din cărțile dedicate lui Brâncuși. Gorjan a trecut în lumea umbrelor fără a-și vedea tipărită cartea. Dar și marcat de o mare amărăciune. Practic fără dovezi, V.G. Paleolog în 1975 și I. Pogorilovschi în 1976 au lansat legenda unui „conflict" Gorjan—Brâncuși privind atît înălțimea columnei, cît și a numărului ei de module, conflict în care artistul ar fi fost învins : inginerul solicitînd — și impunînd — „reducerea înălțimii". După Paleolog, ea trebuia „temei peste temei și rețez peste rețez, să se înalțe la vreo 60 metri de la pămînt". Obstrucționat, Brâncuși s-ar fi **tînguit**, ar fi **suspinat**, ar **jelit** (!) iată o imagine incredibilă. Brâncuși cel mîndru, inflexibilul, Brâncuși viforosul și, mai ales, învingătorul nu avea motive să nu-și impună voia. Chiar de-ar fi fost, prin absurd, așa, ar fi denunțat actul de trădare, l-ar fi blasfemiat și n-ar fi rostit (și scris) cuvinte de uriașă, sănătoasă falâ despre coloana lui.

Gorjan a spulberat clevetirile și nu găsesc alte motive spre a le evoca, îmi mărturisesc doar stupoarea că încă se mai fabulează fastidios pe seama oamenilor mari, convorbiri imaginare or „doar" trucate și fotografii trucate sînt ivite adeseori ca din cutia Pandorei spre a tulbura ape, spre a stîrni o cerșită vîlvă publicitară, mutînd în plumb cine știe ce refulare de nu chiar răfuială...

Omenie

Urmare din pag. 1

fapt, bazele trainice, virtuale, ale puterii economice ale comunei, de aici, prin reunita muncă a oamenilor, izvorînd noile întemeieri, casele tinere, trainice, cu oamenii lor așisderea.

Mașina, televizorul, frigiderul, s-au banalizat, ele s-au integrat, alături de războiul de țesut sau de căruță, de fîntîna curții sau grajd, cumnie sau tîrnaț (pridvor), în realitatea țăranului românesc. Cei tineri lucrează o parte în împrejurimi intens industrializate, dar știu să rămînă și ai satului, prin tot ce fac. Un sat oarecare, la 20 de kilometri de Deva... De aici suie drumuri în istorie, în vrăjită țară a Iancului și a Horii. Aninați de coasta văilor, moții se țin de pămîntul lor, iar carele cu covîltire ale meșterilor olari și cuibărari coboară tot mai rar din munți... Asta nu înseamnă că nu mai sînt : moții își fac tălnice și ciubare, căruțe și vase, cu același drag de tradiție, cu același simț practic și laolaltă artistic. Numai că, reintrînd în istorie prin dreptul lor străvechi, abia în anii socialismului, au renunțat demult la drumurile lunii, pentru cîștigarea brușului de pită, s-au consolidat în vatra lor atît de crîncen răscolită cîndva de restriște.

Mica salbă de așezări aparținătoare comunei Brănișca este grăitoare în acest sens. În căsuța celor doi frați scriitori, cu tîrnațul ei pe care cade piezișă ploaia benefică, stau ca într-o carte veche, fără coperți, notîndu-mi aceste fulgurante impresii de trecere... Poate prea grăbită. Dar știu că nu e așa, știu că am dreptul să simt o prezență aici, prin acești oameni care exprimă sintetic — din datină — totul : „Mulțumim că ați venit la noi". În aceste cuvinte tremură sublimat în valorile indestructibile ale omeniei românești, aurul Apusenilor.

CUMPĂNĂ Aşchii

Am văzut o coadă de vulpe fluturînd pe cer,
era doar un fuior roșcat cotind deasupra Cîmpiei Eterne,
la înălțimea norilor —
vulpea rămăsese undeva în tufișuri, amușinînd.
Deși nu depășea viteza legală
șoferul insistase să-mi pun centura de siguranță.
— Uite coada de vulpe, îmi spuse,
arătîndu-mi cu bărbia în zare fuiorul roșcat
nimeni nu o poate prinde, e labirintul pe cer.
Și noi ne apropiam de coada de vulpe
cu o viteză de 80 km pe oră.
Alături de ea bătea o aripă albă.

George Alboiu

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Șarik a citit. A citit (trei semne de mirare). Am dedus acest lucru. După Glavriba *). Citea de la coadă la cap. Și chiar știu unde este dezlegarea enigmei : în secțiunea nervului optic la ciini.

Ce se petrece la Moscova, mintea omenească nu poate să conceapă. Șapte negustori de pe Suharevka sînt închiși pentru răspîndirea de zvonuri privind un sfîrșit al lumii provocat de bolșevici. Daria Petrovna spunea, precizînd chiar și o dată exactă — 28 noiembrie 1925 : de ziua cuviosului mucenic Ștefan, pămîntul se va izbi de axa cerească... Niște potlogari țin deja conferințe. Datorită acestei hipofize, am creat un asemenea balamuc, că-ți vine să fugi din apartament. La rugămintea profesorului Preobrajenski, m-am mutat la el și dorm noaptea în sala de așteptare împreună cu Șarik. Sala de consultații s-a transformat în sală de așteptare. Și iată că Schwonder a avut dreptate. Comitetul de bloc jubiliază. Din cauza săriturilor sale, dulapurile nu mai au nici un geam. De abia l-am dezvățat.

Cu Filip se întîmplă ceva straniu. Cînd i-am împărtășit ipotezele mele, precum și speranța de a face din Șarik o persoană cu un psihic dezvoltat, mi-a răspuns : „Hm ! Credeți ?!" Vocea sa suna groaznic. Să mă fi înșelat oare ?! Bătrînului îi stă capul la ceva. În timp ce eu mă ocup de foaia de observație clinică, el s-a aplecat asupra poveștii acelui om de la care am prelevat hipofiza.

(În caiet este anexată o foaie).

Clim Grigorievici Ciugunkin, 28 ani, necăsătorit. Fără de partid, simpatizant. Judecat de trei ori ; achitat : prima dată — din lipsă de probe ; a doua oară — l-a salvat originea ; a treia oară — condiționat, 15 ani ocnă. Furturi. Meseria : cîntă la balalaică prin circiumi.

De statură mică, post făcut. Ficat mărit (alcool). Cauza morții : lovitură de cuțit în inimă într-o berărie („Stop-Signal" lîngă bariera Preobrajenskaia).

Bătrînul stă nemișcat asupra datelor cu privire la Clim. Nu înțeleg de ce. A bombănit ceva, cum că de ce nu i-a dat prin cap să examineze cadavrul lui Ciugunkin în secția anatomopatologică. Nu știu de ce ? Oare nu-i totuna a cui e hipofiza ? !

17 ianuarie. N-am notat cîteva zile. M-am îmbolnăvit de gripă. În acest răstimp, chipul i s-a conturat definitiv.

a) după conformația corpului este un om perfect ;
b) greutate — cca 3 puduri ;
c) înălțimea — mică ;
d) cap — mic ;
e) a început să fumeze ;
f) mănîncă mîncare omenească ;
g) se îmbracă singur ;
h) poartă curent o discuție.

Halal hipofiză (Pată).

Cu aceasta, închei foaia de observație. Avem în fața noastră un nou organism. De aici trebuie să înceapă observarea lui.

Anexă : stenogramele, înregistrările fonografului, fotografii.

Semnătura asistentului profesorului F.F. Preobrajenski

Doctorul Bormental.

★

Seară de Iarnă. Sfîrșitul lui ianuarie. Înainte de cină, înainte de consultații. De pragul de sus al ușii era agățată o foaie de hîrtie albă, pe care, de mîna profesorului Preobrajenski era scris :

„Interzis mîncatul semințelor în apartament".
F. Preobrajenski.

Mai jos, cu un creion albastru, cu litere mari cît plăcinta, de mîna lui Bormental : „Este interzis cîntatul la instrumente muzicale de la orele 5 după amiază pînă la orele 7 dimineața".

Apoi de mîna Zinei :

„Cînd vă întoarceți, spuneți-i lui Filip Filipovici că nu știu unde a plecat. Feodor zice că a plecat cu Schwonder".

De mîna lui Preobrajenski :

„Am să aștept o sută de ani geamgiul ?".

De mîna Dariei Petrovna **(cu litere de tipar)** :

„Zina a plecat la magazin, a spus că-l aduce".

În sufragerie era o atmosferă de seară, datorită veiozei cu abajur de mătase. Lumina din bufet cădea fringîndu-se în două. Oglinzile erau lipite, în cruce, de la un cap la altul. Filip Filipovici, aplecat deasupra mesei, se cufundase într-o pagină de ziar. Fulgere îi schimonoseau fața, printre dinți îi ieșeau cuvinte scurte, rupte. Citea un articol :

„Nu există nici o îndoială că e un copil nelegitim al său (cum se zice în societatea putredă burgheză). Iată cum se distrează burghezia noastră pseudosavantă ! Oricine știe să ocupe șapte camere pînă cînd mărește sabie a dreptății va străluci deasupra sa ca o rază roșie. Schw...r".

De dincolo de doi pereți, cineva cînta la balalaică, foarte insistent și plin de temperament, iar sunetele unei variațiuni ciudate pe tema melodiei populare „Străluce luna" se amestecau în capul lui Filip Filipovici cu cuvintele din articol într-un talmeș-balmeș. Terminînd de citit, scuipă sec peste umăr și începu să fredoneze mașinal printre dinți :

— „Străluce luna... Stră..lu..ce luna... stră..luce luna". Ptiu, m-a prins, melodia afurisită !

Sună. De după portieră apăru fața Zinei.

— Spune-i că-i ora 5, să înceteze, și cheamă-l, te rog încoace.

Filip Filipovici **stătea** lîngă masă, într-un fotoliu. Între degetele mîinii stîngi îi atîrna chistocul maroniu al unui trabuc. Lîngă draperie, sprijinindu-se de tocul ușii, stătea cu picioarele încrucișate un om de statură mică și cu o înfățișare antipatică. Părul de pe capul lui era sîrmos, aducînd cu niște tufe pe un teren de curînd defrișat, iar fața îi era acoperită de un puf neras. Fruntea te izbea prin îngustimea ei. Aproape imediat, doar puțin deasupra sprîncenelor zburlite, începea o perie de păr.

Haina, descusută sub brațul sting, era plină de pale, pantalonul în dungi era rupt la genunchiul drept, iar la genunchiul sting era pătat cu vopsea violetă. La gît, omul avea o cravată de un albastru strident, în care era prins un ac cu un rubin fals. Culoarea cravatei era atît de țipătoare, încît din cînd în cînd, închizînd ochii obosiți, Filip Filipovici distingea în întuneric, cînd pe tavan, cînd pe perete, o torță arzîndă, cu o coroniță albastră. Deschizîndu-i, fu din nou orbit de pantofii de lac, cu ghetre albe, pulverizînd lumină.

„Parcă e în galoși", gîndi cu un sentiment neplăcut Filip Filipovici. Oftă, firli și începu să se ocupe de trabucul stins. Omul de lîngă ușă, cu ochii cam tulburi, se uita la profesor, fuma o țigară, lăsînd să-i cadă scrumul pe plastron.

Ceasul de pe perete, așezat lîngă o ieruncă de lemn, bătu de cinci. Mai gemea ceva încă în mărunțaiele sale, cînd Filip Filipovici începu discuția.

— Mi se pare că am rugat de două ori deja să nu se doarmă pe lavița din bucătărie, mai ales ziua ?-!

Omul tuși răgușit, parcă s-ar fi înecat cu un os, și răspunse :

— Aerul din bucătărie e mai plăcut.

Avea o voce neobișnuită, stinsă și în același timp răsunătoare, ca și cînd ar fi venit dintr-un butoias.

Dînd din cap, Filip Filipovici întrebă :

— De unde-i porcăria asta ? Vorbesc de cravată.

Urmărîndu-i degetul cu ochii, omulețul privi chioriș, peste buza lăsată în jos, admirîndu-și cravata.

— De ce „porcărie" ? începu el. E o cravată șic. Mi-a făcut-o cadou Daria Petrovna.

— Daria Petrovna v-a dăruit o scîrboșenie, cum scîrboșenie sînt și pantofii ăștia. Ce sînt prostiile astea iucioase ? De unde ? Ce-am rugat eu ? ! Să se cumpere ghete de-cen-te, iar astea ce sînt ? ! Oare doctorul Bormental a ales așa ceva ?

— Eu i-am ordonat să fie de lac ! Ce, sînt mai prejos decît oamenii ? Mergeți pe podul Kuznețkii, toți sînt în pantofi de lac.

Filip Filipovici își răsuci capul și spuse răspicat :

— Încetați să mai dormiți pe lavită ! Ați înțeles ? Ce-i obrăznicia asta ! Încurcați lumea. Sînt femei acolo.

Fața omului s-a întunecat și s-a bosumflat.

— Ei, asta-i, femei ! Ia te uită, domnule ! Ce mai cucoane ? ! Slugi obișnuite. Aere, însă, ca la generălese ! Asta-i Zinca, ea mă tot pîrăște !

Filip Filipovici se uită la el cu severitate :

— Să nu-ndrăzniți să-i spuneți Zinei, Zinca ! Ați înțeles ?

Tăcere.

— Ați înțeles, vă întreb ?

— Am înțeles !

— Scoateți porcăria aia de la gît. Dumneavoastră, tu, dumneata uite-te în oglindă ! Cu cine semeni ? Cu un bufon ! Vă rog a suta oară : nu aruncați mucuri pe jos ! Să nu mai aud nici o injurătură în apartament ! Să nu mai scuipați ! Scuipătoarea uitați-o, aici ! La pisoar să vă purtați civilizat ! Să încetați orice discuție cu Zina ! Se plînge că o pîndiți pe întuneric. Aveți grijă ! Cine i-a răspuns pacientului „dracu știe ! ?". Ce dumnezeu, doar nu sînteți la circiumă !

— Mă cam prigoniți, tataie, zise plîngăreț omulețul.

Filip Filipovici roși, ochelarii îi sclipiră.

— Cine-i tataie nici pentru dumneavoastră ? Ce-i cu familiarismul ăsta ? Să nu mai aud cuvîntul ăsta ! Să-mi spuneți Filip Filipovici !

Fața omulețului căpătă o expresie impertinentă.

— Da' ce tot aveți cu mine... ? Ba să nu scuipi. Ba să nu fumezi. Colo să nu mergi... Păi, ce-i asta ? La fel ca-n tramvai. De ce nu mă lăsați să trăiesc ? Cît privește cuvîntul „tataie", v-ați supărat degeaba. Oare v-am rugat eu să-mi faceți operație ?, lătră omulețul indignat. Frumușică treabă ! Au prins un animal, i-au ciopîrțit capul cu un cuțit, iar acum le e silă de el. Eu, poate, nu mi-am dat acordul pentru operație ? ! Și la fel (omulețul își ridică ochii spre tavan, ca și cum ar fi căutat să-și amintească o formulă), la fel, nici neamurile mele. Poate că am dreptul să întentez o acțiune judecătorească...

Ochii lui Filip Filipovici se holbară, iar trabucul îi căzu din mînă „Vai, ce tip", îi trecu prin minte.

— Sînteți cumva nemulțumit pentru că v-am transformat în om ? întrebă el mijindu-și ochii. Poate preferați să alergați din nou prin gropile de gunoi ? și prin ganguri ? ! Ei, dac-aș fi știut... !

— Da'ce tot îmi scoateți ochii — gropi de gunoi, gropi de gunoi... Îmi cîștigam pîinea. Și dac-aș fi murit sub cuțitul dumneavoastră ? Ce spuneți de chestia asta, tovarășe ?

— Filip Filipovici ! exclamă iritat Filip Filipovici. Nu sînt tovarăș pentru dumneavoastră ! E monstruos ! „E un cosmar, e un cosmar !"

— Ah, da, desigur, cum să nu, ...spuse ironic omul, desfăcîndu-și victorios picioarele. Înțelegem, domnule ! Ce tovarăși putem fi noi cu dumneavoastră ! Ei, asta-i bună ! Universități n-am urmat, în apartamente cu cîte 15 camere, cu băi, n-am stat. Acum ar fi însă timpul să vă lăsați de chestii d'astea. În prezent, fiecare are dreptul său...

Filip Filipovici asculta palid peroratiile omulețului. Acesta își întrerupse discursul și se îndreptă demonstrativ spre scrumieră ținînd în mînă țigara morfolită. Mergea legănîndu-se. Strivi îndelung chistocul în scrumieră, cu o expresie ce vroia să însemne clar : „Na ! Na !". Odată stinsă țigara, se întoarse, și, dintr-odată, a scrîșnit din dinți, băgîndu-și nasul subsuoară.

— Purecii se prind cu degetele ! Cu degetele ! strigă furios Filip Filipovici. Și nu înțeleg de unde-i luați ?

— Da' ce, credeți că-i cresc eu ? se supără omul. Probabil, purecii mă iubesc. Căută ceva cu degetele în căptușeala mînecii și aruncă în aer un smoc de vată roșcată.

In românește de George G. Potra și Paraschiva Bădescu

*) Direcția generală a industriei și gospodăriei piscicole și maritime.

m a p a m o n d

CULORILE PĂCII

Pentru a patra oară artele Balcaniei, ținut închipuit al unei mari frății de popoare, își dau mîna în Capitala românâ într-un florilegiu de opere și personalități artistice de o cuceritoare diversitate.

Expoziția internațională, aflată sub genericul păcii și înțelegerii între popoare, este materializarea unei conduite politice constructive, pe care țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu o probează cu consecvență în relațiile cu toate statele din zonă,în conformitate cu imperativele timpului și ale normelor de convietuire internațională. Ea este, totodată, ilustrarea dialogului deschis și continuu dintre aparteneții la un spațiu de civilizație, aflat prin tradiție sub înrîurirea unor aspirații comune și a unei vii circulații a valorilor spirituale și culturale. Sînt prezenți astăzi pe simezele generoase ale Dalles-ului cîteva zeci de artiști din toate generațiile de creatori din țările balcanice, regăsite într-o emoționantă și strălucitoare sărbătoare a spiritului.

Privitorul are ocazia unei confruntări libere, plină de alegrete ideatică și stilistică, între școli și tendințe ce-și vădesc și cu acest prilej complementaritatea. Fiecare dintre colecțiile expuse în actualul salon al artelor din Balcani posedă calitatea de a defini în termeni, desigur, sintetici, personalitatea unei culturi, afirmarea individualității ei într-un moment anume al evoluției ei. Iugoslavia, de pildă, prezintă producția artistică a unei întregi pleiade de creatori, ce au lucrat în cunoscuta tabără de la Zrenjanin în jurul anilor '80, lucrări ce indică un intens aflux al imaginației și de afirmare a individualității artistice. Selecția turcă grupează operele a patru graficieni contemporani, într-o foarte îngrijită și omogenă reprezentare a momentului actual, caracterizat de o intensă deschidere a artelor plastice din țara prietenă către modernitatea europeană, către un limbaj universal de exprimare.

Fenomen ce capătă virtuți energice și plural exprimate în bogata colecție a artiștilor bulgari, în vreme ce pentru prezența pictorilor din Albania problema capitală a fost aceea a unei reprezentări largi, cu lucrări din ultimele cîteva decenii, dominate de continuitatea viziunii realiste, explicite și de potențialul formativ al comunicării plastice. Selecția grecească ne propune un eșantion din cele mai recente și mai pline de relief generații artistice, într-un evantai stilistic marcat de varietatea viziunilor, dar și de vigoarea senzual-expresionistă a desfășurărilor cromatice și de ostentația construcției plastice. Artiștii țării gazdă propun o viziune posibilă asupra peisajului artei plastice contemporane afirmată ca un teritoriu de deplină și liberă exprimare a spiritului național, a preocupărilor de ordin estetic și stilistic, diverse și bogate în conținut.

Toate prezențele artistice susțin, însă, un policrom și expresiv recital de **umanism și armonie**, această permanență a ființei creatorului constituind liantul tuturor rostirilor și al limbajelor ce animă astăzi simezele Dalles-ului. Nevoia de reală și deschisă comunicare în numele înțelegerii între oameni este o dimensiune a înseși culturilor, cărora toți acești artiști le sînt azi ambasadori de nădejde. Indiferent de factura exprimării, arta lor se adresează privitorului cu întreg temeiul dăruirii de sine, cu care orice creator, de oriunde, se revarsă în matca omenirii, incitîndu-i visarea și iubirea de aproape, aninîndu-i în suflet și-n privire însemnele luminii și ale păcii.

Pe acest plan, se poate lesne remarca și în actuala axpoziție a artiștilor plastici din țările balcanice, se degajă o convingătoare undă mobilizatoare la comuniune și armonie a existenței, ceea ce, pe plan individual, în raportul instituit între creator și societate, impune **o atitudine militantă.** Un mod de a fi **prezent** în timpul său și **activ** în lumea în care trăiește al artistului ; cetățean, altfel spus, al lumii de spirit care-l revendică drept **o conștiință a contemporaneității.**

Ceea ce domină această manifestare, încă de la inițierea ei, este puternica afirmare a dorinței de dialog și cunoaștere reciprocă și nemijlocită. Căile artei sînt, în acest sens, o alternativă exemplară. În ciuda diversității accentuate de stiluri și limbaj, profilurile artistice, rostirile plastice ale participanților alcătuiesc un spațiu unitar și complementar de cultură și civilizație întrunit convingător sub auspiciile unor crezuri și idealuri umaniste și pacificatoare comune. Un consens al vieții oglindit în agorele mereu primitoare și sensibile ale artelor plastice.

Corneliu Antim

Constantin Găvenea : „Peisaj dunărean"

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● La Helsinki a fost deschisă o expoziție cu lucrări recente și dintre cele mai valoroase din creația pictorilor români Mihai Bandac, Traian Brădean și Viorel Mărginean.

În alocuțiunea rostită la inaugurare, pictorița finlandeză Asta Naemisto a vorbit despre înflorirea artelor plastice în România, despre valoarea și mesajele artistice ale lucrărilor prezentate în expoziție.

La vernisaj au participat Taisto Tolvanen, director în Ministerul Afacerilor Externe, prof. Lauri Lindgren, prorectorul Universității din Turku, președintele Asociației de prietenie Finlanda—România, oameni de artă și cultură, șefi de misiuni diplomatice și alți membri ai corpului diplomatic, un numeros public, reprezentanți ai presei.

● În orașul finlandez Toijala a fost deschisă expoziția documentară de fotografii „România '88 — drumeții". Expoziția înfățișează frumusețile naturale ale României, monumente și edificii istorice, culturale și artistice, vechi și noi, precum și numeroase aspecte din realizările sociale, culturale și arhitectonice contemporane, îndeosebi în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, de cînd la conducerea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu.

● În perioada 17—26 ianuarie, la Biblioteca metropolitană din Tokio a fost organizată o expoziție dedicată lui Mihai Eminescu, organizată sub egida primăriei municipale și a Asociației de prietenie Japonia—România.

Au fost expuse volume cuprinzînd poezii ale poetului nostru național, în limba română și în alte limbi. Profesorul Atsushi Naono a conferențiat despre opera și viața lui Eminescu. Prelegerea sa a fost urmată de un microrecital de poezie din opera luceafărului literaturii noastre, susținut în limba română și limba japoneză. Posturi de radio și televiziune nipone au transmis imagini de la expoziție și comentarii privind creația poetului național al românilor.

Expoziția și manifestările desfășurate au constituit un bun prilej de cunoaștere a creației eminesciene și a literaturii române în ansamblu, a stimulat interesul pentru cultura țării noastre.

● Televiziunea albaneză a transmis un film documentar, cu ocazia centenarului nașterii scriitorului Victor Eftimiu. Au fost prezentate orașele București, Sibiu și Ploiești — locuri legate de activitatea scriitorului — interviuri cu oameni de cultură români, subliniindu-se prietenia tradițională dintre popoarele român și albanez. **(Știri Agerpres).**

UN POET — O LUME

Justas Maţiavicius

● Poetul lituanian Justas Matiavicius (n. 1922) face parte din generația poeților care s-au afirmat după marele război. Cultivînd cu predilecție versul liber, poetul de la Vilnius este preocupat de marile drame ale contemporaneității judecate din perspectiva emancipării nucleului său originar. O parte din poezii surprind aspecte din timpul marelui război.

Miniaturi

1

Cruci filigranate lîngă cer,
Pe pămînt ferestre cu zăbrele,
cărămizi străvechi
și plăci memoriale noi,
pe casele în care au locuit
prietenii mei. Doamne,
acesta este Vilnius,
orașul meu ?

2

Iubește-mă așa cum sînt,
gelos și bun,
iubește-mă așa cum sînt,
și vesel dar și trist,
iubește-mă pînă nu-ți cer
să mă iubești,
pînă nu am un chip de cerșetor.

3

Acuma știu că nu de muncă
și nici de tristețe ori chinuri
obosește omul.
De neputință omul obosește.

4

Ai obosit ?
Așteptări tăceri și tihnă ?
Nu fi caraghios,
în față este neantul.

Distanţă

Acum, cînd e aproape finișul,
cînd grelele etape au rămas în urmă,
răsună din tribune doar ropot de aplauze,
care se transformă, cum zic ziariștii,
în fericită ovație
și zîmbetele curg întru întîmpinare :
acum apropiindu-se finișul,
e clar cum n-a fost niciodată startul
Priviți am fost de public cu ochi indiferenți,
fățarnicii arbitri au fost doar suspiciune,
la start în loc de starteri au fost snaiperi
și tot parcursul ce ne-a fost impus,
era ca viața noastră, înnegurată, grea,
ca durerea cînd îți mor camarazii,
era ca noi, epuizat și frînt.
Noi nu ne-am abătut din drum nici n-am trădat,
ci doar am învățat să stăm umăr la umăr,
să împărțim în două bucata de pîine,
să trecem țigara dintr-o mînă în alta,
să ne învelim c-o singură manta.
E straniu că fără acest alfabet al vieții,
patriotismul, eroismul și cinstea,
ar fi fost pentru noi goale cuvinte :
noi le-am înțeles doar parcurgînd distanța.
Acum, cînd e aproape finișul,
toți ne întreabă : nu ați obosit ?
Da, am obosit. Dar nu de durere,
nu de răni ori de pierderi,
nu de lupte ori de trădări,
de indiferență am obosit,
de suspiciunile ieftine, meschine,
care ne loveau cînd străbăteam distanța.
Au fost cele mai grele lovituri.
Luate la un loc
aplauzele și zîmbetul de azi,
nu pot să ostoiască durerea cea mocnită,
uitare pentru ghionturi nu aduc.
Azi noi predăm ștafeta,
acelor ce încep o nouă distanță,
care ușoară, probabil, n-o să fie.
Distanțe lesnicioase nu există.
Predîndu-le ștafeta îi sfătuim pe dată
să nu le fie teamă de lupte și nevoi,
de grele pierderi, ori de mici greșeli,
atenți să fie la indiferență,
căci nu-i pe lume un dușman mai groaznic
și dacă lumea va pieri cîndva,
pricina morții fi-va numai indiferența.

Drumuri

Fiți de trei ori blestemate
și binecuvîntate de trei ori
drumuri,
de pe care ne-au venit,
veștile cu ciurda !
Înecăcioșul vostru colb,
ca un plumb din univers,
ni s-a prins de inimi
și de conștiințe.
Eu cuget mult la fiecare pas,
cîștigat după lupte.
Pe acest pămînt, în afară de noi,
nu plătește nimeni pentru victorii
și nici pentru mizerii blestemate.
De ce să scoatem iară trecutul din morminte ?
Acolo nu există trecut.
Acolo sînt numai prieteni.
Dac-ar muri trecutul,
eu aș trăi zadarnic,
iar moartea prietenului meu,
aș plînge-o fără noimă.

Prezentare și traducere de Stelian Gruia

Eugenio Montale într-o nouă versiune românească

Recenta apariție a unui bogat florilegiu de poezii montaliene se adaugă celor mai meritorii contribuții la cunoașterea liricii moderne italiene în țara noastră. Eforturile în această direcție au fost multiple și repetate. Fie și limitîndu-se la traducerile publicate în „Secolul 20" și în volume, ajungem la constatări îmbucurătoare.

Poeziile din volumul lui Marian Papahaghi sînt însoțite de lămuririle lui Montale, completate de explicațiile la obiect ale tălmăcitorului și de o succintă suită de pagini alese din literatura critică. Finalitatea și proporțiile cărții au determinat dimensiunile și caracterul elipic al „Reperelor critice" deschise de cîteva pagini de autoexegeză.

Așa cum era de așteptat din partea unui cunoscător neimprovizat al limbii și Parnasului italian — Marian Papahagi a beneficiat de studii filologice complete la Roma, iar după licență s-a dedicat cercetării literare — competența lingvistică și perilingvistică își spun cuvîntul ; ca atare el depășește dificultățile textului în mod deliberat concentrat, aluziv pînă la opacitate al cerebralului Montale. Multe semne de întrebare ridică versul ermetic al acestuia datorită referentului greu de reconstituit, estompării pragului dintre fundamental și observația marginală, termenilor cu o pregnanță venaturâ conotativă sau polisemantici, bogății de sensuri obținute prin reverberări sonore și, nu mai puțin, datorită dialogului prozodic susținut cu lirica antecesorilor ; poeziile acestora transpar diferențiat, cu rolul de model sau de hipotext parodiat în cazul în care nu, printr-un joc dialectic firesc, și de una și de alta.

Familiaritatea cu lirica italiană din toate timpurile și nu mai puțin cu paginile de critică avizată l-au împiedicat pe literatul clujean să treacă senin peste poziția succesiv favorizantă a lui Montale cînd față de aspectul semantic cînd față de cel prozodic. O dovedește și felul în care a tradus mereu citata „Liubei care pleacă" caz limită de relație rimică tiranică. În ciuda punerii în pagină, dar în acord cu tema dezvoltată și cu tonul emoționant, dar reținut de rămas-bun, lirica, așa cum de mai bine de două decenii a arătat Avalle, este modulată după grila unui tip anume de baladă ; aceasta face absolut obligatorie pentru traducător luarea în considerație a rimelor interioare. Marian Papahagi a depășit obstacolele de ordin formal decurgînd de aici, fără ca efortul făcut să-l diminueze pe acela de a găsi o tonalitate poetică echivalentă. Pentru că se poate întîmpla ca acribia specialistului să atenueze tensiunea poetică, să modifice efectul tonal. Desigur, nu este vorba de precizie la nivel lexical ce-i poate trăda pe cei mai puțin familiarizați cu registrele stilistice ale limbii străine (situația și mai flagrantă în cazul italienei datorită apropierii uneori înșelătoare de română și în cazul textului hiperelaborat și totodată fluent, muzical, al lui Montale chiar situațiile de univocitate pot fi problematice.

Extrem de anevoioasa echivalare a ritmului este și ea de cele mai multe ori obținută, evitîndu-se reformulările expansive sau, dimpotrivă, restrictive, ceea ce ar fi deformat imaginea despre Montale care a disimulat dar a exploatat constant, latura metrică. Frecvența în traducere a hiperbatelor (numai pe alocuri greoaie), a formelor abreviate, geminate sau a unor construcții arhaizante („un git de vale le-așteptînd pe ele" în „Sarcofage") se explică tocmai prin dorința de a nu se îndepărta de original.

Semnalăm aspectul metric, aproape insolubil în condițiile în care se respectă toate celelalte date ale textului poetic, deși știm că exigențele unui destinatar familiarizat cu acesta (mult mai susceptibil de frustare în așteptările sale) sînt aproape imposibil de satisfăcut. Așa se explică de ce traducerile de versuri își găsesc atît de rar admiratori între cunoscătorii originalului. Chiar acceptînd teoria compensațiilor, aceștia caută și în noul veșmînt verbal timbrul textului inițial, ce a marcat receptarea emoționantă și estetică ; este de ajuns un neaoșism, o silabă în plus, o rimă forțată sau desuetă, o perifrază în locul unui adjectiv, pentru a distruge o poezie. Papahagi a avut însă în vedere și pretențiile acestei restrînse categorii de cititori. Din multele exemple posibile îl citățm pe acesta : „Să treci miezul zilei pal, cuminte / lîngă zidul de grădini, fierbinte / să auzi prin ghimpi și spinii sterpi / zvicnet de mierle, șuier de șerpi. // Pe măzăriche sau în glia spartă / să stai la pîndă roșilor furnici / cînd se adună ca să se despartă / deasupra unor movilițe mici. // Prin frunze să zărești în palpitare / departe cum sticlesc solzii de mare / pe cînd se-naltă tainic scîrțîit / de greieri chei cu cap teșit. / Și păsînd sub soareleorbitor / să-nțelegi cu tristă uluire / că întreaga viață, chinul ei, / mers sînt, lîngă zid ocolitor, / Cu, de cioburi, sus, un șir subțire".

Un merit important este conferit culegerii de criteriul de selectare ce a determinat fizionomia culegerii. Așa cum se arată în „Nota asupra ediției" postpusă unei „Prefețe" dense pînă la aluzivitate, aceasta cuprinde aproape jumătate din poeziile lui Montale, dar favorizează primele și cele mai importante volume, Bănuim că antologatorul a trebuit să reziste tentației firești de a privilegia compozițiile pentru care a beneficiat de o receptare sincronă : el se afla în Italia în timpul lansării **Saturei** (1971), primite cu interes în cercurile universitare, pe atunci neocolite de Montale însuși. Cert este că traducerea ne oferă un corpus substanțial și reprezentativ pentru acest poet ale cărui versuri nu pot fi pătrunse și apreciate pe deplin decît treptat, prin lectura mai multor poezii ce se luminează reciproc, completîndu-se sau sugerînd calea de decodificare a lor ; numai prin raportarea unora la celelalte, cititorul ajunge să descopere universul specific, cu structuri compacte de simboluri, repere și simetrii, emanații ale unei subiectivități specifice și ale unei mitologii personale.

Lirica italiană, precumpănitor aulică, ne pune nu numai în fața unui dialog continuu cu antecesorii, prin reluarea de versuri, rime sau numai a unor alternanțe silabice (și ele mesageri ai subconștientului), ceea ce a dus la crearea unui întins cîmp de rezonanță, ci și a autocitării sau numai a reluării din noi unghiuri a unei imagini sau stilem propriu. Nu pot fi eludate punțile stabilite astfel între compoziții : de aceea traducerile trebuie să respecte imaginile reverberate, elementele recurente sau cu caracter sistemic, întreaga tensiune a reluărilor în ecou. Drama existențială și gnoseologică sugerată de Montale prin imagini înrudite și terneri aparținînd aceleași serii semantice („zid", „plasă", „rețea", „ochi" de țesătură, „verigă", de pildă) trebuie să-i rezulte ca o constantă și cititorului străin ce accede prin traducere la el, la fel cum, de exemplu, galbenul florii-soarelui „înnebunite de lumină" („Floarea-soarelui adu-mi-o s-o răsădesc / în țărina mea arsă de sărătură") trebuie să amintească de galbenul lămîilor din poezia „I limoni". În perspectiva acestei caracteristici a creației montaliene, titlurile incluse în culegerea lui M. Papahagi și respectarea elementelor binare sau seriale răspund tuturor așteptărilor.

Reușita multora din repetatele tălmăciri din creația lui Eugenio Montale, între care la loc de cinste este și cea în discuție, ne fac să sperăm că nu peste multă vreme vom avea versiunea românească integrală a operei cunoscutului poet.

Doina Condrea Derer

1. Eugenio Montale, **Poezii,** Antologie, traducere, prefață, note și repere critice de Marian Papahagi

● **LINGVIȘTII CHINEZI AU DESCOPERIT RECENT CĂ ÎN TRECUTUL ÎNDEPARTAT,** chinezoaicele aveau o limbă secretă cu ajutorul căreia comunicau lucruri pe care nu trebuiau să le cunoască bărbații. Limba respectivă se numea **nü-shu,** care se traduce prin limba femeilor. S-a păstrat o legendă care explică apariția limbii nü-shu. Acum mai multe mii de ani, o fată frumoasă din provincia Ce-Tiang ajunsese favorita împăratului și fusese luată la curte. Fata a căzut însă curînd în disgrație. Închisă, ea a găsit modalitatea de a comunica cu mama ei într-o limbă pe care o știau doar ele și care, deci, nu putea fi cenzurată. În felul acesta a apărut — spune legenda și tradiția orală — limba nü-shu pe care, cu timpul, au început s-o folosească și femeile din alte provincii chinezești atunci cînd aveau să-și comunice lucruri care nu trebuiau cunoscute de bărbați.

Astăzi în China mai trăiește o singură femeie care cunoaște această limbă. Se numește I Nien-kuo și are 80 de ani. „În familia noastră limba nü-shu s-a transmis din generație în generație, spunea ea. Principiul de bază al ei constă în faptul că se scrie pe coloane de sus în jos fără pauze și semne de punctuație. Din acestea se alcătuiesc apoi versuri din cîte șapte semne, care rimează între ele."

Specialiștii au ajuns la concluzia că în afara semnelor tradiționale, limba nü-shu conține și semne dispărute din limba chineză, folosite în timpul dinastiei Shang, adică în secolele 16—11 înaintea erei noastre.

Lingviștii, etnografii și istoricii chinezi sînt de părere că limba nü-shu reprezintă un fenomen unic, atît în cadrul culturii chineze cît și al celei universale.

● **CEL MAI CUNOSCUT DINTRE DRAMATURGII AMERICANI AI ACESTUI SECOL, ARTHUR MILLER,** acum în vîrstă de șaptezeci și patru de ani, a publicat de curînd un volum de memorii intitulat „Time-bends" (Spira]ele timpului, tradus liber). Apărut la editura new-yorkeză Grove Press, volumul înfățișează copilăria și tinerețea lui Arthur Miller, băiatul unui evreu emigrant din fostul imperiu austro-ungar, ajuns în Statele Unite în urma izbucnirii marii crize, economice din anii treizeci. În anii tinereții petrecute în Brooklyn, Arthur Miller își cîștiga existența și banii necesari pentru cursurile la Universitatea Michigan lucrînd ca șofer pe autocamioane, cheiner, lucrător într-un depozit.

Autorul zugrăvește apoi elementele legate de creația literară, începuturile acesteia, succesele și insuccesele pieselor sale pe scenele de pe Broadway. O bună parte din carte este consacrată anilor grei în care McCarthy declanșase „goana după vrăjitoare", dramaturgul fiind pe lista neagră a F.B.I. și cercetat pentru pretinse activități antiamericane.

Un număr important de pagini sînt rezervate anilor pe care dramaturgul i-a petrecut alături de actrița Marilyn Monroe, idolul Americii la sfîrșitul anilor '50, începutul anilor '60. Fiind capitolul cel mai interesant din întregul volum, partea intitulată „Anii mei cu Marilyn", a fost preluată și publicată de multe reviste, nu numai literare, între care „Life", care apare la New York și „Der Spiegel", care apare la Hamburg.

REVISTA STRĂINĂ

● **CE A FĂCUT SHAKESPEARE ÎNTRE ANII 1492—1493 ? NU CUMVA ȘI-A PETRECUT ACEASTĂ PERIOADĂ ÎN VENEȚIA ?** Iată două întrebări pe care și le punea, în anul 1984, Jessica Pruitt vedetă la Hollywood, eroina ultimului roman „Serenissima", cu subtitlul „Un roman despre Veneția" al prozatoarei americane Erica Jong.

Și iat-o pe Jessica Pruitt plecată să-și verifice ipoteza. Cum ? Foarte simplu. Jessica Pruitt este invitată la Veneția ca membră a juriului Festivalului internațional al filmului. Ieșită la plimbare ea se trezește la un moment dat pe străduțele La Serenissimei, cum i se spunea Veneției în Evul Mediu. Ca și Jong, Jessica are la 40 de ani adică virsta care îi permite să devină unul din personajele tragicomediei „Negustătorul din Veneția" de Shakespeare ! Postură în care va evolua o bună parte din roman. Pe o străduță întîlnește un străin, care nu este altul decît... Marele Will. Dragoste la prima vedere. Ei vor trebui însă să lupte cu opoziția tatălui fetei și a patronului lui Shakespeare, poposiți la Veneția pentru a scăpa de ciuma care se abătuse asupra Londrei. Cei doi fug, din iubirea lor se va naște un copil, Hamnet, după numele singurului fiu al lui Shakespeare. În final, după multe peripeții, cei doi se reîntorc împreună cu copilul la Veneția, fiind iertați. Jessica este atinsă de ciumă. Țintuită la pat, ea asistă la preschimbarea doftorilor medievali în doctori contemporani, în halate albe. În salon apare prietena Jessicăi care vine să-i citească scenariul unui film care se numește „Serenissima", în care ea va juca rolul principal. Scenariu pe care Jessica îl recunoaște de la primele pagini...

Erica Jong a scris un roman interesant și distractiv, de o inventivitate neobișnuită, ea îl conduce pe cititor cu multă abilitate prin medii diferite, prin epoci diferite. Și chiar dacă o face cu multă măiestrie, la sfîrșitul lecturii cititorul nu poate să nu-și pună întrebarea pe care și-a pus-o, la începutul cărții, și Jessica Pruitt : Și totuși, ce a făcut Shakespeare în anii 1492—1493 ?

● **MARELE SCRIITOR ARGENTINIAN JORGE LUIS BORGES** a încetat din viață — după cum se știe — la 14 iunie 1987. Cu puțin timp înainte de acest trist eveniment, el a purtat o lungă discuție cu Roman Samsel, redactor la revista „Przekroj", care apare la Krakowia. Între altele, Borges s-a referit și la originea tangoului.

„Vreți să cunoașteți originea tangoului, ce anume este el ? Totdeauna au existat polemici în legătură cu acest lucru. Elementele cele mai certe sînt însișI creatorii tangoului, Carlos Vega, Vicente Rossi și Muzzio Pena, care au demonstrat că punctul de plecare al tangoului îl constituie localurile. Există și o altă versiune, răspîndită prin intermediul filmului și teatrului, care spune că tangoul a apărut în casele sărăcimii portuare. Aceasta este însă o greșeală. L-am punoscut personal pe autorul tangoului „La Morocha" (Bruneta) José Sabarida, am stat de vorbă și cu autorul tangoului „Don Juan", Ernesto Poncio și cu alții. Toți sînt de părere că tangoul a apărut în localurile deschise seară de seară în Piața Retiro. S-ar putea numi și alte străzi și alte cotloane ale orașului, cu convingerea că acolo a apărut tangoul...

La început tangoul a fost un cîntec fără cuvinte iar atunci cînd le avea, cuvintele erau ocazionale și simple. Unele texte erau greoaie, ca în „La Morocha". Compozitorii cîntau ceea ce era mai rău în societate, fără însă să întoarcă spatele la ce era vesel, plin de umor, plin de amenințări arogante, ostentativ. Toată forfota orașelor, toate pasiunile și sentimentele omului — mînia, dorința, fericirea, tragedia, intriga — toate acestea au devenit materiale de construcție pentru tangou..."

● **SE PARE CĂ O ÎNTREAGĂ GENERAȚIE DE SCRIITORI ELVEȚIENI,** cea mai tînără, a adoptat pentru scrisul ei maxima lui Hansjörg Schertenleib, colegul lor de generație : „Literatura este școala care te învață să vezi... Vreau să observ, vreau să pătrund adînc, la țintă, nu să fiu zgomotos. Zgomotoși pot fi mulți, exacți numai unii".

Cel mai fidel este desigur Hansjörg Schertenleib, născut în anul 1957. Debutul lui în literatura elvețiană de limbă germană a fost pur și simplu un succes total. O mărturie elocventă o constituie recenziile deosebit de favorabile, între care și cea a criticului Gerhard Stadelmaier publicată de săptămînalul „Die Zeit" : „Nu totdeauna este important ce se scrie ci cum se scrie... Această carte (este vorba despre volumul «Grip», apărut la editura Benzinger, Zürich, Köln conținînd trei nuvele) ne arată că lumea — și nu numai Elvetia — nu poate considera că tineretul tandru și iertător va rămîne așa cum este. Tineretul privește la această lume ca la ceva destinat a fi înlăturat. El o descrie ca pe un obiect străin, periculos și explică acest lucru cuvînt cu cuvînt, frază cu frază..."

Foarte interesantă este relația pe care Hansjörg Schertenleib o stabilește față de cititor : „Sînt de părere că literatura nu este altceva decît un strigăt în munți. De aceea, cititorul reprezintă pentru mine ceva mai mult decît un partener, el este în același timp și o speranță".

SPORT

Demonul primăverii

Demonul primăverii, veșnic tînăr și emirul celor mai frumoase povești de dragoste, s-a sulț în arbori și plăsmuiește, rizind, muguri vineți, coarne verzi, bobocl de aur, candele de alabastru — magnoliile, magnoliile ce stau să se deschidă. În martie, sufletul se umple de fantasme și de nebunie mlădioasă —altfel de unde vîntul ăsta, noptatic chiar în plină zi, care-mi suflă-n pagini o lumină beată de miresme vitale? Noianul frunzelor de astă vară, arzind în margine de cringuri, prefiră-n simțurile mele fum de opiu. În asemenea clipe poți să fii rău? poți să fii bun? N-am voluptatea veninului — patima însilor mediocri — totuși sînt obligat să vă spun că prima etapă a returului campionatului diviziei A (plus o șesime dintr-a doua) au subliniat încă o dată adevărul insuportabil că în fotbalul românesc un există decît două echipe, Steaua și Dinamo, pentru care merită să bați drumul la stadion. Restul? Colivii cu păsări ce nu pot să zboare decît într-o singură aripă și nu deosebesc grăunțele de boabele de ceară roșie. Restul? Zeci și zeci de frați vitregi care bîjbîie să-și înfigă unul-altuia un spin în ochi, cît mai adînc cu putință și care visează o zi cînd nu e Dumnezeu acasă, ca să-și împingă vecinii de suferință în prăpastie. Cincisprezece echipe (Victoria rămîne la mijloc de rău și bine) vînează cu arcanul o gură de aer și o creangă bucolică unde să-și legene încă un an talentul mic și leneș. Cincisprezece echipe fierb în cazanul năpastei, fiecare încinsă de speranța că altele sînt și mai proaste decît ea. Și toate sînt una mai de belea ca alta. Și atunci ? Ridem și dansăm și așteptăm să înflorească livezile. Iar de la 19 martie încolo, cînd se întîlnesc pe stadionul din Ghencea Steaua și Dinamo, **și se termină campionatul în partea lui de sus,** nu ne mai rămîne altceva de făcut decît să ghicim în cafea, în cărți sau în ghioc (am acasă unul adus tocmai de la Capul Komorin, îl închriez cu ora) cine se va duce de-a dura odată cu A.S.A. Tg. Mureș. Ca bucureștean, știu, de-acum drumurile mele duc numai în Giulești ; doar acolo se mai zbat păstrăvii în viltoare, doar acolo mai poți auzi tunetul. Am ajuns, n-au decît să se supere tovarășii de la federația de specialitate , la apogeul mihnirii. Personal, în calitate de spectator, mă simt jignit, tras pe sfoară, dus cu preșul. De aceea propun ca, începînd din 19 martie, Dinamo și Steaua să susțină, săptămînal, partide oficiale între ele două (punctele datorate de celelalte formații, plus scorurile fluviu urmînd să li adauge, neclintit, la bilanț) și în iunie să fie declarată campioană echipa care a obținut o victorie în plus. Acest recital al supervedetelor ar atrage publicul, ar da cîștig de cauză adevărului și-ar azvîrli o pată de culoare veselă pe un campionat intrat în apoteoza cenușii. Celelalte cincisprezece echipe, (și cu Victoria șaisprezece), ne-ar oferi un spectacol mai puțin măcinat de isterii, spaime, aranjamente bîlbîite.

Rămîn la pîndă, cine știe, poate dă norocul și peste vajnicul spectator

Fănuș Neagu

P.S. ... care, din adîncul sufletului, fără pic de ipocrizie, le dorește succes celor trei echipe românești, miercuri, în manșa a doua a Cupelor europene.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană

ANUL XXXII
11
(1 401)
Simbătă
18 martie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PATRIOTISMUL CULTURII

Cultura română a fost și rămîne un spațiu distinct, cu temeinice și ample reliefuri de spirit legate de interesele majore ale țării. Inconfundabilă în esența ei, de o mare bogăție sufletească și de o largă deschidere spre idei, spre sensul și rostul civilizator al acestora, cultura și dorința de cultură au mers mînă în mînă cu idealurile de libertate, de demnitate națională și socială, cu aspirațiile de dreptate și lupta pentru înfăptuirea acestora, cu ființa însăși a patriei, a poporului, într-o unire de cuget și faptă care a putut înfrunta veacurile și a putut ieși, victorioasă, la un liman care este al anilor construcției socialiste de azi.

Trecutul atîrnă greu în balanța istoriei ; spirite mari, luminate, cărturari de seamă și luptători neînfricați și-au pus pecetea pe cuvîntul țară, jertfindu-se-n pămîntul ei și făcîndu-l și mai rodnic și mai luminos. Trecutul și moștenirea lui, prin tot ce este mai înaintat și mai valoros, reprezintă o coordonată de fond, inestricabilă, a culturii și un reazim al ei esențial. Istoria culturii este istoria luptei și muncii, a creației, este acest fapt de o netăgăduită frumusețe morală și socială a slujirii neabătute a patriei, a acelei lucrări pe care ființa patriei o realizează, ridicîndu-se și îmbogățindu-se neîntrerupt prin chipul și străduințele înalte, cinstite și demne ale oamenilor ei.

Prezentul este măreț, glorios, și el are linia de boltă a marilor transformări revoluționare petrecute nu numai în condiția politică și socială a țării ci și în biografia, în munca și viața fiecăruia dintre noi. Identitatea noastră este alta acum și ea are cuprinderea a tot ceea ce se gîndește și se realizează mai profund și mai temeinic în țară. Identitatea noastră are dimensiuni, nu abstracte, nu imaginare și nici în timpi impalpabili, depărtați sau iluzorii — ci în realitatea exactă, dinamică, a duratei pe care-o alcătuim și prin care ne exprimăm la modul concret al faptei, al împlinirii, al muncii și creației care sînt tot o formă a luptei, a spiritului patriotic, revoluționar. Este o ctitorie imensă această identitate și ea are, în configurația sa, un întreg traiect istoric pe parcursul căruia Congresul al IX-lea al partidului și epoca inaugurată de acest măreț eveniment constituie semnele înseși ale creației, ale consensului care venea dintr-o adîncă și fertilă legitimitate istorică precum și din perspectiva uriașă prin care prezentul ni s-a legitimat și se legitimează de atunci ca destin. Epoca Nicolae Ceaușescu — nume de ctitor, nume de om și destin — este chipul și starea acestei identități, este modul în care ne-am asumat și răspundem de starea propriei noastre condiții ca țară și popor.

Teza construirii socialismului cu poporul și pentru popor, cu oamenii, pentru oameni — formulată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și prezentată, în nenumărate forumuri ale democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare — explică nu numai sensul acestei identități prin excelență creatoare ci și particularitatea unei experiențe de excepție, aceea a întemeierii pe tradiție, pe marea capacitate de creație a poporului, a națiunii, pe deschiderea spre nou, spre cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane, ale cunoașterii. Respectarea legilor țării și a climatului de legalitate, de democrație, întărirea disciplinei și răspunderii în muncă, a vigilenței, atitudinea fermă față de orice încercare de denigrare a țării și slujirea neabătută a intereselor fundamentale ale poporului, ale națiunii, sînt trăsături care definesc depotrivă munca și creația și ele, în ansamblul lor, constituie o parte inseparabilă a unității naționale, a conducerii de către partid și prin partid — ca centru vital al națiunii — spre piscurile înalte, mari, ale socialismului și comunismului.

Către lumina acestor piscuri și pe drumul, pe traiectul acesta istoric, al edificării în om, în conștiință, în condiția sa și pe măsura propriilor sale disponibilități, a calității de cinste, de omenie, demnitate, abnegație, dăruire, curaj, mîndrie pentru tot ceea ce s-a înfăptuit, hotărîre, angajare și răspundere față de tot ceea ce se va înfăptui — un cuvînt mereu viu și de largă audiență au avut, și au de spus, și literatura și arta, creația în general.

Ca expresie de conștiință activă și revelatoare prin care, a fi cu poporul și pentru popor, înseamnă a te însuma unei opere istorice înalte și în tradiția celor mai prodigioase și mai cutezătoare spirite care, prin lumina gîndului și-a faptei, au dus și-au ridicat mereu mai departe cuvîntul și ideea de patrie.

Patriotismul culturii, al creației, este funciar vocației autentice. Primează întotdeauna interesele majore ale țării iar actul cultural autentic și responsabil poartă, dezvoltă și menține mereu trează conștiința acestora.

Luceafărul

Tablou de Constantin Piliuță (p. 1–7)

„N-am nimic decît inima"

De mai multe ori și cel mai frumos a scris despre Constantin Piliuță blindul său prieten Grigore Hagiu. Iată citeva din cuvintele lui filigranate cîndva în „Luceafărul" „...Nici un alt artist contemporan nu posedă mai bine decît Piliuță puterea de metamorfozare a umorului în floral. În aparența cărnii, trecătoare și totuși nespus de îndrăgită, el străvede vaporoase și posibile cristalizări vegetale, de parcă scheletul nostru adevărat ar fi o floare atotputernică..."

Se zice că, înainte de a intra în atelierul pictorului, trebuie să arunci pe o potcoavă uriașă o monedă, indiferent de valoarea ei. De ce, nu știu. Dar de ce nu ? Pentru că a intra în atelierul unuia dintre cei mai mari pictori contemporani este un privilegiu. La fel de mare ca și acela dăruit de Arghezi : „N-am nimic decît inima : / Ți-o dau. / Am un bordei în pădure, cu căprioare : / Te primesc în el. / Am un pat de frunze / Te-nvelesc în el"... Las criticilor plastici plăcerea de a-mi argumenta afirmația cu mijloacele specifice profesiei lor. Pentru mine, argumentul esențial este că pe pictor nu-l mai cheamă decît Piliuță. Sau, pentru prieteni, Pil. Această reducție a prenumelui este semnul cel mai sigur, în cariera unui pictor, al împlinirii unei vocații de excepție, este permisiunea de a intra între pictorii muzeelor. Știu, Piliuță nu face „pictură de muzeu", cum se zice, dar în muzee sînt picturile cele mai frumoase, cele mai emoționante, cele mai valoroase imagini imaginate ale lumii. Portretele, florile și caii lui Piliuță ne încintă chiar și atunci cînd pictorul, dintr-o răutate copilărească, n-o dorește.

Piliuță este nu numai un pictor, el este și legenda unui pictor. Așa cum Nichita și arăta, nu numai era, Poetul, așa și Piliuță, care, orice ar face și oricît nu și-ar închipui, este Pictorul. Sau, cel puțin așa cum ne imaginăm noi că arată Pictorul. Și bun, și rău, și blînd, și ironic, și sentimental, și cinic, și încrezător, și deznădăjduit că nu lasă nimic în urmă, și cu capul plin de himere, cu un pahar de cristal în mînă în care își caută viitorul pentru a fugi de el însuși, adică un Zorba al culorilor, dornic de a înjgheba mari construcții catastrofale numai pentru că să danseze după aceea. Acesta este Piliuță. Cel puțin pentru mine, care nu-i sînt prieten, dar îi iubesc legenda și pictura.

Iulian Neacșu

Triada precursoare: Poe, Baudelaire, Eminescu

EMINESCIANA

Cărți socotite „clasice", în felul lor, ca **Sufletul romantic și visul** (1939) de Albert Béguin, **De la Baudelaire la suprarealism** (1940) de Marcel Raymond, **Structura liricii moderne** (1956) de Hugo Friedrich, se definesc nu prin „eurocentrismul" supus atîtor contestări de comparatiștii cei mai lucizi, ci printr-o anume zonă și mai restrînsă a acestuia, — „occidento-centrismul". Fiindcă **de unde pornesc** și **unde ajung** autorii unor asemenea cărți cu studiul genetico-panoramatic pe care îl întreprind ? De oriunde ar purcede și oriunde s-ar opri, după natură și obiectivele specifice ale investigației fiecăruia, pivotul demersurilor pe care și-l descoperă ei — toți — este Baudelaire. Cu antecedente în poetica lui Poe sau în a altora, „asta n-are importanță" (ne asigură Béguin) pentru Baudelaire, care „rămîne inițiatorul" marilor tentative inovatoare pe care le vor relua „alții după el". În **Introducerea** cărții lui Marcel Raymond, propoziția dintîi e următoarea : **„Florile răului** sînt unanim considerate astăzi drept unul din izvoarele vii ale mișcării poetice contemporane." Iar după numai cîteva pagini, se vorbește de secretul înrîuririi decisive a cărții sale [a lui Baudelaire — n.n.] asupra sensibilității moderne", „care a cerut timp pentru a fi remarcat." În ceea ce-l privește pe Hugo Friedrich, el, după — sau paralel cu — **Considerațiile preliminare** despre Novalis și Poe, ca vestitori mai îndepărtați ai **poeziei viitoare**, își centrează studiul pe un capitol unde încă în titlu Baudelaire e supranumit „Poetul modernității". Și mai e de adăugat că pentru acești hermeneuți, dincolo de bogatele și feluritele raportări la poeți ce nu depășesc spațiul cultural „occidento-centrist", preeminența în ceea ce privește modernizarea poeziei europene o dețin Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, care — susține Marcel Raymond — „sînt astăzi ca trei «faruri», în sensul baudelairian al cuvîntului, ale căror fascicule luminoase mătură pămînturile virgine pe care alții, după ei, s-au avîntat." Iar dintr-un adaos lămuritor, mai aflăm : „operele complexe și cu adevărat noi nu hrănesc numai o generație. Baudelaire, Mallarmé, Rimbaud au fost descoperiți treptat."

Descoperirea treptată, — iată o sintagmă potrivită cu situația, ba chiar o expresie-cheie pentru rediscutarea întregii probleme. E adevărat că scriitorii amintiți și continuatori importanți ai lor, interbelici, postbelici, au fost descoperiți și acceptați cu destulă dificultate, pînă să ne apară în starea actuală de „stele fixe" ale firmamentului cultural occidento-centrist. Bizară rămîne însă în același spațiu de răspîndire a valorilor, prelungindu-se pînă după războiul mondial de al doilea, „descoperirea" lui Edgar Poe. Baudelaire, care atît de timpuriu resimțise în Poe un geniu confratern, nesperatul „dublu" spiritual care l-a ajutat să nu se mai simtă atît de singur într-un „veac plin de sine", observa încă de pe cînd începuse a-i traduce operele (1848—1856) : „Pomeniți-i de Poe unui

George Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

Victor Eftimiu

Pe Victor Eftimiu l-am cunoscut cînd aveam unsprezece ani. Mă aflam cu părinții mei la Sinaia, unde locuiam la Palas Hotel. Tot acolo locuia și Victor Eftimiu cu soția lui, actrița Agepsina Macri, societară a Teatrului Național.

De pe atunci, eram stăpînită de morbul scrisului și nu știu cum mi-a venit în gînd să cumpăr o coală de hîrtie ca s-o împăturesc de-a lungul ei, astfel încît — în fiecare dintre cele două coloane — să scriu ceea ce doream.

Primul text l-am dedicat Agepsinei Macri, iar al doilea lui Cincinat Pavelescu — pe atunci după cîte îmi amintesc, judecător la Brașov.

Articolul omagial dedicat lui Cincinat a fost primit de el cu căldură și chiar cu o cutie de bomboane. Articolul dăruit de mine celebrei artiste a fost luat cu mîna dreaptă și cu mîna stîngă depus pe canapeaua de catifea roșie.

După plecarea ei, l-am găsit pe covor.

L-am luat cu grijă și, a doua zi, cînd Victor Eftimiu a coborît în holul hotelului, i l-am dă-

Sanda Diamantescu

Continuare în pag. a 3-a

Gînduri despre Patrie

Pentru fiecare individ noțiunea de patrie nu este și nu poate fi o abstracțiune, ea se leagă de imagini vii, subiective, de bătătura casei, de cartier, de părinți și prieteni din copilărie, de riul depărtat, de mormintele și stelele strămoșilor. Ea cuprinde gîndul și datina, acea atmosferă firească în care — și numai în aceasta — omul se simte în elementul său. „Nimic nu e mai dulce decît patria și părinții" — spunea bătrînul Homer. „Nu este nenorocire mai mare decît pierderea patriei" — exclama Euripide, înțelegînd prin aceasta nu numai pierderea unui spațiu ci abandonarea, absența a însăși aerului spiritualității, de unde acestea își încep lumina. Și iată un gînd a lui Ștefan cel Mare, o poruncă, un mesaj de demnitate și mîndrie : „Dacă dușmanul vostru va cere legăminte rușinoase de la voi, atunci mai bine muriți prin sabia lui decît să fiți privitori împilării și ticăloșiei țării voastre. Domnul părinților voștri însă se va îndura de lacrimile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva, carele va așeza iarăși urmașii voștri în volnicia și puterea de mai înainte". Și iată îmi vin în minte cuvintele de fagure ale învățaților din secolii bătrîni : „Nu trăiți ca pasărea aceea ce se cheamă cuc, care-și dă ouăle de le clocesc alte păsări și-i scot puii, ci fiți ca șoimii și vă păziți cuibul vostru". (Neagoe Basarab). „Toată albina își apără căscioara cu acele și cu veninul său." (Grigore Ureche). „Pentru slobozenie și moșie cu cinste a muri, decît prin multe veacuri cu necinste a trăi, mai cu folos și mai lăudat este." (D. Cantemir), de la aceste gînduri zise în limba veche și înțeleaptă a cronicilor, pînă la exclamația patetică, răscolitoare, dreaptă ca ascuțișul de sabie : „Patria se cheamă norodul, iar nu tagma jefuitorilor" — a lui Tudor din Vladimiri, pînă la cele ale lui Asachi, Barițiu, Kogălniceanu, Alexandru Golescu-Albu — ori cunoscutele versuri ale lui Bolintineanu : „Cel ce a sa viață Țării sale-nchină, / Piere ca lumina într-a sa lumină" ; continuînd cu afirmațiile vibrante ale unor Alecsandri, Delavrancea, Eminescu, Coșbuc, Nenițescu, Vlahuță ori Goga —, Iorga ori Blaga și pînă la Gusti ori Mihail Sadoveanu — și continuînd cu afirmațiile de maximă luciditate ale lui Nicolae Titulescu — conform căruia fiecare țară trebuie „să ia măsurile necesare pentru a-și apăra propria ei doctrină socială și să-și stabilească politica externă pe baza comunității de interese" sau o alta de o mare actualitate : „Destinele glorioase ale popoarelor nu depind nici de forța lor numerică, nici de întinderea teritorială a țărilor, ci de chipul în care se pricep și slujesc civilizația (...). Desigur, orice națiune are dreptul să se organizeze la ea acasă așa cum vrea" — și pînă la conceptul aureolat al patriei de azi, generos și profund — toate aceste rememorări, odată cu descîntecul, balada, cu foamea noastră de stele și de înalt, cu setea de liniști și de haiduciile dreptății și de codru, toată zestrea luptelor viteze și a doinelor și dorurilor — ne aduc mai viu în memorie chipul înalt al patriei, cu hora ei de foc a secolelor, cu uraganele lungilor nopți, cu galopul timpilor bătrîni, bărbătești și înțelepți, cu nimburile ei de azi, cu marile piscuri de aur ale viitorului.

Vasile Rebreanu

Rememorări transilvane

SCRISORI COLEGIALE

Numele publicistului Constantin Mustață nu este necunoscut cititorilor, mai ales celor ai revistei **Flacăra**, publicație care îi găzduiește reportajele și interviurile de peste un deceniu. Semnatarul comentariului de față are privilegiul de a-l cunoaște încă din colaborările sale la **Viața studențească**, a anilor '60, pe cînd Constantin Mustață mai era încă student la Institutul politehnic din Cluj-Napoca.

Lucrînd o vreme ca redactor la emisiunile de radio din Cluj-Napoca, pe cînd îi avea colegi de redacție pe prozatorul Vasile Bădescu și poeții Miron Scorobete și Horia Bădescu, Constantin Mustață, deși specialist în calcul electronic, domeniu în care funcționează drept cadru didactic și la Politehnica din Cluj-Napoca, a continuat să scrie gazetărie de calitate, avînd temeritatea de a se lansa și în alcătuirea unor volume cuprinzătoare cum e recentul „In viltoarea vremurilor", carte apărută la aniversarea celor 70 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, prin osîrdia lăudabilă a Editurii Militare din București.

Pentru problematica abordată în această carte reprezentativă pentru istoria Transilvaniei mai veche și mai nouă, e semnificativ motto-ul pe care îl înscrie pe frontispiciul primei pagini : „Ardealul nu e numai inima României politice ; Priviți harta ; Ardealul e inima României geografice" (Nicolae Titulescu).

Rememorările, confesiunile și atitudinile lui Constantin Mustață sînt astfel orchestrate încît să ofere o lectură palpitantă, vibrînd de patriotism la cea mai înaltă tensiune a acestui sentiment ce ne-a ținut dintotdeauna stăpîni peste

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 6-a

Un univers al prozei

Atît Moromete cît și Urcan Bătrînul, Urcăneasa sau Ludovica au momente de tandrețe și candoare sufletească, chiar dacă ecranul pe care se proiectează drama vieții lor rămîne în ansamblu întunecat și contrastant (destăinuirea bătrînului Urcan dinaintea morții, rememorarea Urcănesei celei bătrîne, indoielile și tribulațiile lui Simion etc.). În doze calculate și subtil nuanțate sînt insinuate uneori și idei mai profunde, ca aceea a desprinderii de teluric spre a contempla nemărginirea, fie ea chiar și limitată, mutilată de prezența apăsătoare a existențialului : „Mare-i lumea asta, Doamne ! — gîndește Ludovica la un moment dat — Cît pămînt ! Și tot n-ajunge" parcă în consonanță cu gîndurile Catrinei Moromete.

„Terminînd și cu cotețele, Catrina trecu în spatele casei și începu să curețe cu o săpăligă scăieții care creșteau pe lîngă gardul dinspre curtea lui Bălosu. Ostenise și într-o vreme rămase nemișcată, cu palmele pe coada săpăligii. Își plecă urechea minții asupra stării ei lăuntrice, dar nu putu să-și dea seama dacă sufletul i s-a liniștit. Se uită în zare fără să vadă, trudită și mîhnită. Cerul era larg și lumea fără margini, dar viața omului se învîrtea înlăuntrul unei curți ca într-o închisoare. Adînc și luminos era cerul, dar aici jos era o casă împrejmuită cu gard și sufletul omului se chinuia aici întunecat și orb."

Stînd jos pe un mușuroi înțelenit în mijlocul cîmpului și meditînd la condiția ei, Ludovica transmite parcă gestul ritualic lui Moromete, care, aflat și el pe o piatră albă de hotar cugetă asupra condiției lui de prizonier al lumii în care trăiește : „Se crezuse un om liber, stăpîn pe liniștea și bucuriile sale și iată că libertatea în care crezuse se prăbușea, iar neliniștea și spaima amenințau să-i ia locul."

Această neliniște interioară, adîncă, contagioasă, e resimțită acut de componenții celor două serii de personaje. Atît Pavel Dan cît și Marin Preda privesc lumea țărănească din interior, prin personaje definite în mișcare, printr-o manieră analitică de certă sorginte modernă. Ei nu idilizează, nu schematizează, nu au orgoliul monumentalului, al monograficului ca înaintașii. Pe ei îi interesează felia de viață și în măsura în care aceasta e reprezentativă, ea devine simbolică. Accentul se pune acum pe universul de semne artistice, realizat cu mare economie și sobrietate, cu reprimarea oricărei slăbiciuni față de eroi. Întrepătrunderea dintre general și particular, dintre elementul local și cel etern omenesc, dintre lumea dinafară și cea interioară a personajelor e remarcabilă și supusă unor determinări artistice judicioase. Adeseori însuși sistemul de reprezentări artistice e asemănător, dă dovadă de numeroase puncte de contact. În prim-planul narativ invadează cîmpia cu peisajul ei monoton, văluri, cu dealurile molcome și zările largi, nestăvilite, întretăiate ici-colo de salcîmi sau de fumul unor focuri cu miros înțepător de coceni, paie sau balegă, cu drumurile nesfîrșite, pe care scîrțîe convoaie de care cu povară. Viața oamenilor se confundă aici cu viața Cîmpiei, mai ales pentru clanul Urcăneștilor, care-și are casa în hotar. Această ex-teritorializare, benefică în plan material („Pămîntul e atît de întins și de gras, spune Ludovica, încît sălui lui îi rămîne pe degete celui care îl scormonește mai mult, e mai aproape de el"), reprezintă dimpotrivă o infirmitate în plan sufletesc, echivalînd cu ruperea de colectivitatea organică a satului. Locurile de întîlnire, de comunicare cu lumea rămîn **drumurile, circiuma, tîrnațul** sau **prispa, tinda** (în care se desfășoară ritualul mîncării, aproape identic la ambii scriitori — adevărate toposuri colocviale) dar și ritualurile de excepție : **moartea, nunta, priveghiul, bătălia** cu bîte, **mucile cîmpului** ș.a., **ocazii** ce prilejuiesc celor doi scriitori șansa de a valorifica la extrem posibilitățile metaforei „lumii ca teatru" și a funcțiilor prospectoare ale ironiei. Astfel, în cazul **Priveghiului** asistăm, prin intermediul lui Șuta la o adevărată „inscenare" shakespeariană a cauzelor morții celui înecat, în timp ce înmormîntarea lui Urcan Bătrînul revelează posibilitățile de comediograf ale autorului, artistul cumulînd cu grijă o suită de evenimente penibile, o adevărată colecție de „gaguri" de mare efect, scene care ne duc cu gîndul la cele „jucate" sau „regizate" cu perfectă artă a disimulării de Moromete. Atitudinea ironică funciară a celor doi scriitori, puterea ilimitată a confabulației, tehnica simetriilor și a scenelor simbolice cu efecte tradiante puternice rămîn calități de bază ale unor scriitori ce au făcut din universul țărănesc o lume de o măreție și o autenticitate fără seamăn în literatura română.

Mircea Popa

ANOTIMP

Ținem toamnă-n cuvinte,
Vară ținem în gînd,
Marea-atît cît se-aprinde,
E-o oglindă-nnoptînd.

Nu ii scapă nici frunza,
Cum nici iarba, și-apoi
Marea arde dintr-însa,
Ceru-ngheață din noi.

Ca legată de-un simbur,
Ori zidită-ntre stînci,
Marea-n noi cum pe cîmpuri
Plopi albaștri și-adînci.

Ninge ea sau nu ninge
Și-ardem reci ca un duh,
Dar de-un vis ce se stinge,
Vedem alb prin văzduh.

Și-avem toate-ale dinsei,
Și cîntă și griji,
Ea-i o parte a frunzei,
Noi cealaltă, ca scrîși.

Ținem toamnă-n cuvinte,
Vară ținem în gînd,
Marea-atît cît se-aprinde,
E-o oglindă-nnoptînd.

A. I. Zăinescu

Biblioteca Județeană

Triada precursoare: Poe, Baudelaire, Eminescu

Urmare din pag. 1

american, îl va recunoaște, poate, geniul, poate se va arăta chiar mindru de el ; dar cu un ton sardonic și de sus, care vădește pe omul pozitiv." Și, într-adevăr, contemporani de talia lui Emerson nu vedeau în experimentatorul marilor sonorități ale vocabulelor engleze din **The Bells** mai mult de un simplu „zăngănitor", iar ulterior un romancier ca Henry James opina neted că „admirația pentru Poe trădează un stadiu primitiv de gindire." După un secol și mai bine de la moartea scriitorului, opinia anumitor concetățeni ai lui Poe nu pare să se fi schimbat în apreciabilă măsură, de vreme ce într-un studiu despre **Literatura Statelor Unite** (1954) de Marcus Cunliffe se spune : „Citeva poezii, citeva povestiri : acestea sint operele care îi dau lui Poe dreptul la celebritate ca scriitor. Dar cind îi judecăm statura, trebuie să luăm în considerare și eșecurile lui critice [...] Modul în care insistă asupra exprimării precise poate părea pedant ; și nu putem uita că uneori a scris într-un stil slab pe care nu l-ar fi trecut cu vederea la alții. Se poate spune că teoriile lui mai ample sint discutabile, iar considerațiile filosofice din **Eureka**, mediocre [...] **Dar încă n-am sesizat întreaga semnificație a lui Poe, și nici nu putem s-o facem decit dacă** ne ocupăm și de **Edgarpo** : omul pe care Baudelaire și Mallarmé l-au aclamat cu atita fervoare și l-au tradus cu o atit de bogată înțelegere. Desigur, s-ar putea spune că ei l-au inventat pe **Edgarpo** ; că în versiunea lor alama a devenit aur, că vocabularul sclipitor a fost considerat **poésie pure**, iar «chinuitul colaborator la reviste» a apărut (parafrazindu-l pe Baudelaire) drept tragicul aristocrat tinăr, singur într-o Americă barbară scăldată în lumina lămpilor de gaz aerian." De la un asemenea mod de a ricana nu putea fi decit un pas pînă la extrema cealaltă, a marelui poet irlandez Yeats, care vedea în autorul poemelor **Annabel Lee, Corbul, Lenore** pe „cel mai adevărat poet al tuturor vremurilor și din toate țările."

Numai că semnificațiile **descoperirii treptate** a marilor autori și opere (alt mod de a formula vechiul dicton „habent sua fata libelli") nu se reduc la astfel de situații, mai curind pitorești decit relevante. Se cunoaște subtila observație a lui T. S. Eliot, resimțită spontan de oricine ca profund adevărată într-o ordine **imanentă** a lucrurilor, dar atit de anevoie, de cu intirziere, ajungind de domeniul **evidenței** : „Cind se naște o nouă operă de artă, acest fapt se repercutează asupra tuturor operelor de artă care au precedat-o. Monumentele existente alcătuiesc laolaltă o ordine ideală, care prin introducerea unei opere de artă noi (cu adevărat noi) este modificată." **Modificată** — în care înțeles ? Si cind, după cit timp ? Asemeni celei sociale (în sens larg concepută), conștiința literară rămine adeseori — după timpuri și locuri — în urma existenței literar-artistice, iar factorii care îi pot perturba dreapta măsură oglinditoare sint mai numeroși decit se admite îndeobște. În cazul lui Poe, spre exemplu, situația cit se poate de ambiguă pe linia „modificărilor" de care vorbea Eliot s-a și putut întrevedea. Asincronă lucidei spontaneități cu care Baudelaire și-l alăturase, prin inspiratele traduceri și studiile pline de fervoare vizionară ce i-a consacrat, posteritatea „occidento-centristă" a pregetat în a-i recunoaște lui Poe calitatea de **precursor al modernității** cu aceeași nesovăire pe care o arătase față de autorul **Florilor răului**, situindu-l mai curind într-o postură similară celei a lui Novalis și a altor romantici germani. Opinia literară din Statele Unite a rămas mereu împărțită, în această privință, din pricina unei optici național-pragmatice după care reprezentativ pentru profilul spiritual american, autentic instaurator de tradiție specifică și de mituri comunitare yankee putea fi Whitman, nu europenizant-„estetizantul" Edgar Poe. Dincoace de Atlantic, mai cu seamă în Franța, pentru difuze rațiuni de galic orgoliu cultural, a precumpănit tendința de a-i alătura lui Baudelaire în poziția de „faruri", de **esențiali precursori** ai ulterioarelor orientări moderne, pe Rimbaud și pe Mallarmé. Toate acestea, cu prețul amabil-fenomenologicei puneri între paranteze a numelui și a operei lui Poe. În virtutea adincilor ei temeiuri de structură „occidento-centristă", **realitatea culturală ce-i corespunde trebuia să aibă un nucleu unic ! Pe de altă parte, descoperirea treptată** a „operelor complexe și cu adevărat noi", de care vorbea Marcel Raymond, sau „modificarea" ordinei preexistente apariției „unei opere de artă noi (cu adevărat noi)", pe care o postula T. S. Eliot, nu pot fi concepute fără trena inerțială a unor opinii ce fac autoritate de la un moment dat înainte : acelea ale lui Béguin, Marcel Raymond, Hugo Friedrich etc., prin intrarea lor în istoriile literare, în enciclopedii, în dicționare, inclusiv prin amplificarea și rapida lor răspîndire datorită redutabilelor mijloace de difuzare în masă ale vremurilor din urmă. După cum nici recenta poziție a comparatismului de tip Etiemble-Marino, atit de convingător-repudiatoare a „occidento-centrismului" și mai labil configuratului „eurocentrism", nu a străbătut în fapt, din lipsă de răgaz, drumul pînă la țelurile sale mai tangibile : adică, între altele, pînă la eventuala descoperire de „poeți ai modernității". — în accepția multramificatului **pionierat** atribuit de Hugo Friedrich lui Baudelaire, — dincolo de limitele literar-artistice ale (acum) anacronicului **Orbis terrarum** occidento-centrist.

Însă, după o epocă de căutări, de experimente în avalanșă, atit de mult prelungită dincolo de începuturile ei de pe la jumătatea celuilalt secol, nu se poate să nu vină și limpezirile echivalente cu un nou răstimp instaurator de valori **ale (cum să-i zicem ? !) modernității permanente.** Unul care să nu aibă doar semnificația tranzitoriu-acumulativă a avangardismelor ce s-au tot perindat pe scena literară euro-americană vreme de atîția lustri. Îl vestește, îi va da conținut de sinteze perene unui asemmenea răstimp așa-numitul „postmodernism" ? Cind nu substituie mai vechilor exclusivisme anumite intolerante de ultimă oră, această detentă a sfirșitului de secol și de mileniu parcă ar tinde să devină ceea ce obiectiv e cu putință acum, în condițiile spectaculoasei creșteri a interdependențelor și mijloacelor de rapidă difuziune a oricăror valori : program planetar de recuperare/edificare literar-artistică, precum și mai larg culturală. Se va extinde așadar, de pe o nouă treaptă a lucidității, tendința spre o cuprindere ne-„centristă" și neînfeudată mai mult decit e firesc programelor locale de „școală", „grupare" etc., în ceea ce privește soluțiile date eternei probleme a raporturilor dintre **tradiție și inovație ?** Pronosticuri rezolute nu poate oferi nimeni, în asemenea materie abia **ieșind** din nebuloasă. Oricum, anumite porniri **vestitoare** a cu totul altceva decit **a** fost, în ordinea abolirii feluritelor privilegieri cultural-zonale, încep a se vădi de **pe acum, îndeosebi pe tărîmul** recuperării de valori.

II

În lumina acestui curs al lucrurilor, problema „precursorilor" modernității de pînă mai ieri, de azi, de miine, se pune mai cu seamă în felul preconizat de René Etiemble — Adrian Marino pentru anihilarea **centrismelor zonale ; e calea** cea mai nimerită de a face posibilă „modificarea" postulată de T. S. Eliot în „ordinea ideală" a monumentelor artei.

Pornim de la patru afirmații cu valoare simptomatică evidentă, — aceasta — numai dacă implicațiile respectivelor enunțuri sint gindite pînă la capăt.

Prima aserțiune, dintre cele chibzuite spre a-l bagateliza pe Edgar Poe, e a lui Marcus Cunliffe : «În **The Philosophy of Composition**, în care Poe analizează structura **Corbului**, lăsind să se înțeleagă că l-a scris după o formulă, apare acest mult-citat pasaj : **M-am întrebat : „care dintre toate subiectele melancolice este, prin acordul unanim al omenirii, CEL MAI melancolic din toate ?" Moartea — a fost, evident,** răspunsul. **„Și cind ajunge acest foarte melancolic subiect să fie cel mai poetic ?, m-am întrebat. Răspunsul, care se desprinde din ceea ce am explicat deja, ...este evident : „Cind se asociază în modul cel mai strins cu Frumusetea" ; deci moartea unei femei frumoase este, indiscutabil, subiectul cel mai poetic din lume — și este la fel de neîndoios că buzele cele mai potrivite pentru a povesti un astfel de subiect sint cele ale unui îndrăgostit, rămas fără iubita lui."** Iar după asemenea argument documentar, comentatorul rezonează : „În această declarație nu este, poate, nimic surprinzător : iubirea și moartea străbat, **una lingă alta,** întreaga literatură universală».

„Surprinzător" în ceea ce **a citat Cunliffe** nu e, desigur, „nimic" din ceea ce poate fi redus la o anume recurență tematică. Însă, dincolo de o asemenea înțelegere (voit ?) simplificatoare a lucrurilor, totul e surprinzător aici, în sensul multiplicității conotațiilor, ca și, de altminteri, în întreaga scriere din care a fost decupat pasajul : e senzația marelui poet american, irizindu-se subtextual, că nu scrie pentru cel pe care Baudelaire avea să-l numească „cititorul ipocrit" (și nu numai în ordinea morală „ipocrit"), ci pentru unul de gust îndoielnic, dacă nu placid, ori de o cumplită sărăcie a duhului, și că asemenea cititor — în oricare dintre ipostazele indicate — trebuia întîmpinat printr-o manieră adecvată a dezvăluirii lucrurilor : simplitatea gravă ce drapa, în fond, malițiozitatea ; e, apoi, demitizarea, cu un abia mascat rictus sardonic, a sacrei „inspirații" pe după a cărei poză sacerdotal-enigmatică își dosiseră penibilul travaliu poeticesc atîția dintre romanticii — chiar de marcă — anteriori ; e, nu mai puțin, persiflarea absconsă — dublată, pentru cine știa să vadă, cu invitația subînțeleasă la **luciditatea** spulberatoare de vetuste confuzii literaturizante — a sentimentalității fade pe care o afișau impudic mulți romantici încă din punctul de pornire a emisiei poematice, cind își propuneau să trateze mari teme **existențiale** (atitudinile de acest fel erau și în atenția lui Eminescu al nostru, bunăoară în **Scrisoarea II**, unde poetul ironiza complezența auctorială față de cititori ce așteaptă „să le scrii [...] vro istorie pe apă") ; și e — **last but not least** — semnalarea într-anume fel reliefată a dispoziției lui Poe de a căuta „subiecte" nu dintre cele cit mai **inedite**, ci de aparență banal-statistică, cele întrunind „acordul unanim al omenirii" fiindcă dau expresie sempiternelor experiențe fundamentale ale acesteia. Iar convergența înțelesurilor, navigind printre arătatele echivocuri ale adresării, aici, în acest nadir (al **eului poetic profund**) ce țintea corespunderea cu „acordul unanim al omenirii", trebuie căutată. Ca orice geniu autentic, Poe își păstrase neadulterată intuiția faptului că dobîndesc statut de **capodoperă** ce mișcă și sufletele marilor rafinați, și pe ale celor numai cu bune deprinderi ale cititului abia scrierile care reîmprospătează periodic, prin mesaj și meșteșug de comunicare, marile „locuri comune" ale condiției umane : fie în amplele forme epice sau dramatice care ne trimit cu gîndul de la **Iliada și Eneida la Divina Comedie**, ori de la **Romeo și Julieta la Fedra** ; fie în cele de variabilă expansiune lirică, de la **Balada Doamnelor de altădată la Corbul**, de la **Albatrosul la Luceafărul.**

După toate acestea, **afirmația** lui Marcel Raymond cum că Baudelaire, **Rimbaud**, Mallarmé „sint astăzi ca trei «faruri» în sensul baudelairian al cuvîntului, ale căror fascicule luminoase mătură pămînturile virgine pe care alții, după ei, s-au avîntat", trebuie reamintită. Numai că nu drept **certitudine**, ci ca o întrebare. Ca o **repunere în discuție a** problemei **precursorilor esențiali ai modernității**, — fie și mărginind disocierile trebuitoare, pentru moment, doar la spațiul literar „occidento-centrist". Rediscutarea chestiunii se impune și în lumina postulatului formulat de T. S. Eliot referitor la „ordinea ideală" a monumentelor literare existente într-o anumită epocă, dar și din perspectiva unei mai potrivite estimări a „ordinei" de fapt. În toate aceste privințe, raționamentul lui Marcel Raymond (ca și cele ale lui Béguin sau Hugo Friedrich, de altminteri) **este** defectuos în chiar temeiurile sale logice, fiindcă amestecă datele ce erau de comparat. Baudelaire fusese un romantic, în vreme ce Rimbaud și Mallarmé, fiecare cu specificul său bine definit ,aparțineau simbolismului, — una dintre mai numeroasele orientări literare derivate din **romantism.** Baudelaire fusese, în spațiul literar-artistic „occidento-centrist", exponentul **european** cel mai distinct al sfîrșitului **de romantism**, în vreme ce, pe același tărîm de cultură, alt exponent mai de anvergură decit **americanul** Edgar Poe nu a fost semnalat încă de nimeni pentru faza finală a romantismului. Și, atunci, comparația cu „farurile" care „mătură pămînturile virgine" nu trebuia să-i vizeze înainte de oricare alții doar pe ei doi ?

Baudelaire așa înțelesese lucrurile, cind îi traducea operele și scria despre Poe cu însuflețirea știută. O intuiție adîncă îi dezvăluise nu numai uimitoarea asemănare de destin literar, dar și condiționările acesteia. În niște însemnări din 1856—1857, specificul unor asemenea raporturi de condiționare era menționat eliptic și cu privire la epoci revolute : „Vremea Byronilor se apropia. Căci Byron **era pregătit**, ca Michelangelo. Omul mare nu **e** niciodată aerolit". **Însă nexul a ceea ce se vede că îl preocupa pe Baudelaire era indicat în studiul „Doamna Bovary" de Gustave Flaubert**, publicat spre sfîrșitul anului 1857 : „situația scriitorului care vine în urma tuturor, a scriitorului intîrziat, are avantaje de care scriitorul profet [...] nu dispune. Mai liber, pentru că e singur ca unul rămas în urmă, are aerul celui care rezumă discuțiile și, constrins să evite vehemențele acuzării și apărării, se consideră dator să-și deschidă o cale nouă, fără alt imbold decit dragostea pentru Frumos și pentru Dreptate." Că el însuși, precum și congenerul său de peste ocean, erau asemenea veniți „în urma tuturor", Baudelaire s-a ferit să declare. Au făcut-o însă alții și înainte, și după studiul său despre Flaubert, cu o clarviziune și o bogăție de distingeri încă neobnubilată de mai tirzia **forma mentis** a „occidento-centrismului". Se cunoaște nobila scrisoare din 1859 a lui Victor Hugo, unde, subliniind ceea ce îi deosebea în materie de credințe literare, poetul de mult consacrat nu ezita **să-i recunoască lui Baudelaire că „Vous créez un frisson nouveau"** în poezia **epocii.** Barbey D'Aurevilly, într-un foileton din 1857, nu omitea **faptul că autorul Florilor răului**, „în privința geniului, pare fratele mezin al scumpului său Edgar Poe". În 1868, Théophile Gautier arăta cum, căutîndu-și din bun început un drum propriu, „Baudelaire și l-a găsit foarte curind [...], nu dincoace dar dincolo de romantism" și, de asemeni, nu uita să semnaleze „doctrinele lui literare și filosofice" înrudite cu ale lui Edgar Poe, „cu care avea afinități singulare". Iar în legătură cu toate acestea, tonul îl dăduse Sainte-Beuve încă din 1857, cind observa : «Și d-ta faci parte dintre aceia care caută poezie oriunde ; și cum, înaintea d-tale, alții au căutat-o [...] ; cum ți-a rămas puțin spațiu ; cum cimpiile pămîntene și cerești au fost aproape toate secerate [...], — sosit atit de tirziu și cel din urmă, îți vei fi spus, îmi închipui : **«Ei bine ! voi mai găsi poezie, și voi găsi acolo de unde nimeni nu s-a gindit s-o culeagă și s-o exprime». Și** te-ai făcut stăpîn pe iad, te-ai făcut diavol ; ai vrut să smulgi tainele demonilor nopții. Făcind aceasta, cu subtilitate, cu rafinamente, [...] ai aerul să te fi jucat ; totuși [...] a trebuit să suferi mult, scumpul meu copil. Această tristețe particulară care se desprinde din paginile d-tale și în care recunosc ultimul simptom al unei generații bolnave [...], ți se va lua în considerație.»

Observațiile acestea de epocă **sint mai mult** decit elocvente, în privința statutului primigen care le revine lui Baudelaire și lui Poe, ca **pionieri ai modernității.** Totuși, experimentații comentatori vădesc o curioasă unilateralitate în comparație cu ceea ce am văzut că Baudelaire însuși sugera despre complexitatea unui atare statut. Ei disting „fiorul nou" și cit datora acesta clarviziunii geniului, dar nu și cit îi era inculcat de condiția „celui care rezumă discuțiile" ; a celui care, „constrins să evite vehementele acuzării și apărării", adică postura în fond nerodnică a acestora, își deschide „ o cale nouă" fiindcă are și disponibilitate creatoare, și ochiul suficient de limpede spre a discerne între izbutirile și eșecurile precedente. Însă tocmai lacuna comentatorilor dintii în a distinge și poziția de colosali **sintetizatori**, nu doar pe aceea de temerari **precursori**, — iată ce s-a prelungit în viziunea unor Albert Béguin, Marcel Raymond, Hugo Friedrich și a altor exegeți, cind au impins în umbră pe Edgar Poe, iar lui Baudelaire i-au rinduit ca succesori direcți și de pondere asemănătoare pe Mallarmé și pe Rimbaud. Și aceștia erau poeți mari, cu echivalentă audiență și influență, numai că în altă ordine. În toate aceste privințe, metafora... cerealieră cu „secerarea" lanurilor terestre și celeste implică și o altă dezvoltare decit aceea pe care i-a dat-o Sainte-Beuve. Bogatele recolte din zona „occidento-centristă" a romantismului au fost duse de exponenții acestuia — ca și de urmași ai lor succedindu-se pînă după al doilea război mondial — pînă la stadii variabile ale treierișului și măcinișului ; însă — cum se spune cu niște vechi cuvinte românești — cei care au extras „lamura" din felurimea ingredientelor rezultate și i-au găsit un „păstru" pe măsură au fost Poe și Baudelaire. Nu doar pe „iad" s-a făcut „stăpîn" Baudelaire, după cum nici n-a fost primul sau ultimul care să cerceteze și aceste tărîmuri. Infirmindu-și întrucitva titlul volumului, nu numai „flori maladive" a știut să descopere în explorările lui, efectuate — asemeni lui Poe — cu gîndul la „acordul unanim al omenirii" întru (zisese el) „dragostea pentru Frumos și pentru Dreptate". În spiritul „acordului unanim al omenirii" dintotdeauna, nu dintr-o anume fărîmă de timp și de loc, au fost scrise și **La vie antérieure**, dar și **Moesta et errabunda, Une charogne**, dar și **Le soleil, Un voyage à Cythère**, dar și **Élevation.** După cum de o vastitate și o cuprindere demiurgică a contrariilor existenței nu mai prejos de a lui Baudelaire e universul poematico-prozastic al lui Edgar Poe în **Al Aaraf** și **Eldorado**, în **Sonnet — to Zante** și **Ulalume**, în **Hans Phaal** și în **A Descent into the Maelström.**

Sfirșitul unui curent literar de grandoarea, deschiderea, tezaurul de experiență proprii romantismului — se știe — a reprezentat pentru scriitorii cu o vocație numai în parte pe măsura lui, sau cu mult sub această măsură, o dezintegrare în orientări din ce în ce mai „specializat-precursoare", pînă la cele ce își drapau epigonismul în marii falduri ai insolitului fără semnificație ontologică, funambulescului tropistic, contestării de extracție veleitară. Iar pentru cei puternici a echivalat cu un moment de grație în ordinea filtrării esențelor din esențe și a aflării cumpătului în a le spori. Era, atunci, un „sfîrșit" de epocă literară (și nu numai), în accepția pozitivă pe care i-a dezvăluit-o termenului, ridicîndu-l la prestigiul de axial concept filosofic, Heidegger, în tirziile cugetări despre **Sfirșitul filosofiei și misiunea gindirii** (1964). De unicitatea unui asemenea **moment** și-au dat seama pînă la capăt, în spațiul literar „occidento-centrist", doar cei ce au scris **Correspondences** și **The Raven**, iar în zona „oriento-centristă" a Europei (anticipăm astfel, vrînd-nevrînd, cursul viitor al acestor însemnări) abia autorul **Epigonilor**, al **Odei (în metru antic)**, al **Luceafărului**, — adică acela care a instituit un prim traseu de intercomunicări pe măsura exigențelor moderne ale literaturilor din Occident și din Orient. În legătură cu vasta, lucida și atît de fecunda activitate a acestei **triade precursoare**, determinînd din adînc o uimitoare convergență a inițiativelor și înfăptuirilor, a paralelismelor și deosebirilor în deopotrivă măsură semnificative, gîndul investigator va fi în stare să dea de perspectivele adecvate numai prin escaladarea „centrismelor" euro-zonale. În ce chip va putea să biruie asemenea gînd, — după cum și dă semne, sporadic, că a și început s-o facă, de vreo cîteva decenii încoace, — vom încerca să deslușim în partea ultimă a notelor de față.

***) Fragment (adaptat pentru publicarea în revistă) din „Hyperion, II. Biografia interioară eminesciană."**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ROMANTISMUL AUSTERITĂȚII

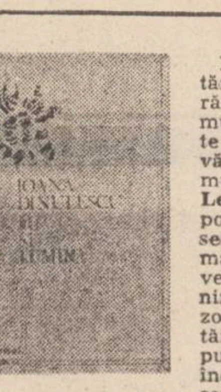

Ioana Dinulescu are tăria (orgoliul ?) de a rămîne fidelă unei formule poetice întemeiate pe atitudinea reflexivă specifică romantismului austerității. În **Legea și visul** (1987), poeta pendula între senzațiile obscure, învălmășite, profunde ale verticalității planului oniric și desfășurarea orizontală a legii clare și tăioase a spiritului. S-ar putea replica, și nu fără îndreptățire, că poezia sa este deschisă, totuși, **înnoirilor.** Obsesia textualistă, spre exemplu, străpunge uneori, cum vom vedea, pînza discursului liric. Dar chiar acceptînd această situație, datele problemei rămîn aceleași. Căci, recuperat din unghiul unei sensibilități tradiționale, textualismul a încetat de a mai fi, în cazul Ioanei Dinulescu, principiu generator, el avînd doar rolul unui catalizator pentru **eul** predispus la concesii doar în scopul relansării propriilor virtuți. Poeta supune interogației modalități propuse de un timp resimțit **ca și** al său dar, concomitent, prelungește structuri verificate și recunoscute ca privilegiate. Din confruntarea formelor „fixate" cu „jocul" scriiturii, la nivelul expresivității se schițează un mod de structurare personal, dezvoltat, în recentul volum, **Eu și lumina*)**, în jurul ideii de ceremonial. Un ceremonial al gesturilor simple, umile, al sentimentului cotidian, afirmare aproape imprudentă a unei puternice subiectivități : „Aș putea spune : exist. Aș putea spune că sînt / fiindcă respir, / fiindcă mă-ntorc seară de seară spre casă / sub ochii de vasilisc ai nopții viitoare. / Fiindcă mă-nduioșează destinul / puiului de vrabie căzut din cuib / fiindcă tremur cînd vînătorul țintește / prin pădurile toamnei, / fiindcă Singerez cînd sosia mea din Atlantida / este așezată cu spatele la marele zid chinezesc / al posibilului." Dincolo de identificarea cu un destin planetar, intimitatea habitatului devine univers imanent și heraldică socială : „Lucruri familiare, sentimente cotidiene — / în răsuflarea lor mă împiedic, înțelenesc. / Patul și masa, oglinzile, raftul de cărți / string zi de zi cercul, / întind drăgăstoase brațe. În vază, ramul sălbatic respiră, / taie ferestre noi în zidul bătrîn, / îmi predică lecția efemerității, dragostei, urii... Cercul care se închide asupra stării de grație aparent cuprinde obiecte familiare : patul, masa, oglinda, raftul de cărți. Căci, se va fi observat deja, imaginile trimit la simboluri, reclamă un spațiu cultural, oglinzile și cărțile configurînd transferul între real și fictiv printr-o firească soluție de asimilare, după cum „fereastra" se instituie ca pandant al domesticirii.

Itinerariile imaginarului străbat teritoriile memorei fără ca tentația refugiului în vîrstele de început să poată fi reprimată („Trece copilăria fluturînd stoluri de aur / trece adolescența în hamuri sclipitoare"). Capcana timpului este sesizată dar nu acceptată. „Memoria : colivie argintată și goală, / de dragul păsării absente / nu se îmblînzește o furtună, nu se înalță un țărm / pentru gloria unui fir de iarbă. // O cochilie spartă oglindește amiaza. // Înfrigurate și goale, tălpile / în roua lui septembrie." Ca și primejdiile iubirii : „Lumină văratică îmbrățișînd /copaci desfrunziți. / Parcul e-acum un leu somnolent / primind hrană din mîna ce trage, / înrourate zăvoarele cuștii. / O sabie tandră alintă grumazul. / Rătăcești pe urmele unei întîmplări / fără noimă. Crenele de aur veghează apusul. / Un spin în călcîi, / un cîntec de dragoste șoptit de gura absentă. / Se tulbură izvoarele toamnei, ale sîngelui — / trup legănat în hamul propriilor legi." Vulnerabilitatea ființei, însingurarea apar ca omologii ale decantărilor alchimice ajunse în faza diseminărilor fertilizatoare **(nigredo)** : „Ai ținut în mînă piatra filosofală, / ai purtat rodnic negoț cu cenușa păsării. // Acum plumbul trupului tău / îndestulează cuptorul alchimic". Esența lirismului este tensionată de bipolaritatea avînd drept termeni trăirea și consemnarea trăirii, iar ca emblemă, **grifonul** (respectiv leul și vulturul) : „Visez sau doar visez că visez ? / Călcîiul nu se sfîșie pe drumul pietros ? / Frunza-n cădere : moneda răsplătind / însingurarea... / Scriu versuri sau doar îmi închipui / că scriu ? / Glezna se îneacă în colb- / va veni rîndul gurii, al frunții, / va veni timpul să zbor cu aripi de hîrtie..."

Într-o viziune apodictică **eul** traversează ciclul existențial al cunoașterii, aspirînd la accesibilizarea fericirii printr-o **pedagogie a himerei** („mărgele colorate"). De aici decurge rolul activ al imaginilor mediatoare care, de cele mai multe ori, se sustrag analizei, permițînd însă înaintarea într-un continuum neamenințat de rupturi : „Lucruri inutile : sfeșnice vechi de argint, / umbrele de soare, mătăsuri demodate și rare, / sigilînd cu tandrețe sărbătorile toamnei, / între voi mă simt eu acasă, / între voi am eu rost !".

Versul Ioanei Dinulescu a fost eliberat de inserțiile șocante dar care prin inadecvare obscurizau **„efectele de sens".** Rigoarea poeziilor din **Eu și lumina** atestă stabilizarea unei concepții elaborate în funcție de ceva esențial și durabil : adevărul.

Constantin M. Popa

***) Ioana Dinulescu : „Eu și lumina", Editura „Scrisul Românesc", 1988.**

RĂMÎNEREA ÎN NELINIȘTE

După un debut, sub girul de prestigiu al omului de aleasă cultură care este Zoe Dumitrescu—Bușulenga, cu o carte de versuri intitulată **Magmatice flori, suflete** (Editura Eminescu, 1970) și o alta, **Primăvara cenușie** (Editura Litera, 1983), Veronica Stănei-Macoveanu publică în regie proprie o nouă plachetă*) ce pare la prima vedere o continuare, ca manieră și problematică, a celorlalte.

Sentimentul ce străbate cartea, de la primul la ultimul vers, este cel nostalgic, ca o răsucire a capului peste umăr undeva mult în urmă, spre Spațiu și Timp în circumscrierea amintirii — temă dealtfel romantică mereu subordonată subiectivismului poetic. „Și-aș vrea o sferă ce se risipește acum să fiu / Să regăsesc neantul între noi / Același gust al sunetului — veșnicie / Același gust al sunetului — efemer / Și sîngele ce îmi hrănește singurate flori de suflet."

Influențată esențial de sunetele pure ale poeziei blagiene, autoarea reușește, prin repetate reveniri la sine, să comunice o autentică stare de neliniște, într-o continuă asumare, prin intermediul demersului liric, a problematicii ce definește gnoseologic circuitul firesc, cotidian. Este un dat al spiritelor deprinse cu meditația de a structura altfel, mereu altfel mersul diurn al vieții, de a și-l asuma cu o înaltă și tensionată responsabilitate. „Din rod în rod / din greșeală-n greșeală / din vină în vină / din neiertat în neiertat / trece azi / nu sfidind, ci doar trece. / Anotimpurile iubirii sînt toate / anotimpurile lumii..."

Viața și moartea, iubirea, motive deloc aleatorii nici pentru autoare — ancorări **clasice**, revenind mereu fecund în atenția poeților — capătă aici reverberații obsesive ce par a copleși sensibilitatea poetei, dar, în mod cu totul neașteptat, ultimul vers al fiecărui poem, spus limpede, transformă totul într-o expresie sintetică, ușor receptabilă, confesivă. Poate de aceea, la o primă lectură, poemele dau, prin continuitatea discursului, impresia unei singure respirații, ca într-un monolog. Și totuși, registrul emoțional aparent monocord ne poate justifica această concluzie, însă o lectură mai atentă distinge cu ușurință delicate nuanțări cromatice. „Mai presus de orice este adevărul / Totdeauna diminețile vor avea stranietatea / renașterii și noi le vom părăsi / Totul este încărcat de roade, dar / nu culegem decît zămislirile noastre / Cuib de credință lîngă gestul de înălțare / Iartă-mă pentru gestul de otravă al eșuării".

Tonul elegiac, consistența emoției, faptul că poeta nu așteaptă răspunsuri la propriile interogări lirice, ca și metaforele pline de sugestii fac din această a treia carte de versuri scrisă de Veronica Stănei-Macoveanu o reușită.

Gabriel Iuga

***) Veronica Stănei-Macoveanu : „Sfera neliniștii", Editura „Litera", 1988.**

PROZA

SERIOZITATEA UMORULUI

Întîlnim mai întîi, în volumul de proză scurtă, **Diagonala cadrului**, 1987, semnat de Dan Cojocaru, unele fapte ciudate, ieșite din comun, fără să poarte însă în ele intenția de a vătăma pe cineva : prezentate într-un ton în care de obicei se relatează lucrurile cele mai comune. Un individ din comuna Bogați a hotărît să lanseze în rîndul consătenilor săi gustul pentru coride. Neavînd tauri, folosește o vacă stearpă. Dar vaca, deși capricioasă, e blîndă. Și, în loc să se repeadă cu ferocitate, se gudură. Nimic periculos. Spre exasperarea „toreadorului" și hazul „publicului". Trece însă un prea vesel alai de nuntă și, nu se știe din ce motiv, mirtoaga devine furioasă. Face „jaf" din toată ceremonia. Un regizor ce-și visează gloria lui Felini trebuie să filmeze un „celebru" cor al comunei „X". Caută cu îndărătnicie un decor adecvat. Atît de mult îl caută, într-o vale mocirloasă, și atîtea indicații dă, încît va dezmembra frumusețea și celebritatea corului sătesc.

Constatăm că în desfășurarea nevinovatelor fapte, brusc, la un moment dat, obișnuitul și buna intenție se deturnează în haz, caraghios, grotesc etc. Printre rînduri se urzește și o clară atitudine etică. Oamenii devin caraghioși din diferite motive. Fie că, pur și simplu, vor ei să fie așa, în virtutea unei porniri naturale la firile histrionice (mucaliți, măscărici — precum **Coridă la Bogați. Diagonala cercului** sau **Deplasarea).** Fie că, în mod brusc, și fără vreo explicație clară, își pierd controlul, simt nevoia să facă ceva ieșit din comun, straniu sau absurd **(Despre ciupercile comestibile)**, fiind niște nemulțumiți de ei înșiși. Sau se întîmplă invers : oamenii nu vor, cu nici un preț, dintr-o ascunsă inerție, să-și depășească acel fond de banalitate ; dimpotrivă, avînd o părere excelentă despre ei. Și dacă nu devin pernicioși, rămîn simpli caraghioși, pleșcari, măscărici, etc. Alteori, sub aceste înfățișări „nevinovate" sau „ciudățenii", se ascund intenții și caractere odioase : capacitate, înșelătorie, eludarea normelor de omenie. Întîlnim și profitori, făpturi fără inimă, ființe josnice, cum sînt acele persoane odioase care spoliază oameni în nevoie, închiriind camere **(Caut cameră mobilată)** ; sau cele din **Ciine cu Pedigri**, crescători de biete, superbe animale, înmulțite în apartamente de bloc supraaglomerate, pentru a le vinde pe sume exorbitante. Dar cel mai josnic este personajul Cuțache, magazioner la C.A.P., „tatăl-socru" din **Nunta**, neîntrecut maestru în „aranjarea" revoltătoarelor „nunți cu dar" (cea mai izbutită povestire).

Zîmbetul moare pe buze, devine sarcastic ; rîsul se transformă în revoltă. Apare grotescul, prin invadarea rîsului reflex de către frica preparată în conștiință. „Sfîrșitul comediei este începutul tragediei" — se exprima undeva Em. Faguet, analizînd nuanțele rîsului. Dan Cojocaru este, indiscutabil, un cunoscător al artei și psihologiei rîsului. Satira, farsa, fabula, bufoneria, gagul, comicul hîtru : rîsul în explozie, în cascadă, mînzește, pe sub mustață; rîsul urmat de stupoare, de îngîndurare, de zădărnicie etc., sînt nuanțe pe care le întîlnim într-o cărticică de nici 150 de pagini. „Tehnicile" prin care realizează comicul sînt cele clasice, stabilite de Bergson în celebrul său principiu : „Mecanismul aplicat pe viu". Autorul se situează în limitele bunului gust și nu stîrnește rîsul îndoielnic, înjositor sau pe cel crud, cinic ; propunîndu-și scopul de a ameliora, de a da o șansă. Cel mai adesea, mincinoșii, șmecherii, chilipirgiii, ranchiunoșii, răzbunătorii se păcălesc pe ei înșiși, sau ei în de ei. Ca în excelenta **Procesul.** Desigur, nucleul tuturor relelor satirizate este **Prostia**, sursă eternă a umorului. Ne abținem de la comparații, simetrii etc. întrucît, dintotdeauna, comicul s-a realizat pe cîteva principii bine cunoscute. Importantă este utilizarea lor. Îi simțim și cîte o trăsătură din eleganța clasică a „caligrafiei" lui Al. Brătescu-Voinești, și, bineînțeles, regia fundamentală a lui Caragiale. Și Dan Cojocaru mînuiește rîsul cu talent și seriozitate, cu o contemporană responsabilitate civică.

I se întrevăd și reale calități dramatice, prin faptul că personajul său se instituie singur, „iese în față". Adăugînd la acestea și prezența activă a timbrului oralității, bănuim că Dan Cojocaru va evolua spre teatru, depășind faza de crochiu și scenetă în care se află acum. Îi dorim succes !

Cu minusculul, dar izbutitul său volum, dovedește că umorul este treaba oamenilor serioși.

Constant Călinescu

COMPENDIU

■ Alături de un volum de **Cronici moldovene** și de un altul de **Cronici muntene**, tipărite de **Editura Militară, Editura Minerva** (1988) scoate o colecție de CRONICI BRÂNCOVENEȘTI, a căror selecție, postfață, glosar și bibliografie sînt făcute de Dan Horia Mazilu. Sumarul cuprinde în principal cronica lui Radu Greceanu, **Cronica anonimă** și cronica lui Radu Popescu. O secțiune anexă adună la un loc fragmente de cronici, muntene sau moldovene, în număr de 6, cu un total de 25 de pagini, care vorbesc despre domnia lui Constantin Brâncoveanu. Culegerea lui Dan Horia Mazilu — omagiu la cei 300 de ani de la urcarea pe tron a domnului muntean, — este un corpus interesant atît pentru cititorul obișnuit, cît și pentru specialist.

■ O sinteză ne oferă G. D. Iscru în lucrarea **REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN 1848—1849**, apărută în colecția **Memoria pămîntului românesc** (Ed. Albatros, 1988). Noutatea cărții privind caracterul unitar al revoluției românești pașoptiste pe tot teritoriul locuit de români a fost enunțată de Vasile Maciu, dar este pentru prima dată asumat și aplicat într-o lucrare întinsă care-și face un program din această teză. Practic, revoluția de la 1848—1849, subliniem că și socotirea la doi ani a revoluției este o noutate, nu mai este văzută izolat pe provincii, ci în unitatea dezvoltării sociale românești, care răspunde simultan și solidar la aceleași solicitări ale istoriei. Integrarea revoluției românești din Transilvania în ansamblul general românesc este de reținut în această carte preocupată mai ales de adevărul istoric și nu de teze preconcepute. Ca și în cazul lucrărilor privitoare la epoca lui Tudor Vladimirescu, G. D. Iscru se arată și aici un istoric preocupat de a vedea faptele în organicitatea lor.

■ IDEALURI SOCIALE ȘI REALITĂȚI NAȚIONALE se intitulează cartea scrisă de **Ion Ungureanu** și tipărită în frumoasa colecție **Biblioteca de sociologie** a **Editurii științifice** și enciclopedice, 1988. Subtitlul cărții este mai explicit : **Serii constitutive ale sociologiei românești (1848—1918)**, lucrarea lui Ion Ungureanu fiind totuși o istorie a sociologiei românești pentru perioada dată. Zicem totuși, pentru că această carte poate ține locul și a unei istorii a sociologiei românești. Autorul însă ne precizează că nu vrea să scrie o istorie a sociologiei românești, ci a **problemelor constitutive** ale acesteia, motiv pentru care se începe cu '48-ul cind apar primii noștri specialiști în științe sociale, care întrebuințează chiar termenul de „sociologie". Perioada 1848—1918 reprezintă, din punctul de vedere al lui Ion Ungureanu, primul ciclu teoretic al sociologiei românești, corespunzător unei etape din viața societății noastre. Ion Ungureanu descoperă mai multe serii teoretice, mai multe linii de forță ale sociologiei românești de pînă în 1918, care au alimentat gîndirea teoretică, dar și practică asupra societății românești. Ieșită din pana unui specialist, această carte de sociologie românească se recomandă de la sine. Angajînd numele lui Ion Heliade Rădulescu, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Vasile Conta, C. A. Rosetti, Mihai Eminescu, A. D. Xenopol, Raicu Ionescu-Rion, Gherea, Simeon Bărnuțiu, N. Iorga și C. Stere, cartea lui Ion Ungureanu, **Idealuri sociale și realități naționale** interesează într-un grad înalt și pe istoricul literar. Rigoarea cărții este o recomandare în plus.

„Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului

● În zilele de 13—14 martie s-a desfășurat în județul Botoșani cea de a IV-a ediție a manifestării, devenită tradițională, **„Luceafărul pe plaiurile Luceafărului".** Itinerariul ei a cuprins Liceul industrial textil din Botoșani, Școala generală Vlădeni, comuna Frumușica, Ipotești, Liveni și Darabani. Întîlnirile cu cititorii, consacrate centenarului eminescian s-au bucurat de o călduroasă primire din partea unui public avizat și deosebit de receptiv. Au participat din partea revistei „Luceafărul" Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu și Ion Iuga, iar din partea gazdelor, Dana Pietraru, vicepreședintă a Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, Dumitru Țiganiuc și Ion Rogojanu. Cu acest prilej a fost lansat volumul de critică și istorie literară „Fiii risipitori" al lui Mihai Ungheanu. Vom reveni într-un număr viitor asupra acestei manifestări.

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Joi, 16 martie, a.c. orele 16,30 a avut loc la Muzeul literaturii române cea de a XV-a ședință a Cenaclului revistei **Luceafărul.** Au citit : Victor Gh. Stan (poezie) și Nicolae Țăranu (proză). Au luat cuvîntul : Al. Horia, Adrian Costache, Constant Călinescu, Radu Comănescu, Marcel Ioan Fandarac, Carmen Firan, Octavian Melinte, Constantin Atomii, George Alboiu, Aurelian Pavelescu, Pan Izverna, Mihail Diaconescu.

Ședința a fost condusă de Iulian Neacșu. Într-un număr viitor vom reveni pe larg.

LITERATURĂ ŞI ACTUALITATE — ORIZONTURI TEMATICE

„Patria tuturor acestor scriitori este limba română"

Convorbire cu M. Ungheanu

— Ultima dumneavoastră carte, Fiii risipitori, **poartă subtitlul „Noi şi secolul XIX". De ce secolul XIX ?**

— Pentru că modernitatea noastră de referinţă îşi trage rădăcinile din acest secol. Există o epocă literară românească fetişizată, cea interbelică, evident în detrimentul altora, după cum altele desconsiderate, aproape proscrise, cum este cea dintre 1900 şi primul război mondial. Nici una, nici alta nu se pot înţelege însă bine fără dinamica literară de la sfîrşitul secolului trecut. De acolo s-a decolat pentru a se ajunge la climatul şi valorile literare interbelice. Scriitorii români de la sfîrşitul secolului XIX sînt mai actuali ca oricînd. „Fiii risipitori" este o propunere, propunerea de a ne cunoaşte mai bine literatura şi de a nu crede mereu că ne-am născut ieri.

— Primul eseu al cărţii, extrem de incitant, Fratele fiului risipitor, **rămîne singular în comparaţie cu celelalte. Cartea este închinată, după cum ne-o arată şi titlul, numai „fiilor risipitori". Să înţelegem din aceasta că „fratele lor", Titu Maiorescu, n-a avut dreptate ?**

— Există structuri cenzoriale, autoritare şi interdictive, care fac bine într-o epocă de dezlănţuire a energiilor. În cazul nostru este vorba de energiile literare. Dar n-ar strica să ne gîndim puţin la cît s-a cheltuit Titu Maiorescu în avocatură şi în politică. Este aceasta o „risipire"? Fără „fiii risipitori" literatura română n-ar fi avut actuala sa înfăţişare. Şirul lor cel mai elocvent este cel al scriitorilor paşoptişti. Un mare „risipitor", prea puţin înţeles în acţiunea lui globală, este D. Bolintineanu. Şi ca o pereche a lui, mai veche, Gh. Asachi. Este greu de conceput figura culturală a lui Eminescu fără precedentul Bolintineanu şi fără precedentul Asachi. G. Călinescu a încercat să valorifice contribuţia artistică a lui Asachi, subliniind dacismul acestuia şi prezenţa copleşitoare a codrului. Le vom găsi şi la Eminescu. Voinţa de a imagina grandios şi integral istoria românilor prin poeme, drame, monografii istorice a avut-o şi Bolintineanu.

Formula „Fiii risipitori" indică o structură. A vorbi despre o structură înseamnă a vorbi despre o totalitate. A ne cunoaşte scriitorii ca personalităţi şi nu ca autori de opere desprinse din mari contexte este singura cale de a înţelege marele fenomen cultural. În această direcţie merge şi Călinescu cînd zicea că nu citeşte opere ci autori şi nu autori, ci literaturi, adică structuri. „Fiii risipitori" înseamnă o structură fără de care secolul XIX românesc nu poate fi conceput. Fraţii fiului risipitor pot face singuri o literatură? Titu Maiorescu şi-a părăsit toate proiectele, canalizîndu-se divers şi altfel decît înaintaşii şi contemporanii săi.

— Cartea se încheie cu micul eseu Biblioteca proiectelor eşuate, **„Fiii risipitori" sînt, totodată, şi autori de proiecte eşuate ?**

— Există fatalmente o legătură între ideea marilor proiecte şi ideea de risipire. Se vorbeşte curent despre încercarea omului de cultură român de a arde etapele şi a creşte într-o zi cît alţii într-un an. Asta înseamnă desigur a proiecta, iar din mulţimea proiectelor puţine ajung pînă la capăt. Interesant de observat este că există tipuri de proiecte comune, care revin la autori diferiţi ca vîrstă şi formaţie. Ideea marilor lucrări epice de respiraţie în versuri, pentru a satisface absenţa unei epopei nescrise la timp a apărut la mai mulţi scriitori. S-au scris numeroase epopei pe care astăzi nu le mai citeşte nimeni. Aron Densuşianu a dat o **Negriadă.** Şi acesta este un tip de eşec: chiar dus pînă la capăt proiectul eşuează în plan artistic. Postumele lui Eminescu au dat la iveală mari poeme epice hrănite de aceeaşi mentalitate. Admiraţia pentru înaintaşi din **Epigonii** nu era o vorbă goală. Mai multe poeme şi balade scrise de G. Coşbuc în faza tribunistă, deci la început, ţin de acelaşi deziderat moştenit, de a da românilor o mare lucrare epică în versuri care să-şi precizeze fizionomia şi aspiraţiile. Scriitorii români cu conştiinţa restanţei s-au văzut adesea confruntaţi cu necesitatea de a satisface programe literare mai vechi. Cauzele eşecului sînt însă mai multe. „Biblioteca" acestor proiecte eşuate este însă mult mai tonică, ca înfăţişare şi direcţie, decît poate să pară la prima vedere, pentru că dă seamă la fel de bine ca şi operele finite de direcţia de dezvoltare a literaturii române.

— Există un subcapitol al lungului eseu Umbra lui Tudor Vladimirescu **închinat tot lui Mihai Eminescu, cu titlul** O altă istorie a civilizaţiei române moderne **care dă cheia acestei nedreptăţiri postume. Era firească ?**

— Eminescu a făcut gazetărie şi o reacţie politică la articolele lui politice este firească. Judecăţile partizane îşi au explicaţia lor. Perpetuarea lor dincolo de cercul în care aceste tensiuni şi-au avut explicaţia a dus la rezultate nefericite. Eminescu a fost privit fără detaşarea pe care o presupune curgerea timpului. Ceea ce mi se pare esenţial este că Eminescu recuperează în focul marilor sale polemici de presă nu numai figura lui Tudor Vladimirescu, ci şi începutul de secol XIX într-un fel care se dovedeşte foarte actual. Las de o parte faptul că această raportare a lui Eminescu la Tudor Vladimirescu, trecută cu vederea de comentatorii gazetăriei lui, ni-l restituie altfel decît ca pios admirator de voevozi mumificaţi. Avea dreptate. „Umbra lui Tudor Vladimirescu" stăruie într-adevăr peste gazetăria lui politică din ultima fază, cea de după 1880, adică în punctul maxim al tensiunii lui creatoare.

— Într-adevăr, văzut aşa, Eminescu se proiectează altfel pe ecranul timpului său. Ce şanse are o asemenea proiecţie?

— Şansa faptelor care o susţin. Iar acestea ne sînt oferite atît de propriile scrieri ale poetului, cît şi de numeroase referinţe contextuale. De ele s-a ocupat pentru perioada bucureşteană, într-un studiu de referinţă Mihai Gafiţa, în **Faţa nevăzută a lunii,** iar articolele acestei inestimabile ediţii o confirmă. Desigur, dacă le citim şi dincolo de litera lor. A face istorie literară înseamnă şi a face o specie de detectivistică. Biografia lui Eminescu are numeroase puncte neclare. O rescriere a ei se impune şi un proiect pare a fi **Cronologia** vieţii poetului pe care D. Vatamaniuc o aşează în fruntea volumului XVI de corespondenţă. Eminescu n-a avut prieteni numai pe cei de la **Junimea.** Dar noi despre ceilalţi ştim prea puţin. Ştim puţin şi despre alte teme, multe bătute. Versul „Şi cum vin cu drum de fier" nu este reprodus în ediţia Maiorescu.

— Fiind vorba de Titu Maiorescu, este de presupus o eroare remediabilă şi remediată.

— Sigur este că eroarea se repetă. Că ar fi vorba de o eroare voluntară este greu de stabilit. Rămîne să vorbească contextul.

— Este atît de important contextul pentru literatură? Judecata de valoare în sine nu ajunge?

— Pentru cititorul obişnuit, această judecată de valoare, fie că formulată cu toată conştiinţa, fie că nu, poate că ajunge. Dar chiar acesta simte nevoia unei lărgiri a orizontului de cunoaştere asupra scriitorului. Istoricul literar, care înaintează ghidat de steaua valorilor literare, nu poate ignora însă contextul. O pledoarie interesantă a făcut în acest sens Mircea Anghelescu în volumul **Textul şi contextul,** dedicat tot secolului literar XIX, aşa că mă simt dispensat de o demonstraţie în plus. Mircea Anghelescu, poate cel mai bun cunoscător al acestui secol din generaţiile noi, demonstrează că fără cunoaşterea contextului, multe concluzii, chiar şi de aspect valoric pot fi eronate.

— În Fiii risipitori **această demonstraţie contextuală mi se pare că se face mai ales în cazul eseului închinat lui Caragiale ca autor al** Năpastei **şi a lui Vlahuţă în postură de polemist consecvent. Din această reconstituire Vlahuţă iese cu dimensiuni mărite faţă de concluziile încetăţenite. Este concluzia încetăţenită greşită?**

— Valoarea artistică a operei lui Vlahuţă este cîtă este. Nu de opera lui m-am ocupat în **Fiii risipitori,** ci de o polemică vlahuţiană, de evoluţia lui în cîmpul de idei al epocii. Aici dimensiunea lui Vlahuţă este alta şi ne putem explica de ce şi-a impresionat contemporanii, care aveau despre el o părere cu mult mai înaltă decît ne-o imprimă nouă poezia sau proza lui.

— Deşi cartea priveşte secolul XIX, cîteva dintre temele ei depăşesc pragul secolului XIX, strict cronologic intrînd în cel următor : tema tiraniei romanului, a sămănătorismului, a lui N. Iorga, care moare în 1940. Nu este aceasta o inconsecvenţă ?

— Aparent, da. Dar în cazul tiraniei modelelor romaneşti, formula acestei tiranii se găseşte în secolul XIX şi de aici încolo trebuie urmărită, pentru ideea de continuitate. Sămănătorismul, în demonstraţia mea, ţine de un curent mai vast, care începe în secolul trecut şi depăşeşte hotarul cronologic al acestui secol. Fără precedentele din secolul XIX sămănătorismul are puţine şanse să fie înţeles. Faptele au evoluţie organică şi nu pot fi fracţionate aberant. De altfel fără literatura ardeleană a secolului trecut şi fără **Convorbiri literare** şi scriitorii acestei reviste, sămănătorismul ar fi un fenomen misterios. Or, tocmai de aceste componente este izolat uneori. Cît despre N. Iorga el este atît de tare expresia unui alt veac şi a unei alte mentalităţi decît a aceluia în care a trăit, încît orice argumentare mi se pare de prisos. A prelungit secolul XIX în cel douăzeci în mod ostentativ. Cei care l-au înţeles au profitat din plin de asta. De altfel, N. Iorga aşa cum încerc să-l înfăţişez aici este mai modern decît mulţi contemporani ai noştri cu evidente pretenţii în acest sens.

— Fiii risipitori **include şi o reconstituire a posterităţii lui Hasdeu, apărută mai de mult în** Ramuri. **Ţineţi să reactualizaţi perioada** Ramurilor ?

— Hasdeu este un „fiu risipitor", acesta este motivul prezenţei lui într-o carte intitulată **Fiii risipitori.** Este şi motivul pentru care n-a fost acceptat sau înţeles de mulţi contemporani şi urmaşi. N-am pomenit nicăieri numele **Ramurilor,** dar este o revistă care merită să fie pomenită.

— Indiscutabil de vreme ce a fost făcută de scriitori ca Ilie Purcaru, Alexandru Piru, Marin Sorescu.

— Mă refer la primele **Ramuri** de după război, conduse de Ilie Purcaru. Aceste **Ramuri** au fost ca un balon de încercare. Mai important decît faptul că a fost prima dintre noile reviste culturale regionale, este că **Ramuri** a spart patrulaterul Bucureşti-Iaşi-Cluj-Timişoara, unde apăreau reviste culturale şi literare, prin apariţia şi opiniile ei. **Ramuri** a început ca o revistă polemică. Acolo s-a acordat în chip insistent şi justiţiar atenţie lui Brâncuşi, lui Picu Pătruţ, reuşind adevărate premiere gazetăreşti : discutarea dicţionarului enciclopedic românesc, a istoriei filozofiei în România, a manualelor etc. Era făcută de scriitori cu o indiscutabilă vocaţie gazetărească : Ilie Purcaru, Paul Anghel, Ştefan Bănulescu. Era o revistă cu opinie, afişînd o independenţă neobişnuită pînă atunci la revistele din ţară. Acolo am început să ţin cronica literară.

— Aţi fost martorul reintrării în literatură a cîtorva din marii scriitori care fuseseră ţinuţi departe de scris şi viaţa literară : Arghezi, Blaga, Călinescu, Pandrea, Vladimir Streinu etc. Ce a însemnat asta pentru contemporani ?

— Desigur o mare satisfacţie, mari iluzii şi mari nădejdi. Momentul îşi are într-adevăr profilul său. Nimic nu s-a făcut însă pînă la capăt. Călinescu a revenit la Universitate, dar nu în vechea postură, ci susţinînd un curs facultativ. În carnetele de student ale celor ce au dat examenul cu el nu se află semnătura lui, semn că reintegrarea era aparentă. Apariţia lui stîrnea curiozităţi, avea ceva de reprezentaţie, omul se purta ostentativ, nu se simţea la largul său, chiar dacă-i plăceau publicul şi aplauzele. Am scris ceva mai mult despre asta în **Exactitatea admiraţiei.** Despre dramatismul condiţiei profesorilor universitari a scris pagini memorabile Radu Cosaşu, evocîndu-l pe Tudor Vianu în **Între Scylla şi Charibda.** Arghezi reintrase mai de mult şi apărea şi el la întrunirile cu studenţii. Evenimente erau cărţile pe care le tipărea, aşteptate ca o gură de aer. Volumul de **Poezii** al lui Lucian Blaga a stîrnit o mare rumoare pozitivă printre poeţii mai noi. De atunci, Lucian Blaga a început să facă şcoală. Cărţile şi articolele lui Călinescu au declanşat şi ele o specie de curent. Reintrarea scriitorilor îndepărtaţi în circuit a modificat tonusul vieţii literare şi al literaturii. Prin ei legătura cu experienţa anterioară a literaturii române, prea mult neglijată — s-a putut face mai firesc.

— Înţeleg că vroiai mult mai mult de la acei ani ?

— Mă îndreptăţea aerul de fraternitate şi aparenţa unor programe comune, care s-a pulverizat însă destul de repede. Toată lumea era de acord de pildă cu afirmaţia că fiecare generaţie poate şi are chiar datoria să exprime punctul său de vedere asupra literaturii, asupra marilor scriitori, asupra valorilor reper. Biografii, monografii, ediţii erau puţine şi acest punct de vedere se poate exprima prin ele. Sînt scriitori mari din generaţii care şi-au încheiat cariera de mult, care nu îşi au biografiile şi cărţile meritate. Ediţia Eminescu se încheie acum la cincizeci de ani de la apariţia primului volum.

— Cartea despre Marin Preda a ieşit din intenţia de a umple un gol ?

— Am voit să clarific situaţia unui scriitor nu tocmai iubit în momentul în care scriam despre el. Marin Preda a citit cartea în dactilogramă. Titlul **Vocaţie şi aspiraţie** l-a pus pe gînduri, mai ales că ultimul capitol se intitula **Marin Preda — un scriitor bovaric ?** Cînd am ajuns acolo am ştiut că de acolo de abia s-ar fi putut începe. Marin Preda a fost satisfăcut nu atît de judecăţile de valoare, cît de tensiunea intelectuală a cărţii. Cartea are un ton implicat şi participativ, fără a-i pune toate cărţile pe acelaşi plan de importanţă sau valoare. Mi-ai dat cu ciocanul în cap şi peste picioare, mi-a zis fără să se uite la mine, în biroul **Cărţii Româneşti,** dar nu are importanţă, din asta a rezultat o statuie. Sînt rare cărţile scrise despre un scriitor cu o astfel de tensiune. Am discutat multe din părerile cărţii în contradictoriu. De pildă, despre volumul doi al **Moromeţilor** pe care-l găseam aglomerat şi insuficient organizat. Bineînţeles că nu era de acord. Fiecare a rămas la părerea lui. Nu împărtăşea nici interesul meu pentru Ţugurlan, părăsit după mine ca personaj. Paginile asupra cărora m-a rugat să revin au fost cele bio-bibliografice, unde mi-a propus corecturi. La un moment dat m-a întrebat : Ştii cîţi adversari îţi faci cu această carte ? Ştiam sau mi se părea că ştiu aşa că am făcut greşeala să răspund afirmativ. Am pierdut prilejul să obţin de la Marin Preda o imagine rezumativă a momentului literar. Spuneam că Marin Preda nu era iubit în anumite cercuri literare şi cînd a apărut **Delirul** lucrul s-a văzut foarte bine.

— Eşti de părere că s-ar fi cuvenit să i se facă lui Marin Preda rabat în judecata de valoare pentru meritele politice ale cărţii ?

— În nici un caz, dar să nu se treacă peste meritele ei însemnate. **Delirul** a reabilitat romanul românesc în faţa cititorului român, care mai privea încă cu suspiciune pe prozatorul postbelic. Orizontul de aşteptare al cititorului român, complet necultivat de prozatorii vremii, a fost surprins de onestitatea abordării problematicii istorico-politice din **Delirul.** Romanul lui Marin Preda întorcea spatele clişeelor şi stătea cu faţa la adevărul istoric. În plus, se ocupa deschis de evenimente traumatizante din istoria noastră contemporană. Or, tocmai acest lucru nu s-a recunoscut cărţii tratată într-un regim exclusiv estetic mai întîi, ca şi cînd tema politică ar fi fost neimportantă, pentru ca mai apoi să-ţi fie imputată neconformarea cărţii la o viziune anacronică asupra evenimentelor politice şi personalităţilor din mijlocul lor.

Bun cunoscător al culiselor literare, Marin Preda a încercat să prevină reacţiile, drept care revista **Luceafărul** a tipărit o pagină de susţinere a romanului semnată de : Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, Cezar Ivănescu, Dan Laurenţiu. Reacţiile bănuite au fost doar amînate, iar cartuşele nefolosite acum au fost trase mai tîrziu. **Delirul** n-a scăpat de tratamentul prescris, dar trecuse timpul şi opinia despre roman era constituită. Independenţa iniţiativei lui Marin Preda n-a convenit unor critici. Scriitorul gîndea cu capul lui şi nu era bine.

— În Luceafărul **au apărut mai multe pagini de G. Călinescu despre care în** Exactitatea admiraţiei **sînt pagini memorabile, tot din** Luceafărul. **A existat vreun angajament similar şi pentru scriitorii în viaţă ?**

— Răspunsul este afirmativ. În momentul în care Nichita Stănescu a început a fi contestat, revista **Luceafărul** i-a deschis paginile, unde poetul a tipărit numeroase poezii şi a susţinut vreme îndelungată o rubrică cu mare priză la cititori. A trebuit să facă faţă chiar unor riposte doctorale, care plecau de la cîteva rînduri fugitive ale unei **Respirări.** Nichita le-a răspuns printr-un simplu P.S. la **Băiatul şi piciorongul,** pe care mi l-a dictat din mers la Casa scriitorilor. Evident polemica s-a încheiat astfel. Există o categorie de critici care cred că scriitorii trebuie să se conformeze programelor impuse de critică şi care atunci cînd constată că scriitorul evoluează în afara perimetrelor acestor programe, fie organic, fie în semn de subliniată independenţă, constată că scriitorul acesta încetează să intereseze literatura română.

— Colaborarea cu critica nu rămîne totuşi o condiţie a muncii scriitorului ?

— Este cazul să avem mai multă încredere în capacitatea scriitorilor români de a gîndi cu capul lor. Critica nu este creierul ataş al scriitorimii, ci propriul ei creier. Mai toţi scriitorii literaturii române s-au manifestat divers şi s-au exprimat şi în afara speciei sau genului care i-a consacrat. Majoritatea scriitorimii române a scris articole de opinie, a afişat păreri, a exprimat opţiuni. În genere, această figură complexă a scriitorului român nu este evidenţiată de ediţiile noastre. Abia cu ediţia Eminescu se fac paşi mari în acest sens, prin tipărirea publicisticii marelui poet. Surprinzător de deschis este orizontul preocupărilor lui Ioan Slavici. Cînd Liviu Rebreanu va avea o ediţie completă, şi mai ales gazetăria începuturilor, îl vom vedea într-o altă lumină. Chiar dacă n-au făcut zgomotoase declaraţii de principii, profesiuni de credinţă periodice scriitori ca Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Ion Lăncrănjan au vădit o clară reprezentare a drumului lor literar, iar revista **Luceafărul** în care unii au cunoscut primele izbînzi literare a avut şi are încredere în ei.

— Încercarea de a crea ideea unei generaţii literare compacte, generaţia Labiş, generaţia Nichita Stănescu, despre care ai scris ca despre generaţia fără dascăli, nu este contrarie acestui mod de a gîndi ?

— A crea o reală conştiinţă de generaţie este nu numai util, ci chiar necesar. Este condiţia unei emulaţii speciale. Aceasta este şi rămîne o mare generaţie literară, care odată cu trecerea timpului va fi înţeleasă mai bine.

— Ne-am referit pînă acum la scriitori care şi-au spus cuvîntul, care au debutat de mult. Cum stau astăzi lucrurile cu debutanţii, ce promisiuni sînt ?

— Am încercat să sintetizăm asta în revistă printr-o formulă : Noua geografie literară. Asta vrea să spună că apar scriitori noi şi de valoare acolo unde nu te aştepţi. Evident nu e vorba de un simplu bilanţ ci şi de reliefuri, adică de valori. Mai mult decît atît, Noua geografie literară vrea să spună mai mult, cum că s-a schimbat nu numai configuraţia generală, dar şi ierarhia literară. În Noua geografie literară intră atît nume noi ca Apostol Gurău, Nicolae Fulga, Mircea Cavadia, Marin Lupşanu etc., dar şi profilul acestei geografii se schimbă. Cenaclul revistei **Luceafărul,** care reia o tradiţie mai veche, este pe cale de a exprima în modul cel mai concret pulsaţia acestei noi geografii literare şi a talentelor care vin.

— Mai concret ce ar însemna schimbarea profilului ?

— Încheierea ciclului **Zăpezile de acum un veac** de Paul Anghel, realizare epică excepţională, este şi el un fapt de nouă geografie şi ierarhie literară. Ca şi faptul că scriem astăzi cronici despre poezia lui Grigore Vieru. Se scrie astăzi remarcabil în limba română în Iugoslavia, în U.R.S.S. în Occident. Este şi acesta un fapt de Nouă geografie literară. Poeţi ca Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Valeriu Matei, Ion Hadîrcă, (U.R.S.S.), Slavco Almăjan, Ioan Flora, Petru Cîrdu (Iugoslavia), eminescologi ca Mihai Cimpoi (U.R.S.S.), Svetlana Paleologu Matta (Elveţia) îndreptăţesc exclamaţia poetului Nichita Stănescu : „Limba română este patria mea". Patria tuturor acestor scriitori este limba română, în interiorul căreia există şi creează. Un fapt de geografie literară este şi medalia de aur a poeziei care i-a fost acordată lui Ioan Alexandru în Japonia. Literatura română contemporană este plină de evenimente reale.

Rep.

Victor Eftimiu

Urmare din pag. 1

ruit crezînd că soţia lui pur şi simplu îl uitase.

Eftimiu a fost extrem de amabil, mi-a mulţumit, m-a felicitat spunîndu-mi că, pentru o fetiţă de unsprezece ani, scriam foarte bine. Şi m-a sfătuit să citesc mult, dacă am ambiţia să devin scriitoare.

Patruzeci de ani nu l-am mai văzut. Vizionasem, ca toată lumea, **Înşir-te mărgărite,** feerie în versuri a poetului. De abia în ultimii ani ai vieţii lui l-am revăzut şi, curînd, soţul meu şi cu mine am devenit obişnuiţii dejunurilor sale, unde poetul aşezat în capul mesei, oferea musafirilor, pe lîngă o masă bună, o conversaţie de cele mai multe ori strălucită.

Multă lume se perinda la aceste dejunuri, majoritatea scriitori, actori, muzicieni şi oameni de cultură.

Eftimiu regiza conversaţia. Ştia să povestească, dar avea grijă să pună în valoare musafirii, alegînd subiectele de care erau interesaţi. Uneori, îşi povestea amintirile şi, mai cu seamă, tinereţea lui viguroasă.

Avea douăzeci şi trei de ani cînd i s-a jucat feeria în versuri **Înşir-te mărgărite** şi retrăia cu plăcere seara memorabilă cînd sala Teatrului Naţional îl ovaţiona în picioare.

Îşi mai povestea călătoriile, evoca prietenii din lumea artelor şi întîlnirile cu oamenii celebrii cu care fusese prieten.

Bătrineţea-i era obosită, mai cu seamă din pricina mersului nesigur, care-l obliga să se reazăme de alţii ca să poată înainta.

La el acasă îl întîlneam de obicei încremenit în fotoliu, cerînd ajutorul a două persoane pentru a se ridica în picioare. Dar nu se plîngea. Accepta nenorocirea, aşa după cum acceptase — pesemne — şi bucuriile. Strălucita viaţă a lui Eftimiu a fost girată de doi factori : inteligenţa lui foarte vie şi o senzaţională facilitate de a versifica — ce l-a ajutat, dar i-a şi dăunat ; şi, mai ales, o serie de noroace pe care el le-a folosit cu multă abilitate, dar fără impertinenţă.

De fapt, Victor Eftimiu a fost un fenomen. Un tînăr inspirat. Toată cariera lui s-a croit pe prima inspiraţie lirică. De atunci, rareori a mai regăsit-o.

Poetul, cu timpul, s-a complicat. A vrut să fie mai profund, mai modern, mai elevat. Or, talentul său era liric, iar prima realizare, **Înşir-te mărgărite,** a fost rodul entuziasmului unui tînăr ce gîndea în rime şi cadenţe.

Mai tîrziu, a scris repede şi a publicat tot repede.

Dacă s-ar fi ostenit (dureroasă osteneală) şi ar fi gîndit zile de-a rîndul la subiect, dacă ar fi copiat şi recopiat textul, dacă l-ar fi zvîrlit într-un sertar şi l-ar fi recitit — după o vreme — cu ochii unui critic, într-un cuvînt, dacă ar fi scris un singur volum de poezii — fie chiar voluminos, în loc să scrie zilnic cîte un sonet, ar fi fost, desigur, un foarte mare poet.

Eftimiu n-a fost numai poet, dramaturg şi chiar romancier ; a fost, mai cu seamă, un gazetar. Sute de pagini a scris, atacînd cu furie sau omagiind cu generozitate, şi a luptat să fie publicate tinerele talente.

Acum, după atîţia ani, cînd îl regăseam, nu era atît de învins de bătrîneţe, cum părea la prima vedere.

Ostenit şi bolnav, mişcîndu-se greu, nu-şi pierduse nici memoria, nici inteligenţa şi nici farmecul unei plăcute conversaţii.

Era mai puţin pasionat decît fusese în tinereţe, mai puţin ahtiat de bucurii, mai înţelept în resemnarea lui, dominat de o înţelepciune de stil oriental care, de fapt, fusese, de-a lungul vieţii, fondul caracterului său.

Exista şi un actor în Eftimiu ; de altminteri, făcuse cîţiva ani de actorie la Conservator şi recita, cu pasiune, versurile lui şi ale altora.

Într-o zi, nu ştiu cum, mi-am permis să-l întreb : „De ce te-ai grăbit în viaţă şi ai optat pentru cantitate ?".

A rămas pe gînduri. Era vizibil că întrebarea nu-i plăcea. Ştia ca şi mine, că lucrurile care rămîn sînt trudite, gîndite şi regîndite, copiate şi recopiate, publicate după mulţi ani — după ce au fost scrise şi revăzute cu acelaşi entuziasm cu care fuseseră concepute prima dată : „Succesul", mi-a răspuns după un timp care-mi părea lung.

„Am fost robul succesului", a urmat : „Seducţia lui e cumplită". Apoi, după o pauză : „Viaţa mea a fost frumoasă. Am avut multe bucurii. Poate opera mea putea fi mai reuşită decît este, poate că pînă la un punct — mi-am trădat talentul, dar nu mi-am trădat norocul. Multe am văzut, multe am cunoscut, mult am înţeles".

După călătoria în Albania, ultimul rămas bun pămîntului natal, Eftimiu n-a mai ieşit din casă şi, cu timpul, nu s-a mai ridicat din pat. Am fost să-l văd. Era întins cu faţa spre perete şi părea că doarme. Am vrut să plec. Dar în acea clipă s-a ridicat puţin şi, văzîndu-mă, a rostit cu impecabila lui dicţiune : „Dumneata eşti, Sanda ?", „Da, maestre".

Privea fix în direcţia mea. Dar aveam penibilia impresia că abia mă vede : „Eu sînt, maestre", am repetat. „Da, da" a şoptit, „dumneata, Sanda Diamantescu".

Apoi s-a întors din nou cu faţa spre perete. Pe cînd ieşeam pe uşă, auzeam în urmă respiraţia lui grea, ca şi cum s-ar fi luptat cu nevăzutul rău.

(Din volumul în pregătire „Cărările Amintirii")

Poeme de ION MURGEANU

Nu sînt fiul serii

De ce freamătă lin în copaci adierea ?
Des ce fierbe văzduhul acum de ceva nevăzut ?
Am fost lîngă ele nu sunt fiul serii.

Mi se pare că umbra mea creşte acum din văzduh.
Un copac îşi desface pe marea ei crengile.
Nu am fost niciodată adus pe scut !

Pentru că regele meu era regele binelui
Vieţii nu i-am săpat niciodată mormînt !
Am iubit am sperat peste tot pretutindeni.

Pot spera şi acum întorcînd fila mării
Sarea ei îmi pătrunde iute în gînd.
Am iubit nu am fost călătorul tăcerii.

Şi veselă

Leul răguşit între leii savanei.
Ce am eu de la el ce are el de la mine ?
Aprinde focul răscolind celui vechi armele.
Nu ţine seama de şiretlicul suspinelor.

Dragostea altădată fusese şi veselă.
Mirii în trăsura lor albă în mare-au căzut.
Ronţăie timpul la mine în iesle mărunt.
Leul răguşit îl aud între leii savanei.

Ţării mele

Cu braţele deschise vin să te întîmpin.
Şi vin să te cred şi niciodată nu termin.
Cu braţele vîrstei mele deschise.
Ora se clatină minutul cade secunda — amin.

Rămîn cu braţele întinse să te întîmpin.
Cu braţele vîrstei mele deschise.
Au fost şi cîteva coşmare : sunt cîteva vise
Pe care le numim fiecare Destin.

Cu umbre cu soare cu flori de mătase.
Toamna la şes însă vara la munte.
Suntem ce eram : locuim ale soarelui case.
Cercul soarelui sprijinit de un deget pe frunte !

Întinderea mării

În felul acesta pot sta şi-n genunchi
în felul în care privesc seara steaua
şi numai şi numai din acest unghi
se duce ; se-aşează peste mări neaua.

Într-o privelişte, într-un tablou.
După ce le-am văzut toate astea
le vom descrie poate din nou.
Frigul prin uşă îşi vîntură oastea.

Cum niciodată nu m-am temut
acum deodată mă tem.
Ce va fi ? Cîntecul stelei e mut.
Steaua : acest inefabil totem

al orizontului intim.
Întinderea mării.
Oh, încă o dată să le mai fim
Cugetătorii.

Contemplare

Am văzut trandafirul
scuturindu-şi foile fără grijă ;
brutal copacul desfrunzindu-se
l-am văzut ;
şi iarba energică sub copite
se pleacă fără cricnire ;
e o legătură între toate astea şi stele ;
un mers subteran al tăcerii ;
nevăzutul se cerne în noi
înainte ca să ne cheme ;
crede poetul că-i aparţin lui
şi iubire şi har se înşală ; lui
îi aparţine numai orologiul de-a le păstra !

Vîntului mării

Am redat sentimente am colorat stări,
Am avut parte de atîtea cuvinte.
Îngăduiţi vîntului mării să grebleze nisipul.

Am fost unul dintre străjerii Melancoliei.
Am locuit gol însă fără ruşine sub stele.
Inimii de Florii nu-i cerem aduceri aminte !

Am fost poate ultimul între cei dintîi ai inimii.
Am încercat să uit totul însă nu s-a putut uita totul.
Frămîntarea aceasta — suspinele vîntului !

Am redat prea puţin zbuciumul mării pierdute.
Am creat forma în timp ce vasul s-a spart.
Îngăduiţi vîntului mării să grebleze nisipul !

Cucule

Cucule, ce fel cînţi tu ?
Singur, cum mă ştii destul !

Unde-ai mas tu astă vară ?
Într-o lature de ţară !

Unde ai înnoptat tu ?
Unde-mi luminează amu !

Şi nu ţi-e, Cucule, greu ?
Ba ! că nu cînt singur eu !

Mai e Una
Sfînta Luna !

Şi mai e Maimarele
Sfinţia Sa Soarele !

Cucule, în ce grai cînţi ?
Maicăi graiul să-i asculţi !

Şi cine e Maica Ta ?
Mi se leagănă creanga !

Şi e grea de verde.
„Verdele care ne vede !"

cleopatra lorințiu

Primăvăratică

intîi își scrie numele cu soare
pe străzile zvintate, în dimineața compusă
din miros proaspăt și puțin vînt. ea,
împărăteasa eternului început. cu muguri
cleioși
cu tandre aduceri aminte atinge lin clapele
marilor clipe de cînt. intîi se destăinuie,
limpede –
un cristal luminos, dureros în locul inimii
locuiește
o strună subțire, sfîșietor de prezentă.
în marile riuri
freamătă viața și-n marea pădure e-o
nevăzută
mișcare și-n încolțirile calme și-n totul
e-un val al unei tainice mări.atîta lumină
atîta visare, un nou început
își arde pe rugul primăvăratic
părelnica fire. miresmele iuți și această
aplecare din suflet – jumătate iluzie,
jumătate dorință grăbită – o nouă iubire ?

Anamorfoză

primul cuvînt e durere tăioasă / apoi
obișnuință / din ce în ce mai obișnuință.
inlemniri de o clipă. răni mici, mici.

ce te face să speri ? stringi din dinți
într-o liniște aparentă. (se plătește
atît de scump.) vraful filelor albe –
pură amenințare a singurătății.

nu ești tu. nu sînt eu. un oboi
dintr-un concert de Alessandro Marcello
(îl confundă o lume-ntreagă !) apoi o clipă
de panică : am fi putut reuși !
...totul se întîmpla pe o terasă.
vîntul răstoarnă astăzi paharul gol. acolo
unde te așteptam sprijinită
de parapetul putred.

Tu. șaisprezece și trei minute

O, TU, Grație rece a cerului, tu renunțare
și tu curaj, tu teamă de mîine și tu
durere ciudată. suavă e clipa ce-l leagă
pe noi, ce-l dezleagă, liber în lume să fie,
neștiut, vămuit de iertările noastre. O, tu
lumină
și fulgerare din ochii lor, o, tu ris fără minte
felinărașul memoiei te va lumina ?
la disperarea acelor secunde gîndul
nu poate ajunge.
dar nu eu mă depărtez.
de acea ardere ci imaginea ei se retrage din
mine.

insuportabila ei intensitate, lumina
ce fumegă, nichelul incandescent
amintirea unui fel de-a trăi.

Caligrafii stinse

două cești, două cești cu cafea
pe tăblia lucioasă a mesei două cești
pe marginea lui aprilie așteptînd
clipa, să se-mplinească. apoi una golită
și una plină, apoi lumina rece,
apoi bumbul dulceag al primăverii dinainte
pierdute. sensul vag al tăcerii și aerul
dintre noi, impregnat tensionat anonim
obosit, aerul, aerul, apoi desenînd pe
el cu melancolie, o altă caligrafie,
ceva ce petrece mîna mea peste mîna ei
dar totul e neputință caldă. sînt
fire de întrebări – răzlețe, aproape pierdute
în amintirile secetoase-ale verii
purtate de canari rătăciți, berze și ele
rătăcitoare spre alt tărîm sînt caligrafii
aproape stinse și dureri ușoare dar de nespus.

Pastel

te aperi de ceață te aperi
cu doar neputința impură-a cuvintelor.
cîteva rupii plătite într-un bazar
înecat de căldură. e ceață e pîslă în minte
e frig. aproape pălita mea viață
prin tine acuma o strig. și prinde
ce poți din căldura acelor irepetabile seri.
imaginea viorie a golfului
viața pierdută de ieri.

Un clopot de sticlă

odată cu ultima măceașă
am azvîrlit totul. culoarea, contrastul
din inima mea. e ceva ce firea
mai poate aprinde ? o mică inseninare
un clopot de sticlă pentru curaj?

în struna lui clară e riul și poate
în înlemnitele amintiri golful Chespeacke
aburit prin lentilele fisurate.

oricît veți căuta n-o să puteți ști
mica magie a amănuntelor. în cuvinte,
întîmplări și similitudini. în abur melancolic
în nume proprii și seri reci
cu accidente de stradă, iluzii marine
și plaje desfoliate.
oricît mă veți căuta. și-n pilpîirea încetă
a serii, departe, într-un oraș
doar remușcarea vagă își va face cuib mic.

Partea de imaginație salvatoare

Ceva care mă azvîrlea spre nesomn.
Euforia secretă dinlăuntrul tău vine.
Picătura de otravă care va desluși
partea de imaginație salvatoare. Ceva
care mă petrecea încetișor spre nesomn. Un
regret. O necunoscută tristețe. Un foc mic
aprins de el prea tîrziu
în odaia pierdută
din orașul amenințat de munte.

sandu stelian

Vocabulele albe ale aerului

Simt un sînge nou,
un sînge care-mi irigă visurile
și clipele
care-mi cad
asemeni unor picături de ceară
de pe torța mea,
simt un sînge nou
prin valurile albe ale aerului,
prin vocabulele dorului
și pătrunde în emisfera
mosculul de primăvară
ca un eliberator.

Sunet de culoare

Sunet de lumină căzînd în apă
verde proaspăt,
curs din pleoapa ierbii plinse,
viscuit
de coama armăsarului
căzînd în lumina nopții,
crepusculară
și ordinatoare,
verde gîtuit de o lumină amară
te aud gîlgîindu-mi
gleznele fibroase
de copilărie.

Acuarelă

Corali, arbori fantaști, incremeniți
clipei cu perpetuă mișcare
cu pleoapele aling,
trăiesc asemeni coajei
înfiorată și neclintită
în iluzia ei,
în destinul ei
ce ilumineză
o făptură
ce-a ars cîndva în suflet.

Necînt

Un strigăt roșu cade
din stolul rîndunelelor
o, cum ne ustură
răcoarea
chipurilor noastre
dezmembrate
de buclele repezi ale orelor,
de necînt
a înmugurit vioara în mine
lotuși sonori
de unde roșii
și de adieri de Bach.

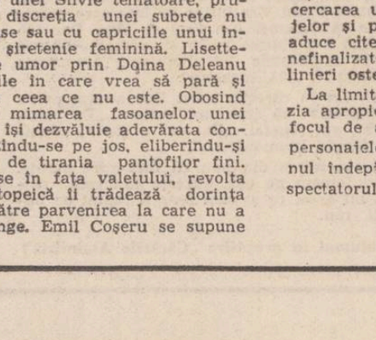

Spre asfințit

florian troscot

Vasile Burungilă mergea numai pe lîngă garduri, căutînd pesemne cît mai multe petice de umbră. Încă puțin și-avea să ajungă la capătul uliței de lîngă poștă. Vorbea de unul singur ; corpul i se bălăngănea caraghios în aer, spînzurat între cîrjele de lemn, iar vorbele i se amestecau de-a valma cu scîrțîitul lor. Un drum atît de lung nu mai făcuse dinainte de boala care îl ținuse la pat. Bucățile de lemn aflate sub subsuoară îl făceau să se oprească din ce în ce mai des să-și tragă sufletul.

De după cotul pe care îl făcea dintr-odată gardul înalt, îi apărură în față două femei. Erau așezate pe buza șanțului năpădit de ierburi mărunte, pe cîte-o haină veche. Cea tînără împungălea de zor la o cămașă bărbătească spumuită de sudoare ; cealaltă, bătrînă, cu un batic negru, subțire, adunat în creștetul capului, tăia în fîșii late de-un deget trente pentru preșuri, pusă de cine-știe-care din sat.

— Ohooo, la te uită, lume nouă. Zino ! exclamă ascuțit bătrîna, surprinsă și bucuroasă totodată de apariție, acoperind astfel un bună ziua tocmai rostit de Burungilă. Zina rămase cu acul încremenit cîteva clipe în aer, și numai ea fuse cea care răspunse bătrînului. Apoi reîncepu cîrpitul fără să bage cituși de puțin de seamă cum ceilalți doi, înconjurați de-o tăcere care-i cuprindea numai pe ei, își spuneau atîtea, fără vorbe, doar prin luminile aprinse brusc dincolo de ferestrele înguste ale ochilor.

„Cum, chiar tu ești... ?“ întrebă cuprinsă încă de uimire Strîmboaica.

„Păi cine altu ?“ făcea la rîndul lui bătrînul.

„Bine, da' am auzit că...“

„Ehei, chiar așa a fost ! Mi-a dat tîrcoale destule zile și nopți hoțomanca. M-a-ncercat, n-o fi știut nici ea cu cine are de-a face. Și-a plecat tot așa cum a venit : singură și pe neașteptate.“

„Aș fi venit să te văd. Odată, într-o noapte, la vreo două zile după ce aflasem, n-am mai putut să dau ochii în gene. Și-am plecat așa, de nebună, pe drum. M-am pomenit la voi în bătătură ; pusesem mîna pe clanță. N-am găsit puterea să întru și m-am întors. Mă oprea gîndul ce-o să spună muierea aia a ta. La lume și la ce-ar fi putut ea să zică nici nu-mi sta gîndu'.“

„Eu te-am văzut acolo, pe marginea patului, lîngă mine în fiecare din nopțile alea lungi.

Altcineva nu mai era cu noi. Era destul să cobor privirea din tavan și știai ce-aș vrea. Îmi dădeai încă o dată cana cu apă proaspătă, cu mîna ușor tremurîndă. Beam și credeam că n-o să mă mai satur... !“

2

Dimineață, Strîmboaica sărise din somn ca mușcată de șarpe, înspăimîntată de ceva nelămurit care i se arătase în somn, dincolo de perdeaua atît de subțire a pleoapelor. Avusese un vis, nici ea nu știa cum să-l considere, urît, frumos, care-i strecurase în suflet teama. De cum deschisese ochii, n-a avut de lucru și și i-a aruncat pe fereastră, după care, chiar de-ar fi omorît-o cineva n-ar fi fost în stare să-și aducă aminte o fărîmă din visul acela. Tocmai cînd se crăpase de ziua o furase somnul. Cel mult o oră. Stătuse noaptea întreagă de vorbă cu gîndurile ei de femeie văduvă și bătrînă, iar somnul o ocolise cu înțelegere.

A scos pe poartă cîrdul de rațe și l-a mînat cu o nuia de dîndărăt pînă în capătul uliței. Voia să le-nvețe la gîrlă ; se săturase să le tot care urzici cu poala. În momentul în care închidea poarta, la întoarcere, i s-a limpezit în minte ce-avea de făcut. Și era cu adevărat hotărîtă : pe înmurgite, atunci cînd Lisaveta pleacă de obicei să aducă acasă cele două capre priponite zilnic, vara, în Dealu Viilor, la păscut, o să se ducă la EL.

Mai tîrziu a luat cîțiva dumicați ; mîna i se ridica fără vlagă pînă în dreptul gurii, iar fălcile i se mișcau greu, mestecînd mai mult în silă. Cînd a terminat, a strigat peste gard la Zina s-o întrebe dacă are de gînd să iasă cu lucrul la poartă. De una singură parcă nu s-ar fi simțit în stare.

3

— Unde zici că ai plecat Vasile pe-o vipie ca asta ? zise dintr-odată Strîmboaica pe un ton prin care ar fi vrut parcă să arate că stătuseră ei de vorbă pînă atunci despre atîtea, și tocmai asta îi scăpase din vedere.

— Pînă la poștă, Strîmboaico ! Le-am mai scris băieților, poate-și fac timp să vină să m-ajute, că s-au strîns cam multe... Și-am zis să trec și pe la Zamfir, dacă tot mi-e-n drum, să mai stăm și noi de vorbă. Că și-aia a mea, chiar de m-ar vedea înjugat toată ziua la treabă și tot n-ar zice ajunge ! Dimineață, nu mai departe, m-a adus în stare și-am aruncat după ea cu o cîrje, că nu-i mai tăcea gura. Lasă că știu eu ce vrei să spui ; e greu și pentru ea de cînd s-a întîmplat să rămîn fără picior. Cele mai multe au rămas în spinarea ei, așa e ! Da' ce, crezi că mie mi-e mai ușor... ?

Nimeni nu-l auzise vreodată pe Burungilă spunîndu-i pe nume muierii sale, Lisaveta ; pentru el era de-ajuns să zică „aia a mea“, de parcă ar fi fost vorba de-un lucru oarecare din gospodărie, în legătură cu apartenența căruia dorea să înlăture din capul locului orice îndoială.

— Da' cu cine veneai de vorbă încoace ? înnodă șiret vorba Strîmboaica, măsurîndu-l o clipă pe sub ochi pe bătrîn. Înțelegînd iute că fusese auzit vorbind de unul singur, bărbatul tăcu o vreme, foindu-se pe scaunul de lemn pe care se așezase, negăsindu-și parcă locul. Apucă amîndouă cîrjele cu o mînă, le rezemă de stîlpul din ciment al porții, și începu să vorbească pe neașteptate, cu o furie pe care n-o mai putea ține în frîu :

— Auziți și voi : bărbat însurat, la casa lui, cu trei copii, să nu fie în stare să facă o glugă de coceni... Vai de capu' lui ! M-am dus de dimineață la Dumitru Claibăr, ăla de-a primit loc de casă acum cinci ani lîngă mine, să-l chem să mă ajute să facem o glugă de coceni. Știam precis că e acasă după *picap ;* cînd e dat drumu, înseamnă c-a venit de la tură. Ăia mici ai lui se jucau pe la poartă, nu m-au băgat în seamă. Am intrat în casă : ușile vraiște, date la perete, *picapul* — la refuz. Dumitru se mocăia pe marginea patului, c-o sticlă aproape goală alături. Cînd l-am văzut așa, am vrut să plec ; n-aveam poftă să dau de vreo belea. Da' el m-a simțit. „Ce e, nea Vasile, ce vînt te-aduce prin împărăția mea ?“ s-a opintit el printre vorbe și-a reușit pînă la urmă să mă întrebe. I-am spus: „Dumitre, de data asta chiar ai nimerit-o ! Amăritu' de vînt de ieri-noapte mi-a dărîmat gluga de coceni rămași de-astă iarnă. Mai pe seară, dacă s-o putea, poate vii s-o facem la loc. E păcat de ei să-i las să putrezească ; la toamnă cine știe dacă o să mai pot stringe alții.“ El a făcut odată ochii mari și-a zis : „Acu', pe loc te servesc, nea Vasile ! Păi se poate ? Numai un lucru trebuie să-l ai în vedere : oricît s-ar căzni, broasca nu poate să cînte pe uscat.“ Știam unde bate, nu i-am mai cerut lămuriri și i-am pus în palmă banii pentru o litră de țuică.

Și-am făcut o treabă cu el, că dacă știam nici nu m-apucam ! Eu, ca fiecare, îmi mai dădeam cu părerea cum să facă, cam pe unde ar fi locu' șnopilor pe care i-i dădeam la mînă. De, nu mă răbda inima să tac, dacă nu mi-a plăcut niciodată să fac treaba de mîntuială. Și el, de sus din vîrfu' scării, îi dădea înainte cu vorba : „Lasă, nea Vasile, are Mandea socoteală... Dacă nu-ți place, să nu dai nici un ban !“ Și cînd ajunsese aproape de vîrfu' glugii, o dată i-a sărit țandăra ; a zis că lui nu-i place să-l sucălească cineva la cap ore în șir, s-a dat jos de pe scară și dus a fost.

4

Cu vreo trei-patru ani înainte de război, Zamfir Ilin, socrul Zinei, și Vasile Burungilă flăcăiseră împreună. Fiind un leat, au fost incorporați în iarnă și, după cîteva luni de instrucție, au fost aruncați tot împreună în viltoarea războiului, în același regiment. Pe vremea cît fuseseră flăcăi, jocul imprevizibil al vieții îi împinsese cînd pe unul, cînd pe celălalt să fluiere pe ulița și-n poarta lui Chirîndeț, pentru Mitrana, fata acestuia. Și ce fată era Mitrana ! Dar cum pînă la urmă tot fata este aceea care decide alegînd, norocul a căzut pe Purungilă. Pentru lucrul acesta însă Zamfir n-a purtat pic de dușmănie. S-a amăgit cu gîndul că așa a fost să fie, pînă ce rana din suflet a prins coajă. Frumoasă era Mitrana, dar așa cum avea să se vadă peste cîțiva ani, n-a fost de-ajuns doar atît. Zestrea și-a primit-o tocmai al doilea an după terminarea războiului. Numai un pogon și jumătate, cu toate că după socoteala ei, a lui Vasile și-a multora din sat, i s-ar fi cuvenit cu mult mai mult.

Cu Burungilă era în vorbă de pe primăvară. Într-o seară de vară, pe neașteptate, rupînd o tăcere care se lățise prea mult, fata i-a zis cu un glas necunoscut, ciudat, tremurat, din care răzbătea totuși cu ușurință hotărîrea :

— Dacă chiar vrei să ne luăm, așa cum mi-ai împuiat capu' de-o săptămînă încoace, sînt gata să merg cu tine în lume. Chiar astă-seară ! Altădată — NU ! Așa s-a făcut că în seara aia au zăbovit pe vale, ascunși de iarba înaltă și răcoroasă de pe marginea gîrlei, sub lumina puțină a stelelor, pînă spre ziuă. Cînd au început să se facă auzite roțile primelor căruțe care intrau pe șosea, și cînd fiecare mai era cufundat încă în apele adînci ale unei uitări de sine necunoscute niciunuia pînă atunci, și-au dezlipit umerii de iarbă amîndoi deodată, și-au început să urce unul lîngă altul dealul din fața lor pieptiș, pe poteca dinspre sat, spre viață.

Astfel a apărut Mitrana într-o dimineață în casa lui Burungilă. Sigur, destule fete din sat se mai măritaseră pînă atunci fără știrea celor de-acasă, nu era ea, Mitrana, prima. Și chiar dacă la început aproape toți părinții amenințau cu același lucru, că n-au să dea nimic nesocotitei pe care o crescuseră ca pe o floare, și care, uite ce fusese în stare să facă, pînă la urmă se înduplecau. Cu Chirîndeț n-a mai fost așa ; lui i-au trebuit aproape cinci ani să i se-nmoaie cît de cît îndîrjirea din suflet.

În primăvara dinaintea secetei, ca și cum ar fi aflat de la cineva ce-avea să urmeze, Chirîndeț i-a dat Mitranei pogonu și jumătate. Într-o lăcoviște, adică dintre cele mai proaste din tot pămîntul pe care-l avea. Cît se ținuseră de rude, o singură dată îi călcase pragul Burungilă socrului. Și-atunci pentru că nu mai avusese scăpare de Mitrana. Să-i ceară bani pentru o pereche de junci. În seara cu pricina Chirîndeț s-a arătat cu desăvîrșire surd la spusele ginerelui, și-a întors buzunarele pe dos și-a arătat fără vorbe că n-are de unde să-i dea un sfanț. Și mai mult ca sigur că n-ar fi deschis gura, da' cînd a văzut-o pe fie-sa că se tot vîră în sufletul lui Vasile, ca și cum nimeni n-ar mai fi fost de față, Chirîndeț n-a mai putut să rabde și-a zis :

— Bă, ați făcut-o de capu' vostru ca și cum... Și nu și-a mai continuat ideea. A adăugat ceva mai tîrziu : Și tu, Vasile, dacă nu-ți convine, bagă mîna și alege ! Vasile simțea cum i se zbate fără odihnă un nod în git. Mîna i-a bîjbîit în căutarea mîinii Mitranei, s-a sculat de pe marginea patului împins ca de un arc, și și-a tîrît muierea peste prag, afară, val-vîrtej, cum ar fi procedat cu un sac prea plin pe care știa că n-are cum să-l lase acolo.

Și-n mijlocul toamnei aceluiași an, într-o seară tîrzie, Chirîndeț a văzut-o pe Mitrana întorcîndu-se acasă cu o legătură mică sub braț, încrîncenată în ea. A lăsat-o să treacă pragul fără să-i spună un cuvînt, ca și cum ar fi lipsit de acasă numai cîteva ceasuri, nu cinci ani bătuți pe muchie. Unii au fost de părere că Burungilă n-o mai ținuse pentru zestre. Alții însă au zis că motivul ar fi altul: Mitrana nu dovedise că e-n stare să aducă pe lume copii. Și era de crezut că lui Burungilă-bătrînul nu putea să-i tihnească gîndul că neamul și numele ar fi putut să i se stingă pentru totdeauna, cînd el însuși avusese cinci fete și numai cel de-al șaselea copil se nimerise să fie băiat.

Chiar în iarna ce-a urmat i-a găsit Chirîndeț Mitranei alt bărbat. Pe Ghiță Orzan, băiatul circiumarului ; flăcău liniștit, dar șchiop din naștere, proprietar al unei batoze de treierat, căruia, la mulți — chiar fără răutate — le era mai la îndemînă să-i zică Strîmbu. Repede și-a pierdut numele Mitrana. Dar tot astfel și-a cîștigat un altul nou : Strîmboaica. Și-a rămas cu numele ăsta și după ce i-a făcut Strîmbului trei băieți dolofani, unul după altul, și după ce a rămas văduvă tînără, cu bărbatul mort de oftică.

5

— I-aa du-te Zino și adu-mi o cană cu apă rece ! spuse Burungilă deodată, smulgîndu-se din hora amețitoare a gîndurilor care-i dădeau ocol. Și-ntreabă-l pe Zamfir dacă e dispus să stăm la un pahar de vorbă, să nu mai ard gazu' de pomană p-acilea !... Auzi întrebare pe el ! Să nu fie amator de discuție Zamfir, acum cînd nu mai era în stare să se dea jos din pat nici cît să se ducă pînă afară, ca omul, și cînd singura lui legătură cu lumea rămăsese cam o jumătate de ceas pe zi, în care, ridicat de altcineva și proptit cu spinarea între perne, își arunca ochii pe fereastră și nu s-ar mai fi săturat de uitat afară, în curtea străjuită de-un șir de salcîmi, tot mai puțini de la un an la altul. În numai cîteva săptămîni trupul i se topise ca o luminare. Nu-l durea nimic, spunea el, numai atît că simțea cum i se duce încetîncet puterea.

În zilele în care Zina rămînea acasă, iar Ilinca, soacră-sa, se ducea la cîmp, pe fața lui Zamfir năvălea un pic de roșeață și-o lumină nouă, mai vie i se ridica din găvanele în care ochii îi fugiseră în fundul capului. O striga să vină de prin curte pentru lucruri dintre cele mai mărunte : să tragă perdeaua că lumina îi cade drept în ochi, să-l ajute să se-ntoarcă spre perete cu fața că îi amorțise spinarea, să răsucească ceasul spre el că nu-l vede așa cum e pus...

Destul de des, ca să nu mai fie nevoit să ridice capul de pe pernă, știind-o pe Zina aproape, Zamfir întreba cît s-a mai făcut ceasul.

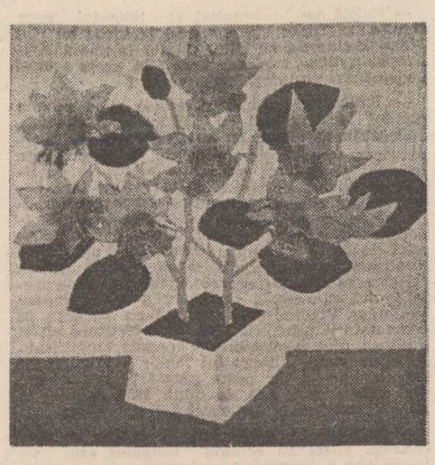

teatru t

Jocul nuanțelor

Dorindu-și un spectacol cu priză la public, Naționalul ieșean optează pentru „Jocul dragostei și-al întîmplării“, un Marivaux pe cît de săgalnic și „prețios“, pe atît de echilibrat în pledoaria logicii sentimentelor.

Spectacolul regizat de Ovidiu Lazăr ar fi putut avea, prin declic, respirația psihologică a construcției lui Marivaux. Din teama de a nu plictisi, regizorul alternează edificarea unei viziuni de minuțiozitate plastică, de limbaj al semnelor, al privirilor, al costumelor, al relației cu obiectele, cu desenul pur exterior al iubirii ca forță motrice, alcătuind un al doilea spectacol de mobilitate forțată, de fals dinamism, obligîndu-și actorii la curse interminabile, făcîndu-i să cadă, să se împiedice sau să lesine, la fel, la tot pasul. Finețea speculațiilor lui Marivaux în jocul manierist al șicanelor din dragoste denaturează în gaguri grosiere pentru actori care și-ar fi putut altfel dovedi măsura talentului lor.

Prin decorul alb (scenograf Andreea Iovănescu), cu multe căi de acces și trepte ale inconsecvenței, regizorul fixează ideea unui spațiu psihic, de trecere, obligatoriu stării de visare, pe cît de rîvnit, pe atît de expus privirilor.

Condus psihologic, jocul lui Florin Mircea — Domnul Orgon ca și vraciul vrăjitor — se remarcă prin studiul „urmăririi“ celor implicați magiei lui. Statura suplă, mersul elegant sau de observator detașat, alura lui duplicitară — îmbrăcînd pe o mînecă haina magiei, pe alta, pe aceea a convenției scenice — Orgon devine un personaj interesant, purtînd, ca și Mario, încărcătura parabolei. Nefiind bine delimitate vizual, cele două planuri se confundă, se întrepătrund, constrîngînd actorii să prelungească grafia gesturilor, fără o sporire a inteligibilității, îndepărtînd momentele, rupînd ritmul. Demarajul este greoi, pînă cînd jocul travestiurilor celor două fete se pune în mișcare. Mihaela Arsenescu-Werner are farmec și volubilitate, înlocuind candoarea unei Silvie tematoare, prudente cu discreția unei subrete nu prea supuse sau cu capriciile unui început de șiretenie feminină. Lisette-Silvie are umor prin Doina Deleanu în situațiile în care vrea să pară și mai mult ceea ce nu este. Obosind psihic de mimarea fasoanelor unei „stăpîne“, își dezvăluie adevărata condiție, așezîndu-se pe jos, eliberîndu-și picioarele de tirania pantofilor fini. Trezindu-se în fața valetului, revolta ei onomatopeică îi trădează dorința ascunsă către parvenirea la care nu a putut ajunge. Emil Coșeru se supune cu destulă maleabilitate toanelor unei „subrete“ manierate, fiind o prezență plăcută (barba în dezacord cu semnul distinctiv al perucii), cu prea puțin haz în chip de valet (gagul valizelor este inofensiv și lung). Detalii de comportament detașează o grupare de cealaltă : în timp ce Dorante-valet și Silvie-subretă își alcătuiesc pantomima capriciilor în jurul unei batiste de dantelă, dezvăluindu-și condiția originară, ceilalți doi își culeg scame imaginare de pe costum. Arlechinul în travesti este o autentică prezență comică. Travestit în stăpîn, valetul lui Petru Ciubotaru intră cu stîngăcie, făcînd piruete, bîlbîindu-se. Făcînd efortul să epateze, gafele lui se țin lanț în efluvii de vitalitate. Actor de mare mobilitate, Ciubotaru inventează, sare, ride, se întristează, nu se teme de ridicol. Gagurile sînt lăsate pe seama improvizației, a spontaneității actorului, uneori fiind prea șarjate, alteori prea subțiri. Mersul în lighean e stînjenitor și nu produce decît zgomot. Dacă regia ar fi fost consecventă pe linia constituirii unui joc al nuanțelor de finețe psihologică, spectacolul ieșean ar fi depășit linia comună. Încercarea unei caracterizări a personajelor și prin relația lor cu obiectele aduce cîteva tresăriri de idei, uneori nefinalizate, alteori banalizate de sublinieri ostentative.

La limita dintre vis și realitate, iluzia apropierii ideale se destramă prin focul de armă al lui Mario, purtînd personajele „trecătoarei“ iubiri în planul îndepărtat al memoriei, trezind spectatorul la viață.

Nicoleta Gherghel

Contemporaneitatea lui Rostand

Teatrul de copii și tineret „Ion Creangă“ are în acest moment în repertoriul „copii“ următoarele piese : **Cenușăreasa, Pinocchio, Uite-l nu e, Albă ca Zăpada, Pistruiatul, Vrăjitorul din Oz,** toate tratate într-o manieră amuzantă și ghidușă ce încîntă strengarii din clasele primare și educă elevii ce încă nu au trecut prin emoțiile primei trepte liceale. În ce privește conjuncția „și“, după care urmează cu drepturi egale, s-ar zice, conform regulilor gramaticale, substantivul „tineret“, lucrurile se cam schimbă. Singura piesă pentru tineret (persoane situabile conform tradiției, dar și după unele păreri psihologice și medicale, între 15 și 30 de ani sau chiar mai mult) este **Turandot** și foarte de curînd, **Romanțioșii,** piesă de debut a lui Edmond Rostand. Disproporția e evidentă și ne scutește de a mai pune întrebări retorice, ce se deduc firesc din enumerările de mai sus. Pare totuși obligatoriu ca singurul teatru de copii și tineret din Capitală să-și integreze condiția. Sau să și-o descopere.

Romanțioșii e o lucrare moralizatoare, oarecum asemănătoare cu un text glumeț scris cîndva de publicistul G. Ranetti (evident epigonic). Doi tineri visează cai verzi pe pereți și amoruri calchiate după aventurile livrești ale epocii pre-belle-epoque ; tatăl lor, pricepuți grădinari, doresc să-și unească parcelele de răsaduri și copiii. Tinerii se căsătoresc pînă la urmă, descoperind că lumea e toată vrăjmașă și că numai printre zarzavaturile părintești reunite e bine, ceea ce aduce și morala mult așteptată.

Restituția **Romanțioșilor** e făcută de Alexandru Lazăr și Boris Petroff după o mai veche traducere de M. Dem. Rădulescu. Prin comparație cu originalul, versiunea jucată la „Ion Creangă“ este în bună măsură o rescriere. Dar adaptarea „Lazăr și Petroff“ nu este restitutivă, o hermeneutică, cum ne-am fi așteptat, ci reproductivă. Nu în limba epocii (care e singurul lucru modern în această adaptare) ci în spirit. E o „adaptare“ cu caracter arheologic, ca să spunem așa, ce conservă mai ales moralismul și facilitatea unei intrigi de turnură vodevilescă.

Nici comentînd montarea regizorului Emil Mandric nu se poate vorbi de o hermeneutică, de citirea modernizatoare a unei comedioare recunoscută ca atare încă de pe vremea primei ei reprezentanții. Că pe scenă apar conflicte rezolvate prin lovituri de karate, că vestmintele eroilor de la 1894 pot fi regăsite azi pe bulevard, e o chestiune exterioară, e vorba de modă, nu de modern. Spectacular vorbind, piesa e tratată bătrînicios. Nu i se poate nega reprezentației o anume eleganță, o delicatețe florală. Dar ceea ce era filonul profund de actualitate al piesei s-a dizolvat în glume minore.

Și poate că ar fi fost atrăgătoare și o viziune parodică — ceea ce tot modernitate înseamnă, dar în spirit polemic. Însă mizanscena a preferat „redarea“ (vezi G. Călinescu) comediei vechi de un secol în cheia sugestiilor celor mai comode și mai veline. Gaguri cuminți, multe deja văzute. O dezvoltare a intrigii fără surprize (spectaculare) și fără vervă. E chiar ciudat că tinerii actori ai teatrului nu-și regăsesc fantezia pe care le-o cunoșteam foarte bine din alte spectacole, de pe scena altor teatre. Au fost zeci de scene și de replici care se pretau la „găselnițe“ comice excelente (în însăși soluția și traseul comediei) și care au fost tratate plat. Cu cîteva excepții, discursul scenic curge lent, semănat sporadic cu poante pe care tradiția le-a ascuns, lacomă cum e, în lăzile de zestre din alt veac. Scenografia, corectă, e semnată de Dumitru Georgescu.

Să fim bine înțeleși : **Romanțioșii** nu e un spectacol nereușit, ci chiar unul bine închegat. Își realizează, cred, proiectele. Dar tocmai proiectele suferă de, cum spun inginerii, uzură morală.

Singurul actor de pe scenă care a încercat pe cont propriu să împingă spectacolul către vivacitatea și ritmul antrenant ce i-ar fi fost faste a fost Paul Chiribută.

Radu Anton Roman

îi înfiora glasul ei, felul în care înșiruia fără grabă cuvintele. Stătea cu urechile la pîndă, iar cînd cîinele începea să latre din cine-știe-ce motiv, lui i se părea de fiecare dată că recunoaște pașii lui Nae poștașul, venit la poartă să aducă o scrisoare din partea lui Anghel, fi-său, militar în termen, gata să fie lăsat la vatră.

6

Cînd intrară în camera cu perdelele trase pe jumătate, să țină răcoare, Zina și Strîmboaica îi găsiră pe cei doi rizînd de le trosneau fălcile, pe cînd Burungilă își dădea silința să-l țină pe după umeri pe Zamfir, iar cu cealaltă încercînd să-i pună în gură o țigară deja aprinsă. Și-ar fi reușit fără îndoială dacă una din cîrje n-ar fi alunecat de-a lungul marginii patului și nu i-ar fi trîntit-o, băgînd-o direct sub pat.

— Un fum, Zino — tată, numai atît... ! zise parcă rugindu-se Zamfir, cu un glas răscolit brusc de-o veselie fără margini, cînd băgă de seamă că amîndouă femeile rămaseseră încremenite dincolo de prag. În cîteva zile Anghel o să fie acasă, iar pentru mine simt că mai e nițică ață pe mosoru' ăla care se tot strînge întruna. Așa că mi-am cam luat din grijă ! Trase un fum adînc în piept, apoi se lăsă lovit de-o mutenie inexplicabilă, timp în care privi cu gîndurile duse departe, la formele care se întrupau și se risipeau cu iuțeală din funiile de fum slobozite chiar de el în aerul liniștit al încăperii.

— Zamfire, Vasile..., vedeți că noi două o să plecăm să aducem cîte un sac de iarbă din Dealul Viilor, sparse Strîmboaica în țăndări tăcerea care îi acoperise pe toți pe neobservate. De-acu-nainte trebuie să vină și Ilinca de la treierat, că doar n-o pune de mămăligă acolo ! Vasile, să-i spui că dacă vin rațele-alea ale mele de la gîrlă, să le deschidă poarta, să nu le lase să bănănăie pe drum, c-o să mi le calce vreun săltat cu bicicleta.

Ajunseseră amîndouă pe prispă, și Strîmboaica zise peste umăr, mai mult șoptit :

— Ia ascultă, Zino ! De cînd am ieșit la poartă mă tot țin să te-ntreb... Uite că acu' iar îmi veni în minte și nu mai vreau să uit ! Cine era, fa, ăla de oprise camionu' în poarta voastră azi dimineață ?

— Cine să fie, țață Mitrano... ? Unu' din ăla de-au venit la campania grîului, nici nu știu cum îl cheamă. Mi-a cerut o căldare de apă să pună la motor, zise pe nerăsuflate Zina, întoarse spatele și se depărtă cu iuțeală spre fundul curții, cu o strachină de mălai înmuiat pentru pui într-o mînă, în timp ce cu cealaltă se străduia zadarnic să șteargă roșeața care îi năvălise în obraji.

— Ehei, ce ți-e și cu bătrînețea asta ! bombăne ca de una singură Strîmboaica. Și uite ce-nseamnă să n-ai curaju' să mai pui ca altă dată bază pe ochi ! Vezi și din alea de sînt, da' și din alea ce ți se par a fi !... Dar lasă, coborî ea brusc glasul cînd o văzu pe Zina aproape, avem timp berechet să tălăntuim pe drum. Să nu uiți să-mi dai peste gard un ciurel de mălai, așa cum am vorbit, și încă două buline din alea, că parcă văd că la noapte iar mă ia doru' de măsele. Ascultă la mine, Zino, c-am trecut la viața mea prin multe : nu e bine să știe Ilinca de toate astea ! Și-ai să vezi că n-o să rămîn eu datoare în fața ta !

7

În urmă cu două săptămîni, dis de dimineață, în poarta lui Zamfir Ilin poposise un cîrd de muieri. Dintre ele, vreo două-trei strigau de mama focului, care mai de care :

— Hai, Ilinco, mișcă-te mai repede, c-o să ne-apuce noaptea ! îndemna una.

— Haida-de, că doar nu te-oi găti pentru nuntă ! completa cu promptitudine o alta. Ilinca a apărut dinspre grădină, cu o furcă în mînă și le-a făcut niște semne nedeslușite. Fiecare cu ofu' din suflet, a gîndit ea în timp ce se îndrepta cu pași mărunți spre poartă. Și dintr-o dată s-a hotărît : în locul ei, o s-o trimită la cîmp pe Zina. Se strînsese o albie mormănită de rufe, și nu se cădea unei nore tinere să spele rufe de-ale socrului, atîta timp cît mai are cine, i-a venit în minte.

8

În dimineața aceea, Zina se trezise cu o voioșie nemăsurată în suflet. Ajunsă la marginea lanului de grîu, s-a oprit fără voie și-a strîns din pleoape, ametită de valurile care i se spărgeau unul după altul la picioare, dar care, ca prin farmec, se retrăgeau tot atîtea, pînă la hotarul rotund și jucăuș al orizontului. A înaintat cîțiva pași în lan și-a rupt spic cu spic, pe-ales, un mănunchi pe care abia mai putea să-l țină în mînă. A adăugat și vreo șapte-opt maci. Zbaterea lină a grîului, care parcă îi pipăia pulpele ca niște aripi ușoare, îi dădea fiori. Ar fi vrut să împletească o cunună, așa cum făcuse altădată, cînd era numai de-o șchioapă. N-a apucat să înceapă ; parcă dintrodată s-a trezit dintr-un vis și și-a dat seama că se află totuși înconjurată de-atîția oameni, și că se-așteaptă să se dea semnalul.

Ar mai fi trebuit să treacă vreun ceas pînă să se ridice soarele cu putere. Numai atunci se putea intra în lan cu combinele. Era nevoie însă neapărat să fie tăiate niște „drumuri". „Drumurile ?" Niște fîșii în lanul de grîu, de lățimea unei combine, croite la marginea lanului, din locul de unde avea să înceapă lucrul. Nu era mare scofală !

Zina s-a repezit și-a fost printre primele care au apucat o seceră dintre cele aduse de cei mai bătrîni. Mîinile i se mișcau cu repeziciune. Chiar de la capul locului o luară cu o postață bună înaintea femeilor care se nimerise să i se așeze în stînga și-n dreapta. Era fermecată de foșnetul spicelor, se minuna parcă atunci pentru prima oară de supușenia cu care i se culcau ele, rînd pe rînd, la încheietura brațului sting, pînă ce se stringea un braț bun.

Cum gîndurile își luaseră zborul unul cîte unul, pe nesimțite, departe, iar în auz i se înfiripa tot mai puternic cîntecul păsărilor cîmpului. Zina nu avea cum să mai audă că e strigată de celelalte femei rămase în spate, s-o lase mai moale. Atunci dinții reci ai secerei i-au mușcat pe furiș un deget pînă la os. A dat un țipăt abia auzit ; nu s-a speriat și-a secerat mai departe. Ceva mai tîrziu, cînd șirele curgea la fel de repede din tăietură, odată a simțit că se-nvîrte tot cîmpul cu ea, din ce în ce mai repede, ca și cum s-ar fi găsit într-o tiribombă uriașă.

9

Și-a revenit mai tîrziu, cînd glasurile oamenilor amestecate cu zgomotul de motoare inundaseră cîmpul. Degetul rănit, amorțit, îl întrezări prin crăpătura pleoapelor înfășurat într-un

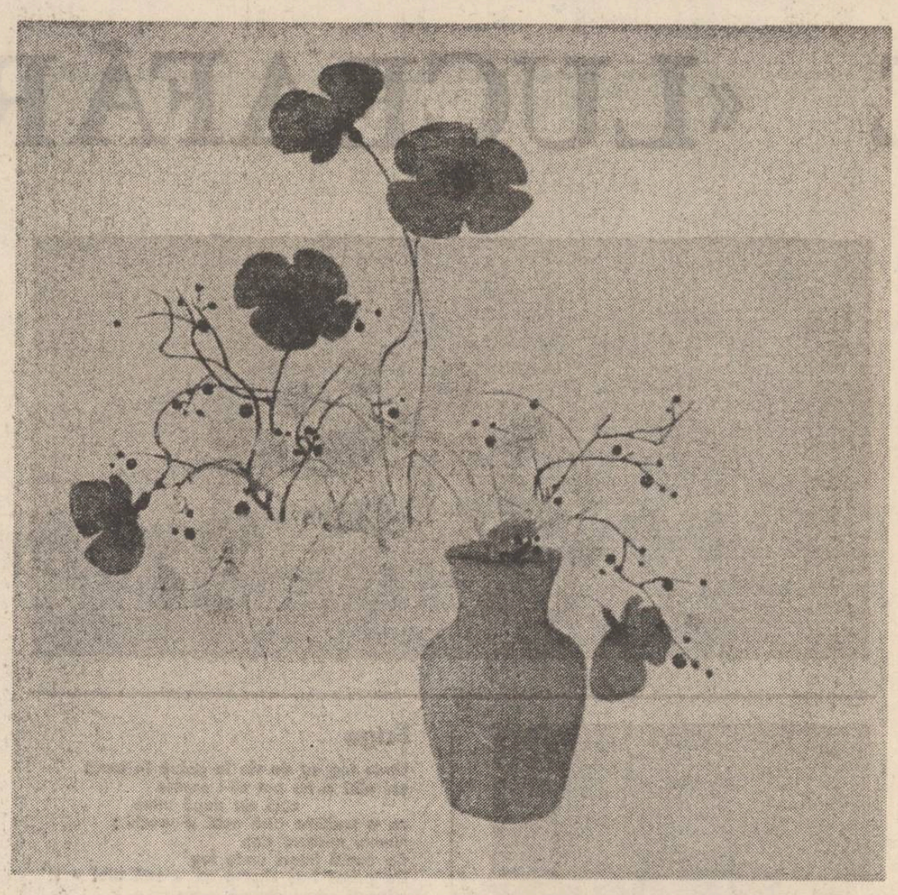

petic de stambă colorată, rupt la repezeală dintr-o poală. Fusese așezată de cîteva femei pe un braț de iarbă, la umbra unui camion, mai la margine.

Cu intuiția care caracterizează orice suflet feminin, pe dată a simțit că de-alături e privită, într-o neclintire un pic stranie, de doi ochi mari, negri, adînci, în a căror apă limpede a alunecat brusc, fără voie.

— Ești cel puțin dușmănoasă pe propriile mîini ! i s-au rostogolit în urechi vorbele acelui băiețandru necunoscut, urcat cu picioarele pe-o roată de camion, în care i se afundau pe rînd pantofii prăfuiți. Într-un zvîcnet, Zina și-a tras fusta peste rotundul genunchilor și-a dat să se ridice. La jumătate, au oprit-o vorbele lui pline de hotărîre, dar ocrotitoare :

— Să nu pleci ! Trebuie să punem pansament și spirt. Andrei mi-e numele, și mă țin de vreo trei ani de covrigu' mașinii de-alături. Să nu mi-l spui pe-al tău ; poate că-l știu, și chiar de nu l-aș ști, l-aș ghici repede !

Zina a închis fără să vrea cîteva clipe ochii, parcă aducîndu-și aminte de amețeli care o cuprinsese mai devreme în lan.

— Ohooo, n-am văzut o palmă cu așa linii niciodată ! se minuna Andrei ceva mai tîrziu, în timp ce-i înfășura cu pansament degetul rănit. Dacă e așa cum se spune aici, de noroc n-ar trebui să te vaiți niciodată... linia vieții — lungă... și cît de curînd te așteaptă o răscruce importantă de drumuri.

Auzindu-i spusele, pe fața Zinei înflori imediat un zîmbet. Era gata să-i spună fără ocol că nu crede o iotă din tot ce-i spusese, și că

prea puțin îi pasă de toate vorbele alea, cînd ea știe mai bine ca oricine ce e și ce nu e, dar o forță tainică i se opuse cu hotărîre.

Andrei terminase și se pomeni că își plimbă pe îndelete degetele aspre de muncă peste fiecare linie din palma deschisă care se odihnea cuminte într-ale lui. Deodată un fior prelung o străbătu pe Zina. Își smulse cu nebănuită dușmănie tălpile din locul acela unde i se părea că stătuse o durată greu de apreciat ; acolo n-avea rost să mai zăbovească o clipă în plus. De-aceea poate o ținu tot într-o fugă pînă ce ajunse la cîrdul de femei de la combine.

10

În noaptea de după prima zi de seceriș, Zina nu a putut să dea ochii în gene. Oboseala îi rămăsese întreagă în oase, doar ridicase toată ziua la saci, dar somnul nu i se lipise de pleoape. Nu găsea puterea să alunge din minte ochii ăia negri și vorbele cu privire la liniile din palmă. S-a dus de trei ori la fîntînă să arunce cîte un pumn de apă peste obraji. Degeaba. A doua zi s-a învîrtit năucă prin curte, fără nici un rost. După prînz, cînd s-a pomenit strigată de Strîmboaica la gard, s-a făcut că n-aude. Tocmai pe seară, stînd la pîndă, cu ochii mai mult la șosea, a văzut trecînd în grup, spre bufet șoferii veniți să ajute la campanie. Și-a făcut vînt că se duce să cumpere niște chibrituri. Ilinca i-a zis să lase, că s-o duce mai pe seară, după ce s-or mai potoli treburile. Dar Zina n-avea cum să mai audă de dincolo de gardul dinspre Strîmboaica.

L-a văzut la una dintre mesele de la intrare, sub umbrela roșie-albă deschisă deasupra, c-o sticlă de bere în față, cu ochii pierduți într-un gol nevăzut și cu un zîmbet atîrnat în colțul gurii, și i-a fost de-ajuns.

11

La mijlocul săptămînii următoare, Zinei i-a venit rîndul să fie trimisă cu alte cinci femei la bază, cu camioanele de grîu, s-ajute la descărcat. La întoarcere, cînd se afla deja urcată pe banchetă, iar camionul își rostogolea tot mai repede roțile pe șosea, s-a pomenit că se află alături de Andrei. Au tăcut deopotrivă, pînă aproape de jumătatea drumului. Și dintrodată, în plină viteză, motorul a amuțit. Prin portiera deschisă Zina a văzut cum trec și cum se depărtează toate celelalte camioane. Un soi de teamă amestecată cu un pic de bucurie i se strecura în suflet, pe cînd umbrele prelungi ale asfințitului se așterneau hoțește peste lanurile de pe marginea șoselei.

S-a lăsat purtată în brațe și dusă departe, în grîul care se unduia alene sub răsuflarea obosită și fierbinte a vîntului, tocmai într-o vîlcea. În clipa în care s-au prăvălit înlănțuiți printre spicele împovărate de boabe, Zina a apucat să vadă discul înroșit al soarelui lipit pe linia orizontului, și două păsări speriate luîndu-și zborul de pe-aproape, pîlpîind din aripi și tăind cîmpul în zbor chiar prin dreptul mîngîi de foc de la marginea lumii.

12

Fără să fi existat o înțelegere prealabilă, Zina și Strîmboaica au apucat-o pe poteca de pe marginea eleșteului. Așa încît au mers aproape tot drumul una în spatele celeilalte. De vorbit nu s-au omorît ; fără motiv, fiecare se ascunsese îndărătul gîndurilor. Numai un vînt ușor, șiret, stîrnit ca din senin se încăpățîna să alerge peste întinderea fără sfîrșit a cîmpiei, unduind firele aliniate de porumb și valurile galbene de grîu.

De iarbă pentru vite numai puturoșii s-ar mai fi putut văita acum. Plouase la timp în primăvara și la-nceputul verii, și ploile înțărcaseră cu o săptămînă-două înainte să se coacă grîul. Au umplut sacii repede, fără a fi nevoie să intre prea adînc în lanul de porumb. I-au legat la gură cu cîte un capăt de sfoară, și-așa, încărcați doldora, i-au aruncat pe marginea șanțului icnind aproape amîndouă deodată.

Se părea că sub povara valurilor de nădușeală așteptau ceva care le pîndea de deasupra, din aerul care devenise atît de greu de respirat. După un timp, peste panglica șoselei se înfiripă un zgomot subțire. A cîștigat cu iuțeală în intensitate și de după curbă își făcură apariția niște camioane.

Aruncîndu-și gîndul cu mult mai departe de hotarul acelor clipe, Zina își dori să găsească puterea să nu le privească. Dar o forță lăuntrică, neștiută, i-a ridicat bărbia cu multă ușurință și-a făcut-o să-și scalde ochii lacomi în oglinda lucioasă a parbrizului ultimei mașini.

Camionul se opri în dreptul ei scrîșnind din frîne. Cîteva clipe lungi s-a făcut auzită numai zbaterea fără odihnă a grîului. Roiuri de gînduri i se învîrtejeau Zinei în minte și vrînd parcă să se apere de ele, își acoperi fața cu palmele. După aceea, una din mîini i s-a încleștat cu hotărîre pe minerul portierei.

N-a mai apucat să vadă în oglinda din dreapta un șir de gesturi caraghioase făcute de Strîmboaica, rămasă cu picioarele înțepenite în același loc de la marginea șoselei, într-un spațiu care se micșora cu fiecare secundă scursă. Nici n-ar fi avut cum ; peste ochi i se așternuse o pînză deasă-deasă.

florentin palaghia

Dor

Nu știam nimic din toate
nici de viață nici de moarte,
eram blîndă vietate.

Azi cobor
să plîng nimicul,
casa, dorul, cerul, spicul,
nevăzutul,
ploaia, frigul...

Oglindă cu vînători

Deodată
cu părul despletit și piele albă,
Vînători stranii au alergat-o
prin cetatea ochilor ;
am învelit-o cu pleoapele.

Acum semăn cu ea.
Întind mîinile,
o aud respirîndu-mă.

Vama cercului

cîți vor stăpîni cercul miraculos
subțiindu-și trupul ce petrece
într-o respirație a ochiului,
spaima prelungă și rece ?

Aproape de zorii zorilor
cînd spînzurați de vama nașterii
vom căuta lumea comorilor
fără drum de întoarcere,

în inversul hotarului așteptînd
acea vamă — acea vrajă,
iarba pămîntului respirînd
din adînc, uriașă.

Vamă cuminte

Ovalul buzelor de doamnă
și ochii ei de odinioară
toamnă-n priviri venin de toamnă.

Un vameș din odihna verii
răspunde strigătului ierbii
în ceasul hărăzit tăcerii.

A început ploaia grozavă,
roua luminii cînd ne cheamă,
Zvicnirea lacrimei, suavă,

Doar ea stecoară-ntre vitralii
căldura trupului cu dalii
și freamătul atîtor falii...

Poză la minut

Un prieten de dincolo de naștere
mă învață să fotografiez
cu al treilea ochi :
„Uite, stăpîne — îmi zice —
pui ochiul în piept,
apeși pe imagine
și deodată ți se va părea veșnic.

Atunci mă apropii de el
și mă transform în fotografie.
Mi-am regăsit astfel
regretații frați
încă în viață...

marius c. nica

Tulburarea secundei

Lui Mihai Eminescu

N-am tulburat secunda niciodată
lîngă teiul sfînt și stelar,
doar verbul meu rostea universul
prin care Tu existai tutelar.

N-am tulburat ninsoarea niciodată
cînd pădurea striga anotimpul
doar sărutul amiezii invoca primenirea
sub mantia nopții încercănînd Olimpul.

N-am tulburat secunda niciodată
petala ei zămislea nemurire —
innoptam rostindu-ți poemul,
din necuprinsa-ți zidire.

Anatomia luminii

Se-aud din nou cocorii
cutreierindu-mi trupul,
în urma lor lăsîndu-ți
arhitecturi de rouă

Rămîne-va în urmă,
îmbălsămîndu-mi chipul
doar aripa ce taie
vocala pe din două...

Oracol

Rătăcea fără pleoape lumina,
razele virstei
împleteau diademe
într-un joc nesfîrșit,

flacăra ierbii
ne urcă țărînă spre craniul zilei
ca pe un gînd în marmura
păpădiei

Umbra mîinii renaște dorința
miraculoaselor urme
tăinuite de scurgerea nopții
cînd tu mă îmblînzești cu atingerea

Uneori...

Mă trezesc uneori
dintr-o necuprinsă melancolie
dăltuind un regat
pe gheața pustie
Sirenă — a mării —
glas tutelar
suris ascuns
saturn, inelar.

Melancolie

Erai îmblînzirea
ce poate să fie
doar unde Marea e vînt...
Oh ! vinovate năvoade, rostire
a trupului tău de descînt...
Și eu — o corabie
spre un clocot final,
unduindu-ți cărarea,
Stea-de-putere pe val.

Cuvinte între cuvinte

Vreau toate ploile să le-ascult
N-aș strivi a lor culoare
M-aș însera atît de mult
Nu mi-ați mai da de hotare

Vreau brazdele să le măsor
Șarpele mai guste-mi talpa
N-aș încăpea în nici-un dor
Din fulgere mi-aș lua apa

Vreau să iubesc pe pod stelar
Să-mi las acolo toată-averea
M-aș revedea copilă iar
Gustindu-i lunii adierea

Marilena Moldovan

Puncte de sprijin

Îmi sprijin auzul
De numele tău
Privirea, de-un cireș înflorit
Și rămîn
Primăvară ...
Gîndul mi-l sprijin
Pe gînd
Să-mi rămînă
Încordarea inimii
Dreaptă.

Sabina Măduța

plastică

p

O inițiativă

Sub egida Comitetului pentru cultură și educație socialistă al Municipiului București, zilele acestea am fost martorii unei manifestări expoziționale cu un caracter insolit. Un grup de artiști, profesioniști și amatori, cunoscuți îndeobște publicului grație prezenței lor sistematice pe simezele Capitalei, ca și ale unor galerii de artă din alte orașe ale țării, au consimțit inițierea unei confrerii profesionale cu un statut aparte : cenaclul plastic „Arta — 26", supraintitulat „Petru Comarnescu", ce reunește într-un prim nucleu de inițiativă, un număr de 26 de artiști din București, Sibiu, Tulcea, Olt, Dîmbovița, caracterizat în primul rînd prin palmares artistic recunoscut (majoritatea sînt laureați ai Festivalului național „Cîntarea României") și printr-o condiță profesională generatoare de permanente și vii emulații creatoare. Inițiativa acestor entuziaști creatori de frumos are meritul de a impune, într-o manieră foarte simplă și explicită, un alt mod de a dialoga, pe de o parte, în interiorul sferei de preocupări și interese a breslei artistice și, pe de altă parte, de a stabili un contact nemijlocit și plurivoc cu o foarte largă categorie de privitori.

Actuala expoziție de la Galeriile de artă ale Municipiului nu se vrea decît o trecere în revistă, o ieșire la rampă, mai exact spus, a grupului inițiator. De aici, varietatea aproape deconcertantă a stilurilor, prolixitatea exprimărilor plastice, aerul de eterogenitate al desfășurării lucrărilor pe simeze. Pentru că sînt reunite, sub acolada aceluiași entuziasm și a generoasei prestații artistice, valoroase personalități cu un statut artistic diferit, cu o pregătire estetică diferențiată și mînuind instrumente artistice din cele mai variate. Desigur, majoritatea expozanților sînt pictori, de la cunoscuții Eugen Bratfanof sau Günther Gasser Forst la Luiza Bădescu și Ilie Anton, încă aspiranți la consacrarea artistică. Dar, grupul cuprinde deopotrivă și cîțiva înzestrați sculptori ca Ioan Șerban, Vladimir Dulepa, ale căror tentative artistice vădesc o bună știință a arhitecturării volumelor în spațiu și un real meșteșug ; ca și compozițiile modelate în lut ale lui Traian Negrea (cu o expresivă serie de portrete concepute într-o cheie ironică) și ale lui Ovidiu Pîntea, ale cărui compoziții sînt încărcate de o densă notă de umor, tratate cu o surprinzătoare știință a modelajului. În grafică se remarcă prestația Doinei Chelariu, bazată pe un acut simț al percepției detaliilor semnificative ale realului și pe o dezinvoltă stăpînire a desenului. Remarcabile prospectările din sfera realului „operate" cu ajutorul obiectivului fotografic de Mihai Musceleanu. El practică instantaneul surprinzînd doar prin cîteva detalii expresive, universuri foarte concentrate ca atmosferă și sensibilitate. Artele decorative au în ceramica lui Nicolae Gadonschi un reper de ținută artistică (o armonioasă îmbinare de culori în glazuri iscusit distribuite în suprafață) și prin siguranța profesionalismului său, în timp ce miniaturile Antoniei Pîntea imaginează, într-o factură grotească sau barocă, lumea ca teatru.

Revenind la pictură, pe lîngă cei amintiți la început trebuie să remarcăm delicatele acuarele ale lui Cicerone Ciobanu, lirismul viziunii plastice și consistența cromatică a pînzelor lui Paula Tudor, Paul Tudor, Oprea Olteanu (autoul unor peisaje intens atmosferizate de seva și culoarea patriarhal-istorică a ținuturilor dîmbovițene), Natalia Tofan, Claudia Șerban, Romeo Cosmovici, Carmen Rodean Mircescu Andrei Constantin (într-o evidentă schimbare de paletă tonală și mai cutezător în planul construcției plastice) și Costel Bogatu, cunoscut prin compozițiile sale de amplu suflu epic. Eforturi vizibile de perfecționare a tehnicilor se resimt în prestația lui Mircea Tatlan, după cum încărcate de poezia culorii și de o suavă undă meditativă sînt lucrările semnate de Luiza Bădescu, Maria Dumitrescu, Luca Vasilescu și Nicolae Ambrozie, acesta din urmă avînd certe calități de colorist în maniera unor ilustre peneluri din perioda interbelică.

Această generoasă inițiativă, așezată sub patronajul spiritual al remarcabilului descoperitor de talente și propagator al valorilor artistice autentice care a fost Petru Comarnescu, va fi amplificată, în sensul unei difuziuni culturale cît mai cuprinzătoare, prin itinerares, în corpore sau parțială, a producției artistice a acestui cenaclu plastic. Într-o primă instanță, asemenea confruntări publice sînt programate în sălile unor case de cultură de pe marile platforme industriale bucureștene. Firește, acestui cenaclu i se pot alătura pe parcurs și alte personalități artistice, profesioniste sau amatoare, cu condiția de a răspunde temperaturii entuziasmului și exigențelor artistice pe care și le-a asumat din start acest valoros și prodigios grup de creatori.

Corneliu Antim

muzică

m

Farmecul operetei

La Teatrul Liric din Constanța — o nouă premieră — „My fair lady" de Löve în regia binecunoscutului actor Ion Caramitru, a cărui personalitate artistică și-a spus cuvîntul și în această mai nouă postură, cu originalitatea și forța talentului ce-l caracterizează.

De la primele acorduri ale uverturii pînă la cortina finală, spectacolul se derulează într-o perpetuă mișcare plină de vervă și spontaneitate. Cele două lumi atît de diferite — cea a periferiei londoneze și cea a înaltei aristocrații — sînt conturate în datele lor specifice cu umor și rafinată inteligență. Exprimarea stilcită a celor simpli este completată de mișcarea degajată, de o cuceritoare naturalețe ; pe altă parte „high-life"-ul este ironizat prin reliefarea aspectului artificial, prețios și lipsit de trăiri reale, elemente concretizate prin vorbirea afectată, cu o dicție exagerată și prin rigiditatea mișcărilor reduse pînă la schematism.

Dacă scenele din piață sînt însoțite permanent de baletul (bine realizat de Fănică Lupu) sugestiv al florăreselor, măturătorilor, vînzătorilor, care aduc în scenă mături, butoaie, coșuri cu flori ce dau farmec și culoare caracterizînd o lume, cele ce se desfășoară la Ascot sau la bal aduc în prim-plan imagini statice, subliniate și prin folosirea stop-cadrelor, flash-uri contrastînd cu fluența scenelor din stradă.

Fiecare personaj reprezintă prototipuri ale unor pături sociale ; metamorfoza personajului principal se produce firesc, încadrîndu-se perfect în evoluția acțiunii. Eliza — cuceritoare prin farmec, frumusețe, sinceritate și talent în interpretarea Florenței Marinescu — este cu adevărat florăreasa care vorbește într-un jargon pitoresc, pentru ca, trecînd sub ochii spectatorilor prin toate fazele de „modelare", să devină cu adevărat o încîntătoare lady. Higgins, în interpretarea lui Vasile Pascali, este profesorul obsedat de munca lui, puțin tipicar, puțin absurd, dar sincer convins în ceea ce face, ușor naiv chiar în raporturile sale cu Eliza ; Pickering — Constantin Acsinte — este prototipul englezului „de lume" manierat, inteligent, amabil și bonom ; un Doolittle convingător și veridic (uneori poate puțin șarjat) realizează Anghel Stoian — un om liber, fără prejudecăți, care se vede azvîrlit într-o lume ce îi răpește tocmai această libertate, obligîndu-l să se încadreze moralei burgheze pe care o detestă.

D-na Higgins (Ileana Ploscaru), Fredi (Radu Popescu) și chiar d-na Pearce (Valentina Bucur) aduc în scenă trăsături specifice categoriei lor sociale, cu mentalitatea și comportamentul respectiv.

Un personaj episodic traversează întreg spectacolul, punctînd cu discreție, dar sugestiv momentele evoluției Elizei; acest puști al străzii îi amintește permanent condiția umilă de la care a pornit și pe care nu o va renega niciodată.

Regizorul Ion Caramitru a reușit nu numai realizarea unui spectacol strălucitor, bine condus pe coordonatele unui veritabil „muzical", dar și performanța de a înlocui convenționalismul cu jocul de scenă alert, dezinvolt, la care interpreții au aderat cu o plăcere nedisimulată. Talentul actoricesc al soliștilor de operă a fost astfel scos la lumină și pus în valoare, constituind o experiență cu consecințe benefice în viitor.

Scenografia funcțională și ingenioasă, cu decoruri ce se schimbă „la scenă deschisă" și costumele adecvat concepute într-un original joc de culori sînt realizate de Doina Levința.

La pupitrul dirijoral Gheorghe Stanciu, care a coordonat cu precizie evoluția orchestrei și a ansamblului vocal ; corul s-a dovedit la înălțime.

Teatrul Liric din Constanța a înscris prin spectacolul „My fair lady" în regia lui Ion Caramitru (asistent de regie Constantin Acsinte) un moment de referință în activitatea sa, mult aplaudat de public.

Anca Florea

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

BRAȘOV

Formula cenaclurilor

S-a conturat, se conturează tot mai distinct, și cu trimiteri semnificative spre viața culturală a Brașovului, un cenaclu care a luat ființă abia în toamna anului trecut dar care, prin activitatea membrilor săi fondatori, prin talentul și pasiunea lor pentru cultură, poartă pecetea unor biografii literare și publicistice care îl singularizează. Este vorba de cenaclul consiliului județean al sindicatelor „George Barițiu", factor stimulativ pentru celelalte cenacluri din municipiul Brașov, căci, într-un anume fel, el, acest cenaclu, s-a născut din dorința de a le reuni în partea lor cea mai reprezentativă. Revista Astra **și ziarul** Drum nou **participă de asemenea la bunul mers al cenaclului care se întrunește bilunar, dezbate creațiile celor care îl compun dar face și operă de informare culturală prin eseuri, articole critice, încercări de studiu asupra literaturii române contemporane. Am participat la două din întrunirile sale și sentimentul acesta a fost : că la Brașov există la ora actuală autentice forțe literare în măsură să confere orașului o importanță literară cel puțin egală cu a altor centre culturale din țară. Argumentele sînt evidente și ele stau la îndemîna oricui urmărește peisajul publicistic și editorial. Gheorghe Crăciun, Doru Munteanu, Alexandru Mușina, A. I. Brumaru, Ion Itu, Eduard Huidan, Ermil Rădulescu, sînt nume deja consacrate. Urmează Dan Iorga, Ileana Gafton, Liana Viorel, Liviu Comșa, Vasile Gogea, Ioan Suciu care sînt prezenți de mult și de multe ori în atenția cititorilor; unii dintre ei au trecut pragul debutului, alții sînt pregătiți să-l treacă, își conturează o fizionomie literară și se află pe drumul unor certe disponibilități. Nu de mult a avut loc o întîlnire** Luceafărul-Astra **pe tema valorificării moștenirii operei eminesciene și programele pe care cele două publicații le urmează în acest sens. Au vorbit în fața publicului, a membrilor cenaclului, Daniel Drăgan și Mihai Ungheanu, au citit din creațiile lor poeții invitați. Interesantă a fost intervenția lui Ion Itu despre relațiile marelui poet cu Brașovul, cu mișcarea culturală a momentului respectiv și ecourile acesteia în creația sa de început. Ceea ce merită subliniat este faptul că asemenea întîlniri pot conduce, în buna lor ambianță culturală, spre zone de interes mai larg care privesc climatul și ideile literare, atitudinea critică, circulația valorilor, temele asupra cărora se exersează spiritul creator. Brașovul beneficiază, în acest sens, de o imensă tradiție, iar formula cenaclurilor care să o perpetueze la scara actualității și să dea un nou curs și o nouă amplitudine se poate dovedi mai mult decît benefică.**

Dincolo de cenaclul de care vorbim și căruia i-am încercat această mică schiță de profil există însă și cercurile literare din întreprinderi și instituții, mai există un cenaclu al cenaclurilor **care, într-o bună experiență, argumentează asupra a ceea ce am putea numi iubirea de literatură, spiritul sensibil, simplitatea și frumusețea gestului mai mult decît moral prin care, cel ce scrie, se apleacă asupra sufletului său și al lumii, punînd o floare de cuvînt acolo unde gîndul încearcă să explice și să spună ceva. Citorva din creațiile acestea le dăm azi chipul literei tipărite în pagina de față.**

A.I. Zăinescu

Rădăcini

Nu trebuie să le cauți coborînd în negura timpului, le porți în tine, ca pe un miracol, de la naștere pînă la trecerea în neființă ; sînt lumină, dragoste, bucurie, durere, strigăt și cîntec, sînt, dacă vrei, folosind un termen al acestui agitat final de veac, centura ta de siguranță. Seva lor dulce-amară constituie combustia trecerii, cu fruntea sus, demn și drept, și nu cu capul plecat sabia nu-l taie, prin fulgerarea, unică și trepetabilă, care este viața ta, în curgerea nesfîrșită a timpului.

Am așternut aceste cuvinte, întrupate din alunecarea unei lacrimi, într-o dimineață cu fulgi căzînd și întinzînd cerneala pe foaia albă a carnetului, în timp ce asistam la o ceremonie de depunere de coroane la unul din monumentele aflate la marginea orașului, în Bartolomeu, pe locul unde, în primul război mondial, a avut loc un „carnage" în sensul cel mai propriu, mai crud și mai cinic al cuvîntului pe care limba română a refuzat să-l creeze, împrumutîndu-l. Copii frumoși și tineri soldați vegheau solemn somnul celor căzuți și gîndul a alunecat, fără voie, spre propria-mi • copilărie, marcată de acest Cimitir al Eroilor. Monumentul principal, tăiat în piatră cernită parcă și străjuit de o acvilă maiestuoasă, cu inscrisurile de pe cele patru fețe pe care, încă din vremea Abecedarului, la învățasem „pe deasupra" — „Patria recunoscătoare scumpilor săi Fii. Nu vărsați lacrămi pe mormintele Eroilor ci mai degrabă slăviți-i în cîntece așa ca faima numelui lor să rămînă un ecou în legenda veacurilor", „Recunoștința eternă Marilor Eroi căzuți pentru întregirea Neamului", „Eroi au fost, eroi sînt încă / Și-or fi în Neamul Românesc / Căci rupți sunt ca din tare stâncă / Românii orișiunde cresc" și „Aici adîhnesc Ofițerii și Soldații Eroi din Rgt. de Infant. 6, 15, 2, 10, 21, 24, 45, 61, 35, 46 Căzuți pentru Patrie" — și cîteva din pietrele simple de pe morminte, cu literele și cifrele celor ce s-au jertfit, aproape șterse. Au fost ani în care nu am avut voie să vorbim despre acei Eroi, dintr-un cimitir al soldaților necunoscuți, noi însă ȘTIAM, de la părinți, și lîngă pietre apăreau mereu flori, apoi îngrijirea lui a trecut oficial în sarcina noastră și într-un decembrie cu zăpezi bogate, fanfara Școlii de ofițeri a intonat acordurile regăsite ale „Tricolorului", apoi ...

Pentru mine acel loc s-a identificat întotdeauna cu numele soldatului Ion C. Huidan, tatăl necunoscut de tatăl meu, plecat din Leurda-Motru și dispărut pe uriașul front al luptei pentru întregirea Neamului, aveam chiar o piatră anume sub care credeam că își doarme somnul, alături de alți patruzeci și unu de infanteriști, secerați de mitraliera dușmană, aflată în turnul bisericii Bartolomeu, cea mai veche construcție păstrată în Brașov.

La ceas de dimineață, cu zăpada coborînd dinspre culmile Pietrei Craiului, am simțit, încă o dată, rădăcinile dinlăuntru, cele imposibil de smuls, viguroase, legături trainice cu Pămîntul Patriei pentru care nici o jertfă nu este de ajuns.

Eduard Huidan

Într-o zi cu mult soare

Strada era aproape pustie. O stradă de cartier liniștit animată doar în orele de dimineață sau după-amiază cînd oamenii plecau ori veneau de la lucru.

Cu mîinile adînc înfundate în buzunarele pantalonilor, Rom pășea agale urmărindu-și umbra așternută pe trotuar. Chestia asta cu urmărirea umbrei proprii era una din plăcerile lui. Citeodată, cînd avea chef, încerca să-și strecoare umbra prin magazine sau, căutînd aglomerațiile, intra în forfota străzii privind picioarele străine care-i călcau umbra. Cînd zîmbea în astfel de situații, Rom se bucura că nimeni nu-i poate prinde zîmbetul, nicidecum sensul ori cauza acestuia. De data asta n-avea chef să-și repete jocurile vechi. Continua să pășească agale pe trotuar urmărindu-și umbra cînd observă alături de ea o alta. Rom lăsă cele două umbre să pășească împreună, așteptînd doar momentul cînd cealaltă avea s-o depășească pe a lui. Dar acest lucru nu se petrecu și după cîțiva zeci de pași, umbra lui Rom începu să dea semn de nerăbdare. Încercînd s-o ia înaintea celeilalte, fu ajunsă imediat. Încercînd să se deplaseze spre stînga se văzu urmată. Rom încetini umbra dar lîngă a lui rămase și cealaltă. Treaba asta începu să-l enerveze cu adevărat. Încă nu reușise să privească chipul umbrei de lîngă el și-i era ciudă că nu făcuse asta de la început. Într-un mod straniu se părea că umbra vecină avea același sentiment. Exista parcă un canal nevăzut prin care umbrele-și transmiteau curiozitatea, enervarea, apropierile sau îndepărtările. Pe neașteptate, Rom începu să se teamă că cealaltă umbră va dispărea de lîngă a lui și ăsta era singurul lucru pe care nu-l mai dorea.

Deodată, simți cum și cealaltă umbră se neliniștește. Apoi cele două dispărură brusc înghițite de o alta, nemișcată, ce acoperea o bună bucată de trotuar. Rom și fata care pășea puțin mai în urma lui, rămaseră descumpăniți și derutați de dispariția atît de bruscă a umbrelor pe care și le purtaseră pînă atunci la întîmplare. Ca la o comandă se răsuciră în același moment unul spre celălalt. Rom privi ochii și chipul fetei care zîmbea și din acel moment amîndoi înțeleseră că, de atunci înainte, niciunuia din ei nu avea să le mai pese de cei care le vor călca, întîmplător sau nu, umbrele.

Petre Popovici

Rememorări transilvane

Urmare din pag. 1

Țara Ardealului. Criteriul fundamental după care își selectează interlocutorii ca și subiectele de evocat rămîne tot timpul cel al prezenței acestora în **viltoarea vremurilor.** Istoria cu învățătură care se degajă la lectura fiecărei pagini rămîne această pledoarie pentru unire și unitatea națională a tuturor românilor în același stat, ceea ce, vorba lui Bălcescu, a fost visarea de-o viață a tuturor înaintașilor, fie ei lucrători ai pămîntului sau cărturari cu înaltă știință de carte.

Diversitatea aceasta de profesiuni și preocupări caracterizează și personajele cărții pe care o comentăm, deși ceea ce-i unește este pasiunea pentru istorie : „Eu am mai trăit și trăiesc numai pentru istorie" — spune Dumitru Braharu, una din multele personalități abordate de Constantin Mustață. Dacă o asemenea preocupare e firească pentru un istoric de talia academicianului Ștefan Pascu, ea se confirmă și la personalități din alte domenii de activitate, ca filosoful profesor D. D. Roșca, geograful profesor dr. emerit Tiberiu Morariu, esteticianul academician Virgil Vătășianu, prof. dr. Raoul Șorban sau celebrii medici, prof. dr. docent Ioan Goia și Crișan Mircioiu. Nu lipsește din carte un personaj legendar ca Ion Vlaicu, fratele vulturului Ardealului și nici martori la actul Unirii sau oameni ai tehnicii ca profesorul universitar emerit inginer Alexandru Domșa.

Dacă mai adăugăm că în carte ocupă un loc de frunte localități martirizate ca Moișeiul, putem conchide că nimic din ceea ce a fost mai important în istoria vie a ultimului veac în Transilvania n-a rămas nerememorat și glorificat. Cartea lui Constantin Mustață are darul de a rosti convingător și patetic totodată unele din cele mai aspre adevăruri în legătură cu istoria de ieri și de azi a Transilvaniei. Iată-le rostite de unul dintre autorizații săi interlocutori, Raoul Șorban : „Port în memorie lecțiile Unirii Transilvaniei cu patria mamă, România : să fie lăsat oamenilor dreptul de a-și folosi numele, iar neamurilor limbile moștenite !" Și încă o lecție românească, tulburător de omenească, țăranilor fără pămînt, indiferent de limba pe care o vorbeau, li s-a dat atunci, după Unire, pămînt !

Și mai păstrez în suflet poate cea mai dramatică și mai inumană expresie a faptelor ce au tulburat viața românilor transilvăneni, cutremurător sintetizată de baronul Dészö Banffy, între anii 1895 și 1899 președintele Consiliului de Miniștri din Ungaria : „Politica mea șovină este o năzuință irezistibilă către un scop determinat și către atingerea lui cu orice preț. Acest scop este crearea unui stat unguresc unitar cu o singură limbă !".

Omenie ? se întreabă Raoul Șorban și răspunde ferm și pentru totdeauna : „Termen necunoscut ! Elementară lipsă de respect. Egoism feroce. Totală lipsă de realism. «Strîmbătății» îndreptate de Unire, cu lecțiile ei de cinste și omenie românească".

Mai mulți dintre interlocutorii lui Constantin Mustață sînt octogenari, de la Virgil Vătășianu la Aurel Ciupe, celebrul pictor clujean, răspunsurile lor sînt aproape toate aceleași la întrebarea „Aveți ginduri încă neîmplinite ?" precum cele ce urmează ale profesorului inginer Alexandru Domșa : „Destule ! N-am terminat o sinteză a întregii mele opere științifice. Sînt apoi destule cărți pe care încă nu le-am scris și sper ca sănătatea să-mi îngăduie s-o fac".

Cu acest patos al tinereții fără bătrînețe se prezintă în această carte fiecare persoană, chiar dacă interviul pe care i-l acordă lui Constantin Mustață e ultimul uneori, ca în cazul ceferistului Romulus Stanca, fiind și primul. Condiția mea de confrate mă obligă să observ talentul și știința publicistică cu care autorul cărții „În viltoarea vremurilor" își organizează spațiul consacrat fiecărui interlocutor de la sublinierile pe care le face în deschiderea dialogului la portretele excelente pe care le conturează și evidențierea meritelor științifice și istorice realizate cu condei erudit.

„În viltoarea vremurilor" e o carte pe care ar semna-o cu ambele mîini orice autor contemporan care se respectă. În ce ne privește, sîntem bucuroși că semnătura și-a pus-o pe paginile ei un autor ajuns la maturitate dar în talentul căruia am crezut tot timpul, încă de la primele scrieri publicate.

Cum acum Constantin Mustață a trecut și el jumătatea de veac am să-i reamintesc înțelepciunea unui mare bard ardelean, George Coșbuc : „Sînt greu bătrînii de pornit dar de-i pornești sînt greu de-oprit".

P. S. Fapt pe deplin așteptat, lansarea cărții „În viltoarea vremurilor" în comuna Izvoru din județul Argeș, la care au participat cu un viu interes col. Constantin Zamfir — directorul Editurii Militare, dr. G. Marinescu Dinizvor și gazetarul Oct. Știreanu de la revista „Flacăra" s-a bucurat de unanimă apreciere a concetățenilor autorului, Constantin Mustață.

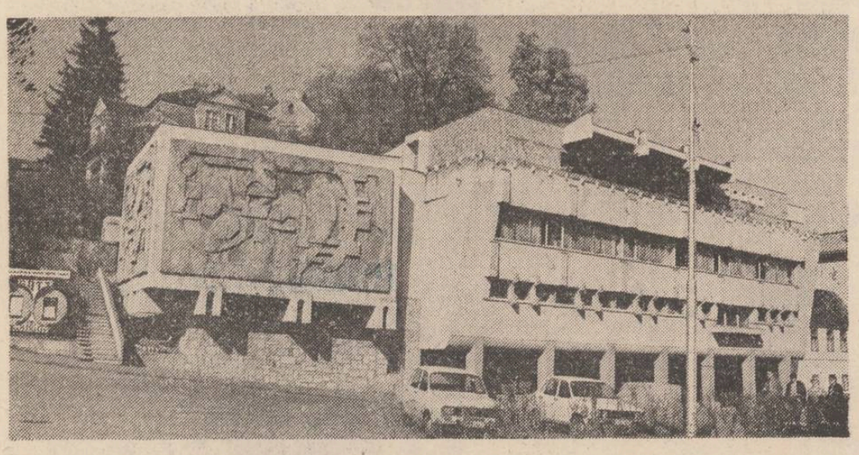

Manole, Manole

Se făcea că Ana l-a zidit pe Manole
Într-un ochi de cîmpie cu pîntecul supt,
Zidul creștea din grîu ca o lance
Și Manole avea cătușe de lut.

Se făcea că Ana l-a zidit pe Manole
Într-o pasăre albă cu fața spre nori,
Zidul creștea ca un viscol de aripi
Și Manole avea cătușe de flori.

Se făcea că Ana l-a zidit pe Manole
Într-un țipăt prelung de Maică bătrînă,
Zidul creștea orbitor, către stele
Și Manole avea lacrimi la mînă.

Se făcea că Ana
L-a zidit pe Manole
În inima ei
Preschimbată-n fîntînă.

Țărm

Ea dansa ireală,
Necunoscuta din toate iubirile,
din toate nopțile,
din toate anotimpurile posibile,
crudă ca o felină în ierburi,
vaporoasă
ca o picătură de rouă,
mereu îndrăgostită,
mereu încercănată și trecătoare,

mereu întîrziind la o întîlnire
pe care nu i-am dat-o
n i c i o d a t ă.

E ora

S-a spart clepsidra,
vinul acru curge
cu gîlgîit de negru singe,
din visle putrezite aprind focuri
și mă ascund în părăsite docuri,
un mire alb, călare, bate ceața
și calul înspumat îmi mușcă fața,
șoptit, ceva mă strigă din mesteceni,

e ora
despărțirii se-nțelege.

Dan Iorga

Fuga

Unde fug eu de vin în galop în urmă
cai albi și nu pot să-i opresc
căci vin după mine
ca o mulțime fără ochi și urechi ;
Numai mișcare sînt.
Cu capul întors unde fug
De parcă i-aș chema eu — caii albi — și
înfocați ce-mi sfarmă urma
de parcă eu aș fugi după ei.
Și nimeni nu vine din față să-mi zică
ce o să mai fie și cît mai e pînă la
capăt,
un cîmp de flori sau zăpadă
un cîmp de flori sau zăpadă

Strigăt de piatră

Nu te teme
îmi zise el.
Noaptea e bună
și nu-ți curge-n suflet
căci el e plin de lacrimi.
Du-te înainte și nu te gîndi
la nici o hartă
și dacă e posibil
schimbă-ți capul cu o învălmășală
de mîini în care numai singele
decide.
Nu te teme — du-te !
Femeile-s de lemn
și-s case pe același măr
culcate.
Puntea ce o calci e de verde
și tu ești ca o veste.
Nu, eu sînt o piatră !
Dacă mă duc mai departe
mă voi lungi
și mă voi sparge-n fire
de nisip.

Ioan Ganga

Ciutura

Dar acum îmi e frig foarte
Dar acum îmi e trecută
Steaua ce-mi năștea o noapte
Printr-un gînd rostit... Și-l mută.

Iar pe aripa ei dusă
Șarpe de argint se-așază
Ca o ardere lehuză
Refuzîndu-și încă-o rază.

Și de gînduri și de margini
Adumbrită-mi e uitarea
Pe-nțelesul tău...
(imagini
ne-mpăcîndu-se cu zarea).

Semn al meu

Asemănarea zilei cu apa
curgătoare prin gînd ca steaua
trecută-n alte tărîmuri
odată cu noaptea, cu neaua...

Altă asemănare n-am fost făcut
încă de atîta lumină
înveselită de cîntec rotat
și înțeleaptă-ți rădăcină.

Atîta m-am numărat.
Semn al meu
De la mine la mine. Trecut
pînă la capătul neînțeles
dăruit unui alt început.

Ioan Suciu

Tablou

De cînd respirăm mai greu,
printre explozii și alge,
visul fără soare al copacilor
s-a transformat
într-un suris
îndepărtat :
așteptarea cocorilor
ne-a lăsat fără anotimpuri...

Undeva,
se naște cîntecul
de negare a liniștei.

Din Florian

Anotimpul dragostei

ești ca o ninsoare,
continuă chemare,
cînd mă atingi, tot corpul mă doare
între noi rămîne un pas de copil,

ești ca o ninsoare,
continuă chemare,
te ascunzi în ceață și ți se pare
că lumina de după noi e singele lumii,

ești ca o ninsoare peste copaci,
peste timpuri și peste regrete,
peste puterea tăcerii,
peste perete,

cad fulgii deasupra mea,
și sapă tunele și drumuri
— eu am renunțat să ning mai demult :
viața mea e ninsoare de fumuri !

Jozsa Attila

Și fluturii

Și fluturii au inimi, nu-i așa ?
Și fluturii și-albinele ;
Ninge, a mai nins cîndva,
Și-aceasta-i și rău și binele.

Ninge, a mai nins,
Ai libertate de-aprilie ;
Zbori, dar nu atît de aprins,
Inimă, care nici nu știi cine ești,
Și nici cine e.

Zbori ! — și e atîta de-ntreg
Visul de care fug
Și mă leg.

Ard ninsorile

Ard ninsorile
în crizanteme duse pe gînduri.
Sufletul e petala
ce fură
un felinar de lumină.

Rana iubirii
renaște
Mi-e frică de plins.

Ard ninsorile pustiuri
ce în mine
s-au ascuns.

Ninsori

Ninsori din aripi
fug în gînd,
scrisori îți scriu
ninsori făcînd.

Înșală-mă o clipă
cu flăcări în amurg,
înșală-mă
și-o să m-auzi
țipînd.

Ileana Gafton

Zile, săptămîni

E pretutindeni micul meu stăpîn
Ninsoarea care-n abur se desface,
Colinda mea de iarnă este — pace —
Iar eu — străjerul ei am să rămîn

Vreau să se vadă urme de-aguridă
Agonizînd și fără de putere
Cînd eu mă pregătesc de inviere
Topind în jur cenușa insipidă

Și nu mai știu, plecată prea încet,
În lumea deșteptării mereu treze,
Din cele șapte zile de poet,
Ninsoarea cîte oare-o să-mi păstreze !

Dimineața

Și dacă dorul tău foșnit în spice
Îți va sădi în pleoape riul drept
E fiindcă a-nceput să se ridice
Popor sfințit cu soarele pe piept

Și dacă-n visul tău vei înțelege
Că flăcările vor șopti pămînt
E fîndcă a-nceput să se dezlege
Popor legat de rouă prin cuvînt

Doină

Izbucnească-ți chipul de păduri și stele
Să te lumineze într-un calendar
Și pe prispa casei să-ți aduni toți fiii
Ce iți cos în vise încă un alb ștergar

Să te-ascunzi în brazdă, să ne intri-n suflet
Să purtăm în taină focul mistuit
Noi vom fi copiii care-ți rid în poală
Și vom fi strămbunii-n care te-ai ivit

Izbucnească-ți chipul de păduri și ape,
Un botez de rouă brațul nostru este,
Țara mea de doruri, țara mea de pleoape
Te iubesc prin plaiuri și prin culmi celeste.

Liana Viorel

Eroul necunoscut

Iarbă. Cer. Liniște.
Doi ochi îndreptați spre înalt.
Atît. Doi ochi. O mie de ochi.
Să nu spargeți tăcerea !
Somnul lui nu trebuie tulburat.

Ochii tăi

M-am plictisit să colind printre stele
Mai bine colind ochii tăi
Și le dau un nume :
Luceafăr de dimineață
Sau rouă de stea
Sau ocean infinit
Sau, mai simplu,
Ochii tăi.

Rîs și plîns

Am citit odată memoriile unui felinar
Mîndru de mulțimea fluturilor de noapte
Ce roiesc în jurul lui.

Loredana-Georgiana Dăneț

Întîmpinare

Zadar sperînd să mă poți despărți
De vara curgînd în senin ca o pasăre,
Rotind dimineții, stele de-or fi,
Fîntîni părăsite, prea pline rămaseră.

Hulubii sălbatici, răsăriți în salcîmi,
Sparg miresmi în gușile grele.
Belșugul e-nalt, turnul copilăriei
Dureros rezonanța își clatină-n ele.

Dar zadarnic speri să mă poți despărți
De vara lovindu-mă cu talazuri de pasăre,
Trupul se-ndoaie inert,
Rotind dimineții, stele de-or fi,
Fîntîni părăsite, prea pline rămaseră.

Steaua

De-ai putea să crezi în steaua
Pilpîindă-n cer, mocnit.
Dacă raza-nlăcrimării
Cu lumina-i n-a lovit ;

Peste timp și peste spațiu,
Cu-un ochean nebănuit —
De-ai putea scruta adîncul
Și înaltul, cel rivnit ;

Decimat de întrebare
Si-n neliniște clădit,
De-ai putea să crezi în steaua
Care nici n-a răsărit...

Mihai Deșelaru

POST RESTANT

O poveste adevărată și dintre cele mai ciudate mi-a fost scrisă zilele trecute dintr-un sat îndepărtat de București, dar aproape de inima mea. Iată povestea : un om, având treabă la oraș — acesta nefiind departe, dar nici prea aproape — și-a înșeuat calul lui negru cu o pată albă în frunte, pe care îl luase nu prea de multă vreme din târg de la un geambaș și dus a fost. Până spre seară terminase ce avea de făcut, așa că a luat-o spre casă, socotind el că în nici un ceas avea să ajungă. La marginea orașului tocmai se ridicase cortul unui circ și de sub el se auzea fanfara cîntînd un marș săltăreț. Și atunci s-a petrecut minunea : calul a ciulit urechile și deodată mersul lui, până atunci mers obișnuit, de cal, s-a prefăcut în dans. Mergea în cerc, puțin legănat, se învîrtea, mergea cu spatele, își ridica picioarele încet, dădea din cap, lovea pămîntul cu copita și necheza vesel. Călare pe el, omul încremenise, cu palma la gură. A înnebunit, se gîndi, altfel ce naiba are! Noroc că fanfara a încetat să cînte, altfel ar fi sărit de pe el și ar fi luat-o la goană să nu-l muște (se știe cît de rău e să te muște un cal). Calul s-a oprit și el, odată cu fanfara, îngenunchind și dînd din cap mulțumit. Își făcuse și de data asta numărul bine, așteptă zahărul. Pe care însă nu-l mai primi, doar nu mai era la circ, ca altădată.

SEVER NEGRESCU, Virovia (sau Işalnița) Mehedinți : Speranțele noastre par să se confirme. Iată, din „Singurătăți": „Portița de la prispă fu trintită și în prag, ținînd într-o mînă obielele, în cealaltă opincile, apăru bătrînul. Tuși de cîteva ori. Îndoindu-se de mijloc, se așeză pe singura treaptă a scării de lemn, blînd, asemenea unei liturghii. O pală de vînt rece îi spală fața. Mîinile începură a-i tremura. Privi cerul, apoi se încălță. Purcelul, negru și cu urechile căzute peste ochi cît înserarea, apăru lîngă el: «Tiganu, moșu, Tiganu, unde ai dormit tu ?» Nu primi nici un răspuns. «E, te-ai boierit și tu, ca Ion al meu te-ai boierit, și-a făcut palat în oraș și nu mai vrea să știe de pămînt. Mă duceam de două ori pe lună după el la școli, la Craiova, și-acu nu mai vrea să știe, a uitat, auzi mă... da, ce știi tu, tu ești porc !".

Se ridică împingînd cu mîinile în șolduri «hai, Domne, să mai bem o țuică, că mai începem o zi și zilele-s sfinte». Intră în casă și luă de sub o masă o sticlă. Puse două pahare, astupă bine sticla, apoi ridică un pahar: «să fie la Maica Precista și la Prunculețul ei». După ce lăsă paharul gol pe masă își puse mîna noduroasă cît o salcie pe cel de-al doilea și zise încet: «ăsta să fie la morții mei. Îl împinse către fereastră; las' că te-oi bea eu și pe tine, mai încolo, cînd oi osteni».

Îndreptîndu-se spre hol se împiedică de un pisic slab, lung, ce sta pe prag parcă ascultînd atent. «Mă, Afanase, mă, tu-mi mai calci pragu' ăsta pe care sta Luna mea de-a legănat doispe copii. Ti-o fi și tie foame, hai c-om lua și noi ceva în gură. Repede, că avem treabă, azi terminăm capătul ăla de vie».

PAUL SÎRBU, Letea, Tulcea. Am citit cu reală și adîncă emoție confesiunea dumneavoastră, „Chițu". Într-adevăr, nimic nu este mai dureros, nici propria moarte, decît moartea copilului tău. Ceea ce vi s-a întîmplat este o tragedie. Sînteți încă atît de aproape de ea, încît nu putem să apreciem ceea ce ne-ați trimis din punct de vedere literar. Prietenește, sîntem alături de d-voastră și, cum știți, ați fost și rămîneți una dintre speranțele noastre cele mai îndreptățite.

LAVINIA ANDREI, Brașov. Noi „nu facem ordine printre diletanți" și, în general, nu facem „ordine" nicăieri. Dar „Priveghi" și „Trezire" ne-au dezvăluit că aveți un talent (e drept, cam răutăcios) care merită să fie confirmat de ce ne veți mai trimite. Oricum, să știți că există și soți care se iubesc, după cum există și educatoare blînde și frumoase ca floarea-soarelui. Scrieți-ne, așteptăm și cîteva date bio-bibliografice, o fotografie, în vederea unui bănuit debut.

IRINA MUNTEANU, București. Este o scrisoare de dragoste, scuzabilă la vîrsta dumneavoastră. De ce n-o trimiteți direct ?

A. GHERMAN, Cîmpia Turzii. E bine să înțelegeți, d-voastră și alții, că atunci cînd vrei să fii scriitor principala preocupare este scrisul și nu publicatul. Scrisul nici nu se strică, nici nu putrezește, el nu este perisabil. Așa că nu e nici o nenorocire că nu știți ce s-a petrecut cu „nimicurile" (cum greșit le numiți) atît de dragi pe care ni le-ați trimis (nu pe numele nostru). Iar „mici răspunsuri" nu dăm. Nu avem timp de glumițe, iar unii care își închipuie că abia așteptăm să le citim „romanele" (drăguțe, nu) se înșeală. Cît privește „mica proză" pe care ne-ați trimis-o acum însoțită de un ultimatum : „...ultima, pentru că (,) dacă nu primesc nici acum răspuns (,) n-o să vă mai deranjez" ea e mică, precum spuneți. Dacă sînteți și d-voastră „mică", mai trimiteți, vai, nu e nici un deranj.

Iulian Neacșu

P.S. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc, exceptînd doar pe cei care, obiectiv, n-au cum să le dactilografieze. Oricum, cu recipisă sau fără recipisă, ele nu se înapoiază.

REMEMORĂRI

Telegramă sentimentală

Sînt acasă, la Arad, și inima mea e curată ca o petală de nufăr pulsînd pe un lac imaginar. Străvechiul oraș ridicat la hotarul vestic al țării, cu arhitectura sa inconfundabilă, mă farmecă și-mi trezește nostalgii adolescentine.

Ce adînci și emoționante fioruri îmi transmite această urbe prin care au trecut și au poposit siluetele de fum ale celor care se numesc **Eminescu și Avram Iancu.** La fostul cinematograf „Urania", junele Eminescu, o seară sau două, stînd în cușca sufleurului a fost prezent sub pilnia crenelată de unde interpreții doar aveau privilegiul să-i vadă chipul frumos de zeu al poeziei neîncoronat încă. Pe linia aceluiași bulevard, la hanul „Mielul negru", a tras, însoțit de doi ortaci, Crainul Munților — Avram Iancu. Venise din Munții Zarandului, pe la 1852, traversînd Podgoria Aradului, urmărit pas cu pas de poliția austro-ungară. Era animat de dorința înaintașului său Horia să facă o Dacie unită și liberă. Sînt în orașul în care a funcționat Comitetul Național Român, organizatorul și creierul Unirii de la 1918. Sînt acasă și vreau să mulțumesc pe această cale edililor orașului care dovedesc devotament și responsabilitate patriotică pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice. Am fost la Șiria, în satul de baștină al lui Slavici, și am revăzut locurile copilăriei sale, și am simțit dragostea vie a consătenilor care vorbesc de el cu pietate regretînd că, dintr-o întîmplare pe care am s-o scriu altădată, rămășițele sale pămîntești se află într-un cimitir de la Panciu...

Sînt acasă la Arad și am fost să văd locul de odihnă al lui **Vasile Goldiș** și acolo mi s-a părut că aud sunînd în eterul limpede de primăvară finalul discursului său adresat participanților la Marea Unire, și apoi „tipărit ca un mesaj către **popoarele lumii.**

„Dreptul Națiunei Române îl recunoaște astăzi întreaga lume. Îl recunosc chiar și dușmanii noștri de veacuri. Dar odată scăpată de robie, ea se îndreaptă în brațele dulcei mame, **România.** Nimic mai firesc în lume. Libertatea, pentru noi, înseamnă Unirea cu Țara Românească".

Sînt acasă, la Arad, aproape de rămășițele milenarei cetăți Ziridava și inima mea vibrează purificată ca o petală de nufăr pulsînd pe un lac imaginar.

Mircea Micu

P.S. În altă ordine de idei, am fost la meciul UTA cu Politehnica Timișoara și-l informez pe Fănuș Neagu că dacă executam eu acel 11 metri pe care l-a ratat fotbalistul numit Cheregi, Bătrîna doamnă era deja în prima divizie. Nu m-a lăsat însă antrenorul Mulțescu...

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Meșterul Manole. Dacă mitul creației exprimă necesitatea sacrificiului și dacă omul nu poate crea decît dînd în schimb ce este mai bun în el, în fiecare creație hălăduiește și suferă un cimitir transfigurat. Care om poate crea fără să sacrifice nimic ? Să se afle aici cea mai importantă dintre insuficiențele condiției umane ? Minți luminate văzînd că istoria e plină de războaie, că lupta a evoluat odată cu omul, au considerat omenirea însăși ca o formă de creație, observînd și aici acțiunea oarbă a sacrificiului. Poetul visează la o societate perfectă în care se poate crea fără sacrificiu, unde acest cuvînt este de negîndit ca și neantul lui Parmenide. Pare un paradox : tocmai el, poetul, simbol al creației să fie împotriva sacrificiului care stă, după legenda Meșterului Manole, în zidurile oricărei mînăstiri ? Da, el, cu fiecare vers, cu fiecare poem vrea să-i demonstreze naturii că ființa culturală se definește în absența absolută a acestei false necesități.

II. Silogisme imaginare. Eu sînt poet (un poet nu e decît o metaforă, de multe ori — nici măcar atît) deci sînt un literat. Fiind literat sînt și critic. Fiind critic mă pot pronunța despre mine însumi și despre alți literați. Printre alți literați se numără și criticii. Deci eu mă pot pronunța despre ei. Dacă eu mă pot pronunța despre ei, sînt cumva pe picior de egalitate. Un critic este literat dar nu este poet (cu excepțiile se ocupă altă demonstrație). Nefiind și poet este doar critic. Fiind doar critic se află într-o postură inferioară. Ceea ce este inferior comunică cu ceea ce îi este superior dar nu se poate pronunța „in extenso" despre el. Dovada stă în faptul că, el, criticul înțelege în special acel ceva din poetul care ar fi putut să fie. El intră în dialog cu propria lui virtualitate, niciodată cu actualitatea lui. Cînd se pune problema valorii mele (nu este vorba de propria mea persoană, ci de oricare dintre poeți) articolul criticului trebuie s-o relativizeze și s-o pună sub semnul îndoielii. Dacă nu o pune sub semnul îndoielii, nefiind și poet, își asigură inferioritatea. Punînd-o sub semnul îndoielii își asigură o superioritate posibilă față de posibilul meu articol critic. Criticul înțelege acel ceva din poetul care ar fi putut să fie. Nerecunoscînd valoarea lui, nu-și recunoaște, **virtualiter,** propria lui valoare și alunecă într-o capcană pe care și-o întinde singur. Deci a fi critic nu este un lucru ușor. Dacă poetul debutează și prin critică nu va fi niciodată legitimat ca poet. Dacă este recunoscut și ca poet de criticul care nu are acces, **actualiter,** la propria sa poezie, i se consacră o superioritate nedorită, deci neagreabilă. Poetul trebuie să recurgă la stratagema de a-și ascunde, o vreme, criticul din el, pînă cînd obține un certificat de valoare pe care nu i-l dă nimeni dar poate fi presupus. Dar orice critic este mai „blînd" decît criticul care vine din poezie sau din proză deoarece știind el (acesta) ceva despre „chinurile" creației, devine vehement, nu-și stăpînește umorile și-l întîmpină pe autor cu aceste vorbe fatidice : talentul **ou la vie !** Avea dreptate Maiorescu atunci cînd demonstra subiectivitatea actualului critic venit din partea unui poet dar idealiza obiectivitatea criticului idealizîndu-se pe sine nevoind să vadă și limitele obiective ale acelei obiectivități.

George Alboiu

Ora de pian

Din registrul acut țîșnește o pasăre cu aripile desfăcute acoperind nepotrivit sunetul goarnei. Locul e mlăștinos și nepopulat, singur gornistul cu instrumentul lipit de buze și pasărea rotindu-se deasupra bonetei lui, el umflă obrajii și repetă chemarea, ecoul — de această dată în registrul grav — provoacă mișcare, pași, ei aud și vin, cunosc drumul, știu ora, ar fi putut veni și fără apel, dar s-au obișnuit așa, tălpi cazone lipăie prin bălți, șușoteli, cineva fredonează un cîntec vechi adus în vanităi tocmai din satul natal, toi, mai mulți bocanci clipocind prin noroi, lîngă gornist s-a format un zid gros de soldați, pasărea țîșnește încă o dată, aceeași sau poate alta, înalt, armonios, degetele s-au adunat snop în dreapta și filfiie mărunt peste clape. Apoi brusc la stînga. Apoi rare înspre mijloc. Piciorul caută pedala să deschidă drum cavaleriei. Mîinile Suzanei zboară în lungul claviaturii ca niște spice în bătaia vîntului. Are nouă ani. E în clasa a IV-a. Vrea să ajungă o mare pianistă. Ochii ei țintuiesc partitura. În locul notelor ea vede caii înaintînd în coloană, aproape, și mai aproape, asurzitor de aproape, ambitus larg, trupul ei se curbează cînd într-o parte cînd în cealaltă, degetele nu cuprind încă o octavă, de aceea sar ca niște greieri și metronomul intransigent măsurînd pauzele. Suzana se oprește să-și maseze încheieturile, se uită la ceas, apoi rela, țipătul păsării, soldații care se adună, întorc foile caietului de muzică, deși știu că de această dată cîntă din memorie, cîntă de plăcere, o fetiță care cîntă în timp ce alți copii de vîrsta ei se joacă. poate peste cîțiva ani își va afla numele scris pe vreun afiș, poate nu, oricum pentru ea sunetele au intrat deja în cîmpul vizibil, e în stare să povestească grăbind degetele pe clape ce se întîmplă acolo, pe partituri.

Aproape în fiecare după-amiază, după ce își termină temele pentru ziua următoare, Suzana poate fi văzută cu caietul de muzică și teancul de partituri sub braț, intrînd pe ușa de serviciu a Casei Pionierilor. Vine mereu, vine și în afara orelor destinate cercului de pian, o cunoaște întreg personalul și nu pentru că ar fi singura, nu, ci pentru că se află în posesia unei imaginații luxuriante fără a forța limitele lucidității, ea vede ce cîntă ca și cum în locul notelor ar fi fost pictate imagini. Pictate nu în sensul clasic al cuvîntului, ci imagini „pictate" astfel încît să fie percepute vizual, auditiv și senzorial, imagini în mișcare, imagini nu numai perceptibile, ci și trăibile, în care să poți intra, să faci parte din ele, pentru ca apoi să ieși de parcă ai fi făcut o simplă călătorie.

Ca profesor nu te poți abține să n-o admiri în timp ce ochii îi aleargă pe portativele acestea „vii", profilul concentrat umbrit de codițe, cuta ridicată imperativ dintre sprîncene. În clipa asta pentru ea plouă, caii fornăie, nechează, trec, ropotul copitelor se aude tot mai estompat, ropotul ploii tot mai puternic, se poticnește, oftează, la ploaia de la capăt.

Chiar dacă va veni o zi în care eleva Suzana Catargiu va abandona exercițiile, conștiinciozitatea și perseverența vor rămîne, pentru că s-a obișnuit să tindă către perfecțiune, e premiantă, e ambițioasă, are o maturitate a gestului și a cuvîntului, iar dacă orașul ar fi avut o școală de muzică, fără îndoială, am fi auzit de mult de ea.

Ecaterina Preda

POEȚI ȘI CENACLURI

viorel martin

Cheia

Închide-mă în cerul minții tale,
Ingenuncheat în patimă discret ;
Romanță dăltuită din petale
Și mărăcini orînduiți buchet.

Închide-mă-n făptura ta de geană
A timpului trecut și viitor,
Sau în secunda trupului, vicleană,
Ce răscolește lutul din ulcior.

Închide-mă în cutele făpturii
Visînd la preaneliniștea din prunci,
Închide-mă-n sărut, în colțul gurii,
Închide-mă... și cheia s-o arunci !

Unică

Bucură-te de clipa aceasta
Fecundă, incandescentă, curată
Cînd munții își flutură creasta
De raze de soare spălată.

Trăiește clipa aceasta
Unică, vie, rotundă,
Cînd saltă pe coamă de pietre
Izvorul în care ești undă.

Culori și miresme e cîmpul ;
Alege-ți o floare curată !
De clipa, de clipa aceasta,
Să nu-ți pară rău niciodată !

Clepsidra

Agățat pe perete,
Tabloul părinților mei mă privește cu sete.
Ce tineri, ce ochi, ce mireasă !
Ce rochie albă, spumoasă !
Și rama începe să-mi placă !...
Lucește... Dau fuga la joacă.

Deasupra patului nostru, iubito,
Tabloul părinților mei mă privește din ramă,
La tîmple ghioceii mă cheamă
Din frunză, din fluier de os ;
Frumoasă e viața ! Pămîntul... frumos !

Au trecut secole și ninsori ;
De mult m-au transformat într-un cîmp
cu flori
Și în serile de vară, după ploaie,
Aud firele de iarbă cum cresc
Și mi-e drag să privesc,
În rama copacilor de peste drum,
Tabloul părinților mei...
Tineri și-acum.

Diminețile tale

Curate sînt, țară, diminețile tale,
Ca pîrîul croindu-și drum printre stînci,
Ca bobul de grîu însetat de soare,
Ca ochii de ciută cînd vîntul
Trezit, își împarte sărutul prin cetini.

Incandescente sînt, țară, diminețile tale,
Ca inimile oamenilor tăi
Care îți primenesc într-una chipul
Cu trudă și dragoste.

Frumoase sînt, țară, diminețile tale :
Trepte incandescente, curate,
Spre mîine curate, spre mîine,
Din rotundul Carpaților.

Frumoase sînt, țară, diminețile tale !

camelia popescu

Oricît am scrie

Oricît am scrie, nu-i de-ajuns.
Poemul n-are capăt,
Căci veacuri peste noi s-au scurs,
Cum să le pui sub lacăt ?

Ne-ntreabă pruncii, ce-am făcut ?
Și cum să taci, cînd versul
Ne însoțește ca un scut
Să ne ajute mersul ?

Ne-ntreabă pietrele, ce-au fost
'Nainte, pentru țară.
Și-atunci mirat, descoperi rost
De vatră milenară.

Ne-ntreabă munții dacă știm
De cîți dușmani trecură,
De cîți eroi în țintirim
Au fost trimiși de ură.

Ne-ntreabă fără înconjor
Și firele de iarbă
De voievozii din popor,
Sfătoși oșteni de treabă.

Ne-ntreabă razele ce cad
Pe-argintul strîns în plete,
Pădurea-nmugurind smarald
Aurul să-l desfete

De unde-avem atîți strămoși
Iluminînd columnă,
Ca nemurirea de frumoși,
Clădind grai împreună.

Mîndria ne tresaltă viu
Cu sîngele-n artere,
Simțim cum slovele se scriu
Cu-a patriei putere.

Cîntec

Brazii aceștia ascund în crengi cîntece triste.
Să nu-i tăiați, vă conjur !
Din ei nu vor ieși nici coperți de reviste
Și nici mobilă stil Pompadour.

Din trupul lor să zămisliți condeie,
Să desenați și inimi și săgeți
Pe băncile din tainica alee
Pe care-nmuguresc mereu poeți.

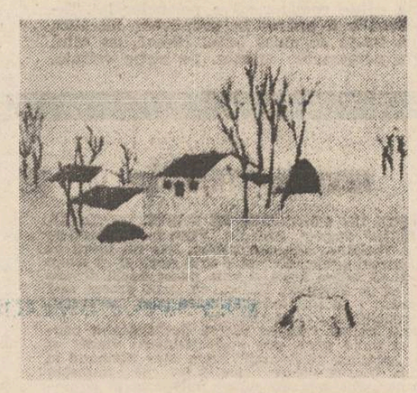

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

filip Filipovici ridică privirea spre ghirlandele de pe tavan și începu să bată cu degetele în masă. Terminînd cu puricele, omulețul se îndepărtă, și se așează pe un scaun. Mîinile, cu palmele lăsate în jos, îi atîrnau în lungul reverelor hainei. Ochii i-au fugit spre pătratele parchetului. Își admira încălțările și asta îi făcea o deosebită plăcere. Filip Filipovici își îndreptă privirea într-acolo unde străluceau petele țipătoare de pe picioarele boante, își mîji ochii și spuse :

— Ce problemă ați vrut să mai discutați cu mine ?

— Cum ce problemă ? Problema-i simplă ! Îmi trebuie actul, Filip Filipovici !

Filip Filipovici fu străbătut de un fior.

Hm... Drace ! Actul ! Într-adevăr... Hm... poate însă că treaba asta s-ar putea, cumva... Vocea-i era nesigură și tristă.

— Doamne ferește, replică decis omulețul. Cum, adică, fără act ? Scuzați-mă, știți și dumneavoastră, este strict interzis ca un om să trăiască fără acte. În primul rînd, comitetul de bloc...

— Ce legătură are comitetul de bloc ?

— Cum adică, ce legătură are ? Mă întîlnesc, mă întreabă : cînd ai de gînd, stimabile, spun ei, să te treci în cartea de imobil ?

— Of, Doamne ! exclamă amărît Filip Filipovici. Vă întîlnesc, vă întreabă... Îmi închipui ce le spuneți. Doar v-am interzis să umblați haimana pe scări !

— Da'ce, sînt deținut ? zise nedumerit omulețul, iar conștiința dreptății sale ajunse să i se reflecte chiar și în rubin. Ce-i aia „haimana" ?! Cuvintele dumneavoastră sînt cam jignitoare. Umblu ca toți oamenii.

Spunînd acest lucru, își mișcă umblătorii lăcuiți pe parchet.

Filip Filipovici tăcu, privind undeva într-o parte. „Trebuie, totuși, să mă stăpînesc", se gîndi el. Se apropie de bufet și bău dintr-o răsuflare un pahar de apă.

— Perfect ! reluă el mai calm. Nu-i vorba de cuvinte ! Deci, ce spune acest minunat comitet de bloc ?

— Păi, ce să spună... Și degeaba îl jigniți, numindu-l „minunat". El apără interesele.

— Dacă-mi permiteți, interesele cui, mă rog ?!

— Se știe ale cui, ale elementului muncitor.

Filip Filipovici holbă ochii.

— Deci, sînteți om al muncii ?!

— Doar se știe, nu-s un nepman !

— Fie ! Deci, ce-i trebuie pentru apărarea intereselor dumneavoastră revoluționare ?

— Se știe ce, să fiu trecut în cartea de imobil. Ei spun : unde s-a mai pomenit ca un om să trăiască neînregistrat la Moscova ?! Asta-i o chestie. Dar principalul este să am un livret militar. Nu vreau să fiu un dezertor. Și apoi — sindicatul, biroul de plasare...

— Îmi dați voie să aflu pe ce bază vă pot trece în cartea de imobil ? Pe baza acestei fețe de masă sau a buletinului meu ? Trebuie, totuși, să țineți seama de situație ! Nu uitați că... hm... hm... dumneavoastră, ca să zic așa, dumneavoastră sînteți o ființă aparută surprinzător, un produs de laborator. Filip Filipovici vorbea din ce în ce mai puțin sigur pe el.

Omulețul tăcea victorios.

— Excelent, domnule ! La urma urmelor ce vi se cere pentru a fi luat în evidență și pentru a fi pe placul acestui comitet de bloc ? Dumneavoastră doar nu aveți nici nume, nici prenume ?!

— Mă nedreptățiți. Prenumele pot să mi-l aleg fără nici o bătaie de cap. Dau un anunț la ziar și gata !

— Și cum ați binevoit să vă numiți ?

Aranjîndu-și cravata, omulețul răspunse :

— Poligraf Poligrafovici.

— Nu vă prostiți ! replică ursuz Filip Filipovici. Eu vă vorbesc serios.

Un zîmbet batjocoritor schimonosi mustața omulețului.

— Nu reușesc să vă înțeleg, începu el vesel și cu tîlc. Să-njur de mamă, n-am voie ! Să scuip, n-am voie ! Din gura dumneavoastră aud însă tot timpul : „Prostule ! Prostule !" Te pomenești că numai profesorii au voie să înjure în ReSeFeSeRe !

Lui Filip Filipovici i se urcă sîngele la cap și, punîndu-și un pahar cu apă, îl sparse. Sorbind dintr-un alt pahar, reflecta : „Încă puțin și o să-mi dea lecții. Va avea perfectă dreptate. Nu reușesc să mă stăpînesc".

Se întoarse în scaun, se aplecă exagerat de politicos și cu o fermitate de fier rosti :

— Mă iertați ! Sînt cu nervii la pămînt. Prenumele dumneavoastră mi s-a părut ciudat. Interesant, de unde l-ați dezgropat ?

— M-a sfătuit comitetul de bloc. Am căutat în calendar. Mi-au spus : pe care-l vrei ? Și am ales !

— Așa ceva nu poate exista în nici un calendar !

— Mi se pare foarte straniu, cînd aveți așa ceva în sala de consultații ! zise omulețul surîzînd.

Fără să se ridice în picioare, Filip Filipovici se întinse spre sonerie și la apelul său apăru Zina.

— Calendarul din sala de consultații !

Pauză. Cînd Zina aduse calendarul, Filip Filipovici întrebă :

— Unde ?

— Se sărbătorește pe 4 martie !

— Arătați-mi !... Hm !... Drace !... Zina, bagă-l pe foc ! Imediat !

Zina, holbind ochii speriată, luă calendarul și plecă, iar omulețul dădu din cap cu reproș.

— Permiteți-mi să vă aflu și numele ?

— Sînt de acord să-l iau pe cel moștenit.

— Cum ? Moștenit ? Care anume ?

— Șarikov.

În cabinet, lîngă masă, stătea președintele comitetului de bloc, Schwonder, îmbrăcat într-o scurtă de piele. Doctorul Bormental era într-un fotoliu. Obrajii rumeni de ger ai doctorului (de-abia se întorsese) exprimau o stare de perplexitate, ca, de altfel, și fața lui Filip Filipovici, așezat alături.

— Atunci ce să scriu ? întrebă el impacientat.

— Ei bine, începu Schwonder, treaba nu-i așa de complicată. Scrieți o adeverință, cetățene profesor ! Așa, și așa, și așa... deținătorul acesteia..., că într-adevăr el este Șarikov Poligraf Poligrafovici,... hm... născut în apartamentul dumneavoastră...

Bormental se mișcă surprins în fotoliu. Filip Filipovici se ciupi de mustață.

— Hm... ei drăcie ! Ceva mai stupid nici că se poate imagina ! Ba nu s-a născut de loc, ci pur și simplu... ei bine... într-un cuvînt...

— E treaba dumneavoastră dacă s-a născut sau nu, zise Schwonder cu o bucurie răutăcioasă abia reținută. În fond, dumneavoastră ați efectuat experiența, profesore ! Dumneavoastră l-ați creat pe cetățeanul Șarikov !

— Și încă foarte simplu ! lătră Șarikov de lîngă bibliotecă. Își fixă încă o dată cu privirea cravata reflectîndu-se în mulțimea de oglinzi.

— V-aș ruga foarte mult, îl obrăznici Filip Filipovici, să nu vă amestecați în discuție. Degeaba spuneți dumneavoastră „și încă foarte simplu". Nu este deloc simplu !

— Da' cum să nu mă amestec ! bombăni supărat Șarikov.

Schwonder îi sări imediat în ajutor :

— Iertare, profesore, cetățeanul Șarikov are perfectă dreptate ! Este dreptul său să ia parte la discutarea propriului destin și este, cu atît mai mult, cu cît treaba se referă la acte. Nu-i nimic mai important pe lume decît actele !

În acest moment sunetul puternic al unei sonerii întrerupse discuția. Filip Filipovici luă receptorul : „Da ?!", roși și urlă :

— Vă rog să nu mă-ntrerupeți pentru nimicuri. Ce vă pasă ? Puse cu violență receptorul în furcă.

O bucurie timpă inundă fața lui Schwonder.

Stacojiu, Filip Filipovici țipă :

— Așadar, să terminăm cu chestia asta !

Rupse o foaie din agendă, scrise cîteva cuvinte, apoi, iritat, citi cu voce tare :

— „Adeveresc prin prezenta"... Dracu știe ce... Hm !... „Purătorul prezentei — un om rezultat în urma unei experiențe de laborator, ca urmare a unei operații pe creier — are nevoie de acte"... Drace ! În ce mă privește, sînt, în principiu, împotriva acordării unor asemenea acte idioate. Semnat : „Profesorul Preobrajenski".

— Foarte ciudat, profesore ! se supără Schwonder. Cum așa, dmneavoastră considerați actele niște idiotenii ? Nu pot accepta în blocul nostru un locatar fără acte, care pe deasupra nu este luat în evidențele miliției pentru serviciul militar. Și dacă izbucnește un război cu fiarele imperialiste ?

— Nu mă duc la nici un război ! lătră supărat Șarikov spre bibliotecă.

Schwonder rămase descumpănit, dar își reveni repede și remarcă cu politețe :

— Dumneavoastră, cetățene Șarikov, vorbiți cum nu se poate mai inconștient. Trebuie să fiți luat în evidență pentru serviciul militar.

— În evidență intru, dar la război — ciuciu !, replică cu ostilitate Șarikov, aranjîndu-și cravata.

Era acum rîndul lui Schwonder să fie derutat. Preobranjenski schimbă o privire răutăcioasă și tristă cu Bormental : „Iată morala, dacă doriți !" Bormental clătină semnificativ din cap.

— Am fost grav rănit în timpul operației ! scînci botos Șarikov. Oare nu vedeți cum m-au aranjat ? Își întinse capul. Pe frunte se distingea cicatricea proaspătă a operației.

— Sînteți cumva anarhist-individualist ? întrebă Schwonder, arcuindu-și sprîncenele.

— Mi se cuvine o scutire medicală, îi răspunse Șarikov.

— Ei bine, deocamdată asta n-are nici o importanță, răspunse Schwonder mirat. Fapt este că adeverința profesorului o vom trimite la miliție și ei vă vor elibera actul.

— Uitați ce e ! Hm... e..., îl întrerupse deodată Filip Filipovici, frămîntat probabil de o idee. Nu aveți cumva în bloc vreo cameră liberă ? Sînt gata s-o cumpăr !

În ochii căprui ai lui Schwonder apărură scîntei galbene.

— Nu, profesore, cu deosebit regret ! Și nici nu se-ntrevede !

Filip Filipovici își strînse buzele și amuți. Telefonul sună din nou turbat. Fără să articuleze nimic, Filip Filipovici ridică receptorul din furcă și-l lăsă să atîrne, învîrtindu-se pe șnurul albastru. Tresăriră cu toții. „Îl lasă nervii !", gîndi Bormental, iar Schwonder, cu ochi fulgerînd, salută și ieși.

Șarikov, scîrțîind din pantofi, îl urmă.

Profesorul rămase singur cu Bormental. După o clipă de tăcere, Filip Filipovici dădu ușor din cap și spuse :

— E un coșmar, pe onoarea mea ! Vedeți ? Vă jur, dragă doctore, aceste două săptămîni m-au istovit mai mult decît ultimii 14 ani ! Așta da, tip ! V-o spun eu...

De departe s-a auzit spărgîndu-se surd un geam, apoi un țipăt scurt de femeie înecat în tăcere. Diavolul hîrșii tapetul din coridor, se îndreptă spre sala de consultații, acolo dărîmă ceva și zbură imediat înapoi. Ușile pocneau peste tot, iar în bucătărie răsuna țipătul grav al Dariei Petrovna. Apoi se auzi schelălăitul lui Șarikov.

— Dumnezeul meu, asta ce-o mai fi ? ! strigă Filip Filipovici, năpustindu-se spre ușă.

— Pisica ! îi trecut prin cap lui Bormental. O zbughi după el. Traversară amîndoi coridorul în fugă, intrară în sala de așteptare, iar de acolo o cotiră spre coridorul ce ducea spre toaletă și baie. Zina apăru din bucătărie, lovindu-se de Filip Filipovici.

— De cîte ori nu v-am spus să nu fie pisici ! strigă furios Filip Filipovici. Unde-i ?! Ivan Arnoldovici, pentru Dumnezeu, liniștiți-i pe pacienții din sala de așteptare.

— În baie ! în baie ! acolo e, afurisitul dracului, spuse cu glas sugrumat Zina.

Filip Filipovici se propti în ușa de la baie, dar aceasta nu cedă.

— Deschideți, imediat !

Drept răspuns, din baia încuiată, se auzi ceva sărînd pe pereți, zgomote de lighean răsturnate, și vocea sălbatică a lui Șarikov urlînd surd de după ușă :

— Îl omor pe loc...

În românește de George G. Potra și Paraschiva Bădescu

(Continuare în numărul viitor)

mapamond

ŞEVCENKO în româneşte

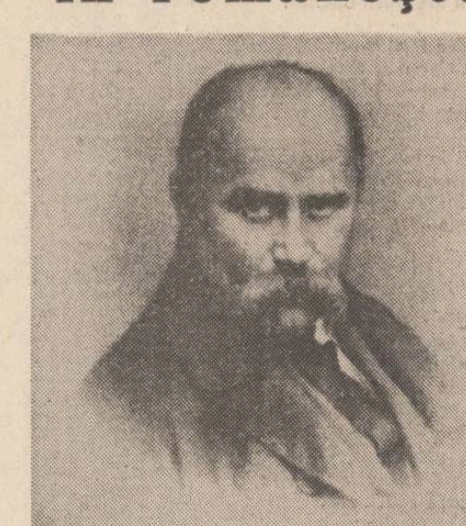

Cred că pot afirma, fără a greşi prea mult, că numele marelui bard ucrainean aparţine, intr-un fel, şi biografiei mele, de vreme ce soarta a vrut ca o bună parte din activitatea mea de scriitor să fie dedicată muncii de transpunere în româneşte a poeziilor lui Taras Şevcenko.

Ritmul lor m-a urmărit încă din fragedă vîrstă, datorită unui pitoresc şi plin de viaţă unchiaş, care, după ce şi-a irosit tinereţea străbătînd lumea, învăţîndu-i graiurile şi îndrăgindu-le cîntecele, s-a întors în satul moldovenesc al copilăriei mele, cărunt şi fără urmaşi, dar înconjurat de stima tuturor oamenilor, pentru că ştia să-şi depene cu har amintirile şi să ingîne, în felul cobzarilor de demult, baladele celui mai mare cobzar.

Cuvintele îmi sunau neştiute auzului, dar tulburătoarea lor melodie, răvăşindu-mi sufletul, mă îndemna să le bănuiesc înţelesul.

Am încercat să descopăr un corespondent al ritmului şevcenkian în cîntecul şi în poezia noastră şi mi-a fost dat să-l aflu, pe băncile şcolii, într-o fermecătoare filă de poveste, în care un cîntec mărunt e caligrafiat cu o pană de aur : **Greieruş ce cînţi la lună / Cînd pădurea sună, / Cum nu ştii ce am în mine, / Greiere străine ?**

Versul eminescian consună, aici, în aceeaşi bătaie de inimă cu versul cîntecelor populare ucrainene în cadenţa cărora sînt scrise mai toate poeziile lui Şevcenko : **Haidamacii semănară / Griu în Ucraina, / Dar nu ei il secerară / Şi a cui e vina ?**

Tot în anii liceului avea să-mi cadă în miini şi studiul, tipărit pe la sfîrşitul secolului trecut, prin care Constantin Dobrogeanu-Gherea aduce în literatura românească cele dintîi date despre existenţa Cobzarului. Avînd referinţele asupra vieţii poetului, dorinţa de a-i cunoaşte şi opera era explicabilă. Dar atît procurarea unui text în limba originalului, cît şi o mai amplă redare a lui în româneşte constituiau echivalentul unui vis cu neputinţă de realizat în acea vreme.

O cunoaştere deplină a devenit posibilă abia după eliberarea patriei. Atunci, mişcat de faptul că-şi regăseşte în poemele şevcenkiene pe unii dintre eroii primelor sale romane istorice, a scris Mihail Sadoveanu o caldă evocare, mărturisindu-şi şi alte afinităţi cu poezia bardului ucrainean, în acel sentiment de dragoste faţă de cei „obijduiţi, umiliţi şi ofensaţi, ieşiţi dintr-o lume care are identităţi cu lumea pe care şi eu am cunoscut-o şi am înţeles-o în peisajul nostru moldovenesc".

Lectura evocării sadoveniene, avînd darul să declanşeze în mine hotărîrea de a-l încetăţeni pe Şevcenko în solul limbii române, adăuga debutului meu de poet pe acela al traducătorului de poezie.

Şi totul sub cele mai norocoase auspicii.

Pentru că, trebuie să vă spun, toate acestea s-au întîmplat cînd se turnau temeliile noi ale patriei, iar ca tînăr scriitor eu am avut prilejul de a sta în preajma lui Sadoveanu.

Şi prima întîlnire cu marele scriitor s-a petrecut tot sub semnul Cobzarului.

Aş putea, oare, vreodată, să uit acea seară din toamna lui 1948, cînd pe uliţa Pitar Moş (care prin aşezarea şi rezonanţa numelui aminteşte de un Bucureşti al altor vremuri) tînărul scriitor de atunci, împleticit de emoţie, strîngînd la piept un caiet cu primele versuri româneşti ale Cobzarului, se încumeta să treacă pragul casei de la numărul 20, pe faţada căreia va trebui cîndva să punem o placă de marmură, pentru a aminti generaţiilor noi că aici, în anul unu al Republicii, a locuit Măria Sa Ceahlăul slovelor româneşti ?

Sadoveanu a fost cel dintîi confident, lector şi îndrumător al tălmăcirilor mele din Şevcenko şi tot el mă autoriza să public, cu unele modificări, acea evocare, în fruntea volumului pe care îl pregăteam pentru tipar.

Nu o dată l-am auzit spunînd : „Trebuie să avem teamă de Eminescu". „Trebuie să vorbim cu teamă de Şevcenko !" Adică, în înţelesul moldovenesc al cuvîntului, să nutrim acel respect nemărginit faţă de marii noştri înaintaşi. Este sentimentul care m-a încercat întotdeauna şi mărturisesc că ori de cîte ori m-am aflat în apropierea lui Sadoveanu am trăit din plin această teamă.

Prima ediţie românească a poemelor lui Taras Şevcenko a apărut în primăvara lui 1952, în două tiraje de masă (unul broşat, iar altul legat în pergamoid vişiniu, pe hîrtie velină), ambele conţinînd reproduceri după desenele autorului şi avînd ca prefaţă cuvîntul lui Sadoveanu, iar în anexă o schiţă biografică semnată de Aleksandr Deici. Cartea, bucurîndu-se de o neaşteptat de caldă primire din partea cititorilor, s-a epuizat în vara aceluiaşi an.

În 1957, avea să apară cea de-a doua ediţie, într-un format mai mare, cu un spor de traduceri printre care şi a poemului **Haidamacii**, vastă şi zguduitoare frescă a răscoalelor ţărăneşti din trecutul de luptă al Ucrainei.

În 1960, o altă culegere, prefaţată de Mihail Novicov, apărea sub girul colecţiei „Cele mai frumoase poezii", înmănunchind selecţii din primele două ediţii.

În sfîrşit a venit perioada „cincinalului Şevcenko", adică a anilor 1958—1962 cînd, după o îndelungată veghe de zi şi de noapte asupra textelor şevcenkiene, tălmăcirea integrală a Cobzarului devenise un fapt împlinit. Lucrarea, prefaţată acum de Mihai Beniuc şi însoţită de „cîteva cuvinte" ale tălmăcitorului, cuprinzînd peste douăzeci de mii de versuri într-un masiv volum de aproape 700 de pagini, a apărut în colecţia „Clasicii literaturii universale" către sfîrşitul anului 1963, în ajunul sărbătoresc al celor 150 de ani de la naşterea poetului.

Am avut deosebita cinste, cîteva luni mai tîrziu, să prezint un exemplar din această ediţie omagială Congresului Jubiliar de la Kiev, la lucrările căruia luam parte împreună cu Eusebiu Camilar şi Mihai Beniuc, în ambianţa unor reprezentanţi de frunte ai literaturii din lumea întreagă. Şi dacă numelui rusesc al lui Konstantin Fedin ar fi să-l asociez pe acela al armeanului Geregin Sevunţ sau al poetului bielorus Petrus Brovka, în remarcabila vecinătate a poetului iugoslav Blaze Koneski, a cunoscutului editor italian Giancarlo Vigoreli, a valorosului cuplu iberic : Maria Teresa León şi Rafael Alberti sau a unor reputaţi ai versului transpus dintr-o limbă în alta cum sînt : francezul Eugène Guillevic, germanul Alfred Kurella sau bulgarul Dimităr Metodiev (acesta din urmă şi deţinătorul unui prestigios premiu ucrainean acordat tălmăcirilor sale din Şevcenko), ar fi să amintesc, desigur, cu totul la întîmplare, doar cîteva nume dintr-un întreg şir de personalităţi care au dat strălucire şi conţinut inaltului forum internaţional.

Dar patria poeziilor lui Taras Şevcenko eu o vizitasem şi în 1961, în primăvara cînd întreaga suflare a ucrainienilor comemora la Kaniv, pe cel mai înalt mal al Niprului, împlinirea unui veac de la trecerea în eternitate a poetului.

Cum însă în ziua solemnităţii cerul se arătase mohorît, iar norii nu-şi conteneau revărsarea, era de la sine înţeles că unele schimbări vor interveni şi în desfăşurarea programului. Totuşi nu s-a întîmplat aşa. Imensa mulţime a pelerinilor continua, cu capul descoperit, să urce colina intonînd sub rafala ploii mărunte versurile cunoscutului cîntec testamentar. Prezenţa poetului era atît de vie în amintirea urmaşilor, încît fiecare chip îmi reda chipul lui, aşa cum îl ştiam şi din numeroasele autoportrete, înfăţişat în ipostaza diferitelor vîrste. Imaginea vreunei tinere mame cu pruncul în braţe mi-o aducea poate pe aceea a Katerinei de odinioară, numai că, de data aceasta, în ochii umeziţi, nu de lacrimi ci de şuvoaie primăvăratice, licărea azurul unui destin izbăvit. Mă uitam şi la moştenitorii de drept ai Cobzarului, la scriitorii de azi ai Ucrainei (şi sînt bucuros că am avut şansa în viaţă să-i apuc pe Rîlski şi Ticina, pe Sosiura şi Korneiciuk, aşa cum sînt bucuros că i-am cunoscut pe Bajan şi Honcear, pe Voronko şi Bilous, pe Pavliciko şi atîţia alţii) despre care îmi ziceam, contopit în acea vie movilă de inimi şi flori : ce fericiţi sînt poeţii zămisliţi de un popor care îşi iubeşte atît de mult poezia !

Nu departe de mormîntul lui Taras Şevcenko, există un petec de pădurice care îmi este atît de cunoscut, încît vă pot spune cu exactitate că e format din o sută şi cincizeci de stejari. De unul din ei îmi va fi dor totdeauna. Pentru că este al meu, pentru că îmi aparţine, pentru că, aici, în 1964, la invitaţia şi în prezenţa generoaselor mele gazde, eu l-am sădit în amintirea poetului. De trunchiul lui atîrnă o plăcuţă de metal cu numărul de ordine cu care stejarul meu şevcenkian este înmatriculat în condicele primăriei locale. Există şi un proces-verbal care atestă, sub semnătură, că după sădire, puietul a fost încredinţat pionerilor spre a-i asigura cele mai bune condiţii de creştere. Şi ca o confirmare a faptului că şi-au îndeplinit cu sfinţenie angajamentul, minunaţii copii din Kaniv aveau să-mi trimeată, în primăvara care a urmat, cea dintîi frunză a stejarului.

O puteţi vedea şi astăzi în rafturile bibliotecii mele, păstrată cu grijă, între filele unui **Cobzar** românesc. Ea constituie darul cel mai de preţ pe care l-am primit vreodată şi îmi răsplăteşte mai mult decît orice distincţie întreaga mea trudă de tălmăcitor.

Am avut prilejul să spun copiilor noştri emoţionanta poveste a acestei frunze, pe vremea cînd lucram în redacţia unor publicaţii pentru cei mici. M-am bucurat nespus de mult văzînd gestul copiilor ucrainieni reeditat de copiii români : În 1970, inimoşii pioneri de la Ipoteşti adresau, prin coloanele revistei „Luminiţa", un vibrant apel către toţi purtătorii cravatelor cu tricolor din ţara noastră, să sădească, pe locurile legate de amintirea lui Eminescu un număr de atîţia tei, plopi sau stejari cîţi ani se împlineau de la naşterea poetului.

Aşa se face că în ierbarul meu sentimental, alături de frunza stejarului de la Kaniv, a poposit şi cea dintîi frunză a unui tei ipotestean.

Le privesc adeseori şi mă gîndesc la copii şi la arbori. Mă gîndesc la copiii care nu mai sînt copii pentru că de atunci au trecut ani, iar ei au crescut cu anii. Mă gîndesc la arborii care şi ei au crescut şi încă vor mai creşte după ce noi nu vom mai fi. Pentru că arborii ne supravieţuiesc, dăinuind veacuri îndelungate. Da, cu toate amărăciunile şi bucuriile ei, viaţa noastră este mai scurtă decît a arborilor. Uneori chiar foarte scurtă...

Dar niciodată zadarnică.

Eu am îngînat un cîntec al Cobzarului în limba lui Eminescu, iar pe cel mai înalt mal al Niprului am plantat un stejar.

Victor Tulbure

Post scriptum. Scrise în 1976 cu prilejul apariţiei în „Biblioteca pentru toţi" a unei culegeri de poeme de Taras Şevcenko, prezentele însemnări, cu excepţia cîtorva modificări şi adăogiri, constituie azi jurnalul de traducător şi îngrijitor al marii ediţii şevcenkiene aflată în lucru la Editura „Univers" şi care cuprinde în mai multe volume (prefaţate şi comentate de eruditul istoric literar Dan Horia Mazilu) întreaga operă poetică, precum şi proza, teatrul, publicistica şi corespondenţa marelui bard ucrainian. Volumul I apare sub semnul sărbătoresc al celor 175 de ani de la naşterea poetului.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● Din colecţia „Sociétés européennes" au fost publicate recent prin grija lui Paul H. Stahl, şeful „Laboratorului de antropologie socială" cu sediul la Paris, următoarele lucrări pe teme româneşti de sociologie, etnografie şi folclor : „L'école sociologique de Bucarest, 1935—1985" ; „American, English and French Travellers on the Vlachs (19th — 20th century)" ; „Nerej, un vilage d'une région archaïque. Matériaux et documents. Materiale şi documente" de Henry H. Stahl ; „Enciclopedie de etnobotanică românească. Credinţe şi obiceiuri despre plante" de Valer Butură.

Apărută la începutul lui 1989, o nouă lucrare, a cincea, vine să desăvîrşească generoasa activitate interdisciplinară a „Laboratorului". Intitulată „Povestiri din satele de altădată", culegerea aparţine reputatului sociolog H.H. Stahl şi este bogat ilustrată cu fotografii aparţinînd editorului parizian. Spicuim din sumar, convinşi că cititorii îşi vor putea face o idee despre valorosul conţinut etnografic, istoric şi lingvistic al acestei cărţi : „Despre comori", „Un povestitor de balade", „Cu plutele pe Bistriţa în jos", „Ars amandi la Momârlani", „Cum a fugit Ion Poparad din Drăguş iarna peste munţi în ţară de frica jandarmilor unguri", „O întîmplare cu moroi," „O fată curată" ş.a.

Volumul este de fapt o antologie a stenogramelor de teren (în mare parte inedite) redactate de H.H. Stahl în deceniile doi şi trei ale veacului, aşadar un compendiu de texte-mărturisiri evocări şi povestiri ce au autenticitatea documentului etnografic dar şi alerteţea şi ingenuitatea prozei naive datorată subiectelor-emiţătoare, de cele mai diverse vîrste, obîrşii sau temperamente. Uimitoare este varietatea stilistică a relatării ; de la spovedania monodică la ezitarea prudentă, de la precizie şi concizie la fabulos. Aparent mărunte, relatările cuprinse între coperţile acestei cărţi formează laolaltă acel nesfîrşit curent de fapte pe care îl numim tradiţie şi istorie românească, iluminată de dăinuitoare valenţe etice, etnice şi estetice : cuminţenie, înţelepciune, umor, ceremonial, cinste, omenie, într-un cuvînt civilizaţie străveche şi românească.

Semnalăm ca deosebit de sugestive şi frumoase fotografiile din volum, ele însele alcătuind un album românesc grăitor, o suită de mărturii ale creativităţii şi geniului artistic popular. Să numim cîteva dintre ele : „Adusul lemnelor cu crojna, la Podul Corbului, Prahova" ; „Gospodării vechi cu ocol întărit, din Bran" ; „Gospodărie cu ocol întărit, din Moeciu de Jos" ; „Fîntînă cu cumpănă la Pecineaga", „Meşter fluierar, în tîrg la Polovraci" ; „Brad cu panglici, pe mormîntul unui tînăr, la Tismana" ; „Cruce dublă, de neam, la Pietroasele".

Geo Vasile

POEZIE DIN S.U.A.

A. R. AMMONS

● A.R. Ammons, profesor în departamentul de engleză al Universităţii Cornell din Ithaca, este considerat ca fiind una dintre cele mai de seamă apariţii în lirica americană contemporană. Autor a vreo douăzeci de volume de poezie, a obţinut cele mai prestigioase distincţii, printre care : National Book Award, Levinson Prize, Bollington Prize, la care se adaugă şi John MacArthur Prize.

Ammons se situează pe linia marii tradiţii a poeziei specifice Americii Centrale. Iubind natura cu pasiune, dar nu ca un continuator al lui Robert Frost, poetul afirmă că în epoca noastră predominant ştiinţifică, procesele acesteia, cu implicaţiile ei strict corelate de natură, consideră că „acest secol este profund ancorat în adevăr". Scrierea, citirea şi comentarea poeziei i se par autorului necesare ca visul democraţiei să supravieţuiască. Poet însingurat, mulţi ani neluat în seamă de mediul său social, nu este un pesimist. El conduce pe om la noi adevăruri, îl îndeamnă să aibă o puternică încredere în sine, oferindu-i un nou univers de lumină.

Un volum selectiv din poemele lui A.R. Ammons, este în curs de apariţie la Editura „Univers".

Cîntec de dragoste

Ca munţii la înserare
dispari din lumină :
te adînceşti : lumina verde
se-ntunecă
şi eşti aproape pierdută :
doar atîta lumină cît
mai conţin stelele
îţi arată chipul :
noaptea totală din
mine se entuziasmează, exultă
la lumina din jurul buzelor tale.

Am spus: eu sînt Ezra

Am spus : eu sînt Ezra —
şi vîntul îmi biciui gîtlejul
jucîndu-se cu sunetele vocii mele
Am ascultat vîntul
trecînd peste capul meu şi pierzîndu-se în noapte
Întorcîndu-mă spre mare am spus :
eu sînt Ezra —
dar valurile n-au răspuns
cuvintele mele au fost înghiţite
de vocile valurilor
ori săltînd peste hulă
s-au pierdut în ocean
Peste cîmpurile albite şi crăpate
am mers şi întorcînd spatele vîntului
care rupea fîşii din nisipul
plajei zvîrlindu-le
ca pe o ceaţă marină peste dune
şi clătinat ca dus de vînt
am spus :
eu sînt Ezra

ca un cuvînt prea des repetat
pe care nu-l mai iei în seamă.
Astfel eu, Ezra, am pornit în noapte
ca un şuvoi de nisip
împroşcat prin ovăzul răvăşit de vînt
care ţine laolaltă dunele
imemorabilelor mări

Come prima

Ştiu
că există
perfecţiune în fiinţa
fiinţei mele
că sînt sfînt în suflet
ca stelele sau
agrafele

că universul
mişcîndu-se de la vid la vid,
se revarsă înlăuntru şi-n afară
prin mine

există un punct
un singur punct care
poate să umple spaţiul,
un gol
care e plenitudine
un vid care e în întregime fiinţă,
o fiinţă care e vid,

eu sînt perfect :
vîntul este perfect :
apa ce curge-n şanţ este perfectă :
totul este :
ridic mîna

Viabil

Mişcarea este ceva la care morţii renunţă,
ochiul prinzînd-o, riscul se dezvăluie :
omida se tîrăşte pe macadamul fierbinte

dar atunci, riscînd, se onduleazǎ spre tufiş :
greierul înfiorat, sare arcul său
cel mai rapid : rima aruncîndu-se

loveşte un fir de iarbă şi un prihor dă un
sunet ascuţit : sunetul este vestirea
celuilalt : pitulicea poposeşte

pe ramura unui ulm şi examinează
aerul cu piuituri pentru a primi răspunsuri,
încurajînd piuitul pentru o mişcare deja
terminată :

supravieţuirea organizează aceste mijloace
pînă la
tensiune, pentru situaţii învăluite, şerpuite :
fiecare acţiune sau non-acţiune plină de risc

sau laudă : de ce trebuie să fie revelaţia
sunet şi mişcare, poetul deasemenea se mişcă
şi vorbeşte
printre înspăimîntătoare contradicţii,
pînă la moarte.

Prezentare şi traducere
de Petronela Negoşanu

REVISTA STRĂINĂ

● **„ESTE UN POET CUM SE NAŞTE UNUL LA UN SECOL"** spunea Anatole France referindu-se la Paul Verlaine. Sigur, e nebun, dar nu uitaţi că acest sărman nebun a creat o artă nouă şi că avem speranţa că într-o bună zi vom putea vorbi despre el ca despre François Villon, cu care putem să-l comparăm : „a fost cel mai mare poet al vremii sale", conchidea Anatole France.

Criticul literar francez Pierre Petitfils şi-a consacrat o bună parte din viaţă studierii vieţii şi operei „poeţilor blestemaţi" între care Rimbaud şi Verlaine. Ultima dintre cărţile lui se numeşte „Verlaine". Nu este un roman biografic ci o biografie literară, cum ţine el să-l avertizeze scriitorul pe cititor. Petitfils nu se bazează doar pe materiale biografice şi pe opera lui Paul Verlaine, el foloseşte şi o serie de date şi materiale referitoare la situaţia istorică, politică, socială, culturală şi spirituală a epocii. Toate acestea i-au oferit posibilitatea de a realiza un portret plastic al poetului, prezentînd poziţia unui individ de excepţie al cărui destin, a cărui operă genială poartă pecetea caracterului epocii în care a trăit.

Faptele şi datele concrete din viaţa lui Paul Verlaine, raporturile lui cu familia şi prietenii din cercurile literare, dragostea şi ura lui, sentimentele cele mai profunde ale desnădejdii etc. îşi găsesc o rezonanţă sugestivă în întreaga sa creaţie.

Unii îl considerau a fi nebun, alţii îl considerau a fi un influenţabil, alţii un comod. Alţii... Dar muzica versurilor lui o ascultau şi unii şi ceilalţi. Tonul alterna, alterna şi ritmul, în cele din urmă pînă şi muzica din versurile lui o căuta fiecare în altceva : în sunetul instrumental al poeziei sau în ceva interior, în cuvinte, în buna dispoziţie capabilă să o creeze toate acestea, afirmă autorul biografiei despre Paul Verlaine.

● **UN INTERESANT ŞI ORIGINAL PUNCT DE VEDERE ASUPRA DESCOPERIRII AMERICII** ne prezintă poetul cubanez Roberto Fernandez Retamar, preşedintele prodigioasei instituţii culturale „Casa de las Americas" :

«Mai întîi mă văd obligat să refuz cuvîntul „descoperire" pe care nu-l putem accepta. Eu, de pildă, aş putea spune că am descoperit Franţa în 1955. Numai că în perioada aceea Franţa era deja locuită de nişte oameni care îşi spun francezi. De aceea ar fi greu să afirm că am descoperit Franţa în anul acela sau că Anglia a fost descoperită de mine un an mai tîrziu. În anul 1492 cînt europenii au ajuns la ţărmurile continentului pe care aveau să-l numească America, acesta era deja locuit.

După cum a reamintit-o de mai multe ori europenilor poetul mexican Carols Pellicer, cele mai populate oraşe ale acelor vremi erau Tenochtitlan din Mexic şi Pekin din China. Or, nici unul dintre acestea nu se aflau în Europa. Mult mai corect ar fi să se vorbească despre **venirea europenilor** sau despre întîlnirea a două culturi, a două civilizaţii. Ceea ce este foarte limpede este faptul că europenii au depopulat aşezarea Tenochtitlan, că au distrus culturi originare cum au fost străvechea cultură a mayaşilor sau remarcabila cultură a aztecilor. Civilizaţia pe care au adus-o europenii a fost, după cum spunea Marti, „o civilizaţie distructivă".

Nu vrem să minimalizăm importanţa acestui eveniment. Dimpotrivă. Noi nu îl vom aborda însă nici ca pe un eveniment al istoriei americane, nici ca pe unul al istoriei europene. Sînt conştient de importanţa lui fundamentală pentru istoria întregii omeniri. Îi vom acorda deci importanţă... De pildă, vom reedita remarcabila creaţie în trei volume a uruguayanului Eduardo Galeano „Memoria focului", care este un fel de istorie prescurtată a Americii noastre...»

● **FĂRĂ A FI INFLUENTAT DE VASILII SUKSIN, SCRIITORUL GRUZIN GURAM PHANDJIKLIDZE** abordează în nuvela „Recviem", apărută în revista „Literaturnaia Gruzia", aspecte legate de ecuaţia moral = adevăr. Altfel spus, tot ce este neetic, nemoral în anumite momente din viaţa omului, naşte mai tîrziu, peste ani — în mod logic şi legic — urmări mai mult sau mai puţin dureroase în funcţie de gravitatea faptei.

Acţiunea propriu zisă a nuvelei se desfăşoară pe parcursul a patru ore pe cîmpul de luptă. Comandantul unui detaşament de patru cercetaşi hotărăşte să-l ucidă pe unul dintre cei doi prizonieri duşmani capturaţi pentru a se putea mişca mai liber, mai uşor şi pentru a putea îndeplini în condiţii mai bune misiunea. Unul dintre cercetaşi se opune hotărîrii şi executării sentinţei. După împuşcarea acestuia, cercetaşul îl califică drept asasin pe comandant. Enervat, comandantul îl împuşcă şi pe cercetaş.

Drama comandantului, a fostului comandant, o provoacă nepoata lui printr-o simplă întrebare, după ce acesta îi povestise despre anii războiului : „Bunicule, tu cîţi oameni ai ucis?"

Odată cu această întrebare pătrundem în conştiinţa, în sentimentele în viziunile groteşti ale eroului principal, ajuns un bătrîn nobil, tată respectabil şi bunic. Zguduitoare este viziunea din locuinţa bătrînului în care apare sicriul cu trupul neînsufleţit al cercetaşului ucis, căruia părul şi barba îi cresc cu viteza cu care aceste procese se produc în filmele de desene animate.

Totul este convingător în nuvela „Recviem", totul este gîndit profund iar rezultatul lecturii este pe măsură. Traumele psihice pentru nedreptăţi, pentru fapte ireparabile sînt cumplite, ele îl însoţesc pe autorul lor pînă la sfîrşit. Aceasta este morala nuvelei lui Guram Phandjikhidze.

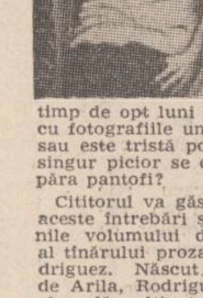

● **CITITORII ÎŞI VOR DA SEAMA, DESIGUR, CÎT ABSURD POATE EXISTA** într-o carte de povestiri în care un mort îşi priveşte şi îşi apreciază propria înmormîntare, în care maşina de scris îl priveşte cu îngăduinţă pe scriitor, în care oamenii trăiesc mai bine sau mai rău în funcţie de numărul cutiilor conţinînd sentimente conservate pe care le au în frigidere.

Poate fi un om manipulat într-atîta încît să se desolidarizeze de sine şi timp de opt luni să privească albumul — acelaşi — cu fotografiile unei femei necunoscute? Este veselă sau este tristă povestirea în care un bărbat cu un singur picior se duce la magazin pentru a-şi cumpăra pantofi?

Cititorul va găsi — sau nu va găsi — răspuns la aceste întrebări şi la încă altele parcurgînd paginile volumului de povestiri absurde „Striptease" al tînărului prozator cubanez Antonio Orlando Rodriguez. Născut în anul 1956 în localitatea Ciego de Arila, Rodriguez continuă genul de literatură absurdă cultivat şi de alţi scriitori cubanezi între care Enrique Labradór Ruiz, Aristide Fernandez, dar, mai presus de toate de maestrul povestirii şi teatrului absurd cubanez Virgilio Pinero. Şi, de ce să n-o spunem, de Beckett, Pinter, Kafka.

Şi pentru că — potrivit motto-ului preluat din Shakespeare : „ştim cine sîntem, dar nu ştim cine am putea fi" — Antonio Orlando Rodriguez ne arată în prozele sale scurte că am putea fi orice, oricine . . .

● **A FOST REEDITAT, LA TOKYO, ŞI SE BUCURĂ DE SUCCES** romanul „Shikabame no maci" (Oraşul cadavrelor) al scriitoarei Ota Joko (1903—1963). Romanul este scris de pe poziţia martorului ocular al catastrofei nucleare de la Hiroshima.

„— Cum poţi să te uiţi la aşa ceva? Eu nu pot să privesc aceste cadavre, mi-a reproşat sora mea.

— Eu sînt scriitoare şi privesc această realitate atît ca om cît şi ca scriitor, i-am răspuns.

— Şi ai putea scrie despre aşa ceva?

— Trebuie să scriu, este o datorie a scriitorului de a relata evenimentele la care a luat parte . . ."

Şi a scris. A scris pe nerăsuflate, din august 1945 pînă în luna noiembrie a aceluiaşi an, pentru a termina cartea înainte de a se stinge din viaţă, fiecare zi putînd fi şi ultima. Iradiaţiile nucleare au lăsat urme adînci asupra sănătăţii ei. Scris sub formă de reportaje, „Oraşul cadavrelor" înfăţişează primele trei zile ale Hiroshimei după explozia bombei atomice. Descrie lucrurile aşa cum au fost, străduindu-se să elimine la maximum ficţiunea. În felul acesta cititorul are posibilitatea să cunoască de la sursă situaţia oraşului ucis barbar şi inutil. În cele din urmă, cititorul se va simţi cuprins de mînie, cel puţin la nivelul mîniei de care era stăpînită scriitoarea. Ota Joko îl obligă pe cititor să mediteze şi să acţioneze.

Romanul lui Ota Joko, ca şi alte lucrări cu tematică antinucleară ale scriitorilor japonezi între care Shoda Shinoe, Kurihara Sadako, Hara Tomiki, Okubo Sawako, Yamato Yosua şi Iguci Genazaburo se constituie într-un puternic semnal de alarmă, într-o chemare la raţiune şi vigilenţă pentru ca tragedia de la Hiroshima şi Nagasaki să nu se mai repete.

Romanul a apărut în anul 1950, atunci cînd cenzura armatei americane de ocupaţie a permis acest lucru.

● **F. SPRINGER ESTE PSEUDONIMUL LITERAR AL LUI JAN SCHNEIDER,** născut în anul 1932, diplomat olandez, actualmente ambasador al Olandei în R.D. Germană. El este autorul unui roman de factură neobişnuită, apărut recent la editura „Qerido" din Amsterdam cu titlul „Quissama". Acesta este romanul managerilor, oamenii pe care organizarea modernă a muncii i-a adus în centrul vieţii economice.

Cei doi eroi, Charles Enders, manager olandez, şi King Veldermann, concetăţean cu el, se întîlnesc din întîmplare pe aeroportul din Luanda, capitala Angolei. Enders, hipnotizat de farmecul personal al noii sale cunoştinţe, uită pur şi simplu de îndatoririle sale pentru a fi în preajma acestuia şi a-i asculta relatările despre destinul tragic al europeanului ajuns în mijlocul realităţilor lumii a treia, precum şi despre întîmplarea de dragoste a lui Veldermann cu Juliette, o franţuzoaică nespus de frumoasă.

Raporturile speciale stabilite între cei doi, relaţii morale, sînt motivate în principal prin simpatia reciprocă profundă, motiv care îi face să-şi mărturisească pînă şi tainele cele mai mari ale vieţilor lor. Invitaţia lui Veldermann de a vizita rezervaţia naturală Quissama, de a lua parte la un safari improvizat, pentru a-i demonstra lui Enders filozofia lui de viaţă, sfîrşeşte tragic : King Veldermann moare călcat în picioare de o turmă de elefanţi . ...

O bună parte din roman este consacrată strădaniilor lui Enders de a-l reabilita pe Veldermann, a cărui filozofie constă în aceea că omul poate supravieţui numai făcînd compromisuri şi acceptînd convenienţele sociale. Stupoare! Enders descoperă că Veldermann trăieşte de mai mulţi ani fără paşaport în Angola, că fotografia Juliettei este falsă, realizată după cea a unei artiste, că . . . În felul acesta mitul omului perfect, aşa cum îl cunoşteau prietenii şi cum îl credea şi Enders, se prăbuşeşte definitiv. În final, dezolat, lui Enders nu-i rămîne decît să repete sentinţa lui Multatuli, marele scriitor olandez, poate că nici nu există adevăr absolut, poate că adevărul nici nu este acesta . . .

SPORT

Sub bolta vîntului din martie

Fac parte dintre oamenii ursiţi să nu scape niciodată de ideea paradisului pierdut — copilăria — şi care, văzînd aprinzîndu-se în candelabre înalte lumînări de spermanţet, intră în baî, spunîndu-şi în gînd : vai, săracele balene, vor fi ştiut ele vreodată că vor urca în sfeşnice ? ! Mă bucur de izbucnirea frunzei pe ramuri şi mă dor copacii jupuiţi de coajă. Mi se întîmplă, din nefericire tot mai rar, să mă pierd în lungi căderi în extaz, însă nu mă aliniez moavelor păreri despre lume a inşilor sub creionul cărora cuvintele bolovănesc ochii şi mor.

Astea fiind spuse, să despăturim carpeta zilei de 15 martie şi să citim desenele. În partea de sus stă scris cu fir de argint Steaua şi Lăcătuş.

Steaua, înverşunată de înfrîngerea, de nimeni scontată, suferită în Suedia, a înfundat-o pe I.F.K. Göteborg în lanţ de puţ cu zale ruginite. Răpiţi de vrajă mincinoasă, suedezii au crezut o clipă (îngîmfarea menită pierzaniei) că vulturii scot pui doar în crăpătura călcăturii lor. Astăzi, echipa suedeză, ca toate formaţiile străine care au jucat pe Ghencea, în compania Stelei, poate spune că a trecut, timp de-o oră şi jumătate, prin iad. Niciodată în istoria participării în cupele europene, ea n-a mai primit într-un singur meci cinci goluri, care-ar fi putut fi şapte sau opt dacă Piţurcă nu s-ar fi dovedit în multe momente incandescente prea mic pentru un război aşa de mare, cum zice un vechi prieten al meu. Steaua e un cleşte cu fălci monstruoase, rupe, fărîmă, zdrobeşte. Şi, ceea ce e o bucurie pentru suflet, o face în chipul cel mai strălucit cu putinţă. Perla din vîrful ei de lance se numeşte Lăcătuş, care-a fost, alături de Stoica, de departe cel mai bun om de pe teren. Dar întreaga echipă merită suită în foişorul dragostei noastre, căci toţi băieţii au luptat pînă la epuizare pentru victorie. Totuşi, alături de cei numiţi mai sus, o menţiune de onoare li se cuvine lui Bumbescu, Iovan, Ungureanu şi abia după aceea lui Hagi — şi numai pentru lucrătura în aur a celui de-al cincilea gol. De acum, drumurile Stelei duc numai spre ţări cu măslini şi Mediterană. Cui îi va ţipa cucuveaua-n portocal ? Sînt convins că nouă nu, fiindcă noi, la Bucureşti, operăm cu salcîmii, copaci de esenţă dură.

La mijlocul carpetei, Dinamo. Jocul desfăşurat de dinamovişti la Cremona, celebru oraş al lutierilor, a fost cu două clase mai bun decît cel arătat la Bucureşti. Din păcate, însă, pînă în faţa porţii adverse, pe care şi Mateuţ şi Cămătaru, de la care aşteptam să pornească vijelia, n-au pus-o în real pericol niciodată. Cei ce în toamnă nu-şi mai încăpeau în piele şi-n burduful veseliei, cu gîndul dus la triumfuri mereu promise şi reîmprospătate numai în vorbe, continuă să cînte şi acum, printre dinţii lipsă, că Dinamo se întoarce acasă cu fruntea sus. Pînă la un punct sînt de acord, dar avînd în vedere că nu ea, ci Sampdoria s-a calificat mai departe, sînt nevoit să schimb niţel formula şi să zic : Dinamo se întoarce acasă cu jumătate din efectiv ţinînd fruntea avîntată spre înălţimea cu capre negre şi aer ce taie nările, iar cu cealaltă jumătate, tîrînd coada între picioare. Echipa lui Lucescu, n-am nici o îndoială, se va reabilita repede în ochii publicului, învingînd, de pildă, la o diferenţă de nouă goluri, pe A.S.A. Tîrgu-Mureş şi la şase goluri pe Bacău, Corvinul, Rapid, etc., etc.

La marginile carpetei şi mult în afara ei, un desen complet încîlcit : Victoria Bucureşti. Învinsă cu 4—0 la Dresda, Victoria ne-a arătat încă o dată că fotbalul de înaltă ţinută e o mirişte prea aspră pentru tălpile ei subţiate în Malta, degerate în Finlanda. Şi acum, contrar întîmplărilor din prima manşă, nu mai poate invoca nici măcar scuza că adversarii, evoluînd în zece oameni, au derutat-o ; dimpotrivă, ea a jucat în zece oameni, o bună bucată de timp — şi nimic, nimic, nimic. Dar pun rămăşag pe orice că şi Victoria se va răzbuna din plin pe spinarea celor vreo paişpe formaţii din campionat care trag să scape de retrogradare.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 71 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Judeţeană Mureş

Tom I Compl (1-12)

ANUL XXXII
12
(1 402)
Simbătă
25 martie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONSENSUL NAȚIONAL

În anii epocii care poartă numele conducătorului partidului și țării, există un segment de timp prin care primăvara are o răsfrîngere simbolică. Prin consens național, în urmă cu cincisprezece ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales Președinte al Republicii Socialiste România. Între înaltele prerogative de partid și acelea de stat se realiza acea unitate care, în consfințirea ei istorică, purta pecetea ideilor unirii și se întemeia pe rădăcini adînci ale demnității naționale, făcînd ca în epoca marii construcții socialiste România să aibă cel dintîi președinte. Este acesta și sensul profund al actului constituțional prin care istoria noastră modernă și contemporană se făurește asemeni tuturor biografiilor de muncă și conștiință ale țării, gravitînd în raza unei biografii de excepție, prodigioase și exemplare.

Așadar, pe traiectul marilor transformări revoluționare petrecute după Congresul al IX-lea al partidului, momentul însemnelor prezidențiale cu care a fost investit tovarășul Nicolae Ceaușescu, momentul de referință în logica și măreția tuturor înfăptuirilor care au urmat — primăvara de acum cincisprezece ani ! Și ecourile ei în acel perimetru de conștiință pe care țara l-a cunoscut sub forma întăririi și dezvoltării sistemului democrației socialiste, muncitorești-revoluționare. Căci sensul cel mai adînc și semnificația cea mai puternică de acest fapt se leagă, democrația ca ideal și realitate, sistemul de norme și legi care ilustrează voința și aspirațiile de progres și civilizație, disponibilitatea largă a maselor de a participa la edificarea propriei vieți, democrația și spiritul mereu mai larg, mai deschis al acesteia, funcționînd în strînsă și deplină legătură cu interesele supreme ale patriei, ale națiunii. În această accepție, realitatea economică și socială a patriei s-a înscris pe coordonatele de fond ale marilor ei posibilități de dezvoltare. Viziunea de ansamblu este a unei ctitorii uriașe care privește toate domeniile existenței și toate zonele țării, într-o multiplă și definitorie proiecție a viitorului, conform propriilor noastre cerințe și posibilități. Dar implicațiile acelui consens național de primăvară se resimt azi nu numai în tot ceea ce constituie noua zestre materială a patriei, ci și în aceea de spirit, în gîndire, în cultură și știință, în conștiința noilor generații de constructori ai socialismului. Este acesta faptul de o deosebită evidență pe planul angajării, al hotăririi de a înfăptui programele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, sarcinile și orientările marelui forum din noiembrie, anul trecut.

Sîntem în anul celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. în anul celui de al XIV-lea Congres al partidului, momente politice de vîrf care concentrează atenția întregii societăți. **Acum** — spunea secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită cu prilejul recentei vizite de lucru efectuate, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județul Hunedoara — **am ajuns la un asemenea nivel încît trebuie să ne propunem să concentrăm forțele spre mai buna organizare și modernizare a tuturor sectoarelor, spre introducerea mai puternică a mijloacelor tehnice cele mai moderne, a științei și tehnicii în toate domeniile, să asigurăm înfăptuirea noii revoluții agrare. Pe această bază să asigurăm noi și noi progrese ale patriei noastre, înfăptuirea pînă în anii 2000 a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, să creăm condițiile pentru a trece la realizarea în viață a principiilor comuniste de muncă și viață .**

Amintind că, pornindu-se de la teza științifică a construirii socialismului cu poporul și pentru popor s-a creat un larg cadru democratic și s-a asigurat o vie funcționalitate întregului sistem al democrației muncitorești revoluționare, secretarul general al partidului subliniia forța unității poporului, a națiunii, unitate în care stă însăși garanția mersului ferm înainte, spre noi culmi de progres și civilizație. Pe temeiul acestei unități și în consonanță ideii de o mare bogăție omenească a construirii socialismului cu poporul și pentru popor, prezentul și viitorul patriei poartă însemnele sigure ale realității care se împlinește și se dezvoltă neîncetat, poartă deschideri sigure și demne spre om și societate, spre inima și conștiința întregii națiuni.

Momentul investiturii prezidențiale de acum cincisprezece ani rămîne în acest sens ca o expresie de conștiință patriotică profundă și el leagă pe mai departe anii de amplă și înnoitoare cuprindere care au început odată cu Congresul al IX-lea. Sînt anii unui dialog neîntrerupt cu poporul, cu gîndurile, cu conștiința și faptele sale. Dintr-o cerință mereu mai înaltă, mai puternică.

Luceafărul

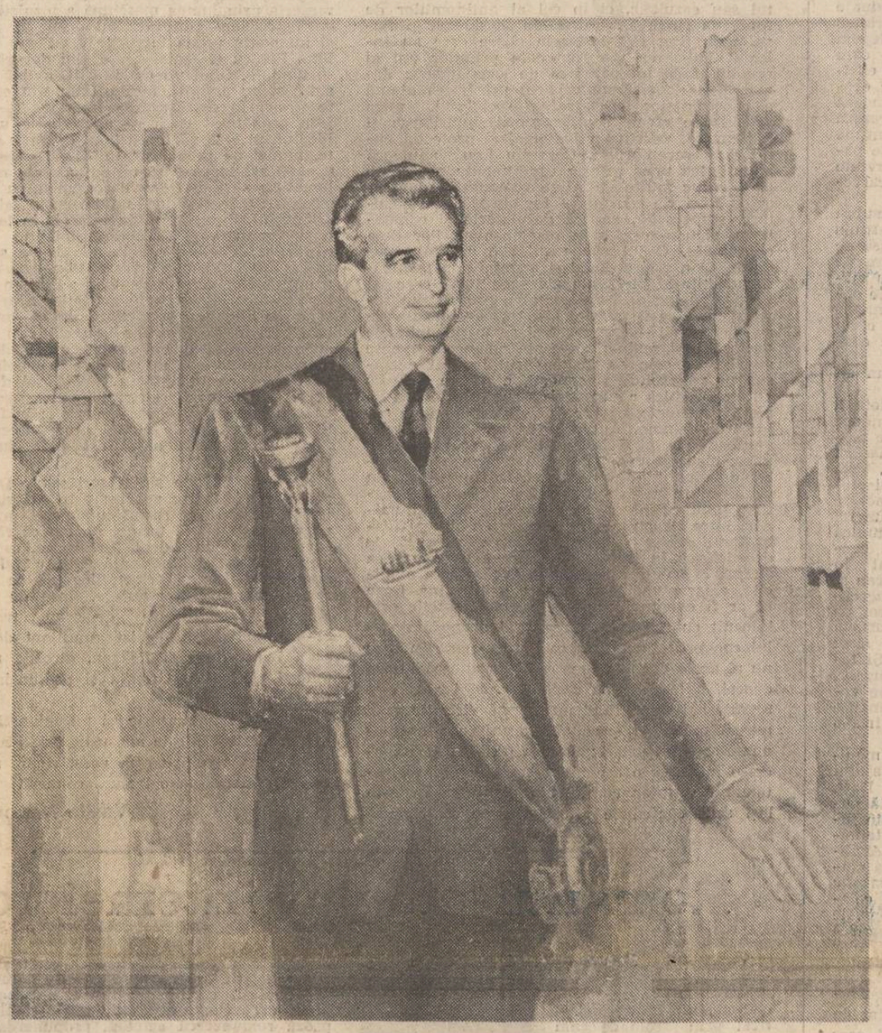

„Omagiu" — tablou de Vasile Pop Negreștean

Starea de tinerețe

Se regăsește primăvara în sentimente, în gînduri, în idei, în această parcă mereu mai amplă și mai intensă imaginare a duratei, ca un spațiu intim de legătură între realitatea trecută și cea viitoare. Două momente de referință în succesiunea evenimentelor aveau să explice într-un anume fel însuși drumul unei prodigioase și marcante biografii. Este vorba, în primul rînd, de acel suflu larg de primăvară pe care, în urmă cu patruzeci de ani, l-a primit organizația de tineret prin actul unificator care a statuat destinul virstei entuziasmului politic, revoluționar, și a consacrat tinerețea și tineretul patriei printre forțele vitale ale progresului și civilizației socialiste. Crearea organizației revoluționare unice avea să dovedească o platformă de lansare, în acel moment, în toate domeniile și pe traiectul tuturor evenimentelor ce au urmat, a ideii că, sub conducerea partidului și la chemarea țării, prin muncă, prin învățătură, prin știință și cultură, tînăra generație reprezintă viitorul însuși al națiunii, de ea legîndu-se nu doar nădejdile ci și certitudinile prezentului, ale înaintării spre o nouă identitate moral-politică și socială. Spiritul revoluționar găsea în tineretul țării nu numai disponibilitatea formării și afirmării pentru muncă și viață, ci și acel climat de amplă angajare și dăruire pentru cauza înaltă a edificării în libertate și independență a patriei, sensul major al tuturor împlinirilor socialiste.

Istoria se confirmă prin tineret și organizația sa ca istorie a luptei poporului inspirate și conduse de partid, într-o vastă și hotărîtoare declanșare de energii. Dar semnificațiile momentului respectiv au o cuprindere pe care azi o vedem nu doar cu ochii aducerii aminte. Acel suflu larg al primăverii era legat de activitatea pe care o desfășurase, în fruntea organizației, viitorul secretar general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Actul unificator al energiilor revoluționare ale tineretului și călăuzirea acestora spre înaltele țeluri ale construcției socialiste și comuniste apare astfel ca încă o temelie a ideii de unitate, una dintre acele dovezi și argumente ale uriașei forțe pe care o reprezintă unitatea de gînd și voință, idee scumpă partidului și secretarului său general, scumpă inimii și conștiinței întregii țări. Sub arcul de timp străbătut ea avea să devină emblematică și să se regăsească în chip aparte în documentele celui de-al IX-lea Congres al partidului, în Programul făuririi noii societăți.

Ne reamintim, tot într-o primăvară — se împlinesc de atunci cincisprezece ani — tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales, prin consens național, președinte al Republicii. Voința întregului partid, a întregii națiuni și expresia sentimentului de mîndrie și demnitate națională se regăseau într-o paletă largă de motivații politice și sociale, ca act constituțional de cea mai mare importanță pentru destinele patriei. În acea idee de unitate și călăuză sigură spre viitor, alegerea celui dintîi președinte al României ne așeza în lumina propriilor drepturi și îndatoriri. Spiritul înalt patriotic, gîndirea și acțiunea vie, novatoare, în scopul propășirii neabătute a patriei, al înfăptuirii politicii partidului și statului, abnegația, eroismul și dăruirea care străbătuseră odinioară inima și conștiința tinerei generații, ale organizației sale revoluționare, primeau acum sensul și prerogativele unei politici de stat, parte integrantă a politicii partidului, a unității prin care se edifică marile posibilități și marile opțiuni ale poporului. Pe segmentul de timp care a început odată cu evenimentul istoric inaugural — Congresul al IX-lea al partidului — momentul alegerii și anii care au urmat formează acea parte distinctă a marilor planuri, a marilor ctitorii. Sensul general al unei epoci are, în această perioadă, particularitatea înaltelor altitudini, a înaltelor orizonturi economice și sociale. O stare de tinerețe care, în plenitudinea valorilor ei materiale și spirituale, a avut și are un impact deosebit și la dimensiuni mereu mai ridicate în tot ceea ce înseamnă patriotism al muncii și al creației, legitimarea ca națiune, ca popor.

A. I. Zăinescu

Poemele primăverii

Cîntăreț al naturii, poetul român a adus, întotdeauna, ofrande lirice primăverii, lăudindu-i freamătul proaspăt cu o genuină bucurie: „Veniți toți dimpreună, / Acum cu voie bună, / Să întocmim cîntare / Cu glas de desfătare / Și să ne veselim" — spune Anton Pann în „Cîntarea dimineții". Înfiorat de prospețimea întîiilor flori, Gheorghe Asachi exclamă în acorduri idilice: „Iacă primăvara lină / Dorul nostru a plinit / Și din sfera cea senină / Ne-a adus timp fericit". Mult cunoscutele pasteluri ale lui Vasile Alecsandri emană o veselie molipsitoare, tonică, de o candoare copilărească: „Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură / Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură". La rîndul său, euforizat de prospețimea vegetală a primăverii, Nicolae Iorga își lasă pentru o clipă preocupările cărturărești și închină un imn fericirii pămîntene: „Și ai venit iar, zînă blîndă, etern frumoasă Primăvară / Cu ochii tăi de cer albastru, cu gîngurire de izvoare / Cu zîmbetul tău de lumină. Pe a poienii iarbă rară / Tremură-n vîntul dimineții petalele strălucitoare". Ca un simbol al primăverii păstrăm în memorie celebrul vers macedonskian cu sonoritățile sale cristaline: „Veniți, privighetoarea cîntă și liliacul a-nflorit !" — imagine ce trădează o irepresibilă bucurie de a trăi. Și tot ca un refren auzim în memorie poemul lui Bacovia: „Verde crud, verde crud... / Mugur alb și roz și pur, / Vis de-albastru și de-azur, Te mai văd, te mai aud !" — expresie a iluminării în fața peisajului edenic al primăverii.

Sevele proaspete ale pămîntului îl inspiră pe Ion Pillat într-un poem, străbătut de elan vitalist: „Primăvară ! primăvară ! crapă mugurii la baltă, / Sălciile verzi le-ndoaie vîntul cu suflare caldă. / Pe poteci sfios se-ntinde umbra, nouă-a foilor — / Primăvară, mama noastră, dă-ne drumul oilor". O mireasmă de flori de cîmp și iarbă proaspătă răzbate din poezia lui Arghezi, fragilitatea materiei e surprinsă în metafore plastice: „Rouă, stropește colțul ierbii mele / Și unge-mi-l cu mir, / Duios și fraged să mi-l spele / Mirosul lui curat de trandafir". Adunate într-o antologie a primăverii poemele par buchete de lumină, explozia lor de vitalitate bucură sufletul, iată acest sentiment transfigurat în poezia lui Zaharia Stancu: „Prin ce minune ori prin ce descintec / Mi-s-a turnat în trup atîta vis, / Și ce izvor lăuntric s-a deschis / De-s numai chiot însorit și cîntec". În alt registru expresiv emoția transpare sub forma lirismului agrest în creația lui Ion Horea: „Mugurii înfioară livezile, / Oile ies în cipoare / Și vitele cu cirezile / Pe pășune la iarbă. / Tu implîntă plugul în ogoare / Că s-au topit toate zăpezile, / Astupă miriști și cotoare / Și semințele curate vezi-le / Cînd germinarea începe să fiarbă".

Sentimentul viu al naturii rămîne cu siguranță principalul izvor al lirismului, poeții ascultă cu înfiorare freamătul cosmic, traduc în metafore elanul existențial. Întîlnim în poezia Violetei Zamfirescu această fierbinte chemare la viață: „Dați ușile de perete să intre soarele-n casă, / Să năvălească mireasmă de tei, de pămînt, / Pe asfaltul șoselei dănțuie puii de vînt, / N-auziți? Berzele pe hambare se lasă". Feeria primăverii se transformă la Ioan Alexandru într-un peisaj fabulos, extatic: „Totul e-n floare, țărina s-a aprins / Și-n loc să ardă numai amiroasă / Pămîntu-n cer de-acuma s-a prelins / Ca lacrima pe-o față cuviosă". O beție senzorială străbate poemele lui Gheorghe Tomozei, verbul e încărcat de euforia sufletului și de miresmele naturii: „Mă bucur că simt, fierbinte, sub tălpile mele, lutul, / pîpăi ca orbii trupul de flaut al plopilor, / și mă bucur că rid / și albinele-aurii ale riului zumzăie..." Aceeași temă apare la Gheorghe Istrate, de astă dată însă sub forma unui vizionarism robust, tectonic: „De-acum e primăvară. Crește ziua. / Prim geam ne strigă neamuri de pămînt; / răstoarnă primăvara peste case / mari ciuturi de mireasme și de vînt". În fine, scrisorile de pace ale lui Adrian Păunescu sînt și ele limpezite în lumina clară a primăverii, anotimpul purității: „Curată e scrisoarea de floare și de pace / Cu știre despre tine măi-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Cu fața către viitor

Prezentul românesc stă sub semnul creației, al construcției permanente. Transformările petrecute atît la nivelul vieții materiale cît și al celei spirituale, uriașul salt pe verticala progresului și civilizației definesc o întreagă epocă în care totul s-a înfăptuit și se înfăptuiește cu poporul, pentru popor. Ax al unei politici umaniste, revoluționare, de esență profund patriotică, purtînd amprenta originalității, a vizionarismului politic cu care președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu a edificat și edifică fiecare dintre treptele înaintării patriei spre comunism.

Lumea contemporană a fost traversată în această perioadă de seisme economice și sociale, conștiința sa a resimțit că pe o rană permanentă teama de o conflagrație nimicitoare născută din escalada iresponsabilă a cursei înarmărilor, din adîncirea decalajelor și crizelor resimțite ca uriașe obstacole în calea progresului firesc al umanității. Sub cerul neliniștit al planetei, România și-a urmat însă drumul său consecvent, întemeiat pe forța unor adevăruri ce capătă astfel drept la universalitate. A lupta pentru colaborare și pace, a respecta independența și suveranitatea fiecărei națiuni, a te implica prin propunerea unor soluții concrete, în consens cu voința popoarelor, în rezolvarea marilor probleme ale lumii, a oferi în permanență exemplul unui popor ce-și înalță prezentul mereu cu fața către viitor — acestea sînt dominantele unei politici al cărei arhitect este secretarul general al partidului nostru, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Bărbatul care, primind în fața patriei și a întregii noastre istorii, investitura ca primul președinte al României, a făcut din litera jurămîntului faptă și crez așezate la temelia țării de azi și de mîine.

România contemporană este o țară care se zidește pe sine în sensul cel mai firesc al istoriei sale și al idealului său multimilenar. Dezvoltîndu-și o industrie modernă, o agricultură puternică, transformînd știința într-o autentică forță a dezvoltării afirmîndu-și cu demnitate valorile spirituale ce se adaugă tezaurului peren al civilizației românești. Nu există document al partidului, nu există chemare a secretarului general al partidului care să nu fie străbătute de înalta grijă pentru viitorul patriei. Proiectul acestui viitor, conținut în Programul partidului, concretizat pînă la detaliu în planurile adoptate la marile forumuri ale democrației muncitorești revoluționare reprezintă marea certitudine a timpului nostru.

În prelungirea unui astfel de proiect, hotărîtoare devin munca, dăruirea, spiritul revoluționar ale tuturor și ale fiecăruia în parte ca un cod de conștiință al iubirii de patrie. Se scrie, scriem cu fapte de muncă și cu vise, cu entuziasm și competență, cronica României contemporane. O carte a patriei, o imagine a patriei, mereu cu fața spre viitor.

Nicolae Dan Fruntelată

LITERATURĂ ȘI ACTUALITATE — ORIZONTURI TEMATICE

● **Articole despre volume de** ● **Corneliu Leu** ● **Daniel Drăgan** ● **Tudor Băran** ● **Dumitru Ignea** ● **semnează :** ● **Vasile Macoviciuc** ● **Viorica Răduță** ● **Dumitru Bălăeț** ● **Mihai Niculescu (în pagina a 2-a)**

Antologia «Luceafărul»

Vlăstar al lumii românești

O ramură deasupra pămîntului se-nclină
și ramura-nfloreșe de-o veche, grea lumină,
Lumina din adîncuri, lumina tutelară
este lumina frunții zbucnită în afară
Și-a ochilor de ctitori de țară românească
meniți prin ochii noștri continuu să privească
Nu se zărea mileniul, cel prim, decît departe
și ei țineau pămîntul în mîini ca pe o carte
Ei nu citeau cuvinte, ci ierbi, copaci și floare
și mai ales cu ochii treceau peste izvoare
Un alfabet de seve, lumini, esențe tari
făcea din moșii noștri ostași și cărturari
Și neînchisă cartea și fără somn în file
le cuprindeau și chip și sărbători și zile,
Știind că sînt de-aicea și nu din altă parte
s-au înfrățit cu glia prin viață și prin moarte
Și cînd și vieți destule și morți se întîmplară
pămîntului din cuget i-au dat un nume : țară
De noi cercarăm plînsul, ne-a mai robit durerea
ei ne-au fost totdeauna și visul și puterea
Vlăstar al lumii noastre, al spiței românești
crescu pămîntul țării înalt la Scornicești,
Azi cînd destinul nostru cu veacul se-ntretaie
rostim un nume simplu, de cîntec, Nicolae
L-au spus atîtea mame, atîția îl purtară
căci el egal e-n vîrstă cu dragostea de țară,
Și numele acesta umblă prin românime,
ca soarele prin holde, ca doinele prin rime
Nu și-a aflat odihna : era a lui menire
un strălucit bărbat să-l poarte-n strălucire...

Florin Costinescu

PROFIL

Un univers poetic

Ca și la alți poeți de generație, Cezar Baltag își înscrie destinul pe traiectoria post-labișiană, fapt nelipsit de semnificație, fiindcă — așa cum afirma undeva Gheorghe Tomozei — aproape toți poeții care au urmat după Labiș au suferit într-un fel sau altul influența acestuia. Cezar Baltag nu face excepție, afișînd — ca și acesta — aceeași „solară demnitate cu sens profund și grav". Fire deschisă, extravertită, își clama în primul volum (**Comuna de aur**, E.P.L., colecția **Luceafărul**, 1960, cu o **prefață** de Paul Georgescu) sentimentul plenitudinii, la modul declarativ-patetic : „Sînt fericit că trăiesc / Sînt fericit !"... Primul volum însuma doar promisiuni ale unor realizări viitoare, axate pe sentimentul cosmic — că, de pildă, în **Zbor în cosmos...**

În cea de a doua carte (**Vis planetar**, E.P.L., 1964), se produce saltul de la concretul senzorial la oniric. Stăruiesc însă și aici afirmații patetic-baroce și exclamații euforic-retorice, fără suport estetic. Notabilă e prezența imaginii navigării în lucruri, a înotului în sprijinul înțelegerii conexiunii necesare dintre singular și universal, surprinsă cu uimire, impregnată de panteism : „Cu brațele limpezi traversez înot / argila, diamantele, și arborii"... Receptată prin intermediul filozofiei lui Leibniz — care devenise obiectul preocupărilor sale în această perioadă — ideea întrepătrunderii osmotice este incorporată unei imagini relevabile : „Ajung materia. Ca într-un turn sonor, / pe riuri în spirale mă cobor / și propagîndu-mă aștern în zare / filtrate straturi de argint fecund, / azurul simplu, căile stelare... / canalele realității le desfund" (**Dimineață a simțurilor**). O imagine notabilă ce poate fi conexată celei a înotului este cea a zborului luciferic — de esență romantică, în sprijinul ideei că inspirația e un traumatism divin : „Dar sus în zborul lui frenetic, / lovit de-al fulgerelor vaer, / un zeu pe jumătate sunet / înnebunit deodată-n aer"... Alteori, imaginea zborului se asociază cu cea a plutirii — ca la Nichita Stănescu : „Și-acum zburam. Departe de riuri și de plante / pluteam pe lîngă stele fierbinți și totuși reci"... În această ipostază, traiectoria lirică a lui Cezar Baltag cunoaște încorporarea imagistică a elementelor primordiale : **apa** — ca simbol a cunoașterii active, și **văzduhul/cerul** — ca simbol al năzuinței, mediu propice zborului... În strînsă conexiune cu aceste două elemente primordiale, descoperim în poezia lui Baltag două atitudini lirice fundamentale : a contemplației active, realizată prin privire și cea a receptării lumii exterioare prin intermediul auzului, integrate sinestezic — de pe pozițiile dialecticii heraclitiene — unor imagini audiovizuale : „Văzul meu e o trecere / Auzul meu e o trecere / Singele meu e cea mai frumoasă călătorie / Spre inima dulcelui Miine"... În cel de-al treilea volum (**Răsfringeri**, E.P.L., 1966), Cezar Baltag — ca și Nichita Stănescu — abordează o poezie a conceptelor integrate unor imagini sensibile. Ideea leibniziană a răsfrîngerii imaginii întregului univers în fiecare monadă-spirit (la Baltag a se subînțelege : individualitatea creatoare) capătă contururi lirice precise. De aici și preferința ostentativă pentru acest termen. Ideile vehiculate atestă atitudinea unui elevat eclectism artistic și filosofic. Terminologia este diversă : folosindu-se de noțiuni kantiene (cea de **noumen**, de pildă) sau leibniziene, poetul năzuiește să-și creeze un univers propriu, pornind de la exemplele ilustre ale unor Dimitrie Cantemir, Blaga, G. Călinescu sau Nichita Stănescu. Iată — de pildă, — **departele** care — în următorul context poetic — ar putea traduce sintagma leibniziană de **monas monadum**, din care apar alte neîntrerupte, „fulgurații ale divinității" : „Ciudat îmi răsfrînge ființa / departele din care vin". În alte contexte, **departele** semnifică necunoscutul, neaflatul, misterul după care însetăm.

Un alt termen este **aproapele** care poate semnifica una dintre monade, dar și contingentul, opusul **departelui**, perechea necesar dialectică a acestuia, ca în versurile : „În asfințit cînd nu îmi voi mai pare / străin de tot ce încă n-am

Simion Bărbulescu

Continuare în pag. a 2-a

Revirimentul reportajului

Celui care a urmărit cu atenție peisajul literar al ultimilor ani, îi este la îndemînă constatarea că revirimentul reportajului este un fapt real, verificabil oricînd în orice bibliotecă publică sau în consemnările tuturor revistelor literare.

Acest lucru nu este doar o întîmplare sau un accident. Consider că acest reviriment al reportajului este o dovadă nu doar a ceea ce se poate numi accesibilitatea și extinderea sa calitativă și cantitativă, dar, mai ales, ca un gen literar de largă audiență ce este, reportajul poate da seama despre ritmul tot mai accelerat al industriei noastre, despre dinamismul vieții economice și sociale din România acestor ani. Acolo unde poezia nu poate cuprinde, unde romanului îi este imposibil să poată ține pasul cu acest adevărat iureș al schimbărilor înnoitoare, vine reporterul să consemneze cronica exactă a evenimentelor petrecute, concretul viu al faptelor, al împlinirilor noastre, al bătăliilor pentru nou, a ceea ce istoria a definit deja ; construirea socialismului cu poporul și pentru popor, cu oamenii țării pentru toți oamenii acestei țări, conform genialei teze formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pentru exemplificare vom prezenta trei cărți de reportaje apărute nu de mult la trei edituri diferite. Prima dintre ele aparține lui Mircea Ionescu, a apărut la Edi-

Vasile Bardan

Continuare în pag. a 2-a

INTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» : MARAMUREȘ

● **Articole de:** ● **Ion Iuga** ● **Gheorghe Pârja** ● **Petru Dunca** ● **Versuri de :** ● **Augustin Botiș** ● **Ion Bogdan** ● **Diana Bolcu (în pagina a 6-a)**

Biblioteca Județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

LITERATURĂ ȘI ACTUALITATE- ORIZONTURI TEMATICE

Forța cotidianului

Noul roman al lui Tudor Băran : **Șantierul** (Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1988, 261 p.), vine după o experiență de prozator deja bogată, precum și de reporter. Mai ales acesta din urmă dă o amprentă aparte cărții). Pe de o parte în conținut, pe de altă parte, în modalitățile de expresie. De la titlu la ultimul rînd, se observă că autorul nu numai că nu se ferește de cotidian ,pentru a se înălța în sferele unei ficțiuni pure, așa cum procedează cei mai mulți dintre romancieri, ci, dimpotrivă, s-ar putea spune că el preferă impactul cotidianului, îl provoacă în părțile sale cele mai dure, mai neașezate, mai dificile. Alegerea unui șantier drept cadru unic al narațiunii este din acest punct de vedere o adevărată aventură. Și mai ales păstrarea în marginile lui, încercarea de a face din el o lume rotundă, suficientă sieși. Este ceea ce ambiționează Tudor Băran.

Mai mult, prin legătura directă pe care o are acest roman cu un altul anterior, **Turnul cicloanelor** (1978), cît și prin mărturia deschiderii narațiunii de aici către altele care vor urma, intenția de a crea un roman ciclic dedicat șantierelor, lumii acestora, în sensul de univers uman de sine stătător,, bine articulat, devine evidentă.

Autorul sugerează chiar o fizionomie în acest sens. Pe lîngă șantieriștii „înrăiți", dedicați trup și suflet muncii de acest fel, cu toate vicisitudinile ei, ca Mîndrican, Haidaru, supranumit „Cemesedere", adică „cel mai mare sudor din România", inginerul Paulina, Matei Vlancea, Visarion ș.a., vin elementele aluvionare ca Vasa, Decebal II, Petricana, Botoran, Cioflea, Dornică etc., în special din rîndul țărănimii, care găsește pe șantier un nou fel de a trăi.

În viața localității în care se instalează un șantier, cum se întîmplă la Viladina, are loc o adevărată revoluție în mentalități, idei, concepții despre viață, mod de gîndire etc. Conglomeratul uman inițial, extrem de eterogen, se șlefuiește treptat, rotunjindu-se. Imaginea de ansamblu e copleșitoare : „Șantierul rămăsese în urmă, cu peste opt mii de personaje cuprinse de lumini și umbre. El constituie o școală și un popas în viața fiecăruia în parte. Unii își găsiseră împlinirile aici, pentru alții ele au fost aminate. Această demonstrație s-a făcut de-a lungul unui răstimp de cinci ani, cu o multitudine de fapte, cu o bogăție psihologică discretă și subtilă".

Mai ales ultimele două adjective se cuvin a fi reținute, fiindcă ele definesc mai bine modalitățile expresive ale acestui roman al lui Tudor Băran. Într-adevăr, pătrunderea în lumea șantierului nu se face direct, brutal, cu intenția autorului de a prezenta și epuiza totul, ci discret, subtil, prin intermediul unor personaje care au participat la viața pe șantier, au trăit-o și o poartă acum în suflet. De altfel, înțelegem că între cele două personaje anonime, cel care solicită clarificări noi și cel care le dă, a existat o discuție prealabilă, amîndouă cunosc despre ce e vorba, iar scrisoarea care formează cadrul romanului este doar consecința firească a acestor discuții, un fel de conversație intimă revelatoare, prelungită aproape trei sute de pagini, într-un limbaj mustos, încărcat de cuvinte și expresii ale comunicării vii, orale, cu caracter popular.

Acest fapt are consecințe deosebite asupra planurilor narațiunii. Ele nu se mai constituie direct, linear, exterior, prin adăogiri impuse de voința autorului, ci indirect, prin structura pe care le-o dau amintirile unui participant la viața șantierului. Este deosebit de interesant de observat cum aceste amintiri organizează structura romanului în jurul unei persoane, a cărui prezență ciudată, misterioasă, o tatonează continuu, fără a reuși s-o epuizeze vreodată. Este vorba de o fată, Paulina, pripășită pe un alt șantier.

Prin acumulări succesive de detalii, aflăm că inginerul Paulina nu conduce șantierul ca un director obișnuit, care face planuri, le comunică în ședințe „tari", ia măsuri, strigă, intervine energic la telefon etc., etc., cum ne-am obișnuit să vedem prin filme și piese la televizor. Dimpotrivă, funcția Paulinei se exercită subtil, personajele celelalte simt un fel de fascinație din partea ei, care se comunică greu, se lasă dificil analizată. Personajul central pare fără viață personală, împrăștiat în celelalte existențe. Abia într-un moment greu al șantierului, cînd echipa lui Cemesedere lucrează încordat, trecerea pe acolo a directoarei de șantier trezește amintiri, dezvăluie o dramă umană care refrigerează în timp, pentru a se lăsa din nou cotropită de văluri cețoase. Și totuși, după mărturia aceluiași personaj narator, „viața Paulinei este o curajoasă și aproape voioasă afirmare a luptei cu greutățile imense existente în munca pe șantier, exprimată într-o formulă ce refuză soluțiile în negru".

Și totuși, soluțiile în negru există, se manifestă. Ele apar dincolo de voința personajului central al cărții, și a tuturor celorlalte. Dacă șantierul crește, se dezvoltă și se manifestă puternic, cu o viață tulbure, dar debordantă în jurul lor, finalul tragic răstoarnă toate așteptările și ne prezintă o altă față a lucrurilor. Aruncarea în aer a unei stînci, rămasă în albia riului, după ce toate lucrările noii hidrocentrale s-au încheiat, aduce moartea principalilor colaboratori ai Paulinei care, zguduită de plîns, le supraviețuiește aproape inutil. Cum își va regăsi drumul în viitoarele cărți ale lui Tudor Băran ? — iată o întrebare care ne intrigă mult de pe acum. În orice caz, autorul a reușit în cartea de față să ne prezinte un alt mod literar de a scrie despre șantiere, mai apropiat de realitățile vieții, prin optica unor oameni care retrăiesc ei înșiși și respiră încă în atmosfera de șantier. Iar personajul central al cărții, inginerul Paulina, ni se pare o adevărată realizare artistică, îmbogățind într-un mod remarcabil tipologia feminină a literaturii noastre.

Dumitru Bălăeț

Sub aripa timpului

Revenirea în actualitatea literară a unui experimentat prozator, — l-am numit pe Dumitru Ignea autorul romanului „Strada primăverii" (1956) și încă a cîtorva volume de povestiri, se petrece cu un bun roman social, „Sub aripa timpului" (Ed. Junimea, 1988), care ne dovedește reala audiență și valabilitatea acestui tip de proză în literatura noastră actuală. Desigur, s-ar putea invoca, pentru mai buna înțelegere a acestei cărți, faptul că romancierul își respectă și aici opțiunile mai vechi, în sensul că rămîne fidel mediului pe care îl înfățișa și în romanul „Strada Primăverii", (o interesantă și atentă imagine a momentului naționalizării) ca și în povestirile din „Omul cu părul cărunt". Dumitru Ignea prezintă, astfel, o lume care actualizează și precizează viziunea pe care prozatorul și-a făcut-o despre realitatea socială și repertoriul psihologic al personajelor însuflețite : aici, ni se deschid însă interesante perspective asupra cotidianului dintr-o mare întreprindere industrială, supranumită de romancier **Combinatul**, cu un termen care ar dori să dea și o conotație emblematică. De remarcat că romancierul nu procedează în spirit reportericesc ori naturalist, aceasta însemnînd că nu vom întîlni decît în cîteva locuri episoade culese din imediat ; nici limbajul nu suferă de acea încercare de hiper-exactitate, pe care o vestejea G. Călinescu într-una din „cronicile optimistului", care duce la introducerea unui jargon lingvistic înțeles în mod superficial ca o adeziune la realitate. Opțiunea prozatorului este substanțială, el va prezenta pecetea pe care „Combinatul" o va pune asupra personajelor care trăiesc **prin și pentru acest loc de întîlnire a destinelor** și unde firele narațiunii se leagă. Nu ne surprinde, astfel, să înregistrăm numeroase dialoguri care ne arată că preocupările morale și viața sufletească a eroilor acestei proze se află în prelungirea activității lor profesionale. Un inginer, cu o anumită cotă morală și deosebit de apreciat de către colaboratorii mai tineri reflectează în acest fel : „Înainte vreme, noi, emisarii comerțului și nu numai noi, eram priviți cu insuficientă încredere sau ocoliți cu abilitate. Chiar în țări modeste. Pînă reușeam să încheiem un contract ne ieșea sufletul. Refuzurile, fie ele și politicoase, ne mîhneau neîncetat. Unii ajunseseră să avem complexe de inferioritate. Acum însă, dragă Emil, navigăm la bordul altei nave. **Made in Romania** a devenit o cheie universală care deschide ușă oricît de ferecate. Știind că ai în buzunar un asemenea șperaclu, interlocutorii se așează la masa tratativelor înarmați cu argumentele seriozității. Aerul de superioritate și zimbetele confecționate sînt ascunse cu grijă sau uitate". Despre Caratașu, protagonistul acestui roman se spune : „Sănătos dar ocupat ca niciodată. Uneori, noaptea, doarme în Combinat. Secția noastră are în flux un nou produs solicitat de niște firme străine". O veterană a Combinatului, inginera Anca, evidențiază aceeași conduită.

De fapt, „Sub aripa timpului" este în bună măsură (ori, poate, mai degrabă) un roman psihologic, pecetluit de o fertilă adeziune a prozatorului pentru literatura cu sens social. Dacă, în spirit tradițional, ni se propune ca literatură un fragment de viață care își creează semnificațiile prin impresia produsă asupra **sensibilității cititorului**, în aceeași măsură romancierul ne îndrumă și către deslușirea unor destine contemporane, scoțind la lumină valori sufletești și morale demne de reținut. În centrul acțiunii se găsește inginerul Caratașu, principal artizan și întemeietor al Combinatului, personalitate constituită, puternică, diversificată, din al cărui jurnal (convenția clasică a jurnalului) **romancierul ne oferă largi extrase : sînt pagini care trezesc o anumită emoție prin „patina" pe care o au, prin sinceritatea și profunzimea arătate. Alături de el,** evoluează diferite biografii : **inginera Anca,** o pasionată a profesiunii, tînărul **inginer Brad** (oameni ai Combinatului) dar și pictorul Volanschi, preocupat de valorile peisajului industrial despre care propune interesante **considerații, tînăra** Anemone etc.

Structura sufletească a acestora ni se pare suficient de bine conturată dar, în același timp, este evident că există un punct de convergență, anume în expresia și adîncimea pasiunilor, care în romanul lui Dumitru Ignea ne apar cu precădere în forma pasiunii profesionale. Roman cursiv, interesant ca tratament al psihologiei, „Sub aripa timpului" proiectează în coordonate valabile proza socială contemporană.

Mihai Niculescu

Complexitatea și universul revoluției

Cu volumul recent apărut (**III, Albatros**, 1989), Corneliu Leu își încheie ciclul despre **FAPTELE de arme ale unor civili în SECOLUL războaielor mondiale sau ce înseamnă PUTEREA.** Ne aflăm în fața unei construcții romanești sobre, fără concesii de spectacol editorial, cu o articulație interioară calculată discret spre a tensiona interogativ orizontul simbolic. Cele 9 părți noi (din 16 — cît cuprinde ciclul — celelalte șapte fiind rescrierea integrală a unor fragmente anterioare care, oricum, se asamblau) produc serioase mutații în codul de lectură al textelor publicate de sine stătător: Corneliu Leu fixează o formulă singulară în spațiul literaturii despre etapele străbătute de societatea românească postbelică. Arhitectura polifonică a subiectului dezvăluie lumea revoluției, cu personajele, convențiile și asprimile însă nu în stratul său cazuistic, ci în cel al antinomiilor de fond, cu surse și resurse de tensionare psihovalorică. Sînt evitate acele clișee care au înlocuit idilizarea din romanele primilor ani ai revoluției cu un patetism de sens invers: demascarea dogmatismului prin urmărirea atentă a consecințelor la suprafața socialului, miza precisă pe efecte compensatorii, întăritarea și indignarea, satisfacția judiciară și protecția curativă a receptorului. Corneliu Leu anulează simplitatea unor reflexe condiționate mai noi, care reduc multe inițiative românești **doar la** aglomerări de constatare factologică și etichetare, stupefacție, gestică defulatorie și comentariu pseudo-curajos în marginea stărilor deja consumate. Ciclul său respiră o aparte capacitate de a zăbovi lucid și angajant în teritoriile vizibile și invizibile ale socialității care își caută temeiurile. Complexitatea universului revoluției — ce își decantează ipostazele autentice ale puterii — începe să-și arate precipitările vectoriale și regiunile presate de inconsecvențe morale. Dincolo de diagnosticul inerent desfășurării anecdoticii românești, e mereu activă o aură semantică a sugestiei, a spațiului alb, a liniștii controlate, cu tîlc, între componentele celor trei volume. Autorul deschide mereu serii neconsumate pînă la capăt, segmentează acțiunea, distruge axa temporală pentru a face arheologia unui prezent stufos, înlăuntrul căruia cer dreptul la viață sensuri și datare încă active, produce intersectări, suprapuneri și iluminări între structuri narative, are abilitatea finalurilor deschise, obligînd textura romanescă la decodificări în trepte, deși mereu totul pare a fi spus și soluționat. Ciclul refuză starea explicită, chiar atunci cînd pare a o întreține. Ceea ce ar fi eventual balast sub raport estetic este înlocuit cu registrul simbolic al deznodămîntului convertit în tăcere: ca o reculegere în care nu ai acces decît la ceea ce-ți inoculează lumea operei, stîlpii săi de rezistență. Mai ales cele 9 părți noi ale ciclului insinuează virtuțile unui **roman modular**; orice altă aranjare a componentelor e plauzibilă; tăcerea pe care am invocat-o întreține o asemenea stare receptoare, atenuînd simțitor cuminția scriiturii. În același sens contribuie alternanța, pe firul narativ, a povestirii limpezi cu fabulația, a evadării în memorie cu observația acidă, a reflexului afectiv cu pătrunderea eseistică de mare efect.

Corneliu Leu desconspiră credințe, dezabuzări, rigori și mreje din mediul cîștigării și exercitării puterii. El radiografiază magma „cotidianeității" și humusul psihologic înăuntrul cărora sînt încurajate anumite tendințe valorice (ca repere, motivații și conduite) și sînt blocate (sau anihilate) altele. De aici accentul pe tensionarea cuplurilor dogmă-viață; rezistență în fața istoriei — pasivitate conjunctural eficientă; convingere-interes; îmbîcsire-mulare pe real; luciditate-recul în realitatea de cuvinte; angajare pentru „a fi" și „a face" — implicarea doar pentru „a avea"; generozitate-platitudine sufletească; asumarea eșecului — invocarea circumstanțelor atenuante; interiorizarea tragicului în sens modelator — încercarea în argumente liniștitoare ș.a.m.d. De multe ori, acțiunea însăși este, pentru romancier, doar prilej de reflecție. Mai mult decît în volumele anterioare, în această ultimă parte a ciclului, Corneliu Leu structurează narativ cîteva dileme. În **Vaporul alb,** Alexe — figură importantă într-un județ dunărean — oscilează între grija pentru fiu și riposta față de profitorul Constantinide, între înțelegere și delimitare, între mărturisirile inimii și respingerea compromisului, între acuratețea propriilor principii de viață și puterea josniciei care vrea să-i forțeze mina; pentru salvarea fiului, îi este permis pactul cu impostura? — iată formula dilematică pe care i-o pune în față însăși practica socială a propriilor convingeri, chestiune care nu există pentru **șeful de post Manole: „Ce păcat că un asemenea om,** simplu și dintr-o bucată, fiind nevoit să-și facă meseria prin lumea meschină a josniciilor omenești consideră compromisul drept ceva normal și nu poate vedea lucrurile decît sub incidența lui... Pentru el — își spuse mai departe (Alexe — n.n.) —, fiind un om liniștit, avînd doar dorințe și nu ambiții, întîmplările sînt considerate firești în desfășurarea lor, fără să-l deranjeze prea mult dacă se abat de la un ideal ; idealul lui e să păzească lumea de rău sau, poate, numai de prea rău" (p. 60—61). **Cartea întîi a partriarhilor: adusu-mi-am aminte** opune dilematic pe Drăgan (vechi comunist, cu biografia plină de urcări și căderi) unui robust slujitor al cuvîntului divin, dar viața îi unește în tentaculele unei frumoase și durabile prietenii. **Cîntarea cîntărilor: Persida** creionează drama sentimentală a lui Drăgan. Partea a 15-a este o dilemă a opțiunii și stilului de viață; Drăgan are, datorită conștiinței curate, oscilații ierarhice, în timp ce Saghin are oscilații de coloană vertebrală: rigid și autoritar cu cei ce-i sînt în subordine, maleabil și slugarnic față de cei mai mari. Trauma însă nu sfîrșește în îndoială, după cum micimea umană nu capătă relief și pondere. Ultima parte a ciclului pune, pe neașteptate, tema precarităților omenești; în fața morții lui Alexe, ce se poate spune altceva decît: **„Dar numai atîta ne-a fost dat? Numai atîta ? !".**

Alexe și Drăgan sînt figuri viguroase, cu un pitoresc psihologic aparte; prin ei, puterea își vește adevăratele rosturi umane. Ei au o complexitate sinuoasă, tocmai pentru că refuză atît compromisul degradant (lingușirea, escrocheria, mita, traficul de influență ș.a.), cît și formula malefică (sfidarea principiilor pentru acaparare de avere și/sau putere, lipsa de scrupule, cinismul, mentalitatea de grup terorist (p. 31—32), activismul egoist mutilant de valori ș.a.). Prin Alexe și Drăgan, **direcția morală** a puterii capătă consistență și profunzime umană și umanizatoare.

Corneliu Leu reușește să plăsmuiască o lume estetică saturată de sensuri psiho-sociologice acute. Motiv pentru care acest ciclu romanesc nu se pretează la o lectură comodă.

Vasile Macoviciuc

Romanul eroului întemeietor

Prozator cu evidentă vocație a scrisului pe teme sociale dintre cele mai actuale, fapt concretizat prin romane cum sînt „Doi ori doi" (1978), „Oceanul" (1988), „Ursa Mică" (1985) ori în nuvele și povestiri adunate în volumul „Mărgele roșii" (1984), Daniel Drăgan a evoluat spectaculos din punct de vedere al formulei literare, aspect ce ne întîmpină hotărîtor în noul și interesantul roman „Ursa Mare" (Ed. Dacia, 1988), o construcție epică aflată în consonanță atît cu dezideratele anterioare ale scrisului său cît și cu un mod modern, profund, de a transforma realitatea vieții în realitate literară cu valoare exponențială.

„Ursa Mare" este **un roman al eroului întemeietor** pus pe note epice cu o remarcabilă abilitate de a întrebuința simbolul și parabola, procedee moderne, fără a deteriora, în același timp, accesul cititorului la semnificații. Într-un anumit fel și fără a stabili prin comparație altceva decît o familie de spirite, romancierul se alătură prozelor masive și îndelung construite cu migală ale lui Paul Eugen Banciu, de care îl leagă, acum mai ales, aceeași încercare de a proiecta realități ale lumii noastre de azi (mai ales **vocația constructivă**) în proiecții simbolice și uneori mitice. Este modul în care romancierul înțelege să dialogheze într-un mod fertil cu o tradiție pe care, înaintînd din ce în ce mai mult către noi orizonturi ale realității, o simte, firesc, din ce în ce mai aproape. Romanul se poate citi, din acest motiv, pe mai multe straturi, el are, deci, mai multe repertorii epice. Stratul inițial și, desigur, cel mai bine reliefat este cel **social**, „Ursa Mare" avînd această caracteristică marcat realistă și o componentă ecologistă pe care trebuie să o remarcăm. Sînt descrise aici aspecte ale vieții unui **mediu mai puțin studiat în proza românească de azi, anume cel al prospecțiilor geologice,** momentul dintîi, care va fi urmat de alte și alte evenimente, ce definesc acea lume atît de diversă a șantierului, mediu inedit și plin de sensuri, atît al realității vieții noastre cît și al realității cărților noastre. În ceea ce, pe bună dreptate, s-a numit tema șantierului în proza românească actuală, propunerea lui Daniel Drăgan este interesantă și originală prin unghiul de abordare ; prozatorul nu calcă pe terenul bătut al prezentării quasi-reportericești a faptelor, ei denotă o originalitate de concepție. Înțelegerea acestei noi unghiulații trebuie semnalată : dacă „șantieriștii", oamenii șantierului propriu-zis, reprezintă — dintr-o perspectivă a modelelor culturale — **eroul constructor** ce prelungește și adaugă naturii forme și volume noi, geologii sînt mai aproape de natură, sînt firi naturale, cei care deslușesc secretele ei și trăiesc în cercurile tulburătoare ale permanențelor. Lumea romanescă, propusă și compusă de autor, păstrează aceste caracteristici de ordin principial. Personaje cum sînt Simion Petrineac, Radu Nicanor dar și strania Ramona, nu sînt numai niște nume (care au în același timp și veracitate onomastică dar și un „ceva" misterios, ce trimite la romanele lui Eugen Uricaru, cu care „Ursa Mare" deține și alte strînse legături — mă gîndesc la „Mierea" și la „Glorie") ci prezențe pregnante în orizontul înfăptuirii, caractere și expresii ale unei tipologii, indivizi și tipare. Căci la stratul, aflat la îndemînă, al realității, Daniel Drăgan adaugă dimensiunea simbolică, al doilea strat al acestui roman. El va proiecta lumea de la Arania, locul consacrat al acestui ritual al construcției, pe planuri care depășesc clipa și se înalță la realități perene. Tonul cumva baladesc întrebuințat aici (deosebit de cel din alte romane unde observația primează) concură la această impresie și ne arată că aceasta a fost intenția inițială a scriitorului ; este punctul ce unește **„Ursa Mare"** cu un alt roman, recent apărut, care valorifică balada constructrului român mitic, a Meșterului Manole, ce păstrează chiar în titlu această sugestie, anume „Baladă neterminată" de Constantin Cubleșan. Racordările sociale și opțiunile se remarcă și contribuie la aprecierea pozitivă ce se poate da acestui interesant roman, a cărui stabilitate estetică generată de proiecția simbolică se cuvine subliniată.

Viorica Răduță

Revirimentul reportajului

Urmare din pag. 1

tura „Cartea românească" **și se intitulează „Adevăr și metaforă".**

Deși autorul își subintitulează cartea ca „însemnări de reporter", pot spune că această modestie este mai degrabă o strategie de captare a interesului cititorului decît o caracteristică a stilului său, care numai reportericesc nu este. Mircea Ionescu și-a structurat cartea în cinci capitole cuprinzătoare ; 1) Cine ești dumneata, tinere gălățean ? 2) „Bătăliile" pentru... adevăr și metaforă, 3) „Bătălia" pentru nisip, 4) Țăranii și 5) Dunăre, cît se cuprinde !

Chiar din enumerarea capitolelor respective cititorul își poate da seama că subiectul tratat de Mircea Ionescu în cartea sa este **„GALAȚIUL"** — trecut, prezent și... viitor. De la primul și pînă la ultimul rînd această carte scrisă cu un real talent de prozator și cu o vizibilă pasiune, este o „bătălie pentru... adevăr și metaforă — cîștigată definitiv de Mircea Ionescu. De fapt capitolul al II-lea este un preambul fericit ales ca să pregătească cititorul pentru ceea ce va urma, un mod ingenios de a-l invita la expediția fantastică, plină de surprize și învățăminte deosebite din paginile bogatei cărți. Fie că în aceste pagini se relatează, cum au cîștigat doisprezece tineri optsprezece milioane într-o singură zi, mai exact despre „strădania unor uteciști de a deschide un nou șantier al tineretului în scopul valorificării unor rezerve locale... de nisip pentru construirea de locuințe", fie că aflăm noutăți despre țăranii din lunca Dunării ori despre tineretul gălățean, talentul evocator al lui Mircea Ionescu e constant.

A doua carte pe care o prezentăm a fost scrisă de **Augustin V. Pop,** se intitulează **„Lumini albastre"** și a apărut la Editura **Albatros.** Autorul își subintitulează cartea „epopeea bluzelor albastre cu ecuson de brigadier" iar într-un cuvînt introductiv aflăm că „Lumini albastre" este al cincilea volum din ciclul „Epopeea bluzelor albastre..." urmînd după următoarele volume :

„Subiect pentru o baladă" (1978), „Mai presus de iubire" (1979), „Cronică vie" (1980) și „Romanticii" (1983). Subiectul actualei, cărți este ambițios și pe fața ultimei coperți Augustin V. Pop își justifică proiectul său grandios astfel :

„O convingătoare mărturie a elanului și romantismului revoluționar cu care tineretul României a participat la noile înfăptuiri ale țării în ultimele decenii, un cald omagiu și îndemn cu prilejul aniversării a 40 de ani de la organizarea primelor șantiere naționale ale tineretului".

În primele rînduri ale cărții sale. Augustin V. Pop spune pe bună dreptate : „Epopeea reconstrucției naționale s-a născut din strigătul de durere al țării, atunci cînd rănile lăsate pe trupul său de tăvălugul războiului se cereau vindecate fără zăbavă și făurită o civilizație nouă". Astfel, în această carte document, avem o trecere în revistă a momentelor revoluționare din anii 1947—1948 de la Agnita—Botorca, Bumbești—Livezni și Salva—Vișeu, o prezentare a istoriei „acestui monument de artă inginerească făurit de om și numit TRANSFĂGĂRĂȘANUL", dar mai ales prin capitolele cele mai ample, „Lumina ce dăinuie în curgerea apelor" și „Albastrul luminii din adîncuri", o istorisire a luptei pentru energie în tînăra Republică Română, consemnată în momentele Bicaz — 1952, Argeș — 1961, Lotru 1966—1970 sau, mai recent, hidrocentralele Porțile de Fier I și II, termocentralele de la Rovinari, Turceni, Anina ș.a. Un capitol special pe care ni-l rezervă cartea lui Augustin V. Pop este cel intitulat sugestiv „Sapă, numai, sapă pînă dai de stele-n apă", așa cum sună cunoscutul îndemn blagian.

Eroul consemnărilor este tot **APA,** sau modul în care este ea gospodărită de oameni. Și aici facem cunoștință cu „metamorfozele din cîmpia lui Darie și Moromete", cu brigadierii și geniștii din cîmpia Burnasului, ori cu eroii tineri, brigadierii de pe șantierul național Cîmpia Caracal-Dolj.

A treia carte aparține lui Mircea Motrici, se intitulează **„Fereastră spre inima Bucovinei"** și a fost publicată la Editura Eminescu ; Este, în fond, o „decriptio Bucovinae". „Faptul e vizibil din simpla enumerare a celor cinci capitole ale cărții : 1) Trepte spre cerul Sucevei, 2) O nouă Heraldică, 3) Sate fără hotar, 4) Oratia de nuntă a copilăriei și 5) Umbre colorate. Mircea Motrici, în paginile cărții sale, tratează cu aceași dăruire și plăcere de a povesti, un subiect despre un fapt ce pare a fi banal ca și un altul pe care l-am putea defini sublim.

Iată două exemple edificatoare. În **„Curiozitatea unei femei"** ni se relatează cum o bătrînă care nu mai fusese pe la oraș de 15 ani, pleacă din satul ei aflat la poalele munților, în zorii unei zile, împinsă de curiozitatea și dorința de a vedea cum se face laptele praf la fabrica de la oraș, din laptele colectat și de la vacile din curtea casei sale. Cînd este însoțită de directorul fabricii și vede minunea „femeia răsuflă ușurată". Următoarea secvență reportericească urmînd celei enunțate mai sus se numește **„Primăvara voronețeană".** Aceste rînduri din succinta prezentare a celebrei cititorii a lui Ștefan cel Mare sînt concludente ; „1488—1988. Pe muchie, cinci secole. Cinci secole și Voroneț își păstrează prospețimea, la fel ca și aerul ozonat al pădurilor din împrejurimi. Acest ținut scăldat permanent într-o lumină difuză ce filtrează ușor și le amestecă cu cerul albastru, se înfățișează oaspelor ca un album de artă pe care s-a scris : Voroneț, Humor, Arbore, Sucevița, Moldovița, Putna, Dragomirna...".

Referindu-se la „Foșnetul Bucovinei", Mircea Motrici aduce un elogiu codrilor săi seculari, amintindu-ne că „Suceava este județul cel mai bogat în păduri din țară. Codrii săi seculari sînt o podoabă rară a naturii : stejarul, fagul, bradul, molidul și multe alte specii sînt nestemate ale acestui pămînt de nord. (...). Un nord cu foșnet lin, calm, cald și senin". Cred că nu exagerăm spunînd că acesta este și foșnetul cărții scrise de Mircea Motrici, un reporter la care percepția senzuală a realității înconjurătoare primează.

Un univers poetic

Urmare din pag. 1

atins, / cînd împăcat simți-voi cum în mine / departele, aproapele s-au stins // atunci ostatic să rămîn la stele, / bogat triumf și temelie lor, / eu înmiitul, șetea, serpentina, / destinul sieși neîncăpător, // cel care veșnic se uzurpă singur, / de dincolo de sine craiul blînd"... Alte vocabule poetico-filosofice din contextul liric al poeziei lui Cezar Baltag mai sînt : **inzadarul — care ar semnifica — bănuim — neputința, dar poate și înșelătoarea Maya ; vanitas vanitatum,** transcris într-o poezie ulterioară (din **Madona din dud)** în ebraică : **Havel havulim / hacoll haveil ; fărăcumpătul** — care traduce — credem — noțiunea leibniziană de **appetitus : „Căci fiecare lucru are appetitus** conform propriei sale naturi" ; **devremele, nepasnicul, Necilpa, Acum, Nimeni, Cel ce devin și cel ce sînt** etc. — termeni creați îndeosebi prin transformarea unor adverbe sau locuțiuni în noțiuni filosofice — în spiritul limbii și al folcloristicii naționale.

Dintre răsfringeri, un ecou estetic și filosofic deplin trezește cea cu titlul **Răsfringere de arbore lacom,** ilustrînd ideea ireversibilității și **dorul dezmărginirii,** dialectica schimbării **neîncetate...**

Selectivă, cea de a patra culegere — **Monada** (E.P.L., colecția Albatros, 1968), adaugă noi inedite sub titlul **Tărmul zadarnic** în care se înregistrează evoluția spre un hermetism folcloric cu trimiteri biblice — înrudit cu cel al lui Ion Gheorghe. Tendința spre esențializare se face simțită prin geometrizarea simțirii, realizată în versuri cu caracter axiomatic — probabil tot o contaminare stănesciană : „Totul e moară a totului, / totul e capcană a totului"... **Dorul fără mal** (în altă parte, **dor adînc, dor neîncetat**), devine, de data asta, **sete : „sete** dintîi / și sete de pe urmă, / sete de niciodată / și sete de acum împietrit"... Devastarea ființei de simțuri este sugerată prin imaginea terifiantă a lupilor ce-și devoră prada. Ecouri din **Cîntarea cîntărilor** răspîndesc parfum de senzualitate, stăruind în memorie : „candelă dinților mei își e trupul, / dulce este cerul gurii mele / zbaterea ta" etc.

Volumul **Odihnă în țipăt** (Editura tineretului, 1969) se constituie într-o remarcabilă ontogeneză lirică, amintind de **Zoosofia** lui Ion Gheorghe. Folosindu-se de vocabule abstracte (de fapt concepte negative), Cezar Baltag numește moartea **Fărănimenea, Departeaproape, Necine, Nimicul, Nicăieri** etc. În aceeași manieră esențializat-oraculară, cu sclipiri arhaizant-folclorice, nimbate de „mistere figurînd o diagramă astrală într-o ordine de realități cosmobiologice" — cum însuși spune, într-un eseu din 1970, **(Nupțiala cunoaștere),** închinat lui Ion Barbu, sînt scrise și cărțile **Șah orb** (Editura Eminescu, 1971) și **Madona din dud** (Editura Eminescu, 1973). Îndeosebi, cea de a doua reprezintă — după opinia mea — o culminare artistică a artei poetului. Inspirîndu-se din jocurile de copii, dar și din folclorul magic, Cezar Baltag creează memorabile imagini ale unor tradiții, într-un limbaj susținut pe metafore insolite, dar și pe valori negative, în spiritul **Florilor de mucigai : „În pîntecul ei ne**stins / mugeau leoaice învins, / în dulce pleoapa ei / lacrimile beau idei, / cînd mișca floarea șprincenii / se-nchidea poarta Gheenii" **(An, Dan, Dez).** Un ciclu — intitulat **Tarot** — trimite la **Cîntecile țigănești** și ceva mai departe la **Romancero Gitan** de Federico Garcia Lorca... În termeni bachelardieni, poetul realizează — în acest volum — imaginea „analitică a fantasticii transcendentale"...

Volumul **Unicorn în oglindă** (Editura Eminescu, 1975) încheie triada începută cu **Ddihnă în țipăt** și continuată cu **Madona din dud** — cea mai reprezentativă din punct de vedere estetic. Scris „în memoria lui Nicolae Baltag" acest ultim volum marchează trecerea de la imaginarul folcloric la existențialismul dramatic. Demersul liric e axat pe două motive : **dublul** și **trecerea,** celebrînd unitatea dialectică a contrariilor dintre **combustie** și **curgere,** prin prezența unor elemente ale devenirii, ca **focul** și **apa,** proiectate într-o lume anamorfică a mitului, în care copacii cresc „cu crengile înăuntru", iar „focul se desparte de sine"....

Urmează după aceasta o pauză de creație de aproape zece ani (din 1975 pînă în 1985), timp în care compune eseuri, face traduceri, scrie prefețe, face gazetărie etc. și editează încă un volum selectiv de **Poeme** în 1981. Volumul din 1985 intitulat **Dialog la mal,** Editura Eminescu, 1985), reia tema favorită a trecerii, pendulînd — precum Simion Stolnicu — **între lut și torțele de aur,** între extincție și zbor spre înălțimi : „Crește-n cer distanța. Ziua e tîrzie / și-i tot mai departe pragul următor. / Ca să-nchei această grea călătorie / nu ajunge pasul, trebuie să zbor" **(De te narratur).** Ceea ce rămîne este logosul primordial : „Luminează. Atît / Nimic nu poate spune / Nici măcar: Ard. / Nici măcar : Nu mă atingeți / Dar priviți-l : e încă aici. Din nou / Lumea poate începe" **(Cuvîntul** — poema finală).

Dacă la debut, în 1960, Cezar Baltag era doar o promisiune vagă, evoluția sa ulterioară înregistrează saltul calitativ estetic de la lirica ideatică tutelată de filosofia lui Heraclit și Leibniz (deosebită de cea a lui Nichita Stănescu tutelată de Hegel), la o lirică originală **ce-și extrage sevele** din mit și folclor. Ultimele poeme — inspirate de moartea soției, poeta Ioana Bantaș — apărute mai întîi în **România literară, Luceafărul** și **Familia** și, acum, de curînd , în volumul **Euridice și umbra** (Editura Eminescu, 1988) — se constituie într-un tragic lamento implorativ, cu ecouri rilkeene asimilate în profunzime, nimbate de experiența jalei din care s-a întrupat Electra : „Dar dacă-așa devreme înnoptez / De ce m-ai trimis ca să te caut ? // Fără auz tăcerea ți-o ascult. / Dă soare unui orb printre ruine. / Tu arzi și chiar te-ai fi stins demult / N-ai, Doamne, loc să te îngrop în mine // Și dacă noaptea tot va fi să cadă / Fă altu-n locu-mi care să te vadă".

Poetul — în această ipostază — devine „narator pentru sine însuși / al propriei povești, / lasă loc de trecere pentru alții // prin viața lui. / sală de așteptare a spiritului / a spiritului, / naos al păcatelor altora, / interioritate / ce nu-i mai aparține, / gară de joncțiune / a celor ce vin, / a celor ce pleacă, / a celor ce nu s-au născut încă"...

Poemele primăverii

Urmare din pag. 1

cută, că ești bine, / Și albul din toți pomii spre lume semne face, / Pe punțile florale deschise de albine".

Încheiem aceste rînduri cu tulburătoarea confesiune a lui Nichita Stănescu din „Elegia a unsprezecea": „Dar mai înainte de toate, / noi sîntem semințele și ne pregătim / din noi înșine să ne azvirlim în altceva / cu mult mai înalt, în altceva / ce poartă numele primăverii... / A fi înlăuntrul fenomenelor, mereu / înlăuntrul fenomenelor. / A fi sămînță și a te sprijini / pe propriul tău pămînt". Pentru poeți primăvara nu e doar un simplu anotimp calendaristic, e un simbol, o stare de spirit, o metaforă a luminii, a triumfului ființei.

CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL

● **Joi, 30 martie a.c. orele 16,30, va avea loc la Muzeul Literaturii Române ședința Cenaclului revistei Luceafărul, dedicată lui Nichita Stănescu.**

Invitațiile se ridică de la redacție luni, marți și miercuri între orele 12,00—14,00.

L2 25 MARTIE 1989

ADEVĂRURILE UNEI EPOCI DE ISTORIE ROMÂNEASCĂ —

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

„Intr-o perioadă istorică scurtă au avut loc mari transformări revoluționare în toate domeniile vieții economice și sociale. România a depășit înapoierea în care se afla datorită politicii claselor exploatatoare și dominației imperialiste devenind o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă, puternică, organizată pe baza celor mai noi cuceriri ale tehnicii și științei contemporane, cu o agricultură socialistă în plin progres, cu o puternică dezvoltare a științei, învățământului, culturii, a bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor."

NICOLAE CEAUȘESCU

Tablou de Gheorghe Ioniță

EFIGIILE VIITORULUI

Te simți parcă asemenea unui școlar la un examen scris de limba și literatura română cînd începi să povestești despre Rîmnicu Vîlcea, unde, cu mai bine de trei veacuri în urmă, a luat ființă cea dintîi fabrică de hîrtie din Țara Românească, hîrtie pe care au trudit generații ilustre de cărturari și tipografi, în frunte cu marele Antim Ivireanul... După trei secole, și doar pe trei file albe, în țesătura cărora se găsesc, poate, și fibre din pădurea vîlceană, ce să alegi pentru cititor din bogata și pilduitoarea istorie a acestor strămoșești plaiuri, din prezentul lor socialist fremătător și din perspectivele lor încărcate de atîta lumină, la propriu, cită pulsează în arterele energetice ale patriei, izvorînd tocmai de-aici, din salba de hidrocentrale de pe Lotru și Olt ? Nu este un examen ușor, și întrebarea nu e retorică, ci cuprinde, în termenii ei, numai realități exemplare : Rîmnicul este atestat documentar într-un hrisov al lui Mircea cel Mare, la 20 mai 1388, cu șase veacuri în urmă; luînd ca punct de plecare această dată, marcată în scris, de numele Rîmnicului se asociază evenimente, fapte istorice și personalități de primă mărime ale culturii noastre, ca Dan al II-lea, Vlad Călugărul, Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Radu Paisie, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu... ; de la micile fabricuțe și ateliere din Rîmnicu Vîlcea, joagărele și exploatările forestiere de pe Valea Lotrului și Valea Oltului de la-nceput de secol XX, județul Vîlcea a ajuns, astăzi, un ținut puternic dezvoltat, cu unități reprezentative ale industriei „de virf" în domeniul chimiei, construcțiilor de mașini, energetică ș.a.m.d. Două comparații sînt capabile să susțină dinamica dezvoltării în domeniul resurselor energetice : Hidrocentrala de pe Lotru produce, astăzi, echivalentul de forță electrică a întregii Românii din 1938, iar „cascada" de hidrocentrale de pe Lotru și Olt, totalizînd o capacitate de peste 1 100 megawați, depășește cu 115 megawați producția „navei amiral" a generatoarelor noastre, adică nimic alta decît faimoasele Porți de Fier ! Cînd, în ce fel, prin forța cărora mîini iscusite și din ce flacără creatoare au apărut acestea ? Astfel s-ar putea rezuma tema lucrării scrise pe numai trei coli de hîrtie, în țesătura cărora se găsesc, fără-ndoială, și fibre din secularele păduri vîlcene...

★

— Practic și la modul cel mai concret, ne spunea profesorul Ilie Bădițescu, președintele Comitetului județean Vîlcea pentru Cultură și Educație Socialistă, întreaga ascensiune a ținutului nostru s-a hotărît și a început, la unison cu țara, o dată cu istoricele perspective deschise la Congresul al IX-lea al P.C.R., de cînd în fruntea partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cu prilejul vizitelor de lucru ale secretarului general al partidului, prin atenția permanentă, indicațiile și îndrumările ce ni le-a dat, au fost gîndite, plănuite și realizate, an de an, cincinal de cincinal, toate obiectivele care au adus județul la înfățișarea de acum. S-au dat în folosință Întreprinderea de echipament hidraulic Rîmnicu Vîlcea, hidrocentralele Călimănești și Turnu, Întreprinderea de textile nețesute din municipiu, calea ferată Băbeni — Popești — Alunu, Fabrica de stofe pentru mobilă Horezu, întreprinderile de mecanică fină, iar de curînd vîlcenii contribuie la bogăția energetică națională prin deschiderea și intrarea în exploatare a bazinului carbonifer Berbești-Alunu. Prin anii 1960—1965, dacă aveam în oraș vreo 20 de blocuri mici de locuințe ! Priviți, acum, pe fereastră ! Tot ce se vede, și tot ce se prevede pentru viitorul apropiat — adică centrul civic, casa cărții, biblioteca județeană, alte obiective social-utilitare — reprezintă, într-un cuvînt, efigia modernă a Rîmnicului, pe care generațiile viitoare vor citi, cu recunoștință, inscripția dăltuită pentru eternitate : Epoca Nicolae Ceaușescu. Sînt adevăruri zidite în piatră și beton, mărturii ale acestui timp, așa cum, vizitînd orașul, veți vedea mărturiile și vestigiile altor epoci glorioase trecute, și mă refer în special, la monumente și străvechile ctitorii rîmnicene...

★

Era o zi cu cerul senin și cu mult soare la începutul acestei primăveri timpurii, încît lumina scotea în relief noile bijuterii arhitectonice ale străvechii așezări de pe malul Oltului, străjuită de dealurile Cetățuia, Capela, Petrișor și Troian. Numai imaginația te poate sluji să ghicești că pășești pe urmele hitrului Anton Pann, care și-a petrecut o parte din viață aici...

Există o știință, aș zice, a amplasării statuilor într-un oraș, și rîmnicenii și-au însușit-o în toate subtilitățile ei. „Dascăl" în această delicată învățătură le-a fost doctorul concetățean Gh. Sabin, unul dintre medicii voluntari participanți pe cîmpul de luptă în războiul pentru cucerirea independenței naționale absolute, la 1877—1878, din a cărui inițiativă s-a și înălțat, la capătul bulevardului Tudor Vladimirescu, la poalele Dealului Capela, **Monumentul Independenței...** (Asociație de idei : știați că istoricul pod peste Dunăre, pe care a trecut oștirea română spre încleștarea aceea pe viață și pe moarte, a fost alcătuit, în mare parte, din arborii secularilor codri vîlceni ?). Ajungem și pe Cîmpul lui Troian, unde citim, la baza **Obeliscului 1848**, cuvintele generalului Gh. Magheru : „Eu, fraților, sînt român și ca român sînt ferice a muri pentru țara mea".

Cutreierăm orașul în această zi de 14 martie, pe pieptul fetelor flutură zglobii firele împletite ale mărțișoarelor, alb cu roșu, dar pare că și pașii noștri descoperă un itinerar iscusit împletit : bustul lui Constantin Brîncoveanu, Casa științei și tehnicii pentru tineret, statuia domnitorului Barbu Știrbei, Casa de cultură a sindicatelor, statuia lui Mircea cel Bătrîn, Sala sporturilor, bustul lui Traian, Arenele Traian, bustul lui Nicolae Bălcescu, licee, spitalul județean, hotelurile moderne Alutus, Capela etc., etc., Biroul de Turism pentru Tineret. E abia începutul sezonului turistic, dar ne împiedicăm de bagajele unui grup, unii coboară din autocar, alții urcă, și vor fi, cum au numărat rîmnicenii pînă acuma, vreo cinci sute de mii într-un an... Ce vin ei să vadă ?

★

Efigiile moderne și antice ale Rîmnicului vin să le vadă și îmi închipui stupoarea străinilor (Vîlcea exportă produse în peste 50 de țări !), la vederea ultimei descoperiri arheologice : un medalion de la început de mileniu I.

— Mi-au dat telefon la ora două noaptea — îmi mărturisea un impătimit al istoriei acestor meleaguri —, arheologul și oponentul său subiectiv spiritual. Primul susținea că a descoperit un... sfînt dacic, iar al doilea, dogmatic, pretindea că, după canoane, sfinții nu poartă mustăți !

Colocviul lor, prelungit probabil pînă pe la primul cîntat al cocoșilor, o fi refăcut Drumul Oltului și Calea Traiană, Drumul Argeșului și Drumul Jiului, poposind în castrul roman Buridava și poate chiar și mai demult, în epoca bronzului, la Verbicioara... Ca și alți gospodari destoinici, îndrăgostiți de frumusețea „ograzii" lor, de la un capăt în altul al țării, vîlcenii fac tot omenescul posibil pentru a-și pune în valoare vechimea, tradițiile, trecutul și izvoarele neamului. Numai înșiruirea unor tradiționale manifestări folclorice, prin numele lor (ajunse la ediția XII—XIX), ar putea alcătui un poem de sine stătător cu emblema Vîlcii.

★

De-a lungul celor peste 30 de ani de publicistică și gazetărie cotidiană, știu că m-am lăudat în fața colegilor și confraților că aș fi bătut (cu pasul, cu trenul, cu vechiul „GAZ", cu autobuzul și cu avionul — dacă se poate spune așa), mai toate plaiurile țării. La Vîlcea, pentru acestei trei file albe, am ajuns abia acum, la cumpăna unor vîrste, crezînd că voi șterge o „pată albă" de pe harta spirituală a reporterului, ca să-mi dau seama, nostalgic și înfometat de drum, că efigiile patriei se preschimbă înspre frumos ca voinicul din poveste, zi de zi, ca visurile sau vîrsta noastră într-un an...

CASA STRĂMOȘEASCĂ

Mama Maria ne-a ieșit în întîmpinare în holul apartamentului de la parter din blocul situat cu fața spre grădina de vară, în apropierea stației „service-auto", lîngă acea răspîntie din margine de Pitești unde indicatoarele te îndrumă spre București și Brașov, Rîmnicu Vîlcea, spre Centru sau „Toate direcțiile". De aici, ca toți reporterii serioși, pentru a cîștiga timp, urma să luăm o „ocazie" spre Rîmnic, și Mama Maria ne-a asigurat că există destule, ba ne-a sugerat și orele cele mai potrivite, cum ar fi „între autobuze", cînd drumeții se mai răresc, fiindcă ce face ea, de la o vreme, decît să stea cu ochii spre această răspîntie, pe unde se-ntoarce acasă, de la muncă, Nea Marin ? „Cînd îl văd la colț, zice Mama Maria cu ochii umezi de emoție, parcă îmi răsare soarele-n casă !". Deși am înghețat la picioare, aproape trei ore, în tren, ne descălțăm și pășim cu fereală prin casa curată-lună, dar răcoarea pe care o simțim este alta acum și aici, e răcoarea aceea a curățeniei pe care o încerci, vara, venind din curte sau din grădină, în casele de la țară...

În casa familiei Niță nu se fumează, așa că ne instalăm în bucătărie și, cu privirile spre răspîntie, de unde trebuie să apară Nea Marin, tăifăsuim despre munca ei de o viață, întreruptă, cu cîțiva ani înainte de pensionare, din motive de sănătate. „Cînd o ieși la pensie și el, că mai are puțin, poate ne-o trece mai ușor timpul", oftează Mama Maria cu speranță, se uită la ceas și începe pregătirile pentru masă. Lucrurile o ascultă și ! se supun ca niște vietăți în casa lor dichisită, în care se simte — și se vede — în toate cele, mîna gospodarului vrednic și neobosit. Iar cînd se adună familia, casa se umple de glasuri și de risul nepoților, pe care-i „strunește" (făcîndu-mi complice cu

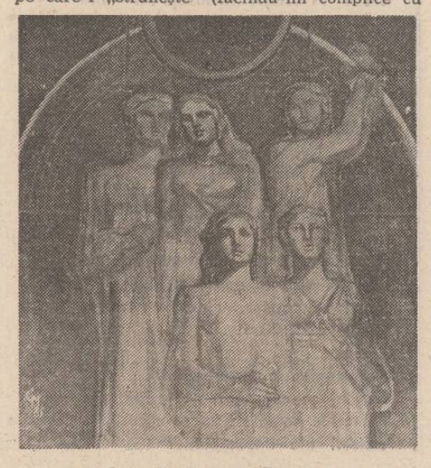

Geta Mermeze : „Tinerețe"

ochiul), unul dintre oamenii cei mai plini de sete de viață — bunicul hîtru și autoritar, Nea Marin. Încet, încet, capeți aici senzația că te afli la o adunare a oamenilor muncii din marea gospodărie a celor ce fabrică „Dacia" pitești eană : toți muncesc în întreprinderea de autoturisme și-n secțiile ei. Fiica cea mare, Mariana, e lăcătuș-mecanic, iar ginerele, Constantin (și tot Niță !) este strungar și un șofer de elită, cum vom vedea ceva mai tîrziu. Pînă una, alta, nepoții — Mihai, Elena și Ionuț — înfulecă pofticioși, de fapt cu toții mîncăm ca de sărbătoare, sub privirile blînde ale Mamei Maria, adevărată Mamă de Mare Familie în fiecare gest, și cuvînt, și gînd. Mezina, Doinița, îi dirijează pe cei mai mici, iar importanța cu care oferă un pahar cu apă musafirului face din Leanța, cum o dezmiardă ai casei, o fermecătoare maestră de ceremonii. Se simte importantă, rîde cu gura pînă la urechi și își dezvăluie strungăreața — moștenire din moși-strămoși.

Sîntem la oraș, dar, nu știu de ce, parcă am fi la țară, mă aștept să latre cîinele-n curte, ori să cînte brusc un cocoș... Pe urmă Mariana și Titel ne invită să le vedem și lor casa, sărutăm mîna Mamei Maria, ne-nghesuim o grămadă de oameni, firește, că într-o **Dacie**, facem semne de bun rămas — și de aici începe minunea. Pentru că traversăm tot orașul Pitești, cît e de lung, și ne angajăm pe șosea, prin cîmpie, pătrundem în satul Geamăna din comuna Bradu, pe ale cărui ulițe, în loc de căruțe, circulă automobilele sătenilor, se înserează, și-n lumina farurilor apare Casa Străi

Alex. Ru

Continuare în pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

E ziua ca o culme...

E ziua ca o culme luminată
De soarele ce-n creștetu-i s-arată,
Vestind un anotimp întregii țări
Cum n-a fost altul sub aceste zări.

Drapelele cu freamăt se-nălțară,
Republica suride-n primăvară,
Șoptesc în luncă între ele flori
Și vin curînd în cring privighetori.

Salută din văzduh cocorii-n unghi,
Stejarul vechi dă noi lăstari din trunchi
Și inimi lîngă inimi se adună
Slăvindu-te, Republică,-mpreună.

S-anunță veac de aur țării-ntregi
Sub ale muncii și dreptății legi
Și ziua-i ca o culme luminată
De soarele ce-n creștetu-i s-arată.

M. Beniuc

Partidul, Ceaușescu, România

Trăim aceste fericite zile
Inscrise-n viața-ntregului popor
Precum istoria inscrie-n file
Cu litere de aur mersul lor

Sînt zilele ce-n inimă așteaptă
Și care mărturii prin timp rămîn
Căci ne conduce-o forță înțeleaptă
Partidul nostru Comunist Român.

Și-n fruntea lui cea limpede veghează
Un înțelep și ne-nfricat bărbat,
Inimă tînără și minte trează,
In care țara-ntreagă s-a-ntrupat.

E Omul — Ceaușescu Nicolae
Iubit ca steagul nostru tricolor.
Ca steagul roșu limpede văpaie
In zborul liber către viitor.

Conducător iubit, doream să vii,
Chemat de țară și chemat de vreme
In fruntea scumpei noastre Românii
Ca soarele în fruntea unei steme.

Din anii grei legat de-acest popor,
Curat ca lacrima, ai fost făclia
Ce-a luminat și-adînc și-nălțător
Ca să-nflorească, nouă, România.

O țară, suverană, de renume
Prin muncă, omenie și-adevăr
Prin numele aceluia ce-n lume
Îi duce crezul peste mări și țări.

Intru mulți ani și multă sănătate,
O tinerețe veșnică-ți dorim
Cu datinile din străbuni lăsate
Azi, fiu iubit al țării, te cinstim.

Căci tuturor ne ești în veci mîndria
Și conștiință trează luminînd.
Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt.

Al. Andrițoiu

Slăvit să fie poporul ce are-asemeni fii

Nu preamăresc, nu laud, ci vin cu
simplitate,
Rostind urarea caldă a insului de rînd,
Ce-ntii și-ntii de toate dorește sănătate
Celui ce drag și-aproape ni-i tuturor
în gînd.

Cuvintele se-arată puține și stîngace
Pentru-a cuprinde-n ele întreagă-ne
iubire...
El fericirea țării o vrea în tot ce face
Și țara îi urează, la rîndu-i : Fericire !

...Un cîntec peste vreme urcînd ecouri vii,
Se-nalță azi în inimi, vibrînd sărbătorește
Slăvit fie poporul ce are-asemeni fii,
Slăvit partidul care asemeni oameni
crește !

Corneliu Șerban

CA O ARIPĂ ALBASTRĂ, ȚARA

Zile și nopți, drumuri bătute îndelung cu pasul pentru a vedea și a crede, pentru a cunoaște oamenii și sufletul lor — ca o aripă albastră — pentru a ști să fii contemporan, mereu contemporan cu timpul acesta și oamenii lui — iată gîndul ce m-a purtat întotdeauna pe întinsul țării, în toate anotimpurile și spre toate punctele cardinale. Așa mi-am apropiat, proprietar de drept al dragostei de om și locuri, peisajele sinonime cu basmul de pe întinsul spațiu mioritic. De la nord la sud, de la est la vest am găsit prieteni adevărați de la care am învățat în fiecare clipă ce înseamnă dragostea de țară. În cuvinte simple, în gesturi simple.

PE ARGEȘ ÎN JOS...

Vocația de constructor a omului de pe aceste meleaguri, ca desprinsă din legendă, se manifestă exemplar în decursul istoriei prin acele, mereu vii în memoria sufletului românesc, monumente arhitectonice, ce jalonează parcă o îndelungată statornicie în frumusețe a gîndului de bine a unui întreg neam ; căci ce altceva înseamnă zidirile exmplare de la Curtea de Argeș — primă capitală a Țării Românești — dar și casele luminos clădite din satele înșirate de-a lungul văilor ce străbat acest județ tăiat în două de himerica paralelă 45. „Cinstim memoria celor ce au făcut cu talent asemenea monumente — spunea secretarul general al partidului — dăruind poporului strălucite exemple și frumuseți. Prețuind trecutul, prețuim prezentul, prețuim viitorul patriei noastre, România socialistă."

Argeș, cînt de legendă, plai întins între valul de iarbă al cîmpiei și culmi semețe de munte, revine astăzi în pateticul ritm al clipei cu alte noi construcții ce sînt și vor rămîne mărturie a acestei prime vocații de frumusețe. Vidraru, gînd de început a unei lumini noi, revărsate abundent în lungul șir de ctitorii ce mai înseamnă : Combinatul Petrochimic, Uzina de Autoturisme, Transfăgărășanul, Combinatul de fibre sintetice sau Combinatul de cauciuc și cel de prelucrare a lemnului, pentru a numi, din fuga condeiului, doar cîteva argumente ce stau mărturie și dreaptă prezență puternicului îmbold de a schimba în mai bine fața țării.

Nimic nu se datorează întîmplării, ci omului născut spre a lăsa în urma sa, ca trainic semn al devenirii, sensul existenței sale, jalon spre clarificare a unui viitor tot mai limpede ce trebuie parcurs de alte, mereu alte generații.

Așa se face că am găsit un alt Pitești decît în vechile fotografii de album.

★

Argeșul este al partulea județ ca putere industrială și, de cîtva timp, a primit titlul de „Erou al Muncii Socialiste" pentru rezultate importante. Aici ne este ghid Petre Popa, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, care ne vorbește despre traiectoria culturală, mereu ascendentă, a oamenilor de aici, de la „Scrisoarea lui Neacșu din Cîmplunug..." pînă la noile apariții editoriale în curata limbă românească ce se vorbește pe aceste plaiuri ; de la fîntîna Meșterului Manole, la construcțiile noi, emblematice ale unor sculptori ca Petre Achițenie, cu mozaicul executat pe muntele Mateiaș, sau atît de expresiva „Electricitate" ridicată de Constantin Popovici. Cu har și nespusă dragoste, Petre Popa a editat cărți ce dau măsura continuei sale preocupări de a face cunoscute realizările de pe aceste locuri. Este suficient, credem, să amintim „Istoria municipiului Pitești" ce poartă girul editurii Academiei R.S.R sau monumentala „Cartea eroilor", în care sînt adunate numele tuturor luptătorilor din județ pentru dreptate și libertate, începînd cu Războiul de independență și pînă la ultima conflagrație mondială, spre dreaptă aducere aminte și cinstire.

Pe Argeș în jos adie un vînt proaspăt de primăvară, înverzind cîmpiile și pădurile, luminînd sufletele oamenilor cu o aripă albastră.

ORAȘUL DIN CÎMPIE

Fire plăpînde de grîu acoperă spații largi, îngemănîndu-se cu orizontul, și abia cînd trenul oprește în gară înțelegi că orașul Rîmnicul Sărat este înconjurat ca o insulă de o mare verde. Aici i-am cunoscut pe Veronica Dediu, secretar a Comitetului orășenesc de partid, pe profesorul Mihai Cruceru, directorul Cabinetului orășenesc de partid și pe poetul Grigore Radu Stănescu, președintele Comitetului orășenesc de cultură și educație socialistă, care mi-au vorbit despre ce a fost, ce este și ce va fi orașul din cîmpie.

Tîrgul Rîmnicului, cu străzi pavate cu piatră de rîu, exista banal doar printr-o Fabrică de țigarete, un atelier de confecții militare, o mică distilerie de petrol și cîteva ateliere meșteșugărești. Era puțin, firește, pentru pretențiile și orgoliile locale, dar în jurul prăfuitului tîrg a existat dintotdeauna un pămînt generos ce făcea să curgă aurul grîului în vagoanele destinate mă[illegible] de transit care era Brăila.

Abia [illegible] contemporane aveau să realizeze o nou[illegible] ind acest spațiu la amplele ritmuri de azi.

★

Orașul are acum o capacitate economică în plină dezvoltare, încît se poate spune, pe bună dreptate, că aici s-au produs mutații de-a dreptul spectaculoase. Dacă pînă acum sintagma „platformă" nu avea o acoperire reală, în ultimii ani rîmnicenii o folosesc cu siguranța celor ce s-au obișnuit cu o realitate ce s-a înscris firesc în peisajul cotidian. Drumul ficăruia duce din noua locuință de la bloc spre unul din obiectivele industriale date în folosință în acești ultimi ani : Întreprinderea de garnituri de frînă și etanșare, Întreprinderea de organe de asamblare, Întreprinderea de nutrețuri combinate, Turnătoria de piese de fontă pentru mașini-unelte, Fabrica de mobilă etc. Le-am amînțit pe cele mai importante din dorința de a se face o mai dreaptă comparație între ceea ce a însemnat tîrgul Rîmnicului înainte, ce este azi și, mai ales, ce va deveni el. Pentru că, de curînd, s-a construit un spital cuplat cu policlinică, un centru de creație și cultură, un cinematograf, școli, licee industriale, pentru a însemna doar o parte din dotările socio-culturale existente, ce definesc noul profil al acestui loc. Și, pentru a veni și cu realitatea cifrelor, argument cert al creșterii fără precedent al pulsului vital al noii prezențe economice pe harta țării, să spunem că producția industrială a crescut de la 448,5 milioane lei în 1968, la 4 miliarde astăzi. Asta înseamnă că întreaga producție industrială a anului 1968 se realizează doar în 45 de zile. Iată siguranța evoluției spre mai bine, spre mai frumos a unui oraș devenit tînăr. Așa se face că o istorie nouă se făurește zi de zi sub ochii noștri, prin fapte ce reprezintă o prezență vie, firească, în viața fiecăruia dintre noi.

ILUSTRATA DIN NORD, CU PLOPI

Totdeauna am avut sentimentul că Ardealul și Bucovina sînt frați gemeni ai nordului de țară, perfect simetrici pe axul carpatin al munților Rodnei și Bistriței, într-o geografie cop ată unul de la celălalt, de parcă și structurile sufletești ale oamenilor au fost, ca între buni vecini, împrumutate. Oameni frumoși în spații frumoase.

La Darabanii botoșanilor sînt și prietenii mei, pe care i-am cunoscut acolo : Ion Zbughin. Chirică Beteanu, Mihai Gânga sau poeții Victor Teișanu și Dumitru Ignat, ultimul lansîndu-și pe aceste meleaguri o nouă carte de poezii. Cu ei am parcurs istoria acestui oraș de pe malul Prutului, dar, mai ales, ctitoriile prezente ale unei realități ce au înfrumusețat fața locului și viața oamenilor.

Cu numai douăzeci de ani în urmă, Darabanii erau o comună prăfuită, loc de tîrg și obor de vite săptămînal, cu cîteva prăvălioare și ateliere— de frînghii, luminări, o presă de uleiși săpun. Puternic oraș agro-industrial astăzi, aici funcționează un poligon de prefabricate pentru construcția propriilor blocuri — și sînt multe asemenea locuințe ridicate în ultima vreme — dar și pentru pleiada fermelor agricole din împrejurimi. Ca în orice nouă așezare urbanizată, la Darabani s-a pus accentul și pe crearea unei industrii locale : o fabrică de prelucrarea produselor lactate, o întreprindere de conserve din legume și fructe, o bogată rețea de producție a cooperației meșteșugărești, etc.

Sigur, mai sînt multe de făcut : se trasează artere noi, se asfaltează străzi, se construiesc case cu ferestre largi și curbe inspirate din petala florilor, dar se pășește de mult, ferm, pe terenul certitudinilor, pentru că aici oamenii nu vorbesc decît la timpul prezent și viitor, ca și cum chiar și amintirile numai așa se conjugă. Oraș al plopilor ce mărginesc drumurile, Darabanii, cel mai nordic oraș, există acum ca un punct încandescent pe harta țării, pregătit pentru un zbor amplu spre un miine egal cu visul de azi.

CERUL SENIN DEASUPRA DOBROGEI

Dobrogea înseamnă pămînturi întinse și apa vie a Dunării, vînturi aspre, nu întotdeauna binevenite, geruri tăioase iarna, arșiți prelungi în toiul verii. Agricultori, pescari și vrednici crescători de animale, locuitorii au trudit dintotdeauna spre a-și asigura traiul și el, pămîntul a răspuns numai hărniciei lor.

Țăranii din comuna Cerna, loc de naștere a poetului Panait Cerna, au învățat lucrul acesta și și-au transmis din generație în generație știința de a munci cu sîrguință ogoarele. Schimbările importante petrecute în viața colectivității, li s-a răspuns cu o statornică hărnicie, cernenii punînd umărul la tranformarea radicală a chipului satelor. Așa se explică blocurile, cu largi spații comerciale la parter, numărul ridicat de case noi.

Cerna, cîndva un sat uitat în inima și arșița Dobrogei, gîndește astăzi în cifre altădată himerice, în idei generoase, vibrează conectat la uriașa devenire a întregii țări, calculînd viitorul într-o viziune limpede, căci ce poate să însemne altceva faptul că zilnic se discută despre asfaltarea unor drumuri, de irigări și de extinderea capacității productive a Exploatării minere din zonă, de împăduriri, de recolte tot mai mari și de festivale anuale de poezie.

Iar toate astea înseamnă sufletul, prețuirea și dăruirea oamenilor de pe aceste meleaguri.

I. Gabriel

Poeme de niculae stoian

Mesaj cu flori de cîmp

Un buchet frumos de albăstrele,
Duce-un om ca pe un scump trofeu,
E-un salut parcă-al cîmpiei mele,
Un mesaj din Bărăganul meu.

Oricît ar fi el de gospodar
Şi de grijuliu c-un lan ţăranul,
Albăstrelele şi macii tot mai rar
Mai împestriţează vesel lanul .

Nu aceste flori inmiresmate,
Sînt pentru recolte mari duşmani,
Ştiu prea bine eu acestea toate
Ca un fiu ce-s viţă de ţărani.

Nu-ncetez de-aceea iar şi iară,
Eu copilul de la coada vacii
Să salut în orice primăvară
Cîmpul cu-albăstrelele şi macii.

Luceafăr clar

O, Eminescu, te gîndim adese
Cum tu, pe Shakespeare îl gîndeai cu jale
Bogate-n sensuri, versurile tale
Devin cu timpul tot mai înţelese.

Dezghiocat ca fructul din petale,
Tot adevărul la lumină iese
Şi înţelesu-i iată-l, se-ntreţese
În cugete pe alte canavale.

Luceafăr clar de ziuă şi de seară
Era pe cînd nu s-a zărit, azi este
Şi îi vedem lumina seculară

Astral cum se-arcuieşte peste creste
Şi timpu-n ani-lumină ni-l măsoară
Redeşteptînd, aceeaşi fără sfîrşit poveste.

Rondelul funcţiei poetului

Cît timp nu e doar un funcţionar
E-n funcţie poetul totdeauna,
De cade roua, de răsare luna,
Condor se-nalţă-n zboru-i temerar.

Cu legămînt de-o viaţă aşadar,
Şi nu tocmit cu ziua, nici cu luna
E-n funcţie poetul totdeauna,
Cît timp nu e doar un funcţionar.

Mereu sub scut şi-ncins cu un pieptar
De zale-i gata să ia-n piept furtuna ;
E-n funcţie Poetul totdeauna,
De cade roua, de răsare luna,
Cît timp nu e doar un funcţionar.

Sechele, da, sechele... *)

Sechele? Da, sechele ! Cum altfel să numesc
Aceste numeroase cicatrice
Pe care ca pe un hatîr drăcesc
Fiinţa mea le-a strîns de la matrice.
E-ntîi stigmatul de copil sărac
Sortit desculţ să umble după oi,
Cu tălpile prin pulberea din veac,
Prin zloată, prin zăpadă, prin noroi.
Pămîntul l-am simţit în carnea vie,
De-aceea poate mi-i aşa de drag
Şi ca la Breughel într-o nebunie
Eu totdeauna după mine-l trag
Dar timpu-i tăvălugul cel mai greu
Pe care încă din copilărie
Ca pe-o povară eu îl duc mereu
Şi tot cu cicatrice-n carnea vie.
Romantic şi entuziast, un flutur,
Unde-am văzut lumină bezna-am dat,
De nu mai pot acuma să mă scutur,
De un polen atît de ciudat...
Viclene timpuri de înstrăinare
De limbă, de străbuni, de obicei,
Doar o mustaţă-a tot stăpînitoare
Pusese pravilă pe cuget şi condei.
Eram prea tineri şi neştiutori,
Cînd limbi străine învăţam cîntînd,
Nu-ntrezăream cumplitele erori
De a ne-nstrăina de noi şi-n gînd.
Poporu-aceasta-n zilele restriştii
Sieşi şi-a fost prin veacuri credincios
Încît au biruit tot comuniştii
Cuvine-li-se cel mai drept prinos.
Curat asemeni unui bob de rouă,
Prin Ceauşescu, cel mai brav Erou,
A triumfat în tot Congresul Nouă
Fiind în toate ale ţării Nou.
Rămaseră străvechile sechele,
Atîtea cîte-n ani le-am adunat,
Dar ca expresii m-am cojit de ele
Ca să rămîn curat şi luminat.
Sechele, da, o recunosc deschis,
Mă năpădiră multe într-o vreme
Dar puntea de lumină şi de vis
Avea în viitor să mă recheme.
Încît să mă prezint cu fruntea sus,
Asemenea poporului întreg
Acum cînd ţara noastră-i mai presus,
Prin Ceauşescu, marele strateg.

*) Poezie prefaţă din volumul cu acelaşi titlu în pregătire la Editura „Cartea Românească".

lidia mănescu

Lumină înaltă

Dă-mi, ţară,
Rodirile de cînturi, livezi de bucurii
Şi fă să se nască-n mine, ca-ntr-o holdă
Recoltele de visuri, de dor şi armonii.
Aroma fericirii să-şi facă vad în mine,
Plugar pe cîmpul vorbei,
Oştean pe cerul liber,
Să-ţi apăr tricolorul,
Să semăn cu credinţă, speranţă şi lumină

Primeşte-mă ţară, să-ţi fiu
Sol al iubirii
Mai lasă-mi puterea de-a mă bucura
De bucuria rodită în tine,
Înaltă-mi privirea, să pot vedea
Lumina-ţi înaltă izvorită din mîine.

Dă-mi ţară,
Rodirile de cînturi, livezi de bucurii
Erou pe frontul păcii,
Soldat pe cîmpul muncii,
Lumină din lumina-ţi mă lasă să îţi fiu.

Învaţă-mă
Cuvîntul „fericire" şi verbul „a trăi"
Învaţă-mă iubirea, speranţa şi lumina,
Dă-mi limpezimea minţii
Şi dorul de a fi.

Lui Eminescu

Domnesc de-un veac peste vecie
Aceiaşi plopi fără de soţ,
Scînteie lacul lin în noapte,
Luceferi se aprind pe bolţi.

Şi de la El mai curge vremea
Avînd măsură al lui dor,
Iar cugetarea lui fierbinte
Ne-nvăluie tremurător.

Şi s-au mai scris scripturi române,
În dulce graiul nostru sfînt,
Dar nimănui şi niciodată
Nu i-a fost dat mai mult cuvînt.

Zăpadă, dulcea mea ispită

Zăpadă, vraja ta nu mi-e străină
Nici bucuria de-a te-mbrăţişa
Mai cerne-te o dată pentru mine,
Să gust cu voluptate din ispita ta.

Zăpadă, prietenă blajină,
Rodeşte-mi în priviri iar nostalgia
De-a fi copil pe un colnic de deal,
De-a-mi înfrăţi cu tine bucuria.

Zăpadă, cer desprins din adevăr
Prin care gîndul meu îşi face drum
El te-a trimis la mine cu solia.
De-a fi vestală-ntr-un altar de fum.

Mai cerne-te odată şi îmbracă
Nepăsătoare sufletu-mi rănit
De ghimpii vieţii care nu răsfaţă
Cînd ştie că şi tu m-ai ocrotit.

Mai ocroteşte-mă măcar o dată,
Prinde-mă iar în fastuosul joc
Zăpadă, dulcea mea ispită
Mai fă-mă rug într-un amurg de foc.

Desen de Raluca Grigorcea

Lumina calmă a zilei

gabriel iuga

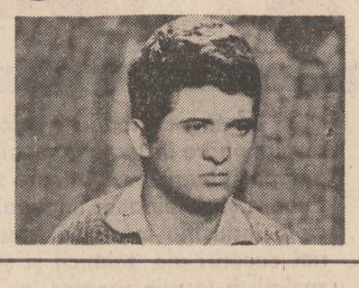

upcea strănută de două ori la rînd dar, cînd o făcu şi a treia oară, Maria nu-i mai ură de noroc, ci se întoarse nedumerită spre el. Cu batista încă la nas, bărbatul o privea fără să înţeleagă ce o apucase.

— Ce ai, domne? Ce s-a întîmplat? se enervă cînd tăcerea se prelungi prea mult. Am răcit şi gata !

Maria nici măcar nu clipi din ochi, îl fixa cu aceeaşi stăruinţă, de parcă voia să descopere pe loc adevărata cauză a celui de al treilea strănuit. Pădurarul se întoarse cu spatele la ea, împături cu grijă batista, o băgă în buzunar şi porni hotărît spre colţul camerei unde erau cizmele din cauciuc.

— Ai fost iar cu Suciu, spuse ea. De fiecare dată cînd vă întîlniţi, strănuţi !

Dupcea rămase cu piciorul drept în aer, îşi trăsese încălţămintea doar pe jumătate, şi uită să mai respire. Asta a durat doar o clipă, sîngele i s-a urcat la cap, a vrut să-i spună ceva tăios, să o repeadă, dar şi-a amintit că stă ca un cocostîrc, doar într-un picior, şi s-a grăbit să-şi îndese bine cizma. A bătut de cîteva ori cu tălpile în podeaua din scîndură şi, cînd s-a întors spre Maria, a văzut că femeia deja părăsise încăperea.

— Ei, să fie ! murmură el, îndesîndu-şi virtos căciula cu clape pe cap. Io-te-te, domne, cine-i de vină de strănutul meu ! se mai mira el în antreul strîmt, pe cînd îşi încheia nasturii de la scurta de blană.

Afară vremea se încălzise, zăpada apucase să se topească, rar cîteva palme de gheaţă mai podeau cărarea ce ducea de la scara din ciment, de la intrarea în casă, spre poarta nouă din lemn tare, abia terminată la sfîrşitul verii. Se uită la cer şi dădu mulţumit din cap : nici o urmă de nor, era, sau numai părea a fi, zi senină ; dar Dupcea ştia că nu trebuie să aibă prea multă încredere în semnele astea, nici măcar vara, poate numai în primele zile ale lui septembrie, şi nici atunci cine ştie cît, pentru că totul, aici la munte, era părelnic, acum te ploua sau te ningea, de nu ştiai de unde s-a pornit, acum dădea soarele şi liniştea totul.

Ieşit în drum, mîngîie cu palma şipca rindeluită a gardului, simţea mustul lemnului umezindu-i podul mîinii, şi se gîndi că a făcut bine că nu s-a grăbit, mai trebuia să se usuce, abia în vara ce va veni va putea să-i tragă grundul şi vopseaua de sfîrşit, să apuce lemnul să-şi lucreze în timp ultima formă. „De, isi zicea el, se mai strînge cînd se zvîntă, unele uluci se cocîrjesc, se strîmbă, că aşa-i lemnul, viu...".

Pe cărăruia din beton auzi lipăind papucii Mariei şi înălţă privirea spre ea. Femeia ţinea într-o mînă pachetul cu mîncare învelit în ziare vechi, iar în cealaltă fularul uitat pe spătarul scaunului.

— Ia-le, i le întinse Maria peste gard, că nu se ştie !

— Ce ce nu ştie ? se miră pădurarul. Adică, ce ?

Dar nevastă-sa nu-i răspunse, îşi strecură palmele pe sub vesta din lînă şi, zgribulindu-se de frig, o porni cu paşi mărunţi spre verandă.

— Să vii repede, mai strigă ea fără să mai întoarcă spre el capul, că mai tîrziu se lasă cu ger şi precis la noapte o să ningă.

„Vezi să nu, se gîndi pădurarul, privind din nou cerul înalt şi senin. De ger, cine ştie, poate, dar de nins nici vorbă". Îşi trecu fularul pe după gît şi-l lăsă să atîrne acolo, peste pieptii acum descheiaţi ai şubei.

★

La răscrucea din dreptul şcolii se întîlni cu Mîncu. Mîncu părea obosit, ieşise din schimb şi nu apucase să ajungă acasă ca să-şi schimbe salopeta. Ţinea două pîini sub braţ, rupea cîte o bucată din colţul uneia, o băga în gură şi o morfolea încet, în timp ce se apucă să-i povestească, la fel de apatic, ce mai este pe la ei, acolo sus, la baraj.

— L-am văzut azi pe Toma. Venise la Flavia, înginera de la patru că, cică, are ceva important să-i spuie, rise el. Important pe dracu, mă crede venit cu pluta, de parcă nu i-am văzut cum se plimbau de mînă pe la liziera de la Stîni. Aşa că, acu, acu, te face socru cît ai zice peste !

Mîncu dădu colţul şi o porni spre deal, clefăia din pîine şi abia îşi urnea picioarele, ca şi cum îi era greu să urce panta sau se săturase să o tot facă ; iar el rămăsese nedumerit în drum şi se gîndea la Toma şi la fata lui Ungureanu, şi nu înţelegea de ce trebuie să afle de la alţii ce are în cap fii-su. Lasă că nici Toma nu l-a dat de ruşine, cum s-a mai întîmplat în sat cu unii de vîrsta lui şi chiar cu Gelu, celălalt băiat pe care îl are, şi-a văzut de carte şi a venit pînă la urmă tot acasă, medic la spitalul din oraş, de nu mai poate Maria de mîndră ce-i şi-o auzi toată ziulica cum spune : „fii-miu, doctorul, a făcut şi-a dres...", de nu-şi mai încape în piele. Şi acum Flavia, şi Mîncu cu rîsul lui în doi peri, de nu ştie omul ce să creadă...

★

Îşi îndreptă tasca pe umăr, îşi înfundă mîinile în buzunarele adînci şi trecu podul dîncolo, intrînd direct în pădure. Zăpada părea neatinsă, albul ei mat, cum era cu trei zile în urmă, se ofilise, părea prăfuit, devenise un fel de cenuşiu lipsit de strălucire şi îşi zise că, probabil, iar bătuse vîntul din nord, dinspre şantier, şi împrăştiase cimentul de la lucrările de baraj. Cizmele de cauciuc i se înfundau adînc în troiene şi auzi îndepărtat un copac trosnind de frig, pe urmă liniştea îl învălui din toate părţile. Dupcea uită de Toma şi de Flavia, toate gîndurile lui se porniră spre ceea ce se întîmplase ultima dată cînd trecuse prin pădure şi a descoperit urmele haitei de lupi în jurul adăpostului...

★

Ridicase cu mîna lui sălaşul acela din lemn, un fel de magazie, că-l oblonise să nu-l ia vîntul, să nu bată ploaia înăuntru, părea o căsuţă pentru pitici, în care el stringea fînul cosit în poiana din spatele balastierei, să-l dea iarna căprioarelor ce se încumetau să ajungă prin locurile acelea. Şi, marţi, cînd venise să vadă ce şi cum, găsise ciuta căzută în spatele adăpostului, stătea cu gîtul întins şi capul rezemat pe uluca prăvălită la pămînt de furia viscolului, de-a crezut mai întîi că-i moartă, şi abia cînd s-a apropiat mai mult — poate că scîrţîitul zăpezii a trezit-o din somnul ei mocnit — a observat cum încearcă să se salte în picioare şi să fugă, dar ea s-a clătinat numai şi s-a aşezat din nou. Era muşcată adînc de pulpa din spate, şi nimeni nu putea să ştie cum de scăpase totuşi, ce minune o mai făcea acum să trăiască şi cum de nu ajunsese definitiv sub colţii fiarelor. Rana nu mai sîngera, dar arăta urîtă, vînătă şi cu marginile zdrenţuite, de a fost nevoit să o ia în braţe, să o ascundă în baraca aceea şi să o îngrijească: adică să treacă în fiecare zi pe aici ca să-i spele cheagurile de sînge.

Cînd i-a povestit Mariei, nevastă-sa i-a spus să vină cu ea acasă, că ştie ce trebuie să facă pentru a-i vindeca rana, şi i-a dat o alifie din nu ştiu ce antibiotic. Ciuta însă s-a zbătut în braţele lui şi nu s-a lăsat urnită deloc...

În jurul adăpostului, prin zăpada afînată, se vedeau urme de lup, şi şi-a zis că de acum încolo greul, fiarele i-au adulmecat urma şi ar fi timpul să anunţe la Ocolul silvic toate astea, pentru că numai cu ajutorul lor ar putea organiza o pîndă cum trebuie, să le rărească rîndurile că, aşa spuneau cei de la baraj, care îi văzuseră de-a lungul unor nopţi, se puiseră mult şi hălăduiau în haite tot mai mari.

Trase ivărul ruginit, deschise larg uşa şi ciuta se săltă brusc de jos, împrăştiind cu picioarele din spate fînul pe care stătuse culcată pînă atunci. Se pare că l-a recunoscut, sau, poate, mai era încă slăbită, pentru că s-a lăsat din nou pe locul ei şi şi-a întins botul umed spre palma lui. A mîngîiat-o ca să o liniştească, a tras un braţ de iarbă uscată spre ea, să-i fie aproape, după care a luat ceaunul din colţ, să umple jgheabul din tablă de la pîrîul din spatele stîncii.

★

Mai avea puţin, trebuia numai să urce pieptiş restul de drum, pe traseul forestier, să taie pajiştea din culme spre dreapta şi începea coborîşul lin ce sfîrşea chiar în mijlocul şantierului. Tusea izbucni gîjîită din pieptul lui şi Dupcea se opri nedumerit. Abia atunci zări ţigara fumegîndu-i între degete, se enervă şi dădu cu ea de pămînt. „Am ajuns să mă port ca un prost, se gîndi el, urnindu-se din loc, urc muntele ca un turist neştiutor, de ajung să-mi pierd vlaga la jumătatea urcuşului". Îşi aminti de rînjetul lui Mîncu, de toate vorbele spuse despre Toma. Era sigur că-l găseşte pe fii-su acolo, la Flavia, şi era hotărît să-i zică vreo două, să-i piară cheful să-l mai facă de rîs în sat, că, adică, a ajuns el şi cu Maria să afle de prin vecini pe unde îşi încurcă Toma cărările, de se veselesc oamenii de nestiinta asta a lor, cum a făcut azi tăntălăul de Mîncu.

Iacob Lazăr : „Floarea soarelui"

Trecuse culmea şi începuse coborîrea cînd, ajunsese cam pe la mijlocul pantei, l-a văzut pe Ungureanu, vecinul lui de gard, cum stă intrat cu cizmele într-o băltoacă şi se scarpină într-o ureche. „Ăsta ori nu ştie ce are de făcut, ori i-a intrat o coropişniţă în timpan şi-l gîdilă", îşi spuse el şi se trezi zîmbind.

— Îţi lipseşte patosul muncii ! strigă de sus Dupcea.

Ungureanu dădu supărat din mînă şi continuă să se uite cercetător în jur.

— Nu, mă, că sîntem în pauza de prînz, se iritâ şeful de echipă, da' nu ştiu unde mi-am pus servieta cu ale gurii !

Cu toate că era încă iarnă, zăpada dispăruse de mult de prin locurile astea, strivită şi împrăştiată de roţile mari ale basculantelor, iar acum soarele lumina de parcă venea cu adevărat primăvara ; aerul era moale, adică lipsit de asprimea gerului sau de tăişul vîntului din nord, şi cei doi se aşezară pe nişte prefabricate uitate acolo de cine ştie cînd.

— Ia de la mine, zise pădurarul şi începu să desfacă tasca unde avea pachetul cu mîncare, uitat de el pe masa din bucătărie şi adus de Maria în ultima clipă.

Ungureanu tăia felii lungi din bucata de slănină, le trecea prin cutia de viplex, plină cu mustar, şi se grăbea să le bage în gură, să nu-şi murdărească mustaţa de pasta verzuie.

— Io mă cert cu Sofronie pînă la urmă, îl auzi spunînd printre înghiţituri, că numai el se ţine de bancuri d-astea, de rămîn flămînd din cauza lui.

Maşina roşie a doctorului se vedea parcată în dreptul barăcii cu numărul patru. Dupcea oftă şi rupse un colţ de pîine.

— În vale a dat colţul ierbii, spuse pădurarul. Nici nu mai ştii ce se întîmplă p-adevăratelea : vine primăvara sau numai ne înşeală vremea ca să ne ia mai pe neaşteptate cu un pui de viscol ? Eu zic că încă mai e iarnă şi să nu ne grăbim cu gîndul...

Ungureanu dădu din umeri că, adică, avea el alte probleme mai importante, nu-l interesa situaţia meteorologică. Apucă briceagul, îşi mai tăie o bucată de slănină şi, cînd să o ducă la gură, înţepeni cu mîna în aer. Rămase cîteva clipe aşa, după care aruncă totul pe hîrtia slinoasă de ziar, se şterse cu palmele pe pantalonii de la salopetă şi o rupse la fugă. Dupcea nu zise nimic, nici măcar nu s-a mirat de toate astea, pentru că aşa făcea Ungureanu şi cînd erau copii şi-i apuca seara jucîndu-se prin pădure : odată înţepenea în loc, se făcea palid şi o lua la goană. La început s-au privit cu toţii nedumeriţi dar, cu timpul, s-au obişnuit cu zorul ăsta al lui, ştiau că-l împinge din spate vreo nevoie, că iar se abţinuse pînă

ion mărgineanu

fire dogoritoare

patrie sînt al tău : pămînt şi cer
pune preţ pe viaţa mea văzută şi nevăzută
taie cuvintele în două şi ai să vezi grădini
în floare
crengi uscate şi vise fulgerate şi multă
iarbă neumblată
crede în virtejul frumuseţii lor — fire
dogoritoare
şi cuget în care poţi locui ; tu eşti şi piatra
ce ne dă
izvoare, înveşnicindu-ne

cugetare — aprinsă lavă

solemnitatea izvorului
descărcătură prin care ţîşnesc
ţinîndu-se de mînă bucuria şi jertfa

★

dascălul cel mai vechi este iubirea
şi suferinţa ; le urmează înţelepciunea
cuvîntul ? copilul lor ce-a zburat pe geam
pasăre cîntătoare

★

nesomnul meu arată nordul,
muşchi ce astupă toate crăpăturile zilei
numai în somn se întorc cocorii, nedeschise
scrisori ale anotimpurilor

flacără însetată

iubirea ta intră şi iese
din mine fără de sfîrşit
cum respirările culese
de floare şi întoarse-n mit

credit în alb aduce mina
cînd mă atinge ca izvor
şi ţese pentru totdeauna
pocalul razei plin cu zori

e-n ea o taină-a stăpînirii
peste puteri ce mă reţin
călătorie-n miezul firii
şi toamnă-n cupele cu vin

iubirea ştie ce-i cu mine
nu-s stricător de legi nicicînd
în respirările-i divine
îmi spală versul de pămînt

radio-tv **rtv**

Actul artistic

● M-am întrebat după ce episodul serialului ştiinţific **Univers, materie, viaţă** dedicat mineralelor s-a terminat, din ce anume s-a degajat acel plus de farmec, doza de atractiozitate. Răspunsul era simplu : din documentarea aplicată şi elaborarea unui comentariu interesant. Adevărul este că totul curgea ca o poveste, jar lecţia de mineralogie ţinută cu voce nimerită şi ton care poate să te vrăjească de Gh. Udubaşa (redactor Ion Rus) ne ducea cu gîndul într-o fascinantă istorie a gemologiei, călătorind cu închipuirea de la vremea romanilor care foloseau cinabrul pentru culoarea-i vie la riurile noastre de munte în care strălucesc „ochii pisicilor", nimic altceva decît foiţele lucitoare de mică. Tot documentarea, interesul profund, de substanţă pentru subiectul tratat au fost evidente şi în episodul filmat de Constantin Chelba la Muzeul de Artă al R.S.R. în faţa pînzelor semnate, inconfundabil, Nicolae Grigorescu. Într-o alternanţă bine gîndită a luminilor, reci, albăstrui, eterate pentru planul de ansamblu cu lumina caldă pusă pe fascinantele portrete, ori prin efectul repetitivităţii (reluarea obsesivă a imaginii ochilor din toate portretele grigoresciene), acest filmuleţ ne convingea tot de documentarea obstinată a operatorului (cunoscut pentru pasiunea sa veche faţă de arta plastică românească), documentare care a premers acest act de respect faţă de arta românească. De altminteri **Teleenciclopedia** (redactori Cornelia Rădulescu, Ioan Ionel) este o emisiune de aleasă ţinută, furnizînd informaţii valide, frumos puse în pagină, filme de montaj demne de interesul tuturor spectatorilor. **Teleenciclopedia** este acum ceea ce se cheamă o emisiune pentru toată lumea care ne impresionează plăcut prin tot felul de schimbări (numai în bine !) de la cele de substanţă, documentare, alegerea sumarului la mici efecte de grafică, muzică, voce, care dovedesc o preocupare demnă de toată lauda pentru înnoire, pentru o densitate întîmpinată cu bucurie de telespectatori.

O pasiune mai veche a poetului George Chirilă, aceea faţă de teatru, l-a dus se pare, înacest an aniversar Eminescu la cîteva piese elaborate cu mare drag şi devotament faţă de imaginea poetului naţional. Una dintre acestea, anume **Porni Luceafărul...** s-a şi transmis pe posturile noastre de radio în regia lui Titel Constantinescu şi beneficiind de o prestigioasă distribuţie (Adrian Pintea, Valeria Seciu, Mihai Mereuţă, Tatiana Iekel, Eugenia Bosinceanu, Constantin Dinulescu, Corado Negreanu). Interesantă într-o astfel de piesă este maniera de mixare a documentului cu închipuirea plauzibilă. Efortul dramaturgului-poet este acela de-a realiza un text **posibil**, evocator şi în concordanţă cu pagina arhivei, dar şi un text viu, cu dialoguri animate, interesante, **posibile** din punct de vedere... teatral. Celebra **ladă de zestre** provenind de la mama poetului, Raluca Juraşcu, purtătoare a manuscriselor eminesciene, ajunge în viziunea autorului depozitara „sufletului poetului", investită cu dimensiune de simbol, cu valenţe metaforice. „Porni Luceafărul"... îmbină poezia cu documentul pentru a obţine un teatru omagial, de bună factură literară. Piesa lui George Chirilă face parte dintr-un îndelung şi stimabil efort al Teatrului radiofonic de-a evoca în fel de fel de chipuri personalitatea atît de complexă a poetului, începînd cu acel memorabil 18 iunie 1929 cînd George Vraca, R. Bulfinski, V. Valentineanu şi Lili Popovici interpretau **Luceafărul.**

Au mai fost transmise pe undele radio fragmente din piesele **Bogdan-Dragoş, Mureşanul, Decebal, Amor pierdut-viaţă pierdută, Emmi,** dramatizările **Înger şi demon** după **Bălăuca** de Eugen Lovinescu, **Cezara, Geniu pustiu, Făt-Frumos din lacrimă,** precum şi piese de teatru evocînd momente din viaţa poetului.

Cleopatra Lorinţiu

film **f**

„Vacanţa cea mare"

● Povestea meşterului Neagu se desfăşoară sub semnul unei devize ce se poate aplica multor eroi din filmele lui **Andrei Blaier** — „a trăi pentru cei din jur". Modestia existenţei, demnitatea acţiunii, constiinţa plenitudinii în fiecare fapt dedicat semenilor caracterizează tot atît de bine personaje din **Apoi s-a născut legenda,** din **Trepte pe cer,** din memorabilul serial tv. **Lumini şi umbre sau** din mai recentul **Fapt divers.**

Andrei Blaier surprinde în recenta premieră a Casei de filme patru — **Vacanţa cea mare — o nouă ipostază** a unui tip uman devenit laitmotiv în creaţia sa. Originala construcţie a scenariului (semnat tot de regizor) nu impune în primul plan al epicii cinematografice pe adevăratul erou, dimensiunile condiţiei sale umane lăsîndu-se întrezărite prin ricoşeu, prin mărturiile celor apropiaţi sau ale celor doar întîlniţi întîmplător. Universul şantierului, căruia cineastul i-a mai dedicat nu o dată sensibile investigaţii, viaţa unui inginer specialist în construcţii hidrotehnice aflat după patru ani de muncă încordată la primul concediu, în aparenţă ratat din cauza plecării inopinate a tatălui constituie fundalul unei povesti în care adevărurile transpar dintr-un autentic mozaic al relaţiilor umane, din frînturile unor căutări, din păcate nu întotdeauna justificate dramaturgic.

Concediul tînărului inginer este doar în aparenţă ratat, căutarea tatălui său devenind nu numai o analiză a relaţiilor între generaţii, ci şi o perfect justificată descoperire de sine.

Re-evaluarea propriilor dimensiuni morale, operaţie declanşată de materializarea responsabilităţilor faţă de părinţi, se face pentru fiul meşterului Neagu sub presiunea unor acumulări de detalii revelatoare, a unor adevăruri greu cucerite şi, de aceea, nu totdeauna uşor de acceptat.

Viaţa semnifică pentru meşterul Neagu o permanentă luptă cu laşitatea şi cu inerţia, un refuz ferm în faţa orgoliului şi indiferenţei, o înţelegere tolerantă şi înţeleaptă a celor din jur. Acolada temporală propusă de autor prin refugiul bătrînului, căutat cu tenacitate de fiul său, la nepot, poate căpăta valori de parabolă, ce sugerează fără note emfatice posibilitatea perenităţii valorilor umane şi a transmiterii fireşti a lor, dincolo de contingentul cotidian, generator de uitare sau regretată pasivitate.

Fără a apela la locurile comune care au minat estetic atîtea pelicule construite cu multe bune intenţii, deşi unele clişee se mai lasă uşor întrezărite, **Andrei Blaier** conferă discursului cinematografic o mare acurateţe, marcată de precizia detaliilor de atmosferă, de simbolica gesturilor minore, de grija continuă pentru evidenţierea farmecului discret al omenescului.

Andrei Blaier a beneficiat de aportul a doi înzestraţi actori — **Tamara Creţulescu** şi **Marcel Iureş** —, care au conferit tînărului cuplu Neagu firesc şi credibilitate într-o zonă a vieţii de familie, traversată de numeroase uitări, de proiecte mereu amînate, de împliniri nu lipsite de fireşti umbre. În rolul meşterului Neagu un debut remarcabil prin laconism şi expresivitate, actorul timişorean **Victor Odilo-Cimbru.** Lor li se alătură cu dezinvoltură în cîteva roluri secundare **Dorina Lazăr, Virgil Andriescu, Valentin Mihali, Maia Indrieş, Vasile Grădinaru.**

Imaginea este asigurată de unul dintre cei mai buni operatori ai cinematografiei noastre, şi anume **Doru Mitran,** capabil să susţină pregnant atît partitura documentară a investigaţiei, cît şi inteligenta şi sensibila analiză a trăirilor protagoniştilor. Compozitorul **Dan Dimitriu** şi autoarele ambianţei plastice, creatoarea costumelor, **Doina Levinţa,** şi autoarea decorurilor, **Magdalena Mărăşescu** întregesc o operă cu reale rezonanţe umane şi artistice.

Călin Stănculescu

în ultima clipă. Asta a fost atunci. Dar acum? Acum poate că-şi amintise de ceva urgent şi n-a mai apucat să-i spună.

★

Maşina roşie a doctorului sclipea, proaspăt spălată, în lumina vie a soarelui. „M-a costat şi ăsta o pălărie de bani", se trezi Dupcea gîndindu-se la fii-su. Pe urmă îşi zise că şi Toma pusese treişcinci de mii şi-l rugase numai să-l împrumute cu restul, aşa că-i trecu repede supărarea. Îi dăduse şi Ilenii bani de casă, asta cînd s-a măritat, şi acum stătea la bloc, în oraş. Cu Gelu a fost mai greu, pe vremea cînd era student la Cluj, că nici el nu uita să scrie cît îi este de dor de casă şi cît de mult s-ar bucura dacă i-ar trimite trei sute că, adăuga Gelu, acum începe sesiunea şi trebuie să mănînce bine, să aibă putere la învăţat. Într-o zi însă s-a urcat în tren şi s-a dus la cel mic. De la cămin i s-a spus să-l caute la restaurant, că fii-su cînta acolo, seară de seară, să mai scoată un ban. „Na, îşi spunea el bocănind cu plachiurile pe caldarîmul străzii, am ajuns să am şi lăutari în familie, că numai asta îmi mai lipsea !". A intrat la **Continental**, s-a tras mai spre un colţ şi a cerut o sticlă cu vin. Gelu era cocoţat pe estradă, stătea pe un scaun şi dădea cu mîna peste corzile unei chitare. Erau vreo patru inşi, toţi îmbrăcaţi aiurea, parcă scăpaţi recent de la un circ. A stat ce a stat, şi-a băut vinul în liniştе, a plătit ce era de plătit şi, la urmă, şi-a luat straiţa de jos — era grea, că Maria i-o umpluse cu de toate, să aibă ce mînca băiatul, să nu se anemieze de atîta învăţat — şi a pornit spre podiumul acela. Cînd l-a văzut, Gelu a rămas cu gura căscată, ca năuc, dar Dupcea n-a aşteptat să se trezească din buimăceală, nici să priceapă lumea din jur despre ce este vorba, a scos din buzunar o hîrtie de o sută, a scuipat pe ea şi o lipit-o pe fruntea chitaristului.

— Să-mi cînţi, la toamnă, melodia aia : **Dă mamă cu biciu-n mine, că n-am ascultat de tine...**

În anul acela Gelu a rămas repetent, dar păcurarul s-a ferit să-i spună ceva Mariei, să n-o amărască. Nevastă-sa se tot mira de ce nu mai vine băiatul pe acasă că, se plîngea ea, să nu i se fi întîmplat ceva. Dupcea o liniştea mereu: ba îi zicea că o fi plecat în practică, ba că precis este într-o tabără pentru studenţii străluciţi la învăţătură. Asta pînă într-o seară cînd s-au trezit cu el la uşă. Dupcea n-a scos o vorbă, nici la salut nu i-a răspuns, de parcă nu venise încă şi-i mai era dor de el. Maria însă s-a bucurat şi, ca să nu-i strice bucuria de mamă, a ieşit din casă de şi-a făcut de lucru pe afară pînă noaptea tîrziu.

Gelu a stat trei zile, a încercat să-i vorbească, dar el se scula în zori şi pleca la treburile lui, şi abia în ultima dimineaţă, cînd toţi dormeau şi păcurarul ieşise deja pe poartă, a apărut şi băiatul.

— Plec azi, l-a auzit în spatele lui.

S-a uitat la fii-su cum stă lipit de tocul uşii, era cu picioarele goale şi în maieu, că abia reuşise să-şi tragă pantalonii de doc pe el ; crescuse Gelu, se înălţase bine, îşi răsese şi barba aia de popă pe care o avea cînd l-a văzut cu chitara în braţe. A vrut să-i spună copilului ceva, acum nu-şi mai aminteşte ce anume, dar n-a putut, i se pusese un nod în gît, şi a plecat grăbit.

Seara, cînd s-a întors de la parchetul din munte, nu l-a mai găsit ; Gelu plecase, dar a văzut chitara lipită de perete şi a înţeles că, totuşi, băiatul lui nu-şi rătăcise definitiv drumurile, că-i venise pînă la urmă mintea la locul ei. „Păi nu, se miră acum păcurarul, ori se ţine de carte, ori zdrăngăneşti la mandoline! Ei, fi-ar să fie !..." Şi se trezi rizînd.

★

Doctorul a scos capul pe fereastră şi a aruncat o privire spre maşina parcată la intrare, a spus ceva unei persoane aflate înăuntru şi, cînd a vrut să tragă perdeaua din tifon la loc, l-a zărit pe taică-su şi a amuţit.

Dupcea se uita la Toma încruntat — uitase de grijile cu Gelu, mai ales că băiatul se însurase şi acum era la casa lui, inginer la Galaţi — şi îşi aminti de drumurile tot mai dese ale lui fii-su pe aici, pe şantier. Ungureanu strigă ceva spre el, venea dinspre baraca administraţiei, îşi legăna, vioi şi victorios, servieta într-o mînă şi chiar o ridicase în sus, să o vadă şi celălalt şi să priceapă că o găsise pînă la urmă. N-a avut răbdare să ajungă pînă acolo, că i-a şi strigat că-l păcălise pe Sofronie, chit că ăla se ţinea mereu de prostii şi i-o tot ascundea pe unde nici cu gîndul nu gîndeşti.

Pe uşa barăcii numărul patru l-a văzut pe Toma ieşind grăbit, o trăgea după el pe Flavia, fata alerga în urma lui, dar stătea cu capul întors spre taică-su şi-i tot spunea ceva, nu se înţelegea ce anume, însă nici Ungureanu nu pricepuse mare lucru, aşa se pare, pentru că s-a răstit la ea :

— Ce tot vrei, domne ? Ce tot vrei ? Hai, uşcheală d-aici, că faci praf !

Flavia a dat din mînă şi l-a lăsat în plata domnului. Continua să alerge, tîrîtă de mînă de Toma, spre prefabricatele pe care stătea Dupcea.

— Tată, se opri doctorul gîfîind, vreau să-ţi spun ceva !

Păcurarul ridică privirea, dar soarele, neaşteptat de luminos pentru ziua aceea de iarnă, îi arse ochii şi întoarse capul spre Ungureanu. Şeful de echipă tocmai se aşeza gemînd alături. A deschis servieta şi a scos borcanul cu zacuscă.

— Adică, ce-şi zicea Sofronie, că-s prost şi n-o găsesc pînă la urmă ? pufni dispreţuitor pe nas. Ia şi mănîncă, îl îmbie pe păcurar.

— Tată, îl auzi iar pe Toma, dar nici el nu mai continuă.

Ungureanu unse nişte felii de pîine, îi întinse fiică-sii una, apoi lui Toma, iar Dupcea şi-o luă singur. Păcurarul mesteca încet, cu gîndul dus la ciuta aflată în adăpostul din pădure. Trebuia să cheme totuşi un veterinar că, îşi zicea, chiar dacă rana nu mai supura, de închis nu se închisese încă, şi nu era bine deloc. Înălţă capul şi îi văzu pe ceilalţi mestecînd : Toma şi Flavia în picioare, Ungureanu proptit cu cotul în genunchiul piciorului sting, dus cu gîndul cine ştie pe unde ; şi îşi spunea că acum totul este bine. Atunci cînd a luat-o pe Maria a sprijinit şi el nu ştiu cîte nopţi la rînd poarta lui socru-su, de-a venit omul într-o seară în locul fetii şi l-a poftit în casă. Adică l-a luat pe după umeri şi i-a zis să nu mai stea ca prostul proptit în gard, că i-l surpă şi-l pune la plată.

Îşi mai unse o felie de pîine şi închise ochii. Soarele încălzea de parcă, într-adevăr, venea primăvara...

(Fragmente de roman)

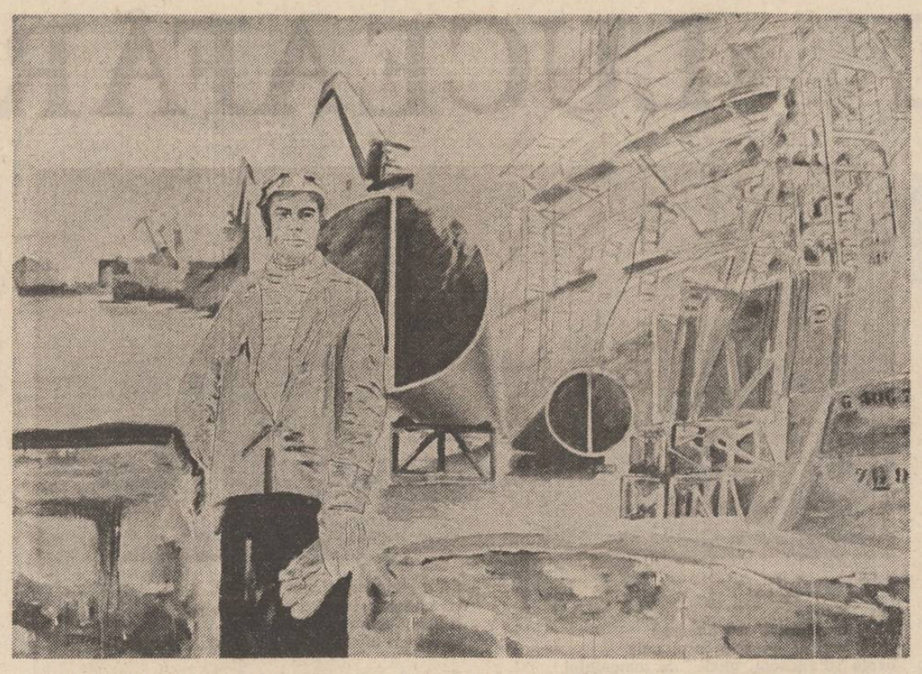

Vladimir Şetran : „Şantier naval"

dumitru udrea

Zburătorul

Icarul luminii coboară peste
aerul îmbătat cu
albastru pe cînd lianele se torc în
luminări lungi iar
iubirile aud cîntecul lebedei într-o
adiere pură a
zorilor ce mişună dincolo de
timp şi
picură pe lespedea clipei înveşnicată de
dragoste şi aşteptare.

Zorile

Prin albastra mare a
timpului picură clipele pe
stîncile din vise iar
noaptea se lasă jefuită de
întuneric peste care se
aşază o limpezire a
gîndurilor şi mersul alene al
zorilor privind ţintă către
orizont pecetluiesc curgerea luminoasă a
încă unei zile lungi
preapline cu dragoste.

Amurg

Albastrul spaţiu prelins peste
timp ca o draperie sub care
iubirea aşteaptă un
zvon primăvăratic păstrează locul
neprihănit al unui
suflet bîntuit aiurea cu
false imagini de lumină ce
vin estompate prielnic spre
visul de-ntuneric al amurgului din
curgerile repezi ale
obositei firi.

Presentiment

Un vis albastru presărat cu
stînci lunare şi-un animal fabulos persistă peste
ideea de lume a unei iubiri păgubită de
sentimente ce aşteaptă în van
înflorirea timpului prin care
să mijească ochii de stele ai
preabunului şi stingherului suflet rătăcitor prin
bolţile de cenuşă ale
unui spaţiu pustiit de
lucrarea fragilă a inimii.

Spaţii albastre

Prin catedrala albastră de
aer cu stalactite uriaşe din
lacrimile de iubire ale
cerului trec două fiinţe angelice călare pe
nişte animale fabuloase ce
calcă iarba gîndurilor înaltă pînă
la crupă cîntînd cu ele o
paletă din piatră cu munţi în
miniatură semănînd a
relief primordial de
viaţă şi perpetuare.

vasile andronache

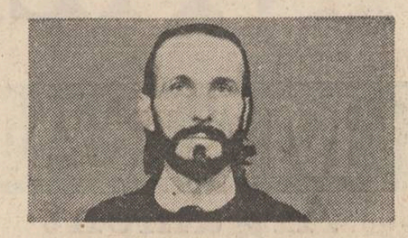

Limba română

În frumuseţea limbii române
Suflet al meu temple poţi să zideşti
Turle semeţe ogive coloane
Zugrăveli neperechi de icoane

Sunetu-ţi catifelat plasticizează
Perfect pe ideea ce scînteiază
Cuprinzi în tine tot ce-i pur
Limbă română limpede susur

Eşti simfonia lumii româneşti
Pe care o aud interior
Luceferi nasc în tine şi-i roteşti
Nu le păleşte rugul orbitor

Ca-n luminişul bolţii

Nu te-am întrebat niciodată
Dalta mea cînd începe să bată
Adaosul de marmoră şi frig
Dacă arsurile ei umerii îţi frig

Dacă ritmurile în rafală
Dau ecou dureros sub fruntea-ţi pală
Curba de ou şlefuită
Sinul tău fidel o imită

Te-am încărcat cu platină şi brumă
Să nu oxideze dorul alba-ţi humă
Conturul ţi-e perfect şi n-am mai vrut să fac
Sufletu-ţi şi aripi să-i desfac

Soră cu marmora din care ai ieşit
Te-am mărmurit pe-un soclu poleit
Regină pe nemoartea mea stelară
Ca-n luminişul bolţii luceafărul de seară

Mi-e chipul greu de somnul tău lumină

Mi-e chipul greu de chipul tău lumină
De frigul minerăl acum mi-e dor
Să simt cum fruntea-mi naltă se combină
Cu fiinţa unui nor rătăcitor

Pe-un alt tărîm de-aş fi pe-o altă stea
Făptura-mi care este n-ar putea
Mai verticală în lumină ca să stea
Raze nemărginirilor să dea

Ce distilări enorme de lumină
Lăuntric gîndul sorii cînd şi-aprinde
Tumultul n-are nici o pantă lină
Nici somnu-n noaptea asta nu mă mai cuprinde

Sînt ca un astru adunat în sine
Pe rugul meu cu tîmpla fremătînd
Urechea prinde şoapta care vine
Din inima veciilor urcînd

Dintr-o retortă cosmică-a ieşit
Trupul acesta să-mplinească-un rit
Atomii lui sînt plini numai de dor
De flama unui fulger orbitor

Rozmină

Mi-a răzbit în rădăcină focul
Trupul desfrunzindu-mi-l de somn
Aripa-ţi de înger mi-umple scocul
Nu mai pot în mine să mă-ntomn

Noaptea asta nimănui n-o dărui
Oul ei închide strigătu-mi de frig
Numai pentru tine întunerici vărui
Luciferic visla în vecii o-nfig

A murit fereastra zidul ochi de var
Pilpiie în umbră ca un pal contur
Marmora-ţi prin uşă-mpinge un altar
Şi se face-n mine sufletul mai pur

Cum s-a desprins de tine alcătuirea mea

Cum s-a desprins de tine alcătuirea mea
Zidită din nelinişti pe-o gură de abis
Atomii mei asemeni cu-atomii dintr-o stea
De ce i-ai încărcat cu-atîta dor şi vis

Catapeteazma-i ruptă altarul prăbuşit
Şi spiritul din aripi mai bate solitar
Peste-un tipar subţire ce nu se vrea murit
Cîntînd ca-ntr-o pustie din orgile-i de var

Aşteaptă-o răsărire un corn ce va suna
Să se retragă norii din cer interior
Şi clipele ferice-n veci s-or aduna
Iluminate de-astrul stelarului meu dor

Subţire lemn de sănii

Răsare-acum în lume subţire lemn de sănii
Pămîntul e-o mireasă sub maldăr de zăpezi
Şi focuri albe duc în bot dihănii
Purtînd în ele dorul cringurilor verzi

O marmoră cu focuri de platină-i străpunsă
Izvoarele în gură de întuneric tac
De albe mirodenii mi-e nalta frunte unsă
Cînd braţele-ţi deasupra-mi cu foşnet se desfac

Ascult vislirea lebedei din sînge
Prelungă cum o clapă de clavecin astral
Cum solitară-n noaptea asta plînge
Sub varul frunţii-ngîndurat opal

Şi în fereastră cuiburi de diamant să fie
Clopotul odăii lovindu-l într-o dungă
Şi-n lemnul vechi din uşă pădurea să învie
Zidindu-ne-n smaralde în noaptea asta lungă

Despletită ca un cînt

S-a înfăşurat pe tine
Vrejul nopţii greu să-ntine
Lujer curb sub flori de-opal
Braţul şlefuit şi pal

Împletirile de umbră
Lunecă spre glezne-n lut
Nimbul frunţii nu ţi-adumbră
Şi e pur ca la-nceput

Şi cum stai cu faţa-ntoarsă
Chip sculptat în lemn de dor
Pui în mine dureroasă
O nelinişte de nor

De-ţi ating conturul scaperi
Ca un lac mişcat de vint
Şi de braţul meu te aperi
Despletită ca un cînt

Umani şi puri

Numai arderea înaltă pură
Inima-n cadenţă de vecie
Cîntecul o flacără pe gură
Opresc norii-n inimi să nu-nvie

Lujerul din calcare stelare
Aripa şi-o arcuieşte sus
Eclipsîndu-mi clipele polare
Ce iubesc nu va cunoaşte-apus

Albul nimb al pomilor în floare
Umbrelor le pune strai lunar
Siroind miresme şi visare
Elegii nocturne dăltuind în var

Statuie au în sufletele noastre
Cuvîntul clar şi legile morale
Umani şi puri pleca-vom către astre

Ion Musceleanu : „Flori şi fructe"

mariana pândaru

Munte de sare

Fiecare privea
cu ochi somnoroşi
muntele acela de sare.

Nu ne iubeam
dar trandafirul înflorise
în inima noastră,
şi trebuia să urcăm împreună
spre singurătate.

Pasărea albă ca varul
întruna juca înainte-ne.

Drumul lăsat prin arini

După nume
nu te cunosc
dar după drumul
lăsat prin arini
te aflu oriunde

Lasă-mă în voia cuvîntului
şi-ţi voi pune
întotdeauna sub picioare
pămîntul

Căci nu te cunosc
dar drumul lăsat prin arini
te destăinuie.

Portret pe sticlă

Pe aeroportul fierbinte
erai pasăre
sau numai umbră
de pasăre

Cu ochi de bazalt
priveam chipul tău
fericit să cunoască
gheara
superbului vultur

Tăcerea
împietrea
cuvintele
— toate.

Timpul ca lama unui cuţit

Între ceea ce sînt
şi ceea ce nu sînt
se petrece timpul
ca lama unui cuţit.

Chiar şi trupul încet
se supune
chiar şi incendiul
de necuvinte

totul devine mai mic
tot mai mic.

Fulgerat de copilărie

Dintr-odată
cerul căzut
în inima munţilor

Dintr-odată
gîndul meu
fulgerat de copilărie

Şi vîntul care neliniştеşte
Şi singurătatea
fiecărui cuvînt.

Jocul pietrelor

Aproape mi-am zis
că pietrele migrează uşor
spre apele calde

cînd, din inima lor
a ţîşnit dragostea
ca un fruct
abia pîrguit.

plastică

p

Zestrea de inteligenţă

● La prima expoziţie personală în Capitală (Galeriile „Căminul artei"), dar a cincea în biografia artistului, dacă ţinem seama de cele două de la Baia Mare, 1978, şi Miercurea Ciuc, 1981 şi alte două în Italia, la Olegio (1982, 1984), Mircea Bochiş ni se prezintă ca un artist format, cu un limbaj propriu precis definit şi apt să se diferenţieze de orice „isme" clasabile (clasificabile). Artistul trăieşte nu întîmplător într-un puternic centru artistic, Baia Mare şi nu întîmplător a cîştigat Concursul internaţional de acuarelă de la Roma, 1984.

Spirit intelectual viu, bonom şi ironic, de o cuceritoare, molipsitoare inteligenţă, artistul va împrumuta picturii sale, fără ca fereastra deschisă prin inteligenţă să abroge pictura ori să afecteze datele de expresie prin sterilitate, cerebralitate, aceste elemente luminoase descoperind **semn şi sens** în obiectele selectate pînă într-atît încît fiecare pînză devine o fabulă, un gînd neliniştit, o dramatică întrebare. Ceea ce surprinde în cele 32 de simeze este tocmai această unitate de spirit, ideistică şi expresivă, concomitent cu unicitatea fiecărei imagini stabilindu-se, pentru spectator, o reală pace între harul artistului cultivat şi inteligenţa sa.

Mircea Bochiş, artist lucid cu o privire malitioasă la toate experimentele plastice, de la suprarealism la cele post-impresioniste, preia şi validează unele date topindu-le în aerul subtil care se lasă descifrat în forţa imaginii, a concreteţei şi picturalităţii ei, sporind tocmai prin asta valenţele picturii sale, scoţînd-o din aria locurilor comune. Obiectele sale sînt de aer, plutesc într-un incert echilibru dintre ambiguitate şi o continuă neliniştе. O pasăre policromă taie cerul de un albastru ultramarin, o pasăre nedefinită la frontiera dintre plajă şi mare, singurătate şi absenţă, sentimente tutelare izvorînd dintr-o mare gamă de tonuri ale aceleiaşi culori esenţiale **(Vis)**, incintele sale sînt fragmente de zid ori ziduri albe, gălbui de vreme, rinduieli fără ferestre, sintagme plastice nepăsătoare, interpuse între vegetaţia bănuitei grădini de dincolo şi ochiul privitorului, zone vidate în care veghează asemenea zidului — temei şi certitudine — ochiul vieţii pe un lacăt, încintă în care s-a născut **Lada cu vis**, motiv drag artistului, izvorît din tradiţionala ladă de zestre, lăzi în care visele prind contur vag, lăzi pe plajă printre alte obiecte uitate. Artistul degajă un aer tonic prin modul în care surprinde realul, exploziva vegetaţie în lumină **(Mon Jardin)** ori **Club de dans** ori lumina însăşi subiect în **Marină** ori **Vama Veche** ori în cele trei pînze intitulate **Vis** şi care tutelează întreaga expoziţie.

Pentru Mircea Bochiş lucrurile cele mai banale au valoare plastică. O fereastră obişnuită ne pune în relaţie cu un cer prevestitor de întunecată furtună, o bicicletă vorbeşte cu un zid, nişte ferestre ogivale într-un patrat tulburat de alb-ocru sînt **urme** veneţiene.

Noutatea pe care ne-o propune Mircea Bochiş stăruie în raportul dintre pictură şi privitor, dintre obiectele tratate cu nonşalanţa celui care le stăpîneşte cu mijloacele sale artistice, înzestrîndu-le cu valori moral-intelectuale şi în acelaşi timp lăsîndu-le în deplina lor rostire plastică, el este un desăvîrşit reporter cu o inteligenţă socială aparte înregistrîndu-le existenţa le dă şi dreptul la fiinţare. Hermeneutica aşternerii culorii este deplină. Artistul trăieşte realitatea cu o dezinvoltă bucurie şi ne propune cu fiecare imagine un dialog între ceea ce se vede şi ceea ce este între ceea ce pare a fi şi ceea ce este în realitate cu o uluitoare forţă de expresie. Relaţia imaginesens este prioritară în pictura sa. Din acest raport artistul Mircea Bochiş iese victorios, iar arta sa de o profundă originalitate se anunţă ca un reper esenţial al plasticii româneşti contemporane.

Ion Iuga

muzică

m

Eminescu şi muzica

● **Inaugurînd ciclul de manifestări** desfăşurate în cadrul anului Eminescu sub genericul „Eminescu şi muzica" la Muzeul Literaturii Române, simpozionul ce a avut loc la sfîrşitul lunii februarie a urmărit reliefarea unor aspecte privind, pe de o parte, poezia eminesciană ca sursă de inspiraţie în muzica românească, iar pe de altă parte, aportul muzicii şi al slujitorilor ei la popularizarea liricii eminesciene peste hotare.

Reluînd, în preambulul intervenţiei sale, citeva idei enunţate într-o precedentă Rotondă 13, muzicologul Viorel Cosma s-a oprit asupra circulaţiei unor celebre romanţe pe versuri eminesciene ce au facilitat, la sfîrşitul veacului trecut, cunoaşterea creaţiei marelui poet în cele mai diferite pături sociale, precum şi la interpretarea peste hotare a unor lieduri pe versurile sale traduse în limba germană sau engleză, muzica devenind astfel mesager al versului eminescian pe meridianele lumii, înainte ca literaţii să treacă la traducerea operei sale în alte limbi. Oprindu-se apoi la poemul „Luceafărul" ca suport literar în muzică, Viorel Cosma a punctat citeva lucrări de referinţă abordînd cele mai diverse genuri, de la lied la balet, de **la operă la simfonie, aparţinînd unor** compozitori români, dar şi străini, precum poemul coregrafic cu cor „Luceafărul" de compozitorul Eugeniu Doga, lucrare prezentată la Teatrul Mare din Moscova în 1983 în versiune cîntată în limba română.

Comunicarea susţinută de Georgeta Băcioiu s-a oprit la ciclul de lieduri compuse de Mansi Barberis pe versuri de Eminescu, în care melosul de certă inspiraţie folclorică, desfăşurat în mişcări lente, conferă imagini sonore unor poezii din diferite etape de creaţie ale poetului, culminînd cu „Luceafărul", piesă ultimă către care converg cele nouă miniaturi ce compun ciclul.

Incitantă şi oarecum surprinzătoare, paralela făcută de Marin Marian sub titlul „Eminescu-Cuclin între asemănare şi identitate" a pus în evidenţă posibile similitudini spirituale între cei doi reprezentanţi ai culturii româneşti, sub aspectul erudiţiei şi umanismului, al vastităţii creaţiei şi al proiectelor titanice care i-au caracterizat în aceeaşi măsură, autorul considerîndu-l pe Dimitrie Cuclin un posibil continuator spiritual al marelui poet în veacul XX. În planul relaţiei concrete între cei doi autori au fost menţionate traducerile în limba engleză a versurilor eminesciene realizate de Cuclin la un nivel unanim apreciat şi cunoscuta sa piesă corală „Ce te legeni codrule".

Este posibil un raport Eminescu-muzică ? Fără a nega bunele intenţii ale unor creatori de valoare ai muzicii româneşti, prof. univ. Al. Piru şi-a exprimat totuşi rezerva în ceea ce priveşte tălmăcirea în muzică a versului eminescian, considerînd că Eminescu este unic, irepetabil, orice speculaţii sau preluări sub alte forme fiind hazardate. Eminescu a iubit muzica, personajele sale din „Geniu pustiu" sau „Sărmanul Dionis" fac referiri directe la pagini muzicale celebre, ba mai mult, Eminescu scrie poezia intitulată „Cînd se juca Luiza Miller"; versul său este prin excelenţă muzical, elemente muzicale apar frecvent în poeziile sale, dar, pornind de la modul diferit de exprimare — poezia prin cuvînt şi muzica prin note — Al. Piru a afirmat incompatibilitatea unei colaborări de valoare, muzica, spunînd d-sa, fiind sublimă doar în formele sale pure.

Dacă este aşa sau nu, o vor dovedi argumentele pe care muzicologii le vor aduce în următoarele simpozioane. Oricum, o controversă în plan ideatic este totdeauna stimulatoare.

Un program de lieduri pe versuri de Eminescu a încheiat inspirat seara, frumuseţea paginilor tălmăcite cu har de Irina Săndulescu-Bălan şi Georgeta Stoleriu, acompaniate la pian de Ilinca Dumitrescu, devenind suprem argument valoric.

Anca Florea

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

MARAMUREŞ

Argument

Din Maramureş au plecat scriitorii Augustin Buzura, Nicolae Breban, Ioan Groşan, Vasile Igna, Ion Pop, Pop Simion, Tiberiu Utan, Laurenţiu Ulici, A. I. Brumaru, Valentin Hossu-Longin, etc. şi au rămas să scrie în hotarele judeţului în forma unei lame de cuţit romantic poeţii Ion Bogdan, Ion Burnar, Gheorghe Chivu, Gabriel Georgescu, Doina Iordănescu, Ioan Moldovan, Augustin Botiş, Vasile Morar, Petru Dunca, Mircea Petean, Vasile Latiş, Iuri Pavliş, Ileana Zubaşcu, Gheorghe Ţiplea, Mircea Pop, Gheorghe Pârja, Viorel Mureşan, Vasile Radu Ghenceanu, Gheorghe Mihai Bârlea ori prozatorii Horia Ursu, Mircea Marian, George Maria Banu, Gheorghe Buzatu, Vasile Gogea, Nihailo Nebeleac, Vasile Dragomir, Victor Iancu, Vasile Gaftone, Marius Jucan, Valeriu Sabău, Marian Ilea. Au rămas în Maramureş, acasă, să se ocupe de lumina spirituală a pruncilor, eseişti, etnografi şi folclorişti de ţinută ca Petre Lengel Izanu, Francisc Nistor, Mihai Dăncuş, Nicolae Iuga, Gheorghe I. Pop. Şi printre ei un personaj de tip renascentist-romantic, o bibliotecă ambulantă de poezie, pictorul şi sculptorul Mihai Olos, un obsedat al întrebărilor dificile şi un discret scormonitor al fiinţei umane. Toţi sînt prieteni buni şi împreună alcătuiesc peisajul cultural, viu, creator ; împreună caută şi sondează o nouă expresivitate culturii locurilor dinspre profunzimea nostalgică a cîntecului anonim, din arderea trecerii şi pe-trecerii prin lume sub umbra porţilor împărăteşti păstrîndu-şi totdeauna pentru coconi un obraz de duminică.

Scriitorii care trudesc şi trăiesc alături de minerii şi ţapinarii nordului transilvan au semnat numai în ultimele două decenii peste 75 cărţi de poezie şi proză, peste 20 de culegeri de folclor, studii etnografice, albume şi studii muzicale ori lingvistice. Semnează în toate revistele ţării de la **România literară** şi **Luceafărul** la **Familia** ori **Convorbiri literare**, dar la Baia Mare, ori Sighetu Marmaţiei nu există o revistă social-politică şi culturală, nici cel puţin un cenaclu al Uniunii Scriitorilor, dar există atmosfera unei autentice emulaţii, a unei reale cetăţi literare. Şi nu-i puţin lucru... în noua geografie literară a ţării.

Sînt nume şi valori autentice care au ieşit de mult din hotarele Maramureşului şi mulţi dintre ei sînt cunoscuţi şi mai departe.

Ion Iuga

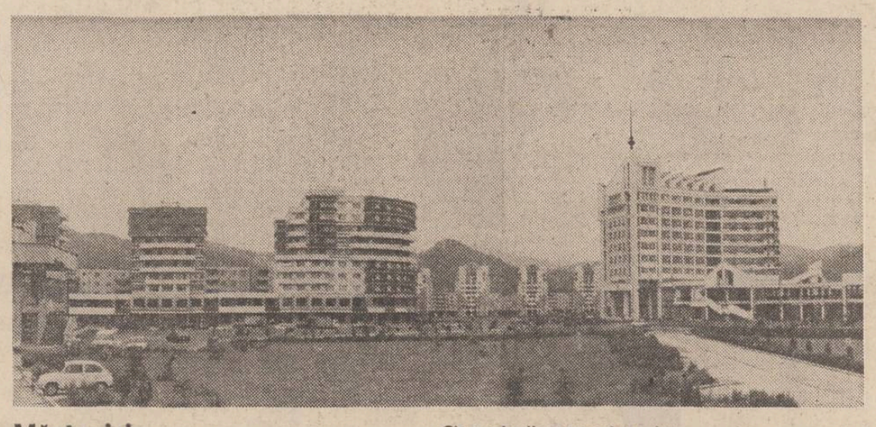

Mărturisire

Să-ţi mai fac o mărturisire :
aş fi vrut să alegem locul unic
acolo să recităm, oricît de lamentabil
ar pare ;
„cînd mori poemul nu se scrie
cu cerneală, ci cu singe"
şi apoi să decupăm sunet cu sunet
muzica emoţiei victorioase –
tu să fii tot mai îngrijorată
eu tot mai răcoros
tu tot mai vie
eu tot mai... (cine ştie
dacă se poate) fericit
şi ca doi magneţi bătrîni
să inspirăm degajaţi puţinul aer visător
şi ascultînd pînă departe
să nu ne mai dorim salvaţi
de nici o rană oricît de muzicală,
oricît de friguroasă.

Cîntec

Aruncă cu o piatră dintre cele grele
apoi urneşte golul peste ele
numai cu privirea. Fără disperare
vom asculta amurgul sosind pe coridoare
Cît a mingiiere trupul va cînta
va cădea şi masca silicioasă, da,
fi-vom fiecare celelalte nume
ca-ntr-un nimb de slove sculptate de genune.

Cîndva, cîndva pe sub tăciunii graşi
vom fi noi nisipul măturat de paşi
fi-vom noi uitarea, dorul şi pustiul
nu vei fi la urmă, nu voi fi întîiul.

Luna

A tuturora
şi-i deasă ca piatra
are vederea lungă
şi un strașnic viitor
ca pe vremea bonapartiştilor
şi a pindarilor
cînd se dansa rigodonul –
alunizezi în fotoliul voltaire
tu, bărzăunule,
într-o vecinătate ideală
foşnetul timpanelor
şi grimasa aceea
călărind ecoul
îţi ţine ochii deschişi spre ea
cea deasă ca piatra.

Augustin Botiş

Secvenţe din destinul unui oraş din nord

Se pare că destinul fiecărui om trebuie traversat de un Oraş. În copilărie, cînd ştiam bine de existenţa Oraşului de acolo, din geana satului, în serile lungi de iarnă, pe vremea colindelor ascultam cu răsuflarea tăiată poveştile unui bătrîn hitru care bătuse Europa cu valul istoriei şi cu o certă superioritate inventa o întîmplare de care era foarte mîndru. Sau chiar nu o inventa. Zicea bătrînul care a străbătut Europa, că ştie el un om, cam pustnic în felul lui, care nu a coborît niciodată din satul lui din creierul munţilor, deşi lumea se deschisese mult. Cică l-ar fi întrebat un nepot, umblat în lungul şi în latul ţării, de ce nu coboară în oraş. Omul ar fi răspuns : apoi dragă nepoate, mă tem să nu mi se tocească opincile. Povestea hitrului m-a urmărît mult, ca un ochi magic, transfocator, ascuns în munţii Gutiiului.

Satul a fost şi va rămîne spaţiul existenţei mele, dar un duh magnetic, de origine necunoscută, mă ispitea să cobor pe valea Marei la cel mai apropiat Oraş, ori să trec munţii pentru a întîlni cel mai mare Oraş din apropierea satului meu. În primul, cu asta am numit Sighetu Marmaţiei, intram în zorii dimineţilor de miercuri, cînd era tîrg sau mărturie cum îi mai ziceau oamenii din satul bunicii la tîrg — legănat într-un car cu fîn. Al doilea, trebuie să recunosc, m-a găzduit mult mai tîrziu. De atunci Baia Mare — căci despre acest oraş din nord este vorba — mi s-a descoperit încetul cu încetul.

ORAŞUL DIN ZAREA ISTORIEI

Eu cred că Baia Mare s-a născut oraş dintr-o dată. Nu a fost niciînd sat. Dacă înscrisurile cancelariilor îl datează mai tîrziu cu mai bine de şase secole, fundamentele lui trebuie căutate în începuturile mileniului I e.n. Din vechime această aşezare a avut şi o viaţă subpămînteană, de altfel, mineritul fiind raţiunea înfiinţării oraşului.

În prima jumătate a secolului al XIV-lea Baia Mare este atestat documentar ca oraş liber regal. Este trecut în toate înscrisurile vremii ca un centru economic capabil nu numai să asigure cele necesare traiului populaţiei şi achitării obligaţiilor faţă de stăpînii feudali, ci şi multe produse destinate schimbului de mărfuri. Pe lîngă strălucirea bogăţiilor la care au rivnit regii unguri, dezvoltarea lui o atribuim şi faptului că era aşezat la răscruce de drumuri pe aici trecînd şi negustorii greci şi armeni spre Polonia.

Un document din 1329 prin care se acordă judelui primar al oraşului Baia Mare dreptul de a folosi teritoriul împădurit existent între Baia Mare şi Baia Sprie, pentru a dezvolta mineritul în această zonă, pomeneşte prima denumire oficială a celor două oraşe : „Corrardus Judex civitatis Rivuli Dominarum et de Monte Medio". Deci Civitas Rivuli Dominarum în traducere însemnînd Cetatea Riul Doamnelor, este prima denumire a oraşului de pe malul Săsarului.

An de an, deceniu după deceniu, în jurul acestei aşezări graviteză o viaţă palpitantă, oraşul este în scena din faţă a istoriei. Cînd cetate de apărare, cînd prilej de dispută pentru nobilii atraşi de mirajul metalelor preţioase, cînd adăpost pentru cei iubitori de dreptate. Cine nu ştie de isprăvile lui Grigore Pintea Viteazul, cel protejat de cămaşa de zale, dar şi de iarba fiarelor cu care şi-a pansat rănile. Dar nu a fost apărat de vicleşug şi trădare.

De data aceasta nu mă voi lăsa legănat de superba horă a lui Pintea, nici de sutele de poveşti auzite în copilărie despre viteazul Grigore Pintea, ci voi consemna laconic, despovărînd realitatea de mister : Pintea a fost împuşcat mortal, căzînd în faţa porţii, la intrarea în oraşul Baia Mare. Procesul verbal încheiat la 14 august 1703 de magistratul oraşului Baia Mare trece cu vederea numele asasinului lui Grigore Pintea. Acesta era Dészi Istvan, avînd funcţia de proconsul în magistratura oraşului, prin urmare făcea parte din rîndurile nobililor care nu-l aveau la inimă pe Pintea.

După cum reiese din cercetarea profesorului Ioan I. Cădariu, principele nu pedepseşte fapta criminală a ucigaşului lui Pintea, ci o laudă. Mai mult, cu un an mai tîrziu Dészi Istvan este ales în cea mai înaltă funcţie din magistratura cetăţii aceea de „Judex primarius". O variantă a baladei despre haiduc spune, de altfel : „Un ciine de boier mare / Tot în el ţinea puşcare".

Sînt multe şi ispititoare momentele din istoria acestui oraş. Veacurile au fost darnice cu întîmplări care au rămas pietre de hotar în devenirea oraşului dar şi cu rezonanţă naţională. În plan cultural amintim că aici a fost o vastă activitate tipografică, gimnazii cu biblioteci unde puteau fi întîlnite operele lui Voltaire şi Rousseau, deci ideologia iluministă. Problemele de limbă sînt prezente prin apariţia unor dicţionare şi a unor gramatici. Mulţi tineri băimăreni urmează studiile înalte la universităţile din Praga, Cracovia, Viena unde i-au contact cu marile curente culturale şi ştiinţifice ale vremii. Astfel în 1410 printre numele studenţilor de la Universitatea din Cracovia figurează şi cel al unui student băimărean Iacobus din Rivuli Dominarum. Asta pînă în 1764 cînd guvernul austriac a retras dreptul tineretului ardelean de a studia la universităţile din Apus.

OCHII PĂMÎNTULUI

Din zarea istoriei mă privesc ochi nenumăraţi. Ca o puzderie de stele pe cerul senin. Ochi blînzi, ori ochi însingeraţi. Ochi senini ori tulburători ca sclipitul de sabie purtat de Iancu de Hunedoara şi la Baia Mare. Dar aici, în aşezarea de sub Dealul Florilor, te urmăresc ochii pămîntului. Sînt privirile celor care lucrează sub pămînt.

Cu un prilej, un vestit miner al Maramureşului, Nicoară Grec-Horincă de la mina Burloaia, îmi spunea că el are două perechi de ochi. Şi fără nici o pretenţie la metaforă zicea că are ochii pămîntului — cei cu care lucrează pe cărările subterane şi ochii de zi — eu aş zice ai luminii — cei cu care priveşte lumea de pe suprafaţa pămîntului. Nu ştiu cine crede ori nu crede, dar eu, profanul, după ce am stat o zi în mină, i-am dat crezare omului.

Din minele bazinului băimărean — Săsar, Nistru, Herja ori Ilba — în fiecare zi ies la lumină mii de tone de minereu. Băimăreanul a fost şi va rămîne miner. Aici mineritul se moşteneşte, se lasă meseria din tată în fiu. Cînd n-ai feciori îţi iei gineri mineri şi aşa aşchia nu sare departe de trunchi. Întocmai a făcut şi vestitul miner Gheorghe Prunduş de la mina Herja. Cînd s-a apropiat de pensie omul era tare supărat. Supărat din cale afară. Dintr-un om vesel, larg la inimă a devenit un taciturn. Nici ochii luminii nu-l mai ajutau. Un bun ortac — în persoana inginerului Liviu Pop, directorul minei — a cutezat să-i cerceteze necazul. Atunci omul s-a răcorit la suflet : cum să nu fiu necăjit, că uite eu plec la vatră şi nu las pe nimeni în urmă. N-am feciori, am două fete, ce să fac ?

În mintea directorului a încolţit ideea salvatoare : ia-ţi doi gineri. Aşa s-a întîmplat. Cei doi gineri ai lui Prunduş, azi mineri, şefi de brigadă de frunte la Herja : Grad Ioan şi Doru Şerban.

ORAŞUL MARILOR CONSTRUCŢII

Sute şi mii de mari meşteri mari, calfe şi zidari s-au pus sub steaua tutelară a lui Amfion — constructorul şi au durat un oraş să fie cu pomenire peste vreme. Tradiţia breslelor era renumită în Rivulu Dominarum. Deci şi cea a constructorilor. Mărturie stă centrul vechi al municipiului Baia Mare, un complex de arhitectură, cu o piaţă în centru unde se ţineau tîrgurile şi mărturiile. Aici la nr. 18 este clădirea Huniade, zidită de Iancu de Hunedoara pentru soţia sa Elisabeta. Alte clădiri au fost sedii pentru gimnazii, monetării, primărie, hanuri. Centrul vechi bine conservat este monument istoric.

Baia Mare este un oraş nou. În urmă cu două decenii cîţiva elevi plecam din gara din Baia Mare la tabăra naţională de literatură de la Gilma-Pietroşiţa din judeţul Dîmboviţa. Pe atunci gara se afla chiar în inima oraşului de astăzi. O sală de aşteptare mică, cu geamuri joase de puteai sări strengăreşte afară prin ele.

Este cu adevărat oraşul marilor construcţii. Acum, la cota acestui an, putem zimbi cu subînţeles de povestea hitrului de pe Valea Marei. Nonagenarii de prin sate mai coboară în marele oraş şi se retrag sfios sub umărul dealurilor natale. Ar fi interesant să ştim ce gîndesc, cum ne colorează realitatea cu limbajul lor extraordinar de expresiv. Promitem această mică aventură. Chiar despre Baia Mare căruia acum se potriveşte de minune adjectivul Mare.

Gheorghe Pârja

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" LA FESTIVALUL NAŢIONAL DE POEZIE „VASILE LUCACIU" 1988

Vis forestier

Surisul tău incendia pădurea
Şi nu era cărare înapoi
ne tatua cu gust de frunze toamna
şi nu era cărare înapoi

ne-nconjura cu freamătul pădurea
în foşnetul elementar de ploi
şi ne roteau din întuneric lupii
cei coboriţi din basmul despre noi

dar nu te teme : împlinzim pădurea
şi fiarele mirate sînt de ploi

Nu

Nu-mi privi
chipul meu, nu mai este al meu
acum e rotund şi frumos
ca o orbită de zeu
m-apasă lumina
albastră şi grea
nici toamna ce cade în frunze
nu mai este a mea

Descîntec

Tu te-ai născut dintr-un pămînt ciudat
(eşti dintr-un lut rostogolit de lună)
De-aceea uneori în singe-ţi sună
o goană hăituită, de vînat
eu numai cu pădurile te-aud
beau apă din fîntîna pentru cerbi
să-ţi fiu şi răsărit şi nord şi sud
şarpe de cîntec răsărit în ierbi

cînd fibrele de toamnă trec prin noi
te-aud cu palma-ntinsă către vînt
cu iarba fiarelor te-nchid în ploi
şi-nclin spre tine glontele de-argint

Aşteptare

Te mai aştept în amurg
cu privirea
de două ori albastră
încendiat sufletul meu
din greşeală de tine
dar, doamne, ce pot să mai aştept
cînd starea normală a ochilor mei
e frigul ?

Drumeţul orb

Cu mîinile-ntinse încerc să deslușesc
semnul copacilor
mă-nconjoară tăcut lupii
cu guri de ger
păzind graiul zăpezii
albastru se rotesc în cerc
ferindu-se ca de foc
cu mîinile mele
fosforescente.

Diana Bolcu

Reprezentarea unui vis

Mihai Panfil este unul dintre tinerii artişti ai Maramureşului care vin cu vitalitate şi forţa talentului către spaţiile artei. Absolvent al Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, membru activ al cenaclului „Atelier 35" el este prezent la numeroase expoziţii naţionale.

Desigur, Panfil nu este altceva decît un artist care îşi justifică deplin demonstraţiile plastice desfăşurînd într-un limbaj specific, adevăruri şi stări reprezentative din structurile fireşti ale realului, un artist care crede în artă, fără prejudecăţi, dincolo de canoanele impuse de limitele unor opţiuni deja clarificate. Nu întîmplător lucrările lui spun : lumea este mereu alta, bucuraţi-vă de acest miracol ! Mereu un alt chip al lumii, un chip total, în care puritatea şi dramatismul sînt locuri ale unei radicale transfigurări. Aceste exerciţii de semnificare, eforturi de a reda lumii şi cosmosului increderea în gesturile rituale ale artistului, ne trimit la originile artei — o iubire a lumii, a fenomenalului. Totul este tradus în semn. O lume de semne poate ascunde întreaga dinamică a fenomenalului la fel ca şi în iconografiile orientale în care principiile cosmice funcţionează latent şi plenar. Este studiat principiul imaginii, veşmîntul ei, forma şi intensitatea.

Plastica lui Panfil devine tehnica de a invia conceptele, de a le reda capacitatea lor organică : orice semn îşi are metabolismul propriu. O energie spectaculoasă reîncepe totul.

Artistul, cum spune Mihai Olos, mai are curajul „de fapt înţelepciunea, de fapt rafinamentul de a proiecta doar în negru pe negru, alb pe alb".

Naraţiunile lui abstracte preschimbă într-un anumit fel definiţiile despre spaţiu şi despre culoare. Sensurile nu se menajează, ci îşi manifestă şi mai mult abundenţa. În acest spectacol este mereu un dincolo care nu poate fi epuizat.

Cum ai putea reprezenta un vis, mai mult, energia lui ? Desigur pare un proiect curajos, încărcat de o anume dimensiune eroică. Analizele visului ne redau o fermecătoare respiraţie coloristică. Sînt „note de drum" ale unui tuşeu imaginar, o transparentă coregrafie, o ritmică emblematică a miraculosului, realizată cu talent, atestînd maturitatea unei vocaţii.

Dacă privim desenele lui Panfil ele redau caractere, tipologii, chipuri de ţărani, de ţărănci, priviri calde, priviri profunde, apoi alte personaje şi stări, totul încărcat de forţă ; goluri populate de personaje fabuloase. Pînă la urmă în acest tratat de fiziognomie artistul îndrăzneşte să releve, printr-o anume simbolistică, însăşi chipul abstract al conceptului.

Lucrările amintesc despre o călătorie („Drumuri", „Firul Ariadnei", „Străpungere"), ele vorbesc despre seducţia unui topos („Satul meu", „Scrisoare de la Hokusai", „Via Apia", „Tapae", „Arheopterix", „Hiroshima, dragostea noastră", „Undeva, într-un port", „Atlantida la răscruce").

Lucrările cuprind ascetice segmente de dreaptă care apoi se dezvoltă şi edifică o altă lume, o lume diversă şi insolită. Lumea îşi stabileşte cadrele, apoi totul ca sub o ploaie de toamnă tîrzie, primeşte alt contur, altă semnificaţie. Poţi să crezi că te afli în rada unui port îndepărtat cu maluri de abia conturate cu atîtea construcţii lacustre ciudate şi cu speranţa că de aici încep deschiderile cîmpiei, dar în acelaşi timp se construieşte o altă imagine a portului cu păsări şi peşti imaginari. Undeva către cer se deschide o lume şi jos strada pustie cu umbre, foarte multe umbre şi apa ce şiroieşte peste pavajul transparent. Dincolo clădirile aliniate riguros. Apoi, interiorul unei case. O fereastră sau poate un zid. Se zăresc flăcări. În transparenţa străzii, ele strălucesc. Acest punct se poate privi de foarte departe. Lucrurile îşi au forma lor : clădirile, oamenii, orice, aproape totul. Undeva, liniştea lucioasă ca o piele de monstru marin.

Panfil redă astfel freamătul intern al lumii, această lume, mereu în transformare, „un foc veşnic viu care se aprinde şi se stinge după măsură..."

Petru Dunca

Ars poetica

lui Nichita Stănescu, in memoriam

Dar trebuie ucis de-acum poemul :
cuvîntul va fi
liber asemeni florilor de cireş
în primăvara cînd se naşte, abia.

Poetul să fie
fără scăpare
înlănţuit cu lumina din stea
– singuratică asemănare.

Poem închinat memoriei românilor din Ip

a fi liber poate fi ca o trezie
dintr-un coşmar în care fiinţa
nu mai există decît în afară de sine şi
în zadar încearcă să se reîntrupeze

sau cum din singeratul pămînt
de la Ip
ca un copil încă nenăscut şi ucis
în lacrămile de singe ale sinilor
de mamă
rămaşi în ţărînă roşii sori

ca bărbaţii fără bărbăţie
ori limbă fără de grai grăind
cum de la Ip te-ai ridica asemeni unei
umbre
şi ai merge spre lume

fără de braţe
fără paşi cu două ferestre pustii
ochii tăi albaştri privind minunea
ce se cheamă existenţă

ori aşa deodată ţi-ai da seama
că poţi să gîndeşti că ştii să gîndeşti
şi să fii cum n-ai mai fost niciodată

pentru o clipă avînd iluzia adevărului
distinsă iluminare
prin timpul ce-şi poartă însingurarea
asemeni cuvîntului înspre lumea de
azi şi de mîine

ori poate că a fi liber înseamnă pace
împăcare cu sine a lumii ori
o altfel de limită
mai pe a inimii noastre măsură

Steaua

ea este neîntinată steaua dintotdeauna
din capătul celălalt al razei ivindu-se
ea este la începutul vieţii şi necuprinsului

noi sîntem doar inima deschisă pentru
lumina ei săgetătoare
închidem ochii şi o vedem
întindem mîinile şi nu o atingem

ca într-un vis cu în sine ştiutele imagini
ori ca o iluzie o blîndă şi
neiertătoare iluzie pămîntesc de
statornică şi plină de farmec

ni se relevă abia acum la lumina cea
sfîntă şi biruitoare
pod de argint în inimă închipuind
să se reîntrupeze

Spaţiu posibil (II)

drumurile au devenit la fel de egale
nenumărate şi înspre oricare parte de cer
aşa cum aplecarea înspre ce este grav poate
izbucni fără motiv sau cum
un cuvînt poate să ne definească deplin
deşi nu este el cel adevărat

mi-e dor de iubita mea cu ochii aprinşi
de iluzii
de trupu-i înfiorînd în
liniştea braţelor mele necumînţite destul
cine ar putea să creadă că sîntem
destul de puternici pentru a dăinui
doar întru bucuria atotbiruitoare
precum înţeleptul
în preajma muntelui
înţelegînd umilinţa şi a gîndului măreţie de
nestrămutat

port în mine emoţia fiecărui cuvînt
al fiecărui gest şi mă bucur
că e vie încă inima mea iar în clipa
cînd se încumetă aprigă noapte
stea de veghe rămîne cuvîntul
singur
să discearnă căile lumii.

Ion Bogdan

NUME ROMÂNEŞTI Premise

Mai multe nume româneşti au la bază tema **tot**, existînd înregistrat şi un nume de familie scris şi pronunţat ca atare : **Tot.**

În al său **Dicţionar al numelor de familie româneşti** (DNF), Iorgu Iordan îl lămureşte pornind de la cuvîntul maghiar **tót**, cu sensul de „slovac", etimologie de altfel unanim acceptată şi într-o totul valabilă dar incomplet explicată, or tocmai în evoluţia sensului găsim aspectele cele mai interesante. **Dicţionarul onomastic românesc** (DO) adaugă şi un **Tot** provenit din adjectiv cu sensul de „întreg" (la minte), „în toată firea", opus lui **netot**, dar şi pentru acesta indică raportarea la etimonul maghiar stabilit.

În legătură cu numele de familie derivate din această temă trebuie notat în primul rînd faptul că ele sînt foarte vechi şi răspîndite, atît pe teritoriul Moldovei, cît şi al Ţării Româneşti. Sub forma **Tăutu** îl găsim la celebrul logofăt din vremea lui Ştefan cel Mare despre care Ion Neculce credea că a fost primul român care a băut cafea. Apare în documente ca pisar şi grămătic între 1464 şi 1472, pentru ca, de la 1475, să devină logofăt, funcţie pe care o va deţine timp de 35 de ani (**Cf.** N. Stoicescu, **Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova**, Bucureşti, 1971). Un **Voico al lui Tatu**, fiul lui **Tatu**, face parte din sfatul Ţării Româneşti, între 1480 şi 1481, pe vremea lui Basarab cel Tînăr (Ţepeluş). Documentele în care apare menţionează : „fiul lui Tatu Sirbul" (potrivit dicţionarului citat mai sus), ceea ce adaugă un sens neexplicat de lingvişti. Dacă **tót** însemna „slovac", de unde „sirb" ?

Regăsim tema şi în **Totea** (pentru care DNF indică numele bulgăresc **Tote** ,deşi se admite că „ar putea fi" **Tot** cu sufixul **-ea**, aducîndu-se în sprijin şi comparaţia cu toponimicul **Totea**), o regăsim şi în **Totu** (pentru care DNF indică simplu : bg. „**Toto**" !) şi în **Tot(ă)a** (tras, desigur, în DNF din... bg. **Tota** !), unde grafia cu dublu **t** nu trimite neapărat la un nume străin.

Comparaţia cu toponimicele ne aduce informaţii interesante. Întîlnim în Transilvania multe localităţi cu numele derivat de la **tót** devenit în româneşte **tot** şi **tăut : Tăuţii de Sus** (Baia Sprie) şi **Tăuţii Măgheraş** (Baia Mare), **Tăut, Tăuteu** şi **Tăutelec** (**telek** cu sensul de „loc de casă" în maghiară) şi **Totoreni**, în Bihor, **Tăuţi** şi **Tothaza** (vechea denumire a satului **Crişeni**, cu **haza** — „patrie", în maghiară), în zona Clujului ; spre centru, în Alba **Toteşti, Totoi** şi **Tăuţi** ; mai spre sud, **Toteşti** şi **Totia**, în Hunedoara. Făcînd un pas peste munţi vom găsi **Totea** (comuna Licurici), în Gorj. În Moldova, pornind din nord, avem **Tăutesti** în Botoşani şi Suceava, **Totoeşti** şi **Tăuteşti** în Iaşi, **Totoieşti**, în Neamţ.

Pe de o parte, lucrurile sînt perfect explicabile pornind de la faptul că este vorba de aşezări de slovaci la origine, unii dintre ei ajungînd în ţările române graţie atmosferei de toleranţă deosebită de cea din Transilvania dominată de unguri.

Pe de altă parte, toponimele de acest fel au fost considerate de către E. Janitsek „nume topice pseudomaghiare", pentru că „au la bază apelative româneşti de origine, de provenienţă maghiară cu condiţia ca ele să se afle pe un teritoriu unde nu locuieste, şi nici în trecut, de la data creării sistemului actual de denominaţie, n-a locuit o populaţie maghiară" (**Nume topice româneşti de origine maghiară**, în „Studii şi materiale de onomastică", Bucureşti, 1969, p. 76). Această idee ne dă dreptul să considerăm într-o fază mai veche a limbii române un apelativ **tăut** care a stat la baza numelui propriu. El nu desemna neapărat un „slovac", ci un localnic urmaş al populaţiei slavo-române din Transilvania, numit ca atare de maghiari la venirea lor pe acest teritoriu. Presupunerea este susţinută de o observaţie a aceluiasi cercetător citat mai sus : „La început, în limba română şi maghiară, apelativul **tăut**, pluralul **tăuţi** şi, respectiv, **tót**, forma veche maghiară **tout**, îi denumea pe toţi slavii fără vreo altă precizare etnică" (**idem**, p. 191).

Numai acceptarea acestei premise poate explica de ce în documentul din secolul al XV-lea în care apare **Voico al lui Tatu** acesta este „Fiul lui Tatu Sirbul" şi nu „Slovacul".

Derivatele sînt în număr covîrşitor formate româneşti cu sufixe tipice : **Totan, Totea, Toteanu, Totescu, Totoiu, Totoianu**, încît nu avem nevoie să căutăm originea acestui nume în alte limbi, ci îl putem considera românesc vechi.

Cezar Tabarcea

REMEMORĂRI

Întîmplări bizare

1.

Bătrînul mongol în iurta căruia am dormit, nesilit de nimeni, două nopți, avea un vultur îmblînzit pe care-l ținea într-o imensă colivie de sîrmă. Ziua îl scotea în fața iurtei și vulturul, după ce vintura din aripile-i imense de cîteva ori, se îndrepta liniștit spre locul unde păștea un cîrd de iezi.

El era paznicul iezilor și nu le îngăduia să se depărteze prea mult de un anume punct marcat de cîțiva pari bătuți în pămînt.

De cînd sosisem începuse să dea semne de neliniște și agresivitate privindu-mă curios și nu prea binevoitor cu ochii săi somnolenți.

Nu mai vroia să înopteze în iurtă „din pricina mirosului meu de european", zicea bătrînul mongol și toată noaptea îl auzeam strigînd iritat în liniștea deplină a nopții de vară.

De cîte ori mă prindea în raza privirii sale își zburlea penele gata-gata să se repeadă la mine, astfel că a trebuit să-l închidă în uriașa sa colivie de sîrmă. Înainte de-a urca în mașină, m-am apropiat de locul captivității lui preventive. Și-a deschis aripile începînd să lovească împletitura de metal. Nu s-a liniștit decît după ce am plecat din fața cuștii. Am urcat. Bătrînul mongol a deschis ușa coliviei. Mașina a pornit și întorcîndu-mă să fac semne de bun rămas am observat cum uriașa acvilă fugea în urma autovehiculului cu un aer războinic pînă cînd distanța s-a mărit și el a rămas un punct pierdut în imensitatea Podișurilor înalte.

2.

Actorul Ion Lucian mi-a povestit cum a murit marele om de teatru și regizor român Soare Z. Soare. În 1944, în timpul războiului, împreună cu un bun prieten, general de armată, au pornit cu mașina spre zona pădurii Băneasa unde se aflau trupele românești menite să apere Capitala. Ajunși la o încrucișare de drumuri, o sentinelă a făcut semn de oprire. Regizorul, mirat și vrînd să-și necăjească probabil prietenul i-ar fi zis : „Bine mă, ditamai generalul și te lași oprit și controlat de un soldat ?"

Generalul, rănit în amorul propriu, a ordonat șoferului să nu oprească.

Sentinela, conform ordinului, părîndu-i-se suspectă comportarea echipajului a tras un foc de avertizare. Glonțul a ricoșat din asfalt (mașina fiind decapotabilă) și l-a rănit mortal pe regizorul care stătea în dreapta generalului...

3.

Cu peste zece ani în urmă la mica grădină zoologică din Bușteni s-a petrecut o întîmplare dramatică. Îngrijitorul celor cîtorva urși pe care-i hrănea zilnic și le făcea curățenie intrînd în cuștile zăbrelite fără frică, a făcut imprudența, iritat de lăcomia unei ursoaice care de altfel era preferata lui și de-o blîndețe neobișnuită, s-o lovească peste bot cu piciorul. După două sau trei luni, timp în care uriașul mamifer nu dădea semne de schimbare a comportamentului, într-o zi, întrînd ca de obicei să-i dea de mîncare, ursoaica s-a repezit pe neașteptate la el culcîndu-l la pămînt și începînd, furioasă, să-l sfîșie cu ghearele ascuțite ca niște pumnale. Toate intervențiile colorlalți îngrijitori au fost inutile. Pînă a sosit un vînător la fața locului să împuște animalul deslănțuit, imprudentul îngrijitor decedase. Ursoaica n-a uitat lovitura primită, poate, pe nedrept...

Mircea Micu

CONFABULE

* * *

Cînd este primăvară
și se aprind luminile ziua și noaptea
iar copacii înfloresc adevărat
cînd inima plutește
sub un munte de gheață
cînd lacrimile — multă vreme înghețate
în ochi — se topesc torente
și se scutură cerul de zăpadă
cînd este primăvară și eu
singur cu umbra mea alerg pe malul mării
de marmură
deasupra pescărușilor.

Iulian Neacșu

Efigiile viitorului

Urmare din pag. a 3-a

moșească. Aici, la sat, și-au amenajat cuibul modern, utilat cu de toate, acești tineri muncitori și copiii lor, fără să încerce nici o clipă tentația orașului, și abia acum înțeleg că de aici au plecat la Pitești, „la bloc", Mama Maria și soțul ei... Lupoaica Elma, dezlegată din lanț, amișună vigilentă musafirii, după care pornește glonț spre cuibare, să se bucure de vreun ou proaspăt. Giștele protestează respectuos, în surdină, ca toate ființele pe-ntuneric, iar în spate, în „casa" lui, porcul dă semne de bucurie, că au venit stăpînii. Urmează ritualul focului, miroase a fum adevărat, Titel aduce lemne din curte, ni se prezintă casa — plină de minunății —, după care ieșim și, sub jumătatea de lună și sub cerul spuzit de stele, vizităm casa veche, casa bunicilor, unde toate au rămas așa cum erau din vechime. Fără să ne înțelegem, tăcem cu toții, o clipă, ca într-un lăcaș. Miroase a ceva cunoscut, de altădată și dintotdeuna în odăile vechi se strecoară respirația pămîntului arat din grădină, Titel face planuri de viitor, povestește ce-o să însămînțeze — și-mi dau seama, într-o strălucire, că această Casă Strămoșească va dăinui, atrăgînd ca o lumină aprinsă de la un foc sacru, generații lungi de nepoți și strănepoți, care vor viețui aici „fericiți și pînă la adînci bătrînețe", împărtășind, ca în versul lui Blaga, nemurirea vetrei românești...

CUMPĂNA

Aşchii

● **Răspunsul criticului.** Lanțul silogistic (dar să nu-i spun lanț, mai degrabă-i spunem funie) mi s-a părut interesant. Înțeleg că voi, poeții, aveți o rică pe bieții critici și uitați în ce situație ingrată se află ei. Presupunerea, și nu ne este greu, existența a o sută de poeți în viață în spațiul limbii române. Spune-mi măcar unul din ei care vrea să fie al cincizecelea, al șaizecilea. Cînd s-ar înfățișa la mine unul să-mi comunice că vrea să fie ultimul în tabloul de valori pe care, ca orice critic, îl alcătuiesc, aș rămîne multă vreme pe gînduri. Toți vor să fie „primul", cred că și tu. Eu m-am împăcat cu această idee și vă privesc ca pe niște victime ale ideii teoretice de proprietate. Nu vrea fiecare să aibă stilul lui, universul lui inconfundabil ? Noi criticii arătăm că lucrurile sînt puțin mai complicate, nu aplicăm ștampila valorii pe tot ce se scrie pentru că ni s-ar toci ștampila și autoritatea, am face scurtă la mînă după un asemenea efort.

Voi, în primul rînd, vreți să fiți unii superiori altora iar pe noi, criticii, ne lasă indiferenți atare pretenție, de multă vreme nu ne mai interesează autorii (decît sub forma agreabilă a divertismentului), ci literaturile. Capacitatea noastră de cuprindere este fenomenală. Cine vede cultura în amploarea ei triumfală, pe decenii și secole, pe țări și continente în expansiune planetară ? Noi, criticii ! E drept că o asemenea viziune ne contaminează spiritul cu dimensiunile ei și ne credem diriguitorii din umbră ai panoramei artistice, dar oameni sîntem, e firesc să avem și cîteva din vechile sentimente zeiești. În al doilea rînd, uneori secret, alteori evident (așa cum se poate deduce din articolul precedent) credeți în superioritatea actului poetic. Boala superiorității, de sorginte romantică, face ravagii printre poeți. Criticii, îndeobște, sînt de o modestie liniștită, chibzuită, tenace și sociologică. E firesc să sufere de o jubilație profund umană atunci cînd văd un poem prost. Eram martor cînd doi poeți se bucurau că cel de-al treilea, absent de la masă dar prezent cu versuri într-o revistă literară, scrisese niște texte costelive. Nu este nici o răutate aici, e un sentiment comun, la îndemîna oricui și orice critic îl trăiește săptămînal. Criticul incapabil de un asemenea sentiment nu are acces la sensibilitatea estetică și trebuie să se apuce de altceva. Credeți voi, poeții, că e lucru ușor ? Știți voi ceva despre durerea cu care un critic se desparte de literatură pentru vecie ? Noroc că rămînem destui să avem grijă de conștiința literară a momentului.

În altă ordine de idei, recunosc că e mai multă vocație decît voință în destinul vostru și că este mai multă voință decît vocație în destinul nostru, dar hai să unim acești termeni și să constatăm, chiar dacă în mod sigur este vorba despre altceva, existența unei vocații a voinței și a unei voințe a vocației. Vouă, poeților, vi se cere spontaneitate, naturalețe, har, o bună cunoaștere a limbii. Noi știm mai bine ce vi se cere vouă, că noi vă cerem, noi criticii, cititorii avizați ai cărților voastre. Voința noastră nu este schopenhauriană, nu ne transcende și ne comandă, ci este propria noastră voință ; vocația voastră nu are la bază un har divin, ci este propria voastră vocație, propriul vostru har. Este aici o formă elevată a ideii teoretice, de proprietate. Cine dintre voi are impresia că ar fi mandatarul vreunei misii extrapersonale, se înșeală și supără un cititor evoluat. Cînd un poet devine prea grandoman, avem noi creion pentru destinul lui (de la grandoare la grandomanie e doar un pas), cine îl protejează printr-o uitare temporară de un public exigent ? Noi, criticii !

Voi, poeții, așa cum ai zis, puteți fi oricînd și critici, noi criticii sîntem doar critici. În acest doar se află, pentru o minte atentă, forța noastră reală, modestia noastră, echilibrul nostru, o insuficiență benefică, secretul tenacității noastre, micul mister al controlului sociologic de care dispunem. Dragostea pentru critică de dragul literaturii, dragostea pentru literatură de dragul criticii, dragostea pentru critică de dragul criticii — care este cea mai potrivită ? Fiecare critic optează pentru una sau pentru alta sau, dacă se crede în stare (printr-un surplus de voință în care se amestecă foarte puțină vocație), pentru toate la un loc. Iată cîte variante are el la dispoziție ! Poetul are doar o singură șansă : dragostea pentru literatură de dragul literaturii ; în acest doar este forța lui. Iată că și voi poeții aveți de-a face cu un doar. Sînt mulți poeți care scriu poezie de dragul criticii. Au scrîntit-o, în sensul că în vocație presară prea multă voință. Trebuie să recunosc că am momente de psihologie diavolească și sînt încîntat, deși știu bine că n-am dreptate, cînd poeții scriu după rețetele propuse de mine ca să-mi cîștige laudele — și le cîștigă. Cineva pierde și o tristețe trecătoare mă încearcă gîndindu-mă la limitele firești ale ființei umane. Sînt și poeți, e drept — puțini, care scriu literatură nici măcar de dragul criticii, ci așa, numai să se afle în treabă sau în treburi europene. Cînd mă voi manifesta ca sociolog, voi vorbi mai pe larg despre această chestiune.

George Alboiu

De cîte ori...

De cîte ori gîndesc la mine
Mă uit la frunzele ce cad
Prea blînd și pe același vad
Al toamnei cu lumini străine

Și timpul crește-n serpentine
Noaptea cînd geru-n trunchi de fag
Plesnește coaja cu arțag
De intră spaima în jivine

Spre dimineață numai răni
Pădurea plînge neștiută
Ca o bătrînă mare mută
Transcedentală de la vămi ;

Cî totuși încă mă mai chemi
Ca și cum nu am sta sub vremi

Gheorghe Pituț

POEȚI ȘI CENACLURI

Plouă

Din orizontul mîhnit și tăcut
Picură amar stropi de tristețe
Pe obraji de porțelan,
Pe obraji de lut
Plouă cu urmele pașilor ce-au trecut.
Plouă.
Magnolia și caișii...
Trupul lor — ființa lumii.

Mădălina Ceaușu

Înălțime de vară

Amintirea tăcerii din părinți în părinți
la Ghizdăvești, mă aleargă, mă caută.

De unde, mamă, atîtea cuvinte ?
Tată, de unde atîtea gînduri ?

Trupul de iarbă în joaca de iezi
ferestre deschise, copacul în soare
grele poveri de grîuri, cirezi
înălțime de vară spre munții de sare.

O pasăre văzduhul

Eu cred în timpul nopții, timp astral
Încrucișare a somnului cu luna.
Văzduhul e o pasăre pe val
Și aripa nervură e, totuna.

Orbita se desparte de amiezi
Iar țărmu-apare amplu pe tulpini,
Păduri tăcute cît te vezi, mă vezi
Ploaie din frunte arcuită-n pini.

Eu cred, ce inimă să mă dezmintă ?
Paharul s-a decolorat pe buze.
Memoria zăpezile-și alintă
Luceferi transferați în călăuze.

Florea Florescu

REVISTA STRĂINĂ

● **„MAESTRUL ȘI MARGARETA", CUNOSCUTUL ROMAN AL LUI MIHAIL BULGAKOV** (1891—1940) va fi adaptat pentru televiziune. Filmul, care va cuprinde patru episoade, și va purta numele romanului, va fi realizat pentru televiziunea din R.P. Polonă de către regizorul Maciej Wojtyszko. Rolurile principale au fost încredințate actorului Gustav Holoubek și ,respectiv, actriței Anna Dymna, frumoasa fiică a doctorului din pelicula polonezâ „Vraciul".

● **MANUSCRISUL UNUI ROMAN NEPUBLICAT AL LUI GRAHAM GREENE,** unul dintre cei mai mari romancieri englezi contemporani, a fost descoperit recent, din întîmplare, într-o arhivă de la Hollywood. Este vorba despre romanul „Al nouălea bărbat ", care relatează întîmplările a treizeci de prizonieri francezi în timpul celui de al doilea război mondial.

Romanul a fost editat recent de casa editorială „Rowohlt" din Hamburg, R.F. Germania.

● **MUZEUL FRIEDRICH SCHILLER A FOST REDESCHIS LA WEIMAR** cu prilejul împlinirii a 230 de ani de la nașterea marelui poet romantic german. Muzeul este adăpostit de casa în care poetul și-a petrecut ultimii trei ani de viață.

Printre numeroasele obiecte care au aparținut lui Schiller sînt expuse exemplare ale aproape tuturor lucrărilor lui Schiller traduse în întreaga lume.

● **PENTRU IUBITORII DE POEZIE SOCIETATEA BRITANICĂ PENTRU TELEFOANE** a introdus un nou serviciu : formînd, contra cost, un anume număr de telefon, la capătul celălalt al firului răspunde un actor care recită versuri. Durata unei audiții este de 5 minute. Primul poet care se bucură de această neobișnuită difuzare este John Heath-Stubbs.

● **O BIOGRAFIE A LUI JOSEPH HAYDN** (1732—1908) a fost publicată de editura pariziană Fayard cu prilejul împlinirii a 180 de ani de la moartea marelui compozitor. Autorul volumului este Marc Vignol, care se ocupă de studiul vieții și operei lui Haydn începînd din anul 1956. El este de părere că apariția acestei cărți va face să crească interesul dirijorilor, al muzicienilor în general și al melomanilor față de creația și personalitatea lui Joseph Haydn.

● **A APĂRUT RECENT, LA EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ", ÎN VERSIUNEA ROMÂNEASCĂ A SANDEI TOMESCU BACIU,** romanul „Copii ai timpului lor" de Knut Hamsun. Din păcate, volumul nu este însoțit de o prefață, măcar de unele date sumare referitoare la viața și opera acestui scriitor, care, deși laureat al Premiului Nobel pentru literatură (pe anul 1920) este prea puțin cunoscut la noi și aiurea.

Prozatorul, dramaturgul și poetul norvegian Knut Hamsun, pe numele adevărat Knut Petersen, a trăit între anii 1859—1952. A scris o literatură pătrunsă de un pronunțat caracter de critică socială. Bibliografia lui cuprinde un număr impresionant de lucrări. A debutat în anul 1890 cu romanul „Foamea", o radiografie a lumii sărace a societății norvegiene de la sfîrșitul secolului trecut. Pînă la 1900 a mai publicat încă șase romane cel mai cunoscut fiind „Victoria", povestind o întîmplare de dragoste.

La începutul secolului nostru, Hamsun îmbrățișează în romanele sale tema călătorului plecat în lume în căutarea unui loc mai cald sub soare. Regăsim acest mediu în trilogia „Sub steaua toamnei" (1906), „Ultima bucurie" (1912). Romanul „Copii ai timpului lor" a fost publicat în anul 1913. În volumul „Orașul", apărut în 1915, Hamsun abordează pentru prima dată tematica mediului muncitoresc. Punctul culminant al creației lui Knut Hamsun este romanul „Pămînt binecuvîntat", apărut în anul 1917, un imn închinat muncii pentru care scriitorul a fost distins cu Premiul Nobel pentru literatură.

● **O NUVELĂ TULBURĂTOARE — „MORȚII NU AU NEVOIE DE LOCUINȚĂ"** — a publicat recent, la Wilhelm Heyne Verlag din München, scriitorul Michael Melsner din R.F.G. Autorul reia o temă din lucrările sale anterioare „A doua recunoaștere a lui Leo Koczyk" și „Și — apoi am tras..." potrivit căreia sentimentul înstrăinării intense din copilărie lasă urme adînci în psihicul celui în cauză, care pot duce pînă la crimă. „Trăim într-o societate în care omul obișnuit al muncii nu este recunoscut.. Dacă acesta nu poate ajunge undeva sus, nu poate face carieră, el încearcă să atragă atenția asupra sa prin acte de violență", spune unul dintre eroii nuvelei din urmă.

Realitatea nuvelei „Morții nu au nevoie de locuință" o formează lumea tipică a marilor aglomerări umane occidentale unde proprietarii marilor ansambluri de locuințe, în goană după cîștiguri cît mai mari, execută așa zise lucrări de modernizare a fondului locuibil, în pofida intereselor chiriașilor. Firma „Interbau" din München angajează un individ a cărui misiune este de a-i obliga pe chiriași să se mute în vederea executării lucrărilor de modernizare. Evident, pentru fiecare reușită — și reușește aproape în toate cazurile — el încasează din partea firmei prime frumușele. În cazuri de opunere, merge pînă la crimă. Astfel, el aruncă în apă și îneacă pe un copil care văzuse involuntar cum acesta îl omorîse pe un chiriaș care se împotrivise mutării. Pentru el, ca și pentru ceilalți, modernizarea însemna mărirea substanțială a chiriei. Dar cum pe lume toate se plătesc, individul cade el însuși victimă unui chiriaș care nu vrea să se mute, o fostă stea a boxului profesionist...

Eroii săi au trăit o perioadă a copilăriei prin orfelinate pentru a-și lăsa mamele să-și refacă viața. Nu este lipsit de importanță faptul că autorul face vinovate de aceste realități principiile etice ale societății occidentale de consum, înechitatea socială în defavoarea celor săraci și a emigranților, din rîndul cărora se recrutează cei mai adesea oameni-problemă. Oameni care, în alte realități sociale, nu ar fi ajuns în această ipostază.

● **DUPĂ „THE CHANT OF JIMMY BLACKSMITH"** (Cîntecul lui Blacksmith) și savuroasa comedie „Roxanne" regizorul Fred Schepisi a terminat nu demult un nou film, intitulat „A Cry in the Dark" (Un strigăt în întuneric). Eroina filmului este Linda Chamberlain —interpretată magistral de Meryl Streep — o mamă acuzată de uciderea propriului copil. Linda nu a săvîrșit însă o astfel de crimă, filmul arătînd acest lucru chiar de la început, în secvența în care Linda și soțul ei văd ieșind din cortul, în care lăsaseră pruncul de numai două luni, un cîine dingo mare...

Fapt este că copilul nu a mai fost găsit. Și cu aceasta începe drama soților Chamberlain. Cu toate că femeia este absolvită de vină prin sentință judecătorească, intră în scenă mijloacele de informare în masă care răspîndesc cele mai aberante calomnii și zvonuri despre Linda, care, în plus, începe să fie sicilită și de poliția locală. Cazul Lindei Chamberlain, membră a unei secte adventiste, riscă să provoace un scandal religios de proporții, în cele din urmă evitat.

Lipsită de puterea de a se apăra de reporterii televiziunii, Linda este acuzată că urmărește să-și facă popularitate ieftină, lăsîndu-se fotografiată pentru a apare pe primele pagini ale revistelor. În felul acesta ea devine cunoscută și invidiată, un fel de vrăjitoare modernă. În cele din urmă, procesul este repus pe rol, aducîndu-se multe „dovezi științifice", care fac ca Linda să fie în final condamnată.

„Un strigăt în întuneric" nu este o dramă din sala pașilor pierduți. Regizorul a folosit acest caz de scandal pentru a crea un portret complex al provincialismului australian. Fred Schepisi reușește să prezinte mecanismul distrugerii personalității umane, a familiei într-o țară în care dreptul mijloacelor de informare de a spune orice este nelimitat. Asemănat cu Steven Spielberg, Schepisi este însă, cel puțin în „Un strigăt în întuneric", mai complex și mai credibil în abordarea problemelor.

SPORT

Plini de noroc și de nenoroc

Miercuri, zi tulburător de blondă, cu lumina izvorîtă din arome și din mesteceni însoțind plutiri de lebede, Steaua a învins pe Dinamo cu 2—1 și a preluat șefia clasamentului. Partea de sus, unde nu mai e nimic de împărțit, se încheie ; mierea ascunsă-n topaze, culcuș înecînd în el o frunză de laur, se-nginâ pe buzele celor care-au trudit s-aducă-n iarba casei lor teribila iubire de triumfuri. A fost un meci aspru, țesut pe cele mai înalte culmi ale ambiției, ca totdeauna cînd se-ntîlnesc două mari formații, nervii unor jucători au cedat, dînd, din păcate, cărare deschisă insultei (Mircea Lucescu, marele specialist în a asmuți ciinii !), greu de condus, frumos în răsucirile rasate, plin de noroc și de nenoroc, un joc strigat în carnea speranței și a vanității care pustiește, un joc de străvechi rivalități. De la un cap la altul, Steaua s-a dovedit mai bună, atît în plan tehnic, cît și-n plan tactic. (Oricît m-ar injura un cumnat al meu, Steaua e mai bună cu cel puțin o clasă). Jucătorii Stelei gîndesc cu o fracțiune de secundă mai repede, iar lucrul acesta este esențial în fotbalul modern, în vreme ce dinamoviștii, aruncîndu-se asupra adversarului cu ochii roșii de furie (vezi și meciul de la Cremona), ajung la mintea românului de pe urmă atunci cînd e prea tîrziu.

Coborînd de pe terasa unde se văd munții și arde-n paharul cu vin misterioasa lor chemare, vorba mi se mîhnește. Singura bucurie pe care-o resimt (am rămas același fiu de țăran, cu trei crenguțe de pelin în buzunarul pentru garoafă sau orhidee) e faptul minunat că s-a pornit, de joi, să fulgere peste magnolii și că înflorește încet mult așteptata ploaie de primăvară, (ați băgat de seamă că tunetul încă n-a spart cerul, anul ăsta?). În rest, de acum înainte, vom asista la o luptă crîncenă, purtată între cei puțin douăspe formații pentru rămînerea în diviza A. Ceea ce înseamnă o plictiseală cu lux opalin. Toate candidatele la un loc lipsit de posteritate umblă prin țarcul fricii, c-un obraz trandafiriu și altul palid ca moartea. Partida România — Italia, care se va desfășura, miercuri, la Sibiu, (vom fi în Dumbravă, ne e dor de arini și de Mărginime) le lasă destul timp la îndemînă pentru a-și scoate din trup sîngele bolnav, prin cele trei metode clasice : crestarea frunții cu briciul, (felceri din popor recomandă și tăiere sub limbă), ventuze plîmbate pe spinare, de la șaua gîtului pînă la ultima vertebră, numită și noadă, și aplicarea de lipitori flămînde pe toată suprafața pielei, mai cu seamă pe picioarele cotonoage.

Ceea ce uimește (și irită la culme) bunul simț al fiecăruia dintre noi, al acelora care mai prîcepem ceva din socotelile lumii, este poziția pe care-o ocupă Universitatea Craiova. Dacă echipa unei mari iubiri (prima!) se va duce de-a dura în B, ne vom mai putea privi în ochi fără să ne fie rușine obrazului ? Stau și mă uluiesc și nu aștept răspuns. Adevărul singerează-n gura lui Lung, Ungureanu, Cămătaru etc.

Fănuș Neagu

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Zgomot de apă pe țevi. Apoi zgomot de apă curgînd prin robinet. Filip Filipovici forță usa. Cu fața schimonosită și încinsă, Daria Petrovna apăru în pragul bucătăriei. Geamul de la baie, care dădea în bucătărie și se afla chiar sub tavan, plesni cu zgomot. Mai întîi căzură două cioburi mari, iar apoi, un motan imens, tîrcat ca un tigru, cu o fundă albastră la gît, semănînd cu un sergent de stradă. Aterizâ drept pe masă, într-un platou lung, crăpîndu-l în două ; de pe platou, jos, apoi, întorcîndu-se pe trei labe, și cu a patra ridicată ca pentru un dans, se strecură fulgerător într-o crăpătură îngustă care ducea spre scara de serviciu. Crăpătura se lărgi, și în locul motanului își făcu apariția mutra unei bătrînici cu broboadă. Fusta cu buline albe a bătrînei pătrunse în bucătărie. Își șterse gura ofilită cu degetele arătător și mare, își roti ochii iscoditori, cam umflați, prin bucătărie și rosti curioasă :

— Isuse Cristoase !

Filip Filipovici traversă palid bucătăria și întrebă sever :

— Ce doriți ?

— Sînt curioasă să văd cățelușa vorbitoare, răspunse bătrîna șugarnic, făcîndu-și cruce.

Filip Filipovici păli și mai mult, se apropie de bătrînă și șopti cu un glas sugrumat :

— Afară din bucătărie ! Imediat !

Bătrîna se dădu-ndărăt spre ușă și spuse pe un ton de om jignit :

— De ce chiar așa de necuviincios, domn' profesor ?!

— Afară, îți spun ! Afară ! repetă Filip Filipovici, și ochii îi deveniră rotunzi ca de bufniță. Trinti cu mîna lui ușa neagră după bătrînă. Daria Petrovna, ... v-am rugat doar... !

— Filip Filipovici ! răspunse disperată Daria Petrovna, strîngîndu-și pumnii mîinilor sufocate. Ce pot să fac ? Toată ziua-bună ziua ne asaltează lumea. Îți vine să lași totul baltă !

În baie, zgomotul apei suna înfundat și amenințător, dar nu se mai auzea nici o voce. Intră doctorul Bormental.

— Ivan Arnoldovici, vă rog foarte mult... Hm... cîți pacienți sînt ?

— Unsprezece ! răspunse Bormental.

— Concediați-i pe toți ! Astăzi nu mai primesc pe nimeni !

Filip Filipovici ciocăni în ușă și strigă :

— Binevoiți să ieșiți imediat ! De ce v-ați încuiat ?

— U-u ! U-u ! se auzi stins și trist vocea lui Șarikov.

— Ce dracu ?! Nu aud, închideți apa !

— Ham ! Ham !...

— Închideți apa odată, cînd vă zic ! Nu înțeleg ce-a putut să facă acolo..., striga Filip Filipovici ajuns la disperare.

Zina și Daria Petrovna priveau din ușa întredeschisă a bucătăriei.

Filip Filipovici lovi din nou cu pumnul în ușă.

— Uite-l ! strigă Daria Petrovna din bucătărie.

Filip Filipovici se repezi într-acolo. În geamul spart, de sub tavan, apăru, spînzurată spre bucătărie, mutra lui Poligraf Poligrafovici. Era schimonosit, cu ochii plînși ; de-a lungul nasului avea o zgîrietură proaspătă, sîngerîndă.

— Ați înnebunit ? întrebă Filip Filipovici. De ce nu ieșiți de acolo ?

Trist și speriat, Șarikov se uită în jos și bîigui :

— M-am încuiat !

— Deschideți broasca ! Ce, n-ați văzut niciodată o broască ?

— Nu se deschide, afurisita ! răspunse speriat Poligraf.

— Doamne ! A scăpat piedica, strigă Zina, pocnindu-și mîinile.

— Uitați-vă, acolo e un fel de nasture ! strigă Filip Filipovici, străduindu-se să acopere zgomotul apei. Apăsați-l în jos... ! În jos !... Apăsați !

Șarikov dispăru, apărînd în geam, din nou, peste puțin timp.

— Pe dracu, nu se vede nimic ! lătră el în geam, disperat.

— Aprindeți lumina ! A turbat !

— Afurisitul de motănoi a făcut țăndări becul, răspunse Șarikov. Cînd am vrut să-l prind pe ticălosul ăla de picioare, am deschis robinetul și acum nu pot să-l mai nimeresc.

Toți trei dădură din mîini, rămînînd pur și simplu blocați.

După vreo cinci minute, Bormental, Zina și Daria Petrovna stăteau unul lîngă altul pe covorul ud, făcut sul lîngă ușă, împingîndu-l cu fundurile spre crăpătura de sub ușă. Feodor portarul, cu luminarea de cununie a Dariei Petrovna, aprinsă, se urcă pe o scară de lemn spre ferăstruica de aerisire. Fundul panta'onilor săi gri, în carouri mari, apăru pentru o clipă spînzurînd în aer, apoi dispăru dincolo de ferestruică.

— Du... hu-hu... Furia apei nu lăsa să se înțeleagă ce striga Șarikov.

Se auzi vocea lui Feodor :

— Filip Filipovici, oricum va trebui să deschidem. Să se împrăștie ! O vom pompa din bucătărie !

— Deschideți ! țipă supărat Filip Filipovici.

Cei trei se ridicară de pe covor, împinseră ușa de la baie și apa năvăli în coridor. Valul se împărți în trei șuvoaie : drept înainte — spre toaletă, la dreapta — spre bucătărie, la stînga — spre sala de așteptare. Sărind și plescăind, Zina se repezi să închidă ușa spre sala de așteptare. Cu picioarele în apă pînă la glezne, Feodor ieși din baie, zîmbind. Era ud leoarcă.

— Abia am închis, presiunea e mare ! explică el.

— Unde-i ăsta ? întrebă Filip Filipovici și ridică, blestemînd, un picior.

— I-e frică să iasă ! explică Feodor zîmbind prosteste.

— Mă bateți, tatale ? se auzi din baie vocea plîngăreață a lui Șarikov.

— Dobitocule ! răspunse scurt Filip Filipovici.

Zina și Daria Petrovna, cu fustele suflecate pînă la genunchi, cu picioarele goale, Șarikov și portarul, desculți, cu pantalonii suflecați, pleșcăiau cîrpele ude de podeaua bucătăriei, storcîndu-le apoi în găleți murdare sau în chiuvetă. Plita uitată huruia. Prin ușă, apa se scursese pe palierul scării și de acolo cădea la subsol.

Stînd în vîrfuri picioarelor, într-o băltoacă mare de pe parchetul sălii de așteptare, Bormental purta discuții prin ușa întredeschisă, ținută de un lănțișor.

— Astăzi nu sînt consultații ! Profesorul este bolnav. Fiți amabili, degajați ușa, ni s-a spart o țeavă...

— Și atunci, cînd vor fi consultații ? nu se lăsă o voce de după ușă. Aș dori numai un minut...

— Nu pot ! Bormental își schimbă poziția de pe vîrfuri pe tocuri. Profesorul e în pat și, în plus, ni s-a spart o teavă. Vă rog, mîine ! Zina ! Draga mea ! Începeți și stergeți de aici, altfel se prelinge pe scara principală.

— Cu cîrpele nu mai dovedesc !

— O s-o scoatem cu cănile ! spuse Feodor. Acușica !

Soneria nu mai contenea. De acum, Bormental stătea cu tălpile picioarelor complet în apă.

— Cînd o să fie operația ? nu se lăsă vocea, încercînd să se strecoare prin deschizătura ușii.

— A plesnit o țeavă..

— M-aș folosi de galoși...

Siluete sinilii se perindau dincolo de ușă.

— Nu se poate, vă rog, poftiți mîine !

— Dar sînt programat ?!

— Mîine ! E o catastrofă, nu alta, cu conducta asta de apă !

La picioarele doctorului, într-un adevărat lac, Feodor se sucea și se răsucea scoțînd apa cu cana. Șarikov, zgîriat, inventase o metodă nouă. Cu o cîrpă imensă, făcută sul, întins pe burtă, împingea apa din sala de așteptare înapoi spre toaletă.

— Afurisitule, de ce naiba împrăștii apa prin tot apartamentul ? striga supărată Daria Petrovna. Vars-o, dracului, în chiuvetă !

— Ei, în chiuvetă, răspunse Șarikov, încercînd să prindă apa murdară cu mîinile. Fuge spre intrarea principală.

Din coridor, își făcu apariția cu zgomot un scăunel ; spînzurat pe el, Filip Filipovici cu ciorapi albaștri în dungi, îl balansa și îl răsucea cînd într-o parte, cînd într-alta.

— Ivan Arnoldovici, lăsați, nu mai răspundeți ! Treceți în dormitor ! Luați de la mine o pereche de pantofi.

— Nu-i nimic, Filip Filipovici ! Un fleac !

— Puneți-vă galoșii !

— Nu face nimic ! Oricum m-am udat la picioare !

— Ah, doamne ! se necăjea Filip Filipovici.

— Ce creatură infectă ! se auzi deodată glasul lui Șarikov, ce-și făcu apariția stînd pe vine cu o farfurie de supă.

Bormental închise ușa. Nu rezistă și izbucni în rîs. Nările lui Filip Filipovici se umflară, ochelarii au început să-i strălucească.

— Permiteți-mi să aflu, despre cine vorbiți ? îl luă el de sus pe Șarikov.

— Despre motan ! Un ticălos ! răspunse Șarikov cu ochii fugindu-i în toate părțile.

— Știți ceva, Șarikov ? replică Filip Filipovici venindu-și în fire. Nu mi-a fost dat să văd o ființă mai impertinentă ca dumneata.

Bormental chicoti.

— Sînteți pur și simplu un bădăran ! continua Filip Filipovici. Cum vă permiteți să vorbiți așa ?! Ați provocat toate astea și vă mai permiteți să... A, nu ! E prea de tot !

— Șarikov, spuneți-mi, vă rog, interveni Bormental, cît timp o să mai fugăriți pisicile ? Să vă fie rușine ! E revoltător. Sălbaticule !

— Nu sînt sălbatic ! răspunse ursuz Șarikov. Nu sînt deloc sălbatic. E imposibil să-l suporți în apartament. Nu caută decît să sterpelească ceva. I-a șterpelit carnea tocată Dariei. Am vrut să-i dau o lecție.

— Dumitale trebuie să ți se dea o lecție ! răspunse Filip Filipovici. Uitați-vă în oglindă, ce față puteți să aveți !!

— Era să-mi scoată ochiul, răspunse ursuz Șarikov, pipăindu-și-l cu mîna udă și murdară.

Cînd parchetul, înnegrit de udătură, se zvîntă puțin, toate oglinzile se aburiră, iar soneriile încetară să mai sune. Filip Filipovici, în papuci de marochin roșu, era în sala de așteptare.

— Pentru dumneata, Feodor !

— Mulțam frumos !

— Schimbați-vă imediat hainele ! Și încă ceva : mergeți pînă la Daria Petrovna, să vă dea o votcă !

— Mulțam frumos ! Feodor șovăi, apoi spuse: Știți, ar mai fi ceva, Filip Filipovici. Îmi cer iertare, mi-e de-a dreptul rușine ! Dar, geamul de la apartamentul 7... Cetățeanul Șarikov a aruncat cu pietre...

— În motan ?! întrebă Filip Filipovici, întunecîndu-se ca un nor.

— Tocmai aia e, că în stăpînul apartamentului ! A amenințat că vă dă în judecată !

— Drace !

— Șarikov a strîns-o în brațe pe bucătăreasa lor, iar stăpînul acesteia l-a fugărit. Ei, și din asta s-au certat !

— Pentru Dumnezeu, totdeauna să mă informați imediat despre asemenea lucruri ! Cît trebuie ?

— O rublă cincizeci !

Filip Filipovici scoase trei monede strălucitoare, de cincizeci de copeici fiecare, și le înmînă lui Feodor.

— Să plătiți o rublă și jumătate pentru un asemenea ticălos ! se auzi în ușă o voce surdă. Păi, ăsta...

Filip Filipovici se întoarse, își muscă buzele și fără să spună nimic îl împinse pe Șarikov în sala de așteptare, încuindu-l cu cheia. Imediat, Șarikov începu să bubuie cu pumnii în ușă.

— Să nu care cumva să îndrăznești ! exclamă cu o voce vădit suferindă Filip Filipovici.

— Ei, asta întrece orice măsură ! rosti cu înțeles Feodor. Un asemenea porc n-am văzut în viața mea !

Bormental apăru ca din pămînt.

— Vă rog, Filip Filipovici, calmați-vă !

În românește de George G. Potra și Paraschiva Bădescu

(continuare în numărul viitor)

PREŞEDINTELE NICOLAE CEAUŞESCU — strălucit promotor al vocaţiei de pace şi colaborare a poporului român

Într-o impresionantă unitate de voință, gînd și faptă, țara își omagiază președintele. Atmosfera de vibrant patriotism, de plenară angajare a întregii națiuni în ampla și eroica operă de transpunere în viață a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, a ideilor, tezelor și orientărilor de inestimabilă valoare teoretică și practică formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru a întîmpina cu noi și mari izbînzi marcarea a 45 de ani de la Actul istoric de la 23 August 1944 și Congresul al XIV-lea al partidului, această înălțătoare atmosferă, deci, este aureolată, în acest sfîrșit de martie, de o aniversare cu profunde reverberații în istoria nouă a poporului român : la 28 martie 1974, prin voința unanimă a națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales întîiul președinte al României socialiste. Un act care, înscris în succesiunea măreţelor trepte ale Epocii inaugurată prin Congresul al IX-lea al partidului, semnifică sporirea valențelor ce conferă strălucire prestigiului în lume al României, recunoscută acum ca o țară în plină dezvoltare, preocupată, concomitent cu propria propășire, de soluționarea marilor probleme ale omenirii. Firesc, nutrim legitima mîndrie că năzuințele poporului român — de pace, înțelegere și colaborare, ce definesc însăși rațiunea sa de a fi — au în președintele Nicolae Ceaușescu exponentul cel mai fidel și, totodată, cel mai reprezentativ. Astfel, vocația pașnică a poporului nostru nu numai că este continuată dar, prin contribuția directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, este sinonimă, pe toate meridianele globului, cu voința și hotărîrea de a fi mereu în primele rînduri ale militanților, ale celor ce acționează — practic și constructiv — pentru ca lumea în care trăim, pentru ca lumea viitoare să fie mai bună și să mai dreaptă, să nu mai cunoască urgia războaielor sau amenințarea permanentă a armelor — clasice, bazate pe forța atomului sau implicînd ultimele cuceriri ale geniului uman —, să nu mai cunoască flagele ce umbresc comorile de civilizație și progres la care omenirea a ajuns, prin concretizarea puterii de creație, acum, în preajma întîlnirii cu mileniul trei. Sîntem mîndri că, astăzi, pretutindeni pe Terra, cuvîntul România este însoțit de cuvîntul pace. Dar, în același timp, sîntem conștienți că o asemenea relație, cu deplină acoperire în realitate, are ca fundament ideile, tezele și activitatea susținută a președintelui statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pe baza unei profunde analize, cel ce ne conduce destinele a știut și știe să desprindă sensul și esența marilor prefaceri de pe mapamond. Cu viziune revoluționară, președintele României socialiste a orientat politica noastră externă în direcții care exclud poziții și acțiuni conjuncturale, conferindu-i atribute ce țin de umanism și principialitate, de constanță, de caracterul profund constructiv. Este evident că unul din marile adevăruri puse în lumină, cu puterea argumentului de netăgăduit, este cel potrivit căruia carcteristica politicii externe românești a constituit-o, o constituie și o va consitui participarea activă, formularea diferitelor propuneri și acționarea fără preget în direcția contribuției la destindere și securitate, la amplificarea cooperării, la înfăptuirea măsurilor și programelor vizînd dezarmarea generală, în primul rînd dezarmarea nucleară, eliminarea tuturor mijloacelor de distrugere din existența întregii omeniri, afirmarea și respectarea drepturilor fundamentale ale omului. În spiritul adevărului pe care-l slujim, sîntem mîndri să afirmăm ceea ce, de fapt, se bucură de o largă recunoaștere internațională. Nu au existat, în anii ce au trecut de la istoricul Congres al IX-lea, — perioadă în care isi au locul distinct si anii de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în fruntea patriei — momente si probleme importante ale Europei, ale lumii în care România socialistă să nu fi participat activ, să nu fi contribuit la abordarea, la soluționarea acestora. Stim aceasta si, tocmai pentru că sîntem receptivi la lecțiile istoriei, ne afirmăm adeziunea la concluzia că, în ceea ce am întreprins, am pornit întotdeauna, așa cum sublinia întîiul fiu al națiunii, „de la ceea ce am considerat că răspunde intereselor de pace, de colaborare ale tuturor popoarelor, ale întregii omeniri". Adică, de la convingerea că interesele celor ce trăiesc în vecinătatea Dunării si Carpaților coincid — în ce privește pacea, colaborarea, asigurarea unei lumi fără arme si războaie pe planeta noastră — cu interesele tuturor celor ce trăiesc pe Terra, hotăriți ca în viitor să cunoască în exclusivitate binefacerile progresului și păcii.

PROFUND SPIRIT NOVATOR ÎN ABORDAREA ŞI SOLUŢIONAREA MARILOR PROBLEME ALE OMENIRII

Prin promovarea si concretizarea idealurilor de pace, libertate și progres, scumpe poporului român, președintele țării noastre a îmbogățit politica externă românească cu un element de esență constînd în spiritul novator. Un spirit novator în acțiune, urmărind constant abordarea revoluționară, militantă, constructivă a marilor probleme ce confruntă omenirea. Întotdeauna scopul urmărit și mijloacele folosite — acestea diferind în funcție de situația concretă, dar avînd mereu locul între cele exclusiv pașnice — se înscriu în perimetrul dorinței de a contribui la formularea răspunsului la noile probleme și realități, la oferirea unei perspective clare, progresiste, democratice în dezvoltarea generală a umanității. De aici, aportul major la extinderea dialogului dintre state, la sporirea încrederii reciproce și acentuarea cursului destinderii, la cristalizarea unor documente cu vocație regională, continentală sau mondială vizînd dezarmarea, la afirmarea si respectarea de către si fată de toti a noilor principii, democratice, ale relațiilor dintre state, la edificarea unei Europe unite, a păcii, securității si înțelegerii, la înfăptuirea noii ordini internaționale, soluționarea pe cale pașnică a oricăror diferende dintre țări, utilizarea cuceririlor geniului uman numai si numai în scopuri pașnice. Enumerarea, nu este, se înțelege, limitativă și nici ierarhizantă ; ea oferă, însă, si așa, repere ale continuității în privința inițiativelor si acțiunilor României socialiste, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, ca si ale amplei palete a demersurilor politicii externe românești, subordonate, toate, participării constant constructive la abordarea si soluționarea, în mod democratic, a tuturor problemelor de care depind pacea si progresul omenirii.

Într-un astfel de cadru, legăturile politice, economice, tehnico-științifice cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială au cunoscut o extindere fără precedent. În prezent, țara noastră desfășoară relații diplomatice, economice și în alte domenii cu 155 de state, realizînd, astfel, o largă conlucrare internațională. Grăitoare prin sine însăși, dinamica legăturilor internaționale ale țării noastre — cu un curs deosebit de ascendent începînd cu anul 1965 — oglindește, implicit, participarea activă la schimbul mondial de valori materiale si spirituale. Coroborată cu prezența si contribuția activă la dezbaterile din forumurile internaționale, avem imaginea anvergurii activității constructive pe care diplomația românească — avînd ca fundament concepția președintelui Nicolae Ceaușescu — o desfășoară pentru descoperirea si valorificarea tuturor resurselor păcii si conlucrării echitabile dintre state, a tuturor elementelor și căilor care pot facilita înțelegerea, securitatea, respectarea atributelor naționale, edificarea unei lumi fără arme si fără războaie. În numele marilor comandamente ale lumii contemporane, activitatea directă, nemijlocită a secretarului general al partidului, șeful statului român, s-a distins, în timp, prin continuitate si spirit de inițiativă, prin acțiuni de prestigioasă amploare si perspectivă, dialogul la nivel înalt înregistrînd noi si noi momente, cu adevărat istorice, în dezvoltarea raporturilor de conlucrare si solidaritate ale partidului, ale României cu țările socialiste, cu statele în curs de dezvoltare și nealiniate, cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială, cu toate forțele revoluționare, antiimperialiste, democratice si progresiste, cu toate popoarele. Într-o perioadă cînd înghetul politic, confruntarea sterilă, tensiunea, rigiditatea coercitivă si politica de forță se manifestau, uneori din plin, în viața internațională, președintele României socialiste a fost printre cei dintîi oameni de stat care, a pus, practic, în evidență virtuțile dialogului la nivel înalt. Înțelegerile si documentele convenite în cadrul unor asemenea întîlniri au contribuit nu numai la promovarea legăturilor bilaterale ale României, dar, totodată, la instaurarea, în premieră istorică, a unor ferme puncte de contact, de convergență si acțiune comună, angajată, în efortul de soluționare, pe baze noi, a problemelor cardinale ale lumii contemporane. Sub impulsul gîndirii novatoare a președintelui Nicolae Ceaușescu, România are o notabilă contribuție la procesul de normalizare a relațiilor politice si diplomatice între state cu orînduiri sociale diferite. Într-o vreme cînd ideea de for european avea în față rețineri, împotriviri si neînțelegeri, România a fost printre primele țări care i-au susținut, cu argumente de mare forță de convingere, nu numai necesitatea ci si posibilitatea. Marile dosare ale dezarmării, conceputul de nouă ordine economică si, în ansamblu, problematica păcii și războiului în epoca nucleară sînt toate revelatoare pentru investitia de idei prin care președintele României si-a înscris, definitiv, numele în galeria marilor personalități politice ale lumii.

Avînd la bază filozofia materialist- dialectică, principiile socialismului științific, raportate permament la condițiile specifice, interesele și orientările, la vocația pașnică a poporului român, concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, care determină direcțiile prioritare ale politicii externe a României socialiste, se distinge printr-o abordare principială, militantă, a problematicii, prin optimismul realist ce generează încrederea în capacitatea popoarelor de a asigura, prin acțiuni unite, progresul, pacea, prefacerile înnoitoare atît de necesare în lumea contemporană. Larga perspectivă istorică ce-și are locul în gîndirea și acțiunea șefului statului român pornește de la considerarea socialismului ca singură cale pentru dezvoltarea liberă a umanității iar a procesului revoluționar mondial ca factor determinant al înnoirilor cerute de însesi legitățile evoluției istorice. În același timp, în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, pacea este scopul suprem comun al tuturor popoarelor, dreptul la pace, la viață constituind — într-o epocă în care puterea distructivă a armelor nucleare, chimice, convenționale, a tuturor mijloacelor de distrugere în masă poate lichida orice urmă de viață pe Terra, poate trimite în neant însăși planeta — dreptul suprem al ființei umane.

O astfel de concepție, o astfel de politică întruneste o largă adeziune pe plan international, se bucură de stima, respectul si prețuirea tuturor forțelor iubitoare de pace, atașate progresului și înnoirilor sociale, drepților si libertății. Ceea ce semnifică deplina validare de către viața însăși a înaltei valori si eficiențe a gîndirii revoluționare, novatoare a președintelui Nicolae Ceaușescu, a politicii externe românești, angajată constant si ferm în slujba noului, a intereselor poporului român, a intereselor de pace, colaborare si prosperitate ale tuturor popoarelor.

DEZARMAREA — PRIORITATEA PRIORITĂŢILOR

Constituie meritul de necontestat pe plan internațional al României socialiste, al președintelui Nicolae Ceaușescu faptul că, din multitudinea de imperative ce așteaptă împlinirea în lumea contemporană, a afirmat si reafirmat axioma potrivit căreia problema fundamentală a umanității constă în eliberarea acesteia de cosmarul, de posibilitatea izbucnirii si desfășurării unui nou război mondial. Un război după care n-ar mai exista nimic. Nici învingători, nici învinși. Nici viață. Si, poate, nici Terra. În concepția poporului român o astfel de eliberare poate deveni efectivă în primul rînd prin dezarmare. Așa cum a subliniat constant secretarul general al partidului, sînt multe argumentele care pun în evidență valoarea unei asemenea concepții. Iar, dintre acestea, nu poate lipsi cel din virtutea căruia interesele supreme ale ființei umane, ale omenirii, în ansamblu, converg spre neprecupetirea nici unui efort care ar putea concura la garantarea celui dintîi drept al omului : dreptul la viață, la pace. Sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, România a demonstrat si demonstrează că la o asemenea finalitate — mai mult decît necesară si care, pentru salvagardarea vieții pe Terra, nu suportă alternative — este imperios necesar să participe toate statele, indiferent de orînduire social-politică, de apartenență la vreo alianță, de mărime, situare geografică, potențial economic sau militar. Cursa înarmărilor, un eventual război mondial afectează si ar afecta toate statele. Repercusiunile economice, politice, sociale nu ocolesc nici o țară. Așa cum efectele unei conflagrații a cărei putere de distrugere ar fi ridicată la puterea armelor nucleare n-ar face nici o alegere între cel ce a purces la „prima lovitură", cel ce a fost atacat sau cel ce s-a menținut, inițial, într-o... iluzorie neutralitate. Cauza păcii este comună, a subliniat, în repetate rînduri, președintele Nicolae Ceaușescu, relevînd cu putere dorința ca, în interesul tuturor, toți să contribuie la eliminarea de pe planeta noastră a mijloacelor ce ar putea trimite Terra în neant. „Toți" însemnînd, în accepția avansată de România socialistă, de președintele ei, în accepția validată de istorie, de viață, toate statele, toate forțele iubitoare de pace, toți locuitorii globului conștienți că rețeta supraviețuirii „ființei gînditoare" nu poate veni din afară ; esența si reușita ei constă în unirea voinței si hotărîrii de acțiune a tuturor popoarelor. Cum este cunoscut, România a prezentat, în ultimii ani, un cuprinzător program de dezarmare. Consecventă acestei politici, a trecut, pe baza hotărîrii exprimate de întregul popor, la reducerea armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, poporul român, demonstrînd, astfel, voința si hotărîrea sa de a acționa neabătut pentru dezarmare și pace.

În mod firesc, dat fiind accentul constant pus de tovarășul Nicolae Ceaușescu pe necesitatea sporirii aportului științei și tehnicii în asigurarea progresului lumii contemporane, politica externă a României socialiste reliefează deziderатul utilizării cuceririlor științei si tehnicii moderne exclusiv în interesul omului, al dezvoltării omenirii. Prin președintele său, țara noastră a adresat și adresează chemarea ca izbînzile geniului uman să nu servească proliferării și sofisticării armelor, iar cei ce-și desfășoară activitatea în cercetare să-și pună talentul, pasiunea și eforturile numai și numai în slujba îmbogățirii tezaurului de civilizație al umanității. Se impune a fi relevat, în acest generos context, aportul oamenilor de știință români la propășirea patriei, la accelerarea progresului general al omenirii. Comitetul național „Oamenii de știință și pacea", în fruntea căruia se află tovarășa Elena Ceaușescu, apelurile lansate de savanții români tuturor celor ce lucrează, în lume, pe tărîmul științei, învățămîntului și culturii, poartă, în fapt, girul marilor inițiative și acțiuni de pace ale tovarășului Nicolae Ceaușescu.

IMPERATIVUL SOLUŢIILOR EXCLUSIV PAŞNICE

Una din direcțiile în care acționează țara noastră pe plan internațional este afirmarea și concretizarea cerinței ca toate conflictele și problemele litigioase dintre state să fie soluționate numai pe cale pașnică, prin tratative. În politica externă românească, sublinierea unor astfel de deziderate, contribuția la împlinirea lor se înscriu ca expresii directe, propuneri și inițiative cu un larg ecou în viața internațională, multe dintre ele aflîndu-se la baza unor documente adoptate de forumuri regionale, continentale sau mondiale, inclusiv în cadrul Conferinței general-europene și al Organizației Națiunilor Unite. Valoarea și actualitatea poziției României, a acțiunilor și inițiativelor țării noastre circumscrise acesteia, rezidă, în primul rînd, în actualitatea sa. Cum este cunoscut, din 1945 omenirea nu a mai trecut prin pîrjolul unui război mondial. Dar, din păcate, în anii ce s-au scurs, n-a existat pace în adevăratul înțeles al noțiunii, pace deplină și universală. Și aceasta din cauză că, în diferite puncte ale globului, au izbucnit și s-au desfășurat — unele se mai desfășoară — ceea ce a intrat în limbajul uzual drept războaie locale sau regionale. Astfel de conflicte au avut și au loc în Orientul Apropiat, în Africa, în Asia, în America Centrală. Nici alte zone n-au dus și nu duc lipsă de momente de tensiune, de stări de încordare care au riscat și riscă, uneori, să se transforme în ciocniri militare. Ceea ce pune și mai mult în lumină imperativul tratativelor pentru stingerea tuturor focarelor de tensiune și încordare, indiferent de natura sau forma de manifestare a acestora, de cauza care le-a generat, de locul unde se produc. Tratative care, în concepția românească, trebuie să implice, între altele : participarea tuturor părților interesate, răbdare, perseverență, contribuție activă. Și, mai ales, să excludă cu desăvîrșire amestecul în treburile interne ale altor state, pornindu-se de la respectarea dreptului inalienabil al popoarelor de a-și hotărî de sine stătător calea de evoluție, de a se dezvolta libere și independente.

În concepția românească, tratativele nu constituie o modalitate, ci singura modalitate, fără alternativă, de soluționare a stărilor conflictuale sau de tensiune dintr-o zonă sau alta a lumii. Reafirmarea unei asemenea poziții dă expresie convingerii națiunii noastre că fiecare popor, și umanitatea, în ansamblu, își poate făuri destinele potrivit propriilor dorințe numai într-o lume din care sînt excluse focarele si motivele de incordare și în care se manifestă în exclusivitate dorința și voința de pace, de colaborare echitabilă, de dialog politic.

ECHITATEA, CA DEZIDERAT AL DEZVOLTĂRII PE GLOB

Un loc distinct ocupă, în politica externă românească, promovată sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, problematica ce ține de situația economică mondială, care continuă să se înrăutățească, de agravarea stării țărilor în curs de dezvoltare, ale căror datorii externe depășesc cu mult un trilion de dolari. Pornind de la realitatea că asemenea probleme nu pot fi rezolvate numai de cîteva țări, că efectele negative afectează, practic, toate statele, România socialistă a prezentat numeroase propuneri care, în esență, dovedesc, si ele, ferma hotărîre a țării noastre de a contribui activ la soluționarea tuturor chestiunilor ce țin de depășirea crizei economice mondiale, de reluarea generală a activității economice si de soluționarea problemelor complexe economico-financiare și sociale ale lumii contemporane, în spiritul echității, al imperativului dezvoltării pe glob. Aceasta, considerînd că noua ordine economică internațională constituie, împreună cu dezarmarea și pacea — într-o relație directă, interconditionată : dezarmare = dezvoltare — factori hotăritori pentru noi relații, democratice, între state, pentru progresul fiecărei națiuni, pentru realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. Dobîndește, în acest cadru, o deosebită importanță sublinierea cu putere a faptului că procesul dăunător al înarmărilor — în care, din motive si motivații diferite, sînt integrate toate statele — este profund dăunător și în timp de pace, datorită angrenării unor uriase resurse umane și materiale. Se desprinde concluzia că dezarmarea constituie, trebuie să constituie condiția necesară a destinderii, securității și păcii internaționale. Dar, în egală măsură, și a dezvoltării tuturor popoarelor. Stoparea cursei înarmărilor, înghețarea cheltuielilor militare, trecerea la dezarmare, acordînd întîietate dezarmării nucleare, reducerea fondurilor destinate sectorului militar — toate aceste imperative subliniate de doctrina pașnică românească reprezintă, în fapt, căi, modalități prin care ar fi posibilă reintoarcerea la destinația firească a unor importante resurse ce ar putea, ar trebui să fie folosite pentru progres, pentru îmbogățirea tezaurului de civilizație al umanității.

GLOBALITATEA PROBLEMELOR IMPUNE CONTRIBUŢIA TUTUROR STATELOR LA REZOLVAREA LOR

Supunînd unei analize profunde fenomenele, procesele și tendințele din lumea contemporană, tovarășul Nicolae Ceaușescu a pus în lumină concluzia potrivit căreia, cu toate că în viața internațională se mențin mari pericole la adresa vieții și a păcii, cu toate că situația economică mondială continuă să se agraveze, preocuparea tot mai activă a multor state, a popoarelor în sensul găsirii și aplicării de soluții menite să depășească actuala stare de lucruri face să se întrevadă posibilitatea opririi agravării cursului periculos al evenimentelor, schimbarea acestui curs spre o nouă politică internațională. Exprimînd acest optimism realist, președintele României releva, însă, că, pentru ca finalitatea urmărită să fie atinsă, este necesară o nouă gîndire care să urmărească și să determine acțiuni de natură a elimina total și pentru totdeauna politica de forță si dictat, de amestec în treburile interne ale altor state. Totodată, releva tovarășul Nicolae Ceaușescu, „trebuie subliniat că problemele complexe ale lumii contemporane nu se pot soluționa numai de cîteva țări, oricît de mari ar fi ele. Pentru a se ajunge la dezarmare, la pace, la noile relații democratice, este necesară angajarea, cu toată fermitatea, a tuturor statelor și popoarelor, în marea luptă pentru o nouă politică internațională, de pace și colaborare". Este relevată, astfel, convingerea poporului român că înfăptuirea obiectivelor vizate nu are loc de la sine și nu se produce prin simpla evidențiere a imperativelor. Ajungerea la soluția dorită, timpul în care se parcurge drumul de la deziderat la posibilitate si, în sfîrșit, la certitudine are ca unitate de măsură gradul de participare, de angajare al popoarelor, a statelor la opera menită să traducă în fapt dorința și hotărîrea ca de pe glob să fie eliminate practicile ce țin de politica de forță și dominație, de spoliere, de impunere a punctelor de vedere prin „argumentele" armelor. Unei asemenea politici România socialistă îi opune însesi logica și rațiunea evolutiei prezente si viitoare a omenirii, care cere, în numele vieții, excluderea tuturor formelor, mijloacelor, căilor incluse în „panoplia" mijloacelor de distrugere. În concepția românească, numai astfel poate fi garantată viața locuitorilor de azi și de mîine, ai Terrei, numai în acest fel se vor afirma și vor putea fi respectate, de către și față de toate statele, principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței si suveranității naționale, dreptului fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării pe care o dorește, fără nici un amestec din afară, numai așa fiecare popor si omenirea, în ansamblu, își va putea concentra eforturile, resursele umane și materiale exclusiv în direcția progresului.

Așa cum a relevat România socialistă în repetate rînduri, pentru ca aceste deziderate să se împlinească este necesar ca toate statele să manifeste o înaltă răspundere, să dovedească voința politică necesară pentru depășirea obstacolelor existente, pentru atingerea scopurilor generale propuse și acceptate. Sigur, de la deziderat la realitate drumul nu este, nu poate fi ușor. Pentru ca omenirea să fie unită sub semnul dorinței de a împlini deziderate, respectîndu-se diversitatea și specificul fiecărei națiuni, se cer eforturi susținute din partea tuturor țărilor.

Propunerile României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, ilustrează tocmai calea care duce de la idee la faptă, pornind de la convingerea că globalitatea problemelor, interdependențele dintre diferite fenomene ale lumii contemporane implică, cu necesitate, globalitatea participării la găsirea soluțiilor. Istoria a judecat, judecă și va judeca activitatea fiecărui guvern, a fiecărui conducător politic, a fiecărui popor nu după vorbe sau intenții, ci după criteriul faptelor, după acțiunile concrete, după aportul real la soluționarea marilor deziderate ale omenirii. Cum s-a dovedit, în prezent problemele de interes general si cu implicații generale, nu-și pot găsi o soluționare justă si viabilă numai prin acțiunile cîtorva state. Iată de ce România, președintele Nicolae Ceaușescu, consideră că în abordarea relațiilor internaționale trebuie să se pornească de la această realitate, de la necesitatea de a asigura participarea activă a tuturor statelor la rezolvarea, în spiritul păcii și în interesul legitim al popoarelor, a tuturor acestor probleme. Fără îndoială, asigurarea participării reale și egale a tuturor statelor la soluționarea deziderateloor majore ale lumii contemporane presupune democratizarea vieții politice mondiale, un imperativ al timpului, care impune, înainte de toate, recunoașterea neconditionată a dreptului fiecărui popor de a-și alege liber destinul, a dreptului de a dispune de resursele proprii. Astfel, într-o perioadă în care marea majoritate a țărilor își caută, își definește și își consolidează propria personalitate, politica externă a României socialiste, la baza căreia se află tezele, inițiativele și activitatea laborioasă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, reafirmă cu putere unul din marile imperative ale vieții internaționale, a cărei împlinire este absolut necesară pentru asigurarea păcii, securității și conlucrării echitabile în lume.

●

Prin întregul său conținut, politica externă promovată de România socialistă, sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu, ilustrează ceea ce secretarul general al partidului sublinia de la tribuna Marelui forum democratic din noiembrie 1988 : „Trebuie să facem totul ca popoarele să intre în mileniul al treilea cu o perspectivă mai bună, în vederea lichidării depline a armelor nucleare, a dezarmării, în lichidarea subdezvoltării si realizarea noii ordini economice, în stabilirea unor relații de colaborare, deplină egalitate între toate națiunile lumii. Numai așa vom răspunde năzuințelor popoarelor, vom asigura viitorul lor liber, independent, mai bun !". Acum, cînd, într-o puternică emulație patriotică, exprimăm un fierbinte omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al națiunii, nutrim sentimente de înaltă stimă față de un mare Erou al poporului român, față de un mare Erou al păcii, care a făcut ca, în lume, România socialistă să fie prețuită ca o patrie a păcii. Este încă un puternic temei ca întregul popor român să exprime deplina adeziune la politica internă si externă promovată de România socialistă, de președintele ei, care a ridicat România pe înalte trepte de progres și prestigiu internațional, spre binele națiunii, al cauzei păcii, colaborării, progresului și socialismului în lume. Astfel se dă glas, de fapt, hotăririi de a susține și a promova în continuare, într-o strînsă unitate în jurul partidului, al secretarului său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o politică ce exprimă fidel voința, interesele și idealurile națiunii noastre în epoca cea mai bogată în înfăptuiri din existența poporului român.

Ion Stoica

Tablou de Ion Şulea-Gorj

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană MUREŞ TÎRGU-MUREŞ

ANUL XXXII
13
(1 403)
Simbătă
1 aprilie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎNALTA INVESTITURĂ

Sub semnele inaugurale ale Congresului al IX-lea al partidului, patria noastră a intrat într-una dintre cele mai fertile, mai complexe și mai înnoitoare epoci din toată istoria sa. Între trăsăturile ei distinctive, deschiderea spre om și societate, ca și deschiderea omului însuși în raport de cerințele, de idealurile și posibilitățile noii societăți, ocupă un loc esențial. Din această perspectivă și pe temeiul unui asemenea deziderat — al construcției materiale și spirituale — s-au produs transformări uriașe, fără precedent, schimbări care au dat și dau reliefului economic și social al țării o înfățișare de vast edificiu în plină și amplă desfășurare de orizont. Toate aceste transformări au un punct viu de plecare în hotărîrile memorabilului forum comunist și tot ele legitimează la scara istoriei și a conștiinței patriotice, revoluționare, înalta investitură în fruntea partidului a celui care, printr-o biografie, o viață și o operă de excepție, avea să devină și nume de epocă, simbol al unității, emblemă de cuget și faptă, expresie a însuși consensului național.

Raportarea cu precădere la acel moment inaugural își are explicația logică în însăși evidența prin care ne comparăm propriile realități și avem prin aceasta o dovadă cît se poate de elocventă a tuturor creșterilor produse de atunci în toate planurile vieții materiale și spirituale, pe un drum pe cît de înalt, pe atîta de vast. În comparație cu noi înșine, sub raportul dezvoltării industriei și agriculturii, a științei, învățămîntului și culturii, intră azi termeni și cifre care potențează un sens mereu ascendent și conferă condiției progresului și civilizației o imagine de ansamblu cu adevărat epocală. Dar în aceeași comparație intră și domenii noi, de pionierat în economia țării tot așa cum o operă de pionierat este și făurirea unui cuprinzător sistem al democrației socialiste, muncitorești-revoluționare, acest puternic edificiu de conștiință politică și socială fără de care gîndirea și acțiunea creatoare nu s-ar fi desfășurat în toată plenitudinea lor și la dimensiuni care sînt evidente tocmai prin rezultatul marilor transformări petrecute, prin această mereu mai înaltă și mai edificatoare polivalență a spiritului revoluționar, creator. Congresul al IX-lea a inaugurat o epocă iar aceasta îi justifică rolul și locul de eveniment crucial în istoria noastră nouă și pe măsură ce înaintăm în timp, prin realizările pe care le obținem, îi vedem și mai categorică importanța, valoarea sa de reper esențial. Alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului a însemnat garanția înaintării sigure și demne a patriei pe calea progresului și civilizației socialiste, a însemnat și înseamnă însăși această epocă prin titulatura și simbolurile căreia ne rostim azi în lumea unor prodigioase înfăptuiri.

Prin înalta investitură a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în funcția supremă de președinte al Republicii, act constituțional și de amplu consens patriotic petrecut acum cincisprezece ani, unitatea pregătirilor de partid și de stat se realiza într-o exemplară viziune a conducerii cu poporul și pentru popor, a elaborării și înfăptuirii împreună a unor planuri și programe de anvergură care vizau ridicarea patriei pe noi trepte ale construcției socialiste și comuniste. **Ca și în trecut, pentru mine nu există și nu va exista un ideal mai înalt decît slujirea intereselor partidului și poporului, cauza socialismului și comunismului în România, independența și suveranitatea patriei, pacea și înțelegerea între toate națiunile lumii !** — spunea, la solemnitatea alegerii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Primăvara aceea rămîne simbolică tocmai prin semnificațiile naturii ei politice și sociale, prin faptul că, pe traiectul unei epoci, noul segment de timp puncta orizonturi largi de experiență în muncă și viața întregii țări, conferindu-i acea constantă specifică și de neînlocuit a spiritului revoluționar, creator. Vastitatea înfăptuirilor care au urmat, anvergura programelor elaborate și urmărite în procesul realizării lor printr-un amplu dialog și o amplă consultare, mobilizarea tuturor capacităților creatoare ale poporului și unirea lor în acel scop mereu mai treaz și mereu mai profund al propășirii în libertate și independență a patriei, înaintarea — de la etapă la etapă și cu abordări de probleme care au făcut și fac dovada unei largi contribuții în sfera gîndirii și practicii lumii contemporane — demersurile repetate în folosul cauzei păcii, a înțelegerii și cooperării internaționale spun totul despre personalitatea intiiului președinte al României, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Suprema investitură a partidului, a patriei și poporului, a primit și primește confirmări istorice pe măsură și aceasta este dovada cea mai de preț a unității care, prin expresia sa de cuget și faptă, a constituit și constituie forța națiunii.

Luceafărul

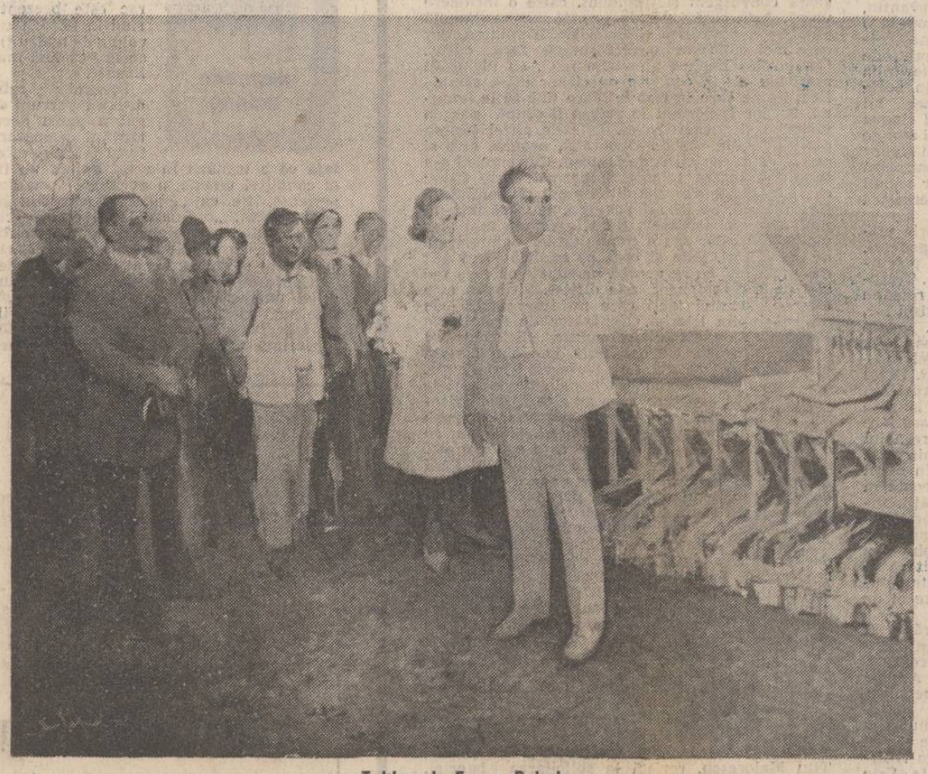

Tablou de Eugen Palade

Antologia «Luceafărul»

COLUMNA

Această demnitate spre-a visa
și împlini prin noi a țării vrere,
de-a fi și riu și ram în țara ta
părtaș și la efort și la putere

acest cuvînt de adevăr și dor
al aripii-n azur înmugurite,
din viața fiecăruia și-a tuturor
luceafăr al columnei infinite

această cutezanță luminînd
în aspre clipe cuget și artere,
cu-azurul înfrățirii de-același gînd –
ai săi și în triumf și în durere.

această viață simplă de soldat
al devenirii spre mai bine,
cu neodihna seamăn încercat
izvor de faptă, ctitor de destine

această verticală de-a trăi
aici, acum, oricînd la datorie –
desăvîrșind eternei Românii
dreptate, adevăr și măreție.

Mihai Negulescu

Un posibil ciclu romanesc

PROFIL

Proza, adeseori excepțională însă în chip paradoxal mai puțin comentată, a lui Ion Marin Almăjan (n. 1940, Dalboșeț-Caraș Severin) completează, înainte de toate, imaginea unei lumi bănățene pe o latură hotărît realistă ce reproduce, într-o geografie mai sudică, pasiunile adînci comunicate demult de Ion Slavici, în „Moara cu noroc". O schiță a întregului, dar ce schiță !, se evidențiază încă în nuvelistica începutului, din **Sînt dator cu o durere** (1970), un început deodată matur și unde întrevedem materia epică și sufletească organizată ulterior în cîteva romane, impresionante și prin extensiunea celor dintîi încercări. Dar metoda epică rapsodică, sugestivă, înfățișînd o umanitate cu emoții adînci și mocnite ce nu se lasă decît cu greu descifrată, s-a constituit aici și funcționează întotdeauna fără inutile ocoluri.

Încă de pe acum, prozatorul se arată pregătit a înfățișa două planuri ale realității sociale ce comunică, de bună seamă, și care au rezonanță biografică : ruralitatea cărășeană și mediul citadin (subînțeles a fi acela timișorean). O anumită înclinație sentimentală către cea dintîi se observă de îndată însă prozatorul nu opune, în felul romantic, „coliba" și „palatul", aptitudinea lui de a construi cu finețe definindu-se în măsuri egale și fără o adeziune de doctrină manifestă. Pe Covală, pe Pănduru și pe Buna, oameni ai satului din împrejurimile dealurilor Bozoviciului, aceste nuvele îi prezintă cu aceeași structură sufletească organizată și definită profund, ca și pe artistul Toma, un orășean, și pe tînărul Bujor, un soi de Titu Herdelea bănățean. Fiind — în bună măsură — confesiuni, prozele de aici aparțin unui povestitor, ceea ce nu înseamnă că organizarea epică ar fi mai puțin izbitoare. **Emoția** ce reiese dintr-o natură confesivă și **construcția** se împletesc remarcabil, impresionantă fiind știința de a încheia sugestiv în planuri deschise de sensibilitate. Iată un final de nuvelă unde Buna, ca o divinitate benefică a casei țărănești, părea a consuma întreaga energie sufletească : „așa cum o arată icoana de pe perete, și mi se pare că aud pași ușori de fecioară trecînd pe sub fereastră, o umbră care se apleacă pe apele sticlei, un fel de plete brune, lungi, vălurite de pieptănul nopții" ori clipa ce pecetluiește o biografie a doi tineri ce aleg să trăiască într-un sat de munte, ca învățători, sfîrșit brusc al unei iubiri : „Oprită un timp, ploaia macera iar văzduhul. Maria se opri din mersul acela al lor șoviitor și izbucni într-un plîns deznădăjduit". Și dialogul se diferențiază stilistic în raport cu psihologiile, ceea ce presupune însușiri în ordine analitică, remarcate mai ales acolo unde, percepția se apleacă asupra sufletului feminin (**O femeie de la marginea sufletului**). **Penumbrele** sufletești ne întîmpină pretutindeni și nu este de mirare că prozatorul știe să comunice atît conduita de om aprig, capabil să ia repede securea în mîini și să lovească după decizii luate demult și definitiv, ca și durerile mocnite, întrucîtva sadoveniene, ce se întorc odată cu memoria necontrolată.

O anumită unitate mai profundă decît inevitabila participare biografică există aici și de

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Rezonanțele „Luceafărului"

II

EMINESCIANA

După cum ne indică T. Pamfile, credința despre stelele-îngeri aparține Transilvaniei. Că este așa ne-o dovedește și prezența versificată a motivului, într-un alt context. E vorba de poezia **Păstorul** pe care tînărul poet blăjean I.C. Drăgescu o publica în 1867 pe prima pagină a revistei „Familia" și care are la bază un motiv de sorginte folclorică locală. Avem de-a face în ultimă instanță cu prezența aceleiași situații fundamentale din **Luceafărul**, căci o ființă nemuritoare se îndrăgostește de un muritor. În cazul de față e vorba de o zînă-stea („Zîna dulce-a florilor / Sora bun-a soarelui / Din grădina cerului"), care a prins drag de un păstorel, harnic și frumușel, pe care-l vede zilnic cu oițele la păscut.

La rîndul său, păstorul își roagă iubita să coboare din lumea ei spre a împărtăși cu el traiul simplu, dar liber al cîmpului : „Cîmpu-i a mea țară / Unde-n veci e vară. / Unde-i libertate / Unde nu străbate / Cruda nedreptate. / Ciinii voinicași / Sînt ai mei ostași. / Și-acel codrișor / Mare, verzișor / E al meu palat, / Unde nu străbat / Tirani și-mpilatori, / Despoți și-asupritori" etc. În cele din urmă, zîna acceptă și cei doi trăiesc fericiți : „Zîna se-nvoiește / Cerul părăsește / Uită al lui nume / Pentru astă lume. / Pre cîmp rătăcește, / Cu păstorul trăiește / Zile fericite, / Zile aurite. / De-atunci cerul plînge / Plînge de se frînge / Iar codrul suspină / Florile se-nchină / Văzînd pre-a lor zînă".

Luceafărul eminescian a sedus generații întregi de cititori, le-a format gustul și le-a dezvoltat imaginația. Cu deosebire în Transilvania, unde creația poetică originală a trecut în a doua parte a secolului al XIX-lea printr-o oarecare eclipsă creatoare, epigonismul poeților transilvăneni față de geniul eminescian s-a manifestat mai accentuat și mai îndelung decît la scriitorii de dincolo de munți. Curentul eminescian a cuprins aici mai toate forțele creatoare și le-a ținut strîns în chingile sale, după cum o dovedesc creațiile lui Ion Popovici Bănățeanu, Victor Vlad Delamarina, Lucrețiа Suciu, B.V. Muntenescu, Traian H. Pop, V.E. Moldovan, Maria Cunțan, Aurel Ciato, Emil Sabo, O. Goga, E. Isac, Z. Bârsan etc.

Spre exemplificare vom cita cîteva situații din lirica transilvăneană în care epigonismul s-a manifestat în copierea pur și simplu a stilului, metricii, și versificațiunii **Luceafărului.** Poezia Lucreției Suciu, de pildă, e atît de impregnată de eminescianism, încît înlăturîndu-l pe acesta aproape că nu mai rămîne nimic original. Chiar gesturile poetului sînt calchiate și depoședate de forța lor magică pentru a cădea în simplă convenționalitate, ca în această invocație **La un luceafăr :** „Uită-ți dorul, stea frumoasă, / Și la mine nu gîndi, / Raza-ți blîndă, luminoasă, / Pentru mine n-o luci". În același mod, un alt poet ardelean, Traian H. Pop propune un **Luceafăr** inversat în poezia **Scobori din lumea ta,** într-o chemare anostă și golită de fiorul eternității : „Scobori din lumea ta divină, / Luceafăr drag, ici pe pămînt, / Să-mi faci viața mea senină, / S-aduci cu tine doru-ți sfînt ! / / Și din al negurilor chaos, / Redă-mi viața din trecut, / Și-n sufletu-mi fă un adaos, / Cu fericirea ce-am pierdut". Pentru

Mircea Popa

Continuare în pag. a 7-a

„Eu sunt numai numele meu"

Eu cred că Nichita și-a spus singur Nichita. Îl chema și Hristea Stănescu, cel puțin așa pretind actele, iar acasă era strigat cu alint Nini. De Hristea puțini știu, de Nini și mai puțini. Dar de Nichita știu toți cei ce îi iubesc poezia. Cînd se vorbește despre Nichita nu trebuie să se mai adauge neapărat și Stănescu. Pentru că ne place să ne închipuim că Nichita, el singur, și-a transformat prenumele în nume și renume. Ca în vechime, cînd semnătura pe operă nu se aduna, ci rămînea într-un singur cuvînt. Mai mult, ne place să credem, chiar dacă n-ar fi adevărat, că și-a spus singur Nichita și pentru că prenumele îi seamănă. Înalt, alb-auriu, cu ochi de Baltica, îngerind între prieteni. Și, mai ales, pentru că îi plăcea cum sună. Îi plăcea atît de mult, încît și l-a dăruit fetiței unui prieten scriitor, după moartea năpraznică a acestuia.

„Cum te cheamă pe tine ?", am întrebat-o într-o zi minunată, în grădina unei cabane. „Nichita", mi-a răspuns. „Nichita ?" „Da, Nichita. Și Alexandra". „Dar de ce te cheamă Nichita ? Nichita nu-i nume de băiat ?". „Nu. Nichita e numele lui Nichita. Așa a vrut el". Așa a vrut poetul și așa s-a și făcut. Nichita, îi spuneau prietenii, dar și străinii. Era precum vroia el : „...Eu sunt numai numele meu / Schimbă-ți numele, mi-a zis / și i-am

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 6-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Profesorul meu de literatură

Acum exact 55 de ani, G. Ibrăileanu ținea ultimele lecții de literatură, la Universitatea din Iași, iar doi ani mai tîrziu, într-o noapte de martie, își încheia cursul vieții.

A fost nu numai unul dintre cei mai mari profesori de literatură, dintre cîți a cunoscut învățămîntul românesc, ci și un admirabil animator și conducătorul, de fapt, al revistei „Viața românească", în perioada ei ieșeană.

A fost ideologul mișcării de la Iași, nutrind pentru țărănime o dragoste pe care nimic n-avea s-o umbrească, pînă la sfîrșitul vieții. A știut să atragă, în cercul revistei și în coloanele ei, pe toți scriitorii de talent, indiferent de gruparea literară sau de școala în care s-au format. N-a existat altă revistă în care să se întîlnească și să fraternizeze oameni cu concepții atît de diferite, cum s-a întîmplat cu „Viața românească", unde singurul criteriu de selecție era talentul. Și, mai ales, n-a existat conducător de școală literară mai stimat și mai ascultat decît Ibrăileanu, fapt subliniat, printre alții, de Șerban Cioculescu cu ocazia apariției, la Iași, în editura „Junimea" (1974), a primului volum din **Amintiri despre Ibrăileanu.**

În cele patru volume de **Scrisori către Ibrăileanu** (1966, 1971, 1973, 1982), avem numeroase mărturii ale scriitorilor care au profitat din contactul cu el. Mă mărginesc, aici, să amintesc afirmația lui Brătescu-Voinești, care declara, în ianuarie 1928, cînd a împlinit 60 de ani, că înriurirea lui Ibrăileanu, asupra creației lui, a fost „atît de mare", încît îl consideră „colaborator al tuturor bucăților" pe care le-a scris. (vol. II, p. 134).

M-am oprit dinadins la un scriitor din altă provincie decît Moldova, pentru a sublinia, în felul acesta, și un aspect al unității spirituale a românilor. Admirația și simpatia lui Ibrăileanu au fost nelimitate pentru ardelenii Coșbuc și Goga. Iată cum l-a văzut pe cel dintîi : „Coșbuc a fost adevăratul și poate singurul poet al pămîntului și neamului românesc cel etern, așa cum a rămas dedesubtul schimbărilor și al furtunilor aduse de vremuri. În poezia lui Coșbuc nu sînt curente de idei trecătoare, atitudini de sistem filozofic și de școală literară". (**Note și impresii,** 1920, p. 249). Dintre poeziile lui Octavian Goga l-a impresionat, în primul rînd, cea cu care se deschide volumul de la 1905, intitulată **Rugăciune,** despre care scria : „În acel admirabil prolog al **Poeziilor** sale intitulat **Rugăciune,** Goga își definea însăși natura temperamentului său poetic... Să nu trecem peste prilejul de a spune că din toate «rugăciunile» poeților noștri, aceasta e cea mai frumoasă prin fond și, mai ales, prin formă". (lucr. cit., p. 86).

Ion Agîrbiceanu își amintea, cu ocazia morții lui Ibrăileanu, cum marea revistă de la Iași, „oprită în Ardeal, ne sosea cu coperta sub diferite nume" (v. „Viața românească", aprilie-mai 1936, p. 3). Cel mai obișnuit nume, dintre cele la care se referă Agîrbiceanu, era „Primă-

Gavril Istrate

Continuare în pag. a 6-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Cu George Enescu

Editura Muzicală a tipărit un prim volum (prefațat, îngrijit, adnotat de Laura Manolache) cuprinzînd — e de crezut — totalitatea interviurilor acordate de George Enescu presei românești și străine.

Volumul I cuprinde perioada 1898—1936. Intrăm în posesia unor informații inestimabile în stare să faciliteze scrierea unei biografii pe măsura... intervievatului, dacă le adăugăm celor două tomuri de scrisori oferite în ediție critică de Viorel Cosma (1974—1981) și, mai ales, singurei opere confesive „Amintirile lui George Enescu" de Bernard Gavoty (cu omisiuni) în 1983 de Romeo Drăghici și Nicolae Bilciurescu. Fiindcă, în ciuda multelor reușite parțiale, biografiile de pînă acum nemulțumesc și avem credința că Enescu (și Enescu) merită magicul „noroc" al lui Eminescu, acela de a avea în postumitate un biograf de talia lui G. Călinescu.

Pînă la apariția, mai mult decît problematică, a unui G. Călinescu, sîntem nevoiți să punem singuri, filă lîngă filă, documentele ce ni-l pot releva pe Enescu.

O observație preliminară, din păcate nici interviurile nu sînt, nu pot fi, într-o totul credibile. Unele sînt redactate inabil, puerile și consemnarea cuvintelor maestrului nu consună cu spiritul său. Cu puține excepții între „reporterii" ce l-au abordat cu frumoasă, profesională umilință pe Enescu, găsim numele unui egal — poetul Al. Phillipide — dar și nume „doar" rezonante cu N. D. Cocea, Petru Comarnescu, Ioan Massoff, Miron Grindea, Matei Socor. În rest, „infanteria" ziarelor de informație, senzațională, multe condeie provinciale. La figurat, dar și la propriu. Extrem de puține publicații de frunte. Niciuna din marile reviste literare ! Dar nu aceasta era paranteza propusă. Voiam să medităm puțin asupra greutății pe care o are informația verbală asupra nu mai știu cărui detaliu biografic raportată la document, la inscri-

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 2-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

EMOȚIE ȘI MEȘTEȘUG LITERAR

O contaminantă curgere a cuvintelor întîlnim în poezia semnată de Olga Neagu. Poeta aceasta are capacitatea să stîrnească o adevărată năvală a cuvintelor, într-o neodihnă a mișcării vocabulelor. Și nu este totul această tendință deloc forțată, aproape firească, de a așeza cuvintele într-o uimitoare mișcare poetică. Olga Neagu are inclinația să ofere surprinzătoare filiații între cuvinte, să creeze asociații debordante, ce dau, inedit și prospețime imaginilor. O asemenea putere de tensionare a sensului și de punere mereu în asocieri, ce creează imagini inedite cu putere de simbolizare, vine dintr-o stăpînire a semnificației cuvintelor și o cunoaștere a valorilor latente ale acestora, izvorite dintr-o trăire în orizontul cultural. Este neîndoielnic că poeta își lărgește mereu universul prin lecturi de poezie, încercînd să pătrundă lecția maeștrilor. Apoi dintr-o relativ bună cunoaștere a modului de a crea poezie. Nu atît originalitatea este de remarcat în poezia Olgăi Neagu, cît felul în care și-a însușit această modalitate de a scrie poezie. Aproape fiecare poezie este un întreg bine închegat, care nu suportă adăugiri ori eliminări. Totul dă senzația lucrului bine făcut și acesta înglobează o doză suficientă de travaliu poetic.

Nu se putea, cred, găsi un titlu mai potrivit pentru volumul Olgăi Neagu decît **Toate cuvintele se supun** (Ed. Facla, 1988). Există această acțiune de stăpînire a cuvintelor, de a le stăvili iureșul așezîndu-le în matca poeziei.

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 2-a

SCRISORI COLEGIALE

In realitatea imediată

Chiar de lumea sportului, Ioanițoaia rămîne un ziarist de formulă, agresiv, metodic, insinuant, răscolitor și șmecher în a ocoli puncte fierbinți ale realității, un autor de interviuri impecabile, de reportaje corecte și de fulminante articole de presă, un reporter care, printre atîtea alte păcate, l-a avut și pe acela al lipsei de curaj în a se considera scriitor. Adulat între sportivi, contestat sau admirat între doctori, respectat între gazetari, fiind dincolo de toate un personaj care nu se poate disimula în propriul său biograf, Ovidiu Ioanițoaia cu **Întîmplări din realitatea imediată** (Editura Eminescu, 1988) publică o carte demnă de tot interesul. De ce aceste 19 interviuri (măcar de erau 20) sînt reunite sub titlul de **Întîmplări din...,** rămîne într-un fel de neînțeles. Sînt întîlnirile întîmplătoare, sînt subiecții aleși fără nici un criteriu, se discută despre orice ? Aparent nu există nici o explicație, dar urmînd cartea în curgerea ei, te surprinde un lucru. Discuțiile sînt firești, neregizate, pline de povești din viața unuia sau a altuia din interlocutori, între autor și cel abordat se insinuează o atmosferă jovială, prietenească, lipsită de morgă dar și de gravitate. Cititorul e furat de o trăncăneală, de parcă discuția ar avea loc pe o terasă, într-o gară sau pe o margine de șanț. Adrian Păunescu în dialogurile sale imprimă un aer grav, responsabil și practica un artag care contura o dezbatere fără complezență.

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

PAUL ANGHEL: «Ieșirea la Mare»

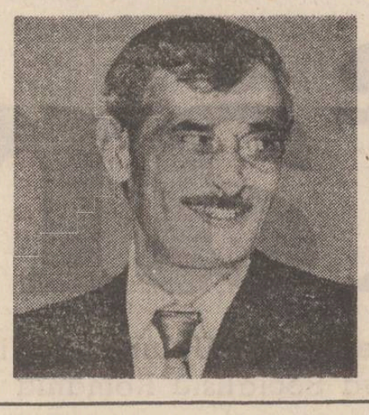

Ieșirea la Mare, ultima carte din ciclul **Zăpezile de acum un veac**, este suma întregului ciclu așa cum se cuvine unui epilog reușit. Toate izvoarele, piraiele și riurile epice ale romanului se varsă într-un estuar larg care este **Ieșirea la Mare**. Toate personajele importante apar cel puțin la rampă, toate conflictele mari se înfățișează din nou, cadrele mari ale cărții își află și aici locul pentru a proiecta semnificațiile simple în orizonturi largi Este desigur o dezlegare ca într-un epilog, dar mai mult decît atît. Țara iese din război pentru a intra în altceva, **Ieșirea la Mare** descriind de fapt prin imagini multiple felul în care țara care nu se numea încă România ieșea dintr-un cutremur pentru a se reașeza în condițiile pașnice de viață.

Ieșirea la Mare are desigur o semnificație istorică precisă, dar înseamnă mai mult decît rezultatul tratatului de la Berlin. Prin acesta românii pierdeau o parte din teritoriul statului român și obțineau în schimb altul, care însemna ieșirea la Mare. Primul semn al noii vieți care invadează Dobrogea este vînzarea acolo a ziarului **Românul**. Dar către Dobrogea merg și rămășițele maiorului Maican. Sacrificiul se amestecă cu viața prozaică, nepăsătoare. „Ieșirea la mare înseamnă o deschidere, romanul fiind prin toate cutele lui o carte deschisă.

Ieșirea la Mare cunoaște servituțile oricărui epilog, întoarcerea pe marile fire ale destinelor, dar își păstrează propria deschidere care scoate simplele evenimente din rama lor mică, proiectîndu-le pe pînzele marilor semnificații. **Zăpezile de acum un veac** e un roman mare compus din mai multe romane în accepția comună a cuvîntului. Romancierul urmărește mărele întreg, dar și personajele care-l exprimă. O concretețe și o dimensiune nouă capătă în **Ieșirea la Mare** cei doi Răscanu și cu deosebire bătrînul. Războiul n-a absorbit și n-a anulat toate energiile. Răscanii mai au timp, trăind cu acuitate tensiunea evenimentelor comune, să-și trăiască și propriile lor întrebări și drame. Este planul de subtilitate psihologică a romanului în care nu se mișcă doar Răscanii. Îi vom regăsi pe Rufino, pe Adela, pe Robcănescu, pe Prinț, pe Arghir. Nici unul nu se confundă complet cu istoria, deși trăiesc sub presiunea ei sau purtați de valurile-i impetuoase. Este modul romancierului de a refuza schematismul pe care orice mare eveniment îl impune prin aducerea la numitor comun. Fiecare participă însă la el într-un chip foarte personale ne spune autorul. Personajele sînt într-adevăr substanțiale și rotunde, au concretețe și greutate. **Ieșirea la Mare** face dreptate în sens artistic personajului Robcănescu în sensul că dă desenului acestuia și configurației sale interioare neobișnuite un loc și un tratament meritat. Prima notă definitorie a lui Robcănescu este energia singulară, dublată de o inteligență pe măsură. Șeful de ideea proprului geniu el se lasă de partea celor care promit a-i realiza proiectele. De aici aspectul său exterior de ființă capabilă să treacă la adversar, care ascunde însă năzuința înfăptuirilor cu orice preț. Odată pacea instaurată, aventurierul cu idei mari se întoarce la matcă. Reapare Garussi, altă figură de aspect pitoresc, levantin, la care apelează cartea. Garussi își descoperă o origină suspusă și vrea să împartă cu moștenitorii legitimi o parte din averea care pretinde că i se cuvine ca un urmaș nelegitim. Este vorba de Răscani. Astfel intrăm într-unul din acele excursuri epice năucitoare proprii prozei lui Paul Anghel. Spre a fi combătut Garussi cineva îi cercetează un de-amănuntul originea și ajunge la concluzia că este vorba de un fiu al lui Henry Beyle. Autorul își conduce cititorul din surpriză în surpriză, ca într-un roman polițist, dar scopul nu este divertismentul, ci o altă fereastră deschisă către respirația secolului.

Cartea lui Paul Anghel ascunde o teorie privind istoria europeană și omenească în general, care desființează preeminența centrelor privindu-le de la altitudinea general omenească. Tratativele de la Berlin, aventura delegației române acolo, sînt urmărite destul de atent în sensul lor, dar mai ales din acest punct de vedere. Notele Prințului ne facilitează accesul la o umanitate, la un mod de conduită, ocolindu-se astfel relatarea seacă, stricta supunere la document. Rolul romancierului este în asemenea împrejurări din cele mai ingrate. Urmărind personaje istorice foarte cunoscute el este condamnat la ascultare adică la un anume conformism, de unde refugiul prozatorului către personajele istorice episodice, care pot evolua liber, fără contringeri. În cazul scenei berlineze, Paul Anghel tinde să scoată în relief spectacolul puterii, adică al vanității, întorcînd totul la omenesc. Pe front s-au sacrificat vieți, urmează spectacolul unei deșertăciuni, care este politica, partea cea mai perisabilă a istoriei. Romancierul este de altfel grăbit să se întoarcă către personajele sale neatestate istoric, cele care-i lasă libertatea de mișcare și de construcție.

Există totuși cîteva personaje care fără a fi istorice în sensul politic al cuvîntului, sînt istorice prin existența lor verificabilă și inconfundabilă. Unul este Hașdeu, din care Paul Anghel a făcut încă din celelalte volume un personaj puternic creionat și inconfundabil, prin patetismul, inteligența, retorica și patriotismul său lipsit de fraza demogogică. Hașdeu apare și aici în postura sa de mag plutind pe deasupra realităților, dar referindu-se permanent la ele. Este una din sarcinile grele ale autorului, de care s-a achitat pe deplin. Hașdeu nu este numai credibil ca personaj, dar își păstrează dimensiunea spirituală pe care opera sa o sugerează. E, trebuie s-o spune și un act de justiție pe care romancierul îl face genialului om de litere, privit prea mult ca o curiozitate, dar din care romancierul face una din figurile tutelare ale vremii. În acest caz autorul nu se confruntă cu o imagine încetățenită și autoritară, ci creează el una care va deveni reper.

Ieșirea la Mare înfățișează și o altă mare figură spirituală a vremii. În **Ieșirea la Mare** apare și un domn de la **Timpul**, un gazetar fără nume în roman, dar a cărui personalitate rezultă copleșitor din paginile cărții. Intuiția și inteligența romancierului a ocolit cu tact includerea lui Eminescu în roman. Dacă Brătianu și Kogălniceanu sînt personaje precise ale romanului, Eminescu nu este un personaj, ci o fantasmă, o mitologie. El nici nu poartă un nume, nici ne este făcut cunoscut în mod direct. Despre acest „domn de la **Timpul**", pe care nu-l vedem, ne vorbesc niște rapoarte de poliție, unde desigur funcționează optica formularului, dar mai ales optica autorului acestor rapoarte. Este un contact mediat și nesigur. Domnul de la **Timpul** este ceva îndepărtat și inaccesibil, ceva care nu poate intra nici chiar după lungi dibuiri în cîteva formule de uz birocratic. Rapoartele caută să descifreze o enigmă, să găsească puncte de sprijin ferme, pe înțelesul tuturor. Dar „domnul de la **Timpul**" se sustrage grilelor rapoartelor. Acest domn nu este deloc un om comun iar vrafuI de hîrtii interogative ale bietului polițist pus să-l urmărească constituie o piesă romanescă remarcabilă. Despre acest domn vorbesc apoi citatele din **Timpul**, încastrate la locul potrivit în curgerea romanului. Ființa care le-a scris este dincolo de ele, abstractă și intangibilă. Paul Anghel efectuează și aici o ctitorie de portret, deoarece figura imprecisă a acestui domn de la **Timpul** exprimă o vizibilă presiune și teroare sufletească și morală asupra contemporanilor. Tactul romanesc este indiscutabil și el constituie una din reușitele memorabile ale cărții.

Roman sumă fiind, **Ieșirea la Mare** se desfășoară convergent și trepidant, către o încheiere unică. Asta cere autorului o artă compozițională pe care a dovedit-o și în celelalte volume, dar care aici cunoaște o desfășurare fără cusur. Compoziția impacă planurile mici, cu planurile mari ale cărții, conduce pe cititor către semnificațiile pe care **Ieșirea la Mare** ține să le impună. Un loc important în roman îl ocupă parada victoriei și pregătirea ei. Este de altfel ieșirea definitivă din război. O paradă, neagră, este și ceremonia despărțirii de Maican. Cutremurul s-a terminat, lumea reintră în normal. Este firesc ca și afacerile veroase din timpul războiului să fie judecate. Se iese din istorie, se intră într-un timp organic, iar acest timp înseamnă mai ales viața indivizilor sau a comunităților neterorizate de calamități. Este și ceea ce explică locul atît de important ce se acordă personajelor care fac aici un cor romanesc bine dirijat. Șiclovan este expresia acestei vieți care nu ține seamă de deșertăciunile istoriei. Nepăsător de tratativele Berlinului, de efectul lor politic, Șiclovan își conduce turmele către răsărit, exprimînd viața care nu ține seamă de barierele artificiale. Șiclovan exprimă una din temele fundamentale ale cărții. El exprimă, cum ar zice Iorga, „vitalitatea" unui popor, prin care savantul înțelegea cultură, un mod de a trăi cultural. Șiclovan, ca o emblemă a întregii cărți pe care o exprimă, ne întoarce către tema mare a ciclului lui Paul Anghel : **Zăpezile de acum un veac** este o carte despre fenomenul românesc, despre fizionomia sa interioară și inedită, urmărit la un ceas decisiv al istoriei. Este răspunsul lui Paul Anghel, dar sub formă de roman, la întrebarea pusă încă de Titu Maiorescu, preluată de scriitorii români moderni ai secolului douăzeci, dacă rezistă sau nu celula românească. Paul Anghel a încercat prin fiecare roman al marelui său ciclu să răspundă acestei întrebări, urmărind cum răspunde celula românească marilor solicitări și provocări ale istoriei. Infrastructura ideatică a romanului este foarte importantă pentru că la fel ca în **Delirul** se încearcă a se da răspuns unor grave întrebări. Pentru că și **Delirul** este mai mult decît un punct de vedere românesc asupra istoriei politice moderne, este un mod de a studia modul în care celula românească, formula lui Titu Maiorescu, rezistă la solicitarea istoriei. **Zăpezile de acum un veac** este o carte care răspunde unui orizont de așteptare mai vast decît cel al actualității, punctul său de plecare aflîndu-se cu mult înapoi. **Zăpezile de acum un veac** este un proiect mai vechi decît generația din care face parte Paul Anghel, dar împlinit după un veac.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

DRAMATURGIA «AVENTURA CONDIȚIEI UMANE»

Dramaturg aflat în plină activitate creatoare, cu **opere de o mare diversitate tematică, impresionînd prin forța lor** de penetrare în conștiința spectatorilor, Paul Everac este prezent de curînd în librării cu un nou **volum de teatru *)** cu piese în cea mai mare parte inedite.

Privind retrospectiv drumul parcurs de-a lungul a patru decenii pe tărîmul dramaturgiei, autorul mărturisește în **Prefață** că a urmărit în acest volum un itinerariu al condiției umane, o aventură a omului, o experiență, fie ea „istorică", „structurală" sau „ontologică", „preluată la nivelul speciei omenești, ducînd la o viziune asupra condiției acestei specii, la o interpretare, reușită sau nu, a statutului uman angrenat în aventura de a trăi". „Conformîndu-se" acestei viziuni asupra condiției umane, autorul își ordonează astfel piesele încît să reflecte „evoluția" aventurii omului. Astfel, drama în versuri **Robinson** (1948) — care reprezintă debutul absolut al dramaturgului — se constituie într-o „imprecație, cînd avîntată, cînd dramatică, ori chiar deznădăjduită în fața singurătății ontologice, necuplată cu socialul, a lipsei unui răspuns transcendent".

Spre deosebire de această piesă de început, următoarea piesă, **Aventura**, subintitulată „prototdramă" (scrisă în 1953 și revăzută în 1982), reprezintă un „comentariu" filosofic asupra experienței de viață a omului, privită din perspectiva înfruntării dintre **Logos, Eros** și **Thanatos**, „realități" umane cu valoare de simbol pentru înțelegerea manifestării individului în spațiul existențial, ontologic. Autorul lasă să se înțeleagă faptul că eroul principal preferă reintoarcerea la „contingent", la trăirea vieții simple, unde reintîlnește valorile autentice, fundamentale ale umanului.

Pentru Paul Everac, **Baletul electronic** (1964) reprezintă un experiment, dar și o incitantă dezbatere asupra reificării relațiilor interumane. Ca și alți dramaturgi preocupați de inovarea limbajului dramatic — ca Aurel Baranga (**Opinia publică**), Romulus Guga (**Moartea domnului Platfus**), Marin Sorescu (**Iona, Paracliserul, Există nervi**), ș.a. — Paul Everac manifestă interes pentru acele structuri novatoare ale limbajului, care să exprime starea de spirit a omului contemporan, cu problemele și dilemele sale existențiale. Personajele-arhetipuri din piesa lui Everac își apără condiția lor de ființe umane, confruntate cu mecanismele alienante care încearcă să transforme indivizii în simpli roboți.

În sfîrșit, ultima piesă, **Remiza** (1988) propune o meditație asupra condiției umane a cuplului, privit din perspectiva dialecticii istorice, dar și a climatului unor relații interpersonale bazate pe valori autentice. „Istoria" cuplului Albert și Tory, un Adam și o Evă izolați într-o insulă tropicală „descoperă trăitul ca valoare primordială" — după cum afirmă autorul — deși trăiesc într-o lume în care violența se manifestă în toată amploarea sa, degradînd valorile și climatul relațiilor dintre oameni.

Piesele reunite în acest volum reține atenția prin spiritul lor incitant, polemic, de comunicare permanentă cu publicul. Dramaturgul are un acut simț al teatralității operei sale, inovînd structuri dramaturgice (ca în (**Baletul electronic** sau în **Raza**) și invitîndu-ne, totodată, la meditație asupra condiției existențiale a individului epocii noastre.

Mircea Cristea

*) **Paul Everac : „Aventura umană (De la Robinson la Remiza)." Teatru. Editura „Cartea Românească", 1989**

CRITICA CRITERIUL VEROSIMILITĂȚII

Reluînd ideile din „Introducerea în poezia contemporană", volumul care ne-a prilejuit formularea unor observații critice, Eugen Negrici ne propune o „Sistematică a poeziei" din care nu mai este urmărită „clasicitatea consecvență și riguroasă", ci „o posibilă gramatică generativă". Departe de a fi „o pură construcție teoretică", „Sistematica" rămîne o cercetare speculativă (în sensul bun al cuvîntului, la lat. „speculum" = oglindă), fundamentată pe o **receptivitate rafinată și pe dorința de a regăsi în text un model triadic al raportului creator — existent.** Realitatea este reprezentată, contrafăcută sau închipuită (Sidney), redată, tradusă sau creată (Paulhan), structurată, transfigurată sau metamorfozată (Negrici).

Tipologia are în vedere „atitudinile modelatoare ale eului producător" și mai puțin „raporturile posibile ale autorului cu existentul", acesta fiind de opt feluri, după clasificarea semioticianului sovietic I.B. Borev. De fapt, criteriul modelului triadic nu este chiar atitudinea autorului, ci impresia cititorului asupra **verosimilității** conținutului textual. Orice evaluare a structurării, deformării sau metamorfozării existentului se raportează obligatoriu la un model conceptual al realității. Pentru un Desnos, de pildă, „nimic nu este mai real și mai obiectiv decît visul", iar cei care nu admit decît „realitățile lui Zola" sînt demni de compătimit. Adevărurile miturilor nu sînt puse la îndoială decît în momentul demitizării, adică al recunoașterii caracterului mitic. Pentru cel care îl trăiește, mitul este realitate.

Dorind să nu „tehnicizeze excesiv demonstrația", E. Negrici o tehnicizează uneori insuficient, fapt care generează unele neclarități sau chiar unele contradicții. Astfel, în poezia metamorfozării, existentul este „înlocuit cu un inexistent posibil", căruia îi corespunde însă un „conținut imposibil", pentru că se referă la „evenimente sau la obiecte ale lumii — care, în fond, nu s-au petrecut și nu au existat niciodată". Se confundă aici irealul cu imposibilul.

Pentru a substitui existentul, eul producător „se supune unui efort de iluzionare", prin „declanșarea facultății halucinatorii" și „se abandonează (...) unor forțe de natură prepersonală, venite din straturile inconștientului". Nimic mai limpede. Numai că, la distanță de trei pagini, aflăm că același „eu producător" acționează „în deplină luciditate".

„În visul său romantic — scrie E. Negrici — de cele mai multe ori, Eminescu reproducea, de fapt, un mit (...). Modelul de producere prin metamorfozare-substituire dă naștere — **și aici e diferența** (s.n.) — unui conținut inexistent." Nu e ușor de văzut diferența, deoarece criticul tocmai ne informase, citindu-l pe Valéry, că „mitul este numele pentru orice nu există". Se poate înțelege că „inexistentul" eminescian este re-produs, iar veritabila originalitate ar trebui căutată în creațiile unor poeți contemporani, ca Mircea Ciobanu, Nicolae Ioana ș.a.

S-ar fi cuvenit ca E. Negrici să definească mai precis opozițiile dintre termenii frecvent folosiți (structurare, transfigurare, metamorfozare), cu atît mai mult cu cît aceștia pot fi întîlniți, cu accepțiuni mai largi sau mai stricte, în multe alte texte. Pentru Al. Tănase, de pildă, „întreaga artă se prezintă ca o **metamorfozare subiectivă a realului**". Esteticieni profesionisti, ca V.E. Mașek sau Gr. Smeu, vorbesc de „realitatea **transfigurată** în artă" sau de „tensiunea **transfiguratoare** a artistului". Pentru Blaga, **transfigurarea** este un act al intelectului, extatic. Și creația muzicală poate oferi sugestii, dacă ne amintim că Richard Strauss a compus în tinerețe poemul simfonic „**Moarte și transfigurare**" și, la sfîrșitul carierei, polifonicele „**Metamorfoze**". „**Existentul**" lui E. Negrici, definit foarte vag, ca „material de lucru elaborabil", trimite cînd la „real", cînd la „referință", provocînd uneori confuzii semiotice, dat fiind că pot exista referințe fără referenți, deci fără real.

Dincolo de scăderile de felul celor menționate „Sistematica" include multe pagini interesante, inteligente, incitante. Cît despre ideea unei gramatici generative a poeziei, nobilă iluzie cu parfum de combinatorică medievală, ispititoare și evanescentă ca orice miraj, nu i-o vom reproșa lui E. Negrici. Căutînd Atlantida, exploratorului îi rămîne șansa de a descoperi altceva.

Mihai Niculescu

POEZIE MOMENT DE TRANZIȚIE?

CORNELIA MARIA SAVU

SEMNE DE VIAȚĂ

Ed. Eminescu

Cu **Semne de viață**, Cornelia Maria Savu revine în atenția literară a momentului într-o formulă, vorba aceea, „postmodernistă", despre care curge, totuși, multă cerneală utilizabilă în scopuri mai înalte. Dar poeta nu are o poziție mimetică. Există, mai întîi, în aceste versuri o stare poetică intensă, îndelung acumulată și vegheată îndeaproape de ochiul unei lucidități scrutătoare, metalice, punînd în vibrație o ironie nu atît relativizantă cît introspectivă și gravă. Combustionată la maximum, starea aceasta de spirit este trasă, apoi, în firele unui dicteu anticalofil, ajuns la concretețea unei expresivități elementare, inestetice. Se naște, astfel, o poezie a concretului, a cotidianului, a faptului mărunt, provincial și casnic, vizînd o stare de umilitate existențială, de inconfort spiritual, de feminitate mai mult răvășită decît capricioasă. Interesant este, aici, în primul rînd, felul cum poeta transfigurează liric obiectele, întîmplările, existența cotidiană. Raportată, deseori, la expresivitatea și codul unei memorii culturale, poezia Corneliei Maria Savu arată — fără ca procedeul să devină ostentativ — o naturalețe spontană, clădită pe oroarea de convenții, clișee, stereotipii de tot soiul, de la cele literare la cele existențiale.

Încă din primul poem vedem cum, în lumina ferventei transfigurări lirice, lucrurile „curg sfîșietor în limba literară", abolind lucida stare inițială a acelui „nimic straniu în jur" (**Poem util**). Altundeva, referințele de același plan teoretic revin ca mici obsesii ale debarasării de convențiile literaturii. Opțiunea fundamentală este cea a naturalității anticalofile, a gestului simplu — „barocul vrej care sugrumă viața / acestui instrument cu sunet pur" (**Sufletul constructor beat de orgi**). Sînt detestate „exercițiile de stil", literaturizarea gratuită, poncifele disgrațioase. „Crezi / că pînă aici am scăpat / de orice clișeu literar ?" se întreabă poeta care se lasă foarte frecvent ispitită de cifrul poetic al unor referințe / mesaje culturale. Dacă în primul ciclu (**Urma scapă turma**), aflat sub un motto din Mihail Bulgakov (**Maestrul și Margareta**) poeta parcurge drumul transfigurator dintre o realitate prozaică, cenușie, cotidiană și literatură, în al doilea (**Diapozitive dintr-un vis agitat**), avînd ca motto o interogație celebră din Lucian din Samosata, revin în prim-plan obsesia thanatică, imaginile hilare, în general o geografie de notație crudă, sanguină, apocaliptică. Pentru ca în ultimul ciclu (**Semne de viață**) să capete expresia unui eros trăit cu frenezie, ca un miracol al naturalității ideale și, desigur, o feminitate aproape exhibată în șarjări pe tema „ce ne-au făcut poetesele lumii", care aduce a cochetărie teribilă (ceva între „dialectica" și „metafizica rujului" !). Toate aceste referințe culturale, de o funcționalitate spontană și cristalizantă (și nu numai Catullus, Tolstoi, Eliot ori Heliade, Cosbuc, Arghezi..), sînt, în general, plasate în context, ascunse chiar, surprinzătoare. Ele îți sar în ochi acolo unde nu te aștepți ori unde ești pe cale să-ți formezi o idee despre poem, determinîndu-te să realizezi că discursul poetic nu se desfășoară în afara unui fascicol de referințe culturale. Cu toate acestea, C.M. Savu nu scrie o poezie livrescă, ci una de notație intimă și transfigurată. Avînd oroare de convențiile și mistificările literaturizării, poeta se exprimă într-un limbaj simplu (uneori redundant : „giorsăie", „andrelează"...), al naturalității concrete și cotidiene, simulînd uneori platitudinea unei feminități resemnate (micul oraș, garsoniera, ipostaza profesorală, așteptarea atît de spiritualizată și dragostea, cam lipsită de mister și, desigur, de un ideal mai înalt !). Deși conștiința suprimării elocvenței este vie aici („să-i sucim gîtul"), C.M. Savu își concepe, de multe ori, poezia pe o retorică ce seamănă a verbiaj nestrunit. E multă risipă de cuvinte, multă notație prozaică, care prejudiciază / dispersează claritatea ideii, directețea mesajului, încărcînd inutil pagina. Impresia de stufoizitate versificatorică din primul ciclu nu se mai simte în al doilea, pentru ca în al treilea să devină aproape acceptabile. O astfel de manieră, nu întrutotul originală, poate fi destul de productivă și e de menționat că o eventuală cantonare (obstinată) nu poate fi decît păguboasă ! Prejudecata naturalității expresive nu trebuie să prejudicieze discuția poeziei, personanța ei, marca originalității, semnul distinctiv, tușee pe care le-am dori mai decise, mai ferme, mai reliefate expresiv.

Z. Cârlugea

*) **Cornelia Maria Savu : „Semne de viață", Editura „Eminescu", 1987**

Cu George Enescu

Urmare din pag. 1

sul arhivistic. La 13/26 ianuar 1908, întrebat de un jurnalist de la „Viitorul" despre data și locul nașterii, George Enescu răspunde stupefiant : „M-am născut la Dorohoi, la 7/19 august 1881".

Stupefiant fiindcă în „Opinia" din Iași, la o întrebare similară pusă de un reporter, față de sonorul nume de N. Horoabă, artistul „ultă" afirmațiile din 1908 :

„E drept că sînteți născut la Cracalia ?"

„Nu, ci în sătișorul **Liveni — Virnav...**".

Să nu-și fi știut Enescu locul nașterii la vîrsta de 27 de ani ? Atunci de ce să ne mai mirăm de discuțiile ce le provoacă încă biografia eminesciană cu controversa Botoșani — Ipotești — Dumbrăveni ? Sînt unul dintre cei convinși că datele caligrafiate de Eminescu în „Albumul societății Junimea" (1878) : „Născut în anul 1849, luna decembrie, ziua 20 (Sf. Ignat), în Botoșani", sînt doar o rarissimă glumă, dar **glumă** eminesciană. Cu anecdota, prima, la „Junimea", o știm, poetul se va fi amuzat să-i deruteze pe arhivarii societății inventînd o zi vestită în calendarul ortodox, sorocită a fi și a sacrificării purceluților, „cu coada sfredel...".

★

Față cu ziariștii, Enescu e foarte amabil. N-are nimic din gestica vedetei „hăituite" de intempestivii slujitori ai literei efemere. Timpul îi e bunul cel mai de preț al existenței dar el dăruiește fărîme convenabile din puținele ore „libere" celor ce-l urmăresc și-l interoghează. Răspunsurile sînt, constat, potolite. Nu pare a micșora dar nici nu subestimează rolul „reclamei" (totuși, un rău necesar) și are respect pentru cei ce-și fac meseria. Ai impresia că numai **acestora** le vorbește, că nu-i folosește ca mijlocitori ai unor mesaje adresate nației. Mesajele și le închipuia doar în rostirea viorii și a pianului. E condescendent cu întrebările neghioabe și, în fața unor interlocutori inteligenți nu se „aprinde", nu face paradă de cultură. Ajuns la probleme de teorie muzicală el își „traduce" expresiile, le îndulcește, le face, și pentru neinițiat, accesibile. Din toate textele se degajă aerul pur al unei incomparabile modestii. Somat s-o facă, el își „povestește" succesele, micșorîndu-le în fraze aproape anodine. El e un om cu vioara (Stradivarius și nu numai) veșnic hurducat de roțile vagoanelor de tren, un ins elegant, prietenos, și neprotocolar. Întîlnește capete încoronate, înalți demnitari, corifei ai artei dar nu exultă, sînt simple întîmplări de viață. Laudelor le răspunde indeobște cu un surîs ostenit. Obsesia esențială ? Munca. Ocupația preferată ? Munca. Visul suprem ? Să poată munci : „Toată viața m-au condus aceleași instincte. N-am liniște interioară pînă nu mă achit față de mine. Cînd am de terminat o lucrare, am continuu **suferința omului care se culcă și nu poate dormi din pricină că și-a amintit că are ceva de îndeplinit a doua zi, dar nu-și reamintește bine ce anume.** Simt în mine elemente de lene, de egoism și de invidie pe cari însă parvin să le turtesc silindu-mă să fiu harnic, să fiu darnic și să vorbesc pe alții numai de bine".

Antologic acest „parvin să le turtesc" !

Cînd compune n-are nevoie de confortul unui Wagner (palate, teatre, regi, mulțeri exotice) și se mulțumește cu puțin : „Am venit la București și am dat de acest val de căldură. Ca să nu mai ies în oraș, nici să primesc vizite, mi-am tras dulapul de haine în dreptul ușii, mi-am pus la frunte o compresă cu apă rece și m-am apucat de lucru".

Maestrul nu e torturat de insomnii (insomnia e obsesia mediocrității) și mergînd la doctor „fiind nevoit să aștept zece minute am închis ochii și... am adormit".

„Faceți sport ?" e întrebat.

„Nu, nici un fel de sport deoarece nu vreau să consum o energie pe care țin s-o consacru în întregime Artei".

O bizarerie : poartă mai tot timpul mănuși albe, catifelate. De ce ? „Am constatat că trepidațiile trenului îmi provoacă o ușoară umflare a mîinilor. Pentru acest motiv și pentru a le apăra de praf, de eventuale zgîrieturi, m-am deprins să port totdeauna mănuși...". Corect. O vioară poate fi protegiată într-o lacră dar mîinile ? Și mîinile unui artiști sînt chiar unicat cosmic. Viorile mai seamănă între ele, cumva. Să gîndești, cu un cap Amati, să te exprimi cu mîini Stradivarius, să ai o inimă Guarnieri de Jesu. Se poate rosti așa ceva ? Cred că da...

Într-o biografie Enescu nu s-ar cheltui mai mult de o filă cu capitolul... amoruri :

„Credeți că un artist trebuie să se căsătorească ?".

„În această privință nu există regulă generală. Depinde de individ. Dacă artistul vrea să stea pe loc, poate să se căsătorească și să fie și tată. Dacă însă temperamentul său nu-l ține locului, mai bine să rămînă celibatar".

Frumos ca un zeu, cum se zice, Enescu a rezistat multor agresiuni grațioase și, în 1916 emite despre femei un verdict neașteptat : „Dar frumusețea femeii are vreun rol în concepția dv. ?" „Femeia ! Pentru mine n-are nici o legătură cu arta. Unii muzicieni și compozitori datoresc operele lor nu influenței în bine sau în rău ce a exercitat-o vreo figură asupra lor — ci ambiției lor de a plăcea, deci propriului lor egoism. Femeia e prea frumoasă și o respect prea mult ca să-i fac insulta s-o socotesc prilej sau mijlocitoare pentru creația artei...".

Idealul în viață ?

„Masa mea de lucru".

Regrete ?

„Regret că mi-au murit părinții și că nu le-a fost dat să se bucure de toate bunurile care mi-au fost hărăzite mie. Și mai regret că ziua e numai de 24 de ore și nu de 48 sau 72 ca să pot lucra mai mult...".

INTÎLNIRI CU CITITORII

● În cadrul Centenarului Eminescu, opera și personalitatea acestuia au fost înfățișate locuitorilor din comuna Petroșnița (Reșița), simbătă, 25 martie, a.c., de Mihai Ungheanu și Ilie Bădescu.

Simbătă, 25 martie, a.c., la Biblioteca Municipală din Reșița, Mihai Ungheanu și Ilie Bădescu au fost invitații cenaclului „Conexiuni", în care s-a comentat volumul „Fiii risipitori" de Mihai Ungheanu.

Duminică, 26 martie, a.c., a avut loc la Liceul de Matematică-Fizică «Traian Doda», din Caransebeș, o întîlnire a cadrelor didactice din școală și a elevilor, cu Mihai Ungheanu și Ilie Bădescu.

La întîlniri a participat Iosif Imbri, directorul Bibliotecii Municipale Reșița.

EMOȚIE ȘI MEȘTEȘUG LITERAR

Urmare din pag. 1

Întîlnim, apoi, la Olga Neagu o potrivire între tensiunea emoției, fervoarea sentimentului și limbajul poetic structurat în poezie. În **Toate cuvintele se supun** sînt poezii despre scrierea poeziei, despre felul în care mișcarea cuvintelor se ordonează în textul poetic : „și mîna rotindu-se deasupra pe hîrtie / ca un vultur fascinat de vînătoare și pradă / mîna aceasta ce-ar trebui să scrie / o doamne, iată, a început să vadă" **(Și mîna ca un vultur)**. Această vizualizare a procesului de creație poetică se asociază cu atitudinea față de postura poetului în

poezie, văzut în relație cu textul poetic : „poetul mai totdeauna e-o a treia persoană / care apare cînd și cînd în poezie / să-ndrepte o virgulă pusă în goană / hăituit de iubirea care îl scrie" **(Poetul mai totdeauna)**.

Dar în cea mai mare parte **volumul Toate cuvintele se supun** cuprinde poezie de dragoste. Poezia desfășoară un adevărat ritual al așteptării și al prospectării. Paradoxal, poezia nu este pentru Olga Neagu un motiv de jubilație. Dimpotrivă o ironie tăioasă maschează durerea, o pendulare între un așteptat inceput și un posibil sfîrșit tensionează trăirea. O desfoliere a sentimentului în filigrane sufletești, o ardere strunită mereu de așteptare : „ce să număr ? zilele, orele, secundele ? / cum cenușăreasa meiul din cenușă / cum oceanului i-as număra undele / sau porumbelului ginguritul din gușă ? / / ce să număr ? / timpul / anotimpul, viața ? / cîte frunze, cîte cioturi uscate-n pădure, / cîte molecule de apă are, așa deci, gheața, / cîți ochi negri privesc din tufișul de mure ? / / ce să număr ? sentimentele, stările, / cine e mort sau dimpotrivă e viu ? / răspunsurile-mbrățișînd întrebările ? / pe tine să te număr oare nu-i prea tîrziu ?" **(Ce să număr ?)**. Se observă, totuși, în poezia Olgăi Neagu un straniu presentiment, o cenzurare a avîntului erotic : „Mă-nspăimîntă aripa somnului, pleoapa / ca o moarte ipocrită păsind elegant, distins, / peste inima mea tremurătoare ca apa / în care cineva cu pietre a nins / / și te chem lîngă mine, te chem / să mă scuturi cînd voi dormi fără sațiu / ca de un straniu blestem / o sută de ani în timp și spațiu / / O, somnul culisele lumii de apoi / dormind, actor cuminte învățat al morții rol, / mișcare-n nemișcare și flacără în sloi, / tu să mă strigi și eu să nu mă scol" **(Mă-nspăimîntă aripa somnului)**. Prin **Toate cuvintele se supun** Olga Neagu a realizat un volum echilibrat și unitar valoric.

1 APRILIE 1989

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

În noua geografie literară a țării, un loc din ce în ce mai bine definit, pe care adaosurile de ordin bibliografic aflate în plină desfășurare astăzi, îl confirmă și, fără îndoială, îl vor îmbogăți, este acela care aparține tinerilor scriitori de la Piatra-Neamț, apăruți aici în ultimul deceniu, interval fertil ce a îngăduit o afirmare, din toate punctele de vedere, remarcabilă. Fie că este vorba de poezie (exemplificată de un Aurel Dumitrașcu, de Adrian Alui Gheorghe, de Daniel Corbu, de Emil Nicolae, etc.) de proza scurtă și de roman (unde s-au ilustrat, cu vigoare, Lucian Strochi și Vladimir Tescanu), ori de critica literară și de artă (cu C. Livescu și Marius Alexianu), valoarea creației ce se evidențiază aici dovedește că avem de-a face cu un grup de scriitori constituit, care se distinge prin unitate de concepție estetică laolaltă cu o pozitivă și lăudabilă diversitate, ce intervine oriunde individualitatea se diferențiază. Un benefic refuz al modei și o adeziune la principii de creație verificată de tradiția majoră a unei literaturi se întrevăd atît în lirismul auster, de o eleganță căutată — arătînd o evidentă cultură a sentimentelor — al lui Aurel Dumitrașcu, ca și în poemele „în alb-negru" scrise de Adrian Alui Gheorghe, ca și în cele semnate de Daniel Corbu; în proza analitică și cu straturi de profunzime simbolică a lui Lucian Strochi și în romanul „modern" dar cu efecte inteligent căutate al lui V. Tescanu, în critica „de identificare" aparținînd lui C. Livescu etc. Această ascensiune s-a produs în prezența unei anumite tradiții de cultură ce nu mai trebuie invocată și în strictă contemporaneitate a unor autori din generații mature, precum Paul Sân-Petru (cu a lui poezie de sonuri tradiționaliste), V. Ciucă și Ciprian Zaharia, cercetători în domenii ale istoriei civilizației și artei românești ; dar acest fapt nu a condiționat prezența în actualitate a tinerilor scriitori nemțeni. Criteriul (și ocazia) apariției lor este, de bună seamă, talentul, este conștiința unei vocații asumate și înțelese, necesitatea de a se exprima atent, riguros și cu vigoare. Viitorul lor aparține, prin aceasta, literaturii române unde dreptul de cetate se cîștigă prin această năzuință de a contribui cu sinceritate la creșterea limbii și culturii naționale.

Fidelă programului literar pe care și l-a propus, revista „Luceafărul" a acordat, de-a lungul anilor, atenția meritată acestor autori ce se află în plină afirmare, semnalînd, ori de cîte ori a fost nevoie, împlinirile lor în contextul vast al literaturii tinere practicate la noi. Grupajul care urmează (și care deține un rol recapitulativ dar, în egală măsură, și prospectiv) își propune să semnaleze cîteva recente apariții ale tinerilor scriitori nemțeni, năzuind, în același timp, să anticipeze pagini dintr-un viitor dicționar literar. Simptomatic este faptul că majoritatea acestor comentarii aparțin unor critici din generația tînără, a căror evoluție se produce, iată, în strînsă legătură cu literatura, ea însăși tînără, ce se adaugă valorilor definitiv consacrate.

A.S.

„Poeme în alb-negru"

Cu volumul „Poeme în alb-negru", cel de-al doilea, după cîte știm, Adrian alui Gheorghe dă semne a fi unul din cei mai surprinzători poeți ai încheiatului an editorial. Ce motive avem să-l considerăm astfel ? Mai întîi, neobișnuința sa putere de a aspira în ființă obiectele și faptele vieții, oricît de fantomatice, de instabile ar fi ele : „iți pare uneori că un ochi din afară / privește și soarbe pînă ce stîrvul inimii îl smulge...". Posedă un „radar" cu un registru extrem de întins si de fin, cu care „pescuiește" obiectele existenței pe care mai întîi le sublimează în intense impulsuri lirice, după care le re-converteste la starea de imagini, de greutate specifică enormă, din care cauză „cad" atît de greu în conștiință, încît produc adevărate șocuri : „un ochi deschis noaptea / deasupra tainelor , tot ce-i ascuns îngropat / în afară și înlăuntru se supune privirii scrutătoare a intunericului". Deși este o poezie a abstracțiunilor nu se ascultă numai cu intelectul ; ci și cu sîngele, cu oasele, cu bătăile inimii, dezvoltînd ecouri ale căror reverberații cresc în intensitate pînă la durere, pe măsură ce sînt aspirate tot mai adînc în intelect : „de multe ori obiectele ne arată / în intimitate / rănile lor singerinde / și numele pe care le rostesc / ca o zguduire a tobei de aer / în memorie, oase și țeste / iubiri vechi și noi desenate...". Tematica, deși este extrasă din realitatea cea mai agrestă, mai halucinantă, capătă fluența unui intelect bine organizat. Apoi bătălia cu imaginile care asediază ființa ; incertitudinea scurgerii timpului, în sensul (special) că nu toate evenimentele consumate se deversează în trecut, ci apar — neașteptate — în prezentul viu, activ, imediat, sub forma unor remanențe, unor resturi naufragiate ale unui trecut care s-a scurs de mult. Apoi efortul disperat al ființei de a-și organiza un spațiu al său, pentru a nu fi vulnerat de intempestive simboluri care brăzdează existența ca niște gloanțe rătăcite, venite dintr-un insondabil infinit. Mai toate poemele sînt meditații în care ridică întrebări : ce este adevărul, destinul, norocul, libertatea, necesitatea, întîmplarea, prezența, absența, cuvîntul etc. Îl interesează legitimitatea ontologică a obiectelor lumii : există cu adevărat ele ? dovada că sînt trebuie să fie necesitatea, sensul ființării lor. Altfel cum le-am cunoaște simțindu-le numai fosnetul abstract în nervii noștri avizi de certitudini ! Caută răspunsuri după un principiu „maniheistic" : alb și negru, da și nu, adevăr și fals. Titlul cărții este programatic în acest sens. Mesajul este exorcizarea, alungarea din lume a urîtului, plictisului existențial, a degradantului. Înfățișarea lirică îi este neguroasă, crispată, cumva asemănătoare cu cea a lui Gheorghe Pituț, cel din „Cine mă apără". Cu deosebirea că este mult mai „agresiv" în investigația lirică. I se poate observa chiar un rictus cinic, aidoma cu cel al chirurgului care deschide un țesut fără a se lăsa impresionat de durere, ci fiind sedus mai degrabă de frumusețea organizării celulare. Tot în această direcție îi bănuim și reflexul unei estetici bacoviene, pe principiul unei „homeopatii" lirice, prin care ființa se apără de moarte injectîndu-se chiar cu moarte. Subconștientul, în viziunea sa, nu este cel indeobște cunoscut, freudian, în el nu se mai aruncă acele obiecte și acele fapte de care am dori să ne scăpăm. Dimpotrivă, acolo vom adăposti pe cele trainice, verificate : „o casă, o iubire, o durere...". Eroul liric nu este însă morbid. Dimpotrivă. Înzestrat cu o vigurozitate ieșită din comun, cu o forță rimbaldiană, stă față în față cu suferința, pătrunde viforos în tenebrele sufletului, pipăind, examinînd, cu sînge rece, obiect cu obiect : „gol stau în mijlocul apei..." ; „și-ți ia pulsul / cu tot cu sînge / iți ia amprenta limbii..."

Într-o imagine terifiantă („ capul meu aruncat în coșul cu capete visează...") iar ochiul unui cap de femeie „citește poeziile nescrise, destrăbălate, brute..." din ochiul capului din coș. Și în ochii acelei femei : „nu'ș ce zeu visează / nu'ș ce tîrg se face". Aprecierea, o stare de extaz în esența ei, trimite, printr-o contaminare oximoronică, și la o concupiscență livrescă. Iată și o axiomă : „nici un război nu e mai mare ca plînsul". Apoi urmează demonstrația : oricît de adînci gropi vor săpa soldații, în ele nu va putea încape nici măcar „plînsul unei singure mame". Concluzia cade pe un efect uluitor : În toiul acestei cumplite bătălii împotriva morții „nu se aude nimic", decît că : „bat tunurile dintre pleoape". Faptul că nu se poate da un răspuns definitiv singurătății existențiale nu înseamnă că ființa e condamnată la singurătate, că mesajul poetului, azvîrlit în oceanul infinit al lumii, nu va fi găsit de semenii săi. Dacă la ușa odăii creatorului nu bate nimeni, asta nu înseamnă că dincolo de el nu este nimeni : „Eu spun cu voce tare / din cînd în cînd / intră ! / cine știe / poate că cineva așteaptă un semn".

Existența mișună de obiecte ce trebuiesc captate în ochiurile hămesite ale „radarului", populînd universul aidoma simbolurilor baudelairiene : „peisaje trec, le auzi foșnind în creier / nedeslușite / pline de înțelesuri". (Să notăm formula eminesciană !). Sau : „nici răsuflarea nu mai rupe plasele de aer". Odată „contaminată" de obiectele lumii, viața originară, aseptică, edenică încetează ; ființa este scoasă din natură și aruncată în istorie ; în lume : „Hărțile imaginației m-au scos / din hățișurile inocenței pierdute" ; „formulele alchimice unduiesc în pasta aerului" ; „în spatele aburului ușor presimțim lucruri grave / respir, respir în subconștient". „Respirația în subconștient" fiind refulare, sau exorcizare : „Umilința își scrie poemul". Sau, mai explicit : „Pălăvrăgeala zeilor pe limbile noastre" ; sau stare de grație, de inspirație. Poezia este un model, în sens de schemă abstractă, asemănătoare modelului atomic, de exemplu. Putem avea surpriza fizicienilor ; aceea de a constata la un moment-dat că nu este conform cu realitatea, dar continuă să fie utilizat și să dea rezultate practice, permițînd orientarea cu ochii închiși în labirintul adînc al materiei : „nu-ți mai pune întrebări, e timpul să știi / printre lucruri mai puțin definițiile lucrurilor / printre oameni mai puțin definiția omului / cuvîntul nu face uniformă lumea / ci mai mult adîncește / și mesajul pe care tu n-ai aflat cui trebuie să-i duci / iți pare o boală și suferi / în risul, în văzul, în inconștiența celorlalți , și-ți spui : omul de alături nu are o viață proprie fără mine / și bezna nu e destul de populată fără mine...".

Întîlnim în această poemă un superb elogiu închinat creatorului, a rostului său printre oameni, o replică modernă de o netăgăduită originalitate la celebrul „Albatros" baudelairian.

Este și o subtilă trimitere la „minus-cunoașterea" blagiană, la adîncirea misterului, motiv asimilat surprinzător de personal, ceea ce din nou ne încurajează să afirmăm că sîntem în fața unui poet care poartă semnul celor aleși.

Constant Călinescu

Desene de Simona Pop Procop

„Plimbarea prin flăcări"

● „Plimbarea prin flăcări", (1988) de Daniel Corbu este o apariție reprezentativă pentru poezia tînără actuală. Reprezentativă deoarece oglindește o întreagă tendință poetică cu o claritate și o relevanță particulare. Am putea înțelege o atare tendință pornind de la acest volum, fără a pune deci în discuție și criteriul valorii.

Prin deplina armonizare a tehnicii cu viziunea, prin acuratețea și siguranța jocului de perspective, Daniel Corbu ne trimite spre o poetică a aluziei, subtilă și provocatoare. Nu este vorba de aluzia culturală, cum s-ar crede la început, ci de o manieră specială de semnificare, de căutare a sensurilor, asupra căreia ne oprim.

O caracteristică primordială este structura dialogată a poemelor, disputa nesfîrșită a eului cu sine sau cu „celălalt". Lirismul pare să se dilueze în favoarea dramatizării, a inscenării. Replicile extrapolează ideea și sensul : nu poezia este propusă, ci discuția despre poezie care acroșează lirismul, îl presupune, îl implică : poezia înseamnă ceea ce rămîne nespus după ce s-a vorbit despre poezie. Tehnica este proprie lui Nichita Stănescu, lectură preferată a lui Daniel Corbu, fiind însă pusă în slujba unei sensibilități diferite : „Nu mai crede în himere / mă gîndesc tot mai mult la singurătatea ta / vai ție degeaba te-ai pregătit între cuvinte / nu mai crede în himere D", subtextul, aluzia etc. : himerele sînt adevărate deși poezia aceasta **(Scrisoarea fratelui)** le neagă: „Și-acum că poezia ți-e nevindecata rouă / (așa cum marea e mireasa inecatului) că ești egal în drepturi cu singurătatea / fericit uneori ca orbii care visează focuri / de artificii / că ai fost născut să duci în spate un imperiu / de vorbe (...) / spune-mi TU mi-a zis Poezia / și hai să ne începem plimbarea prin flăcări". Poezia e în afara poemului. Dedublarea eului în dialogul cu fratele (celălalt) sau cu Poezia însăși, constituie poemul, dar ocolește poezia. Nu profunzimea, interiorul eului emană poezie, ci claustrarea lui în dialog. Poezia nu este emanație a înlăuntrului, ci se constituie vorbindu-se despre ea. Dar nu este experiența de la început, o lamentație a eșecului, o întîlnire totdeauna ratată ? Nu, ne răspunde Daniel Corbu — este suficient să vorbim despre poezie, să o căutăm, că ea s-a întemeiat deja, este prezentă. Prezența efigiei și a totemului înseamnă manifestarea lor, actul lor efectiv : „Stăm atîrnați de întrebările noastre / cu hainele-n cuiere / în rest e liniște" **(În rest e liniște).** „Sînt doar o grămadă de vorbe ce-și caută ieșire pe mare / dat mi-e să urmez acest drum unde inima / se-mpiedică de inimă / (...) / o de-aș putea întotdeauna să-i spun frumusetii / pe nume" **(Să-i spun frumusetii pe nume)** etc.

Daniel Corbu știe că poezia nu rezistă în semnele grafice, iar poetica lui aluzivă ocolește încrîncenata și obstinata producție a textului narcisic, a cuvintelor oglindite în jocul lingvistic. El propune o afectare a gestului conversației, arătînd rănile și bucuriile pe care niște semne inexistente le-au lăsat în reveria și comportamentul personajului. Semnificarea propune un semn absent. Dialogul caută gura mică, ajutătoare a poeziei, căci dialogul înseamnă rezonare, conlucrare, identitate.

A doua caracteristică a poeticii decurge din prima : dacă dialogul înseamnă poziționare a eului, ipostaziere a lui, atunci el constituie comportament, personaj, „narațiune". Povestea se insinuează astfel, luînd comanda în direcționarea semnificării. Nu mai este vorba de anecdotica implicită, de poza extatică a cuplului sau a reflexivului vizitat de idei, ci de o mecanică iminentă care declanșează virtejul, întrebarea, căutarea. Iubita, fratele, poezia, un tu oarecare sînt parteneri de dialog închipuiți denotînd un simulacru de inscenare, de scoatere din latență a discursului de provocare. Poezia se constituie pe măsură ce poetul intenționează să o scrie, martoră a dispoziției lui, constînd o poietică în sensul lui Valéry. Iar o poietică este imanentă unei ex-puneri, unei intenții.

Structura aparent simplă a poeziei lui Daniel Corbu relevă un rafinament deosebit, intenția, simulacrul inscenării, ex-punerea infiripîndu-se prin tensionarea în sufletul poetului a imaginilor cele mai concrete cu noțiunile cele mai abstracte : „Din nou e duminică și din nou îmi trece prin casă / istoria". Iată cum se declanșează acest mecanism, de sentimente și lucruri, controlate cu o putere bizară de poet : „în timp ce îngerii mătură străzi glorioase / din nou e duminică și din nou îmi trece prin casă / istoria / iar eu din mijlocul acestei singurătăți / scot capul pe fereastră / încercînd să aflu unde înflorește / speranța / (...) / se cuvine să trăim printre lucruri ca printre / rugăciuni / pînă și peste orgoliu se-așează praful / aceasta e lumea de afară aceasta e / lumea din cuvinte / totuna / în mine sînt văi și dealuri urc și cobor necontenit" **(Din nou de duminică).** Poezia lui Daniel Corbu **e o spunere,** implicînd și actul rostirii, inscenarea, manifestarea ei. Dincolo de orice, demonstrații relevante sînt chiar titlurile : **„Scrisoare retorică. Scenă. Scrisoarea fratelui. Poveste. Mă povestesc, mă povestesc, Elegie de spus în fața oglinzii** etc.

Înțelegînd mai bine decît unii direcția poeziei, Daniel Corbu afirmă deja un clasicism, limpezimea, coerența și coeziunea versurilor fiind calități grăitoare. N. Stănescu și Odysseas Elytis sînt modele asimilate iar nu prilejuri de imitație sau inspirație suspectă. „Dacă toate gîndurile duc într-o carte" e suficientă pentru pariul pe care-l facem pe acest poet : „Pe zi ce trece tot mai al tău / pămîntule prieten / am inventat cîntece de adormit universul / am îndulcit catapeteasme / m-am lăsat devorat de cuvinte / călcîndu-te am trăit bucurii / nereușite / bucurii de om singur / dacă toate gîndurile duc într-o carte / fericită carte ești pămîntule / o moarte întreagă voi dormi în tine / o moarte întreagă îmi vei albi oasele". Francheța și lejeritatea cu care mările teme sînt atacate, dar și noutatea imaginilor sînt semne că Daniel Corbu nu se teme de tradiție, ci încearcă o integrare firească. Orice poezie adevărată înseamnă, de fapt, clasicitate.

Aurelian Pavelescu

Întoarcerea la povestire

Încă din volumul de debut („Penultima partidă de zaruri") al lui Lucian Strochi, autor cu mari disponibilități pentru mai toate speciile literare (nu m-aș mira dacă aș afla că scrie și teatru), exprimat acum în proza scurtă, ar fi lipsit șase texte, nici acestea lipsite de calități („Conversația", „Iluzia cea mare", „Păpușa", „Lupii", „Manechinul", „Contravizita"), l-aș fi considerat pe autor direct calificat în finală pe distanțe lungi, la o probă de unde nu lipsesc, nici pe departe, combatanții capabili de mari performanțe. Dar și așa, cu inegalități de neînțeles la nivelul aceluiași text sau între texte, volumul se reține prin finețe analitică, suplețe narativă, siguranța desenului epic, echilibru și bun gust.

Este evident caracterul polemic al acestei cărți de proză. Gestul e polemic, pentru că nu se poate spune că autorul din Piatra-Neamț n-ar cunoaște experimentele (uneori, numai atît !) noului val de prozatori și nu mă îndoiesc de capacitatea acestuia de a folosi noile tehnici narative. În mod lucid, programatic, el a optat pentru o proză de structură clasică, echilibrată, utilizînd — cu precădere — mijloacele tradiționale verificate, fie că a construit din linii simple și contur ferm, proze realiste cu caracter parabolic, fie că s-a cantonat în zona fantasticului (în înțelesul dat de Tzvetan Todorov), dar întotdeauna a atacat, cu siguranță, teme majore : moartea, singurătatea, dragostea, unicitatea omului în univers, căutarea absolutului. O proză din care nu lipsesc, însă, inflexiunile moderne. Lipseste — în mod categoric — ostentația, gesticulația stridentă.

Nu putem să nu fim de acord cu observația că **analistul** are cîștig de cauză și nu creatorul de epic, paginile în care Lucian Strochi disecă trăirile personajelor sale fiind cele mai realizate. Chiar dacă avem în vedere numai perspectiva narativă asumată, este semnificativ faptul că optsprezece din douăzeci și patru de texte se desfășoară la persoana întîi, adică aceea care-i convine cel mai mult prozatorului. Chiar atunci cînd proza debutează la persoana a treia, translația se face, aproape insesizabil, spre persoana întîi, analiza reacțiilor interioare ale eu-lui față de fapte, ginduri, sentimente intrînd în zona principală de interes a autorului.

Patru mi se par a fi textele care rezistă la o re-lectură, prin reușita lor deosebită. Acestea probează decisiv talentul și (îndrăznim !) profesionalismul lui Lucian Strochi.

Prima ar zi „Zidul", povestire-parabolă, care poate fi citită prin cel puțin două chei, complementare. Astfel, **zidul** poate fi înțeles ca o **memorie a orașului,** pentru că istoria lui se pierde în negura timpului și tot istoria (de data asta, cea mică) îl maculează, în momentul în care devine „suport electoral pentru diverse partide". Peste zid se așterne uitarea, dar un incident — un incendiu — îl readuce în actualitate : „pentru încă o zi, zidul revenise eroul recunoscut al orașului".

Acest moment fiind consumat, **istoria** „trecea acum pe lîngă el, fără să-l mai atingă însă". Trecutul e înlocuit de prezent. Adevărat totem al imaginarului, „zidul îți permitea să vezi, cu ochii minții, e drept, **orice** (s.n.). „În umbra zidului colcăia viața și — în mod ciudat — în loc să adune lumile, le împărțea". Oamenii se tem încă de zid, așa cum te temi întotdeauna de ceea ce nu poți suficient înțelege și, deci, ordona. Absența unei viziuni marchează atitudinea oamenilor față de trecutul lor.

De acum, este posibilă o a doua interpretare. Dacă **zidul** trecea drept o poartă spre imaginar, tot aici este posibilă reconstituirea unei „istorii în mișcare". Scene de luptă, scene de pace, „aici era ochiul viu, fremătător, cu pupila extrem de sensibilă la lumină, respingînd-o aproape, cu irisul de un verde otrăvit". De aici posibilitatea existenței celei de a doua realități, **arta.** Adică singura garanție a gîndului că „nu trebuie să uit, nu trebuie să uit nimic". Privitorii zidului nu sesizează viața din pictura „ad-hoc". Singură, **arta rămîne,** chiar atunci cînd zidul va fi văruit. Finalul povestirii ne surprinde printr-un mic „duel" între două mentalități : prima care confirmă că **arta poate fi memorie a istoriei,** (o suprarealitate viabilă, însăși viața în eternitatea ei) cu o a doua, blind-sceptică, a văruitorului : „și toate se transformă în fum". O narațiune ce își servește bine miza, dar care păcătuiește doar printr-un ușor exces de demonstrație.

„Drumul spinos al..." reia, cu o admirabilă economie de mijloace, **tema cunoașterii,** drama aflării adevărului ultim, care nu e posibilă în afara jertfei. Petre, bunicul, tatăl sau fiul sînt **căutătorii,** cei care dispar într-o zi de duminică (sărbătoare !) ; pe scara istoriei se înșiruie cuplurile Petre-Maria, cupluri care reiau fără istovire, dar nu fără luciri tragice, același drum spinos al..., care poate fi și cel al Golgotei ; Petre este prototipul uman, un Sisif ce reia urcușul modelului său mitologic, pe scara generațiilor și pe care „lumina înțelegerii îl orbește" ; fiecare din ei (bunicul, tatăl, fiul, urmașul sau urmașul urmașilor...) este străbătut de convingerea și speranța : „poate eu voi fi acela care va afla adevărul" ; Petre este locul geometric al „punctelor" din planul istoriei egal depărtate de punctul fix numit : **adevăr uman.** Și de aici deschiderea nelimitată, ca și în cazul lui Sisif, neamul lui Petre continuă ascensiunea, căutarea : „și dacă nici eu, atunci..."

„Masca" a fost remarcată de aproape toți comentatorii volumului și asta în mod justificat. Ceea ce ar fi de subliniat este că această povestire-parabolă, la granița fantasticului (și chiar depășind-o), are punctul de plecare într-o marcată **sete de autentic** a personajelor. De aici paradoxul situației : mascații contrazic această pornire spre natural : „sînt lup fără voia mea", spune personajul principal și mi se pare a descifra aici o accentuată viză spre social. Pe acesta, convenția socială, presiunea celor din jur sau altceva nespus și neînțeles îl „obligă" s-o poarte. În momentul în care reușește să scape de ea (descoperindu-și uimit și fericit chipul), eroul constată că nimeni nu revendică masca. Un al doilea lucru interesant, relevat nu numai în această proză, ar fi **o putere magică a cuvintelor,** implicit o mare încredere în puterea lor din partea autorului, singurele care reușesc desprinderea măștii.

În sfîrșit, o reușită certă mi se pare a fi „Echipa celestă", a cărei scriitură nu este numai fluentă, ci aproape irezistibilă. Jocul vis/realitate asigură narațiunii intrarea în regimul prozei simbolice și parabolice. Antrenorul de aici este (ca și Petre) un „campion al absolutului", în sensul că el dorește să realizeze **imposibilul :** o echipă de fotbal care a exclus „întîmplarea". În final, „echipa celestă" (din planul oniric) se ridică împotriva Demiurgului — **refuză să mai existe.**

Prima concluzie care se impune este că Lucian Strochi reușește cu brio în povestirea parabolică cu miză gravă. Îl avantajează, între altele, ezitarea premeditată între cele două planuri ale realității artistice : viață și vis, cu propensiune în fantastic. Încrederea sa este că arma principală a omului rămîne **cuvîntul** (vezi „Progerie"), iar căutarea, întrebările, absolutul pot fi scopuri în sine, poate singura rațiune de a exista a omului. Spre deosebire de mulți dintre reprezentanții noii generații de prozatori, acesta — care ar fi avut un debut normal în anii '70 — nu mizează pe insul cenușiu, mediocru, insignifiant, pe problematica mărunță și insipidă și nici nu crede a face descoperiri prin transformarea textului într-o oglindă, în care prozatorul să se privească cu voluptate și cu secretă satisfacție. Inteligența sa artistică, luciditatea, talentul și forța sa interpretativă îl recomandă ca pe un alergător redutabil în „cursa cu obstacole", așa cum se numește, în mod inspirat, una din povestirile sale cu subiect pseudo-sportiv.

Mircea Dinutz

Izvoare bacoviene

De la **Furtunile memoriei** (1984) pînă la **Biblioteca din Nord** (1988), al doilea volum, poezia lui Aurel Dumitrașcu a parcurs un proces de esențializare, de distilare a elementelor impure, lirica alcătuindu-se acum, ca și mai înainte, dintr-o cîntare înceată (și redusă din punct de vedere al catalogului imagistic) a unor stări profunde și delicate. Poetul se deosebește în mod vizibil de componenții „generației '80", față de care adaugă o anumită mitologie a livresculul mult mai apropiată de lirica unor predecesori (Mircea Ivănescu, Petre Stoica, Emil Brumaru) ; lipsește, deasemenea, și ironia, înlocuită de o preponderentă recurgere la aspectul ontologic, rod al unor îndelungate și prodigioase reflecții.

Caracterul reflexiv al poeziei practicate în Aurel Dumitrașcu este impresionant în aceeași măsură cu economia deosebit de riguroasă a compoziției lirice ; poetul gîndește în cicluri intitulate emblematic **(Intelligentia, Memorabilia** etc.) ; însăși imaginea este supusă unui tratament adecvat de esențializare și de purificare ce se dovedește de bun augur. Sobrietatea lirică și livrescul sînt adevărate linii de forță. De la declarație („Noi am trăit citindu-ne poezii") și pînă la ceea ce ne apare ca un adevărat program („Eu nu vreau să trăiesc / eu vreau să citesc"), tema livresculul este invocată și cultivată obsedant, într-un mod care constituie o tulburătoare originalitate a autorului în poezia practicată de generația cea mai recentă, preocupată — de asemenea obsesiv — de aspecte nu întotdeauna poetice și „poetizabile" ale vieții. Experiența lirică ni se impune, în acest fel, ca un interesant factor de diferențiere. Dar livrescul cultivat de poet nu este steril și inutil, nu conduce la un lirism de arabesc ; înțelegem prin declarație („Cititorului trebuie să-i spun acum adevărul") că noțiunea greacă de „adevăr" este preocupantă și se constituie ca o temă etică nu numai importantă ci „de căpătîi". Motivația morală dictează caracterul sobru, al rostirii, o rostire întotdeauna îngrijită pînă la pedanterie, ceea ce dă o senzație apropiată de calofilie. Aurel Dumitrașcu este un poet care se încrede încă în cuvînt, preferință pe care trebuie s-o remarcăm în vremea din urmă, cînd tot mai mulți sînt poeții pentru care comunicarea apare drept dificultoasă sau chiar imposibilă (de aici tentativele de experiment, avangardismele — cu tot cortegiul lor anarhic — sterilitatea de laborator poetic care nu se mai sfîrșește și pentru care opera devine, în mod bizar, doar o pregătire a unei opere ce nu se realizează, de fapt, niciodată).

Lirism ontologic, preferențial ontologic, poemele „Bibliotecii din Nord" (o altă versiune a Bibliotecii din Alexandria ?) emoționează prin însușirea lor de a vorbi în două registre diferite ; esențializarea aduce o anumită tentație a ideogramei, o densitate deschizătoare de largi orizonturi acolo unde aparent este numai o înregistrare de senzație biografică. Dacă vom privi mai atent un pasaj liric cu aparență de simplitate (dar simplitatea este o marcă a esențialului aici), cum este acesta : „Un deal cu ferestre roșii sub / un cer negru / Poate vrei să mergem pe deal poate / vedem merii prin această fereastră / Poate vedem" vom resimți o emoție mai bogată decît cea obișnuită pe care el ar trebui să o producă, fapt doveditor al existenței unei structuri de profunzime, cea care dictează, în realitate, polarizările sensibilității. Cultivarea culorilor primare („roșu" și „negru"), restricția impusă față de locvacitate, discursul minimal cantitativ dar cu tendințe maximale în planul sensului, dorința de a acorda fiecărei vocabule un conținut simbolic (realitatea comunicată posedînd, ea însăși, aspect simbolic) proiectează lirica lui Aurel Dumitrașcu în vecinătatea expresionismului de care îl desparte însă lipsa convulsiunilor de suprafață, decisive în calificarea stilistică. Sfera emoțională se suprapune însă tipului de sensibilitatea expresionist, unele aspecte amintindu-ne pe Georg Trakl dar și de omologul lui român, Bacovia. Poetul își trăiește propria viață populată de himere într-o izolare a esențialului. Remarcabilă prin concepția și prin realizare stilistică, poezia lui Aurel Dumitrașcu aparține unui autor matur, de la care se așteaptă o evoluție constantă în ordinea valorii, deja configurată și pînă acum în aspectele ce o individualizează.

Viorica Răduță

Poeme de CORNELIU ȘERBAN

9 cîntece scurte

I. Iac-așa

Cîte cîntece-s pe lume,
multe umblă fără nume,
cîte doruri nasc sub soare,
unul ride, altul doare,
Muntele visează marea,
zorile cheamă-nserarea,
noaptea cere dimineața,
iac-așa trăiește viața.

II. Mă uit, mă-ntreb

Mă uit cu ochi întredeschiși
la floarea albă de caiși
și mă întreb de cîte ori
îmi este dat să mai apuc
fierbintea răsfățare-a verii
și întomnarea unui nuc
și revărsarea de ninsori.
...Pînă-n pustiile tăcerii.

III. Pastel

...Vară era. Și, dintr-odată,
zarea coboară-ntunecată —
Tot astfel și plecarea vine :
nu vrei să crezi, dar ea e-n tine.
Covor de frunze-ntii așterne,
semn risipirilor eterne,
uitarea liniștit să cadă,
apoi, cu ultima zăpadă...

IV. Litanie

Din cîți alături am pornit
sîntem mereu tot mai puțini.
Răpuși din vîrf la rădăcini,
plătind cu singe-adînc mihnit.
Mă mir că încă mai rămîn,
că pot de toți ceilalți să știu !
...Și o litanie îngîn.
Pentru acum și mai tîrziu.

V. Fără titlu

Sîntem trecători trecători
pe această lume
care uneori uneori
nu știu cum e.
Ba cam știu cam știu —
Însă însă
e tîrziu tîrziu —
Masa strînsă.

VI. Frînt

Simt
în întregul ființei
toată oboseala
pașilor nefăcuți...

VII. Iarăși

E, oare, totuși, cu putință ?
Se pare, da. Arareori,
e-adevărat, dar simți de-odată
intraductibilii fiori.
N-au nici o importanță anii,
știi doar că, iată, s-a ivit
clipa cea unică : ești iarăși
timid, stîngaci, îndrăgostit.

VIII. Și doar...

Statuia mea de carne și de singe
se-nviforează în străfund și plînge.
Iar mai apoi îi trece din ce doare
și se întoarce iarăși către soare.
Trăii, de-a rînd, și rele, ca și bune.
O altă viață de-aș avea, le-aș spune.
O viață am. Și doar atîta sînt :
o flăcără alunecînd pe vînt.

IX. Veacurile, clipele

Clipele, mărunțele,
îmi macină muntele.
Veacurile-adîncile,
nu-mi clatină stîncile.

În zbuciumul mării

De unde,
iar și iar, tărie
spre zarea
ce înalt îmbie ?

De unde,
unde,
unde,
unde ?

...Nu știe Marea,
nu răspunde.

En passant

Pe cîmpurile
albe și negre
— și de atîtea alte culori —
ale vieții,
sînt doar
un pion.

Destinul
(șahist ce joacă,
în multe cazuri,
partide oarbe,
arătîndu-se a fi
cînd mare maestru,
cînd un banal ageamiu),
destinul e gata
să mă sacrifice
în orice clipă.

Desigur,
într-o anume stare de grație,
înaintarea mea anonimă
poate căpăta incununarea
unei spectaculoase
revanșe.

Însă
lucrul cel mai trist
pentru mine
e să părăsesc tabla
en passant.

ion pachia tatomirescu

Mîinile domnului Cantemir modelînd coline...

În galop, bourul și nourul-grindină, mugind
prin arhipelagul merelor –
și-mpurpuratele fructe nu se dau la o parte,
și copitele zdrobesc sferele, Enciclopedicule,
pînă-n seminție...

Parcă te-aud și-acum, domnule Cantemir,
rostind
cu sufletul desfășurat dintr-un papirus celest,
cu palmele roșii, fierbinți, în mingiiere
unduitoare,
de dealuri – obraji ai pămîntului –
renăscătoare :
«..., o, Doamne, cită demnitate a sferelor,
în seminția de meri, între codrii merèi... !»

Te-ai îndepărtat apoi – și din amurgul
hlamidei tale tivite
de păianjenii stelelor, au roit viespile
în toate rănile mierii, de mere, de sfere...

Coțofana magnezie...

Ciripește coțofana de magneziu într-un măr,
Enciclopedicule,
și cad sferele șingelui în iarba înaltă, uscată,
de toamnă :
«Du-te – i-am zis –, nu-s ouăle-n măr,
mișcă-ți coatele -naripate,-n orașe,-n
păduri-cetăți,
unde-s gălbenușuri proaspete, de consum,
din belșug... !
Cine-ți dă dreptul de-a speria sferele... ? !
Pentru un parmen auriu, doborît,
cum te mai prind, îți pa-luxez aripile,
îți fring zborul... !»

Și-a pornit ca un glonț, domnule Cantemir,
în altamirele-amurgului...

Încîntec de rostit la stingerea firmamentului

Mură-stea, ori steaua-mură,
măr în mărgărinți de gură,
grai
de rai –
aur ce-l ai,
la mireasa-logostea,
fă iubirea mea să stea –
că furtuna mișcă Luna,
vîrcolacii
bat aracii
și lujerii de lumină
pling jertfiții din grădină –
aburi ființi de făină,
suflete, aripi de-albină... !

Măr în mărgărinți de gură,
grai de rai – aur ce-l ai,
mură-stea, ori steaua-mură,
mai renaște-mă din zgură,
mai nunțește-mă celest –
să nu fiu Ființei lest... !

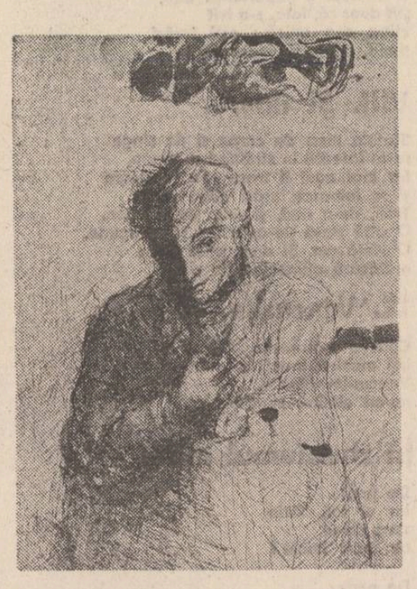

constantin stan

LA GERDA

Așa cum tata care mă așteptase în acea seară nu avea să deschidă discuția de care mă temeam atît de mult. Mă temeam de ea pentru că nu știam ce aveam să răspund întrebării bănuite în spatele ferestrei mele luminate palid de veioza pusă direct pe covor : „îmi poți spune și mie ce-a vrut să însemne purtarea ta ?" M-a întîmpinat cu aceeași siguranță pe care orice tată o afișează în fața fiului rătăcitor, deși pentru prima oară îl aflam la mine în cameră citind. M-a întrebat ca de fiecare dată în loc de noapte bună și de sfaturile înțelepte de a nu mai sta după miezul nopții : „ceasul îl punem să sune la ora șase, nu ?" Era binecuvîntarea lui înaintea intrării în lumea somnului, o binecuvîntare care m-a dezamorsat, vezi ce bine ne înțelegem noi doi, tată ? cu tot nodul ce mi se pusese în gît, cu toată pornirea de a-l îmbrățișa și de a-mi ascunde capul în fulgarinul lui albastru
căci întreaga cameră se umplu se din nou de mirosul de sulfină,

și pata de pe fulgarin și barba lui țepoasă și fața aspră cu pielea începînd să se adune iremediabil sub bărbie îmi erau mai dragi chiar și decît costumul său maron. Am simțit că amețesc de mirosul persistent, de căldura mîinii presimțite cu o fracțiune de secundă înainte de a mi se așeza pe umăr, năpădindu-mă vocea calmă, șoptită, a Caterinei : „tata e un om foarte bun, nu-i așa, Mihai ?" Revenindu-mi
mai tîrziu aveai să-ți pui problema dacă nu cumva această sinestezie nu înseamnă vreo maladie

— așa cum stăteam rezemat de tocul ușii, pentru că nu avusesem curaj să pășesc în cameră — i-am răspuns și eu ca și altădată „Da, tată, la ora șase. Mîine am o zi obișnuită". O sinteză a atîtor și atîtor întrebări și răspunsuri cunoscute de noi doi, dar niciodată altfel rostite. Însemna că totu-i în ordine, cursurile mele încep la aceeași oră, temele mele erau la fel de bine pregătite. Nu se întîmplase nimic neobișnuit cu mine, cu noi în ultimele săptămîni, zile, ore, chiar dacă într-o noutate care va intra și ea de-atunci în obișnuitul vieții noastre de fiecare zi tata avea să mai adauge înainte de-a închide ușa : „mănînci la Gerda, da ?!", da, știai, aveai să mănînci la Gerda plecînd la ora 13,30 din liceul cu poarta mare de fier pe străduțele din spatele lui, ținîndu-ți jumătate de ceas servieta ca pe-o povară de care nu ai cum să scapi, cu ochii pe acoperișurile clădirilor ce proiectau pe cerul albastru al toamnei, al iernii, al primăverii un al doilea oraș, cu turnuri, călărești, paznici, într-o plimbare ce te relaxa după zgomotoasele recreații la care nu participai, după încordarea celor cinci sau șase ceasuri de lecții, te voiai departe de strigătele și graba lor de-a ajunge acasă — se strigau veseli, se constituiau în grupuri după direcțiile și tramvaiele cu care plecau : acasă, hai acasă, ne vedem după-amiază acasă, trecem pe-acasă și ne lăsăm uniformele etc. etc. —, întîrziind fix o jumătate de oră pentru ca pensiunea să fie cît mai liniștită și masa ta liberă, așteptîndu-te fără firimiturile de pîine, pahare de apă folosite, pe jumătate pline, cu fața de masă pe cît posibil nepătată de sosurile zilei, cu tacîmurile puse, punctualul licean pășind la ora 14 în pensiune, șoptind tuturor celor dinăuntru „bună ziua" și vorbind cu un ghișeu „doamna Gerda, un prinz, vă rog",

„s-ar putea ca eu să întîrzii puțin mîine după-amiază", ceea ce însemna că va trebui să-mi întocmesc singur un program, după ce-mi pregăteam temele, bineînțeles. Eram doar suficient de mare și de cuminte pentru a ști ceea ce este și ceea ce nu este bine să fac, bănuind, mai tîrziu,
parcă totul se subsumează acestei amănări : mai tîrziu,

că el avea o întîlnire cu Elena.
Nu te-ai simțit niciodată atras către acea parte a copilăriei, spre inventarea pensiunii Gerda, pînă cînd în viața ta nu a dat năvală don Teofil, și, mai ales, pînă cînd cuvintele n-au început să clocotească și să se reverse peste marginile existenței tale, un geam fragil despre care crezuseși că te poate pune la adăpost, odată cu ivirea în casa din A. 15 a Elenei. Nu, nici pe departe nu fusese acea blagiană teamă în fața cuvintelor,

poate păstrăm ceva primitiv în atitudinea față de ele, convinși fiind în puterea lor magică de a se întrupa în ceea ce numeau. Poate și pentru că nu mă jucasem niciodată cu tata de-a cuvintele — ca un pianist mediocru o clapă scotea mereu, enervant, numai și numai același sunet — de-a „eu o să zic acum că sînt doctorul și tu o să zici că ești pacientul". Nu, cuvintele noastre aveau o acoperire foarte concretă, ceea ce se spune trebuie să existe — și există aici și acum. Dovadă — rezistența mea la compunerile libere, scrîind foarte exact numai ceea ce mi se întîmplase ! Așa cum făcusem, parcă prin clasa a II-a, cînd învățătoarea ne pusese să răspundem pe caietele de acasă la întrebarea „Cum arată mama mea ?" și eu așternusem, cu literele mele ușor ascuțite, împungînd liniile, un răspuns senin și sincer : „Mama mea nu arată". Atît din
zonele tulburi ale spațiilor existente, dar nevăzute, necunoscute, zonele atrăgătoare ale trecerii din mineral în viu și din viu în mineral, alc atît de seducătoarei supoziții „ca și cum", ție refuzate (sau refuzîndu-ți-le ?!) ce te etichetează drept un copil maturizat (ceea ce, desigur, însemna, pentru majoritatea celor din jur, o infirmitate la fel de precoce, un prozaism de om lipsit de imaginație).

★

Vis : al dimineții în care pentru prima dată împărtișem camera cu altcineva — pentru că la Doru nu răspunsese nimeni pînă la o oră considerată de tata civilizată între doi vecini care doar se salută cînd se întîlnesc pe scări. Plutesc din camera mea în apartamentul lui Doru și cineva — despre care știu că-i femeia aceea înaltă, cu ochelari fumurii, mă strigă încet, șerpuitor, cu inflexiuni de tandrețe, alintare și poruncă, într-o insistență care mă înfioară, încerc să o văd, încerc să înțeleg de unde vine acel glas — despărțit în două silabe numele se detașează parcă de mine : Mi-haiii — și nu reușesc, vreau să mă trezesc și vocea mă cufundă mai adînc,

Don Teofil, cu amintirile lui despre lumea de altădată a Bucureștilor, cu memoria lui diabolică în amănuntele unei vieți petrecute cu treizeci-patruzeci de ani în urmă, te lăsase cu gura căscată. Era asemenea trecerii de la imaginea alb-negru a filmului, a televizorului, a fotografiei la imaginea nuanțată în culori păstrînd iluzia unei realități pe care o poți cu-

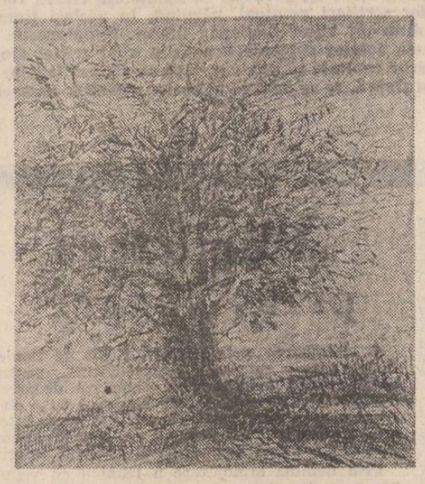

prinde în palmele tale (sau te mulțumește doar iluzia realității ei ?!")

El însuși — dînd senzația de déjà vu, deja connu — trecea nepăsător dintr-o lume în alta fără să-i pese de vetustețea hainelor sau comportărilor sale. Deșteptase în mine mai întîi febra neliniștitoare a căutării unui anume ce pe care trebuie mai întîi să-l afli pentru a ști ce cauți,

poate chiar această fantazare cu temă impusă „La Gerda", sau „Pensiunea Gerda", pentru ca mai apoi să răscolești, să cauți în acea pensiune pilonul în jurul căruia trebuia să graviteze toți și o redescoperiseși, o inventaseși căci ce-ți mai putea aduce aminte pe Caterina cea blîndă, fulguranta imagine a unei copilării care apărea după ani de zile cu frînturile ei din care încercai să compui o poveste. Îl trimiseseși pe don Teofil înapoi, în acele momente legate în amintirea ta de dispariția Caterinei, și prezența tot mai insistentă a unui al treilea la masa voastră semănînd sau nu cu acest don Teofil (un don Teofil cu care începuseși să pierzi după-amiezile întîrziind în pensiune după ce serviseși masa în vremea liceului, împingînd poveștile pînă tîrziu după miezul nopții în vremea studenției, urmîndu-l în drumurile sale nocturne prin oraș). Descoperind că, în afara cuvintelor, amintirile tale nu au nici o altă consistență, că imaginile acelea ce se revărsau în cuvinte puteau fi manevrate după propria-ți voință sau necesități. Nu aveai cu ce să le confrunți. Nici un alt suport material nu le afirma sau le nega. Și toate acestea în timp ce tu doreai să afli adevărul.

Imagine : în timp ce învățătoarea se află la catedră, povestindu-ne sau scrîind ceva — imposibil de amintit momentul premergător — ușa clasei noastre se deschide. De aici începe ea, imaginea : de la liniștea completă din dimineața aceea, de la stop cadrul cu o învățătoare suspendată între cuvinte și intrarea unei fetițe din care-ți mai amintești doar puloverul roz pus peste rochița pepită de uniformă și un breton ca un stor peste o fereastră,

în plus prezența nedefinită a unei femei pe lîngă care tovarășa noastră părea mică și neajutorată. Imaginea devine vie, mișcătoare, la întrebarea : „Cine vrea să stea cu noua voastră colegă Cosmescu Iulia ?" și la pornirea
ta de-a sări aproape din bancă — simțind cum șingele îți țîșnește în obraji, ori îți vei aminti, senzația asta se va repeta — pentru a

nu mi-o lua altcineva înainte : „eu tovarășa", spre a mă așeza imediat împovărat de greutatea gestului meu, trîntind pupitrul cu un zgomot mai mare decît s-ar fi cuvenit unui copil cuminte și premiant. Neluînd în seamă voluntariatul meu, învățătoarea și-a rotit privirea căutînd locul cel mai convenabil din întreaga clasă și a așezat-o pe Iulia cu trei bănci în spatele meu, astfel că pînă la sfîrșitul clasei a IV-a am avut de luptat cu pornirea de a întoarce capul spre a vedea dacă Iulia mai este la locul ei

și așa, prin prezența Iuliei — și prin comparație cu monotonia zilelor de liceu — școala generală îți pare un roman de aventuri, cu foarte multe senzații și cu foarte puține fapte. La liceu, nu băgai în seamă și nu erai băgat în seamă, poate pentru că te etichetaseră destul de repede ca fiind unul dintre tocilarii căruia nu merită nici măcar să-i faci șicane. Chiar dacă vreun coleg prins la ananghie îți cerea un caiet să-și copieze în grabă tema își lua repede seama și ți-l înapoia pripit, preferînd să fie pedepsit decît să-i faci tu un serviciu. Prieteniile se făceau și se desfăceau repede în clasă, profesorii renunțaseră la a mai cere explicații la atîtea schimbări în bănci, după cum renunțaseră, cam din clasa a X-a, să-ți bruscheze apatia în relațiile cu colegii. Le erai indiferent. Dovadă — încăpățînarea cu care te nedreptățeau la notări, opt și nouă fiind notele lor favorite în dreptul numelui tău, deși era evident că la cîteva materii săreai cu un cap peste baremul cunoștințelor unui elev chiar și eminent. Pentru tine însă nu intervenea niciodată tata, tu nu făceai niciodată mutre în fața carnetului de note sau a tezei, primind orice cu o detașare intrigatoare pentru profesorii care, parcă, așteptau ca odată și-odată să-ți ieși din placiditatea reacțiilor. Singurul tău gest de frondă școlară era absența de la serbările școlare : îți anunțai tatăl că ai terminat cu media cutare, că ai fost clasificat al doilea sau al treilea și cu asta se-ncheia încă un an din existența ta de licean. Te întrebi, este normal să te întrebi, dacă toate acestea au vreo importanță pentru cele ce urmează, pentru cele ce-au urmat ?

★

Ridic din umeri, „ce să-ți mai povestesc din vremea aceea ?"
este răspunsul prin întrebare la insistențele Elenei care vrea să afle,

așa, ceva ce ți s-a întîmplat mai deosebit : doar nu vrei să cred că adolescența ta s-a consumat între nesuferitele alea de materii la care, nu te superi, nu ? toceai întruna, plîmbările de-o jumătate de ceas pînă la ora mesei și lungile tale după-amiezi rezolvînd probleme de matematică, fizică și chimie — brrr ! cum ai putut învăța așa ceva ?! — pe fond muzical clasic (auzi ? ție nu ți-au plăcut niciodată nebunii ăia de Beatles ?) sau citind autori indigești. Ce-i aia să-ți placă Tacit, Suetoniu și Ovidiu la virsta la care eu mă înnebuneam — și-i înnebuneam pe colegii și băieții de la ceaiuri — cu „Let it be" și le însinuam că mi-aș fi dorit atît de mult să-mi recite : „Eu știu c-o să mă înșeli chiar mîine / Dar fiindcă azi mi te dai toată am să te iert / E vechi păcatul și nu ești prima vinovată". Peste prima voastră întîlnire în trei ați trecut ca și cum ea n-ar fi existat. Abia cînd tata a crezut că șocul fusese depășit, că stările tale mai expansive dovedeau o schimbare în atitudine față de ceea ce se întîmpla în jurul tău a pregătit, fără ca tu să simți că ei de petrece ceva neobișnuit, revenirea Elenei, luîndu-te pe nepregătite în duminica aceea de mai cînd a coborît cu puțin înainte de masă și a revenit cu Elena, făcînd, din nou, prezentările foarte simplu

El e fiul meu, a spus tata arătînd către mine, și ea a întins o mînă fermă camaraderește, ferindu-se, în acest fel, de posibila mea pornire de a-i săruta mîna.
„Îmi pare bine. Pe mine mă cheamă Elena". Elena și-atît, încă un semn că nu trebuia să te întreci cu reverențe. Era o invitație clară de a-i spune pe nume, amical : Elena. Pur și simplu. Te-a cercetat scurt, vrînd parcă să-și certifice impresia inițială din seara în care clar-obscurul camerei, starea de încordare ar fi putut denatura proporțiile : „Ce mare ești ! Sper să ne înțelegem bine". Ceea ce desemna de la început exactitatea raporturilor dintre ea și tata. Ba, mai mult : însemna o continuitate. Adică, nu era o aventură, o trecere pasageră prin existența lui și a ta. „Am venit pentru a rămîne și chiar dacă, poate, nu mă așteptam să fii atît de mare, ne vom înțelege bine împreună de aici înainte". Trebuie.

Elena a pătruns în casa, în viața noastră cu o naturalețe dezarmantă. Părea că a lipsit doar o vreme și-acum e bucuroasă că-a revenit acasă : a îndreptat în grabă cîteva mici neajunsuri (stîngăcii de bărbați în aran-

Grafică de Dragoș Filip

jarea unei mese), ne-a distribuit cîteva mici sarcini ca să ne îndepărteze pentru un timp din sufragerie și, cînd ne-a reunit, masa noastră — atît de sobră, încît părea mohorîtă — luase un aer vesel, sărbătoresc. Era încîntată de surprinderea ce ni se citea pe față. S-a așezat în capul mesei — cu noi în stînga și în dreapta ei — și ne-a anunțat cu-o solemnitate șăgalnică „Azi e ziua mea. De două ori ziua mea : de naștere — să nu întrebați niciodată o femeie cîți ani are — și onomastică. Pentru sfîntul împărat Constantin și Elena — la mulți ani !" Tata nu era complet descoperit în fața acestei noutăți care pe mine mă lăsase cu gura căscată. Sărbătorile noastre — ziua mea de naștere vreau să spun — se petreceau iarna sub forma unei mese în doi la „Capșa" și nu neapărat în chiar acea zi ci în duminica din săptămîna respectivă. Din camera lui, tata i-a adus — „ne-ai luat-o înainte, voiam să-ți urăm la momentul-surpriză al șampaniei" — un cadou, un pachet minuscul însă cu un ambalaj extrem de fin și un buchet mare de liliac alb. I-a sărutat ceremonios mîna și-a desfăcut șampania. Cum eu doar am gustat, mai precis abia îmi muiasem buzele, Elena mi-a atras atenția : „Nu, nu, nu trișa, în cinstea sărbătoritului se bea primul pahar pînă la fund", iar tata m-a învăluit cu o privire aprobatoare. Am simțit cum o căldură toropitoare mă cuprinde, cum pleoapele se lasă din ce în ce mai grele și obiectele din jur încep să plutească. Pentru prima dată
simțeai nevoia să vorbești, mult, mult, mult și orice, lucruri cît mai vesele, dacă se putea, erai lejer în mișcări, cuvintele nu mai rămîneau pironite în mintea ta ci izvorau cristaline la suprafață, spre chiar mirarea ta și observai surprinderea plăcută a tatălui tău. Inventai povești de la liceu, povesteai șicanele făcute profesorilor lăsîndu-se să se înțeleagă că aveai partea ta de vină în comiterea lor și

Elena rîdea în hohote părînd că, într-adevăr, o amuză ceea ce spuneam, că ne dă nouă, elevilor, dreptate împotriva zbirilor de profesori, completînd poveștile mele cu proprii-le amintiri. Nu cred că se mai auziseră atîtea cuvinte și atîta veselie niciodată. Și, în această atmosferă, Elena avea să mă privească brusc, cu o seriozitate ce-i anula într-o fracțiune de secundă seninătatea și bucuria ușoară de pînă-atunci, și să mă întrebe : „Dar tu, Mihai, ce cadou îmi faci de ziua mea ?" Spre a izbucni imediat în ris, ca de-o glumă la care nici ea nu se gîndise,

revenind la starea dinainte, o adumbrire rapidă nu numai a feței ci și a întregului corp așa cum se întîmplă de fiecare dată ; pare a-și pune sub stare de tensiune fiecare fibră, fiecare nerv, bucuria sau tristețea consumînd-o fizic și nervos ca niște performanțe,

și, urmărindu-mă cu atenție în precipitarea de a merge în camera mea, deși nici nu mă gîndisem la ceea ce i-aș putea oferi, avea să mă rețină în dreptul ușii, șocat mult de tonul vocii sale decît de cuvintele cărora nici nu le intuiam măcar înțelesul. Am văzut-o privind pe fereastră ca și cum ar fi vorbit cu cineva dinafara casei : „N-aș vrea să te despart de ceea ce-ți este ție cel mai drag". Și-a revenit însă și-a izbucnit din nou în ris : „Tortul, hai, întoarce-te repede că tăiem tortul. Sper că-ți plac dulciurile ?!"
Ai stat în camera ta multă vreme pentru că nu știai ce i-ai putea dărui. În afara cărților și discurilor nu avea nimic altceva care să poată fi dăruit. Căutai cu înfrigurare, adunînd în mijlocul camerei fel de fel de lucruri, tentante o clipă și abandonate în cealaltă clipă, de la primele tale jucării — de cînd nu le mai tulburaseși liniștea ? — și pînă la trusa de desen tehnic, de la pantalonașii scurți pînă la uniformele tocite sau rămase mici, de la „Legendele Olimpului" pînă la „Cătunul" lui Faulkner. Se adunaseră acolo, în debandandă, vîrstele și anii tăi uitați. Luai un obiect în mînă, îl prețuiai un timp, foarte scurt, și te-apuca disperarea văzîndu-te în postura de a-i dărui Elenei cățelul tău rămas fără ochi sau „Timur și colegii săi", primită la premiu în clasa a III-a. Cîte-un lucru îți stîrnea amintiri, o fulgurare doar de senzație încercată la primirea lui sau legată de-o poveste a respectivei jucării sau cărți și, pentru numai cîteva clipe, te scufundai în vremea copilăriei tulbure și fierbinte. De aceea, nici n-ai auzit cînd a intrat Elena și nici nu ți-ai dat seama de cîtă vreme asista la spectacolul oferit de camera ta, furat de caietul păstrat prin cine știe ce miracol, cu litere înșirate nesigur de o mînă nedeprinsă cu riguroziatea liniilor între care trebuiau să încapă arabescurile literelor. Priveai la ei detașat, încercînd să-l legi de-o imagine, de-o emoție, de-un gînd pripășit atunci, în urmă cu 12 ani, fără să reușești nimic. Imperfecțiunea și șovăiala literelor te rușinau și te emoționau abia acum, acționînd în tine tendințe contrarii : ai fi vrut să ascunzi, să distrugi documentul ce te atesta drept neîndemînatic și, în același timp, l-ai fi păstrat pentru a privi fiecare literă, fiecare silabă, fiecare cuvînt pînă cînd ele și-ar fi eliberat taina, ar fi plutit liber prin cameră și-ar fi început să-și povestească, fiecare, istoria apariției pe lume.

Abia atunci, în fața literelor informe — niciodată nu am fost un caligraf, dar parcă din perspectiva trecerii anilor, semnele înșirate acolo erau jalnice, slăbănoage și fricoase, apărînd printre sau dintre liniile aro-

1 APRILIE 1989

L4

teatru

Numele spectacolului

● De-abia în spectacolul de marionete putem vorbi de teatralitate extremă, de creativitate scenică eliberată de convenția realistă și de rigorile sau limitele naturaliste. Și ca să merg cu truismul pînă la sfîrșit, adaug că aici, printre fantoșe, este capătul de drum al puterii imaginației mizanscenice, pe care montările numite „de proză" nici măcar nu-l întrezăresc, oricît de îndrăzneți și de inventivi ar fi regizorul, scenograful, actorii. Mi-amintesc de scena extraordinară a ninsorii sepulcrale, în lumină rece, stroboscopică, din Macbeth-ul lui Aurel Manea de la Ploiești, de monstrul acela înaripat coborînd peste destine în Maria și copii ei, de Dragun, semnat la Brașov de Mircea Marin, de elementele de fantezie dezlănțuită construite de Galgoțiu, Mănuțiu, Frunză, Oniga, în cele mai elaborate creații ale lor și îmi dau seama că un singur moment dintr-un spectacol de marionete conține mai mult limbaj de teatralitate decît orice reprezentație de proză. (Considerația mea — lăsînd deoparte faptul că e loc comun — e teoretică, nicidecum valorică). Și pentru că iubesc, în mod extrem de subiectiv, arta spectaculară în sensul în care ea există deopotrivă cu dramaturgia (nu în dauna ei, ci potențînd-o) mărturisesc că am fost încîntat de Visul unei nopți de vară, spectacol de autor de Cristian Pepino (traducere, adaptare, regie, scenografie).

Nu e o montare reductivă, nici o simplificare a la Charles Lamb. E un Shakespeare citit aproape integral, vocile fiind înregistrate într-o interpretare de felul teatrului radiofonic adică cu rostiri clare, cu intonații desușite, dar fără performanțe actoricești. În schimb, spectacolul păpușilor e fascinant. O explozie fermecătoare de fantezie, de efecte reușite, de caricatură și delicatețe, de sarabande muticolore se constituie într-o viziune.

Cristian Pepino „vede" Visul unei nopți de vară întîmplîndu-se grație fanteziei unor păpușari. Jucîndu-se, ei creează din jocul lor(de aici încolo noțiunea de teatralitate devine pe deplin operantă), o lume de basm animată. Marionetiștii sînt vizibili tot timpul, deși stau în penumbră, dar arta lor e cu atît mai mare cu cît acțiunea nu e stînjenită de prezența lor. Luminată crepuscular scena are penumbre colorate creatoare de atmosferă și mister. Păpușile sînt splendide. Oberon și Titania plutesc deasupra scenei, doi uriași confundîndu-se cu reliefurile pămîntului, cu arborii și pajiștea pădurii. Meșterii actori, Egeus, Philostrat, cei patru îndrăgostiți, garda palatului au toți înfățișări caraghioase, „jucîndu-și" întreaga partitură în cheie parodică. Zînele sînt fluturi subțiri și delicați, înconjurîndu-și regina sau pe Bottom ca o aureolă pestriță și neastîmpărată. Puck se arată un soi de extraterestru înfrunzit și imponderabil, gata la orice năstrușnicie.

Dominanta comică a spectacolului, vioaie, e întreruptă adesea de scene de atmosferă, de mare plasticitate. În general efectele picturale ale montării sînt reușite, bogate, puternic decorative.

Din cînd în cînd, păpușarii părăsesc convenția de minuitori dar nu atît ca program estetic, ci ca o întîmplare a bucuriei libere, a jocului) și se exprimă direct, spre public. E vorba de (în ordinea indicată de afișul program) Paul Ionescu, Florentina Tănase, Valentina Roman, Valentina Tomescu, Rodica Dobre, Claudia Duminică, Aurelian Iorga, Sara Dan, Angela Filipescu, Liviu Berehoi, Ioana Stoica. Minuirea nu e numai cea tradițională, cu cruce de lemn și sfori ci diversă, adaptată (Titania e animată de cinci păpușari, unul împrumutîndu-i chiar direct mîinile, altul picioarele, ceilalți susținînd enorma-i trenă zburătoare). Materialele din care sînt făcute păpușile și decorul sînt puține și la-ndemînă : cîrpe colorate, folii de plastic transparent, vopsele, cîteva fîșii albastre sau roșii pe reflectoare. Dar efectul plastic, repet, este extraordinar.

Plăcută, cu refrene simple, ușor de reținut, muzica lui Nicu Alifantis e o componentă de seamă în puterea de farmec și încîntare a spectacolului de la Țăndărică semnat Cristian Pepino, un spectacol după știrea și socotința mea, de talie europeană.

Încheiem, sociologizant, arătînd că, în folosul nostru, al tuturor, copiii aud Shakespeare, pe de o parte, ceea ce e foarte mult, iar pe de altă parte, văd chipul, teatralitatea unui basm minunat, deopotrivă modern și tradițional. Și ce văd și ce aud, îi învață Frumosul.

Radu Anton Roman

film

«Martori dispăruți»

● După succesul de public al Misterelor Bucureștilor (începute cu Drumul oaselor și terminate cu Totul se plătește), Eugen Barbu și Nicolae Paul Mihail ne propun un nou serial cu „va urma", inaugurat de Martori dispăruți, film de aventuri a cărui acțiune complicată, nu lipsită de suspans și de situații inedite se desfășoară cu un veac în urmă într-un București pestrit, cu personaje exotice și pitorești.

Sarea și piperul unui astfel de gen cinematografic, mult gustat de largi categorii de spectatori îl constituie eterna confruntare între cei buni și cei răi, deși nu întotdeauna diferențele se lasă ușor detectate pe parcursul mai multor reprize de acțiune justițiară, în diverse procente justificată dramaturgic, cu un final deschis, ce lasă multe portițe epice pentru viitoarele episoade ale narațiunii.

Miza luptelor, urmăririlor, asasinatelor, capcanelor, aventurilor, intrigilor, loviturilor de teatru, ambuscadelor, evadărilor etc., etc. este în Martori dispăruți o ladă cu bijuterii ascunsă, furată, descoperită, subtilizată și, în final, sustrasă posesoarei legitime, descendenta unui boier bogat ale cărui rude devin personajele unei singeroase și palpitante cronici de familie.

Agatha Slătineanu este înlocuită de năstrușnica Zulnia, femeie întreprinzătoare sosită din America, cu gînduri novatoare, mai ales pe tărîm financiar, într-un perimetru acuzat pe nedrept de nepotrivitul termen de balcanism. Abilă și fără prejudecăți, nu lipsită de gustul aventurii, Zulnia, interpretată de Marga Barbu, lasă destule necunoscute în trena sa pentru a fi necesar completată pe viitoarele traiectorii epice. Actrița creionează cu discreție tipul de femeie modernă, gen „fin de siècle", nu fără a apela la resursele de vitalitate și umor, ce i-au caracterizat precendentele ipostaze interpretative.

Justițiarii sînt de astă dată Gherasim Cudalbu și Eremia Stăvaru (alias Uligae), interpretați de Șerban Ionescu și Sobi Ceh, cu biografii colorate și principii certe, nu numai călărești și țintași perfecți, dar și capabili să insufle inteligență în tactica și strategia jocului impus de canoanele genului. Constantin Codrescu și Alexandru Lungu în rolurile fraților Vulpescu, relevînd două fațete ale goanei după aur, una jalonată de fățărnicie și violență, cealaltă de avariție și suspiciune. Galeria maleficilor este completată de un conte ușor ramolit și crud (interpretat cu ironică detașare de Ion Cojar), bancher pentru care scopul scuză mijloacele, contracarat la timp și eficace de simpaticii virtuoși ai cavalcadelor.

Și cum acestea din urmă predomină în economia filmului lăsînd prea puțin spațiu pentru o circumscriere istorică, socială și umană mai precisă, licențele, și inadvertențele temporale devin evidente (cel puțin în unele costume, în artileria folosită cu deosebită generozitate, în mișcarea din planul secund, fundal tratat cu neglijență).

Regizorul Dan Mironescu, puțin remarcat pînă acum după un mediocru film artistic — Jachetele galbene, și cîteva corecte documentare, pare a fi mai degajat în orchestrarea exterioarelor, unde numeroasele urmăriri și ambuscade au girul unor reputați specialiști în cascadorie.

Timidele încercări de conturare a atmosferei de epocă (realizate cu eforturile nu întotdeauna lipsite de succes ale autorilor ambianței plastice — Radu Corciova și Mioara Trandafira), lipsa de decizie în clarificarea unor situații sau personaje, ezitările vizibile în ansamblarea principalelor momente ale acțiunii, creditarea peste limite a neverosimilului, rămîn minusuri care handicapează acest început de serial. Concesiile făcute locurilor comune, rezolvările vădind un gust îndoielnic anulează în bună măsură eforturile scenariștilor de a oferi publicului un film pe măsura așteptărilor.

Călin Stănculescu

gante, semețe în ordinea lor desăvîrșită — mi-am dat seama cît de mult mi-aș fi dorit să țin un jurnal în care să-mi fi notat măcar cum era vremea în cutare sau cutare zi a copilăriei mele, cum arătau hainele sau camera mea, cînd mi s-a întîmplat o poveste sau alta. Încercarea mea de a reconstitui din literele acelea ceva din atmosfera vremii se lovea de corectitudinea cu care așternusem numai și numai semnele scrise de învățătoare pe tablă sau copiate de noi din abecedar. Nici o greșeală, nici o mîzgălitură, nici un alt cuvînt nu se strecuraseră spre a spune mai convingător decît înfloratele m, n. M, N, o, O, o-i, oi, A, a, Ana — despre cum eram cînd se întîmplau și cum se întîmplau toate acestea.

Elena te-a surprins în chiar aceste momente de răsfoire febrilă a caietului, căutînd mereu dezamăgit urma a ceva ce știi că-a existat și care, iată, ce surpriză teribilă, nu mai dă nici un semn concret al existenței sale, privind peste umărul tău — erai așezat direct pe covor — a bătut entuziasmată din palme făcînd ca fața să ți se înunde de roșeața sîngelui zvicnind sub piele : „formidabil, ce idee grozavă", a spus aproape smulgîndu-ți caietul din mînă. „E-un cadou foarte frumos !" A început să-l răsfoiască încetul cu încetul, sorbind parcă și cerneala mirosind violent pe hîrtia deja îngălbenită.

S-a așezat la biroul meu și, descoperind printre creioane, pixuri și stilouri un toc pe care-l foloseam pentru planșele în tuș, i-a venit ideea de a mă pune să-i scriu pe pagina de gardă a caietului o dedicație. „Dar neapărat cu tocul și-o peniță veche și să încerci să faci literele cum le făceai pe vremea aia !" Mi se părea absurdă propunerea ei — ce i-aș putea scrie și cum să las caietul în mîinile ei ? Poate mie mi-a scăpat vreo greșeală, poate va rîde de stîngăcia mea. Nu, nu în primul rînd e penibil să oferi cuiva caietul tău din clasa întîi. Mai bine îi dăruiesc un disc, unul din discurile mele preferate decît această jerpelitură de caiet care pentru ea nu are nici o valoare. Elena, simțindu-mi ezitarea, a insistat pregătind, cu un gest ce nu admitea refuz, călimara și tocul : „Hai, Mihai, te rog" și în cele cîteva secunde încă de ezitare m-a fixat îndelung de parcă, odată privirile întoarse, ar fi pierdut pentru totdeauna posibilitatea de a mă convinge.

Simțeai că în spatele acestui răsfăț se ascunde ceva foarte important pentru ea ? Nu, deși bănuiai că era mai mult decît un capriciu sau un mod de a alege un dar neînsemnat, cît mai modest cu putință, doar cu valoare simbolic-afectivă, pentru a nu te pune în situația de a-i oferi, luat de entuziasmul clipei, vreun obiect la care să ții foarte mult.

fantazarea în vis își are — și ea — limitele ei, dovadă insistența cu care te urmărește un același vis toată viața. Aceeași și aceeași secvență, invită nu se știe de unde și nu se știe cum, izbucnește printre celelalte imagini cu care te confruntă în timpul somnului : mă înalț, sărind la un fileu de volei și plutesc rupt de atracția pămîntului. Nu foarte sus, nu fără a-mi pierde controlul ci într-o săritură normală reușesc ca o zecime de secundă să rămîn plutind, să înving forța gravitațională pentru ca, printr-un efort extraordinar, să mă mai înalț 10—15 cm. O bucurie răvășitoare mă cuprinde, trezindu-mă. Niciodată visul nu se încheie printr-o cădere ci numai în momentul acela de fericire a reînălțării. Știu că e posibil. Am văzut voleibaliști care au această scurtă oprire în aer înainte de a lovi mingea. Am văzut portari de fotbal reușind să se întoarcă din zbor. Deci nu-i nimic care să depășească posibilitățile noastre, eu însumi am exersat această săritură cu o zvicnire în aer și am văzut că se poate. Dar, fie că momentul e prea scurt, fie că efortul de concentrare e prea mare, niciodată nu am simțit acea bucurie deplină pe care-o încere în timpul visului.

Visul te bucură, te încîntă și te dezamăgește. Pentru un moment ți-ai supus corpul, ai reușit să-i domini greutatea cu care apasă și asupra creierului. Asta e senzația dominatoare : o eliberare de tot ceea ce-ți încorseta mintea pînă atunci. Și, în clipa de trezire, te întorci de pe o parte pe alta, îndreptî o cută a pernei, îți sesizezi trupul îngropat în saltea, acoperit cu plapuma, îl simți inert și fără nici o putere. Te scufunzi în alt vis. Un vis placid care nu-ți mai spune nimic. Și tocmai tîrziu, fără nici un semn, cînd deja uitaseși plinătatea senzației de suspendare, de plutire, visul reapare cu o consecvență care, totuși, mă pune pe gînduri.

(fragmente din romanul cu același titlu)

Raluca Grigorcea : „Peisaj"

d. i. filipescu

Brâncuși

Bunăoară
Era un copil năzdrăvan
Și cînd n-avea ce face
Se juca de-a lucrurile
Pe care le mîngîia
Cu mîinile-i miraculoase
Ce gîndeau în același timp
Cu materia.

Și cum le-atingea
Pe loc se prefăceau
Lin,
În ou, pește, broască
Cocoș, pinguin ;
Uneori în om,
În Domnișoară.
În sărut,
Și așa mai departe
Se tot mîngîia
Pînă deveneau ele însele mîini,
Aripi,
Păsări întregi
De aur, de foc

Și-ncepeau să se-nvîrtească :
La-nceput mai încet,
Apoi mai tare, mai tare,
Pînă se preschimbau
În zboruri adevărate
Care-ncepeau să-l ridice
Să-l amăgească
Pînă se pierdea
În înalt.

Că se crucea lumea, și
Spunea despre el,
Că merge prin timp
Ca pe bulevard.

Dar el își vedea
De zbor
Și se tot ducea
Pînă dincolo,
Fără sfîrșit
Fără-nceput.

Bunăoară
Era un copil năzdrăvan.

Se duce pădurea

Deși ne-au spus bătrînii
Că pădurea este
Părere de copaci
Crescuți într-o poveste,
Am vrut cu tot nadinsul
S-o facem mai reală
Să-i mingiiem arbuștii
Să-i curățăm lăstarii
Să o legăm în ceruri
De ginduri cu o sfoară
S-o scrijelim pe o scoarță
Cu dinții rupți de fiară,
Să-i stringem ghem poteca
S-o punem după tufă
Să rătăcim drumețul
Cînd caută o trufă
Să fluierăm a mure
Spre noi ursul să meargă
În zbor de veveriță
Sărind din creangă-n creangă
Să adunăm aricii
Să-i punem la rezervă
Și-n liniștea adîncă
Să-ntindem cîte o cergă
Pe care riul curge
În murmur de sărut
Reconsfințind minunea
Dintotdeauna rut.
Dar nu mai e pădurea
S-a dus, a dispărut.

Poeme de ion iuga

Lada cu vise

Cîteva scînduri de stejar jeluite cu polen
de crini
suprafețe încrustate de cuțit
gura mireselor prin cîteva veacuri
umezite de cîntecul lor lăcrimat

cîteva scînduri de stejar îmbrăcate-n cozi
de rîndunică
gata de zbor pe fiecare muchie
ladă de zestre în casa mea
această ladă cu vise
ferecată de brațele mireselor

îi desfac capacul
soarele se ridică pe deal
și albiturile miresei împînzesc cîmpul
cîntă somnul în doi și trecerea prin văi
pînă închid semnele vii în busuiocul
uitat de străbunici pe un colț de icoană
și pun lacăt cu șapte chei în locul inimii

plec însoțit de lada cu vise
la țărmul mării
fulgerată de valuri zace acolo pe plajă
și înecată inteligență
aeriană terasă pentru pescărușI

suprafețele ei încrustate-s de sare
oglinzi pentru cel însingurat în așteptarea
unicei nave
care-l va duce spre sine

închis în lada cu vise pe țărm
cu cerul îngropat și el alături
mă spăl cu polenul cuvintelor uitate

Iarnă la Văratec

Călugări negri
împovărați de zăpadă
cu mîini albe mă îmbrățișează
și-mi ascund dimineața
adevărul care mă caută pe munte

viața mea dincolo de coaja copacilor
cu ochi întîrziați satul își uită seara
fără zgîrcenie
ne îmbracă frigul
în demnitatea lui subțiindu-ne
pînă țipătul se preface în lumină

fuge scorpionul prin întuneric
plutesc pe-un lac imaginar
unde înecată sofia mai dansează încă
pe obrazul bunei duminici

dansul ei naște iarnă și umbre
de flăcări care șerpuiesc după mine —
cum ne apropie arderea noastră de cîntec

călugări negri arborii
prin albe pînzele frigului
se-ascund să ne iscodească

Impozit pe dimineața poeziei

În noaptea fără somn sparg în zid
o fereastră
și mă zidesc acolo
spațiu pur dintre cuvinte alb cavou de var
pe care lucrează noaptea și luna vînătă
prin funinginea adusă de vînt

surdă orchestrație căderea materiei
insensibilă din acel cub gol
desenat în zid loc al unei invocate
sinucideri
inaudibil zvon al unui clopot îngropat
impozit pe dimineața poeziei

cărămida în cădere usucă aerul și colbul
ridică nori galbeni peste pisici fără adăpost
în cubul născut în zid intră poetul
manechin într-o vitrină ascunsă străzii
plivindu-și vocala dintre noroioase consoane
cu invizibile degete de diamant
alege prețul rîndurii sale între pagini

verb presat ca o plantă între două lespezi
de moară
spațiu pur și cald ca un strigăt
cu lăuntric ecou mie însumi audibil

Grădina cu mere

Am intrat în grădina cu mere
grădina fără garduri
pe fața unui deal însorit

fără porți
fără paznici
grădina cu mere sprijină cerul

aerul miroase ca mărul din iarbă
merele inspiră aici libertatea
libertatea are gustul unui măr proaspăt
cules

grădină cu mere
libertatea
pe fața unui deal însorit

fără garduri
fără porți
fără paznici

un deal însorit în obrazul luminii

Mesagerul umbrei de măslin

Orb
Homer a ajuns pînă la mine
în casă
cîntînd toate pietrele drumului

pacea a lăsat-o în grădinile Greciei

într-o nesfîrșită noapte
orbul mi-a intrat în casă
șiroiau pe veșmintele lui
frigul ploaia
aschii de scut și săbii frînte
în zidul hotarelor

mi-a dăruit furtuna
pacea lăsînd-o în grădinile Greciei

noaptea continuă încă
și în ograda mea pacea se lasă așteptată

sigur
era orb
ajuns la poarta casei mele

l-am ospătat cu lapte de capră
și cartofi prăjiți în jarul incendiului

Mai viu decît cîntărețul

De-atîta har
să plîngă cîntecul
singur

pînă-și sugrumă glasul
dacă-i mai viu
și mai puternic decît cîntărețul

izgoniți în fiecare seară
luminarea de pe masa cîntărețului
să se înece în beznă
să se încaiere
aceste sunete înfometate
într-un infern de armonie ;

iată călciiele lor singerează
pe treptele templului
în opaițele uitate fără ulei
acolo
într-o grădină vecină Siciliei
unde doamna în veșminte de albe petale
își lipește palmele de lespedea de marmură
și fruntea de culoarea ei rece
lasă pe trepte un vas cu pîine neagră
lasă o cană cu vin negru
în care să plîngă cîntecul
despovărat de har

ea n-a văzut fața cîntărețului
nicicînd nu i-a întîlnit pașii
dar clopotele o obosesc aducîndu-l
imaginea lui în vis
atît de aproape uneori
îl aude în trupul ei cîntînd

își sfîșie albul veșmînt
și fuge în noapte

Seara în grădina de piatră

Au obraz de piatră
gustă
din cer ars
tulpinile
printre ruini coborîte în nisip

glasul lor
fosnește
ca vîntul sugrumînd piatra
lacrima perforează durerea
fruct verde
și lumină creanga aprinsă pe apă

seara subțiază tulpina
întunecă țipătul ciorii
numai vocea ta neliniștită
eliberează timpul
murind cu fiecare clipă
în liniștea pietrei

o minereu de cuvinte
furtună de alămuri
peste flăcări

ca tulpina
ființa mea se întunecă
sporind scrumul

Secetă

Carnea
copacului se usucă
rădăcinile rătăcesc prin aerul fierbinte
și solul pe vînt
călărește boala —

chipul meu sărat
nu mai respiră
de atîta secetă

marinela iacob

Respirări

Aș vrea să respirăm o lumină
mai albă ca albul zăpezii,
nu chinui stelele serii pe umerii mei,
ai vrea să schimbi universul
pe-o ploaie cu maci deocheați
de palmele mele fierbinți și reale ;
mama te-a chemat prima oară
să te sărute pe frunte
rătăcind ca-n somn
pe marginea unui sentiment
lăsat la ușa de la intrare.

Fluturii și fîntîna

Nu voi mai fi niciodată acasă
pentru mine și vînzătoarea de flori,
simt cîmpul intrat în carne
și crescîndu-mă sălbatic,
văd zilele verii sfătuindu-se
pentru ziua de iubire
și dăruindu-mi un zbor tainic
spre universuri paralele,
cerul se scaldă-n cercuri concentrice
pînă-n albastrul ochilor tăi

pe banca fîntînii.

Lilieci albi

Ca o graniță între zile
obrazul meu cuprins de mîngîierile tale,
lilieci albi în rama amintirilor noastre
te anunț că deseară vom merge
să serbăm primăvara !

Dor de primăvară

Ascultă-mă, e primăvară
și n-aș vrea
să pierdem seara asta de miresme crude
și roua zorilor fierbinți,
să ne lăsăm odată în voia soartei
și ochii să ne-arate drumul stelelor
și fiecare fir de iarbă să ne cunoască trupul
și starea fermecată a sîngelui din noi.
Ascultă-mă, e primăvară.

O prietenă

Îmi aduc bine aminte
de femeia care mă cunoștea foarte bine,
nu pot să spun că mă iubea
dar nu mă mințea niciodată :
mă trezea în fiecare dimineață
la ora șase fix,
ea făcea cafeaua, pregătea masa,
scula copiii,
ne trimitea pe toți la munca noastră,
cumpăra în drumul spre casă pîine și flori,
saluta fluturii de pe cărarea cu pietre,
da păsărilor aripi de zbor,
lega necazurile la stîlpul porții
își sufleca mîinecile, spăla vasele,
citea lecțiile copiilor,
ne oferea cîte un poem pe bucăți de hîrtie
și după ce scăpa de toanele noastre
mă conversa în limba ei
despre cărți și despre inimile lor.

plastică

Ars amatoria

● **„Ecouri parodice" și-a numit Mircea Valeriu Deac eseul plastic susținut public la începutul acestei luni în foaierul Teatrului Foarte Mic. Expozantul este, fără îndoială, un îndrăgostit de arta desenului și pare a fi, cel puțin în actuala lui ipostază creatoare, un fidel al influențelor academiste. El compune cu ușurință imaginea plastică și are un ochi ce deslușește cu rigoare arhitectura realului, pînă în detaliile lui cele mai mărunte. Această calitate nu-i totdeauna suficientă pentru a cumpăni, să zicem, excesiva disponibilitate imaginativă a artistului ; după cum, lesne poate deveni neputincios cel înclinat spre acribia grafică în fața propriei viziuni plastice cenzurată de irezistibile sugestii moderniste. M.V. Deac se află, credem, într-o asemenea situație. Înzestrarea sa culturală îl ghidează excesiv instinctul artistic imprimîndu-i o notă de prețiozitate. Supralicitarea intelectualistă a tematicii lucrărilor din expoziția recentă l-a împins uneori la șarjarea grafică, la alienarea mijloacelor specifice de expresie, care, în cazul desenului, sînt, de regulă, elocvente prin ele însele. Tînărului Mircea V. Deac nu-i sînt încă la îndemînă (sau nu crede în ele) subtilitățile gîndirii plastice intrinseci, ca și cele ale limbajului, deși, în mod paradoxal, el își propune o miză parodică în tratarea realului. Teritoriile meditației parodice sînt seducătoare și impun o stăpînire deplină a instrumentarului de sondare și reinterpretare artistică a pretextului parodiat.**

Actul artistic întreprins de tînărul grafician către astfel de zone, caracterizate de o mare densitate ideatică (și critică, evident), este foarte cutezător și demn de toată lauda. Numai că aripile îi sînt prea mici pentru a atinge înălțimea unui asemenea zbor. Frumusețea desenului, ca și spectaculozitatea asocierilor de idei și uneori de interpretare grafică a simbolurilor plastice parodiate, de la Rafael la Goya și de la Giacometti la Hartman, creează impresia că, în totul, aceste „ecouri parodice" nu se vor decît oglindirea într-o cheie amar-ironică a lumii interioare, un portret sui-generis al artistului.

● **Anca Racoți se înscrie printre penelurile sensibile, sub aspectul vibrației cromatice, ale generației mai tinere de creatori crescută sub oblăduirea unor meșteri înzestrați, deopotrivă, cu har artistic și pedagogic, cum sînt atîția în mai toate orașele importante ale țării. La Palatul Culturii din Ploiești, în sala „Alpha", pictorița expune o selecție omogenă stilistic și îngrijit concepută de uleiuri, realizate în tonalități luminoase, joviale, amintind întrucîtva paletele fovilor sau desfășurările onirice din creația unor Șterian, Eleutheriade sau Petru Popovici. Artista manifestă o certă picturalitate, desenează dezinvolt în culoare cu tușe atent controlate în rafinate acorduri cromatice. Pînzele ei emană o densă căldură interioară și, de aceea, tot ce pictează, fie peisaj, fie flori ori naturi statice, ca să ne referim doar la temele predilecte, capătă o acroșantă comunicabilitate.**

● **În același context expozițional, Petre Arnăutu,** cunoscut mai mult prin căutările sale în domeniul picturii de șevalet, ne oferă surpriza unei pasionante serii de reliefuri în lemn, portrete ale unor personalități locale. Tentativa trebuie reținută îndeosebi prin valoarea documentar-sentimentală a lucrărilor și, firește, prin nuanțata expresivitate pe care Arnăutu o realizează cu mijloacele specifice noii sale pasiuni artistice. În acest sens, sculptorul portretist se arată încă tributar, în cele mai multe dintre lucrările expuse, deprinderilor și, mai ales, viziunii plastice a pictorului ce este. Deși eforturile sale de a intra în „spiritul materiei", al lemnului pe care se străduie să-l facă să rostească de la sine, este vădit, totuși, în felul cum își construiește, cum își compune imaginea-portret se resimt ecourile exercițiilor sale la șevalet. În rest, lucrările au prestanță plastică și sînt fidele modelelor întruchipate. Fapt ce-i asigură artistului o recunoaștere meritată a eforturilor creatoare ce le-a întreprins.

● **La Teatrul de Comedie, un artist amator ce și-a depășit mai de mult condiția,** deși ecourile critice întîrzie să-i valideze statutul. Este vorba de **Marian Condruz,** un pictor cu o frumoasă vocație spre compoziție și spre arta portretului. Pentru că el portretizează și atunci cînd folosește ca pretext, să zicem, o casă, un vas sau un colț arhetipal de lagună venețiană. În recenta lui expoziție, mi se pare cea mai închegată și mai omogenă în planul demonstrației stilistice, sînt de reținut, printre altele, cîteva naturi statice demne de cele mai bune peneluri contemporane. Aici se remarcă studiul atent pe obiect, pulsația carnală și suav exotică, meridională a culorilor, simțul materialității în definirea fiecărui cadru al imaginii și o mereu sensibilă receptare a realului.

Corneliu Antim

muzică

Oaspeți

● **Un recent concert al orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu" a propus publicului bucureștean întîlnirea cu doi interpreți din Timișoara:** dirijorul Remus Georgescu și pianistul Dragoș Mihăilescu, ilustrînd două „virste interpretative" diferite — dirijorul și compozitorul Remus Georgescu este un nume binecunoscut în viața muzicală, în timp ce pianistul Dragoș Mihăilescu se găsește la puțini ani de la absolvirea Conservatorului bucureștean. Iată deci un prim element de natură a trezi interesul publicului și atenția criticii muzicale. I-am ascultat deci colaborînd în redarea **Concertului nr. 4 în sol major pentru pian și orchestră** de Beethoven, partitură deosebit de dificilă din punctul de vedere al coordonării solist-ansamblu orchestral. Interpretarea a convins în primul rînd, cred, deoarece între datele artistice fundamentale ale celor doi muzicieni există suficiente apropieri de substanță. Tînărul pianist timișorean posedă o personalitate artistică unde dominantă este, cred, sensibilitatea tinzînd a se „îmbrăca" în hainele rafinamentului. Cu alte cuvinte, în acest concert, în care geniul beethovenian a pus tot ceea ce îi caracterizează cealaltă fațetă a temperamentului său artistic — delicatețea, modestia, plăcerea de a imagina tonuri și nuanțe în culori deschise, ca să ne exprimăm astfel — Dragoș Mihăilescu a găsit modalitățile potrivite de a exprima un întreg univers de sentimente, totul într-o lumină discretă, fără hipertrofieri sau clipe de monotonie. El a preferat diapazonul nuanțelor infinitezimale, a micilor volute melodice în care un auz atent putea distinge o multitudine de (mini)gradații. De această concepție despre muzică s-a apropiat și binecunoscutul dirijor timișorean, drumul străbătut de el cunoscînd însă o „meandră" suplimentară, aceea a filtrării datelor esențiale ale partiturii printr-o perfectă cunoaștere a stilului beethovenian, a variatelor fațete ale unui grandios univers artistic. Că într-adevăr așa stau lucrurile, Remus Georgescu ne-a demonstrat în redarea binecunoscutei **Simfonii în do minor,** a cîncea, de Beethoven. E vorba aici de o partitură care frecvent îmbie la efecte facile, la momente pe o critică margine a artei. Interpretarea a avut vigoare, tumult, eroism însă totul s-a sprijinit pe respectul datelor partiturii, în pagina cu portative beethoveniană existînd nu numai ethos ci, în primul rînd, expresie la care se ajunge numai și numai dacă elementele de formă sînt bine înțelese, dacă frazarea este corectă, dacă dozajele între compartimentele orchestrale ascultă de logica clasicismului vienez.

Am mai ascultat, în primă audiție, **Cantata „Ca om al țării"** de Liana Alexandra, pe versuri de Nicolae Dragoș. Prima impresie, impunîndu-ți-se la audiție, este admirația în fața unei științe care, cu mijloace puține (însă pregnante) reușește să construiască un întreg muzical coerent și divers în același timp. Aceste puține mijloace sînt fie motive de sorginte populară, fie procedee de orchestrație, fie modalități în care segmente ale lucrării „dau replica" altor segmente ale aceleiași lucrări. Sînt fapte pe care melomanul le-a putut întîlni și în celelalte lucrări ale acestei interesante compozitoare și pe care le-ar putea reuni, cred, sub eticheta cuprinzătoare, sintetică (însă și ușor simplificatoare, prin forța împrejurărilor) de „claritate" în minuirea mijloacelor expresive. Cu alte cuvinte, lucrarea este bine scrisă, atent structurată iar drumul spre sensibilitatea ascultătorilor este, în asemenea cazuri, scurt și de efect.

Viorel Crețu

REMEMORĂRI

Scrisoare spre stele

Sînt singur, Nichita, în casa păzită de tremurul vișinului încărunțit de speranțe.

În cimitirul bătrîn, prăbușit în uitare, cei zburați de lîngă noi ascultă cum scîrțîie deasupra lor roțile Carului Mare. Mă gîndesc la tine și te văd ca pe o pasăre tăcută stînd pe gard. Ai pene albastre, ciocul albastru și ochii albaștri care se dilată și ard. Tu ești, desigur, o stea plutind pe vînt. Steaua aceea tremurătoare, aprinsă în cer ca o floare, scuturîndu-și polenul peste pămînt. E atîta liniște că aud cum crește iarba și busuiocul în grădina lată cît o batistă. Îți amintești versurile acelea ? „Mama sapă în grădina lată cît o batistă / Există și hîrlețe și mame mai există...".

Mai demult, stînd amîndoi sub vișinul ce acum rugînește încet, mama mi-a cîntat cu glasul ei desuet un cîntec desuet ca melancolia unui poet. Cît de bizar priveai spre cimitirul de peste drum și mi se pare că ai spus : „Acolo e o lume cu alt parfum, cogito ergo sum"... E noapte, Nichita... a explodat undeva o stea între pămînt și zare.

Luna îmi pare o lacrimă mare sau este chiar inima mea.

Pasăre albastră, ce cauți aici, în străvechiul Arad ?

În noaptea asta mi-este dor de dumneata, Nichita, cum dor îi este veveriței de un brad...

Mircea Micu

Bronz de Nicolae Kruch

„Eu sunt numai numele meu"

Urmare din pag. 1

răspuns : Eu sunt numele meu. / Schimbă-ți numele, mi-a zis. / Și i-am răspuns : / tu vrei să fiu altul, / tu vrei să nu mai fiu, / tu vrei să mor / și să nu mai fiu. / Cum o să-mi schimb numele ? / El mi-a spus : / Tu te-ai născut pe genunchii mei. / Eu te știu de cînd te-ai născut. / Nu-ți fie frică de moarte, / adu-ți aminte de cum erai / înainte de a te naște. / Așa vei fi și după ce vei muri. / Schimbă-ți numele". **(Lupta lui Iacob cu îngerul sau despre ideea de „tu").**

Ceea ce mi se pare ciudat este însă că nu-mi amintesc să fi vorbit despre el ca despre Nichita pur și simplu. Nici cînd făcea cunoștință cu cineva nu spunea numai Nichita, deși acela, ca mulți alții, îl știa așa. Ci, cu un surîs cît mai frumos, modest și încurajator, întindea mîna și spunea : „Nichita Stănescu". Sau „Stănescu". Cît se juca și cît nu se juca pe el însuși, n-o vom ști niciodată : „Noi nu vrem să fim geniali / noi vrem să fim trimbulinzi / între noi, de sus în jos / lungiți, ori scurtați prin oglinzi..." **(Cîntec în doi).**

Nichita a avut destinul (fericit, nefericit ?) marilor poeți. A fost pentru noi aidoma unei comete, nucleul ei solid s-a topit prea repede, nerămînîndu-i în urmă decît praful cosmic care l-a înconjurat. S-a scuturat ca un arbore înflorit în ziua în care s-a născut, la sfîrșitul lui martie. Fără Nichita lumina zilei a mai scăzut puțin și noi nu mai dorim decît să-l auzim înșirînîndu-se : „Ce bine că ești, ce mirare că sînt", mirîndu-ne de mirarea lui. Mi-e teamă să mă mai duc la el, mi-e teamă să nu văd lemnul de la căpătîiul lui înflorit ca o mireasă.

Profesorul meu de literatură

Urmare din pag. 1

vara", cum se poate vedea în biblioteca academică a orașului Năsăud (colecția pe anii 1909—1911 !).

Eu însumi am, în biblioteca mea, un asemenea număr (7, din 1909), care, întîmplător, se deschide tocmai cu o schiță a lui I. Agîrbiceanu, **La o nuntă**, amănunt deloc neînsemnat pentru înregistrarea în memoria scriitorului a faptului în sine. Exemplarul respectiv, din „Primăvara", nu provine din Transilvania, ci din Bucovina, de la Cernăuți, cum rezultă din păstrarea, între filele lui, a unui **Aviz școlar** (Schulnachrichten !), pe numele Adela Ștefănescu din clasa a III-a primară. Eleva a rămas, de fapt, neclasificată, din cauza numărului mare de absențe. Certificatul provine din anul școlar 1900/1901 și poartă semnătura „conducătorului școalei" (Eufrosina Wilhelm !) și a „învățătorului de clasă" (Agrippine v. Tarnowiecki !).

Ca să nu poată fi identificat și, deci, oprit la graniță, numărul respectiv din „Primăvara" nu consemnează o serie de date pe care le găsim în numărul corespunzător din „Viața românească". Nu ni se mai indică, deasupra titlului, anul apariției, luna curentă și numărul anual, după cum lipsește sumarul și notița cu informațiile referitoare la apariția revistei și a costului abonamentului (în țară și în străinătate !). Pe copertă ni se indică doar titlul, schimbat, cu un nume fictiv de director și cu o adresă, de asemenea fictivă, a redacției și administrației revistei, în felul următor : PRIMĂVARA, Revistă Științifică-Literară, Director : Ioan Sălăgean, No 7, IAȘI, Redacția și Administrația : Str. Păcurari, No 6 1909.

Lipsesc toate indicațiile pe care le găsim pe exemplare originale, pe pagina a doua a copertei (din nou titlul revistei și numele celor doi directori, lista colaboratorilor și anunțurile cu caracter administrativ, legate, în genere, de condițiile de abonare). Lipsesc, de asemenea, indicațiile pentru diverșii autori și, iarăși, unele informații referitoare la abonamente, de pe pagina a treia, după cum pe pagina a patra nu ne mai sînt indicate cărțile apărute, între timp, în editura „Viața românească". Mai clar, paginile 2—4 ale copertei revistei „Primăvara" sînt complet albe. Tot albe au rămas și primele două file de după copertă, care constituie, în original, copertele interioare.

Lipsesc, din „Primăvara", și filele roșii (pentru la început și pentru la sfîrșit !), cu anunțuri și reclame, așa-numitele pagini de publicitate.

Cuprinsul revistei este absolut identic, în cele două variante, și, cu titlu de curiozitate, vom spune că, alături de schița pomenită a lui Agîrbiceanu, trebuie menționat, numaidecît, articolul lui Ibrăileanu, **Partidele noastre politice** (pag. 63—75), însemnările lui George Tofan, referitoare la **Comemorarea lui Mihai Eminescu în Bucovina** (pag. 98—102), **Scrisorile din Basarabia**, ale lui A. Nour (pag. 103—106), cele din Ardeal ale lui I. Rusu-Șirianu (pag. 107—113), precum și **Cronica externă** (Evenimentele din Spania !), semnată de I.G. Duca, din care se vedea, încă de atunci, clarviziunea politică a cunoscutului prim-ministru de mai tîrziu, ucis, în anul 1934, de legionari, în gara Sinaia.

Întorcîndu-ne la Ibrăileanu, vom spune că mărturiile de admirație, care i-au fost făcute, sînt nu numai numeroase ci și de-a dreptul emoționante. Să ne oprim la una datorată altui nemoldovean, lui Tudor Arghezi : „«Viața românească» a fost Ibrăileanu : cum ar putea condeiul să-mi tacă ? Unele din cele mai frumoase emoții le-am trăit stînd de vorbă, din cînd în cînd, cu acest om de personalitate vastă, ascultîndu-l mut. Îmi plăcea să urmăresc mecanismul unui intelect care mă depășea. As putea să uit ? De ani de zile fantoma peregrinează prin melancoliile mele, de la pierderea lui în spații.

La catedră, profesorul era pur și simplu cuceritor, împotriva faptului că vorbea „moldovenește", neevitînd unele fonetisme sau cuvinte regionale. Sala de curs era totdeauna neîncăpătoare. Nu pot uita cum patru studente, din ultimul an, privilegiate ale sorții, încadrau catedra și își luau note chiar sub ochii profesorului, pe colțurile mesei lui, lăsîndu-i, doar, o simplă breșă prin care comunica cu sala. Noi, bobocii din anul I, nu mai aveam loc în bănci și ne așezam în fața acestora, direct pe parchet, și scriam „pe genunchi", întocmai ca fiul de domn din **„Scrisoarea a III-a"**. Cuvintele lui Ibrăileanu luminau străfundurile conștiinței noastre și se legau, între ele, ca niște adevărate mărgăritare într-o salbă. De cîte ori părerile noastre nu coincideau cu ale lui ne bucuram, în loc să ne întristăm că dreptatea nu era de partea noastră. Ne vorbea despre Eminescu, pe care l-a cunoscut, din văzute, și l-a urmărit pe străzile Iașului ori în sălile de spectacol. Îi cunoștea poeziile pe dinafară și mergea atît de departe, în interpretarea lor, încît nimeni nu putea să-i stea alături, sub acest aspect. Din 1909, de cînd a început să predea cursul de literatură modernă la Universitatea din Iași, pînă spre începutul primăverii anului 1934, cînd a ținut ultimele lecții, generații după generații de studenți au învățat să cînte și să iubească după poezia lui Eminescu, pe care le-a descifrat-o, cu migală și pricepere. Ibrăileanu. Nimeni, pînă la el, nu ne-a lăsat rînduri mai emoționante, cu excepția lui Caragiale (In Nirvana !), despre Eminescu. Iată doar frazele de început din **Prefața** ediției de **Poezii**, îngrijită de el și apărută în anul 1930 : „Eminescu este unul din exemplarele cele mai splendide, pe care le-a produs umanitatea. Avem convingerea nestrămutată că, dacă mai trăia, sănătos, încă douăzeci de ani, el ar fi fost considerat, fără putință de contestare, ca unul din cei mai mari creatori de poezie din întreaga literatură a lumii. Dacă Goethe s-ar fi stins la treizeci și trei de ani, ca Eminescu, «Goethe» nu ar exista".

Ibrăileanu a murit în noaptea de 10 spre 11 martie 1936 la București. Nu l-am văzut mort și, de aceea, am considerat, totdeauna, că e numai **dus** și că n-ar fi imposibil să-l întîlnim, pe drumurile cunoscute, cu atît mai mult cu cît spiritul lui n-a încetat să ne urmărească și să ne călăuzească în permanență. E tot atît de viu, în amintirea noastră, ca în dimineața de 11 martie 1936, într-o zi de miercuri, cînd îl așteptam, în amfiteatrul II-7, pe profesorul George Pascu, de la literatura română veche, și colega noastră Jana Miulescu ne aducea de jos, de la secretariat, știrea că, printr-o telegramă venită de la București, s-a anunțat moartea lui Ibrăileanu. Fără nici un îndemn, și fără nici o vorbă, cu toții ne-am adunat foile de curs și ne-am îndreptat spre ușă, fără să ne întrebăm ce va face temutul profesor de literatură veche, găsind sala goală. Am coborît în Fundacul Buzdugan (actuala stradă Flamura Roșie !), unde Ibrăileanu își avea locuința, ne-am ridicat la Copou, sperînd să-l întîlnim, ne-am risipit pe străzile orașului pe care el l-a înnobilat prin activitatea desfășurată aici și prin spiritul lui strălucitor, căutîndu-l peste tot, așa cum îl mai căutăm și astăzi, refuzînd să credem că revederea lui nu mai este posibilă. Gîndurile noastre continuă să ne fie dominate de el, spiritul lui ne urmărește, în permanență, și, de multe ori, coboară și ne populează visurile. În amintirea noastră el va trăi pînă la sfîrșitul zilelor ce ni s-au dat.

Umbrela roșie

victor beda

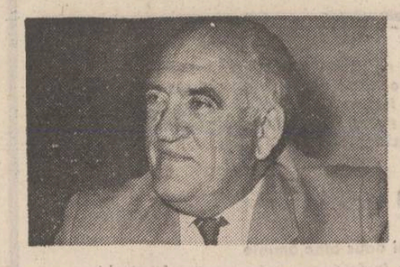

Se plănuia ca întrunirea apropiată a consiliului familiei să aibă loc în salonașul cochet al spațiosului apartament moștenit de profesor de la părinții săi. O cameră luminoasă, plină de felurite plante dominate de un ficus uriaș ce ajungea pînă în tavan. Activitățile ce se desfășurau în această încăpere erau extrem de diverse. Se privea la televizor, se servea ceaiul cu prăjiturele făcute de Mariana, specialista casei în patiserie, se asculta muzică simfonică, pasiunea inoculată membrilor familiei de către dascăl, el însuși interpret pasionat al lui Brahms, idolul lui. Tot aici se primeau musafirii și tot aici își ținea ședințele cenaclul literar al familiei supranumit „Intim". Soția profesorului, ce preda româna la liceul orășelului, cumula două roluri : președinte și mentor. Toți, de la mare la mic, își prezentau „operele". Tatăl — prozele lui scurte, Mariana, fiica mai mică, studentă, poemele ; Lucian, elev în clasa a douăsprezecea, încercările de satiră ; Cleopatra, fiica mai mare, profesoară în al doilea an de activitate, episoadele viitorului său roman, iar prisilea familiei, un băiat de doisprezece ani, înalt, deșirat, tuns ca boxerii, lucrările sale S.F. Dicția și talentul său de prezentator erau unanim recunoscute. Tatăl îl întepa uneori : „Dacă din lucrările tale care vizează nu secolul următor, ci al douăzeci și doilea, nu înțeleg mare lucru, fiind sofisticate în cel mai înalt grad, și țin să te asigur că nici nu-mi propun să le descifrez, trebuie să recunosc deschis că în ce privește retorica, te apropii de... Pe cine să citez mai potrivit ? Ești așa un fel de discipol talentat al lui Demostene". Prislea se înroșea de plăcere. Cînd Angela, mama, își citea cu o emoție de elevă scrierile, toți ascultau fascinați. „Modestele mele încercări", cum le numea ea cu vocea sugrumată, cu obrajii de culoarea cireșei. „Mamă, parcă ai fi o școlăriță nesigură dacă răspunsul ei e cel bun", remarca Mariana. „Noi ar trebui să fim emoționați și îți jur că sîntem ascultînd asemenea versuri fermecătoare. Exerciți asupra noastră o vrajă neobișnuită. Ești plină de mister precum solitarul lui Fowles din «Magicianul». Ce mai, ne-ai lăsat muți", concluse tatăl, istoricul. Profesoara se făcea iarăși purpurie. Lăsa capul în jos ca semn că nu se așteptă la laude. „Exagerați, o spuneți ca să mă încurajați".

De data asta în salonașul cu foto-tapetul reprezentînd pe un întreg perete o plajă scăldată de apele oceanului, un pîlc de palmieri aplecați de uraganele care au trecut peste ei, ani de-a rîndul, și un soare imens, inundînd totul în singeriul apusului (tapet ce reprezenta punctul forte, ce dădea gata invitații) avea loc dezbaterea „cazului" Cleopatrei. În fotolii și pe o canapea confortabilă ședeau invitații : cele două mătuși în vîrstă, surorile văduve ale profesorului, unchiul Grig, un bărbat încă arătînd bine la cei șaptezeci de ani, masiv, cu o mustață à la Clark Gable, cu lavalieră vișinie și un costum fin de stofă englezească, Angela și profesorul. Mătușile, puțintele la trup, cu negi pe obraji, un puf des, întunecat sub nas, abia așteptau începerea „lucrărilor". Împreună cu fostul diplomat, fuseseră invitate la „consiliu" cu vot deliberativ : „să vă dați părerea, sînteți doar rude apropiate ca și Grig, le spusese profesoara, dar să și hotărîm împreună". Femeia, pe atît de gingașă și sensibilă la cenaclu, suferea parcă o metamorfoză cînd era vorba de problemele „lumești" ce priveau familia. Devenea intransigentă, chiar dură. Încă frumoasă la cei cincizeci de ani, — prilej de invidie chiar pentru tinerele stagiare și mai ales pentru colegele ce nu depășeau patruzeci de ani dar nu se luptau deloc cu caloriile — părul alb complet, ondulat din naștere, tenul fără nici un rid și ochii ca abanosul, învăluia acum cu privirea-i autoritară asistența. Glasu-i hotărît, metalic, ce nu admitea replica, stăpînea cu ușurință școlărimea. Chiar cei mai „agresivi" băietandri la orele ei deveneau mieluși. „Să nu trăiți cu impresia că nefigurînd printre științele exacte, la materia mea puteți bate cîmpii, îi punea ea la index pe elevii predispuși să acopere cu frazeologie egală neștiința. „Mină de fier" la școală, acasă îmbina intransigența cu diplomația. Cînd ea pronunța „Dixit", chiar și tatăl, un tip semănînd cu Goliat, care-i impresiona pe cei din jur cu statura impunătoare și trăsăturile puțin cam dure ale feței, de altfel un om blajin, sfătos, nu mai avea replici. El, în schimb, era confidentul tuturor. De aceea și copiii cînd aveau ceva pe inimă i se destăinuiau lui. „Să nu afle mama, o să-i sounem mai tîrziu", îl rugau ei deobicei. „Bine, timpul mai atenuează lucrurile, asperitățile nu mai ies așa puternic în evidență. Vedem noi cum le potrivim să iasă la vopsea", îi încuraja el zîmbind, cînd încheiau confesiunile. De aceea și Cleo tot lui îi povestise totul, de la început, neomițînd nici un amănunt. „Îți spun și detaliile, tată. Din așa-zisele fleacuri pot ieși cine știe ce năzdrăvănii". Angela aflase povestea „în mare" de la Radu, bărbatu-său, fără unele detalii, fără scame, cum numea istoricul amănuntele ce puteau deranja. O durere că fata nu venise la ea. Doar mamele erau de regulă confidente, îndeosebi în asemenea împrejurări delicate. Ideea „consiliului" fusese a Angelei. „Să discutăm totul pe față, să aflăm și părerea rudelor apropiate. Așa-i corect. Să vină și ea (Cleo), bineînțeles, cu argumentele ei. Soțul, istoricul, nu împărtășise de la început opinia soției. „Dezbaterile astea cu care ești obișnuită la școală, or fi ele bune, nu zic nu. Asta e însă o chestiune gingașă, intimă, Cleopatra o să se simtă jenată dacă nu chiar umilită. Și ea nu-i omul care să-și plece capul cu una, cu două. N-aș vrea ca așa-zisul «consiliu» de familie să se transforme într-un fel de comisie de disciplină". Profesoara sconta pe o răsturnare de situație. „Dacă doi îți spun că ești beat, du-te și te culcă". Cleo se va înclina, probabil, în fața majorității. Merge pe principiul că fata va fi copleșită de cumulul atîtor „autorități" prezente la discuție. În aceeași măsură în care era subjugată de fiorii artei, la fel de pragmatică și de calculată era în rest. Socotise „voturile". Erau trei, ea și cumnatele. Grig va începe cu perorațiile lui trecînd în revistă istoria omenirii, ba va face incursiuni și în preistorie. Concretul său se va dilua pînă la urmă, votul său avînd la sfîrșit semnificație de abținere. Profesorul și fiica sa mai mare vor fi în minoritate. „Interesele vitale ale familiei îmi cer să lupt pentru demnitate, pentru decență, conchise autoarea de poeme, cînd le făcuse pregătirea psihologică mătușilor. Nu putem ajunge de risul tîrgului. Eu nu vă impun ce poziție să luați, vă exprimați cum doriți. Bunul simț, logica, rațiunea sînt cele de care trebuie să ținem seamă", subliniie ea sugestiv. Bătrînele o aprobară cu vehemență. „Așa-i, Angela are dreptate. Fratele nostru e obișnuit ca la istorie, să judece pe întinderea secolelor. Istoria familiei noastre e însă scurtă. N-avem timp să așteptăm. Trebuie să luăm o hotărîre înțeleaptă". Profesoara mai sconta pe ceva. Pe tendința spre compromis a istoricului, pe oroarea lui de discuții contradictorii, de certuri. Pe cît de înalt, pe cît de tunătoare îi era vocea, prin contrast, pe atît de atent, gingaș și delicat era cu oamenii. Ceda cu relativă ușurință cînd era asaltat de păreri contradictorii. Pe acest teren lunecos se bizuia Angela și de aceeași slăbiciune îi era frică Cleopatrei. Se temea că în final va rămîne singură. Cînd auzise de la maică-sa că a doua zi „ne vom sfătui cum e mai bine să procedăm în situația ta" și aflase că vor fi și invitați, Cleopatra se întunecă și amuți. Nu putea să se declare contra unei forme atît de „nevinovate" de dezbatere. Noțiunea de „sfat" era un eufemism. Știa prea bine. Mai participase la o asemenea „mică discuție" cînd Mariana refuzase net facultatea de medicină, către care era îndrumată. „Nu pot suporta singele, disecțiile ; scheletele îmi provoacă oroare, le visez noaptea". Consiliul cedase. Urma geografia. O pasiona. Îi plăcea natura. Fusese admisă, tolerată, la discuția „Cazului Cleo". Nu-i dăduseră nici măcar dreptul de vot consultativ. Era, așa, un fel de invitată. „O chestie de viață, să înveți și tu, îți va prinde bine, poate te mai modelezi după viață și-ți mai vine mintea la cap. Ascultă și taci." îi precizase Angela statutul ei la dezbateri. Intrară în salonașul unde razele soarelui de toamnă dădeau parcă viață plajei de pe perete. Aveai senzația că te afli pe o insulă din mările calde, iar apa te îmbie să te arunci în valurile ce se apropie ca niște rulouri de nisipul auriu și fierbinte. Stinjeneala de pe fețele invitaților fu pentru scurt timp risipită cînd tatăl, glumind, îi invită la o baie după ce vor sparge o nucă de cocos din cele ce se vedeau sub cocotieri. Fețele redevenire însă imediat grave. Mai puțin a avocatului ce, cu exuberanța-i cunoscută, începu o poveste veche de pe cînd era un mărunt funcționar diplomatic în Filipine. „Înotam în fiecare zi în apa limpede de-i vedeai fundul. Mă acompaniau niște fiice ale Evei, cu pielea smeadă și cu părul lung pînă la briu. Aveau niște opinii extrem de originale despre dragoste !!". Ar mai fi intrat în numeroase detalii, dacă nu era adus la realitate de Angela. „Despre Pacific, altă dată, Grig, te rog". Mătușile îi aruncau priviri pe furiș Cleopatrei pe a cărei față nu se mișca măcar un mușchi. Reîncepu discuția tot avocatul, „Uitați-vă la ea, la Cleo, o făptură demnă de o «Miss», un corp fără cusur. Aș paria pe nu știu cît că dimensiunile trupului ei se situează nu în baremul pentru «Miss Europa», ci pentru armonia desăvîrșită situată în vîrful piramidei frumoaselor globului". Femeia nu-l asculta. Privirea ei dezmierda, prin geamul deschis, speciile rar întîlnite de crizanteme răsădite în colțul parcului aflat în apropierea casei lor. Greu puteai descifra pe fața ei, de un alb imaterial și cu ochii neobișnuiți de mari, negri, cu sprîncenele trase parcă de un maestru inspirat, profilul grec, obrazul cu două gropițe absolut simetrice, gura splendid desenată, gîtul ca al statuilor antice, ce o preocupa în clipele acelea. Nu puteai citi nici supărare, nici măcar indiferență. Cearcănele pronunțate arătau doar că fusese și era încă pradă unei neliniști profunde. Mătușilor li se citea pe față curiozitatea nedisimulată. Cîndva tenii de bătrîne predispuse spre un pic de răutate.

Evenimentele ce aveau loc în salonaș erau parcă un dar ce-l primiseră de la familia profesorului spre a mai da culoare vieții lor cenușii. Avocatul aștepta nerăbdător să înceapă pledoaria. Mișcarea ritmică a genunchilor și trabucul din care trăgea nervos îl trădau. Mariana ocupase un loc strategic, într-un colț umbros al încăperii. Ca susținătoare în ascuns a cauzei sorei sale, nu era bine să șadă la vedere. Ar fi iritat pe unii, reamintindu-le disputa pierdută de „consiliu" în urmă cu doi ani. Căuta să-și păstreze neutralitatea absolută. Ochii tatălui purtau o undă de îngrijorare perceptibilă doar de cei ai casei. Fața profesoarei păstra o expresie severă. Se adresă rece soțului : „Eu zic să începi tu, doar ești capul familiei". „Iar tu, Angela, ești gîtul", glumi Grig. Nu rise nimeni. „Eu... vorbi, vădit stînjenit, profesorul, aș vrea să avem o discuție sinceră, deschisă, să ne consultăm ca o familie stăpînită de răspundere dar și de înțelegere. S-o rugăm pe Cleopatra să ne spună cum vede ea lucrurile...". Ceilalți aprobară din cap. Tinăra rise sec, nervos. „Cu alte cuvinte, dai cuvîntul inculpatei". „N-o lua și tu așa. Toți cei prezenți aci sîntem de bună credință. Sper că nu te îndoiești de asta, Cleo?" încercă profesoara să mai îndulcească atmosfera, ce risca să devină încărcată după debutul tinerei. „Iată «crima» mea. Vreau să am un copil. Mi-l doresc de mult. De doi ani, de cînd l-am cunoscut pe Andrei, fac tratament și acum, cînd mai am atît de puțin pînă la împlinirea visului meu, îmi cereți să renunț ? Asta nu, niciodată. Cînd văd în clasă mutrițele lor curioase, mirate, ori zîmbind șăgalnic, unii volubili, veseli, alții reținuți, gravi, chiar sobri pentru vîrsta lor fragedă, nu mă mai satur privindu-i. Mă încîntă răspunsurile lor originale, spontaneitatea lor, ghidușiile ce le fac, perspicacitatea, inteligența lor. Necazurile unora din familiile lor se citesc uneori în ochii triști ai celor mici. Ei știu că-mi sînt dragi și de aceea mă iubesc la rîndul lor. Directoarea îmi reproșează toleranța. Nu e vorba de asta. Eu mă apropii de sufletele lor, iar ei învață și de dragul meu. Neavînd măcar unul acasă, mă bucur că am o clasă întreagă la școală. Eram mereu invidioasă pe femeile însărcinate ce le întîlneam pe stradă. Sînt oare blestemată să nu gust fericirea de a fi mamă ? Acum mi-am văzut visul cu ochii. Viitorul meu soț la fel, e bucuros că va avea un urmaș, urmașă, ce-o fi. Adevărat, divorțul lui nu s-a încheiat, dar totul se va sfîrși cu bine, sînt convinsă. De ce să mi se răpească acest drept la fericire ? Pentru niște prejudecăți meschine ? Nu-mi pasă ce va zice lumea." Profesoara mamă era un fel de procuror : „Să nu fim prea optimiști. Dacă ea, femeia aceea fără nici un scrupul, se cramponează în continuare ? Dacă ție nu-ți pasă ce zic oamenii, nouă însă da. În familia noastră n-a fost un asemenea precedent. N-aș vrea să fim arătați cu degetul. Orașul e mic, bîrfă, răutăți. Familia noastră onorabilă e cunoscută pînă hăt departe și femeia făcu un gest semnificînd parcă mapamondul. Nu se cade să dăm tocmai noi un astfel de exemplu." „Vreau să știți, nimeni și nimic nu mă va determina să scap de copil. Chit că nu mă voi căsători. Mă voi duce într-un sat de munte să nu alterez reputația onorabilei «noastre» familii. Îl voi crește singură, de va fi nevoie. Am douăzeci și cinci de ani. Nu e mult, dar nici puțin pentru a fi mamă. Altele, la vîrsta mea, au copii de mult."

tăcu, zbîrnîi soneria. Fugi la ușă Mariana. Reveni, ținînd în mînă o umbrelă roșie. „A adus-o un om cu uniformă de ceferist. Cică tu, Cleo, ai pierdut-o undeva, lîngă cantonul lui, la intrarea dinspre Stupina." Toți făcură ochii mari. Una din mătuși șopti spre cealaltă. „După ce că făcu năzbîtia, pierde și umbrela. Astea de is prea frumoase fac cam întotdeauna și destule prostii. Atrag bărbații ca un magnet. Puteau să mai aștepte și ei pînă totul se legaliza. Auzi, Sevastițo, profesoară cu copil din flori." „Nu mai vorbi și tu aiurea. Doar i se cunoaște tatăl. Om onorabil, o iubește. Da, zic și eu că era mai bine să fie totul în regulă. Pe vremea noastră nu se pomenea așa ceva." „Ce tot șușotiți acolo, Eufrosino, Sevastițo ? Spuneți tare dacă aveți ceva de zis. Doar d-aia v-am invitat. Am aminat de două ori discuția, fiindcă erați cu gripă". Bătrînele tăcură milc. Sevastița șopti răutăcios. „Ne pune la punct parcă am fi școlarii ei." Incidentul cu vîrstnicele trecu aproape nebăgat în seamă de ceilalți. Altceva devenise dominant. Chestia umbrelei. Ochii asistenței cereau mulți explicații Cleopatrei. „Observ, sînteți intrigați în ce împrejurări am pierdut umbrela. Vă satisfac curiozitatea, fiți fără nici o grijă. Veneam de la spitalul nou. Eram mulțumită, fericită. Doctorița îmi spusese tocmai că totul decurge normal. «Pe unele femei sarcina le face și mai frumoase. Vă numărați printre ele», îmi zise ea la încheierea consultului. De ce să nu recunosc, m-a bucurat flatarea ei. Doar știți cît de sensibile sîntem noi, femeile, la complimente. Eu stăteam lîngă șofer și Andrei în spate. Ne apropiam de bariera căii ferate. Era firesc ca mașina să încetinească, dar nu se întîmpla acest lucru. Continua să alerge. M-am uitat instinctiv spre șofer. Era palid. Fața îi exprima parcă neputință. Am intrat în panică. «Nu ține frîna doamnă», mă avertiză el înfricoșat. Să nu pierd copilul, am gîndit în momentul acela. O aberație de bună seamă, pentru că pruncul nu se putea salva dacă eu pieream. Stîlpul vopsit în alb-roșu, barînd drumul, se apropia vertiginos de botul mașinii. Am deschis ușa și am sărit. Tufele de Tuia au amortizat plonjonul. Dacă ar fi fost pămînt tare și nu niște tulpine elastice, acolo rămîneam. M-am ridicat de jos și mi se părea un vis că eram teafără. Autoturismul s-a izbit de barieră. Șoferul, coborît de la volan, îngrozit de întîmplare, nu știa ce să facă mai întîi ; să-și șteargă obrazul plin de singe de la zgîrieturile adînci ori să vadă de mine. La fel de speriat era Andrei. Se lovise la genunchi. Mă tot întreba dacă am pățit ceva. Nu-i venea să creadă că am scăpat nevătămată. Ne-am întors la spital, m-au culcat pe pat, odihnindu-mă vreo două ore. Mi-au administrat apoi un calmant, au «verificat» starea copilului și mi-au dat drumul să plec. M-am ales doar cu vînătăi la gleznă și la coate. Făcusem un salt de parașutist. De umbrelă mi-am reamintit abia acum cînd bietul om a venit cu ea. Dacă mă cunoaște? De știe toată familia. Și apoi gemenii lui învață la mine în clasă. Vara îmi aduc albăstrele culese pe cîmpul de lîngă canton. Cam atîta a avut de spus inculpata", încheie Cleo, zîmbind ironic. Chipul mamei ei suferi o ușoară metamorfoză, se lumină parcă. Pînă și pe mătușile ce nu avuseseră copii și „iubiseră" de la distanță, în vizitele duminicale, odraslele Angelei și ale fratelui lor, le mișcă povestea Cleopatrei. Își șterse apoi furiș cîte o lacrimă. Unchiul, de altfel bun, generos, avea un hobby, îi plăcea să se audă vorbind și să-și etaleze erudiția. Nu renunțase la discurs. O începu de la Fenicieni, continuă cu Babilonul, Egiptenii, dădu o raită pe la Betleem, urcă spre Eufrat, ajunse în peninsula Italică, după ce nu-i uită pe greci, aminti de gali, de faimoasele lor războaie cu Roma, și-și continuă periplul în nesupusa, pe atunci, Spanie. Luă apoi la rînd Regatul Unit, țările nordice și se opri în Extremul Orient, fără să-l evite pe Gingis Hhan, pe urmașii lui, aminti de Marco Polo, de vîntul sfînt Kamikadze și de imensa flotă pe care el o înecă salvîndu-i pe niponi de invazie. Fu un expozeu axat doar în treacăt pe lupte armate. Nu vorbi de învingători și de învinși, ci de moravuri. Sfîrșl printr-o întrebare „Nu se poate să nu fi citit «Shogunul». Ați sesizat cum se punea la ei, în o mie șase sute, problema copiilor? E imposibil să vă fi scăpat marea lor dragoste pentru prunci. Nașterea unui copil era o autentică sărbătoare la oamenii descoperiți de europeni abia prin o mie cinci sute. Asta, deci, acum patru secole în urmă". Fu întrerupt pentru a treia oară de Angela: „Dar dragă Grig, treci la subiect. Vrem să aflăm opinia ta, știm că ești paracitit și paraumblat. Ai fost doar diplomat". „Eu, eu v-am prezentat obiceiuri, maniere de a gîndi la diverse popoare, poate vă inspiră în luarea unei decizii, deși singura ce ar trebui să hotărască e această încîntătoare făptură care e atît de frumoasă cînd e îmbujorată de emoție, cum era mai înainte, dar parcă la fel de minunată acum, cu nostalgia în priviri. Sincer, am trecut în revistă atîtea țări, epoci, moravuri și pentru a mai alunga gîndurile sumbre ale admirabilei mele nepoate". „Îți sînt recunoscătoare, unchiule Grig, generos și sufletist ca întotdeauna", i se adresă fata cu recunoștință. Începu tatăl: „Indiferent dacă fata mea mai mare se va căsători sau nu cu Andrei, în a cărui cinste cred, a pune la îndoială dacă copilul trebuie sau nu să vină pe lume e ceva odios, crud, meschin. Îndirjirea Cleopatrei, dorința ei de a avea un prunc, dragostea ei pentru cei mici e ceva înălțător, nobil. Nu cunoaștem episodul de la barieră. Gest aberant, dar care spune atîtea. M-a impresionat profund. Înclinam și eu să cred că mai întîi trebuie încheiat divorțul lui Andrei, efectuată căsătoria și apoi... El a cunoscut-o pe Cleo după ce era despărțit în fapt, cum zic juriștii. Dar nu asta e esențialul. Nici ce vor spune oamenii, colegii, cît de mare amploare va lua bîrfa. Astea sînt meschinării. A gîndi așa ar însemna să se bareze drumul spre viață al unei făpturi umane. Avem noi acest drept? Consiliul nostru de astăzi e de fapt o jignire adusă Cleopatrei. Va afla, odată și odată băiatul sau fata ei despre faimoasa noastră «dezbatere». Cum ne vor judeca ? «Cît de înapoiați fuseseră și ăia, bunicii noștri ?» Noroc că timpul mai șterge asperitățile, le dă o nuanță nostalgică, uneori chiar ușor caraghioasă. Intervine apoi și uitarea!". Se făcu liniște. Doar de afară se auziră voci vesele, cristaline, de copii. „Sînt micuții vecinilor noștri", se simți mama datoare a da o explicație. După care adăugă: „Urați-i fetei noroc și sănătate, naștere ușoară", se adresă „consiliului". Și nu-și putea reține lacrimile. „Cleo, mai spuse, să păstrezi umbrela asta ca simbol al rătăcirii unora dintre noi. Există și momente cînd mama trebuie să ceară iertare copilului său. Este ceea ce fac eu acum."

CUMPĂNĂ

Cîntec antic

Era într-o zodie tulbure
alături de toți voiam s-ajung și eu
pînă la cer pe drumul Babilon.
Unii pe alții se lăsau zidiți
în loc de pietre-n turnul Babilon.
Era așa de greu, gemea pămîntul,
în alte părți nu era nimeni —
acolo el urca spre cer ușor
numai aici se scufunda
sub tălpile acelui Babilon.
Să stăm cu toții muți, să știm
cînd ne izbim de cer, așa am spus,
dar nimeni nu m-a auzit
și am trecut de cer și am ajuns
cu virful turnului tot pe pămînt :
pe firul unui cerc se-ncovoiase,
cercul pe nume Babilon.

George Alboiu

POȘTA REDACȚIEI

MONICA DAMIAN, București (17 ani): Mulțumesc pentru superbul trandafir. Majoritatea textelor sînt povestiri, confesiuni, ba chiar reportaje (**Lăcustelor**) versificate stingaci. Unul singur pare a dibui o voce personală, ca o promisiune a poeziei („Clipociri de ape învăluiau / acea umbră romantică... / Un mister. / Neînchipuit de rece, / ca și apa, / umbra aceea se unduia / asemenea naiadelor tulburătoare. / Ce mister ! / Era umbra unei statui" — **Umbra**). Continuați.

CONSTANTIN ȘTEFĂNESCU, Focșani: Excelente unele, dar dificile, mai ales cele cu limbaj „excesiv". Îmi plac : energetismul tonului, siguranța frazării, **scepticismul** (cînd nu alunecă în decepționism), sarcasmul (cînd nu cade în trivial). Iată două mostre : „mai abruptă stînca / decît inima în picaj ? / mai verde frunza / decît verdele frunzei verzi / mai plin de gînduri prostul / decît idolul din statuie / mai mult decît yala / cheia duce greul misterului / mai aproape decît startul / e totdeauna finișul / singur / în brațele orizontului / nivelul mării izbucnește în plîns", și „umăr la umăr / cu muntele care suie un munte / cu marea ce traversează înot marea / ochi în ochi cu izvorul / ce spală în zori ochii privighetorilor / cot la cot / cu brațul lipsit de trup al cerșetorului / ci numai singurătatea mea ca o umbră / nefiresc ivită / între mine / și lumina crom ce-adia înspre sinele / pe care un orb mîzgălise : «răscrucile sînt monumente ale despărțirii»". Ideea cu volumul e bună, deși poate că ar trebui să mai așteptați.

NICOLAE SILADE, Lugoj: Contemplații, meditații uneori seci, repetitive, fără grija efectului poetic, de unde frecventa lipsă de rezonanță la lectură. Unele sînt reușite, cum ar fi cele pe care le publicăm alăturat. Faceți o selecție mai atentă înainte de a trimite.

T. D. NEGRU, București : Compoziții oneste, fluide dar fără impact (emoțional, cerebral) poetic. Un ton mai special în următorul text altminteri destul de simplu : „Se scurge timpul peste tot și toate ; / pălește amintirea / precum desenul unei țesături / expuse îndelung la soare... / / Se scurge timpul, apă blestemată, / ce n-are vad și nu cunoaște margini ; / pălim și noi / și-n noi pălesc imagini...".

MARCEL LUCACIU, Cluj-Napoca : Deși unele par insuficient controlate, textele cuceresc prin impetuozitatea rostirii, prin impresionismul senzorial. **Ex. :** „oglinda aceea și-a / pus numele / tău / ea trăiește totul / mai altfel / curînd voi avea / sărutul zorilor / rece / vîntul orb despletind / întunericul alb / singur timpul infirm / îți dezbracă / privirea / ca un strigăt / de lemn..." (**Strigăt de lemn**), sau : „de aur aprins / de aur / veșted / / a înflorit lumina / pe rana / oglinzii..." (**Lumina**). Notabile și **O fată albă** și **Unchiul meu, Valentin.**

ANCELIN ROSETI, Bîrlad : Îmi plac mai ales finalurile : „și înțeleg că în jurul tău / va ninge infinit și eronat / / îmi aleg imparitatea" (din **Sintaxa ninsorii**) și „cu pumnii izbeam / forma brută a nopții / și-ai strigat : / — oprește dalta, Ancelios, / eu sînt o iluzie !" (din **Așchii finale**). Poemul **Anotimp absent**, asupra căruia îmi cereți în mod expres părerea, este prea explicativ și lipsit de tensiune pentru gustul meu. Prefer următorul fragment din **Pro memoria** (fragmentarea sporește sugestia, conferind chiar un aer de enigmă) : „lasă mater, — am zis / cînd rîndunica / mi se împlîntase în sînge — / lasă, va veni și ziua / cînd se vor pune pietre în ceas, / și jocul de-a oglinda continua, / / suflul / răsfoia frenetic / oglinzile — taurul; / / aceasta e oglinda oarbă / de care ți-am vorbit / în urmă cu trei sau patru ziare, / oglindă stearpă / fără voia ei" (excelent ! — n.n.).

> * * *
>
> **peste zăpezi**
> **peste foarte mari cîmpuri înzăpezite**
> **umbra ta despărțită de tine**
>
> **un lup tînăr ce-aleargă**
> **speriat de miracolul focului**
>
> **și tu focul tu lumina**
> **tu martorul acestui peisaj**
> **viu doar în memorie**
>
> * * *
>
> **nu spun decît ce mi-e dat a spune**
> **bunăoară că viața mai are**
> **încă multe necunoscute**
> **și o dulceață a ei**
> **pe care nimeni n-o știe**
>
> **că misterul uneori luminează**
> **mai orbitor decît adevărul — da**
> **sau că frumoasa care a luat într-o clipă**
> **mințile înțelepților**
> **n-are nume nici trup**
>
> **acestea**
> **și altele încă nespuse**
> **într-un poem înstelat se orînduie**
> **la fel ca și fructele**
> **în carul cu mere al moților**
>
> **aurora**
>
> **încă puțin**
> **și vom vedea nevăzutul**
>
> **soarele răsărind**
> **din cuvinte**
>
> **NICOLAE SILADE**

MIHAELA CIUBUCA, Cluj-Napoca (cl. a VIII-a) : Trimite o poezie cu următoarea induioșătoare mențiune: „Pentru a fi publicată (sînt premiantă din cl. I pînă în cl. a VIII-a)". Nu, premiile n-au mare legătură cu poezia, iar aceasta de față nu merită a fi publicată.

ALEXANDRU ADAM, Botoșani: Toate — sau aproape toate — textele sînt foarte bune (le reținem pentru „chenarul" următor). Deocamdată aceste cîteva miniaturi (?) : **Senzație** — „Clipa cînd scriu acest poem a trecut" ; **Copilărie** — „Un bloc de desen / uitat / în stația de autobuz" ; **Cel mai scurt poem despre moarte** — „! ?" ; — „Apus. Răsărit. / Același sînge".

DAN GABRIEL, Voluntari (cl. a X-a) : „Lasă-mă să fiu niște lacrimi, / Să-ți mîngîi în fiece clipă obrazul, / Să nu mai ard de atîtea patimi, / Să-mi aflu alinarea și răgazul" etc. Nu, chiar dacă aceste versuri au pentru dv. o semnificație sentimentală deosebită, în planul literaturii ele sînt lipsite de valoare. De ce, — întrebați-l pe profesorul de literatură română.

CRISTINA MILENCEANU, București : Ce puțin mă rugați — „păreri, idei, critici" (? !). Din păcate e prea devreme — mai trimiteți.

ENUȚA PETRE, București : Nu știu cu ce intenție ați trimis această unică „poezie", poate ca să ne amuzăm de finalul ei : „Nu mi-e frig și nu mi-e dor / Decît s-o aud cum zice: / «te iubesc și p-ormă dorm»" (? !).

ENE EDUARD (Sinaia), MIHAI MAȚĂ (Brăila), LIONTE GRAȚIELA (București), MARIA MUNTEANU (Cluj-Napoca) — NU.

Gabriela Negreanu

Rezonanțele „Luceafărului"

Urmare din pag. 1

ca în final să exclame : „Cum de nu ți se face milă / De ochii-mi veșnic plîngători / Ca străvestit într-o copilă / În lumea mea să te cobori !"

Chemarea ființelor astrale care predomină în aceste creații este substituită în cazul lui Emil Sabo, poet destul de fecund în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, cu un adevărat „luceafăr" pămîntean. Poetul a reținut din drama lui Hyperion doar disperarea interdicției și iubirea vinovată, imposibilă, dintre două ființe ireconciliabile. Gestul de adorație își păstrează însă toată intensitatea, cuprinzînd în rama lui iubirea disperată și sortită eșecului dintre făptura pură și imaculată a Vestalei Virgine și tînărul virginal și neguros ce o descoperă în noaptea scăldată de lună. Această mică pastișă după **Luceafărul** eminescian a apărut sub titlul **Virginia Vestalină** în ziarul „Dreptatea" din Timișoara în nr. 283/1895 și e semnificativă pentru modul de prelucrare al motivului. La Emil Szabo nefericita dramă se consumă sub protecția astrului dominator al nopții : „E noapte !... Luna sus pe cer / Blînd, dulce luminează / Cu fața plină de mister / Se-nalță, naintează. / / Și stelele pe rînd apar / Pe bolta cea senină / Și varsă peste codrul rar / Feerică lumină".

Cadrul nocturn marchează detașat figura melancolică și visătoare a fetei, retrasă la mănăstire pentru a se ascunde de lume și de ispitele ei. Dar iată că astrul nocturn aduce pe razele sale chipul unui tînăr de basm, care atunci cînd o vede, se îndrăgostește fulgerător de tînăra fată după tipicul lui Hyperion : „Tiptil atunci apare-n prag / Cu-a stelelor lumină / Un tînăr ce duios, cu drag, / Văzînd-o, suspină. / / Un tînăr precum n-a mai fost / Nici poate să mai fie / Numa-n povești cu dulce rost / Cu dulce poezie. / / El intră... dar mirat, pe loc, / În prag se și oprește / Privind la Ea cu dor, cu foc / Iar ea îngălbenește. / / Și cum privește-așa la el / Mirată și pierdută / El o cuprinde-ncetinel / În brațe și-o sărută".

Alegoria **Luceafărului** e convertită în simplu act banal al erotizării, iar personajul, pierzîndu-și prerogativele astrale devine în final un simplu ins lovit de nefericire și nenoroc. În cazul de față, încărcătura mitică și aceea meditativ-filosofică e sacrificată, puternica dramă hiperioniană fiind redusă în consecință la aceea lipsită de spectaculozitate a trecerii peste interdicție.

O pastișă evidentă după **Luceafărul** este și poemul lui **Aurel Ciato Din vremuri neajunse**, inclus în volumul de **Poesii**, apărut la Sibiu în 1896. Aici cadrul de basm e mai larg și mai bine trasat, ca și plasarea în timp și spațiu a acțiunii. „Situația fundamentală" a **Luceafărului** este prezentă de asemenea, în dragostea dintre o zînă și un ciobănaș, situație întîlnită, după cum am văzut, în poezia lui I.C. Drăgescu din 1867, ceea ce reconfirmă sorgintea folclorică a legendei. În cazul micului poem al lui Ciato, desfășurarea scenică este distribuită riguros pe cînturi, ca în cazul poemului eminescian, fiecare secvență (avem în total VII cînturi) fiind destinată să reliefeze un anumit aspect din relațiile dintre personaje. Întîia secvență trasează cadrul mitico-basmic, procedînd la punerea în scenă a situațiilor ; secvența a doua ne dezvăluie momentul izbucnirii dragostei dintre zînă și ciobănașul cu fluierul fermecat ; secvența a III-a vorbește de zbuciumul zmeului aflînd de dispariția zînei și hotărîrea de a o pedepsi ; în partea a IV-a ni se prezintă călătoria zînei către lumea ciobănașului ; în a V-a, lupta dintre zmeu și ciobănaș și pacea care se legiuiește între ei ; secvența a VI-a ne prezintă moartea zmeului care nu poate suporta cîntecul duios al ciobănașului, în timp ce ultima, a VII-a, încheie căutările protagoniștilor, prin nunta și fericirea celor doi.

Chipul zînei prinde și el ceva din alura zburătorului eminescian („Cu părul despletit mergea / Tot înainte zîna") ca și situația emoțională („Ajunsă la fereastra lui / Ea-l asculta uimită"), mutată după cum se poate vedea, sub presiunea constrîngătoare a modelului. „la fereastra lui", deși ea s-ar fi cuvenit să aibă loc mai degrabă într-o poieniță sau la poalele codrilor, unde-și păștea turma ciobănașul.

Locul Demiurgului e luat în cazul poeziei lui Ciato, de Zmeu, care intervine spre a-și apăra sora (iubită ?), ca apoi, după o luptă încrîncenată, să pună pace. Dialogul dintre ei ne duce din nou cu gîndul la poema eminesciană : „— Frumoase-s vorbele ce spui / Dar mă izbesc în față. / Și mă despoaie de puteri, / De suflet, de viață. / / Ai milă dacă suflet ai / Și nu-mi grăbi perirea. / Căci mi se sparge inima / Și-mi svîntură gîndirea". Și iată, totodată, răspunsul ciobănașului : „— Să-ți crepe dar, căci nu ai drept / Să ceri o altă soarte / Căci dacă mila n-o cunoști / Nici ea nu te cunoaște".

Sfîrșindu-se, „de greul jalnicei cîntări", Zmeul lasă celor doi fericirea deplină, ceea ce e în consonanță cu spiritul basmului popular transilvănean.

Numărul mare de pastișe după **Luceafărul** pe care epoca le înregistrează nu sînt întîmplătoare. Ele dau seama de faptul că o operă mare produce întotdeauna o germinație fecundă și o vegetație arborescentă, care urcă asemeni mușchilor, lichenilor și vîscului pe coroana lui falnică, hrănindu-se din seva și esențele lui spre a se bucura și ele timp de o clipă de frumusețea lumii și splendoarea soarelui, sporind aerul de perenitate și veșnicie al trunchiului secular pe care parazitează, sporindu-i haloul de taină și inaccesibilă măreție.

Un posibil ciclu romanesc

Urmare din pag. 1

vreme ce unele personaje revin în nuvele diferite rezultă că prozatorul avea în vedere mai degrabă un roman ce încă nu se definitivase. **Spune-mi unde duce acest drum ?** (1972) confirmă această ipoteză ce trebuie însă îmbogățită cu o precizare esențială : materia nuvelelor anterioare conduce nu la cîteva romane independente ci la un adevărat ciclu epic, alcătuit cu o remarcabilă rigoare interioară, fapt ce nu s-a subliniat îndeajuns. Este aci, în fond, același raport ce s-ar fi configurat între „Întîlnirea din Pămînturi" și „Marele singuratic" și în absența „Moromeților". Într-o schemă ideală, **Spune-mi unde duce acest drum?** urmează **Tornadei** (1980) și înaintează paralel cu **Neîmpăcați în mînie** (1974), încheierea fiind deocamdată consfințită de „Sentimentul puterii" (1976), căruia este probabil că romancierul îi va adăuga o continuare ce se impune și este, de bună seamă, posibilă (să notez, în trecere, că impresionează aici știința titlului memorabil).

Spune-mi unde duce acest drum? începe cu o ingenioasă expunere a mediului social unde se alcătuiesc evenimentele ce se înfățișează (reminiscență a metodei balzaciene, ce se regăsește și în **Sentimentul puterii**, însă acolo mai pronunțat dramatic, în felul unui registru de personaje). Deși sîntem într-un cadru orășenesc cîteva prezențe rurale (înfățișate în precedentele nuvele) se regăsesc și aici, semn că o anumită continuitate i s-a părut prozatorului necesară : Treicoroane, Stăpîn Torocea, Iconia, Chia, Iglica, reprezentînd o lume așezată deși nu lipsită de convulsiuni individuale. De fapt, acest mediu — colorat cu episoade de rapt și cu femei mai voinice decît bărbații — însă definit deopotrivă de structuri sufletești ce se orînduiesc din vechime — este un reazem antropologic și un termen de comparație pentru neașezarea lumii citadine, unde, ca într-un **bildungsroman**, Bogdan Crivobara (un Rubempré bănățean) își caută un loc.

Romanul este o lungă confesiune ce cuprinde o epocă prin ea însăși tulbure (sîntem în anii imediat postbelici și se evocă spaima de un viitor nesigur, cu vegetația ei de legende și rumori), înfățișînd pe un fel de Nicolae Moromete venit la oraș unde se instruiește dar, în același timp, frecventează medii uvriere, ocazie pentru realizarea unui memorabil portret caracterologic, cel al lui Gorun, de meserie miner ; Bogdan Crivobara ezită între lumea ceremonială rurală, cu al ei calendar tradițional, de sărbători multimilenare și universale și viața fără emoție, de o sicitate sufletească evidentă, trăită în **medii de tranziție**. Acesta este un **roman al integrării sociale**, construit pe principii sigure, balzaciene, însă cu o remarcabilă putere de observație a unei realități de o formulă istoricește nouă. Un pandant cronologic dar și conținutistic ar fi trebuit să fie (și este!) **Neîmpăcați în mînie** (1974) prin care ciclul cărășan se continuă. Sîntem acum în satul tradițional cuprins de prefacerile postbelice, într-o lume ce se aseamănă cu aceea desfășurată în marile romane ale lui Ion Lăncrănjan. Umanitatea, ce se înfățișează rapsodic prin cîte o confesiune fragmentată și reluată periodic (în gust oarecum experimentalist, aceasta fiind unica tentativă de proză „modernă" în sens tipologic ce se evidențiază în această operă cu aspect totuși stabil) trăiește ceremonial și în orizonturi de vechime (de la Sîntă Măria mică la colinde și de la Bobotează la Rusalii) și are mitologiile ei istorice, pantheonul ei regional (se evocă episoade din viața lui Eftimie Murgu, evenimente din vremea diktatului de la Viena etc.). În lumea aceasta de la Aringu, unde eroii sînt cei care fac **istoria măruntă** (Urmacăru — un Lae Cordovan de pe dealurile Bozoviciului — Popistaș, Pan, Frîncu, Treicoroane, și unde poiana lui Iocan își găsește analogia în prăvălia lui Kunstmaier), prozatorul pătrunsese de fapt încă din cele dintîi nuvele și a revenit neîncetat, ca și cum elementul istoric de stabilitate aici s-ar fi găsit iar nu în altă parte.

Unele procedări de natură metodologică se regăsesc și în **Sentimentul puterii** (1976), dezvoltare logică a biografiei lui Bogdan Crivobara ce se numește acum Petru, deși compoziția lui sufletească și unele aspecte biografice ne apar drept comune. Mediul a devenit eminamente citadin după cum orășenesc va fi și **Tornada, cel dintîi, de fapt, în ordinea cronologiei interioare a acestui posibil ciclu romanesc. Sentimentul puterii** începe cu aceeași mișcare de panoramic, ce caracterizează întreaga construcție de aici, prezentîndu-se, în spirit dramaturgic, corifeii, membri ai unei redacții de ziar unde doar Petru, jurnalist de formula unui Gelu Ruseanu postbelic, se sustrage agresiunii răului și nu admite compromisul ; nu va fi îndepărtat dar nici nu va cîștiga, deocamdată, în confruntarea cu forțele inerțiale.

Aci, ca și în **Tornada**, de altminteri, prozatorul configurează într-un chip uimitor individualități și închipuie biografii a căror pregnanță și coerență le fac memorabile. Crainou, șeful neo-conservator al unui ziar ce nu dorește decît o imagine idilică a realității, Artur Drăghici — jurnalist cu o conduită obedientă, ca și Sever Ștefan, exemplificînd același mediu. Gherman — un director de întreprindere, întruchipare a spiritului abuziv — aceștia alcătuiesc, de fapt, prezențe ce animă o intensă pînză epică unde perspectiva morală este fundamentală. Aceeași mișcare epică deopotrivă epică și etică în **Tornada** (1980) unul dintre cele mai interesante romane istorice (ale istoriei întrucîtva recente) ale ultimului deceniu, ce se poate alătura de „Labirintul" lui Francisc Păcurariu și „Speranței" lui Mihai Diaconescu, a căror vecinătate este de ordin tematic. Unele diferențe față de proza anterioară se observă de îndată. Sîntem aci într-un cadru cosmopolit, al unei Timișoare unde viețuiesc alături atît familia Corbuleanu, ziaristul Damaschin Linta, prefectul Sarmeșiu, generalul Domășneanu, Slăvin, de recentă extracție rurală, comisarul Rîmneanțu dar și Elsa Tascher, proprietăreasa unui salon de modă, adeptă a concepțiilor lui Hitler, Arpad Ferenczi, fost primar etc. Deși perspectiva este pretutindeni aceea a romanului social și politic (epoca însăși — din preajma anului 1940, cu tot ceea ce presupune aceasta inclusiv rebeliunea legionară și diktatul — îngăduind această combinație, de altminteri necesară), prozatorul accentuează dimensiunea națională a evenimentelor și se disociază de cei care, evocînd Banatul, voiesc a resuscita, în chip inexplicabil, ideologia Europei centrale, ceea ce vrea să spună, de fapt, nostalgia Imperiului habsburgic. Intuiția politică este, așadar, remarcabilă, poziția însăși evidențiindu-se în toată coerența ei de efect al unui fenomen organic. Pentru Ion Marin Almăjan, istoria înfățișează procese ireversibile și atracția spațiului Vienei, invocat de alții ce nu fac disociațiile trebuitoare, i se pare, pe drept cuvînt, fără nici un rost.

Chestiunea nu-l preocupă, de altminteri, în chip deosebit, de vreme ce aceste concluzii i se par de ordinul evidenței și reies din prezentarea propriu-zisă a faptelor ; în definitiv, **Tornada** este operă de creație literară și, întemeiată fiind pe o examinare subiacentă a documentului cu încheieri ce se impun în domeniul implacabilului, este de la sine înțeleasă preocuparea pentru literaritate. Aceasta nu se realizează într-un fel mediocru, romanul arătînd rigoare și putere de penetrație, o metodă inteligentă, quasi-cinematografică, aptă a comunica multe în spațiu puțin, are, așadar, densitate și acest element este esențial. Ca și în anterioarele producții, romancierul se dovedește a fi un excelent creator de caractere în puține trăsături dar esențiale.

Întoarcerea spre asfințituri (1985) nu mai este roman ci, din nou, nuvelistică (acestea adunîndu-se după ce prozatorului i se traduseseră în macedoneană și în italiană două precedente volume — **Tornada** și **Requiem per una regina).** Două povestiri continuă, cu evidență, episoade din **Spune-mi unde duce acest drum?** însă cu modificări neînsemnate ale onomasticii (Gorun este acum Izagan, în **Moartea, ca o mireasă hoață**) ori fără alte precizări suplimentare (**De partea cui a fost iubirea**). Cîteva pot constitui materia unui posibil roman ce ar putea să continue și să încheie ciclul romanesc bănățean deși sînt, în totul, producții cu autonomie și admirabil realizate sub raport artistic. Perspectiva este directă și ceva americănesc a pătruns în această proză alcătuită acum din mișcări sumare dar obligatorii, reduse la strictul necesar. Temele nu se înnoiesc însă se nuanțează și perspectiva subiacent eticistă se întrevede pretutindeni ; aceasta definește, de fapt, optica prozatorului care scoboară în infernul faptelor mărunte spre a introduce o distanțare produsă în virtutea unui criteriu moral. Insolite, cîteva nuvele cu un conținut istoric (**Întîmplare din alt veac** și mai cu seamă **Dilemă** — povestea unui etnic german ce salvează din calea armatelor naziste un grup de români considerați, de un individ zelos, a fi trădători! — aceasta de pe urmă una dintre cele mai profunde ce s-au scris la noi pe această temă și printre cele cîteva nuvele memorabile ale literaturii contemporane recente) deschid o posibilă cale de a se valorifica în chip inteligent cotidianul istoric, „faptul divers" defunct ceea ce nu-i la îndemînă.

Însă, în linii generale, literatura lui Ion Marin Almăjan este pe deplin constituită și merită alte re-examinări, căci prozatorul, care vine din lumea **Morii cu noroc** a știut să dezvolte în măsuri moderne ceea ce era la Slavici doar o incidentală geografică, înălțînd la creația majoră o lume ce nu își găsise interpretul pe măsură.

În realitatea imediată

Urmare din pag. 1

Format la o asemenea școală, O. Ioanițoaia nu are forța de a-și înfrunta partenerul. Se insinuează, îi provoacă memoria, îl descrie, glumește cu el și-l atrage în plăcerea confesiunii, ca din cînd în cînd, politicos și nevinovat, să se dedea la mici agresiuni scuzabile. E ca o discuție pe ulucă, savuroasă și plină de poante, de istorisiri, de scene și păreri. Ioanițoaia dînd interlocutorului sentimentul că posedă cel puțin un schelet de roman. E o artă să atragi mari personalități ale științei, medici și oameni de artă într-o asemenea capcană pentru a obține o confesiune sinceră. Sigur, cu oamenii mai simpli, procedeul ar fi și mai la îndemînă. Ciudat este că acest ton de comunicare, de trăncăneală pe seama biografiei și a preocupărilor îi iese impecabil cu nume celebre și mai puțin cu un grăjdar sau cu o mamă eroină. Fie că aceștia nu se lasă momiți de familiaritatea autorului (muncitorul sau țăranul fiind cel mai adesea terorizați de ideea unui interviu), fie că el nu găsește căile de acces prin suspiciunea țăranului spre a pătrunde pe un continent de umor, cinism, candoare și istețime. Pe un inginer, Ioanițoaia îl întreabă cîte dioptrii are, ca să afle cum se vede viața prin ele, altul spune „omul trebuie să fie un mecanism în echilibru" și Ioanițoaia zice, continuăm, și omul răspunde „Nu" și interviul se termină. Un savant întors din Antarctida îi declară „La întoarcerea acasă, ca să vă dau un exemplu, cîteva luni nu m-am putut atinge de brînză. Știți de ce? Poate că nu vă place, îi răspunde Ioanițoaia, iar interlocutorul îi spune, Ba da, dar nu-i puteam suferi culoarea. Și ca să mă apuc de scris, am avut nevoie de o perioadă de acomodare. Foile, albe și ele, îmi jucau în fața ochilor". Discuțiile sînt lipsite de banalitate, sînt pitorești și includ situații limită, amănunte biografice, glume, succese care definesc o carieră, caractere și descrieri de oameni și locuri. Pînă la urmă interlocutorii aleși nu fac decît să povestească întîmplări pentru a ajunge în final la judecăți legate de moralitate, de corectitudine și onestitate, de succes și glorie, de împlinire socială. Cel mai mult îl pasionează pe Ioanițoaia să afle cheia succesului, cum au devenit partenerii de dialog vîrfuri în domeniul lor (pentru că acesta este singurul criteriu al selecției). Și viața la acest capitol e chiar monocordă. Nici unul n-a dat o lovitură, nici unul n-a primit moștenire în afara unor precepte morale. Toți s-au construit prin muncă, muncă și iar muncă, prin renunțări și sacrificii. Cel puțin din acest punct de vedere, cartea propune cititorului cea mai simplă și mai grea cheie a succesului. Din această perspectivă, dialogurile sînt discrete lecții de morală, adevărate fotografii de structuri morale exemplare. Faptul că în panoplia de caractere domină medicii și savanții, lipsind cu desăvîrșire scriitorii sau artiștii plastici, spune ceva mai mult despre aria de interes a autorului. Dacă am fi avut și alte vîrfuri, unul dintre cei mai buni autori de interviuri din ultima vreme ne-ar fi oferit un interesant album de caractere reunite într-o carte dominată de plăcerea de a sta de vorbă pe seama întîmplărilor din realitatea imediată.

MIHAIL BULGAKOV
JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Energicul esculap descuie ușa de la sala de așteptare și de-acolo, deodată, i se auzi vocea :

— Ce-i asta ? Vă treziți la circiumă ?

— Așa !..., adăugă hotărît Feodor. Așa da... Ba i-ar trebui și peste urechi...

— Eh, Feodor, cum asta ? ! mormăi trist Filip Filipovici.

— Mă iertați. Da' așa mi-e de milă de dumneavoastră, Filip Filipovici...

★

— Nu ! Nu ! Și iar nu ! spuse insistent Bormental. Fiți bun și puneți-vi-l !

— Ei, asta-i, zău ! bolborosi nemulțumit Șarikov.

— Vă mulțumesc, doctore ! spuse tandru Filip Filipovici. Mi-e lehamite să-i tot fac observații !

— Oricum, n-am să vă las să mîncați, pînă nu-l puneți ! Zina, luați-i maioneza !

— Cum, adică, „luați-i" ? zise decepționat Șarikov. Mi-l pun acu !

Acoperi cu mîna stîngă farfuria, iar cu dreapta băgă șervetul de masă după guler. Semăna cu un client dintr-o frizerie.

— Și vă rog, cu furculița ! adăugă Bormental.

Șarikov oftă prelung și începu să întingă bucăți de nisetru în sosul gros.

— Încă o votculiță la băiatu, se poate ? spuse el interogativ.

— Dar nu v-ajunge ? îl întrebă Bormental. În ultimul timp obișnuiți prea multă votcă.

— Vă zgîrciți ? ! spuse Șarikov, privind pieziș.

— Prostii !... interveni grav Filip Filipovici, dar Bormental îl întrerupse :

— Nu vă deranjați, Filip Filipovici! Lăsați-mă pe mine ! Dumneavoastră, Șarikov, vorbiți prostii, iar lucrul cel mai revoltător este faptul că le spuneți cu convingere și pe un ton categoric. Să fie clar, nu-mi pare rău de votcă, mai ales că nu-i a mea, ci a lui Filip Filipovici. Pur și simplu, e dăunător ! Asta-i una ! A doua. Chiar și fără votcă, dumneavoastră vă purtați necuviincios.

Bormental arătă spre bufetul cu oglinzile ciripite.

— Zinușa, mai serviți-mă, vă rog, cu puțin pește ! spuse profesorul.

În acest timp, Șarikov întinse mîna spre clondir și, privind pieziș la Bormental, își umplu paharul.

— Trebuie să-i invitați și pe ceilalți ! spuse Bormental. După cum urmează : mai întîi, pe Filip Filipovici, apoi, pe mine, și numai după aceea, dumneavoastră !

Un zîmbet ironic, abia perceptibil, se ivi pe fața lui Șarikov și el turnă votcă în toate paharele.

— La dumneavoastră totul e ca la paradă, începu el. Șervetul — colo, cravata — aici, „mă iertați", „vă rog", „merci". Dar ceva autentic nu ! Vă chinuiți singuri, ca pe timpul regimului țarist.

— Și cum e aia „autentic", îmi permiteți să vă întreb ?

Șarikov nu i-a răspuns nimic lui Filip Filipovici, ridică paharul și spuse :

— Ei, vă doresc, tuturor...

— Și dumneavoastră la fel, i-o tăie scurt, cu o ușoară ironie, Bormental.

Șarikov dădu paharul pe gît, se strîmbă un pic, duse o bucată de pîine la nas, o mirosi, înghiți, iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Școala ! spuse sec, dar cu notă de absență, Filip Filipovici.

Bormental se uită la el surprins.

— Școala ! repetă Filip Filipovici, clătinînd cu amărăciune din cap. Aici nu mai poți să faci nimic ! Clim !

Bormental fixă cu mult interes ochii profesorului :

— Credeți, Filip Filipovici !

— N-am ce să cred, sînt convins !

— Oare... începu Bormental, dar se opri, privindu-l pe Șarikov.

Acesta se încruntă suspect.

— **Später** *), spuse încet profesorul.

— **Gut** **), răspunse asistentul.

Zina aduse curcanul. Bormental îi turnă profesorului vin roșu și-i oferi și lui Șarikov.

— Nu ! Mai bine mai iau niște votculiță ! Fața îi lucea de grăsime, fruntea îi era transpirată, se înveseli. Chiar și Filip Filipovici se îmbună puțin după vin. Ochii i s-au mai luminat. Îl privea cu mai multă îngăduință pe Șarikov, al cărui cap negru ieșea din șervet ca musca din smîntînă.

Doar Bormental, după ce a mîncat și a băut, a devenit mai activ.

— Ei, ce vom face astăzi ? îl întrebă el pe Șarikov.

Clipind, acesta-i răspunse :

— Cel mai bine ar fi să mergem la circ !

— Să mergi în fiecare zi la circ, remarcă binevoitor Filip Filipovici, e destul de plictisitor, după părerea mea. În locul dumneavoastră aș merge măcar o dată la teatru.

— Nu mă duc la teatru ! replică ostil Șarikov, făcîndu-și semnul crucii peste gură.

— Sughițul la masă taie pofta de mîncare celorlalți, informă mașinal Bormental. Mă iertați... în definitiv, de ce nu vă place teatrul ?

Cu ochii fixați în paharul gol, ca într-un binoclu, Șarikov reflectă o clipă, lăsîndu-și buzele-n jos :

— Păi, se prostesc... Vorbesc, vorbesc... Numai contrarevoluție !

Filip Filipovici se dădu pe spate în scaunul în stil gotic și izbucni atît de tare în rîs, încît i se văzu în gură întregul lui zaplaz de aur. Bormental se mulțumi să dea din cap.

— Mai bine ați citi ceva..., propuse el. Știți...

— Și așa, citesc, tot citesc..., răspunse Șarikov. Se repezi dintr-odată ca un uliu la votcă și-și mai puse o jumătate de pahar.

— Zina ! strigă alarmat Filip Filipovici. Ia, fata mea, votca ! Nu mai avem nevoie. Deci, ce citiți ?

Îi trecu imediat prin cap imaginea unei insule pustii, cu palmieri, cu un om în piei și cu o tichie. „Va trebui să-i dau Robinson...".

— Asta... Cum îi zice... Corespondența lui Engels cu ăsta... cum dracu-i zice... Kautski.

Furculița lui Bormental, cu o bucată de carne albă în ea, se opri la jumătate de drum, iar Filip Filipovici vărsă din paharul său cu vin. Profitînd de acest moment, Șarikov dădu votca peste cap.

Cu coatele pe masă, fixîndu-l cu privirea pe Șarikov, Filip Filipovici întrebă :

— Fie-mi permis să aflu, ce ne-ați putea spune în legătură cu cele citite ?

Șarikov dădu din umeri.

— Păi,... nu sînt de acord !

— Cu cine ? Cu Engels sau cu Kautski ? !

— Cu amîndoi ! răspunse Șarikov.

— Excelent, jur pe Dumnezeul meu ! „Toți cei care vor spune...". Iar dumneavoastră ce-ați putea propune ? !

— Păi ce să propui în chestia asta ? !... Scriu, scriu... congres, niște nemți... Te ia durerea de cap. Să se ia totul și să se împartă...

— Eram sigur ! exclamă Filip Filipovici, dînd cu palma în masă. Exact așa credeam !

— Știți cumva și cum ? întrebă curios Bormental.

— Ei, cum adică cum ? ! deveni Șarikov mai vorbăreț după votcă. Nu-i o treabă complicată. Altfel ce se-ntîmplă ? Unul stă în șapte camere, are 40 de perechi de pantaloni, iar altul umblă și-și caută hrană în gunoaie.

— În legătură cu șapte camere desigur, faceți aluzie la mine ? întrebă arogant Filip Filipovici.

Șarikov se ghemui și tăcu.

— Ei bine, nu sînt împotriva împărțirii ! Doctore, pe cîți ați refuzat ieri ?

— 39 de persoane ! răspunse prompt Bormental.

— Hm... 390 de ruble ! Ei, împărțim paguba pe din trei ! Femeile — Zina și Daria Petrovna — nu le luăm în calcul. Deci, dumneavoastră, Șarikov, sînteți dator 130 ruble. Fiți bun și achitați-le !

— Frumușică treabă ! răspunse Șarikov speriat. Pentru ce, mă rog ?

— Pentru robinet și pentru motan ! se răsti Filip Filipovici, ieșindu-și din starea calm ironică.

— Filip Filipovici ! îi atrase atenția alarmat Bormental.

— Dați-mi voie ! Pentru porcăria pe care ați provocat-o și din care cauză au fost date peste cap consultațiile. Este de-a dreptul de nesuportat. Individul sare ca un primitiv prin tot apartamentul, distruge robinetele... Cine a omorît pisica lui madam Polasucher ? Cine...

— Dumneavoastră, Șarikov, ați mușcat acum trei zile o doamnă pe scară ! îi sări în ajutor Bormental.

— Vă aflați... mîrîi Filip Filipovici.

— Păi mi-a plesnit una peste bot ! schelălăi Șarikov. Și doar botul meu nu-i proprietate de stat !

— Ați ciupit-o de piept ! strigă Bormental, vărsînd paharul. Vă aflați...

— Vă aflați pe cea mai de jos treaptă de dezvoltare ! îi acoperi vocea lui Filip Filipovici. Sînteți o ființă de-abia în formare, neevoluată din punct de vedere intelectual, toate purtările dumneavoastră sînt pur animalice și dumneavoastră, în prezența a doi oameni cu educație universitară, vă permiteți, cu o obrăznicie absolut insuportabilă, să dați niște sfaturi de dimensiuni cosmice și de o prostie la fel de cosmică cum ar trebui să se împartă totul... Și asta în timp ce dumneavoastră ați înghițit praf de dinți...

— Acum trei zile ! confirmă Bormental.

— Ei bine ! tună Filip Filipovici. Băgați-vă bine în cap, odată pentru totdeauna — apropo, de ce v-ați șters alifia de zinc ? — că trebuie să tăceți și să ascultați ce vi se spune ! Să învățați și să vă străduiți să fiți un membru cît de cît suportabil al societății. Apropo, ce canalie v-a procurat această carte ?

— La dumneavoastră toți sînt canalii ! răspunse speriat Șarikov, amețit de atacurile din ambele părți.

— Bănuiesc eu cine ! exclamă Filip Filipovici roșind furios.

— Ei, bine ! Mi-a dat-o Schwonder ! Și nu-i o canalie... Ca să mă dezvolt...

— Văd cum vă dezvoltați după Kautski ! strigă ascuțit, îngălbenindu-se, Filip Filipovici. Apăsă furios butonul soneriei din perete. Întîmplarea de astăzi arată cum nu se poate mai bine acest lucru. Zina !

— Zina ! strigă Bormental.

— Zina ! urlă, speriat, Șarikov.

Zina apăru palidă.

— Zina, acolo în sala de așteptare... E-n sala de așteptare ?

— Da, acolo ! răspunse docil Șarikov. E verde ca sulfatul de cupru.

— O carte verde...

— Nu, nu cumva s-o ardeți ! strigă disperat Șarikov. Nu-i a mea, e de la bibliotecă !

— Se numește... Corespondența, cum îi zice,... lui Engels cu dracul ăsta... În foc cu ea !

Zina zbură.

— Pe cuvînt de onoare, l-aș spînzura pe Schwonder ăsta de primul pom ! exclamă Filip Filipovici, turbat de furie, înfigîndu-și dinții într-o aripă de curcan. Canalia asta îngrozitoare e ca un buboi în bloc. Nu-i ajunge că scrie tot felul de pamflete absurde în ziare...

Șarikov îi aruncă profesorului o privire ironică, rea ; Filip Filipovici, la rîndul său, îl înfruntă cu privirea și tăcu.

„Oh, se pare că n-ajungem la nimic bun în apartamentul nostru", gîndi profetic Bormental.

Zina intră cu o tavă rotundă, pe care era o babă ***), roșcată pe partea dreaptă și roză pe partea stîngă, și un ibric de cafea.

În românește de
George G. Potra și Paraschiva Bădescu

*) Mai tîrziu (germ.)
**) Bine (germ.)

***) Păpușă, reprezentînd o babă, al cărei veșmînt servește la păstrarea temperaturii ceaiului, cafelei etc. din ceainic, cafetiere, ibrice — n. trad.

(continuare în numărul viitor)

mapamond

naghib mahfuz

LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL PENTRU LITERATURĂ, 1988

● **Săptămînalul cairot Al-Akhbar, la care recentul deținător al premiului Nobel pentru literatură, Naghib Mahfuz, colaborează în mod obișnuit, a publicat de curînd această povestire, prima, se pare, pe care a scris-o după ce a fost omagiat la Academia suedeză. Aici se află, credem, interesul acestei mici povestiri. O poveste prin care descoperim la Mahfuz o fină cunoaștere a specificului feminin și, pe alt plan, complicitatea lui cu eroina principală.**

RĂSPUNSUL ESTE NU!

Prin școală se răspindise vestea că fusese numit un nou director și ea auzi noutatea pe cînd se afla în cancelarie, în timp ce își arunca o ultimă privire asupra orarului lecțiilor din ziua respectivă. Nu exista nici o cale de a se rupe de ceilalți profesori care se grăbeau să-l felicite și să-i strîngă mîna. Un fior puternic îi cutremură trupul, însă episodul acesta, al felicitărilor, era inevitabil.

— Despre meritele lui profesionale se vorbește numai de bine — i se adresă o colegă. De asemenea se spune că este și foarte sever.

Întîmplarea ar fi putut surveni oricînd și, iată că momentul a sosit și chipul ei frumos deveni deodată palid și o anumită imagine i se întipări în ochii săi mari și negri.

Cînd urmară felicitările, profesorii îmbrăcați cu atenție se îndreptară cu toții, în rînd de cîte unul, spre camera cu ușa larg deschisă a noului director. El îi primi ridicat în picioare, în spatele biroului său. Avea o statură mijlocie, cu tendință spre îngrășare, fața rotundă, nasul încîrligat și ochii oarecum ieșiți din orbite ; primul lucru ce se putea observa la el era o mustață deasă, ridicată în sus și arcuită ca un val încoronat de spumă. Ea înaintă cu ochii fixați spre pieptul bărbatului, și, evitîndu-i privirea, îi întinse mîna. Ce trebuie să spună ? Oare aceleași cuvinte pe care le rostirăși ceilalți ? Rămase tăcută, nu pronunță nici un cuvînt. Mîna aspră a bărbatului i-o strînse pe a ei, și o voce severă spuse : «Mulțumesc».

Ea se răsuci pe loc, cu eleganță, și plecă.

În forfoteala obligațiilor zilnice uită de neliniștile sale cu toate că înfățișarea sa nu era din cele mai fericite. Unele școlărițe spuneau : «domnișoara e rău dispusă». Cînd reveni acasă, locuia în strada Drumul Piramidelor, își schimbă rochia și se așeză să ia masa cu mama sa.

— Ce mai e nou pe la școală ? — întrebă mama, privind-o cu atenție.

— Badran, Badran Badawi — spuse ea scurt. Îți aduci aminte de el ? A fost numit directorul nostru.

— Adevărat ?

O clipă de tăcere.

— Nu are nici o importanță, mamă... Este o poveste veche și uitată.

După masă, se retrase în camera ei pentru a se odihni o clipă înainte de a corija niște exerciții de-ale elevilor. Pe el îl uitase cu totul. Nu, nu cu totul. Cum putea să-l uite cu totul ? Cînd venise pentru întîia dată acasă la ea ca să-i predea lecții particulare de matematici, avea, atunci, paisprezece ani. În realitate, nici măcar nu-i împlinise. El avea douăzeci și cinci de ani în plus, aceeași vîrstă ca și tatăl ei. Ea îi spuse atunci mamei sale :

— Are o înfățișare nu prea plăcută, însă explică bine problemele.

Și mama îi răspunse :

— Nu ne interesează aspectul lui ; ceea ce are importanță este cum explică lecțiile.

El era o persoană glumeață, și ea se înțelesese bine cu el și profită de cunoștințele lui. Cum se întîmplase totuși, lucrul acela ? Naivă, nu întrevăzuse în comportamentul profesorului nici o atitudine care s-o pună în gardă. Apoi, într-o zi, îl lăsară singur cu ea, pentru că tatăl ei se dusese la clinica sorei sale. Nu putea fi bănuit în nici un chip, un om care era privit ca un al doilea tată. Cum s-a putut întîmpla lucrul acela ? Totuși, și fără dragoste și fără vreo dorință din partea ei, lucrul acela s-a întîmplat. Înspăimîntată, îl întrebă ce să facă, și el îi dădu asigurări :

— Nu te tulbura și nici nu fi tristă. Păstrează în secret întîmplarea și eu voi veni să-ți cer mîna în clipa cînd vei deveni majoră.

Se ținu de cuvînt conform promisiunii și veni să-i ceară mîna. Acum ea judeca matur situația, fapt care o făcea să-și dea seama de dimensiunea tragicei sale poziții. Descoperise că ea nu-l iubea defel și că nici nu-l respecta, și că acest bărbat se află la cea mai mare distanță posibilă față de visurile, față de aspirațiile pe care ea și le făurise despre ceea ce putea constitui o persoană ideală și morală. Însă ce se mai putea face ? Tatăl ei murise cu vreo doi ani în urmă, iar mama rămase surprinsă de impertinența propunerii.

Cu toate acestea îi spuse fetii :

— Cunosc bine cît de mult prețuiește independența ta, așa că te las să hotărăști singură.

Ea era conștientă de poziția critică în care se afla : va accepta, sau îi va trînti ușa pentru totdeauna. Era pusă în fața unei situații care putea, literalmente să o împingă să facă ceva cu totul insuportabil. Era o fată frumoasă și bogată, știa asta. În cartierul Abbasyya era proverbială noblețea sa de caracter. Și iată că acum se zbate neputincioasă într-o capcană, în timp ce el o privește cu ochi rapace. În aceeași măsură în care detesta forța bărbatului, își detesta acum și propria slăbiciune. Faptul că s-a abuzat de naivitatea ei era un lucru, însă a se pretinde acum, cînd se află în plină maturitate, să fie din nou dominată este cu totul altceva. El îi spuse :

— Așadar, am venit și îmi îndeplinesc promisiunea, pentru că te iubesc.

De asemenea a mai spus :

— Știu că-ți place învățămîntul, și prin mine vei avea posibilitatea să-ți continui studiile la Facultatea de Științe.

Atunci simți o ură cum nu mai întîlnise niciodată în viața ei. Respingea impostura în aceeași măsură ca și mîrșăvia. Pentru ea respingerea cererii în căsătorie avea o semnificație măruntă. Se împăcase cu singurătatea pentru că singurătatea iluminată de respectul de sine nu este singurătate. Ceva mai mult, îl suspecta că aleargă după averea ei.

Mamei îi răspunse fără ocolișuri :

— Nu.

Și mama îi replică :

— M-a uimit faptul că nu ai luat această hotărîre încă din primul moment.

La ieșirea din școală omul îi apăruse în față și-i spuse :

— De ce mă refuzi ? Nu-ți dai seama de consecințe ?

Ea replică cu un ton aspru, la care el nu mai se aștepta :

— Pentru mine oricare va urma este de preferat faptului de a accepta căsătoria cu tine.

După terminarea studiilor dorise să-și ocupe timpul liber și din această cauză se angajase ca profesoară. I se iviseră mai multe ocazii de a se căsători, însă nu se putea hotări pentru niciuna.

— Nu îți place nimeni ? — o întrebă mama.

— Eu știu ce fac — îi răspunse ea cu bunăvoință.

— Da, dar timpul trece...

— Nu are decît să treacă, eu sînt mulțumită.

Zilele treceau și ea continua să îmbătrînească. Evita dragostea care o speria. Ea spera, din toate puterile sale, că viața se va scurge în liniște și pace, cu toate că nu și în fericire. Continuă să se convingă că fericirea nu se rezumă la dragoste. Niciodată nu a deplins hotărîrea sa fermă. Cine putea ști ce ne rezervă viitorul ? Este adevărat să se simtea nefericită din cauza apariției din nou în viața ei a acestui bărbat și pentru faptul că zi de zi va avea de-a face cu el și că el va face din trecut un prezent viu și apăsător.

Apoi, aflîndu-se din nou singuri în cancelarie, el o întrebă :

— Cum te simți ?

Și ea răspunse glacială.

— Mă simt foarte bine.

El stătuse puțin în cumpănă înainte de a o întreba :

— Nu... ? Vreau să zic, te-ai căsătorit ?

Și cu tonul pe care cineva îl folosește atunci cînd vrea să întrerupă o conversație, ea răspunse :

— Ți-am mai spus : mă simt foarte bine.

În românește de Esdra Alhasid

Poezie elenă contemporană

DIMITRI PAPADITSAS

Luna

N-ai luat seama că într-o noapte
în mare taină, în virful picioarelor
am luat toate oasele noastre
și — te rog să rămînă-ntre noi —
le-am scufundat în lună.

Să slăvim acum luna
— nimeni n-o să ne spună
c-o avem la sin ca pe-un făt
Vechea poveste cu feții ce cresc
și la sfîrșit se desprind de mumă,
se va depăna și acum,
așadar spre mirarea rudelor
prietenilor și a noastră
vom duce luna la plimbare,
o vom slăvi și ea ne va slăvi
— o s-o avem în mîini, în creier
în felul de a ne trezi —
De cuget să nu mai vorbim :
dintotdeauna el e luna.

Și încă ceva :
dacă-ți vor cere să dezvălui taina,
răspunde c-o minciună : „Există doar
o lună, doar una, cea de pe cer".

NIKOS PAPPAS

Oamenii

Oamenii din nou vor începe ?
Din nou vor începe marșul greu în păduri,
trecători solitari prin deșert ?
Din nou rătăci-vor cu picioare de bronz
aducînd nenorocirea
cu-o pușcă inumană și-un pumnal înghețat,
oamenii din nou vor începe ?

Cucuvelele țipă pentru frații lor,
zbiară pietrele pentru despărțirea noastră
Vassilis n-o să se mai întoarcă la turmă.
Vassilis nu mai are brațe să ne-mbrățișeze
nu mai are ochi să-și privească sora,
fluturii fugăriți de copii.
Noi toți abia ne-am întors
abia ne-am dezbrăcat de războiul geros
n-am văzut încă soarele peste țarină
mamele nu și-au șters încă lacrimile
încă n-am numărat în cimpie mormintele
nu ne-am văzut încă steaua în mare căzînd
tălpile picioarelor ni-s tari ca de fier
mîinile noastre uscate — crengi în decembrie —
încă nu v-am spus ce frig ne era
încă nu v-am arătat ochii în umbră-ngropați,
oamenii din nou vor începe ?

GHIORGHIOS SEFERIS

Descriere

Ea se apropie cu ochi tulburi de mina
sculptată
mina ce-a ținut piedoarla
mina ce-a ținut creionul
mina ce s-a-mpletit în vînt
totul i-amenință tăcerea.
Aleargă dinspre pini spre mare un freamăt,
glumește cu răsuflețul suferind al vîntului,
cele două negre Simplegade-l astupă.
Mi-am deschis larg inima, am spus nu !
Se-nfiora pe apă lina de aur.
Ale sale erau fiorul culoarea lina,
ale sale crestele munților
în zarea palmei mele.
Mi-am deschis inima
prea plină de imagini ce s-au stins,
sămînța lui Proteu.
Aici am privit în ochi luna
vopsită-n sîngele tinerei lupoaice.

TAKIS VARVITSIOTIS

Cînd poetul...

Cînd poetul își aruncă privirile
peste miracolul de zi cu zi
se topesc una cîte una
toate arătările morții
toate himerele chinului
precum luminările-n fum.
Cu palidul său deget gravează
inițialele fulgerului
pe pulberea chipului anului
ce se-ncovoaie sub biciul
tuturor vînturilor,
preface noroiul în jeturi de sînge
luminos, preface chiar moartea
în cîntec de iubire...

Oh, poezie fără prihană
de-o seamă cu roua furtunii
oh, poezie cu nemărginirea de-o seamă
filfiind în ființa aripilor...

În românește de Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **APARIȚIA SERIALULUI DE BENZI DESENATE „CAPTAIN AFRICA"** (Căpitanul Africa) reprezintă o realizare remarcabilă a ilustratorilor și scriitorilor africani, în special ai celor din Nigeria. Cărțile sînt tipărite la editura „Africa Comics" din Lagos, iar ilustrațiile sînt executate de artiști din mai multe țări africane.

Eroul serialului este un negru cu trup atletic îmbrăcat într-un combinezon de culoare verde avînd pe piept emblema continentului african. Combinezonul îi permite să execute zboruri ultrarapide, fiind prevăzut cu un motoraș alimentat cu energie solară. Misiunea lui este de „a lupta împotriva tuturor forțelor răului și întunericului care amenință Africa și întreaga lume."

De-a lungul anilor serialele de benzi desenate difuzate în Africa îi prezentau pe Fantomas și pe Tarzan acționînd în Africa. „Avem propria noastră cultură, propriile noastre tradiții și trebuie să le apărăm împotriva culturii coloniale", spunea Mbadwe Emelumba, directorul editurii „Africa Comics". Benzile desenate se ridică împotriva neștiinței, a obscurantismului, a superstițiilor și prejudecăților. De pildă, în „Nevastă de vînzare" este criticată tradiția potrivit căreia părinții își vînd fetele oamenilor bogați. Într-un alt serial, Căpitanul Africa luptă împotriva sacrificării copiilor la ceremoniile rituale ale diferitelor secte".

Spre deosebire de Superman, Căpitanul Africa este om de afaceri. Aceasta pentru că „africanii nu au încredere în oamenii care nu au o situație financiară onorabilă, după cum spunea pictorul Andy Akman din Ghana. Africa a avut mult de suferit de pe urma oamenilor ridicați din rîndul celor săraci și care, apoi, n-au făcut altceva decît să fie preocupați de agonisirea averilor..."

● **DINTR-UN RECENT INTERVIU ACORDAT DE JOHN UPDIKE** ziaristului Artiom Borovik de la „Ogoniok".

— Spuneți-mi, dacă eu aș fi Updike iar dv. reporterul lui „Ogoniok", ce m-ați întreba ?

— L-aș întreba pe Updike de ce abordează mereu tema oamenilor din mediile mijlocii, viața lor provincială care nu pare a se evidenția prin ceva...

— Și ce ar trebui să răspund la această întrebare ?

— Cred că Updike ar răspunde în felul următor : am crescut într-un orășel de provincie, în care nu se întîmpla nimic, un orășel liniștit. Catastrofele și dramele teribile au ocolit familia mea, de aceea, m-am obișnuit ca încă din copilărie să caut și să găsesc ceea ce era interesant în cenușiul acesta. Treptat, aceasta a devenit pentru mine ceva foarte interesant. În afară de aceasta, a face din oamenii simpli eroi ai cărților mele corespunde convingerilor mele democratice, potrivit cărora eroii romanelor trebuie căutați nu în cercurile de elită ci printre oamenii simpli. În literatura americană s-a încetățenit puternic tradiția scrierii despre astfel de oameni care trăiesc în orașele mici și care, aparent, nu se remarcă prin nimic. Au existat și scriitori care, dimpotrivă, s-au străduit din toate puterile să iasă din atmosfera apăsătoare a micilor orașe și să fugă undeva departe, în Spania, în Franța sau în Africa. Acești categorii de scriitori îi aparține Hemingway...

● **MARCO TULIO AGUILERA GARAMMUNO ȘI JOSE LUIS GARCIA GONZALES** sînt doi dintre purtătorii de cuvînt ai generației de scriitori columbieni născuți în urmă cu patru decenii. Primul s-a născut în anul 1949 la Bogota, a copilărit în Costa Rica, a studiat în Statele Unite iar în prezent este profesor la Universitatea din orașul mexican Jalap. A debutat cu romanul „Scurtă istorie a tuturor lucrurilor" urmat de volumul de povestiri „Alchimia umană" care dă adevărata măsură a fanteziei, a lirismului și imaginației lui debordante.

O sinteză a modului de a scrie al lui Garammuño este povestirea „Ritmul inimii", o întîmplare ciudată de dragoste între un hoinar și o femeie singură și debusolată, care (aceasta din urmă) găsește alături de el, împlinirea aspirațiilor sale de iubire, un sens existenței sale. Noncomformismul, fringerea convențiilor societății de consum, propovăduirea întoarcerii la natură, iată cîteva dintre temele preferate ale lui Garammuño, al căror purtători de cuvînt sînt antieroi și aventurieri moderni.

José Luis Garcia Gonzales, născut în anul 1950, este reprezentantul tendințelor psihologiste în literatura columbiană Eroii lui sînt dominați de sentimentul anxietății existențiale, al deziluziilor din dragoste, al fricii în fața morții. În majoritatea prozelor sale scurte eroii se resemnează în fața curgerii implacabile a timpului, care le apropie cu fiecare zi sfîrșitul. Ei se lasă pradă amintirilor melancolice, privesc spre trecut...

Așa este cazul bătrînului erou al povestirii „Zile negre ca fierul vechi", care se închide în sine, pradă geloziei declanșată de mult mai tînăra lui prietenă, atunci cînd acesta descoperă că sentimentele nu le sînt reciproce. Nu întîmplător povestirea are drept motto o sentință împrumutată de la Truman Capote : „Cînd moarte un vis, nu înseamnă cu nimic mai puțin decît moartea însăși".

Lirică din R.S. Cehoslovacă

EVA BERNARDINOVA

Născutului din mine

Încetează să fluieri și scoate-ți mîinile
din buzunar cînd vorbesc cu tine

Tu nu ești un obiect găsit întîmplător
nu ești fulgerul pierdut în labirintul pîntecului
Tu ești visul meu viu
visul liniștei mele nesigure

Tatăl tău
și-a petrecut privirea mîinii și buzele aspre
peste netezimea mea
cum soarele pipăie terra
îi scoate cămașa cețîi și întunericului

Eu

i-am dat sens arșiței lui
focul i l-am preschimbat în patimă
clocotul în credință

Pot să-ți spun stea
lăstar înimos sfielnic
viteluș tăuraș neprețuită
apă rotirea-n palme a cerului noptatec te pot
numi

pilot
copil mincinos
îți pot da nume din cele mai dragi
și tot vei rămîne cu numele nerostit

Tu inima mea ai preschimbat-o-n trandafir
în singurul trandafir lipsit de spini
Tu ești și grădinarul și ucigașul lui
bucuria-i și spaima

Căzînd
mereu vei găsi sub cap acest trandafir

Cerere de grațiere

Cînd o să ți se usce
gîtul și ție,
strivește în mîini
flori uscate,
întîiul meu, amarnicul meu.

Udă-le cu lacrimi
așa, încît din nou să adie miresme,
și poate s-or întoarce-n amintire
copiii noștri ca niște păsăruici.

Taie nuiele mărunt,
ca-n nopțile de altădată —
nuielușe subțiri

Iin te îndeamnă a îngîna
din fluieraș iubite

Pînă nu-mi voi da trupul
văpăii
să nu rămînă din tine
nici piatra din scrum

KAREL SÍS

Cuvinte, cuvinte, cuvinte

Cuvinte fără căpătîi
se vîntură din gură-n gură
Pe-o ureche intră, pe cealaltă ies

Cuvinte sterpe
rătăcesc prin ziare
Cată pricină pe unde-apucă

Cuvinte din cărți
născoceli, scrise negru pe alb
trindav, prin nopți hoinăresc
Dar nu se lasă trecute prin foc și sabie

IOSEF HANSLIK

Dragoste în iarnă

Această palidă floare albastră
al cărei lujer e frînt
deasupra marginii unui cristal
de Karlovy-Vary
parcă în ceața disperării
parcă ucisă de un scurtcircuit
cade de pe balcon

această floare
e parcă brațu-mi
îndoit ca un lujer
în jurul gîtului tău

brat
dornic să te sugrume
ori să te cuprindă pe veci

fără a-ți mai da drumul

cînd peste balcoane atîta ninsoare
atîta omăt cerne iarna
mută și albă
ca sîngele nostru al amîndurora

In românește de
Alexandru Ivănescu

● **REVISTA „CUBA INTERNATIONAL" A PUBLICAT SUB SEMNĂTURA** lui Pompengo Pino un articol dedicat lui Luis Martinez Pedro, unul dintre cei mai cunoscuți pictori cubanezi. „Perioada de la curentele post-moderniste din anii '30, în care pictorul a fost influențat de cultura neagră și de mitologia Antilelor pînă la explozia seriei sale intitulate „Flora cubaneză" trădează căutările asidui, neliniștite ale lui Luis Martinez Pedro" susține autorul articolului. Cu toate că el este convins că pentru un pictor trebuie să vorbească lucrările sale, pictorul cubanez a acceptat să răspundă la cîteva întrebări, publicate la sfîrșitul articolului.

— Arta plastică cubaneză poate fi considerată drept o școală de artă cubaneză ?

— În arta plastică cred că încă nu putem vorbi despre o școală așa cum vorbim, de exemplu, de școala națională cubaneză de balet. Avem însă un mod special de a folosi culorile, un stil baroc, după cum spunea Alejo Carpentier. Aceasta este o realitate pe care nu au demonstrat-o alte țări sud-americane sau din zona Caraibilor. Acestea nu au avut pictori de talia unor Carlos Enriquez, Amelia Pelaez și alții. Operele artiștilor plastici cubanezi au unele elemente comune, le unește tema revoluției, personalitățile și evenimentele vieții noastre... Dezvoltarea artelor plastice este un proces foarte complex în care se întîlnesc tendințe diferite, aceasta și ca urmare a preocupărilor unor cercuri de artă occidentală interesate în achiziționarea lor. Toate acestea ne influențează. Elanul tinerei generații de pictori cubanezi este evident, dar dacă toți la un loc formăm o școală, nu m-aș putea pronunța...

● **ULTIMUL FILM ÎN CARE APARE KATHLEEN TURNER ESTE „PEGGY SUE GOT MARRIED"** (Peggy Sue se mărită), realizat de Francis Ford Coppola. Peggy Sue interpretată de Kathleen Turner este o femeie casnică dintr-un orășel australian. La împlinirea a douăzeci și cinci de ani de la terminarea liceului foștii colegi se întîlnesc la o agapă pentru a sărbători evenimentul. Peggy se duce îmbrăcată în aceeași rochiță de acum un sfert de secol. În timp ce fiica ei o ajută să se îmbrace, Peggy oftează : „Oh, dacă atunci aș fi știut ce știu acum, multe lucruri le-aș fi făcut altfel..."

La agapă se întîlnește nu numai cu remarci de genul „vai tu, nu te-ai schimbat deloc...", dar și cu soțul care o părăsise. Leșină și se trezește — visînd — în lumea de „atunci". Avînd șaptesprezece ani, dar experiența femeii mature, precum și deziluziile acesteia, Peggy se lasă purtată în lumea dulcilor iluzii ale tinereții.

Plecată în trecut, Peggy Sue nu poate depăși granițele banalității, ea nu caută o viață adevărată ci doar un bărbat cu care să se căsătorească. Primește — în vis, să nu uităm — trei cereri în căsătorie. L-ar putea lua de bărbat pe singuraticul Michael sau pe Richard, omul tehnicii, care îi vorbește despre ultimele cuceriri în domeniu. În cele din urmă ea eșuează lîngă Charlie, un ins care vrea să ajungă o stea a muzicii pop. Peggy este convinsă că nu-și va vedea visul împlinit, că ea va ajunge în spatele tejghelei din magazinul tatălui său și că într-o zi Charlie o va părăsi...

Fuga de singurătate, fenomen tot mai răspîndit în Statele Unite și în alte țări occidentale, a făcut ca filmul — care abordează aceeași problemă — să se bucure de mare succes. Obiectiv vorbind, plimbarea lui Peggy în trecut nu dă un răspuns la întrebarea „Ce ai face dacă... ?" Singurul răspuns clar este cel al bunicului : „Te-ai spăla mai bine pe dinți..."

SPORT

Vînt răsucit

Cer fericit deasupra Sibiului — arome și lumini, zice un scriitor de primă mînă ; cerdac acoperit cu covoare alese și dînd spre văi împurpurate de soarele-n asfințit, zice un actor născut sub Cibin — o lume încinsă de patimi, ca lăutarii de la berăria Bufnița, cînd le sare țandăra în ceas cu noroc, și un meci România — Italia, al furtunii latine. Noi, cu gîndul la anemonele ce acoperă pămîntul Greciei, italienii, luați de vîntul zeilor figurînd în profil pe monedele a trei triumfuri mondiale. Iar la marginea sărbătorii — eu, speriat de închipuiri și de Luna plutind ca o ridiche neagră în aerul acestei primăveri secetoase. Aureolați de victoria asupra Austriei, în Prater, și de legenda că în mătasea curții lor se petrece campionatul cel mai frumos cu putință, italienii au coborît la Sibiu, mîngîind pe creștet iezii încă nenăscuți ai ospățului ce are loc la capătul unui drum bogat. Pe teren, vîntul s-a răsucit, întrucît cei care au dominat partida au fost jucătorii români, care, după declarația antrenorului Vicini, „au dobîndit o victorie meritată, ei fiind mai buni în ambele reprize". Cinstit, curat, limpede. Dar excelenții antrenori Jenei și Drăgușin vor trebui să scuture foarte repede florile de prun cu care-i întîmpinăm azi, pentru că grecii nu fac daruri, iar cînd le fac, te-apucă turbarea. Încîntat pe deplin de rezultat, trec să anunț faptul că înaintarea noastră a evoluat la jumătate din valoarea ei. Lăcătuș a uitat pasul cerbului și drumul prin urechile acului, Cămătaru a pierdut pofta de luptă (vîrsta ? lipsa unui concurent primejdios ?) iar Cigan... ei, bine, acest băiat blond din Scheii Brașovului ține la tăvăleală doar prin urzicile Rapidului ; italienii, cu mirosul lor de portocal și răsuciri de lucrat în bronz ale trupului, l-au ametit și i-au risipit în fum puțina inspirație de care-am crezut că va da dovadă. Excelentă, linia de mijloc — mai puțin Hagi și atît de ghinionistul Mateuț — și absolut de netrecut, apărarea. Ajuns aici, mă simt dator să-i string mîna lui Rednic. Uneori l-am nedreptățit sau mai știi beleaua ? poate că trebuia ! Acum, însă, alături de Iovan și Dan Petrescu, a fost unul din stîlpii de foc care-au topit fiecare unghi al furtunii italiene. Jucînd excepțional, Rednic le-a arătat pe viu multor haimanale — de aici sau mai de departe — **că nimeni nu e de neînlocuit în fotbal.**

Azi începe aprilie — întunecatul april — zice poetul — cea mai frumoasă lună a primăverii. În malul cu flori al inimii, cel spovedit în rouă, eu știu că Steaua, miercuri, va lega bucurie cu bucurie. Succes !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
14
(1 404)
Sîmbătă
8 aprilie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENTIMENTUL PATRIEI

Printr-o necontenită relație de apartenență la cauze adînci și mari, cultura românească apare azi asemenea unui impunător edificiu în arhitectura căruia se disting liniile inseși ale istoriei, ale luptei, ale muncii și vieții poporului, timpul și evenimentele cruciale care i-au marcat cu precădere existența, ideile și idealurile în numele și pe filiera cărora ochii minții au putut și pot citi o extraordinară carte a viitorului. Sentimentul este al creșterii, al adaosului neîntrerupt și organic ce vine din limpeziri puternice de orizonturi, din încordări de gînd și voință care nu contenesc a ținti mereu mai sus și mai departe, într-o multiplă cuprindere a rosturilor și devenirilor patriei, într-un gînd și o voință cu aceasta, cu ființa ei. De la cunoașterea izvoarelor de început, tulburătoare, și pînă la afirmarea, pînă la asumarea și înfăptuirea unei demne și prodigioase conștiințe istorice în care cultura, literatura și arta, știința, creația în general, au putut focaliza atitudini și trăsături de spirit definitorii și cu o categorică putere de semnificație în ceea ce privește felul de a fi și simți al poporului, sufletul său. A cugetat nu doar contemplîndu-și destinul, ci acționînd asupra lui, a cugetat în muncă, în luptă, în suferință și bucurii, în durere și deznădejdi, în dorințe și împliniri.

Tradiții puternice în această privință îi atestă și-i legitimează gîndirea și vocația creatoare, spiritul său cu valoare exponențială în lumea lucrurilor practice. Pentru că este evident, în tot ce s-a înfăptuit, în tot ce s-a durat, în tot ce s-a înălțat și se înalță cu o nesfîrșită migală și o pasionantă, hotărîtoare voință de armonizare prin construcție a chipului și reliefurilor țării poartă cu precădere și pecetea culturii, sensurile și amplitudinea orizonturilor ei. Ideea de cultură înglobează ideea de muncă și devine terenul ei fertil, de referință și inspirație. Marea bogăție sufletească a omului muncitor, a omului de omenie, cinstit și demn în lumea drepturilor și îndatoririlor sale vine și pe această cale a culturii care este nu doar rezonanță istoriei, ci parte indisolubilă a ei.

Sentimentul patriei are în cultură și muncă nu doar un sprijin episodic, efemer, ci durata, forța și sensul înalt al conlucrării tuturor generațiilor ; el este legea nescrisă și nepromulgată, dar hotărîtă și omniprezentă ca o conștiință ce nu doar că se moștenește, ne înalță, ne edifică și ne moștenește la rîndu-i, ci se dezvoltă și se întărește prin noi către urmași. Libertatea gîndirii și creației despre care atît se vorbește în unele cercuri de aiurea și prin care se încearcă debusolări de apartenență la cauzele și idealurile patriei, rămîne o abstracție pur speculativă în afara sentimentului patriei, în afara scopurilor și intereselor ei supreme. Gîndim ca noi și creăm ca noi după cum muncim ca noi, după gîndul și chibzuința noastră, aceasta este starea în care numai noi — și nimeni altcineva — ne rezolvăm problemele aici, acasă, după propriile noastre cerințe și posibilități. Dar privirile oarbe inventează totdeauna ziduri și închipuie munți de asperități. Definind rolul și locul culturii în societate, necesitatea acelei permanente și laborioase educații prin cultură, prin învățămînt și știință, prin muncă și afirmarea în acest sens a conștiinței înaintate, revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Un om cu o slabă cultură, ignorant și înapoiat, va fi întotdeauna dominat de bigotism, de misticism, de tot felul de prejudecăți. Un asemenea om va fi întotdeauna pradă influențelor retrograde, șovinismului, naționalismului, rasismului și altor influențe reacționare și va putea ușor să, devină un instrument al celor mai reacționare cercuri imperialiste, mergînd, citeodată, pînă la însăși trădarea poporului său. Un asemenea om, fără îndoială, nu poate înțelege sensul evenimentelor, al schimbărilor, nu poate ține pasul cu mersul revoluționar înainte al maselor, al poporului. Și un asemenea om nu poate fi niciodată cu adevărat liber !". Din sfera existenței materiale, în aceea a culturii, sentimentul patriei întărește și dezvoltă însăși ideea de libertate și emancipează, edifică nu în abstract, nu efemer și după cauze mărunte, conjuncturale, ci concret și cu temeinicie, într-o perspectivă care este în chip fundamental a prezentului și viitorului, a libertății și demnității poporului, a națiunii.

Luceafărul

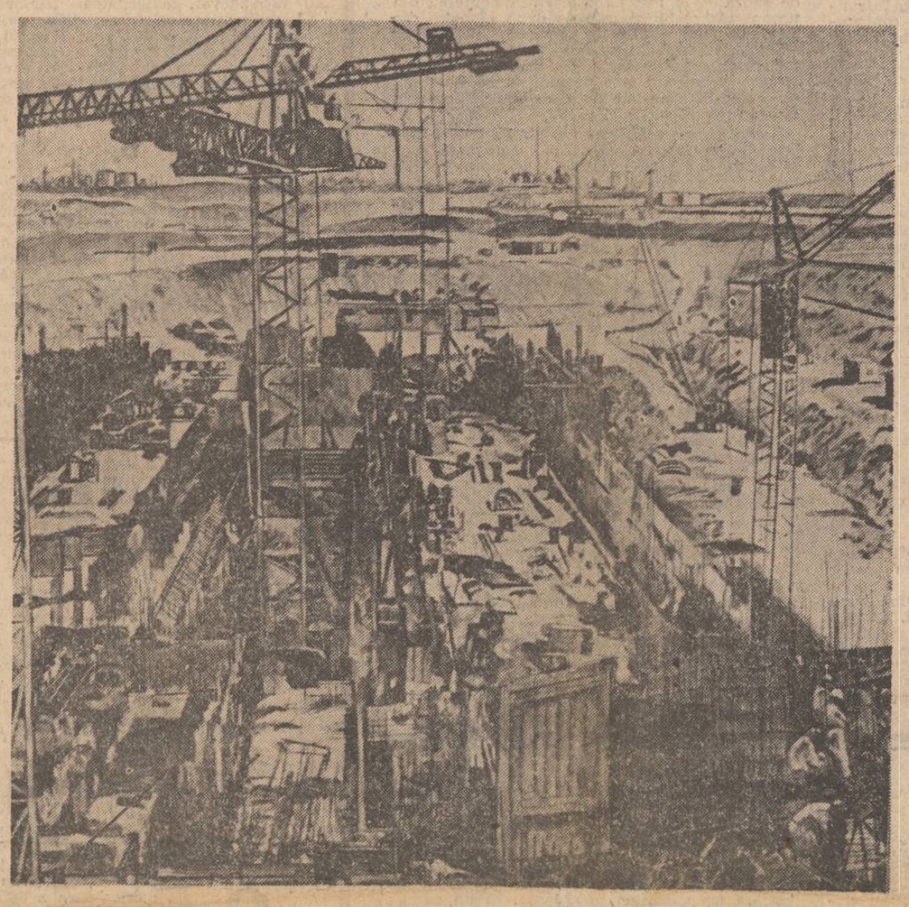

Ion Bițan : „Șantier"

Universul genezelor

Cînd, în anul 1979, Iordan Datcu, în colaborare cu S. C. Stroescu, publica „Dicționarul folcloriștilor", putea aminti foarte puține studii ale lui Petru Caraman. Ulterior, în 1981, în prefața la volumul acestuia „Studii de folclor I", făcea cunoscut faptul că cea mai mare parte a operei acestuia (4 000 pagini) a rămas în manuscris. În consecință, nici al doilea volum, aparut, recent, la Editura Minerva, nu-și putea propune să epuizeze (calitativ și cantitativ) rezultatele deosebit de importante ale cercetărilor eminentului folclorist. Pentru a subînșia necesitatea publicării în continuare a lor, Iordan Datcu, în studiile introductive semnate la cele două volume recent aparute, analizează proprietățile, precum și locul lor în contextul folcloristicii române. În aceeași perspectivă rămîne de nuanțat actualitatea studiilor fundamentale ale lui Petru Caraman, atît a celor recente (se va lua ca exemplu „Le reflet de la Mer dans le folklore roumain et la continuité ininterrompue du peuple roumain en Dobroudja depuis sa formation"), cît și a celor cu o vechime considerabilă („Alegoria morții în poezia populară, la polonii și la românii").

Se știe, spre exemplu, că în numerele 9 și 10 din 1929, Ibrăileanu publicase în „Viața românească" studiul-anexă *„Mai am un singur dor" este o... compilație ?* Era o reacție la argumentele prin care N. I. Apostolescu susținea în „L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine" (1909) că Eminescu, necunoscînd marea, s-a inspirat din doua poezii semnate de Ronsard, respectiv, P. Bourget. Întîrzierea lui Ibrăileanu s-a datorat faptului că demonstrațiile lui Apostolescu n-au meritat atenție decît atunci cînd ele au fost preluate fără discernămînt de Ramiro Ortiz în notele la traducerea în limba italiană. Există și astăzi cercetători care se mai întreabă dacă Eminescu a cunoscut sau nu marea. Dar astăzi se știe că puternica atracție neptunică a poetului își găsește o motivație complexă în cunoștințele lui despre mitologia dacă, în fundamentarea filozofică a cosmogoniilor sale poetice și în cunoașterea profundă a poeziei populare. Primele două aspecte fuseseră analizate de Călinescu în „Opera lui M. Eminescu" pînă în stadiul evidențelor (cercetările mai noi au demonstrat totuși că Thales însuși, care susținea primordialitatea apei se inspirase din Homer, mai apropiat de Eminescu decît textele filozofice) ; ultima fusese doar enunțată de Ibrăileanu în anexa amintită. Studiul lui Caraman „Le reflet de la Mer..." (1975), prin analiza poeziei populare anulează tocmai părerea acelor cercetători care considerau că marea nu este cunoscută decît populației limitrofe : „La mer est la fenêtre à travers laquelle un peuple regarde l'univers" ; „il n'existe aucun genre de création folklorique roumaine qui n'atteste copieusement — d'une façon ou d'autre — la mer" (p. 277). Bun cunoscător al folclorului românesc, ceea ce nu mai trebuie de-

Ștefan Gâitănaru

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 6-a :
CENACLUL
REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

LITERATURĂ ȘI ACTUALITATE • ORIZONTURI TEMATICE

Tema constructorului

Constantin Cubleșan, scriitor ce și-a dobîndit o meritată autoritate de-a lungul anilor, dă la iveală romanul „Baladă neterminată", (Ed. Dacia, 1988) : este un roman complex, pe o schemă clasică, (poate prea clasică) cu o problematică de mare actualitate **(șantierul)**, cu oameni vii, îmbrăcați în salopete, cu cizme de cauciuc și cu căști, ce poartă pretutindeni cu ei, în drumurile lor, un trecut etern-omenesc : dureros într-o tonalitate, luminos pe o alta. Tînărul inginer Matei Handraluca, gloria Politehnicii, ca student, se căsătorește cu pianista Steliana, fiica unui mare universitar. Va beneficia de o slujbă în Minister, departe de praful și noroiul șantierelor, într-o locuință luxoasă, într-un mediu monden. El, orfanul de tată, fiul unei femei modeste, dintr-un tîrg provincial. Dar în curînd ies la iveală (și cresc) deosebirile dintre el și soție : temperamentale, sociale, de mentalitate, profesionale etc. Este însă de ajuns să pătrundă (accidental) într-un imens șantier din nordul țării, să cunoască unele probleme pentru care el ar putea găsi soluții tehnice excelente și să-l aprecieze pînă la a-l îndrăgi un bătrîn director general de șantier, pentru ca tentația să i se dilate pînă la a deveni **obsesia constructorului.** Părăsește totul, tot trecutul, și se mută pe acest șantier, unde viața nu-i ușoară, dar în care flacăra pasiunii devine vîlvătaie. Nu-i ajung multele probleme tehnice care par (numai !) insolubile ; complicatele tensiuni derivate din calitatea morală atît de diversă și de inegală a „șantieriștilor" ; problemele sentimentale, munca epuizantă, în condiții grele etc. Căci un obscur dar ubicuu funcționar descoperă că inginerul Matei nu este orfan de tată, așa cum a declarat ; ci că el (tatăl) trăiește, ba chiar are bune relații cu fiul. În final, se va constata că funcționarul avea, oarecum, dreptate. Căci tatăl său nu murise, așa cum i-a spus mama încă de copil ei, fiind tirît într-un pro-

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 6-a

Amintirea lui Horea

Apărută într-o prestigioasă colecție (care, timp de un deceniu, a căpătat un caracter mai larg popular) și, desigur, ca un ecou al cinstirii în anii trecuți a bicentenarului revoluției din 1784, **Pe urmele lui Horea** (Ed. „Sport-turism", 1988) se înscrie ca un moment semnificativ în atmosfera de înaltă simțire și cuget patriotic, care animă acum întreaga suflare românească.

După evocarea Școlii Ardelene, marcată, de această colecție, prin apariția a trei lucrări temeinice, aparținînd lui Corneliu Albu **(Ion Inocențiu Micu-Klein,** 1983) și Serafim Duicu **(Gheorghe Șincai,** 1983 ; **Samuil Micu Clain,** 1986), sînt de așteptat și alte lucrări care să prezinte, într-o documentație strînsă, precum cea de față, și alte momente, ori figuri reprezentative din istoria Transilvaniei (de ce nu o carte „pe urmele" **Voievodatului Transilvania** sau una dedicată lui Avram Iancu ?).

Recenta lucrare semnată de Nicolae Edroiu e rodul unei „extraordinar de vaste documentații" referitoare la evenimentele din 1784, dar și al unor studii proprii în care cercetătorul se arăta interesat de contextul politic al vremii (v. **„La révolte de Horea (1784) et le context politique sud-est-européen"**, în „Revue des études sud-est-européenes", XX, 1984, nr. 4).

Structurată în spiritul colecției, lucrarea ia aspectul unei monografii înfățișînd, pe fondul realităților social-politice ale vremii, situația precară, dacă nu disperată, a țărănimii transilvănene, atît pe domeniile fiscale din Munții Apuseni, cît și pe cele nobiliare din comitatele Transilvaniei (unde legea conscripției militare era aplicată arbitrar, din cauza caracterului de masă pe care îl căpătase). E vorba, cu alte cuvinte, de două acțiuni de luptă, una a iobăgimii camerale din Munți (domeniu al coroanei imperiale cu specific minieresc și forestier) și alta a iobăgimii de pe domeniile nobiliare din Zarand și Hunedoara (cu specific agricol), al căror liant a fost Horea, acest moț din Munții Albacului, care, înțelegînd conflictul surd ce avea loc între Curtea de la Viena și nobilimea maghiară din Transilvania, se pune în patru rînduri în fruntea unor delegații țărănești mergînd să se adreseze, la Viena, direct, „preabunului împărat", acesta însuși călător prin Transilvania și edificat asupra soartei românilor. E calea petiționară, „soluționată" dintotdeauna, pentru românii transilvăneni, prin tergiversări, cînd nu a rămas fără răspuns, precum șase ani mai tîrziu acel **Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae,** din 1791. Horea înțelesese aceasta și, bun diplomat și strateg, se va folosi de acea „dispoziție" a cancelariei imperiale dată Guberniului Transilvaniei, prin care se cerea ca trimișii comunelor de pe Domeniul Zlatnei să nu fie cercetați și maltratați pentru plîngerea înaintată Vienei. Actul va deveni „porunca" scrisă, la dispoziția orcărui iobag, adică „porunca împăratului" în numele căreia Horea va ridica la luptă sate întregi, în toamna lui 1784, știind că sorții unei revoluții depind de caracterul ei de masă, așa cum amenințase să devină „tumultul" de la Cîmpeni, din 24 mai 1782, cînd avusese loc o răbufnire a moților din Apuseni împotriva îngrădirilor arendășești. Încă de acum intrase în scenă **„Nyikula Ursz alias Hora... famosus seductor", „famosus maleferiatur"**, urmărit și supravegheat pentru incitarea la nesupunere și revoltă a țărănimii din Domeniul Zlatnei, pentru demersurile pe lîngă autoritățile domeniale și comitatense (Provizorat, Tezaurariatul Minier, Guberniul din Sibiu) și mai ales pentru drumurile la Viena !

Ca și D. Prodan, N. Edroiu neagă un eventual contact al lui Horea, în cele patru luni ale ultimului sejur vienez, cu lojile francmazonice din capitala imperiului, de unde s-ar fi organizat, chipurile, revoluția (v. Abafi Lajos — „Ordinul rozei", 1886 ; Gustav Brabbée, „Frățiile de cruce", 1887). „Practic, nimic din toate acestea", zice, pe bună dreptate, N. Edroiu, stabilind că șederea îndelungată a lui Horea se datora absenței de la Viena a împăratului Iosef al II-lea, aflat în provinciile italice, mai calde, pentru a-și îngriji sănătatea. Reintors la 20 martie 1784, Horea îi va înainta personal, într-o audiență specială, la 1 aprilie, petiția țărănească redactată în cinci puncte. Mai mult prevăzător decît încrezător în demersul său, Horea nu uita că, înainte de a părăsi palatul imperial de la Hofburg, trebuia să solicite Cancelariei imperiale o „dispoziție" prin care petiționarii comunelor de pe Domeniul Zlatnei să fie scutiți de eventuale neplăceri, „pînă să va isprăvi începutele lucruri", (a știut Horea să valorifice ambiguitatea unor astfel de formulări ? !). Actul („a cărui importanță și sens vor depăși mult, în lunile următoare, pe acelea pentru care fusese el conceput și eliberat") va deveni „porunca (rezoluția) împăratului" și va da credit major tuturor inițiativelor și hotărîrilor lui Horea (pe fundalul agitației provocate de conscripția militară din vara lui 1784, care stipula încetarea obligațiilor iobagești față de stăpînii feudali și ascuțea conflictul dintre țărănime și nobilime, ajungîndu-se pe alocuri chiar la anularea conscripției...).

Prospectată în amploarea și tăria ei, adunarea țărănească de la Mesteacăn, coordonată de Crișan, va constitui „un moment de clarificare și de decizie cu privire la acțiunile ulterioare ale țărănimii iobage române din Zarand". Ea a reprezentat o formă de consultare mai largă a țărănimii din Zarand, regrupînd mai multe sate. Mulțimea agitată se va reface a doua zi la Curechiu. Horea va interveni la timp, trasînd liniile de acțiune într-un mod organizat. După „incidentul" de la Curechiu, unde sînt uciși trei subprefecți comitatensi, revoluția

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Cota incandescenței

O recentă reeditare a volumelor de început ale lui Fănuș Neagu ne obligă să recitim povestirile după ce am parcurs, în ordinea apariției toate romanele autorului, adică să gîndim **anticiparea** înaintea **confirmărilor.** Urmează nu atît o verificare a **latențelor** care s-au concretizat, cît o validare a **consecvențelor,** a valorii stilistice, sigiliu de reprezentare care demonstrează sub orice metamorfoză identitatea unui scriitor.

Toate povestirile au o latență romanescă, după cum toate romanele conservă și potențează imaginea secvențială, tronsoanele narative, fragmentele concentrate cu oarecare independență de context, dar între speciile epice nu actionează un raport de acumulare și consecuție. Sinonimiile sînt absolute, numai „desfășurările" epice rămîn diferite. Dacă textele din **Caii albi...** par într-adevăr rupte din **Frumoșii nebuni...** (și din romanele în succesiune), povestirile din **Cantonul părăsit** și **Vara buimacă** nu sînt integrabile în **Îngerul a strigat** (desi alcătuiesc aceeași perioadă de creație).

De altfel, Fănuș Neagu a inventat o specie de **povestire intelectuală,** fie chiar și cu personaje rudimentare, care nu este istorisirea tradițională, de tip oral și informațional, perfecționată și rafinată de Sadoveanu, nici romantarea senzațională cu rezonanțe picarești și imaginație fastidioasă, la modul istratian — două repere recunoscute. Modelarea intelectuală se simte în **ritmul** sacadat al povestirii și cronologiile narative răsturnate, în finalitatea „jucată" și în absența „caracterelor" — din antonimizarea maniheistă nu rezultă personaje, ci stări. Tipologic, nu există decît un singur personaj — povestitorul.

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Drum la Iași

Ah, această Florență a culturii românești, acest oraș printre cele mai frumoase din Europa, după care întorci capul ca Orfeu după iubita sa ori de cîte ori trebuie să-l părăsești mereu în grabă, mereu abia sosit ca să revii cu o rîvnă nestinsă !

Primul drum acolo sub cupola de aur a Trei Ierarhilor, să-ți pleci genunchiul lîngă somnul de veac al acestor sfinți întemeietori de spiritualitate și neam, Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir, Alexandru I. Cuza, Veniamin Costache, umbra lui Dosoftei lîngă ctitoria lui Ștefan cel Mare prezent aici iar acolo pe Dealurile viilor ce se leagă acum, Galata și Cetățuia cu turlele lor ce-ți înfioară inima de departe cu armonia desăvîrșitei lor slujiri întru edificarea ființei interioare a generațiilor ce se perindă cu veacurile adaos istoriei neamului din care facem parte.

L-am însoțit în această primăvară pe Florin Niculiu cu pînzele sale unice pînă acolo afund în sălile Muzeului de artă unde și le-a expus pentru două luni : fi-vor afișe suficiente în oraș mai ales printre miile de studenți să-i îndemne în ceasurile lor libere să urce în fața acestor splendori scînteietoare de frumusețe provenind din mîna dăruită a unui moldovean de-al lor măiastru ?

În aceste zile cînd vechile erminii clatină sub cerul înmiresmat tînguirea veșnic plină de speranță și bucurie.

Ah, această Florență, acest leagăn al Poeziei române, această inimă a iubirii mistuitoare a lui Eminescu, trebuie să fie mereu patrie a poeziei române toposul în care să-ți poți așterne capul pe o pernă de piatră a luminii Logosului mai mult decît o clipă, fie ea grea cît o eternitate !

Acest Iași, ce se pregătește să-l sărbătorească în centenar pe cel ce este Dante al poeziei române pînă astăzi, atunci cînd teiul își scutură floarea...

Ioan Alexandru

Nașterea unei capodopere : „Oedip"

Tipărirea interviurilor acordate de George Enescu ne îngăduie să urmărim în etape procesul de naștere a unei capodopere **(Oedip),** proiect cu totul obsedant, muncindu-l pînă la suferință pe artist, abandonat din pricini varii și metodic reactualizat.

„Calmul" Enescu, cel atît de sigur pe unicitatea propriei vocații își construiește opera cu inversunarea dulgherului de corăbii gigante ori a „zidarului" de turnuri galactice. „Oedip" a fost, ani și ani, obsesia lui capitală, aspirație solemn-copleșitoare, speranță și deznădejde, reazim, vis și dor. Enescu e între primii români ce face din dor un concept inegalabil, cu chei de descifrare apropiate nouă și străine... străinilor. Dorul, un mister românesc. La 8 septembrie 1912, Enescu e interpelat de un reporter al revistei bucureștene „Flacăra". Plouă dar artistului „puțin îi pasă de vreme". Compune. După preliminarii meteorologice se ajunge, firesc, la muzică. Enescu spune :

„Este o caracteristică generală ce se desprinde din muzica noastră națională, după cum se desprinde ideea generală dintr-o lucrare de cugetare ; este **tristețea** chiar în **veselie.** Sentimentul acesta este inspirat din văile și dealurile noastre, de culoarea deosebită a cerului nostru, de gîndurile care apasă și fac în același timp să se nască în noi un dor ce nu se poate lămuri bine. Un străin, care-mi este prieten, auzindu-mă odată executînd o bucată a mea, mi-a spus : „În această compoziție este parcă **ceva ce nu se poate îndeplini".** (Sublinierile îmi aparțin. G.T.). Acest „ceva ce nu se poate îndeplini" era partea originală de inspirație românească din bucata mea ; acest dor nelămurit dar adînc mișcător mi se pare că este caracteristica sigură a cîntecelor românești".

Dar să urmărim momentele legate de „Oedip". La 4 martie 1919 Enescu e „foarte neliniștit de soarta lucrărilor care se află la Moscova împreună cu tezaurul Băncii Naționale. Spre a pune în siguranță valori artistice pe care războiul le-ar fi distrus, guvernul român a hotărît să le trimită spre păstrare la Londra. „Lăzile mele iau însă alt drum — va spune Enescu în convorbirile cu Gavoty — sosesc la Moscova și rămîn acolo... șapte ani !". În lăzi se aflau între alte manuscrise **„schițele operei Oedip"** — 1 mai 1921.

Reporter : „V-a scris (Edmond Fleg) libretul pentru **Oedip.** După cîte știu ați și terminat muzica actului I".

Enescu : „Oh, nu. Am schițat doar cîteva scene".

În același an, la 9 decembrie, Enescu lucrează „la o operă începută încă în vara trecută : **Oedip."** Vara trecută ? Deci vara 1920, cînd în 1919 schițele pentru **Oedip** erau depuse în lăzile moscovite ?

19 aprilie 1923.

„...După o lună și jumătate deci, mă voi retrage ca să încep orchestrația lui **Oedip".**

„Cînd vom avea plăcerea să-l auzim ?"

„Cred că în trei-patru ani."

Cîteva zile mai tîrziu :

„...De curînd am încheiat prima mea operă, **Oedip,** după textul unui scriitor francez. Din punct de vedere muzical are, după părerea mea, o notă proprie. Nu se poate spune că este muzică **modernă** sau că este deosebită muzical, ci este o lucrare în stil **antic,** adaptată spiritului antic."

Deci opera e „încheiată" dar pînă la premieră mai trebuie să treacă „trei-patru ani" de unde înțelegem cît de încet se grăbea maestrul ce-și considera lunga-i „odă în metru antic" ca pe o „operă destul de vastă".

Cinci luni mai tîrziu :

„Pînă la 1 decembrie stau pe loc. Lucrez zi și noapte la orchestrarea operei mele **Oedip,** a cărei compoziție am terminat-o. Pînă la 1 decembrie trebuie să am neapărat gata cel puțin actul I".

Termene precise, severe.

Dar... la 30 noiembrie...

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

MIHNEA GHEORGHIU: «Enigma din strada Presei»

După un roman închinat tinereții lui Dimitrie Cantemir (**Ucenicia cărturarului**), Mihnea Gheorghiu revine cu un roman din timpurile noastre intitulat, pe filieră Edgar Poe, **Enigma din strada Presei**. Apropiată în punctul de plecare de **Răscoala** sau **Delirul**, care se ocupă de tineri veniți din provincie în București pentru a intra în viața agitată a gazetăriei bucureștene, **Enigma din Strada Presei** se desparte de traiectoriile celor două romane amintite prin încercarea de a cuprinde în paginile romanului nu numai un singur eveniment, ci mai multe, pe durate de timp mari, căutîndu-le sau sugerîndu-le semnificația.

Enigma din Strada Presei nu începe în Strada Presei, ci undeva în provincie, cu o iubire de adolescenți, pentru ca mai tîrziu cititorului să i se ofere clasica întîlnire într-un compartiment de tren a principalilor actori ai scenariului romanesc : Dan Grigoriu, student în Litere, Viorel Arnăutu, asistent la Medicină, Victoria Albu, tînără intelectuală și ofițerul Popișteanu. Viorel Arnăutu este prieten cu Viviane-Christina, care va fi mai tîrziu și prietena lui Dan Grigoriu, iar tînăra Victoria Albu, vînzătoare pentru moment într-o librărie este activistă de stînga, ceea ce o va face să-și interfereze pînă la urmă viața cu a lui Dan Grigoriu, tînăr de orientare democratică. Romanul este un dans complicat de relații și de destine pe care autorul le leagă și le dezleagă cu pricepere potrivită unui roman plin de întîmplări, de evenimente cruciale și de probleme acute.

Sîntem în Bucureștii de dinaintea primului război mondial. **Enigma din Strada Presei** fiind în bună măsură un roman al acestui București, mai ales sub fața lui de „fin de siècle" întîrziat. Este un București văzut din unghiul tinerei intelectualități a anilor treizeci, care încearcă să opună modului senzualist de viață al acestui oraș meridional preocupări intelectuale și politice, care s-o distanțeze de viltoarea-i specifică, de care însă nu pot scăpa în întregime. Prins în mijlocul unor petreceri de feciori de bani gata, Dan Grigoriu intră în complicații de viață intime, care-i vor purta mai tîrziu pașii pînă în Elveția. Este lumea trepidantă pe care o descrie, programatic, G. Călinescu în **Cartea nunții** unde exhibă ostentativ un meci de box. Mihnea Gheorghiu, pe aceeași lungime de undă și pentru aceeași perioadă, gest romanesc la noi inedit, apelează la prezentarea unui meci de rugby, descris cu o plăcere competentă. Înfruntarea celor două echipe ascunde și o confruntare socială și politică totodată. E vorba de un XV al „lumii bune", care încearcă să întreacă pe rugbyștii poștași. Un incident în teren este, conform codului de maniere al timpului, soluționat în pauză, în cabine, prin scuze. Gogu Tălpeanu, cel care le primește, nu pierde prilejul de a face o demonstrație de forță, din sfera artelor martiale, pentru a semnala nesăbuitului adversar ce ar fi însemnat o posibilă replică a sa în teren. Vinovatul, care-și cere politicos scuze, este Viorel Arnăutu, legionar, cel din tren, Gogu Tălpeanu, fiind evident de stînga. **Enigma din Strada Presei** conține și tipica încăierare între legionari și oamenii stîngii, în cursul căreia Tălpeanu va renunța la eleganță, pedepsind pe un alt agresor legionar cu ruperea brațului. Decorul bucureștean va fi schimbat mai apoi cu unul elvețian, parizian, german, olandez, ceea ce va da cărții un aspect de roman internațional, desigur conform traiectoriilor urmate de personajele ei.

Ca în orice roman care-și propune să respecte canoanele speciei, **Enigma din Strada Presei** este un roman de dragoste. Dan Grigoriu părăsește în provincie o dragoste. Viorel Arnăutu iubește pe Viviane-Christine, cu care din pricina unor prejudecăți de familie nu se poate căsători. Aceasta va face un mariaj de interes cu Marcel Barbilian, fără să-l neglijeze pe tînărul colaborator al acestuia, Dan Grigoriu. În sfîrșit, Viviane-Christine, moare într-un accident ciudat în Elveția și în viața lui Dan Grigoriu apare Victoria Albu, care va fi executată, însă, în timpul războiului într-un lagăr german.

Intriga amoroasă va fi împletită, după bune reguli ale speciei, cu o intrigă polițistă. **Enigma din Strada Presei** nu este un titlu gratuit. Proprietara unui mare cotidian cade de la balcon. Toată averea ei va reveni prin testament familiei Barbilian. Acum, tînărul Marcel Barbilian se poate căsători cu Viviane-Christine. După căsătorie, moare mama lui Marcel, iar Dan Grigoriu, aflat în gazdă la Barbilieni, privește cu suspiciune pe gazdă. Chemat în Elveția la Barbilieni, Dan Grigoriu are siguranța că a descoperit pe vinovat în Vivi, precipitînd evenimentele și moartea tinerei soții. „Enigma din Strada Presei" pare a fi dezlegată aici. Dar romanul continuă și duce la cele mai neașteptate dezlegări, în cursul cărora, foștii adversari de idei și poziții, Dan Grigore și Viorel Arnăutu, se întîlnesc și discută pe teren neutru, pașnic despre tinerețea lor, despre timpurile prin care au trecut. Timpurile sînt altele, anii treizeci departe, cei doi, contemplînd istoria scursă de atunci pînă după război, descoperă adevăratul sens al evenimentelor, care atunci le scapă.

Enigma din Strada Presei rămîne însă și un roman cu conținut politic. Cunoștințele lui Dan Grigore din provincie sînt oameni de stînga. În discuțiile despre Victoria Albu, de după război, Dan Grigore își dă seama cît de implicat fusese Ilie Oancea în mișcarea ilegală. Chiar Dan Grigore ajunge să participe, alături de Victoria Albu, la acțiunile maquisarzilor. Pînă atunci romanul ne introduce în mecanismul unei sedințe politice ilegale, unde pozițiile rigide de la centru se întîlnesc cu opiniile realiste ale celor implicați direct în acțiune. Figura misterioasă a Victoriei Albu se ridică treptat pe deasupra altor personaje, ea fiind nu numai un personaj feminin enigmatic, ci și o figură politică misterioasă. Dan Grigore află adevăratul portret al femeii pe care o iubise abia după război, de la Oancea. **Enigma din Strada Presei** nu este numai tipica enigmă erotică și nici doar criminală, pe linia familiei Barbilian, ci și o enigmă de istorie politică. Faptele se organizează pe straturi de profunzime și romanul sugerează mereu că dincolo de suprafețe a fost altceva. Evenimentele din timpul războiului și cele de după război, din România, sînt ocolite de romanul lui Mihnea Gheorghiu, deși ele au o importanță decisivă pentru personajele cărții. Un sentiment de prelungită pudoare îi face pe unii scriitori români să ocolească aspectele dure ale realităților prin care au trecut.

Trebuie spus că **Enigma din Strada Presei** vorbește despre fapte și personaje bucureștene identificabile totuși cu ușurință. Accidentul mortal al marii proprietare de ziar, moștenită apoi de cineva din afara familiei, a făcut vîlvă la București înainte de război. Situațiile și numele personajelor sînt străvezii : ziaristul Nicu Gorcea este Nicu Cocea, profesorul Năeanu — desigur Nae Ionescu, Dalea îl ascunde, sub un nume comun, atît pe D. Gusti, cît mai ales pe Mihai Ralea, Stere Barbilian este Stelian Popescu, poetul Tavi — Octavian Goga, ziarul **Globul — Universul**, iar „Strada Presei" este neîndoielnic Sărindarul. Autorul își conduce astfel cititorul în direcția identificării tuturor personajelor : cine ar fi Dan Grigoriu cu profil roman ? Dar Viorel Arnăutu ? Dar ceilalți ? Procentul de ficțiune ingreuiază și înlătură astfel de identificări, romanul oferindu-se, totuși, cititorului ca o carte dominată de ficțiune. Dar dată fiindu-i ambiguitatea indiscutabilă a celor două planuri la un moment dat, este cazul să ne întrebăm, ca G. Călinescu în cazul ilustru al romanului **În preajma revoluției**, dacă n-ar fi preferabile în locul acestor scrieri aluzive gesturile memorialistice deschise. Pînă la un asemenea gest, Mihnea Gheorghiu a scris **Enigma din Strada Presei**, un roman întocmit după toate regulile speciei, antrenant și surprinzător, cu deschideri semnificative către marea ramă politică și istorică a timpurilor și evenimentelor pe care le traversează personajele **Enigmei din Strada Presei.**

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

STOP CADRU

Agreabilă mi s-a părut ultima carte a lui Iosif Lupulescu, intitulată „Echipa de filmare"*). E vorba despre o pseudo culegere de proze scurte, trădînd și o secretă tendință romanescă, dar mai ales de a minui observația ca pe un bisturiu.

Într-adevăr, majoritatea personajelor lui I. Lupulescu par celulele proliferante ale unei tumori maligne, asupra căruia textul își exercită mereu funcția chirurgicală. Aparent, viziunea morală e inspăimîntătoare, căci predomină brutalitatea, meschinăria, minciuna, lipsa de scrupule etc ; dar, în fond, tocmai aici se flă vocația unui act taumaturgic: în a diseca Răul, a-l cunoaște și a-l exorciza.

Să vedem, însă, despre ce este vorba.

2. Prozele din carte se pot împărți în patru categorii, după lumea și semnificația lor : istorii muncitorești, familiale, simbolice și despre o echipă de filmare (au dat titlul volumului). Istoriile muncitorești au în prim plan sudori eroici, care remediază în condiții dificile avarii grave. Eroismul lor, spectaculos pe plan social, foarte eficient pe plan economic, e colorat însă de frustrări subterane : nereușita la facultate sau trădarea iubitei. Deci, speranțe neîmplinite ce se exorcizează printr-o majoră dăruire în slujba colectivității ; această dialectică a eroismului este destul de străveche. Dar autorul știe să redea patosul și autenticitatea atitudinii — printre atîtia muncitori convenționali din literatura contemporană, sudorii săi au viață și chiar măreție. De altminteri, ei sînt unicele personaje care se salvează.

Istoriile familiale („Costache", „Gabriela", „Jumătate") reprezintă, de fapt, o singură istorie. Acum se trădează tendința romanescă, precum și funcția chirurgicală a perspectivei naratorului.

Moartea bătrînului tată aduce întreaga familie dinaintea unei ispite neașteptate : moștenirea. Vuietul pasiunilor mercantile și agresive devine uragan ; primul copil care-l temperează, cedînd partea sa de moștenire în favoarea mamei, nu e un personaj pozitiv, ci un aventurier, cu urme de răni pe față. El se numește Gherasim și înseamnă o mare intuiție a lui Iosif Lupulescu, nedusă pînă la capăt.

Istoriile simbolice („Repetiție de noapte" și „Lelia") au în vedere problema artei. Mai ales prima rămîne ilustrativă : Gim, regizorul secund, discută cu un paznic. Paznicul nu poate gîndi singur, ci doar conform regulamentului ; Gim este un artist. Mai departe : paznicul este omul comun, plin de bun-simț, însă incapabil de imaginație ; pe cînd Gim poate construi simboluri.

Desigur, se poate glosa mult pe marginea relației dintre omul comun și artă. În fond, însă, relația e profund benefică : mai devreme ori mai tîrziu arta sfîrșește prin a fascina universul omului, oricît de comun. Iată sensul curiozității „maladive" a paznicului.

În fine, istoriile despre echipa de filmare sînt cele mai numeroase, iar personajul lor principal predilect este tot Gim, regizorul secund, dar în ipostaze complet diferite.

Rămîne dificil de precizat ce a vrut autorul cu aceste istorii. Se impune neapărat comparația cu Henri Murger : și aici avem de-a face cu scene, dintr-o modernă viață a boemei. Dar farsele sînt rele, personajele nu se iubesc defel, există un element traumatizant în evenimente ; boema aceasta are disperarea unui rînjet de mort. Prin urmare, autorul nu a înțeles-o și nu a îndrăgit-o, însă a fost fascinat de ea. Nu-i permite naratorului să-și întoarcă ochii în altă parte.

La suprafață, apare un fenomen de demitizare (chestiune la modă) iată, zice textul, priviți adevărul despre o echipă de filmare, voi, acei care vă extaziați dinaintea filmului. În esență, însă, e vorba despre atracția pe care Moby Dick o exercita asupra lui Ahab : pe măsură ce relatează evenimente rele, naratorul devine și el rău. Pentru mine, cititorul, a fost o transformare interesantă.

Radu Comănescu

*) **Iosif Lupulescu : „Echipa de filmare", Editura „Facla", Timișoara, 1988.**

POEZIE

MOȘTENIREA SIMBOLISMULUI

O melancolie de „locuri unde nu se întîmplă nimic" pare a defini lirismul lui Ion Hurjui*) din „April". (Ed. Junimea, 1987), prelungind în acest fel și fără însoțirea unui stil vetust o componentă simbolistă cu puține coagulări moldave notabile, dacă lăsăm deoparte pe Bacovia, unde solitudinea simbolistă e mai degrabă antropologică și intuiește frici de epoci „lacustre", arhaice. Poetul invocă o lume domestică, privită cu suflet trist și elegiac, presimte o mișcare mecanică a zilelor monotone, arătînd totuși plăceri de „iluminație" într-o fatigabilitate de trup suav. „Visinul din fața casei" e ocazie pentru o poezie de „ennui" : miercuri spre joi / vei fi ca acum / numai tristețile / și talia ta de vioară / arcușul din vișin / treapta (treptele) / sunetele încordate / muzica înserării / miercuri spre joi / cîntul monocord / oboseala dinlăuntru / nervurile luminate / trădarea către altă trădare / cînd vine noaptea / miercuri spre joi / joi către vineri și în continuare". Acest „spleen" de Bahlui și nu de Tamisa se adaugă la un lirism „decadent" în sens estetic, visînd la o altfel de ordine a lumii, unde simțămîntul metafizic al „pierderii" întîlnește ideea simbolistă : „Cîntul acesta / destramă o ordine / o încercare de-a trece / chemînd către pierdere / stingher cu o floare / în mînă ești tu departe / sau cîntul acesta / nu se mai aude ? / nu-i nici o speranță / refugii pe-o stîncă / în mijloc de ape / și jocul continuă ! / așteaptă-n derivă / o pasăre singură / cu aripi cît cerul / acoperă totul". Solitudinea cuprinde, fără de îndoială, și pe îndrăgostit, erotica arătîndu-se a fi o stare suavă și cu desăvîrșită fragranță unde invocația „calului" nu documentează energetism și nici primitivitate ci este o confirmare a suavității de caligraf : „n-ai să vii / un fior trece prin trupul meu / n-ai să vii și nici eu / n-am alt drum / pe-aici calul alb, ar fi putut opri / povara dulce trupul rănit / pe care-l duce / calul alb aleargă pe lună / un fior trece prin trupul meu / n-ai să vii și nici eu / n-am alt drum". Poezie „de cameră", sonatină, cînt de clavecin — aceasta ar fi, mai înainte de toate condiția acestui lirism izvorînd dintr-un suflet „vechi" și poate în sine verlainian. Însă un „cîntec de clavecin" nu se organizează muzical și sonoritățile sînt mai mult bănuite, ceea ce însemnează că formele se convulsionează mai mult decît îngăduie un suflet de elegiac : „nu se întîmplă nimic în încăperea dreptunghiulară / flori albe deasupra-i și dedesubt cor de copii / treaptă cu treaptă coborînd nici un singur sunet nu-i / și totuși se aud voci / cîntec la clavecin și apă freatică ! / pierderea cîmpului verde din nou revenind în primăvară / ... / mă ridic dimineața, privesc prin fereastră / cîmpul verde, un fîlfîre de ceară, culoarea lui este toamna ! / sub al patrulea strat de pămînt la care ajung descopăr Poemia — / acopăr fîntîna definitiv, rămîn în camera dreptunghiulară / deasupra-mi altă cameră / ferestre nu mai există".

Această turburare de forme nu-i, cu toate acestea, fără întemeiere estetică și trebuie examinată cu înțelegere, căci poetul voiește a fi „modern" (și izbutește a fi) oricît ar arăta un suflet cu emoții de foburg. Vremea lui de predilecție rămîne acest „april" (clipă de primăveri tulburi și de emoție stingace) ori un „început de noiembrie", o „vară indiană" cu lumini orbitoare, aproape dureroase : „orbitoare cum să fie / ziua altfel / ochiul se tulbură / ochiul ! / de cîte ori văzute — / și nevăzute / anotimpurile din pielea de leu / și ale duioasei gazele ! / cu noi se abate / peste noi se abate ploaia de floare / imperiul contrastelor / în noiembrie / înnobilează frunze uscate / trupul iubitei / și ochiul văzut, de alți ochi / nevăzut anotimpul !".

Artur Silvestri

*) **Ion Hurjui : „April", Editura „Junimea", 1987.**

TENTAȚIA PROFUNZIMII

În cartea sa de debut, **Play Back, ființa lucrurilor** (Editura Albatros, București, 1983), Adi Cristi are un poem, la sfîrșitul căruia se întreabă (sau ne întreabă?) **play back este o carte mare?** : atît știu după ea urmează „slujbă de duminică / sau / buletin de știri", „poemul / exilul / evenimentul" : „30", și apoi „conflictul" nostru ! // deci... ascultă-l : pe beethoven : ....." Și textul care se numește „inter viu" se încheie cu două portative goale, după care scrie (va urma). Cei aproape șase ani trecuți de la întrebarea capcană pusă de autor lui însuși încă nu au confirmat dacă respectiva carte s-a dovedit a fi mare sau mică. Probabil că poetul așteptă un răspuns afirmativ ce ar fi putut veni din partea criticii, în timp. După cîte știm, aprecierile care s-au făcut asupra celor scrise în carte nu au găsit suportul necesar în conținutul ei real, bună parte din poeziile de acolo nedovedindu-se a fi durabile. Ultimul vers al cărții, teribiliste și sfidătoare în aproape fiecare din cele patru cicluri ale sale, sună foarte rezolut ; „Faceți cărțile... domnilor tipografi !" Iată că „domnii tipografi" i-au făcut lui Adi Cristi o nouă carte pe care el, între timp, a reușit s-o scrie. Ea se numește „Înțelepciunea semnelor" a apărut sub egida Editurii Junimea din Iași în 1988 și are trei părți ; Prima, „Apelul de dimineață", subintitulată și „identificarea eului" a doua „Distilerie", mai restrînsă și ultima „Înțelepciunea semnelor". Poemul care deschide cartea, intitulat : „Cîntec naiv pentru împărțirea deșertului" are șase părți și totalizează 63 de versuri, fiind cel mai reușit, mai unitar și profund din toată cartea, observîndu-se aci un Nichita Stănescu bine asimilat. Douăzeci din cele douăzeci și trei de poeme care-i urmează au ca titlu versuri întregi sau jumătăți de versuri alese din acest poem ce deschide cartea. Ca tehnică de lucru, acest ciclu este laborios alcătuit și se vrea traversat de mari semnificații filozofice care converg spre „identificarea eului". La pag. 20 citim: „Rog voua îngăduită să-mi fie nepriceperea / într-ale versului comun tuturor". Ce-i drept, Adi Cristi nu se poate plînge că nu i-a fost îngăduită această nepricepere. Dar să vedem în ce constă priceperea sa. O reușită este poemul „Nu avea încălțări, nici mantii de marmură", pe care-l citătm : „în mine se transportă piatră / este praf și arșiță : / — Nenumărate grîiji așteaptă în larg / extinderea portului ! // și cum să le dau ajutor / cum să le salvez echipajul / cînd nu-mi mai simt apele ! / și nu mai plouă / și nici un fluviu / nu se mai varsă în mine / nici o bucurie // este praf și arșiță și răscoală / nimeni nu mai vrea să plîngă / nimic nu mai singerează de atîta piatră // cum să le dau ajutor / cum să le salvez echipajul ?" Starea de secătuire, aridîtatea sufletească, uscăciunea unui mediu al așteptării și grijilor, toate acestea sînt impecabil surprinse aici. O nereușită este poemul intitulat „Aștîptînd primejdia", care începe cu aceste versuri dubioase : „cel ce se ridică la înălțimea ochilor mei / echipat să fie cu mască de oxigen / și cu toate cele necesare semnalelor aeriene" și continuă cu altele de aceeași factură : „se închină la mine femeile / de cînd un clopot mi s-a montat / deasupra inimii / unde au crezut că turlă aș putea fi..."

Primejdios de inegale sînt poemele acestui ciclu, ar fi prea multe de citat aici, încît se poate spune că lui Adi Cristi nu prea îi reușește „identificarea eului". Mult mai disciplinat, cu o expresie mult mai riguros supravegheată, se dovedește a fi în ciclul secund al cărții. În această „Distilerie" a lui Adi Cristi întîlnim poeme în spirit de haiku imposibil de prevăzut la primul său volum. Cităm doar două exemple: „nici un mormînt / nu poate ține-ngropat / trupul / pe care cîntecul / îl ridică-n picioare" (p. 47) și „țipătul nașterii / îmi străbate trupul / ca un fluviu / rătăcit / prin ocean" (p. 51). În ultimul ciclu, cel care dă și titlul cărții, este mult mai vizibil efortul de asimilare constructivă a unor motive și teme specifice poeziei stănesciene, ca de ex. în poemul **Linie Frîntă**, (p. 68) „la mijloc : o sferă cît o idee de sferă / în celelalte sensuri : cuburi cît o idee de cuburi // apoi geometrul și copilul / pe ultima treaptă / informi-imperfecți". Urme ale spiritului stănescian se simt și în „iluzia" ca în această strofă de ex : „fără nume te știu și te caut / și te pierd / nelocuit cuvînt /semn înspre unde mă aflu înaintea trupului / sau / aceasta să-mi fie / îngenuncherea ?".

Dacă în **Play Back**, Adi Cristi avea destule „poeme de serviciu", poeme rătăcite sau „rătăcitoare" cum le spune poetul și chiar poeme cu tentă polițistă, în noua sa carte se observă o evoluție în sensul adîncirii expresive a motivelor numelui (mai vechea sa obsesie), a eului, memoriei, cîntecului. Aceste versuri din **Play Back** : „săr așchii din Marele Cîntec / eliberîndu-mi expresia" (p. 12) sînt definitorii pentru noul teritoriu cucerit de poet odată cu recentul său volum, un teritoriu al profunzimii, arbitrariul asocierilor verbale șocante, nefolositoare, fiind pentru Adi Cristi, cel de acum, o fază depășită, consumată.

Vasile Bardan

Cota incandescenței

Urmare din pag. 1

Că autorul elaborează intelectual, dar nu este introspectiv — de altfel nici personajele sale — o dovedește regimul gradațiilor pasionale, organizarea dramaturgică a emisiunii epice și faptul că lirismul nu este intrinsec actiunii, ci relatării unei persoane, a III-a, dominatoare ca în proza obiectivă. Cred că succesul prozei lui Fănus Neagu stă în neutralizarea oximoronică a virtuților de a fi lirică și obiectivă, demiurgică și reflexivă în același timp.

Există o **presiune** evenimențială care implicînd o **ordine** exterioară, introduce pe neașteptate domeniul imaginarului, așa încît posibilul auditor nu mai discerne interferența planurilor și aproape că reclamă o autentificare printr-un real fie chiar și îndepărtat. Povestitorul insuși pune un mare semn de întrebare asupra povestitului, încît figurativul epic stă în aceeași ramă cu non-figurativul poetic. Ca povestitor și ca poet, autorul mizează pe virtuțile și virtualitățile auditivului și nu ale posibilei reprezentări vizuale — de unde, fac supoziția, eșecul notoriu al filmelor realizate după scenariile sale.

Scriitura funcționează la o cotă incandescentă a imaginației generatoare de lirism, neglijînd, atenuînd ori anihilînd spiritul de observație, ci filtrînd cu severitate o factologie evenimențială. Continuînd ideea, am spune că Fănus Neagu operează la antipodul aparatului de filmat (lăsat să funcționeze singur de „Noul roman"); el vede în infra-roșul (sau ultra-violetul) poeziei — iar aceasta, de creuzet, deloc spontană.

Sîntem într-o lume patriarhală, violent romantică și cu simț ceremonial-estetic, în care instinctul de independență al tinerilor, dar și o ideologie nouă încearcă să se elibereze de sub tirania paternală și, implicit, de o lume veche. Autoritatea Tatălui are trufia ei, logica ei orgolioasă dedusă dintr-o experimentare seculară, întrînd, firește, în contradicție cu nevoia de individualizare ca și cu lumea nouă ce încearcă să-și concretizeze cu — deocamdată — elan și puritate, viabilitatea. Sigur, simpla răsturnare, oricît de non-dialectică, se întîmplă numai în ziar, nu și în proza adevărată. Prin frămîntările instinctuale, convulsiunile dramatice și nu rareori tragice, prin pitorescul esențial și chiar exotismul etnografic, prozatorul încearcă să descopere **tensiunea autenticului și schema pasională**, o atmosferă de mare originalitate umană, dar ce exclude orice idee de exponențialitate.

În Bărăganul brăilean se configurează un Macondo, dunărean și deltaic, foarte verosimil și, în multe privințe, foarte asemănător, — orice direcție de influențare fiind exclusă, nu rămîne decît varianta lumilor paralele, în viziunea acelorași impulsuni originare. Ca și acolo clanul primitiv se dizolvă prin forța centrifugă generată de obicei de propensiunea erotică dar și de mirajul altei lumi fie spațială, fie ideologică, fără să fie cu necesitate superioară.

De la sub-constientul tribal, la viziunea colectivă, la supra-Eul halucinatoriu, în **Dincolo de nisipuri** nu rămîne decît pasul unei simple supoziții — „vin ploile !" — ca această **psihosferă** arondată naturalului și instinctualului să se lase cotropită de compensația fantasmagorică (nu fantastică, pentru că reprezentările rămîn la nivelul sub-constientului).

Desi nu este nici peisagist, nici observator al fortelor sociale, Fănus Neagu arată un interes constant în proza sa scurtă pentru raportul dintre **Putere** și **Natură**, niciodată despărtite, niciodată izolate de portiunea de discurs auctorial numită „personal".

Voința de putere a unui Căplan, tiranic și obtuz se manifestă prin dorința de a fi membru în Consiliul Parohial. Tot mica pasiune pentru mica posesiune și putere generată de ea, determină un act disperat în acele condiționări care va deveni un fenomen social — migrarea la oraș. Deocamdată, din motive personale, Vica și — se sugerează numai — Onică, fiul mai mic al lui Căplan o pornesc spre Brăila să-și împlinească strigarea erotică, dar gestul lor are reverberații largi, anticipînd procesualitatea proletarizării. Ei, desigur, o fac din teama terorii și din necesitatea independenței — altfel nu și-ar părăsi satul ancestral. **(Ninge în Bărăgan)** Puterea lui Morogan stă în casa de la Brăila, **(Somnul de la amiază)**, a lui Scarlat Cahul, în vraja de a găsi izvoare și de a săpa fîntîni. Radu Sterian din **100 de nopți** chiar are puterea — este procuror — dar o folosește, cum insinuează alte personaje, pentru a răzbuna o iubire neîmpărtășită. Va pierde și sansa socială și posibila reformulare a sentimentelor partenerei.

Natura nu există decît prin personaje, ca integrare (ca subordonare umană), ca un climax al fortelor calorice, ca antipozi climatici sau surse de energie : deci, o căldură năucitoare, un frig exploziv cu viscolire demențială, o secetă absorbantă stau o ploale diluviană. Deci, nu vara sau iarna, ca identități ciclice, ci exacerbarea sau excepția generate de o criză browniană a fortelor stihiale, răbufnirea obscură pornită din soare, din lună, din alte surse climatice. (Trebuie spus că, de la Eminescu înainte, nimeni în literatura noastră n-a mai făcut din lună un zeu tutelar, ca Fănus Neagu).

Absența — sau, mai exact, pulverizarea personajelor în discursul auctorial — atît de accentuată în romane, nu apare ca un atribut fragmentar al tineretii de povestitor, ci este o componentă permanentă a scriiturii.

Personajele se conturează în discursul narativ, la fel cum se integrează în natură, configurînd aceeași psiho-sferă atît de proprie prozatorului. Iată dansul **Liscăi** echivalent cu viscolul, cu seceta, cu vara, cu iarna : „Tovarășul meu de joacă a bătut toba și Lisca a jucat. A jucat așa cum niciodată pînă atunci nu-mi mai fusese dat să văd. Cu capul răsturnat pe umeri, cu brațele daie în lături, pocnind din degete și mlădiindu-se din mijloc, părea că trece în zbor peste pămîntul bătătorit din fata colibei, fiindcă tălpile ei de-abia-l atingeau ca și cînd ar fi fost o tablă cu jăratic. Călca fringindu-și genunchii și lungindu-și gîtul, cu ochii usor întredeschiși, dînd mereu să se întoarcă, așa cum minzul care se adapă în rîu se trage înapoi cînd își înmoaie nările în undă, speriat de chipul lui răsfrînt în adînc. Pornea repede în vîrful pașilor, fugărită parcă de răpăitul ca de ploaie al degetelor lovind în tobă, se răsucea brusc făcînd să zornăie brățările, de data aceasta îndreptindu-se putin cu fata ridcată în vînt către usa colibei, ca atunci cînd te asteptai să dispară prin ea, să se oprească și să înceapă să toace iarăși pămîntul cu călciile".

Cota incandescentă a imaginatiei sale lirice îi asigură de multă vreme un loc distinct printre scriitori români studiati în școală.

Universul genezelor

Urmare din pag. 1

monstrat, Eminescu făcuse și astfel contact cu motivul mării. Nu întîmplător, studiul lui P. Caraman are ca motto prima strofă din „*Miorița* lui Eminescu".

Dar și studiile mai vechi, unele scrise chiar cu mai mult de o jumătate de secol înainte, despre probleme care ulterior au antrenat echipe întregi de cercetători, își păstrează pe deplin actualitatea. Acest lucru se poate spune și despre „Alegoria morții...", elaborat prin anii 1930, în care este analizat motivul fundamental al baladei „Miorița", alegoria moarte-nuntă. Pentru a scoate în evidență elementele de actualitate, trebuie comparat cu partea corespunzătoare din monografia impunătoare a lui Adrian Fochi „*Miorița*. Tipologie, circulație, geneză, texte" din anul 1964. A. Fochi arată că baza etnografică a imaginii nupțiale din „Miorița", „la mort-mariage", a fost descrisă pentru prima dată (în 1925) de I. Muslea. Acesta, necunoscînd la acea dată literatura problemei, a considerat că este vorba de o particularitate a folclorului balcanic, deși se întrebase dacă nu putea fi descris ca un obicei general la indo-europeni. De aceea, numele lui I. Muslea este asociat în această problemă cu cel al lui C. Brăiloiu, care într-un studiu din 1946 „distruge — în mod justificat, după părerea lui A. Fochi — mitul alegoriei morții". Studiul lui P. Caraman, trebuie amintit, fusese elaborat prin anii 1930, dar rămăsese în manuscris pînă în 1983, cînd Iordan Datcu îl publicase postum în „Revista de istorie și teorie literară". El depășește atît limitele cercetărilor lui Muslea, cît și pe cele ale lui C. Brăiloiu, cu toate că demonstrația acestuia se situa în mod just în contra misticismului gîndirist. Practicînd analiza complexă a fenomenului folcloric, P. Caraman nu ajunge să distrugă mitul alegoriei morții și, prin aceasta, este superior chiar concepției fundamentale a lui A. Fochi.

A. Fochi reia demonstrațiile lui C. Brăiloiu (și ale lui C. I. Gulian), întrucît consideră că „numerosi oameni de cultură au discutat despre această problemă (...) fără a fi arătat în mod concret datele problemei, direcția procesului folcloric și semnificația sa" (p. 491). Sînt determinate trei trepte ale acestui proces : ceremonialul de înmormîntare, cîntecul funebru (bocetul) și balada însăși. În descrierea ceremonialului de înmormîntare, ca bază etnografică a imaginii nupțiale, nu există deosebiri de fond între studiul lui P. Caraman și cel al lui A. Fochi. Sursele fundamentale, mai extinse la acesta din urmă (Ibn Fadhlan, Ibn Dustah, Otto Schrader, B. Neuman etc.) sînt aceleași. Numai în ceea ce privește vechimea atestării ritualului există deosebiri. A. Fochi citează din „Hecuba" pasajul în care se cerea aducerea unui vas destinat ablutiunii funerare a Antigonei și se întreabă dacă această abluțiune, specifică logodnicilor, se practica și în cazul morților tineri necăsătoriți. Concluzia sa este aceasta : „Nu putem afirma nimic categoric deoarece pasajul rămîne, din cîte știm, absolut izolat, plîngerea Antigonei (...) neputînd fi considerată mai mult decît un mod figurat de expresie" (p. 509—510). A. Fochi îl citează în multe rînduri pe Otto Schrader cu al său „Totenhochzeit" din 1904, pe care-l consideră învechit. P. Caraman găsise însă, la pagina 5, reproducerea discursului lui Demostene contra lui Leochares, în care se vorbea despre un vas denumit *lutrophoros* cu o astfel de funcție în ceremonialul funerar al unui Arhiades. Deci dovada era făcută.

Analizînd relațiile ce se stabilesc între cele trei trepte ale procesului folcloric, A. Fochi consideră că „în materie de folclor nu există gratuitate și că imaginea nupțială a morții nu poate fi identificată cu o simplă figură de stil". Concluzia este categorică : „Înlăturînd cu hotărîre mitul așa-zisei alegorii a morții, am redat *Mioriței* locul de frunte pe care ea pe drept cuvînt și l-a cucerit printre producțiile poetice ale poporului nostru. Orice altă interpretare a acestui moment din cuprinsul baladei este sau o eroare, sau o mistificare" (p. 530). Soluția lui P. Caraman diferă de cea a lui A. Fochi, dar ea nu este nici o eroare, nici o mistificare. Ea nu comportă nici riscul absolutizării. O analiză atentă trebuie să precizeze faptul de stil pentru fiecare dintre cele trei trepte. Astfel, gesturilor rituale, obiectelor specifice ceremonialului nupțial li se schimbă semnificația atunci cînd sînt transferate în cel funerar ; partial, fiecare dintre ele capătă încărcătură metaforică, iar în ansamblu devin alegorie. Dacă funcția unei figuri de stil este în primul rînd afectivă, alegoria este cu atît mai potrivită aici, cu cît era chemată să surprindă dramatismul situației. Figurile de stil nu se întîlnesc numai în textele literare, ci în toate manifestările vieții. Aceasta este geneza motivului alegoric. Bocetele nu sînt în sine alegorii, ci sînt cîntece funcționale ; ele au în ceremonial rolul de a fixa substitutia semnificațiilor : „Druscele / Ți-s crucile. / Sfeșnicul / Vătășelul / Praporul / Ți-i nănașul. / Mireasă ți-i clopotul" (v. „Alegoria...", p. 77). Astfel de precizări ale codului găsește P. Caraman în frumoasa doină a ciobanului din culegerea lui Ov. Densusianu : „De jelit cin-te-a jelit? / — Păsările-au ciripit, / — De scăldat cin-te-a scăldat ? / — Ploile cînd au plouat... / — De-mpînzit cîn-te-a-mpînzit ? / — Luna cînd a răsărit" (p. 68). Similitudinile astfel descrise constituie motivarea atracției dintre motivul alegoric real și textul literar. Se observă că în doină faptul de stil este mai avansat, aportul imaginației mai mare, întrucît nu stabilește corespondențe între elementele fixe ale celor două ceremonialuri, ci între cele ale ceremonialului funebru și elementele simbolice ale naturii, prin ingenioase analogii și personificări". „Adesea, subliniază P. Caraman, alegoria are ca substrat personificarea" (p. 68). „Miorita" prezintă un etaj stilistic superior, deoarece corespondențele nu mai pleacă de la ceremonialul funebru, ci de la presupusul lui substitut nupțial și ele se stabilesc tot cu elemente selectate din infinitul naturii, pe baza acelorași analogii și personificări. Aceasta înseamnă că alegoria, plecînd de la baza etnografică primă, este pe deplin realizată. În aceasta constă, de altfel, cum subliniază P. Caraman, frumusețea și măreția baladei, punctul ei culminant de concentrare estetică. Nimic mistic în această împlinire, elementele estetice neavînd implicații disforice. Nu se poate adică spune că în mijlocul naturii mirifice, sublimîndu-și elanul vital, omul își dorește atît de mult moartea încît și-o imaginează ca pe o nuntă.

Demonstrația lui P. Caraman după care funcțiile ceremonială și alegorică nu se exclud, ci, dimpotrivă, stabilesc între ele un raport necesar de succesiune este latura esențială a actualității studiului său. Astfel de valori se găsesc încă în paginile manuscrise ale eminentului folclorist și ele sînt așteptate deopotrivă de cititori și de cercetători, pentru o mai deplină punere în lumină a geniului creator al poporului român.

L2 8 APRILIE 1989

EMINESCIANA

Iarăşi despre Al. Ciurcu

Prietenul I.M. Ştefan, un pasionat al istoriei ştiinţelor, bun cunoscător al secolului al XIX-lea ştiinţific, îmi împrumută spre consultare două tomuri masive cu tăieturi din presă pe care le deţine de la descendenţii lui Al. Ciurcu. Pentru că se ocupă de viaţa şi opera acestuia (are o lucrare pe această temă ce stă să apară), I.M. Ştefan a adunat, de-a lungul timpului, o impresionantă cantitate de informaţie din arhive, din presa românească şi străină. Dosare de acest fel se mai găsesc pe ici pe colo. La Biblioteca Academiei R.S. Române există o cotă rezervată tăieturilor din ziare, unde sînt sistematizate cronologic şi tematic informaţii despre România între anii 1871—1907. Din păcate, selecţia este foarte largă, cele circa două sute de volume sînt nu tocmai riguros întocmite şi au ajuns a avea destule pagini albe. Curiozitatea m-a împins a căuta aici articole din **Timpul** eminescian (desigur, pentru a depista golurile sesizate de către editori în colecţie) ; la prima vedere, lipsesc — deşi o investigaţie atentă s-ar cuveni. Bătrînii noştri aveau acest obicei al albumelor de tot felul — nu numai de fotografii, vederi, etc. — dar şi de articole de ziar decupate şi lipite pe file albe. Nu mă îndoiesc că există, încă, sute de asemenea albume pe care lumea de azi nu prea ştie să le valorifice. Imaginaţi-vă că, de pildă, cineva va fi avut „plăcerea“ a aduna editoriale din **Timpul**...

Tomurile în discuţie provin din familia lui Al. Ciurcu şi adună preponderent articole din ziare româneşti şi străine scrise de către Al. Ciurcu ori referitoare la acesta. Din păcate, am în faţă numai două astfel de tomuri : unul referitor la anii 1885—1886 (expulzarea lui Ciurcu şi a celorlalţi 5 transilvăneni, membri ai societăţii „Carpaţii“) — şi altul referitor la anii tîrzii, 1909—1914. Lipsesc nu numai volumele de legătură, dar şi cele anterioare anului 1885, care vor fi strîns, probabil, articole de Al. **Ciurcu** (nesemnate, în spiritul epocii, dar aparţinîndu-i — prin aceea că el şi le decupează şi adună la un loc).

Lipseşte, apoi, din tomul al doilea amintirea lui Ciurcu despre recluziunea lui Eminescu în baia Mitraşewschi (articolul său din 17 octombrie 1911, pe care l-am comentat pe larg cu altă ocazie) — lucru ce ne indică fără dubii că avem de-a face cu o selecţie de autor (ori de familie) destul de subiectivă. Este bogat reprezentat, în schimb, capitolul expulzărilor din 1885 — care, de altfel, a făcut destulă vîlvă în epocă, ziarele fiind pline, doar greutatea alegerii răminîndu-i celui care a dorit un asemenea album. Evenimentul este important mai ales prin discursul lui I.C. Brătianu din parlament, ca răspuns la interpelarea lui M. Kogălniceanu : aici primul ministru explică pe larg scopurile şi mijloacele societăţii „Carpaţii“ (pe care astăzi, dintr-un soi de aristocratism neînţeles al studiului, istoricii noştri le deduc din acte de arhivă, din mărturii indirecte. etc. : lucrurile sînt spuse cu voce tare de către persoane oficiale, şi de aici ar trebui să se pornească în investigarea faptelor). Spaţiul nu ne permite să dezvoltăm acum subiectul.

Ne atrage atenţia dintre sutele de tăieturi din perioada tîrzie, un articol al lui Al. Ciurcu foarte important pentru ediţia Eminescu: atestă paternitatea eminesciană asupra unui articol din ziarul **Timpul.** Transcriem pasajul în discuţie, spre bucuria de obşte a eminescologilor, amintind — dacă mai era necesar — că nu se cunoştea pînă acum :

„...În 1883 tribunalul de Ilfov şi apoi Curtea de apel din Bucureşti m-au condamnat a plăti Societăţii Creditului funciar rural 20 000 lei despăgubiri pentru că luasem răspunderea unei critici severe ce apăruse în **L'Independence roumaine** împotriva felului de a se administra al acelei societăţi (...). Nu eram autorul acelui articol, dar, solicitat să iau răspunderea ca să scap pe Galli de o eventuală expulzare — în naivitatea mea mă credeam inexpulzabil — n-am ezitat a publica o scrisoare prin care mă declaram de autor al articoluluiî incriminat. Avocaţii Creditului găsiseră o chichiţă avocăţească cusută cu otgonul. Ei susţineau că, precum în materie de crimă partea civilă se poate adresa pentru despăgubiri fie Curţii cu jurk care judecă crima, fie tribunalelor ordinare — tot aşa şi în materie de delict de presă Creditul se adresează pentru daunele ce i s-au cauzat de articolul d-lui Ciurcu tribunalelor ordinare, fără a cere vreo pedeapsă pentru delictul din care rezultă acele daune. Din moment ce nu se judecă delictul însuşi, ci numai cererea de despăgubiri civile ce nevoie e să se mai adreseze Curţii de juraţi ?

La această teorie bizară era uşor de răspuns, că dacă nu există delict nu poate să existe nici cerere de daune justificată, că în materie de crimă numai atunci partea civilă se poate adresa tribunalelor ordinare, dacă la Curtea cu juri a fost cineva condamnat pentru acea crimă, că prin urmare, pentru ca Creditul să poată cere tribunalelor ordinare ca Ciurcu să fie condamnat la despăgubiri, trebuie să se statueze mai întîi de instanţa competentă, în speţă de Curtea cu juri, dacă prin articolul incriminat el a comis vreun delict sau a spus numai adevărul, uzînd de un drept constituţional, libertatea condeiului. Presupunînd că Ciurcu ar face înaintea Curţii cu juri dovada acuzaţiilor sale, şi ar fi achitate, ar mai putea oare Creditul pretinde despăgubiri ?

Cu toată evidenţa acestei argumentări, **dezvoltate de M. Eminescu într-un articol din TIMPUL pe care-l păstrez** şi spusă cu mult talent de ilustrii mei apărători, tribunalul prezidat de Al. Costescu m-a condamnat să plătesc Creditului 20 000 lei...“.

Nu mai continuăm, în cele din urmă Al. Ciurcu a fost absolvit de amendă (l-au apărat, ca avocaţi : M. Kogălniceanu, D. Brătianu, N. Ionescu, Gr. Păucescu, C. Boerescu, G. Danielopolu, Al. Lahovari, Tache Ionescu, etc. — nume ilustre). Amintirea este publicată în **Adevărul,** 16 decembrie 1913 (necrolog pentru I. Kalinderu).

Procesul lui Al. Ciurcu cu Creditul funciar rural a avut loc în decembrie 1882 — şi s-a prelungit pînă în anul următor. Eminescu ia de multe ori cuvîntul în chestiune, cu argumente de felul celor rezumate de către Al. Ciurcu. Poetul discută lucrurile principial, face o pledoarie pentru presă în general şi modalităţile de a se judeca procesele de presă. Sîntem înainte de revizuirea constituţiei din martie 1884, cînd două articole speciale vor privi delictele de presă ; în 1882—1883 se poartă lungi discuţii formale. Poetul cere constant ca aşazisele delicte de presă să fie aduse în faţa Curţii de juri nu în faţa tribunalelor ordinare. De altfel, Asociaţia presei abia se formase (cu B.P. Haşdeu preşedinte — iar M. Eminescu secretar). C.A. Rosetti, candidat la preşedinţia acestei Asociaţii, cere constant în „Românul“ dar şi în Parlament să nu se judece delictele de presă, ori cealaltă formă de judecare a lor, prin tribunalele ordinare. Eminescu ia cuvîntul în calitate de secretar al Asociaţiei presei, nu din — să zicem — prietenie pentru Al. Ciurcu; acest proces ar trebui urmărit cu atenţie — vezi numele ilustre care au apărat cazul — în legătură tocmai cu acest principiu susţinut de către poet. Lucrul cere investigaţie îndelungă, de arhivă mai ales. Ne mulţumim a trage cîteva scurte concluzii. Mai întîi, Al. Ciurcu îşi asumă responsabilitatea unui articol scris de altcineva. Eminescu luptase tot acest an, 1882, pentru a-l apăra pe Pantelei Popasu, cel care, sub pseudonimul „Delfinul“, atacase în ziarul **Timpul** guvernul şi dinastia. Se apărase şi pe sine însuşi, în conflictul dur cu C.A. Rosetti (vezi cazul „Fantasio“). Nu-şi asumase, aşadar, o asemenea responsabilitate — care, odată declarată, implica proces public (cu martori, advocaţi, refacerea situaţiei, etc.), nu la Curtea de juri, ci la tribunalele ordinare. Apoi, Emile Galli, directorul ziarului **L'Independence roumaine** pe care Al. Ciurcu vrea să-l scape de o eventuală expulzare, va fi într-adevăr expulzat în ziua de 28 iunie 1883, cînd se declara publică şi boala lui M. Eminescu (o declaraţie publică de acest fel — a făcut-o **Românul,** ziarul cu care poetul era în aspră polemică — atrăgea după sine discreditarea persoanei respective, scoaterea ei din aparatul de presă ; vezi, de altfel, răspunsul **Timpului** la anunţul adversarului său : „...a încetat a mai lua parte la redacţiune, atîns fiind în mod subit, etc...“ : ziarul lui Eminescu anunţă destituirea poetului şi motivaţia acestei destituiri).

...Dar, desigur, bucuria noastră cea mare vine din aceea că regăsim, în ediţia academică, această serie de articole eminesciene pro-Ciurcu (dec. 1882). Într-adevăr, fără a avea cunoştinţă de mărturia de peste ani a lui Al. Ciurcu — dar cum s-ar fi putut prinde o asemenea informaţie în pădurea de ziare de la Academie?! — D. Vatamaniuc a dedus, pe baza stilului şi a ideilor, că aceste articole sînt scrise de către M. Eminescu, şi le-a pus la locul lor, în ediţie. Este o confirmare cum rar se produc în asemenea cazuri : un document ulterior certifică baza ştiinţifică de argumentaţie a editorului lui Eminescu. Lucrul mi se pare cu atît mai important, cu cît în ultimul timp — deşi nesemnalate şi neluate în discuţie de către presa largă — apar luări de poziţie împotriva metodei lui D. Vatamaniuc, pentru scoaterea din ediţie a unor articole ce s-ar dovedi că nu sînt scrise de Eminescu. În ceea ce ne priveşte — am mai spus-o şi o repetăm — asemenea discuţii pe marginea paternităţii nu-şi au temeiul deocamdată : ştim puţine lucruri despre epocă — iar ediţia nu este încă gata. Punctul maxim al mişcării culturale pe axul paternităţii eminesciene a articolelor din ediţia academică — nu poate fi altul decît editarea întregului ziar **Timpul.** Ar fi 10 sau 12 volume în care un capitol de istorie şi cultură românească va rămîne fixat pentru eternitate în ediţie critică (cu indicarea autorului acolo unde se ştie ori s-a dedus, cu lăsarea fără semnătură a articolelor greu de atribuit — dar cu întregul corpus teoretic pe masă). Punctul minim ar fi, apoi, aruncarea la gunoi a întregii ziaristici eminesciene. Între acest minim şi acest maxim — ce este de ales ?

Încă o dată, asemenea confirmări ale metodei ştiinţifice ale lui D. Vatamaniuc sînt în măsură a întări încrederea în ediţie, sînt dovezi rare — dar cu atît mai preţioase — că iubirea de Eminescu naşte ştiinţa de Eminescu; altfel spus, că nu poţi păşi decît prin iubire în ştiinţă.

Nicolae Georgescu

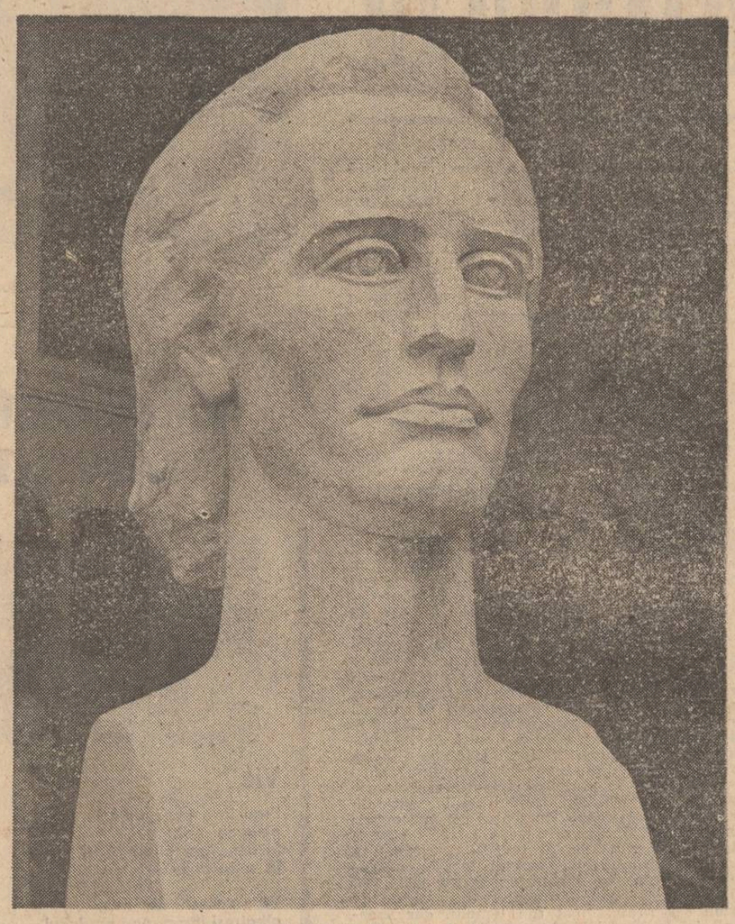

Sculptură de Dumitru Pasima

Cîntec pentru Eminescu

Mi-este inima inimii Eminescu
pe acest Pămînt rotitor
printre astrele Nopţii de-a pururi,
întru toate căutînd Adevăr.

Şi mi-e inima inimii Eminescu
ca o floare vibrînd către stea,
din izvorul luminii visează
însetată lumină să bea.

Unde-s Carpaţii, şi Prutul, şi Oltul,
Codrul blînd, milenar il ivi,
şi mi-e inima inimii Eminescu,
şi făptura mai mult va iubi.

Mi-este inima inimii Eminescu,
sunet pur în cuvîntu-i divin
ce răsună adînc, melancolic,
luminos şi stăpîn pe destin.

Unde-s zări şi fereşti înălţate,
şi-un Luceafăr de seară pe cer,
mi-este inima inimii Eminescu,
învelită în bolţi de mister.

Mi-este inima inimii Eminescu
prin pădurea şoptindă mereu,
şi pe valuri de mare s-arată
chipul lui cel frumos ca un zeu.

Unde vîntul, şi norul, şi ploaia
scaldă şesuri, şi dealuri, şi munţi,
mi-este inima inimii Eminescu,
precum visul în somn peste frunţi.

Unde Luna, şi clară, şi sfîntă,
coboară ades' printre tei,
mi-este inima inimii Eminescu
şi puteri sorb din cîntecul ei.

Cît o floare albastră pe lume
ne va da peste ceruri iubire,
mi-este inima inimii Eminescu
şi amar vom gusta nemurire.

Mi-este inima inimii Eminescu
pe acest Pămînt rotitor
printre astrele Nopţii de-a pururi
întru toate visînd Adevăr.

Dumitru Bălăeţ

Răsfoind arhive muzicale

De cînd am fost şeful sectorului de muzică la Biblioteca Academiei Române (1951—1952) am avut prilejul să mă întîlnesc deseori în sala de manuscrise cu reputatul eminescolog Perpessicius, reuşind chiar să mă apropii de acest om exemplar prin ţinuta ştiinţifică şi morală faţă de tinerii cercetători. Ceva mai mult : efectuînd la sfîrşitul anului 1951 un inventar general al tuturor manuscriselor şi tipăriturilor muzicale româneşti din Biblioteca Academiei, m-a rugat să-i semnalez toate compoziţiile pe texte eminesciene din perioada anilor 1870—1885. Din păcate nu l-am putut satisface decît într-o mică măsură, fiindcă Eminescu nu s-a aflat în atenţia compozitorilor noştri decît tîrziu după publicarea volumului de **Poesii** de către Titu Maiorescu (1883). Totuşi, m-am ales cu îndemnul de a studia legăturile lui Eminescu cu muzica, mai ales că Perpessicius îmi relevase cîteva însemnări ale poetului pe unele programe de concerte susţinute de violonistul Toma Micheru.

Omul de care m-am simţit însă legat sufleteşte în tematica eminesciană a fost Augustin Z. N. Pop. În fiecare săptămînă, uneori chiar de mai multe ori, profesorul se întîlnea cu discipolul său, Doru Cosma. Între Augustin Z. N. Pop şi fratele meu s-a statornicit — în ciuda diferenţei mari de vîrstă — o prietenie atît de trainică încît la noi în familie nu de puţine ori o auzeam pe mama spunîndu-mi la ora prînzului aproape exasperată : „Hai să mîncăm, că Doru are astăzi iarăşi întîlnire cu Augustin şi nu vine la masă !“ Uneori mă vedeam şi eu cu ei, bineînţeles convorbirea noastră alunecînd spre noile descoperiri de documente eminesciene pe care profesorul le îmbrăca totdeauna într-o poveste de veritabil „detectiv“ literar. În 1975 am publicat un studiu în revista **Muzica** nr. 4, **(Eminescu şi muzica)** pe care i l-am dăruit şi pe care l-a lăudat public într-un articol din revista timişoreană **Orizont,** 3 iunie 1983. Bucuria cea mai mare însă, i-am produs-o în ziua cînd i-am semnalat descoperirea unicei compoziţii a lui Ciprian Porumbescu pe versuri eminesciene **(Înger de pază),** în colecţia strănepoatei muzicianului bucovinean, Nina Cionca. Aşa s-a născut articolul lui Augustin Z. N. Pop, **De la Eminescu la Ciprian Porumbescu** (1983). Datorită acestui cercetător eminent am învăţat să investighez cu luare aminte sursele documentare secundare, spre a da peste izvoarele primare, adesea revelatoare.

Cu această experienţă şi îndemnat de cei doi eminescologi am trecut la exegeza muzicală privind ecoul operei **Luceafărului** în muzica românească şi universală. Surprizele nu au încetat să apară şi sperăm ca, în acest an al centenarului morţii poetului, să concretizăm rezultatele acestei primare cercetări interferente între literatura eminesciană şi arta sunetelor, între istoricii literari şi muzicologi.

Îndemnul lui Ilarie Chendi — **La cine sînt manuscrisele Eminescu ?** şi **Scrieţi amintiri ! —** trebuie să se adreseze şi muzicienilor ce au stat în preajma poetului, fiindcă Luceafărul s-a aflat, mai ales în epoca de ziarist la **Timpul** şi către sfîrşitul vieţii, într-un cerc de muzicieni ce l-au încurajat şi l-au copleşit cu căldura lor sufletească şi preţuirea artistică, lipsită de invidia şi reticenţa colegilor de breaslă literară.

Adeseori în cercetările noastre cotidiene, de rutină muzicologică, în arhivele compozitorilor de muzică vocală, am întîlnit versuri răzleţe şi poezii în manuscrise autografe aparţinînd lui Alecsandri, Sion, Iraclie Porumbescu, Matilda Cugler-Poni etc. Cu atît mai logic ar fi să ne aşteptăm ca în secolul XIX, cînd tipărirea poeziilor în volum reprezenta un sacrificiu material greu de suportat chiar de către poeţi notorii de talie naţională (cum a fost cazul şi cu Eminescu), în arhivele compozitorilor să aflăm — rătăcite — asemenea preţioase documente.

Un aspect deloc neglijabil în cercetare ni se pare investigarea colecţiei compozitorilor „mărunţi“, autorilor de romanţe, care au apelat la lirica de dragoste a lui Eminescu. Nu mai este astăzi nici un secret că versurile Luceafărului s-au aflat mai puţin în atenţia lui Eduard Caudella, Gavriil Musicescu, Ion Vidu, Iacob Mureşianu, Alexandru Flechtenmacher, Ciprian Porumbescu şi a altor mari reprezentanţi ai muzicii româneşti din pragul sec. XX (în frunte cu tînărul George Enescu ce scria piese vocale pe texte de N. Rădulescu-Niger, I. U. Soricu, Carmen Sylva, Jules Lemaitre, Sully Prudhomme, Albert Samain, Clement Marot, Fernand Gregh), primatul transpunerilor sonore deţinîndu-l autorii de romanţe şi coruri ca Grigore Scorpan, Aurelia Bălutză, George I. Mugur, Gheorghe Scheletti, Iancu Filip, Eugeniu Ceaicovschi, Năstase Ionescu, Tudor Flondor, Isidor Vorobchievici, Antoniu Sequens, Guilelm Sorban, Scarlat Cocorăscu, Oscar Spirescu, Carol Decker, Nicolae N. Ruteanu etc.

Care ar fi de fapt fondurile arhivistice muzicale unde s-ar putea identifica fie documente eminesciene, fie mărturii (corespondenţă, jurnale, amintiri scrise), despre poet ? La Iaşi, Eminescu s-a aflat în preajma familiilor Wilhelm Humpel, Teodor T. Burada, doctorului-muzician Gustav Otremba, Gheorghe Scheletti ; la Botoşani merită investigate fondurile compozitoarei şi cîntăreţei Margareta Jecu ; la Buzău, arhiva familiei Toma Micheru ; la Braşov, fondurile Gheorghe Dima şi Ersilia Roşca ; la Caransebeş, colecţia Antoniu Sequens ; la Bucureşti, arhivele George Stephănescu, Eduard Wachmann, Constantin Bărcănescu, Zdeneck Lubici, Ludwig-Anton Wiest, Grigore Ventura, Dimitrie Popovici-Bayreuth. Departe de a oferi o listă completă a spaţiului eminescian în lumea muzicienilor noştri, totuşi legăturile directe şi indirecte ale poetului cu aceste familii nu trebuie excluse din viitoarele investigaţii. Unele nume citate mai sus s-au aflat în directă legătură cu Titu Maiorescu şi familia sa (Antoniu Sequens, Gheorghe Dima, Wilhelm Humpel), criticul literar încercînd stimularea interesului compozitorilor pentru poezia Luceafărului. Nu ar fi zadarnică şi o scurtă ochire printre documentele bogatei arhive Eusebie Mandicevschi de la Viena, un mare admirator şi tălmăcitor în sunete al versurilor eminesciene.

Şi în încheiere, un document revelator la întrebarea **Unde sînt manuscrisele Eminescu ?** Trimiţîndu-i fotografia violonistului Toma Micheru în 1957, nepoata prietenului lui Eminescu, Livia Severeanu-Teodorescu, îl informa pe muzicologul Ion V. Florian din Ploieşti într-o scrisoare, următoarele : „Titu Maiorescu fiind Ministru al Instrucţiunii Publice a refuzat să primească spre publicare poeziile inedite ale lui Eminescu pe care mama mea (Maria Micheru — n.n.) i le adusese, avîndu-le de la fratele ei Toma Micheru, care era prieten de la Viena cu genialul poet. Cît priveşte despre Toma Micheru n-a întrebat nimeni, niciodată, despre el şi nimeni nu s-a interesat de compoziţiile lui. Aşa se explică faptul că i s-au pierdut în decursul vremurilor toate lucrările în manuscris, odată cu poeziile inedite ale lui Eminescu. La fel s-a pierdut şi o **Elegie** de Liszt pe a cărei copertă era scrisă de mîna virtuozului pianist universal şi mare compozitor ungur o dedicaţie în limba germană către Toma Micheru, dată la Weimar în 1884. Medalia **Bene Merenti,** cls. I şi o decoraţie turcească, au avut aceiaşi soartă“.

Multă vreme afirmaţiile de mai sus, mai ales cu implicarea lui Franz Liszt, au stat sub semnul întrebării. Dar o cercetare migăloasă întreprinsă recent de poeta Gina Teodorescu (ce ne-a pus la dispoziţie o serie de documente ale familiei Micheru, fapt pentru care îi aducem sincere mulţumiri), a dus la confirmarea legăturilor violonistului român cu marele pianist ungur.

Dacă Maria Micheru i-a dus lui Titu Maiorescu manuscrisele lui Eminescu, dacă mentorul poetului le-a refuzat spre publicare, dacă documentele Luceafărului mai există sau au dispărut — nimeni nu va putea da un răspuns precis. Pare de-a dreptul incredibil ca tocmai Titu Maiorescu să fi lăsat nestemateie manuscrise eminesciene să-i scape din mînă. Totuşi, epistola regretatei profesoare şi compozitoare de la Buzău, Livia Severeanu-Teodorescu, în o cărei casă s-au adunat spre sfîrşitul vieţii aproape toate surorile lui Micheru, a deschis o rază de speranţă în depistarea documentelor. Eminescu merită eforturile muzicologilor în investigarea arhivelor tuturor muzicienilor ce au stat în preajma Luceafărului şi cu atît mai mult în colecţia celui mai apropiat prieten al său, violonistul Toma Micheru.

Viorel Cosma

„Nemargini de gîndire“

Cu Eminescu e **vorba de tot,** a spus uimit Constantin Noica atunci cînd a pătruns în depozitul manuscriselor poetului şi acelea i s-au mărturisit cu întreagă fascinaţia lor : una a „larvarului“ şi „informului“ — gîndeşte filosoful cuprins —, a „originarului“ care „te învăluie şi te poartă către rest“. Ar mai fi acolo — lîngă tot ceea ce ştim din şi despre poetul naţional — proiecte, variante, „comorile plutonice“, „sistemele de filosofie posibile“ etc., toate trimit la o mare cultură ; e înveder.at astfel că Eminescu era pus, fără de nici o întoarcere de ursită, pe nesfîrşirea gîndului. Stăteau adică să fie, în acest miraculos aşezămînt, „nemargini de gîndire“, cum a scris odată poetul însuşi, undeva în caietele sale. O vorbă aşa de surprinzătoare, vorbă parcă de taină, cînd cazi peste ea nu se poate să rămîi nemişcat şi să n-o iscodeşti. Nemargini de gîndire sunt, observă el, în limba eminesciană, şi ele mai sunt, desigur, în orice limbă bună, o limbă e chiar datoare să fie astfel. Condiţia e, însă, să cauţi aceste nelimitări înăuntrul limbii tale, nu în afara ei : de unde ar veni numai închiderile, opririle, limitarea. Să fii adică în **stătămîntul** ei, cum ne-ar preveni aci gîndul satului românesc. Eminescu era aşezat înăuntrul limbii noastre, căci aceasta — va nota poetul altădată în caietele sale — este stăpîna peste noi, nimeni nu e mai sus de limba care-l vorbeşte — constatare pe care şi veacul acesta ce ne poartă cu dinsul l-a rostit în felul lui, poate chiar cu mai mare cîştig şi recunoaştere, dar, iată, cu alţi gînditori, între care, de exemplu, proeminent, germanul Martin Heidegger.

De această nemărginire a gîndirii şi limbii eminesciene dau socoteală toţi cei care au scris, scriu şi vor scrie despre Eminescu : şi nu e, aici, de judecat poetul cu, aş spune, nesăbuinţa curentă a profesionistului silitor, fără adică şi de pioşenia (gr. „eusebeia“) pe care, altminteri, toate cunoaşterile o ţin întrinsele ; Eminescu acum e încă de asimilat „ca o conştiinţă de **cultură** de dindărătul nostru — de la folclor pînă la ştiinţele pozitive — devenind astfel conştiinţa noastră mai bună.“ Şi ca să prevenim întîmpinări morocănoase ce s-ar putea ivi (şi ele s-au şi ivit de cîteva ori), să reproducem din rîndurile închinate de Constantin Noica „omului deplin al culturii româneşti“ şi acestea : că aici nu e vorba de idolatrie, „nu e vorba de sporit cultul lui Eminescu“. „Dar trebuie arătat ce extraordinară poate fi **funcţia** lui în cultura noastră“.

Am ajuns aşadar la întrebarea dacă pe Eminescu trebuie să-l vedem în continuare ca locuind în mit sau, dimpotrivă, că el trebuie urnit grabnic din acesta, dislocat de acolo ; chemat şi adus irevocabil pe sol ca o **putere** deja realizată, analizabilă, clasificabilă. Nu altfel de cum s-ar proceda, de exemplu, cu oricare dintre capitolele istoriei noastre spirituale. Răspund şi eu la întrebare (a mai făcut-o, din cîte îmi amintesc, criticul clujean Petru Poantă, în **Tribuna**), cu toate că nu sunt sigur de consens, de satisfacţia unei aprobări unanime. Mitul Eminescu nu a conţinut şi, cred, nici nu e cazul să sfîrşească. Nefiind numai o **fabulă** — părerea aceasta uşuratică a eşuat repede la cercetarea serioasă —, mitul nu e nici doar o modalitate de a gîndi realitatea (ceea ce iarăşi s-a spus), dar e un mod de a o face, **de a întemeia realitatea** (în elină, de pildă, avem „themelion“, temelii, dar un „temno“ e a tăia, a zidi în jurul unui sacrificiu etc.). O realitate, deci, care nu e lipsită de logos, ci este mereu cu acesta (încuiat întrinsa), o realitate cu fiinţa ei şi, astfel, ca fiinţă — neconstrînsă, de aceea, de nimic, necuprinsă, în veci nesfîrşită. Cînd, asadar, veacurile omului se îmbolnăvesc (şi istoriile lumii ne-au arătat de multe ori destule maladii ale veacurilor), mitul poate fi unul dintre bunii vindecători. Dorind să vindece veacul lui (bolnav şi acela în multe privinţe), Eminescu în mit a vindecat şi după ce veacul său a trecut. Şi, în mit încă fiind, Eminescu ne mai poate dezlega şi lecui de multe.

O maladie a cărei tămăduire i se arăta, în epocă, lui Eminescu sub semnul urgenţei, mai are încă, se pare, şi astăzi o identitate, secolul nostru o va numi cu vorbele lui : sunt raţionamentele prin care mirsăvia reduce la tăcere conştiinţa (cum ar spune K. Jaspers — acest analist şi critic tare din filosofia contemporană). Silogisme care conchid recunoaşterea păcatului, mărturisire a culpei, aducînd prin aceasta o salutară uşurare : spovedanie însă necinstită, confortabilă, poate şi avantajoasă, căci de cite ori ne liniştim astfel nu ne şi socotim neatîrnaţi de vreo putere de deasupra noastră ? Deschizînd un proces ideologiilor, filcsofui invocat aici mai identifică şi alte îmbolnăviri asupra cărora, însă, nu mai stăruim. O altă maladie, cunoscută şi de Eminescu, e descrisă şi în anii '70 al secolului nostru de către sociologul P.H. Chombart de Lauwe : pierderea sensului prin manipulare, o nouă şi gravă formă de alienare : cînd, adică, te orientezi după modele pe care nu le înţelegi (sau nu mai dispui de timp pentru aceasta), cînd cadenţa pe care o suporţi te depăşeşte, eşti controlat şi fişat, cînd, mai ales azi, eşti solicitat peste putinţele tale de publicitate etc. Eminescu, însă, cu mitul său (sociologul, filosofui, gînditorul etc., care a intuit, a formulat şi a propus remedii etc.), ar da oare el, la acestea, răspunsurile bune ? Te mai poţi vindeca întorcîndu-te la dinsul. Cîţi n-au făcut-o cu credinţă, cîţi, încă, fără s-o recunoască ? Fără prejudecăţi, cu deciziune şi sinceritate a ales această cale Ilie Bădescu, autor — plecînd de la Eminescu — al unei originale şi foarte importante lucrări despre **cultura critică la români.** Secolele, istoria lumii se îmbolnăvesc, credea marele poet (şi tot aşa credem şi astăzi, vezi acelaşi Karl Jaspers) atunci cînd începe dizolvarea valorilor tradiţionale. Nu e defel întîmplător că Eminescu tratează o problemă precum aceasta într-un studiu intitulat limpede : **Patologia societăţii noastre.** Gînditorul politic care a fost poetul naţional scrie fără înconjur : „...Toate tradiţiunile sociale s-au surpat şi s-au amestecat într-un fel de promiscuitate ; tradiţiunile s-au uitat cu totul ; o clasă nouă guvernantă s-au ridicat fără tradiţiune şi fără autoritate, încît ţara cea mare, temeiul şi baza naţionalităţii noastre, nu-şi găseşte conştiinţa raporturilor politice cu cei ce-o guvernă...“. Acest răspuns eminescian a însemnat — scrie I. Bădescu — „modul specific românesc de a răspunde solicitărilor istorice (conjuncturii europene) din epoca modernă“. Credinţa însă neslăbită a lui Eminescu în valorile tradiţiei, nelipsind niciunde în marea sa operă, lupta ce a purtat fără răgaz pentru stringerea valorilor acesteia laolaltă, într-o rînduială de neclintit, este un răspuns eminescian mai general.

Aurel Ion Brumaru

Popas la Tîrgu-Mureş

Aici, la Tîrgu-Mureş, într-o oarecare zi însorită de la sfîrşitul acestui frămîntat mileniu, coborînd de pe colina cetăţii medievale prin faţa Liceului „Al. Papiu Ilarian“, în dreapta străzii lungi şi cotite, află bustul marelui poet, cu fruntea lui larg deschisă spre seninul zărilor transilvane. Un pârculeţ cu nişte tei plăpînzi, care în verile anilor din urmă au avut primele lor înfloriri şi cîteva bănci pe care vin şi se aşează unii dintre elevii amintitei şcoli, să-şi mai citească o dată, înainte de începerea orelor, lecţiile de limbă şi literatură română, poate chiar cele despre poezia lui Eminescu ; şi apoi buchetele şi cununile de flori care niciodată nu lipsesc, indiferent de anotimp, de pe soclul statuii poetului... Trecînd pe lîngă zidurile cetăţii îngălbenite de spulberările timpului, la poalele domoalei coline, pe străzile aglomerate, cu trecători grăbiţi, cu fluxul interminabil al maşinilor care întrec în goana lor veacul, te opreşti dintr-un îmbold lăuntric în faţa plăcii de marmură, ridicată mai demult de edilii oraşului, aşezată acum pe frontispiciul anticariatului tîrgumureşean. Şi nu poţi să nu citeşti cu un sentiment de curată satisfacţie şi vie iluminare lăuntrică, textul atît de cald al inscripţiei : „Aşezatu-s-a această placă comemorativă pe acest edificiu, fost odinioară hanul „La calul bălan“, astăzi 13 septembrie 1936, întru amintirea popasului făcut aici în vara anului 1866, acum 70 de ani, de către marele nostru poet Mihai Eminescu, în trecere prin Tîrgu-Mureş. Vizionar de 16 ani atunci, el a devenit mai tîrziu cea mai înaltă expresie a poeziei româneşti şi a aspiraţiilor de unitate naţională a neamului românesc. Admiraţie şi recunoştinţă nemuritorului poet». Din mărturisirile profesorului pensionar Alexandru Munteanu, locuitor al oraşului de pe Mureş, am consemnat odiseea acestei plăci comemorative în perioada cedării nordului Ardealului, prin odiosul dictat de la Viena. În noaptea de 22 octombrie 1940, nepotul proprietarului de la 1866 al hanului „La calul bălan“, patriotul român Vasile Bucur, împreună cu alţi cîţiva entuziaşti, a transportat placa într-un car cu fîn pînă în comuna Riciu, din apropierea oraşului, ascunzînd-o în mare taină la locuitorul Petru Cucuet, unde a rămas pînă după realipirea Ardealului de Nord la patria mamă ; fiind readusă la Tîrgu-Mureş la 14 iunie 1946, cu sprijinul unui grup de soldaţi. La dezvelirea ei au participat reprezentanţi ai oficialităţilor locale, ai armatei, ai cercului literar „Mureş“ (prof. Al. Munteanu) şi ai Asociaţiei scriitorilor ardeleni (poetul V. Copilu Cheatră). Rememorînd pe scurt acest episod, te gîndeşti cît de profund românească este simţirea eminesciană, ce a însemnat, ce înseamnă şi ce va însemna mereu prin timpuri, pentru orice suflet al acestui neam, oricînd şi în oricare loc de pe pămînt s-ar afla el... Şi, rămas în vatra mureşeană, aducîndu-ţi apoi aminte de splendidele descrieri din „Geniu pustiu“, poţi să reconstitui într-o strălucitoare de gînd întregul pelerinaj al poetului în Ardeal, pînă la Tîrgu-Mureş şi mai departe, trecînd peste „podul de luntri“, printre blîndele coline de pe văile Mureşului şi Tîrnavelor, printre căsuţele mici ale satelor româneşti, spoite cu albastru de dor, urcînd parcă odată cu ulîţele acelea înguste uşor către cer, poposind şi salutînd din inimă „mica Romă“ — leagănul de neuitare unde s-au şcolit cîteva dintre luminatele minţi ale acestui neam, drumărind pe potecile de munte ale Răşinarilor, călăuzit, prin locuri ferite de patrulele imperiale austriece, chiar de către bunicul dinspre mamă a lui Octavian Goga, păşind prin acea Vamă a Cucului, spre a înfrunta — cum frumos se exprimă G. Călinescu — „noi şi întunecate destine...“. Acesta era de fapt pelerinajul pe care Eminescu a simţit nevoia să-l facă întru lămurirea zărilor graiului, întru înzestrarea sublimei noastre rostiri cu tulburătoare frumuseţi şi înţelesuri, din care s-au înaripat şi se vor înaripa generaţii după generaţii cu largi şi cuprinzătoare aripi, de vis ce dau încredere şi nemărginită durată în acest mirific spaţiu al sufletului românesc.

Eugeniu Nistor

alex. rudeanu

EFIGIILE VIITORULUI

Port după mine această întîmplare ca pe o haină, exact de 23 de ani, și se petrece următorul lucru ciudat : în timp ce haina ar trebui să se roadă, să se învechească, întîmplarea mea (care circulă ca un fel de legendă printre confrații apropiați), întîmplarea mea, dimpotrivă, cu trecerea anilor, capătă semnificații tot mai adînci și se încarcă de tot mai multă lumină, ca o amintire din enigmatica noastră copilărie.

În martie 1966, aveam deja experiența unui deceniu de publicistică prin diferite gazete — cînd regretatul George Sidorovici mi-a scris la spitalul din Maramureș, unde eram contabil, invitîndu-mă la Suceava să dau o „probă practică" în vederea angajării la ziarul regional „Zori noi". Mi-am luat delegația (semnată de fostul redactor-șef, Platon Pardău), un carnet de notițe nou și-am coborît în Lunca Sucevei, unde se puseseră, de curînd, bazele viitoarei platforme industriale. Am colindat secțiile nounoute, mirosind a var și vopsea, ale Combinatului pentru prelucrarea lemnului (giganticul C.C.H., de peste drum, se afla în plină construcție), am discutat cu o grămadă de oameni, mi-am notat nume, cifre, termeni tehnici și-o mulțime de date, am mulțumit gazdelor și, înainte de a urca în oraș, am zăbovit în luncă, printre sălcii, ascultînd melancolic clipocitul riului și chibzuind la destin. Ce pornire secretă m-a dus acolo nu voi ști niciodată, probabil — făcea parte din „regia" întîmplării. Pe-nserat, rupt de foame, am intrat în lacto-barul de lîngă fostul cinematograf de vară (unde se înalță acum blocul turn al hotelului „Bucovina"), am mîncat tradiționala tochitură moldovenească cu mămăliguță și, privind pe fereastră, am început să-mi construiesc în gînd reportajul. Cred că aveam o figură nătîngă cum îmi înșiram în minte metaforele, una mai „genială" ca alta, cînd mi-am dat seama că lacto-barul se golise, era liniște, „ora închiderii, vă rugăm". Mi-am luat din cuier paltonul, singurul care mai rămăsese, era lumină puțină (stinseseră majoritatea becurilor), și n-am înțeles de ce îmi era prea larg și prea lung, pînă m-am văzut în oglinda holului : îmi lipseau nasturi, aveam mînecile și pulpanele pline de uleiuri și motorină, miroseam ca un șofer sau un tractorist autentic, iar carnetul nou-nouț de notițe și delegația dispăruseră din buzunar pentru vecie! Arătam jalnic în paltonul acela străin, dar m-am dus imediat la redacție, m-am instalat la mașina de scris „Olympia" (modelul 8) și am scris din memorie cifrele, datele tehnice și numele oamenilor, fără să greșesc vreo literă, iar reportajul, parcă-l văd pe prima pagină a „Coordonatelor literare", a apărut sub titlul năstrușnic „Forma aerodinamică a timpului"... După un timp, am dat paltonul la curățat, un croitor mi l-a ajustat, și-l mai am, și-l mai port citeodată, paltonul acela aparținînd unui muncitor, unuia dintre întemeietorii industriei sucevene. Nu voi ști niciodată pe ce utilaj s-a aflat haina asta, pe care șantier, la care obiectiv industrial, pe unde o fi umblat (înaintea mea) prin lume, dar biografia muncitorului necunoscut mi se pare asemănătoare cu a mea, de parcă am fi frați sau rude apropiate...

★

În martie 1989, sălciile din luncă s-au retras departe, în aval și-n amonte de noul pod peste Suceava, pe care foșnesc roțile noilor linii de troleibuze, făcînd legătura dintre orașul „de sus" și cartierul Burdujeni de odinioară — astăzi, practic, un oraș-satelit. Salba de întreprinderi de pe platforma industrială a căpătat patina inconfundabilă a unor locuri unde se muncește de mult, temeinic, spornic și fără-ncetare. Iar faima produselor sucevene a trecut departe hotarele județului, ale țării, colindînd, fără exagerare, toate continentele lumii. E destul să spunem că, în această primăvară, 14 unități economice și-au depășit producția la export cu peste 40 de milioane lei, expediind beneficiarilor de pe toate meridianele importante cantități de utilaje tehnologice, mobilier, țesături, încălțăminte, produse ale micii și tradiționalei industrii ș.a.m.d. Pe locurile de frunte se situează forestierii sucoveni și producătorii de mobilă de la Întreprinderea de prelucrare a lemnului din Rădăuți, constructorii de mașini de la I.M.U. Suceava și de la U.C.R.U.P.S. Vatra Dornei, colectivele de muncă de la Filatura de in și cînepă Fălticeni și de la Fabrica de încălțăminte „Montana" din Cîmpulung Moldovenesc etc. Se vorbește pretutindeni despre creșterea calității, iar drumul de la vorbe la fapte trece prin școală, în sensul cel mai exact: numai la I.M.U. Suceava, peste o sută de muncitori au și calitatea de studenți „seraliști" în cadrul institutului sucevean de învățămînt superior, pregătindu-se pentru a fi ingineri...

După numai două decenii, vechea Cetate de Scaun s-a preschimbat din temelii, dar sucevenii își încep zilele de muncă, dimineață de dimineață, sub aceeași blîndă lumină de miază-noapte în care se înfășuraseră întemeietorii de acum șase secole...

...Intors din călătorie, după o noapte de drum, în timp ce mă dezbrăcam în hol, mi-am descoperit paltonul, atîrnat, pe umeraș, în cuier. L-am privit ca pe un vechi cunoscut și l-am bătut, prietenește, pe umăr...

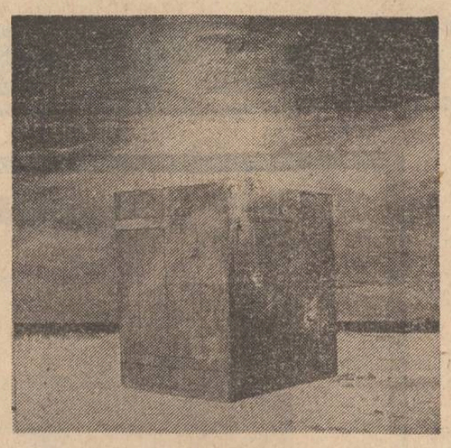

Tablouri de Mircea Bochiș

elisabeta băbeanu

Vis ?

Pașii lasă urme adînci
pe rece nisip.
În depărtări ai să pleci,
în valul apei alt chip.

Vara va veni din nou,
albatroși înzăpezind văzduhul.
Supla speranță-n ecou
Marea care parcă își dă duhul.

Valurile

Frunze jertfite în vifor
Ghemotoace
Oprite în mușuroaie
În noaptea asta lungă
O căprioară privește
În bătaia ninsorii
Lumini în zenit
Și-n josul apei
Un pescăruș
Prieten întrebător,
Arzînd.

Amintire

Pe-o dîră de lumină
În cumpănă nezădărnicită
O stea.
Înălțimi. Pisc înălbit,
Eu, în haoticul frig,
Tu, încremenit pe colină
Urme de brumă
Pe linia vieții, în palmă,
Și ninge. Și ninge cu flori
Troienind chiar ultima amintire.

Depărtare

Încărcată de întrebări
Îmbrățișez picla depărtărilor
Timp smuls din iubire
Ninge cu dragoste
Petale sub zarzărul ofilit
Liniștea uitărilor
Înmiresmind depărtarea.

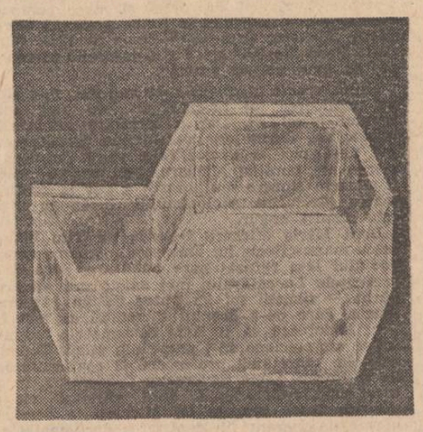

valeria deleanu

Cîntec de vînătoare

Și-ai să înfloreși și-acum,
cum ai înflorit ast-vară,
cînd alăturea de soare
mă trăgeai din vis afară,
ca un zbor induplecat,
de fluturi și de albine,
ca un dor neîncercat,
mă trăgeai din vis pe mine,
de plecam iar împreună
după înveșnicire, anume,
și torceam din cele sfinte,
trupul nostru plin de nume.
Și ai să înfloreși și-acum
cum ai înflorit ast-vară
și vina-voi, ție,
calea codrului ușoară !

Neîmpărțitul

Se împart ochii la vis,
gura la tăcerea ta,
mîinile la dezmierdarea
ce ne-adună, pe rînd.
Pasul meu se-mparte, iarăși,
urmelor pierdute-n tine,
de mi-e mersul blînd și sfînt
și cărările mi-s line
către tine neîmpărțitul
nici luminii și nici umbrei.
Ochiul meu îți spune ceruri
geana după nor le-ascunde.
Gura mea își spune ruga
către cel ce-n vorbă nu-i
Mina, de-ntuneric înalt,
fură steaua nimănui.

Stare de toamnă

Toamna scutură podoabele verii.
Privesc tristă căderea lor
spre locul acela unde viața
e-nchisă ca sub pleoapa unui visător,

care soarbe totul și orbește
chiar în vremea în care visează
totul pînă la ultima iubire,
pînă la ultima lumină de pază

Totul pînă la ultima floare
pusă în palma sa înainte
de-a adormi.
Mi-e teamă să nu bată vîntul
să mă apropie de ochiul învestit
cu puterea de a sorbi.

corneliu tălmaciu

poem de aducere aminte

se pregătea
(pe la șapte se întîmpla)
o magică, absurdă eclipsă

nu știam, fără să vrem
răul altuia ne făceam :
doi jetatore eram, ne iubeam,
mai repede ca vremurile însă
amîndoi ne ofileam

(în aer mirosea a invazie — pusă pe jar
crudă carne a sufletelor.
continuam să ascultăm mai departe
baiadera lui haciaturian)

nu știam, fără să vrem
răul altuia ne făceam —
ne iubeam, ne ofileam :
doi jetatore eram

(de lîngă degetul mare, în forma literei v
nu ne-a trecut prin gînd nimănui
spre ochii celuilalt să ațintim
semne magice — două — să ne păzim !)

ne iubeam, ne ofileam
doi jetatore eram

(nu se mai auzea baiadera
nu se mai auzea haciaturian —

apăruse pe cer un dragon
în sufletele noastre un nor
îl simțeam, dar nu să ne știm)

ne iubeam, ne ofileam
doi jetatore eram

(vremi cu sori în priveghi —
tu plîngeai, dam să plîng
cuci eram într-un cring
într-un timp înhibat,
rai de iad cariat)

nu știam, fără să vrem
răul altuia ne făceam —
ne iubeam, ne ofileam :
doi jetatore eram

ne simțeam, dădeam să știm

pînă să ne dumirim cum e oare
urlau lupii în fiecare

pe o cupolă din forum
odihneau speranțele și amintirile — / acolo, jos

prin pavajul încremenit de cinto
un plîns a înecat acoperișurile
ferestrele erau închise
și lumea se ascundea după perdele sfîrîmate
unghiile tale erau în altă parte
și degetele mîngîiau arderi — /îl meștere di vivere
apărea atunci în prea cruda ei brutalitate
și copilul șiroia lacrimi amare
iar pe via appia se mai plimbă încă femei singure singure
cu sinucideri uitate prin vene
sau prin camere de hotel

hierofanie

la vreme de seară un ochi de lumină dansează
printre ghimpi
în pădurea de cedri
peste blana cameleonică a nopții
mă strangulează
vinovăția cuvintelor
camuflînd trădarea buzelor fulgerul
rupe
corzile existenței monotone
orbule
rană cicatrizată a zborului
pe miriște seara
adoarme în țipătul de
duminică

de-i sus
tufă de lumină

ultimul cînt de iubire

lui cesare pavese

tolănită sta marea pe țărm și cu țipete
pescărușii amenințau imponderabilitatea curcubeelor
(prin moalele nisip urme străjuiesc lumea
aceasta de lumea de dincolo)
și cerul păștea la orizont lacrimile valurilor
și toate se înfigeau adînc fără speranțe
un cîntec trist marș singuratic
vocile lor sfărîmau zarea cîntînd —/ la roma
într-un bazar de unice dovezi despre umanitate
cîteva vechituri putrede poate de-atîta plîns
stîngher, acolo, la o mansardă pe via appia

melania cuc

REZONANȚE VÎLCENE

Întru în acest început de primăvară prin portalul cel de milenii al Cîinenilor Mici, — așezare care a stat o vreme amară bornă de granită-n țară. Un teritoriu al vulturilor, un prislop fierăstruit prin alunecarea de lostriță a Oltului. În stînga, — sălbatici, invincibili, Munții Făgărașului ; în dreapta, — aduși pînă la buza șoselei, Munții Lotrului din care piscul Robul cu cei 1 889 de metri se desprinde spre cer ca o celebrare de nuntă a naturii.

Munții noștri, arc neerodat, în toposul de posade.

Oltul, acel voinic din poveste căruia lumina toată i se învălmășește în unde ca în vitralii ; Oltul, revendicîndu-și mereu drept de domn al defileului, aici, pe cea de-a treia distanță care-l mai desparte de vărsarea cea mare ; Oltul, calea ferată și șoseaua națională mergînd umăr la umăr într-o veche și nouă baladă, într-o baladă cum este și aceea prin care numele de haiduc al lui Voinea a ctitorit satul care-i poate cel mai pitoresc din depresiunea Loviștei : Voineasa.

Tot pe aici, trece, în nopți smălțuite cu aștri, umbra cea înaltă a lui Mihai Viteazul. Umăr la umăr cu umbra de domn, stă umbra lui Tudor Măldăr, credincioșul căpitan care după multele-i vitejii de arme din tihna culelor sale de la Măldărești, a trecut drept în legendă.

Drum despletit în trei funii : de fier, de pulbere închegată, de lacrimă ; de jur împrejur, clopote dense de clorofilă fac și azi din miezul amiezii întuneric, așa cum a fost în dedemultul în care domnul Constantin Brâncoveanu și-a ales la mijloc de codru loc pentru cetatea de pace. La Hurez, alveola de piatră încă mai așteaptă trupul domnesc pentru tihna din urmă. La Hurez, venim mereu și ne sprijinim timpla o clipă, în aripa cea de nemurire a domnului Brâncoveanu, ori desprindem cu ploșenie, din fresca votivă, culorile cele mai mineralizante ale unui veac trecut, pentru ca în viitoarea focului din cuptoarele artizanilor locali să-și reintre în drepturile de artă autentică.

Numai o conștiință creatoare a putut să ridice la cote noi veșnica meserie de olar, aici unde lutul știe să ridice pereți de case, știe să cînte în ocarine, știe să cuvînteze despre istoria locului, așa cum o fac și vasele descoperite pe vatra de civilizație dacică de la Buridava : ori rotunjite la roata-vieții de artistul care este Victor Vicșoreanu.

La Cozia, Oltul se întîlnește mereu cu aceeași statură dreaptă a lui Mircea cel Mare Numai că de la o vreme, în ochii vestitei ctitorii voievodale, Oltul dă lumină din propria-i lumină și pentru mareea asta de energie, sub zidurile de la Cozia undele se adună, și zămislesc mai departe salba de hidrocentrale. Oltul se aprinde din cincisprezece hidrocentrale : Cîineni, Robești, Gura Lotrului, Turnu, Călimănești, Oiești, Albești, Cerbureni, Ionești... Și aud parcă prin timp cum pașii lui Badea Cîrtan fac pod din file de baladă între Ardeal și Țara Românească, iar din străfundurile desagilor lui iese, pentru noi anume, Pravila de la Govora, cea care în anul 1640 constituia prima carte de legi din țara lui Matei Basarab.

Și aud mult mai aproape, și mult mai răspicat, semne de eroi, baricade de flori de colț cînd cu gînd frățesc de eliberare, trec batalioanele române, Carpații, ori, cum prin găuri de fluier, înfloresc motivele de ie în șirul stațiunilor balneoclimaterice, cele care prin darul de tămăduire al apelor clorurate ori sulfuroase, și prin peisajul de o frumusețe calmă, atrag în fiecare sezon, turiștii. Sînt aici atîtea noutăți, printre care la loc de seamă : moderna rafinărie de petrol de la Rîmnicu Vîlcea, sondele de extracție de la Băbeni, exploatarea de lignit de la Roșia-Berbești. Este o evoluție ascendentă a spațiului contemporan resimțită și prin dimensiunile oțelăriilor, ale combinatelor de prelucrarea lemnului ori ale viticulturii care, la Drăgășani, în cadrul Stațiunii Experimentale trece, dintr-o veche ocupație locală, într-o știință modernă.

Vîlcea, un loc printre locurile de frunte ale patriei ; un loc unde istoria se conjugă cu prezentul fertil și frumos.

teatru

t

Tur de forță

TEATRUL DIN SFINTU GHEORGHE

● Timp de o săptămînă (13—17 martie a.c.), turneul secției române a menținut vie atenția spectatorilor bucureșteni dornici să urmărească evoluția tinerilor absolvenți ai celor două Institute de Teatru (de la București și Tîrgu Mureș). Cu un repertoriu diversificat, alternînd tragicul cu comicul, muzicalul cu commedia dell'arte, trupa cea mai tînără a țării și-a dat măsura ambițiilor, a posibilităților, trecînd, printr-un tur de forță, de la Shakespeare (**Femeia indărătnică**) la Scribe (**Duel la curte**), de la Cehov la Goldoni (versiuni scenice semnate Constantin Codrescu și Tudor Mușatescu), de la Paul Everac (**Paharul cu sifon**) la Tudor Popescu (**Departe dragostea se-ascunde**).

Încercînd prin **Femeia indărătnică** să sudeze talente de formație și consacrare diferite, Mircea Cornișteanu face maleabil întreg colectivul actoricesc într-un spectacol „de regie", dinamic, antrenant, după formula atît de specifică lui Shakespeare, de **teatru în teatru**, punînd accente ironice, demitizînd teatrul declamator, introducînd răspunsuri corale, întrerupînd și intervenind în mijlocul acțiunii. Decorul lui Mircea Ribinschi (un vagon de teatru ambulant) este economicos și funcțional, costumele-eterogene. Din ansamblu, ducînd greul, se remarcă Constantin Cotimanis, care reușește să fie un Petruchio dur, întrecînd hachițele neîmblînzitei Catarina (căreia Oana Ștefănescu nu i-a putut da forță). Prin Teodora Mareș, Bianca este juna mult prea răsfățată, care, pradă temperamentului său aprins, se dezlănțuie în vederea acaparării viitorului partener. Dulcegăriile ei se transformă în indărătnicie și aroganță, promițînd să devină o variantă a „scorpiei neîmblînzite". Constantin Florescu face din pețitorul Gremio un personaj hîtru, simpatic, neîntrecut în giumbușlucuri, la care te-ai uita ore în șir pentru a-i savura năsocirile construite pe agilitate, pe simțul replicii și al umorului.

Păstrîndu-ne în spațiul comediei, ajungem la **Căsătorie prin concurs**, în regia actorului Mihai Dobre. Dialogul ușor, spumos, încurcăturile iscate de tehnica coincidențelor produc reacții de vervă și inventivitate comică prin intermediul actorilor celor două cupluri : Teodora Mareș — Lisette, Bogdan Caragea — Filippo, Vasilica Stamatin Andone — Doralice, Dorin Andone — Roberto. Ideea de muzical s-ar fi potrivit textului, numai că muzica lui Aurel Giroveanu — prin lirismul și stereotipia liniei melodice (de factura muzicii noastre ușoare, clasice) — lincezește ritmul, întrerupînd starea de vioiciune a actorilor.

Cu **Duel la curte (Paharul cu apă** de Scribe), Constantin Codrescu apare în dublă calitate, de regizor și interpret al intrigantului Bolingbroke, „conducînd" cu tact, cu simțul suspansului, țiele piesei, ale uneltirilor, dar și ale spectacolului. Dicția desăvîrșită, manierismul școlii clasice de declamație, cantabilitatea rostirii lui Constantin Codrescu i se potrivesc de minune acestui maestru al intrigilor de curte, făcînd din Bolingbroke un personaj pe cît de machiavelic, pe atît de îndrăgit. Datorită marii lui calități de a ști să se apropie de actori, de a ști să le pună în valoare atuurile, Codrescu reabilitează poziția Oanei Ștefănescu prin modul în care o conduce în construirea rolului Reginei Ana. Pe cît de trufașă și de frumoasă, pe atît de slabă și influențabilă, „regina" Oanei Ștefănescu se impune prin jocul antinomiilor, prin trecerile de la zîmbet la lacrimă, de la șoaptă la strigăt, de la capriciu la dramă. În duel sentimental și spiritual cu regina, Ducesa de Marlborough este prin Zoe Maria Albani intruchiparea vanității, a aroganței, a siguranței de sine. Vasilica Stamatin Andone devine o Abigail isteață și plină de temperament, pe cît de docilă, pe atît de agresivă. În rolul tînărului ofițer mult disputat, Ionel Mihăilescu desenează cu umor candoarea modernă a unui „îndrăgostit" de carieră, demitizînd eroul liric, dîndu-i forță comică, farmec și mult nerv.

Nicoleta Gherghel

radio-tv

rtv

Teatrul radiofonic

● Un semnal binecunoscut : o voce puțin solemnă, puțin misterioasă anunță : Teatru radiofonic. De atîția și-atîția ani însoțindu-ne, statornic aproape, parcurgînd filă cu filă, cu dăruire, pasiune și competență dramaturgia română și universală, sau aducîndu-ne prin intermediul dramatizărilor diferite opere literare în conul de lumină al atenției, recitirii și rememorării. În fiecare săptămînă, în fiecare lună, noi premiere și atîtea reluări care înseamnă ore, zeci de ore de teatru, de interpretare pur și simplu pasionată, artistă, a textului ! Ore de emisie, sute de benzi sortate cuminți într-o fonotecă, păstrînd acolo în tăcerea raftului voci și idei, emoții și sentimente, un efort creator al unor echipe, uneori un efort puțin cunoscut, sau insuficient comentat, citeodată cvasi-anonim dar de mare răspundere și demnitate artistică, purtînd în fiecare metru de bandă semnul unei frumoase increderi în fața căreia ne înclinăm — increderea în literatură.

Ar fi sumedenie de amănunte de spus în privința muncii de la Teatrul radiofonic, a echipei complexe care pune în undă (parcă așa s-a încetățenit termenul) piesă după piesă, iar ele, piesele (de la cele clasice și clasicizate la ultima încercare a vreunui debutant căutînd frisonat temperatura actualității) pornesc spre noi, ascultătorii, ca de pe-o fremătătoare rampă de lansare.

Despre teatrul radiofonic, despre repertoriu și despre echipele de actori care dau viață (și nu e defel o exagerare) unor pagini scrise, despre maeștrii regiei tehnice și muzicale (Mihai Roman, Vasile Manta, Tatiana Andreicic, Nicolae Neagoe, Romeo Chelaru ș.a.) ar fi multe de spus. Dar **efortul** de a face posibil, posibil de simțit și înțeles un text aparține înainte de toate **regizorului.** În mîna lui piesa de teatru e înainte de toate pagină scrisă din care, fără decoruri, fără efecte de culoare și lumină, fără scenă și fără chip trebuie să iasă o poveste vie. Care să ne atragă, să fie vizualizată în imaginația noastră, s-o preferăm altor forme artistice și eventual să declanșeze în mintea noastră un gînd, un sentiment, o emoție așa cum arcul cutiei muzicale declanșează un cîntec...

La **efortul regizoral,** la fondul de imaginație și prospețime necesar și propriu regizorilor de radio (Cristian Munteanu, Titel Constantinescu, Dan Puican, Domnița Munteanu, Leonard Popovici, Val Moldoveanu) m-am gîndit nu de mult ascultînd varianta radio semnată de Cristian Munteanu (el însuși autor dramatic și om de teatru cu mare experiență artistică) a piesei **Viforul** de Barbu Ștefănescu Delavrancea, un spectacol în adevăratul sens al cuvîntului, cu amploare și respect pentru litera clasică (cu o minunată distribuție — Ion Caramitru, Irina Petrescu, Leopoldina Bălănuță, George Constantin, Mircea Albulescu, Ștefan Mihăilescu Brăila, Virgil Andriescu, Constantin Dinulescu ș.a.).

Solid, bine gîndit regizoral, cu suficientă tensiune dramatică, **Viforul** a fost expresia limpede a felului în care această „meserie" atît de frumoasă (regizor de teatru radiofonic) poate fi practicată la o înaltă cotă valorică, artisticește valabilă. Cristian Munteanu a știut valorifica într-un chip major textul literar, punînd accent pe ceea ce trebuia, pe relațiile dintre personaje, pe acel ceva prin care însuși George Călinescu aprecia că s-ar susține această dramă : anume prin „mereu buna arhitectură, prin finalele patetice de acte și prin încă, pe alocuri, sublima oratorie". („Istoria literaturii române"). Adică susținînd cu gîndul și prețuirea artistică litera unui important înaintaș : Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Cleopatra Lorințiu

gheorghe moroşanu

SOARE ÎN PARBRIZ

Iarnă timpurie. Dimineaţa la cinci fără un sfert, garajul U.M.T.C.F. (Unitatea de Mecanizare, Transport şi Construcţii Forestiere) Piatra Neamţ este teatrul unei procesiuni cu torţe. Flăcări nenumărate, mai mari şi mai mici, umblă de colo-colo, purtate de oameni iuţi şi gălăgioşi, mingiind maşinile pe toate părţile. Căci a porni un motor la minus zece grade nu e chiar simplu. Trebuie să pui o căldare cu cărbuni aprinşi sub baia de ulei, ba chiar şi sub rezervor (nici un pericol, motorina nu se aprinde pe vremea asta) mai trebuie să încălzeşti conductele pe la coturi, să tragi ceva combustibil cu pompa, să desfaci capacul filtrului de aer şi să pui în gura lui o sîrmă cu o cîrpă aprinsă la capăt („fachie" se numeşte pe limba şoferească) pentru ca motorul să tragă în el aer cald. Abia acum poţi risca să-i dai o cheie, lungă, lungă de te plictiseşti tot vibrînd în ritmul electromotorului şi, dacă ai maşina bine pusă la punct, şi dacă ai şi ceva noroc, tragi un chiot să ştie tot garajul că „A luat-ooo !" ; o laşi două minute să facă presiune de aer, trinteşti portiera cît poţi şi pleci la treabă. Dacă nu, cobori şi-i dai cîteva ture, îi faci o slujbă îndirjită, amestecînd sfinţi, arhangheli şi stelele care rînjesc la tine de sus, în sfîrşit te linişteşti, îi pui stanga-n bot şi aştepţi pe unul mai norocos ca tine să te tragă, căci pînă la urmă asta e cea mai sigură metodă de pornire.

Aproape de cinci, pe poarta garajului intră trei şoferi, prieteni vechi şi nedespărţiţi, care au cărat cu remorcile lor păduri întregi de brazi, fagi şi alte esenţe de prin toate văgăunile Neamţului : **Ion Baciu, Dan Leonte şi Liică Atomei.** Primii doi, din cauze care sînt mai presus de voinţa lor, lucrează provizoriu pe aceeaşi maşină, conducînd pe rînd, o zi unul, o zi altul ; de aceea, Atomei, limbă ascuţită, nu scapă ocazia să-i întrebe : „Azi care-i sluga ?". Dar cred că-i şi invidiază puţin, el ştiind bine că „sluga" e avantajată, căci e mai mult pasager, şi la masa de prînz îşi poate permite chiar o sticlă de bere, dar, vorba ceea, decît să renunţi la o poantă bună, mai bine la un prieten, ba chiar şi la doi, mai ales cînd ştii că nu sînt din cei care ţin la supărare prea mult.

Vorbit cu ei de cu seară, mă alipesc echipajului mai numeros. Baciu şi Leonte încep ritualul obişnuit, cu flăcări, cărbuni, sfinţi, arhangheli şi stele. Motorul se îndură şi porneşte, dar nu merge decît un minut şi se opreşte. „Cum să meargă, dacă ne-au dat motorină de vară cînd afară crapă pietrele ?" „Să-i schimbăm filtrul, poate s-a-nfundat". Scot cheile, intră amîndoi cu capul sub capotă şi fac transplantul. Merge un minut, iar linişte. „Dă-l dracu' de filtru, punem pe direct. Ajunge sita de la pompă". În sfîrşit, porneşte şi nu se mai opreşte. „A luat-ooo ! Hai la deal".

Ne îmbarcăm în cabina strîmtă. Băieţii au deja mîinile negre, de ulei, de motorină şi de fum. Negre vor fi şi mîine şi poimîine şi toată iarna şi toate iernile, pînă la pensie. Demarăm. În oglinda retrovizoare bat farurile lui Atomei. Caravana e completă.

Cîţiva kilometri pe şoseaua Bicazului, după care facem la stînga, spre Agîrcia. În lumina farurilor albul este virgin, nimeni, om sau vehicul, nu a deranjat zăpada de astă noapte. Bine că n-a deranjat-o nici vîntul. Începem să urcăm. Viteza a patra, apoi a treia, în sfîrşit a doua cu motorul „forjat" la maximum. Drumul este îngust, pe dreapta se ghiceşte mereu o prăpastie albă. Şi trebuie să ţii o viteză constantă ; dacă opreşti puţin, nu mai poţi pleca la deal. Ici-colo, cîte o mogîldeaţă neagră, mişcătoare. Sînt „drumarii", care au ieşit de pe la trei ca să împrăştie nisip. Maşina fornăie, se zbate, geme din toate tablele, volanul nu stă o clipă drept, farurile taie pe rînd braţii din stînga şi hăul din dreapta, şi iar braţii şi... Eu mă cam crispez la fiecare schimbare de direcţie, dar mă uit la şofer şi mă liniştesc. Baciu conduce de parcă ar fi la un exerciţiu cu ecran de simulaţie în faţă. Ba găseşte timp să ne spună şi ceva bancuri.

Am crezut mult timp că proba de foc a acestei meserii este să fii şofer la Canal. Ei bine, nu. Proba de foc a şoferiei este să urci iarna drumul forestier spre Agîrcia şi să mai spui şi bancuri la volan.

Prin întuneric se ghiceşte o grămadă de busteni, un foc şi cîteva umbre în jurul lui. Oprim, o manevră scurtă cu spatele, remorca (de fapt semiremorcă dacă e s-o luăm strict tehnic) rupe un mal de zăpadă cocoţindu-se pe deal, în sfîrşit am întors. „Ai să trăiţi, boierilor". „Boierii" se uită cam strîmb. Părăsesc pe rînd focul şi încep să întindă cablurile troliului.

Jos, piciorul calcă trei straturi de zăpadă, cel de deasupra pufos, cel de la pămînt aproape gheaţă. E frig şi întuneric. A încărca o remorcă de busteni în condiţiile astea nu e chiar uşor. Nu e uşor nici vara, niciodată. Ca să fii remorchist adevărat trebuie să faci o ucenicie de ani de zile, precum mai de mult dălcăuşii de la Plute. Să-ţi intre în sînge tot ce ţine de motoare, troliu, cabluri. Să ştii să întorci o remorcă acolo unde altul abia s-ar încumeta să întoarcă o „Dacie". Să mai ştii să împleteşti un cablu care s-a rupt şi să repari orice defecţiune, chiar cînd n-ai cu ce. Şi cîte, cîte altele.

Aşadar, oamenii trag şufele de pe tamburi şi le trec pe sub un buştean dolofan ca o balenă, căutîndu-i burta prin zăpadă, apoi îi prind nodul într-o crestătură de fier. Şoferul, cocoţat pe cabină, acţionează telecomanda, balena se rostogoleşte încet spre inima remorcii. Maişna dă să se răstoarne pe o parte, şoferul mai slăbeşte comenzile, iar le piscă puţin, întîi la un capăt, pe urmă la celălalt, în sfîrşit, bustenul e sus. Pe urmă altul şi altul, se ridică răcoantele (tărusii de fier ai remorcii) se mai trag cîţiva busteni deasupra, se string bine cablurile şi gata.

Plecăm. La vale e mai greu decît la deal. Sau poate e numai o impresie a mea, care abia acum, cînd s-a luminat de ziuă, văd mai bine pe unde trecem. În stînga ochiul se prăvăleşte într-o prăpastie fără fund, drumul e îngust şi la curbe fiecare centimetru trebuie folosit. Remorca goală, dacă alunecă în ripă, se mai ţine de maşină, dar plină...

Frînă de mînă, frînă de motor, frînă de picior. Astă din urmă trebuie atinsă cu mare grijă, dar tot nu poţi fără ea. Viteza a doua sau întîia. Maşina e ca un taur înfierbîntat, dar legat de picioare. În cabină s-a făcut cald. Prin parbriz ne surîde un fel de soare.

valeriu bărgău

LUMINA DIN OCHII SATULUI NATAL

Pomii din grădină sînt cele dintîi fiinţe care mă întîmpină de fiecare dată cînd RATA domoală pleacă din autogara Bacău înspre satul meu. Trece Bistriţa, Siretul, pădurea Răchiţelei, care în copilărie mi se părea a reprezenta o fabuloasă pădure tropicală, face popasuri scurte prin satele răsfirate de-a lungul şoselei ; ţărani urcă, ţărani coboară. Pe unii îi mai cunosc, pe alţii nu. În sfîrşit, ajung şi în satul meu. E primăvară. Cobor la Grădină pentru a trece cu picioarele fişia cristalină a pîrîului Apa Morii şi a privi în liniştе către dîmbul împădurit în care odihnesc mulţi dintre ai mei.

Apoi urc panta uşoară a şoselei. Pe margine, în zona unde păşteam vacile, iarba a început să răsară cu timiditate. Dinspre cîmp simt un miros de crud, miros de pămînt şezut sub ape miros de pămînt-pămînt, de pămînt în aşteptarea semînţelor. Văd vîrfurile pomilor din propria grădină şi fiinţa e înflorată. Ei sînt cei dintîi cu care reuşesc să comunic. Apoi, acoperişul casei, colina pe care s-a aventurat satul în ultimii ani. Dincolo se zăresc saivanele de oi, şurile mari de fîn şi paie, cişmelele, coşarele de porumb, hambarele de grîu...

Mă opresc la fîntînă. E cea mai adîncă fîntînă de pe valea Siretului. Bunicul meu, Ion Roşu, a săpat o jumătate de an şi tocmai atunci cînd a voit să renunţe pentru că nu mai ajungea la vina izvorului, a visat peste noapte că un porumbel alb i s-a aşezat pe umăr. A doua zi, cu mare greutate a reuşit să urce scara pentru a scăpa de viitoarea curată ce ieşea de sub pămînt. Are apa rece şi gustoasă. Nu exagerez cu nimic. Apa potabilă trebuie să fie şi gustoasă. Scot o găleată şi sorb cu lăcomie pentru a-mi astîmpăra setea celor paisprezece ore de călătorie cu trenul Transilvaniei către Moldova...

E atîta linişte în jur. Gheorghe Hurjui trece într-o căruţă trasă de doi cai. Biciusca lui face un semn prin aer şi caii se opresc. Mă-ntreabă de sănătate, de ninsoarea anului ăsta, de cum se văd cîmpurile altora. Bea şi el din găleata cu apă proaspăt scoasă din tainiţele pămîntului. Pleacă să ducă bălegarul adunat în iarnă, pe cîmp. Îmi spune că are un vin bun şi să trec pe la el pentru un pahar cu vin, pentru alte pahare cu vorbe despre cum se mai vede lumea...

Poate nu mă credeţi — dar oamenii din satul meu mă întreabă întotdeauna cum se mai vede lumea. Ei nu vor să ştie nimic precis. Decît — cum se vede cu ochiul liber — lumea...

În grădină au răsărit cîteva cepe uitate din vara trecută în pămînt. Tata vrea să destupe gropile cu cartofi. Nişte găini mari şi grase se plimbă tacticoase prin curte. Doi iepuri se retrag strategic în umbra coteţului lor. Cîinele negru ca pana corbului se smucеşte de cîteva ori în lanţ după care se culcă alături de cuşcă. Ştiu că mă pîndeşte. Aşteaptă să-i dau ceva de mîncare...

Grăpina lui Bosnea e la noi şi îmi promite că pe seară aduce nişte brînză cu smîntînă. Ne amintim amîndoi cum ne luam la întrecere la prăşitul porumbului. Ai mei scot jumări din borcane, murături. Mănînc. Mănînc şi beau apă din cea mai adîncă fîntînă. Vorbim despre pămînt, despre oameni, despre linişte. Tata mă ceartă că mă aude mai rar la radio şi nu m-a văzut de mult la televizor. Îi spun că scriu nişte cărţi groase despre oameni şi alea îmi iau timp nu glumă. Mă întreabă despre care oameni scriu şi eu nu mai ştiu cum să-i răspund. Desigur, ca de fiecare dată, mă ceartă că n-am scris încă nimic despre el. Nu mai aşteaptă să vină seara. Îmi povesteşte cum a trecut el apa aia mare de la începutul războiului şi nu uită să nuanţeze ce important e pe front un *sărjânt sanitar*. Îl rog să-mi povestească cum a fost în Tatra şi aşa îl fac să mai scurteze un drum pe care el l-a făcut pe coate şi pe genunchi luptînd pentru ai lui şi pentru alţii...

Apoi scoatem cartofii, îi povestesc de-ale mele, el îmi spune că a venit în comună o doctoriţă nouă şi a fost bună cu toate bolile lui. Îi mărturisesc sincer că mă bucur, iar el mă întreabă dacă n-am adus ultima carte şi s-o las la el pentru a i-o duce doctoriţei. Îi spun că am avut grijă şi de asta. Pămîntul mă cuprinde pînă la briu în groapa de unde scoatem cartofii. E primăvară şi eu simt în nări pămîntul meu de acasă. Pe acolo a călcat bunicul meu, mama mea dusă, fraţii mei şi acum calcă o nouă primăvară a pămîntului. Acasă — am simţit că primăvara este cu adevărat anotimpul pămîntului de acasă.

elena barnea

Preţ

Ce tocmeală monotonă
în această ploaie
Vicleană
Ce ştie
Că are timpul la îndemînă
Şi preţul ultim al frunzei
Îl aminâ
Şi-l tot aminâ...

Capcană

O fanfară de frunze
Pe şosea
E toată alămuri strălucitoare —
Însoţeşte parada timpului.

Inima mea
Cade pradă
Braconierului
Ce foloseşte

Capcana de frunze.

Parafrază

Ah, e noiembrie, e noiembrie
Tîrziu
De ce joc acelaşi rol
Nu ştiu
Dar ştiu că e noiembrie, tîrziu.

Vîntul dă jos afişele
Festivalului de poezie
al toamnei.
Roşu de obraz de clovn
Pe frunze
Şi lacrimi.
Cine se lamentează în metaforele
melancoliei ?

REMEMORĂRI MAMEI

Din oraşul străin, ca un ren ostenit
În genunchi mă întorc azi, acasă, uimit,
Speriat şi bătrîn şi sfios şi mai pal
Navetînd între cartier şi spital.
Tu eşti doar tristă dar bolnavă de fel
Ţi-a fost dor de un mugur,
de un ochi, de un miel ?
Mamă, iată că sînt şi tu iată că eşti
Liliac vorbitor strălucind la ferești.
Vine vara... O auzi năvălind ca o stea.
Către inima ta, către inima mea ?
Şi grădina te cheamă şi vecinii te vor,
Casa mică e plină de-amintiri şi umor.

Şi motanul cel bleg şi pătat şi mai trist
M-a întîmpinat cu acrobaţii de artist.
Era noapte tîrziu, mă întorceam să respir
Lîngă vişinul păzind un străvechi cimitir.

★

— Nu-i aşa că ţi-a fost numai dor ?
De înstrăinatul tău fecior.
Altfel, cum să-mi explic cînd mergînd către pat
Tu din somnul trudit, presimţind, te-ai sculat ?
Nu auzi cum explodează liliacul de nea ?
Hai, să săpăm grădina, amîndoi, draga mea...

Mircea Micu

marin lupşanu

Duminică la ţară

O, nu pe tine te-aştept
zi grăbită de luni
ci torţa ce-ţi arde în mînă
aşa cum marinarii aşteaptă
nu portul ci femeile lui.

Peste lume răsare Luna
roşie ca butucul pe care
bunicul tăia mari păsări de curte.

Tentativă de haiku

O floare a soarelui
sare cu prăjina
într-un lan de grîu.

Din senin

Sînt zile în care, din senin,
mă îndepărtez atît de mult de mine
încît sufletul abia mai are loc în scorbura
trupului
şi peste memorie cresc lichenii uitării.

E ca-n lunile secetoase de vară
cînd sirena ciocîrliei rămîne blocată-n văzduh
(tunînd necontenit aidoma clopotelor de ţară
cînd spirite malefice aprind vreo casă)
deasupra cîmpului care se crapă în desene
mari
asemănătoare cu ţările Africii,
şi dacă privesc în oglindă
în loc să-mi văd chipul congestionat
de aşteptare
zăresc, pentru o clipă, fulgerul anticipînd
ploile repezi care tot din senin se pornesc
sfărîmîndu-mi obsesiile şi sfîrşind în clasicul
curcubeu
în care de prea mult privit în sus
s-a dispersat şi culoarea ochilor mei.

nicolae panaite

Elegie

1.

în apele negre şi albe ale lunii
îmi spăl flanela purpurie
prevestitoare de arşiţă şi insomnie

dimineaţa pe marginea ferestrei
tu îmi laşi buchete de crini ai neantului
parfumul lor de milenii e acelaşi

nu ne-am văzut
nu te-am auzit niciodată
doar crinii tăi de veşnicii
au acelaşi parfum

2.

a înflorit şi lutul
de pe templul mîinii
clopote se aud
sunetul lor taie în fişii
noaptea în care te naşti şi mori

se varsă întunericul prin noi
îşi ţese pînze minerale
zi de zi puţin cîte puţin ne acoperă cu ele
şi eu culeg florile amare şi dulci
verticală cosmogonie a zilelor mele

3.

cuvintele : fiinţe
te ademenesc
braţele tale fermecătoare şi mitologice ;
făpturi în amurg
îşi arată umbra şi lumina ;

tulbure cer în adînc
propriul său miez absorbindu-l...

chipuri de lut
chipuri bezmetice
pline de sfeşnice
de marmore veşnice

cuvinte fără margini vorbe şi duh
se văd în văzduh
trupuri se cufundă
trupuri se înalţă
se aude ceva
glasul de i s-ar sfărîma

humă pe faţă
întunericul creşte...
firele-i negre şi albe
se-mpletesc în mine
îmi ies de sub piele
ah ! ce feline

4.

stare de ziuă de noapte
de somn de nesomn
un fel de poeme
cărbuni
elsinor
fişe striate
corp incolor
se clatină-n tine
sodomă gomor

stare de ziuă de noapte
de somn de nesomn
un fel de poeme
cărbuni
elsinor...

Altă elegie

Tremură mîna scriitoare
precum un delfin în adîncul unei mări
făptura-ţi întreagă tremură

e arşiţă de viaţă
e arşiţă de moarte

uimirea şi spaima :
neguroase liane
te învăluie te pătrund

cuvintele-mi sînt steaua polară a nopţilor
gura mă doare şi mă vindecă
în codrul de trandafiri al limbii materne

lumină de lună :
sirenă cu părul de aur
le îmbălsămează
şi simţi că se desprinde
carnea de pe tine
de parcă ai fi un exilat
ce sărută pentru ultima oară
pămîntul copilăriei...

plastică

Antract

● Atmosferă calmă pe simezele Capitalei. Brize topîrceniene şi ecouri de romanţă par să colinde şevaletele pictorilor. Trăiesc senzaţia că străbat o altă virstă a culorilor, ce a lăsat, se ştie, urme adînci în sensibila retină a minuitorilor de penel de pe aici. Un firesc al încîntărilor uşoare, deliciu patriarhal însoţind dulceţuri de trandafiri şi pocale cu licori parfumate şi răcoroase, ne ia în primire într-un soi de ritual domestic al ospeţiei în sufrageria muzelor. Aceasta, zic unii, este tot ceea ce s-a întemeiat mai frumos în pantheonul artelor române, de vreme ce şi astăzi nostalgicii poeţi ai culorilor, care umplu cu osîrdie cămările post-impresionismului, fluturâ flamuri trufaşe...

● **Teodor Gheorghian** se recomandă drept un exponent voluntar al unei asemenea falange artistice. O vocaţie didactică doctă şi prestigioasă în aria ştiinţelor şi-a aflat cumpănirea în pasionata exersare a claviaturilor cromatice la şevalet. Şi rezultatul este mai mult decît meritoriu. Pentru că mai presus de toate există această statură a omului cinstit faţă de sine, ca şi de ceilalţi, care accede la alte instrumente decît cele ale îndrituirii sale dintîi cu buna ştiinţă a ucenicului perpetuu şi tenace la şcoala marilor maeştri. Gheorghian expune la Galeriile municipale 75 de asemenea dialoguri cu anterioritatea sa artistică. Nu-s nicidecum tentative polemice, incitante în vrerea de a-şi scoate în relief propria voce, cît cuminţi „exerciţii de stil pe o temă dată". Atît doar cît să ne putem face o idee despre bunele sale intenţii. Docilitatea întreprinderilor sale de discipol etern al profesorilor pe care-i frecventează (conform unor afinităţi elective din speţa celor amintite la început) erup cînd şi cînd în frapante gesturi de virtuozitate. Nu ne-am propus o altă deslușire a personalităţii acestui expozant, decît cea pe care ne-o sugerează însăşi condiţia sa artistică. Meticulozitatea studiului domină cel mai adesea înzestrarea artistică, iar pasiunea lucrului supline şte sublimitatea actului creator în înţelesul înalt al cuvîntului. Teodor Gheorghian demonstrează în bogata sa expoziţie (deşi prolificitatea nu înseamnă totdeauna o calitate) o sensibilitate coloristică de bună factură şi, nu de puţine ori, o notabilă ştiinţă a construcţiei plastice. Aş menţiona aici cîteva lucrări exemplare prin felul cum au fost concepute, prin rigoare compoziţională (în naturi statice şi flori, îndeosebi) şi printr-o inspirată armonizare coloristică.

● În holul Teatrului Ţăndărică, prea puţin marcată publicitar însă, o foarte izbutită expoziţie de grafică de carte (pentru copii, evident) a **Stelei Creţu.** Apartenenţa sa la acest gen, foarte dificil şi pîndit de mimetisme şi alunecări pastişante, este de necontestat şi cu serioase dovezi de stăruinţă artistică. Artista nu-i adepta a ceea ce s-ar putea numi un stil propriu, inconfundabil. Demersul ei creator, „stilul" îi este dictat de pretextul literar. De regulă, recunoaştem un artist după cele cîteva date esenţiale ale amprentelor sale stilistice — linie, culoare, viziune, construcţie plastică. Stela Creţu nu se abate de la această rigoare, dar îşi supune natura artistică, tuşa expresivă, ingeniozitatea compoziţiei plastice slujirii modelului universului literar, pe care-l consideră, şi pe drept cuvînt, precumpănitor. Este, în această optică a artistei, un substrat moral şi estetic bine asimilat, circumscris finalităţilor educativ-pedagogice. Grafica de carte este, prin excelenţă, un instrument al educaţiei cu mijloacele artei imaginilor. Stela Creţu abordează o gamă întreagă de mijloace de expresie, de la cele specifice eseului grafic („Păsuşi" şi „Hainele mele") lipsit de text, dar cu un bogat conţinut educativ-formativ, pînă la pretenţioasele angajări artistice cu opere din marea literatură a genului, care a născut o vastă galerie de modele plastice pe toată planeta („Scufiţa Roşie" de Ch. Perault, de exemplu).

Corneliu Antim

muzică

„Romeo şi Julieta" de Berlioz

● Romantic prin excelenţă, cumulînd toate trăsăturile definitorii ale artistului înflăcărat, mistuit de doruri şi elanuri exprimate în dezlănţuiri sonore fără precedent, Hector Berlioz se înscrie printre cei mai reprezentativi compozitori ai secolului al XIX-lea, nu atît prin numărul de opusuri — destul de restrins — cît prin implicarea sa în muzica veacului, prin originalitatea formelor muzicale pe care le-a imaginat în desfăşurări ample, descătuşate din rigorile clasicismului.

Fiecare dintre simfoniile sale aduce elemente novatoare, forma liberă, esenţa lor programatică, fiind completate fie de prezenţa unui instrument solist, fie de vocea umană. Printre acestea, simfonia dramatică „Romeo şi Julieta" reprezintă o culme a cărei strălucire ni s-a relevat, de curînd, în varianta interpretativă realizată de dirijorul Iosif Conta la pupitrul Filarmonicii bucureştene.

Admiraţia nemărginită pentru creaţia shakespeariană în faţa căreia Berlioz a avut „intuiţia adevăratei măreţii, a frumuseţii autentice, a celor mai profunde adevăruri dramatice" („Memorii"), precum şi interpretarea conferită Julietei de Henriette Smithson, actriţă ce a trezit patimi nestăvilite în sufletul compozitorului, au dus la conturarea acestei simfonii. Concepută ca un poem epic-dramatic, lucrarea este un impresionant elogiu adus iubirii, cele şapte secţiuni zugrăvind nu atît desfăşurarea conflictului, cît, mai ales, tumultul sufletesc al celor doi îndrăgostiţi în virtejul balului, în scena balconului sau în scena „bucuriei delirante sfîşiată de chinurile morţii". Fiecare parte este însoţită de indicaţii programatice, autorul atribuind soliştilor şi corului rolul naratorului ; orchestra deţine însă rolul principal în caracterizarea personajelor, în sugerarea atmosferei, a extazului sau al dispersării, compozitorul considerînd că „limba instrumentală este mai bogată, mai diversă, mai puţin îngrădită şi, prin însuşi caracterul ei vag, incomparabil mai puternică în asemenea cazuri". Doar Pater Lorenzo este interpretat de bas, intervenţia sa în finalul lucrării fiind un apel la dragoste, la potolirea urii dintre cele două familii vrăjmaşe — Capuleti şi Montecchi.

Depăşind dificultăţile multiple ale complexului sonor ce caracterizează scriitura partiturilor lui Berlioz, orchestra Filarmonicii „George Enescu" a dovedit că este, într-adevăr, un ansamblu de înaltă ţinută, realizînd un edificiu simfonic impresionant, momentele de tensiune paroxistică alternînd cu suprafeţe de un lirism covîrşitor, sau cu secvenţe strălucitoare, pline de vervă în scena balului sau în scherzo-ul sugerînd lumea de vis a zinei Mab. Coloritul armonic, varietatea timbrală specifice simfonismului lui Berlioz s-au evidenţiat pregnant în sonoritatea bogată, amplă şi densă a suflătorilor şi corzilor deopotrivă. Evoluţia de mare expresivitate a clarinetistului Aurelian Octav Popa şi a harpistei Carmen Lupan au dat un plus de frumuseţe paginilor tălmăcite cu har sub bagheta lui Iosif Conta. Cuvinte de laudă se cuvin rostite pentru frumuseţea temelor expuse de corni, pentru profunzimea frazelor intonate de violoncele, pentru strălucirea densă a viorilor.

Soliştii vocali — Ruxandra Donose — o voce de mezzosoprană de o calitate deosebită, cu inflexiuni catifelate, generoase, rafinată interpretă a muzicii franceze, atît de pretenţioasă prin eleganţa ductului sonor, basul Pompei Hărăşteanu — convingător în ampla partitură a lui Pater Lorenzo şi tenorul Ştefăniţă Lascu, dezinvolt şi plin de farmec în scurta sa intervenţie.

Corul Filarmonicii şi Corul Radiodifuziunii Române (dirijor Mihai Diaconescu şi Aurel Grigoraş) au creat momente de mare frumuseţe într-o paletă expresivă diversă, perfect integrată stilistic în construcţia simfoniei.

Sub bagheta lui Iosif Conta, grandioasa interpretare a Simfoniei „Romeo şi Julieta" de Berlioz a marcat un moment de referinţă în actuala stagiune simfonică bucureşteană.

Anca Florea

Cenaclul «Luceafărul»

CRONICA (XV)

Muzeul Literaturii Române, 16 martie 1989, orele 16.30. Ședința de astăzi a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** este condusă de Iulian Neacșu, care-i invită la masa prezidiului — spre a face „oglindă" publicului — pe **Mihail Diaconescu** și pe **Ion Sofia Manolescu.** Din colțul său cronicarul surprinde profilul celor doi protagoniști: **Victor Gh. Stan,** statură mijlocie, subțire, mustață ascuțită, un pachet de emoții — va citi poezie — și **Nicolae Țăranu,** brunet, privire lacomă, brațe vinjoase, — prozatorul de astă seară.

Emoțiile poetului sint amplificate de criticul **Constant Călinescu,** ce-l prezintă în vorbe sacadate : trei volume (la editura **Litera**), debut in **Amfiteatru** (1984), mai publică in **Orizont, Luceafărul.** Născut in 1951 in satul Aref de pe Argeș (nota bene : satul poartă numele unui căpitan al lui Vlad Țepeș).

După lectură, o oarecare tăcere pe care **Al. Horia** ar dori-o elocventă : „Să punem la vot, cui i-a plăcut, cui nu" (poezia, nu lectura), Constant Călinescu vorbește de cele două universuri interferente in poezia lui Victor Gh. Stan — lumea rurală din care provine poetul și aceea citadină in care viețuiește : „S-a adaptat perfect la mediu, dar pelicula interioară a ochiului natal, matricea sufletească își pun puternic amprenta pe poezia citită." Remarcă imagini reușite — dar arată că mai este de lucrat pe text. Poetului ii lipsește o confruntare directă și insistentă cu un public exigent, a tipărit pină acum ocolind vocea criticii.

Adrian Costache acuză un oarecare descriptivism al imaginilor — simte, însă, că uneori „ceva transcende către poezie" — in timp ce **Carmen Firan** consideră că impresia neclară vine din aceea că poetul nu are un program, scrie cum apar primăvara florile in copaci, poezia citită e ca un deșert de nisip ori de ape. Incitat, oarecum, tinărul **Octavian Melinte** (elev de liceu ; ia pentru prima oară cuvintul in cenaclu) nu e de acord cu o astfel de critică a generalităților, dorește să se revină „la obiect" și să se elimine etichetele : „Putem reproșa mii de lucruri unei poezii, dar multe altele ne emoționează, ne transmit un anumit fior liric : să le evidențiem și pe acestea." **Constantin Atomii** precizează, cu vorbă sfătoasă, că această poezie nu este pentru recitat, ci mai mult pentru citit (privit in pagină), că de altfel a fost recitată inadecvat. „Zic, totuși, că Victor Gh. Stan privește cam cu jumătate de față locul de unde a pornit, nu se intoarce cu tot sufletul. Cu poeziile acestea nu vă puteți intoarce in sat." (Voci din sală : „Dar nici rămine la oraș !")

Radu Comănescu identifică modele nichitastănesciene la Victor Gh. Stan și arată că „poezie este acolo unde personalitatea adevărată a poetului scapă de acestea". S-a comentat preponderent — datorită prezentării lui Constant Călinescu — universul poetic. Intr-adevăr, acesta este in formare — mixt deocamdată, aducind din lumea satului la oraș mai ales limba cu expresiile ei bolovănoase. Nu-i lipsesc acestei poezii nici imagini deosebite, nici un anumit simț al construcției, nici ironia (ori autoironia) — are chiar un freamăt interior, dar lasă impresia unui lucru timid. **Titu Gheorghe Cocheci,** care l-a mai ascultat pe poet in alt cenaclu cu citiva ani in urmă, remarcă o oarecare evoluție a meșteșugului.

Iulian Neacșu ii recomandă — in buna tradiție a lui Fănuș Neagu (absent și astăzi din cenaclu) să nu-i fie milă „să taie" din poezii și să se oprească acolo unde se rotunjește ideea.

In partea a doua a ședinței — proză. **George Alboiu** il prezintă pe **Nicolae Țăranu :** 38 de ani, debut editorial la Editura **Albatros** (in volum „colectiv), publică frecvent in presa literară, are cărți predate la mai multe edituri. După lectura celor două proze („Babindenul" și „Fiara"), George Alboiu revine : „L-am publicat acum citiva ani pe Nicolae Țăranu in „Inedit", mica și efemera revistă literară a cenaclurilor bucureștene. Anul trecut Editura **Albatros** l-a publicat intr-o carte a debutanților. Despre paginile lui s-au pronunțat elogios doi critici importanți și cu gusturi literare deosebite : Nicolae Manolescu in „România literară" și Mihai Ungheanu in „Luceafărul". Sint convins că lectura prozei lui in **Cenaclul revistei „Luceafărul"** este un act de istorie literară. Nicolae Țăranu este un prozator-povestitor. Cuvintul „univers" este cumva tocit in expresia critică printr-o folosire neadecvată. De această dată, intrebuințarea lui este justificată . prozatorul propune, cu o siguranță firească, literaturii — universul dobrogean. In proza lui el este stăpin la modul artistic pe acest teritoriu și știe să povestească și cu vocea tatălui și a bunicului său, cuprinzind un timp ce-i depășește, benefic, propria persoană".

Critica a fost unanimă in a recunoaște in persoana lui Nicolae Țăranu un prozator autentic, de valoare, „cu destin literar" — cum va declara Iulian Neacșu. **Adrian Costache** remarcă „abilitatea lucrului in două registre : unul etnografic și altul in care stăruie omenescul. N. Țăranu e fascinat de ceea ce se cheamă **metamorfozarea** omenescului — iar stilistic, lucrurile curg conform intențiilor prozatorului". **Mihail Diaconescu** atrage atenția, la rindul său, că universul prozei lui Nicolae Țăranu este mai puțin străbătut de alți autori. Totuși, consideră că avem de-a face mai mult cu un povestitor decit cu un prozator propriu-zis : „Totul se organizează aici [in proza „Fiara", n.n.] in funcție de un personaj care cunoaște lumea intr-o stare de tensiune, printr-o percepție globală a firii, a nopții, a mișcării, printr-o percepție plurisenzorială acută. Nu se poate face proză — insistă Mihail Diaconescu — decit in relație, nu cu un singur personaj in stare de exaltare. Este necesară relația cu alte personaje. Un om visează — și se luptă cu lumea in vis, cu himerele. Cum ar fi aceste personaje in relație cu lumea reală ?" Pentru că n-a fost pe deplin înțeles, Mihail Diaconescu a revenit : „A fi prozator este o profesie, o meserie care se invață. Se face adesea abuz de ideea de artist, etc. Ca prozator, ai nevoie de acel nerv dramatic, de acea infruntare de situații, personaje, idei care pot da tensiune in plus. Prozatorul trebuie să se confrunte și cu oameni — nu numai cu himerele".

Carmen Firan este, in schimb, cucerită de „sensibilitatea care vine să dubleze forța personajului" și consideră că „proza fantastică nu are nevoie de altă coloană vertebrală decit fantasticul". **Radu Comănescu** remarcă preocuparea pentru mit la Nicolae Țăranu și căutarea arhetipurilor. Este „incercarea unui personaj — masculin — care-și dovedește bărbăția printr-un act ce-l marchează foarte profund, printr-o luptă ce duce la depășirea echilibrului". Fuziunea dintre sufletul omenesc — arhetipal — și actele omenești — simbolice — stă la baza prozei citite. In proza lui Nicolae Țăranu este „un bine agresiv", care obligă omul la acțiune și-l definește".

Aurelian Pavelescu vorbește, in continuare, despre Ghilgameș care civiliza pădurea, despre Faulkner și Kafka pe care-i regăsește in proza lui Nicolae Țăranu (voci din sală : „Dar Boccaccio nu este aici ?" — Aurelian Pavelescu nu-l recunoaște). „Tehnica este remarcabilă, din această tehnică rezultă acea tensiune interioară, și un lirism extraordinar." **Constant Călinescu,** mai sobru, reia discuția din locul lăsat de Mihail Diaconescu și constată că, prin scriitură, prin tehnică, Nicolae Țăranu depășește posibila lubricitate ce se poate surprinde in conținutul prozelor citite. Pentru **Al. Horia** — lapidar astă seară — „proza citită este antologică. Cea de-a doua bucată riscă, totuși, alunecarea din fantastic in pitoresc". **Pan Izverna** arată, cu argumente din text, că avem de-a face cu un povestitor. De vreme ce ne-a ținut atenția trează și încordată, putem vorbi de o tensiune epică in aceste proze. Concluzionind, oarecum, aceste discuții despre specii, **Constantin Atomii,** susține, de asemenea : „Nicolae Țăranu cunoaște foarte bine viața pe care o descrie, privește lumea cu un ochi atent și concentrat — și reușește să ne facă atenți pină la sfirșitul lecturii".

In incheiere, **Iulian Neacșu** constată că astă seară s-a discutat cu pasiune și — in cazul prozei — cu răbdare, pe text. Le urează succes in continuare celor doi protagoniști și mulțumește invitaților pentru participare.

Cronicar

nicolae țăranu

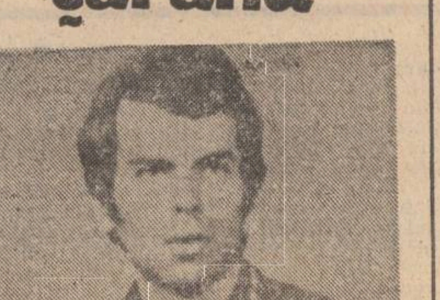

FIARA

După ce străbate briul de țipirig cu iarbă țepoasă și tare, crescută in pămintul mustind de apă, ajunge in fața unei fișii de cătină crescută pe un nămol cald ce inșeală cu ușurință picioarele. Merge repede, ținind-o inainte. Dar, pe negindite, noroiul se face cleios, piciorul se desprinde greu. Obosit, vede că in jur este numai cătină și nămol. Chinuit, dezbracă cămașa și nădragii și pipăind cu virful opincii, merge incet, purtindu-le in mina dreaptă.

Liniștea este nesocotită. Cătină pretutindeni, virfuri de sălcii și musculițe ce înțeapă afurisit.

Cătina s-a rărit. Nămolul ajunge pină la briu. Se oprește și caută cu privirea o altă cale de trecere. Către stinga se intrezărește un ochi lat de apă verzuie, stătută și neclintită. Dincolo de ea, nămolul ca o pată de cocleală intărită și crăpată. Rupe o mlădiță crudă cu care izbește intr-o parte și in alta și, ținind hainele deasupra capului, se impinge grijuliu in față. Nămolul cald, grețos, il imbrățișează strins și il răscolește cu mirosul de clocit.

Soarele incins a înțepenit deasupra, toate sint neclintite. Ochiul verzui a rămas in urmă, nemișcat. Dintr-o cătină alăturată, cu incetineală, un șarpe negru și lung cu gușă gălbuie, se lasă in jos sisiind și cu iuțeală se îndreaptă către el. Infiorat, răcnește...

Buimăcit, sare din somn. Izbindu-se cu scăfirlia de invelisul colibei, rămine nemișcat pe șezut, neștiind ce se petrece și iscodește intunericul, răsuflind ușurat din inălțimea cerdacului. Spoiți de lumina reginei nopții, pepenii seamănă cu o puzderie de luni felurite imprăștiate pe tarlale. Către miazăzi, tras sub streașina cerului inflorat, Zorelul strălucește aprig, colțat ca niciodată, parcă neclintirea văzduhului s-ar uimi de lumina sa negrăit de vie.

Somnul ii dispare netocmit, trupul il zvicnește, iar părul se zburlește ca la jivinele inclestate de frica morții. Simte că il ia cu năduf iar privirea nu i se poate descleșta de pe locul unde este priponită Sura. Intoarsă cu capul către spate, iapa fornăie incetișor incălecată de o făptură care se mișcă pe spatele ei in tăcere, ținindu-și coada lungă cu smoc la virf, ridicată. Pare un taur, numai că in locul botului, are un cioc mare, gros și, in noaptea rară, se văd lămurit două coarne de țap !

Inghite in sec, gituit de căldura inimii și de ginduri.

Se inchină anapoda, neputindu-și lua privirile de la coarnele făpturii nelumești ce-i călărește iapa și-și mișcă aripile ciunte și late, cu opinteli scurte...

— Visul meu ! Doamne păzește. Necuratul ! Ptiu ! Ducă-se pe pustii !

Dar iapa rinchează tresărind și acest fapt il limpezește. Fără să se intoarcă, pe bijbiite, caută sub așternut toporișca cu coadă lungă și o apucă cu nădejde răsuflind ușurat. Cu mina stingă, de-a-ndoaselea, incearcă să apuce scara de pe colibă. Atunci, făptura intoarce capul inspre cerdac — ochii ii seamănă cu două ouă de jar invăpăiate — scoate un miriit gros, sare de pe iapă și cu salturi mari, dispare către buza pădurii ce îndesește noaptea dintr-odată. Scapă scara in iarbă și rămine privind secat de ginduri in noaptea in care lumina Zorelului a pălit brusc.

Adoarme nebănuit de ușor, vlăguit. Se trezește cind soarele a ajuns de o suliță pe cer. Amintindu-și de cele petrecute in toiul nopții, se duce de-a bușilea in gura colibei și de aici se uită după iapă. Se agață de podea și se lasă jos pe unul din stilpii cerdacului, simțind că-l ia amețeala : iapa a dispărut cu pripon cu tot...

— Suraaa ! Na, fetița, naaa ! Vin' la tata ! — strigă desperat, fluieră și, ridicat pe virfuri, dă roată cerdacului, privind spre zări cit mai departe.

Zorite, păsările care zburaseră către poala pădurii se intorc și ciugulesc nestingherite printre lujerii inalți de mătură. Undeva, prin cringurile vineții, se ingină un cuc...

— Suraaa !

Ridică scara, o sprijină de cerdac și urcă, oprindu-se pe ultimele fușteie. Mormăie inciudat :

— Visul ! Al dracu' vis : semn ! Mama ta de zgripțoroi, mi-ai pingărit iapa ? Lasă că-ți dau eu cotirceală ! Te dibui eu !

Nădușit, uitindu-se chioriș la soare, intră in colibă, se așează cu picioarele atirnind peste scară și incepe să ascută toporișca cu o bucată de gresie.

Ceva il ricile pe inimă, dar il și dumirește : „Dacă a fost tot o nălucire ori un vis și mi s-a năzărit ? Da' unde-i Sura ? Tot vis ? Cum mă duc acasă fără iapă ? Ce-o să zică satul : iote, mă, ce pindar avem la bostane, ii fură iapa de sub el, de pepeni ce să mai zicem ! Of !... Din ce cumpăr alt cal, cu ce ? Nici nu pot să mă gindesc... Ferească sfintul să fi pățit iapa ceva! Un ceas, două... nu vine nici dracu' pe-aici, e departe de sat și pepenii abia au inceput să se pirguiască...".

— Sura ! Na la tata, naa ! — dă glas, ținindu-se după urma de pripon tirit prin țărină și prin iarbă. Cumpănindu-și toporișca, intră in pădure, intărit de răcoare și de zarva păsărilor din hățișuri și din copacii mari, noduroși.

— Suraaa ! — strigă cu vocea mai stinsă.

Năpircile de copac sar la cea mai mică mișcare. Omului i se reped la frunte.

— Su-raa ! — șoptește, făcind citiva pași pe lingă buturugile căptușite de mușchi. Trecind de un cring de soc, iese intr-un ocol mic, rimat de mistreți.

Larma din preajmă a incetat. Sumedenie de păsăret zburătăcește către adincurile pădurii și asemenea unui fum neiute, tăcerea il invăluie, lățindu-se pretutindeni.

— Suraaa ! — răcnește, pierzindu-și firea. In hăgetul din apropiere și in bolțile din frunzișuri se stirnește o adevărată hărmălaie. Mai mult bănuie zvicnitura de deasupra. Sare in lături și izbește scurt cu toporișca codirișca negricioasă ce a căzut in iarbă, înjumătățind-o. Crimpeile se zbat depărtindu-se și lasă pe jos cite o șuviță purpurie, subțire.

Ocolind trunchiurile cenușii și dimburile colțoase cu fețe albe, pătrunde tot mai adinc și cind își dă seama că lumina este o păcăleală, se oprește. Murmură mușcat de indoială, chinuindu-se să privească dincolo de hăgetul din față :

— Ce-mi trebuia ? Minte de găină ! Acu..., ce mai !... Suraaa !

Toate rămin nemișcate parcă ar fi adus cu el tăcerea iar pădurea și făpturile sale au încremenit la trecerea lui. Se uită curios inspre ochiul de lumină, deasupra căruia in tăria de apă a cerului, se rotesc citeva pajure albe. In față, in malul neted și roșcat este o despicătură plină de frasini și de aluniș. O trecere ingustă cu pereți drepți, roși și cutați de vreme. Stă la indoială ; e ceva nelalocul lui, ca și cum ar trebui să treacă pe alt tărim, intr-o altă lume. Peste malul inalt se zăresc coroane ciudate cu frunze zimțate adinc, nemișcate și tainice. O sfirșeală călduță i se lasă pe inimă moleșindu-l și cu greu pornește intr-acolo, uitindu-se pe sus, nepricepind rotirea pajurelor.

Inlăturind cu mina ramurile, călcind peste brusturi păliți cu foi mari, trece greu prin desiș și, ostenit, iese intr-un luminiș imprejmuit de copaci bătrini și răsuciți, unde Sura culcată rinchează neputincioasă. Osteneala ii trece dintr-o dată, dar se uită la iapă ca la altceva.

— Sura ! Fata tatii ! Ce ai ? ! — ingină cu glas străin, uimit de vocea lui.

Fără grabă, se duce lingă iapă și ingenunchează.

Are trupul moale, călduț, ochii inecați de lacrimi, iar dintre buzele rinjite i se prelinge o spumă singerie, mărgeluită. Ii mingiie fruntea izgonind muștele, ii șterge cu mineca cămășii direle din jurul ochilor iar cu un șomoiog de iarbă ii curăță colțurile vineții ale gurii și-i scoate de sub cap țărușul de fier al priponului.

— Măi, fetițo ! Mă tată, ce-ai făcut ! Nu mă lăsa..., nu ! Ce mă fac fără tine, cum imi cresc copilașii, cu cine mai trec mindru pe uliță ? Ah ! Tu-i irodu mă-sii de zgripțoroi ! Ii tai gitu'.

Iapa nechează stins și dă să se ridice, dar, vlăguită, cade zvicnind ușor din picioare. Incet, cu grijă, o mingiie pe frunte, apoi peste pintecul umflat să plesnească.

Tirziu, se ridică anevoie.

Pădurea este veche, cu copaci ingenuncheați, cit butiile ori drepți și lucioși, necunoscuți, săltați peste acoperișul intunecat ; ferigile — cit omul — ingălbenite, pe sub care mișună nevăzut lighioane. Trunchiuri prăvălite, putrezite și invăluite de bolți dese, nesfirșite, viermuite de șopirle cu creste țepoase și ochi bulbucați și de furnici mari, neastimpărate. Sus de tot, meșteșugite intre furcile groase ale crăcilor, ori pitulate in crăpăturile stincăriilor ridicate in luminișuri inghesuite de copacii uriași, cuiburi cit să incapă un om, din crengi uscate, pline de fulgi, murdare de găinaț. Ici-colo, pe ramuri intinși ori atirnind in jos, mai groși decit brațul, tărcați cu luciri vii, șerpălăii freamătă ori sisiie nemișcați. Il trec sudorile dar nu dă inapoi.

— Acu', fie ce-o fi !

In inalturi pajurele albe se rotesc netulburate, însoțindu-l. Făpturi greoaie se mișcă la trecerea sa prin desișuri ori prin vizuini cotlonite pe sub rădăcini groase. Nu a auzit la nimeni, nici la cei mai bătrini oameni din Almaliu că s-ar găsi un astfel de loc in pădurea — adevărat, neinchipuit de intinsă, dar pe care nimeni nu a străbătut-o și nici nu a cercetat-o vreodată, dintr-o teamă neștiută, pomenită de la buni și de la bunii străbunilor...

— Khaaaaa !

Țipătul a plutit deasupra, a trecut prin el, venit de pretutindeni și de nicăieri sugrumind nemișcarea, și totul freamătă de pătrunderea lui. Se oprește ca impietrit. Dar cum liniștea s-a statornicit și nu se bănuie nici o mișcare, pășește mai departe, uitindu-se după un copăcel drept și tare. Dintr-un lemn de corn, cit o coadă de furcă face cu toporișca o țepușă trainică, ascuțită pe care o duce pe umărul sting. Merge pe o cărăruie de jivine, care il scoate intr-un luminiș umbrit de o creastă de canara...

— Khaaaaaaa ! — țipătul izbucnește din inălțime și de pe canaraua strălucitoare o pasăre negricioasă, uriașă, cu aripile lipite parcă pe bețe și gheare ce-ar fi sfirșiat un vițel, se năpustește asupra sa, deschizindu-și clonțul lung, tivit cu dinți ascuțiți și deși. Intr-o clipită, azvirle toporișca și cu voinicie aruncă țepușa, infigind-o intr-una din aripi. Dihania văzduhului zboară netulburată, se inalță deasupra pădurii, cu lemnul bălăngănindu-se in aripa lipsită de fulgi și de pene, și se îndepărtează imprăștiind in aer miros stătut de vizuină !

Parcă un alt singe ii curge prin vine și pădurea nu-l mai uimește, și nici nu-l mai sperie. Merge ușor, voios.

— Am lecuit-o ! Mai tirziu o să mă intorc să vinez, cred că sint o mulțime de jigănii cu blană. Nu o să spun la nici un om... Dau eu și de zgripțoroi !

Hățișurile și curpenișul au dispărut, pădurea s-a rărit.

Copaci cit să-i cuprindă cinci oameni, cu armane de umbre, ieșituri mărunte, inverzite de o iarbă deasă, nepăscută. Ocolul de lumină se lărgește străluminind canaralele, de care stau agățate cuiburi și păsări mari, intunecate și tăcute, și peste care nu se poate trece decit in zbor. Printre bolovani și printre mușuroaiele mari se tupilează neliniștite jivine roșcate ori dungate. Incet, incet, locul se netezește, aerul nu se clatină, zace intr-o nemișcare adincă, parcă ascunsă. Soarele nu-și mai vine in fire din clocoteală iar dinspre canaraua prelungă ce taie valea miroase dulceag a putreziciune. Fără șovăială stringe toporișca și pășește incordat, ușor mirat : pămintul s-a adincit, s-a inghesuit intre pereți cit casa, canaraua e undeva, sus. Adincitura este numai piatră goală, dăltuită de ploi. In față, la o azvirlitură de băț, gura intunecată a unei văgăuni. Se așează jos. In vreme ce trage cu degetul mare pe tăișul sculei, cercetează grota. Se ridică nemulțumit și cu pași siguri se duce mai aproape. Ciudată văgăună ! Grinda din piatră pare cioplită de mină omenească și se sprijină pe două socluri ale căror capete sint îndepărtate in partea de jos ! Intre muchiile pietrelor știrbite de vreme au crescut ace de iarbă și zmeuriș.

Un ghem de ginduri incilcite i se rotește prin minte.

O clipă ii este teamă, dar cum din intunecimea văgăunii de un stat de om nu se aude nimic, caută un bolovan și-l azvirle înăuntru. După citeva clipe, un miriit gros, infundat răzbate ca din adinc. Cu repeziciune, se trage inapoi, tresărind, gata să izbească, plin de năzuință și de cutezanță. Rămine pe loc, nu departe de intrare cu trupul incordat. Indată izbucnește un răcnet cutremurător ce-l furnică pe spate și miriitul surd care il urmează se apropie. Pipăie cuțitul in teacă, își desface picioarele lipindu-și zdravăn tălpile de piatră și prinde virtos, cit mai de jos, ca să aibă spor, coada toporiștii. Deși miriitul pare aproape, abia intr-un tirziu, cind nădușeala i-a udat spatele cămășii iar soarele l-a năpustit cu dogoarea, s-a arătat și făptura de pe altă lume, zgripțoroiul !

Lighioana s-a oprit adulmecind cu nările largi, fremătătoare. Ochii albicioși, de mărimea unui ou de găină, nu au pleoape și stau nemișcați. Nu văd la lumină ! Este de mărimea unui taur, cu blana aspră de culoare roșie, picioarele din spate au copite de taur și late pină la genunchi, iar cele din față — gheare tăioase de pajură. Din creștet, dintre coarnele inelate și ascuțite ce sticlesc la virfurile subțiri pornește o coamă deasă de-o palmă, mai deschisă la culoare care ține pină la noadă. Își mișcă nezorit virful tufos al cozii. Sub aripile desfăcute și pe piept blana bate in galben incins, solzat. Ciocul, a cărui lovitură ar ucide și o vită, il ține intredeschis. Își azvirle intr-o parte și in alta limba subțire, lungă de trei coți, singerie și neastimpărată. Sub cioc, o bărbuță neagră ascuțită și o gușă umflată, cenușie, ii joacă neincetat. Neslăbindu-l din priviri, se apleacă incet, ia o pietricică și i-o azvirle intre coarne. Zgripțoroiul hiriie nemulțumit, își apleacă ciocul nemaivăzut, iar cu limba ageră impunge aerul din jur. Apoi rage scurt, potolit și se trage îndărăt, spre deznădejdea și nedumerirea lui ! Nu se poate ! Infuriat, dă glas gindului ce-i riciie mintea :

— Ha ! Vrei să scapi ? Ai călărit iapa de-ai desălat-o și acu', gata ? ! Zgrițporoi, ihi ! Iți dau eu ! — se repede și izbește icnind, cu tăișul intre coarnele de țap. Fiara rage adinc, glasul risipindu-se tirziu deasupra canaralei. Cu țeasta crăpată și ochii acoperiți de singele scurs, mai face doi pași inapoi, trecind cu jumătate de trup in vizuină.

— Il scap ! Mama ta ! Na ! Na ! — răcnește și-l mai lovește o dată, puțin mai sus. Osul capului trosnește din nou, un șuvoi de singe negru il orbește de tot și fiara, cu vlaga împuținată, își clatină anevoie capul, mugind, răgind și suierind tinguitor. Singele l-a podidit și pe cioc, prelingindu-se pe gușa flescăită. Limba ii atirnă moale, picioarele ii tremură neputincioase.

— Na ! Ține ! Să te saturi ! — intăritat, cu dușmănie și cu necugetare vrea să izbească. Dar zgripțoroiul s-a tras și a dispărut gemind de moarte in bezna de nepătruns a vizuinii iar toporișca pocnește, scoțind scintei, in grinda de sus, care se fringe pe negindite. Un huruit năprasnic se pornește crescind. Sare inapoi uluit și infrigurat. In citeva clipe bolta se prăvale cu zgomot asurzitor, infundind vizuina. Un timp scurt, prăvălitura hăuie infundat prin adincurile canaralei, dar indată se aștern liniștea și nemișcarea.

Amărăciunea il cuprinde neintirziată și-l trezește din indirjire, iar inima ostenită il doare. Sfirșeala care il incercase la inceputul căutării il invăluie și se statornicește de-a binelea. Pune toporișca năclăită de singe alăturea și se intinde pe jos gemind. Adoarme indată. Are un vis ciudat pe care nu poate să-l desprindă de adevăr : zgripțoroiul l-a dus tocmai in adincul pămintului, in birlogul său, unde i-a arătat odoarei bijuterii și alte podoabe din aur și din argint, bătute cu nestemate strălucitoare, și un cufăr cit o căruță, invirfuit cu bani mari de aur. Cu grai omenesc i-a spus :

— Ia cit poți să duci și pleacă ! Să nu te mai intorci pe aici niciodată, dar, mai cu seamă, să nu povestești cuiva !

Nu știe cit a dormit, nici nu-i pasă. Se trezește avind in gind visul și spusele zgripțoroiului. In mintea lui s-a itit, furtunoasă, cugetarea :

— Tăntălău am fost ! Am uitat. Ca pămintul am uitat ! Făpturi ca ăsta păzesc comori. Ptiu ! Ce prost, ce nemernic ! D'aia se ferea, o dădusem zălog pe Sura ! Pentru o iapă, am pierdut o comoară. Ptiu !

Ostenit, ca după o boală, se sprijină intr-un cot și deodată se inspăimintă : pielea de pe miini, uscată, e zbircită, unghiile au crescut de două palme iar degetele sint subțiri, osoase. Infrigurat, cu chin, își pipăie barba colilie ce se sprijină pe pămint, și bițiindu-și genunchii ascuțiți, neincetat se ridică incovoiat, își trece miinile slabe și neputincioase pe la ochii secătuiți și vrea să mai spună ceva, dar nu mai are grai. Cade pe o parte, se răsucește anevoie cu fața in sus și abia răsuflind privește pentru ultima oară soarele dușmănos ce strălucește orbitor din alt timp.

Anca Racoți : „Natură statică"

victor gh. stan

Uneori starea de copac

muzica aceasta noduroasă
am mai auzit-o și la
rădăcinile copacilor sub
coaja fierbinte a asfaltului

numai adierea umbrei tale
copacilor le îndepărtează orice durere
ei te privesc ca orbii care
așteaptă să li se inoculeze lumina

sint mulți ca ei goliți de instinct
de conservare sau de autoflagelare
uneori ii apucă așa-zisa stare
de copac și atunci lăcrimează cu muguri

copacii sint ca oamenii
uneori chiar mai iuți la minie
atunci se ceartă cu mihnire
pină aruncă peste noi ploaia de flori

Olimpul de la Tîrgul Jiu

un zeu a pus mina pe pietre
le-a modelat drumul
pină la inaltul infinitului

același zeu a mai pus mina pe pietre
și-a rotunjit un ceas
pe douăsprezece scaune

cu aceleași miini de zeu
același zeu a mingiiat o poartă
care intregește olimpul de la Tg. Jiu

In starea de otavă

Mă-ntorc in starea de otavă
Dintr-o vizită intre două simțuri ancestrale,
Veneam ca-ntr-o inimă injectată cu otravă
De singele care dilua durerile egale.

Spune-mi ceva despre blestemul intors pe dos
Despre rădăcina zăpezii intinsă printre noi
Despre hornul acela cu fum umbros
Despre petalele zidite-n florile noi.

Eu parcă doream o clipă și-un ceas
Să răminem in cringul incălecat pe zborul agale
Dar cine poate să înțeleagă de ce n-am rămas
Drept, in mijlocul privirii tale.

NUME ROMÂNEȘTI

Amănunte necesare

Există destul de multe persoane care poartă numele de familie **Colceag** sau **Colceac.** Semnatarul acestor rinduri are chiar un prieten, originar din sudul Olteniei, numit astfel.

Dacă un **Colceag** ar vrea să știe de unde i se trage numele, s-ar duce desigur la lucrarea care ii stă la dispoziție, **Dicționar al numelor de familie românești** de I. Iordan și ar afla următoarele : «**Colceag : colceag** 1. „manșon" ; 2. „un fel de ghete" ; cel puțin uneori, avem a face cu bg. **Kolčak** (cf. și **Kolčagov**). Numele există și in alte limbi slave (ca rusa, de ex.) ; cf. n. top. **Colceag**».

Citind această explicație, omul nostru ar fi la fel de nelămurit ca și inainte. Dacă ar căuta toponimul **Colceag,** l-ar găsi intre Mizil și Urlați, dar, dacă nu e de prin părțile locului, se poate intreba ce legătură are el cu localitatea respectivă. Dacă e de prin Cimpia Dunării, va accepta trimiterea la numele bulgăresc. Oricum și de oriunde ar fi, va ințelege însă greu de ce își trage numele de la un... „manșon" !

In **Tendințele actuale ale limbii române** (București, 1968), Al. Graur pomenea acest nume pentru a exemplifica o tendință de introducere a lui **r** sau **l** la finalul unei silabe terminate in vocală, socotindu-l provenit din cuvintul turcesc **koçak,** „viteaz", și trimițind pentru amănunte la un studiu al lui Petru Caraman, din 1932, republicat intre timp in **Studii de folclor,** I, București, 1987. Iată lămuririle oferite de competentul folclorist ieșean a cărui pregătire lingvistică era cu totul remarcabilă.

Caraman comentează o variantă a „Cintecului lui Marcoș Pașa", in care apare un „Colceag pașă". Despre acest nume, tras din cuvintul turcesc **kolčak,** autorul spune că inseamnă „mănușă de metal, armătură de braț la platoșă", adăugind și traducerea dintr-un dicționar turc-francez : „bracelet", „gantelet", „manchon".

Intr-adevăr, este suficient să deschidem un **Larousse** pentru a constata că **bracelet** nu inseamnă numai „brățară", cum traducem noi cu sensul cel mai uzual, ci și o fișie de piele pe care arcașii și-o infășurau in jurul incheieturii miinii cu care țineau arcul ; **gantelet,** pe de altă parte, este o mănușă metalică din componența unei armuri. Pentru a sugera mai bine obiectul, autorii dicționarului au adăugat și **manchon.**

Caraman precizează că acest cuvint, **colceag,** a pătruns in românește și ca substantiv comun, dar a ieșit din uz, „insă dăinuiește incă in calitate de nume propriu de familie". Presupunerea sa, pe care o vom cita in intregime, este demnă de luat in seamă : «E probabil ca la origine actualul nume de familie, la români, ca și Colceag cel din baladă, să fi derivat din turc. Kočak (= „viteaz", curagios, iscusit... cf. Youssouf, **op. cit.** ; Radloff, **op. cit.,** II, 616), epitet războinic ce se dădea militarilor distinși in lupte. Inseamnă chiar și „erou" (cf. Radloff, **ibid.**). Odată intrat insă in română s-a putut modifica din Kočak in Colceag, prin analogie cu numele comun mai cunoscut românilor». (**Studii de folclor,** I, p. 77—78).

Se prea poate ca tendința fonetică subliniată de Al. Graur (cu cele mai multe exemple chiar la cuvinte de origine turcă) să fi fost sprijinită și de o interpretare semantică : un „viteaz" este cel care poartă la mină o astfel de „brățară de piele" din componența echipamentului său de luptă.

In ceea ce privește numele slave invocate in DNF, nu este nici o indoială că ele există, dar cu originea in același cuvint turcesc, incit nu avem nevoie de ele ca intermediare pentru a explica numele românesc. Cum respectivul **colceag** a fost inregistrat ca nume comun și cum obiectul a fost folosit fără indoială și de români, lucrurile se pot explica ușor printr-o poreclă dată la un moment dat celui care purta manșonul protector și care putea să fi fost cindva ostaș, cu atit mai mult că sensul de „viteaz", foarte probabil asociat obiectului cu pricina devenit un fel de „emblemă" a purtătorului, a sprijinit acordarea supranumelui.

Oricit de vulnerabilă ar fi o asemenea explicație, ea spune mai mult decit „manșon" pur și simplu și, mai ales, spune că avem de-a face cu un nume format in limba română și nu imprumutat dinafară.

Cezar Tabarcea

Tema constructorului

Urmare din pag. 1

ces de sabotaj, in jurul anilor cincizeci, a trebuit să execute o condamnare nedreaptă și de atunci a dispărut, că intr-adevăr trăiește, și că nu este altul decit bătrinul director general al șantierului care-l indrăgise și-l convinsese să lase Ministerul și Capitala și să vină pe șantierul său din nord. Frumoasa soție, mondenă, pianistă ratată, va incerca, intr-un tirziu (prea tirziu !) să-l readucă acasă. Nu va reuși. Va aluneca intr-o betonieră și-și va găsi eterna odihnă sub o piatră, pe malul unui riu din nord, pe care, in fiecare primăvară, Matei va depune cite o floare. Este și un posibil punct de convergență cu **Balada Meșterului Manole,** care-și sacrifică iubirea pentru trainicia construcției. Toate acestea par destule incercări pentru a dobori un om obișnuit. Nu și pe inginerul Matei. Viața continuă. Tenacitatea caracterului și mintea sa strălucită nu-l vor dobori ca pe constructorul Solness. Balada vieții continuă. Este mesajul cărții.

Fiind un adevărat roman, in cartea lui Constantin Cubleșan răsună puternic sau murmură obsedant o multitudine de motive ale simfoniei umane : dragostea, moartea, iubirea, dezamăgirea, pasiunea profesională, uritul, renunțarea, lacrima repede inghițită in clipa in care un zimbet e gata să răzbească pe buze, Singurătatea (motivul central), etc. Sint de remarcat portretele, in care autorul excelează. Inginerul Matei, protagonistul, tip, așa cum spuneam, intelectual aparent fragil, dar sub fragilitate neascunzind neputința, ci o pasiune de constructor mocnind sub spuză, tenacitate imbinată cu o mare fantezie tehnică, delicatețe imbinată rezonabil cu preciziune inginerească. Suferința și singurătatea il fac mai reflexiv, dar nu defensiv. Tatăl său, directorul general Varga, e o somitate in domeniul tehnicii, și un ințelept in cel al relațiilor interumane. Sint de găsit și arivistul, carieristul capabil dar otrăvit de setea de putere.

Cel mai reușit procedeu compozițional constă in modul in care face „legăturile" (un termen din intimitatea prozatorilor), adică trecerile de la o scenă la alta, de la o stare sufletească la alta, prin ele reușind să obțină plurivalența și multiplicitatea vieții.

Dacă autorul ar fi reușit să-și stăpinească graba (evidentă pe alocuri) să abordeze, pe tot parcursul, personajele din interior, să găsească mereu motivațiile gesturilor lor in propria lor psihologie și s-ar fi debarasat de unele clișee și trenări pe care le intilnim in atitea cărți nereușite și, mai ales dacă ar fi exploatat citeva elemente ale esteticii romanului modern, indispensabile astăzi in abordarea problemei existențiale a individului (Singurătatea), intr-o colectivitate tensionată ca aceea a șantierului, ar fi obținut unul din cele mai bune romane de acest gen din literatura ultimilor ani.

POST RESTANT

a trecut şi 1 aprilie, ziua tuturor păcălelilor din lume, fără ca vreun corespondent al nostru să ne facă o farsă-două, trimiţîndu-ne texte de Tolstoi, de exemplu, adaptate la specificul localităţii în care el trăieşte. Deşi unele din textele pe care le primim par chiar aşa, „adaptări", cum de altfel se obişnuieşte în filme şi în almanahuri. „Selavi", cu accent pe „e", cum spunea oftînd între cele două războaie tanti Elvira, un personaj luminos dintr-una din nenumăratele farse ale vieţii, cînd aceasta, plictisindu-se, scrie ea însăşi. Să trecem însă şi peste asta, să ne punem paltoanele, că doar după atîta vară trebuie să vină şi iarna, să uităm ce trebuie uitat şi să ţinem minte numai ce ne place din cîte au fost şi vor mai fi, încă. Florile arborilor abia ce s-au scuturat la cîmpie şi altele sclipesc la munte. Asta este, în proza de azi nu se mai face peisaj şi abia-abia se mai încropeşte cîte un portret, cuvintele, deşi luminoase ca nişte oglinzi, nu lasă să se vadă nimic dincolo de ele, din afară. Dinăuntru, din spatele lor, se vede totul, fără ca tu însuţi să fi văzut, o minune, aproape te poţi simţi stăpîn atoate şi atotvăzător. Aceasta ar fi starea ideală a autorului, cel care vede, observă tot, fără să se ştie, să se vadă nimic; ochiul acela ciclopic, de deasupra noastră, în triunghi, dincolo de care nu se vede nimic niciodată. Şi acum, iată, pentru a schimba vorba, să vedem ce ne scrie un cititor nici prea mic, dar nici prea mare, în legătură cu căluţul de la „post-restantul" trecut: „...şi mie mi-a povestit bunicul meu de un căluţ pe care l-a avut, şi care, tot aşa, mînca zahăr cît îi dădeai, nu se mai sătura. Bunicul zicea că îl găsise rătăcit pe cîmp, după o luptă pe care o avusese el acolo în primul război mondial, şi eu cred că era tot aşa, un căluţ de circ rătăcit cine ştie cum. Şi tot bunicul mi-a spus că atunci cînd vroia zahăr din palma lui fornăia, şi necheza, şi, aici n-o să vă vină să credeţi, mеuna. Că prima dată cînd l-a auzit şi-a făcut cruce şi bunica a chemat popa să-i facă sfeştanie, să n-aibă pe dracu în el. Dar n-avea, pentru că, deşi nu-i era de prea mare ajutor, neobişnuit cu munca, bunicu l-a ţinut tot pe lîngă el, îl lua duminica la bufet, se suia pe el, că nu era departe bufetul de casă şi mai mult picioarele îi erau pe pămînt, şi acolo căluţul făcea tot felul de scamatorii ca să i se dea zahăr, iar lui bunicu îi dădeau oamenii să bea, să nu plece şi să le strice circul, pentru ei şi pentru copiii adunaţi ciorchine în jur. Şi"... şi mai departe vom povesti altădată din scrisoarea băiatului, aşteptînd şi alte veşti despre caii de circ rătăciţi în primul război mondial. Pînă atunci vrem doar să mărturisim că preferăm astfel de întîmplări, decît celelalte, adaptate după scrierile marilor scriitori ai lumii.

IULIUS M., Bihor : „Povestirile sînt scrise de cîţiva ani. Le-am tot reluat şi părăsit, însă neîndrăznind să le trimit cuiva. Urmărind rubrica d-voastră am hotărît, în cele din urmă, să le caut şi să vi le expediez. Poate, că, totuşi ,vă vor interesa". Vă spunem sincer că „scrieri" întîmplătoare nu ne interesează. Noi căutăm în această rubrică scrierile celor care vor să se dedice literaturii cu totul şi nu parţial, în timpul liber. A scrie din cînd în cînd, fără convingere, este frumos, foarte bine, dar aceasta seamănă cu a merge din cînd în cînd la cinema, la teatru, în parc, a desena uneori, duminica mai ales, flori, a iubi în anii cu soţ, a merge pe bicicletă o dată la trei ani, a bea sirop de afine în elicopter ş.a. Am oftat deci uşuraţi cînd am citit ps-urile prin care ne arătaţi că „prozele" sînt „neobligatorii" ! Aşa ar şi fi, dacă n-ar fi atît de urîte în înţelesul propriu al acestui cuvînt. Fraţii care joacă poker lîngă fratele lor mort, mortul care ia foc... Nu ne mai trimiteţi.

ION MIHALACHE, Timişoara : „Mi s-a părut de multe ori că «Veghea» e o bucată şubredă, şi tovarăşa de la cenaclu mi-a spus că n-ar fi potrivită pentru citire în şedinţă. Acuma, însă, înainte de a v-o trimite, mă uitai peste ea şi constatai că e totuşi consistentă, că... are substanţă...". Şi d-voastră şi tovarăşa de la cenaclu aţi avut dreptate prima dată.

RAMIRA BUREL (Ion Duculeţ ?), Bucureşti : Şi „Bulboana Siminei" şi „Anonimii" au calităţi literare. Din păcate folosiţi şabloane epice (fata care se îneacă, de exemplu). Încercaţi să inventaţi şi epică, nu numai metafore, şi va fi bine. Deci, mai trimiteţi.

ALEXANDRU RIZEA, comuna Iara, judeţul Cluj : Nu vă putem oferi nici o certitudine în ceea ce priveşte talentul, nu posedăm noi un aparat în acest sens. Aşa că... „Dacă nu am talent, ar însemna să pierd zadarnic o cantitate de timp continuînd să scriu, timp pe care l-aş putea folosi în scopuri într-adevăr utile, căci, repet, este inutil să scrii dacă n-ai talent, este inutil să scrii numai de dragul de a scrie. În sensul acesta doresc un răspuns mai rapid". Aveţi grijă de timpul d-voastră, dacă nu aveţi drag de a scrie, acesta este răspunsul.

CONSTANTIN DENEŞ, Nehoiu, Buzău : Noi nu lovim pe nimeni şi nici nu dorim învinşi, ci învingători. Cît despre paginile de „puţină poezie, puţină proză" reunite sub titlul „Spectacol", n-aveţi nici o grijă, nu sînt publicabile. De teama aceasta v-am scăpat. Îndemnul nostru ar fi să vă adresaţi cenaclului din localitate sau din Buzău, înainte de a vă speria de eventualitatea publicării într-o revistă literară.

SĂRĂCUŢ COMĂNESCU TEODOR, Ghidiceni, Galaţi : Încă nu ne-am format o impresie, totul este încă la fel de confuz ca şi textul d-voastră. De aceea vă aşteptăm cu altceva. Şi angajaţi-vă un corector care să vă corecteze textul înainte de a ni-l trimite.

GALINA MUŞAT, Bucureşti : În eventualitatea unui debut, trimiteţi cîteva date biobliografice şi o fotografie. Şi bineînţeles, şi alte proze... ultime.

PETRANI, Bucureşti ; Ne pare rău, dar spaţiul tipografic ne limitează bunele intenţii în ceea ce vă priveşte. Dacă doriţi explicaţii suplimentare, treceţi pe la redacţie. Oricum, dorim să vă cunoaştem.

DAN MIHAI, Negreşti-Vaslui : Aveţi umor, deci aveţi, se pare, şi ceva talent. „Fragmentele din viaţa şi opera lui Titi Geană" sînt de tot hazul. Pentru debut avem însă nevoie de cîteva date personale şi de o fotografie. Nu de altceva, dar, ca să dăm o explicaţie celor suspicioşi, nu vrem să cădem victime unei farse antologice. Dacă sînteţi Twain ?

GAVRIL AK. ACHIORIŢEI, Fălticeni, Suceava. Cum haz are şi PS-ul : „Vă rog să-mi spuneţi dacă în timpul cît a trăit Eminescu era inventată maşina de scris. Dacă da, oare ce s-ar fi făcut Eminescu, dacă i s-ar fi cerut manuscrisele dactilografiate...". Cît priveşte observaţiile dumneavoastră în ce priveşte proasta difuzare a revistei, aveţi dreptate. Sperăm să ne mai scrieţi (şi alţii ne pot scrie despre asta).

LISNIAC IONEL (! ?) Timişoara : Dacă vreţi să fiţi poet, adresaţi-vă rubricii „Poşta redacţiei". E valabil şi pentru **ANAMARIA GRAMATICU, LAURA POGORSCHI, ZAHARIA BODI** şi pentru alţii.

Iulian Neacşu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepţia cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

Am văzut

Am văzut că azi e mîine
Şi m-am întristat de tot
Întîlnirea bot în bot
Între două serpentine ;

Cînd zării după coline
Focul răbufnind spre Lei
Presimţii că n-o să pot
Prinde ziua care vine.

Am tins mîinile la cer
Ca pe-un credincios hanger,
Bolta a crăpat deodată

Şi o apă vişinie
A ţîşnit cu vijelie
Grea, din marea suspendată.

Gheorghe Piţuţ

OEDIP

Urmare din pag. 1

„Partitura operei am terminat-o în 16 luni. După ce voi fi revăzut-o, mă voi gîndi şi la reprezentarea ei".

15 noiembrie, dar 1925 :

„În ce priveşte Oedip, unde aţi ajuns cu lucrul ?"

„Mai am de terminat partea de orchestraţie a lucrării. Numai peste 2 sau 3 ani voi putea prezenta opera"

Deci o nouă „amînare".

Peste doi ani (din cei „2 sau 3" !) la 13 ianuare 1927 :

„Despre opera Oedip : mai am de lucrat la ea doi, trei sau patru ani".

1927 plus 4 : 1931 !

Dar sîntem încă în 1927 :

„Nostalgia este inerentă specificului românesc, chiar în mişcările repezi nota plîngătoare, dorul, acel ceva care nu se poate stinge. Să nu spunem muzica românească, ci mai curînd sentiment, parfum, culoare — româneşti."

Din nou dorul. Dar Oedip ?

„Opera Oedip am compus-o în conformitate cu spiritul meu, dar şi al locului unde s-a desfăşurat marea tragedie. Muzica lui Oedip are desigur ceva balcanic, o rigiditate clasică, insuflată de vederea unor clădiri greceşti. Documente de pe vremea homerică nu există. Artiştii sînt chemaţi să le interpreteze, să le născocească."

Aici nu cred că reporterul (Petru Comarnescu !) a reprodus chiar cuvintele lui Enescu. „Documente de pe vremea homerică" (ba mult înainte de ea) existau — Operele homerice în primul rînd. Pantheonul, Thezeionul vor fi fost „clădiri greceşti" ? Şi Balcanii... Balcanii sînt o „invenţie" tîrzie a istoriei. Iar balcanismul e un concept excesiv dilatat cu neîndreptăţire extins şi asupra unei Românii (Dacii), viind în jurul coamelor de cremene ale Carpaţilor. De-aş fi în ipostaza unui regizor fantast, eu unul aş „pune în scenă" Oedip-ul enescian nu între ruinurile Thebei şi nu la Olimpia sau Epidavros printre pietrele grecilor vechi ci la poalele Sfinxului nostru carpatin...

Amintirea lui Horea

Urmare din pag. 1

se îndreaptă spre Criscior, controlînd astfel, prin acţiuni fulgerătoare, întreaga parte răsăriteană a Zarandului în numai trei zile. Urmează Bradul, Ribiţa, Baia-de-Criş, Vaca, Mihăileni, apoi Blăjeni, unde s-au adăugat celelalte forţe cu căpeteniile Horea şi Cloşca. Şuvoiul revoluţiei controla întreaga vale a Crişului Alb, îndreptîndu-şi atacul asupra castelelor şi curţilor nobiliare din bazinul superior al rîului şi extinzîndu-se în toate direcţiile, ba chiar în comitatul Hunedoarei, pînă la linia Mureşului. La 4 noiembrie oastea ţărănească depune jurămîntul în faţa căpitanilor principali la Păltiniş-Blăjeni. Caracterul ei era pur antifeudal şi social, antinobiliar şi românesc". La Blăjeni, prin confluenţa mai multor cete, revoluţia este aşezată pe bazele ei fireşti, căpătînd „o organizare militară de ansamblu, o comandă unică". Revoluţia cuprinde apoi zona Abrud—Cîmpeni, avînd drept căpitan suprem pe Horea, secondat de Cloşca şi Crişan. Munţii Abrudului putînd constitui o fortăreaţă naturală. Dar ea trece rapid peste Munţii Abrudului în bazinul Arieşului, cuprinzînd sate de pe Domeniul Zlatnei, un domeniu fiscal, precizîndu-se acum şi caracterul ei **antihabsburgic**, şi intrînd într-o nouă fază.

Atacul cu tot grosul cetelor ţărăneşti asupra Abrudului este memorabil, ca şi cel asupra Roşiei Montane, Buciumului... În locul vechilor juzi, juraţi şi gornici, Horea numeşte oameni de-ai săi, instaurînd o administraţie ţărănească pe Domeniul de Sus al Zlatnei, experiment politico-administrativ cu durată de o lună de zile şi „reluat şase decenii şi jumătate mai tîrziu de Avram Iancu". Totul se făcea în numele lui Horea şi al „poruncilor" împărăteşti aduse de acesta de la Viena !

Urmează „ultimatumul" ţărănesc, notificat la Şoimoş, către toată nobilimea maghiară din Transilvania, act fundamental al revoluţiei, conceput în spiritul judecăţii ţărăneşti şi pus în seama căpitanului Horea. Acesta e „actul-cheie", „actul de vîrf al revoluţiei, iar punerea lui în aplicare" ar fi dus la desfiinţarea raporturilor feudale". „Înşelătoarele armistiţii" încheiate cu autorităţi civile şi militare din a doua decadă a aceluiaşi noiembrie 1784 încetinesc mersul revoluţiei, îi imprimă în anumite zile un caracter staţionar, chiar dispersiv, tocmai cînd forţele masive ale ei se aflau aproape de atacul Galdei de Jos, reşedinţa comitetului suprem al Albei, tocmai cînd urmau să intre în Alba Iulia, ori în Aiud. Amăgitoarele „armistiţii" dau răgaz forţelor de represiune să se regrupeze şi să pună în practică un plan de atac. Urma faza înfruntării directe între părţile beligerante, în ultima decadă a lunii noiembrie focul revoluţiei se reaprinde, extinzîndu-se în interiorul Transilvaniei, în pofida rezistenţei opuse de armata austriacă, care trecuse la îndeplinirea **ordinului imperial** de acţiune. Intră în luptă şi forţe ale nobilimii maghiare, cu arme de foc împotriva cetelor ţărăneşti ! Sînt forţate căile de acces înspre Munţii Apuseni, şi, după cîteva atacuri respinse, armata înaintează pe linia Brad—Abrud şi de aici înspre Cîmpeni. La 14 decembrie, pe cînd în Apuseni iarna îşi intrase deplin în drepturi, Horea dizolvă, la Cîmpeni şi Albac, ultimul grup al revoluţiei şi, alături de Cloşca, se afundă în Munţii Albacului.

Urmează trădarea şi prinderea căpeteniilor, pe coasta dinspre Someşul Cald a Scoruşetului, escortarea la Alba Iulia şi batjocorirea căpeteniilor. („Iată împăratul vostru!"), închisoarea, draconicul interogatoriu al Comisiei imperiale de anchetă, bestiala sentinţă de condamnare la moarte dată în baza codului criminal terezian şi potrivit indicaţiei imperiale, testamentul lui Horea, şi, în sfîrşit, odiosul supliciu spectacular, al cărui ecou european e bine pus în evidenţă de Nicolae Edroiu în cap. „Europeanul Horea", precizîndu-se, că atît Imperiului ţarist cît şi celui otoman nu le rămîneau indiferente evenimentele ce se desfăşurau în acest spaţiu românesc din sud-estul Europei. De la Mihai Viteazul încoace — scrie N. Edroiu — nici un alt român nu-şi mai impusese numele în tipăriturile Europene şi în cele de peste ocean cu aşa mare frecvenţă, nu făcuse să se rostească numele neamului atît de des şi admirativ, ca Horea. Evenimentului petrecut în Transilvania habsburgică i se conferă, astfel, caracterul de universalitate.

Horea, apreciază D. Prodan, personifică caracterul întru totul ţărănesc al revoluţiei. „El creşte în mărime nu înălţîndu-l deasupra masei, ci cufundîndu-l în ea, creşte prin perfectă identificare cu ea. Creşte nu prin singularizare, ci prin multiplicare. Aşa şi-a putut juca şi şi-a jucat autentic rolul de cap necontestat al revoluţiei, aşa a putut deveni simbolul ei mobilizator". Lecţia sa are temeiuri multiseculare şi ea a fost reeditată, pe alte planuri şi la alte dimensiuni, în istoria Transilvaniei. Horea a rămas în conştiinţa poporului nostru drept un simbol permanent al luptei totale, al dăruirii absolute, ca în sentinţa politică rostită încă înainte de revoluţie de un Avram Iancu : „Nu cu argumente filosofice şi umanitare veţi putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea lui Horea!" Adică tocmai ceea ce credea şi Bălcescu, într-un discurs ţinut în 1851 la Paris, în care arată că Horea luă securea în mînă şi „scrise cu dînsa drepturile naţiei române şi programul politic şi soţial al revoluţiilor ei viitoare".

Pe „locul cel mai istoric al neamului", pe „Cîmpul lui Horea", la Alba Iulia, unde amintirea lui Mihai Viteazul, a martirilor de la 1785 şi, desigur, şi a lui Avram Iancu (în mintea căruia Bălgradul rămînea un simbol al unităţii naţionale) e copleşitoare, ca omagiu perpetuu şi legitimă răsplată, avea loc, în urmă cu şaptezeci de ani, entuziasta adunare a celor peste 100 000 de reprezentanţi ai poporului român din Transilvania, care pecetluia, în unanimitate de cuget şi simţiri, desăvîrşirea procesului de făurire a statului naţional unitar român.

CUMPĂNĂ ## AŞCHII

● **Criticus ludens.** Triumful poeziei şi triumful criticii nu se petrec niciodată concomitent. Dacă asistăm la triumful momentan al criticii, trebuie să fim siguri că e ceva putred în Danemarca poeziei. Aşa că poeţii nu au de ce să jubileze ludic atunci cînd critica le dă apă la moară, îi sfătuieşte, îi îndeamnă, îi „bate părinteşte pe umăr pînă îi cocoşează". Acum avem de-a face cu atotştiinţa criticii. Ea cunoaşte şi ce va scrie poetul cutare peste cinci ani, sau aşa crede şi e foarte mulţumită de cîte ori calculează timpul poetic probabil. Aceste cuvinte nu sînt împotriva criticii cu alonjă profetică, nu sînt pentru critica înghesuită care-şi face din orbul găinilor un principiu axiologic. Nu. Ele sînt pentru poezia în stare să se depăşească pe sine.

Cel mai evident simptom al triumfului provizoriu al criticii este ludismul ei. **Criticus ludens** este un ideal proaspăt de aproape două decenii care a aflat în criteriul cameleonic un rost existenţial. Criticus ludens rîde din faşă pînă la barbă albă.

Teoria artei ca joc nu este o achiziţie recentă. Ea a fost faimoasă prin H. Spencer la sfîrşitul veacului trecut şi prin K. Groos, la începutul veacului acesta. Se pot găsi corespondente mai vechi în concepţia lui G. Vico, conform căreia arta se dezvoltă în zonele infantile ale conştiinţei umane. Există şi opinia vulgară că poezia este un lucru neserios, opinie bătrînă de cînd e lumea dar lăstărind exuberantă în mintea insului pozitiv. **Criticus ludens** cunoaşte aceste lucruri şi le cunoaşte atît de bine încît nu mai rămîne loc în intelectul lui şi pentru altceva. El studiază operele fundamentale ale umanităţii cu dioptrii ludice şi revelaţia lui este incontinuă şi neîntreruptă : Homer s-a jucat, Dante s-a jucat, Baudelaire s-a jucat, Eminescu s-a jucat, Arghezi şi-a potrivit jocul — hai să ne jucăm şi noi ! Ultima generaţie nu face altceva decît să se joace, nu este acesta încă un argument ? Să fie clar : arta care nu se joacă, nu scoate puţin limba la spectatori, nu e artă, zise inchizitorial **Criticus ludens.** Şi poeţii (nu toţi) au plecat urechea jucăuşă pînă la pămînt, să asculte mai bine.

Pofta de impunere a ludismului literar poate că nu este atît de puerilă cum s-ar crede la o primă vedere, poate că este una dintre stratagemele nevinovate şi perfide ale spiritului critic luminos ca roza vînturilor. Poate, nu sînt sigur. Sînt sigur numai de faptul că unii scriitori au început să se plictisească îngrozitor de atîta ludism şi că, printre ei, se află (ironia sorţii) şi cîţiva ludici convinşi.

George Alboiu

Primăvară

Îţi scriu chiar acuma scrisoarea iubirii,
Coboară în mine un ram de cocor,
Mă ning amintirile, — naltul privirii-
Mi-e tare departe şi tare mi-e dor.

Mă-ntorc către tine cu alte decenii,
Atît de frumoasă în mine dai glas
Cum este cununa de spice pe-a stemei
Caldă lumină tu mamă-ai rămas.

Îţi scriu cu văzduh şi cu tot ce se vede,
Pe rîuri şi şesuri lucind în fereşti
Sînt legatorul străbunelor vetre
Tu, mamă, iubirea de ţară îmi eşti.

Îţi scriu chiar acuma scrisoarea de dor,
Un arbore-naltă în mine lungi ramuri,
Tu, mamă, îmi eşti necuprinsul popor
Şi primăvara etern respirîndă la geamuri.

Stela Anchidin

Întîlniri cu cititorii
CENTENAR EMINESCU

● Joi, 6 aprilie a.c., orele 13 a avut loc în unul din amfiteatrele Institutului Politehnic, facultatea T.C.M., în cadrul **Centenarului Eminescu**, întîlnirea dintre studenţi şi cadrele didactice ale facultăţii şi scriitori : **Paul Anghel, Ilie Bădescu, Petru Creţia şi Mihai Ungheanu.** Invitaţii au înfăţişat aspecte ale vieţii şi operei poetului, Petru Creţia prezentînd, în final, cîteva revelaţii pe care le produc **manuscrisele** eminesciene, între care poemul **Floare de tei.**

Joi, 6 aprilie, a.c., orele 15.30, a avut loc la Academia de ştiinţe sociale şi politice. Facultatea de ziaristică, prezentarea volumului XVI din **Opere** de M. Eminescu, **Corespondenţa.**

Despre corespondenţa şi experienţa poetului au vorbit D. Vatamaniuc, coordonatorul volumului, **George Muntean,** de la **Institutul de** teorie şi critică literară „G. Călinescu" şi Mihai Ungheanu.

Anca Racoţi : „Peisaj la Breaza"

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Cea de-a XVI-a şedinţă a Cenaclului revistei **Luceafărul** s-a ţinut joi, 31 martie a.c. orele 16.30 la Muzeul Literaturii Române şi a fost dedicată lui Nichita Stănescu.

Nicolae Dan Fruntelată, redactorul şef al revistei „Luceafărul", a dat pe rînd cuvîntul, ca să-l evoce pe Nichita, prozatorului Iulian Neacşu, actorului Ion Caramitru, criticului literar Al. Horia. Au recitat poezii dedicate lui Nichita Stănescu poeţii : Nicolae Dan Fruntelată, Ion Machidon, Octavian Ante, Emil Mihai Lungeanu, Vasile Bardan, Dan Pleşa.

Un frumos recital din lirica poetului au susţinut actorii Ion Caramitru şi Jeanine Stavarache.

A fost prezentă la manifestare Mariana **Stănescu**, sora poetului.

Concursul de poezie patriotică, revoluţionară „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu"

● În perioada 27—28 mai a.c. se vor desfăşura la Brăila manifestările culturale cu titlul „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu" ediţia a VIII-a.

Pentru concursul de poezie patriotică, revoluţionară participanţii sînt rugaţi să trimită creaţiile lor pînă la data de 12 mai, data poştei, pe adresa : COMITETUL DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ AL JUDEŢULUI BRĂILA, PIAŢA LENIN NR. 1, COD 6 100, telefon 946/42709, cu menţiunea : PENTRU CONCURSUL DE CREAŢIE „MIHU DRAGOMIR — ODĂ PĂMÎNTULUI MEU".

Conform uzanţelor lucrările vor fi dactilografiate în 5 exemplare, nesemnate şi purtînd un motto. Alăturat, autorul va expedia într-un plic închis, purtînd ca semn de identificare acelaşi motto, datele sale personale : numele şi prenumele, vîrsta şi profesiunea, adresa exactă, numărul de telefon.

Informaţii suplimentare se pot obţine la telefoanele : 946/42709 sau 946/47917.

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

din asta nu mănînc! declară ostil şi ameninţător Şarikov.

— Nici nu vă invită nimeni! Purtaţi-vă cuviincios! Doctore, vă rog...

Masa se termină în tăcere.

Şarikov scoase din buzunar o ţigară mototolită şi începu să pufăie. Savurîndu-şi cafeaua, Filip Filipovici îşi consultă ceasul. Apăsă pe repetir, care marcă cu sunete suave ora opt şi un sfert. Filip Filipovici se rezemă, ca de obicei, de speteaza scaunului în stil gotic şi se întinse după ziarul aflat pe măsuţă.

— Doctore, vă rog, mergeţi cu el la circ. Pentru Dumnezeu, însă, vedeţi să nu fie pisici în program!

— Cum de lasă canaliile astea la circ..., remarcă ursuz Şarikov, clătinînd din cap.

— Ei, pe cine nu lasă acolo..., replică Filip Filipovici, cu subînţeles. Ce au în program ?

— La Solomonski, începu să citească Bormental, sînt patru... Iussems şi omul punctului mort.

— Ce sînt Iussemsii ăştia ? ! Se interesă bănuitor Filip Filipovici.

— Dumnezeu ştie! Pentru prima dată aud de ei.

— Atunci, mai bine vedeţi la Nikitin. Trebuie ca totul să fie clar!

— La Nikitin... La Nikitin... hm... elefanţi şi culmea îndemînării umane.

— Aşa... Ce părere aveţi despre elefanţi, dragă Şarikov, întrebă bănuitor Filip Filipovici.

Acesta se supără.

— Ce, parcă, eu nu-nţeleg. Pisica e o altă treabă. Elefanţii sînt nişte animale utile, răspunse Şarikov.

— Ei, atunci e perfect. Dacă sînt utile, mergeţi şi vedeţi-i. Trebuie să-l ascultaţi pe Ivan Arnoldovici! Şi la bufet, să nu vă lansaţi în nici un fel de discuţii! Ivan Arnoldovici, vă rog din suflet, să nu-i daţi bere lui Şarikov.

★

Peste zece minute, Ivan Arnoldovici şi Şarikov, cu o şapcă cu cozoroc cioc de raţă şi cu un palton de postav gros, cu gulerul ridicat, plecară la circ. În apartament se instală liniştea. Filip Filipovici se găsea în cabinetul său. Aprinse lampa cu abajur verde, greu. În cabinet domnea o atmosferă odihnitoare. Profesorul începu să măsoare camera. Trabucul său ardea cu o lumină stăruitoare şi puternică de culoare verzulie. Cu mîinile în buzunarele pantalonilor, profesorul era măcinat de gînduri grele, care-i frămîntau fruntea savantă. Plescăia, fredona printre dinţi „spre malurile sfinte ale Nilului..." şi mormăia ceva. În sfîrşit, îşi lăsă trabucul în scrumieră, se apropie de un dulap de sticlă, apăsă pe ceva şi întregul cabinet fu scăldat de o lumină puternică, veşnind din tavan. Din dulap, de pe al treilea raft, de asemenea de sticlă, scoase un vas îngust şi, mijindu-şi ochii, începu să-l cerceteze în dreptul luminii. În lichidul transparent şi dens plutea un nodul mic şi alb, ce fusese prelevat din creierul lui Şarikov. Ridicînd din umeri, pufnind, Filip Filipovici îl sorbea din ochi, de parcă ar fi dorit să afle în noduleţul ăsta alb plutitor cauza evenimentelor ciudate ce întoarseră cu fundul în sus viaţa din apartamentul de pe strada Precinstenka.

Se prea poate ca acest mare savant s-o fi aflat. În orice caz, examinînd îndeajuns de mult hipofiza, puse vasul la loc, închise dulapul, iar cheia o ascunse în buzunarul vestei. Cu mîinile vîrîte adînc în buzunarele hainei, cu capul tras între umeri, se prăvăli în fotoliul de piele. Îi trebui mult timp să-şi aprindă un nou trabuc, după ce-i morfoli complet vîrful. În sfîrşit, copleşit de însingurare, cărunt ca un Faust, învăluit în lumina verde, exclamă :

— Pe Dumnezeul meu, cred c-am s-o fac !

Nici un răspuns ! În apartament era o linişte deplină. Pe strada Obuhov, la orele 11, după cum se ştie, încetează orice circulaţie. Arareori se aud paşii cîte unui trecător întîrziat, zgomotul lor răzbate dincolo de draperii şi se stinge. În cabinet, degetele profesorului făceau ca repetirul ceasului de buzunar să îngîne suav... Filip Filipovici aştepta nerăbdător întoarcerea doctorului Bormental şi a lui Şarikov de la circ.

★

Nu se ştie la ce s-a decis Filip Filipovici. Cert este însă că în cursul săptămînii următoare n-a întreprins nimic deosebit şi, poate ca urmare a inactivităţii sale, viaţa apartamentului a fost plină de evenimente.

Peste vreo şase zile după istoria cu apa şi motanul, din partea comitetului de bloc, la Şarikov veni un tînăr, care s-a dovedit a fi femeie, şi îi înmînă actele. Şarikov le-a băgat imediat în buzunar şi imediat l-a strigat pe doctorul Bormental.

— Bormental !

— A nu, vă rog să-mi spuneţi Ivan Arnoldovici! zise Bormental, schimbîndu-se la faţă.

Trebuie remarcat că, în aceste şase zile, chirurgul reuşise să se certe de vreo opt ori cu elevul său. Atmosfera din apartamentul de pe Obuhov era sufocantă.

— Atunci, să-mi spuneţi şi mie Poligraf Poligrafovici ! răspunse Şarikov pe un ton foarte convins.

— A, nu ! tună din uşă Filip Filipovici. N-am să permit să vi se spună astfel în apartamentul meu. Dacă doriţi să nu vi se mai spună familiar „Şarikov", atît eu, cît şi doctorul Bormental, o să vă numim „domnul Şarikov".

— Nu sînt domn, domnii sînt la Paris ! lătră Şarikov.

— Asta-i opera lui Schwonder ! strigă Filip Filipovici. Ei, bine, o să mă socotesc eu cu nemernicul ăsta. Atît timp cît voi fi aici, în apartamentul meu nu vor fi decît domni şi nimeni altcineva. În caz contrar, plec ori eu, ori dumneavoastră, şi cu siguranţă veţi pleca dumneavoastră. Astăzi o să dau un anunţ la ziar şi, vă rog să mă credeţi, am să vă găsesc o cameră.

— Ei da, că sînt aşa prost să plec d-aici ! zise Şarikov răspicat.

— Cum ? ! întrebă Filip Filipovici, schimbîndu-se într-atît la faţă, încît Bormental se repezi la el, luîndu-l tandru şi alarmat de braţ.

— Ştiţi ceva, să nu fiţi impertinent, musiu Şarikov ! Bormental ridicase foarte mult tonul. Şarikov se dădu îndărăt, scoase din buzunar trei hîrtii : una verde, alta galbenă, şi, în fine, una albă şi, arătîndu-le cu degetul, începu :

— Iată ! Sînt membru al asociaţiei de locatari şi mi se cuvine un spaţiu de 16 arşini*) pătraţi. Şi anume, în acest apartament nr. 5, la locatarul titular — Preobrajenski. După ce medită o clipă, Şarikov adăugă cuvintele: vă rog să binevoiţi.. pe care Bormental le reţinu automat ca fiind ceva nou.

Filip Filipovici îşi muşcă buza şi rosti imprudent :

— Jur că am să-l împuşc în cele din urmă pe acest Schwonder !

Şarikov recepţionă cu maximum de atenţie şi acuitate aceste cuvinte, ceea ce i se citea în ochi.

— Filip Filipovici, **vorsichtig** **)..., începu precaut Bormental.

— Ei, asta-i bună !... Dacă o ticăloşie ca asta !... strigă Filip Filipovici în rusă. Aveţi în vedere, Şarikov... domnule, că eu, dacă vă mai permiteţi o asemenea ieşire impertinentă, am să vă lipsesc de masă, şi în general, de hrană în casa mea. 16 arşini, excelent, dar nu cred că sînt obligat, în virtutea acestei hîrtii neghioabe, să vă şi hrănesc !

Şarikov, speriat, căscă gura.

— Nu pot să rămîn fără hrană ! mormăi el. Şi de unde-am să iau d-ale gurii, în cazul ăsta ?

— Atunci, purtaţi-vă cuviincios ! spuseră într-un glas cei doi esculapi.

Şarikov se potoli în mare măsură şi în ziua respectivă nu le mai făcu nici un necaz, în afară de cel provocat sieşi : profitînd de o scurtă absenţă a lui Bormental, îi luase briciul şi-şi brăzdase falca în aşa hal, încît Filip Filipovici şi doctorul Bormental au trebuit să-i coasă, în timp ce Şarikov schelălăia prelung, cu ochii şiroind de lacrimi.

În noaptea următoare, în cabinetul profesorului, în semiîntunericul verde, vegheau două persoane — Filip Filipovici însuşi şi credinciosul şi devotatul Bormental. În bloc toţi ceilalţi dormeau. Filip Filipovici — în halat azuriu şi papuci de casă roşii, iar Bormental — în cămaşă şi cozondraci albaştri. Între ei, pe masa rotundă, alături de un album gros, se aflau o sticlă de coniac, o farfurioară cu bucăţele de lămîie şi o cutie cu trabuce. Fumul trabucelor puteai să-l tai cu cuţitul. Cei doi oameni de ştiinţă discutau aprins ultimul eveniment : în seara respectivă, Şarikov îşi însuşise din cabinetul lui Filip Filipovici doi cervoneţi, aflaţi sub presse-papier, dispăruse din apartament şi se întoarse seara tîrziu, beat turtă. Mai mult încă ! Împreună cu el veniseră doi indivizi necunoscuţi, care făceau scandal pe scara principală şi îşi exprimau dorinţa să înnopteze ca oaspeţi ai lui Şarikov. Respectivii indivizi dispărură numai după ce Feodor, care asistase la scenă într-un palton de toamnă aruncat peste cămaşa de noapte, sunase la secţia 45 miliţie. Indivizii o luaseră la sănătoasa imediat ce Feodor lăsase receptorul din mînă. Odată tipii plecaţi, s-a constatat că dispăruseră scrumiera de malahit de lîngă oglinda din vestibul, căciula de blană a lui Filip Filipovici şi bastonul acestuia, pe care era o dedicaţie cu litere aurite : „Mult iubitului şi stimatului Filip Filipovici, de la medicii interniştii recunoscători, în ziua ...", urmată de cifra XXV.

— Cine sînt ? nu-l slăbea Filip Filipovici pe Şarikov, strîngîndu-şi pumnii.

Clătinîndu-se şi agăţîndu-se de blănuri, acesta mormăi ceva, în sensul că nu se ştie cine sînt indivizii, dar că nu sînt nişte pui de căţea, ci că sînt cumsecade.

— Cel mai surprinzător este faptul că amîndoi erau beţi... Cum de-au reuşit ? se minună Filip Filipovici, contemplînd locul unde altădată se afla amintirea jubiliară.

— Specialişti ! îşi dădu cu părerea Feodor, retrăgîndu-se la culcare cu o rublă în buzunar.

Şarikov negă categoric implicarea sa în dispariţia celor doi cervoneţi, mormăind ceva neclar, în sensul că, pasă-mi-te, nu-i numai el în acest apartament.

— Aha, te pomeneşti că doctorul Bormental a şterpelit cervoneţii ? se interesă Filip Filipovici cu o voce gravă, înfricoşătoare.

Şarikov se clătină, întredeschise ochii complet împăienjeniţi ,făcînd presupunerea:

— Poate că i-a luat Zinca...

— Ce ? !...strigă Zina, apărută în uşă ca o stafie, acoperindu-şi cu mîna bluza desfăcută la piept. Cum îndrăz...

Gîtul profesorluui devenise stacojiu.

— Calm, Zinuşa, rosti el, întinzîndu-i mîna. Nu te frămînta, o să lămurim noi toate astea !

Zina izbucni în hohote de plîns, lăsînd să-i cadă buzele, iar palma îi tremura pe piept.

— Zina, se poate ? ! Cine s-ar putea gîndi la aşa ceva? Pthiu, mai mare ruşinea! spune Bormental încurcat.

— Ei, Zina, eşti o proastă, doamne iartă-mă! începu Filip Filipovici.

Dintr-odată, Zina încetă să plîngă, parcă de la sine, şi toţi amuţiră. Lui Şarikov i se făcuse rău. Lovindu-se cu capul de perete, scosese un zgomot de genul „i", sau „e", cam prelungit, în sensul „iiii", „eee" !. Faţa îi devenise albă, maxilarul i se mişca spasmodic.

— Daţi-i ticălosului găleata din sala de consultaţii !

Toţi se agitau, îngrijindu-l pe suferindul Şarikov. Cînd l-au dus la culcare, bălăbănindu-se în braţele lui Bormental, înjura tandru şi melodic, pronunţînd cu greu cuvintele porcoase.

Toată istoria asta avusese loc pe la ora 1, iar acum era trei noaptea, dar cei doi stăteau treji în cabinet, excitaţi de coniacul cu lămîie. Fumaseră atît de mult încît fumul dens se deplasa uşor, fără să mai facă valuri.

Doctorul Bormental, palid, cu ochii foarte hotărîţi, ridică paharul cu picior subţire.

— Filip Filipovici ! exclamă el pătimaş. N-am să uit niciodată cînd m-am prezentat la dumneavoastră ca student, pe jumătate flămînd, iar dumneavoastră m-aţi adăpostit la catedră. Credeţi-mă, Filip Filipovici, sînteţi pentru mine mult mai mult decît profesor, dascăl... Stima mea nemărginită pentru dumneavoastră. Permiteţi-mi să vă sărut, dragă Filip Filipovici.

— Da, dragul meu... mormăi distrat Filip Filipovici, ridicîndu-se în întîmpinarea lui. Bormental îl îmbrăţişă şi îl sărută pe mustaţa pufoasă, foarte afumată.

— Pe cuvînt, Filip Fili...

— Sînt atît de mişcat, sînt atît de mişcat... Vă mulţumesc, spuse Filip Filipovici. Dragul meu, uneori ţip la dumneavoastră în timpul operaţiilor. Vă rog să-mi iertaţi irascibilitatea bătrînească. În fond, sînt atît de singur... „Din Sevilla la Grenada...".

— Filip Filipovici, se poate ? !... exclamă sincer înflăcăratul Bormental. Dacă vreţi să nu mă supăraţi, nu-mi mai vorbiţi în felul ăsta...

— Vă mulţumesc... „Spre malurile sfinte ale Nilului..."... Vă mulţumesc... Şi eu v-am îndrăgit ca pe un medic capabil.

— Filip Filipovici, v-o spun !... exclamă pătimaş Bormental. Se ridică de pe scaun, închise bine uşa spre coridor şi, revenind, continuă în şoaptă : este singura soluţie. Desigur, nu îndrăznesc să vă dau eu sfaturi, dar, Filip Filipovici, uitaţi-vă la dumneavoastră, sînteţi complet epuizat, este absolut imposibil să mai lucraţi aşa !

— E absolut imposibil ! confirmă Filip Filipovici oftînd.

— Ei bine, e de neconceput ! şopti Bormental. Data trecută spuneaţi că vă temeţi pentru mine, şi dac-aţi şti, dragă profesore, cît m-aţi mişcat cu asta ! Doar nu sînt un copil şi-mi dau singur seama ce treabă îngrozitoare ar putea ieşi. Dar, e profunda mea convingere, nu există o altă ieşire !

În româneşte de George G. Potra
şi Paraschiva Bădescu

(Continuare în numărul viitor)

*) Un arşin — 0,71 m — n. trad.
**) Prudenţă (Germ.).

mapamond

CULTURA ROMANEASCA IN LUME

LA CENTENARUL MIHAI EMINESCU

O epifanie a poeziei însesi

de George Uscătescu

România comemorează în acest an centenarul morții poetului ei național, Mihai Eminescu, mort în 1889, la vîrsta de 39 de ani.

Purtătoare a unei culturi și creatoare a unei atmosfere de excepțională originalitate, vasta și profunda operă poetică a lui Eminescu a putut fi cunoscută în parte pe aceste meleaguri datorită traducerii antologice efectuate la Buenos Aires de María Teresa León și Rafael Alberti, care, de curînd, într-o conferință publică la Madrid, recita marele poem **Împărat și proletar** în care Eminescu dezvoltă amplu neliniști majore, sociale și umane, cu colorit romantic, și o face cu adîncă sensibilitate și ample resurse expresive. O altă traducere mai cuprinzătoare, a fost realizată de poetul chilian Omar Lara.

Cu Mihai Eminescu, literatura și cultura română ating momentul lor hotărîtor. Opera lui poetică alcătuiește totodată un punct de referință și o culminație. În istoria limbii și culturii românești, totul se situează „înainte" și „după" Eminescu. A fost autenticul creator al unei limbi capabile să încarneze toate posibilitățile expresive ale graiului românesc. Născut în „țara de sus" a Moldovei, format într-o ambiantă de fervoare creatoare și de spirit național care anticipează unitatea politică a națiunii sale, Eminescu urmează studii superioare la Universitățile din Viena și Berlin. Cultura lui este extrem de vastă. A fost cel dintîi traducător al lui Kant în românește și un cunoscător profund al culturii indiene și al autorilor clasici, latini și greci.

Admirator al lui Goethe, al lui Hölderlin și în genere al romanticilor europeni, Eminescu conferă poeziei lui dimensiunile unui adevărat aticism formal care depășește limitele romantice. Peisajul românesc, o poezie erotică extraordinar de limpezită, un lirism de largă desfășurare, metafizică și de mare adîncime personală și intimistă, întovărășesc poezia lui, precum și scrierile polemice și operele narative sau teatrale, toate concentrînd aspirațiile istorice obiective ale neamului său.

Poeme ca **Luceafărul**, comparabil în literatura secolului trecut numai cu **Hyperion** al lui Hölderlin, **Călin**, admirabilă decantare a unui univers și unui peisaj tipic românești, **Sara pe deal** cu perfectiunea versurilor ei egalată poate numai de desăvîrșirea acelora idilice ale lui Leopardi, **Scrisorile**, poeme de larg zbor în care idealurile poporului român își găsesc cea mai înaltă expresie, fac din opera lui Eminescu cel mai complet și mai paradigmatic capitol al literaturii române. Acum douăzeci de ani, consacram lui Eminescu un capitol al cărții mele **Nemesis și libertatea**, apărută la Madrid. Scriam atunci : „creația poetică a lui Eminescu este uimitor de vastă, ținînd seama de scurta lui viață și de încă mai scurta perioadă de fecunditate. Ea este rodul unui geniu care simbolizează o maximă concentrare creatoare, dar căruia nu îi este străină nici o neobișnuită cultură". Profundele lui cunoștințe merg de la Horațiu și clasicii pe care îi citea în original, pînă

„EMINESCU" de Nina Ilie

la literatura sanscrită și filozofia germană pe care o cunoștea în cel mai înalt grad. Se pătrunsese de literatura romantică și iubea mai ales pe Jean Paul Richter, Novalis, Goethe și Lenau, tovarășii lui spirituali la universitățile din Viena și Berlin. Ca și contemporanul său Nietzsche, l-a avut ca permanent însoțitor de meditație pe Schopenhauer, dar cu motivații diferite de cele care au însuflețit filozofia lui Zarathustra și a eternei reîntoarceri.

Într-o lucrare recent publicată la București și distinsă cu premiul Herder pentru studii de literatură comparată, autoarea ei, Zoe Bușulenga, ne oferă o panoramă completă a conexiunilor dintre Eminescu și romantismul german. Pe lîngă documentarea excepțională a lucrării și remarcabilele elemente comparatiste aduse în discuție, este deosebit de prețioasă confruntarea temei singurătății geniului la doi reprezentanți de seamă ai romantismului european. Ne referim la Eminescu și la Hölderlin. Prin intermediul temei lui Hyperion, ei se apropie poetic de soarta și singurătatea geniului. Între singurătatea hölderliniană (Einsamkeit) și cea eminesciană, există o importantă diferență de atitudine. La Hölderlin, geniul, setea demiurgică au ca deznodămînt plenitudinea terestră. La Eminescu aceeași sete de divinitate se îndepărtează de orice coincidență cu lumea aceasta. Pentru poetul român, geniul se desparte definitiv de lumea în care a coborît în căutarea unei iubiri niciodată împlinite și rămîne în lumea lui „nemuritor și rece".

Totuși, amîndoi poeții trec dincolo de canoanele romantice, amîndoi văd în misiunea poetului un act de întemeiere și amîndoi sînt însuflețiți de eterna claritate, aceea **ewige Klarheit** hölderliniană. Totul contopit în definiția eminesciană a geniului creator. „Dacă geniul nu cunoaște moarte și numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte însă, pe pămînt, nu-i capabil a ferici pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc". Așa notează poetul într-unul din manuscrisele lui.

În primul rînd, iese puternic în relief, în opera poetului, conștiința funcțiunii cuvîntului. Cuvîntul poetic privit în oglinda propriei sale limbi. Într-unul din articolele lui din ziarul **Timpul**, al cărui redactor a fost, el susținea că înainte ca în Dacia Traiană să se fi ivit specia filologilor, exista acolo o limbă veche și matură. Ea este complet formată în toate părțile ei, nu mai dă vlăstari și ramuri, așa încît a o sili să le producă nu poate însemna decît să abuzezi de ea, să o deformezi. Pe de altă parte, fiind veche, ea este de asemenea bogată pentru cine o cunoaște. Eminescu susținea aceste idei aproape în același timp în care în Italia se termina polemica dintre Manzoni, Rosmini și Tomaseo în jurul problemei dacă era sau nu cazul ca dialectul toscan să fie considerat definitiv ca limba literară italiană. Sub semnul acestei certitudini așază Eminescu opera sa poetică, durează un monument lingvistic rareori atins în vreun proces creator. Arta cuvîntului își află originea esențială în această certitudine a posibilităților interioare, profunde, ale limbii române. Cu acest sentiment de plenitudine se naște și se dezvoltă, cu impresionantă libertate, poetica lui Eminescu. O poetică desigur laborioasă, așa cum e lesne de văzut în imensul material al manuscriselor poetului, unde totul urmează linia unei elaborări creatoare care ne duce întotdeauna spre o adevărată alchimie a expresiei, spre cuvîntul just, spre sinteza cea mai nobilă, spre contextul unei atmosfere ce definește un univers și o trăire lirică absolut specifice și diferențiate.

Omul român obișnuit, toți românii, se apropie de această lume poetică, avînd un sentiment pe care l-am putea denumi sacru. Pentru românul de ieri, de azi și de totdeauna, Eminescu reprezintă epifania poeziei însesi. Poezia lui nu este filozofică în pofida conținutului metafizic al unei părți din ea, ci pur și simplu poetică. În plin avînt romantic, limba română își revarsă posibilitățile expresive într-un autentic poet clasic, dar absolut modern, deschis marilor experiențe poetice ale viitorului. Din această cauză, creația poetică românească dintre cele două războaie, care constituie un moment plenar, revendică în întregime și în chip modern, experiența poetică eminesciană. Pentru că, prin mijlocirea acestei experiențe poetice, se împlinește o neasemuită căutare a ființei, o întîlnire ontologică, pe care românii o refac în reîntîlniri perpetue, în toate contactele cu poetul lor prin excelență. Destinul dureros al poetului nu a împiedicat — dimpotrivă ! — cîntecul lui de tinerețe creatoare, întîlnirea lui cu formula magică, intensa capacitate de a combina originalitatea cu plenitudinea. De aceea, înlăuntrul durerii sau în afara ei, sărbătoarea unității românești se va deschide întotdeauna la invocarea comemorativă a poetului. Pentru că a fost în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, un **poeta vates** și a putut lăsa în urma lui, în afară de „context", versuri ca acesta : „turma viurilor mele eu o pasc ca oi de aur".

În românește de
Maria Ruxandra Georgescu

*) Apărut în ziarul „Vanguardia", Barcelona, 14 II 1989

În lumea cuvintelor

Ne împlinim cu deosebită plăcere datoria de a-l prezenta cititorilor români pe poetul iugoslav de limbă română Slavco Almăjan, editat de „Scrisul românesc" **(Poeme**, 1939), ediție și cuvînt înainte de Mihai Ungheanu, date bio-bibliografice de Ion Deaconescu.

Avem sentimentul că nu exagerăm deloc, afirmînd răspicat că este unul din cei mai captivanți poeți contemporani. Temele sale sînt cele ale poeziei moderne, în general ; mai toate avînd rădăcini filosofice (Slavco Almăjan este absolvent al Facultății de filosofie din Novi Sad). Toate obsesiile poetice îi sînt centrate pe problema limbajului : „cuvîntul și condiția sa poetică" ; „limitele limbajului" ; „treptele esențiale" (ale cunoașterii artistice) ; „fetele deschiderii și ale devenirii" ; „lupta imaginației împotriva retoricii vicioase" ; „prăbușirea în cotidian" etc. Am citat sintagme din versurile sale.

Explorator împătimit al abisurilor cuvîntului, în căutarea esențelor, antrenează visul, plutirea aeriană, fluidizează imaginația, pune în raporturi osmotice regnurile (Mihai Ungheanu), creînd un uriaș halou existențial, în miezul căruia întrevede, fugar, dar întrevede, Enigma.

Mai în toate poemele vom întîlni „o visătoare care fuge din vis" ; un cuvînt care prefață în cuvînt obiectul din imanența căruia a ieșit : „pătrunde întrebarea-n oase cum ar pătrunde noapte-n dinte / Ghețarii se transformă-n pești, iar peștii intră în cuvinte". Cuvintele, infuzînd viața, o transformă într-un uriaș ocean de oxigen „care crește și descrește adevărul vieții".

Slavco Almăjan are calitatea pe care-o au, în exclusivitate, numai și numai marii moderni, de a extrage din existență mesaje încărcate de nebulos. Intelectul are și el tendința de a extrage din existență mesaje încărcate de nebulos. Și tot el are și tendința de a le respinge. Dar gestul este de fiecare dată reprimat (spre finalul poemei) în clipa decisivă, datorită unei forțe ascunse, formată pe supraconștient, care întărește convingerea că înlăuntrul nebulosului există o valoare ce nu poate fi decodificată, dar poate fi trăită efectiv.

Ca și Nichita Stănescu, propune (în premise) concepte inexorabile, dar, de fiecare dată, la o analiză mai atentă, ele se dovedesc a fi false, întrucît, chiar în clipa în care ar trebui să se lase acceptate de intelect, ele i se opun, refugiindu-se, fluidizîndu-se în haloul trăirii, unde se substanțializează devenind, pur și simplu, trăiri abstracte.

„Dăruirea de sine este dăruire spre necunoaștere" ; „șoapta este definitiv izgonită din gură" ; „Dincolo inexplicabilul / Necontenita prefacere / Imaginea formelor nenaturale / Dezastrul fluidului coborînd spre masa rotundă de sare". Sau : „Ai putea să încui în gînd un iepure / Să nu mai vadă lumea / Să nu mai simtă frica / Ar mînca triunghiuri și cuburi / Ai putea să încui în gînd și un dor / Și în felul acesta să pedepsești pe cel ce foarte mult te dorește... // S-ar putea (ca) cel pedepsit de dor să rămînă încuiat precum un iepure...". Remarcăm în fugă posibile simetrii cu Marin Sorescu și ne grăbim să-i evidențiem forța cu care transsubstanțializează obiectele în cuvînt (și invers), cu ajutorul căreia reușește să creeze o lume reală, adică trăibilă, formată numai din cuvinte, uimitor de asemănătoare cu cea formată numai din obiecte (o lume discursivă) dar complet superioară calitativ : „Mi-e sete de adevăr / Niciodată nu zice / Mi-e sete de rădăcina prin care a trecut adevărul". Dramatismul crește cînd întîlnim barierele limbajului : „Cum să traducem tăcerea peștelui / Cum să traducem incolțirea grîului / Cum să traducem odihna imposibilă a pietrelor...". Și poetul răspunde, în altă parte, cu aceeași ingeniozitate și ingenuitate : „Chiar mîine vom deschide / Cutia marilor mirări / Un fulg de nea va cobori cuvinte / Spre biblioteci întinerite / Spre fascinante întrebări / Ce va-nțelege el / Din toate cele ce s-au scris / Născut fiind în cădere / Trăind un singur vis...".

Oricum, teza lui Slavco Almăjan este aceea că intelectul, oricît de bine ar „închide lumea" în „cercurile și în cuburile" sale, va trebui — cu orice preț — să țină cont de plusul de realitate pe care-l aduce cuvîntul ; un plus ce nu aparține nici lumii obiectuale, nici intelectului ; ci numai lui, Cuvîntului. Subtil, insidios, fluid, aparent supus formelor aparenței, ajuns în zona esențelor devine exploziv, incendiar, revelator, smulgînd toate flăcările și toate culorile refulate în vers.

C. Constant

REVISTA STRĂINĂ

● **REVISTA MILANEZĂ „PANORAMA"** publică un interesant articol cu titlul „Goia y el espiritu de la Ilustración", care după ce a fost găzduită de Muzeul Prado din capitala Spaniei, a trecut Oceanul pentru a fi prezentată publicului american.

Un prim amănunt, nu lepădat de importanță : pregătirea expoziției cuprinzînd lucrări semnate de Francisco Goya (1746-1828) a durat șapte ani ! Un al doilea element se referă la modul de amplasare a lucrărilor : în primul salon sînt expuse tablourile înfățișîndu-i pe regi și pe unii granzi ai Spaniei, în vreme ce în sălile următoare sînt prezentate tablourile reprezentînd nedreptățile, spaimele și prejudecățile Spaniei timpului lui Goya. Între tablourile din această ultimă categorie se află unele pe care Goya nu le arătase decît unui număr restrîns de prieteni pentru a nu intra în conflict cu autoritățile. A existat deci un Goya pentru public și un Goya tăinuit.

Expoziția este o ilustrare elocventă a faptului că Goya a fost foarte sensibil la toate zguduirile istoriei epocii sale. „Din punctul de vedere al istoriei artei s-a spus totul despre Goya. De aceea, am căutat un alt unghi de vedere și l-am găsit în raportul lui Goya față de evenimentele politice și filozofice ale timpului său. Am vrut să-l prezentăm pe Goya ca pe un revoluționar autentic", spunea Manuela Mena Marques, directoare ajunctă a Muzeului Prado, organizatoarea expoziției.

Nu s-ar putea spune că organizatorii au obținut cu ușurință tablourile care figurează în expoziție. Unii colecționari spanioli nu au dorit ca tablourile lor să fie expuse în S.U.A. De pildă, palatul regal a refuzat să pună la îndemîna organizatorilor expoziției tabloul lui Goya înfățișîndu-l pe regele Carol al IV-lea. Din expoziție lipsește și tabloul „Execuția lui La Moncloa", înfățișînd execuția patrioților madrileni din 3 mai 1808. Tabloul este cu mult mai important pentru poporul spaniol decît pentru a fi expus în S.U.A., spunea Manuela Mena Marques.

● **IN SPAȚIUL DE LIMBĂ GERMANĂ GÎNDIREA UTOPICĂ ȘI FANTASTICĂ ARE O LUNGĂ ȘI BOGATĂ TRADIȚIE**, care — mergînd mînă în mînă cu dezvoltarea științei și tehnicii — au devenit sursa de inspirație pentru literatura științifico-fantastică. În țările de limbă germană acest gen de literatură s-a dezvoltat diferit, în funcție de condițiile istorice diferite, astfel încît în prezent ea oferă cititorului un spectru variat, larg, de forme și genuri.

Unul dintre reprezentanții literaturii s.f. din acest spațiu geografic este Erik Simon din R.D. Germană. S-a născut în anul 1950 la Dresda, a început să citească literatură s.f. la zece ani și să scrie proză scurtă de acest gen încă pe cînd era elev în cadrul Clubului „Stanisław Lem" al tinerilor scriitori din Dresda. A debutat în antologia „Der Mann von Anti" (Omul din Anti). După aceea, împreună cu Reinhard Heinrich a editat volumul „Die Ersten Zeitreisen" (Primele drumuri în timp) iar singur, culegerea de povestiri s. f. „Fremde Sterne" (Stele ciudate)

Erik Simon face parte din generația pentru care lansarea primului satelit artificial al Pămîntului și primul zbor al omului în Cosmos reprezintă... amintiri din copilărie. Tinuturile fanteziele lui, ale cărei continente erau puncte albe pentru Jules Verne, au fost descoperite de scriitorii din generațiile mai vîrstnice. De aceea, în scrierile sale se face simțită tradiția gîndirii utopice germane combinată cu elemente ale realității, de unde decurg unele situații pline de umor și ironie, de parodie la adresa unor sentințe filozofice. Unele povestiri sînt scrise sub formă de articole de specialitate, autorul înclinînd către o orientare concretă a literaturii s.f. contemporane. Mai mult decît mijloacele de transport în Cosmos pe el îl interesează sensul acestui drum, mai mult decît întîlnirea propriu zisă cu extratereștrii pe el îl preocupă găsirea unor posibilități de înțelegere cu ființele extraterestre.

● **LA STUDIOURILE „TURKMENFILM" ESTE ÎN CURS DE REALIZARE FILMUL „LEGENDA LUI MANKURT"** după secvența din romanul „O zi mai lungă decît veacul" de Cinghiz Aitmov. Regizorul filmului Hodjakuli Narliev a intrat în posesia textului dactilografiat al legendei în anul 1980 pe cînd romanul lui Aitmatov era încă în manuscris.

Regizorul, acum în vîrstă de cincizeci și doi de ani, este un maestru al filmului-poem, gen în care se înscrie și noua peliculă. Filmările au început la

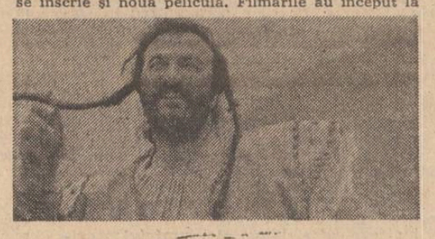

sfîrșitul anului trecut, în colaborare cu Societatea turcă „Tugrafilm". Din partea turcă participă doi actori între care Taryk Tardjan, unul dintre cei mai populari artiști din această țară.

„Tragedia pe care a scris-o Aitmatov este o tragedie generală umană, ea nu are caracteristicile unui anume loc, ale unui anumit spațiu, spunea regizorul Narliev. Principalul în filmul nostru este ideea că un popor fără memoria istoriei înseamnă un rău pentru întreaga civilizație. Cel mai cumplit este atunci cînd oamenii se ucid, dar și mai cumplit este atunci cînd fiul, pierzîndu-și memoria, își ucide propria mamă... Cele mai tragice episoade, în care îl vedem pe Majagozel Aimedov în rolul principal le turnăm în Turcia pe ruinele unui fost amfiteatru. Fiecare daună făcută de mîna omului înseamnă un rău pentru înțelepciunea umană. Astfel încît în final Mankurt ajunge să pască o turmă de oi. Oi în loc de oameni..."

„Legenda lui Mankurt" este un film a cărui morală ne spune că atunci cînd omul își pierde amintirile, își pierde rădăcinile...

Poezie din IRAK

RASHIDAH ALUGAILLY

Metamorfoze

Prin frunza foșnitoare
Prin stropii grei ai ploii
Te caut
O, clipă iute trecătoare,
Din plin singerîndă.

★

Ia în stăpînire
Depărtările schimbate-n limanuri
Să-mi rămînă veșnic
Această trăire minunată
Ce-mpletește cununi de bucurie
Pentru fiece-ntîlnire,
Înverzind fără-ncetare,
În anotimpuri de-a pururi însorite
Cînd noaptea revarsă cascade de ziuă
În grotele celor răbdători.

★

Fii binevenită clipă efemeră
Ce despoi viața de tot ce-i inutil
Culege-mi toți ciorchinii...
Căci în adîncurile-mi se zbate primăvara...
Ospătează-i pe cei din grote
Cu carnea lăutei mele
La sărbătoarea noilor geneze...

Pe fruntea soarelui

Gîngănii fără număr
În jurul meu roiesc,
În casa mea
Gînguresc porumbei,
Pe fruntea soarelui alerg
Ca o adiere de curcubeu.

★

M-au năpădit gîngăniile
Fărîmițîndu-mi venele,
Iar porumbeii
Umplu văzduhul cu armonii
Împletite din dușmănie și iubire...

★

Calda melodie
Învăluie rana venei străpunse
Cu un briu de soare...
Clipele de sacrificii
Sînt atunci cînd zăpada se topește în ochiul zilei,
Iar gîngăniile
Nu încetează să-mi scormonească rana...
Între furnicăturile durerii
Și carnea aruncată-n trombă
Semăn stele pe ogorul așteptării...

Îndrăgostitul

Răsucit de uraganul de singe,
Uraganul de teamă,
Uraganul de tristețe..
și lină melodie...
Mă deschid între coaste ca o tînguire,
Ca o gură însetată.
Între fălci puternice
Mă zbat de-o veșnicie,
Între pliurile pumnilor
Mă afund tot mai adînc
Căutînd o ieșire,
o întîlnire,
Cercetînd fără ostoire :
Cum va fi soarta ?
Unele legi spun :
Inima înțepenită
Trebuie unsă,
Dacă se usucă inima,
Omul moare...
În acest caz
Există, oare, vreo scăpare ! ? !

Anca Racoți : „Flori"

O altă viață a fructului timpului ce vine

Mă întreb :
Cum a apărut borta ?
Cum a aruncat în ascunzișurile lumii uitate
mii de ghiulele ?
De-aș ști
Aș petrece
Cu băuturi din izvoarele raiului
Și ciorchini de palmier...
Mă întreb :
Cum visul cel blînd s-a preschimbat
într-un uriaș ce tropăie
prin lumea uitată
Noapte și zi ?
Fără să se teamă de ghiulele,
Se face colac,
Izbucnește,
Umple văzduhul cu sunete nemaiauzite
Ce se topesc într-unul
În intimitatea lumii născute acum o clipă,
Se preschimbă apoi
Încă o dată în oglinzile sărbătorilor de sezon...
Ai uitat
Toate timpurile înghețate
Și erele acoperite de neguri,
Căci aici semințele mele cresc și rodesc
Dezgolindu-se ca o pasăre
Ce plutește leneșă în vînt...
Grăbindu-se
Pe cărări de apă
Afundindu-se în mări de foc
Ca să culeagă perle
Moștenire a vremii ce-și înalță gîtul...
Să vadă timpurile ce vin.

Trecînd dincolo de zid

Zidul ce se-nalță
Între noi
L-am izbit
Cu fulgerul de pe orbita eului meu !
Cum am suportat focul tînguindu-mă !
Cum am sorbit lumina jeluindu-mă !
Cum a năvălit tăcerea în valea răbdării !

★

Cronica istoriei mele e clarviziune...
Înnumără drept mătănii sufletele
Și un imn ce exală dragoste
Și o poveste scrisă cu singe...
Mă întrebi :
Ce-i armonia ?
Cu răbdare înaintează,
Nu da înapoi
Ghimpii s-ar putea să te rănească,
Să te împiedice,
Nu te întoarce,
Căci moartea te așteaptă...

★

Pașii tăi îndrăgostiți se înlănțuie ca roua
Pe un drum pe care ne vom întîlni curînd.
Umplînd istoria cu ceea ce va fi...

Traducere din limba arabă
de George Grigore

SPORT

ÎNCÎNTARE

Eu trăiesc exact ca un amețit de patimi, fiecare partidă de fotbal mai importantă. La început sînt plin de răspîntii de lună nouă în poieni cu narcise și cred nezdruncinat în victoria alor mei ; mai pe urmă, cînd dau piept cu scepticii, mi se pare dintr-odată că ziua vrea să se îmbolnăvească de tuberculoză și nu găsește bacilul Koch, iar cînd mingea începe să gonească pe uliți năzdrăvane, uimitoare, bucuria-mi toarnă apă-n fîntînile zgîlțîite de setea cailor tineri. Și fiindc-am copilărit în cîmp de iarbodulce (un cuvînt cu dor într-o margine din Bărăganul Ibrailei, unde străjuiește-n arșiți și viscol o cruce împușcată), declar că am simțit fiecare gol înscris de Steaua în poarta lui Galatasaray ca pe *un riu de rubiele întorcîndu-se în vadul soarelui de-acasă*. Din umbra convoaielor de care cu zaherea măcar un pîlc de stele jecmănite și fără noapte și-au găsit, miercuri, petecul de cer înrourat cu întuneric, ca să lumineze bălțile. Pentru că, miercuri, Steaua a smuls din frunzele mărilor calde, mistice și osîndite nemărginirii, patru flori ce se logodesc într-un pahar cu apă pe masa unuia, care, în copilărie, trecînd spre marele oraș de la Dunăre, noaptea, se ascundea în șuba bunicului cînd ajungea în dreptul movilei Baboi, de lîngă satul Scorțaru-vechi, unde pașii și nazirii de la Ibrail țineau spînzurători.

Vedeți dar că meciul cu Galatasaray a fost mai al meu decît toate celelalte din marea bătălie pe care Steaua o poartă, glorios, spre a bea încă o dată din pocal lucrat cu peruzele. Știu, roata vanității mele e o furtună mică, răsucindu-se tîrziu și inutil. Dar oameni sîntem, un circel din trecutul vechi mi se răsucește în carne și face să mă cred, o clipă, buturuga pe care un voievod tînăr ostenește, scriind în eternitate.

De din vale de Rovine
Grăim, doamnă, către tine...

Meciul acesta — fac bine că spun, fac rău că nu tac ? — trebuie privit printr-o prismă specială și judecat la rece de cît mai multe minți, fiindcă returul, indiferent că pornim de la 4—0 (se putea și de la 8—2 ; dar Hagi nu mai știe să joace pentru echipă), va însemna pentru noi o trecere prin infern. Iar dacă cei chemați să limpezească lucrurile îl vor compara cu partida Real — A.C. Milan vor vedea că un Pițurcă nu mai are ce căuta în rîndurile formației din Ghencea. Aș fi un sclifosit la minte să nu vă spun că Pițurcă (gheata de bronz a Europei) și Colak (gheata de aur a aceluiași continent) au fost, în ordine, cei mai slabi de pe teren. De altminteri, povestea cu gheata asta de mult nu mai are pic de haz, ea, încălțînd, tot mai des, picioarele unor campionate mediocre sau submediocre. Oricum, 5 aprilie, numărîndu-se și ca dată a nașterii mele, a fost o zi plină de încîntare.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
15
(1 045)
Sîmbătă
15 aprilie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROGRAM MOBILIZATOR

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au desfășurat lucrările Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, moment politic important, cu semnificații ce trimit spre largi zone de interes și preocupări, în acel consens al dezvoltării și perfecționării neîntrerupte a întregii vieți economice și sociale a țării. O cuprinzătoare ordine de zi a făcut obiectul dezbaterilor în cadrul unor comisii și în plen. În deschiderea lucrărilor plenarei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a spus : **Doresc să informez plenara, întregul partid și întregul nostru popor că, la sfîrșitul lunii martie, România a plătit complet datoria externă. Aceasta reprezintă un rezultat strălucit al muncii poporului nostru de dezvoltare economico-socială a țării, demonstrează forța economiei socialiste românești și deschide perspective minunate pentru înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism.**

Participanții la plenară, ca de altfel întregul popor, au primit această importantă realizare cu sentimente de înaltă satisfacție și mîndrie patriotică, afirmîndu-și hotărîrea de a face totul pentru continua prosperitate a patriei, pentru îndeplinirea cu succes a tuturor programelor și obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

Participanții la plenară au dezbătut pe larg problemele înscrise pe ordinea de zi, reafirmînd angajamentul organelor și organizațiilor de partid, al comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii, al întregului nostru popor de a acționa cu răspundere, fermitate și spirit revoluționar, pentru îndeplinirea, în bune condiții, la un înalt nivel de calitate și eficiență a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială a țării, pentru înfăptuirea exemplară a obiectivelor actualului cincinal, de a întîmpina cu noi și importante realizări a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

Cu profundă satisfacție și mîndrie patriotică, participanții la plenară au subliniat că plata completă de către România a datoriei sale externe reprezintă o strălucită realizare, care ilustrează justețea politicii partidului nostru, forța, capacitatea și vitalitatea economiei naționale, puterea creatoare și voința poporului român de a transpune cu fermitate în viață sub conducerea partidului, politica de dezvoltare economico-socială a țării, de edificare a societății socialiste și comuniste pe pămîntul patriei.

În încheierea lucrărilor plenarei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare ale cărei idei și orientări constituie un larg program de acțiune revoluționară în vederea ridicării pe noi trepte a construcției socialiste, a întregii vieți economice și sociale. Momentul politic deosebit pe care îl reprezintă lucrările recentei plenare și îndeosebi cuvîntarea secretarului general al partidului constituie o amplă deschidere spre evenimentul central al acestui an, Congresul al XIV-lea al partidului și spre cea de a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Mobilizatorul program cuprinde deopotrivă prezentul și perspectiva și declanșează energii noi pentru înscrierea neîntreruptă a patriei pe coordonatele dezvoltării socialiste și comuniste.

Luceafărul

FILE DIN CRONICA MUNCII PENTRU ȚARĂ

1 Mai

Ore fierbinți

La ora 13 mi-am pus căpăcelul peste obiectivul aparatului de fotografiat, cu nespus regret l-am pus și pe dinsul integral și negru în tocul său de piele iar eu m-am pus pe așteptat. Fusesem convocat pentru luni 30 ianuarie dar, prudent, am dat un telefon mai înainte : evident, un lucru serios și temeinic făcut NU începe pe un șantier în ziua de luni și NU trebuie terminat simbăta. Am înțeles repede. Atunci, marți ? Da, cu certitudine marți ba, mi s-a precizat și ora, cum spuneam, 13. Forțarea dublului ghinion n-a reușit, deci vom mai avea de așteptat.

Cînd a început pentru mulți dintre oamenii nodului hidrotehnic numărul 3 de la Goștinari așteptarea ? Pentru cei mai mulți este greu de răspuns dar pentru cei mai vechi oameni de la Canalul Dunăre—București ea, această așteptare, a început într-o zi frumoasă din vara anului 1986. Atunci a fost descărcat într-o margine de cîmpie rodnică primul container, al „direcțiunii". Al citelea început era pentru inginerul Ludovic Demeter și constructorii săi nu se va putea preciza decît atunci cînd acest cap de pod va intra și el în aburii amintirilor de mai apoi. Și atunci cu doza respectivă de ironie.

A urmat, sobru, doct, primul comandament. Asta a fost în luna septembrie, mai precis înainte de începerea cursurilor școlare pentru că acea ședință s-a ținut în cancelaria școlii, loc sacru în care bravii ingineri prezenți nu mai fuseseră decît cu scopuri foarte „clare" (un tuns zero, o atenționare pentru a suta ultimă oară etc.) și încă cu, vai, prea mulți ani în urmă. În pregătire, gazdele s-au ocupat de toate și l-am putut admira pe proaspătul inginer șef al antreprizei create cum cară apă pece cu găleata, gospodar în blugi, cu o cămașă în carouri și mînecile suflecate. La ora 16, directorul general adjunct se mai consulta în particular cu cîte cineva, începusem să ne obișnuim cu atmosfera prea prielnică, spărgeam nuci și beam apă rece cînd nea Vasile Furtună, mai marele aprovizionării, a îndrăznit timid: „Tov. director, e ora 16, nu începem?" Directorul și-a consultat ceasul și a exclamat surprins („Cum, s-a făcut deja ora 16 ?") dar fericit („Ei, dar e bine, s-a terminat programul de lucru, putem să stăm oricît, nu ne mai deranjează nimeni !")

Apoi treaba a demarat cu o rigoare lesne de bănuit în cazul unor constructori de excepție. Fazele s-au succedat una după alta, ritmul trebuia mărit și au fost aduse forte suplimentare din toată țara. Și la acest aspect treburile s-au ordonat repede : pentru ecluză au fost convocați Mihai Margine și Dinu Carâp, urmînd a o împărți cît pot ei de frățește ca și pe aceea de

Petre Domșa

Continuare în pag. a 7-a

Orizont contemporan

O trecere în revistă a romanelor apărute în ultima perioadă relevă, dincolo de varietatea stilistică, accentul pus pe latura morală a existenței, scriitorii sondînd, în forme clasice sau moderne, disponibilitatea etică a personajelor. Să „fișăm" cîteva din prozele recente, selectate din „linia a doua" a interesului criticii urmărind graficul tematic.

Lumea satului e redată, cel mai adesea, printr-o optică realistă, observîndu-se mutațiile morale, sociale și economice. Romanul lui Ion Chiriac **„Legătură de dragoste" (Ed. Junimea, 1988)** descrie activitatea oamenilor și procesul de înnoire a mentalității de zi cu zi. Protagoniștii, Mihnea Brahaș, noul președinte al C.A.P.-ului și Victor Duma, noul primar, insuflă oamenilor energii care pînă atunci zăcuseră neexploatate. În antiteză cu aceștia este fostul primar al satului, om lipsit de entuziasm și generozitate, față de care localnicii pierd orice respect. Titlul prozei are o semnificație alegorică sugerînd dragostea oamenilor pentru locurile unde trăiesc și muncesc. Un mod diferit de abordare a universului rural întîlnim în romanul lui Romulus Diaconescu **„Neuitatele amurguri" (Ed. Scrisul Românesc, 1988).** Aici satul simbolizează spațiul edenic al copilăriei, viața tihnită și patriarhală pe care zăristul Liviu Cartianu și-o amintește cu nostalgie „pentru că nu poți atinge maturitatea dacă nu ai amintiri", spune eroul cărții. Narațiunea este mereu întretăiată de flash-back-uri, de plonjări în trecut, autorul invocă emoționant universul țărănesc, păstrător al obiceiurilor nealterate și guvernate de o nescrisă lege a firii.

Prozele care cultivă portretistica psihologică se înscriu în alt registru expresiv, tipurile create fiind adesea oameni obișnuiți surprinși în existența lor cotidiană. Absența personajului de excepție (o problemă încă a romanului actual) e compensată de veridicitatea și firescul creionărilor morale. Romanul Victoriei Dragu **„Profil pierdut" (Ed. Eminescu, 1988)** e povestea unei tinere absolvente a I.A.T.C.-ului, repartizată într-un orășel de provincie. Proza e de fapt „un dosar de existențe" urmărind, pe lîngă destinul personajului principal, viața oamenilor cu care intră în contact, cu durerile și bucuriile lor. Totul se reflectă în oglinda psihologică a eroinei. Fizionomiile, gesturile, replicile, atmosfera interioarelor se recompun pe un ecran lăuntric. Paginile cărții au o concluzie stenică, ferită de didacticism, și anume că poți trăi fericit chiar și într-un colț inde-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

Forța economiei românești

Sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, zilele acestea s-au desfășurat lucrările Plenarei C.C. al P.C.R., în cadrul căreia au fost dezbătute probleme de maximă însemnătate pentru progresul multilateral al patriei socialiste. Un moment cu profunde semnificații și cu ample reverberații naționale și internaționale a fost marcat de cuvintele rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu în deschiderea Plenarei : „Doresc să informez Plenara, întregul partid și întregul nostru popor că, la sfîrșitul lunii martie, România a plătit complet datoria externă. Aceasta reprezintă un rezultat strălucit al muncii poporului nostru de dezvoltare economico-socială a țării, demonstrează forța economiei socialiste românești și deschide perspective minunate pentru înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism".

Într-o lume complexă, confruntată cu probleme de o extremă gravitate, în care povara datoriei externe afectează interesele și aspirațiile de progres, de viață mai bună ale popoarelor, îndeosebi ale celor din țările în curs de dezvoltare, în care cunosc o intensificare fără precedent practicile nocive ale protecționismului și dobînzilor înalte, în care funcționează încă mecanisme economico-financiare profund inechitabile, într-o lume puternic afectată de efectele crizei economice, România oferă din nou pilda unei țări care, prin eforturi susținute, prin mobilizarea, sub conducerea clarvăzătoare a partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a întregului potențial național, reușește să înainteze ferm pe calea progresului economic și social, să se afirme cu demnitate în viața internațională. Achitarea integrală de către țara noastră a datoriei sale externe ilustrează încă o dată justețea politicii partidului și statului, valabilitatea și viabilitatea opțiunilor noastre fundamentale de a merge mereu înainte și de a înscrie România, la finele actualului deceniu, în rîndul țărilor cu un nivel mediu de dezvoltare economică și socială. Acest act, cu o puternică valoare pilduitoare, de veritabil unicat în condițiile lumii de astăzi, relevă de asemenea adeziunea entuziastă, deplină a poporului român, a tinerei sale generații la politica internă și externă a partidului nostru comunist, relevă uriașa sa capacitate de mobilizare, de muncă și creație spre binele țării, pentru înflorirea civilizației socialiste pe pămîntul patriei.

Achitarea integrală a datoriei externe românești într-un timp extrem de scurt și în condițiile în care pe plan mondial se înregistrează o creștere alarmantă a nivelului acestei datorii — conform unor estimări depășește 1 320 miliarde dolari — evidențiază, în egală măsură, marea actualitate a tezei elaborate de președintele Nicolae Ceaușescu potrivit căreia procesul dezvoltării fiecărei națiuni presupune, în primul rînd, intensificarea efortului propriu, valorificarea plenară a tuturor resurselor interne. Așa cum sublinia conducătorul partidului și statului nostru în magistrala Expunere din 28 noiembrie 1988, „Dominația și asuprirea străină de veacuri, sub diferite forme, care au împiedicat progresul economico-social al poporului nostru, ne-au învățat că numai prin forțele proprii și în deplină libertate și independență se pot asigura dezvoltarea economico-socială, bunăstarea și fericirea poporului".

Desigur, efortul propriu al fiecărei națiuni trebuie să fie dublat de constituirea unui cadru fertil și generos de conlucrare internațională, bazată pe aplicarea fermă a unor noi principii și valori politice, cum sînt egalitatea deplină în drepturi, independența și suveranitatea națională, neamestecul în treburile interne, respectul și avantajul reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, singurele în măsură să asigure raporturi stabile și armonioase între state, dreptul la progres al tuturor popoarelor. Faptul că, din păcate, aceste principii și norme imprescriptibile ale vieții mondiale nu sînt încă integral și în toate împrejurările transpuse în practică, existînd o serie de tendințe de nesocotire și încălcare a acestora, că se înregistrează și astăzi practici profund dăunătoare pe linia amestecului în treburile interne ale statelor, a presiunilor de tot felul și a unor politici economice restrictive și discriminatorii, relevă o dată în plus semnificațiile majore ale eforturilor românești consacrate achitării totale a datoriei externe. Accelerînd plata datoriei, neacceptînd să suporte politicile spoliatoare ale dobînzilor înalte practicate pe piețele valutar-financiare mondiale, partidul nostru comunist a dat încă o dovadă de o înaltă responsabilitate față de interesele supreme de progres, suveranitate și independență ale poporului nostru, deschizînd noi și minunate perspective de dezvoltare a societății socialiste românești, de afirmare prestigioasă a țării în conștiința lumii contemporane.

Aurel Perva

• În acest număr : • Fondul principal al culturii române • Cronica edițiilor • Viața cărților • Poeme de • Lucia Negoiță • Viorel Varga • Corneliu Zeana • Iuliana Paloda-Popescu • Henri Zalis • Proză de Doru Davidovici • Poșta redacției de Gabriela Negreanu • Confabule de Iulian Neacșu • • Cumpănă de George Alboiu • Mapamond • Sport de Fănuș Neagu

Antologia «Luceafărul»

Omagiu

Cît vom lucra grădina
istoriei pe lume
și cumpăna luminii
cît o vom ține dreaptă
Vom căuta un cintec
aducător de faptă
Și vom cinsti părinții
care ne dau un nume.
Cît vom avea în palma
acestor zări albastre
o patrie de inimi
s-o punem temelie.
Ne va uni un cintec
etern de vitejie
și vom jura credință
pe toate ale noastre.
Cît fagurii de miere
ai limbii vor rămîne
și cît eroii noștri
vor fi lumină treză,
Vom lua ca pildă-n toate
pe cel care lucrează
de pe acum la chipul
istoriei de mîine.

Paul Balahur

IDEI CULTURALE ÎN ACTUALITATE

în pagina a 6-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Un roman reflexiv

Cel de-al doilea roman, inspirat tot din istoria dramatică a Transilvaniei, semnat de Doru Munteanu **(Vinerea Neagră,** roman, Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1986) are, ca și primul, de altfel, **(Duminica mare,** al cărui moment apoteotic era ziua de Duminică 1 Decembrie 1918, ziua marii Uniri cu Țara), dar parcă în și mai mare măsură (explicabil, desigur : experiența scrisului își spune, evolutiv, cuvîntul), o remarcabilă maturitate artistică. Și din punctul de vedere — cum ar fi disociat Mihail Dragomirescu — al „adîncimii concepției" („filosofia, ideologia"), și din punctul de vedere al „concentrării formei", adică al structurii artistice.

Păștrînd, pentru demonstrație, aceste disocieri, aș zice că „adîncimea concepției" filosofice rezidă în ciocnirea violentă dintre ideile nobile despre libertate, dreptate, adevăr, frumos, umanism etc. desprinse din cărți (la Universitatea din Budapesta) sau din fondul ancestral al ethosului românesc, și realitatea crudă, sîngeroasă din jur, din zilele ce au urmat Diktatului de la Viena, iar „concentrarea formei" vine din inspirata idee de a... concentra o adevărată apocalipsă națională într-un fel de monolog interior (cu toate formele lui epice de desfășurare, mai largi sau mai strimte, pe care și le subordonează : povestiri, dialog, descrieri, inserții documentare, vise onirice, autoscopie, introspecție, reflecții livrești, parabolă etc.), monolog, așadar, al unui judecător, și la propriu, și la figurat, al timpului respectiv...

Reflecțiile amare ale acestui judecător, pe numele său Horațiu Apolzan (personajul principal), ca și timpul real al cărții, încep de la o replică a unui „colega" : „— Dreptul internațional n-ajută la nimic, domnule Apolzan, îmi declară ultimativ avocatul Foica. Dreptatea e întotdeauna de partea celui mai tare. Istoria cu toate argumentele ei pălește în fața forței. Și-apoi, ce rost are istoria cînd stai între baionete ?" Era în fatidica zi de vineri, 30 august 1940, la Cluj. Horațiu Apolzan parcă presimte ceva. Coboară în stradă. Calmul și căldura tropicală a orașului i se par stranii, amenințătoare : „o panică ciudată îmi invadă instinctele". Într-adevăr, liniștea de la suprafață ascunde o explozie vulcanică a instinctelor : trecerea, în drum spre casă, pe lîngă „crisma lui Spetter", de pildă, îi confirmă, într-un sens parabolic, această presimțire. („Așa-mi trebuie, cine dracu mă pusese s-o iau pe-aici" — cugetă judecătorul, „rușinat și răvășit" de gura unei „arămii").

Acasă, negăsindu-și locul, ore întregi învîrte butonul aparatului de radio, „dar Bucureștiul nu zice nimic". În sfîrșit, „pe Viena, o voce impasibilă și rece anunță : «După cum transmite agenția D.N.B., azi, la orele trei după-amiază, s-au încheiat tratativele de la Viena în problema româno-ungară. În prezența domnilor von Ribbentrop și a contelui Ciano, în sala de aur a palatului Belvedere, delegațiile României și Ungariei au semnat documentul final...»". După o clipă, cu „un roi de paraziți", se indică și „traseul noii frontiere româno-ungare". Apoi, ultimele precizări : „Teritoriul român atribuit Ungariei va fi evacuat de trupele românești într-un termen de 15 zile...". „Toți supușii români stabiliți în această zi pe teritoriul ce urmează a fi cedat de România, dobîndesc, fără alte formalități, naționalitatea ungară...". Apolzan simte că se „înăbușe", că nu mai are

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 7-a

Critica științifică

ATITUDINI

Oricînd binevenită, reluarea discuției despre raporturile dintre artă și știință riscă totuși să se dizolve în considerații inconsistente, din clipa în care implică o competiție imaginară între cele două tipuri de activitate umană creatoare. Confuzia atinge desăvîrșirea cînd se încearcă ierarhizarea rezultatelor obținute prin activitățile respective. Un matematician francez a formulat cu intenționată vulgaritate tipul de concluzii la care se ajunge în asemenea discuții : „Domnișoara X cîntă mai frumos decît o vacă, dar dă mai puțin lapte". **Nu există o adversitate de principiu între artiști și oameni de știință.** Precizia și corectitudinea gîndirii științifice depind de sensibilitatea și de imaginația gînditorului, dat fiind că nu se poate exprima precis și corect decît cel care „distinge nuanțele și prevede erorile posibile" (A. Régnier). Nici frumusețea nu le este indiferentă savanților. „Este mai important ca o ecuație să fie frumoasă decît în acord cu experiența", spunea Dirac, iar Anton Dumitriu, într-un studiu în care conchide că „realitatea este doar un caz particular al ficțiunii", citează cuvintele lui Weierstrass : „Un matematician care nu este cît de puțin poet, nu va fi niciodată un matematician complet". Pentru Grigore Moisil, „imaginația este o sursă de informație" și „o teoremă este o stare sufletească", iar pentru Louis de Broglie, știința însăși e generată de **sentiment,** „cauza tuturor gîndirilor și acțiunilor noastre".

Este evident falsă imaginea unui om de știință „rece", aspirînd chiar la un „zero absolut al temperaturii". Ne surprinde persistența acestei superstiții chiar în rîndurile unor oameni informați, care știu că așa-zisele limbaje — științific și artistic — nu există în stare pură, ci reprezintă doar construcții ideale, modele elaborate de teoreticieni. Ceea ce nu acceptă omul de știință (și nu numai el) este doar prezentarea sentimentului ca singur argument în favoarea unei asertiuni.

Istoria civilizației, cel puțin de la Galilei încoace, a confirmat în mod constant principiul potrivit căruia „nimic nu e mai practic decît o bună teorie". Nu trebuie să uităm însă că teoria, oricît de bine ar fi construită, rămîne doar un instrument pentru cel care intenționează să o aplice. Chiar propozițiile matematicii — așa cum remarca Einstein — sînt **sigure** doar în măsura în care **nu** se referă la realitate. S-ar părea, adăuga regretatul Petre Botezatu, că „certitudinea cunoașterii este invers proporțională cu conținutul obiectiv al acesteia". Iată de ce nu i se poate pretinde semioticii să explice automat realitățile complexe ale universului semiotic. Eșecurile nu sînt ale disciplinei

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană

CRONICA EDIȚIILOR

Un mare scriitor al „românilor de peste munți"

Necesitatea unei ediții critice și funcția culturală a acesteia este indubitabilă ; nu spunem o noutate cînd afirmăm că numai cunoașterea integrală a operei unui scriitor — lucrări antume sau postume, apărute în opere sau în periodice, în ediții definitive sau în variante, corespondență, jurnalul, interviurile sau mărturiile etc. — permit emiterea unor judecăți de valoare, obiective și pertinente, viabile în timp. Cultura română beneficiază (ce-i drept, cam parcimonios) de unele monumentale ediții : Eminescu (Perpessicius), Bălcescu (Zane), Hasdeu (M. Eliade), Caragiale (Ș. Cioculescu), Kogălniceanu (Dan Simonescu), Odobescu (Vianu și Al. Dima), Macedonski (A. Marino), Istrati (Al. Oprea), însă nici una încheiată pînă în prezent !

În anul și în preajma aniversării centenarului nașterii ctitorului romanului românesc modern ni s-a oferit o constatare imbucurătoare : din opera lui L. Rebreanu, planificată în 20 de volume, au apărut pînă în prezent primele II, ordonate cronologic. La această ediție integrală trebuie să mai adăugăm apariția primelor două volume din **Jurnalul** lui Rebreanu, a **Caietelor** și a mărturiilor cuprinse în vol. **La lumina lămpii.** Este meritul incontestabil al fostei **Edituri pentru literatură** și actualei edituri **Minerva**, dar mai cu seamă al principalului ei realizator (Niculae Gheran) și al colaboratorilor săi : N. Liu, Valeria Dumitrescu, Cezar Apreotesei, N. Coban, Gh. Fischer, Puia Florica Rebreanu.

Contribuția fundamentală rămîne, desigur, cea a lui Niculae Gheran ; stăpîn pe laboratorul de creație al marelui scriitor, el și-a asumat toate riscurile și cu o perseverență demnă de invidiat, dar și de urmat, a trecut peste toate obstacolele, oferindu-ne un **Rebreanu în lumina adevărului**, într-o ediție în care acuratețea și integritatea textului sînt în primul rînd observabile, iar sursele suplimentare de informație (documente din arhiva „Rebreanu", articole din presă, enciclopedii, dicționare, mărturisirile contemporanilor, interviurile autorului, jurnalul său) cuprinse în notele și comentariile din subsolul paginii spulberă toate legendele create în jurul autorului „Răscoalei", oferind istoriei literaturii române imaginea completă și reală a unuia dintre corifeii săi.

Pentru restituirea romanului „Gorila", N. Gheran a avut de luptat nu numai cu unele prejudecăți și cu o clauză testamentară a romancierului, dar și cu un material imens pus la dispoziția sa de către Puia Florica Rebreanu. Tipărind, la „note și comentarii", variantele, referințele critice din epocă sau actuale, dar, mai cu seamă, „romanul romanului" care reproduce fragmente din mărturisirile și însemnările lui Rebreanu din perioada 23 oct. 1929—23 ian. 1941 (spre a demonstra „naționalismul cu pumnii bătuți în piept și falsa democrație" ale epocii) N. Gheran aduce probe îndubitabile privind geneza romanului, convingerile antilegionare și aversiunea contra politicianismului burghez ale romancierului. Astfel încît reconsiderarea și editarea ultimului roman a lui Rebreanu, după 43 de ani de la prima apariție, a fost considerată, în unanimitatea criticii, ca un adevărat eveniment editorial. Se știe că Rebreanu obișnuia să-și întocmească planuri detaliate înainte de a se apuca de lucru, că era un truditor tenace, un muncitor meticulos, nocturn, cu proiecte pentru fiecare lucrare, revăzute și augmentate, cu multe variante pînă la forma ideală, că el relua în aproape toate culegerile sale o parte din lucrările publicate editorial anterior, cu schimbarea unor titluri, că își modifică opera de la o ediție la alta, revenind chiar pe textul tipărit. Că el lucra greu stă însăși mărturisirea sa făcută la împlinirea celor cinci decenii de viață : „m-a cuprins un respect și o adevărată spaimă în fața cuvîntului scris, un respect și o responsabilitate nemărginită față de orice rînd" (interviu în **Viața literară**, nr. 4, 15 dec. 1935—1 ian. 1936). Lectura integrală a acestei ediții demonstrează, în subsidiar, această constatare. Începută în 1968, cu „text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae Gheran și N. Liu", cu un studiu introductiv de Al. Piru, an în care apar primele trei volume ce însumează nuvelele, „ediția Gheran", preconizată inițial să apară în șapte ani, e concepută în 20 volume, ordonate, în general, cronologic, menită să-i repună integral în circulație întreaga sa creație : nuvele, romane, teatru, însemnări de călătorie, publicistică, traduceri, corespondență.

În obișnuitele „lămuriri asupra ediției" editorul își explică metoda de lucru : n-a reprodus întocmai după ultima ediție antumă, ci a purces la cercetarea comparată a mai multor ediții, confruntarea integrală a tuturor versiunilor existente, a variantelor din periodice și a celor manuscrise, plecînd totuși de la ultima ediție antumă ca text de bază ; a abandonat tipărirea tuturor variantelor manuscrise, aparatul critic al fiecărui volum alcătuit din note, comentarii și variante, datele bibliografice, de istorie literară și lexicală (data și locul primei operații, circulația titlului în periodice sau în volume, geneza creației, ecoul în critica vremii, observații lexicale și editoriale, la care se adaugă corespondența, note din jurnal sau din însemnările sale, conferințe, oferă surse prețioase asupra procesului de elaborare a creației rebreniene, iar transcrierea a păstrat realitatea lingvistică a textului, cu respectarea particularităților de regiune sau epocă. „A trece cu discreție pe lîngă însemnările sale — mărturisește N. Gheran — nu înseamnă altceva decît a menține în circulație opiniile eronate formulate cu trei decenii în urmă, omițînd imensa informație istoriografică vehiculată în cele 11 vol. ale ediției critice „Rebreanu", realizată, între 1968—1980 la care se adaugă volumele de studii și documente tipărite." N. Gheran face aluzie la „Caiete", vol. I (Dacia, 1974), „La lumina lămpii" (1960) și în special la cele 2 volume ale „Jurnalului" lui Rebreanu (Minerva, 1984) tipărit după 12 ani de tatonări pe care le considera „doar începutul unei secțiuni editoriale ce se cere împlinită". Jurnalul este — în aprecierea lui Stancu Ilin — „operă de patrimoniu și editarea lui integrală va continua să influențeze interpretările de valoare ce vor urma asupra marelui nostru scriitor" (Stancu Ilin — „Liviu Rebreanu în atelierul de creație", Minerva, 1985, p. 250).

Monumentala ediție **Rebreanu**, în curs de finalizare, bazată pe o muncă de arhivă, aridă, fără glorie literară, prin valorificarea plenară a creației sale, prin dezvăluirea unor aspecte inedite, a determinat într-adevăr o reinterpretare obiectivă a marelui scriitor român, a demonstrat — dacă mai este necesar — că istoria literaturii, în absența documentului, este un nonsens. Este motivul pentru care truda editorului a fost răsplătită pînă în prezent — cu Diploma de onoare a Muzeului literaturii române în 1979, cu premiul Perpessicius al revistei **Manuscriptum** și premiul Uniunii Scriitorilor, ambele în 1981.

Tudor Nedelcea

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

O VIZIUNE NEOROMANTICĂ

Dintr-o trăire la intensitate a sentimentului iubirii se nasc poeziile din volumul **Rana de argint***). În viziune neoromantică, în ușor ton melancolic, Dim. Rachici scrie poezii de(despre) iubire în versuri, uneori, sfîșietoare prin metaforizare. **Rana de argint** este ea însăși o metaforă a iubirii, sugerînd voluptatea afectului fulgerată de durerea trecerii, a stingerii prin trecerea timpului.

Dim. Rachici are o voce personală în contextul liricii și, mai ales, în poezia de dragoste, cum preponderent este cea din volumul **Rana de argint**, timbrul său este individualizat. Poetul trăiește în lumea himerelor, în universul ficțiunii poetice, iluzionîndu-se cu drumul unei ipotetice fericiri, dar rămînînd mereu fidel sentimentului. „Acum aș putea / Să-ți trimit colorate iluzii / Din cetatea himerelor" spune poetul într-una din poeziile sale, trasînd traiectul unui asemenea drum. Adeseori poezia se realizează în tușe expresioniste : „Eu sînt un ochi mare, și tu ești un alt ochi / De aceeași culoare, chiar dacă la tropice / Mișcătoare nisipuri umblă peste-ntrebările noastre / Devorîndu-le carnea, chiar dacă arbori / Dezrădăcinați / Cu spini împungîndu-le ; / Eu sînt un ochi viu / Și tu ești un ochi frumos / Al aceleiași frunți ; biruitoare / Rămîne numai trecerea noastră / Într-o luntre fantastică / Peste crocodili și pyrania ; biruitoare / Doar flacăra dragostei / Ivită-n pupile ; eu sînt un ochi care cîntă / Și tu ești un ochi / Care aude cîntecul / Aceleași priveliști, aceleași lumini / Fascinîndu-ne ; / Aceeași lacrimă prelungă / Împreună plîngînd-o" **(Priveliști suprapuse).**

Aproape fiecare poezie se încarcă de tăria sentimentului. Într-un univers al conceptelor (ideilor) acesta sensibilizează, după cum observă și poetul și sugerează în versurile „Se colorează dragostea noastră / Și tu vii cu neliniștea printre idei". În ciuda timpului ce trece, statornicia unui drum este tot mai evidentă : „Rămînem deci / Într-un sărut închiși / Precum albina-n miez de / Chihlimbare — iluzia unor nepătrunși / Irișii, raze încerte / Și îngîndurare ; polenul tot / S-a scuturat în noi / Și-acum încheagă fructe pe / Coline ; dar merii puri / Gîndiți de amîndoi, / Văzuți din văi, / Au crengile străine ; tot mai străin / Sărutul blînd în care / Ne-am fost topit adînc / Precum albina în miezul ne-ndurat / De chihlimbare, ce-o mingîi doar cu gîndul / Și lumina" **(Rămînem, deci).** În tonuri cu rezonanțe din poezia lui Nichita Stănescu, elogiul sentimentului iubirii se convertește într-un imn dedicat femeii : „Femeie deschizîndu-mă lumii / Brațele tale-s două muzici tandre, / Iar mersul tău — de lebădă plutind spre ziuă ; / Cum treci peste-ntelesul mare-al vieții, / Adîi în mine ca un vînt prin lanuri coapte / (Valuri se iscă după val întruna, / Soarele-și sună bronzul în fiecare spic) ; / Femeie deschizîndu-mă spre taina lumii — / Izvor preasfînt, tămăduire-a morții / Prin dragoste" **(Tămăduire).**

Poet cu un timbru liric aparte, cu un univers recognoscibil, Dim. Rachici confirmă și cu acest nou volum de versuri că scrie o poezie sensibilă, penetrantă la nivelul afectului, atent și îngrijit elaborată, cu metafore revelatoare pentru dezvăluirea sensului poetic. Este poezia unui autor care crede în virtuțile incantatorii ale lyrei, răminînd fidel unui stil poetic pe care și l-a creat în timp.

Alexandru Ruja

*) **Dim Rachici : „Rana de argint", Editura „Eminescu", 1988.**

DRAMATURGIA

ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Profesor de istoria și teoria teatrului, cronicar dramatic, editor, autor a numeroase lucrări de specialitate de-a lungul a peste 30 de ani de activitate, Mihai Vasiliu și-a asumat în ultimul deceniu, responsabilitatea de dramaturg. Volumul publicat recent*) reunește piese diverse ca factură tematică, de la cele cu subiecte specifice comediei : **Serenadă pentru Eva** (1979), **Eclipsa** (1980), pînă la cele în care evenimentele istorice dobîndesc consistență dramatică : **Izvorul** (1983), **Triunghiul** (1985), **Pragul furtunilor** (1986). Observator atent al sentimentelor și stărilor psihice, preocupat deopotrivă de dialectica relațiilor interumane, Mihai Vasiliu tratează, în comediile sale — în stilul valorilor tradiționale ale dramaturgiei noastre — subiecte ale actualității, desprinse din diverse medii sociale, propunîndu-ne cîteva momente de meditație asupra unor conduite și atitudini umane. Astfel, în comedia **Serenadă pentru Eva**, sîntem introduși în atmosfera muncii de șantier, cu problemele complexe ivite în raporturile dintre membrii unui grup de muncă. Ca și alți dramaturgi afirmați în spațiul comediei în ultimele decenii, Mihai Vasiliu satirizează birocrația „infiltrată" într-un mediu muncitoresc. Sînt surprinse însă la timp și contracarate efectele negative ale acestei „maladii" sociale asupra climatului psihosocial și de muncă.

În piesa **Eclipsa**, subintitulată „ipoteză comică în două părți", dramaturgul propune o incursiune în posibilitățile de ameliorare a condiției umane, utilizînd în acest scop elemente ale literaturii de anticipație.

Piesele istorice incluse în volum sînt inspirate din trecutul de luptă al poporului nostru pentru libertate și independență, pentru păstrarea ființei naționale. Concepută ca un „episod dramatic în 44 de scene", piesa **Izvorul** readuce în prim-plan evenimentele dramatice ale rezistenței antifasciste din vara anului 1944. Stilul alert, un acut simț al replicii, cu dialoguri scurte, de o mare concretețe și naturalețe conferă piesei virtuți dramaturgice remarcabile.

Mihai Vasiliu este preocupat, în egală măsură, de evenimente istorice petrecute cu secole în urmă, redescoperind, în arhivele istoriei noastre, figuri de domnitori și personalități istorice de prestigiu, care s-au identificat cu aspirațiile și idealurile de libertate și independență ale poporului român. Mai puțin tratate în dramaturgia noastră istorică, evenimentele istorice ale expansiunii otomane din a doua jumătate a secolului al XVII-lea în cele trei țări române (mai exact, perioada 1657—1662) dobîndesc consistență dramatică în piesa **Triunghiul.** Avînd drept protagoniști domnitori ai Țării Românești (Mihnea III Radu, Constantin Serban) și principi ai Transilvaniei (Gheorghe Rakoczi II, Ioan Kemeny), piesa reține atenția prin optimismul și încrederea personajelor în realizarea unirii celor trei țări române. Epilogul este semnificativ pentru înțelegerea mesajului piesei : un grup de boieri și osteni munteni, moldoveni și ardeleni „desființează" bornele care marchează hotarele țărilor române, așezînd una singură, de forma unei piramide triunghiulare, în vîrful căreia înfig un steag în trei culori, simbol al unității românilor.

Consacrată domniei lui Mircea cel Mare, piesa **Pragul furtunilor** (scrisă în colaborare cu Dan Vasiliu) este o frescă dramatică a evenimentelor istorice petrecute între anii 1406—1411), perioadă în care se consolidează puterea politică și militară a domnitorului. Dramaturgul utilizează un stil de o mare concizie, cu dialoguri scurte și replici vioaie, străbătute de firesc și verosimilitate.

În ansamblu, volumul de teatru propune un autor cu experiență în arta teatrală, cu reale calități dramaturgice, preocupat, în egală măsură, de relevarea valorilor patriotismului care străbate întreaga noastră istorie, cît și de faptele cotidiene de muncă și de viață ale contemporanilor săi.

Mircea Cristea

*) **Mihai Vasiliu : „Pași în timp", (Teatru), Editura „Cartea Românească", 1989.**

Elogiul muncii

Pe masa de lucru a cercetătorilor și oamenilor de știință care se ocupă cu valorificarea moștenirii culturale se află și creația eminentului gînditor Simion Mehedinți. Un prim volum din opera acestuia, intitulat **Civilizație și cultură**, a și apărut la Editura Junimea, sub îngrijirea inimosului și competentului cercetător-antropolog Gheorghiță Geană. **Terra** se află și ea în pregătire de 5 ani de zile la Editura Științifică și Enciclopedică, sub îngrijirea prestigiosului om de știință Victor Tufescu și va intra și ea în posesia celor ce o doresc.

Cititorul care încearcă să pătrundă, să cunoască și să înțeleagă, în mod calificat, cine a fost, ce a reprezentat și ce reprezintă Simion Mehedinți pentru **cuprinderea, circumscrierea, definirea și dezvoltarea** științei antropologiei în România o poate face prin intermediul cărții **Cultură și civilizație.** Savantul român îl introduce cu o strălucită vocație și dăruire : a) în problemele culturii, ale civilizației, în universul uneltelor de muncă ; b) al trebuințelor fundamentale ale omului și societății : hrană, îmbrăcăminte, locuință ; c) în problematica comunicării umane : graiul, limba, scrisul ; d) în istoria adoptării și culturalizării naturii la cerințele societății, ale omului ; e) în universul activităților și instituțiilor de pregătire a omului pentru muncă, pentru viață, pentru știință și creație.

Gîndirea lui Simion Mehedinți, creația sa științifică, activitățile sale profesionale, lucrările prin care a dus mai departe știința românească, impunînd-o în plan universal și a înzestrat cultura națională deși complexe pivotează pe două idei fundamentale — **ideea de creație științifică și ideea de profesionalitate.** Spirit înzestrat, dornic să scoată prin pregătire profesională și prin muncă masa poporului din anonimat, el își dedică toată viața, munca sa, capacitatea și inteligența sa științei educației celor mulți, fiilor de țărani și muncitori, educării și consolidării deprinderilor lor de caracter dobîndite prin muncă, pregătirii lor profesionale sprijinite pe „învățătura trasă din munca întregii omeniri". Știința și deprinderile oricărei profesiuni, „nu se învață din cărți, ci din **munca adevărată**, începînd chiar din copilărie".

Și, mai departe, concluzionînd spune, „singura cale pentru a dobîndi o învățătură temeinică și caracter sigur e **munca efectivă**". Lui îi era foarte clar că **„numai muncind în adevăr poți cunoaște deplin lumea dimprejur, poți prețui valoarea lucrurilor sau a oamenilor și poți fi tu însuți gata a trece de la vorbă la faptă — adică poți dobîndi caracter".**

Munca este concepută de Mehedinți nu ca o simplă sumă de operații, de deprinderi mai mult sau mai puțin însușite și efectuate corect. Munca se prezintă pentru el în ordinea creației dincolo de știință, ea reprezintă o treaptă mai înaltă în definirea personalității umane și pentru însușirea și efectuarea ei cu adevărat individul trebuie să posede mai întîi știința domeniului respectiv. Numai în felul acesta poate înălța „munca pînă la iubire". Și aceasta se face nu prin „legi multe" ci **„prin școale de muncă directă** spre a îndruma tineretul".

Școlile, liceele, instituțiile de învățămînt superior, academiile au menirea, pentru Mehedinți, de **a sluji interesele, scopurile națiunii, a împlini** cerințele acesteia. Ele trebuie să susțină cultura neamului și să fie expresia ei spirituală cea mai înaltă. Împreună au menirea **a dota** poporul cu toate uneltele de muncă, expresie a invențiunilor tehnice și **a-l ajuta** să se adapteze și să-și adapteze nevoilor sale mediul geografic. Dar și de a asigura „creșterea sumei creațiilor" prin care omul a căutat și a reușit **„să ajungă în armonie nu numai cu universul fizic, dar și cu cel psihic".** Consideră că instituțiile de pregătire cultural-științifică și profesională, indiferent de înălțimea lor, trebuie **să ajute creșterea și perfecționarea limbii, a pregătirii profesionale a omului, lărgirea** orizontului lui de cunoaștere și acțiune, **și în plan literar**, și în **plan științific**, și **în plan tehnic.**

Omul, colectivitățile umane, nevoile acestora și de limbă, și de cunoaștere, și de minuire a uneltelor sînt abordate nu numai în planul prezentului. Simion Mehedinți are în vedere și se ocupă de definirea omului contemporan prin istoria lui, istoria etniei din care face parte și a limbii pe care o vorbește. Pentru el prezentul nu există fără trecut. Acesta este de fapt cuprins, cercetat și înfățișat de gînditorul român ca parte componentă fundamentală a existenței prezentului. Conceptele de om civilizat, om cult operează, în concepția sa, pe toate treptele de evoluție și dezvoltare a societății omenești. Cultura și civilizația reprezintă componente fundamentale pentru cuprinderea și definirea ființei umane în toate etapele sale istorice. Grupările omenești, subliniază Simion Mehedinți, „chiar cele mai primitive — sînt în posesia unui fond oarecare de civilizație și de cultură". Pentru el **„nu există grupare omenească lipsită de un oarecare grad de civilizație".** Și tot așa **„nu există grupare omenească lipsită de cultură".**

Societatea, civilizația și cultura acesteia sînt cuprinse, cercetate, definite și înfățișate într-o „descriere... dinamică". Unealta, de exemplu, oricît de modeste ar fi importanța și valoarea ei **„nu poate fi deplin descrisă decît paralel cu acțiunea ei".** Pentru a înfățișa științific elementele de cultură, de civilizație ale unui popor, pentru a putea fi caracterizat, „ca o voință a omenirii", cercetătorul **„trebuie să culeagă cu cea mai mare îngrijire toate uneltele sale și anume în exemplare autentice"** ; adică exemplare **„CARE SĂ POARTE SEMNUL MUNCII"** (subl. ns. M.M.).

Și în cartea de față, și în alte scrieri ale sale, Simion Mehedinți a militat pentru autentic, pentru semnificația și înțelesul real al faptelor, activităților și uneltelor de care s-a ocupat.

Sensul civilizației și culturii, **importanța** lor social-creativă, **valoarea** pe care o au în contextul vieții sociale, **cît** și **cum** cuprind și definesc ființa umană sînt raportate de Simion Mehedinți la timpii și spațiile în care sînt abordate și cercetate. Acest fapt îi conferă o extrem de **adîncă** și de **autentică** cuprindere a realităților sociale, istorice de care se ocupă și o **definire a lor** în consens și la nivelul cunoștințelor și teoretice și practice de care dispunea. În lumina unor asemenea criterii și cu o exigență remarcabilă, de om de știință, el precizează, referitor la istoria, civilizația și cultura românilor, că „departe de a fi un popor tînăr, început cu războiul dacic, neamul românesc își are originile sale cu mult în trecut. Față de toți vecinii, el e singurul care nu știe să fi avut o patrie altundeva decît pe pămîntul unde trăiește azi". Și ca o concluzie a zeci și zeci de ani de muncă, de cercetări și studii, de meditații și reflecții, bazat pe o îndelungă și minuțioasă cercetare, concluzie : „asadar, **românii sînt unul dintre cele mai vechi popoare ale Europei".**

Prin selectia textelor și însumarea lor în spațiul cărții prin prefața lucrării, prin sumarul bibliografic, notele și indicele de nume, Gheorghiță Geană ne introduce metodic și profesional — dovedind o temeinică cunoaștere a operei gînditorului — în universul științei și creației științifice a lui Simion Mehedinți. Ideea care-l călăuzește pe temerarul cercetător este aceea a celui ale cărui texte le îngrijește și pentru care nu numai geografia înseamnă **cunoașterea pămîntului locuit de oameni,** de oamenii care sînt, de oamenii care **vor să fie** în granițele naturale ale acestuia, ci și cultura și civilizația lor.

Aceasta este cartea pe care ne-a oferit-o, cu ajutorul lui Gheorghiță Geană, Editura Junimea. Prin conținutul său, prin ideile pe care le vehiculează, prin metoda de cercetare ne arată că Simion Mehedinți a ridicat antropologia românească la înălțimea gîndirii și științei antropologiei europene. Și prin această carte se evidențiază „toate meritele" pe care — cum subliniază îngrijitorul ediției — Simion Mehedinți și le-a „cucerit în timpul vieții cu talent, inteligență, muncă, angajament social".

Mircea Mâciu

EMINESCIANA

Cerdacul din tei

Prețuirea și dragostea statornică a poporului român față de genialul său poet Mihai Eminescu s-a arătat de-a lungul timpului în forme și manifestări emoționante.

Dintre acestea aducem în atenția cititorilor volumul **„Omagiu lui Eminescu"** editat în 1934 de comitetul „Pro-Eminescu", cu prilejul celei de a patruzeci și cincea comemorări a morții marelui vrăjitor al verbului românesc. În prefața cărții se subliniază mobilurile morale nobile care au dus la editarea acestui volum omagial și la înălțarea, în Constanța, a unui bust în bronz al lui Eminescu, realizat de sculptorul O. Han.

Din „Tabloul de conferințe" ținute la Constanța sub patronajul comitetului „Pro Eminescu", tablou publicat la finele volumului, cităm numele unor personalități ale culturii care au făcut expuneri la Constanța în perioada anilor 1931—1933 : Tudor Vianu, Mihail Sadoveanu, Simion Mehedinți, Leca Morariu, Barbu Lăzărescu etc.

În paginile cărții, care cuprinde un bogat material literar și publicistic, semnează, printre alții, Nicolae Iorga, Victor Eftimiu, Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Alexandru Vlahuță, H. Papadat-Bengescu, Traian Demetrescu, Petre Locusteanu, Simion Mehedinți, Mihail Dragomirescu, Cincinat Pavelescu, Al. Brătescu-Voinești, Barbu Lăzărescu.

Inedite ni se par și relatările colonelului Ionescu Dobrogianu (membru în comitetul „Pro Eminescu") incluse în articolul „Cum l-am cunoscut pe Eminescu". Autorul era prieten cu Dumitru Stăncescu (care scrie povești și al cărui tată fusese directorul Teatrului Național), la rîndul lui amic cu Mihai Eminescu, cu care se vedea adeseori.

Într-o zi, Stăncescu i-a propus să-l însoțească într-o vizită pe care o făcea lui Eminescu. Acesta locuia pe atunci la baba Safta, muscălăgioaica, în strada Speranței, două sau trei case înainte de răspîntia cu strada Italiană. Era într-o duminică după-amiază, în prima jumătate a lunii iulie 1834. Au ajuns la o casă bătrînească și scundă, întoarsă cu spatele spre stradă. Un nuc înalt străjuia curtea drept la mijloc. Muscălăgioaica stătea pe aceeași sală, în odaia din stînga și purta de grijă și la cea din dreapta, unde locuia Eminescu.

„Cînd poetul era acasă, și stătea uneori zile întregi, — notează autorul articolului — Safta n-avea voie să-l deranjeze, iar cînd pleca încuia ușa ca nu cumva să-i răvășească cineva hîrtiile și cărțile răspîndite pretutindeni, pe pat, pe masă și chiar pe jos. Citeodată uita să și mănînce și, cînd îl răzbea foamea, atunci își aducea aminte și trimitea pe babă să-i cumpere ceva mezeluri, și cu asta trăia... Eminescu ne-a primit într-o ținută îngrijită. Purta un halat vechi peste cămașa de noapte, iar în picioarele goale niște pantofi de pîslă. Figura-i plutea într-un nor de fum, de de-abia i-o puteai distinge cu toate că ferestrele dinspre curte erau deschise... Avea fruntea lată și încadrată de un păr frumos, negru, puțin ondulat și dat pe spate... Mustața stufoasă era tunsă deasupra buzelor... Poetul bea la cafele și fuma în neștire. În nopțile albe, cînd se antrena la citit sau la scris, aprindea țigare de la țigare..."

Apoi, Stăncescu îl invita la Ionescu-Dobrogeanu acasă, care avea o grădină mare, cu un tei falnic. Poetul primește cu o vădită bucurie. „Era cu totul altul Eminescu, în duminica aceea, cînd a venit la mine cu Stăncescu. De o veselie exuberantă, aproape copilărească și foarte vorbăreț. Avea o ținută corectă și foarte îngrijită. Purta un costum gris deschis, cu cravată neagră și o pălărie moale de pîslă, puțin turtită în față... În pragul grădinii a rămas înmărmurit de frumusețea ei ; iar sub tei, cu o vădită admirație, exclamă : «Ăsta da, zic și eu că-i tei, cei de la șosea sînt niște stîrpituri». Ne-am urcat apoi cu toții în cerdacul de la mijlocul teiului nostru... Eminescu ne-a destăinuit, cu multă insuflețire, o dragoste nenorocită. Iubita poetului era blondă și ședea prin mahalaua Lucaci. Era studentă la litere și o cunoscuse cu vreo doi ani înainte, la un curs al lui Maiorescu. Ea a fost aceea care i-a inspirat poezia «Pe lîngă plopii fără soț».

...Aproape de amurgit l-am îndemnat să se suie pe scară, pînă deasupra frunzișului. Grozav de mult i-a plăcut poetului priveliștea ce i s-a desfășurat înaintea ochilor... Privea cu nesaț cum înserarea venea din zări ca să ne învăluie cu zăbranicul ei. Atunci am coborît. Poetul era peste măsură de mulțumit, surizător și vesel"...

Valorosul volum „Omagiu lui Eminescu" este încă un buchet de gînduri, idei și sentimente ce se așează alături de alte monumente ridicate de dragostea poporului nostru spre neuitarea și cinstirea lui Eminescu.

Radu Vaida

REGULAMENTUL CONCURSULUI DE POEZIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ „PORNI LUCEAFĂRUL...", EDIȚIA A VIII-A, BOTOȘANI, IUNIE 1989

● În cadrul complexului de manifestări prilejuite de Centenarul Mihai Eminescu, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Botoșani în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S.R., cu sprijinul principalelor reviste literare din țară, organizează cea de-a VIII-a ediție a Concursului de poezie și critică literară „Porni Luceafărul..."

Adresîndu-se tinerilor poeți și critici nedebutați încă în volum propriu, concursul își propune să contribuie la promovarea poeziei autentice, cu profunde implicații patriotice, și a interesului pentru investigarea exegetică a operei eminesciene.

Pentru secțiunea de poezie, participanții vor expedia cîte un grupaj alcătuit din minimum 10 poeme, dactilografiate în cinci exemplare. Pentru secțiunea de critică, se vor trimite 1—2 texte (avînd ca tematică în mod exclusiv creația eminesciană) a cîte 4—5 pagini dactilografiate la două rînduri. Poemele și textele vor fi semnate după sistemul cu motto, urmînd a fi expediate pînă la 13 mai 1989 (data poștei) pe adresa : Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Botoșani, B-dul Mihai Eminescu, nr. 91, cod. 6800. Informații suplimentare se pot obține la telefonul 985/1 54 48.

Un juriu alcătuit din critici literari, reprezentanți ai instituțiilor organizatoare și ai revistelor colaboratoare va acorda premii în obiecte și diplome, „Caietele botoșănene" și publicațiile literare urmînd a tipări, în coloanele lor, textele premiate.

Laureații concursului vor fi înștiințați din vreme pentru a putea fi prezenți la Botoșani, la manifestările din cadrul „Zilelor Mihai Eminescu".

„EMINESCU ȘI JUNIMEA"

● Muzeul Literaturii Române, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S.R., a organizat, joi, 13 aprilie a.c., orele 17, în cadrul CENTENARULUI EMINESCU, Rotonda 13 cu tema : „Eminescu și rolul Junimii în dezvoltarea literaturii române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea".

Au participat : prof. univ. dr. Alexandru Balaci, membru corespondent al Academiei, Gheorghe Ceaușescu și Rodica Florea, cercetători științifici la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu", Corneliu Sturzu, redactor șef al revistei „Convorbiri literare" și Dimitrie Vatamaniuc, coordonatorul ediției naționale „Opere — M. Eminescu".

Au fost audiate versuri în lectura lui George Calboreanu (înregistrare din fonoteca de aur a Muzeului Literaturii Române) și a actorului Adrian Pintea.

CRITICA

ÎNTRE SCRIERE ȘI ORALITATE

Sub titlul „Între scriere și oralitate"*) Cătălina Velculescu abordează în studiile sale probleme de interes major ale începuturilor literaturii române ; coexistența pînă tîrziu în spațiul spiritual românesc a culturii orale cu cea scrisă (interacțiunea lor) ; efectul literar al fenomenului de întrepătrundere al culturii române cu alte culturi ; expansiunea barocului ca mod de viață în universul românesc și ca modalitate creatoare ; semnificații ale receptării unor opere din literatura greacă („Erotocritul" lui Cornaros și opera lui Hesiod) ; relațiile culturale româno-franceze din perioada „Daciei literare" ; specificul difuzării romanelor din faza pionieratului prin intermediul listelor de prenumeranți ; lectura actuală a romanului „Ciocoii vechi și noi" etc.

Miza studiilor din prima parte a culegerii este de a concretiza relația labilă dintre elementele culturii orale și textele scrise. Autoarea pleacă de la adevărul demonstrat de I.C. Chitimia după care folclorul face parte din substanța literaturii române vechi și observă că formele narative ale culturii orale sînt încorporate în texte. Distingerea nu este simplă și nici în măsură să ofere dimensiunile reale ale oralității care dădea seama de specificul de atunci al culturii române. Aceasta consta într-o prelungire îndelungată a formelor folclorice din cauză că nivelele popular, nobiliar și ecleziastic nu au cunoscut „diferențierile nete și dezvoltările divergente proprii Europei occidentale".

Discordanța dintre oralitatea reflectată de texte și cea reală este explicată prin faptul că „o caracteristică a istoriografiei românești de dinaintea celei de-a doua jumătăți a secolului al XVII-lea este omiterea cu bună știință a **povestirilor orale**". Aceasta se datora canoanelor istoriografiei care cereau evitarea „basnelor" și care, deși nescrise, erau păzite cu străsnicie. Exemplul concret al lui Simion Dascălul ajunsese la o nefericită celebritate chiar în epocă. El îl determinase pe M. Costin să recurgă la verificarea strictă a tradițiilor orale referitoare la cel de-al II-lea descălecat al Moldovei, căutînd să se mențină în limitele autenticității pe parcursul vieții „a cinci oameni cu trai îndelungat", adică pe parcursul a patru secole. Autoarea sugerează că neîncrederea cronicarilor în izvoarele orale s-a datorat și faptului că acestea nu aveau în toate cazurile marca specificului național și că, chiar cele referitoare la fondarea statelor, circulau, unele dintre ele, în structuri narative similare și la popoarele vecine. Apelul la ele s-a făcut totuși ori de cîte ori istoriografii autentici au trebuit să suplinească lipsa informațiilor scrise și mai ales de către copiștii care, eliberați de grija canoanelor, dar subjugați tentației narative, au adăugat istorisiri folclorice. Pentru a preveni un astfel de pericol, se pare, Neculce a întocmit celebra sa „O samă de cuvinte".

Cercetînd textele istoriografice, C. Velculescu reperează „unități ce poartă în sine posibilitatea unei existențe independente, viabile în sfera ansamblului, literare nu prin realizare artistică, ci prin duhul interior care a dictat selectarea lor". Concluzia în sine („Acestea ar trebui adunate într-o antologie și puse în circulație cu atare. S-ar vedea că distanța dintre ele și „O samă de cuvinte" nu este așa de mare cum s-a pretins pînă acum"), dacă se justifică precauția autoarei după care acestea ar fi „literare nu prin realizarea artistică", nu se sustine, întrucît nu același lucru se poate spune despre legendele lui Neculce.

Impresionează în cartea Cătălinei Velculescu, pe lîngă diversitatea problematicii propuse, bogăția informației bibliografice ce ține de o anumită vigilență filologică.

Cu o constituție complexă, culegerea de studii a Cătălinei Velcuulescu se dovedește unitară în viziune, oferind perspective de lectură incitante, bazate pe îmbinarea judecăților critice cu rigorile filologiei ca știință.

Ștefan Găitănaru

*) **Cătălina Velculescu : „Între scriere și oralitate", Editura „Minerva", 1988.**

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

O examinare atentă a contribuțiilor de istorie a culturii românești apărute în ultimul sfert de secol (epocă de excepționale izbînzi pecetluită de momentul cu bogat răsunet al Congresului al IX-lea al P.C.R.) evidențiază o remarcabilă concentrare de studii cu aspect și obiective de ordin sintetic, a căror însemnătate le proiectează cu adevărat în ceea ce se numește, de obicei, fondul principal al culturii române. **Acestea se orînduiesc, de fapt, în continuarea marilor sinteze anterioare, aparținînd unor eminenți savanți precum Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Gheorghe Balș, N. Ghika-Budești, S. Mehedinți, Lucian Blaga, G. Călinescu, asigurînd în acest fel, nu numai o continuitate de preocupări și o demonstrație impresionantă a stăruinței în cadrul unor opțiuni legitime, ci și puterea neîncetată de a se exprima la înalt nivel axiologic a omului cultural român. Cercetări și sinteze aparținînd, în anii ce au trecut de la Congresul al IX-lea pînă azi, unor etnologi cum ar fi Tancred Bănățeanu, Ovidiu Birlea, Adrian Fochi, Valer Butură, unor istorici precum Constantin C. Giurescu, H. Daicoviciu, David Prodan, unor istorici ai artelor precum Vasile Drăguț, Corina Nicolescu, Ana-Maria Muzicescu, Răzvan Theodorescu, unor arhitecți cum sînt Constantin Joja și Gr. Ionescu impun puncte de vedere noi și temeinic argumentate ce configurează o perspectivă recucerită asupra valorilor românești, a locului pe care poporul român îl deține în istoria generală și culturală universală.**

Sîntem cu adevărat într-o epocă a marilor sinteze, **realitate care ne întîmpină și în cercetarea literară și filozofică unde cărți precum cele ale unor savanți de valoarea lui Edgar Papu, Anton Dimitriu, Dan Zamfirescu, I. C. Chițimia, Alexandru Duțu, Paul Cornea se constituie drept adevărate momente în evoluția unor noi istoriografii literare ce se alcătuiește, cu rezultate colective, acum.**

În acest tablou un loc distinct va trebui acordat studiilor ce aparțin lui Constantin Ciopraga, George Munteanu și Eugen Todoran, cutezătoare încercări de a defini fie personalitatea literaturii române, fie opera

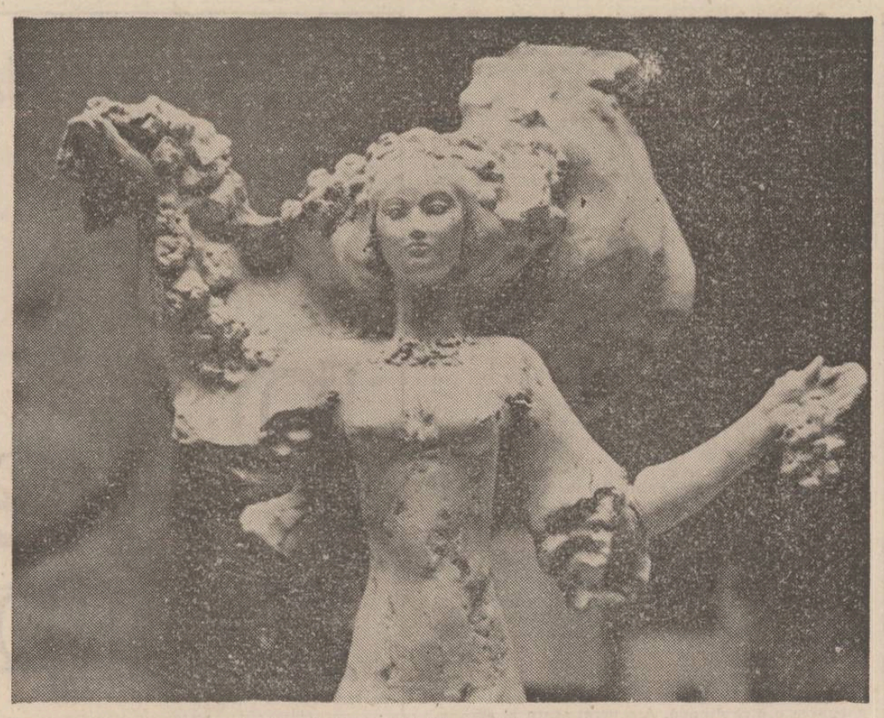

Sculptură de Gabriela Manole Adoc

unor scriitori de ținută emblematică ai literaturii române cum sînt Eminescu și Blaga; lor, acestor sinteze, ca și semnificațiilor culturale și morale pe care acestea le presupun, le dedicăm analizele ce urmează, o continuare, de fapt, a preocupărilor pe care „Luceafărul" le evidențiază în direcția valorificării spiritului înnoitor în cercetarea literaturii române, a redescoperirii excepționalelor ei virtuți prezente.

„Personalitatea literaturii române"

Conceptul de **personalitate** a intrat în uz îndeobște pentru a defini individualitea umană plenitudinară. Goethe vedea în personalitate „binele suprem". Se știe, Goethe a fost un spirit „solar", de echilibru clasic. Dintr-o familie de spirite asemănătoare face parte și Constantin Ciopraga, fascinat el însuși de ideea de **personalitate.** De astă dată însă asistăm la un transfer de la „particular" la „general", conceptul fiind extins la un fenomen cultural de largă amplitudine — literatura română. Pe bună dreptate se-ntreabă criticul și istoricul ieșean: „De ce noțiunea de personalitate să fie raportată numai la indivizi luați în parte, nu și la literatură, în totalitate?" **(Personalitatea literaturii române,** Ed. Junimea, Iași, 1973, p. 8).

De la bun început trebuie să precizăm că lucrarea din 1973 a lui Constantin Ciopraga constituie contribuția cea mai de seamă a autorului la cristalizarea spiritului critic românesc modern, prelungire a unei tradiții ilustre (Eminescu, T. Maiorescu, Ibrăileanu, E. Lovinescu, C. Rădulescu-Motru, Mircea Eliade, L. Blaga etc.), întreruptă, din păcate, după război, timp de vreo două decenii. Este drept, Const. Ciopraga nu este creator de doctrină, nu întemeiază, să zicem, o **ontologie a culturii** ca L. Blaga sau o **ontologie a stilurilor colective** precum Edgar Papu, domnia sa propunîndu-și a realiza o **sinteză** a gîndirii românești privitor la specificitatea fenomenului literar autohton, ceea ce nu-i puțin lucru. Și o face într-o perspectivă personală care, iată, în prag de an 1989, nu și-a pierdut deloc interesul, dimpotrivă, înclinăm a crede că ideile acestei cărți au fost ignorate cu „discreție" și complezență, cînd, în realitate, ele puneau o problemă capitală a istoriei literare românești și a culturii noastre, în genere. Const. Cîopraga se-ntoarce la geniul nostru tutelar, Eminescu, din gîndirea căruia reține drept motto al cărții un text devenit călăuză în propriul demers: „Nici o literatură puternică, sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată pe baza largă a geniului național... Fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile în pămînt, în modul de a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent". Prin repetare dogmatică, ideea eminesciană sună în urechile unora a gol. O spunem deoarece, în practica istoriei și criticii literare, s-a impus un răstălmăcit spirit „lovinescian" **menit** să impună modelul de la „forme la fond", care a îngăduit să ne judecăm înaintașii ca fiind veșnic preocupați și grăbiți să se „sincronizeze" cu alții, colorîndu-și, ce-i drept, înfăptuirile cu ceva **specific național.** Paradoxal, modelul sincronizării cu „centrul" a dus la **desincronizare,** la periferializare nu numai economică. Din fericire, există legi ale istoriei care scapă rațiunii de suprafață. Ralea intenționa să desăvîrșească o **ontologie a obstacolului.** Aceasta ar putea explica foarte bine de ce în a doua jumătate a veacului al XIX-lea s-a ivit o extraordinară cultură critică românească, răspuns la întîrzierea economică. Ilie Bădescu a demonstrat că principiul sincronismului nu poate fi, nici într-un caz, **lege a evoluției** culturilor, ci doar un fenomen secundar, cu consecințe benefice — va observa Eminescu —, doar în contextul unor „influențe pacinice". Și dacă mimetismul ispitește nivelul mediocru al culturii, scriitorii de geniu n-au fost niciodată complexați de „superioritatea" altora. Mircea Eliade a spus demult că problema „întîrzierii" noastre, coroborată cu obligația sincronizării, a rămas absolut străină marilor scriitori — Hasdeu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Rebreanu, Sadoveanu etc. La aceeași concluzie ajunge și Const. Ciopraga: „Sadoveanu, Arghezi, Blaga fac infinit mai mult pentru cunoașterea noastră în universalitate, decît cîteva zeci de scriitori preocupați în exclusivitate de aplicarea unui limbaj estetic «universal»". (p. 10). Deși fenomen periferial, mimetismul poate crea o atmosferă care să se cristalizeze doctrinar, la nivelul criticii și istoriei literare. De aici tendința unor istorii literare românești de a subordona literatura noastră marilor mișcări culturale europene, recurgîndu-se la comparatismul sursologic. **Referențialul** acestui tip de critică este inevitabil **exterior,** reflex al modelului cultural **de la forme la fond.** Pentru o autentică încadrare a literaturii noastre în patrimoniul universal, avem însă nevoie de istorii și studii literare al căror **prim referențial** să fie **intern,** singurul capabil să explice dialectic și istoric de ce literatura română este mai întîi **românească** și apoi **europeană.** Pentru aceasta, e necesar un **comparatism militant** (v. Adrian Marino), de **diferențiere** în marea unitate a spiritualității universale.

Meritul cărții lui Const. Ciopraga e că propune tocmai un comparatism al **diferențierii,** deși baza teoretică și ilustrativă își așteaptă încă marile realizări, de pe poziția timpului nostru. În definitiv, Const. Ciopraga îl continuă pe E. Lovinescu, accentuînd însă nu pe momentul **sincronizării,** ci pe al **diferențierii.** Așadar, criticul simte că sincronismul n-are valoarea unei **legi devolutive** (ca să ne exprimăm în termenii lui Camil Petrescu din **Doctrina substanței),** ci **evolutive,** în sensul **devenirii întru devenire,** nu al **devenirii sporitoare** (v. C. Noica). Pasul următor îl vor face Edgar Papu și Ilie Bădescu, ultimul reușind a da temei filosofic unei probleme acute de ontologie a culturii, fiindcă a avut norocul de a înțelege întîiul, după impasul proletcultist, profunzimile gîndirii politice și etnologice eminesciene. În rest, există în cartea lui Const. Ciopraga aproape toate elementele unei **schimbări de paradigmă.** Domnia sa surprinde dialectica **micro- și macrostructurilor** într-un înțeles care-l apropie de Adrian Marino și avînd germeni la noi, în Eminescu și în structuralismul genetic al lui D. Caracostea; apoi, vorbește de **constante** și **variabile** care duc la ideea de **permanențe interne** pe care le și inventariază tematist; amintește de un **genius loci,** dar se ferește a-l privi ca pe un „element irațional, metafizic" (Blaga), ci ca pe o „sinteză a factorilor psihofizici definind o realitate în mers" (pp. 15—16) etc. (În treacăt, fie zis, se trece destul de ușor, totuși, peste ontologia blagiană!). Cu astfel de premise (pe care nu ne-am propus să le epuizăm), criticul ieșean schițează perspectiva unei **reevaluări** a fenomenului literar românesc. Doar cîteva exemple, în limita spațiului: I. Neculce, cu interesul său pentru folclor, se-ncadrează perfect spiritului timpului său. Legendele din **O samă de cuvinte,** consemnate înainte de 1745, preced cu 20 de ani culegerea englezului Thomas Percy și cu mai multe decenii primele colecții germane (Herder, Arnim, Brentano etc.). Mai funcționează, în această situație, „legea" sincronismului? Interesantă, apoi, ni s-a părut explicația interesului pentru **clasicism** între 1780—1840: nu din **mimetism,** ci fiindcă scriitorii „au avut... revelația legăturilor (întrerupte) cu propriul lor trecut" (p. 27). Redăm **in extenso** aceste observații: „Este aproape imposibil să numești un scriitor român în întregime clasic sau fundamental romantic, caracteristic la cei mai mulți fiind procesul de **complementaritate** și **sinteză.** Se vede de aici că nu există un clasicism și un romantism: există **clasicisme** și **romantisme,** în funcție de fondul istoric și social, de spiritualitatea specifică diverselor popoare. Nu putem discuta despre un clasicism sau romantism românesc ca despre niște curente, dar le putem considera drept ceea ce sînt: niște aspecte **tipologice,** moduri existențiale într-o relativă independență (dar neexcluzînd similitudinile) față de manifestările de acest gen din alte părți. (Ar fi interesant de comparat poziția cu a lui Edgar Papu! n.n.) Recunoscîndu-ne, așadar, o **matrice stilistică proprie,** trebuie să vedem în ele, într-o dialectică **social-psihologică** proprie istoriei și spațiului nostru, moduri ale spiritualității românești. Nu prin ceea ce am preluat, ca orice alt popor, de la clasicii Heladei sau de la romantici, ne putem verifica profilul; ne putem însă afirma prin fondul autohton, acela care a asimilat și transformat împrumuturile, făcînd să rămînem, dincolo de evoluțiile necesare, noi înșine". (p. 28).

Cum se vede, ne aflăm la limita unui **lovinescianism à rebours,** de unde începe paradigma „de la fond la forme", reinstituind evoluția organicistă în istoria culturii noastre. Prin aceasta, conceptul de **personalitate a literaturii** își dezvăluie vitalitatea și-l plasează pe Const. Ciopraga în plină actualitate.

Theodor Codreanu

Modul eminescian de a fi

Relativ recenta lucrare a lui George Munteanu **(Eminescu și eminescianismul,** Minerva, 1987) confirmă reușita unui proiect ambițios pe care îl anunța **Hyperion, I,** din 1973, numeroase articole, studii și, desigur, consistentul capitol din **Istoria literaturii române, Epoca Marilor clasici** (1980). Sîntem puși în fața unui segment dintr-o amplă demonstrație eminescologică a cărei desfășurare, deși finalizată, rămîne a ne fi accesibilă și editorial. Cu toate acestea, este **deja** evident că e vorba de **o nouă sinteză** asupra operei și vieții lui Eminescu, și de **întîia evaluare critică a eminescologiei** care pînă acum, a fost situată mai ales la nivelul disputelor fără orizont și al polemicilor cu mize partizane. Dimensiunile și valoarea acestui efort ne vor fi, desigur, mult mai clare abia după ce vor fi publicate și celelalte volume. Însă articulația întregului a început deja să se dezvăluie. George Munteanu urmărește să propună o nouă imagine asupra spiritualității eminesciene, detașîndu-se ferm de tutela sintezei lui Călinescu. Ceea ce nu este deloc ușor. Mai întîi, sub raportul travaliului interpretativ, e greu să judeci la rece verdictele călinesciene care iradiază forțe de argumentare persuasivă. Apoi, pare aproape imposibil să ataci, fie chiar și indirect și motivat — deprinderile culturale curente care, din comoditate intelectuală și pentru confort psihologic, transformă respectul față de sinteza călinesciană în idolatrie, postulînd-o ca singura posibilă, deși, în fapt, este, cu toate meritele sale incontestabile, doar una din multele posibile. Cu atît mai mult cu cît Călinescu nu infirmă, în datele ei fundamentale, imaginea unui Eminescu romantic prin definiție care a fost lesnicios cultivată în mentalitatea noastră culturală începînd cu ediția lui Maiorescu din 1883. Aceste sisteme de referință sînt singurele surse de rezistență psihologică și, eventual, suspiciune pe care proiectul lui George Munteanu le are de întîmpinat. Abia dincolo de ele sau, mai bine zis, în afara lor, poate fi sesizat sporul de cunoaștere întru Eminescu pe care îl aduc lucrările lui George Munteanu.

În **Eminescu și eminescianismul** este construită meticulos o interpretare globală, unitară și originală. Deși enunțurile sînt precis asumate și motivate cu migală sobră, deși delimitările sînt polemice — lăsînd impresia unui magister dixit —, deci cu toată structurarea sa monolitică, această interpretare este **deschisă,** nu închisă, cultivă dialogul, nu monologul, tensiunea alternativelor comprehensive, nu platitudinea certitudinii ultime a unui punct de vedere. George Munteanu este mereu conștient că orice **apropiere** a operei eminesciene este **doar** un decupaj operat cu anumite instrumente metodologice, dintr-un anumit unghi și pînă la anumite straturi de adîncime. Ca atare, vezi în Eminescu ceea ce ești pregătit să vezi, ceea ce îți permite metoda. O interpretare este, deci, un **construct teoretic** prin care se restituie, sub formă de model, invarianții și cîmpul de forțe simbolice ale operei în discuție. Și, deși în raport cu produsele artistice modelul interpretativ se prezintă totdeauna ca o „trădare necesară", plauzibilitatea sa crește pe măsură ce, din chiar punctul de pornire, se renunță la preconcepții și postulate sufletești greu de stăpînit. Receptarea critică trebuie să fie mereu **supusă** la operă, adecvată la sensurile explicite și latente ale acesteia, astfel încît așteptările psihologice să poată fi controlate critic. Această luciditate — prin care virtuțile și carențele strategiilor interpretative pot fi recunoscute încă de la început — întreține o vervă polemică aparte: suculentă și cu o cumsecădenie tăioasă — cînd dă sentințe în fața reveriei speculative sau patosului lingvistic al unor „eminescologi" — sau doctă și cu îndrăzneală precaută — atunci cînd se delimitează (fără a le exclude) de perspectivele serioase asupra operei eminesciene. Dar, probabil, alături de un simț critic treaz, există în scrisul lui George Munteanu un viguros bun simț care nu se lasă ademenit de frumusețea ipotezelor incontrolabile, nici de moda metodelor infailibile. Pentru a înlătura interferența nefastă a supozițiilor afective sau a rigorii artificiale din metodologii — care pot, de aceea, să inventeze sensuri, nu să le descopere —, autorul se mulțumește să explicitezе trei tipuri de lectură (textuală, contextuală, subtextuală) ca invarianți ai oricărei interpretări; în fond, este un gest binevenit de evitare a capcanelor metodologice, și de circumscriere a unui **cadru hermeneutic** înăuntrul căruia pot conviețui și pot fi puse la lucru cele mai felurite metode, fără ca ele să aibă inițiativa, ci, dimpotrivă, fiind utilizate ca mijloace pentru luarea în posesie a sensurilor operei. Creația eminesciană este tratată ca depozitară de sensuri — multe din ele trebuind ajutate spre a se ivi —, nicidecum ca pretext pentru producerea de sensuri în și prin actul critic. De aceea, întreaga lucrare nu este altceva decît o „mișcare" (în accepțiune socratică) a textului eminescian. George Munteanu nu bruschează iradierea simbolică a operei, ci o actualizează cu ajutorul unor ipoteze și/sau sugestii ce aparțin chiar acestei opere; el minuiește dezinvolt afirmații și traiectorii semantice intrinseci spiritului eminescian, verificîndu-le consistența la scara întregii opere antume, postume, poetice și gazetărești. Astfel, analiza structurilor fundamentale (sensibilul, inteligibilul, imaginarul) urmează îndeaproape teze formulate expres de Eminescu însuși, în accepțiuni ce mărturisesc depășirea teoriei facultăților din filosofia tradițională, asimilarea creatoare a lui Kant, fiind în consonanță cu soluțiile propuse astăzi de Dámaso Alonso, dar, de ce nu?, și cu modul de a pune problemele creației și receptării artistice în esteticile actuale de tip fenomenologic. Iată doar o ipostază a intuiției celui care „Dintr-o zi culeg atîta, parc-aș fi trăit o mie": „Mă opun ideii kantiene că prin simțuri nu poți cugeta nimic; ci dimpotrivă ele stimulează gîndirea filosofică"; „Numai, drept vorbind, mama imaginelor, fantazia, mie-mi pare a fi o condițiune esențială a poeziei, — pe cînd reflecțiunea nu e decît scheletul care-n opere de arte nici nu se vede" (George Munteanu, p. 143). Din acest unghi, straturile creației eminesciene își desconspiră codurile sinestezice, tipurile de tensionare spirituală a sensibilității, reflexivitatea interogativă prin care este anulat sentimentalismul, puterea instituitoare a imaginativității, transfigurarea afectivă a sensurilor în structura intimă a plăsmuirii artistice. «Deschiderea „uimită" către lume, așadar, dispoziție suprasaturată pentru „cîntec" și „dor". — iată coordonatele structurale genuine ale sensibilității eminesciene, numite cu indicibilă melancolie retrospectivă de către poetul însuși. Semnul distinctiv al „structurii sensibilității" lui Eminescu, în starea ei preadolescentină, e **afirmația necontrariată** a existenței într-o ambianță, ca și paradisiacă, totuși nu fără bănuiala unor dispoziții problematizatoare, a necazului inocent de a le exercita „degeaba", a „dorului" care dintotdeauna între fiii acestui pămînt a tins să restituie armonia **dată** a lumii de pe o temelie specific umană» (p. 166).

Pivotul central al contribuției lui George Munteanu îl prezintă reinterpretarea universului eminescian care nu mai este „în semicerc" (G. Călinescu), ci mult mai complex și de emanație modernă. Cheile ipotezei reconstitutive se găsesc tot în opera eminesciană; dacă „Moartea însăși e-o părere / Și un vistiernic de vieți", mai mult: „laboratorul unei vieți eterne", și „Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire", este binevenită și fertilă ipoteza lui George Munteanu privitoare la antinomia ontic-antropologic. Consecințele sînt mari: poate fi dezvăluită o luciditate tensionată interogativ și problematizator specific eminesciană, poemul **Luceafărul** se pretează **și la** o interpretare gnomică, este anulată falsa dispută cu privire la pesimismul sau optimismul lui Eminescu ș.a. Este vorba, în fond, de un mod românesc de vibrare în fața lumii și a precarităților rînduielii omenescului consonant, dincolo de zelul gratuit al sursologiei, cu înțelepciunea existențială și discreta intelectualizare a emoțiilor din intraductibilul „dor": «Avem, în anumite împrejurări, „nostalgii", trăim stări sufletești „inefabile", citeodată ne pomenim într-un climat lăuntric de „plictis", dacă nu chiar de „angoasă", ne devorează setea de „absolut" și cîte altele. Iar în toate acestea e vorba de același **dor** dintotdeauna, parte inalienabilă a sufletului românesc, chiar dacă acum îl numim altfel, apelînd la zeci de cuvinte neologistice» (p. 86).

George Munteanu este, prin chiar numai lucrările apărute pînă acum, un punct de maxim interes în stadiul actual al eminescologiei.

Vasile Macoviciuc

„Cheia filosofică"

Masive și temeinice, cărțile profesorului Eugen Todoran ocupă un raft de bibliotecă, dovedind interesul constant al exegetului pentru marile noastre valori. Ocupîndu-se de patronii spirituali ai unui neam, autorul caută calea spre esențe, semnificațiile latente, „principiul generator", forează straturile operei descifrînd și deosebind *ceea ce apare* prin *ceea ce este aparent.* O critică fenomenologică prezidează aceste eforturi: textul se deschide, se varsă în context, „geneza gîndirii poetice" conjugă într-un *cogito* (un tot interior al gîndirii poetice), *noesa* (intenționalitatea conștiinței) și *noema* (semnalele operei). Laborioasele sale încercări află — prin reconstituirea etapelor — structura originară și unitară; descrierea genezei își descoperă propria ei ordine interioară.

Să ne amintim că solidul studiu dedicat lui *Eminescu (Minerva,* 1972) urmărea — prin aceeași metodă a genezei gîndirii poetice — „viața interioară a spiritului", funcțiunea filosofică a metaforei poetice. Reabilitată de romantici ca formă de cunoaștere, poezia capătă, se știe, o detentă filosofică, prilejuind reflecția poetică. *Cazul Eminescu,* exemplul cel mai evident al poetului romantic — scrie apăsat criticul —, îngăduie tocmai explorarea acestei „unități latente" filosofie-poesie, filosofia dinamizînd ideile poetice. Dar la Eminescu, *poetul prin definiție,* ideile filosofice trăiesc poetic; prin Eminescu, „poezia română — încheie Eugen Todoran — și-a găsit propria ei ființă, ca poezie modernă" *(vol. cit.* p. 564). Și încă: „prin ideile sale filosofice el nu a devenit filosof ci a rămas poet" (p. 12).

În ultimii ani, Eugen Todoran și-a legat numele de exegeza blagiană; el rivnește o re-facere a operei în „termeni de conștiință", vrea să palpeze simburele ideatic; e tot departe de răsfățul calofil și zarva „criticii foiletonistice". Cărturarul e obsedat de adecvare, entuziasmul tehnicist rămîne, totuși, glacial, iubind vizibil lucrul metodic, temeinic făcut, în numele seriozității ardelenești. Iată că monumentalitatea creației blagiene, de o uimitoare coerență și logică interioară primește o replică, și ea, monumentală. Vasta exegeză îmbrățișează trei direcții: mitul poetic, mitul dramatic și mitul filosofic. Observăm că întreaga operă blagiană e privită sub structura ei de *mit;* o exegeză unitară așadar, avînd un liant filosofic (ontologia umanului dar și metafizica), explorînd tragicul ca infrastructură, propunînd transcendența și limita drept categorii esențiale. Eugen Todoran folosește o *cheie filosofică,* cu accente personale (v. natura tragicului), meritînd, negreșit, dezvoltări ulterioare. De altfel, structura fundamentală mitică a creației blagiene e o idee mai veche (acceptată chiar de Blaga), folosită apoi într-o teză despre *Poezia mitului* (1968). Cum poetul își dorea să reînnoiască legăturile cu „fondul nostru primitiv", natura dihotomică a operei sale (modernă și tradițională, totodată) îi oferă lui Eugen Todoran șansa de a vorbi despre *mitul modern* și cel *arhaic* într-o viziune totalizatoare, articulînd sensul direct cu planul simbolic, captînd tensiunea spre transcendent (nostalgia transcendenței), afirmînd răspicat „voința de credință", organicitatea lumii. Este vorba aici de o cercetare integratoare, de un proiect de largă respirație sondînd *planul convergențelor,* vehiculînd o structură unificatoare: *mitul.*

Se știe, ideea unității operei lui Blaga a făcut carieră. Dar impulsul fragmentarist trasînd granițe și formulînd exigențe autonomiste, specifiste a fost, din păcate, suveran, reușind (în cazul cel mai fericit) doar a însuma părțile. Or, punînd textul blagian sub semnul mitului (și teatrul blagian sub semnul tragicului, operînd distincția fundamentală dintre tragic și tragedie), Eugen Todoran notează că *viziunea blagiană* (independent de natura limbajului în care se exprimă) rămîne identică sieși. Examinată din interior, dezvăluindu-și dinamica gîndirii poetice, opera lui Blaga este, spuneam, o veche pasiune a exegetului, erupții sporadice datînd încă de pe vremea efervescentului cerc literar sibian. Sunt, așadar, „idei de-o viață", ordonînd acum efortul critic, extinzînd promisa trilogie; vom avea, în final, șase volume, de o impresionantă „schelărie conceptuală", dezvoltînd un text arid (să recunoaștem), în care opintelile lectorului, tăindu-și drum prin hățișul bibliografic nu sunt de ignorat; ca și impresionanta floră exegetică pe care opera blagiană a iscat-o în timp. Situat fenomenologic între mitul poetic și cel filosofic, *mitul dramatic* joacă un *rol medial* în această exegeză; metafizica tragicului e prinsă într-un *tot* (de la motiv spre temă), descoperindu-și sensurile filosofice.

Monumentala sinteză critică semnată de Eugen Todoran propune, cum s-a zis, *o strategie combinată.* Ea impune prin coerența demonstrației. E drept, nu rezultă de aici *un alt Blaga* sau, pur și simplu, „un Blaga" ci *Blaga însuși;* ceea ce a și intenționat, de altfel, Eugen Todoran. Volumele și-au limpezit intențiile, s-au rafinat metodologic, vădesc grija nuanței; de aici ramificația textului, desele reluări (din perspective diferențiate) interferînd nucleele tematice și adîncind viziunea filosofică care hrănește întreaga operă. Să amintim și tehnica citării, cu numeroase paranteze și amînări (S. Craia), ornînd pagina și deviind exegeza; sunt convocate nume de rezonanță, textul se umflă arborescent, ideile circulă prin arterele cărților izbindu-se de prea-desele praguri referențiale. Rețeaua acestora dezvăluie o invidiabilă nutriție culturală. Sunt, așadar, volume greu digerabile, dezavuînd răsfățul calofil, risipa metaforică ori privegherea stilistică, impunătoare însă prin travaliu și febra ideilor. Care este recepția acestor cărți temeinice? Eugen Todoran nu împărtășește soarta cronicarilor aureolați de glorie, nu intră în top-ul preferaților „la banca de iluzii a criticii". În pofida acestor obstacole „de mentalitate", volumele sale și-au croit un destin de anvergură; fără ecoul „criticii publicistice" (a *jurnalismului critic,* în termenii lui Adrian Marino), risipindu-și străduințile prin diferite publicații (iată, studiile găzduite în *Folclor literar,* revistă a universității timișorene erau cunoscute și recomandate chiar de Mircea Eliade!) Eugen Todoran, departe de rumoarea cafenelei literare își scrie tenace și răbdurie cărțile: pagina sa poartă, indiscutabil, sigiliul temeiniciei.

Adrian Dinu Rachieru

Poeme de LUCIA NEGOIȚĂ

În Muzeul Naturii

Vei găsi, vei găsi locul anume
în Muzeul Naturii, la Ipotești
unde apă și aer, foc și pămînt
cuvîntă într-Unul văzut nevăzut

Tot ce fost-a privit în bucurie
sau în durere, în curgere blîndă
îți va vorbi...
în graiul visat al pădurii văratece
cînd lacul vede cu nuferi,

Toate-ntrebate îți vor răspunde
frunze și drumuri, izvoare și păsări
La Ipotești, în Muzeul Naturii
vei găsi, vei găsi
darul anume.

Cît talgerelor lumii

Îmbrăcate stau dealurile
în sfînta cămașă a liniștii
pacea verii fără egal,
pacea fără memorie
a femeii care-a născut
numind bucuria ființei,
floarea trecută în floarea ce va veni
cît talgerelor lumii
îngăduie balanța.

Și de va fi să le-auzi
țipare noi să încerci
doar gramatica șingelui
nu va trăda
armonia cristalului.

În liniștea Mării

De la obîrșie
de la izvorul răpus în lumină
spre Riu și spre Fluviu
spre Mare apoi, pînă la
mult năzuitul Okeanos.

Dinspre lutul necuvîntării
prin apa luminii, spre forma
creată viață purtînd...
Vechile nume-s amuțite de cîntec
izvoare și riuri și fluviu
cuprinse-s în liniștea Mării.

Șingele tuturor pulsează-n adîncuri
fără oprire
de la izvor, spre Riu și spre Fluviu
Spre Mare,
pînă la mult năzuitul
Okeanos.

Către izvoare

Ce drum al aflării
știi, călătorule, tu
prin păduri de ivoriu
prin frunzișul care citește
dintr-un vechi palimpsest ?

— Către izvoare
unde lutul frămîntă
neînceputul și cîntecul
n-are sfîrșit...

Sînt urme de cerbi
prelinse din rănile cerului
și păsări solitare
vor să-ți cînte-n față
Sînt coji șingerii și mestecenî
semn că în goană
trecut-au mistreți,

— Eu merg înapoi, spre izvoare,
prin păduri de ivoriu
acolo-n lumină...

Patria cosmică

Pe corpana de Unul a Poeziei
pe cununa de spini, Luceafăr de seară,
stau scrise: un cerc de păduri,
apoi cercul de ape, și-n centru
rotunda insulă, un sacru ombilic,
sălașul viu de — întrupare ou
și sămînță și gură deschisă,
munte-ndurîndu-și povara...

arama, argintul pădurii lunatec
rotitele ape, euthanasica insulă
toate-s cuprinse-n grăunte
în limpede rouă, parte văzută-n
întreg, întregul de parte sorbit

O, Dacia Felix
o, patrie cosmică
Plînsul lui Demiurgos
doar de el auzit.

Numele ei

O, liniștea de după naștere
cînd oasele moi se-mpreună
și roua ta soarbe-n cristalele-i pure
și totuși rouă nu ești
cît ești om

O, liniștea nufărului
închizînd în amurg
taina cuprinsă în număr
și vinul norilor vindecător

O, liniștea asurzitoare
a blîndei armonii
în cuib instelat așteptînd
Numele ei este Poezie

Ea îți trimite pasărea
te cheamă
spunîndu-și propriul nume
la care uimit
fără virstă
fără teamă și vină
răspunzi.

viorel varga

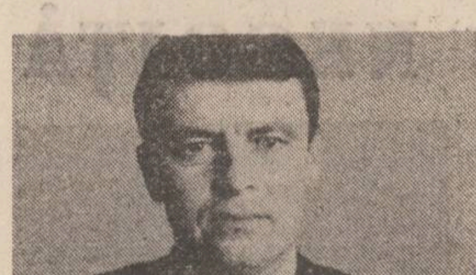

De al Patriei dor

De cînd mă știu mă mistuie un dor
deși ești lîngă mine, deși în tine sînt
iubind pînă la arderi cu fiecare por
țărîna ta — altar neîntinat și sfînt.

De timpul tău cel tînăr, de timpul tău cel nins
mi-e dor ca zorile de-a soarelui lumină ;
focul din suflet veșnic rămîne-va nestins
căci fruntea-mi numai Patriei se-nchină.

Și nu sînt aripi dorul să-mi măsoare,
nici nori ca să umbrească steaua mea :
grija acestei țări, doar ea mă doare
și cît trăi-voi tot mă va durea.

Despre bucurie

Ți-aș înălța un cîntec, cinstind după obicei
tot ce-i cinstit și demn, cu verbul în lumină
căci nu e bucurie mai mare pentru suflet
decît de a lucra a Patriei grădină

Și ți-aș aduce ofrandă a inimii bătaie,
ori tinerele-mi aripi ce nu se frîng în zbor
căci nu e bucurie mai mare pentru suflet
decît de a trudi pe-al Patriei ogor

Și mii de jerbe încă ți-aș aduce
mai pure decît apa-n adîncuri de fîntînă
căci nu e bucurie mai mare pentru suflet
decît de-a odihni-n a Patriei țărînă.

Nuntire

Se luminează a primăvară, iată
în țarină feciorii cuvine-se să intre
neîntinați cu inima curată
vestind nuntirea tainicei semințe

Curg rîuri de polen și de lumină
peste ogorul cufundat în vise
de parcă aștrii toți au coborît la cină
aici unde de veacuri sînt porțile deschise

Acum și pururi imprimăvărarea
căderea o preschimbă-n biruință !
slăvită-i fie Patriei lucrarea,
întru cinstire și întru credință.

Înrădăcinare

Să te întorci în sat cînd primăvara
învăluie privirea în cimbru și cucută,
cînd clopotele sure-și împrăștie povara
de dangăt peste brazda de-o veșnicie mută,
s-auzi cum noi cîntări se-nalță-n slăvi
din muguri
lumii vestindu-l rodul ce-o să vină,
cum țarina e trasă iarăși la sorți de pluguri
și trupu-i sfîșiat de rîuri de lumină.

Să te întorci în sat cînd împletesc cocorii
frînghii pe cer, deasupra casei unde
ți-a fost ursit s-adulmeci întîia oară zorii
de tine însuți fără să poți a te ascunde
și-apoi cu asfințitul însingerat în palme
pruncia să ți-o cumperi senin, netulburat
chiar dacă azi și mîine se duc în zboruri
calme,
tu, cel întors cînd nici nu ai plecat...

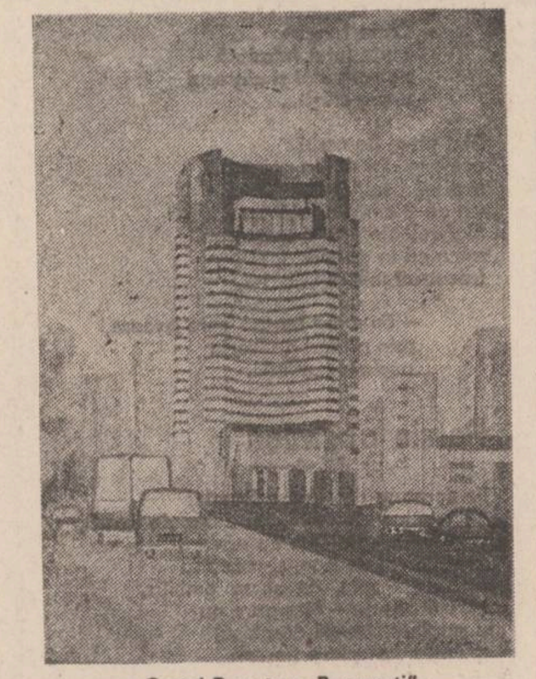

Costel Bogatu : „București”

doru davidovici

Prețul zăpezii

● „Jos" însemnau casele cu lumini galbene, și în una din case era Florentina, soția lui Mike, împreună cu Ada, puștoaica lui Mike, și cu o doamnă în vîrstă care de fapt era mama Florentinei și toate acestea se întîmplau în apartamentul cățărat pe o scară de lemn răsucită în spirală strînsă sub acoperișul ascuțit. Dar înainte de a ne urca pe scara de lemn, Bari al 4-lea a băut multă apă de la cișmeaua din curte care nu îngheța niciodată, și pe urmă s-a dus în cotețul lui, de fapt o cabană cu cerdac, cu acoperișul și pereții bătuți în șindrilă subțire, care mirosea a brad. Din lemnul subțire curgea rășină, și atunci cînd nu mergea pe munte Bari lingea rășina pînă i se năclăia barba de picăturile rotunzi, străvezii, lipicioase.

— Te culci aici ? a întrebat Mike, și nu aveam ce să răspund pentru că data trecută a fost o seară cînd am băut din sticlele acelea prelungi, cu etichetă neagră-aurie de care se umplea iarna muntele, și cînd am ajuns acasă nici nu se mai punea problema să urc scara din lemn răsucită în spirală. Așa că am dormit cu Bari în casa lui din șindrilă, și dimineața Mike m-a căutat prin oraș pentru că nici el nu știa foarte bine unde mă lăsase, și eu am dormit cu Bari în brațe pînă la prînz pe așternutul de cetină, și numai cînd Mike, plictisit de atîta căutat a hotărît că „pilotul se descurcă el singur" și a venit să-și hrănească Saint-Bernardul, numai atunci m-a găsit. Ne-a sculat din somn fără prea multă ceremonie și n-am înțeles de ce e atît de supărat, numai spre seară, cînd a început să zbîrnîie telefonul și stația făcea apeluri din cinci în cinci minute întrebînd dacă am fost găsit, numai atunci am înțeles că Mike de fapt săscolise tot orașul și o parte bună din munte, încercînd să-și amintească pe unde m-a lăsat.

— Merg întîi să văd filmul, am spus, pe urmă vin să dorm aici.

— Perfect.

Mergeam spre casa cu acoperiș ascuțit și, în drum, Mike a închis robinetul din care mai curgea o dîră de apă. Am urcat scara în spirală, am intrat fără să sun sau să bat la ușă, pentru că aici era ca sus, la Refugiu, ușa nu se încuia niciodată, și în antreu n-am întîlnit pe nimeni. Nu era nimeni nici la bucătărie, nici în Camera cu Insigne, și Mike a mormăit : cred că sînt în verandă, și chiar în verandă erau. Am spus „bună seara" bătrînei doamne, și ea a răspuns întîi : salut, și pe urmă a spus : bine ai venit. Am spus : salut ! Florentinei, și Florentina a zîmbit și a răspuns : salut ! Ada își făcea lecțiile, și cînd i-am spus : salut ! întîi a ridicat ochii de pe caiet, s-a uitat la mine, și doar după asta a răspuns : salut. Mîncăm imediat, a spus Florentina.

Uite așa m-au primit fetele lui Mike, pentru că erau oameni de munte, și de asta foloseau cuvinte foarte puține, în spatele cărora se ascundea foarte mult. Au spus toate „salut" și știam că de acum, gîndindu-se la ele și la casa lor, se gîndesc și la mine, și nici nu era nevoie de mai mult. Știam că și eu o să mă gîndesc la ele, așa cum mă gîndeam la mine. Așa se întîmplau lucrurile pe munte. Și chiar am mîncat tot felul de lucruri gătite minunat de doamna aceea în vîrstă, și care aveau gust de ciuperci, cu mărar, pentru că mie îmi plăceau foarte mult ciupercile cu mărar, și la sfîrșit de tot, cînd am rămas numai noi trei, am băut din pahare înalte și groase ceai tare și în fiecare pahar am turnat întîi ceaiul, nu mult peste jumătate, și pe urmă am turnat rom vechi de cel puțin șapte ani, pînă sus. Am pus mult zahăr, și am stors deasupra o lămîie, și cum stăteam la masa aceea era cald dinafară, și era căldura care urca în valuri molcome din mine, și lumina lămpii de deasupra mesei se reflecta în pereții albi, văruiți în fiecare primăvară, și se întîlnea din toate părțile, în mine, cu valurile molcome de căldură. Am băut un pahar de ceai cu rom, și pe urmă încă un pahar, și acum gata, eram pregătit să văd orice film vroia Mike să-mi arate.

— Cît mai rămîi ? m-a întrebat Florentina.

— O zi, am spus. Trei-patru zile. O săptămînă. Două săptămîni. Cît mă simt bine, și vă simțiți și voi bine. Dacă ne simțim foarte bine, rămîn trei săptămîni.

— N-ai stat niciodată atît, a spus Florentina.

— Trebuia să înceapă o dată, a mîrîit Mike.

— Nu-l asculta. Stai cît ai chef, dacă ne simțim foarte bine.

— Mulțumesc, am spus. O să stau.

— Dacă te dă afară din împuțita aia de cabană, vino să stai aici.

— Nu mă dă afară, am spus. Nu-l dau voie băieții, să mă dea afară. Nu-i cabana lui, de fapt.

— Nu, a zis Florentina. Dar dacă totuși prinde un moment cînd sînteți numai voi doi acolo, și te dă afară, vino să stai aici.

— Bine, am spus. Dar cu soțul tău ce facem ?

— Îi explic eu, a zis Florentina, și n-o să aibă nimic împotrivă. E băiat bun, și nu-i poate înghiți pe încrezuții din Salvamont.

— Știu, am spus. Încrezuții ăia bărboși.

— Atunci, așa facem.

— O.K., am spus. Abia aștept să mă dea afară.

— Îl primim la noi ? l-a întrebat Florentina pe Mike.

— Bineînțeles, a spus Mike. Știi cît țin la pilot. Abia aștept să-l dea ăia afară, și să vină la noi.

— Și eu. Florentina s-a lipit de Mike, și se uita la noi prin sticla groasă a paharului. Prin ceaiul închis și romul auriu, și cum decolora lămîia ceaiul, și romul turnat în ceai. Ce ți-am zis, pilot ? a întrebat. Vezi că a înțeles ? Vezi că abia așteaptă să vii la noi ?

— Știam, am spus.

— Și ce facem cu pilotul, dacă ăia chiar îl dau afară ?

— Îl distrăm, a explicat Mike. El a venit pe munte să se distreze. E din tipii care cred că muntele e pentru distracții.

— Ce facem *seara*, a insistat Florentina. Pe munte îl distrezi ziua, dar seara ce facem cu el ?

— Dacă vă fac probleme, mai bine plec, am spus.

— Nu vorbi prostii, a zis Mike. După ce am așteptat atîta să te dea afară bărboșii ăia încrezuți...

— Sînt aici, am spus. Și îmi place teribil unde sînt. Dar am impresia că vă fac probleme.

— Pilotului nu-i mai plac avioanele, a spus Mike.

— Serios ? s-a mirat Florentina. Atunci, cum mai zbori ?

— Parcă trebuie neapărat să-ți placă ce faci, a ridicat Mike din umeri.

— Spunea că la ei e altfel, a zis Florentina. Spunea că la ei nu se poate *fără*. Spunea că dacă în altă parte poți face o groază de lucruri fără să te pui în ele, la ei asta nu merge.

— Se pare că merge, a mîriit Mike.

— Îmi pare rău, a spus Florentina, și din cum spunea puteai să o crezi. Îmi pare foarte rău. Întotdeauna am crezut ce zice pilotul, și m-am bucurat pentru pilot cum își iubește el avioanele. Spunea toate astea foarte frumos.

— Acum tace, la fel de frumos, a zis prietenul meu din munte.

Am tăcut toți și pe urmă am tăcut din nou, și după aceea tăcerea s-a prelungit foarte mult

Mircea Taflan : „Natură statică”

și tot timpul ăsta, Florentina s-a uitat la mine și cred că era puțin nedumerită. Cred că aștepta ceva, de la mine.

— Chiar, a spus Florentina, de ce taci ?

— Lasă-l, a spus Mike. I se întîmplă atît de rar...

Cred că trebuia să spun ceva, dar nu găseam nimic de spus. Cred că mergea să spun orice, dar nu puteam spune orice. Era de spus un singur lucru, și exact lucrul acela nu puteam să-l spun.

— Asta, a zis Florentina foarte tîrziu și era clar că nu sînt numai cuvinte, pentru tine, e ca atunci cînd termini cu totul...

— A mai rămas ceva, am spus. Nu foarte mult, dar a mai rămas. Nu-ți fă griji pentru mine. Și pentru că nu mi s-a părut foarte convingător, am spus din nou : a mai rămas destul.

Numai că asta e o chestie care se vede, și nu cred că se vedea mare lucru. N-avea de unde să se vadă, mare lucru. Nu ce se întîmplă în sine, ci faptul că *mie* mi se întîmplă. Se putea întîmpla cu oricine și atunci da, ar fi fost durere, și lacrimi, și ce mai e de obicei, și pe urmă, dacă nu se uită, măcar se înăbușă. La mine nu se putea înăbuși. Nu cînd îți trăiești viața între avioane, și de fapt avionul e un instrument de trăit, și tot ce faci, ești, gîndești pînă dincolo de tine, e mai mult sau mai puțin avion. Chestia aia care se întîmplă între avion și pilotul lui, zborul. Cum dracu puteam să spun asta? Cînd ieși din casă și te uiți întîi la cer, și gîndești : azi zburăm în grele, și nici nu faci conștient asta, e ca atunci cînd respiri. Cînd vine pe urmă vîntul, și iar nici măcar nu mai trebuie să te gîndești ca să știi că vîntul e de spate, stînga, cu șase-șapte metri. Ce porcărie. Cum să explici că mergi pe stradă, și de fapt ești în cabină și te ocupi cu mulțime de lucruri care se pot face numai în cabină ? Cui să spui, și cine n-o să rîdă că la cinema te așezi așa ca să te uiți la ecran spre stînga, la un unghi de 10—15°, numai pentru că așa te uiți cînd vii la aterizare ? Cine o să creadă că adormi gîndind zborul de mîine, și uneori visezi cum zbori fără avion, planezi la un metru de iarba curții acesteia imense de la Timiș care cobora în pantă și pe urmă se împotmolea într-un smîrc verde cu pipirig, și dincolo de smîrc se prăbușea în rîpa pe fundul căreia sălta în cataracte mititele chiar Timișul, și la sfîrșit izbucnea și se înfigea în cer cu vîrful acela atît de pleșuv că nu creșteau nici brazi acolo, Piatra Mare ? Cum să creadă cine n-a văzut, și cum să priceapă cine nu știe, cam ce se întîmplă cînd lovitura, șocul, izbitura grea, gheața în gură nici măcar nu vin din afară, ci de la AI TĂI ? de la aviatorii pe care nici nu îi deosebeai de tine, și atunci la cine să mergi să plîngi și să îi spui ce cumplit e ce se întîmplă, cînd singurii la care te-ai putea duce sînt aviatorii tăi ? Cui să explici cum a trădat duralul nituit cînd pentru tine Zidul Plîngerii e din exact dural nituit, și atunci ce faci, nu-i așa, ce faci, pentru că nu te poți întoarce mereu și mereu în tine, strigînd : e o tîmpită, cumplită și schilavă greșeală, nu poți face asta la nesfîrșit, să-ți faci singur zilele bune, nu că ar fi ele bune, dar așa ești tare, făcîndu-le bune cînd vine răul în valuri de la ai tăi, din toate părțile, atunci vezi cît de tare poți fi exact rămînînd cum ai fost sau măcar încercînd la nesfîrșit asta, și așa afli cît poate dura pentru tine nesfîrșirea. O dată, și încă, și încă, și încă o dată, și încă o gheață grea de zbor peste gură exact cînd credeai tu că lucrurile încep să curgă firesc, și pe urmă chiar curg firesc o vreme, firescul acela nenorocit, ghemuit, pîndit din toate părțile, izbit brutal exact în dimineți frumoase și în zilele în care ai rîs mult, și atunci afli cît de firav era firescul acela al tău. Și începe să-ți fie frică de dimineți frumoase, și să-ți fie frică să rîzi prea mult și gata, atunci chiar că s-a terminat, finish, ende, koheu, ăsta-i sfîrșitul. Cînd începe să-ți fie teamă din tine de diminețile frumoase, ți-am zis. Cînd începi să te întrebi cu ce preț cumplit o să plătești rîsul pe care îl rîzi. Asta înrăiește, și atunci poți și tu să te faci rău, dar cel mai grozav lucru e să nu te faci rău. Și spui tu că ești încă tare, și se mai poate merge înainte pentru că există avionul, și exact atunci avionul dă în tine cu sfere moi și negre, fierbinți, ascunse, lovind cum nu credeai că poți fi lovit, și atunci te lămurești că pînă acum *credeai* doar că finish, ende, koheu, și că abia acum vine sfîrșitul. Și afli că orice nesfîrșit din tine se termină odată. Numai nesfîrșitul celălalt nu știm noi cînd se termină și poate chiar nu se termină niciodată. Și ajuns aici, de unde chiar nu mai e nimic de făcut, faci cel mai formidabil lucru, pentru că altfel nu se poate : te ridici din nou, și-ți faci cum poți zilele bune, și încerci să rîzi, și uneori chiar rîzi de tine, și aștepți alte ghete în gură de la ai tăi, alte avioane care să cadă. Pentru că altfel nu se poate, ți-am zis, și cred că nici n-o să mai vorbesc de asta. O să vorbesc despre avioane doar cum zboară, și despre piloții lor doar într-adevăr cît de grozavi sînt, și despre cer, cît este el de albastru. Și cum am plecat noi să găsim un om pierdut în zăpadă. Și dacă o să mai pomenesc totuși de dimineți frumoase, și firescul din fiecare copleșit de nefiresc, și duralul frînt, o să fie numai atunci cînd cred că am găsit răspuns la : cît se poate rezista, de fapt, atunci cînd n-o să mai pot rezista

★

Am ieșit să-l plimbăm pe Bari al IV-lea înainte de culcare, și cînd ne-am întors Florentina a spus că a telefonat cineva de la Miliție, pentru Mike.

— Poate s-a pierdut un milițian pe munte, am spus și am încercat să rîd, dar nu era de rîs. Mike s-a făcut dintr-odată altfel, atent, pentru că telefoanele de la Miliție, la ora asta, puteau însemna orice. Puteau însemna măcar un om pierdut în munte, și atunci noaptea s-ar fi transformat în goana aceea tăcută, istovitoare, alcătuită din gesturi scurte, jumătăți de cuvinte și întuneric înghețat, a cărei miză era, atît de simplu, o viață. Astea erau unitățile categorice cu care își măsurau nopțile nedormite Mike și oamenii lui ; undeva în muntele uriaș, atîrnat negru, astupa orizontul deasupra orașului, astupa toată Valea, era cineva care avea absolută nevoie, nevoie fundamentală de ei, și dintr-odată toate păreau inutile, atît de imens era muntele spînzurat din noapte peste Vale, și ei erau doar cîțiva cu cîinii lor, și mai era cineva atît de plăpînd, pierdut în noaptea aceea înzăpezită și cu muntele negru strivit peste noaptea înzăpezită, încît totul părea degeaba, și exact asta făceau ei, se duceau degeaba după omul acela pierdut în noapte și în munte. Cunoșteam gestul acelor nopți din celula de alarmă, cînd clipea becul roșu și izbucnea într-un chelălăit strident soneria, și tot ce se întîmpla după aceea : goana pe coridor, și intram greu de somn în costumul rece, se strîngeau șireturi și fermoare late, casca ermetică mă despărțea de noaptea dinafară, de oamenii care se agitau tăcuți, *profesional*, în noaptea aceea. Ajungeam la avion și avionul era mai mare în noapte, și duralul rece, lucios, era umed de întuneric. Mergeau motoare de camioane uriașe, dansau lumini pîlpîitoare de la mașina de pornire, se învîrteau tăcute girofaruri : cel albastru al Salvării, cel roșu al mașinii de pompieri. Noaptea din jur devenea prea mică și prea tehnică în spațiul strîmt al cabinei, cuplam contacte și spațiul negru se însuflețea într-o feerie înghesuită în jumătate de metru cub de lumini roșii alcătuind cadrane, contacte, manete, numai ecranul locatorului era verde-stins, se aprindea o clipă cînd apăsam ștergerea magnetică și atunci toată cabina devenea un licăr verde, și pe urmă mă cufundam din nou în întunericul roșu, și noaptea de dincolo de mașinile uriașe era atît de ea însăși, copleșitoare, nu se întîmpla nimic. Eram cîțiva oameni smulși din somn, și camioane greoaie care înconjurau o mașinărie nici măcar desprinsă din întuneric, și exact așa părea, că e alcătuită din întuneric și din fișiile acelea de lumină roșie, și aproape pierdute în noaptea cealaltă, cea mare, copleșitoare. Mă strîngeam în chingi, oxigenul, radioul, atunci se aprindea balizajul și dintr-odată exploda noaptea cea mare într-o diagonală de lumini albastre și galbene, și verzi-roșii pentru accesul la pistă, și ochii oricum răniți de întuneric mă dureau de atîta lumină, și atunci spuneam la radio : pentru dumnezeu, dă și tu balizajul pe minim ! Porneam motorul, și noaptea despicată în față de calea aceea de lumină venea după avion ca o dungă îngustă, alcătuită din flacără violetă, și dîre de gaze arse peste pămîntul ars al cîmpiei ; atît de ars, că nici întunericul nu-l putea acoperi. Și rulam la pistă între șiruri de balize albastre, și aliniam avionul între balizele galbene. Departe de tot ardeau luminile roșii de orizont și cînd cuplam forțajul, noaptea se termina brusc într-un urlet și o coloană de flacără sfîșiată, se alcătuiau linii prelungi de avion în lumina aceea care urla, depărtîndu-se, accelerînd necrezut de rapid, sclipea părelnic plexiglasul lucios al cabinei pe metalul mat de noaptea terminată și nici n-avea rost să-ți mai închipui ce e dincolo de plexiglasul cabinei. N-aveai ce să-ți închipui. Nu era nimic. Era un spațiu roșu umplut cu pîndă, cu așteptare și cu noaptea terminată în coloana de flacără. Și după ce decolam știam că balizajul se stinge, și jos era din nou noapte, și cei care se uitau după noi vedeau doar o lumină din ce în ce mai mică, și lumina aceea părea absolut inutilă. Cred că exact de asta eram prieten cu Mike, pentru nopțile noastre care păreau absolut inutile, și nu mai e nimic de adăugat. Așa că am așteptat la pîndă cît a format Mike numărul, și cred că telefonul lui era așteptat, pentru că i s-a răspuns imediat, și nu înțelegeam mare lucru din întrebările lui Mike, și nu am înțeles nici întrebările în sine, pentru că erau mai altfel și mai multe decît de obicei. Și ce a spus Mike la urmă a fost absolut altfel decît de obicei, pentru că a spus :

— Bine. Să văd ce pot face, în loc de ce făcea în fiecare dată cînd pleca noaptea în munte, și atunci cerea mașina, și să pornească telecabina, și de fapt era îmbrăcat și cu rucsacul în spate înainte de a pune receptorul în furcă. Acum nu. Acum s-a așezat pe taburetul de piele și se uita la noi fără să ne vadă, și din receptor ieșeau sunete plîngărețe, și pe urmă Mike a format cîteva numere, întreba lucruri ciudate, dacă se poate pleca pentru niște zile într-un loc numit Dorna unde am înțeles că era nevoie de salvamontiști cu cîini, dar n-am înțeles *pentru ce* era nevoie de ei ; iar Mike nu explica decît cînd credea el că e cazul, și acum nu considera necesar să explice ceva. Am stat uitîndu-mă la Mike cum telefonează, și la Florentina cum se uită la Mike cum telefonează, și pînă la urmă era clar că n-aveam ce căuta acolo. Eram absolut în plus, și asta se simte, și nu era mare lucru să mă duc la hotel, sau să urc prin noapte pînă la Refugiu, sau puteam să cobor la gară și să mă întorc în orașul acela risipit imens în cîmpie, atît de în plus eram. Așa că l-am întrebat pe Mike dacă era nevoie de mine, și cînd Mike a mîriit fără să se întoarcă măcar, că n-are nevoie de nimeni, am început să mă gîndesc serios la una dintre cele trei variante. Hotelurile erau pline, orașul cel mare nu-mi convenea în nici un fel, și mai erau cele trei săptămîni și bagajele rămase sus, și oricum nu era prima dată cînd urcam la Refugiu pe întuneric : îmi părea rău numai de seara aceea începută atît de bine și care, uite, acum se termina absolut tîmpit. Am ieșit în antreul cel lung, m-am îmbrăcat și căutam un piolet sau un băț de schi, și mă întrebam dacă Mike o să se supere foarte tare pentru că vroiam să-l iau și pe Bari cu mine, și în tot timpul ăsta auzeam prin ușa deschisă de la Camera cu Insigne cum Mike vorbește la telefon, și pe urmă lăsa receptorul jos, și forma alt număr, și vorbea din nou. Asta era ciudat și caraghios, pentru că nu e în firea lucrurilor ca un șef de echipă Salvamont să-și piardă timpul convingîndu-și oamenii să iasă la acțiune. Asta e, m-am gîndit. S-a întîmplat ceva undeva, și ceva este în neregulă, și timp pentru explicații va fi doar mîine, sau poimîine, sau peste o săptămînă, și dacă n-o să fie nici o explicație, înseamnă că n-are rost să fie.

— Ce faci ?

M-am întors și am văzut-o pe Florentina, stătea în ușa camerei, se uita la mine.

— Fac bine, am spus. Plec.

— Unde pleci ?

Nu era stilul ei să întrebe : unde pleci ? Dar era noapte, și cred că era foarte tîrziu, și de asta întreba unde plec.

— Sus, am spus. Sus pe munte. La salvamontiii cu barbă...

— Dumnezeule, a făcut Florentina, ce se întîmplă în seara asta ? Toată lumea pleacă.

— Cine mai pleacă ? am întrebat, și era deja inutilă întrebarea pentru că era foarte clar cine mai pleacă.

— Prietenul tău, a spus Florentina.

— Cînd pleacă ?

— Acum.

— Oh, am făcut.

— Oh, ce ?

Nu era să-i spun : oh, cum se duce dracului o vacanță pe care numai eu știu cît am dorit-o. Oh, cît de necesari îmi erați, și cum se duce acum totul la naiba, așa necesar. Oh, că sînt lucruri care nu se spun, și dacă nu le simțiți singuri chiar nu are nici un rost, și atunci la ce să spunem, să facem lucruri care nu au nici un rost ? Așa că am mai spus o dată „oh", și gata.

— Mike, a strigat Florentina, și Mike chiar a apărut în ușă nu știu cum, buimac, s-a uitat la mine și părea că doar atunci află că sînt în casa lui.

— Salut, am spus.

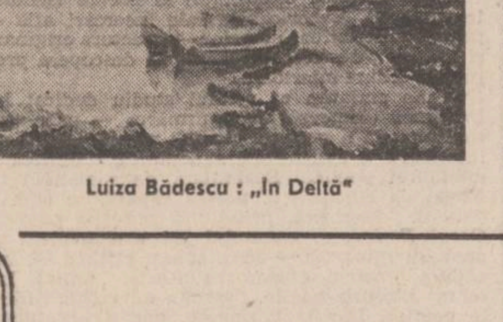

Luiza Bădescu : „În Deltă”

teatru

t

Cehov la Craiova

● Prea puțin s-a observat la Cehov starea de frison cosmic divulgată în capacitatea de a compune lumi și de a recompune prin ele, altfel, parabolele existențiale. La Cehov numai diagnosticul este clinic, fiindcă numai el este aperceptibil terestru și poate și de aceea a fost atît de dilatat și sociologizat. Canavaua arhetipală e celestă : „ceva asemănător cu bolta cerească : o lună enormă, și în jurul ei nenumărate stele mici, foarte mici".

Un posibil punct de comunicare între lumi, chiar și în „Unchiul Vanea", este răsturnat și intruziunea, demersul spre ei se consumă în zona hazardului și indicibilului, posibilul loc de comuniune devine labil și se abandonează paradoxal și pasta umană din care se compun și se recompun eroii stă mai degrabă sub semnul unei lentori voliționale de proporții, ce își macerează și își dilată labirinturile fără să își cunoască dimensiunile, avînd, deopotrivă, chemarea abisalului, dar și vocația dumnezeirii...

Să fie aici, în această răsturnare a comuniunilor poarta de intrare în edenul atît de enigmatic al sufletului slav? Tentantă promisiune, dar teribil de înșelătoare, aidoma nisipurilor mișcătoare.

Se pare că Naționalul craiovean vine spre Cehov, cu noua sa premieră „Unchiul Vanea", pe această cale, mai puțin încercată, mai puțin sondată și insuficient observată și explorată pînă acum. Mircea Cornișteanu nu avansează soluții, nu are prejudecăți și, desigur, lasă să se înțeleagă că nici nu dorește să fie avertizat și nici nu se avertizează de un posibil demers care nu duce nicăieri. Se abandonează total, lăsînd inima să vibreze în această lume de stepă potopită de mesteceni... Fiindcă spectacolul craiovean este unul care se ambiționează să implice numai starea de suflet. Starea de suflet pare să sugereze Mircea Cornișteanu este una mai specială, fiindcă reclamă o punere față de ceva și acest ceva scapă normelor convenționale, indiferent de natura lor (socială, politică, morală) și vine să își confrunte dimensiunea autenticității doar față de ceea ce este etern și mereu repetabil în povara existențială : condiția umană...

Poate și de aceea o ușoară trimitere spre Călinescu, ca străluminare aforistică, este tentată într-o afirmație făcută cîndva : „Cehov face parte din familia lui Cervantes și Molière, adică a acelor genii care au tristețea veselă", și totodată spre Leonid Andreev, intrigat și el și, mai ales, captivat, într-o posibilă descifrare a miracolului cehovian : „Observați dialogul pieselor cehoviene : e un dialog incredibil, așa nu se vorbește în viață ; e plin de lucruri nespuse pînă la capăt, el este întotdeauna numai o continuare a ceva care s-a spus, e lipsit de acel început evident cu care intră în piesă orice personaj al oricărui scriitor. Eroii lui Cehov niciodată nu-și încep și nu-și termină dialogul, ei nu fac decît să îl continue."

Desigur, Mircea Cornișteanu simte enorm și vede selectiv canavaua arhetipală cehoviană, dar această stare de hiperestezie nu o transmite interpreților, nu face din ea un passe-partout, oricum și întîmplător... Fiecare destin din „Unchiul Vanea" este gîndit de Cornișteanu aidoma unui instrument perfect acordat în orchestrația de ansamblu, cu rezonanțe, ecouri și tăceri, inimitabile... În acest sens, regizorul e avizat de mai vechiul proverb rusesc care zice, referindu-se nu numai la bani, că rubla chiar și cea din aur se face din copeici... și construiește spectacolul dinlăuntru, din datele intime, ferindu-se să născocească și să descrie... Să încerce, cu alte cuvinte. Aparent construit din nimic, (terifiant, acest nimic al absurdului existențial) spectacolul se recompune imprevizibil și crește cu o forță pe care nu o poate da decît o imensă și extraordinar de carnală risipă de suflet... Înțelegem în acest efort comunicarea unei acutizante stări de spirit, pe care spectacolul o sugerează, fără să o antreneze în rezolvări, ci numai să o pună în problemă.

Să încercăm să îi numim, în ordinea valorii și implicării, și pe cei care fac ca actul regizoral al lui Mircea Cornișteanu să fie unul de excepție, cei antrenați într-un fel de aventură existențială, tot atît de intensă și lucidă, reunită într-un spectacol care, dacă la această oră, sînt trei asemenea mari spectacole în țară, cel craiovean nu-i cu siguranță primul, nici ultimul ci, poate, singurul... Valer Dellakeza (Unchiul Vanea) ; Lucian Albanezu (Teleghin) ; Diana Gheorghian (Sonia) ; Natașa Raab (Elena Andreevna) ; Tudor Gheorghe (Astrov) ; Iosefina Stoia (Marina) ; Constantin Sassu (Serebreakov) Viorica Popescu-Mihail (Maria Vasilievna).

Decorurile — Ștefania Cenean. Închipuiți-vă o pădure de mesteceni desenată, filigranată aproape cu o imensă risipă de duioșie, pe o pînză de in topită...

Irimia Gotu

film

f

Biografie romanțată

● Versiune cinematografică a unui serial pentru televiziune, **François Villon (regia : Sergiu Nicolaescu**, scenariul : **Rose Legrand, Maxime Duval)** are drept principal atribut concentrarea unei biografii spectaculoase, nu fără puține umbre de mister, situată la confluența contrastelor specifice timpului, marcată adesea de experiențe dramatice, de iremediabile conflicte ce au inspirat o operă poetică intrată în legendă.

Filmul contrazice, nu fără argumente erudite, o fizionomie aparentă a poetului reieșită dintr-o unilaterală analiză a realității biografice („zărghit notoriu, sărac fără seamăn, mare ghiduș, bețivan legendar, tipul suveran al potlogarului" — **Pierre Champion**, medievist și istoric literar). Prelucrînd puținele date cunoscute din viața poetului, scenariul supervizat pînă la detaliu de un specialist în materie de talie europeană **(Romulus Vulpescu)** propune imaginea unui artist născut prea devreme pentru epoca sa, simbol peren al libertății de creație, autor al unei opere ce a generat atît replica violentă a autorităților eclesiastice sau laice, dar și o recunoaștere ce a străbătut timpurile.

Dincolo de componenta aventuroasă a unei vieți amplu desenate pe un fundal remarcabil pentru corectitudinea și inspirația viziunii plastice, precum și a opțiunilor pentru o tipologie umană sugestivă pentru coordonatele timpului istoric, **Sergiu Nicolaescu** selecționează cîteva traiectorii epice menite să sublinieze conceptele epocii, nu fără a le conferi sugestiile necesare ce apropie lirica poetului de timpurile moderne.

Episoadele refugiului la Blois — oază în mijlocul urii și violenței, departe de conflictele de autoritate între puterea laică și biserică, — precum și evocarea lunilor petrecute în temnița sadicului Thibaud d'Aussigny depășesc simpla acoladă temporală ce unește două experiențe de intens dramatism existențial, semnificînd punctele cheie ale unei biografii spirituale atent compartimentate între aparențele spectacularului și esențele unei creații iconoclaste pătrunse de o nemuritoare tinerețe.

Apreciat regizor pentru rigoarea profesională, capabil să modeleze o epocă în funcție de necesitățile dramaturgice ale scenariului, **Sergiu Nicolaescu** realizează și în filmul dedicat lui Villon un autentic tur de forță prin precizia cu care reface fundalul istoric, sugerîndu-i dincolo de conflictele umane dimensiunile ambianței, savoarea atmosferei, culorile veștmintelor, patina obiectelor. Tributul plătit accentelor șocante este amplu compensat de grija pentru nuanță, pentru detaliu, chiar și atunci cînd aparentul dinamism al secvențelor pare să concentreze atenția spectatorului spre elemente exterioare.

Atent îndrumat pentru a evita capcanele convenției, **Florent Pagny**, în rolul titular, se remarcă prin refuzul locului comun, prin firesc și spontaneitate. **Olga Tudorache, Ion Marinescu, Traian Costea, Silviu Stănculescu** și **Ion Besoiu** schițează nu fără detașare și autoironie personaje pitorești perfect integrate în coordonatele evului de mult apus. Dintr-o amplă distribuție mai sînt de remarcat prin calitatea prestațiilor interpretative **Marc de Jonge, Bernard Farcy, Dora Doll, Pascal Pistaccio** și **Yves Beneyton.**

În spații somptuoase, în exterioare sau în interiorul castelelor, în coloratul desen al unei prea timpurii curți a miracolelor se remarcă prin prospețime și claritate, prin erudiția citatului documentar eforturile unei competente echipe de autori ai ambianței plastice — **Adriana Păun, Ștefan Antonescu, Peter Wilde, Hortensia Georgescu** și **Gabriela Nicolaescu** — inspirat transpuse pe peliculă de operatorii **Nicolae Girardi** și **Alexandru Groza.**

Biografia romanțată care nu refuză spectaculosul în limitele unei controlate psihologii a publicului, filmul lui **Sergiu Nicolaescu**, lasă totuși loc unor perfect îndreptățite și lesne de ghicit regrete.

Călin Stănculescu

— Ce-i cu ăsta ? a întrebat Mike.
— Vrea să plece, a explicat Florentina. La Refugiu.
— Acum l-a apucat, a zis Mike. Așteaptă și tu pînă mîine.
— Nu aștept pînă mîine.
— De ce ?
Era grăbit, și nici măcar nu încerca să ascundă cît de grăbit era ; și asta mă făcea să mă simt și mai inutil.
— Pentru că, am spus.
— S-a întîmplat ceva, a zis Mike. Înțelege și tu.
— Are dreptate, a spus Florentina, și întîi nici nu mi-am dat seama cine avea dreptate, după părerea ei.
— Întotdeauna îi dai dreptate, s-a strîmbat Mike.
— Numai atunci cînd are, a zîmbit Florentina. De data asta are.
— Bine, a spus Mike. S-a pierdut un om. Acum două zile. Un tip bolnav, venit la tratament, la Dorna. Îi plăcea să se plimbe și ajungea totdeauna tîrziu la sanatoriu, și de două zile n-a mai ajuns deloc. Și trebuie să îl caute cineva, și acolo n-are cine să-l caute ; n-au Salvamont, n-au trasee turistice, n-au cabane, n-au pîrtii de schi. De fapt, nu au nimic. E numai un sanatoriu pentru bolnavi.
— De asta ai tu draci ?
— Draci am pentru că nu pot pleca cu ai mei, a explicat Mike Sîrbu, și în timpul ăsta își golea dulapul în rucsacul special, tip Reinhold Messner. Rucsacul acela imens, care oricît de mare era și de plin, nici nu îl simțeai în spate. Cu rucsacuri din astea se urcă pe Himalaia, și pe urmă lumea se mîră cum ai reușit să ajungi în vîrf cu un rucsac atît de mare. Nu pot pleca cu o echipă, a spus. Pentru că așa cum e organizat Salvamontul...
— Eu n-am înțeles niciodată foarte bine cum funcționați.
— Cred că nimeni nu înțelege, a spus Mike. Toate chestiile superbe, sacrificiul și invoitrile de la serviciu sînt valabile și legale numai în zona noastră de responsabilitate.
— Acolo nu e zona voastră de responsabilitate ?
— Nu.
— Eu credeam că răspundeți pentru tot ce se întîmplă pe munte, indiferent de zonă.

Natalia Tofan : „Flori în ghiveci"

— Nu fii prost, a spus Mike. Nu la patru sute de km.
— Bine, am spus, dar dacă ești chemat...
— Păi, mă duc, a ridicat Sîrbu din umeri.
— Și cu zona de responsabilitate cum rămîne ?
— Îl las pe Dan să aibă grijă de zonă de responsabilitate.
— Și ce poți face singur acolo ? la Dorna aceea ?
— Nu sînt singur, a spus Mike. Îi iau pe Bari. Mai vine Babette-Nebuna cu doctorul Mehedinți...
— Ei nu se sacrifică într-o singură zonă ?
— Doctorul e în concediu, a explicat Mike. Îi e indiferent în ce zonă se sacrifică.
— Uite, am zis, și eu sînt în concediu, și mă doare în cot de toate zonele voastre.
Mike s-a oprit din îndesat în rucsacul Messner și s-a uitat la mine.
— Asta ce vrea să însemne ?
Trebuia să fiu foarte atent, pentru că niciodată n-am știut sigur cum lucrează capul lui Mike cînd era vorba de munte și de Salvamont, și cum vedea el treburile astea, și cînd apuca să spună ceva nu mai revenea, chiar dacă pe urmă îi părea rău și ar fi vrut de fapt ca lucrurile să fie altfel decît le aranjase chiar el. Asta credea Sîrbu că înseamnă să fii bărbat, să lași lucrurile cum le-ai spus prima dată, și de asta cred că viața lui curgea totuși mult mai altfel decît a mea ; pentru că eu știam cît de sfîșietor de bărbat trebuia să fii exact ca să spui uneori cu totul altceva decît ai spus prima dată. Am dat din umeri a renunțare.
— Asta vrea să însemne că vin și eu cu voi, am zis.

★

Era totuși foarte complicat, pentru că trebuia să plecăm chiar atunci, venea un microbuz după noi, și toate lucrurile mele erau sus, la Refugiu, dar Florentina a scos o parte din ce înghesuise Mike în rucsacul Messner, a băgat în rucsacul ei cămășile curate, și tricourile, și ciorapii, și a spus : astea sînt pentru pilot. A pus deasupra un pulover gros, și chiar nu mai era nevoie de nimic.
— Schiurile, am spus.
Schiurile erau sus, și clăparii erau sus, în casă erau doar schiurile Adei, mult prea scurte și cu legături fixe.
— La ce dracu îți trebuie schiuri ? a întrebat Mike.
— Pentru că am venit să schiez, am spus. Sînt în vacanță.
— Dacă ești în vacanță, rămîi aici, a spus Mike și nu glumea. Acolo unde mergem n-o să fie deloc vacanță.
— Bine, am spus. M-am obișnuit de mult.
— Cu ce te-ai obișnuit de mult ? a întrebat Florentina.
— Cu vacanțele astea, care de fapt nu mai sînt vacanțe.
— Acolo unde ne ducem nu sînt nici pîrtii de schi, a spus Mike.
— Nu se poate, am spus. E la munte, și e zăpadă, și la munte, iarna, se schiază.
— Nu întotdeauna. E un loc cu mulți oameni bolnavi. Care nici măcar n-au voie să se gîndească la schiat.
— Lasă-l să-și ia schiurile, a zis Florentina.
— N-are unde schia, a repetat Mike.
— Tocmai de aia.
— Cum adică „lasă-l să-și ia" ? am spus. Sînt un om liber.
— Dacă vii cu mine, nu mai ești liber, a spus Mike.
Uite așa era să nu mai plec. M-am uitat la Mike și am văzut nopțile acelea lungi de căutare, trupuri inerte legate cu corzi roșii în saci de dormit și cărate cu sania Akja peste stînci înghețate.
— Bine, am spus. Poate găsim totuși o pîrtie mică, de care să nu știe foarte multă lume...
— N-au nici pîrtii mici, a spus Mike. N-au nici un fel de pîrtii. Au numai oameni bolnavi, și unul din oamenii ăștia s-a pierdut în zăpadă, și noi mergem acolo să-l căutăm.
— Dumnezeule, a făcut Florentina. A luat telefonul, l-a sunat pe Decebal și i-a spus să aducă schiurile și clăparii Cameliei.
— Nu începe pilotul în clăparii Cameliei, a spus Mike.
— Cît ai la ghete, pilot ? a întrebat Florentina.
— Aveam aproape 40.
— Începe, a spus Florentina. Camelia are 39, o să ia schiurile și clăparii pilotului în care o să bage două perechi de șosete, și pilotul o să schieze fără șosete, asta-i tot.
Pe urmă ne-am dus în magazie, și am ales cuțite, lanterne, coltari, am luat cîte doi saci de dormit pentru fiecare, și rachete de semnalizare și cutii din carton învelite în pergament în care erau pesmeți vitaminizați tari, cu gust de prăjitură tăvălită prin sos de carne. Am luat și trei sticle din acelea brune, cu etichete aurii, și am spus : sînt prea puține. Cînd a venit Decebal cu Babette-Nebuna și cu schiurile Cameliei în spate, toate astea erau cărate jos, așteptam numai microbuzul. L-am scos pe Bari din padoc și ne-am uitat cum o miroase pe Babette, pe urmă i-a pus o labă groasă pe umăr, și Babette l-a mușcat ușor de labă, și atunci Bari al IV-lea a mîrîit, a mușcat sec aerul înghețat și i-am văzut colții, și Babette a sărit greoi într-o parte, în ceea ce credea ea că este poziție de atac, și Bari s-a repezit, a răsturnat-o în zăpadă și Babette a devenit dintr-odată agilă pentru că n-o să știm niciodată cînd s-a ridicat, am văzut-o numai imensă, neagră în întuneric, năpustindu-se peste Bari care nici el nu se aștepta la așa ceva, și a fost rîndul lui să cadă în zăpadă, și toate astea cu icneli și lătrături scurte și mîrîieli feroce, dar nu era decît o joacă, așa cum se jucau ei cînd au fost căței, pentru că nu știu dacă am spus, că Bari al IV-lea și Babette-Nebuna erau frați. Ne uitam la ei cum se joacă și cum se împing cu labele, se tăvălesc prin zăpadă și era foarte limpede ce aproape le sînt tot felul de chestii de care noi credem că sîntem foarte departe, sau nu știm să le recunoaștem atunci cînd în sfîrșit le avem și zicem că, uite, nu mai sîntem capabili de lucrurile alea, pe care adunate în cuvinte le-am numi fericire. Ne-am uitat la ei și așa, parcă îi vedeam prima oară, am simțit exact cum vin aproape lucrurile care adunate în cuvinte s-ar chema fericire. Pentru că era noapte și zăpadă, și picioarele începeau să-mi amorțească de ger, și așteptam un microbuz lîngă mormanul de echipament uitîndu-ne la ei, și microbuzul avea să ne ducă fix la dracu, pe noi și ăștia cei mari, și toate astea se întîmplau sub zadele de lîngă casa Sîrbilor, și ciuntit țirav, adunat greu din ce rămîne totuși întreg și din întreguri sparte, se adună cuvîntul acela pe care nici nu îndrăznesc să-l mai repet. Cred că de asta zîmbeam năting și cred că la fel au pățit Mike Sîrbu și doctorul Mehedinți, pentru că și ei zîmbeau năting, se vedea limpede, cu toată noaptea întunecată. De asta nici n-am observat microbuzul venind, a coborît cu motorul stins strada în pantă, și fîșîitul cauciucurilor putea însemna orice, în noaptea aceea, și cum a scrîșnit zăpada înghețată sub roți, zgomote care de obicei nu se aud astupate de zgomotul motorului, a oprit chiar lîngă poartă și a claxonat, și după claxon am știut imediat că e albastru, și hodorogit, și că cel mai bun lucru e să întind sacii de dormit pe podeaua metalică, și să dorm tot drumul.

Corina Beiu Angheluță : „Brigadieri"

iuliana paloda-popescu

Patria

Să ai cerul cu tine mereu
și să știi că e-al tău
și să-l aperi,

și să știi că e-al tău
și să-l aperi —

Iată
sentimentul
de Patrie !

Un anotimp — Eminescu

Este Primăvară ! Arborii sînt de vis !
Este Primăvară ! Semiramidele de lumină
vestesc rod ! Vestesc ploi ! Vestesc păsări !
Este Primăvară ! Și noi trecem pe sub arborii
de vis — mă aștepți să-ți aleg urmele ;
să le-nlănțui cu ochii ; treci pe sub
arborii de vis, atingi tăcerile din cuvîntul
strălucind, — în care eu mă arăt !...

II

Ce păcat să nu mă rostești !...
Ce nouă și tainică lumină în arborii de vis
cînd în tăcerea ta nu mă numești,
iar eu — mă preschimb în spațiu strălucitor
cu albi trandafiri agățători și tandri,
așteptînd să-ți ating numele cu iubire !...

III

Dar tu nu mă rostești, nu mă rostești, —
și nimeni nu mă rostește !...
Doar sălbatică Primăvara !...
înmugurindu-mi teii din vis — aromitori,
cum numele-ți, — amirosind a floare
și a dor !...

Plop neliniștit

Lui Zaharia Stancu

Singur, în singurătate, singur
Îți rotești frunzele, seveie

Singur, în singurătate, singur —

Sorbi văzduhul cu argintul frunzei
cu neliniștea și cu lacrima,

Prinț-al-Marii Triști ! —

Nu mă cunoști, nu îmi știi numele.

Eu te rostesc mereu, te adorm,
Eu te rostesc mereu, ești nesingur

Cînd eu te rostesc și îți murmur
Numele, numele (numele tău), —
Prin văzduhul înmugurind cu dragoste !

Umbră a mea

De ce fugi, umbră a mea ?
Iată-mi trupul de foc
și ploile care m-au stins !
Iată-mi, umbră a mea,
ochiul închis peste singe ! —
Amurgul, ca un bivol ucis
iată-l, cum se zbate,
umbră a mea !
Și talpa-mi,
nesigură lunecînd peste moarte,
iartă somnul ei,
umbră a mea !

corneliu zeana

Vise de zi

Din raze de soare-mpletite cu spicele coapte,
Un nimb ondulant de vibrații, lumini în cunună,
Sînt vise de zi, mai frumoase decît vise de noapte,
Cînd ochiul se-mbată, iar inima bate nebună.

Cînd ochiul se-mbată, iar inima bate nebună,
Sînt vise de zi, mai frumoase decît vise de noapte,
Un nimb ondulant de vibrații, lumini în cunună,
Din raze de soare-mpletite cu spicele coapte.

Un nimb ondulant de vibrații, lumini în cunună,
Din raze de soare-mpletite cu spicele coapte,
Cînd ochiul se-mbată, iar inima bate nebună,
Sînt vise de zi mai frumoase decît vise de noapte,

Sînt vise de zi mai frumoase decît vise de noapte.
Cînd ochiul se-mbată iar inima bate nebună,
Din raze de soare-mpletite cu spicele coapte,
Un nimb ondulant de vibrații, lumini în cunună.

Cuvîntul

Sînt glasuri firave poeții
Față cu nepăsător-strivitoarele,
Ați ghicit, cîzme,
Senile, sau oțelul lumei
Și totuși, lumea
Numai din plăsmuiri se naște
Pururi.

Luna a răsărit tîrziu

Departe sînt, sau totul e departe ?
Aproape poate nici măcar există,
Aproapele e dorul...
În noapte și-n viață va bate tîrziul,
Dar ceasul argintului n-a sosit încă.
Din inimă-n inimă stele sclipind
Fierbințea lumină lăuntru-mi
Și-atît de-alături prospețimi neașternute
Zăpada pașilor cutez a nu atinge.
Pe gene taina fulgului plutește încă,
Sub gene-i taina fulgului topit.

Spre poezie

Se pare c-am orbit cîndva,
Demult,
Nu văd în sine lumea ci mi-o-nchipui
Înălțind și pipăindu-i chipu-i,
Demult,
Străbat bazarul pașii-mi șovăielnici
Pe cînd în juru-mi felurite glasuri,
Verzi, roșii, aurii sau mov-albastre
Venite din pămînt sau dinspre astre,
Voci mult familiare-n depărtare
Pe cît de străni cînd le-aud de-aproape
Silabele distincte, clare, limpezi,
Din vorbele lucioase sau fierbinți,
Năstrușnice, nebune sau cuminți,
Cu înțelesuri care-adesa îmi scapă,
Înmănunchiate-n propoziții, fraze,
Alcătuiri ce se refuză artei, fie minții
Și-n care-abia cîte-un cuvînt
Rostit ici-colo
Își răspîndește-n jur fecundul, fumul,
Precum o floare, clopotind, parfumul.

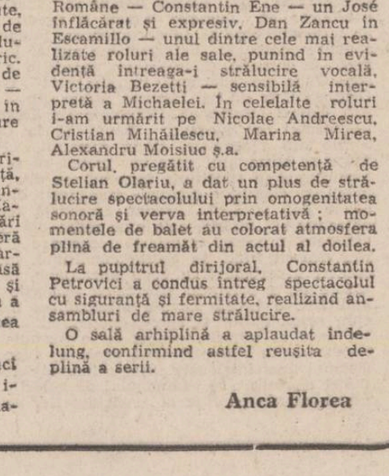

Nicolae Gadonschi : „Ceramică"

Clepsidră

Uite două guri
din care se prelinge
rouă
E sîngele florilor
și viu descîntec
pentru curcubeul
subțire rotind
o urnă de cenușă
Cînd într-una e scrum
cealaltă
născocește iluminări stelare

Vacanță fastă

Am cumpărat bilet
pentru brazii pădurii
și pentru ca adult
să calc copilărindu-mă
pe o pătură
întinsă la margine de gînd
De aud năluci
cum preschimbă ora
în dezmierdare
Un singur lucru
nu am cumpărat
Dar el vine la întîlnire
fiindcă este în ordinea
firii
Ca un clopot
ne învăluie ploaia
ea desenează peste noi
o galerie de probă
Cine trece prin ea
și o străbate pînă la capăt

henri zalis

Printre degete

Cînd desfac cele cinci degete
cîte cinci de fiecare mînă
mai întîi nu zăresc nimic
Ar putea să fie de vină
praful sau un perete depărtat
prea masiv să fie cuprins
cu privirea
Nu știu bine
să mă slujesc de elasticitate
să mă ascund de soarele
dogoritor

Tot ce știu
și urmăresc
dincolo de vîrful degetelor
de unghiile tăiate
pînă la carne
se concentrează în golul
de dincolo de ele

primește
drept premiu
dorința altei poveri
Cu ea de mînă
uităm diminețile umede
nu însă și fanteziile
Rîsul lor sub umbrele —
o cupă de vin roșu
băută pe nerăsuflate
esindește și chinuie

Cine mai ia în seamă
sărutarea ploii
sîrguincioase ?
Poate amurgul
poate un corb de cenușă
uitat în văzduhul monocolor.

Este de vină praful
sau peretele depărtat
Praful ca un fel de
sînge tragic
mă doare pînă la nerv
Peretele însuși s-a crispat
mă aude cum
îi cercetez fisurile
și se înnegrește
ca să îmi strice plăcerea
Hotărît lucru
nu e nimic de văzut
printre degete
mai ales
cînd în locul lor
văd obsesiv
o falangă incinerată
Prin ea
mă izbăvește de rana ploii
o săgeată otrăvitoare
Ciot de creion
încă umed
lacom de
toate ispitele alfabetului

Lecție

Cameră de spital
cu pereții albi
la capăt de culoar
În negrăbirea odăii
lumina prudentă
botește patul și perna
mea de pacient schimbător
Pe masa cu pastile
de înghițit după orar
un termometru
nemișcat
anunță
ora închiderii

Istorie încăpătoare

Am să plec din odaia mea
(am oare o odaie de popas
în care să deschid ochii
să călătoresc să tot călătoresc
iar mai încolo satul de
drumuri,
să învăț șoapta amurgului?)
Am să plec fiindcă, uite,
a început istoria să mă cheme
Mă roagă să văd
de ce nu se deschide
decît bine unșă în balamale
ușa dintre nord și sud
deasupra capului încărunțit
de suferințe și blesteme
Am ajunge cu atîtea aminări
să nu mai vină zăpezile
cum ne bucuram în copilărie
și de ploi absente
fulgerele răsăritului
duhurile apusului,
să-și închidă pleoapele
ușurel-ușurel
Auziți, mi se frînge inima
cîte lucruri părăsim
cîte vise ne părăsesc
într-o biografie
pe spinarea căreia
străluciți voi
și cerul poverilor mele
împresurînd, arzînd, sărutînd

plastică

Puritatea cristalului

● Luată în stăpînire cu tot mai multă insistență de exponenții artelor decorative, sala „Galateea" își conturează, în sfîrșit, un profil distinct în peisajul galeriilor bucureștene.

● Într-un asemenea context și într-o ambianță artistică de ridicată valoare, prezența tînărului sticlar **Lucian Butucariu** — aflat la a doua sa expoziție personală — este întrutotul relevantă. Pentru că artistul pătrunde în metamorficul pojar al formelor de cristal cu acea libertate suverană, pe care numai plămădătorii autentici o pot avea. El a rezumat în cîteva date esențiale infinitele posibilități de expresie ale materialului în care lucrează, Butucariu pornește de la calitățile intrinseci ale sticlei, ale gemei cristaline, fascinat parcă de stenicitatea spectacolului geologic ce a comprimat ere de tensiuni minerale și incandescențe într-o minune a universului — cristalul de siliciu. Tocmai de aceea, artistul reține în masa sticlei geometriile magmatice, ovoizii primordiali ca pe niște semințe în care concentrează lumina tainică a începuturilor.

Operează discret și tenace suprafețele în oglinzi răsfrîngătoare de lumină, ori în catifelate striații sugerînd delicate țesuturi micelării. În trupul compact al sticlei înghețată, cel mai adesea, forme mingîioase, intens colorate (negru, albastru cobalt, roșu sanguin), ca de plante carnivore, aidoma unei memorii a geologicului despre un paradis botanic intrat în eternitate prin formă și culoare, dar fără o identitate anume. Tot ceea ce vedem în expoziția lui Butucariu este o convingătoare pledoarie pentru existență. O existență nemurită în ceasul pasionatei ei dăruiri, ca o explozie împietrită în care putem contempla chipul focului. Artistul știe cît preț are lumina trecută prin nobilul trup al cristalului șlefuit și adesea urcă pe socluri de oglinzi obiectul, forma de sticlă, discret prelucrată, atît cît să-i pătrundă cu încîntare structurile și adîncurile. Alteori, își închipuie spectaculoase arhitecturi prismatice, cu miezul polisat în ritmate cavități, prin care gîlgîie lumina. Ori prețioasele ferecături de bronz și alămuri elocsate ce îmbracă, întocmai unor pandantive ciclopice, polimorfe blocuri de sticlă colorată și matisată. Artistul are un rafinat simț al construcției plastice, obiectele sale sînt simple, și frumoase, și credibile, deși emană dintr-un prea plin al unei închipuiri fantaste, pentru care lumea este o adunare de infinituri într-o necontenită rostire de forme unice, pe umerii cărora se ridică armonia.

● La „Orizont", în subsolul „Atelierului 35", un debut : **Ruxandra Sibila Mermeze**, cu o concentrată colecție de tapiserii. Tînăra artistă nu se aventurează în tentantul joc al prospectărilor novatoare sau experimentaliste, deși exercițiile ei de atelier urmează traiectorii aflate nu de mult într-o avangardă a viziunii plastice a genului. De aici și impresia de „déjà vu" pe care o inspiră majoritatea lucrărilor. Lucrate în tehnica haute-lisse, compozițiile Ruxandrei Mermeze sînt un exemplu de corectitudine, de lecție perfect însușită, o demonstrație reușită de elev silitor și cam atît. Desigur, pentru o primă manifestare publică după absolvirea Institutului de specialitate este poate mai importantă atestarea deprinderii meșteșugului decît afirmarea originalității gîndirii ori a viziunii artistice. Dar, dincolo de problemele legate strict de exigențele atelierului și ale instrumentului specific, nimic din ceea ce am putea numi febra tensiunilor estetice, ale invențiunii creative, nu se lasă întrezărit. Așa încît, atît tapiseriile — frumoase și decorative, în sine — cît și desenele (schițele) de atelier pe care ni le prezintă nu ne îngăduie să o catalogăm decît în descendența ilustrelor ei inaintașe, de la Ileana Balotă la Tepdora Moisescu-Stendl. Profesionalismul indiscutabil pe care îl probează o recomandă pentru demersuri creatoare mai cutezătoare, un foraj ideatic de adîncime în teritoriile problematice ale artei parietale căreia i s-a dedicat.

Corneliu Antim

muzică

Un rol irezistibil

Există, în galeria tipologică a personajelor de operă, cîteva roluri extrem de complexe atît sub aspect vocal cît și scenic, adevărate roluri de compoziție. De-a lungul timpului, mari interpreți au realizat creații devenite etalon, repere greu de egalat de cei ce, ulterior, și-au încercat puterile în asemenea partituri. Un personaj feminin se detașează dintre acestea prin dificultatea sa, dar mai ales datorită uriașei popularități de care se bucură pe toate meridianele: Carmen din opera cu același titlu de George Bizet. Îndrăgit de oameni simpli dar și de melomani rafinați, visat și dorit în taină de orice tînără care se dedică artei cîntului, rolul devine cu atît mai de temut cu cît este mai mult abordat. Precum se știe, Bizet a scris Carmen pentru mezzosoprană, dar irezistibila tentație a încărcitului personaj a cuprins celebrități precum Maria Callas sau Leontyne Pryce, soprane care, beneficiind de un registru grav generos, au depășit cu abilitate capcanele vocale inerente.

Una dintre cele mai mari interprete ale rolului, Florica Cristoforeanu, afirmă că, de fapt, opera „Carmen" este „un imn închinat iubirii pătimașe și sincere a eroinei, pe parcursul lucrării desfășurîndu-se gama tuturor sentimentelor umane, de la bucuria trecătoare la suferința adîncă". Specificul hispanic este surprins în datele sale fundamentale, temperamentul arzător, prejudecățile unei lumi încorsetate de rigori aspre contrastînd puternic cu sentimentul libertății absolute, ritmurile luxuriante și melosul atît de caracteristic regăsindu-se sub strălucirea inconfundabilă a soarelui iberic. Toreadori și contrabandiști, arome de manzanilla și sunet de castagnete — totul într-o derulare amețitoare în care viața pulsează cu o vigoare unică.

Scena lirică românească a avut privilegiul unor interprete de referință, cunoscute și recunoscute în lumea întreagă — Florica Cristoforeanu, Maria Moreanu, Elena Cernei — întrupări de neuitat ale unui personaj ce oferă infinite posibilități de tratare ; Carmen poate fi senzuală, capricioasă sau extravagantă — dar poate fi și simbol al femeii care trăiește pentru a iubi și a fi iubită cu toată intensitatea sentimentelor adevărate.

Rolul devine veridic doar atunci cînd personajul dobîndește acea identitate conferită de însăși personalitatea interpretei, care astfel îl recreează pe coordonate proprii.

De curînd, pe scena Operei Române a apărut în rolul titular din opera „Carmen" mezzosoprana Georgeta Fangli, solistă a Teatrului Liric din Craiova. Înzestrată cu o voce generoasă, frumos timbrată, susținută de o frazare condusă cu inteligență și muzicalitate, tînăra interpretă a realizat rolul într-o manieră clasică, evitînd îngroșările extreme. Prezența scenică adecvată a completat fericit calitățile vocale deosebite, asigurînd astfel succesul unui debut bucurestean ce se vădește de bun augur.

Alături de Georgeta Fangli au evoluat soliști binecunoscuți ai Operei Române — Constantin Ene — un José înflăcărat și expresiv, Dan Zancu în Escamillo — unul dintre cele mai realizate roluri ale sale, punînd în evidență întreaga-i strălucire vocală, Victoria Bezetti — sensibilă interpretă a Michaelei. În celelalte roluri i-am urmărit pe Nicolae Andreescu, Cristian Mihăilescu, Marina Mirea, Alexandru Moisiuc ș.a.

Corul, pregătit cu competență de Stelian Olariu, a dat un plus de strălucire spectacolului prin omogenitatea sonoră și verva interpretativă ; momentele de balet au colorat atmosfera plină de freamăt din actul al doilea.

La pupitrul dirijoral, Constantin Petrovici a condus întreg spectacolul cu siguranță și fermitate, realizînd ansambluri de mare strălucire.

O sală arhiplină a aplaudat îndelung, confirmînd astfel reușita deplină a serii.

Anca Florea

IDEI CULTURALE ÎN ACTUALITATE

• În climatul de remarcabilă deschidere ideologică asigurat de Congresul al IX-lea al P.C.R., preocupările sistematice pentru studiul istoriei românești au cunoscut o excepțională înflorire, unul dintre elementele cele mai de seamă fiind, din acest punct de vedere, înmulțirea cercetărilor din domeniul sociologiei istorice. O nouă perspectivă, care, de fapt, restaurează imaginea adevărată a culturii naționale, marile ei mize privite în continuitatea de fenomen specific și capabil să asigure, prin însăși puterea de a coagula valori și energii, o evoluție în cadre proprii care pot contribui, cu un răspuns românesc bine conturat, la fondul principal de valori al umanității. Re-descoperirea de sine, recîștigarea memoriei culturale a lumii românești, valorificarea straturilor de profunzime, perene, ale specificului nostru național sînt argumente ale acestei efervescențe culturale, ale cărei temeiuri sînt înțelegerea nuanțată a fenomenelor istorice și o statornică situare ideologică în contextul dezbaterilor contemporane de idei.

Fidelă programului ei literar și cultural, revista „Luceafărul" își propune să examineze, în cadrul unor dezbateri viitoare, concretizarea în lucrări de sinteză și în noi cercetări de valoare, apărute în timpul din urmă, a acestei adevărate renașteri a spiritului militant, din ale cărei rezultate științifice scriitorul român contemporan poate lua prilejuitoare îndemnuri.

Principii de istorie a culturii românești

Impresionanta operă pe care a lăsat-o Vasile Drăguț, cu însemnătate ce va spori cu vremea, se îmbogățește cu o ediție culegere postumă de studii și cercetări, schiță posibilă a unui breviar pe care autorul n-a mai avut puterea să îl alcătuiască. Aci, în aceste „Medalioane în cerneală" (Ed. Meridiane, 1988), nu atît feluritele încercări de a defini, cu izbitoare finețe, creația unor pictori de ieri și de azi interesează în grad înalt ci admirabilele contribuții cu aspect de îndrumare doctrinară ce se adună sub formularea, de bună seamă — emblematică, „Artă și istorie". Acestea sînt dizertații ce ar fi putut să se dezvolte într-o impunătoare sinteză și într-un discurs asupra metodei pe care profesorul și intelectualul lucid, care a modificat fundamental perspectiva noastră asupra istoriei artelor românești, era cel mai îndreptățit să le facă ; n-a fost să fie. Însă o imagine a acestei cărți ideale rezultă de aici și nu este nepotrivit a încerca o reconstituire a ceea ce era, la Vasile Drăguț, **o teorie a recuceririi memoriei.** De altminteri, contribuțiile anterioare comunică în chip remarcabil această năzuință și reprezintă aplicații în domeniul istoriografic a ceea ce este aici o adevărată „Reconquista".

Înainte de toate, dizertațiile lui Vasile Drăguț au un aspect polemic și se împotrivesc unor concluzii inerțiale, organizate în felul unor adevărate maladii ale metodologiei ; cercetătorul veștejește concepția istoriografică apatridă pe care o socotește, cu dreptate, a fi în afara științei propriu-zise. Cîteva din concluziile și din legendele ei merită evocate căci exprimă o perspectivă ce nu se întîlnește doar în istoria artelor, aceasta fiind, de fapt, **o ideologie a minimalizării.** Între acestea ar fi, mai întîi, „filtrele hipercriticiste", ce decurg din ignorarea caracterului specific al fenomenelor de cultură din alte epoci ca și din absența unei elementare reprezentări de ordinul istoriografiei generale. Astfel, se impune ideea că societatea românească ar fi fost „necoaptă" pentru unele izbînzi ce nu i-ar putea, deci, aparține, încheiere contrazisă în acest fel : „Cînd cu putină vreme în urmă, unii cercetători au produs argumentele necesare pentru a repune în drepturi calitatea de autor a lui Neagoe Basarab, au intervenit filtrele hipercriticiste ale acelora care apreciau că mediul cultural din Țara Românească nu era destul de copt, la începutul secolului al XVI-lea pentru a fi capabil să producă o operă de talia **Învățăturilor (...).** Cine se mai poate îndoi că la începutul secolului al XVI-lea era posibilă concepererea unei opere de profunzimea **Învățăturilor,** cînd încă din secolul al XIV-lea avem dovezi de elevată viață artistică prin intermediul ansamblurilor de la Curtea de Argeș, Rădăuți, Cozia ?". De fapt, cei ce se opuneau acestor propuneri nu făceau decît să reproducă un număr de reprezentări deformate, nu întrutotul lipsite de vinovăție, adevărate legende istoriografice aflate în circulație ca un fel de **folklor al minimalizării.** Iată, de pildă, legenda întîrzierii, pseudo-constatarea că arta este, la români, un fenomen recent, părere pe care întreaga operă a lui Vasile Drăguț a redus-o la tăcere. Cercătorul simte, însă, că este necesar să adauge ceea ce este de adăugat : „Se știe că, în mod curent, vorbindu-se despre arta românească modernă, se consideră că începuturile ei s-ar situa în primele decenii ale secolului trecut cînd în principalele orașe din țară și-au făcut apariția modești artiști străini de formație academică, în atelierele cărora au ucenicit și cîțiva dintre clasicii picturii noastre. Astfel privită, geneza artei moderne este ruptă de firul evolutiv firesc, desprinsă din îndelunga și — de ce n-am spune-o — de glorioasa ei tradiție. Datorită acestei optici procustiene, care a redus istoria artei noastre la o evoluție de abia un secol și jumătate, pentru foarte mulți oameni de cultură primii noștri artiști cu adevărat mari au fost Grigorescu, Andreescu și Luchian, în comparație cu care maeștrii frescari de odinioară ar fi doar niște modești zugravi. Astfel s-a acoperit, cu indiferență, prezența de elevată ținută artistică a meșterilor constructori și decoratori, numele acestora, chiar atunci cînd erau cunoscuți, fiind lăsate pe seama însemnărilor subsidiare. Prezentate izolat sau în serii mecanice, momentele cele mai valoroase se pierdeau în anonimat, neizbutind să comunice, în mod convingător, mesajul lor de frumusețe. Nu arhitecții, nu pictorii, nu oamenii vii ale căror năzuințe s-au vesnicit în operă ci ziduri reci, zugrăveli mohorîte, formele inerte, fie ele cît de desăvîrșite. Considerată astfel, istoria artei medievale românești a fost lipsită de firul conducător al energiilor umane care au zămislit-o, a fost depersonalizată pînă la desfigurare". Propozițiunile sînt fundamentale, diagnosticul fără cusur. Într-adevăr, **legenda întîrzierii** se organizează în jurul cîtorva formulări ce se întîlnesc și în istoriografia literaturii : „modernitate" recentă, caracter exclusiv urban, proces de importație și, deci „sincronizare", începuturi „modeste", „academice", lipsite de originalitate, inexistența unei tradiții ce nu s-ar putea legitima, de altminteri, în absența numelor de artiști din veacurile anterioare romantismului etc. Așa-zisa **absență a numelor** ce a părut unora esențială (căci, s-ar zice, numai individualitățile afirmă o cultură) apare drept ceea ce este, adică o pură și simplă ignorare. De altminteri, discuția ar putea să evolueze în direcția definirii individualității (există o **individualitate stilistică,** apță a identifica un artist chiar dacă numele nu i s-a păstrat etc), însă Vasile Drăguț se rezumă să sublinieze că „numele" există și preopinenții ar face mai bine să se documenteze înainte de a emite concluzii. „Referindu-ne numai la pictură, se impune să avem în vedere o amplă constelație de adevărați maeștri ca : Gavril Uric, Ștefan de la Densuș, Mihu din Crișul Alb, Gavril Ieromonah, Dobromir din Tîrgoviște, Toma din Suceava, David de la Cozia, Stroie din Tîrgoviște, Dima românul, Pîrvu Mutu și atîția alții care vor trebui să se statorniceaască în conștiința generală ca mari înaintași ai clasicilor picturii românești din secolele XIX și XX"... Așadar, nu există absențe obiective ci „uitări", cele mai multe din ele — vinovate, procesul însuși de recucerire a istoriei proprii fiind, în aceste condițiuni, nu încercări hiperbolice cu scop anexionist, ci năzuințe de a privi, în sfîrșit, cu măsurile normalității, o istorie ce s-a minimalizat într-un chip primejduitor și adesea ireparabil. „Tributul greu al uitării", evocat cu o formulă tulburătoare de Vasile Drăguț, arată de fapt persistența unei înțelegeri elitiste, inadmisibilă din punct de vedere al examenului de valori : „Una dintre marile carențe ale istoriografiei de artă — spune V. Drăguț — este obsesia elitelor. Autoritatea recunoscută ca urmare a succesului imediat (succes ale cărui cauze, se știe bine, nu privesc întotdeauna calitatea artistică) a fost, în foarte multe cazuri, punctul de reazim pentru o confortabilă poziție în ierarhia valorilor. Dar dacă falsele valori au fost destul de des supuse examenului critic al posterității, fiind coborîte de pe soclul dobîndit pe nedrept, mult mai puțin eficientă s-a dovedit acțiunea de recuperare a personalităților și operelor neglijate sau uitate, conul de umbră al indiferenței acoperind cu îndărătnicie o importantă zestre de plusuri umane. Injustiția este gravă și are consecințe mult mai serioase decît s-ar putea crede la prima vedere. Pentru că nu este vorba nici despre simpla neglijare a unui om sau a unei creații de excepție ; în fapt, decurge de aici o sărăcire, o denaturare a peisajului cultural și artistic propriu unui popor, propriu unei epoci". De fapt, „obsesia elitelor" stă și la obîrșia unui alt fenomen cu consecințe nefaste, anume respingerea caracterului european al artei românești vechi. Explicația este pusă de Vasile Drăguț pe seama înțelegerii parțiale a ideii europene, constatare profundă și adevărată : „În mod frecvent, atunci cînd este vorba despre cultura europeană și despre valorile sale reprezentative, foarte mulți sînt aceia care iau în considerare numai realizările jumătății occidentale a continentului. Filozofie, literatură, artă, muzică, totul este judecat și comparat cu modelele Apusului și nu puține sînt lucrările de sinteză pentru care cultura europeană se reduce doar la cîteva țări vestice. Situația este paradoxală, pentru că așa cum observa, nu de mult, Zoe Dumitrescu Bușulenga (...) cultura europeană, în sensul ei foarte larg, a fost în repetate rînduri beneficiara vetrelor de spiritualitate din părțile răsăritene". În fond, ideea europeană aparține Romei însă aceasta se structurase în măsuri grecești ; înaintea romanilor și a elinilor, fuseseră însă iranienii. În alte epoci, mai recente, „Occidentul (a fost) puternic marcat de experientele artei și filozofiei arabe", penetrația europeană a Bizanțului nu se poate pune, de asemenea, la îndoială. Chestiunea este esențială și pentru înțelegerea culturii românești pentru că „așa cum adesea Orientul european este uitat sau neglijat sau minimalizat atunci cînd se fac judecăți de valoare privind întregul continent, tot așa se mai întîmplă ca unii comentatori să treacă cu prea multă ușurință peste zestrea de cultură a poporului nostru (...). Vorbind despre realizările prezentului, cu care este firesc să ne mîndrim, nu se cuvine a neglija sau și mai grav — a ponegri înfăptuirile generațiilor care ne-au precedat, înfăptuiri în care recunoaștem tainicele rădăcini ale istoriei noastre, zestrea de aur a tradiției, dovezile de necontestat ale continuității prin secole și milenii, rîvna neîncetată și puterea de afirmare a unui popor care nu s-a lăsat niciodată înfrînt de adversitățile vremurilor. Obsedat de modelele culturii occidentale, considerate unilateral și fără înțelegerea acelei admirabile sinteze de largă expresie" cîte un comentator ignorant „uită că în spațiul continentului european au existat și alte tipuri culturale și că Occidentul, el însuși, a fost multă vreme o provincie culturală a Imperiului Bizantin". Aceste constatări au un aspect definitiv deși nu s-ar spune că, la noi, perspectiva ce le face posibile s-a impus. De altminteri, Vasile Drăguț pătrunde și mai adînc în acest infern al maladiilor apatride pe care nu a ostenit niciodată a le combate. El consideră, corect, că „nu ne este îngăduit să trecem ușor pe lîngă valori care sînt ale noastre, care fac parte din noi și din a căror însumare rezultă ființa însăși a prezenței noastre istorice".

Însă dizertațiile lui Vasile Drăguț nu prezintă în exclusivitate această dimensiune profilactică, ele propun soluții și aparțin unei conștiințe ce a impresionat printr-o excepțională rigoare a construcției teoretice articulate. Îndrumările de metodă nu se aplică, la drept vorbind, doar la istoria artei românești, ele au și o componentă de istoriologie a culturii românești ce trebuie subliniată. Cercetătorul pornește de la situația geografică a românilor, fapt ce contribuie la o altfel de tinută a culturii naționale, specifică în cadrele constituite europene. De aci decurge o altă perspectivă asupra noțiunii de „document" (cu accentul, remarcabil, asupra documentului etno-istoric), ceea ce pretinde o evaluare diferențiată a ciclului culturii populare, unde este recomandabil a se vedea altceva decît o expresie nedisociată a etnograficului. Sinteza dintre „cult" și „popular" trebuie astfel re-examinată, ceea ce reclamă o concepție nouă privitoare la cronologia epocilor de creație românești și la trăsăturile fundamentale ale acestora. Soluția interdisciplinară se evidențiază de la sine și, prin aceasta, conformația modernă a metodei, superioare din toate punctele de vedere modului inerțial de a înțelege cultura, reminiscență a tuturor prejudecăților ideologice conjugate. „Medalioane în cerneală" rămîne, astfel, admirabila ipostază a unei sinteze metodologice asupra culturii românești, expresie a opțiunilor unui intelectual cu excepțională putere de penetrație dincolo de clipă.

Artur Silvestri

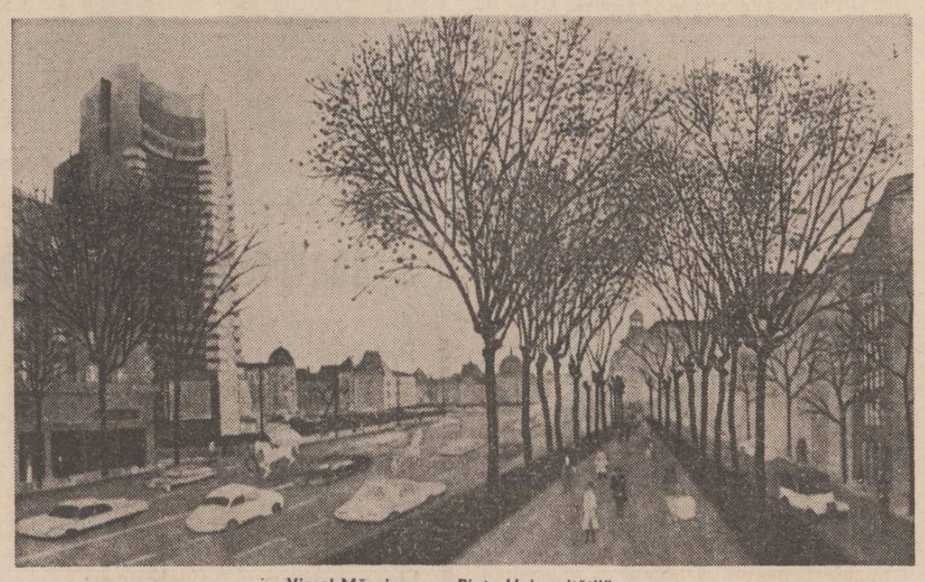

Viorel Mărginean : „Piața Universității"

Idealuri sociale și realități naționale

Idealuri sociale și realități naționale (Serii constitutive ale sociologiei românești — 1848—1918), semnată de Ion Ungureanu, este o sinteză densă și cu deschideri surprinzătoare. Autorul aparține unei generații de mijloc preocupate, cel puțin prin virfurile sale, de înlocuirea etichetărilor și interpretării preconcepute — aceste reflexe condiționate care au întîrziat cercetarea în științele sociale — cu grija pentru viața și ramificațiile ideilor. Stăpînirea unui orizont larg de informație în straturile lui de adîncime este gestul intelectual prin care se întemeiază delimitările și valorizarea, iar opțiunile teoretico-ideologice, ca premise inevitabile, capătă consistență. Ion Ungureanu este un fin cunoscător al disputelor actuale din sociologie. **Noi teorii sociologice, vechi dileme ideologice** (1987) reconstituie filiația și ipostaze de ultimă oră ale curentelor clasice : pozitivismul și evoluționismul. **Introducere în sociologia contemporană** (1985 — scrisă în colaborare cu Ștefan Costea) este o hartă a nucleelor tematice și paradigmelor din aria culturii occidentale. Multe studii și, mai ales, capitole din **Sociologie românească contemporană. O perspectivă în sociologia științei** (1983 — coautor) sînt primii pași de fixare în spațiul culturii noastre. Recenta lucrare (1988) este, de fapt, prin concepție și cuprindere, o primă parte a unui efort de restituire a originalității gîndirii sociologice românești în context european. Ion Ungureanu face arheologie în acest strat de spiritualitate națională spre a-l scoate din conul de umbră venit din unghiuri analitice occidentalocentriste. „Ipoteza noastră este că în România întîrzierea — de fapt amînarea — separării atente a ideologiei și sociologiei a fost determinată nu de o „subdezvoltare culturală", ci de una **economică,** care a impus spiritualității românești un drum propriu, diferit de cel al culturii și științei occidentale" (p. 17). Implicarea ideologică a sociologiei românești — deci activismul său cultural și social-politic — a fost generată și menținută, în perioade revolute, de problemele specifice pe care le ridică intrarea societății românești pe orbitele modernizării : pe de o parte, sincronizarea cu tipul de dezvoltare occidental-capitalist, iar, pe de altă parte, o modernizare socială astfel orientată încît să asigure constituirea statutului național român, în condițiile interferenței presiunilor externe de tip imperial și metropolitan. Aceste două procese (de ordin „social" și „național") vor fi abordate încă de la începuturi de sociologia noastră, însă rangul vital este deținut de interesul pentru soarta națiunii ca singură realitate concretă, ceea ce generează preferința obsesivă pentru analiza istorică a societății. Recursul la istorie întruchipează activarea unei tradiții autohtone de dezvoltare sănătoasă, în condițiile în care națiunea era în plin proces de constituire (1959, 1877, 1918 fiind momentele cheie), iar economia agrară românească este deja atrasă în circuitul capitalist european. Învățămintele experienței istorice nu veneau firesc, din cauza interregnului fanariot, și, de aceea, trebuia redescoperit. Sociologia românească s-a întrupat tocmai din studiul istoriei naționale. „Ceea ce a urmărit cu obstinație acest studiu a fost descoperirea, verificarea și consolidarea unui trend specific sau unei serii a evoluției istoriei noastre naționale. În acest fel, ceea ce urma să se vadă era măsura în care această raționalitate istorică a națiunii va permite constituirea, în țara noastră, a structurilor raționalității **formale sau instrumentale,** specifice societății moderne capitaliste. Cînd gînditorii ajung la concluzia că este posibilă o asemenea constituire, opoziția dintre raționalitatea istorică a națiunii și cea instrumentală a societății dispare, „națiunea" redevine „societate"" (p. 28—29). Abia în acest stadiu **sociologia românească** — axată pe ramificațiile tematice ale problemei constitutive — coabitează netensionat cu instrumentarul abstract și neutru ideologic al unei **sociologii din România,** situată în referențialul modelului societal occidental. Distincția este, desigur, operațională, dar sugestivă totuși pentru perceperea sensurilor socio-culturale proprii celor două tipuri de discurs sociologic. Oamenii lucizi de cultură de la noi, nu puteau concepe europenizarea noastră prin simplul apel la standardul unei umanități universale. Nodurile problematice locale solicitau, ca șansă minimă de supraviețuire și împlinire națională, **re-descoperirea istoriei proprii.** Prin contextualizare socială, națională și istorică, Ion Ungureanu decupează dominantele interpretative și tipurile de soluții care se afirmă în spațiul cultural românesc încă din primele decenii ale secolului trecut, permanentizîndu-se în formula unor serii specifice de ideație sociologică. Seriile sînt ipoteze retrospective asupra sedimentărilor ideatice care, în succesiunea lor, suportă o repetitivitate, chiar dacă în contexte schimbate, astfel încît chiar dispersia lor este mărturia unui principiu de organizare subiacent. Prin serializare, Ion Ungureanu descoperă principii de coerență în reflecția sociologică românească, liniile de forță ale unei constiințe culturale.

Interogațiile sociologice românești cu privire la implementarea modelului capitalist occidental în spațiul socio-cultural românesc — ceea ce presupune soluționarea dispunerii antinomice, din temeiuri local-istorice, a două tipuri de raționalitate : instrumentală și națională — au un spectru larg. O primă serie este a „ideilor-standard" (umanitate, democrație, egalitate), începută de I.H. Rădulescu, fundamentată legic prin concepția lui V. Conta despre mișcarea socială ondulatorie, C. Dimitrescu-Iași îi caută temeiurile morale, D. Drăghicescu o confruntă cu „spiritul național" românesc, iar S. Bărnuțiu — ca sinteză —, prin distincția dintre statul juridic și statul național, îi surprinde tensiunile dintre idealul sociabilității și statutul istoric al națiunii. Seria rationalității instrumentale (a „oamenilor de acțiune") cuprinde pe I. Ghica, C.A. Rosetti, I.C. Brătianu, A.D. Xenopol, S. Haret, H. Sanielevici ș.a., și sinteza pozitivist-evoluționistă a lui G. Barițiu privitoare la trecerea de la feudalism la capitalism. Cu excepția variantei mesianice (marcate de experiențele de „Societate secretă") a lui C.A. Rosetti este precaut analizată posibilitatea implementării în fondul concret românesc a scopurilor de rationalitate occidental-capitalistă, fiind sesizate obstacolele și diferențele. Seria sociologiei întemeiate pe tradiție istorică și primatul idealului național este deschisă de M. Kogălniceanu, întemeiată de M. Eminescu (în stratul ei critic, dar și constructiv), falsificată de A.C. Cuza, și reluată la nivelul major de C. Rădulescu-Motru, N. Iorga și C. Stere. Semnificativi sînt și bănățenii A.C. Popovici și A. Mocioni. Cea mai valoroasă însă ni se pare ipostaza eminesciană, întrucît raționalitatea „valorilor ultime" (naționale) este edificată pe solul unei competente critici sociale. Seria „revoluționarilor" (de la N. Bălcescu la C. Dobrogeanu-Gherea) situează rationalitatea scopurilor sociale (și a luptei de clasă) pe terenul deziderateloe naționale (emancipare, independență și unitate). De fapt, această convergență a libertăților sociale cu cele naționale e prezentă încă în „Proclamațiile" lui Tudor Vladimirescu.

Seriile constitutive ale sociologiei românești sînt explicate de Ion Ungureanu prin apel și la alte argumente de sociologie istorică. Spațiul nu ne permite să insistăm. Important e însă faptul că sînt minate serios anumite deprinderi de apreciere a epocii în discuție. Configurația ideatică a secolului trecut și începutului de secol XX nu mai poate fi redus doar la disputele de ideologie culturală pe tematică literară în care monopolul adevărului îl deține elaborarea junimistă a „teoriei formelor fără fond". Nu se mai susține nici schema lovinesciană a fortelor progresiste și contrare progresului („reactionare"), dar nici mentalitatea dogmatic-etichetantă. Ion Ungureanu oferă panorama teoretică și atitudinală a unor serii deosebite, angajate într-un **efort comun de etnocentrare.** De aceea, lucrarea sa este o autentică valorificare a memoriei culturale românești.

M. Vasile

Implicațiile actului sociologic

O lucrare ca „Maestrul și iedera" (Dacia, 1988), semnată de Achim Mihu, profesor de filosofie al Universității din Cluj-Napoca, este un eveniment cultural ce nu poate trece neobservat. Mai întîi pentru că, deși oarecum unitară, ea se constituie ca o „baterie" de idei. În al doilea rînd pentru actualitatea ei, în sensul că dovedește forța vie a ideilor. Ele acționează asupra noastră indiferent că vrem sau că nu vrem. Deci se înscrie în teza filosofică conform căreia, în anumite condiții și la anumite nivele de dezvoltare, baza suportă și ea influența suprastructurii ; că acesteia din urmă nu-i rămîne un rol pasiv. Frontul de abordare este al filosofiei culturii, cu preponderență cel sociologic. Mesajul care evidențiază valoarea cărții este, în primul rînd, sporirea încrederii în puterile cu care sociologia poate aborda fenomenul cultural și, mai ales, evidențierea factorului social în zămislirea marilor idei ale unor entități umane, determinîndu-le să capete nu numai o formă și un conținut specific, dar să și acționeze în mod specific și, în concluzie, să fie interpretate și utilizate în mod specific. La acestea se adaugă și un stenic sentiment de încredere în cultură, asigurat prin efortul autorului de a lumina cît mai bine locurile mai întunecate ale dogmatismului anilor cincizeci, revizuind, sancționînd, propunînd reparații etc., cu încrederea demnă în edificarea și consolidarea climatului cultural contemporan. Cu acestea ne referim, în primul rînd, la cazul Lucian Blaga, cu care de altfel se și deschide cartea. Mai sînt analizați, sub forma unor microeseuri : D. D. Roșca, Liviu Rebreanu, C. Noica, Ilie Bădescu *(Sincronism european și cultură critică românească)* etc. Din multele idei de aici, reținem analiza mitului, aspecte ale creației, contribuții la studiul conceptului de etnie, națiune, patriotism etc. ; asupra noțiunilor de sincronism și protocronism, raporturile dintre ideologie și cultură, funcțiile sociale ale fenomenului literar, etc. Una din secțiunile cărții, și anume studiul despre Lucian Blaga, o considerăm demnă de menționat. Achim Mihu încearcă o demonstrație originală : aceea de a extrage, prin deducție, elemente sociologice din gîndirea lui Lucian Blaga și a le aplica apoi fenomenului cultural. Întreprinderea, cel puțin în faza actuală, îi reușește. Este știut faptul că L. Blaga nu a avut și un sistem sociologic, ceea ce nu înseamnă că nu l-ar fi interesat aspectele sociale. Puținele elemente sociologice din „Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea" (1950, fiind ultima lucrare a filosofului) au fost utilizate mai degrabă implicit, într-un studiu istoric. Achim Mihu le recuperează și le pune în corespondență cu una din tezele centrale ale antropologiei și epistemologiei blagiene, anume Marele Anonim, operațiune din care extrage cîteva criterii sociologice îndubitabile. Astfel : valoarea (și valorificarea) mitului, el fiind matricea (nu numai stilistică) din care se desface și spre care converg intenționalitățile de factură socială a ființei în general și a ființei românești în special. Încrederea în factorul determinant al culturii, ferment revoluționar în dezvoltarea națiunilor, pus în bună parte în echivalență cu factorul revoluționar social. Analiza comparativă întreprinsă de Achim Mihu dintre L. Blaga și G. Sorel, prin care le găsește caracteristici comune între conceptul (mitul) de „grevă generală" (al lui G. Sorel) și cel de „creație culturală" (al lui L. Blaga), avînd aceleași premise antropologice („recunoașterea valorii absolute a muncii în determinarea omului"), pe de o parte, și avînd, amîndouă, natură imaginativă, pe de alta. În aceeași ordine de idei, analizînd capacitatea mitului de a îngloba schița structurală a etnicului, așa cum considera L. Blaga, avînd structuri congruente, deci, culturale și etnice, Blaga îi stabilește un stil propriu, pe principii particulare ; dar stilul, ca atare, poate fi plasat în oricare paradigmă stilistică universală, accentuează ideea Achim Mihu, trăgînd concluzia că, pentru prima oară, se face demonstrația științifică prin care cultura națională românească se poate încadra solid în cultura universală.

Dar ceea ce admirăm mai mult în studiile referitoare la Lucian Blaga este modul în care autorul a îmbinat sentimentele patetice de dragoste pentru filosof și cele justițiare.

Observațiile și comentariile de mare rafinament referitoare la ființa națională a poporului român culminează cu studiile pe care autorul le consacrată lucrării *The Idea of Nation the Roumanians of Transilvania 1691—1849* a prof. Keith Hitchins, de la Universitatea Urbana din Illinois. Fără a intra în amănunte deosebim cîteva principii incitante, așa cum le-a comentat Achim Mihu. Dacă românii din Transilvania (ne aflăm între 1600 și 1849) constituiau un „grup cu o tradiție culturală comună și cu un sentiment al identității", fără a fi totuși o *natio*, aceasta este pentru că prin *„natio"*, în sens medieval, se înțelege numai acel grup care participă la guvernare. Țăranii maghiari sau sași, de exemplu, nu participau la guvernare, dar, din punct de vedere etnic, erau reprezentanți, pe cînd cei români nu participau nici la guvernare, și nici nu erau reprezentați etnic. Cu alte cuvinte, românii erau excluși atît din sfera socială, cît și din cea etnică.

Acest aspect explică un fapt extraordinar : în lupta lor pentru afirmarea conștiinței etnice, românii au vizat, în mod reflex și simultan, însuși caracterul feudal al orînduirii ; înlăturarea conducerii bazată pe „stări". Cu alte cuvinte, aspectul etnic îl determina pe cel social. Ideea este completată prin comentariul la studiul profesorului american, în care sînt comparate cele două tipuri de „naționalism" : român și maghiar. Din comparație reiese clar că dacă „pretențiile naționale ale românilor au fost totdeauna însoțite și condiționate de elemente de justiție socială", nu aceleași caracteristici le-a avut și naționalismul maghiar, el fiind categoric lipsit de aceste elemente de justiție socială.

Trecînd peste unele locuri în care profesorul Achim Mihu a dovedit o lectură mai grăbită, peste metodologia sa didactică, mai mult explicativă decît interpretativă, vom spune că lucrarea sa este demnă de comentat, că este extrem de incitantă, inducînd în conștiința lectorului nu numai un ritm trepidant, dar și atitudini superioare. O considerăm o carte activă, ce aduce un plus de vitalitate gîndirii sociologice actuale.

Constant Călinescu

Orizont contemporan

Urmare din pag. 1

părtat de țară dacă ai deschidere afectivă spre ceilalți, lucru pe care autoarea a reușit să-l transmită prin finețea analizei psihologice. Tot un roman al introspecției este și cel semnat de Adrian Grănescu, **„O dragoste ca oricare alta" (Ed. Dacia, 1988)** ; autorul face analiza unei iubiri pe trepte diferite de timp pînă la destrămarea sentimentului. Proza nu e nicidecum melodramatică, tenta lacrimogenă fiind anulată de privirea lucidă a naratorului. Trăirile personajelor amintesc parcă de eroii camilpetrescieni, prozatorul îmbinînd paginile de jurnal cu notația realistă. Aceeeași pendulare între prezent și trecut realizează Olga Caba în **„Zodia vărsătorului de apă" (Ed. Cartea Românească, 1988).** Proza reconstituie biografia unei pictorițe, este evocată atmosfera vieții bucureștene de dinaintea primului război mondial și pînă în anii '80. Raportul dintre lumea exterioară și lumea interioară a artistului e tema centrală a romanului, un roman care cuprinde și ecouri social-politice ale vremii, destinele unor personalități culturale (Luchian, N. D. Cocea, Adrian Maniu) cartea oferind o interesantă proză de atmosferă paralel cu dezbaterea unui caz moral.

La capitolul romanului istoric, al unei istorii însă nu foarte îndepărtate, e vorba de insurecția din 1944, trebuie amintit romanul lui Nicolae Frînculescu, **„Cu orice preț" (Editura Militară, 1988).** Autorul urmează lecția realismului actual, înțelegînd că rolul prozatorului e de a aduce în planul creației puncte de vedere, confruntări de idei. Se vorbește în numele contemporanilor prezenți și ei la evocarea și derularea faptelor, adesea implicați în actul istoric de la 23 August 1944, martori, făptași sau victime (uneori). Meritul prozei este că depășește statutul unui simplu roman de război, devenind un roman dezbatere axat pe meditația asupra condiției umane. Același moment dramatic al istoriei apare și în cartea lui Dumitru Ignea, **„Sub aripa timpului" (Ed. Junimea, 1988)** dar într-o construcție epică diferită. Eroul principal este inginerul Emil Cataraș — șef de secție într-un combinat dintr-un orășel din nordul Moldovei. Mergînd pe firul memoriei, personajul reînvie anii zbuciumați ai celui de-al doilea război mondial, „halucinantul amestec de fier, carne și pămînt" — cum descrie autorul cîmpul de luptă, imortalizînd chipurile celor care s-au jertfit pentru eliberarea țării. Asistăm la derularea unor destine, plutonierul Patic, cel care salvase în război multe vieți, ajunge, după revenirea de pe front, grădinar într-un parc al orașului, Caporalul Bentea, aghiotantul Bernevic, Prepelea „acest țăran mucalit, născut parcă anume pentru a spulbera din cînd în cînd supărarea din sufletele oamenilor" sînt figuri care se întipăresc în memoria cititorului.

Scurtul panoramic editorial, arată, cum spuneam la început, preocuparea prozatorilor actuali pentru profilul etic al personajului de roman și pentru adresabilitatea generoasă a mesajului.

15 APRILIE 1989

POȘTA REDACȚIEI

1. Politețuri... Numeroși corespondenți își însoțesc grupajele de scrisori (unele profunde și originale) coborind, cu subtilitate, îndrăzneală și cuvenita neliniștită gravitate în problematica și intimitatea procesului de creație. Este ceea ce am și sperat dealtfel, în urmă cu aproape doi ani și jumătate, cind am preluat această rubrică : un atelier literar (poetic) în care, pe cit posibil (și acolo unde este cazul) să se poată suplini o discuție pe text, acordind totodată atenția necesară problemelor critice și teoretice, formării personalității (în cazul celor mai tineri), chestiunilor generale de educație. Speranțele s-au împlinit din păcate doar într-o mică măsură, volumul corespondenței cit și spațiul restrins nepermițind decit o atenție selectivă și parțială. Drept este însă și că puțini sint cei pregătiți să intre într-un dialog cit de cit semnificativ ; majoritatea se mulțumesc cu politețuri : gen „scuzați prețiosul timp irosit", urmate uneori de mărturisiri ca „știu că textele mele n-au nici o valoare" sau „sint convins că este încă prea devreme să vă cer părerea", ori chiar „n-am avut niciodată aspirații prea înalte, m-am gindit totuși că...". Desigur, este de dorit să nu ne mai **irosim** timpul (și nici spațiul), atunci cind avem certitudinea ori măcar bănuiala că asta s-ar putea întimpla. În acest caz scuzele ar fi inutile. Să ne manifestăm totuși politețea trimițind selecții echilibrate (și nu zeci sau sute de texte), dactilografiate sau scrise îngrijit, corectate, fără erori gramaticale și, dacă se poate, pe coli de scris și nu pe te miri ce foiță ori bucățele de hîrtie rupte de prin caiete. Un text prost (prezentat îngrijit) rămîne un text prost, dar un mesaj mîzgălit pe o hîrtie ruptă, boțită sau pătată jignește relația umană și ideea de comunicare.

2. Ciudățenii... Autori care se auto-omagiază omagiindu-și profesorii de română, — pe cei care i-au inițiat, îndrumat, ajutat să-și întîlnească vocația ; se întîmplă însă ca elogiile să fie împînzite **de improprietăți și erori gramaticale, iar** textele care ar trebui să le probeze să nu facă cinste numelor invocate, adesea prestigioase.

3. Top spontan : O întreagă literatură critică prin corespondență a stîrnit cel de-al doilea grupaj (chenar) al lui Paul Gon, fenomen explicabil nu atît prin valoarea intrinsecă a textelor, cît (probabil) mai ales prin capacitatea lor de a entuziasma și norocul de a fi declanșat o promptă reacție critică. În aceeași ordine de idei (a „topului") mulțumim tuturor celor care apreciază calitatea celor tipărite în „chenar".

ADAM ZEVEANU, București : Stîngăcii, versificații sacadate pe un suflu strimt, conținînd în general interogații și răspunsuri pe teme naiv-duhovnicești („Cine-a făcut lumina / cu binele deodată ? / Cine — / luminătorii și patima / cît veacul ? / Nu cred ! / Lumea nu este de Dumnezeu creată. / Să cred ? / Atunci de lume se folosește dracul") ori „cugetări" de duzină. Din cele cîteva zeci de texte nimic nu lasă să se vadă că ați avea vreo cale de acces spre poezie.

EMIL CÎRJAN, București (student politehnică) : Sensibilitate, exprimare lejeră, fluentă, variată, preocupată deocamdată mai mult de firescul, adevărul mimetic al spunerii ; prea multe vorbe, unele neglijențe, repetiții. Încercați să nu mai priviți poemul ca pe o bucată de proză care s-ar putea desfășura oricum și oricît, ci poate, mai curînd, ca pe un organism care își conține nașterea și moartea (dimpreună cu cele ale lumii), tinzînd, totodată spre imanența vieții, dar și spre perfecțiunea unei figuri geometrice. Din amplul grupaj, mai reușită mi se pare **Natură moartă** („Iarbă pustiită într-un vînt / Lipită de pămînt / Blestemînd anotimpul ce-a trecut / / Copac singur și mut — întristat / De clopotele ce bat căderea frunzelor" ș.a.), efectele poetice sînt însă insuficient controlate, o lectură la rece le anulează.

OCTAVIAN BUTUZA, Baia Mare : Îmi cereți, „cu inima strînsă ghem dureros", să vă răspund dacă textele dv. „merită atenție". Dv. personal ce părere aveți despre următoarele versuri : „Vîntul șuiera la geamuri / Ploaia din nori se destrăma / Cerul spart în negre cioburi / Peste pămînt se năruia", — nu-i așa că sînt stîngace, școlărești, improvizate, diletante ? Niște încălțări făcute în asemenea pripă nu v-ar ține nici pînă la colțul străzii, ce să mai spunem de alcătuirile de limbaj, **poezia** surprinsă și adusă într-o construcție de cuvinte, pe care unii au dorit-o mai durabilă decît bronzul ?! Dar mai e ceva, o tematică mult prea împrăștiată pentru a constitui cu adevărat zona de obsesie și interes a eului dv., cum și un lexic tocit, o colecție de ritmuri prăfuite, porniri disperse și confuze (iată, de pildă, aceste bizarerii dintr-un **Cintec pentru Nichita :** „Te sărut de-a-ntoarselea / Și mă surp într-o cișmea / Și mă rog pe a din i / Să poți tu a mă primi / / Mi se duc ochii pe tine / Tu mai plîngi încă în mine / Noduri și semne coboară / Pasul tău ca de fecioară" ș.a.), încît texte de tip poetic veți fi putînd dv. confecționa în acest stil și sens (?), dar acestea nu vor fi poezie. Sper ca sinceritatea pe care mi-ați cerut-o să vă fie de folos.

NEPOTUL LUI TANASE, București : Textele dv. îmi amintesc (e posibil să mă înșel) de tonul altor texte semnate **Iulian Hotar** sau **Alias Iulică** ; dacă nu v-am răspuns dv., le voi fi răspuns lor. Întrebarea este nu dacă scrieți „poezie publicabilă", ci dacă ceea ce scrieți (sau trimiteți) este poezie (ex. **Proverb :** „Cine fură azi un ou, / Mîine pierde un bou", sau **Aș vrea :** „Să fiu un purice / În patul / Unui miliardar / Să aud / Ce zice / Cînd / Îmi voi ucide foamea / C-un strop / De sînge"). Cînd veți afla răspunsul, vă rugăm să ni-l comunicați și nouă.

IONESCU FLORIN-JEAN, București : Promisiuni de restructurare : „O să fie întuneric și frig. / Nu o să mai beau, nu o să mai fumez / Nici n-am să mai iubesc", care ar trebui începute cu consultarea unui îndreptar ortografic („abea plecată", „n-ași aștepta" etc.).

SANTALIA : „De ce e întuneric în mine ? / Aprindeți o lumină să văd / Din cadrul meu cu ape line / Să nu fi rămas nimic ? nu cred !" ; am citat aceste rînduri (puteau fi oricare altele) pentru a ilustra nivelul la care, în josul paginii, răspundem Nu.

EUGEN DEUTSCH, Iași : Rebusuri și epigrame trimise pesemne pentru almanah. Le înaintăm redacției.

NICOLAE VLADUȚ, Rm. Vîlcea : Pentru „În loc de prefață" trimiteți această apreciere a lui Radu Petrescu („Există în versurile acestea o stranie muzică îndepărtată, al cărei nume este poezia"), veche de mai bine de două decenii ; să fie ea reală, să fie ea adevărată ? Textelor dv. le lipsește exact acea „muzică îndepărtată", avînd mai curînd aerul unor desemnări, consemnări lipsite de reverberație (ex. : „Viori răsar din ape / Prin lanuri cresc maci roșii", **Inefabil**, sau „Melancolia / unui lan / de floarea soarelui", **Vară**, sau „Tu ești acela / eu sînt acela. / Ținuți / atîta vreme / departe / de frumusețe", **Țăran de la 1907 / apăsînd pe clape /**) ; uneori, totuși, „muzica" intervine („Te-am plimbat prin ceruri / și ți-am redat somnul. / Acum mă întorc / în lumea albastră / a sufletului meu. / Noapte bună"), iar unul din textele mai lungi mă face să depășesc impresia, altminteri frecventă, de rudimentar („Te îmbată evenimente / pe care abia le ghicești. / / Sîngerezi pe muchia lunii. / E tîrziu spre a sări / în a doua realitate. / / (Cum strigă liniștea / sub mîl / părăsită de valuri !) / / Ținutul mirific / e o iarnă grozavă. / / Iată și frumusețea / departe / departe / unde viața se topește în muzică !", **Hotar**). Apropo de „Ce n-aș da / să am și eu o Agatha !" **(Citind despre viața lui Bacovia)**, poate că aceasta ar trebui găsită (precum... India !) în noi-înșine.

ILISIE NICULINA, București : Nu de plictiseală ar putea fi vorba, textele sînt agreabile („Amurg de plastelină **(sic !)** / Molatec și febril / Cu violet de parma / Și-albastru de metil"...), liric vorbind, fiind însă vizibil deficitare pe planul valorii (începînd cu logica intrinsecă, vezi „Simt că tristețea /.../ Mă doare ca o pasiune" — ?!).

DAVID ALEXANDRU, Piatra Neamț : Notații frigorifice, ocultate pînă la anihilare (v. „frigul / intră / în tine / ACROBAT" — ?!).

Ion Gh. Cârstina (București), Valentin Dobrescu (Alexandria), Ioachimescu Victu (București), Pătuleanu N. Dumitru (Mehedinți), Cirstea Dumitru (Slatina), Cătălina Mihai (Sighișoara), Calistrat Floareș (Piatra Neamț), Coban V. (Ploiești), Cetineanu Oana-Luciana (Brașov), A. Gherman (Cluj-Napoca) — **Nu** ; Visternicu Daniela (Siret), Dorica Lazăr (Deva), Tirziman Gabriel Daniel (Iași), Nadă Doina (Roman), Ilie Arsovici (București) — **Neconcludent** ; Eugen Mântoiu (Cîmpina) — doar atît : „Demonică, o scoică îți însușise chipul / Sub razele de lună ilare și sașii" ; Nicolae Silvan (Huși) : **dactilograme neglijente ;** Manole Constantin (Năvodari), Cimpanu George Cezar (București), Mocanu Liliana (Cluj-Napoca), Victor Savin (Grădiștea), Vasile Macovei (București) — **exerciții de nivel modest ;** Stanciu Andrei (București) — **promițător**, minus greșelile gramaticale ; idem Vancea Valeriu (Sighetu-Marmației) — **vor găsii, ve-ți, i-mi, intii-a, haide-ți** etc. ; Hiristea Alina (Cluj-Napoca), Camelia N. Suru Ciumăgeanu (Timișoara), Ana-Maria Zlăvog (Brăila), Zanfir Elena (Ploiești) — **Nu încă.**

Gabriela Negreanu

Critica științifică

Urmare din pag. 1

ca atare, ci ale celor care o aplică neglijent sau abuziv. Că există ceva **supralingvistic** în literatură și în orice alt tip de limbaj, este un truism pe care nu-l vom discuta aici. Criticul nemulțumit de ariditatea (reală) a discursului semiotic se întoarce la estetică. Dar nici estetica nu se poate lăuda cu rezultate incontestabile în aplicarea unor metode analitice. Esteticienii înșiși au îndoieli în privința caracterului științific al disciplinei lor, mai bine zis a posibilității de a dobîndi acest caracter, pentru că deocamdată discuțiile se poartă, cu rare excepții, la nivel filozofic. Se știe că filozofia este „mama tuturor științelor", fără să fie ea însăși o știință (Russel, Wittgenstein, Austin s. a.). **Nu există criterii estetice general acceptate.** Statisticile (V. Cattel, Gordon, Francès s. a.) au demonstrat că indicele de acord în evaluarea unor opere de artă este — paradoxal — mai mic în cazul experților decît în cel al profanilor ! Ceea ce nu înseamnă, desigur, că este preferabilă cunoașterea comună, superficială, celei de specialitate. Criticii mai tineri, neeliberați încă de spaima atavică de a greși, caută fundamentări „științifice" pentru ideile pe care le susțin, închipuindu-și că atributele **„științific" și „adevărat"** sînt sinonime. În domeniul artelor, adevărul unui critic nu este adevărul tuturor. „Doi critici care se respectă trebuie să aibă păreri diferite", spunea E. Lovinescu. Să adăugăm că „păreri diferite" nu înseamnă în mod necesar „păreri contrare", deosebirile situîndu-se adesea la nivelul nuanțelor. Arta este nu numai spațiul **libertății de creație**, ci și cel al **libertății de interpretare**, al „omonimiei infinite", cum scrie S. Marcus. Firește, nu toate interpretările sînt pertinente sau demne de reținut, pentru că o libertate de a gîndi „numai corect" ar echivala cu o constrîngere, ar fi o contradicție în termeni. Aventură a spiritului în spațiul plin de surprize al operei, critica este ea însăși un gen literar.

Cu totul altfel se pune problema în domeniul teoretic, unde **consensul** este fundamental, iar originalitatea devine suspectă. A-ți exprima dezacordul față de un enunț științific omologat frizează genialitatea sau stupiditatea. Cum genialitatea e rară, omul de știință este îndreptățit să întîmpine cu suspiciune orice opinie care contrazice o idee general acceptată în cercurile de specialitate. Cel care se îndoiește de corectitudinea teoremei lui Pitagora, de pildă, (și își exprimă această îndoială) este privit cu compasiune și exclus din comunitatea științifică. (A nu se confunda această atitudine îndreptățită cu așa-zisul „tribalism" al cercurilor de specialiști, constînd în respingerea ideilor diferite de cele ale grupului, înainte de a le examina sau înțelege.)

Plasarea enunțului științific la **„nivelul zero"** al limbajului este doar o convenție. Nu ne referim la nivelul zero al „scriiturii" (pe care Barthes o distinge de limbă și de stil), ci la limbaj în general. Nu toate opozițiile stabilite sau consemnate de S. Marcus se susțin, dar nu cele cîteva erori amenință funcționalitatea modelului, ci preluările abuzive. Vorbind de un „grad zero", se poate acredita falsa impresie că opozițiile dintre cele două limbaje sînt în exclusivitate privative. Că nu este așa, o dovedește chiar observarea atentă a opozițiilor respective, dintre care unele sînt echipolente (rațional — emoțional), altele graduale (preponderența aspectului grafic — preponderența aspectului sonor). În plus, dacă „gradul zero" este interpretat lingvistic, cu referire și la eventualele opoziții participative (în linia Kalepky, Jakobson, Hjelmslev...), situația se poate răsturna. Alegînd criteriul traductibilității, de pildă, limbajul științific devine marcat, iar **limbajul artistic se situează la „gradul zero"**, fiind, în funcție de cazurile concrete, traductibil sau intraductibil. Este greu de imaginat un mod de a gîndi într-un limbaj opus după toate criteriile unui „nivel zero". Doar Ireneo Funes, cunoscutul personaj borgesian, s-a apropiat de această limbă imposibilă, dar el „nu era foarte capabil să gîndească"...

„Arta e lungă (...), și a judeca este greu", spunea Hipocrate în celebrul dicton citat cu regularitate incomplet. Creația criticului își poate păstra valoarea indiferent de existența sau **non-existența** unei recunoașteri unanime.

Ore fierbinți

Urmare din pag. 1

la Cernavodă, cîte un pod pentru Costică Stanciu și Rică Sburlea, un port amonte de așteptare tot pentru Sburlea. Pentru baraj tradiția fusese constituită mult mai recent cu un exemplu splendid. Barajul de la Cornetu-Mihăilești, primul obiectiv terminat în cadrul amenajării complexe a rîului Argeș a fost construit de A.D.P. Timișoara deci, e clar. Numai că această antrepriză are mai multe brigăzi, iar Grațian Gușet, care s-a afirmat la Cornetu-Mihăilești, n-a vrut să exagereze și i-a lăsat locul tînărului său coleg de funcție, șeful brigăzii din Deva, inginerul Augustin Busuioc.

ȘI TOTUȘI, MARȚI

Amînarea turnării de beton în corpul barajului de la nodul hidrotehnic Gostinari s-a datorat unei neplăcute nesincronizări : nu era piatră spartă în depozitele stației de betoane. Dar era destulă pe platforma gării Grădiștea confirmîndu-se astfel vechea înțelepciune care zice că de dat ți se dă, dar în sac iți vîri mața singurel. Cu un oftat aflat chiar pe locul lui, Augustin Busuioc, cel care, în principiu, toarnă betonul, nu-l fabrică, va organiza cu oamenii de-ai săi transportul agregatelor de la gară la fabrica de betoane. Primul semn de nerăbdare. Primul semn că azi va începe totuși. Alte soluții, oferite de cei în culpă au fost „Cereți dom'le derogare proiectantului, că-i băiat bun și-ți dă !" ori „las-o pe mîine că ne prinde noaptea".

În timp ce se transportă agregatele am timp să-mi notez cîteva adevăruri despre cele ce vor urma, acum sînt sigur că se va face. Deci în cadrul unui nod hidrotehnic de pe acest canal sînt trei obiective de bază : barajul, cu un rol cunoscut, acela de a regla debitele nestatornice ale Argeșului ; ecluza, cu rostul de a face posibilă trecerea vapoarelor dintr-un lac în altul; centrala hidroelectrică pentru transformarea curgerii rîului în energie electrică. Un nod hidrotehnic concentrează marile linii de forță ale lucrării pe un sector. Celelalte noduri hidrotehnice sînt amplasate la Oltenița, Budești, Varlaam și Cornetu-Mihăilești.

Prima lamelă configurată pe teren din corpul barajului deversor are și un nume, se cheamă 1 Al, nu cred că are importanță dar face impresie cînd scrii așa de exact. Soarele se îndreaptă spre apus, ziua de iarnă primăvăratică se apropie și ea de sfîrșit, pe marginea gropii pline ochi cu armătura pregătită și montată de fierarii lui Ion Melencu și sudorii lui Ion Perianu lumea este pregătită de lucru. Augustin Busuioc are hotărîrea luată, totuși mai întreabă încă o dată, e totuși sfîrșitul unei zile de muncă, e cineva care se cere acasă? Nimeni! Toată lumea rămîne pe loc. Gestul lor este aprobat de conducerea centralei.

Iar cînd ziua a devenit amurg peste copacii din lunca rîului, prima benă (nou-nouță!) încărcată cu beton plutește pe deasupra tuturor și coboară lin în groapa numită 1 Al. Se deschide clapeta benei și printre firele de armătură începe să curgă un beton vîrtos, brun. Aburește și cineva mai privește încă o dată spre cer, va fi frig la noapte !

Nu sînt aplauze nici strigăte de izbîndă. Mai e mult pînă departe dar, iar, ar trebui privit în înalt, nu, nu pînă la cer, mult mai jos dar așa ți se pare în aceste momente, și-ți amintești că va fi frig și că e noapte. Mica festivitate va fi resimțită numai în sufletele celor cîțiva oameni de aici.

Nimeni dintre cei prezenți nu se consideră și nici nu poate fi considerat ca om de pe mal. Nici chiar cei de la stația de betoane, un C 53 fabricat la Ploiești și care își merită numele de fabrică, prin productivitate, prin modernitatea tehnologiei alese. Prin stația de radio șeful stației, inginerul Florin Bilan se interesează în permanență despre modul de desfășurare a acțiunii și asigură că la el în sector totul este în ordine. În noapte se aprind reflectoarele.

SCHIMBURI

Zgomotele sînt cele ale turei de noapte. Autobasculantele accelerează pentru a urca încărcate cu pămîntul scos din fundația întregului nod ; excavatoarele se rotesc și apoi se înfig în noaptea sugestivă a pămîntului : rar cîte un claxon, pe cine să deranjezi aici ? Și, ceea ce se poate reține de fapt, noutatea absolută pe acest loc, încîntarea cu care asculți sunetul vibratoarelor ce se rotesc cu multe mii de ture pe minut pentru a acționa pînă în molecula betonului. Sînt atît de harnice, de conștiincioase încît, efectiv, așa ți se pare.

Se face frig, betonul descărcat aburește parcă și mai tare. Un „tranzistor" mic anunță la București, la ora 22 minus un grad. Se fac ture la vibrare și turnare de beton. Mici schimburi la care participă nu numai betoniștii. Topometrul care a fixat cu atîta exactitate poziția barajului printre toate gropile și mormanele astea de pămînt, bucureșteanul Andrei Ciortan trece acum și el la „manșa" unui vibrator înfigîndu-și cizmele de cauciuc în betonul fluid.

Spre dimineață zgomotele se răresc, rămîn doar cele legate de betonare. Mai scrîșnește bena care coboară, lovită de brațele de fier ale armăturii ; o comandă prin stația de radio „la stînga, coboară !": uruie înfundat vibratoarele. Apoi totul intră într-o tăcere adîncă a lucrului terminat. Mai răsună o voce obosită. Proaspătă și uriașa, cărămidă de beton, fiindcă așa ceva poate fi considerată lamela, este întreagă. Tare, cenușie. Este acoperită cu prelate. Pe mal, microbuzul șoferului Vasile Udroiu își aprinde, primitor, luminile din interior. Apoi tăcerea devine moale, plăcută oare ce foșnește : vîntul trecînd peste prelată sau lumina reflectoarelor din noapte ? Încet, încet simți gerul plăcut al unei noi dimineți curate ce se apropie de Cîmpia Română.

CONFABULE

* * *

Rătăcind pe marginea de sticlă a lacului
privind și nevăzînd nimic
din ce ai fi dorit cîndva
bănuind numai dincolo de oglinda lui
umbre

și lumini
atingind iute cu privirea
crestetul alb al unui mesteacăn
ca și cum ai mîngîia un copil
în trecerea ta grăbită prin lume
auzind chemările de păsări
amețite de atîtea culori imposibil de
văzut altfel

în acest aprilie singur
nu-ți mai rămîne decît să închizi ochii
și să te închipui alunecînd pe un nor
de pescăruși

tot mai departe de mare.

Iulian Neacșu

Un roman reflexiv

Urmare din pag. 1

aer, se clatină, își lipește fruntea de geamul rece al pendulei... Unirea noastră (pentru care luptase atîta, încă de pe cînd fusese prizonier în Rusia și se uniseră ardelenii la Darnița și porniseră spre Iași și trecuseră apoi munții și ajunseseră, în sfîrșit, la Alba — (vezi **Duminica mare**, unde Horațiu Apolzan este tot personaj principal — **n.n. F.B.**) s-a dus cu duminica ei mare și frumoasă și-am început patimile negre în vinerea asta oarbă" — conchide judecătorul și o pornește din casă „cu o dorință irezistibilă de-a ajunge printre oameni". În centru, „o agitație surdă" crește „cu fiecare metru". La Operă, „trotuarele sunt pline". O „viermuială de oameni, care tac", „aleargă spre Primărie". Ca o sfidare, la „palatul Banfy cineva flutură un imens steag unguresc". „Tensiunea crește" : „«Nu dăm nici o brazdă nimănui!» strigă un glas și cuvintele sînt preluate de miile de oameni repetîndu-se sacadat și amenințător". „«Vrem război!» se strigă în Piața Unirii din mii de piepturi. Niciodată (se gîndește judecătorul — **n.n.**) n-am auzit oamenii cerînd cu atîta înverșunare războiul". Zadarnic ! După cum se știe, istoria acelei zile s-a scris și s-a pecetluit în cabinete.

„— Ce s-a ales din Darnița noastră, Ghermane ?" îl întreabă Apolzan pe colegul său, funcționar la Rezidență, „deși răspunsul îl cunosc dinainte". Acesta pare mai înțelept și-l liniștește — cam în spiritul celor spuse de avocatul Foica: „— Vezi, tu, Horațiule, lucrurile nu sînt așa de simple ca la prima vedere. Istoria e complicată, iar noi nu sîntem decît niște pioni pe tabla de șah a Europei". Dar pionul — cum ar filosofa Sadoveanu în **Soarele în baltă** — își are legea lui : ajuns la capătul tablei, poate cîștiga o regină. Cam în același spirit reflectează și Gherman : „— Horațiule, pesimismul tău e justificat, dar trebuie să credem că pînă la urmă vom cîștiga. [...] Trebuie să avem credința asta în noi. Istoria (ca și pionul, la șah — n.n.) nu face pași înapoi...". Într-un fel asemănător, deși mult mai trist și mai puțin convins, după ce mai văzuse și rebeliunea legionară din Brașov, unde se afla, reflectează, după cinci luni de la „vinerea neagră", Horațiu Apolzan în finalul cărții : „Ardealul e un cimitir uriaș presărat cu cenușa vinerii negre. În fiecare casă, sub icoană, în candela aprinsă a nădejdii, un muc de lumînare sfîrîie timid întunericul vremii, pentru pomenire și pentru MÎINE". Acest „mîine", ultimul cuvînt al romanului lui Doru Munteanu, acest „mîine" scris de autor cu majuscule, explică tăria celor care au avut de înfruntat pofta nebună a haitelor de lupi — horthyști, fasciști, legionari — și care au rezistat, totuși, după toate crimele care traversează, sîngeros, paginile cărții: uciderea bestială a călugărului Ioan, pașnicul cărturar care, zilnic, punea pagină peste pagină într-o mare carte a neamului românesc ; uciderea preotului care trebuia s-o ducă la groapă pe răposata Maria Mărgăraș din Huedin ; uciderea (precedată de violuri, în biserică, unde se refugiaseră de frică) a Raveicăi Petrea și a celor două fiice ale sale, Cheța și Susana, dintr-un sat rămas sub ocupația maghiară... și cîte altele, cîte schingiuiri, cîte mutilări sufletești. Căci, vorba doctorului Gavrilă : „Oamenii ăștia (pacienții lui de la spitalul din Turda, fericiții supraviețuitori aduși de peste graniță", adică din teritoriul ocupat — n.n.) au suferit niște șocuri puternice, niște răni morale care cu greu se vor cicatriza. Sînt oameni care au pierdut totul, care au văzut spectacolul crimei în fața ochilor, și-au văzut semenii pierzîndu-și omenia și purtîndu-se ca fiarele". Printr-o firească legătură, cele două povestiri ale lui Apolzan, onirice și cam extranee, la prima vedere, despre un șarpe tăiat cu coasa într-o fineață și o haită de lupi care s-au sfîșiat hulpavi între ei, capătă sensuri parabolice. (Ca și scena, de pildă, din Pănadele lui Cipariu, unde învățătorul Borcea este bătut pînă la inconștiență ca să sature pofta de muzică și petrecere, de orgie, a unui grup de cheflii conduși de un colonel).

Scrisă, precum sper că s-a văzut, din citatele oferite, într-un stil sobru, specific ardelenesc, deși „la persoana I", fără efuziuni lirice, ca o carte de istorie (documentația copleșește în cîteva rînduri pagina de literatură), **Vinerea neagră** este, alături de **Labirintul** lui Francisc Păcurariu și **Delirul** lui Marin Preda, alături de **Joia patimilor** de Horia Bădescu, o cronică neagră a anilor 1940—1941. Romanul lui Doru Munteanu se impune prin realismul său politic, deși bine temperat de o cenzură a livrescului și reflecției morale.

CUMPĂNĂ

Atît am zis

Deasupra mării pasărea zbura
dar niciodată nu se uita în abis.
Din cer privindu-se în ape antice
iat-o, amețita cade cîntînd
și țăndări se face marea
cînd izbește ea.
Și tu pasăre și tu gîndule
privind din cer
bucuroși vă prăvăliți
jos, în oglinzile lumii.
Atît am zis și am căzut
dar și acum alunec
fără oprire căci și marea
se prăbușește sub mine.

George Alboiu

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Filip Filipovici se ridică în picioare și, dînd din mîini, spuse :

— Nu mă ispitiți, nici nu-mi vorbiți de așa ceva, nu vreau să v-aud. Profesorul începu să umble prin cameră punînd în mișcare valurile de fum. Înțelegeți ce se poate întîmpla, dacă ne prind ? Pe noi n-o să ne ierte, „ținînd seama de origine", chiar dacă n-avem antecedente penale. Aveți cumva origine corespunzătoare, dragul meu ?

— Pe dracu ! Tata era anchetator penal la Vilno, răspunse amărît Bormental, terminîndu-și coniacul.

— Păi, vedeți ! E o ereditate păcătoasă! Ceva mai rău nici nu se poate imagina ! De altfel, îmi cer iertare, la mine e și mai și. Tatăl a fost protoiereu la catedrală. Merci. „Din Sevilla la Granada... într-o noapte liniștită"... Dracu s-o ia !

— Filip Filipovici, sînteți o valoare internațională și din cauza — mă iertați de expresie — unui fiu de cățea... Dar cum ar putea să se ia de dumneavoastră ?

— Cu atît mai mult nu fac o asemenea chestie, obiectă gînditor Filip Filipovici, oprindu-se și privind spre dulapul de sticlă.

— Dar de ce ?

— Dumneavoastră sînteți o valoare internațională ?!

— Da' de unde..

— Păi, vedeți ! Și să-mi las colegul în caz de nenorocire, salvîndu-mă datorită valorii mele internaționale, mă iertați... Sînt un student moscovit, nu un Șarikov !

Filip Filipovici își săltă semeț umerii, aducînd cu un rege francez de demult.

— Eh, Filip Filipovici..., exclamă amărît Bormental. Atunci ce facem ? O să așteptați pînă reușiți să faceți om din acest huligan ?!

Filip Filipovici îl opri cu un gest al mîinii, își mai puse coniac, sorbi, sugînd puțină lămîie, și spuse :

— Ivan Arnoldovici, după părerea dumneavoastră, pricep ceva din anatomia și fiziologia, hai să spunem, a aparatului cerebral al omului ? Ce părere aveți ?

— Filip Filipovici, ce întrebare-i asta ? protestă cu efuziune Bormental, dînd din mîini.

— Ei bine ! Fără falsă modestie și eu cred că în această materie nu sînt ultimul om din Moscova.

— Iar eu cred că sînteți primul, nu numai din Moscova, ci și la Londra și la Oxford ! îl întrerupse cu înverșunare Bormental.

— Bine, așa să fie ! Deci, viitor profesore Bormental : n-o va reuși nimeni ! S-a terminat ! Fără nici un fel de întrebări. Clim ! exclamă solemn Filip Filipovici, iar dulapul îi răspunse cu un ecou. Clim ! repetă el. Fiți atent, Bormental, sînteți primul discipol al școlii mele și, în afară de aceasta, sînteți prietenul meu, după cum m-am putut convinge și astăzi. Deci, dumneavoastră, ca unui prieten, vă împărtășesc un secret. Știu cu siguranță că n-o să mă faceți de ocară. Măgarul ăsta bătrîn de Preobrajenski a capotat la această operație ca un student începător. E drept, a făcut o descoperire, dumneavoastră știți care. Filip Filipovici arătă spre draperie, făcînd aluzie, probabil, la Moscova. Numai că, aveți în vedere, Ivan Arnoldovici, singurul rezultat al acestei descoperiri va fi faptul că noi toți îl vom avea pe acest Șarikov uite aici ! Filip Filipovici își arătă gîtul anchilozat, predispus la paralizie. Fiți liniștit ! Dacă cineva, continuă el, m-ar țintui aici și mi-ar trage o mamă de bătaie, vă jur că i-aș da vreo cinci cervoneți ! „De la Sevilla la Grenada...". Dracu să mă ia... Da, cinci ani scormonesc hipofiza asta... Știți ce muncă am făcut, mintea nu poate s-o cuprindă ! Și acum, vă întreb : pentru ce ? Pentru ca într-o bună zi să transform un cățelandru drăgălaș într-o asemenea lepădătură, încît ți se face părul măciucă !

— Ceva nemaipomenit !

— Sînt întrutotul de acord cu dumneavoastră. Iată, doctore, la ce se ajunge, cînd cercetătorul, în loc să meargă paralel și prudent împreună cu natura, forțează problema și ridică vălul : iată-l pe Șarikov, mîncați-l fript !

— Filip Filipovici, și dacă ar fi fost creierul lui Spinoza ?

— Da ! urlă Filip Filipovici. Da ! Numai dacă nenorocitul de cîine nu-ți moare sub bisturiu, ați văzut doar ce fel de operație este ! Într-un cuvînt, eu, Filip Preobrajenski, n-am făcut în viața mea ceva mai dificil. Se poate grefa hipofiza lui Spinoza sau a unui alt diavol și să faci dintr-un cîine o ființă superioară. Dar la ce bun ? vă întreb. Explicați-mi, de ce trebuie să fabricăm artificial niște Spinoza, cînd orice muiere poate să-l nască oricînd. Uite, la Holmogori, madam Lomonosov a adus pe lume pe celebrul ei fiu ! Doctore, omenirea are singură grijă de asta, și în virtutea evoluționismului, în fiecare an, selectează, dintr-o masă de lepădături de tot felul, zeci de genii extraordinare, care înfrumusețează planeta. Acum vă este clar, doctore, de ce am dat peste cap concluzia dumneavoastră din foaia de observație clinică a lui Șarikov ? Descoperirea mea, dracu s-o ia, de care faceți atîta caz, nu face nici două parale... Da, da, nu mă contraziceți, Ivan Arnoldovici, eu am înțeles deja acest lucru. Știți foarte bine că nu vorbesc niciodată în vînt. Teoretic este interesant. Bine ! Fiziologii vor fi încîntați. Moscova e înnebunită... Dar practic, ce e ? Ce aveți acum în fața dumneavoastră ? Preobrajenski arătă cu degetul în direcția sălii de consultații, unde zăcea Șarikov.

— O lichea ieșită din comun !

— Dar cine-i el ? Clim ! Clim ! strigă profesorul. Clim Giugunchin (Bormental deschise gura)! Asta e : două condamnări, alcoolic, „totul se împarte", o căciulă și doi cervoneți dispăruți (Filip Filipovici își aminti de bastonul jubiliar și deveni din nou stacojiu), Un mitocan și un porc... Bastonul am să-l găsesc. Într-un cuvînt, hipofiza este un teritoriu interzis, care determină în fiecare caz o înfățișare anume a omului. O anume ! „Din Sevilla la Grenada...", strigă Filip Filipovici mișcînd fioros din ochi. Și nu general-umană ! E creierul însuși în miniatură. Și n-am nevoie deloc de el, dă-l la toți dracii ! Mă preocupa cu totul altceva, eugenia, îmbunătățirea speciei umane. Și am dat greș, ocupîndu-mă de problema întineririi. Doar nu cumva credeți că făceam toate astea pentru bani ? ! Sînt, totuși, savant !

— Sînteți un mare savant, asta e ! spuse Bormental, sorbindu-și coniacul. Ochii i se injectaseră.

— Am vrut să fac o mică experiență, după ce, acum doi ani, obținusem pentru prima dată din hipofiză un extract al hormonului genital. Și în loc de asta, ce-a rezultat ? Dumnezeul meu ! Acești hormoni în hipofiză, o, Doamne... Doctore, mă aflu în fața unui ocean de disperare surdă, vă jur, m-am pierdut.

Suflecîndu-și mînecile, cu ochii cruciș, Bormental spuse :

— Atunci, dragă profesore, dacă dumneavoastră nu doriți, am să-i dau pe riscul meu șoricioacă. Și ce dacă tata a fost anchetator penal ? În fond și la urma urmelor, este propria dumneavoastră ființă experimentală.

Filip Filipovici se înmuie, se stinse, se înfundă în fotoliu și spuse :

— Nu, n-am să vă permit acest lucru, dragă băiete. Am 60 de ani și pot să vă dau sfaturi. Să nu apelați niciodată la crimă, indiferent împotriva cui ar fi îndreptată. Să ajungeți la bătrînețe cu mîinile curate !

— Mă iertați, Filip Filipovici. Păi dacă-l mai prelucrează și acest Schwonder, ce-o să iasă din el ?! Dumnezeule, de-abia acum încep să pricep ce poate ieși din acest Șarikov !

— Aha ! Acum ați înțeles ? Iar eu am înțeles acest lucru la zece zile după operație. Ei bine, acest Schwonder este cel mai mare prost. El nu înțelege că Șarikov este pentru el un pericol mai mare decît pentru mine. Acum acesta încearcă în fel și chip să-l ațîțe împotriva mea, fără să-și dea însă seama că dacă cineva, la rîndul său, îl va ațîța pe Șarikov împotriva lui Schwonder, nu vor rămîne din acesta din urmă decît fulgii.

— Cum să nu ! Numai dacă luăm în calcul pisicile ! Un om cu inimă de cîine.

— O, nu ! nu ! răspunse tărăgănat Filip Filipovici. Doctore, faceți o imensă greșeală. Pentru Dumnezeu, nu defăimați cîinele. Pisicile — o chestiune temporară... E o problemă de disciplină, care va cere două-trei săptămîni. Vă asigur. Încă vreo lună și va înceta să le mai fugărească.

— Da' de ce nu acum ?

— Ivan Arnoldovici, e un lucru elementar... De ce mă mai întrebați ? Hipofiza doar nu atîrnă în aer. Totuși, ea este grefată pe un creier de cîine, lăsați-o să se adapteze! Acum Șarikov manifestă numai reminiscențe cîinești și, vă rog să mă înțelegeți, că pisicile sînt lucrul cel mai puțin rău din tot ceea ce face. Pricepeți odată, că toată oroarea constă în faptul că el nu mai are acum inimă de cîine, ci inimă de om. Cea mai netrebnică din toate cîte există în natură !

Excitat pînă la culme, Bormental strînse pumnii mîinilor slăbănoage și puternice și, dînd din umeri, rosti hotărît :

— Desigur ! Am să-l omor !

— Vă interzic ! răspunse categoric Filip Filipovici.

— Iertați-mă, dar...

Filip Filipovici ciuli urechile, și zise ridicînd un deget :

— O clipă doar... Parc-am auzit niște pași...

Își încordară amîndoi auzul, dar coridorul rămase cufundat în liniște.

— Mi s-a părut, rosti Filip Filipovici și începu să vorbească cu aprindere în germană. În cele spuse răsunară de cîteva ori cuvintele „caz penal" rostite în rusă.

— Un minut, zise ciulind deodată urechea Bormental și se îndreptă spre ușă. S-au auzit clar niște pași apropiindu-se de cabinet. În plus — o voce bodogănind. Bormental deschise larg ușa și se dădu înapoi mirat. Absolut stupefiat, Filip Filipovici înghețã de-a dreptul în fotoliu.

În pătratul luminat al coridorului, Daria Petrovna apăru doar în cămașă de noapte, cu fața aprinsă și agresivă. Doctorul și profesorul fură copleșiți de trupul ei planturos și viguros și, cum li s-a părut de spaimă, complet dezgolit. Cu mîinile sale puternice, Daria Petrovna tîra ceva, și acest „ceva" se împotrivea, se lăsa în fund, iar picioarele-i scurte, acoperite de puf negru, se împleticeau pe parchet. Acest „ceva", bineînțeles, s-a dovedit a fi Șarikov, complet pierdut, încă cherchelit, ciufulit și doar în cămașă.

Impunătoare și goală, Daria Petrovna l-a scuturat pe Șarikov ca pe un sac de cartofi și a spus :

— Priviți-l, domnule profesor, vizitatorul nostru, Telegraf Telegrafovici ! Eu măcar am fost căsătorită, dar Zina-i fecioară ! Noroc că m-am trezit !

Terminîndu-și perorația, Dariei Petrovna i se făcu deodată rușine, scoase un strigăt, își acoperi pieptul cu mîinile, și fugi.

— Daria Petrovna, iertați-ne, pentru Dumnezeu ! strigă în urma ei, venindu-și în fire, Filip Filipovici.

Suflecîndu-și încă mînecile cămășii, Bormental se îndreptă către Șarikov. Privindu-l în ochi, Filip Filipovici se îngrozi :

— Vai de mine, doctore ! Vă interzic... !

Cu mîna dreaptă, Bormental îl prinse pe Șarikov de guler și-l scutură atît de tare, încît cămașa plesni la piept.

Filip Filipovici se aruncă între ei și căută să-l smulgă pe sfrijitul Șarikov din mîinile puternice ale chirurgului.

— N-aveți dreptul de bătaie ! strigă Șarikov pe jumătate sufocat, așezat pe jos, dintr-odată treaz.

— Doctore ! urla Filip Filipovici.

Bormental își reveni întrucîtva și-l lăsă pe Șarikov din mînă, iar acesta începu imediat să scîncească.

— Ei bine, șuieră Bormental. Să așteptăm pînă mîine dimineață. O să-i fac un spectacol cînd se trezește...

Îl înșfăcă pe Șarikov de subsuori și-l tîrî în sala de așteptare, la culcare.

Șarikov încercă să se împotrivească, dar membrele nu-l ascultau.

Filip Filipovici, cu picioarele desfăcute, ceea ce făcea să-i fluture poalele halatului său azuriu, ridică mîinile și ochii spre lampa din plafonul coridorului și spuse :

— Ai de mine și de mine !

În românește de George G. Potra
și Paraschiva Bădescu

(Continuare în numărul viitor)

m a p a m o n d

Prin vama lecturii

● „Prin urmare deci — se spune într-o notiță finală a cărții pe care o comentăm, respectiv «Terra, casa în care locuim», Editura Sport-Turism, 1988, avînd ca autor pe cunoscutul și vrednicul publicist **Neagu Udroiu,** la capătul unui șir de subiecte puse pe masa celui ce-și asumă efortul de a reflecta asupră-le — ne întoarcem unul spre celălalt, autor și cititor, căutîndu-ne din priviri și formulînd întrebări, despre cum ne-a mers împreună. Dacă de dragul unui mai pregătit răspuns interlocutorul meu se va întoarce printre filele deja trecute — conchide autorul — prin vama lecturii, voi lua aceasta ca un semn bun".

Asigurîndu-l pe Neagu Udroiu de acest semn bun, voi încerca să trec prin vama cercetării reportajele sale din amintita carte, intitulîndu-mi considerațiile, după cum se vede, cu convingerea că dintre toți globe-trotterii (și eu sînt unul dintre ei !) nimeni n-a călătorit mai cu folos pentru umanitatea de la noi și de aiurea ca el. Dar ca să nu creadă alți cititori că îl flatez, să încerc să mă explic. Zic umanitatea de la noi pentru că el nu privește și nu primește nimic cu semnul complexării. Astfel aflăm că vestita „Casă a cerului sublim" de la Beijing e de-o virstă cu pictura Voronețului. Nu altfel procedează și în cazul asociațiilor cu monumentele de civilizație ale altor popoare. Și pentru a rămîne tot la perimetrul Chinei milenare, să amintim comparația dintre Valea Regilor din Egipt și una similară din apropierea marelui zid chinezesc unde împăratul Yougle a ales locul de odihnă veșnică pentru el și alți împărați. Și pentru a concluda în aceste încrustări în jad care sînt însemnările de la Beijing, să exemplificăm : „Este dimineață la Beijing. Bicicletele au luat în stăpînire orașul, developînd prin respirația lor insistentă, prin agitația revărsată peste străzi și trotuare un timbru specific. În acoperișul pavilioanelor, în broderia traseelor de marmură, în zborul Pagodei albe, soarele își caută încă incidențe cromatice, care fac parte din biografia începutului de zi. În Parcul Muncitoresc, zeci de cioplitori în piatră își desfășoară cu răbdarea ce măsoară milenii meseria lor. Piriiașele își duc pe sub arcul podețelor trupurile de cristal în care zumzăie pești de culoarea macului. Pini seculari, risipiți în pătrate delimitate de dale de marmură, se proiectează sub cer — candelabre stufoase amăgite de soare. Iată-l pe acesta, cu opt ramuri desfășurate din caier, însurubindu-se vertical, fandind din loc în loc, multiplicîndu-se iar și iar și încheind prin a accepta pămătuful verde drept punct terminal. Tufe de liliac înflorit, interminabile pavilioane și ronduri de flori".

Să mă ierte cititorul pentru acest citat poate prea lung. El putea tot atît de bine să fie încluit de o simplă frază din capitolul referitor la Hong Kong, la bărcile pe care oamenii locuiesc o viață într-un veșnic tangaj : „Coviltirele plutitoare răsfirate la adăpostul nopții pe oglinda apei ingină o romanță pe care nimeni nu poate pretinde că o înțelege pînă la capăt".

Fără îndoială, unul din primele merite ale cărții lui Neagu Udroiu e diversitatea de subiecte, de evenimente la care totdeauna e prezent, de parcă el le-a pus la cale.

Cu toate că din memorialiștii români sînt invocați personalități ca Mihai Ralea, mai ales în cazul universului picturii englezești, Neagu Udroiu, prin viziunea scrisului său, e mai curînd aproape de eseul memorialistic. Din acest punct de vedere, Neagu Udroiu — pe lîngă un reporter de primă mînă — e un comentator de artă avizat, plin de discernămînt.

De la istoricul unor muzee celebre, la aventura impunerii unor mari artiști (între alții, Constantin Brâncuși !) la incursiunile adesea savante în opere și în gîndirea lor, nimic din ceea ce e artă plastică de o anumită celebritate nu-i rămîne străin lui Neagu Udroiu, fie că e vorba de Luvru, de Ermitaj, de National Galery, de Tate Galery, de Metropolitan sau Prado.

Parafrazînd-o pe Sarah Newmeyer — într-o considerație despre Toulouse-Lautrec — am putea spune și noi : Neagu Udroiu nu este moralist, nici scormonitor în gunoi și ceea ce a văzut a pictat (adică a pictat cu cuvinte).

Cît privește moralismul, Neagu Udroiu nu e străin de el căci iată ce spune o reflecție din British Museum : „Lucrul scump — un tablou este așa ceva — ajunge în mina obișnuită cu foșnetul banului. Eu, ajuns aici, sînt un răsfățat al soartei, putînd călca din priviri într-o răsucire a timpului, printre atitea frumusești ale pămîntului. Este ceva care mă împiedică să mă bine dispun pînă la capăt".

Este acel ceva sesizat și de un poet într-o situație similară care nota în Cartea de aur a unui muzeu celebru : „Cripte, stele, sarcofage, / Măști străvechi de zei și zee / Prăzile anticofage / Sînt donații în muzee / / Suveniruri din campanii / Și din misii sacrosante / Plus-profituri din campanii / De petrol sau diamante / / Domnul conte cu-o mumie / Dintr-un neam mai vechi ca Hufru / Printre donatori se-nscrie / În colecția lui Luvru / / Domnul lord cu-o diademă / Ce-a purtat-o Nefertiti-și / Face numele emblemă / În colecția lui British / / Și întreg acest tezaur / Îl cinstește-o lume dară / Marii prădători de aur / Și istoria prădară".

Spuneam că una din virtuțile cărții lui Neagu Udroiu e densitatea de informații pe quadratul de materie tipărită. Iată numai două exemple : „Met" (adică Metropolitan Museum din New York) are azi 350 000 de opere de artă. Dacă ai rezerva un minut, unul singur, pentru fiecare lucrare, ai nevoie de 350 000 de minute. Înseamnă 5 833 ore. Înseamnă 243 zile pline, zi și noapte. Două treimi dintr-un an, fără zile lucrătoare. Numai pentru a privi.

Și o statistică similară, de data aceasta de la „Ermitaj" : „O lucrare de mari ambiții într-un oraș încă zbătîndu-se cu ghețurile Nevei și cețurile începutului. Nouă hectare ocupă ansamblul în întregul său. Pe o suprafață de 46 000 metri pătrați și-au găsit adăpost 1 057 de camere, 1 886 uși, 1 945 ferestre, 117 scări. Acolo stau în așteptare 2 700 000 exponate" conchide reporterul cu strictețe.

Important pentru cititor este că autorul n-a făcut slalom printre peisaje, monumente, lucrări de artă, căutînd să identifice totul, cum singur mărturisește, cu harta în mină și **cu răbdare în suflet** (sublinierea noastră).

Și pentru a încheia caracterizarea acestui autor a nu mai puțin de 11 cărți, una mai bună decît cealaltă, de la „Reporter pe Mississippi" încoace, să-l citâm tot pe dînsul în ceea ce privește specificul scrisului său : „Un globe-trotter avînd în suflet idei de mare înălțime".

Aceasta și face din Neagu Udroiu un autor care poate fi citit cu mare folos pentru inimă și literatură.

Niculae Stoian

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTA EDITURĂ FRANCEZĂ LAROUSSE,** care începînd din anul 1865 s-a specializat în editarea dicționarelor și enciclopediilor, a publicat de curînd o carte foarte interesantă referitoare la Franța și la locuitorii ei. Cititorul are astfel ocazia să afle că francuzoaicele trăiesc în medie 80 de ani în timp ce vîrsta medie pe care o ating bărbații din această țară este de numai 72 ani, că 23 milioane de francezi poartă ochelari, că în Franța trăiesc astăzi 40 miliardari.

Și tot acest volum își informează cititorii că 58 la sută dintre francezi nu cunosc cine este autorul romanului „Mănăstirea din Parma"...

● **TENNESSEE WILLIAMS** (1911—1983) a fost nu numai un remarcabil dramaturg, autor al unor piese de teatru montate pe scene din aproape toate țările lumii : „Menajeria de sticlă", „Noaptea Iguanei", „Pisca pe acoperișul de tablă încinsă", „Vară și fum", ci și autorul unor poezii, două romane, mai multe nuvele și patru volume de povestiri. Așadar, se poate vorbi despre Williams — dramaturgul, Williams — prozatorul și Williams — poetul.

Volumele lui de povestiri trebuie considerate ca un material complementar pentru remarcabilele creații dramatice, care îl situează pe Williams printre cei mai mari dramaturgi ai secolului nostru. La fel ca în piesele de teatru, Williams aduce în prozele sale scurte întîmplările unor oameni însingurați, prinși în țesele unei lumi neprietenoase, ostile. De altfel, multe dintre prozele sale scurte reprezintă un punct de plecare pentru scrierea pieselor care l-au făcut celebru.

Tennessee Williams nu a negat — și nici nu a încercat s-o facă — influența pe care au manifestat-o asupra lui creația lui August Strindberg și A.P. Cehov. Influența lui Strindberg se manifestă și în prozele scurte, ca și în piesele de teatru, în primul rînd în conflictele drastice ale pasiunilor. De la Cehov el a luat modalitatea de analiză și autoanaliză fină și rafinată, balansul între tragic și comic.

● **LITERATURA PE BENZI DESENATE A INVADAT PUR ȘI SIMPLU JAPONIA.** În cursul anului 1988 au apărut în această țară 1,5 bilioane exemplare caiete cu benzi desenate. Rezultatul nu a întîrziat să se arate : numărul lucrărilor beletristice a scăzut vertiginos.

● **GERARD DEPARDIEU,** unul dintre cei mai populari actori francezi de teatru și film, a pașit cu dreptul și în literatură. Sub titlul „Scrisori înstrăinate" el a publicat douăzeci și cinci de scrisori adresate unor cunoscuți și apropiați de-ai săi. Cea mai interesantă este scrisoarea adresată colegei și prietenei lui Catherine Deneuve. Cartea s-a epuizat rapid în Franța, ceea ce i-a făcut pe unii critici să afirme că, fără a fi Proust sau Camus, Depardieu se pricepe să scrie, cucerindu-și cititorii prin sinceritate.

● **O CARTE INTERESANTĂ, DEOSEBIT DE UTILĂ, A PUBLICAT LA VARȘOVIA ELZBETA KROLIKOWSKA.** Este vorba despre „Kinematografie latyno-amerykanskje" (Cinematografia latino-americană) care, fără a aduce elemente de ultimă oră, se constituie într-o adevărată oglindă a cinematografiei Americii de Sud și nu numai, întrucît autoarea face loc în cartea sa și Mexicului și altor țări care nu se înscriu strict în spațiul latino-american.

Krolikowska face o legătură directă între dezvoltarea celei de a șaptea arte în această parte de lume și emanciparea literaturii țărilor care alcătuiesc continentul menționat. Literaturi reprezentate de nume ca Marquez, Carpentier, Cortazar, Borges, Fuentes etc. și care, după secole de tăcere, au găsit modalitățile cele mai autentice de autoexprimare. Pornind de la aceste realități, autoarea afirmă că, în pofida unor trăsături comune, fiecare țară latino-americană își are propria cinematografie — mai mult sau mai puțin dezvoltată — filmul jucînd un rol de primă mărime în găsirea identității naționale.

Un capitol important este dedicat cinematografiei braziliene, în care se împletesc elemente de mesaj social și o nouă estetică, folclor african și mituri indiene, mitologie locală și elemente de emancipare politică și economică.

Într-un alt capitol — „Zei azteci, distribuitori americani" — își găsește locul cinematografia mexicană ale cărei capodopere documentare datează încă din perioada anilor 1911—1917. În cinematografia acestei țări se regăsesc elemente de realism magic, dar și melodrame coloniale, pelicule picante tropico-exotice, filme cu cowboy în stil local etc.

În fracție cinematografia fiecărei țări latino-americane își găsește locul în cartea Elzbetei Krolikowska, dar „Hollywoodul latino-american" este situat în Argentina, țara cea mai europeană a continentului, după părerea autoarei.

● **ÎN TIMP CE FILMUL „ULTIMUL ÎMPĂRAT", DISTINS CU MAI MULTE PREMII OSCAR ÎN ANUL 1988,** face înconjurul triumfal al lumii, la Los Angeles a fost semnat contractul pentru realizarea unei noi coproducții chino-americane, despre primul împărat al Chinei, sub a cărui domnie a început construirea Marelui Zid.

Cheltuielile pentru realizarea acestui film se prevăd a fi de circa 30 milioane dolari, iar la turnare vor lua parte pînă la 60 000 de persoane. Interpreții principalelor roluri nu au fost încă fixați. Se cunoaște însă că regizorul va fi Richard Attenborough, autorul, între altele, și al filmelor „Gandhi" și „A Chorus Line".

După terminarea acestui film, regizorul va realiza o peliculă bazată pe memoriile lui Charles Chaplin. Pentru aceasta el a obținut dreptul de folosință din partea văduvei marelui Chaplin, Oona Chaplin. În rolul vor fi folosite pe scară largă fragmente din peliculele lui Chaplin. În pofida optimismului regizorului, distribuitorii americani sînt destul de sceptici în legătură cu succesul noii creații a lui Attenborough.

● **CU OCAZIA CELEI DE A 200-A ANIVERSĂRI A MORȚII LUI WOLFGANG AMADEUS MOZART,** Centrul Lincoln din New York va prezenta toate cele 600 lucrări ale marelui compozitor. Acest proiect gigant va debuta cu un mare concert de gală care va avea loc în ziua de 27 ianuarie 1991. Metropolitan Opera va pune în scenă șapte dintre operele lui W.A. Mozart.

● **MARELE REGIZOR JAPONEZ AKIRA KUROSAWA** a început de curînd filmările la cel de al 29-lea film al său, care poartă titlul provizoriu „Vise". Acesta va fi alcătuit din zece secvențe, în care regizorul va înfățișa momente din viața și creația sa.

● **REDACȚIA REVISTEI FRANCEZE LUNARE „LIRE"** alege în fiecare an cele mai bune douăzeci de titluri editate în Franța. Alegerea se referă atît la operele scriitorilor francezi cît și la cele traduse. Între acestea figurează, pentru anul 1988, opt lucrări traduse : cîte una din limbile spaniolă, polonă, iar restul din engleză și... americană. Opt volume dintre cele selecționate sînt romane, șase sînt din domeniul literaturii faptului, cinci sînt autobiografii sau biografii. Unul dintre titlurile alese de redacția revistei „Lire" este o carte de desene pentru copii, cu ilustrații și texte semnate de Claire Bretero.

Cea mai bună carte a anului apărută în Franța este — după părerea celor de la „Lire" — romanul „Orașul miracolelor" al spaniolului Eduardo Mendoza. Eroul său este Onofre Bouvila, țăran spaniol venit la Barcelona în anul 1888 pentru a vizita Expoziția mondială găzduită de acest oraș, și care va sfîrși tragic, în anul 1929, cu ocazia unei alte Expoziții mondiale. Dintre lucrările scriitorilor francezi a fost ales romanul „Expoziție colonială" a lui Erik Orsena, care se inspiră și el din trecut. Romanul narează viața fictivă a unui inginer. De altfel, autorul a obținut Premiul Goncourt pe anul 1988 pentru cel mai bun roman francez al anului.

Dintre biografii-autobiografii au fost alese : volumul al nouălea din „Jurnalul lui C. Mauriac" (primul volum a apărut în anul 1974), apoi „Ce ? Veșnicia", partea a treia a trilogiei semnate de Marguerite Yourcenar, prima femeie-scriitor membră a Academiei franceze, decedată în urmă cu un an, în vîrstă de 84 de ani. În fine, alegerea a căzut și asupra volumului „Laterna magica" al cunoscutului regizor suedez Ingmar Bergman.

A mai fost selecționat și „Dicționarul critic al Revoluției franceze", un volum masiv de 1 126 pagini, publicat la Fayard de un colectiv condus de istoricul Françoise Furet.

● **O MARE EXPOZIȚIE DE TABLOURI EXECUTATE DE MARELE POET GREC IANNIS RITSOS** a fost deschisă de curînd la Atena. Lucrările expuse — peisaje și portrete — datează din perioada anilor '40, cînd guvernul reacționar grec l-a exilat pe Ritsos în diferite insule grecești din apropierea granței cu Turcia, în special în insula Samos. Majoritatea lucrărilor au fost executate pe pietre sau lemn.

Expoziția face parte dintr-un program vast de acțiuni menite a marca împlinirea, la 1 mai 1989, a celei de a 80-a aniversări de la nașterea marelui poet grec.

Mihail Steriade

După mai bine de șase decenii de activitate literară continuă, autor a numeroase volume de poezii originale în limba română și franceză ca și de traduceri din poezia română clasică și contemporană în limba franceză dintre care amintim : **Pajiștile sufletului, Vremelnicii, Meduza, Ceramica, Soveja, ou le retour du coeur, Clamondé Courrone de vents, Louange à Marie, Des rêves aux portes de la Mer, Poèmes deracinées, Ruptures des ténèbres, Hommage à la Roumanie, Murs, Muses et Messages, Fragments d'une statue, Mon livre d'heures, La Poésie pas à pas, Sous le signe de l'aigle à deux têtes, Destin roumain, Voix universelle : Eminescu, Anthologie inachevée de la poésie roumaine, Approche d'un génie : Eminescu, Choix de poèmes et d'images d'enfants roumains, Tudor Arghezi, Lucian Blaga** ș.a., poetul Mihail Steriade s-a afirmat și ca un adevărat „ambasador al culturii noastre naționale" cum l-a numit Șerban Cioculescu, afirmîndu-se și pe plan european ca un „infatigable initiateur d'echanges cultureles entre la Roumanie et les pays de la Francophonie" cum l-a caracterizat criticul belgian Jehan de Meester, prefațatorul culegerii antologice „La Poésie pas à pas". (Editions Soveja, 1983).

Mihail Steriade s-a născut la 12 aprilie 1904 în Focșani, a absolvit cursurile liceului „Unirea" din orașul natal și Universitatea din București (Facultatea de litere și filozofie) și în 1929 a plecat la Paris, pentru pregătirea unui doctorat la Sorbona. În Reims a fondat în anul 1937 un **Institut particular de civilizație română** iar în Belgia, la Louvain, un **Centru cultural român,** a inființat un **Journal Roumain des Poètes** și o Casă de editură „Soveja". În anul 1947 i s-a acordat cetățenia franceză iar din 1956 s-a stabilit în Belgia, unde trăiește și astăzi, și desfășoară o amplă activitate culturală.

Ca un omagiu adus din partea noastră cu prilejul împlinirii vîrstei de 85 de ani, publicăm o selecție din retrospectiva lirică „Mihail Steriade" care se află în pregătire. *)

Pîine albă

Am semănat în glie bobul sfînt
să se ridice-n soare, din pămînt
un spic de griu-nădejde și substanță
a cerului, umană cutezanță
un imn al bucuriilor de mîine...

Îți recunosc puterea, dulce pîine
tu, suverana care domnești pe orice masă
a vieții, sursă vie, din început rămasă !

Și totuși, cîte mîini, pe cîmpuri au trudit
făcînd din tine ziuă, zenit de-nțelepciuni
că marea clipă-a vieții cu cerul ne-a-nrudit
ca o strălucitoare corolă de minuni !

Eu știu

Eu știu tot ce-ar putea să fie
dar n-o să fie niciodată
cît poate inima să-mi bată
ca o aripă-n veșnicie !
Azi totu-n jurul meu se schimbă
și la-ntrebare îmi răspunde
un zvon de sunete profunde
rostite-ntr-o eternă limbă...

De-acum, sînt depășit de arbori
ca și de firele de iarbă
într-o singurătate oarbă
ce mă contemplă fără martori
Știu bine ce-aș putea să fiu
uitat la margine de zi
stiu bine, mor, **pentru a fi**
mai mult nu trebuie să știu !

Am scris

Am scris în asfințit pe nobila argilă
memoriul meu spre viitor cu fața
despre ce-a fost, să-mi tremure pe filă
un fluture cu-aripi de aur — Viața !

Față în față cu destinul, spun
că nu pot ști ce, miine, — o să se-ntîmple
dar simt că peste toate peceți eterne pun
aceste clipe fulguind pe tîmple...

Știu că tot ce-i uman este un joc
că-acel ce m-a citit și mă-nțelege
tot el aprinde-n mine-un veșnic foc
de infinit cu flăcări să mă lege !

Și mîna care-acoperă tot albul filei
cu litere, după o trudă grea
mi-a dăruit triumful clorofilei
izvorul, din adînc cînd mă durea

Dar dacă moartea nu vrea să citească
cuvintele de dragoste și dor
e poate doar provocatoarea mască
a rănilor uitate ce mă dor !

Iată-mi iubirea

Mîinile mele, iată, necontenit sculptează
în piatra orgolioasă un trup de catedrală
în jilțul frumuseții cu cerul drept spetează

Dar, vino, îmbrăcată în purpură astrală
aici, să pui pămîntul, aici, apa lustrală
fii tu, judecătorul cel așteptat, cutează !

Tot ce acum răsună sînt corzi de uragane
copilăria-și cere iertare și... o iert
dar focul ce mă arde a rupt sigilii vane
s-a stins și pasiunea-un strigăt în deșert

Și steaua morții cheamă de pe-nstelata treaptă
e glasul de iubire care de mult m-așteaptă !

România

Vă cer iertare drumuri deschise ca să plec
neliniști noi, ferestre și zestrea mea bogată
stejari spre care, fruntea de-adio, mi-o aplec
cuvinte de iubire nespuse niciodată...
La orizont sînt strînse și primăveri și ierni
un puls adînc de inimi venind din depărtare
întemeieri de lacrimi ce-n taină se așternu
tu, noaptea mea de grijă și de dorinți, iertare !
Acolo, sînt podgorii, pămîntul moștenit
unde lumini și umbre din soarele apune
mari dinastii de aștri pe cer au devenit
și-atita bucurie cît nu se poate spune...
Iertați-mă, voi flăcări de dor, autumnale
fremătătoare glasuri din cel din urmă glas
mă iartă, Țară, Țară cu șesuri lungi, natale
iertați-mă, priveliști, ce-n suflet mi-ați rămas !

Prezentare și traducere de
Ion Potopin

*) Din retrospectiva lirică „Mihail Steriade", în pregătire.

Balcanice

BRANKO ȚVETKOSKI

Triumful îndoielii

Se putea așadar să se dezghioace
oboseala inversunată
Să se lase în jos printre crengi
Să impungă sub gene
Degetele obosite să se odihnească
Pe firul tors un blînd suspin să-și
ia zborul

Dar n-ar fi fost îngăduit să nu fie
luată în seamă
Schimbarea de după trezire

Marginile s-au arătat moi pe la
îndoituri
Împletitura slabă, culorile fără viață
S-au încețoșat contururile iscusinței
Meșteșugul, perfid, ca o nălucă s-a
înălțat.

Minz

Din triste ori întru mare cinstire,
Supus printre munți mă întoc

Prima pajiște lacom strămută luminile
ochilor
Peste tot ce-i oprit desculț zboară
un nor
Pasul se-mpiedică la cea mai zvăpăiată
mișcare

Din cring neliniștea sfichiuie
Și cu neputință-i deja
Să pun în friu amintirile

Gîfiind urc blindul povîrniș
Simt povara — o pedeapsă de neocolit
Pentru visul pe care totdeauna îl uit.

În românește de
Dumitru M. Ion

UN POET — O LUME

OMAR KHAYYAM

Marele poet și învățat al Iranului și Tadjikistanului Omar Hiasiddin Abdulfath ibn Ibraghim Khayyam (1048 ?—1122) s-a născut în orașul Nișapur, important centru de cultură al Horasanului. Și-a împlinit instrucția în orașul natal și în alte centre de învățămînt ale Asiei Centrale. Cu timpul devine matematician și astronom de renume. În filozofie, Omar Khayyam se declară discipol și continuator al lui Ibn Sina (Avicena). Cunoaște numeroase persecuții din partea clerului musulman. Moștenirea poetică a lui Omar Khayyam însumează 600 rubaiate.

RUBAIATE

1

Noi dincotro venim? Ne poartă drumul unde?
Și care-i sensul vieții? Noi nu-l putem
pătrunde,
Iar suflete curate, în moara de azur,
Cenușă se prefac și fumul nu-i niciunde.

2

O zi s-a stins din nou cu șoaptele de vînt,
S-a mistuit în moarte și fără de mormînt
Și noi trăim și nici că ne mai pasă,
Că ziuă se va naște, că alta iar s-a frînt.

3

La mare cinste este pe unde mergi Coranul,
Dar la citire stihul e mutilat, sărmanul,
Iar ție care știi la stihuri meșteșugul,
Ți se citește-n lege și astări și tot anul.

4

În stînga să ai flori, ulciorul plin în dreapta,
Petrece cu iubita și fie-ți dulce șoapta,
La trandafir petala se veștejește iute,
Iar moartea te pîndește cu pasul și cu fapta.

5

Pe unul îl munceste eresul și credința,
Pe înțelept îl chinuie știința,
Dar încruntat le strigă de sus la toți,
străjerul :
„Voi proștilor uitați de tot îngăduința!"

6

Aduceți vin mai iute, m-am săturat de vis,
Vreau să slăvesc și roza și floarea de cais,
Să mai slăvesc vreau Mintea, bătrîna
cerșetoare,
Să-i dau să bea vin sub naltul chiparis.

7

Cît o să fim captivi în pușcăria lumii?
Și cît ne-o legăna doar tristul cînt al mumii?
Mai bine toarnă vin să bem în veselie,
Pînă n-om fi lucire în măruntaiul humii.

8

Allah pentru beție nu întră în alerte,
Cînd o să fiu iar beat, Allah o să mă ierte,
Doar dacă la trezie aș făptui păcatul,
Abia atunci Allah o să mă certe.

9

Dorințele ne iau pe toți cu anasina,
Ținem pahar în mînă și pe Coran e mina,
Așa trăim sub cerul albastru și senin,
Pe sub păcat credința se zbate iar, bătrîna.

10

Să mă dezic de vin? Dar asta nu se poate!
Ar însemna în viață să mă dezic de toate.
Putea-voi de folos să fiu întru islam,
Dacă plăcerea asta o crimă se socoate?

11

La două plante fruntea mi-o înclin,
La chiparosul negru și la preaalbul crin.
Întinde mîini frumoase înaltul chiparos
Și crinul are grai, dar tace pe deplin.

12

O minte ce-a luat pămîntul prizonier,
Adusu-ne-a lumina de prin străfund de cer,
Altminteri am fi fost și azi o noapte neagră
Și ar trona doar somnul prin veșnicul eter.

13

„Să bei este păcat", nu te grăbi să spui,
De ce de-a curmezișul la viață să te pui?
De-or duce-n iad pentru femei și vin,
Atuncea raiul fi-va pămîntul nimănui.

14

A întrebat un pește : „Eu cînd o să înot?
Bazinul este mic și să trăiesc nu pot!"
„Curînd om sfîrii pe foc, grăiește rața,
Iar tu tînjești la visul tău netot!"

15

În calea mea găsesc numai capcane,
Le-a pus Allah mîndriei mele vane,
Dar eu le-am prevăzut și ocolitu-le-am
Și iar mă judecă scrutări dușmane.

16

Eu intru în geamie. E ceas tîrziu și mut,
Nu-mi caut în credință apărătorul scut.
Cîndva mi-am scos covorul de preacălcare
rupt
Și trebuie un altul așternut.

17

E minunat s-arunci semințe în pămînt,
E minunat cînd intră în suflet soare, cînt,
E minunat să vezi mulțimi de oameni liberi,
Să poți stîrpi robia cu faptă și cuvînt.

18

Nu totul se învîrte așa precum dorim,
Atunci de ce adesea noi timp nu prețuim?
Cu ficcare zi același gînd ne doare,
Că am plecat devreme și că tîrziu sosim.

19

O lume ai văzut-o și n-ai găsit nimic
Și tot ce-ai ascultat și zis e tot nimic,
Tot ce-ai călcat cu pasul prin lume e nimic,
Tot ce ți-ai cumpărat se face în nimic.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

SPORT

Pierdere în miracol

Duminică, fiindcă Rapidul juca în deplasare, am plecat spre munți, ca să asist la încheierea unei afaceri cu mînji. Vă închipuiți că eram vesel ca un țăran după ploaie (acum toți țăranii sînt umbriți de grija secetei), fericit ca un cocoș cînd își primește, seara, după muncă, porția de rachiu. La drum, m-am abătut pe la un prieten din cîmpia Dîmboviței ca să văd cu ochii mei o sută de fire de cafea răsărite în grădina lui, din sămînța primită din Argentina. Erau toate în trei foi — și mi-am zis, găsind unul în patru foi, că la Bacău va cîștiga Rapidul. După amiază, pe malul unui pîriu, lîngă o salcie ruptă, cînd dorința mi s-a împlinit, de bucurie, am ajutat la urcarea unui butoi de apă, de la izvor pînă la casa unde poposesc cînd plec spre Slănic și Valea Teleajenului, și vă declar că niciodată apa nu mi s-a părut mai vecină cu vinul.

Ține de tulpina visului să asculți desfășurarea unei etape de fotbal, într-o poiană dintre munții de sare ai Slănicului și muntele Roșu, numit astfel din pricina trandafirilor sălbatici care-i îmbracă versanții și-l învăpăiază în iulie și august, de la poale în pisc. Învăluită în cîntecele tăcute ale mestecenilor, odihnitoare ca pereții albi ai chiliilor mănăstirilor Cheia, Suzana, Zamfira, Valea Teleajenului ardea în floarea prunilor și-a mieilor. Gîlceava inocentă a cumpărării mînjilor, glasul unui Florin de vreo unsprezece ani, care da cu undița în gîrlă după mreană (momeală, doi scarabei) și care avea în supraveghere și aparatul de radio : nea Fănuș, atacă în valuri Rapidul !... vai de capul lor de gălățeni, se duc, se duc de-amboulea !... vine tare Farul, aur mult la Vraja Mării, vocalizau păsări mirifice, se încheiau și se destrămau vedenii de polen, în vama norilor se distilau alcooluri albastre, aerul era dulce și tare.

Acel Florin care dă la mreană, înșiră socoteli :

a învins Steaua — normal
a învins Rapidul — mușcă lostrița !
a învins Sportul Studențesc — ura
a învins Farul — ce băieți de smarald.

Gîndul mereu rătăcește pe frunze, pe miresme și prin nectarul răcorit cu zăpezi aduse de pe muntele Roșu. Și cad în toate capcanele lunii aprilie :

ce minune să fii ied în iarbă fragedă
ce dar al cerului să fii măr în floare
ce pierdere în miracol să asculți trenuri
ostenind spre Slănic, spre Mineciu Pămînteni.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
16
(1 046)
Sîmbătă
22 aprilie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MAREA ADUNARE POPULARĂ DIN CAPITALĂ

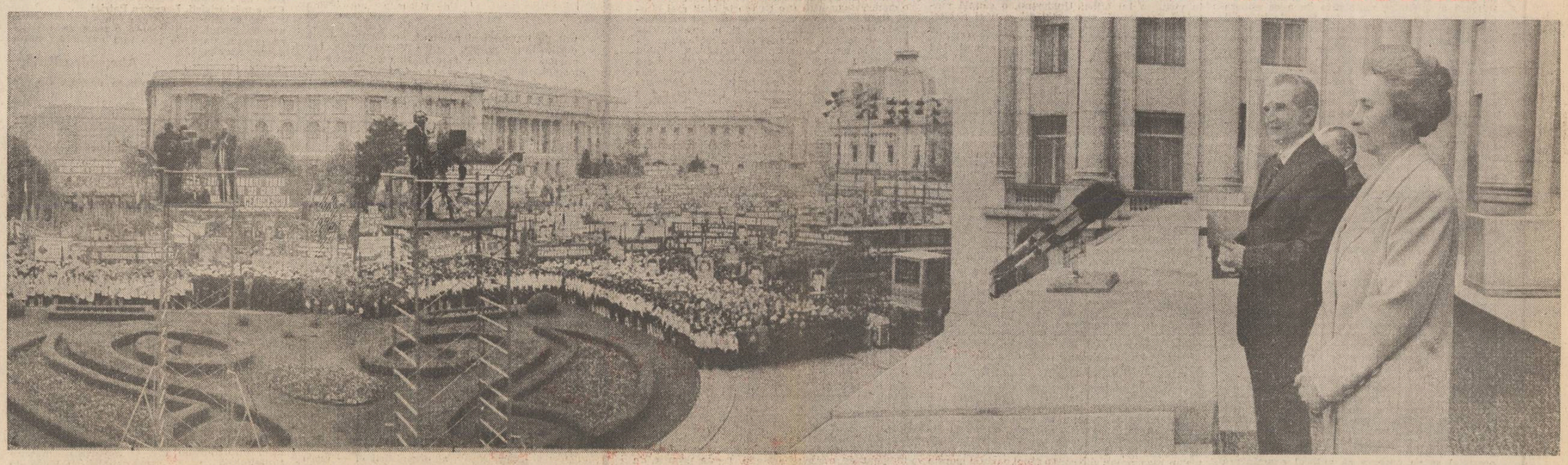

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Dragi tovarăși,

Doresc, în primul rînd, să vă adresez dumneavoastră, participanților la această grandioasă manifestare, tuturor locuitorilor municipiului București, un salut călduros, împreună cu cele mai bune urări. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

De la această mare manifestare adresez întregului nostru popor un salut călduros și cele mai bune urări de succese tot mai mari în toate domeniile de activitate. **(Aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Această grandioasă manifestare are loc la puțin timp după Plenara Comitetului Central al partidului și sesiunea Marii Adunări Naționale, care au marcat plata întregii datorii externe și adevărata independență economică și politică a României socialiste. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Plenara Comitetului Central al partidului și sesiunea Marii Adunări Naționale au prilejuit și un scurt bilanț al realizărilor poporului nostru pe calea construcției socialiste — și putem afirma cu îndreptățită mîndrie că poporul român, în deplină unitate, sub conducerea gloriosului nostru partid, a reușit să obțină succese remarcabile în făurirea socialismului și în ridicarea nivelului său de trai material și spiritual, în dezvoltarea științei, culturii, în întărirea independenței și suveranității României ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Cred că puține țări din lume pot să prezinte realizarea, în 45 de ani, a creșterii industriei de 135 de ori, din care numai după Congresul al IX-lea, din 1965, de 120 de ori. Aceasta reprezintă o uriașă realizare a unui popor, stăpîn pe destinele sale, care a lichidat asuprirea, exploatarea capitalistă și își făurește în mod liber și independent viitorul său — socialismul și comunismul ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

Tot în aceeași perioadă am realizat în agricultură — organizată pe baze socialiste, cooperatiste — o creștere a producției de circa 10 ori, din care de peste 6 ori după Congresul al IX-lea al partidului. **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Am dezvoltat puternic știința, am organizat, pe baze noi, moderne, învățămîntul, activitatea culturală. Am pornit de la faptul că numai și numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale noii revoluții agrare, numai cu o clasă muncitoare, o intelectualitate și o țărănime, cu un popor înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și culturii putem realiza cea mai măreață societate — societatea comunistă ! **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Am construit multe cetăți industriale, am dezvoltat puternic forțele de producție în întreaga țară, am dezvoltat puternic unitățile agricole, de stat și cooperatiste, am construit multe instituții social-culturale și, mai cu seamă, milioane de apartamente, de locuințe, care au transformat radical înfățișarea patriei noastre și asigură condiții tot mai bune de locuit, de muncă și de viață pentru toți cetățenii României ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

La toate aceste măreți realizări, oamenii muncii din municipiul București, în frunte cu organizația de partid, în deplină unitate, au adus o contribuție de mare însemnătate. Aici realizăm o parte însemnată a activității industriale, aici avem cele mai puternice centre de învățămînt, de știință și cultură. În București am realizat un număr important de locuințe, mari lucrări edilitare. Ele vor rămîne peste veacuri ca mărturie a forței și capacității poporului nostru, a oamenilor muncii din București. **(Aplauze, urale ; se scandează „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !").**

Vă mulțumesc mult pentru această grandioasă manifestare, pentru cuvintele și urările ce mi le-ați adresat în calitate de secretar general al partidului și președinte al României socialiste. Consider însă că toate acestea sînt adresate partidului nostru, forței sale organizatorice și politice, care a condus și conduce poporul nostru pe calea minunată a socialismului și comunismului. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu să trăiască, România să înflorească !").**

Doresc ca, de la această mare adunare populară, să adresez tuturor oamenilor muncii din capitala patriei noastre, întregului nostru popor, cele mai calde felicitări pentru minunatele realizări obținute în anii socialismului, pentru îndeplinirea cu succes a planului pe primii ani ai actualului cincinal, precum și urarea de a încheia acest an și întregul cincinal cu rezultate cît mai bune, punînd astfel o bază trainică pentru noi și noi realizări ale națiunii noastre pe drumul spre comunism. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România !").**

Consider această grandioasă adunare ca o puternică și entuziastă manifestare a încrederii în partid, o omagiere a justeței politicii sale de făurire a socialismului prin aplicarea legilor generale și a principiilor socialismului științific la realitățile din România. Viața a demonstrat că am mers pe un drum just, care corespunde și socialismului, și intereselor naționale ale națiunii noastre ! **(Aplauze, urale ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !").**

La această mare adunare din Capitală să omagiem activitatea tuturor organizațiilor componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, însuși Frontul Democrației — acest organism care sintetizează unitatea întregii noastre națiuni, sub conducerea partidului comunist, și care asigură victoria noii orînduiri, întărirea continuă a independenței și suveranității României ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Plenara Comitetului Central al partidului și Marea Adunare Națională au adoptat hotărîrea și legea privind anularea datoriei de 117 miliarde lei pentru cooperativele agricole de producție, ceea ce reprezintă o mare acțiune politică și economică, un uriaș sprijin acordat cooperativelor, agriculturii noastre socialiste pentru înfăptuirea neabătută a obiectivelor noii revoluții agrare. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

În același timp, la Plenara Comitetului Central am adoptat orientările de perspectivă pentru dezvoltarea patriei noastre în cel de-al 9-lea cincinal, pînă în anul 2000 și, în unele domenii, în prima parte a mileniului al treilea. Aceste orientări, care se bazează pe minunatele realizări pe care le-am înfăptuit, au în vedere continuarea dezvoltării intensive a industriei, agriculturii, a științei, a culturii, perfecționarea învățămîntului și ridicarea generală a nivelului de trai material și spiritual al poporului. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

Pe baza a ceea ce am realizat, avem ferma convingere că dispunem de tot ce este necesar pentru înfăptuirea cu succes a noilor obiective, pentru realizarea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și crearea condițiilor trecerii, spre sfîrșitul deceniului viitor al acestui mileniu, la o etapă nouă, la aplicarea în viață a principiilor de muncă și viață comuniste. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — eroism, România — comunism !").**

România a devenit o țară socialistă industrial-agrară, cu o puternică industrie, cu o puternică agricultură și ne propunem ca, pînă la sfîrșitul acestui mileniu, în anii 2000,

Continuare în pag. a 3-a

INDEPENDENȚA DEPLINĂ

Emblematică rămîne această primăvară care doar cu puțin timp înainte de sărbătoarea Întîiului de Mai, a consacrat un moment de o deosebită și largă rezonanță în inima și conștiința întregii națiuni. Sub semnul unității depline în jurul partidului, al secretarului său general, într-un consens amplu de gînduri și sentimente generate de hotărîrile și legile adoptate la Plenara C.C. al P.C.R. și la sesiunea Marii Adunări Naționale, în piața din fața sediului Comitetului Central al partidului a avut loc, miercuri, o mare adunare populară a oamenilor muncii din Capitală cu peste 120 000 de participanți. S-a dat glas mîndriei pentru epoca celor mai mari transformări petrecute în istoria politică, economică și socială a țării, s-a adus un înalt și înflăcărat omagiu ctitorului României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-au exprimat gînduri de mulțumire și recunoștință tovarășei Elena Ceaușescu.

Așa cum a subliniat secretarul general al partidului, în cuvintarea pe care a rostit-o, această grandioasă manifestare ce a avut loc la puțin timp după Plenara C.C. al P.C.R. și sesiunea Marii Adunări Naționale care au marcat plata întregii datorii externe și adevărata independență economică și politică a României, s-a constituit într-o puternică expresie a unității, a hotărîrii de a înfăptui neabătut obiectivele de dezvoltare generală a patriei noastre și de ridicare a gradului ei de civilizație, de a asigura întărirea necontenită a independenței și suveranității.

Înalte și reprezentative forumuri în care se hotărăsc liniile de ansamblu ale prezentului și viitorului au preocupat, recent, atenția întregii țări. Este vorba, în primul rînd, de Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, pe a cărei ordine de zi au figurat probleme de maxim interes și cu un ecou deosebit în sfera actualității politice, economice și sociale. Cuvîntarea secretarului general al partidului subliniază cu precădere aceasta și consacră, pe planul ideilor și argumentelor revelatoare, un moment calitativ nou, de o excepțională importanță și cu un deosebit impact în lumea eforturilor, a gîndirii și practicii revoluționare. **Zilele de 12—14 aprilie 1989 marchează — se poate spune — o deplină independență economică și politică a României! —** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Pentru prima oară în istoria sa îndelungată, România nu mai are nici o datorie externă, nu mai plătește tribut nimănui și este cu adevărat independentă — și economic și politic!** Această știre care a făcut ocolul țării și al lumii, primită cu sentimente de satisfacție de către întreaga națiune, de toți fiii și fiicele patriei, conferă primăverii acestui an un statut aparte, de istorie politică, economică și socială care, în cronica atît de atitor înfăptuiri și preocupări, înscrie, iată, un bilanț de o categorică și cuprinzătoare realitate: România și-a plătit complet datoria externă. Semnificativ prin el însuși, actul ca atare este mai mult decît memorabil și adună în el timpi ai experienței, ai capacității politice și organizatorice prin care munca, gîndirea și creația poporului s-au exprimat și se exprimă în acel consens al dezvoltării și afirmării neîntrerupte pe calea progresului și civilizației socialiste, al creșterii necontenite a patrimoniului de valori materiale și spirituale. Pentru că, așa cum s-a subliniat în această perioadă, s-au realizat vaste lucrări industriale și agricole, s-au dezvoltat capacități productive de interes național și în consonanță cu cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii în general. Tot în acești ani s-au dat în folosință Canalul Dunăre — Marea Neagră și Canalul Poarta Albă — Midia — Năvodari, s-a realizat metroul în București, s-a amenajat riul Dîmbovița, au început și se desfășoară din plin marile lucrări de modernizare și sistematizare a Capitalei printre care și construirea noului centru politico-administrativ. În general, o puternică dezvoltare au cunoscut și cunosc toate județele, toate orașele și comunele patriei. Toate acestea arată cu puterea evidenței celei mai categorice că drumul parcurs este cu desăvîrșire dinamic și complex, amplu și înnoitor, într-o permanentă și viguroasă ascendență. Dar schimbările produse mai arată și altceva și anume vitalitatea economiei românești, capacitatea ei de a înainta pe fronturi largi și profunde, conform propriilor cerințe și posibilități. Marea proprietate socialistă își arată roadele și certifică justețea unei politici și a unor programe care răspund prezentului și viitorului, intereselor fundamentale ale patriei și poporului.

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

ARTA ȘI MUNCA

Un adevăr validat de o lungă experiență demonstrează legătura indisolubilă dintre artă și muncă. De la primele încrustări rupestre ale peșterilor preistorice la frizele Parthenonului, de la arta străvechiului olărit la suprema înțelepciune din **Faust** de Goethe, arta nu a încetat să-i aducă muncii prinosul ei de conștiință.

Se cuvine a fi subliniat faptul că arta nu numai că este ea însăși o formă a muncii, un produs inestimabil al ei, ci și reflectarea deplină, adecvată a celorlalte domenii ale activității umane generale. Cu alte cuvinte, arta este o oglindă a muncii întregii societăți. O oglindă mingîietoare, dar uneori severă, tăioasă, dură. Și nu a oricărei societăți, ci a societății în care artistul formelor plastice și muzicale sau literatul își desfășoară el însuși munca sa creatoare. Nu mi-am imaginat niciodată și nu-mi pot imagina un creator de artă și literatură adevărată izolat de lume, rupt de viața societății în care trăiește. Dacă asemenea situații se mai întîlnesc, totuși, ele sînt rezultatul spiritului de imitație, acolo unde disprețul social și morbul cosmopolitismului mai dau iama prin conștiințe. Căci, altfel, cu cît legăturile cu lumea ale artistului sînt mai puternice, mai precis orientate pe direcțiile esențiale ale devenirii istorice, cu atît mai mult creația sa este mai plină de vitalitate, mai încărcată de acel mesaj uman atît de necesar și de caracteristic. Or, astăzi ne apare mai clar decît oricînd că devenirea istorică este determinată ea însăși de calitatea și organizarea muncii sociale, de modul cum

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 3-a

În limba română

Este o clipă de sărbătoare a istoriei noastre.

Un prag de pe temelia căruia o națiune își privește cu demnitate viitorul. Cuvîntările rostite în aceste zile de către secretarul general al partidului, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dau dimensiunile adevărate ale unui sentiment suprem : sentimentul de independență. „Zilele de 12—14 aprilie 1989 marchează — se poate spune — o deplină independență economică și politică a României ! Pentru prima dată în istoria sa îndelungată, România nu mai are nici o datorie externă, România nu mai plătește tribut nimănui și este cu adevărat independentă — și economic și politic !" Sînt cuvinte care fac miezul de aur al unei cronici. O cronică despre noi, cei care sîntem, despre munca și speranța de aici și de acum, ale unui popor întreg, condus de partidul comuniștilor, avînd în fruntea sa pe Bărbatul care

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 3-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

MIHAI UNGHEANU: «Fiii risipitori»

Radicalitatea opiniilor și caracterul polemic al acestora mi se par a fi trăsăturile definitorii ale criticii lui Mihai Ungheanu (n. 17 III 1939), de la „insurgentele" **Campanii**, la memorabila **Marin Preda — vocație și aspirație** (carte intrată definitiv în bibliografia critică a operei scriitorului) și pînă la incitantele **Lecturi și rocade, Exactitatea admirației, Fiii risipitori** (Editura Eminescu, 1988). Ca orice critic adevărat, Mihai Ungheanu refuză preluarea inertă, în spațiul literaturii, a ierarhiilor valorice moștenite, recomandate sau impuse. Și asta nu din vreo pornire iconoclastă, ci din voința de a verifica înainte de a aproba sau nega, din nevoia interioară a spiritelor neliniștite de a se elibera de prejudecăți, pentru a putea formula judecăți argumentate și a emite idei fertile. Nu trebuie să fii neapărat un admirator fără rezerve al ideii protocronismului, ci doar un om onest, pentru a observa că dezbaterile inițiate de Mihai Ungheanu în paginile **Luceafărului** (și publicate apoi în volumul **Exactitatea admirației**) au avut ca efect, dincolo de una dintre cele mai pasionante și înverșunate polemici ale acestui veac românesc, cel puțin un mod mai firesc, lipsit de servituți, de a ne lua în posesie valorile, de ieri și de azi, de a le propune și susține, fără precauțiuni subalterne și fără complexe în fața universalității. Sigur că atitudinea polemică pe care o conține și o exprimă un demers critic și intelectual cum este acela propus de Mihai Ungheanu în cărțile sale nu poate — așa-zicînd — conveni spiritului anchilozat în rutină — ori celor care văd modèle de urmat doar aiurea, ignorînd, deliberat sau din neștiință, o tradiție autohtonă dintre cele mai profitabile. Sigur că o atitudine tranșantă, cum este aceea asumată de Mihai Ungheanu (dar nu numai) nu naște în nici un caz doar amiciții literare, ci și adversități. Dar un critic fără adversari — spun o banalitate necesară — este un critic care nu este. Critic fiind, Mihai Ungheanu, cu adversarii după sine și cu amicii alături, fără pretenții absurde de infailibilitate (infailibil e doar, nu-i așa...) rescrie, cu fiecare carte a sa, istoria literaturii române. Redistribuie, adică, accente valorice, le corectează pe acelea greșit puse și le pune pe acelea nepuse, reevaluează contexte și autori, verifică „exactitatea admirației" și, cel mai important lucru, promovează consecvent direcția dezvoltării organice a literaturii române. Altfel spus, Mihai Ungheanu este un critic de direcție. Așa este și în recentul său volum intitulat **Fiii risipitori** și subintitulat — atenție ! — **Noi și secolul XIX**. Prin urmare, (vreau să spun că drept urmare a confruntării conținutului cărții cu subtitlul acesteia) se va observa că autorul examinează modul și măsura în care **noi** am preluat, am interpretat, am pus în valoare extraordinara moștenire cultural-literară a secolului al XIX-lea. Cu ce grilă așadar, **i-am citit** pe Eminescu, Hașdeu, Caragiale și, pentru sfîrșitul secolului, pe Iorga ? Cum **ne-au fost** citiți (nouă publicului larg, pentru școală și pentru viață) marii clasici și **de ce** ne-au fost citiți așa ? Cum pot și, aș zice, cum **trebuie** citiți ei astăzi ? Era sămănătorismul un curent literar reacționar, defazat față de ideologia literară a Europei timpului ? Care este relația între romanul românesc și modelele străine ? Iată principalele întrebări pe care le pune și la care răspunde Mihai Ungheanu în **Fiii risipitori**. Înainte de a examina calitatea răspunsurilor — în privința importanței întrebărilor cred că nu este cazul să insist — și după ce am văzut (cît am văzut) ce vrea să spună subtitlul, mi se pare necesar să înțelegem ce este cu titlul cărții. Mai cu seamă că titlurile unora dintre cărțile lui Mihai Ungheanu, în ciuda transparenței lor, n-au fost — în chip bizar — înțelese, sau au fost înțelese greșit. De pildă, **Marin Preda — vocație și aspirație** (1973). Pe cei „nelămuriți" atunci, îi lămurește acum — mai bine mai tîrziu decît niciodată — autorul : „Titlul monografiei noastre despre Marin Preda (...) n-a fost înțeles. Zicînd **Marin Preda — vocație și aspirație**, înțelegeam să-l discutăm pe Marin Preda atît din punctul de vedere al vocației sale, care însemna manifestarea unei structuri, cît și din acela al aspirației, care nu coincidea cu această structură și, deci, contrazicea vocația. Mai explicit (mai explicit pentru cei care sînt dispuși să-și explice — **nota mea V.F.M.**) este titlul ultimului capitol al cărții, pus însă sub semnul întrebării : **Marin Preda — un scriitor bovaric ?** El ar fi putut fi titlul întregii cărți, pentru a fixa mai tăios problema internă a creației prozatorului. În această formulă bovarismul scriitorului era echivalentul aspirației, numită cu un termen mai sugestiv." Acum e clar ?

Să revin însă la **Fiii risipitori**, un titlu mai puțin transparent semantic și, deci, în mai mare pericol de neînțelegere. Pornind de la disocierea operată de către C. Noica între tipologiile simbolizate de **Fiul risipitor** și **Fratele lui**, de **Abel** și **Cain**, de **Noul învățător** și **Profesorul**, de **păstor** și **agricultor**, adică în esență de la opoziția **disponibilitate (innoire) — inhibiție (conservatorism)**, Mihai Ungheanu identifică în spațiul literaturii române a secolului al XIX-lea personalități culturale reprezentative pentru fiecare dintre cele două tipologii, reflex al celor două entități spirituale : Fiul și Fratele. Iată un exemplu, dintre cele mai spectaculoase, adus în discuție de Mihai Ungheanu, cu semnificație în filozofia culturii : „Sînt trei Maiorești și trei Densusieni în istoria culturii românești : de o parte Petru Maior, Ion Maiorescu și Titu Maiorescu ; de alta, Nicolae Densusianu, Aron Densusianu și Ovid Densusianu. Există un conflict cultural de durată, sublimat sau violent, direct sau indirect, între Densusieni și Maiorești în istoria culturii românești (...)". Simpatia, opțiunile, atenția criticului se îndreaptă către **fiii risipitori** ai literaturii române (în cazul citat, Densusienii) această fiind, de altfel, personalitățile covîrșitoare ale secolului al XIX-lea. De partea cealaltă, „stilul glacial", cum îl numește Mihai Ungheanu, „atitudinea conservatoare", „orgoliul exactității", „ceremonia inhibitoare", cruzimea elegantă a lui Titu Maiorescu, expresie tipică a comportamentului Fratelui fiului risipitor. Se înțelege acum, sper, că „Fiii risipitori" nu este, în viziunea lui Mihai Ungheanu, o simplă metaforă decorativă, ci o emblemă a unei acțiuni culturale de mare amplitudine, întreprinse de corifeii culturii românești, din secolul al XIX-lea și continuată, în secolul nostru, în primul rînd de Nicolae Iorga. Căci nu pot fi „risipitori" decît cei care **au ce** risipi, decît cei care **vor** să o facă. Pentru Mihai Ungheanu, dacă înțeleg bine, sensul risipirii este echivalent cu acela al dăruirii. Risipitorul este un mare semănător de idei, răspîndite cu program și apărate cu tenacitate. Aceste idei, argumentează criticul, pe urmele lui Eminescu și Iorga, prind rădăcini numai pe solul fondului autohton, numai dacă susțin o dezvoltare organică. Din acest unghi de vedere este citită, în capitolul **Umbra lui Tudor Vladimirescu,** cel mai important din carte, proza politică a lui Eminescu. Așa-zisul reacționarism eminescian ca și paseismul concepției sale istorice, etichete cu care s-a încercat, în epoca sa, dar și mult după aceea, izolarea și demolarea lui Eminescu, se dovedesc, la contactul nemijlocit cu publicistica și la analiza contextului social-politic al vremii, răstălmăciri deliberate, destinate să distragă atenția de la realitățile contemporane aduse în discuție de nimicitoarea critică socială a marelui gazetar. Manevrele liberale au încercat, în imposibilitatea combaterii argumentate a rechizitoriului acestuia, să facă din Eminescu un caz, după o tehnică verificată atunci și mai tîrziu. Dar, atrage atenția Mihai Ungheanu, temele și ideile gazetăriei lui Eminescu se regăsesc în articolele lui Ion Heliade Rădulescu, ale lui Cezar Bolliac, ale lui Bogdan Petriceicu Hasdeu : „Campania lui în favoarea țărănimii își are deci antecedentele ei, respingerea brutalelor interese străine care agravau exploatarea poporului român este și era o temă comună atît la înaintașii lui Eminescu cît și la contemporanii lui, referirea la cazurile enorme de fraudă financiară pe spinarea aceluiași popor, ca și analiza lor cu instrumente potrivite, întrau și acestea în raza presei din care a făcut parte și marele poet, ca gazetar convins". Icoanele trecutului, scumpe lui Eminescu (Ștefan cel Mare, Mircea cel Mare, Matei Basarab) nu erau evocate în articolele sale ca argumente ale unei pledoarii pentru o, dealtfel imposibilă, întoarcere la vremile apuse, ci ca simboluri ale gloriei și stabilității. Eminescu — demonstrează Mihai Ungheanu — era perfect constient de necesitatea modernizării societății românești (a și spus-o răspicat de mai multe ori) dar vedea, în același timp, marele decalaj între fond și formă, „caracterul coroziv al formei, care în loc să amelioreze condiția fondului, o înrăutățește, o amenință cu destrămarea completă". De aceea, critica sa nemiloasă dar îndreptățită, viza modul în care se concepea această modernizare de către un guvern liberal neadaptat „naturii poporului". Existența unei „pături superpuse" neproductive și, în plus, intens spoliatoare, îngreuna soarta clasei pozitive, țărănimea, către care se îndreaptă întreaga compasiune a lui Eminescu. Perioada domniei lui Matei Basarab este una de înflorire economică și culturală, o etapă în dezvoltarea organică a țării, întreruptă brutal de fanarioți. Revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821, organică și ea, legitimă, scotea țările românești din mecanismul exploatării coloniale, iar legile promulgate vizau tocmai pătura superpusă fanariotă, alcătuită, în mare parte, din antecesorii liberalilor contemporani lui Eminescu. Iată de ce, spune Mihai Ungheanu, refăcînd demonstrația eminesciană, poetul va evoca, în polemica sa antiliberală și antiguvernamentală, importanța revoluției lui Tudor pentru istoria modernă a României, dovedind astfel reaua credință a celor care îl taxau drept reacționar. Dezvăluirea mecanismelor exploatării și a modalităților de falsificare a istoriei naționale, operată de Eminescu în publicistica sa, (amară, dispretuitoare, apocaliptică — o definește inspirat Mihai Ungheanu) este actiunea civică și politică pentru care liderii liberali nu-l vor ierta. Ședința Camerei din 13 martie 1881 (moment important, hotărîtor poate, în biografia lui Eminescu, interpretat ca atare de Mihai Ungheanu, dar pe un spațiu prea redus pentru a oferi o imagine nuanțată), „marchează pentru Mihai Eminescu, după mai multe semne, începutul unui sfîrșit care va fi lung și nu seamănă cu cel din reconstituirile curente".

Analiza publicisticii politice a lui Eminescu, întreprinse de Mihai Ungheanu (pe care am încercat s-o rezum aici pierzînd, desigur, detalii semnificative) dovedește, alături de alte cercetări similare sau consonante, modernitatea gîndirii istorice eminesciene, îndreptățirea criticii sale sociale, semnificația esențial constructivă (prin raportare la fondul autohton) a diatribei sale împotriva formelor străine improprii și, nu în ultimul rînd, importanța biografiei politice în explicarea ultimilor ani de viață ai poetului.

Publicistica politică își pune amprenta și asupra biografiei lui I.L. Caragiale. Refăcînd, în datele importante, polemica din jurul dramei **Năpasta** și procesul Caion, Mihai Ungheanu sugerează că lui Caragiale i se plăteau astfel polițe nu fără legătură cu gazetăria sa politică. Dar nu acesta este fondul chestiunii pe care criticul o analizează în **Caragiale după Năpasta.** Ci : „Odată cu **Năpasta** nu se discută nu numai drama, nu este controversat doar autorul ei, Caragiale, ci pusă în discuție o clasă socială, fenomenul românesc". Contestarea autenticității caracterelor țărănești din piesă venea — paradoxal, dar explicabil — din partea unei critici mondene fără competență în problemă dar cu prejudecăți bine înrădăcinate. În esență, negînd verosimilitatea psihologică a lumii rurale din **Năpasta,** această critică nega, de fapt, dreptul la complexitate al personajului țăran. Polemica declanșată este prilejul afirmării, primul fiind Gherea, acestui drept inalienabil. Este preludiul disputei **citadinism-ruralism,** cu repercusiuni pînă în zilele noastre. Concis și exact, Mihai Ungheanu notează : „Impactul provocat de **Năpasta** privește nu numai istoria literară ci și istoria ideilor noastre culturale". Să ne amintim — dar cum am putea uita — că Eminescu făcea în „teoria păturii superpuse" elogiul clasei pozitive, al țăranului român. La rîndul său, Caragiale avansează în **Năpasta** imaginea complexității sufletului țărănesc, opusă reprezentărilor pe care le avea despre acesta protipendada superpusă. Iată-i, deci, pe cei doi mari scriitori, atît de diferiți temperamental și stilistic, pe aceeași baricadă, în cestiunile arzătoare ale societății românești.

De aceeași parte a baricadei se vor afla Alexandru Vlahuță și Traian Demetrescu, în 1894, în cuprinsul polemicii lor cu unele publicații de orientare socialistă, având ca purtători de cuvînt pe Anton Bacalbașa, G. Ibrăileanu, Raicu Ionescu-Rion, C. Stere, C. Dobrogeanu Gherea. Problema în discuție, cu antecedente, cum arată Mihai Ungheanu, din 1892, este, în linii mari, alternativa **artă pentru artă — artă cu tendință.** Niciunul dintre cei numiți mai înainte, socialiști convinși ori simpatizanți socialiști nu se îndoia de necesitatea promovării unei arte cu tendință, în sprijinul clasei de jos, opusă gratuității în sine. În momentul în care, însă, partizanii artei cu tendință devin exclusiviști, normativi, interdictivi, și încep să practice o critică dogmatică (nu cu foarte mult mai blîndă decît cea din anii '50) amenințînd specificitatea actului artistic.Tradem și, în special Vlahuță, se despart de aceștia și dau replica hotărîtoare în apărarea statutului artistului. Mihai Ungheanu aduce argumente inedite și aruncă lumini noi asupra acestei polemici, ce părea clasată, și dovedește de-a lungul unei reconstituiri pasionante, că adevăratul cîștigător a fost Vlahuță. Ceea ce mi se pare însă important, mai important decît această spectaculoasă răsturnare într-o chestiune de istorie literară, este subtextul acestei reconstituiri, morala ei implicită. Prescripțiile dogmatice acționează asupra artei și literaturii asemeni unei influențe străine asupra unui organism cu legi proprii de dezvoltare și sfîrșesc prin a fi respinse de acesta.

Ideea directoare a cărții lui Mihai Ungheanu, care transpare indiferent de subiectul abordat și care dă unitate demersului său critic, este aceea — extrasă în primul rînd din publicistica eminesciană și din opera lui Iorga — a dezvoltării organice a literaturii (societății) românești. Formele — împrumutate sau nu — sînt adjudecabile doar în măsura adecvării la un fond propriu, conservat în pofida presiunilor și agresiunilor de tot felul. Istoria literaturii române este, în concepția criticului, istoria confruntărilor, adeseori dramatice, între fondul propriu și formele (uneori chiar fondul) de împrumut. O ilustrare dintre cele mai semnificative ale acestei confruntări este discuția, în epocă, dar cu prelungire pînă în contemporaneitate, în jurul „sămănătorismului" și „poporanismului" privite separat sau judecate împreună. Mihai Ungheanu identifică, într-un studiu foarte dens, imposibil de rezumat în cîteva fraze, un **Sămănătorism înainte de „Sămănătorul"**, care reunea cam tot ce avea mai bun literatura timpului, **Sămănătorismul „Sămănătorului"**, moment dominat de figura lui Nicolae Iorga, și **Sămănătorismul după „Sămănătorul"**. Literatura română își elaborează acum, într-un moment de mare ascensiune, forma proprie de exprimare modernă, realizînd o sinteză originală, la cumpăna veacurilor, într-un context european care poartă pecetea **Stilului 1900.** Contrar opiniei acreditate de manualele școlare mai vechi sau mai noi, ori de adversarii interesați, Mihai Ungheanu demonstrează, urmărind atent polemicile timpului, configurația revistelor proeminente, geografia culturală a curentului și peisajul european (în special sud-estic) aducînd în discuție cărți importante, mai puțin frecventate sau ignorate deliberat, că Sămănătorismul, departe de a suferi de vetustețe, idilism și regionalism, este o mișcare artistică sincronizată cu dinamica ideilor culturale ale Europei timpului. Este un climat fertil și înnoitor în care, ca și în Europa întreagă, în România se formează, în artă și literatură, o școală națională. Fundamentul teoretic al acestei școli, o încununare a lucrării de secole a înaintașilor este — Mihai Ungheanu nu o declară, dar acesta pare a fi sensul plasării capitolului **Un fiu risipitor al secolului XIX : N. Iorga** imediat după cel dedicat sămănătorismului — **Istoria literaturii românești. Introducere sintetică**, replică a marelui savant la **Istoria civilizației române moderne** de E. Lovinescu. Importanța folcloriului și, în general, a componentei rurale, accentul pus pe istorie, pe specificul național, modul sintetic al prelucrării influențelor străine, tot atîtea caracteristici ale programului sămănătorist, se regăsesc în lucrarea lui Iorga pretutindeni, dar mai cu seamă, în capitolele **Căutarea subiectelor proprii, Curentul autohton în fața romantismului de împrumut, Întoarcerea vechiului fond românesc, Noua orientare a tineretului de la 1900.**

Aceeași idee a disputei între fondul autohton și formele de împrumut stă la baza eseului **Romanul românesc și tirania modelelor.** Fără a intra în amănunte, exemplele pe care le aduce în discuție Mihai Ungheanu (polemica A. D. Xenopol — Alexandru G. Djuvara, pozițiile adoptate în chestiunea romanului de Ibrăileanu, Iorga, Ralea, anticalofilia lui Camil Petrescu, opera lui Filimon, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Marin Preda) îl conduc la următoarea concluzie, în consens cu ideea generatoare : „Originalitatea literaturii române, a scriitorilor ei, deoinde de capacitatea de a sfida tirania modelelor". Concluzie greu de contestat, căci, cum ar spune Eminescu, tot ce este tiranic este „neadaptat naturii poporului".

Încărcată de idei fertile, unele argumentate în demonstrații dintre cele mai pertinente, altele doar anunțate ori sugerate, cartea lui Mihai Ungheanu este, în esență, o pledoarie pentru cultivarea, în cultura și literatura română de azi, a valorilor autentice, originale, dar, mai ales originare, după exemplul marilor „fii risipitori" ai secolului trecut, refuzînd tirania modelelor improprii unui fond autohton, încă insuficient asumat.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SENSURI NEO-ROMANTICE

La al patrulea volum*) — după **Trecere** (1971), **Niciodată departe** (1975), **Fericit cel care** (1978) — Viorel Varga este un poet care, cunoscînd aventurile limbajului, ajunge la concluzia că lirismul este intrinsec poeziei. Și o condiție specifică actului liric. Poetul își asumă un destin liric, purtîndu-l demn, dar nu semet, conștient de riscurile unui drum sinuos. Acest traiect al existenței poate fi bintuit de întrebări și neliniști, de certitudini ori deziluzii, iar poezia, pentru Viorel Varga, înseamnă o încercare de a le fixa pe fiecare în momente lirice.

De structură neo-romantică, poezia lui Viorel Varga se fixează în perimetrul unor teme de largi resurse : elogierea spațiului natal, cîntecul iubirii și presimțirea finalului într-un drum al existenței supusă efemerului. Erosul devine o componentă esențială a existenței, drama despărțirii zbuciumă sufletul : „Am dreptul de-a visa și încă / Mă mai întorc și trist și desfrunzit / Spre-un sud bolnav de-apus ca o adîncă / Ispită-ntr-un eden prea ruginit. / S-a mai topit omătul, a mai trecut un an / Și-ncolăcit mi-e trupul ca iedera-n iubire. / Adu-ți aminte pînă ieri eram / Pedeapsa morții tale cu-nfrunzire. / Azi, iată-mă la poarta de cetate / Cerînd drept vamă luntrea în care ai trecut / Marele riu spre-un țărm necunoscut — / Pe umeri port zăpezi îndoliate / Și te aștept întinerit și mut." **(Visînd te-aștept).** În cea mai mare parte a volumului, Viorel Varga scrie o poezie deschisă meditației, supusă întrebărilor. Perspectiva se prefigurează în alternativele mai multor soluții posibile : „Plîngînd călcam pe trandafiri / Cînd ai plecat ca o-ndurare / La spartul nunții fără miri / Și fără somnul din ulcioare". (...) **(Aștept un tren).**

Absența generează un lirism al crispării, învăluit în accente tragice și apeluri ce ascund comuniunea, dorința reîntîlnirii. Afectul există la o tensiune înaltă și el poate fi un semn al permanenței, într-un univers al lucrurilor trecătoare : „Te voi striga din alte lumi / Și-ți voi murmura numele destrămat / Precum o pînză de dragoste / Cînd fecioare dansa-vor sub poarta / Tăcerii / Cînd singură și tristă vei dospi / În veninul lungilor călătorii / Tulburînd vinovăția lacrimei / La nașterea mea luminată de ochii / Sălbăticiunii / Mai lucitori ca săbiile de Toledo / Să te întorci / Te voi striga din alte lumi." **(Cînd singură și tristă).** Viorel Varga este capabil de asemenea viziuni insolite și poezia sa degajă, mereu, prospețime imagistică. S-ar mai putea cita din **Visîndu-mă altceva decît ceea ce sînt, Îmi sînt necredincios, Încă nu-i tîrziu, Despre nevinovăție, Prolog, Clipa mărturisirii, Lucrarea Patriei.**

„Azi sufletu-mi mustește de poeme" spune undeva poetul, definindu-și o ipostază a stării de creație. Care de cele mai multe ori naște poezie adevărată.

Alexandru Ruja

*) **Viorel Varga : „Aproape destin", Editura „Eminescu", 1987**

PROZA

DE LA ROMAN LA POVESTIRE

Este evident, în noul roman*) al lui Jean Băileșteanu, efortul disciplinării materiei narative, al organizării ei — lucru de altfel dificil datorită proliferării divergente a nucleelor epice — în funcție de un principiu ordonator. Optînd pentru formula **contes a tiroirs**, autorul se supune unui cod instituit de o îndelungată tradiție. Asistăm astfel la succesiunea amețitoare a istorilor faptelor, poveștilor, anecdotelor, pildelor revărsate într-o cascadă neîntreruptă, spectacol verbal susținut cu vervă, fără răgaz, într-un ritm aiuritor. Unitatea spațio-temporală se realizează prin alegerea unui cadru adecvat stimulării, ca în poveștile populare, a competiției în „minciună", ci toate că protagoniștii dovedesc o grijă deosebită pentru acreditarea ideii verosimilității. Este vorba de casa lui moș Pîrvu, țăran dintr-un sat de pe malul Desnățuiului, el însuși „o poveste niciodată terminată". Casa intră în raporturi de omologie cu locul privilegiat al **hanului,** fapt ce nu-i scapă prozatorului care scrie : „...Așa e la han ! Așta e hanul lu' unchiu' Pîrvu ! — Hanul lui moș Pîrvu ! rosti Bădin. La hanul ăsta nu se plătește ! — Nu se plătește ! — Nu se plătește ! izbucniră toți." Ca variantă spațială apare „șanțul" innobilat cu atributele unui semn de referință. Orele povestirilor sînt ceasurile de „taină" ale nopții, nu în sensul potențării misterului, ci în înțelesul de taifas.

Jean Băileșteanu surprinde „sentimentul obscur" al sfîrșitului unei lumi care, trădată și dezorientată, se rostogolește spre apocalips. Sîntem prin anul 1935, cînd mizeria, prezentă în semnele ei vizibile (locuință, hrană, igienă), erodează un mod de viață statornicit în tipare arhaice. Casa lui moș Pîrvu adună, seară de seară, o colectivitate pestriță ce ilustrează simboluri generale ale umanității : înțeleptul (Pîrvu), inventivul (Precestă), bigotul (Zăpuc), cunoscătorul (Bădin), cîntărețul (Telă), sucitul (Frîncel) etc. Bătrînul prezidează pe-trecerile logosului cu ascendentul unei experiențe superioare de viață, avînd în „bardă" un însemn al autorității. Conlocutorii rostesc întîmplări tîlcuitoare, ascultă, intervin, propun noi perspective narative dovedind resurse inepuizabile de inventivitate. Discursul se dezvoltă după o tehnică a **fuzeelor,** fiecare istorisire provoacă reacții în lanț, serii proliferabile la infinit. Se discută despre orice, se mimează uimirea, neîncrederea, acceptarea sau respingerea evenimentelor.

Virtuțile epicului în serie au nu numai un rol modelator, ci și justițiar. **Rostirea** reprezintă, în multe cazuri, judecăți sau precepte morale, încluzînd un tîlc. O asemenea materie proteiformă pare incompatibilă cu ideea de construcție, de arhitectură. Și totuși, nu-i lipsește lui Jean Băileșteanu știința înscenării epice. Romanul are chiar o anume circularitate prin insertia simetrică (la început și în final) a motivului revărsării pestelui, semnificînd, ca simbol ihtiomorf, pe de o parte reabilitarea instinctelor primordiale, iar pe de altă parte **încastrarea** (G. Durand), specifică poeticii povestirii în povestire. Prozatorul reușește să dea coerență secvențelor epice, să coaguleze discursul pulverizat în structura calendarului diurn. Rezultatul este „săptămîna mare" a povestirii, o săptămînă a Facerii ivită la confluența principiului **carnavalesc** și a celui **sabatic.** De **luni** pînă **vineri** participăm la tot felul de „excese", pentru ca **simbătă** să se petreacă un fel de **sistare a ființei** obisnuite, personajele trecînd în starea contemplativă și supunîndu-se interdicțiilor.

Goana, acest **heptameron oltenesc,** transmite o puternică impresie de frustețe, de vitalitate, chiar dacă dimensiunea analitică este firavă. Unele inflexiuni vulgare, comicul uneori elementar reprezintă scăderi ale unui roman care acreditează apartenența lui Jean Băileșteanu la **breasla** povestitorilor.

Constantin M. Popa

*) **Jean Băileșteanu : „Goana", Editura „Cartea Românească", 1988.**

ADERENȚA LA CONTINGENT

Deși neexplicat încă științific, se impune, de fiecare dată, un gînd : sîntem cu mult mai legați de acele fapte și obiecte la care ne raportăm direct, numai din punct de vedere psihologic, decît de acelea la care ne raportăm prin meditații. Fie ele și estetice. Dar cu cît raportul se păstrează mai mult în psihologic, ocolind lentila estetică, cu atît valoarea (pentru alții) a respectivelor fapte și obiecte e mai mică. De aici începe paradoxul. Am întîlnit dese cazuri în care scriitori mari au ținut special la acele cărți în care (deși nu tocmai reușite artistic) evocau aceste raporturi intime, strict psihologice. Ca să dăm numai un caz : Se știe cît de mult și-a iubit Dostoievski romanul său „Adolescentul", preferîndu-l altora, de o calitate infinit superioară acesteia. O explicație vagă ar fi aceea a obiectivării conștiinței ; a trecerii eu-lui în diverse obiecte care ne înconjoară. Cei mai mulți cercetători pretind că psihologicul nu poate fi confundat cu esteticul. Se pare că Valeriu Cristea nu este de aceeași părere.

De aceea, a judeca cu asprime astfel de cărți mi se pare o cruzime. Valeriu Cristea, critic ce nu mai are nevoie de o prezentare, și-a publicat biografia : „După-amiaza de simbătă", 1988. Prima parte este strict biografie, iar cea de-a doua este un „jurnal". Locul nașterii, naționalitatea, părinții, frații, rudele, primele cuvinte, pojarul, prima bucurie și prima suferință de copil, anii de școală etc. Mai toate acestea sînt fapte care pentru cititor nu au nici o semnificație. Cititorul obișnuit își poate ridica și el problema : „dar și eu am avut părinți, și eu am avut pojar ; și eu m-am hîrjonit cu copiii în curtea școlii etc., și nu m-am gîndit să ajung scriitor cu aceste lucruri !". O astfel de judecată ar simplifica prea mult lucrurile. Dacă autorii de autobiografii prezintă „istoria" devenirii lor ca personalități, condițiile intime în care s-au dospit niște fapte ieșite din comun, care au influențat mentalitatea și destinul lumii etc., Valeriu Cristea se ignoră ca personalitate (nu din lipsă de conștiință de sine, ci dintr-un exces de modestie, desigur) și se restituie numai ca persoană, ca ființă comună. Pentru el, esențial este ceea ce are comun cu alții, nu ceea ce-l diferențiază de alții. De exemplu, pasajul, sfîșietor de omenesc altfel, în care-și rememorează moartea mamei, nu e scris cu intenții literare, ci pur și simplu dintr-o necesitate de a se mărturisi numai și numai sieși. Este un fapt care aparține în exclusivitate. Așa cum cu toții ținem la un pahar, la o ceașcă din care am băut lapte din copilărie, (Valeriu Cristea prezintă și acest pahar). El nu are nici un fel de semnificație pentru nici o altă persoană în afară de mine însumi.

De obicei, autorii nu încredințează tiparului asemenea intimități, dar nici nu pot fi învinovățiți cînd o fac.

Partea a doua este însă cu mult mai captivantă, căci aici, din cîteva cioburi ale memoriei, se poate reface mentalitatea unei epoci, iar actul intim se desfoliază în mii de semnificații, demonstrînd clar în ce măsură sîntem creații ale acestui „timp" și în ce măsură „timpul" este creația noastră. Persoana devine personalitate, iar actele intime arată ca niște obiecte pe care nu le azvîrlim la gunoi, ci le îngrămădim undeva, într-o magazie, din care le scoatem exact atunci cînd avem cea mai presantă nevoie de ele.

Povestiri și romane, filme și exegeze, pe care criticul nu le va scrie niciodată, regăsite în „magazia" memoriei se dovedesc a fi piese care se potrivesc exact la locul și la timpul potrivit în angrenajul imens al spiritului, făcîndu-le să-și reia funcțiunile, travaliul, atunci cînd acesta se întrerupe brusc. Chipul unei femei lîngă care ai călătorit în autobuz, culoarea unui anumit zid prin dreptul căruia, trecînd, ți se limpezește întîmplător un gînd sau găsești răspunsul la o întrebare chinuitoare ; o scenă dintr-un film sau dintr-un roman, aproape uitate, care se reactualizează exact în clipa în care trebuie să-i dai vieții un răspuns și nu-l găsești etc., sînt prinse, fotografiate instantaneu, păstrînd ceva din căldura și mișcarea spontană a vieții, a gîndirii.

Surprind însă și destul de multe neglijențe de exprimare, care-l duc pe cititor la bănuiala că Valeriu Cristea scrie într-o limbă artificială. Însușită. E drept, corectă, dar artificială. Astfel : despre o curte spune că este „largă și profundă" (p. 21) ; despre un W.C. spune că este „deosebit de simpatic" (p. 175) ; un liceu este „o instituție respectabilă și respectată" (p. 24) ; „m-am culcat, dar nu pentru că mi-era somn, ci ca să citesc" (p. 209) etc., etc.

„După-amiaza de simbătă" rămîne un document intim, cărula îi găsim totuși o explicație: încercarea unui intelectual situat departe de lumea cenușie dar concretă de a adera la contingent, de a lua înfățișarea tuturor celorlalți.

Constant Călinescu

„TEME PROVINCIALE"?

Prozator, eseist, critic de teatru, Constantin Cubleșan a „încălcat" de mai bine de un deceniu hotarele teatrului, propunînd scenei teme, subiecte și motive caracterizate prin realismul narațiunii dramatice, prin refuzul retoricii și al formalismului steril.

Volumul de față*) cuprinde o selecție din piesele reprezentative ale autorului care, stăpîn pe mijloacele artei dramatice, își dezvăluie pe deplin vocația de dramaturg, alături de generația de „mijloc" afirmată în anii '70.

Concepute ca un teatru-dezbatere asupra unor teme ce vizează cu precădere raporturile interumane și, în special, relațiile din interiorul cuplului familial, piesele lui Constantin Cubleșan pledează pentru comprehensiune și umanism, pentru receptivitate și deschidere față de valorile afectivității, ca „remediu" împotriva înstrăinării individului și a condiției umane, ca urmare a „blocării" circuitelor sentimentale ale comunicării interindividuale.

Drama cuplului familial se întîlnește frecvent în piesele dramaturgului, cu implicațiile sale morale, cu distorsiunile afective, cu sensibilitatea grevată de conflicte și situații dramatice dificil de conciliat. Astfel, în piese ca **Provincialii, Ispita sau Zborul de la cuib,** dar mai ales în **Camera de hotel** sau **Viață particulară,** autorul conferă raporturilor familiale un loc aparte în desfășurarea acțiunii dramatice, în evoluția conflictelor și, cu deosebire, în „avansarea" unor soluții posibile pentru finalul acestor drame de familie. Există în aceste piese o criză a stărilor de conștiință, caracteristică unor momente dificile din viața eroilor (drama de a fi singur, de a nu putea comunica afectiv cu partenerul de viață), intervenind treptat detașarea, izolarea, îndepărtarea de gîndurile și sentimentele celuilalt. O demonstrație în acest sens o întîlnim în drama sentimentală **Camera de hotel** sau **Viață particulară,** adevărată pledoarie pentru înțelegerea iubirii ca modus vivendi al „vieții particulare".

Autorul abordează, de asemenea, subiecte în care sînt implicate raporturi și valori morale, angajînd dezbateri în care responsabilitatea și atitudinea civică se confruntă cu conduite morale negative. Conflictele dramatice apar fie în procesul de muncă, angajînd vocații profesionale autentice **(Provincialii),** fie în definirea idealului profesional în urma unor îndelungi crize de conștiință **(Ispita sau Zborul de la cuib).** Privită din acest punct de vedere, piesa **Provincialii** devine semnificativă pentru mesajul propus de autor : provincialismul ca stare de spirit, ca mentalitate, se poate „instala" în conștiința și în comportarea fiecăruia dintre noi, indiferent de zona geografică, de apartenența la un spațiu considerat a fi marginalizat ca valoare culturală sau ca posibilități de realizare a personalității. Depășirea provincialismului depinde în primul rînd de voința și de capacitatea noastră de a ne defini idealul și, mai ales, de a încerca să întrezărim căile de acces către el. Eroii piesei își formulează opțiunile în mod ferm, argumentele fiind dublate de credința în reușita acțiunii lor.

Receptiv la dezbaterile ideologice ale epocii contemporane, în care se înfruntă concepții politice și morale diametral opuse, dramaturgul „cheamă în instanță", în **Recurs la judecata de apoi,** într-o acută confruntare politică, ideologia fascismului, din perspectiva și de pe pozițiile concepției despre lume și viață a comuniștilor români, angajați în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru afirmarea valorilor noii orînduiri sociale în țara noastră. Deși își propune să demonstreze inconsistența teoretică și practică a ideologiei legionare, drama **Recurs la judecata de apoi** nu este o piesă cu tează, creînd situații dramatice autentice, în care eroii „pozitivi" și „negativi" nu acționează conform unei scheme tematice supralicitate de dramaturgia anilor '50.

Înscriindu-se în același perimetru tematic — care vizează evenimente petrecute la sfîrșitul ultimului război mondial, cu deosebire cele legate de insurecția de la 23 August 1944 — piesa **Trecătoarea** „decupează" din abundența faptelor istorice amănunte semnificative pentru înțelegerea procesului de clarificare ideologică, de radicalizare a conștiinței și conduitei oamenilor aflați în situații limită, în momente cruciale ale existenței lor.

Aflat într-o perioadă de punere în valoare a resurselor artei sale teatrale, Constantin Cubleșan aduce în dramaturgia noastră un nou mod de a privi și de a trata viața cuplului familial, valorile morale ale civismului, argumentînd cu mijloacele artei dramatice că este posibilă ameliorarea relațiilor interumane, condiția individului și a „vieții sale particulare".

Mircea Cristea

*) **Constantin Cubleșan : „Teme provinciale", Colecția „Teatru comentat", Editura „Eminescu", 1988**

MAREA ADUNARE POPULARĂ DIN CAPITALĂ

Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu

Urmare din pag. 1

România să devină o țară puternic dezvoltată, în toate domeniile, să asigure — pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste — condiții de muncă și de viață dintre cele mai bune pentru poporul nostru, ca rezultat al aplicării ferme a principiilor socialiste și comuniste, a principiilor eticii, al ridicării generale a nivelului de dezvoltare a patriei noastre. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Vom munci și vom lupta, patria vom înălța !").**

Un rol hotărîtor îl va avea și în deceniul următor activitatea științifică, de perfecționare a învățămîntului, de ridicare a nivelului de cunoștințe, de conștiință revoluționară a tuturor oamenilor muncii. Așa cum am declarat la Plenara Comitetului Central, în deceniul următor poporul nostru trebuie să devină un popor cu o înaltă conștiință revoluționară, înarmat cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii universale, ca România să devină o puternică forță a științei și culturii. Aceasta înseamnă victoria comunismului în patria noastră ! **(Aplauze și urale prelungite ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !").**

Iată de ce consider această grandioasă manifestare, legată de toate hotărîrile adoptate de plenara Comitetului Central al partidului și de legile adoptate de Marea Adunare Națională, ca expresie a unității oamenilor muncii din Capitală, a întregului popor, în jurul Partidului Comunist Român, a hotărîrii de a înfăptui neapărat obiectivele de dezvoltare generală a patriei noastre și de ridicare a gradului ei de civilizație, de a asigura întărirea necontenită a independenței și suveranității României. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu — P. C. R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Așa cum am menționat nu o dată, realizarea obiectivelor de dezvoltare a patriei noastre — ca, de altfel, a tuturor națiunilor lumii — se poate face numai în condiții de pace, de largă colaborare economică, tehnică, științifică cu toate națiunile lumii. Numai în condiții de pace putem să realizăm obiectivele noastre, omenirea poate să-și îndeplinească năzuințele sale de mai bine ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !", „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

Cu cîțiva ani în urmă, aici, în această piață, am afirmat hotărîrea noastră — aprobată de întreaga națiune — de trecere la reducerea unilaterală a armamentelor, a efectivelor militare și cheltuielilor militare. Am fost atunci singuri, dar avem satisfacția că ceea ce am făcut a răspuns nu numai năzuințelor poporului nostru, ci și ale întregii lumi. Astăzi, multe țări — țări socialiste, dar și alte state — au trecut la reducerea armamentelor, se pronunță ferm și trec la reducerea unilaterală a cheltuielilor militare și a armamentelor, ceea ce înseamnă că a fost o hotărîre bună, care a răspuns năzuințelor întregii lumi. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Dezarmare — pace !").**

Doresc ca, și de la această grandioasă manifestare a oamenilor muncii din Capitală, să exprim hotărîrea României socialiste de a acționa cu mai multă hotărîre pentru dezvoltarea colaborării și cooperării economice și tehnico-științifice cu toate statele lumii, pe baza principiilor deplinei egalități, respectului independenței, suveranității, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Avem capacitatea și dorim să participăm mult mai activ la colaborarea cu toate statele lumii ! **(Aplauze, urale ; se scandează „Ceaușescu — pace !").**

Reafirmăm cu toată fermitatea hotărîrea poporului român de a participa activ la lupta popoarelor de pretutindeni pentru eliminarea definitivă a armelor nucleare de pe planeta noastră, pentru realizarea unei reduceri radicale a armamentelor convenționale și a cheltuielilor militare, pentru dezarmare în toate domeniile, pentru o lume fără arme, fără războaie. Numai o asemenea lume asigură viitorul omenirii și răspunde principiilor adevăratului umanism, răspunde intereselor poporului, ale fiecărei națiuni ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Reafirmăm cu toată hotărîrea solidaritatea României socialiste cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate, hotărîrea țării noastre de a contribui și a participa activ la soluționarea problemelor subdezvoltării, pentru o nouă ordine economică și politică internațională, pentru progresul economic și social al tuturor națiunilor, dar, în primul rînd, al țărilor în curs de dezvoltare. Vom rămîne întotdeauna și vom acționa împreună cu țările în curs de dezvoltare ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — România, pacea și prietenia !").**

Sînt multe probleme de soluționat în lumea contemporană, sînt multe de făcut pentru a elimina pericolul de distrugere a înseși civilizației lumii. Sînt multe probleme privind apărarea mediului înconjurător și crearea condițiilor necesare pentru ca omenirea să poată trăi și respira un aer cît mai curat și, mai cu seamă, generațiile viitoare să fie sigure că vor putea trăi în condiții mai bune, în condiții de pace, de securitate din toate punctele de vedere. **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !"),**

Toate acestea impun ca o necesitate vitală o nouă politică, o nouă gîndire, care să ducă la lichidarea vechii politici, care continuă să se mai mențină — de forță, de dictat, de amestec în treburile altor state —, să se renunțe la așa-zisa politică de descurajare nucleară, de forță. Viitorul omenirii, pacea, progresul economic și social se pot realiza nu printr-o politică de forță, nu prin descurajarea nucleară, ci prin renunțarea la forță, prin lichidarea armelor nucleare și chimice ! Repet, pentru o lume fără arme, fără războaie, pentru o asemenea lume trebuie să ne angajăm, dragi tovarăși, și să acționăm — odată cu dezvoltarea patriei noastre — pentru a ne aduce contribuția la triumful colaborării și păcii în întreaga lume ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Dragi tovarăși,

În această piață, după Congresul al IX-lea, au fost multe manifestări, vi le amintiți. Fiecare dintre ele au marcat evenimente deosebit de importante și au contribuit la întărirea forței economice, forței politice, a unității poporului nostru. Să facem astfel încît și această grandioasă manifestare să se înscrie în această tradiție — ca să spun așa — a hotăririi problemelor împreună cu poporul și pentru popor, deoarece numai și numai în deplină unitate cu întregul popor, partidul nostru își va îndeplini misiunea sa istorică. Numai așa avem garanția înfăptuirii obiectivelor strategice de făurire a socialismului, de asigurare a unei vieți tot mai bune, îmbelșugate, libere și independente pentru întreaga națiune ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul !").**

Doresc, în încheiere, să urez tuturor participanților, tuturor oamenilor muncii și locuitorilor din capitala patriei noastre socialiste, întregii națiuni noi și noi succese în toate domeniile, să întîmpine 1 Mai, cea de-a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și Congresul al XIV-lea al partidului cu rezultate tot mai bune în toate domeniile !

Vă doresc multă sănătate și multă fericire ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — pace !". Într-o atmosferă de puternic entuziasm, de strînsă unitate, toți cei prezenți la marea adunare populară ovaționează minute în șir pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni —, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

INDEPENDENȚA DEPLINĂ

Urmare din pag. 1

Un puternic sentiment de mîndrie ne însoțește gîndul și hotărîrea de a face totul pentru continua prosperitate a patriei, pentru continua ei înflorire. **Pornind de la puternica bază materială, de la forța economico-socială a patriei noastre** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu —**putem să ne propunem cu deplină încredere noi obiective pentru perioada următoare, avînd convingerea fermă că stă în puterea clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a întregului nostru popor ca, acționînd în strînsă unitate, sub conducerea politică a Partidului Comunist Român, să obțină noi și măreț realizări în făurirea visului de aur — a comunismului.**

Într-o asemenea viziune și pe fundalul unor asemenea orientări s-au desfășurat și lucrările Plenarei Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste precum și lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale. Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, precum și Hotărîrea Marii Adunări Naționale relevă momentul politic actual prin care România se exprimă la altitudinile deplinei sale independențe economice. Sintem în preajma Zilei sărbătorești de 1 Mai, în anul celei de-a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în anul celui de-al XIV-lea Congres al partidului și documentele adoptate în înaltele și reprezentativele forumuri democratice de partid și de stat vin să contureze, pe spații largi de referință, gînduri, preocupări și idei care fac din actualitatea imediată un suport și mai trainic al realității viitoare. Așa cum se sublinia în Hotărîrea forului legislativ suprem al țării, Marea Adunare Națională își exprimă deplina aprobare față de propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu adoptată de Plenara din 12—14 aprilie a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și de Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, ca în viitor să nu se mai apeleze la credite străine, astfel încît întreaga dezvoltare a României să se realizeze prin mijloace proprii și printr-o largă cooperare internațională. Prin convergența dezbaterilor, a hotărîrilor luate, momentul pe care-l trăim are o profundă rezonanță de conștiință patriotică, revoluționară și face parte din acele verigi ale istoriei prin care luăm act de noi înșine, de condiția propriei noastre deveniri. Rămîne ca faptele să se arate pe măsura propriilor gînduri și să ne angajeze plenar pe orbita unor eforturi calitative noi, superioare, așa cum ne îndeamnă partidul, secretarul său general : **Congresul al XIV-lea al partidului,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **poate fi — pe drept cuvînt — caracterizat de pe acum drept congresul victoriei socialiste, al independenței depline, economice și politice, a României.** Din această perspectivă și cu asemenea temeiuri ale muncii, gîndirii și creației pentru țară, pentru popor, actualul moment este definitoriu prin tot ceea ce ne implică, sub semnul răspunderii, al angajării, al dăruirii.

Arta și munca

Urmare din pag. 1

aceasta se întoarce asupra ei însăși într-o productivitate mai înaltă, mai reală, mai eficientă. În condițiile de tehnicitate ale contemporaneității, munca fizică se arată a fi tot mai mult un efect și o anexă a muncii intelectuale. Bicepșii unui sportiv ale cărui performanțe le urmărim cu sufletul la gură nu valorează totuși nici cît o milionime din inteligența acumulată de un specialist la nivelul superior al profesiunii sale. Desigur, noi nu percepem acest adevăr în curgerea vieții obișnuite, cum nu ne dăm seama de calitatea atmosferei pe care o respirăm. Dar mersul trenurilor, zborul avioanelor, construcțiile de locuințe, de poduri și șosele, creșterea recoltelor și a turmelor, jocul de culori și lumini ale stofelor în care ne îmbrăcăm, și astfel toate obiectele și procesele culturii și civilizației în care trăim, sînt efecte în primul rînd ale muncii intelectuale a oamenilor, ale acumulării acesteia și ale redistribuirii ei generale.

Arta de azi nu poate să fie indiferentă la asemenea schimbări de esență în procesele muncii. Ea însăși, produs suprem al inteligenței, al trăirilor spirituale ale unor personalități de excepție, va cere mereu spiritului contemplator să fie mai atent față de sine, să facă efortul de a se cunoaște și înțelege la limitele superioare ale creației sociale generale. Cum se poate realiza acest lucru ? Evident, prin deschidere. Presupunînd că artistul, literatul se află la o fereastră, este evident că el trebuie să-și deschidă fereastra sufletului către lumea în care trăiește. Și-n acest caz, identitatea între aspirația artistului și a societății în care trăiește vine de la sine, se realizează spontan, sub acea prăvălire de cruste de pămînt pe care sămînța în germinație le aruncă de deasupra existenței sale.

Și fiind pe treapta cea mai înaltă a progresului social, artistul se întoarce prin creația sa, și ne aduce și pe noi în starea de început a lumii. Ne vom bucura cu el de soare și de lumină, de baia de muncă prin care o societate își reciștigă mereu și mereu dreptul la frumos, la bine și adevăr. În acest sens credem că trebuie înțelese chemările lansate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară a C.C. al P.C.R., de a restitui muncii noastre sociale valorile conștiinței de sine și a le pune la temelia întregii noastre existențe. Căci — după cum precizează secretarul general al partidului: „sîntem și trebuie să fim o societate a muncii, în care munca constituie factorul hotărîtor al întregii dezvoltări economico-sociale. Desigur, munca pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile".

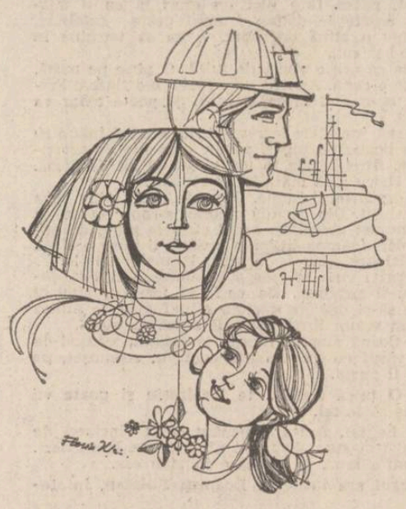

Desen de Florin Ilie

În limbă română

Urmare din pag. 1

a dat strălucire de destin, prin fapta și gîndirea sa revoluționară, prezentului românesc.

În lumea care este, în acest sfîrșit de veac și de mileniu, de prea multe ori un imens cimp de bătălie sub presiunea crizelor de tot felul ce atacă în însăși esența ei ființa umană, inventînd și întreținînd forme ale dependenței umilitoare, pe o planetă unde geografia puterii a desenat reliefuri trufașe împărțind țările în bogate și sărace, aici unde țările în curs de dezvoltare au de plătit un impozit pe speranță însumînd peste 1 300 miliarde dolari — o țară își anunță, cu mîndrie legitimă, totala independență.

Cuvintele acestui anunț se rostesc în limba română. Este acesta, așadar, un moment de înaltă sărbătoare al istoriei noastre, dar și un semn către lume despre puterea și voința unui popor unit și liber care și-a făcut din omenie, muncă și încredere în viitor, legi morale ale existenței sale. Un popor avînd un proiect limpede, așezat pe temeliile trainice ale realizărilor ce există pretutindeni în patrie ca niște repere pe care nu le poate, nu le va putea contesta nimeni, niciodată.

Din nou, primăvara primește pentru noi, v[illegible]oare de simbol.

Bistrița, o tînără legendă

De cîte ori trec pe strada Ursului, mă opresc în dreptul primului bloc (P+1) construit în Bistrița anului 1967. Și de fiecare dată îmi amintesc cuvintele pe care le-a aplaudat cu entuziasm mulțimea la marea adunare populară prilejuită de o vizită de lucru a secretarului general al partidului :

„Se poate spune — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că Bistrița va crește din punct de vedere industrial ca semeni lui Făt-Frumos, care crește într-o lună cît alții într-un an. Numai că, așa cum se spune în poveste, încă de mic Făt-Frumos se lua la trîntă cu uriașii — și ieșea victorios. Și cei din Bistrița, dacă vor să crească într-un asemenea ritm, trebuie să se ia serios la trîntă cu greutățile, să fie hotăriți să le învingă și să obțină victoria !"

În acest aprilie 1989, după ce, de peste două decenii, la Bistrița macaralele desenează cercuri pe cer, îmi dau seama că bistrițenii au ieșit victorioși. Blocurile pe lîngă care pășesc au acum patru, opt și zece etaje și se rînduiesc pe străzi și alei în cartierele Decebal, Andrei Mureșanu, Ștefan cel Mare, Independenței, Eminescu... Ochii mei, și ai copiilor mei, născuți la Bistrița, privesc cu aceeași proaspătă încîntare paleta de culori a orașului nou — de peste cinci ori mai mare, astăzi, decît în frageda lor pruncie. Iar casele acestea și străzile pe care le-a așezat bistrițeanul în ultimii 20—22 de ani au devenit, prin ele însele, o catedră de conduită urbană. Din zorii zilei, cînd ies în pridvoare, de la primii pași pe trotuare, în autobuze, spre locul de muncă — oamenii de aici se comportă asemenea unor orășeni înnăscuți, indiferent de obîrșia lor de odinioară. Cu acest sentiment de trăinicie am vizitat totdeauna platforma noastră industrială.

★

— Meseria de sticlar e grea și dură — ne explica maistrul Ion Mărgineanu, secretarul organizației de partid de la Întreprinderea de sticlărie și menaj Bistrița, chiar în preajma incandescentelor cuptoare de foc. Noi, sticlarii, ne aflăm mereu în fața unei limite, ca un fel de prag. În general, sticla este pentru spațiile interioare. Ea e și pahar, ea e și vază, ea e și candelabru. Materia asta curge și parcă știi ce formă ai vrea să-i dai, alteori nu ești sigur ce-ai vrea să faci din ea. Trebuie să te oprești și să găsești clipa cînd forma vitorului obiect iese parcă din sufletul tău. Dacă nu știi să închegi în formă materia fluidă în clipa aceea, e ca și cum ai plînge să-ți limpezești ochii.

— Bine, pînă aici e frumosul, poezia pragului. Și dincolo ?

— Dincolo începe disciplina. Un simplu pahar, de exemplu, știați că trece prin mîinile a zece meșteri pînă să ajungă în mîna beneficiarului ? În 15 ani, de cînd existăm, marca fabricii noastre și-a cucerit faimă în toată țara și în toată lumea...

Știți care-i media de virstă a acestor tineri care vorbesc în metafore despre munca lor ? 25 de ani ! Aproape virsta industriei bistrițene...

★

Păstrez o „zicere" dintr-o documentare în lumea cîmpiei și a lucrătorilor ei, de la Șieu-Odorhei. Șeful atelierului de la S.M.A. mi l-a prezentat [illegible]ul Traian Găurean ca pe u[illegible]ea caldă", și iată ce mi-a spus [illegible]cesta, printre altele : „N-am să înțeleg niciodată de ce-i pămîntul negru, și piinea albă !" Avea mîinile pătate cu uleiuri, cu motorină, se virise pînă la coate în cotloanele unui motor, și-mi punea întrebarea asta pe tonul cu care m-ar fi întrebat cît e ceasul...

★

Comuna Rebra s-a născut parcă dintr-un „clop" și o zadie, într-un imens spațiu de dor și iubire. Casele (și bătrînești, din lemn, dar tot mai multe din cărămidă și piatră, cu două nivele, înălțate în ultimii ani) se cațără pe umerii de dealuri și creste de stîncă. Rebra-i vastă, răsfirată, întinsă, pe un teritoriu de peste 45 km. pătrați. Ce înseamnă, de fapt, la Rebra, distanțele ? Douăzeci de kilometri străbătuți cu pasul, din centru pînă-ntr-o margine ! Sau o poveste spusă în goana autobuzului care-o traversează, sau atît cît să termini o piine cu prietenul de drum...

Fie în casa lui Iacob Slobodă sau a lui Ioan Slobodă, fie în odăile primitoare ale lui Manoilă Gavriloaie, Iacob Nedelea, sau Ioan Nati (cu toții, recunoscuți crescători de animale, fruntași), mobilierul modern se armonizează discret cu lavița cioplită din lemn cu zeci de ani în urmă, lavița care se mai poate folosi și azi ca scaun sau pat, ca ladă pentru păstrat de toate. După cum și azi stăpîna casei își țese covoarele la război, ori își vopsește singură lîna și țesăturile, tot cu ierburi uscate și coji, ca în vechime, și după cum pînă-n ziua de azi, de la mic la mare, toată suflarea din Rebra se îmbracă în port tradițional. Sînt 670 de familii cu 3060 de suflete, și iată cum își drămuiesc timpul : diminețile sînt ale tuturor, cînd pe drum se aud pașii bărbaților — zugravi, zidari, chimiști, textiliști, sondori, mineri, forestieri — care pleacă la muncă ; ziua rămîne în stăpînirea copiilor și a femeilor ; pe-nserat, după ce se-ntorc de la muncă, bărbații redevin gospodari, se reintîlnesc, își dau iarăși binețe, se cheamă pe nume, se salută ceremonios (ca și cum nu s-ar fi văzut cine știe de cînd) și se-apucă din nou de muncă, de înfrumusețarea caselor deja ridicate, sau de turnarea unor temelii noi. Și tot pe-nserat, cînd se aprind la ferestre lumini, poți zări școlarii rebreni (aproape șapte sute !), făcîndu-și lecțiile în casele lor frumoase, durabile, liniștite.

— Pe marginea ulițelor vom planta și pomi roditori, spunea primarul comunei, Dumitru Gavriloaie. Nu numai pentru rodul lor, dar și pentru lemnul valoros cum e nucul. Numai să se dezgheațe pămîntul, și sînt convins că rebrenii vor pune mina, de la mic la mare, să mai facă un lucru frumos. N-aș fi atît de sigur pe ei dacă anul trecut, de pildă, n-ar fi efectuat lucrări pentru folosul comunei în valoare de aproape 6 milioane de lei...

★

E simbătă seara și ies în pridvorul meu de bistrițean-orășean, care este balconul. Mesteceni sădiți în fața blocului, pe cînd copiii mei erau de o șchioapă, au trecut de etajul trei. Teii își scutură puful, apune soarele după o zi de muncă, și la subsuoara unei crengi, foarte aproape, se aude respirația orașului.

Mihai Prodan

ion segărceanu

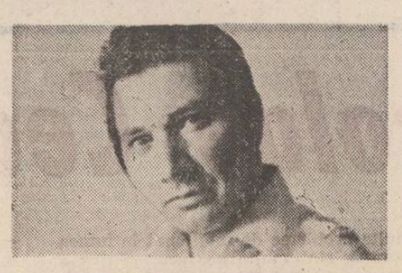

Din dor adînc

E timp de cîntec. Cîntecul e-n noi,
Ne fierbe-n singe — lavă tinerească —
Și-ar vrea în lung, neistovit șuvoi
Spre zări de lume proaspăt să țîșnească.

Vrăjiți de-nalt, de-astralele cocarde,
Tînjim demult această clipă rară
Cînd fiecare gînd rostit ne arde
Și-n jur sînt numai flori de primăvară.

Ți-e trupul zvicnet, inima îți bate,
Ființa-mi este arc de încordare
Și amîndoi, cu firi îngemănate,
Simțim cum timpul roade și ne doare.

Să dăm, de-aceea, cîntecului cep,
Din dor adînc tăria lui să crească,
Cu el iubire, vis, nădejdi încep,
Cu el sporește patima lumească...

De cînd ne știm

Așa ai fost și ești mereu :
O floare mîndră din cîmpii
Deschisă sufletului meu
De cînd te știu, de cînd mă știi.

Căci tu reverși asupra mea
Mireasmă dulce, farmec viu
Și licăr blînd de-naltă stea
De cînd mă știi, de cînd te știu.

Pășim alături în viață
Pe sub portaluri azurii
Cu torța soarelui în față
De cînd te știu, de cînd mă știi.

M-ai însoțit la greu și bine
Cu chip senin, cu trup mlădiu
Și visu-mi s-a-mplinit prin tine
De cînd mă știi, de cînd te știu.

Iubirea noastră-i o poveste
Ce-o depănăm în nopți tîrzii,
Poveste care-a fost și este
De cînd te știu, de cînd mă știi...

Dă-mi mîna

...Mai e, mai e ca-n anii de demult
Împurpurați de faldul tinereții,
Cînd ne lăsam purtați, ca de tumult,
De toată zarva, clocotul vieții.

Mai arde rug stelar deasupra noastră
Și luna încă discul și-l arată,
În zori de mai cîmpia ne adastă
Cu florile iubirii presărată.

Nu ! Nu-ncerca să spui că-i amăgire,
E-n noi fiorul proaspăt și întreg,
Doar păsări migratoare dau de știre
Că anii-n zbor cu ele vin și trec.

Sîntem ursiți cu patimă divină,
Cu doruri și visări, ce ne-nrobesc,
Prin vraja lor, cu frunțile-n lumină,
Rostim eternul, purul „Te iubesc !".

Dă-mi mîna : vara e la apogeu,
Grădinile sînt jertfă de culoare,
Pe drumu-ncins, alături tu și eu
Păși-vom iar sub arcuri mari, solare...

Invitație

Să vii în plină lună mai
La nunta florilor din plai
Cînd fluturii-și pornesc în zori
Alaiul lor multicolor.

Să vii plutind ușor, să vii
Pe drum ursit cu bucurii
Cînd scînteiază vii în vale
Înrourate petale.

Să vii cu zîmbet de lumină
Prin ierbi ce-n cale ți se-nclină,
Cu gîze, cerbi și căprioare,
Cu stol de păsări cîntătoare.

Să vii, să vii, iubita mea,
Sub cer înalt de peruzea,
Acolo unde lung izvorul
Își murmură aleanul, dorul.

Să vii cu soarele ce crește
La ceas de cîntec și nădejde
Cînd inima-mi, zvicnind, te-adastă
La nunta florilor și-a noastră...

Să mai privim o dată

Să mai privim o dată orgolioasa mare
Cît vara este încă în drepturile ei
Cum ni se-așterne iată — leoaică — la picioare
Cu blana sa în jerbe de-acvatice scîntei.

Să mai privim o dată cu frunți iluminate
De-ncinsul ostru-al zilei tronînd pe culmi de-azur
Acest tărîm de ape de-a pururi zbuciumate
Tivind cu albul spumei al plajelor contur.

Aceasta fuse vara de ardere deplină
Sub zodia iubirii, înaltă și decisă,
Aceasta — marea noastră scăldată în lumină
Ce ne primi la sînu-i cu brațe moi de brîză.

Știu : vara se va duce, cu visuri și cu dor,
Dar marea va rămîne, etern fremătătoare,
Cu-alaiul său fantastic de pescăruși în zbor,
Cu ritmicele-i valuri vuind ca o chemare.

Vom mai veni, desigur, aici și alte veri,
Dar soarele mai fi-va el, oh, același soare ?
Vom mai trăi iubirea ca astăzi și ca ieri,
Cu-aceeași răscolire de patimi și ardoare ?

Tu mă privești duioasă, precum o zînă bună
Și-nvălui cu privirea și marea și nisipul
Și soarele-ți așează pe creștet, drept cunună,
Belșugul său de raze, înnobilîndu-ți chipul...

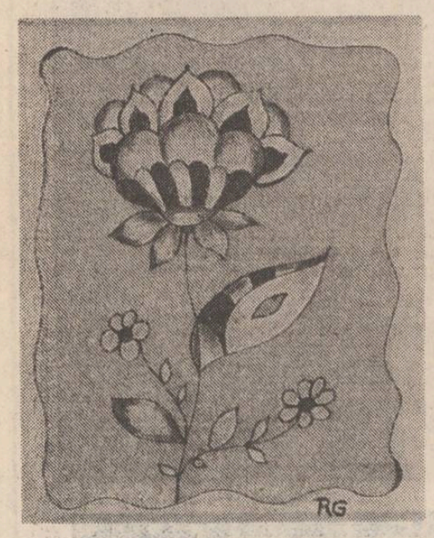

ștefan dumitrescu

Melancolia ca iarbă

Melancolia crește ca iarba
pe mîinile ei cu inele
(stai la gura sobei și asculți
cum vuiește dorul tuturor)
așa cum stau în fața ei
am senzația că o privesc din
alt mileniu

(în mine coboară
o scară antică)
pe fața albă a pietrelor
cresc frunze
doamne, cum tremură
în vîntul vremurilor

Să nu te duci

Să nu te duci singur în deșertul
cuvintelor
nici sufletul să nu stea
mult timp în mijlocul junglei

valului îi e sete
cîte maluri au lucrurile ?
pietrele locuiesc în toate erele deodată

și acolo este ochiul meu
în mijlocul orașului

Cineva încuie pietrele

Sărutul depus pe fața mării
pe zidul negru vinele roșii ; prin
amurg cineva
încuie pietrele ; iar apei din mine
îi e dor de ocean.

LESPEDEA

mircea cavadia

Ploaia se oprise, dar cerul rămase închis, vînăt. Deasupra acoperișurilor se ridicau fumuri drepte.

Atunci se găsise să vină mașina cu lemne. O basculantă veche, cu vopseaua dusă și obloanele prinse cu sîrmă.

Șoferul bătu în poartă cu piciorul și strigă răgușit, fără să deschidă gura. I-ar fi căzut chiștocul.

Doamna Stilman ieși grăbită. Masivă, aproape grasă, într-un capot de mătase peste care trăsese o haină bărbătească veche, cu un nasture de metal, tîra niște bocanci mari, plini de noroi. Întinse șoferului chitanța de la depozit.

Mașina se opinti și lemnele se făcură stivă pe trotuar. De la vecini se auzea plîngînd un copil. Ploaia se porni iarăși.

Doamna Stilman aruncă o privire străzii, oftă. Era lungă, neasfaltată, mocirlită. Din loc în loc bălțoace, gunoaie. Toamna era urîtă, iarna la fel. Nopți lungi.

Bine cel puțin că veniseră lemnele. De-a doua zi va trebui să umble după ăia cu mașina să vină să le taie...

Intră în curte strîngîndu-se în haină. Își simți pieptul mare, plin. Pielea i se încreți într-o înfiorare.

Pînă pe la patruzeci de ani doamna Stilman s-a tot luptat cu mincarea. Apoi a cedat. Așa arată doar de cîțiva ani. Umeri plini, mîini rotunde cu pielea întinsă, lucitoare, șolduri late, picioare puternice, mai păstrînd însă la mers o anumită suplețe.

Ciudat, dar capul nu suferise transformări asemănătoare. Părul nu se ofilise, rămăsese tot elastic și plin, cu firul sîrmos, negru, răsucit, obrajii alb-roz, dinți albi, ochii poate prea mari, de-un verzui închis, mereu umezi, riduri vagi.

Era încă o femeie viguroasă și sigură pe ea. Uneori pica însă într-o amorțeală care o distanța de toți și de toate. Indiferență și cinism. Atunci nu vedea și nu auzea decît fragmente de gînduri în care își bătea joc de propria-i persoană. Zăcea o zi și o noapte și se ușura brusc, de parcă în tot răstimpul acesta făcuse dragoste. Iar semnul era o foame cumplită.

Singurătatea ei începuse în urmă cu zece ani, cînd domnul Stilman, avocat fără glorie, făcuse o ciroză și se curățase. Se alese cu o pensie de urmaș și casa în care locuia acum, în marginea orașului. Aici totul era înfect, dar se obișnuise, iar pretențiile scăzuseră cu timpul la minim. Pentru vecini era o femeie nici tînără, nici bătrînă, la care nu vine nimeni și care nu supără pe nimeni. Ce să birfești ?

Își pierdea timpul lucrînd mileuri, gătind. Uneori se ducea cîteva zile la Tecuci, la cumnată-sa, sora avocatului. Vorbeau de acesta, scăpau cîte o lacrimă, inventau întîmplări neîntîmplate. Apoi, ea se plictisea. Pe copii nu-i înțelegea, o deranjau. Pleca și cînd se reîntorcea la cratițele ei se regăsea pe sine. Liberă. Nu trebuia să se mai prefacă și să inventeze. Curios dar nu păstra nici o amintire care s-o emoționeze. Se jura atunci să nu se mai ducă niciodată, dar după un timp își făcea din nou bagajele. Era ca o datorie.

Uneori, doamna Stilman se oprea în cimitir. La mormîntul domnului Stilman întîrzia puțin. Doar cît să rupă cîteva buruieni și să aprindă o luminare, apoi se îndepărta repede. O încerca mereu aceeași senzație de mistificare. Îi plăcea mai mult să rătăcească printre morminte. Mirosea a flori veștede, a tămîie, a ceară topită. A liniște și a detașare. Se întorcea ușurată de parcă se spovedise...

Se ghemui lîngă sobă, viri un lemn. Tremurul îi trecuse, în bucătărie era cald.

Atunci își aminti că lemnele trebuiau băgate în curte. Pînă dimineață nu rămînea așchie.

Se ridică fără nici un chef, își înveli capul într-o broboadă, trase pe degete niște mănuși rupte, ieși la poartă.

În curînd avea să se întunece. Ploaia se mărunțise, prin burlane se scurgeau șuvoaie subțiri. Pe stradă nu se vedea nimeni.

Urni un lemn, îl apucă de-un capăt și-l tîri în curte. Era greu, năduși imediat. Munca fizică nu-i plăcuse niciodată. O considera, pentru o femeie, degradantă, plină de riscuri. Și mai ales, monotonă. O monotonie care nu-ți mai lasă timp să visezi.

Așa gîndea doamna Stilman în timp ce se lupta cu lemnele acelea alunecoase, îngreunate de apă, subțiindu-și buzele a dezgust. Atunci auzi o voce joasă, aproape.

— Coană mare, cît dai să ți le car eu ? Și după aia, mîine, sau cînd o sta nenorocita asta de ploaie ți le și tai. Sau poate ai vreo magazie sau vreun șopron, ceva ?

Se dezdoi de șale și se întoarse. În fața ei se afla un bărbat scund, îndesat, cu o barbă aspră, cărînd în spate capra de tăiat lemne, fierăstrăul, sticla cu gaz, toporul. De unde răsărise ? Și-auzi, coană mare !...

— Păi cît ceri, omule, cît ți-e prețul, cît ai mai tăiat, spuse repede. Le așezi aici și dacă vrei să le și tai...

— Le tai, dă-te, o repezi scurt și se înfipse în grămadă. Matale intră în casă, e frig. Io-s obișnuit.

Doamna Stilman îl ascultă imediat. De ce să-l supere ? Mulțumi cerului, făcu o cruce mare și privi prin fereastră.

Omul avea altfel de spor, grămada din curte se înălța văzînd cu ochii.

Era îmbrăcat într-un costum de pufoaică, albastru, decolorat. Purta o căciulă cu urechi, cizme de cauciuc. Nu ferea norolul, alegea drumul cel mai scurt. Ducea pe umeri lemnele drept, parcă fără nici un efort și cu o mișcare scurtă le dădea drumul peste celelalte, clădind o stivă ordonată. Avea să termine în curînd și ea...

Știa că are o sticlă de țuică. O puse pe masă, aduse o cană. Apoi îi veni ideea s-o fiarbă. Frigul, umezeala. Era mai bine. Și poate chiar va gusta.

Turnă jumătate într-un ibric, aruncă înăuntru două boabe de piper, zahăr, o așchie de scorțișoară. Auzi bătaie în ușă și glasul lui de afară.

— Hei, coană mare, am terminat.

Îi deschise, îl îmbie. Omul se codi, bîlbîi ceva nedeslușit. Din căciulă picurau stropi, respirația era numai aburi. Își arătă cizmele pline de noroi, dar doamna Stilman insistă, îi puse o cîrpă la picioare. Era bucuroasă, lemnele alea !...

Îl privi cum se șterge îndelung, stînjenit, ferindu-și privirea. De ce ?, se întrebă, apoi îl puse să-și dea jos căciula și pufoaica, le atîrnă de un scaun lîngă sobă, îl așeză la masă.

— Coană mare..., începu tărăgănat, trăgînd de pulovărul cu guler înalt, cenușiu, scămoșat, pe care îl purta.

— O țuică fiartă... te încălzește și poate vii mîine să le tai.

— Le tai. Am zis. Pentru cărat cincizeci de lei și trei sute de tăiat. Sînt lemne bune, tari. Eu atîta iau... și mîncare în ziua aia.

Tîrgul era încheiat. Doamna Stilman, înfofolită cum rămăsese, își dădu jos abia atunci broboada și haina veche cu un nasture de metal. Se încinsese lîngă plită, o deranjau. Îndepărtă apoi cu o mișcare scurtă o șuviță de pe frunte și turnă țuica. O cană plină pentru el, de-un deget pentru ea.

Bărbatul o privi dintr-odată fix, descumpănit.

— Mă scuzați, doamnă, eu credeam...

Doamna Stilman nu înțelese întîi, făcu semn că nu-i nimic, ce atîtea scuze, apoi se tulbură violent, fără să vrea. Sorbi frigindu-și buzele, pentru a-și ascunde slăbiciunea și-i urmări cu ochii mijiți. Prinsese cana cu amîndouă palmele și o ducea la gură ușor, cu grijă.

Atunci observă mîinile acelea uriașe, crăpate, bătătorite, cu degete boante și unghii curbate, apucătoare, sigure, fără nici un tremur și, un moment, le simți strecurîndu-i-se pe sub haine și frămîntîndu-i sînii, răscolindu-i și amestecîndu-i apoi părăsindu-i pentru a cobori... sau, poate, pentru a urca spre gîtul ei acolo...

Subit, o cuprinse frica. Își auzea oasele trosnind și ea incapabilă...

— Sărumîna, doamnă, mi-a mers la suflet și mă iertați, eu credeam...

Omul îi întrerupse groaza cu un gest simplu, așezînd cana golită pe masă și făcînd să dispară mîinile acelea hipnotice. Se sculă apoi, își luă pufoaica și căciula, ieși. De acolo, mai spuse cu aceeași voce joasă, egală, liniștită :

— Dimineață vin să termin treaba. Mă plătiți atunci. Apoi plecă, se auzi poarta trîntindu-se.

Doamna Stilman nu putea face nici o mișcare. Curios, dar plecarea tăietorului de lemne nu-i aduse nici o ușurare. Dimpotrivă. Camera se răci și-i deveni străină, necunoscută, dușmănoasă. Da, în propria ei casă se simțea expusă, lipsită de apărare.

Așa ceva nu i se mai întîmplase ! Se ridică, dar privirea i se lipi de cana de pe masă. Fascinată, fără voia ei, o prinse așa cum făcuse bărbatul. Îi fripse degetele. Cu un țipăt scurt o dădu de dușumea și constată că degajarea aceea de energie o eliberează pe loc. Respiră adînc, ieși în curte.

Întunericul era peste tot, noaptea se adîncise. Lătra un cîine, se auzeau glasurile vecinilor. Ploaia trecuse, un vînt ușor îi învolbură părul. Lemnele erau acolo, dovadă că acele mîini trecuseră prin ele. Cerul se umpluse de stele mici, aerul rece o înveli repede și o goni înăuntru.

Adună cioburile, zîmbi. Cioburile aduc noroc... Ce fel de noroc ?

Mîncă puțin, absentă. Auzi sirena de la fabrica de conserve sunînd schimbul de noapte. Se vîrî în așternut.

Din întreaga înfățișare a tăietorului de lemne nu putuse reține decît imaginea mîinilor strîngînd, fără să le pese de fierbințeală, cana cu țuică.

Adormi în cele din urmă, transpirînd abundent și încercată de un soi de neliniște ce nu o mai vizitase de mult.

Cînd se trezi, din curte se auzea un hîrșîit agale de fierăstrău. Neînțelegînd, se repezi la ușă, o deschise larg, ieși în prag, și-aminti. Tăietorul de lemne sosise devreme și se apucase de treabă. Instalase capra aproape cu fața spre ea. Atunci o observă și o privi lung.

Doamna Stilman înțelese privirea, o cotrobăise peste tot. Era doar în cămașă de noapte, străvezie, cu decolteu mare, avea părul despletit și brațele goale.

Se retrase trîntind ușa, inima-i spărgea pieptul. Își aruncă o rochie pe ea, trase haina veche. O luase cu frig.

Apoi simți că-i pleznește vezica și asta întrecea orice închipuire. Trebuia să defileze acum pe lîngă el pînă la veceul din fundul curții. N-avea încotro, nu se mai putea ține.

Traversă curtea cu ochii-n pămînt. Se întoarse mai destinsă, se opri lîngă umărul lui, trebuia să salveze aparențele.

— 'Mneața. Așa devreme ?

— Sărumîna, nu-i devreme.

Ungea fierăstrăul cu gaz, minecile-i erau pline de rumeguș. Între degetele lui, pana de gîscă părea o pasăre mică, frîntă. Își desprinse ochii cu greu. Trecerea ei prin curte parcă nu-l interesase.

— Termini azi ?

— Termin. Mai am și pe alții.

Răspunsul o nemulțumi. De fapt, ultima parte a răspunsului. I se păru c-o desconsideră puțin, că-i făcuse un hatîr, de milă, o luase drept o bătrînă neputincioasă luptîndu-se prin ploaie cu niște nenorocite de lemne de care nu se putea lipsi.

Vru să-l repeadă-ntr-un fel, dar observă atunci că se răsese și pielea obrazului îi era netedă, mușchiuloasă. Se apucase iarăși de tăiat și mirosul lemnului o răscoli. Nu mai fusese de mult atît de aproape de un bărbat, dar, mai ales, nu mai fusese de mult încercată de atîtea senzații. Se înfricoșă. Dumnezeule, era inadmisibil ! Doar în capul ei...

Se îndepărtă, și-aminti că spusese ceva de mîncare. Da, în afară de bani, și ea nu avea nimic pregătit. Se întoarse.

— Cînd vrei să mănînci ?

— Cînd s-o putea.

Omul nu ridicase capul, spusese vorbele moale.

— Ce ? — se pomeni uimită că-l iscodește.

— Ce s-o găsi.

Răspunsurile acelea, fără nici o viață în ele, o făcură să-și muște buzele și să se încrunte. O să vadă dumnealui !...

Se apucă înfrigurată de treabă, o treabă care îi plăcea și pe care știa să o facă.

Tăie o găină, pregăti o ciorbă groasă, galbe-

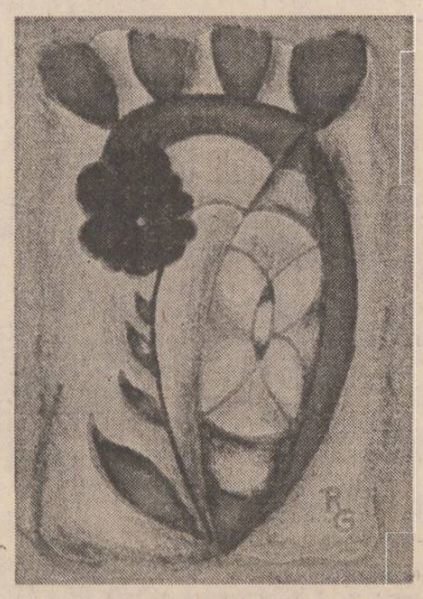

ioan evu

Aripi de primăvară

Covor de toporași și de brîndușe
țesut în alb cu fir de ghiocei,
oh, muguri blonzi sub raze jucăușe,
cu puful ca blănițele de miei !
Treceam desculți, copii fără de vină
stringînd la piept un pumn de cărăbuși
prin cringuri fosnitoare de lumină
sub cerul fără lacăte la uși...
Și din căușul mîinilor întinse
spre răsăritul zilei ce s-a dus,
din cîte aripi scăpărară-n soare,
vai, toate-au ars grăbite în apus !
Păstori am fost, ai turmelor de stele
care loveau cu clinchet în ferești
și-am luminat și noi, cîndva, ca ele
dar am fugit din cartea cu povești...

Fi-va risipă

Cînd toate-n jurul tău dispar
precum poveștile în zori
și pe cadrane, minutar,
rămîne șirul de cocori...
Cînd de la Polul Sud, la Nord,
e o bătaie de aripă
și ca într-un atac de cord
începe viața într-o clipă,
tot ce ai dat, fi-va risipă...

Cîntec final

Mulțumescu-ți ție, noapte,
pentru cîntecul acest,
l-am ținut la mine-n șoapte,
cum corabia, un lest...
L-am păstrat la piept, arminden,
l-am simțit pe buze, rar,
dar acum îl voi închide-n
carte, ca-ntr-un columbar.
Azi pun preț iar pe cenușa
flăcării ce-am fost cîndva,
cînd îmi zăvorîse ușa
și pe mine, după ea...
Cînd am fost zvîrlit afară
dintr-un ceas elegiac,
s-a rupt pecetea de ceară
și n-am mai știut să tac.
Mulțumesc, deci, pentru cîntec,
pentru trupul de pămînt,
cel purtat de cer în pîntec
să renască din cuvînt...

teatru

t

Arta actorului

TEATRUL DIN SFÎNTU GHEORGHE

Cu un simț înnăscut al valorii actorului, Constantin Codrescu alătură cîteva scenete cehoviene într-o construcție omogenă ce s-ar putea constitui într-o profesiune de credință a celui mai direct slujitor al scenei. Fără să poarte o dedicație, spectacolul lui Codrescu pare să fie închinat Actorului în general, lui Constantin Florescu, în special.

Gîndită din unghiul și experiența unui alt devotat al scenei, versiunea lui Codrescu se dezvoltă din rememberul unui personaj ajuns la sfîrșitul carierei sale ; evaziunea (sub influența alcoolului) îi dă curajul luptei cu stihiile trecutului, ale vieții. Martor și implicat, Actorul lui Constantin Florescu se va strecura agonic, tot mai șters — prin rolul valetului cumsecade, al impasibilului trecător, al funcționarului responsabil cu toasturile — în istoria memoriei unui public neiertător. Stinsele și îndepărtatele clopote ale ropotelor de aplauze sună pentru epuizatul Actor ca un recviem. Simțindu-le ca pe un evident semn al trădării, le va interzice apropierea, negîndu-le, în acel răgaz de „luciditate", beția lor subjugantă, acaparatoare. Cu glasul tremolat de emoție, sugrumat de tunetul disperării, al dezamăgirii, al împăcării cu sine, îndulcit de echilibrul înțelepciunii tîrzii, Constantin Florescu va reprezenta, rînd pe rînd, geniul uitat, dar și năpădit de uitare al aceluia care, dincolo de viața lui, poate fi Boris Godunov sau Lear sau regele din „Hamlet"... La lumina palidă a unei flăcări simbolice, în vecinătatea sufleurului (Ionel Mihăilescu) indispensabil, încurajator, Actorul își trăiește sfîrșitul dinaintea morții, recompunînd cu ultimele eforturi maiestatea și decăderea în desfășurările ei succesive, dînd glas durerii fundamentale de a nu aparține decît Clipei.

În interiorul acestui trist „flash-back", se țese trama citorva destine cehoviene în căutarea schimbării revigoratoare, pradă acelui specific sentiment de angoasă, de incomoditate psihică, pradă aparențelor, dînd posibilitate altor actori să se afirme.

Întîlnirea dintre îndoliata văduvă (Carmen Petrescu) — pornită pe promisiuni de sihăstrie — și grosierul moșier (Anton Filip) — „rezistent", insensibil la agresiunile farmecelor feminine — sînt pretextul unor explozii de joc temperamental, de umor dezlănțuit în lecția de minuire a pistolului, în fulguranta schimbare de decizie a celor doi ipocriți, în patetica și romantic-furioasa cerere în căsătorie...

În „Efectul dăunător al tutunului", Ionel Mihăilescu dă viață umilului personaj — caricatură a antieroului cehovian — aflat în apogeul crizei, al dorinței sale de evadare, de eliberare de sub imperiul terorii unei soții anihilatoare. Condamnat la neputință, el va ține o conferință despre orice și despre nimic, întorcîndu-se mereu la sine, din nevoia de a-și redresa nervii încordați prin intermediul unei „filosofii" pe cît de inutile, pe atît de tragice.

O altă scenetă introduce spectatorul în atmosfera încărcată dinaintea sărbătorirli unui eveniment din viața unei bănci. Constantin Codrescu gradează cu dibăcie și consecvență „lecția" de tocare a nervilor : Zoe Albani este femeia simplă care agasează cu naivitatea drepturilor ce se pot obține doar pe baza hîrtiilor, Oana Ștefănescu este soția emancipată, venind de la Paris, pierzîndu-se în nimicuri și istorioare de familie. Constantin Cotimanis și Lucian Nuță sînt victimele comportamentului lor abuziv, inconștient. Exasperarea funcționarului depășit de evenimente și panica președintelui de bancă iau cele mai diferite forme ale descărcării nervoase, de la indiferență la agresivitate, de la tăcere la urlet, de la pierderea cunoștinței la tandrețe. Într-un ritm trepidant, bătăile alternează cu leșinurile, polițeța cu injuriile, zăpăcitorul du-tevino transformîndu-se într-un amețitor tango al împăcării convenienței.

Chiar dacă, spre sfîrșit, se simte lungimea acelui „lamento" actoricesc, „Din lumea lui Cehov" se derulează dinamic, într-un spectacol închegat, de reușite recitaluri.

Nicoleta Gherghel

radio-tv

rtv

Ea, literatura

Banda aceea din *Fonoteca de aur* purtînd un număr oarecare și emoția pe care cuvîntul rostit, spus de cineva anume, adus din orizonturile cețoase ale amintirii, adevăratul simț al culturii, respectul pentru valorile adevărate, solide ale literaturii române sînt acestea reperele unei emisiuni pe care mulți o așteaptă ca pe o adevărată sărbătoare. Realizatorul ei statornic, Iulius Țundrea, a reușit să construiască în timp o adevărată „schemă" a literaturii române, un arbore cu atîtea crengi adăugînd săptămînă de săptămînă eseuri, poeme, fragmente de proză, comentarii care nu numai că impresionează ca document literar dar, de foarte multe ori, ating struna cea mai subtire a sufletului. Un eseu despre cosmogonia eminesciană rostit la Academie de A. Dima a fost elementul central al ultimei ediții a „Fonotecii de aur". Tot o contribuție scriitoricească, de reală calitate și tot emoționantă am remarcat în emisiunea ostășească de duminică, semnată de colonel Stelian Dragnea și maior Valeriu Pricină. Într-o mărturie de mare frumusețe și cu un montaj de imagine excelent scriitorul Arcadie Donos a evocat episoade tulburătoare din războiul antifascist.

Și tot o contribuție legată de literatura noastră a ridicat și „stacheta calității" într-o emisiune ca *Lumea copiilor*. În ultima ediție realizată la Iași, Constantin Parascan le-a vorbit copiilor la Casa Pogor despre Eminescu și Creangă, cu farmec, cu pasiune netrucată, convingător. Și a fost aceasta una din puținele emoții pe care această emisiune (care teoretic ar trebui să fie ea însăși o cascadă de emoție, veselie și imaginație !) ni le-a oferit.

Calitatea, respectul față de literatură și artă, sentimentul valorii fac din *Invitațiile Euterpei* realizată de ani de zile de Iosif Sava un punct de cultură magnetic. Nu o dată am auzit presărate cu discernămînt și documentare în această emisiune, comentarii, amintiri, citate, legate de *Muzică și literatură*, substanța celor două volume de dialog cultural semnate de Zoe Dumitrescu-Bușulenga — Iosif Sava, publicate nu demult la Editura Muzicală, care au făcut în fapt un nespus de binevenit rezumat original, documentat, dens, al relației scriitorilor cu muzica de-a lungul vremii, evocîndu-i astfel pe Cantemir, Bărnuțiu, Filimon, Hellade Rădulescu, Bolliac, Asachi, Odobescu, Ion Ghica, Kogălniceanu, Eminescu, Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Iosif Vulcan, Camil Petrescu, Iorga, Vianu, Călinescu, Barbu Șt. Delavrancea, Vlahuță, Goga, Anton Holban, Gala Galaction, Ionel Teodoreanu, Arghezi, Mihai Ralea, Vinea.

Iertați-mi această citare parțială a unui cuprins de fapt, dar prea ades uităm, facem abstracție sau pur și simplu ignorăm cîte un nume al literaturii noastre, uităm că ansamblul ei, densitatea și intensitatea ei au putut face posibile virtuțile citate uneori cu o îngăduitoare superioritate față de „restul". E bine ca publicul (acela, nespecializat) pentru care cultura muzicală literară e cea pe care i-o alimentează și i-o susțin emisiuni de radio și televiziune doar, să mai audă și de cîte-o pagină de literatură mai puțin cunoscută și de-un autor neînvățat la școală. Iată că o emisiune de versuri t.v. recent alcătuită de Elisabeta Mondanos (și regizată cu imaginație și pricepere de Zamfira Lemnaru) a știut să ne aducă pe micul ecran poezii alese în sensul lucrurilor afirmate de noi mai sus. O emisiune de o plăcută acuratețe, profesionist concepută, vrednică de urmărit

N-aș vrea să-mi fie înțeleasă această subliniere, această pledoarie pentru întreținerea, reluarea, accentuarea, valorificarea unor autori și pagini literare prin mecanismul radio-t.v. ca pe-un acces de sentimentalism publicistic. (Nu zicea însuși Călinescu „Sentimentalismul dezacordează sufletul ?")

Ci ca pe un semn de atenție față de sensul și activitatea redactorilor de la radio și televiziune, o asigurare că gesturile de prețuire și valorificare a literaturii noastre nu sînt semnale lansate în gol. Le-am recepționat.

Cleopatra Lorințiu

nă, dreasă cu ou și smîntînă și acrită cu zeamă de varză.

Apoi bägă pieptul și copanele la cuptor. Moși friptura îndelung, cum se pricepu mai bine și strecură în tavă usturoi, sare, un praf de piper, cimbru, o lingură de suc de roșii, cîțiva cartofi mici, întregi, rotunzi.

Alături întinse o foaie de plăcintă.

Doamna Stilman se mișca repede, cu ușurință. De parcă o nerăbdare plăcută o gonea din urmă. Dar nu căuta nici o explicație. Era bine așa.

Uneori își arunca privirea prin fereastră. Bărbatul avea umerii largi, curbura spatelui puternică, ceafa încordată, de lup. Dăduse jos pufoaica, rămăsese în pulovăr. Același pulovăr scămoșat, dar bine întins pe trup, lăsînd să se vadă zbaterea leneșă a mușchilor. Imaginea îi plăcea, ar fi privit-o în neștire. Din lucru nu se oprea decît pentru a-și unge cu gaz lama fierăstrăului. Nu dădea semne de neliniște, nu se grăbea, nu striga dacă masa e gata.

Doamna Stilman ar fi dat oricît să afle la ce se gîndea el în clipele acelea. Oare înțelegea pentru cine își dădea ea atita silință ?

Cerul se acoperi iarăși de nori, lumina scăzu dintr-odată. Aprinse becurile în camera bună și un moment nu mai știu de ce să se apuce. Apoi așeză o față de masă albă, tăcîmuri, șervețele, pahare pentru țuică, solnița, doi ardei iuți în dreptul farfuriei lui. Aerisi, se pieptănă.

Încălzi în bucătărie apă, se răcori peste tot. Alese alte schimburi, își puse un capot nou, roșu, cu flori albe, și lăsă deschiși în față, doi nasturi sus și doi jos.

Prelinse dintr-o sticluță de Colonie două picături și-și șterse degetul de piept, de spatele urechilor. Dădu unghiile cu ojă.

Făcu toate acestea fără să se agite și fără să-și pună nici o întrebare, ca și cum așa trebuia să se întîmple.

Din curte nu se mai auzea fierăstrăul. Poate terminase și nu îndrăznea să intre. De ce să nu îndrăznească ?

Da, terminase de tăiat, așeza lemnele în magazie. Vru să-l strige, dar îl văzu ieșind și scuturîndu-și hainele.

Întredeschise ușa. Bărbatul își aduna acum sculele și simțind-o, îi spuse de-acolo, peste umăr :

—Le-am și aranjat. Pentru asta nu ne-am înțeles, dar mai pui cincizeci de lei.

— Lasă-le-n colo !..., nu se putu abține. Hai că se răcește.

El se urni, dădu să intre. Rămase apoi în prag nemișcat și pe fața lui nu se zbătea nimic. Doar ochii măriți priveau repede în toate direcțiile. Masa, mirosurile, doamna aceea pe care o luase drept... Bărbia prinse a-i tremura, dar se stăpîni încleștîndu-și fălcile.

Ea înțelese, îl trase lîngă lighean și-i făcu semn să se spele. Omul își suflecă mînecile, dîndu-și la iveală mîinile. Erau vinoase, păroase, terminîndu-se cu degetele acelea...

Se frecă îndelung. Îi turnă să se clătească, îl pofti la masă. Și el se așeză în același loc în care mai stătuse, iar ea observă că locul i se potrivește, parcă dintotdeauna stătuse numai el acolo.

Îi umplu farfuria, ferindu-i privirea scînteietoare ce se prelingea pe trupul ei și-i dădea frisoane. Turnă țuică, spuse poftă bună, încercă să pară cît mai degajată, dar de fapt...

Bărbatul începu să mănînce neslăbind-o din ochi. Ea simți un gol în stomac și crampe tot mai ascuțite. Mai ales pentru că el nu spunea nimic. Dumnezeule, oare ce trebuia să-i spună, oare ce trebuia ?

Termină ce-i pusese ea în farfurie cu același fel de a fi și a se mișca, egal, ritmic. Atinse întîmplător genunchii doamnei Stilman și ea reacționă tresărind ușor, fără altă mișcare. Atunci el își îndepărtă picioarele cu grijă, de parcă ar fi avut de-a face cu un lucru fragil, ce nu se putea apăra singur.

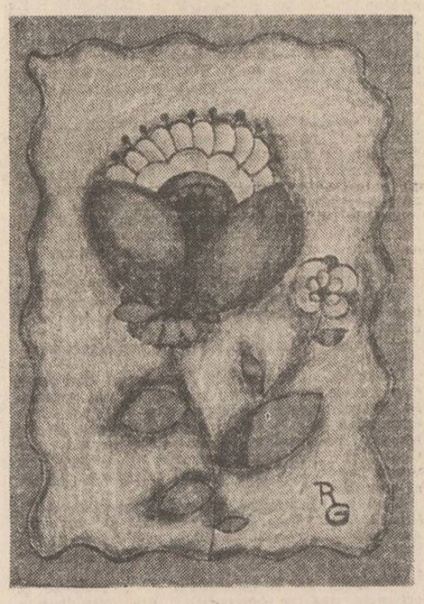

Masa se încheie într-o tăcere penibilă. Dezinvoltura inițială a doamnei Stilman se topise de mult, lăsînd locul unei alte stări, ceva nedeslușit, parcă de alarmă continuă.

Atunci el se ridică și mulțumi. Se ridică și ea și rămaseră așa, privindu-se cu încordare, ca și cum s-ar fi pîndit.

Ea știa că ar fi fost suficient cel mai mic gest, nu conta din partea cui. Amîndouă respirațiile deveniseră iuți, gîfîite. Dar acel gest nu se făcu.

El se întoarse apoi și ea îl urmă ca în transă. Ploaia se pornise, era aproape întuneric.

Îi întinse banii pregătiți dinainte și el îi strecură în buzunar fără să-i mai numere. Își săltă sculele în spinare, se întoarse. Acum părea mai înalt decît ea, doar ochii-i erau obosiți.

— Mai treci... pe-aici..., șopti.

— Nu.

Vorba ieșise greu, dar clară, netremurată. Tăietorul de lemne își lăsă apoi bărbia în piept, se răsuci și poarta se închise rece, ca o lespede.

Gheorghe Șaru : „Cîntare patriei"

neculai chirica

Cîntarea cîntărilor noastre

EMINESCIANĂ

Închinare
celui care
stă între Pămînt și Soare
peste timp,
peste uitare...

Eu știu că-ntr-o zi s-a 'nălțat un poet
să cînte poeme mai altfel ca ieri ;
cuvintele lui aduceau primăveri,
nășteau din lumină un nou alfabet.

Venea copleșit de iubiri, de dureri
tăiate în marmura unui verset ;
purta în priviri nostalgii de profet,
creșteau împrejuru-i dumbrăvi de tăceri.

Arind în pămîntul apururea teafăr,
apururea proaspăt al Limbii Române,
lăsat-a sămînța-i de veșnic Luceafăr
în tot ce prin el a-nceput și rămîne.

Sub cerul doinit al Planetei albastre
el este cîntarea cîntărilor noastre !

De ziua mea

— Vă așteptam ! le-am spus.
...Erau doar munți
urniți din amorțită veșnicie
de ziua mea, să-mi ure bucurie —
asemeni gospodarilor cărunți.

Erau străbunii ce zvîrneau din glie
c-un ochi deschis — al treilea ! — în frunți.

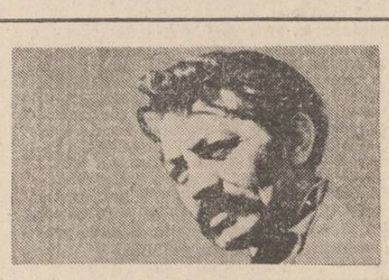

Veneau peste cărări și peste punți
și-mi aduceau toți macii din cîmpie.

Îi așteptam cu sufletu-mpăcat
că-mi intră-n casă gîntea nesfîrșită
și, lîngă ei, pe fruntea-mi de bărbat,
ardea o maiestate liniștită.

Simțeam, cu ei alături, cît de grea
și cît de sfîntă-i moștenirea mea.

Pămîntul

Pămîntu-i greu...
O știu, că sînt pămînt !
din el m-am zămislit și sînt ființă ;
îmi e și vis dar și făgăduință
că voi rămîne veșnic cel ce sînt.

Cu el de-o seamă sînt și de-o voință,
am vîrsta lui de zbucium și de cînt.
Îl string de-o viață-ntreagă în cuvînt
și în cuvînt e-ntreaga mea credință.

Pămîntu-i greu...
Îl simt din fiecare
plutire-a minții între el și soare,
din lutul luminos din trupul meu ;

îi simt dospirile ca pe-o făină
pe care-o tot frămînt, să dea lumină
cuvîntului ce-l nasc ușor de greu.

victor nistea

Lui Eminescu

„Mai am un singur dor :
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării ;..."

I

„Stînci și frunziș în rug : Eul !
Tunet și uragan, miresme-n Potir de Foc !
Un fruct de purpură, perla mereu
Incendiată-n iedera de pe valuri :
Coboară și urcă alb prin vămile visului !
O, Trandafir cu perele luminîndu-ți
Aripele ! În piscuri cîntec de Albăstruie !
Roua extazului : Cupă involtă —
Cearcăn pe ochiul Privighetorii ?
Roi pe Inelul Mirilor ca un rod : Patria !
Izvor nou instelind Heliconul !

II

Paradisea caerulea atinse Lămîiul ?
Semnul de pe ușă — vizor ? Focar ?
O, fluture ce cunoști menta dimineții
Cu micile-i flori roșii-mov :
În pasiunile mele tu le culci...
Pe pinzele corăbiilor arde umbra mea de ani
Verzuie ! Lămîiul ? Focul valurilor...
În cel mai negru lămpaș o rază pe veci
Alt chip — aurit bici regesc...
Vai ! Apele mării ? Apele cerului senin
Mă trezirâ ? Am chip și os omenesc !

III

Adîncime de Lotus ? — în „unda roșcată
Spre ziuă !" — pleoapa mea se deschide :
Privirea mea te soarbe albastru Potir :
Urnă în vis pe pieptul Vestalei...
Venerâ ivesmintind ființa noastră vie !
Nud alb — groapă a pleoapelor jinduind
Tinere : Miracol ? Alianță ? Iubire
Visîndu-și, da, înfipți în mine lujerii !
Nepingărit e sărutul pe Coroana lamurei
EMINESCU ! O, ce poate fi mai mult
Fulger princeps — Paznic de arfă !

IV

Cithaeron și tu Charites... Vorbiți !
Din cartea aurîtului izvor deschis

se-nalță pleoapa puternicei iubiri :
Mănunchi de vise-n unda protectoare !
Ciutura fîntînii coboară-n Arca
Ființei noastre... cînd ziua-i dată.
Prin cheiurile anotimpurilor ochii mei
Vărsîndu-se-n fulgerarea noului izvor :
Nașterea eternului fagure de miere :
Limba Română — Geniu și rod !...
Smaraldul frămîntind metal și foc !

V

Vedea-voi sfîrșitul meu strălucind ?...
Naștere... Vultur... Soare și Urnă...
Ochi între două valuri „stînd față-n
Față cu strigătul jertfei !"... Ah,
Leu și Fecioară... Sărut și Grădină :
Iubire jertfită în Oul de flăcări ?!
Lăcașul meu de cuvinte lunecă pe-o marmoră
Roșie orbindu-și noaptea... Marea ?
Lumina-n „curatul nopții" la golirea
Destinului sub călcîi... Mă lăsați ?
Universul a prins în mîini un bob de rouă !

VI

Albină și Floare în periplul
Stîncilor incendiate ? Visate iar de fulger ?
Floare, nesfîrșit mirt pe navă...
Barcă în grădina apelor vii ovale
Ca un sin văzut în marmuri de Hyperion !
Cerb hăituit de ciinii lu Acteon
La trecerea apelor Lethei... soarele ?!
Vocea valurilor la scăldarea celor
Nouă lebede, orgă de vis ; încîntatele
Aripi înfășurate-n grația Poemului
Vor învălui în veci albia Lucefărului.

geo vasile

Înainte ca spicele holdei

Suride-mi
printre spirele azurii
ale focului,
nelumito și crudo,
înainte ca spicele holdei
să se facă plumburie materie

Evantaiul ce-mi tulbură crezul

Fiindcă flori de salcîm amărui
îți adulmecă ochii,
troienindu-ți dolinele sinilor,
zeul ți-a dăruit evantaiul
ce-mi tulbură crezul tăiat
înafara oricărei minuni...
Aș vrea în dulcea de soare cîmpie
să-nvie lăcusta degerată de viscol
inima mea,
ocnașa mea din veacul luminilor...

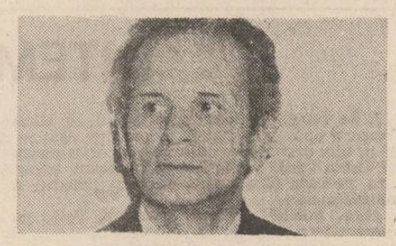

Idiomul de purpură

Un zeu aventuros fără origini
se scurge prin volutele orașului,
suferitor de miresmele teilor
ca de o febră iute a timpului,
a măștilor noastre de gips
a idiomului nostru de purpură...

Cînd iubirea ne stăpînește
cu tăria tăriilor
floarea de cîrnd este sufletul nostru
sperînd pe surele lespezi lunare
iar alba garoafă pe piept
o purtăm ca pe-o torță leită din soare...

Maternă sălbatică rîzi

Ți-amintești asfințitul pe plajă
cînd am vrut cu tot dinadinsul
să salvăm de nisip și mare
palida închipuirii pecete ;
tot atunci argintii uniforme de azbest
urmau gîndul sculptat în văpaia cuptoarelor
și tu mă-ntrebai de mai este nevoie
de ceva ca nădejdea
cu aceste măști ce-ți atîrnă în pumni
adînci cît să-ncapă în ele adio...
Maternă sălbatică rîzi
de poetul ce-și face cuiburi în arbori,
pinii-și ascultă curgerea ăcelor.

Cu inima-n aurul nimbului

Presați între foile cărții,
verbine,
o boare de verb dăinuind,
o fantasmă sîntem a miresmei
ce-am fi fost nefiind.

Vesperali maiestuoși pierîtori
— scenarii singerii ale toamnei —
— relegate suspine, comori
pilpiind în spinii coroanei —

viscoliți prin genunile firii
arse de patima timpului,
înaintăm hieratici ca mirii
cu inima-n aurul nimbului.

caliopi dicu

Eminesciană

De-aș putea să limpezesc
cerul de păsări,
să mă satur de aerul
din oasele lor,
să uit că tăcerea peștilor
e respirația mării.

De-aș putea să cern
copacii de frunze,
îmbătîndu-mă cu speranța
că am să trăiesc

treizeci și nouă de trandafiri albi.

Grădina de lotuși

Închis în cochilia unui melc
toată ziua cauți
cheia echinoxului.
Nu lași urme
în nisip, pe fructe pîrguite.
Rogi îngerii ploii
să te condamne
să îmbraci
o cămașă arzîndă
Și pentru că te urmez

cocorii bolnavi de insomnii
măsoară drumurile mele
cu o ninsoare

peste grădina ta de lotuși.

Ecouri

Această oră începe cu vîrsta noastră
luminată de fiorduri rare.

O, aburul, o, cenușa
din nările cailor albaștri —
aceste herghelii
crescute pînă-n potcoave
cu ninsori într-o
eră a vinovăției

mi-apasă sînul
și trupul înserat
sub greutatea
cămășii de sărbătoare.

Orele iubirii
dincolo de soare
vin spre noi ținîndu-se de mînă
ca două potcoave sigilate de vis.

Gînditorul de la Hamangia

Un timp mai plînge primăvara
dar floarea nu o ascultă și...
nu moare
se mai rostește în plecări
Bătrînul drum înlănțuit de aripi
aruncă dimineața cu stele
pe umăr,
stele îngenunchiate
în fiecare clipă
de o morgană verde.
Cînd se preface tăcerea în zăpadă
ascetul veghează
singurătatea

uitată la începutul cărții.

plastică

p

Naturi exotice

Mala Zamfirescu Bedivan a călătorit în Orientul arab. O experiență culturală, o baie de lumină subtropicală și un contact frenetic cu un orizont de civilizație bogat în vestigii, culori și semnificații. Acestea toate, trăite ca pe o șansă unică a vieții, au fructificat în ceea ce artista a înțeles să ne prezinte pe simezele galeriei „Orizont" și intitulate, parcimonios și exact în formulare, *„Impresii din Orient"*.

Expoziția, ilustrînd cu fidelitate ceea ce titlul ei sugerează, conține o bogată colecție de uleiuri, pasteluri și desene, elaborate, se pare, în „priză" directă după tipicul celei mai autentice maniere plein-air-iste. Personal, am intrat în atmosfera acestei frumoase inițiative plastice cu rezerva celui neatașat practicilor jurnaliere, memorialistice, deși o reală curiozitate mă împingea să pun în talgerele cumpenei impresiile artistei alături de cele ce mi-au mai rămas prin adîncuri de suflet din proprile-mi pelegrinări.

Mala Zamfirescu Bedivan s-a apropiat de realitatea geografică, ecologică, umană, etnografică și arhitecturală a acestui mare leagăn al civilizației universale cu o dăruire ardentă. A conspectat plastic portrete și interioare, oaze, porticuri monumentale, moschei și bazare, margini înfierbîntate de deșert străjuite de seculare vestigii arhitectonice, sau doar geologice, vegetații exotice decupate în suprafețe de culoare încendiate de lumina amiezii sau de misterele înnoptărilor peste *kharia* arabă.

Atracția pentru fascinanta lume a orientului a fost pentru pictorii romantismului european și, mai tîrziu, pentru falangele artiștilor impresioniști frecventă, statornică și deosebit de prolifică. Penelul și pastelurile Malei Zamfirescu, fără a urmări neapărat un asemenea program estetic, realizează o ambianță stilistică ce evocă ambele tendințe amintite mai sus. Ceea ce se reține din expoziția de la „Orizont" este varietatea informației plastice și exotismul paletei cromatice, amintind uneori de senzualitatea gauguiniană din perioada tahitiană. Pictorița aplică instinctiv culoarea dîndu-i o mișcare liberă în suprafața pînzei și densități impuse de acordurile cromatice unice suprinse de ochiul său avid de spectacolul imaginii. De aceea, pictura Malei Zamfirescu Bedivan emană o puternică impresionabilitate optică, dar nu neapărat în sensul relevării detaliului pitoresc, exotic. Lucrările lasă să se întrevadă simpatia, căldura chiar, cu care artista s-a apropiat de realitatea cercetată, fie peisaj, compoziție de gen sau portret. Pe acest plan, regăsim în pînzele Malei Zamfirescu aroma atmosferei orientale din pictura unor maeștri interbelici, ce au imortalizat în opere de referință unicitatea tărîmurilor dobrogene de la Balcic la Mangalia și de la Sulina la Medgidia.

Expoziția place tocmai datorită atracției pe care o exercită culorile așternute pe pînză — galben, sienă, albastru, alb, ocru și o nesfîrșită gamă de nuanțe moi, transparente atît de specifice cerurilor din vecinătatea tropicelor. Pictorița a simțit inefabila lumină ce conferă formelor și naturii acelui meleag de lume o distincție aparte. Dincolo de toate aceste examene la care i-a fost supus meșteșugul plastic, pictorița a abordat în cheie tradițională, cu mijloacele de expresie ale artei/școlii europene, o tematică relativ restrînsă. Domină, firește, peisajul, direcție în care penelul artistei s-a împlinit variat și convingător. Dar interesante mi s-au părut cele cîteva portrete, din caietul de schițe indeosebi, și tentativele, atîtea cîte sînt, de a surprinde insolitul formelor din recuzita bazarelor ori a interioarelor arabe în naturi statice notate fără ostentația pitorescului. Lucrările inspiră o plăcută atmosferă domestică, o armonie a existenței, surprinse cu har de mîna pictoriței. „Impresiile din Orient" ale Malei Zamfirescu Bedivan se constituie într-un *portret obiectiv* al acelui colț de lume, dincolo de care se subînțeleg doar adîncile lumini ale spiritualității ce a făcut posibilă fascinanta civilizație orientală.

Corneliu Antim

muzică

m

Două recitaluri

A fi un adevărat interpret înseamnă a stăpîni arta de a recrea, de a însufleți partitura cu valențe ale propriului suflet, pentru a face muzica să trăiască, îmbogățită cu noi dimensiuni estetice. Numai astfel muzica se va putea adresa corzilor lăuntrice ale ascultătorului, făcînd să vibreze în consonanță cu ardența mesajului pe care compozitorul îl transmite prin intermediul artistului-interpret.

Adevărul acestei afirmații s-a relevat cu pregnanță în cele două recitaluri susținute de violoncelista Ioana Ostafi-Dancu în această primăvară. Un prim recital cuprinzînd lucrări pentru violoncel și spinetă scrise de mari maeștri ai preclasicismului italian — Vivaldi, Boccherini, Locatelli și Corelli, în care îmbinarea sonoră a celor două instrumente ne-a purtat în atmosfera serilor camerale ce se desfășurau, cu trei secole în urmă, la lumina candelabrelor, în saloanele destinate muzicii. Într-o perfectă colaborare, Ioana Ostafi-Dancu și Manuela Stănculescu-Nedelea au realizat pagini de o emoționantă frumusețe, profunzimea și bogăția sonoră a violoncelului brodind arabescuri de o nebănuită eleganță pe canavaua delicată a acompaniamentului. În tonuri estompate, spațiile de liniște și introspecție au alternat cu momente de cuceritoare spontaneitate juvenilă, atît de specifică muzicii acelei epoci.

De curînd, un nou recital pe scena Ateneului Român a reliefat multiplele disponibilități artistice ale Ioanei Ostafi-Dancu, într-un program cuprinzînd, de această dată, lucrări clasice și romantice, aflate sub semnul virtuozității și sensibilității de aleasă vibrație. În prima parte a recitalului, solista a interpretat două opusuri destinate viorii, transcripția pentru violoncel aparținîndu-i (este, de fapt, primul interpret român care a avut puterea înfăptuirii unui asemenea demers !). Debutînd spectaculos cu Rondo în Sol major de Mozart-Kreisler, piesă de extremă dificultate, programul a continuat pe aceleași coordonate ale virtuozității cu Sonata în Sol major op. 30 de Beethoven ; linii melodice generoase, bogat ornamentate, pagini de un tulburător lirism în confesiunea părții mediane, au culminat în mișcarea alertă, luminoasă din final.

În partea a doua, celebra Sonată în La minor „Arpeggione" a adus melodismul și căldura tandră a inconfundabilei expresivități schubertiene, sunetul vibrat, rotund și amplu al violoncelului dezvăluind frumusețe impresionante prin sinceritatea trăirilor artistice ; o nesfîrșită poveste de dragoste depănată în tonuri duioase sau înflăcărate, dînd glas aspirațiilor unui suflet răscolit de doruri romantice.

Adagio și Allegro în La bemol major op. 70 de Schumann a încheiat programul în aceeași atmosferă elevată, de lirism îmbinat cu elanuri inaripate.

Acompaniamentul pianistic, susținut cu discreție și eleganță de Krimhilda Cristescu, a conferit un plus de frumusețe acestui recital de înaltă ținută artistică.

Mereu în căutarea unor noi modalități de expresie, urcînd mereu treaptă cu treaptă, drumul anevoios către perfecțiune, Ioana Ostafi-Dancu oferă, cu fiecare recital, programe structurate pe anume coordonate ce o definesc și îi relevă calitățile de interpret complex și complet dăruit muzicii pe care o slujește cu întreaga sa ființă ; ceea ce se remarcă în toate evoluțiile sale solistice este tocmai implicarea afectivă, trăirea la cote maxime a actului artistic ce se confundă cu însăși viața sa. Numai o asemenea ardență poate crea momentele de vrajă în care muzica duce, cu adevărat, către eliberarea spiritului prin pulverizarea limitelor, adresîndu-se, așa cum afirma Hegel, „eului cel mai intim al subiectivității."

Anca Florea

NICOLAE VELEA-*inedit*

Condiția omului de geniu

În accepția și folosirea* curentă, termenul „geniu", cuvîntul geniu provenit din latinește ca derivat al verbului „gignere" (a naște), denumește aptitudinea creatoare ieșită din comun a unui individ capabil să făurească opere nemuritoare. El a avut o circulație întinsă mai ales în perioada romantismului cînd marca, desemna atît facultățile excepționale ale artistului, pornirile rebele, de răzvrătire ale acestuia de a călca și dărîma normele, regulile în ordine socială și estetică precum și corolarul, consecințele acestora : nefericirea.

Deci creația de excepție nepieritoare, răzvrătire și nefericire, neîmplinire pe plan imediat, terestru și social — acestea ar fi coordonatele care fixează ideea, noțiunea de geniu. Eminescu, lămurind geneza „Luceafărului" — folosește această plastică, memorabilă, definiție : „...dacă geniul nu cunoaște nici moarte nici noaptea uitării, pe de altă parte aici, pe pămînt, nici nu e capabil de a ferici pe cineva nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte dar n-are nici noroc". Tematica și problematica geniului străbate frecvent, obsedant întreaga operă eminesciană. Imaginea omului excepțional o aflăm contrastant și amar fixată în „Scrisoarea I" în imaginea „bătrînului dascăl cu-a lui haină roasă-n coate". Acesta, „uscățiv așa cum este, gîrbovit și de nimic / Universul fără margini e în degetul lui mic / ...Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr / Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr". Însă condiția omului de geniu este neiertătoare : „Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfarămi... orice-ai spune / Peste toate o lopată de țărînă se depune... / Or să vie pe-a ta urmă în convoi de-nmormîntare / Splendid ca o ironie cu priviri nepăsătoare / Iar deasupra tuturora va vorbi vreun mititel / Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el."

Imagini și accente asemănătoare pot fi decupate din „Scrisoarea a II-a", din „În zadar că-ta-vei" iar chipul răzvrătitului pătimaș îl aflăm în liniile care schițează portretul lui Toma Nour din romanul postum „Geniu pustiu" : „Ai fi crezut că e unul din acei îngeri căzuți, un satan frumos, de o frumusețe strălucită, un satan mîndru de cădere pe a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul și iadul, îndărătnicie — un satan dumnezeiesc care, trezit în zori, a sorbit din lumina cea mai sfîntă, și-a îmbătat ochii cu idealele cele mai dragi pentru ca în urmă, căzut pe pămînt, să nu-i rămînă decît decepțiunea și tristețea gravitată în jurul buzelor".

EMINESCIANA

Acest portret de o uriașă, copleșitoare frumusețe și mai ales cuvintele satan, dumnezeiesc — adaugă încă o linie portretului ființei de geniu, revoltată prin structura sa intimă. Se știe că Lucifer (purtătorul de lumini) a fost un înger dar pentru că s-a răzvrătit împotriva divinității a fost prăbușit în infern.

Dar meditația lirică și filozofică asupra geniului a concentrat Eminescu în cristalina sa capodoperă „Luceafărul". Acest cîntec suprem al poeziei noastre este structurat, axat pe antinomiile etern-efemer, natură permanentă-om trecător, adevăr-iluzie, din oscilări între frenezia senzuală, capricioasă și înaltă, din răzvrătire și împăcată resemnare, din viziunea eternității și slăvirea singurătății, conținînd întreaga sfîșietoare gamă de trăiri ale omului de geniu. Poemul condensează o sumă de experiență de amare dezamăgiri în ordine socială și erotică ale poetului de geniu care a fost Eminescu dar toate sînt mutate, sînt înălțate pe tărîmul disputei filozofice.

În conturarea portretului Luceafărului, poetul a apelat la mituri străvechi, la folclorul nostru, la legende religioase, combinîndu-le într-o alchimie personală, unică, a apelat întrucîtva și la filozofia lui Schopenhauer dar a interpretat-o personal, liric, distanțîndu-se de ea pentru că îi atribuie eroului său nu doar atributele unor contemplări reci, raționale, dar și mare forță de vibrație afectivă. Liniile bogate ale portretului său sînt mișcate, tulburate de un dramatism interior : cuprins de mistuitoarea sa pasiune pentru fata de împărat, el se hotărăște la supremul sacrificiu : renunțarea la eternitate. El îi apare Cătălinei întruchipat o dată ca înger, altă dată ca demon — acesta suferind două ipostaze ale iubirii : una senină dar rece, alta tumultuoasă, aprinsă, dar și două chipuri ale geniului : unul detașat, glacial, altul frematător, orbit de pasiuni. Înger și demon — gheață și flacără n-ar putea fi echivalențele metamorfozării Luceafărului. Pentru a căpăta o înfățișare curat și definitiv pămînteană, el se duce la creator să-i ceară încuviințarea. Din acest punct de vedere, Luceafărul se aseamănă și nu se aseamănă cu titanii din mitologia antică. Aceștia sînt animați de un protest etic vehement împotriva forțelor superioare și sînt pînă la urmă pedepsiți drastic. Hyperion însă merge la demiurg pentru a-l deslega „de greul negrei veșnicii" iar acesta, refuzîndu-i moartea, îi oferă totuși compensator trei condiții ale umanității geniale : 1. — ale poetului, 2. — ale cutezătorului strateg și mare conducător de oști și 3. — ale înțeleptului om de stat. Totodată îi arată și tribulațiile, oscilările erotice ale Cătălinei și acum Luceafărul își dă seama că între trăirea sa nemuritoare și viețuirea hazardată a pămîntenilor e o prăpastie de netrecut și el se retrage cu o voluptate amară în lumea esențelor pure, astrale, proprie condiției singulare a geniului.

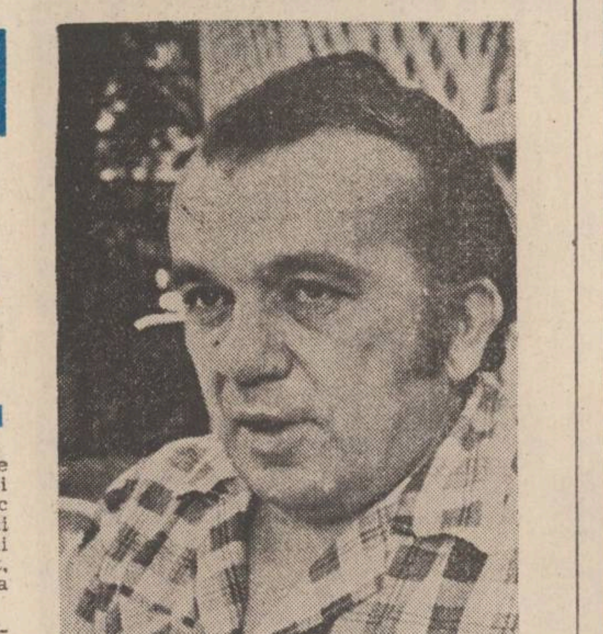

ÎNTEMEIETORII

1. Se repetă cu obstinație faptul că Nicolae Velea a scris prea puțin. În privința asta — ca și în alte privințe — autorul e raportat insistent la Marin Preda ; comparație oarecum axiomatică, pe baza căreia s-au încercat judecăți minimalizatoare.

Fără îndoială, literar vorbind, Velea nu e moromețian, deși la un moment dat mimează moromețianismul. Ar fi, deci, de așteptat să nu-l mai confruntăm cu Preda. Dar judecata critică trebuie dusă pînă la capăt : faptul că ea există ne obligă să o întrebăm. Poate tocmai aici vom găsi un punct de plecare.

2. Amîndoi țărani valahi, înzestrați cu un talent de excepție, Marin Preda și Nicolae Velea se apropie prin aceea că au ctitorit în literatură o lume, prin care totul capătă înfățișare proprie și inconfundabilă. Lumea lui Marin Preda a fost numită moromețianism ; cea a lui Velea încă nu posedă un nume. Ele seamănă doar în ce privește caracterul tradițional și rural ; altminteri, modul lor de a prefigura diferă.

În esență, moromețianismul are vocația dialogului, de aceea caută cu înfrigurare interlocutori și se deschide către evenimente, pentru a le discuta. Drama va începe atunci cînd evenimentele vor refuza discuția și vor năvăli uzînd de dreptul forței — închiderea dialogului înseamnă distrugerea acestei lumi, invadată de altele, mai eficiente.

Odată cu Velea, însă, pătrundem în lumea întemeierii. Aici ni se dezvăluie rosturile : ele nu sînt discutate, ci — pur și simplu — remarcate. Atîta timp cît există rosturile, lumea lui Velea rămîne intangibilă, căci ea își trage forța din temeiuri. Seismele ei au cauze interioare, astfel puse încît să ajute înțelegerii de sine, adică sînt seisme ce întemeiază cunoașterea și conștiința.

Acest lucru a fost știut și mărturisit chiar de scriitor. Una din capodopere, „Drumul" (vol. „Paznic la armonii"), are ca personaj principal pe lea Anica — simbolul clar al lumii sale. De fapt, aici totul este simbolic : și drumul la oraș, și noul buletin de identitate pe care trebuie să-l dobîndească lea Anica. Dar rolul personajului (ce întrupează lumea tuturor personajelor și naratorilor) rămîne elocvent prezentat : „Atunci obrazul ei încrețit se netezea și se înfrumuseța de fericire că toți aveau un rost și ea putea înțelege și îngădui acest rost. Iar cel care se nimerea pe aproape și-i privea fața era năpădit și el de fericire și de bucurie pentru fiecare lucru ce cădea sub ochii bătrînei. Și i se părea că luna și stelele și pămîntul sînt așezate așa cum sînt ca să găsească lea Anica rostul acestei așezări și să se bucure de el".

A găsi rostul : iată originea efortului lui Nicolae Velea. Astfel se explică îndîrjirea cu care-și relua povestirile, precum și zgîrcenia cu care scria. Astfel se explică bucuria cu care se mișca printre proverbe, ca prin propria sa ființă.

Așadar, de aici trebuie să plecăm, pentru a-l înțelege.

3. Majoritatea personajelor lui Velea trăiesc sau revin obsesiv la momentul întemeierii lor. E vorba despre clipa cînd își dau seama că există, cînd dobîndesc, în conștiință, identitatea propriei ființări. „Cine am fost eu, Gavrilă Ion Vîrșan ?" — se întreabă eroul din „Întîlnire tîrzie". „Vizitiu la Bărcănescu, asta am fost. Și cine sînt acu' ? Păi sînt, dacă voi puteți petrece la nunta mea. Sînt." Descoperirea faptului de a fi constituie punctul culminant al biografiilor, gîndul suprem, dureros de mare. Așezat în el, individul suferă lărgiri chinuitoare, de naștere a ultimei înțelepciuni: „Cum m-o fi pocnit gîndul ăsta, c-am simțit că nu-l mai încape capul, că mi se desfac tîmplele din încheieturi și mă ia cu amețeli". (Dănilă Lencioiu din „Odihnă" — vol. „Paznic la armonii").

Apoi, însă, începe fericirea înțelegerii. Personajele desfac avid cosmosul pentru a-i afla rostul, identitățile celorlalți, cu care se desfată aidoma unui nectar divin : „Una din cele mai mari desfătări ale lui Dandu Panțurescu era aceea ca fiecărui om pe care-l cunoștea, întîlnindu-l, înainte de a începe vorba, să-i desfacă în părți felul de a fi, și fiecărei întîmplări să-i afle punctul de pornire, să meargă pe firul ei, și după ce-o despica să-i refacă rotunjimea și s-o așeze undeva printre lucrurile de care era fericit că le înțelegea". („Transferul" — vol. „Paznic la armonii").

Nu altfel procedează naratorul și autorul implicat : fiecare povestire constituie, în fond, o despicare și o refacere a rotunjimii. De altminteri, **rotundul** e unul din epitetele-cheie ale lui Velea, care și-a închipuit nu numai o „vorbă rotundă", ci și un „farmec rotund".

PROFIL

Acestui rotund trebuie să-i asociem statornicia. Universul prozatorului e foarte statornic, în ciuda evenimentelor. Rosturile, esențele nu se schimbă: devenirea lor constă în a-și păstra felul de a fi. Un personaj, precum Dumitrache Degeratu („Camera obscură" — vol. „Zbor jos"), odată identificat, va rămîne mereu conform rostului său, chiar dacă acesta e nociv și-l marginalizează. Așijderi Tudor Dindelegan („Treceri I" și „II"), cel totdeauna stăpînit de întîmplări; așijderi Vilă Vîrșan, cel totdeauna martirizat — exemplele pot continua la nesfîrșit. Chiar despre scriitor s-a spus că a rămas egal, de la început pînă la sfîrșit, lucru nu întrutotul just, dar concludent, în sine.

De fapt, statornicia constituie unul din idealurile lumii lui Velea, căci reprezintă expresia esențială a întemeierii. Iată de ce prozele sale pomenesc „o bucurie a statorniciei, aurie și moale ca mierea" („Bucurie" — vol. „Paznic la armonii"). La el, veritabila descriere a damnării echivalează cu istoria pierderii temeiului — e ceea ce se întîmplă Olinei, din cunoscuta povestire „Alături" (vol. „Zbor jos").

4. Ar fi însă eronat să ne închipuim acest univers lipsit de tînjire. Ceea ce e statornic și identic cu sine, ceea ce e întemeiat, iubește nespus posibilul, jocul, libertatea amăgirii.

Așa se traduce atracția pe care copilul o exercită asupra prozei lui Velea. O atracție deosebit de puternică — unii critici au considerat-o chiar esențială.

Într-adevăr, scriitorul a dedicat cărți întregi celor mici și a colaborat — de pildă — la revista „Cutezătorii". Însă, în marea sa proză, nu ne întîmpină portretul infantilului decît în măsura în care acesta a fost pierdut și există un dor acut de a-l regăsi.

Ipostaza tipică e cea din schița „Poarta" : aidoma lui Sandu, naratorul și personajele se trezesc deodată maturi, înconjurați de lumea întemeierii, care nu se mai lasă dominată. Minunata epocă a iluziei inocente a trecut — și este o pierdere dureroasă. Numai arta — „paza la armonii" — mai poate salva esența copilăriei ; de fapt, în concepția lui Nicolae Velea, arta reprezintă singura întoarcere viabilă către temeiul copilăriei, care este cel al purității creației și al nevoii organice de închipuire. Prin artă se rostuiește copilăria : definitiv, major, fericit.

5. Există, așadar, numeroase motive pentru care proza autorului revine în rotunjimea unui spațiu statornic : cel al satului argeșean din copilărie. Obsesia geografică, foarte pregnantă, e de natură profundă: practic, dimensiunea Argeșului reprezintă constanta hotărîtoare a universului lui Velea.

Mai întîi, acea lume a întemeierii, extaziată de rosturi, este aura meleagurilor natale, unde se află monumentele alcătuirii unei țări. Nicolae Velea rămîne fiul neamului de ctitori, nu poate vorbi decît în graiul și în gesturile lor. Urmăriți imaginea predilectă a tatălui din proze : e mare, dîrz și domnesc. El posedă un laconism legendar și o legendară putere în fapte. Sănătatea întregii familii se judecă după sănătatea tatălui : un asemenea patriarhalism a însoțit mereu marile mituri ale întemeierii.

Apoi, uluitorul umor al scriitorului, plin de înțelepciuni și nuanțe, este copia fidelă a spusei argeșene, unde vorbele atîrnă foarte greu, iar dedesubturile zîmbesc libere după fiecare rostire. Aici, numai cel cu minte multă poate surîde, căci gluma e o victorie a cugetării. Faimoasele porecle ce însoțesc personajele le definesc esența — ele rămîn un act ontologic, lipsit de răutate, un mod de a înțelege și a îngădui rostul.

Toate aceste caracteristici, să le zicem organice, aveau să-l conducă pe Nicolae Velea către o cale de extremă importanță : întrebarea asupra satului românesc.

6. Punctul de pornire au fost proverbele. Încercînd să le dramatizeze și uneori chiar să le re-tălmăcească, scriitorul s-a simțit deodată la îndemînă, căci se afla tocmai în lumea lui, cea a rotundului și a statorniciei.

Astfel purcese el la zidirea cronicii satului argeșean, unde, pe lîngă mai vechile sale personaje, trăiesc nestingheriți actanții imaginari ai proverbelor. E același neam, orînduit după aceleași legi, condus de domnul Paremie (cu soția — mai tînără — Paremia) ; în el, fiecare își are orînduit rostul : Gavrilă Pistolan (hoțul cu oul și boul). Pop Zăbavă (leneșul ce aleargă mai mult), verii Eftimie și Airinie (care-și sapă groapa), Marin cel scump (cu tărîțele și mălaiul), etc. Oamenii proverbelor se amestecă împreună cu oamenii așa-ziși reali — se duc împreună la MAT, pun la cale isprăvi, se ceartă, se împacă, reprezintă o colectivitate unică. Existența devine astfel paremiologică ; tot ce se petrece e întemeiat într-un proverb. Lumea lui Velea își află acum apogeul, rezultat în chip firesc, din însăși tendința ei fundamentală.

Și va rămîne mereu o mare nefericire a literaturii române faptul că prozatorul nu și-a încheiat zidirea, ci i-a desenat — doar — contururile mărețe.

În fața sorții, marele meșter s-a revoltat : a lăsat-o pe Ana să trăiască și s-a jertfit singur, întemeindu-se și dînsul, ca un imens regret, ca o sfîșietoare pierdere.

Radu Comănescu

NUME ROMÂNEȘTI

Un nume dintr-o baladă

Examinînd într-un amplu studiu balada „Cîntecul lui Marcoș Pașa" (studiu publicat relativ de curînd în **Studii de folclor**, București, 1987), Petru Caraman dă la un moment dat de un **Malcozogli** sau **Marcozogli**, scris și **Malcozoglius**, de fapt un general turc **Malkoč** sau **Malkočoglu**, pomenit și de Grigore Ureche în cronica sa ca fiind înfrînt de Ștefan cel Mare, la 1485.

Numele de **Malcoci** (și nu **Marcoci** !) este utilizat și astăzi. L-am întîlnit mai ales la persoane originare de prin părțile Dunării, mai cu seamă dinspre Galați și Brăila.

În DNF, I. Iordan îl trage din bulgărescul **Malkoč**, admițînd însă și trimiterea la toponimicul **Malcoci**, ca și comparația cu **Marcoci**, provenit din **Marcu** cu sufixul **-oci**.

Localitatea **Malcoci** se află în județul Tulcea, pe brațul Sfîntu Gheorghe, în Deltă, ceea ce confirmă aria de răspîndire a numelui, stabilită de noi. Problema este numai : în ce măsură a putut influența personajul real identificat de Caraman acordarea numelui și altora, încît el să se transmită pînă astăzi ?

Pe la 1624, un **Malcoci** care semnează grecește, căsătorit cu fiica marelui vornic Eremia, este pîrcălab de Roman, pentru ca, la 1629 și 1633 să fie pîrcălab de Hotin și, în fine, la 1641, mare șetrar **(Cf.** N. Stoicescu, **Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova**, București, 1971). Această atestare confirmă oarecum ipoteza lui Leunclavius, citat de Caraman, care, în **Historiae Musulmanae**, presupune că este vorba de un grec turcit, pe care îl chemase de fapt **Markos (Cf.** Caraman, **op.cit.**, p. 73—74).

Tot Petru Caraman însă, pomenește și de cuvîntul turcesc **koč** care înseamnă „berbec" și pe care DNF îl admite ca etimon pentru numele **Cociu** (să nu uităm că, la venirea sa în Moldova, pe viitorul domnitor Vasile Lupu îl chema **Coci**) nu și pentru **Cocea** (tras din **coc**, „pieptănătură femeiască" cu sufixul **-ea**, ceea ce ar fi trebuit să dea un **Cochea**). Dar **koč** avea un sens derivat care stă la baza atribuirii sale ca nume și anume acela de „persoană curajoasă" (numele comune de animale acordate oamenilor nu au avut neapărat un caracter insultător, cum se crede astăzi, ele reflectau, dimpotrivă, admirația pentru vreo anumită calitate fizică a persoanei denumite) pe care Caraman îl vede precedat de **mal**, „vită" pentru a admite o etimologie strict turcească, propusă de alții **(Cf.** Caraman,, **op. cit., p.** 74).

Oricum, o „contaminare" trebuie să se fi produs fără îndoială și ea a fost foarte complexă pe teritoriul de limbă română. E sigur că trebuie să plecăm însă de la **Marcu**, nume de familie răspîndit de mult și atestat la noi din secolul al XV-lea **(Cf.** Christian Ionescu, **Mică enciclopedie onomastică)** și, eventual, de la **Markos** (după cum crede, pe bună dreptate, Caraman turcii l-au tras pe **Malcoci** din **Marcu**, modificîndu-l și grație semanticii lui **koč**, care putea sprijini transformarea).

Dacă a existat și o influență turcească în păstrarea acestui nume ea a fost în orice caz tîrzie, adică după formarea lui **Marcoci** pe teren românesc. În sprijinul acestei ipoteze stau mărturie numeroasele derivate, nume de familie, de la tema **Marc-** (a se vedea pentru aceasta și DNF, însă cu prudență la etimologii...).

În sfîrșit, argumentul adus de Petru Caraman în stilul citat — care a și inspirat aceste considerații — este cel mai convingător. Studiind sub toate aspectele balada „Cîntecul lui Marcoș Pașa", autorul ajunge la concluzia că **Marcoci** este de fapt românizarea numelui turcesc care nu fusese el însuși decît „turcizat", pentru că, sub această formă, a fost cunoscut foarte de timpuriu în Moldova (în **Analele Putnene**, bunăoară) unde circula și zicala „gerul lui Marcociu", legată de perioada incursiunii lui Malkočoglu.

Pe de altă parte, toponimia Dobrogei păstrează numele turcesc **(Cf.** Caraman, **op.cit.**, p. 153, cu amănunte interesante), ceea ce ne dă dreptul să credem că — așa cum se întîmplă adesea în antroponimie — numele de locuri au sprijinit persistența numelui de persoane (sub forma turcească, în **acest caz)** pînă în zilele noastre.

Folclor, istorie, lingvistică, sociologie, pentru a încerca lămurirea unui singur nume...

Nu e interesant ?

Cezar Tabarcea

CENTENAR

Izvorul de argint

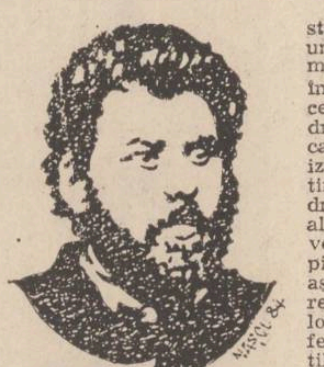

Mă ispitește de mult timp o ipoteză aproape fantastică, fantastică și nu prea. Ce s-ar fi întîmplat cu Ion Creangă, m-am întrebat eu în mai multe rînduri, dacă el nu ar fi părăsit Humuleștii, dacă nu s-ar fi dus nici măcar la Fălticeni, dacă ar fi rămas, ca învățătură, cu ceea ce i-a dat dascălul Vasile !? Istoria, implicit istoria literară, nu se face, știu, pornind de la **dacă**. Totuși, am zis și zic eu, ce s-ar fi întîmplat cu marele nostru prozator — prozator român, așa cum Eminescu, marele și singurul lui prieten, e poetul reprezentativ pentru întreaga suflare românească, așa cum Rebreanu nu e numai al Năsăudului, sau al Ardealului, e al românimii întregi și întregite, ca și Blaga, spiritualitatea unei nații neputînd fiind hăcuită de nici o graniță —, ce viață ar fi dus el, cum ar fi trăit împreună cu ai lui !? Ar fi fost iubit de ei, s-ar fi bucurat sau nu s-ar fi bucurat de stima colectivității sătești, mai ales că avea obiceiul să-i piște pe toți cu vorba, punînd porecle tuturor, alegîndu-se el însuși, de mic, cu o poreclă : Ion Torcălăul ?! Dar poate că asta nu ar fi fost o scădere, vorba în doi peri, persiflarea unor slăbiciuni, corectarea, din mers, a unei moralități care a ținut în picioare un popor întreg, ca și plăcerea de a povesti, făcînd parte integrantă din viața de zi cu zi a Humuleștilor, a tuturor satelor. Ideea că folclorul e creație colectivă și că toate cîntecele de iubire — unele dintre ele de o frumusețe și de o elevație rar întîlnită —, toate baladele și toate poveștile, sînt creații ale întregii colectivități țărănești, nu e întru totul exactă și cuprinzătoare. Colectivitatea le-a păstrat și le-a șlefuit, făcînd din unele piese adevărate pietre prețioase, izvodirea inițială aparținînd totuși unui anumit om, rămas, e adevărat, anonim. Asta nu înseamnă, bineînțeles, că el nu era genial, înseamnă doar atît : că a rămas anonim și că ceilalți, frații și urmașii lui, i-au preluat creația, păstrînd-o și sporindu-i frumusețea. Afirmația aceasta a mea se sprijină pe constatarea, de domeniul evidenței de altfel, că în fiecare sat existau doi sau trei oameni mai buni de povești, meșteri în ziceri, strigăturile care se spuneau la joc — cum i se spunea horei la noi acasă — nu erau făcute de toți cei care băteau pămîntul cu piciorul, erau izvodite doar de cîțiva, multe dintre ele pierind pe loc, altele rămînînd însă, cum s-a întîmplat și cu cîntecele de dor și de jale, cum s-a întîmplat cu fiecare baladă, cu fiecare poveste, memoria colectivă preluînd, păstrînd și desăvîrșind ceea ce a fost creat de un anumit om, într-o clipă anume a vieții lui. Oamenii aceștia, spuitorii de povești și de snoave, creatorii și păstrătorii adevărați ai folclorului, nici nu erau întotdeauna cei mai harnici — nu erau „fruntași în producție" cum am zice noi astăzi —, nu erau cel mai bine cotați din „punct de vedere social", erau geniali însă, măcar unii dintre ei, iar Ion Creangă s-ar fi aflat printre aceștia, dacă ar fi rămas în satul natal, dacă ar fi dus viața pe care o duseseră părinții și străbunii lui, din vechi-străvechi. S-ar fi pierdut un geniu, se va spune, nu s-ar fi pierdut, aș îndrăzni eu să afirm, ar fi rămas anonim, cum au rămas și alții, înaintea lui și chiar și după el. Țăran fiind, Creangă ar fi fost același, firea lui — firea Smarandei, în principal — nu s-ar fi dezmințit în nici un fel. Poate că vorba lui nu ar fi fost atît de acidulată, dacă ar fi rămas între ai lui, nemaifiind el nevoit să se comporte într-un anumit fel față de un mediu străin, chiar dacă mediul acesta nu-i era ostil întru totul. N-ar fi fost nevoit, altfel spus, să adopte o reacție de apărare, practicînd snoava „mai groasă", părînd vulgar și lipsit de sensibilitate uneori, cu toate că nu era așa, sensibilitatea lui, sensibilitatea și demnitatea țăranului, mai ales ale unui țăran înzestrat, cum era el, fiind intrinsecă, primitivismul care i s-a atribuit fiind o aparență, ținînd de opacitatea celui ce numea și nu de realitatea psihologică a celui ce era numit. Pentru boier, chiar și pentru boierul care nu se ciocoizase, țăranul era o ființă inferioară, era rudimentar, era insensibil la iubire, era considerat așa, de fapt, asta pentru că era judecat dinafară și de sus. Fiindcă în realitate el era altfel — era analfabet dar era mai cult, într-un fel, decît cel care îl categorisise și îl categorisea ; nu cunoștea filozofia pe care o cunoșteau stăpînii lui, unii dintre ei, ceea ce nu înseamnă că nu avea o concepție de viață și că nu și-a încrustat filozofia proprie în creația folclorică, a cărei îmbogățire și a cărei păstrare i-au fost sprijin prin ani. Nimeni nu va adopta categorisiri categorice și absolute idealizînd țărănimea, aruncînd în hăuri celelalte categorii sociale. Nu e vorba, de fapt, de idealizare, e vorba de a lăsa în urmă, pentru totdeauna, opinii inexacte sau chiar denigratoare, țărănimea nefiind izvor pentru tot felul de unelte ale exploatării și ale opresiunii, cum spunea mai ieri-alaltăieri un ins întunecat și fioros — un adevărat scelerat al vremii noastre —, ea a dat țării, dimpotrivă, luptători și oameni de cultură de primă mărime, păstrînd totodată, păstrîndu-le și îmbogățindu-le, nestematele insuficient cunoscute ale folclorului român.

În orice caz, Ion Creangă, dacă ar fi rămas la Humulești, ar fi fost om de frunte în satul natal, ba chiar și în împrejurimi, fruntășia aceasta a lui avînd sensul relevat mai înainte. S-ar fi însurat cînd îi venea vremea, dar nu pentru că așa făcuseră și făceau toți, luîndu-și o muiere alături la un anumit soroc, ci pentru că ar fi trăit fiorul iubirii, cum îl trăiseră și alții, însoțindu-se cu cine îi era drag. Creangă ar fi stat în fruntea mesei, la nunți și la petreceri, n-ar fi luat însă nimănui sarmalele dinainte, el era, ce-i drept, un om pofticios, nefiind însă un simplu mîncău, cei ce l-au portretizat ca atare gîndindu-se mai mult la Flămînzilă și la Setilă, decît la cel ce i-a născocit. Dominarea împrejurărilor acestora, și a altora, s-ar fi realizat, firesc, prin vorbă, prin capacitatea lui ieșită din comun de a spune altfel ceea ce a auzit și de a izvodi noi ziceri și noi povești, care mai de care mai scăpărătoare și mai fascinantă, straturile freatice ale pămînturilor natale ale Moldovei dar și ale Ardealului, ale întregii românimi — involburîndu-se puternic în și prin sufletul lui de om deosebit. Atîta doar că aceste ziceri și aceste povești nu ar fi fost așternute pe hîrtie, fiind încredințate memoriei colective, pierzîndu-se unele dintre ele, suferind schimbări, altele, îmbogățind tezaurul folcloric al nației. Rămînînd și fiind țăran, împreună cu ai săi, Creangă nu ar fi avut cînd și cum să încredințeze hîrtiei, una sau alta din izvodirile lui, munca pentru susținerea vieții l-ar fi absorbit cu totul. Nu trebuie uitat că în fundalul „Amintirilor", dincolo de extraordinara lor luminozitate, pe cît de puternică, pe atît de autentică se desfășoară o viață aspră, humuleștenii, ca și țăranii din celelalte sate, fiind nevoiți să muncească din greu, de dimineața pînă seara, ba chiar și noaptea, fie iarnă, fie vară. Lîna nu se spăla și nu se dărăcea singură, nu se torcea și nu se urzea singură, nu se țesea și nu mergea singură la piuă și la tîrguri, lîna ca și cînepa, fără a mai vorbi de celelalte preocupări. E adevărat că sărbătorile erau sărbători, cumetriile erau cumetrii, clăcile erau clăci, cei ce erau mai buni de povești evidențiindu-se cu aceste prilejuri, cum s-ar fi evidențiat și Ion Creangă, dacă ar fi rămas, cum spuneam, între ai săi. Existau, în afară de împrejurările acestea, să le zicem publice, împrejurările obișnuite ale vieții de familie, învățătura cea mai bună căpătînd-o fiecare acasă la el, prin părinți sau prin bunici, în continuitatea unei tradiții care devenise lege. Îmi place să cred, nu-mi dau seama de ce, că Ion Creangă ar fi avut copii mulți și că s-ar fi bucurat de prioritate în creșterea lor, ar fi fost mai apropiat de ei decît eventuala lui nevastă, oricît de bună ar fi fost aceasta. I-ar fi înnebunit cu zicerile și cu poveștile lui, ce mai atîta vorbă, ar fi fost mai îngăduitor cu ei decît mama lor, cu toate că el, ca dascăl, a fost aspru cîteodată cu proprii săi elevi, numai cîteodată însă și poate și pentru că era scos din „apele lui", era, dacă mi se îngăduie comparația, ca un pește care e nevoit să stea într-un acvariu, sau într-un bazin, o totuna, după ce a cunoscut asprimea și prospețimea șuvoiului de munte. Cu proprii săi copii însă ar fi fost altfel, îngăduindu-le mai multe celor care îi semănau, îndemnîndu-i la năzdrăvănii, copilărindu-se de dragul lor, iubindu-i ca pe ochii din cap, darul lui de povestitor izvorînd direct din această iubire, dintr-un optimism neostoit, care nu era numai al lui, ce-i drept, era al oamenilor dintre care ieșise, era al țăranului român dintotdeauna, care știa, din veac, că „după rău vine bine" și că „apa trece, pietrele rămîn". Iar dacă ar fi ajuns bunic, aș mai zice eu, forțînd și neforțînd prea mult realitatea, ar fi fost un fel de pașă al nepoților, ba chiar și al celorlalți copii din sat, un fel de voievod, mai bine zis voievod al poveștilor și al zicerilor, prinț al cuvîntului scăpărător și nepieritor. Închipuiți-vă un Ion Creangă de șaptezeci sau de optzeci de ani, nepopit și nerăspopit, netrecut prin vămile aspre ale dezrădăcinării, domolit totuși de viață, atins de o cărunțete care trăda noblețea spiței, părul lui bălai încărunțind altfel, luînd ceva din strălucirea vie a argintului, dar și din strălucirea mocnită a platinei, vădind, în orice caz, vechime și putere. L-ar fi știut toți, humuleștenii dar și cei din împrejurimi, l-ar fi căutat toți, mai ales că incisivitatea din vorba lui s-ar fi domolit la bătrînețe, s-ar fi împletit firesc cu melancolia pe care o așterne vremea peste toate, melancolia aceasta neavînd nimic comun cu felul romanțios al molipsiților întru melancolie, sorgintea ei țărănească legînd-o, direct, de perindările infinite ale infinitului cosmic, țăranul dintotdeauna știind bine de tot că face parte integrantă din aceste perindări, fiind, în același timp, trecător dar și veșnic.

De fapt, Ion Creangă nu s-a desfăcut niciodată de țărănime și de țărănie, fiind nevoit totuși să-și protejeze ființa proprie printr-o permanentă și zgomotoasă emanație de snoave și de „măscări", știind de la început că nu putea comunica altfel cu „domnii de la **Junimea**", îndeosebi, fiindcă nu era așa chiar cu toată lumea, felul acesta al lui de a se purta nefiind „o poză", în nici un caz, fiind, dimpotrivă, o reacție firească de apărare, țăranul nemaiavînd încredere în nimeni, după ce a ieșit din „lumea lui", după ce a fost scos din făgașul vieții pe care o duseseră ai săi din vechi-străvechi. Țăran fiind, Creangă nu se putea să se comporte altfel, dar asta nu înseamnă că el s-a pitit mereu după scutul snoavelor și al zicerilor și că nu și-a dezvăluit niciodată sufletul, în fața nimănui. Dacă ar fi fost așa nu s-ar fi bucurat de prietenia lui Eminescu, Eminescu însuși simțindu-se alături de el mai bine decît se simțea alături de oricine altcineva. Dar nu pentru că îi spunea snoave și „măscări", nu pentru asta, în primul rînd, ci pentru că intuise sensibilitatea ieșită din comun a humuleșteanului, pentru că admirase și admira inteligența marelui povestitor, pentru că admirase și admira nemăsurat de mult țăranul pe care îl întruchipa Creangă, Creangă cel adevărat (care e de găsit în operă, nu în legenda care s-a creat în jurul lui). Vor fi vorbit ei doi și nimicuri, cum se întîmplă la un pahar de vin, e de presupus însă, dacă avem în vedere nenumăratele ore pe care le-au petrecut împreună, că au vorbit și despre „ale sufletului" — despre literatură și despre viață, despre țară și despre lume. Între ei doi există o diferență mare de pregătire culturală, Eminescu fiind un bun cunoscător al filozofiei europene, și nu numai atîta, dar și Creangă era un foarte bun cunoscător al filozofiei făurite de țăran prin veacuri, o întruchipa ca atare, nu numai că o cunoștea, o exprima în chipul cel mai strălucit (cum o dovedește și opera), transformînd nimicurile în frumuseți nepieritoare. Dacă nu ar fi fost așa, Eminescu nu l-ar fi îndemnat să scrie, nu l-ar fi dus la „Junimea" și nici nu ar fi zăbovit atît de mult la vorbă cu el, știind doar ei doi ce vorbiseră și ce vorbeau.

„Ce vorbeau între ei ?" se întreabă în „Amintirile" sale junimistul George Panu. **„Nu știu : Eminescu și Creangă rar primeau un al treilea în intimitatea lor, dar îmi închipui ce trebuiau să vorbească. Creangă istorisind povești din bătrîni și de la țară, Eminescu făcînd teorii metafizice și croind visuri cum ar trebui să fie poporul român. Se înțelegeau, cum se zice, ca gîsca cu rața ; îi uneau aceleași aspirații.**

Cîteodată întrebam pe Eminescu :

— Ce vorbești tu tot timpul cu Creangă ?

El zîmbea și cu acea privire vagă și rătăcită, care-i era caracteristică, răspundea în mod evaziv :

— Vorbim și noi ce ne trece prin minte !... Și atîta tot.

Cîteodată Creangă și Eminescu dispăreau cîte trei-patru zile ; nu se știa ce au devenit. În timpul acesta ei ieșeau din oraș pe jos, cutreierau Galata cu tîrgușorul, treceau înspre bariera Păcurarilor, făceau înconjurul pe la Copou și Aroneanu, dormeau pe o laviță la vreun han sau la vreo crîșmă, mîncau ce găseau și erau fericiți.

Cînd se întorceau, erau de nerecunoscut ; hainele neîngrijite, figurile obosite de veghere, de trudă și puțin de băutură, însă foarte încîntați de asemenea excursiuni, gata să le reînoiască a doua zi.

Cîteodată noi îi îndemnam să meargă pe la crîșmele noastre boierești : mai întotdeauna refuzau.

— Nu, nu mergem ; preferăm să ne ducem la chir Costache crîșmarul, de la Nicolina. Să vezi ce pastramă minunată are ! Cer, adaugă Creangă, să-mi aducă pe un hîrb de strachină vreo trei cărbuni și-mi pun eu singur pastrama pe dînșii de se frige. Apoi este băiatul Ghiță, care e un drac și jumătate. Vinu-i cam turbure și cam acrișor, dar bun. Și stăm de vorbă pînă în ziuă. Nu-i așa Eminescule ?

Eminescu cu figura plină de mulțumire, zîmbea.

Apoi amîndoi plecau ca oamenii cei mai fericiți din lume."

Revenind la ipoteza de la început, aș spune, fără a insista, că Ion Creangă a fost și este — va fi în veci — expresia cea mai convingătoare și mai directă a geniului popular românesc, cum o atestă cuprinzătoarea și densa lui operă, în care există, în aparență, un singur erou, în care foiește, dacă ne vom uita mai bine, o lume întreagă, capacitatea aceasta rară, de a crea lumi, aparținînd doar marilor prozatori, celor ce au perpetuat prin veacuri și peste veacuri spiritul lui Homer El a venit, e adevărat, direct de la izvoare — a fost el însuși un fascinant izvor de argint —, alăturîndu-se în chip firesc „scriitorilor culți", obligîndu-i, prin operă, pe cei mai exigenți comentatori să-l pună alături de Eminescu și de Caragiale, cum se cuvenea de altfel, Creangă nefiind un simplu „prelucrător de basme", fiind, dimpotrivă, un mare creator — de talie europeană și nu numai atît.

Ion Lăncrănjan

OLIMPIADA DE LIMBĂ ȘI LITERATURĂ LATINĂ

În perioada 10—13 aprilie a avut loc la București, la liceul de filologie-istorie Z. Kosmodemianskaia, olimpiada de limbă și literatură latină — ediția a II-a, organizată de Ministerul Învățămîntului la care au participat 47 de participanți din toate județele țării. Următorii au fost distinși cu premii :

Clasa a IX-a : premiul I : Beta Adela — **Bihor**

Clasa a X-a : premiul I : Mărculescu Smaranda — **București.**

Clasa a XI-a : premiul I — M.I. : Vișan Nadina — **București ; premiul I — C.C. al U.T.C.:** Vîlsan Iuliana — **Constanța.**

Clasa a XII-a : premiul I — M.I. : Popescu Barbu — **București ; premiul I — C.C. al U.T.C. :** Popa Tiberiu — **Timiș.**

S-au mai acordat următoarele premii :

Premiul Uniunii Scriitorilor din R.S.R. : Popa Tiberiu — **Timiș**

Premiul Municipiului București pentru cea mai bună lucrare : Popescu Barbu — **București**

Premiul revistei „Luceafărul" : Dumitrache Bogdan — **București**

Premiul revistei „Tribuna României" : Brîndea Simona — **Tîrgu Jiu**

Premiul ziarului „Informația Bucureștiului" : Mărculescu Smaranda — **București**

POST RESTANT

Ploaie din nou, a venit și toamna, nu ? Uneori e frig, florile castanilor par niște țurțuri care „atîrnă în sus", cum ar scrie un prieten al nostru, cireșele sînt mici, dar încă verzi, visele se voalează repede, gîndurile fug, ochii cer, mersul pe jos e însă foarte sănătos, dimineața la șosea, cu mașina altuia, etcetera, etcetera, ne-am contaminat, în sfîrșit și noi, tot citind texte și pretexte aberante. Tot citind, citind, am înțeles că unii trăiesc cu plăcere, iar alții pentru că nu au încotro ; s-au născut, trăiesc. Nici o legătură între ultimii și Zavaidoc, căruia îi plăcea să strige prin grădinile Bucurescilor „ce frumoasă este viața". Nici o legătură între cei cărora le place Zavaidoc și cei cărora nu le place. Numai muzică. Or, în muzică, nu se știe niciodată, „depinde cum cade lumina", cum ar spune alt prieten al meu, poet. În ceea ce privește „dosarul" călușului de circ, acesta se îmbogățește văzînd cu ochii, chiar dacă uneori se sare peste... el. Cum ? hai să vedem : ..... În «Richard al III-lea», iată ce spunea acesta înainte de bătălia decisivă : «Să-l înșăuați pe Surrey cel bălan». Acum întrebarea este dacă așa au făcut slugile sau nu. Eu cred că nu aveau cum să-l înlocuiască pe Surrey, regele nu putea fi înșelat într-o asemenea împrejurare. Dar dacă, totuși... în locul calului său de luptă, conspiratorii i-au dat un cal de circ acoperit de sus pînă jos cu fier, acesta n-avea cum să se vadă că nu este bălan. Că nu este Surrey. Și pe urmă mai avea timp să vadă Richard, în situația lui ? Ori dacă, în timpul luptei, Surrey a fost omorît (mureau caii în luptă, o mulțime, ce mai !) și atunci aceia au profitat și i-au dat în schimb un călușel de circ. Auzind trîmbițele, speriat de zgomote, călușul și-a luat lumea în cap. Ori poate a fost zdrobit de greutatea lui Richard al III-lea, așa plin de fier cum era el. Așa cred eu că a pierdut Richard regatul. Așa cred eu..."

AL. RIZEA, Iara, județul Cluj : Ne bucurăm că nu v-am înțeles, că majoritatea timpului vi-l petreceți citind și scriind. Zîmbetul soției dumneavoastră cînd vă aduce revista, oricît ar fi de „subtil și plin de înțelesuri", nu trebuie să vă zdruncine încrederea în talentul dumneavoastră. Ceea ce dorim este să nu vă cantonați la una-două proze trimise, ci să continuați să scrieți și altele (și eventual să ni le trimiteți). Literatura nu este un „intermezzo" în viața unui om, iar o mărgică, oricît ar fi ea de strălucitoare, rămîne o mărgică.

MIHAELA SUHAN-RĂUȚULESCU, Gura Humorului : „Cenușăreasa" pare scrisă de altcineva, decît cea care a scris „Incursiune în trecut" și „Cacialma". „Cenușăreasa" poate chiar să apară, așa că ne trebuie date în plus și o fotografie. Dar și alte proze, asemănătoare primei.

DOINA MOLDOVEANU, Rîmnicu Vîlcea : Am citit cu mult interes ceea ce dumneavoastră credeți că sînt fragmente de roman, iar noi că sînt fragmente dintr-un eseu eliadesc. Ele două, însă, nu sînt suficiente pentru a înțelege „întregul" roman „Teoria universului închis". Mai așteptăm, deși nu credem că în creierul nostru ar putea fi o gaură neagră aidoma celei din univers. Dar, cine știe ?

MARCU PAȘCA, Turnu Măgurele : Bănuiesc că, totuși, „Cetatea" are și multe întîmplări din propria dvs. biografie, atît de bogată pînă azi. Păcat că realizarea artistică nu este la fel de interesantă, ci vetustă. Împărțirea personajelor în oameni buni și răi s-a făcut în clasa întîi ; încercați să-i înțelegeți ca pe niște oameni vii, cărora nu le pot lipsi, pe lîngă calități, defectele. Altfel sînt doar niște manechine de vitrină. Or, e păcat. Mai trimiteți.

LAVINIA ANDREI, Brașov : De ce „Incursiunile" însă au întotdeauna, la început, un efect inhibitor (probabil că numai asupra mea). Mă provoacă la inconsecvențe, mă tentează să le infirm ?" De ce ? Să nu vă mai încurajăm ? Noi credem altceva, așa că am reținut „Tihna", cu unele retușuri : „Stătea nemișcată și se simțea splendidă, în așa măsură splendidă, încît n-ar fi suportat, de exemplu, o oglindă care să se încumete să-i dea peste cap excelența (?!) Era deplină..." Deci.

NICOLAE VLĂDUȚ, Rîmnicu Vîlcea : Ce ne-ați trimis este o însemnare grăbită de reporter într-un carnet. „Adevăratul șantier" este cu mult mai mare decît credeți dv. Nu.

LUCIAN RUSU, București : „Întrebări fără răspuns" este un text construit melodramatic, în ciuda unor căderi stranii în somn. Nu orice despărțire, oricît ar fi ea de dureroasă, te conduce spre un sanatoriu psihiatric, chiar dacă acesta este condus de un doctor prieten. Rămînem cu impresia că am mai citit același text. Oricum nimeni nu poate fi „îngrozitor de frumos". Altceva.

NICOLAE NICOLAE, Sibiu : Noi nu vă „suspicionăm" (?!). Nici nu visăm, slavă domnului, „un Făt-Frumos, mult deosebit staturo-ponderal (?!) de inchipuitul acela, cu nasul coroiat și plin de bube". Și totuși vă mai așteptăm, fără pseudonim.

ILIE HOZA, Maieru, județul Bistrița-Năsăud : Din „Somnul mătăsii" am înțeles puțin, în afara motto-ului din Balzac : „Cu timp și cu răbdare frunza de dud se transformă în mătase". Din „Elucubrațiile tuberculului EBA" n-am înțeles însă nimic, nici măcar numerotarea secvențelor : 11, 2, 32, 4, 53, 04, 65... 09, 810,,, 1 111, 0012, 0013, 0. Iată finalul, ca să afle și cititorii ce vă poate trece prin cap : „...analizele arată că în tubercul este, de fapt, un rezervor plin cu 3/4 apă și 1/4 substanță uscată. Succint : cele 26% substanță uscată conțin în principal 15,5% amidon, 2% proteine, 2% compuși ai fosforului 1,11% celuloză, 0,5% zaharuri, 0,12% grăsimi, apoi cantități mici din vitamine absolut necesare vieții, aminoacizi esențiali, precum și substanțe toxice". Ne depășiți. Nu vă contrazicem. Pe viitor însă adresați-vă direct institutului de specialitate. Și ar mai fi o întrebare : La Măieru, dacă tot sînt mulți copii, după cum am auzit, de ce nu vă jucați cu ei ?

ALEXANDRU ȘERBAN, București : Deocamdată predomină în textele trimise, mai ales în „Hohotele", latura anecdotică. Aveți oarecare haz, singur acesta însă nu este suficient într-o povestire adresată revistei noastre. Cît despre „Soriciul ursului din pădure", poftă bună ! Mai trimiteți.

MARIANA BODOLICĂ, Iași : Indiferent de titlu („Ginduri", „Instantanee", „Secvențe", „Fără titlu" etc.) tot ce ne trimiteți (și trimiteți, nu puțin, și nu numai nouă) pare să fie fragmente din jurnalul dv. Cum însă am aflat, cu ocazia premierii dv. la un concurs județean, că sînteți elevă, cităm, spre încurajare, un fragment cu care o proză abia ar începe :

„Dimineți obișnuite, fără nici o agitație, o viață care începuse să se stringă în jurul meu ca un clește. Veneam să-i spun tatei «Bună dimineața» sau «Noapte bună». Îmi răspundea de acolo, din pat, nu aveam cu el aproape nici o intimitate, rareori îi povesteam ce se întîmplă cu mine, mama era trimisul meu special care îi rezuma viața noastră atît cît se cerea, ca să nu-i mai dea și alte dureri de cap. Uneori inventa motive neadevărate asupra lipsei mele de acasă ; eu, plecam la film sau în parc. Nu, drumurile mele nu duceau numai la școală și bibliotecă, așa cum dorea tata, eram un copil, ca oricare altul, îmi doream joaca și mișcarea".

I. SABINA CRĂCIUN, Timișoara : Fragmentul din romanul dv. „I.P.C.D.F." (adică „Înger prin cumul de funcție") — iată că M.I.I.D.D. (Mania inițialelor imposibil de descifrat) de la U.I. și E.D.F. (Unele întreprinderi și Echipe de futbol) proliferează și în literatură. Și acum, o mostră de proză : „Își era propriul prizonier de idei și propriul amorezat de sensurile lor. De atunci poate Sergiu a iubit adevărul și formula sa filozofică, de atunci poate își exersa mintea și inima, da și inima, în a pricepe viața... Și dragostea... Și femeile, sediul de veci al dragostei. Iar trecerea de la real la fantastic era o altă lume de întrebări și chinuitoare nonsensuri".

ROȘCA GHEORGHE, Dulcești, Constanța. Cu gramatica și ortografia stăm mai rău. Cît privește proza, ea este o pastișă după Ion Creangă, pe care e bine că l-ați citit, dar rău că nu l-ați citat. Din poezii, am reținut pentru noi o strofă : „....Acolo-n șopronul de stup / Ce vara i-ți (?!) ține răcoare / Stă casa ce-ți cîntă cu drag / La deal în ritmul chitarei". Ce să mai zicem ? Aveți doar 18 ani.

VASILE PĂRPĂUȚĂ, comuna Cumpăna, Constanța : Nu e chiar rău, deși titlul volumului pe care intenționați să-l alcătuiți e neinspirat : „Cadou cu dedicație". Dar povestirea e bună fără unele accente nepotrivite : „....Din nou împrumuturi. Asta-i una din vocațiile lui Miluță. Că s-a apucat și de scris, scrie proză, a cam trecut vremea poeziei..." În ceea ce privește banii, nici o nădejde. Așteptăm, din nou, o fotografie și date personale. Sperați.

DINU ARNOTA (?), Alba Iulia : Încă nu vă ridicați la nivelul modelelor preluate în chip simplist, ceea ce lasă, la lectură, o impresie de superficialitate în analiza personajelor. Iată, o bîrfă, chiar dacă pornește de la ceva care poate fi adevărat :

„....Mai intîi, Nely avusese tenacitatea «diabolică» de a-l cuceri pe Camil, fapt ce în ochii săi trecea drept un teribil afront personal. Își imaginase că, dacă prin absurd, nu era femeia de care avea nevoie arhitectul, și care îl merita, Nely, era, orice s-ar spune, foarte departe de așa ceva. Cum de reușise totuși «sfinta» acolo unde eșuase ea ? Era mai mult decît un mister ! Era deasemeni de neînțeles cum de fusese posibil ca un bărbat cum era Camil (unic !) să se mulțumească cu atît de puțin ?! Ciudați mai puteau fi bărbații !" Acum vă așteptăm cu altceva, mai nou. La bună vedere !

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Voi veni seara

Seara voi veni, ca o vulpe,
Închide cîinii, lasă poarta deschisă,
Nu te uita peste grădină, deocamdată,
Acolo numai nucii îngenunchează în somn.

Dacă vei auzi țipînd o pasăre necunoscută
Sau apa fîntînii, neliniștindu-se
Dezvelește-ți umerii și vino
În dreptul ferestrei.

Dacă vei auzi cum nechează un mînz
Și Steaua Polară scuturîndu-și polenul pe flori,
Dacă vei auzi iarba sunînd ca fulgii-n decembrie
Rămîi la fereastră.

Seara voi veni, lebădă tremurătoare,
Undă de spaimă, înstrăinîndu-mă de moarte.
Dezleagă cîinii, pune gramofonul străvechi
Și privește cum tremură ochiul meu
În Galaxia însingurării.

Mircea Micu

CATALOGUL CORĂBIILOR

Nașterea unei capodopere: „Oedip"

II

Tot în 1927, în noiembrie :

„Lucrez **mai departe** la partitura lui **Oedip.** Această operă este concepută într-un stil destul de **simplu,** cam aspru (...). Am ajuns pînă acum la sfîrșitul actului al doilea și revin mereu condensînd și revizuind cele scrise pînă acum. Mai îmi rămîn două acte dintre care ultimul nu-mi va răpi prea mult timp (..). Cînd voi termina această operă ? Cine știe, nu pot să prevăd nici chiar cu aproximație sfîrșitul." Cît de „simplu" e stilul operei rămîne de văzut (auzit). Execuția ei ridică și acum copleșitoare dificultăți.

23 iulie 1928 :

„Eu însă nu pierd din vedere ceea ce se știe că mă preocupă de cîtva timp : un **Meșterul Manole** muzical. Știu însă că **Meșterul** domnului Adrian Maniu e o operă valoroasă și ca poezie și ca formă. Voi avea timp să reflectez asupra operei ce plăsmuiesc, umbrit de acest **Mester** plin de mister." Proiect eșuat. Nici libretul regal, nici frumoasa înșghebare dramatică a poetului Maniu nu l-au convins pe Enescu să dea curs acestei dorințe exprimate atît de decis.

Chiar de-ar fi vrut, acest **Manole** încă eclipsat de truda la **Oedip** nu s-ar fi putut realiza. I-ar fi mai trebuit lui George Enescu încă o viață. Între timp, am ajuns în 1928, la 8 decembrie : „Compun. De opt ani mă preocupă o operă a mea cu titlul **Oedip**".

14 septembrie 1929 :

„Lucrarea a progresat mult în ultimul timp. Am lucrat cu foarte mult spor în cursul verii și chiar acum orchestrez cam o pagină pe zi (...). Dacă voi continua să lucrez cu aceeași rîvnă, **Oedip** va putea fi gata peste un an". În septembrie 1931, **„Oedip** e gata", partitura celor patru acte „este compusă iar revizuirea ei este destul de înaintată" ; compozitorul procedînd la unele schimbări („....scot ici cîte un spin, dincolo cîte un scai...". Bine zis, spin.

Reporterul (cu entuziasm) :

„Premiera **Oedip** va avea loc încă în actuala stagiune ?"

Enescu (alarmat) : „Nu ! Este exclus, deoarece la revizuirea partiturii voi mai lucra cîtva vreme. La anul însă sper să-mi văd opera reprezentată." La anu' ? Deci în 1932.

Trec 1932, 1933, 1934, 1935. Sîntem în 1936. În Gazeta din București se consemnează în chiar prima zi a anului „La Opera Mare din Paris au avut loc repetițiile operei **Oedip,** compoziția marelui nostru muzician G. Enescu (...). Repetițiile se fac sub supravegherea maestrului Enescu, care pune la punct ceea ce i se pare vag și își clarifică intențiile acolo unde partitura e grea."

Maestrul : „Premiera va avea loc prin februarie și am speranța că munca mea nu a fost zadarnică."

Februarie trece și el. În martie :

„Mi-au trebuit 30 de ani ca să scriu această partitură."

„Nu aveți de gînd să mai compuneți o lucrare pentru scenă ?"

„Nu... nu sînt din muzicienii aceia care îndată ce au terminat o operă încep o alta. Poate că dacă mai trăiesc 20 ori 25 de ani voi cuteza să încerc o a doua experiență. De multă vreme sînt frămîntat de o idee... mă gîndesc la o veche legendă a țării mele, în care o femeie este zidită în construcția unei mănăstiri."

18 martie 1936 :

„Paris, 11 (Rador). Drama lirică **Oedip** a fost prezentată ieri seară la Operă, în repetiție generală. Autorul, d. George Enescu a fost aclamat de sala întreagă după actul al doilea. D. George Enescu a declarat reprezentantului Agenției Havas : „Este cel mai frumos moment al vieții mele."

Și, în sfîrșit, o ultimă consemnare de reporter. Ea a fost consemnată la 7 decembrie 1938 în revista **Le moment,** ce apărea la București :

„Două vorbe despre **Oedip** maestre ?".

„Sînt foarte mulțumit de **Oedip.** Am vrut să-l ascult cu orchestra ca să fiu sigur că nu m-am înșelat. Pot spune că e una din lucrările mele bune." Atît. După treizeci de ani de trudă (primele „schițe" datînd din 1906) de neomenesc scrupul, autorul nu găsește alt cuvînt de laudă pentru ceea ce era — s-a știut încă înainte de a fi prezentată pe scenă — o capodoperă. O lucrare bună. Bună cu măsura geniului, să ne înțelegem. Și astfel apăru **Oedip,** operă de grandoare „antică" a muzicii românești, nestemată a tezaurului nostru național. N-au fost de-olaltă în pribegie, la vreme de restriște, întîia ciornă a lui **Oedip** și... Tezaurul de la Pietroasa ?

Gheorghe Tomozei

SCRISORI COLEGIALE

O vocație

Ion Caramitru a fost unul din tinerii care a debutat în teatru în chip excepțional. Imediat după terminarea institutului a ajuns în trupa de actori a Teatrului Național din București. La o vîrstă profesională, care se putea spune că n-are trecut, Ion Caramitru a interpretat rolul lui Hamlet pe scena celui mai mare teatru al țării. A fost un început fericit de carieră, pe deplin meritat. Tînărul actor sensibil, interiorizat, inteligent, citit, era o mare speranță și a fost tratat astfel. Tot atît de tînăr debuta într-un film dificil, **Comoara de la Vadu Vechi,** unde trebuia să fie partenerul unui actor de mare forță: Ștefan Mihăilescu-Brăila. Tandemul a funcționat, iar filmul a lăsat, prin cei doi interpreți principali, atît de diferiți ca experiență, o deosebită impresie. Ion Caramitru se impunea atunci ca unul dintre începătorii de cel mai mare viitor.

Dar, deodată, tînărul care făcea roluri principale la Teatrul Național a părăsit prima scenă a țării și s-a transferat la un alt teatru, Teatrul Municipal „Lucia Sturdza Bulandra", acceptînd aici roluri vecine cu figurația, de ducător de tăvi și de apariții cu cîteva replici. Era o abdicare voluntară de la condiția unui anume succes și o luare de la capăt a scării profesionale. Undeva, în presă, Ion Caramitru a mărturisit că acest transfer venea din concluzia că a intrat prea tînăr pe scenă și că vrea să ia meseria, din nou, de la capăt, în sînul unui colectiv prestigios. Teatrul Municipal a fost, într-adevăr, prin întregul ansamblu actoricesc, ca și prin regizorii săi, școala dorită de tînărul răzvrătit. De la rolurile de poștaș care aduce scrisori (altă variantă a ducătorului de tavă), Ion Caramitru a pășit, încet dar sigur, către partiturile de anvergură și de concepție profesională supravegheată. Un tutore artistic i-a fost și neuitatul Toma Caragiu. Pe aici a trecut drumul care l-a dus către **Hamletul** de maturitate al carierei sale: o mare împlinire. Toate acestea, la care s-a adăugat și condiția de subtil recitator de poezie clasică și modernă, au făcut din Ion Caramitru tipul actorului răsfățat de public.

Dar Ion Caramitru a voit să-și contrazică încă o dată admiratorii. Continuînd să fie actor și recitator de ecou, interpretul lui **Hamlet** a ținut să fie și regizor. Evident, o ipostază care a surprins sau a contrariat pe mulți, dar faptul este fapt. Prejudecata curentă este că un actor nu poate fi și regizor. Ion Caramitru are, însă, în acest moment la activ circa șapte spectacole regizate, iar ținuta lor ne arată că nu ne aflăm în fața unui capriciu sau a unei simple veleități. Prin regie una din trăsăturile personalității scenice dovedită de Ion Caramitru se realizează cu pregnanță: inteligența față de textul dramatic. Această calitate era vizibilă și în recitările lui și și-a găsit prin regie un nou cîmp de manifestare. Tot prin regie devine mai evidentă o altă însușire a omului de teatru Caramitru : grația. Un spectacol cum este **A treia țeapă** reliefează tocmai calitățile distinctive ale noului regizor. Suculentul, savurosul și incitantul text dramatic al lui Marin Sorescu a încăput pe mîini abile și hotărîte. În versiunea lui Ion Caramitru, **A treia țeapă** a devenit o piesă mai scurtă, regizorul propunînd o variantă în care abundența replicilor pitorești, ambigui, care se concurează una pe alta, este plivită în favoarea celor care rămîn. Spectacolul lui Ion Caramitru nu merge pe grandoare, ci pe sugestie. Încă înainte de a ajunge la actori, textul a fost interpretat și epurat, refuzîndu-se stridența în favoarea subtilității. Acest tip de acuratețe este al întregului spectacol, adică atît al actorilor, cît și al scenografiei și costumelor, ceea ce dă unitate și elegantă unui spectacol al cărui text nud era plin de cruzimi. Mai mult decît atît, Ion Caramitru a renunțat la multe replici de efect, atît de dragi actorilor și publicului, ceea ce indică din nou, în el, pe regizor. Victor Rebengiuc este și aici la înălțimea interpretativă cu care ne-a deprins, iar întreaga distribuție a înțeles demersul regizoral, servindu-l cu mijloacele cele mai potrivite. Cine va compara **A treia țeapă** în versiunea lui Ion Caramitru cu **A treia țeapă** în versiunea Teatrului Național craiovean, regia Mircea Cornișteanu, va desprinde și mai bine trăsăturile și personalitatea noului regizor. Cu Ion Caramitru regia românească de teatru a cîștigat un regizor, atent la subtilitățile textului, rafinat de un lung exercițiu scenic, capabil de a imprima o notă proprie spectacolelor sale. Prin el actorii au mai înfrînt o prejudecată, iar prin capacitatea sa de a se înnoi Ion Caramitru oferă teatrului românesc un regizor de perspectivă.

Mihai Ardeleanu

CUMPĂNĂ

Aşchii

Șase dintr-o lovitură. Cînd e vorba de proză, un singur autor poate să scrie o întreagă literatură. S-a întîmplat un asemenea mirabil fenomen. Cînd e vorba de critică, un singur critic poate să scrie zeci și zeci de cărți chiar dacă multe dintre ele rămîn răspîndite, în scopuri esoterice, prin diverse publicații. Atleții spiritului împing zilnic punctul în josul paginii și se miră de ce șisiif era atras de zenitul pietrei iar ei — de nadirul frazei. Există o goană continuă după Operă și în mintea hodinită a cutărui profan Opera este ceva **mare,** o grămadă impunătoare de litere. După modelul de mai sus, un model încăpățînat în elementaritatea lui, care nu înoată dar știe să se bălăcească în apele perfecțiunii literare, poetul cantitativ își numără cărțile în fiecare zi și este foarte mîndru de rezultat : „Eu am 37 și colegul meu — doar 27, deci sînt mai talentat decît el, mai scriu cîteva și mă apropii de Operă cu pași hotărîți. Poeții cîntați de istorii literare au fost niște sterili pe lîngă mine". Dacă ar răsări dintre lespezi, orice clasic ar rămîne înmărmurit în fața acestei aroganțe fără pic de fisură. Criticul (cititorul) este obișnuit să vadă cărți de poezie de o sută sau două sute de pagini (nu ne referim la „Opere complete") ; cînd are înaintea lui încă un tom cu versuri de 600 de pagini geme imperceptibil și e cuprins de o îngrijorare artistică. Și îl înțeleg. Prima (și ultima) întrebare pe care și-o pune : este vorba de șase cărți sau de una **singură ?** Dacă admitem că e vorba de șase cărți, poetul respectiv care a publicat 20 de cărți de o atare anvergură ne-a dăruit, de fapt, 120 de cărți. Este o revelație aritmetică. Autorul se află la mijlocul vieții, dacă va fi harnic (și este) va mai scrie încă pe atîta, deci în total 240 de volume. Ce ne facem cu ele ? Ca „răzbunare" vom scrie și noi o pagină despre sudoarea lecturii ? G. Călinescu, pare-se, zicea că și-a cîștigat cultura prin cărțile pe care a reușit să nu le citească. Dacă ne vom stăpîni și nu vom citi cărțile respectivului poet s-ar putea să devenim oameni culți.

Poetul cantitativ nu este un fenomen unic. Dacă ar fi unic, ar trăi prin unicitate, prin diferențierea cea maximă dar cantitatea poematică este un atribut literar de categorie super-grea și insul ajuns, după eforturi extraliterare, pe culmile disperării multe, scrie și scrie, publică tot și încă ceva pe deasupra, uită că a pîndit numai esențialul și de la Don Quijote sare sprinten la Sancho Panza și de la Sancho mai departe.

Toate drumurile ocolesc lirismul cantitativ, dar poate că e vorba de acele sărăcăcioase drumuri consacrate, poate că un drum personal, înduioșător de personal în generozitatea lui cotită, trece chiar pe acolo. Pe o parte și pe alta a dulcissimei cărări se leagănă în beatitudine 240 de pomi, 120 și 120. Cîte frunze — atîtea versuri așteptînd cu nerăbdare, în bătaia vîntului literar, culoarea revelatorie a aurului de toamnă.

George Alboiu

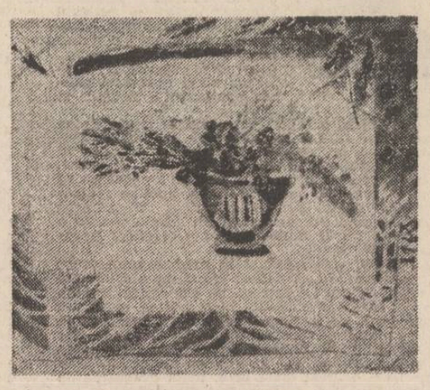

Reînzdrăvenit

Ce pierdut de lume sunt
Că n-avui deloc prilejul
De-a vedea măcar manejul
Circului de sub cuvînt ;

Totuși de copil m-au frînt
Săvîrșind un sacrilegiu.
Ca să mă îndoi ca vrejul
Cel țîșnit de la pămînt,

Pe la vîrsta cînd s-apără
Din dureri măseaua rară
Mi s-a reînzdrăvenit
Șira ca un par domnesc
Drept în care se-adîncesc
Hoții toți la infinit.

Gheorghe Pituț

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Spectacolul promis de doctorul Bormental lui Șarikov pentru a doua zi n-a avut loc însă, datorită faptului că Poligraf Poligrafovici a dispărut de acasă. Bormental a fost cuprins de o disperare turbată, spunîndu-și că a fost un timpit că n-a ascuns cheia de la intrarea principală, țipînd că-i de neiertat și terminînd cu urarea ca Șarikov să nimerească sub un autobuz. Filip Filipovici stătea în cabinetul său, cu mîinile în păr, mormăind :

— Îmi închipui ce-o să se întîmple pe stradă... Imi în-chi-pui... „Din Sevilla la Grenada". Dumnezeule !

— Ar mai putea fi la comitetul de bloc ! zise turbat Bormental, alergînd de colo-colo.

La comitetul de bloc, s-a certat atît de rău cu președintele Schwonder, încît acesta s-a pus pe loc să-i scrie o reclamație către tribunalul popular al raionului Hamovniceskii, strigînd totodată că nu este paznicul progeniturii profesorului Preobrajenski, cu atît mai mult cu cît această progenitură, Poligraf, nu mai departe decît ieri, s-a dovedit a fi o lichea, luînd de la comitetul de bloc șapte ruble, sub pretextul achiziționării unor manuale de la cooperativă.

Feodor a răscolit tot blocul, de sus pînă jos, și a cîștigat din treaba asta trei ruble. Nu era nicăieri nici urmă de Șarikov.

S-a lămurit un singur lucru, și anume că Poligraf a plecat de acasă în zori, îmbrăcat cu șapcă, fular și palton, luînd cu el din bufet o sticlă de votcă de scorușe, mănușile doctorului Bormental și toate actele proprii. Daria Petrovna și Zina și-au exprimat fățiș întreaga lor bucurie și speranța că Șarikov nu se va mai întoarce. În ajun, Șarikov împrumutase de la Daria Petrovna trei ruble și cincizeci de copeici.

— Așa vă trebuie ! urla Filip Filipovici agitînd pumnii. Telefonul a sunat toată ziua fără încetare. A doua zi la fel. Cei doi doctori au primit un număr neobișnuit de mare de pacienți. A treia zi, în cabinet s-a pus direct problema cum că ar fi cazul să fie anunțată miliția, care va trebui să-l caute pe Șarikov în viltoarea Moscovei.

De-abia fu pronunțat cuvîntul „miliția", că liniștea desăvîrșită de pe ulicoara Abuhov fu întreruptă de lătratul atît de puternic al unui camion, încît geamurile casei se cutremurară. Apoi, se auzi sunetul hotărît al soneriei și Poligraf Poligrafovici apăru plin de o demnitate neobișnuită, își scoase în deplină tăcere șapca, își puse paltonul în cuier. Arăta cu totul altfel. Era îmbrăcat într-o scurtă de piele luată cine știe de la cine, avea pantaloni roși, tot din piele, și cisme înalte englezești, cu șireturi pînă la genunchi. În sala de așteptare, se răspîndi un miros îngrozitor de pisici. Preobrajenski și Bormental, ca la comandă, își încrucișară brațele, se sprijiniră de tocul ușii, așteptînd primele comunicări din partea lui Poligraf Poligrafovici.

Acesta își netezi părul aspru, tuși, privind în jur. Se vedea clar că Poligraf încearcă să-și ascundă fisticeala printr-o aparentă dezinvoltură.

— Eu, Filip Filipovici, spuse el în cele din urmă, mi-am luat un post.

Cei doi medici articulară un sunet sec, gutural, nedefinit, ieșind din nemișcare. Primul își reveni Preobrajenski, întinse mîna și spuse :

— Dați-mi hîrtia.

Acolo scria : „Purtătorul acesteia, tovarășul Poligraf Poligrafovici Șarikov este, într-adevăr, șeful Subsecției de curățire a orașului Moscova de animalele vagaboande (pisici ș.a.) la Secția M.K.H. *)".

— Așa, spuse grav Filip Filipovici. Cine v-a găsit postul ăsta ? Ah, de altfel îmi dau seama și singur.

— Ei bine, Schwonder ! răspunse Șarikov.

— Permiteți-mi să vă întreb de ce vine un miros atît de îngrozitor de la dumneavoastră ?!

Șarikov își mirosi îngrijorat scurta.

— Ei, miroase... e clar : după meserie ! Am sugrumat la pisici ieri...

Filip Filipovici tresări, privindu-l pe Bormental. Ochii acestuia semănau cu țevile negre a două tunuri îndreptate direct spre Șarikov. Fără nici o introducere, s-a îndreptat către acesta, apucîndu-l fără efort și sigur de git.

— Ajutor !

— Doctore !

— N-am să-mi permit nimic nelalocul său, Filip Filipovici, nu vă îngrijorați, răspunse cu o voce de fier Bormental, urlînd : Zina și Daria Petrovna !

Acestea apărură imediat.

— Hai, repetați, spuse Bormental, împingînd ușor gîtul lui Șarikov în blănurile din cuier. Mă iertați...

— Bine, repet ! răspunse cu voce răgușită Șarikov, complet aiurit. Trase aer în piept, vru să se smulgă și să strige „ajutor", dar țipătul nu-i ieși din gîtlej, iar capul i se cufundă pe de-a-ntregul în șubă.

— Doctore, vă implor !

Șarikov încredința din cap, dînd a înțelege că se supune și că va repeta.

— ...Mă iertați mult stimată Daria Petrovna... și Zinaida ?...

— Prokofievna ! șopti speriată Zina.

— Uf, Prokofievna... spuse Șarikov cu o voce sugrumată, încercînd să tragă o gură de aer — că mi-am permis...

— O purtare ticăloasă, azi noapte, în stare de ebrietate !

— Ebrietate...

— N-am să mai fac niciodată...

— N-am...

— Lăsați-l ! Lăsați-l, Ivan Arnoldovici ! se rugau de el ambele femei. O să-l sufocați !

Bormental îi dădu drumul lui Șarikov, spunînd :

— Camionul vă așteaptă pe dumneavoastră ?

— Nu ! răspunse cu respect Poligraf. Pe mine doar m-a adus.

— Zina, dați drumul camionului ! Acum, fiți atent la următoarele. V-ați întors din nou în apartamentul profesorului Preobrajenski ?!

— Unde-aș mai putea să mă duc ? răspunse timid Șarikov, cu ochi rătăciți.

— Perfect ! Aici să nu mai cricniți ! În caz contrar, pentru fiecare ieșire necuviincioasă veți avea de-a face cu mine ! Înțeles ?

— 'Nțeles ! răspunse Șarikov.

Filip Filipovici a păstrat tăcerea tot timpul cît Șarikov fusese supus violentării. Se ghemuise jalnic lîngă tocul ușii, rozîndu-și unghiile, cu ochii în parchet. Apoi îi ridică brusc spre Șarikov, întrebîndu-l automat, cu o voce înfundată :

— Ce faceți cu... cu pisicile omorîte ?

— Hăinuri ! răspunse Șarikov. Le vor vinde pe credit muncitorilor ca haine de veveriță !

După această întîmplare, în apartament se instală o liniște care ținu două zile și două nopți. Dimineața, Poligraf Poligrafovici pleca cu camionul, apărea seara, mînca tăcut în compania profesorului Preobrajenski și Bormental.

Cu toate că Bormental și Șarikov dormeau în aceeași cameră — sala de așteptare — nu vorbeau unul cu celălalt, astfel că Bormental fu primul care se plictisi.

Peste vreo două zile, în locuință apăru o domnișoară subțirică, cu ochii făcuți, cu ciorăpei crem, fisticindu-se foarte mult la vederea fastuosului apartament. Într-un paltonaș ponosit, mergea în urma lui Șarikov și în vestibul dădu peste profesor.

Surprins, acesta s-a oprit și mijindu-și ochii a întrebat :

— Cu cine am onoarea ?

— Mă-nsor cu ea, e dactilografa noastră, va sta cu mine. Pe Bormental va trebui să-l evacuăm din sala de așteptare. Are apartamentul lui, explică Șarikov extrem de ursuz și neprietenos.

Filip Filipovici clipi din ochi, reflectă puțin, apoi privind-o pe domnișoara devenită stacojie, o invită foarte politicos :

— Vă rog să poftiți un minut în cabinetul meu.

— Vin și eu cu ea ! rosti prompt și bănuitor Șarikov.

Dar imediat, ca din pămînt, apăru Bormental.

— Iertare, spuse el. Profesorul discută cu o doamnă, iar noi vom rămîne aici.

— Nu vreau ! răspunse mînios Șarikov, încercînd să pătrundă după domnișoara care ardea ca focul de rușine și după Filip Filipovici.

— Nu ! Mă iertați ! Bormental îl prinse pe Șarikov de mînă și-l trase în sala de consultații.

Timp de vreo cinci minute din cabinet nu se auzi nimic, apoi, deodată, răsunară surd hohotele de plîns ale domnișoarei.

Filip Filipovici stătea lîngă masă, iar domnișoara își ștergea ochii într-o batistă murdară de dantelă.

— Ticălosul a spus că e rănit în luptă ! hohotea de plîns domnișoara.

— Minte ! a răspuns ferm Filip Filipovici. A dat din cap și a continuat : Mi-e milă sincer de dumneavoastră, dar nu se poate așa, cu primul întîlnit, numai pentru postul pe care-l ocupă... Copila mea, asta-i o fărădelege... Uite ce e... Deschise sertarul biroului și scoase trei hîrtii a cîte trei cervoneți.

— Am să mă otrăvesc ! plîngea domnișoara. La cantină, e carne sărată în fiecare zi... mă amenință... zice... că e un comandant roșu... zice : vei sta cu mine într-un apartament splendid... vei minca în fiecare zi ananas... am un psihic bun, urăsc numai pisicile. Ca amintire, mi-a luat inelul...

— Ei, ei, ei, psihic bun... „Din Sevilla la Grenada", mormăia Filip Filipovici. Trebuie să treceți peste asta, sînteți încă atît de tînără... !

— Oare chiar din gangul ăla !

— Hai, luați banii, cînd vi se dau împrumut ! se răsti Filip Filipovici.

Ușa se deschise apoi solemn și la invitația profesorului, Bormental îl introduse pe Șarikov. Acestuia îi alergau ochii într-o parte și-n alta, iar blana de pe cap i se făcuse ca o perie.

— Ticălosule ! spuse domnișoara, cu ochii plînși și mînjiți, cu nasul purdrat și vărgat.

— De unde aveți cicatricea de pe frunte ? Străduiți-vă să-i explicați acestei doamne ! spuse mieros Filip Filipovici.

Șarikov mîză totul pe o carte :

— Am fost rănit în luptele cu Kolceak ! lătră el.

Domnișoara s-a ridicat și a ieșit hohotind de plîns.

— Încetați ! strigă în urma ei Filip Filipovici. Așteptați ! Sînteți drăguț... inelul ! spuse el către Șarikov.

Acesta scoase supus din deget un inel suflat, cu montură de smarald.

— Bine ! spuse el deodată cu vrăjmășie. Ai să mă ții minte ! Mîine am să-ți aranjez o comprimare de personal.

— Nu vă temeți de el ! strigă în urma ei Bormental. N-am să-i permit să facă nimic. Se întoarse și-l privi pe Șarikov în așa fel, încît acesta se dădu cîțiva pași înapoi și se lovi cu ceafa de dulap.

— Cum o cheamă ? îl întrebă Bormental. Numele ? urlă el, devenind fioros și sălbatec.

— Vasnețova ! răspunse Șarikov, căutînd cu ochii cum s-o șteargă.

— În fiecare zi, spuse Bormental apucîndu-l pe Șarikov de revere, am să mă informez personal la subsecția de hingheri dacă n-ați comprimat-o pe cetățeanca Vasnețova. Și dacă dumneavoastră..., dacă voi afla că ați comprimat-o, eu... cu mîinile mele, am să vă împușc chiar aici ! Păziți-vă, Șarikov, v-o spun clar !

Șarikov nu-și deslipea ochii de pe nasul lui Bormental.

— Avem și noi revolvere... mormăi Poligraf, dar foarte slab și, dintr-odată, profitînd de ocazie, o tuli pe ușă.

— Păziți-vă ! strigă, în urma lui, Bormental.

În românește de George G. Potra și Paraschiva Bădescu

*) Ministerul Gospodăriei Comunale — n.trad.

(continuare în numărul viitor)

m a p a m o n d

CULTURA ROMANEASCA IN LUME

Un lasso pentru secolul XX

Că poezia avangardistă avea să fie, după cum spunea Ilarie Voronca, chiar „glasul aruncat peste gitul acestui ceas, îndeminatec ca un lasso de westman", se vede abia acum, după aproape un secol (Urmuz, cel ce avea să devină modelul absolut al avangardei române, e născut în 1883). Dar, continuînd metafora, de data aceasta cu un vers din Virgil Teodorescu, ceasul nu avea să fie întors pînă la explozie ; efectele acestei „agresive" (sau mai degrabă năstrușnice) poezii au fost mai puțin violente decît s-a crezut — ci tîrzii și insidioase.

Cele cîteva antologii dedicate „schimbării la față a cuvîntului" — cea a lui Sașa Pană, 1969, cea a lui Marin Mincu, 1983, ca și ediția italiană datorată lui Marin Mincu și Marco Cugno, **Poesia romena d'avanguardia**, Feltrinelli, Milano 1980 — s-au îmbogățit cu o importantă contribuție în spațiul german. Eva Behring, românistă de prestigiu, oferă prin „textele avangardei românești" *) un nou termen de comparație cititorilor de postsuprarealiști (Celan, Meister, Hölzer), experimentaliști și autori de poezie concretă (Arp, Gomringer, Heissenbüttel, Mon, Artmann, etc.). Nu puține sînt punctele comune între avangardiștii români de la începutul secolului și acești îndrăzneți doritori de șocuri — **pour épater les bourgeois**, dar și pentru a încerca să reînvie ceea ce e uscat, înghețat.

Noutatea adusă de antologia Evei Behring constă în organizarea materialului : aceiași poeți apar în mai multe capitole, grupați după „faza" evoluției avangardismului. După un „început" cu Urmuz, Tristan Tzara și Ion Vinea, urmează o „Fază a radicalității — convertirea la constructivism și integralism", unde, în afară de Ion Vinea, mai apar Ilarie Voronca, Victor Brauner, Scarlat Callimachi, Mihail Cosma, B. Fundoianu, Stephan Roll, H. Bonciu, Grigore Cugler și Gheorghe Ciprian ; apoi, „Sub semnul suprarealismului", poeziilor lui Stephan Roll li se adaugă cele semnate de Geo Bogza (uneori George Bogza), Sașa Pană, Paul Sterian, F. Brunea-Fox, Virgil Gheorghiu, Dan Faur, Ion Călugăru, M. Blecher, Constantin Nisipeanu, Victor Valeriu Martinescu, Tașcu Gheorghiu, Gellu Naum, Gherasim Luca, Paul Păun, D. Trost, Geo Dumitrescu. Urmează un „reviriment al suprarealismului postbelic", unde sînt reluați, sub o nouă înfățișare, majoritatea celor înainte numiți — cu, în plus, Constant Tonegaru. Aceste „trepte" ale avangardismului, sugerate și în prefața antologiei lui Sașa Pană și în cea a lui Marin Mincu, apar acum foarte clare, aproape ca un tablou istoric, utilitatea fiind, credem, în primul rînd didactică (altminteri, cititorului nu-i e prea ușor să urmărească un singur autor în mai multe capitole ; accentul s-a deplasat, deci, de la lectura operei individuale, la aceea a fenomenului general, semn că „istoricizarea" avangardei a început de-a-binelea).

O concisă și totuși bogată în informații postfață prezintă climatul apariției revistelor („Simbolul", „Chemarea", „Contimporanul", „Integral", „unu", etc.) și a colaboratorilor, motivația transformărilor, etapele evoluției, originalitatea fiecărui moment, punctele comune cu mișcările europene. „Cu patruzeci de ani de activitate, avangarda românească... este una dintre cele mai longevive", scrie Eva Behring. Autoarea antologiei acordă egală importanță poeziei, reportajului, prozei scurte și dramaturgiei, selectînd în primul rînd „textele cele mai dezbătute", fie ele în română sau franceză (unele prezente și în antologiile lui Sașa Pană și Marin Mincu, altele publicate pentru prima oară în volum, precum, de pildă, „Avertismentul" lui Ion Vinea din **Chemarea** nr. 1, 4 octombrie 1915, tradus de Eva Behring).

Avînd în vedere cît de „spărgătoare de tipare" sînt aceste texte, reușita traducerii este într-adevăr uimitoare. Aproape cuvînt contra cuvînt, păstrînd inexplicabilul acolo unde tălmăcitorii ar fi lesne tentați să „interpreteze", subliniind tonalitățile și poeticele diferite, versiunile oferite de Anemone Latzina, Franz Hodjak, Peter Motzan, Michèle Mattusch, Ria Zenker, C. Gerhardt, Elga Oprescu, Heinz Kahlau, sînt adevărate modele. Păstrate rămîn chiar jocurile de cuvinte (de pildă în **Lupus lupenvergrößert** de Gherasim Luca), chiar atunci cînd „părăsirea în voia cuvintelor", cum zicea Tristan Tzara (indiferența la sensul lor) ar fi putut să trimită la o și mai mare incoerență fragmentaristă, ilogică. Uneori, Heinz Kahlau, poet binecunoscut în R.D.G., mai iese din umbra în care tălmăcitorii se retrag de bunăvoie și adaugă vreo metaforă explicativă, care se întîmplă să potențeze sensul (de pildă în **Visul spinzuratului** de Ion Vinea, „rizînd cu ochii amîndoi" apare **mit beiden Augen lacht er laut** — aici **laut**, „tare", deși nu există în original, dă metaforei ceva mefistofelic-demonic, un ecou foarte potrivit), dar alteori produce ușoare schimbări de climat (la Urmuz, de pildă, versurile în care s-a spinzurat „Lia, blonda Lie / noaptea de-o fringhie" devin **Lia, Lia, Blondel / din Nacht wie eine Gondel** : foarte frumoase unduiri de asonanțe, dar gondola n-are ce căuta într-o poezie despre mahalaua bucureșteană de altădată și duce închipuirea în alt peisaj). Pe lîngă asemenea „evadări" poetice, lui Heinz Kahlau îi reușesc foarte bine transpunerile muzicale, talentul său prinzînd exact valențele sonore ale versului ; de pildă, la Tristan Tzara („Gerul : oasele fărîmă, carnea mănîncă / noi lăsăm inima să plîngă) un scrîșnet de ger, un clinchet consonantic aspru, tălmăcire cu totul excepțională : **Der Frost : frißt Fleisch, bricht Knochen. / Wir lassen das Herz weinend pochen.**

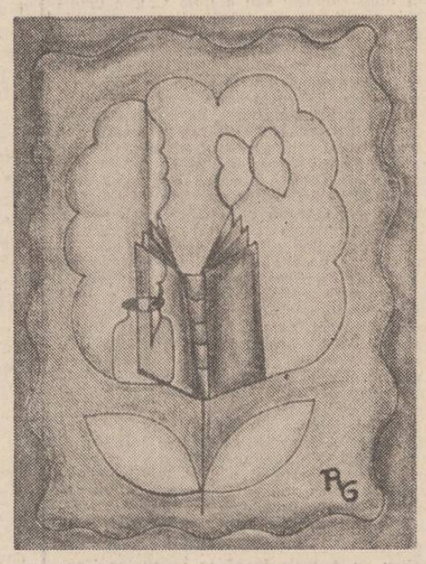

E interesant de observat cum s-au străduit traducătorii să ilustreze teoria despre rostul abstract al cuvintelor (după Voronca, acestea trăiesc independent de sens, cuvîntul se autoreprezintă ca material autarhic. Totuși, același autor arăta că în limbi diferite cuvintele care exprimă aceeași noțiune nu sînt niciodată echivalente, deci e foarte dificilă traducerea „materialului autarhic"). În **Aviograma** lui Ilarie Voronca, Peter Motzan a realizat un adevărat tur de forță în încercarea de păstrare a abstractului, folosind foarte mult neologismele de proveniență latină, spre a rămîne cît mai aproape de limba română (ne explicăm faptul că numărul versurilor — de fapt, rîndurilor — din varianta germană sînt mai multe — 34 față de 25 în Antologia lui Sașa Pană — dată ca sursă — tot printr-o maximă independență a cuvîntului ; ultimul cuvînt dintr-un rînd e trecut separat, spre a-și păstra mai bine rezonanța proprie). Cît despre poeziile lui Ilarie Voronca (dar și ale lui Tristan Tzara, B. Fundoianu, M. Blecher), ele și-au găsit în Franz Modjak o voce geamănă.

Anemone Latzina, care a mai îngrijit un volum similar la Kriterion (**Die Wolkentrompete**, 1975) și a tradus o selecție din Gellu Naum (**Zähne von Worten zermalmt**, Kriterion, 1983), preferă și acum suprarealiștii, izbutind perfecte transpuneri ale imaginilor onirice, după cum o dovedește și acest **Alfabet acvatic** de Gellu Naum : **Das Warten mit den Händen im Traum / die Lungen über den Nüstern / ein Vogel der ein Messer bringt / Ich hole dich nackt aus dem Spiegel in Flammen.**

Efectele acestor poezii în care „orice vers e o sumă de noi posibilități, o altă soluție a ecuației primare", devenind un tren ce sparge „pupila în dilatare, munte cu schelet de lumină, mare cu dantelă și lanțuri, cimp, acțiune pură transpusă pe un plan de viață în creștere", se simt, într-adevăr. Fără să fie chiar „torent care dărîmă, torent care clădește", valul a umezit un țărm fertil ; culegătorii îl mai cercetează și azi. Pentru aceștia, și nu numai pentru ei, antologia Evei Behring este un adevărat eveniment.

Grete Tartler

*) **„Texte der rumänischen Avantgarde" (1907—1947), herausgegeben von Eva Behring, Verlag Philipp Reclam jun. Leipzig 1988.**

K.P. KAVAFIS

Opera poetului K. P. Kavafis ocupă un loc deosebit în literatura greacă modernă. Fire originală, meditativă, se desprinde ușor de sub influența școlii clasice ateniene, inaugurată cu autoritatea și prestigiul lui Kostis Palamas.

K. P. Kavafis s-a născut la 29 aprilie 1863, în orașul Alexandria-Egipt, dintr-o familie de negustori, originară din Constantinopole. A cunoscut direct peisagiul însorit, lumea ciudată și cosmopolită din bazinul răsăritean al Mediteranei — leagănul culturii eline.

Cu o sensibilitate și o intuiție adîncă, K. P. Kavafis reconstituie evul mediu bizantin și atmosfera orașelor antice din Asia Mică, din evenimente istorice caracteristice, din fapte sociale semnificative, izvoare de meditație și poezie. Mai mult sarcastic decît sofistic, mai mult ironic decît pesimist, surprinde în mod uimitor esențialul într-o poezie sugestivă și captivantă, prelucrată cu asiduitate rară.

În majoritatea poeziilor sacrifică rima în favoarea unei expresii arhaice, sugestive și originale.

A cunoscut temeinic poezia franceză, engleză și germană. În literatura greacă s-a impus încă din anul 1903, influențînd pozitiv pe Nikos Kazantzakis și pe Gheorghios Seferis.

Ultima ediție completă a operei sale, cuprinsă în două volume de poezie, invederează o creație poetică de primul rang, neîntreruptă din anul 1893, pînă la 29 aprilie 1933, cînd a încetat din viață, în portul Alexandria-Egipt.

Prima treaptă

Într-o zi, tînărul poet Eumenes
se tînguia lui Theocrit :
Vai, mie,
doi ani de cînd mă străduiesc
și-am scris numai o poezie,
cînd scara ei atîta-i de înaltă,
în vîrf, mă-ntreb, cînd oare voi ajunge ?
Scriu de doi ani, și tot la prima treaptă-s !

Răspunse Theocrit :
Aceste gînduri nechibzuite și nedrepte-mi par,
că te găsești la prima treaptă
fii mulțumit și mîndru chiar,
unde te afli, nu-i deloc ușor,
urcînd numai o treaptă, ești acum
cu mult deasupra tuturor.

În Agora ideilor nu poate
să intre lesne orișicine ;
La poarta ei, de veghe stau
legiuitori buni, dar severi,
neînșelați
cu flecăreli de aventurieri !
Chiar o idilă în doi ani
e o răsplată bună, dreaptă,
în van te plîngi,
în artă-i greu să urci chiar și o treaptă !

Monotonia

O zi monotonă urmată
de alta și mai monotonă,
asemănătoare întîmplări se perindă,
aceleași clipe sosesc și se duc,
o lună aidoma-i cu alta,
ușor bănuim ce lucruri veni-vor
(desigur ca cele de azi, tot plicticoase)
și astfel se-ntîmplă ca mîine
să nu se asemene cu mîine !

Lumînări

Zilele viitorului ne stau în față,
ca un șirag de luminările aprinse,
cu pilpîiri vioaie, calde, aurite !

Zilele trecutului rămîn în urmă,

ca un șirag trist de lumînări stinse,
cele care abia s-au stins
mai fumegă
sleite, reci și gîrbovite.

Privindu-le mă întristez,
gîndindu-mă la prima lor strălucire !

As vrea să am în față doar luminările aprinse.
Privind în urmă, groaza mă cuprinde
cînd șirul luminărilor stinse crește
și tot mai deasă noaptea se întinde !

Sufletele bătrînilor

În trupurile slabe, gîrbovite,
stau umile sufletele bătrînilor,
sărmanele, cît de abătute par,
plictisite de precara lor viață
și totuși, atît de mult o iubesc
încît tremură să n-o piardă !
Descumpănite între a fi sau a nu fi,
în pielle de trupuri tăbăcite,
trăiesc fatale tragi-comedii !

Prezentare și traducere de
Atanasie Nasta

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ULTIMII ANI JAPONEZII AU PLĂTIT LA DIFERITE LICITAȚII INTERNAȚIONALE PESTE O SUTĂ MILIOANE DOLARI** pentru tablouri aparținînd lui Vincent van Gogh. Acum, tot japonezii sînt cei care ar vrea să cumpere casa în care s-a născut marele pictor, pentru a o transforma într-un muzeu în Japonia !

În prezent o firmă din Utrecht tratează cu două societăți japoneze interesate vînzarea casei din satul Zundert unde Vincent van Gogh a văzut lumina zilei. Dacă tranzacția va fi încununată cu succes, muzeul urmează a fi inaugurat în cursul anului viitor, cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la nașterea marelui pictor olandez.

● **PREȚUL SUPREM AL IUBIRII ESTE MOARTEA,** iată un adevăr care nu este nou în literatura universală. Cei destinat acum să plătească acest tribut este eroul romanului „Grațierea" al scriitorului băschir Mustai Karîm. Numele lui este Zuh, soldat de numai douăzeci de ani, pîlcat într-o noapte — fără permisie — pentru a se întîlni cu fata iubită.

Este greu de spus dacă a fost noaptea întîlnirii sau a despărțirii, pentru că Zuh este prins de ai săi și condamnat la moarte. Zuh este un om simplu, care îi urăște organic pe fasciști — acțiunea se desfășoară în timpul războiului — care, în ciuda tuturor ororilor cîmpului de luptă, a rămas capabil de sentimente alese. Poate tocmai de aceea el nu înțelege cum pot unii să considere drept crimă de înaltă trădare faptul de a se fi întîlnit, doar pentru cîteva ceasuri, cu fata pe care o iubește. Nu numai el, dar și camarazii și chiar membrii tribunalului militar sînt convinși că pedeapsa supremă pe care trebuie să o pronunțe este cumplită, enormă pentru gestul soldatului.

Problema raportului dintre datorie și dorință este tema fundamentală a romanului lui Mustai Karîm. În jurul eroului oamenii se împart în două tabere. Tinerii camarazi sînt de partea eroului, ei consideră că pedeapsa este nedreaptă, în timp ce luptătorii mai virstnici cred — cu părere de rău — că sentința este corectă, că soldatul trebuie să-și îndeplinească datoria de soldat ! Dar, într-un colțișor al sufletului lor, atît unii cît și cellalți așteaptă și doresc sosirea „grațierii", care să salveze viața camaradului lor de arme. Grațiere care, în cele din urmă, vine...

Viața merge mai departe și purtătorul ei de cuvînt devine fata, iubita soldatului, care așteaptă cu dragoste și cu credință întoarcerea iubitului. De data aceasta însă nu de pe cîmpul de luptă...

● **LINGVISTUL MONGOL CEDEDOMBIN BOL** este pe cale de a realiza o limbă esperanto asiatică. El lucrează de mai mulți ani la perfecționarea limbii asiatice „asu", alcătuită din elemente ale limbilor chineză, coreeană, sanscrită, mongolă etc.

Limba esperanto asiatică va avea 28 semne și va fi scrisă cu grafie latină.

● **ÎN FIECARE AN, ÎN LUNA APRILIE, DE ZIUA NAȘTERII LUI HANS CHRISTIAN ANDERSEN, IBBY** — International Board on Books for Young People, organizație internațională negurvernamentală, organizează manifestări dedicate cărții pentru cei mai tineri cititori. Cu acest prilej, prin rotație, scriitori pentru copii din diferite țări adresează mesaje copiilor din întreaga lume.

Anul acesta mesajul a fost adresat de scriitorul J.O. de Graft Hanson din Ghana, profesor de literatură la Universitatea Cape Coast din Ghana. El este autorul volumelor pentru copii (în limba engleză) : „Papa Ewusi and the Magic Marble" (Tata Ewusi și marmora fermecată), „The Fetish Hideout" (Ascunzătoarea fetișismelor). Ultimul volum publicat este „The Peoples from the Sea" (Oamenii de pe mare).

Mesajul lui de Graft Hanson este, de fapt, o poveste plină de tîlc și înțelepciune pe care un mosneag o spune copiilor. O poveste despre păianjenul Anans care s-a hotărît să stringă într-un ulcior toată înțelepciunea lumii, pe care să o păstreze numai pentru el. După ce a strîns-o, a îndesat-o în ulciorul pe care apoi și l-a legat de git și a început să urce cu el într-un copac înalt pentru a-l ascunde. Din întîmplare, în apropiere se afla o fetiță care l-a întrebat de ce nu-și leagă ulciorul în spate, pentru a putea urca mai ușor. Auzind-o, păianjenul și-a dat seama că fetița fi spusese un lucru înțelept și a dedus din aceasta că pe pămînt a mai rămas încă multă înțelepciune. Supărat nevoie mare, Anans a scăpat ulciorul care s-a prefăcut în mii de cioburi. Apoi au venit copii și oameni mari și au adunat cioburile de înțelepciune pe care le-au răspîndit în lume.

— Moșule, i-a zis unul dintre copii, ne-ai spus atîtea povești... De ce nu le aduni pe toate, să faci o carte ?

— Ai dreptate, băiete, a răspuns bătrînul.

Le-a adunat, a făcut o carte minunată și a împărțit-o copiilor, zicîndu-le : Citiți-o și dați-o apoi și prietenilor voștri...

● **„PRIVIȚI-MĂ ! ASTA SÎNT ! AȘA SUFĂR, AȘA IUBESC ! AȘA URĂSC ! AȘA SIMT !"**, acestea sînt cuvintele pe care Isabelle Adjani le-a aruncat în fața ziariștilor și fotoreporterilor care o urmăreau pas cu pas. Acestea sînt strigătele care răbufnesc și din filmul „Camille Claudel". Este o peliculă închinată sculptoriței Camille Claudel, sora mai mare a poetului Paul Claudel, care și-a sacrificat întreaga viață dragostei pentru sculptorul Rodin și arta sa.

Isabelle Adjani a luptat patru ani pentru a vedea realizat acest film a cărui eroină are multe asemănări cu ea, cu viața ei. Mai întîi a trebuit să obțină acceptiunea urmașilor familiei Claudel, apoi să-i convingă pe actorul Gerard Depardieu să accepte să joace în rolul lui Rodin, apoi pe regizorul Bruno Naytten pentru a prelua conducerea statului major al filmărilor. Și, în sfîrșit, pentru a face rost de cei 25 milioane franci elvețieni necesari realizării filmului.

Acum filmul este apreciat în mod unanim drept un mare succes. În „Camille" frumusețea spirituală a Isabellei Adjani o întrece pe cea fizică. Eroina și actrița seamănă într-atît încît critica apreciază că filmul este, de fapt, un document despre poziția față de viață și despre sentimentele Isabellei. Rar se poate întîlni o peliculă în care suprapunerea celor două destine să fie atît de perfectă. „Lui Camille i-am dedicat toată arta, toată dragostea de care sînt capabilă", spunea Isabelle Adjani.

Artista a fost puternic impresionată de cartea „Camille Claudel" de Reine-Marie Paris, nepoata lui Paul Claudel. Destinul lui Camille i-a apărut în toată amploarea lui atunci cînd actrița a trăit ea însăși clipe deosebit de grele, cînd a trebuit să lupte pe toate căile împotriva campaniei de presă care susținea că este bolnavă de SIDA !

Critica de specialitate este de părere că Isabelle Adjani și-a depășit, prin rolul lui Camille, cea mai mare izbîndă de pînă acum : rolul din filmul „Adela H." în regia lui François Truffaut.

● **FLORENȚA, CELEBRUL ORAȘ-MUZEU, VA DEVENI ÎN CURÎND UN „ORAȘ AL COPIILOR" !** Creșterea continuă a gradului de poluare a atmosferei orașului duce la degradarea statuilor (multe dintre acestea aflate sub cerul liber) și a tablourilor expuse în numeroasele muzee, inclusiv în celebrul Palat Uffizi. Din această cauză, originalele statuilor și tablourilor vor fi adăpostite și protejate în locuri speciale, în locul lor fiind expuse... copiile !

● **LA OPERA DIN HAMBURG A AVUT LOC RECENT PREMIERA OPEREI „FIDELIO" DE BEETHOVEN** în regia lui Peter Paitzsche, elev al marelui om de teatru care a fost Brecht. Acesta, în colaborare cu cunoscutul muzicolog și interpret Niklaus Haranoucourt, a dat operei un chip nou. Noul constă aici în aceea că au fost scurtate recitativele, iar pe alocuri au fost introduse elemente noi.

● **FIRMA „STEINWAY AND SON" A REALIZAT CEL DE AL 500 000-lea pian** cu această celebră marcă. Pentru acest exemplar s-a lucrat timp de doi ani, timpul normal pentru pianele identice fiind de numai un an.

Prețul ? 500 000 dolari ! Pentru comparație vom aminti că primul pian realizat de „Steinway and son", în anul 1853, a fost vîndut cu suma de 500 dolari !

● **SCRIITORUL SOVIETIC IURI MEDVEDEV ESTE BINECUNOSCUT MICILOR CITITORI DIN UNIUNEA SOVIETICĂ,** cărțile lui bucurîndu-se de un larg interes și epuizîndu-se îndată după apariție. Această soartă a avut-o și ultima dintre ele, intitulată „Jura, un băiat de nota cinci !" (în sistemul de notare a cunoștințelor elevilor la școală, nota cinci este cea mai bună).

Morala cărții ? De muncă și de obligația de a-ți îndeplini datoria nu scapă nimeni, nu ai unde fugi ! Ne-o dovedesc peripețiile lui Jura și ale lui Kostia, prietenul acestuia. Pentru că erau foarte comozi și nu le plăcea să meargă la școală, cu ajutorul unor vrăjii, ei reușesc să se transforme rînd pe rînd în vrăbii, în fluturi, în furnici și albine, convinși că în felul acesta vor putea scăpa de muncă.

Surpriza le-a fost însă totală cînd și-au dat seama că aceste viețuitoare sînt cel puțin la fel de truditoare, dacă nu cumva mai truditoare, decît oamenii...

● **FRANCO GIOVALE, COPRODUCĂTORUL FILMULUI „ULTIMUL ÎMPĂRAT",** a anunțat recent semnarea acordurilor pentru o nouă coproducție cu R.P. Chineză. Eroul noului film va fi judecătorul Ti, personalitate istorică din secolul al VII-lea, înzestrat nu numai cu un acut simț al dreptății dar și cu capacitatea extraordinară de a-i dovedi pe răufăcători.

Pregătirile pentru realizarea acestui film vor dura doi ani, pînă în prezent nefiind stabilit nici regizorul, nici interpreții rolurilor principale. S-ar putea ca regizorul să nu mai fie Bernardo Bertolucci, regizorul „Ultimului împărat", întrucît acesta dorește să realizeze un film despre Europa anilor '20 ai acestui secol, pe baza unui scenariu realizat după o nuvelă a scriitorului austriac Arthur Schnitzler.

● **TREISPREZECE SCRISORI ALE LUI A. S. PUȘKIN** pe care ministerul culturii al U.R.S.S. le-a achiziționat la o licitație desfășurată la sfîrșitul anului trecut de la cunoscuta casă „Sotheby's" din Londra au revenit la Moscova după o absență de cîțiva zeci de ani. Din colecția unui conte rus, ele au ajuns în posesia coregrafului Serghei Daghilev. La moartea acestuia, survenită în anul 1923, scrisorile au ajuns în biblioteca prietenului lui Daghilev, Serghei Lifar.

Unsprezece dintre aceste scrisori sînt scrise într-o limbă franceză impecabilă și au fost adresate logodnicei poetului, Natalia Goncearov. Celelalte două sînt scrise în limba rusă și au ca destinatar pe soacra poetului.

● **CÎTEVA SUTE DE PAGINI DE MANUSCRIS** — poezii, articole și corespondență — aparținînd lui Guillaume Appolinaire (1880—1918) reprezentant de frunte al poeziei franceze a secolului al XX-lea, au fost predate statului francez de către un om de afaceri, care a preferat să rămînă anonim. Toate aceste documente, despre a căror existență nu se știa nimic, vor fi expuse la Biblioteca Națională a Franței.

● **ROMANUL „IDIOTUL" DE DOSTOIEVSKI** a fost editat pînă acum în numeroase ediții atît în Uniunea Sovietică cît și în multe țări de pe toate continentele. El a fost, de asemenea, dramatizat, adaptat pentru marele și micul ecran, prelucrat muzical. Iată că, recent, romanul a fost adaptat sub formă de libret al unei opere a cărei premieră a avut loc la Leipzig. Libretul aparține lui Harald Gerlach, iar muzica este datorată compozitorului Karl O. Treibmann.

● **DUPĂ O POVESTIRE A LUI R.L. STEVENSON** (1850—1894) inspirată din viața dramatică a poetului medieval francez Villon, care a trăit între anii 1431—1462, televiziunile din R.S. Cehoslovacă și R.P. Polonă au realizat un film intitulat „Oaspetele nocturn". Filmul surprinde momentele în care, după ce împreună cu prietenii săi poetul a furat comoara unei bănci, acesta se ascunde peste noapte în palatul unei ciudate contese de Feliere.

● **NOUL ROMAN AL LUI GABRIEL GARCIA MARQUEZ „GENERALUL ÎN LABIRINTUL SĂU",** a fost pus în vînzare de editura columbiană „Oveja negra" în chiar ziua în care marele prozator columbian, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, și-a sărbătorit ziua de naștere : 6 martie.

În acest roman, G. G. Marquez surprinde episoade din viața și lupta celei mai mari personalități a mișcării de eliberare din America Latină de la începutul secolului trecut, Simon Bolivar (1783—1830).

● **SOCIETATEA VARȘOVIANĂ „INTERPRESS" VA REALIZA ÎN COLABORARE CU STUDIOURILE DE TELEVIZIUNE DIN KRAKOWIA** o serie de videocasete cu titlul „Creatorii teatrului polonez". Este vorba despre o monografie de trei ore dedicată marilor personalități ale teatrului polonez. Autorul filmului este omul de teatru Krzystof Miklaszewski. Primele două părți sînt consacrate „Teatrului lui Tadeusz Kantor" și „Teatrului lui Andrzej Waida".

SPORT

Tutun de Smirna

De obicei, joi dimineața, cînd îmi scriu articolul pe teme sportive, mă apuc mai întîi să mîngîi pe creștet vreun cuvînt care s-a dovedit neascultător cu o zi mai înainte (tot cred într-o binecuvîntare care nu mai vine) și nu mă aștern lucrului decît în clipa cînd îl aud spunînd : lingușește-mă, îmi place, dar bagă de seamă, timpul presează, pune oasele la muncă. Astăzi, fiindcă aseară a plouat zdravăn și Steaua s-a calificat în finala Cupei campionilor europeni (bucuriile se leagă sub candelabrele castanilor), mă grăbesc să scriu cu viteza trenurilor vopsite de fanaticii suporteri ai lui Galatasaray în culorile clubului lor, că, pentru cei răi de sperietură, războiul nervilor a luat sfîrșit.

Trebuie să spun că chiar și eu, care am trăit mii de întîmplări ținînd de legendara lume a fotbalului, eram puțin cam neliniștit, luînd seama la declarațiile agresive ale unor ziare turcești. O mînie clădită pe speranțe nebunești, pe care Steaua a spulberat-o după primul sfert de oră de joc. Spectatorii din Izmir, care nu sînt bolnavi de sugel la deșe cînd e vorba să arunce-n tren fructe mediteraneene, s-au convins repede că Steaua e o formație de supervedete și că declarațiile antrenorului Demizli, făcute în săptămîna premergătoare meciului : „Steaua se poate considera eliminată, noi vom juca finala" sînt niște inscripții pe o spangă ruptă-n pieptul unui cal de mare. Steaua a etalat un fotbal latin, tehnic, plin de finețe, dulce curgător sub ochii tuturor. (De la un timp parcă numai țările cu vin bun știu să joace vrednic și frumos în templul sportului rege, nu-i așa ?). Cei de la Galatasaray, foarte dornici să-și arunce partenerii în botul malului n-au izbutit, în cele din urmă, decît un rezultat de egalitate, obținut prin zeci de brînciuri și piedici asupra cărora arbitrul Hackett a închis ochii ca puica chioară, părăsind scena mălăieț și nătîng. Îl știam eu și din alte ocazii că se lasă ușor zăpăcit de fete, dar nu-l credeam în stare să anuleze un gol care-ar fi făcut epocă într-un serial al întîmplărilor hazlii. Brodat cu boabe de rouă numai cînd a vrut Steaua, meciul a avut și o felie amară : cartonașul galben, primit de Ilie Dumitrescu. Luat pe nedrept. De aceea îl și trec la rubrica : efectele tutunului de Smirna asupra arbitrului Hackett. (Nu cumva și cei de la Real Madrid or fi sorbit o cafea bine lucrată, dar la timp nepotrivit ?).

Miercuri, echipa națională înfruntă Grecia, la Atena, în preliminariile Campionatului mondial. Stă în puterea băieților noștri să-și învingă adversarii la o diferență de scor categorică. De la Atena, drumul nu duce în altă parte decît la Roma. Eu cred în zodia lor de învingători.

Dau mai jos un pasaj dintr-un articol apărut în ziarul «Tribune de Geneve», după meciul de la Sibiu, care le va încînta inima : „Fără bravurile portarului lor Zenga, italienii ar fi suportat, cu siguranță, o înfrîngere clară la Sibiu, în fața României care s-a impus cu scorul de 1—0 (0—0) în acest meci internațional amical. «Squadra Azzura», care realizase cinci victorii consecutive în acest sezon, a suferit un eșec logic. România a confirmat că ea aparține, actualmente, elitei europene, dacă nu chiar mondiale".

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
17
(1 047)
Sîmbătă
29 aprilie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LA SĂRBĂTOAREA MUNCII

Marcată de o dublă semnificație jubiliară — împlinirea a 50 de ani de la marea demonstrație populară, antifascistă și antirăzboinică precum și a 100 de ani de la declararea zilei de Întîi Mai ca zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc, sărbătoarea din acest an are o rezonanță istorică aparte. Înalta vibrație de inimă și conștiință generată de lucrările Plenarei C.C. al P.C.R. din 12—14 aprilie, de sesiunea Marii Adunări Naționale și Plenara Frontului Democrației și Unității Socialiste, de hotărîrile adoptate, face ca sărbătorescul florar din acest an să se constituie într-un unanim și exemplar spirit al faptei, al unității de voință și acțiune, în acel consens amplu și generos pe care, după expresia secretarului general al partidului, România îl trăiește în deplină independență economică și politică. Este aceasta și satisfacția largă și mîndria față de marile cuceriri revoluționare, în toate domeniile, ale **Epocii Nicolae Ceaușescu**, este chipul prin care, de ziua muncii, țara își vede cu o claritate desăvîrșită prezentul și viitorul, la scara mereu mai înaltă a progresului și civilizației socialiste. Manifestările de pe întreg cuprinsul patriei atestă această apartenență de fond la cauza muncii și creației libere, patriotice, revoluționare, cu angajări pe măsură și de o impresionantă putere de a da glas prin fapte multiplelor programe adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

În expresia lor entuziastă, aceste manifestări sînt dovada atașamentului profund al făuritorilor de bunuri materiale și spirituale față de partid, față de secretarul său general, față de politica internă și externă prin care România a devenit o patrie bine cunoscută în lume și participă activ la schimbul de valori internaționale, la realizarea, în pace și înțelegere, a unei noi condiții a umanității. Către acest sentiment și către această realitate vin rădăcini ale luptei clasei muncitoare, a poporului care, în afirmarea principiilor independenței și suveranității, ale solidarității internaționale, și-au făcut, de-a lungul timpului, o adevărată și exemplară vocație.

Marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, una dintre primele de acest fel din Europa, importantă prin amploare dar mai ales prin conștiință, prin cuget și acțiune muncitorească, a constituit și exemplul de eroism pe care, încă de atunci, îl consacrau comuniștii, lupta lor, capacitatea organizatorică a partidului, identificarea sa cu aspirațiile maselor, ale poporului. Așa după cum se știe și după cum istoria consemnează la loc de cinste în analele ei, un rol determinant în organizarea și desfășurarea acestei impresionante manifestări l-au avut conducătorul de azi al României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu. Pe filiera istoriei, a tuturor devenirilor care au marcat lupta, munca și viața poporului, vedem în acel act de acum cinci decenii exemplul însuși al tinereții revoluționare, al abnegației și dăruirii patriotice, sensul — pe cît de înalt, pe atîta de viu și generos în implicațiile sale — al luptei prin care mișcarea muncitorească din România s-a dovedit că are prin partidul său o forță de neînvins și o neabătută încredere în victorie, în destinul socialist și comunist. Dinspre acel moment de acum cincizeci de ani urcă în timp gînduri, idei și evenimente care au dat rînd pe rînd chipului țării o tot mai ridicată și mai semnificativă lumină de conștiință politică și revoluționară, astfel încît azi, în anul celei de a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, și în anul celui de-al XIV-lea Congres al partidului, să ne putem prezenta în deplină independență politică și economică, în deplină și tot mai activă cuprindere a viitorului. Cu tot ce am înfăptuit, schimbînd cu desăvîrșire munca și viața patriei și înzestrînd-o cu tot ce-i trebuie — în industrie, în agricultură, în știință, învățămînt și cultură, în domeniul relațiilor sociale, al democrației muncitorești-revoluționare, în gîndire, în conștiință — pentru a face față cerințelor progresului și civilizației, pentru a-și dobîndi o calitate nouă, superioară, pe planul condiției sale materiale și spirituale. Țara este un impresionant edificiu al muncii și creației, un impresionant mod al unității, al angajării pe un drum care, sub conducerea partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a instituit și se instituie într-o experiență creatoare și o certitudine de o hotărîtoare forță și claritate.

La temelia tuturor acestor înfăptuiri stă munca eroică a întregii națiuni. O țară a muncii fiind, România își slujește prin muncă interesele fundamentale și își întărește prin muncă independența și suveranitatea. Din perspectiva poporului muncitor unic, toate înfăptuirile obținute pînă acum fac legătura în timp cu istoria și consacră o conștiință tot mai puternică a acesteia : spiritul solidarității internaționale stă în fapta, în cugetul și inima țării, tot așa cum în forța, în capacitatea ei stă cu limpezime și ample deschideri în timp ideea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Ca omagiu adus sărbătoririi muncii, a solidarității internaționale a celor ce muncesc, asigurarea independenței depline a țării semnifică, azi, înseși dinamica și profunzimea ideii de libertate, de demnitate.

Luceafărul

Ilustrație de Ilie Florin

ÎNALTUL SENTIMENT

Am vorbit și vorbim în aceste zile despre un sentiment care, prin însăși natura sa politică, economică și socială, are toate temeiurile unui act istoric. Nu mai sîntem datori către nimeni ci doar către noi înșine. Gîndului nostru și faptelor noastre. Este un gînd de ușurare acesta, de despovărare, pentru că în el și prin el ființează și va ființa de acum o altă realitate, aceea din capătul de unghi al tuturor creșterilor noastre materiale și spirituale pe care le înglobează și le susține ideea de independență deplină. Ce înseamnă, ce spune și pe ce se reazimă acest sentiment în planul gîndirii, al activității creatoare, este tocmai ce am nutrit, am dobîndit și stăruit pentru aceasta în eforturi, cu mari încordări de spirit și de voință. Trecînd nu de puține ori prin greutăți — unele ținînd de propria noastră experiență, altele de experiența altora. Dar lucrurile, din perspectiva istoriei, se judecă prin ceea ce rezultă iar din acest unghi realitatea este mai mult decît edificatoare. Avem o patrie și trăim într-o patrie care, la ora actuală, a putut să spună și spune că, odată încheiate datoriile externe, are tot ce-i trebuie, dispune de toate condițiile și toate mijloacele pentru a-și continua și amplifica dezvoltarea de sine. Este un sentiment de ușurare, de despovărare acesta și el

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 2-a

ZILE DE PURPURĂ

Întîi de mai sub zodia-împlinirii n-a fost aleasă întîmplător ca sărbătoare a muncii ; descătușarea definitivă a primăverii de sub imperiul brumei e sinonimă cu munca scăpată de opresiune : fenomen natural, fenomen uman ! Retragerea gerului, izbucnirea sevelor ! Inspirația și puterea transformărilor ciclice și preconizate ! Nimic fără om, totul în stăpînirea sa. Munca este jubileul clipei gîndite de om, a clipei polarizînd culorile curcubeului și nuanțele grîului în prielnicul său drum spre pîinea cea bună și albă !

În luna mai din acest an aniversăm 68 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, moment crucial, definitiv și hotărîtor în viața politică, patriotică și democratică a patriei, momentul cînd aspirațiile luptei de dreptate prind contur și vor căpăta peste ani exactitatea îndreptățită a victoriei în bătălii de clasă. Forța partidului s-a dovedit, prin ani, de nebiruit și istoria consemnează cu litere de aur — în pofida unor nefaste conjuncturi externe — ofensiva în numele adevărului și dreptății. Partidul Comunist Român, acționînd în numele poporului, a militat pentru bunăstarea și fericirea acestuia, a făcut să iasă biruitoare revoluția de eliberare socială, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944.

Congresul al IX-lea al partidului a constituit punctul de cotitură în istoria nouă a României. Marile idei au prins aripi. Adevărul cuvintelor a izvorît în opere și izbînzi, în opera de edificare a patriei moderne. Democrația a fost instaurată la scară națională. Alegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu a asigurat dezvoltarea într-un ritm fără precedent a economiei, a înfloririi culturii, a împlinirii artei, a devenirii glorioase a istoriei. Ceea ce este astăzi în România se datorează secretarului general al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, din gîndirea căruia izvorăsc ideile fertile ale marilor prefaceri.

Cuceriri zilnice, cuceriri definitive. Din Mai în Mai purpura caldă ne atestă existența în lupta de mai bine, în credința în istorie. Eforturile vitale încununate de succese, aureolate de încrederea în patria independentă, stau sub semnul marelui Congres al IX-lea.

EROIC MAI, REVOLUȚIONAR : 1939

Pînă la împlinirile de acum, Partidul Comunist Român a avut de înfruntat numeroase piedici. Rolul său de centru vital al națiunii noastre socialiste exprimă adeziunea întregului popor la politica internă și externă. „Partidul nostru — preciza secretarul general al partidului — nu și-a impus rolul de forță politică conducătoare în societatea noastră ; el și-a cîștigat acest rol prin lupte grele, prin sîngele militanților săi vărsat în bătălii de clasă cu exploatatorii, prin dragostea și abnegația cu care comuniștii au servit și servesc interesele supreme ale întregului popor."

Anul 1939, prin marea sa demonstrație, de la 1 Mai din Capitală, cea mai puternică din întreaga Europă, consemnează eroismul, patriotismul, abnegația, spiritul de jertfă al partidului nostru pentru apărarea suveranității și independenței României.

Era o primăvară amenințată de norii negri ai războiului, fascismul își începuse marșul morții, viforul nazist bîntuia în Europa.

În acel 1 Mai eroic clasa muncitoare, în frunte cu partidul său, și-a exprimat hotărîrea de a lupta împotriva pericolului hitlerist. În organizarea și desfășurarea manifestației antifasciste și antirăzboinice un rol determinant au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu.

Patriot revoluționar, militant de seamă al partidului încă de pe atunci, tovarășul Nicolae Ceaușescu a devenit purtătorul vointei poporului, erou al gloriosului partid, este astăzi însuși pîscul la care națiunea română a ajuns.

UN AN PENTRU ISTORIE

Ziua muncii, ziua de 1 Mai este suma eforturilor de fiecare zi, a împlinirilor țării și oamenilor săi. Ceea ce s-a înfăptuit în România de la cel de al IX-lea Congres se poate remarca din chiar nivelul general de trai de la orașe și sate ; deopotrivă istoria făurită în aceste ultime două decenii poartă amprenta victoriei socialismului. Marile construcții : Canalul Dunăre-Marea Neagră, Canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari, Metroul, hidrocentralele de la Porțile de Fier, Transfăgărășanul, amenajarea rîului Dîmbovița, noul centru politico-administrativ precum și sistematizarea și modernizarea Capitalei, platformele industriale atestă destoinicia și hărnicia unui popor liber, stăpîn pe soarta sa, demonstrează justețea politicii partidului, clarviziunea în gîndire și faptă a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sărbătoarea acestui 1 Mai 1989 proiectează fertil lumina faptelor peste mersul nostru neabătut spre culmile progresului și civilizației. Este pentru întîia oară cînd România nu mai are nici o datorie externă, este independentă economic și politic. În momentul de bilanț de

Pavel Pereș

Continuare în pag. a 2-a

Fapta mirabilă

În superba dimineață de Mai, cînd pămîntul de acasă îmbracă o hlamidă de rouă și în rouă ochii nostri citesc rodul nou al grădinilor, îmi place să mă visez copil. Pentru o clipă încercind mirajul jocului și descifrarea întîilor litere din cartea de cetire. A doua zi — altă clipă sunt adolescent și îmbrățișez drumul către un oraș al cărților și al noilor ziduri. Tînăr, mă imaginez în freamătul uneltelor și al gîndurilor destoinice dimpreună cu ai mei colegi de promoție și generație. Totul dobîndește însemnul demnității și al strădaniei de a face un lucru care să rămînă. Ei — acești oameni cu suris jovial în colțul buzelor, cu palmele prea ades aspre de munci și zile, cu fruntea încinsă de arsita ideilor — sunt eroii cu nume sau fără nume ai atîtor reportaje și însemnări pe care le-am scris în acești ultimi douăzeci de ani.

Ca reporter am întîrziat între ei, le-am ascultat bătăile inimii, m-am încălzit cu dinsii la același foc de seară pe marginea rîului repede, ori în mijlocul cîmpiei, unde se trasau contururile noului șantier. Și parcă, adineaori, mă revăd atipind tîrziu în baraca joasă, acompaniat de zicerea unui fluier, de șopotul vîntului prin ramurile crude, dar așteptînd zorii să ajungem cît mai devreme acolo, „în punctul fierbinte", unde se montau turbinele gigantice, unde inginerii și proiectanții așteptau clipa cînd se va da semnalul.

Am stat la taifas, prin 1975, cu un constructor de hidrocentrale, pe drum, într-un autobuz, pe malul rîului care a fost, devenit acum lac, imens lac albastru, și omul care deprinsese toate meseriile șantierului, îmi spunea că și-a luat cu sine — și bine a făcut ! — peste tot copiii și nevasta. Nu putea suporta depărtarea de ei și de casă. „Aveam impresia, mai zicea omul acela, că lucrul meu e mai ușor. Dar nu era ușor deloc. Eram însă multumit sufleteste știindu-i și pe ei lîngă mine, cu mine !..." Copiii — vreo cinci la număr — s-au mărit între timp, au învățat carte, au devenit ei înșiși meșteri buni la rîndu-le.

„Bătrînul" și-a încheiat șantierele — și s-a întors acasă, în satul cu fîntîni și s-a apucat să-și lucreze ca altădată grădina. A mai semănat niște trifoi, într-un colț, dincoace a răsădit vită de struguri și ciresi. Seara, rămîne cu vecinii la o stacană de vorbă și omul le spune de unde a umblat și cum s-a schimbat țara aceasta prin fapta vrednică a comunistilor români. Noi ne-am construit singuri traiul și rostul după priceperea și harul nostru. Și în aceasta stă mîndria noastră. Nouă nu ne-a venit — și și nici n-am pretins — nimic de-a gata. Este o mare bucurie să descoperi tu însuți — muncitor sau cărturar al acestor nalte vremi — gîndul cel mai firesc, gestul cel mai fertil întru a face mai altfel locul din preajmă.

S-au scris și se vor scrie cărți despre ceea ce

George Chirilă

Continuare în pag. a 5-a

ETERNĂ PRIMĂVARĂ

Un mai al tinereții îndrăznețe
Și-al demnității noi, muncitorești,
Deasupra vremii iată-și despletește
Stindardele curate, românești.

Revăd mulțimea îmbrăcînd orașul
În cîntecul ei aspru, de baladă
De parcă Iancu însuși, Ștefan, Tudor
Și Mircea cel Viteaz se află-n stradă.

Și ei chiar sînt, prin cugetele lor
Împreunate azi într-o privire
Un nume drag înscăunînd prin noi,
În fapta țării, pentru nemurire.

Un nume tînăr ca bărbatul care
În fruntea vremii — a fost și va rămîne
Un revoluționar de toți urmat
Spre înălțarea patriei române.

E numele acesta un simbol
Al primăverii veșnic primăvară
Din satul său oltean venind spre noi
Cu inima — lumină pentru țară.

Cu soarele de mai în ochii limpezi
În dreapta lui veghează și muncește
Savantul patriot ce faima țării
Prin primăvara gîndului sporește.

Portret cu flori, cu steaguri și cu multă,
Cu nesfîrșit de multă frumusețe,
Așa ne este primul mai în suflet
Prin tinerețea-i fără bătrînețe.

Prin tinerețea fără bătrînețe
A gîndului-bărbat, între bărbați
Prin care-și scrie țara viitorul
Înalt precum înalții ei Carpați.

Teofil Bălaj

1 MAI 1939 — 1 MAI 1989, LA BUCUREȘTI

PLANETĂ DE PRIMĂVARĂ

Zi de veghe tandră și de explozie a culorilor sub cerul galeș de 1 Mai a adăpostit, începînd cu anul 1889 și pînă azi, simțămintele cele mai omenoase. Anul acesta se rotunjește un veac de la internaționalizarea acestei zi a oamenilor muncii și o jumătate de veac de la marile demonstrații românești de la 1 Mai 1939. Făurarii oricărui meridian și din orice breaslă, în acest miez de azur al primăverii, au prilejul unei mereu proaspete înfrățiri sub semnul unei solidarizări puternice a idealurilor și intereselor celor ce muncesc. Sub marca înnoirilor pașnice ale fiecărei primăveri, se alcătuiesc pretutindeni jerbe de expansiune lucidă, suind spre nalturi baloane policrome, surisuri, stringeri de mînă, pancarte, porumbei. Manifestațiile marilor colective privesc deopotrivă tihna, răgazul petrecerilor cîmpenești, cît și preocuparea vie, asiduă spre mai binele tuturor. La București, prima sărbătorire a zilei de 1 Mai are loc în 1890. Atunci, meseriașii au plecat de la clubul lor din str. Academiei îndreptîndu-se spre Filaret. Cu timpul, tradiția a făcut ca traseul să cuprindă Cișmigiul, apoi bulevardul, ocolul pe la librăria Alcalay și oprirea la Puțul cu Apă Rece, unde aveau loc serbările cîmpenești. Participanții se rînduiau pe bresle, „isnafuri", fiecare cu fanioanele lor distinctive și-și făceau apariția „în Cișmigiu cu noaptea-n cap... Tarafurile cîntă... toată lumea e fericită." „Bucureștenii, cu mic cu mare, ieșeau la iarbă verde să petreacă, să se bucure de soare, de aer cald și mingîietor". Făurarii intonau marșuri proletare, cîntece și imnuri. Vocile tuturor se rezemau în maiestuoase armonii cînd anunțau, în **Marsilieza proletarului român**, că „Sună trîmbiți de alarmă, / Fulgere vii strălucesc / Ca un val spumos, puternic / Muncitorii se pornesc..."

1 MAI 1939

În 1939, Comitetul local bucureștean al Partidului Comunist Român decide ca întreaga activitate legată de sărbătorirea zilei de 1 Mai „să se desfășoare în cadrul și prin brelele muncitorești... pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai în cadrul programului aprobat de autorități, dar pentru îndeplinirea programului partidului comunist". Și astfel, marea manifestație patriotică, antifascistă și antirăzboinică, plănuită a se desfășura la 1 Mai 1939, va deveni „una dintre cele mai mari manifestații din Europa acelei perioade, plină de amenințări și contradicții politice și militare" și în cuprinsul căreia „un rol însemnat a revenit organizației comuniștilor din Ca-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

Orientări și modalități literare contemporane UNIVERSUL MUNCII, UNIVERSUL CREAȚIEI

În pagina a 2-a

1 MAI 1939 —
O PAGINĂ LUMINOASĂ
ÎN ISTORIA ROMÂNIEI

În pagina a 3-a

IDEI ȘI PERSONAJE

Există unghiuri, stări, situații, întrebări, gînduri și atitudini care *deschid* lumile plăsmuirii literare, întrucît (și în măsura în care) *dezvăluie* meridiane și paralele ce prind în ordine secvențe de umanitate reală. Logica valorică și afectivă a vieții nu poate fi mimată artistic, nici substituită prin convenții vagi, ci pătrunsă în straturile sale neevidente, în care temperaturile morale dau consistență gestului omenesc în fața istoriei. Este, aici, unul din motivele pentru care în atenția creației noastre romanești actuale se află, printre altele, legitimarea psiho-sociologică a densității personajelor. Este preferat omul viu, angajat într-un orizont de elanuri, inițiative, neduneriri, căutări, îndoieli, certitudini, eșecuri, momente de răgaz, pricepere și dibuiri ș.a., deci cu o gamă largă de trebuințe și reacții ce deopotrivă îl definesc, dar nu limitează. Personajele nu mai evoluează sub clopote de sticlă ce-i apără de tensiunea vieții, ci sînt pluridimensionate : accentele de individualizare sporesc, pe măsură, complexitatea în care trebuie să se miște și să acționeze. Această stare de fapt e generată de o multitudine de factori, printre care, desigur, se află și intervenția stimulativă a ideologicului în autoreglarea creației culturale, miza talentului, atît în privința producerii literaturii, cît și a receptării ei, inclusiv și mai ales de către critică ; însă sporul în conștiința de sine, obținut sub chiar presiunea realităților efective, este elementul decisiv. Saltul în sensul creșterii credibilității psiho-sociologice este produs de romanele care lasă înăuntrul și înafara eroilor principali o doză de indeterminare, ca un fel de a le restitui complexitatea omenească a vieții, salvîndu-le astfel de la o liniaritate previzibilă.

Aspectele vizate mai sus trebuie corelate cu ipostazele elocvente și evidente ale personajului pozitiv : comunistul ca *erou ce luptă* spre impunerea noului model de evoluție istorică, apoi ca *erou al construcției efective și reconstrucției unei umanități concrete*, ipostază în care își asumă și ipostaza de *păstrător al unor permanențe de istorie națională*. Astfel, prima categorie, specifică unui militantism mai larg în care este antrenată și arta, se pretează la reducții — nepăgubitoare estetic —, în măsura în care accentul este pus pe consensul valoric sau pe conflictul axiologic, în prim plan apărînd interese de clasă, aspirații, scopuri istorice

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 2-a

Biblioteca județeană MUREȘ

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE CONTEMPORANE

UNIVERSUL MUNCII UNIVERSUL CREAȚIEI

● In spațiul, deosebit de bogat, al literaturii române contemporane, universul muncii **este bine reprezentat și concretizat în cadre care urmează atît realitățile sociale și istorice ale momentului cît și inerentul deziderat al valorii propriu-zis literare, al temeiniciei viziunii estetice. Reportaje, romane sociale și psihologice, proze de dimensiuni nuvelistice intruchipind chipuri și fapte ale zilelor noastre — acestea toate se unesc într-un vast tablou al lumii românești de azi, al unei lumi în continuă evoluție către un viitor de noi și importante împliniri.**

Simptomatic este, în acest sens, acest elogiu colectiv al muncii în cele mai diverse ipostaze ale ei, **de la activitatea nemijlocită a celor care lucrează în fabrici și pe ogoare și pînă la inițiativele, de înaltă și modernă tehnicitate, ale specialiștilor în domenii de virf ale științei. Omul muncitor, care devine astfel** erou înfăptuitor de istorie și factor de civilizație, erou civilizator și constructor al socialismului cu poporul și pentru popor, **este astfel unul dintre eroii cărților noastre, cărți care contribuie la edificarea unei lumi noi,** o lume românească liberă și independentă. **În universul muncii oglindit cu uneltele scriitorului se așează și comentarile literare ce formează acest grupaj, reflex al unei realități a creației literar-artistice ce îmbogățește imaginea societății românești contemporane.**

Lumea „navaliștilor"

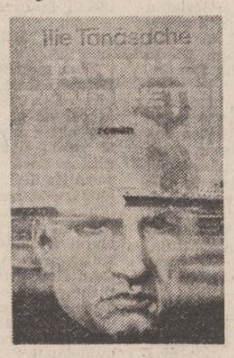

Țărmul tandreței (Editura Eminescu, 1989), cel mai recent roman al lui Ilie Tănăsache, este cronica lansării la apă a unui vapor. Autorul, bun cunoscător al vieții de șantier, descrie hale și magazii, părți ale navei, țevi și motoare — cu ușurința specialistului și cu plăcerea reporterului care-l apropie pe cititor de lucruri oarecum speciale. Oamenii care lucrează în jurul colosului de metal, în interiorul lui, în birourile ce-i stabilesc destinul — sînt, desigur, oameni obișnuiți în salopete, în fluxul muncii. „Treaba lor — notează simplu autorul — era să construiască vapoare, să le lanseze la apă, să le dea drumul în lume. Ca pe niște copii cu care te chinui — continuă Ilie Tănăsache ancorîndu-se de data aceasta în uman — cu care pătimești, te bucuri și suferi pentru ca într-o zi pe care nici tu nu o știi să-și ia zborul, să-și ia viața pe cont propriu. Viață care tu, părinte, n-ai avut niciodată idee că se poate rupe de a ta. Decît numai cu durere." (p. 20).

Tehnica narativă a romanului rezidă în dialectica dintre încordarea muncii și destinderea prin dialog. Personajele romanului au o mare pasiune pentru dialog, în cele mai obositoare momente din zi și din noapte vorbesc între ele — chiar lucruri simple, banale de multe ori — nu neapărat din dorința comunicării (deși schimbul de replici este ceea ce-i ține alături și le dă unitatea de echipă), dar dintr-o pornire irezistibilă spre vorbă, dintr-o tendință de a echilibra, oarecum, prin zumzet de cuvinte biziitul continuu al motoarelor și uneltelor, de a introduce omenescul în materia care se face ca de la sine. Din dialogurile lor (de, fapt, prin ele) autorul construiește fugar tipuri umane, descrie întîmplări din viața unora și a altora, rezolvă chiar soluții tehnice a căror descriere ar fi luat, altfel, mult spațiu. Este o soluție „economică", să zicem așa, deși uneori facilă, în sensul că rezolvă într-un registru superficial lucruri de adîncime. Condus cu abilitate, însă, cu naturalețe mai ales, dialogul construiește portrete, definește personaje făcîndu-le inconfundabile.

Vaporul pe care-l ridică și lansează la apă acești oameni are, desigur, un nume — „Solca" — un termen fix de execuție (ieșire în lume) care se devansează o dată, apoi a doua oară cerînd din ce în ce mai multă atenție și încordare ; are o personalitate a sa, o linie a supleții care-l individualizează între celelalte vase din șantier. De lansarea lui se leagă și o suavă poveste de dragoste, aceea dintre inginerul Miron și capricioasa profesoară de istorie Petrana, poveste mai mult sugerată ca un mit de fundal al sacrificiului, estompată direct în memoria personajelor. Înfrînt o dată în tinerețe (din cauza unui accident de automobil nu poate participa la lansarea navei pe care o construise), inginerul se ascunde în bibliotecă devenind arhivar de planuri și schițe, părăsit oarecum de prieteni pentru că le refuză anturajul. Între cărți și arhive petrece împreună cu Sandu, caz oarecum similar, aruncîndu-și unul altuia replici convenționale ce punctează un funcționarism de rutină. Trec prea mulți ani la mijloc pentru a fi vorba de o iubire pasională pentru Petrana, fata care, după accident, s-a căsătorit cu altcineva — dar amintirea tinereții revine cînd Miron preia conducerea lucrărilor pentru vaporul „Solca" : voința de a conduce a doua lansare, după ce a ratat-o pe prima, se împletește cu refacerea, în memorie, a împrejurărilor acelei ratări. Fata apare și ea — acum, femeie măritată — și-l încurajează. Omul supraveghează atent lucrările, își cîștigă prietenii cei vechi și reușește în cele din urmă incredibilul : respectarea întocmai a unui termen de numai o săptămînă (în loc de trei săptămîni) pentru lansare. În pragul sărbătorii, însă, survine un eveniment neplăcut : cineva de la Centrală declară că s-a calculat greșit graficul, că „Solca" nu mai trebuie lansată deoarece planul a fost îndeplinit și fără ea, că ar fi bine a se amîna evenimentul pentru a fi prins în planul pe segmentul de timp următor. O „naștere" mai întîi grăbită — apoi aminată. Lucrurile avînd organicitatea lor, democrația muncitorească își spune cuvîntul. Da, „Solca" se va naște, va fi sărbătorită la momentul necesar : factorii de răspundere ai șantierului luptă energic pentru a demonstra legitimitatea. De data aceasta intră în scenă președintele C.O.M. al șantierului, inginerul Ștefan (acela care-l scosese, de fapt, și pe Miron dintre hîrtoage dîndu-i răspunderea vasului). „Noi sîntem ai centralei !" — i se replică acestuia, argumentîndu-i-se că interese generale ar cere aminarea. „E. Dar și centrala e a noastră ! — răspunde ferm inginerul. „Ne-am făcut forte... Oamenii în priză... Într-un cuvînt, ne respectăm termenul de lansare, iar tovarășul Stan vine acum și spune : s-a calculat greșit cercul acela, cifrele ies, planul se închide, gata, nu mai lansați... Să dăm o bătălie pentru un termen de lansare foarte scurt... În condițiile în care oamenii au înțeles rațiunea acestui lucru... Le-am cerut aproape imposibilul... Ei bine, ei l-au săvîrșit... Bucuria asta omenească le-a dat încredere în puterea lor... Și iată, vine același „mută hîrtii" și zice : alarmă falsă. Cu ce drept ?..." (p. 221). Cu asemenea argumente (discuția se poartă la telefon — multe dintre aceste dialoguri se duc prin radio ori interfoane, cerînd decizii rapide, oamenii nici nu se văd la față, fluxul muncii le cere a-și integra ființa în sconul execuției lucrărilor) — la care se adaugă faptul că oamenii care au isprăvit treaba pregătesc deja banchetul pentru sărbătoare — „Solca" va fi lansată la apă atunci cînd i s-a încheiat gestația pe șantier. Va fi un „copil viu". datorită energiei și voinței celor care au ridicat-o. Romanul lui Ilie Tănăsache se încheie în această notă de bucurie și optimism punctînd victoria democrației muncitorești în fața birocrației și funcționarismului steril. Acest roman spune mai mult prin aluziile parabolice (de multe — prea multe ori — estompate) decît prin dialogul torențial la care-l supune pe cititor. Linia simbolică, și ea frîntă prea des, se străvede ici-colo, mai mult ca o sudură neacoperită prea bine de vopsea. Puternic reliefați oamenii simpli, oamenii de jos, muncitorii propriu-ziși ai colosului de otel își spun însă punctul de vedere — și izbîndesc, răsturnînd prin voința lor de afirmare inerțiile funcționărești.

Nicolae Georgescu

Odă edificării

Cea mai recentă carte a reporterului gălățean Mircea Ionescu, intitulată „Adevăr și metaforă", Ed. Cartea Românească, 1988) înseamnă expresia unei mari iubiri și a unei ambiții deosebite. Folosind modalitatea reportajului, autorul încearcă, practic, o monografie a Galațiului din zilele noastre ; lucrarea are trei secțiuni — prima dedicată muncitorilor, a doua țăranilor, iar ultima, istoriei. Imaginea finală e cea a legendei transformate în adevăr, a vieții care se împlinește, împlinindu-și destinul, a omului făuritor de măreție și alcătuitor de viitor. Titlul cărții, „Adevăr și metaforă", are o semnificație centrală pe care Mircea Ionescu se grăbește s-o explice încă de la început : „realizările acestor ani, adevărurile prezentului devin metafore doar la simpla lor enunțare" (p. 14). La fel, viziunea reporterului-scriitor se precizează cu claritate : „Există un singur erou. Un singur personaj colectiv : tineretul gălățean de atunci și de astăzi" (p. 11). Iată, așadar, o cronică a tinerilor „trăsniți" și sublimi care au avut forța de a transforma metafora „în adevăr". Aceasta este forța de a înfăptui visul, de a implanta organic idealul în realitate. Tinerii devin simbolul epocii noastre, sînt creația ei și purtătorii autentici de valori. Vocația lor rămîne, în mod permanent, eroismul vizionar al revoluționarilor comuniști. Prima secțiune, dedicată muncitorilor, este un amplu poem al înfruntării omului cu natura. Trebuie construit un drum printr-o mlaștină ; se formează o echipă compusă din doisprezece tineri (cifră simbolică !). Actul lor capătă rezonanțe inițiatice : pentru două luni de zile tinerii aceștia vor dobîndi dimensiuni titanice. Iată-i, de pildă, în momentul suprem al cumpenei, al înfruntării cu pericolul îndoielii :

— „Eu zic să renunțăm, vorbi Traian. Aducem mîine alte șufe, mai venim cu un tractor și o tirim pînă sus !

Cred că toți eram de acord cu părerea lui Traian, fiindcă ne-am întors spre „Șef" să-l auzim ce spune. Numai că acesta stătea ca împietrit. Nu făcea nici un gest. Părea un om în sufletul căruia totul se prăbușise.

— Nuuu !... Am tresărit toți. Niciodată nu l-am auzit pe Gică strigînd așa. În ceea ce mă privește, nu-mi închipuiam că un om normal poate răcni astfel. Am s-o urc acum, continuă Gică gîfîind. Acum. Chiar de-ar fi să crăp aici. Să pocnesc odată cu ea..." (p. 77).

Lupta pentru înfăptuire i-a scos pe oamenii aceștia din obișnuit și i-a transformat în titani : apoi, vor reintra în destinul multimii. Ceea ce înseamnă, înțelegem noi, că eroul este în fiecare, că din oricine poate fi dăltuit titanul. A doua secțiune, cea dedicată țăranilor, propune o altă abordare : acum, reporterul se deplasează cu precădere către personalități marcante, eroi ai muncii socialiste, primari, președinți de C.A.P., fruntași în muncă, indivizi energici, cu planuri, inițiative și suflu revoluționar. Ideea centrală — de fapt, concluzia întregii secțiuni — se află exprimată cu pregnanță în final : „Omul de profesie — țăran nu vrea — și nici nu mai poate — să se întoarcă la „țărănia" de atunci. El vrea să facă agricultură și zi de zi depune „mărturii" că o face cu pasiune, cu știință, cu dragoste, cu răspundere." (p. 137).

Într-adevăr, pe lîngă declarațiile de principiu, ni se împărtășește intens experiența de o viață a cooperatorilor fruntași din județul Galați : cum au ajuns la peste 4 000 l pe cap de vacă furajată, cum, din numai douăsprezece cuiburi de cartofi se obține o producție suficientă pentru întreținerea unei întregi familii etc. Devotamentul, priceperea, abnegația sînt dimensiunile esențiale ale acestei lumi. A treia secțiune, dedicată istoriei, începe neașteptat, cu trecerea Dunării-ului de către Acornion, plecat în misiune pentru marele rege got Burebista. E un act simbolic — de fapt, paginile vor reconstitui epopeea eroicei apărări a Dunării și a șantierului naval de către oamenii Galațiului în fața agresiunii fasciste. Autorul caută documente, prezintă mărturii, reconstituie momentele cruciale ale înfruntării. Și astfel, titanismul revoluționarilor comuniști din Galațiul contemporan se întemeiază în istoria jertfei de sînge a părinților și a fraților lor. Dunărea, hotarul de nezdruncinat al țării, devine hotarul trecerii în mit și în nemurire. Un hotar, o poartă prin care semenii noștri pătrund cu fruntea sus către adevăr și către metaforă.

Radu Comănescu

Noblețea lucrării pămîntului

„Problema țărănească" în literatura română se confundă cu însăși literatura. La un moment dat se părea că ea se va estompa. Discuția nu este nouă, avîndu-și începuturile încă din secolul trecut. N-a dispărut „literatura țărănească" și, după cum se vede, n-a dispărut nici țăranul. Toate aceste forme ale temei coexistă. Ba chiar se pare că preocuparea pentru țăran, pentru destinul său în istoria prezentă și viitoare, s-a întețit. Ion Bodunescu ne propune o nouă viziune literară țărănească, prin volumul al treilea al romanului său „Drumul Tupșanilor" (Ed. Dacia, 1988). Vom spune de la început că Ion Bodunescu este, netăgăduit, un excelent cunoscător al vieții satului ; vechi și contemporan. La această calitate i se adaugă dragostea sinceră, pătimașă pentru satul românesc și destinul lui, — ca și talentul de povestitor, într-o limbă română ușor repezită, ici-colo, aprigă, dar adîncă și melodioasă, așa cum va fi moștenit-o de la multele generații de țărani olteni din care se trage.

Împreună cu Dinu Săraru, cu care se „înrudește" prin apartenență la obștea oltenească, și prin preocuparea pentru viața satului, el tinde să aducă la cel mai înalt nivel, problemele actuale ale satului românesc. Vom preciza că oricine poate extrage din acest roman un imens inventar de „probleme", angrenate monografic, și că oricare din ideile implicate merită îndelungi dezbateri.

Dar ceea ce atrage în primul rînd atenția criticului este intenția autorului de a urmări felul în care s-au transmis prin generații certificatele de noblețe ale „neamului" Tupșanilor. Căci noblețe trebuie numită acea aură mitologică a țăranului care, trup și unealtă, intelect și instinct, și le concentrează cu îndărătnicie în lucrarea pămîntului strămoșesc, dînd primul impuls de energie bobului de grîu, pentru ca apoi s-o amplifice, s-o ridice la puterea cosmică a cîmpiilor înverzite.

A doua pecete pusă pe actul său de noblețe este vechimea. Căci Ion Bodunescu e pătruns de acest uluitor miracol ; al perpetuării acestor oameni aplecați sub toate vicisitudinile naturii și ale istoriei cu două scopuri : să se păstreze neamul și să rodească pămîntul.

Cititorul va mai sesiza în atmosfera romanului starea de obște sătească, perpetuată și ea, în ciuda tuturor inoirilor : tehnice, sociale, politice, morale, economice etc. Volumul al treilea este dedicat personajului Bibelu, un țăran tupșanean, din generația celor ce se apropie de pensionare, secretarul de partid al C.A.P.-ului din Tupșani, unul dintre „părinții" acestui C.A.P. Această unitate cooperatistă nu este dintre cele mai bune. Apar defecțiuni în modul de organizare (mai ales după moartea președintelui), intervin și cîțiva ani mai secetoși, apoi inundațiile ; pămînturile nu sînt dintre cele mai mănoase ; forța de muncă se împuținează ; apar dereglări în aprovizionarea cu energie ; noul președinte este pus peste capul oamenilor, fiind, desigur, și incapabil și nici om de-al locului ; duc lipsa unui inginer agronom ; bătrînii agricultori s-au cam rărit și multe altele. Teza autorului este că toate aceste impedimente au putut fi înlăturate prin două strategii : mai întîi prin imprimarea unui puternic flux democratic, în așa fel încît orice țăran să-și aducă în conducere punctul său de vedere pentru bunul mers (și aici autorul consideră că o puternică rezervă de energie democratică este reînvierea tradițiilor vechilor obști sătești), iar cealaltă este **factorul științific**, faptul că au reușit să-și aducă un tînăr inginer agronom dotat cu toate cunoștințele necesare. Îmbinarea celor două linii strategice pe un fond moral sănătos și tradițional-țărănesc le-a asigurat succesul. Viața din Tupșani revine la normal. Mulți tineri nu mai părăsesc satul, ba unii chiar se întorc, activitatea recapătă ritmul naturii, oamenii își recapătă firea lor cea adevărată, se nasc noi copii, se aud alaiuri de nuntă, se văd procesiuni de înmormîntare. Ființa țărani din generația lui Bibelu, acest erou anonim, agronom, economist, om politic, organizator, (cu patru clase primare) tată, bunic și unchi al unei puzderii de alți tupșani care-l conduc la înmormîntare.

Pe deasupra tuturor acestor fapte se naște o întrebare care plutește în aerul înalt al „tupșanilor" : se va găsi un alt Bibelu care să continue să învîrtă roata istoriei satului ? Și răspunsul, tot conotativ și el, este afirmativ. Acești oameni nu pot fi înfrînți de nimeni și de nimic. Și cu atît mai puțin de ei înșiși.

Constant Călinescu

Un roman al revoluției tehnico-științifice

Continuînd un roman anterior, „Poduri suspendate" (1982) împreună cu care formează un ciclu ce se va continua, probabil, „Nemuriri trecătoare" (Ed. Cartea Românească, 1988) de C. I. Bogdan este o interesantă investigație în mediile „specialiștilor de vîrf", ale cercetătorilor în domenii deosebit de importante pentru asigurarea unei traduceri în viață exacte a programelor revoluției tehnico-științifice. Astfel de medii, care privesc inovația în domeniul medical și, în aceeași măsură, pregătirea specialiștilor în sectorul construcției de centrale atomo-electrice, nu se întîlnesc în mod curent în proza noastră de astăzi, astfel încît se poate aprecia că propunerea pe care o face romancierul C. I. Bogdan merită să fie semnalată, măcar pentru această inițiativă de ordin tematic. În universul muncii, participarea specialistului de înaltă clasă, ale cărui contribuții științifice constituie afirmări ale inteligenței creatoare românești, constituie o dimensiune necesară, a cărei înregistrare literară trebuie subliniată.

Și aici, ca și în alte cîteva romane contemporane (despre unul din ele, aparținînd lui Dumitru Ignea — „Sub aripa timpului" — ne-am ocupat într-un comentariu apărut nu demult) componenta socială se întrepătrunde cu componenta psihologică, aspect deosebit de important care face dezbaterea de idei (ori, mai bine spus, dimensiunea sociologică) cu totul credibilă, o îmbogățește în conotații sufletești care animă „tendința" ori „teza" teoretică. Vom remarca, astfel, că din ce în ce mai des, în proza socială românească **dezvoltarea temei pornește de la problematica omului către problematica grupului social** și nu invers, că, deci, **omul tinde să devină benefica măsură a lucrurilor întemeind un nou umanism.**

În cadrul acestei problematici, romanul lui C. I. Bogdan aduce contribuția lui. Ne aflăm, deci, într-un cerc de specialiști (cercetătorii în științe medicale Mihu și State, Maria State — soția celui de al doilea, inginer în domeniul cercetărilor nucleare), a căror pregătire înaltă îi face adevărați **promotori ai noului,** cu realizări prioritare la nivel național și uneori chiar mondial ; savantul Mihu, de exemplu, participă la un congres internațional în Elveția, unde prezintă o comunicare ce uimește pe toți participanții. Desigur, romancierul a ales o cale de concretizare a problematicii îmbogățită literar și a stabilit și o situație conflictuală, sub forma luptei între „vechi" și „nou", noțiuni prin care încearcă să ne înfățișeze diferite poziții, disjunctive, aparținînd, în general, unor caractere bine conturate. Și aici, există forțe inerțiale pe care promotorii noului le biruie, lupta acestora fiind, de fapt, substanța romanescă principală din a cărei dezvoltare rezultă tabloul social și psihologic ce ni se înfățișează. Vom remarca, în acest sens, că există în scrisul lui C. I. Bogdan o anumită înclinație către **monoliticul sufletesc** (personajele nu traversează momente de deliberare, nu se modifică și nu se corijează), fapt important pentru determinarea tipului de literatură pe care autorul îl practică : o literatură cu temei sociologic, însuflețind o tendință nu numai literară.

De fapt, „Nemuriri trecătoare" se poate reduce la un aspect de ordin programatic, evidențiind, cu mijloace literare desigur, **funcția de forță de producție pe care știința și tehnica îl capătă în societatea actuală, importanța revoluției științifico-tehnice în progresul social.** Este o perspectivă modernă asupra universului muncii, o perspectivă generoasă a cărei valoare ni se înfățișează și dintr-un punct de vedere comparativ : în momentul cînd, în alte civilizații, se vorbește de psihologia societății post-industriale și chiar de o anumită dez-umanizare care însoțește — acolo — acest fenomen, scriitorul român restituie o necesară și benefică dimensiune a umanului, cea care asigură cu adevărat linii de evoluție și de progres social unitare.

Mihai Niculescu

Idei și personaje

Urmare din pag. I

și motivații adiacente. *Personajul de baricadă* e creionat în termeni de acțiune, are maxima limpezime a opțiunilor, nu ezită și nu are îndoieli cruciale ; de aceea, e definit și se autodefinește prin cîteva note, complexitatea psihologică fiind sublimată în ritm acțional și optimism reconfortant. *Firescul gesturilor întemeietoare* este atins atunci cînd individualitatea puternică este plasată credibil în atmosfera de epocă — așa cum se întîmplă cu Dumitrana și Dumitru Tronaru din romanele lui Eugen Barbu (*Soseaua Nordului*, *Incognito*). Exigențele verosimilității sînt de un cu totul alt ordin cînd eroul este făcător de istorie în chiar noul spațiu social deja revoluționat în temeiurile sale. Complexitatea sa este discernată, conturată sau sugerată în confruntare cu o realitate ce nu poate fi nestructurată în mentalități decît procesual ; imprevizibilul este mai greu de circumscris, dar tocmai de aceea înnobilează cu un alt tip de intensitate gestul constructiv în raport permanent și difuz cu mediul imediat și istoria cotidiană a omenescului. Îndirjirea pierde din spectaculos, dar cîștigă în suplețea mulării pe circumstanțe ireductibile ; dominantele psihovalorice nu sînt definite irevocabil în situații cruciale, ci puse la proba rezistenței în fața vieții reale unde au a-și dovedi virtuțile modelatoare ; rateurile, scăpările și/sau petele de conștiință nu mai pot intra într-o uitare salvatoare, ci obligă la o continuă arheologie spirituală, cu sedimentări psihologice și entelehii simbolice în căutare de matcă. Limpezimea *Clipei* lui Dinu Săraru este, de pildă, doar aparentă, căci radiografia lui Dumitru Dumitru și Tudor Cernat — și, prin ei, a unei epoci — scoate în evidență tocmai tensiunea permanentă dintre etalonul valoric-afectiv și opacitatea masivă, dar nu inertă, a ceea ce *clipele* cer de la ei. Alexe și Drăgan — din recent încheiatul ciclu romanesc semnat de Corneliu Leu — sînt figuri viguroase tocmai datorită pitorescului psihologic ne-standard, reflexivității în căutare de identitate, dar și cu efecte curative ; experiența propriilor lor principii îi obligă la demitizări, fără a fi vorba de abdicare ; continua re-evaluare la care îi îndeamnă viața, precum și aceea pe care ei înșiși o aplică vieții, configurează modele inedite de robustețe fragilă.

Maieutica literară este, dar, aplicată unei lumi în *des*facere și *pre*facere. De aceea, chiar structurile narative cunosc mutații sensibile. Textura romanului-anchetă profesat de Francisc Păcurariu este întortocheată, stufoasă, labirintică, astfel încît autorul invită la o lectură participantă : logica romanescă din *Tatuajele nu se lasă la garderobă* ține mai mult de planul receptării ; în text ea este efectiv anulată prin interferența, suprapunerea sau contopirea axelor temporale și a filoanelor experiențiale. Figura exemplară a lui Onisifor Suciu este în culise, fiind luminată mai ales prin urmărirea atentă — de la gesturi, chip, la amintiri și păreri — a prim-planului personajelor secundare. Istoria este descifrată cu evaluări ferme, dar nu pripite, ci delicat nuanțate. Nodurile tematice introduc discrete surse de tragic pe traiectoriile tensiunilor dintre ce a făcut Onisifor Suciu, ce a crezut și consecințele actelor sale.

Omul nou, făuritor de istorie, este și *păstrător de istorie*. Nu numai ca memorie culturală, ci și ca experiență cu medii sociale în și prin care permanențele naționale sînt active. În proza cu problematică local-transilvăneană, Horea este un martir care bîntuie imaginarul colectiv (romanele lui Ion Lăncrănjan, Francisc Păcurariu, Mircea Vaida ș.a.) ; figura lui Avram Iancu e prezentă ca stimul în chiar spațiul actual de reconstrucție moral-valorică. Este aici o acută trebuință de rădăcini. De aceea, de pildă, eșecul lui Monu din *Suferința urmașilor* e măret, în timp ce reușita momentană a lui Ionel Tincuș, a Salvinei ș.a. este lamentabilă. Ion Lăncrănjan confruntă fără compromis *eroii civilizatori* (Vasile Pozdare, Jeler), care își caută legitimarea morală a reacțiilor adoptative și constructive — chiar dacă fără de șansă (cum este situația lui Monu) —, cu eroii improvizați, ocazionali, care mimează angajarea (Ionel al lui Tincuș, Mitrofan Pujdercă ș.a.). Este conștiința faptului că resemnificarea spațiului valoric al istoriei contemporane continuă, nu anulează, tradiția. Între comuniști de tipul lui Ioachim Platon (*Corinda* de Mircea Vaida) și emblemele trecutului de ținută majoră sînt multe puncte de comunicare.

Dialectica interferențelor dintre prezent și permanențele istoriei naționale este nucleul cald al romanului românesc de azi, menit să plăsmuiască modele estetice de inteligibilitate asupra eforturilor contemporane de umanizare și re-umanizare a propriilor destine.

Zile de purpură

Urmare din pag. 1

acum, cînd este mai profundă ca oricînd unitatea de gînd și faptă a întregii națiuni române în jurul partidului, al secretarului său general, România se înfățișează cu remarcabile și netăgăduit succese.

Adevărul vieții noastre este arătat în modul cel mai elocvent de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea de la Marea adunare populară din Capitală din 19 aprilie : „Cred că puține țări din lume pot să prezinte realizarea, în 45 de ani, a creșterii industriei de 135 de ori, din care numai după Congresul al IX-lea, din 1965, de 120 de ori. Aceasta reprezintă o uriașă realizare a unui popor, stăpîn pe destinele sale, care a lichidat asuprirea, exploatarea capitalistă și își făurește în mod liber și independent viitorul său — socialismul și comunismul !

Tot în aceeași perioadă am realizat în agricultură — organizată pe baze socialiste, cooperatiste — o creștere a producției de circa 10 ori, din care de peste 6 ori după Congresul al IX-lea al partidului."

Iată 1 Mai 1989 în raza bucuriei, a gîndului fertil, a faptei eroice ! 1 Mai sub semnul calității, eficienței, prosperității ! 1 Mai al epocii fără egal : „Epoca Nicolae Ceaușescu" !

Sărbătoarea întîiului de Mai de acum, cînd se împlinește o sută de ani de la prima manifestare muncitorească a zilei Muncii și cînd aniversăm 50 de ani de la acel glorios 1 Mai 1939 este mai deplină ca oricînd. Întîmpinînd marile evenimente politice din acest an, 45 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și cel de al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, într-un moment simbolic al istoriei vom pregăti noi etape ale devenirii noastre. Toate acestea vor putea fi realizate numai într-un climat de pace și înțelegere, de colaborare și prietenie.

ROMÂNIA, TARĂ A PĂCII

Calea înfăptuirii necontenite a progresului o constituie calea păcii. Căci sub amenințarea armelor, a armelor nucleare, nimic și nimeni nu mai păstrează acea firească dezvoltare și aspirație spre tot mai bine.

În acest Mai, ziua muncii este și ziua păcii, pace susținută de România, prin cuvîntul cel mai autorizat și mai înflăcărat, al președintelui patriei : promotor și apărător al păcii, tovarășul Nicolae Ceaușescu este purtătorul în lume a mesajului de pace al poporului nostru. „Calea spre destindere, spre pace și colaborare — spunea secretarul general al partidului în Cuvîntarea la Plenara C.C. al P.C.R. din 12—14 aprilie a.c. — este calea renunțării la forță, la amestecul în treburile altor state, a respectării neabătute a dreptului fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării în mod liber, fără nici un amestec din afară.

România s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru realizarea unei Europe unite, în diversitatea orînduirilor sociale, care să asigure dezvoltarea economică și socială a fiecărei națiuni, fără amestec din afară. Cînd ne pronunțăm pentru o Europă unită înțelegem nu o Europă a blocurilor militare sau a blocurilor economice, deoarece aceasta nu este în interesul nici unui popor, ci o Europă a colaborării națiunilor libere, independente. Aceasta va asigura cu adevărat forța unei Europe a progresului și civilizației !"

Soarele planetei să lumineze și să încălzească zările păcii, să deschidă mugurii, să-i poarte la rod și din sămînță-n sămînță să apere spiritul uman constructor într-o pasnică viață.

Întîi mai 1989 să fie un univers al biruinței gîndului bun care să aibă în muncă izvorul viu al tuturor prefacerilor dorite spre fericire.

ÎNALTUL SENTIMENT

Urmare din pag. I

are toți sorții unei izbînzi fără egal. Pentru că, din cîte cunosc, la ora actuală sîntem singurii care au făcut acest lucru. Și, în același timp, am continuat programul marilor constructori, am continuat opera, de o amploare fără precedent, a dezvoltării. Ziua solidarității internaționale a muncii ne găsește într-o asemenea poziție și la o asemenea altitudine față de noi înșine ; și prin noi înșine, sub semnul mai mult decît elocvent, pentru că este al realității, al certitudinii, al faptei — acela al independenței care, prin toate fibrele sale, se leagă de muncă și gîndire, de patos adînc și abnegație, de angajare și dăruire, dintr-o rațiune care a fost și rămîne în întregime a libertății și demnității. Deplini de acum în independență economică, deplini în indemn, în efort și stăruință, deplini în așteptări. Și scrutîndu-ne adînc viitorul, calea experienței care ne așează în dreptul și pe potriva propriilor noastre cerințe și posibilități. Adică sentimentul datoriei față de noi înșine, sentimentul precumpănitor, profund și măreț și cu dovezi certe materiale și spirituale că astfel slujim și cauza înaltă a schimbului de valori internaționale. El, acest sentiment, este deopotrivă al păcii și-al înțelegerii, el este cauza, el este modul prin care și pentru care ne exprimăm ca patrie și popor. Ca lege : într-o mereu mai înnoită și mai prodigioasă lucrare asupra noastră înșine, ca lege — în spirit și faptă — a lucrului însuși prin care ne mostenim nu numai dinspre trecut și prezent, ci și dinspre viitor.

29 APRILIE 1989

„1 MAI ÎN LITERATURĂ"

● Muzeul Literaturii Române organizează în întîmpinarea zilei de 1 Mai un simpozion dedicat reverberațiilor literare ale evenimentului. Vor participa : dr. Tiberiu Udrea, cercetător la Institutul de Istorie „N. Iorga", criticul literar Emil Vasilescu, actorii Cristina Deleanu, Vistrian Roman, și solistul vocal Vasile Speranța.

MIHU DRAGOMIR — 70

● Cu prilejul aniversării a 70 de ani de la nașterea poetului și prozatorului Mihu Dragomir, Muzeul Literaturii Române a organizat la sediul Liceului de filologie-istorie „Zoia Kosmodemianskaia" din Str. Icoanei Nr. 10, marți, 25 aprilie a.c. ora 12, medalionul literar : „Mihu Dragomir — 70 de ani de la naștere". Au participat : Ion Horea, Niculae Stoian și Chira Dragomir.

1 MAI 1939 O PAGINĂ LUMINOASĂ DIN ISTORIA ROMÂNIEI

Tablou de Eugen Palade

Luna mai pe pămînturile românești nu înseamnă doar această splendidă înflorire a naturii și vieții, transfigurată în sufletele noastre și metamorfozată în poezie și artă. Continua transformare din natură ne dă nouă, tuturor acelora din zonele temperate, parcă mai multă înțelegere a lumii în care trăim și o înțelepciune mai cuprinzătoare a tot ce ne înconjoară. Luna mai este luna vieții în expansiune. Totul mustește de pornire nouă, totul freamătă și se animă. Și, firește, totul îndeamnă la o trăire mai plină a vieții în toate laturile ei.

Noul ev socialist al epocii noastre nu întîmplător în această lună își etalează — parcă mai frumos ca oricînd de-a lungul unui an, splendida sa salbă de realizări, frumuseți și năzuințe. Țara, cu deosebire în acest an și în acest moment cînd și-a dobîndit deplina independență economică și politică prin rambursarea datorilor contractate în exterior, trăiește din plin efervescența prezentului, înnoirile care îi marchează hotărîtor dezvoltarea, propulsind-o spre noi culmi de civilizație și progres. Parcă în această minunată lună mai, strălucirea țării apare în toată măreția ei. Dar luna mai este pentru noi românii și o lună de evocare a istoriei. Numeroase evenimente în această lună și-au avut pornirea sau împlinirea și toate sau aproape toate la români au însemnat tot atîtea înnoiri, tot atîtea imbolduri pentru înălțarea acestui popor spre unitate și independență.

În mai — era în 1877 — românii și-au proclamat deplina lor independență de stat pe care și-au apărat-o apoi cu arma în mînă la Grivița, Rahova, Plevna sau Vidin, o independență, bunul cel mai de preț, pe care au știut mai apoi s-o apere ori de cîte ori a fost amenințată.

Ca în toată lumea, în mai „e sărbătoarea Muncii", e ziua internațională a muncii, primăvara lumii și ziua încrederii în oameni. De la țările pierdute în negura umezelii, pînă la cele scăldate în razele arzătoare ale soarelui, de la țările civilizației antice pînă la cele de formațiune mai nouă — peste tot pămîntul aceleași gînduri și năzuințe cheamă o lume întreagă la sărbătorirea aceleiași mari zile, simbolul revendicărilor proletare, „Ziua de 1 Mai".

Constituie o mîndrie pentru clasa muncitoare din țara noastră faptul că cinci delegați ai săi au participat și au votat Rezoluția Internaționalei a II-a de la Paris din anul 1889 prin care ziua de 1 Mai era declarată zi internațională a celor ce muncesc.

De la primul 1 Mai sărbătorit în țara noastră, în anul următor, 1890, această zi-simbol a marcat puternice semnificații în istoria luptelor revoluționare ale clasei muncitoare, ale poporului român pentru dreptate socială, unitate și independență națională. Acestea se îmbinau cu „năzuințele de clasă" cu „înfrățirea internațională și pacea universală", exprimau voința ca „România de astăzi să devină România socialistă de mîine", așa cum își formula țelul și idealul de luptă Partidul Socialist, în anul făuririi statului național unitar român, 1918.

1 Mai, ziua libertății muncitorilor cu brațul și cu mintea, ziua pîinii pentru toți, a bucuriei de a trăi în pace. Conducerea noilor prefaceri o prelua Partidul Comunist Român, făurit și el tot într-o primăvară, și tot în luna mai, între 8—12, 1921, cînd s-au desfășurat lucrările Congresului Partidului Socialist, care a hotărît transformarea acestuia în partid comunist, o hotărîre izvorîtă din voința de luptă a clasei muncitoare, din necesitatea istorică a unui partid energic, în stare să acționeze cu toată vigoarea pentru mobilizarea clasei muncitoare, a maselor largi pe calea înfăptuirii unei noi orînduiri. Partidul Comunist Român prelua și ducea mai departe tradițiile înaintate ale proletariatului, ale poporului român pentru împlinirea aspirațiilor de progres ale maselor, pentru înlăturarea exploatării și asupririi. Cum remarca secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Partidul Comunist Român a fost nu numai **„continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893"**, dar și acel detașament de avangardă care **„a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții ale dezvoltării României, lupta de eliberare socială și națională".**

În împrejurările deceniului al patrulea al secolului nostru, cînd pericolul fascist, revizionist și de război amenința direct ființa de stat a României, unitatea și suveranitatea sa, partidul comunist s-a situat în fruntea forțelor democratice, patriotice-naționale în lupta pentru apărarea independenței și integrității patriei, pentru a bara calea fascismului și războiului.

O investigare atentă a izvoarelor documentare privind istoria României în anii existenței celui de-al III-lea Reich atestă cu claritate că hitlerismul, fascismul și revizionismul au fost asociate de la început, cu cele mai grave primejdii la adresa existenței statului național unitar român ca și a altor state pașnice din Europa.

Este meritul istoric al Partidului Comunist de a fi sesizat acest pericol și de a fi acționat cu hotărîre pentru mobilizarea forțelor patriotice, democratice în lupta împotriva fascismului și războiului. Pentru apărarea dreptului istoric al românilor de a fi stăpîni pe pămîntul strămoșesc, au luptat în acei ani învolburați clasa muncitoare, forța de bază a națiunii noastre, celelalte forțe democratice și patriotice, militanții antifasciști.

Luminoasă, eroică se afirmă în acei ani proeminența personalitate a militantului comunist, a înflăcăratului patriot și revoluționar Nicolae Ceaușescu, care a reprezentat tineretul revoluționar în conducerea Comitetului Național Antifascist încă de la inființarea sa în 1933. Evocînd acele momente istorice, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : **„Am intrat în mișcarea revoluționară în anii ascensiunii fascismului, în anii pregătirilor de război, deci de la începuț am participat activ la lupta împotriva războiului și fascismului. Din această experiență, din ceea ce au însemnat fascismul și cel de-al doilea război mondial, trebuie să tragem toate învățămintele ! Să facem totul pentru a nu se mai repeta, în nici o țară, dictatura fascistă, pentru a asigura libertățile democratice ale popoarelor, dreptul lor la dezvoltare liberă, independentă, așa cum o doresc, fără nici un amestec din afară"...**

Strălucirea de piatră prețioasă a unității poporului nostru în jurul Partidului Comunist este rodul unor ani grei de luptă, la care, privind, avem în memorie amploarea luptei antifasciste a maselor populare. „Noi, comuniștii — se spunea într-un document al P.C.R. din 1935, care exprima starea de spirit a clasei muncitoare — sîntem gata să apărăm cu arma în mînă independența României, dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist."

Organism viu, puternic ancorat în realitățile țării, Partidul Comunist și-a lărgit mereu contactele cu toate forțele care se împotriveau ciumei brune. În acest mod a acționat și în vederea pregătirii și desfășurării marilor demonstrații patriotice, antifasciste și antirăzboinice din 1 Mai 1939.

Partidul Comunist Român chema poporul la luptă împotriva războiului, împotriva pericolului fascist, chema toate conștiințele lucide, toate forțele progresiste și patriotice să lupte împotriva tendințelor expansioniste și revizioniste ale statelor fasciste. Militanții Partidului Comunist, între care se remarca îndeosebi tînărul comunist Nicolae Ceaușescu, patriot înflăcărat, profund devotat cauzei clasei muncitoare, poporului, desfășoară o muncă intensă în rîndul maselor muncitoare, în rîndul tuturor celor care apără libertățile democratice, independența și suveranitatea României.

1 Mai 1939. Străzile Capitalei erau pline de lume. Dinspre Calea Călărași, unde se afla sala Tomis, dinspre fostul local de întrunire a breslelor, de la sala Eintracht, din toate marile întreprinderi ale orașului, coloane de muncitori se îndreptau spre sala cinematografului Aro, Patria de astăzi. Acolo se desfășura Congresul breslelor, sub auspiciile guvernului prezidat de Armand Călinescu, el însuși prezent la adunare.

După ținerea Congresului, participanții s-au întrunit în Piața Romană pentru încolonare, la care adăugîndu-se coloanele ce afluiau de pe celelalte străzi ale Capitalei, au constituit o coloană de manifestanți care într-o ordine desăvîrșită au manifestat, strigînd lozinci antifasciste : Trăiască democrația ! Vrem România liberă și independentă ! Vrem respectarea granițelor ! Trăiască Frontul popular împotriva fascismului ! Să apărăm hotarele țării ! Traseul : Piața Romană, Calea Victoriei, Șoseaua Unirii, Bd. George Coșbuc, strada 11 Iunie, Parcul Libertății, unde au depus o coroană de flori la Mormîntul Eroului Necunoscut, ca omagiu adus eroilor neamului, celor care făcuseră suprema jertfă pe altarul unității și independenței naționale a României.

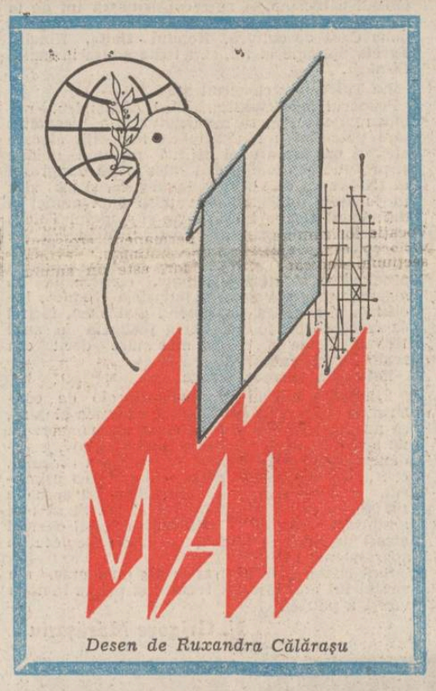

Desen de Ruxandra Călărașu

Ca de atîtea ori în istoria zbuciumată a patriei noastre, voința maselor a schimbat cursul desfășurării evenimentelor, astfel încît acea zi de sărbătoare a solidarității internaționale a oamenilor muncii, 1 Mai, a devenit o grandioasă manifestație patriotică, antifascistă, antihitleristă și antirăzboinică, o chemare înflăcărată la apărarea integrității și suveranității patriei.

Rolul hotărîtor în organizarea și desfășurarea grandioasei manifestații de la 1 Mai 1939 la București l-au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Petrescu-Ceaușescu.

Din inițiativa comuniștilor și a muncitorilor social-democrați în după-amiaza zilei de 1 Mai 1939 au fost organizate, de asemenea, pe Stadionul muncitoresc și în diverse locuri de agrement din jurul Capitalei diverse acțiuni cu caracter educativ patriotic, s-a extins acțiunea de colectare a ajutoarelor pentru întemnițați politici ai clasei muncitoare, s-au lansat și scandat chemările la luptă ale partidului comunist.

Manifestări asemănătoare, cu caracter patriotic, antifascist și antirăzboinic au fost organizate de muncitorii comuniști, socialiști și social-democrați în 84 de centre muncitorești ale țării : Timișoara, Arad, Cluj, Iași, Reșița, Ploiești, Deva, Constanța, Galați, Brăila, Tg. Mureș, Oradea, Bacău, Alba Iulia, în localitățile miniere de pe Valea Jiului. Mulți dintre muncitori s-au pronunțat împotriva politicii revizioniste promovate de guvernul fascist-horthyst al Ungariei, arătînd că oamenii muncii maghiari din România nu aprobă această politică și, ca și muncitorii români, nu au alte dezideratе decît munca și libertatea.

Manifestațiile patriotice antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939 din România se înscriu ca momente însemnate în cadrul general al acțiunilor de masă revoluționare organizate și conduse de partidul comunist. Este deosebit de important faptul că în mod simultan, în această zi de 1 Mai 1939, comuniști, socialiști și social-democrați și-au unit glasul în apărarea drepturilor și libertăților democratice, împotriva primejdiei fascismului, a hitlerismului, și-au afirmat hotărîrea de a lupta cu fermitate și pînă la sacrificiul suprem pentru independența și suveranitatea de stat a României. Aceste acțiuni au constituit, pe de altă parte, o verificare în practică a luptei revoluționare, a justeței liniei politice, ideologice și tactice a partidului comunist, capacitatea organizatorică, legăturile cu masele largi ale poporului. Ziarul „Timpul", răspîndit în cercuri largi ale societății românești, aprecia astfel demonstrațiile muncitorești : **„1 Mai 1939 a arătat o dată mai mult că muncitorimea este temeiul, baza și substanța națională, chezășia prosperității ei în pace și apărătoarea ei atunci cînd patria o cere."**

Manifestațiile revoluționare și patriotice de la 1 Mai 1939 au constituit o victorie a partidului comunist, a politicii sale de Front unic cu celelalte partide muncitorești și democratice. Ele au fost pe larg comentate în cele mai diverse pături ale opiniei publice din țară și au avut un larg ecou peste hotare. Unitatea de acțiune pe care P.C.R. a imprimat-o manifestațiilor revoluționare de masă de la 1 Mai 1939 constituia o perspectivă dintre cele mai promițătoare pentru activitatea politică de viitor a proletariatului român împotriva primejdiei fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale a patriei. „Înainte ! — se adresa **„Scînteia"** clasei muncitoare — Comuniști și muncitori social-democrați, realizați și întăriți Frontul Unic ! Munciți pentru concentrarea tuturor forțelor democratice și sincer patriotice într-un front larg combativ, împotriva dușmanului fascist din afară, a agenților hitleriști din țară (...) De munca voastră comună, tovarăși, de energia voastră, de fidelitatea voastră față de clasa muncitoare, față de poporul român depinde succesul acestei lupte măreț de salvare a țării."

La rîndul său ziarul social-democrat „Lumea Nouă" a consacrat rînduri semnificative manifestațiilor de la 1 Mai 1939 : „Masele muncitorești, organizate și conștiente, n-au încetat un singur moment să facă propaganda necesară și să preseze asupra guvernanților în sensul menținerii păcii pe principiile de drept public care să asigure popoarelor libertatea și independența lor. Ele reînnoiesc de înții mai 1939 apelul lor cald la colaborarea și solidaritatea popoarelor democrate și pacifiste, pentru ca prin forța lor să poată instaura în toată lumea un regim de cooperație egalitară, economică și politică — chezășia sigură a păcii generale." Subliniind semnificația istorică a acestui eveniment, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : **„Creșterea avîntului mișcării antifasciste din România se oglindește în valul acțiunilor de luptă care au loc în această perioadă, în marile demonstrații antifasciste organizate la 1 Mai 1939 sub semnul împotrivirii poporului nostru Germaniei fasciste, pentru libertăți democratice, pentru apărarea independenței țării. În București peste douăzeci de mii de cetățeni au manifestat în stradă împotriva Germaniei hitleriste și, ca un simbol al hotărîrii de luptă pentru apărarea patriei, au depus coroane de flori la mormîntul Eroului necunoscut."**

Amploarea manifestărilor revoluționare de la 1 Mai 1939 și transformarea lor într-o acțiune antifascistă și antirăzboinică de masă au avut ecou și peste granițele țării. Astfel, în ziarele „Daily Herald" din Marea Britanie și „Izvestia" din U.R.S.S. din 2 și respectiv 4 mai 1939 au apărut informații în care se arată : „În România, la 1 Mai, 20 000 de muncitori au demonstrat în București sub lozinci antifasciste și antirăzboinice." „Manifestările de 1 Mai din București și din provincie — scria, la rîndul său, revista „Rundschau" din Basel (Elveția) din 25 mai 1939 — au relevat intensificarea activității antifasciste a maselor, o creștere a influenței partidului comunist, a capacității sale de a mobiliza masele". Subliniind cadrul unității muncitorești de luptă care a stat la baza acestor acțiuni, revista remarca, de asemenea, caracterul lor profund patriotic, hotărîrea clasei muncitoare din România de a apăra independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială a țării. „Numeroase pancarte — scria revista — exprimau necesitatea apărării independenței și integrității țării, abrogarea tratatului economic cu Germania, alianța cu Franța, Marea Britanie și Uniunea Sovietică."

Ataşatul român de presă din Washington sublinia, în raportul trimis în țară, că manifestările de masă de la 1 Mai 1939 din România — îndeosebi caracterul lor antifascist și antirevizionist — au fost comentate și apreciate în mod deosebit în presa din S.U.A., precum și în emisiunile diverselor posturi de radio. S-au făcut dese referiri la cuvintele primului ministru Armand Călinescu : **„Cei care cred că avem ceva de dat se înșeală. Apăra-vom cu singele nostru pămîntul și țara ce ne aparține."**

Cu mare indignare au fost comentate aceste evenimente de către ziariștii fascisti, germani, italieni și unguri, acreditați în București. Aceștia au criticat regimul carlist pentru faptul că nu a luat măsuri de reprimare a manifestației patriotice antifasciste din ziua de 1 Mai. Informate de Ambasada Italiei din București, autoritățile fasciste din Italia au protestat pe lîngă ministrul afacerilor externe al României, Grigore Gafencu, care tocmai în acea perioadă făcea o vizită protocolară la Roma. Din însărcinarea lui Mussolini, contele Ciano i-a transmis lui Gafencu „nemulțumirea guvernului italian față de guvernul român, care a permis manifestanților libertatea exprimării părerilor lor, fără să ia nici o măsură de represiune". Din aceleași motive, întrevederea dintre Gafencu și Mussolini s-a desfășurat într-o atmosferă „deosebit de rece".

Evenimentele de la 1 Mai 1939 din București au avut răsunet în cadrul lucrărilor Conferinței internaționale asupra problemelor democrației, păcii și apărării persoanei umane, ținută la Paris în zilele de 12—14 mai 1939. Luînd în discuție situația din România, amenințată de fascism și agresiune din partea Germaniei hitleriste și a aliaților săi, conferința, în documentul intitulat „Pentru integritatea și independența României", aprecia că manifestațiile muncitorești din ziua de 1 Mai din București sînt „expresia voinței maselor", că acestea au avut un puternic caracter antifascist și antirăzboinic, „ceea ce este dovadă că poporul român se ralizează la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta în mod real împotriva agresorului și fascismului".

Eroica luptă dusă în acești ani de Partidul Comunist Român în fruntea unor largi forțe progresiste, sub steagul democrației, unității și independenței țării, atitudinea realistă a unor personalități și grupări politice burgheze au stăvilit pentru un timp ascensiunea spre putere a organizațiilor fasciste și înrobirea țării Germaniei naziste.

În împrejurările dezlănțuirii celui de-al doilea război mondial, poporul român, supus unor presiuni concentrice externe, s-a aflat singur în fața agresiunii hitleriste, lipsit de orice sprijin din afară, a devenit victima sfîrtecării teritoriului național. Prin Dictatul fascist de la Viena, partea de nord-vest a României a fost anexată Ungariei horthyste, țara fiind practic aruncată în brațele Germaniei hitleriste și a statelor revizioniste.

În acele momente grele, Partidul Comunist Român a organizat și condus lupta pentru eliberarea țării de sub dominația hitleristă, pentru înlăturarea dictaturii antonesciene, pentru salvarea poporului român de la catastrofa națională spre care era împins. O luptă neînfricată s-a desfășurat împotriva fasciștilor-horthyști care, în teritoriul ocupat din partea de nord-vest a țării, au instaurat un regim de jaf organizat și teroare cruntă, organizînd numeroase masacre împotriva populației românești și a forțelor democratice, progresiste.

În anii dictaturii antonesciene și ai războiului hitlerist, Partidul Comunist Român a militat pentru făurirea Frontului național antihitlerist, care să cuprindă toate partidele și grupările politice antifasciste, pe toți patrioții români. În concepția Partidului Comunist Român, baza Frontului Național Antihitlerist trebuia să fie unitatea de acțiune a celor două partide muncitorești — P.C.R. și P.S.D. „Fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nici unitatea de luptă pentru dezrobirea națională a poporului român" — sublinia Circulara C.C. al P.C.R. din iulie 1941. Platforma program a C.C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941 trasa sarcină tuturor comuniștilor „să lucreze la crearea Frontului unic al clasei muncitoare în întreprinderi cu muncitori social-democrați, național-țărăniști și fără partid. Însă în același timp trebuie realizat frontul unic cu Partidul Social-Democrat, cu conducătorii săi centrali și locali, împotriva fascismului, dușmanul comun".

În februarie 1943 s-au adoptat în unanimitate două rezoluții : una referitoare la unitatea de acțiune politică a partidelor muncitorești, iar cealaltă, în legătură cu necesitatea unei singure mișcări sindicale. La aceasta a contribuit și autodizolvarea Internaționalei Comuniste, în mai 1943, apreciată pozitiv atît de comuniști, cît și de social-democrați, iar unele cadre conducătoare ale P.S.D. au considerat chiar că sosise momentul lichidării sciziunii și înfăptuirii partidului unic al clasei muncitoare.

În toamna și iarna anilor 1943—1944 au continuat tratativele între conducerile P.C.R. și P.S.D., tratative finalizate la mijlocul lunii aprilie 1944, prin făurirea **Frontului Unic Muncitoresc.** De comun acord, conducerile celor două partide au hotărît ca vestea realizării F.U.M. să fie adusă la cunoștința opiniei publice prin manifestul publicat tot în ziua de 1 Mai și difuzat în întreaga țară. Manifestul glăsuia : **„În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și de speranță, muncitorimea organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoare politică, credință religioasă și apartenență socială, la luptă hotărîtă pentru : Pace imediată! Răsturnarea guvernului Antonescu ! Formarea unui guvern național din reprezentații tuturor forțelor antihitleriste ! Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane. Alianța cu Uniunea Sovietelor, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, democratică și independentă."**

Făurirea Frontului Unic Muncitoresc a întărit rolul conducător al clasei muncitoare în mișcarea de rezistență antihitleristă din România, a exercitat o puternică influență asupra celorlalte clase și grupări politice în sensul grăbirii procesului de unire a tuturor forțelor antihitleriste pentru doborîrea regimului antonescian, a scoaterii țării din războiul împotriva Națiunilor Unite și a întoarcerii armelor contra Germaniei hitleriste și Ungariei horthyste. Frontul Unic Muncitoresc a devenit axul vital pe care s-a clădit larga coaliție de forțe, ce a creat cadrul politic necesar înfăptuirii Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944.

La scurt timp după făurirea Frontului Unic și-au găsit finalizarea și alte aliante politice preconizate de comuniști care au înfăptuit, într-un consens național, actul demnității naționale de la 23 August 1944.

Într-un mai, într-o altă primăvară a vieții, biruitoare, în 1945, popoarele lumii au înfrînt hidra fascistă, Germania lui Hitler a capitulat fără condiții. Bucuria a renăscut pe chipul suferind al Europei și al lumii. La această victorie, România și-a adus o contribuție importantă. Din cei aproximativ 540 000 de militari care au luptat pentru alungarea hitleriștilor din România, Ungaria, Cehoslovacia, Austria, 170 000 au fost uciși sau răniți. La mai mult de un miliard de dolari (la nivelul din 1938) a fost estimată contribuția economică a țării. Ca de atîtea ori în zbuciumata lor istorie, românii au plătit cu sînge și suferință dreptul lor la o viață mai bună. Istoria atît de bogată în fapte de referință și-o datorează lor înșile. Așa cum își datorează viața lor de azi și își vor datora viitorul.

Primăvara lui 1945 a însemnat pentru români nu numai ieșirea din coșmarul unui război pustiitor. A însemnat, într-o strînsă corelare și dependență cu actul de la 23 August 1944, începutul făuririi unui nou destin istoric. Masele largi populare au fost chemate la construcția unei noi societăți, a socialismului pe pămîntul României. Noi energii au fost descătușate, un mare potențial revoluționar a intrat în acțiune. Întreaga societate românească de atunci încoace a fost transformată, remodelată și așezată cu fața spre progres multilateral. Cu deosebire succesele au fost mari, hotărîtoare, după 1965, de cînd în fruntea partidului și statului nostru a fost ales de către întregul partid și popor tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate de excepție a lumii contemporane și cînd s-a trecut pe un front tot mai larg la punerea în operă a gîndirii social-politice a tovarășului Nicolae Ceaușescu care semnifică, în esență, aplicarea creatoare a principiilor și adevărurilor generale ale socialismului științific la condițiile țării, renunțarea la obsesia modelului unic, la dogmatism și șablonism. Socialismul, pe pămîntul României, a dobîndit în „Epoca Nicolae Ceaușescu" noi trăsături și valențe, o forță transformatoare de nebănuit. El s-a confundat cu cele mai înalte și mai luminoase idealuri ale românilor, cu întreaga energie revoluționară, cu vocația lor de progres și civilizație, de pace și colaborare cu toate popoarele lumii, cu dorința arzătoare de a ridica patria pe noi trepte de progres și civilizație.

Mircea Mușat

Odă primăverii

Acum cînd primăvara-i dulce
și tei dor să înflorească
aduce dorul și nu duce
mîndria noastră omenească

nu datorăm nimic cuvinte
de-atîtea veacuri așteptate
se spun cu glasul cel fierbinte
ca de la frate la alt frate

de la părinți înspre copii
spre veacurile ce-or să vină
în tei marii Românii
tinzîndu-și florile-n lumină

vor fi aici pentru-nălțare
și naștere întotdeauna
am pus o viață fiecare
și viața noastră este una

una pe roată și pe cimp,
una în leagăn și în mînă
și pentru timp și peste timp
una cu patria română

Ion Nicolescu

Floare de mai

Ești Floare de Mai patria mea !
Te învăluie-n taină soarele blînd,
Te atinge zefirul ușor împlinindu-ți
În rouă petalele — inveliș mătăsos
Peste inima ta în lumină pulsînd !

Cum înalt te iubesc fiii tăi —,
Te îmbrac din iubire-n cuvînt,
Te așez lîngă umăru-mi sting,
Murmurindu-ți — de dragoste —
cîntecul sfînt
Ești Floare de Mai patria mea !

Iuliana Paloda-Popescu

Chip înflorit

Îngemănări de ziuă, oră clară,
Te-nfășuri iarăși în lumină, țară,
Îmi ari cîmpiile din ochi și-astfel
Clipa ce-o văd se sprijină de cer.

Plină-i de raze, faguri și altoi,
Ca o visare-a gîndului din noi
Și primăvara care o ții în mîini
Are miros de floare, și de pîini

Trăiești minunea cînd ți-arăți
Chipu-nflorit de steaguri și cetăți.

Stela Anchidin

Purtînd în suflet

Purtînd în suflet frumuseți străvechi,
Cu dragoste ne înstrunim viori,
Cîntînd cu-arcușurile de candori
Sfintele doine, sîrbe, hore vechi.

Poate că diminețile-balade
În inimile noastre-s veșnic sori,
Sau poate sînt miresmele de flori
Ce vremuind se-nalță în arcade.

Cînd răspîndesc doar optimismul pur
Și-o-nseninată stare de azur,
Cum să nu crezi în ziua care vine ?

Filtrînd prin veghe cîntecele noastre,
Prin raze roșii-aurii-albastre,
E țara-nfăptuirilor depline.

Ioan N. Dumitrescu

În anii construcției socialiste, țara noastră a străbătut mai multe etape de dezvoltare. Obținînd realizări de importanță istorică, România s-a transformat, într-o perioadă de 40 de ani, dintr-o țară slab dezvoltată, predominant agricolă, într-o țară industrial-agrară, asigurîndu-se astfel ridicarea nivelului general de civilizație și bunăstare al întregii națiuni.

NICOLAE CEAUȘESCU

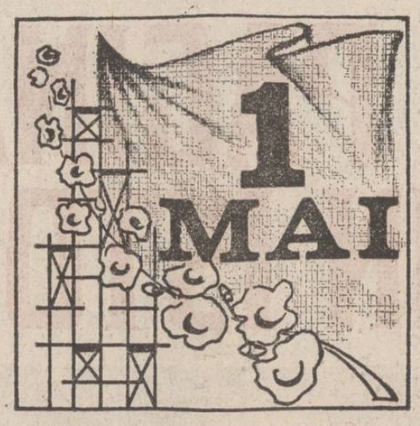

PATRIA LA TIMPUL PREZENT

ORAȘUL DE PE CELE ȘAPTE COLINE

Îmi place să revin la Tulcea.

Orașul acesta, așezat pe cele șapte coline, a renăscut pur și simplu.

Din 1968, de cînd a devenit județ, ca urmare a unei drepte și înțelepte legi, prin care mijloacele de producție au început să fie mai armonios repartizate pe teritoriul țării întregi, implinindu-se astfel un act de dreptate socială, Tulcea și-a reciștigat dreptul la dezvoltare.

Iată, intru într-o întreprindere în care n-am mai fost de cînd se afla în faza de șantier. La un capăt, îmi aduc aminte, constructorii ridicau hale înalte, se montau mașini ultramoderne, iar la celălalt capăt, într-o baltă, alți oameni, mai de-ai locului, pescuiau în apă pînă la briu cu hodoroabele. Habar n-aveau ei, atunci cînd știuca sau crapul huruiau în hodoroabele lor, că nu peste mult timp destinul lor va fi altul, că o realitate nouă îi va atrage către o altă clasă socială, mai emancipată, le va deschide un orizont spre o altă devenire umană.

Au trecut de atunci zece ani.

Imaginea locului mai stăruie vag în amintire. Peste ea a apărut o alta, de-a dreptul grandioasă.

Ce se întîmplă aici, în Întreprinderea de construcții nave și utilaj tehnologic ? Răspunsul se deduce : se construiesc nave maritime și fluviale și utilaj tehnologic. Vapoare de 7 500 pînă la 15 000 tdw, nave de transport, barje, nave de transportat îngrășăminte chimice lichide, remorchere, tancuri de buncheraj. Inginerul Constantin Duțu, directorul întreprinderii, îmi spune că în curînd va începe construcția unui mare remorcher — spărgător de ghețuri. Apoi se vor construi alte și alte nave : nave de degazare a tancurilor de combustibili de la vapoarele mari, nave pentru pescuitul costier la Marea Neagră. Tot aici, Tulcea fiind un important port maritim, se repară și navele de pescuit oceanic, de transport maritim, altele. Ajungînd la malul fluviului, ai strania senzație că orașul nu se întinde numai pe cele șapte coline, ci el se întinde dincolo de mal, pe apele bătrînului fluviu, că el stă, se sprijină într-un mod miraculos pe fundațiile mișcătoare ale acestor multe și variate vapoare.

Am devenit, zice directorul Constantin Duțu, un fel de **service** pentru tot ce plutește pe apă. Sîntem bine plasați, aici, în drumul vapoarelor, avem dotări unice în țară și nu ne rămîne decît să ne facem datoria. Privesc în jurul meu, cît poate privirea să cuprindă și îmi dau seama că pe planeta aceasta care se numește ICNUT nu încap decît performanțele. Carusele, freze, borwerguri, strunguri orizontale și frontale, mașini automate de debitat table, cu comandă numerică și fotoptică, un centru de calcul unde se pregătește această operațiune de debitare, mașini de debitarea tablelor și profilelor la rece, prese de pînă la 3 000 tone, o hală de montaj care le însumă, cu două locuri unde nava poate fi echipată chiar și cu motorul. Totul este **unic** în jur. Și nu numai grandoarea acestor mașini și utilaje șochează ochiul neobișnuit cu imaginea lor, ci și înalta lor tehnicitate, pe care specialistul o stăpînește, iar reporterul abia o intuiește.

Și pe acest pămînt al mastodonților descopăr oamenii.

PERSONALITĂȚI ÎN MIȘCARE

Balta din capătul întreprinderii a dispărut demult. Unde n-a fost pic de civilizație, vorbesc de spațiul de odinioară pur natural, a apărut acum o civilizație de virf a tehnicii. Saltul e uriaș. Să pătrundem puțin în miezul lui și să cunoaștem oamenii. Cu zece ani în urmă, vă spuneam, pescuiau cu niște coșuri împletite din nuiele, fără fund, pe care noi, ăștia mai de la Dunăre, le numeam, le numim și acum vizînd o tradiție — hodoroabe. Oamenii aceștia au descoperit mai întîi spațiul întreprinderii, au descoperit organizarea vieții și muncii, cerințele unei discipline și ale unei solidarități muncitorești, au descoperit, cum s-ar spune, tehnica asta care pe mulți i-a uimit, i-a speriat sau i-a atras, a descoperit, metaforic vorbind, interiorul mirific al unei cetăți — întreprinderea — pe care veneau s-o cucerească. Se construia, sigur, pe un spațiu fizic, se montau mașini, se descopereau și se învățau tehnologii de lucru, dar se pornise atunci și o măreață construcție umană. Vechii hodorobari, stuficultori, agricultori, păstori au fost „hipnotizați" de tehnica de virf și au îndrăznit să bată la porțile întreprinderii. Li s-au deschis aceste porți, erau doar făcute să li se deschidă, și ei au intrat, fără să-și dea prea bine seama, într-o lungă cursă a devenirii lor. Au învățat alte meserii : strungari, frezori, constructori navali, sudori, lăcătuși mecanici, electroniști, frigotehniști, în total, reținem de la președintele consiliului oamenilor muncii, Alexandru Tudorof, vreo 35 de specialități, dintre care unele unice în țară, meserii la nivel de virf pe plan mondial fiindcă și tehnica pe care o deservesc, o minuiesc acești oameni este o tehnică de virf la nivel mondial. Să exemplificăm ? Uite, să ne oprim la oamenii care minuiesc una dintre cele mai tehnice instalații : instalația de ridicare-lansare nave. Este un fel de sincrolift. Nava, fie ea chiar și de 15 000 tdw, e pilotată spre această instalație, la cheul întreprinderii. Într-o oră, o singură oră imaginați-vă, e sus, pe cheu. Într-o zi, hai să zicem două, depinde de reparație, nava se repară și deci după o zi sau două poate pleca din nou pe oceanele și mările lumii. Simplu descris, complicat de realizat, măreață o astfel de tehnică, copleșitori în admirația noastră acești oameni ce o minuiesc.

Cine sint, de unde vin ei ?

Cine sint v-am mai spus, oameni în principal de-ai locurilor, din deltă și din toată Dobrogea. Lor li s-au adăugat însă și oameni din alte localități din țară, din Iași, Bacău, Vaslui, Botoșani, din toată Moldova. **Meseria** de a face vapoare, dintre cele mai tehnice, mai mari, mai confortabile, e o meserie frumoasă, are în simburele ei un dram de romantism. În întreprinderea asta de lîngă malul Dunării tulcene lucrează la construcția și repararea vapoarelor multe mii de oameni, în zdrobitoarea lor majoritate foarte tineri, virsta medie nedepășind la ora acestui reportaj douăzeci și unu de ani și jumătate. În 1985/86, zice directorul Constantin Duțu, am primit vreo 1 700 de absolvenți de școli profesionale. Și media de virstă s-a dus atunci sub douăzeci de ani. Da, ponderea covîrșitoare a sursei forței de muncă rămîne să o asigure școala profesională. Întreprinderea are în patronajul ei un mare grup școlar format din școală profesională, școală de maiștri și liceu. Este **universitatea** uzinei. Dar la ICNUT vin, împinși de aceeași patimă frumoasă de-a construi vapoare, și alți tineri : de la liceele cu profil mecanic din județ, de la Sulina, Măcin, Babadag. Mai toate aceste licee sînt sub patronajul întreprinderii. Noi, zice iar directorul, le dăm maiștri instructori, ingineri și subingineri, noi le dotăm, pe cît este posibil, atelierele-școală. Liceul „Spiru Haret" din Tulcea nu e patronat de noi, dar îi ajutăm și pe cei de acolo. Îi ajutăm fiindcă mulți dintre absolvenți vin la noi. În aceste ateliere se fabrică, se realizează unele repere mai simple, alteori chiar complicate, repere care intră în construcția și repararea navelor maritime și fluviale. Mulți dintre acești tineri sînt copiii celor ce au bătut uimiți sau măcar au privit la începutul iscoditor spre spațiul acestei cetăți care prindea să se înalțe chiar în prispa Dunării. Dar ne gîndim și la o altă realitate poate mai spectaculoasă : la marea construcție umană pe care a declanșat-o implantarea acestei investiții aici, la Tulcea, într-un ținut odinioară vitregit de timp și de istorie, și chiar de devenire. Investiția aceasta, ca și altele de aici, din zona industrială a Tulcei, a scos oamenii din bălțile Deltei, de prin grindurile și de pe toate brînciurile de pămînt, i-a scuturat de inapoiere, i-a școlit și emancipat, i-a rezidit într-o demnitate umană.

LUMINA CARE ATRAGE

Mi-au confirmat mai mulți tulceni, artiști plastici, că la Tulcea există o lumină aparte. Nu în sens figurativ, metaforic, ci cit se poate de real. Orașul, îmi spunea arhitectul Marcel Pavel, se scaldă într-o lumină proprie. Obiectele capătă contururi foarte precise, tăioase uneori. Secretul acestei lumini eu nu l-am aflat oricît am întrebat în stinga și-n dreapta. Îl pun, să-mi dau singur un răspuns, pe seama fluviului în care orașul se oglindește și din care se reflectă poate această lumină, mai puternică și mai policromă. Nicăieri în țară, mă gîndesc la orașele de pe malul fluviului, oamenii nu au îndrăznit să construiască mai aproape de mal ca tulcenii. Blocurile de pe faleza Tulcei lasă impresia că se ridică din Dunăre. Fluviul e ca o magie, cheamă orașul spre el, are o mare putere de seducție. Lumina lui policromă atrage, șochează, se stinge și renaște din nou ca o Pasăre Phoenix. Oamenii se simt atît de legați de el, de fluviu, încît atunci cînd nu dorm în casele lor, dorm în paturile din cabinele pontoanelor, șlepurilor, navelor de tot felul. De aici degajă permanent senzația aceea de forță care atrage omul. Dunărea, pentru Tulcea, fixează sau devine axa de rotație în jurul căreia gravitează cele șapte coline pe care s-a cocoțat orașul și hohotește, prin noile sale construcții, departe spre stepa dobrogeană. Orașul a început să se reconstruiască tot de la mal. Gara de călători, Gara fluvială, Autogara, noua Casă de cultură, Hotelul **Delta**, Hotelul **Egreta** aproape la fel, sînt toate aduse în malul Dunării.

La Tulcea s-a construit mult.

Primarul municipiului, Rizu Alexandru, mă îndemna să reții că municipiul s-a dezvoltat fără precedent : fondurile de investiții alocate aici, ca urmare a unei politici profund umane și profund echitabile, mai ales după Congresul al IX-lea, ca de altfel în toată țara, și mai ales în județele mai slab dezvoltate pînă atunci și din rindul cărora făcea parte și județul Tulcea — fondurile alocate aici, deci, au făcut să se dezvolte ramuri industriale noi — metalurgia pentru feroaliaje și metalurgia neferoasă pentru producerea aluminei calcinate, construcția de mașini, industria ușoară, industria chimică, industria alimentară (a peștelui mai ales), făcînd ca valoarea producției-marfă realizată în anul 1988 să fie de 27 de ori mai mare decît cea realizată în anul 1965.

Este lumina care atrage.

Fiindcă, așa cum spuneam, dincolo de construcția economică desfășurată pe atitea planuri, să nu pierdem din vedere, chiar dacă uneori nu ne apare ca un bloc cu douăzeci de etaje, grandioasa construcție umană. Dezvoltarea orașului, cea „fără precedent" pe care o amintea primarul, a atras spre acest municipiu azi aproape 100 000 locuitori. În 1965, erau 35 000. Și să mai amintim o cifră: 60 la sută dintre acești oameni atrași de mirifica lumină a Tulcei locuiesc în apartamente noi.

Sînt cîteva date biografice ale unui oraș, ale virstei lui noi, inscrisă frumos și plenar în noua virstă a patriei.

N. Grigore Mărășanu

Întîiul Mai al luptelor de clasă

I.

Adînc în noi pecetea vie-și lasă
Întîiul Mai al luptelor de clasă...

El vine din obîrșia durerii
ca un triumf deplin al primăverii
cînd se trezesc puterile-n pămînt
ca-ntr-un, din începuturi, legămînt
cu viața, ca să fie viața plină
de floarea libertății, de lumină !

Nu-i doar o zi, e un hotar de vreme
Întîiul Mai al luptelor supreme...

Pe marea sfîrtecată de furtună
uniți, să fie oamenii, -mpreună
corabia s-o poarte, pe catarg
cu-mpurpuratul steag ce cheamă-n larg
țesut din fir de singe de eroi
purtat de fiecare dintre noi
în inimă, în vis, în dor purtat
să fie drumul cel adevărat
sub cer scăldat de lacrima din vis
prin marea luptă-a tuturor deschis !

II

Adînc înflăcărat de viața nouă
eu îl aud vorbind în „39"...

Ca un viteaz revoluționar
se răsfringea-n cuvîntul lui, plenar
un dor de libertate, o putere
din vastele pămîntului artere
urcînd în glasul lui biruitoare

Era puterea clasei muncitoare
din care se simțea că face parte
și glasul lui s-a auzit departe
Și ori și unde-atunci s-a auzit
cămașa morții nu s-a mai urzit
și pentru țară altfel de veșminte
s-au pregătit să-mbrace, din cuvinte
ce-au devenit în luptă o armură
lovindu-se de care, lănci de ură
s-au sfărîmat topindu-se-n pămînt
dar trunchiul de lumină nu s-a frînt !

III

Întîiul Mai al luptelor de clasă
pecetea vie-n toată țara-și lasă...

Și sub puterea din adînc enormă
în țară, însăși țara se transformă
pe unde-au fost piraie, vin tumulturi
de parcă s-au stirnit aripi de vulturi
ca o imensă orgă sună-n spațiu
revoluționarul lui nesațiu
de-a fi și el al primăverii sol
peste pămîntul ars ca de pirjol
sub arșițe și ger îndelungat
de-acum să crească griul nou bogat...

Cel care,-n „39" a vorbit
putere din puterea luminii a sorbit !

IV

Purtînd în el obîrșia durerii
ca un triumf deplin al primăverii
întemeiere de idei lucide
ca o coloană de cariatide
priviți în jur : unde-au dormit nisipuri
și oamenii cu brazde-adînci pe chipuri
de jale și amar, purtau în ei
asemeni unor simburi de jăratec
revoluționarele idei
și timpul ca un armăsar sălbatec
grădini de trandafiri strivea în cale
azi vinul își aruncă în pocale
tezaurul de juvaieruri
de parcă s-au vărsat din ceruri
paftale și inele și brățări
pentru miresele frumoasei noastre țări...
Acesta e magnificul tezaur
scînteietor al epocii de aur !

V

Întîiul Mai al luptelor de clasă
adînc în noi pecetea vie-și lasă

Priviți în jur, gîndiți cu gînd lucid
măsura din a timpului măsură
și-n creuzetul vieții de partid
vedeți chiar viața devenind mai pură
cum clipele și orele devin
o geometrie-n spațiu de cristale
și cum, pe masă,-n cupele de vin
e lacrima cîmpiilor natale
care, prin jar trecută, se preface
în soclu pentru-albastrele statui
și dintre care, cea cu glas de pace
te cheamă, țara mea, pe culmi să sui
unde, Întîiul Mai, triumfător
etern triumfător, pecetea-și lasă
ca sărbătoarea-ntregului popor
Întîiul Mai al luptelor de clasă !

Ion Potopin

Patria

Locuiesc în inima ta cu toate amănuntele
realității, cu amintirile bunicului meu
despre visele bunicului lui
cu ochii dimineților tale hrănind
ochii tăcerii mele

Înnoiesc lumina trunchiului tău
cu sudoarea frunții și
sudoarea brațelor mele
Fîntînă cu șopotul izvorului de azur
scînteind în Carpați
Mamă, cum ne aduni la liniștea pieptului tău
în veci tînăr.

Cîntec

Înălțător moment de slavă urcă patria
mea azi,
prin ei anii cresc la puterea
adevărului.
Buchetul celor patruzeci și cinci
de primăveri
e sunetul grav al uzinelor
sub cerul senin desfășurate,
grînele aurii și riurile
în hora stelelor prinse,
o minunată lume de prunci
primenind revărsatul zorilor de zi.
Acesta e copacul avînd rădăcina adînc
înfiptă în glia străbună
din care porumbeii dau glas zborului
liber
și duc mai departe mesajul de pace.

Acasă

Să străbați cu pasul relieful de vis
al tăcerii
să ajungi în inima de bucurie
a munților mei
Să străbați căile de mireasmă ale primăverii
cu pădurile ei de salcîmi
Să te întorci între umbre
din cetini izvorîte
Să-ți aștearnă lumina covoare de flori
în țipătul roșu al lirei
Pămînt ce mă chemi de pretutindeni
cu neîntinate halouri de cerbi.

Vitalitate

Ca să cunosc lumina prin tine am purces
Ostaș al naltelor virtuți omenești să-ți fiu
Destinul, din cuvîntu-ți de aur l-am ales
Neobosit, tot mai temeinic să cutez.

Pe flori de mai descinse flacăra-ți din
Noapte, statornicind lumina-n patrie, unit
În rodul jertfei un singur drum din
drumul
nostru crește — cel al Partidului iubit.

Ion Scorobete

Imn

Dacă zile-avem senine
și-n cîmpii triumfă griul
pentru noi întotdeauna
dacă muntele și riul

au acum un rost al lor
dacă-n liniște privești
cerul devenit corolă
vie, limbii românești

dac-avem prezentul sigur
dac-avem un viitor
și-o istorie curată
dacă sîntem un popor

dacă astăzi mai cu seamă
respirăm în libertate
să-nchinăm partidului
imn întru eternitate

Fîntînă

Să înțelegem ziua ca o poartă
prin care trecem înspre adevăr
noi și cuvintele noastre
mai curate decît floarea de măr

atît de adîncă și limpede
e fîntîna din fiecare
că uimirea devine o rotundă
lacrimă de zare

așa că-mi ajunge un nume
al patriei să îl suspin
în nesfîrșita mea încercare
în rodirea numită destin

Cuvînt

Făptura patriei e una
și doar atunci cînd ea te doare
din prea mult cer din prea mult soare
copacii-și implinesc tulpina

făptura patriei respiră
prin anotimpurile toate
un aer de eternitate
care pe nimeni nu mai miră

făptura patriei e sfîntă
asemeni apei din fîntîna
din care scoatem totdeauna
cuvîntul care veșnic cîntă

Istorie

Și fusesem vinovați
că iubisem prea mult glia
care-i pentru noi destin
luminos ca veșnicia

și fusesem vinovați
că vorbim același grai
cutezînd întemeierea
liniștii pe acest plai

și fusesem vinovați
pentru vis și pentru griuri
chiar dacă voiră unii
mările să curgă-n riuri

și crezurăm că de singe
e nevoie drept temei
nemuririi unui neam
așezării patriei

Mihai Măceș

teatru

«Moștenirea»

● Se ridică cortina și pe marea scenă a Naționalului bucureștean apare, înălțîndu-se parcă din veacuri depărtate, silueta lui Mircea, voievod al neamului românesc și reper al istoriei lui. Așa începe piesa „Moștenirea" cu înțeleptul domn adresîndu-se prezentului. Lăsîndu-se îndrumat de portretul creat de versul eminescian, Titus Popovici scrie o cronică cu exactități științifice dar și acordări literare, ce cuprinde zbuciumata viață a domnitorului, de la înscăunare pînă la clipa de pe urmă. E o piesă în care regăsim toate valorile teatrului istoric românesc clasic și contemporan, dar mai ales acea problematică a istoricilor ultimelor decenii : ce loc ocupă în viața Europei Țările Române, rolul lor în stăvilirea invaziei otomane, pecetea marii personalități asupra unei epoci.

„Moștenirea" e o piesă de mari proporții despre măreția dar și omenescul individului extraordinar într-o perioadă ea însăși excepțională. Titus Popovici pare a se fi aplecat amănunțit asupra documentelor vremii. Un intreg secol XIV european și asiatic cu meandrele sale politice, cu figurile sale remarcabile, cu portrete desenate în tuse fine sau acide, defilează prin fulgerări semnificative, în fața noastră. Dintre ele chipul domnitorului român se desprinde ca un model de înțelepciune și forță, de cunoaștere și clarviziune.

Adaptîndu-se fericit structurii narative a textului, ritmului ei constant, regizorii Horea Popescu și Mihai Manolescu urmăresc biografia domniei lui Mircea ca pe o juxtapunere, o succesiune de evenimente și întîmplări de egală importanță. Nu construiesc un crescendo cu virfuri de interes, nu concentrează dramatismul pe un singur moment al piesei, ci întemeiază fiecare scenă ca fiind de sine stătătoare închegînd-o însă într-o înșiruire de fapte, conexiuni logice sau imprevizibile, hazarduri sinuoase, destine implacabile formează istoria. Anvergura spectacolului bucureștean ne îndreptățește să vorbim de o superproducție. Cei doi regizori reușesc, în primul rînd, să creeze atmosferă de epocă într-un limbaj cu siguranță teatral, dar în montaj și dimensiune cinematografică. Tablouri de efect cu figurație numeroasă sînt în special cele ce se petrec în interioarele somptuoase sau sobre ale palatelor domnești. În acest sens scenografia lui Paul Bortnovschi este convingătoare mai ales în reconstituirea solemnității energice degajate de sala tronului (în timp ce „exterioarele", ca să spunem așa, sînt dominate de decorativism).

O performanță spectaculară ține de precizia cu care se desfășoară actiunile celor patruzeci de actori și ale unui corp de figurație demne de un film. Taberi valahe, cruciate, turcești, tătărești sînt credibil animate de mișcare (precum și de culoarea costumelor semnate de George Doroșenco și Diana Ioan), posibilitățile tehnice ale modernei săli fiind totodată bine utilizate. Destul farmec și pregnanță scenică au însă și clipele de liniște, de incremenire ale monoloagelor sau dialogurilor tainice, cînd scena se golește de freamătul mulțimii.

Interpretul personajului principal, Gheorghe Cozorici întruchipează un bărbat puternic, stăpînit, mișcat însă de o neliniște interioară continuă. Gesturi simple, o voce cumpătată, unele accente dramatice ne aduc aminte de alte interpretări ale actorului în rolul marilor noștri domnitori. Și, remarcînd efortul general de veridicitate al tuturor actorilor, observăm de-acum că spațiul e destul de ingrat ca să nu ne permită citarea tuturor celor ce s-au remarcat în acest spectacol. Un spectacol de amplă respirație patriotică, de îngrijită reconstituire istorică.

Radu Anton Roman

film

Un basm contemporan

● O banală reparație la un televizor îl inspiră pe *Ion Popescu-Gopo* în construcția unui basm cu rezonanțe contemporane, realizat în colaborare cu cineaștii sovietici (scenariul este scris de regizorul român în colaborare cu *Valentin Ejov*, iar regizorul animației este *Volodea Pekar*). Epurat de unele convenții clasice ale genului, păstrîndu-i intacte tilcurile moralizatoare, recentul film *Maria și Mirabela în Tranzistoria* (producție a Casei de filme 5 și Soiuzmultfilm) confirmă în bună măsură generozitatea unei formule în care fantezia cu care sînt utilizate efectele speciale, este dublată de inspirația folosirii figurilor de stil posibile pe teritoriul artei a șaptea.

Tranzistoria, o lume a cărei imaginare coordonate sînt explorate cu nedisimulată curiozitate de micile eroine însoțite de personajele animate cunoscute din *Maria și Mirabela*, Oaky, Omidé și Scăpărici, nu este decît reflexul oniric al unor realități familiare copiilor de astăzi.

Acolada visului în care desenul animat capătă dimensiuni umane cu tot cortegiul de sentimente și suferințe, (nu mai puțin de melodie și dans) intruziunea personajelor reale în fantastica lume a faraziților, domeniul unui feeric *dolce farniente* amendat cu umor și senină candoare de cele două fetițe, care nu pot concepe o astfel de lume, sugestia diferențelor de logică înregistrate în lumile paralele ale basmului sînt doar cîteva din rezolvările propuse de *Ion Popescu-Gopo* pentru o poveste în care lumea electronicii, de altfel, nu prea riguros abordată, rămîne un pretext pentru înregistrarea unei noi victorii a Binelui.

În basmul lui Gopo, cei răi nu sînt de fapt răi, ci doar leneși care încurcă mai mult lucrurile atentînd cu o sugestivă risipă de energie (electrică) la irepresibila bucurie a copiilor de a admira necontenit comorile de muzică, ritm și poezie ale desenelor animate.

Chiar dacă proiecția umană a celor trei eroi de animație nu este în totalitate pe deplin inspirată, iar Farazitina, fiica regelui Faraziților, este pînă în final mai simpatică decît personajul micului electronist care rezolvă artificial și doct situatia, evolutiile personajelor au avantajul fundalului de muzică și poezie realizat pentru film de talentatul poet *Grigore Vieru* și originalul compozitor *Eugen Doga*.

Jocul propus de *Gopo* eroilor săi are multiple niveluri de desfășurare, alternanțele real/imaginar, proză/poezie, dramatic/liric constituindu-se într-o țesătură ideală pentru episoadele înseriate cu vervă, dublate de numere muzicale și coregrafice, cu gaguri și autocitări din pelicule anterioare, cu, din păcate, prea puțin curaj pentru o necesară nuanță de ironie, ce ar fi înălțat simțitor nivelul artistic al convențiilor reorchestrate de cineast pentru a ilustra valabilitatea aducerii la zi a unui gen milenar, pentru a răspunde sensibilității copiilor obișnuiți astăzi cu cele mai sofisticate realități ale epocii imaginii.

Adriana Cucinschi și *Ioana Moraru* interpretează cu mult firesc eroinele rătăcite în Tranzistoria pentru a găsi ghemul bunicii și a scăpa televizorul de faraziți. *Lena Zaițeva* (Omidé) și *Mihai Bisericanu* (Scăpărici) proiectează cu umor și dezinvoltură umanizarea desenelor animate, ocolind cu un plus de vervă nota confesiv lacrimogenă de care abuzează *Jorj Voicu* (Oaky), de departe mult mai reușit în ipostaza animației. Dintre ceilalți colaboratori ai regizorului sînt de remarcat pentru contribuția semnată la reușita peliculei operatorul *Alecu Popescu*, ing. *Dan Ionescu*, autorul unei impecabile coloane sonore, monteaza *Silvia Cusursuz* și arh. *Constantin Simionescu*, mai inspirat în proiectarea costumelor decît în imaginarea decorurilor care subliniază în multe secvențe limita platourilor.

Călin Stănculescu

HERALDICA DEVENIRII SOCIALISTE

Prin natura preocupărilor lui, scriitorul tînăr de azi trebuie să se afle cît mai des acolo unde freamătul muncii și al vieții oamenilor menține în permanență pulsul devenirii creatoare a patriei. De acest adevăr, esențial pentru un creator, m-am convins în urmă cu mai bine de două decenii cînd, student fiind, am început să colind țara de la un capăt la altul spre a cunoaște locuri și oameni, orașe și sate, fabrici și întreprinderi, școli și laboratoare, dar mai ales pentru a percepe evoluția unor destine — fie ele de oameni ori de așezări care păseau pe drumul devenirii socialiste și înregistrau mutații fundamentale pe toate planurile. Rodul, dacă pot spune așa, al tuturor acestor drumuri l-au constituit mai multe cărți de reportaj și cîteva sute de articole publicate în presă ori difuzate la Radio. Însă nu despre această extrem de interesantă experiență pentru un scriitor mi-am propus să scriu. Și nici despre linia, aproape mereu ascendentă, a unor destine de oameni (deși, fără îndoială, ar merita-o din plin), ci despre procesul mai larg, și cu semnificații deosebite, al devenirii patriei în fertilii ani care s-au scurs de la Congresul al IX-lea, acest hotar la care trebuie să facem neapărat (și de fiecare dată trimitere, fiind punctul de reper cel mai semnificativ al istoriei contemporane românești).

„În anii construcției socialiste — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara Comitetului Central al Partidului din 12—14 aprilie —, **țara noastră a străbătut mai multe etape de dezvoltare. Obținînd realizări de importanță istorică, România s-a transformat, într-o perioadă de 40 de ani, dintr-o țară slab dezvoltată, predominant agricolă, într-o țară industrial-agrară, asigurîndu-se astfel ridicarea nivelului general de civilizație și bunăstare al întregii națiuni. Producția industrială va fi, în acest an, de circa 135 de ori mai mare față de 1945, iar din aceasta, creșterea realizată după Congresul al IX-lea, din 1965, este de 120 de ori. Avem o industrie modernă, multilateral dezvoltată, care cuprinde toate sectoarele importante ale economiei și care poate realiza produse de mare complexitate, de înaltă calitate și nivel tehnic."**

Cel mai recent dintre marile succese obținute de poporul nostru — achitarea în întregime a datoriei externe și obținerea deplinei independențe economice și politice a țării, anunțată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara amintită mai înainte — mi-a prilejuit, ca reporter și scriitor, nu numai cîteva reflecții privind destinul nou, socialist al patriei, ci și rememorarea cîtorva relativ recente călătorii prin mai multe localități românești — rememorare care, din perspectiva înnoirilor multilaterale, mi-a oferit, pe de altă parte, posibilitatea de a arunca un arc de gînd, în egală măsură realist și optimist, în viitorul nostru, al tuturor, viitorul comunist, cel al înfloririi multilaterale a României.

DRUMURI ÎN CÎMPIE

În toate ierarhiile mele sentimentale și nu numai sentimentale, municipiul de pe malul Dunării, Giurgiu, a fost pus întotdeauna sub heraldica grîului, dar și sub aceea a însemnului figurînd silueta unei ambarcațiuni plutind în liniște pe apele bătrînului fluviu, cel atît de frumos cîntat în poeme, imortalizat în melodia celebră a valsului lui Ivanovici, dar și în paginile atîtor și atîtor scriitori, începînd cu Panait Istrati și Jean Bart și terminînd cu Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu.

A cunoaște Giurgiul de azi înseamnă a avea satisfacții multiple. Și nu puține. Și nu întîmplătoare. Ele, surprizele încep, desigur, cu cele de ordin estetic din chiar clipa în care, fără o țintă anume, pornești pe străzile lui — moderne, frumoase și pe care spațiile verzi alternează în chip fericit cu largi scuaruri, cu alei și veritabile mini-parcuri pline de flori și de verdeață. În locul vechilor și insalubrelor case mărunte ce se întindeau de o parte și de alta a bătrînului Turn cu ceas (martor tăcut al istoriei și evenimentelor din viața localității) călătorul poate descoperi acum numeroase blocuri noi, într-o linie modernă, avînd balcoane arcuite în deschideri largi — fie către apele fluviului, fie, dimpotrivă, către artera rutieră ce leagă municipiul de Capitală. Iar ferestrele zecilor de blocuri în care oamenii s-au mutat de curînd sînt aidoma unor ochi frumoși și larg deschiși către viitor, către lumină, către acel destin ce vizează dezvoltarea localității pe toate planurile. Acestei dezvoltări i se circumscriu și edificiile aflate încă în construcție — Centrul de cultură și creație „Cîntarea României" pentru tineret, spitalul județean și altele ; în cele peste 10 000 de apartamente, aflate și ele în construcție, se vor muta, nu peste multă vreme, oamenii muncii din fabricile și întreprinderile orașului, cei de la Combinatul chimic, cei din portul fluvial și alții. Iată, mi-am spus străbătînd străzile acestei întinerite așezări dunărene, cum sub heraldica noului intră, simplu, eroic și firesc și un municipiu al cărui nou destin a fost, este și va fi marcat în continuare, benefic, de anii Epocii Nicolae Ceaușescu.

Sînt așezări din țară pe care, traversîndu-le adesea în drumurile noastre dintr-o parte a țării în alta, avem impresia că le cunoaștem atît de bine încît nu ne mai permitem răgazul de a poposi în ele nici măcar pentru cîteva ore. Și cu atît mai puțin pentru o zi ori mai multe. Așa e cazul Tîndăreiului, pe care în zilele însorite ale verii, îl traversăm în goană cu automobilele — fie nerăbdători să ajungem cît mai repede pe Litoral, fie pentru a sosi cît mai degrabă acasă, după un frumos și binefăcător concediu. S-ar putea înțelege de aici că locuitorii orașului Tîndărei au mereu nostalgia vizitatorilor, a celor care le-ar putea fi oaspeți și nu le sînt și, nu în ultimul rînd, a oamenilor care le-ar putea cunoaște realizările, viața, planurile de viitor. Dar nu este așa. Și iată de ce : nevizitat, ori vizitat prea puțin vara, orașul din Bărăgan are oaspeți în timpul iernii, adică exact atunci cînd locuitorii lui își pot permite răgazul de a le prezenta lor, vizitatorilor, pe-ndelete împlinirile anilor din urmă.

Tîndărei este un oraș tipic pentru mutațiile pe care le-a putut cunoaște o așezare de cîmpie în anii Epocii Nicolae Ceaușescu — în drumul ei de la statutul de comună la acela de oraș. Argumente ? Mi le oferea, în urmă cu cîteva luni, cel dintîi gospodar al localității, primarul Alexandru Culina. Și spusele lui mi s-au părut grăitoare : „Pentru a cunoaște cu adevărat ce înseamnă devenirea orașului nostru în anii care s-au scurs după Congresul al IX-lea trebuie să facem neapărat apel la comparații. Pînă în 1968 Tîndăreiul era cunoscut doar ca o comună cu caracter exclusiv agrar. După acest an, devenind oraș, datorită grijii partidului și statului nostru vizînd repartizarea echilibrată a forțelor de producție pe întregul teritoriu al țării — și prin alocarea unor fonduri importante pentru dezvoltare — așezarea noastră și-a început cu adevărat noua ei istorie pe verticala dezvoltării industriale și social-economice. În cei douăzeci și unu de ani care s-au scurs din 1968 pînă azi industria Tîndăreiului a crescut nici mai mult nici mai puțin decît de 82 de ori."

ORAȘUL FLORILOR DAR NU NUMAI

Într-un fel, îmi spuneam nu demult, pe cînd mă apropiam de frumosul oraș Codlea, această veche și pitorească așezare transilvană are mai mult decît oricare altă localitate românească privilegiul de a „intra", firește simbolic, în tot timpul anului în casele mai tuturor românilor. Fiindcă, mai gîndeam eu, românii sînt din fire mari iubitori ai florilor, iar orașul de la poalele Măgurii a devenit de multă, de foarte multă vreme un simbol al lor. Dar orașul acesta pitoresc și aflat — ca toate localitățile țării în ultimele două decenii — într-o continuă dezvoltare (era să spun **înflorire**, fascinat de haloul care i-a consacrat numele) înseamnă azi mai mult decît Întreprinderea de sere care l-a făcut vestit. Reperele dezvoltării Codlei, ale tinereții sale se identifică cu noile obiective industriale : „Colorom" (unitate care asigură astăzi peste 70 la sută din coloranții necesari industriei textile românești și furnizează produse specifice în șapte țări de pe glob), apoi Întreprinderea mecanică (producătoare de mașini agricole și tractoare), Fabrica de mobilă și articole tehnice, „Protan" (fabrică de făinuri proteice). Lor li se adaugă unitățile agro-zootehnice și alimentare (Întreprinderea de nutreturi concentrate, Întreprinderea de stat pentru creșterea și îngrășarea porcinelor, șase ferme Avicola, un abator, o fabrică de pîine) și, firește, celebra Întreprindere de sere amintită. În plan edilitar-gospodăresc și aici, la Codlea, ca pretutindeni în țară, peisajele sînt în mișcare. Majoritatea din cei peste 27 000 de locuitori (față de circa 16 000 în 1965) s-au mutat în case noi, beneficiind de 3 licee, 3 școli generale și 7 grădinițe, de un spital recent dat în folosință, de centrală termică, de mai multe unități comerciale și prestatoare de servicii. Lîngă arhitectura specifică zonei trebuie consemnată apariția unor cartiere de locuințe în întregime noi : Colorom, 9 Mai, Cîmpul Alb, Măgura. În acest timp, fiindcă, așa cum spuneam, peisajele sînt în mișcare, peste puțină vreme vor fi date în folosință și cîteva edificii social-culturale importante : Un centru de cultură și creație „Cîntarea României", un cinematograf, un hotel, mai multe blocuri de locuințe.

Străbătînd orașul mă gîndeam dacă nu cumva mai vechiului simbol — o garoafă roșie înflorită, locuitorii de aici nu vor trebui să-i adauge și alte însemne, desigur toate circumscrise luminii, apte să sugereze devenirea necontenită a străvechii, acum întineritei localități transilvane.

Azi, la mai multe luni după ce consemnam gîndurile de mai sus, simt nevoia unei conexiuni. La amintita Plenară a C.C. al P.C.R. tovarășul Nicolae Ceaușescu, făcînd bilanțul mărețelor noastre realizări, arăta că după împărțirea administrativ-teritorială a țării din 1968 s-au creat 180 noi platforme industriale — rezultat direct al politicii partidului de repartizare judicioasă a forțelor de producție și, ca urmare, a avut loc o dezvoltare armonioasă a orașelor și comunelor. Codlea se constituie, desigur, într-unul din exemplele care ilustrează din plin adevărul acesta subliniat cu atîta exactitate de către secretarul general al partidului nostru.

CĂLĂTORIE ÎN MUNȚI

Am cunoscut nou, devenirea socialistă multilaterală și într-o localitate montană, Nehoiu,

Grafică de Raluca Grigorcea

din județul Buzău, o așezare străveche, cunoscută mai ales drept centru forestier cu tradiție. Un centru în care pînă în 1968 funcționa doar o fabrică de cherestea, modestă, adunînd pe porțile ei numai cîteva sute de

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Sub cer senin de mai

Au înflorit pe ramuri ciorchini de mîndre astre.
E veselă cîmpia sub cer de ciorcîrlii,
Iar dealurile toate și munții țării noastre
Înalță spre azururi un imn de bucurii.

Ni-s visele întrate în veșnică rodire,
Se stringe-n stupii gliei al timpului nectar.
Prin gînduri trece-o sevă de nouă împlinire,
În holde și mai limpezi ne crește piinea iar.

Avem acum putere să ne-avîntăm spre-nalturi,
Măreț ni-i Tricolorul ce flutură-n țărâi,
Noi am făcut prin muncă uluitoare salturi
În frunte cu Partidul prea scumpei Românii.

Ni-i anotimp al vieții și-al muncii primăvara.
Slăvit fie Acela ce ne-a adus-o-n plai
Făcîndu-ne, prin vreme, mai suverană țara...
Mereu să dăinuiască sub cer senin de mai.

Constantin Atomii

Poem de primăvară

Iar s-a întors în păsări zăpada lunii mai
Și-n prisme cristaline s-a spart lumina-n jur
În săbii crude iarba s-a înstărit pe plai
Cînd trec prin lapte mieii cu boturi de velur
Domnește-o boare moale într-un amurg
de rugă
Din cupele florare albine cară mierea
Prin gotice vitralii mireasma trece-n fugă
Cînd zămislește seva lumina și puterea
S-a rupt din albe liniști o binecuvîntare
Ca piinea înflorită în ochiuri de cîmpie
Și prin urechea pietrei în dulce strecurare
Ard dorurile-n viață eterna lor făclie
Iar s-a întors în păsări zăpada lunii mai
Și florile-s mirese pe românescul plai.

Ion Popa Argeșanu

Sonet patriei

Te cînt cu inima și mintea firii
Patrie de suflet care m-ai născut.
Cu torța-aprinsă-n piept, unicul meu scut
Mirifica poemă a iubirii.

Călăuzit de tine cu trăire
Devin un liber zbor, înaripat cuvînt.
Văd frumusețî de vis, pling, mă înfior,
La freamătul de nuntă-n nesfîrșire.

Ce mistuiri, cît adevăr-aproape
Nu mai respir pe creasta muntelui pur
Răsfringere în cercuri peste ape

Fîntîna străbună, ochiul de azur
În clipa aceasta-s o lacrimă de-argint
La nemurirea ta scînteia ce simt !

Vasile Speranța

Patria

Patria e bucuria locuită de istorie
Din loc în loc am așezat inimi
în chip de hotar natural...

Aici se ară, se seamănă și se culege
în voie bună și în pace.

Aici timpul e mireasmă de trandafiri
și e înțelepciune de albină.

Dincolo de inimi dorim să fie la fel.

Dulce-i mierea ideii de patrie
auzim șoptind în zbor
vulturii lîngă șoimi...

Un curcubeu măsoară
dragostea firului de iarbă,
o stea cuprinde-n lumina ei
necuprinderea noastră...

Ioan Vergu Dumitrescu

APROPIEREA VIITORULUI

Noi întîlniri îi se pregătesc astăzi celor două rîuri ale capitalei noastre : Argeșul și Dîmbovița. Dincolo de complexele lucrări, dincolo de realizările care au prins conturul fascinant al modernului, două puncte marcate cu șantierele prefigurează harta de mîine a unui mare sistem hidrotehnic. De o complexitate dictată de teren și interese economice, de o ingeniozitate datorată, deja, experienței acumulate de specialiștii români, noul sistem hidrotehnic Dîmbovița-Argeș este o realitate. Da, încă o realitate splendidă, adevărat spectacol al inteligenței românești, al dragostei față de locul tău de viață.

Primul punct de întîlnire despre care vorbeam este amplasat chiar la începutul marii amenajări comune : Cornetu Mihăilești. Pentru că de aici, din unda lacului cel mai mare aflat în vecinătatea capitalei noastre pleacă traseul unui rîu subteran. Priza lui de apă („izvorul") este în faza finală de execuție iar cursul său normal se găsește și el pe diverse trepte ale devenirii. Atunci, poate apărea firească o altă întrebare, unde se află Dîmbovița în acest caz ? Dîmbovița, vom răspunde, se află la celălalt capăt al traseului, întîlnirea dintre rîuri producîndu-se aproximativ în zona podului Vitan. Opera în sine este mult mai cuprinzătoare decît această scurtă informație, fiindcă apa Argeșului, cea despre care spuneam că pleacă din lacul de la nodul hidrotehnic numărul cinci, cel de la Cornetu Mihăilești va umple un alt lac. Orice bucureștean care a trecut în ultimele luni pe șoseaua Vitan-Birzești a putut observa desigur ritmurile extraordinare ale marelui șantier de acolo. Se clădesc noi maluri pentru un mare lac de acumulare, de 150 ha. Iar acest mare lac nu este decît un element al marii zone de agrement a Bucureștiului numită Văcărești. Care sînt celelalte elemente ? Vor fi, pentru că se construiesc de-acum și bazele sportive, strandurile, spațiile plantate cu arbori și flori, debarcaderele. Intră în peisaj și marea sală polivalentă din vecinătatea Pieții Sudului și care are o preconizată capacitate de 12 000 de locuri.

Un alt traseu urmează apa Argeșului după moderarea undei sale în spatele marelui baraj. Un traseu la lumina zilei dus pînă la Oltenița printre brațele de macarale și giturile lungi ale instalațiilor de săpat ecrane, pe sub burta drăgilor ori ocolind cupele excavatoarelor. Marea amenajare a rîului Argeș este un alt fapt demn de timpul nostru. Practic, în acest domeniu, fiecare metru liniar de rîu se află sub controlul omului. Ori, pe anumite porțiuni noul traseu există, ori, pe celelalte, el acum apare, se construiește cu tenacitate și competență, cu pricepere și inteligență.

BRIGADIERII

Pe o mare porțiune de început acționează o antrepriză cu un titlu frumos ca starea de spirit pe care o reprezintă : Antrepriza națională a tineretului. Tinerii pentru navigația vapoarelor pe Argeș, iată o alăturare perfectă. Iată, frumusețea ideii în sine și firescul participării, entuziasmul acesteia. Statul major al brigadierilor de la Canalul Dunăre—București este amplasat într-o poiană a pădurii de la Stejaru, a luncii rîului de fapt. Pînă acum trei ani aici era o tabără de pionieri și nu e greu de presupus că există printre constructori cîțiva elevi brigadieri care să fi cunoscut zona în prima ei fază, aceea de tabără. Un bun exemplu de mirare rodnică. Așa după cum am întîlnit, în aceeași zonă un șofer care a venit să lucreze la canal convins de propria-i experiență cît de utilă este amenajarea. „Ce mic e rîul totuși" se mira cineva de puținătatea apei pe fundul văii largi. „Da, zicea șoferul acela, dar în 1972, așa puțină cum o vedeți, a reușit să se unească cu Sabarul, să treacă peste mal cu un metru. Două tipuri de participare, două modalități de percepere a realității coexistă între cele două categorii. Evident, nu e totul. Antrepriza, prima de acest fel care se organizează pe un șantier național, ca o dovadă nu numai a importanței lucrării dar și ca un argument al ponderii tineretului în realizare, s-a constituit într-un veritabil schimb de ștafetă.

DRUMURI DE ȘANTIER

Un traseu pe malul Argeșului poate fi făcut în aceste zile din drumuri de șantier. Iar popasurile nu mai consemnează lunci ori plaje ci puncte de lucru. O altă realitate. Ba nu, realități suprapuse coexistînd prin oamenii șantierului. Pentru că ei, chiar dacă au prea puțin timp liber la dispoziție pentru a-și încălzi în mod cu totul special oasele la soare, vor lăsa în urma lor, în rigoarea geometrică a alinierii de maluri noi și betonate, lumina albicioasă a mai multor plaje, verdele arborilor din luncă fiindcă și canalul a respectat cu mare strictețe cursul stabilit de Argeș. Cursul am zis, nu cursurile fiindcă în schimb i-au fost aduse înapoi într-o matcă bine strunită toate meandrele și despletirile năzuroase făcîndu-se astfel apte de folosință multe mii de hectare de pămînt nesigur.

De cealaltă parte într-un echilibru de adevărat sistem controlat de oameni, Dîmbovița. Ambele rîuri se pregătesc de întîlnirea de la Budești. Apa curată din cuva de la suprafață nu trebuie să ne facă uitate canalele de dedesubt, cele care adună apele uzate. De altfel un scurt contact cu prezența Dîmboviței dincolo de malurile din oraș, de pe podul din Budești al șoselei București-Oltenița face imposibilă această uitare. Amenajarea Dîmboviței are date diferite față de cea a Argeșului. De aceea debutul lucrărilor din spațiul extravilan al Dîmboviței se face cu o imensă stație de epurare a apelor uzate, în zona Glina. Abia mai apoi poate fi vorba și de celelalte elemente firești ale unei investiții cu profil hidrotehnic. Între acestea trebuie neapărat consemnat cel de-al doilea port al Bucureștiului, Glina (celălalt fiind „30 Decembrie"). Mai sînt de notat nodurile hidrotehnice, cu baraje, ecluze, centrale hidroelectrice și canalul navigabil. În total, o mare operă hidrotehnică.

Petre Domșa

ASCULTÎND PULSUL PĂMÎNTULUI

Minerii de la Antrepriza de construcții hidrotehnice Siriu au atins de curînd în subteran un adevărat record național de înaintare pe cea de a doua adducțiune principală care va lega noi ape din Curbura Carpaților la centrala electrică de la Nehoiașu-Buzău. Evenimentul a fost marcat în șantier cu tot ceremonialul cuvenit unei sărbători muncitorești. Să deschizi într-o singură lună peste 160 de metri de drum în inima de gresie a muntelui nu este o realizare la îndemîna oricui. Directorul antreprizei, inginerul Corneliu Andrei, nu își amintește să mai fi raportat cineva din trustul lor o asemenea performanță. Iată de ce, cînd s-a pecetluit acest vîrf de înaintare, ceilalți constructori din șantier s-au hotărît să-i întîmpine, la ieșirea din șut, pe eroii acelui front de lucru.

În fața ferestrei de intrare în galerie se făcuse din ajun ordine. Toate cele trei schimburi din formația inginerului Ioan Iliescu au lucrat, în mod excepțional, numai de zi. Era firesc ca, în capătul acelui maraton, să treacă toți, în același timp, linia de sosire. Ceea ce mai era de împlinit, se socotea mai mult o formalitate. Momentul purta, însă, nedisimulat, o puternică încărcătură emoțională.

Șefui formației insistase ca toată lumea să vină cu salopeta curată. În galerie era liniște. Locul unde avea să se consume evenimentul se afla undeva aproape, în aval, în zona castelului. Scenariul fusese însușit în cele mai mici detalii. Ritualul pregătirii stîncii pentru pușcătură s-a derulat fără probleme. Minerii afirmau că și condițiile geologice au fost de partea lor : rocă sănătoasă, nefisurată, infiltrații puține. Nu mă aflam, însă, la prima întîlnire cu oamenii aceștia și cred că înțelesesem bine ceea ce voia să sugereze precizarea lor. Era un fel de a nu se bate cu pumnul în piept în fața confraților lor prezenți și ei acolo ; era ceva mai mult decît modestie.

După ce ne-am retras din front, a urmat pușcătura, apoi o așteptare fără timp. Peretele de piatră a mai fost împins cu încă doi-trei metri. Exprimată în fapte, scena nu spunea prea mult. Practic nu era cine știe ce de văzut : niște oameni cercetînd cu atenție locul exploziei, înaintînd cu grijă în noul spațiu cîștigat, căutînd cu privirile, palmă cu palmă, dîra de lumină a lanternei pe tavanul și pereții galeriei, pentru a depista posibilele capcane ale acestora. Merita de prins, însă, în povestea acelor clipe, căldura pe care o degaja tovărășia minerilor, bucuria de a le împărtăși cineva bucuria. Fiecare era autor cu drepturi depline al acelei victorii. De aceea, toate cele trei schimburi au decis să fie alături la desăvîrșirea ei.

I-am cunoscut pe protagoniștii acestor rînduri înainte de intrarea lor în subteran. Cei mai mulți sînt tineri, unii cruzi. Mitică Tudorache, de pildă, a împlinit abia 22 de ani. Este absolvent al Liceului de construcții din Buzău. Șeful lui de schimb, Ion Homocea, abia a trecut pe 29 de ani. Să poți face un bilanț de consistența celui pe care l-au realizat ei în puținul timp de care dispun este, trebuie să recunoaștem, și acesta, un record. Celorlalți doi șefi de schimb, Ion Grăpinaru și Neculai Bursuc, vechimea tezaurizată numai în subteran, din 1965 încoace, le conferă aerul unor adevărați „lupi de mină", deși atît unul, cît și celălalt mai au destul pînă la retragerea din front. Așadar, aproape un sfert de veac la Lotru, la Bistra, pe Argeș sau la Sebeș Alba, iar acum la Siriu, ascultînd pulsul pămîntului, răscolindu-i mărunțaiele, învingîndu-i cerbicia de gresie sau de granit...

Cu puțin înainte de Întîiul Mai sărbătoresc, am stat mai mult de vorbă cu Neculai Bursuc. Îmi mărturisise, între altele, că unul dintre cei patru copii ai săi lucrează cu el în formație, dar în alt schimb. Se asigurase, astfel, că neamul lui de mineri va fi dus mai departe.

În puținul timp care ne-a mai rămas pînă la ieșirea din galerie mă gîndesc la acest Neculai Bursuc și la ortacii lui. Lîngă umărul lor simți și încredere și forță. La prima vedere, destinul lor pare extraordinar de simplu, marcat, la intervale egale de timp, doar de intrarea și ieșirea din șut. La prima vedere, însă. Pentru că din această simplitate izvorăște, de fapt, limpezime, certitudine. Pentru că un miner care perforează roca, o armează cu dinamită și o pușcă este un miner care înaintează prin rocă ; este o putere care învinge.

Ștefan Iovan

Fapta mirabilă

Urmare din pag. I

înfăptuim cu brațele și inteligența noastră, cu dăruirea și nesomnul, cu iubirea și ambiția ce ne caracterizează. Au fost și se mai ivesc greutăți. — nici un drum pietruit nu există — zicea bătrînul Marx. — care să ne ducă dintr-o dată acolo sus, în disc. Drumul trebuie să-l concepem și să-l realizăm noi cei ce vrem să ajungem Acolo. O lăuntrică și mereu trează ardere ne luminează destinele. Gestul dobîndește acoperire în aur numai în confruntarea cu clipa. Evenimentul la care sîntem și martori și participanți dobîndește semnificație raportat la mobilul ce l-a generat, la căile străbătute pînă la el.

Îmi revin acum în memorie versurile unui poet : „Dintr-o clipă în alta / cu condeiul și dorul / cu visarea și dalta / modelăm viitorul" și pe dată mi se relevă acel patos interior, acea viziune proprie, prin care noi dăltuim în marmora timpului, precum în cea a cuvintelor, fizionomia lumii de mîine.

În superba dimineață de Mai, cînd pămîntul de acasă îmbracă o hlamidă de rouă, ochii noștri citesc în rouă, profilul acestor fără de seamăn ziditori. La temelia lor stau însemnele bărbăției și cutezanței noastre revoluționare.

plastică

Elogiu omului și creației

● O expoziție consacrată operei grafice a lui **Paul Erdös** are frumusețea gîndului fulgerat de întrebări și a cuvîntului ivit din racle de lumină. O continuă și concentrată poezie este urma lăsată pe hîrtie de creioanele și penițele sale. Dar, mai presus de toate, creația artistului este o minunată **pledoarie pentru om și umanitate.**

O constantă aplecare asupra ființei și existenței umane, o viziune animată de crezurile destinului excepțional al omului în univers, iată ce a alimentat mai bine de o jumătate de secol elanurile acestui artist exemplar. Aceasta și explică, într-un fel, înclinațiile parabolizante ale viziunii sale artistice, mai cu seamă într-o perioadă cînd tendințe vulgarizatoare proliferau maniere idilizante de redare a realului. Erdös a deslușit în om dimensiunea nobleței de stirpe, care este **munca** și prin aceasta a dezvăluit amploarea cu adevărat monumentală a arhitecturilor umane în dinamica lor desfășurare.

Artistul închipuie un impozant portret al meleagului de lume ce l-a sălășluit și pe care l-a iubit cu devoțiune — Maramureșul — printr-o galerie de caractere reprezentative, de o mare forță expresivă, și care sînt cosașii, minerii, pădurarii și lemnarii, păstorii, bărbații și femeile lor în inconfundabilele odăjdii ale muncii și ale sărbătorilor lor. Statura acestor figuri alegorice emană forță și duioșie, totodată, într-o bărbătească rostire încărcată de lirism. Iată seria cunoscută a lucrărilor din ciclul „Oameni și destine" sau cele intitulate **Gorunul, Cosașul, Rapsodie ogenească, Viața continuă, Minerii** sau lucrările din ciclul „Cîntare omului" sugerate de poetica argheziană, dar tălmăcite într-o viziune foarte personală de grafician... Ele ne dau, prin claritatea expresiei plastice, prin densitatea virilă a ductului și prin simplitatea, deloc retorică, a metaforei grafice, o imagine a tipului de militantism ce a caracterizat întreaga creație a artistului.

Pe măsură ce experiența artistică sporea, căutările sale s-au îndreptat către teritoriile mai profunde ale existenței umane. Alegoria face loc compoziției cu un suflu mai larg, fulgurarea poetică se converteste în discurs poematic, desenul se încarcă de sugestii, tușa devine mai ușoară, imaginile se eterizează. **Omul**, prezentă tutelară și polarizantă a noilor sale universuri grafice, este surprins în ipostazele lui spiritualizate. **Elogiul umanului** este dominanta operei de maturitate a artistului, chiar dacă în plan stilistic limbajul se îmbogățește cu destule elemente de notație modernă. Filonul realist al inspirației sale este la fel de puternic, numai că mesajul ce ni-l comunică artistul are acum un temei mai adînc. Tangențele cu lumea poeziei românești și universale, de la baladele populare la eposul mitologiilor egeene și de la Eminescu la Villon, sînt frecvente și explicite, artistul dialogînd în formule grafice de o mare varietate și forță expresivă dar și cu o sensibilă vibrație lirică, cu ființa culturală a omului, într-un spectacol de aleasă spiritualitate.

De la imaginea **omului-activ**, surprins în stazele lui eroic-monumentale, unde frumusețea atitudinii și a caracterelor se definea, aproape exclusiv, prin relieful net delimitat al desenului și armoniei construcției plastice, Erdös trece la întruchiparea imaginii, mult mai complexe a **omului-creator**, a **ființei sale spirituale** animată de o infinitate de mișcări interioare, inefabile. Acestea l-au împins pe artist nu spre descriptivismul grafic, ci spre crearea și inscenarea unui sugestiv arsenal de simboluri grafice articulate conform unor rafinate acorduri plastice, cărora linia le conferă o delicată materialitate. Desenele lui Paul Erdös sînt, pe toată întinderea lor, un patetic elogiu adus ființei și creației umane. Un imn pe care, însă, artistul, a cuvenit să ni-l rostească, cu modestie și credință, doar în șoaptă.

Corneliu Antim

muzică

Sărbătoare a primăverii

● Sub soarele primăverii, întreaga țară aniversează la început de Florar, ziua muncii, care anul acesta capătă semnificații aparte, la împlinirea unei jumătăți de veac de la acel neuitat 1 Mai 1939, moment cu rezonanțe adînci în istoria Partidului și a mișcării muncitorești.

Alături de toți oamenii muncii, muzicienii își aduc prinosul de recunoștință în vibrante pagini de cînt reunite în spectacole festive de amplă rezonanță patriotică. Organizat sub egida Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din R.S.R., a Inspectoratului General al Muzicilor Militare și a Comitetului de Cultură și Educație Socialistă a Municipiului București, concertul vocal-simfonic desfășurat la Ateneul Român sub genericul „Sub steagul gloriosului partid" a fost susținut de Muzica Reprezentativă a Armatei, corul ansamblului artistic „Doina" al Armatei, corul Filarmonicii „George Enescu" și corul Școlii militare de muzică, precum și de soliști ai ansamblului „Doina" și ai Operei Române. Conducerea muzicală : colonel Emilian Ursu și maior Crișan Pârâu.

Conceput într-o sugestivă derulare a unor semnificative pagini din muzica compozitorilor înaintași și contemporani, programul a relevat, încă o dată, profunda implicare a muzicii românești în marile momente social-politice care au marcat existența poporului nostru de-a lungul vremii.

De la muzica însufletitoare, cantabilă, scrisă de Ciprian Porumbescu acum mai bine de un veac — Cîntec de 1 Mai sau frumoasele pagini din opereta „Crai nou", înmănunchiate într-un potpuriu — la vechiul cîntec revoluționar „Proletari înainte", de la suitele simfonice „Cîntă țara-n sărbătoare" de Savel Horceag (lucrare dedicată zilei de 1 Mai) „Pămînt românesc" de Emilian Ursu (partea a treia „Eroi nemuritori") sau „Pe plaiuri românești" de Mircea Chiriac, la „Marșul muncitorilor" din opereta „Ana Lugojana" de Filaret Barbu sau aria „Mugurel de cîntec românesc" din opereta „Lăsați-mă să cînt" de Gherase Dendrino interpretată de Dorin Teodorescu și Valsul „Zi de mai" de Diamandi Gheciu — fiecare moment a pus în lumină adîncul patriotism al creatorilor, legătura muzicii noastre cîlte cu bogatul filon folcloric, nesecat izvor de inspirație pentru compozitorii de ieri și de azi. Melosul de sorginte populară s-a desfășurat generos în sonorități de doină sau de joc năvalnic, dezvăluind, în esență sa, sufletul poporului român, plin de sensibilitate, de lumină și vigoare.

Cîntînd plaiul românesc, dorurile și aspirațiile neamului, compozitorii au dedicat, firesc, numeroase partituri constructorilor socialismului, celor ce astăzi făuresc un nou destin patriei iubite. „Sub steagul partidului" de Matei Socor — soliști Tiberiu Mladin și Ioan Nicolau, „Tineretul Epocii de Aur" de Temistocle Popa s-au alăturat lucrărilor inspirate de munca neobosită pe șantierele de pe întreg cuprinsul țării, adevărate cîtadele ale noului — fragmentul intitulat „Șantierul" din suita „Drum peste culmi" de Sergiu Eremia și „Marșul constructorilor Metroului" de Emilian Ursu.

Fierbinte omagiu adus conducătorului iubit, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cîtitor al epocii pe care o trăim, în care au prins contur toate aceste realizări mărete slăvite inspirat de compozitori — cîntecele „Partidul, Ceaușescu, România" de Marin Constantin și „Român cu suflet de jar" de Constantin Trăilescu, solistă Elvira Cirje s-au alăturat omagiului adus tovarășei Elena Ceaușescu în cîntecul semnat de Sergiu Eremia — solist Pompei Hărășteanu. Spectacolul s-a încheiat, apoteotic, în sunetele cantatei „Brav conducător" de Emilian Ursu, solist Lucian Marinescu, lucrare purtînd în sine sentimentele de dragoste și gratitudine ale întregului popor pentru cel ce ne călăuzește spre zările unei lumi noi.

La ceas de primăvară, în prag de mai, muzica a fost, din nou, mesager al gîndurilor noastre de pace, de mai bine, de frumos și iubire, imens buchet oferit într-o impresionantă „unire în cuget și simțiri".

Anca Florea

EMINESCIANA

VOCAŢIA INDEPENDENŢEI

asumîndu-şi calitatea de a judeca trecutul „cu imparţialitatea istoriografului preocupat“, Eminescu a fost stăpinit pînă la obsesie de datoria de a ridica pe noi coordonate locul şi menirea românilor în istoria universală. Explorarea tipăriturilor şi a manuscriselor dezvăluie că una din trăsăturile fundamentale ale operei sale o formează, deşi nu ca istoric profesionist, organicitatea interesului în atare direcţie. Cu adevărat, brodată pe pasiunea manifestată încă din anii de liceu pentru antichitatea clasică, poetul şi-a îndreptat pentru totdeauna, în perioada studiilor universitare, vocaţia spre istoria naţională şi raportarea ei cu constanţă la trecutul omenirii. Deosebit de cele cuprinse în creaţia poetică — o mărturie incontestabilă că poetul a consultat cronici şi literatura de specialitate — în publicistica şi în manuscrisele eminesciene se află — după cum au probat-o prin munca lor editorii textelor — informaţii şi tabele sinoptice în care istoria poporului român este pusă „în relaţii cu cea a altor popoare şi cu unele evenimente comune din trecutul lor“.

Organicitatea preocupărilor de istorie şi istoriografie a fost permanent însoţită de o metodologie tipică marilor structuri intelectuale. Iată de ce, pentru a fixa cu exactitate rostul românilor în istoria universală, Eminescu a plecat de la adevărurile fundamentale ale epocii sale : un context internaţional extrem de precar pentru destinul statului şi poporului român ; afirmarea tot mai puternică, pe toate direcţiile cardinale, a principiului naţionalităţii.

În primul caz poetul a procedat la analiza fiecăruia din vecinii României, cu sublinierea tendinţelor, scopului şi caracterului, probleme care l-au interesat cu predilecţie. În urma studiului întreprins asupra marelui vecin de la răsărit, el a putut afirma categoric la 26 octombrie 1876 că istoria Rusiei, analizată în raport de cauze şi de efecte, indica „un fel de unitate de dezvoltare precum n-o întîlnim la un alt popor“. În opoziţie cu situaţia acesteia, Eminescu a remarcat, pe de o parte, o anemiere a marilor popoare din apusul şi centrul Europei în urma accentuării luptelor interne, iar pe de alta, creşterea discordiei după fiecare pace încheiată, oricît de mari erau succesele pe cîmpul de luptă. Mai mult, atunci cînd deveneau învinse, ele îşi mutau curentul istoriei, privind lucrurile altminteri. Franţa anului 1876, de pildă, nu mai avea în exterior imaginea pe care i-o dăduse Napoleon al III-lea. Tot astfel, în urma evenimentelor din 1866 „păinjinişul istoric de planuri al Casei de Austria au suferit o ruptură atît de mare încît nici nu mai samănă cu dispoziţia de mai înainte a firelor diplomatice şi războinice“.

Cu alte cuvinte, statele europene îşi modificau raporturile cu exteriorul la orice schimbare în interior, fără a avea acea „fixitate energică pe care-o manifestează Rusia“, rămasă unica putere care, indiferent de soarta unui război, n-a pierdut pe plan intern, căci, aici, „toate s-au făcut pe încetul, fără nici un fel de săritură“. Aceasta explica de ce Ecatetrina a II-a a putut da imperiului ţarist „ce-i lipsea în concertul european, o greutate asupra afacerilor, şi Europa numără o putere mare mai mult“.

Cu privire la dubla monarhie, în cuprinsul căreia existau atîtea naţionalităţi, Eminescu a emis ideea că aspiraţiile politice, care dădeau imaginea că întreaga Austro-Ungarie e cuprinsă „de-o adîncă fierbere etnică“, nu puteau să nu înrîurească relaţiile exterioare ale Vienei şi Budapestei. În acelaşi timp, gradul de autonomie şi de determinare între diferitele naţiuni din componenţa pajurei bicefale se aflau adesea în raport nemijlocit cu apropierea pe care cabinetul imperial o manifesta faţă de o altă putere.

Esenţial era şi faptul, ce surprinsese plăcut pe Eminescu, că aproximativ toate popoarele din imperiile dualist şi otoman se făleau „cu limba şi naţionalitatea lor şi aceasta pe drept cuvînt“ : cehii asimilau orice domeniu al culturii, avînd scriitori însemnaţi, şcoli bune şi un istoric de valoare europeană ; polonezii foloseau o limbă flexibilă şi bogată, animaţi de un puternic simţ de istorie proprie ; nu mai puţin românii, croaţii şi maghiarii, ale căror limbi deosebite erau capabile pe deplin „de-a reda orişicare formă a culturii europene“. O asemenea apreciere pornea la Eminescu din convingerea că nu exista nici o limbă pe continent, fie cît de izolată, care, limpezită prin cultura clasică, „să nu fie în stare de-a cuprinde şi reda întreaga cultură omenească de la abstracţiunea cea mai naltă pînă la espresiile cele mai concrete“.

La sud, imperiul otoman „ieşise“ din rîndul vecinilor României, cum fusese pînă la războiul pentru independenţă, urmînd să dispară, dacă nu era ajutat, „prin propria lui slăbiciune“, intuită de Eminescu. Recunoaşterea de către marile puteri a actului de independenţă a creat statului nostru o nouă situaţie pe plan european. Bogăţiile şi aşezarea sa strategică au amplificat interesul puternicelor ţări de pe continent pentru spaţiul românesc, mai cu seamă ce, încetul cu încetul, se profilau cele două tabere diplomatico-militare care aveau să se confrunte în prima conflagraţie mondială a secolului. În

atare context internaţional, la rivalitatea ruso-austro-ungară s-au adăugat acţiunile altor mari puteri pentru a cîştiga supremaţia în zona dunăreană.

În al doilea caz, Eminescu a definit cu autoritate dreptul naţiunilor de a-şi determina singure destinul. La numai 20 de ani, el avea deja maturitatea acestei teze exprimată în articolul *Ecuilibrul*, din 22 şi 29 aprilie 1870, în care, plecînd de la adevărul că inteligenţa tuturor popoarelor din imperiul austro-ungar era „eminamente naţiunalistă“, că poporul maghiar nu avea cu nimic din superioritatea morală care să-i dea dreptul de a „egemoniza pre altul“, că ungurii „nu sînt superiori în nimica naţiunilor cu cari locuiesc la un loc“, a cerut ca toate acestea să fie aduse „la valoarea lor proprie, că toate „sînt setoase de viaţă proprie şi numai din egala îndreptăţire a tuturor se va naşte echilibrul“.

Din această convingere a ţîşnit vehemenţa arătată în apărarea românilor aflaţi sub stăpîniri străine, ca şi aprecierea că triumful principiului naţionalităţii este întotdeauna egal cu principiul dreptăţii, ambele neputîndu-se realiza decît simultan. „E pietroasă şi-ncovoiată calea dreptăţii — notase el convingător —, dar e sigură“ şi aceasta întrucît naţiunea reprezintă o sumă de vitalităţi direcţionate de propria lor natură, de proprii impulsuri şi interese. „Că poporul este adînc pătruns de principiul naţionalităţii — se relevă în unul din manuscrisele eminesciene pe linia definirii raportului naţional/universal — este adevărat, dar este un avantaj atît pentru poporul însuşi, cît şi pentru omenire. Omenirea trăieşte în popoarele ei precum un întreg în părţile sale, iar de conştiinţa şi bunăstarea acestora depinde dezvoltarea speciei umane“. Tocmai de aceea, Eminescu a cerut pentru românii aflaţi sub stăpîniri străine „libertatea spiritului şi conştiinţei lor în deplinul înţeles al cuvîntului“, că, întrucît spirit, limbă şi naţionalitate sînt aproape identice, „românul se vrea pe sine, îşi vrea naţionalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin“.

Aşadar, în raport cu situarea pînă în 1877/1878 între trei imperii şi după războiul pentru independenţa de stat între două, ca şi de principiul naţionalităţii care cîştiga în intensitate şi în extensiune, ce misiuni, ce rosturi trebuiau să îndeplinească românii pentru a supravieţui în istoria universală ? Din statutul internaţional al românilor, Eminescu a extras imperativul pentru popor, aflat în deplină concordanţă cu intenţia împăratului Traian cînd a cucerit Dacia : „să stabilească ordinea şi să aşeze un strat de cultură omenească la gurile Dunării“.

Sintagma „strat de cultură“ a devenit, în consecinţă, laitmotivul demonstraţiilor de durată ale poetului, raportate de fiecare dată direct sau mijlocit la statutul României în sud-estul continentului european. Altfel spus, rostul românilor în istoria universală era dictat prin excelenţă de situaţia precară în care se aflau, căci, plasaţi pînă în 1877/1878 la răspîntia a trei lumi deosebite, mai mult sau mai puţin învrăjbite (lumea modernă, musulmană şi slavă), ei, chiar în virtutea originii, erau meniţi — sublinia se Eminescu încă în iunie 1878 într-un articol publicat în „Timpul“ — „a reprezenta interesele ideilor moderne şi a fi un strat de cultură deosebită, în care trei lumi se întîlnesc“; de tînărul stat român atîrna în bună parte stabilitatea lucrurilor în Europa, dar tot aici se întretăiau şi interesele marilor popoare de pe continent. Fără acest stat — îşi continua poetul demonstraţia — imperiul otoman nu se mai putea susţine, existenţa monarhiei habsburgice era pusă în joc şi însăşi istoria Europei intra într-o fază cu totul nouă.

Încredinţat că problema românească era, în acelaşi timp, şi una europeană, Eminescu a conchis în numeroasele rînduri că, dacă marile puteri ar sacrifica interesele României, ele, prin aceasta, şi-ar nesocoti şi propriile interese.

După cucerirea independenţei de stat, care a îndepărtat imperiul otoman din rîndul vecinilor României, viziunea eminesciană asupra rosturilor conaţionalilor în istoria universală s-a accentuat, probîndu-şi nu numai menţinerea, ci şi dezvoltarea fiinţei. Învederînd că, înconjuraţi de o viaţă politică ce se desfăşura deosebit de pulsaţia propriei istorii, cu conştiinţa că sînt pe „o muche de despărţire între două lumi cu totul deosebite“, o „muche de lume la acest vad de popoare, carile ne privesc pe noi numai ca un fel de gard pe deasupra căruia se ceartă“, românii erau datori, în propriul lor interes, de a cunoaşte cele două lumi (slavă şi modernă). Eminescu a susţinut cu atît mai stăruitor o asemenea obligaţie cu cît a observat că occidentalii urmăreau să realizeze în răsăritul continentului o cucerire economică, cu toate avantajele şi dezavantajele ei, timp în care Rusia îşi dirija mişcările potrivit curentului istoric şi religios, capabil de a exercita „o mare atragere asupra popoarelor economiceşte puţin dezvoltate din Peninsula Balcanică, pentru cari credinţele bisericeşti şi idealurile istorice sînt încă sfinte“.

Apelul, vizînd însă o arie mai largă, fusese lansat şi de alţi contemporani. A. D. Xenopol, de pildă, ceruse ca, în vederea evitării greşelilor, românii să cunoască scopurile puterilor Europei faţă de ei, o învăţătură pe care nu o puteau dobîndi decît din istorie, ţinînd, bineînţeles, seama şi „de elementele noue ce schimbă pe fiece zi politica europeană“.

Potrivit concepţiei lui Eminescu, pentru a putea rezista între cele două lumi, dar şi pentru a fi în pas cu civilizaţia se cuvenea ca românii să ridice problemele culturii la nivelul soluţiilor ideale. „Trebuie să fim — repeta el la 2 noiembrie 1879 — un strat de cultură la gurile Dunării ; aceasta e singura misiune a statului român şi oricine ar voi să ne risipească puterile spre alt scop pune în joc viitorul urmaşilor şi calcă în picioare roadele muncei străbunilor noştri“. Semnificativ este faptul că poetul a dorit ca, aici, între „hotarele strîmte“ ale ţării româneşti, „să se adune capitalul de cultură din care au să se împrumute fraţii noştri de prin ţările de prin prejur dimpreună cu celelalte popoare mai înapoiate decît noi“. Mai mult, a apreciat că legăturile de sînge şi identitate naţională cu unii, comunitatea tradiţiilor istorice şi religioase cu alţii, „deschid şi netezesc calea înrîurirei paeinice şi binefăcătoare pe care trebuie să păşim cu cea deplină bună-credinţă“.

În concepţia lui Eminescu, misiunea românilor în societatea modernă trebuia să rezulte din propria noastră istorie, care înfăţişa lumii un popor ce nu a stăpînit pe nimeni, care nu a manifestat nici chiar tendinţa de a supune şi care s-a apărat cu arma în mînă în contra agresiunilor directe ; un popor ce dorea să aducă societăţii europene, statelor vecine îndeosebi, „serviciul pe care nici un alt stat nu-l poate aduce, deoarece nici unul nu are cu popoarele de prin prejur legăturile pe cari le avem noi“. După cum vedem — ideea a fost spusă mai întîi de N. Iorga în 1939 — era o misiune deosebită a naţiunii române, misiune care nu se putea suprapune cu aceea a altor naţiuni.

Misiunea ce-o preconizase Eminescu poporului român era în covîrşitoare măsură convenabilă şi unor mari popoare europene. Cu adevărat, după încheierea păcii de la Berlin — observase în acest sens poetul în iunie 1878 — pentru prima dată, puterile europene şi-au dat seama de caracterul poporului român, de „misiunea ce i s-ar cuveni“. Napoleon al III-lea îl număra în rîndul popoarelor latine, obţinînd ca Europa „să-i încredinţeze lui paza gurilor Dunării şi să-i creeze nişte condiţiuni în care să se poată desvolta“. Înaintînd statornic spre împlinirea misiunii sale, popoul român trecea în ochii unor mari puteri ca apărător al păcii şi civilizaţiei.

I. Saizu

„JURNALUL LITERAR“

J**urnalul literar** — foaie săptămînală de critică şi informaţie literară —, scos de G. Călinescu la 1 ianuarie 1939 la Iaşi, unde se stabilise de curînd, în urma ocupării printr-un strălucit concurs a catedrei universitare de estetică şi critică literară, a fost a cincea publicaţie românească de anvergură, după **Dacia literară, Convorbiri literare, Contemporanul** şi **Viaţa Românească** apărută în bătrîna capitală a Moldovei, care a reuşit să atragă şi să intereseze imediat publicul cititor din întreaga ţară. Consacrată aproape în întregime criticii şi istoriei literare revista, de o eleganţă şi sobrietate grafică ne mai întîlnită pînă atunci în publicistica românească, avea formatul unei gazete obişnuite, 38x54 cm, în patru pagini, distribuite astfel : două eseuri de estetică sau critică literară, plasate în stînga şi în dreapta paginii, încadrînd un **entrefilet** rezervat de obicei dialogului directorului cu cititorii în chestiuni legate de profilul şi programul revistei, o poezie, în stînga, jos, şi începutul foiletonului umpleau prima pagină, a doua se intitula „Documente — istorie literară“, a treia „Cronici — recenzii — reviste“, a patra, „Carnet săptămînal“, cu : „Ocultism“, „Biografia“, „Indiscreţii şi anecdote“, „Primii paşi“, „Cronica mizantropului“ şi „Poşta redacţiei“. Spaţiile albe erau ocupate cu poezii şi vignete, acestea alese cu gust şi pricepere din vechi tipărituri străine, ale secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea. Micile, inerentele schimbări de pe parcurs, apariţia sau dispariţia unor rubrici, nu i-au afectat deloc fizionomia şi structura.

Revista era în întregime creaţia lui G. Călinescu. El gîndea şi compunea cu minuţiozitate fiecare număr, fiind deosebit de atent la cele mai mici detalii, o macheta, alegea litera şi vignetele, era atent la plasarea materialelor în pagină, se îngrijea de veşmîntul ei grafic, citea tot, absolut toate textele destinate publicării. Nimic din ceea ce însemna existenţa revistei nu-i era străin. G. Ivaşcu, desemnat de la numărul 4 secretar de redacţie, „căpitan secund“, „arcul de ceasornic“ al revistei şi Al. Piru, pentru o perioadă, au concretizat, cu devotament şi fidelitate, redacţional şi tipografic revista.

În editorialul primului număr, **Cuvînt pentru început,** G. Călinescu îşi prezintă intenţiile şi scopul cu care a pornit la drum precizînd, printre altele, că, „interesul nostru este de a da liniii monumentale culturii“. Spre o epocă clasică îşi îndreaptă el recomandările : „Tînărul se cade să viseze a fi, **mutatis mutandis,** Corneille, Rafael, Racine, Molière, adică întemeietorii înaltului clasicism. După cîteva decenii de astfel de visare“, este convins G. Călinescu, „se vor naşte, neapărat, şi marii creatori“. Invitaţia spre acţiune e hotărîtă : „Este vremea să discutăm despre arte cu aprindere şi să le promovăm, să scriem, să pictăm şi să zugrăvim, să creăm (...) un secol de aur“. Că **Jurnalul literar** nu putea crea singur o epocă clasică e încredinţat el însuşi, „dar, precizează, se pot da întîiele sugestii“, angajîndu-se hotărît să facă o revistă vie, de actualitate, nesectară, care să simbolizeze înfrăţirea generaţiilor în spiritul adevărului să respecte înfăptuirile durabile, să recenzeze **„toate** operele ce ni se vor trimite“ şi să dea „o icoană **integrală** a literaturii noastre“. Acest cuvînt pentru făptuirile durabile, să recenzeze **„toate** operele ce ni se vor trimite“ şi să dea „o icoană **integrală** a literaturii noastre“. Acest **cuvînt pentru început,** în fond un succint program, va fi, număr de număr, apărat şi completat prin intermediul tuturor rubricilor prin care directorul ţine un dialog direct **sui generis** cu colaboratorii şi cititorii, aducînd nenumărate lămuriri şi precizări referitoare la deziderate le şi la statutul publicaţiei. La numai cîteva săptămîni de la debut, bănuit de lipsă de patriotism, directorul îşi apără revista în termeni ce nu mai lasă nici un dubiu : „Avem un ardent patriotism, pe care nu-l ascundem, ar fi curios să ne fie ruşine de el. Ideea noastră e că trebuie să facem toate sforţările în direcţia creaţiei, ca să atingem nivelul unei mari culturi române. Patriotismul nostru este constructiv. Construcţia are nevoie de spirit critic şi spiritul critic de libertate de gîndire. După cîteva luni, G. Călinescu reafirmă în **Avem un program** că **Jurnalul literar** şi-a propus să fie prima revistă literară de strictă directivă, condusă efectiv de acela în stare a da orientări literare, punctele esenţiale ale programului ce trebuiau atinse, fiind : formarea unui public de cititori constant, de nivel ridicat, cunoaşterea publicului pe care urma să-l modifice în bine revista, totala abstragere a literaturii de la orice judecată străină de ea, înlăturarea rubricilor ce n-au atingere cu literatura, exercitarea spiritului critic de către o echipă de critici competenţi, bine pregătiţi şi combaterea judecăţii tinerilor care se cred poeţi, fiindcă sînt „tineri“. Patronat de spiritul critic **Jurnalul literar** îşi propune să fie un ac prin gaura căruia vor trece numai tinerii cu dimesinunea artistică a căror producţie va fi cercetată din perspectiva istoriei literare. De-a lungul întregii sale existenţe, revista n-a făcut nici o concesie marcantă. Toate paginile, toate rubricile, orice rînd sînt o demonstraţie elocventă a fidelităţii faţă de program.

Intenţia lui G. Călinescu de a da prin **Jurnalul literar** o nouă orientare culturii române e vizibilă de la început şi, ca atare, şi-a propus formarea unei noi generaţii de critici, superior pregătiţi, animaţi de un mare elan creator, în stare să modifice desfăşurarea întregii vieţi literare. Modelul era însuşi G. Călinescu, creator durabil, plurivalent, de formulă renascentistă, al cărui spirit inundă paginile **Jurnalului** şi sentimentul că revista pare scrisă de una şi aceeaşi persoană, ce-şi adaptează condeiul de la rubrică la rubrică este atît de puternic, încît cu greu poate fi clintit. Aici, apar în premieră admirabilele studii de istorie şi critică literară **Camil Petrescu — romancier, Duiliu Zamfirescu — romancier, Titu Maiorescu — critic, I. Al. Brătescu-Voineşti — nuvelist, Al. Macedonski — omul, Al. Macedonski — poetul, Al. A. Philippide, Hortensia Papadat-Bengescu** (fragmente), **Liviu Rebreanu** (fragmente), **Vasile Alecsandri — poet, Ion Pillat, Aron Cotruş, Tudor Arghezi — poet** şi altele, veritabile fragmente din marele concert în pregătire, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.** Fără egal în critica românească, articolele, singure, erau în stare să împingă în glorie o revistă. De factură asemănătoare cu ale directorului, virtuoase capitole dintr-o istorie a literaturii sînt şi articolele semnate de foarte tînărul Al. Piru : **Caton Theodorian, Agârbiceanu — romancier, Hasdeu — filosof, G. Topîrceanu, M. Rollinat** şi **G. Bacovia,** suficiente pentru marele critic să-i creioneze în **Istorie** cunoscutul portret şi să le menţioneze la bibliografie. Notabil, surprinzător prin maturitatea elaborării şi rigoarea ştiinţifică este şi eseul de debut al elevului Adrian Marino, **H. Sanielevici.** Din primele numere, se mai detaşează semnăturile lui Al. O. Teodoreanu, cu nişte savuroase notaţii despre **Bucătărie, vinuri şi literatura română,** Iorgu Iordan, cu însemnări despre **Estetica limbii,** şi Al. A. Philippide, cu consideraţii **În apărarea poeziei.**

O atenţie deosebită a acordat revista literaturii universale, fără cunoaşterea căreia este imposibilă, a teoretizat consecvent G. Călinescu, studierea aprofundată a literaturii române. Pe mai mult de o treime din spaţiu, sînt găzduite eseuri, biografii, recenzii, traduceri, semnate de Edgar Papu, Saşa Pană, Mircea Mancaş, G. Ivaşcu, Izabela Sadoveanu, Sanda Popescu şi alţii.

Punctul din program prin care directorul se angaja să recenzeze „toate operele“ ce se vor trimite a fost respectat cu stricteţe. Acestui deziderat i-a fost consacrată pagina a treia în întregime, o adevărată oglindă, pe cît posibil completă, a apariţiilor literare ale momentului, slujită de condeiele lui G. Ivaşcu, Al. Piru, Viorel Alecu, Magda Isanos, Mircea Mancaş, Eusebiu Camilar, Mircea Pavelescu, G. D. Loghin, Mihail Chirnoagă şi alţii.

Literaturii originale revista nu i-a rezervat un spaţiu prea generos. Cum scrie în cîteva rînduri directorul, nici nu s-a primit la redacţie ceva bun : „Cînd vom găsi talentul, îl vom vesti în chip deosebit“. A făcut totuşi, unele concesii, versurilor. În fiecare număr, constant pe prima pagină apărea o poezie, uneori şi în celelalte. Poeţi de primă pagină sînt V. Eftimiu, G. Murnu, Magda Isanos, Saşa Pană, Eusebiu Camilar, Ion Sofia Manolescu şi puţini alţii.

Delectabile sînt şi textele apărute sub rubricile „Indiscreţii şi anecdote“, „Ocultism“, „Prostologhikon“, nesemnate, dar redactate, neîndoios, de Călinescu. Cea mai călinesciană rubrică, pe care criticul şi-a purtat-o ca un strălucit blazon intelectual la toate publicaţiile pe care le-a condus sau a colaborat a fost „Cronica mizantropului“. În ea îşi demonstra talentul de observator al oamenilor şi evenimentelor, de moralist şi portretist de geniu. Structura clasică a marelui cărturar se exprimă aici cu toată vigoarea şi dezinvoltura, imensa sa mobilitate intelectuală găsind un spaţiu foarte prielnic de manifestare.

După 53 de numere, la 31 decembrie 1939, **Jurnalul literar** îşi încheie brusc apariţia, deşi într-un articol bilanţier **Un an,** nr. 52, îşi anunţa continuarea apariţiei şi îmbunătăţirea programului : „De acum ţinta noastră este ca pe harta schiţată în anul I să începem o discuţie liberă, substanţială, să definim direcţii, să constatăm valori şi să afirmăm personalităţi. Totodată ne vom sili să mergem spre formaţia **scriitorului total** (cult, informat, cu conştiinţă artistică, cu o experienţă integrală a scrisului) spre a înlocui pe bardul analfabet de pînă mai ieri“ şi „Pentru colaboratori cuvîntul de ordine în anul al II-lea este : **substanţa,** pentru cititori : **statornicia“.** Chiar dacă n-a izbutit să-şi onoreze toate punctele din program, **Jurnalul literar** a reuşit, aşa cum remarca însuşi G. Călinescu, să promoveze consecvent spiritul critic, să facă cea mai întinsă prezentare a literaturii române, să pledeze pentru scriitorul total şi să formeze o echipă de critici şi eseişti cu cultură solidă, universitară (G. Ivaşcu, Al. Piru, Mircea Mancaş, Adrian Marino şi G. D. Loghin). Cu unii dintre aceştia va scoate mai tîrziu, în anii 1947 şi 1948, seria a II-a a **Jurnalului literar** cu o ţinută mai sobră, ştiinţifică, de tip academic, universitar.

Petre D. Anghel

PREZENŢA POETULUI

În istoria literară, ca şi în viaţă, cine ştie de ce ?, anumite subiecte au o mare popularitate, iar altele nu izbutesc să ocupe scena nici atunci cînd toate argumentele sînt favorabile. Între subiectele privite mai degrabă cu reticenţă, bibliografia eminesciană consemnează, în ciuda unor afirmaţii convenţionale, cu valoare declamatorie, Transilvania, iar în cadrul tematic general transilvan — Braşovul. Această impopularitate poate să fie provocată de rezerva, pe care trebuie s-o avem cu toţii, faţă de tendinţa unor situări localiste, care închid perspectivele şi blochează dezbaterea pe un teren lateral, departe de marile sensuri cu deschidere în universalitate. Dar poate să fie tot atît de bine şi efectul unor preferinţe subiective, ca să spunem aşa, de care nu ne putem descotorosi cu una cu două.

Există, pe de altă parte, destule temeiuri să credem că marginalizarea unor teme ca Transilvania sau Braşovul este produsul perspectivei limitate, consacrate dealtfel în marile istorii literare, care face să vedem asemenea subiecte numai în legătură cu acele aventuri de tinereţe prea cunoscute, încărcate de o anecdotică fără semnificaţii majore, la îndemînă în biografia oricărui om, deci inclusiv a omului de excepţie. N-ar fi exclus ca insistenţa omenească, pe asemenea întîmplări, să fie tocmai consecinţa tentaţiei de a traduce în dimensiuni omeneşti realităţi ale unor biografii excepţionale pe cale să ne scape printre degete.

Sub asemenea perspective contrastante este postulată şi tema Braşovului în context transilvan şi, cu atît mai mult, în cadrul general naţional. Autorii biografiilor eminesciene convin să determine semnificaţia Braşovului sub aura aventurilor sale cu actorii, dintr-o adolescenţă înflăcărată de demonul peregrinărilor fără căpătîi.

Abordarea ei presupune înainte de toate să renunţăm la ideea, falsă, că Eminescu a cunoscut Braşovul odată cu mişcarea trupelor de actori ambulanţi şi, fireşte, prin perspectivele unor astfel de colonii în mişcare. Respectul adevărului istoric ne aduce în situaţia să ştim că tatăl poetului, căminarul Gheorghe Eminovici, prenumera printre volumele aflate în lucru în tiparniţele braşovene încă la începutul deceniului patru al veacului trecut. Este demonstrat în acest sens că în biblioteca familiei căminarului a intrat, pe această cale, volumul lui Christian Heyser intitulat **Vaterländische dramatische Schriften** şi apărut la Braşov, în 1842. Autorul se stinsese din viaţă în vîrstă de 63 de ani, în 1839, deci în anul în care se puneau bazele **Daciei literare,** într-o perioadă de înalt elan naţional, cînd Braşovul se afirmă puternic, prin **Gazeta de Transilvania** şi prin suplimentul său **Foaie pentru minte, inimă şi literatură,** ca centru politic şi cultural de referinţă al renaşterii româneşti. În lista de abonaţi (Pränumeranten — Verzeichniss), părintele poetului, om de şcoală germană, apare ca administrator de moşie (Wirtschafts — Verwalter) şi căminar (Kaminar), interesat, probabil, de subiectele naţionale româneşti care l-au făcut cunoscut pe dramaturgul din Braşov. Acesta era autor al unor lucrări poetice şi dramatice inspirate din istoria antică a românilor şi din lupta lor grea pentru existenţă, ca urmare a asupririi sociale şi naţionale. O tragedie în cinci acte, **Traian şi Longin** sau **Cucerirea Daciei,** indică, pentru costume, reliefurile de pe Columna lui Traian, după o carte apărută în 1577, iar într-o poezie intitulată **Odă către umbra lui Traian** Christian Heyser se adresează românilor cu îndemnul „Să-şi ridice capul din noaptea milenară la lumina soarelui“, vehiculînd sintagme care se vor regăsi şi în **Răsunetul** lui Andrei Mureşanu. Christian Heyser murise la Viena în 26 iunie 1839 (unde se stabilise în 1828), după ce se aflase profesor de limbi clasice, de istorie şi poetică (a mai predat matematica şi geografia) la liceul german din Braşov.

Desigur, Eminescu şi-ar fi putut completa cunoştinţele despre peisajul literar, cultural şi politic al Braşovului sub îndrumarea profesorului său de la „National — Hauptschule“, în fapt unul din părinţii săi spirituali, Aron Pumnul. Prin biblioteca eminentului cărturar şi patriot poetul are acces direct la marea cultură, beneficiază de orientare sigură în lumea valorilor naţionale şi universale şi dobîndeşte anumite deprinderi de studiu care-i vor hotărî definitiv destinul intelectual. Coincidenţa face ca bătrînul său protector şi dascăl să fie chiar din ţinutul Braşovului, mai precis din satul Cuciulata Făgăraşului, amănunt care ar fi putut să joace un rol mai important decît se crede în formarea opţiunilor eminesciene în legătură cu geografia socială şi politică a românismului, poate chiar fixînd anumite repere de geografie culturală nu fără importanţă. De pildă, putem presupune că Eminescu avea întipărită în minte imaginea Braşovului ca leagăn al tiparului românesc, dealtfel o imagine pe care conştiinţa culturală naţională a favorizat-o întotdeauna. Nu se poate să minimalizăm, după aceea, semnificaţia Braşovului în sensul de şcoală puternică a naţiunii, deoarece aici se înălţase, prin contribuţia lumii româneşti, deci nu prin subvenţii de stat, unul dintre cele mai impunătoare edificii şcolare ale vremii, gimnaziul românesc, despre care Alexandru Odobescu scria în presa vremii că este un „somptuos edificiu naţional“. Gimnaziul intrase în funcţiune în 1850, chiar în anul naşterii poetului, iar caracterizarea lui Odobescu este datată în 1862, cu prilejul adunării de la Braşov organizate de Asociaţiunea Transilvană pentru Literatura şi Cultura Poporului Român — ASTRA, adunare despre care va trebui să ne reamintim cînd vom evalua poezia lui Andrei Mureşanu. Deocamdată nu putem omite să observăm că definiţia lui Alexandru Odobescu, în cadrul reportajului entuziast despre marile sărbători naţionale de la Braşov, reflectate pe larg în presa românească, germană şi maghiară a vremii, se publică într-o revistă familiară intelectualilor români din Cernăuţi, abonată de profesorul Aron Pumnul.

Cum la gimnaziul românesc din Braşov învăţau elevi din toate provinciile, chiar şi elevi din Cernăuţi (unul dintre ei, Iuliu Mureşianu, maturizant în 1867, va fi medic militar în capitala Bucovinei) şi cum serbările culturale naţionale se petreceau la Braşov chiar cu doi ani înainte de prima venire probabilă a poetului în marele oraş de peste munţi, putem formula ipoteza că descinderea poetului la Braşov era motivată în sufletul său şi prin alte repere. Mai mult ca sigur mişcările trupelor de actori dau numai ocazia călătoriei peste Carpaţi, pe cînd motivaţiile acestor treceri, începînd chiar cu mişcările trupei Fani Tardini, vor trebui aduse la cauzele reale, profunde, adevărate.

Ion Itu

CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL

● **Joi, 28 aprilie a.c. orele 16,30 a avut loc la Muzeul Literaturii Române cea de a XVII-a şedinţă a Cenaclului revistei Luceafărul, condusă de poetul Nicolae Dan Fruntelată. Au citit : Mihaela Murariu Mândrea (poezie) şi Adelina Ianuli (proză). Au luat cuvîntul pe marginea materialelor citite : Cezar Ivănescu, Iulian Neacşu, Nicolae Georgescu, Ion Sofia Manolescu, Radu Comănescu, Tatiana Rădulescu, Dan Preda, Nica Stan. Într-un număr viitor vom reveni mai pe larg. Şedinţa următoare a Cenaclului revistei Luceafărul va avea loc în luna mai, la o dată ce va fi anunţată.**

CATALOGUL CORĂBIILOR

„Nichita Stănescu, atît cît îl mai ştim noi“

Etitlul unei cărţi dedicate lui Nichita Stănescu de Aurelian Titu Dumitrescu. Carte ce e şi nu e de Aurelian Titu Dumitrescu — dar junele poet şi jurnalist are toată îndreptăţirea să-şi aşeze numele lîngă cel al marelui poet dispărut, în cîmpul frumoasei coperte desenate de alt Dumitrescu (Mircea) la solicitarea editurii „Litera“ — pentru, în primul rînd, ideea „zidirii“ acestei cărţi şi pentru înaltul profesionalism prin care şi-a probat calităţile de intervievator al unor scriitori contemporani cu gloria nichitistă.

Respectuos pînă la o anume (îngăduită) servitute cu interlocutorii săi, neezitînd însă să pună întrebări esenţiale (stînjenitoare, unele, ori de-a dreptul dificultuoase), A.T.D. pare a împlini un legat testamentar. El întreţine, viu, un cult pentru Nichita Stănescu şi iată-l aşezînd într-adaos la „Antimetafizica“ această „Nichita Stănescu. Atît cît îl mai ştim noi“ (fermecător, deşi uşor agramat, titlu !) ce se constituie într-o mărturie-document despre omul-miracol Nichita şi, mai ales, despre Stănescu-poetul.

Sînt intervievaţi Florin Mugur, Ioan Alexandru, Mihai Bandac, Adrian Păunescu, Fănuş Neagu, Ion Caramitru, Ion Cristoiu, Cezar Baltag, Eugen Simion şi... casa lui Aurel Covaci. Există şi cîteva timide texte confesive de A.T.D. ocupînd un spaţiu de tot modest (meritau mai mult), cîteva stranii poezii topite în structura unui poem expresionist numit „Nichita“, avîndu-l ca autor pe acelaşi A.T.D., şi două cicluri de improvizaţii nichitiste (fondurile Covaci şi „avocata L“), ce puteau lipsi din sumar, precaritatea lor subminînd cumva gloria poetului. Dar despre aceste improvizaţii ca şi despre modul în care ele se cer citite şi tipărite vom mai avea prilejul să discutăm.

Am mai spus-o, s-a instăpînit o oarecare „oboseală“ faţă de fenomenul Nichita, provocată nu atît de detractorii din oficiu (au fost şi mai sînt) cît de absolut-insolitul spectacol oferit de abrupta sa intrare în posteritate.

Murind, Sadoveanu, Arghezi, Bacovia, Blaga n-au provocat nici pe departe emoţii comparabile cu cele stîrnite de dispariţia lui Nichita. I s-au consacrat sute de articole şi poezii omagiale. Au apărut somptuoase albume evocatoare. S-au ivit cîteva sute de imagini fotografice. Ne-am „grăbit să-l edităm în serii destinate clasicilor. Au apărut cărţi care îl „explică“, altele ce-l implică (în mirajul textualist) ; discuri, plachete, afişe îi perpetuează vocea, chipul, versul. De ce acest plus de emoţie, de firitiseală postumă ? Omului Călinescu îi păstrăm, la fel, urmele ? Unde e „Albumul“ Philippide ?

Şi apoi Nichita n-a murit la vîrsta unor Cârlova, Cerna, D. Iacobescu, Labiş sau Turcea. A avut timp să se exprime („Organele“ eminesciene s-au sfărmat pe cînd avea doar 33 de ani).

Atunci de ce spectacolul necurmat al plîngerii lui Nichita în care gesturilor de preţuire lucidă, la rece, li se alătură semne de aproape mistică abordare ?

Este el real ori provocat ?

Cine l-ar putea provoca ?

Nimeni altul decît Nichita însuşi, cu acelaşi răsunet de gong al versurilor lui, cu „povestea“ banalei şi în acelaşi timp exotic-miraculoasei sale vieţi, cu generozitatea lui ieşită din comun, cu năstruşniciile şi culorile ce-l împodobeau. Era altfel în toate... Pururi înconjurat de zeci de personagii (şi despre ele avem a vorbi) era de tot singur. Despărţindu-se de magnifice femei, le adresa un „te iubesc“ plin de credibilitate. Îşi făcea previzibile agresivităţile. Dispreţuia cu tandreţe. Avea un mucalit humor, trucate violente verbale. Un „tiran“ : le lăsa celor din jur doar libertatea de a-l iubi. La rîndu-i, cînd iubea (se întîmpla şi asta, rar, dar i se întîmpla) era totalitar, despotic, inflamat de jaluzii. Fără bunuri „personale“ ; se improprietărea adesea cu **obiecte.** Le oferea primului întîlnit ce le-ar fi lăudat ori, doar, remarcat. Dăruind, avea aerul că îşi cere iertare. Ajunsese la forme de suprem rafinament în tehnica de seducere a duşmanilor. (Avea ? Avea.)

Vorbea ca la Ploieşti, dar rar despre Ploieşti. Inventa ani de repetenţie îngrozit de gîndul că noi ce-l iubeam am fi aflat că n-a fost decît un biet şcolar strălucit. Inventa mitocănii cu profesorii. Numai unuia, Simache, îi recunoştea geniul. Nu şi concitadinului său Caragiale (I.L.) împotriva căruia cîrtea şi cu care s-ar zice că avea ceva de împărţit. Avea. Are. Cu banii antici, numismatul se purta cînd amoros, cînd respectuos, cu paralele moderne avea reci raporturi de posesie şi de rapidă şi voioasă înstrăinare. Avea cea mai „subţire“ garderobă din toţi poeţii români. Cîndva, o iubită pe care, conform sănătosului său obicei, o **penelopizase** (de la Penelopa nu de la Peloponez) i-a depus, lîngă uşa zăvorîtă, „bagajul“. Tot calabalîcul, cîrpe şi hîrtii, încăpuse într-un ziar împăturit.

Carieră socială n-a făcut nicicum. I-am zis oaresicînd lui Grigore Hagiu că ar fi bine să-l ungem pe Nichita redactor şef la revista Ics rămasă cu postul acesta vacant şi Grigore mi-a răspuns cu toată înţelepţia agonisită în multele-i hagialîcuri : „Nichituşca ? Ar fi foarte bun. L-am pune noi, dar cum să-l găsim ?“ Era o problemă. Fiindcă Nichita străbătea Bucureştii ca pe o ţară. Era pretutindeni. Altfel cum să-mi explic mărturiile unor (nu totdeauna) confraţi gata oricînd să povestească relaţii afectuos bilaterale cu poetul, încheiate cu libaţii şi dictări de versuri oferite pruncilor casei şi soacrelor ? Dar cîţi dintre memorialiştii de ocazie l-au cunoscut pe Nichita ?

Luat cu vorba, n-am vorbit însă despre alcătuirile terestre şi inefabile ce compun (încă) spectacolul nichitian.

O voi face curind...

Gheorghe Tomozei

POȘTA REDACȚIEI

SUCIU ADRIAN, Bistrița : Nu așteptați încurajări de la mine, nu ?, după cum felicitările ar fi superflue, cum și recunoașterea faptului că sînteți un poet pe deplin „format". — matur și totodată extraordinar de tînăr, febril și tensionat, la fel de dens în poemele scurte, concentrate (v. **Iubire** : „Rupere de nori pe un cer interior / și totuși / ambiția sublimă de-a iubi / în pofida diluviului" sau **Înserare** : „păstrăm tainele incendiare ale după-amiezii / departe de buzele articulînd vocabula. // cineva, mai tîrziu, va cerne / peste noi înserarea") cît și în cele lungi, în care viziunea concretului se articulează în parabole existențiale. **Ultimele gînduri ale Annei Frank** („dacă e prea tîrziu să te mai simți tînăr / și dacă e demodat să te simți tînăr într-o lume / îngrozitor de bătrînă / dacă ți-e prea frig ca să-ți mai fie dimineață / și dacă dimineața e superfluă în lumina / însîngeratelor ruguri, / dacă te cuprinde spaima că din cenușa ta / nu se va naște nici un fel de pasăre Phoenix...) au tonul unei poezii de atitudine și angajament : prin cultură, modernitatea expresiei și prețul pus pe omenesc, ele se înscriu în zona cea mai semnificativă a poeziei noastre „tinere".

LAURENȚIU ENE, București : Din căutările dv. lăuntrice ar putea ieși lucruri remarcabile, cu condiția de a izbuti să evitați sterilitățile abstracte (**Eu** : „Nu-i așa ? / Nu, nu-i așa") care nu sînt tocmai bune purtătoare de lirism. Apropo de relația taină / poezie v-aș reaminti cîteva gînduri ale lui Hokusai (din memorie) : „...La optzeci de ani voi mai face unele progrese, la nouăzeci de ani voi mai avea încă de învățat, la o sută de ani voi pătrunde tainele lucrurilor, iar la o sută zece ani tot ce voi face, chiar și o linie sau un punct, va fi viu". Din poemele de tip zen citez : „O mînă spală pe alta. / Pata cui rămîne ?" **(Mîini denaturate)**, iar din cele care încearcă „descătușarea" cuvintelor, acest fragment din **Îngăduința de a scrie** : „Cuvintele alunecă-ntr-o rînă / au gleznele rănite de pripoane / li-e gîtul uscat ca o sete albastră / sînt vulpile / rămase după vînătoare". Țineți-mă la curent.

IONA ADRIAN, Năvodari : Încă un poet adevărat, stingaci și obscur pe alocuri, dar aflat în posesia unui teritoriu în care temele întunericului și a luminii, a gîndului și cuvîntului, a viețuirii și a neantului se exprimă într-un limbaj personal, puternic marcat, aspirînd la viziune („Se succed prezențe și absențe / gînduri în căutare / și căutatele alături de gînduri / / Obosit îți așterni prapurul visului / și te ascunzi în uitare / ca-ntr-un gol înmiresmat / / Nu simți cărări nici semne de urmat / ochii încremeniți rămîn / ca un spot de bezna / absorbind orice", sau „O clipă m-am rătăcit în văzute / și nu m-am mai regăsit același / eram alături în față în urmă / spre răsărit spre apus / / Niciodată nu s-au mai potrivit / sufletul în trup / și trupul în suflet / / tot mereu exista / o treaptă nesigură / spre tărîmul nepermis cuvintelor"). — o neîncetată investigație a adevărului din și de dincolo de cuvinte. Cum cele mai multe din textele trimise sînt bune și foarte bune, așteptăm cartea întrevăzută ca pe o frumoasă surpriză.

FLORENTIN COMAN, Alexandria : Din nou un autor care merită toată atenția („Pe cînd adolescența mea / năucea floarea salcîmilor, nu știam / unde se sfîrșește noaptea / și unde încep visele. / Fericit eram / precum un flaut / asuprit de respirația zeilor"), dar construcția încă săracă și tenta manieristă („În vaze de aur, îndurerați trandafiri" sau „Calmă, privirea / răsucește cheia de aur / în ușa înlăcrimată") dovedesc că vă aflați încă la început. Perseverați și vom vedea.

VASILE ZETU, Crucea-Suceava : Textele, de facturi foarte diferite, lasă impresia de laborator, exerciții de limbaj („despletindu-mi văzul, împletindu-l / într-un punct cu marginile sub / dînsul și în lacrimă-nrămîndu-l, / el ia forma minimă de cub", sau „călcînd, vînzolind țarcuri pentru frunzare, / distinsele doamne în herb tupilate / așteaptă ninsoarea de fluturi, lestate / în desăvîrșirea în care-s amnare". — jocuri, simple jocuri) sau pastișe eseniene („la oraș arar mai merg și-n grabă / ca să tîrguiesc (mă mir și cum), / ba o coasă, un amnar — zăbavă / nu prea pot catadicsi (? !) pe drum"), încît este prematur să ne punem problema coerenței sau originalității formulei dv. lirice.

CARMEN MITRAN, București : Așteptați pînă veți face o selecție cît de cît reprezentativă ; poezia trimisă nu este decît... pasabilă.

ION ZIMBRU, Galați : Iată un poet-poet, generos („Felicitări pentru Paul Gon și pentru cei care nu ard fără să facă lumină !") — pentru că doar poeții adevărați sînt generoși și capabili de a recunoaște cu adevărat valoarea altora. Versuri intrînd în zarea mitică a poeziei — „orbul trece prin toamnă / ca și cum ar vedea piața plină de crizanteme / apoi se lovește de marginea orașului / și se întoarce zîmbind / asta este umbra mea / asta este umbra cuvintelor mele", zice poetul Ion Zimbru și prefer să-l las să spună cu poemele lui. „tot mai adînc / tot mai adînc / îndes iluzii în oblînc / tot mai tîrziu și mai la deal / cruce și liniște și cal / / și mai demult, tot mai demult / mă pregătesc de început / erai pe unde nici n-ai fost / știu toată moartea pe de rost", și — pentru că nici un comentariu al poeziei n-ar putea înlocui o poezie frumoasă — vom continua cu versuri din **departe de rouă** (dar mă înving ideile lui tata / a mers pînă acolo și înapoi pe jos / și netezind privirii cărarea cu lopata / / naiv / ... am alungat din vis / filosofia șarpelui de-acasă / iov rătăcit departe de rouă m-am aprins / și nici nu fac lumină / și sînt o umbră arsă / / și vine / deodată / chiar timpul să alerg / ca să-l ajung mai repede pe tata / să mă învețe iarăși descîntecul de melc — / iar cîntecul de leagăn să-mi păcălească moartea". Minus stihurile din „scrisoarea de acreditare", toate celelalte se împărtășesc de la aceeași aprigă lumină a adevăratei poezii, încît voi mai menționa aici cîteva titluri care vă reprezintă în momentul de față : **limba română pe viu, moldova, strigătul lui ion către el însuși, de zi și de noapte**, cu aceeași bucurie cu care le-am salutat și pe ale celorlalți purtători de adevăr și poezie.

Gabriela Negreanu

1 Mai 1939 — 1 Mai 1989, la București

Urmare din pag. I

pitală din rîndurile căreia s-au relevat militantul comunist Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu. Dealtfel, încă la 10 aprilie, „tovarășul Nicolae Ceaușescu a participat la ședința Cercului cultural al breslei îmbrăcămintei, iar la 22 aprilie era din nou prezent, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, la sediul breslelor îmbrăcăminte și pielărie, din strada Uranus nr. 138", ocazie cu care au fost perfectate și „măsurile care se impuneau și care erau indicate de partidul comunist pentru organizarea și desfășurarea demonstrațiilor antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939."

În contextul european, deosebit de complex în urma Acordului de la München, marele istoric Iorga publică în mai 1938, în ziarul **Timpul**, un patetic dar lucid articol-apel intitulat grăitor : „Ferește-te popor al meu căci mari primejdii ți se pregătesc") deci marele istoric sesizează că „lumea ar fi intrat sub dictatura a două singure puteri, acelea care formează Axa" și, în consecință, celelalte două puteri semnatare ale Acordului de la München au abandonat „cu totul în seama legăturii germano-italiene hotărîrea oricăror probleme care privesc sau ar privi centrul și sud-estul Europei" (1939). Intuiția lui Iorga se va dovedi, fatalmente, exactă.

Acest prim Congres al breslelor se desfășoară în sala ARO și se deschide sub președinția ministrului muncii. Apoi, în cuvîntul său, animat de aceeași constantă fervoare optimist-lucidă ce-i caracterizează, axial, viața publică, Armand Călinescu arată, între altele : „Am văzut în fine o muncitorime, care în locul celei de ieri, ce încerca timid, în ascunzișuri, să-și sărbătorească ziua, astăzi își consacră ziua ei de sărbătoare în fața și împreună cu guvernul țării...Astfel, ceea ce n-a putut să realizeze pentru muncitorime vechiul regim de pretinsă democrație, realizează astăzi un regim de autoritate, dar de dragoste pentru muncitorime... Țin să declar, ca să nu fie nici un echivoc, că România dorește să întrețină relațiuni de bună vecinătate și de amiciție cu țările dimprejur... Cînd însă se va schița, de undeva, o încercare de atingere a teritoriului nostru, ea se va izbi de cea mai hotărîtă și cea mai neclintită rezistență... Am spus-o și altădată, — o repet și astăzi — generația care ne-a precedat a avut nobila misiune de a realiza unitatea națională. Generația noastră a răspuns la datoria de a se sacrifica pentru păstrarea ei". Congresul adoptă o moțiune prin care membrii breslelor reprezentate în acest forum se angajează să contribuie cu cîștigul lor pe o întreagă zi de muncă în vederea măririi fondului de înzestrare a armatei. E important de știut că „muncitorii, meseriașii și funcționarii particulari au fost cei dintîi cetățeni ai țării care au subscris salariul pe o zi pentru înzestrarea armatei. În aceeași adunare, muncitorii din întreprinderile care lucrau pentru apărarea țării au declarat că vor lucra zilnic cîte 2 ore suplimentare, fără plată."

Poate că mai animați, mai sărbătorești, bucureștii nu s-au mai văzut de la 1 Decembrie 1918 ca în această primă zi de mai cînd „Capitala țării se înfățișa... într-o coloratură cu totul aparte, frapînd ochiul bucureșteanului prin imensa prezență a forțelor proletare. În coloane impresionante, mii de oameni ai muncii... de cele mai diferite profesiuni, mărșăluiau pe străzi, venind din diferite cartiere și îndreptîndu-se spre sălile de întrunire... Făcînd corp comun, delegații participanților la lucrările Congresului breslelor și muncitorimea Capitalei prezentă la întrunirile din sălile **Tomis** și **Eintracht**, au pornit în jurul orei 12 din Piața Romană... pentru a urma traseul stabilit : Piața Romană — Calea Victoriei — Splaiul Independenței — Bulevardul 1848 — Bulevardul 11 Iunie — Parcul Libertății... Pe întregul traseu, muncitorii au scandat : «Jos Garda de Fier ! Jos agenții hitleriști ! Jos agenții trădători de țară !... Vrem front patriotic ! Unire cu toate popoarele democratice ! Trăiască pacea !»..." Apărînd în balconul palatului spre a primi omagiul demonstranților, suveranul se văzu „nevoit să asculte lozincile strigate de mase, năzuințele lor de dreptate și democrație, hotărîrea fermă de a lupta împotriva fascismului..."

Trebuie subliniat și că „pe aceeași linie a solidarității proletare..., de-a lungul evenimentelor revoluționare ce animau Capitala în ziua de 1 Mai 1939, echipe speciale de muncitori, îndeosebi utecisti aflați sub conducerea comunistului Nicolae Ceaușescu, au colectat contribuții din partea muncitorimii destinate ajutorării victimelor terorii, a familiilor lor... Serbările cîmpenești care au avut loc în după amiaza zilei de 1 Mai 1939 la Stadionul Muncitoresc sau în diverse alte locuri din apropierea Capitalei, la care au participat zeci de mii de oameni ai muncii... s-au înscris și ele în fluxul atît de viu și de impunător al acțiunilor revoluționare, antifasciste, antirevizioniste și patriotice... Animatorul acestor acțiuni politice cu caracter de masă a fost din nou tînărul luptător comunist Nicolae Ceaușescu". Potrivit programului, manifestația s-a încheiat în Parcul Libertății prin depunerea unei coroane de flori la Mormîntul Eroului Necunoscut.

MERIDIANUL NOILOR BUCUREȘTI

În calitate de constructori și beneficiari, sîntem trăitori într-un București reînnoit, modernizat și întinerit după chipul și năzuințele noastre cele mai elevate. Noii București înseamnă și cele aproape 600 000 apartamente noi, grupate în cîteva adevărate orașe-în-oraș, înseamnă și finalizarea unui splendid centru administrativ-politic nou dominat de impunătorul edificiu al Casei Poporului, înseamnă și finalizarea rețelei metroului și realizarea amenajării complexe a rîului Dîmbovița. Iată pentru ce, în noii București, celebrarea împlinirii unei jumătăți de veac de la desfășurarea marilor manifestații muncitorești de la 1 Mai 1939 coincide cu celebrarea liniei mereu ascendente, victorioase a socialismului în patria noastră.

Heraldica devenirii socialiste

Urmare din pag. a 5-a

muncitori de prin satele de munte ale Buzăului.

Și la Nehoiu, ca pretutindeni în țară, această imagine ține de trecut, fiindcă cel care pășește aici, acum, în 1989, este frapat, din capul locului, de chipul nou și modern al comunei. Noua și frumoasa dezvoltare a ei se datorează înainte de toate dezvoltării economice. În anii din urmă localitatea și-a înscris pe hartă cîteva obiective de mare interes pentru județ și pentru țară : o întreprindere modernă de preluare și exploatare a lemnului, una de tricotaje, una de electrocentrale, o fabrică de produse lactate ș.a. — toate reușind să însumeze o producție industrială de aproape cinci ori mai mare decît aceea care se realiza în 1968.

Schimbări importante a cunoscut și înfățișarea Nehoiului. Casele noi și blocurile ridicate în stilul arhitecturii montane, cu acoperișul în șarpantă, spitalul, policlinica, localul poștei (cu centrală telefonică automată de 1 000 de linii), centrul de cultură și creație „Cîntarea României" (toate edificate în ultimii ani) dau nu doar un plus de modern și confort, ci și de pitoresc. Un pitoresc care, în ultimă instanță, ține atît de așezarea geografică, sub poale de codru verde, cum zice cîntecul, cît și de modul în care oamenii știu să adauge noi carate de frumusețe farmecului naturii, înnobilînd peisajul, armonizîndu-l prin ceea ce brațele și mintea lor știu a ivi întru armonie și desăvîrșire.

CUMPĂNĂ — Așchii

I. Dau totul și nimic nu pretind, zice lumina. Pretind totul, zice întunericul și nu dau nimic.

II. Trebuie să aflăm unde sfîrșește relația cu obiectul și începe obiectul însuși.

III. Dacă o părere este relativă, ea poate lipsi, dacă e absolută — nu o putem utiliza.

IV. Predeterminarea a fost înlocuită cu necesitatea dar realitatea desemnată de acestea nu a fost înlocuită decît de ea însăși.

V. Sistemele convenționale izolate sînt perfecte. În relațiile dintre ele își manifestă defectele.

VI. Actorii pică precum frunzele toamna, după ce au jucat o vară întreagă în bătaia vîntului.

VII. Pasărea tîrîndu-se pe pămînt și umbra ei zburînd în văzduh.

VIII. Cunoscînd raporturile sociale poți deduce raporturile societății cu natura ; cunoscînd raporturile naturale poți deduce raporturile naturii cu societatea.

IX. Strofe încălțate în pantofi cu scîrț.

X. Dacă ne imaginăm un cîntar al scoarței terestre, cei mai ușori sînt munții cei mai înalți, cele mai grele sînt văile cele mai adînci. Cîmpia este sinteza lor — în asta constă posibila ei abstracțiune.

XI. Poezia contemporană are un interes deosebit pentru treburile omenești, are chiar o anume oroare de transcendent. Poezia romantică, spre exemplu, iubea **imaginea** poetică. Poezia contemporană iubește în primul rînd **cuvîntul** care construiește imaginea, acesta fiind mai concret, dînd impresia unei sensibilități mai practice. Pierre de Boisdeffre vorbește în istoria lui despre răul pe care absența divinității l-a adus în spiritul modern, despre faptul că, lipsind divinitatea, omul nu a avut ce pune în loc deci, zice el, a existat un pustiu în sufletul omului și el sterilizează majoritatea operelor contemporane. Fără să fie în totalitate falsă, această idee poate fi corectată. În primul rînd, literatura laică este mai veche decît ateismul. În al doilea rînd, procesul de dezdumnezeire a creat un dramatism specific conștiinței umane, iar opera literară bună avea de cîștigat în urma lui. În al treilea rînd, caracterul **estetic** își ajunge sieși, este propria lui religie. Deci nu avem de-a face cu o infirmitate istorică a conștiinței literare. Una-i una și alta-i alta, dacă le amestecăm dovedim o necunoaștere a problemei sau o simpatie nelalocul ei pentru confuzie și sofism.

XII. Imagine mitologică. Porțile cetății sînt triste : au văzut berbecul de asalt păscînd printre berbecii unei turme de oi, pe un islaz din apropiere.

George Alboiu

CONFABULE

Drumul acesta se răsucea pe cer
de o parte și de alta meri înfloriți
cu smerenie aprinși în petale alb și roz
merii sălbatici ardeau
roșul lor aluneca pe pămînt
ca o mare de sînge
liliacul alb plutea deasupra
liliacului albastru
numai tu lîngă mine priveai
un nor aidoma unui fum
aveai în gînd visul pe care
nu ți l-am spus niciodată.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Fantezii de primăvară

1. — Deasupra unui lujer de mac uscat, uitat în grădină din toamna trecută, un roi de fluturi galbeni zboară în rotocoale strînse. Cercul lor se dilată și se contractă cu mișcări elastice. Deodată, se așează ca la comandă pe măciulia crestată, bat mărunt din aripi, se înghesuie cuprinși de o stranie agitație atrași de irezistibila chemare a măciuliei uscate. În amurg i-am privit încă o dată. Se potoliseră din zbaterea lor nervoasă, răspîndindu-se pînă spre rădăcină. M-am apropiat cu grijă să nu-i tulbur, dar ei stăteau nemișcați ca și cum o forță necunoscută i-ar fi încremenit aripă lîngă aripă. Păreau înghesuiți și se lăsau legănați de lujerul subțire semănînd acum cu o ploaie de aur. Macul parșiv îi adormise.

2. — Într-o poieniță de munte, pe o piatră încălzită de soare se odihnea sau dormita un fluture crepuscular. În jurul său sute de fluturi de toate culorile îi dădeau tîrcoale, poposind chiar cîteva clipe alături. Am întrebat un prieten botanist: Care este explicația acestei agitații? Mi-a spus că la fluturi reproducerea se face pe criterii de frumusețe. M-a asigurat că ceilalți fluturi, care erau femele, așteaptă ora amurgului, clipa cînd frumosul mascul va reînvia intrînd în viața lui de noapte. Într-adevăr, cu puțin înainte de apus, spectaculosul fluture s-a înălțat brusc zburînd spre pădurea de brad. În jurul său un cortegiu multicolor îl urma învăluindu-l ca-ntr-o eșarfă de mătase. L-am urmărit pînă s-a pierdut în răcoarea pădurii și ce s-a întîmplat acolo n-o să știu niciodată.

3. — Nici o moară pe apă. Dar unde sînt, oameni buni, morile-dulcile ? O roată de lemn lustruind cerul, iedera ca o brățară de milă, morarul bătrîn înșurubat cu umărul în stîlpul din mijloc, pietrele, făina, și pîinea. Intram încet ca-ntr-o cameră în care o mamă se pregătește să nască. Treceam pîrîul, fîșia de viață și moarte, rostogolind pești și frunze și pietre vechi pe care, odinioară, sunau copitele cailor negri. N-am uitat morarul bătrîn, cel care sprijină grinzile cu umărul lui scîrțîind, n-am uitat nopțile lui măcinate între două planete de piatră. Frumos ca un zeu barbar, orînduiește anotimpuri și-n ochii lui înlăcrimați înoată rîndunicile verii. N-am uitat morărița, ca salcia de tristă, mai tristă, iubindu-se cu păsările și cu luna și cu ultimul plop aplecat peste sînii albiți de făină, și cu ultima urmă de lup împingînd singurătățile albe. N-am uitat morărița, cea pe care roata de moară o macină și-o face zilnic tain alb, pe cînd morarul bătrîn sprijină cu umărul moale acoperișul. Lună bezmetică, cîmpul cu batiste de aprilie, morărița dansînd goală sub lună. lună bezmetică, morarul zidit sub propria-i moară și vara venind în genunchi.

Mircea Micu

OMAGIU EMINESCU

● **În ziua de 24 aprilie a avut loc, sub egida Comitetului județean de cultură și educație socialistă Sibiu, Universității cultural-științifice, Centrului de librării și Bibliotecii „Astra", o întîlnire cu redacțiile revistelor „Luceafărul" și „Transilvania" pe tema „Eminescu — eternă prezență în spațiul cultural românesc și universal". În Aula Bibliotecii „Astra", în prezența unui public avizat și deosebit de receptiv, la prima parte a manifestării deschise de prof.** Ion Mariș, **directorul Bibliotecii, au participat scriitorii** Mircea Tomuș, **redactor șef al revistei „Transilvania",** Nicolae Dan Fruntelată, **redactor șef al revistei „Luceafărul",** A. I. Zăinescu, Ion Iuga și Ion Mircea. **În partea a doua s-a desfășurat un program cuprinzînd o ilustrație muzicală din „Discoteca de aur" (recitări** George Vraca, Sadoveanu, **muzică inspirată din poezia eminesciană) pregătită de prof.** Aurelia Vinț, **un grup de recitatori condus de prof.** Riki Dandel și Rodica Konert **de la Liceul de matematică-fizică nr. 1 care au prezentat cîteva poeme eminesciene în limbile română și engleză, corul „Cedonia" al Centrului de creație și cultură „Cîntarea României" dirijat de prof.** Florin Soare. **În întregul său, o manifestare de ținută, pe măsura tradițiilor „Astrei", această emblemă a culturii românești.**

SIMPOZION „NICOLAE VELEA"

● **Revista „Luceafărul", în colaborare cu revista „Argeș" și Casa de cultură din Curtea de Argeș, a organizat în zilele de 22 și 23 aprilie a.c. o suită de manifestări în județul Argeș, dedicate lui Nicolae Velea.**

Sîmbătă, 22 aprilie a.c., orele 11, a avut loc în amfiteatrul liceului Vlaicu Vodă din Curtea de Argeș, în fața unui numeros public format din elevi, cadre didactice și foști absolvenți ai liceului, sesiunea de comunicări „Nicolae Velea — creatorul și omul", condusă de Sergiu I. Nicolaescu, redactor șef al revistei „Argeș". Au vorbit despre viața și opera lui Nicolae Velea : Corneliu Marcu, Ludmila Ghitescu, Nicolae Oprea, Stelian Zamora, Ion Lică Vulpești — din partea gazdelor, și Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul", Iulian Neacșu, Ilie Bădescu, Nicolae Georgescu, Radu Comănescu — din partea oaspeților de la București. Au fost de față : văduva scriitorului, Ana Velea, precum și tatăl lui Nicolae Velea, învățătorul pensionar Gheorghe Velea. Constantin Voiculescu, directorul liceului „Vlaicu Vodă", a evocat anii de studiu ai lui Nicolae Velea în acest liceu. S-a propus — și asistența a aprobat călduros — ca și cenaclul literar al liceului să poarte numele „Nicolae Velea".

În aceeași zi, la orele 18, a avut loc la Casa de cultură din Curtea de Argeș simpozionul „Proza scurtă și problemele actualității. Prezența lui Nicolae Velea în literatura română", condus de Mihai Ungheanu. În fața unui numeros public format din profesori de limba și literatura română din oraș, din alți cunoscuți și admiratori ai lui Nicolae Velea, au mai luat cuvîntul : Iulian Neacșu, Ilie Bădescu, Nicolae Georgescu, Radu Comănescu și Al. Th. Ionescu.

A doua zi, 23 aprilie a.c. Iulian Neacșu, Nicolae Georgescu, Radu Comănescu și Nicolae Șerban Pârău au evocat în satul lui Nicolae Velea, la școala generală, figura prozatorului. Au mai participat Elena Anghel, primarul comunei Cepari, Vasile Brutaru, directorul școlii generale, Victor Velea, profesor, și Filofteia Velea, profesoară — cei care continuă în sat tradiția didactică a familiei Velea.

În aceeași zi a avut loc o întîlnire cu elevii și profesorul de română din satul Cărpiniș.

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

Toată noaptea și jumătate din ziua următoare a fost o liniște ca înainte de furtună. Toți tăceau. Dar în ziua următoare, cînd Poligraf Poligrafovici — care încă de dimineața avusese o presimțire urîtă — plecă ursuz cu camionul la muncă, profesorul Preobrajenski l-a primit, la o oră complet neobișnuită, pe unul din foștii săi pacienți, un om gras, înalt, în uniformă militară. Acesta ceruse cu insistență să fie primit și reușise. Intrînd în cabinet, a pocnit politicos din călcîie.

— V-au revenit cumva durerile, dragul meu ? întrebă profesorul slăbit. Luați loc, vă rog.

— Merci. Nu, profesore ! răspunse oaspetele, punîndu-și casca pe marginea mesei. Vă sînt foarte recunoscător... Hm... Am venit la dumneavoastră într-o altă problemă, Filip Filipovici... nutrind pentru dumneavoastră un mare respect... Hm... să vă previn. E o prostie curată. Pur și simplu, e o lichea... Pacientul scoase o hîrtie din servietă. Bine că mi-au raportat direct...

Filip Filipovici încălecă pince-nez-ul deasupra ochelarilor și începu să citească. Mormăi ceva îndelungat doar pentru sine, schimbîndu-se la față în fiecare secundă. „...de asemenea, amenințînd să-l omoare pe președintele comitetului de bloc, tovarășul Schwonder, de unde se vede că deține arme de foc. Ca un menșevic inveterat, împreună cu asistentul său, Bormental Ivan Arnoldovici, care locuiește ilegal, netrecut în cartea de imobil, în apartamentul său, pronunță discursuri contrarevoluționare și a ordonat social-servitoarei Zinaida Prokofievna Bunina, să-l pună pe foc chiar pe Engels. Certificăm semnătura șefului Subsecției de curățire, P.P. Șarikov : președintele comitetului de bloc, Schwonder ; secretar, Pestruhin".

— Îmi permiteți să-mi opresc chestia asta ? întrebă Filip Filipovici, umplîndu-se de pete. Sau, mă iertați, poate că vă trebuie să dați curs legal acțiunii ?

— Mă iertați, profesore, se supără foarte tare pacientul, umflîndu-și nările. Dumneavoastră, într-adevăr, ne priviți foarte disprețuitor. Eu... spuse el, umflîndu-se ca un cocoș indian, eu...

— Ei, îmi cer scuze, drăguțule ! mormăi Filip Filipovici. Îmi cer scuze ! Pe cuvînt că n-am vrut să vă supăr. Drăguțule, nu vă supărați, dar m-a tracasat într-un asemenea hal...

— Cred ! își reveni complet pacientul. Și, totuși, ce canalie ! Aș fi curios să-l văd și eu ! În Moscova circulă tot felul de legende despre dumneavoastră...

Filip Filipovici dădu deznădăjduit din mînă. Pacientul observă abia acum că profesorul era mai gîrbovit și că, parcă, albise mai mult în ultimul timp.

★

Crima s-a copt și a căzut ca o piatră, cum se și întîmplă de obicei. Cu un sentiment rău prevestitor, Poligraf Poligrafovici s-a întors acasă cu camionul. Vocea profesorului îl invită în sala de consultații. Mirat, Șarikov intră și cu o spaimă nedefinită privi țevile tunurilor de pe fața lui Bormental, apoi spre Filip Filipovici. Un nor plutea în jurul asistentului. Mîna-i stîngă, cu țigara între degete, tremura încet pe suporturile nichelate ale mesei ginecologice.

Cu un calm de rău augur, Filip Filipovici spuse :

— Luați-vă imediat lucrurile : pantalonii, haina, tot ce vă trebuie și — afară din apartament !

— Cum așa ? se miră sincer, Șarikov.

— Afară din apartament ! Astăzi ! repetă monoton Filip Filipovici, privindu-și unghiile.

În Poligraf Poligrafovici parcă intrase diavolul ; probabil că moartea îl pîndea deja, iar sorocul era mai aproape ca oricînd. Se aruncă singur în brațele inevitabilului, lătră răutăcios și sacadat :

— Dar ce e asta, la urma urmei ? ! Credeți că n-am să reușesc să vă vin de hac ? Stau și voi sta aici pe cei 16 arșini !

— Afară din apartament ! șopti pe un ton cordial Filip Filipovici.

Șarikov parcă-și chemă singur moartea. Ridică mîna stîngă, zgîriată, mirosind insuportabil a pisici, arătîndu-i lui Filip Filipovici ciuciu. Apoi, cu mîna dreaptă, scoase un revolver din buzunar și-l îndreptă spre primejdiosul Bormental. Țigara lui Bormental căzu ca o stea căzătoare, iar peste cîteva secunde, sărind peste cioburile de sticlă, Filip Filipovici alerga disperat între dulap și canapea. Pe ea stătea întins, horcăind, șeful Subsecției de curățire, iar pe pieptul lui se afla chirurgul Bormental, care-l înăbușea cu o pernă mică, albă.

Peste cîteva minute, doctorul Bormental, cu o față complet străină, trecu spre intrarea principală și prinse un bilețel alături de sonerie : „Astăzi nu sînt consultații, profesorul fiind bolnav. Vă rugăm să nu deranjați sunînd".

Cu un bricegut strălucitor, tăie firul soneriei, își privi în oglindă fața zgîriată pînă la sînge și mîinile julite, cuprinse de un tremur ușor. Apăru apoi în ușa bucătăriei și le spuse Zinei și Dariei Petrovna, amîndouă cu ochii în patru :

— Profesorul vă roagă să nu plecați nicăieri din apartament.

— Bine ! răspunseră timid Zina și Daria Petrovna.

— Permiteți-mi să închid ușa de la intrarea de serviciu și să iau cheia, spuse Bormental, ascunzîndu-se în umbra ușii și ferindu-și fața cu mîna. E temporar, nu din neîncredere în dumneavoastră. Dar poate veni cineva, iar voi să nu rezistați și să deschideți. Or, noi nu trebuie să fim deranjați. Sîntem ocupați.

— Bine, ziseră femeile pălind pe loc. Bormental închise intrarea de serviciu, închise intrarea principală, închise ușa care separa coridorul de vestibul și dispăru în sala de consultații.

Liniștea cuprinsese tot apartamentul, se vîrîse în toate ungherele. Se lăsase amurgul, un amurg dezgustător, viclean, într-un cuvînt, se instalase bezna. E drept, ulterior, vecinii de vizavi spuneau că, în seara aceea, ar fi văzut la geamurile sălii de consultații, ce dădeau spre curte, toate luminile aprinse, ba chiar și boneta albă a profesorului însuși... E greu de verificat. E drept că și Zina a pălăvrăgit că fusese speriată de moarte de Ivan Arnoldovici, în cabinet, lîngă cămin, după ce Bormental și profesorul ieșiseră din sala de consultații. Cică stătea în cabinet, pe vine, și ardea în sobă, cu mîna lui, un caiet cu coperți albastre, din acelea în care se treceau foile de observație clinică ale pacienților profesorului ! Fața doctorului, zicea ea, ar fi fost complet verde și toată... dar absolut toată... zgîriată. Nici chiar Filip Filipovici nu semăna în seara aceea cu el însuși. Și mai zicea că... De altfel, poate că fecioara nevinovată din apartamentul de pe Precistenka minte...

De un singur lucru putem fi siguri : în acea seară, în apartament era o liniște desăvîrșită și înfricoșătoare.

Sfîrșitul nuvelei

Epilog

Tot noaptea, exact la zece zile după bătălia din sala de consultații din apartamentul profesorului Preobrajenski de pe ulicioara Obuhov, răsună strident soneria.

— Miliția judiciară și anchetatorul. Binevoiți și deschideți !

Pași. Zgomote. Vizitatorii intrară. În sala de așteptare strălucind de lumină, cu dulapurile avînd toate geamurile puse la loc, era o mulțime de lume. Doi inși în uniformă de milițian, un altul în palton negru, cu servietă, palidul președinte Schwonder care rînjea cu răutate, tînărul-femeie, portarul Feodor, Zina, Daria Petrovna și Bormental, pe jumătate dezgolit, acoperindu-și pudic gîtul fără cravată.

Deschizînd ușa dinspre cabinet, intră Filip Filipovici. Era în cunoscutul său halat azuriu și toți putură să-și dea seama imediat că Filip Filipovici se întremase foarte mult în ultima săptămînă. Energicul și autoritarul Filip Filipovici de altădată, plin de demnitate, apăru în fața vizitatorilor săi nocturni, scuzîndu-se că-i în halat.

— Nu vă jenați, profesore, spuse foarte încurcat omul în civil. Șovăi o clipă și continuă : E foarte neplăcut. Avem ordin de percheziție pentru apartamentul dumneavoastră și... de arestare în funcție de rezultat, termină fraza acesta, privind pieziș spre mustața profesorului.

Filip Filipovici își miji ochii și întrebă :

— Care este capul de acuzare, aș îndrăzni să vă întreb, și din partea cui ?

Omul își scărpină fața și începu să citească din hîrtia scoasă din servietă.

— Preobrajenski, Bormental, Zinaida Bunina și Daria Ivanova sînt acuzați de uciderea șefului Subsecției de curățire a M.K.H., Poligraf Poligrafovici Șarikov.

Hohotele de plîns ale Zinei acoperiră ultimele sale cuvinte. Se produse un freamăt.

— Nu înțeleg nimic ! răspunse Filip Filipovici, ridicînd regește din umeri. Ce fel de Șarikov ? Ah, mă iertați, cîinele meu... pe care l-am operat ?

— Ne iertați, profesore, nu cîine, ci cînd acesta era deja om. Asta-i problema.

— Adică, vorbea ? întrebă Filip Filipovici. Asta încă nu înseamnă a fi om. De altfel, n-are importanță. Șarik există și acum și nu l-a omorît nimeni.

— Profesore, începu foarte mirat omulețul în negru, ridicînd din sprîncene. Atunci va trebui să-l declarați. A dispărut de zece zile, iar informațiile, mă iertați, sînt foarte defavorabile.

— Doctore Bormental, fiți bun și prezentați-l pe Șarik anchetatorului, ordonă Filip Filipovici intrînd în posesia ordinului de percheziție.

Zîmbind strîmb, doctorul Bormental ieși.

S-a întors, a fluierat, iar după el, în ușa cabinetului, apăru un cîine cu un aspect foarte straniu. Pe alocuri era chel, pe alocuri începuse să-i crească blana. Apăru ca un cîine de circ, pe două labe, lăsîndu-se apoi pe toate patru și privind în jur. În sala de așteptare se așternu o liniște de mormînt. Cîinele, cu o înfățișare de coșmar, cu o cicatrice roșie pe frunte, s-a ridicat din nou în două labe și, zîmbind, s-a așezat în fotoliu.

Cel de-al doilea milițian își făcu o cruce mare și, dîndu-se înapoi, o călcă pe Zina pe picioare.

Blocat, cu gura deschisă, omul în negru reuși să bîiguiască :

— Dați-mi voie, cum se poate ? ...Păi, el a lucrat la hingheri...

— Nu l-am numit eu acolo ! răspunse Filip Filipovici. Domnul Schwonder l-a recomandat, dacă nu mă-nșel ? !

— Nu înțeleg nimic ! spuse deconcertat omul în negru și se adresă primului milițian : El este ?

— El ! răspunse milițianul înfundat. Chiar el !

— Chiar el ! se auzi și vocea lui Feodor. Doar că, ticălosul, s-a acoperit iar de păr.

— Dar vorbea... Hm... Hm...

— Mai vorbește și acum, dar din ce în ce mai puțin, așa că folosiți-vă de ocazie, căci în curînd nu va mai vorbi deloc.

— Dar de ce ? se interesă omul în negru.

Filip Filipovici dădu din umeri.

— Știința nu cunoaște încă modul de a transforma animale în oameni. Uite, eu am încercat, dar, după cum vedeți, fără succes. A vorbit, dar a început să revină la starea lui primitivă. Atavism !

— Nu folosiți cuvinte indecente ! lătră deodată cîinele de pe fotoliu, ridicîndu-se.

Omul în negru păli dintr-odată, scăpă servieta din mînă și se prăvăli într-o parte. Milițianul îl prinse de braț, iar Feodor din spate. S-a produs zăpăceala, în care s-au auzit clar trei fraze :

Filip Filipovici : Valeriană ! E un leșin.

Doctorul Bormental : Pe Schwonder am să-l arunc cu mîna mea pe scară, dacă mai apare în apartamentul profesorului Preobrajenski !

Și Schwonder : Vă rog să introduceți aceste cuvinte în procesul verbal.

★

Armonicile cenușii ale caloriferului emanau căldură. Jaluzelele ascundeau noaptea densă de pe strada Precistenka, împreună cu unica ei stea. Ființa supremă, importantul binefăcător al cîinelui, stătea în fotoliu, iar cîinele Șarik era întins pe covor lîngă canapeaua de piele. În diminețile cețoase de martie, cîinele avea dureri de cap, care-l chinuiau mai ales în jurul cicatricei de pe scăfîrlie. Spre seară, datorită căldurii, îi treceau. Acum îi era mai bine, din ce în ce mai bine, iar gîndurile în capul lui de cîine erau ordonate și calde.

„Ce noroc am avut, ce noroc am avut", gîndea el picotind. De nedescris. M-am stabilit în acest apartament. Sînt definitiv convins că în ascendența mea e ceva necurat. Nu se poate să nu fi fost un terra-nova. Curvă a fost și bunică-mea asta, fie-i țărîna ușoară bătrînica ! E drept, capul mi l-au făcut în dungi, nu știu de ce, dar pînă la nuntă trece. Ce contează asta pentru noi ? !"

În depărtare se auzea zgomotul surd al eprubetelor. Mușcatul făcea ordine în dulapurile sălii de consultații.

Vrăjitorul cu părul albit era așezat și fredona :

— „Spre malurile sfinte ale Nilului..."

Cîinele vedea lucruri îngrozitoare. Omul important introducea în vas mîinile îmbrăcate în mănuși lunecoase, scotea creiere. ...Om tenace, perseverent, tot căuta ceva, tăia, studia, mijea ochii și fredona :

— „Spre malurile sfinte ale Nilului..."

Ianuarie — martie 1925
Moscova

În românește de George G. Potra și Paraschiva Bădescu

SOLIDARITATE ŞI PACE

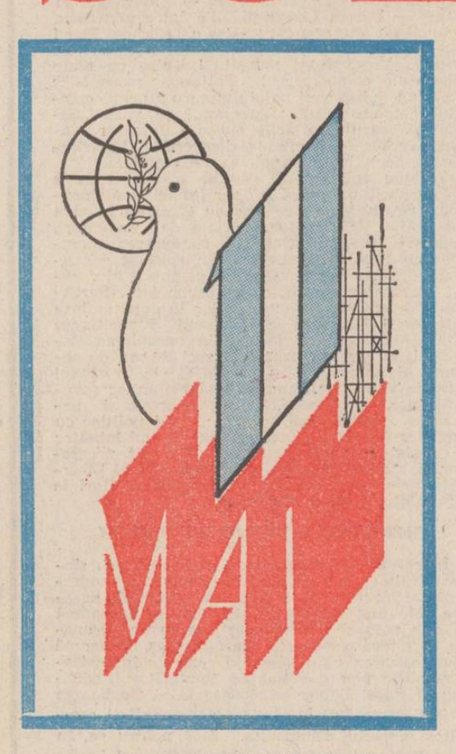

anotimp al descătuşării puterilor creatoare ale naturii şi, în egală măsură, al speranţei de mai bine ce îi animă deopotrivă pe toţi făuritorii de valori materiale şi spirituale de pretutindeni, primăvara include, într-un calendar de exact un secol, ziua de Mai Întîi ca zi a muncii şi a solidarităţii internaţionale. Un Mai Întîi care, în acest fertil an 1989, are pentru poporul român, pentru tînăra generaţie a patriei semnificaţii adînci, deosebite, emoţionante. Se împlinesc cinci decenii de la marea manifestaţie patriotică, antifascistă şi antirăzboinică de la 1 Mai 1939, manifestaţie în organizarea căreia un rol decisiv a revenit tînărului şi neînfricatului militant al partidului comunist, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, tovarăşei Elena Ceauşescu, luminoase exemple ale spiritului revoluţionar, ale ataşamentului nedezminţit la nobilele valori ale dreptăţii sociale şi naţionale, ale păcii, prieteniei şi solidarităţii între popoare.

Un generos arc peste timp uneşte marele eveniment de acum 50 de ani cu prezentul socialist al României, într-o pilduitoare continuitate de idealuri şi opţiuni supreme pe calea afirmării libere, independente şi demne a ţării. I-a fost dat acestui 1 Mai aniversar să găsească o Românie ce şi-a dobîndit, prin susţinute, eroice eforturi, deplina independenţă economică şi politică, o ţară ce păşeşte cu fruntea sus spre viitorul de noi şi mărete împliniri. Evenimente de rezonanţă istorică au premers, într-o fericită aşezare în ordinea cronologică, sărbătoarea muncii şi a solidarităţii celor ce muncesc, generînd un climat de puternică efervescenţă politică, de entuziasm creator, în slujba propăşirii continue a patriei. S-au desfăşurat, în cursul lunii aprilie, lucrările plenarelor C.C. al P.C.R. şi Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste, a avut loc sesiunea Marii Adunări Naţionale, iar oamenii muncii din Capitală au dat expresie, într-o impresionantă manifestaţie, adeziunii înflăcărate la politica internă şi externă a ţării, înaltei recunoştinţe şi admiraţii faţă de conducătorul iubit şi stimat al naţiunii noastre socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, ale cărui viaţă, operă şi activitate sînt puse în slujba patriei şi a poporului, înfloririi în demnitate şi independenţă a României socialiste. Strălucitele cuvîntări rostite de secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, la aceste importante forumuri au trasat ţării noastre noi şi luminoase magistrale pe coordonatele viitorului. Deschizînd lucrările Plenarei C.C. al P.C.R., tovarăşul Nicolae Ceauşescu anunţa achitarea integrală de către ţara noastră a datoriei sale externe subliniind că acum şi din punct de vedere politic şi economic sîntem cu adevărat independenţi.

Strălucitele realizări ale oamenilor muncii, bilanţul deosebit de rodnic al României au fost şi sînt însoţite mereu de puternica afirmare a ţării noastre în viaţa internaţională, în întărirea solidarităţii tuturor forţelor înaintate, lucide şi responsabile ale contemporaneităţii, în lupta pentru apărarea dreptului suprem la viaţă şi pace, pentru edificarea unei lumi mai bune şi mai drepte.

TRADIŢII MEREU ÎMBOGĂŢITE

Nobilele idealuri ale solidarităţii internaţionale au fost înscrise pe stindardul de luptă al partidului nostru comunist încă de la intrarea sa pe marea scenă a istoriei. Militînd neobosit pentru apărarea intereselor fundamentale ale naţiunii, P.C.R. şi-a manifestat din primul moment solidaritatea activă cu lupta clasei muncitoare, a popoarelor împotriva nedreptăţilor şi exploatării, pentru o viaţă liberă şi demnă, pentru pace şi progres economic şi social. Pe acest fir al unor luminoase tradiţii revoluţionare se înscrie şi marea manifestaţie patriotică, antifascistă şi antirăzboinică de la 1 Mai 1939. Aceste tradiţii au dobîndit noi dimensiuni după victoria revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 şi, îndeosebi, în anii ce au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, în perioada pe care, cu legitimă mîndrie o numim **Epoca Nicolae Ceauşescu.** Analizînd în profunzime, cu mijloacele ştiinţifice ale materialismului dialectic şi istoric tendinţele şi evoluţiile definitorii ale contemporaneităţii, forţele social-politice chemate să determine înscrierea omenirii pe calea unor prefaceri înnoitoare, a păcii şi înţelegerii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu are marele merit de a fi elaborat un amplu concept privind solidaritatea internaţională. **„Acţionăm — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — pentru întărirea solidarităţii internaţionale cu toate forţele revoluţionare, cu partidele comuniste şi muncitoreşti, cu partidele socialiste, social-democrate, cu forţele de eliberare naţională, cu alte partide şi forţe democratice, antiimperialiste, avînd deplina convingere că întărirea solidarităţii şi unităţii acestor forţe constituie o cerinţă de o importanţă hotărîtoare pentru politica de pace, de dezarmare, pentru respectul independenţei fiecărei naţiuni, pentru progresul economic şi social al tuturor popoarelor".** În acest spirit, pornind de la teza de inestimabilă valoare teoretică şi practică potrivit căreia problemele globale şi complexe ale omenirii impun mai mult ca oricînd consolidarea unităţii de acţiune a tuturor popoarelor, a forţelor înaintate de pretutindeni, Partidul Comunist Român dezvoltă ample relaţii de prietenie, solidaritate şi colaborare cu peste 200 de partide comuniste şi muncitoreşti, socialiste şi social-democrate, cu mişcări de eliberare naţională, cu alte forţe democratice din diferite ţări ale planetei, acţionînd cu consecvenţă şi înaltă principialitate pentru extinderea dialogului şi întărirea unităţii de acţiune a acestora, în eforturile vizînd apărarea vieţii şi a păcii, afirmarea unei politici noi, de respect al independenţei şi suveranităţii naţionale, de înţelegere şi colaborare.

PRIETENIE ŞI COLABORARE

1 Mai 1989 găseşte poporul român angajat ferm, sub conducerea partidului comunist, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu în ampla activitate destinată înfăptuirii unei grandioase opere constructive, de înălţare şi înflorire multilaterală a patriei. Prin asemenea eforturi susţinute, eroice, naţiunea noastră a reuşit — caz unic într-o lume împovărată de criza datoriilor externe — să-şi achite integral datoria externă şi să păşească ferm înainte pe calea unor noi şi măreţe înfăptuiri. Toate aceste realizări, ilustrînd în modul cel mai convingător valoarea efortului propriu al fiecărei naţiuni în lupta pentru progres economic şi social, nu sînt cîtuşi de puţin contrapuse unei largi cooperări internaţionale. Dimpotrivă, întreaga noastră politică externă — aflată într-o strînsă corelaţie dialectică, armonioasă cu politica internă a partidului şi statului, cu valorile şi opţiunile societăţii româneşti contemporane — relevă o generoasă deschidere spre lume, o largă şi nedezminţită disponibilitate pentru dialog şi cooperare cu alte state. Este elocventă în acest sens însăşi dinamica relaţiilor externe ale ţării. Dacă la finele celui de-al doilea război mondial ţara noastră avea relaţii cu numai 16 state, iar în 1965 cu 67 de state, în prezent putem afirma cu mîndrie şi satisfacţie că, graţie politicii principiale şi consecvente a partidului, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, avem prieteni mai mulţi ca oricînd pe toate meridianele planetei. Numărul ţărilor cu care România Epocii Nicolae Ceauşescu dezvoltă astăzi raporturi politice şi economice se ridică la impresionanta cifră de 155, incluzînd cvasitotalitatea statelor independente ale lumii.

O reţea de dimensiuni planetare conectează astăzi România la marele circuit al schimburilor de valori materiale şi spirituale, la eforturile vizînd afirmarea şi generalizarea unor noi principii şi norme de convieţuire internaţională, de asigurare a păcii, independenţei şi progresului tuturor naţiunilor. Sînt legături care îşi află trăinicia în aplicarea neabătută a principiilor egalităţii depline în drepturi, independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, respectului şi avantajului reciproc, ale renunţării la forţă şi la ameninţarea cu forţa, ale asigurării dreptului sacru al fiecărui popor de a dispune de destinele sale, de a-şi hotărî singur calea dezvoltării economice şi sociale. Prin uriaşul spectru al relaţiilor sale externe — care include toate ţările socialiste, ţările în curs de dezvoltare şi nealiniate, ţări capitaliste dezvoltate — prin principiile pe care se întemeiază legăturile noastre externe, România îşi aduce o contribuţie prestigioasă la afirmarea unei politici noi, calitativ superioare în viaţa internaţională, prefigurînd de pe acum acea nouă ordine politică şi economică mondială spre care aspiră popoarele planetei noastre.

O contribuţie determinantă, esenţială, în acest proces de deschidere a patriei noastre spre lume a adus şi aduce secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Strălucitele solii de pace şi prietenie purtate de conducătorul partidului şi statului nostru, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, în ţări de pe toate continentele, numeroasele întîlniri şi convorbiri la cel mai înalt nivel avute la Bucureşti, documentele semnate cu aceste prilejuri precum şi înţelegerile convenite au marcat, de fiecare dată, momente de referinţă în evoluţia ascendentă a relaţiilor României cu alte state, au dat puternice impulsuri conlucrării multilaterale în interesul reciproc, al cauzei generale a păcii şi înţelegerii pe planeta noastră.

Tablou de Eftimie Modâlcă

În egală măsură, dialogul la nivel înalt promovat neabătut de preşedintele Nicolae Ceauşescu a avut întotdeauna ample ecouri internaţionale, principiile, aprecierile şi soluţiile propuse în documentele bilaterale încheiate aducînd contribuţii preţioase la afirmarea unui nou mod de a gîndi şi aborda probleme complexe ale actualităţii internaţionale, la rezolvarea acestora în consens cu interesele vitale de pace şi libertate ale tuturor popoarelor, ale tinerilor de pretutindeni.

TOTUL PENTRU TRIUMFUL VIEŢII

În lumea de astăzi, o lume grav ameninţată de distrugerea într-o conflagraţie nucleară, sensul suprem al solidarităţii nu poate fi altul decît unirea eforturilor tuturor forţelor lucide şi responsabile ale omenirii pentru apărarea drepturilor oamenilor şi al popoarelor la viaţă, la pace, la o existenţă lipsită de primejdii şi violenţe. Proclamînd imperativul realizării acestor obiective nobile, general-umane drept problema numărul unu a lumii contemporane, România a înţeles să-şi asume partea de responsabilitate în eforturile desfăşurate pe plan mondial pentru asigurarea viitorului paşnic. În mod semnificativ, însuşi obiectivul esenţial al politicii externe româneşti îl constituie acţiunea neprecupeţită pentru înfăptuirea dezarmării — deci pentru înlăturarea definitivă a mijloacelor ce ameninţă viaţa pe planetă — constituirea unui sistem trainic de securitate, clădirea unui climat ireversibil de pace şi înţelegere între naţiuni. O asemenea poziţie şi-a aflat o strălucită expresie în cuprinsul Cuvîntării rostite de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Marea Adunare Populară din Capitală : **„Reafirmăm cu toată fermitatea hotărîrea poporului român de a participa activ la lupta popoarelor de pretutindeni pentru eliminarea definitivă a armelor nucleare de pe planeta noastră, pentru realizarea unei reduceri radicale a armamentelor convenţionale şi a cheltuielilor militare, pentru dezarmare în toate domeniile, pentru o lume fără arme, fără războaie. Numai o asemenea lume asigură viitorul omenirii şi răspunde principiilor adevăratului umanism, răspunde intereselor poporului, ale fiecărei naţiuni !"**

Un impresionant şir de iniţiative, demersuri şi propuneri avansate în decursul anilor vine să confirme, cu puterea argumentelor faptice, concrete, ataşamentul nedezminţit al poporului român la nobilele idealuri şi obiective ale păcii. În cadrul procesului general-european pentru securitate şi cooperare, la Naţiunile Unite, în alte importante forumuri ale diplomaţiei multilaterale, ţara noastră s-a distins constant prin valoarea propunerilor făcute, prin realismul acestora, prin voinţa fermă de a se înainta, prin contribuţia de voinţă politică a tuturor statelor, spre obiectivul major al edificării unei lumi fără arme şi fără războaie. Iar viaţa, supremul judecător, a validat întotdeauna în mod strălucit justeţea opţiunilor noastre fundamentale în viaţa planetei. Iată de pildă, în urmă cu trei ani, în plină perioadă de marcare a Anului Internaţional al Păcii, din iniţiativa preşedintelui Nicolae Ceauşescu, ţara noastră şi-a redus în mod unilateral armamentele, efectivele şi cheltuielile militare, act exemplar, cu valoare de pionierat, pe care acum şi alte state îl urmează, convinse că numai prin asemenea măsuri concrete, printr-o înaltă răspundere în faţa propriilor popoare şi a lumii întregi omenirea va putea păşi pragul unui nou mileniu despovărată de ameninţarea distrugerii.

În marele front al păcii, al luptei pentru o viaţă independentă şi demnă, poporul român se află umăr la umăr cu toţi cetăţenii planetei Pămînt, într-o pilduitoare solidaritate, cu gîndul înaripat de perspectiva unui viitor luminos, a unei lumi mai drepte şi mai bune. O lume care poate şi trebuie să fie clădită deasupra oricăror deosebiri, prin solidaritate, prin interese şi aspiraţii comune.

Aurel Perva

REVISTA STRĂINĂ

● **SUB TITLUL „FATA CU CHITARA"** revista elveţiană „Schweizer Illustrierte" publică un amplu articol consacrat lui Tracy Chapman, una dintre marile cîntăreţe americane de folk ale zilelor noastre. La 12 iunie, cînd a apărut pe podiumul instalat în centrul celebrului stadion „Wembley" din Londra ea a constituit unul punctele de rezistenţă ale spectacolului prezentat întru sprijinirea luptătorului pentru libertate Nelson Mandela. A doua zi după concert numai la Londra s-au vîndut peste 12 000 bucăţi din discul intitulat simplu „Tracy Chapman".

Cîntecele ei vorbesc despre oamenii simpli, despre violenţă, despre rasism. „Cîntecele mele vorbesc prin ele însele ; atunci cînd începi să explici un cîntec înseamnă că el nu trebuia compus şi cu atît mai puţin interpretat", susţine Tracy.

S-a născut la Cleveland, statul Ohio, în anul 1.64 într-o familie de oameni săraci. La opt ani a început să compună singură primele cîntece : la şaisprezece ani, graţie programului „A Better Chance" (O şansă mai bună) a fost primită la şcoala particulară Wooster din Connecticut, apoi, după doi ani, la Universitatea Tufts. Din această perioadă datează cele mai cunoscute şi apreciate dintre cîntecele ei „Talking about Revolution" şi „Baby I Can Hold You".

Hotărîtoare pentru evoluţia ei a fost întîlnirea cu managerul Elliot Roberts, acelaşi care s-a îngrijit şi de Bob Dylan, Neil Young şi Joni Mitchell.

După concertul susţinut la Londra şi încununat cu un succes răsunător, ea a ajuns pe primele locuri ale topurilor americane. Pe parcursul a numai cîtorva săptămîni ea a vîndut peste două milioane de discuri, performanţă cu care a obţinut dintr-odată două discuri de platină.

„Nici în vis nu mi-aş fi putut imagina că Tracy ar putea avansa atît de fulminant", spunea Elliot Roberts.

● **CU PUŢIN TIMP ÎN URMĂ A AVUT LOC LA PRAGA O REUNIUNE A BIROULUI EXECUTIV AL ASOCIAŢIEI INTERNAŢIONALE A AUTORILOR DE ROMANE POLIŢISTE ŞI DE AVENTURI (A.E.P.).** Cu această ocazie, participanţii au exprimat păreri diverse legate de aceste genuri literare. Iată cîteva dintre ele : ● **Marco Tropea** (Italia) : „Se discută mult dacă literatura poliţistă poate fi dăunătoare tinerilor, dar se uită că o influenţă mult mai rea asupra dezvoltării tinerei generaţii o pot avea lucrările care au ca temă gravele probleme ale societăţii, atunci cînd una se proclamă şi alta se face". ● **Erik Wright** (Canada) : „Literatura de aventuri poate sprijini în mod real creşterea interesului tinerilor pentru literatură. Acest lucru a fost înţeles la noi, în Canada, şi instituţiile competente o recomandă ca lectură obligatorie în manuale." ● **Susan Moody** (Anglia) : „Mai rea decît o crimă sau o spargere de bancă este indiferenţa. În lumea occidentală tinerii sînt confruntaţi cu indiferenţa bătrînilor. Iată o problemă deosebită a noastră, a tuturor." ● **Karl Arne Blom** (Suedia) : „Literatura poliţistă scandinavă are o bogată tradiţie. Mai demult, scriitorii noştri copiau pur şi simplu modelele americane, germane sau franceze. În anii '50—'60 a fost creată o orientare proprie, caracterizată printr-o privire de ansamblu a fenomenului crimei... Literatura poliţistă este bună pentru că îl apropie pe cititor de fenomenele sociale mai puţin cunoscute lui. Dacă vom reuşi să creăm eroi veridici, vom contribui şi la o mai bună înţelegere între oameni..."

● **PE PARCURSUL ÎNTREGULUI AN 1989 VOR AVEA LOC INTENSE PREGĂTIRI** pentru sărbătorirea împlinirii a o sută de ani de la inaugurarea celei mai mari săli de concerte din New York, Carnegie Hall. Organizatorii centenarului au apelat la zece dintre cei mai cunoscuţi compozitori din lume la această oră pentru a scrie lucrări care să fie prezentate cu acest prilej. Printre aceştia se află Luigi Nona, Alfred Sneidke, Michael Tippett şi alţii.

Manifestările în cinstea marcării centenarului lui Carnegie Hall vor debuta în luna august 1990.

● **GUVERNUL SPANIOL A INVESTIT CÎTEVA MILIOANE PESETAS** pentru restaurarea morilor de vînt de la Campo de Criptana, aşezare aflată la circa 180 kilometri sud-vest de Madrid. De ce ? Pentru că toţi cunoscătorii operei lui Cervantes susţin că acestea sînt morile de vînt cu care s-a luptat Don Quijote ! Odată cu terminarea lucrărilor de restaurare, Campo de Criptana va deveni unul dintre punctele de cel mai mare interes turistic din întreaga Spanie.

● **ÎN ULTIMA PERIOADĂ ÎN SĂLILE DE LICITAŢIE DIN OCCIDENT AU ÎNCEPUT SĂ AIBĂ CĂUTARE** obiectele care au aparţinut stelelor muzicii rock. Aşa se face că au ajuns să se vîndă, între altele, chitara unuia dintre membrii formaţiei „Who", lucru de excepţie dacă stăm să ne gîndim că obiceiul acestei formaţii era acela de a distruge instrumentele cu care cîntau în cadrul concertului ! De asemenea, se vînd tricourile membrilor fostei formaţii „Sex Pistols", o pălărie neagră, cu borurile mari purtată de Michael Jackson.

S-au mai vîndut un întreg arsenal de obiecte care au aparţinut lui Elton John, Elvis Presley, John Entwhistle, membrilor celebrei formaţii „The Beatles". De preţuri deosebit de piperate se bucură obiectele care au aparţinut lui John Lennon în perioada care a premers dezmembrarea grupului.

Ciudat, dar de o sumă neobişnuită s-a bucurat husa cu marca „Ludwig" a lăzii cu care formaţia „The Beatles" şi-a purtat obiectele în timpul turneului din anul 1965 prin Statele Unite.

● **ARHEOLOGII BRITANICI SÎNT DE PĂRERE CĂ AU DESCOPERIT** ruinele casei în care a locuit împăratul roman Septimius Severus Lucius (146—211). Aceasta s-a întîmplat cu prilejul săpăturilor efectuate într-o aşezare din Nordul Angliei (în York), adică acolo unde împăratul roman a murit în timpul unei campanii.

● **PREMIUL „FINLANDIA", CEL MAI IMPORTANT PREMIU LITERAR DIN ŢARA CELOR O MIE DE LACURI,** a fost atribuit pentru anul 1988 lui Gösta Aagren, născut în anul 1936. Aagren este autorul a cincisprezece volume de versuri, al unui roman şi al unui număr impresionant de eseuri şi piese de teatru pentru radio.

● **AU FOST ODATĂ DOI SOŢI CARE ERAU FOARTE SĂRACI. EI AVEAU UNSPREZECE COPII.** Pe cea de a şaptea născută, care la cincisprezece ani nu era nici din cale-afară de frumoasă, nici din cale-afară de talentată, au botezat-o Sandrine. Familia Bonnair trăia într-una din periferiile cenuşii ale Parisului. De bună seamă că Sandrine ar fi ajuns coafeză, dacă într-una din zile sora ei mai mare, care se ducea să dea probe pentru un film, nu ar fi luat-o cu ea. Regizorul Maurice Pialat a ales-o pentru filmul lui pe Sandrine, şi nu pe sora ei...

Aşa ar putea începe legenda despre Sandrine Bonnair, una dintre cele mai mari actriţe ale ecranului francez contemporan. După o jumătate de an îat-o pe Sandrine sub lumina şi căldura reflectoarelor. Pentru rolul din filmul „A nos amours" ea a primit Premiul César, cea mai înaltă distincţie a cinematografiei franceze. La şaptesprezece ani ea intra în posesia celui de-al doilea César pentru rolul din filmul „Sans toit ni loi", regizat de Agnes Varda. Un an mai tîrziu avea să fie distinsă, la Veneţia, cu „Leul de aur" pentru cea mai bună realizare actoricească. La Cannes, în anul 1987, este vedeta filmului distins cu marele premiu, „Sous la soleil de Satan", realizat tot de Maurice Pialat. Dacă specialiştii au avut reţineri în legătură cu filmul lui Pialat, în schimb ei au fost unanimi în a aprecia partitura interpretată de Sandrine. „Sandrine este singura mare actriţă a tinerei generaţii din Franţa", avea să scrie cronicarul de specialitate al ziarului „Le Monde".

Într-o Franţă „ale cărei primadone s-au cam trecut... Din fericire au apărut Juliette Binoche şi Sandrine Bonnair, care vor deveni două dintre coloanele de susţinere ale cinematografiei franceze" după cum nota într-unul din numerele sale recente cunoscuta publicaţie „Schweizer Illustrierte", care apare la Zürich.

SPORT

Corespondenţă din Atena

Am început acest articol pe o margine de lac suplu, în preajma Bucureştilor, stînd pe o sanie veche, uitată sub un nuc bătrîn, în miros de peliniţă, şi l-am isprăvit sub un măslin, din cartierul Plaka, poate cel mai cunoscut loc de petrecere al atenienilor. Am purtat, acasă, coroană de salcie, dincolo, de dafin. Fum verde, de vişini dezvelind fructele, la noi, fum alb de orhidee şi fum zvelt şi dulce însîngerat în trandafiri, la greci. O înlănţuire de Orient fastuos şi ape cu mirodenii. Pentru grecii moderni, patru lucruri au o importanţă capitală : comerţul, politica, femeia (foc de aur întreţinut de zei) şi fotbalul — primele trei împlinîndu-se norocos, fotbalul neatingînd niciodată vîrful piramidei. Fotbal mediocru şi cel mai rău public pe care l-am văzut vreodată. Pe stadionul Karaiskakis, din Pireu, unde au evoluat echipele de tineret (meci pierdut de noi din pricina lipsei de inspiraţie a lui Negrău), echipa noastră de seniori, instalată la tribuna oficială, a fost necontenit insultată şi bombardată cu sticle de plastic. Aceştia să fie copiii Pireului cîntaţi de Dalida ? ! Detunături de petarde, pocnituri explodînd în rafale, torţe arzînd azvîrlite pe teren. Încălcări grosolane ale legilor impuse de FIFA, care, în seara următoare, pe Stadionul Olimpic, pe parcursul paradei dintre formaţiile principale, aveau să se transforme într-o vijelie niciodată întîlnită în România. Fluierată de la apariţia ei în teren, echipa noastră a desfăşurat un joc sub aşteptări, frînt, obositor, sleit de frumuseţe, rareori înălţîndu-se la nivelul cu care ne obişnuise în toamna trecută. Mijlocul, cu excepţia lui Gică Popescu, cel mai bun om de pe teren, timorat de agresivitatea grecilor, a pierdut deseori ritmul, lăsînd greul pe umerii apărării, iar înaintarea, în frunte cu Cămătaru, s-a lepădat uşor de sarcinile ei, nepunînd osul la bătaie. Am cîştigat doar un singur punct, fiindcă Hagi, în zi sălcie, a evitat pătrunderile prin dribling scurt (în vreo două rînduri a făcut impresia că-i aşteaptă pe greci să-l deposedeze), Sabău n-a mai fost mierla albă zidind fulgere şi fiindcă Lăcătuş a privit meciul din tribună. Ultimul sfert de oră aparţine trecerii prin infern. S-a scurs drăceşte de încet pentru nervii noştri, dar a trecut. Acum, la taverna lui Adamis Ioanis din Akominato 41, plouă din taragot şi mandoline, dafinii înfloresc pentru noi şi luna pluteşte peste Mediterana asemenei tronului de aur din care Xerxes a privit lupta de la Salamina. E o noapte de cîntec şi de vin bun. Dar parcă mai frumoasă a fost noaptea de ieri, cînd, pe la orele 2, a venit să mă scoale din aşternut şi să mă invite la o retsina, un brăilean plecat din ţară înainte de război : „Ce sărbătoreşti ?" Răspuns : „25 de ani de cînd n-am ridicat un pai de jos". Să mă duc, să nu mă duc ? M-am dus. Şi l-am întrebat : „ce meserie ai ?" „Sînt inventatorul cleştelui de rufe". „Dar înainte de tine cu ce se legau rufele atîrnate pe culme ?" „Cu lipitori, domnule, ce dracu, eşti din Brăila !"

Sîntem într-o ţară veselă.

Sîntem într-o lume de marmură, de trandafiri şi de corăbii luînd drumul spre ţărmurile României şi spre oraşul frumoşilor nebuni ai marilor oraşe.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ
TÎRGU-MUREŞ

ANUL XXXII
18
(1 048)
Simbătă
6 mai
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FILE DE EPOPEE

Manifestările prilejuite de sărbătoarea muncii în dubla ei semnificație jubiliară — împlinirea a 100 de ani de la declararea zilei de 1 Mai ca zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc și a 50 de ani de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939 — au relevat acea stare de spirit specifică istoriei noastre contemporane, angajarea și unitatea prin care se exprimă gîndul și fapta întregii țări. La o altitudine a înaltelor sentimente patriotice, revoluționare, și cu un puternic temei al realității care, în ordinea sa istorică, materială și spirituală, conferă o mare bogăție gîndului creator. Multiple și diverse, toate aceste manifestări s-au transformat într-o expresie a dragostei și recunoștinței față de partid și față de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a stimei și prețuirii față de tovarăşa Elena Ceaușescu, reamintindu-ne în acest fel unul din glorioasele capitole ale luptei revoluționare, ale tinereții eroice și neînfricate, momentul de acum o jumătate de veac devenit un luminos și înflăcărat simbol. Un exemplu pe care muncitorimea română l-a dat în fața propriei sale conștiințe, avînd o viziune lucidă și cuprinzătoare asupra realităților lumii, un exemplu pe care România l-a dat în fața pericolului de război, a agresiunii fasciste, și prin aceasta a îndemnat la solidaritate, la acțiune unită pe plan european. Dar a mai însemnat și altceva acel moment, și anume forța conducătoare înaintată care se afirma, partidul comunist, acțiunea sa patriotică și revoluționară prin care se exprimau și aveau să se exprime și mai puternic în timp interesele supreme ale poporului, ale națiunii.

Pe 8 mai sărbătorim ziua care certifică actul de naștere a partidului, fapt de o deosebită importanță pentru acele vremuri, ca și pentru întreaga devenire a istoriei. Ideile de solidaritate, de acțiune unită a celor ce muncesc, a forțelor progresiste, înaintate, ființau și aveau să ființeze în cursul tuturor evenimentelor care au marcat lupta și munca poporului împreună cu acelea de independență și suveranitate, fapt de asemenea specific și exponențial la scara istoriei văzute ca o neîntreruptă și largă epopee a conștiinței de sine a patriei, a națiunii în afirmarea drepturilor și libertăților sale fundamentale.

Prin dubla ei importanță, ziua de 9 Mai se asociază în memorie cu tot ceea ce vine mai înaintat și mai luminos din trecut — independența — pentru ca, în timpii zbuciumați ai sfîrșitului celei de a doua mari conflagrații mondiale să întîlnească și ziua victoriei, triumf al popoarelor unite împotriva agresiunii fasciste, a războiului. Pentru România, aceasta are o semnificație aparte legată de revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antimperialistă, de participarea, cu toate forțele și pînă la victoria finală, la lupta împotriva fascismului, pentru triumful umanității. Această zi a victoriei se leagă prin natura ei de manifestația de acum cincizeci de ani și trimite spre acea limpezime de spirit politic și patriotic, revoluționar, caracteristic luptei partidului, abnegației și dăruirii sale. Tot așa cum, ideile și idealurile de independență și suveranitate străbat pe filiera istoriei timpului către noi se îngemănează în acel mod de a fi și gîndi pe care, în epoca celor mai mari înfăptuiri, **Epoca Nicolae Ceaușescu**, îl numim marea unitate a poporului, a națiunii în jurul partidului, al secretarului său general. Astăzi — cînd România și-a rambursat integral datoriile externe putem, după expresia conducătorului partidului și statului, să vorbim de independență deplină, economică și politică — totul are o semnificație a victoriei gîndite și întemeiate în anii care au urmat celui de al IX-lea Congres al partidului, totul are o valoare și o cuprindere a ideii înseși de victorie, pentru că în ea sînt adunate, etapă cu etapă și treaptă cu treaptă, rezultate ale muncii, ale gîndirii și creației întregii țări, ale întregului popor. Programul partidului reprezintă în esența sa marea carte de identitate a conștiinței de sine a țării și, pe acest temei, victoriile din toate domeniile vieții materiale și spirituale constituie adevărate file de epopee dintr-o istorie vie și dinamică pe care o parcurgem cu credința fermă în viitor, în îndeplinirea tuturor îndatoririlor noastre care privesc creșterea neîntreruptă a bunăstării și fericirii patriei.

Luceafărul

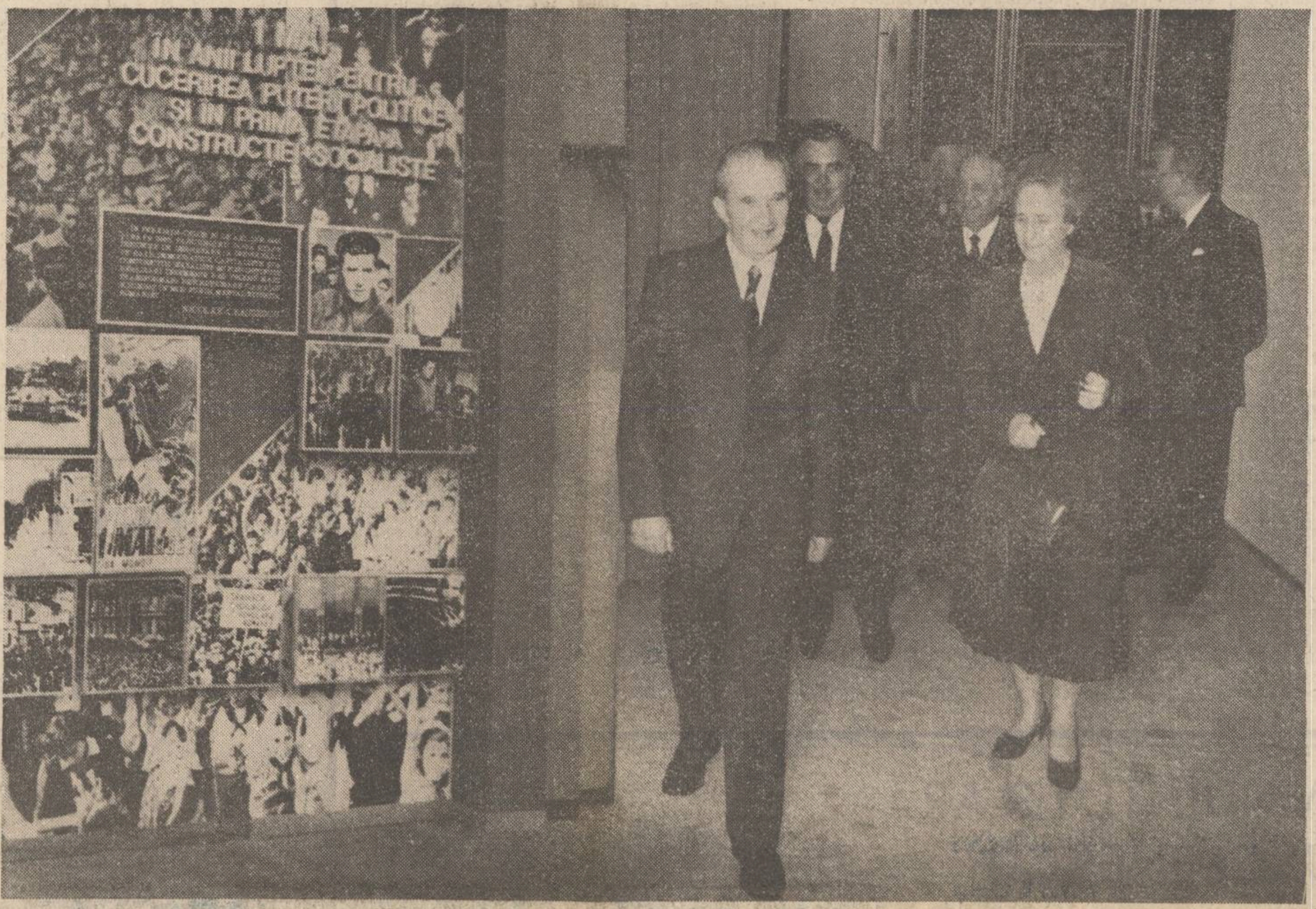

«Suma vieții noastre istorice»

Drept fundamental, imprescriptibil al fiecărui popor, expresia cea mai elocventă a demnității umane, INDEPENDENȚA reprezintă coordonata fundamentală, „suma vieții noastre istorice", cum a definit-o Mihai Eminescu. Lupta pentru independență se confundă cu însuși trecutul nostru ca popor și națiune.

Retrospectiva istorică pune cu pregnanță în lumină o realitate definitorie : de la prima atestare scrisă despre strămoșii poporului român — rezistența eroică din urmă cu peste 2 500 de ani a geto-dacilor în fața agresiunii persane — la statul centralizat și independent al lui Burebista și Decebal, de la statele feudale românești de sine-stătătoare și lupta necurmată pentru independență și unitate a unor vrednici conducători de țară din evul de mijloc, la revoluționarii de la 1821 și 1848 și bravii făptuitori ai exemplarelor acte de voință națională din 1859, 1877—1878, 1918 și 23 August 1944 și pînă la ziditorii României socialiste de azi, ideea de independență a fost înscrisă ca un jurămînt de neclintit în conștiința și miinile românilor, călăuzindu-le gîndul și acțiunile prin care au reușit, în pofida vitregiilor vremii, să rămînă statornici în spațiul de origină, să apere bunul cel mai de preț : libertatea, asigurind astfel continuitatea vieții de stat proprii, existența neamului însuși.

„Cucerirea independenței și suveranității naționale — subliniază președintele Nicolae Ceaușescu — se dovedește a fi o legitate obiectivă a dezvoltării sociale, o necesitate a mersului înainte al civilizației umane, un imperativ fundamental al istoriei."

Se poate aprecia cu îndreptățit temei — și istoria românilor argumentează cu dărnicie acest lucru — că mai presus de independență nu poate exista nimic. „Independența, suveranitatea, este atît de esențială pentru constituirea unei națiuni — se arăta într-un Memoriu românesc de la începutul veacului XIX — încît fără această calitate ea încetează de a mai exista." De aceea nici un sacrificiu nu a fost prea mare pentru români pentru a o afirma și apăra.

Nici o forță străină, și au fost multe, nu a putut opri poporul român să-și manifeste această opțiune vitală, dreptul de a fi liber și stăpin în țara sa, de a-și edifica un mod de viață corespunzător propriilor aspirații și necesități. Și am făcut aceasta nu rîvnind la pămîntul și avuția vecinilor pe care însă i-am sprijinit în timpuri de restriște, ci apărindu-ne patria străbună atît prin forța armelor, cît și cu iscusința minții, dînd un exemplu și un îndemn încurajator pentru toți cei care erau hotărîți să lupte alături de noi pentru independență și progres.

Cucerirea independenței depline de stat în 1877—1878 printr-o măreață solidaritate a întregii națiuni, rezultat al eforturilor seculare desfășurate de înaintași, a deschis o eră nouă în dezvoltarea României. Dar independența a continuat să rămînă o problemă fundamentală a existenței

Dumitru Preda

Continuare în pag. a 7-a

FLOAREA INIMILOR NOASTRE

**Luați în palma voastră grîu curat
Cuprindeți pîinea caldă și rotundă
Ca inima acestui brav Bărbat
Ce Patria cu dragoste inundă,**

**Priviți cum vremea nouă schimbă Țara
Județele prind stele la emblemă
Și ascultați cum suie-n cînt vioara
În simfonii de-oțeluri în poemă,**

**Priviți Albastra fată-a Magistralei —
Oglindă coborînd din Voroneț —,
Priviți arhitectura Capitalei
Suind spre comunism în ev măreț**

**Sau mergeți cu metrou-n ceas de seară
Prin venele-i ascunse-n rădăcini,
Lăsați-vă purtați de unda clară
Pe Dîmbovița-n jocuri de lumini**

**Și-o să-nălțați un imn ca pe o floare
Întîiului Bărbat din Țara mea
Și veți vedea pe fruntea lui un Soare
Și în priviri lucirile de stea.**

Elis Râpeanu

INDEPENDENȚA
SEMNIFICAȚII VALORICE

Fiecare popor găsește, în suișul său pe trepte de istorie, momente de maximă intensitate a producerii faptelor ce dau contur operei sale perene. Sînt momente în care se concentrează acumulări de energie creatoare, venite din statornicia înfăptuirii și dintr-o adîncă înțelegere a rosturilor acesteia. Istoria noastră, a românilor, este una dintre cele mai bogate în fapte care au marcat-o decisiv și ale căror consecințe au deschis noi pîrtii de construcție a unui viitor ce și-a făcut din izbînzile anterioare temeiul devenirii sale. Un astfel de fapt istoric este rodul strădaniilor pe care le dovedim într-o stringentă actualitate : România a lichidat complet datoria sa externă și, ca atare, independența sa economică și politică se constituie ca o stare deplină, înscriindu-se între performanțele de vîrf ale contemporaneității, ale peisajului atît de complex și de contradictoriu al lumii de azi.

Desigur, mecanismele economice și sociale ale acestei superioare realizări se vor dezvălui, în plinătatea lor, printr-un efort analitic care va pune în lumină capacitatea economiei noastre socialiste, a proprietății socialiste de a da naștere unor valori dintre cele mai înalte ale indicatorilor propriei sale funcționări. Și aceasta, în condițiile deloc prielnice ale conjuncturilor internaționale, traversate de fenomene de criză și recesiune, de tensiuni și conflicte, de relansare a unora dintre cele mai anacronice practici imperialiste în relațiile internaționale. Nu stă în intenția noastră, aici și acum, să descifrăm aceste mecanisme. Dorim a arăta însă că faptul istoric al independenței depline este un tip de totalitate de determinări și însușiri, în alcătuirea sa cuprinzîndu-se o multitudine de resurse și premize actualizate și puse în valoare. Deplina independență este și un fapt istoric cu accentuate însemne culturale. Se cuprinde, în facerea sa, expresia atitudinală a unei spiritualități populată de valorile sociale ale tenacității și încrederii în forțele proprii ale națiunii, ale tradiției luptei necurmate pentru înfăptuirea unor scopuri majore cu mijloacele imbatabile ale efortului comun. Noi am știut să ne grupăm toate resursele disponibile pentru a înlătura obstacole împovărătoare. Și aceste resurse, în drumul lor spre valorificare, au fost susținute de o lume a ideilor care a promovat cu consecvență raționalitatea, logos-ul acțiunii, structuri culturale centrate pe identitatea factorului uman. **Epoca Nicolae Ceaușescu** este, în totalitatea semnificațiilor sale, și o perioadă a revigorării tradițiilor înaintate ale culturii românești, a repunerii valorilor autentice în deplinătatea poziției lor statuare. S-au creat, astfel, motivații puternice ale muncii și creației, s-a întărit încrederea oamenilor în trainicia demersului lor istoric. Conștiința ordinii și a datoriei morale s-au îmbinat tot mai mult cu responsabilitate generică a procesului muncii. Prin muncă asiduă, prin acest amplu proces socializator și umanizator, s-a asigurat, concomitent, nu numai plata integrală a datoriei externe, ci și dezvoltarea de ansamblu a țării, crearea unui fundament temeinic al opțiunilor pentru viitor. Printr-o translare de sensuri și semnificații majore, actul producției culturale a susținut permanent producerea actului independenței depline. Poporul nostru și-a identificat, în acest timp al împlinirilor, resurse și convingeri care au structurat o spiritualitate a angajării cu patos revoluționar pe căile afirmării depline a personalității sale creatoare. Între gîndirea scopului și actul atingerii acestuia s-au constituit energii de masă, o mereu revigorată matcă a creativității și inițiativei. Partidul, centrul vital al funcționării societății noastre, a captat și prelucrat în limbajul normativ al acțiunii politice această stare de angajare, orientînd-o cu mînă sigură spre finalizare optimă. Rod al îngemănării unor resurse de tipuri diferite, independența deplină personalizează poporul nostru în contemporaneitate, o dată în plus, ca un popor pentru care vocația muncii și a dezvoltării libere se constituie în valori socio-umane supreme, a căror sedimentare în spiritualitate își află mereu corespondentul faptic necesar. Strategia dezvoltării bazate pe forțele proprii, dincolo de înțelesurile sale specific economice, are sensibile deschideri umaniste. Ea cuprinde în ecuația progresului socialist multilateral identitatea factorului uman, ca factor pentru care libertatea acțiunii istorice provine nu numai dintr-o matură pătrundere în determinațiile necesității, ci și din funcția de ideal a valorilor culturale, în miezul cărora omul, cu întreaga sa demnitate, se afirmă ca făuritor de istorie.

Aculin Cazacu

SUB SEMNUL TUTELAR AL LUI EMINESCU

Veniți din toate județele patriei române-mamă bună pentru toți fiii ei — ne-am aflat vreme de-o săptămînă (10—15 aprilie, a.c.) circa 700 de elevi și profesori, cu îndreptățită emoție, în înfloritorul municipiu Botoșani, de pe legendarele ținuturi ale „Țării de sus", peste care plutește ocrotitoare umbra glorioasă a măritului voevod Ștefan cel Mare, dar și spiritul revoluționar, militant, din care a apărut, în anii 1933—1934, publicația **Clopotul**, organul legal al Comitetului Național Antifascist din România. Ne-am aflat pe meleagurile care au dat științei și culturii românești oameni ilustri precum Nicolae Iorga, George Enescu, Ștefan Luchian și, în primul rînd, pe Mihai Eminescu, poetul nostru național, despre care, în urmă cu ani, la scurtă vreme după alegerea sa în funcția supremă de partid și de stat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, făcînd o vizită de lucru pe aceste plaiuri istorice, spunea : „Am ținut să aducem omagiul nostru memoriei marelui poet național Mihai Eminescu, acela care odată cu opera sa literară a făcut să apară pe bolta culturii românești un astru care va străluci în veci de veci, revărsînd lumina și căldura în sufletele oamenilor, ale poporului nostru".

Și într-adevăr : „Icoana stelei ce-a murit / Încet pe cer se suie : / Era pe cînd nu s-a zărit / Azi o vedem și nu e..."

O vedem alături de Ion cel Mare din Humulești, alături de toate valorile trecutului nostru, așezate cu nețărmurită dragoste în lumina adevărului după Congresul al IX-lea al Partidului, care a deschis o nouă etapă în istoria noastră contemporană, redîndu-ne mîndria și demnitatea națională, dreptul de a fi noi înșine și de a integra toate bunurile spirituale ale trecutului nostru glorios în fluxul vieții noi, socialiste, pe care netrebnicii mercenari ai condeiului încearcă s-o denigreze. Despre asemenea „oameni ce mistifică unde nu pot contesta și mint unde nu pot combate", Eminescu scria cu dispreț, adăugind că „nu sînt capabili să ne dea nimic ; și de ne-ar da, e de datoria noastră ca de la ei să nu primim noi nimica." Să reținem acest îndemn al lui Eminescu, poetul sub a cărui pană o țară și un popor au devenit un cîntec nepieritor.

Mihai Eminescu este geniul tutelar al Concursului național de limba și literatura română și al Concursului interjudețean de limba și literatura maternă — maghiară și, respectiv, germană pentru clasele VI—VIII — expresie vie a umanismului, a autenticului democratism din România socialistă, a respectului pentru valorile spirituale, sedimentate în limba maternă, căci așa cum spunea Vasile Alecsandri — „Limba este tezaurul cel mai prețios pe care-l moștenesc copiii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute și care merită să fie păstrat cu sfințenie de generațiile care-l primesc."

Această avuție națională este păstrată cu

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCIANA

SUNETUL PERFECȚIUNII

Despre statornicia lucrurilor omenești, lucidul Montaigne nu-și făcea iluzii : „Lumea e un balansoar peren" **(une branloire pérenne !)**. Ondulație veșnică este și lumea eminesciană, balans perpetuu între temporal și etern, încît — prins „într-o mișcare generală" — omul nu e „decît o paranteză mecanică, o mașină intercalată..." Față de cadrul dat, secretul trecerii demne prin lume ar fi să privim la rece atît **norocul** (fericirea), cît și suferința, existența rămînînd în fapt o enormă întrebare. Cu toată diversitatea de suprafață, cu toate însemnele individuale aparent altele, umanitatea urmează în plan ontologic același curs, drept care Eul eminescian e, de multe ori, un **Eu universal**. **„Oare eu, tu, el, nu e totuna ?..."** Din filele de însemnări ocazionale ale poetului (note de lectură, reflecții personale), se vede cît de preocupat era el de filozofia existenței : „Omul e o-ntrebare ? — fiecare om e o-ntrebare pusă din nou spiritului Universului". „Eu și cu tine — un singur eu". „Contrazi-te singur și vei găsi pace". „Menirea vieții tale e să te cauți pe tine însuți". „Cu fiecare viață de om perdeaua cade". În ordine poetică, din adagii și aforisme ca acestea, legînd începuturile speciei de conștiința grea a sfîrșitului, au rezultat formulări sclipitoare, sugerind că stările conflictuale sînt cele care determină forma internă a individului. Practic, dialectic, **„antitezele sunt viața..."** (Fragmentarium). Cuvîntul se vrea locuit de substanță, dar memoria trecutului, articulată cu experiența prezentului în mers, relevă precaritatea, limitele, golurile. Ideea de dezvoltare morală ascendentă pare de domeniul fanteziei : **Viitorul un trecut e, pe care-l văd întors / Același șir de patimi s-a tors și s-a retors.**

Reflecția din **O, stingă-se a vieții...** impregnată de scepticism, revine cvasi-identic în **Ca o făclie...** și în **Mureșanu**, iar în formulare sinonimă în texte multiple. Unele observații despre statutul omului în genere sînt de domeniul locului comun : „Lumea toată-i trecătoare. / Oamenii se trec și mor" — ni se spune în **Numai poetul**. Viață și suferință sînt realități interferente : „Căci lumea e locașul pătimirei : / Un chin e valu-i, iară gîndul spuma, / Dureri ascunse farmecele firei..." **(Pe gînduri ziua...)** Potrivit contextului, lumea e, o dată „joc de cărți" — ca în **Povestea magului călător în stele** —, altă dată o **cifră** oarecare, în infinitatea cifrelor universului. Într-o „lume de cadavre", doar iubita e o excepție : **„Lumea îmi părea o cifră, oamenii îmi păreau morți / Măști, ce rîd după comandă, cari ies de după porți / Și dispar — păpuși măiestre, ce că sunt nici că nu știu / Mă miram, cum de pierdusem ochii pentru tot ce fu ? / Toate existau sub soare, pentru că exiști și tu."**

Comentator al temporalului, meditativul amar din **Confesiune**, care, hamletizînd, arată „un cran", se plasează în curată deziluzie, de unde-viața ca „umbra unei umbre", „clipă

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

În universul memoriei

Constantin Preda debutează editorial în volumul colectiv „Zboruri lirice" (Ed. Scrisul românesc, 1984) cu ciclul de poeme „Sora mea, înserarea". Cele douăzeci și șapte de poezii ce constituie sumarul ciclului amintit, dedicate lui Fănuș Neagu, surprind cititorul printr-o maturitate artistică neobișnuită. Nota dominantă a poemelor rămîne însă epicul, realizat prin cîteva din procedeele specifice acestui gen. Ca orice tînăr poet, hotărît să-și definească propria conștiință, Constantin Preda nu pierde ocazia să ne ofere un crez artistic : „însingurat într-o barcă spartă de nuferi / eu tot mai cred în visul trestiei de zahăr, / în strălucirea rochiei de stambă, / în gloria dansatoarei de cabaret, / (...) în solitudinea cuțitarilor de provincie, / în mirosul crud de fecioară uitat în noaptea nunții". („Eu tot mai cred în visul...")

Poetul este un neliniștit, un căutător al propriei sale identități. Conștiința păcatului, folosit în sens laic, al „părții" sale „de vină" conduce spre o încercare de autocunoaștere : „ajută-mi, Doamne, să-nțeleg căci nu-mi văd partea mea de vină / răzvrătit cum sînt adorm în muguri / și uit că veșnicia ține de lumină". („Partea mea de vină").

Cel de-al doilea volum de versuri, „Fiecare cu steaua lui", apărut la aceeași editură craioveană, un an mai tîrziu, este o monografie lirică a unui sat, în aparență muntean, fiind în realitate un spațiu mitic, creionat liric în culori expresioniste ; metafora este folosită pînă la istovire în conturarea acestui univers rustic : „pluteam agățat de secera lunii / țineam în dinți frîiele cailor sfîrtecate de maci / tata trăgea de razele lunii cu funii / înfășurîndu-le ca pe un cătun de araci". („Serile").

„Casa părintească și ograda, atît de duios cîntate de Goga, reapar la Constantin Preda ca o realitate ale cărei seve se prelungesc, prin rădăcinile amintirilor, în plan metafizic prin sentimentul pietății față de părinții dispăruți : „Casa noastră este așezată pe un dîmb / Și toamna cînd colinele se pun pe plîns / Înveliți afară în foi de porumb, / Adînc părinții dorm cu fețele în sus". („Constantin"). Sub aspectul tonalității stărilor de spirit, volumul „Fiecare cu steaua lui" se află sub pecetea expresionismului liric blagian.

Ultimul volum de versuri al autorului „Fire de poet" (Ed. Cartea Românească, 1988), structurat în trei cicluri („Partea mea de vină", „Pateră-n flăcări" și „Tinerețea ta întîmplată" însumează cîteva teme ce le regăsim și în cărțile anterioare : iubirea, tristețea, satul, neantul. Oscilînd între prozodia clasică și cea modernă, poetul reușește să-și creeze un univers liric propriu. Dacă Benedetto Croce fixa ca o condiție indis-

Radu Sorescu

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

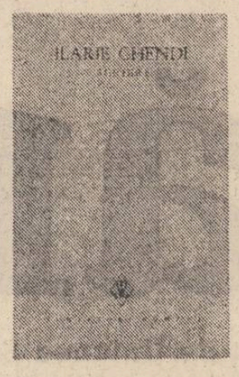

ILARIE CHENDI: «Scrieri, I»

Cît de interesant, cît de bogat și cît de puțin cunoscut este secolul XIX pentru literatura română ne-o arată și primul volum al ediției de **Scrieri** Ilarie Chendi, care apare sub îngrijirea lui Dumitru Bălaeț (Editura Minerva, 1988). Mort înainte de vreme (1871—1913), criticul și istoricul literar Ilarie Chendi, figură proeminentă a vieții literare din jurul lui 1900, n-a avut vreme să dea contribuției sale literare un aspect complet, finit, fapt care a permis așezarea lui sub etichete sumare, contrazise de fondul și direcția activității lui. Creditul acordat acestor etichete, ca și faptul că o bună parte a scrierilor lui Ilarie Chendi a rămas, pînă la investigația lui Dumitru Bălaeț, în revistele vremii, a ajutat la instalarea unei imagini a lucrării literare a lui Ilarie Chendi, pe cît de incompletă, pe atît de dezavantajoasă pentru tabloul istoriei literare de la sfîrșitul secolului XIX și începutul celui următor. Prezentat ca un spirit lipsit de metodă, capricios, impresionist, exceptat de la criteriul estetic, excesiv polemic, închis față de inoiri, Ilarie Chendi ilustrează prin posteritatea lui literară modul în care etichetele fac cu atît mai ușor carieră, cu cît sînt preluate, fără a fi verificate, de la o generație la alta, dintr-o carte într-alta. În fond, omul era altul, iar prefața lui Dumitru Bălaeț, în pofida caracterului ei succint, reușește să creioneze un alt profil al acestui înaintaș a cărui dispariție prematură a facilitat schematizarea și imputinarea însemnatei lui contribuții literare. Volumul I de **Scrieri** Ilarie Chendi cuprinde două broșuri și articole **Din periodice**, tipărite între 1893—1899, adică într-o etapă cînd Junimea fazei prime își epuizase de mult posibilitățile, iar literatura română intra într-o nouă fază a dezvoltării sale. Între titlurile de reținut ale cărții se află studiul **Începuturile ziaristicii noastre** (1789—1795) și **Zece ani de mișcare literară în Transilvania** (1890—1900), care vădesc o capacitate de sinteză istorico-literară remarcabilă și infirmă, din capul locului, lipsa spiritului de metodă la acest scriitor prea puțin cunoscut. Este vorba de cercetări riguroase, de capitole de istorie literară redactate cu siguranța informației, a orientării culturale, a gustului, într-o limbă literară superioară, cu nimic diferită de aceea a bunelor publicații de la București sau Iași. De altfel, cine va avea să se ocupe de temele celor două sinteze de istorie literară alcătuite de Ilarie Chendi, va găsi în ele puncte de plecare ferme. Ilarie Chendi se arată, de altfel, bine familiarizat cu întreaga literatură română, paginile sale de istorie literară propunînd o viziune integratoare, exigentă, care refuză îngăduințele literare bucureștene față de „literatura de peste munți". Sîntem după apariția **Novelelor din popor** ale lui Slavici (1882), care au dat posibilitate lui Titu Maiorescu să facă teoria romanului poporan și să atragă atenția asupra literaturii de peste munți, și, mai ales, în timpul apariției studiilor despre Ion Popovici Bănățeanu și Victor Vlad Delamarina, de același Titu Maiorescu, ca și a **Poetului țărănimii** de Gherea, după cum vedem încă trei figuri literare de dincolo de Carpați. Atît în **Zece ani de mișcare literară în Transilvania**, cît și în alte articole, deschis polemice față de autoritățile literare bucureștene, Ilarie Chendi nu îmbrățișează entuziasmul acestora pentru literatura transilvăneană, nici îngăduința excesivă dovedită de Titu Maiorescu, procedînd maiorescian în polemică cu chiar Maiorescu în numele ideii acestuia, de valoare literară. După Ilarie Chendi, scrierile de peste munți nu erau de natură să justifice aprecierile prea binevoitoare care veneau de la nume autorizate, tînărul critic găsindu-le neconforme cu realitatea estetică a acestor scrieri și, în fond, chiar periculoase pentru dezvoltarea literaturii române. Era un fel de a-i aduce aminte lui Titu Maiorescu că principiul descurajării mediocrităților rămînea în picioare și că cel care-l călcase era chiar părintele acelui principiu **(D-l Titu Maiorescu despre noi, Tinerii noștri poeți)**. Verticalitatea și siguranța acestor opinii, axul valoric și estetic pe care-l exprimă sînt vizibile și în alt articol **Renaștere literară ? (Răspuns d-lui Mihail Dragomirescu)** în care cere tot unui critic de formulă maioresciană, să numească acele valori proclamate, pe care, totuși, literatura de peste munți în acel moment nu le oferea.

Discursul critic al lui Ilarie Chendi, care vădește atît orizont istoric, cît și gust și judecată literară, este convingător, iar această pagină de istorie literară, deloc cunoscută, se cuvine așezată la locul ei, ca o verigă grăitoare a evoluției literaturii noastre. Tînărul critic vorbește în limbaj maiorescian maioreștienilor, surprinși în flagrant delict de încurajare a mediocrității. El este cel ce ridică armele părăsite de Titu Maiorescu și le folosește cu constiința că aceasta este linia unei sigure dezvoltări a mișcării literare dincolo de Carpați. Începuturile lui Ilarie Chendi ni-l înfățișează, deci, ca un urmaș al direcției maioresciene, adept al axiologiei estetice, într-o polemică semnificativă pentru destinele literaturii noastre la acel ceas al ei.

Faptul că Ilarie Chendi își asumă rolul de purtător de cuvînt pentru întreaga literatură română se vede și din intervenția polemică față de Gherea, din nou pe poziții maioresciene, într-o polemică și ea prea puțin urmărită de la sfîrșitul veacului trecut, aceea dintre idealism și naturalism **(Dulcea sinamăgire...)**. Ilarie Chendi nu se manifestă ca o voce provincială, amatoare de valori locale, ci ca o conștiință literară integratoare și răspunzătoare de drumurile literaturii române. În dezacord cu Gherea, în acest punct, el se va raporta în alte cazuri la el ca un urmaș, vădind o dorință și o capacitate de sinteză a celor două linii critice, pe care Dumitru Bălaeț ține s-o sublinieze, oferindu-i și o poziție de întîietate în epocă, în care fenomenul acestei sinteze de poziții în critica literară poate fi recunoscut însă și la alți critici literari.

Ilarie Chendi intră în literatură, pe deplin format, convins de justețea poziției sale, conștient de rolul pe care are a-l juca. El este de altfel primul critic literar care scrie foiletoane de întîmpinare, părintele numeroșilor cronicari literari de astăzi, care nu-și cunosc îndeajuns înaintașul. Iar acțiunea lui critică, în descendență maioresciană, urmărește frumosul artistic și valoarea autentică, reprezentînd o verigă pe care E. Lovinescu, în cercetările sale de posteritate maioresciană, a preferat s-o îndeplinească de la realul oficiu pe care l-a îndeplinit în epocă. Ilarie Chendi este, de altfel, primul dintre cei care îmbină armonios critica și istoria literară, fiind nu numai autor de cronici literare, de studii de istorie literară, dar și editor de texte plin de acribie, printre primii îngrijitori importanți ai unei ediții Eminescu, din păcate abia începută. Toate aceste elemente infirmă portretul robot pus în circulație pentru Ilarie Chendi, sumarul acestui prim volum fiind el singur suficient pentru a-i demonstra inconsistența.

Conform aceluiași portret robot, Ilarie Chendi ar fi fost un critic literar fără deschidere către literatura străină, fapt și el infirmat de studiile și prezentările de literatură universală editate de Dumitru Bălaeț, studii care arată informația la sursă și gust literar, după cum și o solidă orientare în literatura germană. Chendi era și sub acest aspect un maiorescian, viind spre literatura română din direcția celei germane, ale cărei repere le propune mereu cititorilor. Cum mulți literați contemporani ai lui Ilarie Chendi confundau singură literatura franceză cu literatura de referință a vremii, este explicabilă eticheta aplicată criticului, dar nu și scuzabilă. Ediția lui Dumitru Bălaeț înfățișează însă suficiente argumente încă de la primul volum pentru a invalida și prejudecata includerii la literatura străină.

Scrierile lui Ilarie Chendi promit să fie o restituție de istorie literară de prim ordin, cu ajutorul căreia dezvoltarea literaturii române din jurul lui 1900 va fi desigur mai bine înțeleasă. Etichetele inerțiale intră în dificultate în fața unor asemenea cercetări de presă, convertită în ediții bine întocmite, cercetări care probează încă o dată superficialitatea unor concluzii de istorie literară. Etichetele comode, adevărate kitschuri culturale, confortabile, idilice, vor mai rezista atît timp cît obstinația unei generații, închisă în cîteva formule lesne manipulabile, va rezista și ea. Adversarul lor fatal sînt însă cărți ca aceea întocmită de Dumitru Bălaeț pentru Ilarie Chendi, act de frumoasă justiție literară.

M. Ungheanu

SUB SEMNUL TUTELAR AL LUI EMINESCU

Urmare din pag. 1

grijă și îmbogățită necontenit prin conlucrarea dintre omul simplu și geniile unui popor, și, în acest sens, Lucian Blaga era îndreptățit să afirme că „toți românii anonimi care de-a lungul secolelor noastre primordiale au creat limba românească au colaborat la poezia lui Eminescu."

Afirmația aceasta s-ar putea extinde la toate marile figuri ale literaturii noastre naționale și în primul rînd la prietenul lui Eminescu, Ion Creangă, care a intrat și el în nemurire acum un secol, odată cu Luceafărul poeziei românești. Ca și Eminescu, Creangă face parte dintre „scriitorii meniți a rămîne propriile trainice la baza culturii noastre naționale" (Ilarie Chendi). Colaborînd creator cu românul anonim, el este un enciclopedist al vieții și civilizației țărănești de altădată, pe care le-a povestit cu geniu, demn de pana unui Homer sau Rabelais. Elevii prezenți la concurs au dovedit prin buna lor pregătire că știu să prețuiască asemenea valori exemplare. În lumina moralei comuniste ei au înțeles și semnificațiile adînci ale unui astfel de concurs, care a subliniat înalta valoare a școlii românești.

Cuvîntul românesc **concurs** vine de la verbul latinesc concurro,-ere,-curi, concursum, care înseamnă a alerga mai mulți împreună pe pistele foilor albe de hîrtie, pentru a se confrunta, a se lupta pașnic, a se întrece cu armele mintii, iar arbitrii, profesorii din comisie au selectat pe cei mai buni dintre cei mai buni.

Întrecerea pentru verificarea forțelor fizice și psihice este proprie naturii umane. Mitologiile, basmele și baladele populare, literatura și arta universală înfățișează întreceri în felurite sporturi, în jocuri și cîntece, în muncile cîmpului sau la tors și la țesut, în iscusință și frumusețe.

Concursul de care vorbim a fost și el o nobilă formă de întrecere între cei mai buni dintre cei mai buni, autori de lucrări deosebite. De aceea, meritã felicitati toti cei care au ajuns la faza pe țară — ceea ce echivalează cu o certă biruință. Pentru cîștigători amintesc vorbele unui filozof grec din vremea noastră și mare prieten al românilor : „Cînd învingi nu disprețuiești învinsul. Uneori chiar îmi pare rău. Iar cînd nu învingi mă bucur de valoarea celuilalt." Aceasta să ne fie etica în orice formă de concurs !

În afara zilelor de concurs propriu-zis, elevii participanți au avut prilejul fericit de a cunoaște județul, realizările grandioase de azi ale oamenilor muncii și urmele gloriosului nostru trecut istoric. Ei au putut să se convingă de faptul că vestigiile istorice, monumentele arhitectonice, mostenirea **culturală**, în genere, și cadrul natural care a inspirat opere de artă, nu numai nu se distrug, cum se afirmă uneori pe-aiurea, ci, dimpotrivă, toate sînt conservate cu grijă, puse în evidență, și deschise accesului marelui public. Cu o bogată fantezie și gust estetic rafinat, la Botoșani, activiștii culturali, organele locale de partid și de stat s-au arătat preocupate să recreeze referentul obiectiv al poeziei eminesciene și au remitologizat locurile care i-au inspirat tulburătoarea sa poezie, precum „lacul codrilor albastru", la Ipotești, sau la Mănăstirea Vărătecu „pădurea de argint". Opera marelui poet a pornit din realitățile țării și ale neamului său și s-a întors îmbogățită și înfrumusețată înzecit la ele. Astfel, o țară și un popor au devenit un cîntec nepieritor sub pana lui genială, iar cîntecul acestui poet național a devenit al tuturora, cu sporul de sensibilitate împrumutat de uluitoarea lui personalitate, așa încît de la Eminescu încoace gîndim mai românește și mai complex, simțim mai profund și ne exprimăm mai frumos. Cu netărmurită grijă pentru păstrarea memoriei lui Eminescu, s-a refăcut casa de la Ipotești în care a copilărit poetul, și s-a transformat într-un muzeu și într-un loc de pelerinaj național. Cînd vizitatorul intră în curte e învăluit în vraja dulce a versului eminescian, rostit de George Vraca și alți mari artiști ai scenei românești. Versurile puse pe muzică sînt intonate grav și solemn de coruri recunoscute. Lacul care ajunsese de-a lungul anilor o biată băltoacă și-a recăpătat farmecul și frumusețea, fiind din nou încărcat cu cuceritoare flori de nufăr. Acum, ca și pe vremea lui Eminescu : „Lacul codrilor albastru / Nuferi galbeni îl încarcă ; / Tresărind în cercuri albe / El cutremură o barcă". În preajma lacului albastru, în prezența a sute de vizitatori, artiștii și cîntăreții de frunte ai scenelor românești, pun geniala operă eminesciană în contact cu un public venit din toate colțurile țării. Da, duhul eminescian pluteste pretutindeni pe plaiurile lui natale. Din inițiativa Inspectoratului școlar în toate școlile județului s-a înființat un cabinet didactic „Eminescu" și toate lecțiile de română încep cu recitarea unei poezii eminesciene. Da ! Scurgerea unui secol de la trecerea poetului în eternitate nu i-a stins, ci i-a aprins și mai puternic gloria pe firmamentul literelor române.

În lucrările lor, scrise în limba maternă, elevii au demonstrat, cu talent și prospețime tinerească de gîndire, că există oameni care întruchipează în personalitatea lor trăsăturile cele mai specifice ale poporului care i-a zămislit. Unii sînt rodul închipuirii acestuia, al felului cum el se reprezintă pe sine, proiectat în ființe ideale, precum Făt-Frumos, să zicem, alții fac parte organică, în carne și oase, din colectivitatea etnică pe care o exprimă în gradul cel mai înalt : Homer pe vechii greci, Vergilius pe romani, Dante pe italieni, Cervantes pe spanioli, Camoes pe portughezi, Shakespeare pe englezi, Goethe pe germani, V. Hugo pe francezi, Petőfi pe unguri, L. Tolstoi pe rusi, Mickiewic pe polonezi, Ibsen pe norvegieni, s.a.m.d. Pe asemenea oameni reprezentativi pentru un întreg popor, fantezia populară îi trece, de obicei, în mit și în legendă și în poveste, tocmai pentru a le întări caracterul reprezentativ, statutul de tip esențial pentru o colectivitate etnică. Despre poetul nostru național Mihai Eminescu, noi însine sîntem ispitiți parcă să vorbim ca în poveste sau ca-n început de **Luceafăr...**

A fost odată ca-n povești, a fost ca niciodată... dintr-un neam vechi, de daci și de romani, un poet singular între toți poeții care au scris în grai**ul Mioriței.**

Mihai Eminescu, acest „Dante valah" — cum l-a numit Aron Cotruș, în poemul ce i l-a dedicat, s-a născut la Botoșani, în ziua de 15 ianuarie 1850. Dar, poet național în toată plenitudinea expresiei, el venea mult mai de demult și mai de departe, din adîncurile miraculoasei povești a neamului nostru și din toate colțurile spațiului carpato-dunăbiano-pontic, peste care se leagănă de mii de ani în ritmuri de trobei dorul din doine și tînguirea fără leac a **Mioriței**, venea ca o misterioasă lumină „pe căi de mii de ani", din basmul vechi al zinei Dochii, venea din doina de jale, plînsă în suflete chinuite, murmurată în „dulce corn" și tînguită în bucium ; venea din matricea stilistică a sufletului românesc, pe care l-a întruchipat și l-a mărturisit pentru eternități lumii, ca nimeni altul, vestind-o — nu numai în poezie ci și în strălucita sa publicistică politică și literară, — că sîntem aici de mii de ani și c-am rămas mereu acasă, demni și fermi, apărîndu-ne „sărăcia și nevoile și neamul", conștienți că „vreme trece, vreme vine / toate-s vechi și nouă-s toate", că „omu-i trecător pe pămînt, rătăcitor", dar că neamul durează-n vesnicii precum „codrul cu izvoarele, luna și cu soarele", pe cînd „ce e val ca valul trece". Eminescu i-a evocat lumii, în grandioasele poeme cosmogonice, mitul propriei nașteri și deveniri, de la „început pe cînd ființa nu era nici neființă, pe cînd totul era lipsă de viață și voință", pînă la civilizatiile succesive pe care geniul ei le-a creat de-a lungul vremii **(Memento mori)**, pentru a-i vorbi, apoi, de „biet român, săracul", de demnitatea națională și de înțelepciunea politică a lui Mircea și de eroismul luptătorilor de la Rovine **(Scrisoarea III)**, de măretia simbolică a lui Ștefan cel Mare, adormit în mit la Putna, de Horea, Mureșanu, în ample poeme, și de Avram Iancu, (în romanul **Geniu pustiu**), de tulburarea apelor noastre sufletești în fața curgerii ireversibile a timpului, de iubirea care arde și îndurerează coardele pieptului ca o boală fără leac, de florile de tei care cad peste capetele îndrăgostiților ca „o dulce ploaie", despre nostalgia pe care o lasă după ele rîndunelele cînd toamna rugineste frunza-n vii și ele pleacă de la noi, despre noi și despre El, întîrziat, ca un Faust, în cămăruța romantică printre cărțile cu învelișul ros de șoareci, ori rătăcind „pe aceeași ulicioară", deznădăjduit și dezamăgit de o iubită nestatornică, despre El, omul de geniu al cărui destin amar condamnă societatea strîmb orînduită : „Trăind în cercul vostru strîmt, / Norocul vă petrece, / Iar eu în lumea mea mă simt, / Nemuritor și rece."

Concursul de la Botoșani a demonstrat, o dată în plus, că după Eminescu se gîndește, se simte, se vorbește și se scrie altfel în limba română : mai profund și mai complet, mai frumos, mai expresiv și mai corect, că scrisul său se identifică pe deplin cu spiritualitatea noastră, că marele poet e un simbol al geniului creator al poporului român, al luptei sale necurmate pentru a putea dura prin vreme, peste toate amărăciunile vietii si împotrivirile istoriei.

Prin toate acestea — au arătat elevii în lucrările lor în conformitate cu vîrsta psihologică la care se află — Eminescu este contemporanul nostru, al celor ce edificăm societatea socialistă ; este poetul nostru cel mai de seamă ; poetul nostru național și tocmai de aceea cel mai universal, cel mai cunoscut și mai iubit pe toate meridianele spirituale ale umanității, poetul cel mai aproape de inima noastră, poetul sincron, cu fiecare clipă a sensibilității și gîndirii românești.

Imagini din Dobrogea de piatră

„Eu n-am fost doar pieton pe Magistrala Albastră, ci de fiecare dată un reporter lucid, un scormonitor al faptelor, avid de nou, deci cel care să relateze cu precizie ceea ce i s-a oferit" — mărturisește Arthur Porumboiu în finalul unui reportaj din cartea sa „Secvențe dintr-o realitate fierbinte" (C.R., 1967).

Este o înclinare firească, am putea spune, a poetului către domeniul prozei — fie că este vorba de roman, nuvelă ori reportaj. Arthur Porumboiu nu se simte deloc în proza vieții precum „Albatrosul" lui Baudelaire. Dimpotrivă, se descurcă printre oameni, le deprinde repede viața de șantier ori de instituție cu specificul ei, notează rapid și exact date, întîmplări, nume semnificative ale unor buni muncitori, maiștri ori ingineri. „Secvențe dintr-o realitate fierbinte" este o carte a contactelor inter-umane rapide, un fel de „catalog" al constructorilor Canalului Dunăre—Marea Neagră consemnînd zeci și sute de întîmplări cu tot atîtea personaje.

Peisajul dobrogean — dar și gigantismul faptei — îl îndeamnă spre aceste puncte de reper. Și, ca într-un mecanism interior al creației acționînd oarecum din sine, translația de la vechiul Egipt la vechea Dobroge cu istoria ei zbuciumată se face la tot pasul. (De altfel, ultima parte a cărții lui Arthur Porumboiu se numește „Contemplații la Pontul Euxin" și este tot o secvență — dar de data aceasta de poeme dedicate pămîntului dobrogean, istoriei și prezentului său.)

Pe de altă parte, vechea Dobroge, Dobrogea agricolă (aceasta a fost prima zonă cooperativizată din țara noastră) coexistă alături de Dobrogea industrială. „Țara piersicului" — dar în egală măsură „țara grîului" — sînt denumiri care i se pot aplica. Largi sisteme de irigație, îndelungi și fructuoase cercetări pentru depistarea soiurilor cele mai potrivite zonei, preocupări insistente pentru crearea în zonă a îngrășămintelor chimice — toate acestea sînt „secvențe" din viața Dobrogei agricole. Există, desigur, un spațiu pe care autorul îl rezervă podgoriilor dobrogene — precum și unul, pe măsură, dedicat muzeelor de la această poartă a mării.

Arthur Porumboiu ne vorbește despre o lume completă, cu trecut, cu prezent — dar mai ales cu viitor — care se făurește în Dobrogea. Cartea are inflexiuni poematice, fiind un imn adus muncii — dar și acestui pămînt scump al țării. Ni se vorbește despre studiile lui Vasile Pârvan pe care astăzi le continuă muzeografii de la Constanța, despre drumurile lui Ion Vinea, ale lui Zaharia Stancu, despre Mihail Kogălniceanu și Ion Ionescu de la Brad — conturîndu-se și o tradiție culturală, de mare importanță, a acestui meleag. Ovidiu este prezent, tradiția traco-romană este vie aici la orice pas asistînd la noile prefaceri ale peisajului. „Secvențele..." de față sînt o mărturie de autor, un semn al angajării cu deplină forță a cuvîntului în marea operă de edificare a noii societăți pe meleagurile patriei noastre.

Lucian Chișu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

LIRICA NAIVĂ

FLORIAN SAIOC

CARTEA CU FERESTRELE DESCHISE

Editura Albatros

Muzicală, senină, de limpiditați clasice, poezia lui Florian Saioc *) amintește mai degrabă chipul poetului sămănătorist, la care fundamentală este imaginea satului natal, răscolită de un sentiment al desrădăcinării : „casa mi-am lăsat-o boii plugul carul / bătătura plină ochi de păsăret / să-mi cultiv aiurea sufletul și harul / din țăran să-nalt poate un poet" **(Scadență)**. Sau acel „mă cheamă aprig glia" dintr-o copleșitoare **Nostalgie**. Regăsit, acesta nu mai este satul copilăriei, ci unul „innoit", supus marilor prefaceri, ca, de altfel, tinutul întreg al Teleormanului : „în satul meu e astăzi o altă rînduială / pe deal sînt noi podgorii livezi ne-nchipuite / și-s lanuri mai întinse în Seaca mea natală / pe unde altădată păsteam cirezi de vite... / și altul îmi e satul și altu-i Teleormanul" **(Înnoire)**. E aceasta, în fond, o poezie a cîmpiei, întrucît întîlnim decantate aici însemnele toate ale acestui orizont și, mai ales, acea spiritualitate a marilor spații, neliniștea fecundă a deschiderilor campestre : „fum industrial trece peste lan / irigat pămîntul zilnic nu mai crapă / e-o toridă vară cum e-n Teleorman / am plecat cu-o traistă și mă-ntorc cu-o mapă /.../ viforul prelung urlă pe gorgan / și de ger în vaduri însăși piatra crapă / cade-o iarnă grea peste Teleorman, / am plecat cu-o traistă și mă-ntorc cu-o mapă" **(Reintors)**.

Ca toți poeții cîmpiei, și Florian Saioc are revelația chtonicului, a spiritului teluric care vibrează nu numai pe coarda gravă a nostalgiei, ci mai ales pe aceea a reflecției reverberante, chiar dacă nu-și găsește expresiile cele mai fericite. Iată, bunăoară, „pămîntul țării" deopotrivă „sfînt" și „iubit" : „iar cînd primăvara vine cătinel / aruncînd cojocul vechi al Babii Dochii / mă-mprimăvărez mă-nvărez cu el / mă-ntomnez de iarnă și mi-l sorb cu ochii // cînd îi calc desculț frageda tărînă / cernoziomul dulce-i lăcomesc ca lupul / și atavic simt că-s cu dînsul una / nu mai știu de el care-mi este trupul..." **(Asemănare)**.

Reflectînd o tradiție străveche, satul teleormănean cîntat de Florian Saioc cu un anume țărănesc sentiment al mîndriei regionale („eu Florian Saioc, teleormăneanul"), e unul în care obiceiurile (datinile, credințele, superstițiile, eresurile) și mai ales oamenii (cu tipul lor specific de viață) exprimă conștiința vie a ireductibilului etnic. Pretutindeni sinceritatea sentimentului liric este turnată într-o expresivitate naivă, muzicală, lipsită de marile complexe ale poeziei moderne, ca în aceste versuri de reverberație neo-sămănătoristă : „Îmi e dor de voi dar să vin pe jos / nu e cu putință viforul nu iartă / pîn-aici pe fir vine un miros / de șorici de nucă și de țuică fiartă."

Poezia lui Florian Saioc (v. „Cartea cu ferestrele deschise") amintește de pictura naivă a țăranilor zugravi, circumscrisă unui univers autarhic, de o expresivitate și diferență specifică „originare". Simplicitatea naivă a versurilor insinuează deseori facilitate muzicală, însăilări romantioase și sentimentalitate de album. Mai interesante, dintre toate, mi se par versurile, puține, în care Florian Saioc incearcă o filtrare a expresiei folclorice și o mai susținută supraveghere a ritmurilor : „gîndule copil ce ești / ca un măr coci roșii sfere / și mă încopilărești / cu-o nostalgică plăcere..." **(Nostalgică)**. Suficiente pentru a întrezări un eventual talent, însă puține pentru a susține o vocație !

Z. Cârlugea

*) **Florian Saioc : „Cartea cu ferestrele deschise", Editura „Albatros", 1988**

PROZĂ

UN SPAȚIU AL POVESTIRII

„Proza" lui Arcadie Donos, cunoscutul actor, este memorialistică deghizată prin acțiunea povestirii de a abate planul factologic, spre o ordine creativ-morală. În schițele, nuvelele, poemele în proză ce alcătuiesc volumul*), nu se poate vorbi de un univers ficțional, cît de un **corpus** real, de o pădure de întîmplări care devin cu atît mai incredibile — adică mai literare — cu cît provin dintr-un trecut mai aburit, mai îndepărtat și mai incontrolabil evenimențial.

Autorul, actor de profesie, cum se cunoaște, a mai tipărit volume de versuri, de proză, piese de teatru, adică s-a exprimat în toate genurile, antrenat de aceeași disponibilitate de a proiecta o experiență existențială într-o probabilă conversiune literară.

Spațiul povestirii, fie și numai de o filă, se instalează în spatele perdelei de fum a memoriei — care nu este un proces misterios, ci o înversunare metodică împotriva uitării —, traversează momentele cristalizării în evocare pentru a se concretiza pe ecranul sentimental al retrăirii.

Există un teatru al umbrelor — nici o aluzie la formația și ocupația — principale — ale autorului, însertat pe ecranul amintirii care actualizează oameni, timpuri și întîmplări de o consistență credibilă.

Dar memoria nu conduce automat la povestire, ci la un soi de lirism, adică la un tezism răspicat. Cele două idei ale autorului blazonează, de fapt, sentimente foarte subliniate : întîi că răzeșismul a fost o categorie politică în dezvoltarea istorică și, doi, că arma de luptă permanentă împotriva tuturor vicisitudinilor a fost limba noastră românească. Sigur, în formulare abstractă, tezele sînt indiscutabile, dar sensibilizarea și concretizarea lor epică par nu atît neconvingătoare, cît neadecvate la tipologia discursului narativ. Evident, motivațiile sînt emoționale și autorul nu le ascunde, dar varietează prea puține teme și minime obsesii. Explicativ, didactic, autorul nu se sfiește să afirme tranșant : „Așa deprindeam noi, jucîndu-ne prin grădini, lecția că limba cea mai sfîntă e limba, murmurată de laptele mamei — în sfintele lumini ale copilăriei." Filmul himerelor se derulează asemănător în majoritatea textelor. Totuși sînt cîteva povestiri în care autorul se disociază de lirism și idilism, apropiindu-se de regimul regulei epice, precum **Triolet, Să vii acasă pe un nor, La Fundataraiului** care, cu umor și sfătoșenie, au farmecul evocării sadoveniene : „Oamenii începură să rîdă. Aluzia lui Moș Carp se referea la faptul că una din olle lui Vasile Bucura intrase într-o zi în tunelul de aducțiune, ce începuse abia să fie escavat, tunel ce urma să lege lacul de acumulare de pe Fundata cu viitoarea hidrocentrală ce urma să se construiască în partea cealaltă de munte, la Izvoarele. Bucura, tatăl, intrase după oaie. Cu ochii după oaie dar și uimit de tot ce vedea acolo, pe pereții galeriei, „cămășuiți" cu beton armat, pe alocuri cu blindaje de oțel, cu instalații electrice. Oaia nicăieri. O găsise abia la capătul galeriei, într-un grup de mineri, care opriseră pentru un moment cutremurul ciocanelor pneumatice, făcînd haz de oaia ce venise să se facă mineriță. Oaia s-a întors la pajiștea verde dar Vasile Bucura a rămas între mineri."

Aureliu Goci

*) **Arcadie Donos : „Să vii acasă pe un nor", Editura „Eminescu", 1989**

CRITICĂ

ÎNTRE «FOLCLORISTICĂ» ȘI «TEORIA SIMBOLURILOR»

IVAN EVSEEV

SEMANTICA LIMBAJULUI EROTIC

Editura Facla

Recenta încercare de sinteză a lui Ivan Evseev*) se adresează unui cerc mai larg de cititori și reușește să ne transpună în spațiul geniului poetic popular, uneori neglijat, se pare, în focul „hipercultelor" discuții estetice moderne. Cititorilor li se oferă prilejul de a regăsi (sau de a descoperi, în cazul celor cu care soarta a fost ingrată) savoarea valorilor naturale ale expresivității românești, izvorîte din trăirea autentică a celui mai înalt sentiment omenesc, iubirea. Pe tot parcursul lecturii, limbajul-obiect poate fi distins cu ușurință de metalimbajul analitic, sonoritățile multicolore ale versului de dragoste fiind însoțite de rezonanța metalică a bisturiului „semasiologic", minuit, de altfel, de autor cu multă abilitate. Astfel, între macrocosmos și microcosmos, gura este „organ de mediere", iar ochii sînt „canal de comunicare", îndeplinind „atît rolul unui organ receptor, cît și funcția de organ emițător". În cadrul „codului erotic", cu „funcție paradigmatică", îndrăgostitul îi atribuie iubitei „predicate pe care nu le conține", apelînd uneori și la „codul ornitologic" („puică", „puicuță" etc.). Descrierea foarte atentă a „stării de dor" implică și notarea „simptomelor autentice ale smintelii, paraliziei, catalepsiei și afaziei parțiale". Autorul însuși, expert în probleme de semantică și lexicologie, a perceput diferența de registru dintre limbajul liric și cel tehnic. Chiar din „precuvîntare", sîntem avertizați că „sentimentul iubirii (...) este atît de complex încît orice strădanie de a-l supune unei analize cu instrumente diferite de cele ale poeziei și artei pare să fie sortită neîmplinirii". Îi dăm întru totul dreptate. Ceea ce nu înseamnă însă că includem lucrarea discutată în categoria neîmplinirilor, pentru că nu sentimentul însuși este analizat de I. Evseev, ci „limbajul erotic în creațiunea folclorică românească". Dintre cele trei aspecte semiotice sub care poate fi privit orice limbaj — sintactic, semantic și pragmatic, în ordinea descrescîndă de abstractizare — autorul este interesat doar de ultimele două, accentul căzînd, evident, pe **semantica** textului, considerațiile de ordin pragmatic fiind nesistematice și lipsite de sprijinul terminologiei speciale. Este o simplă constatare, nu un repros, pentru că în tratarea temei specificate prin titlu studiul se fundamentează pe o solidă informare, depășind chiar bogăția bibliografiei prezentate în final. Simbolurile sînt grupate și discutate cu priceperea lingvistului experimentat, fără a se urmări respectarea vreuneia dintre clasificările tipologice mai vechi și, firește, fără pretenția unei inventarieri exhaustive, în maniera monumentalului „Index motivic și tipologic" elaborat de S. Ispas și D. Truță. Binevenită și bine construită, lucrarea lui I. Evseev poate contribui la sporirea interesului față de inepuizabilul tezaur al spiritualității populare românești.

Puține și mărunte sînt reprosurile pe care i le-am putea adresa autorului. O accidentală neglijență ne amintește, la p. 157, de veseliii admiratori ai eroului de la Pavia : „Dacă nu ar fi secundată de ochi și de ficat (...), inima ar reprezenta singurul organ și sediul intern al iubirii". S-ar fi cuvenit, credem, ca în contextul discuției despre „feminizarea" retorică a bărbatului, „efeminarea eroului liric" și „motivul asemănării dintre fecior și fată" (p. 136) să se sublinieze nu numai imensa disponibilitate afectivă a românilor, ci și **absența** unor devieri de la orientarea firească, naturală, a erotismului, întîlnite uneori în folclorul altor popoare. În lipsa acestei precizări, cititorul care află că „în multe cazuri (...) **badea/neica** poate fi înlocuit cu **mîndra/puica**" (și invers ?) e pus în situația celui „qui mal y pense". În fine, motivul ilustrat la p. 105 prin versurile : „Dorul de la bădița / De l-aș putea apuca, / L-aș ara, l-aș semăna, / L-aș plivi, l-aș secera, / Și l-aș face stog în prag" ar fi putut fi dezvoltat și prin citarea unei realizări poetice superioare, dacă I. Evseev ar fi inclus în vasta bibliografie a studiului său și culegerea lui E. Nicoară și V. Netea sau „Antologia" lui L. Blaga.

Mihai Niculescu

*) **Ivan Evseev : „Semantica limbajului erotic", Editura „Facla", 1988**

6 MAI 1989

L2

INDEPENDENȚA – VICTORIA

FILE DE ISTORIE – FILE DE EPOPEE

CAPILARITATEA ROMANULUI

Recent, Paul Anghel a încheiat masivul ciclu romanesc „Zăpezile de-acum un veac", început cu un deceniu în urmă și ajungînd la al zecelea volum, **Ieșirea la mare.** Fiind poate cea mai importantă operă romanescă a acestui deceniu, s-ar cuveni o dezbatere mai amplă. Ne rezumăm la cele mai generale observații, fără a ne abate de la particularitatea acestei cărți. O paranteză. Dintre multele așa-zise romane din ultimii ani, acceptate ca romane chiar și de noi însine, din lipsa unui termen mai adecvat, cel al lui Paul Anghel este dintre cele mai îndrituite să fie astfel încadrat. Celelalte, fără a le diminua cu nimic valoarea, le putem considera niște povestiri mai dezvoltate. Vom spune de la început că ceea ce constituie fundamentul cărții este puterea autorului de a fi găsit structuri, stiluri și forme de exprimare pentru multitudinea de idei complexe, sentimente infinit mediate, stări, trăiri, imagini, portrete (mai ales portrete !), fapte, locuri, etc. etc.

Am spune că, pe orizontală, urmărindu-i ductilitatea narativă, stilul, invențiunea epică, se constituie ca o frească a societății românești dintre secolele al XVIII-lea și al XIX-lea (cu fapte, întîmplări, persoane și personaje) ; iar pe verticală, străbătînd momentele nodale, conjuncturile, conexiunile ce imprimă istoriei o direcție sau alta („destinul" național), cu „tîlcuri", „eroi", și „epoci", se interpretează ca o epopee. Dar mai ales vom observa că dincolo de toate acestea, romanul este susținut de o uriașă capilaritate, prin care fluxul existențial poate să circule în toate direcțiile, menținingîndu-l viu în toate dimensiunile, în toate țesuturile. Rezultatul cel mai de preț al muncii autorului se concentrează însă în concepția filosofică ; conceptuală, dialectică, unificatoare. Dar cu deosebire proiectivă, perspectivală, cu puncte de lansare depărtate sau obscure, în timp și spațiu, și cu deschideri surprinzătoare, halucinante, în prezent și în viitor. În funcție de aceste mutații dialectice perspectivale autorul își modelează și paleta stilistică. Fiindcă nu putem lăsa neobservată gama acesteia, succedîndu-se de la stilul clasic (descriptiv, de inventariere), la cel modern (analitic, al introspecției psihologice, prin intermediul indicilor senzoriali) și pînă la cel contemporan (eliptic, cinematografic, vizînd suprarealitatea sau straniul, sau textualist). Sîntem tentați să afirmăm că lui Paul Anghel îi reușește tendința de realizare a romanului-„monstru", fără a se împotmoli în prolixitatea eseistică a aceluia. Revenind la concepția filosofică asupra istoriei, vom constata că pe orizontală întîlnim obiectele brute prin care se manifestă istoria, în care deosebim : indivizi, mase, animalitate, materie, spirit, natură, etc. ; iar pe verticală se situează idealitatea : ritmul spiritual în care se valorifică fenomenele vieții (V. Pârvan).

Este deja locul, dezvoltînd ideea, s-o punctăm în treacăt și cu relevarea artei de mare portretist a prozatorului. Ne gîndim, în primul rînd, la portretele a doi istorici : M. Kogălniceanu și B. P. Hașdeu. Primul e văzut mai mult din perspectivă politică, iar cel de-al doilea, B. P. Hașdeu, chiar imprimă fluxului istoric al cărții ceva din personalitatea și concepția sa despre istorie. Trecem peste excelentul portret fizic al unui Hașdeu, director al Arhivelor Statului, ieșit în miezul nopții, pentru a salva arhivele de la un incendiu și care, numai în cămașă de noapte fiind, vehement dar doctoral, își păstrează integralitatea savantului. Printre copiști și traducători din greacă, persană, turcă, latină, ebraică, etc., gata în orice clipă să țină o lecție, să corecteze (observînd uimitor de accidental !) o greșeală gramaticală a vreunui scrib persan ce-o va fi săvîrșit cu cîteva secole în urmă ; sau să țină o lecție asupra tridimensionalității documentului istoric, accentuînd că ceea ce se poate „citi" în lungimea și lățimea textului scris trebuie valorificat în adîncimea sa. „Textul istoric are o adîncime pe care n-o vede decît istoricul", spune Hașdeu. Și artistul, am completa noi. Astfel, personajele, eroii romanului, se încarcă în toată evoluția lor cu substanța unui trecut istoric, substanță ce, asemenea unui combustibil, dinamizează personalitatea, îi dă posibilitatea să străbată traiectorii uriașe. Pentru ca, la un moment dat, în anumite puncte nodale, de impact, fie să se pulverizeze în masa narațiunii, fie să intre într-o emergență ideatică, încît să-și schimbe direcția, dar și aparența, căpătînd un alt profil, devenind un alt protagonist dar trăgînd în continuare după sine „carul" istoriei. Este cazul lui Brătianu, personaj compus pe intersecția geniului și histrionismului : fire practică, angajată numai pe traiectoria acțiune-reacțiune. Acesta în contrast cu „Domnul" de la „Țimpul", temperament vijelios, orientat cu toată ființa într-o unică direcție a istoriei, dușman redutabil al oportunismului, sub înfățișarea căruia este vizibil chipul lui Eminescu — gazetarul și omul politic.

Trupele române, încărcate de glorie, dar extenuate, se întorc de pe cîmpurile de bătaie. Ele par extenuate privite numai din perspectiva cea mai apropiată, din care se văd chipurile soldaților țărani. Dar drumul pe care-l parcurg ca imense mase de oameni nu mai este un simplu drum, ci o „traiectorie", o direcție spirituală, voitivă, din care dispare oboseala. Dimpotrivă, se energizează, ei se transformă pe acest drum din țărani-soldați în viitori luptători pentru împroprietărire și drepturi politice ; din slugi în proprietari de pămînt ; adică în oameni liberi. Este una din cele mai frumoase scene de masă din literatura română, capitolul în care, cîtorva sute de soldați li se dau acte de proprietate pe pămînturile ce vor purta de atunci numele comunei Curcani, numele lor de luptători. Produce, de asemenea, înfiorare, imaginea-sumă, globală, dinamică, modelată de romancier din mii de alte „piese", în care cititorul are percepția „facerii" istoriei. Acea desfășurare gigantică a unor fluvii de oameni înclestați pe cîmpiile de la Plevna și Grivița, sublimată în sentimentul de „constiință a poporelor" care se zbate, năzuind cu forțe năpraznice în direcții divergente sau într-o nouă înclestare. Aceste imense energii trec în mîinile cîtorva oameni care încearcă să le dirijeze după voința și interesele lor și ale cîtorva categorii sociale minore numericeste. Cu toată abilitatea, cu toată inteligența, cu toată viclenia și brutalitatea — nu vor reuși. Nedreptatea care a dus la războiul independenței se prepara timp de 400 de ani. După cum nedreptatea Congresului de la Berlin va duce la primul război mondial. Uriașele energii nu pot fi dirijate oricum. Ele își continuă drumul lor, căutînd să se suprapună suvoaielor de popoare mărșăluind spre trei continente, purtînd în spate milenii de istorie. Și nu pot fi mlădiate, dirijate de prinți și generalii cancelariilor imperiale.

Din structura mozaicată, reverberată a romanului, mai desprindem, la întîmplare, cîteva piese de epocă : dezvoltarea unei burghezii profitoare de pe urma războiului (Krasmaru), decadența unor familii nobiliare cu o ereditate, dar mai ales cu constiințe suprîncărcate (familia avocatului Răscanu) ; imagini ale Bucureștiului dintre războiul de independență și primul război mondial ; începuturile, încă necoordonate, ale mișcării socialiste (studentul medicinist Theo) ; celebra „Cestiune țărănească", „Problema evreiască", chipuri pitorești ale acelor ani, (celebrul doctor Darsh, astrologul Rufino) ; dezbaterile din Parlament, etc. Pe deasupra tuturor acestor fapte și oameni, cuprinși de false și haotice energii, de optimism sau căderi în irațional, se țese subtil un sentiment îngrijorător, în vinzoleala acestui sfîrșit de veac se prepară, tulbure și amenințătoare, limbile de foc ucigătoare ale primului război mondial.

Documentația este și ea impresionantă. Dacă documentele n-ar fi marcate grafic (științific), cu greu s-ar deosebi din masa textului. Ceea ce învederează excepționala putere de prelucrare artistică a acestui autor.

Pe alocuri, mai ales în a doua jumătate a romanului, pot fi decelate unele abia perceptibile semne de „oboseală". Unele personaje (episodice, adevărat) traversează cam în grabă spațiile scurte ce le au de străbătut, dispărînd fără ecou în imensitatea textului. Dar, repetăm, cea mai mare mîză este pusă de acest romancier pe portret.

Constant Călinescu

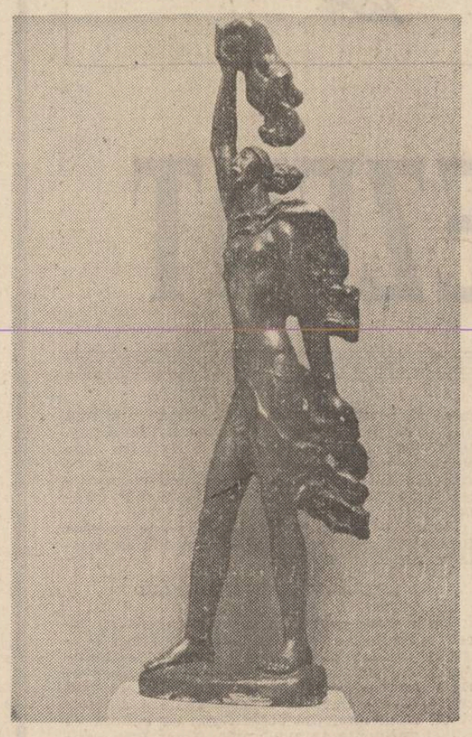

„Victoria" – sculptură de Ion Irimescu

Adevărul faptului trăit

Literatura cunoscută îndeobște sub numele de **proză de război** nu este lipsită, în cadrele literaturii române, de producții reprezentative ori măcar semnificative din punct de vedere al perspectivei istoriografice și estetice. O anumită tradiție există și orice încercare de a stabili o evoluție a acestei tipologii va trebui să invoce cu necesitate **În război** de Duiliu Zamfirescu, **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** de Camil Petrescu, **Întunecare** de Cezar Petrescu ori **Fata moartă** de Ioan Missir, interesante izbînzi ale genului ce rămîn ca momente cu o bogată conotație artistică, dincolo, de o componentă documentară care se înfățișează mai degrabă drept secundară, însă nu lipsește.

La drept vorbind, a studia oglindirea unui eveniment istoric de anvergura unui război în succesivele intruchipări pe care le capătă acesta în literatură, este o chestiune de studiu imagologic și nu mai puțin de evoluție a mentalităților culturale. Îndeobște, substanța documentară se înfățișează sub formă aproape reportericească și nu de puține ori „doctrinară", presiunea modelului istoriografic fiind considerabilă dacă nu chiar hotărîtoare. Iată, de pildă, imaginea participării românești la cel de-al doilea război mondial ne oferă o semnificativă materie asupra căreia se poate întreprinde o cercetare cu concluzii ce nu sînt lipsite de însemnătate. Ea se configurează și capătă consolidări în etape care, într-un anumit fel, devansează concluziile istoriografiei temei respective, ceea ce arată la scriitorul român **o constiință a istoriei** care merită relevată. De fapt, scriitorul este (dintr-un anumit punct de vedere) și istoric ori, mai bine zis, răspunde la comandamente care aparțin celui de pe urmă.

Cea dintîi imagine ce se înfățișează în literatura română postbelică asupra războiului al doilea mondial desemnează, de fapt, ideea de a ilustra o concepție istoriografică de cabinet și, în consecință, nu prezintă durabilitate. Producțiile ce se organizează în această sferă tematică sînt numeroase, însă la o examinare a posteriori cele ce rămîn deasupra clipei necesită corecții istoriografice și completări de natură estetică dintre cele mai importante. Emanciparea de sub această schemă va avea loc treptat și mai ales prin contribuția inițială a **prozei documentare**, aparținînd unor foști combatanți deveniți ulterior scriitori ori, în alte cîteva cazuri, unor ofițeri superiori cu atribuții deosebite în acea perioadă ; această **memorialistică de război** impune, în pofida schemei, **adevărul faptului trăit** și din această perspectivă cărțile unor Ioan Gh. Pană, Leonard Mociulschi, etc. se dovedesc salutare. De fapt, evoluția ulterioară a acestei imagini — ce nu însemnează rescrierea succesivă a istoriei aceluiași eveniment ci **succesive aproprieri ale unei realități ce va trebui, în cele din urmă, să fie recucerită și este, în bună măsură, adusă la dimensiunea adevărului** — izvorăște, pe de o parte, din această componentă memorialistică — desemnînd adevărul faptului trăit — și, pe de altă parte, din năzuința, de natură etică și teoretică, de a restitui, pe calea gîndirii istoriografice noi, proporțiile adevărate. În această direcție, ajutorul istoriografiei a fost considerabil, colecțiile de documente (ce înfățișează, între altele, în nu mai puțin de 6 volume actul revoluționar de la 23 August) îndemnînd la o recitire proprie a faptelor.

În paralel cu aceste contribuții, participarea literară-memorialistică ori documentară, uneori numai intuitivă însă cu sprijin într-o **intuiție** scriitoricească sigură ! — se produce și ea, cărțile unor **Laurențiu Fulga, Marin Preda, Radu Theodoru, Eugen Barbu, Haralamb Zincă** și **Corneliu Leu** punînd fundațiile pentru o adevărată recucerire a memoriei istoriei recente, Astfel **Eroica, Delirul, Biografie de război, Incognito, Și a fost ora H, Romanul unei zile mari, Șoseaua Nordului** se prezintă în calitate de contribuții scriitoricești de marcă (și deopotrivă în chip de reconstituiri novatoare din punct de vedere al documentului istoriografic) la configurarea altei imagini decît cea anterioară, completînd-o și îmbogățind-o. Cîștigurile acestei noi literaturi a războiului vor fi majore, după cum majore se dovedesc a fi măsurile estetice pe care aceste cărți le impun ; astfel încît cei care vin mai apoi (precum Aurel Mihale, Nicolae Frînculescu, Francisc Păcurariu etc.) vor trebui să țină cont de ele. Între altele, o temă ce se recucerește este aceea a situației politice din teritoriile transilvănene vremelnic ocupate, ale cărei ecouri literare se vor întîlni — cu aceeași acuitate literară — și în **Toamnă fierbinte** de Ion Lăncrănjan, **Corinda** de Mircea Vaida, **Student la istorie** de Pop Simion, **Viltoarea** de Radu Theodoru, documente de conștiință literară și istorică ce își confirmă, cu cît trece timpul, valoarea. În aceeași categorie, și în linia tradițiilor prozei ardelenești, dar cu alte obiective de ordin istoriografic — nu însă la valori mai scăzute ci dimpotrivă — se așează romanele lui Ion Marin Almăjan **(Tornada)** și Gheorghe Schwartz **(Spitalul).**

Dimensiunea politică și argumentul psihologic cu un reazem documentar solid definesc această etapă nouă a literaturii pe tema celui de-al doilea război mondial, o literatură ce desemnează, de fapt, un punct de vedere românesc, expresie a unei recîștigări a perspectivei ; o perspectivă lucidă, care nu exclude fiorul dramatic al evenimentelor, inevitabil atunci cînd se înregistrează fapte esențiale din momente de răscruce ale istoriei naționale.

Practic, această evoluție a perspectivei este firească și de neînlăturat, orice reîntoarcere la altfel de viziuni istoriografice fiind imposibilă.

Cărțile ce contribuie la iluminarea deplină a istoriei românești, deschid, de fapt, o discuție fertilă asupra unor evenimente ce nu și-au epuizat sensurile, se constituie în dovezi de preț ale lucidității politice a unor opțiuni și reclamă adaosuri, opere noi ce devin posibile abia acum.

George Traian Roman

Eroii

Au mantie de slavă și de soare
Și nu se-nclină-n fața nimănui,
Cu piepturi largi și brațe temerare
Eroii ne contemplă din statui.

În nopți adînci din socluri mai coboară
În parcuri pe albastre cărări
Și-atunci se face liniște plenară
S-asculte țara șoapte de statui.

În zori, zîmbind, și mai senini se-așează
Pe locurile demnității lor...
Privind în zări, precum o veghe trează,
Strălucitorul țării viitor.

Constantin Atomii

Ora perpetuă

Ziua cea mai albastră
cînd toate fruntile azurului
se întîlnesc în același Imn.

Meridianele planetei devin
nevăzute cabluri care-și transmit
unul altuia mesaje de pace !

Și toate ornicele timpului
bat aceeași oră solemnă, perpetuă
a solidarității.

Ziua cea mai înaltă
cînd tînăr zidind, mă văd maturizat
în fiecare muncitor al lumii !

Cristian Marin Petre

Mîndrie

Mîndria mea se face datorie
mîndriei românescului popor
de-a spune cu legitimă mîndrie
că nimănui, nimic nu-i e dator.

Mîndria mea se cheamă El, Eroul
predestinat să vină într-o vreme
cînd Patria visa mai dornic noul –
simbol al demnităților supreme.

Mîndria mea, întreagă, e credință
în pacea mondială, în progres,
mîndria mea așteaptă-n năzuință
al paisprezecelea comunist Congres.

Mîndria mea se știe și măsura
disprețului trimis din zori în zori
acelor mercenari tocmiți cu gura
în corul de transfugi și delatori.

Mîndria mea e însuși crezul meu
în forța de a spune tuturor
– la cumpene de bine și de greu –
cît am făcut din cît eram dator.

Mîndria mea se vrea îngemănare
cu munca, o dovadă în țăria
cinstitului cîștig al meu, din care
se coace pîinea mea în România.

Sandu Ștefănescu

„ACTELE MELE DE RĂZBOI NU LE POT EGALA PE ALE CELOR CARE AU PLĂTIT CU VIAȚA"

arhive

O convorbire cu Laurențiu Fulga

August, 1970. Călcam domol, umăr la umăr, pe sub teii de pe Bulevardul Aviatorilor, luminați de soarele blînd, coborînd spre amurg. Din Piața Aviatorilor tălăzuiau pînă la noi și mai departe sunetele fanfarei și ropotul pașilor cadențați ai ostașilor — indicii distincte ale antrenamentelor febrile executate în vederea parăzii militare ce avea să aibă loc la marea noastră sărbătoare națională. „Ia stați un pic, a tresărit deodată colonelul în rezervă Laurențiu Fulga (în 1974, la 23 August avea să fie înaintat la gradul de general-maior), săltînd mîna în semn să mă opresc. Auziți ?". Muzica reprezentativă a armatei interpreta marșul „Victoria". Știam foarte bine istoria acestui cîntec. Îl compusese pe front, în primăvara anului 1945, șeful fanfarei unui regiment, căpitanul Sergiu Paiu, ajuns mai tîrziu colonel în Inspectoratul Muzicilor Militare, autor a numeroase lucrări din genul respectiv ; în acordurile acestui marș trupele române, la întoarcerea spre patrie, defilaseră prin localitățile la eliberarea cărora participaseră. „Se simte în miezul acestui cîntec forța unică a faptului trăit la cea mai înaltă tensiune. Mărșăluind în ritmurile lui pe drumul meritat al întoarcerii de pe front, trăiam cu toții, poate, același sunet sublim al ființelor descătușate de suferință și înstrăinare, dar, iată, numai în sufletul lui Paiu, ele se ordonau astfel, în acorduri ample, încărcate de un sens profund — un sens pornit dinspre Victorie către o viață nouă, pe care o visam cu toții. Ne întorceam și purtam în noi cărți, fapte, destine și împliniri încă nerostite. Un tumult care se definea, prindea contur atunci, pe firul batalioanelor unduind ostenite, dar fericite, către orizonturile românești libere... Cînd aud acest cîntec, îmi amintesc de multe. Îmi revine în memorie o zi însorită din acel neuitat mai 1945 cînd, în Cehoslovacia fiind, în uniformă de ofițer al armatei române, pe cîmpul de luptă, am aflat că s-a terminat războiul. Mi-aduc aminte de tovarășii mei plini de bucurie și speranțe, îmi amintesc de marșul spre țară, oprindu-ne, adesea, în fața mormintelor românilor căzuți pentru eliberarea Cehoslovaciei și Ungariei, cinstindu-le memoria cu onoruri și flori, retrăiesc extraordinarul sentiment care m-a cutremurat în clipa cînd, ajunși la hotarul sfînt al patriei, am luat cu o sete nebună țărînă din glia strămoșească și am sărutat-o înecați de lacrimi. Și îmi mai amintesc de defilarea din București, pe sub Arcul de Triumf. Vedeți, marșul acesta e al veteranilor, îi răscolește, îi înalță."

Pe Laurențiu Fulga îl văzusem întîia oară în 1953, iarna. Lucra în redacția revistei „Viața Militară". Era locotenent-colonel. S-a întîmplat ca, de atunci, cîțiva ani să lucrez în preajma lui, bucurîndu-mă de îndrumarea și mai ales de încurajarea sa la vîrsta începuturilor mele ca ostaș gazetar. I-am cunoscut, astfel, bunătatea sufletească, experiența de soldat în război (așa îi plăcea să spună) și deopotrivă de activist politic în etapele înnoitoare ale ostirii, de scriitor preocupat să înfățișeze mai cu seamă dimensiunile psihologice ale rănilor și ororilor războiului pe care le simțise din plin. Aș putea să evoc multe momente trăite în apropierea sa, căutările și strădaniile sale pentru a da publicațiilor armatei prestigiu și autoritate, după cum aș putea, de asemenea, să evoc scene pitorești din acei ani, cărora chiar și rigoarea absolută a disciplinei militare le acordă peste timp farmec de neuitat. Atunci și mai tîrziu, cînd am ajuns să lucrez la emisiunile militare de radio și televiziune, am stăruit să încredințeze microfonului și peliculei cîte ceva din amintirile sale de pe front. N-a fost chip să-l determin să o facă, refuzul era categoric. În după-amiaza aceea am avut totuși noroc. Venisem la repetițiile ce se făceau pentru parada militară din dimineața zilei de 23 August. Ostașii și cadrele din toate armele, cantonați în Capitală în vederea parăzii, constituiau pentru reporter o sursă bogată de investigare. Umblam cu microfonul printre rînduri. Așa îmi propusesem și în după-amiaza aceea. Petrecusem peste umăr cureaua reportofonului, nutrind speranța unei bogate recolte de gînduri, sentimente și mărturisiri. S-a întîmplat însă ca în drum, îndată ce am trecut de Statuia Aviatorilor, să-l văd pe colonelul Laurențiu Fulga. „Să trăiți, tovarășe colonel !" (Deși se afla în rezervă de peste zece ani și ocupa funcția oficială de vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, continuam să-l salut ostășește, strict regulamentar. Pentru mine, înainte de orice, era colonel și mai tîrziu general-maior.) Poate se plimba (locuia prin zonă), poate venise anume, cînd am dat cu ochii de dînsul, am intuit — și aveam să mă conving că nu mă înșelasem — că era într-o dispoziție aparte. „Tot cu microfonul", m-a luat colonelul, zîmbind, dîndu-mi a înțelege că era și o aluzie la drumurile pe care le bătusem la Uniunea Scriitorilor în speranța că voi izbuti să obțin evocarea mult dorită de mine. Laurențiu Fulga știa foarte bine și să glumească, dar și să închege conversația pe făgașul firesc, fără banalități ori cuvinte de complezență, îi plăceau faptul concret de muncă și viață, omenescul lucrurilor. Vorbea moale, cu un timbru dulce, curat, întrerupîndu-se din cînd în cînd pentru a trage din nelipsita-i țigară, fuma enorm. Chipul lui evoca timpuri și întîmplări revolute. Avea un profil de voevod aflat în clipe limpezi, de tihnă și întoarcere către sine. Totul la el era expresiv. Fără să rostească, anume, cuvinte. Pînă și părul acela argintiu, bogat dinspre tîmple, în sus, părea o coroană de jupan înțelept, trecut prin rosturi și împrejurări exemplare. Vremea era plăcută, deși peste zi căldura arsese zdravăn. Pomii ruginiseră în bună parte, dovadă și frunzele căzute. „E suficient, adesea, ca lumina unui amurg sau simpla cădere a frunzelor să mă pună în relație directă cu mine însumi, cel de acum 26 de ani. Știți ? Un mare poet a spus că frunzele căzînd sînt asemenea soldaților ce pier în război." Fără nici un asentiment, tăcut, pe furiș, înfiorat de o bucurie năvalnică, am pornit magnetofonul, odată cu întrebarea :

— Vremea aceasta, de pildă, cînd frunzele omorîte de arșiță cad, vă poate fi la fel de sugestivă, tovarășe colonel, pentru a evoca, fie și un moment, din noianul trăirilor dumneavoastră ca participant la războiul antihitlerist ?

— Adevărul e că fiecare zi cu frunze secerate căzînd la pămînt — cum e azi afară — a răspuns de îndată Laurențiu Fulga, îmi sugerează acel Debrecen '44. Am trăit cu sufletul la gură dramatismul și fiorul acelor lupte. Divizia noastră avea de înfruntat forțe hitleristo-horthyste masive, susținute în apărare și contraatac de formidabilele bariere de foc ale artileriei și aviației proprii. Eram nevoiți să ne conjugăm inteligența tactică și minia fără măsură cu luciditatea și vigoarea inepuizabilă pentru a ne deschide drum mai departe spre apus. Dacă împotriva bombardamentelor aeriene sau ale artileriei grele trebuia să ne facem una cu pămîntul, adesea fără speranță, tancurile, în schimb, care ne pîndeau înaintarea ascunse pe lizierele satelor, trebuia să le înfruntăm pieptiș. Ei bine, extraordinarul bătăliei de la Debrecen este că Divizia „Tudor Vladimirescu" a spart aceste succesive cordoane de foc și oțel, pînă la marginea orașului, luptîndu-se vitejește pentru fiecare palmă de pămînt. Multe din blindatele hitleriste și horthyste au fost scoase din luptă abia după ce ai noștri, neînfricați și netemători de moarte, au ajuns să le spargă blindajul cu legături de grenade sau cu sticle incendiare, doar de la cîțiva pași, în timp ce infanteria rărită și sleită de baraje și cîmpuri de mine primea mitralierele drept în față.

Am lansat încă o întrebare :

— Tovarășe colonel, vă rog să-mi spuneți la ce vă gîndeați în ziua de 11 octombrie 1944 cînd, odată cu eliberarea Oradei, ați ajuns la vechea bornă de hotar, smulsă din locul ei firesc în urma dictatului fascist de la Viena ?

— Înainte de toate ne grăbeam din răsputeri să continuăm ofensiva, adică să nu rupem lupta cu inamicul. E o lege a războiului. În acest iureș ofensiv s-a produs și momentul înălțător al atingerii frontierei de stat. Urale, capele aruncate în sus, focuri de armă, soldații au un mod propriu de a trăi și marca un eveniment. După această clipă de entuziasm, practic pe linia de graniță moștenită de la moșii și strămoșii noștri n-am rămas decît cît am luat un glod din brazda străbună și l-am sărutat, gesturile erau simple, dar adînci, unii au pus și în rană cîte un mic bulgăraș, să le poarte noroc, ziceau, și-am pornit mai departe, ca întreaga armată română, să-i facem primăverii drum — cum frumos spune poetul Dragoș Vicol. E drept, gîndurile îmi fierbeau sub osul frunții. Mi se părea straniu, bunăoară, că, la atîtea milenii de la rostirea primului cuvînt românesc în geografia vetrei de plămădire și dăinuire a poporului român, unde și-a format o specifică și inconfundabilă cultură materială și spirituală, rezistînd la toate năpastele și asaltările venite din toate cele patru zări, să existe falsificatori și uzurpatori care să-i sfîrtece ființa și unitatea pe care foamea nepotolită a nici unui imperiu n-a putut să le destrame sau stranguleze. Îmi ziceam că e nevoie să răscolim mai adînc în arhive și să cerem cronicelor de la strămoși să-și strige mai cu tărie sfintele lor adevăruri, să conferim trecutului nostru exact legitimitatea cu care s-a impus în istorie, să valorificăm mai bine continutul și coordonatele specifice ale mitologiei românești. N-avem nevoie, mă gîndeam eu, să ne inventăm mituri și eroi, toată istoria noastră se sprijină pe mitul sacrificiului față de patrie și pe mitul dorului de libertate și dreptate socială, pe mitul luptei pentru independență națională, în sîngele și carnea noastră, în inima și sub fruntea noastră ființează nemurirea celor ce s-au chemat Burebista și Decebal, Gelu și Menumorut, Ștefan și Mihai, Horea și Bălcescu, platourile noastre de luptă și steagurile noastre de luptă se cheamă Posada și Rovine, Călugăreni și Podul Înalt, Alba-Iulia și Plevna, Mărășești și Oituz, Lupeni și Grivița Roșie, anul de nastere al Partidului Comunist Român și luptele din august 1944.

— Și, desigur, reflectați la viitoarele misiuni de luptă...

— În această privință totul îmi era precis și clar. Știam exact ce anume voi face.

— Pe atunci făceați parte din secția politică a diviziei și aveați gradul de locotenent. În ce a constat participarea dumneavoastră la luptele pentru eliberarea Debrecenului, mă reintorc la aceste lupte, știind că după consumarea bătăliei ați primit o înaltă distincție militară ?

— Obișnuit, lucrătorii din secția politică a diviziei mergeau în lupte cot la cot cu soldații și desfășurau printre aceștia o muncă permanentă de mobilizare și îmbărbătare, pentru a depăși momentele dificile și vă asigur că au fost destule. Cînd a început operația ofensivă de la Debrecen, inițial am fost repartizat la un divizion de artilerie. La un contraatac inamic din prima zi de ofensivă, un proiectil a lovit în plin tunul în preajma căruia mă aflam și eu. Cînd mi-am revenit, am văzut că trei servanți erau grav răniți. I-am tîrît pînă la o lizieră, acordîndu-le cum am putut primul ajutor. Cu toate îngrijirile, unul dintre ei a murit. În chiar săptămîna aceea primise scrisoare de la nevastă, cu fericita veste că-i născuse doi băieți. „Aș vrea ca băieții noștri să-ți poarte noroc și să te întorci teafăr acasă." Ce să vă spun, ce a fost ? Lacrimi, durere... Au urmat alte lupte, și mai înverșunate. Rezistența inamicului era formidabilă.

— Nu mi-ați vorbit despre dumneavoastră.

— N-aș vrea să vorbesc în nici un fel de mine. Actele mele de război nu le pot egala pe ale celor care au plătit cu viața. De aceea v-aș ruga să-mi îngăduiți, în continuare, să evoc — și-mi fac o sfîntă datorie din asta — personalitatea unuia din cei mai luminoși eroi ai Diviziei „Tudor Vladimirescu" : profesorul de limbă franceză Ion Stancu. Vechi ilegalist, membru al Uniunii Tineretului Comunist din România, iar mai apoi al partidului, Ion Stancu era un intelectual de vastă cultură, un suflet nobil și-n același timp un ostaș stăpînit de sentimentul dăruirii totale cauzei războiului antifascist. L-am cunoscut îndeaproape, i-am admirat curajul, luciditatea și calmul, felul de a fi — în toate se comporta ca un comunist. Ion Stancu, rănit ușor la început, a continuat să fie totuși sufletul batalionului al cărui locțiitor politic era, batalion care, la Debrecen, se afla pe direcția cea mai grea. Abia după ce a fost lovit a doua oară, a trebuit să cedeze acestui dușman implacabil care se cheamă moarte. Dar tocmai jertfa lui — acesta este marele adevăr — tocmai jertfa lui a însufletit în luptă ostașii batalionului. Divizia, în aceeași noapte, tîrziu, ocupa orașul Debrecen. Eu, personal, n-am făcut decît să-l înlocuiesc pe Ion Stancu în funcția lui, pînă la porțile orașului. Iată de ce figura lui rămîne pentru mine expresia acelei bărbății mîndre și nepieritoare, prin care Divizia „Tudor Vladimirescu", asemenea întregii ostiri române care, în cele 260 de zile de război împotriva fascismului, a înregimentat în coloanele ei peste o jumătate de milion de oameni, și-a aureolat drapelul de luptă cu o glorie și o vitejie legendare.

— Dramatismul zilelor următoare Victoriei ce ajunsese pe buzele tuturor soldatilor aflați în marea conflagrație antifascistă le-ați evocat într-o splendidă povestire intitulată „Ora unu după război", vă amintiți, tovarășe colonel, difuzată mai întîi, în lectura dumneavoastră, în emisiunea radiofonică „Pentru patrie" și mai apoi tipărită în revista „Viața Militară".

— Da, îmi amintesc... Aș vrea să vă ofer un eseu cinematografic „Patria sîntem noi" pentru emisiunea de televiziune (acest eseu avea să mi-l dea după șase ani, în 1976). Deci ar fi două colaborări. Folosiți și această înregistrare — a treia...

— Nu-i prea puțin, tovarășe colonel ?

— Nu. Sînt atîția alții, mii, care au de povestit incomparabil mai multe decît mine. În fiecare emisiune dacă ați invita cîte unul v-ar trebui ani ca să-i cuprindeți. Avem mari și frumoase tradiții, așa cum ne este armata cu umerii plini de luceferi...

Stelian Dragnea

A fi revoluționar înseamnă a înțelege întotdeauna noul, a lupta cu hotărire împotriva a tot ce este vechi și perimat, a perfecționa întreaga activitate corespunzător noilor cerințe, pornind însă întotdeauna de la necesitatea făuririi socialismului și comunismului, a unei lumi fără exploatatori, fără asupritori.

NICOLAE CEAUȘESCU

PATRIA LA TIMPUL PREZENT

OAMENI, PRIVELIȘTI ȘI BUCURII DIN ȚINUTUL SĂTMARULUI

În vara anului '71, ca orice turist care nu riscă a lăsa ceva nebifat pe o — imaginară sau nu — listă a unui carnet de prejudecăți cu care pleacă la drum, am trecut din Baia Mare spre zona Oașului, însotit fiind, în acea zi de august, de parfumul livezilor de meri ce mă întîmpinaseră încă de la intrarea în Seini și mă dusese așa, cale de kilometri buni. Parfumul goldenului și ziua de sărbătoare, la Simbra Oilor, acum este acolo granita dintre județele Maramureș și Satu Mare, ne-am oprit numai pentru o clipă spre a privi multimea multicolorã ce invadase linistea marilor poieni, orășelul ce-și adunase aproape toată suflarea în centru, straiele de sărbătoare și strălucitoarele mii de mărgelute cusute la zgărdite sau clopuri, timiditatea oamenilor în fata aparatului de fotografiat mi-au creat (sau mi-au fixat pentru mai tirziu?!) senzația de patriarhal, de lume, așadar, înghetată în propriile-i tipare. Ceea ce, să recunoastem, sporește senzația de plinătate pe care o încearcă un turist. Timpul părea oprit în loc pentru acești oameni. Nu aveam termen de comparație, muzeul Oașului avea să se deschidă abia peste un an, fotografiile lui Ioniță Andron nu le

Grafică de Ilie Florin

știam, dar aceasta era certitudinea creată, impusă de bătrînele cu flori si busuioc în mînă si chipurile senine, de bătrînii cu piete albe, tunse rotund, în cel mai pur stil roman, de fetele ce se tineau — surate, li se spune în sud, nu știu cum si-or fi zicînd ele acolo, la Negresti-Oas — strînse laolaltă cîte trei-patru susotind de nepătruns secrete ale tineretii. Grupul nostru de studenti bucuresteni, plecati, în circuit, să vadă frumusetile patriei, îi uimise blînd pe oseni (amintesc că începuturile anilor '70 erau dominate de părul lung si blue-jeans-ii strîmti ai băietilor, de fustele mini-mini si tricourile sau bluzele bine mulate pe corp ce nu ascundeau, ci doar precizau formele fetelor), după cum si ei ne uimiseră pe noi (fustele femeilor din Oas nu erau cu mult mai lungi decît ale fetelor noastre, iar pletele bătrînilor erau cam cît ale noastre, ale băietilor, dar, desigur, mult mai albe). Insist pe această imagine pentru că Negresti-Oas nu era un fund de tară, un cătun rătăcit între niste dealuri, ci un oras bine integrat circuitelor turistice, dar, ce mirare! osenii încă nu se obisnuiseră cu lumea aceasta straniе ce venea să se uite la asezările, portul si dansurile lor ca la un muzeu, să zicem. Aparat de fotografiat mai văzuseră căci mesterul foto Ioniță Andron îi tot poza din anii '30, dar el era de-al lor si noi — nu: si de aceea încercările noastre de a ne fotografia cu ei au dat — toate! — chix. N-am stat nici mult — parcă o după-amiază — si nici n-am reusit să pătrundem mai încolo de ceea ce-ti oferă — ca semnificație — privirea, așa că Oasul a fost, pentru mine, tot ceea ce se poate „citi" într-o vedere turistică. De fapt, nu era numai vîrsta sau conjunctura (ziua aceea de Stămărie) ci ceva mult mai profund: cel mai adesea vezi ceea ce ti-ai propus să vezi. Faptul că, încă de atunci, Oasul traditional isi restringea perimetrul si era schimbat, subminat de forme si tipare noi, aveam să-l înteleg 17—18 ani mai tîrziu cînd am aflat că oamenii locului au simtit nevoia să adune ceea ce se mai păstra ca original, ca autentic, într-un muzeu. Dacă sansa îi surise mesterului Andron, căci este o sansă să fotografiezi două mirese si apoi, peste 18—19 ani, să fotografiezi alte două mirese care să nu fie altele decît fiicele celor dintîi, pot spune si eu că am avut sansa să văd Negrestiul pe vremea aceea cînd exponatele de muzeu se mai aflau încă în stare, să-i zicem, naturale, chiar dacă tîrgul era tot mai des împînzit de fluturasi ce anuntau „încadrări" si cursuri de calificare în diverse meserii, chiar dacă cineva lansase zvonul cum că se vor mai ridica ceva făbricute (cam tot pe vremea aceea, viceprimarul din Bogdan Vodă, Maramures, lansa în plin sfat al tării niste vorbe ajunse bine cunoscute: „aerul Maramuresului este foarte curat si nu ne-am speria că s-a afuma din pricina vreunei întreprinderi, pentru ca să nu mai meargă bărbatii nostri după mălai prin tară") si că locul acela mlăstinos de la intrarea dinspre Satu Mare se va schimba curînd-curînd într-un cartier de blocuri, totusi, viata osanului încă nu prinsese gust de industrial, lift si apă curentă în bloc. Acum, Negresti-Oas a prins gust de toate acestea si, desigur, nu poti trasa, deocamdată, o linie netă de demarcație între ceea ce s-a pierdut — ca fire, ca psihologie, ca atitudine — si ce s-a cîstigat. O cercetare aplicată s-ar impune, însă nu cred ca sentimentul de regret să fie cel dominant. În decembrie, pe cînd însoteam un corespondent al agentiei Novosti în această parte a tării, văzînd el casele din Certeze (primarul Simion Ciorba ne spusese că osenii au la dispoziție 8 variante de proiecte pentru construcția caselor), si-a exprimat dorinta de a vedea si un interior. Stînd de vorbă cu gospodarul, am fost lămuriti că prezenta industriei a impulsionat viata oamenilor, aducîndu-le un spor însemnat la capitolul venituri. Casele astea mari, cu un nivel, cel mai adesea — două, trăinicesc si familiile pentru că, ni s-a mai explicat, bătrînii o ridică la rosu, iar tinerii ce o vor locui în continuare o definitivează (cumpărînd mobilă pentru toate camerele, fasonîndu-i exteriorul si punînd la punct gardul, curtea, acareturile). Este unul din aspectele pozitive sesizate, vor mai fi fiind si altele (de exemplu, am observat că, la sărbători, osanul îmbracă tot portul traditional, si că s-au obisnuit, îndeosebi femeile, cu minunile civilizației, masinile devenindu-le la fel de familiare ca si carul si, la volan, se asează în aceleasi fuste ce ne miraseră pe noi în 1971). Cine va vizita si va privi cu atentie exponatele din Muzeul Oașului isi va da seama că, în privința înzestrării pentru tehnică, osenii au avut totdeauna aplicatie, complicate unelte, închizători, piese de mobilier primind rezolvări, în lemn, foarte moderne încă din timpuri străvechi. Si, în conditiile în care, în Negresti-Oas s-au construit peste 1 500 de apartamente, în conditiile în care au apărut trei unități economice de interes republican si că productia industrială a crescut de la 17 milioane (în 1965) la 2 miliarde (în 1988), faptul că sporul natural (20 la mie) este în continuare ridicat poate spune cîte ceva despre raportul tradiție-modernitate. Pare, așadar, mai putin important că niste cuvinte se vor aseza în tiparele lor re-cunoscute de ceilalti români (aici, de exemplu, mierii i se spune albină, iar zahărului — miere), în schimb pare foarte important că, într-o sinteză de 10—15 minute, primarul orasului, vorbind unui grup de scriitori, a reusit într-o foarte frumoasă limbă română să spună adevărul despre Negresti-Oas. Si pare la fel de important faptul că un grup de tineri talentati, emotionati si emotionînd, grupati în cenaclul literar „Flacăra Oașului" au dovedit că diminutivele atît de dragi osenilor („ceteră — lemnut cu dor", zic ei) pot avea statut poetic inconfundabil. După cum am mai spus altădată că există binefaceri în plan spiritual ale turismului în Maramures (în primul si în primul rînd obligîndu-i pe oameni să revină la ceea ce era autentic si mai ales la portile de lemn) si la Negresti se resimte această influentă benefică: ceramica de Vama — care era gata să dispară — revine cu vigoarea autenticului sub oblăduirea cooperativelor mestesugărești si avizul oamenilor competenti în materie.

Filonul puternic al autenticului poate îmbrăca forme noi, dar nu dispare atîta vreme cît există pasiune si vocație!

SUB ZODIA AUTENTICULUI

Poate chiar cu aceste cuvinte trebuia să încep notatiile mele din tinutul sătmărean pentru că toate mi-au fost prilejuite de organizarea primei editii a festivalului-concurs de poezie si critică literară „A. E. Baconsky", festival ce s-a desfăsurat sub această zodie a autenticului, fiind unul din acele fapte de cultură cu adînci influente în viata unui tînăr prin calitatea umană si artistică impresionantă, asezînd Satu Mare, si întregul tinut al Sătmarului, în rîndul spatiilor spirituale solide si extrem de riguroase cu propria lor reputatie. Înainte de asta îmi îngădui să spun două vorbe despre cum ne-a primit orasul, despre cum ne-au primit oamenii săi. Sositi cu avionul într-o prea frumoasă după-amiază de martie — un martie semănînd, mai ales de la cei 5 000 m de la care văzusem muntii si podisul transilvan, cu un iulie înalt si albastru — am pornit spre municipiu însotiti de vorbele de bun venit si de explicatiile de ghid O.N.T. ale lui Victor Sabău, vameșul devenit activist al C.J. al U.T.C., de prezenta discretă, de un suav feminin cu înrourări de tristete adîncă, a Mariei Anitas, ce-avea să fie, în toate cele trei zile, gazda mereu amabilă si plină de surprize plăcute, de molcomul sufletist Dumitru Păcuraru, poet ironic, muscător, dar tandru si timid ca un adolescent ce scrie versuri în viata cea de toate zilele. Cum Mihai (Cucu) era pentru prima oară la Satu Mare, prezentarea orasului a fost un bun prilej si pentru mine de a-mi aduce la zi documentarea. Mai întîi, din 1975—76 de cînd datează initiativa tinerilor de a ajuta la construirea apartamentelor în care vor locui, mult din ceea ce s-a înăltat în Satu Mare poartă si însemnele hărniciei lor. Cartierul Carpati II ce ne-a atras atentia prin fatadele deosebite, prin bunul gust al întregului ansamblu, cartierele Unio si Cap Pod Decebal emană tinerete si jovialitate. Serii întregi de tineri au muncit aici, după orele lor de serviciu, cel mai ade-

sea, executînd lucrări mai mult sau mai putin calificate. Dar, cînd e vorba de propria-ti casă, fiecare amănunt capătă proportiile unei lucrări de anvergură, așa că nimeni nu a luat în seamă amănuntele calificării. Centrul vechi ne-a întîmpinat, la ora fixă, cu „E scris pe tricolor unire", iar centrul nou (asezat pe unul din cele mai însalubre, altădată, locuri ale orasului) ne-a spus povestea arhitectilor Porumbescu (aceiasi care prin anii '60 croiau cu mult îndrăzneală un nou profil urbanistic Sucevei) ce, de la fereastra unui apartament din chiar acest ansamblu de o frumusete cu totul si cu totul deosebită admiră zilnic agitatia orasului, constatînd, direct, reactiile beneficiarilor. Faleza Somesului a devenit loc de promenadă,

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

teofil bălaj

Echinocțiu

Problema primăverii
a fost, în sfîrșit,
rezolvată.

Puteam s-o trecem, cred,
la realizări.

Am văzut azi dimineață
o rază de soare
încurcată într-o buclă de fată
Și cînd vezi asemenea întîmplări...

Numele primăverii

Întîiul nume este România
Cu multele-i zăpezi și cu morminte
Din care se dezvață poezia
De gîndul ușuratec, care minte.

Întîiul nume, cald, curat, de-acasă
Întîiul nume — numelor mireasă
Care s-au scris, cu fapte de bărbați,
În țara asta 'naltă, de Carpați.

Întîiul nume primăverii-l dați...

Doină

Să mă ia un dor de doruri
Să mă ducă pînă unde
Dorul are gust de oameni
Și-unde vorbele-s rotunde

Și femeile-s frumoase
Și cînd intri într-o casă
Casele sînt cu pridvoare
Și pe fețele de masă
Se găsește blidul mare
Plin cu tot ce nu lipsește
Dintr-o casă bună-n care
Dorul are gust de doruri
Și-orice dor e sărbătoare.

Acasă, în Mai

Cetatea păcii este timpul, locul
În care ni se dăruie norocul
Sub forma blîndă, simplă, românească,
De-o vorbă bună-n casa părintească.

Acolo, lîngă stîlpii de pridvoare
În care s-au crestat spre veșnicie
Nesomnuri lungi și visuri mari — o mie
Acolo-i pacea țării cea mai mare.

Și-mpreunînd cetate cu cetate
Din pacea fiecărei împliniri
Se naște pacea țării-ntregi-ntreagă
Alcătuită doar din nemuriri.

Că nemurire este prispa sfîntă
Călcată-ntîi, după bunici și tați,
Cu apăsatul mers de om al țării
În țara asta mare, de bărbați.

De-aceea, fie liniște deplină
Acolo unde primii pași se fac
Și unde-ncepe marea pace-a țării
Prin tot ce-i luna Mai cu-adevărat.

Un steag în Mai

Un steag în Mai și-a despletit lumina
Lîngă stîndardul veșnic, tricolor,
Îngemănînd în faldurile roșii
Tăriile întregului popor.

Un steag în Mai, suind pe fruntea țării
Cununa împletită cu răbdare
Din tot ce-a fost mai luptă și mai jertfă
În drumul nostru lung spre sărbătoare.

Și lîngă steagul roșu, temerarul,
Istoria ne-a dăruit stegarul
Cu gîndul lui și fapta, luminate
De-ncrederea în oameni și-n dreptate.

Și-n flacăra născută din iubire
S-a scris curată-a patriei cinstire
Și pentru steag și pentru cel ce este
Stegar în comunist suiș spre creste,

El, ctitorul de țară ca-n povești,
Stegarul demnității românești.

Primele flori

În mai cînd grîul mîngîie lumina
Cu flăcările verzi ale speranței
Desculț ai vrea să umbli prin grădina
Acestui anotimp al cutezanței.

Desculț, să simți căldura din adîncuri
Ca apa din izvoare clocotind
În tainicele-taine ale țării
Recolte viitoare presimțind.

Recoltele din jertfe vechi ivite
Și adunate azi în vîrsta țării
Nu doar cu prețul mare, al răbdării,
Ci și cu-al îndrăznelii răsplătite.

Că îndrăzneală este primăvara
În care gustul pîinii ctitorim
Sub steagul roșu, mare-al demnității
Cu care-am îndrăznit și îndrăznim.

UN POEM FĂRĂ DE SFÎRȘIT

Nimic din ceea ce există în jur nu este mai strîns legat de sufletul nostru ca pădurea românească. Secole de constantă îmbrătișare, la binele și mai puțin binele vieții, au înălțat această simbioză de la rang de necesitate la o armonie definitivă, pentru că și ea, marea și buna pădure, trăiește, în lunga ei tăcere, toate nuanțele sentimentelor stiute și de om. Pe bună dreptate, într-un puternic atașament, poporul a zis, ca într-o adîncă îmbrătișare: „codru frate cu românul."

Pădurea este vie, cum viul este mereu veșnic printre arborii ei. *Miră-te, dezmire-te / cîntecul făpturii, / locul unde toate cresc, / inima pădurii*, scria Lucian Blaga. Și am ajuns să cred că nimic din ceea ce-i omenesc nu-i este străin. Cum nimic din ceea ce-i al ei nu ne este și nu trebuie să ne fie străin, căci ea înseamnă aer, hrană, suflet — deci viață.

Un poem fără de sfîrșit — pădurea românească.

★

Am bătut cu pasul cărările munților din județul Bistrița-Năsăud, am văzut apele lor repezi, iar arborii seculari au însotit pe tot parcursul periplul nostru am înțeles că pe aceste locuri dragostea pentru „aurul verde", cum li se mai spune codrilor, deși este aici la ea acasă. Așa se explică de ce, ani la rînd, au ocupat locul unu pe țară în întrecerea cu ceilalți silvicultori.

„Fondul forestier al județului — ne spune inginerul Virgil Anca, inspectorul șef al Inspectoratului silvic județean — ocupă 34 la sută din întreaga suprafață, fiind administrat de zece ocoale silvice. Raportat la numărul locuitorilor din județ, fiecărui om îi revine 0,55 de hectar, deci peste media pe țară și cea europeană. Speciile pe care le avem, specii autohtone, sînt de mare valoare economică: răsinoase, fag, stejar și alte esențe tari sau moi."

Ceea ce este mai important, adăugăm noi acum, este creșterea curentă anuală a pădurilor de pe aceste meleaguri, grija constantă pentru igienizarea fondului forestier, pentru fixarea solului și combaterea degradării lui. Și cum toate aceste lucruri nu pot fi făcute decît de oameni pricepuți, în Năsăud s-a înființat un liceu silvic tocmai pentru a avea cadrele necesare îngrijirii acestor suprafețe întinse.

Am reținut astfel, dincolo de cifre, constanta preocupare a inspectorului șef pentru fiecare solă, pentru fiecare arbore de care răspunde, dar și faptul că este ajutat în această muncă de oameni inimoși. Și tot el, inginerul Virgil Anca, ne-a spus că, dincolo de funcțiile atît de cunoscute ale pădurii — de industrializare și protecția solului —, prioritară trebuie să fie o a treia, și anume producția de oxigen, singura în stare să combată poluarea mediului înconjurător, să mențină viața.

Și iată încă un fapt important, știut de acești oameni care iubesc pădurea, care trăiesc în ea și pentru ea, dar încă neștiut de toată lumea: pentru un arbore sînt necesare trei generații — una îl plantează, a doua îl îngrijește și abia cea de a treia îl taie. Dar și ea, a treia generație, devine la rîndul ei prima, plantînd, și totul se reia într-un ciclu perfect, ca o moștenire ce se transmite peste veacuri, definitiv.

Tot acest îmbătimit al pădurii ne-a vorbit despre *curba vieții* la arbori, la fel ca la om, cu stadiul de puiet, înălțarea spre maturitate și îmbătrînirea, cînd trunchiul își simte sfîrșitul și, sub vîntul aspru al iernii, se aude în adîncul lui gemînd.

Pădurea românească — viață dătătoare cu generozitate de viață, mereu alături de ființa noastră și noi mereu alături, cu tandrețe, de sufletul ei.

★

Printre primele nume rostite de șeful inspectoratului silvic Bistrița-Năsăud a fost și acela al inginerului Gheorghe Costin de la Ilva Mică, ocol înființat acum o sută de ani. Tînăr, mereu surizător, ne-a întîmpinat în împărăția sa verde din Lunca Ilvei ca pe niște prieteni, pentru că, spunea el, oamenii care iubesc pădurea, care o respectă se văd cale de o poștă. Primul drum pe care ni l-a propus a fost la pepiniera din Silhoasa — cu o suprafață de zece hectare, cu o producție anuală de aproape două milioane ce, nu numai că rezolvă problemele lor, dar acoperă și necesarul din județele Arges, Vîlcea sau Caraș-Severin — ca să vedem și să înțelegem pădurea pornind de la stadiul de răsad, aflat sub foliile de plastic ale serelor, trecînd prin cel de puiet și abia după aceea la arborii viguroși din jur. Așa s-a făcut că l-am cunoscut și pe șeful formației de aici, Achim Someșan care, împreună cu inginerul Gheorghe Costin, ne-a povestit frumosul drum al nașterii unui codru. *(De treci codrii de aramă, de departe vezi albind / S-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint...)*. Iar ei, oamenii pădurii, sînt aceia ce n-au odihnă niciodată, munca lor este fără de sfîrșit, pentru că arborii, chiar maturi fiind, trebuie ținuți într-o stare perfectă de sănătate, ocrotiți zilnic de dăunători — în cazul acesta ipidele — prin combatere chimică, feriți de foc, feriți de poluarea, uneori inconștientă, a oamenilor, dar mereu atenți și la limpezimea apelor ce străbat munții, la populările lor cu păstrăvi din fondul de pescuit propriu, mereu atenți la înmulțirea vinatului mare, avutie proprie acestor locuri nordice, iar pe lîngă toate astea la recoltarea mierii de albine din stupinele ce le au în grijă sau la recoltarea fructelor sau ciupercilor. E grea munca de pădurar? Oricît de dificilă ar fi, oameni ca inginerii Virgil Anca și Gheorghe Costin, ca brigadierul Grigore Rus sau pădurarii Mihăilă Bora și Simion Cristea învelesc cu sufletul lor sufletul pădurii și nici nu pot concepe o altfel de viață decît aici, în inima vie a codrului românesc.

Ei, oamenii pădurii, sînt înalți și frumoși ca arborii aceștia ce, ca o flacără verde, luminează țara.

Gabriel Iuga

plastică

p

Omagiu în mai

● Sălile Dalles găzduiesc în aceste zile o expoziție de artă plastică dedicată aniversării a 100 de ani de la primul Întîi Mai pe pămînt românesc și a semicentenarului grandioasei manifestații din 1939 în organizarea și desfășurarea căreia un rol determinant au avut tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu. Sub această luminoasă tutelă sărbătorească, artele române își aduc astăzi prinosul omagiului lor în lucrări care ilustrează, deopotrivă, importanța actelor istorice evocate și vibrația militantă, revoluționară ce a străbătut prin timp tot acest segment de vreme care se constituie într-o emoționantă pagină a istoriei noastre contemporane. Asistăm la emoționante rememorări plastice, aparținînd unor artiști ca Aurel Jiquidi, a cărui grafică evocă singular și convingător anguralul 1 Mai al muncitorimii române la 1890. Asociate omagiului adus muncii și slujitorilor ei, sînt de reținut mesajele pacifiste și militante cu care artiști din trecut și de astăzi au surprins substanța profundelor crezuri umaniste ce animă dintotdeauna ființa poporului nostru. În acest spirit se înscriu lucrările de pictură și grafică ale lui Marius Bunescu, Alexandru Phoebus, Gheorghe Vinătoru, Octav Angheluță, V. Dobrian, Gh. Ivancenco, Aurel Ciupe și alții. Într-o altă cheie stilistică, artiștii contemporaneității imediate reflectă din unghiuri foarte personale și bine individualizate amploarea și dinamismul procesului de transformare care se petrece în societatea noastră și, totodată, în structura ființei și a conștiinței constructorului noii societăți.

O asemenea „cronică plastică" este susținută de cunoscutele peneluri ale unor Ion Stendl, Ion Bițan, Vladimir Șetran, Liviu Suhar, Geta Mermeze, Eugen Popa, Adrian Podoleanu, Teodor Răducanu, Constantin Albani, Marcel Bejgu, Dan Cristian, Rodica Lazăr, Spiru Vergulescu și mulți alții. În planul metaforei concepută în spațiu și în materia durabilă a pietrei sau bronzului și-au clădit opera sculptorii Constantin Lucaci, Ion Irimescu, Paul Vasilescu, Iorgos Iliopoulos, Eftimie Bârleanu, Pavel Bucur, Mihai Cosan, Izsak Marton. Călinescu Arghira și alții. Într-o concepție de amplă respirație monumentală, bazată pe o simbolică limpede și expresivă, ce punctează luminos ansamblul expoziției, se înscriu tapiseriile Ilenei Balotă, Marianei Oloier, Cellei Neamțu, Lucreției Pacea. Bineînțeles, numeroase contribuții artistice, de sculptură, pictură, grafică, artă monumentală, sînt consacrate acelei pagini din istoria noastră contemporană care marchează momentul afirmării puternice a personalității politice și revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, de al căror nume se leagă indestructibil marea manifestație patriotică, antirăzboinică și antifascistă de la 1 Mai 1939. O iconografie sui-generis a militantismului revoluționar realizată cu mijloace de expresie adecvate și convingătoare, cu un acut simț al frescei politice menită să vorbească cu claritate generațiilor viitoare. Sînt lucrări cu un pronunțat caracter monumental, pe măsura momentelor istorice evocate. Este vorba de compozitii semnate de Constantin Nițescu și Gheorghe Ioniță, de Eftimie Modâlcă și Ion Sînca, de Eugen Palade, Dan Hatmanu și Vasile Pop Negreșteanu, de Dimitrie Grigoraș, Vintilă Mihăilescu și Valentin Tănase. Sigur, nu prin enumerarea tuturor peneluri si dăltilor care au contribuit exemplar la constituirea acestui patrimoniu artistic omagial vrem să redăm dimensiunea gestului de excepție pe care îl reprezintă actuala manifestare culturală de la Dalles. Semnificațiile politice, educative, pe care mesajul artistilor români îl transmit contemporanilor este cu atît mai valoros, cu cît el se face cu mijloacele unei arte autentice, cu o reală dăruire profesională, dar și patriotică, în deplin consens cu puternicul impuls creator si revolutionar ce animă astăzi întreaga suflare de constructori ai socialismului pe pămînt românesc.

Corneliu Antim

film

f

Cînd primăvara înflorește-n priviri

● Un autentic florilegiu de filme realizate în ultima perioadă de cineaștii noștri printre care se numără: **O viață închinată fericirii poporului, Omagiu, Al patriei erou între eroi, Partidul, patria, poporul, Ani eroici, Timp eroic pe plaiuri de legendă, Un om pentru istorie** se constituie într-o inspirată oglindă cinematografică a României de astăzi, fără a fi neglijată însă componenta istorică, perspectiva sintetizatoare a veacurilor și deceniilor de aprige lupte duse de poporul român pentru libertate socială, independență și pace.

Între aceste titluri un loc firesc îl ocupă și pelicula recent realizată în Studioul de filme al televiziunii — **Cînd primăvara înflorește-n priviri** — rememorare inspirată a istoriei emblematicei date de 1 Mai, sublimă sărbătoare a muncii celor ce durează edificiile umanității, în spațiul românesc și pretutindeni în lume.

Fotografii, pagini din presa vremii, imagini din actualitățile de epocă alternează într-un montaj dinamic ce profilează istoricul sărbătoririi de către clasa muncitoare din România a acestei zile din 1890 pînă în prezent, demonstrînd cu o deosebită forță de convingere legătura dialectică existentă între apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești din țara noastră și obiectivele demersurilor ei revoluționare. De la primele consemnări ale primului „1-iu maiu" muncitoresc la momentele de referință ale înființării Partidului Comunist Român în mai 1921, de la memorabilele pagini de eroism înscrise în dreptul anilor 1929—1933—1936, la marea demonstrație antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, demonstrație în a cărei organizare și desfășurare un rol determinant l-au avut tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, tovarășa **Elena Ceaușescu**, tineri luptători revoluționari ridicați din rîndurile clasei muncitoare, într-o fluentă suită de secvențe sînt exprimate adevărurile luptei revoluționare, aspirațiile naționale pentru o lume a dreptății și libertății, pentru afirmarea drepturilor legitime ale celor mulți. Firul reliefează cu pregnanță imaginii și forța documentului activitatea tovarășului **Nicolae Ceaușescu** în organizarea zilei de 1 Mai 1939, activitate ce semnifică elocvent dîrzenia și intransigența revoluționară, patriotismul înflăcărat, calități strălucit confirmate anterior ca membru al Comitetului Național Antifascist, în acțiunea de realizare a frontului unic muncitoresc în cadrul breslelor sau în munca de reorganizare a Uniunii Tineretului Comunist.

Jalonînd istoria eroică a clasei muncitoare ziua de 1 Mai consemnează în 1944 făurirea Frontului Unic Muncitoresc, cu rol hotărîror în unirea tuturor forțelor poporului român în înfăptuirea istoricului act de la 23 August 1944, dată ce va marca începutul unei etape decisive pentru deschiderea noii ere din istoria țării.

Cadența imaginilor, montajul inspirat al filmului (Stela Nacu) ilustrează cu pregnanță prin impresionante mărturii cum în anii care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a redat națiunii române vigoarea și intensa trăire creatoare, patosul revoluționar, patriotic, sentimentele demnității naționale, cutezanța și încrederea în viitorul comunist al patriei, deschizîndu-i noi orizonturi de afirmare pe planul vieții internaționale. Cadraje îndrăznețe, unghiuri revelatoare surprind ctitorîile împlinirii noastre așezate de națiunea română cu deplin temei sub numele ilustrului militant comunist și înflăcărat patriot, al eruditului gînditor comunist — secretarul general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**. Momentele esențiale ale vieții contemporane sînt ilustrate de prezența hotărîtoare a secretarului general al partidului în miezul clocotitor al evenimentelor, prodigioasa sa activitate confundîndu-se cu însăși devenirea noastră ca țară liberă și independentă, cu o dezvoltare multilaterală, cu realizări ce vor vorbi secolelor viitoare despre forța creatoare a unui popor pe deplin stăpîn pe destinele sale.

Călin Stănculescu

ioana dinulescu

Aurul, smirna

În albumul de suvenire al înțeleptului :
tufișul de mărăcini galbeni în floare,
ulița înverzită sub călciiele copilăriei
și prihoria smulgîndu-și penele însetate
una cîte una

și tu care îmi locuiești chipul,
și tu care te răsfeți senină
în patul de ierburi sălbăticite

mă deșiri la întîmplare, fir al Ariadnei
într-un labirint copleșit de indicatoare,
într-o legendă din care aurul, smirna
au fugit
lăsînd locul cernelii.

Acum un mileniu, acum o vară

Imagini idilice, fotografii de familie
dăruite celei ce scrie într-o limbă de fum
despre stele ce nu s-au născut,
despre bărbatul tînăr de a cărui umbră
spînzură spre seară umbra
ghilotinei îndrăgostite

și urma călciiului său, rostogolită
dintr-un fulger în altul.
Imagini carnivore dăruite de ea
ei înseși – călătorie pe harta unui străvechi
imperiu unde, cîndva, acum un mileniu,

acum o vară,

ființa ei nu era amintire,
suvenir cîștigat la tombola hazardului.

Iubitul îmi zîmbește

„Eu nu am aripi și nici
plete de aur,
eu nu am gheare de aur și nici
unghii de rubin.
N-am retezat capetele hidrei din Lerna,
n-am hotărît soarta vreunui război mondial
și n-am... și n-am..."
„Ce vrei să spui cu asta !" – mă întreabă
prietenii fideli
și chiar cei trădători se arată interesați
de rostul declarației mele.
„Nu vezi că secolul se rostogolește cu surle
și trîmbițe,
că hainele noastre sintetice ne apără tot
mai bine
de ploaie și vînt,
că poeții sînt tot mai optimiști,
că cerul este tot mai senin,
că riul și pulberea călătoresc fără să le
pese de tine ?"
Așa mă întîmpină prietenii fideli
dar și cei trădători,
cînd eu le ies înainte cu un poem de
dragoste
în care adorm fericiți toți bărbații
și toate femeile lumii.

Doar iubitul îmi zîmbește înțelegător
așezîndu-mi pe tîmple tichia cu o mie
de clopoței argintii.

O mie de coli albe

O cameră la etajul patru
în lumina după-amiezii de iarnă ;
o cameră, un zar de aur
în mîinile ninsorii și vîntului.
Colivie cu toate ușile deschise :
din ea zboară o mie de prihorii însetate,
din ea zboară o mie de coli albe
cu numele tău, cu numele meu,
Se naște un vers, fringhie de mătase
fericit în după-amiaza mobilată cu lucruri
tinere, stîngace,
devorîndu-și propria istorie.

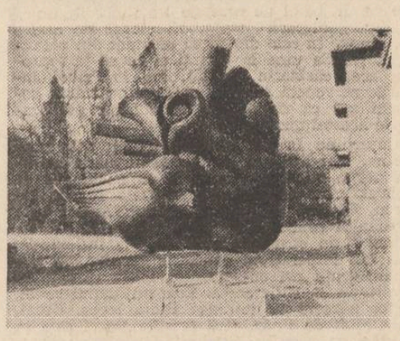

Sculptură de Gabriel Dinu

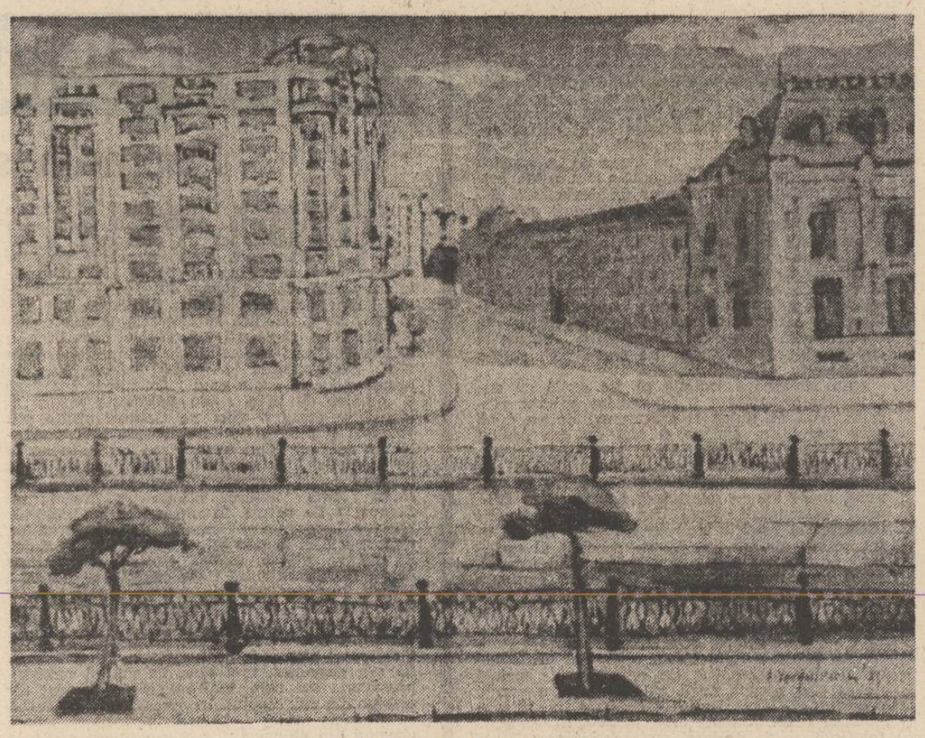

Spiru Vergulescu : „București '89"

O FABRICĂ ÎNTR-UN APARTAMENT

Acum am în față atelierul de confecții-tricotaje aparținînd Uniunii județene Bistrița-Năsăud a cooperativelor de producție, achiziții și desfacerea mărfurilor, sau, pe scurt, o secție a meșteșugarilor bistrițeni. Practic, secția ocupă spațiul unui apartament obișnuit de trei camere. În prima, mașina de bobinat înfășoară pe suluri firele de tip PNA livrate de la Săvinești (cîte 2—3 tone pe lună). În următoarea odaie, de trecere, exact ca într-un apartament „semidecomandat", zumzăie mașinile de tricotat cu cartelare automată, fabricate la „Metalotehnica" Tîrgu Mureș, iar în ultima cameră a acestei micro-fabrici se asamblează și se finisează confecțiile. Colectivul de muncă numără 28 de oameni, majoritatea — femei, cu vîrsta medie de 22 de ani ! (Știu foarte bine că mi-am propus să scriu un reportaj literar. Și nu unul strict informativ, dar veți înțelege îndată că toate aceste amănunte sînt argumentele ce vor susține minunea adevărată pe care o admiram.) Calificate să lucreze la toate mașinile, inclusiv să coasă frumos cu mîna, ele sînt confecționere și tricotoare, precum Liliana Cleja, Elena Hosu, Voichița Țira, sau Floarea Bura. Șeful secției (totodată depanator, designer și autor de modele) se numește Petru Durnea, și-n dimineața cînd am dat buzna acolo, tocmai scosese o cursă „în gol" la o mașină, cîștigînd astfel o mulțime de timp. Ei, și-n acest spațiu aproape neobservabil din gospodăria meșteșugarilor bistrițeni, se adună, lună de lună, milionul de lei despre care vorbeam.

— Acest milion, ne spunea subinginerul Petru Spermezan, șeful biroului de producție, reprezintă, poate, o picătură care, adunată cu altele, pînă la urmă formează marea. Iar fără omul inimos care este Petru Durnea, nu știu cum ne-am fi descurcat. Gîndește ca un calculator și inventează modele pe care, fără exagerare, ni le smulg din mîini beneficiarii din țară și importatori din America de Nord, Canada, Italia, alte țări...

★

Am cerut să vedem aceste modele și-n minutele următoare ne-am simțit fisticiți. Cineva le-a adus, ni le-a despăturit pe masă, șeful secției le-a șoptit ceva fetelor din odaia de finisare, fetele au rîs și s-au înroșit ca macul, au început să dispară după un paravan, iar din spatele paravanului s-au întors îmbrăcate în pulovere, fuste, costume, fulare și căciulițe de-o eleganță și de un bun gust pentru care le-ar fi invidiat faimoasele reviste de modă. Coarne de cerbi și brazi stilizați, motive florale, motive stelare, geometria unor imaginare porți cioplite în lemn aduceau în ultima cameră a apartamentului ocupat de fabrica lor minunată aerul din vechime al ținutului bistrițean...

★

— Se pare că problemele pe care le aveți de rezolvat zilnic nu sînt cu nimic mai prejos decît ale unui director general de uzină sau de combinat. Poate chiar dimpotrivă...

— Așa este, a confirmat Adrian Dumitru Rus, președintele UJCOOP. „Cifra de afaceri", cum ați numit-o, a activităților noastre anuale se apropie de două miliarde de lei. Realizăm cam șase sute de produse din lemn, pielărie, piatră, împletituri, confecții, livrăm articole de fierărie și melci (la export), artizanat, încălțăminte, avem activități așa-numite în mandat, adică în numele altor întreprinderi, ne mîndrim cu atelierele de la Șieu Odorhei (împletituri și tîmplărie), de la Lechința (cojocărie), de la Nimigea (complex de producție), care luate la un loc se regăsesc în activitatea a cel puțin 13 ministere. Dar problemele „directorului general", cum ați spus, nu privesc numai cantitatea și calitatea. Să luăm un exemplu...

★

Exemple au fost mai multe de-a lungul instructivei lecții de economie pe care ne-a ținut-o, cu pasiune și la un autentic nivel științific, economistul cu îndelungată experiență Adrian Dumitru Rus. Ne-a vorbit despre dezvoltarea și îmbogățirea resurselor locale, despre continuitatea tradițiilor în universul meseriilor, iar de aici și pînă la analiza aplicat-sociologică a vieții satului contemporan a ajuns la punctul nevralgic al răspunderii sale : răspunderea „creierului" în acest complicat organism al industriei mici, întinsă de-a lungul și de-a latul județului, ba chiar și în toată țara. Unde sînt dogarii, rotarii-caretași, confecționerii de pensule, geamgiii ? Tineretul, firesc, se simte atras spre electrotehnică și electronică, spre profesiile uzinale moderne, spre un mod de viață cît mai „elevat" și spre munci bine retribuite. De unde luăm meseriași ?

Mi-am amintit pe dată remarca inginerului șef Virgil Anca, de la inspectoratul silvic, cînd i-am cerut un coeficient pentru a face din el o metaforă. Scosese minicalculatorul și, minuindu-l, mormăise zîmbind : „Astea ne strică ! Că tabla înmulțirii am și uitat-o !"

— Și-apoi, ce înseamnă controlul prin leu ? a continuat președintele. Ai cheltuit leul, trebuie să se vadă produsul ! Altfel, de unde să iasă miliardele despre care vorbeam ?

★

Ce poate să țină de literatură din ceea ce am înșirat pînă acum ? Totul. Fiecare gînd și fiecare faptă de muncă a oamenilor pe care i-am cunoscut pe străvechile plaiuri bistrițene, cuvintele lor, și convingerea, și înflăcărarea cu care își argumentează convingerile, nu sînt altceva decît tot atîtea secțiuni, felii, deschideri spre viața de zi cu zi din imediata noastră apropiere. Tot atîtea subiecte, aș cuteza să spun, pentru scriitorul contemporan.

★

La o privire superficială, cineva ar putea să spună că sutele de mii de obiecte mărunte de uz casnic sau de gospodărie înseamnă foarte puțin în comparație cu producția marilor uzine și combinate. Într-un fel, este adevărat. Cînd am fost la Mărșa, mă simțeam un pigmeu printre uriașele basculante de 110 tone, și numai privelistea roților cu anvelope de-un stat de om te făcea să te treacă fiorii. Dar inginerii, și tehnicienii, și muncitorii cu care stătusem de vorbă purtau cămăși curate și bine călcate, iar aceste cămăși, acasă la ei, se păstrează firește pe banalele umerașe de lemn. Și lingura de lemn cu care gătește și gustă mîncarea soția fiecăruia dintre noi, cum a învățat de la mama, de la bunica și de la străbunica, e la fel de neînlocuit ca butoiașul pentru vinul din toamnă sau putina pentru brînză. Iar pădurarul care pleacă în patrulare, călare, să străbată o mie de hectare de codru, cum s-ar descurca fără șa ? Aceste mărunte, dar indispensabile lucruri, sînt făcute să ne ușureze viața de zi cu zi. Colectivul de muncă al UJCOOP Bistrița numără cîteva mii de oameni — într-adevăr, ca într-o mare uzină. Și fiecare mărunțiș ce iese din mîinile lor e făcut cu îngrijire, cu migală, cu dragoste — tocmai pentru a ne ajuta în săvîrșirea altor fapte de muncă mari.

Alex. Rudeanu

Poeme de ion horea

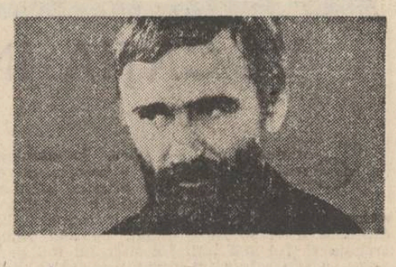

acolo

dacă-n iubirea țării mi-e dat să cad și mie,
să strig această lege acolo în Cîmpie !
Irunzișuri să mă-ngroape, mai dese
ori mai rare,
spre mine să nu ducă nici drum
și nici cărare,
al nimănui și-n totul să fiu în înviere
la margini de pămînturi pe unde urma piere,
unde răsare firul de iarbă și se-arată
într-o poveste-a celei din veci adevărată,
ce-mpodobește coaste, răzoarele și spinii
și-acății mei în floare, și fagurii preaplinii.
pămîntul ducă-mi chipul și-arete-l pe hotare
cel biruit în ceasul din umbră și uitare,
și plîngă alții-n urmă, și spuie cîte-n stele,
zăpadă mă-nfășoare și ploaie să mă spele
cît stele-or să mai cadă și-acolo în Cîmpie,
dacă-n iubirea țării mi-e dat să cad și mie !

și mult...

de-aceste locuri nimeni n-a mai spus,
poate că alții vor mai spune după...
cît plopii mei vor mai căta în sus,
cît Gainușa, Rarița ori Cupa
vor măsura-n cîntarul lor acest
pămînt întors de pluguri și de grape,
înscris și el într-un atlas celest
nici unui învățat să nu-i mai scape.
eu am trecut cu luntrea și m-am dus.
pe drumul țării or să vie alții.
de voi, răchite, ar mai fi de spus,
și mult, de voi, acății mei înalții !

bîntuit

anii tăi pe care-mburzi-i
în prăpăstii fără fund,
strigă-i să te-audă, surzii,
de pe unde se ascund.

dar te uită numai, sturzii
de pe unde-au mai venit,
și cum cade-n Cheia Turzii
soarele la asfințit.

și te-ntuneci iar pămînte
și pe dealuri umbre urci
de pe oasele lor frînte,
ale celor puși în furci.

pe-un chicui îmi număr anii
care nici nu mă mai dor,
bîntuit prin Transilvanii
de neodihnirea lor.

destin

să nu cazi în brazdă ca o vită
cu ogrinji ținută-o iarnă-ntreagă !
undeva, pe-o vale ocolită,
nu mai știi nici cine te mai leagă.

o poștață-n fiecare seară
parcă simți că tot a mai rămas,
și porneștî în lunga ta povară
prins în jug, un pas, și încă-un pas,

socotește fiecare clipă,
numără secunda și minutul,
parcă undeva se înfiripă
capătul, și el, necunoscutul.

nu că-ai vrea să-ajungi cît mai devreme,
dar să nu cazi pînă-o fi să-ajungi !
prea începe cucul să te cheme,
și o mierlă-n țipete prelungi !

la drum

mai ține viața, tot mai ține,
nu poți să negi, ar fi păcat,
cu mingiieri tot mai puține
și tot mai mulți care-au plecat.

o zi îmi pare vămuirea,
o noapte, trecerea pe pod
spre undeva, spre nicăirea,
și gîndul ăsta-i tare șod !

dar n-ai ce face, ia plaivasul
și foaia albă, iar și iar,
nechează-n grajdul lui Pegasul
să-i duci grămezile de jar.

ce-ți pasă că-o să iasă fiara ?
tu ai în față drumul lung.
pornește deci, să lasă seara
și nopți o mie nu-ți ajung !

o țintă

cu-ai tăi o vei sfîrși-ntr-o bună zi
cu alții, nu știi cît o să rămîie
cînd ultimul cuvînt se va rosti
de un coleg, în fumul de tămîie.

dar nu aceasta-i partea ta acum,
și ceea ce te mînă înainte,
deși, pînă la urmă toate-s fum
și oarbă încîlcire de cuvinte.

pe mîine, dar, pe mîine, îți mai spui
și nici nu știi de mai apuci un mîine,
tîrziu, cînd lira o atîrni în cui
și-auzi departe un lătrat de cîine.

și mîine viața te împinge iar,
și tot mai crezi că undeva-i o țintă
care clipește rar, și tot mai rar,
dar încă nu-i în stare să te mîntă.

În praf

poate-i destul cu-atîtea hățișuri și hîrtoape !
vin alți poeți din urmă și cată să te-ngroape.
dar asta vreau ! să spuie și firul ierbii, des,
de cînd mă știu, mai bine cu el m-am înțeles,
și cu acății-n rînduri suiți pîn-la gruieți,
de-ar fi să spun cît are și viața mea un preț.
o să se vadă mîine-poimîine, ce și cum,
în lumea lor de zgură, de vuiet și de fum,
ce lege mă dezleagă de-o fi să cad aici
pe unduirea coastei ce duce, pîn-la Hici,
a rădăcinii strînse și-a firului crescut
și-a spicelor pe care le simt cum își ascut
la mine-n singe suliți, pe cînd o fi și-o fi
să-nceapă lupta dreaptă din vară, într-o zi,
în praf să-mi fie urma, și-n jocul lui sub nori
și-n cîte s-or mai spune de mine uneori !...

REMEMORĂRI

Selecții din corespondență

1.

Au trecut mai bine de patru luni de la apariția ultimului supliment „Luceafărul copiilor". Cititori din toată țara, cuprinși de o neobișnuită hărnicie, continuă să trimită scrisori pe adresa ziarului Zburlici.

Deoarece destinatarul nu se află în localitate ne vedem nevoiți să-i ținem locul și să răspundem la cîteva dintre epistolele mai interesante.

2.

Ghenov Silviu — Brăila : „Dragă Zburlici, sînt la Școala numărul 33, îți trimit trei timbre și te rog să-mi trimiți o colită nestampilată și să-mi spui dacă am talent de colecționar". Ei da, avînd în vedere că-i ceri lu Zburlici o **colită** pentru trei timbre ștampilate, evident că ai talent. Talent comercial...

Patricia Dogariu — Predeal : La desen se pare că ai avea ceva talent. În numele redacției te rugăm să ne trimiți și lucrări **originale...** Adică, desene „după lume" cum le zici. Să nu fie însă prea multă lume...

„Cîntece și **poesii**", lasă-le pe seama altcuiva.

Dobrescu Mirela — Focșani : Nu ne îndoim că știi cînta **Rock** și alte piese de muzică ușoară în „orice ritm". Partea proastă este că noi, neflind muzicali ca Zburlici, nu cunoaștem nici adrese nici numărul de telefon al celui pe care-l numiți „talentat solist" : Daniel Iordăchioaie. Adresați-vă la televiziune, sectorul tinere talente.

Monica Roșioru — Galați : Poza cu pisoiul e reușită. Pisoiul nu are talent. Se vede după coadă. În ce te privește credem că trebuie să colaborezi mai mult cu familia. Singură spui : „Cu coroniță pe cap / Fetițele au ieșit afară / Iar oamenii au început / cimpurile să le are."

Mă rog, ară, seamănă, dar fetițele trebuie să dea și ele o mînă de ajutor și să lase coronițele pentru sfîrșitul anului.

Un grup de 34 de prieteni din Oradea : Ne cereți, nici mai mult nici mai puțin decît să vă trimitem cîte două pene din coada lui Zburlici și Kuk-Ale. E imposibil. Înainte de-a pleca în concediu le-am numărat penele din coadă și nu aveau nici măcar jumătate din cifra pronusă.

Să știți că avînd o pană din coada lui Zburlici nu înseamnă că veți dobîndi și talent.

Vuia Dragoș — Arad : Ne propui un nou personaj : „Cocrică", care să țină de urît lui Zburlici și Kuk-Ale. L-am văzut desenat. Ai talent. Te rog însă să ne precizezi din ce regn face parte ? După cap, ar fi pisoi, după cioc ar fi rățoi, după îmbrăcăminte... cowboy. Pînă nu vom elucida acest **mister** nu-ți vom putea răspunde la celelalte întrebări.

Dragoș Ștefan Mincu — Focșani : Nu ai talent la „glume" deși ilustrata pe care ne-ai trimis-o dovedește contrariul. În schimbul celor cerute iți publicăm mica „poantă" pe care am mai citit-o : „Dacă locomotiva asta ar fi de ciocolată de unde ai începe s-o mănînci ?" „De la roți !" „De ce ?" „Pentru ca nu cumva s-o ia din loc". Glumele nu se fac întotdeauna cu talent. Se ascultă cu talent...

Cristi Curtean — Deva : Deși nu ai timbrat-o, nu ai scris nici adresa expeditorului decît într-un bilețel virit în mijlocul desenului, scrisoarea a ajuns cu bine. Caricatura ne-a plăcut. Ne pare rău că nu-ți știm adresa exactă ca să-ți scriem mai amănuntit. Așa pățesc cei care au... talent în expedierea plicurilor fără timbre și fără adresă. Încearcă și alte caricaturi. Nu este obligatoriu să fie pe pagină... mare !

Grupul de elevi „Nufărul" de la Școala de opt ani din Tîrnăveni : Ne asigurați că aveți talent la „legat" reviste stinghere și ne cereți anumite numere din „Luceafărul copiilor". Ne pare rău. Noi nu am avut nici răbdarea și nici talentul să le păstrăm în mai multe exemplare. Încercați prin comunele sau satele vecine.

Mircea Micu

radio-tv

rtv

De sărbătoare

● Toate emisiunile radio și televiziune din aceste zile de început de mai și-au subsumat cum e și firesc alcătuirea, imperativelor majore : reflectarea fidelă, omagierea sărbătorii muncii și-a zilei tineretului. Remarcăm profesionalitatea, inspirația în alcătuirea **Albumului sărbătoresc** (redactori Doru Dumitrescu, Ioana Bogdan) și documentarul **Tineretul-ființă din ființa patriei, importantă forță socială, viitorul însuși al națiunii noastre socialiste** (redactor Cristian Unteanu).

Frumos și-au adaptat programul și conținutul emisiunile literare și muzicale : În **Portativul tinereții** au fost prezenți tineri interpreți de valoare ca Gabriel Croitoru, Felicia Filip, Alexandru Moisuc ș.a. Ana Maria Sireteanu și-a decupat comentariile și interviurile din aceeași arie a preocupării constante pentru tinerețe, tinerețea asumată, creativă, participativă, o formă majoră de implicare în viața cetății (emisiunea **Tineri la școala muncii, a învățăturii și creației). Și Clubul artelor** pus sub generosul generic **Eroismul clasei muncitoare, lupta pentru construirea României de azi, pentru viitorul ei luminos** (redactor Elsa Cenușă) a avut o structură interesantă, gîndită atent, cu pricepere, un mozaic convingător în care am găsit de toate, pînă și lectura unor fragmente de proză, modalitate potrivită de a invita ascultătorii la lectură. Și în aceste zile de sărbătoare unele emisiuni ne-au polarizat atenția și prin suflul lor profesional, prin calitate și accente de originalitate iar altele au rămas sub semnul suficienței și al mediocrității ca opțiune, mod de filmare, redactare cum ar fi de pildă banalele juxtapuneri de cîntece de muzică populară prezentate sub titlurile „Cîntec drag pe plaiul muncii" (redactor Virgil Comșa) ori de muzică ușoară „Cîntăm tinerețea țării, tinerețea noastră" de la care așteptam dacă nu o panoramă elocventă a muzicii ușoare tinere (atît de bogată, de bine reprezentată, proaspătă) măcar o selecție reprezentativă sau o diversitate de filmare care să se sustragă banalului uniformizator.

O piesă tv. în premieră pe țară, **Ștafeta** (scenariul Ion Bucheru, regia Domnița Munteanu) a pus interesantele probleme ale muncii și vieții în manierele deja cunoscute, rodate și validate de teatrul tv. Cîteva destine se întrepătrund, cîteva personalități își developează structura sufletească, sînt înfruntări nobile, situații de viață valorizate de o distribuție plăcută, oportună. Am remarcat cumpătarea, greutatea cuvintelor rostite de Gheorghe Cozorici, generozitatea caldă, rafinamentul Tamarei Crețulescu, tipul de erou tînăr, modern, inventiv și altruist imaginat cu originalitate de Florin Călinescu.

Ștafeta a fost o piesă de teatru despre muncă, despre pasiunea presărată în viețile eroilor contemporani, despre acel nobil schimb de făclie între generații, o piesă scrisă cu evidentă cunoaștere a realităților : realitatea producției, a vieții de zi cu zi, a relațiilor dintre părinți și copii, a iubirii și respectului de sine. Ea a omagiat evenimentele sărbătorite de noi toți cu profunzime și delicatețe, cu o replică vie nu circumstanțială, cu o încercare de a prezenta destine și semnificații. Am mai reținut dintre emisiunile omagiale **Sub tricolor, la datorie,** emisiune ostășească, redactor maior Valeriu Pricină, **Conducătorului iubit — imnul tinereții revoluționare** (redactor Ionel Stoica, regia Ion Puiu Stoicescu) și ediția specială dedicată Zilei Tineretului din Republica Socialistă România de redacția programului de tineret.

Cleopatra Lorințiu

muzică

m

Spectacol festiv

● În întreaga țară, numeroase manifestări cultural-artistice au marcat sărbătorirea zilei de 1 Mai, care anul acesta dobîndește semnificații aparte, la împlinirea a 50 de ani de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 mai 1939 și a 100 de ani de la declararea zilei de 1 Mai, ca zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc.

Desfășurat la Sala Palatului R.S.R. în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, grandiosul spectacol festiv organizat sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ministerului Apărării Naționale, Consiliului Sindicatelor, U.T.C., Consiliului Național al Pionierilor, Radioteleviziunii Române, Comitetului Municipal de Partid, Comitetului de Cultură și Educație Socialistă a Municipiului București, U.A.S.C.R., s-a constituit într-o amplă evocare a luptei purtate de clasa muncitoare pentru afirmarea drepturilor sale, pentru împlinirea idealurilor și aspirațiilor spre o viață mai bună, ce astăzi se concretizează în marile realizări ale societății noastre socialiste în plină dezvoltare.

Prima secvență, derulată sub genericul „La marea sărbătoare a clasei muncitoare" a conturat în vers și cînt dimensiunile vieții noi pe care întreg poporul o trăiește plenar în această epocă, raportînd noi și noi succese în munca pentru ridicarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație.

Momente cruciale în lupta clasei muncitoare — formarea P.S.D.M.R. și apoi, la 8 Mai 1921, crearea Partidului Comunist Român — au fost reflectate sugestiv prin intonarea unor vechi cîntece revoluționare, prin rostirea unor pagini de poezie patriotică, susținînd proiecția cinematografică a unor pelicule cu valoare documentară, ce au culminat în secțiunea intitulată „1 Mai 1939, expresie a patriotismului și a cutezanței înflăcărate", în care s-au detașat pregnant momentele „Erou vizionar", „Făclia au purtat-o comuniștii" și „Eroi pentru eroică istorie".

Mereu în fruntea maselor populare, comuniștii au deschis drum unei noi istorii, înfăptuită după actul de Eliberare de la 23 August 1944 ; imagini de arhivă, versuri și cîntece încărcate de vibrantă emoție au punctat marile momente ale devenirii noastre, între acestea, Congresul al IX-lea constituind piatra de hotar în dezvoltarea societății socialiste. Într-o derulare realizată inspirat s-au succedat secvențe-simbol ale muncii neobosite din uzine, de pe șantiere și ogoare, în scenă apărînd oțelari, țesătoare, tineri brigadieri în sugestive dansuri tematice. Un adevărat raport muncitoresc prezentat acum, în preajma celui de-al XIV-lea Congres al Partidului, conducătorului iubit, omagiu fierbinte al milioanelor de cetățeni ai României socialiste adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu, ctitor al epocii pe care o trăim, cald omagiu tovarășei Elena Ceaușescu, proeminentă personalitate a vieții politice și științifice.

Uniți într-o singură voință, sub flamura unui imens drapel pe care se aflau inscrise cuvinte-sinteză definind esența politicii partidului — „cu poporul, pentru popor" — sute de interpreți au dat glas voinței de a împlini țelul comun al națiunii noastre.

Ritmuri străbune au răsunat apoi în cîntece și jocuri populare aduse de pe întinsul patriei, pentru ca, într-o nouă secvență, copii și tineri să poarte, cu candoarea și entuziasmul vîrstei lor, mesajul de pace și solidaritate adresat tuturor popoarelor lumii, pentru ca planeta Pămînt să devină frumoasa Planetă albastră a oamenilor liberi și fericiți.

Într-un final apoteotic, artiști amatori și profesioniști au rostit vibrante pagini închinate partidului, poporului, prezentului și viitorului pe care le edificăm în anii luminoși ai socialismului.

Anca Florea

6 MAI 1989

L5

EMINESCIANA

VOCAȚIA INDEPENDENȚEI

II

Eminescu nu s-a oprit la enunțarea rosturilor românilor în istoria universală, ci a pus în ecuația împlinirii ei toți factorii posibili, interni și externi, subiectivi și obiectivi, încredințat fiind că, spre a fi folositor lumii, poporul român trebuia să fie mai întîi folositor lui însuși. De aceea, a și susținut, în spiritul postulatului lui Herder, necesitatea reflectării specificului autohton în fapte de durată în cultura materială și spirituală, ceea ce însemna nu numai să răscolești și îndrepți geniul național spre o țintă de înaltă civilizație, dar să și ai încredere în națiunea din care faci parte.

O asemenea încredere Eminescu a manifestat-o de timpuriu și de mai multe ori. În iunie 1878, bunăoară, după actele de bravură pe cîmpul de luptă în războiul de independență, el a consemnat în „Timpul" : „e nobil răsadul din care s-a prăsit acest mic popor românesc și, deși planta nu e mare, rodul e frumos și îmbelșugat", pentru ca, peste puțin timp, pornind de la adevărul că „e mică țărișoara noastră, îi sînt strîmte hotarele, greutățile vremurilor au știrbit-o", să exprime mîndria că, deși mică și știrbită, aceasta „e țara noastră, e țara românească, e patria iubită a oricărui suflet românesc ; într-însa găsim toate putințele desvoltării întocmai ca într-una oricît de întinsă".

Meritele unui popor nu trebuiau judecate după alt criteriu decît al vredniciei. Se afla oare — se întreba el la 2 noiembrie 1879 — destoinicia unei națiuni într-un raport direct proporțional cu întinderea teritoriului pe care îl ocupă ? Mica Veneție, Olanda și alte mici state s-au bucurat sau se bucură de o înflorire extraordinară datorită culturii lor, artelor, industriei, judecății sănătoase a conducătorilor, toate cîștigate prin muncă îndelungată și pricepere transmise din generație în generație. De aici, îndemnul poetului de a face din țărișoara noastră una mare, precum din comorile Atenei împărăția lui Alexandru a luat podoabele măririi, „prin roadele muncei noastre și prin mărirea vredniciilor noastre". De aici și reflexia sa că a fi bun român e „o datorie pentru orice cetățean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pămînt, care este moștenirea esclusivă și istorică a neamului românesc".

Încrederea exprimată în puterea națiunii române a fost însoțită de fixarea cadrului intern și internațional în care împlinirea rosturilor poporului român în istoria universală putea atinge forma ideală. În esență, din faptul că românii erau „înghesuiți între două influențe egal de puternice și egal de primejdioase", Eminescu a detașat concluzia că „reazemul nostru nu poate fi decît în țară, în întărirea ei" ; o situație precară în interior, „afară de neajunsul ei în sine, mai cuprindea mari primejdii politice. Prin ea se agravează primejdiile din afară, care rămîn necontenit atîrnate asupră-ne".

Sub raport strict intern, chestiunea a îmbrăcat cîteva aspecte distincte, dar înlănțuite în același timp. Mai întîi, convingerea că rosturile în istoria universală puteau fi împlinite de întreaga comunitate românească, indiferent de granițele pe care vicisitudinile istoriei le-a impus. Cu adevărat, într-o vreme cînd hotarele artificiale separau provinciile românești, Eminescu a trăit aievea — după judecata lui Liviu Rebreanu — „trecutul și viitorul neamului românesc... și neamul întreg a înțeles că avea într-însul pe marele său purtător de cuvînt" pe întinderea pe care, peste timp, o va aduce ziua de 1 Decembrie 1918. El a remarcat în numeroase rînduri că, deși lungă ca durată, dominația străină nu a putut stinge conștiința neamului, misiunea sa, și de a opri eforturile de apărare a ființei proprii. Cu toate actele care au impus granițe arbitrare — consemnase în „Timpul" din iunie 1878 — românii „și-au păstrat dreptul de a se simți uniți" și n-au renunțat la onoarea de a se considera „membri ai aceleiași individualități". La 14 august 1882, revenind asupra ideii, poetul precizase că, deși munții au despărțit poporul „în bucăți", s-a produs „un contact intelectual între diferitele provincii în care acest popor locuiește. Faptul cel mai serios și mai important din toate este unitatea de limbă, de datine juridice, religioase și de viață familială".

De aici și credința, definită încă în 1876, că, oricîte piedici i s-ar pune în cale, poporul își va atinge țelurile unioniste și de progres, că va rezista în fața tuturor vicisitudinilor, că limba și neamul puteau dispărea doar „cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin desnaționalisare și renegațiune". Era satisfacția, repetată la 1 septembrie 1881, că românii din imperiul dualist rezistau cu mult succes curentului de desnaționalizare, nu pentru că nu **voiau** ungurii să-i maghiarizeze, ci fiindcă nu **puteau**. Voința ungurilor, însoțită de un nesecat izvor de vexațiuni zilnice, exista, dar ea se sfărîma de o alta tot atît de puternică, a românilor, și de nestrămutata părere că imperiile erau condamnate să piară din istorie prin propria lor slăbiciune.

Cît de mult legase Eminescu rostul românilor în istoria universală de necesitatea unirii, ca o condiție a izbînzii, rezultă și din însemnările rămase în manuscris. Cel cu numărul 2 264, bunăoară, cuprinde afirmația concludentă și prin sine însăși că, dacă n-ar fi existat desbinări între Matei Basarab și Vasile Lupu, țara românească „ar fi azi la înălțimea Franței sau a Germaniei".

În al doilea rînd, Eminescu preconizase că rostul românilor în istoria universală putea fi pe deplin împlinit numai în condițiile statutului României de stat cu desăvîrșire independent. Din acest considerent, el a remarcat la 2 noiembrie 1879, deci la puțin timp după războiul din 1877/1878, că România nu putea să-și ducă pe mai departe ființa „sub forma mai mult ori mai puțin nedefinită", că „atît situația generală a Orientului, cît și aspirațiunile noastre proprii ne hotăresc a ne constitui în stat deosebit și cu deosebire neatîrnat". O operă dorită împlinită „prin noi înșine", fără de care erau cu neputință alte aspirații într-o Europă ce-și căuta altfel de rosturi, imperialiste din partea marilor puteri, spre sfîrșitul secolului trecut.

Cu alte cuvinte, era dorința — exprimată și de alții — de a asigura îndrumarea forțelor sociale și economice spre atingerea obiectivelor imediate și de perspectivă, subsumate voinței de a obține **și** independența economică, prin care să se poată efectiv conserva demnitatea de națiune politicește liberă. Se apreciase atunci corect că după Plevna politică, aducătoare a statutului de independență națională, era neapărat necesară o Plevnă economică, în timpul căreia — după cum poetizase B. P. Hasdeu — „virtutea ostășească trebuia să meargă braț la braț cu spiritul industrial". România avea posibilitatea să se întărească politicește numai înflorind economicește. Era natural — remarcase D. C. Butculescu — ca, în urma arborării drapelului pe ruinele Griviței, să succeadă imediat și inevitabil ridicarea stindardului pe cale economică, astfel ca primul și cel mai însemnat rezultat al războiului din 1877/1878 să-l constituie obținerea **și** a independenței economice.

În raport de aceste rosturi înalte, pe care le-a intuit în formă perfectă, Eminescu s-a lăsat cuprins de utopism. Dovadă, între altele, că, un timp, a trăit cu ideea că odată cu cucerirea independenței de stat „nimeni nu mai îndrăznește să calce fără de **învoirea** ori fără de **voia** noastră aceste hotare", ori că „de astăzi înainte nimeni nu ne mai jignește în lucrare", că, în cazul în care nu ne urmăm în pace dezvoltarea și împlinirea rosturilor, vina trebuia căutată în noi înșine, fără a mai avea dreptul „să ne desvinăvățim ca în trecut, cu vrăjmașii ce ne înconjoară și nu ne lasă să înaintăm spre împlinirea misiunii noastre", că, în fine, primejdiile, dacă sînt, vin **numai** din interior.

În al treilea rînd, Eminescu a pus cu precădere accent pe necesitatea asigurării primatului națiunii, într-o manieră prin care România să nu se depărteze cituși de puțin de politica înțeleaptă inspirată numai și numai de propriile interese ; o politică, în conformitate cu care toate dispozițiile de natură juridică și economică să rezulte din suprema lege „a conservării naționalității și a țării cu orice mijloace și pe orice cale". Națiunea română — scria el la 16 mai 1882 — e cea istorică, „e cea care își impune caracterul, limba și datina", un caracter energic și drept secundat de o minte „de-o înnăscută claritate și iubire de adevăr". În atare spirit, încă din 22 aprilie 1870, deci la vîrsta de 20 de ani, poetul ceruse ca legile și drepturile poporului să purceadă numai din el însuși, că un element alogen esențial se putea impune prin superioritatea recunoscută, ca influență pașnică, primită cu bucurie, fără a cauza nenorociri. Altfel spus, românii erau datori să fie conduși de propriul model pe care-l recomanda specificul național, fără a deschide „drum larg unei civilizații pripite, unei pospăieli apusene", că soarta, viitorul generației independenței naționale și a urmașilor ei „atîrnă de la înțelepciunea noastră și de la buna chibzuință cu care vom înainta spre realizarea misiunii istorice ce ni se cuvine și numai spre a acestei uneia și singure misiuni".

Asigurării primatului națiunii române, Eminescu i-a subordonat rostul statului și arta guvernării. În viziunea sa, cel dintîi nu are altă rațiune de a fi decît ca stat românesc, făcîndu-și din dezvoltarea elementului autohton ținta de căpetenie, dublată de convingerea că secretul longevității unui stat este asigurat de ierarhia meritului. Cu privire la al doilea aspect, poetul a stăruit în toată publicistica sa politică, pe de o parte, pe ideea de „a împăca formele trecutului cu exigentele viitorului, asigurind statului continuitatea de dezvoltare, ferindu-l de sărituri și de întreprinderi aventuroase și înăuntru și în afară", iar, pe de alta, pe adevărul că numai întărind în interior instituțiile sale statul putea obține considerație în exterior. Aceasta nu însemna altceva decît exercitarea artei de a guverna, care semnifica știința de adaptare la natura poporului, capacitatea de a-i depista stadiul de dezvoltare în care se află și a-l face să meargă „liniștit și cu mai mare siguranță pe calea pe care-a apucat-o".

Arta guvernării trebuia să fie egală cu politica de armonizare a intereselor tuturor claselor, căci nu putea fi indiferentă optica după care statul era condus și nici nu era posibil ca tot ceea ce exista (limbă, învățătură, avere, civilizație, putere) să fie considerat altceva decît un rezultat al activității societății. Principalul lucru era — avertizase Eminescu în spiritul continuării tradițiilor și al accentuării specificului propriu neamului românesc — ca tot ce s-a obținut „să fie un rezultat al societății numită **nație**, și nu a universului întreg", adică al cosmopolitismului. Din acest motiv, a și respins alte soluții decît cele evolutive, reformatoare. „Dacă n-am avea veșnic influențe străine precum le avem — scrie el la 1 august 1876 —, dacă am fi în Spania, atuncea ne-am sparge capetele unul altuia pînă s-ar așeza lucrurile. Dar acest lux de revoluțiuni sociale nu ni este permis nouă, al căror stat e vesnic o cestiune". Ideea fusese exprimată în alți termeni și de P. P. Carp, care, în 1882, în Cameră, folosindu-se de aceleași motive, arătase că revoluțiile radicale ne erau cu totul contraindicate.

Faptul nu însemna altceva decît asigurarea disciplinei publice, ca o condiție obligatorie a dezvoltări liniștite, întemeiată pe respectul puterii publice și pe încrederea acordată oamenilor care au primit atribuții pentru rezolvarea treburilor obștești : „A face ce fac toți — judeca Eminescu —, adică a lua și a stăpîni cu baioneta e lucru ușor ; [...] a dovedi că sîntem destul de drepți și destul de cumpătați ca să ținem în echilibru și bună pace elemente din cele mai diverse, este o artă, este adevărata politică, pe lîngă care politica forței brute este o jucărie". De aici, nu numai nota de civilizație superioară, comparativ cu alte popoare, pe care poetul o proiecta ca tratament social tuturor, ci și părerea că „echilibrul în stat e ca sănătatea în corp", o axiomă care a fost destinată să facă o îndelungată carieră între adepții structurilor tradiționale umplute cu realități românești.

Misiunea românilor în istoria universală revendica, pentru a fi onorată pe deplin, și apăsarea pe pîrghiile civilizației reale, pe muncă și recompensă. De aceea, sintagma „strat de cultură", pe care Eminescu a folosit-o atît de des și pe bună dreptate, reprezintă nu o simplă extensiune a cunoștințelor din variate domenii, cum lesne s-ar putea deduce, ci totalitatea mijloacelor destinate a asigura creșterea valorilor materiale și spirituale ale poporului român în procesul practicii social-istorice, ca și a instituțiilor și întreprinderilor aflate sub incidența unei asemenea culturi.

Pentru a grăbi rosturile românilor în istoria universală, poetul a luat poziție, mai întîi, față de racilele societății, condensate în consecințele determinate de contractarea unei civilizații pripite. Ca și A. D. Xenopol care, copleșit de situația anormală, revendica grabnice măsuri spre a înlătura „o civilizație falsă și costisitoare", intrată în deprinderea „societății". Luceafărul poeziei românești, frapat puternic de același adevăr, contestase realitatea progresului în România, unde nu era producție de valoare în industrie, unde forța de muncă autohtonă se întrebuința numai la profesiunile brute și unde, cu toate acestea, societatea contractase cerințe tipice statelor moderne, industriale. Mai mult, condamnase liberalismul care a facilitat introducerea unei civilizații false și n-a patronat nici un progres.

Afirmația sa nu era întru totul justificată dacă luăm în considerare, fie și în treacăt, că au fost etatizate căile ferate, fapt dictat și din motive financiar-tarifare, că s-a pus temelia Băncii Naționale a României — cea mai importantă instituție de credit —, în realitate a sistemului bancar propriu, act cu numeroase urmări favorabile asupra angrenajului național, că s-a deschis Bursa de valori, de excepțională însemnătate pentru tranzacțiile financiare interne și externe (unitatea din București, aflată în strînsă conlucrare cu bursele similare din Londra, Paris și Bruxelles, a devenit în scurt timp o instituție reprezentativă pentru întreaga zonă a Dunării de Jos), că au fost elaborate cîteva legi în temeiul cărora au luat ființă întreprinderi industriale.

În numeroase rînduri, Eminescu afirmase că adevărata civilizație nu consista în adoptarea „cu de ridicata" de legi, forme, instituții, îmbrăcăminte etc., ci în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți printr-o întoarcere parțială la trecut, la ceea ce avea bun, sănătos și original, că nu există o civilizație accesibilă tuturor în același grad și în același chip, că fiecare popor își are civilizația sa proprie, deși ea încorporează o mulțime de elemente comune și altor popoare. Așadar, adevărata civilzație a poporului nu putea răsări decît „din rădăcini proprii, în adîncime proprii".

I. Saizu

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Poemele statorniciei

Cu **Somn de voevod** (1980) și **Planete de melancolie** (1986) Teofil Răchițeanu se impune ca un poet care, în stil neoromantic, scrie o poezie grea de sensuri în tangență cu elemente ale arhetipului. S-a remarcat în poezia lui Teofil Răchițeanu, **eminescianitatea** (Artur Silvestri), nu atît în ton, cît în factură sufletească. Poetul evocă o **Zamolxia**, „țară sfîntă", într-o demnitate a statorniciei prin istorie : „Lin străjuie acolo din veci Zamolxis-zeu / Blînd ochiul lui de plînge suav se naște noul / În dulcea legănare a codrilor de brad / Nu tînguiește vîntul ci viscolește dorul // Aici pe țărmuri sfinte șed voievozi și plîng / Sub tremurarea lină a viselor în seară / Cînd se apleacă Luna în somn peste păduri / Și Soarele în Marea cea de Apus coboară // Aici în miez de noapte ei se coboară-n somn / Sub adierea blîndă a preacuratei flamuri / Le susură în moarte ca un cutreier blînd / Legănătoare muzici de rîuri și de ramuri // Aici în țara sfîntă voi neștiut să mor / Să mi se piardă umbra cîntînd pe țărmuri pale / Să fiu eu solul tînăr cel hărăzit de zei / Trimis, în patru suliți, pe-o ne-nturnată cale... / Este, aici, în o parte a poeziei sale, o lume trăind nu atît sub zodia imaginației și fantasticului, cît a forței simbolurilor mitice, protectoare și creatoare de univers cultural arhaic. Ea s-a dezvoltat, mai ales, în spațiul montan, protejant, iar prin înălțimi mai apropiat de elementele universului. În această **țară de suflet** se resimte mereu „glasul părinților" care cheamă din adîncuri : „Acolo-n munți e-o țară sub păduri / În mine codrii ei se-aud cum sună / Cum tulnicele delirind pe culmi / Ca dintr-o altă eră se îngînă // Cu line zvonuri rîurile-i curg / Ca de-o durere codrii se-nfioară / Cînd seara cerbii nălucind pe culmi / Tîrziu în somnul fetelor coboară // Fecioarele închise-n trunchiuri plîng / Zei preacurați în cîntec se destramă / Glasul părinților de sub pămînt / Tîrziu la miezul nopților mă cheamă //...// Acolo-n munți e-o țară sub păduri / La mine-n suflet apele-i coboară / Și nu-i ființa lor decît / Plînsul mireselor de-odinioară // Ci merge-voi în susul lor / Voi întîlni în munți izvorul / Și trupul meu va fi un crin / Și sufletul ușor ca norul." Elementele dominante sînt, deci, **muntele, codrul, rîul**, dar și **Soarele, Luna, Nouri**, sau **izvorul, valea, zimbrul, cornul**, simbolice prin puterea lor de penetrație și perenitate în timp. Regresiunea pe firul istoriei se face prin somn, onirícul fiind o modalitate întîlnită în poezia lui Teofil Răchițeanu. Însingurat în munți cade în somn și în imaginația onirică apar voevozii care „șed și plîng lîngă izvoare" : În **Codrii Bihariei**, „în sfintele dumbrave / Voevozi din trunchi răsar", și lumea visului devine, de fapt, lumea cea aevea a poeziei („Rîuri curg și în neștire / Undele se-ngîn-amar / Și eu șed cu fruntea-n palme / Și aevea toate-mi par...".

Eminescianul **corn** este reluat și de Teofil Răchițeanu, alegerea avînd, în primul rînd, motivații de structură sufletească. Întotdeauna sunetul cornului aduce mai aproape vremi îndepărtate, modelează spațiul afectiv pentru o tensionare a imaginii estetice („Și deodată-n văi departe / Se aude cornul, rar", „Suna un corn prelung în prea departe / Părea un glas prea blînd cerșind durere", „Reci, rîuri curg prin el și în auzu-i / Corn rourat deodată nălucește", „Și corn de aur rourează-n văi / Și rîuri curg prin el murmurătoare", „Prin zările pierdute în ceața unui gînd / Va mai suna în seară un corn al amintirii", „Părelnic zeu prin aer înmiresmat trecînd / Din Cornul lui de aur va presăra mîhnire"). **Cornul** prinde diverse constații în funcție de alte cuvinte (vocabule) cu care intră în combinația structurilor poetice — **rourează, nălucește, sună, tînguiește, plînge.** Toate acestea creează o anume atmosferă lirico-afectivă. Apare, de asemenea **toaca** („Bate o toacă în ceruri"), **clopotele**, care „bat sub pămînt", sau **flaute** care „singure cîntă".

Mai întîlnim, însă, la Teofil Răchițeanu o poezie meditînd nu atît în sensul psalmilor arghezieni, cît al tainei și miracolului din lirica blagiană : „Sigur prin văile lumii / Sufletul meu fără somn / Raclă de aur e steaua / În care părinții mei dorm // Luminile ei nenuntite // Doar o suflare mai vor // Veacul de-acum e povară / Toate-ale lumii mă dor // Îngăduie numai o clipă, / Doamne, să stărui în prag / În urmă-mi, cu-argint ferecate, / Porțile, grele, le trag..." **(Doar o suflare mai vor).** Experiența thanatică duce poezia nu atît spre un fir tragic, cît spre unul mitic. „Sufletul din veci fiindu-mi / Țărmure la ape line / De amorul veciniciei / Vine Moartea să se-aline // La ceasul mîhnirii plin / Ea se-nchină și suspină / Și plîngînd își spală fața / De-ntuneric și rugină // Acolo șezu ea plînsă / Iar pe umărul ei sting / Dumnezeu plecîndu-și fruntea / Ca pe-un țărmure a plîns..." Moartea apare, deci, ca o zeitate, chiar cu o doză de umanizare. Se observă în acest tip de poezie la Teofil Răchițeanu o infiltrație a sensurilor din mitul mioritic. Ideea sacrului propulsată în atîtea poezii se desprinde tot din creația folclorică, izvorîtă din mediul popular care conservă mai atent tradiția. Imaginația poetică trece, adeseori, spre conturarea unui spațiu inert, enigmatic, lipsit de mișcarea vieții : „Tulbure pe mări mireasmă / Ca de somn pustiu adie / Nimene prin nici o lume / Nu se-ndeamnă să mai fie / Nimene prin mari pustiuri / Nu-și mai poartă pasul, plînsul / Timpului în cer o mînă / I-a oprit cu spaimă cursul."

Și poezia de dragoste la Teofil Răchițeanu, într-o revărsare de senzații rare și entuziasm erotic, vine tot dintr-o viziune de mitologie populară. Spațiul predilect este cel alpestru, cu taina pădurilor umbroase și izvoare reci : „O, numai eu să vreau să te iubesc, / Să fiu un rege tînăr fără țară / Să fii prințesa mea ca într-un basm / Și să vibrezi în mîna mea ca o vioară // Să mă inunzi cu părul ca un plîns / Să mi se pară el că luminează / Și să te pierzi în mine ca-ntr-un rîu / În lin amurg o auroasă rază // Și să te chem în taină spre păduri / Cu ochiul tău să limpezești izvoare / Să-mi fii fîntînă lină, să fiu cerb / Ce bea din unda rece și-apoi moare...". Teofil Răchițeanu este un bun mînuitor al cuvîntului, scoțînd efecte poetice surprinzătoare din cultivarea poeziei cu ritm și rimă. Este, în fond, o probă a cunoașterii și stăpînirii poeziei.

Alexandru Ruja

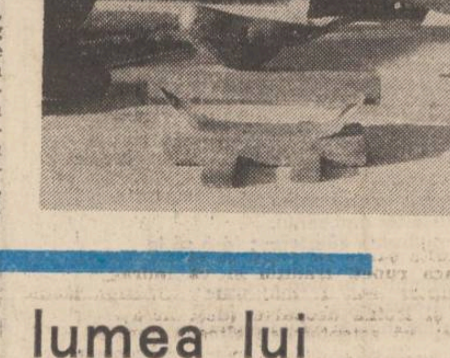

Mircu și lumea lui

Sub **merii sălbatici** dezvoltă, în creația lui Ion Florian Panduru, un ciclu narativ țărănesc început cu **Au murit poveștile, Siminico ?** și continuat cu nuvelele din **Calul de lîngă nouri** ; cîteva dintre nuvele trec în actualul roman, unele fără modificări, altele, cum ar fi **La ursul vesel**, refăcute. Din **Siminica...** este păstrată și nuanțată geografia locurilor, cu acele așezări omenești în trepte ce comunică numai prin bătrînii cunoscători ai locurilor.

Viziunea despre spațiu la Ion Florian Panduru rămîne, între toate, una dintre cele mai interesante. Satele se înșiruie în romanul său pe o linie ducînd din munte pînă în miezul cîmpiei. Sus de tot, agățat în poienile alpine, stă locul numit Merii Sălbatici, nume aparent absurd : de unde meri lîngă brazi și stînci goale de calcar ? ! Toponimia și antroponimia au rezonanțe simbolice în roman ; aici răzbate o amintire a paradisului pierdut prin sălbăticie, Merii Săbatici este locul de sub cer, de sub mărul cunoașterii din tradiția populară. Mai jos, în găvanul larg al unei văi alpine, este locul numit Sub Merii Sălbatici unde se află Satbătrîn, presărat cu cîteva case de bătrîni îndîrjiți care se ține locului vrînd să refacă aici lumea de odinioară. Dintre ei, Mircu este în centrul atenției. Nume cu rezonanțe simbolice, de asemenea : un „Mircea", ctitor, întemeietor — corupt însă (fonetic, prin acest sufix ce sugerază o copilărie prelungită aberant — dar și ca tipar al eroului eponim : este o umbră de om, mai mult voință decît putință). Copiii lui — Domnica, Dumitru, Agasin și Simion — au plecat toți de acasă, încă mai jos.

Mircu însuși are nostalgia locului de sus, unde nu mai poate urca de mulți ani (acolo se țineau cîndva sărbătorile rituale a căror amintire torturează mintea bătrînului ; acolo este poarta raiului către care vrea să-și înalțe tot neamul). Copiii lui abia dacă mai țin minte acel loc, ei trăiesc cu nostalgia casei părintești, a primului loc de așezare după „alungarea din paradis" (dacă nostalgie poate fi numită dorința lor de a se întoarce din cînd în cînd aici ; intervine și obligația de a-și vedea părinții, și dorința de a-și reface viața, și dorința de a se ascunde ori de a smulge ultimile resurse ale locului, etc.).

Mai jos de Satbătrîn este localitatea de cîmpie Priboi, un fel de sat-pereche pentru așezările de pe întreaga vale a muntelui. Cei ajunși aici sînt „mîndri", etalează bogăția, trăiesc acumulînd cu îndrijire. Lumea în care au ajuns le dă, parcă de la sine, totul.

Reprezentantul tipic al acestei lumi este Agasin (fiul excesului, de la „agan" = prea mult ; vezi „Agamemnon" și legea hybrisului pe care o întrupează), personajul a cărui existență se derulează în cea mai curată zonă a hybrisului, pe care numai pedeapsa dinlăuntru îl poate face să deschidă ochii. El este fiul Satbătrînului, un product al acestei lumi de sub porțile raiului căzut încă mai jos și primit de mediul mlăștinos. Din simplu cojocar ce ar fi fost acolo, lucrînd pentru necesitățile comunității lui restrînse, devine în Priboi un adevărat antreprenor desfăcîndu-și marfa în mai multe județe. Nu aici stă „greșeala" lui. El este un Hefaistos care, pus pe muncă, face din tot fierul pămîntului... potcoave, să zicem ; este un Hefaistos căruia nu i s-a rupt piciorul de mic, nu i s-a dat zeița iubirii de soție, etc., etc. — nu i s-a normat energia vitală. Agasin greșește cu adevărat cînd vrea să-și însoare băiatul cu o fată din Priboi care, pe lîngă bani, are și un petec de pămînt (ei, cei veniți, au numai casă și curte în noul sat). Tiparul nunții neîmplinite coboară de sus, din Satbătrîn (forțată să se mărite cu un băiat pe care nu l-a iubit, Domnica își dezorganizează viața, divorțează de cîteva ori, ajunge în cele din urmă element din pleava societății. Ea vine la părinți și ca să le reproșeze acea căsătorie forțată). Jos, în Priboi, lucrurile se repetă cu fiul lui Agasin ; întreg romanul are ca fir narativ conducător preparativele acestei nunți.

Alături de Priboi, însă, există alt sat, Mindreana, mai aproape de Satbătrîn, unde lucrurile par a nu fi evoluat spre un exces atît de vinovat. Aici s-a stabilit celălalt fiu al lui Mircu, Simion. Un om al ordinii. Acesta este personajul reprezentativ al romanului. Este construit pe structura unei morale inflexibile, ceva din imperativul categoric kantian ori din intransigența personajelor lui Ibsen răzbate în constituția sa sufletească. Este milițianul zonei, om ce păzește cu întreaga ființă legea. Uscat, înalt, albit de tînăr, fără familie (totul este în opoziție cu Agasin), Simion își caută și-și supraveghează permanent frații în această geografie în care fiecare dintre ei deține o poziție distinctă, le impune un principiu al ordinii. Este stîlpul de foc al legii care arde vrînd să asaneze mlaștina excesului. Un personaj de excepție a cărui construcție trebuia de la bun început croită pe acest calapod (pînă la jumătatea romanului, acolo unde mama, soția lui Mircu, intră în acțiune căutîndu-și copiii, Simion pare caricatural, ne-necesar în narațiune ; după drumul mamei intră puternic în scenă devenind punct de reper al arhitecturii cărții).

Satbătrîn este, de fapt, un sat pierdut, „uitat de Dumnezeu" (o splendidă parabolă din roman dezvoltă în mit această expresie populară), „sălbăticit" sub merii dintre care a căzut, ducînd mai departe în lume sălbăticia lui. „Schema" noastră ne obligă să vedem sîmburele răului aici, între acești bătrîni (fiecare are cîte o greșeală pe care o păstrează din tinerețe în minte : Mircu a cîștigat cîndva o întrecere între ciobanii din zonă, însă furînd laptele, etc.) În realitate, ca orice schemă, este depășită de materia cărții.

Prin romanul **Sub merii sălbatici**, Ion Florian Panduru devine unul dintre cei mai originali scriitori de literatură țărănească de la noi propunînd o viziune despre lume, pe care, departe de a fi structurat-o definitiv, are datoria s-o adîncească și s-o nuanțeze. De n-ar fi decît disprețul prea evident cu care descrie lumea de jos, de la cîmpie, sarcasmul față de oamenii din jurul lui Agasin — în dezechilibru cu viziunea mult prea curată a muntelui, și tot ne spune, acest mic „inconvenient", că Ion Florian Panduru trebuie să ajungă la o formulă integratoare, coerentă, în care lumile să nu mai pară diferite și atît de net opuse.

Nicolae Georgescu

SUNETUL PERFECȚIUNII

Urmare din pag. 1

suspendată", „nimicnicie, umbră, mizerie, peire...". Cînd în chestiune e destinul uman, **umbra** devine o metaforă-refren, menționată și într-o însemnare de laborator, laconică : **„Lumea-i umbra unui nor și visul unui dormind..."** Personajele **Comediei** lui Dante sînt umbre ale fostelor ființe reale ; la Eminescu, umbra, aliată visului, ducînd dinspre ființă în neființă, sugerează o decorporalizare ce precede chiar moartea. Altul e fondul visului treaz comparat cu visul de noapte, acesta sustras totalmente controlului conștiinței și al voinței. Tînărul Dionis, „sărmanul", „determinat prin naștere la nepozitivism", luînd lumea drept „un vis searbăd", visează cu ochii deschiși. „E minune oare că pentru el visul era o viață și viața un vis ?..." Interogația în cauză coincide cu o idee schopenhaueriană din **Parerga și Paralipomena** : „Viața poate fi privită ca un vis, iar moartea ca o trezire..." Cînd autorul **Scrisorii I** rostește, liturgic aproape, că „vis al neființii" e „universul cel himeric", accentul cade pe ruina cosmosului însuși, iar dacă el e perisabil, totul e sortit neantului. Pentru a traduce anvergura acestuia, în raport cu concretul friabil, termeni ca **nimic, în darn, în zadar, în van** intră în asociații obsedante. Perspectiva inevitabilității neantului e, în **Mortua est !** un fel de axiomă : „Cînd sorii se sting și cînd stelele pică, / Îmi vine a crede că **toate-s nimică...**". Din zecile de secvențe în care „nimicul" e obiect de reflecție, cea din **Ca o făclie...** (reluată în **O, stingă-se a vieții...**) are valoare rezumativă : „De mult de vorbe goale nici voi să mai ascult. / Nimic e pentru mine ce pentru lume-i mult..." Constatare adiacentă, în **Povestea magului călător în stele** : „...cei mai mulți din oameni după nimic alerg...". În ultimă instanță, trăsături ca **iluzie, părere, himere**, configurează o lume în veșnică prefacere, spații în care omul are inconsistența visului.

★

Celor frapați de sinonimia **Viață-Vis** la Eminescu, le vine în minte imediat titlul dramei lui Calderon : **Viața e vis.** Însă nu Calderon e primul dintre spanioli care alăturase acești termeni, ci Teresa de Avila, cu jumătate de veac înainte : „Tot ce văd cu ochii corpului este vis și farsă..." La popularul dramaturg madrilen se referea și Schopenhauer, dar fabula în chestiune, în care se apelează la narcotice, la lovituri de teatru în gustul epocii, nu are tangențe palpabile cu Eminescu. Mai plauzibil e modelul pindaric din **Pythica a VIII-a**, Pindar fiind pomenit o dată în notele lui Eminescu însuși : **„Făpturi de-o zi! Ce ne e ființa ? / Și ce nu e?** Doar umbra unui vis. E omul. / **Cînd scapără-nspre el vreo rază cerul / Atuncea doar / — Sub licărul luminii — / Se bucură el de răstimpuri dulci..."** (Trad. Simina Noica).

În transpoziție eminesciană, constatarea lui Pindar se repetă de numeroase ori, prilejuind un frumos chiasm, în spiritul retoricii clasice. În **Despărțire**, bunăoară, găsim formularea-etalon : **„La ce statornicia părerilor de rău, / Cînd prin această lume să trecem ne e scris /** Ca visul unei umbre și umbra unui vis ?"

Ultimul vers din cel mai întins poem, **Memento mori**, denunță însăși zădărnicia dezbaterii lucide, care față cu moartea nu schimbă noimele: „Căci gîndirile-s fantome, cînd viața este vis..." Pentru fixarea în conștiință, poetul reia ideea prin tușe succesive, în variațiuni pe aceeași temă. Intervin, uneori, nuanțe noi, ca în **O, stingă-se a vieții.** Precum Moise din poemul lui Vigny, Eminescu se adresează Demiurgului, așteptînd lumini în problema rostului existenței : „E scop în viața noastră — vun scop al mîntuirii ?..." De ce mi-ai dat știința nimicniciei mele ?..." Întrebări în serie, cu suport metafizic, accentuează senzația de impresurare : **„De ce de pe vedere-mi tu vălul ai rărit, / Să văd cum că în suflet nu am decît urît ? / Viața mea comună s-o tîrii uniform / Și să nu pot de somnul pămîntului s-adorm ?".**

Acestea și altele sînt reacțiile unui dezabuzat activ, care, invocînd uitarea de sine și înfășurîndu-se în „nunta nepăsării", e dominat, totuși, de nostalgia faptei. Noua nuanță a cuplului **Viață-Vis** o demonstrează : **„O eu nu cer norocul, dar cer să mă învăț / Ca viața-mi preț să aibă și moartea s-aibă preț, / Să nu zic despre mine ce omului s-a zis : / Că-i visul unei umbre și umbra unui vis".**

Îndoielii multiple îi urmează, în alte texte, atitudini pozitive, punctînd „prețul" vieții. Împăratul din **Povestea magului călător în stele**, pregătindu-și fiul pentru succesiune, vrea ca el să afle-n „cartea lumii în înțeles deschis", căci „altfel viața-i umbră și zilele sunt vis..." Regele Somn din **Mureșanu** rostește în consens: „Apari, tu, lună-n cer / Și fă din vis viață, din umbre adevăr !..." Iubirea estompează, momentan, sentimentul de frustrare. Splendidul **În lan** al lui Blaga era prevestit de eminescianul „cîntec de copilă" în „lan", de suflul de vînt din senin, care — în **Stam în fereastra susă** — întoarce filele unei cărți : „De ce mi-a-ntors el foaia / Unde-nvățatul zice / Că-n lume nu-i ferice, / Că viața este vis ?..."

★

Degradarea materiei accentuează deruta, de aici iluzoria retragere a privitorului în timpul interior. Singur principiul acvatic pare a rezista legii universale. Dacă neliniștitul **Okeanos** e-n veci în „floarea tinereții", strălucirea venețiană înclină spre moarte, cîntările pier sub forța coercitivă a veacurilor. Fapt lesne verificabil, lui Eminescu fenomenul de senescență îi vorbește mult mai acut decît altora : „Pierdut e totu-n zarea tinereții", scrie el în **Trecut-au anii...**, pierdere raportată îndeosebi la fondul spiritual. Arhetipurile se deteriorează, punînd capăt **încîntării**, deliciilor legate de „povești și doine, ghicitori, eresuri..." O teribilă conștiință a relativității îi taie avînturile, cît timp asupra speciei planează etern interdicția ieșirii din normă. Teroarea de infinit, care face ca existența să pară un simplu accident, sfîrșește în tristețe densă ; pentru regnul uman, **a putea** e totuna cu a adresa „soartei oarbe" un veto aleatoriu, van în fond, căci la urmă : „peste toate o lopată de țărînă se depune..." Rostirea de tip aforistic, gnomic, putea fi observată — treisprezece ani înainte de **Glossa** — în **Epigonii:** „Moartea succede vieții, viața succede la moarte". „Noi reducem **tot** la pravul azi în noi, mîni în ruină (...) / Toate-s praf... **Lumea-i cum este..."**

Infuzată în nenumărate pagini, inclusiv în proze, ideea că existența e desfășurarea previzibilă în perspectiva morții, sfîrșește în tristețe. Finalul decepționist la **Împărat și proletar** racordează pentru prima dată într-o viziune memorabilă conceptele **Viață-Vis-Moarte**, cu sublinierea că viața e re-început continuu : **„Istoria umană în veci se desfășoară, / Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău / (...) / În orice om o lume își face încercarea / Bătrînul Demiurgos se opintește-n van ; / În orice minte lumea își pune întrebarea / Din nou : de unde vine și unde merge floarea / Dorințelor obscure sădite în noian ? / / În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină. / Și-n toată omenirea în veci același om — / În multe forme-apare a vieții crudă taină, / Pe toți ea îi înșală, la nime se distainä, / Dorinți nemărginite plantînd într-un atom. / / Cînd știi că visu-acesta cu moarte se sfîrșește, / Că-n urmă-ți rămîn toate astfel cum sunt, de dregi / Oricît ai drege-n lume — atunci te obosește / Eterna alergare... ș-un gînd te-ademenește : / Că vis al morții eterne e viața lumii întregi".**

De „dorinți nemărginite" **(desiderii infiniti)** vorbea, întocmai, și Leopardi **(Sopra il ritratto di una bella donna).** Într-un semnificativ monolog, **Către sine însuși**, solitudinea interioară îngrozește : „Amar și plictis / Viața nu e nimic altceva ; lumea e noroi...".

POST RESTANT

Cum s-ar crede, mîine-poimîine se vor aprinde și cireșile — globulele roșii ale primăverii —, după aceea visinele, căpșunile, caisele, merele, perele, strugurii, zmeura, frunzele toamna, zăpada... și iar așa, totul de la început pînă la sfîrșit, aidoma versurilor cîntate la grădiniță : .....În serile cu tei în floare. / Pe uliți pline de parfum, / Tu treceai îmbietoare / Și rătăceai pe același drum, / Și cînd vedeam că tu nu vii, / Copil cu luminos suris / Îți fredonam o serenadă..." Cam așa se întîmplă în majoritatea textelor pe care le primim în luna mai, „unde treabă ai nu ai, noaptea tu te uiți la lună, umbli după nună, ah și vai ce voie bună !". Pînă aici s-ar crede că facem „poșta redacției", dar nicidecum, reproducem numai spiritul în care ni se scrie, ca și cum corespondenții noștri ar dori să ne rupă inima, un picior și-o mînă, să ne fringă sufletul și să ne toarne pe cap apă de trandafiri roz-bombon, cu cozile cuprinse în poleială : „Se aude un cîntec. Minunat !... E tangoul care-i plăcea nespus bunicii — «Vioară cu melodia ta, vioară, / Cînd ai cîntat întîia oară / Iubirea poate se născu". Dar hai să fim ceva mai serioși și să adăugăm la „dosarul" căluțului de circ alte și alte file, pe care le primim de peste tot, cea mai bună dovadă că acesta a fost, este și va fi o mare vedetă, o glorie cabalină, ca să zicem așa. Deci : "...și noi am avut un căluț mai năzdrăvan, nu știu dacă fusese la circ, dar orice făcea ne umfla rîsul. Odată, s-a ridicat în două picioare, s-a învrtit de două-trei ori în loc și pe urmă a început să-și frece botul de obrazul lui tata. „Hoo de aici, gloabă, a zis tata, dînd să-l împingă, însă căluțul nu și nu, ba chiar i-a pus picioarele dinainte pe umeri, ca și cum ar fi vrut să danseze cu stăpînul lui. Tata, ce mai, s-a speriat de i-a căzut pălăria de pe cap și a zis : „Măi, stai cuminte, că acum te pun la ham, oi fi crescut tu mai repede și nu mi-am dat eu seama". Dar noi, copii, lasă-l tată, nu vezi cît de mult te iubește. Și așa era. Îl iubea pe tata foarte mult, la război au plecat împreună și împreună au și murit. Tata mai întîi, lovit de un glonte și pe urmă căluțul acela alb, la capul lui, fără să bea și să mănînce nimic. Avem și acum un tablou în casă cu un cavalerist întins pe pămînt, plin de snge, și la capul lui, nechezînd de durere, un cal alb. Eu l-am făcut, deși cred că mai bine, la căpătîiul tatei, aș fi pictat o mireasă albă, poate mireasa lui dintîi".

ALICE SIMA, București : Ilinca, bunica, l-a cunoscut pe pictorul Dinu Florescu la vernisajul expoziției acestuia și s-au căsătorit după o lună. Fiul lor, Andrei, a cunoscut-o pe Sonia, fiica pictorului Ion Vladimir, tot la un vernisaj, și după o lună... Astfel, a venit pe lume Cantinca, ea n-a iubit pînă la 20 de ani, dar... „Să fie oare anormal faptul că pînă acum n-am iubit ? O, Doamne, ce ginduri îmi pot trece prin minte ! Trebuie să mă grăbesc. Ce-ar fi să merg îmbrăcată, așa, cu rochia bunicii ? Așa va fi și ea prezentă, într-un fel, la expoziția bunicului..." Ei bine, la acest (iar) vernisaj îl cunoaște pe pictorul Ovidiu Grama. Normal, în tradiția femeilor din familie, ar fi urmat căsătoria peste o lună. Dar nu. Și Catinca suferă : „Unde plecați voi fecioare-stele? Unde fugiți voi iluzii ale iubirii mele ? Unde ați dispărut ? Unde, unde ? Vroiam să vă întreb, cînd vine iubitul meu ? Cînd vine... Hei, voi, spiridușii nevăzuți ai văzduhurilor, aduceți înapoi gîndurile mele care dau tîrcoale unui bărbat pe care-l aștept de — azi se împlinesc — șase luni. Fie-vă milă de el (? !)... El rîde. Eu suspin. El trăiește. Eu vegetez". Eroina încearcă zadarnic să-și regăsească iubitul la alt vernisaj, dar : „Blestemat vernisaj — tu care ai adus fericirea bunicilor mei, părinților mei — de ce pe mine m-ai făcut să sufăr ?!" Din fericire mai sînt vernisaje. Or, de ce nu vă faceți pictoriță ca să vă dați adresa în catalog ? Ați avea mai multe șanse să iubiți și să fiți iubită, nu? Dar dacă rupeți tradiția și vă îndrăgostiți de un sculptor n-ar fi mai bine ? Oricum, lăsînd gluma și ironia deoparte, (deși ne-ați scris că vă plac), vă așteptăm cu altceva, mai de vară, însoțit de cîteva date despre dumneavoastră (așta, dacă n-o fi totuși adevărat tot ce ne-ați scris : (.....Am rupt aceste file din caiet. I le voi trimite așa cum sînt. Cu șterșături și cu greșeli. Sper să mă înțeleagă. Să mă caute").

IONUȚ MIHAI CONSTANTINESCU, Ploiești: Din „Revederi" reținem ca fiind cel mai bun lucru ceea ce i-a spus regina Izabela lui Cristofor Columb : „Plutește drept înainte și dacă pămîntul pe care-l cauți nu există încă, fii sigur că Dumnezeul îl va crea într-adins pentru a-ți răsplăti îndrăzneala". Din „Drumul" începutul : „Știu că sus, în piață cerului, cineva mă așteaptă". Păcat că ați continuat. Iar dacă ați luat premii pentru poezie, de ce nu vă vedeți de ea ?

VALERIU VAȚEL, București : Ar fi fost mai bine să trimiteți scrisoare direct la adresantă. Ce atîtea ocolișuri ?

KIȚU DANIEL, Brăila : „Aștept cu nerăbdare rezultatul, care (.) oricum ar fi (.) nu-mi va afecta proiectele literare". Mulțumim pentru sinceritate. E greu însă să fii iubit de „o floare de lotus" cînd te ridici de lîngă ea„ de pe bancă, și să te duci după altă floare. Iar dacă ea, totuși, v-a telefonat ca să vă spună că vă iubește în continuare, așteptați-vă la tot ce e mai rău. Pînă la noi ordine, adresați-vă Cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor din Brăila, Sau Cenaclului „Mihu Dragomir", din același oraș.

RADU N. SIMION, Bacău : «Îndrăznesc să vă răpesc din timpul dvs. prețios, în primul rînd pentru a mulțumi redacției revistei „Luceafărul" că există și scoate această publicație, întru bucuria mea și cred a multora, și în al doilea rînd pentru a supune competenței dv. un text ce se vrea a fi „ceva", măcar și un „început", text scris poate mai mult din dorința de a nu citi „Luceafărul" doar ca simplu cititor".

Textul e scris, cum mărturisiți, acum aproximativ 10 ani, deci cînd aveați 20 de ani. Așteptăm ceva mai nou, o „rătăcire de zi", dacă se poate, nu „nocturnă".

ȘTEFAN DRAGOMAN, Tîrnăveni : 17 pagini bătute la un rînd, pe ambele părți ale foii, e totuși prea mult, mai ales cînd se scrie cu toptanul, așa, de dragul scrisului, cu observații și conversații „salonarde" într-un... compartiment de tren, între așa-zîși studenți. De aceea, am citit numai textul bătut pe o singură parte a foii. Dacă nu vă stăpîniți, nu mai trimiteți, pentru că nu ne place grafomania.

DAN MIHAI, Negrești, Vaslui : Desigur, sînt cazuri în care datcilografierea textului este greu de făcut, dacă nu imposibilă. Aceasta însă nu înseamnă că ni se poate scrie ilizibil, ca unei rude apropiate. În ceea ce privește declarațiile, copiile legalizate, adeverințele etc. dați-le în altă parte, acolo unde vă pot fi folositoare. Noi nu primim decît proză, iar în cazul în care aceasta are șanse de publicare, dorim să cunoaștem autorul. Normal, nu ?

FĂNUȘ CRIȘAN, Galați : „În primul rînd sînt foarte exigent, astfel încît nu știu dacă vreodată voi putea spune că sînt mulțumit de ceea ce scriu. Și dacă vă spun că tatăl meu literar este Fănuș Neagu ați înțeles acest lucru..." Am înțeles, parțial, pentru că totuși vă cheamă Crișan. De aceea, poate, scrieți : „Am aminat căsătoria de teamă că m-ar tulbura, pentru ca acum să aștept, de la un proiectat mariaj, tocmai ceea ce nu mi-a oferit burlăcia. Inhibiția și starea de neliniște mă cuprind prea repede și nu reușesc să le combat (coniacul ajută puțin !)". N-am putea spune că nu ne-au interesat povestirile dvs. despre bătrîni și bătrînețe. Mai ales „Somnul greu". Să vedem. Deocamdată mergeți la cenaclul din localitate, condus de prozatorul Apostol Gurău. Să vedem ce zice și el.

MARIANA BODOLICĂ, Iași. Sînteți ca un pescar (pescăriță, tot una) care aruncă la peste mai multe undiți cu cîrlige diverse. De aceea prindeți atît de puțin, peștii vă știu de acum și se feresc de aforismele dumneavoastră. Cînd vă veți hotărî să-l pescuiți pe Marele Chit, mai trimiteți-ne. Pînă atunci, faceți o pauză. Trageți-vă puțin sufletul, ce dumnezeu !

Iulian Neacșu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

CATALOGUL CORĂBIILOR U.M.N.S

Continuu deci comentariul asupra cărții „Nichita Stănescu atît cît mai știm noi", uimindu-mă cît de mult poate să-mi placă titlul ei, cam neadecvat. Nichita atît cît **il** mai știm ? Atît cît mai știm noi, **ce** ? Și-apoi vorba unui „proverb" de epocă, îndreptățit : **care noi** ?

Fiindcă autorul cărții, mult înzestratul Aurelian Titu Dumitrescu a izbutit atît de bine să se aseze în umbra scriitorilor intervievați, micșorînd propria-i participare la cartea (totuși a sa) încît ți se pare că subtitlul ei (sau, mai sigur, o parte din titlu) ar trebui să fie mai degrabă „Nichita, așa cum l-au știut **ei**". Sau (aberant, totuși) „Nichita atîta cît îl mai putem ști"...

O carte **de** Nichita ?

Despre ?

Alta ?

Alta. Nichita continuă să „scrie" cărți, există pe mai departe (spre totdeauna) în literatura noastră, incită, provoacă legenda. Încurcă jocul generațiilor. Se adaugă plin de orgoliu unor „pomelnice" sacrosante de clasici în viață (și nu chiar...) e așezat în fruntea unor „furioși" încă neexprimați la moartea lui.

Am văzut ce și cît a scris acest om. Nu foarte mult. A scris mai puțin decît se bănuie, a tipărit (în volume) și mai puțin. Pare incredibil, poetul în stare să dicteze într-o singură seară douăzeci de poezii, ei, improvizatorul fără egal, alcătuia volumele cu mare anevoință. Ultimele („Epica magna", „Operele imperfecte", „Noduri și semne") nu mai sînt simple culegeri de inedite ci construcții riguroase, logice alcătuiri după un „plan" de perspectivă din care nu se poate disloca nimic fără a primejdui atît enunțul dogmatic dar și „demonstrația". Omul dedat risipirilor de tot felul avea o adevărată **frică** de carte (ideea de carte), considerînd sub semnul precarității aparițiile (oricît de dese) în presa literară. În dosarele în care își colecționa textele virtuale lor volume nu figurau, nici măcar pret de un vers, improvizațiile. Ce ginduri avea cu ele ? Ce „destin" le pregătea ? Greu de presupus. A fost Stănescu acesta scriitorul cu cea mai ridicată „cotă" de glorie în anii (nu puțini, nici prea mulți) în care s-a rostit ? Nici pomeneală. El a fost contemporan sau doar coleg de zat tipografic cu Philippide, Botta, Beniuc, Jebeleanu. Cu ei și cu alții, el a împărțit „găina gloriei" (o zicere a lui Maiacovski) nealegîndu-se cu vreun hartan în plus. Premii, distincții ? Le-au avut și alții. Aspect fălos ? S-a mai văzut. Talent în „recitări" de versuri ? Sub performantele altora. Humor ? Din fericire humorul nu e un monopol ploiestean. Tot aurul (argintul) cu care îi știam brumate, tomurile, a rămas ca la început ? O, nu, unele licăriri s-au mai șters. Îi aflăm cusururi. Limite.

Atunci ?

A apărut după **vid** ? Orice veleitate a poeziei noastre a expiat odată cu despărțirea de el ? Nimic din toate prezumțiile avansate nu „explică" fenomenul Nichita ce nu e numai literar. Nichita n-a scris (și n-a trăit) **doar** pentru el. L-a implicat în Istoria Scrisei noastre, apropiindu-se de Cei Vechi, bătrînii-copii ai începuturilor poeziei românești cărora le-a descifrat cu exultare versificările fericite, bătînd temenele la Cărlova, Heliade, sau Pann (cel pupat pe... sira spinării) și așezînd în „chip le vers" pagini din cronici moldave.

Și-a trăit (îndurat) propria carieră începută crispat, sub semne deloc benefice și sfîrșită prin a reface imaginea de multă vreme abandonată a poetului național. Liderul generației '60 s-a înfruntat repede cu clasicii momentului literar pe care n-a avut nesăbuința să creadă că-i poate învinge, cu armele lor. El s-a mulțumit să exprime, cu armele lui, acel uluitor Altceva cu care a vrăjit și încă vrăjește. Firesc s-a simțit **obligat** să-i încurajeze pe tineri cu „tehnici" insolite și, fapt ce e din nou o fertilă întoarcere la trecut (la practici tradiționale pentru lumea muzelor) a legat solide împătimite amicități și cu alți slujitori ai artei, pictori, actori, comozitori. Modestul apartament din Piața Amzei devenise, în ultimii ani ai poetului, cînd placă turnantă a artelor, cînd rampă de lansare, cînd boem falanster, cînd U.M.N.S. dulce, inflamată abreviere pentru... Uzinele de metafore Nichita Stănescu...

Gheorghe Tomozei

DAVIDOVICI

Într-o dimineață dintr-o altă primăvară am cunoscut un bărbat subțire, de statură potrivită, cu umeri largi și mers de om antrenat. Mișcările lui sugerau forța nervoasă, explozivă. Era îmbrăcat în pulover și blugi. Era tuns scurt, fața lui emaciată te trimitea cu gîndul la un sportiv de mare performanță, care trece zilnic prin antrenamente tari. Privirea lui albastră te atîntea cu franchețe, dar și cu o abia simțită neliniște. Era ca și cum bărbatul cu mîini frumoase te-ar fi privit, dornic de comunicare, dar în același timp s-ar fi uitat și în sine însuși pentru a se convinge, a suta mia oară, că forța lui vitală este încă intactă.

Bărbatul era Doru Davidovici, locotenent colonel de aviație, și prozator.

S-a întîmplat apoi să îl vizitez la unitatea sa. I-am ascultat opiniile despre înrudirea dintre omul de acțiune și scriitor. Împreună cu el am mers printre avioane. Mi-a arătat mișcările esențiale ale pilotajului. Pe acest buton se apasă atunci cînd vrei să te catapultezi, mi-a spus. L-am văzut decolînd. Cînd supersonicul pilotat de el se îndrepta către pistă, i-am văzut semnul de salut, mie adresat, am simțit fiorul solidarității.

I-am citit apoi cîteva romane. Cărți cu scriitură nervoasă, cu bărbați trăind într-o lume a poeziei dure, aviatori înălțîndu-se vertiginos, săgetînd cerul și apoi revenind într-o lume parcă prea strîmtă pentru ei.

Doru Davidovici a murit în ziua de douăzeci aprilie, în vîrstă de patruzeci și trei de ani, nouă luni și paisprezece zile. Nici unul dintre personajele sale, după cîte știu, nu vorbește despre felul cum unul pilot de supersonice i-ar plăcea să-și încheie existența. Dar dacă Davidovici ar fi scris un roman în care să apară și o asemenea confesiune, personajul său ar fi spus : Aș vrea să mor așa cum am trăit, contopit cu avionul, cutremurat de trepidațiile lui, dizolvat în zbor.

Voicu Bugariu

Oameni, priveliști și locuri

Urmare din pag. a 4-a

podurile ce se arcuiesc peste riu au maiestuozitatea marilor repere urbanistice și nostalgia cursului de apă (căci orice apă strînsă bine în chingi revarsă nostalgii). Între zonele moderne, întinse cartiere ce respiră liniștea vremii ce-au curs abundent, și între ele alte zone cu pămînt răscolit, cu vinzoleală și frumuseți aflate, deocamdată, doar în liniile arhitectilor. S-a construit și se mai construiește la Satu Mare, dar linia arhitecturală tine seamă de specificul locului, de principiile utilului și frumosului. Echilibrul orașului a fost dat de prezența unei industrii puternice (cine nu leagă aproape automat azi Satu Mare de „Unio", „23 August" sau „Mondiala" ?!), de o justă raportare la dezvoltarea generală a țării. De asemenea, municipiul se arată ca un puternic centru de învățămînt, bazat și el pe principiul armoniei. Liceul de matematică-fizică, elevii și profesorii de aici tin în dreptul inimii două iubiri: pentru Eminescu (zilnic, la statuia Poetului, se află flori proaspete) și pentru științele exacte (laboratoare moderne, utilate complex și desene mari cu complicate formule fizice sau chimice te întîmpină spre a te apropia parcă de misterul pe care se bazează secolul nostru).

Să reținem, în acest context, munca deosebită pe care o desfășoară la centrul de creație și cultură socialistă pentru tineret directorul Ionel Silaghi și toată trupa sa de colaboratori, aducînd aici, în municipiu, tot ceea ce este specific, cultural și artistic (de la dansurile și cîntecele din zona Codrului la cele specifice Oașului), tinuturilor sătmărene. Cuvîntul de ordine pare a fi temeinicia, seriozitatea cu care tinerii se angajează în tot ceea ce tine de viața lor. Dovadă : și faptul că sălile unde s-a desfășurat festivalul „A. E. Baconsky" au fost pline. Pline de oameni tineri ce-au făcut din acest festival în primul rînd o sărbătoare a lor, a tinereții lor spirituale. De altfel, prezența unui grup de scriitori extrem de talentați și de serioși — Vasile Tarța, Radu Ulmeanu, George Vulturescu, Ion Bledea, Anamaria Pop — confirmă impresia generală a unui loc geometric cu puncte egal apropiate de cultură și educație.

Cum debutul absolut al lui Baconsky se leagă de tinutul sătmărean (debut într-o revistă din Carei), cum numele lui Baconsky se leagă de o acută luptă cu inerția și se mai leagă de o mare seriozitate artistică în tot ceea ce întreprinde un scriitor pe parcursul existenței sale, să credem că acest debut al unui festival sătmărean — un debut extraordinar — va fi continuat la înălțimea pe care au reușit să i-o dea acești oameni tineri care s-au ocupat de el. Pentru oamenii minunați — seriosi, harnici și talentați — ai tinutului, pentru grija lor ca nimic din ceea ce este valoros, autentic să nu se piardă trimitem un gînd frumos.

● În cadrul amplelor manifestări omagiale dedicate centenarului morții poetului național Mihai Eminescu, Muzeul Literaturii Române a organizat în ziua de 20 aprilie, la sediu, studioul de istorie literară : „Mihai Eminescu în ultimele revelații documentare" iar în ziua de 21 aprilie la Casa memorială „G. Bacovia" simpozionul **De la Mihai Eminescu la G. Bacovia.** Au participat : Victor Crăciun, Diana Cristev, Marga Labiș, Nicolae Mecu, Alexandru Predescu, Flaviu Sabău, Gabriel Bacovia, Valeriu Filimon, Lia Șahighian, Victoria Dobre.

● Muzeul Literaturii Române a organizat în ziua de 25.04.1989 orele 15,00 la Centrul de cultură și creație „Cîntarea României" al Întreprinderii de utilaj chimic „Grivița Roșie" simpozionul cu tema **„1 Mai 1939" — moment de seamă în viața politică a țării (50 de ani de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică a oamenilor muncii din Capitală).** Au participat : Dumitru Bălaeț, Viorel Cozma, Traian Udrea, și actorii Lucia Mara și Ion Lemnaru.

CUMPĂNĂ Aşchii

I. Există ceva mai ascuțit decît o sabie păzind o femeie frumoasă ?

II. Labirintul cîmpiei este cel mai subtil labirint : nu sînt acolo pereții suciți care să-ți arate pe unde să te rătăcești. Cîmpia Eternă este pedeapsa mirifică a libertății totale. Navigatorii tuturor timpurilor au tînjit, în ceasurile lor de veghe, după un labirint precis.

III. Întunericul a inventat urechea și lumina a inventat ochiul. De atunci, urechea vede întunericul și ochiul aude lumina.

IV. În critica literară, un act de simpatie care justifică o faptă inestetică nu poate fi considerat ca un act estetic. Euforia estetică, perfect umană prin mai mult decît deplina ei necesitate, nu se poate realiza. Cînd există, miseria esteticii are măsura salivei cîinelui experimentat de Pavlov.

V. Despre condiția **Jurnalului. Oameni și cuvinte.** „În timp ce citeam ceva la bucătărie, mi s-a ars fasolea. Am mîncat, am dormit, am plecat. Mi-am făcut meseria la locul unde cu dragoste lucrez. Am schimbat cîteva vorbe, am plecat și cîteva idei metafizice mi-au trecut prin cap, în timp ce veneam către casă ; eu n-am știut niciodată ce înseamnă idei metafizice, dar cred că despre ele era vorba. Dacă aș scrie un Jurnal, zău că aș avea multe lucruri interesante de spus ! Să încep Jurnalul : «În timp ce citeam ceva la bucătărie, mi s-a ars fasolea». Conform etimologiei cuvîntului **Jurnal**, e firesc să scriu numai despre întîmplările zilnice. Mulți au scris Jurnale celebre dar au pierdut din vedere un lucru de o uriașă simplitate : de la căderea serii pînă cînd se crapă de ziuă, orice însemnare nu-și are locul aici. Trebuie să găsesc o soluție !".

VI. Oximoron. O îngimfare smerită.

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

andra mehedinți

Vis

Cal alb, stema nopților mele,
Vedenie sculptată pe retină...

Or să-mi crească brazi pînă la stele
În fiecare mînă, și-or să vină
Veverițele să se joace
Cu conuri de brad și cu ace....

Cal alb...

Ciuta

A căutat
Și-a așteptat
Sclipiri în ape
Ca să se-adape.
Dar apa-i rece,
Și unda trece,
Și fără sclipire
Sau amăgire
S-a adăpat
Și a plecat
Fără să știe
Că-i apă vie.

Inele pentru un dor de-acasă

Am căutat zborurile în cuvinte,
Inele lucitoare
Să pun la picioare
Păsărilor din gînd.

Am căutat pînă cînd
Am găsit printre clipe
Ascunse aripe
Pentru păsările din camera albastră.

Clipele tremurau pe geana unui hotar
Între piatră și cer,
La răspîntii de ger,
Deasupra unui dor.

Și nici un nor
Nu risipea ploi
Peste satul din noi,
Cuprins între păduri și zboruri-inele.

Peisaj

Ceață în vale,
Nimeni pe cale,
Marcaj stingher
Un colț de cer,
Piatră în jur,
Cremene sur,
Un fir de floare,

O rază de soare,
Șuier de vînt —
— Singurul cînt,
Un corb...

Norii mă sorb.

Sculpturi de Gabriel Dinu

Dacă vrei

Dacă vrei să mori cu mine
Te aștept încă vreo sută
Pe la maluri și pe plută,
Dacă vrei să mori cu mine ;

Nu mai spun că mi-e rușine,
C-a trecut ca luna mută
Clipa cea necunoscută
Unică de-a fi cu tine.

Timpului o să-i fiu hrană
Ca o veche, blîndă, rană
Care macină cu schimbul
Cu răbdare și cu ură
Cele cu și fără-aură
Și Infernul și Olimpul.

Gheorghe Pituț

«Suma vieții noastre istorice»

Urmare din pag. 1

poporului nostru, lupta pentru asigurarea și consolidarea independenței naționale nu s-a încheiat.

„Libertatea din lăuntru — arătase Nicolae Bălcescu — e peste putință a dobîndi fără libertatea din afară." În condițiile în care însemnate provincii din teritoriul național se aflau, după 1878, încă sub stăpîniri străine, desăvîrșirea procesului istoric al eliberării tuturor românilor și al reunirii lor într-un stat unic independent devenea esențială pentru progresul general al societății românești. Marea Unire din 1918 avea să consacre o nouă și semnificativă treaptă în consolidarea independenței românești.

Barbu Delavrancea relevase încă din secolul trecut că „Independența politică stă în strînsă legătură cu independența economică". Cîteva decenii mai tîrziu, cunoscutul om politic I.G. Duca arătînd necesitatea apărării intereselor românești în fața ofensivei financiare străine arăta: „Noi considerăm că independența politică a unui stat rămîne o simplă iluzie, o simplă ficțiune dacă acesta nu are în același timp și independența economică".

Prelucînd și dezvoltînd tradițiile de muncă și luptă ale forțelor democratice, Partidul Comunist Român și-a asumat misiunea istorică de a conduce poporul român pe drumul unei ere noi, a libertății și independenței depline.

Se poate afirma că optînd pentru socialism, națiunea noastră s-a angajat din acea zi glorioasă de 23 August 1944 pe un drum eroic avînd ca obiectiv suprem realizarea și consolidarea independenței depline a României. Din acest punct de vedere, istoricul forum al comuniștilor români din iulie 1965 a constituit o piatră de hotar, deschizînd o epocă de profunde prefaceri revoluționare, care a avut și are drept fundament teza științifică a legăturii indisolubile dintre independența și suveranitatea națională și dezvoltarea democratică a unui popor. „Nu poate exista socialism fără independență și libertate națională" — subliniază președintele Nicolae Ceaușescu. Independența și suveranitatea națională stau la temelia întregii politici a partidului și statului nostru, ele constituind premisa esențială a dezvoltării construcției socialiste. „A avea o preocupare pentru asigurarea unei vieți demne, independente a unui popor — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — nu poate fi numai ceva specific românesc : este o preocupare a tuturor acelora care doresc într-adevăr să servească interesele poporului și interesele progresului umanității".

În cei aproape 24 de ani ce au trecut de la acel memorabil eveniment din istoria patriei, sub clarvăzătoarea conducere a Partidului nostru Comunist, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — identificat cu idealurile cele mai scumpe ale țării, genialul făuritor al României contemporane, poporul român a reușit printr-o mobilizare exemplară și un efort creator propriu și original să dea un conținut real și plenar independenței românești.

De aceea, noi, istoricii, în același timp și participanți activi la opera de înălțare a patriei socialiste, am înregistrat cu o deosebită mîndrie patriotică marea victorie repurtată de poporul nostru, anunțată de președintele Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară a C.C. al P.C.R. : *„Zilele de 12—14 aprilie 1989 marchează — se poate spune — o deplină independență economică și politică a României ! Pentru prima dată în istoria sa îndelungată, România nu mai are nici o datorie externă, nu mai plătește tribut nimănui și este cu adevărat independentă și economic și politic !"*

Pilduitoarea activitate a poporului român, lecția de patriotism pe care ne-o oferă zi de zi, strîns unit în jurul Partidului, al președintelui său iubit și stimat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie argumente convingătoare care ne dau încrederea și garanția că pe acest pămînt românesc se vor adăuga statornic noi împliniri de progres și civilizație.

În universul memoriei

Urmare din pag. I

pensabilă poeziei legătura permanentă între particular și general, autorul ne demonstrează în versurile sale că această relație există, propriei trăiri raportîndu-se în mod constant, la un macrocosm ce nu e deloc surd la stările de spirit ale poetului. Se pare că universul rural este o constantă a liricii lui Constantin Preda. În ultimul volum, însă, culorile rustice se estompează, nu mai apar elementele componente ale unei naturi mitice. Am putea afirma că acum autorul merge spre o esențializare a diversității lumii, spre o concentrare a unităților dialectice ce alcătuiesc universul. De data aceasta, Constantin Preda preferă interiorul unei simple odăi în care stările de spirit să cocheteze cu obiecte perisabile. Nebănuiți zei rustici se ascund sub chipul lemnelor, în spatele snopilor de grîu, în freamătul frunzelor. Se poate spune că poetul încearcă uneori un lirism păgîn prelungit dincolo de virstele uitaților aezi. Alteori, cînd spiritul autorului e însetat de noi orizonturi, el pribegește prin zone periferice ale unei urbe provinciale cutreierînd tavernele în căutarea unei temporare împăcări cu sine, într-o atmosferă bahică. De la F. Villon și pînă la Al. O. Teodoreanu s-a format o tradiție a cîntăreților de hanuri care practică ritualuri dyonisiace : Constantin Preda se înscrie și el, prin unele creații, în această tradiție : „sărac cu duhul, n-am o lețcaie / să-mi cumpăr pe la hanuri o odaie / doar o garoafă pentru pită / și ața-n slovă risipită". („Opaiț").

Poezia erotică din acest ultim volum relevă oscilația poetului între pasiune și rațiune : iubita, fire înzestrată intelectual și dăruită de zei, este o ființă care aspiră spre spațiul uranic, dar nu e lipsită de tentații telurice : „n-am să pot face niciodată casă bună cu ea / de la zei primește daruri, / ...cu aștri discută de la egal la egal / semn de mare putere sau frică / nu-i scapă gavotă sau bal, / nici trupul meu la o adică". („Mariaj iarna").

Dincolo de toate aceste sentimente pe care le încearcă, poetul rămîne un elegiac : „tristețea dă cu banu-n sus / e pajură sau chipul meu bălai apus ? / ...ceasornic vechi atita sînt / cu minutare de pămînt" („Soldă"). Minuitor al distihului, frămîntat de propriile căutări, cîntăreț al unui sat mitic, continuator, pe alocuri, al unei tradiții anacreontice, utilizînd des „engambamentul", Constantin Preda dovedește reale virtuți artistice.

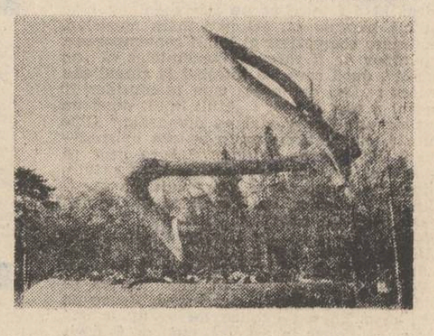

Rădăcinile sculptorului

În cazul sculpturii din rădăcini, noduri și fibre din crengi, fie că lucrul minții și mîinii, care corectează, completează sau îndreaptă natura se petrece în Japonia, Canada, Brazilia, India sau în România, fantezia artistului conlucrează cu frumusețea și energia unduitoare a fibrei pentru a descoperi acolo ființe la modul antropomorf, zoomorf sau fitomorf, ori pur și simplu euritmii de ordinul modulilor melodici. Aceasta din urmă este și predilecția lui Gabriel Dinu, (expoziția sa de sculptură-pictură este găzduită de Galeriile de artă din Iași) cel care adesea se lasă purtat de fantezia sa spre un elogiu al rădăcinilor ca monumentalitate în sine. Doar cîteva excepții din compozițiile lui realizează ideea de zbor, par seve pulsînd în aripi, ca în mitul lui Manole, rupîndu-se din tulpini imaginare direct în verticală, fără vertijul florilor, fără dorința de a se mai întoarce pe pămînt.

Călător mai întîi între prietenii săi Constantin Lucaci, autorul fîntînilor din argint viu (premiul Herder) și Gheorghe Iliescu-Călinești (premiul U.A.P.) de la care a „furat" meseria aceasta veche de mii de ani pe acest teritoriu al românilor din Carpați, amîndînd-ne de două decenii cînd mituri, cînd legende, apoi călător prin Scandinavia și Olanda, Italia și Orientul Apropiat, ca pelerin sprijinîndu-se în cîte un sens poetic al lucrărilor în lemn (mai mult șlefuite ca pietrele semiprețioase, decît cioplite) el mărturisește frăția poporului său cu codrul, cititorirea în lemn a vetrelor tradiționale și a unei civilizații ingenue, numite cîndva și de inflexiuni pontic-danubiene. Nu îndrăznesc să fac apel la larghețea spațiului „mioritic" pentru că alcătuirile naturale pe care le alege Gabriel Dinu pentru prelucrările sale sînt compuse concentrat în jurul unor sfere sau ovoide, în succesiunea lor de tuberculi înscriși unul în altul, cu o forță centripetă dominantă, fără echivocul expansiunii, fără linii de deschidere spre orizont.

Nucleele lui Gabriel au și o anumită senzualitate a rotunjimilor șlefuite și lustruite pînă la expresia unor forme eventual anatomice, pot face, într-un context polisemic trimiteri freudiene, dar dominanta de ansamblu este abstragere și reținere întru elogierea și sacralizarea rădăcinilor care ne leagă cu noduri veșnice de acest pămînt. Este în lucrări o stare de comunicare cu ancestrii și obiceiurile, muzica și mișcarea unduitoare, ca la sîrbările din Valea Prahovei sau a Izei, a Moldovei, Siretului sau Tisei, pe Olt sau în apropierea brațelor Dunării, pretutindeni unde modulul muzical se adună greu, meditativ, din meandre de înțelepciune adunată în multe veacuri. Izbucnirea în flori și în ochi de poeme, deasupra lemnului contorsionat, este alt capitol al existenței, presupus, implicat, dar care nu se rostește acum. Este așteptare.

Răbdarea și așteptarea, tenacitatea se presupun în elogiul rădăcinilor. Scotîndu-le la iveală, în plină lumină, Gabriel Dinu le elogiază rotunjimea și tăria, nu urmărește teribila ramificație din întuneric, amărăciunea și rătăcirea în monstruoase labirinturi. El prevede și premerge rotunjimii fructului, cu o sobrietate care face din senzualitatea ritmurilor ronde doar o aluzie de finețe poetică, nu un scop în sine.

Mărite, prin situarea în peisaj, obiectele sale de sculptură mijlocie, își relevă mărimea monumentală. O amplificare ulterioară pare iminentă. Este aici o calitate plastică rară pe al cărui fir de apă s-ar cuveni să călătorească în viitor, mai hotărît, acest ambasador modest al civilizației noastre de lemn vechi și neprețuit de frumos. Aluziile la analogiile precolumbiene, ori oceanice, țin de adevărul elementar că ne înrudim în basm și mit cu întreaga copilărie a lumii. Noutatea nu-i decît puterea fanteziei sale de a ne redescoperi. Legile creșterii fibrei, a cercurilor, nodurilor, ramurilor, ca și toate legile firii (obiective) nu pot fi inventate, ele se cer descoperite și redescoperite de fiecare generație, din nou, altfel, cu prospețimea marilor sentimente. Mirarea, iubirea, ura, meditația în fața morții, continuitatea, ca și primăvara, așteptarea le-a redescoperit Gabriel Dinu căutîndu-și felul de a le exprima cu firea lui în firea lemnului. El nu-și inventează nici caracterul bărbătos, de un lirism reținut, nici lemnul ales și tare. Arta lui se află la intersecția precisă a drumurilor acestor două ființe pînă acum distincte, confluente abia după modul său de a le reuni într-un gest poetic unic.

Radu Negru

*) Preferam pentru tonalitatea generală gravă, pentru sobrietatea expoziției de la „Cupola" din Iași, ca pereții galeriei să fie acoperiți cu mari planșe de grafică sculpturală, așa cum am văzut în atelierul lui Gabriel Dinu.

«PĂMÎNTUL NATAL E PREZENT ÎN CÎNTEC, ÎN POEME...»

La vîrsta sa patriarhală, maestrul Zeno Vancea își întîmpină vizitatorul cu proverbială amabilitate, cu alura sa tinerească și cu spontaneitatea și vioiciunea spirituală ce-l caracterizează și-l fac de-a dreptul de invidiat.

— Maestre Zeno Vancea, vă propun să încercați o evocare a personalității lui George Enescu, acest atît de reprezentativ creator român.

— Ca om, nu prea am avut multe ocazii să-l întîlnesc pe George Enescu. N-am purtat decît vreo două convorbiri mai apropiate, cu prilejul venirii sale la Tîrgu Mureș, unde a concertat de mai multe ori. Sînt un admirator nețărmurit al lui George Enescu. Cunosc foarte bine creația sa. De fiecare dată cînd o aud, muzica lui mă vrăjește. Sînt fericit că avem o personalitate atît de amplă, care a dus faima țării noastre dincolo de hotare, făcînd larg cunoscute muzica românească și geniul creator românesc.

— La care se adaugă, desigur, acțiunile directe determinate de prezența lui George Enescu înlăuntrul hotarelor țării unde a trăit întregul popor prin forța sa creatoare, ca și prin incomparabila sa capacitate de interpretare.

— Da, foarte just. Amintesc că George Enescu considera de datoria lui să meargă pînă în cele mai mărunte tîrguri ale țării, să facă cunoscute capodoperele muzicii universale și, citeodată, și lucrările sale, oamenilor care nu prea aveau ocazie să se întîlnească cu o artă atît de înaltă, de rafinată, ca aceea a sa.

— Ați spus „citeodată și lucrările sale"... aș dori să vă întreb dacă l-ați considerat pe marele artist un om modest ?

— Extrem de modest. Asta a fost chiar una din marile sale virtuți. Cunosc o anecdotă, de fapt se spune că este reală, am auzit-o de la un muzician din străinătate. Enescu călătorea odată împreună cu Rachmaninov, venind din America. El l-a întrebat pe Rachmaninov cine este, după părerea sa, cel mai mare muzician, cel mai mare compozitor al lumii contemporane. Rachmaninov ar fi răspuns „bineînțeles că eu sînt acela", după care l-a întrebat la rîndul său pe Enescu : „Dar dumneata cum te consideri ?" Răspunsul a fost grăitor : „Mult, mult după un compozitor atît de genial ca dumneata." Cine se oprește, cine întîrzie puțin asupra episoadelor vieții lui George Enescu, deduce ușor că acesta a fost un om foarte discret cu privire la propria sa persoană, la personalitatea sa.

— Vă propun ca în continuare să vă referiți la creația muzicală enesciană.

— Este foarte greu să o definești în cîteva cuvinte. Enescu recunoaște singur că, în tinerețea lui, a fost influențat de Brahms, și, mai ales, de Wagner. Iată, am în față cartea sa apărută în 1964 la Editura Academiei. Redau un citat în care Enescu explica de ce nu a fost atît de revoluționar în arta sa, cum ar fi dorit unii să fie. „Este mult de cînd am încercat să-l imit pe Brahms ; însă, în timp ce limbajul muzical în care mi-am găsit, poate, adevărata expresie, este aparent cel al compozitorilor contemporani, el diferă, de fapt, radical, de al lor, purtînd, în mod profund, sper, amprenta trecutului din care a crescut". Tocmai din cauza profundului său umanism, Enescu a fost legat de trecut. El a fost unul dintre ultimii mari reprezentanți ai postromantismului, în timp ce Stravinski, Bartok, Hindemith, Honnegger și alții au fost mai radicali în alegerea noilor mijloace de expresie. Desigur că stilul trebuie să se modifice din timp în timp, că mijloacele de expresie supuse unei îndelungate uzuri își pierd farmecul și riscă să devină clișeu. Dar la Enescu, chiar mijloacele tradiționale capătă întotdeauna o forță nouă de expresie, și un colorit personal. Asta este marea calitate a creației sale, făcînd abstracție de profundul ei umanism. Este una din marile virtuți ale artistului. Din punctul acesta de vedere, eu îl consider pe Enescu unul dintre cei mai mari, mai profunzi umaniști, pentru care — așa cum spune el însuși, „Muzica e un grai izvorît din inimă și menit să aducă dragoste și înfrățire printre cei pe care îi despart credințe și obiceiuri deosebite. Muzica este un grai prin care se oglindesc, fără posibilitate de prefăcătorie, însușirile psihice ale omului, ale poporelor."

Și este cert că una din însușirile psihice ale poporului român, care se reflectă cu mare forță în muzica lui, este tocmai umanismul său profund.

— Puteți să oferiți cîteva exemple în această privință ?

— Cred că nici una din compozițiile sale nu face excepție din acest punct de vedere.

— Enescu a dat un puternic exemplu, (de fapt a fost o trăsătură profundă a caracterului său) de ceea ce înseamnă a te hrăni din seva tradiției, a poporului tău, din folclor. Doriți să întîrziați asupra acestei laturi caracteristice a creației sale ?

— Da, desigur. Enescu este șeful școlii muzicale naționale românești care, la un moment dat, a apărut ca o reacție împotriva influenței precumpănitoare a școlii franceze. Pentru că la noi exista o tradiție ca fiecare absolvent al Conservatorului din București să fie, oarecum, obligat să urmeze și cîțiva ani la „Schola

Angela Popa Brădean : „Flori"

Cantorum" din Paris, cu Vincent D'Indy. Desigur, Enescu a studiat la Conservatorul din Viena și la Paris. Or, asta în mod firesc a lăsat urme asupra lui. Deși, în mod miraculos, stînd după cei cîțiva ani de Viena, la Paris, prima compoziție care l-a impus publicului a fost „Poema Română", în care, din amintirile sale muzicale, a reușit să creeze prima lui capodoperă. Spre deosebire de alți compozitori care s-au inspirat din folclor și care au căutat să se apropie cît mai mult de structura melodică populară, Enescu a extras doar caracterele cele mai esențiale ale muzicii populare și a încercat să facă o sinteză între popular și universal. La un moment dat, el arată, în aceeași carte, că folosirea materialului folcloric nu realizează autenticitatea caracterului etnic. Compozitorul român ar putea să creeze, paralel cu muzica populară, dar prin alte mijloace, absolut personale, lucrări valoroase asemănător caracterizate. A fost profesiunea sa de credință. Enescu a izbutit să facă o sinteză atît de personală între muzica universală și cea populară și asta este una dintre caracteristicile stilului său.

— Vă propun să vă referiți și la actualitatea, la permanența lui George Enescu, care constituie simbol de creativitate, de forță de evocare, de redare, de putere de muncă.

— Muzica lui George Enescu va rămîne mereu actuală tocmai din cauza caracterului ei profund uman. Ei bine, cînd în occident se desemnează acele curente avangardiste ai căror teoreticieni susțin că într-o epocă de civilizație tehnică muzica n-ar mai trebui să exprime stări afective, omul fiind obligat să devină mereu cît mai raționalist, că ar trebui să se suprime conținutul afectiv al muzicii, muzica urmînd să fie în primul rînd o construcție — așa cum a susținut cîndva Stravinski — că singurul scop al muzicii este să realizeze o ordine și prin aceasta să producă o satisfacție pur intelectuală — Enescu și-a exprimat o părere tocmai contrară, susținînd că marele rol al muzicii — pe lîngă cel de a apropia popoarele și a le face să-și cunoască reciproc sufletul, este de a prilejui emoții estetice tocmai prin stările afective pe care este capabilă să le determine. El a mers pe această cale și de aceea muzica lui Enescu rămîne mereu actuală. Iar în ceea ce privește neobosita sa muncă, este un exemplu nu numai pentru compozitori sau pentru interpreți, ci pentru oricare om care are o activitate utilă și prin aceasta Enescu rămîne un exemplu viu pentru oricare om.

— În ce măsură Enescu se dovedește un român și rămîne un model al creatorului român, al omului născut, crescut și legat prin toate fibrele sufletului și ale trupului său de acest pămînt românesc ?

— Deși Enescu, în tinerețe, putea să rămînă la Paris, pentru că francezii, la un moment dat, l-au considerat chiar muzician francez, el revenea mereu acasă ; cu veniturile concertelor sale a fondat premiul „George Enescu", și și-a luat oboseala — așa cum am mai arătat — să cutreiere țara, în lung și în lat, pentru ca să facă cunoscute capodoperele muzicii universale. În timpul războiului a dat concerte în spitale, în fața celor răniți, a afirmat întotdeauna, cu mîndrie, că este român.

George Enescu este cel care a afirmat la un moment dat : „Pămîntul natal, cu tot ce e pe el, îl purtăm toată viața în noi și e prezent în cîntec, în poeme, în piatra sculptată, în pînza pictată, ca și în faptă. Fără el, am fi serbezi."

Marius Ralian

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● Ajunsă în al cincilea an de existență, revista BALCANICA ce apare la Roma în limba italiană și al cărei profil este definit de subtitlul **storia cultura politica,** nu își dezminte nici cu ocazia ultimului fascicol 3/4 din 1968 tradiția de a găzdui studii și articole pe teme românești semnate de prestigioși autori români sau străini.

Astfel, două personalități prin opera cărora România trece pragul universalității, Tudor Arghezi și Vasile Pârvan, sînt evocate cu rigoare și intensă prețuire de reputați publiciști și profesori italieni Marosa Ercoli și Pier Paolo Romano.

Poezia lui Tudor Arghezi este cunoscută în Italia, mai cunoscută chiar decît cea a lui Mihai Eminescu, ea bucurîndu-se de numeroase studii și în ultimii 20 de ani de cuprinzătoare culegeri bilingve, versiunea italiană fiind semnată de Salvatore Quasimodo, Rosa del Conte sau Marco Cugno. Eseul la care ne referim, intitulat „I versi di Tudor Arghezi" vine să completeze fericit profilul poetului român, definind etapele scrisului arghezian corespunzătoare unor momente biografice esențiale. Amplele citate folosite, atît din poezie (Cîntec, Rada, Psalm ș.a., în traducerea lui Marco Cugno) cît și din publicistică (Rugăciunea lui Cocò, Scrisoare cu tibișirul) funcționează ca niște nuclee în jurul cărora se structurează sensibilul demers critic al publicistei italiene. De o abordare aparte se bucură cultul arghezian pentru cuvînt și actul creației : „Fin dai primi versi, per Arghezi il tentativo di definire l'atto creativo è quasi un'ossessione ; egli si piega sotto il peso schiacciante quasi sacro dell'opera". Ideea arghezianâ a perpetuului debut, neasemuita exigență față de cuvîntul scris, amintind de Caragiale, confruntarea faustică a poetului român cu propriul laborator, iată tot atîtea premize de conturare emblematică a lirismului autorului „Cuvintelor potrivite", în italiană „Accordi di parole".

Cuvîntul poetic arghezian, sugerează eseista italiană, se naște ca un receptacol al spiritului ce caută să se exprime, devenind un vehicol impecabil al puterii imaginarului ce aspiră să sfideze creația și natura demiurgică.

Bine cunoscută în Italia este și personalitatea științifică și culturală a lui Vasile Pârvan, numit de autorul studiului „il romeno accademico d'Italia". După o amplă trecere în revistă a principalelor evenimente care au marcat evoluția și izbînzile arheologului și patriotului român (anii de studii la București, Jena și Berlin, șantierele de la Histria, activitatea sa publicistică), se subliniază rolul pe care l-a avut Italia în viața lui Vasile Pârvan : „più che la Germania l'Italia incentiva le sue capacità riflessive, spingendolo a non limitarsi alla specificità della sua professione d'archeologo ma richiamandolo con lo stimolo della filosofia e dell'arte" (Mai mult decît Germania, Italia îi stimula capacitățile meditative, îndemnîndu-l să nu se limiteze la particularitățile profesiei sale de arheolog ci dimpotrivă, să asculte îndemnurile filozofiei și artei.")

Eseul abordează cu precădere profesiunea de credință, filozofică și etică, a lui Pârvan, izvorîtă ea însăși din nobila profesie a savantului de notorietate internațională, ilustrînd-o cu un citat grăitor : „Știința pe care am studiat-o și iubit-o cu patimă, mi-a oferit o concepție serioasă, aș putea zice chiar tragică, despre viață. În perpetua dezagregare și continua reîntoarcere la sînul materiei amorfe a tot ceea ce a fost — pentru o clipă — reprezentat și însuflețit de geniul creator al omului, eu m-am obișnuit să văd doar două elemente demne de strădaniile noastre și de iubirea noastră : cultul pios al amintirii peceluite în ruine și vestigii din partea celor ce ne-au precedat și desigur, cultul entuziast al geniului uman, necontenit biruitor, necontenit din nou biruitor în lupta cu elementele inerte ale materiei moarte."

În continuare este evocat momentul numirii lui Vasile Pârvan, în octombrie 1921, ca director al Școlii Române de la Roma, după care se precizează ce a însemnat „Getica" pentru români, pentru atestarea cu argumentele arheologiei a romanizării Daciei, cartea de căpătîi a savantului, „questa titanica opera di sintesi" și încoronare a unei vieți dedicate istoriei neamului. „«Getica», afirmă Pier Paolo Romano, este și azi o operă exemplară prin caracterul sistematic al concepției care a structurat-o".

Recunoașterea cea mai înaltă și oficială a meritelor savantului, profesorului și omului de cultură român are loc în Italia în 1927 cînd Vasile Pârvan este numit membru al celui mai înalt for științific, Academia dei Lincei, cu sediul la Roma.

Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **ESTE ADEVĂRAT, ÎN ROMANUL „DEPENDENȚA"** scriitorul grec Kostas Valetas, născut în anul 1939, vorbește despre întîmplările unei frumuzoaice tinere și frumoase și ale unui psihiatru bătrîn dar bogat, care se folosește de poziția și banii lui pentru a atrage femeile cele mai arătoase, despre atmosfera falsă a seratelor „lumii bune", despre discuțiile organizate la Paris, pentru prietenii intimi, de un pictor grec la modă, despre aventurile amoroase ale acestuia cu spanioloaice și grecoaice frumoase.

Și despre încă multe altele scrie Kostas Valetas, dar „Dependența" este în primul rînd o mărturie zguduitoare despre Grecia din perioada dictaturii colonelilor din anii '60—'70. Dependența are în acest roman două sensuri : dependența Magdei de psihiatrul ei bătrîn și, în sens mai larg, dependența cetățenilor de forțele aflate la putere.

În acest roman Valetas face din nou dovada remarcabilelor sale calități de povestitor. Înzestrat cu un acut simț pentru detaliu și o capacitate extraordinară de a crea atmosferă, Valetas realizează în „Dependență" o imagine veridică a Greciei în perioada amintită.

● **„DESPRE CEEA CE CĂRȚILE NU VORBESC" ESTE TITLUL CĂRȚII PUBLICISTULUI SOVIETIC ROMAN BELOUSOV.** Este o carte intrucîtva neobișnuită, întrucît autorul își propune să aducă în prim plan împrejurări și evenimente care i-au inspirat pe marii scriitori de-a lungul secolelor. Toate acestea sînt legate de interesul cititorilor de a afla lucruri și date referitoare la modul în care s-au născut eroii îndrăgiți din literatura universală. Cine a fost d'Artagnan ? A existat Gavroche cu adevărat ? Dar Sherlock Holmes ?

Iată doar cîteva întrebări pe care și le pune autorul și la care încearcă să răspundă prin noua sa carte. Roman Belousov este de părere că pentru un scriitor autentic este suficient un singur element pentru a declanșa dorința de a scrie o schiță, povestire, nuvelă sau roman. Sau pentru a da viață unui erou.

Cum s-a născut, de pildă, Gavroche ?

Cu ocazia unei mari expoziții organizate în cursul anului 1831 la Paris (Marele Salon) au fost expuse peste trei mii de tablouri. Victor Hugo a fost impresionat de lucrările lui Delacroix. Unul dintre tablourile acestuia era dedicat „celor trei zile triumfale — din iulie 1930". În acest tablou, alături de luptătorii pentru libertate se afla și un băiețaș fugit parcă de la joacă pentru a se afla în mijlocul curajoșilor luptători. Figura copilului l-a impresionat într-atîta pe marele romancier încît a făcut din el unul din eroii principali ai „Mizerabililor".

Cu deosebit talent de povestitor, autorul se oprește asupra multor eroi ai romanelor care au făcut epocă dintre care amintim pe Tom Sawyer, Vronski din „Anna Karenina", Tartarin din Tarascon. Ei își propune să rezolve și enigmele legate de Bruno Trayen.

● **ÎNTR-O CONVORBIRE** cu un reporter al revistei „Sovietskii Soiuz", directorul Institutului bibliografic din Moscova, Iurii Torsuev, a furnizat o serie de elemente interesante despre evidența editării cărților pe teritoriul Uniunii Sovietice. Evidența statistică este una dintre preocupările de căpetenie ale Institutului.

Ce spun aceste evidențe ? De exemplu, că în anii puterii sovietice, operele lui A.S. Puskin au fost tipărite în 3 167 ediții într-un tiraj de 396 milioane exemplare, în 106 limbi vorbite pe teritoriul U.R.S.S. Dintre autorii străini cei mai des tipăriți în Uniunea Sovietică este Jack London, ale cărui opere au fost editate de 967 ori într-un tiraj de 79 milioane exemplare. Urmează Victor Hugo, editat de 596 ori într-un tiraj de 51 milioane exemplare. Foarte populari sînt în Uniunea Sovietică și Ernest Hemingway și Rabindranath Tagore. Operele acestuia din urmă au fost tipărite în 180 ediții într-un tiraj de 7,5 milioane exemplare.

● **ÎN CENTRUL ORAȘULUI ULAN BATOR,** capitala R.P. Mongole, a fost inaugurat Palatul culturii, științei și tehnicii. În partea administrativă a clădirii se află Ministerul culturii, Academia de științe, secretariatele uniunilor de creație. Palatul adăpostește, de asemenea, arhivele vechilor manuscrise tibetane și mongole.

● **PRIN INTERMEDIUL UNESCO,** Etiopia s-a adresat lumii întregi cu apelul de a fi sprijinită masiv pentru apărarea numeroaselor monumente istorice și de cultură ale țării.

● **TIMP DE MAI MULT DE O JUMĂTATE DE SECOL,** marea scriitoare poloneză Maria Dambrowska a ținut un jurnal. Pînă acum, cititorii au luat cunoștință doar de scurte fragmente din acest jurnal intrucît, prin testament, scriitoarea a lăsat ca jurnalul să fie publicat integral numai în anul 2005, adică la împlinirea a 40 de ani de la moartea ei.

Tadeusz Drewnowski, care între altele este și autorul unei importante monografii despre Dambrowska, pregătește acum o ediție în cinci volume din jurnalul scriitoarei, care va apare la editura „Czytelnik".

Critica literară poloneză este de părere că „Jurnalul" va fi cel mai important dintre toate volumele purtînd semnătura Mariei Dambrowska.

● **„DE PRIMA DATĂ"** este titlul cărții publicate recent de tînăra actriță franceză Catherine Allric. Este un volum puțin obișnuit. De ce ? Pentru că el cuprinde relatări ale unor personalități marcante ale vieții culturale, științifice, politice franceze despre prima lor iubire. Cartea aceasta este apreciată ca fiind un portret al Franței contemporane, al francezilor zilelor noastre.

Aproape toate retrospectivele încep cu : „O, cît de puțin curajos (curajoasă) eram pe vremea aceea..."

● **ÎN ULTIMII ȘAPTESPREZECE ANI,** din Italia au fost furate 52 000 tablouri și 16 000 obiecte de cult bisericesc. Cu toate eforturile poliției italiene și ale Interpolului, s-a reușit recuperarea doar a 10 la sută dintre acestea.

● **SE ÎMPLINESC O SUTĂ DE ANI** de la nașterea Annei Ahmatova. Pentru a marca acest eveniment, editura moscovită „Hudojestennaia literatura" va publica un volum intitulat „Întîmplări cu Anna Ahmatova", scrisă de A. Naiuran, unul dintre colaboratorii apropiați ai marii poete.

La Leningrad se va deschide un muzeu dedicat vieții și creației Annei Ahmatova.

● **LA PARIS,** în piața Bastiliei, se înalță o nouă fortăreață din beton și sticlă care, însă, se pare că nu-i emoționează prea tare pe locuitorii capitalei de pe Sena. Este vorba despre clădirea Operei din Paris „Opéra de la Bastille", care urmează să fie inaugurată în ziua de 14 iulie, cînd se împlinesc 200 de ani de la Revoluția franceză. Proiectul, realizat de Carlos Otto, un arhitect canadian de origine uruguayană, a fost ales dintre 800 proiecte participante la concurs.

Sala mare a Operei pariziene va avea 2 700 locuri și cinci scene turnante, care vor permite schimbarea rapidă a decorurilor. Nimeni nu se îndoiește că „Opéra de la Bastille" va fi tot timpul plină de spectatori, dar cine vor fi aceștia dacă prețul unui bilet va fi, după datele publicate de revista „Time", de... 150 dolari ?!

● **CONSERVATORUL DE MUZICĂ ROCK DIN MADRID** și-a deschis porțile în urmă cu cîțiva ani. În fiecare an școlar el este frecventat de peste 300 elevi între 15 și 35 de ani. Interesul tinerilor față de această instituție a determinat conducerea Conservatorului să se gîndească la extinderea capacității.

● **MUZEUL CARNAVALET DIN PARIS,** cîndva reședință a marchizului de Sevigné, va fi supus unor vaste lucrări de restaurare, după care va găzdui Muzeul de istorie a Franței între anii 1789—1989.

● **LA KRAKOWIA** au început lucrările de construcție a unui nou teatru de operă. Sala cea mare va avea o capacitate de 1 200 locuri. O sală mai mică, de numai 700 locuri, va servi pentru spectacole experimentale. Complexul teatral mai cuprinde săli de expoziție și un amfiteatru pentru copii.

Inaugurarea noii opere krakowiene se prevede a avea loc în anul 2000 !

● **FESTIVALUL DE OPERĂ ÎN AER LIBER** de la Versailles va avea loc anul acesta cu ocazia celei de a două suta aniversări a Revoluției franceze. Printre spectacolele prezentate cu acest prilej se vor număra „Andreea Chenier" de Giordano și „La Traviata" de G. Verdi. Dintre soliștii care vor onora scena de la Versailles fac parte Placido Domingo, José Carreras și alții.

Lirică din R.S. Cehoslovacă

VINCENT ȘIKULA

Din casa de pe deal

Uneori piatra-i
mai tare decît credem noi.

Cînd construiești ceva,
nu-ntotdeauna scrii o poezie.

Dacă te duci să cauți o piatră
poți să ai și simțul
ritmic și simțul scîrțîielii.
Însă nu-i obligatoriu să găsești poezia.

La doi pași de casa mea
pușcau stînca cu dinamita.
Lîngă ușa mea o piatră
cît un cap de cal.

Micuțul inginer de mine,
inginerul Mažár,
zise : „Dă-o-ncolo de piatră,
hai să mai bag sub ea
încă o încărcătură."
„Bine ! Băgați-o !"

Un timp am așteptat cu încordare.
Am și uitat să trag
din țigară. Zău așa.

Am tras din ea numai atunci
cînd pietrele începură
să cadă peste casa mea.

MICHAL ČERNÍK

Înspre vîrf

Două ore m-am cățărat spre vîrf.
Pe drum am rupt un fir de iarbă
și am fluturat cu el în aer. Nu știu de ce.
M-am oprit și m-am dus iarăși. Nu știu de ce.
M-am așezat pe o piatră. Nu știu de ce.
Am scuipat. Nu știu de ce.
Am aruncat cu pietricele în piriu. Nu știu de ce.
Am alergat puțin. Nu știu de ce.
Cu cît mă urcam mai sus, cu atît mai mari
deveneau cunoștințele mele despre ținutul
admirat.
Apoi am zăbovit în vîrf și m-am uitat.
Nu cred că emoția încercată din frumusețea
naturii
ar fi echivalentă cu acea cățărare istovitoare,
Și totuși nu pot tăgădui sensul acestei activități.
Și ea participă la formarea conștiinței totale a
unei vieți.

DANIEL HEVIER

Futurologie

Deasupra plajelor
cu nisipul încălzit
vor fi instalate
amplificatoare pentru razele solare.
Femeile vor naște fără dureri
copii cu sexul
planificat în prealabil.
Avioanele vor circula
prin niște coridoare electromagnetice
pentru a evita pericolul ciocnirilor.
Orașele vor fi așezate
pe niște piloni masivi,
cîțiva metri deasupra pămîntului.
Florile...
. . . . . .
Care flori ?

În românește de
Ondrej Štefanko

JAN NERUDA

I se zbuciumă în suflet...

I se zbuciumă în suflet primăvara
și-i bate-n piept inima nebună
căci mereu i se pare codanei
că cineva la ușa ei tot sună.

Tresare, fuge-apoi la ușă :
nimeni, doar vîntul a trecut...
Închide ușa și oftează :
doar vîntul, iar mi s-a părut...

JAROSLAV VRCHLICKÝ

Pentru un strop de iubire

Pentru un strop de iubire m-aș istovi de umblet,
descoperit aș merge și aș umbla descult
prin ceață — veșnic cu flori în suflet,
prin pustiu — al mierlei cînt să-l ascult,
prin furtuni — în suflet cu-al iubirii tumult.
Pentru un strop de iubire m-aș istovi de umblet
cu, cel venit la tine rugînd să îl asculți...

ANTONIN SOVA

Iazuri

O, iazurile cehe ! Sînt din argint turnate,
semănate pe lunci de ierburi amețite,
de umbrele norilor mereu brăzdate,
limpezi miracole și oaze liniștite.
Își cîntă deasupră-le aleanul vreun sitar
iar vreo rățușcă cu pene de culoare
de curcubee — cînd după ploi răsar —
duce spre zări colbul aprins de soare.
Răcoare se împrăștie și-arome de pelin,
cu miresme îmbie otava-ameților,
de vînt văzduhul se vălurește lin
și-adie peste lunci nespus, eternul dor...

KAREL TOMAN

Mi-ai trecut prin vis

Ca o nălucă tu mi-ai trecut prin vis
în liniște, în miez de noapte pe-o alee
și-o cunună simplă, verde-nchis
se oflea la caldul răsuflării tale
vrînd să-ți sărute fruntea și părul de femeie.

Și nici măcar numele nu ți-l știu. Și-ale
pașilor tale ritmuri în gîndul meu tresar,
iar bucuria din ochii tăi — o nadă —
mă fac să uit e-afară-i iarnă iar,
că pe copaci și-n suflet s-a așternut zăpadă...

FRANTIŠEK HALAS

Consolare

E-o simplă poveste uneori
precum Columb oul să îl așezi,
poetul o face de sute de ori
cu verbele, cum bine o vezi.

Dar primatul este al lui, se pare,
știute lucruri să dea în vileag
și melancolia căilor polare
care se pierd în larg...

MIROSLAV FLORIAN

Sub lampa de zăpadă

Sub lampa de zăpadă lutul citește...
Întoarce filă după filă,
păduri mari,
imense ediții fără ilustrații.
Citește despre dragoste
și nu omite nici un pas de-al nostru
și se trezește în el încetișor
socul și mălinul
chiar dacă uneori
începe
cu sfîrșitul
răsfoitul.

În românește de
Nicolae Nicoară

(Din volumul „Lirica cehă de la origini pînă astăzi", predat Editurii „Minerva")

SPORT

Ochi de diamant, gît de lebădă

Scriu, plin de-o minie bucolică, asemeni bălților brăilene cînd, bătute de vînt, își lunecă valurile printre lanuri de grîu verde, cu dorința de-a ineca plopii care veghează la orizont și se bucură idilic de zbuciumul lor cărunt. Am fost pe stadionul 23 August, împreună cu alți 60 000 de fani ai Rapidului (nici o partidă internațională nu adună atîția zăpăciți la un loc) și cu toate că Steaua n-a cunoscut înfrîngerea, în campionat, de o sută și una partide (încă puțin și va egala povestirile Șeherezadei), noi toți cei ce alcătuim sarea pămîntului și păstrăm încă viu folclorul mahalalei bucureștene am nădăjduit, incorigibili visători, că Rapidul ne va face cadou cîte-o sticlă de ulei de crin și una de parfum de violete. Dar ne-a fost scris să asistăm la un măcel, pentru că, chiar din minutul 2, Steaua a schimbat jocul într-un fel de vînătoare de cărăbuși. Neîncăpîndu-și în piele de mîndrie, militarii ne-au ridicat în git opt noduri de lacrimi. Și nu înțeleg de ce au vrut ei să ne bage cu capul la fund de o mie de ori ! Ca să ne dovedească ce ? Că sînt mai buni ? Se știa lucrul ăsta dinainte. Atunci ? E limpede că au vrut cu tot dinadinsul să-i punem la blesteme tocmai acum, cînd se află la distanță de-o unghie de elefant de cea de-a doua Cupă a campionilor europeni. Noi l-am dat pe popa Metru, avem trecere acolo sus. Noroc, însă, că uităm repede. Floarea Giuleștilor, ochi de diamant, git de lebădă, noi vă facem cunoscut că, după fotbal, sunetul cel mai scump al unei zile e acela al paharului pe jumătate plin, izbindu-se metaforic de placa de marmură a biliardului. Noi ciupim gluma de coadă în toate ocaziile. Unul de-al nostru, arbitrînd un meci de B în provincie, plictisit de jocul lent al celor două echipe, prin minutul 70 a fluierat, i-a chemat la el pe căpitanii formațiilor și le-a zis : mă, lua-v-ar mama dracului, jucați mai în viteză că pierd trenul ! Așa că vom suna din trîmbițe de argint cînd Steaua va învinge pe A.C. Milan. Totuși simt că mă apucă basmutiile cînd mă gîndesc la brigada de arbitri care a condus partida. La linie, D. Buciuman și mai ales I. Tătăran au șterpelit Rapidului un gol de kinogramă și au lăsat să-i curgă în plasă trei mingi trimise din poziție de ofseid. Doi cioplitori de oaie tăiată, dar mici copii pe lîngă V. Antohi (centru) care-a făcut sluj în fața steliștilor precum cel din urmă leat.

În oglinda zilei de miercuri, aburită de ploaie, mutrele noastre par totuși mai vesele decît mutrele celor din Lacu-Tei, căci după înfrîngerea suferită de Dinamo, la Scornicești, e limpede că actualul campionat s-a încheiat cu victoria Stelei.

Fănuș Neagu

P.S.

Turneul final de baschet al eșalonului B a trimis în divizia A echipele Academia militară — Mecanică fină II și Oțelul Inox Tîrgoviște. Antrenorul primei formații este Radu Diaconescu, căpitanul de altădată al lui Dinamo București și al națională, iar doi jucători din sextetul de bază, Răzvan și Luca Diaconescu, fiii lui. Felicitări și mult noroc.

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MURES

ANUL XXXII
19
(1 409)
Sîmbătă
13 mai
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALORI DE CONȘTIINȚĂ

De la zilele sărbătorești de început de mai, cu semnificațiile lor multiple în planul istoriei, al muncii și vieții patriei, trecem către acel sentiment al verii care, prin vastitatea sa, are și o cuprindere de conștiință ce izvorăște din însăși starea morală și socială a eforturilor, a angajării pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a obiectivelor și programelor adoptate la Congresul al XIII-lea și Conferința națională ale partidului, de marele forum democratic din noiembrie anul trecut. Sub acest impuls și într-o asemenea perspectivă se înscriu preocupări care fac din cronica perioadei actuale un moment cît se poate de relevant pentru ceea ce, așa cum afirma secretarul general al partidului, în independență deplină, economică și politică, poate realiza un popor, dispunînd de toate posibilitățile, de toate condițiile și în toate domeniile, de o puternică bază materială și spirituală pe care și-a creat-o, sub conducerea partidului, în anii de uriașe transformări revoluționare care au marcat destinul nou, socialist, al României.

Ca o valoare de prim ordin și cu determinări fundamentale în istorie, în gîndire, în muncă și viață, este tocmai acest sentiment al apartenenței la cauze mari și înalte, faptul că, într-o operă de asemenea proporții cum este făurirea noii societăți, partidul — al cărui act constitutiv este o luminoasă pagină de primăvară a istoriei noastre — s-a arătat și se arată ca factor activ, exponențial, dinamizînd nu doar prezentul, condiția imediată a actualității, ci și viitorul, opțiunile ferme către acesta. Modalitățile lumii ideilor ca și acelea ale practicii revoluționare au intrat și intră decisiv în sfera gîndirii care fac din conducerea, din organizarea societății un permanent și laborios contact cu viitorul, cu valorile de conștiință ale acestuia, într-o viziune amplă și unitară care este proprie, într-adevăr, numai acelei forțe vii și reprezentative care, în legitimarea ei istorică, a putut să devină centrul vital al întregii națiuni. Este aceasta una din trăsăturile cu cel mai pregnant relief și de o excepțională importanță prin care se definește azi partidul nostru comunist, este noua și profunda sa calitate morală, politică și socială în condiția și la orizontul căreia ne regăsim sub raportul unei exemplare identități.

Prin Congresul al IX-lea al partidului ne definim apartenența la o nouă epocă revoluționară, aceea a celor mai fertile și mai prodigioase înfăptuiri în toate planurile vieții materiale și spirituale, calitatea de centru vital al noțiunii pe care a dobîndit-o partidul — și care-i definește și mai puternic rolul conducător — fiind infinit legată de opera teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. La anii acestei epoci putem raporta întreaga istorie. Într-o convergență a valorilor de vîrf ne-am remoștenit trecutul și am edificat prezentul în lumina propriilor noastre cerințe și posibilități. De aici, de pe terenul experienței practice, revoluționare, pornesc liniile de boltă ale viitorului care, despovărat de viziuni idilice, triumfaliste sau reductibile la scara unor unice exemple, a putut și poate genera uriașe energii creatoare, pentru că, prin concretizarea sa, acest viitor a putut să devină el însuși o expresie a valorii de conștiință, a dialogului neîntrerupt pe care îl purtăm cu noi înșine, cu gîndurile și faptele noastre. În raza acestui dialog intră de fapt însăși acea neîntreruptă nevoie de perfecțiune, setea de cunoaștere, lupta cu vechiul și afirmarea noului, starea mereu vie și trează a gîndirii, a vocației creatoare. Democratismul însuși al orînduirii noastre și întregul sistem al organismelor democrației muncitorești-revoluționare reprezintă o parte inseparabilă a acestui mod de a fi și de a răspunde îndemnurilor de conștiință, înțelegînd că resorturile ample ale realității ca și devenirile ei neîncetate cer o mobilitate de spirit cu precădere înaltă și o angajare pe măsură. Un pilduitor exemplu în această privință este însuși dialogul pe care secretarul general al partidului îl poartă cu oamenii, cu gîndurile și preocupările lor, acolo la fața locului, în deplin exercițiul drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale fiecăruia, dar cu un sens care privește și realitatea viitoare, perspectiva, starea de fapt a viitorului patriei și al poporului. Este un act de mare semnificație acest dialog și pentru creație, pentru lumea ideilor și valorilor de conștiință pe care literatura și arta sînt chemate să le exprime.

Luceafărul

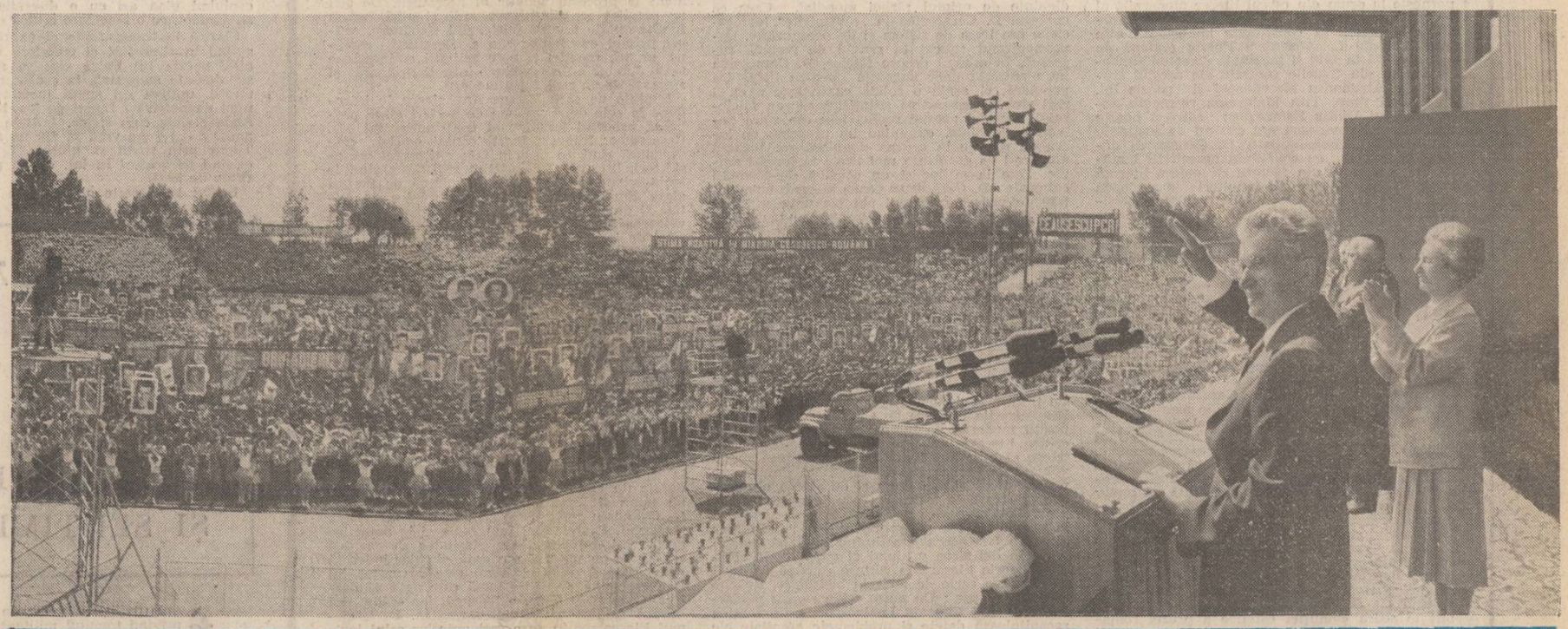

Cu prilejul vizitei de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în județul Mehedinți, în municipiul Drobeta-Turnu Severin a avut loc o mare adunare populară de la tribuna căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o importantă cuvîntare.

Spiritul constructiv

ÎNSEMNĂRI

Există, în cărți, în convenția misterioasă a alcătuirii lor, în muzică, în film, în teatru și artele plastice, în dans sau în formele sincronice de artă, o capacitate mobilizatoare, un sens ascendent, un efect emoțional puternic. Drumul culturii, al literaturii presupune această relație intensă cu acel real declanșator, acel real din care izvorăște și pe care-l poate influența la un moment dat.

Există între literatura contemporană și realitatea contemporană un schimb major și continuu de imaginație, de sensuri. Despre felul în care actualitatea, sensibilitatea omului contemporan declanșează resorturi și „provoacă" în ultimă instanță opere literare, se scrie și se comentează destul de des.

Dar despre influența inversă, despre acel feed-back binețiut de artiști, ignorat uneori, minimalizat sau pur și simplu greu de pus în ecuație, despre felul în care opera literară e recepționată, exercită o influență asupra cititorului, poate provoca ginduri, sentimente, emoții și în ultimă instanță poate avea o urmare directă în forul conștiinței cititorului, se vorbește mai rar. În ce măsură omul care construiește astăzi o lume este la rîndul lui construit de arta pe care o simte ? Ar fi la urma urmelor o nuanțată problemă de sociologia literaturii pe care însă autorul trebuie, este obligat să și-o pună cu toată responsabilitatea. Cîteva elemente sînt **la vedere**, cum s-ar spune, există evidențe de care e bine să luăm act.

Primul lucru de care autorul contemporan e deplin conștient este audiența operei, nevoia de carte, dorința de noutate, acel freamăt evident al cititorului în fața faptului literar.

Trăim un timp în care spiritul constructiv e consubstanțial. În ce măsură acest spirit constructiv declanșează literatură, își caută și-și găsește expresie literară, acesta e un fapt care ține de delimitările și explicitările critice literare. Dar cum e lăuntric stimulat, susținut, fondat și motivat acest spirit constructiv prin

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 2-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Bucuria rostirii

Placheta cu care debutează Marcel Tolcea („Ochiul inimii", Ed. Facla, 1988) are două părți, prima intitulată **Șapte**, după numărul pieselor lirice incluse aici, (titlul poeziei nr. 5 repetă pe cel al volumului), cealaltă, mai amplă, purtînd titlul volumului. Primele **șapte** poezii **(Acolo, după Valea de Trandafiri, Athanor, Ochiul inimii, Primăvara și toamna luminii, Cinci, Sol invictus, Rozamorfoza)** sînt fine exerciții lirice, nutrind o secretă stăpînire a cuvîntului într-o distorsiune a spațiului poetic spre polisemie. Este, aici, construit un univers tandru, chiar afectiv, dar semantica subtextuală trimite mereu și spre alte sensuri. **Rozamorfoza** are și altă deschidere decît evocarea unui univers floral : „Într-o bună dimineață, florăreasa noastră / a simțit un trandafir sub obraz / ca și cum floarea ar fi dorit să iasă din trupul ei tînăr / afară. / Unde te duci laolaltă cu sufletul ei ? / Avusesem o noapte senină, aproape fără vise, / fără vreun gînd deslușit despre ceea ce urmează / să fie. Și iarăși / Oare va înflori fecioara noastră, rosa perennis, / cu floarea peste carne călcînd ?". În **Cinci**, modalitatea colajului vine în sprijinul accentuării sensului prezumtiv al poeziei, o nuanțare a ritmului și bogăției inimii („În bălțile inimii / numai peștele alb poți să prinzi. / Oglinda ei, tulburîndu-se des / cu greu poți vedea pomul aplecat peste apă / ori lintița la suprafața ei cum plutește"). Autorul prozaizează voit, înșiruie lucruri noi ori vetuste într-un amalgam al memoriei. Este preocupat de text, dar nu într-un exces calofil, văzînd destule și cu căldura dictată de „ochiul inimii". Totuși, Marcel Tolcea știe multe despre poezie și mereu își cenzurează avîntul afectiv printr-o breșă ironică, o voită distantare de elementele din universul evocat : „La grădina de vară cu elefantul bolnav / ce se pregătește să moară te-am așteptat / într-o seară im-

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Puterea inerției

Emblematica formulare aparținînd lui Nicolae Labiș — „Lupta cu inerția" — își păstrează mereu actualitatea, în toate planurile vieții sociale și politice, chiar și în domeniul literaturii, care a făcut și face parte integrantă din viața socială și politică a țării. Inerția nu-i egală întotdeauna cu stagnarea, cu o anulare completă a dezvoltării. Există mișcări inerțiale, există dezvoltări de suprafață, așa cum există stagnări care mimează schimbarea de profunzime, stagnările de felul acesta trăind, cum se știe, din gloria trecutului, drapindu-se cu hlamidele multicolore ale înnoirilor, fiind și devenind astfel mai nocive decît stagnările afirmate de-a dreptul, ba chiar cu tărie (în asemenea cazuri știi măcar despre ce e vorba).

Dar nu despre diversitatea formelor de manifestare ale inerției aș dori să vorbesc și nici despre falsele schimbări din domeniul creației literare.

Aș vrea, dimpotrivă, să stărui puțin (cît îmi îngăduie timpul, cît îmi permite spațiul) asupra unei forme de inerție lipsită în aparență de însemnătate, a cărei stăruințe însă a produs și produce multă confuzie în receptarea valorilor reale ale literaturii contemporane (reale și nu contrafăcute !), reflectînd totodată, peste voia celor ce o perpetuează, nivelul nu prea înalt al gîndirii critice contemporane. Forma aceasta de inerție se caracterizează prin preluarea și repetarea pînă la saturație a unor formulări și a unor etichetări, repetarea și durata repetării reflectînd, la rîndul lor, precaritatea gîndirii amintite. Nici nu a apucat Marin Preda să rostească formularea cunoscută — „obsedantul deceniu" — fiindcă vorba i-a fost „luată din gură", fiind repetată pe urmă de sute de ori, fiind transformată în cele din urmă într-un fel de pat al lui Procust, în care sînt înghesuite mai toate cărțile de actualitate (dar mai ales cărțile care nu le sînt unora pe plac, înghesuirea aceasta avînd, chipurile, un scop estetic). Se potrivește, nu se potrivește, nu are importanță. Important e, spun corifeii (o spun sau își fac numai cu ochiul) să folosim cu cît mai multă fermitate **șablonul**, important e să ghilotinăm și în felul acesta ceea ce nu corespunde preferințelor noastre, evidențiind cu fervoare ceea ce ne place, „ceea ce a corespuns și corespunde întru **totul** cu viitorul literaturii române, ale cărui baze **noi** le punem, astăzi !"... Nici nu se rostesc prea multe justificări, se acționează, pur și simplu — „să se facă ordine și în acest domeniu, odată și pentru totdeauna !..." Se organizează topuri (mai ceva decît în sport, **punctele** vizînd de data aceasta, nici mai mult, nici mai puțin, chiar premiul Nobel), cînd nu se mai pot organiza colocvii (sau colocvii ale colocviilor, arene mai mici sau mai mari pentru imbatabilii foiletoniști) sînt supralicitate pînă la orbire aceleași și aceleași tendințe minore și cam mălăețe, avîndu-se grijă totuși (în privința aceasta s-au obținut, cu adevărat, succese remarcabile) ca preferințele de un anumit tip să fie împănate și cu „ceva va-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 2-a

Nesecate izvoarele...

Nesecate izvoarele ard în noi și-n părinți
Precum păsări sau seve-nlăuntru fierbinți,
Ele vin rostuite din pămînturi, din ploi
Nesecate și trec mai departe, în noi

Nesecate izvoarele se cuvin lăudate,
Ele vin de milenii, unduinde, curate
Și se duc mai departe precum stelele vii,
Nesecate izvoarele din copii în copii.

Nesecate izvoarele se vor pod peste timp,
Se vor flacără albă, lumină și nimb
Ele curg peste ani în a vremilor mare,
Nesecate izvoarele, patrie, clare.

Tudor Matreșu

Cinstire patriei

În piatra sublimă a munților mari
Sămînța de neam încolțește spre soare
Dulceața amiezii și brazi și stejari
Îi dau puritate și dor de-nălțare

Cuprinde cu brațul oceanul de grîu
Și-ascultă cum lanul de veacuri veghează
Și fă-ți din cuvinte de laudă briu
Cînd soarele-n spicul găibui germinează

Comorile toate de-ar fi să le știi
Nu spun cît un pumn din a țării țărînă
Făclie a celor ce-am fost și vom fi
Eternă iubire de mamă, străbună.

Nesomnul din noapte să-ți fie fertil
Și truda amiezii cu pîine și sare.
Sărută-i iar mîna tu, fraged copil
Cînd simți mîngîierea din palmele sale.

David Rusu

PROFIL

Mesaj generos

Printre romanele care tratează tema Unirii, sărbătorită de întregul nostru popor, în condiții de libertate socială și independență națională, cartea lui Florin Bănescu, **Drumul gugulanilor**, Ed. Facla, 1987, se înscrie ca un act cultural de înalt patriotism. El însuși fiu al Banatului, strănepot al acelor intelectuali care, strîns uniți în conștiința de neam și de patrie, și-au continuat neștiuburați lucrarea lor patriotică pe ogor, pe cîmpul lui Horea sau la catedră și în redacția ziarului „Românul", prozatorul a simțit datoria să refacă o „undă" din suvoiul acestei mari continuități a poporului nostru. Cartea are două planuri paralele, două povestiri independente care se revarsă în același loc, în „drumul gugulanilor", neam de țărani bănățeni, dirji și înflăcărați patrioți, care constituie o coloană de oțel în marele șuvoi al înfăptuitorilor unirii. Pe un plan se derulează un mozaic de fapte, ginduri, întîmplări din viața noastră contemporană, obișnuită, avînd ca protagonist un scriitor (medic, totodată) ; al doilea desemnează cazul unui jurnalist, strămoșul scriitorului de azi, participant la actul marii uniri. Printr-o aparentă coincidență, atît primul, cît și al doilea personaj fac parte din același neam, al „gugulanilor", fiind și rude : unchi și strănepot. Tot printr-o aparentă întîmplare, locuiesc pe aceeași stradă: Herrengesse (apoi „Uri utca") unul, pe Mihai Eminescu (numele definitiv al străzii) celălalt. Cele două serii de evenimente (antebelice și prezente) sînt intercalate în text în așa fel încît multiplele „coincidențe" (de nume, locuri, întîmplări, cuvinte etc.) devin niște punți de trecere bruscă dintr-un timp într-altul. Din prezent în trecut. Și invers. Rezultatul este de prezență nemijlocită ; există „ceva" care împiedică niște fapte să alunece în trecut. Este, ca și cum în toate acțiunile noastre cotidiene am fi, în același timp, și înfăptuitorii unei continue unități. Aceleași nume de oameni, aceleași chipuri (sau foarte asemănătoare), aceleași locuri, aceleași caractere, același neam.

Efectul de fapt trăit, de autenticitate, de continuitate umană și evenimențială este conferit de cîteva mijloace estetice cu ajutorul cărora Florin Bănescu „prelucrează" materialul documentar. Mai întîi, aspectul mozaicat al segmentelor povestirii, care nu sînt ordonate după un principiu anume. Căci ordinea o introduce cititorul. El alege piesă cu piesă, moment cu moment, și le ordonează în cele două serii. Interesant este că tocmai acele elemente care s-ar fi salvat mai greu din reportaj (articole de gazetă, ordonanțe, cuvîntări, lozinci propagandistice etc. referitoare la unire) sînt resorbite în masa textului, în haloul existential al uriașului fapt istoric, depășind condiția de acte scrise, de documente istorice. Este inteligent construit și momentul de apogeu al Unirii, la Alba Iulia ; o suită de scene de masă, realizată pe două dominante : una dinamică, încărcată de nerv, și, mai ales, îrmuritoare, zgomotoasă, și o alta solemnă, statuară, tensionată — realizată prin compunerea de portrete ale marilor bărbați politici (George Pop de Băsești, Suciu, Goldiș etc.) și „liniștea apăsătoare a cerului" care refractă totul ca un „clopot mut".

Segmentele povestirii se îmbină, așa cum am remarcat, prin niște „punți", accidentale co-

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

● „Mitologicale" — articol de Dan Mănucă.
● „«Laïs» — ultima realizare poetică" — articol de I. Cremer (în pagina a 6-a).

● În acest număr : ● Orientări și modalități literare contemporane ● Convorbirile «Luceafărului» ● Marin Sorescu : „Valorile, marile valori se aleg, cînd e cazul, de la sine" ● Proză de Fănuș Neagu ● Poeme de ● Dan Laurențiu ● Pavel Pereș ● Traian T. Coșovei ● Nicolae Sârbu ● Rodian Drăgoi

EMINESCIANA

SUNETUL PERFECȚIUNII

II

La **Eminescu ordinea** cosmică, la Sadoveanu **rînduiala**, la ambii ordinea internă țin de ritmurile Universului, dar legăturile dintre parte și întreg, dintre Eu și Non-Eu invederează disonanțe multiple, de aici — la autorul **Luceafărului** — tristețea, conștiința nefericirii, tensiunea și relaxarea, trăsături comparabile cu respirația mării. În funcție de acestea, G. Ibrăileanu nota că poeziile eminesciene cu suport filozofic sînt „ale unui mizantrop", iar cele erotice ale unui „idealist", incit în pesimismul lui este „cum s-ar zice o lacună..." **(Postumele lui Eminescu)**. Dezolarea din **Melancolie**, invadînd lumea fizică și morală, se amplifică încă în apăsătoarele propoziții din **Glossă**, care, luate izolat, au aparența unor ecuații cu soluția zero. Speranța, așteptarea și celelalte sînt anulate una după alta de către un reflexiv căruia îi vorbesc mai degrabă zădărnicia și neantul. Un program abulic, s-ar zice, în care, mihnirii existențiale și crizei morale le răspunde o răceală-terminus, nepămînteașcă, aproape în genul celei din **Luceafărul**, condensată în acel : „Tu rămîi la toate rece !..." Formal, acest **Tu** nu presupune o implicare și, cu atît mai puțin, o angajare din partea cititorului, deși îmbrajul de tip gnomic și utilizarea prezentului etern vizează generalizarea. Vocea scandind astfel de directive pare a veni de undeva din văzduh, ca expresie neutră, abstractă, a unui destin implacabil; un aer de fatalitate irepresibilă își afirmă permanența. Nici o posibilitate de ieșire din rotația impusă: „toate-s vechi și nouă toate..." „Ce e val ca valul trece..." Repetarea mecanică a ritmurilor („Tot ce-a fost ori o să fie / În prezent le-avem pe toate"), pingărirea visurilor și alte'e ca acestea configurează ideea de pierdere a identității în

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 6-a

Biblioteca [illegible]

CRONICA LITERARĂ

D. CARACOSTEA: «Scrieri alese, II»

Cine a fost D. Caracostea pentru cultura și literatura română după 1900 încearcă să ne-o arate ediția de **Scrieri alese**, I și II, 1986 și 1988, altcătuită de Mircea Anghelescu. D. Caracostea pornește la drum din cercul literar modernist al revistei „Viața nouă" condusă de Ovid Densușianu și prima sa contribuție importantă este lungul studiu („conferința") **Poezia română de azi**, apărută în 1910 și închinată direcției simboliste. Una din figurile centrale ale acestui studiu este Alexandru Macedonski și poezia lui. În același timp, Titu Maiorescu respingea aspirațiile lui Duiliu Zamfirescu către o poezie nouă, iar E. Lovinescu era criticul de susținere al literaturii sămănătoriste. D. Caracostea debutează polemic, cu conștiința necesității înnoirii și va fi unul din factorii de opinie literară cei mai elaborați și mai înnoitori în perioada următoare lui 1900. Recunoscînd valoarea istorică a contribuției lui Titu Maiorescu, D. Caracostea anunță o etapă nouă în critica și istoria literară românească conformă unei alte înțelegeri europene a fenomenului cultural și artistic.

Într-un studiu despre **Critica bucureșteană și drama lui Ibsen**, din 1916, D. Caracostea consideră că **Strigoii** dramaturgului norvegian are nevoie de o explicație din interior care scapă obișnuinței de receptare a criticii dramatice bucureștene. Tema dezvoltată aici de Caracostea este aceea a simbolismului. Unul din neînțelegătorii dramei în noutatea ei estetică fusese E. Lovinescu. Cine era D. Caracostea reiese fără obscurități și chiar numai din aceste puține gesturi de presă : un susținător al simbolismului, un om cu optică europeană modernă, față cu inerțiile de atitudine și de receptare comune. D. Caracostea se simte obligat să reacționeze și atunci cînd noutatea estetică, stilistică a prozei lui Gala Galaction este contestată pe motiv că părăsește cuvintele vechi preferînd neologismele. În discuție era **Bisericuța din răzoare**, iar puristul antineologistic era E. Lovinescu, căruia D. Caracostea îi răspunde prin două articole : **Autorevizuire, intuiție și control** și **Războiul lui Beckmeser**, în „Flacăra", din care Mircea Anghelescu îl reproduce numai pe al doilea, arătînd cît de improprie era această exigență atît la scara evoluției estetice a prozei românești, care oferea prin autorii ei consacrați mostre de stil mult mai neologistic, cît și din punctul de vedere al structurii stilistice, care ține seamă de funcția cuvintelor și nu de cantitatea lor. O bătălie pentru modernism s-a dat în literatura română, iar D. Caracostea i-a fost protagonist. Timpul a confirmat valoarea artistică a stilului lui Gala Galaction, dîndu-i prozatorului cîștigul de cauză pe care D. Caracostea i l-a dat încă de atunci. Victoria modernismului lui Gala Galaction este totodată și victoria lui D. Caracostea.

Dar este însă singura intervenție memorabilă a acestui critic de apetit modern. Lungul studiu **Un examen de conștiință literară în 1915** își propune să definească rostul poeziei populare în cadrul literaturii, capacitatea acesteia de a fi un rezervor artistic fundamental pentru creația cultă a românilor, care nu poate fi lepădată cu dispreț așa cum o făcuse E. Lovinescu într-o „revizuire" din „Flacăra". După cum se vede, D. Caracostea își afirmă și precizează principiile și direcția în disputa cu E. Lovinescu cel dinainte de primul război mondial. Ceea ce contestă D. Caracostea în „revizuirile" lovinesciene era lipsa de sistem și de profunzime, impresionismul ridicat la rangul de metodă supremă. În studiul despre folclor, D. Caracostea nu manifestă doar simpatie pentru literatura populară, ci arată o solidă cunoaștere a ei și mai ales o perspectivă științifică asupra folclorului. Autorul acestei replici iese din sfera polemicii imediate, expunînd un program de lucru cu privire la creația populară românească pe care-l va desfășura mai tîrziu în lucrări ample. Este la mijloc și un conflict de formații culturale : D. Caracostea venea înarmat cu punctele de vedere cele mai noi ale universităților germane în materie de literatură populară și literatură modernă, pe cînd E. Lovinescu, de instrucție clasică, conserva în aceste discuții o optică modelată de cultura și literatura franceză de la sfîrșitul secolului trecut. Modernul în această polemică, pe care cele două volume de **Scrieri alese** o scoate la lumină, era D. Caracostea și nu preopinentul său.

D. Caracostea a propus tot timpul ieșirea din impresionism prin căutarea unui teren mai ferm pentru critica și istoria literară, a unor instrumente de lucru mai sigure, a unor căi de analiză și interpretare care să depășească simpla impresie țintind la circumscrierea structurilor estetice. Este direcția pe care D. Caracostea a ajuns la poziții moderne de lucru și astăzi în istoria și critica literară, pe care Mircea Anghelescu înțelege să le propună explicit atenției prin aceste volume de **Scrieri alese**. Constient de ceea ce nu era propriul său drum și de esența obstacolelor pe care le întîmpina sau le putea întîmpina, D. Caracostea a apelat în chip deliberat la suportul polemicii, schimbul de replici dintre el și E. Lovinescu constituind o etapă hotărîtoare în definirea misiunii și metodei de critică și istorie literară în cultura română de după 1900. Într-o serie de articole bilanțiere, tipărite apoi în broșura : **Un mare critic român modernist : domnul Eugeniu Lovinescu**, D. Caracostea recapitulează datele și problemele esențiale ale polemicii pe care a dus-o cu E. Lovinescu, fixînd pentru posteritate momentul acestei despărțiri de ape. Studiul monografic **Poetul Brătescu-Voinești** era menit, în ochii lui D. Caracostea, să ofere o mostră de nouă abordare a unui autor pe care critica literară bătuse multă monedă și față de care noul exeget vrea să se delimiteze din punctul de vedere al metodei și al concluziilor. Este limpede, din această monografie, că D. Caracostea nu vede critica literară izolată de alte discipline, pe care ține să le aducă în sprijinul ei. Perspectiva sa este multidisciplinară, clar delimitată de exclusivismul estetismului. De altfel, într-o rememorare a meritelor personalității lui Titu Maiorescu el ține să remarce capacitatea acestuia de a fi răspuns tuturor marilor probleme ale culturii și literaturii române, de a fi realizat acea „sinteză în atac", care i-a dat posibilitatea să creeze o direcție nouă. **„Ar fi necesar un capitol**, scria D. Caracostea, **în care să privim întreaga problemă a culturii românești actuale. De fapt, de la Maiorescu încoace o astfel de cercetare n-a mai fost făcută. Nu pentru că problema n-a fost pusă, dar pentru că a fost abordată cu o pregătire care îngăduia numai parțiale vederi, potrivit specialității și înclinărilor cutărui sau cutărui critic. A lipsit însă acea privire de ansamblu care este semnul criticii maioresciene. Priviți pregătirea și mentalitatea ultimei generații a criticilor noștri literari și veți constata dezorientarea și imposibilitatea de a avea o temeinică vedere unitară asupra tuturor problemelor românești, întrucît aparțin domeniului științelor morale. Unora le lipsește cultura istorică, tuturor cea lingvistică. Sub cuvînt de specializare, toți ancorează la un estetism care, de fapt, nu trece de orizontul și pregătirea din criticile d-lui Dragomirescu. Cînd Maiorescu vorbea de „sinteză în atac", aceasta indica o concepție totală și prin această totalitate critică a fost o forță.** Citatul se adresează în egală măsură și stărilor de lucru de astăzi din critica și istoria literară. D. Caracostea a încercat să realizeze și el o sinteză „în atac" scoțînd disciplina criticii și istoriei literare din inerția și lipsa de orizont a practicilor curente. Dar condițiile i-au fost relativ potrivnice. În ceea ce-l privește a reușit. D. Caracostea a adus mai multă metodă în cercetările sale de folclor și de istorie literară, a făcut studii de literatură comparată cu justificări adînci, impunînd tema ariei sud-est-europene atît în cercetarea de folclor românesc, cît și în cea a literaturii culte, a urmărit modul în care trăiesc structurile literare și se manifestă stilistic, a fost extrem de atent la procesul genetic al literaturii. De aici au rezultat contribuții profunde și pînă acum fundamentale asupra folclorului românesc, asupra primei epoci moderne a literaturii române, asupra creației și personalității eminesciene toate dominate de o viziune interdisciplinară și animate de un real suflu modern.

Studiile pe care Mircea Anghelescu le introduce în cele două volume de **Scrieri alese** probează aspectul înnoitor al contribuției lui D. Caracostea. Intenția îngrijitorului ediției este să aducă rînd pe rînd în fața cititorului critica și istoria literară, folcloristica, stilistica și studiile eminesciene. Primele două volume de **Scrieri alese** sînt închinate mai ales studiilor de critică și de istorie literară, definitorii atît pentru valoarea lui D. Caracostea, cît și pentru un capitol de istoria ideilor în literatura română. Cu o discreție caracteristică Mircea Anghelescu a conturat profilul singular al scriitorului editat într-o prefață în care caută să-l scoată de sub etichetele care-i ascund adevărata esență a operei și a personalității. Gestul său ține de încercarea absolut necesară a desființării etichetelor inhibitorii în cultura și literatura română și este unul justițiar. A înțelege de aici că Mircea Anghelescu este un partizan necondiționat al lui D. Caracostea ar fi o greșeală. În utilele note care întovărășesc ediția, el caută, în pofida chiar a evidențelor, să salveze pe cel cu care D. Caracostea a polemizat, căutînd a-i da lui E. Lovinescu o acoperire prin afirmațiile ulterioare ale lui G. Călinescu, dar apărarea e neconvingătoare. Zicînd „filosofia Țăranului de la Rucăr" E. Lovinescu eticheta minimalizator poezia de idei a lui Eminescu. Zicînd că între un țăran și Kant nu e nici o diferență, etc., G. Călinescu rostește o aprecierе favorabilă țăranului. Faptele sînt însă fapte și în polemica dintre cei doi critici superioritatea de metodă critică, de perspectivă modernă, și chiar judecată de valoare (cazul Galaction) este de partea lui D. Caracostea. O ediție bună este apță să destrame, fie și în timp, o legendă, iar ediția lui Mircea Anghelescu e dintre acestea. Modernismul literar românesc a fost anterior celui lovinescian și are reprezentanți demni de cea mai mare atenție.

Ca istoric literar care este constient de importanța contextului, (după cum ne-a arătat-o cartea **Text si context**), Mircea Anghelescu întreprinde o firească valorificare a criticului și istoricului literar D. Caracostea pentru care procesul genetic al operei literare, contextul constituie una din preocupările de căpătîi. **Scrieri alese**, I și II, oferă încă de pe acum răspunsul la întrebarea cine și ce a fost D. Caracostea pentru cultura și literatura română de după 1900. Volumele viitoare vor amplifica, desigur, acest răspuns, ca și dimensiunea lui D. Caracostea.

Mihai Ardeleanu

Puterea inerției

Urmare din pag. I

loare" (să nu se vadă șmecheria), fiindcă Europa (n-avem ce-i face !), e cu ochii pe noi — „dar premiul Nobel tot o să ni-l dea, nu i l-a dat lui Arghezi, nu i l-a dat lui Blaga, nici lui Rebreanu, treaba ei, de **noi** și de-ai noștri n-o să mai scape, s-a isprăvit, care va să zică !..."

E foarte important, într-un asemenea context (a cărui șarjare e aparentă, ea neatingînd, în orice caz „pregnanța" forfotitoare a realității propriu-zise), cine și cum se pronunță mai întîi despre o carte — fiindcă pe urmă se multiplică toate, aprecierile, fie ele pozitive, fie negative, ocolind în cîteva luni întreaga țară. Se realizează în felul acesta o unanimitate pe cît de fermă pe atît de mincinoasă, care nu s-a sprijinit și nu se sprijină pe o analiză obiectivă și diferențiată, dedesubtul ei aflîndu-se, din contră, o papagaliceală mai mult decît descalificantă. Dacă se tace, se întîmplă la fel, fiindcă se apelează uneori și la tăcere, ignorarea unei cărți sau a unui scriitor, lasă să se înțeleagă „înalții corifei" (iar sateliții lor preiau numai-decît această atitudine), conține ea însăși un verdict, verdictul acesta fiind, bine-înțeles fără drept de apel — „ceea ce am zis și zicem **noi** corespunde cu ceea ce vor zice veacurile viitoare !"... Se perpetuează, de fapt, și într-un caz și în altul, o scindare mai mult decît dăunătoare a efortului creator contemporan, scindarea aceasta curgînd printre noi și peste noi dinspre vremea de aur a dogmatismului.

E important, de asemenea, nu atît ceea ce este efectiv un scriitor, cît ceea ce vrea să fie sau crede el că este (**Analist** sau **stilist**, **textualist** sau **ultramodernist** depinde de veleități). Tupeul și îmbrînceala (estetică sau ideologică) denigrarea confratelui și lovirea lui peste picioare, devin astfel, datorită preluării papagalicești a unor formulări, datorită unui „sistem de lucru" aproape generalizat, procedee determinante pentru afirmarea proprie, cel ce dă din coate mai puternic, cel ce îmbrînceste și cotonogește (mai rău decît în fotbal, mai tare decît la rugby) e avantajat din capul locului, oricît i-ar fi de puțină și de săracă „opera". Iar scriitorul care se încredințează „cadrului general social și politic" (cum spune un erou din „Coridorul puterii") e dezavantajat peste măsură, fiind supus, în cel mai fericit caz, unei marginalizări sistematice, marginalizarea aceasta realizîndu-se, în principal, prin multiplicarea la infinit a unor etichetări, printr-o papagaliceală mai mult decît jenantă, penibilă cel mai adesea, pe cît de penibilă pe atît de eficientă. Fiindcă etichetările și denigrările acestea se adună și se tălăzuiesc în pretinse istorii ale literaturii contemporane, exact așa cum se adună surcelele și gunoaiele în preajma barajelor, născînd îmbîcseală și sufocare, cu toate că sintezele ar trebui să nască noi elanuri creatoare. Ar trebui, dar uite că elanurile acestea nu vor să crească și să înflorească acolo unde se bălțește, atotputernică, inerția, a cărei forță este invers proporțională cu precaritatea gîndirii critice.

Inerția, oricît ar fi ea de puternică, nu e o „boală" fără leac, ea nu poate fi „vindecată" de către cei care au produs-o. E dreptul creației — al creației partinice, al creației patriotice și umaniste — să deoșească aceste bălțiri dubioase, dîndu-i astfel de rușine pe cei ce învîrtesc și se tot învîrtesc, precum năucii, în jurul propriului lor ax de simetrie, al cărui scîrțîit se aude uneori pînă în cer, fie pentru că tinerii sau mai bătrînii corifei nu mai au ulei prin recipiente, fie pentru că nu au timp să mai pună cîte-un strop, două de ulei la „rădăcina axului", atît sînt ei de prinși în învălătuceala mai mult decît nedumeritoare a etichetărilor.

Spiritul constructiv

Urmare din pag. I

esența literaturii, iată o necesară nuanțare.

Acel **om nou** alcătuit după luminoase tipare renascentiste, purtînd aura unui umanism deplin are nevoie de trasee ideatice complete și complexe, de o înălțare lăuntrică, de o nuanțare continuă, pe măsură, iară nu de o simplificare vulgară, ușoară în fond dar dăunătoare în ultimă extremitate. Un reputat eseist spunea la un moment dat că lectura, viziunea, înmănunchează de fiecare dată, după ce a străbătut povara unui conținut și căile diverse ale unei lumi desfășurate, intimitatea unică a operei, surpriza constantei sale geneze.

Niciodată constructorul adevărat sau martorul implicat al importantei construcții nu va putea fi convins, format, transformat, implinit cu opere minore, cu șabloane și poncife.

Măreția spiritului constructiv din realitatea imediată cere măreția operei literare. Cine marginalizează această operă literară, cine îi taie legătura esențială cu forța realității, cine o angajează spre o tematică minoră sau mimată, circumstanțială, diminuează conștient sau nu din însăși măreția ecoului realității asumate.

De ce de pildă personajele unor piese de teatru contemporan să vorbească în scheme și lozinci cînd oamenii reali nu vorbesc așa ? De ce să se limiteze la un stil declarativ, idilic sau moralizator ostentativ în metaforele unor poezii cînd sensibilitatea sufletului contemporan are profunzimi de-a dreptul impresionante ? De ce în literatura pentru copii și tineret să abunde schemele cînd copiii noștri sînt atît de surprinzători, de inventivi, de inteligenți la urma urmelor ? De ce să nu căutăm și să găsim forță și formă de expresie atîtor nuanțe din viața semenilor noștri ,atîtea posibile echivalențe pentru frămîntarea lor creatoare ?

Patriotismul literaturii române este sinonim, echivalent în acest moment cu dăruirea de sine, cu căutarea totală, desăvîrșită a nuanțelor, a complexității.

Spiritul constructiv din actualitate presupune, obligă chiar la spiritul constructiv în cea mai luminoasă formă de cultură. Opera literară își reclamă realizarea prin însăși calitatea și originalitatea ei, prin însăși prospețimea și curajul pe care le presupune.

Descriind subtila legătură a realității cu opera, același Maurice Blanchot scria : „Opera se realizează deci înafara ei și după modelul lucrurilor exterioare, la îndemnul acestora. Prin această mișcare de gravitație, în loc să fie forța începutului, ea devine lucrul ce începe. În loc să-și capete întreaga realitate de la afirmație pură, lipsită de continut, pe care o reprezintă, ea devine realitate subzistentă cuprinzînd multe sensuri pe care le capătă prin mișcarea epocilor sau care se luminează diferit în funcție de formele culturii și de exigențele istoriei". De fapt nu e vorba aici decît despre o firească (nobilă) concordanță : a spiritului constructiv din realitate și-a celui din literatură. Consecințele acestei concordanțe vor sluji esența generatoare a culturii.

Bucuria rostirii

Urmare din pag. I

preună cu un coleg de liceu al matale, / pictorul Aurel, care a povestit primelor zece pahare / ce au coborît pe masă din cer niște tablouri vivante / unde respiral, printre feline, sfioasă. / M-am bucurat că ai rămas aceeași minunată / făptură de pe vremea cînd, încă, nu te știam / pentru că timpul încearcă să schimbe atunci cînd / se transformă în An, tot ce nu are deasupra lui Nimbe, / așa cum ai numai tu, / să te ferească de ape ce minte (!) / și de blănuri de-argint pe care le-aș fi putut / cumpăra pentru că prietenul A. a desenat în lumina de tăcimuri coclită, pentru o artistă ca tine, / o leafă imensă chiar pe batistă" **(Calm)**.

După cum reiese, cel puțin din acest volum, Marcel Tolcea nu are predispoziții pentru limbajul radicalizat prin imagini șocante, ades întîlnit la alți poeți tineri. El „gustă" bucuria textului, are plăcerea discursului poetic, preferînd „clima blîndă a acestui miracol". Universul său poetic poate sta sub semnul înfloririi printr-o atitudine tandră față de lucrurile ce-l compun, dar și sub cel al consumării prin trecerea vremii și intrarea într-un spațiu al amintirilor. Din acest perimetru își scoate Marcel Tolcea elementele poeziei ; structurile sale poetice stau sub registru divers, de perceptibil umor, de ușoară tristețe, de inflexiuni parodice, sub tentă ironică, ori ușor nostalgică. Unele evocări provinciale ale lui Marcel Tolcea se citesc cu delicii, limbajul este frust, atmosfera se colorează cu o seamă de elemente, abil introduse în arhitectonica poeziei. „În vizită la familia T., joi sau / poate „o vineri" după furtună grozavă / ce a distrus cuiburile cu polen tropical / 7/19 aprilie / sîntem așteptați la intrarea locuinței de / madam Costineanu care adusese în dar gazdelor / un animal-floare și voia să evite, în acest fel. / primele momente de stinghereală / ale unei familii obișnuite cu regnul mai clar. / Era seară, doamnele mele uimite, și am așteptat-o / chiar pe amfitrioană să vină, în cele din urmă, / în holul acela uscat în care poate că nici / n-o să intru vreodată pentru că simț ca o toană / în suflet / suflete / arătîndu-mi aplecări peste poduri și ape murdare / ce tradus înseamnă primejdie de rană." **(În vizită la familia T.)**.

Dintr-un „spațiu retro", Marcel Tolcea scoate poezie în imagini care au consistența și frumusețea fulgului în fața vîntului. Diafane, pline de candoare, benigne, dar repede trecătoare. Spre exemplu : dintr-un „nor muzical" aflat „deasupra de Luna Park", „Fanfărimea își copia notele pentru apropiatul bal comunal" **(Un brad tînăr și liniștit)**, sau acest text, cu parfum arhaic și tentă epistolară : „Aflați de la mine, Nelutule, că fata / felcerului Posena ce-ați vrut s-o pețești / anu trecut și s-o duci cu vaporu pe D." **(Seară)**. Și se mai poate cita din **O clădire albă, Stofe calde, mătăsării, Cetină, Tango, Senin.** Va fi interesant de urmărit dacă Marcel Tolcea va păstra (sau nu) această modalitate și acest spațiu al poeziei.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

PROZODIE „TRADIȚIONALISTĂ"

Sub un titlu nu tocmai inspirat, — „Stelele strigă" *) — al șaptelea în ordinea creației, Petre Got ne propune o ipostază mai recentă a poeziei sale, evoluînd pînă azi cu o discreție peremptorie și, evident, cu o receptare critică pe măsură.

Clasică în transparența ei expresivă și coagulînd în simboluri și metafore ușor traductibile, poezia lui Petre Got se servește de o simplicitate expresivă, în configurarea unor aspirații, opțiuni ori spații imaginare : „Apartinînd deopotrivă / Lumii de jos, lumii de sus, / Aude stelele cum strigă, / Aude lumi care-au apus. / (...) / Aș vrea să fiu un fulg de nea, / Tihnit prin spații să plutesc, / Să mă fixez, oricînd aș vrea, / În lut, ori în ponor ceresc." **(Fulg de nea)**.

Poetul își dorește o „lume" a sa în această lume, un „spațiu" al său în acest timp, în ideea (mai hasurată acum) a opțiunilor de artă poetică : „A ridica zid de lumină. / Geometrie exactă, gînd vertical." Exprimat într-o sintagmă oxiomoronică („diademă de sudoare"), crezul poetic este evocat adeseori în astfel de dublete metaforice, ca în **Mirul lacrimei** sau **Boală** : „Însă bolnavi vom fi pe veci de azur. / Pentru că am băut odată lumină." Părînd, la prima vedere, dolent, lirismul acesta e, în fond, profund dolorific și el aminteste de metafora blagiană a „cîntăreților bolnavi" : „Trupul — simbol și povară. / Razele-s hrană și strai. / Sensurile încep să te doară / Altfel de cum le știai." **(Cîntec uitat)**. Poetul își simte sufletul drept o „rană deschisă" acoperită de un strat de sare **(Siglă)**, în altă parte „rană fierbinte" — și felul simplu în care o spune capătă o gravitate aparte și nicidecum acel ostentativ mimetism ce mizează pe succese de circumstanță, facile : „Răsădește-mi în suflet magnolii și crini / Adusi de departe, din spații candide. / Rouă, lumină, tăceri — / Rana fierbinte se va închide ?" **(O rază de pace)**. Sentimentul melancoliei va fi, însă, transfigurat / convertit în zbor extatic : „Extatic semn, simbol promis. / Îmi esti în lacrimă o zare. / Esti patimă ce m-a cuprins. / Esti negrăită vindecare" **(Extatic semn)**.

Foarte interesante, în autentica lor expresivitate, sînt cîteva piese construite pe tipare prozodice populare (de ce nu un ciclu ?), în care se toarnă o mare încărcătură de imagini, metafore, simboluri poetice **(Autumnală, Stare, Geană pe cîntec)**.

Nu întotdeauna simplitatea înseamnă și expresivitate poetică, profunzime, gravitate, de aici aridităteа și prozaismul unor pasaje întregi, de aici unele reticente, ba chiar aerul de romantă al unor texte.

Z. Cârlugea

*) **Petre Got : „Stelele strigă", Editura „Eminescu", 1988.**

CRITICĂ

MEMORIE ȘI SENTIMENT

Fapte puțin cunoscute de publicul larg, privind trecutul militant al Academiei Române în spiritul străvechilor ideaIuri de unitate și independență națională, sînt relatate și comentate de Alexandru Dobre într-o lucrare interesantă și originală*). Desigur, interesul pentru un studiu de istorie academică va fi direct proporțional cu pregătirea culturală a cititorilor. De aceea, trebuie să precizăm că sintagma „publicul larg" nu se referă la categoria amatorilor de divertisment sau de popularizare facilă. Fără să neglijeze cîtuși de puțin rigorile istoriografiei și ale discursului științific în general (asertiuni bine cîntărite, nuanțări și citate pertinente, reluări justificate, trimiteri bibliografice precise etc.), autorul reușește să insufletească un text cu indice de lizibilitate relativ mic, ceea ce constituie, după opinia noastră, o performanță notabilă. Nu vom încerca aici o analiză stilistică, dar putem afirma că, pe lîngă siguranța și limpezimea expunerii, pe lîngă abila structurare a întregului studiu pe coordonate cronologice și tematice bine definite, pe lîngă știința plasării citatelor în rețeaua unui comentariu niciodată abuziv, Al. Dobre a avut și sansa subiectului însuși. Pentru că nu activitatea strict științifică a savanților români este urmărită în această lucrare, ci un aspect cultural mult mai profund, ținînd de spiritualitatea românească pe parcursul conștientizării și afirmării sentimentului național. Provenit din păstrarea și cultivarea memoriei afective a înaintașilor, idealul unității naționale (chiar împlinit și cercetat retrospectiv) este el însuși un subiect afectogen. În fața atîtor dovezi de dăruire pentru cauza unității culturale și politice a românilor, cititorul poate încerca un sentiment de melancolie sau de inferioritate, dar aceasta va fi doar un prim simptom al receptivității și al sensibilității sale morale, care se va tranforma, în multe cazuri, în nobila și mobilizatoarea conștiință a mîndriei naționale și a datoriei de a păstra sau chiar de a îmbogăți moștenirea noastră culturală.

Chiar dacă, așa cum notează Al. Dobre, „limitarea obiectivului Societății literare doar la problemele cultivării limbii române (...) era motivată, în primul rînd, de rațiuni de stat", trebuie să recunoaștem rolul fundamental al conștiinței comunității de limbă în formarea și afirmarea sentimentului național. Limba română, acest „depozit sacru primit de la străbuni", după expresia lui Ștefan Golescu (citat de Al. Dobre), își justifică întru totul locul privilegiat în cadrul temelor de cercetare stabilite de învățății noștri. Caracterul predominant filologic al preocupărilor academice românești nu a fost generat de calcule și abilități diplomatice, ci de înțelegerea faptului că memoria culturală rămîne suprema garanție a unității de neam, iar această memorie este, în cea mai mare parte, lingvistică, începînd cu geniul folcloric și continuînd cu elaborările culte. În acest context, s-ar fi cuvenit ca Al. Dobre să consacre un capitol special tezaurului cultural adunat cu atîta pasiune în colecțiile Bibliotecii Academiei, permanentei preocupări pentru sporirea acestui tezaur, operelor bibliografice, fundamentale elaborate sub egida Academiei. Poate că o va face cu prilejul unei eventuale reeditări. Nici un domeniu al cercetării și cunoașterii umane nu poate fi neglijat și socotit lipsit de importanță. Dar, în timp ce solicitările de carte veche tehnică sînt rarisime (aici „vechi" poate să însemne și 5-10 ani !), interesul cercetătorilor pentru lucrările filologice, istorice și, în general, pentru cele cu specific umanist este și va rămîne constant. Fondatorii Academiei Române au intuit acest fapt. Pentru că limba și literatura unui popor înseamnă durată, înseamnă veșnicie.

M. Niculescu

*) **Alexandru Dobre, „Idealul unității naționale în cultura română", București, Editura „Minerva", 1988**

ESTETICĂ

O ÎNCERCARE DE SISTEM ESTETIC

Al treilea volum *) dintr-o vastă construcție începută în 1980 cu **Ars longa** și continuată în 1983 cu **Metapoetica, Izvoarele artei** (Editura Meridiane, 1988), aduce o nouă contribuție la conturarea unei estetici a operei de artă, pe care Al. Husar, creatorul ei, o numește **metapoetică**. Apariția unui sistem estetic într-o cultură este un eveniment important și noi l-am salutat ca atare, încă în 1980, cînd era, vorba autorului, „o cetate în zări". Astăzi, cînd această cetate se dovedește a nu fi fost doar un miraj, cînd a apărut al treilea volum din „știința artei", constatăm că ecourile stîrnite de această operă au fost exagerat de puține în comparație cu importanța sa. Ambiționînd să-și construiască sistemul nu doar pe cunoașterea competentă și aprofundată a tuturor artelor, ci și pe o vastă erudiție, Al. Husar desfășoară un impresionant aparat critic pentru a defini opera de artă în primul volum, pentru a pune bazele unei științe despre artă în cel de al doilea, subintitulat de altfel „Prolegomene", iar acum pentru a discuta „izvoarele artei" într-o carte strălucitoare și profundă în același timp, care convinge, instruiește, și încîntă.

Problema abordată de esteticianul ieșean pare simplă, reductibilă la un singur cuvînt : realitatea. Acest „izvor" însă este proteic, de-a lungul istoriei, în diferite epoci, curente sau școli, aspectele realității abordate în opera de artă sînt foarte diverse : natura, omul, istoria, societatea, mitul, visul, misterul, inconștientul, logicul, absolutul, suprarealitatea, sentimentul, eul, imaginarul, impresia, etc., etc. Chiar aceste aspecte apar foarte divers în diferite epoci și autorul descrie înfățișările pe care le ia natura din antichitate pînă la expresioniști pentru a demonstra acest lucru. Conceptul de **realitate** — frumoasă, veridică, bună, etc. — este abordat și din perspectivă filosofică, de fapt de-a lungul întregului volum corelația cu filosofia este foarte elocvent și oportun realizată, cu excepția cîtorva accente sociologice care puteau lipsi.

Discutînd problema diacronic, autorul individualizează epocile, curentele, școlile, de la antichitate pînă la postmodernism, și chiar „noua modernă", (mergînd cu analiza pînă în 1987 !) din punct de vedere al conținuturilor tematice. Așa cum într-un caleidoscop aceleași pietricele colorate formează desene foarte diferite la o simplă mișcare, așa de-a lungul secolelor aceleași „izvoare" ale artei au contribuit la marea diversitate a curentelor și școlilor artistice.

Sintetizînd, am putea spune că există patru dominante tematice de-a lungul istoriei : **cosmosul, natura, omul, spiritul.** Dacă la greci cosmosul este izvorul principal al artei, prin excelență estetic, natura, apoi — în Renaștere — omul, ca o perfectă creație a naturii, pregătesc arta modernă, unde suprarealismul accede la celălalt cosmos, cel din sufletul omului, simetric celui contemplat de greci și tot atît de estetic în măsura în care în el se reflectă absolutul.

O altă clasificare a „izvoarelor", pe care Al. Husar o realizează în concluziile volumului în discuție cuprinde **realitatea** ca sursă de inspirație, **omul** ca artist creator, **arta** ca totalitate a abilităților artistice și **materialul** în care este realizată opera. Vedem aici o schiță a volumelor viitoare care — în spiritul „Prolegomenelor" — ar trebui să se ocupe cu **Artisticul**, cu modul în care se realizează **Poesfera**, atît de original teoretizată de esteticianul român.

Ioan Neacșu

*) **Al. Husar : „Izvoarele artei", Editura „Meridiane", 1988.**

LUNA CĂRȚII ÎN ÎNTREPRINDERI ȘI INSTITUȚII

● Actuala ediție a „Lunii cărții în întreprinderi și instituții" a prilejuit desfășurarea, în județul Botoșani, a unui bogat complex de manifestări menite să ilustreze rolul benefic al cărții în amplul proces de educație multilaterală a oamenilor muncii. În acest context s-au desfășurat expoziții de carte social-politică, științifică și tehnică, simpozioane, expuneri privind rolul activității teoretice, ideologice și politico-educative în etapa actuală, contribuția operei tovarășului Nicolae Ceaușescu la îmbogățirea teoriei și practicii revoluționare, a tovarășei acad. dr. ing. Elena Ceaușescu la dezvoltarea științei românești. Au fost lansate și prezentate noile apariții editoriale — „Meditații economice eminesciene" de Vasile C. Nechita, „Prag" de Dumitru Ignat, „Oglinzi" de Maria Baciu, „Proprietăți fizice ale metalelor sub presiune" de M. Sorohan.

Au avut loc întîlniri ale scriitorilor, editorilor, specialiștilor cu oameni ai muncii din întreprinderile din județ, la care au participat : Gabriela Adameșteanu, Ion Adam, Vasile C. Nechita, Dumitru Țiganiuc, Dumitru Ignat, Mihai Condruc, precum și membrii Cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor.

Concomitent, a fost itinerată expoziția fotodocumentară „Pe urmele lui Mihai Eminescu", însoțită de simpozionul „Eminescu și Botoșanii", la realizarea cărora au participat Emil Iordache, Valentin Coșereanu, Stela Giosan, Elena Sfrangeu.

13 MAI 1989
L2

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE CONTEMPORANE

MARIN SORESCU:

„VALORILE,

MARILE VALORI SE ALEG,

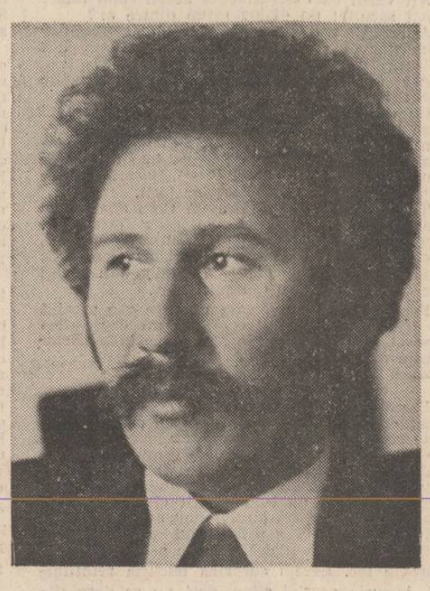

CÎND E CAZUL, DE LA SINE"

CONVORBIRILE «LUCEAFĂRULUI»

— La „Viața studențească" unde am nimerit la scurtă vreme după ce părăsiseși această redacție pentru aceea a „Luceafărului", colegii de acolo vorbeau cu plăcere și admirație despre inteligența articolelor pe care le dădeai revistei. Ce a însemnat „Viața studențească" pentru începătorul Marin Sorescu ?

— Un prim contact cu scrisul tipărit. Ucenicia într-o disciplină necesară scriitorului, gazetăria. N-am perseverat.

— Presupunem corect că primul impuls a fost cel critic ?

— Nu. Veneam de la Iași, unde mă făcusem cunoscut ca poet. (În unele cercuri bine informate). În perioada studenției scrisesem mult, publicasem puțin. Versuri. Cu ele am ieșit în lume.

Parodiile au fost comise, cu premeditare, atunci. Cîteva au și apărut — spre hazul meu și-al cîtorva prieteni, ca versuri propriu-zis solemne, fără a se observa ironia. Am luat în serios fabula critică a parodiei. Reprezintă a doua etapă lirică, dacă pot vorbi atît de organizat despre mine. Prima fiind cea din liceu, fără succese tipografice. Eșecul continuînd la Iași, în primii ani de studenție, m-a dus la hotărîrea de-a mă lăsa de scris. Scrisul însemna, strict, poezie. Parodiile s-au născut din dorința de-a mă despărți de mine și de fumurile mele literare, rizînd. Un hohot durut. Pe de altă parte, cu eliberare de bucurie. Scriindu-le, parcă făceam artă pură. Atunci am băgat de seamă și că am spirit critic. Dispun de spirit critic, mi-am zis.

Ia te uită ! Să nu uit să-l cultiv.

— Se știe puțin despre perioada ieșeană a lui Marin Sorescu.

— Am urmat cursurile Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Facultatea de Filologie-Istorie-Pedagogie, între 1955—1960. Vremurile erau cum erau. Sînt bine cunoscute. Nu le făcusem eu, eram beneficiarul lor. Primul an a fost de acomodare și dezmeticire. Treptat, am fost înfiat de spiritul ieșean — vechiul spirit, care încă mai plutea în aer. M-a înfiat și m-am lăsat înfiat. Atmosfera saturată de tradiție răspundea imaginii mele despre Moldova și vechea ei capitală. Statui, case populate de amintiri. Am găsit acolo și-o blîndă disponibilitate ironică (lumea lui Creangă, nu-i așa ?) și, în general, o căldură sufletească pulverizată pe străzi, în așa fel, încît să te simți acasă. Te simțeai ca sub aripile unei pajure, adaptate tărîmului nostru. Desigur, erau ani precari. Îmi rămîneau din bursă, cînd aveam bursă, 30 de lei pe lună. Pachete de-acasă nu primeam. Mama se lupta din greu cu cotele și de cîte ori i se bătea ochiul stîng îmi scria : „Vezi, să nu cumva să te dea afară, c-a mai făcut unul o reclamație și s-au interesat și de adresa ta". Cei 30 (treizeci) lei îmi ajungeau doar să cobor de pe Sărărie în centru și să mă uit prin geamul librăriilor la cărți.

— Dincolo de această atmosferă prietenească, ce evenimente vă mai evocă Iașul acelui timp ?

— Existența unor cenacluri studențești, care polarizau interesul celor interesați de literatură și istorie. Suplineau într-un fel dezinteresul unor instituții culturale pentru aceste probleme. În acest climat studențesc și cenaclier au fost organizate cîteva aniversări culturale. Aș reține pelerinajul la mormîntul lui Ștefan cel Mare, în 1957. Studentul Al. Zub conducea pe atunci cercul de istorie. Aurelian Popescu era președintele Asociației Studențești. Și apoi, în 1959, emoționanta Horă a Unirii, încinsă pentru prima dată după război, în jurul statuii lui Alexandru Ioan Cuza. Horă în care m-am prins și eu. (Hora s-a terminat cu bine, dar pelerinajul a fost un cîntec tragic pentru organizatori). Am studiat slavistica trei ani, apoi m-am transferat la secția de limbă și literatură română. Aici printre colegii de grupă — toți foarte studioși — erau și Dan Mănucă, Jean Apetroaie, Mihai Drăgan, Corneliu Moraru (lingvistul), azi exponenți temeinici ai școlii ieșene.

— Unde-ai ajuns după terminarea facultății ?

— La București, prin repartiție ministerială. Puteam rămîne la Universitate, la literatura universală. Am ales revista „Viața studențească", deși, sentimental, m-aș fi dorit, în continuare, ieșean. Acomodarea cu Capitala a fost mai grea. Chiar după un an, nu eram sigur că n-o să mă întorc la Iași.

— N-ai fi fost singurul scriitor care, confruntat cu impactul vieții literare bucureștene, a dat bir cu fugiții sau nu s-a împăcat cu ea. Cît pe aci să reeditezi experiența moldovenilor sosiți la București, Ibrăileanu, Sadoveanu.

— La București a trebuit să fac față unei schimbări de ritm și de optică. Aici trebuia să fii adaptat. Ți se cerea rapiditate, antisentimentalism. Se părea că nu funcționează marea supapă a prieteniei. Oamenii se însingurează, se mohorăsc și te pomenești stingher. Probabil, o lege a metropolei.

— Blînda pajură moldavă, cu aripile ei de cloșcă, dispăruse ?

— Nu de tot. Cînd mi s-a oferit o locuință am optat pentru cartierul Pajura.

— În colecția „Luceafărul" din anii '60 există mai multe cronici literare ale lui Marin Sorescu. De ce n-ai rămas la ele ?

— A trebuit să mă transfer, după cîțiva ani, la Animafilm. La „Luceafărul" lucram în secția de critică (eram încadrat ca... tehnoredactor). Scriam recenzii, după un timp mi s-a dat și cronica literară. Era o perioadă de efervescență a revistei, atitudinea ei conta. I se datorează multe înnoiri, care s-au petrecut atunci în literatură. Exista un spirit nou, fără prejudecăți. S-au revizuit atunci multe poziții. Mi-aduc aminte că am lucrat la prima pagină dedicată lui Brâncuși, în presa noastră, după război. Pagina se amina mereu, acumulînd noi observații. Am reușit s-o publicăm, cu imaginea coloanei fără sfîrșit, în centru. Era o victorie. Tot în „Luceafărul" am publicat parodiile ieșene, și altele noi. Apoi, ciclul poemelor. (Cu oarecare dificultăți, nu în redacție, bineînțeles). S-a profilat atunci, mai clar, și pasiunea mea pentru critica literară și eseu.

— Pentru istoria literară sînt importante contextele. În ce mediu picau cronicile literare și parodiile, care tot un fel de cronici literare sînt ? Ce efecte stîrneau ?

— Lumea era sătulă de poncife. Efectul parodiilor îl încercasem încă de la Iași. Le publicam la gazeta de perete a facultății și circulau. Acum erau publicate în revistă deadevăratelea (cu o prezentare a lui Dragoș Vrînceanu), după ce fuseseră citite cu mare succes la cenaclul „Labiș". Atmosfera era pregătită. Ne desprindeam, pentru prima dată după război, de dogmatism (o desprindere probabil ciclică), valorile începuseră, încet dar sigur, să fie repuse în drepturi. Ceva nou era în aer și parodiile mele veneau în întîmpinare. Au apărut în 1964 în colecția de debuturi „Luceafărul", extrem de necesară pe vremea aceea.

— Îți amintești ședința de cenaclu în care ai citit poemele ? Mulți și-o amintesc. Ce spune împricinatul principal despre ea ?

— Imi este foarte vie în memorie. Aceste ședințe deveniseră o adevărată rampă de lansare pentru valurile de tineri care se îndreptau către literatură. Erau foarte animate, se făcea, spontan, o selecție naturală a valorilor. După parodii, am citit poemele și apoi proză. Trei debuturi, în lanț.

— Într-o pagină de amintiri lăsată de Eugen Barbu, acesta a povestit pasionant cum a fost cu apariția piesei „Iona". Vrem și versiunea autorului. Să vorbim despre teatru.

— Scrisesem o piesă la Iași. Se numea „Mii de bombe". Un exercițiu, cunoscut doar de cîțiva colegi și prieteni. După altă serie de exerciții, la București, necesare ca digitație, am făcut o pauză de cîțiva ani, cînd, brusc, m-am hotărît să scriu o comedie. „Există nervi". (Existau atunci, mai există și acum. E atemporală). A apărut tot în „Luceafărul". La „Iona" am ajuns dinspre poezie. (La „Există nervi", dinspre teatru). Definitivarea textului a fost urgentată de-o întîlnire întîmplătoare c-un director de teatru entuziast. Îi plăcuseră poeziile mele. — De ce nu scrii și teatru ? — Am o piesă gata.

Nu era gata și, săptămînal, primeam telefoane de la Teatrul Mic să dau piesa. După vreo cîteva luni, dactilografa care a bătut-o la mașină (sînt în general, foarte atent la reacțiile primului lector, indiferent cine e) s-a arătat entuziasmată. I-am dat-o secretarului literar. După care s-a așternut tăcerea. Peste vreo lună, cîțiva prieteni m-au căutat să mă felicite. Citiseră textul, la teatru. M-am dus la director. Mi-a spus că a și găsit actor pentru rol : pe George Constantin.

— Și cu publicarea piesei ?

— De aici începe acțiunea relatată de martori. Încredințasem textul revistei „Luceafărul", care a primit-o fără rezerve, spre publicare. Într-adevăr, a fost o întreagă odisee, după ce a ajuns în pagină. De la faza de șpalt, la chioșcul de ziare — un drum lung și enervant, plin de peripeții. Conducerea revistei s-a arătat a fi perseverentă și după fiecare respingere, piesa era din nou trecută în sumar. S-a ajuns la un compromis : a apărut cu o notă, precum că e vorba de un text experimental, supus discuțiilor. Redacția își lăsa astfel o portiță de scăpare, dar își făcea și datoria. Cursa cu obstacole a continuat mult și la Teatrul Mic. Vizionări și iar vizionări. Premiera a avut loc în 1969, cu George Constantin în rolul lui Iona. Regia era semnată de Andrei Șerban. A fost important, cred, că piesa a apărut și s-a reprezentat atunci. Cu un îngrozitor consum de energie și nervi. Dacă nu mă implicam în acest contorsionat proces, mai scriam, că eram în mînă bună, încă două-trei piese.

— Cu „Trei dinți din față", un roman, ai făcut o surpriză cititorilor.

— Cum spuneam, proză scrisesem și pînă atunci. Exersasem mai ales în genul scurt, e drept, nu încercasem romanul. Am avut mari satisfacții descoperind, ca prozator, că nimic din ce ni se întîmplă nu se pierde. Se depozitează undeva în subconștient, faptele petrecute se lasă ca niște ancore, care te fixează în timp și spațiu. Totul iese la suprafață, cînd ai nevoie. Ca romancier, apreciezi concretul, amănuntele și „sosul" vieții. Trebuie să te dezbari de filozofie, de concepte, de abstracțiuni (sau să le folosești altfel) și să tragi la rame, pe fluviu, la vale, sau în răspăr. Proza îți cere și o factologie și o oarecare doză de prostie — să fiu iertat — care să te lase să spui, cu toată seriozitatea, banalități. Cum era îmbrăcat personajul, din ce direcție venea, ce avea în plasă. Tocmai aceste fleacuri, ce nu au ce căuta în alte genuri, fac măreția prozei. Dar să rectificăm : nu „prostie", e prea tare cuvîntul, ci mai degrabă capacitatea de-a fi simplu și concret, candoarea descrierii cu seriozitate a unei găini. Fără intenții estetizante. Scriitorii prea filozofi scriu proză proastă, tocmai pentru că nu se pot lăsa hipnotizați de găină. O transformă în metaforă, în pasăre fenix, etc.

— De la „Trei dinții din față" la „Viziunea vizuinii sau Vizuina viziunii" e un drum. Cum explici saltul ? De la proza „cuminte" la cea fantezistă, în care jocul de cuvinte își are locul său ?

— Știu și eu ? Un chef de joacă. Cartea se leagă poate cu „Singur printre poeți". Am vrut să îngrămădesc aici foarte multe modalități de proză — pentru că lucrurile nu-s chiar așa de simple cum spuneam mai sus. Cartea n-a prea fost înțeleasă, dar țin la ea. Un prieten îmi spunea : „Cînd sînt obosit, sau bîntuit de lehamite, o folosesc ca medicament : citesc o pagină, două, și retina mi se limpezește".

— Continuați explorarea epicului ?

— Am gata — aproape gata — de vreo șase-șapte ani, un roman „Japița". Ca formulă se situează între „Trei dinți din față" și „Viziunea vizuinii".

— „Japița" ! O îndrăzneală stilistică ? !

— În dialect înseamnă „prăjină". „S-a pus cu prăjina pe boi". Ogorul scriitorului (sau cîmpul magnetic) este limba, care trebuie cultivată cu cea mai mare grijă. Altfel, ca și cîmpul, sărăcește și nu mai dă roade. Limbile mici și oarecum arhaice sînt supuse, odată cu civilizația, unui proces de aplatizare. Se ucid în masă și cuvinte (cum s-a întîmplat cu caii), de dragul unei concepții greșite despre înnoire. „Ce e vechi trebuie aruncat la lada de gunoi". Nu-i tocmai așa ! Asistăm la o standardizare a limbajului, datorită mijloacelor mass-media, care trebuie să fie rapide și concentrate. Procesul acesta de sărăcire trebuie contrabalansat de scriitori. Aceștia sînt obligați să cunoască limba în cusătura ei cea mai intimă, în chichițe și chițibușuri. Sărăcia de exprimare duce la îngustarea minții. Și efectele acestei îngustări sînt mai nocive decît ale fumatului. Îmi vine în minte povestea cu tribul care elimina din vocabular cîte un cuvînt, de cîte ori murea cîte un membru al tribului, de care era legat cuvîntul respectiv. În ultima jumătate de secol la noi au dispărut meșteșuguri, obiecte de lemn, meserii, o serie de produse, funcții, etc., etc. Limba și-a diminuat expresivitatea.

Am încercat în „La lilieci" să fixez și să opresc în loc și cuvintele care s-au vorbit în satul meu, în ultimele două sute de ani, înainte de-a dispărea de tot.

— Te-ai gîndit că literatura pentru copii pe care o scrii apelează numai la cuvinte fundamentale ? Că limba ei este foarte controlată ?

— Probabil fiindcă literatura pentru copii e ca un vis, unde totul apare filtrat de mai multe ori. Rămîne esențialul și acea senzație de transparență.

—Fac o legătură între fantezia din povestirile pentru copii și aceea a teatrului pe care îl scrii. De fapt, stabilesc o linie de continuitate.

— Care cred că există, într-adevăr. „Unde fugim de-acasă ?", titlu cam nefericit, care a frînat destinul cărții (dar n-a împiedicat seriile de imitatori), purta mențiunea „Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești"... De la „aproape teatru", am trecut chiar la teatru. Uite, povești, însă, n-am scris. Pînă una alta, aș vrea să public o cronică literară despre Petre Ispirescu. Îl descopăr mereu cu încîntare. Depling și cu această ocazie nenorocirea că n-au fost tezaurizate cu un secol, două mai înainte măcar, rostirile, basmele, baladele românești. Iliadele și Odiseele noastre s-au dus, după un blestem care ne urmărește, pe apa Simbetei.

— Mai apar și acum culegeri de folclor.

— Încă se mai poate salva ceva, acum în ceasul al doisprezecelea. Există la Arhiva de folclor multe înregistrări. De ce nu se publică ?

— Îl consideri pe Petre Ispirescu colecționar de folclor ? A apărut o „Introducere în opera lui Petre Ispirescu" de Mircea Anghelescu care susține că ne aflăm în fața unui scriitor, a autorului unei capodopere : „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte".

— Pentru mine Ispirescu este un scriitor. Chiar asta vreau să subliniez în cronica literară din „Ramuri". (Voi citi, evident, și cartea lui Mircea Anghelescu). Îți citez (îmi este permis să mă citez ?) începutul cronicii mele : „Mulți oameni fără pic de talent se deghizează în scriitori. Ispirescu este singurul caz de scriitor, mare cu adevărat, care s-a deghizat în anonim. Drumul acesta invers este cel mai greu de făcut." Ispirescu este un cronicar muntean al limbii și al gîndirii noastre mitologice.

— Îți semnalez că nu ești singur, că te afli într-o bună companie și că de aici poate ieși o restituție justițiară. Se pare că momentul este pregătit pentru înțelegerea lui Petre Ispirescu ca scriitor. Povestirile pentru copii, poemele, piesele, proza, „La lilieci" au aceeași rădăcină ?

— Cred că da. Nu poți ieși, chiar să vrei, din cercul unor obsesii, dacă sînt adevărate, al unor reguli pe care ți le dictează structura ta. Genurile pe care le-am practicat sînt ca spițele aceleiași roți — o roată care calcă și mă calcă mereu pe aceeași bătătură.

— Piesele „La lilieci" indică o autohtonizare a scrisului lui Sorescu. Trăsătura există încă din primele poeme. Acceptăi termenul de autohtonizare ?

— Da și ba. S-a exagerat la începutul secolului. Termenul a fost devalorizat prin abuz practic și teoretic, la începutul secolului. Totuși din sămănătorism a țîșnit Sadoveanu : un munte ! Poate că fiecare scriitor reface, pe scurt, în opera sa istoria literaturii din care face parte. O sintetizează, în alt fel, pentru a o ridica pe o treaptă superioară. Cînd poate și cînd este cazul. De aceea nu trebuie să ne fie rușine de nici un scriitor român, cît ar fi de modest : a lucrat, pe puterea lui, la edificiul „scripturilor române". Oricît de exagerate ni s-ar părea laudele aduse de Eminescu lui Pralea, sau Daniil Scavinschi, tot Eminescu are, în absolut, dreptate. Sînt și autohton, în măsura în care acceptăm că vechiul și străvechiul este modern. **Mahabharata** citită azi de mine, mi se pare de-un modernism trăznitor. Modernismul nu se poate face din nimic, fără zei, credințe, și acel fior magic care unește și străbate toate cuvintele.

Nu în mod programatic am trecut prin toate experiențele — cînd dinspre versul clasic spre versul liber, dinspre romantism spre suprarealism, absurd, onirism, cînd, de aici, înapoi, ca să zic așa, la Kant. Al nostru Kant este anonimul. Nu Marele, ci micul, neînsemnatul, numerosul și prea tăcutul.

Îmi place liniștea stratificată în rădăcini. Codrul Vlăsiei care, pe lîngă alte funcții, o avea și pe aceea de-a atrage ploile — s-a refugiat în rădăcinile lui. Asta, pe de o parte. Pe de alta, sînt deschis și celorlalte experiențe literare. Scriem pentru cititorii de azi și sensibilitatea omului modern cere veșminte pe măsură. Limbajul din poeme este de-o simplitate aproape algebrică. Poate c-am scris „Liliecii" dintr-o nevoie de simetrie.

— Ce înseamnă să mergi La lilieci și de ce nu-i sperie pe oameni mersul La lilieci ?

— La început a fost un blestem : „Vedea-te-aș la lilieci !". Deci Lilieci nu e numele satului meu, cum s-a crezut. Cimitirul e înconjurat cu un gard de lilieci. Locul acesta de verdeață mi s-a părut simbolic, în multe sensuri. Moartea de aici păstrează o spiritualitate pe care m-am simțit dator s-o semnalez. O moarte care odihnește. O comuniune și o continuitate. Se umblă cu disperare după documente. Dar să-i întrebăm și pe cei de demult. Cimitirele sînt și ele documente (chiar ale latinității, cuvîntul fiind latin). Bineînțeles, m-a interesat, în primul rînd, partea vie a satului românesc, eternul românesc, responsabilul cu veșnicia. Veșnicia încrustată în credințe, obiceiuri, grai, întîmplări. Apoi caruselul zilelor și anotimpurilor și anilor. Legătura țăranilor cu pămîntul. Vorbeam de Ispirescu, Făt-Frumos îngropat de atîtea ori în pămînt, pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la briu, găsește, în basme, mereu resurse să se dezgroape și să taie capul căpcăunului. Legătura lui cu pămîntul e și de natură magică. Toate acestea îmi dau mie, ca unuia care m-am născut într-un sat, un sentiment de emoție și evlavie.

— Critica practică un leitmotiv al rotiturii, chiar al ruperii cînd este vorba de traiectoria literară a membrilor generației din care face parte. La mai toți se observă că au început într-un fel, dar că de la un moment dat creația lor ia alt curs. În cazul Sorescu acest moment ar fi „La lilieci". Ești de acord cu acest loc comun al criticii literare ?

— Știu eu dacă poate fi vorba chiar de-o ruptură ? ! O schimbare de registru, mai degrabă — care uneori pare făcută la întîmplare (există și fericita întîmplare a inspirației) dar — în adînc e intim legată de structura poetului. O întîmplare legică.

— Într-un interviu pe care mi l-a luat o revistă studențească, am fost întrebat dacă consider „La lilieci" o scriere postmodernistă. O întrebare surprinzătoare, nu-i așa ?

— Îmi face plăcere să aflu că sînt citit de generațiile mai noi. Mă întîlnesc bucuros cu cititorii tineri, studenți, elevi — și cu profesorii lor. În ce măsură „La lilieci" este postmodernistă nu-mi dau seama, pentru că îmi este greu să precizez ce e postmodernismul.

— Reacția mea a fost asemănătoare, plus satisfacția de a constata orientarea tinerilor către o operă controversată, dar substanțială. Totuși ce este postmodernismul ?

— Pînă să găsi un termen mai fericit, să-l luăm ca pe o invenție necesară în metodologia criticii și istoriei literare. Accept dorința de înnoire, noul început care zace în cuvînt. Nu-mi place particula **post.** Decît **post** ceva, mai bine avangardist. Cum problema este de competența planetei întregi (se discută în toate țările) sperăm să se găsească un nume mai adecvat pentru curentul care străbate literatura tuturor țărilor de la sfîrșitul acestui mileniu.

— Este prea general, prea cuprinzător, îi lipsește diferența specifică ?

— Modernismul, pur și simplu, are șansa de-a fi permanent (ce savuros e modernismul clasicilor antici !), pe cînd postmodernismul invită parcă la altceva, la o perioadă de trecere, de care, în general, mi s-a acrit.

— Ai remarcat abundența scrierilor la colegii din propria generație ?

— Fiecare răspunde de cantitatea sa. Pe de altă parte, nu prea-mi plac scriitorii fără operă. Trebuie să pui pe masă cărți de-a adevăratelea, care să stea în picioare. Să scrii toată viața o singură broșură (și să fii pensionarul ei în eternitate) este admirabil, în cazul celor cîteva excepții celebre. Făcîndu-se apologia cărții unice (la propriu) parcă se încurajează lenea, diletantismul, comoditatea, ratarea. Pledînd pentru cantitate, dai apă la moară grafomaniei. Valorile și marile valori se aleg, atunci cînd e cazul, de la sine. Mulțimea lor țîșnește spre zenit. Scriitorul tînăr trebuie să aibă posibilitatea să publice mult, cînd e tînăr, și scriitorul matur la fel, mult, cînd e matur. Aș dori seria de „opere" a scriitorului român, vastă, acoperind multe genuri, cuprinzătoare și neliniștitoare. Romanticii francezi au — unii, V. Hugo, de pildă, — cîte 2—3 m **de scrieri,** multiplicate aproape anual prin ediții de toate felurile. Romanticii noștri au murit tineri, săracii (boli, mizerie), unii abia au apucat să publice o carte, restul nu s-a scris, sau dacă s-a scris s-a pierdut, sau dacă nu, s-a pierdut, a fost interzis, ori nu s-a mai reeditat. Așa nu se pot crea curente, nu poți avea un nume, nu poți influența. Nu putem fi mari cu un citat-două. N-am băgat de seamă cît scriu colegii mei de generație. O să fiu mai atent.

— Edgar Papu, admirînd această generație, despre care a spus vorbe mari, găsindu-i corespondențe numai în secolul trecut, vorbea despre efectul de supracompensație, o generație fără cărți, fără profesori, care a izbucnit singură.

— Impulsul inițial a fost mai puternic. Obligația de a învinge o inerție mare, a comprimat în ei o energie grozavă. Cînd a început această generație, aproape totul trebuia luat de la început. Și-a redescoperit maeștri între scriitorii dintre cele două războaie, mai mult sau mai puțin admiși în acel moment și — luînd-o de la început i-a și continuat totodată. Tradiția asumată și depășită, a dus la altceva. Arghezi, Blaga, Barbu, Voiculescu, Pillat, Adrian Maniu, Fundoianu — iată o serie de maeștri pe opera cărora, impresionantă, în cele mai multe cazuri, și ca volum, s-a sprijinit pirghia novatoare a noilor poeți. Vorba aceea : Dați-mi un punct de sprijin... Nu poți inova, fără a fi, totodată, un bun cunoscător al tradiției. Cei care vor să facă inovație din senin, se înșeală.

— Unii dintre acești poeți nu erau admiși deloc. Interdicția lecturii cred că a jucat și un rol formativ la firile mai tari, care au sfidat-o. Interdicția selectează ?

— Da, ele erau foarte mari. Dorința noastră de-a le învinge cu atît mai mare. Anton Pann zicea : „M-am învățat cu răul ca viermele în hrean". Nu-i bine să apucăm să ne învățăm în hrean. O realitate crîncenă. Dacă stăm să ne gîndim, rare au fost momentele de respiro, cînd în cultura noastră s-a putut, în voie, construi ceva. Dacă s-ar fi așteptat doar conjuncturi fericite, nu s-ar fi făcut nimic niciodată. Doar începuturi și iar începuturi. Puse cap la cap dau tot începuturi. Din cauza asta, îmi spunea deunăzi Edgar Papu — noi nu ajungem niciodată să avem decadență. Rămînem mereu la stadiul floral, nu apucăm decantarea grea minerală, care presupune oboseala unor straturi ce se apasă și se strivesc.

— Ce drumuri a desfundat lumea scriitoricească de care ții ?

— Multe, aproape toate drumurile erau înfundate. S-au cîștigat cîteva principii : Literatura nu e un reflex imediat al actualității, ea nu se confundă cu articolul de ziar și nu se naște automat dintr-o documentare „la fața locului". S-a cîștigat accesul la trecut și la istoria națională. S-a deschis orizontul celorlalte culturi europene și universale care au putut fi cercetate fără acuzația (foarte gravă pe atunci) de-a fi cosmopolit.

Totodată, poezia a uzat la maximum de dreptul ei de-a fi ambiguă. De dreptul la metaforă.

— Dar și dreptul la metaforă s-a cîștigat greu.

— E adevărat. Odată cîștigat însă, el a înflorit și aproape că a făcut minuni. Poezia a luat-o înaintea teoriei literare, a demersului teoretic, a criticii literare. Trebuie să adaug că poezia își rezervă dreptul de-a fi și directă, de-a renunța la văluri și aluzii. Sînt momente care cer aceasta.

— Ce e un scriitor ?

— Un cititor al altora, în primul rînd. Și

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Poeme de DAN LAURENȚIU

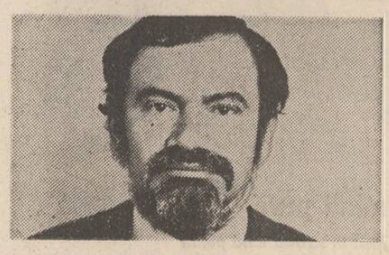

Monolog în pustiu

Caii albi cu spume albe
alergau pe marea albă
care alerga cu spume
și mai albe și mai albe

către iepe cele albe
oare iepe cele albe
n-au fost caii cei mai albi
cu copite albe albe

alergînd nici nu se știe
pe cîmpia cea pustie
care vîntul o sfîșie
ca pe rochia pustie
vai ce nimeni n-o sfîșie
în vîntoasa ei pustie ?

O zi din noaptea poetului modern

În miezul zilei
în puterea divină a soarelui
ochii tăi sumbri
mai întunecați decît iadul îmi plac

și mă scufund în ceea ce
ei semnifică pentru raiul
din sufletul meu copilăresc
pierdut pentru totdeauna

dar nu și ochii mai puri
decît stelele nopții
și cerul albastru
așa îmi vorbea acea femeie

cu ochii sumbri
acea femeie care întuneca
lumina divină a soarelui
și care îl cobora în bolgiile
infernului

Seară de primăvară

Niciodată nu am crezut
că am să te întîlnesc pe acest drum
cu prafuri roșii strălucind
printre copitele cailor mei

mai galbeni decît apusul
decît răsăritul lumii
niciodată nu am crezut
că te voi întîlni dincolo de frunze

care te acoperă cu un frig
mai roșu decît buzele tale
și apoi au căzut frunzele
și au strigat fiarele pădurii

un cîntec funebru
era poate mai curînd
apa pe care plutea copacul cunoașterii
binelui și răului era apa

a ta și a mea

Diptic sub cerul azuriu

Pe lacul cel mai negru
din lume
înoată cea mai albă
lebădă din lume

de pe lacul cel mai negru
din lume
se înalță cîntecul cel mai alb
din lume

acest cîntec din lume
îl înalță de pe lacul
cel mai negru din lume
lebăda cea mai bolnavă din lume

într-un sicriu alb
printre norii negri
zboară un poet
și cîntă cu glasul tunetului
da asta am văzut
la miezul nopții
cînd luna galbenă
mingiile sinii trăsărînd
ai fecioarelor adormite
în Pădurea Neagră
din care curge un riu
de sînge albastru

Democrit și religia atomilor

Sînul tău este mai dulce
decît marmora care aduce lapte
pentru alăptatul îngerilor
dinaintea grecilor

ei au avut rîuri și piscuri
adică lapte și sfîrcuri
dar cu toate acestea n-au
bomba atomică

decît numai în conceptul pur
așa cum numai sexul îngerilor
se mai poate concepe în
zilele noastre profane

Va veni iarna

Pe iubita mea cu părul negru
n-o mai interesează poemele
mele negre
pe care le scriu pe paginile acestea albe

pe iubita mea cu părul blond
ca riul curgînd pe umerii
ei de aur unduind susurînd
hohotind o vuiet dind în oleea
îngerilor și demonilor
precum eu trec pe drumul de seară

și cad frunzele roșii de
toamnă în urma mea
ele sînt o prevestire
a morții albe care așteaptă

O noapte plină de surprize

Călătoresc în somn
sînt într-o pădure
cer iertare pentru cei
care încă nu au adormit

ei sînt cu ochii în soare
eu sînt cu ochii în întuneric
dar în întuneric vai se
întîmplă ceea ce nu

crede nimeni adică
viața cea adevărată
plină de surprize
adică vai cea mai plină
de surprize ale neantului

pavel pereș

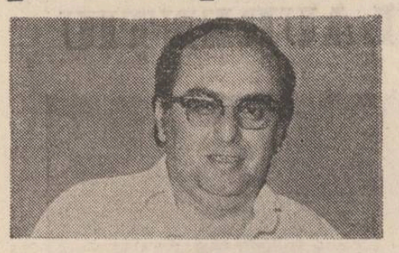

Lumină pură

Am ieșit în stradă cînd pomii
înfrunzeau un vis, era un timp
de fosfor, se aprinsese credința
în dragoste, ce-ar fi putut
să urmeze decît măreția
omului, dar în piață
tu vindeai aureole, păreri
un miracol al risipei,
snopi de secunde se cîntăreau
pe aripi de fluturi nopțateci...
iubirea nu-i un martiriu
pentru cel ce știe să facă pereche
în zori cu sclipirea oțelului.

Ultimul vers

Mi-am amintit toate clipele
În care am fost uitat,
Zace cite un vers în ele, un răsărit,
Scris cu mina mea, un eveniment.
În formă incipientă de unde
Corăbiile mele vor avea șansa
De a porni în oceanul memoriei
În oceanul fericirii, în oceanul
Tristeții, am avut o comoară,
Am avut o iubită, nu mai am
Nimic, decît poemul acesta,
Mai mult decît o comoară,
Dar iubita mea locuiește
În strigătul hexametrilor
Pe o stradă pe unde n-am mai trecut
De la ora cheltuielilor totale.

Fîntîni

Să ospețim în vară, pe seama ei,
Așteptările n-au fost înșelate
Stele în fîntîni, vinuri în cer,
Femeile umblă cu tainele toate.

Cineva e sus, vîntură norii
Masa e-ntinsă printre tăceri,
Aprinde bucuria să luminăm cu ea
Ziua de mîine, nu ziua de ieri.

Mișcare-n sculpturi, pămîntul
S-a împăcat cu nesfîrșiul,
Dar omu-i supus dezmierdărilor
Zi-noapte, fericitul – mihnitul.

Verde, verde, pelin verde

Iubita mea avea visul pătat
De floarea soarelui, umărul
Drept ca un pahar în care
Scînteia luna, gura
De forma trecutului, și nu știam
Și ea nu-mi spunea, doamne, ce frumos
Mai era, cineva-mi luase
Paharul de la gură, și ce sete-mi
Mai era, iubita mea avea
O tăcere de lună, și eu credeam,
Că ea cînta, doamne, ce cîntec
Era și ce pădure ne-ascundea.

Arhipelag

O femeie privește-nspre apus
Și în privirea ei mă pierde,
Dar cînd în rotația universală
Se-ntrezărește răsăritul
Mă adună bob cu bob
Ca să poată din nou să mă piardă

Printre stele bătrîne
Doar iubirea e tînără
Și-mparte speranță

Jderul de foc

Era seară, o lacrimă își mistuia cerul
ca la sfîrșitul culesului și marea
strălucea din pacea adîncurilor,
viața nu răscumpără cuvinte, le naște.

Atunci am scris poemul de la răsărit
cu văzduhul zugrăvit pe mină
cineva îmi întețea imaginația
după obiceiul căderii stelelor
și-am simțit că nu mai mă pot salva.

Nimic nu înflorește mai minunat
decît cuvîntul în care dragostea
a făcut cuib soarelui.

Să fim pînă la ziuă

Locuiam într-un sat la marginea
macilor sălbatici, iubita mea
cînta noaptea întreagă, dimineața
mînca un măr din care
izbucnea soarele.

Și frunze ieșeau din lemn bătrîn
ca stele pe-un cer de busuioc,
un trup și încă unul –
o singură picătură de ploaie
plină de toate visele.

Era o lumină în întuneric
care nu se putea da
pe din două.

Flacăra și povestea

Fie timpul
o rochie transparentă pe tine
și-o apă cîntînd în părul tău
și-un fulger în palmele tale
și clipă unică a cunoașterii.
Trupul tău vibra a infinit !
tristețea nu are sîni,
pe genunchii tăi luna
înserează cu pescarii mei.

PRIETENII

Ați privit vreodată un miner cum, în zori, deschide încet, încet ușa camerei unde dorm copiii și-i mai privește o dată înainte de a pleca la mină ?

Ați văzut cum își așteaptă acești copii tatăl?

Ați ascultat un dialog intim dintre ei ?

Ați simțit vreodată dulcea neliniște a soțiilor minerilor pînă cînd aceștia se reîntorc din adîncuri în ambianța caldă a căminului ?

Ați trăit alături de ei cîteva din bucuriile vieții lor ?

Cum aș fi putut să-i cunosc pe acești oameni care toarnă forță de granit peste timpul prezent, fundamentînd viitorul, dacă nu mă apropiam încet, încet de ei, acolo în subteranele muntelui, acolo de unde încep flacăra și clocotul cuptoarelor și furnalelor țării.

Timpul petrecut cu ei e un timp aparte din viața mea și el îmbracă culoarea prieteniei. Acea prietenie cu rădăcini în inima muntelui, acea prietenie cu sclipiri diamantine, acea prietenie ce are ca diademă lumina din ochii lor odată cu ieșirea din șut.

Poate de aceea secvența pe care v-o prezint în continuare am înțeles-o ca un dar sufletesc al lor, dar ce stă la loc de cinste în însemnările mele de reporter.

★

Era duminică. O duminică de sfîrșit de toamnă. O zi cu valuri groase de ceață. Frunzele amorțite de un ger fugar acopereau aleea de la poartă. Pașii celor doi bărbați, cu greu se îndreptau spre pragul casei. Privirile lor îl căutau prin ogradă pe cel ce i-a invitat. Nici asigurările femeii nu i-au liniștit cîtuși de puțin. Abia cînd, de după gardul nou, s-a auzit vocea atît de cunoscută a prietenului și colegului, glumele și aparentele scuze s-au regăsit în vorbele lor. Le-am surprins bucuria reîntîlnirii, bucuria acestei clipe, deși nu se despărțiseră decît de două săptămîni. Dar există profesii, există legături între oameni, legături de suflet, cimentate cu cercurile anilor, încît zilele în care nu se văd, nu se întîlnesc, pentru a se putea consulta împreună în ceea ce fac, par singurătăți. Și acest lucru se întîmplă și în minerit, acolo unde spiritul de echipă, acea sudură de granit nu are dimensiune, sau poate are o dimensiune pe care numai ei, acolo în adîncuri, o cunosc. Așa îmi explic bucuria celor trei, într-o ogradă din Udeștii Sucevei, unde reîntîlnirea lor îmbracă frumusețea unui simbol.

În ani am fost alături de mineri de multe ori, fie la bucurii, fie la necazuri, fie acolo în subteran unde le-am simțit cel mai bine marele efort de a scoate la lumină cantități cît mai mari de minereu. M-am legat pe viață de ei prin cartea închinată lor „Fereastră spre inima pămîntului" și totuși, nu știu de ce, dar această întîlnire mi s-a părut cu totul aparte. Nu pentru că nu i-am văzut niciodată împreună, deși în inima mea de reporter există o astfel de dorință. Nu pentru că nu-i întîlnisem de mult timp pe acești prieteni-mineri, dar avea să mi se întîmple un lucru ciudat la prima vedere.

Chiar dacă masa era plină cu bucatele pregătite pentru așteptații oaspeți, totul a fost părăsit pe moment pentru că, cei trei s-au încins într-o discuție despre minerit încît din limbajul lor, din forța cuvintelor rostite, a căutărilor unor soluții eficiente, iradia, cum nu se poate mai fidel, dragostea lor pentru meserie, dragostea pentru oamenii din jurul lor. O dragoste dăltuită în peste două decenii de subteran, acolo unde împreună au trăit marile bucurii ale victoriei cu muntele sau acolo unde incertitudinile erau îmblînzite cu hotărîrea fermă de a lua totul de la capăt. Pentru că astfel de bărbați nu pot fi opriți niciodată. Acești bărbați ai muntelui nu-și pot stinge pornirile decît în roca dură, bogată în minereu. De-acolo, cu fiecare izbîndă ei înscriu încă o filă în cartea bărbăției.

M-am obișnuit să-i văd mai mult acolo pe platforma de la mina Leșu Ursului. Acum în ambianța sărbătorească nu-i deosebește decît îmbrăcămintea sau poate liniștea unei discuții pe care în adîncuri cu greu o pot stăpîni.

Minutele se scurgeau. Mîncarea se răcise, chiar dacă femeia tot insista. „Lasă-mă că n-am vorbit de mult cu ei și știi cum i-am așteptat. O s-avem timp și de-asta..." Dialogul dintre ei continuă :

„Cum să facem în frontul nou ? Ne trebuie cabluri, furtune..."

„...Ce-i cu rostogolul ? Ce-mi mai fac oamenii din brigadă ?...

Așa abataj... așa lucrare n-am mai prins de mult timp. Nu-i chiar ușor... Și nici nu ne va fi nici în continuare..." „Dar ar fi bine să lași concediul ?... Cînd vii ?" „Joi"... „N-ai putea veni miercuri sau marți ?"... „Trebuie să-mi ajut soția. Cu treburile la cîmp am scos-o la capăt. Mai am ceva pe lîngă casă, dar vin. Vin, și-așa cred că în acest an am stat cel mai mult în concediul de odihnă".

„Vino. Vino să ne apucăm de treabă mai virtos. Am recuperat mult avem chiar și mici depășiri. Nu peste multă vreme ne vom înscrie cu multe tone la depășiri. Vom fi primii iar, chiar dacă, la această lucrare am luat-o iar de la zero..."

Frînturi de dialog. Un dialog cald. Un dialog ce viza o singură dorință a celor trei comuniști și nu numai a lor. „Cum să facem să scoatem mai mult și mai bun minereu ?".

Martor deloc incomod la discuția lor, aveam să mă conving încă o dată de frumusețea lor morală, atunci cînd au aflat că au copii colegi de liceu, fiind chiar în același an. Ba, la un moment dat, gazda și-a chemat fiica și i-a spus ca într-o duminică, tot ca aceasta, să-i invite aici. Pentru că și ei trebuie să fie prieteni așa cum sînt tații lor. Ce alt sfat poate fi mai frumos pentru fiii și ficele minerilor, decît acela de a lega între ei o durabilă prietenie ca aceea a părinților ?

...Privesc în amurgul zilei pe cei trei bărbați voinici, cum își string mîinile, urîndu-și „Noroc bun !" și mă întreb : Oare cum i-a întîlnit viața ?...

Peste o zi : Petru Moraru, Dumitru Smărăndeanu și Dumitru Sofian vor păși din nou împreună spre subteranele muntelui, iar ecoul faptelor lor și ale ortacilor vor avea puterea inegalabilă a PRIETENIEI.

Mircea Motrici

* * *

Respirăm același aer și eu amețesc ;
nu-i nici o himeră ;
au ceva în ei prea pur, nepămîntesc,
parcă tot frumosul frămîntat în eră,
Parc-ar trece-o caravană prin păduri,
simt în piele păr de cămilă.
Nu-i decît răsuflarea stingheră
a brazilor de iarnă în călduri,
ca niște brațe îndelung încordate
aproape de suflet și sferă,
aproape de cer și idilă.
Din cețuri cabrate eroii pornesc.

* * *

Unuia Manole, de la turnul ce pare
un fagure pentru Tantal,
mai acătării decît de albine,
i-a căzut în ochi un strop de sudoare,
amestecată cu visul prea crud,
„Doctore, nu-i bine cu mine,
în fiecare noapte aud
cocoșii din satul natal.
Undeva în Moldova pling niște prunci,
iar eu le cînt în somn amar,
de mă blestemă toți colegii
că le stric visele toc mai atunci
cînd sună ele mai c tristal."
Doctorul, și el un biet stagiar,
i-a dat aspirină și luminal
conform legii.

* * *

Prin piele, odată cu apa
îi intra cerul.

nicolae sărbu

Vin fotografi și reporteri grăbiți
să imortalizeze misterul.
Se uită la zîmbetul lui încurcat
cu treburile și fulgii căzînd
pe nenăscute cazane,
și văd de fiecare dată,
ca pe un ecran adînc
numai coșuri de fum și cazane
în care fierbe mereu tinerețea,
licoarea cea mai curată.

* * *

Rămase cu ochii pironiți pe daltă.
O mamă vine să reclame
pierderea fiului ei cel mai pur.
L-a zărit pornind așa neanunțat
pe-o scară înaltă
de fier, lunecoasă, s-a dus...
Roua din priviri umezise totul în jur,
o, bietele mame,
și s-a întors de acolo, de sus,
dintr-odată bărbat.

* * *

Am fost și noi contemporani, vom spune,
cu tinerețea ecoului în munți
și tina mai roșie decît Luna,
cu șistul sfărîmicios
ca un bulgăr de viață,
strai vechi și luminos pentru nunți,
cînd problemele majore ale lumii
se rezolvau în pauza de masă,
pe cimentul umed,
urme de păsări astrale
și raționamente prea riguroase
folosite drept fețe de masă.
Închipuiam în mortar catedrale
unde n-a cîntat niciodată vreo orgă,
numai muncitorii eroi în mantale,
cu glume și tăceri sinuoase,
ori suflîndu-și nasul reglementar,
cu palmele aspre și mari,
fără morgă.
Și se aruncau în paturile lor de fier
ca în niște voluptuoase colinde,
faguri în ochi suprapuși,
istorie caldă aproape de cer
în turnuri setoase de merinde.

Pianul din salon

Pianul mare din salon, capacul lui care mi-a întunecat
viața și opera.
Strîngerile de mînă și debitul de tutun, după ce totul
s-a sfîrșit.
Viitorul acela luminiscent cu inima cît un bob de orez –
tot mai puținele amintiri din copilărie,
urma de talpă întipărită în nisip, –
mătasea broastei fluturîndu-ți pe buze : cînt-o și tu
cu gura ta cît un bob de orez
(întinde și tu gîtul după drumul caravanelor în deșert),
cîntă și tu la pianul de nisip al deșertului.

Pianul construit direct în salon, clădirea aceea
ridicată os lîngă os, tencuită cu frig,
luminată cu noapte.
Și, deodată, din pian zvicnește inima pianului
și din umbra inimii lui se desprinde o ureche crestată
și sîngele care răsărind vrea să fie dezlegat de inima lui
lovind nebunește în coastele înnegrite.

Pianul mare, întunecat din salon –
fecioară de oțel imblînzind orice sunet,
descifrînd partiturile unei dureri străine : cînt-o și tu
cu gura ta cît un bob de orez
(întinde și tu gîtul după drumul caravanelor în deșert),
cîntă și tu la pianul de nisip al deșertului.

Și doar melodia acelei dureri de demult
întorcîndu-și singură pagina, izbind de trei ori
cu pumnul în masă
și cîntînd mai departe.

traian t. coșovei

Comerțul cu indulgențe

Cu focul stins,
cu țigările pe sfîrșite, cu marele vînt zgîlțîindu-mi
fereastra –
omul din colț, bătrîna doamnă care șterge vitrinele
agențiilor de voiaj
au fost ultimii care s-au gîndit la mine,
la sîngele meu care stinge lumina în sălile de cinematograf,
la viața mea care își cere iertare.

Ca pe o mîngîiere mi-au dăruit o pătură veche.
Cu nesfîrșită blîndețe mi-au adus mai aproape chibriturile,
bidonul cu gaz.

După puterile lor
mi-au trimis ani de zile scrisori
să am cu ce aprinde focuri zadarnice la marginea mării.
Cu cenușa unui imperiu mi-au vopsit fața.
De la robinetele casei mi-au dat să beau îndeajuns.
Cu lanțuri din flori de cîmp mi-au legat mîinile –
cu lanțuri de îmortele
m-au acoperit ca pe unul de-al lor.

Cu focul stins în vechea mansardă,
cu țigările pe sfîrșite, cu lupii la ușă
(ah, la flacăra colților lor mi-am scris o viață întreagă poemul)
după ce am urcat un munte de plumb literă cu literă
sînt singur și în tăcerea din jur
aproape aș putea să luminez.

Iertarea

Pînă la urmă m-au lăsat să dorm în lift
ca pe unul care arde ziare vechi ca să poată trăi
pînă la capăt,
ca pe unul care își amînă pînă la capăt poemul.

Într-o cabină veche de lift
am văzut și eu delfinii aruncați de valuri la țărm.
Prin oglinda murdară, cu mîinile la spate, și eu am ascultat
această disperare zgomotoasă a cuvintelor.
Și inima care înghesuie cifre și cifre
și cadranul pe jumătate sfărîmat și regii
ce coroana singelui meu o pun pe fruntea lor.

Ce ochi de miel avea ochiul de tigru !

Ce poveste a vieții avea chipul meu prăbușit în cuvinte !
Într-o cabină veche de lift – cît de albastră era marea
care se insera în inima mea...
Și cîte degete răscoleau mărunțaiele cîntecului !

Ca unul care aprinde scrisori ca să-și lumineze fața,
ca unul care își amînă pînă la capăt poemul –
cît din nisipul de atunci mi-ar fi încăput în pumni
și cîtă viață mi s-ar fi scurs printre degete
ascultînd valurile care își ascut tăișul de țărm,
foșnetul tăcerii care nu iartă ?

Plimbarea de dimineață

La capătul scării
am văzut cîinele coborînd cele o mie și una de trepte.
Bătrînul cîine scos la plimbare în iesă.
Bătrînul cîine scos la plimbare în brînci în splendoarea
dimineții de iarnă.

Avea ochii mei, anii mei care-au fost, cearcănele mele.
Avea numele meu scris pe zgarda murdară –
cu un sfîrșit de tandrețe, cu un început de ferocitate
strecurîndu-și umbra printre barele de alamă ale scării.

În ochii lui am văzut luminile din insula Elis
și hoardele mătăsurilor învîrtind imensa ruletă a nopții.
În ochii lui stinși am văzut sticlirea apocalipsei
și datoriile mele neplătite și viața mea –
(și, doamne, avea anii mei și lacrimile mele).
Bătrînul cîine scos la plimbare în splendoarea ultimei
dimineți de iarnă –
împins o mie și una de trepte, una cîte una,
pînă la capăt și mai departe
de unde nu mai există
nici o întoarcere.

teatru

t

«Cuibul»

● Revitalizat de perspectiva unor „deschideri" inteligente, pe care scriitorul Ion Brad le întreprinde în favoarea creației românești, Teatrul Nottara se află, odată cu premiera **Cuibului**, în fața celei de-a doua tentative de promovare a dramaturgiei originale.

Tehnica decalajului dintre aparență și realitate, dintre formă și conținut, pe baza căreia e construită piesa lui Tudor Popescu, devine, prin ambiguitățile ofertante, un incitant pretext în găsirea celor mai diferite modalități stilistice de exprimare regizorală. Cu mijloace simple, la nivelul unei reviste de varietăți, Dominic Dembinski transferă elemente ale lumii reale în spațiul și lumea convenției teatrale, dînd impresia unei intenții de edulcorare a satirei prin muzica tonică, antrenantă a lui Dan Ștefănică, prin versul ironic, jucăuș al lui Eugen Rotaru. Deși pare o glumă crudă, **Cuibul** denotă multă și serioasă muncă, cu toate oscilațiile lui între musical și parodie, între farsă și tragedie. Micuța cortină roșie — cu inscripția de tip brechtian „Cooperativa Elasticul" — delimitează spațiul convenției. Un interior simplist de birou — o masă, cîteva scaune, un dulap multifuncțional — e dominat de semnul citorva plăpumi roz (decor, Nicolae Ularu). Ordinea și „liniștea" muzicală a acestor locuri și oameni par să fie consfințite de litera legalității, a corectitudinii, a moralei, a principiilor severe, sănătoase. Curînd, faptele lor subliniază goliciunea frazeologiei stereotipe pe drumul simbolic al ascensiunii pe scara roz, cu tapițerie roz. Costumul, uneori prin culoare (roșu cu fireturi aurii pentru Stănel), de cele mai multe ori prin ostentația antinomiei, contribuie la definirea limbajului scenic. Mimînd candoarea, gingășia, bunele maniere, umanismul, superintelectualismul, spiritul autocritic, aceste rebuturi umane cred că-și pot fortifica la infinit pozițiile sociale, că se pot ascunde și dedubla în neștire. Mimeticul grup al supușilor este alcătuit de cei trei subalterni prin vocație : Vicu-Petrică Popa, Lică-Ion Punea, Duducel-George Păunescu. Servili, maleabili, inexpresivi, nesiguri, ei sînt gata să danseze după ritmul ce li se impune, fie el de can-can sau de sîrbă. Travestiul și danteluțele îi fac grotești. Vrînd să-și trucheze crisparea, aerul lor de degajare, de neîntreruptă veselie, le accentuează goliciunea, mediocritatea și artificiul. Dincu — șeful (Dorin Varga) este conducătorul mascaradei, dirijorul reprezentației operetistice pînă la apariția Angelei Frîncu (Gilda Marinescu), șeful ierarhic superior. Cînd, de la pupitrul dirijorului, Dincu trece, fără comentarii, în rîndurile corpului ansamblu. Primadona „va vorbi" auditoriului de la înălțimea tribunei roz. Glasul „privighetoarei" de operă amplifică desfășurarea ridiculului ritual. Cu zulufi blonzi și dezinvoltură, cu sex-appeal și rochie de epocă, Angela Frîncu nu mai poate fi rigida „sperietoare", inhibînd colectivitatea celor slabi. Prin înfățișarea lui Dorin Varga și a Gildei Marinescu, cei doi „monștri" ai „forței" locale capătă caracteristicile unor oameni bonomi, deformați prin rigoarea formulelor impuse în timp și nu din cauza lipsei lor de personalitate. Stănel — George Alexandru reprezintă chipul viitorului parvenit, urmărind drumul ascensiunii cu aceleași mijloace. Florentina — Catrinel Paraschivescu este imaginea lașității, a superficialității, prefăcătoriei. În opoziție cu clica „apărătorilor" de principii, tinerii Mioara (Adriana Moca) și Răducu (Stelian Nistor) au firesc, naturalețe, se poartă și vorbesc normal, în ciuda atacurilor și eforturilor celorlalți de a-i determina să se „schimbe". Scena de „hipnoză" socială pe care Șeful o aplică subalternei rebele e semnificativă pentru sugerarea procedeelor de convingere. Lăsarea cortinei roșii închide spațiul „paradisului" de ocazie : dincoace de cortină, în proscenium, cei doi tineri invită la atitudine, eliminîndu-i din joc pe ridicolii propovăduitori ai iluziei roz.

Nicoleta Gherghel

film

f

«Secolul cinematografului»

● Lucrare enciclopedică de mari proporții, rodul unei tenace munci de cercetare și documentare realizate de un valoros colectiv de filmologi format din **Cristina Corciovescu** și **Bujor T. Ripeanu** (coordonatori) și **Doina Boeriu, Rodica Pop-Vulcănescu** și regretata **Ioana Creangă, Secolul Cinematografului** (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, 608 p.) reprezintă un autentic eveniment editorial, nu numai pentru specialiști, dar și pentru numeroșii iubitori ai celei de a șaptea arte din țara noastră.

Constituindu-se într-o adevărată istorie a cinematografului mondial în date și comentarii, **Secolul cinematografului** este rezultatul firesc al exploatării laborioase a unei ample palete de surse documentare întreprinse pe parcursul mai multor ani în vederea cristalizării unui punct de vedere romînesc în problemele, nu o dată controversate, de istorie generală a filmului.

Criteriul cronologic adoptat de autori conferă o utilă flexibilitate informației trimițînd cititorul interesat de posibile comparații și interpretări diacronice generate de multitudinea, diversitatea și caracterul inedit atît al aprecierilor valorice referitoare la personalități, opere, școli, curente etc., cît și al informațiilor referitoare la dezvoltarea cinematografiilor naționale, multe dintre acestea practic necunoscute pînă acum.

Spectrul vast al problematicii abordate de autorii **Secolului cinematografului** integrează firesc aspectele protoistoriei filmului, datate cu circa 12 milenii înaintea erei noastre odată cu primele descompuneri grafice ale mișcării. Chiar dacă acest capitol este puțin prea succint pentru bogăția și diversitatea contribuțiilor precursorilor la constituirea artei secolului nostru, el sistematizează un capitol cu principalele evenimente care au dus la memorabila dată de 28 decembrie 1895, data primei proiecții publice a cinematografului Lumière.

Un alt atu important al volumului îl constituie abordarea proporțională ca importanță a două capitole definitorii pentru arta filmului — documentarul și animația în cadrul cărora sînt comentate cele mai marcante personalități, opere, curente.

Cum este și firesc într-un asemenea dicționar și cinematografiei românești i se acordă un spațiu corespunzător în contextul cinematografiei mondiale, cu date și comentarii pertinente. Tocmai de aceea ni se par regretabile o serie de omisiuni ce țin atît de rubrica operelor marcante pentru un cineast sau altul, de capitolul atît de delicat al scenariului de film, precum și cele referitoare la o serie de interpreți cu filmografii impresionante.

Dacă perioada 1981—1988 (efortul autorilor de a fi la zi cu informația este remarcabil) este realizată sub forma unei addenda structurate în trei capitole, filme, cineaști și evenimente varia, nu este mai puțin adevărat că aici cel puțin și-ar fi găsit un binevenit loc lista integrală a operelor cineaștilor români distinse cu premii naționale și internaționale.

Carte de referință, în ciuda inevitabilelor erori sau omisiuni, imposibil de ocolit la un asemenea volum de informație concentrată și remediabile în perspectiva unei eventuale viitoare reeditări, **Secolul cinematografului** reprezintă un instrument de lucru cu o înaltă ținută intelectuală, o enciclopedie nu numai instructivă, ci și formativă realizată cu multă competență și dragoste pentru cea mai populară artă a veacului nostru. Puținele erori, rarele inadvertențe sau omisiunile amintite scad foarte puțin din valoarea globală a unui volum indispensabil fiecărui cinefil, realizat cu prețul unui uriaș efort de documentare și cu multă probitate profesională.

Călin Stănculescu

rodian drăgoi

Prinţ de fum

Pe buzele miresei trece un prinţ de fum
întunericul vine şi plînge prin pod
în braţele mele se zbate un drum
tu eşti între ieri şi-ntre mîine un nod

se aude cum cîmpia se ridică spre cer
cum sfîrîie umbrele noastre luminoase pe apă
gîndul tău e ca un copac înflorit
eu voi adormi şi tăcerea va putea să înceapă.

Tăcerea îmi spune

Duceam pe buze-o frunză ori o fată
şi-nnebuneau copacii sub care sufeream
vai umbra mea miroase şi-acuma tot a chin
cu pleoapele respir lumina de pe geam

şi cîntecul tot plînge în scorburile mele
de cînd cenuşa-i dusă la vînat
tăcerea iar îmi spune că vei veni curînd
cu carnea îmbicsită de păcat

Semne

Iarba este rumegată de semne
o apă noduroasă spre mine se apleacă
iulie îşi vinde cămaşa pe nimic
în căutarea nopţii doar trupul meu mai pleacă

tu zadarnic rostogoleşti către mine blesteme
altă femeie duc acum pe buze
şi-aud cum îndoiala se îndoaie
mă strigă iar potecile lehuze

Cîntec

Se făcu prea întuneric
şi lumină se făcu
tu eşti tot la fel de tristă
prinsă între da şi nu

ce lumină înnoptată
şi ce cîntec risipit
pe tăcerea cărnii tale
şi pe urlet de cuţit

se făcu multă ninsoare
pe sub sînii-ţi somnoroşi
tot aprind pagine focuri
dar sîntem de vînturi roşi

Toată vara

Se dusese toată vara
să aducă vara-n sat
se-ntoarcea acas' doar seara
pe un strigăt de bărbat

o vedeam foarte tăcută
peste cîmpuri licărind
singele din alăută
isca-n ceruri un colind

o vedeam şi foarte tristă
îngeri îi cădeau din păr
îşi strînsese în batistă
resturi mici de adevăr

Singurătatea

Bate vîntul cad frunze uscate în lună
cuvintele tale ce fac mai respiră ?
în casa mea numai toamnă va fi
aud cum copacii se miră

crapă umbra uşii trîntită de perete
doar luminări de frig îmi ard prin păr
de cînd stă cu mine singurătatea a uitat să vorbească
eu desenez întruna viaţa unui măr

În loc de poem

Pe această hîrtie
aş fi putut să aştern un poem
dacă nu s-ar fi aşezat
această rază de soare
pe care ştiu că nimeni
nu o poate clinti

Puţină lumină

Să nu vă fie teamă de mine
nu produc cutremure nu aduc vînt
ci doar un maldăr de sentimente în flăcări
şi puţină lumină de sub pămînt

Maria Custura

fănuş neagu

De Bobotează, ultima zi din vacanţa de iarnă a studenţilor, Maria Custura se sculă dis-de-dimineaţă şi, descoperind că peste noapte se pornise să ningă, parcă dintr-o avuţie fără seamăn, faţa uşor umflată de somn i se deschise de încîntare. „Ninge, ninge, ninge", rosti cu glas limpede şi inima-i tresălta de bucurie. Atît de mult aşteptase zăpada, o dorise şi o chemase în gînd de-a lungul sărbătorilor, încît, acum, era convinsă că ei i se datora minunea întrării pămîntului în plutirea aia legănată, odihnitoare, plină de taine. Cu nasul turtit pe geam, proaspătă şi înviorată, privea merii şi vişinii din livadă, care se încununaseră alb şi-i lăuda complice : „hai că v-aţi dat naibii de frumoşi ce sînteţi !". Sub răsuflarea ei fierbinte, sticla se aburi, închipuind doi fluturi. Îi lăsă să îngheţe şi, înfofolindu-se într-un şal negru, cu franjuri bogaţi, adevărate cozi de batal, năvăli în cerdac. Curtea largă, prinsă de ger ca-n scoabe de cei patru nuci crescuţi în colţurile ei, spre a nu se pierde în clocotul viforului, o întîmpină cu o-ngrămădire agitată de cai şi oameni, spre latura de către pădure. Ştiu pe dată ce se întîmplă : „de Bobotează are loc încurarea cailor ; o să mă duc să-i văd."

Un ciocănit dojenitor în ochiul de geam al odăii părinţilor îi întoarse gîndurile. Ca răspuns, Maria Custura aruncă un cocoloş de zăpadă în cercevele.

— Mamă, aici la noi, la Crucea împuşcată, ninge mai înverşunat decît la Bucureşti.

— În pustietatea asta nici nu-i de mirare. Răzbită de frig, intră în odaia mirosind a cetină de brad, cornuri cu nucă, lapte fiert, zahăr ars.

— Nu-i aşa, mamă, că numele meu se împleteşte nemaipomenit cu ninsoarea ? Maria Custura ! Alt nume nu poate avea iarna. O să mă mărit de Paşti cu Mircea Răducanu, i-am promis, însă numele n-o să mi-l schimb. Mircea trebuie să se supună. Într-o căsnicie, după cîte-am văzut pe ici, pe colo, femeia e stăpînul, bărbatul e dogul german — ciinele palatelor.

— Nu cred că Mircea o să se-nvoiască. E încăpăţînat.

— Că tare mă împiedic eu de desnădejdile lui gratuite ! Astăzi, în sanie, în drum spre gară, o să-l fac să bea şase pahare de apocalips : două pînă la Fintîna hoţului, două pînă la Hanul La trei muieri şi alte două pînă la Halta Jugara. Tata să nu se amestece, să-şi vadă de bici, de cai şi de lupi.

— De nălucile lor. Că de unde lupi în ultimii ani ?

Ruxandra Custura îngrămădea într-un geamantan uriaş pachete cu şunci, slănină, prăjituri, fructe uscate, borcane cu ciuperci. Faţa ei triunghiulară, slabă, ochii verzi, înguşti, gura cu buze groase, roşii, răsfrînte — „mama e încă frumoasă !" — închegau un desen al tristeţii. Ruxandra resimţea plecarea fetei ca o durere plină de singurătate — atît Pavel, primul copil, urmînd Institutul de aviaţie din Timişoara, cît şi Maria scriau rar părinţilor, trimiteau salutări, cereau bani, iar la despărţirea de casa unde se născuseră rîdeau nepăsători, fapt care pe ea o seca la inimă. „Ei, poate, nici cu gîndul n-or fi mingiind aceste pietre... Dar ce fată frumoasă am ! Să-i tai obrazul c-un fir de păr şi să tot bei tinereţe, tinereţe, tinereţe"...

— Vrei şi nişte cîrnaţi de mistreţ ?

— Nu, mamă, nu, ajunge ! Vreau să slăbesc. M-ai îndopat în vacanţa asta de nu mai încap în nici-o rochie. Mă duc la mine să mă spăl şi să mă îmbrac.

— Pune-ţi un pulover gros şi cojocul brodat. Fă-o pentru mine.

După un minut, Maria Custura strigă din odaia alăturată :

— Să nu uiţi de cele patru undiţe. Îmi place să pescuiesc la copcă, împreună cu Mircea, pe Lacul Herăstrău.

— Îţi dau trei undiţe, atît. Pe-a patra vreau s-o azvîrl eu în ceruri, după ce s-o opri viforul, s-o prind de poale pe Maica Domnului, s-o aduc pe pămînt şi s-o rog să-l trăsnească pe taică-tu cînd i-o fi lumea mai dragă.

„O zi veselă, Boboteaza asta, gîndi Maria Custura, o să-mi pară rău după ea."

Auzindu-şi pomenit numele, Ion Custura, care de vreun ceas se învîrtea prin tindă, năucit de rugina beţiei din ajun, bîntuit de regrete confuze, gustînd, scîrbit, ba o gură de afinată, ba una de zeamă de varză acră, care-i sugrumau gîtlejul şi-i îngheţau mărunţaiele, trecu pragul, slut şi adus din umeri, un fel de copac jupuit de coajă, şi zise, gemînd :

— Crăp de greaţă... mi-e capul de plumb.

— Izbeşte-l de pereţi, se răsti Ruxandra, sparge-l, fărîmă-l, zdrobeşte-l...

— Mooor !

— Mori şi te-ngrop cu opt lăutari.

— De ce cu opt, întrebă el, privind, oarecum nedumerit, spre faţă şi nu cu doispe ? Adică nu merit eu să mă petreacă pe drumul din urmă patru acordeoane, patru ţambale, patru viori ? !

— Opt, se îndîrji femeia, formulînd o hotărîre definitivă, pentru că atîţia ai tîrît, aseară, pe uliţă după tine, opt.

Maria Custura rîdea şi scutura, înveselită, pomul de iarnă, cu toate globurile aprinse. Ninsoarea, aromele casei, revărsarea minioasă, dar de rutină, a maică-sii, drojdia de indignare a tatălui, promisiunea unui drum cu sania pînă la Halta Jugara prin viforniţa fascinantă, — simţea de pe acum umărul lui Mircea în umărul ei, intimitatea şubei cuprinzîndu-i pe amîndoi, cărămida caldă pe care picioarele lor se hîrjoneau necontenit, vîntul, galopul cailor, depărtările îngropînd în ele primejdie, fericire, întîmplări nemaivăzute, alegorii, ciulini rostogolindu-se, fîntîni surpate de amurguri înlănţuite, sugerînd lunecarea spre lumi dispărute — toate se topeau în sufletul ei, umplînd-o cu dor înalt. Ochii albaştri îi jucau sub sprîncenele subţiri, buzele, groase, roşii şi răsfrînte, ca ale Ruxandrei Custura, încendiate de-o senzualitate subjugătoare, sorbeau cu bucurie aerul în care mînia mamei, îndulgentă, neavînd nimic spontan şi pocăinţa, numai în parte prefăcută, a tatălui — „el îşi dă în petec doar de două, trei ori pe an, iar mama-l urgiseşte blajin timp de trei sute şaijcinci de zile, trei suteşaiişase în anii bisecţi — împlineau în ea sentimentul invulnerabil de ocrotire. „Mă iubesc şi nu vom fi străini unul de altul niciodată."

Ciolănos, cu pielea arsă de vînt, ochii tulburi şi părul răvăşit, Ion Custura îzbi de cîteva ori cu călciiele în podele, să-şi potrivească cismele şi vru să încheie pacea :

— Opt îi plătiţi voi, patru Ocolul silvic, Crucea împuşcată că doar sînt inginer-şef.

— Halal inginer-şef ! i-o întoarse Ruxandra. Dacă se află la judeţ de pozna de ieri, or să te scoale în picioare la toate şedinţele. Untul or să-l scoată din tine.

— Tată, întrebă Maria, mie cîţi lăutari o să-mi cînte la nuntă ?

— Problema trebuie s-o discuţi cu Mircea. În chestiunea asta el şi părintele Cheşereu hotărăsc. Aşa e datina : familia mirelui angajează şi plăteşte lăutarii.

— Deci, aşa merge treaba.

— Da, aşa merge.

— Atunci o să-i oblig să angajeze două tarafuri.

Ruxandra, îndesind cu genunchiul, ca să încuie geamantanul, aruncă, dispreţuitor :

— Mută-ţi gîndul. Cheşereu...

— Constantin S. Răducanu, traduse fata, uşor înţepată.

— Mai pe scurt : ţapul de popă, completă Ion Custura.

— Da, e cel mai cărpănos ţap de popă de pe terasa Bărăganului.

Maria Custura luă spusele maică-sii ca o jignire personală.

— Zgîrciţii au şi ei o parte bună : pun în circulaţie cele mai isteţe zicători şi proverbe. Mă duc să-mi iau rămas bun de la vecine, de la Anica şi de la Voica...

— La Anica poţi să te duci, dar în casa Voichii să nu calci.

— Anica-mi va dărui crenguţe cu gherghine roşii, Voica, un fagure de miere.

— Nu face să-ţi năclăieşti deştele în mierea aia ; Voica-i o smintită. Astă toamnă, Vasile Podgoreanu, bărbat-su, pentru c-o prinsese, în cîteva rînduri, umblînd prin marginea pădurii, cu Simion brutarul, a legat-o fedeleş, a tuns-o şi a ras-o în cap cu briciul. Iar ea, în loc să intre în fundul pămîntului de ruşine, sau să se-nchidă-n mănăstirea maicilor lipovene din Brăila, a doua zi dimineaţa, a îmbrăcat rochia cea mai bună şi, hai în staţia din faţa

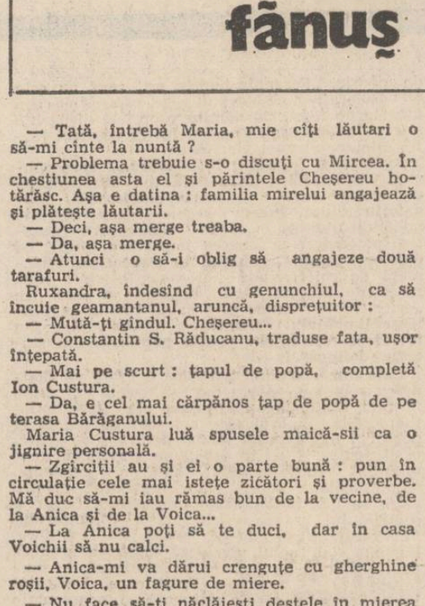

Tablouri de Nicolae Ciochină

magazinului universal, unde o sută de oameni aşteptau autobuzele pentru Brăila şi Rîmnic ; şi dă-i fiţiiala printre ei, cu căpăţîna cheală, şi plină de scrijeliturî, fără să-i pese de risetele ălora ; ce vă holbaţi la mine ca la urs ? pe mine, aşa mă vrea bărbatul...

— Un rahat bărbat-su, mîrîi Ion Custura. Un timpit, o secătură...

— Acum chiar că nu mă poate opri nimeni să mă duc s-o văd. Vai, cît o iubesc, nebuna ! În locul ei, la fel aş fi făcut şi eu. Ba nu, eu l-aş fi înjunghiat pe Vasile Podgoreanu. Astă toamnă, Voica vindea struguri, în piaţă, la Brăila, iar Simion, nuci... Fug, fug s-o văd, să-mi spună ea totul.

— Dar nu mai eşti un copil, eşti studentă, se împotrivi Ruxandra. Ce-o să zică lumea ? !

— Numele meu e Maria Custura. Numele meu şi-al iernii de-afară. Un nume care te apără. Eu şi iarna asta sîntem deasupra tuturor suspiciunilor şi răutăţilor.

— Vezi, Ion Custura, spuse Ruxandra, cît de repede prinde exemplul răului.

Veselă, Maria Custura sărută în fugă tîmpla mamei, desprinse o şuviţă rumenă din curcanul abia scos din cuptor şi, mestecînd poşticioasă — „Doamne, tare n-aş vrea să mă fac cît o batoză" — ieşi din odaie în mijlocul cerdacului, încercă o piruetă, admirîndu-şi coapsele prelungi, mişcările iuţi, armonia lor, apoi, tiptil, deschise uşa spre săliţa transformată de Ion Custura în seră, rupse doi castraveciori de pe vrej, ascunzîndu-i în buzunar şi coborî în goană scările alunecoase ; noroc cu bara de sprijin, învelită în alamă, altfel şi-ar fi jupuit două rînduri de piei de pe spinare. În pragul marcat de o şină de căruţă, un grătar de lemn, un preş îngheţat şi de aşteptarea neîndeminatecă a pădurarului Caragica Nicoară, cojoc învineţit de ger, cu arma de vînătoare pe umăr, se opri, chiuind. Ciinii din curte, înotînd prin mormanele de zăpadă afînată, veniră să i se urce cu labele pe piept şi să-şi frece, linguşitori, boturile pe obrajii ei.

— Domnişoară Meluş, zise încet Caragica.

— Maria Custura ! Meluş mi se spunea cînd mă legănau în copaie. Şi de ce eşti aşa pămîntiu la faţă, ai dormit cu falca pe topor ?

— Tot veselă ai rămas, domnişoară Meluş, asta-mi place, mă bucură...

— Exaltată şi opulentă ai spus ? Ia vezi !

— Ehe, cîte urechi şi cozi de iepure ţi-am adus eu cînd erai mică ! Sute. Uite-aşa le azvîrleai în aer şi gîngureai : zbori codiţă şi întoarce-te cu iepuraşul întreg.

— Nu-mi aduc aminte decît de-un pui de căprioară. Mi l-ai lăsat cîteva zile şi într-o noapte mi l-ai furat.

— I-am dat drumu înapoi în lumea lui. Păi, cum altfel ! ?

Atinsă de-o undă de mingîiere din trecut, Maria Custura continuă jocul.

— Eu ştiu de ce stai mult pe-afară.

— Iubesc ninsoarea.

— Nu, pentru că ai dinţi de ghiaţă şi la căldură ţi se topesc. E povestea noastră de aur.

— Ca şi aia cînd trei inşi din Bărăgan, Ion şi Meluş Custura, urmaţi de Nicoară Caragica treceau Dunărea, în nopţile de la începutul lui mai, ca să fure cireşe din Dobrogea. Oboseai şi la întoarcere te aşezam într-o găleată de pînză şi te purtam cu rîndul. Cel mai mult, însă, îţi plăceau strugurii Alicante pe care, nu ştiu de ce, îi păstrai în foi de tutun. Tare mîncăcioasă mai erai.

— Duhneşti a vin de buturugă ! se supără fata.

— Vinul, domnişoară, ţine adăpost de vreme rea întocmai ca o căruţă cu coviltir.

Maria Custura îl privi, rizînd. Pe faţa lui lucea o lumină colindată de aspiraţii dureroase. „Presupun că nu fără temei e trist ; îmbătrîneşte". Şi-l văzu, într-o scăpărare de secundă, într-o noapte, din vremuri duse, purtînd pe cap o pălărie avînd înfipte pe boruri zece luminări aprinse, ca să lumineze ungherul unde patru inşi jucau cărţi. Scoase şi-i dădu un castravecior.

— Trufanda. Mănîncă-l sănătos, dar să nu mă spui lui tata.

Şi se strecură în potopul de fulgi rotitori.

— Domnişoară Custura, îi ceru Caragica, să nu te duci la alergările de cai. Pînă acum, o iapă şi-a frînt piciorul, doi flăcăi şi le-au scrîntit. N-auzi acolo decît injurături, blesteme, măscări.

— Mă duc la Anica.

— Bine. Dar poate că nici la ea n-ar trebui...

Maria Custura se răsuci şi-l privi întens în ochi.

Caragica bolborosi ceva neînţeles şi pătrunse de-a-ndăratelea pe scările ducînd în ceardac. Era speriat. „Ce-o fi cu el ?" Nările Mariei Custura se lărgiră. Fără să ştie, adulmeca subtilul miros, forţa arogantă a veştilor rele.

— Fratele meu Zaur, spuse Caragica, fringînd în ea instinctul alarmat, ăla care te-a învăţat să tragi cu puşca, îţi trimite salutări.

— Mulţumesc, spuse ea, brusc descătuşată şi se întoarse nu în iarna prosperă a Bărăganului, ci în vara de la Neptun, unde Zaur Caragica, epuizat de tristeţe, uscăţiv, dispreţuitor, patrujcinci de ani, zvelt ca o coloană de venin, priveşte Marea, instalat pe un colţ de bancă negeluită, curbată sub apăsarea unui butoiaş cu must şi două coşuri de struguri, la Terasa de luni. (Pe o verandă umbrită de mesteceni, bînd **Ouzo, fără rival,** un profesor de liceu şlefuia poeme :

Amiază de vară

Trece-un cal prin spinzurătoarea luminii,
Stăpînul lui rămîne-n streang.
Iar în stînga lui Zaur Caragica, într-o
rochie de mătase verde şi subţire
ca membrana unei meduze, Maria
Custura soarbe scînteierea,

numai partea ei gitană, subţire şi fosforescentă ca o stea de Mare sau ca mărturisirea unui păcat după care vei jîndui mereu, a cîntecului **Adios compañeros de mi vida,** şi împrejur, vara a căzut bolnavă (se stinge, se stinge melancolică şi parcă inutilă, Iluzia), miroase a chilcă, a scrumbii mărunte, a iarbă arsă de păcură, a soldat trecînd peste linia ferată, a foişor luminat de berze, a tătăroaică timidă şi lipoveancă mîncînd harbuji. Sînt foarte mulţi melci în iarbă şi adie vîntul cu iz de răşină caldă, un hoţ de piersici, fugărît de paznicii livezii I.A.S., e huiduit de santinela din turnul grănicerilor de coastă, iar la capătul băncii, opus celui pe care-l ocupă Zaur, o voce molatecă huleşte c.f.r.-ul :

— ...La Lehliu, staţionam zece minute în loc de unu... la Feteşti, total aiurea, încă zece minute. De ce ? Pentru ca mecanicul locomotivei să coboare şi să-i taie o găină nevestei şefului de gară, iar controlorul de bilete să verse în cîmpie o pungă de boabe de porumb, mîncare pentru dropii. Neghiobie ! Uite — şi pe un genunchi ascuţit apare un ciorap de bumbac îndopat cu sămînţă de iarbă — asta le place lor, dropiilor, vreau să zic : sămînţă de mohor. Pe toamnă, după ce se scutură buruiana, merită să vii în Dobrogea şi să le ademeneşti ; nu aici, unde începe Marea, în stepă, vreau să zic — ce nopţi superbe !

În jurul **Terasei de luni,** vile multicolore... Maria Custura, cu faţa irigată de-o plăcere egoistă, se întoarce uşor spre Zaur Caragica şi :

— Nu sînt eu fata aceea, domnule Caragica.

— O fată ca dumneata e datoare să se afle mereu în inima unui scandal. Mai ales în inima unui scandal petrecut la Mare.

— Nu poţi numi scandal faptul că cinci băieţi au dansat cu o fată necunoscută, pe faleză, de la miezul nopţii pînă în zori.

— Nu cunoşti vîrsta a treia şi felul ei de a uri, prefăcîndu-se că apără lumea, liniştea, viaţa. Pe mine nu m-a deranjat nici muzica, în tonalitate maximă, nici chiotele băieţilor. **Pentru că eu aşteptam scandalul.** Eram curios să văd numai ce formă va îmbrăca, fiindcă de zece ani, în cele două săptămîni de îngăduinţă şi tăcere pe care le petrec, în august, la Mare, un incident neinsemnat, care ia proporţii alarmante în mintea celor vîrstnici, trebuie neapărat să se producă, urmînd legea seriilor, a simţurilor căutînd descătuşarea din mireasma iodului şi a sării, a speranţelor de înnoire. Eu şi cîţiva prieteni ai mei consideram incidentul un snop de pelin care se furişează în planul odăilor noastre, nevăzut, ca să ne umple inima cu arome amare. Dacă cei tineri ne-ar trăda în patima noastră de aventuri, pe care nu mai îndrăznim a le încerca, lăsînd timpul să se scurgă monoton, numai arşiţă, vînt domol, greieri, înfringerea ierburilor, susurul frunzelor, silueta risipită pe zări a unei corăbii, am rostogoli în suflet, la întoarcerea acasă, o aripă ruptă. Spre cinstea lor, tinerii găsesc totdeauna destulă baligă de cal de Mare, ca să satură focul mocnind sub spuza bătrîneţii noastre. Scandalul de aznoapte, mărunt şi în firea lucrurilor, a schimbat culoarea odăilor şi a locatarilor din aceste vile contemplative. O doamnă, care-a omorît un copil cu automobilul şi a scăpat de pedeapsă prin înaltă protecţie, cerea, azi dimineaţă, să fie evacuaţi din staţiune toţi băieţii de la şaisprezece ani în sus, alta care-şi înşeală soţul cu şoferul acestuia a telefonat la miliţie, somîndu-l pe comandant să ia măsuri pentru menţinerea ordinei, familiile ale căror băieţi s-au dovedit vinovaţi de hărmălaia iscată, amenînţate cu izolarea sau cu surghiunul, au tăbărît asupra fiilor rătăciţi, să dea în vileag numele fetei şi al hotelului unde locuieşte. Băieţii au refuzat...

— Poate că numele fetei nu se potrivea cu vara. Şi atunci n-are rost să-l dai în vileag.

— Cei cinci au fost trimişi acasă, cu trenul de ora 12,45.

— Mi-ar place să urc în norul ăla care seamănă cu o yolă. Pe trepte de aburi.

— Să trag de sfori şi să-l aduc pe pămînt ?

— Pentru că, domnule Zaur Caragica, sînt nume care se potrivesc numai cu iarna...

De pildă cu iarna asta, plină mai degrabă de un zbucium solemn decît amenînţător ; oricum, turmentată de vîntul care lovea, soldăţeşte, uşa de la casa Anichii. Maria Custura izbi cu pumnii în tăblii — vîntul bufnea mai cu putere — strigă, se ismeni la geam : cucurigu ! — sărută pe bot o capră scăpată din şopron, amestecă în picioare zăpada vînătă cu umbrele ei goale, şi, după ce făcu din prispă un cîmp de onoare al degeraţilor, descoperi că Anica, stînd cu fundul la lume, frămînta aluat pentru cozonaci în bucătăria de vară.

— Maria Custura ! făcu Anica, uimită, şi braţele ei bălai, cu coatele îngropate, se înălţară deasupra capului. Să nu faci nici o prostie. (Tihna odăii se uimise de sine). Mama mă-sii de tîlhos ! Tu eşti fată frumoasă, deşteaptă... să nu plîngi.

— Am venit să-mi dai o creangă cu gherghine.

— Vrei să spui că n-ai auzit ? !

— Ce s-aud ?

— Az noapte, Mircea Răducanu Cheşereu s-a logodit cu Letiţia Oţelea, înginera de la sonde. Grasă şi bogată... Zece pogoane de fîn, la Slănic, muntele de sare, două maşini... O să crape mîncînd... Astă toamnă, cînd au jugănit armăsarii de la herghelia Jugara, a băgat în ea o căldare de fudului.

— Mircea ? Cum aşa ? !

— Da, Mircea !

Şi se iscă în Maria Custura timp parşiv. Sus, la creasta casei, se năştea ora şapte dimineaţa, răsărea soarele ; jos, lîngă prag, o pendulă suna orele unsprezece — soarele apunea ? Gherghinele, boabe de lut roşu, sania, trecătoarea lupilor...

Cobora din piemontul Rîmnicului spre Brăila o căruţă cu coviltir de rogojini.

Tatăl către fiu :

— Uită-te-n dreapta, lacul Crucea împuşcată. Astă iarnă, în seara de Bobotează, pescarii au scos cu năvodul o rusalcă.

8 mai 1989.

plastică

Viziuni moderne

● Artistă posesoare a unui impresionant diapazon stilistic şi a unei prolificităţi puţin comune, **Silvia Radu** provoacă în privitor stări contradictorii. Am greşi crezînd că unanimitatea părerilor presupune neapărat şi recunoaşterea valorii. Expoziţia ultimă de la Dalles are proporţiile unei retrospective ; fără să se fi apelat la criteriile de selectivitate cerute de aceasta, eşantionul prezentat publicului fiind, în linii mari, fructul ultimului deceniu. Creaţia Silviei Radu, judecată prin această prismă, se distinge prin amploarea abordărilor stilistice. O impresionantă disponibilitate către genuri, limbaje şi materiale diferite par să definească artisticitatea expozantei. Instinctul ei creator se manifestă febril şi în formule plastice deconcertante pentru privitorul neavizat, de la desen şi pictură, la panouri decorative, ceramică pictată şi sculptură.

Se poate lesne observa în expoziţia Silviei Radu complementaritatea formelor de manifestare, transgresiunea motivelor şi formelor plastice, predilecţia obstinată pentru anumite imagini, culori, motive, arhetipuri... Adevărul este că în producţia artistică a ultimilor ani şi-au făcut loc tendinţele de afirmare a formulelor vitaliste, emisia tranşantă a expresiei plastice, marcînd individualitatea prin exacerbarea subiectivităţii în tratarea realului. La Silvia Radu lucrurile stau, însă, puţin mai altfel. Sensibilitatea acută a artistei i-a modelat un anume tip de reflexivitate, aidoma sunetului pur, ce nu poate exista altcumva decît într-un spaţiu rezonant ideal. Aşa se explică mirajul cuprinsurilor egeene (înţelegînd prin aceasta nu numai Hellada), care se pare că au reverberat în fiinţa spirituală a artistei înainte de a-i fi străbătut şi pătruns teritoriile. Este atît de puternică şi de tonifiantă impresia ce o provoacă lucrările Silviei Radu, cu aerul lor hieratic, desprinse parcă dintr-o fericită memorie a protocivilizaţiei, încît ochiul şi mîna se apleacă ocrotitoare asupra obiectelor, formele şi culorile devenind elemente ale intimităţii comune. Se produce o recunoaştere, o asimilare spontană, aproape firească, fără prea multe explicaţii. Sigur, traduc aici o sumă de impresii personale, dincolo de flexibilitatea criteriilor estetice care ţin mai mult de substanţa operei şi nu de ambianţa creativă ce angajează plenar subiectivitatea. Este, cred, modul cel mai fericit prin care se poate intra în dialog cu creaţia artistei, fără truculenţa evaluărilor circumstanţiale. Silvia Radu demonstrează, prin tot ceea ce face, trăirea nepervertită a momentului regăsirii de sine în acel spaţiu de spiritualitate, pe care în chip limitativ şi convenţional îl numim Hellada. Ea este, de fapt, purtătoarea în contemporaneitate a semnelor unei asemenea spiritualităţi, care nu mai are nici timp, nici spaţiu, fiind o dimensiune a inseşi umanităţii.

Am desluşit adevărul acestor raportări infrastructurale dintre natura fiinţei creatoare a omului şi cea a civilizaţiei pe care o secretă şi căreia i se circumscrie, totodată, privind mai cu atenţie sculptura şi porţelanurile din expoziţie. O ofrandă artistică eminent concepută şi care sintetizează, cu simplitate şi rafinament, plasticitatea unică a artistei în peisajul artei noastre contemporane.

Nu întîmplător, în pictură, atît în peisaj (spectaculoasă, prin unicitatea ei, perspectiva aeriană, plonjată din înalt asupra mării şi a ripoaselor faleze), cît şi în compoziţie sau portret, Silvia Radu reface în culoare această sărbătoare a spiritului şi a simţirii sale sub soarele meridianului surprins la ceasul invocaţiilor dionyssiace. Iar în sculptură, cu gipsurile sale patinate şi colorate evocînd teracotele Tanagrei şi ale Etruriei, ne readuce în pupile imaginea celor mai luminoase reprezentări ale fiinţei umane în univers, cele care au făcut din kuros-ul helenismului timpuriu zeul-simbol al armoniei şi simplităţii.

Corneliu Antim

muzică

Simfonic românesc

● Un simfonic dirijat la Ateneul Român de Cristian Mandeal este, înainte de toate, un moment de mare interes, prezenţa sa la pupitru purtînd garanţia travaliului artistic la cele mai înalte cote de inspiraţie şi frumuseţe, concertul devenind astfel un adevărat eveniment al stagiunii.

De această dată, Cristian Mandeal a dirijat un program de muzică românească, lucrările înscriindu-se în sfera lirismului de subtilă elevaţie îmbinat cu pagini de strălucitor colorit timbral. Opusurile interpretate au aparţinut unor compozitori din aceeaşi generaţie, scrise însă la mari distanţe în timp ; cu atît mai incitantă s-a dovedit deci investigarea unor teritorii sonore în care se regăsesc trăsături definitorii ale personalităţii lor creatoare într-o anume etapă de creaţie.

Poemul „Sărbătoarea muncii" de Marţian Negrea a deschis programul în sonoritatea impetuoasă a alămurilor, salutînd în ritmuri stenice seninul zilei de mai căreia compozitorul i-a consacrat lucrarea în 1958. Conceput pentru orchestră mare, poemul se desfăşoară în suprafeţe rarefiate, aerate, în care trilul păsărelelor se înalţă în dimineaţa însorită alături de semnalul trompetelor ce anunţă festiv marea sărbătoare. Un crescendo amplu, străfulucitor, încheie lucrarea în sunetul alămurilor şi percuţiei, în virtejul unei mişcări impregnate de lumină şi optimism.

Un opus enescian datînd din prima sa perioadă de creaţie — Simfonia concertantă pentru violoncel şi orchestră op. 8 — a fost interpretat de Marin Cazacu, alături de orchestra dirijată de Cristian Mandeal. Deşi aflată sub influenţa impresionismului francez, lucrarea poartă în sine nostalgia plaiurilor moldave, de care George Enescu s-a simţit legat întreaga viaţă. Debutînd cu cantilena de largă respiraţie a instrumentului solist, secondat cu discreţie de orchestră, Simfonia evoluează apoi într-un grandios crescendo, realizat în sonorităţi compacte, pentru a reveni în planul lirismului elegiac ; pasaje de virtuozitate alternează cu suprafeţe de elevată meditaţie, în sonorităţi specifice muzicii enesciene. Violoncelul se integrează aparatului orchestral, pentru a trece apoi în prim plan dialogînd cu orchestra. Tonul confesiv, acea discretă eleganţă a spiritului marelui nostru compozitor, mereu prezente pe parcursul lucrării, au fost conturate cu sensibilitate de interpreţi, finalul masiv, într-un generos crescendo, arcuind deschideri către zone de exuberantă luminozitate.

Compusă în anul 1963, Simfonia a V-a de Sigismund Toduţă — unul din cei mai de seamă reprezentanţi ai muzicii româneşti contemporane — se înscrie în aceeaşi sferă a sublimării melosului popular în formule sonore savant concepute, dar expuse cu un anume firesc ce-i caracterizează întreaga creaţie. Ceea ce se remarcă în această simfonie încă de la primele măsuri este pregnanţa ritmică sugerînd jocul românesc, element caracteristic părţilor extreme, alerte, incisive. Partea mediană aduce poezia melopeii doinite, intonată pe rînd de instrumentele de suflat pe acompaniamentul fragmentat al corzilor ; unisonul evocator al acestora face loc apoi unor ţesături polifonice desfăşurate în planuri ample, pe fondul căreia incantaţia fagotului se conturează în sonorităţi estompate. Ritmica incisivă revine, subliniată şi de momentul solistic al percuţiei, lucrarea încheindu-se în zone de intensitate crescîndă.

O profundă cunoaştere stilistică şi structurală a muzicii româneşti, pe care dirijorul Cristian Mandeal o abordează cu detovament şi profesionalism, implicarea întregului ansamblu orchestral al Filarmonicii bucureştene în acest act de cultură naţională, precum şi calităţile interpretative ale violoncelistului Marin Cazacu au dus la realizarea unei seri de concert cu adînci rezonanţe în sufletul şi conştiinţa melomanilor.

Anca Florea

EMINESCIANA

MITOLOGICALE

Prin 1873, Eminescu scria o surprinzătoare poezie, **Mitologicale**, iar citiva ani mai tirziu, in 1878, probabil la Bucureşti, **Umbra lui Istrate Dabija Voevod.** Despre cea dintii s-a afirmat că ar fi încadrabilă parodiilor după Homer, fapt cu totul adevărat. Este însă explicaţia suficientă pentru a-i lumina geneza şi a nu-i acorda decit o justificare pur ludică ?

Am in vedere, în cele ce urmează, înlănţuirea evenimentelor şi modul comentării lor, ambele aspecte privite în ansamblul dominantelor eminesciene. Fiind vorba de un fragment dintr-o imaginată epopee, un rezumat al intimplărilor este bine venit pentru evidenţierea citorva particularităţi. Aşadar, un bătrin uragan, după ce a băut zdravăn, hălăduieşte prin univers, făcind pozne, răsturnindu-şi carul în noroi. Ajuns acasă, se culcă la căldură, sforăind straşnic, iar a doua zi, urcă Rarăul, pentru a se răcori cu aerul proaspăt de munte.

De la bun început, trebuie reliefată alegerea şi insistarea asupra unei imagini agreate în chip deosebit de Eminescu, anume Bătrinul, ca emblemă a vitalităţii şi paznic al vieţii. El este o combinaţie între mag şi demiurg, de la cel dintii preluind caracterul meditativ şi ezoteric, de la al doilea, aspectul punitiv. În sumă, străbătind un drum anevoios, insul problematic („natura catilinară") a ajuns la stadiul de mag (precum în **Strigoii** şi în **Povestea magului călător în stele**), după ce a descoperit anume adevăruri ale cosmosului graţie astrologiei, pe care o stăpineşte. Treapta următoare este demiurgul, a cărui întrupare desăvirşită o propune **Luceafărul.** Sub această înfăţişare, Bătrinul, aflat necontenit în relaţie cu un tinăr, cu un ins problematic, îi interzice acestuia moartea (ori sinuciderea), întrucit se consideră el însuşi un gardian al vieţii.

În acest context, **Mitologicale** reprezintă, prin intermediul ludicului, o mostră a vitalităţii pe care o simbolizează şi o apără Bătrinul. Alegerea unui uragan în chip de personaj este ea însăşi simptomatică, sugerind o deslănţuire totală, de nestăvilit. Vigurosul Eol (nenumit însă ca atare de Eminescu) posedă o forţă cosmică, se plimbă printre aştri, stă de vorbă cu soarele, pe care, considerindu-l tinăr, îl ia peste picior. Prosopopeea conferă întregului o înfăţişare alegorică, lipsită totuşi de uscăciune din cauza elementelor de umor autohton, care răstoarnă rigiditatea clasicizantă.

Precum în alte poezii, Eminescu îşi însoţeşte personajul cu un cortegiu de imagini ale robusteţii : munţi uriaşi, codri deşi, ocean înspumat, nemărginire stelară ş.a.m.d. Procedeul este constant, putind fi urmărit pretutindeni unde se iveşte magul. Astfel, astrologul care îi are sub ascultare pe cei doi tineri opuşi ca destin, din **Povestea magului...**, se profilează pe un fundal asemănător. Ca totdeauna, poetul susţine emblema Bătrinului prin sugestii ale forţelor naturale, tot aşa precum Mircea voevod invoca drept sprijin „riul, ramul", etc. Ca peste tot în opera eminesciană, ceea ce este vechi (adică „bătrin") trebuie să aibă o neştirbită autoritate, dedusă din chiar calitatea de vechime, implicit — din energia conţinută. De aceea, şi în **Mitologicale**, elementele amintite de decor sint, toate, „bătrine", participind la jocul, de o elocventă gratuitate, al uraganului.

Ceea ce conferă însă originalitate parodiei eminesciene este, fără îndoială, ataşarea schemei la un model epic anterior, acela pe care l-am numit al „bunului păstor". Cosmosului îi sînt atribuite însuşiri autohtone, cu deosebire rustic-autohtone, ceea ce deosebeşte **Mitologicale** de, spre exemplu, **Strigoii**, unde trimiterile la etnie sînt exterioare şi cumva din categoria automatismelor. Aici, soarele este „Pepelea", chiar uraganul — un „moşneag făr' de obraz" care, prăvălind carul pe un drumeag ripos, joacă, de necaz, „mocăneasca". Ajuns acasă, el îşi anină coroana „în cui", cojocul „de cuptor", loc unde îşi aşează şi „obielele" la uscat, îşi deşartă chimirul „într-un vechi căuş afumat de pe vatră". A doua zi, urcă pe virful munteluì „numai în cămeşoi, desculţ şi fără căciulă, / Şi se scarpină-n cap — somnoros — uitindu-se-n soare". Deşi „rege", bătrinul uragan are comportamentul tipic al unui **pater familias**, aşa cum a fost imaginat încă de la mijlocul secolului al XIX-lea şi cum a încercat Eminescu să-l desăvirşească atit în poezie (Mircea cel Bătrin, **Călin**), cit şi în proză (Vasile Creangă, moş Iosif) ori în dramaturgie (Dragul Voevod, Arbore).

Cu **Mitologicale**, nu numai Eminescu, dar scriitorul român în genere face dovada acomodării perfecte cu imaginara „virstă de aur", în care s-a instalat deplin şi pe care nu o mai priveşte cu stinghereală. Ea îi oferă pină într-atit o protecţie, incit insul aflat sub ocrotirea ei îşi poate îngădui să se ocupe şi de bagatele.

Nu în mod diferit procedează Eminescu în **Umbra lui Istrate Dabija Voevod**, text care — avansăm o ipoteză — este posibil să fi fost scris pentru vreuna din „aniversarele" Junimii ieşene, unde se produceau tot felul de lucruri de haz, precum, aproape în mod cert, **Părintele Ermolachie Chisăliţă**, parodie în proză scrisă prin 1875 — 1876 şi pe care trebuie să o situăm la locul ei firesc de destinaţie : nu fragment de roman — cum s-a susţinut de nenumărate ori pină acum — ci de anecdotă de spus pe „uliţa mare", în timpul cine ştie cărei „aniversări". Cu alte cuvinte, una din anecdotele frecvent schimbate între junimişti, cu jumătate de glas, pentru că erau „corosive".

Dar să revenim la **Umbra...**, pentru a-i observa începutul : „Cum trece-n lume toată slava, / Ca şi un vis, ca spuma undei !" etc. Primele două strofe se înscriu pe linia tradiţională a baladei istorice, care cunoscuse o mare dezvoltare după 1850, cu deosebire, fapt prea cunoscut, datorită influenţei covirşitoare a lui Bolintineanu. Nici a treia strofă nu se îndepărtează de canonul eroic, chiar îl apasă : „Măria voastră va să-ndemne / Pe neamul nostru în trecut ?". Şi mai departe, accentuind turnura serioasă şi gravă a registrului brav : „Măria voastră-nsetoşează / De singe negru şi hain ?". Abia aici se termină exordiul, care, aşa cum o demonstrează ultimul lui vers, a fost elaborat numai pentru a prepara răsturnarea umoristică şi calchierea în negativ care vor urma.

Dabija Voevod face şi el parte din categoria Bătrinilor eminescieni, asemenea regelui-uragan. Pentru a li se sublinia componenta autoritară implicită, li se atribuie ranguri sociale înalte, lucru deosebit de interesant, care ne-ar putea determina să luăm în discuţie o eventuală ironizare a supraeului şi deci o afirmare a valorii individuale. Cum însă alte fapte nu mai vin deocamdată în sprijinul acestei presupuneri ispititoare, o trecem în categoria posibilelor ipoteze. Mai elocventă mi se pare a fi componenta bahică, schiţată în **Mitologicale**, amplificată în **Umbra...** Ea se înscrie în cuprinsul a ceea ce G. Bachelard a numit „complexul lui Hoffmann", pentru a sublinia obsesia timpului. Or, aceasta constituie una din preocupările esenţiale, a insului problematic şi a magului. Perpetua libaţiune a lui Dabija Vodă se petrece în ramele stricte ale evocării, adică în istorie. El însuşi istorie, Vodă are nostalgia propriului trecut, adus în actualitate cu o obstinaţie care trădează nu stoicismul, ci frica de moarte. „Perennis humus erit rex" nu este o consolare pentru bătrinul rege, care, aflat deja dincolo de Styx, nu admite propria-i dispariţie şi continuă să aspire necontenit la veşnicul festin alinător al unei vieţi reale.

Avalanşele lexicale din **Umbra...**, corespunzind avalanşelor de gestică din **Mitologicale**, au aceeaşi sursă : existenţa patriarhală, obligatoriu idilică. Precum regele-uragan, bătrinul vodă dispreţuieşte „recile mademuri", filozofia spinoasă, chestionarea impasibilă, preferind existenţa ocolită, refugiul în stereotipia reclamată de colectivitate. „Moşneag bătrin", vodă nu poate accepta decit existenţa a ceea ce „este", motiv pentru care caută sprijin în fixitatea limbajului ceremonios, alcătuit, aici, din idiotisme, citate din poezia populară, din sintagme latineşti.

Cele două versiuni parodice îl arată pe Eminescu stăpin pe citeva din mijloacele defensive în faţa asalturilor neîncetate ale tensiunilor thanatofile. Umorul este cel mai de seamă şi poetul il foloseşte nu numai pentru a se apăra, ci şi pentru a lua în deriziune gravitatea unor atitudini fundamentale faţă de existenţă. Magul, călător sobru, chiar îngrijorat, printre aştri, se înfăţişează acum în ipostaza hazlie a şugubăţului uragan cosmic şi a domnitorului petrecăreţ, păstrindu-se astfel un echilibru. Furtuna şi alcoolul nivelează impresia produsă de exterior şi de turbulenţa interioară, le uniformizează în aparenţe liniştitoare. Îndărătul lor se ascund două din elementele fundamentale ale ciclului natural, apa şi focul, care se trăvestesc, spre a convieţui, în trăirile pe care Bătrinul eminescian le încearcă. Poetul a aflat astfel un nou ceremonial care să-l asigure faţă de îngrijorarea, frecvent agresivă, provocată de iminenţa dispariţiei.

Dan Mănucă

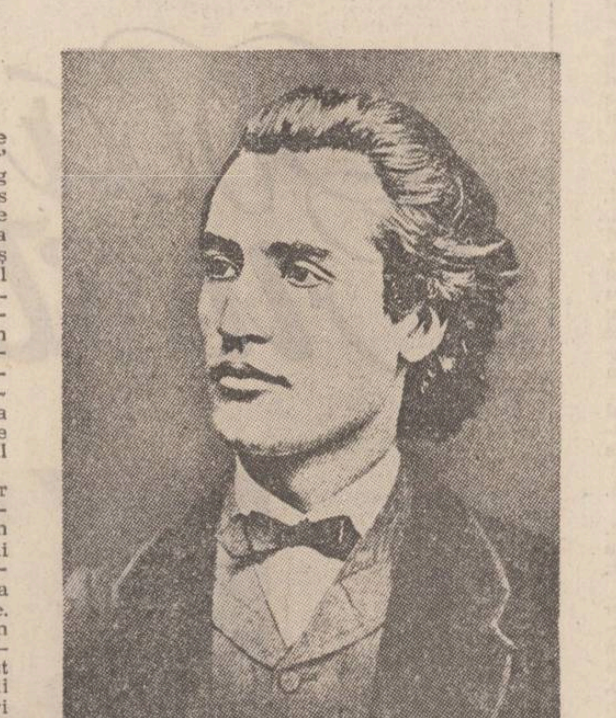

SUNETUL PERFECŢIUNII

Urmare din pag. 1

masa stereotipiei. Actor pe marea scenă a lumii şi în acelaşi timp spectator (**„privitor ca la teatru"**), poetul îşi defineşte poziţia în două moduri : atit prin imersiune în lucruri cit şi prin distanţare. Stăruie în programul său ecouri budiste, potrivit cărora existenţa stă **de plano**, inevitabil aşadar, sub semnul durerii : **„Căci aceloraşi mijloace / Se supun cite există, / Şi de mii de ani încoace / Lumea-i veselă şi tristă ; / Alte măşti, aceeaşi piesă, / Alte guri, aceeaşi gamă, / Amăgit atit de-adese** / Nu spera şi nu ai teamă".

Sursele acestei lumi **ca teatru** au fost căutate în toate unghiurile — de la Shakespeare pină la Schopenhauer ; a fost citat romanul **El Criticon** (1651) al spaniolului Baltasar Gracián y Moralès, promotor al „conceptismului", scrierea unui moralist decepţionat (călugăr iezuit căzut în dizgraţie) operind cu simboluri şi alegorii. Despre „gindirile lui Oxenstierna" — contemporan cu Miron Costin — avem aprecierile lui Eminescu din etapa ieşeană, pe marginea unei traduceri din 1750 circulind la noi în manuscris. Spectacolul umanităţii în mers e, potrivit cugetătorului suedez, o comedie reiterată la infinit : **Comedia cea de obşte.** „Lumea este privelişte, oamenii sunt comedianţii, norocul împărtăşeşte jocurile şi intimplările le alcătuiesc. Teologii ocirmuiesc machinurile şi filosofii sunt privitori. Bogaţii prind locurile, cei puternici apucă locul cel mai înalt, la pămînt sunt săracii. Muierile aduc răcoreală şi cei necăjiţi iau mucul luminărilor. Nebuniile alcătuiesc intocmirea cintecelor şi vremea trage perdeaua... Lumea vrea să se înşele — înşele-se dar (...). Împletiturile cele bune sau rău împletite fac să ridă filosofii (...) În scurt : acest fel este comedia lumei aceştia, şi cela ce vrea să aibă zăbavă cu linişte, să se puie într-un unghi mic de unde să poată cu odihnă ca să fie privitoriu şi unde să nu fie nicidecum cunoscut ca să poată făr-de grijă a o batjocori, după cum i se cade...". Dar sugestii „asupra comediei cei de obşte" conţin şi proverbele naţionale, din care gazetarul de la **Curierul de Iaşi** extrage semnificaţii conexe — similare celor din **Glossă :** „Lumea-i ca o oglindă, în care se găteşte omul, ca să arate precum nu este, ea-i ca o comedie, în care fiecare joacă rola sa şi unde cel mai de ris prinde locul cel mai bun. Ea e ca un liman, unde unul soseşte şi altul purcede ; unul se bucură de cel ce vine, ş-altul se-ntristează de cel ce purcede (...) Lumea-i ca un bilci, unde unii cintă, alţii joacă, unii vind, alţii cumpără, unii beau şi chiuiesc, iar alţii numai privesc..."

În esenţă, **Glossa** e un discurs totalizant, în care converg tendinţe şi reacţii din **Scrisori**, din **Luceafărul** şi **Memento mori**, din **Povestea magului călător în stele**, din **Împărat şi proletar** ori din solemna **Odă** (în metru antic). Categoriei „gloselor" îi aparţin, de asemenea, alte texte, neintitulate ca atare, dar care, glosind despre Lume, Istorie, Destin, fac corp comun cu amara meditaţie din 1883. **Faţă** de poemele enumerate, **Glossa** e ceea ce **Luceafărul** este în raport cu textele care-l prepară. Dar putem considera oare **Glossa** drept un bilanţ negativ în absolut ? Expresie a unui abandon total ? Hotărit — nu, glosatorul de aici şi din alte pagini, moralist patetic, nu e nici atit de abstras pentru a ajunge la seninătatea unui Seneca din **De tranquilitate animi**, nici atit de radical în negaţie pentru a arunca anateme fără sfirşit asupra lumii. Într-o însemnare eminesciană citim : „Morala e o **negaţiune.** Să **nu** faci, să **nu** zici...". Pe astfel de negaţii în şir se întemeiază moralistul din **Glossă :** „Nu băga nici chiar de seamă". „Nu spera şi nu ai teamă". „Nu te prinde lor tovarăş"... Drama etică a poetului e drama idealismului intransigent, care operind cu totalităţi indivizibile nu acceptă jumătăţile ori sferturile de măsură. Pe cei care au trăit „fără ticăloşie" dar şi „fără laudă" **(senza infamia e senza lodo)**, Dante i-a aşezat în vestibulul **Infernului** său. De mai multe ori, Eminescu se autoacuză de a nu fi fost nici înger, nici demon. Monologul din **O, stingă-se a vieţii...** e reluat, cu modificări minime, în **Ca o făclie... : „Nu aflu unde capul în lume să mi-l pun : / Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun. / Căci n-am avut metalul demonilor în vine. / Nici pacinica răbdare a omului de bine. / Căci n-am iubit nimica cu patimă şi jind — / Am fost un creier bolnav ş-o inimă de rind...".**

E drept, în fragmentul citat, vorbeşte un fictiv Edgar, care, se vede imediat, devine masca lui Eminescu. În celălalt text, masca de împrumut dispare, deci, invocind iarăşi **metalul demonilor**, acum o face în numele său. Stilizat în modul anticului **daimonion** socratic şi întregit cu trăsături romantice, în special byroniene, demonul propriu lui e al unui insurgent mitic, posedat de o imensă nevoie de **înfăptuire** — caracteristică, după Blaga, **Oamenilor demonici.** Cum mirajul spre nemăsurat şi absolut se loveşte, inevitabil, de „porunca sau oprelişţea dată din afară", urmează tristeţea, sarcasmul, revolta. Făcindu-şi cunoscut demonul, aşa cum Goethe şi-l arăta pe al lui, Eminescu inculcă în suflete „pustiite" **gindiri regele** „contra legilor ce-s scrise, contra ordinii-mbrăcate", care determină eşecul. Tragicul omului ginditor e, în ultimă analiză, de a se simţi în veci **neliber : „Şi cind mori să vezi că-n lume vieţuit-ai în zadar : / O astfel de moarte-i iadul. Alte lacrimi, alt amar / Mai crud nici e cu putinţă.** Simţi că nimică nu eşti...".

Cind, excedat de conştiinţa **limitei**, poetul problematizează, punind între **Eu** şi **Ceilalţi** semnul egalităţii, vocea lui se situează undeva între singular şi plural, iar discursul ia un ton demonstrativ, aproape în felul retoricii clasice. Cuvintul participă, uneori, la o **scriitură albă**, de aici în **Demonism**, în **Andrei Mureşanu**, pe alocurea în **Împărat şi proletar**, o frazare de tip enunţiativ-constatator, aforisme şi sentenţii ce restring vibraţiile menţionatului **joc cu icoane**, care, transfigurind, suprapune formulării gnomice o pulsaţie lirică.

Pe un fond de melancolie romantică, filozofia eminesciană a existenţei şi-a asociat idei din diverse unghiuri, dar a atribui pesimismul numai acestora ar fi să ignorăm reliefurile interioare, reacţiile şi disponibilităţile poetului însuşi. Feluritele **modele**, se ştie, au fost explorate minuţios, în special după războiul mondial întii, iar în 1931 clasicistul Cezar Papacostea rostea, în consens cu alţii, o observaţie sintetizatoare, valabilă în continuare : cineva care „pătrunde în laboratorul poetului (...) stă în faţa unui suflet de aceeaşi esenţă cu al lui Buddha, Platon, Schopenhauer" —, nume îndărătul cărora se desfăşoară spiritualităţi şi experienţe metafizice specifice. Pentru indianca Amita Bhose, autoare a unui studiu valoros, „cea mai budistă poezie" eminesciană e **Glossa**, text denotind contacte cu **Dhammapada** („carte fundamentală" în budism), dar şi ecouri din Schopenhauer. Cit despre **Rugăciunea unui dac** (iniţial intitulată **Nirvana**) — după Cezar Papacostea „cea mai budistă" creaţie eminesciană —, dacă „aproape toţi eminescologii români" o consideră de influenţă budistă, „unui indian i se pare că sentimentele de bază" sint de provenienţă getică, autohtonă, acestea nu mult deosebite de filozofia din **Upanişade.** Nici ipoteza călinesciană despre apropierea dintre **Mureşanu** şi **Bhagavad-gita** — prin intermediul lui Schopenhauer — nu rezistă confruntării critice, relevă Amita Bhose : „Existenţa inevitabilă a răului, zădărnicia luptei împotriva lui — sentimente proeminente în **Mureşanu** — nu se potrivesc cu filozofia Gitei... **(Eminescu şi India).** Nu atit credinţa lui Mureşanu că „simburele lumii / e răul", cit existenţa ca durere şi nefericire globală şi în special salvarea în **nirvana**, care e stingere dispariţie în neant, probează afinităţi cu gindirea budistă. Citabil în alt plan e Heraclit, contemplator al vieţii ca devenire neîncetată ca proces în care ceea ce e viu moare pentru a renaşte în forme schimbate. În mai mare măsură e de menţionat Schopenhauer, cel din **Lumea ca voinţă şi reprezentare.** Teza lui, apropiată hinduismului budist, potrivit căreia viaţă şi suferinţă sînt fenomene corelative, a marcat profund pesimismul eminescian.

„Cum este de lunecoasă şi puţină viaţa noastră !" — exclama acum trei veacuri îngînduratul Miron Costin, izbit de **valurile** nefaste ale timpului său. Metafore ale trecerii omului, **umbra, fumul, spuma, visul, roata** traduc scepticismul unui reflexiv-patetic, tragic aproape, în cele o sută treizeci şi două de versuri din **Viaţa lumii.** „Pulvis et umbra sumus" — spusese Horaţiu. La Costin —, ecou trecut prin **Ecclesiast :** „Fum şi umbră sînt toate, visuri şi părere : / Ce nu petrece lumea şi-n ce nu-i cădere !..." La contemporanul Pascal, privire la fel de mihnită, omul din ale sale **Pensées** situindu-se „la mijloc între nimic şi tot" — „capabil de puţin şi de mult, de tot şi de nimic...".

De nuanţă costiniană e vocativul **oame**, ca în finalul la **Memento mori**, unde Eminescu face bilanţul morţii imperiilor : **„Am să-ntreb : Ce-a rămas, oame, din puterea ta ? — Nimic !"**

Mirajul fericirii zice Regele Somn, adresîndu-se călugărului dezabuzat din **Mureşanu**, e un „vecinic vis". Viaţa nu poate fi ştearsă „cu-a gindului burete", iar **somnul** dispune de forţe reparatoare nebănuite : „Oricit te scuturi, oame, nu-ţi poţi ieşi din piele (...) / **Acopere tu ziua cu-a gindului tău ceaţă — / Eu vecinic treaz, din visu-ţi voi face o viaţă."**

Se repetă aici argumentul din **Povestea magului călător în stele**, adresat de către bătrinul mag junelui fiu de împărat devenit ascet. Fiindcă antinomia e constituentă imaginarului eminescian, poetul obosit de neant şi vid, re-corporalizează lumea, meditind la recuperarea ei, la salvarea din ruină, deziderat cu implicaţii pluriforme : „Omul e cel mai nalt şi mai nobil op de arte al naturii ; într-un sens şi mai nobil ar trebui (să fie) şi cel mai frumos op de artă al artei, al propriei sale puteri creatoare, libere, conştii, morale..." **(Fragmentarium).** Tonului cenzorial sarcastic, răspicat sceptic, i se suprapune, chiar dacă mai puţin relevant, un limbaj oracular pozitiv, altul decit cel al abdicării şi negaţiei. De reţinut în acest sens din masa de accente tragice din **Memento mori**, sublinierea forţei spiritului : **„Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire. / Cit geniu, cită putere — într-o mină de pămînt. / Într-un cran uscat şi palid ce-l acoperi cu o mină. / Evi întregi de cugetare trăiesc pacinic împreună, / Univers, riuri de stele — fluvii cu mase de sori...".**

După fulgerele de byroniană energie din **Andrei Mureşanu** semnalind **răul** universal („Fiţi răi şi veţi străbate / La ţintă-oricit de mare, numai prin răutate !"), după invocarea lui Satan, „geniu al desperării !", după un alt Satan în **Preot şi filosof**, coşmarului îi succed înseninări patetice. Fuga de lume a fiului de împărat din **Povestea magului**, care „vrea viaţa s-o sfarme, s-o scurteze", nu rezolvă nimic. A căuta „urma frumuseţii" în „tomuri prăfuite" (motivul din **Ca o făclie...**, reluat în altă postumă, **În zădar în colbul şcolii...**) e tentativă deşartă. Viaţa trebuie trăită : **„Nu e carte să inveţi / Ce viaţă s-aibă preţ — / Ci trăieşte, chinuieşte / Şi de toate pătimeşte / Ş-ai s-auzi cum iarba creşte...".**

„Pesimismul lui Schopenhauer e umanitatea lui" — scria Thomas Mann într-un remarcabil eseu. Tristeţea lui Eminescu vine dintr-o neistovită sete de frumuseţe, din constatarea că absolutul e de domeniul ficţiunii. Această tristeţe e **umanismul său**, atitudine traducind ce se numeşte **nemulţumire pozitivă**, o insatisfacţie în care Rosa del Conte vede un pesimism activ, cu destinaţie ameliorativă. Statornica demonie a perfecţiunii e, la Eminescu, suprema formă de afirmare a omului spiritual.

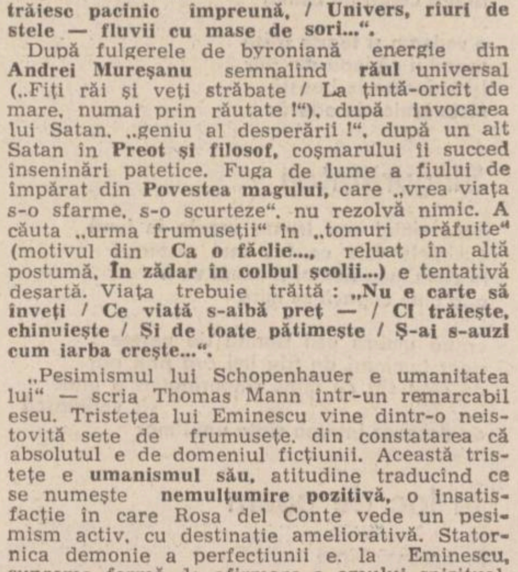

„LAÏS" — ULTIMA REALIZARE POETICĂ

I

Despre **Laïs**, piesa într-un act, în versuri, tradusă de M. Eminescu, s-a scris, în decursul anilor, destul de mult ! Opiniile cercetătorilor literari au fost de multe ori contradictorii ! S-a **fabulat** chiar de către unii cu un exces de imaginaţie. Ce putem spune, în mod cert, în prezent, despre **istoricul** piesei **Laïs ?** Utilizind documentarea veche, integrată unor noi contribuţii documentare relevate în presa epocii, vom încerca să aducem, aici, citeva clarificări şi precizări esenţiale în acest domeniu !

În legătură cu piesa **Laïs**, se impun a fi examinate, îndeosebi, două probleme majore : a) unde şi cind a efectuat M. Eminescu traducerea piesei ; b) după ce text s-a realizat traducerea eminesciană.

Să le examinăm şi noi în acest articol !

În studiul său „Data traducerii piesei Laïs" **(publicat în** „Caietele M. Eminescu", I, Ed. „Eminescu", Buc, p. 239—245, precum şi în volumul „Mihai Eminescu — Viaţa şi opera", Ed. „Eminescu", Buc. 1983), D. Murăraşu, făcind apel la un întreg lot de argumente (cele mai multe neconcludente !), ajunge în final să născocească o adevărată „poveste" în legătură cu realizarea de către M. Eminescu a traducerii piesei **Laïs !** După opinia lui D. Murăraşu, poetul, din cauza bolii sale, a fost în imposibilitatea de a traduce, în anul 1888, textul piesei amintite !

Iar relatarea lui N. Petraşcu, referitoare la lectura unui text tradus de poet în 1888, la T. Maiorescu acasă, o taxează ca **neverosimilă !** Şi, în concluzie, D. Murăraşu susţine că, la acea şedinţă de la T. Maiorescu i s-a pus, în realitate, poetului în faţă un caiet conţinind un material scris cu mult înainte, din care a citit piesa **Laïs**, pentru a i se da, astfel, **Luceafărului**, nevindecat pe deplin, o mică satisfacţie a aprecierilor prezente din partea vechilor săi amici literari. Totul, nefiind, la urma urmei, decit o înşelătorie pusă la cale de N. Petraşcu, de comun acord cu T. Maiorescu !

Pe bună dreptate, colectivul de autori care **a** îngrijit apariţia, în 1988, a volumului „M. Eminescu, **Opere"** (vol. VIII), în comentariile pertinent făcute despre traducerea piesei **Laïs (p. 1 128), trece cu buretele** peste întreaga **născocire** a lui D. Murăraşu şi declară cu adincă convingere că îşi ia „răspunderea de a data redactarea lui **Laïs** în 1888, între februarie şi septembrie". Şi, în sprijinul dovedirii argumentate a acestei convingeri, se dau trei mărturii : a) a lui N. Petraşcu ; b) a lui M. Eminescu şi c) a Henrietei Eminescu, sora poetului. Vom aduce, în continuare, alte **noi** mărturii, care vor confirma cu totul susţinerea colectivului care a îngrijit apariţia volumului VIII al **Operei** lui M. Eminescu !

Însemnările memorialistice ale lui N. Petraşcu trebuie, într-adevăr, acceptate cu multe precauţii, deoarece nu sint, totdeauna, veridice ! Un singur exemplu ! N. Petraşcu afirmă — la aproape 50 de ani de la consumarea faptelor ! — că, luind bani de la P.P. Carp, l-a ajutat, deseori, pe M. Eminescu, cumpărindu-i chiar şi un costum de haine din banii daţi din fondul Ministerului de externe ! Datele **veridice** sînt, însă, ceva mai deosebite ! Venind la Bucureşti, în aprilie 1888, M. Eminescu, luind, probabil, legătura cu Socec, care se obligase să tipărească a treia ediţie a poeziilor sale şi pornit să se îngrijească personal, în lunile mai-august 1888, de această ediţie, urma să primească, precum se şi cuvenea, drepturile sale de autor de la editură, la lansarea pe piaţă a cărţii ! (Să se vadă în continuare articolul nostru din „Luceafărul" din 4 februarie 1989 : „Ediţia a treia — ediţie de autor ?"). Titu Maiorescu, plecind în străinătate, în concediu, de la 1 iulie la 1 august 1888, trimite **la 27 iunie 1888** (deci cu citeva zile înainte de plecarea sa în străinătate !), editorului Socec, o scrisoare cu totul „ciudată", în care comunică editurii că M. Eminescu, care se afla în Bucureşti, e în continuare bolnav şi „nu e în stare sigură de a se îngriji însuşi", ceea ce a dus la decizia de a se alcătui un „comitet de amici care să-l ia iarăşi sub un fel de tutelă" ! Din acest **comitet** făcea parte şi d. N. Petraşcu. Şi, în continuare, T. Maiorescu roagă pe Socec să i se dea lui N. Petraşcu cei 500 de lei, acconto pentru tipărirea ediţiei a treia a poeziilor eminesciene ! Iar pe contrapagina scrisorii lui T. Maiorescu trimisă lui Socec, N. Petraşcu confirmă că a primit 500 de lei de la Socec ! (Vezi toată problema la George Muntean — **Cercetări literare** — Editura pentru literatură, 1969). Mai intii, de unde **a dedus** T. Maiorescu că, în acel timp, poetul nu era în stare de a-şi vedea singur de problemele sale şi, deci, că avea nevoie de un **consiliu de tutelă**, cind, aşa precum afirmă N. Petraşcu, mentorul „Junimei" nu l-a văzut de fel pe M. Eminescu de la venirea acestuia la Bucureşti şi pină atunci ? Toate mărturiile acelora care l-au văzut pe poet în acea vreme întăresc o singură **diagnoză :** M. Eminescu se **simţea bine !** Henrieta, care îl vizitează pe fratele ei în septembrie 1888, scrie, fără nici o reticenţă, că „Mihai este bine" ! — şi dinsa care l-a îngrijit mai înainte, cu mult devotament, putea să-şi dea lesne seama de acest lucru ! Iar, în „Fintina Blanduziei", nr. 27 din iulie 1889, în materialul publicat de redacţie, la moartea poetului, referitor la sănătatea acestuia se notează, în 1889 : „anul trecut se făcuse bine de tot" ! Şi redactorii fiind, în noiembrie-decembrie 1888, în contact aproape zilnic cu poetul, ştiau, neîndoielnic, acest lucru din activitatea lor comună ! Mai mult încă ! Chiar şi N. Petraşcu, în memorialistica sa eminesciană, susţinea că poetul, în vara lui 1888, se simţea, pe atunci, nu vindecat pe deplin, dar totuşi bine — un „om cu minte" ! Ce urmărea, în această situaţie, scrisoarea lui T. Maiorescu, adresată lui Socec, la sfirşitul lui iunie 1888 ? Probabil că banii ce i se cuveneau lui M. Eminescu pentru ediţia a treia, ca drepturile sale de autor (cu atit mai mult cu cit poetul se îngrijea personal de apariţia ediţiei !) să nu intre, toţi odată, în miinile lui M. Eminescu şi ale Veronicăi Micle, care stătea cu poetul ! Încasind banii N. Petraşcu, acesta urma să-i dea poetului, cite puţin mai multe luni de zile în şir ! Şi aşa s-au şi intimplat chiar lucrurile ! Dacă însumăm banii daţi de N. Petraşcu, **pe chitanţă**, de la 3 iulie 1888 — cind i-a plătit poetului şi chiria locuinţei — şi pină la 9 decembrie 1888, cind îi plătea ultima „rată" de bani — aflăm că poetul a primit, contra chitanţă, suma de 493,50 lei ! Deci N. Petraşcu i-a inminat poetului, în decurs de mai multe luni — nu banii pretinşi că i-ar fi încasat de la P.P. Carp ! — ci cei 500 lei (mai puţin 6,50 lei daţi poetului fără chitanţă), bani primiţi de la Socec, la 27 iunie 1888, ca sumă cuvenită, drept aconto, în mod îndreptăţit poetului pentru ediţia a III-a a poeziilor acestuia ! Şi, acum, să formulăm o întrebare logică ! Cum a fost posibil ca N. Petraşcu, care la lectura de către M. Eminescu a piesei **Laïs**, acasă la T. Maiorescu, a reţinut pină şi **o lacrimă** în ochiul Doamnei şi a Domnului T. Maiorescu (e drept că, în 1938, a reţinut numai lacrima din ochii Doamnei Maiorescu !) — să nu amintească nimic despre toată problema banilor încasaţi de la Socec, ca aconto pentru ediţia a treia a poeziilor lui M. Eminescu ? Şi să afirme, în mod fals, în 1938, că banii daţi poetului cu „ţiriita" ar fi fost încasaţi de el, N. Petraşcu, de la P.P. Carp, fiind procuraţi din fondurile Ministerului de Externe, deoarece Titu Maiorescu s-a dezinteresat complet de această problemă ?!

Prin urmare, este necesar să utilizăm cu toate precauţiile critice memorialistica eminesciană a lui N. Petraşcu (ceea ce a susţinut, de fapt, şi E. Lovinescu, iar, mai apoi, D. Murăraşu !)... Dar, în privinţa traducerii eminesciene a piesei **Laïs**, se dau multe date veridice, care însă trebuie cercetate şi corijate în lumina tuturor relatărilor timpului referitoare la piesa lui M. Eminescu !

În primul rind, trebuie să-i dăm crezare lui N. Petraşcu referitor la elaborarea succesivă a traducerii lui M. Eminescu în vara lui 1888 şi că, după ce poetul i-a adus un fragment din piesa tradusă, o săptămînă mai tirziu i-a adus întregul act ! (E surprinzător, însă, că N. Petraşcu pretinde că poetul i-a adus mai intii un „monolog" din piesa tradusă, deşi nici în textul original, nici în traducerea eminesciană nu exista vreun monolog !). Şi, acum, plecind de la afirmaţia de mai sus, inclusă în amintirile lui N. Petraşcu, să derulăm **filmul documentar** care întăreşte această mărturisire a lui N. Petraşcu.

I. Cremer

MARIN SORESCU

Urmare din pag. a 3-a

apoi un mare caracter. Talentul fiind o boală suplimentară, adică o boală pe care n-o mai au şi ceilalţi, scriitorul suferă şi de partea nevăzută a lunii. Ca să nu mai vorbesc de cea văzută... a pămintului, şi a colţului de pămînt pe care locuieşte el.

— Ce i se cere literaturii pentru a dăinui şi scriitorului pentru a fi un scriitor adevărat ?

— Literatura trebuie să conţină adevăr. De multe ori acesta e legat de durere, vis, aspiraţie. Trebuie să conţină drama scriitorului, căutător al absolutului. În acelaşi timp, omul condeiului e obligat să înoate în valurile sau talazurile clipei. De cele mai multe ori, a fi scriitor devine o chestiune eroică. De aici şi respectul nostru pentru marile figuri culturale şi literare din trecut, Eminescu, Bălcescu.

— Cum privesc literatura oamenii mediilor de peste hotare, pe care le-ai vizitat ? Cum o privesc scriitorii de acolo, dar cititorii ?

— Sint deosebiri de la ţară la ţară, de la zonă la zonă. În unele ţări occidentale, noţiunea nu are acelaşi înţeles ca la noi. Înseamnă ori mai mult, ori mai puţin.

Unele nume intră în marele circuit publicitar, se creează vedetele, care uneori corespund cu marile valori, alteori nu. Puţini ajung la această condiţie. În Mexic, de exemplu, a fi scriitor, pur şi simplu, înseamnă foarte mult. Pari investit acolo cu o misiune sacră. Probabil că aceasta vine şi din vechile civilizaţii ale locului, unde cel care stăpinea cuvintul avea aură. În S.U.A. este bine să fii, pe lingă scriitor, şi universitar. Astfel ai acces la lumea închisă a universităţii americane, care este un stat în stat, cu posturi de radio, teatre, edituri, reviste. Scrisul atinge uneori în aceste medii o specializare maximă. Depăşindu-se limita, se ajunge apoi la o infundătură, care înseamnă autodesfiinţarea profesiunii, prin lipsa de comunicare. De aceea, periodic, e nevoie de mari personalităţi care să spargă crusta şi să împace poezia cu publicul, cu cititorul. Aşa înţelegem succesul enorm al lui Ginsberg, Ferlinghetti, care au democratizat poezia. Apoi tot ei, sau vulgarizatorii, au dus-o la devalorizare, trivializind-o. S-a făcut iar apel la ermetism, super-estetism etc. Aceste procese au loc nu aşa de schematic, cum le prezint eu ci cu o mare bogăţie de nuanţe, tendinţe divergente sau convergente. Se pot intimpla toate în acelaşi timp — şi literatura nu sărăceşte prin asta. Ba dimpotrivă. În Spania receptarea poeziei e mai apropiată de ce înţelegem noi prin acest fenomen. Există o comuniune spontană între poet şi cetate. Acest lucru este propriu, cred, şi Italiei Asta nu i-a împiedicat pe italieni să facă experienţele moderniste cele mai ambiţioase : Quasimodo, Ungaretti, Saba, Montale.

— Ce-i interesează pe scriitorii străini la literatura română ?

— Să precizăm că se ştie puţin despre literatura română. A trezit interes experienţa avangardei noastre. Ea a însemnat într-adevăr un moment important, în modernismul european. Se studiază avangarda română, pentru a se înţelege mai bine unele curente europene. Tzara, Fundoianu, Voronca, transplantaţi în Franţa, au dus cu ei o experienţă literară românească asimilată, dinamitată şi îmbogăţită de ei. După cum Brâncuşi deschisese o poartă măiastră către un nou univers plastic. Începe să fie cunoscut şi apreciat în R.F.G. Urmuz, tradus excelent de Oskar Pastior. Sint descoperiţi, în Italia, poeţii români dintre cele două războaie. Arghezi şi Blaga, mai ales. (Excelente traduceri din Arghezi a semnat Marco Cugno). Spuneam mai înainte că teatrul trebuie jucat la vreme. Şi poeţii trebuie omologaţi pe plan internaţional, la apariţia lor, în unda de şoc şi interes a vremii în care apar. Preluaţi acum, Arghezi şi Blaga nu mai au impactul pe care-l puteau avea înainte de război. Între timp, experienţele lor s-au făcut şi de către alţii, s-au vinturat, s-au clasat. Apar ca epigoni ai unor autori mai mici, care au venit cu mult după ei.

— Faci un tur de orizont interesant asupra contactului nostru literar cu lumea. De reţinut că un interes există, dar că nu există promptitudine.

— Interesul pentru Eminescu e real. Cunoaşterea lui mai profundă redeschide dosarul **romantismului.** Prin Eminescu, acest curent **capătă** noi dimensiuni. Poetul nostru naţional este mai bine valorificat pe linia universitară în Statele Unite ale Americii, în Italia (unde există mulţi eminescologi şi românologi excelenţi) şi R.F.G. şi Franţa. (Imaginea mea **este** desigur subiectivă, vorbesc doar de ce **am constatat** eu la faţa locului. Tabloul poate fi completat cu aspecte din alte ţări). Interesul pentru Eminescu se leagă şi de progresul pe care l-a înregistrat studierea limbii române în aceste zone. Sigur că există interes pentru limba română (ca fenomen lingvistic şi fenomen cultural, vehicolul unei civilizaţii). Ar trebui **să** răspundem cu mai multă promptitudine acestui interes, trimiţind la timp lectorii solicitaţi de universităţi, cărţi pentru biblioteci, dezvoltind schimburile culturale.

— Care este astăzi peisajul literaturii române faţă de cel de acum un sfert de veac ?

— Literatura e mai bogată acum, mult mai diversă. Să vedem ce forţe va avea — respiraţia ei e mai puţin artificială. A încetat influenţa autorilor dintre cele două războaie, dar sint luaţi ca modele scriitori care s-au format acum un sfert de veac, şi care exercită — citiva — o fascinaţie fertilă asupra tinerilor.

Se publică mai mult (nu suficient, şi parcă fără generozitate), ne-am debarasat de unele complexe. Să fim atenţi să nu înlocuim unele scheme cu altele, dogme vechi cu dogme noi. Nimic nu trebuie idealizat. Nici peisajul de atunci, nici cel de acum. S-au petrecut mutaţii importante, au apărut noi serii de scriitori. Unele probleme şi dificultăţi au rămas. Se poate vorbi, oricum, de-o maturitate a literaturii române actuale, care îşi asumă gestul artistic. Asta înseamnă mult.

POȘTA REDACȚIEI

IOAN CAPISTRANO, Hunedoara : Un caleidoscop poetic alcătuit din invocații, prospecțiuni intime, notații, sentințe. Fragmentele conving asupra unei vocații lirice reale, insuficient strunite însă; ideea se desfășoară doar parțial, parcă prea la îndemîna ritmului și a rimei (ex. : „închin / acest veac dintr-o oră / noroiului care / firesc mă devoră / mă prostern / absurd de cuminte / fericirii promise / de-o iubire / ce minte / rugă înalt / fierbinte și pură / zeului care / credința mi-o fură"), iar ansamblul nu se constituie într-o structură, nici soaptele într-o **voce.** Atenție deci la compoziție, mesaj și timbrul specific ; nu-i putem cere oare poetului ceea ce pretindem celui mai slab textier, celui mai puțin dotat instrumentist ?...

CARMEN NICOLAE, București : „Primele poezii" sînt vagi ofuri de album intim, fără nici o legătură cu poezia (ex. „Astept de mult o rază / În viața mea pustie / Și inima-mi oftează / Că-ntîrzie să vie" s.a.) ; textele mai recente lasă ceva sperante, care se vor risipi iute dacă veți mai invoca „lipsa de timp" și nu veți depune toate eforturile de care sînteți capabilă pentru a vă cultiva și exersa, începînd cu programa școlară.

MARIUS CIUTACU, București : Un lung monolog prozaic și inconsistent („Iubita mea nu vine niciodată / Și n-o să vină atîta timp / cît o aștept ca să soseacă / așteptînd de fapt o jucărie"), presărat cu interogații, exclamații, paranteze și greșeli gramaticale („tu știi". „mai ti minte" s.a.), mai multe texte scurte egal lipsite de orice valoare, și, printre ele, strecurat parcă din greșeală, un titlu care v-ar obliga la ceva mai multă exigență față de dv. însivă, la ceva mai mult respect față de noi („Nu știu cum, dar / timpul intrase și-acolo / / ca un leu ce-și piaptănă coama otelul se rusină / o doamnă de fum își zgorni miturile // fluturii nu trebuiesc crezuți / că au aripi și că-s fluturi // răscolim podul și niturile // nu trecu nimeni // se lăsase o umbră cît un mileniu". **Fitilul sens).** Este, evident, un dicteu, dar unul care ar putea promite dacă ați încerca să-l controlați mai lucid.

E. NICEA, Constanța : Plicul conține un singur text, subintitulat „cîntec popular aromân" (ceea ce este un neadevăr, acela nefiind nici „cîntec", nici „aromân" !), iar pe verso-ul plicului, sub pseudonimul expeditorului, figurează această notație exasperată : „Cum nu mă publicați ? De ce ? ? ? Motivul ! ? !". Ba vă publicăm, iată : „Pe ginduri cad mereu / Și elentruna torc / Iar inima îmi spune / La tine să mă-ntorc. // Ziua-n care nu te văd / E o zi pierdută / Iar inima mă-ntreabă : «Ți-i dor de-a ta iubită ?»". Și, pentru că a fost dorința dv., să nu ne acuzați pe noi de sadism.

IOAN BIRIȘ, Cluj-Napoca : Puține texte și multe naivități („Între două bătăi de inimă / pasărea se întreabă încotro va zbura, / roata încotro va alerga, / plugul ce planetă va brăzda" etc.), și doar aceste două versuri care promit că altădată, cine știe, ar putea fi ceva („Stelele cuibăresc în fîntîni / cel ars pe rug sînt eu").

SÂNZIANA BATIȘTE, (?) : O promisiune de ton personal, desi anacronic, în **Vino, luptătorule** („Vino, luptătorule ! / Știu, bocancii ți-s grei / și casca strînge. / Vino ! mîncarea e caldă / și piinea dulce. // Lasă, cămasa o-ntindem pe sfoară. / Sigur, m-oi preface / că nu-ți sărut tresele / înfipte în carne"). Mai trimiteți.

2. O lectură cu surprize ! O parte din grupaj se rătăcise, ori poate că apartinea altei corespondente. Textele, numeroase, confirmă și rectifică impresia inițială : un limbaj puternic articulat, univers tematic propriu, știința compunerii poemelor. Cităm aici **Zodie** („Ci iată, știam — / Era zodia lupilor. / Zodia fraților lupi — / Lupii cuvintelor. / Alungîndu-și prada, / Sfîșiind zăpada. / De-o foame sacră răpuși. // Vai vouă ! ziceam. / Vai vouă ! plîngeam. / Dar noaptea-mi crestea între uși / Și-un clopot smintit tot sună și sună. / Mă cheamă sub lună, / În haita celor sedusi") și **Orb** („Orb alergînd, / alergînd, / alergînd — / Sfîșiind văluri de întuneric. / Tipărind văzduhul / cu ciocurile însîngerate / ale sufletului"), mostre de lirism spontan, cumva naiv (lasă impresia că ar mai fi putut fi explorate în profunzime), dar percutant. Alte cîteva texte le vom publica separat.

IAMANDI LIVIA, Vaslui : Prozodie clasică insuficient individualizată în **Cînd ninge cu întristare peste mine** și **Amurg**, mai personală în **Despărțire** („Din stea în stea un suflet gol în golul / fără de piedici și hotar al lumii. Tînguitor / cuvintele răsună / nu pentru mine-n lumea de ecouri / pumnalul scos din teacă a sfîșiat o lună" etc.) ; tentația poeziei de meditație în **Ascendent socratian** și **Încercare** ; — scriitura e fluentă, dar demonstrația incorectă. Mai trimiteți.

BURLEA MONICA, Brașov : RULEA VIRGINIA ȘTEFANIA, Ploiești : FILIMON DENISA, București : Încercări deocamdată naive.

CONSTANTIN RADU, Titu-Dîmbovița : Versificări bine intenționate, din păcate agramate și fără vreo valoare literară (ex. : „Lină mai frumoasă ești sub rază de soare / Tu ești luna ce-a **(sic !)** dintii, cu miresme-n floare. / Ziua întîi, ea îți ridică, **(sic !)** un stindard sub soare / C-astăzi este sărbătoare pentru fiecare" etc., **Lună mai).** Mai amuzantă fabula **Nunta din cring,** pe care, după ce o veți corecta, puteți încerca să o trimiteți revistei „Urzica".

LUȚAC TIBERIU, Suceava : Vorbe goale de sens, clișee, agramatisme, toate acestea degradînd ideile și tema. Ex. : „Cu lacrimi de-amintiri. / Cu roua de sudoare / a fabricelor grine, (? !) etc., în **Vorbește țara** (nu, **țara** nu vorbește astfel !) ; „Trăind sub steagurile versi (? !) de codrii (? !) / sub ramurile frunselor (? !) vieții patriotice (? !)"... „Aud tara șușotind (? !) în steaguri / văd roșu (? !) inimilor de dragoste a românilor / văd roșu (? !) steagului scris pe fruntile de sudoare ale secerei și ciocanul (? !)" etc., în **Culese din steagul eternității II.** O asemenea lipsă de autocenzură în cîmpul grav al **poeziei patriotice** este mai mult decît o insultă. Pentru conformitate păstrăm textele la redacție, dar **nu mai trimiteți.**

Gabriela Negreanu

Ci eu coboram

Ci eu coboram sfîșiată de lumina lunii
Ci eu mă țiram în cioturi de aripe
Ci eu orbeam și mușeam și disperam
Urcînd, ademenită de muzici
Cu pulbere în gene
Cu surisul pietrificat

Ci eu eram acolo
Și voi știați
Ci eu eram sarea
Pe masa ospețelor voastre

Creangă luminată

Creangă luminată surizînd euforic
(Ori poate flaut descintat,
flaut evadat din imperiul orei)
Țipăt pulverizat
captat în arterele ca un fluviu
în respirația ca un fluviu de pace curgînd
Te sărut (arunc cheile)
Trup surizînd
Te sărut

Rug

Miragii, transparențe, fluidități,
Arcane,
Palori înduioșate, reverii —
Aroma grîului purtînd suave,
Răcoritor-fierbinți ceremonii,
Corăbii inocente, fluviu blînd
Spre sine-ntors, surpat în armonii —
Atotprezență vastă, penitență
Și rug al Bucuriei
De a fi.

Rugăciune

La fereastră
În pacea divină a după-amiezii
Un coral de micsandre
Ceruri lucide deschise asupră-și
Și-o rugăciune păgînă
Urcînd lent ca un coșmar

Dintr-o copilărie perpetuă
Dintr-un basm violent

SÂNZIANA BATIȘTE

CATALOGUL CORĂBIILOR

Un om liber

● „Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi" ne obligă la o cercetare „la rece" a creației poetului acum cînd ni se pare că ne depărtăm de legenda sa dar ne trezim rememorîndu-i viața.

Nimic grav : viața lui Nichita Stănescu face parte din opera lui Nichita Stănescu, e chiar operă a acestei opere.

Lipsită de spectacole, neaventuroasă, viața poetului nu pare a se oferi biografilor, într-atît e de ternă (și eternă) încît constatăm cu stupoare că e și a noastră, că ni se potrivește, că ne-o asumăm cu toate strălucirile și scăderile ei. O viață obișnuită. Neobișnuită a fost înzestrarea nativă a celui ce i-a trăit cu voluptate secundele, orele, anii, de-a dreptul mirabilă capacitatea de a se construi pe sine, vietuind numai și numai și numai spre a impune mesajul unui artist. Limitele acestei înzestrări rămîn, și ele, subiect controversat. Ca și lui Arghezi, alt creator de limbaj, dar mai cu seamă de **climat,** lui Nichita i se oferă cînd locul cel mai apropiat de Eminescu, într-o visată istorie a literaturii, cînd un loc, de tot meschin, în urma propriilor epigoni. Se spune (o spun mai ales marii artiști cărora le dă mîna să „simplifice" treptele genialității), că procentul, exprimat evident în cifre, al realizării în artă ar fi de unu la sută talent și nouăzeci și nouă la sută trudă, sudoare. M-am îndoit totdeauna de acest calcul, l-am socotit doar gest de încurajare a mediocrității și de micșorare a ieșirii din serie. E undeva o amară eroare : cunoaștem prea mulți împătimiți ai muncii, devotatori de terfeloage, consumatori de fîntîni de cerneală ce nu sînt lipsiți de acel unu la sută talent dar care nu ajung niciunde, ori ajung în mediocritate, în vid. Potențial, orice om ce știe alfabetul și e înarmat cu o sculă de scris are, din „start", unu la sută talent. Poate și mai mult. Trebuie să recunoaștem justețea formulei (geniu = talent + muncă) dar e imperios necesar să reconsiderăm... procentele. Numai cu munca poți înălța singur piramida lui Keops dar numai dacă ești slujit de o armată de arhitecți și ingineri. După cît s-a ferit să-și desăvîrșească „meșteșugul artistic", nepricepîndu-se să scrie cu variante, cu reelaborări trudnice, după cum s-a nevoit să nu-și facă un fetiș din **cuvinte** chiar dacă mișcarea lor l-a obsedat o viață întreagă. Nichita, e limpede, n-a beneficiat de categoricul nouăzeci și nouă la sută muncă ci s-a întemeiat, abuziv, pe un mult mai mare procent de.. talent. E ceva rușinos în asta ? E talentul doar un produs al „muncii" ? Atunci ce ne facem cu Villon ce nu se lua de beregată cu dogme ori semantici ostile ci chiar cu tovarășii de zburdălnicii ? Și unde sînt diplomele universitare ale lui Esenin ?

Nichita baremi, cu tehnica sa dictatorială (își dicta versurile), ne-a lipsit și de cercetarea bîiguitoare a manuscriptelor, scriind de-a dreptul în plumb. Și în filă și pe aripă de fluture.

S-o spunem deci fără echivoc : Nichita n-a fost doar isteține, farmec, terfibilism, culoare, joc, a fost „și" un mare poet. Că și-a chivernisit avutul atît de bine încît a intervenit în propria-i ursită, e tot atît de adevărat.

Fiind acest Nichita, asemeni unui erou stendhalian, **un om liber** înainte de a fi orice altceva.

El a redimensionat **statura** artistului, nemaisocotindu-l ca pînă mai ieri-alaltăieri un funcționar liric, el ne-a întors la feeric.

N-a renunțat la tradiție, a avut deplina conștiință a grandorii valorilor naționale pe care avea credința că le continuă. A părut paradoxală lipsa lui de tulburare la răsunetul poeziei anglo-saxone venit după cel al poeziei slave și marcînd, pregnant, cel puțin un deceniu de poezie românească. „Iubirea" lui pentru curentele avangardiste antebelice era blasfemiatoare. Admira gestica nu și substanța preceptelor avangardei. Se mira să nu răsească avangarda la locul sorocit ei, în... față și se amuza s-o afle în ariergarda hrănind epigoni.

Avea, așadar, un desăvîrșit simț al echilibrului dobîndit, iarăși, nu la ieșirea din bibliotecă ci în efortul de zidire al bibliotecii.

De aceea era atît de aproape de tinerii candidați la glorie dăruindu-se lor cu tot ce i-a fost viața. Tot dintr-un simțămînt al datoriei (datorie de om liber), tot din implicarea fierbinte în **povestea** scrisului. Se lăsa iubit și agresionat de mai tineri, le cultiva darurile, le conferea dreptul la eroare, la „pierderea minților", dreptul la bucurie. Erau (am înțeles tîrziu) o parte (doar o parte, din fericire) a „respirărilor" lui. Tinerii îl ajutau să trăiască. Și să moară.

Să existe, etern, în condiția ingenuității.

Gheorghe Tomozei

Cercei verzi

florica e frumoasă și Ileana mănîncă mere. E întinsă pe canapeaua acoperită cu o cergă mițoasă, albă. Are o cămașă verde pal, de nylon și ciorapi de mătase de culoarea pielii, lucioși. Piciorul drept și-l ține sub ea și ciorapul nu poate opri revărsarea cărnii moi, acoperite de o pieliță oacheșă. Mănîncă mere cu cașcaval. Pe farfuria de ceramică bej, cu maci roșii, sînt îngrămădite coji de mere și simburi încătușați în coji lucioase. După ce curăță mărul, Ileana, cu un cuțit roșu pentru fructe, îl taie în patru, scoate simburii, bagă o bucată în gură și, cu vîrful cuțitului roșu, ia o bucată de cașcaval de pe o farfurie albastră de cafea. De mică, atunci cînd mînca mere cu cașcaval, avea o senzație ciudată, că mușca din cer. Această senzație o făcea să pară gînditoare. Se întreba : „Cerul să aibă gust de mere cu cașcaval ? Posibil." Și de aceea, de cîte ori nu o vedea nimeni, credea ea, deschidea gura ca să simtă gustul aerului. În realitate, cei care o vedeau credeau că are vreun tic. Dar ea nu făcea altceva decît să muște din cer.

Florica dă în cărți. E roșcată, are fața albă, și are cercei verzi în urechi. Deși e frumoasă, bărbații o preferă pe Ileana. Florica e prea slabă. Are mîini lungi și osoase, pline de brățări de sticlă care zăngăne la orice mișcare și de inele colorate. Știe să facă bulgări de floricele pe care îi colorează cu un zahăr cehesc, de mai multe nuanțe — verde, roz, bleu — primit de la o doamnă întoarsă dintr-o excursie în țările socialiste : R.D.G., Ungaria, Cehoslovacia. Topește zahărul care, ciudat, nu-și pierde culoarea și pe urmă amestecă floricelele în el, făcînd bulgări. Bulgării și suflătorile — pentru că face și suflători care se întind și care au fulgi verzi în vîrf ; — le vinde în Parcul Libertății, dar nu cîștigă niciodată prea mult.

Ileana a terminat de mîncat mere, își trage de sub ea piciorul drept pe care și-l freacă, semn că a amorțit.

— Florico, știi ce-am visat aseară ?

— Zii !

— Am visat un copac mare, cu vîrful pînă la cer, care creștea în mijlocul pămîntului. Frunzișul lui era bogat și roadele multe, și din ele se hrăneau toate viețuitoarele pămîntului și umbră sub el aflau toți nevoiașii. Un înger, sau cred c-un sfînt, s-a pogorît din ceruri, c-o aripă frîntă, și s-a așezat obosit pe o creangă. A rupt o portocală și cu zeama ei și-a umezit buzele arse. A binecuvîntat apoi copacul și s-a dus înapoi în ceruri, poate la Dumnezeu, ca să-i vorbească despre copac, ca despre o minune zămislită nu de el, ci de miezul de foc al pămîntului. În timp ce povestește, o umbră întunecată se lasă pe ochii ei rotunzi și mari și mîinile își fac de lucru, împletind trei fire din mițoasă.

Florica nu știe cum să-i tălmăcească visul. Își zăngăne brățările, neputincioasă, face cruce peste pachetul de cărți, face și pasiența, dar visului tot nu-i găsește dezlegare. Ileana nu se supără. Umbra întunecată de peste ochi s-a adîncit și buza de sus, avînd deasupra un arc de puf negru, și-o scoate în afară. Ea știe ce tîlc are visul. E ceva legat de dragostea ei. Cu privirea pierdută în gol, se gîndește. Într-o zi va avea o grădină imensă, cu o alee pietruită în mijloc și cu bolți de fier, în formă de arc, deasupra aleii va planta trandafiri cățărători, roșii, la poalele bolților de fier, și an de an, trandafirii vor crește, urcîndu-se pe bolți, dintr-o parte și din alta, pînă cînd se vor împreuna la mijloc. Ea o să se plimbe pe sub cupola de trandafiri, în picioarele goale, pe pietrele aleii, pe care le va uda întotdeauna cu furtunul, ca să rămînă albe și reci. Auzise că mersul în picioarele goale pe pietre ascuțite face bine la tălpi.

Între timp, Florica s-a sculat de la masă, căci pasiențele care ieșeau prost o plictiseau întotdeauna. Se duse la bucătărie, luă un chibrit, îl aprinse cu bricheta, căci fosforul de pe cutie era întotdeauna sărit, și dădu drumul la aragaz. Turnă ulei de soia în ceaunul de alamă, înnegrit de foc și așteptă să se încingă uleiul, ca să pună boabe de porumb în ceaun. Mîine, avea de gînd să se ducă în Parcul Libertății ca să vîndă bulgări și suflători. Ileana mergea mai departe pe sub cupola ei de trandafiri.

Ruxandra Anitta Neagu

Mesaj generos

Urmare din pag. I

incidențe de nume, locuri, chipuri, dar mai ales prin cuvinte. Un cuvînt încheie un moment antebelic, același cuvînt deschide un moment al prezentului. Printr-un procedeu prin care un cuvînt, o imagine, un gînd se desfoliază dintr-altul asemănător sau identic, autorul reușește să păstreze viu continuum-ul faptelor, fluxul vital al timpilor puși în corespondențe.

Schema descrisă de mișcarea epică este asemănătoare cu aceea a ramurilor unui arbore ; se răzlețește din trunchi după niște principii care, aparent, ne scapă. Părăsind trunchiul, linia desenului înaintează pe o ramificație, apoi, instinctiv, caută drumul înapoi spre trunchi. Mișcarea se repetă.

O tehnică este aceea de a fi redat spectacolul intelectual al desprinderii personajului din tutela autorului, pe alocuri cele două voci coexistînd și avînd capacitatea de a exprima două realități, diferite temporal, dar cu asemănări, cu același timbru, cu aceeași calitate. O altă tehnică descriptivă este a concentrării narative; aceea de a pune concluzia înaintea premiselor. Frazele sînt întrerupte chiar în momentul în care urmează comunicarea. Alteori, frazele se desfășoară în trombă, fiind suprimate cuvintele de legătură cu intenția de a realiza **acel șuvoi unic,** gigantic în care să încapă toate faptele și lucrurile, indiferent cît de diverse ar fi, dar toate curgînd într-o singură direcție : Alba Iulia, Marea Unire. Astfel : „...era înghesuială, soseau mereu călători, mînați nu de cine știe ce nevoi oarecare, alcătuiau grupuri distincte, sporea mulțimea, gata să facă loc altora, nici un om nu se rupea de grup... țineau să rămînă laolaltă, mîndrindu-se cu tricolorul... plecau la o lucrare fără seamăn..." etc. Faptele, avînd proporții sociale gigantice, coexistă cu observația infinitezimală, la nivel individual : se observă un zid, pietrișul, linia ferată etc. „Își făcu loc printre trupuri încordate, simți sub tălpi scrîșnet de pietriș"... „Se ridicau strigăte, cu totul nefirești pentru liniștea apăsătoare (cum de se puteau înălța strigătele alea sub un asemenea clopot ? cerul jos strivea parcă gara și trenul și oamenii)... țipete de păsări, prădătoare, croncănitoare, o voce sau mai multe, ce nu părea omenească, striga întruna... Văzuse toate acestea într-un timp cît poate dura lumina unui fulger...". Tocmai acest „timp" și această „lumină a unui fulger" se imprimă pentru totdeauna în conștiința personajului. Strămoșii săi, ca și noi înșine, purtăm în adîncul ființei noastre acea epocală clipă și acea lumină de fulger în încandescența cărora s-a săvîrșit „unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România". „Primim !". Este 1 decembrie 1918. „Se face ziuă, vin zorii și gugulanii care au lansat către cupola istoriei acel strigăt ce urcă în căruțele lor încărcate cu mere și fin continuîndu-și marșul lor nesfîrșit prin istorie pe drumul gugulanilor". Ceea ce fac și astăzi.

Sînt remarcabile și scenele de „sfîrșit" de război. Trupele care se retrag înfrînte de pe teatrul de luptă, luînd în picioare semnele imperiului bicefal, vulturul cu două capete. O lume moare, o alta renaște. Dar sînt toate acestea frămîntări ale istoriei ; sub toate apele mișcătoare ale istoriei vibrează continuu inima unei comunități umane ce n-a încetat să bată niciodată. Acum, istoria continuă. Bătăile marii inimi a țării se aud în liniștea vieții cotidiene contemporane, în uzine, în mugurul ierbii, în laboratoare. Viața continuă. Sîntem aceiași, unii lîngă alții, sub zăpada acestui 1 decembrie care cade ca și atunci. Acesta este mesajul generos al acestui important roman.

CENTENAR EMINESCU
SIMPOZIONUL «EMINESCU — PUBLICIST»

● În zilele de 5 și 6 mai a.c. la Botoșani a avut loc simpozionul „Eminescu — publicist" organizat de Consiliul Ziariștilor din Republica Socialistă România, filiala Iași, Redacția gazetei „Clopotul" și Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Botoșani.

Au participat publiciști și eminescologi din București, Iași, Craiova, Bacău, Cluj, Suceava, Vaslui și Piatra Neamț. În cadrul simpozionului au fost prezentate lucrările : „Eminescu — omul deplin al culturii românești" — Lazăr Băciucu, „Eminescu, tribun al făuritorilor de bunuri materiale. Publicistica lui Eminescu în apărarea țăranului" — Nicolae Dragoș, „Locul publicisticii lui Eminescu în istoria presei românești" — Dimitrie Vatamaniuc, „Actualitatea publicisticii lui Eminescu" — Corneliu Sturzu, „Conta și Eminescu" — Radu Negru, „Începuturile gazetăriei lui Eminescu" — Cristian Livescu, „Eminescu despre muncă în presă" — Rodica Șerbănescu, „Eminescu în Editura «Junimea» din Iași" — Andi Andrieș, „Botoșanii în publicistica lui Eminescu" — Ionel Bejenaru, „Abordarea discursului în publicistica eminesciană" — Mircea Oprea, „Ironia în publicistica lui Eminescu" — Radu Căjvăneanu, „Eminescu în paginile revistei «Cronica» — Iași" — Ion Țăranu și „Răspunsuri ale lui Eminescu la întrebări actuale" — Emil Calotă. (Mircea Oprea).

CONFABULE

⁂

Mă întreb și acum cu nesfîrșită durere
cînd s-a ofilit acest trandafir
talisman
petalele lui s-au strîns unele într-altele
tremurînd de frigul nopții
culorile i s-au stins în umbră
tulpina i s-a înmuiat urzind
ca o luminare de miere
numai parfumul nu i s-a pierdut
și seamănă
cu parfumul ei de altădată

Iulian Neacșu

NUME ROMÂNEȘTI

Oameni și zile (I)

din diferite motive, pe care le-am arătat cu altă ocazie, românii au început destul de tîrziu să poarte nume de familie. Atribuirea acestora, fie că pornea de la persoana în cauză, fie că pornea de la vreun dascăl cu ocazia înscrierii la școală (vezi cazul lui Creangă) sau de la diverși reprezentanți ai organelor locale în secolele trecute, se făcea de multe ori motivat. O caracteristică fizică sau psihologică a omului, o întîmplare din viața sa, o poreclă putea determina numele de familie — așa cum cei care s-au ocupat de antroponimie au arătat nu numai o dată — pe care urmașii aveau apoi să-l poarte.

Înregistrarea oamenilor în vreo catagrafie, numită și „samă" era de cele mai multe ori ocazia în care persoanele înregistrate căpătau un nume de familie și nu trebuie să presupunem că cei care îi notau în condici, „samesii", erau foarte atenți în acordarea acestora. După cum nu trebuie să presupunem nici că dădeau dovadă de o prea mare imaginație, ceea ce făcea ca adesea să se recurgă la modele denominative curente. Unul dintre acestea a fost sistemul de formare al numelor de animale.

Este cunoscut obiceiul românesc de a numi animalele după ziua în care s-au născut. O vacă, bunăoară, se putea numi **Lunaja** sau **Lunica,** dacă venise pe lume într-o luni, **Mărțaia** — într-o marți, **Miercureana** sau **Miercana** — într-o miercuri, **Joiana** — într-o joi și așa mai departe.

Nu s-ar putea spune cînd, dar faptul s-a întîmplat cu siguranță, procedeul a fost adoptat și pentru oameni. Pe cînd efectuam stagiul militar, curierul a adus odată o scrisoare pe numele **Cornea** pe care întîmplător nu-l purta nimeni în subunitatea noastră. Lucrurile s-au lămurit prin intermediul prenumelui, nu prea obișnuit, al destinatarului pe care toți îl cunoșteam drept **Lunel.** Tovarășul nostru ne-a explicat că în satul său foarte mulți oameni se numeau **Cornea.** În timpul primului război mondial, bunicul său, pe care îl chema Ion, a fost înscris pe listele de recrutare **Ion Cornea Lunel** pentru că se născuse într-o zi de luni, spre a se deosebi de alți numeroși **Ion Cornea.** Pentru a păstra deosebirea, tatăl său a fost înscris la naștere numai **Lunel** care s-a păstrat ca nume de familie pentru urmași.

Chiar în legătură cu numele **Lunel,** Iorgu Iordan dă, în **Dicționar al numelor de familie românești** (DNF), etimologia : **„alunel,** diminutiv al lui **alun** (?)", îndoiala fiind a autorului. O oarecare „contaminare" cu **alunel** se poate să se fi produs în cazul lui **Lunel,** prin preluarea sufixului, dar cazul relatat ne arată că originea numelui este cu totul alta.

Și mai stranie este explicația din DNF pentru **Lunescu,** tras nu numai din **Lună,** „satelitul pămîntului" — ceea ce, la urma urmei, ar fi posibil —, dar considerat că «ar putea fi și bg. **Lono** „românizat" cu suf. **-escu».** Autorul nu-și pune nici o clipă problema de ce ar fi avut nevoie românii să adapteze un **Lono,** cu totul neobișnuit pentru ei, cînd puteau pleca foarte simplu de la **luni** sau **Lună.**

Credem că, atît **Lunel, Lunescu,** cît și **Lunea, Lunici, Lunică** (absente din DNF, dar existente), se explică foarte bine pornind de la denumirea primei zile a săptămînii.

Pentru **Marțian,** DNF dă ca etimologie numele... polonez **Martsjan** (!), fără nici o altă trimitere, nici măcar pentru comparație. Ne vine foarte greu să credem că o mulțime de oameni pe care-i cheamă **Marțian** (majoritatea cu origini românești rurale) își datorează numele unui ipotetic strămoș polonez.

Mai aproape de realitate, Ștefan Pașca, în **Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului,** trimite la **Marcian,** un nume cam neobișnuit pentru români, dar posibil prin intermediul lui **Marcu,** după cum arată Christian Ionescu în **Mică enciclopedie onomastică** (MEO), București, 1975. Mergînd înapoi pe firul etimologic ajungem oricum la numele zeului **Marte** care a dat de altfel și denumirea celei de-a doua **zile a săptămînii.** Inconștient, dar și prin asemănare fonetică, acest etimon primar trebuie să fi influențat formarea lui **Marțian,** ca și a altor nume din serie, cum ar fi **Marțoiu** (care nu mai poate fi explicat în nici un caz prin **Marcian**) sau **Marțică** cu varianta **Mărțică.**

Dar, după cum se va vedea, nu numai oamenii născuți în zilele de luni și marți și-au preluat numele de familie de la acestea.

Cezar Tabarcea

REMEMORĂRI

Alte selecții din corespondență

1.

Iftimie Natașa-Mirela — Tîrgu-Ocna : Deși trimiți pentru prima dată o poezie și „nu am nici o speranță", după cum declari, iată că am găsit totuși un fragment mai... vioi. „Sîntem tocmai în timpul cîșlegilor de toamnă / Din satul de alături sosesc căruțe-n goană / Năframe albe-atîrnă la mîndrele căpestre / Și-n prajmă viu răsună viorile măestre. / E nuntă țărănească și-i veselă, nebună / Își îndulcește trilul voiosul cînt de strună / Și hora se pornește și tot mai mîndru-i jocul / Și vorniceii tineri stropesc cu vin norocul." Destul de bine pentru vîrsta ta.

Roșca Marius Mihai — București : „Dragă Zburlici, te rog să-mi scrii despre ultimele întîmplări petrecute în Cosmos și dacă acolo sînt oameni și pui de vrabie." Am trimis prin radio mesajul tău. Pînă la primirea răspunsului te asigurăm că, după toate certitudinile, în Cosmos nu există ființe umane. Avem impresia că nici pui de vrabie. În afară de Zburlici, evident.

Fülop Andrei — Satu Mare : Ne comunică că este „acvarist" și că în locul celor trei timbre trimise dorește în schimb... un acvariu cu pești. Mă rog, avantajoasă afacere, dar cum facem ? Vii tu la București să-ți iei acvariul sau vine Zburlici la Satu-Mare ?

2.

Florea Argeș — Tîrgoviște : „Hazul este că poezia pe care o trimit are ceva foarte real în ea..." Nu știm cît e de... reală, dar haz are. Drept pentru care o reproducem : „Un pisoi cam jigărit / De pe stradă a venit / Drept în curte la vecina / Și i-a speriat găina. / Dar vecina l-a pupat / L-a spălat și l-a păstrat / Privindu-l cu drag și dor / I-a pus nume «Botișor» / Iar acum, neobrăzatul / Face-n curte pe-mpăratul / Speriind mereu găina / Din curte de la vecina." Șoarecii nu sînt în curte ?

Sergiu Odobescu — Tîrgu-Mureș : Transcriem o parte din scrisoarea trimisă : „Eu am încercat la mai multe reviste dar la nici una nu am fost mulțumit de răspuns. Eu scriu poezii și dacă doriți vă trimit să vedeți. Tata zice că eu o să mă fac poet ca Mihai Eminescu dacă stau cu nasul în cărți așa că nu merg afară să mă joc nici fotbal nici altceva. Îmi place și **D-ale Carnavalului** că pot ride și eu sînt și glumeț. Și să patinez știu dar nu vreau că stau cu nasul în care să ajung poet." Dragă Sergiu, e bine că stai cu năsucul în carte. Nu știm dacă în felul acesta ai să devii poet. Deocamdată să ne trimiți ce-ai scris deoarece sîntem curioși. Zburlici nu e poet deși a stat cu nasul în carte mulți ani de zile.

Pauliuc Ivan — Timișoara : Din colecția de glume trimise am reținut una pe care o reproducem : „La ora de geografie profesorul explică elevilor punctele cardinale. Zice : Dacă stau cu fața la răsărit ce va fi în spatele meu ? Elevul răspunde : Umbra dumneavoastră, tovarășe profesor." La suplimentul nostru nu se fac abonamente.

Suciu Mihaela — Sf. Gheorghe : În legătură cu actorul Emil Hossu, ne pune următoarele întrebări : Dacă are familie ? De ce naționalitate este soția ? Unde s-a născut ? Cum o cheamă pe numele de fată ? Ce culoare de păr are ? Ce culoare de ochi ? Cîți ani are ? (anul, ziua, luna) ș.a.m.d. Dragă Mihaela, tu vrei să știi niște lucruri despre Emil Hossu sau despre soția lui ? Hotărăște-te !

Lazăr Bogdan — Buzău : Trimite o... parodie la „Aventurile lui Zburlici" : „Zburlici și fratele Kuk-Ale / Au plecat în căutare / De noi feluri de mîncare : / Lămîiți și portocale. / Dar lămîi ei n-au găsit / Și pe loc s-au prăpădit." Află că au găsit lămîi în Africa și nu s-au prăpădit de fel, dovadă că îi vei întîlni cu noi aventuri în următorul număr al suplimentului nostru. La întoarcerea din Cosmos îi vom convinge să se oprească și la Buzău.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Așchii

● **Scrisori de pe o planetă vecină.** În cetatea Uz m-au interesat, ca pretutindeni, bibliotecile. Mi-a fost ușor să am acces la paginile cărților deoarece am deprins, în cîteva zile de la sosirea mea aici, un fel de **esperanto,** acea limbă artificială cu sonuri internaționale, visul filologilor de pe pămînt.

Știm că filozoful Platon a izgonit poetul din cetate, la modul utopic ; ca răspuns, poetul Silex, în aceeași antichitate, a imaginat o utopie fără filozofi. Nu le-a fost greu și ambele utopii au functionat ireprosabil în domeniul utopic. Falsitatea lor, dacă se poate spune așa, a fost dovedită de un autor al cărui nume nu s-a păstrat, doar zicerea lui pulverizatoare a străbătut secolele asemeni unei umbre care nu are nimic de ascuns : „cîți oameni — atîtea utopii". Deci, pe planeta noastră lucrurile sînt clare : din multimea utopiilor se naște o armonie primă fată de care armoniile pitagoriciene si prestabilite ocupă, firesc, un loc secund.

H. Taine, sensibil la ideea descendenței omului din maimuță, afirma (usor ignitor pentru spiritele solemne) că în fiecare din noi se mai găseste o gorilă. Sînt cuvintele lui. Într-o carte interesantă **(Mundus senescit)** Sfertodoctus, un cercetător ambitios din cetatea Uz spune, cu o mîndrie consolatoare, că în fiecare animal politic si rational se mai găseste (încă) un poet. Astfel, poetului i se dă o importanță științifică de necontestat ca oricărei fosile impozante — el este o za certă (zoon poietikon) în lanțul lor biologic. Transformismul, mutationismul, evolutionismul sînt teorii convocate pe rînd sau împreună pentru a demonstra o evidență istorică.

Poate că Platon cunostea (nu știu prin ce mijloace) realitatea de pe această planetă vecină si gîndirea lui fictivă se baza pe un proces atestat în alte coordonate cosmice. Ne-a mirat pe multi, de-a lungul si de-a latul generațiilor, exigenta exagerată a filozofului antic. În tot acest timp, măsurabil printr-un munte de ceasuri si orologii stătute, nu numai că poezia a continuat să existe, dar soarta omului pe pămînt s-a dovedit a fi legată de conditia lui poetică.

„Cercetează bibliotecile ca să cunosti felul de a fi al societății !" — aceasta e deviza mea si caut s-o respect. În Cetatea Uz, am citit cărtile esentiale si am observat că toate sînt preocupate să afle media dintre actualitate si eternitate. Si ei sînt muritori si socotesc că au dreptul să-si pună această problemă. După opinia lor, actualitatea este mai precisă decît eternitatea si găsirea mediei atît de pretioase este foarte dificilă, de aici o stare sălcie de insuficientă existentială. Pînă si cel mai mărunt poet de pe planeta noastră în urma unui calcul, sumar al probabilității inefabilului este stăpîn pe o solutie aproximativă si o oferă criticilor si publicului care atît asteaptă. Deci poetul are un rost justificat de rostirea lui. Pentru el eternitatea este actuală iar actualitatea este eternă si cine, deocamdată, îl poate contrazice ?

George Alboiu

13 MAI 1989

mapamond

kurt vonnegut

CONFRUNTAREA

Jumătate din forța de muncă a uzinei, circa o mie de oameni, sub conducerea unui oțelar de rind cu darul oratoriei, Colin Jarvis, au părăsit lucrul, obligind uzina să-și întrerupă producția. Chiar și fără reducerea salariilor ei își dădeau seama că le era aproape imposibil să asigure familiilor lor hrană, adăpost și îmbrăcăminte. Toți erau albi. Cei mai mulți dintre ei erau născuți prin partea locului.

Natura a simpatizat cu ei în acea zi. Cerul și Lacul Erie aveau aceeași culoare ștearsă, plumburie.

Căsuțele spre care își tirau picioarele greviștii se aflau în apropierea fabricii. Multe dintre ele erau proprietatea, ca și băcăniile din vecinătate, Uzinei metalurgice Cuyahoga.

★

Daniel Mc Cone avea doi fii, pe Alexander Hamilton Mc Cone, în virstă de douăzecișidoi de ani la acea dată și John, de douăzecișicinci de ani. Alexander absolvise fără vreo distincție Universitatea Harvard în luna mai a acelui an. El era blajin, timid și bilbiit. John, fiul cel mare și moștenitorul real al companiei, pierduse examenele din primul an la Massachusetts Institute of Technology și rămăsese de atunci persoana cea mai de încredere a tatălui său.

Toți muncitorii, greviști sau nu, îl urau pe tată și pe fiul său John, dar recunoșteau că ei știau mai multe despre producerea fontei și oțelului decît oricine altcineva pe lume. Cît despre tînărul Alexander : îl găseau fecioreInic și prostuț și prea fricos pentru a se apropia vreodată de cuptoare și forje și ciocane pneumatice, acolo unde se depunea munca cea mai periculoasă. Uneori muncitorii își fluturau batistele spre el ca un salut adresat inutilității sale ca ființă umană.

În ziua de cincisprezece decembrie, Ma, soția lui Colin Jarvis, s-a dus în fruntea unei delegații de douăzeci de soții de greviști la poarta fabricii cerînd să vorbească cu Daniel Mc Cone. Acesta l-a trimis pe Alexander la poartă cu o notă scrisă în grabă, pe care Alexander a reușit s-o citească cu voce tare fără nici un impediment de vorbire. În notă se spunea că Daniel Mc Cone era prea ocupat să acorde timp unor străini care nu mai aveau nici o legătură cu Uzina metalurgică Cuyahoga. Se insinua că ei luaseră compania drept o organizație de caritate. Se afirma că biserica sau secția de poliție ar putea fi în măsură să le ofere o listă cu organizațiile la care ei ar putea să apeleze mai curînd pentru ajutor — dacă aveau într-adevăr nevoie de ajutor și considerau că îl meritau.

Ma Jarvis i-a spus lui Alexander că mesajul ei era mai simplu : greviștii vor să revină la lucru în orice condiții. Cei mai mulți dintre ei erau dați afară din case și nu aveau unde să meargă.

„Îmi pare rău, a spus Alexander. Pot doar să vă mai citesc o dată nota, dacă doriți".

★

Un căpitan de poliție a ieșit apoi în față. El le-a avertizat pe femei că încălcau legea, adunîndu-se într-un număr atît de mare împiedicau circulația și constituiau o amenințare la adresa siguranței publice. În numele legii, el le-a ordonat să se împrăștie imediat.

Și ele au făcut întocmai. S-au retras pe partea cealaltă a marii piețe din fața intrării principale. Fațada uzinei fusese realizată într-un stil care să le amintească persoanelor cultivate de Piazza San Marco de la Veneția. Turnul cu ceas al uzinei era o replică la scară redusă a celebrei campanile din piața San Marco.

Din clopotnița acestui turn au urmărit Alexander, tatăl și fratele său masacrul de la Cuyahoga din dimineața de Crăciun. Fiecare din ei avea binoclu. Și fiecare avea cîte un mic revolver.

O companie de infanteriști a Gărzii Naționale a fost mobilizată de Edwin Kincaid, guvernatorul statului Ohio, pentru a apăra fabrica. Compania era formată din băieți de la țară din zona de sud a statului, aleși pe criteriul că nu aveau prieteni sau rude printre greviști și nici un motiv să-i considere pe aceștia altceva decît persoane care tulbură nejustificat liniștea. Ei reprezentau idealul american : soldați, cetățeni viguroși, bine dispuși, care își vedeau de treburile lor obișnuite pînă cînd țara avea la un moment dat nevoie de o demonstrație de arme și disciplină. Ei trebuiau să apară din senin, spre consternarea dușmanilor Americii. Cînd tulburările luau sfîrșit, ei se făceau nevăzuți.

Au fost instalați într-un atelier mecanic dezafectat. Dormeau pe culoarul de trecere. Fiecare dintre ei își adusese mîncare de acasă : șuncă, pui fripți, plăcintă și prăjituri. Mîncau ce le plăcea, transformînd atelierul într-un loc de picnic. După plecarea lor, locul arăta ca un teren de depozitare a gunoaielor. Atît îi ducea mintea.

★

Oamenii au venit cum au promis. Au venit pe jos. Pentru a-i descuraja, autoritățile orașului suspendaseră circulația tramvaielor în acea zi în acea zonă a orașului.

Printre ei se aflau și mulți copii, chiar și prunci ținuți în brațe. Unul dintre prunci urma să fie împușcat mortal și să inspire poemul lui Henry Niles Whistler, pus ulterior pe note și cîntat și astăzi. „Bonnie Failey".

Unde se aflau soldații ? Ei stăteau în fața gardului fabricii de la ora opt dimineața cu baionetele fixate și cu ranițele în spate. Aceasta fusese ideea colonelului Redfield pentru a-i face pe oamenii lui să pară mai fioroși. Se aflau aliniați pe un singur șir, care se întindea pe toată lățimea pieței. Planul de bătaie era următorul : Dacă mulțimea nu se împrăștia la ordin, soldații urmau să-și ridice baionetele și să evacueze piața încet dar cu hotărîre, glacial — menținînd un șir perfect drept de oțel rece, care înaintează, la comandă, un pas, doi, trei, patru...

Numai soldații rămăseseră în afara gardului începînd cu ora opt. Zăpada continuase să cadă. Cînd primii din mulțime au apărut la capătul pieței , au privit fabrica peste o întindere de zăpadă imaculată. Singurele urme erau cele lăsate de pașii lor.

★

Cînd s-au deschis ferestrele, oceanul de murmure al mulțimii a pătruns înăuntru odată cu aerul rece. Mulțimea dorea să fie tăcută, dar unul ținea să-i spună ceva altuia și acesta ținea să-i răspundă și așa mai departe. De aici, un vuiet ca de mare.

Vuietul acesta ca de val a fost cel pe care Alexander l-a auzit în timp ce stătea în clopotniță, alături de tatăl și fratele său. Apărătorii fabricii erau tăcuți.

Deodată s-au auzit un semn de viață în spatele gardului. Șeful poliției din Cleveland, cu o foaie de hîrtie în mînă pe care era tipărită Legea împotriva revoltelor, a urcat treptele micii tribune. Acesta urma să fie punctul culminant al paradei, și-a spus tînărul Alexander, un moment de extraordinară frumusețe.

Dar tocmai atunci el a strănutat în clopotniță. Nu numai că și-a golit plămînii de aer, dar și-a năruit și viziunea romantică. Și-a dat seama că ceea ce urma să se petreacă nu avea nimic măreț. Era o nebunie. Minuni nu existau și totuși tatăl și fratele lui și guvernatorul și probabil chiar și președintele se așteptau ca șeful poliției să devină un vrăjitor și să facă mulțimea să dispară ca prin farmec.

„Nu va reuși", gîndea el. „Nu poate reuși". Și n-a reușit.

Șeful poliției și-a încercat farmecele. Cuvintele lui strigate s-au lovit de clădiri, s-au ciocnit cu propriul lor ecou, părînd c babilonie cînd au ajuns la urechile lui Alexander.

Nu s-a întîmplat absolut nimic.

Șeful poliției a coborît de pe podium. Chipul lui trăda faptul că el nu se așteptase să se întîmple ceva, că pur și simplu, se aflau prea mulți oameni acolo. Cu mare modestie s-a alăturat din nou trupelor sale de șoc, care erau înarmate cu scuturi și sulițe și se aflau în siguranță în spatele gardului. Nu avea de gînd să le ordone să aresteze pe cineva sau să întreprindă vreun gest provocator împotriva unei asemenea mulțimi.

Dar colonelul Redfield era furios. A cerut să se crape puțin poarta pentru a ieși și a reveni în mijlocul trupelor sale pe jumătate înghețate. Și-a luat locul în centru între doi băieți de la țară.

El le-a ordonat oamenilor săi să-și ridice baionetele. Apoi le-a ordonat să facă un pas înainte. Și așa au făcut.

★

Privind în piață, tînărul Alexander i-a văzut pe oamenii din rîndurile din față împingîndu-se în cei din spate în timp ce se retrăgeau din fața oțelului rece. Între timp, cei din spate nu aveau habar ce se petrece și nu aveau de gînd să plece sau să cedeze cumva presiunii.

Soldații au mai înaintat un pas și oamenii care se retrăgeau i-au împins nu numai pe cei din spatele lor, ci și pe cei din părți. Cei de la capete s-au găsit striviți de zidurile clădirilor.

Cînd soldații au mai înaintat un pas, oamenii au început, așa cum declara Alexander la bătrînețe, „...să țiș-țiș-țișnească pe la ca-ca-capetele rîndului ca a-a-apa". Țîșniturile au devenit torente, fringînd flancurile rîndului și aruncind sute de oameni în spațiul dintre gardul fabricii și ariergarda lipsită de apărare a soldaților.

Colonelul Redfield, cu ochii sfrălfulgerînd înainte, n-avea habar de ceea ce se petrecea de cele două părți. El a mai ordonat un pas înainte.

Acum mulțimea din spatele soldaților a început să se poarte urît. Un tînăr a sărit în spatele unui soldat ca o maimuță. Soldatul a căzut la pămînt și s-a luptat cît se poate de comic pentru a se ridica. În acest fel, au fost doborîți nenumărați soldați. Dacă unul reușea să se ridice în picioare, el era trintit din nou. Astfel că soldații au început să se tirasca unii spre alții pentru a se ajuta reciproc. Ei au refuzat să tragă. Ei formau o masă în poziție de apărare, ca un porc mistreț paralizat.

Colonelul Redfield nu se afla printre ei.

★

Nu s-a găsit nimeni niciodată care să recunoască faptul că a ordonat trăgătorilor de elită și gărzilor să tragă de la ferestrele fabricii, dar focul a început

Palisprezece oameni au fost uciși pe loc de gloanțe — printre ei un soldat. Douăzeci și trei au fost grav răniți.

La bătrînețe Alexander avea să spună că împușcăturile nu păreau mai înfricoșătoare decît niște „do-do-dopuri" și că el a crezut că în piață a bătut un vînt ciudat care a măturat oamenii ca „fru-fru-frunzele".

Cînd totul s-a terminat, a existat un sentiment de satisfacție generală că onoarea a fost salvată și că s-a făcut dreptate. Legea și ordinea au fost restabilite.

Bătrînul Daniel Mc Cone avea să le spună fiilor săi în timp ce privea spre cîmpul de bătaie, pustiu acum cu excepția cîtorva trupuri neînsufletite. „Băieți, vă place sau nu, asta-i meseria voastră".

Colonelul Redfield avea să fie găsit pe o stradă lăturalnică, gol pușcă și ieșit din minți, dar altminteri nevătămat.

Tînărul Alexander n-a încercat să rostească vreun cuvînt după aceea, pînă cînd a trebuit să vorbească, ceea ce s-a întîmplat la masa de Crăciun din seara aceea. El a fost rugat să spună rugăciunea. Atunci a descoperit că devenise un nătîng bilbiit, că gîngăveala lui era atît de rea încît nu mai putea vorbi deloc.

El nu s-a mai întors niciodată la fabrică. El avea să ajungă cel mai mare colecționar de artă din Cleveland și principalul donator al Muzeului de Arte Frumoase din Cleveland demonstrînd că familia Mc Cone manifesta interes și față de altceva în afară de bani și putere de dragul banilor și al puterii.

În românește de Valentin Negoiță

Fragment extras din romanul „Jailbird" (Pușcăriașul), 1978

UN POET — O LUME

TARAS ȘEVCENCO

CAUCAZUL

FRAGMENTE

Sincerului meu prieten
Iakov de Balmeu.

„Cine va da ochilor mei izvor de lacrimi
Să-i pot plînge și zi și noapte pe cei uciși..."
Ieremia, cap. IX v. I.

După dealuri munți înfășați în nori,
Semănați cu singe, jale și fiori.
Prometeu în lanțuri
Zace sus, pe stîncă
Și același vultur
Inimă mănîncă,
Dar nu poate bea
Singele fierbinte,
Omul ride iar
Ca și înainte.
Sufletul nu piere
Și nici vrerea zării,
Țarul n-o să are
Chiar și fundul mării,
Suflet viu nu poate
Nici cuvînt să sfarme,
Dumnezeu nu-l iartă,
Dumnezeu nu doarme.
Eu Doamne nu mă cert cu tine,
Nu-i treaba noastră să te judecăm,
Sîntem sorții doar lacrimi să vărsăm
Și doar să plîngem cînd ne bat,
Noi cu sudoare piine frămîntăm,
Călăii rid cînd iar ne supărăm,
Iar adevărul nostru zace beat.
Se va trezi el oare ?
Iar Tu intru odihnă,
Cît o să fii Părinte ?
Și nouă dă-ne tihnă !
Noi îți cinstim puterea
Și duhul veșnic sfînt.
Cu fapta și cu vrerea
Doar Ție pe pămînt,
Noroadele cu toate,
Te roagă să rupi friuri
Dar curg însingerate
Mulțimile de riuri.
După dealuri munți înfășați în nori,
Semănați cu singe, jale și fiori.
Acolo milostivii, noi,
Flămîndă și pe despuiate
Zărit-am biata libertate
. . . . . .
Sufletul tău bun peste stepe vie,
Să fi ostoire pentru cruntă rană
Și-o să fie-n veac amintire vie,
Chipul tău frumos, fără de prihană.
Trimit gîndurile grele,
Marea mea durere,
Să le ducă-n lumea largă,
Vîntul cu putere.
Să-ți aducă din Ucraina,
Pe hurmuz de rouă,
Gîndul meu pînă la tine,
Cînd cu lacrimi plouă,
Iar tu fratele meu drept,
Să le stringi mereu la piept
Și vom fi pe lîngă tine,
Ucraina și cu mine.

În românește de Stelian Gruia

Chipul unui poet

Dintre poeții generației mele pe care i-am cunoscut de-a lungul anilor, în aceste zile de aprilie ploios, cînd totul a înflorit în floare, mi-l amintesc pe spaniolul Justo Jorge Padron, așa cum ne-am întîlnit în Sicilia, la neuitatul simpozion internațional al cărui suflet a fost poetul trecut la cele veșnice, Rolando Certa.

După care ne-am rostit discursurile și ne-am arătat sufletul în poeziile rostite acolo în fața poeților din atîtea țări, m-a poftit la o plimbare noaptea pe malul Mediteranei. Bătea vîntul fierbinte încă de peste zi, amirosea a paradis în floare și inimile noastre de poeți din două țări latine și-au destăinuit ceea ce socot a fi esențial pentru poezia de astăzi a lumii aflată într-o mare criză după generațiile interbelice strălucite. Ce facem noi, cei născuți în timpul sau după război, ce vom lăsa după noi ?

„M-am apropiat de poezia lui mai apoi, am în față „Cercurile infernului" traduse în mai multe limbi, știu că din Dante se ridică și el ca și ceilalți mari poeți europeni din Logosul devenit istorie. După scurt timp de la întîlnirea noastră cu Italia, primeam un cuvînt din Japonia, de la poala Muntelui Fuji, unde voi ajunge și eu după aceea, iar într-o carte a sa voi descoperi un admirabil poem ce mi-l dedică, sinteză a convorbirilor noastre.

Strămoșul nostru, împăratul Traian, spaniol de origine, se află în cîntul al douăzecilea al Paradisului plăsmuit de Dante italianul. Pentru poeții europeni acesta este un simbol și o chemare întru lumină întru Logosul devenit istorie, lumina lumii așa cum o sugerează Umbra luminii poetul ce mi l-ai dăruit pentru care îți mulțumesc, iubit frate întru Cuvîntul poeziei.

Ioan Alexandru

REVISTA STRĂINĂ

● **PROZA DIN MALAEZIA ULTIMILOR 20—30** de ani se caracterizează prin apariția unui mare număr de antologii de proză scurtă. Majoritatea acestora prezintă realitățile sociale și politice ale țării, povestesc despre lupta oamenilor simpli împotriva colonialismului sau critică noua elită autohtonă care se revendică de la fosta stăpînire britanică a țării. În același timp, este vizibil efortul creatorilor de a pătrunde și analiza psihologic oameni și evenimente precum și interesul deosebit față de situația femeii în societatea malaeziană contemporană.

Din multitudinea de antologii le amintim pe cele mai importante : „Mekar dan Segar" (Flori proaspete), „Di Tepi Jalan" (La margine de drum), alcătuită de Abdul Samad Said și „Debu Nerah" (Praf roșu) îngrijită de Shanon Ahmad.

În poezia tradițională **pantun** și **shair** pătrund elemente și forme noi, cei mai cunoscuți poeți fiind Masuri S. N. și Usman Awang. Volumele lor principale „Angakatan Baru" (Noua generație) și „Jiwa Hamba" (Sufletul sclavului) s-au făcut purtătoarele de cuvînt și mesaj al celor care caută căi pentru renunțarea la elementele trecutului care frînează mersul înainte al societății malaeziene. Dintre tinerii poeți fac parte între alții Latiff Mohidin, Muhammad Haji Saleb, Zanariah Wan Abdul Rahman.

● **TOT MAI MULȚI ARTIȘTI SOVIETICI SPECIALIȘTI ÎN DESENE ANIMATE** sînt atrași în filmele lor de creațiile clasicilor literaturii ruse. Motivul ? Filmul de desene animate le oferă mult mai multe posibilități de exprimare decît teatrul sau filmul cu actori. Iată cîteva dintre ultimele desene animate realizate de creatorii sovietici.

„Cui să-i povestesc tristețea mea ?" este cea mai recentă creație a regizoarei Natalia Orlova pe un scenariu avînd la bază cîteva povestiri de A. P. Cehov. Eroul principal este Vania Jukov, un copil pe care părinții lui, oameni sărmani, l-au dat la meserie la un cismar. În privirea băiatului, al cărui trist destin a trezit compasiunea multor generații de cititori de toate virstele, spectatorii citesc neputința în fața brutalității și rapacității. Regizoarea folosește tehnici neobișnuite, în primul rînd pictura pe sticlă, capabile să creeze o lume pe cît de concretă pe atît de imaterială.

Un alt film bine primit de spectatori, dar și de critica de specialitate, este **„Cismarul și rusalca"**, realizat de regizorul Valerii Ugarov după un scenariu bazat pe povestirea „Terenti Generalov" de Alexei Tolstoi. Este o poveste de iubire între un cismar și o rusalcă, expresie a aspirației către superior. Povestirea lui Tolstoi este fantastă, ea propunîndu-și în același timp și o adîncă analiză a elementelor sociale.

Nina Șorina a realizat filmul **„Visul"** pe „motivele unui vechi roman rusesc". Eroul filmului nu este altcineva decît Oblomov din celebrul roman al lui Goncearov. Adică al aceluiași roman care, transpus pe peliculă, cu actori, de către Nichita Mihalkov, a trezit o vie polemică printre spectatori și critici. Nu același lucru se poate spune despre filmul Ninei Sorina, care nu este pur și simplu o transpunere în lumea desenelor animate a acțiunii din celebrul roman goncearovian.

● **„FOCUL DE ARTIFICII AL ZĂDĂRNICIEI"** de Tom Wolfe a apărut la sfîrșitul anului 1987 la editura „Farrar, Strauss and Giruox" din New York. Romanul își plasează acțiunea chiar în inima New Yorkului, în cartierul Manhattan.

Eroul romanului este Sharman McCoy, un tînăr lucrător la o bancă pe Wall Street, care cîștigă excelent (cam un milion pe an), are un apartament luxos pe Park Avenue, o nevastă și o fetiță. Cum pofta vine mîncînd, milionul nu-i mai ajunge, soția este prea bătrînă pentru el ș.a.m.d. Va proceda, deci, pentru a înlătura aceste neajunsuri. Dar...

Întorcîndu-se de la aeroport cu iubita lui, în cartierul The Bronx accidentează un copil de negru. Fuge, în propriu și la figurat, de răspundere și de dreptate. O fugă prin New York, care îi oferă scriitorului ocazia de a pătrunde în cît mai multe medii, de a ne aduce în față cît mai multe personaje. În cele din urmă, după o goană de aproape 800 de... pagini, McCoy ajunge să-și ruineze familia, ajunge la o profundă criză a relațiilor dintre membrii familiei sale. O epavă eșuată în mijlocul celei mai mari aglomerări umane din lume.

● **KLAUS MODICK FACE PARTE DIN RÎNDUL TINEREI GENERAȚII DE SCRIITORI DIN R.F. GERMANIA.** S-a născut în anul 1951 și este autorul cîtorva culegeri de povestiri și nuvele, precum și al două romane. Ultimul său roman, apărut la Rowohlt Verlag, din Reinbeck, se numește „Das Grau der Karolinen" (Cenușiul Karolinelor), este o carte despre un artist. Graficianul Michael Jessen își procură de la consignația un tablou înfățișînd o luptă aeriană din timpul primului război mondial. Motiv pentru tînărul artist de nopți nedormite, de neliniște, de căutări de răspunsuri la întrebarea : prin ce îi impresionează acest tablou pe cei care îl privesc ?

Pentru a afla răspunsul, Jessen pornește în căutarea autorului tabloului, pe care îl găsește undeva în Insulele Karoline din sudul Pacificului, unde acesta fugise de civilizația europeană. Acum picteză într-o altă manieră, din pictorul glorificindu-i pe militarii bavarezi și prusaci, el devine impresionist și vizionar.

Acesta este fundalul pe care Klaus Modick încearcă să analizeze raportul dintre artist și societate, problema adevărului artei în trecut și în prezent. Modick meditează și la rolul artei în era atomică. Prin intermediul eroilor săi, autorul este de părere că fiecare operă de artă care se depășește pe sine, operă anocrată într-un context social dat, are în ea ceva de viziune, ceva care, datorită adevărului conținut, poate sluji și influența și generațiile viitoare.

● **MAJORITATEA CELOR PREZENȚI LA ULTIMA EDIȚIE A FESTIVALULUI DE LA CANNES** au fost unanimi în a aprecia că filmul cel mai bun, care ar fi meritat marele premiu, a fost „A World Apart" regizat de Chris Menges. Juriul, prezidat de Ettore Scola, a fost însă de altă părere. Este un film despre metodele moderne de persecuție văzute cu ochii unei fetițe. Shawn Slovo, scenarista filmului, povestește întîmplările mamei sale, Ruth First, prima femeie albă arestată și întemnițată în R.S. Africană în baza legii care permitea arestarea și deținerea timp de 90 zile, fără judecată, a oricărei persoane suspectată de autorități. În anul 1982 Ruth First a fost asasinată. Soțul ei era membru al Congresului Național African. Împreună cu acesta, Ruth a avut trei fete, dintre care Shawn este cea mai în virstă. Pentru scenariul filmului, Shawn a folosit multe elemente din jurnalul ținut în închisoare de mama ei și care poartă titlul „117 zile".

Filmul urmărește relațiile dintre mama, angajată în lupta împotriva apartheidului, și fiica sa la virsta pubertății, care nu înțelege situația complexă creată în familie de activitatea revoluționar-progresistă a mamei sale. Filmul, care a fost distins cu Premiul juriului la Cannes, dezbate și pune o întrebare fundamentală : are dreptul un om, ca în numele unor idealuri, să sacrifice fericirea celor mai apropiați, inclusiv a celor cărora le-a dat viață ? „Filmul — scrie „Telegraph Sunday Magazine" — nu înfățișează în primul rînd ororile apartheidului ci viața unei familii care, față în față cu agresiunea, a cărei victimă este, caută modalități de supraviețuire".

Este vorba despre o familie alcătuită aproape în exclusivitate din femei. În rolul mamei, actrița Barbara Hershey realizează o creație remarcabilă. Rolul lui Molly, fiica, este interpretat cu multă dezinvoltură de actrița Jodhi May.

O legătură între filmul lui Chris Menges, plasat în plină actualitate, și tragedia greacă nu este întîmplătoare. Rulînd acum pe ecranele mai multor țări, filmul este urmărit cu interes general.

N-ar fi exclus ca, prin modul său foarte sugestiv, romanul lui Klaus Modick să fie o astfel de operă...

● **DUPĂ CUNOSCUTUL ROMAN „OLIVER TWIST"** de Charles Dickens (1812—1870), Societatea engleză de televiziune BBC a realizat un interesant serial alcătuit din 13 episoade.

● **SOLICITAT DE REVISTA ITALIANĂ** „Uomini e libri" să numească cîțiva exponenți ai poeziei bulgare contemporane, criticul Ivan Spasov se oprește la Krum Penev, creator al unei „remarcabile opere lirice, în care își dau întîlnire noblețea sufletească, contradicțiile și valorile sociale și morale ale contemporanilor. Alături de revelația intimității se afirmă poziția combatantului pentru ameliorarea perspectivelor. Figura bulgarului militant pentru o cauză este leit-motivul poemelor lui Penev și nu întîmplător protagonistul liric spune despre sine : **voi dăinui chiar sfidînd moartea.** Credință, bucurie, tensiune și acțiune, toate irump în universul lui Krum Penev în numele fericirii prezente și viitoare". Reputatul critic bulgar se referă în continuare la versurile lui Cristo Radevski ce trezesc „străvechi neliniști provenind din ancestrala noastră comuniune cu natura-mamă", la Vladimir Golev ce a introdus în poezia bulgară ampla și dramatica simbolizare a Universului ca metaforă cosmică a raporturilor între epocă și om precum și la Mladen Isaeev ce descrie, în maniera inspirată a confesiunii, drumul istoric parcurs de Bulgaria în ultimii 50 de ani. În centrul inspirației poeților bulgari, precizează Ivan Spasov, continuă să rămînă „omul, patria și viața ca puncte de plecare și de sosire". Acest adevăr, transpus în cele mai diverse stiluri, se desprinde clar din lirica lui Dimităr Metodiev, Gheorghi Giagarov, Pavel Matev. Anastas Stoianov ș.a. Dorind să întregească ideea poliedricității și amplorii poeziei bulgare contemporane, criticul face cîteva considerații asupra poeziei lui Liubomir Levcev, ea distingîndu-se printr-o „evoluție multiformă ce cuprinde politica, morala, civismul, intelectualismul, capacitatea de asociere, creativitatea directă".

● **ROMAN POLIȚIST SAU ROMAN FILOZOFIC ?** te întrebi după ce ai parcurs ultimele file ale romanului „Pinkerton" al scriitorului italian Franco Cordelli, apărut recent la editura „Mondadori" din Milano. În romanul în cauză sînt evidente două modalități de a vedea lumea : unul realist, celălalt idealist, ai căror purtători de cuvînt sînt membrii unui colectiv teatral trăind izolați în lumea instrăinării lor, legați între ei prin ceea ce se cheamă arta scenei. Prin arta interpretării ei caută un mijloc de comunicare cu memoria istoriei. Efortul lor urmărește reînnoirea valorilor pierdute dar, treptat, „raiul înfloritor" — un soi de lume ideală, care este teatrul, se transformă într-o închisoare în care oamenii se înșeală, duc o viață falsă, practică jocuri de noroc cu influențe nefaste asupra unora dintre ei. Lume din care, evident, că deținuții încearcă să fugă chiar cu pretul crimei. De aici începe aspectul de roman polițist al lui Franco Cordelli.

În roman, detectivul Morroni, căruia artiștii îi spun Pinkerton, se căznește să descopere pe autorul răpirii uneia dintre actrițe. Toate acestea — întrebările detectivului și răspunsurile actorilor — cititorul le citește din imprimarea pe o bandă de magnetofon găsită întîmplător de unul dintre actorii anchetați. Pe parcursul cercetărilor — în urma cărora detectivul nu-i va mai găsi pe făptaș — Pinkerton pătrunde în culisele societății capitaliste, care naște din ce în ce mai frecvent fenomene de răpiri, deturnări, acte de terorism și violență.

● **ÎN LABIRINTUL PORTRETULUI** este genericul sub care sculptorul georgian Guram Papinașvili este intervievat recent de revista „Nouvelle Europe" ce apare la Luxemburg. Născut la Tiflis în 1935, Papinașvili are expoziții permanente la Tiflis, Moscova și Leningrad. Întrebat despre debutul său în artă, Papinașvili mărturisește : „Am început cu desenul după care, la 13 sau 14 ani am trecut direct să tai piatra. Am simțit că sculptura îmi era mai aproape decît pictura și m-am hotărît s-o învăț pe prima. Școala de arte frumoase a lui Iacob Nikoladze mi-a confirmat inclinația. Am vrut dintotdeauna să imit natura și preferința mea mergea spre portret. Portretul este inepuizabil." Reputat ca artist „vrăjitor" datorită asemănării izbitoare a sculpturilor cu modelele umane și mai ales rapidității cu care lucrează, Papinașvili, contrar aparențelor, nu pune preț pe răsfrîngerea exterioară a lumii ci pe esențializarea părții ei ascunse : „Mi se pare că văd fondul lucrurilor și am impresia că ajung să cunosc biografia persoanei pe care o sculptez. În timpul confruntării cu modelele ajung chiar să le ghicesc meseria și bineînțeles să le situez după obîrșia lor geografică și etnică. Mi s-a întîmplat să mă supun unor teste care mi-au dat dreptate. Iată cîteva din cîștigurile pe care le oferă frecventarea labirintului portretisticii." Întrebat ce-l caracterizează și în ce constă originalitatea portretelor sale, Papinașvili declară : „Maniera de a sculpta stăpînirea artei. Portretul este un gen dificil. Nu asemănarea este greu de obținut. Dar eu sînt recunoscut mai ales după forța caracterelor." Papinașvili își dorește să fie creatorul unei galerii de portrete ale contemporanilor săi... obscuri. Reprezentarea celor ilustri nu este pentru artist un scop în sine. El este la fel de receptiv fie cînd descoperă „modelul de pe stradă, fie lucrînd la portretul unei celebrități", psihologia oamenilor vremii sale interesîndu-l în cel mai înalt grad. Papinașvili mărturisește că o impresie „pe viață" i-a lăsat sculptorul Manzu și că este fericit că asemenea artiști există.

SPORT

DESEN ÎNCÎLCIT

Desenul celei de-a douăzecișișaptea etape din campionatul diviziei A, programată să se desfășoare pe parcursul a vreo patru zile, probabil pentru ca nimeni să nu mai înțeleagă nimic, e confuz, încîlcit, inacceptabil. Ne așteaptă, miercuri, meciul cu Bulgaria, pe care trebuie să-l cîștigăm, apoi marea finală Steaua — A.C. Milan, dar cu toate astea nu văd rostul aminării unor partide ca Victoria — Oțelul, Universitatea Craiova — F.C Olt. Cred că ploile astea limpezi, adunînd, în perechieșite la sărbătoare, grîul, fînul și orele lasomiei, ne-au mutat cu gîndul în scoruș, iar atunci încurcăm lucrurile simple. Pe undeva nu-i de mirare, fiindcă în a trela lună a primăverii, cu toții simțim nevoia de-a ne tăvăli prin iarbă, ca să învățăm încă o dată frumusețea zilelor întrate ca bolovani de aur în istoria poveștilor. Comisia de disciplină a federației n-are însă voie să facă scăpat nici un hoț intrat în trecătoarea lupilor. Duminică, în etapa a douăzecișișasea, Rapid, evaluînd la Brașov, a fost înfrîntă de echipa antrenată de Costică Ștefănescu, dar F.C.M. Brașov l-a introdus în teren și pe Eugen Moldovan, care nu avea drept de joc. Și atunci ? Prin lege, Rapidul cîștigă la masa verde. Cerem, deci, să li se facă dreptate celor din Giulești. Nu să li se caute în coarne, ci să li se facă dreptate. Atît.

O privire asupra clasamentului te umple de mîhnire cînd vezi că paisprezece formații au golaveraj negativ, una din ele reușind să înscrie doar 16 goluri și să primească 81 ! Bine cel puțin că ne apropiem de sfîrșitul campionatului — unul din cele mai fade. Și de două ori bine că s-a împămîntenit vara. În lacrima dimineții care se deschide aud cum cîntă-n trandafiri depărtarea întoarsă din timp, mă spăl pe mîini cu țipătul lăstunilor înainte de furtună, (în colțul cu lămîiță al grădinii mele fulgeră mereu), un val de miere păgînă-mi tulbură gîndurile și, zăpăcit de-ngăduința ce mi-o arată răsăritul soarelui, mi se năzare că un ied, cu semnul sărutului pe frunte, dansează pe pervaz.

E vară. Și-mi place să fiu plin de pofte și lat în strigăte. Bintuit de culori, stăpînit de fantasme și fumînd libelule.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 71 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană MUREȘ

ANUL XXXII
20
(1 410)
Sîmbătă
20 mai
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CÎNTAREA ROMÂNIEI

S-a vorbit și se vorbește de multe ori cu perfectă îndreptățire despre rolul formativ al marelui festival național al muncii și creației „Cîntarea României". Privit din această perspectivă, ca spațiu modelator al conștiințelor, festivalul se dovedește a fi o școală a educației multilaterale, capabilă să pregătească buni receptori și deopotrivă creatori ai actului de cultură, oameni capabili să-și asume, prin pasiune și competență, slujirea unor idei majore ale artei angajate, ale mișcării de cercetare științifică națională ca forță de prim rang a progresului patriei.

Deci, nu competiția în sine, ca mijloc de satisfacere a unor orgolii locale sau ca argument pentru spectaculoase bilanțuri, ci raportarea în permanență la deziderатul fundamental al ridicării nivelului de conștiință al maselor, trebuie să stea în atenția factorilor implicați în organizarea și desfășurarea marelui festival al muncii și creației. În Expunerea din noiembrie 1988, secretarul general al partidului tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la activitatea ideologică, politico-educativă spunea : „În întreagă această activitate un rol important revine Festivalului național „Cîntarea României" care s-a transformat într-o puternică mișcare de creație științifică, tehnică, culturală, artistică de masă, a făcut ca zeci și sute de mii de tineri de la orașe și sate să participe intens la această activitate de ridicare pe o treaptă superioară a nivelului de cultură generală".

În ceea ce privește creația literară este locul să subliniem imperativele activității cenaclurilor literare ale tinerilor ca forme cu o bogată tradiție, cu un statut bine conturat în ansamblul vieții culturale a tuturor localităților țării. De la cenaclurile școlare, de întreprindere, sătești, de instituție si pînă la cenaclurile zonale ale Uniunii Scriitorilor care reunesc scriitori profesioniști și autori aflați în preajma debutului editorial există o paletă largă de posibilități de educare, de formare a tineretului sub semnul valorii autentice, al deschiderii continue a orizontului cultural. De aici, de la crearea unui climat exigent, bazat pe setea de cunoaștere, pe respingerea veleitarismului, a suficienței ori inerției în gîndire pornește, credem, procesul de transformare a cenaclului literar într-un catalizator al vieții culturale. Ajungem astfel la discutarea modalităților concrete de lucru ale cenaclului care trebuie să fie o formă deschisă, de dialog permanent cu oamenii între care trăiesc membrii săi, urmînd a primi confirmarea eficienței sale numai în măsura în care e capabil să comunice cu aceștia, să creeze un spațiu de rezonanță cît mai larg. Discuțiile în cerc închis, „lustruirea" reciprocă, decretarea unor genii ad-hoc, neînțelese de lumea din jur și nici de reviste ori edituri, nu sînt altceva decît expresii ale sterilității spirituale. Cenaclul care nu se întîlnește cu oamenii din localitatea unde ființează, care nu are curajul să se confrunte cu aceștia într-un dialog direct, care nu-și formează un public al său, cît mai numeros, cît mai avizat, care nu trăiește organic viața culturală a locului nu va reuși decît cu totul accidental să impună nume în peisajul național. În același context, concursurile literare organizate într-un județ sau altul trebuie să-și propună din start confruntarea cu publicul a lucrărilor propuse selecției, evitîndu-se experimentalismul „de eprubetă", vînarea de premii acordate uneori în exces și tocmai de aceea fără nici o semnificație în cîmpul valorilor.

Festivalul național „Cîntarea României" și-a consolidat deja tradiții proprii, repere ferme ale unui relief valoric de la care nu mai trebuie făcut nici un rabat. De aici încolo numai calitatea însoțită de implicarea nemijlocită în viața cetății este cea care se cuvine să primeze. Cenaclul ca nucleu spiritual, ca focar de iradiere a culturii autentice, a creației de esență profund patriotică este și trebuie să rămînă un bun definitiv cîștigat. A descoperi și a redescoperi mereu acest adevăr devine pentru noi, pentru presa literară în ansamblul ei, o datorie de conștiință. Prinzînd pulsul unui fenomen în plină efervescență, operînd selecția de rigoare, oferind publicului cititor imaginea sa nealterată vom reuși să transpunem, în contextul noii geografii economico-sociale a țării, imaginea unei noi geografii literare, expresie deplină în planul conștiinței și al creației a prezentului socialist românesc.

Luceafărul

SUB SEMNUL DIALOGULUI

Desfășurată în ziua de 17 mai 1989, vizita prietenească de lucru în Cehoslovacia a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la invitația Comitetului Central al Partidului Comunist din Cehoslovacia, a marcat un moment important în cronica relațiilor dintre cele două partide și popoare. Noul dialog la nivel înalt, rezultatele cu care s-a încheiat această vizită evidențiază trăinicia legăturilor dintre cele două țări, exprimă voința lor comună de a dezvolta necontenit colaborarea în opera de edificare a socialismului, ca și pe plan internațional. Salutînd cu satisfacție rezultatele fructuoase ale convorbirilor dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Milos Jakes, ale întregii vizite, opinia publică din țara noastră este convinsă că ele se înscriu ca o nouă și importantă contribuție la amplificarea relațiilor româno-cehoslovace, în interesul reciproc, al cauzei generale a socialismului, păcii și colaborării internaționale.

PATRIA

Inima mea — arbore cîntător —
Cu amfore de cuiburi prinse-n ramuri,
Spre tine-naltă — margine de dor —
Brațe-nflorite-n cîntece drept flamuri.

Cît mai aproape de soarele tău
Care-mi înmugurește visu-n carne
Și îmi rodește brațul, nu mă tem
De nici-un vînt ce-ar vrea
să mă răstoarne.

Cu fiecare an, mai mult c-un cerc,
Mai mult c-o înflorire urc spre tine
Și în rotundul fructului încerc
Tăria rădăcinei ce mă ține.

Căci tu ești, patrie, tăria mea,
Lutul în care-i ancorată rădăcina
Și spațiul în care neîntrerupt,
Acest copac de imn cîntă Lumina.

Nicolae Dimbovițeanu

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

ȘAPTE DOINE

Prima ediție a volumului **Doina**, (1983) de Cezar Ivănescu avea, față de aceasta de acum, **Doina**, (1987), particularitățile ei care o defineau întru totul ca o carte concepută unitar. Am în față acel volum.

A vrut poetul ca al șaptelea volum al său de versuri să conțină șapte „Doine" ? Să iasă de sub incidența cifrei malefice înfruntînd-o de-a dreptul, să înfrîngă răul prin rău, să calce pre moarte cu moartea ? Privesc coperta și văd pe ea un ceas de buzunar orientat spre Steaua Polară (Septentrionul !), arătînd orele 7 fix. Este pus între șapte unghiuri numerotate de la 1 la 7, avînd, pe lîngă numerele de ordine, fie un melc cu șapte inele în dreptul cifrei 2 (amintind versul mai de tinerețe : „Suflet de 14 ani, adică 2 x 7"), fie VII și litera G (a șaptea din alfabet), fie un zar (face parte din „Numele poetului") cu trei fețe purtînd însemnele șaptelui. Traian Alexandru Filip, autorul copertei, a lucrat, desigur, în gîndul poetului. Răsfoiesc cu atenție căutînd cuvinte din șapte litere („mormînt", „moartea", „noaptea", „lacrima", „viersul", etc., etc.) — sau din șapte silabe („Moarteamânăstareța", în scriere continuă pentru a nu exista dubii). Versul de șapte silabe este invitat alături de cel de opt silabe, silit prin rimă internă dezvelită să facă pereche cu el : „Șapte ani tăiai la piatră / Șapte ani tăiai la pia-" ; cifra însăși este invocată din ciclurile metempsihozei : „pregătindu-se să intre / într-al șaptelea lui trup / singerînd din ochi și vintre, / urlînd țapăn ca un lup / și-alegîndu-se doar dintre / noi suspinuri ce se rup, // sufletul meu a mirare / cercă unu, doi și trei, / cercă patru, dacă n-are / șaptele mai mult temei, / cercă nouă, și-ncercare / sfîntă dacă zecele-i..." Amatorii de simboluri pot veni aici cu sacul : Cezar Ivănescu le oferă destule. Amatorii de mistere, în schimb, vin ca la pomul lăudat : poetul construiește la lumina zilei, arhitectura volumului său stă cu planul alături. Cartea se numește **Doina** și este închinată lui Mihai Eminescu : deși lucrul nu stă scris nicăieri negru pe alb, el transpare în filigranul fiecărui poem. Parafrazări eminesciene, ale „Odei", ale „Melancoliei" — ori judecarea aspră a Valahiei de către Moldova, ori versuri ca : „șapte ani tăiai la piatră / șapte ani tăiai la pia- / să-i fac drum să poa' să treacă / cu trăsura ei Moartea", evocind cei șapte ani ai lui Eminescu la „Timpul", ori intîlnirea voită cu acest „Doamne" al poeziei pe unda filozofiei indiene — iată numai cîteva indicii ale spiritului eminescian care patronează această carte.

Doina reprezintă o izbucnire totală și categorică a lui Cezar Ivănescu, o trecere peste Rubicon, o ieșire din universul liric al celor șase volume anterioare patronate de eros și thanatos, o fugă spre eris (al cincilea poem are subtitlul „Uri memento"), un impuls către lance. Este, într-un sens, rezultatul campaniilor ziaristice ale sale. Cînd Platon izgonea poeții din cetate, cred că se gîndea la viitoarea invenție a ziarului și la poeți-ziariști ca Mihai Eminescu și Cezar Ivănescu. Unde sînt dulcile cîntece de amor ale trubadurului de acum cîțiva ani, ale călătorului visător care a fost Eminescu înainte de „Timpul"? Garabet Ibrăileanu susține — și nu știu cîne-l poate contrazice — că Eminescu nu-și publica poeziile de dragoste pentru că acestea nu se mai potriveau cu articolele sale polemice. Nici Cezar Ivănescu, iată, nu-și mai publică poeziile de dragoste. La poetul de azi, însă, se întîmplă o „metamorfoză" de alt fel : lupta ce se dădea necurmat în volumele anterioare între eros și thanatos, acea existență dilematică a ființei între cele două ventuze de vid încercînd zadarnic împăcarea într-o parte sau într-alta, se transferă în ceartă continuă (eris) între fond și formă. Revolta cade ca o greutate informă într-un sac frumos înflorat ; revolta este atît de elegant țesută în pînzăriile expresiei încît ea își pierde obiectul real, devine revoltă în sine, așa cum iubirea, în poemele tîrzii eminesciene, este iubire în sine, sentiment pur fără întinare, fără legătură cu contingentul. Cezar Ivănescu creează o arhitectură proprie, un fel de „Divină comedie" a sa, cu bolgii și cercuri, cu infern și paradis — evită, însă, adresarea directă, evită, mai ales, ironia și sarcasmul fără de care Dante nu poate exista. Infernul poetului de azi conține numai aparatele de tortură, drumurile printre cazane de smoală sînt parcurse de unul singur, fără însoțitorul care scoate contururi din umbre : Eminescu, însoțitorul bănuit, nu vine cu Caradalele lui să populeze acest infern. Este, cred, drama omului modern, un simptom al secolului nostru, exprimabilă în acea neputință de sciziune a conștiinței. Hamlet o numea — „A fi sau a nu fi" — dar acest lucru nu-l împiedica „să fie" ; lupta dintre datorie și pasiune în clasicism nu era o piedică absolută care-i lua individului posibilitatea de acțiune. Omul modern nu mai îndrăznește către pedeapsă, și-a pierdut în mare parte conștiința salvării prin pedeapsă care, în alte secole, îl împingea la acțiune. „sar la dreapta și la stînga, / înainte și-napoi, / mă găsesc mereu la mijloc, / la mijloc e Moartea-n noi." Senzația omniprezentă a

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Gînd tîrziu

Iată, este tîrziu și vreau să scriu despre Eminescu, condeiul și mîna aleargă spornic, totuși, e greu să scrii despre el, despre tinerețea-i veșnică, ce altceva, ce altminteri, ce altcum ar mai putea scrie condeiul meu, ce ar mai putea face pentru acest cavaler pe care istoria țării mele l-a înnobilat cu „tot copacul, cu toată frunza, cu tot Ramul", Mire-Domn al spiritualității și culturii românești ?

Nimic sau aproape nimic, dar aș putea să-mi aduc aminte despre cele zece primăveri care au trecut de cînd eu am dus solie de pace și flamură albă chiar lui, Eminescului. Se poate să vă mirați puțin, sau chiar mai mult, dar vă rog, credeți-mă, cu-adevărat i-am dus solie de pace. Era timpul cireșelor pare-mi-se, acum cincisprezece ani, în Abrudul Apusenilor și mie-mi părea că Apusenii sînt centrul pămîntului, iar eu și Abrudul — centrul Apusenilor. De-acolo, din crenelurile Apusenilor mei vedeam pămîntul ca pe ciubărașul din cuiul în care-l agață se Moșul, înainte să plece a se hodini...

Și mă hotărisem eu atunci să scriu cînd voi crește despre regele Midas, despre eternii mei regi midași, dragii mei moți, băieși bătuți de soartă pentru că tot ce atingeau se transforma în aur, aur blestemat, să-i înfunde gura drăguțului de Împărat care, probabil, tot așa vedea Viena lui ca mine Apusenii.

Și cred că nici să dorm nu mai știam de dragul bacelui Avram, care, credeam, strigase-n gura mare și pre românește în mijlocul Cîmpenilor că „un bolund și-un mîncinos nu se pot înțelege" și-l mai trăsese și de mustăți pe drăguțu'... Și nu-mi pria decît gîndul că-n pădurea Sorocetului îl dezleg pe bacele Horia și-i hăcuiesc vînzătorii care — mai apoi am aflat — se repetă în toate istoriile, din toate timpurile și parcă sînt aceeași și arată la fel de urît.

Abrudul meu era oraș și nu prea, dar mie-mi părea „o piedică-n calea uitării" și nu mă despărțeam nicicum de cărțile mele cu baci și cu aurul agatîrșilor. Tot primăvara, am luat plaivazul maichii, cu care ținea socotelile casei și-am încercat să așternp pe hîrtie ce credeam eu că-nseamnă „să compui".

Și ca niciodată, am văzut aerul strivind sute și sute de guri flămînde de cuvinte, mîncătoare de cuvintele care mi se cuveneau și nu le aflam nicicum, ochiul meu înțelegea toată istoria zidită-n beciuri și-n băile de aur, dar cuvintele nu veneau, nu cred să mai am vreodată sentimentul acela, sentimentul ucigător că sînt oarbă și totuși văd, că am grai și nu pot grăi.

Acum cincisprezece ani trăiam drama asta, la alte dimensiuni, munții mei parcă amplificau orbul și mutul din mine, era un ecou nemaiintîlnit, care se revărsa din burțile lor și mă stringea într-o tragedie care — n-aveam de unde să știu — fusese și-a altora, nu numai a mea. NU PUTEAM SĂ SCRIU.

Smulgeam piatra pămîntului și o aruncam în cer și ea — piatra — nu vrea nicicum să prindă aripi, să se desprindă definitiv, așezîndu-se într-un intuit sanctuar al propriului meu cuvînt, ci eu re-

Anca Oegaru

Continuare în pag. 4-a

EMINESCIANA

NON OMNIS MORIAR

Să nu pierdem din vedere aforismul judicios al lui N. Iorga, cînd scria : „Drumurile istoriei al acestei națiuni trec prin inima lui Eminescu".

Asemenea exemple de gratitudine și omagiere se aduc Poetului inalienabil, pe întreg rotundul pămîntului românesc.

Voi pildui aici și prin alte cîteva exemple.

La mormîntul lui Eminescu au loc scene, care ele însele pot constitui o carte a bunei cuviințe, un legendar aurit pentru tineret, pentru maturi în ce privește gratitudinea față de scriitori.

Mi-a fost dat să văd, la 25 noiembrie 1949, pe un strașnic ger, cînd ningea prematur, o scenă impresionantă.

Mă îndreptam de unul singur către mormîntul lui Eminescu, pelerinaj pe care-l întreprind solitar ani de ani.

Trecînd pe sub arcul de la intrarea cimitirului Bellu — Șerban Vodă, către mormîntul lui Nicolae Iorga și, depășind mormîntele lui Al. A. Macedonski și pe al Cleopatrei Lecca Poenaru, în cripta părintelui său, pictorul și gazetarul pașoptist Constantin Lecca, am fost intrigat de un zumzet de glasuri copilărești, aducînd a joc nesăbuit în **Cetatea morților** cum a numit Iuliu Cezar Săvescu, cimitirile.

Deodată zăresc un grup de fetițe, purtînd fiecare în mîini rămurele de brad, ba unele aveau chiar o impletitură, ce erau aplecate pe mormîntul lui Eminescu.

Am înaintat, privind tot mai nelămurit de supoziția unei profanări inconștiente de copii și, ajuns în dreapta mormîntului, total contrariat, mă apropii și mă adresez gureșei conducătoare de pionieri — toate purtau cravate roșii.

— „Dar voi ce faceți ? Aici ați găsit să vă jucați ?"

Pioniera, cu candoare, îmi răspunse spontan :

— „Noi nu ne jucăm. Împletim o plăpumioară de brad să nu-i fie frig peste iarnă Poetului !"

Cinste culturii și învățămîntului care au sădit în asemenea școlari marele respect pentru datorințele naționale, cinste învățătorilor, profesorilor și instructorilor, care dau copiilor fie și sub forma aceasta respectul pentru ceea ce datorăm perenității clasicilor.

Un alt aspect :

Poeta Natalia Negru, viitoarea soție a lui Șt. O. Iosif, a urmat Facultatea de Litere la București, cam tot atunci cînd și poetul **Patriarhalelor** frecventa aceeași facultate. O întrevedem, brunetă cu ochii albaștri în 1902, cînd, spre a-și putea documenta o lucrare de seminar, o colegă de an a întovărășit-o la biblioteca Fundației Universitare din Piața Palatului.

După ce și-au luat fișele de cerere din fața custodelui de serviciu, preocupat cu o traducere, și-au ocupat locurile în sala de la etajul I și și-au completat fișele. Colega însoțitoare îi șopti strengărește :

— Tu știi cine este uritul ăla de pe estradă ?

— Nu.

— Vrei să-ți fac cunoștință cu el ? Eu îl cunosc bine. E poetul Șt. O. Iosif.

— Șt. O Iosif ? Da.

Augustin Z.N. Pop

Continuare în pag. a 3-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

„TAINELE INIMEI"

Încununat cu trei premii literare, volumul de debut al lui Cristian Teodorescu, „Maestrul de lumini" (1985), propunea un prozator pe deplin format, creator al unei lumi vii, clasificabile social și tipologic, din care nu sînt excluse trăirile dramatice, ce mocnesc sub aparențele înșelătoare ale unor „istorii mici". Ochiul sagace al autorului, strateg de virtuozitate, descoperă în cele mai diferite medii sociale, la nivelul atitudinii intelectuale ce trec neobservați prin viață, dimensiunea lor omenească, măreția lor de o clipă.

Dacă majoritatea celor care au debutat în ultimii zece ani, cu volume remarcabile în proza scurtă și trecuți „în corpore" la roman, n-a reușit să-și egaleze — valoric, vorbind — prima carte, autorul în discuție se înscrie, cu romanul „Tainele inimei" (Ed. Cartea Românească, 1988) printre valorile certe ale prozei contemporane tinere. Între cele două cărți nu există nici o discontinuitate ; ele propun **o aceeași lume**, în permanentă mișcare, pe dimensiunile socială și psihologică, autorul arătîndu-se preocupat să analizeze cu luciditate „sufletul acestei lumi" dar, în egală măsură, interesat de viața lăuntrică a personajului neexcepțional în împrejurări lipsite de acel spectaculos ce acordă atîtea șanse unei lecturi epidermice. Se verifică, astfel, aserțiunea autorului că prima sa carte „aproximează mare parte din ceea ce voi scrie de aici înainte" („Tribuna", 6 nov. 1986).

Însușirea prozatorului de a construi în cadrele vieții, asociată unei tehnici narative la fel de cuprinzătoare, stăpînită cu reală maturitate artistică, au drept rezultat atît un roman al orașului de provincie, într-o bună tradiție literară (Anonimul ar fi **vocea** și „memoria colectivă" a acestuia), cît și un roman al individului social cu dramele sale profesionale și „de inemă", cu spaima sa de **singurătate** și o nevoie imperioasă de **afecțiune.**

Această lume, lipsită de strălucire, dar memorabilă, coerentă și omogenă, cu forța ei de

Mircea Dinutz

Continuare în pag. a 7-a

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

● **Semnează :** ● **Dan Laurențiu** ● **Traian T. Coșovei** ● **Rodica Dragbincescu** ● **Alexandru Horia** (În pagina a 6-a)

EMINESCIANA

● **„Vocația independenței" de I. Saizu** ● **„Prezența poetului" de Ion Itu** ● **„LAIS — ultima realizare poetică" de I. Cremer** (În pagina a 3-a)

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

ION UNGUREANU: «Idealuri sociale și realități naționale»

Una din trăsăturile definitorii ale scriitorului român în secolul XIX, în prelungirea unei tradiții, este de a răspunde solicitărilor întregului cimp de probleme umaniste, fiind în același timp și poet și istoric și prozator și economist și dramaturg și ideolog și nuvelist și sociolog și lingvist și folclorist. Este un efort constructiv și un spectacol al capacității de creație foarte incitant și adesea prea puțin înțeles. De valoarea lui ne vorbește și Ion Ungureanu într-o carte intitulată **Idealuri sociale și realități naționale. Seriile constitutive ale sociologiei românești (1848—1918),** (Ed. șt. și enc., 1988), preocupată, după cum precizează subtitlul, de modul în care s-a constituit sociologia românească. Ion Ungureanu concepe un studiu al structurii și originalității sociologiei românești, nu atit o istorie a ei, acceptind în sfera de interes a cercetării și sintezei un mare număr de scriitori aflați la loc de cinste în istoria literaturii române. Este suficient să spunem că primul autor abordat este I. H. Rădulescu, că al doilea este Ion Ghica, al treilea Mihail Kogălniceanu, iar al patrulea Nicolae Bălcescu. Este limpede că aceste serii constitutive s-au alcătuit cu indiscutabila contribuție a unor literați în sensul larg al cuvîntului. Vom găsi mai tirziu în itinerariile acestor serii constitutive pe C. A. Rosetti, o vreme poet, pe M. Eminescu, poetul național, pe A. D. Xenopol, pe Raicu Ionescu Rion, pe N. Iorga, pe C. Stere, desigur pe Gherea, ca și pe Simion Bărnuțiu și Gheorghe Barit. Istoria constituirii sociologiei românești se interferează, cel puțin în fazele de început, cu istoria literaturii române, ceea ce rămîne reconfortant din perspectiva evaluării creației de idei în spațiul culturii și literaturii române. Acești scriitori sînt însemnați nu numai prin opera lor strict literară, ale cărei valori artistice le scoate în evidență critica și istoria literară, ci și prin latura de reflexivitate a celorlalte opere. **Idealuri sociale și realități naționale** de Ion Ungureanu se constituie de aceeea într-un răspuns voit față de contestarea globală a existenței unei sociologii românești, pe de o parte, ca și într-o demonstrație a capacității de creație pe tărîm teoretic a unor autori, care n-au fost întotdeauna studiați dintr-o perspectivă unitară, coerentă și consecventă.

Mai intîi, Ion Ungureanu ține să observe că geneza sociologiei românești a fost controversată din motive care sînt proprii tuturor sociologiilor. Este vorba de dificultate delimitării obiectului de studiu al disciplinei, care a fost văzută fie ca anexă a altor științe, fie deasupra lor, contestindu-i-se autonomia. Chestiunea este de ordin teoretic și autorul înțelege s-o rezolve printr-o analiză nuanțată a problemei, punînd accent pe contextualitatea și istoricitatea oricărei sociologii, care se naște ca răspuns la o suită de solicitări imediate. Din acest punct de vedere, nu poate exista o singură sociologie aplicabilă peste tot, ci sociologii naționale, care și-au agonisit singure problematica, cimpul și sensul cercetării. Sociologia românească, zice autorul, nu poate fi definită și apreciată cu ajutorul grilei oferită de alte sociologii, cu care de altfel s-a aflat într-o relație firească, ci cu ajutorul criteriului său intern, care-i fixează profilul. Proprie sociologiei românești începătoare a fost îngemănarea ei cu istoria, ceea ce a putut face pe unii să nu distingă aceste începuturi la fel de valabile ca ale oricărei alte sociologii.

Ion Ungureanu curăță terenul pentru a înainta nestînjenit în prezentarea seriilor constitutive ale sociologiei românești, operînd distinctii atente, necesare, cum ar fi cea privind „sociologia românească" și „sociologia din România", care nu se confundă, înfățișînd fiecare un alt unghi de abordare și de apreciere a problemei. Tot preparatorii sînt și cele citeva întrebări cruciale : **cind, cum, unde, de ce** a apărut sociologia românească, al căror răspuns deschide drumul expunerii istorice propriu zise. Aceasta nu urmărește însă desfășurarea cronologică propriu-zisă, ci organizează pe serii coerente contribuțiile de referință, evidențiind astfel continuitatea de preocupări pe patru mari direcții de acțiune a sociologiei românești. Prima care începe cu I. Heliade Rădulescu și cu Simion Bărnuțiu, urmați de V. Conta, Dumitrescu-Iași și D. Drăghicescu, este seria rationalității ideilor de umanitate, democrație, egalitate. Vine apoi seria rationalității instrumentale, a celor care nu fac doar teorii, ci vor să găsească căile practice de realizare a idealurilor sociale burgheze. Capul de linie este Ion Ghica, urmat de C. A. Rosetti și Ion C. Brătianu, de A. D. Xenopol, de Spiru Haret, G. D. Scraba, N. Porsenna, H. Sanielevici, figura exemplară fiind aici G. Barițiu.

Rationalitatea istorică, ca ideal social al națiunilor este cea de a treia serie descifrată de Ion Ungureanu, ilustrată de Mihail Kogălniceanu, de M. Eminescu, reprezentantul ei cel mai de seamă, dar și de figuri creatoare de prim rang ca C. Rădulescu-Motru, N. Iorga, C. Stere. Un caz de deviere este aici A. C. Cuza analizat ca atare într-un capitol substanțial. Tot aici intră A. C. Popovici și A. Mocioni, care confruntați cu problemele speciale al subjugării românilor în Transilvania și Banat au lăsat o operă expresivă pentru încercarea de aplicare a rationalității istorice. În sfîrșit, cea de a patra serie o constituie „revoluționarii", cei pentru care știința societății nu este suficientă în afara unui ideal social revoluționar și a unor metode de transformare a societății adecvate. Sub mina lui Ion Ungureanu, tabloul sociologiei românești în primii ei șaptezeci de ani de existență se rationalizează, precizîndu-și liniile de forță și totodată se consolidează prin sublinierea caracterului convergent al majorității contribuțiilor sociologice românești. Nu mai avem în față figuri și acțiuni izolate, ci un proces continuu, dinamic, modelat de tendințe centripete, antrenate de o perspectivă vie. În felul acesta Ion Ungureanu, care n-a intenționat să scrie o istorie a sociologiei românești, a precizat însă alcătuirea ei, tipul ei de existență nucleal și istoric, făcînd în egală măsură operă de cercetare și de sinteză, ca și de istorie a ideilor.

În prezentarea propriu zisă a acestor contribuții, Ion Ungureanu se lasă condus de materia de studiu, prin supunere sistematică la obiect, ceea ce duce în cele din urmă la o adevărată desființare de etichete, pe cit de comode pe atit de neadevărate în sociologia românească. Pentru istoricul literar, caracterul particular al viziunii sociologice a lui I. Heliade Rădulescu, contradicțiile-i curioase, așa cum sînt definite în **Idealuri sociale și realități naționale,** oferă o cale de acces mult mai instrumentală către o operă heliadescă încă nevalorificată : **Echilibrul între antiteze,** care fără a sta în mod deosebit în atenția autorului iese avantajată de analiza dedicată lui Heliade. Cunoscut mai ales și excesiv ca memorialist de pitoresc și pastă locală, Ion Ghica este pus în lumină aici ca gînditor social și ca economist, puncte de plecare pentru o lectură mai aplicată a scrisorilor către Vasile Alecsandri, mult mai interesate de problema socială, decît se evidențiază de obicei. Capitolul dedicat lui Kogălniceanu este gîndit ca un preludiu la cel despre Eminescu, de unde un portret ideologic și sociologic puternic marcat. Cu N. Bălcescu care aduce rationalitatea revoluționară în sociologie se încheie acest cuartet sociologic de căpătîi, în care importantă nu este numai prezentarea fiecăruia, ci relația și disocierea de ceilalți. Soliditatea acestui capitol asigură coerența cărții lui Ion Ungureanu.

Cvartetul următor îl are în centrul său pe Eminescu, (seria rationalității istorice) a cărui fizionomie ideologică este precizată clar sub imperativul supunerii la obiect și nu a etichetelor moștenite. Eminescu este pe deasupra oricăror epitete comode. Eminescu adică un gînditor original care va influența gîndirea socială și politică românească. De la Conta, se reține concepția acestuia despre „societate" și „națiune", ca și disocierea, cu acest prilej, a noțiunii de „naționalism pozitiv", a gînditorilor noștri din secolul XIX și diversiunea ideologică naționallistă din perioada interbelică. C. A. Rosetti și I. C. Brătianu stau alături într-un capitol unic. Aici ar fi fost poate interesant să urmărim și cum concepția lor sociologică a fost tradusă în viață, aspect asupra căruia însă Ion Ungureanu nu s-a oprit. Această așezare în serii constitutive a gînditorilor noștri sociali devine extrem de profitabilă pentru socialiștii Nicolae Russel și Nicolae Codreanu, a căror meditație socială și politică este originală și îndrăzneață.

În jur de 1900 apar sociologii propriu ziși, „specialiștii", ca C. Dimitrescu-Iași, ca A. D. Xenopol, oameni de catedră, ca A. C. Cuza, căruia însă i se dezvăluie modul de a folosi silnic știința în favoarea unei ideologii. Sociologia intră de acum în drepturile sale, fiind tratată ca o disciplină cu importanța sa.

Idealuri sociale și realități naționale recicleză cu bună știință, în modul cel mai convingător, gînditori apreciați parțial, insuficient, neglijați, marginalizați, rău înțeleși, în cadrul lămuritor al celor patru serii constitutive. Așa este lungul capitol de reabilitare al lui D. Drăghicescu, ca și cel despre **Variante românești ale sociologiei pozitivist-evoluționiste,** unde se remarcă originalitatea și meritele de pionierat în cadrul larg ale sociologiei lui Spiru Haret, unde un „popularizator" ca Gheorghe D. Scraba este repus în drepturile sale, scoțîndu-se din uitare cartea despre **Ion Heliade Rădulescu. Începuturile filozofiei și sociologiei românești,** unde alt „popularizator", H. Fundățeanu, este prezentat ca factor activ al unei concepții moderne în sociologia de catedră, unde uitații Porsenna și Manolescu sînt valorificați la locul cuvenit, iar interesantul H. Sanielevici, văzut de obicei numai ca literat, e tratat și ca sociolog. Un loc ar fi meritat și G. Manoileanu, altfel prezent, ca autoritate, în note.

O evaluare nouă a **Culturii române și politicianismul** întilnim în capitolul despre C. Rădulescu-Motru. Conjugarea istoriei cu sociologia este tema capitolului **N. Iorga,** în care Ion Ungureanu deslușește interesantele raporturi ale acestuia cu sociologia pe care o acceptă **ca „știință a generalizărilor", care nu ignoră însă realitatea națională și respinge sociologia ca o „știință fără ideal", care studiază activitatea omenească în afara formelor ei istorice, etnice și naționale (p. 253).** Un N. Iorga străin de sociologie constituie o imagine pe care Ion Ungureanu nu o acceptă. Incitante sînt paginile dedicate sociologiei lui Stere și a lui Gherea, ca și polemicii dintre ei doi pe tema poporanism și neoiobăgie. Ion Ungureanu face fine disocieri pe direcțiile constitutive ale sociologiei românești. C. Stere, cu care intră în polemică Gherea, aparține seriei rationalității istorice, pe cînd criticul socialist celei revoluționare. Dar Gherea se „intîlnește" pornind în această polemică cu un alt adept al rationalității în istorie, M. Eminescu, de care apoi se „desparte". În sfîrșit, Ion Ungureanu atrage atenția că polemica Gherea—Stere capătă aspectul a două linii care vin una împotriva celeilalte, dar merg paralel în direcții inverse fără a se anula de fapt. Stere a făcut o polemică teoretică, purtind dreptul la o soluție proprie în dezvoltarea societății românești, Gherea una practică, producind prin **Neoiobăgia** o contribuție de sociologie marxistă originală.

Gînditorii ardeleni preocupați de problema socială sînt analizați la sfîrșitul cărții, doi dintre ei, Bărnuțiu și Barițiu, fiind considerați exemplari pentru primele două serii constitutive ale sociologiei românești. Originalitatea lui Bărnuțiu va fi subliniată explicit de Ion Ungureanu, care ne arată că Titu Maiorescu nu a avut acces și nici interes pentru valabilitatea gîndirii lui juridice și sociale. Pline de noutate sînt capitolele despre A. C. Popovici, căruia i se decupează valoroasa analiză sociologică din **Statele Unite ale Austriei Mari,** Alexandru Mocioni și Vasile Goldiș, gînditori consecvenți, realiști, prea puțin valorificați în ceea ce au avut modern și ceea ce e peren în gîndirea lor. Ion Ungureanu nu este interesat de etichete (dacă V. Goldiș este sau nu „marxist"), ci, așa cum proceda și Ilie Bădescu în **Sincronism european și cultură critică românească** privitor la Eminescu, de substanța reală a acestei gîndiri și de originalitatea conceptiei. Obsesia etichetelor este străină de cartea lui Ion Ungureanu, care le desființează practic, ca pe adevărate kitschuri culturale, din mers, prin atenția acordată materiei, prin supunerea la obiect, prin adecvarea instrumentelor la aria cercetării. Rezultatul este o carte luminoasă asupra sociologiei românești de început, care măsoară distanța prin care sociologia actuală se desparte de ideile preconcepute și metodele inadecvate ale primelor decenii postbelice. Este distanța de la manipularea etichetelor la analiza avertizată a faptelor și personalităților. Cartea lui Ion Ungureanu **Idealuri sociale și realități naționale,** se așează, alături de cele datorate lui Costin Murgescu, **(Mersul ideilor economice la români)** și Ilie Bădescu, într-o serie de necesară recuperare a valorilor gîndirii sociale și economice românești, constituind totodată și o demonstrație a vocației și capacității de creație românească în aceste domenii.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SENTIMENTUL OBÎRȘIILOR

Al nouălea volum* de poezii al lui Petru Anghel **(Fascinația ierbii,** Ed. „Eminescu", 1988) amintește de al doilea volum al său, **Firul de iarbă** (1970), fiind, desigur, parte componentă a unui „univers" tematic, reluat, de fiecare dată, cu un apăsat sentiment al obîrșiei transilvane și cam cu același arsenal de mijloace artistice. E vorba, în general, de o poezie limpidă ca expresivitate și mesaj, turnată, cu un fior remarcabil, în tipare prozodice clasice. Un lirism resuscitînd impresia de poezie naivă, țărănească, necomplexat, adică, de marile căutări și întrebări ale poeziei în acest sfîrșit de secol. Poetul își dă, probabil, seama de postura „neo-sămănătoristă" a acestui lirism minor, nesalvat nici de o eventuală ironie de circumstanță : „Cînd nimeni nu te mai cunoaște, / plecat din sat de-atita vreme / (dar asta-i, în literatură, / cea mai banală dintre teme), / cînd nici tu nu mai știi pe nimeni / dintre colegii de primară / (pe coarda asta, vai, atiția / poeți minori se vătără)" **(Amurg).** Versificația curge, aici, aproape de la sine, incontinent, căci, intenționînd a evoca un topos al natalității sale transilvane legat de satul Ciugud de pe Mureș, poetul nu face decît să pună în decantare o lume a copilăriei sale, a realităților rurale, cu datinile, credințele, eresurile și superstițiile ei, dar și cu însemnele pe care istoria le sapă adînc în memoria locuitorilor săi.

Pustiirea casei natale, dezrădăcinarea, în general dorul după icoana lumii de odinioară smulg poetului notele unui crez reverberind sentimentul unei îndelungate tradiții : „Sînt poetul neștiut al unui sat, / sînt chiar satul neștiutului poet, / unu-n celălalt adînc îngemănat (...) / Scriu aici pentru acei ce-au fost și sînt / rădăcină neamului meu țărănesc / plămădit de mii de ani din sfînt în sfînt" etc. etc. **(Fișă autobiografică).** Poezia lui Petru Anghel e, în naivitatea ei expresivă, sinceră și autentică, resuscitînd, expresiv, un tradiționalism ce-ar părea, azi, anacronic... ; modelul ei spiritual rămîne lirismul Iosif—Goga, tinguios, sentimental, unduios, nostalgic, țărănesc, etic, mai puțin vizionar, un model căruia îi rămîn străine acuta reflecție cotrușiană și blagiana neliniște metafizică în cadrele spiritualității rurale.

Există, deșigur, puține, și semne ce-ar putea sugera îndreptarea acestui lirism „muzical" către o poezie de reflecție, (nu neapărat goetheeană), epurată de biografic și de obsesiile unui ardelenism apăsat : „Clipă, îndură-te, ești atît de frumoasă, / învață-mă durerea și bucuria / lîngă firul de iarbă, acasă, / sub care lacomă pîndește veșnicia." **(În trecere).** Dar acestea sînt simple „fulgurări" ale unei stări lirice ce este și vrea să rămînă sigură pe sine, robustă, apăsat-ardelenească.

Z. Cârlugea

*) **Petru Anghel : „Fascinația iubirii", Editura „Eminescu", 1988.**

PROZA

REALITATE ȘI ROMANESC

Limita singurătății (de Nicolae Boghian)* este un roman psihologic, de introspecție analitică, în afara genului polițist, detectivistic la care ne-am fi așteptat în cazul unei cărți apărute la Editura Militară.

Puținele lucruri care se întîmplă, superficia evenimențială nu se obiectivează pînă la capăt și se pierd în mitologia ființării, în mișcarea browniană a subconștientului. Direct și indirect, programatic și întîmplător, oricum fără ostentații stridente de specializare, autorul face psihanaliză.

Nu știu de ce **Limita singurătății** nu-mi aminteste nici de metoda introspectivă camilpetresciană, nici de vectorii biologici din proza Hortensiei Papadat-Bengescu, ci de straniul roman **Interior** de Constantin Fântîneru.

Într-adevăr sîntem proiectați de la început în interioritatea constiintei lui Paul Damian, medic militar și discret autor dramatic, fire frisonată de temeri și fantasmagorii, în tangență oblomovistă, care are ca deviză : **nu lăsa pe mîine ce poți face poimîine.** Chirurg eminent activ și militâros este un abulic în fața vietii predispus spre visătorie și autobservație dusă pînă la exacerbare. Credibilitatea personajului justifică metoda analitică — strălucită — a autorului de despicare a firului în patru, în opt, în optzeci și opt.

Axiomele existentiale, preabine învățate, robotizarea profesională, îndoiala, crispările devoratoare, convulsiile sufletesti, supozitiile neverificate, dar și morbiditatea vivificantă, totusi, — într-un cuvînt, momentul crizei — produce acea dialectică a confuziei care predispune la analiză. Fluiditatea memoriei, consistența retrăirilor ca și buimăceala onirică a personajului sînt concretizate la cea mai intensă expresivitate literară de Nicolae Boghian, scriitor adevărat al imersiunii în straturile profunde ale abisului psihologic. Motivația disectiei subconstientului se află în traumatizările produse de marele cutremur din 1977. Printr-o anume organizare si ideatie care tine de literatura anilor '70, de proza „tinerilor furiosi" si a divagatiei onirice, convergentă spre un realism al constiintei în care spectrul trăirilor se reverberează în imaginatie : „Totul e repetabil, isi spune aproape cu resemnare. Abia în nenorocire meditățm cu adevărat despre noi insine. Si ne explicăm totul în felul în care cugeta soldatul despre război. «Eu cred că războiul e doar o împrejurare prin care imi risc viata, încercînd să-i aducă apă camaradului însetat». Aceasta este tot o împrejurare ivită parcă spre a te sili să descoperi că viata e un capriciu al materiei. O halucinatie a ei, o fabulatie, un hohot prelung rostogolit în desert... Oh, sfînta noastră materie ! Încrederea tandră că numai ea există, bulacă si răsfătată de ruga, de prosternarea noastră. Hai, materie, există ! Fii bună si retează orice gînd ce trece dincolo de tine, fă din gîndurile noastre o rigolă cu iarba tunsă la timp, nu cumva vreun smoc să ajungă să zgîrie universul..."

Numai cufundarea în materie însufleteste celelalte personaje, la fel de cerebrale si credibile, desi autorul nu încearcă să le diferentieze prin limbaj : Eugenia, partenera la fel de întortocheată ca si Paul Damian, actrită si profesoară la un Institut de teatru, Armand, pitoresc, iluzoriu si exaltat — într-o tipologie, de altfel, clasică, a „decavatului" — actor ratat de provincie dar **viveur** si filozof hedonist, Raluca, fata ingenuă si fără prejudecăti cunoscută în împrejurările de la fermă. Misterul începe însă cînd Paul Damian descoperă halucinatoriu o altă Eugenie, dezastru dedublare a unei constiinte care, ea însisi, nu se poate scinda. Într-un punct de vedere **Limita singurătății** mi mi se pare cea mai merituoasă operă de ficțiune generată de realitatea cutremurului din 1977.

Aureliu Goci

*) **Nicolae Boghian : „Limita singurătății", Editura Militară, 1989.**

ROMANUL, ÎNTRE «DOSAR» ȘI «ESEU»

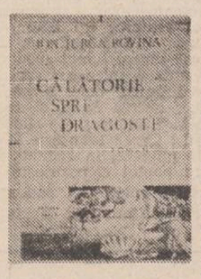

În ansamblul său, „Călătorie spre dragoste" *) de Ion Jurcă Rovina tinde a fi un roman de o modernitate compozițională de ultimă oră, condiția esențială, unitatea, fiindu-i îndeplinită ; e drept, cu o străduință care se simte. Este un colaj aleatoriu de elemente formale (scrisori, reportaj, eseu, memorialistică, jurnal etc.), majoritatea izvorite din viața sentimentală. Precumpănește jurnalul. Autorul îl numește, mai adecvat, „dosar". Aderența pieselor, dar mai ales guvernarea lor de către o „cauză" structurantă se realizează abia în final, și în oarecare măsură prin bunăvoința cititorului ; întrucît, uneori, chiar și autorul încurcă „vocile". Parantezele, semnele citării, scrierea dreaptă, cursivă, aldină, semnele de dialog sînt indicatoarele (și așa numeroase) care marchează drumul și identitatea personajelor. Altfel ele s-ar confunda deseori, din mai multe motive ; cel mai important fiind acela că tehnica de cercetare, de introspecție, le este aceeași. Adică a autorului. Se pare, de altfel, că acesta este și cel mai greu examen al unui romancier. În ceea ce privește mișcarea, romanescul, nu întîlnim planuri, perspective, ci numai puncte de vedere. Cu toate acestea se impune unitatea dintre biografie și caracter, dintre om și viață. Autorul sacrifică raportul dintre ritmul povestirii și cel al trăirilor interioare (gradația compozițională) în folosul unei abordări abrupte a problemei. Și încă ce problemă : dragostea !

Așa-zisa „acțiune" este simplă : un tînăr ziarist îi trimite unui prieten (scriitor) documentele vieții sale sentimentale (un jurnal intim și niște scrisori). Scriitorul le stabilește o ordine a sa, dictată de legile narațiunii, și le adaugă comentariile sale. Cînd și cînd, intră în dialog (imaginar și real) cu amicul său, proprietarul documentelor. Uneori „persoanele" din „dosar" devin personaje. Prind să-și expună particularitățile, să devină protagoniste. Apoi se refugiază din nou în dosar, redevenind persoane. Cel mai omenesc dintre ele este Flavia, cea care, în final, este Iubirea. Fără să vrea, descoperă „dosarul" sentimental al prietenului ei, Alexandru, un dosar destul de „încărcat", și are o singură reacție : aceea a înțelegerii semnificației sale. Un tilc etic și estetic ; același care i se impune și lectorului cărții. Ea, Flavia, este Iubirea, pentru că este mai întîi o idee, o imagine ; și este Frumusețea, pentru că este o Femeie. Omul nu a căutat, inițial, drumul către dragoste cu metodă. A trăit, pur și simplu, sau i-a observat pe alții și a aspirat instinctiv către ea. Aceasta o mărturisesc documentele. Prin ordonarea și comentarea lor, (insistăm — din rațiuni narative, literare, estetice), se deschide un „drum", o direcție spre dragoste, drum care, nu întîmplător, se confundă cu cel al Frumosului.

Întîlnim aici deseori segmente eseistice de „teorie a frumosului", dezvoltate pe raportul dintre iluzie și realitate ; amîndouă avînd cîte un capăt bine înfipt în imagine. Cu aceasta ne apropiem de concluzie, de teza autorului, ingenioasă și generoasă : descoperim tot atîta iubire pe cît imaginație avem. Ni se cuvine doar atîta fericire, cît putere avem pentru a ne-o imagina. Dincolo de acest aspect nu vom întîlni decît surogat, vulgaritate. Dovadă este mereu viul mit (imagine, moartă ca orice imagine, în plus și mineralizată de timp) al Afroditei. Este un contur atît de simplu, o schemă, încît cea mai imperceptibilă suflare de viață îl poate învia. Afrodita continuă să existe !

Ion Jurcă Rovina, un autor inteligent, din păcate prea grăbit, a reușit să treacă, uimitor de aproape, pe lîngă o carte excepțională. I-o prevedem poate în curînd.

Constant Călinescu

*) **Ion Jurcă Rovina : „Călătorie spre dragoste", Editura „Facla", 1988.**

CE-ȚI DORESC EU ȚIE, DULCE ROMÂNIE...»

● **Sub acest generic, în orașul Dorohoi, județul Botoșani, a avut loc ediția a XVI-a a „Zilelor culturii și educației socialiste". Timp de 10 zile, în întreprinderi, instituții și școli au avut loc simpozioane, expuneri, spectacole, expoziții, evocări.**

Manifestările s-au deschis cu simpozionul : „Locul și rolul creației eminesciene în cultura națională și universală" și colocviile „Septentrion", concurs de poezie și proză scurtă. Au luat parte : Dimitrie Vatamaniuc, Nicolae Dragoș, Corneliu Sturzu, Alecu Ivan Ghilia, Ion C. Rogojanu, Dumitru Tiganiuc, Dumitru Ignat, Emil Iordache, Alexandru Clenciu, Ion Murariu, Gheorghe Macarie.

Tot cu acest prilej, s-a desfășurat concursul de interpretare a poeziei, „Eminesciana", etapa orășenească, și s-a vernisat expoziția interjudețeană de artă plastică „Artur Verona".

ATITUDINI

Plus livezile din jur

Fac parte dintre persoanele cărora cărturarul Ciprian Zaharia le-a încredințat, înainte cu trei ani de apariție, lucrarea **Iosif I Mușat...** solicitîndu-le, cum însăși domnia sa afirmă, observații și sugestii. Am citit-o cu emoție și interes și, considerînd-o o lucrare fundamentală privind istoria de spirit a Moldovei (sfîrșitul secolului XIV—XVII) m-am luptat pentru apariția ei, chiar în paginile acestei reviste. După tipărire, cum era și firesc, am urmărit drumul ei în lume și am constatat, plin de bucurie, că a fost întîmpinată ca un dar mult așteptat (vezi comentariile semnate de Dan Simonescu, Dan Horia Mazilu, Dan Zamfirescu, Artur Silvestri etc.). Dincolo de observațiile critice ale acestora, pe care autorul, sînt convins, le-a reținut spre a le corecta într-o nouă și binevenită ediție, toți cei care s-au aplecat asupra acestei cărți au judecat-o și apreciat-o ca fiind o contribuție de referință la cunoașterea trecutului nostru cultural, și la așezarea într-o nouă lumină a relațiilor româno-bizantine în ultimul secol de existență a Imperiului și civilizației de pe malul Bosforului.

Descopăr însă că elogiile (doar bizantini sîntem) înalță spini în palmele celor care citesc cărțile, așezați pe marginea veninoasă a scaunului. Distinsul istoric ieșean Ștefan S. Gorovei, căruia îi port deosebit respect pentru rodnica sa activitate pe tărîmul cercetării, publică o lungă recenzie asupra cărții lui Ciprian Zaharia, în Analele Institutului de istorie și arheologie A. D. Xenopol — XXV 1988 — în care, pe lîngă observațiile de întemeiată autoritate, dă dovada că a lecturat cartea cu jungherul pe masă, bucuros să nimicească orice greșeală a autorului, plus o sută de hectare de livadă de jur împrejur. Nu vin să fac îndreptări asupra multelor observații critice din recenzia istoricului ieșean, vreau doar să arăt că uneori izbește cumplit de nedrept, mînat de o patimă pe care n-o înțeleg. Ștefan S. Gorovei scrie la un moment dat : „Autorul mai precizează (p. 8—9) că studiile mele **Aux debuts des rapports moldo-byzantins** (RRH, 3/1985, p. 133—207) și **„Un episod din «recuperarea» Bizanțului : prima «operă» a spătarului Nicolae Milescu"** (AIIAI, XXII/2, 1985, p. 441—460) i-au ajuns la cunoștință abia „după încheierea și predarea lucrării" — ceea ce nu a constituit, totuși, o piedică în folosirea rezultatelor din aceste studii (și în zeflemisirea altora...) ; ba chiar a avut d-sa și un folos în ceea ce privește informarea bibliografică : din cel de-al doilea studiu, a aflat despre dubla tipărire, în 1983 (deci cu doi ani înainte de încheierea lucrării d-sale) a copiei de la Voronet (Dragomirna) a povestirii despre icoana de la Neamțu (textul atribuit mitropolitului Gheorghe IV pentru anul 1723). De aceea, e de neînțeles „mirarea" d-sale că „se ignoră mai departe, de către cei ce s-au ocupat de chestiune, existența importantei copii de la Piatra Neamț ; dacă d-sa a putut să „ignore" timp de doi sau trei ani existența variantei de la Voronet, tipărită de două ori, în două publicații deosebite, de ce s-ar face un reproș pentru nefolosirea unui text dintr-o arhivă, semnalat abia în anii din urmă și folosit abia acum de autorul însuși (v. p. 226—229) ? !".

În pagina a 8-a a cărții sale, Ciprian Zaharia ne arată negru pe alb : „O problemă centrală abordată în lucrarea noastră era aceea a **relațiilor bizantino-române în ultimul secol de existență a Imperiului și civilizației de pe malul Bosforului.** Problema constituia cadrul istoric absolut necesar înțelegerii raporturilor bisericești între Moldova și Patriarhia Ecumenică pe timpul mitropolitului Iosif Mușat și ajunsesem la unele concluzii radical deosebite de tezele ce au dobîndit autoritate în ultimele decenii și care tind să micșoreze pînă la proporții neînsemnate legăturile românilor cu Bizanțul. Între timp problema a fost din nou ridicată, de pe poziții foarte apropiate de ale noastre, de un studiu ieșit de sub tipar înaintea lucrării de față și semnat de istoricul Ștefan S. Gorovei. Autorul acestui studiu, intitulat **Aux debuts des rapports moldo-byzantins („Revue Roumaine d'Histoire" nr. 3, iulie—septembrie 1986, pp. 183—207)** precizează că este vorba de o comunicare făcută la institutul de istorie „A. D. Xenopol" din Iași, la 8 februarie 1985. Din acest studiu am luat cunoștință că unele puncte de vedere coincid cu ale noastre, chiar dacă sînt altfel argumentate, și anume : 1. — așezarea începuturilor Mitropoliei Moldovei și ale dialogului moldo-bizantin în domnia lui Petru Mușat ; 2. — constatarea distantei în timp dintre momentul întemeierii Mitropoliei Moldovei și momentul declanșării conflictului cu Patriarhia Ecumenică (fapt care infirmă explicația tradițională a cauzelor tensiunii moldo-bizantine) și 3. — recunoașterea rolului jucat de personalitatea mitropolitului Iosif Mușat în orientarea vieții bisericești a Moldovei în directia autocefaliei. În textul din volumul colectiv citat nu am mai avut posibilitatea să valorificăm contribuțiile istoricului ieșean. O facem în forma actuală a lucrării".

Normal ar trebui să mă opresc aici, cele două citate neavînd nevoie de comentarii. Dar imi îngădui o întrebare în colțul gurii : nu cumva mînia reputatului cercetător Ștefan S. Gorovei s-a aprins ca praful de pușcă mai ales cînd a citit în paginile 235—240 ale cărții lui Ciprian Zaharia povestea paternității textului privind călătoria viitorului împărat bizantin Ioan al VIII-lea în Moldova ? Doi istorici adunați sub un singur nume — Ștefan S. Gorovei — susțin pe rînd, la distanță de vreun an, cu aceeași convingere, și parcă fără să se cunoască unul pe altul, odată că textul se constituie în prima operă a spătarului Milescu, iar a doua oară că același text este opera integrală a mitropolitului Gheorghe al IV-lea. Deci...

Fănuș Neagu

ÎNTÎLNIRILE REVISTEI „LUCEAFĂRUL" ÎN JUDEȚUL OLT

● **În zilele de 15—16 mai s-a desfășurat la Slatina prima ediție a întîlnirilor revistei „Luceafărul" în județul Olt, organizată în colaborare cu Comitetul județean Olt pentru cultură și educație socialistă și Centrul județean de îndrumare a creației. Cu acest prilej a avut loc o consfătuire a cenaclurilor literare din județ, în cadrul căreia au fost discutate problemele specifice ale activității de creație din această zonă, a fost evidențiată necesitatea întăririi contactelor cu presa literară și editurile, s-au pus bazele unei colaborări permanente între revista „Luceafărul" și creatorii din cenaclurile județului Olt. Au participat din partea „Luceafărului" Nicolae Dan Fruntelată, redactorul șef al revistei, și poetul Ion Iuga, iar din partea gazdelor Bujorel Ștefan, președintele Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, Relu Monete, directorul Centrului de îndrumare, scriitorii Nicolae Fulga, Viorel Dianu, Virgil Dumitrescu. A fost prezent Vasile Golban, instructor al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Membrii cenaclurilor literare „Balada", „Metafora", și „Segra" din Slatina, „Danubius" din Corabia, „Haralamb Lecca" din Caracal, „Alutus" din Drăgănești, „Petre Pandrea" din Bals si-au prezentat activitatea. Au citit poezie, proză si fragmente de teatru Marinela Iacob, Nicolae Zărnescu, Ion Georgescu, Mira Paring, George Nina Elian, Marian Bărăscu, Horia Dulvac, Nicolae Fulga, Paul Arețu, Elena Chițimia, Viorel Anghel, Ion Precupețu, Liliana Hinoveanu, Laurentiu Dincovici.**

În finalul manifestării s-a prezentat un microspectacol de muzică si poezie compus din recitalul „Viața în limba română" pe versurile lui Nicolae Dan Fruntelată — grupul de recitatoare al întreprinderii de produse cărbunoase Slatina, în regia lui Virgil Dumitrescu si un fragment din spectacolul „Să cînte privighetorile în grajdul de-acasă" al centrului de cultură si creatie socialistă „Cîntarea României" Caracal, în regia lui Nicolae Popa. Au citit din creatia lor poetii Ion Iuga si Nicolae Dan Fruntelată. În unul dintre numerele noastre viitoare vom reveni, în spațiul unei pagini speciale, cu prezentarea unor lucrări reprezentative ale membrilor cenaclurilor din județul Olt.

20 MAI 1989
L2

EMINESCIANA

VOCAŢIA INDEPENDENŢEI

III

Între factorii chemaţi să susţină rostul românilor în istoria universală, poetul rezervase un rol de seamă procesului economic şi aceasta pentru considerentul esenţial că adevărata libertate şi neatîrnarea economică formau „două noţiuni identice", că era cu neputinţă ca un popor să se afle emancipat politiceşte şi rămas pe o treaptă joasă pe plan economic, cînd ambele stări de lucruri se aflau în strînsă legătură, potrivit cu adevărul că „civilizaţia economică e muma celei politice".

De aici şi aprecierile pe deplin corecte că ideile de progres şi de dezvoltare economică „trebuie să fie pururea ţinta noastră pentru a ne întări înlăuntru şi a inspira încredere în afară", că organizarea muncii agricole, crearea şi apărarea muncii industriale, amîndouă de-o valoare egală, erau chemate a asigura existenţa naţională a statului în contra primejdiilor politice şi a cotropirii economice din afară, că nu trebuie ca românii să rămînă popor agricol, ci se cuvenea să devină „naţie industrială, măcar pentru trebuinţele noastre", că progresul industrial modifică succesiv ierarhia şi natura muncii, determină îmbunătăţirea structurii indeletnicirilor statului şi societăţii, substituirea puterii fizice a lucrătorilor prin una mecanică, făcînd-o să devină „din ce în ce mai intelectuală".

Asemenea aprecieri erau „zidite" pe adevăruri extrase din analiza consecinţelor convenţiei comerciale cu Austro-Ungaria care indicau că „atîrnarea economică de altădată se schimbă din nefericire în veacul nostru în exterminarea economică a aceluia căruia locul unde munceşte sau nivelul său de cultură nu-i dau aceleaşi avantaje ca **vecinului** său mai fericit..., că lucrurile iau o formă foarte ameninţătoare pentru cel economiceşte slab, pentru cel necult, cînd concurenţa e pe deplin liberă", ca şi pe încredinţarea că „condiţia civilizaţiei statului este civilizaţia economică".

De aici a detaşat, cu vădită competenţă, că activitatea economică nu se putea desfăşura fără un studiu minuţios şi o pricepere multilateral manifestată, că se cerea „a încuraja această muncă, a o diversifica, a o crea unde nu există, a da aptitudinilor naţionale libertatea de-a se aplica după soiul lor la ramuri diverse de producţiune, a aduce prin măsuri combinate înţeleptește poporul, pînă azi agricol, la diviziunea muncii, a-i da ocazia de a-şi întrebuinţa timpul liber". Cu alte cuvinte, toată grija trebuia orientată, prin dezvoltarea aptitudinilor, spre punerea în armonie a marilor interese agricole, spre promovarea şi apărarea muncii industriale, potrivit cu ceea ce intelectualii recomandau prin studierea atentă a trebuinţelor ţării, adică orientarea „spre cele două ordini de idei de-a căror soluţiune salutară atîrnă chiar existenţa patriei noastre".

Admiţînd că nu există alte remedii reale decît munca şi cultura spre împlinirea misiunii, Eminescu a întrevăzut posibilitatea poporului român ca, apropiindu-şi îndeletnicirile şi cunoştinţele altora, „să egalizeze" naţiunile economiceşte avansate. Un obiectiv al cărui succes atîrna în bună parte de o sănătoasă administraţie, care, ca oricare lucrare, trebuia să fie concretă, de valoare. Pătruns de ideea că administraţia înlătură, prin puterea pe care i-o oferă autoritatea statului, piedicile ce se opuneau dezvoltării economice şi intelectuale a României, poetul a cerut ca „mecanismul administrativ să fie mai puternic, mai puţin atîrnător de fluctuaţiuni politice".

Iată, aşadar, suma de activităţi (dezvoltarea economică, stabilitate guvernamentală, muncă productivă, implicarea omului de ştiinţă în rezolvarea problemelor majore ale statului, umplerea formelor de civilizaţie cu realităţi proprii, buna administraţie etc.) chemate să dea poporului român acel strat de cultură menit să-i sporească misiunea şi rosturile în istoria universală.

Aceasta nu era însă de ajuns, căci vreme nu se realiza o concordanţă cu un climat propice pe plan extern. Altfel spus, misiunea sau rosturile preconizate de Eminescu poporului spre a se menţine în istorie reclamau, datorită statutului internaţional al României, o chibzuinţă deosebită din partea cercurilor conducătoare. Judecata lui în această privinţă cuprinde o arie atît de largă şi profunzimi atît de nebănuite, încît o prezentare a ei în toată măreţia este cu neputinţă. O trasare a direcţiilor, unele evidente şi la ciţiva din contemporanii Luceafărului, se impune chiar în formă sumară şi aceasta cu atît mai mult cu cît multe din reflecţiile sale nu şi-au pierdut actualitatea, în pofida trecerii unui secol şi mai bine de la enunţarea lor.

Adept al principiului egalităţii între state, poetul nu a conceput în nici un chip existenţa diferenţelor de tratament, nimeni neavînd drept asupra naţiunilor, ca „nuanţe prismatice" ale omenirii, decît ele însele ; trecerea suveranităţii „în alte braţe" reprezenta o crimă. De acest adevăr, Eminescu a legat, la 6 martie 1880, şi faptul că „demnitatea morală a celui mic poate fi tot atît de însemnată ca şi a celui mare, iar a se lupta şi a muri pentru bunurile cele mai sfinte inimii omeneşti e tot atît de frumos pentru cel mic ca şi pentru cel mare". Apărînd cu argumente obiective şi subiective tratamentul de egalitate pe care-l cerea tuturor statelor mici în raporturile cu marile puteri, Eminescu precizase că demnitatea, mărimea de rang, titulatura etc. nu constituie un drept şi nu pot influenţa nicidecum decizia statelor mai mici în chestiuni internaţionale.

Apelul la continuarea politicii externe tradiţionale nu era numai al lui Eminescu. Dovadă, între alţii, că A. D. Xenopol scria în 1880 că, în condiţiile în care s-a deschis pentru români „o cale nouă şi neumblată" după războiul din 1877/1878, se impunea „să aruncăm o ochire îndărăpt pentru ca să căutăm a trage din faptele ce au hotărît pînă acum mersul istoriei noastre o îndreptare pentru viitor. Să ne gîndim bine, căci cea mai mică greşală poate să ne pierdă". Faptul era cu atît mai necesar în acel timp, cu cît evenimentele politice şi economice arătau o societate capitalistă care, prin statele cele mai dezvoltate, se îndrepta spre faza imperialistă, punînd pe direcţia luptei obiective de dominaţie şi, deci, imposibilitatea statelor mici să trăiască în pacea pentru care au luptat veacuri de-a rîndul.

În raport de misiunea românilor în istoria universală şi de vocaţia lor pentru pace, Eminescu a luat în analiză problema legăturilor cu vecinii mai mici sau mai mari ai statului. Dintru început, a preconizat în articolul din 2 noiembrie 1879, deci după cucerirea independenţei naţionale, ca substituirea imperiului otoman să aibă loc prin solidaritatea popoarelor din Balcani. Ideea de unitate a naţiunilor din zona respectivă, ridicată pînă la cea mai înaltă cotă şi folosită ca atare, trebuia întărită prin deşteptarea şi sublinierea elementelor comune, fie de conformaţie fizică şi psihică, fie întemeiate de identitatea radicalului popoarelor, a tracilor şi tracoilirilor. În acest mod „o gîntă nouă, despărţită poate după limbă, dar una în interesele ei il va substitui". Unitatea în regiunea Balcanilor — observase cu justeţe Eminescu în articolul din 25 mai 1880 — se impunea cu atît mai mult, cu cît forma zona de aspiraţii şi de mişcări contradictorii, impulsionate din afară, „primejdioase tuturor popoarelor peninsulei şi fiecăruia îndeosebi dintre ele". Cu alte cuvinte, conştiinţa gravităţii că asupra relaţiilor apăsau protectorate ascunse, cu care înţelegerea era cu mult mai grea, şi că, dacă se ajungea la pace în Balcani, vechile raporturi cordiale din secolul al XIV-lea puteau renaşte între popoarele dunărene.

Este cît se poate de sugestiv că Eminescu a îndatorat ştiinţele istorice să concureze la explicarea legăturilor ce-au existat în trecut între popoarele balcanice spre a trasa liniamentele raporturilor viitoare. Numai astfel — conchisese poetul — se putea emancipa spiritul naţiunilor respective, mergînd pe propriile picioare, nesprijinite pe amiciţii prea puternice, şi formînd „un mănunchi de forţe într-adevăr neatîrnate în afară, stăpîne pe soarta lor, libere de-a se ocupa în pace cu interesele lor materiale şi morale". Dar, înainte de a se fi ajuns la raporturi politice, se impunea — în viziunea matură a lui Eminescu — ca spiritul public din statele peninsulei „să urmeze linii convergente către un scop comun".

Deosebit de situaţia de la sud, Eminescu a pus în discuţie problema politicii externe a României cu Austro-Ungaria şi Rusia, în vecinătatea cărora se afla şi ale căror interese economice şi, mai ales, politice şi strategice se ciocneau, obligînd-o să ţină seama de „întregul şi complicatul context politic european şi zonal pentru a asigura interesele şi opţiunile statului român". La 26 august 1880, atrăsese atenţia că poziţia geografică excepţională a României ne învaţă că „una din condiţiile, de nu ale existenţei, dar ale păcii şi dezvoltării noastre liniştite, e ca să trăim în pace cu amîndoi vecinii şi să lăsăm ca echilibrul între puterile lor să fie garanţia neutralităţii noastre", că o condiţie a existenţei statului român o formau chiar tăria şi echilibrul marilor puteri vecine.

Deşi aceasta nu atenua pericolul, întreţinerea de bune relaţii cu toate marile puteri în genere, dar mai ales cu cele limitrofe, permitea României să se ferească de pericolele la care ar fi expus-o o politică aventuristă.

Problema aplicării cu înţelepciune a politicii externe, spre a nu periclita fiinţa şi rostul românilor în istorie, a interesat şi alte personalităţi ale timpului. Ţinînd cont de poziţia geografică delicată a României, aproape de aliniamentul de confruntare a marilor imperii, A. D. Xenopol, de exemplu, a fost întru totul conştient că rivalitatea dintre ţarism şi habsburgi reclama multă prudenţă şi chibzuinţă. Cînd ne gîndim că ţara noastră este obiectivul de căpetenie al marilor puteri — consemnase el în 1880 — „putem presimţi toată primejdia poziţiunei noastre, şi de cîtă ghibăcie, de cît tact politic avem nevoie pentru a nu expune peirei ţînărul nostru stat".

Altfel spus, conduita în politica externă trebuia să izvorască şi din faptul că relaţiile între marile puteri, aparent clare şi liniştite, ascundeau rivalităţi şi încercări de reconciliere şi de alianţe, aşa încît o înclinare prea pronunţată spre una din puteri ar fi pus în joc interesul naţional.

Să reţinem — ideea a fost demonstrată de istoricul Gh. Platon — că în condiţiile în care Eminescu s-a implicat în explicarea politicii externe a statului, în scopul de a susţine cel mai propice cadru pentru împlinirea misiunii românilor în istoria universală, ţara noastră nu a reprezentat doar un element pasiv, un obiect de manevră în raport cu obiectivele marilor puteri, ci, prin poziţia strategică pe care o deţinea, unde se întîlneau interesele deosebite ale celor două blocuri militare, prin întinsa graniţă comună cu cele două imperii, prin importanţa ce i-o conferea ieşirea la mare, prin calitatea de riverană a importantei căi economice şi strategice ce o forma Dunărea şi prin potenţialul economic şi militar ce statul îl deţinea, a asigurat diplomaţilor ei „o mai mare libertate de mişcare, un cîmp mai larg de acţiune". Mai mult, aceleaşi situaţii i-au îngăduit ca, în anumite momente, „să joace un rol important, să fie un factor activ în contextul politic european".

Practic, situată în aria de întretăiere a intereselor marilor puteri, România a fost implicată, cu sau fără voie, în vîrtejul evenimentelor. În 1883, anul în care Eminescu intrase în criză, România a aderat la Tripla Alianţă, orientîndu-şi politica externă în direcţia sprijinirii Puterilor Centrale, care nu vor scăpa ocazia de a obţine avantaje economice, politice şi diplomatice. Determinat şi de factorul extern, de politica activă a ţarismului în sud-estul continentului şi de izolarea trepidată a României pe arena internaţională, Tratatul secret din 1883 a dat o relativă stabilitate politicii noastre externe timp de trei decenii. Orientarea diplomaţiei Bucureştilor avusese caracter de „pură oportunitate politică" şi nu a semnificat, deşi tratatul ne interzicea orice intervenţie în favoarea românilor din monarhia dualistă, nicidecum o abandonare a idealului unităţii naţionale ; lupta a fost sprijinită pe alte căi posibile. În fapt, pe această temă, ca şi datorită războiului vamal, contradicţiile au crescut, în ciuda aderării la Tripla Alianţă.

Prin urmare, opiniile Luceafărului cu privire la rosturile românilor în istoria universală, ca aspect esenţial al preocupărilor istoriografice, dezvăluie adîncimea unor judecăţi şi intenţii de cea mai aleasă substanţă. Factorii interni şi externi se cuveneau astfel organizaţi încît să facă posibilă transformarea poporului român într-un adevărat „strat de cultură" materială şi spirituală, care să-i permită supravieţuirea la confluenta intereselor imperiilor. O misiune pe care poetul a preconizat-o ţinînd cont de necesitatea introducerii unei civilizaţii reale, de asigurarea progresului pe multiple planuri şi de vocaţia pentru pace, independenţă şi unitate naţională a poporului român.

Această latură a preocupărilor, demnă de menţionat la centenarul morţii, constituie o nouă probă în sprijinul caracterizării pe care cercetătorii au dat-o lui Eminescu, de **personalitate** pe cît de **genială**, pe atît de **complexă**, de **fenomen**, de **om deplin al culturii**, de rară apariţie în istorie.

I. Saizu

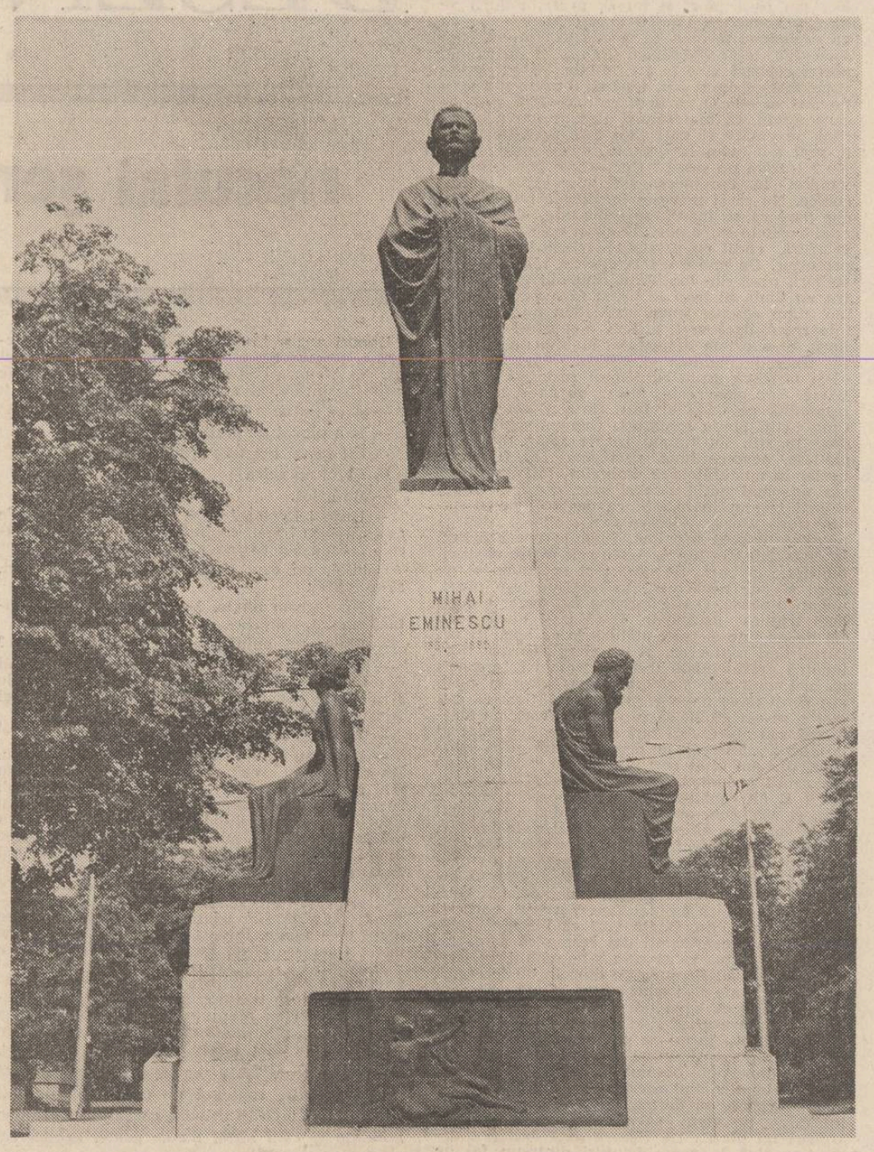

Monumentul lui Eminescu de la Iaşi (Fotografie de Mihai Cucu)

PREZENŢA POETULUI

După marile serbări culturale şi naţionale organizate la Braşov în cursul anului 1862, un grup de patrioţi români din Cernăuţi tratează cu trupa Fani Tardini problema unei stagiuni de spectacole în capitala Bucovinei. Stagiunea este perfectată şi are loc între 1 martie şi 15 mai, în 1864. La Cernăuţi mai veniseră trupe de actori poloneze, nemţeşti, italiene chiar. Evenimentul stagiunii Tardini, după cum este reflectat în presa vremii, stîrneşte un entuziasm local şi naţional puţin obişnuit, deoarece trupa Tardini este prima trupă românească în Cernăuţi, şi ea face să răsune în templul artei cuvintele limbii române. Gimnaziştii sînt animatorii însufleţiţi ai stagiunii, ei împart bilete şi iau sala cu asalt, chiar şi după pauză. Contaminat de entuziasmul care cuprinsese junimea şcolară a Cernăuţiului şi întreaga suflare românească din împrejurimi, Eminescu trăieşte cu intensitate evenimentul, vede toate spectacolele, se manifestă cu exaltare faţă de mirajul scenei şi-şi pierde urmele îndată ce actorii dispar din oraş.

După cum este demonstrat, din Cernăuţi trupa Tardini pleacă prin pasul Buzăului la Braşov, unde un comitet de iniţiativă asigură o stagiune de trei luni. Stagiunea se desfăşoară la Braşov de la 14 iunie la 25 august, stîrnind acelaşi entuziasm cultural şi naţional care înconjurase spectacolele trupei şi în capitala Bucovinei. Eminescu dispare din Cernăuţi „odată cu plecarea actorilor" şi revine acasă, în toamnă, regăsit odată cu întoarcerea trupei de actori, prin Moldova, spre Cernăuţi, unde aveau contractată cea de a doua stagiune de spectacole. Aceasta are loc de la 2 noiembrie 1864 pînă la 9 martie 1865, după care trupa se angajează într-un mare turneu de primăvară, încheiat cu trecerea munţilor în pragul verii, pentru a doua stagiune la Braşov. Biografia poetului prezintă din nou spaţii albe şi devine confuză exact pe perioada stagiunii braşovene. La întoarcerea actorilor din Transilvania poetul apare la Ipoteşti şi este angajat la Tribunalul din Botoşani, de unde pleacă precipitat, abandonîndu-şi drepturile băneşti, cîteva zile înainte de încheierea celei de a doua stagiuni cernăuţene. Toamna, reintors odată cu trupa, Eminescu este reintegrat vieţii de gimnazist cernăutean, în gazdă la bătrînul său dascăl şi părinte spiritual Aron Pumnul.

Această incursiune biografică ne dă prilejul să spunem că pentru o serie de cercetători posibilitatea prezenţei poetului la Braşov, pe timpul celor două stagiuni ale trupei Tardini — Vlădicescu (numele trupei apare cu această rescriere în urma căsătoriei celor doi actori), este incontestabilă. Alţi cercetători contestă în diferite maniere această prezenţă, prevalîndu-se în principal de faptul că pînă la ora de faţă nu s-a putut produce un document material care să pună capăt definitiv disputei. Raţionamentul este neconvingător, deoarece nu există pentru perioadele în cauză (vara 1864 şi vara 1865) nici un document material din care să rezulte că poetul s-ar fi aflat în altă parte, de pildă la Cernăuţi, la Botoşani, la Ipoteşti ori la o adresă neidentificată. Dimpotrivă, în toate aceste locuri se crede că el lipsea. Dacă am absolutiza, prin urmare, proba documentară, ar trebui să deducem că Eminescu nu se afla în verile respective nicăieri.

Pe de altă parte, argumentul documentului pro sau contra este şi el relativ. Augustin Z. N. Pop susţine că numele poetului nu figurează în actele de vamă, însă nu face dovada că ar fi parcurs actele tuturor vamelor prin care ar fi trebuit să treacă actorii în cele două turnee, iar noi avem motive să ne îndoim că i-au stat la dispoziţie toate dosarele, care trebuie să fie grupate în mai mult de zece puncte de frontieră. Nici dacă numele poetului ar lipsi, prin dovezi materiale, din toate listele de vamă nu am avea certitudinea că el însuşi lipsea, deoarece ar fi putut să se afle totuşi între însoţitorii trupei, nominalizaţi cu multe erori, dacă refuzăm să admitem că la vîrsta de 14—15 ani ar fi putut să treacă foarte simplu prin spatele baionetelor grănicereşti, deci prin vama cucului, cum a mai trecut, se crede, nu o dată în viaţă. Se cade să manifestăm circumspecţie, deci, în faţa acestui tip de judecare documentaristică, atît de necesară în general, dar în anumite cazuri lipsită de suport logic şi, pînă la urmă, lipsită de obiect.

Ipoteza prezenţei poetului în stagiunile braşovene din 1864 şi 1865 nu este chiar atît de riscantă pe cît lasă să se creadă anumiţi cercetători care o trec sub tăcere. Ea se bazează totuşi pe cîteva argumente memorialistice, deductive şi documentare. Firesţe, ele pot fi contestate, şi pot fi respinse, dar nu înainte să fi fost dislocate punct cu punct. Este cunoscut, de pildă, că ipoteza a fost avansată de Iacob Negruzzi şi a fost contestată de Constantin Vlădicescu. Primul o susţine în temeiul cunoaşterii directe şi autorizate a vieţii colaboratorului său, cel de al doilea o formulează la o vîrstă foarte înaintată, referind-o pe deasupra la o etapă a vieţii sale cînd se afla înflăcărat de iniţiativa de a fringe inima propriei sale stăpîne şi directoare de trupă, actriţa Fani Tardini. Invocînd împrejurarea spectacolului dat 20 de ani mai tîrziu de trupa Tardini — Vlădicescu, la Botoşani, în beneficiul poetului bolnav, G. Călinescu înclină să creadă că avem aici chiar o confirmare a legăturilor poetului cu actorii trupei, adîncite prin turneul transilvan.

Dar la ora de faţă a cercetării, dincolo de argumentele prin deducţie şi dincolo de afirmaţiile cuprinse în memoriile oamenilor care l-au cunoscut atunci pe poet, dar care lasă referinţe mai apropiate sau mai îndepărtate de eveniment, avem propria declaraţie a poetului, produsă în **Timpul**, în contextul polemicii cu **Românul**, unde afirmă că din al 14-lea an al vieţii şi-a cîştigat singur existenţa, pînă la 20 de ani. La 20 de ani, după cum se ştie, el pleacă la Viena, unde existenţa urmează să-i fie asigurată de tatăl său. Iar anul al 14-lea este tocmai anul ataşării sale de trupa Tardini. Or, este mai mult decît probabil că existenţa materială poetul şi-a cîştigat-o lucrînd în cadrul acestei trupe, prin urmare inclusiv în verile de care vorbim. Cîtă vreme nu poate fi produs

Ion Itu

Continuare în pag. a 6-a

LAÏS — ultima realizare poetică

II

În august 1883, M. Eminescu avea scris integral actul piesei **Laïs**. Iată ce spunea, în acest sens, ziarul „România liberă", unde poetul avea în redacţie diferiţi amici (în primul rînd pe M. Brăneanu, care conducea şi îndruma de fapt ziarul, deoarece D.A. Laurian era plecat, atunci, peste hotare !) : „Prietenul nostru M. Eminescu a scris un act în versuri, care după cîte aflăm — se va juca pe scena Teatrului Naţional în iarna asta" („România liberă", duminică şi luni 14/15 (26/27) august 1888). Iar ziarul „La Liberté roumaine", (nr. 230 Vendredi, 17/28 août, 1888) confirmă informaţia dată de „România liberă" : „Poetul Eminescu a terminat o piesă într-un act în versuri, care va fi jucată iarna aceasta pe scena Teatrului Naţional".

N. Petraşcu i-a comunicat prietenului său Duiliu Zamfirescu, aflat la Roma, marea noutate că M. Eminescu a scris o piesă în versuri. Iar Duiliu Zamfirescu, în scrisoarea sa de răspuns, trimisă cu oarecare întîrziere, se arată încîntat de vestea dată de N. Petraşcu (cam pe la 25 august 1888) : „Mă bucur din suflet de Eminescu şi aştept cu nerăbdare să citesc piesa lui. Poate natura să fie darnică şi să-i întoarcă scînteia geniului, şi cum sînt ai noştri la mărire, i s-ar putea face o viaţă liniştită şi suportabilă printr-o însărcinare care să-i convină". (I.E. Torouţiu — Studii şi documente literare, Vol. VI, Buc. 1938, p. 123).

În „România liberă" de la începutul lui septembrie 1888 (numărul de duminică 4/16 septembrie 1888), cititorii sînt informaţi precum urmează : „Drama despre care s-a vorbit că o pregăteşte poetul nostru Eminescu e definitiv terminată. Ea se va citi zilele acestea într-un cerc intim. Scena se petrece la frumoasa Laïs din Corint, şi versurile sînt rimate. Pe cîte ni se afirmă e una din cele mai bune producţii ale poetului". (Ştirea din „România liberă" va fi preluată şi de „Revista politică" din Bucovina — în nr. 18 din 1 octombrie 1888, care îşi anunţă cititorii că piesa eminesciană „e desăvîrşit finită" !).

Iar în ziarul „La Liberté roumaine" (Mardi, 6/18 Septembre 1888), se reproduce cu mai multe amănunte această ştire îmbucurătoare. „Am vorbit nu de mult de o dramă în versuri la care lucra eminentul nostru poet M. Eminescu. Aflăm astăzi că opera d-lui Eminescu este pe deplin terminată şi că poetul va face zilele astea lectura ei în prezenţa unui cerc de prieteni. Scena se petrece la frumoasa Laïs din Corint. Prietenii intimi, care au avut favoarea de a lua cunoştinţă de această nouă operă a lui M. Eminescu, ne asigură că această dramă este una din cele mai bune producţii ale poetului".

Relatările presei, menţionate mai sus, confirmă pe deplin cele scrise de Henrieta Eminescu Cornéliei Emilian, la începutul lunii septembrie 1888, venind de la Lacul Sărat la Bucureşti, Henrieta a aflat că M. Eminescu a terminat piesa începută la Botoşani ; piesa „s-a citit într-un cerc intim", care a găsit-o bună.

Vom face mai departe un scurt „popas" !

M. Eminescu a tradus piesa **Laïs**, nu la îndemnul lui N. Petraşcu, precum pretindea acesta, după moartea poetului ! Ci cu mult înainte ! El a început să lucreze la această traducere, încă la Botoşani, prin februarie-martie 1888. În august 1888, M. Eminescu a venit la N. Petraşcu cu un fragment al piesei, apoi, după puţin timp, i-a adus traducerea integrală a actului în versuri **Laïs**. M. Eminescu a venit, atunci, la N. Petraşcu cu această lucrare, după părerea noastră dintr-un motiv cu totul justificat ! N. Petraşcu fusese numit, de către Titu Maiorescu, nu de mult, membru în Comitetul teatrelor. Aducîndu-i piesa **Laïs** ca s-o vadă, M. Eminescu i-a solicitat, negreşit, sprijinul, ca piesa să fie reprezentată pe scena Teatrului Naţional !

De altfel, scrisorelele primite de la M. Eminescu în acea vreme de N. Petraşcu (şi nedatate !), te fac să ajungi la aceeaşi concluzie formulată mai sus ! Poetul îi scrie lui N. Petraşcu că lucrarea lui nefiind încă terminată : „n-am curajul s-o prezint", cînd o va termina va avea onoare : „de-a v-o prezenta" ! M. Eminescu — **Opere**, vol. 16 — 1989, p. 235). Deci, poetul scrie că **va prezenta** piesa sa **Laïs** nu lui Titu Maiorescu (precum s-a interpretat mereu), ci lui N. Petraşcu, deoarece acesta făcea parte din Comitetul teatral, şi avea, în această calitate, obligaţia de a citi şi opina asupra tuturor pieselor înaintate de diverşi autori pentru a intra în repertoriul Teatrului Naţional ! A treia scrisoare a lui M. Eminescu către N. Petraşcu, în care e vorba de o vizită ce urma s-o facă împreună la Titu Maiorescu, este anexată, în mod **impropriu**, după părerea noastră, misivelor privind piesa **Laïs**. Ea pare, mai curînd, un bilet al poetului redactat prin mai-iunie 1888, ca răspuns la propunerea lui N. Petraşcu de a-l vizita pe T. Maiorescu, pentru a-l ruga să-l sprijine în a găsi o funcţie corespunzătoare, aşa precum spera că se va întîmpla, venind la Bucureşti, acum pe cînd Titu Maiorescu era ministru al şcoalelor ! Ceea ce nu se întîmplase însă ! Rănit în sentimentele sale de afecţiune pentru „Junimea" şi mentorul ei, care nu-i invitase la dînsul ca să se intereseze de situaţia lui, deşi venise mai de mult în Capitală, M. Eminescu respinge cu demnitate propunerea lui N. Petraşcu de a-l vizita pe T. Maiorescu, vizită care, în altă situaţie l-ar fi onorat, dar care, în prezent, „pentru mii de împrejurări" nu-i putea da curs ! Şi poetul era, pe drept cuvînt, foarte descurajat, pe atunci ! Postul pe care spera că-l va căpăta la Bucureşti — se dovedise o speranţă iluzorie. Toţi amicii şi cunoscuţii săi mai apropiaţi au fost, într-un fel sau altul, „căpătuiţi" de ministrul şcoalelor ! Pînă şi Al. Macedonski „visa" să capete, de la guvernanţii timpului, un post de prefect sau, cel puţin, de inspector general al şcoalelor ! („Adevărul", nr. 8, din 24 august 1888). Şi numai lui, nenorocitul şi genialul poet M. Eminescu, nu i s-a oferit nimic care să-i convină în situaţia dată ! Cum să nu fie poetul, ca atare, „descurajat în toate privirile" şi să mai aibă încredere în sine ?! Prin urmare, la începutul lui septembrie 1888, M. Eminescu terminase traducerea piesei **Laïs**. Aducînd-o să i-o **prezinte** lui N. Petraşcu, acesta îi propune ca piesa să fie citită — aşa precum scriau unele ziare sau relata Henrieta Eminescu — într-un „cerc intim" ! D. Murărăşcu declară, fără ezitare : „Cercul **intim** amintit nu putea fi decît al „Junimii" (Op. cit. p. 241).

Opinia aceasta, susţinută de mulţi alţi cercetători, era însă complet **falsă** !

În nr. 3 de simbătă 17 septembrie, 1888, ziarul „Drepturile Omului", avînd ca prim-redactor pe Const. Mille, la care venea deseori M. Eminescu în vizită, dă o ştire, aflată desigur direct de la poet : „Comitetul teatral a citit noua dramă în versuri a d-lui M. Eminescu". Iar, peste cîteva zile, în nr. 8 de joi 22 septembrie 1888, la „Ştiri teatrale şi artistice", se indică : „**Laïs**. Acesta este numele dramei într-un act şi în versuri de M. Eminescu".

Ce rezultă din cele de mai sus ? Piesa **Laïs** n-a fost citită de M. Eminescu în cadrul unei şedinţe (fie şi intime !) a „Junimii", ci la Comitetul teatral, cam prin 14—15 septembrie 1888. Comitetul teatral era, pe atunci format din N. Petraşcu, Dimitrie Rosetti, V.A. Urechia, Anghel Demetrescu şi Ed. Wachman. Că lectura în faţa Comitetului teatral (în plenul său, sau fiind prezenţi numai cîţiva din membrii comitetului), s-a făcut, acasă, la T. Maiorescu, precum scrie N. Petraşcu, s-ar putea să fie cu totul veridic !

Lectura făcută în faţa Comitetului teatral în casa lui Titu Maiorescu, în prezenţa acestuia şi a soţiei sale, nu era, prin urmare, o şedinţă a „Junimii" ! Ca atare, Titu Maiorescu nu avea cum s-o menţioneze în acest fel în „însemnările sale zilnice", mai ales că, din punct de vedere **legal** această şedinţă constituia o încălcare a normelor obişnuite ale activităţii teatrale, deoarece Comitetul trebuia să-şi ţină şedinţe la sediul Teatrului Naţional şi nicidecum în casa ministrului şcoalelor ! Cei prezenţi au ascultat cu încîntare piesa **adusă** de Mihai Eminescu

I. Cremer

Continuare în pag. a 7-a

NON OMNIS MORIAR

Urmare din pag. I

— Atunci, ia poftește cu mine.

Au pornit amîndouă către custode.

— Domnu' Iosif, îngăduie-mi să-ţi prezint pe noua noastră colegă Natalia Negru de la Tecuci.

Iosif se rupse din preocupările sale surprins de frumuseţea colegei prezentate. Coborî de pe pupitrul lui, îi sărută mîna cu voluptate respectuoasă.

A doua zi el aşteptă încîntat pe cele două studente şi sfios întrebă pe Natalia Negru dacă este de prima dată la Bucureşti, dacă se descurcă pe arterele Capitalei, dacă ştie monumentele literare ale Capitalei. Se oferi să-i fie călăuză şi îşi dădură întîlnire în faţa Bibliotecii.

Era în 2 mai 1902. La Teatrul Naţional se urcară în tramvaiul cu cai ce străbătea dealul Filaretului către cimitirul Şerban Vodă—Bellu. Timid de felul lui i s-a adresat foarte puţin ; iar la rotonda din faţa cimitirului amintit el se încărcă de o tăcere, semn de nedesmînţit al vibraţiilor ce-l stăpîneau puternic. Cu delicateţe el îi atinse uşor braţul sting, trecură tăcuţi pe sub arcadele intrării, parcurseră prima alee din dreapta şi cu cîteva morminte înainte de zidul vechi al cimitirului Bellu—militari, apucară pe penultima alee.

Ajunseră la parcela mormîntului lui Eminescu. Vocea i s-a gîtuit pînă la muţenie. Se aplecă asupra ierbii de pe mormînt. Smulse un fir de iarbă, îl petrecu peste al patrulea deget, împleti un inel de iarbă, îl petrecu în inelarul însoţitoarei sale, zicîndu-i :

— Tu studentă, eu student. Nu vrei să ne logodim şi Meşterul cel Mare să ne fie martor?

Natalia Negru mi-a mărturisit în 1957, cînd am vizitat-o la Tecuci, la locuinţa ei de pe strada Uzinei nr. 5 :

— „Stăpînită de întrebarea lui, m-am aplecat şi eu asupra ierbii, am smuls un fir de iarbă reavănă, l-am împletit tot în chip de inel şi, înlăcrămată, i l-am pus în deget şi l-am sărutat, privind, acum înlăcrămat şi el, spre bazorelievul lui Eminescu. Păstrez ambele inele vegetale, ce-mi sînt mai scumpe decît tot ce am avut mai de preţ în viaţa mea necăjită. Am dat detaliile acestea şi domnului Cezar Petrescu".

Astăzi, din cele două inele de iarbă uscată, se păstrează numai unul la Muzeul literaturii române din Bucureşti.

De cîte ori am călătorit la Ipoteşti am fost confruntat cu un respect de sacralitate eminesciană. Localnicii sau megieşii în treburile cotidiene, fie că se îndreptau spre Bucecea, Leurda, Dorohoi sau în sens invers, către oraşul Botoşani, pe jos sau în căruţe, de unul singur sau în grup, pe timp senin, pe timp ploios sau sub bicele şuierătoare ale crivăţului dinspre răsărit, se opreau cîteva clipe la casa copilăriei lui Eminescu, îşi descopereau capetele, îşi adînceau privirile, după care, ritual mut, tonifiaţi parcă, şi continuau mersul. Am privit respectul lor şi din ceardacul monumentului literar şi de pe prispa învăţătorului Săveanu, vopsită în alb şi de la cooperativă şi din gardul Şcolii elementare ipoteşteană de azi. A fost, nu mă îndoiesc că şi este, şi-i poate privi orice pelerin de-acum şi din viitorime, o deferentă practică din imensa mitologizare a Visătorului nostru naţional universal cît i se dedică pe întreg teritoriul poporului său românesc şi al cărui imputernicit de genialitate, prin traduceri, este încă din contemporaneitatea-I şi tot astfel va rămîne în perenitate.

Ani în şir am străbătut zi de zi Grădina Cişmigiu către Şcoala post-liceală de bibliotecari, parcurgînd fostul domeniu al Schitului-Măgureanu de la intrarea prin str. Ştirbei-Vodă la Liceul „Gh. Lazăr", confruntat şi cu „Izvorul lui Eminescu" şi cu rotonda clasicilor români, străjuită la una dintre întrînduri de bustul Nemuritorului.

Eminescu a călcat în Cişmigiu ?

Într-o însemnare personală, El povesteşte o şolticărie amoroasă în Cişmigiu, parcul învecinat cu două dintre locuinţele Poetului, apropiate şi de Grădina cu casa despre care mai aminteşte astăzi o stradelă ce începe din Piaţa Kogălniceanu.

Suvenire vrednice de crezare îl atestă cînd şi cînd în splendidul parc al Bucureştiului şi pe El şi pe Veronica Micle, după mutarea acesteia la Bucureşti, dar niciodată împreună.

La „poarta" dinspre str. Ştirbei-Vodă, coborînd pe o scară largă, pietruită cu cuburi de bazalt, piciorul ajunge pămîntul în stînga aşa numitul „Izvor al lui Eminescu", la care se adapă şi vrăbiile parcului şi copiii nesăturîndu-se de apa-i rece, cristalină.

Este un izvor natural, căutat, precum la Ipoteşti vizitatorii şi pelerinii simt trebuinţa să soarbă parcă spre a prinde puteri miraculoase, o cană-două din „Fîntîna lui Eminescu", puţ cu ciutură, fundaţie obştească, a cămănarului Gheorghieş, pentru consătenii lui clăcaşi.

20 MAI 1989

sterian vicol

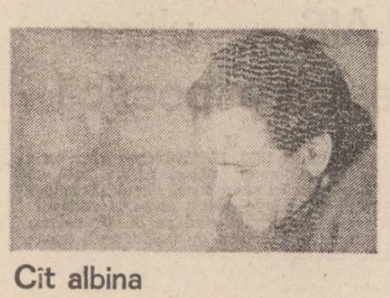

Cît albina

În amintirea ta despre mine, despre
cîntecul tristei-trestioare care-a fost,
va arde o stea cît albina pe ferestre
în propriul ei aur risipit fără rost.

Nici de la tine, de la mine, de la cine,
Poemul acesta poate fi-va străin,
Un fel de iubire, de ură ce vine
Din care-nflorind se coace-un venin.

În toate, toate se pierd și se
scufundă-n ochiul albinei ucise !

Pescărușul

Unde cad frunzele, cine mai este ?
Cît e de trist, e-o altă poveste !
Ochiul c-o lacrimă dezleagă-o aripă-a
Pescărușului căzut în iarbă, de-o clipă !

De-o sforicică de lumină
Strigătu-mi se mai anină
Nu știu cît mai este
Pînă la ultima veste,

Nici cîte aripi pe cer, nici
Fulgerul uscat ca un bici –
N-am, doamne, cum să fug
De pe propriul meu rug !

Femei la Dunăre

Ce au femeile oare
tot trecînd cu mîinele ude
pe umbra subțire a pescărușilor,
ca aduse de vînt, din eroare,
modelînd sunetul stins
al cinepii din unda Dunării ?

O, vin să-nțeapă
focul dansului prim,
pînze de corăbii să-mpletească
sub steaua polară,
legați de fluviu,
mereu să călătorim !

Colții ierbii

Trăgînd ca de o pleoapă
de marginea iernii care abia
mai foșnește peste noi,
alergăm în cimp să numărăm
colții ierbii –
Zăpezile, doamne, cîte-au fost
lănțișoare de-argint
pe gîtul femeilor iubind,
sună la porțile ferecate
ale orașului, o dată,
încă o dată, pînă ce
mugurii din păduri refuză
aripa frigului din noi,
pînă ce în cireșul din
peretele Muzeului
se urcă o mireasă !

Lebăda bolnavă

– Lui Fănuș Neagu –

Vinu-i ca o lebădă bolnavă
trecută prin geamuri de spital
cu spinul cel subțire sub aripă
demult înmugurindu-i dansul nocturn –

(În amintire mai văd un sclipăt de prund
cum lunecă pe sîngele-mi în risipire)

O, prea transparentă șoaptă
a începutului de zi
luminînd și piatra tăiată
și gura – arcuită rostire !

Chiar glonțul cel dulce
al cîntecului ei
inimii mele se-adaugă
de cînd am fost cîndva copil ;
cum luminează și luminează
vîntul din aripa lebedei
pretutindeni fiind,
spinul stelei cade ca un pumnal
pe pinza albă a femeii dormind.

Ca o lebădă bolnavă
vinul și pe-ntuneric
ne găsește !

DESEN PE CERAMICĂ

neculai șerban-părău

Uneori apare Doctorul. Cînd nu apare, întrebarea cade oarecum în gol. Ochii caută castelul de apă. Printre caii rari se ajunge la castel. Se urcă în spirală, se stringe o mină.

— A ce miroase ?

— N-a plouat de mult.

— Cît ziceai c-a tras armăsarul acela ?

— Calul nu calcă.

— Ba calcă.

— Unde-i Doctorul ? Dă binoclul ! Ce se vede acolo, negru ? Hei, copile, ce tot te-nvîrți pe-acolo ? Cine i-a dat voie ? Ia vino-ncoace !

Copilul, un copil înalt, cu fața numai ochi, se-apropie :

— Nu făceam nimic. Mă uitam cum se piaptănă un cal.

— Spune tot, puiule, ce tot te-nvîrți pe-acolo ?

— Caii fug repede pentru că sînt pieptănați din față-n spate. Așa să-mi perii și eu hainele și părul și genele și sprîncenele și lacrimile și iarba pe care calcă mama.

— Acesta-i unul dintre copiii orfani ?

— Doctorul spune că nici un copil nu-i orfan. Eu știu că nu trebuie să mănînc nimic. Să fiu mai ușor. La început nu-i voie să te sui pe cal, fugi numai pe lîngă crupa lui. Cînd ne obișnuim unul cu mirosul celuilalt, cînd ne facem potrivit de înalți unul cu altul, ne suie Doctorul pe alese în șa. Pe fete le pregătește pentru sulky. Ele pot fi cît de mari și de frumoase, la trap nu contează. Pot conduce cursa și gravide. Caii, spune Doctorul, nu observă. Ei sînt delicați. Noi, băieții, trebuie să fim ușori. Și dacă sîntem prea ușori nu-i nimic. Pune Doctorul în șei pinioane de la tractoare și ne face egali. Totul e să fim pieptănați. Și înalți. Nici nu-i voie și nici nu-i frumos să fie calul înalt și slujitorul lui, călărețul, să fie un bicisnic. Slujitorul, înaintea tribunei, stă în șa drept, cu o mînă la inima sa și cu un picior la inima stăpînului. Cei mai buni jochei știu cînd inimile bat la fel și atunci, asalt ! Din toată înălțimea sa, slujitorul își mută ochii la ceafă, contează pe ochii calului. Caii trebuie să alerge în spinare cu slujitori egali în greutate și cum altfel nu se poate, egalizarea, v-am mai spus, se face încărcînd șaua cu greutăți. Pinioanele de tractor sînt cele mai bune. Este de unde alege. Nu vedeți ? Peste tot, numai tractoare. Mama nici nu poate rosti corect cuvîntul tractor. Tot nu se supără nimeni. Pe la noi, pe la geam, cînd vin noaptea stafiile cailor, totdeauna vedem tractoare. Părinții dumneavoastră nu se fac stafii ? Vedeți ? La fel se fac și caii noștri. Zilele trecute, mama fetelor de colo, nu le vedeți, cum să le vedeți, dacă se-ascund ? Mama lor s-a măritat. E mare păcat să te măriți înainte de a fi trecut șapte ani de la moartea bărbatului dinainte. Dar ea a făcut-o. În fiecare noapte el vine și-o chinuiește. Stafia lui este tot un tractor portocaliu. În rest n-ar fi mare pagubă. Schimbul nici nu s-a simțit. Atît doar că eu mă-nvîrt pe-aici, că mai sînt cîțiva cai vii și eu vreau să-nvăț pieptănatul. Pieptănatul cailor este ciclul întîi. În alt ciclu înveți bătaia inimii calului. În altul, dacă ești destul de înalt, te încearcă Doctorul pe cal. Trebuie numaidecît să fie frumos cuplul. Mama l-a zgîriat pe ochi pe Doctor zilele trecute : „De ce lași să ne-mpuște caii ?“ „Nu știu, bănuiesc numai, cred că nu-s destul de înalți. S-ar putea să fie adevărat, că noi, spunea Doctorul, vom crește înalți și ce să facem cu cai bicisnici ? Și fetele care nu cresc destul, le încîntă Doctorul să-și lase coadă de cal și să-nvețe să-mpletească din lînă moale valtrapuri pentru glezne. Mă iertați că nu intru la dumneavoastră în turn, dar sînt murdar pe picioare de sînge de cal. M-am înnămolit cînd am traversat. N-a încăput tot sîngele în curți și s-a scurs în afară. S-a făcut noroi roșietic. Două zile de soare și se usucă dacă nu se face prea repede o nouă împușcare. Ar fi bine să nu se facă. Nu pot trece tractoarele spre cimp. De-atîta sînge de cal scurs în drum, tractoarele patinează. Ele nu pot sta prea mult fără să lucreze. Oamenii care lucrează cîntînd cu ele, trebuie să facă ceva. Și, spunea Doctorul, altă meserie nu știu. Ar trebui, cîte n-ar trebui, dar ei dacă nu știu decît să mîne tractorul ? Așa că ar trebui să se usuce odată drumurile de sînge, să nu patineze tractoarele. Nu prea știu să vorbesc, eu sînt abia în ciclul întîi. De-aceea ați adormit.

— N-am adormit, băiete. Unde-i doctorul ?

— Nu-i nimic, v-ați speriat. Ați ațipit și v-ați speriat. Aer tare, ați ațipit. Nu este nici un băiat prin apropiere. Unde-i Doctorul ? Îl căutăm cu toții. A, iată un băiat pe-aproape. Băiete, nu l-ai văzut pe Doctor ?

— Cum să nu ? Este cu doamna Ruxandra, la pas.

★

— E-adevărat că v-a intrat un elicopter în farmacie ?

— Cum, nu știți ?

Lumea ascultă molcom și nu pune mare preț pe spusele farmacistului Ioan. Oamenii mai au cîte un suferind acasă și farmacistul le mai spune una, alta : „să vi se facă gemenii mari și tari și lați în umeri ca florile“ sau „mîine primesc flori albe de cais, de mers la vînătoare ; în loc de alice.“ Parcă nu mai pare doctoria atît de importantă. Sau amară...

— Ieri am pierdut. Toate tribunele am pierdut. De fapt eu n-am vrut să pariez. M-am dus să-mi adjudec șaua lui Nestor. Nestor care fugea cu nepotul meu. Șaua calului cîștigător. Știți bine, șaua cîștigătorului se pune la licitație. N-a cîștigat-o nimeni. Nici n-avea cum. Nu mai sînt rasele dinainte... Păi, o cursă de arabi, de pur sînge englez, de ghidrani...

— De nonius, de huțuli, de lipițani...

— Da, toate tribunele am pierdut.

Erau cu pene caii, cu pene albe în coame. Au venit alergătorii și s-au plecat în fața noastră. Caii erau frumoși, înalți, ce călcătură, jocheii erau blonzi și erau înalți și aveau obrazul plin de puf. Sub toți scîrțiia iarba. Ardea carnea pe cai, slujitorii, alergătorii adică, jos din șei, îngenunchiaseră și caii îngenunchiaseră în iarba mov, să-i acopere mai bine uralele noastre de îndemn. Cum așa cai înalți nu se mai văzuseră și nici jochei înalți și ușori, toți ne-am grăbit în tribune. Pariurile s-au făcut alandala. Curgea lumea puhoi, s-au adus în pripă sumedenie de practicabile. Umbrele și binocluri călcate... Mulți n-au avut loc, au stat pe lîngă parapete, atîrnați. Mamele cu sugari în brațe nici n-au fost primite. Nu mai știu cîte serii au fost. Finala s-a alergat pe pista pur și simplu arată. Ce spun eu finala, seriile, fiecare din ele era mai mult o paradă. Cît de înalți erau, se făcuseră cerc așternut, ușor înclinat la turnante și jocheii erau arc făcuți, săltați din șei. Ultima linie dreaptă, de fiecare dată, dar de fiecare dată, s-a alergat grupat, crupă la crupă, jocheii pulpă la pulpă. Așa cum ni s-a spus, așa cum ne-a asigurat Doctorul, cravașele n-au fost folosite. Nu aveau rost. Nu mai era loc pentru

Sculpturi în lemn de Petre Arnăutu

Gînd tîrziu

Urmare din pag. 1

căderam dureros odată cu piatra aceea de prund, în bolovanul mai mare pe care l-aș fi smuls gravitației, iarăși și iarăși... Și piatra creștea la loc.

.. Gustam atunci din cireșele cerului fraged ca lemnul geluit al teiului din tulnic, gustam atunci din cireșele abia atinse de mușcătura luminii celei tinere din primăvară, trebuie că-mi eram ființa acelui „băiet(ce)păduri cutreieram“...

Cînd întîmplarea făcu să găsesc un bruș de cărticică pusă de maica sus, pe poliță și-nvelită în ziar, pe care ziar Moșul scrisese cu chimic „Eminescu“.

Am deschis cartea și nu mi-oi uita cîte zile-oi avea prima poezie de care mi-a fost rușine cu drag ca de primul sărut :

„Din copaci fără de număr
es copii cu șoimi pe umăr
și copile multe ese
cu-a lor mînece sumese
și pe umerele goale
poartă donițe și oale...“.

Iar din donițele mele parcă izvorau stelele, așa cum le văzusem într-o noapte prin acoperișul zburătăcit al culei... Și s-a-ndurat întîmplarea că în caietul de compuneri, bacii au prins să zică și zicerea ieșise sub plaivazul meu, ea era pentru mine celălalt, cu totul alt înțeles al căderii în sine a pietrei, hieroglifă a zborului, o descorporare, pot zice, pentru a intra neprihănită, cum va fi fost și-n imaterialitatea ei temuta vîlvă a bătăi de aur...

Au trecut ani, eram de-acum mare și-aveam sentimentul cert uneori că mersul meu e mai straniu pe pămînt. Exact acum zece ani am mers la Ipotești Lui, în excursie cu dascălul meu de românească, elinească și latinească. Nu știu cum am pătruns în sanctuar, nu știu cum m-au privit Ipoteștii, înghețasem, eu, moțoaica, acolo, asta țin minte : înghețasem. Și-am vrut să-i las ceva, Lui, să-i dăruiesc ceva și priveam cu părere de rău mîinile mele goale, sperioase, cu ochii furișați spre dascăl. Și am ieșit și am legat de-un pom din grădina lui panglica (primbura) mea albă de elevă, numind-o, de atunci, solia de pace pe care am purtat-o din Apusenii mei, în sanctuarul Lui, la Ipotești.

Îndrăznesc a crede că semnificația acelei flamure albe stăruie și că în lume nu e tîrziu.

teatru

«Maidanul cu dragoste»

● Ultima premieră a Teatrului Mic aduce în scenă pitorescul și patetismul citorva dintre personajele lui G. M. Zamfirescu din romanul „Maidanul cu dragoste“, constituindu-le drept fundal de epocă și argument pentru tragedia trioului Nastasia — Luca — Vulpașin din piesa aceluiași autor, „Domnișoara Nastasia“. Grigore Gonța — semnatar al versiunii scenice și al regiei — urmărește, în paralel, evoluția celor mai diferențiate tipuri umane corelîndu-le după principiul destinului lor comun — la marginea societății — după principiul lipsei lor de perspectivă, al condiției lor de limită psihologică între viață și moarte.

Farmecul adevăratelor cîntece de periferie — de pe vremea Mariei Tănase, a lui Zavaidoc — în interpretarea discretă, sensibilă a maestrului violonist Ion Vlad, a acordeonistului Ioan Dumitrescu, a țambalagiului Șerban Valeriu, ne introduce în atmosfera și starea de spirit a vremurilor în care se petrece acțiunea.

Gore cel bolovănos — Papil Panduru, Safta plină de nuri — Monica Ghiuță, provocatoarele Paraschiva — Adriana Șchiopu și Niculina — Liliana Ceterchi, Nedu — Anton Dan, Tino — Petre Moraru, Stîrcu cel cochet și alunecos în priviri — Ioan Chelaru, șerpuitoarea Maro rizînd cu insolență — Simona Măicănescu, intrigantul Ionel-Florin Călinescu, Salomia cea lascivă — Doina Tamaș, Fane, tipul amantului sigur de șarmul lui — Nicolae Dinică, Vulpașin — victima iubirii unice, fatale — Gheorghe Visu sînt cu toții oamenii sentimentelor primare, cu sufletul colțuros, scrîșnind de dragoste sau de ură, înfiorîndu-se cu patimă de căderile și adierile sufletului.

Visătorul Luca — Dan Puric, o Nastasia dreaptă, apărîndu-și propria morală — Rodica Negrea, Ivan — adeptul autenticității și al logicii sentimentelor — Iuliu Popescu, bătrînul Sorcovă, pendulînd între caritate și dragoste — Sorin Medeleni fac parte din aceeași lume, numai că aspirația lor de depășire a limitelor morale și sociale ale periferiei se însoțește cu candoarea, cu curățenia interioară, cu credința nestrămutată în unicitatea sentimentului de dragoste, în adevărul dorit și apărat de ei cu înverșunarea celor ce nu pot accepta duplicitatea compromisului. În raport cu firescul și liniștea netulburată a acestui Luca, Gonța îl umanizează pe Vulpașin. Eroul celor șapte mahalale — impunînd, pînă acum, prin aspectul său fizic — domină aici prin tărie de caracter, prin neînduplecare, prin durerea neîmpăcării cu ideea unei iubiri imposibile. Vulpașinul lui Visu este numai ochi tulburați și glas distorsionat, îmblînzind un chip de piatră. El nu mai este înrăitul ci victima. Calea între împlinirea și eșecul în dragoste nu poate fi decît moartea. Soluția imposibilă îl duce pe Vulpașin la crimă, iar pe Nastasia la sinucidere. Pe voalul de mireasă — moralmente compromis — al Nastasiei, Gonța amplasează cearta și hîrjoana Paraschivei cu Ionel. Puritatea unei ființe nu poate fi apărată nici prin moartea ei, totul e murdărît prin respirația păcatului, prezent la tot pasul.

Nastasia Rodicăi Negrea este aspră. Glasul gîjîit și suflul sincopat îi dau aerul de a fi mereu în aceeași alertă, egală cu sine însăși, în toate momentele. Într-o apariție scurtă, Florin Călinescu construiește un Ionel tăios, dur, rău. Coca Bloos creionează o vecină uscată, curioasă, clevetitoare și hapsînă. Un Stîrcu interesant, cu privire iscoditoare, condus de o agitație lăuntrică, aduce în prim-plan Ioan Chelaru. Un Ivan duios, sentimental, tînjind în tăceri și priviri dureroase, după frumusețea grecoaicei Maro, se reliefează prin Iuliu Popescu.

Mizînd mai mult pe caracterizarea personajelor prin izolarea de grup a individului, decît prin integrarea lui în colectivul periferiei, spectacolul **Maidanul cu dragoste** este o reușită prin faptul că nu cade nici o clipă pe panta ridicolului, a vulgarizării sau a desuetudinii.

Nicoleta Gherghel

film

«O vară cu Mara»

● Tematica generoasă inspirată din viața satului românesc contemporan a atras, pe bună dreptate, atenția multor cineaști, tentați să îmbrace în imagini convingătoare relații umane și conflicte încărcate de substanță filosofică și morală.

Scenaristul **Radu Aneste Petrescu** și regizorul **George Cornea**, autorii recentei premiere (producție a Casei de filme Cinci) **O vară cu Mara** ne oferă un crîmpei din viața unei familii de dulgheri maramureșeni chemați într-o vară fierbinte să construiască sălașe pentru vitele unei cooperative agricole din Bărăgan. Lumea pestriță, grăbită, repezită, agitată a satului de cîmpie surprins în momentele efortu-rilor maxime ale bătăliei pentru recoltă este opusă micului grup uman, ce impune respect prin forța și rigoarea spiritualității maramureșene, care prin trecerea ei nu lasă în urmă doar amintirea unui ajutor competent, ci și mărturia unei străvechi vetre de cultură ai cărei reprezentanți, muncitori și artiști în același timp, sînt deopotrivă sensibili și înțelepți.

Contactul caracterelor umane, uneori radical opuse pe coordonatele unor atitudini sau reacții spontane, complementare în plan profesional, accentuează parțial valori morale și luminează întîmplări mai mult sau mai puțin importante în economia filmului. Trăsăturile distincte de spirit și temperament ale personajelor nu nasc conflicte ireductibile, povestea de dragoste schițată doar într-o cheie vag comică are un sfîrșit fericit, previzibil și artificial, iar majoritatea adevărurilor rostite sau subînțelese ar fi putut face cu mai mult folos obiectul unui bun film documentar.

Situațiile minore, fără reflexe dramaturgice în țesătura de relații umane devin principale într-o viziune cinematografică inconsistentă, în care șabloanele devin supărătoare, umorul fiind cu avariție drămuit, iar aparențele unei posibile și perfect normale comedii fiind rapid reprimate de abundența de situații convenționale, de tonul didactic, complet neinspirat. Timidele încercări de a mai înviora atmosfera filmului aparțin actorilor, care încearcă fiecare pe măsura posibilităților, și nu toți reușesc, să ofere un moment de destindere autentică prin replica și gestul unor personaje a căror principală calitate pare a fi o maximă candoare, vecină cu puerilismul.

Decorative rămîn și elementele etnografice, de folclor, detalii care abil exploatate ar fi putut servi măcar intențiile scenaristului.

Fără a face o investigație analitică mai profundă a spațiului rural contemporan, regizorul **George Cornea** mizează mai ales pe elemente pitorești de proastă calitate, fără a încerca să individualizeze relațiile normale ale lumii rurale cu autentica ei bogăție spirituală.

Ce rămîne din acest film ce poate fi doar cu indulgență calificat drept agreabil ? O imagine frumoasă semnată de **Alexandru Întorsureanu**, cîteva apariții actoricești din rîndul cărora se detașează **Ilarion Ciobanu**, insuflînd cu măsură și umor un impunător cap de familie, autoritar și drept, calm și înțelept, și cîteva intenții frumoase neacoperite însă de substanța artistică a peliculei.

În filmul **O vară cu Mara** mai evoluează **Teodora Mareș** și **Lucian Nuță**, protagoniștii idilei la țară, **Mircea Diaconu**, conturînd un personaj voluntar și cam lipsit de umor, **Sebastian Papaiani**, în nota ultimelor apariții, **Maria Rotaru, Andrei Bursaci, Rodica Horobeț, Florin Tănase, Vasile Filipescu, Mihai Bica.** În concluzie, recentul film semnat de **George Cornea** reprezintă încă o ocazie ratată de a pătrunde cu instrumentele artei autentice și necesara inspirație artistică în universul atît de bogat în semnificații și perspective al satului românesc din zilele noastre.

Călin Stănculescu

minuirea lor. Jocheii își lipiseră obrazul de coama cailor. Cravașa era, cum și-au dat seama mai toți cunoscătorii, o șoaptă sau o respirație gîfîită la timpla calului. Toți șopteau pe stînga. Între serii s-a așteptat mai mult ca altădată. Cîștigătorul se hotăra, toți au văzut că nu se putea altfel, se hotăra la sorți. Soarta, sorții, sorții da, sorții pot alege. Atunci de ce s-a mai alergat, întrebau unii, ăsta-i aranjament curat, țipau alții. Finala, hohoteau cam gălăgios niște fete, se va ține între cuplurile cu jocheii cei mai înalți. Între cei care au ajuns cel mai aproape cu gura de timpla calului. Ba nu, strigau niște ofițeri în civil, dumneavoastră sînteți niște visătoare, are importanță probabil și asta, dar ce contează este lungimea picioarelor de la trenul posterior. Sau felul cum abordează copita iarba. Contează, contează, contează, contează... Dumnealor au dreptate. Ce poți șopti la urechea unui cal în goana asta ? Aici e de alergat, domnișoarelor. Contează numai armonia cuplului. În seria în care a alergat nepotul meu, a cîștigat contopirea dintre un șarg înalt, foarte înalt, pe numele lui Siret, fiul lui Ioan cel nou, și un jocheu brunet, să fi avut împreună, eu știu, poate douăzeci de ani. S-au aliniat la finală cu mers lenes, gînditor, ureche la ureche și, nu mi s-a părut, cînd să-ncalece, șargul s-a lăsat din genunchi o idee mai jos. Și-a întors capul să-și vadă încă o dată călărețul și apoi s-a văzut fumul de la impușcătura de start. „Mai repede, Siret, mai repede, mai repede, băiatule !“ Pariurile din serii erau date peste cap. Pentru finală, acum, conta pur și simplu norocul. A fost o finală lentă. Pista era desfundată și caii se menajau între ei să nu-și arunce pămînt din potcoavă pe luciul sudorii vecinului sau pe costumul jocheului din cuplul concurent. Nu mai ploua de mult, ieșise chiar soarele, caii fugeau uitîndu-se pe sus, jocheii chiar dacă țineau mîna dreaptă în sus, mă și enervau, lumea voia cursa și ăștia se uitau la cer sau la soare. Ultima linie dreaptă a fost ceva mai palpitantă. Toate opt cuplurile, parcă atunci își dăduseră seama că de fapt sînt în întrecere. Astăzi urma să se dea cîștigătorul, dar s-a anulat. Tragerea la sorți a fost sau nelămuritoare sau poate nici nu s-a tras la sorți. Erau opt grupuri de statui ecvestre în goană, atunci aduse la viață, la mers dezordonat adică. Toate opt cuplurile, senzațional, au ajuns odată la linie, erau topite de încintare. Caii fornăiau moale și-și întindeau boturile ude unii altora, dădeau din cap, cite unul își privea fugar potcoavele. Noi, tribunele și pariurile noastre nici nu contam. Jocheii se îmbrățișau între ei, își schimbau numerele, lumea comenta sau se certa și nimeni, domnule, absolut nimeni nu se hotăra să plece. A, a mai fost ceva. S-au adus citeva practicabile pe iarbă, citeva microfoane, am crezut că e vorba de premiere, dar nu. Au intrat toți concurenții, s-au aliniat destul de neglijent, a intrat o armată de oficiali, toți guralivi, dădeau din mîini, unii se felicitau sau poate dădeau mîna din obișnuință. Fetele din spate vorbeau tare. Ofițerii făceau pe nemulțumiții. Așa cum vă spuneam, n-a fost vorba de comunicarea sau premierea cîștigătorului. A venit cineva cu șapcă de jocheu, nepotrivită, dar așa se obișnuiește, omul era scund și șapca îl făcea și mai scund. Microfoanele, ca de obicei, n-au funcționat. Am înțeles pe bucăți sau greșit, nu-mi dau seama, în esență trebuie să fi fost cam așa, că am asistat la o cursă, nu, nu-i vorba de o rasă nouă, este vorba de o selecție ambițios condusă. De fapt nu s-a spus așa, așa a înțeles lumea. Sigur că desființarea cravașei este un lucru neobișnuit, interesant, să mai vedem, dar la curse jocheii înalți sînt complet nepotriviți. Finala a fost un eșec sau, în orice caz, ceva ce nu se cade la o cursă de galop. Toți caii sînt frumoși și vor fi menținuți și răspinditi, vom face o țară de cai înalți. S-a văzut, ce mai, s-a văzut și cite ceva nou, o notăm ca propunere, alergarea în bloc, nimeni n-a încercat să se evidențieze. Fiecare cuplu însă luat separat, sigur, bravo, iată dragostea jocheilor înalți pentru animalul angajat în cursă. Cel mai bine ei, jocheii înalți, s-ar potrivi la grajd, scuzați-mă, la salon. Ei știu cel mai bine cum se fată un minz din generația asta înaltă și aproape perfectă. Ei știu cum se educă un cal pentru curse. La conducerea în cursă însă, și pe bună dreptate, trebuie jochei ușori. Și asta, iar e adevărat, ce mare lucru e să schimbi jocheii, caii însă trebuie răspinditi. Toată lumea, pe drept nemulțumită de finală, se gîndea sau nu se gîndea, dar striga că n-ar fi rău să fie schimbați jocheii. Nici la grajduri, la saloane adică, să nu mai fie nimeni din jocheii aceia înalți. Să fie schimbați de peste tot. Numai fetele acelea, Doamne, că nimeni nu le-auzea, nu mai strigau, șopteau numai, hai Siret, mai repede, băiatule, dădeau a se-nțelege că un cuplu de galop ar trebui să fie dintr-un cal înalt și un jocheu înalt. Și erau și cu albastru fardate și vorbeau șoptit și vulgar.

Lumea începuse să plece cînd a fost strigat Doctorul.

— Unde-i Doctorul ?

— Chiar, unde-i Doctorul ?

— He, hei, dac-ați ști voi unde-i Doctorul !...

Dar cine mai pune preț pe spusele farmacistului.

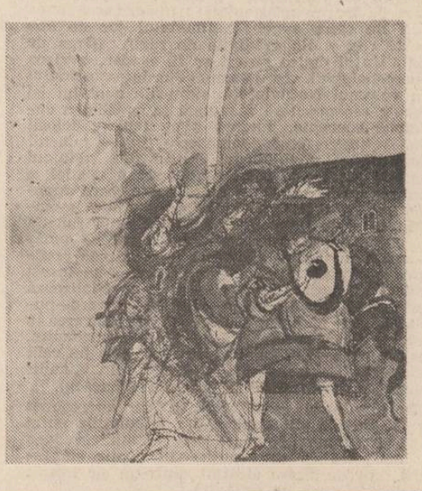

Șase descîntece

vasile rebreanu

MUȘCĂTURĂ DE LUNĂ

Cineva urlă, ca vadurile noaptea, eu sînt în cabana aceasta, în munți ; sînt singură, departe și jos e orașul. Cineva a venit aici, a intrat, e lîngă mine. Cineva mă plămădește, cum se plămădește inima, cum se plămădește bradul în munți, cum se plămădește fagurele, cum se plămădește măru-n mărării. Poate a umblat din casă în casă și la toate fetele a găsit ușile încuiate, ferestrele astupate, focurile învelite, coșurile acoperite. Numai la mine a găsit deschis. Și-a intrat.

— Cine-i ?

— Dorule, cal roșu, tu ești ?

— Și ești aici. Născutule din balele sfintelor.

— Ești gol ca o coasă.

— Pe gura cămășii mele te vîră.

— La inimă te așează !

— Străpunge-mă !

— Așa !

— Sapă-mă !

Și mă sapă ca un ocnaș ocna. Și mi-e bine.

Luna intră în mine. Mă latră. Mă mușcă. Cu mușcătură fierbinte, cu mușcătură ascuțită. Cu mușcătură turbată. Mă mușcă, mă apasă pe gură.

Și vîntul bate și griul cade, și codrul se încheie.

VRĂJMAȘILOR NOȘTRI

(CÎND INTRĂ ÎN SAT)

Mă sculasem într-o sfîntă zi de dimineață, m-am sculat și m-am spălat, afară am ieșit și m-am uitat în tuspatru cornuri de lume, mare grozăvie am văzut și am auzit : așa veneau nouăzeci și nouă de izbitori cu izbitoaicele lor, nouăzeci și nouă de spurcoi cu spurcoaice ! Așa veneau : din palme bătînd, ca niște cai tropăind, ca mițele miorlăind, ca niște ciini bătînd, mare grozăvie făcînd. Eu, cînd i-am văzut, de grabă am apucat acest topor lat, brăzdat, de nouăzeci și nouă de meșteri lucrat și i-am oprit : aho, ho, ho, vrăjmașilor, ce faceți așa de mare grozăvie asupra satului meu ? Ce căutați pe la noi ? Duceți-vă înapoi de unde ați venit, la voitorii noștri de rău, că eu nici nu-i știu, nici nu-i cunosc ; dar voi bine-i știți și-i cunoașteți : pe ușă să le tăbăriți, pe hoarnă să vă izbiți. Și dacă nu-ți asculta, în ceasul ăsta, în sara asta, eu bani voi dărui-vă, ca să luați pîine din tejghea de la dugheană și rachiu de la crișmă, din pivniță, să luați, să vă veseliți, pe la noi să nu veniți, că noi degrabă vom lua funia clopotului și vă vom lega, împrejurul satului vă vom purta și inima vi s-a sfărîma. De voi n-o să se aleagă nimica, iar de noi are să fie bine, ori în cită vreme.

DE SUPĂRARE

Motto :

Supărare, supărare,
De te-aș prinde pe-o cărare
Te-aș distruge-n drumul mare
Ca să scap de intristare,
Of !

(Cintec lăutăresc)

Rică, mirică, din cer pică, zboară fără aripi, se așează pe un copac fără frunze, vení o fată fără picioare și fără buze, fără dinți, fără gură și mîncă pasărea.

Pasăre fără aripi, un orb te văzu, un ciung te luă și fără gură te mîncă.

Ce vii cu gura căscată, să îmbuci din mine ? Nu ți-e frică, supărare, că oi pune trei cotei bodei și te-or prinde fără picioare și te-or tăia fără cuțit și te-or frige fără foc și te-or minca fără gură ? Ce vii neagră ca păcura și verde ca iedera ?

Stricurană, capră neagră, în munte negru te suișî. Vînătorii negri se luară cu puști negre. Și o împușcară. La casă neagră o duseră, în oală neagră o băgară, cu sare neagră o sărară, cu apă neagră o umplură, la foc negru o fierseră, în strachină neagră o puseră, la masă neagră o aduseră, cu guri negre o mîncară.

Atunci să mai vină supărarea cînd luna în cer, lupu în pădure și piatra în baltă se vor întîlni ca frați, cînd vor vorbi și vor da bună ziua și cînd vor minca și vor bea la un loc.

Atunci și nici atunci !

Să-i fie descîntecul de leac. Și la baba colac.

DE AMUȚIREA DUȘMANULUI DE ȚARĂ

Pelin tare și mai tare, să-mi aduci lucru vrăjmășesc în cale. Ce leg și cu ochii, nu văd ? Gîndul dușmanului de țară îl legai, îl legai, îl ferecai, îl amuții. Îl împietrii.

Și îl încremenii.

Să nu mai aibă gînd, gură căscată și limbă ridicată. Să se potolească și să muștească, cum se potolește steaua în cer, oaia în staul, porcii în strat, vitele în sat.

Și el să rămîie în seamă nebăgat, ca un sac vărgat, pe un gard aruncat.

Și el la gard legat.

ÎNDRĂGOSTITUL

Se sculă un român mare minunat, luă o secure mare minunată, se duse într-o pădure mare minunată, tăie o tufană mare minunată, o duse pe o cîmpie minunată, împlintă tufana minunată, adună apoi o herghelie de iepe minunată, mulse laptele, îl duse în tîrg minunat și-l vîndu. După ce a primit bani minunați, se duse la munțele pustiu, unde toporul nu toie, unde cocoșul nu cîntă, unde colbul nu se ridică, unde nu se coace pîine. Acolo se duse acest român minunat, să-și ducă banii săi minunați. Acolo intră în dughiana minunată și cumpără vin minunat și chemă uricul și necazul și pustiirea și dușmănia. Care cum veniră, plesniră ; care cum gustară, crăpară.

Și cînd sosi în Cîmpia mare minunată, Tufana nu mai era, era o fată minunată și acest român nu se mai vîndecă de boala lui minunată.

DE DRAGOSTE

Stai, dragoste, nu junghia, că eu te-am crescut : cu plugul te-am arat, cu grapa te-am grăpat, în copitele cailor te-am călcat, ai răsărit și ai odrăslit și te-am cules și te-am pus în baltă și te-am topit. Pe meliță te-am melițat, pe ragilă te-am rägelit, cu piepten te-am pieptănat, în furcă te-am legat, cu rășchitor te-am rășchiat, pe virtelniță te-am depănat, pe urzoi te-am urzit, pe sul te-am învirtit, prin spată te-am dat, cu vatala te-am bătut, în ciubăr te-am fiert, pe iarbă te-am întins, cu foarfecele te-am croit, cu acul te-am cusut. Și acum te îmbrac. Dragoste, cămașă albă, blestemule !

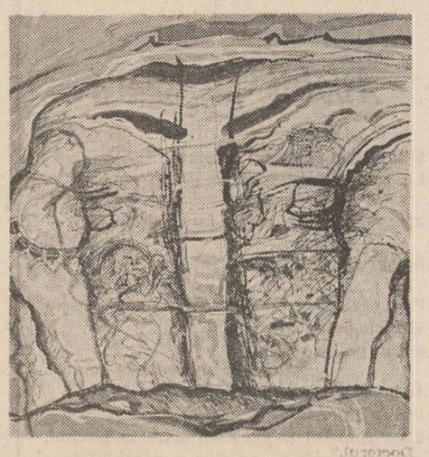

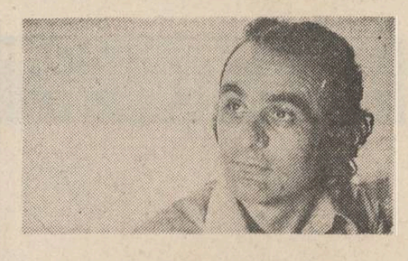

george dumitru

La arini

Loc de casă la arini,
lîngă neamuri și vecini,
iar mai sus, între livezi,
cerul, cît mai poți să-l vezi,
răsturnat pe-un deal cu stini
se adună din fîntini.

Mi l-au dat bătrînii mei,
cu povață și temei,
să ridic din temelie
casă pentru veșnicie
și-n putere, la soroc
s-aduc locului noroc.

Doar florile

mamei mele, MARIA

Nu mă mai chemi să-mi dai cireși de mai
Și să mă lași desculț prin iarbă,
Și orbi sînt ochii mei și fără grai
Și-amiaza zilei este oarbă.

Doar florile au mai rămas în glastră,
Să-ntoarcă pașii tăi bătrîni
Din negură, spre marginea albastră
A visului, cu lacrimi și fîntini.

Noapte de colind

Vin ploile, o stea flămîndă
aleargă caii peste grînd,
mișcarea gleznelor s-o vîndă
pentru o noapte de colind.

Și mersul ei de minz molatec,
adună turmele de cerbi
și plînsul nopții singuratec,
și goana melcilor prin ierbi.

Un fel de pod, o punte roasă
cu tălpile înfipte-n mal,
mi-aduce dorul dinspre casă,
mi-arată urma unui cal.

Păsări galbene

Noapte bună, mamă, noapte bună,
Mai rămîn o vreme în pridvor,
Plouă înspre Orlea și din lună
Păsări galbene se pierd în zbor.

N-or avea nici cuib și nici-o turlă
Nu se mai zărește, pînă-n bălți,
Tu le-auzi cum șuieră, cum urlă
Și cum se lovesc, ca niște dălți.

Le-a cuprins o spaimă ca de moarte,
N-au odihnă, se rotesc mereu,
Sînt cu dungi de negură pe spate
Și pe piept, au ghiare ca de leu.

Se reped din nori să-nghită lumea,
Vin spre noi și parcă nu ajung,
Iată-le, izbindu-se de-a latul
Precum mina stîngă-a unui ciung.

Mamă, cum mai seamănă-ntîmplarea
Cu tot zbuciumul pătruns în noi,
Fulgeră spre Orlea și cărarea
Nu se vede de furtuni și ploi.

Cetatea soarelui

Spre ziuă,
apucăm drumul apelor
și pînă la cotul vulpii,
stringem cămășile nopții
aiurind de fierbințeala
întîlnirii.

Delta,
o lume care se naște
arcuind brațele spre cer,
se avîntă ca o efigie
domnească.
Și unde voievodul Mircea
a pus stîlpul de țară
pentru veșnicie,
Dunărea
împlinește chemarea.

ioana proca

Tăceri

Visele-mi sînt grele și confuze
Mă găsesc aievea în halou de nori,
Prin stihii florale ale tale buze
Sînt în fulgerare muguri de culori.

La negoțul liber între nopți și zile
Cade o-mpietrire sub un steag de maci,
Ce sălbăticie ! În tăceri ostile
Răscolim cenușa crinilor buimaci.

Nedumeriri

De astăzi n-am să-ngădui nimănui
nici vîntului, nici soarelui-răsare
nedumeriri de-a valma pe statui
să rupă pustiirea din ulcioare.

Snopi uriași de rouă și de spini
imi dai în dar cînd maci involburați
stau mărturie-n fragede tulpini
pe aripi de cocori desperecheați.

Monotonia ploii

Plouă-ncet, sînt răni pe rouă,
plouă cu tăceri de grîu,
plouă a rodire, plouă
peste cai ținuți în frîu.

De din sus de peste cring
luna nu mai dă-n oglindă,
norii-bolovani se string
depărtarea s-o cuprindă.

Plouă cu săgeți de maci,
îmblînzire și iertare,
plouă pîrguind stingaci
curcubeul din ștergare.

Grafică de Dragoș Filip

De-ar fi fost...

De-ar fi fost să fiu eroare și amurg în viața ta,
Pîrguirea amintirii s-o culegi ca pe o poamă,
Era bine să te bucuri cînd îmbrățișarea mea
Tulbura o înnoptare a plecărilor din toamnă.

De-ar fi fost să pui cenușă în paharul de-nceput
Așezînd mereu alături neîncrederea și teama,
Poate eu, din întîmplare, mărunțindu-mă în lut,
Învățam să dau în floare cînd în taină plîngea mama.

Însă cum din toamnă-n toamnă am fost ură și chemare
Vîrf și punte deodată luminînd frumos și greu,
Hai, închide-mă sub pleoape și dă-mi drumul înspre soare
Să mă prind ca păpădia-n lacrima lui Prometeu.

Bun rămas

Cînd se-nvîrtește soarele sub coastă,
și roua lăcrimează-n adieri,
nimic din ce trăiește nu adastă
pe tînguirea umbrelor de ieri.

Însemnul lor mai mult te asuprește,
poteci cu troscot dăinuie în gînd,
chemarea-i ca o rugă, îndeobște,
mai porți la gleznă încă grîu plăpînd.

Coarnele furcii, raze reci de lună,
parcă ascund un neprielnic ceas,
din pragul casei mama vrea să-mi spună
un amănunt al vieții : Bun rămas.

plastică

Miraje

● Iată-l pe **Doru Rotaru** într-o personală, după zece ani de laborioase căutări în cîmpul artelor decorative și de for public. Experiențe ce absorb avide timp și energii spirituale, după care orice tentativă eseistică în fața șevaletului devine anevoioasă, dramatică, dacă nu chiar imposibilă. Artistul se bizuie, însă, pe o capacitate de mobilizare lăuntrică și pe o tenacitate puțin comune, așa încît reîntoarcerea la uneltele dintîi s-a produs intempestiv, ca mărturisirea unei mari iubiri. Pentru cei care îi cunosc creația, actuala expoziție de la „Orizont“ nu-i decît certificarea, într-un regim de siguranță stilistică și tehnică ce-l caracterizează, a instinctului său creator. Doru Rotaru practică o artă a introvertirii, pînzele sale, indiferent în ce registru tematic se exprimă, dezvăluindu-i adînca respirație lirică, dialogul intens subiectivizat cu obiectele realului. Mulți sînt tentați să-l alinieze, cred cu prea mare ușurință, adepților sur-realismului post-magrittian, reducînd totul la o simplă sintaxă stilistică bine însușită. Compozițiile lui Doru Rotaru sînt desfășurate prin intermediul unei retorici a nostalgiei somptuoase. Pînă și cel mai înțepenit în uitare colț de lume, satul ascuns sub munte sau în grînduri deltaice, își proiectează inconfundabila ființă pe un orizont tutelat de zeilari, simbolurile perenității și ale superbiei dăinuitoare : lotca, visla, perla, mielul reimprimăvărării dus în brațe de un mag medieval, femeia neîntinatelor dorințe... O halucinantă recuzită ultradomestică ia în stăpînire cadrul ilustrației plastice într-o remarcabilă disponibilitate a artistului de a-și demonstra virtuozitatea în desen și în arta construcției.

Viziunea ce ne-o propune Doru Rotaru își are rădăcinile în această figurare a meta-realității care drapează, cel mai adesea, aidoma unui miraj înflorit peste deșerturi, cerul existenței noastre. Și face acest lucru cu aerul cel mai firesc din lume, desprins de orice ritual, precum în excelentul portret numit „Rotarul“, ce ne evocă, dincolo de imperativul orgoliu al privirii și atitudinii, mirificul spectacol al **oglinzii**, în care se cuvine să ne mai interogăm din cînd în cînd propria ființă. Acesta este Doru Rotaru — un pictor care absoarbe poezia realului cu o dramatică fervoare, dar pe care ne-o restituie cu gesturi delicate și sfioase (disimulate uneori în deconcertante alunecări în grandiloc-venţă), tot așa cum lumina dimineții se răsfață într-o sferă de rouă.

● Sala „Atelier 35“ găzduiește o primă expoziție personală a unui tînăr sculptor — **Mircea Roman** — a cărui gîndire plastică dovedește o vigoare și o coerență remarcabile. Discursul său ideatic este incitant și încărcat de aluzii atingînd teritorii puțin obișnuite într-un eseu de debut. Mircea Roman nu vehiculează, cum s-ar părea, niște simple și seducătoare citate din zestrea de arhetipuri a civilizației ochiului. Structura sa este o originală împletire între austeritatea mijloacelor de exprimare, tipică „arhitecturilor“ din ținutul său de baștină, și modernitatea pronunțată a viziunii plastice, deși, cum am sugerat deja, sursele sale par să provină dintr-o arhaitate foarte îndepărtată, fecundată de umbrele figurației akkadiene, sumeriene și egiptiene. Numai că tînărul artist își rezervă dreptul suveran de a tălmăci aceste respectabile simboluri ale proto-civilizației într-un limbaj al accesibilității contemporane. Acut contemporane și neechivoc localizate. Întreaga expoziție (niciodată sala de la subsolul „Orizont“-ului n-a părut mai potrivită unui asemenea spectacol plastic !) este o scenă împietrită, în care timpul a fost pulverizat în eternitate.

Iată, deci, o voce distinctă dintr-o foarte nouă generație artistică, ce a învins prin forța de penetrație a ideii autentice și într-un limbaj deloc ferit de ostentative stridențe, lincezeala experimentalistă a altor tentative similare.

Corneliu Antim

muzică

Anvergura pianistică

● Tînăra generație a interpreților români conturează în ultimii ani o pleiadă de pianiști ce se impun, cu fiecare nouă apariție scenică, prin forța și complexitatea personalității lor artistice, prin datele tehnice și stilistice care îi caracterizează. Fără a încerca o ierarhizare valorică ce s-ar dovedi hazardată și, poate, subiectivă, putem afirma cu toată convingerea că, printre aceștia, Mihai Ungureanu ocupă un loc privilegiat, datorat multiplelor sale concerte și recitaluri susținute în întreaga țară la cote artistice vizînd probitatea profesională de cea mai aleasă esență.

Frecventele sale apariții pe podiumul de concert nu sînt nicidecum veleitariste, demonstrative, ci sînt rodul unei perpetue dorințe, de a cînta, de a dărui publicului noi și noi pagini din marea muzică a veacurilor, cărora interpretarea sa le conferă un plus de frumusețe : un repertoriu impresionant, cuprinzînd opusuri concertistice și camerale aparținînd marilor epoci de creație, diversitatea programelor interpretate, stau mărturie indubitabilă în acest sens. Ceea ce marchează pregnant evoluția artistică a pianistului Mihai Ungureanu este rigurozitatea și minuția cu care construiește edificiile sonore, urmărind fără emfază sau artificiu redarea cît mai fidelă a sensurilor și trăirilor emoționale conținute în partitură.

Aceste trăsături s-au regăsit elocvent în concertele susținute de curînd pe scena Ateneului Român și în sala Radiodifuziunii Române, Mihai Ungureanu interpretînd, la scurt interval de timp, două opusuri romantice aflate sub semnul lirismului și al strălucirii virtuoze deopotrivă — Concertul în si bemol nr. 1 de Ceaikovski și Concertul în si bemol major nr. 2 de Brahms. Desi dezavantajat de acompaniamentul incert, lipsit de coerență și cu permanente decalaje (orchestra Filarmonicii „George Enescu“ a fost dirijată de Nicolae Boboc), Mihai Ungureanu a reușit să „decupeze“ inspirat partitura solistică a concertului de Ceaikovski, realizînd momente de mare sensibilitate și vibratie interioară, ce s-au îmbinat cu iocul spectaculos al secventelor ce solicită o extremă velocitate : poezie și visare, acuratete tehnică impecabilă, un tuseu rotund și cald au încîntat în frazele elegant arcuite, conduse cu știință și sinceritate a expresiei.

În concertul brahmsian, Mihai Ungureanu a evoluat alături de Orchestra Radiodifuziunii, care, sub bagheta dirijorului Jochen Werner, din R.D.G., a reușit acea colaborare solicitată prin însăși structura lucrării în care instrumentul solist se integrează organic desfășurării orchestrale. Vibrant și plin de pasiune reținută, stăpînit de un clocot interior ce irumpe în monumentale secțiuni tensionate, dar și în nobletea paginilor lirice, cel de al doilea concert pentru pian și orchestră de Brahms este o piatră de încercare pentru orice interpret, un examen de maturitate și profunzime artistică pe care Mihai Ungureanu l-a trecut cu seriozitatea și firescul ce-l caracterizează.

Două lucrări de referință din literatura pianului, aparținînd unor compozitori cu structuri temperamentale opuse — unul impetuos, vulcanic și sentimental prin excelență, celălalt dominat de o superioară sobrietate cenzurînd la maximum răscolirile sufletului său romantic — au permis tînărului și talentatului pianist relevarea unor disponibilități artistice deosebite, a unei cunoașteri și înțelegeri stilistice profunde. Interpretul a ales, din imensa paletă coloristică, nuanțele cele mai adecvate fiecăruia în parte, echilibrînd și dozînd cu finețe învolburările năvalnice, patosul și duioșia exprimate atît de diferit și totodată atît de asemănător de cei doi mari romantici.

Anca Florea

Cenaclul «Luceafărul»

Nichita Stănescu

Așa cum altă dată s-au făcut seri omagiale pentru Grigore Hagiu și Nicolae Velea, ultima ședință a cenaclului revistei Luceafărul a fost închinată poetului Nichita Stănescu. Nicolae Dan Fruntelată a convocat pentru această comemorare mai mulți poeți și prozatori, unii foarte tineri, care au vorbit despre Nichita Stănescu sau au citit versuri închinate poetului. Nicolae Dan Fruntelată și Iulian Neacșu au vorbit despre colaborarea lui Nichita Stănescu cu revista Luceafărul. Cei prezenți au ascultat apoi paginile pe care mai mulți poeți tineri le-au citit dedicîndu-le lui Nichita Stănescu. Le-am alăturat și două eseuri (de Dan Laurențiu și Rodica Berariu Draghincescu), scrise în același spirit dar care n-au mai putut fi citite în cenaclu. La manifestare a fost prezentă Mariana Stănescu, sora poetului omagiat.

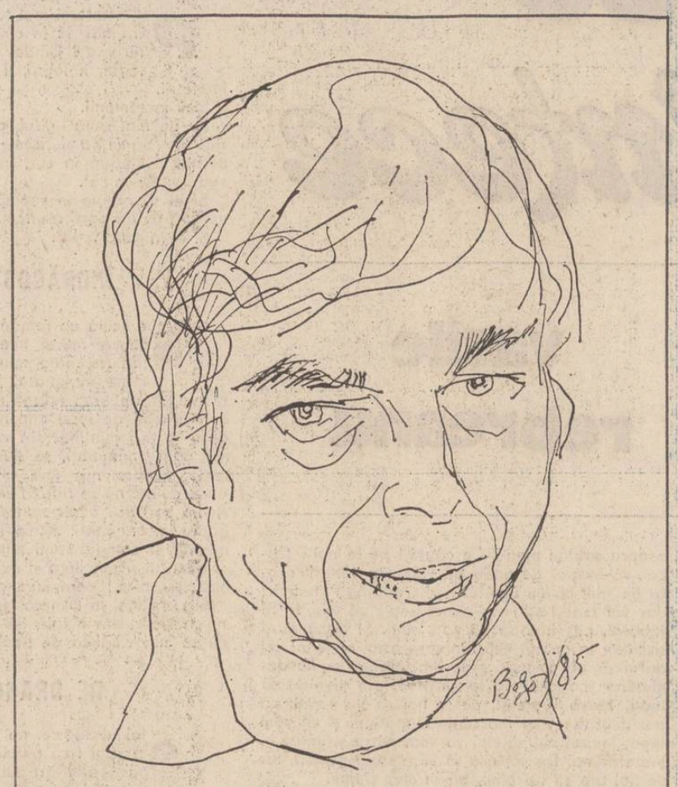

Desen de Teodor Bogol

UN COPIL VINOVAT

Aici nu știi cu ce să începi cînd scrii despre Nichita Stănescu, acest poet care a fost nu numai un miracol artistic pentru atîția dintre noi, dar mai ales unul uman care, dacă ar trebui să meditäm numai o clipă din cele cîte nouă de eternitatea cea fără de cuvinte și imagini, a trecut ca o minune prin viața cu ploi de toamnă și melancolii fără sfîrșit care bat la sufletele noastre, poeți ai Țărilor de Sus, el care aducea numai farmec și lumină, cu trupul său frumos și sufletul plin de entuziasm ca un cîntăreț din secolul trecut și care striga fericit cu gura pînă la urechi : Apă ! Apă ! Apă ! Ei bine, toată poezia lui pe care eu singur o consider suprarealistă și pentru care, pe drept cuvînt și în bună tradiție a termenilor, cîțiva critici eminenți m-au certat, în conversații intîmplătoare, că o minimalizez, că o proiectez la prea obsedanta modă retro, ce mi se pare o respirație aeriană din care se naște mereu un animal blond, fermecător și nu mai puțin fascinant al concretului convertit într-o abstracțiune fără pereche în poezia contemporană, deși nu trebuie prin aceasta să decidem vreun criteriu axiologic. Dar ceea ce nu se poate contesta acestui univers miraculos, cu toate fluctuațiile unei opere prodigioase, este acel aer, sau acel animal-vegetal de aer pe care l-a adus printre noi, dar încă o dată trebuie să spun că ceea ce m-a impresionat (am scris un eseu filosofic despre arta lui) nu a fost suprarealismul clar și evident pe care îl practica, ci imaginile aeriene care au demonstrat încă o dată că poezia este sărbătoarea fără prihană a privilegiului de a ne simți oameni ! El rămîne pentru noi mai curînd un simbol decît o realitate, așa cum ar trebui să rămînă orice artist autentic.

Da, cînd un copil începe să vorbească, el începe să-și piardă nevinovăția !

Dan Laurențiu

ÎN DULCELE STIL CLASIC

O bună parte din volumul **În dulcele stil clasic,** își are punctul de pornire între concretitudinea materiei și transcendent, între o gravitate ce se produce înlăuntrul locului și acea frivolitate revelatoare pentru zona de risc a structurii enigmatice stănesciene. Este vorba de supunerea cititorului unui dificil examen, întrucît poetul nu prea seamănă în aceste producțiuni cu Nichita Stănescu cel din **Elegii** ; și totuși, limbajul lasă să se infiltreze candoarea filosofică a poemelor de mai tîrziu. S-ar părea că avem de-a face cu o „presimțire", (preistorie a originii) a poeziei stăruitoare din **Elegii, Laus Ptolemaei** și **Necuvintele.**

Titlul volumului apărut în 1970 nu ne oferă prea mult. Poemele nu sînt scrise „în dulcele stil clasic", ci în unul modern. Singura tangență cu titlul o au schemele prozodice, amintind de clasicii poeziei românești (Arghezi, Blaga). Nichita Stănescu preferă să experimenteze graiurile, să înlănțuie tonurile sărbătorești cu cele familiare sau grotești, obținînd substantivarea verbelor, a pronumelor, a numerelor ori a prepozițiilor. Cuvîntul este răsucit, călcat în picioare, chinuit, oblojit, ridicat în iubiri și perfecțiuni utopice : „Cînd nu sînt simplă joacă, simplu răsfăț, asalturile asupra cuvintelor devin **În dulcele stil clasic,** moduri ale unei meditații vizionare" — afirmă criticul literar Dumitru Micu.

Meditația vizionară („vederea în acțiune") ne oferă în volumul amintit, trupul împrejurului filozofic : **ochiul** — imperiul poetic al creației stănesciene. Adîncimea vederii nu împrumută principiile ființării, „supraței" ideatice. Ea există doar înlănutrul său. În afară are caracter abstract : „deși pot bea apă peste el, apă cu pești / cu străfund de mare / cu tărm, / cu dealuri, cu dealuri, cu munți / la marginea cîmpiei. / cu nori plutind în aerul acela.." **(Vedere în acțiune)** Strigătul (cronotop al devenirii) confirmă o existență sonoră, acel „Da !", care nu se elimină, întrucît stimulează o entitate vizuală. „Ea vede. Eu sînt orb. Ea vede. / Este aceasta un pericol ? / Este. / Ochi în triunghi ? / Nu." Iată negarea granițelor lăuntrului, a mărginirii lui printr-un exterior tridimensional. Ochiul nu este deschidere ; deschiderea este ochi, „dureros și mișcător", abstractă acțiune, atît de abstractă, încît pericolitează concretul existenței. Concretul nu trăiește însă fără abstract și, invers ; eventual, într-o malefică aparență : „Eu fără el par a exista / El în mine. / Nu se vede. / E în acțiune", întrucît e un mugur devorator. pierdere în ciștig de lumină : „Totul e de pierdere. / Soare dacă vezi / și el e de pierdere. / e pierdut de tine" **(Scriptura întîia).**

Spațialitatea ochiului este locuită de greutatea propriei apăsări, de lichidul plîngînd, blestemînd, aiurînd, lăbărțînd flacăra înceată și înaltă într-o vină, alcătuind „un înțeles de frază / o vorbire întrupată / a unei mari ființe." **(Invizibilul soare).** Vina (păcatul ontologic) poate fi „privită", căci — spune poetul — e doar o membrană protectoare (orbirea). Invocarea și contemplarea vederii (prăpastie miraculoasă) se instituie în ritual poetic, în spaima dedesubtului fiindc : „Să nu se crape pămîntul și să nu / curg prin el spre dincolo, / și nu care cumva să cad singuratic / și sufocat în cerul de dedesubt" **(Copil buimac)** Ochiul poetului se rotește în cîmpul magnetic al pupilei cilopice, cu frica de a nu adormi: „ca nu cumva să mi se crape la mijloc somnul / și din dulcele vis să cădem / în visul cu dinți" **(Copil buimac).**

Atracția magnetică a vederii ciclopice este **orbirea,** tăierea în două : în sunet și întuneric : „Versul amintește mereu că poezia a fost o artă orală, înainte de a fi o artă scrisă amintește că a fost un cîntec" — afirmă J. L. Borges. În sunet ec-sistă un „înainte", un „acum" un „mai tîrziu", o naștere-moarte, un înger (sinele conștiinței, condamnat să rămînă în Țara Făgăduinței) care stă și își fumează divinitatea : „O să mor și n-o să mai fie îngeri" **(Moartea păsărilor).** Înghițirea lumii în moartea îngerilor (a sinelui) metamorfozează, restructurează relațiile primelor sensuri (ontice) ale cuvintelor, cu sensurile care implică afectiv, prin entuziasmul extatic. Existența materiei ritmează neastîmpărul heraclitean ; ea este devenire, nu în timp, ci în mișcare imediată, plină de nepreväzut, galop ireversibil, de la o substanță la alta. Adevărul ființării este însăși subiectivitatea. Din punct de vedere socratic, forma materiei nu are alt centru decît pe sine însăși. Poemele stănesciene reprezintă tonalități diferite ale aceleiași întrebări : „Ce este Ființa ?" — întrebare, care se reduce la „Ce este substanța ?" (conform **Metafizicii** lui Aristotel) : „Se sparge în aer oul de ou / Plouă cu albuș, cu gălbenuș / Aerul se lipește de albuș, de gălbenuș, / de albuș, de gălbenuș" **(Moartea păsărilor).**

Redescoperirea lumii prin cuvinte convertește penumbrele psihice în echivalenți spirituali : Gîndirea poetică a lui Nichita Stănescu nu cunoaște obiectul pe care și-l propune (apud Gaston Bachelard, absența oricărei fixații prealabile pune în evidență gîndirea). A fixa un nume (generic) ființării înseamnă a reduce universul spiritual la unica lui căutare. Poetul **Necuvintelor** pornește contrariile cogito-ului într-o anihilarea pasiunii : „Deci în dulce viitorul / foamea își lățea decorul. / Deorbul / Lupul singuratic foarte / se înfometa de moarte. / însă îngeri adormiți / foarte rari sunt și semiți" **(Despre lupul singuratic).** Conștiința văzului profetic e condamnată să devină hrana profetiei sale, distanța spre o pură înțelegere externă și chiar îndepărtată a existenței (pura privire). Însurubînd în miezul cuvintelor unghiul interogației (limbajul discontinuității, ce activează forțele vectoriale ale imaginii), poetul nu este neapărat un anatomist al limbajului ; nu doar limbajul în sine îl interesează, cu stările lui, ci zonele însondabile care se deschid (paradoxal) explorării. Poemele nu purced din mecanisme (cum s-a afirmat de atîtea ori), ci din durerea numirii într-un cuvînt a tuturor țipetelor interioare : „Dacă-nchid ochiul, te strivesc în pleoape, / dacă respir, te-mping în aer, / neoglindito peste ape / tu, dulce vaer" **(Estompare).** În altă stare, țipătul se zbate într-o mare de plasmă, „ca să-și păstreze granița aripei și firea" **(Într-o mare de plasmă).**

Prezența „murmurului ingeresc" (țipătul în fază embrionară) în teritoriul ochiului, ridică un „palat de cuvinte" din „cărămizile ecoului electrocutat" de sfîntenia vorbirii „lichide". În **Dulciferarea legii,** ciuperca vidului răsare pînă și în „triunghiul" imaginației. Realitatea (1) limbajului poetic se manifestă în raporturi diverse cu realitatea (2) lumii și a lucrurilor : „Din cînd în cînd nu mai vor să fie ceea ce sînt / nici animalele de pe pămînt / Piatra mumă naște numai piatră bălaie, / albina care pre regină o a mincat / naște numai trîntor" **(Din cînd în cînd).** Un prim raport ar fi **reveria** înțeleasă nu ca fenomen al apărării și al abandonului (vezi psihologie clasică), ci ca o **structură enigmatică a declinului ființei** (aventura subterană a materiei predestinate) : „Cum se măr, cum se mărită, — / se știe desigur, se cam știe / Cum se ramură și se umbră / și cum se răsare, desigur / se știe, se cam știe" **(Ce este).**

Pretenția de joc (dans ritmic) înrădăcinează reveria, ce pare a renunța la calea psihanalitică prin care sîntem tentați să credem mai întîi că se angajează, pentru a se opri la o stare de trezire neașteptată : în-formarea imaginii de către sunet : „Minunatul joc de ape foarte reci / din grădinile de regi" **(Orga de apă).** Un al doilea raport ar fi, așadar, **trezirea fenomenologică.** În poemul **Pierderea ochiului** din volumul **Necuvintele,** simțurile poetului își trezesc receptorii să răspundă la presiunea cuvintelor-concepte. Fiecare simț (eu) e folosit pînă la tocire, pînă devine ochi (tu) — punctul tensional al virfului. În **Poezie** (din volumul amintit mai sus), titlul găzduiește o poetică a conținutului : propoziții enunțiative, care funcționează ca metafore (aplicarea condiției metaforei la orice substanță). Poetul enunță funcția de adîncime proprie metaforei (ochi — umăr — ochiul umărului), puterea de a sparge realitatea : „Poezia nu este lacrimă / ea este însuși plînsul" (Poezia). Deci poezia esențializează purificarea (a plînge—lacrimă—filtrare—puritate), așa cum la Lucian Blaga plîngerea e ardere. Ceea ce se află în sfera poeticului, înainte de a fi ordonat în cuvinte, este un ochi neinventat, o imagine barbiană, un „nadir latent" („zbor invers" la Nichita Stănescu).

De altminteri, ermetismul barbian se resimte în **În dulcele stil clasic,** dar tribulațiile eului („un eu lumit") domesticesc, expun vederii cu nepăsare de sine, nefirescul poetic stănescian, atît de firesc alcătuit dintr-un șir infinit de ochi (focare de reflexie).

E ca și cum am naviga dintr-o fotografie într-alta. Stare precosmică : năzuința către poezie, în sens invers ; lumea în expansiune frenetică. Strigătul poetului — în univers).

Rodica Draghincescu

***) Nichita Stănescu : „În dulcele stil clasic", Editura Eminescu, București, 1970.**

ORFEU ȘI GOLIAT

Șuieră o quadrigă pe cîmpia secundelor noastre, pe cîmpia din lutul căreia Nichita Stănescu a ars la flacăra inimii sale cărămida sensibilă a unei idei și a unui destin pe care le-a zidit în templul Poeziei române. După ce un alt neîntrecut bijutier al cuvintelor preschimbase sapa în condei, Nichita Stănescu a prefăcut condeiul într-o rază mai subțire și mai pură decît un deget de copil care arată luna — așa cum apărea fulgerarea neantului în „Basorelief cu eroi".

Și dacă lancea albastră a privirii i s-a înfipt într-un copac schimbător, și dacă sandaua lui de luptător cu himerele necuvintelor va rămîne neîncălțată de un temerar pe măsura Lui, dacă arcul brațului s-a frînt fără să mai întrunească harfa acelei muzici ce a sonorizat orice atom, Nichita rămîne neschimbat acela care a vinat alături de Enghidu leii melancoliei și ai îndoielii, ai strigătului și ai iubirii. Un bulgăre de tandrețe nu rănind, ci mîngîind timplele lui Goliat, încurcîndu-se în șuvițele pericolului mortal la care Poezia — prin implicarea în labirintul existenței — îl expune pe cel fără de viață personală, o crafală de existență trasă cu sete în aer, cheltuită cu lăcomie, rapid — amintirea lui sfîșie verdele aceluiași neînceput de primăvară.

Fiecare cuvînt al său, chiar aruncat cu generoasă nepăsare în obrazul hîrtiei, fiecare sfărîmătură de vers și orișice aschie de gînd poartă semnul colosalei tensiuni existențiale, sînt aidoma ciobului colorat de amforă, restul acela nepămîntean de perfecțiune din care poți reconstitui cruzimea asediului la care Poetul a supus taina cuvîntului, cetatea inexpugnabilă a ideii absolute.

El a sărutat călciiul vulnerabil al Poeziei și acesta a început să șchioapăte într-un dans necunoscut, strivindu-i sărutul și iscînd o învolburare de sensuri nemaiîntîlnite pînă atunci.

Iubirea, ca o leoaică tînără, nu-l mai mușcă azi de față, quadriga lui Eminescu șuieră acum și peste cîmpia secundelor sale. Litera „A" nu i se mai opune în dureroasa lui absență de la masa tăcerii pe care el a așternut-o la plecare, lăsîndu-ne uimiți, față în față cu miracolul ființei și destinului său tulburător și înalt.

Apelul de seară

Ești absent la apelul de seară.
La apelul de dimineață ești o pată
tremurătoare desenată pe zid.
Zgomotul scrisului pe hîrtie, hîrșiitul
scrisului
în pereți, foșnetul paginii care arde —
totuna îmi par.
Prin țevi, prin crăpăturile dușumelei, prin
sîrmele de telegraf
ascult un disc vechi,
citesc un poem de demult.
În fața oglinzii, cu o lanternă de buzunar
îmi luminez fața.
Cu genunchii la gură, cu ochii în lacrimi,
într-un tricou de pe vremea războiului
rece —
cu ultimul chibrit,
cu ultimele țigări,
ascult cum se îndesește mărunt, noapte
de noapte,
zgomotul scrisului pe hîrtie, hîrșiitul
scrisului
pe zid, foșnetul paginii care arde.

Povestește-le tu,
scrie-le tu, arde-le tu — amintire
care îmi apropii încet oglinjoara de buze.
Tu, umbră care mă urmărești cu felinarul
lipit de obraz, —
care mă recunoști oriunde m-aș ascunde
după florile de mac presărate pe calea
ferată,
după umbra pe care numai poetul o lasă
la apelul de seară.

Traian T. Coșovei

POEZIA CA MIRACOL

Pe cerul poeziei noastre opera lui Nichita Stănescu e un curcubeu. El însuși vorbea despre „curcubeul care apare uneori deasupra marilor texte ale umanității". Lirica sa e auroral, proaspătă ca o ploaie de primăvară, ea aparține dimineții spiritului și ne învață că entuziasmul e o stare cosmică, e acel „enthousiasmos" („ființare în zeu" — cum spuneau grecii).

În ciuda gramaticii sale insolite, poezia lui Nichita Stănescu nu e un **caz,** așa cum deseori se afirmă, ea este un **miracol.** Cazurile sînt închise, izolate, miracolul are reverberații infinite în spațiu și timp precum fenomenele naturale. Ceea ce ne uimește la poet nu este faptul că vorbește altfel decît ceilalți, cu totul și cu totul altfel, ci faptul că această vorbire neobișnuită sfîrșește prin a ne convinge de naturalețea ei, că ciudata limbă pe care o ascultăm devine cuceritor de firească. Oare nu este asta o dovadă că în adîncul ființei noastre sălășluiau „paradoxurile" sale iar poetul n-a făcut decît să „moșească" adevărurile precum Socrate ?

Nu trebuie făcută confuzia între natura liricii sale și practicile suprarealiste. Fără îndoială că poezia sa e plină de surprize și de aceea place atît de mult cititorului modern dar să nu uităm că e o diferență esențială între surpriza oferită de iluzionistul care scoate obiecte ciudate dintr-o pălărie și acea cosmică surpriză pe care o trăiești înfiorat la vederea primului pom înflorit al primăverii. În cel dintîi caz e vorba despre o prestidigitație, în cazul al doilea surpriza e epifanică, ea aparține naturii. Suprarealiștii regizau întîlnirea dintre o „mașină de cusut și o umbrelă pe o masă de operație" șocind gratuit cititorul, în timp ce Nichita Stănescu logodește sufletul nostru cu lucrurile într-un cîntec de iubire.

Logica nu este tot una cu logosul iar dacă rostirea poetului e paradoxală în sens logic, ea devine altfel în zarea logosului, motiv pentru care poemele sale se cer ascultate cu sufletul, căci ele nu sînt texte, ele respiră, au o pulsație vie, sînt scrise direct „cu colțul inimii" la incandescența maximă a trăirii : „e ora mea de-acum mai vie / decît lumina-n reverie / și simt miracole cu mult mai mari / în clipele venind / decît în anii rari".

Alexandru Horia

COLOANA INFINITULUI

Inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan este fiul lui Ion Georgescu-Gorjan, cărula Brâncuși i-a executat, în 1902, bustul, „unicul portret făcut în țară de Brâncuși după natură".

Dar inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan a fost totodată — și mai ales — cel care, încă din 1935, i-a sugerat lui Brâncuși concepția tehnică a realizării Coloanei infinite la Tîrgu Jiu, și apoi, în 1936, 1937, a condus executarea acesteia, pe tot parcursul desfășurării lucrărilor, atît la Atelierele de la Petroșani, unde, ca inginer șef, conducea secțiile de turnătorie și a supravegheat turnarea și prelucrarea elementelor, cît și la Tîrgu Jiu, unde Coloana a fost ridicată de către echipa de montaj venită de la Petroșani. După realizarea întregului Ansamblu, el a rămas în continuare preocupat de opera brâncușiană, publicînd o serie de articole referitoare la aceasta în „Arta", „Revue roumaine d'histoire de l'art", „Ramuri" etc. și care, în mod evident, s-au referit îndeosebi la Coloană.

De aceea, „amintirile" inginerului Șt. Georgescu-Gorjan sînt prețioase mai cu seamă în privința dezvăluirii unor aspecte inedite, nebănuite, legate de întregul demers de creație al Coloanei infinite de la Tîrgu Jiu, ceea ce constituie conținutul mai ales al capitolelor părții a doua a volumului.

Dar atît în prima parte, în care Coloana apare sporadic, cît și în cea de a doua, unde apare predominant, toate capitolele relevă acuratețea științifică, rigoarea faptelor, susținute de documente, inedite, lăsînd să străbată doar discret talentul deopotrivă de „literat" al autorului, care dă atractivitate relatărilor și se dezvăluie mai ales în frumoasa traducere a fragmentelor de proză și poezie din reproducerea în întregime a Catalogului expoziției de la Brummer Gallery din 1926.

Mai toată partea a doua a volumului se axează în principal pe intensa preocupare a autorului pentru Coloană, căreia îi urmărește evoluția de la prima ei apariție în atelierul brâncușian, în 1918, în lemn, avînd doar trei moduli (trunchiuri de piramidă suprapuse pe bazele lor) și două jumătăți. El a cerut fotografii referitoare la toate coloanele brâncușiene, cele din atelierul său sau cea a lui Edward Steichen de la Voulangis, fotografii făcute de însuși Brâncuși sau de alții, precum fotograful japonez Soichi Sunami etc. Edward Steichen, Sidney Geist, Marielle Tabart i-au furnizat material documentar pe care l-a analizat, l-a confruntat, cu acribie „inginerească", expunîndu-l în amănunt în paginile volumului și trăgînd prețioase concluzii precum : „rezultă că Brâncuși a respectat întotdeauna, la coloanele sale, o anumită periodicitate în privința numărului de elemente... Numărul de elemente întregi variază după o serie aritmetică avînd rația trei."

Încă din prima parte a cărții apar unele revelații esențiale, precum aceea a identității de structură dintre coloanele premergătoare celei de la Tîrgu Jiu și aceasta : „Vorbind cu artistul despre Coloana infinită, el mi-a explicat de ce aceasta nu poate avea nici soclu, nici capitel, cum au coloanele antice : ea nu are nici început și nici sfîrșit. Repetarea elementului identic al coloanei îi conferă acesteia, printr-o analogie matematică, același caracter pe care îl au unele curbe — de exemplu cele reprezentînd funcții trigonometrice — de a se putea repeta și prelungi spre ambele infinituri." Toată partea a doua reliefează însă pregnant individualitatea Coloanei de la Tîrgu Jiu : „Coloana infinită de la Tîrgu Jiu, formată din elemente repetate, a căror vibrație plastică se transmite la nesfîrșit, ale căror dimensiuni și al căror număr s-au stabilit după multe căutări și dezbateri, nu reprezintă o simplă replică a coloanei infinite de lemn. Ea posedă o individualitate proprie, adecvată spațiului larg, cerculul deschis, fundalului munților estompați de depărtări al Paringului, dar rămîne totuși «Coloana infinită», simbolul nesfîrșitului în sine, un simbol aproape matematic al plasticii noi."

Dar, bineînțeles, pasionantă este mai cu seamă relatarea „pe viu" a întregului proces de construcție al Coloanei infinite de la Tîrgu Jiu, de la proiectarea ei, la Paris, la construirea ei în țară, problemele ridicate, cele ale materialelor și realizării tehnice, apoi cea a dimensiunilor, etapele parcurse pînă la găsirea soluției finale, a formulei de suplețe care să-i dea „înălțimea potrivită, sveltețe și avînt...", de asemenea fazele pregătitoare ale montării, cu fotografii evocatoare ale momentului, ale fixării și asamblării tronsoanelor de stilp prin sudură. Sînt descrișii și muncitorii care au luat parte, fiecare, uneori reproducînd relatări pitorești, ca aceasta a meșterului timplar Carol Flisec : „...am fost prezentat unei persoane, zis domnul Brâncuși, necunoscut de mine.

— Flisec, să dai un dulgher — și i-a spus pe nume pe care să-l dau — și un loc, o cameră, unde să lucreze, și unde nu va intra nimeni străin de această lucrare.

Zis și făcut — ordin sever și execuție precisă ! Of, Doamne, ce-o fi și asta ? — mă întreb eu."

Urmează alte cîteva capitole importante, ca cel dedicat geometriei Coloanei infinite, problemă de care s-au mai preocupat și prof. Siegfried Giedion la Universitatea din Zürich, prof. arh. Adrian Gheorghiu, Georges Charbonnier și alții și căreia i-a adus unele precizări noi, sau capitolul referitor la metalizările Coloanei infinite, sau cel al structurii modulare a monumentelor de la Tîrgu Jiu, totodată îndepărtînd unele păreri eronate sau erori de cronologie.

Și astfel, acest volum, prea succint prezentat, se impune ca o contribuție majoră în vasta arie a bibliografiei brâncușiene, relevînd laturi necunoscute pînă acum ale creației marelui artist, adîncind și limpezind o serie de aspecte esențiale.

Nina Stănculescu

Prezența poetului

Urmare din pag. a 3-a

un document din care să rezulte că el a fost angajat în altă parte, sîntem adusi la obligatia de a admite că el și-a asigurat existența pe lîngă trupa Tardini. Atît de sigur era în legătură cu această posibilitate, în primăvara 1865, încît lasă fratelui său banii corespunzători muncii la Tribunalul din Botoșani, nu înainte de a redacta o cerere protocolară de demisie, și se reintoarce alături de trupă.

Ceea ce omit cercetătorii să ia în seamă, iar Eminescu știa atunci foarte bine, ține de amănuntul că trupa avea nevoie de el, de munca lui, și că această muncă era onorată mulțumitor. Ei bine, această muncă prestată de poet, în condițiile date, cînd piesele nu erau tipărite și cînd actorii, ca întotdeauna, dacă știau să scrie aveau totuși un scris ilizibil, era munca de copist. Cu scrisul său caligrafic, de toată lumea recunoscut, pînă într-acolo încît a putut să fie angajat copist oficial de tribunal, Eminescu avea o calificare extrem de utilă în mediile actoricești. Iar noi trebuie să adăugăm la aceasta faptul cunoașterii limbii germane, important în turneele de peste granițele Moldovei, dacă nu cumva se cuvine să acordăm un credit mai mare afirmației sale din **Timpul** relativ la faptul că a activat între actori (și în calitate de corist, de vreme ce avem atîtea confirmări cu privire la vocea lui frumoasă și la expresivitatea deosebită a recitării, desigur deprinse între actori, poate chiar pe scenă.

Esențial revine acum să știm că prezența lui Mihai Eminescu la Brașov, cu trupa Fani Tardini, este confirmată cu documente. Mai multe acte ale trupei, rămase în arhivele Brașovului, acte reprezentînd corespondența cu autoritățile, sînt caligrafiate cu stilul impecabil al copistului de profesie, care nu putea fi altul decît Eminescu. Demonstrația a fost făcută în **Manuscriptum** de Valeria Căliman, într-un studiu grafologic de referință, întărit prin cercetările ulterioare ale autoarei. Așadar, avem acum o probă materială în măsură să ne aducă, prin coroborare cu celelalte argumente, la convingerea că poetul a fost într-adevăr la Brașov în verile 1864 și 1865. Rămîne să vedem ce importanță are acest fapt pentru biografia formării viitorului nostru poet național.

Șapte doine

Urmare din pag. 1

dublului (cred că, printr-o etimologie sentimentală, Cezar Ivănescu derivă „doina" din cifra 2 !) silește ființa unică, incapabilă de sciziune, să se dăruie întreagă către extreme, să fie și să nu fie pe rînd, într-un joc existențial tragic ce opune viață — morții. Cezar Ivănescu este unul dintre marii poeți care ne explică această dihotomie intrinsecă a ființei umane, cicatrizată de rețeaua din ce în ce mai deasă de interdicții, de ghemul tot mai gros al temerilor și angoaselor noastre cosmice — tors, acest ghem, centimetru cu centimetru de mîna omului împotriva omului. Încît dihotomia „viață-moarte" a ajuns simburul ascuns sub falduri largi de gesturi și cuvinte frumoase. Din acest simbure crește vița poeziei lui Cezar Ivănescu aducîndu-ne nu vinul tare al altor vremuri, nu atmosfera trubadurilor, ci mustul care fierbe înăbușit în prezentul nostru.

Acum, reeditîndu-și volumul, poetul își adaugă piese în plus (unele dintre ele, mai vechi, altele, inedite) dorind a rămîne legat de acest an, 1987, cu o carte definitorie.

POST RESTANT

buletin meteorologic : „vremea azi e bună, miine va fi rea, pe urmă va fi ușor în revenire, ceea ce știm sigur este că ieri a plouat cu fulgere și trăznete" — ploaie de vară, nu ? O vară devreme ca o vacanță apărută prin surprindere, dintr-un motiv oarecare. Desigur, s-ar putea să fim întrebați cu răutate : „Ce ne interesează pe noi vremea ?" Nu cumva ne interesează vremea în dauna literaturii ? Sau, mă rog, încercăm astfel să evităm dialogul direct cu corespondenții noștri, divagind ? Nicidecum. Vremea este foarte importantă, cum e ea, așa sint și oamenii. E vremea mohorită ? Și oamenii sint mohoriți ! E vremea frumoasă ? Și oamenii sint frumoși ! E vremea ciinoasă ? Și oamenii sint... Ei bine, nu. Oamenii cum s-a văzut din nuvela lui Bulgakov nu pot fi ciini, dar ciinii... Eh ! Și pentru că tot a venit vorba de ciini, „hai să haidem" cum spunea Nichita, despre... călutul nostru. Apariția celorlalte episoade din alergătura lui prin lume a provocat emoție și mulți, mai tineri sau mai bătrîni, în nici un caz de virstă medie, ne-au scris despre întîmplările din viața lui atit de neobișnuită. Iată una dintre ele, povestită de un bătrinel din Vrancea : „Ehei, pe vremea mea căluții erau mai mari, mai voinici, și alergau mai repede. Numa' eu, odată, am avut un căluț, așa cum ziceți. N-o să mă credeți, dar din cînd în cînd își trecea cu piciorul drept dinainte prin coamă, ca și cum s-ar fi pieptănat. Pe urmă lovea pămintul cu piciorul celălalt. Era cal găsit, așa că nu mă miram prea mult. Cine știe de unde venea și cine știe cine îl învățase așa. Dar eu de dezvățat nu l-am mai putut dezvăța. Degeaba l-am legat de picior, se dezlega singur. Ba, odată mi-a și șoptit, încălzindu-mi urechea cu răsuflarea lui : „Nu mă mai lega, stăpîne, că nu-mi place". De atunci nu l-am mai legat, dar nici el nu mi-a mai vorbit. Doar îmi făcea cu ochiul cind se pieptăna. Uite-așa !"

TEODOR COMĂNESCU-SĂRĂCUȚ, Ghidigeni, Galați : „Lupul Haiti" este o poveste ce începe cu o cugetare care mai bine ar fi lipsit „Copilăria este imaginea spre care ne întoarcem mereu cu fața și de care, oricînd ne-am întoarce, nu ne este rușine. Ea este o amprentă nebănuită asupra devenirii noastre ulterioare și asta nu numai pentru că este prima noastră virstă, ci pentru că vedem cu un ochi magic toată mișcarea din jurul nostru, pe care încercăm să ne-o explicăm tacit ; pentru neputința de a ne opune în fața ieșirilor și cumpenelor celor în virstă. Copilăria o purtăm uneori în suflet ca pe o furtună ce tinde să se dezlănțuie adesea în viață, dacă nu ne-ar opri acel simbure al virstei rușinii și care ne lasă în suflet tînguiri zadarnice". Mai aveți astfel de „cugetări", însă ce rămîne ne îndreptățește ca să sperăm în mai bine. Deci, ca și pînă acum, așteptăm.

A. ALEXANDRESCU, Turnu Măgurele, Teleorman : Nu, scrisul așa-zis frumos nu are șanse de succes decit la inimile slabe. Or, noi credem, din acest punct de vedere stăm bine cu inima și nu ne lăsăm ușor impresionați : „Uneori cind ninge peste inimi cu zăpezi de poezie, ferestrele sufletelor se deschid și prin fața lor trec : sănii cu clopoței de argint, poeme cu iz de colind, ca niște năframe albe ce împodobesc odăile sufletelor. Întruna din zile cind un soare cald și rotund vindea pe străzi : «Iluzii de primăvară» la una din ferestre s-a oprit o sanie încărcată cu poeme. Din corola de iubire a poemelor s-au risipit pe zăpadă un pumn de petale, cind am îngenunchiat să le culeg mi s-a părut că din spatele masivelor rame ale ochelarilor mă privește Pierre.

Care Pierre ? Pierre Bezuhov — cel mai bogat conte din literatură — cel care a avut de gind să-l răpună pe Napoleon. Atunci m-a fulgerat o idee : «Oare ce-ar face poetul dac-ar moșteni vreodată o avere atit de imensă ?»"

Răspunsul la întrebarea asta să fie grija d-voastră. Răspunsul nostru este: nu. Deocamdată, pînă cind descoperiți ortografia.

HIRGHIDUȘ I.D. NICOLAE, Bumbești-Pitic, Gorj : Bateți cîmpii cu un haz involuntar, care ne umple de simpatie pentru d-voastră. Iată cit de mult : „Îmi plac mult lucrurile frumoase, dar numai să am timp. Pictura, literatura, muzica, teatrul. Pictura, (?) e „o artă a culori"(,) o ființă mută care vorbește (n.n. splendid) pe pînză. Să priviți operele renascentiste (n.n. minunat !) și vă veți convinge, regăsindul pe Rafael, Picasso, Michelangelo — cu Sibila Delfi sau Leonardo da Vinci cu Gioconda. Literatura —, (?) e o distrație indispensabilă și universală după cum spunea „maiestru" Victor Bibicioiu de la Notarra (n.n. nu vă credem.) Muzica, (?) e și ea o parte a artelor frumoase : o „profesiune a plăcerii". Teatrul. Aici vreau să insist mai mult, și în primu rind mă gindesc la actoru Alexandru C. de la teatru de stat din Petroșani". Ne pare rău că nu putem, din lipsă de spațiu, continua. D-voastră ne-ați adus aminte de un celebru proletcultist, ajuns peste noapte estetician. „Ce este estetica ?" i-a întrebat el la primul curs pe studenți. Neprimind, firește, nici un semn de știință, a răspuns tot el, senin, măreț, imperturbabil, cu o adîncă satisfacție în priviri : „Estetica este cursul pe care îl predau eu !" Atunci, de ce nu ne-ați fi predat și d-voastră cite ceva, bineînțeles, numai dacă ați fi avut timp. Doar sînteți un uriaș din Bumbești-Pitic.

DRAGOȘ TUDOSE, Pitești : „„Doriți ceva ? repetă tînăra privindu-l mirată. Și Dic privindu-i sinii acum ascunși de pinza albastră a halatului, ridicîndu-se și coborîndu-se ca-ntr-un dans. Tînăra își lasă privirile să alunece cîteva clipe pe fața plină de coșuri a lui Dic, după care continuă să urmărească cu degetul pe carte, uitind cu totul de el, pînă cind „E interesantă ?" Tînăra îl privi mirată...

„...cartea".

„Da, îmi place. George Michael. Eva. E foarte bună. Dacă vreți o puteți găsi la raionul de cărți de la etajul trei".

„Mda. Etajul trei".

Ieși în stradă fluierînd. Avea cartea sub braț și sinii tinerei înfipți în retină"."

N-ați prefera invers ?

SÎNZIANA BATIȘTE, Someș-Odorhei, Sălaj : Gabriela Negreanu a optat pentru poezia pe care i-ați trimis-o. În ceea ce ne privește, noi încă mai avem răbdare cu proza d-voastră. Întîmplarea cu femeia care se întîlnește după ani și ani cu iubitul ei în tramvai și acesta n-o mai recunoaște (dar vrea s-o cunoască) ne lasă indiferenți. Se întîmplă lucruri mult mai grave în viață. Așteptăm altceva.

VASILE TACHE, Sinaia, Prahova : Și fără d-voastră viața ar fi mult mai tristă. Acești oameni minunați, care țin cu orice preț să ne învețe cum să respirăm, cum să expirăm, cum să gîndim, cum să nu gîndim, cum să privim... sînt de neprețuit. Din „gîndurile" dvs. alegem cîteva : „Cine nu înțelege muzica, pictura, poezia nu se poate înțelege nici pe el... Creația fără obiect, (?) e ca ulciorul fără apă, la care nu se poate adăpa (?) nimeni... Un artist care nu are tăriea (?!) de a se sustrage ispitei de a fii (?!) lingușitor s'au (?!) servil, (?) acela nu va reuși să se impună (?!) ca o valoare în lumea artelor, indiferent de domeniul în care lucrează (?!)... Un scriitor bun, (?!) pătrunde în sufletul eroilor lui (?!), întocmai ca un bisturiu într'o (?!) rană (,) mînuit de un talentat chirurg... Poetul adevărat poate fi asemuit cu o desăvîrșită balerină, el poate face din cuvinte ceea ce face o balerină grațioasă din mișcări... Adevărata Artă este aceia (?!) care rezistă timpului și curentelor etc". De ce nu vă faceți balerină ? Ori pictor, ca eroul dumneavoastră din „Pictorul, Vioara și Dragostea" : „...Iarna îl ținuse departe de peisaji. Cele două, trei ierni de pe pereți, (?!) dovedeau pasiunea lui pentru plener..." Poate pasiunea lui pentru plenaro ! Oricum, încercați să scrieți o povestire cu un titlu pe care, de data aceasta, noi îl sugerăm : „Virgula între subiect și predicat în muzică".

Iulian Neacșu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepția cazurilor cînd acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

CATALOGUL CORĂBIILOR

NESOMNUL

● „Nichita Stănescu, atît cît mai știm noi" e o carte întemeiată pe benefica indiscreție a interviului.

Florin Mugur e stăpînit de emoție („Nu vă ascund că m-am pregătit pentru această întrevedere") și își începe amintirile cu o cinematografică (Tarkovski) evocare a „camerelor în care a locuit Nichita" și se oprește la trei, decupate fantast din memorie. Una, mobilată cu un vitraliu spart și o a doua „în apropierea Pieții Romane, pe strada Orlando, care avea un perete întreg cu ceasuri" și cu un desen de Sorin Dumitrescu... La a treia nu se mai ajunge. Și... iarăși și iarăși mă întreb ce verosimilitate au știrile despre „casele" lui Eminescu, dacă amintirile despre Nichita s-au încețoșat atît de repede, acel Nichita cu care ne-am văzut pînă mai ieri și care n-a locuit niciodată pe strada Orlando. E o confuzie, e vorba de o altă casă. Dar nu de alt Nichita.

Pentru Mugur, modul de viață nichitian a fost marcat de stigmatul jertfei : „El și-a jertfit viața (să nu ne ferim totdeauna de cuvintele mari, dar nici să nu le folosim prea des, pentru că se uzează îngrozitor și nu mai spun nimic) perfect conștient. Adică, băiatul din Ploiești, a știut perfect că, ducînd viața pe care o ducea, ca să scrie poezia lui Nichita Stănescu, nu va putea trăi o sută de ani".

Cu deosebită finețe se vorbește nu doar de norocul de a-l fi cunoscut pe Nichita cît și despre primejdiile apropierii de el : „...Îți impunea să exiști pe aceeași lungime de undă (...). Cred că el se înconjura de poeți tineri, în ultima perioadă a vieții, tocmai pentru că nu mai suporta un alt tip de existență poetică decît a sa. Îngăduia și dorea în jurul lui oameni pe care putea să-i determine să vorbească și să se comporte în stilul său". Pornind de aici, Florin Mugur exprimă serioase rezerve la capitolul prietenilor lui Nichita (ce sporește mai ales în postumitate), considerînd că marele ploieștean a avut amici, convivi dar nu prieteni și exemplifică în mod convingător : „Nu cunosc nici un prieten al lui Arghezi. Nu cunosc nici un prieten al lui Ion Barbu". Lipsa prietenilor ar fi un blestem al condiției geniilor.

Ioan Alexandru vorbește mai puțin despre omul Nichita și despre Nichita în general, exprimînd incitante idei ale filosofiei culturii. Cu un dezarmant curaj se răspunde la o întrebare privind posibila „ratare" a lui Eminescu de către poeții generației '60. Ioan Alexandru nu crede în existența unor oameni ratați : „Există oameni care nu-și înțeleg soarta, de la cel mai simplu om pînă la geniu sau la valoarea supremă omului, sfințenia, pînă la sfînt, nu cred că există oameni ratați". Sau ar exista doar trecînd de partea demonicului, „de partea răului", contestînd pe creator „care este bun și a făcut lumea în ordine". Găsind un sens existențial, omul nu mai poate rata. Ajungînd la Eminescu, autorul „Imnelor" se declară neconvins, de nu iritat de „plîngerile" ce-l fac intangibil. Nefiind singurul „punct fix al universului" (acesta nu este un om, se precizează ci „creatorul însuși, Logosul întrupat în istorie"), Eminescu n-ar trebui absolutizat, prezența lui n-ar trebui să fie atît de strivitoare pentru cei ce-l continuă în alt veac.

Eminescu ar reprezenta sufletul românesc „de pînă la el, în perspectiva veacului său" despre care veac Ioan Alexandru nu are o prea bună părere : „Secolul XIX, unul dintre cele mai slabe în dimensiunea spirituală pe care a cunoscut-o umanitatea în ultimii 200 de ani". Cum ultimii 200 de ani au umplut (aproape)... două veacuri trebuie să înțelegem că veacul Eminescului, al XIX-lea e copleșit de al nostru, al XX-lea. Pozitivismul eminescian, exprimat printr-o oarbă încredere în știință, ar fi un concept discutabil ce nu mai poate sta în picioare „după Hiroshima". Am trăit așadar un moment de recurs, recuperînd virtuți ale spiritualității orientale în dauna unor idei europene invalidate de istorie. Poeților li se recunoaște rolul de unicat în viața popoarelor și ajungem astfel și la unicatul Nichita Stănescu rememorat cu delicatețe în cîteva episoade redactate cu farmec stilistic în spiritul avantajului reciproc (evocat și evocator). Premiul lui Nichita de la Struga ar fi fost obținut și în urma pledoariei lui Alexandru. La rîndu-i, Nichita ar fi rostit oareșicînd : „Ioane, tu ești cel mai mare poet !" Obținînd la rîndu-i un foarte prestigios premiu în Japonia, intervievatul de azi l-a simțit pe Nichita aproape de el, împărțind bucuria unei clipe sfinte.

Îmi place să-mi repet cîteva cuvinte rostite de Ioan Alexandru pentru cartea lui A. T. Dumitrescu : „Un poet este unicat și este cel mai mare în felul lui".

Cu totul îndreptățită e prezența pictorului Mihai Bandac între cei chemați să spună „atît cît mai știe" cum va fi fost omul Nichita înainte de a se topi în legendă. Pictorul (care e și dascăl și publicist) se exprimă colorat (nu e de mirare), fluent, frazele sale, vorbite sau „desenate", izbutesc în chip miraculos să vizualizeze portretul de pe acum obsedant al poetului. Sînt narate istorii cu un Nichita iubitor de prieteni, „petrecăreți" mai mult cu vorba, îndrăgostit de taragotul lui Fărcașu și de toate femeile pămîntului, dar, vai, și săptămînile, lunile, zilele din urmă ale unui om care știa că va muri curînd. Bandac îi oferă posibilului biograf o cheie a înțelegerii depline a deconcertantului Nichita, cel deopotrivă puternic, dar și labil, robit de cuvinte și necuvinte, înconjurat de prieteni dar și de neprieteni. „A început să se despartă, să se vadă foarte rar, să nu mai fie ocrotit de camarazii, de prietenii lui de-o viață, de generație, și să fie **agresat** (sublinierile mele G.T.) de foarte mulți dintre cei care nu reușeau să se organizeze și practic să-l viziteze cu o mai mică frecvență și la ore potrivite, nefiind în stare să înțeleagă tot ce era legat de sănătatea poetului, perturbîndu-l la nesfîrșit. O să spun cuvinte grele, dar sînt în acord și cu alte opinii. A apărut un fel de **lumpen**, de periferie de spirit, care îl **invadase** și de care el nu se mai putea feri. Nu putea refuza pe nimeni, asta era și calitatea lui cea mai importantă, dar și cu consecințele cele mai grave și regretabile. Deci acest lumpen l-a agresat, n-a avut unde să se mai ascundă și practic, el nu mai dormea. Nimeni nu poate, nici o ființă, darmite o ființă umană, să supraviețuiască nesomnului".

Gheorghe Tomozei

Pădurea

Pădurea noastră e o casă
Pe care gindul unui zeu
O știe ca poporul meu
Și timpurile cind se lasă

Prigoana, sila, jaful greu
Și ura ca o ceață deasă
Din care toți care-au să iasă
Pădurii-i vor doini mereu.

Un urs coboară pe cărare
Și se-ntîlnește cu un om
Cind cade creanga — Absalom
Îi cere tatălui iertare
C-a tulburat o-mpărăție
În cea de-a nu știu cita mie...

Gheorghe Pituț

«Tainele inimei»

Urmare din pag. 1

a absorbi existențele, de a le decela și **a le semnifica**, în linia unui realism psihologic, impune cititorului o galerie de personaje, impresionantă prin varietate și bogăție. O lume tensionată de tragic și aflată, așa cum s-a observat, sub semnul Timpului.

Anonimul, ni se spune, „iubea ordinea : respecta nesmintit cronologia faptelor, cînd făcea întoarceri în timp se folosea de prezentul istoric și nu se împiedica de amănunte decît în împrejurări ieșite din comun". În realitate, „memoria colectivă a orașului" impune un alt ritm și o altă structură a narațiunii : planurile temporale alternează imprevizibil în cuprinsul aceluiași capitol, vocile se interferează, perspectivele narative sînt marcate de „vocea" care-și asumă nararea întîmplărilor. Textul e adesea tautologic din aceleași motive : unele fapte și personaje sînt consemnate în grabă, apoi se revine cu un amănunt sau mai multe, pentru ca o altă „voce" să le povestească pe larg ; portretul clasic nu e de întîlnit : cîteva linii, la care se adaugă datele strict necesare, pentru ca — în final — recompunerea portretului să revină cititorului (o singură excepție, de altfel bine motivată, ar fi portretul Monei din perspectiva lui Poldi care intenționează să realizeze o pictură).

În această „istorie" sînt de întîlnit dramele sociale ale „foștilor" care se adaptează (Haikis, Garvis), cad în ridicol (Scipion), după care dispar, dar și dramele „de inemă" : Penciulescu-Mona-Poldi, un triunghi ciudat rezolvat prin căsătoria Monei cu Octavian, cuplul Cati Vilcu-Haikis (din categoria „foștilor"), dramoleta dintre Octavian și Aneta, rezolvată prin căsătoria acesteia cu Penciulescu. Cuplurile se fac și se desfac fără arderi mari, fără conflicte spectaculoase, dar cu consecințe devastatoare pentru personaje, propulsate într-o singurătate tragică.

Octavian Stănescu, care are eminența unui personaj principal, atît prin spațiul acordat „poveștii" acestuia **în** și **dincolo de** „istoria orașului", cît și prin aria de cuprindere socială pe care o marchează mișcarea lui exterioară, este o adevărată „voce" prin care rezonează o umanitate pulsatilă, dar și un personaj-ecran, asemenea lui Haikis sau Poldi. Datorită acestui „ecran" luăm contact cu medii din cele mai variate : studențesc (lupta pentru o repartiție în capitală), funcționăresc din întreprindere (conflicte profesionale încinse de un febril joc al puterii), lumea femeilor singure (doamna Prislop, Lucia, Sanda), lumea șantierelor de construcții (țărani veniți la oraș cu mobiluri precise : „cîștigul" și „buletinul de București"), intelectualitatea provinciei, cu epicentru în casa doctorului Staicu.

În același timp, Octavian are o „poveste" a sa, poveste care constituie, prin ea însăși, un roman pasionant : al devenirii și descoperirii de sine, al ascensiunii sociale (nu întîmplător este pomenit Rastignac), al inițierilor erotice repetate, al **infernului** casnic, al **dublului** eșec în plan social și domestic. Germenii acestui eșec, nemulțumirea adîncă pentru tot ce face coexistă unui conformism „sui-generis" : „Octavian se așteptase **să se simtă fericit** (s.n.) căsătorindu-se cu ea. În loc de asta **era mulțumit** (s.n.) să o știe lingă el".

Singurătatea este boala de care suferă, cu mai multă sau mai puțină demnitate, mai toate personajele cărții : Haikis, Poldi („Ești bătrîn și trist", i se spune), Penciulescu, eșuat în alcoolism, Scipion, privit cu compasiune dincolo de alura sa ridicolă, doamna Prislop (al cărei soț de 70 de ani se caracterizează printr-o strălucită absență), Cati Vilcu, Rica, în sfîrșit, Lucia și Sanda, prima isterizată de singurătate, a doua găsindu-și putere în ea. Să reținem că autorul este și un excelent analist al psihologiilor feminine.

Între acestea, o mențiune specială se cuvine pentru Mona, intuită corect de Poldi, care o privește profesional : „nu era o femeie misterioasă, ci mai degrabă știa să tacă". Fără a avea tenacitatea și strălucirea unor personaje cu rezonanță în literatura noastră (Vidra, doamna Clara), resorturile Monei sînt aceleași : ascensiunea socială, arivismul, realizarea prin bărbat. Octavian, care are vocația femeilor singure, se simte atras de „singurătatea paradoxală a femeii privite de la distanță". În final, ascensiunea ei socială nu va depăși media, iar căsnicia ultimă — conform relatărilor lui Marius — va fi aproape de caricatură.

„**Inovația** autentică, pentru a căpăta acest statut — notează prozatorul — implică o re-cunoaștere a **tradiției**" („Contemporanul"/6 septembrie 1985). Or, tocmai această întîlnire fericită între acestea face rezistența romanului, o carte densă, de substanță, dar — în egală măsură — o performanță în planul scriiturii. Cu regretul de a fi lăsat la o parte alte observații asupra unei lumi viabile artisticește și tulburător-interogative în planul personajului, credem că e timpul ca proza tînără să fie recunoscută ca avînd însemnele maturității, dincolo de arbitrara distincție între promoții literare.

RECREAREA ZBORULUI

Scriitorul Doru Davidovici era copilul Cerului. În el se împlinta, cu toată ființa și visurile lui, de cînd, copil fiind, nu adormea pînă nu vedea Luna sau i se vorbea despre Doamna Nopții, cum îi zicea, nevăzînd-o. Privea înaltul fără sfîrșit și-i vorbea fără cuvinte, între ei stabilindu-se un cod de nimeni știut, pînă ce o frunză, un lătrat sau lumina îl readuceau pe pămîntul rece și sterp. Și pentru că pe vremea aceea n-avea covor fermecat, a fugit de-acasă și s-a făcut pilot pe supersonice, cum alți adolescenți se bagă slugă la cîte un împărat, cu gînd ascuns să-i fure pînă la urmă fata, s-o urce pe calul hrănit cu jăratec, ducînd-o departe, departe...

Cît îi va fi fost de greu sau ușor, nu o spunea niciodată ; venea sîmbăta seara, spunea „Salut !", se așeza direct pe podea, sprijinindu-se de calorifer, și începea să tacă. Tăcerea lui ascultătoare ne îndemna să încheiem mai repede lecturile, pentru a-i face loc „puștiului" — acum ditamai ofițerul în civil — să-și depene povestirile aduse din cer. Năvăleau în încăpere lumi numai de el știute, cu nopți făcute țăndări, printre rachete multicolore, întîlniri de gradul III și povești cu zine văzute de aproape. Vorbea cu un ușor zîmbet ironic, de superioritate — „Da, da, totu-i adevărat", părea să spună — dar era numai adevărul lui, luat ca atare de ceilalți, oameni ai pămîntului, care cu oricîte metafore se înconjurau nu-i cuprindeau albastrul din priviri. Așa se face că, pe la începutul anilor '70, îl îndemnam să pună pe hîrtie cele povestite, el răspunzînd invariabil : „Voi sînteți scriitori ; eu vi le spun, scrieți-le voi !". Dar, într-un concediu, în a doua lui fugă de-acasă, cînd nimeni nu se aștepta, a așternut pe hîrtie un volum întreg, „Caii de la Voroneț", asigurîndu-ne că mai are încă de vreo zece ori pe atît... A și scris zece cărți...

Așa au intrat în literatura noastră contemporană **Pilotul** — devenit erou principal — aripile de argint ale supersonicelor, zeitățile înaltului, culorile cerului, lumile din apropierea Lunii. Scria despre toate acestea ca și cum s-ar amuza, precum desenează copiii pe asfalt, chiar cînd „subiectul" este foarte, foarte grav. El recrea zborul și-l făcea palpabil, material ; scria cu o dezinvoltură dezarmantă, despre oameni și oamenii-păsări, despre Deltă, pescari, extratereștri, ierni cumplite și peisaje de excepție, despre detectivi și colegi de breaslă. Te lua părtaș la aventuri incredibile, cu ușurința cu care urca de primăvară pînă-n primăvară pe munții lui, adică toți Carpații. Pentru că, prunc al Cerului fiind, cînd nu se urca în pasărea albastră pornea spre adîncurile de stîncă, devenind montaniard desăvîrșit, prieten al singurătății, al salvamontiștilor, al cîinilor scormonitori în avalanșe, al schiului și-al jnepenișurilor de pe platourile avînd doar norii și stelele deasupra. Își purta dorul de înalt peste tot, călcînd cu pasul unde ochii pipăiseră rotundul pămîntului, de acolo, de sus, din carlinga zburînd cu mii de kilometri pe oră, la mii de metri altitudine.

Din colocviile acestea, scria despre noi, bieți „pămînteni în căruțe" față de care avea o dragoste ireală. Sau ideală ? Nu știu exact. Știu doar că, atît de aproape mereu de infinit, iubea tot ce-l înconjoară, și-n primul rînd colegii-frați întru avioane, pentru care nu există cuvîntul **erou**, ci doar **datorie**, nu există **greșală** ci doar **neant**. Alături de ei a stat din adolescență, le-a știut curajul și nehotărîrea, spaimele și învingerea lor, lupta cu sfîrșit-nesfîrșitul, acolo, în cer, unde nimeni nu te poate ajuta, unde fiecare celulă își cere dreptul la viață, unde clipele se dilată la nesfîrșit și omul se simte un atom al Marelui Univers, aflat în palma Destinului, cu o jucărie avînd mii de butoane, manete, nituri, circuite, luminițe și un Ochi cu care crede că stăpînește vitezele, pămîntul, dorurile, încrîncenările, liniștea celorlalți, iubirile, copiii, nevestele, mîngîierile, teama și cîte altele, toate topite într-o perpetuă dorință de a ajunge cu bine jos, pentru ca imediat să vrea să urce iară spre stele...

...Nu-mi vine să cred că despre toate acestea Doru Davidovici n-o să mai scrie. Citisem fragmentul de roman din „Luceafărul", în ziua de 15 aprilie, pentru ca 5 zile mai tîrziu să întreb de ce nu ești printre noi, și mi s-a spus : „Tocmai zboară". Și, incredibil de adevărat, parcă ghicindu-i gîndurile, cele cu care el rămînea de atîtea ori singur, între cer și cer, acolo unde nimeni și nimic nu l-a atins vreodată, am recitit un pasaj : „Și spui tu că ești încă tare, și se mai poate merge înainte pentru că există avionul, și exact atunci avionul dă în tine cu sfere moi și negre, fierbinți, ascunse, lovind cum nu credeai că poți fi lovit, și atunci te lămurești că pînă acum **credeai** doar că finish ende, koneț, și că abia acum vine sfîrșitul. Și afli că orice nesfîrșit din tine se termină odată. Numai nesfîrșitul celălalt nu știm noi cînd se termină și poate chiar nu se termină niciodată. Și ajuns aici, de unde chiar nu mai e nimic de făcut, faci cel mai formidabil lucru, pentru că altfel nu se poate : te ridici din nou, și-ți faci cum poți zilele bune, și încerci să rîzi, și uneori rîzi de tine, și aștepți alte ghete în gură de la ai tăi, alte avioane care să cadă. Pentru că altfel nu se poate, ți-am zis, și cred că nici n-o să mai vorbesc de asta. O să vorbesc despre avioane doar cum zboară, și despre piloții lor doar întru-adevăr cît de grozavi sînt, și despre cer, cît este el de albastru"...

Din acest cer, în care a fost fulgerat, Doru Davidovici nu mai are ce scrie, dar ne privește cu ochii lui mari și ușor ironici, spunîndu-ne un ultim „Salut !", prezent acum doar în paginile romanului rămas în manuscris.

Valentin Hossu-Longin

REMEMORĂRI

Birja de aur și alte năluciri

1.

De aproape două săptămîni vecinul mamei mele e ocupat cu o îndeletnicire ciudată. Îl urmăresc privind peste gardul despărțitor cum se rotește în fața unei birji anacronice dar foarte bine păstrată executînd cu o pensulă cît toate zilele ultimile retușuri de culoare. E vopsită tradițional, în roșu, alb și negru și burduful ridicat, cu pielea fină și moale, strălucește dat din belșug cu gaz. Din cînd în cînd, în ușa grădinii, se arată soția sa, o bătrînică îmbrăcată în negru cu un guleraș de dantelă la gît. Se uită curioasă și întreabă : „Nu-i gata, Todore ?" Vecinul se agită, mai potrivește o pată de culoare și răspunde cu ton vesel : „Mintenaș îi gata, mintenaș draga mea". A cumpărat birja de la un consătean, pe un preț nu prea ridicat.

Împlinește cincizeci de ani de cînd s-a căsătorit și vrea s-o plimbe pe „muieruța lui" pe ulița mare a satului. Să stea ea în spate îmbrăcată în haine negre, cu gulerașul alb de școlăriță la gît, așa cum s-au plimbat atunci în prima zi a căsătoriei. N-are cal. Mîine dimineață i-a promis un alt vecin să-i împrumute calul său alb. Un cal mai bătrîn, e adevărat, dar alb. Spre amurg, vecinul o invită pe mireasa lui să urce în spate sub burduful de piele. Ea se așează solemnă și zîmbitoare. El se înhamă în locul calului și face două trei ture prin ogradă. A doua zi, dis de dimineață, pe banca din fața casei, cei doi așteaptă îmbrăcați de sărbătoare. Stau și privesc în lungul uliței de unde trebuie să apară calul cel alb. Birja e trasă la stradă și o ceată de copii se hîrjonesc fermecați de arcurile ei și de culorile ei. După un timp se arată și mult așteptatul patruped cu valtrap negru pe spinare și, în spatele lui, un acordeonist deja ușor magnetizat. Bătrînul înhamă calul cu mișcări solemne. Apoi își urcă mireasa în spate. Se cațără și el pe capră. Muzicantul rămîne pe jos alături de copii care fac un veritabil cortegiu de nuntă. Și în timp ce alaiul începe defilarea pe ulițele satului, mireasa exclamă fericită de sub burduful de piele : „Doamne, Todore, că-i mai frumos ca prima dată".

2.

Am ajuns seara în satul acela de munte împreună cu un prieten care m-a dus să revăd **Țara moților**. O parte din ea. Obosiți de drum am hotărît să rămînem peste noapte într-o cabană de lemn cocoțată în vîrful dealului. Era spre seară, noaptea de primăvară se arăta rece și încercam să ne gospodărim cît de cît folosind lumina slabă a unei lanterne. După aproximativ jumătate de oră a bătut cineva la ușă. Am deschis cu mirare și în fața noastră am văzut un sătean între două vîrste cu un lămpaș de vînt în mînă și un coș de papură în cealaltă. A dat bună seara și ne-a explicat firesc că el stă în vale și a văzut lumină sus la „colibă" și „s-a gîndit că or fi niște drumeți rătăciți și a adus ceva de mîncare, lămpașul ista și o săcure să aveți cu ce tăia lemne". A așezat lămpașul și coșul de papură pe un fel de masă improvizată și a dat să plece. Am întrebat cum o să-i restituim cele aduse. S-a întors și a răspuns simplu : „Apoi, le lăsați aci pe tîrnaț, că la noi nu să atinge nimeni de lucru altuia și mîine trec io și le iau. L-am mai întrebat cum îl cheamă. „Apoi, nu contează cum mă cheamă. Să zicem că... Ion". După care a dat bună-sara și s-a pierdut în întunericul de afară.

3.

Am revăzut casa în care, în vremea copilăriei mele, trăia una din cele mai misterioase femei ale satului. O femeie frumoasă, zicea lumea, pe care n-o văzuse nimeni niciodată. Era în amurg și am privit de departe geamurile cu perdelele nemișcate, curtea pe jumătate plină de bălării, lacătul ruginit așezat la poarta de la intrare. Și totuși, cînd s-a lăsat întunericul, mi s-a părut că undeva departe, în una din camerele cu ferestrele protejate de perdele subțiri, se aprinde o lumină slabă și am văzut chiar o umbră reflectîndu-se pe pereți. M-am apropiat mai mult dar lumina a dispărut brusc. Am așteptat zadarnic să văd lumina reaprinzîndu-se. După cîteva sute de metri am întors capul și lumina aceea ciudată s-a arătat din nou tremurînd printre perdelele subțiri. Și totuși, m-au asigurat consătenii mei, acolo nu mai locuia nimeni de peste zece ani.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Sare adîncă

Ne întîlnim la țărm și ochii noștri
ne-neacă trupurile vagi.
Din părul încîlcit culegem
cite un bulgăre de ceață și pămînt,
în mare-l aruncăm pe rînd, tăcuți,
cu ochi măriți de teamă și uitare
s-ajungă fundul mării așteptînd,
un sunet plin de sare adîncă așteptînd.

George Alboiu

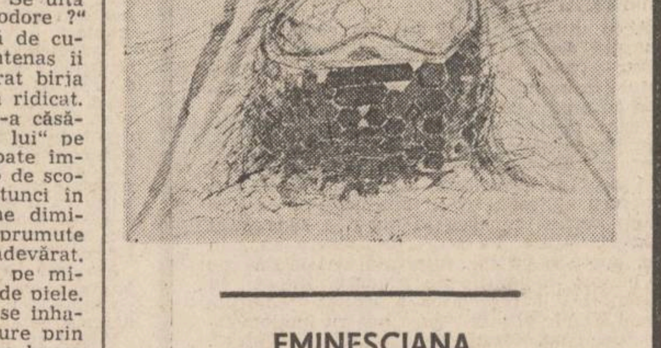

EMINESCIANA

● **Joi, 11 mai, 1989, la Casa Centrală a Armatei, în fața unui public de literați militari au vorbit despre opera lui Mihai Eminescu : Dimitrie Vatamaniuc, Paul Anghel, Ilie Bădescu, Mihai Ungheanu.**

CONCURSUL „MIHAI EMINESCU, ARAD, 1989"

● **Juriul concursului, alcătuit din : Florin Bănescu (președinte), Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociației Scriitorilor din Timișoara, Ștefan Damian, Grigore Ilisei, Mircea Iorgulescu, Negoiță Irimie, Ion Mircea, Vasile Sălăjan, redactor-șef al revistei „Tribuna", Horia Truță, vicepreședintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Arad, Nicolae Turtureanu, Cornel Ungureanu și Eugen Uricaru,** a acordat următoarele premii : POEZIE — premiul I : **Petru Scutelnicu (Iași) și Mircea Stepan (Lipova)** ; premiul II : **Virgiliu Cătălin Brăescu (București), Ioan Vasile Marcu, Antim I. Mureșanu și Ioan Sabău (Arad)** ; premiul III : **Andreea Ioana Dumitrescu (Timișoara), Bianca Marcovici (Iași) și Adam Suchansky (Nadlac)** ; premiul revistei „Luceafărul" : **Lavinia Stoicu (Arad)** ; premiul revistei „Cronica" : **Nicolae Zărnescu (Slatina-Olt)** ; premiul revistei „Orizont" : **Marin Rada (Slatina-Olt)** ; premiul revistei „Transilvania" : **George Enache (Slatina-Olt)** ; premiul Cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor : **Constantin Dumitrache (Arad)** ; premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă : **Ștefan Doncea (Timișoara)** ; premiul Teatrului de stat Arad : **Ana Maria Crișan (Tîrgu Mure)** ; PROZĂ : premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara : **Dinu Barbu (Timișoara)** ; premiul revistei „Convorbiri literare" : **Nicolae Fulga (Slatina-Olt)** ; premiul revistei „Tribuna" : **Petru Barbu (Curtea de Argeș)** ; premiul revistei „Steaua" : **Emil Dinga (București)** ; CRITICĂ LITERARĂ : premiul I : **Dorin Barna (Arad)** ; premiul II : **Tatiana Ștefanko și Violeta Tiritean (Nădlac)** ; premiul revistei „România literară" : **Gheorghe Mocuța (Curtici)** ; ISTORIE LITERARĂ : premiul I : **Ovidiu Pecican (Arad)** ; premiul II : **Elena Albu (Iași)** ; premiul III : **Doina Opriță Popescu (București)** ; premiul almanahului „Tribuna" : **Lizica Mihuț (Arad)** ; premiul special al juriului : **Iulian Negrilă (Arad).**

Grafică de Dragoș Filip

LAÏS — ultima realizare poetică

Urmare din pag. a 3-a

La ce dată a decis Comitetul teatral să se reprezinte piesa lui Eminescu ?

Ziarul „Universul" (din 23 septembrie/5 octombrie 1888), dă următoarea știre despre reprezentarea piesei **Laïs** : „Stagiunea Teatrului Național se va deschide la 1 octombrie ca de obicei. Se zice că va începe cu piesa **Laïs** a marelui nostru poet Eminescu". Din păcate, stagiunea Teatrului Național, sub direcția lui I.L. Caragiale, nu s-a deschis cu piesa **Laïs** de M. Eminescu, ceea ce ar fi constituit, negreșit, un mare eveniment teatral al timpului ! De ce s-a amînat, precum se știe, reprezentarea piesei **Laïs** pentru lunile de iarnă ale anului 1889 ? E greu de dat un răspuns precis ! Se pot schița numai cîteva presupuneri : teatrul nu avea, în acel moment, personalul corespunzător să reprezinte, la un nivel înalt, o astfel de piesă ; M. Eminescu, hărțuit de demonul său al „perfecțiunii artistice" (în acea vreme mai mult chiar ca în trecut !), a solicitat răgazul de a mai lucra pe text, pentru a corija și a completa, acolo unde ar fi fost cazul ! Iar la începutul lui februarie 1889, reîmbolnăvirea gravă a poetului a amînat **sine die** spectacolul programat !

Așa cum s-a arătat, Mihai Eminescu a început să traducă piesa **Laïs** încă din primele luni ale anului 1888. D. Murărașu susținea că, deoarece traducerea a fost făcută pe baza versiunii germane a lui Karl Saar, apărută la începutul lui 1888, a afirma că M. Eminescu a tradus piesa **Laïs** în 1888, ridică multe semne de întrebare la care nu se poate răspunde ! Comparînd însă originalul francez scris de Emile Augier și versiunea lui Saar cu traducerea lui M. Eminescu, se pot descifra, neîndoielnic, mai multe apropieri între versiunea eminesciană și cea germană, deși, în multe locuri, transpare ușor și textul francez original al lui Emile Augier ! Ce se poate conchide de aici ? Piesa **Le joueur de flûte** a lui Emile Augier s-a reprezentat pentru prima oară, la **Comedia franceză**, în decembrie 1859. Publicînd, în 1880—81, cele trei volume ale teatrului său complet, Emile Augier a inclus în volumul întîi piesa **Le joueur de flûte**. Sîntem de părere că Mihai Eminescu a găsit la cineva din Botoșani volumul întîi al teatrului lui Emile Augier, a citit piesa **Le joueur de flûte**, i-a plăcut și cum nu avea la Botoșani în acea perioadă nici cărțile, nici manuscrisele sale, simțind imboldul de a crea sau, poate, de a-și găsi o ocupație literară atractivă, a început transpunerea românească în versuri a piesei lui Emile Augier ! Venind, apoi, în aprilie 1888 la București, a dat întîmplător peste versiunea germană a lui Karl Saar pe care, considerînd-o mai atrăgătoare, a luat-o ca bază pentru refacerea traducerii sale ! De aceea, într-un timp relativ scurt (iulie—septembrie 1888), M. Eminescu și-a definitivat traducerea, susținînd, față de N. Petrașcu, că mai are puțin de pus la punct la lucrarea sa !

Dar, oare, M. Eminescu, în faza de reviriment după boala grea prin care trecuse, și-a propus **în mod deliberat** să efectueze neapărat o traducere în versuri a unei piese ? E greu de crezut așa ceva ! Mai curînd opinăm că M. Eminescu, citind piesa lui Emile Augier, a simțit că îi vin în minte pagini din propria lui existență (episodul cu Cleopatra Poenaru-Leca ; situația lui materială necorespunzătoare pentru a legaliza legătura cu Veronica Micle etc.) — și, atunci, sub impulsul acestor imagini ale propriei sale **existențe a descifrat în Laïs un text cu adînci afinități în propria lui viață !**

Pentru a încheia, ținem să subliniem, aici, că sîntem în totul de acord cu părerea comentatorilor care au îngrijit apariția volumului VIII de „Opere" de M. Eminescu, la notele lor referitoare la piesa **Laïs**. Ei susțin, pe drept cuvînt, că datarea traducerii piesei **Laïs** : „este una din cele mai importante decizii de luat în cazul acestui text, căci de ea depinde imaginea noastră despre capacitățile artistice ale poetului în ultimii ani de viață". Și datarea este, neîndoielnic, : februarie-septembrie 1888 ! Și, într-adevăr, în această perioadă, capacitățile artistice eminesciene au început să cunoască o renaștere salutară ! Aceasta s-ar fi dezvoltat, poate, în continuare, sub o altă zodie decît cea știută, dacă poetul ar fi aflat, pe atunci, întreaga solicitudine și întregul sprijin material-spiritual din partea tuturor acelora care i le-ar fi putut da !

m a p a m o n d

FASCINAȚIA STRĂZII

NOTE DE DRUM DIN R.P. CHINEZĂ

I

În plină stradă, aproape de centrul orașului, pe trotuarul din fata casei, o femeie isi spală de zor odrasla. Clăbucii de săpun înfăsoară răcoros trupul pruncului, desenind, apoi, timid, un firicel alb spre canalul din apropiere. La citiva pasi, un bătrin cu barba rară si albă, un chinez intimplat, aici, parcă din cărtile de povesti, citeste pasionat un ziar. Cu lupa lipită de ochi se apropie la două degete de rindul scris. Zimbeste scurt, dă din cap in semn de aprobare si il imbie la citit pe vecinul de peste drum. Ştirea din deschiderea ziarului îi incită. Dialogul lor molcom se topeste in larma comerciantilor. Zgomotos, pină la iritare, vinzătorul de alături bate cu o lingură mare intr-un ceaun, invitind trecătorii să cumpere castane prăjite in nisip incins ; altul imi trece pe sub nas o tavă cu castronase din portelan, pline cu salate : lăstari de soia, alune cu scoici, rizomi de lotus, stiuleti pitici murati, petale de crizanteme. Ochii mi se opresc la salata din muguri de bambus. Nici nu stiu cum m-am trezit cu castronul in mină. Am ascultat citeva cuvinte tiuite fără să inteleg ceva si urmate de rostirea pretului, mai mult cu ajutorul degetelor de la mina stingă.

Atit mi-a trebuit, pentru ca drumul prin bazarul culinar să mi se pară fără sfirsit. Parcă fiecare chinez care are o tigaie si o sobă cu cărbuni a iesit să-si etaleze măiestria culinară in aerul străzii. Totul se petrece la vedere. Si opărirea crabilor sau a melcilor, si sacrificarea anghilelor sau jupuirea serpilor comestibili, si ornarea frigăruilor din carne de porc sau de vitel, si perpelirea puilor de prepelită, si fierberea ceaiului de iasomie, si coacerea ouălor negre, si pregătirea in abur a piinisoarelor din făină de orez si prăjirea batatelor...

Din loc in loc vinzători ambulanti de băuturi isi aranjează la nesfirsit marfa pe tarabă. Îi spun tarabă pentru că nu am găsit un cuvint mai comercial pentru taburetul sau pentru mica platformă fixată in grabă in circa bicicletei. Cam asa arată magazinul comerciantului gălăgios din strada cu pricina : simplu, pină la neverosimil de banal, dar peste tot doldora de marfă. El, comerciantul din impărătia străzii, nu asteaptă oferta unui loc de muncă intr-un magazin cu galantare strălucitoare si lumină de neon sau ziua fixă pentru a-si ridica o leafă mai mult sau mai putin meritată si nici clientul ahtiat după marfă, gata să-i dea sperț. În fata tarabelor improvizate, comerciantul ambulant isi cunoaste bine legea existentei sale. Asa că, fără nici un fel de complexe, te imbie cind ceremonios, cind de-a dreptul agasant să-ti astimperi setea cu suc de ananas sau de banane stors „la minut", cu apă tonică sau coca-cola, cu bere in cutii de aluminiu sau orange, cu lapte de cocos sau, pur si simplu, cu nelipsitul ceai chinezesc. Am văzut zeci de vinzători de ceai care erau mindri să poată spune că zilnic cistigă „sase si, uneori, chiar sapte" yuani. Asta inseamnă că el trebuie să vindă peste trei sute de căni de ceai. Cită trudă, cită răbdare ! Fiecare ofertă inseamnă o cană curată si ceai fierbinte servit dintr-un termos infăsurat in tifon alb. Altfel nu se poate. Controlul sanitar e mult prea sever. Da, altfel nu se poate nicăieri in China ! La umbra preturilor cind surprinzător de mici, cind de-a dreptul usturătoare, se urzeste o competitie in care pe primul plan ai impresia că trece plăcerea si satisfactia fiecăruia de a se sti util cu ceva.

...Mă aflu la Shanghai si trec la intimplare pe străzile uriasei metropole, străzi intortocheate, largi și parcă fără de sfirșit, strimte și parcă sufocante. Am plecat de la hotel de o jumătate de oră si sint de-a dreptul ametit. Este o frumoasă după-amiază de octombrie si simt, pină la debusolare, pulsul persuasiv, aproape ostil al celei mai mari aglomerări urbane din lume. Cincisprezece milioane de suflete ce respiră zilnic aerul metropolei de la gurile fluviului Huang Po par a-si fi dat intilnire pe bulevardul Nanjing care taie, la intimplare, orasul, din buza portului civil si pină la aeroport. O existentă plină de insufletire si traditie, de pitoresc si grandoare se derulează inimitabil prin fata ochilor. Strada isi revarsă distonant luminile si umbrele intr-o hipnoză seducătoare pină la hotarele visului. Nicăieri in lume, cred, nu mai poate fi intilnită această magnifică scenă a străzii din Shanghai in care un incercat si nonsalant regizor pare să fi pus in scenă un subtil spectacol al luptei pentru existentă a milioane de suflete. La rampă, milioane de bărbati si femei, de copii si bătrini, de băieti si fete mereu agitati, care si-au legat bucuria si speranta unui trai mai bun in umbra metropolei asaltată si iubită pină la ingenunchiere. Nicăieri in lume nu vei găsi atita lume pe caldarimul sufocat, atitea milioane de teluri citadine, mai mari sau mai mici spre care aleargă inrobit fiecare.

Şi in această babilonie a străzii din Shanghai, deodată am avut revelatia unei ordini perfecte : fiecare om pare că stie exact ce are de făcut si fiecare caută să-si atingă scopul fără să-l stinjenească pe vecinul său. Legile supraaglomerării au situat la temelie un principiu fundamental : nu-ti deranja aproapele. Nu trebuie neapărat să te bucuri că vecinul are o bicicletă mai bună sau că visleste mai cu spor in oceanul străzii, că e mai bine imbrăcat sau că îi merg toate din plin, dar nici nu poti — legea morală a mileniilor de existentă iti interzice — să te opui prin ceva. Bucuriile fiecăruia se revarsă nestinjenite peste bucuriile si necazurile tuturor. Proverbul „Să moară și capra vecinului" nu a putut fi inteles de nici unul dintre interlocutori, cu toate strădaniile traducătorului de-a-i face cit mai limpezi semnificatiile.

Tablou de Yn Zhizhen

Peste tot, acelasi personaj inimitabil : pietonul. Umple trotuarele pină la refuz, inghiontindu-mă, din cind in cind, ca un avertisment pentru clipele petrecute in fata unor vitrine. Miscarea continuă face parte din rinduielile străzii. Apoi, fără cea mai mică sfială, măria sa pietonul umple si soseaua. Claxoanele masinilor sună intruna, stingind clinchetul firav al soneriilor de la bicicletă. Autoturisme si camionete, pietoni si biciclisti se amestecă după reguli numai de ei stiute, intr-o promenadă halucinantă. La inceput tresăream ori de cite ori vedeam o masină inaintind prin multimea care a luat cu asalt strada. Imaginati-vă cum arată bulevardul Muncii din Bucuresti la sfirsitul unui meci de fotbal pe stadionul „23 August" și veți avea o vagă idee despre infătisarea străzii la Shanghai. In cele patru zile petrecute aici nu am reusit nici măcar o dată să traversez bulevardul in timp ce insotitorul meu o făcea cu dezinvoltura plimbării prin parc. Pentru neinitiati ca mine, vin in ajutor pasajele circulare de suprafată, ridicate in ultimii ani in intersectiile principale. Si dacă mai spun că in tot acest timp nu am văzut nici cel mai mic accident de circulatie, mă veti crede pe cuvint că nu mai inteleg nimic din subtilele legi ale supravietuirii în sufocanta metropolă.

Cum ar arăta o idilă pe strada din Shanghai ? Nimic mai firesc. Îndrăgostitii merg tinindu-se de mină sau prinzindu-se strengăreste de mijloc. Pe faleza fluviului, perechi de indrăgostiti intirzie, chipurile, să admire apusul de soare pentru că odată cu intunericul... Aripile idilei bat in voie peste orasul ce pare uitat în îmbrătisarea obsedantă a muncii. Îmbrăcate cu gust, insirind pasi unduitori de-a lungul bulevardelor, frumoasele fete din Shanghai îmi aruncă dulci ocheade si aproape instinctiv le răspund cu un zimbet. Le petrec cu privirea, lăsindu-le să-si intimpine sorocul după legile pămintului. La douăzeci si doi de ani, frumoasa din Shanghai, cu fusta despicată provocator pină la mijlocul coapsei, va putea să-si implinească idila alături de tinărul pe care il sărută drăgăstos. Cu o conditie : tinărul să aibă cel putin douăzeci si patru de ani. În rest, idila la Shanghai este in largul ei, imbrăcind strada si parcul, aleile si potecile in parfumul tineretii. Deasupra rigorilor sociale, dragostea isi cere drepturile naturale.

★

...Ce-ai zice de o plimbare cu bicicleta prin Beijing ? Întrebarea colegului meu de la ziarul „Renmin Ribao" mi se părea ademenitoare. După un prompt si categoric da, au urmat în cascadă, intrebările lămuritoare : De unde bicicletă ? Cum se circulă ? Care sint regulile elementare ? Dacă se acordă prioritate pietonilor care trec pe unde-i taie capul ? Ce se intimplă dacă fac accident ? Pină la urmă am căzut de acord că e mai bine să renunt.

M-am multumit să admir, zi de zi, raliul bicicletelor.

Intr-adevăr, nimic mai obişnuit în spectacolul străzii din oricare oras al Chinei decit chinezul pe bicicletă. In Beijing, la Guanghong, la Shanghai, in toate orasele pe care le-am vizitat trotuarele sint strangulate, din loc in loc, de spatiile special amenajate pentru parcarea bicicletelor. În fata unui hotel din Beijing erau adunate citeva mii de biciclete. Plăcutele purtind numărul de circulatie incită la alte intrebări : Cite biciclete sint in Beijing ? Dar in intreaga Chină ? Nimeni nu a reusit să-mi ofere un răspuns cert. Asa că m-am multumit să notez două numere din parcul bicicletelor : 6 838 642 si 7 691 159. Dacă numărătoarea bicicletelor se face de la unu spre infinit, mă multumesc cu informatia primită de la un ghid : in medie doi chinezi, din trei, au bicicletă.

Dacă nu există, cred că in China ar trebui înfiintat un minister al transportului pe bicicletă. În medie — aceeași medie care la proportiile tării te uluieste — din trei biciclete, două transportă mărfuri : sase dulapuri in toată regula, citeva legături, de nu le poti cuprinde cu bratul, din tulpini de bambus, zece cosuri pline virf cu varză chinezească, trei jumătăti de porc, o duzină de saci de ciment. Si asa mai departe. Pină unde ? Să mai urmărim ce cară chinezii călare pe bicicletă. Saisprezece baloturi de paie, opt butoaie cu ingrăsăminte organice, cinci năvoade innodate in grabă peste pestele abia prins, un copil protăpit, cu un aer de mic print, in atasul improvizat din placai, zece sau poate mai multe, televizoare color, o maimută asezată pe ghidon, care se fitiie intruna, privind parcă hipnotizată in ochii stăpinului, citeva sute de cutii cu incăltăminte, care sigur ar umple o camionetă, patru capre, doi iezi, un stog de coceni de porumb, citeva sute de rachete de tenis. Si altceva, ce mai cară chinezul pe bicicletă ? Alte citeva sute de cărămizi pentru zidărie, zeci de manechine din plastic pentru vreo casă de modă, douăzeci de lăzi cu banane, zeci de recipiente din plastic pline cu crabi vii, galantare ticsite de sandvisuri, prăjituri, inghetată, stive de cutii cu bere sau coca-cola, gunoi menajer sau gunoi pentru ingrăsarea pămintului, piese pentru diverse masinării, motoare, aspiratoare, confectii aranjate intr-o ordine impecabilă, cutii cu ascuțitoare, bineînțeles, chinezesti...

II

Mă aflam nu într-un cartier oarecare din Beijing, nu pe o stradă oarecare, ci pe o stradă faimoasă în intreaga Chină si tot mai cunoscută în intreaga lume.

Strada electronicii.

Un soi de „Silicon Valey" din tinuturile Californiei. Un soi ? Nu, aveam să aflu prompt din explicatiile date. Este chiar „Silicon Valey", „made in China". Treizeci de institute de învătămint superior si peste o sută de unităti de cercetare si productie alimentează azi faima plină de orgolii drepte a „străzii electronice Zhangguancun". Între produsele ei de marcă, multe, foarte multe, despre care nu am auzit, asa că si transcrierea denumirii lor este aproximativă, am retinut : produse seriale ale tehnicii de convertizare multifunctională, aparatură electronică de diagnosticare medicală, masini de scris electronice, supermagnetul din neodim, fier si bor — China devenind al treilea producător din lume — termograf de inaltă precizie, amplificatorul de imagine și sunet. Mă opresc aici, din teama de a nu gresi foarte mult. La toate acestea adăugati lista a sute, dacă nu chiar mii de servicii specializate pe care le oferă unitătile, indeosebi în sfera tehnicilor de virf — instalarea de calculatoare electronice, proiectarea de tehnologii noi sau pentru a avea o imagine cit de cit concludentă pentru justificarea supranumelui „Silicon Valey" dat „străzii electronice" din Beijing.

Adevărata istorie a străzii începe cu nouă ani în urmă. Iar evolutia, de-a dreptul spectaculoasă, a randamentelor este, in fapt, evolutia unei idei, lăsată liberă, in largul ei, fără nici un amestec stinjenitor, chiar dacă debutul ei se părea, unora, a fi fatal.

Deci, in urmă cu nouă ani, un cercetător al institutului de fizică al Academiei chineze se afla intr-o vizită de studii in S.U.A. Impactul ritmului impresionant al cercetării si al finalizării ei in productia materială a fost de-a dreptul socant pentru experimentatul cercetător chinez. Pur si simplu, el constata, atunci, că „in medie" in „Silicon Valey" conceptia unei noi tehnici necesită doar sase luni, urmată de trei luni pentru aplicarea ei in productie si de alte trei luni pentru punerea la punct a sistemului de comercializare. Pe scurt, in fiecare an, in medie, poate fi creată, fabricată si lansată pe piată o nouă generatie de produse. Intors in tară, ambitiosul cercetător a căutat solutiile cele mai simple si mai sigure pentru implementarea rigorii organizatorice din „Silicon Valey". A intemeiat, alături de un grup de cercetători entuziasti, departamentul serviciilor pentru dezvoltarea tehnologiilor avansate.

Din acel moment, nimic nu a mai putut fi considerat un obstacol serios in drumul spre afirmare a „străzii electronicii" din Beijing.

...Pe o stradă din Canton, o femeie isi spăla odrasla.

...La Shanghai, zi de zi, strada este imbrătisată pină la sufocare, cu patimă oarbă si tandrete sprintară, de cincisprezece milioane de suflete.

...La Suzhou, strada are un miros innebunitor de flori de cuisoare si leandri, cu luminile roz risipite prin petalele gingase.

...La Beijing tiriitul straniu de pe „strada electronicii" anuntă una din melodiile pe care secolul viitor le va proclama drept imn mondial al progresului stiintific si tehnic.

Strada, cind ostilă, cind seducătoare, cind plină de nebuni, cind căzută in melancolie, strada mereu frămintată de obsesia unui trai mai bun sau a grijii pentru ziua de miine, strada chinezească iti oferă gratuit un spectacol unic, care te face să te bucuri că ea există ori de cite ori păsesti in impărătia ei.

Străzile pline de viată din China sint chiar viata Chinei.

Viorel Sălăgean

Lirică din R. S. CEHOSLOVACĂ

VLADIMIR BRANDEJS

Ecou

O stincă îi răspunde
altei stinci.
Riurile işi răspund în graiul lor
şi ele.
Uneori
omului îi răspunde un semen.

Numai durerea tăcută
a pădurii
rămine tăinuită
sub spuză de frunze...

JAROSLAVA MALKOVÁ

De toamnă

Fii bună, clipă de-o clipă
şi du-mă la fereastra
sub care curg uliţi de oameni
să-i mingii cu ochii
chiar dacă ei nu simt privirea mea.
Să mingii copiii curioşi
care se ridică pe virfuri
ca să ajungă la cunoaştere mai repede,
oamenii maturi
care au invăţat să trăiască
cu depărtările în spate.
Să mingii copacii pe care infloreşte tril de păsări,
coşarii care adună din hornuri nefericirile arse...
Şi multe alte să mingii,
oameni şi lucruri,
să cred despre toate că-mi aparţin
şi eu lor
deopotrivă...

JIRI ZACEK

Un porumbel în geam

Iţi aminteşti ? Ne-am iubit odată
pe vreme de furtună
primăvara,
ca delfinii, cu bucurie devoratoare,
ne-am iubit.
Deodată, pe marginea ferestrei
s-a oprit un porumbel ud şi ameţit.

Tremura
ezita
apoi a zburat.

Intr-o parte filfiit de aripi,
intr-alta furtuna trupurilor noastre.

În româneşte de
Nicolae Nicoară

(Din volumul „Lirica cehă de la origini pină astăzi", predat Editurii „Minerva")

MICHAL CERNÍK

Viaţa lecturată

Am vrut să plantez o idee ca un copac
care stă în calea vintului,
să scriu o carte ca o casă
care vede, aude şi cheamă.
Şi iată, în grădină foşnesc copacii
şi casa-i populată de oameni.

Ce să-mi mai doresc atunci ?

Seara mă-nchid ca o carte
şi eu voi fi acela
care va fi nevoit să se citească pină la capăt.

DANIEL HEVIER

Subiect de science-fiction

Cine ştie ce ar face
ultimul,
dacă pricepeţi la ce mă refer,
ultimul om,
definitiv ultimul,
cu rezerva de oxigen doar pentru citeva ore.
Poate că şi-ar inmorminta rudele,
şi-ar arunca privirea peste secole,
ar urla la stele,
ar scrie un mesaj,
ar ride,
ar scuipa în oglindă,
ar innebuni,
s-ar plimba pe străzile goale,
s-ar incuia,
ar jefui magazinele,
ar invăţa o limbă străină,
s-ar ruga,
ar sparge mobila,
s-ar sinucide
sau pur şi simplu ar pleca,
ar stinge lumina în casă
şi s-ar duce.

În româneşte de
Ondrej Štefanko

● **DREW BARRYMORE ESTE CEA MAI TÎNĂRĂ REPREZENTANTĂ** a unei celebre dinastii de actori americani. Bunicul ei, John Barrymore a fost unul dintre cei mai mari actori ai deceniilor '20 şi 30' ale secolului nostru. Drew a ajuns celebră în anul 1982, la vîrsta de numai şase ani graţie rolului fetiţei Gertie din celebrul film „E. T." (Extraterestrul) al nu mai puţin celebrului regizor Steve Spielberg. Altfel spus, Drew a continuat cu cinste tradiţia familiei.

Dar ea a continuat şi cealaltă tradiţie a ei. Potrivit unui articol publicat în revista „Stern", care apare la Munchen, asemeni faimoşilor şi predecesori, Drew Barrymore este dependentă de droguri. Dar mai bine s-o lăsăm să-şi povestească singură drama :

„După succesul repurtat de „E.T." viaţa mea s-a schimbat radical. Aproape peste noapte am devenit dintr-o fetiţă oarecare o vedetă. Şi astfel copil fiind, am început că mă comport ca o femeie matură. La opt ani şi jumătate nu-i mai înţelegeam pe copiii de vîrsta mea, nu mai aveam ce vorbi cu ei iar aceştia nu pricepeau nimic din modul meu de viaţă. La mai puţin de zece ani am început să fumez, aprindeam ţigară de la ţigară pentru a mă purta ca o femeie matură. De la ţigară la pahar n-a fost departe. Şi de aici la haşiş. Şi la cocaină. Am început să ţip la mama, să arunc în ea cu tot ce-mi pica în mînă...

Am fost internată la Clinica Van Nuys unde, împreună cu alţii doar cu cîţiva ani mai mari decît mine, am fost supusă unor terapii de denarcotizare şi dezalcoolizare..."

Numai că noua stare nu a durat mult. Mediul în care era obligată să trăiască, să se mişte îi cerea să continue. Şi astfel, a căzut din nou în patima drogurilor.

Drew Barrymore are acum treisprezece ani şi nu se sfieşte să se prezinte noilor sale cunoştinţe cu formula : „Mă numesc Drew şi sînt morfinomană..."

Un caz relevant din multe altele, din milioanele de alte cazuri dintr-o ţară, ca multe altele, în care nu există posibilitatea care să nu se... poată !

● **CLINT EASTWOOD, CELEBRUL ACTOR AMERICAN,** apare pe genericul filmului „Bird" în calitate de regizor şi producător. Filmul este închinat vieţii şi activităţii artistice a lui Charlie Parker, remarcabil compozitor de muzică de jazz şi neîntrecut saxofonist american, cunoscut sub numele de Bird.

Clint Eastwood a realizat acest film de pe poziţia îndrăgostitului de muzică de jazz. „Cînd l-am auzit pentru prima dată pe Charlie Parker am fost pur şi simplu emoţionat. Mulţi oameni nu au putut înţelege cîntecul lui, iar cei care l-au înţeles nu au reuşit să-şi dea seama cum poate un om să cînte atît de fantastic. El reprezintă pur şi simplu o mare enigmă a epocii jazzului", spunea Clint.

Primind la început cu scepticism planul lui Clint Eastwood de a realiza un film despre Charlie Parker-Bird, doamna Chau, soţia lui Bird, astăzi în vîrstă de 63 de ani, şi-a dat acordul numai după ce actorul a asigurat-o că va face un film veridic, că îl va prezenta pe Bird aşa cum a fost, cum l-a cunoscut personal şi cum a rămas el în amintirea tuturor celor care l-au cunoscut fie direct fie prin intermediul concertelor.

În rolul lui Parker-Bird, Clint Eastwood l-a distribuit pe tînărul actor de culoare Forest Whiteker, cunoscut şi din filmul „Plutonul". În rolul soţiei lui apare actriţa Diane Venor, mai puţin cunoscută în lumea filmului întrucît ea este actriţă de teatru.

Pentru acest film, Clint Eastwood a folosit înregistrările originale ale lui Parker-Bird. Un mare merit în realizarea benzii sonore o are inginerul de sunet olandez Lennie Nichaus, care a filtrat în studio toate solourile de saxofon ale lui Bird.

Clint Eastwood este de părere că America a dat omenirii două lucruri : jazul şi westernul. Acum el însuşi o legendă vie a Americii, Clint a dat lumii unul dintre cele mai autentice şi mai emoţionante filme despre jazz.

● **ÎN ANUL 1973 FOTOREPORTERA AMERICANĂ BRIAN LENKER** a fost distinsă cu Premiul Pulitzer, cea mai înaltă distincţie care se acordă ziariştilor americani. Atunci, timp de peste doi ani, Brian Lenker a bătut în lung şi în lat teritoriul Statelor Unite, prilej cu care a înregistrat pe bandă de magnetofon şi pe peliculă „visele" a 75 femei americane de culoare.

Acum, după mai mult de un deceniu şi jumătate, Brian Lenker a finalizat într-un mod original munca începută atunci şi continuată fără încetare. Rezultatul muncii ei s-a materializat într-o amplă expoziţie organizată la Washington sub titlul „Un vis despre lume : portrete ale femeilor negre, care au schimbat lumea".

Expoziţia de fotografii gîndită şi executată de Brian Lenker se constituie într-un manifest în favoarea drepturilor femeilor de culoare din America şi Africa de a trăi liber şi demn. Între femeile surprinse de aparatul lui Brian Lenker se numără Angela Davis, Coretta Scott King, Rosa Parks. Un loc aparte este rezervat Josephinei Riley Mathews (Mama Jo) în vîrstă acum de 91 ani. În calitate de asistentă de pediatrie ea a ajutat la naşterea a 1 300 copii din familii sărace de negri din Carolina de Sud, care, dacă ar fi fost lipsiţi de asistenţa ei, nu ar fi supravieţuit.

Organizarea expoziţiei a reprezentat punctul culminant al manifestărilor din cadrul „Lunii istoriei negre", organizată în mai multe oraşe americane.

SPORT

Cu blajină indignare

Miercuri, în ziua meciului cu Bulgaria, m-am sculat din zori, ca să mă prindă rumeneala soarelui răsărind — seara, mă scăldasem în fluviul lunii — şi, plin de forţe germinatorii, m-am apucat să scornesc fraze pentru prezenta cronică, de genul : tricolorii trec cu tăvălugul peste tînăra echipă a Bulgariei... Mă lepăd de cuvintele fluctuante şi vă aduc la cunoştinţă că m-am grăbit. Bine zice maică-mea :

dacă n-ai noroc şi parte,
geaba te scoli de cu noapte.

Cu blajină indignare, declar că am asistat la cel mai slab (prost) joc al naţionalei noastre. Şi dacă altădată băteam cîmpii despre înfrîngeri care fac cît o victorie, se cuvine, acum, să spunem că am obţinut o victorie care face cît o înfrîngere, într-atît de lipsit de vigoare şi orizont (despre frumuseţe nici nu poate fi vorba !) a evoluat formaţia noastră. În afară de Stelea, Iovan, Bumbescu, Gică Popescu şi, sporadic, Lăcătuş, care au muncit, s-au bătut şi au suferit pentru cîştigarea celor două puncte, restul jucătorilor, inclusiv rezervele introduse în teren, s-au comportat sub orice critică ; sau, ca să nu mai umblăm cu ambiguităţi — de-a dreptul **jalnic.** Antrenorii şi ceilalţi factori de răspundere, escamotînd problemele de fond, ne răspund, cu aroganţă, că aşa se joacă meciurile de calificare. Faţa pe care ne-a arătat-o naţionala este rezultatul nenumăratelor meciuri trucate din campionat, a îngîmfării jucătorilor de primă mînă care nu mai ascultă de nimeni, a ruperii echilibrului între Dinamo şi Steaua etc. Dar ceea ce trebuie să li se reproşeze imediat lui Jenei şi Drăguşin este ideea lor neserioasă de a-l menţine pe Mateuţ în formaţie, pentru că acest jucător a pierdut de mult orice brumă de intuiţie, de respect pentru chinul colegilor şi poate chiar de talent. Ca să nu ne facem de rîs în proprii noştri ochi, propun ca Mateuţ să fie oprit prin orice mijloace de a încălţa gheata de aur, de argint sau de bronz a Europei.

Am cîştigat, e bine, respirăm curat, dar a fost un meci de cîrmîz — cîrmîzul buruienelor de viroagă, plus alte adjective adiţionale — şi nu de carmin hipnotic, aşa cum avem dreptul să pretindem de la un Hagi, Sabău, Lăcătuş. În partea friguroasă a continentului, Danemarca a surclasat Grecia cu 7—1. E limpede că portarul grecilor a avut mîinile rare, dar şi mai limpede că danezii ne aşteaptă cu barda. Pînă acum, şi noi şi ei am fost stejarul care stă la pîndă ca să vadă unde greşeşte fagul. Ei au şchiopătat o dată ,acasă. Noi sîntem hotărîţi să n-o facem. Ne stă în putere. Jenei şi Drăguşin vor găsi, sînt sigur, măcar prin deducţie intuitivă, locul unde e ceva putred în Danemarca şi se vor strecura pe acolo spre inima Romei.

Fănuş Neagu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN VEDEREA STIMULĂRII CREAŢIEI AUTOHTONE,** Centrul de creaţie literară de pe lîngă Universitatea filipineză din Quezon City a lansat iniţiativa organizării unor seminarii pentru tinerii scriitori filipinezi. Genul literar se schimbă la fiecare ediţie.

Ediţia recentă a seminarului a fost dedicată prozei scurte, genul cel mai popular şi mai des abordat de scriitorii filipinezi. În cadrul Seminarului, juriul naţional a analizat 24 povestiri dintre care 17 au fost scrise în limba engleză iar 7 în limba tagalşă. După cum se vede, limba engleză continuă să fie predominantă în scrierile prozatorilor din „ţara celor şapte mii o sută de insule", cum mai sînt cunoscută Filipinele. Cu acest prilej, juriul a acordat premii celor mai izbutite creaţii ale tinerilor participanţi la seminar. Premiul I a fost obţinut de Adelio M. Gabot pentru povestirea „Calul de căpătat nu se caută în gură". Născut în anul 1962, Gabot este redactor radio şi un talentat fotograf, dar şi autor al unor eseuri şi povestiri publicate în revistele „Times Journal" şi „Philippine Colegium".

Premiul al II-lea a revenit lui Ernesto Bitonio Jr. pentru povestirea „Melancolie". Autorul, născut în anul 1961, este asistent de literatură engleză la University of the Philippines din Quezon City. Pe lîngă proză scurtă scrie şi poezii, el publicîndu-şi creaţiile în paginile revistei „Caracoa". În fine, premiul al treilea a răsplătit strădaniile prozatoarei Connie J. Maraan, născută în anul 1959, în prezent redactor la revista „Caracoa". În proza premiată — „Frontiera" — autoarea militează pentru păstrarea tradiţiilor poporului filipinez, a limbii acestuia. „De ce nu vorbiţi limba noastră ?", „De ce nu cîntăm mai multe compoziţi autohtone ?" întreabă şi se întreabă tînăra Barbala, eroina povestirii.

● **ÎN ULTIMUL ROMAN „ARV" (COMOARA) AL SCRIITOAREI NORVEGIENE MARI OSMUNDSEN,** apărut la finele anului 1988 în editura Cappelen din Oslo, bîntuie aceleaşi fantome şi aceeaşi zmei care au populat şi paginile primelor sale romane. Spre deosebire de acestea „Comoara" nu este însă — ca precedentele trei — un roman ştiinţifico-fantastic. Despre valoarea artistică a „Comorii" stă mărturie faptul că el a fost distins cu Premiul pentru cel mai bun roman norvegian al anului 1988.

Acţiunea romanului este clasică, patru surori în vîrstă de la treizeci la patruzeci şi doi de ani, fiecare reprezentînd o generaţie, se întîlnesc la moartea mamei lor, în casa în care au văzut lumina soarelui şi unde au copilărit. Motivul întîlnirii lor îl reprezentau cele 653 000 coroane norvegiene pe care mama lor, conştientă de apropierea sfîrşitului, le-a scos de la bancă dar nu a apucat să le cheltuiască. Căutarea acestor bani — comoara — pune în lumină caracterele celor patru surori. Sub imperiul amintirilor din copilărie chipul mamei reînvie încet-încet în mijlocul confruntărilor teribile iscate de suma respectivă.

Dar, mai presus de toate, „Comoara" reprezintă metaforic o altă comoară, cea pe care noi, oamenii maturi o purtăm în suflete şi pe care o vom transmite celor care vor veni după noi. În cazul de faţă este comoara unei mame din epoca ce a urmat celui de-al doilea război mondial şi a unui tată care nu s-a mai întors niciodată de pe cîmpul de luptă. În plus, mai este comoara trăirilor din copilărie — acest port fantast, la ale cărui cheiuri ancorăm întreaga viaţă — pe care nu le putem uita niciodată.

Altfel spus, prin „Comoara" ei, Mari Osmundsen încearcă să răspundă la întrebarea : „ce ne-a determinat să fim ceea ce sîntem ?"

Şi pentru că foarte mulţi oameni sînt preocupaţi a afla răspuns la această întrebare, romanul s-a vîndut foarte repede din librării, bucurîndu-se astfel de un succes binemeritat.

● **O VIAŢĂ ÎN CINCI SUTE DE PAGINI,** aşa ar putea fi intitulat volumul biografic al lui Melvin Bragg dedicat vieţii şi creaţiei artistice a celui care a fost marele actor Richard Burton. În realitate, volumul se intitulează, simplu, „Richard Burton". Un spaţiu amplu este rezervat relaţiilor lui Burton cu Liz Taylor, cunoscută actriţă americană, fostă mulţi ani soţia lui.

În cartea lui Melvin Bragg se găsesc de toate : iubiri, pasiuni şi divorţuri, prietenii şi trădări, victorii şi înfrîngeri. Richard Burton este înfăţişat ca un om plin de contradicţii.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ
TÎRGU MUREŞ

ANUL XXXII
21
(1 411)
Sîmbătă
27 mai
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTOAREA VIITORULUI

În fapt, sărbătoarea mondială de la 1 iunie s-ar putea numi, pur și simplu, Ziua internațională a viitorului. Pentru că ei, copiii, sînt speranța lumii, însemnul său de frumusețe și de durată. Pe o planetă bîntuită încă, de crize economice și sociale, de teama unui război nimicitor, pe o planetă ce are încă, atîtea datorii de plătit față de ființa umană — asigurarea dreptului la învățătură, la muncă, eradicarea foametei, a bolilor, a inegalităților de tot felul — grija pentru generația tînără este și trebuie să rămînă o problemă fundamentală.

La noi, la români, copiii au fost considerați întotdeauna lumina casei. Cu atît mai mult, în anii României socialiste, cînd preocuparea pentru asigurarea unor condiții optime celor mai tinere vlăstare ale patriei a devenit principiu ferm al politicii de partid și de stat, cînd tînăra generație este considerată „viitorul însuși al națiunii", ocrotirea cu grijă și dragoste a copilăriei se materializează prin uriașe investiții pentru crearea unui spațiu ideal de creștere, formare și afirmare a noilor generații. O imagine-simbol pentru prezentul românesc: tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu în mijlocul copiilor, cu brațele încărcate de flori. Zîmbetul cald ce respiră din această imagine este expresia deplină a recunoștinței copiilor patriei pentru copilăria lor minunată, pentru lumina în care își cresc visele și își pregătesc împlinirile.

Copii absorbiți de jocurile lor ce seamănă cu niște ritualuri al căror înțeles scapă uneori oamenilor maturi ; copii deslușind în băncile școlii primele taine ale cărții și ale cunoașterii cu o tandră și infinită uimire ; copii care fac din pasiunea lor pentru știință sau pentru artă o strălucită demonstrație a inteligenței și a puterii de creație. În România, copilăria este la ea acasă, cu toate drepturile ei, cu toată setea ei de viitor.

Vedem deseori în expoziții, în publicații de la noi sau din diferite țări ale lumii desene ilustrînd o temă ce revine ca un leit motiv : copiii și pacea. Un semn că planeta întreagă, dar în primul rînd copilăria pentru a fi ea însăși, au nevoie vitală de pace. În concepția novatoare, caracterizată de un profund umanism a României socialiste, a președintelui Nicolae Ceaușescu, problema păcii trebuie gîndită și asumată de toate popoarele lumii ca o problemă de extremă urgență, ca o problemă de supraviețuire.

Inițiativele românești înaintate forumurilor internaționale, exemplul concret oferit în permanență de țara noastră, pledoaria consecventă a conducătorului partidului și statului nostru care statuează o veritabilă doctrină a construirii păcii mondiale sînt tot atîtea argumente ale unei politici realiste ce vizează crearea unui front cît mai larg de acțiune pentru eliminarea încordării și a pericolului unei conflagrații cu urmări incalculabile. În acest sens, recentele apeluri ale opiniei publice din România, ale organizațiilor de masă și obștești, adresate guvernelor și organizațiilor similare din țările membre ale NATO, prin care se cere să se renunțe la dezvoltarea armelor nucleare tactice și la orice măsuri menite să stimuleze cursa înarmărilor, reprezintă o concludentă expresie a vocației de pace a României, a dorinței și voinței cetățenilor săi de a trăi într-o lume a înțelegerii și colaborării, fără arme și fără războaie.

Scriam, în introducerea acestui cursiv, că 1 iunie poate fi numită, pe drept cuvînt, sărbătoarea viitorului. A minunatului viitor al lumii ce-l reprezintă copilăria. Și marele, unicul dar pe care planeta poate să-l facă tuturor copiilor săi nu este, nu poate fi altul decît asigurarea păcii.

Luceafărul

Tablou de C. Nițescu

ÎN LUMEA COPILĂRIEI

Copilăria a avut întotdeauna nevoie de povești, fiind chiar ea o poveste pe care „cei mari" o (re)caută mereu. Povești... Cu Feți Frumoși învingînd spăimoase arătări de pădure sau, de ce nu, cu roboții de azi (care știu atîtea), cu Ilene Cosînzene, Cenușărese, zîne, Albe ca Zăpada, rusălci — la „umbra (acestor) fete în floare" (Proust, nu ?) roind fluturi și zburînd piticii și spiridușii, ori, dimpotrivă, grațioase mîndre în costume de cosmonaut (păi cum ?) adunînd în juru-le pilcuri de copii aflați în recreație, personaje „clasice" din vremea lui „a fost odată" (și că veni vorba, cam ce virstă o fi avînd măturoiul — „vehicol" preferat de cotoroanțe ?) și personaje chemate din imediata noastră apropiere, povești ieșite din timp și întîmplîndu-se „peste șapte mări și șapte țări", dacă nu cumva chiar în curtea școlii. Povești... Lumea se schimbă și cere preschimbarea literaturii. Aceasta se schimbă și ea, ducînd la înnoirea lumii. Autorii (serioși) care scriu așa zisa „literatură pentru copii" urmează, la rîndu-le, căile „moderne" alese și de ceilalți prozatori. Coboară fantastica lume a (străvechiului) basm în cea profană, dau alte dimensiuni acesteia. Nici o mirare că balaurii se pot... reeduca, după cum nici însuflețirea banalelor obiecte de care se folosește copilul, creionul, guma, călimara și tot așa, nu mai „sperie pe nimeni".

De cîțiva ani buni, la Arad se scrie literatură pentru copii care este chiar literatură. Stau dovadă cărțile lui Dorel Sibii (urzind măiestrit firul epic, supunînd eroii și faptele săvîrșite de ei la metamorfoze pline de haz — cu înțelepciune, preluările din tradiționalele povești fiind... actualizate, cu măsură), Pavol Bujtar (rămas credincios dulcelui stil clasic), Iuliana Petrian (întrînd în joc cu personajele scoase dintr-un sac fermecat), Dagmar Maria Anoca (înălțind o casă a poeziei în care, odată pătrunși, copiii vor cunoaște taina literelor), Traian Oancea (virtuozul versurilor pentru virsta candorii), Vitalie Munteanu (cu frumoase povestiri istorice, încărcate de un curat patriotism), Mihai Gănescu, sau Ligia Tomșa, Teodor Frîncu, ori Ondrej Ștefanko — altfel, acestea, cum și P. Bujtar, D. M. Anoca, D. Sibii, L. Tomșa ilustrați, cu strălucire, în alte genuri literare.

Între primii „cavaleri" ai Cenușăresei se numără și Dumitru Toma. El a început prin a povesti copiilor basme „noi", fermecătoare, pofta sa (nestăvilită) de a le depăna (cu sfătoșenia unui... moș din satul său natal, un gugulan din Teregova bănățeană) anunțîndu-l ca pe un „nume" în gen. Mai mult, acest „moș"... tare tînăr, a avut ambiția de a scrie un roman pentru copii — „Orașul piticoților mincinoși". Și a izbîndit, un argument (în plus) fiind și recen-

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 7-a

UN NEOPLATONICIAN

RECAPITULĂRI

1. Întinsă de-a lungul a 26 de ani, cuprinsă în 14 volume (dacă am numărat bine), opera lui Radu Cârneci intră în maturitate odată cu „Cintarea cintărilor" din 1973. Faptul e reflectat și de prezenta antologie, („Clipa eternă", Ed. Eminescu, 1988) unde spațiul acordat volumelor anterioare rămîne foarte redus.

Nu e vorba despre o diferență de stil, ci despre un proces de închegare a simbolurilor și metaforelor, care s-a petrecut lent, cu multiple reveniri. Radu Cârneci nu e un scriitor spectaculos, este — în schimb — un spirit perseverent și capabil de evoluție. Pentru el, atingerea maturității înseamnă asumarea lucidă a propriului fel de a fi — tocmai fenomenul produs în 1973. Dar, despre acesta vom discuta mai incolo.

2. Deocamdată să înregistrăm că, în volumele „de tinerețe" (1963—1971) — mai bine zis, în ceea ce a selectat din ele —, poetul se așează în umbra panteismului lui Bruno, pentru care a avut, se pare, o predilecție neobișnuită. **Dorul** devine impulsul autoformării materiei, elanul suprem ce conduce la desăvîrșirea universală, fiind totodată și cauza primă. În felul poeziei, lucrul e evident spus, de mai multe ori (vezi, de exemplu, „Iarba verde, acasă" și „Despre dor"), dar eu prefer un citat din „Ne protejează cine, iubito, care zeu" : „Și totuși e o taină jur-împrejur de noi / vibrează o putere ne-ncercuie frumoasă / ea ne clădește munții ne-nvăluie cu ploi / și-mpreunează cerul cu mlaștina umbroasă".

Această concepție se va dezvolta puternic în operă, deoarece permite o dualitate esențială : cultivarea platonismului și reabilitarea materiei. Pe lîngă Giordano Bruno, trebuie să-l citām neapărat și pe Jehudah Abarnabel în legătură cu versurile lui Radu Cârneci — și, cu asta, am spus de fapt că e vorba despre aderarea autorului la lumea Renașterii italiene.

Indiscutabil el se dăruie total lumii renascentiste. În ceea ce are autentic, poetul se va proclama mereu un inactual : „secol mare și trist și detunat" se numește, la el, veacul nostru, iar cultura uranică pe care o favorizează îl îndepărtează net de ipostaza „fiului lui Zamolxe", pusă în versuri doar ca ornament autohton.

3. Dacă lumea predilectă este cea renascentistă, figura tutelară rămîne Petrarca. E tulburător de constatat cîte afinități îl leagă pe Radu Cârneci de ilustrul înaintaș italic — practic, acest român este ultimul petrarchist pe care-l cunosc.

Aici nu am în vedere preluarea unor metafore-standard (femeia ca zeiță, iubirea ca axis mundi, arderea, trandafirul etc.) și nici preluarea platonismului. După cum nu am în vedere nici preluarea formei specifice de sonet. Marea afinitate cu Petrarca derivă din același mod de a gîndi literatura, precum și din același mod de-a-fi-în literatură.

Ne aflăm, acum, în epoca de maturitate a poetului.

În anul 1973, el re-scrie „Cintarea cîntărilor", avînd — probabil știință de comentariul lui Jochanan Alemanno, cu care seamănă evident în idei. Intenția aceasta îl preocupa demult, după cum mărturisesc unele sonete din „Grădina în formă de vis".

În spiritul tipic al lui Alemanno, reluat ulterior de Abarnabel, străvechiul poem al iubirii se încarcă de sensuri platoniciene, referitoare la metafizica luminii, a iubirii, a frumuseții : „Se-mbrățișează cerul cu pămîntul / și zarea se acoperă de gînd — / sosește-mi dar cu zările și vîntul / lumina mea adie-mă curînd" ; „Căci trupul tău e fragedă lumină" ; „Cu versul tău înmiresmezi lumina / iar cringurile înfloresc de vis" ; „lumină lină peste line pleoape / lin paradis" ; „esențe de iubiri născînd iubiri", etc. (se poate cita pînă la extenuare). Alemanno, ori Abarnabel susțineau că esența lumii este iubire și aspectul său este frumusețe. De altminteri, celălalt mare text biblic referitor la dragoste — „Corintieni I", cap. 13 — conduce către aceeași idee (versetul 2 fiind finalul cărții „Cel mai iubit dintre pămînteni" de M. Preda).

În fine, pentru a nu ne încurca în trimiteri bibliografice (un pericol viu cînd e vorba de Radu Cârneci), să notăm că de la Jehudah Abarnabel, ori de la Benedetto Varchi i se trage probabil imaginea hierogamiei dintre cer

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 2-a

REALITATE ȘI FICȚIUNE ÎN „SCRISOAREA III"

EMINESCIANA

În anul 1934 a apărut **„Istoria literaturii române contemporane"** semnată de N. Iorga, unde un capitol special i-a fost închinat poetului național Mihai Eminescu. Firesc, prin profesiunea sa, autorul a stăruit asupra unui aspect deosebit din opera poetului : folosirea și punerea cunoștințelor de istorie în slujba muzei Polymnia. În acest sens, a scris semnificativ și conclusiv : **„Eminescu stăpînea cu desăvîrșire cunoașterea trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală ; nimeni din generația lui n-a avut în același grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dînsul într-un element determinant și permanent al întregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, la capătul atîtor cercetări minuțioase și pline de răbdare, după adăogirea unui material imens de informație și atîtor sforțări ale criticii, cînd constată cît știa, cît înțelegea acest om și ginditoriu poetic ; trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte și trecute ale vieții contemporane în maiestuoasa curgere a cercetării istoriei. Nu e de mirare că un asemenea limbagiu care ar fi onorat orice țară de veche cultură, n-a fost priceput de contemporani cu o pregătire așa de slabă, a căror minte nu se putea ridica la recunoașterea acestor adîncimi eterne" (Istoria literaturii române contemporane,** vol. I, București, 1934, p. 281).

Remarca lui N. Iorga, plină de profunzimea judecății istoricului și a savantului care studiase temeinic opera poetului, deschizînd perspective noi pentru discuțiile viitoare, a fost oarecum preluată și aplicată de Petre Grădișteanu. Pornind de la el, recunoscutul om de cultură în perioada interbelică, Al. Demetriescu, în timpul celei de a doua conflagrații mondiale, a conturat, fără originalitate, o sumară schiță a preocupărilor istorice ale lui Mihai Eminescu.

În ultimii ani s-au accentuat și s-au reliefat neîntreruptele preocupări pentru trecut ale ginditorului — om de cultură înzestrat cu har poetic, care a fost Mihai Eminescu. Asupra acestei fațete a diamantului creației lui s-au aplecat, între alții, istoricii dr. Damian Hurezeanu **(Eminescu, un pasionat al istoriei,** în Revista de istorie, Nr. 1/1982, p. 115-137 ; Idem, Ibidem, Nr. 2/1982, p. 313-338), dr. Paul Cernovodeanu **(Eminescu, traducător al primului volum din Eudoxiu de Hurmuzaki,** în **Caietele Mihai Eminescu,** V/1980, p. 49-70) și Al. V. Diță **(600 ani de la urcarea pe tron a domnitorului Mircea cel Mare,** în **Anale de Istorie,** Nr. 4/ 1986, p. 22-43 ; Idem, **17 mai 1395. O dată importantă în istoria universală — victoria românească de la Rovine,** în **Marele Mircea voievod,** București 1987, p 234-277, etc.). Concomitent, criticul literar Mihai Ungheanu a dezvăluit cu acribie modul cum a fost numit și zugrăvit domnitorul Mircea cel Mare (1386-1418) de Mihai Eminescu **(Mircea cel Mare în literatură,** în **Marele Mircea voievod, București,** 1987, p. 506-517 ; Idem, **„Tînărul voievod" și Mircea cel Mare,** în **Almanah „Luceafărul",** București, 1987, p. 30 etc.), istoricul literaturii și culturii dr. Dan Zamfirescu a integrat într-un cadru larg cunoștințele istorice ale poetului **(Mihai Eminescu, cel mai mare istoric al românilor,** în **Almanah „Flacăra",** București, 1987, p. 85-87), iar I. M. Ștefan, mergînd pe aceeași linie, a luminat aspecte inedite ale cercetărilor bardului asupra trecutului **(Ginduri despre istorie în manuscrise eminesciene,** în **Magazin Istoric,** Nr. 2/1989, p. 5-8) etc.

Ținînd seama de aceste contribuții, reprezentînd esențialul din totalul studiilor în direcția ce ne interesează, vom zăbovi asupra unui singur aspect din opera eminesciană : realitățile și ficțiunile istorice ori, mai bine spus, licențele poetice din „Scrisoarea III". S-ar părea, la prima vedere, că, datorită „uzajului" în special „didactic" al scrierii ar mai fi puține de spus în legătură cu ea. Privirea atentă a poeziei și a studiilor închinate „Scrisorii" dovedește că s-a mers pe un drum bine bătătorit, care a permis o călătorie rapidă, dar nu a adus noutăți.

Cercetarea manuscriselor eminesciene, cheia de pătrundere în laboratorul de creație al poetului, a vădit peremptoriu că „Scrisoarea III" a început să fie elaborată în 1877, perioadă în care națiunea era angrenată în războiul pentru obținerea neatîrnării. Aceeași investigație a arătat că întîi a fost alcătuită partea a doua, o virulentă satiră catilinară la adresa liberalilor aflați la cîrma țării. Apoi i s-a alăturat partea întîi, o splendidă evocare a trecutului eroic prin fapta lui Mircea. Ca orice romantic Eminescu „s-a întors spre trecut" și prin figura eroică a lui Mircea, bine cunoscută lui, căci o pomenise de peste 40 de ori în scrierile sale în proză și l-a opus prezentului „liberalului" contemporan, „rău și famen", nedrept înălțat pe umerii înaintașilor.

Începutul poemului liric are o impresionantă parte epică : evocarea visului sultanului „...dintr-aceia ce domneau peste vro limbă". De aici înainte, pe de o parte, a continuat cu legenda de mare circulație în lumea otomană — visul

Dr. Radu Ștefan Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

EMINESCIANA

● **Semnează :** ● **Dan Laurențiu** ● **Paul Dugneanu** ● **H. Zalis** ● **Nicolae Georgescu (în pagina a 6-a)**

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

● **Articole despre volume de** ● **Dan David** ● **Cristian Simionescu** ● **Mircea Bârsilă** ● **Ion Tudor Iovian semnate de** ● **Simion Bărbulescu** ● **Theodor Codreanu** ● **Z. Cârlugea** ● **Vasile Bardan (în pagina a 3-a)**

Dîmbovița, frunză de stejar

Vii din timp, vii din amintire,
pe un drum al luminii cobori,
înconjurată de păduri, înconjurată
de iubirea ciobanilor și de turmele lor,
Dîmbovița, frunză de stejar !

Iată, soarele a întins scări de aur
spre apele tale, nourii pe ses
pun curcubeie să te ridice mai sus,
să te sărute cerul cu stelele lui,
Dîmbovița, frunză de stejar !

Vremea s-a vremuit și a curs
în albiile tale și tu ai dus-o departe,
către zidirile albe ale unui oraș
al bucuriei noastre, și al muncii
și al setei de viață,
Dîmbovița, frunză de stejar !

Și cînd luna înfrățește nopțile tale,
te visezi mai frumoasă mereu, înconjurată
de orașe, de păduri și de lanuri,
de iubirea noastră mai mult și mai mult,
Dîmbovița, frunză de stejar !

Dumitru Bălaeț

INSEMNĂRI DE SCRIITOR

După spusa alor noștri

Nu multor lucruri le-a fost dat să răzbată prin viltoarea anilor, de la tata lu' tata-bătrînu', adică de la străbunicul meu, Mărin Baros, și pînă la mine. În afara baionetei cu care a luptat el în războiul cu turcii, la '877, și a unui toiag din lemn de corn, sculptat în '916, la nașterea nepotului (care avea să devină, peste ani, tatăl meu) am găsit mai zilele trecute o rișniță veche de făcut păsat ; zăcea, uitată, sub șopron, printre atîtea și atîtea lucruri cîte se adună într-o viață de om, pe nesimțite.

— Or ce e asta, tată ?! am întrebat eu, mai mult ca să deznod șirul vorbei.

— Păi, nu-ți dă-n gînd ?! s-a uitat tata la mine, neîncrezător. Ehe, află că asta a fost rișniță de pomenire !... Ia bagă de seamă !

Erau acolo, una peste alta, două pietre cum sînt cele de moară, însă nu mai mari decît o masă de-a noastră, cu trei picioare. Roata de sus, lată cam de-o șchioapă, avea în mijloc o gaură ; *perpelită* i se zicea scobiturii ăsteia din mijlocul pietrii alergătoare și prin ea turnai boabele cu mîna. Roata de jos, cea care trebuia să stea nemișcată, tot de-o șchioapă și ea, se afundase pe jumătate în pămînt. Jur-împrejurul pietrelor se mai ținea încă *văcălia* — un fel de vesică din lemn de tei, așa cum are banița.

A venit tata cu-n pumn de porumb, de l-am băgat la uruit. Mălaiul, auriu, rișnit mare, curgea printr-o spărtură tăiată în văcălie la locul potrivit.

— Nu era om de su' coastă să nu treacă pe la noi, cînd și cînd, îmi povesti tata. Aducea

Aurel Maria Baros

Continuare în pag. a 7-a

SPAȚIUL MEMORIEI

mereu egală cu sine, în sens superior, poezia lui Mircea Ivănescu pare a-și fi constituit de la bun început universul particular de imagini și simboluri, sporind de la carte la carte doar cu imperceptibile nuanțe. De fapt autorul cultivă o poetică a nuanțării, un soi de analitism insolit aplicat pe zona memoriei, poezia sa nu se deschide spre real ci se scufundă în spațiul interior, am putea spune pînă la halucinație, ea rătăcește în labirintul amintirilor vagi și din această autoscopie se naște un lirism spectral. Precum Joyce în „Ulysse" poetul dilată clipa, oprește timpul din curgerea lui folosind retorica stagnării, a încetinirii „exasperante", versul defoliază memoria cu o voluptate estetică : „ca și cum n-ar mai exista trecerea timpului — / fațadele nemișcate, oarbe spre strada lungă, tăcută / — apă nemișcătoare, ca brațul unui canal mort, / de mult fără răsfrîngeri lunecătoare — aceeași / imagine, ca într-o carte cu chipuri pe care o deschizi / și regăsești neschimbată amintirea — amintirea unei amiezi / într-un oraș vechi, cerul mat și vînt scurt, / lăuntrul uscat al unei perle, abia legănîndu-se (ochii / tot înăuntru deșteptîndu-se fără mișcare / la început așteptînd — chipuri să capete linii de ape / în apele lor — cum rămîne o vreme imaginea / în ochii fără viață —)". Autorul e obsedat de amintiri, de conturul lucrurilor rămase ca pe un palimpsest în memoria sa, realul și imaginarul se topesc într-o ambiguitate misterioasă. Parantezele care se deschid la tot pasul în poemele ivănesciene adaugă fine irizări, autorul retușează „la vedere" expresia ca și cum un fotograf și-ar regla încet lentila aparatului în fața noastră pentru a surprinde cît mai fidel detalii minuscule, vagi forme ale unor obiecte îndepărtate. Datorită revenirilor și adaosurilor delicate corpul poemelor se dilată ca cercurile de apă, la infinit, pînă cînd materia verbală se volatilizează, atinge starea de agregare a memoriei pure. Clipa, incrementată într-o imagine poetică (mai bine zis narcotică) își dezvăluie superbia, fina rețea de amănunte, o lume mirajescă asemănătoare cu cea dintr-o picătură de apă văzută sub lupă, realul capătă un metabolism ireal, materia devine evanescentă. Dar totul stă sub semnul privirii, trecutul e recuperat vizual, Mircea Ivănescu nu e un poet al sonorităților, al inflexiunilor de limbaj, la el lirismul e un produs optic, vederea guvernează întregul univers chiar dacă imaginile sînt permanent aburite, obscure. Poezia înaintează somnolent prin labirintul interior, ea luminează blînd cotloanele memoriei ca o lanternă magică, văzînd formele abia vizibile ale timpului sedimentat în adîncul ființei : „nemișcarea se poate și ea povesti ca o întîmplare / aici / în perla bolnavă a amiezii-de undeva, din oricare din / casele vechi / nemișcate de o parte, de alta a străzii, dintr-o odaie unde lumina / este decolorată, / fără urmare, s-ar vedea nemișcata / noastră călătorie (cu florile în mîini) ca un tablou de demult / povestind despre sosirea dintr-un drum îndelung / cînd mai faci cîțiva pași cu toate că știi c-ai ajuns / și ce mai urmează e oboseală — o pînză în culori coborîte / și cu desenul stingaci". Am putea spune că această poezie este filmică, autorul creează stări lirice din montaje de imagini fără

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Biblioteca județeană
MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

DANIEL DUMITRIU:

«Grădinile suspendate»

POEZIA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI

De extrem de puține recunoașteri s-a bucurat, în timpul vieții scriitorului, opera lui Alexandru Macedonski, acest mare poet, urmărit parcă de un destin inclement, căruia, paradoxal, i se livrează fără pic de prudență. După o incercare nereușită de apropiere, polemizează vehement cu puternica „Junimea", societate literară, dar nu numai, și cu mentorul acesteia ; contestă „infailibilitatea" poetică a lui Vasile Alecsandri și îi reproșează, pe un ton insolent, foarte aproape de injurie, acceptarea marelui premiu al Academiei, al cărei membru era ; publică nefericita epigramă vizîndu-l pe Eminescu : îl sprijină fără echivoc pe calomniatorul Caion (strică prietenia cu Th. M. Stoenescu cînd acesta se arată convins de impostura lui Caion) în acuzația de plagiat adusă lui Caragiale ; în 1918, Macedonski, acest „Orion al influenței franceze în literatura noastră" (cum îl numea Pompiliu Constantinescu) filofrancez declarat, apărător al spiritului galic în contra „nemțismului" societății „Junimea", publică un elogiu la adresa comandantului trupelor de ocupație germane, feldmareșalul Mackensen. Aceste gesturi (și încă altele) atrag după sine nu doar marginalizarea omului (poate justificată) ci și subaprecierea operei (cu totul nedreaptă). Rarii susținitori sînt fie puțini influenți la acea dată, fie partizani fervenți, minați de subiectivism, fie și una și alta. A trebuit să treacă aproape douăzeci de ani de la moartea poetului, pentru a se putea produce, în 1939, prima mare reabilitare, datorată lui Tudor Vianu. A urmat contribuția lui Călinescu din **Istoria literaturii române...** (precedată de un articol din 1935, intitulat semnificativ „Gloria după moarte"), masiva exegeză a lui Adrian Marino, intitulată **Opera lui Alexandru Macedonski** (1967), substanțială interpretare a lui Mihai Zamfir, deși doar... **Introducere în opera lui Al. Macedonski** (1972) și, desigur, alte abordări, de mai mari sau mai mici dimensiuni și importante, care au așezat creația macedonskiană la locul pe care îl merită în evoluția literaturii române. În această serie a reevaluărilor, reconsiderărilor, redimensionărilor se plasează și incercarea lui Daniel Dumitriu din **Grădinile suspendate** (Editura Junimea, 1988), demers critic de tip tematist, combinat cu sugestii din psihocritica lui Charles Mauron, aplicate datelor biografice și de istorie literară.

Analizele pe text ale lui Daniel Dumitriu sînt suple, elegante, pătrunzătoare, reușind să nu forțeze discursul liric în favoarea tezei critice. Căci o teză, expusă ferm (aproape rigid) încă în primele pagini ale cărții, există : „Astfel, tema puterii ordonează ceea ce la o primă privire apare atît de contradictoriu, inexplicabil divergent și eclectic. Spiritul pătimaș, revolta, erosul dominator, ascensionalul, tentația formei perfecte, himera, ștergerea frontierei dintre realitate și închipuire, ca să nu mai vorbim de toate exagerările produse de megalomanie — sfidarea și disprețul, pierderea oricărui simț al proporțiilor reale și mistificarea deliberată — acestea și încă alte dominante sau trăsături ce complică în mod bizar înfățișarea și structura creației macedonskiene atestă existența unei neslăbite voințe de putere, pentru a folosi celebra sintagmă nietzscheeană". Observația nu este nouă. În studiul introductiv al ediției Opere, Tudor Vianu scria : „Cine studiază viața lui Macedonski în epoca la care ne aflăm (1900-nota mea) poate cu ușurință constata tendința care o domină. Tendința de a cuceri puterea și gloria". Vianu, din acest citat, așează fascinația puterii în centrul biografiei poetului, în timp ce Daniel Dumitriu extinde această aspirație și asupra creației, acordînd puterii statutul de principiu organizator al gîndirii poetice macedonskiene. Avantajul unei astfel de procedări este acela al posibilității unei viziuni integratoare, acolo unde alții au văzut doar eclectism și eterogenitate.

Să vedem, însă, cum își argumentează criticul ideile și cum își construiește demonstrația. În partea întîi (sînt, toate, patru, plus o **Incheiere**), **Eroicul**, este analizată prin prisma temei supraordonatoare, despre care am vorbit, poezia contestatară, pamfletară, vizînd, dintr-un unghi de vedere apăsat personal și declarat partizan, dimensiuni ale vieții social-politice românești și reflexele acestora în propria biografie. Macedonski este o structură tipică de luptător, cu sentimentul predestinării, minat de un „instinct martial" pentru care excepționalul devine obișnuit, tocmai ca să îi satisfacă grandomania. Unui astfel de luptător, cu obsesia victoriei cu orice preț, îi trebuie adversari de primă mărime. Îi caută, îi găsește și îi „execută", nu întotdeauna cu armele cele mai elegante. Criticul privește simultan — ca să zic așa — din biografie către operă și din operă către biografie ; apoi, alternează cele două planuri. Nu i-aș reproșa acest „balans" metodologic, atîta vreme cît cele două planuri sînt, cum bine se știe — intim asociate în această primă epocă de creație macedonskiană. Nici faptul că, valoric, poezia de acum este mediocră, nu poate constitui o acuză reală la adresa criticului, căci el urmărește geneza unei teme (a puterii) și primele ei concretizări. Biografia transpare în poezie, iar destinul acesteia este puternic marcat de evenimentele biografice. În biografie, funcționează voința intîietății, în poezie, o variantă a acesteia, și anume voința noutății. Iată tema, cu variațiuni, care structurează întreaga poezie macedonskiană.

În partea a doua, **Eroticul**, criticul interpretează, excepțional, ceea ce numim în chip obișnuit poezia de dragoste. Viziunea poetică asupra lumii este — spune criticul — esențialmente erotică. Cecitatea lui E. Lovinescu în ceea ce privește această dimensiune fundamentală a liricii macedonskiene („Macedonski reprezintă cazul rar al unui poet liric ce n-a cîntat amorul și n-a cunoscut, aproape, nici un fel de pasiune") este explicată (Adrian Marino desființase, deja, metodic, poziția lovinesciană) prin noutatea modelului erotic propus de Macedonski. Erosul macedonskian, în opoziție cu cel romantic, (adorație umilă, suferință voluptuoasă, refuz al hedonismului, idealizare, ascză), a cărui expresie sublimă o dăduse la noi Eminescu, este vitalist, dominator, posesiv, pasional, viril, brutal, într-un cuvînt, antiplatonician. Poetul celebrează, în iubire, plăcerea, legitimitatea ei, așa cum metamorfozele naturii sînt o expresie continuă a ritualului fecundației. Erotismul cuplului este erotismul naturii : „Natura lui Macedonski are înfățișarea unei grădini mirifice, este o construcție în imaginar. Este spațiul ideal unde impulsul erotic proiectat pe artefacturi și potențat de ele, dobîndește o dimensiune nouă : instinctualul agitat, purtînd în el energiile fertilității se metamorfozează în plăcerea transfiguratoare. Ne aflăm în faimoasele grădini suspendate, loc al voluptăților amplificate prin savante artificii". Însăși realitatea limbajului poetic este profund erotizată, „actul rostirii poetice, analog celui erotic, devine expresia dorinței și a narcozei provocate de ea". Nerecunoscînd erotica macedonskiană, Lovinescu nu recunoaște (în sensul, acum, că nu deosebește), de fapt, un nou limbaj poetic. În acest capitol al cărții, Daniel Dumitriu, replicînd lui Lovinescu, reușește — din păcate doar aici — să argumenteze originalitatea limbajului poetic macedonskian.

Partea a treia, **Celestul**, analizează ascensionalul (zborul) ca figură relevantă pentru tema puterii. În ordinea imaginarului, cucerirea extazului, **eroic sau erotic**, înseamnă desprinderea de condiția terestră, situarea în spațiu pur al creației, în celest. Celestul este însă asaltat și cucerit doar după asumarea integrală a contingentului. **Sus-jos, celest-terestru, iubire-ură**, iată cîteva opoziții tipice ascensionalului macedonskian, care se poate realiza, paradoxal, doar în condițiile existenței obstacolelor gravitației. Depășirea acestui spațiu al antitezei, dilematic, se face în opera tîrzie. Lumea celestă, luminoasă, este lumea poeziei, spațiu compensator în care Poetul — Demiurg are deplină putere. La această concluzie, Daniel Dumitriu ajunge după fine analize dedicate simbolisticii luminii și întunericului, cromatismului (amplificat prin luminiscență), inspirate de Gilbert Durand (**Structuri antropologice ale imaginarului**) și de „poetica elementelor" a lui Gaston Bachelard. Partea a patra, **Himericul**, preia concluzia capitolului anterior și îi atribuie rolul de premisă a unei noi demonstrații. Himericul reprezintă sinteza eroicului, eroticului și ascensionalului, în care acestea coexistă într-o formă nouă, eliberată de dramatismul antitetic. Dar nu numai atît. Macedonski realizează (desigur, în imaginarul poetic) regresiunea temporală care recuperează vîrsta de aur, paradisul terestru : „Ceea ce definește în mod radical viziunea poetului nu este trăirea obsesivă în lumile himerice și opunerea lor vitregei realități, ci credința că împlinirile absolute din acele lumi pot fi aduse, printr-o operație de translație, pe care numai Poetul o poate realiza, în relativ, în contingent. Macedonski vrea să ajungă sus, deasupra tuturor lucrurilor și, în același timp, nu se poate dezlipi de spaimele și înfrîngerile sale (...) vrea să fie, concomitent, ființa de carne și sînge, ființa lascivă și impulsivă, și mai vrea să fie, în orice condiții, cel dintîi dintre semeni". Afirmația își găsește deplina justificare în analiza „Nopții de decemvrie", și a Poemei rondelurilor. Structura duală a personalității lui Macedonski (criticul folosește de cîteva ori, greșit, și cuvîntul **duplicitar**) se află concentrată aici în chip admirabil.

Am rezumat, pe cît posibil, și încercînd să nu sacrific prea multe detalii semnificative, studiul lui Daniel Dumitriu, în intenția de a reliefa principala lui calitate : aceea de a fi demonstrat coerența de fond a universului poetic macedonskian. Din acest unghi de vedere, **Grădinile suspendate** reprezintă, după opinia mea, cea mai importantă contribuție critică de pînă acum. Asupra originalității (semnalată doar în capitolul despre eros) limbajului poetic, a valorii, a modernității poeziei lui Macedonski, criticul ar fi trebuit — cred — să se pronunțe tranșant în încheierea intitulată **Ieșirea din romantism.** N-o face. Macedonski, la sfîrșitul cărții lui Daniel Dumitriu, iese din romantism, dar nu știm către ce se îndreaptă.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA PENTRU COPII

REMEMORAREA COPILĂRIEI

Cîteva povestiri în care rememorarea unei copilării e făcută cu farmec și dezinvoltură, firesc curgător, cu grija amănuntului deosebit, încărcat uneori cu metaforă, cu plăcerea atmosferei create cu pricepere, publică Victoria Pieptan-Dor *). Eterogenă din motive probabil redacționale (altfel inexplicabile), cartea insumează povestiri de facturi diferite. **Casa de lîngă riu, Nopțile cu flori de gheață, Fetița cu ulciorul** fac parte dintr-o posibilă carte autobiografică, atractioasă, animată de un suflu bine susținut al povestirii. Autoarea scrie cu oarecare dezinvoltură care produce o plăcută impresie, descrie cursiv, încarcă adeseori cu nostalgie, cu mister, cu farmec particular orice rememorare : „Închid ochii ca să o văd pe mama. Îi sorb aburul înmiresmat și-o pornesc pe firul gîndului, la capătul pămîntului. Acolo unde se mișcă luna sub gheață și unde vălătuci de fum se ridică din pămînt ca să îmbrace zinele răsărite dintr-o copcă săpată în Dunăre." Începînd cu povestirea **Cei trei și o minge de fotbal**, povestile se schimbă, asemenea și fundalul, personajele. Apar copii ai zilelor noastre iar autoarea încearcă (adeseori cu succes) să muleze o poveștire firească pe teme rigide, oarecum tradiționale, din aria sabloanelor impuse literaturii moralizatoare pentru copii. O anumită pricepere în susținerea dialogului salvează mereu schițele, la fel ca și stilul glumeț, școlăresc, cel care reprezintă direcția în care este orientată de multă vreme literatura noastră contemporană pentru copii — rezultatul compunerii atîtor factori vectoriali : cerințe redacționale, editoriale, pionierești, pedagogice, școlărești și uneori inspirația autorilor.

Tot mecanismul rememorării este resortul declanșator și în cazul cărții semnate de Anton Marin : **Lumea lui Tonică** **). Un fel de „amintiri din copilărie" cu haz și particular farmec, o poveste lungă și întortocheată presărată cu umor, cu nostalgii fulgurante și scăpărătoare emoții : mama și încărcata gospodărie, hulubăria și întîmplările ei, primii pași la școală, colegii și profesorii, Beicuța, prietena cea mică, iarmarocul colorat și pitoresc de lîngă apa Bîrladului, Moș Cosor, emoția fantastică a întîlnirii cu cinematograful, sînt acestea și multe altele întîmplările cu evident iz autobiografic, limpezi și netrucate, povestite cu har și haz, purtînd amprenta inconfundabilă a confesiunii. Acest gen de rememorare a copilăriei (intens exploatată mai ales în deceniile cinci-șase) prilejuiește un soi de naturalețe confesivă și chiar lucruri surprinzătoare (din zona adevăratei proze) amintindu-ne cărți scrise și publicate la vremea lor de Ștefan Luca, Mihail Drumeș, Călin Gruia, Gh. D. Vasile, Viniciu Gafița, Titel Constantinescu.

În cartea lui Ion Dianu, **De aici pînă departe** ***), capitolul **Amintirile unui copil** are firesc și emoție nostalgică. Întîmplări cu tîlc, povești inspirate din realitate, fantazii cu simbure de morală bine plasat și mai ales o atractioasă diversitate alcătuiesc substanța cărții — de la poezia cifrelor și probleme de perspicacitate la o profuziune de întîmplări cu păsări, povestiri evoluînd de subtirea linie de demarcație cu acel reportaj literar de revistă pentru copii, sugestii de popularizare științifică, dialog viu, informații turistico-geografice, întîmplări școlărești, toate acestea își găsesc loc într-o magmă narativă generoasă, scrisă cu căldură. Diversitatea cărții lui Ion Dianu o face atractivă la lectură pentru micii cititori (mai puțin potrivite ilustrațiile stîngace, seci, semnate Florian Calafeteanu, ca și coperta cărții **Concert pionieresc**, cu o rezolvare grafică ostentativă). Încheiem cu observația că rememorarea rămîne o trambulină demnă de tot interesul pentru resorturile imaginative ale autorilor contemporani. Simpla rememorare nu aduce însă după sine automat valoarea literară, motiv pentru care un plus de problematizare și de rafinament stilistic sînt întotdeauna binevenite.

Cleopatra Lorințiu

*) **Victoria Pieptan-Dor : „Concert pionieresc", Editura „Ion Creangă", 1989, ilustrații de Valentin Tănase.**

) **Anton Marin : „Lumea lui Tonică", Editura „Ion Creangă". 1989, ilustrații de Puiu Manu.

***) **Ion Dianu : „De aici pînă departe". Editura „Ion Creangă", 1988. coperta de Puiu Manu, ilustrații de Florian Calafeteanu.**

RECLUZIUNE ȘI IZBĂVIRE

După **Joia patimilor**, apărut în 1981, poetul Horia Bădescu*) nu reconfirmă potențialul narativ de care dăduse dovadă acolo, în recentul său roman **Zborul gîștei sălbatice**, apărut la Editura Eminescu. Constind din două narațiuni complementare, **Matei și Maria**, romanul se constituie ca povestea celor doi eroi principali, întîlniți întîmplător în spațiul securizant al Pavilionului, unde cei doi își descoperă puritatea și demnitatea umană, deodată cu un trecut neguros de care vor să se elibereze. Pavilionul e un fel de „rezervație" umană, un fel de loc al ispășirii. Toți clienții lui sînt într-un fel oameni pe care viața i-a nedreptățit într-un fel sau altul, impunîndu-le condiția marginalizării. Aici ei formează o comunitate morală cu legi precise și aspre, un fel de „Galerie cu viță sălbatică", unde se rostesc confesiuni și se dau verdicte, unde cei prezenți trec prin proba de foc a camaraderiei și prețuirii reciproce. Ultimul venit în această lume a speranțelor neconsumate este geologul Matei, intransigent, inclement, neînțelesul soției sale Ira, incapabil de compromisuri, ratînd o carieră universitară din cauza alergiei la pertractare și conjuncturism. Pentru Matei Pavilionul va însemna descoperirea femeii iubite și a frumuseții ei interioare. Victimă și ea a unei tranzacții oneroase, într-o lume impură, o lume a puterii și a abuzului de putere, în care mișună oameni ca Nagancea, Cotei sau Herescu, Maria refuză să se adapteze mersului istoriei, continuînd să trăiască simplu și cinstit propria sa aventură existențială, pe care încearcă să o înțeleagă în esența sa intimă și să-i dea o turnură nesovăitoare. Mai degrabă decît un simbol al participativității și acțiunii, ea e o emblemă a singurătății și așteptării, care învață de la căpitanul Alexianu tehnica supraviețuirii. A nu te lăsa doborît de împrejurări, a ținti mai departe, acolo unde te duce visul, iată simbolistica cărții. Supraveghetori, păziți, hăituiți, torturați de vecinătatea unei Fazanerii suspecte, unde mișună paznici și păzitori dubioși, cei din Pavilion trăiesc intens clipa de libertate ce le este hărăzită, visînd, ca profesorul Tilea, să intre în posesia acelei rare specii de fluturi, la care au aspirat o viață întreagă. Împlinirea și cutezanța reclamă însă sacrificiu și profesorul îl plătește cu viața.

Pavilionul și Fazaneria sînt niște lumi opuse, dispuse simetric în jurul unor idei. Fazaneria e lumea Puterii și a liberului arbitru, Pavilionul o fortăreață a solidarității umane, a aspirației spre adevăr și justiție, o zonă a purității morale și a libertății de spirit. Fazaneria e spațiul malefic al informului, de unde parvin periodic semnale nefaste și al cărei teritoriu plin de capcane atrage hipnotic atenția celor din Pavilion, ca o lume a demenței și tuturor posibilităților, a constrîngerii și automaticului, a vidului și amenințării. Aparentul echilibru de forțe este pe cale să se frîngă, deoarece oamenii acceptă cu greu ideea recluziunii și a amputării vieții.

Confesiunile lui Matei, ale Mariei au farmecul insolit al unor coșmaruri. Prin retrăire, ei se eliberează de rău, de trecut. **Zborul gîștei sălbatice** e un roman al așteptării, al penitenței, al izbăvirii. Simbolistica lui e mai gravă decît la prima privire, conotațiile mai bogate. Poetul Horia Bădescu se descoperă și aici în stilul plăcut, plin de reconfortantă poezie (sînt de remarcat cîteva descrieri expresive ca Delta, orașul întîlnirii celor doi, Bărăganul sub secetă etc.), ca și în îmbinarea subtilă dintre realitate, fantastic și fabulos, ceea ce conferă romanului certe calități artistice, pe care le propunem cu încredere observației cititorilor.

Mircea Popa

*) **Horia Bădescu : „Zborul gîștei sălbatice", Editura „Eminescu", 1989.**

PROZA

UMOR ÎN SECVENȚE

Iteratura noastră satirico-umoristică s-a îmbogățit recent prin apariția volumului de schițe „Poiana cu zimbete", al cărui autor, Dan Gr. Mihăescu, își înscrie încă o reușită în activitatea sa de creație, destul de prolifică de altfel, dovadă numărul de cărți publicate, („Ancheta" — roman, Ed. Militară — 1962 ; „Prevestirea călugărului Chesarion" — nuvelă, Ed. Tineretului — 1966 ; „Călătorului îi șade bine cu gluma" — schițe umoristice, Ed. Sport-Turism — 1976 ; „Slalom printre bănuți" — roman, Ed. Militară — 1981 ; „În căutarea umorului pierdut" — schițe umoristice, Ed. Sport-Turism, 1983 ; „Fereastra dinspre adevăr" — roman, Ed. Militară, 1985 ; „Cartea cu zimbete" — schițe umoristice, Ed. Sport-Turism, 1986).

Dan Gr. Mihăescu își dezvăluie și în acest volum talentul său de umorist, în schițele sale fiind prezente o vervă caricaturală suculentă, o vehemență satirică incisivă și o fantezie verbală demnă de invidiat.

În cele patru capitole intitulate „Jurnal de creație I", „Jurnal de creație 2", „Jurnal de creație 3" și „Jurnal de creație 4" întîlnim o varietate de tipuri umane, față de care autorul, deși îi satirizează, manifestă o îndulgență amuzantă, nuanțată uneori de o discretă tandrețe așa cum întîlnim în literatura clasică cazul lui Cervantes, care și-a croit ilustrul său personaj Don Quijote cu înțelegere și simpatie, deși nu l-a scutit de ridicol și de biciul satirei.

În schițele lui Dan Gr. Mihăescu se revarsă o lumină de înțelegere umană, iar ironia este minuită cu finețe, cu spontaneitate, cu o remarcabilă facilitate a expresiei.

Meritoriu este faptul că autorul strecoară în această schiță și în multe altele diferite date din istorie și literatură, care contribuie la creșterea valorii acesteia. De pildă, în schița „Sportul cu mănuși", unde se satirizează lipsa de pregătire sportivă a unui boxer, Titus Zaverdea, care este făcut k.o. la un meci, de Georgică Pirjol, zis „Măcelarul", ni se redau citate din clasici francezi și un fragment din poezia lui Coșbuc despre minie.

Uneori, autorul devine sentimental, ca de pildă în schița „Cooperativa de reparat moralul", unde zugrăvește cu duioșie și simpatie portretul unei bătrîne mame, Ioana, neglijată și părăsită de singurul ei fiu, Doru, ajuns sus pe malul vieții.

Dar, în același timp, satira ucigătoare îl pulverizează pur și simplu prin antiteză pe cel care uită elementarele sale îndatoriri față de mama sa... „A venit s-o vadă acum trei ani, cînd a povățuit-o să vîndă casa. Ea nu mai face față și că pe altcineva nu are pe lume. Știe el mai bine ce trebuie făcut, e doar om învățat... A vîndut casa și, pentru că la ei în familie n-a existat «banii mei, banii tăi», ea singură l-a rugat să-i păstreze. Dacă o să aibă nevoie o să-i ceară. A avut de multe ori, dar cum să-i iei de la gura copilului !"...

Pe aceeași linie sentimentală, Dan Gr. Mihăescu își încheie volumul cu un portret emoționant al inegalabilului artist de comedie, care i-a fost un prieten bun și căruia i-a scris multe din textele interpretate de acesta.

Autorul citează rîndurile ce i-au fost dedicate de Toma Caragiu pe un petic din ambalajul unui pachet de țigări și pe care le păstrează cu evlavie într-o ramă subțire : „Dacă vreodată posteritatea se va întreba cine a fost cel mai iubit dintre prietenii mei, te rog să fii amabil și să arăți hîrtia aceasta... Toma Caragiu".

Amintirea lui Toma Caragiu și rîndurile acestei cărți vesele și optimiste, rînduri care te fac să rizi și să meditezi, confirmă încă o dată adevărul validat de istorie că hazul românului este nemuritor.

Radu Vaida

UN NEOPLATONICIAN

Urmare din pag. 1

și pămînt, ca simbol al iubirii, al frumuseții și al împlinirii universale (vezi „Sunt eu chematul la oficiere"). E o imagine ce-l va obseda pe poet, revenind cu forță în ultimele sale creații, cele din perioada ecologistă.

Valoarea estetică a „Cîntării cîntărilor" lui Radu Cârneci nu mă preocupă acum ; volumul rămîne însă important pentru definirea unor aspecte din concepția poetului.

Radu Cârneci e la fel de „păgîn" ca și autorul „Cîntonierului", adică e „păgîn" față de Evul Mediu. Dacă mergem însă la unele texte biblice, vom constata cu surpriză că ele sînt mult mai „păgîne", printre acestea, inscriindu-se și „Cîntarea cîntărilor". Ca atare, chestiunea se dovedește oarecum inutilă.

Iată, acum, cîteva citate din „Cîntarea cîntărilor" re-scrisă de Radu Cârneci (sînt imagini ce nu apar în originalul biblic) : „sărută-mă și mușcă-mi răsuflarea / cu dinții tăi întăriți chemînd" ; „sărută-mă și lasă-mă-n beție / spre sinii tăi cu dulci ademeniri" ; „un rug ascuns cu flăcările sfinte / ne prindă-n el în dansul lui să fim", etc. Există aici un personaj dionisiac prin excelență : Regele — și tocmai din dialogul său cu elementele apollinice se încheagă unitatea alcătuirii. Acest dialog rămîne reprezentativ pentru întreaga lirică a autorului, care nu poate fi definită unilateral. Dualitatea vis-frenezie îi este proprie, în operele lui de vîrf, iar această dualitate se traduce astfel : apollinic-dionisiac.

„Sonetele" din 1938, țin mai mult de Boiardo decît de Petrarca. Există, însă, în ele o dialectică subtilă între dionisiac și apollinic, ce le salvează.

Prima secțiune a volumului de sonete e dominată de ritmurile dionisiace ale durerii și ale spaimei.

A doua secțiune debutează sub semnul ritmului dionisiac al primăverii : „Da, iarăși primăvara umblă-n singe / ca seva-n arbori arcuind uimire / iar trupul tău e proaspăt și subțire / puterea lui un cer de ceruri stringe" (XXXII).

Precum într-o savantă simfonie, notele dominante sînt întrerupte mereu de teme apollinice, provenind din aceeași lume renascentistă a neoplatonismului. Iar, deodată, tot în secțiunea a doua, neoplatonismul izbucnește triumfător, prin metafizica luminii și-a iubirii, încifrate în simbolul hierogamiei și al rodirii universale (XXXVIII, XLVII).

Eul liric își proclamă crezul, de astă dată profund apollinic : „E vremea dar să primenim Cuvîntul / cu tonuri largi în simplă elocvență / și rămînîndu-i starea chintesență / ca pisc sublim să se arate cîntul" (XLV).

Dar nu se oprește aici, ci trece imediat în mistica neoplatonică, întemeiată de Marsilio Ficino — simte, adică, intensa năzuință, intensa dorință către divinitate (extazul ce contopește lumina, frumusețea, iubirea și sufletul) : „Mă subțiam de-atîta năzuință / sub mine calul era abur viu / iar macii nesfîrșirea în dorință // Și alergam voiam acel pustiu / sore a-mi topi nebuna mea ființă / în infinitul aer purpuriu..." (L). Cuprins de acest extaz suprem, eul liric ajunge „Cînt aiurit. Orb de iubire", iar poezia : „delirul de taină".

E capătul de drum. Pe calea asta, mai departe nu se poate merge. Celelalte sonete, fie că presimt Minotaurul (temă labirintică), fie că reiau imagini din „Cîntarea cîntărilor" ori din petrarchism, rămîn redundante. După cum „coroana de sonete" — ultima secțiune (se numește „Triumful iubirii", după „Trionfo d'Amore" al lui Petrarca) — este un manual corect de „filosofie a iubirii" renascentistă.

4. Din clipa cînd au apărut „rondosonetele" — anul 1986 — Radu Cârneci a intrat pe poarta cea mare a literaturii române.

„Rondosonetul" este, se pare, o nouă formă fixă în poezie, inventată de autor. N-am verificat, deocamdată nu-i important. Importantă este extraordinara artă a poemelor, uluitoarea pătrundere în adevărul estetic, viața la care se trezește lumea Renașterii, trăită pînă în ultimele ei fibre, asumată și rostită din interior, re-întemeiată.

Căci „rondosonetele" pornesc tot de la neoplatonismul lui Ficino, de la panteismul lui Bruno și de la viziunile lui Petrarca : „Iubirea-i axul cerurilor toate / în mari nuntiri cu muzici peste poate / un semn al ei și lumi cu lumi se-adună : / idei dansează hăurile tună / stele-n ghirlande leagănă-se roate / iubirea-i axul cerurilor toate..." (pentru a da numai acest exemplu). Singura noutate — dar semnificativă ! — o constituie înfrîngerea Morții, victorie ce dă măsura înălțimilor la care se mișcă poetul : „Moartea venea pe un cal alb frumoasă / de o zveltețe pură majestuoasă / valuri de cer îi fluturau sihastre / și păsări o-nsoțeau cu voci albastre / într-o mireasmă din miresme scoasă : / Moartea venea pe un cal alb frumoasă // (...) // trecea așa tăcută și regină / sorbind în ochi lumina din lumină / ci n-a voit să mă privească-n față / — ardeam superb în firea mea de ceață / și-o muzică mă stăpînea divină — / trecea așa tăcută și regină...".

Exegeza completă a „rondosonetelor" nu se poate face aici — ar necesita prea mult spațiu. Voi spune doar cîteva cuvinte.

În primul rînd, expresia este aproape perfectă : firească, dominată de un straniu ritm incantatoriu, care parcă leagănă esențele. Cuvîntul atinge acum armonia iubirii, devine logos tocmai ca aspect al acestei armonii.

În alt doilea rînd, se observă frecventele sintagme de tipul : „mireasmă din miresme", „lumină din lumină", „adevăr din adevăr", „înaltul din înalt", „plutim plutind", „grăbim grăbind", etc., sintagme ce traduc efortul „subțierii pînă la idee", pus sub egida „iubirii de iubire". Se vorbește aici despre „seminte-duh", despre „ispitiri-esențe", ori „transparența chin de transparențe" — așadar, ne aflăm în plină transcendere a sinelui către sine, în sineitate. Eul liric nu numai că este-în-lume, ci se contemplă ca fiind-în-lume, jubilează privindu-se în oglinda ontologică, alcătuită din iubire.

În fine, universul e dominat de forme spiralate, de fluide eterne, de energii sferice, de respirația adevărului (simbolizată prin ceață), etc. Este, deci, un univers al esențelor, ferit de accidental și trecător, intens purificator. Versurile sînt libații între desăvîrșire.

5. Pînă azi (1989) Radu Cârneci n-a reușit să le egaleze. „Isis" e un poem handicapat de cariera temei. Iar „ineditele" grupate sub titlul „Clipa eternă" trebuie judecate ca un manifest ecologist adresat planetei. Ni se dezvoltă simbolul pădurii ca femeie iubită, precum și alte simboluri ce țin de natură.

Oricum, departe de măreția transfiguratoare a „rondosonetelor".

ATITUDINI

Poetul național și „textualiștii"

Întîlnim în ultimul număr al revistei „Vatra" (4/1989) articolul „Eminescu din perspectiva poeziei contemporane" semnat de Ioana Bot. Un astfel de subiect este, trebuie s-o recunoaștem, nu numai incitant dar și binevenit în actualul context al cercetărilor eminesciene, o temă cu largi perspective teoretice. Nu mică ne este însă mirarea cînd, parcurgînd articolul în cauză, dăm peste o serie de afirmații stupefiante care pun într-o postură penibilă (da, acesta este cuvîntul !) raportul nostru spiritual cu opera lui Mihai Eminescu. După ce exclude „posibilitatea unei monomanii culturale la dimensiunile unei întregi națiuni", Ioana Bot încearcă să demonstreze (pe un ton implacabil) că modelul eminescian „e în pericol de a intra în criză" și în consecință poetul național a devenit azi „partenerul unui dialog deschis". Ce înseamnă acest dialog ? Aflăm cîteva rînduri mai jos unde sînt aduși în discuție termeni precum : „intertextualitate", „formule deviante", „sintagmatică textuală" etc. Toate aceste procedee, spune Ioana Bot, îl feresc pe Eminescu de „receptarea omagiantă". Aflăm cu acest prilej că cititorul zilelor noastre „trebuie descumpănit". Cum ? Foarte simplu : prin „atacarea ideilor comune și comode despre sensul tradiției eminesciene", modalitatea literară a acestor agresări incluzînd „parafraza", „citatul inexact sau fals", „aluzia", etc., etc. Și noi care credeam că fenomenul eminescian aparține structurii noastre spirituale, că el se cere analizat la nivelul de exigență cuvenit unei creații eponime ! Ioana Bot, străină, cu sau fără intenție, de această înțelegere a problemei, se complace în afirmații hazardate, în demonstrații „postmoderniste" privind demitizarea simbolului eminescian deoarece astăzi — nu-i așa ? — purtăm „un dialog intertextualist" cu Eminescu. Că efectele procedeului „intertextualist" oferă un spectacol burlesc, la limita kitschului, ne dăm repede seama citind exemplele culese de autoare din „poezia generației 80". Iată cum arată o „aluzie" eminesciană în poemul „Hai-Ku mine peste muntele Fudji" de Florin Iaru : „Capul meu cade / pe / mașina de scris /... fruntea de rînduri mi-e plină". Un alt „ecou" eminescian e depistat în poemul „Gunoi aurifer" de același autor : „Recitind memorii în vid : Cum cînd lumea mi-e deschisă a privi..." La un alt reprezentant al „noii avangarde" I.B. apreciază parafrazări fără noimă gen „poate chiar tu care spui : / ironia, o frază de dinșii inventată". În fine, autoarea articolului ne recomandă această „rescriere cărtăresciană a Epigonilor" : „îți minte vremea cînd uram editurile și iubeam existența, ermitajul existenței fardate / cînd pierduți în visul nostru convorbeam cu idealuri" ș.a.m.d. Ceea ce ne stupefiază este nu dezinvoltura demolatoare a tinerilor poeți (în definitiv „fiecare pasăre pe limba ei...") cît faptul că semnatara articolului vede în aceste parodii căznite „un gest de întoarcere la origini". I.B. vrea să ne convingă de faptul că asistăm la „o tentativă de a salva opera eminesciană de la o receptare omagiant-clișeizată". Nobil act de caritate !

Din fericire poezia română contemporană, departe de a fi atinsă de „criza receptării" — cum pretinde autoarea studiului — își trage în continuare sevele din nucleul peren al spiritului eminescian aflîndu-și soluția modernității nu prin epigonism și nici prin atitudini demolatoare ci prin continuarea originală a tradiției. În fond acest lucru trebuia să demonstreze articolul apărut în revista „Vatra" și nicidecum să ofere imaginea caricaturizată a dialogului nostru cu opera eminesciană. Și asta tocmai în anul centenarului poetului național !

Alexandru Horia

27 MAI 1989
L2

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Poezia ca investigare a sinelui

Originar din Prahova, Dan David aparține generației optzeciste. A debutat editorial în 1982, cu un insolit volum de poeme rock : **Eu vă iubesc pe toți**, pentru care a primit Premiul de debut al Editurii Eminescu. Doi ani mai tirziu (în 1984) îi apărea cel de-al doilea volum de poeme, cu titlul **Lorelei,** (la Editura Cartea Românească), pentru ca, la distanță de alți patru ani, (în 1988, și tot la Cartea Românească), să-i apară cea de a treia carte : **Podul cu fin...** In afara acestor volume de poeme, Dan David s-a remarcat și prin publicarea unei plachete pentru copii **(Baladă pentru copilărie,** Editura Ion Creangă, 1982) și a unui roman : **Șarpele cu clopoței furați** (Editura Albatros), ambele premiate : prima cu Premiul C.N.O.P. și al doilea cu Premiul special al revistei **Luceafărul...**

Ceea ce-l diferențiază pe Dan David de alți confrați de generație este investigarea obstinată a sinelui, în consens cu psihologia analitică de respingere a psihanalizei lui Freud, axată pe libido : „caut mecanismul inconștient al unor concepte, Freud mă indispune" — ni se confesează poetul, care — fără a se dezvălui — pornește de la datele filosofiei lui Jung, potrivit căreia problema fundamentală a oricărei vieți umane e cea a individuației, conexată descoperirii sufletului, realizării de sine, prin înfruntarea dialectică dintre conștient și inconștient... Obiectivul poetic va fi deci căutarea de sine (a acelui **Selbst),** „transcrierea sufletului", „cunoașterea propriei renașteri morale" menită a-i îmblînzi devenirea **(id est** : „îndeminarea de a fi om pînă la capăt"...). În atingerea acestui deziderat (al descoperirii sufletului), C. G. Jung distinge trei stadii ale eliberării omului : primul — ipostaziat în persoana Tatălui, al indiferenției, cînd individul se identifică cu grupul său social, cu familia și natura ; al doilea — al Fiului, caracterizat prin renunțarea la autoritatea paternală, pentru cucerirea propriei personalități și cel de al treilea de reintoarcere la totalitate, prin reunirea experienței celor două etape inițiale, sub semnul spiritului — reprezentînd realizarea supremă a completudinii...

Poezia lui Dan David se constituie într-o insolită ilustrare imagistică a acestor trei stadii ale devenirii propuse de către C. G. Jung. Astfel, reținînd mai întîi sub proiector persoana Tatălui — zona tematică numită Umberto —, Dan David explorează acel misterios tezaur al întregii experiențe umane, descoperind arhetipul Tatălui, ca proiectare a propriei individuații... Tatăl este omul care n-a plîns și n-a ris niciodată, „augustă catedrală, peisaj calm [...] un om care a mers toată viața pe drumul omului"... Despărțirea de tată echivalează cu o rupere dramatică, eliberînd conținuturi afective pline de gingășie : „Ți-am adus pietricele, să te joci, tată ! / [...] / Deschide ochii, tată, spune-mi două vorbe albe !" Concluzia acestui lamento ludic, cu ecouri din **Riga Crypto,** sugerează incompatibilitatea dintre jocul vital și cel al morții : „Un roi de furnici a încremenit pe dunga de lumină"... Cumulînd ecouri și din poemul lui Ghilgameș (despărțirea acestuia de Enkidù), Dan David descoperă originale echivalențe expresive de sugerare a implicabilității : „Tată, ești marginea lumii, absența dumitale sînt eu, iarna cosmică e aproape"... Cel de al doilea stadiu, al Fiului, ilustrează „începutul cercetării omului", căutarea toposului propice descoperirii sinelui „pe drumul tulbure al Damasculuiˮ... „dincolo de exoticul și rezonanțele întunecatului instinct" unde „se alcătuiesc în liniște și evlavie acele manifestări ale / intelectului, acele emoții reale, în pridvorul cărora / numai spiritele superioare pot ajunge" **(Floarea de corn).** Sub semnul armoniei spiritului (al împăcării Tatălui cu Fiul), poetul întrezărește în cel de-al treilea stadiu — eschiva luminoasă a poeziei : „Cuvîntul poeziei este o candelă pentru viața noastră / și o lumină pe cărarea noastră" **(O furnică are ochii albaștri).** Ea (poezia) „ne binecuvintează și toate marginile pămîntului se tem de ea", fapt pentru care poetul îi consacră o rugă salvifică : „În bunătatea ta cea mare dă-mi ajutorul tău / Mă-nghite adîncul, ocara îmi rupe inima, sînt bolnav ; / ajută-mă să pot ieși din mine însumi, să ies la / lumină, să rid ca proasta-n tîrg ! / Tu ești casa și pierzania mea, tu ești viața, / spune-mi răutăți, înlocuiește-mă" **(Acea toamnă oblică de la poalele Caraimanului).**

Ca și pentru Ion Barbu, poezia este „o matematică răcoroasă" **(ut matematica poesis !),** dar și „interacțiune dintre două / sisteme fizice"... Poetul scrie „ca și cum [ar] muri"... „agățat de epocă" ; „Sîngele meu e matematica" — insistă acesta „trăind așadar în numele vieții, contemplînd timpul și locul / viața uriașă a veacului acesta" în care „ți-este necesară înainte de toate o cunoaștere, cea din urmă / cunoașterea propriei renașteri morale, pentru a putea trăi / pînă / miine, pînă se aude umbra stelelor izbindu-se de poeme" **(Caldarimul de fragi).** Acest etos spiritual al renașterii morale se întemeiază — în poezia lui Dan David — pe niște principii ale înțelepciunii desprinse din filosofia socratică de consacrare a unor valori interioare exprimate aforistic : „Viața e un bun prea mic / pentru cite lucruri înțelepte se cuvine să facem" ; sau : „Prezentul continuu mă obligă să cred că nu sînt, iar ceea ce nu este seamănă cu o fabulă caldă a naturii" ; și — pe ton eclesiastic : „Sîntem ca iarba de pe acoperișuri / care se usucă înainte de a fi smulsă"... ; dar și de badinaj — ironic : „Căutăm să aflăm cine sîntem și cine ne-a umplut de fericire"... Discursul său erotic e de caracter implorativ : „Iubito mai turbure ca o amiază de miere putredă, ți-ai / uitat coapsa fumegînd pe masa mea, o să obosească pomii din / pereți, rămii" **(Poema poemelor).**

Propriul demers liric nu-l mulțumește însă : „Noi însine nouă nu ne sîntem suficienți" — clamează poetul, conștient de ceea ce-i lipsește încă : „Ne-ar mai trebui bucuria cîntecului de aur. / Ne-ar mai trebui prezența tatălui cu suflet de mamă. / Ne-ar mai trebui poezia" **(Poezia).** În acest scop el caută / investighează o tehnică nouă — a completudinii : „Caut o tehnică mai neiertătoare, / plagiez pomii, întemeiez o fîntînă / ... / Reeditez verdicte, pasiuni baroce, reactualizez principiile / lui Wagner / ... / Sînt plin de influențe și de crengi / ... / Într-o bună zi o să fiu pe de-a-ntregul om" **(Omul seamănă cel mai mult cu sine însuși atunci cînd se mișcă).** Experimentul lui Dan David s-a soldat cu reale cîștiguri, întrucît a fost în permanență secondat de îndoială, textul păstrînd prospețimea unor „broboane de rouă", poezia — „ireductibila întîmplare de a fi" — indicîndu-i „o potecă", de reintoarcere spre „acasă"...

Înzestrat cu har, Dan David a descoperit noi echivalențe lirice expresive de transcriere a sufletului „pe caietul de curat"...

Simion Bărbulescu

● CENTENAR EMINESCU ● CENTENAR CREANGĂ ● Copiii din Botoșani desenează ● Reproduceri în paginile 3–7 ● Butincu Laura, cl. a VII-a, Școala generală nr. 12 : Ilustrație la „Revedere"

Voci din adîncuri

Al doilea volum al lui Mircea Bârsilă, **Argint galben** (Ed. Albatros, 1988) nu trebuia să surprindă căci totul amintește aici de debutul ce trebuia **să-l impună pe poet.** Primul ciclu, mai ales, se situează în imediata vecinătate, prin aceeași manieră structurantă în care figurația imagistică este din nou transantă, apăsată, plină de materialitate și frenezie vitală. E un lirism al vizualizării imagistice, decantînd o ritualitate obsedantă a **rememorării** (metaforice în substanță) îngemănate cu **reflecția.** Reapar în aceste poezii mici obsesii imagistice, în reluări aproximative ori în contexte interesante. Poezia inițială, bunăoară, reia, dintru început, citeva versuri ce făcuseră „gloria" debutantului : „Primăvară cu toate robinetele deschise / de parcă nu ar mai fi fost / de o mie de ani primăvară..." Piesa **Sperietori de cimpie** trimite la piesa **Semne ciudate,** din volumul de debut, din care citeva versuri (o „unitate" imagistică) reapar acum în piesa **Hainele lor :** „Se aud morții căzînd din pomelnice. / Hainele lor / invelim stupii cu ele, iarna, / acoperim ceapa din pod să nu degere / și mai ales dau o notă aparte sperietorilor / încît par a se întreba, în amiaza mare, / cît o mai fi pînă la ziuă..."

În **Secetă** dăm peste un vers cel puțin curios : „obsesii de o rusticitate lamentabilă", cînd știm foarte bine că intenția de ironie și parodiere nu intră în calculul gravității expresive a poeziei lui Mircea Bârsilă. Primul ciclu reia imaginea **topos**-ului predilect într-o mai accentuată scrutare de sine, autoreferențială. Lirismul ne apare mai îndurerat, obsesia thanatică dezvoltînd alte tulburătoare și antologice viziuni : „și scîrțiitul, în fiecare noapte, / al celor doi brazi din cimitirul vechi / și posomorit : străina corabie / ce vine mereu pînă la marginea satului / și în care plecăm, unul cîte unul, într-o călătorie / pentru care îți trebuie curajul / celui dintîi matelot. / într-o călătorie ce se sfîrșește cînd începe / și începe cînd se sfîrșește" **(Basorelief).** În acest registru de materialitate grea... vizualizată, de juxtapuneri și derivări imagistice trase în recipientele unei reflecții acute, se desfășoară întreaga poezie.

Satanismul nopților „înlunate", atotprezența duhurilor celor plecați, frenezia exploziilor germinative, mitologia cîmpiei (ca „despletire retorică" a unor relicve amintind „lichidul amniotic ce învăluia totul") sentimentul extincției — toate sînt ușor recognoscibile și aici ca și în precedentul volum. Însă pretutindeni sînt evidente fiorul arhaic al unei mentalități primigene, irizările stranii ale unor obișnuințe și concepții ce țin de spiritualitatea străveche. Această impresie e mult mai puternică în partea a doua a volumului, unde metafora **argintului galben** trimite expres la eresul popular al banului ca plată a vămilor de dincolo : „Va veni / banul acela de argint / să-și facă și în palma mea cuib. / Va veni o luntre, / va veni un corb din bezna însingurată..." **(Un alt început).**

Deși Luna apare aici ca „obrazul celălalt al soarelui", atracția uranică e concurată de una telurică, **mitul,** spus la modul eminescian (,și nu credeam / că mi se va aduce și mie darul / întunecatei Hecate..."), asociindu-se celui **osirian** („cerc sfîrtecat la fel ca Osiris / în mai multe feluri de oculte romburi / și de triunghiuri fără de iris : viețile / mele trăite pe rînd"), memorabilă fiind imaginea corăbiei scoase bucată cu bucată de sub zăvorul „halic" al apelor : „Ceva, desigur, întru totul asemănător / scoaterii, bucată cu bucată, / a unei corăbii / de sub al apelor valhalic zăvor : / străinele de mine nașteri ale mele / și repetatele — / de un alt sfîrșit fiecare înnodată / și de un alt timp."

Pribegia sufletelor („am fost dăruit cu o viață / așa de lungă încît mă simt — și asta / de multă vreme — atît de obosit / de parcă aș fi venit pe jos din antichitate" — **Viziune,** II), imagine a „benignului întuneric" sau aceea platoniciană a trupului-mormînt al sufletului **(sêma-soma)** ori a reminiscenței/reamintirii, undeva o aluzie directă la mitul androginului — toate acestea ar trimite, desigur, la surse livrești, dacă ele nu ar fi atît de robust materializate și dacă această materialitate imagistică rurală nu ar conduce la esențializare expresivă, vizionară : „În noaptea aceea / toate buruienile vor fi de argint / și în loc să se audă / lătrăturile ciinilor se vor vedea / (...) / Într-o mică oglindă / păstrată în sin de către una dintre ele / ți se va arăta, în glumă, setul de vămi / prin care vei trece transfigurat ca de o nouă pasiune / și izvoarele în care, / hăituită și singuratică sălbăticiune / intrată să-și lingă din apa limpede chipul, / te vei încăiera cu propria-ți imagine. // Despărțiți pentru reînnoire / și fără a putea să înțelegem ce se întîmplă / ne vom întoarce de unde vom fi venit : eu în țărînă / ademenit de căldura ei femeiască, / iar tu, pe un drum cu punți mai înguste / decît firul de păr, / în luminosul spațiu de deasupra norilor." **(Dizertația trupului).**

Pretutindeni o percepție imagistică brută, implacabilă în materialitatea ei primar-agresivă („Un tun / care trage spre mine, deocamdată / în soaptă, moartea") devine memorabilă și cînd pune în vibrație spiritul „panic" în sens blagian. E vorba de explozia forțelor germinative din unele (puține) poezii, amintind de frenezia blagiană a simțurilor din **Poemele luminii** și **Pasii Profetului.** Antologică în acest sens e poezia **Martie,** unde avem o transfigurare a mitului poporan în cheia unor rememorări și redefiniri spirituale : „Acest virtej / care face copacii să înverzească / mă cuprinde și pe mine : / miros a lemn care va înflori, bate cu ciocul în inima mea ghionoaia, / îmi pipăi fata dinspre miazăzi și dau de muguri, / de scoarță de salcie complexată și umilă / ca o luminare ce pîlpîie, / îmi pipăi cealaltă fată și dau / de două riuri de lacrimi / curgînd înspre miazănoapte, / dintr-o parte zboară spre mine ghionoaia, / îmi răsar tămîioare din palmă, / iar din cealaltă vine pe jos îngerul palid / cu lungi aripi și negre / însotit de picurat extatic de stresini, / de miei pudrați cu făină de grîu, / de zgomot de ghiare de porumbei pe acoperișuri, / sînt un Ianus și chiar mai mult : o femeie / în clipa nașterii cînd are două capete, / două inimi, două vieți."

Zeul extinctiei este, deopotrivă, și unul al germinației : semințele murmură de „plăceri ignee", martie dă la iveală „scrîșnetul animalic din măsele al soarelui" sub „pavăza aprilinăa Dianei". De scurtă respirație într-o asemenea poezie înnegurată, „simbolul luminii" aduce, totuși, o undă mai descreților de optimism, pentru care cred că era necesar un ciclu aparte care să contracareze, mai organizat, prin valoarea unui dublet ciclic antinomic, viziunile întunecate a căror marcă rămîne nu numai inconfundabilă, ci și acaparatoare, prea acaparatoare...

Z. Cârlugea

„Exerciții de existență"

În anul 1983 cînd a debutat cu volumul de poezii **Pădurea de pini,** Ion Tudor Iovian era considerat deja unul dintre cei mai importanți poeți ai promoției lui. Iată că după patru ani, poetul vine cu a doua sa carte, **Presiunea luminii.** Aș aminti o coincidență bizară : a doua carte de poezii a lui Ioanid Romanescu se numea tot „Presiunea luminii".

Dar acest lucru nu afectează calitatea conținutului cărții în cauză, o carte pe care Ion Tudor Iovian și-ar fi putut-o intitula foarte bine **exerciții de existență,** precum poemul cu acest titlu, o carte în care textele curg unul în altul, încît, lecturate, lasă impresia unuia și aceluiași poem care luminează prin zeci de fațete, ca un diamant bine șlefuit.

Ion Tudor Iovian cunoaște foarte bine valoarea cuvintelor, știe să le exploateze în folosul poeziei, reușind să obțină poezia din cele mai banale situații, din cuvintele cele mai neașteptate, cum ar fi de exemplu o insignifiantă **„scoabă",** cheia poemului **exerciții de existență,** amintit deja mai sus. Iată cum în jurul unui epitet depreciativ poate lua naștere un poem și nu unul oarecare. Dar să lăsăm textul să vorbească : „aici ar fi trebuit să fie o pasăre picotind pe umărul unui / bărbat singur și obosit // — nu mai există / nici măcar filfiitul ei prin aerul rar / nici măcar **scoaba** care a ucis-o // la cîțiva pași de chioșcul de ziare / un castan albastru ar fi trebuit să fie scăldat în lumina rece a / minții // și mintea care l-a imaginat și l-a hrănit cu sîngele ei / împotriva tuturor / e acum un cuib părăsit și-i plină de negură // o casă ar fi trebuit să fie la capătul atîtor păduri // nu există." Barele duble marchează spațiile albe care spun foarte mult în poezia lui I.T. Iovian, o poezie prin excelență vizuală, asemănătoare cu cea a lui Virgil Mazilescu din „va fi liniște va fi seară". Spuneam că poemul citat nu este unul oarecare, deoarece e vizibil aici poetul adevărat care știe să vadă dincolo de aparențe.

Cine altul decît el și-ar fi putut imagina vreodată că e deajuns o desuetă scoabă pentru ca măria sa **Mintea** să devină **„un cuib părăsit"** și de ce nu **„plin de negură",** în loc de cintecele puilor păsării aceleia care a fost ucisă. Spațiul nu-mi permite să fac o analiză mai amplă a poeziei foarte originale pe care o scrie Ion Tudor Iovian, o poezie opusă total oricăror formule canonice, retorismului sforăitor, incantației goale, etc.

În poezia de această factură, versurile lungi alternează cu cele mai scurte, ultimele fiind alcătuite din cîteva cuvinte, sau chiar din unul singur, dar cîntărind greu în structura ideatică a poemului, în eliberarea sau ocuparea spațiului alb al colii de scris, în declansarea tăcerilor sau a numeroaselor întrebări care pot invada oricînd spațiile dintre versuri, vastele spații labirintice din poezia lui Iovian, care fac parte din plasma poemelor. Această poezie seamănă izbitor cu textele unor telegrame, urgența comunicării, presiunea importanței mesajului fiind preponderente, numai cadrul strict delimitat al paginii de scris determinînd poetul să-și fragmenteze fluxul verbal în forma destul de vagă a unor versuri. Avem în față o poezie ce invadează albul paginii, pulverizînd punctuația, majuscula de la începutul versurilor, doar unele paranteze și liniuțe despărtitoare, ca niște borne kilometrice, marcînd, atunci cînd e cazul, sumarele explicații adiacente. Se poate spune că I.T. Iovian stăpînește geometria dispunerii versurilor sale în pagină, oferind cititorului imaginile unor texte polifonice.

În acest **exerciții de existență** poetul simte cum „în somnul cel mai adînc / năvălește / jetul de sînge sălbatic al realității", p. 18, constată că „între vișinii uscați / o pată de sînge / adună tot vuietul vieții", p. 42, percepe „vijiitul în sînge al primăverii care trece ca un glonț prin oraș", p. 55 sau vede „bandajele însîngerate ale lumii". Probe de „asifel de sînge „intelectual" se pot lua din peste un sfert din poemele cărții lui I.T. Iovian, o carte în care acest element vital curge cît pentru o întreagă generație. Dar cartea aceasta poartă în ea și o pasăre des invocată de poet precum în acest poem intitulat **doar o înfiorare între cuvinte :** „prin ușa întredeschisă / se strecoară felina cu ghearе lungi și rețează / gîtul de lebădă al tăcerii / și toată după-amiaza / rămîi țintuit de privirea ei fixă // ai fi vrut să scrii / biografia petei de sînge din fața ușii // cu cutitul de bucătărie / ai fi vrut să răzui fardul realității pînă la os / acolo unde bănui că e / rază și rouă și cintec // dar e un joc de-a v-ați ascuns într-un loc / unde nimeni nu se poate ascunde // mai bine aștepți ca pasărea să cînte — pasărea pe care ai gîndit-o în atîtea nopți — // aștepți-o / chiar dacă va fi / doar un tremur de penaj care se pierde în aerul aprins / doar o înfiorare între cuvinte."

Iată ceea ce numeam mai sus un text poetic prin excelență polifonic, inventat de un poet care posedă știința suprapunerii armonizate a mai multor teme, idei, metafore, simboluri, etc. Pentru că există o armonizare, fără nici o îndoială, între „felina cu ghearе lungi", care vine și „rețează / gîtul de lebădă al tăcerii // și „pata de sînge din fața ușii", amintind de celebra **„pată de sînge / care vorbește"** a lui Nichita Stănescu, precum și între pasărea **„gîndită în atîtea nopți"** de poet și acea **„înfiorare dintre cuvinte".** Această pasăre măiastră a lui Ion Tudor Iovian, prezentă în poemele citate și în altele din cartea sa, bănuită a fi „rază și rouă și cintec", așa cum bine spune poetul, nu poate să fie alta decît „pasărea poeziei".

Vasile Bardan

Osmoza limbajelor lirice

Deși a debutat în 1970 **(Tabu,** Ed. Cartea Românească), Cristian Simionescu a început să fringă indiferența criticii abia după 1980. Într-un fel, este și explicabil, deoarece timp de un deceniu poetul **n-a mai** apărut în librării. Din 1980, i se tipăresc trei cărți : **Vicleniile oceanului, Maratonul** (1985) și **Insula** (1988) — toate la Ed. Cartea Românească. **Maratonul,** altminteri, va fi încununat cu Premiul Asociației Scriitorilor din București, cel dintîi semn al recunoașterii în Cristian Simionescu a unuia dintre poeții importanți ai generației sale. În ciuda unor cronici favorabile, poetul nu prea a fost răsfățat de critici și faptul, se pare, nu i-a prins rău, căci l-a ferit de ispita de a da la tipar tot ce-i cade sub peniță. Oricum, Cristian Simionescu face parte din stirpea rară a celor care publică puțin și temeinic. Acest om tăcut și singuratic își supraviețuiește într-o experiență poetică de gravă amplitudine, dincolo de experimentele confraților mai tineri, poate în direcția deschisă de „poetica rupturii" lui Nichita Stănescu, dar urmîndu-și calea sa proprie.

Conștient sau nu, originalitatea lui Cristian Simionescu ține, în primul rînd, de o matrice stilistică românească. Spiritul profund al **sintezei** a lucrat și în forma internă a acestui univers poetic, autorul realizînd o surprinzătoare osmoză a limbajelor lirice, de la cele vechi, grecești, pînă la cele moderne (poetica americană, spre exemplu, sau a „furioșilor" englezi), fără **a cădea** în mimetism. Și dacă a rezultat o structură lirică pe deplin modernă, faptul nu se datorează unui efort experimental, fiindcă totul se grefează pe un temei organic în care modelul plăsmuitor e de la **fond la formă** și nu invers. În atare privință, Cristian Simionescu rămîne un „eminescian" ca toți marii noștri poeți. Este vorba, se-nțelege, de un eminescianism de fond, de nerecunoscut la nivelul de suprafață al cuvintelor. De unde și originalitatea lui.

Din cele zise mai sus, rezultă o altă delimitare de modernismul sau avangardismele tradiționale. Modernismul, refuzînd retorica romanticilor, a impus poezia **fragmentară** ca fiind condiția însăși a liricii. (V. Hugo Friedrich etc.). Cristian Simionescu încearcă o depășire a vechii opoziții dintre **fragment** și **întreg,** evitînd retorismul printr-o anticalofilie care îl poate dezavantaja în ochii celor ce caută cu penseta esențioane de scriitură în sine. Pentru el, poezia e la nivelul **întregului,** ca o **dezmărginire** a cuvintelor. **Maratonul,** bunăoară, e subintitulat **Poeme,** dar titlul trimite, pe bună dreptate, la **un singur poem.** Ca să-l parafrazăm pe G. Călinescu, care se referea la **Răscoala,** poemele lui Cristian Simionescu, „luate singure" pot părea „incolore ca apa de mare ținută în palmă". Numai solidare dau o viziune coerentă și adîncă. Credem că acest fenomen tinde, de altfel, să devină o paradigmă a **postmodernismului nontextualist,** dacă ne gîndim la cărțile lui Ion Gheorghe, Ioan Alexandru sau Marin Sorescu (v. **La Lilieci,** în mod deosebit). La Cristian Simionescu, fenomenul e atît de important, încît ultimele trei cărți se constituie ca o veritabilă „trilogie", fiecare dintre ele întregind-o pe celelalte și fiind ea însăși sinteză a lor. **Faptul** ni se pare cu atît mai remarcabil, cu cît este vorba de un poet neproductiv. „Vicleniile oceanului" sînt haosul primordial care regizează întreaga existență „bufonică", niciodată împlinită, ca și întrerupta **Scrisoare către Swift,** ambiguă și tragică prin superficialitatea „mitocană" a ființei. Altminteri, din această zvîrcolire în „neființă" a „oceanului" vieții izvorăsc spaimele, himerele, șmecheriile, naivitățile, blasfemiile și ororile care răzbat stihinic prin vocile din **Maratonul :** Candidul, Bufonul, Blasfem, Bastardul, Striax, Arhitectul, Mimul. Poate să fie aici o ciudată și furioasă „lirică a măștilor" în care eminescianismul este foarte bine mascat el însuși. Prima secvență din **Insula** se intitulează **Călătoria** și se constituie din șapte „pași în tinutul bufonic". Să fie oare întîmplător că în **Maratonul** sînt șapte ipostaze ale ființei neîmplinite, în cele șapte voci ? **Maratonul** însuși este structurat în **șapte** cărți. Pare a fi aici o arhitectonică mitică de inspirație dantescă și trecută prin Eminescu în haina unui limbaj modern. Călătorul nu mai este nici Dante și nici Hyperion, ci **maratonistul singuratic.** Bufonul, Striax, Mimul, Candidul și ceilalți sînt, în felul lor, „maratoniști" care n-au ajuns niciodată la sfîrșitul cursei. În fiecare om se-ncearcă spiritul universului, spune Eminescu, dar cei mai mulți dintre oameni împietresc în sclav sau împărat. Maratonistul veritabil **nu-și uită ținta,** n-o abandonează, nu rămîne în „infern". Privirea lui se-ndreaptă **spre insulă.** Nu-i oare eminesciana „insulă a lui Euthanasius" ? În **Insula, delfinul** apare ca o ipostază a înțelepciunii maratonistului. Și „insula" e în noi înșine : „Apropie-te fără frică ; / poți să mîngîi pantera / poți să-ți bagi mîna în gura ei. Dezbracă-mă, / spală-mă și închide-mă în tine. / Și dacă voi locui în tine, voi fi mort, și viu, / și mai mult decît amîndouă". **(Delfinul).** Precum fecioral de împărat fără de stea își caută **steaua,** maratonistul își caută **insula** : „Extenuat de atîta mers îți cauți insula și vrei / s-o atingi cu talpa și cu virful degetelor, dar ea / se îndepărtează de tine". **(Confesiunile delfinului).** Pînă și fiarele au menirea insulei : „Pînă și ciinele visează cum cîntă ca o privighetoare / și zboară prin el o insulă". Delfinul este **țăria** care frînge haosul și „vicleniile oceanului" : „Mi-e milă de acest ocean, ou fără coajă curgînd / spre căutarea unei coji. Slugă a haosului, zadarnic / visîndu-și arhitectul. Consolează-te cu înecații nenumărați, / nenumărați sînt cei care nu s-au înecat".

Astfel, prin **Insula** se definitivează o viziune lirică realizată arhitectonic, cu soluții originale, pe un fond ontologic la care numai artiștii adevărați au acces.

Theodor Codreanu

Poeme de george țărnea

Rememorări

Mi-e inc-o dată dor de viață
Și-i inc-o dată luna mai
Cînd pe la glezne mi se-agață
Sălbatici trandafiri corai.

Alerg cu sufletul la gură
Pe unde-n vis părea să trec,
Dar numai floare de răsură
Găsesc albind peste poteci.

Și-n lipsa ta mai mult mă doare
Părelnicul iubirii sîrg
Cînd fluturii sînt beți de soare
Și dau cireșele în pîrg.

Cum să te fac să uiți o clipă
De toată iarna din cuvînt
Și-ntr-o năvalnică risipă
Să ne lăsăm purtați de vînt

Pin-om cădea în iarba joasă
Ca niște lacrimi fără rost
Cu încleștarea dureroasă
Dintr-o iubire care-a fost.

Dar știu că toate-acestea-s plîngeri
Fără să poți vreun semn să-mi dai,
Chiar dacă inc-o dată singeri
Și-i inc-o dată luna mai.

Puncte cardinale

Cit mai departe de zei,
Cit mai aproape de stele
Nici nu e bine să vrei
Altă ieșire din piele.

Nici nu e bine să poți
Altă intrare-n poveste
Cit mai aproape de toți
Cei de un trup cu ce este

Cit mai departe de ieri,
Cit mai aproape de miine
Nici nu e bine să speri
Altă rostire de piine.

Nici nu e bine să ai
Altă priveliște-n față
Cit mai departe de rai,
Cit mai aproape de viață.

Îmblînzitorul de fluturi

Sprijineam cu palma dreaptă
Fluturi osteniți de zbor
Neștiind ce mă așteaptă
Dacă trec de partea lor.

Pînă cînd a fost să-mi fie
Dat și mie să mă scald
În iubirea timpurie
Mult prea rece de prea cald.

Și-am schimbat un vis cu altul
Hărăzindu-mi să mă joc
Prin adîncul și înaltul
Unor flăcări fără foc.

Sprijineam cu palma stîngă
Blinda stingere de flori
Și treceam uituc pe lîngă
Despărțirile din zori.

Pînă cînd a fost să-mi cadă
Peste brațe și-n priviri
Primii fluturi de zăpadă
Dinspre dusele iubiri

Și-am intrat de tot în iarnă
Fără chip să mă dezleg
De iubirea ce-o să-și cearnă
Chinul zborului întreg.

Îndelungata absență

Scriindu-ți despre toate dovezile mărunte
Care-mi aduc aminte de tine, uneori,
E ca și cum m-ai pune să urc același munte
Cu drumurile sparte și-mpresurat de nori.

În lipsa ta, iubito, nimic nu mi se-ntîmplă,
Chiar dacă umblu creanga
și bat cu pumnii-n cer,
Chiar dacă altor visuri le fac culcuș
sub timplă
Și, pentru ele, morții pot amînări să-i cer.

Din nou gătit cu frunze, de parc-ar fi
mireasă,
Sub geamul meu smochinul se leagănă suav
Și la un cap de lume aceeași florărească
Îmbie trecătorii cu glasul ei gingav.

La fel se scurge vremea deși nu-i țin
măsura —
Cu tot aceleași zile, cu tot aceleași nopți —
A înflorit bezmetic și s-a trecut răsura,
Și tot mai port în suflet parfum de struguri
copți.

Așa incit îmi pare că nici n-ai fi departe,
Că-ți pot cuprinde trupul inveșmintat în ploi,
Chiar dacă tot mai largă tăcere ne desparte
Și tot mai multă ceață s-a cuibărit prin noi.

De-aceea nici nu tremur, nici nu tresar
la gîndul
Că-n inimile noastre se vor înfige spini
Știind că nu o vreme ci veșnicii de-a rîndul
Vom îndura supliciul aceleiași lumini.

Balada zborului liber

Sînt bucuros că pot cunoaște
Căderea trupului în gol
Și, după cît pustiu mă paște,
Că-s încă-n stare să mă scol.

Refuz ambrozia sterilă
Din paradisul stilizat
Fără să-mi fie pic de milă
De viața scoasă la mezat.

Injunghiat prietenește,
Cu dușmănie pomenit
Sînt fericit cînd se zvonește
Că știu să cad la infinit.

Eu singur îmi aleg povara
Și libertatea unui drum
Dind lama prin iubire vara
Să mă ingrop spre iarnă-n scrum.

Apropierea mea de soare
Nu face lumii nici un rău
Și chiar mă-ntreb pe cine doare
Dorința de cădere-n hău.

Visez și scriu și rup din mine
Spre desfătarea celorlalți
Fără să-mi pese dacă-i bine
Să știi să cazi, ori să te-nalți.

ivo muncian

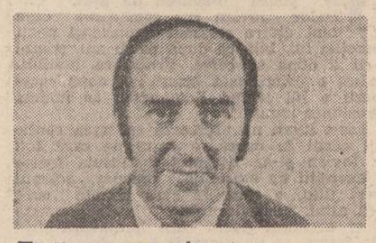

Fișă personală

Mă numesc
Ivo Muncian,
sînt născut într-un sat
din Banat
și-s fiul vîntului și al furtunii,
neliniștile-mi sînt străbunii,
sînt căsătorit și am un fiu
și am un viciu : scriu.

Decembrie

Lui Ion Iuga

Decembrie rece. Cuvinte străine
într-o metropolă cvasicunoscută.
Te uiți la mine, mă uit la tine...
Mai spunem o vorbă, mai plîngem o ciută...

Apoi ziua ne-ncolăcește gîndul
și substantivele nu se mai leagă.
Iubim în tăcere zile de-a rîndul
o veche nălucă aprins de dragă.

Ci uită că suie rostirea primară !
Începem iarăși să depănăm la vînt.
O floare-nghețată uitată de-aseară
ne mîngîie vise cu iz de pămînt.

Nota de plată

Sar eu pîrleazul
și aflu dor.
Mă ispitești tu
și aflu eu bucuria.

...uite, așa s-a dus
hăt, pe apa simbetei
tinerețea.

Acum
risipirile nu le mai socotim,
ținem cont numai
de cîștiguri nete.

Ne mai iubim, iubito ?

În zodia peștelui

— Uite, peștele din norul încîrligat
nu s-a mai ivit în ultima vreme.

ilie bădicuț

Miserere

Colind de-un timp pribeag adînc în mine...
Te caut să te aflu să te-alung ?...
În mine-adînci ?... Sau în adîncul mine ?...
Ecouri în auz îmi plîng prelung...

Ingînă-alene anii „Miserere" ;
Trecînd, cînt de-ndurare-alene-nginã...
Oh, miserere nobis, miserere,
Timp infinit în curgere păginã !...

Te caut de un timp adînc în mine,
Dar nu te aflu, unde ești nu știu ;
Pierdut ca-n galerii adînci de mine,
Sînt vocea care cheamă în pustiu.

S-aud, să văd, să gust, să pot atinge...
Timp tînăr, oare-ai fost cîndva în mine ?...
Ecoul pașilor încet se stinge...
Cînd ai plecat, fără să simt, din mine ?...

Jaufré Rudel către Domnița din depărtări

Pentru N.B.

Frumoasa mea necunoscută, Domnița mea
din depărtare,
Din Acvitania acuma mi-ndrept corabia
spre tine ;
— Pesemne o fi plecat departe
să inventarieze scurgerea timpului.

— Fie ce o fi,
mie îmi convine absența lui,
— Mai ales că primul nostru păcat
s-a săvîrșit în zodia peștelui.

La oglindă

De unde riduri, spune,
de unde și șuvițe albe
în perciunii mei stufoși ?

Și unde-i minzul acela
cu jar în copite
din privirile mele ?

De ce nu se mai vede
extazul, iubito,
de ce nu se mai vede ?

Uite că mă minte,
cu nerușinare mă minte
ingrata de ea, oglinda !

Simple definiții

Dezgolit de frunze,
caisul e un copac oarecare.

Văduvite de zbor,
păsările sînt doar niște orătănii.

Lipsit de vis,
omul e doar un biped
parcă de prisos.

Stări confuze

Săgeata mea
are bătaie mai lungă,
zise un pici colegului de joacă.

Dar prăștia mea
lovește mai bine,
răspunse celălalt.

Și trecură la probe practice
țintind geamurile vecinilor.

Peisaj

Ieri pe la orele gîndirii
două frunze (deobicei tăcute)
injurau de mama focului
lăsarea prematură la vatră
a cîntecului de ciocîrlie.

Azi la un colț de zîmbet,
venind bolid dinspre singurătate,
și-a făcut apariția (ne) oficială
un smoc de vînt rebel.

Și-acum, iată, în miezul timpului,
o caleașcă galbenă (ne)imaginară
își face de cap.

E toamnă, ce mai tura-vura !

Voi înfrunta noian de zile furtuna
pe genuni amare.
Au nu simți cum spre contopire ne cheamă
gemene destine ?

Talazuri cît castelul urcă spre cer, din cale
să m-abată,
Avan în vele vîntul suflă strîmb,
să m-abată-n altă parte ;
În van sînt val și vînt căci nava n-o pot opri
să nu străbată
În portul tău, cînd stea polară îmi e iubirea
de departe.

Vreau ochii, iezere de suflet, să soarbă albi
și candizi crinii
De care-au scris pioși pribegii și-s bete
paginile-n carte.
De-aceea îmbrăcat cămașa de in ce-o
poartă pelerinii,
Frumoasa mea necunoscută, Domniță albă
de departe.

Dar de se va-nteți furtuna și toate
navele-or fi sparte,
Și soarta-mi va săpa mormîntul
sub nesfîrșite-amare ape,
Și nu ne vom vedea vreodată
că prea ni-s țările departe,
Vom fi-mpreună pe vecie căci ne sînt
sufletele-aproape.

În dulce mai cînd ziua-i lungă și-n cring
măceșu-i plin de floare,
Și cald plutește peste cîmpuri și blînd
balsam e-n cer azurul,
Frumoasa mea necunoscută, Domnița mea
din depărtare,
Să-ți amintești iubirea Pură ce ți-a
purtat-o Trubadurul.

Să nu vorbim...

Să nu vorbim azi de iubire —
Această pasăre a cerului
Tremurînd pe pervaz,
Doar să ne umplem sufletul — unul —
Cu sfîntul ei popas.

Să nu vorbim azi de iubire
Să n-o speriem
Cu cuvintele noastre
Să nu-și ia zborul —
S-o iubim în tăcere.

nelu tironeac

Drumul REÎNTOARCERII

Mai de mult îmi propusesem să fac pasul acesta. Ani de zile m-a preocupat gîndul să mai merg o dată acolo, unde am trăit cîteva luni bune din viața mea, să revăd locurile, oamenii cu care m-am înfruntat, realizările lor, de-atunci de la țărușul pe care l-am bătut împreună și pînă azi. Și poate că de multe ori mi-am zis : „Ce mi-o trebui mie, om bătrîn, să plec hai-hui din București, să revăd niște țărani, care nici măcar nu-mi sînt neamuri ? ! Ia să stau frumos acasă, să-mi văd de hîrbul meu de bătrînețe, să-mi mănînc liniștit pensia și să nu-mi mai răscolesc amintirile". Dar parcă poți să faci ce zici ? Ți-ai găsit, mai ales cu oameni de-ăi ca mine. Cînd mă năpădesc amintirile și mai ales cele care mi-au lăsat urme adînci în suflet, le cedez și mă las dus ca frunza. Parcă o aud și acum pe săraca Margareta, că mi-a tot zis și ea pînă-n pragul morții : „Mai potolește-te, dragă, odată cu sentimentalismele tale profesionale ! Ai terminat, boșorogule, cu ce-ai făcut, cu tarlalele și oltenii tăi, mai vezi-ți de-acum de bătrînețe și de turul izmenelor !...".

Și iată că n-am ascultat-o nici pe ea ; și nu pentru că răposata n-avea dreptate, dar aveam o datorie de plătit și înainte de-a mă întîlni cu ea pe lumea cealaltă, vroiam să mai fiu o dată, eu cel de-aici cu lumea și gîndurile mele, cu vremurile ce le-am trăit în acel iureș revoluționar, ce acum mi se pare atît de romantic.

Drumul spre Craiova îl parcursesem doar de atîtea ori, dar niciodată nu mi s-a părut mai lung ca acum. Gîndurile mă năpădeau de-a valma și de fiecare dată cînd mi-aduceam aminte de țelul călătoriei, simțeam cum pielea mi se zbîrlește, mă cutremuram scurt și-mi dădeam cu cotul : „Nu tu ai vrut-o ? ! Acu du-te, că doar n-ai să tragi semnalul de alarmă să te-ntoarcă înapoi spre București !" Și-am mers înainte. Gara Craiovei o cunoșteam, că mai eram încă pe-acolo cînd s-a construit. Nu știam însă aproape nimic de autogările orașului și mai ales de cea de la poarta de sud a municipiului. Un tînăr, căruia i-am spus în ce sat doream s-ajung, chiar în seara aceea, mi-a oferit toate amănuntele. Cînd am ajuns la autogara Sud, autobuzul era deja la peron și călătorii începuseră să se urce și să-și ocupe locurile. M-am grăbit la ghișeul de bilete, dar mi s-a spus că se luase deja diagrama și să-l rog pe șofer să-mi taie bilet în mașină.

— Tovarășe șofer, aș vrea să merg și eu pînă-n satul...

— Dar, cin-te oprește tataie ! Poți să mergi și pin-la cap de linie cu mine... Că doar și banii lu mata sînt d-ăi valabili...

— Da... dar, eu...

— Ei ! ...Acu ai vrea și loc... Dă tălică gologanii-ncoa și te descurci pe banca aia din fundul mașinii.

I-am scos din buzunarul hainei o bancnotă mototolită de cincizeci de lei și în timp ce cu o mînă mi-a prins banii, cu cealaltă m-a împins pe culoar, făcîndu-mi discret un semn, că de restul are el grijă.

Socotindu-mă, că sînt pe mîini bune, cum n-aveam alt bagaj, decît o servietă cu o cămașă de schimb și cîteva sandvișuri, m-am strecurat ușor spre fundul autobuzului, cum îmi spusese șoferul.

...Autobuzul înainta pe șoseaua asfaltată, oprindu-se ici și colo, în cîte o stație, trecea prin satele pe care eu nu le mai recunoșteam, în timp ce întunericul serii începuse să mă copleșească, strecurîndu-mi în suflet teama, de a nu mă mai putea descurca într-un sat pe care nu-l mai văzusem de mai bine de douăzeci și cinci de ani și unde nu mă așteaptă nimeni. Și, ca-ntotdeauna, a trebuit să-mi fac iarăși singur curaj : „Nu-i nimic, tataie, vorba șoferului, care uitase să-mi mai dea biletul și restul, nici atunci cînd ai venit pentru prima dată pe aici, nu te-așteptă nimeni. Și chiar n-ai vrea acum să te-aștepte cu fanfara !" Și un ușor șuris, la gluma ce mi-o spusesem în gînd, l-am simțit în colțul gurii.

„Oare, or mai trăi cei pe care doresc să-i mai revăd ? Mă întrebam. Sau le-o trece prin cap, ca și altă dată, să pună bîta pe mine, c-am venit să le mai spun cine știe ce minune." În timp ce mă frămîntam cu aceste gînduri, vecina îmi puse mîna pe umăr, se ridică-n picioare și-mi zise :

— Dă-te mai hacana matale, că vreau să mă scobor ! Și nu mai dormi, că la aialtă e și-a matale.

— Îhî... i-am bîiguit eu, ca să nu-i mai spun că n-am dormit.

Autobuzul se opri, coborîră aproape toți călătorii din jurul meu și după ce porni din nou, după cîteva sute de metri, începu să urce o pantă, care mi-aduse aminte de dealul pe care-l mai urcasem, pe jos prin noroaie pînă la genunchi, cu vreun „GAZ" sau „MOLOTOV" dacă nu la remorca vreunui „IAR" sau „KD". Și iară mă năpădiră năpîrcile de amintiri, care mă legară de satul acela dintre văgăuni, ce mă cheamă acum la bătrînețe, cu o forță de neînfrînt. Mi-aduc aminte că și atunci cînd am

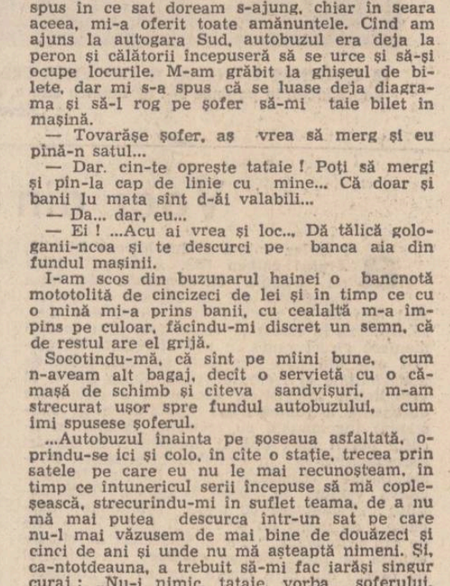

Monica Delia Kümmel, cl. a VII-a D, Școala generală nr. 12 : „Copilăria lui Nică"

Monica Adăscăliței, cl. a V-a F, Școala generală nr. 12 : „Cu pupăza la iarmaroc"

primit sarcina de la raion ca să răspund de colectivizarea satului, tot într-o seară am ajuns, numai că atunci cu mai bine de un sfert de veac în urmă, era într-un noiembrie rece și ploios. Imediat după ședința de la Comitetul raional, am plecat cu încă patru delegați, însoțiți de secretarul cu probleme agrare, cu un „GAZ" pe traseul autobuzului care-mi poartă acum anii grei și plesuvi. Și atunci, pînă în virful dealului, unde drumul se bifurcă, mai rămăsesem în mașină, doar eu cu încă un delegat, secretarul și șoferul. Acesta din urmă oprise mașina la marginea drumului desfundat de ploi și i-a zis secretarului :

— Dacă cobor cu tovarășul Albu în sat, nu știu dacă pot să mai urc blestemata asta de coastă îndărăt. Eu v-aș propune să-l duc pe tovarășul Mircea în satul dumnealui, că e drumul mai de doamne-ajută pe creasta dealului, iar tovarășul Albu să nu se supere și s-o ia la picior la vale, pînă-n sat.

— Da, Spuse secretarul. Ce zici, tovarășe Albu ? mă întreabă peste umăr. Nu-ți prea surîde, văd eu treaba, dar unde-i sarcină, cu plăcere. Și pornindu-se pe un ris zgomotos cu sfornăieli pe nas, semn că-i plăcuse propria-i glumă, deschise portiera, rabată scaunul din față, făcîndu-mi loc să cobor.

— E bine și pînă aici, zisei eu, sărind din mașină — deși în mintea mea, mai ales cînd am simțit pe bocanci clisa de jos, mi-am zis : „E bine al dracului, dar ce să-i faci, altfel nu mai poate fi". După ce mi-am luat și bagajul din mașină, secretarul se urcă din nou, îmi strînse cu putere mîna, tovărășește, și-mi zise apăsat :

— Să te ții tare... pe toți... m-ai înțeles ? Și vezi, că ai și telefon în sat, să-mi raportezi zilnic numărul de cereri...

Nu-mi reamintesc, dacă i-am raportat zilnic numărul de cereri de înscriere în gospodăria colectivă, dar știu că n-am uitat drumul acela prin bezna nopții, spre satul pe care nu-l văzusem niciodată. Plouat și plin de noroi pînă peste bocanci, am bătut la prima poartă, unde licărea o lumină mică de felinar.

— Om bun, drumeț, primește-mă și pe mine în casă ! Și nea Lache, cel care în noaptea aceea mi-a fost gazdă, mi-a rămas de atunci cel mai bun prieten și tovarăș, în toată acțiunea mea, din acel sat.

— Hei... tataie, tovarășul cu geantă... coboară, aici e satul pe care-l cauți, răsună în autobuz glasul șoferului, care mi se adresa, trezindu-mă brusc, dintr-ale mele.

— Mulțumesc, mulțumesc mult, tovarășe șofer, zisei, sculîndu-mă buimac de pe banchetă și grăbindu-mă spre coborîre. Și iertați-mă, îi mai zisei, din ușa autobuzului, dar de... și eu ca bătrînii, am mai ațipit nițel — îl minții, ca să mă mai scuz într-un fel.

— Nu-i nimic... ce să-i faci, anii... de ! Parcă noi, de-i 'om mai apuca... și ambalind motorul, nu i-am mai înțeles restul cuvintelor.

Rămas singur, sub becul ce lumina stația de autobuz, am privit cu atenție în jur, să recunosc o zonă, un punct, dar în zadar. Mi-am dat în schimb seama, că sînt într-o zonă centrală a satului și drumul asfaltat cu mulți pomi și gard viu pe marginea trotuarelor mi-a purtat pașii înainte, în sensul în care plecase și autobuzul. „Și totuși — mă gîndeam — unde am ajuns acum și unde ajunsesem atunci, cu douăzeci și cinci de ani în urmă. Oare, nu era acelasi sat ? Ba da. Mi-am zis, dar ca și omul, în altă haină." În clipa aceea tocmai se apropia un trecător și, dorind să-i cer relații, m-am oprit în fața lui :

— Bună seara !

— Sara bună !

— Nu vă supărați, Consiliul popular, Primăria... nu știam exact ce trebuie să-l întreb pe cetățean și cred că începusem să mă bîlbîi de-a binelea. Omul, văzînd încurcătura, îmi zise :

— A, matale nu ești de pe la noi ! Apoi, Consiliul popular e aici în comună, la o sută de metri înainte, pe dreapta, alături e postul de miliție și peste drum căminul cultural.

— A... da, da... mulțam... mulțam.

— Bună sara și afaceri bune ! îmi zise trecătorul și plecă în drumul lui. Mi s-a părut că mai auzisem eu salutul acesta, dar cînd și unde ? Poate tot aici în sat și poate tot de la același țăran. Acum însă n-aveam cum să verific, trebuia să merg mai departe, probabil la Consiliul popular, la Miliție, să mă legitimez cine sînt, ce caut noaptea pe-acolo, să-mi rostuiesc un adăpost, să-mi odihnesc oasele bătrîne de pe atîta drum. Instinctiv, în clipa aceea, cînd mă gîndeam la un pat cald într-un hotel sau un apartament, din blocurile ce începuseră să se înșire de-o parte și de alta a șoselei, îmi pîpăii buzunarul de la spate unde țineam portmoneul cu bani. Constatai stupefiat, că nu mai este. Un fior rece mă trecu ca săgeata prin tot corpul și trebui să mă reazim repede de balustrada unui podeț, să nu cad. „Cum, cum este posibil — mi-am zis — și aveam bani mulți cu mine ! Ce mă fac eu aici, fără bani ? Bine că actele le port în buzunarul hainei, că altfel eram pierdut ! Numai țiganca din autobuz mi i-a furat ! Cînd a coborît, eu m-am ridicat în picioare și ea a preferat să treacă pe la spatele meu, ușurîndu-mă de portmoneu, în înghesuiala dintre banchete. Om bătrîn și fără minte ce sînt !"

Răvășit de această întîmplare, grăbii pasul, de această dată, cu gîndul să merg mai întîi la Miliție. Am ajuns destul de repede în fața Consiliului popular, o clădire nouă cu etaj, în care de-o parte și de alta a intrării principale erau luminate cu neon firmele Comitetului de partid și a Consiliului. Cînd tocmai vroiam să caut cu privirea și postul de miliție, pe scările Consiliului apăru un subofițer.

— Bună seara !

— Bună seara ! îmi răspunse omul în uniformă. Căutați pe cineva la Consiliul popular ? Să știți că nu mai e nimeni... decît paznicul de noapte.

— Nu... nu... caut pe nimeni, de fapt și cu dumneata pot să discut. Și, începînd să-i spun cine și de unde sînt și ce caut acolo, un bătrîn, ca de seama mea, cu o șubă pe umeri, se apropia de noi, atent, cu ochii țintă la mine, îmi tresări sufletul, recunoscîndu-l.

— Așta-i Lache, strigai eu tare și mă-ndreptai cu brațele deschise spre omul, care și el mă recunoscuse.

— Tovarășe activist... nea Fane, nea Fane Albu !... Ce-i cu dumneata pe-aici ? !

Într-o îmbrățișare frățească, stăturăm cîteva secunde așa, bătîndu-ne bărbătește pe umăr.

— Apoi, ce să fie nea Lache, uite așa, ca și-atunci în toamna lui '61 venii să mă găzduiești.

— Bucuros, bucuros de oaspeți... și-n cuvinte scurte îi explică miliționului, că rămîn cu el și mă trase în cabina lui de la poartă.

— Bine, dar tot mai lucrezi, nu te-ai pensionat... că ai anii...

— Ei, nea Fane, ba bine că nu... că doar știi că sîntem aproape de-o vîrstă, c-un leat sau două, mai mic ca matale. Da' ce, parcă pot să stau ? Mă furnică ceva, uite așa în tălpi și vin colea, de trei sau patru ori pe săptămînă, la pază obștească. Da, ia spune mai bine, ce faci, tot la București stai ? Am auzit că ți-a răposat muierea... Dumnezeu s-o ierte !... Ei, și pe aici s-au schimbat multe...

— Văd nea Lache, n-am mai recunoscut nimic, de cînd am fost ultima dată pe-aici.

— Nimic... nimic. Și oamenii sînt alții... Unde sîntem noi, cei tineri, de altădată... Îți mai aduci aminte, cum mă luai de mînă și puneam împreună umărul la treabă, de se mînuna tot satul... Și visam, visam nea Fane, ca doi nebuni... Și iată că visele noastre au prins aripi.

— Ia spune-mi, nea Lache, ce face Smaranda, învățătoarea ? A îmbătrînit, și-a mai păstrat ceva din frumusețea ei de altădată ?

— Oh ! ...nea Fane... nea Fane, am bănuit eu c-ai iubit-o. Și-ai iubit-o cu patimă... dar nu mai e demult printre noi, săraca. S-a îmbolnăvit rău într-o iarnă de piept și a murit în spital la Craiova. A dus-o părintele Irimia, că știi, că-i era cumnat, la spital, dar doctorii au zis, că era prea tîrziu. Am înmormîntat-o sus, în curtea bisericii. Și tot acolo s-a dus și săracul părintele Irimia ; mai întîi i s-a dus preoteasa și apoi și el, la cîteva luni, de inimă rea.

Știrile lui Lache veneau ca un trăznet, unul după altul și abia puteam să rezist, să nu mă manifest, ca Lache să creadă că sînt doar în fața unei pelicule de film ce mi se derulează, ci nu că sînt eroul care suferă cumplit și-ar fi vrut ca acțiunea să fie cu totul alta.

Bunul lui simț de țăran perspicace și inteligent, mă purta cu grijă de la o știre la alta, să nu-mi răscolească sentimentele și să mi le dozeze cu cît mai multă duioșie. Știa el, prea bine, că un om, care vine de la sute de kilometri, la o vîrstă ca a mea, să-și revadă prietenii, poate pentru ultima oară, merită să-l menajezi.

— Ei, nea Fane... N-aș fi vrut eu să-ți dau o telegramă, să vii la înmormîntare ? ...Dar, nu

---

teatru

Recursul în oglindă

● Nu știu dacă n-ar trebui să am oarecare îndoieli atunci cînd consider „Vînătoarea de rațe" a lui Aleksandr Vampilov drept cea mai bună lucrare a sa. Oricare din celelalte patru piese ale siberianului m-ar contrazice prin valoarea ei excepțională. Dar sînt sigur, în nici una din puținele sale lucrări rămase, condiția intelectualului de azi nu e mai profund și mai direct înfățișată. Inginerul Zilov, singurul om viu, într-o lume de marionete manipulate de interese și resemnări, descoperă într-o retrospecție crudă, de maturitate, că a ratat. Încrezător, cîndva, în aspirațiile și frumusețea tinereții, el descoperă, răvășitor, că, aminindu-și idealurile din comoditate, le-a pierdut definitiv, că e bicisnic, că trăiește urît, în minciună.

O piesă masivă, aspră, care a prilejuit acum cîțiva ani, Teatrelor Naționale din Cluj și din Iași, spectacole cu foarte bune creații actoricești.

Recent, la Teatrul Dramatic din Constanța, regizorul Andrei Mihalache a reluat „Vînătoarea de rațe" sub semnul unei mai apăsate teatralități. Un dreptunghi imens, (o oglindă în care și spectatorul își poate zări chipul din cînd în cînd) e ecranul pe care Zilov proiectează și retrăiește, scenă cu scenă, drumul parcurs pînă la înțelegerea condiției sale. E un mod de tratare realist, s-ar putea spune, în manieră cinematografică, dar numai pînă la un punct.

Spectacolul începe cu orațiile funebre ale prietenilor lui Zilov, costumați grotesc, în veșminte întunecate de epocă. Ni se pare că e o înmormîntare dar nu e decît prevestirea ei, delirul unei glume proaste, făcută de

Bogdan Bordeanu, cl. a V-a A, Școala generală nr. 12 : „La cireșe"

amici după chef (expedierea de coroane și telegrame de condoleanțe pe numele lui Zilov trezindu-se stupefiat din mahmureală). După aceea, începe piesa propriu-zisă. Adică, pe ecranul conștiinței, care nu iartă, pare-se, eroul (așa se spune) își retrăiește, moment cu moment, dezumanizarea și slăbiciunea asociate mizeriei celorlalți. Finalul e clar : Zilov împușcă ceea ce vede reflectat, adică chipul unui om mic și strîmb, care nu mai are dreptul la nimic, nici măcar la edenul de o clipă al zborului de rațe pe balta liniștită, acoperită de ceață.

Dacă întensa oglindă este o idee spectaculoasă, expresivă, cu efect puternic și folos clar în jocul actorilor, scenele, să le spunem „expresioniste" ale înmormîntării trucate, cu vocile auzindu-se din „off" prin difuzoare (neclare, o bolmojeală) și alte soluții similare mi-au părut contrafăcute. Venite parcă dintr-o ambiție a lui Andrei Mihalache de a complica artificial mizanscena, sînt mai ales neatașante, parazitînd adevărul clipelor de restriște ale lui Zilov, singurătatea lui atroce, îndepărtînd pe spectator.

De aceea consider că, în afara scenografiei lui Ioan Titoiu, o valoare sigură a acestei altfel solide reprezentații constănțene este interpretarea bărbătească, de mare forță, a lui Eugen Mazilu. Perfect distribuit, Eugen Mazilu și-a construit rolul fără cusur și se impune ca un actor important al generației sale, într-un spectacol puternic, convingător, dar cu o seamă de fantezii regizorale inutile, ca niște podoabe de hîrtie creponată pe o coloană de piatră.

Radu Anton Roman

---

film

«Maria și marea»

● Fascinația călătoriei — filon tematic des întîlnit în proza semnată de **Radu Tudoran** — reprezintă și în recentul film **Maria și marea,** (producție a Casei de filme cinci, ecran normal, color, 10 acte), realizat de **Mircea Mureșan** după un scenariu al scriitorului, principala motivație existențială a celor trei personaje ce domină primplanul unei contemporane povești de dragoste.

Evocată fără locurile comune ale melodramei, cu romantismul poetic propriu prozei scriitorului, iubirea Mariei pentru Alber, tînărul căpitan de cursă lungă devine suprema încercare a tăriei propriilor sentimente confruntate cu o lesne previzibilă luptă cu așteptarea și singurătatea. Chemarea mării va fi pentru Alber proba decisivă a calităților sale morale, a curajului și competenței sale, în timp ce pentru ușor enigmaticul Ion Jianu, comandantul navigației, personajul ce va demonstra Mariei fragilitatea aparențelor și autoritatea morală a experienței, marea rămîne examenul suprem al statorniciei unei pasiuni.

Pentru fiecare personaj în parte marea este și prilejul unei autoevaluări, a unui posibil și deloc facil drum către sine. Sinceritatea sentimentelor, încercările despărțirii, riscul subînțeles al vieții pe mare sînt marcate fără emfază într-o viziune cinematografică în care pașii timizi sau decișI spre aflarea limitelor, posibilităților și disponibilităților umane sînt permanent însoțiți de o discretă nuanțare a simbolurilor, de o inteligentă punere în pagină a sugestiei metaforice.

Pentru eroii filmului importante rămîn emoțiile și afectele legate de fascinația mării, spațiu generator de noi sensuri existențiale, dar și spațiu-capcană ce poate ușor înfrînge și umili, dîncolo de circumstanțele occidentale. Interferența celor trei destine, abil construită de scenarist, este dramatic exprimată (fără a fi însă la tensiunea vizuală solicitată) în secvența dialogului pe unde cu victimele dezlănțuirii naturii, perfectă oglindă a luptei cu resemnarea, cu abandonul, alternativa implicînd temeritate, putere de sacrificiu, profesionalism, fidelitate, statornică pasiune.

Chiar dacă din paginile cărții lui **Radu Tudoran** au fost eliminate substanțiale pasaje și personaje revelatoare pentru ansamblul relațiilor epice, filmul lui **Mircea Mureșan** păstrează cu mici excepții proiecția autentică a cuplului de îndrăgostiți ce generează meditația asupra condiției umane aflate în umbra irepresibilelor chemări ale spațiului marin. Ecranizarea lui **Mircea Mureșan** apelează uneori și la expresivele determinări ale personajelor utilizate de scenarist, autorul altui celebru roman al fascinantelor chemări ale mării, ce nu încetează să încinte noi generații de cititori, **Cu toate pînzele sus.** Alternarea timpurilor (flashurile amintirilor), derularea inversă a succesiunilor firești (valurile), laitmotivele și subtextul confesiv conferă filmului aura de poezie, uneori amară, a unui love-story orchestrat fără disonanțe supărătoare.

Maia Morgenstern trăiește cu sinceritate neliniștile Mariei, refuzînd mistificarea și gestul declamator, apelînd inspirat la spontaneitate schițînd simplu, convingător valorile emoționale și psihologice ale personajului. **Eusebiu Ștefănescu** — Ion Jianu, conferă forță de seducție unui personaj, nu lipsit de mister, dar responsabil și lucid implicat în întreg universul traiectoriilor marine. **Mircea Anca** — Alber, schițează cu exactitate dimensiunile unui personaj probabil exemplar, dar care mai are nevoie de maturitatea unui Jianu pentru a supraviețui unui abandon sinucigaș. O mențione aparte se cuvine a fi făcută imaginii realizate de un adevărat poet al perspectivei și cadrajului, de un sensibil portretist, unul dintre cei mai importanți operatori ai orei și anume Vivi Drăgan Vasile. Insistentă și nu întotdeauna consonantă cu trăirea personajelor rămîne muzica semnată de **Horia Moculescu.** Autorul decorurilor, arh. **M. Bogos,** în nota obișnuită a îndelungatei sale experiențe.

Călin Stănculescu

se putea. Îți știam adresa exactă și tot ce făceai în București, de la un nepot al meu, dar matale încă mai ocupai o funcție... și știi, doar, cum e cu moralul... În mintea mea de om prost de la țară, am gîndit că e mai bine să nu știi ce mai e pe aici. Și dacă cumva, nea Fane, te superi pe mine pentru nesăbuiala mea de atunci, te rog acum, în genunchi, să mă ierți.

— Dragul meu prieten... nu trebuie să te iert, nu am pentru ce. Și încercînd să schimb repede vorba într-o altă direcție, îl întrebai aiurea, de un alt consătean, care încercase în seara cînd intrasem în gospodăria lui să-l lămuresc, că este mai bine să fie alături de întregul sat, el m-a considerat dușman și a vrut să mă ciomăgească.

— Ce-i cu Budală și frații săi? Au lucrat pînă la urmă în gospodăria colectivă?

— Nu, nea Fane, n-au lucrat niciodată, nici ei și nici familiile lor. Au plecat imediat după colectivizare, pe un șantier din împrejurimile Severinului. Au plecat mai întîi bărbații și apoi și-au luat pe rînd și familiile. Am auzit că s-au stabilit în niște comune necooperativizate din munții Mehedințului. Să le fie de hac! Că nu le-a plăcut să muncească pămîntul lor din bunici și strămoși. A rămas pe-aici doar un văr de-al lor, unul Nae, care vindea gogoși umflate din făina furată de la moară și care avea o vorbă: „Afaceri bune". Și-atunci, mi-adusei aminte de expresia pe care o auzisem doar cu puțin timp înainte, la întîlnirea cu primul om din comună.

— Și zii așa, nea Lache, ca peste tot, toate s-au schimbat și pe-aici.

— Da, prietene! Pentru astă seară însă, cred că știrile îți sînt de-ajuns. Ia să dau eu un telefon acasă, să vină ginerele, să te ducă la culcare. Astă seară eu zic să dormi la mine acasă, în odaia mare, că ești doar oaspetele meu — iar de mîine o să-l informăm pe secretarul de partid că ești aici și poate ți-or da camera oficială de la bloc.

— Alo!... Bă, Ioane, eu sînt, bă! Ia sama, bă și-nhamă calul la șaretă și vino la Consiliu! ...Da, avem treabă. Auzi, nu uita și spune lu Sevastița să deretice odaia mare, c-avem oaspeți. Bă, să nu uiți să-i spui, să ia țîlvul de pe prispă și să tragă o litră de dudă, din aia veche și s-o pună pe masă lîngă televizor. Bă, m-auzișI? Vino repede încoa'!

— Ce-i cu atîtea dispoziții, nea Lache? Nu te știam așa — încercai să-i zic eu.

— Ei, nea Fane... „S-a schimbat boierul, nu mai e cum îl știi", dacă ar fi să zic și eu ca fie-mea, care spune c-a învățat asta la serbare. Stai liniștit, că dimineață o să discutăm noi mai multe.

Nu trecu prea mult timp și o șaretă cu un cal negru, vioi, mă purta înapoi spre punctul în care intrasem în comună cu autobuzul.

În același loc în care fusese vechea casă, Lache își construise una nouă, mult mai mare și spațioasă, casă tip, cu demisol și curte funcțională, beci, garaj pentru mașină, un atelier și grajdul în partea dinspre cîmp, pentru cal și cîteva zeci de oi, la care nu renunțase niciodată. Întreaga lui gospodărie mi se păru firească, în contextul întregii așezări rurale și

Loredana Șchiopu, cl. a VII-a D, Școala generală nr. 12: „Copilăria lui Nică"

după ce dădui binețe gazdelor și gustai din licoarea dudelor albe, mă lăsai pradă unui somn profund pe macatul alb, imaculat, ce mi-l întinsese gospodina casei și trăsei pînă la bărbie cuvertura grea oltenească, ce mi-o dăduse să-mi țină de cald, în noaptea aceea. A doua zi, cînd soarele își revărsase razele pe cerul primăvăratic, m-am trezit cu Lache la căpătîi, stînd pe un scăunel cu trei picioare.

— 'Mneața bună! Te odihnișI ca lumea? Acum te poți duce la baie. Dacă vrei, poți face un duș, că băgai de noapte boilerul în priză, de cînd venii de la pază.

— Ți-ai făcut și baie în casă, nea Lache?

— Păi, eu pe ce-am muncit o viață-ntreagă? Nu ca să am de toate și să trăiesc ca la oraș? Nu și matale așa spuneai, cînd o porniram pe drumul ăsta?

— Așa e, nea Lache! Doamne, cum au trecut anii!...

— Și noi îmbătrînirăm...

După ce m-am înviorat cu dușul la care mă îmbiase gazda și am mai savurat o dată țuica de dude, am plecat cu Lache să-mi arate noul sediu al C.A.P.-ului, grajdurile, saivanele, creșcătoria de porci și-atîtea și-atîtea cîte se realizaseră și pe aceste meleaguri. Am trecut apoi pe la școală, am vorbit cu cîțiva săteni mai virstnici, care m-au mai recunoscut și-apoi ne-am urcat pe deal, să punem o floare pe mormîntul bunei Smaranda.

— A fost și pentru mine ca o soră. De cîte ori aveam un necaz, la ea alergam și, de fiecare dată, găseam un sfat, o vorbă bună. De cîte ori n-am vorbit de dumneata și mereu a așteptat să mai vii, s-o mai vezi o dată. Și ea te-a iubit, nea Fane, și te-ar fi dorit reîntors de tot, în satul ăsta.

Pe urmă îl luai de braț pe Lache, îndreptîndu-ne spre ieșire, copleșiți de amintirea clipelor de altădată...

„Lacul" — ilustrație de Radu Sorin, cl. a V-a G, Școala generală nr. 12

bogdana boeru

Mîna mea

Mîna mea-i un ram
Vrea să iasă
Invizibil
Ca și razele prin geam...

Parcă-i de cireșe ca să
Piardă-n jucării culori,
Parcă-i pic de vînt și rouă
Pe-o creangă plutind spre nori.

Mîinile-s un parc de vise
Desenează prin oraș
Cer de pace, pare-mi-se,
Peste muguri albi de caș...

Mîinile mele
Au stele
Strecurate prin inele,

Flăcări parcă vor să fie
Litere de veghe-n carte;
Rinduite pe hîrtie-s
Numai raze înspicate.

Litere

Doi cai albi la litieră
Înșeuați de-o blîndă rază
Mă poartă pe drum de-o eră...
Cresc pe margini plopi de pază.

A e semn din Valea Mare
Și un unghi de neastîmpăr;
Aurit din întîmplare
Cu lumină, să-l mai stîmpăr...

De la A începe zborul
Cînd prin litere zburăm;
Și din A pleacă izvorul
Cărții-n care adăstăm.

Iedera

Un vînt adus de-un blond copil,
În april,
Sub geamul de la miază-zi
A pus sămînța. Plante vii
Înmuguriră a doua zi.

Fire verzi, subțiri izvoare
Urcau pereții, să măsoare
De la pămînt la coperiș

Etajele păienjeniș
De frunze și de limpeziș.

Și înflorind, în zori, abrupt
Scări de lumină s-au făcut,
Fuioare verzi ca primăvara
Pe care urcă-n taină scara
Păsări în cuib să cînte seara.

Ajunse chiar la geamul meu
Verde pod de curcubeu;
Mă luminează din frunzare
Un licurici cu ochiul mare
Găsindu-și doar prin geam cărare

Din aripi visul să-mi măsoare!

Furtuna

Siluete de vînt, vinete, scurte
Mi-au furat cireșul din curte;

Pe iarbă alunecă un cer de floare
De cînd cireșu-i plecat la culcare.

Oglinzi de apă cată-n dimineață
Vîntul să intre prin ceață

Și pînă soarele va crește
Să-mi aducă cireșu-napoi prins în clește.

Ploaia

Ploaia cum învață jocul
Pe oglinzi de vînt?
Și cine taie mijlocul
Fulgerului, în pămînt?!

Curcubeul cum se face
Pod de aur, de aripe?

Peste nori caii n-au pace,
Și mi-e teamă, să nu-i strice...

Curcubeu

Curcubeul m-a cucerit,
Încerc să-i disting culorile.

Ele privesc pe lîngă mine
un trandafir alb.

Cerul

Privesc cerul pustiu
Mă pierd în albastru straniu
Mi-e frică
Albastrul pare atît de ciudat
Nu știu ce mă inspăimîntă

Un vultur taie cerul
cu aripa lui
Ametește
în timp ce felii de cer
cad peste mine.

Adevărul

Adevărul fugea odată
după minciună
A prins-o
A încercat să-i dea foc
Nu avea chibrituri
Deodată
a fulgerat.

Roxana Colțea
Cl. a IV-a A, Liceul Pedagogic Brașov

alexander baumgarten

Fluier

O să fugim cu undiți lungi
Și în cirlig cu gărgăriță
Să vii cu pantalonii scurți
De pescăriță.

Ți-s ochii plini de noaptea albă
Și sinii fini, de mandarină
Tu să încerci într-un cirlig
Să pui albină.

Vom naște-n palme libelule
Și palma ta aduce-a mentă
Vom naște-n palme apă dulce
Fosforescentă.

Strîmbă-lemne

Pădurea se zvîrle-n cenușă
Și-nalță coloană și trîmbă
Și fața-i fierbinte și lemnul
Cu ce suferință se strîmbă!

Copacii-s înalți de durere
Izvoarele sar de-mpietrire
Ciudată-fierbinte tăcere
Curată și strîmbă iubire,

În miezuri de mlaștină fierb
Cu tropote lungi de copite
Rotiri și galopuri de cerb
Dureri de-nceputuri strivite,

Prin ceruri aleargă turbați
Doi cerbi ce duc Ursele-n coarne
Și cerul pocnește metalic
Pe umăru-i girbov, a carne,

Privește-l cum trece pe girbov
Jumate-ntuneric-lumină
Cu ce suferință el strîmbă
Copacul în arc de fîntînă

Ascultă-l pe girbov cum urcă...
Prin ceruri copacii în trîmbă
Se-nalță. Și cîtă durere
E-n mijlocul palmei ce strîmbă.

Părinții

În mine stau părinții mei
Ca două coase ce mă taie
Ca două arce de oțel
Ce le îndoi și nu se-ndoaie;

Și cum mă taie dinlăuntru
În roi de fluturi care plîng
Ca două arce de oțel
Care mă taie și mă string,

Îi iau și-i fring și nu îi fring
Și lama-mi zbîrnîie prin mîini
De-aici trag trepte de vibrații
Și le arunc către plămîni;

Părinții mei, oțel opus
Oțel răcit între fîntîni
Ca două seceri luminoase
Pulsînd suav, ca doi plămîni...

Zîmbrul

Lui Nicolae Labiș

Din apa ce curge prin stele
Îmi vijîie limpede zîmbrul
Cum doarme pămîntul, Lacteea
Rănită în tîmple de zîmbrul;

El calcă izvorul ce curge
Prin Carul, prin Vultur și Lebezi,
Și apa ce curge prin stele
Cu vuiete limpezi și repezi;

O clipă am stat să contemplu
Eram hotărît ca să schimb,
Cu jar mi-am chemat herghelia
Și-un cal a sărit ca un nîmb,

Mirosul Lacteii mi-l poartă
Tot pieptul și-ncepe să ardă,
Sălbatic mă saltă și calul
Și string tremurîndă o bardă.

E-aproape..., izvorul miroase
A zîmbru ce bea din furie,
Atunci mă cuprinde în piepturi
Sălbatica lui bucurie...

O clipă temutu-s-a cerul
Apoi răbufnind a căzut,
Mi-e limpede astăzi Lacteea
Și cred întru tot ce-a născut.

Floarea-soarelui

Să-mi lași pe frunte o coroană
De albăstrele și albine,
Și buza ta să aibă gust
De mandarine.

Și floarea-soare-n pălării
Să ne umbrească fiind regentă
Tu să alergi prin bălării
Impertinentă.

REMEMORĂRI

De-ale copiilor...

1.

Copiii din blocul în care locuiesc au găsit un pisoi mic și sfrijit pe care l-au purtat din mînă în mînă neștiind unde să-l adăpostească.

În cele din urmă, meșterind toată după-amiaza, i-au improvizat un „apartament" (așa îi ziceau) din cartoane și cărămizi care putea adăposti doi ciini ciobănești. Avea două despărțituri distincte și, chestionîndu-i în legătură cu rostul lor, mi-au răspuns cu seriozitate: „În camera mică doarme pisoiașul, în cealaltă unul din noi să nu-l lăsăm singur peste noapte". I-am întrebat cum vor stabili cine urmează să stea de veghe? „Prin tragere la sorți", mi-au răspuns ei. La căderea serii, fiindcă nici unul dintre cei doritori n-au obținut aprobarea părinților, înainte de-a se risipi, au atîrnat deasupra cuștii o bucată de hîrtie pe care scria cu litere de-o șchioapă: „Nu intrați! Pericol de moarte!"...

2.

Îmi amintesc serile de iarnă vătuite cu zăpadă cînd, în camera în care dormeam, bunica aducea vițelul nou născut să se întremeze la căldură. Îi priveam făptura delicată tremurînd pe picioarele subțiri, blana încă umedă, aburind ușor și mi se părea o ființă venită de pe o altă planetă. Din Lună adică. Într-o noapte am așteptat să adoarmă bunica, am coborît din pat, m-am apropiat de el și am încercat să-l hrănesc cu pîine prăjită.

Dimineața, pe ocolite, cu șiretenie de copil, am chestionat-o pe bunica în legătură cu hrana vițeilor: „Bunico, vițeii nu mănîncă pîine?".

Bunica a zîmbit evaziv și mi-a răspuns: „Nu, nu mănîncă, nici măcar pîine prăjită". Nedumerit, am insistat: „De ce nu mănîncă? Nu le place?". „Nu mănîncă fiindcă nu-i lasă mama lor". Seara următoare am intrat în grajd și am întrebat cu toată seriozitatea mama vițelului care mă privea cu ochii ei brumați dacă-i dă voie puiului să mănînce pîine prăjită. Mi s-a părut că vaca a răspuns cu un „muuu!" prelung, ca o aprobare. O jumătate de noapte m-am chinuit să conving vițelul să înghită pîine prăjită. În cele din urmă, excedat de încăpățînarea lui am exclamat cu năduf: „Bunico, vițelul ăsta nu ascultă de mama lui...".

3.

Pe marginea lacului un țînc de vreo șase anișori pescuiește cu o undiță improvizată. Privește pluta care stă nemișcată și din cînd în cînd îl aud repetînd o frază plină de promisiuni: „Peștișorule, vino puțin la mine-n undiță. Îți spun o dorință la ureche și-ți dau drumul înapoi în apă"...

4.

Băiețelul din curtea vecină casei mamei mele se joacă cu un avion prevăzut cu elice și motor. Mă chestionează prudent: „Nenea Mircea, îți place avionul ăsta?" „Îmi place". „Și vrei să zbori cu el pînă la București?" „Vreau". „Și pînă zbori dumneata la București eu ce să fac?" „Aștepți". „Dar n-o să mă plictisesc?" „Îți faci lecțiile". Tace și caută o soluție. Se vede că lecțiile îl plictisesc și mai tare. Atacă pe altă direcție. „Dumitale îți place să te dai în lanțuri?" „Nu-mi place, că ametește". Surîde iluminat de bucurie. „Atunci, pînă te întorci cu avionul de la București îmi dai mie trei lei și mă dau eu în lanțuri. Că eu nu ametesc..."

5.

La Sinaia, cu multă vreme în urmă, fetița unui coleg care avea vreo cinci ani și care e „domnișoară", mi-a propus cu toată seriozitatea să ne „căsătorim". Ceremonia urma să aibă loc sub un brad înalt.

În calitate de „ginere" m-am pus la patru ace și cravată, am așteptat ce-am așteptat sub bradul cu pricina și pînă la urmă am strigat nerăbdător spre mireasa care moșmondea ceva pe terasă. „Vino dragă să ne căsătorim că ne prinde noaptea". Mireasa mi-a răspuns cu voce subțire dar autoritară: „Stai un pic să termin de mîncat supa..."

Mircea Micu

P.S. Deși nu sînt un microbist împătimit ca **Fănuș Neagu**, vreau să felicit din toată inima pe doi dintre cei mai tineri componenți ai echipei Steaua, e vorba de **Dan Petrescu** și **Minea**, care au jucat ireproșabil pe tot parcursul meciului cu A.C. Milan. O să mai auzim de ei!

„Ivan Turbincă" — ilustrație de Liviu Siminiceanu, cl. a VII-a D, Școala generală nr. 12

plastică

p

Emuli

● Pentru **Teodor Rusu** pictura este un **modus vivendi** al sensibilității sale romantice. El reface cu meticulozitatea vechilor anonimi germani, într-un desen de mare precizie, împingînd conspectul realist pînă la pedanterie în ilustrarea detaliilor și în compunerea cadrului, **atmosfera bucolică a habitatului primordial.** De aceea, nici n-aș eticheta drept romantică atitudinea sa față de un univers în care ființa — în sens senzorial și, deopotrivă, spiritual — se răsfață din plin. Este limpede că artistul se regăsește plenar în acel mediu și nu trebuie să glosăm prea mult pe ideea de „școală", cînd ne referim la Poiana Mărului, care, firește, nu este singurul loc binecuvîntat din lume unde oricine a trecut și s-a aflat în preajma unui șevalet, sau măcar a unui caiet de schițe, s-a dedat picturii ca într-un moment de inspirație divină. Sigur, există între cei ce frecventează acel loc anumite afinități electrice, un flux benefic de crezuri estetice și o intercorelație de mijloace artistice, de secrete de meșteșug, care-i poate pune, la un moment dat, sub lupa aceleiași analize sintetizatoare. Dar fiecare din ei își păstrează individualitatea inconfundabilă, chiar dacă adesea pretextele de ordin plastic **(dealul, șura, piinea, dovlecii, cartofii, claia cu fîn, magazia cu ustensile țărănești)** sînt aceleași pentru toți. Mi se pare exactă, în această privință, observația prefațatorului expoziției, care atrăgea atenția asupra înclinației pictorului de „a portretiza" piesajul și de a conferi obiectului o aură de sacralitate, insuflețindu-l. Rezumînd, cred că Rusu este un excelent pictor al domesticului în tot ceea ce are el mai etern și, deci, esențial. El vede în această realitate a existenței nu o dimensiune cosmică, cît un temei artistic, spiritual de amploare cu adevărat monumentală. Prin cele cîteva pînze, cu totul remarcabile, de o densă și sensibilă picturalitate, ce pot face obiectul oricărei colecții serioase de artă, itinerariul său bucureștean este o convingătoare pledoarie pentru valoare și autenticitate.

● **Marcel Lupșe** vine în sala „Atelier 35" cu solida zestre artistică și profesională a școlii clujene. Un desen riguros, un simț al construcției cu deschideri spre monumental și decorativism, o viziune plastică percutantă, caracterizată de libertatea mișcărilor și, nu o dată, de o frapantă originalitate. El ne propune o teză cu aluzii avangardiste, mai cu seamă în compunerea, în „scenografierea" operei plastice. **Lupșe este pictorul detaliului dominator,** în cîmpul percepției vizuale reținînd structuri și rețele de materie colorată, perfect figurate, în cea mai ortodoxă cheie realistă, dar pe care le pictează cu o frenezie vitalistă nestăvilită. Imaginile, în viziunea pictorului, au tendința de a erupe din spațiul pînzei, invadează ramele, își caută împlinirea în construcții suprapuse, ce le amplifică plasticitatea în mod caleidoscopic. În același timp, Marcel Lupșe este **pictorul unui motiv,** pe care îl decantează, tezificînd chiar această lecție de stil, într-un coerent succedaneu de variabile pe tema **cununii de spice.** Artistul operează cu acest simbol ancestral, evidențiind, de cîte ori are ocazia, semnificațiile lui fundamentale. Legături, îmbinări, eșarfe nălbite de lumină și puritate șerpuie unificator în această arhitectură insolită a armoniei și rodniciei. Lucrările lui Lupșe ascund în ele un fel de ceremonial al jertfirii și fructificării, amintind, în unele dintre ele, de „praporii" și „mesele" lui Bernea. Dar Marcel Lupșe este un artist inteligent, stăpînit de o riguroasă disciplină a creației, pe care o înțelege ca o manifestare conjugată a resurselor spirituale și culturale ale omului printr-o liberă și cît mai personală etalare a mijloacelor de expresie. Fără a fi deschizător de drumuri, tînărul artist demonstrează cu acest incitant ciclu, intitulat „Griu", o vivacitate a dicțiunii sale plastice demnă de luat în seamă.

Corneliu Antim

muzică

m

«Muzicieni din România»

● De curînd, istoria muzicii noastre a marcat un moment de referință în existența sa deja seculară — lansarea primului volum din Lexiconul „Muzicieni din România" de Viorel Cosma — literele A-C. Lucrarea, prin complexitatea și vastitatea documentară, prin includerea, în final, a peste 5 000 nume de compozitori — de zece ori mai numeroși față de volumele anterioare publicate de autor —, bibliografia, cuprinzînd aproape exhaustiv materiale publicate în țară și peste hotare, constituind un etalon pentru orice viitoare cercetare lexicografică. Adevărată carte de vizită a muzicii românești, Lexiconul aduce în atenția specialiștilor și a publicului larg multe nume necunoscute ale unor înaintași ai culturii naționale, argumente incontestabile susținînd existența muzicii culte românești încă din perioada Evului Mediu, alături de literatura și arta plastică ce începeau să-și contureze propria identitate. S-a lărgit, de asemenea, sfera de cuprindere a muzicienilor germani, unguri, sirbi, cehi, ucrainieni și de alte naționalități a căror activitate s-a desfășurat de-a lungul secolelor pe aceste locuri.

O muncă titanică începută cu patru decenii în urmă și-a găsit o primă concretizare în volumul „Compozitori și muzicologi români" apărut în 1965, urmat, în 1971, de lucrarea „Muzicieni români", pentru a se împlini în această nouă formulă ce izbutește, după cum spunea Iosif Sava, „o imagine totală asupra istoriei muzicii românești, aducînd spre noi vechea muzică națională, realizînd, în același timp, o detașare valorică a marilor personalități prin prezentări pertinente ce concretizează coordonatele estetice și stilistice fundamentale în creația autorilor respectivi."

Lexiconul este un produs firesc al muncii fără răgaz pe care Viorel Cosma a depus-o pentru împlinirea acestui deziderat major al muzicii românești. Mai presus de datele informaționale, din el se desprinde efortul de a propulsa spiritualitatea românească în circuitul universal de valori; în acest sens, bibliografia, după cum afirmă însuși autorul, se bazează pe o schemă singulară în lume, articolele lexicografice menționate cronologic demonstrînd și percutarea creației românești în sfera de interes internațional. Articolele sînt grupate în două capitole distincte — cele bibliografice conturînd prezența compozitorilor și muzicologilor de seamă în context internațional, iar cele biobibliografice insistînd asupra datelor de ordin biografic, stilistic etc.

Un element nou este, de asemenea, introducerea subdiviziunilor menite a marca cu claritate clasificarea pe genuri a creației camerale, corale și muzicologice, apărînd, în același timp, noi rubrici menționînd muzica electronică, ambientală, teatru instrumental, specifice creației contemporane, zone de investigație cărora compozitori din generația tînără și medie le acordă o atenție aparte.

Lucrarea este un instrument de lucru necesar oricărui cercetător din țară și de peste hotare care studiază fenomenul muzicii românești, fiind de o densitate informațională fără precedent. Dacă în urmă cu patru decenii muzica românească era reprezentată în marile publicații străine doar prin cîteva nume, după apariția Lexiconului din 1971, numărul lor a crescut la cîteva zeci în nomenclatoarele de gen consacrate în lume; acest nou Lexicon va permite o și mai largă recunoaștere pe plan mondial a muzicii naționale, încununînd astfel strădania de o viață a muzicologului Viorel Cosma de a cultiva și impune valorile reale ale artei românești.

Într-o prezentare grafică deosebită, primul volum din seria celor trei ce vor alcătui Lexiconul „Muzicieni din România" devine astfel piatră de hotar în cercetarea muzicii românești, supremă răsplată a unei incalculabile munci datorată autorului său, Viorel Cosma.

Anca Florea

EMINESCIANA

MODERNUL EMINESCU

Mărturisesc că ideea și imboldul de a scrie acest eseu mi-au fost sugerate de o excepțională transpunere în limba franceză din versurile lui Eminescu, datorată lui Jean Louis Courriol. Traducătorul, „maitre de Conférence" de limba și literatura română la Universitatea Lyon III, a alcătuit o culegere extrem de restrînsă, 35 de poezii, renunțînd între altele la poemele de ample dimensiuni, de structură retoric-romantică, **Momento mori, Luceafărul, Scrisorile, Călin — File din poveste, Rugăciunea unui dac** etc., în favoarea unor texte cu un cer metafizic mai puțin neguros și copleșitor, de un lirism mai direct, mai transparent, pe scurt, mai aproape de sensibilitatea și orizontul de așteptare al cititorului contemporan. Un Eminescu, la rîndul său, „contemporan" — susține Jean Louis — cu Baudelaire, Rimbaud sau Verlaine. Mefient la început față de poziția traducătorului — nu prea reușeam să mi-l imaginez pe autorul **Luceafărului** fără **...Luceafărul** — la sfîrșitul lecturii micului volum am rămas plăcut uimit de acest nou și atît de modern „avatar" eminescian. Este adevărat că și critici români ca Davidescu, I. M. Rașcu sau Pompiliu Constantinescu au sesizat și au discutat sau numai semnalat afinitățile eminesciene cu poezia lui Baudelaire și a simbolismului în general, fără a produce exegeze decisive sub acest aspect.

În ce mă privește, nu îmi propun nici eu să adîncesc, de pildă, simbolismul lui Eminescu, ci mai degrabă să văd ce înseamnă el fără impozantele poeme retorice de care am amintit, tributare într-o măsură considerabilă poeticii romantice, și astfel să stabilesc sau mai bine spus să fac mai pregnante racordurile sale cu bornele poeziei moderne. Și nu atît prin referințele externe, ele vor veni într-un fel de la sine, cit prin constituirea și dez-văluirea unui univers eminescian, altfel decît îl știam, însă deconcertant de apropiat sensibilității noastre, și deopotrivă același. Spun și „același" pentru că acest — să-i spun mai exact, micro-univers, a existat în fapt dintotdeauna dar a fost umbrit de bolta marilor poeme. Probabil toate componentele lui, separat ori în „familii" de motive, au fost analizate semantic, lingvistic, stilistic — cite nu s-au scris despre codru, pădure, izvor, tei, sunetul de corn, „dulcele" eminescian etc. — fără a fi însă solidarizate într-o posibilă viziune poetică autonomă. Mai totdeauna au fost subsumate unor categorii și noțiuni generalizante de tipul natura, erosul, mitul, fantasticul, demonic și titanic etc. etc. Nu am orgoliul futil al unor descoperiri absolute — așa ceva în critica eminesciană se apropie de granița utopicului — dar îl am pe acela al unui traseu propriu și al deschiderii unei noi căi de acces spre planeta poeziei eminesciene. Sau pe al șlefuitorului care face să strălucească încă o fațetă, dintre atîtea altele, a unui imens diamant.

Decupînd o zonă din lirica poetului, nu vreau să se creadă că procedez la discriminări estetice în favoarea textelor „scurte", producînd iarăși o falie într-o operă încă insuficient explorată și aflată în curs de editare, este adevărat în faza finală. Sigur poezia este integral cunoscută și tipărită, dar proza și dramaturgia care este de esență poetică — în unele cazuri te întrebi dacă avem în față drame în versuri sau poeme dramatice — nu și-au epuizat, măcar în ceea ce privește datarea și identificarea, toate surprizele.

Pentru a reveni la creația poetică și la dicotomiile și ierarhizările ei, am să amintesc că mai întîi a fost timpul antumelor considerate nu numai cele mai reușite dar și singurele apte de a vedea lumina tiparului (opiniile lui Titu Maiorescu și G. Ibrăileanu). Odată cu campaniile și pledoariile lui Iorga, și munca științifică de cercetare a lui Perpessicius, și-au găsit drept în cetatea literelor și postumele care au intrat, în modul cel mai riguros, nu numai în circuitul editorial dar și în vederile criticilor. Masiva lucrare a lui G. Călinescu, **Opera lui Mihai Eminescu**, pune pe același plan antumele și postumele, dînd o interpretare unitară operei. Dintr-o altă perspectivă și cu o metodă diferită, D. Caracostea, prin analiza stilistică a variantelor, a contribuit și el la impunerea textelor rămase în manuscris. După perioada întristătoare a anilor '50, cînd din Eminescu nu mai existau decît două-trei poezii de aspect așa-zis „social", a urmat o recuperare integratoare a poetului național. Treptat însă atenția criticii s-a orientat spre postume, fiind socotite de unii exegeți ca superioare antumelor. Iar pentru ca demonstrația să fie mai convingătoare, deși revelațiile aduse erau edificatoare în sine, noii eminescologi au simțit nevoia să bagatelizeze **Scrisorile** și mai ales **Luceafărul.** Reacția nu s-a lăsat prea mult așteptată și poeziile respective au fost repuse în drepturi, **Luceafărului** consacrindu-i-se chiar volume întregi (Virgil Cuțitaru și Marin Mincu). Și în momentul de față — ar concede un spirit malițios — a venit rîndul unei alte discriminări, poeme lungi — poeme scurte, pentru a le pune în evidență pe ultimele. Și apoi cit de operant este un criteriu cantitativ ?

Aparent obiecțiile sînt îndreptățite numai că dicotomia de mai sus nu induce obligatoriu și o disociere și evaluare estetică deși cu toată relativitatea contextuală a opțiunilor, în unele situații se impune. O parte din argumente le-am furnizat la început, altele le vom discuta acum. Am să revin la ideea receptării — în ultimul timp s-a scris foarte mult despre o estetică a receptării, ce-i drept mai ales din unghiul sociologiei literare — care este o relație biunivocă între text și cititor. În procesul comunicării literare receptorul nu mai este conceput doar ca un factor pasiv, ca o tăbliță de ceară pe care se înscrie mesajul operei. El selectează și actualizează textul, în funcție de un număr de elemente care țin de sensibilitate, formație intelectuală, educație estetică și, în general, mentalul epocii. La rîndul său și cititorul este solicitat, provocat, dirijat și într-o măsură asumat și interiorizat de text. Tzvetan Todorov consideră chiar lectorul de un nivel mediu, ca o **funcție** a textului literar. Și nu este foarte departe de adevăr. Cred că astfel devine mai cuprinzătoare și nuanțată, și afirmația mea cu privire la lirismul mai direct și transparent al poeziilor scurte. Texte ca **Scrisoarea I, Memento mori** și **Luceafărul,** și acesta este cazul marilor poeme romantice indiferent că se numesc **Moise, Eloa** de Vigny, **Demonul** lui Lermontov, ori **Legenda secolelor** de Hugo sînt receptate mai întîi, cum să spun —, livresc, printr-un soi de „persuasiune" conceptuală : situarea în paradigma literară a epocii, genul proxim și diferența specifică, acceptarea convențiilor poeticii romantice, cunoașterea surselor originare literare și filosofice, desfacerea insulelor de lirism din masa aluvionară a scriiturii și analiza lor etc. iar odată îndeplinite aceste „condiții", refacerea ansamblului poetic și trăirea cît mai este posibil a emoției artistice. Fără îndoială că impresia finală este covîrșitoare și stîrnește o admirație mai ales intelectuală, ce nu poate ascunde însă și o oarecare insatisfacție estetică.

În schimb, poezii ca **Lacul, Dorința, De cîte ori iubito, Veneția, Afară-i toamnă, Cînd însuși glasul, Peste vîrfuri, Se bate miezul nopții, Odă. În metru antic, Dintre sute de catarge** etc. de un lirism evanescent, învăluitor, sau dimpotrivă concentrat în cristale cu irizări polare, reci trezesc un complex, un flux emoțional-intelectual, un gen de empatie artistică ; esența oricărei trăiri și receptări estetice.

Paul Dugneanu

Desen de Dragoș Morărescu

AB ARTE AD MORES

Formula artei angajate și orientate spre un țel moral sintetizată astfel în plin secolul XVII preocupat să dea ultimele tușe, proprii unei mentalități scolastice tardive, definiției clasicismului, nu făcea decît să confințească o stare de fapt, valabilă diacronic portretului ideal (ca să nu spun robot) al poetului, din antichitate pînă azi, cu specificarea doar că de la revoluția romantică acest imperativ și-a pierdut, sau numai și-a modificat, enorm din prerogativele propuse ca imuabile și eterne. În acest sens, credința în puterile referențiale ale discursului este capitală pentru poet : el urmărește în mod deliberat ca textul său estetic să intre în rezonanță și să trezească la viață un alt sub- sau meta-text colinear pe scara valorilor, refuzindu-și sau respingînd statutul său de monolog suficient sieși și integrîndu-se într-o structură mai largă a conștiinței colective, impersonale. Astfel încît discursul subiectivității pure caracteristic ordinii estetice a lucrurilor, reflex autonom al unei sensibilități genuine, se reamplasează într-un cîmp de forțe care-i depășesc natura specifică și-l urcă (sau coboară) la rangul unor comandamente generale cu valoare obiectivă. Monolog și subiectivitate pură cum numai revoluția romantică le putea restabili în drepturile lor divine, ca în sfera idealurilor intangibile, cu alte cuvinte ca în versul tragic al lui Eminescu : „De plînge Demiurgos doar el aude plînsu-și" (nu pot să nu citez un alt apel la autoreferențialitatea textului, de data aceasta venind nu de la un clasic al romantismului, ci al modernismului românesc „sfînt trup și hrană sieși, hagi rupea din el" — Ion Barbu), unitatea gîndirii artistice eminesciene, cu substratul ei filosofic (care nu o dată devine strat), nu se bazează pe o concepție religioasă monistă asupra lumii, în speță cea creștină (fapt care i s-a reproșat ca o carență a spiritului său titanic, dar care se explică tocmai prin acest titanism), ci pe un profund sentiment al naturii egală cu ea însăși, urmînd cu toată splendoarea și deznădejdea succesiunea timpurilor și anotimpurilor, „vecinică trecere / a stării pe loc" ; adică o tranziție, o mișcare fantomatică, iluzorie, un vis visat de Parmenide în Grecia sau de Buddha în India : „Priveliștile sclipitoare ce-n repezi șiruri se diștern. / Repaosă nestrămutate sub raza gîndului etern". Eleatismul structural al lui Eminescu care-i dă această dimensiune de unitate și continuitate nu numai în ordinea stilului său de mare poet, de hiperbolă romantică a destinului individual inadaptabil la condițiile concrete ale unei lumi incapabile să înțeleagă și să suporte geniul (nu se încheie oare *Luceafărul* cu vestitele versuri nimicitoare : „Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece" ?), dar și în conjuncția puterilor celeste cu cele htonice, în însuflețirea pămîntului cu tot felul de zeități antropomorfe (un lung poem chiar cu titlul de *Antropomorfism* se plasează la antipodul viziunii geniului solitar și mizantrop din *Luceafărul*, punînd în valoare latura domestică, ludică a poetului). Solitudinea romantică a lui Eminescu se conjugă, astfel, ca atitudine stilistică și existențială, cu structura eleată a gîndirii sale filosofice, fapt care va avea drept urmare naturală adoptarea (era și în mare vogă !) pesimismului moral al lui Schopenhauer, vizibil peste tot și mai ales în operele de maturitate cum ar fi *Scrisorile* sau *Luceafărul*, dar și în romanul *Geniu pustiu* sau în nuvela *Sărmanul Dionis*. Cele trei dimensiuni pe care i le-am atribuit ca fiindu-i proprii și determinante pentru crearea viziunii și stilului său pe cît de personale, pe atît de... impersonale, dacă nu-și fac din Dumnezeul creștin un ideal decorativ, pot, în schimb înlocui o religie prin grandoarea lor unică și unificatoare de sensuri și discordanțe. Puterea de contemplație la scară mitologică și cosmogonică ni se relevă la Eminescu pe cît de firească, pe atît de uimitoare, și nu voi cita decît aceste versuri scăpate cu fulgerele din mîna lui Jupiter tonans: „Porni luceafărul. Creșteau / În cer a lui aripe, / Și căi de mii de ani treceau / În tot atîtea clipe ! / Un cer de stele dedesupt, / Deasupra-i cer de stele / Părea un fulger ne-ntrerupt / Rătăcitor prin ele // Și din a chaosului văi, / Jur împrejur de sine / Vedea, ca-n ziua cea dintîi / Cum izvorau lumine //...// Căci unde-ajunge nu-i hotar / Nici ochi spre a cunoaște, / Și vremea-ncearcă în zadar / Din goluri a se naște // Nu e nimic și totuși e / O sete care-l soarbe / E un adînc asemene / Uitării celei oarbe...". Aceste strofe, aceste fulgere înghețate luminează și astăzi bolțile poeziei românești ca un memento, ca un ideal de morală profesională, pentru toți cei care se vor mai învrednici să scrie în această limbă ; ele sînt și un avertisment, și o descurajare pentru acei așa-ziși „demitizanți" ai artei care tratează lipsa de talent ca pe o virtute iar prezența geniului ca pe o nenorocire regretabilă. *Ab arte ad mores* — iată o formulă fericită inventată în secolul XVII, secolul idealurilor clasice triumfătoare și care, reluată astăzi, poate juca rolul bombei cu explozie întîrziată, dar și de comandament avant la lettre al angajării morale a poetului, comandament înscris pe toate steagurile artistice ale secolului.

Dan Laurențiu

CRONICA EDIȚIILOR

M. EMINESCU: „Opere" vol. XVI

Ediția academică a operelor lui Eminescu a ajuns la volumul al XVI-lea (Corespondență. Documentar), printr-un efort pe care nu vom înceta să-l subliniem. În 1939, cînd o începea Perpessicius, lumea românească puncta semicentenarul morții poetului ; astăzi, în 1989, se împlinește veacul de la moartea lui — și stima ce i-o datorăm ne-a impus să găsim o formulă de a-i edita întreaga operă.

În prima secțiune, **Corespondența trimisă,** sînt cuprinse 245 de piese, cea mai importantă parte a volumului. Conform principiilor ediției, scrisorile și rapoartele pe care Eminescu le-a întocmit în numele altor persoane sau instituții se dau numai în fotocopie. Este, între altele, cazul corespondenței oficiale a trupelor de teatru la care a lucrat poetul în tinerețe. Impresionantă această muncă de secretar a tînărului de 17—19 ani care însoțea prin țară trupele teatrale — și cu totul remarcabilă acțiunea editorială de restituire a acestor piese de arhivă ce umplu un gol important în biografia poetului. O întrebare se impune de la sine : nu cumva Eminescu ne spune adevărul cînd afirmă, înscriindu-se la universitatea din Viena, că ultimul semestru l-a petrecut la o școală particulară din București ? O atît de intensă activitate în mediile culturale oficiale bucureștene, ca secretar particular al trupei de teatru Pascaly, ne-ar îndreptăți să-l credem. D. Vatamaniuc (și, după d-sa, unii comentatori ai acestui volum) presupune, fără nici un temei documentar, că Eminescu și-ar fi scos un certificat de absolvire a liceului prin bunăvoința lui Al. Lambrior, director pentru un timp la liceul „Laurian" din Botoșani. Dacă tot e să conjecturăm, cred că în acord cu spusele poetului ar fi mai onest.

În aceeași secțiune găsim scrisorile pe care Eminescu însuși le-a expediat — către T. Maiorescu, Iacob Negruzzi, I. Slavici, către familie, etc., precum și rapoartele, expediate de asemenea de către poet, în calitate de bibliotecar al universității ieșene, către Titu Maiorescu, ministru, apoi procesele verbale de la examenele ținute în respectiva universitate. În fine, actele privitoare la activitatea de revizor școlar, statele de plată din 1885—1886 pentru personalul aceleiași biblioteci ieșene (unde iarăși Eminescu a lucrat după îndepărtarea de la „Timpul"), scrisori către Veronica Micle, Chibici-Rîmneanu, Petru Novleanu, Corneiia Emilian (poetul a scris cu mîna lui multe dintre scrisorile Harietei ; și acestea sînt date în fotocopie, conform aceluiași principiu că îndeplinesc oficiile altei persoane), etc. Principiul ordonator al tuturor acestor 245 de piese este cel cronologic. În cadrul lui se succed cereri ale poetului, facsimile după cererile trupelor teatrale, scrisori, acte, iarăși scrisori, iarăși facsimile, etc.

Secțiunea următoare cuprinde **Concepte, Scrisori neexpediate** — luate, în general, din manuscrisele poetului. Lucrurile sînt, iarăși, prezentate cronologic — practic, este viața lui Eminescu citită a doua oară, prin piesele păstrate de el în arhiva proprie, ori preluate din alte arhive pierdute astăzi. Cred că aceasta a fost intenția editorilor, prezentarea în paralel a aceleiași vieți — și o găsesc foarte bună. Două benzi cronologice — vor fi în total patru — în care este imprimată aceeași viață. Multe dintre piesele acestei secțiuni se regăsesc, în formă definitivă (expediate, recuperate din arhive publice) în prima secțiune. Din păcate, indicii de concordanță nu funcționează corect și un cititor neavizat are impresia lucrului încurcat. Un exemplu. La p. 54—55 (prima secțiune) se află în fotocopie piesa cu nr. 40, un act trimis de T. Aroneanu de la biblioteca din Iași. Dar în volum există, la secțiunea a doua, și ciorna lui Eminescu pentru acest act (p. 313—314). Înțelegem că editorii au în față două acte : cel oficial, scris de T. Aroneanu și semnat de M. Eminescu, descoperit în Arhivele Statului din București — și conceptul din manuscrisele eminesciene (aflat la B.C.U.—Iași). A le fi editat succesiv era ideal ; a fi făcut trimiterea exactă de la unul la altul era obligatoriu.

Cealaltă jumătate a volumului cuprinde un **Documentar,** împărțit de asemenea în două părți : în **Documentar I** sînt editate acte oficiale privind activitatea lui M. Eminescu — în **Documentar II,** piese referitoare la viața poetului. Desigur, toată această împărțire tematică poate fi discutată. Scrisoarea lui Lascăr Catargiu către Carol I, de pildă, scrisă de către M. Eminescu, (tipărită și ea în... fotocopie !) și-ar fi avut locul în **Documentar,** nu în **Corespondență** (această scrisoare, scrisă în numele partidului conservator, ne arată importanța politică a poetului în acest partid). Aceste **Documentare** au, însă, o valoare cu totul deosebită. Ele rezolvă, odată pentru totdeauna, chestiunea studiilor lui Eminescu — și a profesiunii lui de bază.

Într-adevăr, iată-l pe poet, mai întîi, bibliotecar la Aron Pumnul (din păcate, volumul nu dă seama de acest început), iată-l apoi la Viena, în societatea România Jună, ținînd cărțile și revistele societății — deci, tot bibliotecar. La legația română din Berlin este secretar cu... actele, cărțile și revistele. De aici vine la Iași ca director al Bibliotecii, apoi trece la „Curierul de Iași" (perioadă cînd își face o bună bibliotecă personală de carte românească veche), apoi la „Timpul", apoi iarăși la Iași — din fost director, simplu bibliotecar. Pe lîngă trupele teatrale îndeplinise, în tinerețe, o funcție asemănătoare.

★

Sînt editate, apoi, în volum actele referitoare la studiile universitare ale lui Eminescu în Viena (iarna 1869—1870; iarna 1871—1872 și vara 1872 : în total, trei semestre — cu întreruperea din 1871 motivată personal prin boală și oficial prin activitatea pentru congresul de la Putna) — și Berlin (iarna 1872—1873, vara 1873, iarna 1873—1874 și vara 1874, în total 4 semestre). O sumă de 7 (șapte) semestre de studii universitare în filosofie și, mai ales, în drept — înseamnă o bază de instrucție oficială solidă. Las la o parte editarea greșită a primelor două acte de înscriere la Viena (D. Vatamaniuc copie, pur și simplu, descrierea actelor făcute de I. Grămadă în 1914, fără comentarii). Peste aceste șapte semestre (trei ani și jumătate) de studii oficiale nu vor mai putea trece cei care vor să vadă în Eminescu un autodidact, un diplomat fără patalama, etc. Indiferent că poetul a avut sau nu un certifcat de absolvire a patru clase primare, un atestat de absolvire a liceului — dar el a făcut, totuși, facultatea la două mari universități. Chiar în ciorna actelor de numire la bibliotecă, M. Eminescu este considerat **„doctorand".** Titu Maiorescu are un regret că poetul nu și-a dat doctoratul — dar ediția de față elucidează „cazul" : zi de zi poetul avea enorm de muncă la comisia de achiziții, în secretariatul Universității, apoi, ca revizor școlar (unde tot Titu Maiorescu avusese nevoie de el !), etc. etc. Zeci de acte editate în acest volum ne arată un intelectual copleșit de dezordinea în care a plonjat, luptînd din răsputeri să pună ordine în instituții. Pentru a-și vedea cîteva zile părinții trebuie să facă cerere de concediu la ministru. Timpul fizic i-a lipsit lui Eminescu, nimic altceva, pentru a-și da examenul de doctorat. A venit, apoi, „Curierul de Iași" venea din urmă cu mare viteză „Timpul" — cînd să se mai îngrijească poetul de patalamale ? Regretul lui Maiorescu privește mai degrabă aceste întîmplări care au căzut în cascadă peste poet, nu delăsarea ori vreo lipsă de acte.

Actualul volum, al XVI-lea din ediția Eminescu are o importanță cu totul aparte și va constitui, probabil, pentru mulți ani baza documentară a următoarelor biografii ale poetului. El este „academic" în ton și intenție, în sensul că acordă girul științific, validează, primește din suma de acte în chestiune o anumită parte. În același timp, el respinge — atunci cînd nu ignoră ! — o bună parte dintre actele referitoare la viața lui Eminescu. O discuție teoretică s-ar impune. Las la o parte „complexul" Octav Minar pe care, de la Călinescu încoace, l-a cîștigat eminescologia (scrisorile pe care era învinuit că nu le deține ori că le-a plastografiat se află, actualmente, la Biblioteca Academiei și ar fi trebuit editate toate, fiecare cu comentariul ei necesar, nu printr-o selecție atît de largă cum se face). Dar lipsesc așa-zisele acte medicale privindu-l pe poet. D. Vatamaniuc preia din I. Grămadă cîteva chitanțe și bilete ale lui Eminescu, dar nu dă rezumatul lui Obersteiner privind boala lui Eminescu din 1883—1884, evită discursul lui Eminescu din ședința societății „Românismul" din 17 decembrie 1869 (pe care-l primise și I. Scurtu, de altfel), evită atîtea alte luări de cuvînt redate fragmentar după actele fostei societăți „România Jună" de către I. Grămadă. Actul medical al doctorilor Juliano și Bogdan din 6 noiembrie 1886 este editat încă din 1902, de către P. Zosin — și se cuvenea să figureze și el aici. Nu se poate justifica boala lui Eminescu doar cu acte dresate de către poliție. Scrisoarea studenților ieșeni către Eminescu (iarna lui 1886, poetul se afla la ospiciul de la Tg. Neamț) este cunoscută din memoriul lui Leon Onicescu — și s-ar fi cuvenit de asemenea editată (de altfel, ea este publicată — dacă-mi aduc bine aminte — și prin ziarele epocii).

Dar, desigur, acestea sînt numai cîteva observații care ar trebui discutate pe larg și nu-și au locul într-o simplă cronică de ediție. Avem volumul, unul dintre volumele de documente (nu ne îndoim că vor mai fi și altele : materia le reclamă) — ceea ce rămîne esențial: există o bază solidă de discuție. În viitor nu se va mai putea fantaza pe seama poetului, cei care vor să preia șabloane prefabricate ori să propună altele sînt invitați imperios la masa de studiu — și au ce studia.

Nicolae Georgescu

Clasicizarea romantismului

Mirifica lume a visului salvează de asfixie sensibilitatea eminesciană atît de dureros contrariată și ultragiată. C. D. Aricescu, cu o viziune întoarsă, descoperă că frumoasele plăsmuiri din vis îl întîmpină aievea în realitate, cu alte cuvinte că realitatea îl reconfortează după obositoarele excursii pe aripile visului. Este un caz rar, un accident pe care îl amintesc ca atare. În epoca romantică explozia idilică n-are temei cu atît mai puțin dacă o raportăm la condiția poetului în epocă și la concluziile pe care el le desprinde din examenul structurilor sociale și morale existente pe-atunci. Așadar, C. D. Aricescu în **Visul artistului** (dedicată lui Gh. Tattarescu) exclamă : „(...) În aste meditații artistul adormi, / Și-n visul său artistic el iată ce zări : / În nouri era o zee, cu chipul înzeit ; / O jună sta culcată pe-un cîmp numai de flori : / Veștmintele ei simple și părul despletit, / Durerea-n a ei fortă, și-n ochi lacrămi de dor / Lîngă fecioară șade-un angel, în picioare : / Cu stînga, el ridică frumosul ei voal / Cu dreapta îi arată al veritătii soare ; / Iar ea-n estaz admiră tabloul imortal. / «Privește, el îi zice... E ea !... Este dreptatea / Dreptatea cea cerească, al tău zeu adorat ! / Ea este adevărul, ea e posteritatea... / S-au rupt a tale lanțuri... Tu azi ai înviat !» Iar cînd artistul nostru din visu-i tresărea, / Un sacru tablou magic în față-i strălucea" [1]). Bineînțeles că departe de a fi luminos, cum într-o clipă de fremătătoare speranță îi apare lui Aricescu tabloul societății românești după 1848, el revela, mai ales în perioada de creație ce urmează înscăunării Hohenzollernilor, tot mai multe motive de insatisfacție. Pentru Eminescu, exponentul cel mai dăruit al creativității noastre romantice, experiența socială echivalează cu un pandemonium, infern mutilator. Stăvilit în elanurile lui și încorsetat de obligații împovărătoare, Eminescu se identifică total cu romantismul, pentru el unica formulă propice spre a-și îmbrăca ideile în metaforă și simțirea în vers. Nu e mai puțin adevărat că dacă N. Davidescu l-a văzut simbolist, iar Ion Scurtu ca un „romantic ce se dezice de tribuna din care s-a făcut ascultat", Eminescu rămîne marele romantic al poeziei noastre. Se pot lua totuși în discuție, cu rezervele necesare, afirmații ce stabilesc o eșalonare a evoluției și involuției romantismului eminescian. Astfel Ion Scurtu distinge o primă fază a scrisului eminescian (pînă la 1869—1870) integral romantică. A doua, cea a studiilor universitare și a contactelor cu valorile culturii germane schițează o dublă disponibilitate : deschiderea spre filozofia schopenhaueriană și cultul poeziei populare. A treia este legată de munca publicistică și de luptele politice de la **Timpul** (1876). Acum, ca redactor și gînditor politic „Eminescu — zice Scurtu [2]) — trebuia să se înstrăineze pînă la un punct și de romantismul său, de singuratica sa visare în atmosfera lumilor minunate ale legendelor străvechi (...)". Dureri acute, explozii vehemente sînt înăbușite ca și vulcanica răzvrătire patriotică. Violența pamfletară, pesimismul, deruta politică punctează producții în care poetul deplînge ticăloșia prezentului. Este perioada de reflux a romantismului său, momentul în care piedici fatale îi supun conștiința mesianică unui dureros proces de mutație.

Se mai aud voci care constată o nepotrivire flagrantă între epocă și acordurile pe care poetul le smulge lirei sale, ceea ce le îndreptățește să pună sub semnul întrebării romantismul unei opere respins de un climat care a încetat de mult să mai fie romantic. Se trece însă cu vederea faptul că în practica creației creativitatea romantică este o chestiune de temperament artistic și nu de mimetism procesual și sociologizant. René Wellek în ale sale „Concepts of criticism" [3]) după ce desparte conceptul-perioadă și conceptul-metodă, observă că în ce privește creativitatea romantică aceasta este mai presus de toate o **atitudine.** Tumultul și răzvrătirea nu apar în suflete echilibrate, iar blestemele și evaziunile acestora nu se petrec în medii senine și împăcate. Creativitatea romantică este prin urmare, un divorț și nicidecum efectul unei alianțe. Ideea a fost sesizată parțial într-un articol mai vechi de un exeget ocazional despre care merită să referim.

Afirmațiilor lui Gherea și ale lui Ibrăileanu care condiționează opera și deci pe artist de atmosfera vremii și de evenimentele ce le colorează activitatea li se poate opune observația că, de fapt, un Eminescu, bunăoară, e chiar anacronic față de timpul său. Ideea de la care pornește Ion Ștefan [4]) este aceea că în anumite cazuri relația dintre creație și epoca din care ea țîșnește poate fi de neconcordanță, de nesincronism. Exemplul la care recurge este Eminescu. Aproape de sfîrșitul secolului al XIX-lea romantismul era defunct, susține același, totuși Eminescu se întoarce la romantici, spre un Schopenhauer, Schelling, Th. Gautier etc. Cum se poate deci explica — se întreabă Ion Ștefan — prin ambianța existentă romantismul eminescian, refugiul din realitate al marelui liric, cînd întreaga gîndire și simțire europeană ancorată în real și mercantilism se arată sătulă de vechile năluci ale romantismului ?

Cred că am răspuns îndeajuns la această întrebare, anticipată în cuprinsul lucrării de față, pentru a nu mai fi necesar să revenim. Nu încape discuție că dacă romantismul n-ar fi existat trebuia să fie inventat ca să răspundă impulsului propriu ca și solicitărilor ce i se adresau. La Eminescu mai mult decît la ceilalți romantici români aderența la romantism este ireversibilă : înseamnă atitudine, afinitate, corespondență ideală între mesajul lăuntric al personalității cu tot ce implică el — dragoste de țară, senzualitate, reverie filozofică, program politic.

Ethosul său rănit se regăsește în condensările pathosului răscolitor, consfințind la Eminescu supremația lirismului mesianic asupra conștiinței clasice, integrarea filonului apolinic în vîltoarea dionisiacului.

Nu e mai puțin adevărat că și lecturile îl orientează tot spre aceleași focare de iradiere, căci la Eminescu creativitatea reprezintă o osmoză perfectă între izvoarele de formație, datul temperamental, suflul reflexivității incandescente. Prin toți factorii menționați Eminescu își înscrie opera pe o traiectorie tot mai decis romantică. Ilarie Chendi susține, în același spirit, că la Eminescu, pe măsură ce se lărgește orizontul de cultură, se adîncește și se nuanțează fondul romantic preexistent, proces care determină și sporirea coeficientului de universalitate al marelui poet, clasicizarea romantismului său. [5])

H. Zalis

[1]) **C. D. Aricescu : „Visul artistului" în : „Antologia poeziei românești de la începuturi pînă astăzi". Buc. ESPLA, 1954, p. 245.**

[2]) **I. Scurtu : „Studiu introductiv în : Lumină de lună". poezii de M. Eminsecu, Buc. Edit. Minerva, 1910, p. 385.**

[3]) **Vezi studiile „The concept of romanticism in literary history" și „Romanticism reexamined" in : „Concepts of criticism", Yale University Press, 1963, p. 128—221.**

[4]) **Ion Ștefan, „Biografie și operă". În : „Revista fundațiilor", 10, nr. 6, iunie 1943, p. 556—577.**

[5]) **Ilarie Chendi, „M. Eminescu, Opere complete I", Buc., Ed. Minerva, 1902, p. III—XXI.**

EMINESCU — 100

● Cu prilejul Centenarului trecerii în nemurire a marelui geniu național, gazeta „Clopotul", din Botoșani a editat un supliment literar, în semn de omagiu față de cel care a întemeiat limba și cultura românească modernă. Suplimentul are 32 de pagini și cuprinde, într-un echilibru armonios, studii, articole, note semnate de personalități culturale prestigioase din țară, precum și de oameni de cultură și scriitori din județul Botoșani. Iată numele cîtorva colaboratori : acad. Radu Voinea, președintele Academiei Republicii Socialiste România, acad. Alexandru Balaci, George Macovescu, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Dumitru Vatamaniuc, Constantin Ciopraga, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Amita Bhose, Dumitru Corbea, Valentin Silvestru, Marcel Olinescu, Viorel Cosma, Ion Dodu Bălan, Dumitru Almaș. În paginile suplimentului este ilustrată cu generozitate creația cenaclurilor literare din județul Botoșani. Ilustrația grafică, de asemenea bogată, contribuie la crearea unei atmosfere eminesciene, cuprinzînd reproduceri ale unor opere plastice celebre inspirate de chipul lui Eminescu și de opera sa.

Suplimentul literar „Eminescu — 100" este în același timp un omagiu adus lui Eminescu, dar și o contribuție meritorie la luminarea și adîncirea infinitelor sensuri ale creației geniului național.

Realitate și ficțiune în „SCRISOAREA III"

Urmare din pag. 1

lui Osman I Ghazi (1284-1326) care, după primii cronicari de curte, l-ar fi împins la mărire, pe de alta, a redat extinderea treptată a Sublimei Porți. Pentru a da mai multă forță confruntării cu lumea creștină, Eminescu, deși îl citise pe Joseph Hammer și știa bine la cine se referea visul legendar, i l-a atribuit sultanului Bayazid I Ildirim (1389-1402), primul conducător otoman care a preluat acest titlu, transformat astfel în cel dintîi purtător al mesajului fanatic al lui Mohamed. Ideea a fost urmărită prin splendida punctare a extinderii maxime a Sublimei Porți, cunoscută de poet a fi fost atinsă în vremea sultanului Solyman Kanuni, supranumit de europeni cel Magnific (1520-1566), însă deliberat legată de același Bayazid : „Iar în patru părți a lumii vede șiruri munții mari, /Atlasul, Caucazul, Taurul și Balcanii seculari ; / Vede Eufratul și Tigris, Nilul, Dunărea bătrînă — / Umbra arborelui falnic peste toate e stăpînă. / Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri / Și corăbiile negre legănindu-se pe riuri, / Valurile verzi de grîie legănîndu-se pe lanuri...".

În final, în perspectivă, sultanul visează că va strînge „pe un uriaș covor... țară lîngă țară și popor lîngă popor".

Otomanii în plină ofensivă, comandați de Bayazid, au ajuns la confruntare directă cu oastea Țării Românești în frunte cu Mircea. Începutul este de un dramatism cutremurător realizat printr-o fabulată discuție între sultan și domn. Și aici, Eminescu a recurs la o licență poetică : Bayazid a apărut real, ca un bărbat în floarea vîrstei, ambițios, capabil, în timp ce Mircea a fost prezentat antitetic „ca un bătrîn atît de simplu după vorbă, după port". S-a procedat astfel știindu-se că domnul român avea atunci pînă în 30 de ani și era investmîntat asemeni oricărui mare nobil apusean ; numai așa se putea evidenția înțeleapta rațiune a „bătrînului" călăuzitor al politicii românești, care l-a avertizat pe Bayazid că este „domnul Țării Românești". Astfel Eminescu a demonstrat o bună cunoaștere a relațiilor româno-otomane. Se alternau tratativele diplomatice și micile concesii făcute sultanilor de boieri și domni cu marile ridicări la luptă, dar cu rezultate strălucitoare. Așa s-a menținut pentru țările române statutul lor privilegiat comparativ cu toate statele vecine din sud-estul Europei.

Imaginarele cuvinte rostite de Bayazid rămîn memorabile cînd se evocă lupta de la Nicopole (25—26 septembrie 1396 și zdrobirea falnicilor armii ale occidentului. În mod conștient s-a pus Nicopole înainte de bătălia centrală din poem, cea de la Rovine (17 mai 1395), căci exclusiv în acest mod se putea ajunge la discuția dintre Bayazid și Mircea și la evidențierea superiorității forței românești, victorioasă în fața cumplitelor ordii cu turban.

Am susținut și susținem această teză în pofida celor care au afirmat și afirmă că în epocă așa se știa despre datarea celor două lupte. Însuși Eminescu rezolvă această controversă : într-un articol în proză, unde l-a numit pe Mircea unul dintre „Luceferii" românilor, a scris că acesta l-a biruit pe Bayazid la 10 octombrie 1394, **(Opere,** vol. XI, p. 19-20). Menționarea expresă a acestei date vădește că Eminescu a citit și a preluat data propusă atunci de o autoritate în materie, cehul Const. Jirecek **(Geschichte der Bulgaren,** Praha, 1876, p. 353-354). Nu este exclus ca în lecturile sale să fi parcurs și paginile scrise de B. P. Hașdeu unde se propune pentru Rovine data de 17 mai 1395 **(Originile, în Columna Traiana,** VII (1877), p. 668), larg sprijinită prin noi documente puse actualmente în circulație.

În fine, se impune să se releve un ultim aspect, aparte, legat de rezultatul luptei, intuit și prezentat de Eminescu drept o mare victorie românească. El și-a întemeiat versurile unde redă plastic bătălia, pe un paragraf din cronica scrisă de olteanul Mihai Moxa, publicată de B. P. Hașdeu **(Cuvente den bătrini,** vol. I, București, 1878, p. 337-443). Cuvintele lui s-au dovedit întru totul justificate, în spiritul cercetărilor recente care au infirmat aserțiunea propusă de istorici cum au fost maghiarul Pray, austriacul Huber etc., larg acceptată la un moment dat. După ei, Rovine ar fi reprezentat o victorie limitată a lui Mircea, care ar fi fost silit, datorită inferiorității numerice, să se replieze în Transilvania, să cedeze tronul lui Vlad, supranumit „Uzurpatorul", să aștepte ajutorul regelui Sigismund de Luxemburg și cu sprijinul lui să revină în Țara Românească.

Ansamblul izvoarelor istorice, corect interpretate, demontează această schemă, dovedind că rezultatul luptei de la Rovine l-a constituit o remarcabilă victorie românească, cu adînci implicații internaționale.

Derivată din prezentarea luptei este și localizarea ei, intuită perspicace de poet a fi fost lîngă Argeș, Cercetări minuțioase ale cronicilor, hrisoavelor și ale vestigiilor arheologice par să îndrepte din ce în ce mai mult opinia oamenilor de cultură către „o rovină" aflată în apropierea fostei capitale a lui Mircea, Curtea de Argeș.

În încheierea acestor rînduri se poate spune în stadiul actual al cercetărilor de istorie și istorie literară din zilele comemorării centenarului Eminescu, că poetul a stăpînit magistral evenimentele din trecutul neamului. El a recurs la licența poetică cu artă, punînd-o în slujba intereselor majore ale patriei servită cu atîta devotament prin versurile-i străbătute de un inegalabil foc sacru.

POȘTA REDACȚIEI

SĂRBUȘCĂ C. ȘTEFANIA, Iași (20 ani) : Textele dv. par a funcționa după principiul unei „sinceități" greșit înțelese, exhibind subconștientul cu toată magma lui de indecis, chiar trivial, încercînd în planul confesiunii simpla defulare, iar în acela formal — experimentul șocant, fără vreo valoare poetică (ex. : „Lele ! / Cită durere ! / Să fiu nebună ! / Dar cine, Doamne, / imi behăie la lună ! ? // Că eu nicicînd / pe la stînă nu cîntind"). Ar fi mult nimerit să vă puneți pur și simplu pe citit poezie, începînd cu antologiile clasice, garantate.

OANCEA GABY, București : Confesiunile, desfășurate într-un lung poem serial, sînt mai aproape deocamdată de proză decît de poezie.

A.C.S., Tecuci : Texte cantabile, de stare și peisaj, cu o frumoasă curgere a ritmului și rimelor („Noaptea răpusă de zei / cu palma doldora de crini // Pămîntu-și leagănă anii / gîrbovit de hotare, / Lovindu-ne cu parfum / peste mîini / pînă se sugrumă și moare. / Un Luceafăr sacrificați / atunci pentru zei, / Zorile-l tulnicesc și adap / la izvoare, / Pămîntul singerează / mireasmă de tei, / Pe umerii luminii / nu se mai moare", **Așteptarea luminii**), fără a se individualiza însă ; lipsește încantației formale echilibrul pe care doar ponderea sensului îl poate asigura.

VALERIU VALEGVI, Galați : O singură ciudățenie, în scrisoare („Încerc un sentiment de culpabilitate a propriei conștiințe" — ? !) ; în rest, poeme frumoase și coerente, utilizînd registre variate, dar unificate prin timbrul proaspăt-nostalgic al vocii. Aproape toate mi se par publicabile, aici reținem doar cîteva.

EMIL CÎRJAN, București : „M-a interesat în special nu tehnica (pe care oricine poate să o „cumpere" sau să și-o perfecționeze singur pe un fond poetic înnăscut) cît răspunsul, participarea cu emoție și conștiință la ceea ce se numește poezie și partea (întregul) din noi transfigurate în sensibilitate și poetică...". Vedeți, formulată astfel specificitatea poeziei se anulează, exact aceleași calități de „participare umană" le putem pretinde și prozei, ba chiar oricărei comunicări. La dv. tocmai tehnica se dovedește a fi discutabilă, discursivitatea, repetițiile, lipsa de concentrare și pregnanță, încît pot spune că, dacă în planul comunicării sîntem de acord, **ca poezie** textele mi se par nerealizate (exemplul tipic este **Te rog...** : cele cinci strofe în care este segmentat textul încep cu „Te rog să mă bați peste suflet", „Te rog să mă bați peste trupul meu", „Te rog să mă bați peste privire", „Te rog să-mi bați sinceritatea", „Te rog să mă biciui peste plecarea mea", după care urmează deslușirile, totul mult prea lung și inexpresiv pentru ca sentimentul să fie convingător).

CLAUDIA GHEORGHE, București : Versificări sentimentale, stări poetizate stîngaci, dar nu poezie.

CRĂCIUNESCU CRISTINA, București : Tonul este mai decis, textele au încă aerul unor încercări, al unor exerciții pregătitoare pentru ceea ce va fi să vină în ordinea sentimentului, a experienței poetice. („Același cîntec, șoaptă / îndepărtată, ademenindu-mi / sufletul ; aș vrea / să uit că fiecare lucru / are un nume, cuvintele / să le pierd / Aș vrea / să-mi rămînă pe degete / asemeni polenului numai / sunetul vibrația / intimă dintre lucruri").

VOINEAGU MIHAELA, Zalău : Pe lîngă mai multe texte strict descriptive, cîteva care anunță că tînăra absolventă de cibernetică ar putea afla un ton personal în poezie ; ex. **Zbor** („De mi-aș fi întins mîinile / aș fi zburat. / Cerul exprima în transparența / lui albastră / liniște,... liniște / Și nu le-am întins") și **Bunicii** („Trece-ți mîinile moi peste fruntea mea / așa cum făceai în copilărie, / e tîrziu, e noapte / și toate spaimele lumii / se-nvîrt în jurul meu cu vaier, / te chem, te-aștept și-ți simt / palmele pe deasupra capului meu / îmblînzind toate relele / și-ți miros a pămînt mîinile / și a mușcate. Și ce mult iubeai / tu florile și ce mult te iubeau / ele pe tine, că puneai mîna pe o floare / și ea înflorea. Și uite — acum din tine / cresc flori"). Poate învingeți totuși **indiferența** unora dintre versuri.

NISTOR ZAMFIR-MARIA, Calafat : Nu, nu e poezie.

BESLIU DOINA, București ; MIRELA COMAN, Galați : Versificări stîngace, școlărești. Cum sînteți doar eleve, perseverați.

Gabriela Negreanu

Aminare

Amintirea, acest copil furat de gînduri
înconjurat de grațiile după-amiezii,
vine semănînd panică
printre aceste rînduri chiar acum survolate
de o privighetoare —
și nici că pot privi eșecurile drept în față
nici că-mi pot imagina o încercare de bilanț
mai sînt multe poame de copt în cuvinte !

Odisee

Și mi-amintesc de lunile interzise plictisului
cînd luați de subțiori de mari efuziuni
hoinăream
prin nămeții de ozon dedulciți cu fructe-n
risipă
hoinăream și cu lupii vărateci ne luam
de piept
asemenea unei ținte vii ne mișcam
pe orizontul însorit
în lunile acelea închise pentru curioși
am înțeles că tu ești vulturul plesuv
deasupra invidiilor golașe — vulturul meu ! —
și astfel amețiți de propriile prospețimi
ne trezeam pe un tărîm rarefiat
de întîmplări ascunse
strigîndu-ne pe nume netrecute încă
în registre de stare civilă
amețiți de hula florilor
vulturul meu înstrăinat

Peisaj (1)

Un coș plin cu fructe
strălucind în amiezi
precum obrazul mamei !
mi-aplec fruntea-n raza-i grea
împrejur se-nvîrt copii desculți
lipsiți de griji murdari se-nvîrt
arbori luminoși rupți de boli freamătă
cu întreaga-mi neodihnă freamătă-n amiezi
îmi simt fruntea grea
într-un anotimp tăcut, ți-amintești ?
un coș plin

Peisaj (3)

Mîinile mamei
într-o prelungită veghe
deasupra mării liniștite
(iubit-am oare umbra acestei scoici
spinarea gîrbovită a dunei de nisip
toată tevatura acestei limbi de tărm
îndeajuns ?)
într-o prelungită așteptare
deasupra sării neliniștite
mîinile mamei

Valeriu Valegvi

Recitire

este surprinzător cum, recitindu-i pe clasici, descoperi lucruri din cele mai neobișnuite.

„...trebuiesc semănați ochi", „Sînt cuvinte ochi, sînt cuvinte urechi" spune Velimir Hlebnikov, acest reprezentant de prima mărime a avangardei poetice din deceniile de început ale sec. XX-lea, care a teoretizat și a practicat cu strălucire ceea ce s-ar putea numi într-un cuvînt **ingineria genetică** a sunetului (fonemului), a cuvîntului, a frazei, a sintaxei, a discursului (**inginerie genetică** ca procedeu, ca substrat „material" al cîmpului semantic în permanentă devenire).

Cu acest ochi hlebnikovian să-l recităm pe Eminescu :

„Ce e val ca valul trece"

La prima vedere sună ca un enunț aforistic. Și totuși e poezie, poezie în cel mai înalt sens al cuvîntului. Ce anume face ca această „cugetare enunțată într-o formă concisă, memorabilă", să se transforme din maximă, din sentință, în poezie, din epistem în fapt estetic ? Este oare suficient pentru acest lucru comparația ca procedeu poetic (Ce este val este trecător ca valul) ? Ar fi — dar atunci, în cazul nostru concret, nu ar mai fi vorba de **marea poezie**, de marea poezie eminesciană. Aici intervine în plus energia potențială ascunsă în cuvînt, în cuvîntul ca atare, în cuvîntul genuin (samovitoe slove, slovo kak takovoe) cum spune Hlebnikov. În cazul nostru este vorba de acel cuvînt care lipsește din text, pe care nu-l vedem, care stă în umbră, și care este totuși prezent, pe care îl auzim fără a fi conștienți că-l auzim, cuvîntul compus din cel puțin două cuvinte (un adverb + un substantiv), evident, scrise separat în text, dar care se citesc ca un singur cuvînt ; noul cuvînt compus prin oralitate și care transformă aforismul în poezie : acest cuvînt este **cavalul.**

Tristețea metafizică a trecerii timpului în marele crug al universului o dă sunetul nostalgic al cavalului, ca o imagine a reliefului blînd-învălurat al obcinelor, de pe culmile cărora sună cavalul. Dar acest nou cuvînt compus, la prima vedere, doar din un adverb (ca) și un substantiv (valul), mai are ascuns în el un al treilea cuvînt : adjectivul **cav**, provenit din substantivul cavitate, care înseamnă gol, vid, pustiu, deșert... Or, acest vid, auzit de cine are urechi să audă, neauzitul auzit, în contextul noului cuvînt **caval**, obținut prin **ingineria genetică a sunetului, a cuvîntului**, potențează și mai mult sentimentul de tristețe metafizică a trecerii timpului :

„Ce e val ca valul trece".
Aceasta este marea poezie !

Alexandru Ivănescu

ISTORIA NAȚIONALĂ ÎN OPERA LUI MIHAI EMINESCU

● Muzeul Literaturii Române a organizat în ziua de 25 mai 1989 orele 14,30 la Întreprinderea „Electromagnetica" simpozionul cu tema : „Istoria națională în creația literară și publicistica eminesciană".

Au participat scriitorii : Emil Manu, Nicolae Georgescu și actorii Mirela Atanasiu și Costel Gheorghiu.

NUME ROMÂNEȘTI

Oameni și zile (II)

Să ne întoarcem puțin la cea de-a doua zi a săptămînii, despre care am vorbit ultima dată, și la numele proprii legate de aceasta.

Ca de obicei, I. Iordan în DNF ne oferă o surpriză pe care o cităm în întregime : «**Marț** : germ. **Martz** sau (și) ung. **Martsi**, hipocoristic al lui **Márton** (v. mai sus, s.v.) ; după DO p. 103, ar fi vorba de **marț** „luna martie"».

De fapt, N. A. Constantinescu, în DO, vorbește despre un **Marțu**, tras din lat. **Martius**, corespunzător lui **Mărțișor** sau **Marți**, adăugînd și o întreagă listă de nume românești : **Marțu, Marțea, Marțiu, Marțian, Mirțea** etc., ba chiar și **Morțun**, toate scoase din documente. Nici vorbă nu poate fi despre vreun... „germ. **Martz** sau (și) ung. **Martsi**" judecînd și după răspîndirea teritorială a numelui. În **Documente privind istoria României. Țara Românească, sec. XVII**, vol. IV (1621-1625), p. 467, apare un **Dănică Marțu** despre care ne vine greu să credem că ar avea ceva de-a face cu germ. **Martz** (dacă acesta din urmă va fi existînd cu o frecvență atît de mare încît să influențeze antroponimia altei limbi...).

Dacă se poate vorbi fără îndoială despre o contaminare între numele zilei și numele celei de-a treia luni a anului — ambele cu o etimologie latină comună — în nici un caz nu avem nevoie să apelăm la un puțin probabil nume german ori maghiar care ar fi fost transmis românilor.

A treia zi a săptămînii, **miercuri**, a putut și ea genera un șir de nume proprii. DO citează, după documente, **Miercurie, Mercore** și **Mercuș, Miercan** (la care îl putem adăuga pe **Mircan**) despre care spune : „provine direct din miercuri, n. pt. cel născut în această zi", **Mercan, Mercă, Mercuță, Mercaș** etc.

Sigur că puțină prudență nu strică, cunoscute fiind mai ales variantele accidentale ale diverșilor scribi și notari și posibilitățile de contaminare cu **Marcu**, dar o motivare ca „cel născut într-o zi de miercuri" nu poate fi în nici un caz exclusă.

Ca și în alte cazuri, DNF al lui I. Iordan ne poartă de colo, colo, cu o remarcabilă dezinvoltură : „**Miercur(i)e** ; rus. Merkurij", „**Mercorie** : ucr., rus, Merkurij", „**Mercuț** : bg. Merko, cu suf. diminutival — uț", „**Mircan** : bg. Mirkan" etc...

Interesantă este prezența numelui de familie, destul de larg răspîndit, **Sereda** (alături de care se înscriu **(Ser(e)dean, Șerban, Seredîu)**, cu originea evidentă în slavul **sreda** „miercuri". Întrebarea este una singură : este cumva vorba de o origine slavă a numelui românesc cu baza **miercuri**, acesta fiind de fapt o traducere, sau invers ?

Mai întîi, trebuie să menționăm că apariția lui **Sereda** în antroponimia românească este destul de tîrzie ; în documentele vechi nu se află, ceea ce îndreptățește soluția din DNF : «pol. **Sereda** ; cf. și ung. **szereda** „miercuri"».

În al doilea rînd, N.A. Constantinescu aduce următoarea informație în DO : „La 1100—1150 se menționează un Mercurius princeps ultrasylvanus în Ardeal (Lukinich — Gàldi. Doc. p. LVI), după care se va fi numit Miercurea Ciucului, prin retraducere din magh.". Trebuie deci să presupunem ca cea mai îndreptățită evoluția : **miercuri — sreda — miercuri.**

Datele existente îndreptățesc cîteva concluzii.

Mai întîi, trebuie să observăm că etimologiile din rusă sau ucraineană (Merkurij) date de DNF nu se justifică, pentru că dacă și în aceste limbi poate exista procedeul acordării numelui după ziua săptămînii poate rezulta un **Sreda** și nicidecum un **Miercurie** care trimite obligatoriu la un etimon latin, iar un **Merkurie** în calendarul creștin nu există.

Pe de altă parte, în nici una din inscripțiile de pe teritoriul României nu apare vreun nume cel puțin derivat din **Mercurius** (Cf. Emilian Popescu, **Inscripțiile grecești și latine din secolele IV—XIII descoperite în România**, Editura Academiei R.S. România, București, 1976) care să ne permită să presupunem o origine direct latinească.

Rămîne doar să acceptăm că toate numele proprii pornite de la o temă **(m(i)erc-** (DO adaugă și formatele prin afereză **Curie** și **Curea**) sînt românești, legate de numele celei de-a treia zi a săptămînii și desemnînd persoane născute în această zi, încît nu trebuie să căutăm în altă parte originea și explicarea lor.

Cezar Tabarcea

EFIGIE LABIȘ

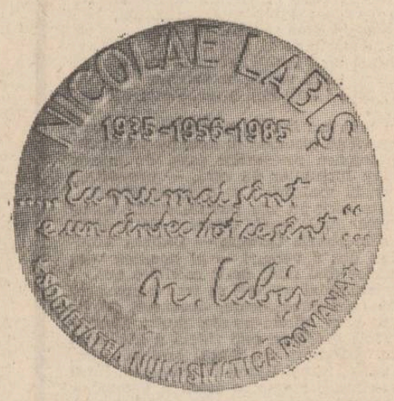

● **Reproducem (avers și revers) placheta omagială Nicolae Labiș realizată recent la Monetăria Statului, grație Societății Numismatice Române (președinte Constantin Preda), plachetă ce continuă o statornică preocupare : consacrarea — în efigie — a unor personalități de prestigiu ale literaturii noastre clasice și contemporane.**

În ultimele luni iubitorii de medalistică au putut admira plachete dedicate lui Nichita Stănescu, Liviu Rebreanu, Marin Preda, pentru ca acum să le fie oferit un Nicolae Labiș cu conture clasicizate.

Luînd-o înaintea altor instituții ce au în grijă moștenirea culturală și păstrarea în actualitate a unor mari figuri ce înnobilează paginile Istoriei Literaturii, Societatea Numismatică Română s-a simțit datoare să nemurească nu doar nume de demult consacrate, ci și (cum cu îndreptățire s-a spus și s-a scris) pe clasicii cei mai tineri cu a căror existență am fost contemporani. Autorul Luptei cu inerția continuă să rămînă o imagine simbol a scriitorului modern dăruit unor înalte idealuri etice și sociale și gestul Societății validează ceea ce, la timpul lor, G. Călinescu, Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Geo Bogza au demonstrat fără putință de tăgadă : cu Nicolae Labiș nu ne aflăm în fața unei virtualități ci cu o valoare „pe deplin exprimată" într-o viață neverosimil de scurtă.

Mulțumindu-le celor ce s-au preocupat ca în tezaurul de medalistică să existe și un Nicolae Labiș, ne simțim datori să le citățm, respectuos, numele : Aurică Smaranda și Vitalie Umlauf, secretari ai Societății Numismatice Române, Ion Dogaru, președinte al cercului de numismatică al Casei Centrale a Armatei, Ion Donoiu și, bineînțeles, artistul plastic Constantin Nicolin. Placheta a prilejuit o frumoasă manifestare a numismaților bucureșteni întîlniți în sala bizantină a C.C.A. într-o zi a Poeziei (15 ianuarie) unde au avut privilegiul de a fi martori ai unei emoționante evocări.

Aurică Smaranda a dat detaliile „tehnice" de rigoare, profesoara Margareta Labiș-Diac, sora poetului, a stăruit asupra unor aspecte mai puțin cunoscute ale vieții și creației labișiene iar Gheorghe Tomozei a încercat o succintă „descriere" a operei cu care Nicolae Labiș înfruntă posteritatea. În final, s-a vorbit despre un și mai ambițios vis al medaliștilor noștri : baterea a patru plachete sugerate de singurele patru fotografii cite ne-au rămas cu chipul lui Mihai Eminescu.

Gheorghe Tomozei

Spațiul memoriei

Urmare din pag. 1

să apeleze aproape deloc la metaforă, efectul subtil vine din talentul reglajului imagistic (iată că intrăm vrînd nevrînd în limbajul cinematografic) poemul este de fapt o „punere în abis" care dă iluzia reflectării în oglinzi paralele, procedeul avînd tangențe cu psihanaliza. De multe ori metoda este divulgată în chiar textul poeziei : „dincolo de subtila muzică disonantă a versurilor / cu rezonanța cam stinsă, e psihologia abisurilor. / În realitate eu aș putea să încerc / un monolog din acestea, întortocheat, subțiat / în înțelesurile lui aparente (dar despre care eu îmi închipui / că se continuă, sub linia schimbătoare a versurilor, / pînă spune cu totul altceva)". Se nasc prin această traversare abisală imagini tulburi, populate de figuri hieratice : femei cu ochi plecați pe o carte, încăperi vechi cu lumini cețoase, ploi nesfîrșite, oameni cu fața ascunsă în mîini copleșiți parcă de tainice melancolii, toate aceste imagini alimentînd neliniștea confuză a poemelor. Discursul liric „întortocheat", întrerupt de paranteze și reveniri nu dă însă niciodată impresia de prolixitate. Mircea Ivănescu își alcătuiește cu multă rigoare construcția prozodică, polifonia planurilor lirice relevă un deosebit rafinament compozițional iar dantelăria semnelor de punctuație pare ea însăși o podoabă a poemului. Fără îndoială că personalitatea acestui lirism trebuie văzută nu în aspectul morfologic al limbajului cît în capacitatea absolut originală de a crea universuri anamnezice printr-un demers psihanalitic. Poetul alcătuiește o lume inefabilă din amintiri vagi și această „mecanică fină" funcționează ireproșabil oferind cea mai interesantă experiență în plan sintagmatic din lirica noastră actuală. Autorul nu trăiește realul ci retrăiește trecutul cu o intensitate estetică superioară, prezentul e mereu văzut ca o amintire viitoare („ne vom aminti mai tîrziu de ceasul acesta"). Poemele sale sînt „holograme", fărîmături de abur ce gravitează în jurul unor nuclee obsesive, discursul monoton, persuasiv înconjoară o stare, o imagine veche, o „adulmecă", înaintează lent creînd un fel de halou în care dominant e sentimentul solitudinii. Privirea interioară caută mereu în apele tulburi ale amintirii și acest joc („dureros de dulce") leagănă amețitor imaginile, mereu în surdină, monocord tocmai pentru a proteja nuanțele, feeria misterioasă a poemului ca lumina blîndă a amiezii străcurată printr-un vitraliu : „închise în lumină — ca și cînd te-ai plimba / printre cuburi și adînciturile de demult — și, deasupra, / bolți de lumină, amintiri doar. Asupra / lor se spulberă soarele, ca și în diminețile cînd abia / trezit, îl vedeam la colțul aleii, o clipă oprit, / pe urmă trecînd, rămînea doar fatada / limpede, în aerul spălat de noapte. O dimineață dar / acum numai amintită în timpul zădărnicit. / acum, ca și cînd ai împinge o poartă de lemn, / intri printre coloane, pe fiecare, în oglinzi, / chipuri strîmbate privindu-te — orice îndemn / să mergi mai departe știi că înseamnă uitare. / Din dimineața de-atunci, risipită, n-ai să mai prinzi / întîmplările cu ființe oprite în colțul aleii, în soare."

CONFABULE

⁂

Cînd cerul s-a apropiat de noi am șoptit
nimeni și niciodată nu va despărți
mugurele de creanga lui
ochiul de steaua pe care o privește
fruntea de gîndul cel bun
ce o luminează
focul de flacăra lui roșie
ce îl aprinde
inima de sîngele care rătăcește
în labirint
ori marea de țărm în valuri
și nimeni și niciodată
nu ne-a auzit.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

I. Și raza luceafărului de ziuă — un toiag
subțire de foarte departe.

II. Cîmpia zidită de pluguri.

III. În loc de nisip
un Cronos perfid
mi-a turnat pămînt inecăcios
în clepsidră.

IV. Binele într-o zare și răul în cealaltă,
neamestecați pe vecie,
se uită unul la altul crucis
din depărtarea pămîntului.

V. Sufletul lui — un șanț de două palme ;
cînd cade în el, imediat se ridică.

VI. S-a-nfiorat o frunză în grădină —
n-a trecut pe lîngă ea o adiere
ci invizibila moarte.

VII. Copilul zboară în pîntecul mamei spre
clipa cînd ea îl va naște.

Aşchii

VIII. Iliada, Divina Comedie, Faust, Don Quijote, Crimă și pedeapsă **sînt niște păsări uriașe de care atîrnă biblioteci enorme de referințe critice. Oare aceste sfinte dihănii nu vor simți, într-o bună zi, o oboseală seculară și dorul fericit de a zbura în singurătatea duratei lor ?**

IX. Numai o săptămînă pe an, pentru împăcarea zilei cu noaptea, lupul valah era înlocuit cu mielul.

X. Copilul se naște cu infinitu-n gură.

XI. Revendicîndu-se de la faimoasa idee a finalității fără scop, exegeții au bătut apa-n piuă, prin fraze laborioase, pe teoria gratuității faptei artistice. Ei au pierdut din vedere doar un singur lucru — acela care arată grija poetului de a nu se pierde valoarea de întrebuințare socială a nimicniciei omenești.

XII. Doar cîntecul, dintr-o singură lovitură, desparte lumea în două.

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

diana moga

Metamorfoză

★

Tu și eu pe faleză.....
„De cîte ori a căzut soarele în apă" ?

★

– Ridică-te
acum ești clepsidră pentru
nisipul de pe umeri

★

Hercule, ai ucis hidra
dar în palme îți un
biet căluț de mare...

★

Strînge-mă în brațe, mi-e frică
de meduzele astea
care vor
să mă învețe să fiu
rest de coloană grecească.

★

Nu, nu putem trece marea
de cîte ori delfinii scot botul din apă,
Pescărușii zboară
cu cîte un drob de sare.

★

Degeaba așteptăm pe mal ;
degeaba chem vaporul
ca trăsura

★

Trebuie să faci ceva
pe tălpi îmi cresc scoici de bazalt
ia căluțul tău, căluțul tău
are deja trei capete.
– Ridică-te
Hercule niciodată
nu a căzut în genunchi
în fața unei coloane grecești.
– Roagă-te
de pescărușii, roagă-te de pescărușii
să ne ia pe aripi

★

Căluțul tău a făcut
legămînt cu algele
auzi,
auzi cum îl cheamă ?

★

Și noi ce să facem
Soarele a apus –
Ne-ntoarcem...

Bio-vis

Ești atît de aproape de sufletul meu
încît simt
cum sîngele te poartă
din atriul drept
în ventricolul drept
ești atît de aproape de sufletul meu
încît știu
cînd vii pe cărarea
de la plămîni la inimă
înghesuit printre oxigeni
și pulsezi
din atriul sting
în ventricolul sting.
Ești atît de aproape de sufletul meu,
încît pe retină
involuntar
chipul tău se rotunjește corect.
Irisul meu
e irisul tău ;
vezi,
noi sîntem
același trup
același chip,
naiv adept al lui Narcis

Mingi de ping-pong

Dacă n-am fi prinși
de pămînt
cu nevăzute
centuri de siguranță
am cădea în unives
după toate
mingile de ping-pong
pe care
le-am pierdut.

Uitare

Viața își urmează liber cursul ;
Florile au din nou mai multe culori ;
Iarna vine și va pleca ;
Pescărușii vor roti peste mare
Penelul toamnei va pune
alte culori peste viață
Noaptea-mi va părea din nou goală
fără steaua ta,
„Acolo sus cineva te iubește"....

Romeo Cosmovici : „În parc"

După spusa alor noștri

Urmare din pag. 1

boabele-n ciur, cît să facă un tuci de păsat, că nu măcina nimeni pentru un an, cu merticul ori cu sacul. Iarna, mai ales, fiindcă atunci se mînca păsat uns, ne și intra omu-n bătătură : Venii... Bine-ai venit ! Rîșnea, dădea bună ziua și pleca... Acolo, unde vezi tu acuma rîșnița, am pomenit-o și eu, de cînd mă știu.

Dar tata îmi spune că bunicul a apucat să vadă la tatăl lui un act — primul poate care-a fost întocmit —, un act de hotărnicie al Urluienilor, satul nostru ieșit din pămînturile bogate ale Argeșului. O fi fost vreun zapis, ori vreo anaforă, am priceput eu, sau un hrisov scris cu litere chirilice, pe pergament...

— Nu era un *ristov*, mă lămurește tata. Știu de la al bătrin, lucru sigur, că era act vechi, întărit cu pecete domnească și scris pe piele de căprioară. Îmi pare că *ocolniță*, sau așa ceva, zicea el că-i spune... Ei, și cuprindea și coasta asta a noastră, pînă dinspre pădure... ce s-o fi făcut cu el, că undeva tot este.

Și, în mintea mea, fără să vreau, se așază alături rotocoalele cele din piatră și înscrisul de întărea temelia satului...

Pînă să se închege însă vreun gînd din această apropiere, am înțeles că nu de rîșniță și nici de ocolniță își amintesc mai întîi bătrînii care bat astăzi suta de ani su' coasta noastră, ci de-o vorbă de-a moșului meu Mărin : o vorbă pe care-o rostea el despre OMUL BUN, adică despre unul sau altul dintre ei ; și grăia, din toată inima, tat-moșu despre acela :

— Românos om !

Iar aceste două cuvinte, pline de miez, care urcă la noi din vechime, care s-au spus fără îndoială și-n alte părți și încă s-or mai spune de alții, dau seamă de firea românului și de faptul că tot ce lăstărește din neamul acestuia va să trăiască în legea neamului, pînă în clipa din urmă.

Așa cum s-a vestit de veacuri și s-o mai vesti peste veacuri încă.

În lumea copilăriei

Urmare din pag. 1

ta-i transpunere (cu succes) pe scena Teatrului de păpuși din Timișoara. Toate păreau în ordine, scriitorul era deja „etichetat" cînd, iată, el răstoarnă prognoza... critică și dă o carte, „Ioana și alte duminici" (Ed. Eminescu) în care sînt cuprinse 11 povestiri pentru... cei mari. Carte încununată cu un premiu conferit de C. C. al U.T.C. și care îl aliniază colegilor săi de generație (folosind și tehnicile „noului val"). Altfel, o voce autentică, sigură pe tonul ei („personal"), care-i unul cald, omenos, plin de înțelegere (pînă la duioșie) față de personajele sale, dar și străbătut de o undă ironică (deloc rea) ; atent la real, zămislind eroi veridici (și citeva personaje secundare memorabile), Dumitru Toma își lasă povestirea să „se scrie singură", ba mai invită și cititorul la aceasta, nu fără a interveni direct (cînd e nevoie) dezvăluindu-și, de-a dreptul, tainele creației, conferind un aer aparte textului (bine tensionat). Iarăși păreau lucrurile limpezi, dar prozatorul nostru, neastîmpărat, își aduce aminte, brusc, de dragostea dintîi. Acum el se adresează (o spune și titlul noii cărți) copiilor foarte mici. O adevărată „piatră de încercare" a genului, socotim noi. Și Dumitru Toma nu se dezminte. Textele sale scurte, înfiorate de poezie și scrise într-un limbaj accesibil și colorat, sînt pline de miez. Cele „Opt povești pentru Teodora", scrise cu iubire de părinte (nu numai pentru fetița sa) sînt tot atîtea mici perle. Subliniem, apoi, generozitatea ideii din „Ora mondială a păpușilor", morala fără ostentație (din toate), hazul din „Au aricii aripi ?". Celelalte povești, pînă la douăzeci, întregesc, într-o arhitectură măiestrit concepută, o carte — „Povești pentru furnici și copii mai mici" (Ed. Facla) care va fi pe placul nu numai a celor pomeniți (în titlu). La urma urmelor, e de înțeles că multe vor fi citite copiilor și, astfel, adulții vor deveni (măcar) mai buni dacă nu... copii ! Cartea este ilustrată, inspirat, de Luminița Oprea Penișoară — se înlesnește, fericit, „tălmăcirea" temelor.

O carte frumoasă, deci, un dar făcut copiilor de pretutindeni de către un scriitor care-și consolidează statutul literar de la carte la carte !

mapamond

BYRON și ROMÂNII

La împlinirea a 200 de ani de la nașterea marelui poet romantic englez, George Gordon, lord Byron, opera sa își menține prospețimea și actualitatea, apărind, putem spune, tot atît de impresionantă ca și la vremea cînd a fost creată. Puțini au fost, totodată, marii poeți a căror viață s-a sfîrșit în plină tinerețe și putere de creație, fiind angajați în luptă activă pentru împlinirea idealurilor lor de progres, dreptate și mare iubire de oameni, ca Byron, care moare la Missolonghi, în Grecia, în mijlocul revoluționarilor greci, conducînd lupta acestora pentru eliberarea țării lor de sub dominația turcească.

Umanist desăvîrșit, aprig răzvrătit împotriva ordinii sociale contemporane, îmbrățișînd cauza celor oropsiți, devotat și activ apărător al libertății popoarelor, excelent poet liric și epic, strălucit și neîntrecut poet satiric, posedînd o imaginație extraordinar de fecundă și admirat de o întreagă Europă, călăuzită de idealuri reînnoitoare, Byron se bucură și astăzi de o faimă neegalată ca inspirator al unui mare număr de poeți romantici, pretutindeni, și ca unul dintre cititorii romantismului european.

Umanismul generos al poetului îl îndeamnă să exprime, în versurile sale, suferințele celor asupriți, nu numai din vremea lui, dar și din epoci trecute ; și astfel, în poemele sale, se întîlnesc, frecvent, condamnări vehemente ale numeroaselor împilări și fapte pline de cruzime, care au cauzat mari suferințe omenirii în decursul tuturor timpurilor. Această atitudine, prezentă în întreaga sa operă, apare și în poemul **Childe Harold's Pilgrimage** (Pelerinajul cavalerului Harold) — alter ego-ul poetului — în care Byron își descrie călătoriile prin Europa centrală și mediteraneană, însoțite de reflexiile sale, inspirate de trecutul istoric al locurilor pe unde trece.

În cîntul al IV-lea al **Pelerinajului** (1817—1818) poetul prezintă impresiile din călătoria în Italia și mai cu seamă sentimentele pe care i le trezește măreția Romei.

Contemplînd Coliseumul și reflectînd asupra luptelor de gladiatori desfășurate în arena acestui edificiu, îi apare înaintea ochilor imaginea sculpturii antice, anonime — din epoca de înflorire a imperiului — ; „gladiator murind", ceea ce îl conduce la o interpretare a scenei închipuite într-un mod cu totul aparte în literatura universală.

Sculptura reprezintă, în opinia unor critici de artă, un luptător gal — identificat ca atare, după colanul metalic din jurul gîtului — care își trăiește ultimele clipe, în urma loviturii de moarte, primite în luptă. După alții, muribundul este un simbol al gladiatorilor uciși în cadrul spectacolelor constituind desfătarea poporului roman, căruia împărații îi ofereau reprezentații sîngeroase pentru a abate gîndurile mulțimii de la condițiile vieții de mizerie în care trăia. De aici cunoscuta expresie „panem et circensis", desemnînd mijloacele simple de liniștire a maselor populare pe care lipsurile și sărăcia amenințau să le îndemne la răscoală.

Tragica imagine pe care și-o închipuie poetul, corespunzătoare în poem atitudinii în care e înfățișat gladiatorul în sculptura amintită, îl inspiră pe Byron să se gîndească la o categorie de gladiatori, năpăstuită într-un mod cumplit, și anume la aceea a prinșilor în luptă, aparținînd unui popor lovit, poate, mult mai crunt decît altele dintre popoarele învinse de romani.

Astfel, fără îndoială, impresionat profund de relatările istoricilor — care arată că, în cadrul serbărilor ce au avut loc la Roma, timp de 123 zile, după victoria lui Traian asupra lui Decebal, au murit luptînd în Coliseum și Circus Maximus 10 000 de prizonieri daci —, Byron își imaginează, odată cu descrierea atitudinii corpului muribundului, și gîndurile mulțora dintre gladiatorii daci, în ultimele clipe ale vieții lor.

În același timp, tot ca o notă originală, poetul introduce și o explicație de ordin moral a căderii imperiului roman, și anume, ca o ispășire cerută de justiția imanentă pentru crimele comise împotriva prinșilor siliți să lupte ca gladiatori, în circurile din Roma. Cucerirea Romei de către vizigoți, care au pornit din Dacia, este drept urmare, văzută de Byron ca o pedeapsă răzbunătoare pentru crima comisă împotriva poporului dac. Referirea sentimentală a poetului la daci este unică în literatura engleză, cel puțin pînă la Byron și, din cele ce știm, nu se mai întîlnește ceva asemănător nici la alți poeți englezi și nici străini.

Ideile de mai sus se găsesc exprimate în strofele 140 și 141 din cîntul al IV-lea al poemului susmențional, pe care le redăm în traducere, mai jos :

140

Văd la pămînt rănit, zăcînd gladiatorul ;
Se reazămă-ntr-o mînă, — chipul său bărbătesc
Supus primește moartea ; n-arată nici un chin ;
Dar capul lui se pleacă, se lasă tot mai jos,
Prin coasta sa străpunsă, șingele-i curge-ncet,
Din înroșita rană, în grele picături,
Ca stropi de ploaie grei, ce-anunță o furtună...
Arena se-nvirtește cu el ; e-acum sfîrșit.
Mulțimea zbiară, urlă, slăvind învingătorul.

141

Aude, dar în seamă n-o ia ; inima lui —
E dusă-acum departe ; departe-s și-ai săi ochi.
Nu-i pare rău de viață ; nici că a fost învins...
El Dunărea o vede ; și-ntr-un sărac bordei,
Pe malu-i, soața-i dacă și copilașii lor.
Îl doare că-i departe de ei, măcelărit
Spre împlinirea unei serbări romane'n circ.
E oare drept să piară astfel, nerăzbunat ?
Sculați, voi, goții ! Dați friu urgiei voastre !

Observăm mai sus imaginea simbolică a stropilor grei de sînge picurînd din coasta muribundului, — asemenea picăturilor mari de ploaie, premergătoare furtunilor de vară, — prevestind furtuna invaziei vizigoților și căderea Romei.

Poemul este scris în așa numita strofă spenseriană (creată de Edmund Spenser (1552—1599) în poemul **The Faerie Queene** — Crăiasa Zînelor (constînd din 9 versuri — al nouălea vers avînd un picior mai mult decît celelalte opt.

Am considerat mai potrivit să transpunem în versuri albe cele două strofe, deoarece, pe de o parte acest vers dindu-ne mai multă libertate, ne-a permis o redare mai fidelă a ideilor și formelor de exprimare din textul original, iar, pe de altă parte, însuși Byron nu respectă, întru totul, rima, ritmul, lungimea egală a versurilor și cezura, tocmai pentru a realiza o exprimare perfect adecvată ideilor pe care urmărește să le expună.

Redarea cît mai exactă a acestor idei în limba română ne-a apărut cu atît mai necesară cu cît în cele două strofe amintite întîlnim o referire atît de emoționantă la vechii daci, cît și motivarea de ordin moral-sentimental a căderii Romei.

Prof. dr. doc. Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești

REVISTA STRĂINĂ

● **RECENT MARELE ROMANCIER ENGLEZ GRAHAM GREENE A PUBLICAT CEL DE AL DOUĂZECI ȘI CINCILEA ROMAN AL SĂU.** Pentru a afla amănunte despre acest roman, reporterul Pierre Assouline de la revista „Epoca", ce apare la Milano, s-a deplasat la Antibes, pe Coasta de Azur, unde își are reședința Graham Greene. Cu această ocazie marele romancier i-a acordat un interviu.

— Ne-ați putea spune ceva despre ultimul dv. roman ?

— Nu, în afară de faptul că poartă titlul „The Captain and the Enemy" (Căpitanul și Dușmanul).

— Și mai departe ?

— Nu-mi face plăcere să vorbesc despre cărțile mele. Romanul nu este un subiect de conversație... Semnificația lui este dată de epigraful pe care l-am așezat în fruntea romanului : „Ați reușit să deosebiți binele de rău, Căpitanul de Dușman ?" Aceasta este o frază aparținînd lui George Birmingham, scriitor uitat pe nedrept în Anglia, necunoscut prin alte părți de lume, pastor anglican, care a scris cărți foarte amuzante despre Irlanda. După părerea mea, el este alături de P. G. Wodehouse și W.W. Jacobs, cel mai mare umorist englez al secolului al XX-lea.

— Dar am ajuns foarte departe de enigmaticul Căpitan și de nu mai puțin enigmaticul Dușman...

— La scrierea nici unei cărți nu am suferit atîta ca la scrierea acesteia. Poate și pentru că eram convins că va fi ultima mea carte...

— Ce citiți acum ?

— „Times" și „Daily Telegraph". Nu obișnuiesc să citesc romane de dragul romanelor, ci pentru a-i întîlni pe autorii mei preferați : Muriel Spark, William Trevor, Beryl Bainbridge...

— Nimic deci din literatura franceză...

— Literatura franceză este ca fluxul și refluxul. După Camus, Mauriac, Malraux marea s-a liniștit. Aștept ca ea să se involbureze din nou.

● **O REMARCABILĂ CULEGERE DE POVESTIRI CU TITLUL „CASA LA FLOAREA SOARELUI"** a publicat scriitorul brazilian Murilo Rubiao. O carte în care fantasticul pătrunde în mod natural în lumea reală. Dacă nu s-ar întîmpla așa, literatura s.f. și-ar pierde menirea...

Rubiao a crescut în spiritul tradițiilor povestirilor s.f. europene cît și al tradițiilor fenomenului autohton care astăzi se definește prin realismul magic al literaturii și culturii latino-americane. Motivul fantastic stă la acest scriitor la baza întrigii luate de cele mai multe ori din mediile cele mai obișnuite. Lucrările astfel scrise urmăresc transmiterea de mesaje care uneori au puterea de simbol.

În afara elementelor fantastice folosite ca motive simbolice și ca mijloace de alegorizare a fenomenelor mecanismului social, la Rubiao apar povestiri despre complexitatea psihicului uman, care contrastează cu ceea ce realitatea socială îi poate oferi. Imaginea contradictorie dintre realitate și dorință, această contradicție latentă dar atotprezentă în opera lui Murilo Rubiao, este nu numai aspră și acută, dar și lirică și melancolică, ea constituind motive ale unor perpetue căutări și așteptări, ale unor neliniști și nesiguranțe, dar și ale aspirației către fericire, înțelegere și dreptate.

Această orientare umanistă a povestirilor lui Rubiao marchează caracterul lor deschis, legătura cu noțiunea de continuitate, caracterul ciclic al Timpului, al întoarcerilor, al căutărilor eroilor, ale căror eforturi și năzuințe către o viață autentică sînt fără de sfîrșit.

● **SUB SEMNĂTURA LUI MARCO FABIO APOLLONI,** revista italiană „Epoca" din Milano publică un amplu articol intitulat „Naivii americani". Punctul de plecare al acestui material deosebit de interesant îl constituie o cuprinzătoare expoziție organizată la Palazzo Popoli din Bologna cu titlul „Pictori americani din perioada 1730—1880 aflați la Galeria Națională din Washington".

Genul picturii naive este mult apreciat în Statele Unite. Un exemplu : tabloul „Fată cu ciuperci" pictat de sclavul negru Joshua Johnson în anul 1808 a fost vîndut la o licitație cu peste un milion de dolari, adică cu tot atîta cu cît s-a oferit pentru două mici tablouri datorate lui Canaletto.

Una dintre trăsăturile esențiale ale naivilor americani este aceea — potrivit criticului de specialitate de la „Epoca" — că aproape nu există deosebiri între lucrările „pictorilor needucați artistic" și cei cu pregătire profesională de specialitate. Unul dintre acești pictori... needucați a fost la începutul secolului al 19-lea un oarecare Morse, cel care avea să ajungă celebru în întreaga lume în calitatea lui de inventator al telegrafului electromagnetic și apoi al alfabetului care îi eternizează numele.

Se apreciază că cel mai mare pictor naiv american a fost Edward Hickes (1780—1840), autor al unor tablouri care impresionează nu numai prin arta sa, dar și prin modul de amplasare pe pînză — lucru neîntîlnit în natură — al animalelor de pradă în imediata apropiere a... blîndelor oi ! Unul dintre tablourile sale îl înfățișează pe William Penu, fondatorul Pennsylvaniei, în mijlocul indienilor. Această cooperare între „oamenii cei buni cu pene în păr" și „oamenii cei buni îmbrăcați europenește" l-a fascinat pur și simplu pe marele Voltaire...

● **PROZATORUL IVAN HUDEC DIN R.S. CEHOSLOVACĂ** are la activ șase volume de proză, dintre care două au fost distinse cu importante premii literare ale țării sale. El este, de asemenea, și autorul unei trilogii despre Marea Moravie, formație statală de pe teritoriul actual al Cehoslovaciei. De profesie, Ivan Hudec este medic.

Ultimul volum care are înscris pe copertă numele lui a apărut recent cu un titlu cît se poate de incitant, „Gustul fructelor oprite". Volumul cuprinde două nuvele, una fiind cea care împrumută titlul volumului, cealaltă se numește — nu mai puțin tentant — „Iubirile păcătoase ale bărbaților singuratici".

Firesc, mediul în care Ivan Hudec se mișcă cel mai dezinvolt este cel al lumii medicale, ambele nuvele narînd despre raportul omului față de propria viață, despre gîndurile și acțiunile lui în momentele cele mai critice. Aventura unor doctori tineri, a prietenilor lor luați din lumea pestriță a pacienților cu lungi stadii de cercetări și tratamente cardiologice îi servește autorului drept fundal pentru a dezbate probleme de etică a științei moderne, despre nevoia de curaj și risc în cercetarea științifică, despre necesitatea luptei împotriva rutinei, pentru negarea așa ziselor „dogme asiguratoare".

Fundamentală este ideea progresului neîntrerupt, a necesității experimentului în scopul nobil al găsirii de noi căi de salvare a vieții oamenilor, a efortului pentru îmbunătățirea stării de sănătate a acestora.

Lui Ivan Hudec i se potrivește de minune formula potrivit căreia nimic din ceea ce este omenesc nu-i este străin, dar cel mai la îndemînă îi este munca creatoare, cu aromă de sudoare și efort. Toate acestea sînt valabile nu numai pentru singuraticii săi eroi, dar și pentru însuși Ivan Hudec, prozatorul.

● **ÎN REPUBLICA POPULARĂ MONGOLĂ** a fost elaborat planul restaurării, pînă în anul 2000, a principalelor monumente istorice și de artă ale țării. Potrivit planului, se prevede a fi restaurate în prima etapă Muzeul Bogdon-Han din centrul capitalei mongole și templele Erdenends și Amsbaias Galant. Prin același document au fost trecute sub protecția instituțiilor naționale 21 monumente iar sub cea a organelor locale alte 900.

A fost creat, astfel, un fond de peste 4 000 opere de artă aflate în posesia acestor instituții.

● **ÎN ARHIVELE INSTITUTULUI HOOVER DIN SAN FRANCISCO** au fost descoperite manuscrisele a trei scrisori ale lui Friedrich Engels. Știrea a fost difuzată de Agenția UPI.

Scrisorile sînt redactate în limba franceză iar adnotările în limba germană. Ele datează din perioada cuprinsă între anii 1886—1893. Starea lor este bună. Documentele respective au ajuns în posesia susnumitului institut în anul 1963 împreună cu alte materiale referitoare la diferite momente legate de mișcarea comunistă și muncitorească internațională.

● **SPECIALIȘTII DE LA BIBLIOTECA CONGRESULUI AMERICAN** au refăcut integral concertul înregistrat în Statele Unite, în timpul războiului, de unul dintre cei mai mari dirijori ai tuturor timpurilor, Arturo Toscanini. Marele dirijor italian, care nu suporta bisurile, dar nici bizîitul aparatului de filmat, precum nici lumina și căldura reflectoarelor, refuza toate propunerile de înregistrare a concertelor dirijate de el. Cu toate acestea, în anul 1943, el a făcut o excepție, pentru a-și manifesta bucuria care îl cuprinsese la aflarea veștii despre căderea regimului fascist al dictatorului italian Mussolini.

Cu acest prilej au fost interpretate „Internaționala" și uvertura la opera „Forța destinului" de Verdi. Isteria maccharthismului care bîntuia în epocă a făcut însă ca de pe copiile predate spre păstrare Arhivelor naționale ale S.U.A. și Muzeului de artă modernă din S.U.A. să fie eliminată „Internaționala". Păstrată însă la Biblioteca Congresului american, ea a fost recent reintegrată pe bandă și pe pelicula filmului realizat cu acest prilej.

Semnalul de alarmă a fost tras de specialiștii olandezi care au ajuns la concluzia că Rembrandt din celebrul „Autoportret" nu este Rembrandt ! Acest tablou aparține celebrei „Galleria degli Uffizi" din Florența ! În aceeași categorie intră și „Bust de femeie" proprietatea Galeriei Brero din Milano și două dintre tablourile aflate în proprietatea reginei Elisabeta a II-a a Angliei ! Este vorba despre „Bust de femeie bătrînă" și „Bărbat tînăr cu turban".

Dar lista nu se oprește aici. I se adaugă, după părerea specialiștilor olandezi, care timp de două decenii au analizat sub toate aspectele operele lui Rembrandt, „Savant în încăpere simplu aranjată" și alte unsprezece tablouri aflate în proprietatea Galeriei Naționale din Londra. Muzeul Metropolitan din New York adăpostește tabloul „Bust de bărbat tînăr", despre care se afirma că ar fi un autoportret al lui Rembrandt din jurul anului 1630. În realitate, este vorba despre o lucrare datînd cu mult după anul 1630 !

De fapt, contestarea lui Rembrandt nu este ceva de dată chiar recentă. În secolul al 19-lea se aprecia că există în întreaga lume aproximativ o mie de lucrări purtînd semnătura lui Rembrandt. În anul 1913, **Hofstede de Groot indica 988** lucrări datorate lui Rembrandt ; în anul 1935 un alt specialist, Bredius, a coborît la 630 numărul tablourilor executate de marele pictor pentru ca în anul 1966 Bauch să stabilească la 560 numărul tablourilor ieșite de sub pensula celui mai vestit dintre olandezi tuturor timpurilor.

Volumul „Rembrandt Paintings", din care au apărut pînă în prezent primele două tomuri, cuprinde date semnificative. Analizînd cele 93 tablouri din perioada de început a maestrului, specialiștii au eliminat 44 dintre ele ca nefiind executate de Rembrandt. Din cele o sută de tablouri executate între anii 1631—1635 i se autentifică numai 38 !

Oare ce surprize ne va rezerva cel de al treilea volum din „Rembrandt Paintings", în curs de pregătire, care analizează creațiile lui între anii 1635—1641 ?

● **JUHANI AHO, CARE A TRĂIT ÎNTRE ANII 1861—1921,** este, fără putință de tăgadă, cel mai ilustru reprezentant al literaturii finlandeze clasice. Lucrările lui s-au bucurat de larga apreciere a contemporanilor săi, dar continuă să se bucure și de interesul cititorilor zilelor noastre, tineri și virstnici. Reeditările operelor sale constituie cea mai elocventă dovadă în sprijinul acestei afirmații.

Cea mai recentă reeditare este nuvela „Calea ferată". Maestru al artei povestirii, presărată și cu umor din cel mai fin și subtil, Juhani Aho surprinde în recent reeditata sa nuvelă momentul dramatic din viața soților Matti și Lissa, care își duc viața în singurătate, în care acestia află că pe lume există o minune care se cheamă calea ferată. Adică o creație fantastică grație căreia caii ar putea deveni niște plăcute amintiri.

Chiar dacă eroul principal al nuvelei este calea ferată, acțiunea nu se derulează numai în jurul ei. Mai presus de toate, nuvela reprezintă un splendid portret al soților Matti și Lissa, ajunși la anii timplelor cărunte, o sondă psihologică profundă în existența lor. Juhani Aho își deapănă acțiunea cu remarcabilă virtuozitate literară, cu umor și ginăașie, elemente care fac din „Calea ferată" nu numai o lectură agreabilă, dar și una plină de învățăminte.

Bine-nțeles, pentru toți cei care sînt convinși că literatura are și o astfel de nobilă menire...

POEZIE DIN
Republica Populară Mozambic

NOEMIA DE SOUZA

Chemare

Cine să fi sugrumat vocea istovită
a surorii mele în brusă ?
Dintr-odată îndemnurile ei spre faptă
se pierdură în curgerea zilelor, nopților.
Cine să fi interzis privirii sale imense
să vină să-mi hrănească foamea de
fraternitate
pe care masa mea săracă nu poate s-o sature ?
Iô mamanê, cine să fi-mpușcat vocea eroică
a surorii mele în brusă ?
Ce misterioasă și sălbatică vînă de bou
o fi biciuit-o pînă la moarte ?
O, Africă, țara mea-mamă, spune-mi :
ce i s-a-ntîmplat surorii mele în brusă,
de ce nu s-a mai întors în oraș
cu copiii săi veșnici
(unul în spate, altul în pîntec)
cu strigătul său veșnic : „cărbuni de vînzare"?
O, Africă, țara mea-mamă,
n-o părăsi pe ea, sora mea eroică,
trebuie s-o renaști în monumentul
slavei brațelor tale.

KALUNGANO

Visul maicii negre

Maica neagră își leagănă fiul,
Capul lui îmblănit cu păr negru
Hărăzit unor vise feerice.

Maica neagră își leagănă fiul
Uitînd de porumbul uscat de la cimp,
De alunele de pămînt ce ieri s-au sfîrșit

Ea visează lumi fermecate
Unde fiul său va merge la școală,
La școala unde-nvață oamenii

Ea visează lumi fermecate
Unde fiul său va alerga pe străzi,
Pe străzile libere ale oamenilor

Ea visează lumi fermecate
O lume fermecată a oamenilor
Unde fiul său va putea trăi.

LUIS CARLOS PATRAQUIM

Cîntec

O casă legănîndu-se se-afla
în părul tău, șlefuită la foc
o suliță necruțătoare

chilă de vas sau punte
era un plancton sau o spumă
în năvala mareelor

era dragostea mea sau atingerea noastră
desăvîrșită
exactă
incit flori se năsteau oferindu-se
apelor clipei

și nici o poveste
nu locuia tăcerea
incit fără-a rosti
uitarea grăiește.

În românește de Geo Vasile

● **MICHEL TOURNIER, UNUL DINTRE CEI MAI REMARCABILI PROZATORI FRANCEZI CONTEMPORANI,** despre romanul său „Regele spiritelor" :

„În «Regele spiritelor» este vorba despre problema războiului, reprezentat de persoana monstruului-canibal. Nu vorbesc în el despre un război oarecare, ci despre cel de al doilea mondial, care, prin rasismul și nazismul său, a fost pe bună dreptate o întreprindere canibală, care a devorat în primul rînd tineretul. Am încercat să arăt în acest roman că monstrul-canibal există în preajma noastră, poate chiar în noi însine. Aceasta este dimensiunea istorică a romanului. El are desigur mai multe planuri — mitic, simbolic etc. — dar simbolul nu este niciodată abstract, mitul se întegrează în realitatea care este concretă și universală.

Eroul cărții este un prizonier de război francez, care crede că războiul există pentru ca el să-și poată împlini destinul. În timp ce unii văd în înfrîngerea Franței o catastrofă, el vede în aceasta speranța și șansa vieții sale. El este un revoltat, unul care urăște societatea umană, care se urăște pe sine și simte că poate fi în elementul său numai acolo unde se duc lupte. Eroul romanului devine un uriaș-răpitor de copii, pe care îi recrutează pentru școlile militare ale SS, în rîndurile cărora se nasc și se coc condițiile prăbușirii celui de al treilea Reich...".

● **DE CE INTRĂ OAMENII ÎN LIBRĂRII ? DE CE CUMPĂRĂ EI CĂRȚI ?** De ce citesc oamenii : pentru a se îmbogăți sufletește, pentru a se perfecționa profesional sau pentru că este la modă ? Iată cîteva întrebări care îi preocupă pe librarii din R.F. Germania în tentativa de a face din magazinele lor centre tot mai rentabile. Aceste întrebări — și încă multe altele — au stat la baza unei ample anchete realizate de Bernd Alzner, proprietarul unei firme specializate în comerțul cu cartea, din Wiesbaden.

Ancheta, în curs de desfășurare, a fost lansată prin intermediul revistei „Börsenblatt für den Deutchen Buchhandel". Întrebările au fost astfel formulate încît să se afle motivația actului cumpărării cărților, ce anume îi determină pe oameni să viziteze librăriile (propaganda făcută prin presă, datele furnizate prin emisiunile radio și tv, modul de aranjare a vitrinelor, recomandările cunoscuților etc.). Realizatorul anchetei dorește să știe de ce clienții cumpără cărți de la o anume librărie, dar și care sînt sentimentele cu care cumpărătorii părăsesc librăria (dacă sînt mulțumiți etc.).

Bernard Alzner vede în această anchetă și un prilej de a culege informații referitoare la interesul cititorilor, la autorii preferați, la posibilitatea de a cumpăra o carte direct din raft sau prin intermediul cererii. Prin unele întrebări se încearcă să se afle cînd citesc oamenii și care este dușmanul cel mai de temut al lecturii (televiziunea, filmul, sporturile cu mare aderență la public etc.).

● **ALARMĂ ÎN LUMEA ARTELOR ! DE CE ? PENTRU CĂ** s-a dovedit că un mare număr dintre tablourile care pînă acum se credea că aparțin lui Rembrandt sînt în realitate lucrări ale altor pictori, în cel mai bun caz din atelierul marelui pictor.

POEME DE
PIERRE EMMANUEL

Darul lacrimilor

Vai tăcere ! auzul îngerilor te susține
Și tu înalți spre pîrul melos
Rostirea, ca o apă pierdută : corul
de-alămuri, canoane, iureș și suspinuri
Se pierde în isvorul răspîndind
roua păsărilor pe deșerturi.
Oh, plîngi, plîngi,
Nu-ți opri nicicînd darul lacrimilor în cuvinte,
Să-l afle tot omul, mijlocitor neprihănit !
Învață-l
Cîntecul în piatră închis vrînd a țîșni :
Atît de limpede în unii
Ca glasul singelui grăbit

Nașterea Verbului

Poeții sunt zidurile goale ale casei
Tencuială de strigăte, de sare, de buze și nori
Din nesfîrșitul lacrimilor aruncați
În cerul rătăcitor. Unica lună
Încălzește aurul cenușei și glăsuiește, corn
pierdut
În melancolia singelui sumbru, și-n umbră.
Ținut nenumit în care
Morții se vor trezi implorînd aurora
Pietrele-i calcinate de tenebre sunt înemi,
Marmura albastră a mărilor, vin de palmier,
În roiuri de singe suspendate de ramuri.
Dar unde huma ta, o gură amară răsunîndă,
Va străpunge ochiul înșelăciunilor,
Coloană neatinsă prăbușită în mare

Vîntul

Lasă cuvîntul
Să sboare cu vîntul
Nu glăsui în vînt
Nu tu ești cel care îl duci :
Vine mai de departe ca tine
Timpul ce-ți mîngîie umărul
Se-ndepărtează neștiut

Nu tu încolțești sămînța :
— Unde-o vei pune ? În mare ?
În nor ? Sau în vînt ?
Nu spune : „Vorbesc, deci ascultă-mă"
Celălalt nu-ți este sesul
Vîntul primenește unde i-e vrerea
Poate în tine —
Neștiutori sunteți amîndoi
Cine vorbește cine ascultă celălalt :

Singur vîntul se scurge-ntre voi

Ochii mei, mîinile mele...

Ochii mei mîinile mele iată averea mea
Ochii gura și căușul mîinilor mele
În care noaptea o văd. Mi-e ziua o umbră,
Cu vîntul vorbesc. Lîngă ale mele tac.
Eu care aș putea bea cerul din palmă
Nu țin în mîne decît urma...

Nu mai știu închleșta degetele pe nimic
Ochii-mi deschiși și-au ars pleoapele —
Necuprins, singura mea avere
Gata pierdută cînd mă înfrupt din ea !
Limba îmi e uscată zadarnic se vindecă
Cel puțin spune cuvîntul topește-te în lumină

Cine sunt deci ? — famenul unei mizerii
Pe care ființa îl atrage dîndu-i sînul
Mor fără încetare lucrurilor chemate
Dar moartea asta de a muri mă desvață.
Enigma mea, neant al meu ce mă strălumini
Umil sunt eu acum Stăpînul

Arta de a iubi

1

Brună sub palele de grîu auriu
Ca țărîna în vară
Mereu e astfel dimineața în lume,
Cînd Frumusețea întîmpinăm

2

Arta de a muri
Păsările ne învață
Cad
Odată cu frunzele
(Chiar rodiile durează
Mai mult ca ele)

Nici un sgomot aproape
De îndată ce-s coapte
Degrabă rostogolîndu-se
Prin șanțuri :

Sunt morții
Cei mai cuminți

3

Vară fără nici un isvor cerul fără îndurare
Arbore fără păsări vara întreagă
Cînd vei veni, tu limpede pustietate
Sufletul să-mi ostoiești, însetatul

Mai rămîi o mie de ani nemișcîndu-te
Aspră, spinoasă în neclintirea-ți
Și brațele tale vor înflori ca un piersic tomnatec
Și-o pasăre sosind se va cățăra printre Ele

În românește de
Monica Joița

Claudia Șerban : „Peisaj"

SPORT

Început de vară

Intrăm în luna iunie. Intrăm, adică, în țara ierburilor ude, în fiecare dimineață, cocorii de rouă, cu aripi de spumă de mare, vin să se topească în unda de aer pe care o respiră copiii cînd se joacă de-a zeii soarelui.

Lumina se strecoară de șapte ori prin perle ca să ajungă mireasă la Dunărea prinzînd sub mesteceni bucăți de cer albastru. Riurile mănîncă din palma teilor păsări de umbră și toți sîntem mînjiți pe barbă cu boabe de miere.

În iunie, dealurile se încoronează cu oi și urechea cu cîntec din fluier. Pe toată întinderea țării drumurile nu-și mai știu începutul, fînînile rugăciunea la stele, iar caii strivesc sub potcoave vîntul și vîntul e cu burțile pline de mînji.

Pădurea bea cerbi și vulpi și nu se mai satură, în iunie. Animalele care-au murit, în toamnă, ca să lărgească asfînțiturile, ierburile care-au murit, iarna, ca să țină de cald grîului, tresaltă, acum, schimbîndu-se în cărămizi ale pămîntului. Iar pămîntul, zid culcat, din cărămizi de trupuri de om și de gîngănii, își deschide plopul, plopul, stejarul și teiul, ferestre în sus, și toate nopțile sînt temple de pînză de borangic prin care se străvede Voronețul Carului Mare cu turlele și dangătul clopotelor răsturnate în noi.

Intrăm în iunie, plutind pe miresme, pe furtuna împietrită a exploziei vegetale.

Zugrăvită în verde, cîmpia arată soarelui lacuri ca niște lotuși suspinînd în amurg de dorul de luntrii.

De o săptămînă, m-am împrietenit cu doi mesteceni — ei mă trezesc dimineața, în ceasul cu buze de pepene al răsăritului de soare — îmi trec degetele prin frunzele lor pline de gînduri, dinspre Dunăre și Maramureș și Valea Oltului și numărăm cîte vișini coapte au scuturat oceanele lumii în petecul de iarbă din grădina înconjurată cu împletituri de libelule.

Fănuș Neagu

Ultima oră. La Barcelona, în finala Cupei campionilor europeni, Steaua a suferit o înfrîngere cruntă în fața lui A.C. Milan. Practic, pe teren a existat o singură echipă, cea italiană, care ne-a încîntat privirea. Jucătorii noștri, de la Lung pînă la Pițurcă, păreau veniți de pe altă lume. Iată unde duce un campionat trucat și care trăiește strania plăcere de a nu gîndi și lucra. Steaua e victima îngîmfării, a antrenamentelor de mîntuială, a nopților cheltuite de Hagi în baruri, a indolenței lui Lăcătuș, a bătrîneții lui Stoica și a multor patimi.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ

ANUL XXXII
22
(1 412)
Sîmbătă
3 iunie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PREZENTUL ŞI VIITORUL

Viitorul ca ființă, ca mișcare, ca succesiune a generațiilor, viitorul ca o limpede și neîncetată deslușire a chipului în care noi, cei de azi, vom fi reprezentați pe treptele progresului și civilizației pe care țara le urcă în epoca marilor transformări din om și societate, din condiția istorică a poporului aflat în cea mai deplină conștiință de sine și pe cel mai prodigios drum al libertății și independenței sale, iată către ceea ce îndeamnă gîndul și sentimentul cu care privim și ne privim în ochii copiilor. O nădejde înaltă de mereu mai bine și mai frumos însuflețește lumina acestor zile de început de vară ca un simbolic suris de copil. Odată cu cele mai tinere generații, cu creșterea și formarea lor pentru muncă și viață, noi repetăm acest viitor ca pe o lecție profundă și generoasă, dintr-un impuls și o știință care sînt specifice marilor acte de întemeiere în timp și prin timp a acelor necontenite adevăruri care privesc istoria și destinul patriei, frămîntările și izbînzile sale, angajarea cu hotărîre și la nivelul tuturor disponibilităților creatoare pe făgașul transformărilor revoluționare. Școala, ca principal factor de cultură și civilizație, deține în acest sens un rol cu precădere activ, ea fiind una dintre cele mai vaste și mai prodigioase ctitorii ale anilor care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, una dintre acele investiții materiale și spirituale a cărei eficiență specifică se arată cu miraculoasă forță în tot ceea ce ne înconjoară.

Copiii și tineretul patriei reprezintă, așa cum se specifică în însuși Programul partidului, viitorul națiunii, al poporului și de aici decurge o întreagă politică de partid și de stat cu privire la copii, la școală, la organizația revoluționară a tineretului, la creșterea, educarea și formarea sa pentru a fi demn continuator al tradițiilor înaintate de luptă și muncă, pentru a ridica pe noi culmi opera de edificare socialistă și comunistă a patriei. Școala este a tuturor vîrstelor dar cu precădere a vîrstei tinere, a copiilor și adolescenților și ea face corp comun cu întreaga instituție educativă pe care o reprezintă azi cultura, știința, cunoașterea, afirmarea noului în toate domeniile muncii, ale vieții materiale și spirituale.

O imagine mai mult decît revelatoare pe care timpul inaugurat de Congresul al IX-lea al partidului a fixat-o în memorie este aceea legată de prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în mijlocul copiilor, printre tineri. Este o imagine simbolică, emblematică. Ea spune mult despre grija și preocuparea deosebită, despre politica față de tineret, politică în ai cărei termeni și mijloace se vede un alt sens etic și moral după cum se vede, cu claritate, și o afecțiune aparte care vine din răspunderea față de prezent și viitor, din înțelegerea și împlinirea neîncetată a datoriei pe care patria și poporul o au față de tineret, față de copii. Intervin aici și rosturile culturii, ale științei, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale progresului și civilizației, cu înfăptuirea amplelor programe stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului, cu ideile și orientările marelui forum democratic din noiembrie anul trecut. Într-o asemenea perspectivă și pe fundalul unor asemenea date se înscriu preocupările din acest an al celei de a 45-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, anul celui de al XIV-lea Congres al partidului. Prin concretețea și amploarea lor, programele elaborate vizează creșteri economice și sociale care ating pragul anilor 2000, iar în această privință generațiile care se formează azi în școli și facultăți, pe tărîmul muncii și al creației, au un rol deosebit. **Preocupîndu-se permanent de dezvoltarea economico-socială a țării, de ridicarea nivelului de trai al poporului, de construirea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — **partidul și statul nostru înconjoară cu cea mai caldă dragoste și grijă părintească copiii patriei, tînăra generație, făcînd totul pentru a le asigura condiții optime de viață, posibilități neîngrădite de a urca cele mai înalte trepte ale științei și culturii, de a-și împlini aspirațiile și dorințele cele mai cutezătoare, afirmîndu-se nestingherit în toate compartimentele societății în întreaga viață social-politică a țării.**

Se află aici, în aceste aprecieri, însăși definiția de principiu și de fapt a prezentului ca investiție enormă pentru viitor ca și explicația întregii politici cu privire la tineret.

Luceafărul

„Portret de copil" de Nicolae Kruch

POEȚI-COPII

Editura „Ion Creangă", în colaborare cu Consiliul Național al Organizației Pionierilor din R.S.R., a dat la lumină cea de a treia antologie din creația literară a copiilor. Un comentariu la o asemenea antologie ridică o multitudine de probleme, începînd cu cele referitoare la teoria limbajului și a gîndirii, psihologiei copiilor, teoriei literaturii, poeticii în general. Din păcate nu ni se precizează nimic în legătură cu personalitatea „micilor scriitori" : vîrsta, profilul școlii, profesori, îndrumători etc.

În mod surprinzător, întîlnim multe din temele poeziei maturilor, ca și atitudinile lirice cele mai grave. Aprecieri de felul : prospețime, candoare, ingenuitate etc., care abundă pînă la banalitate, atunci cînd este vorba de literatura copiilor, nu-și au locul în cazul de față, datorită, în bună parte, grijii celor care au selecționat și au premiat aceste poeme și povestiri (de asemenea nu le cunoaștem numele). Citeva exemple : „Era vremea toamnei din noi / Te așteptam cu vîntul bătîndu-mi / umbra prin mîinile tale neumblate / și necunoscute / te așteptam cu frunzele mele ruginite / răsfrînte pe umeri și pe cărarea vieții / cu ploaia toamnei din nou căzută peste trupurile noastre. / Mereu căutam un tu, plecat / dar oare căutam ?" (Andreea Maftei — București) ; „De vrei să scrii / o poezie / trebuie / să privești ochii elevilor mici / în septembrie / să te umpli de parfumul gutuilor / să înțelegi tristețea frunzelor / în octombrie / (...) și va fi aceasta cea mai frumoasă poezie despre toamnă" (Roxana Stan — Cehu Silvaniei). Sau o strofă din poezia despărțirii : „Vei pleca !, Știu !, Gîndurile îmi tremură tare / Și secunda speriată tresare în ceas / Iar buza cu-aceeași ciudată mișcare / Rămîne de tine-agățată c-un pas // Cu-aceeași uitată plăcere / Umbrele noastre de stele s-or frînge / Iar ceasul va bate aceeași tăcere / Vei pleca ! Știu ! / Lumina va plînge !" (Codruța Vlașiu, Vișeu de Sus) ; „Stau de vorbă cu florile lumii / Esența lor este lumina și apa / că-nflorește un om / că-nflorește o plantă / Nimic nu-nflorește degeaba..." (Alina Albu, Iași). O strofă ce dezvoltă uluitoare sinergii precum : „Steaua mea răsare, steaua mea apune / Nu mă trec, căci fuga n-o opresc nicicînd / Sînt învingătorul de tăceri nebune, / Sînt învingătorul fără nici un gînd // Nu-mi trebuie sînge / focul am în vine / Nu știu nici durerea, nici cuvîntul știu / Eu sînt calul tînăr rătăcind prin sine / Ce se simte aprig, singur și tîrziu" (Justina Bandol — București). Reținem și o tautologie savantă : „Ascult cum unul dintre miei, mai mare / A început și el să nîngă / Și ning cu el, și nîngem vii cu toții / Ninsorile au început să nîngă" (Oana Ștefania Cornită — Baia Mare). Sau un splendid simbolism fonetic : „Creșteau florile pe pămînt și cîntau / Culorile lor ca o oază curgeau / Despre pace, despre pămînt murmurau / / Numai oamenii mergeau și tăceau / Pașii lor în adînc de pămînt se-auzeau / Cu pace pe moarte păseau" (Loredana Mitrofan — Iași). Și sîntem încă foarte departe de a fi istovit cele mai izbutite și mai variate eșantioane ! Primele ginduri care se nasc din haloul admirației produse de aceste versuri se referă la inexplicabila prezență a unor ritmuri interioare ale sentimentelor, greu de conceput că pot fi cunoscute de un copil. Și mai ales faptul că sînt conștienți de particularitățile vîrstei lor și a „problemelor" acestor vîrste. Și totuși ele există ! Textele ne stau mărturie. Ne gîndim la copiii geniali : Mozart, Enescu... Știința încă n-a pătruns acest mister, așa că ne vom limita la observații mai concrete, dar nu mai comode. Încercăm să aproximăm nivelul de-a dreptul extraordinar de dezvoltare la care a ajuns limba română în momentul de față. Desigur, nivelul de cultură al părinților, metodele și tehnicile de predare în școală, mijloacele de mass-media, și chiar poate o mutație fericită în sensibilitatea copiilor de azi, au făcut din copiii noștri niște organe de exprima-

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 7-a

Literatura română și școala

Este reconfortant și, desigur, prilej de siguranță mîndră să constați că munca de catedră este gîndită ca apostolat ; căci programa școlară ființează numai prin har și truda tainică a inițierii. Mai ales cînd e vorba de orizonturile spiritualității naționale, manualul este **doar** o sarcină, căci important este ceea ce **pasiunea** pune la lucru în acest spațiu de convenție culturală. Gesturi sporitoare sînt acelea care evită didacticismul livresc și spulberă corsetul explicării pedestre, întreținînd pulsul viu al limbii și literaturii române, vraja sacrală și nucleele de iradiere atitudinală ce definesc memoria noastră culturală. Sînt, în acest sens, inițiative editoriale care trec dincolo de autori și titluri, la sensuri și biblioteci de trăire românească, de la literă la spirit, de la texte la tilcuri, de la cunoștințe la noime și grile de lectură a vieții și istoriei, de la ierarhii deja constituite la ritmuri actuale de creație. Sub egida filialei brașovene a Societății de Științe filologice din R.S.R., a apărut un **Dicționar de personaje literare** (Brașov, 1987), coordonat de prof. dr. Constanța Bărboi și prof. Iustina Itu. Conceput ca instrument de perfecționare a predării-învățării în învățămîntul liceal, volumul are meritul de a depăși anumite schematisme interpretative, restituind lumii operei și structurii personajelor specificul **artistic** al comunicării. Individualitatea personajului codifică simboluri emblematice, categorii existențiale, moduri unice de asumare a lumii și vieții ; aceste dimensiuni au virtuți modelatoare numai în măsura în care sînt re-trăite, percepute și pricepute într-un strat de sensibilitate receptoare care exclude atotputernicia discursului rațional univoc. De aceea, descrierea **din exterior** este înlocuită cu **explicitarea și interpretarea**, mai apte să stimuleze imaginarul spre întuirea caracteristicilor definitorii. Astfel, Apostol Bologa este văzut ca inadaptat superior, cu o structură labirintică, aflat în situații-limită, în căutarea sinelui autentic menit să-i înnobileze ipostazele tragice ; pe o asemenea „monografie a incertitudinii chinuitoare" (G. Călinescu) se grefează puterea de sacrificiu și dragostea de neam. Exemplaritatea lui Dinu Păturică pentru tipul autohton de arivist este susținută printr-o interesantă contextualizare europeană (eroii lui Balzac și Stendhal) și serializare în literatura română (Tănase Scatiu, Stănică Rațiu, Lică Trubadurul, Iancu Urmatecu). Prin Harap-Alb, fantasticul nu mai este fabulație, ci „inițiere într-o lume în care lucrurile pot fi și altfel decît așa cum apar la prima vedere, în care primejdiile apar de unde nu te aștepți și ești prins în capcane". Ilie Moromete este depozitarul unui cod simbolico-existențial tradițional (cu suceli, vicleniii, fascinații și puteri nebănuite) într-un spectacol al lumilor în dislocare. Între „glasul pămîntului" și „glasul iubirii", Ion evoluează, ca și eroii tragediilor antice, sub

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 7-a

Constituirea structurilor fundamentale

Tudor Nedelcea, autorul lucrării „**Geneza ideilor social-politice în literatura română veche (pînă la Dimitrie Cantemir)**" nu este la prima sa cercetare științifică. Paleograf bun al Arhivelor Statului din Craiova, și-a însușit o experiență și metodă de lucru serioasă, a descoperit în fondurile de manuscrise locale (Oltenia) materiale inedite pe care le-a valorificat publicîndu-le în : **Analele Universității din Craiova** și în revista **Ramuri** („O descriere a Moldovei anterioară lui Dimitrie Cantemir", **Analele...** V, 1977, p. 73—77 ; „Traducerea cărților în limba română", **ibidem**, VII, 1979, p. 79—83 ; „Cronicarii munteni despre relațiile dintre clasele sociale, **ibidem**, VIII, 1980, p. 55—83, ș.a.). Toate aceste lucrări erau un indiciu că Tudor Nedelcea dovedește o vocație specială pentru literatura română veche, ceea ce l-a determinat să-și propună o nouă lucrare cu un subiect **de concepție și interpretare** a textelor, în scopul de a evidenția din ele evoluția ideilor social-politice pînă pe la 1700.

O altă delimitare o constituie selecția textelor : autorul a ales numai opere literare (scrise), omițînd deliberat documentele de arhivă, de cancelarie. Aceste idei preliminare tratării propriu-zise le expune autorul în „Introducere".

Tratarea temei o dispune autorul într-un plan clar și o compoziție științifică adecvată, în capitolele II—V. Numai capitolul al II-lea, „Idei social-politice" are subdiviziuni logice. Astfel, **Ideile sociale** sînt studiate în 2 subdiviziuni : 1. **structura claselor sociale** și 2. **relațiile dintre marea boierime și alte categorii sociale.** Prima parte este un studiu istoric bazat pe articole, lucrări tipărite, scoțînd în evidență **acțiunea și autoritatea domnească dominantă** (în Cronicile slavone), urmată de o ideologie a păturilor de la oraș, unde locuiesc **marii boieri latifundiari.** (Ureche, Costineștii, Neculce, Stolnicul Cantacuzino, Radu Popescu, Radu Greceanu ș.a.), cu studii serioase umaniste, aplicate mai mult în domeniul culturii decît în ideologie și practica politică.

Trecînd la **Ideile politice**, autorul analizează

Sentimentul patriei în literatura pentru copii
în pagina a 6-a

SCRISORI COLEGIALE

Privighetoarea cu penajul albastru

Într-un moment cînd revedeam ultimele mele poeme ale volumului de versuri „Oștile nopții", din seria ce vizează plenipotenta etnogeneză a românilor, mi-a poposit pe masa de lucru, ca o privighetoare cu penajul albastru, volumul de versuri „Cîntă vara la fereastră", semnat de poetul transilvan Eugeniu Nistor și apărut de curînd, la Editura „Ion Creangă", urmînd celui tipărit în 1980, sub titlul „Primăvara pe o bicicletă". Din familia unor scriitori cu incontestabile posibilități lirice (Ion Pachia Tatomirescu, Teofil Răchițeanu, Ștefan Ioanid și Nicolae Sava), mai tînărul meu confrate care viețuiește „creativ" și „productiv" la Tîrgu-Mureș, mă reintroduce prin cartea sa, în eposul și marea semnificație istorică a Transilvaniei, pămînt pe care l-am străbătut, aproape pas cu pas, cînd, încărcat de iradiațiile coplesitoare ale marelui erou național, Avram Iancu, am așternut pe hîrtie „Meditațiile de seară", unde am evocat universul ideatic și de acțiune al „Crăiului Munților Apuseni".

Dumitran Frunză

Continuare în pag. a 7-a

Portretul unui învingător

● „Nichita Stănescu — atît cît mai știm noi", cartea junelui A.T. Dumitrescu ce ar merita și un premiu pentru ingeniozitate, pentru modul în care a orînduit, în plumb, materia, ne oferă un dialog deosebit de viu (de implicat) cu Adrian Păunescu. El a convins că Poetul are un destin **programat** și că nu trebuie să ne lamentăm gîndind o altă viață (sfîrșit de viață) pentru Nichita : „Eu cred că tot ce face un poet trebuie să facă. Dacă Nichita a considerat că așa trebuie să facă, așa a făcut. Ar fi o absurditate să ne gîndim că dacă Nichita n-ar fi pierdut vreme multă în cîrciumi cu critici literari sau cu oameni nesemnificativi pentru noi, dar semnificativi pentru el, ar fi fost altul. Nu mă interesează alt Nichita Stănescu ! El a vrut să trăiască așa, așa a trăit ! A vrut să moară așa, așa a murit !"

Întrebat care ar fi zeii tutelari ai lui Nichita, cu influențe transgresînd opera, Păunescu răspunde fără echivoc : Rilke, Arghezi, Shakespeare, Bacovia. Și cu îndreptățire, aș adăuga.

Extrem de prețioasă e reevocarea climatului în care a trăit Nichita, capacitatea sa de adaptare la cerințele timpului, **știința** nepereche a prieteniei. Prin tonul lor ușor exaltat, vibrant, mărturiile lui Păunescu sînt de maxim interes pentru cel ce s-ar încumeta să scrie o biografie Nichita (și sper să se încumete cît mai tîrziu) cît și pentru foarte tinerii gata să instaureze un cult nichitian fără substanță, fără trimiteri la sensurile operei, cu obstinată aplecare spre biografism.

Citeva lucruri nu le-am înțeles. Se comentează voluptuos debutul, în presă, al lui Nichita : „Din **prima** poezie, aceea pe care a publicat-o în «Tribuna» și-n care spunea **cam** așa : «În

CATALOGUL CORĂBIILOR

stejarul ăla parcă bate timpla Sămădăului», **a**, e ceva nemaipomenit !" Deschid Albumul Nichita al lui C. Crișan, găsesc poezia intîie („Pămînt") și, facsimilate, celelalte două ce-o însoțeau dar nu dau de versul nemaipomenit (lasă că după cadența ritmică îmi pare că e vorba de un distih) astfel mă întreb de unde a fost dezgropată umbra Sămădăului. Am temeiul să cred că **altcineva** l-a numit cel dintîi pe Nichita ... „intîiul" **clasic** al poeziei române postbelice. Sînt citate familiar doar numele de botez ale unor scriitori un altul e identificat cu numele (mic și el) al unui erou de carte. Cum de acceptă Păunescu acest joc rebusistic ?

Dialogul cu (se precizează inutil) **prozatorul** Fănuș Neagu nu putea fi decît fabulos-metaforic. El începe filmic, evocind un asediu al Romei decis de Zaharia (dar Stancu) și executat de un grup de comando compus din Nichita, Neagu și Chiriță, e urmat de un articol omagial desprins din „Viața românească" în mart 1988 și se continuă cu feerice rememorări. Nichita după Herder, Nichita și călătoriile. Nichita și

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

A SOSIT VREMEA

Cu **Opere**, vol. IX (Ed. Academiei, 1979), începea repunerea în circuitul valorilor culturale a celei mai controversate și, aparent, mai neînțelese părți din opera lui Eminescu — **publicistica.** Dacă în acest an al Centenarului se va finaliza ediția academică, vom avea, în sfîrșit, pentru prima oară la dispoziție vastul orizont al unui vulcan încă în fierbere și pe care-l vom putea judeca în deplină cunoștință de cauză. Bineînțeles, dacă vom voi. Și vom putea spune că actualul deceniu a fost cel mai fructuos din întreaga istorie a **editologiei** eminesciene, după îndelungatul efort al lui Perpessicius de a ne restitui poezia. Cu **Ediția Națională Eminescu** se încheie, după noi, **preistoria** eminescologiei. Ea va fi, credem, și fundamentul carierei universale a poetului. Nu vom ști îndeajuns să prețuim munca acestor benedictini care sînt editorii poetului : Perpessicius, Al. Oprea, D. Vatamaniuc, Petru Creția, Oxana Busuioceanu, Aurelia Creția, Anca Costa-Foru, Simona Cioculescu, Claudia Dimu, Eugenia Oprescu etc.

Să ne întoarcem la publicistică. În studiul introductiv la **Opere**, IX, regretatul Al. Oprea scria : „Avem convingerea că în zilele noastre s-au creat condițiile necesare unei analize obiective și atotcuprinzătoare a acestei forme de manifestare a geniului eminescian : opera ziaristică". (p. 6). Și, firesc, începuturile acestei revalorificări au venit de la editori — Al. Oprea și D. Vatamaniuc (la nivel de monografii), iar, în presă, Mihai Ungheanu, M. N. Rusu, Adrian Riza etc.

Cea dintîi revelație care **se** impune citind publicistica este **organicitatea** operei, pe care Perpessicius a întrevăzut-o la vremea lui : „Istoricii literari și esteticienii vor stabili într-o bună zi cît de unitară a fost existența materială și sufletească a poetului, cîtă prezență artistică și ideologică este în articolul său de ziar ca și în poema cea mai hieratică..." Atunci **de ce și de unde** a început strania și înverșunata opoziție exegetică dintre **poet** și **ideolog,** dintre **poezie** și **publicistică ?** Această **schismă** nouă ni se pare o **enigmă,** nu numai a eminescolo-

Theodor Codreanu

Continuare în pag. a 3-a

Eminesciana

● **«„Centrele" luminii» de Silvia Chițimia ● «Chipul iubitei» de Paul Dugneanu ● «Sonetul eminescian» de Vasile Bardan (în pagina a 3-a)**

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA FLORIN ȘANDRU: «Pași pe acoperișul fierbinte»

Din materia celor șapte volume de versuri publicate pînă acum **(Elegie pentru puterea orașului**, 1980, **Mașina de scris**, 1981, **Trupuri pe ecranul radar**, 1982, **Viața în infraroșu**, 1985) Mircea Florin Șandru a ales 274 de titluri (de fapt, 272 căci două poezii se repetă), le-a adăugat 23 de poezii inedite și, astfel, cititorii săi se află acum în posesia antologiei de autor **Pași pe acoperișul fierbinte** (Editura Eminescu, 1988), selecție larg (poate prea larg) reprezentativă din creația unuia dintre cei mai interesanți poeți ai ultimelor două decenii. Antologia, așa cum a fost gîndită de autor, respectă criteriul cronologic al apariției poeziilor în volum și, totodată, structura volumelor din care a fost alcătuită. Procedeul este confortabil dar, în acest caz, nu mi se pare soluția cea mai fericită. Și asta pentru că Mircea Florin Șandru este un poet care și-a găsit „tonul" încă din primele sale cărți, ceea ce a urmat nefiind, propriu zis, o evoluție, ci o adăugare de nuanțe și o consolidare a edificiului poetic. Altfel spus, nu vom deosebi etape în poezia lui Mircea Florin Șandru (sau, mă rog, nu le deslușesc eu), ci o continuitate, atît în plan tematic, cît și în planul expresiei. De aceea, mi s-ar fi părut mai potrivită renunțarea la cronologie și gruparea poeziilor în cicluri. În acest fel, selecția ar fi fost, cred, mai riguroasă și mai expresivă. Respectînd proiectul autorului, îndreptățită mi se pare atenția pe care acesta a acordat-o, în operația de antologare, volumelor sale **Mașina de scris** și **Viața în infraroșu**, din care este extrasă jumătate din materia întregii cărți. Acestea constituie, într-adevăr, pilonii de susținere ai edificiului poetic, evidențiind formula stilistică și integrînd semnificațiile lirismului său. Din punctul de vedere stilistic, în poezia lui Mircea Florin Șandru imaginea este construită, de cele mai multe ori, cu ajutorul **enumerării/inventar** și al **repetiției**. Enumerarea încearcă să sugereze, numind componentele realului, simultaneitatea senzațiilor și percepțiilor consecutive. Principiul căruia i se subsumează este fragmentarismul, dimensiune tipică a poeziei moderne. Repetiția (de cuvinte, de timpuri verbale, a topicii) mimează epicul, înlesnind, totuși, desprinderea sensului. Iată această tehnică, pusă în operă într-un poem despre umilință și orgoliul umilinței : „Înconjurat de dicționare ca de tablele legilor / de manuale de bună purtare, reviste de modă / De ediții critice, de ghiduri / Ale căilor rutiere, de antologii / Ale poeziei simboliste / de Romane interbelice, de broșuri / Ale bunului cetățean / Înconjurat de cărți, cărțile / Înconjurate de ziduri, zidurile / Înconjurate de zidurile noului cartier / Înconjurat de comete, / De transatlantice / De calorifere care cîntă serenada lui James Last / De cazane de rufe din care ies aburi / Înconjurat de păsări / Care filfîie la fereastră / Înconjurat de propria-mi carapace, / Pe care nu o mai zgîrie nimeni / Trăind pe această parcelă ce mi-a fost dată / Pe această parcelă ce întruna se îngustează / Voi cultiva cactuși / Voi împușca cu blinda mea carabină lupii și porcii / Voi face copii / Voi ieși zilnic în stradă să cumpăr lapte / Voi trăi pînă la ultima picătură / Voi scrie pînă la ultima picătură" **(Înconjurat)**. Poemul citat nu este dintre cele mai reușite, pentru că aspectul didactic demonstrativ este prea evident. De asemenea, schema după care construiește poetul este tot străvezie. O serie de acumulări cu sens negativ, căreia i se opun, pentru sublinierea „ideii principale" cele cinci versuri afirmative din final. L-am ales totuși, deoarece mi s-a părut că ilustrează convenabil observațiile de mai devreme, privind structura imaginii, în alte locuri greu decelabilă. Trec acum la cîteva chestiuni de conținut, definitorii, aș zice, pentru tipologia lirică în care se înscrie autorul **Pașilor pe acoperișul fierbinte**. S-a observat, încă de la început, cu ajutorul titlurilor volumelor și al lexicului folosit de poet, că Mircea Florin Șandru scrie o poezie a spațiului citadin. Nu însă, mă grăbesc să adaug, a **orașului X**, familiar poetului și oricînd identificabil, cu mai mult sau mai puțin efort, ci a Orașului, adică a unui topos literar. Prin urmare, ceea ce „descrie" poetul se află mai mult în sine, decît în afară. Elemente de decor și de atmosferă există, desigur (mai cu seamă în primele două volume) dar ele devin relevante doar în măsura în care comunică ceva despre configurația peisajului lăuntric. Mircea Florin Șandru nu scrie, așadar, o poezie de evocare citadină, ci o poezie a profunzimilor ființei citadine. O ființă contradictorie, fugoasă și anxioasă în același timp, identificîndu-se în ritmurile cotidianului și căutîndu-și identitatea dincolo de acestea, în reculegere și meditație, celebrînd clipa, dar resimțind acut trecerea.

Ființă scindată, citadinul din poezia lui Mircea Florin Șandru se află într-o permanentă stare de confruntare cu sine, este un spirit neliniștit care își caută echilibrul în singurătate, dar totodată, fuge de singurătate. Peisajul interior, convulsionat dramatic, ocupă definitiv prim-planul (odată cu volumul **Mașina de scris**) îndepărtînd determinările exterioare. Poezia este acum radarul care înregistrează pe ecran mișcările sufletești aflate la limita vizibilului, în infraroșu. Fluiditatea formelor, „mișcarea care tulbură liniile" sînt expresiile sublimate ale agresivității realului, ale temporalității distructive, în fața cărora singura apărare rămîne poezia. Abordînd tema poeziei ca spațiu securizant, Mircea Florin Șandru reușește să se elibereze deplin de emfaza care submina uneori autenticitatea discursului său liric, dînd acum versurile cele mai convingătoare. Sînt citabile în întregime. **Întunericul e un munte** (p. 239), **Un poem** (p. 243), **Să urci muntele** (p. 288), **Zgura zilei** (p. 291). Aleg, însă, spre exemplificare, **Să mă întorc acasă**, din ciclul de inedite **Podul Grant**, pentru că, aici, temei amintite i se asociază, în final, ca un contrapunct dramatic, constienta gratuității esențiale a actului artistic : „Să mă întorc într-un tîrziu acasă. / ca dintr-o bătălie pierdută / Ca dintr-un oraș imens și luxuriant, / Ca dintr-un pustiu care doarme / Să urc încet scările / Să păsesc ușor pe ciment / ca și cum numai umbra mea ar fi / Imaterială acolo. Să trag podul / Să tai orice punte și în urma mea doar noaptea / Să pîlpîie ca un gol, ca un ocean rece și negru / Să mă întorc acasă / În micul paralelipiped de beton / Ca într-un refugiu, ca între coastele / Unui animal mare și cald ca într-un rest / De memorie. Să-mi pierd urmele / Să-mi pierd auzul, să-mi pierd văzul / Și numai un simț necunoscut să lucreze, uriaș în tăcere, în mine / Să fiu singur. Un scrib într-un sarcofag / Într-un labirint de granit, într-o noapte de piatră."

În momentele sale bune, Mircea Florin Șandru este un poet profund, autentic, al cărui talent ar fi fost avantajat de o selecție mai severă.

Valentin F. Mihăescu

Epilog la o cronică literară

Citind cronica lui Nicolae Manolescu din **România literară** (nr. 14, 16 aprilie), am constatat că sînt invocat și eu, ca autor al cărții **Sincronism european și cultură critică românească**, apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, în 1984. Semnatarul cronicii scrie cu fermitatea semnului de exclamare că aș fi afirmat, în cartea pomenită, pe care susține și el că ar fi citit-o, cum că „Eminescu e marxist". În cele 323 de pagini nu se află nicăieri o asemenea afirmație. În schimb, cititorul poate da, de pildă, la pag. 302, peste prezentarea pe care eu o fac polemicii lui Eminescu (binecunoscută eminescologilor) cu „marxismul" fraților Nădejde. Ce acuzau, în termeni marxiști, frații Nădejde ? Că de vină pentru mizeria din România este capitalul și organizarea bazată pe el. Ce le spune Eminescu ? Eminescu acuză și el mizeria, dar o explică în cu totul alți termeni și din cu totul alt unghi decît o fac pornind de la Marx frații Nădejde. Ceea ce creează mizeria de la noi nu este **capitalul**, ci sistemul fiscal-comercial de aservire a muncii. Iar pentru a dezvălui mecanismele acestui tip de exploatare, Eminescu a creat categoria de „pătură superpusă", care e cu totul diferită de cea de „clasă economică", centrală, în teoria lui Marx. M-am oprit asupra acestei polemici tocmai pentru a sublinia diferența de gîndire, noutatea teoretică care-l diferențiază clar pe Eminescu de punctul de vedere al fraților Nădejde.

Dar să zicem că N. Manolescu citește cărțile pe sărite. Să nu fi întîlnit însă celelalte categorii ale sociologiei eminesciene : „semibarbarie", „stat demagogic", „selecție socială negativă", societăți „naturale" și „artificiale", „suburbializarea istoriei", „compensație prin muncă", „echivalența muncilor", „clase pozitive" etc. ? Eminescu, chiar dacă se întîlnește cu viziunea marxistă asupra societății, rămîne creatorul unei teorii originale, independente, valabile pentru „periferia" sistemului capitalist mondial. Acest lucru îl diferențiază de Marx (chiar dacă alte aspecte, cum remarca G. Călinescu însuși, îl apropie foarte mult de materialismul istoric). Unde este deci „marxismul" lui Eminescu ? Să fi dedus criticul că de vreme ce am susținut că Eminescu are o teorie validă, implicit ar fi fost să spun că este marxist ? !

În acest caz însă, obsesia unui Eminescu „marxist" nu ne aparține nouă, ci mai degrabă lui N. Manolescu. Cu o rară măiestrie, trebuie să recunoaștem, care este aceea a eristicii dintotdeauna.

Dacă n-ar fi fost în joc din nou chestiunea operei teoretice eminesciene, am fi ignorat jongleria criticului cu o etichetă pe care a etalat-o în aceeași pagină cu ocazia cronicii sale la cartea noastră pomenită mai sus. De data aceasta N. Manolescu a scos sub o neobosită luminozitate malpercepția din care au ieșit și vor mai ieși receptările deformate, ba chiar falsificatoare ale operei marelui nostru poet. O adevărată patologie a receptării eminesciene, cu o simptomatologie bine cristalizată, de acum. Dar să vedem despre ce este vorba.

N. Manolescu are știința de a porni de la „sursă". În acest caz, „sursa" discutiei sale, este, evident, atitudinea lui Maiorescu față de opera eminesciană. Dacă tot e să punem lucrurile în bunul lor temei, să vedem, ne sugerează N. Manolescu, ce părere a avut Maiorescu în chestiune. Adică să plecăm de la elementul nuclear al oricărei discuții de istorie literară : relația dintre Maiorescu și Eminescu. Maiorescu, scrie N. Manolescu, „privilegia pe **poet** în detrimentul **gazetarului**, **adică** arta în detrimentul practicii social-politice". Întîlnim aici patru falsificări, care de altminteri reprezintă temelia patologiei receptării lui Eminescu. Prima falsificare îl atinge pe Maiorescu. A susține că Maiorescu îl „privilegia" pe poet în detrimentul gazetarului înseamnă a-i atribui lui Maiorescu o judecată de ierarhizare. Or, după știința noastră, Maiorescu nu propune o ierarhie a valorilor estetice și politice. În teoria sa estetică el nu lucrează cu o scară ierarhică, ci cu o clasificare „nominală". El face pur și simplu o „diviziune" (o clasificare nominală), separînd **arta** de non-artă, respingînd (nu numai ca teoretician al fenomenului estetic, dar și ca logician) orice „aglutinare" de clase, specii, genuri, ca fiind logic aberantă și, deci, implicit, estetic urită. Ceea ce nu este logiceste corect nu poate fi esteticește frumos. Deci, în această viziune, nu trebuie amestecată arta cu politica, căci sînt clase sau specii de fenomene diferite. Este ca și cum ai pune în aceeași „adunătură" cartofi cu viermi de mătase. Însă de la **clasificarea nominală** pînă la **scara ierarhică** este un salt, care pentru unii, cum vedem, este în gol. Maiorescu nu avea cum să facă asemenea confuzii, pe care însă Nicolae Manolescu le face cu seninătate, ba le trece chiar în contul profesorului de logică. Pentru logician aceasta este o „jignire", iar pentru teoreticianul estetician este o falsificare.

Să examinăm cel de-al doilea fals, care izvorăște din prea îndelunga minuire a eristicii în scopuri polemice ca și acesta din cronica de la care am pornit. Această falsificare îl privește pe Eminescu, omul întreg, pe care totuși N. Manolescu (e drept că la adăpostul autorității lui Maiorescu) îl crede scindat. Eminescu este, adică, poet, ca om de creație, și gazetar, ca om al practicii politice. Între **omul de creație** și omul practic — nici o punte. Un caz de curioasă dedublare. Omul creator, deci poetul, fu motivat în actele lui de scopuri **autonome**. Dar gazetarul Eminescu, omul practic,adică ce fel de motivații să fi avut ?

Ar rămîne să conchidem, purtați de mîna lui N. Manolescu, într-un singur fel : gazetarul a fost motivat de interese egoiste, fie personale, fie de partid. Așadar, poetul Eminescu și gazetarul Eminescu, două persoane într-una, un caz de **homo duplex**. Cea mai mare personalitate a culturii noastre ne oferă, în viziunea lui Nicolae Manolescu, spectacolul unui om scindat, al unei „ciclotimii" culturale, în cel mai bun caz. Teoria lui N. Iorga cu privire la Eminescu „omul integral" ori a lui C. Noica despre Eminescu, „omul deplin al culturii românești", rămîn doar niște biete „firimituri" pe lîngă festinul eseistic al lui N. Manolescu. Să-și fi pierdut Eminescu autonomia morală și intelectuală

ATITUDINI

de îndată ce a trecut la gazetărie ? Nu cumva această „judecată" se reazemă și ea tot pe o malpercepție ? Și anume aceea care concede autonomie numai creației estetice, retrăgînd-o cu totul creației teoretice ? Căci din două, una : ori Eminescu a fost creator și în gazetărie (ca „teoretician") și atunci această activitate are aceeași demnitate în ordinea creației ca orice altă formă de creație, ori, în caz contrar, în această sferă a preocupărilor sale el a atîrnat de sfoara Partidului Conservator, slujind niște biete interese egoiste și oferind posterității spectacolul unei schizoidii culturale. Placă-i lui N. Manolescu această viziune, noi nici nu credem în ea și am încercat să aducem, pe măsura puterilor noastre, probe că nici nu-i adevărată. Iată de ce criticul il poate considera pe Eminescu marxist iar eu un creator de sistem sociologic. Există, spune L. Blaga, o **idee Eminescu** în cultura română (și deci în cea universală) și aceasta ne dezvăluie o unitate de energii sufletești neobișnuite, care nu l-a părăsit pe Eminescu nici măcar în boală (unde a primit polarizările „mitului istoric". Dar aceasta este o altă chestiune).

A treia falsificare, pe care cititorul o va fi anticipat, privește ruptura principială între cele două sfere ale manifestării creatoare : artistică și teoretică. E drept că ideea acestei rupturi nu-i aparține lui N. Manolescu, însă aplicarea ei la Eminescu într-o formulistică atît de categorică, și deci de comică, este o ispravă de ultimă oră a criticului. În fapt ruptura aceasta, cum am precizat deja, nu este proprie nici operei și nici personalității lui Eminescu. Nu numai că **Lucefărul** sau alte poeme cosmogonice nu pot fi concepute fără fizica lui Mayer și Helmholtz ori fără teoriile astronomice ale vremii, iar poemele sociale fără teoriile lui Ricardo, Carey, Say etc., dar, în plus, Eminescu s-a implinit, într-un chip original, în propria sa creație teoretică.

În acest punct intervine cea de-a patra falsificare. Cînd N. Manolescu identifică arta cu poezia și gazetăria cu practica social-politică, el introduce relațiile dintre acestea sub „sentința" maioresciană (care, cum am văzut, este, integral, o invenție a lui N. Manolescu). De data aceasta valoarea poetului este întoarsă prin sugestie împotriva operei gazetarului, care tocmai fiindcă venea de la un poet nu putea fi, în această optică, destul de serioasă. Reprezentarea epocii lui Eminescu după care ideile gazetarului erau îmbolnăvite de pasionalitatea și de patimile poetului, biruie și de această dată. Căci iată ce scrie N. Manolescu mai jos : „...autorul **Fiilor risipitori** îmbrățișează pur și simplu ideile poetului gazetar, la un loc cu **fondul lor sentimental, antiliberal**, fără nici o rezervă..." (s.n.). De data aceasta detașarea lui N. Manolescu, sub scuza impresionismului său binecunoscut, de „poetul gazetar" ne face să ne întrebăm căruia i se adresează tonul îngăduitor-ironic, de autosuficiență : **poetului** sau **gazetarului** ? Se subînțelege : celui care ar fi amestecat, chipurile, arta cu politica și ar fi obținut un produs hibrid.

Teza „produsului hibrid" are o îndelungată carieră în cultura română. Ea a slujit și altor judecăți aplicate unor opere teoretice care au ieșit din manifestarea creatoare a altor poeți și scriitori români. Al patrulea fals așadar este acela după care de sub pana gazetărească a lui Eminescu nu putea să iasă o **idee majoră** ci un produs hibrid. Căci ce este acel amestec, la care se referă N. Manolescu, între „fondul sentimental" și „ideile poetului gazetar", dacă nu un produs hibrid dintre idei împrumutate (de vreme ce nu ieseau din fondul trăirilor eminesciene) și un fond pasional antiliberal (deci o simplă **patimă politică** ?).

În acest fel sîntem conduși spre singura concluzie : Eminescu teoreticianul n-are nici o valoare, gazetăria sa este un amestec de patimă politică cu idei împrumutate de aiurea. Nu există deci o **idee Eminescu**, așa cum ne spune L. Blaga. Dar atunci, întrebăm, cum putea să iasă o viziune poetică monumentală dintr-un suflet cu o sensibilitate excrescentă și cu un intelect schilod ? Încît ipoteza lui M. Ungheanu cu privire la raporturile dintre ideile gazetarului și trunchiul poeziei nu ni se pare deloc lipsită de interes și, în orice caz, „această schimbare copernicană" **nu** „trebuie să treacă neapărat prin revizuirea relațiilor lui Eminescu cu liberalii", cum crede N. Manolescu, confiscat de obsesia politică a raportului dintre conservatori și liberali. În fond problema pe care-o ridică eseul **Umbra lui Tudor Vladimirescu** din „Fiii risipitori" este cu totul alta. Ce întrebări și-a pus M. Ungheanu în studiul său ? 1. A avut istoricul conflict dintre liberali și conservatori vreo incidență semnificativă asupra ultimei perioade a destinului cultural eminescian ? 2. Are vreo semnificație mai înaltă „antirosettismul" lui Eminescu (și **Umbra lui Tudor Vladimirescu**, demonstrează că n-a avut decît o incidență politică asupra lui Eminescu. Altminteri spus, ideile sale teoretice n-au fost afectate de antirosettismul său)?: 3. Pot fi depistate în tragedia poetului ecouri politice (inclusiv acelea cu sursa în anumite „grupuri de presiune" în fața cărora pudibonderia politologică a lui N. Manolescu este într-adevăr comică) : 4. Are vreo relevanță metoda sociologiei conflictelor politice pentru istoria literaturii, cum pare a demonstra M. Ungheanu ? etc. A luat N. Manolescu în discuție vreuna dintre aceste **ipoteze** ale studiului **Umbra lui Tudor Vladimirescu** ? După cîte ne-am dat noi seama le-a ocolit pe toate fiindcă i-ar fi luat spațiu și astfel cititorul n-ar mai fi fost pus să cotizeze la jocul de etichetare al pseudocronicii lui N. Manolescu. Măiestria sa eristică e cunoscută cititorilor (ne-am referit și cu alt prilej la acest aspect). Pleci cu o premisă și pe parcurs o schimbi ca să conduci cititorul spre concluzia care-ți convine. Pe cine păcălești astfel ? Evident, pe cel ce te-ascultă cu bună credință. Dar acesta de ce să fie înselat ? Are eristica, iată, și o fabulă, un fel de întorsătură morală neașteptată.

Îi venise din nou, rîndul la răsboi, lui Mihai Ungheanu, care în urma unui efort de cercetare aprofundată face proba capitalizării muncii sub forma dreptului de a se ocupa de o problemă. Acum vine N. Manolescu și-i spune : „știi, eu n-am cercetat, dar tu n-ai dreptate, adică : las-o baltă, lasă adică problema toată în seama mea. Tu ai cercetat, iar eu trag concluziile". Iar cititorul cu ce se-alege în acest caz ? Cu „negustoria de cuvinte", căci dividendele sînt ținute în seifurile comodității. În locul lor, etichete.

Ilie Bădescu

Primim la redacție

Stimate tovarășe redactor șef,

Vă rog a binevoi a publica în revista „Lucefărul" următoarele :

UN PLAGIAT

În volumul colectiv de debut „Zboruri lirice", apărut în 1988, la Editura „Scrisul Românese" din Craiova, ciclul de poeme „Efigii", semnat de DAN DIACONESCU (de profesie operator chimist la Întreprinderea de produse cărbunoase Slatina), aparțin subsemnatului. Este vorba de poeziile : Sanctuar dacic (7 secvențe), Sint numai rădăcini, Permanență, Mamei, Ritual, Țărani ai mei, Bătrînii, **plagiate din cartea mea de versuri** „Flaut pe răni", **apărută în 1979 la Editura „Cartea Românească",**

Mărturisesc, deși lucrurile sînt evidente, că nu am folosit niciodată pseudonimul Dan Diaconescu și nici nu am trimis vreodată creații proprii editurii din Craiova.

21 aprilie 1989
Alexandria

Cu deosebit respect,
Florea Burtan

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

ISTORIE ȘI ADEVĂR

GHEORGHE SCHWARTZ
CEI O SUTĂ
ANABASIS

Hagiografiile feerice și basmele escatologice despre lumea de acum 2 500 de ani, despre Susa, Babylon sau Alexandria faraonică pot dezvolta, iată, și un proiect romanesc, nu numai o construcție arid-documentaristă. Lăsînd la o parte faptul că și informațiile, cît de cît verificabile, vin tot dintr-o sursă mitică, acoperită, e adevărat, și de investigația arheologică, o asemenea întreprindere are o veritabilă deschidere spre domeniul imaginativului și ficționalului.

Foarte la modă în proza actuală, ideea de ciclu îl cucerește și pe Gheorghe Schwartz*), dar fixarea într-o epocă așa de îndepărtată, nu are precedent în literatura noastră decît în **Adam și Eva** de Liviu Rebreanu ori, mai recent, în romanele lui Mihail Diaconescu (volumul **Depărtarea și timpul** se localiza în secolul al IV-lea e.n.)

Cei o sută sînt oamenii exponențiali reprezentînd cele o sută de generații care despart epoca noastră de momentul cuceririi Babylonului ceea ce creează o dimensiune mai umană și apropie trecutul, la prima vedere nebulos și îndepărtat. Primul volum — dacă se păstrează dimensiunile tipografice, vor urma încă șapte — selectează primii 13 ginditori ai istoriei, oameni ce stau în anturajul marilor personalități, fiecare fiind forța conștientizatoare, indiferent că se afirmă ca astronomi, financiari, generali, astronomi, ori numai ca oameni de

Gheorghe Schwartz : „Cei o sută. Anabasis", Editura „Facla", 1988.

POEZIE

ARTE ȘI MESERII

DESPRE ARTA POETICĂ

Un poet care își alege timpul drept „unealtă de scris" sau știe totul despre poem, sau, în cazul în care nu este doar o poză teribilistă, gestul ilustrează libertatea temerară a Creației avînd totodată conștiința precarității ei. Cu Marian Drăghici se întîmplă un lucru curios. Sensibilitatea sa exersată în spațiul poeziei moderne intuiește marile teme ale liricii dintotdeauna, în timp ce un spiriduș poznaș și lucid avertizează asupra devalorizării repertoriului simbolic tradițional. În aceste condiții, poemul se naște într-o zonă de confluențe și contradicții, cu deplasarea vizibilă a accentului de pe funcția expresivă a verbului pe cea autoreferențială. **Despre arta poetică** *) nu este, așadar, un titlu aleatoriu, ci chiar numele unui demers „în trei acte" („Cantilena, Tăierea golurilor", „Despodobirea", „Mîna care scrie"), etape, de fapt, ale drumului de la modernism la postmodernism.

Năzuința spre „arta descrierii după o altă natură" are drept alternativă masca ironiei. A așeza însă „copilei o mustăcioară" e un act de insurgență juvenilă, după cum intertextualitatea nu rezolvă tensiunile din relația cu tradiția (vezi poeziile „Dans de mîini" sau „Lauda calfei"). Efortul demitizant transformă totul în recuzită. Deși afirmă necesitatea „despodobirii" în sensul austerității imagistice, Marian Drăghici apelează la elemente avînd rol decorativ într-un imăginar ce se dorește personal. Fiul, înălțarea, trîmbițele apocaliptice nu sînt cuvinte din Corpul poemului, ci figuri biblice recondiționate pentru uzul învățăcelului postmodernist. Bufnița, șarpele, **bîtlanul**, păianjenul, în ciuda posibilităților de semantizare, nu pot compune o alegorie perfect articulată a existenței atîta timp cît evenimente esențiale (jertfirea, spre exemplu) devin semne de carte ce conferă scriiturii o ambiguitate fundamentală. „Gradul zero al despodobirii", dincolo de glasul melancoliei, dezvăluie accederea la meserie : „Meserie / singura în sfîrșit / această nedumerire : va spune // (oricît de stinsă chemarea) / am mers pe pămînt ca pe apă ?".

Găsim în **Despre arta poetică** „rețeta" poeziei postmoderniste care presupune, ca să folosim formulele poetului, „lipsa stării poetice", „clarul polemic", „persiflarea", „evaziunea" și, bineînțeles, „servituțile" inerente. Aproape perfect, în acest sens, este poemul „Eu, Martha și Marcel" din care citez : „Cineva să-mi arate în fiecare zi ială fraza / cu care trebuie să încep astăzi / pentru a ajunge departe. O frază puternică, luminoasă / încît să poată mîntui (justifica) oricîte / obscurități ar conține / în urmă textul. Ceva cam în genul / acesta : M-am ridicat în sfîrșit, am dat colțul / străzii și deodată îmi apăru în față / verticală, Marea. // Ai bătut la toate ușile care nu dau nicăieri / și de singura prin care poți intra / și pe care ai căutat-o în zadar o sută de ani întruna / te lovești fără să știi, și ea se deschide. / Le Temps Retrouvé, tom I". Inserția citatului, mai mult decît voita articulare a textului poetic într-un context cultural, trădează supunerea la modă. Între poet și năvala amenințătoare a realului se interpune cîmpul intertextual. Dar „medierea" nu înseamnă decît ceea ce s-a numit „literatură de gradul al doilea".

Adevăratul Marian Drăghici este cel din „Poemul după Albrecht Dürer" sau din „O altă perspectivă", poet al angoasei, ai impactului cu neantul : „Am iubit trîmbița am iubit trompeta de aur / și celelalte delicate / instrumente ale melancoliei — cu oarecare măiestrie / ele țin lucrurile / la înălțime în aer. // Dar nimic nu-mi apare acum mai profund omenesc mai poetic / decît să calci pe pămînt / să ieși seara pe străzi într-un oraș cunoscut / necunoscut / și să cînți cu vocea ta joasă ceva fără pretenții fără urmări / o melodie al cărei unic ascultător ești / în inserarea care se lasă / pentru un scurt timp / pentru un foarte scurt timp // căci deodată dai colțul și-ți apare în față / o altă perspectivă oho, poate chiar moartea / cu ochii săi violeți.".

În rest, „bătaia de aripi a îngerului" rămîne o simplă ridicare din umeri.

Constantin M. Popa

*) **Marian Drăghici : „Despre arta poetică", Editura „Cartea Românească", 1988.**

TEMA VETREI PĂRINTEȘTI

Tatiana Flondor-Arieșanu scrie și în acest volum o poezie fină, ușor confesivă, voit prelucrată prin implantarea afectului în țesătura versificației. La al treilea volum*) — după **Pe zări voi presăra mesteceni** (1982) și **Mă ascund în lumină** (1986) — Tatiana Flondor-Arieșanu aduce în versuri același sentiment al gingășiei zdruncinate. Mai exact o dorință recuperatoare a dublului, un sentiment stresant al solitudinii : „Dă-mi mîna, e toamnă ! / Nu tresări și nu-mi rosti numele. / Nimeni nu mă cunoaște. / Știu că ești al lumii și că oriunde ai / Un adăpost, / Dar eu am crescut cu cicoarea din cîmp / Și i-am cerut, cu împrumut, culoarea / Din care am să-ți înalț pereți, de vrei / Dă-mi mîna ! / Ce drum solzos te duce-n fiecare seară / Și-mi pune lacăte la gesturi, la priviri ? / Să uit, să uit... / Ia-mi, doamne, lumina odăii, / Să nu mai deslușesc lucrurile. / Dă-mi mîna / Să vină, să vină și drumuri și ceturi / Niciodată nu vor ști de ce nu mă tem / Să sărut vîntul... / Pînă cînd dau de-a dura / Sentimente, în noapte. / În fața unor copaci de zăpadă". Poezia dezvăluie un suflet zbuciumat, cuprins de irepresibila forță a dorului, observat într-o variată gamă de manifestări. El este invocat pentru a ține dorul (**Așteaptă-mă**), în goalele odăi aerul „a ruginit" de nemișcarea dorului (**Flori de cîmp**), glasul „e tot un dor", un univers, deci, în care cea mai firească manifestare stă sub ipostaza dorului. Tatiana Flondor-Arieșanu nu se sfiește să-și reverse dorul în poezie și această naturalețe în gestica poetică acordă profunzime demersului liric.

Dacă o asemenea atitudine lirică era de găsit ca o constantă și în celelalte volume, mai puțin previzibilă era capacitatea de a reface configurația unei **vetre părintești**. Este un univers dominat matern. Spațiul poeziei se rarefiază pînă la fixare în semnificația simbolurilor izvorîtă dintr-o imagistică folclorică : „Mai știi cînd am urcat pe vîrf de munte ? / Să ridicăm o casă mare, rotundă ca soarele ? / Pînă la o cotitură, am mers cîntînd pe roți de fag. / Poteca s-a tulburat. / Poate de vocea mea răgușită, de hurducăturile roților tocite ? / Cine să mai știe ? /.../ Ne-am culcat pe izvoare. / Mamă, tot urci ori lucrezi la răzoare ? / Ții tu minte ce-ai făcut atunci ? / Ai luat urme de pas de căprioară din apă de izvor. / Și, de atunci, izvorul mă duce mereu la vale." **(La munte)**. **Scrisori către mama** sînt schițe lirice care întregesc acest univers al începuturilor. Este evocat aici un spațiu al originilor, un univers modelator spre care gîndul mereu se reîntoarce, ca înspre un tărîm anteic. Afectul suferă trauma provocată de irecuperabila dispariție prelungindu-se într-un lamento convertit, cel mai adesea, în invocare. „Vino acasă, mamă / Aud prin somn cum cosașii băteau coasa, / Iar tu ne așezai, pe cîmp / La masă / De-a valma cu stelele și cu păsările lumii. / Vino acasă mamă. / Parcă te văd cum desenai soarele / Peste forma rîului de munte / Și în tăcere l-ai trimis în pragul casei mele. / Și cîntul vîntului din brazi / Din care ne făceai chemări și straie / L-ai azvîrlit aici într-un concert neterminat. / Cicoarea și rîsul nostru din poiană / Cînd le-ai presărat pe străzi cu pietre. / Din luna nouă ? / Cheile Oltețului și ulița cu nuci de toamnă / Mi le-ai adus ca dar de nuntă, / Într-o metropolă cu seri de poezie." **(Scrisoare fără sfîrșit)**. Acest spațiu, în care se invocă sau se interoghează prezența mamei, apare și în celelalte poezii — **Ploaie de vară, Nimeni nu așteaptă, Ne acoperim cu frunze, La horă, La tors, S-a rupt un fir, Mireasa, Mai încolo, Vom călători pe cîte un inel, Eu am uitat, Și cu alte depărtări, O fată, Acolo, Prefac pietrele-n cîntec, Acasă, Ograda.** Dintr-o pierdere resimțită încă puternic, poezia Tatianei Flondor-Arieșanu este o propunere continuă a valorilor pozitive.

Alexandru Ruja

*) **Tatiana Flondor-Arieșanu : „Scrisori către mama", Editura „Facla", 1989.**

EMINESCIANA

„Centrele“ luminii

Un fior tainic străbate poezia eminesciană, frisonind arborii, ființele, apele, întreaga fire pătrunsă și magnetizată de forța de atracție eterică, imaterială, dar cu atît mai mistuitoare, devorantă și adesea tragică — aspirația spre lumină a poetului. Departe de a fi numai un motiv romantic sau un simplu cadru regizoral al versurilor dintr-un proiectat titlu „Lumină de lună“, motivul luminii condiționează în materia sa eterică însăși esența poeticii eminesciene, dovedindu-și, după cum pertinent observa Ioana Em. Petrescu, „valoarea de imagine nucleu și de intuiție poetică originară“.

Principiul universal al cunoașterii totale și al transcendenței paradisiace, **lumina** se relevă la Eminescu prin dureroasa și profunda experiență a iubirii ca putere magică, ca vrajă și incitare **(thelxis)** de care este cuprins poetul. Traiectoria ei sinuoasă, infinit variată, urmînd jocul de raze, sclipiri și penumbre, tandre străluciri și întunecări ale „peisajelor lunare“, precum și neașteptata, aproape voluptuoasa pulverizare a ființei în „ploaia de raze“ și „ninsoarea de stele“, vor marca tot atîtea stări complicat senzoriale, iluminări și viziuni însoțind tensiunile spiritului în ascensiunea sa impresionantă spre absolut.

Adesea, drumul imaginarului polarizat de fascinația **razei,** începe de acasă, din camera singuratică, adevărat „centru cosmic“ adăpostind reveria și protejînd poetul cuprins de „visul de lumină“. Așezat la masa de brad **luminată de foc,** poetului îi trec prin minte „stoluri, stoluri (...) dulci iluzii amintiri“ **(Singurătate)** sau într-un colț pe-o sofa roșă **privind focul,** se lasă cuprins în dulcile mreje ale somnului „pîn'ce mintea îi adoarme“ **(Noaptea).** Altădată, ținut pe scaun, **în drept de vatră** este pătruns de iradiațiile focului : „Și cald să treacă focul prin vinele-mi distinse“, stabilind comunicarea cu imaginea eterică a iubitei.

Același fluid magnetic al focului transgresează distanțele fără sfîrșit care-l despart de ființa dragă : „Departe sunt de tine și singur **lîngă foc** / Petrec în minte viața-mi“.

Principiu alchimic al transmutației și reveriei, focul transmite influxul astral, însoțind imaginea iubitei, spre inimă, receptacol și centru spiritual al luminii : „Să stai **visind la foc** (...) / Visez (...) / În juru-mi ceața crește rînduri-rînduri ; / (...) / O, vino iar ! (...) / Privirea ta asupra mea se plece / **Sub raza ei mă lasă a petrece** / (...) / Tu nici nu știi a ta apropiere / Cum **inima-mi** de-adînc o liniștește, / Ca răsărirea **stelei** în tăcere“ **(Sonete).** Se conturează un prim nucleu sau centru imaginar de percepție a luminii, **inima** poetului, sensibilă chiar și la iradiațiile zilei : „A zilei **raze roșii în inimă-mi** pătrund“ **(Strigoii).** Dar această lumină „simțită cu inima“, nu se supune legilor obișnuite ale fizicii, căci după cum chiar poetul o spune, ea se stinge la aprinderea luminării : „Înger (...) cu chipul luminos / Și iert că **el se stinge, cum aprind lumina“ (Povestea magului călător în stele).** Este vorba deci, de o lumină astrală, interioară, traducînd o iluminare a ființei percepută cu alți centri decît cei obișnuiți, senzoriali. Avem de-a face aici, cu una din marile intuiții poetice, proprii gîndirii eminesciene, regăsind simbolul inimii ca receptacol al luminii, asemeni străvechilor tradiții orientale în care revelația (sau lumina cunoașterii) se capătă **prin inimă** (este vorba de ceea ce se cheamă în tradiția indiană „cunoașterea cu inima“ — **hărda vidyă).**

Dar centrarea cu adevărat cosmică a traiectului luminii în poezia eminesciană o realizează **luna,** „punctul cel mai însemnat de orientare uranică a poetului“ după cum precizează G. Călinescu. Asemeni unui uriaș ochi magic, ea ghidează și pregătește calea iluminării interioare căci „mai totdeauna apariția lunii include la Eminescu sensul unei chemări astrale“. Divinitate arhaică prezidînd ceremoniile inițierii, emblemă a lui Revelatio pe cerul înstelat al magiei, luna orientează și amplifică reverberațiile luminii între **Steaua** reflectată în **ochii** iubitei și sufletul în stăpînirea ecstaziei poetice : „Să mi se pară cum să crești / De cum răsare **luna“ (S-a dus amorul)** sau : „Și dacă (...) iese-n luciu **luna** / E ca aminte să-mi aduc / De tine-ntotdeauna“ **(Și dacă).**

În contact cu materia sensibilă, lumina se multiplică, se împrăștie în nesfîrșite sclipiri și vibrații, materializînd energii subtile și stări complicate. Prelucrată în distileriile secrete ale imaginarului, ea trece printr-o succesiune impresionantă de stări, închipuite parcă, în virtutea unui opus alchimic transgresînd toate regnurile. Astfel, de la materialitatea aproape carnală de „lumini îngălbenite și de raze roșii fringeri“, ea trece în suava materie vegetală îrumpind în „flori de lumină“ pentru ca fulgerată de măreția clipei, să încremenească parcă pentru o veșnicie în „raza de cristal“ și „bura de diamante“ purificîndu-se apoi prin „ploaia de raze“ și „ninsoarea de stele“ în strălucirea de supremă sacralitate a „icoanei de lumină“.

Adesea însă, ea dispare brusc, într-un „întuneric rece“ în „negurile negre“ tautologie care accentuează senzația aproape materială de întuneric absolut, semn de „noapte sufletească, tainică, rece“ **(Povestea magului călător în stele).** În acest tărîm al negurii pătrund numai **ochii** iubitei, asemeni Beatricei lui Dante, luminînd singurătatea poetului : **„Ei au pătruns prin pături neguroase** / Ce viața mi-a urzit pînă aici / De-ați putut sparge negurile-acele, / Veți lumina în veci, iubite **stele !“ (Iubitei).**

Din cînd în cînd, în acest domeniu al morții pătrund, ca o promisă mîngîiere a spiritului, „razele rare“ unind, punînd în legătură, cele două centre ale luminii : **luna** și **inima** (pieptul) poetului : „A **lunei** adormite pătrund razele rare / În temnița **din pieptu-mi** trezind gîndiri amare“ **(Mureșanu).** Și dintr-odată, la încheierea unei experiențe interioare, la capătul unui drum, la finele unui ciclu de peregrinări, se amplifică și iradiază „simburele de lumină“ : **„Deodată...** se schimbă în noaptea cea largă / Privirea (...) / Pe maluri de **riuri ce scapără** line / El vede **castele cu arcuri senine“ (Diamantul nordului) ;** sau : „Și **deodată** zi se face-**un ocean de lumină“ (Memento mori).** Dar cel mai adesea, semnul, marca emblematică a luminii, apărută **deodată,** este prezența iubitei : „Este **Ea.** Deșarte casă / **Dintr-odată**-mi pare plină / În privazul negru-al vieții-mi / E-o **icoană de lumină“ (Singurătate).**

Deși pregătită și presimțită de numeroasele sclipiri și străluciri, străbătînd asemeni unui filon aurifer întreaga materie poetică, apariția luminii are loc pe neașteptate, **deodată,** izbucnind ca o revărsare miraculoasă, ca o **fulgerătură** în cîmpul conștiinței căci spune poetul : „Lumea-n sine rămîne un problem, înlăuntrul căruia se rătăcește cite-o **rază** slabă, cite-o **fulgerătură,** pe care cugetătorul adînc o-ncremenește pe hîrtie, pe care citind-o, se naște în părerii capului tău acea rezonanță lungă care face să vezi că într-adevăr lume și viață sunt un vis“ **(Umbra mea).**

Accesul la lumină este simțit și trăit ca o experiență inițiatică, ca o pregătire îndelungă și adesea dureroasă a revelației. Și iată că dezvăluită, materializată, lumina apare ca epifanie feminină. Înconjurată de un nimb de strălucire astrală, în pragul de dincolo atins prin brusca fulgurație a viziunii, iubita se confundă cu luminoasa imagine a **Animei Mundi,** diafană ființă de raze iradiind din „centrul lunei încoronat de sori“ **(Mureșanu).**

Desprinsă parcă din miraculos, apariția **Animei** este însoțită de adevărate diluvii ale luminii. Astfel o vedem în ipostaza mitică a Dochiei din **Memento mori : „La ivirea-i zi se face** în spelunci, de cetățuie, / **Ca o zi** ea intră mîndră în palatul ei de stînci“ sau se-ntrupează în tărîmul basmului, animînd fragila imagine a fetei de-mpărat din **Călin** : „După pînza de păianjen doarme fata de-mpărat / **Înecată de lumină“.**

Esență a luminii, chiar poetul mărturisește : **Dintr-un noian de raze** am întrupat-o eu“, copleșitoarea viziune a iubitei, dilată halucinant substanța evanescentă a clipei, incremenind timpul într-un continuum nesfîrșit al extazului : „Te-aș privi o viață-ntreagă **în comuna ta de raze“ (Scrisoarea IV),** însemnînd astfel pentru totdeauna cu tainica bucurie a luminii, ființa poetului care va repeta cu nostalgie : „O dată încă-n viață **să mă-nec în lumină“.**

Și parcă întreaga esență de mister și veșnicie a luminii, se adună și se concentrează în **ochii** iubitei : „În ochii tăi de visuri e un chaos“ **(Tu mă privești cu marii ochi).** Puterea magică a iubirii declanșează o concentrare fantastică a razelor, făcînd : **„În ochii-i să se scurgă scintei din steaua lină“ (Strigoii)** și adunînd din infinit să reflecte : „În **ochii** ei cei limpezi (...) / O lume de visuri, **o lume de senin“ (Cînd crivățul cu iarna).** Ochiul iubitei devine un centru cosmic, **ochiul ceresc** reflectînd **steaua.**

Iată deci cum **focul, inima, ochii** poetului, **luna, ochii** iubitei și **steaua** reflectată de ei, devin tot atîtea centre imaginare al luminii, adevărate corpuri astrale de receptare și reflexie a drumului de raze ce străbate întreg universul poeziei eminesciene. Acești aștri de foc pe cerul învăpăiat al gîndirii poetice, funcționează asemeni unor elemente de reverberație și vrajă, între nivele cosmice despărțite prin prăpăstii abisale. Ei se aprind și se sting pe rînd, într-un miraculos șir de reflexii și difuzii succesive, pentru a filtra și transmite, acea indefinibilă **„la luce che i grandi poeti sentono nel momento di estasi suprema“.**

Silvia Chițimia

A sosit vremea

Urmare din pag. 1

giei, ci și a culturii românești, care e departe de a fi dezlegată. Nu întîmplător am spus că editarea integrală a publicisticii va marca ieșirea din **preistoria eminescologiei.** S-ar putea să fie aici confirmarea indirectă a adevărurilor doctrinei politice eminesciene ! În orice caz, noi vedem osificarea poetului în formula păgubitoare și de lungă tradiție de **„romantic întîrziat“** ca o consecință a interesatei și artificialei separări a poetului de publicist, fapt care a dus la îndepărtarea lui Eminescu de mișcarea poetică modernă. Al. Oprea citează o apreciere din ziarul brătienist **Viitorul** (22 iunie 1914) : „Eminescu a fost înainte de toate literat, și nu articolele politice, cu caracterul lor efemer, au făcut și fac glorie lui Eminescu, posteritatea nici nu va voi să le cunoască“. **Efemere** articolele lui Eminescu ? Să se observe grija cea dintîi a autorului — anume să profetizeze asupra **posterității** publicisticii. Nici măcar nu va fi nevoie de cunoașterea articolelor lui Eminescu ! Mai mult, „posteritatea nici nu va voi să le cunoască“ ! Această deșănțată apreciere putea fi oare dezinteresată ? Să zicem că **liberalii** — ținta statornică (în aparență) a vitriolantelor articole eminesciene — au încercat să discrediteze pe publicist neputînd uita **adevărul care doare.** Am precizat **în aparență** deoarece Eminescu nu s-a luptat cu **liberalismul — fapt care trebuie să se știe, fiind capital în înțelegerea doctrinei sale politice** —, ci cu „tagma rosettistă“, numită și „pătură superpusă“ și care a devenit primejdia nr. 1 a civilizației moderne nu numai în România. **Liberal** a fost și Al. I. Cuza, dar n-a devenit niciodată ținta atacurilor eminesciene, dimpotrivă. În acest sens, poetul se consideră el însuși **liberal.** Metoda compromiterii publicistică a lucrat pe scară largă, lipindu-se pe fruntea lui Eminescu zeci de **etichete rușinoase** : reacționar, paseist, xenofob, naționalist, pesimist, rasist, antisemit, „ca gînditor numai visător“ (Gh. Panu), subiectiv, pătimaș, conservator, antidemocrat etc. Propaganda antieminesciană (asociată totdeauna cu „evlavia de vulpe“ a laudelor către poet) a lucrat atît de sigur, încît de ea s-au molipsit și criticii literari importanți, de la Gherea, Ibrăileanu sau Lovinescu pînă la cei din zilele noastre. Un scriitor de talia lui Panait Istrati îi reproșa poetului, în 1924 **(Între neam și umanitate) :** „în aspirațiile tale de progres uman n-ai știut să te ridici deasupra granițelor, și anume la idealul înfrățirii universale“. Acuzație incredibilă, fiindcă doctrina eminesciană, coroborată cu viziunea poetică, tocmai „înfrățirea universală“ o vizează, dar nu la modul **utopic,** cu „idei **apriori“** (vorba poetului), ci prin **naționalitate,** singurul mediu natural și drept de înflorire a națiunilor.

Am vrut prin aceste exemple să arătăm că editarea publicisticii ne pune deodată în fața unei sarcini de importanță capitală, menită să inaugureze o nouă etapă în eminescologie. Ceea ce părea pînă acum aproape clasat, limpezit, încît se credea că despre Eminescu n-au mai rămas prea multe de spus, devine dintr-odată un fel de **terra incognita,** o urgență a spiritualității naționale și a viitorului studierii lor. Fără publicistică, destinul lui Eminescu nu-și dobîndește sensul deplin și opera beletristică însăși va trebui regîndită critic de actualele generații. Nu întîmplător unii cercetători au ajuns la concluzia că biografia eminesciană, la rîndu-i, va trebui „recîldită“. Mihai Ungheanu scria recent că publicistica din ultimii ani de la **Timpul** constituie „cheia biografiei“ eminesciene de la 1883 înainte. (Cf. **O cheie biografică,** în **Luceafărul,** nr. 2/1989). Bănuim că întreaga viață a acestui om poartă pecetea „doctrinei“ sale politice de o nebănuită anvergură, crescînd arborescent de la primele poezii, articole și însemnări „ca pădurea dintr-un simbure de ghindă“ sau ca din **punctul** originar al Universului. Iar dacă poezia este splendoarea aisbergului de deasupra, publicistica este uriașa rădăcină a adîncurilor acvatice fără de care frumusețile cu fruntea-n soare s-ar fi dislocat în neant.

E vremea publicisticii, așadar ? Răspunsul e afirmativ din moment ce-o avem editată în cea mai mare parte. Dar exegezele sînt abia la-nceput. Dintre cele puține, se detașează, prin pătrundere și îndrăzneală, cele două cărți de pînă azi ale lui Ilie Bădescu — **Sincronism european și cultură critică românească** (1984) și **Timp și cultură** (1988), cărți crescute direct din substanța profundă a gîndirii eminesciene. Cu Ilie Bădescu, începe exegeza modernă a publicisticii. Așa se și explică modul cum au fost întîmpinate de o parte a criticii — proteste sau tăcere. Marile datorii față de Eminescu și de cultura noastră abia se ivesc. Și cultura critică eminesciană nu va putea fi recucerită fără **o nouă cultură critică.**

E vremea publicisticii, așadar ? Da, în măsura în care aceasta va pătrunde, ca și poezia sau proza, în rîndul maselor largi de cititori. Ediția Academiei, deja epuizată, într-un tiraj pentru „specialiști“, este, practic, necunoscută publicului.

Chipul iubitei

Instrumentele criticii vor analiza, diseca, identifica și clasifica motive, structuri, tropi etc. în poezia eminesciană, în dorința de a explica și înțelege efectul poetic. Este un demers lucid de des-facere a vrajei misterului poetic și de ieșire în exterior pentru a-l contempla și nu un efort de a-l reface și a pătrunde în interiorul lui pe cale rațională ca în **Memento mori,** de pildă. Fără îndoială că nu totdeauna realitatea este atît de transantă, și trebuie să avem în vedere și reversul medaliei : unele piese lirice au o animație și „curgere“ epică evidente, în timp ce macropoemele conțin pasaje de cel mai pur lirism. Dar în liniile esențiale, harta poetică este așa cum am prezentat-o eu, lăsînd la o parte că orice abordare și metodă critică își are absolutizările și parti-pris-urile sale. Odată încheiate aceste precizări și preliminarii nu ne rămîne decît să trecem la identificarea, descrierea și interpretarea rețelelor de motive și structuri ale imaginarului poetic din **Sonete, Lacul, Sara pe deal, Noaptea, Pe lîngă plopii fără soț, Pe aceeași ulicioară, Iubind în taină, O, mamă** ș.a.m.d. Le-am grupat în jurul și sub sigla unor obsesii și forme predominante și ale variantelor acestora : chipul iubitei, camera și decorul interior, decorul (sau mai pe scurt, cadrul natural), exterior și elementele naturale, biografia eului și timpul, treptele și înfățișările erosului. De prisos să mai amintesc că deși gravitează în elipsa uneia sau alteia dintre constelațiile motivematice, elementele se interferează, întrețin relații de coalesentă ori migrează în „zone“ limitrofe dinamică și entropie textuală de care criticul nu poate să nu țină seama. Așadar nimic mai normal ca în legătură cu portretul iubitei, cadrul natural sau biografia eului să se facă ample referiri la raporturile și ipostazele erosului. La fel, tema timpului nu poate fi despărțită categoric de dragoste și natură, potențîndu-se și iluminîndu-se reciproc. În consecință discursul critic va avea și el, inconsecvențele și „impurități“le lui, impuse de configurația universului poetic anvizajat.

Este de-a dreptul curios cum eminescologii, și în special căutătorii și amatorii de documente, de surse și procese genezice, de comparații și identificări cu modele autentice nu au sesizat distanța dintre imaginea literară a iubitei și muza sau muzele inspiratoare, reale, ori presupuse : Veronica Micle, Mite Kremnitz, Cleopatra Poenaru, poate și altele. Portretul-tip al iubitei eminesciene este mai degrabă unul ideal, generic romantic, în orice caz îndepărtat de „modelul“ Veronica Micle. Cel mai adesea este o „copilă“ cu „ochi mari“, albaștri, cu „lungi și blonde plete“. Nota mai personală sînt mîinile „subțiri și reci“ și pasul „moale“, plutitor. Să observăm cîteva enunțuri : „Ș-atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci, / Cu ochii mari în lacrimi, cu mîini subțiri și reci“. **(Departe sunt de tine) ;** „Dar tot mereu gîndesc cum ne iubirăm / Minune cu ochii mari și mină rece.“ ; „Puterea nopții blînd însenina-vei / Cu ochii mari și purtători de pace“ **(Sonete, III) ;** „Un moale pas abia atins de scînduri... / Iar mîini subțiri și reci mi-acopăr ochii.“ **(Sonete, I) ;** Dar tot mereu gîndesc cum ne iubirăm. / Minune cu ochi mari și mînă rece.“ **(Sonete, II).**

Eminescu nu este un pictural, fizionomia femeii iubite închegîndu-se din două-trei tușe, trase cu un penel subțire, delicat, într-o manieră ușor abstractă și repetitivă. Cu toate că amănunțele expresive lipsesc, poetul tinzînd spre un tipar și atribute angelice, uneori apare cîte o notă particularizantă, senzuală : „Cu-ale tale brațe albe, moi, rotunde, parfumate, / Tu grumazul mi-l înlănțui, pe-al meu piept capul ți-l culci“ **(Noaptea).**

Dar senzualitatea nici pe departe atît de intensă și elementară cum o credea G. Călinescu, rezultă — vom vedea la capitolele **decorul interior** și **formele erosului** — mai mult din priviri, atingeri și atitudini grațios-jucăușe decît din calități fizice. Mai mult, cu cît figura femeii adorate se îndepărtează în timp, ori ca obiect imediat al dorinței, ea capătă un fel de transparență a suferinței și diafanizare rece, asemenea mucenicelor bizantine : „Din valurile vremii, iubita mea, răsai / Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai. / / Și fața străvezie ca fața albei ceri / Slăbită e de umbra duioaselor dureri“.

De la chipul înnobilat și purificat prin suferință, păstrînd însă o consistență fizică, Eminescu a gîndit, o formă, un „avatar“ eteric al iubitei, în absența aproape a oricărei determinații concrete, sau prin transgresarea lor. În **Pe lîngă plopii fără soț,** femeia are ochiul „senin“ și brațele „reci“, și ar fi putut deveni prin artă un prototip nemuritor : „Ai fi trăit în veci / Și rînduri de vieți / Cu ale tale brațe reci / Înmărmureai măret.“

Nu alta este viziunea în **Atît de fragedă** unde în pofida intensității pasionale, portretul iubitei este și mai spiritualizat, cu un accent de fervoare religioasă, perceput printr-un fel de atribute și calități psiho-fizice transnaturale, angelice ; este „fragedă“ ca floarea de cireș, este un „înger“ printre oameni, sau o „mireasă din povești“ și întreaga făptură pare făcută dintr-o esență luminoasă, vaporos eterică : „Abia atingi covorul moale, / Mătasa sună sub picior, / Și de la creștet pînă-n poale / Plutești ca visul de ușor.“

Singurele părți obișnuite ale portretului-tip sînt brațele „reci“, șoaptele „calde“ și „ochii fierbinți“, pentru ca apoi, prin îndepărtare, să-i apară poetului ca „mireasa sufletului“, „visul de lumină“ și „icoană / a purure vergine Marii“. Este clar că în aceste poezii Eminescu, față de imaginea din **Scrisorile II** și **V,** reabilitează intrucîtva și sub aspect moral, femeia. Cu toate că este și „înger“ și „demon“, și „madonă“ și „venere“, și candidă și păcătoasă, și sinceră și ascunsă, și inocentă și vi-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

Sonetul eminescian

Din cele 26 de sonete care ne-au rămas de la Mihai Eminescu, doar 6 au văzut lumina tiparului în timpul vieții sale. Suficiente ca să ni-l poată revela ca pe un maestru desăvîrșit al acestei specii literare care datează încă din secolul al XIII-lea. Primele trei sonete au apărut grupate în același număr din 1 octombrie 1879 al revistei „Convorbiri literare“ și în aceeași ordine au rămas și în volum.

I — Afară-i toamnă / II — Sunt ani la mijloc / III — Cînd însuși glasul.

Să ne amintim opinia unuia dintre cei mai avizați cercetători și editori ai operei eminesciene — Perpessicius. „Cele trei sonete consecutive, unele din cele mai frumoase ale poeziei noastre, atît de apreciate de Dobrogeanu-Gherea și care vrăjiseră pe Mite Kremnitz, dovadă tălmăcirile ei în limba germană, alcătuiesc un triptic unitar de pură esență veroniană“. Referindu-se la al doilea sonet, Perpessicius face următoarea remarcă, demnă de reținut : „Izvorît din aceeași atmosferă vrăjită, de Iași, **„Sunt ani la mijloc“,** reprezintă sub raportul compoziției linia mediană a tripticului de sonete.“ Mai mult decît atît, referindu-se la ultimul sonet, Perpessicius face o constatare pe care merită s-o analizăm : **„Cînd însuși glasul...** e, de bună seamă, nu numai cea de-a treia icoană a tripticului, dar și **punctul culminant al acestui poem în trei sonete,** al unei pasiuni ce progresează după legile celei mai armonioase compuneri, pînă la stihul din urmă, izvorît ca un geamăt din adîncul inimii : „Pe veci pierduto, vecinic adorato !“. Nu întîmplător am subliniat constatarea făcută de Perpessicius. Recitite cu atenție, acum, la 110 ani de la publicarea lor, cele trei sonete lasă într-adevăr impresia unui poem unitar, perfect structurat „după legile celei mai armonioase compuneri“. Ele au fost scrise sub impulsul aceleiași iubiri pentru Veronica Micle, elaborarea inițială petrecîndu-se la Iași, în jurul anilor 1875—1876. Motivul central care face ca aceste sonete să ne apară ca un singur poem unitar este cel al venirii, **al apropierii iubitei.** Dacă în primul sonet reveria poetului visînd „la basmul vechi al zinei Dochii“ e tulburată de cîteva senzații ; „Deodat-aud foșnirea unei rochii, / Un moale pas abia atins de scînduri...“ / Iar mîini subțiri și reci mi-acopăr ochii...“, în sonetul secund apelul poetului devine clar ; „O, vino iar ! Cuvinte dulci inspiră-mi“, iar apropierea (venirea) iubitei va genera pacea sa lăuntrică ; „Tu nici nu știi a ta apropiere / Cum inima-mi de-adînc o liniștește, / Ca răsărirea stelei în tăcere“ ; Iubita care în primul sonet avea „mîini subțiri și reci“, iar în al doilea era ca o „Minune cu ochi mari și mînă rece“, în ultimul o vom regăsi plutind în aceeași ceață deasă.

Constatarea din primul sonet „În juru-mi ceața crește rînduri-rînduri“ ; și impresia apropierii ființei iubite cu „Un moale pas abia atins de scînduri“, au devenit chinuitoare întrebări în ultimul ; „Cînd însuși glasul gîndurilor tace, / Mă-ngînă cîntul unei dulci evlavii — / Atunci te chem ; chemarea-mi ascultă-vei ? / Din neguri reci plutind te vei desface ? / / Puterea nopții blînd însenina-vei / Cu ochii mari și purtători de pace ?“ Dacă în sonetul secund poetul, adresîndu-se iubitei, încă-i putea spune : „Sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece / Din ceasul sfînt în care ne-ntîlnirăm, / Dar tot mereu gîndesc cum ne iubirăm“, în ultimul sonet, depărtarea dintre cei doi iubiți e atît de mare, încît anii ce au trecut de la întîlnirea lor au luat aspectul unei „umbre a vremilor“ ; „Răsai din umbra vremilor încoace. / Ca să te văd venind — ca-n vis, așa vii !“ Aici se impune o constatare : Expresiile **„din neguri reci“** și **„din umbra vremilor“** le regăsim contopite în primul vers din „O mamă“ ; „O, mamă, dulce mamă, **din negură de vremi“.** „Punctul culminant“ de care amintea Perpessicius apare evidențiat în cele două terține ale ultimului sonet. Versurile „Privirea ta asupra mea se plece, / Sub raza ei mă lasă a petrece“, din sonetul secund, reapar într-o lumină mult amplificată în prima terțină : „Cobori încet... aproape, mai aproape, / Te pleacă, iar zîmbind peste-a mea față, / A ta iubire c-un suspin arat-o“.

Poem al unei unice iubiri, acest prim triptic sonetian al lui Mihai Eminescu, deschis asemenea unui cerc, dintr-o stare de semitrezie („Să stai visînd la foc, de somn să picuri“), tulburată de apariția („ca-n vis“) a iubitei, se va închide în terțina finală cu imaginea dureros-romantică a iremediabilei sale pierderi.

„Cu geana ta m-atinge pe pleoape, / Să simt fiorii stringerii în brațe / Pe veci pierduto, vecinic adorato !“ Al patrulea sonet antum, **„Iubind în taină...“,** datează, într-o primă variantă, tot din perioada ieșeană, 1876. A patra versiune a sa, aceea care va intra în Ediția I de poezii editată în 1883 de Titu Maiorescu, aparține anului 1878 și e definitivată la București. Și acest sonet e impregnat de atmosfera ieșeană și trebuie situat în imediata apropiere a celor trei analizate mai sus. „Iubind în taină am păstrat tăcere, / Gîndind că astfel o să-ți placă ție, / Căci în priviri citeam o vecinicie / De-ucigătoare visuri de plăcere. / / Dar nu mai pot. A dorului tărie / Cuvinte dă duioaselor mistere; Vreau să mă-nec de dulcea-nvăpăiere / A celui suflet pe al meu știe. / / Nu vezi că gura-mi arsă e de sete / Și-n ochii mei se vede-n friguri chinu-mi / Copila mea cu lungi și blonde plete ? / / Cu o suflare răcorești suspinu-mi, / C-un zîmbet faci gîndirea-mi să se-mbete. / Fă un sfîrșit durerii... vin' la sinu-mi“.

„Trecut-au anii...“ este al cincilea sonet antum eminescian și cele șapte variante ale sale aparțin perioadei bucureștene, elaborarea lor petrecîndu-se între 1878—1879.

Situat în descendența sonetelor anterioare acesta pare să fi strîns în magia versurilor sale toată suferința poetului și tristețea trecerii zadarnice a anilor lipsiți de iubire. **„Sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece“,** acest vers cu care se deschidea cel de-al doilea sonet, s-a cristalizat într-o exclamație a regretului — **„Trecut-au anii...“.** Astfel de titluri sintetizatoare vom mai întîlni în poezia eminesciană a iubirii, titluri-exclamații, precum „S-a dus amorul...“, „Adio“, „Te duci“, „Nu mă-nțelegi“, „De ce nu-mi vii“ etc. „Trecut-au anii“ a devenit unul dintre cele mai memorate și emblematice poeme eminesciene tocmai datorită unei experiențe umane fundamentale transpuse într-o densă și sugestivă expresie poetică. **„Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri“** este un sentiment încercat de fiecare om al acestei planete, iar versul final ce cade ca o ghilotină, concluzionează, sintetizează, precum o maximă, întregul conținut ; „Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec !“. Versurile „Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri“ exprimă însăși ireversibila trecere a vieții omului care știe că toate au un sfîrșit. **„Veneția“** este sonetul care încheie seria antumelor și unul dintre cele mai celebre din întreaga sa creație. Spre a ne face o idee asupra laborioasei sale elaborări vom da cuvîntul aceluiași avizat eminescolog — Perpessicius ; **„Veneția“,** Ediția I, Maiorescu, decembrie, 1883. Este traducerea — magistrală, desigur, dar traducere — a sonetului Venedig (cca. — 1864) de poetul italo-german Gaetano Cerri. Eminescu însuși notează pe 2 din versiunile de Iași (1876) ale tălmăcirii, pe una : „după G. Cerri“, pe alta „Imitație“. Primele 4 tipare țin de Viena (cca 1871—1872) și sînt tălmăciri aproape literale. Celelalte tipare, totalizînd, afară de unele fragmente, 20 de versiuni, se repartizează între Iași și cele mai multe București (1878—1880)“. La rîndul său, Lucian Blaga, într-o introducere la volumul „Eminescu — Poezii lirice“, Cultura națională, 1923, referindu-se la sonete, spune următoarele : „Sonetele sale string în zale strict croite duioșii și melancolii de toamnă, peisagii și măreții trecute ; sunt metalul sunător al formei rezistente, veșnica trecere tresare în vorbe vechi“. Ceea ce se cuvine remarcat este faptul că sonetul eminescian rămîne un model de simțire umană și gîndire adîncă transpuse într-o expresie poetică elocventă, memorabilă și clară... Sonetul eminescian poartă sigiliul geniului său inconfundabil, izvorît fiind din carnea trăirii și gîndirii sale și nu e creație artizanală, decorativă, de vorbe ticluite după un anume tipic. În literatura română sînt cazuri de poeți care au scris peste o mie de sonete, dar, alături de oricare dintre acestea ar fi pus, sonetul eminescian rămîne de neconfundat, este unic prin perfecțiunea sa, prin conținutul său de idei, prin adînca simțire umană pe care o comunică, prin deschiderea sa către omul universal dintotdeauna.

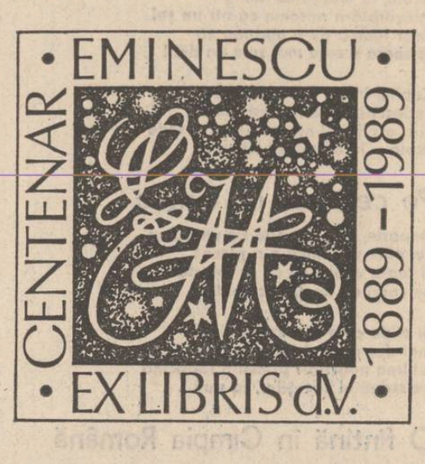

Celelalte 20 de sonete eminesciene postume aparțin următoarelor perioade de creație : **„Adînca mare“, „Cum oceănu-ntărîtat“** și **„Maria Tudor“** — Viena—Berlin — 1872—1873, **„De ce mă-ndrept ș-acum“, „Gîndind la tine“,** și **„Pe gînduri ziua“,** fac parte dintre sonetele pe marginea cărora Perpessicius făcea notații de acest fel ; „Sonet de Iași, cca 1876, din familia motivelor sentimentale“. Aceleiași perioade ieșene aparțin și sonetele : **„Coborîrea apelor“, „Sonet satiric“, „Ai noștri tineri“, „Sătul de lucru...“, „Albumul“, „Sauve qui peut“ (varianta)** și **„Oricare cap îngust“.** Pe marginea ultimului, Perpessicius face următoarele observații : „Sonet din familia motivului tratat și în poezia **Cărțile.**

În mai multe tipare, majoritatea de Iași, 1877 ; ultimul, București, 1878, copie caligrafică **în caietul de Sonete, confecționat anume de poet“** (s.n.). Deci încă de la începutul transferului său la București, Mihai Eminescu începuse a-și aduna sonetele într-un caiet destinat clar acestui scop. **„Părea c-așteaptă“** este deja un sonet de tranziție cu cele cinci variante ale sale, două de Iași, 1876 și trei de București, 1878, la fel ca și sonetele **„Ușoare sînt viețile multora...“, „Oricîte stele“,** sau **„Petri-Notae“,** care a cunoscut nu mai puțin de 8 variante, sau, cum le spune Perpessicius, „8 sonete satirice, toate din 1877 (ultima formă, adoptată de toți editorii, o copie de București, cca 1878)“. Ultimele trei sonete, **„Iambul“, „Răsai asupra mea...“** și **„Stau în cerdacul tău“** aparțin deja etapei bucureștene (1878—1879). Din cele 20 de sonete postume, de o circulație mai mare în timp, s-au bucurat doar 2, **„Ai noștri tineri“** și **„Iambul“,** celelalte fiind mai puțin cunoscute de marea masă a cititorilor. O privire de ansamblu asupra perioadei în care poetul a fost preocupat de sonet, ne va arăta că ea se întinde pe parcursul a 7—8 ani, (între anii 1872—1879), adică în perioada primei sale tinereți (22—29 de ani).

Jumătate din totalul celor 26 de sonete eminesciene au ca temă — iubirea. Și nu întîmplător. În articolul „Sonet și cîntec de lume la Eminescu“, Perpessicius notează : „La epoca aceasta, cînd începe transcrierea irmoaselor, iubirea lui pentru Veronica nu ajunsese încă pasiunea toridă și devastatoare, de la sfîrșitul anului 1876 și cu atît mai puțin **drama exilului bucureștean** (s.n.) care avea să se sublimeze peste trei-patru ani în recipientul cu grave sonorități de aramă, al **Odei în metru antic“.** Poate că nu-i o exagerare să spunem că sonetele, în ansamblul creației eminesciene, sînt acelea în care se regăsesc secvențele cele mai dramatice ale existenței sale, ele fiind impregnate de cuprinsul (necuprinsul) marii sale iubiri care l-a determinat să părăsească Iașul pentru totdeauna. Publicarea separată a celor 26 de sonete eminesciene împreună cu toate variantele, influențele și geneza lor ar putea oferi perspective nebănuite asupra vieții și creației poetului nostru național.

Vasile Bardan

george chirilă

Lumile mele, cuvintele

Ca păsări în stoluri puține
doar gîndul ca simbur fiind
cămările clipelor pline
de-un colb cu imagini de-argint

Și ramuri în față stinghere
ca fluiere fără de turmă
pe-un sunet lăuntric mă cere
vrednica urmă

Un om căutîndu-și norocul
cu sine un ciine, cumintele ;
prin ploaia cea deasă și repede
trec lumile mele
cuvintele...

Mama

Acolo, la marginea lumii,
înfășurată-n nesomn ca-ntr-un șal
doar Mama de-a pururea ea
coboară o cale mai suie un deal

Copilul întors într-o pierdere
nedeslipit e de icoana Mumii
prin ochii mei numai pe ea o vede
acolo — la marginea lumii !...

Pe cerul ca un cîntec

Departe, mai departe ca un punct
cel care vine încă n-a plecat
și roata unei vieți ce se rotește
pe cerul ca un cîntec neaflat.

Și clipa care macină străină
mai des nisip și bate ca o piuă ;
iubirea noastră-i prinsă-n rădăcină
pe strigătul cocoșilor, la ziuă...

O fîntînă în Cîmpia Română

— Ce vezi ? întreabă drumețul
— Umbra turnului
prețul drumului
județul
celor care ne sunt părinții

Mai văd o fîntînă
pînă
ce se pierde
în liniștea verde
din Cîmpia Română
— E semnul jertfei și al biruinții !...

Un glas interior

Prin apa-nvolburată — parcă
treceam și nu treceam cîndva.
Ai vrea un pod ? Ai vrea o barcă ?
Întrupul mut mă întreba...

Pe malul galben desfrunzit
mă reîntorc — sui sau cobor ?
mereu prin timpul netrăit
mă cheamă glas interior
și-ngîndurarea mă încearcă
— De unde pod ? Spre unde barcă ?

Eulumina

Tu ca o amforă
din care liniște sorb
precum cîntărețul cel orb
din Elada...

Tu ca o veste
clipelor noastre prea dragă
cum că cetatea ni-i întreagă
în Euritreea...

Și se aude Marea
în orga de aer triumfînd
în preajmă tu — desmierdarea —
virtejului meu
pînă cînd, pînă cînd...

constanța iorga

Mică elegie

citeodată gîndesc
ca și cum m-aș afla înainte de viață,
nenăscută cronologic
în nici o dimineață ;
atunci lumina mea ar fi întunecime
și ochiul întunericul din mine
prin rădăcinile crescute sub pămînt
cuvîntul mi l-aș pune de sămînță
sămînța mi-aș lăsa-o în cuvînt
pămîntul te-ar simți numai pe tine
atemporală mamă de dincolo de mine
cu poala numai flori, să le miros m-ar paște
frica, da frica de-a mă naște
spre-auzul meu lumină ar da năvală
și-o muzică și-un sunet care-ar crește
din ființă-n neființă și-apoi iară
din neființă în ființă spre afară
și mi-aș veni din ce în ce în sine-mi
să mușc pămîntul tot pînă la tine

Mica elegie a ploii

Doar cînd mai plouă
dincolo de lume bine
tună și fulgeră din nou în mine...

cuvintele în gînduri se ascund străine
și gîndurile-n toată casa asta pîn' la tine
veșmintele de naftalină-n lăzi cu zestre mari
picturile în vinătoarea regală cu ogari
lumina din tablou în umbra ce asudă
și visul de copil în somn de paparudă

și pling cu ochii pe un riu la vale,
c-un ochi spre cer deschis,
cu celălalt spre mare.

Dublura unui fluture

peste toate
un perdaf înflorat
în obrazul luminos al ferestrei,
pendula bunicii
și aerul tăiat felii în umezeala nopții

o sfidare curentată între două uși
și nervii mei înmugurind
la butoniera trecătorului de altădată

peste toate
o lumină decupată din zid
orbecăind printre tictacuri cu vîrf ascuțit
pînă la crăpatul de ziuă

o sfidare sfîșiată între ochii aceleiași priviri
și gîndul meu,
aici mătăsos —
din care aș putea confecționa o mie și una
de perini

pentru o mie și una de nopți
și gîndul meu,
aici înțepat —
dublura unui fluture în insectar.

Altă elegie

pentru tatăl meu
lumea s-a stins cu ochii deschiși...
casele s-au întors către alte puncte cardinale,
mușcatele din ferestre și-au îndreptat frunzele
și păsările au învățat să piară în zbor
cum omul prea sleit în propriul somn...

pentru tatăl meu
pădurea și-a inventat topoare
și cu fiecare copac doborît
a-nvățat cum se moare...
iar apa din riu și fîntîni
a-nceput să seacă
și-ncet, încet să nu mai fie nici un strop
de nimic în lumea lui albă și rece !

În vis

să-mi fosnesc visele
ca pe jurnalele necitite pînă într-o zi...
și omul care intră pe ușă să mă întrebe :
„Ei, ce e nou în viața ta și în a mea,
mai sîntem vii ?"

lumina să cadă din jumătate de lună
pe jumătate de chip
și sufletul pe jumătate luminat
să tresară mirat...

și omul din ușă care mă-nfioară...

...și m-arunc în vis,
pe geamul deschis !

ANOTIMPURI

adrian costache

La noi primăvara era nemaipomenită. În locul numit Față începeau să răsufle duhurile pămîntului. Aburii respirației lor uscau țărîna și atunci apăreau Boii Domnului care se împreunau la soare... Mai jos, în vale de tot lîngă Sărățica, smîrcurile începeau să bolborosească mai tare, spăimos, scoțînd cuvinte de nămol. Alături era pădurea și păsări nebune începeau să cînte, cuprinse de deliruri senzuale, că te opreai uimit locului și nu-ți venea să mai pleci...

Ce să mai zic de cele patru vînturi care băteau pe rînd, unul străin venit de foarte departe, dinspre răsărit, ce amintea de iarnă, iar altul mingîietor ca nimic altceva, că-ți înflorea carnea pe tine !... Ce mai !... Primăvara era la noi fără egal !...

Atunci bătrînul ieșea și el afară și se așeza pe prispă, pe un scaun cu spătar. Se sprijinea în bastonul de corn și ședea nemișcat în bătaia soarelui călduț. Era îmbrăcat c-o cămașă fără guler, de cînepă, aspră, și cu pantaloni de dimie. Iar pe umeri își punea o scurtă din același material... Nu trecea mult și apărea și copilul. Ieșea ca din pămînt !... Așa zicea și bătrînul, fiindcă niciodată nu-l auzea cînd vine, îi scăzuse mult auzul, și se mira cînd îl vedea în fața ochilor... **„Nimic nu se termină niciodată !"** zicea el doar pentru sine, iar copilul se obișnuise și el cu aceste cuvinte. Nu-l mai întreba ce voia să spună. Îi cerea doar să-i povestească ceva... Iar bătrînul șovăia, ca și cum ar fi știut cît de grea era arta povestirii...

„Eram copil și număram stelele !" începea el. „Cum, zicea copilul... unu-doi-trei, așa ? !"... „Mă ăsta mic, nu fii prost, îmi zicea soră-mea Evelina, stelele nu se numără, mă !", continua bătrînul ca și cum nici n-ar fi auzit întrebarea lui... Sau chiar nu-l auzea.

La început copilul nu știuse cine era Evelina, nu mai trăia demult, ea era oale și ulcele din

care crescuse iarbă multă în cimitirul din spatele bisericii.

„...Trei sute patruzeci și trei, ...trei sute patruzeci și patru !" auzea din nou copilul... Nu înțelegea mare lucru, dar îi plăcea să audă vocea bătrînului, monotonă și blîndă, ca și căldura soarelui, în timp ce el putea să facă altceva. Încăleca pe parmalic și-și îndemna zdravăn calul lovindu-l cu picioarele încălțate, pînă ce uneori simțea durerea călului. Dîii ! îndemna el, aplecîndu-se în față și mai mult.

„Zbor ! striga el atunci către bătrîn... Văd acoperișurile de deasupra, ...de sus de tot !"

„Zboară !" îl îndemna bătrînul cu capul. Și-i povestea cum fusese cînd se adunase lume și Sinodie încercase a doua oară să zboare și căzuse... „N-a putut decît o singură dată, și asta la nunta lui cu femeia aceea albă, adusă cine știe de unde."

„Era chiar așa de multă lume ?!" se oprea o clipă curios copilul și se întorcea din călăritul lui avîntat...

„Ohoho !... exclama bătrînul cu gesturi largi, că-i cădea bastonul de corn. Se apleca să-l ridice și zicea iar : Oho !... Cîți cu gîndul nu gîndești !... Că Frontiera încă nu apăruse !".

„Și nici copiii care mîncau flori, nu ?!" zicea copilul.

„Care flori, mă ?!" se uita bătrînul la el, micșorîndu-și ochii.

„Nu face pe vicleanul ! replica atunci copilul... Nu te mai preface, că ești om bătrîn !... Dîii !"

„Unde te duci, mă ?" striga bătrînul la el și-l amenința cu bastonul.

„Nimic nu se termină niciodată !" zicea copilul, urcat acum în vîrful dudului. Se suise mai întîi pe gard, apoi pe cotețul păsărilor și, cu ușurință, în dud. Dudul avea, desigur, două sute de ani, cît spunea bătrînul. Se aflau acolo pe tulpina lui pașii celorlalți : ai lui Sinodie, ai Evelinei și chiar ai femeii albe, căreia îi plăcea, se pare, și ei să se joace, mai ales noaptea.

„De prima dată a reușit !" adăuga bătrînul ca pentru sine, cu gîndul la Sinodie. Dar copilul îl auzea din dud și se dădea jos.

„Atunci exista turnul acela, nu ?!" întreba el pentru a suta oară.

„Bineînțeles, se lăuda bătrînul, ce-ți închipui tu ?!"

Copilul se uita atunci mai atent în ochii lui și parcă vedea niște lumini care nu fuseseră acolo. Îl asculta mai departe.

„Era și Baal Întîiul, acolo ! Cel cu decorațiile primite din Războiul cel Mare. Dinspre partea lui vine unchi-tu învățătorul !"

„Știu ! zicea copilul... **Și el își răsucea mustața albă și-și zvîrnea mustața ca nimeni altul.**"

„Așa e ! confirma bătrînul, legîndu-și cuvintele și uitîndu-se lung la el. Ai învățat bine, ai început să înveți !" îl lăuda.

Dar copilul nu mai aștepta lauda. Întindea mîinile a zbor și cobora dintr-un salt treptele. Vedea zambilele care înfloriseră în grădiniță din fața casei...

★

...Vrabie nu și-a mai strîns comédia ca-n alți ani. Văzuse, poate, că-i merg afacerile... Vrabie cu comédia lui nemaipomenită. Iar de sărbători mama mă avertizase să nu mai iau ouă din casă că să-i duc **hoțului**. Ce mai era și asta ?! mă gîndisem eu, era prima oară cînd auzeam cuvîntul. Îmi dăduse în schimb bunica ca să mă dau de trei ori, ... de la găinile ei, bineînțeles, că își avea propria gospodărie. Și mă dădusem de patru ori, o dată Vrabie uitase să mă dea jos. Cel mai grozav era cînd ajungeai sus de tot și vedeai tot satul. Cine mai putea să facă asta decît comédia ? !... Apoi simțeam fiorul, șarpele rece, care-mi pătrundea pe undeva pe la glezne și mi se urca în sîn în timp ce coboram.

...Iar la început de tot clipa desprinderii de pămînt... Senzația că de-acum nimic din greutatea ta nu mai contează și că poți fi altul. Și a fi altul era gîndul meu cel mai des... A fi altul ca să nu te poată recunoaște cineva, ...viața toată era un joc de-a ascunselea, de-a schimbarea.

Tapiserii de Angela Ioni Iete

Era duminică și se auzise iar clopotul comédiei și strigătul lui Vrabie :

„Hai cine mai vine, cine mai încearcă, cine se dă în minunea minunilor !... Veniți să vă desprindeți de pămîntul ăsta ! îndemna el, ...veniți să fiți altul !"

Nimeni nu știa de unde învățase el cuvintele astea cu tîlc și care te înfiorau și te împingeau către polițioară. Ca și cum în spatele lor s-ar fi ascuns o vrajă sau cine știe ce știință veche, uitată de toți ceilalți, profanii...

Găsisem moneda la prinz, lîngă gutui, cine știe cine o pierduse. Poate bunicul !... Dar nu, bunicul nu umbla cu bani !... Nu-l văzusem niciodată nici cu monede, nici cu bancnote. Și atunci ?!... Ridicasem din umeri. Ce conta !... Important era că nimeni nu știa de existența ei. Așa că așteptasem clipa cînd puteam să plec, să fug.

Mîncasem toți afară, sub boltă. Mirosea a leuștean și a ciorbă de pasăre. Dar nu făcusem altceva decît să gust de cîteva ori, cu lingura pe jumătate goală. Mama mă urmărise și se minunase iar : „Cu ce-o fi trăind copilul ăsta ?!... Mănîncă și tu ciorbă, că ciorba-i sănătoasă, are toate verdețurile în ea !"

„Nu mi-e foame ! zisesem. M-am săturat !". Și observasem că ea era mereu la fel, neschimbată, și că nu îmbătrînea. De fapt toți erau neschimbați de cînd îi știam, deși bătrînul se plîngea uneori că a îmbătrînit și că nu mai are putere... Dar era o vicleníe de-a lui, așa cred !

„Mănîncă !" mă îndemnase iar mama.

„Nu-mi place !" zisesem eu.

„Scarandivule !... Ia atunci carnea !" Și zîmbise, fiindcă știa că asta mă bucura.

Mîncasem atunci carnea slabă, o bucată de friptură, lăsînd pilaful neatins. Apoi se răspîndiseră toți, unii intrînd în casă să doarmă. Venise și soarele în dreptul mesei și asta-i gonise, rămînînd acolo doar tacimurile și vasele curate, acoperite cu șervetul.

Mă furișasem atunci spre poartă. O deschisesem încet și fără să fac zgomot... Mersesem aproape în vîrful picioarelor pe sub nucul celălalt care umbrea drumul, grăbisem pasul tot mai mult. În dreptul lui Nelu Vraciul o luasem la fugă. Acum nu mă mai puteau întoarce. Nimeni, chiar dacă ar fi vrut !... Acum eu nu mai auzeam...

Alergasem așa pînă la șosea, fără să obosesc. Doar în Coasta Fîntînii mă mai potolisem din goană, după care ochii mei, mari și flămînzi, văzură comédia. Lumea îi zicea comédie. De fapt era o roată cu diametrul de cîțiva metri și cu șapte polițioare, pe care încăpeau paisprezece oameni. Iar polițioarele erau mereu perpendiculare pe pămînt, deși axul acela se tot învîrtea înpins de oamenii angajați de Vrabie.

Am așteptat prețul de mai multe secunde după care i-am dat banii și i-am zis că vreau să mă dau de toți. Vrabie a dat din cap în semn că a înțeles bine și că n-o să mă înșele.

...Era la fel !... Oho ! sigur că era la fel. Cînd urcam chiar în vîrf, mă uitam cu frică peste tot deschizînd și închizînd ochii. Vedeam ca-ntr-o ameteală vîrfurile pomilor și acoperișurile caselor. Și aș fi vrut să țină așa la nesfîrșit, deși urcatul acela ca și coborîtul îmi făceau un gol în burtă de toată frumusețea.

...Abia atunci am observat că mă puteam retrage undeva în mine sau într-un loc nevăzut de ceilalți... În ziua aceea ! Și eram cu siguranță

virginia carianopol

Ca și tine

Fiecare gînd
Fiecare zi
O vilvătaie verde, afară în aerul tare, ametitor,
O inimă de seve jucînd
Deasupra vipiilor verii
E liniște, seară
Sub cerul liber, amintirea
Ca și tine, o umbră
Șoptește iarba încet
Ca și tine,
Repetă ecoul în infinita lui goană...

Ametitoare veșnicii

Subțire, galbenă
Lumina ca o crudă mireasmă a pămîntului
Verdele plăpînd
Sub ploaia călduță tremurînd lip-lip, lip-lip
Un pîlc puternic de viață, culoare...
În ochii mirați și deschiși
Fluturi, neliniști, pulberi de aur stîrnind
Urmele vîntului, apelor,
Zeii stăpîni fac semne
Și tac cu gîndul aievea pierdut
Prin focul și ierbile verii,
Una după alta, se deschid toate porțile

Și ei privesc, ascultă
Bogata risipă de seve
Fulgerînd
Destinul acestor ametitoare veșnicii.

E numai o noapte de vară

Lumina, o tufă răcoroasă ce-ți urcă pe glezne
Îmbietoare, regale
Fructele verii îți trec dulcea lumină
Aerul de otavă al zilei sfîrșește în tine
E numai o noapte de vară
Și cumințenia pămîntului
Vine cu smocuri de iarbă
Și se așează la temelia lumilor
Închipuite de tine.

După ploaie

Dimineața inunda orașul
Precum o aripă de april,
Pe petecul de iarbă
Cuvintele așteaptă încă o naștere,
Simburii mărului strivesc promisiuni și ispite
Peste măruntele întîmplări somnul s-așterne
din nou
Închizi ochii, peste pleoape plouă cu stele.
Gîndul fierbinte în cerul gurii,
În bezna caldă a rostirii
Aerul se primenește curat,
Ca după ploaie
Lumina.

Închipui cuvinte

În cameră mică
Seara momindu-te
Cu arginți strălucitori
Închipui cuvinte alese sărbătorești —
Prin aer foșnesc
Dulci, tematoare miresme.
Iasomie, tei, caprifoi
Între noi, timpul
Doar cît să respiri
Voci de sticlă izbesc geamurile
Și ecoul aleargă pînă la ultima suflare
Pe întinderea albă gîndul,
O flacără dogoritoare,
Răsucindu-se în viața și nopțile tale.

teatru

t

Reprezentare după natură

● Aflat la al cincilea spectacol, un actor recalificat regizor, Gelu Colceag, atacă, cu o bună distribuție a Teatrului Giulești, marele repertoriu : **Pescărușul**, Cehov. E o reușită, mai ales pentru actorii giulești, în măsura în care principala ambiție și soluția spectaculară (încă) proaspătului director de scenă sînt relevarea caracterelor în spirit modern, incitant. Nu e o viziune totalmente înnoitoare a lumii cehoviene, în limbajul teatralității, ci doar o reinterpretare posibilă a cîtorva personaje. Reprezentanția are mai degrabă un parfum de epocă, naturalist, cu reproducerea grijulie a unei atmosfere rusești de veac dus. Aglomerat, colorat, pitoresc, fiecare tablou se vrea o felie de viață de altădată. Scenografia Dianei Cupșa și costumele Olimpiei Damian Ulmu, întăresc această afirmație.

Singurul element (să-l numesc) teatral, nenaturalist mai degrabă, e o anume frîngere a ritmului (oricum destul de tărăgănat), un fel de stop cadru. Actorii încremenesc uneori, cîteva clipe, ca și cum timpul s-ar opri în loc, amenințător, apoi viața continuă, aparent nepăsătoare. Spun aparent, deoarece Gelu Colceag a citit **Pescărușul**, nu atît ca pe o comedie (deși o anume plăcere caricaturală nu lipsește) ci mai ales ca o dramă neliniștitoare a trecerii sterile a vremii, a duplicității, a măștii inevitabile. Eroii cehovieni sînt în concepția sa, măcinați, sub glumele în doi peri și frazele banale, de grave îndoieli și crize morale, dacă nu chiar existențiale. Trigorin, Arkadina, Mașa, Sorin, Dorn, apar ca personaje tulburătoare, ce ascund în crusta netedă a unor seri și zile mediocre disperarea inteligenței de a nu putea, de a nu fi decît prea puțin. Izbucnirile sînt răvășitoare, deslănțuite, ca și cum, din ce în ce mai aproape de criză, ființele umane din conacul Sorin și-ar pierde puterea de a mai juca.

Gîndul lui Gelu Colceag, trăiește scenic în mod convingător, atașant adesea, printr-o distribuție extrem de atent dirijată, ceea ce îl abilitează cert, și ca regizor. Se adaugă cîteva metafore, unele fine, altele minore, truvaiuri de statură inegală (Trigorin intră în scenă cu un fonograf în brațe) ce se remarcă uneori prin puterea de definiție dar fără să impună nimic nou piesei.

Spectacolul, în prima sa parte — cea mai lungă, cea de pînă la final, ca să spun așa — are forță și reală expresivitate.

Finalul, din păcate, dar numai el, este schematic și (nu m-aș fi așteptat după atît de riguroasa dozare a efectelor din prima parte) melodramatic.

Remarcabilă și novatoare este înfățișarea dată de Sorin Postelnicu lui Trigorin. Eroul cehovian este înstrăinat de sine și de ceilalți printr-o tristețe profundă, oarbă, ametitoare. Tînăra și frumoasa Zarecinaia cu grație este interpretată de Ileana Ciugulea. Egala întru neliniște și neputință a lui Trigorin este Arkadina, întruchipată de Dorina Lazăr cu nerv și precizie. Într-o excelentă compoziție de culoare umoristică, Florin Zamfirescu insinuează drama îmbătrînirii sterpe a lui Sorin. Mașa apare, prin intermediul Valeriei Sitaru, subtilă, cu o voință de piatră sub masca deriziunii. Doctorului Dorn George Bănică îi arată o anume vulgaritate de fost fante de provincie, dar și o amară singurătate uzată. Un bun rol comic, cu știință și talent portretistic, „face" Nicolae Urs (Medvedenko). Vasile Ichim joacă cu vervă pe administratorul Șamraev, iar Liana Mărgineanu, ștearsa lui soție. Voicu Ovidiu, tînăr talentat, încă student, îl desenează, în tușe ușor îngroșate, pe Treplev.

Binevenit, acest nou spectacol bucureștean, va avea, sînt sigur, o lungă și bogată viață.

Radu Anton Roman

televiziune

tv

Serile de luni

● Era o seară blîndă de vară, mirosea a țarină și-a poame, a otavă, a fum amărui, o seară înfiorată în frumusețea și simplitatea ei, în satul acela transilvănean pe unde-a copilărit Ion Căianu, acel spirit muzical care a marcat medievalitatea noastră ardeleană. Și deodată am auzit un strigăt, o chemare imperiaosă : „Îi tezauru' folcloric ! Haideți !" Și toți și-au lăsat pentru o jumătate de oră treburile gospodărești și s-au așezat cuminți și foarte atenți în fața televizorului urmărind emisiunea făcută, pe cît se pare după gustul și respectînd preferința acestor, atît de numeroși, iubitori de muzică populară. În emisiunea **Marioarei Murărescu** îl văzuseră sătenii și pe consăteanul lor, cîntărețul Alexandru Pugna, cu doinele lui pline de fior și cîntecele de cătănie cele culese de la bătrînii satului, cu „Miorița" lui transilvană și cu purtatele năsăudene ; în aceeași emisiune o văzuseră și pe Valeria Peter Predescu, aleasa păstrătoare de cîntec someșan, și pe atîția alții care i-au fermecat, înflăcărat, emoționat ori bucurat cu vocile lor : Viorica Flintașu, Florica Bradu, Veta Biriș, Drăgan Muntean, Florica Zaha, Petre Săbădeanu, Sava Negrean, Florica Ungur, Lucreția Ciobanu, Gheorghe Turda, Nicolae Furdui Iancu și alți și alți cîntăreți ai plaiului transilvan. Nu e puțin lucru să fii așteptat cu un fior de emoție, nu e puțin lucru să știi alege, selecta, prezenta, pune în pagină așa cum se cuvine, cîntecul — e vorba despre o înțelepciune și o imparțialitate care cer deopotrivă simț estetic și bunătate, atenție și generozitate și toate acestea sînt calități pe care noi le-am mai remarcat și elogiat nu o dată, calități ale realizatoarei Marioara Murărescu. Privind această emisiune gîndul nostru se îndreaptă către toți acei care se preocupă de folclor, de a lui bunăstare, de a lui înaltă calitate artistică, de valorizările dinlăuntrul său, de accentul arhaic sau dimpotrivă, veleitățile de șlagăr, de tot ce înseamnă marea și diversa lume a muzicii populare cu ale ei legi interioare nestiute de profani, cu ale ei precepte și criterii de valoare. Fiindcă ei, telespectatorii din Căianu Mic știau (și de la **Tezaur folcloric**, desigur) și cîntecele Mariei Lia Bologa (ca o inspirată coborînd dintr-o vreme de demult), și farmecul spontan al Titianei Mihali, și repertoriul de calitate al Floarei Calotă, zîmbetul Angelicăi Stoican, cîntecul tonic al Laurei Lavric, struna fermecată a lui Efta Botoca și cîntecele neintrecute ale lui Dumitru Fărcașu sau cîte alte voci prezente nu de mult în emisiune : Daniela Condurache, Matilda Pascal Cojocăriță, Marcela Curagata, Geta Postolache, Ileana Constantinescu, Mariana Drăghicescu, Mioara Velicu. Și cîte alte nume, alte cîntece, stiluri de interpretare, costume din toate zonele țării, ansambluri folclorice, dansatori și fragmente din importantele spectacole realizate de Redacția muzicală a Radioteleviziunii avînd un singur protagonist genial, infailibil : folclorul românesc.

P.S. Un prestigios premiu internațional cucerit de un film de televiziune românesc ! La **Curcubeul de aur**, Festivalul filmului de televiziune moscovit, frumoasa peliculă românească **Tinerețe fără bătrînețe** a fost unanim apreciată și premiată. Filmul este un interesant documentar artistic-folcloric și prezintă într-un chip original activitatea de îndrumare etnografică și folclorică din cercurile de profil ale Palatului pionierilor și școlarilor patriei. Fragmente din această peliculă au fost prezentate în speciala ediție a **Tezaurului folcloric** de luni, închinată cum e și firesc la început de iunie cîntecelor mamei, cîntecelor copilăriei. Premiul moscovit decernat filmului Marioarei Murărescu este încă o dovadă de prețuire a folclorului românesc și a calităților folcloristei noastre, a întregii redacții de profil a Radioteleviziunii Române, a tuturor realizatorilor care au concurat la realizarea lui.

Cleopatra Lorințiu

altul și mă priveam așa ca-ntr-un fel de oglindă magică. Nimic din jur nu mai conta... Doar poate vag, în adîncul meu, povestea cu Sinodie care zburase cu multă vreme în urmă... Dar nu aduceam la suprafață asta, plin cum eram de toate trăirile mele noi.

Nici primele opriri, scurte sau lungi nu le-am observat. Ca să se schimbe oamenii din policioare și, uneori, și cite unul din cei care împingeau roata. Căci nu se puteau urca și da jos decît doi oameni deodată... Cineva, în timpul acestor opriri, se jucase și-i plătise lui Tudor epilepticul un leu să se dea și el în roată. Se auziseră voci care spuneau că avea să-i vină **rău din cauza înălțimii, dar Tudor**, cu vocea lui mai mult fără cuvinte, dăduse din cap cu bucurie, în semn că voia să se dea în comédie.

Și din nou veniseră clipele cînd eram sus și plecam iar în căutarea acelui alt copil care era ascuns în mine și pe care eu nu-l cunoșteam **încă. Sau care eram chiar eu, cel ce voia să se** desprindă de pămînt. Și să zboare chiar în lună, visam, deși îmi era totuși teamă de atita depărtare... Pornisem din nou în întîmpinarea lui, închideam și deschideam ochii, ca să se amestece totul, satul văzut de sus cu pămîntul care mă chema. Eram atît de prins în jocul meu serios, grav chiar, că nici nu observasem opririle din nou, ca să se schimbe oamenii, și nici clipa în care Tudor rămas tocmai acolo sus zburase poate, eu auzisem doar țipătul celor de jos, și trupul lui mototol căzînd sau zburînd. Lumea se bulucise lîngă el iar eu mai rămăsesem acolo **pînă ce** polícioara ajunsese la nivelul pămîntului. De-acolo aruncasem priviri asupra ghemului omenesc care mișca, cred că chiar îmi fusese puțin frică, iar odată ajuns jos, alergasem să-i spun bătrînului că și Tudor zburase ca și Sinodie...

★

...Fusese semnul care oprise definitiv comédia. De atunci Vrabie nu mai instalase niciodată roata lui fermecătoare. Trăise din altceva și se mutase în oraș, cînta pe la nunți și baluri din acordeon. Era o schimbare pentru el, dar și pentru noi. Se terminase parcă un anotimp și începuse altul.

Iar în toamnă, pentru prima dată, verii mei aduseseră în sat autobuzul...

Asta s-a întîmplat într-o simbătă. Bătrînul ședea iar pe prispă și privea în felul lui abstract, cu care mă obișnuisem, către Tușoreanca. Atunci s-a auzit motorul și careva de peste drum a strigat :

— Vine autobuzul, mă !

Am auzit pe dată zgomotul motorului. Dar se auzea doar zgomotul, autobuzul nu se vedea încă. Urca din greu Coasta Pietrișului. Am deschis poarta și am plecat spre șosea. Am alergat, deși aveam timp grămadă... S-au luat după mine și Mituș al lui Nelu Vraciul și apoi Justin care era mai mic decît noi cu doi ani.

Aveam timp din belșug, dar ne-am grăbit să **ieșim în șosea** și să ne așezăm pe marginea ei. Așteptam. Zgomotul crescuse în intensitate, dar mașinăria aceea imaginată de noi, fantastică, nu apăruse încă. Se lupta cu cea de a doua coastă din dreptul Fierarului...

Am vrut atunci să ne ducem în întîmpinarea lui. Au vrut ei de fapt, dar mie mi-a fost frică... Sau dacă nu era frică era altceva care mă ținuia locului. Trebuia să fiu mîndru că autobuzul era condus de vărul meu Stelică, dar eu nu eram totuși **așa.**

Mașina a apărut singură. I-am văzut mai întîi botul enorm și cei doi ochi albi uriași... Oho ! ar fi zis bătrînul dacă ar fi fost de față. Oho !... Mie îmi pierise graiul și m-am dat la o parte, așteptînd incremenit clipa cînd monstrul avea să

treacă pe lîngă noi. Nu mergea deloc repede, dar mi s-a părut că mînca pămîntul. Și asta fiindcă era așa de mare... Era balaurul din poveste care se rostogolea pe zecile lui de picioare... Zmeul negru cu mugetul lui infernal care speria tot ce era în jur.

În dreptul uliței noastre, neașteptat, autobuzul a oprit. Atunci am fugit repede lîngă gard... Ușa s-a deschis și cineva s-a dat jos dinăuntru. Era străin, desigur, și ne-am uitat la el așteptînd **să vedem ceva** ciudat în alcătuire, nemaivăzut... Ar fi putut să fie de fier, de pildă. El și alți doi care coboriseră...

Ne-am făcut apoi curaj și ne-am apropiat de ușă. Am privit înăuntru mai de departe și am văzut cocoașa care se continua cu botul de afară și pe vărul meu Stelică care conducea autobuzul. M-a văzut și el și mi-a făcut cu ochiul, îndemnîndu-mă să urc. Dar nu m-am sulit. N-am știut nici măcar să zîmbesc la gestul lui. Cineva a închis apoi ușa și autobuzul a pornit greoi, scrîșnind din încheieturile lui de fier. Am mai stat acolo și am privit îndelung în urma lui pînă ce a dispărut în curba de la Salon, lăsînd în **urmă** miros de praf amestecat cu benzină. Iar mirosul acesta mi-a plăcut !

...Nu știam că autobuzul acesta era ultimul anotimp. Și, că nu prea tîrziu, cu el aveam să plecăm și noi. Am priceput asta de la bătrîn. Care se făcuse mai tăcut și care nu imi mai povestise niciodată nimic din fabulosul zbor al lui Sinodie...

Ion Grigore : „Ulcele cu flori"

tudor gherman

Nu-i vorba de muguri

Nu-i vorba de mugurii care încearcă
să pipăie cerul.
Am ieșit în grădină
pur și simplu s-ascult
cum vine firesc dinspre miezul pămîntului
și urcă-n copaci
sudoarea forjată de visele lungi
îndelung între lespezi,
de frunțile lor îndelung între lespezi.

Nu-i vorba de seva buimacă de focul
din greul pămîntului,
acum mai ușor, ușurat
de iazul albastru ce gîlgîie
în gîtul de mierlă.
Ascult pur și simplu cum straniu se trece
din boltă spre boltă
cum trec eu în tine iubito
prin lujerii unor clipe.

Zorile — însîngerate mierle

Zorile
însîngerate mierle tot rugîndu-te
Dar n-auzeai,
Tu oboseai oglinda
și ascultai cum apa din rama ei dă-n clocot
și clocotul vorbindu-ți de mine cum vorbește
o flacără cu nitul la sudură
cînd flacăra-mi răpește
și cuvînt și gură.

E timpul

E timpul, în vinul adînc
începe să fiarbă vecia
E timpul, o gresie umblă

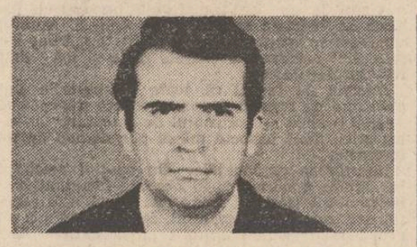

habotnic pe cuiele inimii,
e timpul, atomii aleargă
cum fug prin ogradă cocoșii
și fulgeră-n vîrful de paloș
al ierbii din ugerul humei.
E timpul, s-aude și-n ginduri
pe cai de ivoriu cum vine
o ploaie setoasă, setoasă...

Oh, cîte nu-mi spune

Oh, cîte nu-mi spune
apa fîntînii la mine-n Banat.
E lungă și grea limpezirea
iar sita de oase e deasă
și-alege așa cum alege
pămîntul trecînd printre astre
din cîntecul lor o volută
s-o picure poate-n misterul
pe care-l resfiră prin spațiu...
Oh, cîte nu-mi spune fîntîna
la mine-n Banat — precum astre
trec lumi născocite de mîna
și focul inimii noastre !...

mihai păsculescu

Amurg

Parfumul suav al Dunării
îmbată amintiri cuibărite în ochi
Din inocență glorific talazurile
Și caut să desleg
Steaua norocului
Vîntul împrăștie ecouri
Calc în urma lor biciuindu-mi fața,
mă strecor în singurătate,
Un sîmbure de adevăr
pe care-l despic,
lăsînd să lumineze amurgul.

Melancolie

Melancolie, tu cine ești ?
Tu cine ești frunză
rătăcire a infinitului
Sub o lună incovoiată
Ce-n într-o căutare absurdă,
fericirea — cîte capcane ?!

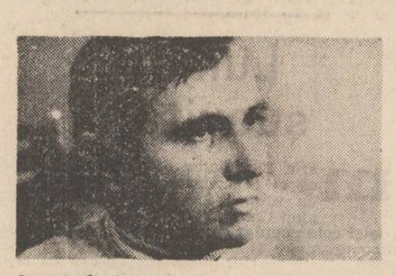

La infinit

Lumină împămîntenită din veacuri
În humă bogată.
Aici, colo, mai departe,
Tropot în galop de maci
Într-o mare de lanuri
stropi și boabe de aur
Raza firului proaspăt de grîu.
Te deslușesc țara mea,
Precum licoarea Dunării
Într-o cupă de azur
Trei culori la infinit.

În taină

Pe colina aceasta de nori
Locul fostei priveliști,
Locul fostei ninsori,
Dar de azi aprind o torță
Ca să-mi citesc amurgul
Iar cenușa,
O, această cenușă
Cine să știe că ea a fost rugul ?!

dumitru bălăeț

Cu-o stea din brațul galaxiei

Cu-o stea din brațul galaxiei,
pe mări de vis călătorind,
în depărtări ne-nchipuite,
făclii se sting, făclii s-aprind...

Corăbii mari cu pînze-albastre
să-i vezi planeții toți pe rînd,
pe marea lumilor celeste
înaintînd, înaintînd...

Închide ochii și privește !
O, Doamne, cît e de frumos !
Că de-aș putea, pe valuri, valuri,
aș lua-o singur și pe jos,

ca Dumnezeu cu traista-n spate,
c-o barbă pînă la Pămînt,
către tărîmuri fără moarte
întrezărite în Cuvînt.

Neliniștea fîntînii

O auzi acolo-n tăceri
O auzi... Nu știi, plînge ?...
Mărgăritarele ei se sfărîmă
acolo, în adînc de sine...
Cum cad, cum clipesc întunericul,
cum inundă tăcerile...
o ființă iubită de-ar fi
să o stringi la piept,
să-i sorbi suspinele...
Acolo unde e steaua tresari,
ridici umbrele
în plopii tremurători,
în luminile lunii.

Și iar o auzi acolo-n tăceri...
Parcă suspină în somn,
parcă plînge...

Fulgeră pe-nserat

Fulgeră pe-nserat peste ulmii bătrîni
dinspre deal. Iar și iar, luminoase comori
se dezvăluie sfînt în așteptarea ploii
ce vine...
O și aud potopind
pădurea și cîmpul, și pomii din jur
și acoperișurile caselor din sat.
Eu îmi spăl mîinile și fața
în piriul streașinii noastre.
Mama răstoarnă mămăliga
și-o-nfulecăm cu laptele cald
și cu ouăle în tigaie.
Ploaia bate darabana în jur
pînă departe pe deal, unde fulgerele
dezvăluie din cînd în cînd înălțimi.
Laptele-i bun și ploaia e blîndă,
toți ai casei o laudă.
Vitele o privesc și ele
tupilate pe la scuteală și-ntr-o adîncă
reculegere.

Eu adorm repede și visez
iarbă multă pe izlazul din către hotar
și porumbi frumoși în locurile noastre
de prașilă.

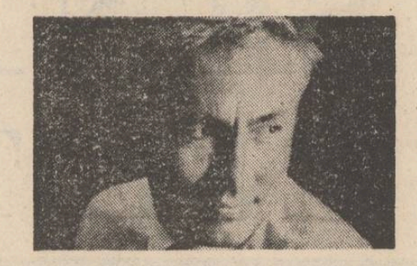

Docar

Eram pe un drum de țară, printre lanuri
de grîu,
într-un docar înalt, singur.
Un căluț mă ducea peste cîmpuri
și nu se auzea trapul lui,
și nici roatele docarului nu scîrțîiau,
ci doar plutirea lor o simțeam
pe sub orizonturi întruna.

Și erau limpezi zările,
și lanurile de grîu coapte erau
și le priveam cum ondulau în vînt,
cu tăcerea lor galbenă, aurie.
Doamne, ce virtejuri de spice
fără foșnet și ce
coboriri ne-ncetate și creșteri de valuri,
pătura lor nesfîrșită o mîngîiam cu privirea
și nu voiam să mă deștept din somn
și căluțul mă ducea peste cîmpuri mereu
într-un docar înalt, singur...

Poartă

De pămînt, pe Pămînt, în pămînt
cîte-au fost, cîte fi-vor, ce sînt
de pămînt, pe Pămînt, în pămînt...
Putere, lumină, avînt
de pămînt, pe Pămînt, în pămînt...
Și nu-ncap în cuvînt
de pămînt, pe Pămînt, în pămînt...
Le auzi doar gemînd
de pămînt, pe Pămînt, în pămînt
la o poartă cu țițînile-n vînt
de pămînt, pe Pămînt, în pămînt...

Pe pajiștea dintre senzații

Există, da ! Et in Arcadia ego !
Acolo sus, unde turmele se odihnesc
multiplicate-n adîncuri.

Ape vor sta împrejur și cerul înalt
și lumina coborîtoare ca-n vis
și agrestele alcătuiri în nemișcare sfîntă.

Doar drumul pînă acolo e greu
și lunecoase privirile și ziua, eterna
zidind în adînc translucidele grupuri.

Pe pajiștea dintre senzații, acolo,
murmurul cuvintelor, val de val
și raza ce le pătrunde.

maria justina gorovei

Vin berzele

Vin berzele cu doruri ascunse-n aripi,
Aducînd în ochi albastruri de legendă,
Culese de pe țărmuri fără nume.

Vin berzele pentru a prevesti prin cerul
primăverii,
Boarea nevăzută a toamnei următoare.

Velința

În lume toate lucrurile au o velință.

Mugurii au velința culorilor-metamorfoză,
Cîmpul are velința ierburilor,
Ghioceii au velința stropilor de Soare,
Florile de ghiață au velința lacrimei zăpezilor.

Noi oamenii sîntem velința sufletului
Și-a gîndului, prin gînd,
În goana către Adevăr !

Cer de primăvară

Cerule,
Sînt în vaporul primăverii
Și-ți scriu o scrisoare :
Cerule,
Am alungat cîntecul valurilor
Am alungat buchetele toporașilor,
Trimiși de Dunăre,
Am alungat mîngîierea razelor de Soare,
Am alungat totul !

Cerule,
Într-o noapte un ghiocel
A încercat să-mi acopere spatele,
Cu mantia petalelor sale.
I-am spus :
— Ghiocelule, nu mă atinge !
Doar ochii depărtați ai Cerului,
Au voie să mă atingă !

Cerule,
Sînt cea mai credincioasă petală,
Ruptă din Primăvară !

Năvodul visurilor

Somnul albastru
M-a prins în năvodul visurilor.

Năvodul plutea,
Alunecînd întîi pe fundul unei mări,
Unde zăceau ziduri de castele ruinate,
Vase impietrite
Și vîslași visători, cu toții sclavi,
Ai moșneagului cu numele : Timp.

Apoi, năvodul,
Filfiind din aripi, precum liliecii,
M-a dus la poarta zăpezilor,
Unde jucăriile vorbesc, iar urșii din pluș,
Au gulere albe.

Mi-au venit lacrimi în ochi,
Gîndind că Bobi, ciinele nostru,
N-a încăput în năvod,
Să vadă aceste minuni.

Am zgîlțîit năvodul,
Ce acuma devenise o barcă ;
Ceasul suna disperat, arătînd orb : șopte.
Soarele mi-a mîngîiat fața,
În vreme ce Bobi se trezise și el,
Mîngîind covorul cu labele grase.

plastică

Arheologii interioare

● Primind și de această dată oferta plastică a lui **Zamfir Dumitrescu** cu înțelegerea celui deprins cu savoarea itinerărilor muzeistice, gîndul m-a purtat în preajma spuselor unui mare filosof al artelor, care, prin anii treizeci, așeza **viața formelor** printre elementele determinante ale civilizării omului. De aceea, aprecia el, ponderea formelor nu este iluzorie de vreme ce ea este aceea a materiilor folosite în artă. Și ele, **formele**, decretează o dialectică, ce nu este un simplu joc, căci **tehnica este o activitate creatoare.** Și precizează mai departe : **„Dacă încetăm doar o clipă să le socotim forțe concrete și active, angajate intens în lucrurile materiei și ale spațiului, atunci nu mai discernem în gîndirea artistului decît larve de imagini și de amintiri, sau gesturile schițate ale instinctului".** Într-un fel, căutările creatoare ale lui Zamfir Dumitrescu se înscriu într-un asemenea cadru estetic, în care formele guvernează existența unui univers suficient sieși, material și obiectiv, înainte de toate, în cuprinsul căruia înfloresc labirintic traseele delicate ale spiritului, ale trăirilor, ale nostalgiilor, ale memoriei... Zamfir Dumitrescu „și-a spiritualizat" cu obstinație instinctul artistic, vigoarea demersului său creator avîndu-și sorgintea tocmai într-o asemenea matrice de extracție culturală, ușor de recunoscut, pe care artistul nu numai că nu o contestă, ci o și tezifică. Și o face în dublu sens : o dată, în spiritul operei picturale pe care o dezvoltă și, în al doilea rînd, în cuprinsul interogațiilor sale estetico-eseistice, pe care, în ultimii ani, le-a deconspirat publicului.

Pictura lui Zamfir Dumitrescu este frumoasă prin ea însăși și ne bucurăm descoperind în ea virtuțile, exemplar articulate în careul de pînză, ale marii picturi renascentiste, de exemplu, fie ea din orizont mediteraneean sau olandez. Artistul are vocația tușeului rafinat, sensibilizat de o intensă tactilitate, naturile sale statice fiind, în acest sens, adevărate lecții academice. Problemele de construcție, de compoziție, de proporție sînt stăpînite deplin, pictorul operînd în cuprinsul pînzei cu o dezinvoltură de adevărat maestru. De unde și prolificitatea, puțin comună la noi, într-o serie de lucrări care, dacă reținem ca exacte catalogările autorului, numără 52 de piese concepute numai în acest an ! O performanță, dar și un pericol. Senzația de autopastișare, de manierizare a bunelor sale deprinderi artistice este o evidență, în ciuda recitalului de virtuozitate la care ne invită să asistăm, ce-i drept, cu încîntare, acest exponent al unei excepționale generații de ciraci ai Meșterului Baba. Pentru că în actuala expoziție de la „Orizont", Zamfir Dumitrescu propune, dincolo de superbele sale „extemporale" de stil, dar care creează impresia de „deja vu," de loc comun, cîteva lucrări mai spontan redactate, mai sensibilizate, mai calde, fruct al unui contact neînfatuat cu „viața formelor".

Artist al rostirilor exacte, descins parcă din prețioasa dantelărie a sonetelor ronsardiene, Zamfir Dumitrescu refăcu cu fiecare lucrare a sa fascinantul spectacol al privirii, ce descoperă la nesfîrșit și mereu altfel vibrată, luminată, însuflețită, miraculoasa lume a obiectelor, a formelor din domestica noastră imediatețe. Este exact ceea ce relevau cuvintele lui Henri Focillon, evocate la început, pe care viziunea truculentă a pictorului din lucrările mai recente — „Alegoria imaginii", „Scaunul pentru privit marea", „Alegoria picturii", cele care refac, pe un alt plan, experiența picturii prerenascentiste italiene și a celei ulterioare — nu face decît să le confirme înțelesul prin includerea perspectivei și a peisajului printre elementele indispensabile ale sensibilei și mereu îmbogățitei arheologii interioare. În acele spații ale intimității noastre, adică, în care ne place uneori să ne cufundăm ființa, renăscînd întru frumusețe și puritate.

Corneliu Antim

muzică

Peisaj sonor

● Din lumile succesive și acaparante ale artei. Oltea Șerban Pârâu a ales muzica. A ales-o și și-a motivat alegerea prin recitalul de pian care a avut loc în Sala Studio a Ateneului Român.

„Am gîndit acest recital, declară tînăra interpretă, sub semnul a două personalități geniale ale repertoriului pianistic, Frédéric Chopin și Claude Debussy, încercînd să surprind cîte ceva din imensitatea fiecăruia".

De fapt, regîndind cu inteligența creatorului ceea ce au gîndit cei doi titani ai muzicii universale, Oltea Șerban Pârâu rivnește la o altă statură a interpretului. Stăpînă pe mijloacele de expresie, ea reușește „un echilibru perfect între virtuozitate și inspirație", rafinamentul componistic, jocul combinațiilor, peisajul sonor, fluiditatea armoniei, o permanentă suprapunere a fantasticului peste dimensiunile realului au fost surprinse și redate cu dezinvoltură, impunînd-o definitiv pe Oltea Șerban Pârâu publicului profesionist. Au fost prezentate opt lucrări din creația chopiniană, cinci preludii despre care iată ce spune interpreta : „Fiecare preludiu este unic. Ca un gest suprins în desfășurare și transcris ca atare. Ține de domeniul acuarelei sau al miniaturii japoneze ; gestul trebuie să fie cel bun, nu exista retuș posibil" **Poloneza în re minor,** de inspirație folclorică, **Berceuse,** gen instrumental din cîntecul popular de leagăn, în sfîrșit, **Balada a III-a în La bemol major.** Tot cinci preludii au fost alese și din creația lui Debussy : **General Lavine — eccentric, Des pas sur la neige** — lent și trist, **Les collines d'Anacapri** —, viu și luminos, **La cathedrale engloutie** — calm și profund și **La puerta del vino** — în mișcare de habanera spaniolă. Ultima piesă **L'Isle Joyeuse** încheie excepțional suita lucrărilor prezentate.

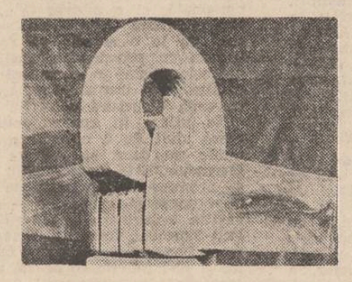

Sculptură de George Dumitru

Cert este că Oltea Șerban Pârâu a izbutit să dezlănțuie în cei ce au ascultat-o acea tensiune sufletească proprie marilor pianiști. O forță vitală, dar și o grație feminină, o ținută scenică majestuoasă, ținuta luptătorului, aș zice, ținuta învingătorului, interpreta pare și chiar este dotată cu o energie extraordinară, pe care nici măcar iluzia jocului reclamat de virstă n-o poate atenua.

Studentă la clasa Irinei Odăgeanu, Oltea Șerban Pârâu confirmă cu talentul său, dublat de frenezia creatorului, valoarea școlii interpretative românești — de altfel ea deține un palmares bogat de premii naționale și internaționale — confirmă încă o dată de la înălțimea scenei că în imediata noastră apropiere apar mereu talente și că nu avem nevoie de instrumente optice pentru a le descoperi, sensibilitatea fiecăruia dintre noi fiind suficientă.

Ecaterina Preda

SENTIMENTUL PATRIEI ÎN LITERATURA PENTRU COPII

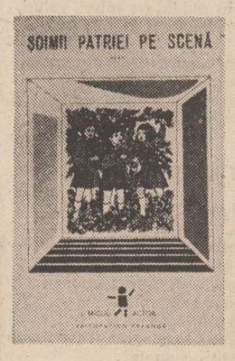

Pasteluri și „poezii de țară"

Neașteptată orientarea poetului Constantin Atomii*) către literatura pentru copii : de curînd el a publicat placheta „Pomii rîd cu hohote de floare". În linii mari această carte, adresată celor mici, conține două tipuri de poezii : patriotice și pasteluri. Suflul, însă, imboldul, sentimentul rămîne unic : e vorba despre proclamarea unei perpetue sărbători într-o atmosferă epurată de vicisitudini, atmosfera copilăriei fericite din anii socialismului : „Văd pe stema țării noastre / Cerul verilor albastre, / Răsărit frumos de soare, / Lîngă brazi o sondă mare, / Munți — izvor de bogăție — / Piinea cea de pe cîmpie, / Iar ca semn al zborului / Steaua viitorului" („Stema țării").

Această „stea a viitorului" domină versurile lui Constantin Atomii. Copilăria devine, la el, o mișcare de creștere împreună cu noul, o edificare laolaltă cu edificarea patriei. Semnificativ, activitatea pe care o cîntă cu predilecție este aceea de ziditor ; pînă și fetele doresc să învețe a zidi : „Vă mirați că-s pirpirie ? / Mă fac mare în curînd, / Cînd mă joc cu o mistrie / Am, ascuns, în mine-un gînd. // Azi sînt șoim în grădiniță, / Mîine pionieră, apoi, / Ca și mama zidăriță / Să înalț orașe noi" („Zidărița").

Mai mult de jumătate din plachetă e ocupată de pasteluri, creații puse sub vădita egidă a lui Coșbuc — dedicate, adică, „naturii-regine" — dar avînd propria lor viață și originalitate.

Natura din versurile lui Constantin Atomii e intens benefică, sărbătorească, pură, chiar frenetic pozitivă : „Amiaza doarme iarăși / În cerul nimănui. / Un munte umblă razna / Adulmecind răcoare. / Pe creanga primăverii / Tăcerea scoate pui, / Iar cîmpu-și zburdă mieii / Pe-o fragedă visare" („Primăvara").

Poet uranic (al festivităților uranice) autorul posedă și o doză de avînt ce-l face deosebit de sensibil la extazul dionisiac, declanșat cu regularitate în prezența măreției naturii : „năucit de-atîta slavă. / Un cîntec mă oprește-n drum" ; „Și cu cer se spală iar pe față / Plopii de nesomnul pămîntesc", etc. Animalul său favorit rămîne cerbul, căruia (bineînțeles) el îi spune „cerbul de soare". Deși — mitologic vorbind — cerbul e mai degrabă psihopomp și inițiatic, Constantin Atomii îl valorifică sub latura lui carpatină, de rege uranic al munților — o imagine interesantă.

Aceste poezii dedicate naturii se dovedesc a fi cele mai valoroase, sub raport estetic. Frecvent, însă, ele depășesc pragul literaturii pentru copii și se adresează maturilor. Ceea ce face placheta indicată și pentru lectura părinților ; Constantin Atomii realizînd, de fapt, o carte mai puțin simplă, recomandabilă tuturor membrilor familiei.

Radu Comănescu

***) Constantin Atomii : „Pomii rid cu hohote de floare". Editura „Ion Creangă", 1989.**

În lumea comorilor arheologice

A scrie o carte de istorie adresată copiilor școlari și tineretului înseamnă, fără îndoială, nu numai un act social, menit a sădi un ideal și a răspîndi lumini asupra drumului parcurs de înaintași. Este, aș îndrăzni să spun, un act de iubire pentru mugurii noilor generații, un îndemn de a se adăpa la izvoarele cunoașterii de sine și de neam, necesar formării unor adevărate caractere. „Pentru ca un școlar să-și iubească patria — arăta Alexandru Vlahuță — trebuie s-o cunoască ; s-o poarte-n el cu toată strălucirea și podoabele ei, să fie plin de admirație pentru țara lui...". Și Țara și Neamul românesc multimilenare îndreptățesc o asemenea atitudine.

Iată de ce apariția în librării a unei astfel de cărți este așteptată cu un justificat sentiment de bucurie. Sentiment amplificat ori de cîte ori talentul condeiului este dublat de calitatea demersului întreprins, de știința argumentației întrebuințate. Este și cazul lucrării recent publicate de istoricul și arheologul Liviu Mărghitan*), relevînd cîteva din cele peste 800 din tezaurele inepuizabilei arhive a pămîntului românesc — dovezi incontestabile ale unei continuități de viață autohtonă, ale unei civilizații înfloritoare, remarcabilă prin trăinicie, originalitate și frumusețe.

Autorul ne poartă pașii din Sălaj — satul Moigrad, unde s-au descoperit cele mai vechi obiecte de aur de pe teritoriul românesc (prima jumătate a mileniului IV î.e.n.) pe dealul Măgura al Șimleului Silvaniei (sec. IV — prima jumătate a sec. V e.n.) pînă la Agighiol (Tulcea), cu mormîntul princiar vechi de aproape 2500 de ani, din Sinnicolau Mare (Timiș) — cu tezaurul de aproape 10 kg aur, unul din cele mai mari din Europa începutului evului de mijloc — aparținînd se pare unuia din voievozii români bănățeni din sec. X — și Sacoșu Mare (Timiș), epoca intîi a fierului (cca. 800—300 i.e.n.), pînă la Buiceni (Iași), de lîngă magnifica așezare a Cucutenilor, în zonă, la Cotnari, aflîndu-se un important centru politico-militar al geto-dacilor (sec. IV î.e.n.), din Mehedinți, de la Hinova, unde în iulie 1980 au ieșit la iveală sute de obiecte din aur foarte pur (aproape 5 kg) din epoca de trecere de la tehnica prelucrării bronzului la cea a fierului (1200—1000 i.e.n.) și pînă la Sîncrăieni (Harghita), unde s-au găsit vase de argint și argint aurit (3,650 kg) luxos ornamentate. Un popas în Capitală, la Herăstrău — cu unul din cele mai reprezentative tezaure de argint geto-dace — și bineînțeles la Pietroasele (Buzău), locul de naștere al „legendei" Cloștii cu puii de aur (19 kg aur curat), prezentată Europei sec. XIX de Alexandru Odobescu.

Scriitura simplă, dar elegantă, minuind cu precizie termenii specifici arheologiei pe care autorul îi explică cu răbdare tinerilor cititori, narareа meșteșugită, cu o umbră de mister, a „istorioarelor" descoperirilor făcute, adesea, sub semnul întîmplării, care nu exclude ipotezele îndrăznețe și prezența calculatoarelor — toate însoțite de o ilustrație bogată — conturează imaginea rodniciei materiale și spirituale a locuitorilor pămîntului străbun. O imagine complexă, raportată în permanență la realizările culturale europene ale epocilor respective, dar evidențiind trăsăturile specifice, individualitatea și personalitatea creației autohtone. Multe, cele mai multe din tezaure pot fi admirate cu mîndrie în muzeele țării, dar unele din ele datorită vitregiilor vremii se află dincolo de frontierele naționale.

Cartea conține indirect un îndemn de a le prețui și de a veghea pe cele existente, de a persevera în descifrarea altor noi comori ale pămîntului care să întărească mărturiile statorniciei noastre pașnice.

Așternînd cu rîvnă și dragoste de copii și adevăr, Liviu Mărghitan face o operă de educație, contribuind pe această cale la clădirea conștiinței puternice a tinerei generații, generație pe umerii căreia va sta continuarea cu succes a drumului ascendent al societății pe care o edificăm.

Să-i urmăm, deci, exemplul și să dăruim cît mai multe asemenea izvoare de suflet și minte. Copiii noștri au nevoie de ele și le merită.

Dumitru Preda

***) Liviu Mărghitan : „Zece tezaure carpatice", Editura „Ion Creangă", București, 1988, 82 p. ; coperta Adrian Ionescu, desene de Aneta Georgescu.**

Teatru pentru copii

Editura „Ion Creangă" a inițiat, cu cîtva timp în urmă, colecția „Micul actor", în cadrul căreia apar scurte scenete pentru copii, reunite sub titlul generic „Șoimii patriei pe scenă".

Volumul IV, apărut recent, cuprinde un mare număr de texte dramatice — dacă le putem numi așa — scrise pentru cei mai mici spectatori. Apreciem eforturile editurii de a promova literatura dramatică originală, multe dintre scenete reușind să rețină atenția prin comunicarea directă cu micii spectatori, adresîndu-se capacității lor de înțelegere. Se remarcă pentru posibilitățile de a fi reprezentate pe scenă „Greierele și furnica", „Despre hărnicie" (Haralambie Bârzan), „De-a constructorii", „Familia do-re-mi", „Motănel-năzdrăvanul" (Daniel Tei), „Poveștile Dianei" (Hortensia Teodorescu), „Nuca fermecată", „Ac pentru cojoc" (Valentina Teclici) ș.a.

Există însă o anumită tendință, resimțită de pe acum în publicarea acestor scenete : autorii lor consideră că orice proză, orice poem, fragment și „rostit" de două-trei personaje se poate transforma în spectacol teatral. Aceasta depinde însă de valoarea textului și a versurilor care, deși sînt „destinate" copiilor, nu înseamnă neapărat că ei acceptă orice, că „merge și așa".

Uneori autorii nu înțeleg totdeauna ce înseamnă, de fapt, o scenetă, un text destinat reprezentării pe scenă și atunci ne aflăm în fața unor simple proze, scrise sub formă de dialog și destinate celor mici. Unele texte din acest volum nu pot fi considerate „scenete", ci doar pre-texte teatrale, valoarea lor pentru scenă fiind adesea superfluă, uneori lipsesc conflictele care înviorează dialogul și acțiunea, iar finalul se termină adesea brusc, menționîndu-se, sentențios, un obiectiv al educației sanitare („Petrișor și doctorul Periuță"), reguli de conduită („Cumințel și Obrăznicel"), reguli de circulație („Semaforul ne învață") etc. Uneori textele sînt atît de scurte, încît nici n-a început bine spectacolul, că s-a și terminat. Astfel, după scenete ca : „Oaspeții fagului", „A fost odată o pasăre" (Aurelia Dragă), „Haideți cu noi în excursie" (Matei Mateiciuc), „Eleva de serviciu" (Melania Ghica), „Semaforul ne anunță" (Liliana Ionescu) ș.a., cu greu putem pune în scenă spectacole care să rețină atenția. Sînt notații mai mult sau mai puțin reușite despre lumea copilăriei, despre natură, dar nu se convertesc automat în scenete dramatice.

Ar fi interesant de întreprins o cercetare sociologică asupra impactului literaturii dramatice destinată copiilor (publicată în volume și reviste) asupra factorilor implicați direct în educația estetică a șoimilor patriei. Am putea astfel constata în ce măsură aceste scenete sînt selectate și transformate în spectacole de către beneficiarii lor (grădinițele și școlile). Totodată, am desprinde unele cerințe reale ale educației estetice a copiilor pe care forurile de resort le pot rezolva în perspectivă. Pentru copii, cu adevărat utile ar putea fi, pe lîngă texte dramatice realizate artistic, îndrumări practice în domeniul punerii în scenă, ceea ce înseamnă foarte mult pentru factorii educaționali implicați direct în orientarea formațiilor artistice de amatori.

Mircea Cristea

Un autor și personajele sale

În puternicul grup de scriitori arădeni, dintre care unii s-au dedicat exclusiv literaturii pentru copii, **Dumitru Toma** este un impătimit al genului. Cu cea din urmă carte a sa (din păcate, atît de puțin comentată), „Trei zile anapoda" *), acesta reușește să stabilească nu numai o performanță personală, ci o adevărată „poveste a poveștilor", apariție insolită în acest domeniu, plecînd de la o soluție nu foarte originală, dar tratată cu prospețime, susținută cu har și profesionalism, în care sînt de întîlnit umorul mustos și o ironie bonomă înfuzată discret în întreaga structură a cărții.

Ne aflăm în apartamentul scriitorului, în seara zilei de 8 noiembrie 1983, **cînd** și **unde** nimic nu pare să tulbure mersul normal al lucrurilor. Este momentul în care în spațiul real se produce o „ruptură", pe aici pătrunzînd — impetuoase și orgolioase — personajele din poveștile anterioare ale scriitorului : vrăjitoare, Feți-Frumoși, împărați, uriași, un balaur, un zmeu bonom, care vin să-l cunoască pe creatorul lor și să-l felicite cu ocazia zilei sale de naștere (personaje ce împrumută de la acesta dragostea pentru copii și pasiunea pentru povești). Urmează, firește, o serie întreagă de întîmplări amuzante, ce-l pun în încurcătură pe bietul autor : o inundație, o petrecere zgomotoasă, ce-l aduc în conflict cu vecinii, un foc aprins în spatele blocului, pentru care pompierii — lipsiți de simțul umorului — îl amendează cu o sumă frumoasă, venirea împăraților cu mare pompă, ce provoacă mari tulburări în cartier, o vrăjitoare ce-și descoperă, melancolic, vocația de educatoare și îi plimbă pe micuți călare pe mătură, o vizită la circ ce transformă personajele de basm în vedetele spectacolului, ș.a.m.d. Autorul năpăstuit se apără cu responsabilitate : „Bune sau rele, sînt oricum personajele mele și mă simt răspunzător de ele".

Dincolo de faptul că toate întîmplările sînt povestite cu farmec și candoare, ele nedepășind — nici o clipă — „orizontul de așteptare" al celor mici, două aspecte mi se par demne de tot interesul.

Imixtiunea personajelor din spațiul realității în „lumea poveștilor", în absența **imaginației** și **ingenuității** (condiții „sine qua non") este sancționată prompt și ireparabil, ceea ce poate fi un avertisment pentru cititorii „nepregătiți". Astfel apare gazetarul, prea legat de faptul imediat, palpabil, care va scrie un nefericit „reportaj senzațional" (deci, îi lipsește imaginația). Un alt individ cu ochi „reci și alunecoși" are „o fantezie bogată", dar îi lipsește cu desăvîrșire candoarea sufletească, lipsit de acest atribut esențial, el se va întoarce acasă, datorită vrăjitoarei Mălura, cu un braț plin de frunze de castan.

Un alt aspect interesant se află în revolta unor personaje împotriva autorului. Astfel, Prințul-ploii-reci îi reproșează autorului : „Din cauza ta nu mă înghite nimeni", drept pentru care se lasă închis în baie, unde citește cărți cu personaje negative. Ariciul, cel mai interesant personaj al narațiunii, își dorește — nici mai mult, nici mai puțin — **o altă identitate.** Tentativa sa (își cumpără cizme, o haină cu franjuri, o pălărie uriașă) este sancționată cu cruzime. El se întoarce resemnat în povestea sa, pentru că „acolo toate-s clare : știi cine-i rău și de unde vine primejdia".

În sfîrșit, nu-l putem uita pe Sforăizaur, personaj care-și cere dreptul la existență. Fermecătoarea carte a lui Dumitru Toma are acest drept din plin fie și pentru că — vorba autorului — „fără povești lumea ar fi cumplit de sărac și tristă".

Mircea Dinuț

***) Dumitru Toma : „Trei zile anapoda", Editura „Ion Creangă", București, 1988.**

Lumea suavității

Marta Bărbulescu oferă cititorilor mici, cît și celor maturi, un plăcut volum de versuri („O aripă călătoare", Ed. „Ion Creangă", 1988). Universul liric al poetei este populat de an'male gingașe, de sentimente tandre și de copii care caută să înțeleagă lumea din jurul lor. Nu lipsesc, ca și la Arghezi, intruchipări ale unor viețuitoare apropiate universului copilăriei și care dețin funcții ludice (urși de catifea, păpuși etc.). Totuși, Marta Bărbulescu cont'nuă, într-o nouă viziune, mai optimistă, contururile lirice ale Elenei Farago din ciclul „În preajma leagănului", ciclu inclus în volumul din 1913 — „Din taina vechilor răspintii".

Atmosfera blîndă a copilăriei este sugerată în poeziile Martei Bărbulescu, de imagini plastice nebănuite: „Fetița doarme cu păpușa-n brațe / lumina-i stinsă-n camera tăcută, / o mînă grijulie, / mîna mamei / deschide poarta nopții nevăzută" („Surisul lumilor").

Întregul volum de versuri este un dialog neîntrupat între generații. Prezența celor două universuri umane (cel matur și cel juvenil) implică stabilirea unei relații între două lumi ce aspiră una spre cealaltă, în acest sens, copilul visează să fie matur, deplin stăpîn pe destinul său, iar mama trăiește nostalgia copilăriei : „În triluri clare, / jucăușe / cu doruri mii / și nesupuse, / era chiar ea ce-mi amintea / de-o zi cu gust de portocală / ... era / copilăria mea" („Copilăria mea").

Întîlnim în poezia autoarei o frecventă aplecare asupra ființelor mici (licuriciul, fluturele, buburuza, greierele), care sînt tratate uneori dintr-o perspectivă parodică ; sursa de inspirație este, desigur, Topîrceanu : „Într-o floare / de sulfină, / dă concert / la mandolină / greieraș muiat / în tuș. / Se apleacă / și se zbate, / fracul / i-a pleznit / în spate / și pictat e / pe picioare cu polenul / de la floare..." („Concert la mandolină"). Versurile au citeodată o finalitate didactică, prezentînd copiilor, în culori accesibile virstei lor, un muzeu de artă : „Dintre atîtea picturi consacrate / să ne oprim la cele apropiate / de sufletul vostru de copil / ... Corneliu Baba vă roagă / să nu treziți copilul din copaie / ... Spuneți poftă mare / la prînzul lui Octav Băncilă..." („Într-o expoziție").

Poezia Martei Bărbulescu dă dovadă de o rară sensibilitate a sentimentelor, de o profundă înțelegere a universului juvenil, versurile sale aducînd un suflu liric de bună calitate în literatura pentru copii.

Radu Sorescu

***) Marta Bărbulescu : „O aripă călătoare", Editura „Ion Creangă", 1988.**

Marcel Bejgu : „Peisaj"

Panorama literaturii române pentru copii

Un agreabil jurnal de lectură ne oferă Hristu Cândroveanu *), nu lipsit de interes și pentru o viitoare istorie literară a domeniului abordat, acela al creației beletristice pentru și despre copii. Interesantă, originală și... discutabilă este însăși clasificarea operată de critic în selectarea materialului, fundamentată principial pe criteriul valorii estetice, opțiune cu totul lăudabilă, desigur, dar insuficientă pentru a defini spațiul literar cercetat. Foarte permeabil este și celălalt „filtru", prezența în text, fie și numai ca simplu „pretext", a unor elemente ce țin de universul copilăriei. Este negată, în schimb, cel puțin în considerațiile teoretice, condiția accesibilității, păstrată întotdeauna, din cîte cunoaștem, de cercetătorii domeniului.

„Se poate scrie o mare literatură, care să exprime lumea celor mici — la același nivel de expresivitate cu al capodoperelor ce se inspiră din universul oamenilor maturi ?", se întreabă, retoric, H. Cândroveanu, iar răspunsul este, firește, afirmativ : „Literatura pentru copii a fost și rămîne (...) una din dimensiunile creației scriitorului autentic, indiferent de dominanta operei lui". Nu este nici o exagerare în această afirmație, ci doar adevărul, situat, ca de obicei, „la mijloc", între opiniile celor care privesc cartea pentru copii drept „infra-literatură" sau, dimpotrivă, drept creație „superioară, sub toate raporturile cărții pentru adulți" (G. Jean). Fără a fi un spațiu „virgin", studiul critic al „literaturii universului infantil" nu a atras, la noi, prea mulți cercetători. Cu excepția materialelor publicate în periodice și a manualelor destinate pedagogilor în formare (primul curs universitar tipărit datează din 1968), terna a fost tratată doar în cîteva volume, aparținînd unor autori ca A. Culea, L. Bologa, E. Campus, I. Stanciu. Lucrarea lui H. Cândroveanu se referă doar la scriitorii contemporani și are meritul de a aduce la zi bibliografia, nu fără unele inevitabile omisiuni. Cele trei mari capitole : „Bătrînii clasici și alți scriitori", „Profesioniștii", „Scriitori de azi, autori și de literatură pentru copii", cuprind 90 de tablete, scurte eseuri, ordonate alfabetic în fiecare grupă, după numele scriitorilor. Ni se oferă, telegrafic, și unele date biografice. Încă 49 de autori, care „s-au menținut pe tărîmul artei", sînt înregistrați în „Addenda".

Criticul nu lucrează totuși pe o „crestomație", nu discută doar „marea literatură" (așa cum ne-am fi așteptat) și nu se sfiește să formuleze unele aprecieri deosebit de severe. Unele opere prezentate au doar „valoare etnografică și sociologică", altele sînt reținute doar ca amuzament, „fără a fi, bineînțeles, literatură propriu-zisă". De cele mai multe ori însă, criteriul valorii literare a funcționat. Pe lîngă informația critică și bibliografică, cele 90 de tablete reușesc să ne transmită ceva din satisfacția estetică a autorului lor, poet el însuși, trăind bucuria lecturii în calitate de cititor rafinat, atras de subtilitățile artei literare, nu întotdeauna accesibile, este adevărat, tinerilor cititori.

Adresată în primul rînd, dacă nu exclusiv, adulților, cartea lui H. Cândroveanu este și o invitație la introspecție, la verificarea disponibilităților afective ale cititorului, la testarea dinamismului său spiritual, a capacității de a reactualiza memoria propriei copilării, fascinația și bucuria primelor lecturi. Nu este o probă ușoară. Cu virsta cîștigăm experiență, este adevărat, dar ne pindește și riscul de a ne pierde ceea ce M. Ralea numea „virginitatea percepției". Într-un fel, H. Cândroveanu ne propune să fim cinstiți cu noi înșine și să ne întrebăm din cînd în cînd : oare cît de tineri am rămas ?

Mihai Niculescu

***) Hristu Cândroveanu : „Literatura română pentru copii", Editura „Albatros", 1988.**

Cutezanța gîndirii

Este un fapt lesne de constatat agresivitatea copiilor. Așa se și explică de ce micuții băieți preșcolari sar din te miri ce la încălerare sau de ce fetițele își mutilează păpușile. Psihologi, pedagogi, medici, oameni de artă (cu toții și părinți) au elaborat și elaborează programe și strategii ingenioase prin care să deturneze instinctele agresive în acțiuni folositoare. Nu ne propunem să arătăm și cauzele agresivității copiilor. De aceea să rămînem numai la constatare. Este neîndoios că cele mai eficiente mijloace pentru deturnarea agresivității sunt : „arta" jocului, sportul și tehnica. Una din formele care le concentrează aproape pe toate este cartea. Nu puține sunt mărturisirile acelor oameni de geniu care au declarat cu mîndrie că ea, cartea, le-a ținut locul, în unele împrejurări, pedagogilor și chiar părinților. O lectură venită la timp poate crea sau dirija un „destin" este deja o maximă ultracunoscută.

O astfel de „carte"*) este „Povestiri despre cutezători" semnată de regretatul (și controversatul) Mihail Drumeș, cu care, la virsta senectuții, și-a dat întreaga măsură a unui mare și real talent. Dovadă este și faptul că este la a doua ediție (prima în 1977) și fără îndoială că vor mai urma încă multe altele, aducînd un surplus de prestigiu generoasei Edituri „Ion Creangă".

Între cele două sute de pagini pătrundem într-o lume mirifică. Pentru că este o „istorie" universală a științei : cutezătorii descoperitori ai Pămîntului (Magellan, Robert Scott, Jean Bart) ; cuceritorii văzduhului (Leonardo da Vinci, Zeppelin, Wright, Vlaicu etc.) ; Alfred Nobel, mesagerul păcii și mulți alții.

În afară de informația enormă, atît de instructivă, autorul pune un mare talent de povestitor. Înzestrat cu tainica însușire a oralității, pătrunde în tainițele cele mai intime ale vieții acestor monștri sacri, ni-i apropie ca oameni simpli, familiari, dezvăluind împrejurările concrete în care aceștia și-au gîndit și realizat invenții care au schimbat fața lumii.

Să învățăm să gîndim observînd natura în cele mai infinitezimale manifestări ale sale ; să ne educăm voința prin concentrarea atenției timp îndelungat pe fenomene care altfel ni se par neobservabile ; să ne cultivăm sufletul, făcîndu-l armonios, frumos, ca și trupul, de altfel, învățînd de la echilibrul naturii ; în sfîrșit, să iubim omul și valorile lui : munca, pacea, prietenia, dreptatea, arta, științele, sportul.

Ne este greu să alegem un anume portret, o anume împrejurare, o anume faptă. Iată cum își începe portretul lui da Vinci : „...Ne aflăm la Roma, în 1474, în plină renaștere. Străvechiul oraș, în acea duminică de primăvară, e copleșit de zvonurile vieții... E ora zece dimineața. În mansarda unei clădiri cu trei caturi, scrie la masa strîmtă de la ferestruică, în lumina puternică a soarelui, un tînăr palid și zvelt." Cititorul chiar și uită pe parcursul lecturii că se află în 1474. Sau chiar atunci se și află. Grație artei de povestitor a autorului. Întrebat de Gioconda cum se va susține în aer dacă se întrerupe vîntul, da Vinci răspunde simplu, în realitate elaborînd celebra sa teorie asupra gazelor și lichidelor, aplicînd-o totodată la elice și parașută : „O, nu Gioconda ! Zborul meu nu ține de vînt, neapărat, căci am iscodit trei aripi mici fixate pe o singură axă și care pot zămisli un curent de aer mai puternic decît vîntul obișnuit..."

Pagina dedicată lui Aurel Vlaicu este una din cele mai frumoase din întreaga noastră literatură de tip biografic. Citîm comentariul morții marelui erou : „...aceasta este încă o moarte care ne asigură nemurirea, pentru că era, în fond, un popas al unei idei în triumf..."

Este de neconceput depășirea unei adolescențe fără citirea acestei mirifice cărți.

Tudor Constantin

***) Mihail Drumeș : „Povestiri despre cutezători", Editura „Ion Creangă", 1989.**

Amintirile unui bunic

Cartea lui Gheorghe Marin *) este scrisă în două registre : un jurnal de vacanță al unei familii (copiii, părinții și bunicii) — din care se desprind, pentru a se uni într-un ele formînd un adevărat memorial, amintirile învățătorului pensionar Anton Musceleanu. Cu toții călătoresc în „Dacia 1 300" prin zonele Argeșului și Muscelului ; copiii descoperă lumea (natura, așezările omenești, muzeele, monumentele), o „descifrează" prin cunoștințele din școală — dar un înțeles mai adînc al ei găsesc în completările lui Anton Musceleanu. Acesta, un bunic nu prea bătrîn, își aduce, de fapt, nepoții pe meleagurile lui, le descrie drumurile de demult, le arată locurile cu valoare sentimentală pentru el — le imprimă, astfel, pedagogic, prin povestiri și pilde morale, dragostea pentru locurile lui natale. Ajunși la Curtea de Argeș, bunicul povestește primul său drum, în copilărie, la Curtea de Argeș. Ajunși în Cimpulung, la fel. Văzînd un tren, Anton Musceleanu își amintește cum a călătorit pentru prima oară cu trenul : „Din jos, de departe, se vedea ceva negru crescînd, venind spre noi. N-am mai putut vedea mai departe cum se apropia, că m-a dat în grija mamei (...) Cînd trenul a ajuns lîngă gară, nu se mai înțelegea nimic. Chiuituri, bufnete, scrîșnete de metal, țiuituri. Ceva fioros, nemaivăzut de mine pînă atunci, trecea prin fața oamenilor. De sus ieșeau scîntei și fum. Orizontul se întunecase. În față se oprise o mașină imensă, cu coșuri, cazane, roți cît casa (...) În fața peronului, unde eram noi, au venit vagoanele. Niște case pe roți, cu acoperiș rotund, scări înalte..." (p. 120). Tot astfel, bunicul pornește din realitatea prezentă (mașină, popasuri) pentru a cobori în amintire. Drumul lor duce din capitală spre munte, iar bunicul le povestește cum se călătorea altădată dinspre munte spre cîmpie. Gheorghe Marin evocă tradiționalul „drum pe Vlașca", descrie în pagini de literatură autentică, densă, piesele din care este compusă o căruță, cum se încarcă ea cu mere ori cu oale, cum se opreau căruțașii la „dejugătoare" înainte de a alege drumul spre cutare ori cutare tîrg pentru a-și vinde produsele. „Nu era ușor să încarci ca lumea o căruță cu sute de kilograme de mere și pere. Înainte avea loc sortarea pe calități. Dădeam la o parte pe cele lovite sau viermănoase. Pentru fiecare soi se fixa un loc anume, după rezistența lor, așa fel ca vînzarea să înceapă cu cele care se puteau strica mai repede. Cum vînzarea începea de sus și din față, era limpede că merele de jos trebuia să fie mai rezistente și mai ferite, așezate cu grijă, să nu se lovească, să nu se încingă. Încărcarea căruțelor cu oale era și mai dificilă, căci dacă merele puteau fi lovite erau repede consumate sau vîndute, pe cînd oalele, dacă nu erau aranjate după un tipic, se spărgeau și, odată sparte, nu mai erau bune de nimic (...) Pentru cine mergea cu căruța era știut că nici pe mere, nici pe oale, nu se puteau urca, și nici așeza greutăți mari. Pentru călători (unul sau doi) rămînea un loc mic în față. Bagajele ușoare puteau fi însă așezate deasupra, peste fîn, fără nici un pericol, totul era să fie la îndemînă ca să poată fi luate la nevoie..." Este un adevărat ritual în asta, așa cum alegerea hamurilor pentru cai se desfășoară după un tipic anume, cu participarea întregii familii.

Bunicul își întreține, astfel, nepoții și copiii cu amintiri pînă ce ajung în satul lor, apoi îi dă în grija altor bătrîni pentru povești și întîmplări asemănătoare. În cartea lui Gheorghe Marin trăiește și străbunica, parcă toate neamurile sînt vii și convocate a primi caravana vacanței, cu toții au aceastâ propensiune de a cobori în virsta copilăriei lor pentru a se regăsi într-un spațiu al mitului și al poveștii. Se fac excursii pe dealuri și prin cîmpii, se trece rîul pe punte ori prin vad, se caută izvoare. Puse cap la cap, aceste felii de viață autentică, trăită palpitant cîndva (drumurile oamenilor, drumurile tinerilor pe jos, peste dealuri, pînă la Cîmpulung, la Școala Normală, drumurile „cu treburi" în vatra satului, apoi observațiile despre măsurarea timpului, despre piesele gospodăriei casnice și funcționalitatea lor, despre creșterea animalelor, etc.) — dau un adevărat fragment de enciclopedie a satului de munte, instructiv și antrenant la lectură nu numai pentru copii, dar și pentru cei mari.

Nicolae Georgescu

***) Gheorghe Marin : „Hai la drum, copii", Editura „Ion Creangă", 1988.**

POST RESTANT

Cînd scrii și trimiți spre tipărire, trebuie, înainte de toate, să știi că, în afară de tine, vor mai fi doi-trei cititori ai textului tău : redactorul, dactilografa și zincograful. Iar, după aceea, se vor aduna și alții, pînă la apariția revistei în chioșcuri, cînd cititorii tăi vor fi mii, zeci de mii. Dacă știi și înțelegi ce înseamnă asta, altfel scrii, dacă nu, „proza" ta nu va fi altceva decît simplă corespondență personală. Desigur, scrii ce ți se pare că ar interesa și pe alții, nu numai pe tine, și asta e bine. Dar, cum scrii ? Pentru că dacă scrii așa, ca distracție, ca divertisment de o oarecare noblețe, ar fi mai bine să-i chemi pe cei apropiați și să le citești lor „pretextele" și nu pe cei străini, ca să te faci de ris în fața prietenilor și rudelor și nu în fața străinilor. **Cum scrii** (vai, ce banalitate atît de des ignorată !) este cel puțin la fel de important ca și **despre ce scrii** și, hai s-o spunem și pe asta, **cui îi scrii.** Mai ales la început, cînd totul este atît de frumos și de înșelător... Importanța a **cum scrii** și **despre ce scrii** nu mai trebuie explicată, relațiile dintre formă și conținut fiind de singe și nu prin alipire adresa ta este corectă (unui analfabet, de pildă, nu îi scrii, ci îi spui). O adresă incorectă îți respinge intenția de a comunica, cu mijloacele proprii literaturii, așa cum o femeie infidelă nu este iubita căreia trebuie să-i mărturisești ce se întîmplă în inima și în cugetul tău. Mai sînt și alte o mulțime de imponderabile atunci cînd vrei să scrii literatură și nu rapoarte de existență, pentru că existențe sînt, slavă domnului, deci nici subiectele de roman nu pot lipsi. Numai noi ne putem lipsi din cînd în cînd de toate. Deci, a trimite la redacții plicuri doldora de texte înseamnă mai mult decît a coresponda cu un singur om. Înseamnă a trimite pe Pămînt ceea ce Pămîntul trimite în univers : un semn de viață.

★

Un cititor, M.D. din București, își exprimă într-o scrisoare nedumerirea în fața preluării („însușirii", scrie el) a unor titluri aparținînd unor mari scriitori români, inclusiv M. Eminescu, de către unii scriitori contemporani, îndeobște poeți. Avem aceeași nedumerire. De curînd am citit și noi într-o revistă contemporană „Sara pe deal", despre care am crezut inițial că este o variantă inedită. Ne-am înșelat ; și ca să se dă cît ne-am amăgit, am recitit aceeași „Sara pe deal" și în „Caiete botoșănene", supliment omagial al ziarului „Clopotul" din Botoșani (ori poate s-a dorit o mai largă cunoaștere a acestui titlu eminescian în chiar județul respectiv). Oricum, mai înainte am putut citi însuși titlul pe care Eminescu intenționa să-l dea cărții sale de versuri, „Lumină de lună". Și dacă intenția este omagierea marilor scriitori prin preluarea unor titluri (de obicei, foarte populare) ale lor, ghilimelele n-ar trebui să lipsească, titlurile fiind, de multe ori, primul sau cel mai cuprinzător vers al poeziilor. Aceasta, măcar pentru a nu se crea confuzii regretabile între scriitorii dispăruți și cei vii, în dauna celor din urmă, firește. S-ar putea pune întrebarea ce legătură are acest fenomen (care proliferează, vezi apariția în „Flacăra" a unei poezii cu titlul „Mai am un singur dor", semnată de... Ovidiu Constantinescu) cu rubrica de față ? Are. Pentru că, urmînd răul exemplu, s-ar putea să apară, dacă nu a și apărut, același procedeu în proză, odată cu romane contemporane intitulate „Ciocoii vechi și noi", „Baltagul", „Patul lui Procust", ca să amintim doar cîteva din cele mai cunoscute. Și, extinzîndu-ne la literatura universală, „Război și pace" în 20 de volume, „Demonii", „Moby Dick", „Suflete moarte". Ori în dramaturgie : „O scrisoare pierdută", „Hamlet", „Cum vă place". La „Post restant" apar deja texte cu titluri „împrumutate", conștient sau inconștient, din dicționarele literaturilor lumii, deci și din cel al literaturii române. Măcar deci M.D. și ceilalți cititori ai rubricii de față să ne știe părerea în fața acestei „invenții" în spatele căreia tremură de nerăbdarea postumității un orgoliu exacerbat.

★

DOINA MOLDOVAN, Turda : „Reîntoarcerea" d-voastră este cutremurătoare în înțelesul rău al cuvîntului. O mamă care își omoară nou-născutul văduvă fiind de cîțiva ani, nu poate provoca, la eliberarea ei, atîta bucurie rudelor și tovarășilor de muncă. Există pentru asta eriniile.

DUMITRESCU GINNO, București : Nu ne cheamă Postrestant, așa că găsiți altă formulă de adresare. Altfel, ne-au interesat textele trimise, mai ales „Bătaia lostriței". Mai trimiteți.

NELUȚA DURUPAN, Baia de Fier, Gorj : Din tot ce ne-ați trimis, cel mai interesant este P.S.-ul : „Cele doisprezece pagini sînt prost dactilografiate, dar nu e vina mea, ci a personalului de la dactilografie. Am plătit cu zece lei pagina **și pentru ca numărul lor să fie cît mai mare, au introdus cu de la sine putere multe alineate** (s.n.). Sînt și multe greșeli de ortografie, pe care am încercat să le corectez și care aparțin tot celor de la dactilografie". Cît despre povestea „Iubire", am rîs cu lacrimi. Cum adică ? El, înainte de a se însura, primește o primă și ultimă scrisoare de la iubita lui, scrisă de aceasta cu un vădit presentiment al morții înainte de a avea un accident mortal de circulație. În noaptea nunții el își lasă mireasa și, însoțit de un prieten, se duce la mormîntul ei (fusese îngropată în „paralel" cu nunta). Și plînge pînă în zori, cînd, sfătuit de prietenul său, se retrage trist, dar demn, de teama femeii care urma să vină să tămîieze mormîntul. Și ați scris numai 6 500 de pagini !

VICTOR SAVIN, Boldești-Grădiștea, Prahova : „Povestea unui fierar" este între **Nu și Mai trimiteți.** Hotărîți d-voastră, aveți doar 22 de ani. Noi ne resemnăm de-acum.

VIOREL ANGHELESCU, Constanța : Știrile culturale din județul d-voastră apar în ziarul județean, „Dobrogea nouă". Și atunci, de fapt, d-voastră ce doriți ? Să le reluăm și noi ? Pe cele care depășesc zona de interes a conjudețenilor da, pe celelalte nu.

MIHAI NICOLAE, Bertea, Prahova : În 1979 ați publicat prima proză în revista noastră. Și de atunci ce ați făcut ? Ați scris un roman din care ne trimiteți un fragment nesemnificativ. Fiți atent la „alunecări".

„— Uite, în blocul de vizavi, scara A, îi spuse el tatălui care se chinuia să-și amintească locul (?!)

— Parcă acolo era un restaurant mare.

— Nu era acolo, era pe cealaltă parte, lîngă gară.

— Așa-i, încep să uit.

Urcau scările. Deși era destul de curat blocul mirosea a mîncare și dinspre toboganul de gunoaie veneau unde grele de putreziciune. Ici și colo crăpături adînci în ziduri aminteau cutremurul. Hîrdaiele cu plante exotice, draperiile și reproducerile de pe pereți în rame de sticlă colorată dădeau un aer încert de lux pereților gălbui". Curat murdar !

Iulian Neacșu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

Chipul iubitei

Urmare din pag. a 3-a

novată, poetul îi recunoaște farmecul și atracția irezistibilă, ori îi adresează un reproș mai degrabă metafizic și estetic, decît moral, în **Pe lîngă plopii fără soț :** „Dîndu-mi din ochiul tău senin / O rază dinadins, / În calea timpilor ce vin / O stea s-ar fi aprins, / / Ai fi trăit în veci de veci / Și rînduri de vieți. / / Cu ale tale brațe reci / Înmărmureai măreț: / / Un chip de-a pururi adorat / Cum nu mai au perechi / Acele zine ce străbat / Din timpurile vechi." Voi detalia însă chestiunea atunci cînd am să mă opresc la formele erosului. Sigur este că femeia iubită constituie pentru Eminescu, în textele pe care le am în vedere, subiect de adorație și încîntare, ori de blîndă și tristă melancolie și resemnare, și numai rareori motiv de crudă decepție.

REMEMORĂRI

Trei poeme vetuste

1.

Urs bătrîn. Ursul bătrîn, cu ochii de sfînt dormita / într-un pătrat moleșit de căldură. Dormita sau gîndea înțelept undeva / la un aer alpin și cu liniște pură. / Seara, vizitatorii plecau întristați / și visau captivități și-o durere imună. / Numai ursul bătrîn se furișa în Carpați / și dansa în poeni devastate de lună.

2.

Bunica a murit într-o noapte cu vînt. Bunica a murit într-o noapte cu vînt / toate stelele căzute în mare gemeau. / Numai eu în tăcerea imensă și neagră / îmi rechemam la geam copilăria. / Iată, cineva a îmbrăcat-o frumos / i-a spălat trupul tatuat de bătrînețe / deși nimeni n-o va mai vedea-o vreodată / și la întîlnirea de dincolo se poate merge oricum. / Iată cum zace : ca o mare tăcere / ca un gînd terminat / ca o frunză prelungă și neagră. / Vînt... / Cineva umblă în curte și scutură vișinul tînăr, / cineva umblă în preajmă-mi / și cu degete moi mă adoarme. / Nu-i nimeni. / Pun mîna pe fruntea cu părul puțin / și o oboseală cumplită urcă în mine. / Cineva scutură vișinul cel tînăr...

3.

Moartea cocoșului de munte. Cînta crescut în prelungirea bradului / cu singele răscolit de hipnoza lunară, / ireală risipă de cîntec, trompetă bolnavă, / peste catedrala albastră a pădurii. / Și n-auzea pașii vicleni, ei, care deslușea / creșterea frunzelor noi / zgomotul apei filtrată-n pămînt și suspinul / și aerul morții plutind pe poteci de mister. / Poate că nu erau acolo decît penele lui / restul se risipise în cîntec prin poeni argintate / trecuse în albul eter / risipire de sînge și vitalitate. / Pocnetul scurt și flacăra galbenă / l-au uimit ca o bătaie de palme copilărească / sunată la mijlocul unui concert / frumos și învăluitor ca somnul. / A rămas atîrnat în bradul solemn / tremurînd de povara aceea duioasă. / Pașii vicleni s-au îndepărtat / tîrîndu-se-napoi, în întuneric.

Mircea Micu

POEȚI-COPII

Urmare din pag. 1

re atît de minunate ale vieții, ale frumosului, ale gîndirii...

Sîntem conștienți de faptul că mulți dintre acești micuți „scriitori" vor fi mîine departe de meseria scrisului. Vor deveni, în mare parte, constructorii vieții materiale și sociale : ingineri, medici, mecanizatori ai agriculturii, chimiști, electroniști, organizatori ai vieții sociale etc. Dar avem convingerea că nu vor uita poezia ; că fiecare lucru din viața lor va fi aureolat de razele poeziei ; că sentimentele lor vor fi mai bogate, mai clare, mai omenești.

O analiză cît de sumară a versurilor ne va pune în fața acelorași probleme de poetică ce li se ridică și marilor poeți maturi. Aceeași luptă cu barierele limbajului pentru a permite sentimentelor să se desfășoare în toată plenitudinea lor. Sunt de descoperit, la tot pasul, invențiuni savante de limbaj, modelate prin uriașe tensiuni ale trăirilor, formalizate printr-o stilistică și o gramatică superioare. De-am urmări numai simbolismul fonetic și ne-am face o idee despre rafinamentul stilistic al acestor versuri : „Nu rupeți florile / Căci vă izgoniți sufletul / Din altarul vieții...", ne îndeamnă Florina Liu din București, iar Albert George Alistar (Piatra Neamț) meditează în fața oglinzii : „În ea mă afund / ca într-o apă rece / Ea mă cheamă / dar nu mă lasă să intru". Despărțirea de copilărie („Haideți, înc-o dată, să mai fim copii...") în viziunea Oanei Șerban din București, produce lectorului o stare de meditație, de persistență a celei mai elevate poezii : „Să ne mai ascundem pe după povești / Printre dezamurguri să mai fiu o dată / Să se nască-o lume-a noastră, unde ești / Zmeul de hîrtie / print de ciocolată / Vișine pe buze roșu să ne-mbete / Și pe deal în noapte să aprindem focuri / Riul și pădurea să ne mai întrebe / Unde am pus taina ultimelor jocuri. // Eu nu voi fi niciodată pămînt / pentru că prin venele mele curge / singele poeziei" (Nadia Mirela, Timiș-Borșa, Maramureș). Îmbinarea elementelor moderne și clasice, folosirea figurilor poetice cu o siguranță ce produce uimire și, mai ales, decuparea corectă a sentimentului din complexul sufletesc, dîndu-i claritățî convingătoare, de cristal, ar putea pune pe gînduri pe mulți dintre cei ce asaltează cu ambiții nemăsurate redacțiile revistelor și editurilor. Nu putem încheia această prezentare fără a cita un emoționant cîntec închinat lui M. Eminescu de Cătălina Lău din Botoșani. Profunzimea și claritatea sentimentului, plasticitatea limbii și, poate, și faptul că este din Botoșani, toate acestea ne produc mulțime de gînduri atît de grave, încît preferăm să așteptăm hotărîrea „marelui timp" : „Glasul cîmpului, vioară, / te recheamă-ncet, încet, / Prea iubitule poet / Nume azi purtat de-o țară / Cu izvoare cristaline / Nuferii zorind spre soare / Peste zările senine / Și cu nopți adormitoare / Navigînd în taină luna / Astăzi, ca și-ntotdeauna / Cînd slăvea Albastra floare / Glasul vîntului prin crînguri / Te recheamă-ncet, încet, / Prea-iubitule poet / Fără tine-am fi «prea singuri»"... Mai menționăm pe **Ana Amelia Dincă** (Slobozia), Cristina Mihali (Borșa, Maramureș), Daniela Cristina (Sighetu Marmației), Oana Manassi (Iași), Octavian Popîrda (Iași), Bogdan Rusu (Caransebeș), Alina Turcu (Tecuci), Andrada Gidiuță (București), Silvia Petre (Călugăreni — Giurgiu), Ruxandra Enache (Sibiu), Carmen Paraschiv (Sighetu Marmației) și mulți, atîția alții, cărora le cer smeritâ iertare pentru trecerea grabnică printre numele lor atît de luminoase. Le adresez, tuturor, cea mai curată lacrimă de bucurie. Lor, celor mai frumoși copii ai limbii române !

POEȚI ȘI CENACLURI

constantin hrehor corvin

Vine poemul

vertical mor necosite ierbile-n lună
pădurea privește prin lunetele arborilor
retezați
pînă în ultimul inel al singelui,

iți dezbraci trandafirii-n oglindă,
dă cerneala în clocot,
pe osii de gheață vine poemul...

Despre ochi ori războiul de țesut mirări

la focul ispitei
cometele vin în cămăși lungi
degetele-mi cresc în zăpada vedeniei tale,
inima iți ascult rezemat de zidăria-i roșie

un prunc ghemuit
pe care nu-l poți naște
e inima...

Transilvania

pentru fiecare bob de grîu
jertfa unui ochi,
insomnia mîinilor înălțate
îmblînzind purpura stemelor rare

de la singele călătorilor pietrele
se luminează de nuntă,

spre munții mereu încărunțindu-ți
sub pleoape
duci clopote și statui.

de aramă-s războaiele de țesut
pîine
între ierburi solemne
lespezile păscute de bouri,

proverbele care vin printr-un bucium
de sare la căpătîiul istoriei
mereu orînduite în Cercul statornic...

Casă

sub lespedea nopții
trupul de fum al mirelui orb,
și-n răcoarea de calcar
steaua în formă de potcoavă
(noduros trece totuși timpul
prin casa părintească...)

rose tall

În spirit de haiku

I

în pridvoarele mugurilor
zvicnesc aripioare albe
...fluturii

II

speranța-n ochii lor :
ochii vinatului
ochii vînătorului

III

un fulger crapă cerul
cum un pepene în două,
pretutindeni iarăși întuneric

IV

primăvara vieții ;
copilului meu
i-au înmugurit dinții

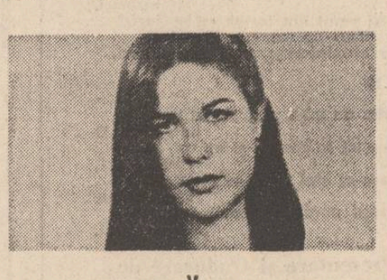

V

lumina lămpii în agonie
bate miezul nopții
pentru poet ziua abia a început

VI

în curtea pustie
cireșele stafidite pe crengi ;
lacătul uitat pe ușă

VII

stelele văzute
printre crengile copacului ;
rodul nopții

VIII

ploaie de mai ;
luna tăiată în două
de roata bicicletei

IX

(sfîrșit de cîntec)

pasărea ucisă —
în gușa ei am aflat
sfîrșitul cîntecului

PORNI LUCEAFĂRUL...

● În aceste zile de sfîrșit de mai, la Teatrul Dramatic „Bacovia" din Bacău, a avut loc premiera absolută a piesei **Porni Luceafărul...** de George Chirilă. Lucrarea face parte dintr-o trilogie dramatică numită **Eminescu** în care sînt incluse piesele **Lada de zestre** și **Șalul alb.** Regia, scenografia și ilustrația spectacolului **Porni Luceafărul...** aparțin lui Constantin Codrescu. În rolurile principale sînt distribuiți actorii Stelian Preda, Florin Gheucă, Doina Iacob, Livius Rus, Gh. Doroftei, Dinu Apetrei, Constanța Zmeu ș.a. În contextul manifestărilor prilejuite de Centenarul Eminescu spectacolul **Porni Luceafărul...** anunță debutul în dramaturgie al poetului George Chirilă, originar de pe meleagurile lui Eminescu și Creangă.

CUMPĂNĂ

Ovidiu la Tomis

Nici o veste din Roma, ai mei
or mai fi trăind ? Gonit undeva
pe Cimpia Eternă ascult
valurile și umbletul barbarilor.
Nici o veste din Roma, prietenii mei
oare ce-ar fi gîndind ? Ori, poate,
în cuvintele lor despre morți
mă pomenesc la ceasuri de seară...
Pe țărm butoaiele de lacrimi putrezesc,
sînt lacrimile mele și nu e nimeni
să le arunce-n mare, eu sînt
prea mic, prea singur să pot împinge
pe țărm atîta durere.
Nici o corabie nu se tîrăște
pe spinările peștilor,
vîntul parcă suflă
din piepturile barbarilor în cețuri ascunși.
Nici o veste din Roma, dar Roma
oare o mai fi trăind ?

George Alboiu

Constituirea structurilor

Urmare din pag. 1

forme progresiste de ordin social. Repet, toate aceste concepții literare, istorice, sînt ilustrate cu pasaje din cronici bine selectate de autor.

Capitolul al III-lea are titlul „Idei generale și abstracte". Sub acest titlu alternat mereu cu „idei filosofice" — autorul cărții extrage și interpretează idei ale cronicarilor despre credință și religie, despre obiceiurile tradiționale, despre cultură (de ex. Academia de la Cotnari, 1562), despre oratorie și literatură, despre călătorii și folosul lor, despre munca intelectuală, învățătură și școală, despre însăși ideea de patrie și datoria de a o apăra cu vitejie. Și sub raportul cugetării mai înalte privind relațiile omului cu mediul înconjurător care-i formează personalitatea, literatura noastră medievală a avut scriitori de seamă, între care s-au ilustrat îndeosebi Miron Costin și Stolnicul Constantin Cantacuzino. Individualitatea cărturarului român este bine prinsă în nota lui umanistă de Tudor Nedelcea, care a avut la îndemînă, pe lîngă textele recomandate, admirabilele lucrări de orizont larg european scrise de Virgil Cîndea și Al. Duțu.

Autorul ajunge cu urmărirea textelor vechi la o ramură care-i punea în cale oarecare dificultăți : **literatura religioasă,** a cărților bisericești de cult și de învățătură. Am vorbit de „dificultăți" pentru că acestea sînt traduceri din limbile greacă, fie directe, fie prin intermediul traducerilor slave. Autorul tezei a observat însă că acestea au și ele ceva original, care aparține culturii și gîndirii noastre naționale, sînt **predosloviile.** Capitolul al IV-lea se oprește mai îndelung pentru a scoate din ele ceea ce era folositor temei și anume : ideea educației morale (Varlaam și Antim), ideea culturii generale enciclopedice (Chesarie al Rîmnicului), patriotismul (predosloviile lui Teodosie), care a ilustrat cultural epoca lui Șerban Cantacuzino și în parte a lui Constantin Brîncoveanu, cultul pentru prosperarea limbii române prin traduceri tipărite. În epoca corespunzătoare studiului lucrării s-a desăvîrșit îmbinarea limbii slavone cu limba română din cărțile bisericești și din arhiva oficială administrativă a Cancelariei domnești.

Ideile, în majoritatea cazurilor, cer o formă de exprimare specială, alta decît este necesară beletristicii. Și această problemă este dezbătută în teză, subliniindu-se în capitolul V, **Evoluția mijloacelor de expresie.** Prin citate expresive se arată și o diversitate stilistică : stilul didactic, sentențios, abstract și greoi în acel stadiu de evoluție a limbii (scrise) literare românești. Nu lipsesc însă noi tendințe de a înfrumuseța și colora limba (Miron Costin, Radu Popescu, Anonimul brâncovenesc), iar ca exemplu de stil didactic, îl dau extrasele din cronica lui Radu Greceanu.

Capitolul VI, **„Încheiere"**, este un rezumat clar, frumos scris al întregii lucrări, punctînd însă **ideile personale,** contribuțiile noi ale autorului, în fața altora mai vechi, deja cunoscute, privind fizionomia tipică a cărturarului medieval român.

Lucrarea aceasta foarte importantă prin conținutul ei, este unică, aș putea spune, în istoria literară românească ; ea ar fi putut să fie sporită și cu elemente ce s-ar putea extrage din literatura cărților populare, precum și cu idei despre cultură, literatură și poezie la scriitorii noștri vechi. Pentru aceste două aspecte, recomand ca bibliografie (p. 190—199) ; D. Popovici. **Primele manifestări de teorie literară în cultura română, Studii externe** (Sibiu, 1943, vol. II, p. 1—25). Dan Simonescu, **Idei despre educație și învățămînt în literatura patriotică** (în Omagiu lui P. Constantinescu-Iași), București, 1965, p. 709—715).

Cercetarea analizată este gîndită și elaborată cu atenție timp de mai mulți ani, aduce contribuții noi, personale în temă, ca atare ea merită toată prețuirea.

Privighetoarea cu penajul albastru

Urmare din pag. I

Placheta de versuri a lui Eugeniu Nistor nu înseamnă, ci este o apariție editorială semnificativă pentru poezia noastră contemporană, ce se adresează școlarilor, punînd în evidență forma lucrurilor în deplin consens cu legile frumosului, conferind creației sale măsura care îi este inerentă și anume virtuțile unui nedisimulat patriotism. Zborul gîndului, verile copilăriei în Ardeal, istoria ca percepție afectivă, slăvirea eroilor nu sînt doar simple impulsuri semantice, adresate copiilor, ci cuprinzătoare metafore, bogate în conținut și semnificație, rostite în numele unei purități cuceritoare. Simbolul luminii străbate ca un fluid al împlinirilor cele mai izbutite file ale cărții, în care „Voievozi de basm sînt Iancu și Bălcescu / și împărat al slovei Eminescu" ca impunătoare figuri de jertfă și izbîndă, aparținînd dăruitului pămînt numit România : „Acest pămînt ce ca un murmur vine / dinspre Posada, Podu-Nalt, Rovine".

Deși din generații de scriitori diferite — atît eu cît și Eugeniu Nistor avem ca numitor comun „Iubirea de moșie", patria nemuritoare, cu întregul ei tezaur material și spiritual. Deopotrivă și ardent ne preocupă gravitatea munților, aureola cîmpiilor înmiresmate cu grîne, aerul septentrional al pădurilor, albia eternă a riurilor. Panteonul nemuritoarelor figuri ale gliei străbune, Burebista, Decebal, Menumorut, Gelu și Glad, Tudor din Vladimiri și Bălcescu, jertfa supremă a celor căzuți la Oarba de Mureș împotriva fascismului, sînt doar cîteva repere ce conturează biografia noastră interioară, ca scriitori, deschizîndu-ne calea unei întoarceri în timp, către sensul istoriei și totodată spre virstele ideale ale copilăriei, adolescenței și maturității.

Structura sensibilă a talentatului poet Eugeniu Nistor, laureat al mai multor concursuri și festivaluri de poezie, circumscrise sub arcul generos al Festivalului național „Cîntarea României", își are obîrșia în polivalența verbului său, care conferă versurilor o mișcare dinamică, entuziastă. De la cerul „mingiiat de fluturi", la „caii visului", sfichiuiți de razele astrale ale lui „decembrie" și ale „zăpezilor albastre", ritmurile pline de cantabilitate din „Cîntă vara, la fereastră", se impun prin acuratețe și candoare, prin filiația autohtonă la izvoarele unor creații cu adînci și viguroase filoane în existența și devenirea poporului și națiunii române. Eugeniu Nistor este un poet cu un limbaj cultivat, ce pune de acord fantezia creatoare cu gramatica superioară a realității pe care o invocă și o trăiește.

Literatura română și școala

Urmare din pag. 1

semnele unei fatalități. Creangă e văzut ca un prozator modern, precursorul lui Rebreanu, Zaharia Stancu, Marin Preda.

Colectivul de autori întreține un climat proaspăt de receptare a valorilor literaturii naționale, ferit de prejudecăți și apucături etichetante. Pentru a-l restitui credibil pe Dionis al lui Eminescu, de pildă, sînt insinuate tehnici de psihanaliză existențială. De altfel, unghiul analitic al întregului volum este modern și captivant.

Limba și literatura română în liceu (coordonat de prof. dr. Constanța Bărboi, prof. Constantin M. Popa, prof. Radu Diaconescu) — volum editat de revista „Ramuri" (Craiova, 1988), sub egida Societății de științe filologice din R.S.R. — continuă, folosind mijloace teoretico-metodologice fin elaborate, lupta cu inerția didactică. **„Marile națiuni nu uită afirmarea identității lor naționale,** care se realizează prin limbă și literatură, prin cultură, știință, istorie" (p. 9). Aceasta este motivația de căpătîi a oricărei strategii de modernizare. Volumul de față mînează comoditatea actului de predare, înlocuind opticile rutiniere cu practici mobile și eficiente, sensibile atît la componentele psihologice cît și la cele formative. Intenția este de a cultiva la elevi deprinderi apreciative, stiluri de lectură și viață, opțiuni cu discernămînt valoric, tehnici de acces la mesajul umanist al marilor creații. Textul este mereu văzut și ca sub-text și context psihosociologic. De aceea, **logica oralității didactice** — complementară **logicii textului scris** — este menită să inoculeze — dincolo de sensuri ultime, rezumative — anumite **structuri de sensibilitate,** un fond cultural receptiv la valori și semnificații dezirabile social. Praxis-ul didactic este întemeiat hermeneutic, astfel încît este deschis la motivarea unor linii de sens compatibile, ceea ce, desigur, angajează cooperarea receptorilor în însuși travaliul interpretativ. Scopul muncii didactice este, deci, **cultivarea performanței** (și competenței) **receptoare,** trecerea **de la sensul rațional la sensul afectiv** al mesajului literar.

Anumite contextualizări lasă de dorit. De pildă, climatul social și cultural dintre 1900 și 1918 trebuia definit și prin idealul unirii (p. 133), ceea ce ar fi permis, printre altele, și o mai nuanțată caracterizare a sămănătorismului ca ideologie culturală ; notele cunoscute de la Lovinescu încoace (paseism, idilism, dezrădăcinare ș.a.) nu sînt suficiente (p. 134). Cadrul social-istoric al prozei interbelice trebuie să cuprindă o mai explicită creionare a semnificației anului 1918, așa cum se procedează, de pildă, cînd e vorba de marea revoluție din 1917 ; pe lîngă „instabilitate și tensiune", climatul social-economic mai cuprinde și acel „prin noi însine" al politicii liberale, precum și alte probleme situate în prelungirea Marii Uniri (p. 172) ; marea literatură interbelică este inteligibilă înafara acestor piloni. Dincolo de asemenea accente, volumul propune modele, scheme, interpretări, fișe, problematizări, sugestii, noi centri de interes etc., astfel încît îmbogățește simțitor bagajul de cunoștințe propus de manualele de liceu. Un cîștig este reducerea distanței dintre valorizările minuite de critica literară (clasicizată sau curentă) și adjectivita multor autori de manuale.

Volumele menționate, alături de multe altele, aduc în de-zbatere — în consens cu cerințe ideologice și perspective teoretico-metodologice actuale — marea problemă a obligațiilor față de limba și literatura română, așa cum trebuie transmisă tinerelor generații. Este, printre rînduri, o invitație la reeditarea, aici și acum, a apostolatului transilvan din secolul trecut.

Portretul unui învingător

Urmare din pag. 1

cei ce l-au dușmănit. Nichita și risipirea...

Și, ne interesează în chip deosebit, Nichita și persoanele cu care s-a însoțit : „Nichita era, devenise de mult o legendă. Așa au apărut lîngă el cei mai mulți. Au rămas lîngă el numai cei care i-au pătruns în suflet și mărturisindu-se ei, și împerechindu-se ca gîndire și ca simțire. Lîngă el au rămas numai, aș zice, aleșii inimii sale. Cu toate că vedeai două sute de oameni care i se vînturau prin casă. Aleșii erau cei care îi împodobeau ca ștergarele și ca urcioarele, pereții".

Dar **nealeșii ?**

Neagul e de un sarcasm nimicitor : „Știa să aleagă ?"

„O, da ! Avea un ochi necruțător. Cu toate că în escapadele lui avea la stînga sau la dreapta și cîte-o strachină spartă, el mergea mai departe. Sînt și cioburile bune la ceva, îți strivești țigara în ele. Și Nichita era fumător".

O întrebare privind modul nichitist de a fi colocvial produce, în rînduri de proză, un adevărat **poem** pe care îl transcriu, abuziv, chiar „în chip de vers" cum procedase cu Neculcele, chiar Nichita :

„Eu altfel discutam cu Nichita / Normal. / Omenește. / Fără broaște. / Singuri. / Bînd vin. / Ridicîndu-ne, deseori, și împotriva noastră. / Dornici de fete. / Lipsiți de secături lîngă pahar. / Fugiți de-acasă. / Lepădați. / Chemați. / Furișați. / Furați. / Cu plecăciuni, niciodată. / Cu feciorie, lipsă. / Cu o floare de ocol. / Cu o doamnă domnișoară. / Cu prieteni (...) / Ne credeam și lipsiți de merite, / dar și de mînia lui Dumnezeu. / La closet. / Cu moartea. / Rupți în gingii. / Cu undița pe șold. / Lapte — nu ! / Vin ager... / Și la urma-urmelor știam foarte bine ce vrem".

Orice comentariu e de prisos. Puține, toate laudele.

Cum să vorbești despre un poet decît „în poezii" ?

Cred că mi-am cîștigat astfel dreptul de a contesta aberanta variantă a morții lui Labiș. Dar despre asta și despre altele... mai la vale...

EMINESCU ȘI ISTORIA

● **În cadrul ciclului de manifestări „Prelegeri eminesciene", dedicate comemorării Luceafărului poeziei românești, la Botoșani și Dorohoi s-a desfășurat simpozionul „Eminescu și istoria". Un numeros public a audiat expunerile cercetătorilor : dr. Dan Teodor („Rostul românilor în istoria universală în viziune eminesciană"), dr. Gh. I. Florescu („Creația eminesciană în proiecții enciclopediste"), dr. I. Saizu („Sintagma «strat și cultură» la Eminescu. ca necesitate istorică"), V. Teodorescu („Eminescu și istoria națională"), Ionel Bejenaru („Eminescu și Botoșanii").**

EMINESCU ȘI TEATRUL

● **În organizarea Comitetului județean de cultură și educație socialistă și a Teatrului „Mihai Eminescu", în zilele de 25—26 mai a.c., la Botoșani a avut loc un ciclu de manifestări dedicate Centenarului Eminescu.**

La colocviul-dezbatere, desfășurat în sala de marmură a teatrului botoșănean, au prezentat comunicări : Virgil Brădățeanu **(Trecutul istoric în dramaturgia eminesciană),** Constantin Dinischiotu **(Valorificarea dramaturgiei eminesciene pe scena teatrului din Botoșani),** Serafim Duicu **(Însemnările marginale ale lui Eminescu la traducerea cărții lui H. T. Rötscher „Arta reprezentării dramatice"),** Ionuț Niculescu **(Dacia dramaturgului Eminescu),** Lucia Olaru-Nenati **(Eminescu, omul deplin al teatrului românesc),** Constantin Paiu **(Cronicarul dramatic Mihai Eminescu despre nevoia de echilibru în arta spectacolului teatral),** Elena Sfrangeu **(Național și universal în concepția despre teatru a lui Eminescu).** Valentin Silvestru **(Elementul comic în dramaturgia eminesciană).**

A fost prezentat în premieră spectacolul „Întemeietorii", fragmente dramatice de Mihai Eminescu, în regia lui Dan Alexandrescu **și scenografia lui** Traian Nițescu.

Josefina Rodriguez Aldecoa

● **Josefina Rodriguez Aldecoa, romancieră spaniolă, s-a născut în 1926, în orașul Leon. Autoare a numeroase povestiri, în ultima perioadă, i-au apărut două romane de mare succes :** Plantă agățătoare **(1984) și** Pentru că eram tineri **(1986)**

nicăieri

Dimineața cînd se trezea era doborît invariabil de tristețe. Pe la orele amiezii începea să se însufletească, iar spre seară ajungea să fie chiar bine dispus. Urma apoi o exaltare ca de incendiu la coborîrea nopții, cînd, vigilent și neliniștit, îi ardeau ochii așteptînd ca din lucruri să iradieze ceva magic.

Avea șaptesprezece ani. Se chema Eugenio. Locuia pe o stradă centrală dintr-un cartier periferic.

Dis-de-dimineață cobora la prăvălia tatălui său și-l ajuta să vîndă sare cu toptanul și cartofi, și să ciupească la cîntar cîteva grame de zahăr, sau din sticle ceva ulei. Femeile, grăbite mereu, loveau tot timpul în tejghea și protestele lor reușeau să aburească cristalul basculei.

— Domnule Luis, ce-mi dai porcăria asta ?

— Domnule Luis, mîine îți voi achita banii pe săptămîna aceasta.

— Domnule Luis, prea ne furi pînă în albul ochilor, omule ! Ne iei prețuri ca de trufandale !

— Domnule Luis...

Țipetele femeilor îi întristau diminețile lui Eugenio, și cînd privea școala aflată de cealaltă parte a străzii era cuprins de o profundă neliniște sufletească.

★

La ora zece dimineața elevii ies în recreație ; este rece în acest timp al anului și copiii umplu incinta cu o filfîire albă de șorțuri. La comanda profesorului de gimnastică, iată-i cum fac mișcări ordonate, cu multă conștiinciozitate, printre arborii rahitici și desfrunziți din curtea-grădină.

Eugenio privește jocurile lor printr-un cerc transparent pe care îl făcuse ștergînd aburul de pe geamul ferestrei. Eugenio simte frigul în picioare ca și cum picioarele lui sînt goale, fără pantaloni așa cum sînt și cele ale copiilor pe care îi vede. Decembrie și ianuarie, își reamintește, erau lunile cele mai nesuferite pentru el. În recreațiile din lunile acestea, Daniel, colegul lui, făcea în așa fel încît să rămînă pedepsit și singur în clasă.

— Eugenio, dă-mi borcanul ăla din raft.

— Eugenio, n-o face pe leșinatul, numai ziua de azi este ceva mai grea.

— Eugenio, dă-i clientei acesteia un pachet de ciocolată La Ermita.

Cînd copiii părăsesc școala, în jurul arborilor albiți de ger se string grămezi de coji de portocale.

— Hai închide, să mergem la masă.

Pentru Eugenio după-amiaza are un aer de libertate. Își atîrnă halatul cenușiu de lucru pe dosul ușii de la bucătărie și din șifonierul cu oglindă al părinților scoate un costum. Ieșind din casă spune la revedere mamei și sorei, care sînt gata să coboare în prăvălie, și cu un gest cu mîna își salută tatăl, căruia, de după tejghea, i se vedea doar jumătate de corp.

Eugenio se urcă în tramvai și se îndreaptă spre oraș. Orele trec sufocate de discuții între el și Daniel. Subiecte : cursurile universității apoi despre una, și alta, chestii auzite de la profesori și cîte altele. Ultima oră fusese cea de engleză — cerneală, călimară, pantof, pantofar — și la ieșirea de la curs vorbeau mereu.

— Să știi că engleza este neapărat necesară. Fără engleză nu mai poți călători nicăieri — spunea Daniel.

Și Eugenio dădea din cap în semn că era de acord.

Strălucirea vitrinelor marilor magazine arătau că noaptea sosise. Automobilele se înmulțeau. Lumea grăbea pasul, iar Eugenio și Daniel, din contră, și-l încetineau pe al lor și îi imprimau un ritm ca de plimbare. Eugenio avea o senzație de sfîrșit de drum, de sosire fericită la un țel atins.

— ...nu poți merge nicăieri — repeta Daniel.

La agențiile de voiaj, avioane susținute în mod miraculos brăzdau cerul vitrinelor. Eugenio se oprea în fața lor și elabora rute exotice pe hărțile continentelor. Daniel privea la pămînt. El disprețuia zborul închipuit și minuia morocănos argumentul său cotidian :

— Fără engleză, imposibil... Nu obții nimic, nu valorezi nimic, și nici nu poți merge nicăieri.

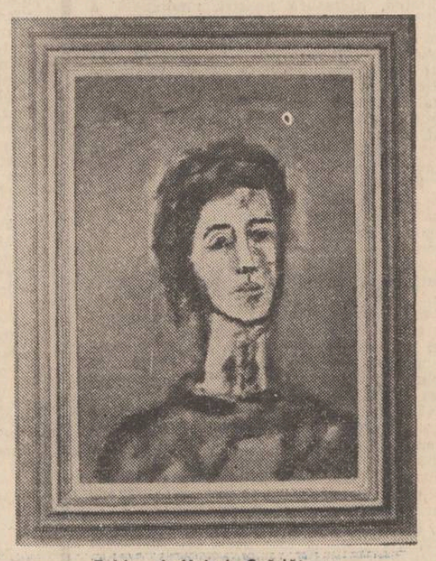

Tablou de Valeriu Scărlătescu

Refrenul acesta pătrundea în visul lui Eugenio și căpăta consistență. Cu mare efort se îndepărta de vitrină.

— Ai dreptate — spuse. Engleza este foarte importantă. Pentru a putea ocupa servicii, pentru a călători...

Avioanele argintate se învîrteau ca și lumea ; urmau în spațiu direle nocturne ale lumii.

★

Anunțul era făcut ca pentru el. Era o chemare redactată special pentru el, pe care nu o putea împărtăși nimănui, nici măcar lui Daniel. Anunțul avea un ton atît de familiar încît Eugenio era sigur că se putea citi în vreuna din liniile mîinilor sale. Era un simplu anunț, din acelea care Destinul le redactează zilnic :

«Căutăm persoană avînd cunoștințe de limba engleză.»

Eugenio se recunoscu în acest anunț. Vocabularul celor douăzeci și șapte de lecții îi apăru în mod ordonat în cap. Cerneală, călimară, pantof, pantofar.

«Muncă ușoară, bine plătită.»

«Începutul călătoriei — gîndi Eugenio. Începutul a tot ce doresc și îmi este necesar.»

«Informații între orele trei și patru după-amiază.»

La ora trei după-amiază, strada trăia un răgaz de liniște și exista o senzație de vid. Eugenio mergea cu pași înceți sub soarele înțepător de aprilie. Se opri în fața vitrinei unui magazin de brînzeturi, închis. Privirea unei bucăți mari de brînză, a florilor, a hîrtiei de celofan și a punguliților cu orez, îl făcură să disprețuiască imaginea propriei sale prăvălii, mică și murdară, prost iluminată, mirosind mereu a hamsii în oțet și a mirodenii ofilite.

«...între trei și patru, la hotel...»

La sfîrșitul străzii se afla hotelul. O poartă mare și un rînd de automobile în fața ei.

«...apartamentul șase...»

Fără să-și dea seama cum, se pomeni în același timp scufundat pe catifeaua unui divan și într-un val de cuvinte străine. Femeia îl privea, așteptînd, cu siguranță, răspunsul lui. Eugenio era atent la spusele femeii, și valul vorbirii ei îl lovea, îl dobora, îl îneca, imobilizîndu-l acolo pe divanul cel moale. Cînd intră bărbatul și începu să vorbească în spaniolă, Eugenio simți pe loc că valurile încep să se retragă.

— O persoană tînără ca dumneata ni se pare foarte potrivită. Dumneata cunoști ceva engleză, nu-i așa ?

Eugenio respiră adînc. Înainte de a răspunde stătu puțin în cumpănă :

— Da.

— Este o muncă ușoară, bine plătită. Două ore în fiecare zi. Este vorba ca dumneata să mergi împreună cu șoferul pînă afară din oraș, întovărășind în mașină pe ciinele nostru, și odată ajuns acolo, pe cîmp, să te plimbi puțin cu el, să te joci, să-l faci să alerge..., doar știi. În ce privește onorariul, dacă ești de acord, eu m-am gîndit...

În salon exista un cămin în care ardea focul și Eugenio se gîndi că era absurd să menții acel foc aprins la ora trei într-o după-amiază de aprilie. Eugenio privi o clipă căminul și apoi ridică privirea spre bărbat.

— Nu ; cred că nu mă pricep, că nu voi putea... Eu am crezut... Eu nu am înțeles bine anunțul...

Spuse, și focul căminului îi aprinse obrazul.

Cînd ieși din hotel, soarele strălucea pe asfaltul pustiu. Eugenio privi strada, ce îi aștepta pașii lui.

O stradă liniștită, pustie, ostilă.

Eugenio privi strada și fu cuprins de teamă deoarece nu știa încotro să se îndrepte.

În românește de
Esdra Alhasid

LIRICĂ DIN R.P. CHINEZĂ

GONG SHUNZHI

Un stol de porumbei rotit prin aer

Un stol de porumbei rotit prin aer
parc-a atins, ușor, în treacăt
copacilor, tremurătorul creștet.

Căci, ocolind acoperișul caselor
își poartă stolul ingenuitatea
și-și povestește bucuria
și fugărește cîteva fuioare de albi nouri
care alunecă
la margine de cer.

Un stol de porumbei rotit prin aer
trecînd razant peste muncelul solitar
zburlește-n drum verdeața adumbrită,
pe aripi poartă ceața dimineții
culorile amurgului
și-alungă
tot ce e umbră grea și mohorîtă
lăsînd, în loc, doar bucurii de aur.

Un stol de porumbei rotit prin aer,
își scapără aripile imaculate
și gungurind a sunet de cristal
se-avîntă
cu vîntul proaspăt îndărăt
și soarele în față
mereu iscoditor
prin pacea și plin libertatea fără margini.

1985

Poet

Poetule ce-așterni
noian de vorbe goale și pompoase
o seamă de lozinci ce sînt la modă
și niște ticluiri dibace care
s-atragă cititorii
citeva gemete de-nchipuit bolnav
O ! sînt destui ce caută cuvinte-alese
dar toate-s numai versuri trecătoare.

Să folosești, poete,
numai scînteile înțelepciunii
ce reaprind sufletele adormite
și folosește roua primenindă
care atinge și înviorează
inima noastră uscătivă.
Cheia de boltă a filosofiei
care descuie a cugetului poartă
cu semnul de-ntrebare apăsat
și caută pivotul viu al vieții
căci poezia va trăi cu mult mai mult
decît poetul.
Eu unul, nu-s poet,
eu mă pricep doar să ghicesc în brazde
mireasma verde a vieții
din lunci s-aleg parfumul clar, ușor
și în odaia-mi scundă să recitesc
să răsfoiesc dezamăgiri trecute.
Atîta vreau : să dăruiesc vieții
un fir frumos și proaspăt de speranță.

1987

În românește de Al. Andrițoiu
și Ioan Budura

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ CHICAGO ȘI WASHINGTON,** expoziția consacrată lui Gauguin a ajuns, în sfîrșit, la Paris. Apreciată drept cea mai mare expoziție din istoria artelor plastice, ea cuprinde nu mai puțin decît trei sute de tablouri realizate de marele pictor francez.

● **CUNOSCUTUL DRAMATURG, PROZATOR ȘI EȘEIST ELVEȚIAN F. DURRENMATT,** născut în anul 1921, a hotărît, prin testament, ca întreaga sa colecție de manuscrise proprii să intre în posesia Bibliotecii arhivelor din Berna. Același destin îl vor avea și numeroasele manuscrise datorate lui B. Cendrars, H. Hesse și R. M. Rilke, aflate în posesia lui.

● **„JURNALUL TAINIC AL LUI ADRIAN MOLE DE 13 ANI ȘI 3/4“,** cum sună titlul volumului lui Sue Townsend, scriitoare engleză născută în anul 1945, este una dintre cărțile rare despre care se poate spune cu toată convingerea că este umoristică, în spiritul celor mai bune tradiții ale umorului fin, de cea mai subtilă clasă.

Adrian Mole, proprietarul jurnalului, este un băiat la anii pubertății, vîrsta de aur a primelor iubiri. Perioada dintre copilărie și maturitate este epoca în care sîntem (încă) dezarmați de sinceritatea copiilor, cînd aceștia nu sînt marcați de convenții, cînd nu au arborată încă masca politeței exagerate care ascunde adevărul. Un astfel de băiat este Adrian Mole, el înțelege mai bine ca nimeni altul tot ce se întîmplă, se uită la oamenii maturi cu o curiozitate creatoare, emite sentințe despre lumea care îl înconjoară.

Cartea lui Townsend ne aduce o serie de date despre Anglia de la sfîrșitul anilor '70, despre societatea britanică și problemele ei, „trădează“ o mulțime de fenomene care îl ajută pe cititor să înțeleagă mai bine mentalitatea „insularilor“. Cu toate acestea, cititorul se distrează și se amuză împărătește chiar dacă abordează și probleme dureroase, cum este momentul în care Adrian Mole rămîne doar cu tatăl său, dat afară de la slujbă după ce soția sa, mama lui Adrian, plecase în lume cu un ins fluturatic.

„Jurnalul tainic al lui Adrian Mole de 13 ani și 3/4“ este una dintre lecturile care aduc o undă de bună dispoziție nu numai în inimile cititorilor de treisprezece ani și trei sferturi, dar și ale celor care sînt, invariabil, maturi...

● **LA TOYA, SORA LUI MICHAEL JACKSON,** este a șasea născută dintre cei nouă frați. După cîteva operații estetice ea a ajuns să semene ca două picături de apă cu celebrul ei frate. Iubește nespus animalele. La o recentă conferință de presă, noua stea a muzicii americane a venit cu un... șarpe pe spate ! Nu s-ar putea spune că nu seamănă cu fratele ei și într-ale loviturilor de efect...

● **CUNOSCUTA LUPTĂTOARE PENTRU DREPTURILE POPULAȚIEI DE CULOARE DIN AMERICA,** Angela Davis, lucrează în prezent la un cuprinzător volum, o cronică amplă a vieții femeilor de culoare din America și Africa în perioada anilor '20 și '30 ai secolului nostru.

● **UN MANUSCRIS DE 180 PAGINI ÎN LIMBA RUSĂ,** conținînd planul romanului „Părinți și copii“ de Turgheniev, despre a cărui existență nu se cunoștea nimic pînă acum, a fost vîndut la o licitație organizată la Londra de Societatea Sotheby's, pentru suma de o jumătate milion de lire sterline.

● **„ASOCIAȚIA NEROZILOR“ ESTE O CARTE CARE A AVUT UN DESTIN MAI BUN DECÎT AL AUTORULUI EI, JOHN KENNEDY TOOLE.** Acesta s-a născut în anul 1937 la New Orleans. A început să scrie la șaisprezece ani, terminînd rapid romanul „Biblia de neon“, pe care însă nu l-a publicat. După terminarea studiilor universitare, a început să lucreze la romanul „Asociația nerozilor“, pe care l-a oferit apoi unei edituri din New Orleans. Răspunsul editurii a fost negativ, cartea nu ar avea succes de public. A fost deci refuzată. Marcat puternic de acest refuz, autorul a căzut într-o criză profundă și s-a sinucis cu gazele emanate de motorul mașinii sale.

Cartea a avut un destin mai bun. În anul 1976 a fost publicat un fragment din ea în paginile ziarului „The New Orleans Review“, după care a fost editată într-un tiraj de numai 2 500 exemplare. Au urmat rapid alte șase ediții americane, ultima la sfîrșitul anului trecut. Odată cu ediția, au început să curgă și premiile literare : „Premiul Los Angeles Times“, Premiul Faulkner, și, în sfîrșit, Premiul Pulitzer. Romanul a fost tradus în mai multe limbi.

Ideea de bază a romanului poate fi formulată printr-un citat din autorul lui Gulliver, Jonathan Swift : „Cînd pe pămînt se naște un geniu adevărat ne dăm seama de acest lucru după faptul că toți proștii se unesc împotriva lui“.

Eroul cărții este un tînăr de treizeci de ani, filozof și critic al stărilor de lucruri din societatea capitalistă a anilor '60. Potrivit părerii acestuia, începînd din Evul Mediu, societatea se îndreaptă către un haos și o debusolare din ce în ce mai accentuate...

● **AUTOR, COMPOZITOR, INTERPRET ȘI REGIZOR, ACESTA A FOST JACQUES BREL,** unul dintre cei mai mari cîntăreți de șansonete din perioada postbelică. A jucat în șase filme, într-unul din ele alături de marele Lino Ventura. A murit în urmă cu unsprezece ani, în octombrie 1978.

Dacă ar fi trăit, ar fi împlinit în această lună șaizeci de ani...

● **„AUTOSTOP“ ESTE CULEGEREA APĂRUTĂ LA PRAGA** în care autorul, poetul Jiří Žaček — publicat recent și în paginile „Luceafărului“ — a strîns cele mai reprezentative creații ale ostenelii sale de aproape două decenii în cîmpul poeziei. Cu „autostopul“ Jiří Žaček ne plimbă prin lumea poeziei, autostopul fiind aici sinonim cu romantismul, cu aventura și tinerețea, cu frîngerea distanțelor dintre oameni, cu crearea unui spațiu al apropierii lor, cu căutarea unor modalități care să-i facă mai bogați sufletește.

Alături de Miroslav Florian, Jiří Žaček este unul dintre cei mai fecunzi poeți cehi contemporani, publicînd un număr impresionant de volume de versuri, între care „Prin dimineața mai albastră ca seara“, „Încordata strună“, „Muza anonimă“, „Sezonul castraveților“, „Rime pentru pisici“ (un soi de carte de... motanică, cum ar spune Tomozei), „Trandafiri de hîrtie“ etc. Unii critici literari cehi vorbesc despre mașina de versuri a lui Žaček, dar cu toții sînt de acord că numele acestei mașini este talentul !

Jiří Žaček abordează o tematică diversă, dar predominantă rămîne tema dragostei, a fluidului erotic oscilînd între iți voi fi credincios în necredință (și invers), tema iubirii capabile să le descopere celor care cred în ea lumi nebănuite de frumusețe.

Žaček este un maestru al formelor fixe, în primul rînd al sonetului și al catrenului. Stăpînește în egală măsură și versul alb.

Dar poetul despre care vorbim este și un remarcabil autor pentru copii, un asiduu traducător — în special din poezia negro-africană — autor al unor izbutite texte de muzică ușoară, al unor aforisme pline de profunzime, dovadă a unei bogate și intens trăite experiențe de viață.

Întreaga creație a lui Jiří Žaček este străbătută de o ironie fină, de umor și satiră, elemente care fac ca această călătorie cu... „autostopul“ să fie cît mai plăcută, mai captivantă și mai folositoare.

UN POET — O LUME

IBN SINA (AVICENA)

● Marele învățat enciclopedist și poet Abu Ali Husain ibn Abdulla Ibn Sina (980—1037) s-a născut în orașul Buhara, unde părintele său era slujbaș la curtea lui Samanide Nuha al II-lea. După studii temeinice începe să practice medicina în orașul natal. Venirea la putere a sultanului Mahmud îl obligă pe savantul-poet să peregrineze prin diverse ținuturi ale Asiei Centrale. A murit în orașul Hamadan, în plină activitate creatoare.

Rubaiate

1

E rău cînd de frățle la treburi te feresti,
Pe lumea asta singur de zarvă obosești,
Ce poți să faci acum, nu amîna pe mîine.
Căci mîine s-ar putea să nu te mai trezești.

2

O, suflete, tu ești pasiune și dorință,
Grăbește-te căci clipa înseamnă biruință,
Nu cumpăra iubire și nu visa la cinuri,
N-ai preț la fericire, vei fi numai căință.

3

O, soare, călător ești peste tot văzut,
Din drumurile tale și eu un dar mi-am vrut,
Adu-mi frumoasa prinsă în mrejele iubirii,
Care prin lume poartă tristeți pe chip durut.

4

Spre Dumnezeul adevăr noi am ajuns
pe drumul drept,
Ne-a mai rămas să scoatem răul din capul
nostru înțelept,
Ne-o judeca cum se cuvine Dumnezeiescul
adevăr,
Cu răul va calma un bine, cu binele un rău
deștept.

5

In cosmos adevărul e suflet-Dumnezeu
Și lumile din jur formează trupul său.
Simțirile din trup sînt doar stihii și fapte,
Aceasta este lumea, eu o repet mereu.

6

Vinul se luptă cu bețivul, cu treazul ține
prietenie,
De bem puțin, de leac e vinul, de nu,
otravă o să fie,
Iar dacă bei fără măsură, fără măsură e
și răul,
Măsura vinului în viață e doar prilej
de veselie.

7

Bei vinul rar — ești un copil cuminte,
Bei des — te ține toată lumea minte.
Beții fac : înțeleptul, emirul, vagabondul,
Nu ești ca ei, la vin să iei aminte.

8

Un prieten de al meu cu un dușman, departe,
Tăifăsuiau deunăzi, feriți mai la o parte.
Eu prietenul acesta să-l ocolesc se cade,
Pe viperă de-a șiat, un fluture este moarte.

9

O, stolnice, ne spune pe unde sînt ulcioare ?
Ele oglindă sînt la vremi de desfătare,
Din ele taine vechi noi vrem ca să aflăm,
Pe unde sînt ulcioare cu vin bătrîn și tare ?

10

Nici un bătrîn nu poate ca tînărul să joace,
Hulind talent, bătrînul mai tînăr nu se face,
Iar orice creațiune se face-n umbra nopții,
Lumina zilei strică, ori în nimic preface.

11

Nu pot să știu ce poartă cuvintele sub haine,
Din univers cunosc destul de multe taine,
Dar oare eu pe mine mă știu într-adevăr ?
Un gînd de neștiință începe să mă caine.

12

Pustiurile lumii, tu inimă-n fiori,
Ai vrut să le cunoști, ai vrut să le măsori,
Dar n-ai găsit niciunde un gram
de perfecțiune,
Cu toate că în tine ard miile de sori.

13

O, de m-aș cunoaște pe mine. Doar o dată
Să știu ce caut eu prin noaptea înstelată,
Veni-vor bune liniști, iar dacă n-or veni,
Cu mîi de ochi aș plînge dintr-odată.

14

Eu de la colbul negru și pînă la planete,
Am dobîndit știință. În cumpăniri încete,
Ferindu-mă de răi, le-am deslușit pe toate,
N-am înțeles doar moartea pe-ndelete.

15

De-o fi să mergi la sfat cu proști fălosi
și mari,
Tu fă-te c-ai venit din turma cu măgari,
Ei au bunăștiință de măgărești purtări,
În ochii lor altminteri om de nimică pari.

16

Eu necredința nu mi-o port ca un veșmînt
de mare fală
Căci cred numai în adevăr și nu mă prinde
vorba goală,
În lume pare-se sînt unul numit de toți
necredincios
La credincioșii guralivi musulmănimea
se înșeală.

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

● **TWIGGY, FOSTUL FOTOMODEL,** se pregătește pentru a începe filmările la o peliculă de trei serii pentru televiziune, care va înfățișa copilăria și tinerețea lui Charlie Chaplin, petrecute la Londra.

În noul film, Twiggy va interpreta rolul mamei lui Chaplin, în timp ce rolul lui Charlie-copil va fi interpretat de Joe Ceary (în dreapta fotografiei) un băiat de 14 ani.

● **EVENIMENTE ISTORICE ÎMPLETITE CU AVENTURA** au constituit totdeauna o temă dintre cele mai atractive pentru cititori. În rîndul lucrărilor de această factură face parte și recentul roman al lui Manfred Hoffman intitulat „Jurămînt pe spadă“.

Acțiunea romanului este situată la sfîrșitul secolului al 18-lea, cînd destinele oamenilor au fost marcate mai mult ca oricînd de desfășurarea evenimentelor istorice. Eroii lui Hoffman simt pe propria piele efectele urii religioase, ale credinței religioase ca armă de dominare a claselor stăpînitoare. Lupta irlandezilor pentru libertate și independență, iată ideea fundamentală a romanului lui Manfred Hoffman.

Din punct de vedere literar, „Jurămîntul pe spadă“ este de o calitate cu totul remarcabilă. La succesul romanului a contribuit — și nu în ultima instanță — tema lui, o problemă veche dar la fel de actuală ca și în secolele trecute, la fel de acută și, se pare, deocamdată, fără rezolvare.

● **CU OCAZIA TÎRGULUI INTERNAȚIONAL DE CARTE DE LA BOLOGNA** se distribuie în fiecare an premiul „Fiera di Bologna“, precum și alte distincții pentru conținutul, aspectul grafic și ilustrațiile cărților pentru copii și tineret. Juriul internațional alcătuit din Anton Beeke (Olanda), T.A. Lewandowski (Franța), John Lloyd (Anglia) și Massimo Vignelli (Italia) a acordat Marele premiu „Fiera di Bologna“ edituriii americane Farrar, Strauss and Giroux pentru cartea „A long, long song“ (Un cîntec lung, lung). Aceasta a fost ilustrată de E. Dellesserte și tipărită în excelente condiții grafice.

Volumul „Rentre chez toi, Tom !“ (Întoarce-te acasă, Tom) publicat de editura pariziană Hatier a primit Diploma de onoare pentru corelația excelentă dintre text și ilustrații, ambele aparținînd lui Jean Alessandrini. Tot cu Diploma de onoare au fost distinse și alte două lucrări : „Portly's Hat“ (Pălăria lui Portly), editată de casa McMillan din Londra și „Pales Weitunachtsfest“ (Crăciunul lui Pales) tipărită de editura Middlehause din R.F. Germania. Prima dintre acestea povestește peripețiile unui pinguin căruia i s-a furat pălăria, cea de a doua despre necazurile unui ursuleț lăsat singur în timpul sărbătorilor de iarnă. Cele două volume au fost remarcate, de asemenea, pentru armonia perfectă dintre text și ilustrații, pentru modul în care ilustrațiile îi ajută pe copii să înțeleagă mai bine textul.

La categoria cărților pentru tineret Marele premiu „Fiera di Bologna“ a revenit edituriii franceze Gallimard pentru seria de cărți „Les yeux de la decouverte“ care aduc o mulțime de informații vizuale, în timp ce Diploma de onoare a încununat strădaniile unor edituri din Spania, Belgia și Cehoslovacia.

SPORT

CORABIA NĂLUCĂ

...Sau echipa Steaua, cu sediul în Ghencea, care, întoarsă de la Barcelona, unde, în afara lui Hagi și Lăcătuș, nici un jucător n-a obținut din partea presei internaționale mai mult de nota 4, în vreme ce Gulitt și van Basten primeau cîte un 10, s-a năpustit asupra lui F.C. Bihor și F.C. Argeș, făcîndu-le praf și pulbere : 5—0 și, respectiv 6—0. Doi trandafiri numai spini, culeși în fața a cîteva mii de spectatori cu care, își închipuie steliștii, pot risipi apa neagră aruncată de ei, de pe stadionul Nou Camp, în ochii a aproape un miliard de telespectatori din întreaga lume. După catastrofa de la Cernobîl, asta o știu bine ai mei din ținutul Brăilei, găinile nu mai cad cloști, sau cad foarte rar și puii lor sînt asemeni puilor pe care ni i-a virit Steaua în căciulă, la ultimele două partide, șontici și fără plisc și lesne de înghițit de orice dihor. Îi anunț pe responsabilii clubului militar că vrăjitoria cu scosul măselelor în tren unui mușteriu tocmit dinainte, care se practica prin anii tulburi de după război, nu mai impresionează pe nimeni. Pe inventatorii de scuze, care flatează lenea și escamotează adevărul (nu se pomenește în nici un articol nici un cuvînt despre faptul că mulți steliști, imediat după meciul România — Bulgaria s-au instalat la restaurantul București și, cu excepția orelor cînd și creștinul cel mai vinjos trage un pui de somn, nu s-au mai urnit de la masă decît în preziua deplasării lotului în Spania), îi declar croitori de profesie ai minciunilor consolatoare. În sfîrșit, pe antrenorii Iordănescu și Dumitru Dumitriu îi povățuiesc să aplice metoda antrenorului grec Gimas, care, numit în fruntea unei echipe de pretinse supervedete din Atena, după un sezon de succes în Anglia, știind cu ce elevi va avea de-a face, i-a obligat pe toți să aducă de-acasă cîte-o găină vie, neagră. A scris pe spatele găinilor, cu var, numerele de la 1—18, cîți jucători cuprindea noua formație, apoi le-a dat drumul într-un teren de tenis înconjurat cu plase de sîrmă înalte de cîțiva metri și i-a trimis pe flăcăi să prindă fiecare găina care corespunde numărului său după tricou. După o jumătate de ceas erau cu toții leșinați.

Vin acum să vă anunț că, fără pic de îndoială, (de jenă nu mai poate fi vorba), Mateuț va intra în posesia ghetei de aur a Europei. Conduce în clasament cu 35 de goluri (ehei, și de-abia azi se joacă meciul Dinamo — Rapid !) la distanță ametitoare de un Aldo Serena (Internazionale) — 20 de goluri marcate sau de pîrlitul ăla de Antonio Careca (Napoli) cu 19 goluri marcate. Nu va fi asta singura minune cu aripi albe, galbene, verzi, aurii a acestei veri. Stă să se ducă de-a berbeleacul în B echipa Grantului care aduce în medie 30 000 de spectatori de meci și va juca din nou în Cupa U.E.F.A. echipa Victoria cu o medie de 150—200 spectatori de meci. Mă și întreb, ce-or fi mîncînd cei de la Victoria ? Oțel ?

Etapa de azi se joacă pe linia ultimei frontiere ; la un pas de groapă, la un pas de rai. Hora ielelor se limpezește.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MURES

ANUL XXXII
23
(1 413)
Sîmbătă
10 iunie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIMENSIUNEA CULTURII

Prin tot ceea ce definește în sfera materială și spirituală a existenței, cultura este o dimensiune de prim ordin a progresului și civilizației, ea tezaurizează valori esențiale ale muncii și creației și le dă acea mișcare mereu mai adîncă și mai cuprinzătoare prin care se exercită gîndul și aspirația de perfecțiune a generațiilor, fapta lor de spirit care solidarizează activ și se exprimă în folosul patriei, al emancipării, al creșterii virtuților morale și sociale ale poporului. Acționează, în acest sens, ca factor stimulativ și cu energii ce-și au izvoarele adînci în istorie, tradiția care nu numai că menține și consolidează spiritul creator ci-l și înalță, îl îmbogățește neîntrerupt. Afirmarea tot mai pregnantă a identității noastre politice, morale și sociale are în tradiție un sprijin de conștiință netăgăduit. Valori exponențiale susțin dinspre trecut spre viitor edificiul libertății și independenței noastre, această operă istorică și cu semnificații majore depline care poartă astăzi pecetea unei împliniri de fond. Creația — în sensul ei larg și generalizator — a fost și rămîne un argument fundamental al acestei opere vaste sub semnul căreia, în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, s-au urnit energii deosebite și s-a pornit pe un drum al unei noi conștiințe de sine a patriei, într-un consens al redeșteptării sentimentului național și al valorificării tuturor capacităților, al tuturor resurselor materiale și spirituale ale poporului. Cultura a dobîndit de atunci și o dimensiune politică, în strînsă și indisolubilă legătură cu toate marile transformări care au privit și privesc societatea, prezentul și viitorul. Fiind ea însăși un proces înnoitor și cu o specificitate consacrată și probată de-a lungul istoriei, în miezul tuturor evenimentelor cruciale, cultura s-a integrat mersului general al societății și a integrat la rîndu-i scopuri și modalități care fac din ea o adevărată instituție a formării și afirmării spiritului revoluționar, patriotic, o școală a conștiinței înaintate.

În temeiul unor asemenea argumente și pe fundalul unor asemenea preocupări putem vorbi azi și despre îmbogățirea tradițiilor și despre înnoirea lor ca fenomen cu precădere complex și cu o dinamică ce decurge din însăși realitatea construcției noii societăți, conform cerințelor tot mai ridicate ale progresului și civilizației socialiste. Dimensiunea culturii are astfel cuprinderea tuturor capacităților creatoare ale țării și se instituie ca mod de a ne releva în timp sub raportul propriilor noastre disponibilități.

De o viziune nouă, caracteristică epocii de mare construcție și de îmbogățire necontenită a spațiului cunoașterii, a gîndirii și sensibilității contemporane se bucură cultura ca domeniu prin excelență al conștiinței, al formării și afirmării celor mai înaintate trăsături morale, politice și sociale. În repetate prilejuri, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a invocat tradițiile culturii și artei, ale creației, în sprijinul idealurilor de dreptate, de libertate socială și națională, pentru angajarea activă și responsabilă a tuturor celor ce slujesc cultura și arta, pentru a servi cu talent, cu demnitate și dăruire patria și poporul, unitatea națională, independența, suveranitatea. **Creația literar-artistică** — sublinia secretarul general al partidului în Expunerea la marele forum democratic din noiembrie anul trecut — **trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România. Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile ! Din aceste preocupări, în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat, să se inspire adevărații creatori și artiști care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul !**" Dimensiunea culturii apare astfel, din asemenea îndemnuri și aprecieri, ca o rezultantă de fond a unor preocupări și concepții care privesc în esența sa efortul creator și-l integrează acelui principiu general de **construire a socialismului cu poporul și pentru popor.**

Luceafărul

EMINESCU — Tablou de Ion Pacea

LA EMINESCU

De libertatea florilor ce cad,
De amintirea lor ce țipă,
Răspunde fructul, n-avem alt
Semn decît umbra dinspre clipă

Dar e ceva și-n noi, în gînd,
Este-un frămînt ca de pleoape,
De libertatea florilor căzînd,
Răspund și nori răspund și ape

Cum e ceva și-acolo-n cer,
Ne-mpotmolim ca într-o piine,
De-acolo azi înseamnă ieri,
De-acolo ieri înseamnă miine.

Urcă din toate cîte-ndrumi
Și-o stea ce-n cumpene se pierde
Cum raza-n ochi a altei lumi,
Cum lacrima ca o zăpadă verde...

A. I. Zăinescu

INTEGRITATEA LĂUNTRICĂ

de Edgar Papu

Au trecut o sută de ani de la moartea aceluia care a fost Mihai Eminescu. A intrat, deci, adînc într-un timp al istoriei românești, deopotrivă cu marii voevozi, care, împreună cu el, au făurit gloria poporului nostru.

N-am vrea, totuși, să-l îndepărtăm în timp de noi. De aceea, repet ceea ce am mai spus de atîtea ori, și anume că Eminescu este mai contemporan cu noi decît cei care au trăit în vremea sa. Afirmația este poate prea îndrăzneață, reclamînd o justificare. Desigur că cei ce au trăit acum un veac dispun de unele avantaje pe care noi nu le mai avem. Puteau să-i audă glasul sau să-i urmărească mișcările, adică să cunoască expresia mobilă dintr-însul. Într-o fonotecă de aur românească intră cei care au vorbit despre Eminescu, dar nu Eminescu însuși. Noi avem numai trăsăturile nemișcate ale portretelor fotografice. Desigur că este prețioasă în această achiziție, fiindcă despre alți mari poeți mai vechi, cum ar fi Budai-Deleanu nu știm nici atît. E puțin, totuși, față de ceea ce puteau cunoaște cei din vremea sa.

Dar și aceste posibilități ale lor rămîn neînsemnate față de uriașele compensații ce ni se oferă nouă. Noi am ajuns să-i cunoaștem imensa integritate lăuntrică, lumea surprinzător de profundă și de variată a gîndurilor sale. De la postumele poetice și pînă la incursiunile în diferite discipline științifice se deschide o gamă largă de surprize care ni se descoperă nouă, într-un mirific peisaj interior al său. Foarte recent, I. M. Ștefan a publicat la „Junimea" un documentat studiu, **Eminescu și universul științei.** Încă de mai înainte, regretatul academician Octav Onicescu și profesorul Solomon Marcus au arătat contribuțiile în materie științifică ale poetului. Printre alții, Magdalena Vatamaniuc a subliniat faptul că Eminescu este primul care a postulat metoda matematică în toate disciplinele științifice. Nu vom mai reveni asupra atîtor date noi care acum ne sînt cunoscute. De aceea ne oprim asupra unui alt capitol al discuției. Vrem, anume, să accentuăm că și multe din poemele sale antume apărute în vremea sa, abia de mai pot fi descifrate în tot volumul semnificației lor profunde după ce au fost privite în lumina atîtor achiziții pe care le-a adus numai veacul nostru. Ne mărginim la un singur exemplu, mai precis la finalul **Odei :** „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă". Desigur că, în vremea sa, chiar și mințile cele mai avizate ar fi văzut aci doar veșnicul „pesimism" eminescian. Abia în zilele noastre se poate recunoaște că, în versurile citate, Eminescu anticipă cu mult atît de moderna trăire a dezalienării. Alte exemple se relevă

Continuare în pag. a 3-a

45 DE ANI DE LITERATURĂ (1944 — 1989)

Sub semnul valorii

Prin marile ei gesturi creatoare, literatura românească postbelică se integrează în climatul socio-cultural caracterizat de restructurarea spațiului valoric. Mutația radicală produsă în planul modelului de evoluție istorică — cu inevitabile consecințe în redimensionarea idealului uman — antrenează căutări, limpeziri, reașezări și explozii de noutate în orizontul psiho-atitudinal și ideologic al culturii. Rupturile revoluționare și-au avut epicentrul în chiar nucleele de iradiere simbolică a universului axiologic. Tocmai de aceea nu tot ce a fost și este în literatura română postbelică aparține istoriei acestei literaturi, ci numai ceea ce rezistă sub semnul valorii ; restul aparține factologiei culturale, întrucît, mai mult decît în oricare alt domeniu, evoluția literaturii este mai accentuat selectivă, competitivă decît cumulativă, mai grăbită în a așterne uitării peste eșecuri și mize minore decît în a reedita zbaterile conjuncturale, mai atentă la învățămintele istoriei reale decît la ocultarea ei, mai predispusă la riscurile benefice ale ierarhizării permanent active decît la inserierea definitivă, mai receptivă la originalitatea stimulativă și la șansele imprevizibilului plăsmuitor decît la tirania modelelor deja validate. Contextualizată socio-cultural, național și psihologic, această literatură și-a dovedit virtuțile creatoare în circumscrierea și investigarea unor noi și legitime istoric registre de sensibilitate integrate în noi modele de inteligibilitate estetică a lumii și vieții. E de ajuns, în acest sens, dacă luăm în ecuație diversificarea tematică și a mijloacelor de expresie. **Diversitatea creatoare este grefată pe deziderate unui realism de accepție superioară, convertite estetic.** Literatura a devenit mijloc ideal de forare a socialității în curs de constituire și re-constituire, precum și a psihologiilor an-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 2-a

GRÎUL

De peste 5 000 de ani **grîul** definește obrazul fiului statornic, al celui ce ostenește sub ceruri, ars de soare și mîngîiat de vînturi, organizîndu-și truda după mersul stelelor și propria lui umbră semănînd îngeri blonzi în brazda grăpată, același bărbat care colindă în ajun de Crăciun sau împrăștie bobul de grîu peste fața luminoasă a colindătorilor : „tiralexa doamne / grîu la primăvară / și-n pod și-n cămară / și pe prispă afară", același bărbat, care se spală pe mîini și pe față cu rouă și cu apă din izvor înainte de a intra în arătură, rostind cu voce puternică : „să fii griule frumos / ca obrazul luminos", rostind parcă în fiecare seară copiilor săi „n-avem nimic fără osteneală. / Nici un seceriș fără o mare lucrare", repetîndu-i versurile lui Lucrețiu. Cînd saltă brînduși și albăstrește cîmpul umed, țăranul, care dintotdeuna a fost grinda țării, repetă coconului-pogănici ca să nu uite „...nu e ceva mai presus decît buna orînduială, nimic nu-i mai rău decît nerînduiala". Îi citează fără greșală pe Hesiod și pe Lucrețiu, fără să le pomenească numele. Seara își privește ogorul, își așează copiii în crucea carului și cu stelele pe umeri coboară în vatra satului fericit pentru gloria lucrului său. Parcă îl mai aud încă fredonînd : „vecine, vecine / gată-ne o piine / o piine și vin / să sărbătorim", în vreme ce ochii

Ion Iuga

Continuare în pag. a 7-a

DOUĂ RECONSTITUIRI

Ca și în alte cazuri date publicității în ultimii ani, s-a dovedit că, pentru un număr de poezii eminesciene, stadiul actual al editării este atît de tributar tradiției sau atît de timid încît acele poezii, deși versurile care intră în alcătuirea lor au văzut lumina tiparului, parcă nici n-ar fi, dăinuind, obscure și fără chip, fie în umbra altora, fie ca simple încercări amorfe și abandonate, fie amîndouă la un loc : în devălmășie ori în risipire. Lucrul nu trebuie însă imputat vrednicilor noștri înaintași. La obîrșia acestei stări de fapt stă însăși situația textuală din manuscrisele poetului, unde atît intențiile inițiale ale sale cît și împlinirile lui ultime sînt greu de deslușit, mai ales cînd respectul literei prisosește asupra incumetării de a da formă încheiată unor redactări tumultuoase, interferente, uneori părăsite în ciuda latentei lor desăvîrșiri. Într-adevăr, adesea poetul a izbutit mai mult decît știa el însuși sau cel puțin mai mult decît se discerne la prima vedere pe augustele file. Privirii ochiului trebuie să-i adăugăm privirea minții. Iar scrupulul obligatoriu de a nu deroga de la voința, fie și neexplicită, a poetului trebuie pus în serviciul curajului, nu mai puțin necesar, de a descifra pînă în nevăzut.

Petru Creția

În pagina a 3-a — poemele „Floare de tei" și „Între nouri și-ntre mare"

DEASUPRA TUTUROR

Nu mai știu, astăzi, cînd am auzit pentru prima oară de Eminescu. Din cauza asta, pesemne, mi s-a părut și mi se pare că El a existat dintotdeauna, cum a existat și Țara al cărei suflet profund l-a întrupat. Dar aceasta nu e o impresie subiectivă, e o realitate, Eminescu fiind atît de implicat în istoria Țării, El a exprimat atît de puternic și de frumos gîndurile și simțirile românilor de pretutindeni, încît nu se poate să nu-ți pară, copil fiind sau om în toată firea, că ești atins de un vînt cosmic atunci cînd spui : **A fost odată ca-n povești, / A fost ca niciodată, / Din rude mari împărătești / O prea frumoasă fată. (...)**

Nu se poate să nu te înfiori cînd citești sau recitești astfel de versuri : **Codrul — frate cu românul— / De secure se tot pleacă — / Și izvoarele îi seacă — / Sărac în țară sărac ! (...)**

Nu se poate să nu ți se pară, cînd stă Mircea de vorbă cu neînfricatul Baiazid, că tu însuți vorbești și că ești parte de nedesfăcut dintr-un întreg viu și invincibil : **Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus ?... / Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-a voit acel Apus ? / Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier, / A credinței biruință căta orice cavaler. / Eu ? imi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție, dușman este, / Dușmăniț vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste ; / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid ! (...).**

Îndrăgostit dacă ai fost, indiferent cine vei fi, orice fire vei avea, nu se poate să nu fi spus, măcar o dată : **Atît de fragedă, te-asameni /Cu floarea albă de cireș, / Și ca un inger dintre oameni / În calea vieții mele ieși. (...).**

Dacă ți s-a făcut dor de moarte, cum i se face cîteodată oricărui om (fiindcă numai brutele au senzația, ba chiar și convingerea, că vor trăi o mie de ani pe fața pămîntului), nu se poate să nu fi spus, înginînd același **glas** unic și de neuitat : **Mai am un singur dor / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării ; / Să-mi fie somnul lin / Și codrul aproape, / Pe-ntinsele ape / Să am un cer senin. / Nu-mi trebuie flamuri, / Nu voi sicriu bogat, / Ci-mi impletiți un pat / Din tinere ramuri. (...).**

Dacă ți s-a făcut dor de cîmpiile și de pădurile fantastice ale copilăriei, ai spus, pe urmele Lui, avînd însă senzația, tot așa, că vorbești tu însuți : **Astăzi, chiar de m-aș întoarce, / A-nțelege n-o mai pot... / Unde ești copilărie, / Cu pădurea ta cu tot ? (..).**

Oriunde vei deschide „mălastra lui carte", un singur vers dacă vei spune, un simplu articol de gazetă dacă vei citi sau vei reciti, vei găsi același **glas** unic, vei fi izbit de același patos pur și purificator, pe cît de puternic, pe atît de pur și de purificator, cum n-a mai răsunat altul în limba românilor, cum nu va mai exista altul niciodată. Asta pentru că întrupările în și prin care s-au limpezit, din urmă, de dincolo de obîrșiile știute, vreri și năzuințe nerostite încă, nu sînt și nu pot fi altfel decît unice, cum a fost și este întruparea numită Eminescu care a existat și există, parcă, dintotdeauna, redimensionarea timpului, împingerea știutului pînă dincolo de granița năzăritoare a neștiutului aparținînd, de asemenea, numai celor care s-au ridicat, cu adevărat, deasupra tuturor.

Ion Lăncrănjan

TRIADA PRECURSOARE: POE, BAUDELAIRE, EMINESCU (II)

Încheiam prima parte a însemnărilor de față *) cu constatarea că în orice ordine a cursului existenței pot fi identificate **sfîrșituri** derizorii, fără urmări notabile, dar că sînt de aflat și dintre acelea care echivalează cu tot atîtea mari **începuturi.** Aceasta, după ce mai înainte arătasem că statutul, valorizarea, destinul în posteritate al unor mari poeți de la sfîrșitul romantismului a depins nu în mică măsură de prejudecăți cultural-naționale (Poe, Baudelaire), dar indeosebi de prejudecata restrictiv-zonală a „occidentocentrismului" (Eminescu, orice alt romantic proeminent din partea răsăriteană a Europei). Indicasem pe larg că asemenea concluzii se desprind, ca și cînd ar fi subînțelese, din vastele și „consacratele" sinteze ale unor Marcel Raymond, Albert Béguin, Hugo Friedrich. În acestea și în altele, lui Poe și lui Baudelaire, — pe cît de mari **incununatori** ai romantismului euro-american în domeniul poeziei, pe atît de esențiali **precursori** ai „modernităților" ce au urmat, — li se recunoșteau astfel de atribute într-un mod sensibil diferențiat, iar lui Eminescu, geamănul lor euro-răsăritean, nici nu i se menționa numele. Atare perspectivă hermeneutică, parcă decurgînd din firea lucrurilor, nici nu are de ce să surprindă, de vreme ce beneficiase mai dinainte de variate „întemeieri" filosofico-apodictice ; spre exemplu, aceasta, a lui Hegel : „Istoria universală se deplasează de la est către vest, Europa [cea „occidentală" — n.n.] reprezentînd de fapt încheierea istoriei universale, iar Asia începuturile ei. Pentru istoria universală, [...] un răsărit în sine este ceva cu totul relativ ; este adevărat că pămîntul formează un glob, dar totuși istoria nu se mișcă în cerc în jurul acestui glob, astfel încît pentru ea există un anume răsărit, acela fiind Asia. Acolo răsare soarele din afară, soarele în sens fizic și în vest apune : în schimb, în vest răsare soarele lăuntric al conștiinței de sine, care răspîndește în jurul său o strălucire mai de preț" **(Prelegeri de filozofie a istoriei,** Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 103). Iar în continuare (la p. 107) aflăm cum, evoluînd printr-o tetradă de faze ca ale lunii, „soarele" istoriei universale ajunge în poziția — iată în ce fel decisivă : „Astfel intră în scenă imperiul **german,** al patrulea moment al istoriei universale ; acest moment ar corespunde, prin urmare, în comparație cu virstele omului, **virstei bătrîneții.** Virsta bătrîneții naturale este slăbiciune, pe cînd virsta bătrîneții spiritului este, dimpotrivă, maturitatea sa desăvîrșită, în care el se reîntoarce la unitate, de astă dată ca spirit." **Ergo !**

Să ne întoarcem mai bine, după toate acestea, la însemnările noastre, reluîndu-le firul cu a doua dintre cele **patru afirmații** generalizatoare, în materia ce interesează aici, — afirmații cărora le atribuiam o evidentă valoare simptomatică.

Cît și cum a fost cunoscut Eminescu dincolo de fruntariile culturii române (iar nu de puține ori și în cadrul acesteia), se știe : „ultimul mare romantic european" (= sintagmă cu conotații pline de bune intenții...) și „romantic întîrziat" (= pereche de vorbe care se vede a ce sună !). Iată afirmația a doua („bifrontică", dacă ni se iartă termenul), pe care încercăm acum s-o răsucim pe toate fețele ; să-i dezvăluim toate implicațiile. Discuția ni se pare cu atît mai necesară, cu cît — aflăm — și în prezent se scrie că Eminescu este „El ultimo aliento del romanticismo" (Cf. revista iberică **ABC,** numărul din 15 ianuarie 1989).

Să acceptăm „fatalitatea" mult răspînditei sintagme-etichetă, ca preliminară ipoteză de lucru, și să căutăm a-i dezvălui înțelesurile. „Ultim romantic", sau „romantic întîrziat", — denominațiile acestea implică o gamă întreagă de peiorații, exprimate politicos și frizînd epigonismul. Totuși, numai la prima vedere și negîndite pînă la capăt, pot să pară așa. Mai rămîne de constatat **ce fel de proporții** are un asemenea romantic „ultim" și, prin corelație, ce semnificații sînt de atribuit celuilalt epitet aninat de cuvîntul **romantic,** — acela de „întîrziat". Asupra „proporțiilor" n-a prea încăput discuție — după cîte știm — nici înainte vreme, iar acum, cînd ediția națională de **Opere** e pe punctul de a fi încheiată, va rămîne cu atît mai puțin loc pentru dispute pe asemenea temă. Eminescu, s-a văzut, n-a fost calificat doar ca „ultim romantic" oarecare, ci ca „ultim **mare** romantic" al Europei întregi (Cei care vin cu intîmpinarea că „mari romantici" europeni își mai făceau simțită prezența, în vremea afirmării lui Eminescu, nu sînt de luat în seamă, dat fiind faptul că e o radicală deosebire între o personalitate artistică ce-și „supraviețuiește", fie și în chip notabil, și una afirmîndu-se impetuos chiar în momentul de asfințit al pro-

George Munteanu

Continuare în pag. a 3-a

Biblioteca județeană

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Sens, timp și devenire istorică»

„Eminescu stăpînea cu desăvîrșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală ; nimeni din generația lui n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dînsul într-un element permanent și determinant al întregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, după adăugirea unui imens material de informație și atitor sfîrșari ale criticii, cînd constată cît știa, cît înțelegea acest om, și ginditorul politic trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte și trecătoare ale vieții publice contemporane în majestuoasa curgere a dezvoltării istorice. Nu e de mirare că un asemenea limbagiu, care ar fi onorat orice țară de veche cultură n-a fost priceput de contemporani cu o pregătire așa de slabă, a căror minte nu se putea ridica la recunoașterea acelorași adevăruri eterne". Aceste rînduri, scrise de N. Iorga în 1934, stau în fruntea unui volum de articole și studii eminesciene, intitulat **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică,** alcătuit de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu. Bogata carte cuprinde aproape tot ceea ce a scris Eminescu pe teme de istorie universală și românească, comentariile sale la marile evenimente istorice cărora le-a fost contemporan, considerațiile de natură teoretică asupra istoriei, statului, devenirii societății. Din întreg corpul publicisticii eminesciene rămîn pe dinafara acestei antologii tematice articolele de strictă implicare politică, articolele culturale și tot ceea ce nu are atingere cu istoria. Rezultatul este o culegere de texte extrem de coerentă și edificatoare asupra gîndirii istorice eminesciene. Se poate spune că acesta este, de fapt, trunchiul gazetăriei lui, din care se desprind și dezvoltă celelalte preocupări de presă. Măsurariul activității de presă eminesciene, pentru a-i folosi unul din cuvinte, se află aici. Tematica istorică înglobează aproape în întregime toate temele importante ale gazetăriei eminesciene. Tema statului organic, a statului contractualist, a statului demagogic este înfățișată în cuprinsul tratării unor teme de istorie. Tema țărilor românești ca Belgie a Orientului, ca nouă Americă este și ea produsă în cadrul acestor comentarii. La fel dezbătuta și neînțeleasa temă a păturii superpuse apare în cursul unei dispute pe teme istorice. Aceleași teme pot fi regăsite și în unele articole cu tematică strict contemporană. Pentru a fi bine pricepute este nevoie să ne întoarcem la perimetrul care le-a produs și în care contextul istoric le face explicite. Culegerea tematică alcătuită de Gh. Buzatu și colegii lui ne oferă șansa unei perspective originare asupra gazetăriei eminesciene. Eminescu coboară din istorie către temele zilei sau urcă aceste teme acolo unde contextul istoric le conferă sensul întreg și demnitatea adevărului. Ceea ce impune în gazetăria eminesciană este fuga de relativism, altitudinea privirii și a judecății absolute, adevărul drept criteriu suprem. N. Iorga recunoaște în Eminescu nu numai un om cu o desăvîrșită cunoștință a trecutului, ci un egal și un înaintaș. Citeva din studiile ultimei secțiuni a culegerii **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică,** semnalează coincidența unor puncte de vedere comune între genialul poet și genialul istoric. Viziunea integratoare a Romaniei orientale, a latinilor de la răsărit, atît de clar exprimată și teoretizată de N. Iorga mai tîrziu apare și la Eminescu, fiind una din intuițiile și viziunile istorice fundamentale ale scrisului eminescian, ea singură capabilă să facă titlul de glorie al unui istoric de profesie. Este la fel de semnificativă coincidență părerilor lui Iorga cu cele ale lui Eminescu privitoare la profilul statelor de apariție și evoluție organică în comparație cu cele care se dezvoltă pe baze în întregime opuse. Este extrem de însemnată disocierea pe care o face Eminescu în problema formei și a fondului în istorie, în care teoria formelor fără fond capătă o altă aplicabilitate, depășind ca profunzime și sens teoria maioresciană prin implantarea în materia istorică. O vom regăsi și la N. Iorga atunci cînd studiază rolul fondului propriu și al formelor străine în curgerea timpului. Hrănite indirect și de teoria substratului, formulată de Hașdeu, aceste două poziții în problema formei și fondului în devenirea istorică l-au condus în cele din urmă pe N. Iorga la teoria „permanențelor istoriei" ilustrată de marele istoric de nenumărate ori prin exemple concrete, mai înainte de a o înfățișa în haina conceptului. Extrase din șuvoiul integral al gazetăriei eminesciene, contribuțiile cu aspect apăsat istoric evidențiază aceste preocupări și note de afinitate cu N. Iorga într-un fel care explică admirația nereținută a genialului istoric pentru intuiția și travaliul istoriografic al genialului poet. Toate articolele politice eminesciene stau pe soclul ferm al unei contribuții istorice cu un fundament de aspect sintetic teoretic și documentar în care N. Iorga a găsit unul din punctele sale de sprijin.

Tabloul integral al preocupărilor istorice eminesciene dizolvă teoria unui Eminescu cantonat fără întoarcere la 1400. Considerînd pe Mircea cel Bătrîn, căruia Eminescu îi zice și „cel Mare", și pe Ștefan cel Mare creatorii unei epoci de aur a românilor, Eminescu face o constatare istorică pe care o vor mai face și alții. Dar el nu rămîne doar la glorificarea acestor nume. Interesul poetului pentru marile figuri ale istoriei românilor este mult mai divers și întotdeauna avizat. Vom mai întîlni sub condeiul lui Eminescu pe Alexandru cel Bun, pe Mihai Viteazul, cu o semnificativă precizare a condiției sale tragice rezultată din încrederea într-un imperiu înșelător, pe Matei Basarab, pe Constantin Brîncoveanu pe Tudor Vladimirescu, pe Alexandru Ioan Cuza, pe „Carol Îngăduitorul". Matei Basarab ocupă între acești domnitori un loc cu totul privilegiat, bucurîndu-se de aprecierile pe care Eminescu nu le-a mai făcut decît în legătură cu Ștefan cel Mare. Un loc cu totul special îl ocupă în articolele și studiile eminesciene Tudor Vladimirescu ca și Alexandru Ioan Cuza, două personalități politice ale secolului în care trăia Eminescu și pe care poetul le-a înfățișat cu o atît de mare adeziune, încît a-l menține uneori în sferele mitice ale secolelor aurorale ale românilor este o eroare, astăzi fără justificare. În gazetăria pe teme istorice a lui Eminescu figura lui Tudor Vladimirescu se proiectează majestuos și tragic. Prin sacrificiul lui începe epoca dezrobirii moderne a românilor. Umbra lui Tudor Vladimirescu pluteste grăitor peste publicistica politică eminesciană din ultimii ani de activitate la **Timpul.** Dacă la un capăt al acestei desfășurări scriitoricești se află Ștefan cel Mare, la celălalt se află, incontestabil, Tudor Vladimirescu.

O imagine cumpănită, lucidă asupra domniei lui Alexandru Ioan Cuza, ca și asupra domnului rezultă din articolele tipărite de poet în **Timpul.** Eminescu este unul dintre cei care într-un context politic și publicistic ostil lui Cuza-Vodă stăruie asupra adevăratei fețe a acestei domnii hotărîtoare pentru soarta statului și poporului român. Mai toate evenimentele politice ale domniei lui Cuza Vodă sînt dezbătute de Eminescu de-a lungul întinsei sale campanii de presă, cu precădere reforma agrară. Idealizarea nu este măsura cu care lucrează Eminescu, ci aprecierea bine cîntărită după examenul cel mai atent.

Tudor Vladimirescu se va ridica mai luminos în scrierile poetului cu cît revoluția acestuia acumulat apăsătoare epocă. Aprecierea decurge atît din știrile asupra secolului fanariot pe care Eminescu le-a cunoscut, cît și din concepția poetului asupra dezvoltărilor organice ale societăților și statelor. Epoca fanariotă îi apare lui Eminescu ca o epocă neorganică în istoria poporului român supus celei mai crunte exploatări. În viziunea poetului epocile de dezvoltare organică în viața poporului român sînt alternate cu altele potrivnice acesteia, așa cum considera, de altfel, Eminescu și epoca lui „Carol Îngăduitorul". Puține sînt figurile fanariotice pe care Eminescu le salvează de la oprobriu. Una din ele este a lui Ghica Vodă care moare pentru că s-a opus răpirii Bucovinei.

Spre deosebire de ediția I. Crețu din care sînt preluate articolele, volumul **Eminescu : sens, timp și devenire istorică** (Iași, 1989) găsește titluri mai adecvate fondului articolelor, față de cele subliniat propagandistice fixate de devotatul editor. O circumspecție mai mare credem că se impune în cazul seriei pe care I. Crețu o tipărește separat în 1941 sub titlul **Bucovina și Basarabia.** Sînt aricole apărute în perioada 11 aprilie 1878—27 iunie 1878, pe care I. Crețu nu le introduce în ediția Eminescu, **Opere,** II, 1938—1939, dar le acceptă în **Opera politică,** I, 1941, de unde probabil sînt preluate. Decalajul de ton și de apreciere dintre articolele despre Grigore Ghica vv. din **Curierul de Iași** și cele din **Timpul** este bătător la ochi. De unde în prima publicație (la 1876) Grigore Ghica vv. era un bărbat admirabil și patriot exemplar, în cea de a doua „el a fost o jertfă a fățărniciei sale". Și mai clar : „Oricum am judeca purtarea voevodului Ghica e vrednică de osîndă". Chiar dacă socotim că documentele Hurmuzachi, atunci defrișate de Slavici, colegul de la **Timpul,** au adus informații cu totul noi, de natură să schimbe vechea părere, Eminescu ar fi retractat cu franchețe. Iată însă ce se scrie în alt loc : „Se credea și încă tot se mai crede că Grigore Ghica a fost o jertfă a politicii cancelarului Kaunitz, că el a murit fiindcă se pusese cu bărbăție impotriva cedării Bucovinei și că el este martir al integrității Moldovei". Asta o crezuse Eminescu și nu el era cel ce putea scrie aceste rînduri, fără o referire la vechea opinie. Acceptarea punctului de vedere al politicii viene în această chestiune, spre desebire de atitudinea lui Eminescu față de Austria, familiarizarea cu documentele Hurmuzachi, ca și organizarea monotonă și unele întorsături tipice de stil ne determină să punem acest șir de articole mai ales în seama lui Slavici. În ele găsim și o amintire de la Putna care poate fi încorporată biografiei eminesciene : „Întîmplarea a voit ca, dimpreună cu mai mulți amici, să pot consulta o dovadă vie rămasă din acele vremi, pe un moșneag ce pe timpul serbării de la Putna era bătrîn de una sută șase ani. Era băetan pe cînd moldovenii din Bucovina jurau credință și supunere habsburgilor, și peste aproape 100 de ani fața îi strălucea de o nespusă bucurie cînd ne întîmpină, grăind în taină cuvintele : „Știu de ce ați venit. Acum se împlinește o sută de ani de cînd țara a fost luată de la Moldova și ați venit s-o întoarceți ! În zadar ne-am dat silința..." etc. etc. Amintirea se încadrează la fel de bine și în biografia lui Slavici. Din această serie de opt articole, doar primul și ultimul, (adică cel din 11 aprilie 1878 și părțile din 9, 22, 24, 27 iunie), adică introducerea și concluzia poartă în vizibilă măsură sigiliul gazetăriei eminesciene. Chestiunea comportă desigur o discuție mai aplicată, dar ea nu poate duce în linii mari la concluzii foarte diferite. Contradicția privitoare la Grigore Ghica vv. dispare astfel, iar linia și direcția gazetăriei eminesciene elimină această distorsiune.

Foarte elocventă este cartea alcătuită de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu în ceea ce privește procesul edificării teoriei „păturii superpuse", care apare treptat, în cursul polemicii cu **Românul,** datorită modului cum ziarul liberal trecea în seama partidului său toate meritele istoriei românilor, rescriind-o într-un chip simplificator, plin de urmări de altfel pentru un tip de configurare propagandistică a istoriei naționale. Eminescu a replicat acestor actualizări forțate ale istoriei, descifrînd faptele, evenimentele, personalitățile în lumina epocii lor, conform documentelor, pe deasupra programelor. Este de altfel calitatea acestei antologii de a pune în lumina cea mai potrivită aportul lui Eminescu pe citeva teme și probleme istorice fundamentale, rezolvate într-un spirit modern. Dacă „Erodoții" **Românului** s-au dovedit în aceste polemici simpli improvizatori de scenarii istorice, Eminescu a avut totuși cititori comprehensivi, atenți care au dat curs, fie și prin construcție istorică inversă, opiniilor lui. Mai multe capitole ale **Istoriei Românilor** de A. D. Xenopol constituie un ecou și o replică la construcția istorică eminesciană din **Timpul.**

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

EMINESCIANA

RECONSTITUIREA UNEI CONTRIBUȚII ESENȚIALE

● Într-o bună ediție (Junimea, 1989, col. Eminesciana), Mihai Drăgan stringe articolele lui V. Streinu *) despre Eminescu, aducînd și prețioase corecturi și precizări ediției precedente. Prefața (același Mihai Drăgan) este deosebit de obiectivă și la nivelul impresionantei culturi a criticului și poetului. Autorul radiografiază drumul în zig-zag al poetului-critic spre marile sensuri eminesciene, refăcînd și istoria acestor demersuri, cu șovăirile și izbînzile sale.

Atît din prefața autorului, cît și din contribuțiile criticului (inserate cronologic) putem deduce trăsăturile esențiale ale portretului intelectual al regretatului critic.

Mai întîi i se impune marele rafinament în abordarea fenomenului poetic. Concepția îi era aceea că : „înțelegem" atîta poezie cîtă conținem noi înșine. Poezia impune criticului o „dramă a intelectului". V. Streinu abordase în anii tinereții (în mod eronat), cum i s-a și reproșat de altfel, studiul poeziei dinăuntrul unei concepții „pan-lirice" (cerem îngăduința pentru termen), considerîndu-l pe Eminescu „nesofisticat de excesele raționalității conștiinței, a omului care rostea metafore și mituri ca și cum ar fi respirat, vorbirea fiindu-i, fără să știe, o continuă faptă poetică". Maiorescu, dimpotrivă, îi reproșa poetului o reflexivitate ideatică excesivă). Din cercetarea ulterioară a laboratorului poetic, a împrejurărilor vieții etc. a reieșit invers : uriașa cantitate de muncă, mulțimea variantelor, enorma cultură, studiul limbii române (vechi, moderne, populare), dicționarul poetic ș.c.l., au dezvăluit un alt Eminescu. Îndeosebi prin ediția Perpessicius. Ulterior, criticul își va modifica și concepția. O altă trăsătură este surprinderea „realității de profunzime a operei, concretul necategorial al artei, realitatea ei monadică, misterul vibrator care nu pot fi aproximate într-o analiză critică. Dar, în deznădejdea de a nu putea coincide cu ficțiunea poetului, critica se resemnează la descripție". (Asemănarea cu G. Călinescu este izbitoare). Restul se „înțelege" prin însăși trăirea poeziei, am întregi noi. „Nu mai este necesar să înțelegem ce simbolizează Luceafărul, — spune V. Streinu — e destul că îl vedem". Cele mai importante principii i le considerăm a fi două. Drumul spre „înțelegere" trebuie să treacă, obligatoriu, prin „biografia intelectuală" a poetului, prin care se înțelege : sesizarea „ideilor dobîndite de Eminescu prin lecturi" ; și — „ideile lămurite în focul propriu". Celălalt principiu este considerarea „poeziei ca un proces organic de creștere, dintr-o sămînță sau un embrion". „Eminescu gîndea naturist". „Aspirația de construcție sferică a dictat configurația întregii creații". Centru al sferei îl consideră a fi poezia „Floare albastră". Finalitatea întregii opere accede la „unirea simbolurilor morții și vieții". De aici criticul trage și altă concluzie : „resorbirea conștiinței individuale într-o ordine superioară, într-un fel de supraconștiință a lumii".

În primul rînd prin aceste două principii (în ciuda unor erori de apreciere) îl considerăm pe V. Streinu a fi unul din inițiatorii unei eminescologii din cele mai apropiate nouă, contemporanilor.

Constant Călinescu

*) **Vladimir Streinu : „Eminescu", Editura Junimea, 1989**

SPRE UN ALT EMINESCU

● Cartea lui I. M. Ștefan*) — apărută în seria **Eminesciana** a editurii ieșene, cu o prezentare entuziast-controlată de Zoe Dumitrescu Bușulenga — re-deschide, în termenii unei dezbateri realiste, dosarul opiniilor formulate și care ar putea fi formulate cu privire la raporturile dintre Eminescu și știința vremii sale. Dintre încercările mai noi, sînt cele care, axîndu-se pe explicitarea sensurilor ideatice ale publicisticii eminesciene, au intuit substratul științific (Al. Oprea, Mihai Gafița ș.a.), au reconstituit nucleele unei sociologii afirmate polemic (Ilie Bădescu, Ion Ungureanu), au stabilit sursologia laboratorului eminescian (D. Vatamaniuc) sau, pur și simplu, situează problema înăuntrul unui proiect de reinterpretare globală a personalității (George Munteanu). Lucrarea lui I. M. Ștefan își are rosturile evidente și ascunse în acest context al preocupărilor de un alt fel de recuperare și integrare culturală a lui Eminescu decît cea stabilită de tradiție, fie și prin vocile sale de primă mînă. Prin studiul direct al manuscriselor și prin atente delimitări în spațiul eminescologiei — mai vechi și recente —, autorul profilează centrii nervoși ai unui **program de cercetare.** Formulările de principiu evită excesele. Apelul la știință este cel care dă consistență publicisticii eminesciene, aceasta nemaiputînd fi judecată doar prin reacții partizane la fondul stilistic sau polemic. Același fapt obligă la a vedea în manuscrise altceva decît simple conspecte, rezumări pedestre ale unui spirit poetic sau fantazări în marginea cărților de știință. Tocmai de aceea, sînt neintemeiate atît părerile care privilegiază genialitatea poetică, decretînd interesul lui Eminescu pentru știință ca un capriciu sau, în orice caz, fără consecințe și fără relevanță, ca și opiniile contrare, grăbite în a califica și simplele însemnări ca inegalabile contribuții de creație științifică efectivă. Sînt, în aceste atitudini, proiecții ale ceea ce putem numi folclor cultural, nicidecum afirmații controlate și testabile documentar. În consecință, intenția lui I. M. Ștefan este mult mai modestă, nespectaculoasă, dar fertilă. Renunțînd la scheme recunoscute pînă de curînd ca imbatabile (antume / postume, poezie / proză / publicistică, texte coerente / însemnări necontextualizate / afirmații care rămîn enigmatice ș.a.), autorul circumscrie **sfera culturii științifice** a lui Eminescu, precum și **modul în care știința iradiază în operă.** „Am considerat esențial să definim ceea ce am numit **filonul științific** eminescian și **universul științific al gîndirii eminescene,** să schițăm **profilul său din punctul de vedere al științei** (în nici un caz ca om de știință sau de specialist, dar incontestabil de **erudit autodidact**), am trasat succint **istoricul,** încă sărac, din păcate, al **investigării, editării și interpretării textelor științifice eminescene.** Și, mai ales, am încercat să precizăm **poziția lui Eminescu față de spiritul științific,** față de legile generale ale științei și de terminologia ei, în fine față de oamenii de știință". (p. 11). În prelungirea imaginii propuse de C Noica, Emniescu este văzut ca „om deplin" al culturii românești, ca personalitate complexă ce năzuiește la construcția de sine, în efort permanent de performanță în înțelegerea lumii și vieții. Discuția, compartimentată pe discipline științifice, dezvăluie un Eminescu pentru care științificitatea nu este simplu accesoriu sau divertisment, ci disciplinare riguroasă a intelectului. Manuscrisele nu sînt contaminate de imaginație poetică, ci de acea constructivitate, proprie imaginarului, pe care o activează, prin chiar natura ei, specializarea științifică însăși. Nu știm, desigur, ce semnifică efectiv unele afirmații, pe care, deocamdată, le receptăm ca eliptice. Dar există suficiente motive pentru a vedea în Eminescu și altceva decît numai genialitate literară. În acest sens, lucrarea lui I. M. Stefan este, deopotrivă, un program și o pledoarie.

M. Vasile

*) **I. M. Ștefan : „Eminescu și universul științei", Editura Junimea, 1989.**

AMPRENTA ETERNITĂȚII

● Distinsul critic și poet ieșean, George Popa oferă cititorului o interesantă carte de „recitire" a poeziei eminesciene *). Autorul este, de altfel, la a doua sa incercare de analiză a universului liric eminescian, prima fiind „Spațiul poetic eminescian," (Ed. Junimea, 1982). Recenta carte a criticului este structurată în trei părți : „Prezentul etern poetic", „Muzica și prezentul etern poetic" și, în fine, „Prezentul etern în poemul eminescian". Primele două constituie o introducere în semnificația prezentului etern, privit ca sentiment des întîlnit în cultura universală. Se analizează, în capitolele acestor două studii, cîtiva dintre marii poeți ai lumii : Hölderin, Rimbaud, Rilke, Mallarmé, Valéry. Ultimele o sută patruzeci de pagini ale cărții sînt o inspirată exegeză a modului cum „prezentul etern" apare în poezia eminesciană. Îmbinînd armonios opiniile unor celebri critici și filozofi cu propriile sale afirmații, G. Popa precizează că prezentul etern nu poate fi atins decît prin intuiția poetului : „numai poetul poate preschimba posibilul în certitudine existențială", rolul cititorului de lumi spirituale mergînd pînă acolo unde acesta oferă Demiurgului modele de creație : „Orice poem devine un început absolut pe care un zeu oricînd l-ar putea lua drept model pentru ca să refacă lumea, creația".

Observăm că autorul dă dovadă de un puternic umanism, manifestînd în același timp o deosebită încredere în posibilitatea poeților de metamorfozare a lumii. Dar „poezia începe de la marginea cuvîntului" — afirma același critic; poezia este jumătate tăcere, jumătate zgomot, iar din îmbinarea celor două părți, rezultă complexitatea sentimentului și armonia ce o conferă lumii. Poezia, după părerea lui George Popa, stabilește relația dintre „logos" și „nemărginire", nefiind însă nici unul dintre aceste concepte : „Poezia umple spațiul dintre cuvînt și nemărginire". André Bréton considera că „poezia trebuie să ducă undeva" și într-adevăr ea duce la acel „je ne sais quoi" care potențează trăirile umane imprimîndu-le astfel amprenta eternității. Timpul, în poezia lui Eminescu, devine prezent etern prin întoarcerea poetului la copilărie : „Frumosul nu se arată decît copiilor" — observa Hölderlin, or, frumosul este o categorie veșnică, existentă dincolo de ființarea umană. Frumosul fiind veșnic, putem parafraza afirmația poetului german, precizînd că eternitatea se relevă numai copiilor. George Popa a văzut acest adevăr : „Întoarcerea poetului la copilărie înseamnă revenirea către un eden pierdut, către acea stare de har în care trăirea unui prezent etern este o stare firească și astfel permanentă". Capitolele „Structuri Zamolxice în poezia eminesciană", „Suferința", și „Luceafărul — o dramă a timpului ?" propun o viziune coerentă asupra liricii poetului ; astfel, în ultimul din seria celor citate, autorul oferă o interpretare inedită a destinelor din poemul „Luceafărul" : „Eminescu nu numai că nu condamnă omenescul, ci, dimpotrivă îl glorifică, considerîndu-l noroc, bucurie, și-l opune diametral glacialității. (...) Luceafărul apare drept poemul reabilitării sferei contigentului omenesc în raport cu lumea fantomatică a ideilor eterne".

Lucrarea lui George Popa, prin calitatea interpretării și prin viziunea nouă ce o propune, aduce o reală contribuție la descifrarea sensurilor profund umane din opera eminesciană, totodată cartea sa este un omagiu adus marelui poet român.

Radu Sorescu

*) **George Popa : „Prezentul etern eminescian", Editura Junimea, 1989.**

Prezența tinerilor

Cea de-a XV-a ediție a Colocviului Național Studențesc „Mihai Eminescu" (25—28 mai) a demonstrat, la cel mai înalt nivel, că viitorul eminescologiei — și unul chiar foarte apropiat — este pregătit cu o responsabilitate demnă de toată atenția de către studenții filologi.

Către o nouă perspectivă asupra Poetului — „expresie integrală a sufletului românesc", cum îl numea Iorga — au condus toate cele șapte secțiuni ale Colocviului : **Național și universal în creația lui Eminescu ; Gîndirea estetică eminesciană ; Eminescu : limbă și poezie ; Mit și istorie la Eminescu ; Manuscrise. Publicistică ; Posteritatea lui Eminescu ; Universalitatea lui Eminescu.**

Conducînd lucrările celei de-a V-a secțiuni, **Manuscrise. Publicistică,** mă voi opri la cîteva concluzii desprinse din analiza lucrărilor prezentate. Faptul că este pentru prima oară cînd ia ființă această secțiune demonstrează, pe de-o parte, orientarea tinerilor eminescologi spre considerarea textului ca un fenomen cultural — iar pentru a-i afla rădăcinile, trebuie apelat și la instrumentele istoriei, filosofiei, sociologiei. În al doilea rînd, un nou Eminescu — uneori, practic necunoscut, — s-a dezvăluit, așa cum au demonstrat-o comunicările, din cercetarea manuscriselor, a variantelor, a **Fragmentarium**-ului, a articolelor de presă.

Ce știam, de pildă, despre termenul de „limbaj universal" sau de „coadaptație" pe care Eminescu îl notează, cu un avans hotărîtor față de lingvistii moderni, pe marginea unui manuscris ? Care ar fi argumentele existenței unui topos în publicistica eminesciană ? Nu am putea interpreta textul unei scrisori a poetului după aceleași reguli ca ale unui text liric sau ca un „jurnal interior" ? De ce a fost abandonată traducerea **Criticii rațiunii pure** în momentul venirii poetului la **Timpul,** în toamna lui 1877 ? Care sînt sensurile polemicii în publicistica lui Eminescu și cea a lui Arghezi ?

Iată cîteva probleme la care studenții eminescologi au încercat să răspundă, cu o responsabilitate și seriozitate care îi onorează. Să mai amintim, în aceeași ordine de idei, încă două lucrări.

Prima, **Considerații pe marginea reconstrucției unui poem eminescian,** și-a avut punctul de plecare în articolul **Eterna pace** publicat de Petru Creția în nr. 24 din 11 iunie 1988 al revistei **Luceafărul.** Aplicîndu-se concret la manuscrisul 2 270, lucrarea susține ideea că prin analiza „înfățișării unui tip de manuscris — adevărată ecografie" călăuzindu-ne după „principiile renașterii textelor", putem dovedi apartenența sau nonapartenența unui text la moștenirea eminesciană.

Referentul lucrării **Eminescu între două ediții critice** propune îndrăznet un „eșantion dintr-o ediție ideală" Eminescu, prin compararea ediției Perpessicius cu ediția D. Murărașu. Diferențele, grăitoare pentru responsabilitatea descifrării acelui „inefabil eminescian" de care vorbeau și Călinescu și Ibrăileanu, sînt sesizate prob (spre exemplu, în versul 103 din **Fantazie,** în versul 4 din **Întunericul și poetul**), conducînd la ideea că cerința unei ediții complete a poeziilor este mai mult decît necesară.

Remarcăm apoi grija și responsabilitatea cu care tinerii eminescologi minuiesc textele care, așa cum a dovedit-o secțiunea a V-a, în manuscrise și în publicistică sînt cu atît mai prețioase cu cît sînt mai „fragile". Toate la un loc reprezintă **moștenirea eminesciană,** pe care tinerii eminescologi înțeleg s-o valorifice punîndu-i în lumină, pe cît posibil, toate semnificațiile. Iar că instrumentele cu care ei operează nu aparțin unui domeniu privilegiat, ci se doresc a fi ale **faptului de cultură** în ansamblu, acest lucru nu poate decît să bucure și să entuziasmeze.

O receptare omagiantă, de circumstanță ? Nicidecum. O eminescologie în toată puterea cuvîntului. Pe 15 iunie, lîngă Copou, se va deschide un centru eminescologic care va pune la îndemîna tînărului cercetător fotocopii după toate manuscrisele poetului. S-a propus și o colaborare cu Uniunea Scriitorilor și cu Muzeul Literaturii Române.

Acest an jubiliar a afirmat așadar, prin cea de-a XV-a ediție a Colocviului Național Studențesc „Mihai Eminescu" o **generație** de eminescologi în plină devenire, de ai cărei reprezentanți sîntem siguri că vom auzi în curînd.

Monica Joița

Sub semnul valorii

Urmare din pag. 1

gajate în complexul proces de re-semnificare simbolică. Ea dezvăluie — nu învăluie — spectacolul uman, discret sau public, al lumilor în dislocare și reașezare a temeiurilor sociale, naționale, psihologice și atitudinal-valorice. Formulele stilistice au ca liant nostalgia și, în cazul fericit al marilor opere, prezența efectivă a sporului de luciditate obținut pe calea plăsmuirii. Acest realism — ca mărturie nu a unui simplu reflex adaptativ, ci al unei **asumări mature a exigențelor de ordin ideologico-social** — poartă însemnele conștiinței de sine : a literaturii însăși ca praxis specific, dar și a rosturilor sale. Căci marea artă, indiferent de modul în care își revendică autonomia, a restituit scheme și modele prin care umanitatea reală, determinată social și condiționată istoric, ia conștiință de propria sa configurație umană, își percepe, pricepe, valorizează și asumă dimensiunile creatoare din adîncimile și suprafețele cotidianeității. E vorba de o mai bună și fertilă așezare în raport cu destinele omului, fapt care nu exclude forța propulsivă a dilematicului, așa cum ne este sugerat de personajul din **Caloianul** lui Ion Lăncrănjan : re-memorarea critică are sensuri constructive și efecte tonifiante.

Noul tip uman al omului înfăptuitor de istorie își dezice liniaritatea — care ține de un plan al convențiilor facile —, asumîndu-și, în schimb, pluridimensionarea, mult mai semnificativă sub raport omenesc și istoric. Concretețea artistică dobîndește, astfel, verosimilitate, fie că este vorba de personajele de baricadă din producțiile lui Eugen Barbu, fie că este vorba de cele care își organizează energiile în funcție de noile realități postbelice, ca în romanele lui Nicolae Țic. Elocvente sînt arheologiile românești menite să ordoneze straturile de conștiință, separînd zgura de minereu, sedimentările conjuncturale de cele temeinice, imediatitatea reflexă de tîlcurile stabilite ale gesturilor creatoare. Fondul omenesc capătă o consistență aparte, „omenitatea" fiind una dorită și/sau tăinuită din unghiul distanței și duratei, nicidecum al presiunilor accidentale. Angajarea nu este automat și creație, ci mai ales confruntare cu ipostaze, stări, atmosfere, efecte dorite și nedorite care stînjenesc sau simulează autenticitatea. De pildă, tipurile de activiști-patrioți din romanele lui Francisc Păcurariu evoluează labirintic, legile lor sufletești prin care noile valori sînt contextualizate național întîmpină lentoarea, lipsa de respirație valorică a unei imediatități insulare, dar nu mai puțin active ; tocmai de aceea constructivitatea lor este una robustă, neartificioasă, cu o procesualitate în care izbutita nu anulează calea pînă la ea, prezentul psihologic manifestîndu-și dominantele pe un fundal al memoriei ne-inerte, realist-precaute, accentuat-deliberative, cu o acută grijă asupra consecințelor ce trebuie anticipate. Este mai mult vorba de o psihologie a constructorului decît de un spetcacol al construcției. Precipitările afective, modurile și straturile interiorizării noului orizont simbolic, interioritatea actelor exteriorizate, calificarea credibilă a tensionărilor din diferitele zone ale socialității sînt materia primă a creațiilor lui Dinu Săraru, Petre Sălcudeanu ș.a. Nu sînt omise ipostazele noi — nu doar moștenite — de inautenticitate umană. Personajele lui Corneliu Leu emană o nostalgie de bun augur, care nu evadează, ci, dimpotrivă, face priză cu simțul realității. Filoanele de puls tragic sînt convertite de Ion Lăncrănjan în prilejuri de reeditate a unor profiluri structural țărănești, în ale căror încăpătînări, îndîrjiri și radicalitate răzbat, fie că e vorba de citadini sau de rurali, fragmente de arhaicitate autohtonă, pulsiuni arhetipale. Socialitatea capătă prin ei o întruchipare statuară, iar istoria ia dimensiunile unui omenesc consistent.

Literatura română postbelică reciștigă **gustul permanențelor active.** Contemporaneitatea este una îmbibată de puterea unor forțe și presiuni entelehiale. **Trecutul nu este unul muzeal, prilej de reverie etnografică, ci depozitar de sensuri și valori ; numai în prelungirea lui prezentul este creator de istorie.** De altfel, valorificarea cu discernămînt a moștenirii culturale este o constantă, mai ales a recenților douăzeci de ani. Memoria culturală a fost și este serios revitalizată. Pentru creația literară, însă, o șansă în plus a fost faptul că mari personalități — de talia lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu ș.a. — au prelungit efervescența creației anterioare tocmai atunci cînd și acolo unde era nevoie de modele. Așa a fost posibil ca subteranele istoriei literare să producă izbucnirea compactă a multor personalități poetice (de la Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru la Cezar Ivănescu și mulți alții) în deschiderea „luptei cu inerția" (inițiată de Nicolae Labiș). Din aceleași motive, fondul autohtoniei este luat în posesie, fie pe calea reportajului (Paul Anghel, Ilie Purcaru), fie prin lumile românești cu deschidere largă în cărțile lui Eugen Barbu, fie în formule documentar-inițiatice (Radu Theodoru ș.a.), fie prin redescoperirea exemplarității replicilor moral-valorice date de arhetipul țărănesc epocilor în dislocare (Moromete al lui Marin Preda, Monu al lui Ion Lăncrănjan), fie ca frescă monumentală, croită ambițios și baroc migălită, așa cum este recent încheiatul ciclu al lui Paul Anghel **(Zăpezile de-acum un veac).** Actele creatoare sînt secondate de inițiative recuperatoare ce aparțin ideologiei literare, de la istoria și critica propriu-zisă, la critica de direcție menită, cel puțin în ipostaza sa protocronică bine însușită, să înlăture efectele unor complexe mai vechi.

Geografia literaturii române actuale — cu „piscurile" și „văile" sale — este constituită cu o conștiință vigilentă a perenității și universalității în elaborație locală. Cadrele matriceale și tradiția nu sînt frîne în afirmarea originalității, ci, dimpotrivă, condiționează modulațiile valorice ale contemporaneității.

EMINESCIANA

DOUĂ RECONSTITUIRI

I
FLOARE DE TEI

În manuscrisul 2276A pe fila 142r se află singura redactare păstrată a poeziei postume Stelele-n cer **(de fapt, potrivit ultimei intenții a poetului,** Stele pe cer**). Pe partea de sus a paginii poezia este parcă năpădită de niște versuri cu o metrică asemănătoare, care însă, examinată mai atent, se dovedesc a fi nu numai prozodic diferite, dar de o cu totul altă inspirație. Mai mult, ele nu sînt, pe pagina cu** Stele pe cer, **decît sfîrșitul unor stăruitoare încercări care încep încă de pe pagina 137r și se continuă pe 137v, 138r,—142r și apoi, dincolo de** Stele pe cer **(cu care singurul punct de contact este strofa** Floare de cring, / Astfel viețile / Și tinerețile / Trec și se sting**), pînă pe 147r. Perpessicius (în OPERE, V, p. 399) le definește drept „un bogat număr de exerciții, în primul rînd ritmice, variațiuni, în marea lor majoritate, pe tema florilor, în care elementul de improvizație nu e întotdeauna înecat de cel mecanic și artificios:, apoi, numindu-le, sub reproducerea facsimilată a paginii 138r, „Floare de tei (anexă la :** Stele-le-n cer**)", le reproduce (p. 399—40ț), după ce mai întîi își anunțase metoda : „Să spunem, în treacăt, că repetițiile sînt fatale, în astfel de pagini de atelier, că multe strofe sînt variantele altora, dar că ni s-a părut mai sugestivă imaginea aceasta, netrucată, de laborator, în locul unei sistematizări exagerate a materialului".**

Lăsînd la o parte discutarea, poate oțioasă, a unor formulări ca „exerciții, în primul rînd ritmice", „anexă la" sau „netrucată" (dar cite poezii n-a organizat, în locul poetului, Perpessicius însuși, fără să aibă sentimentul că trucheză ?), ajungă declarația că, în ceea ce urmează, am procedat tocmai la o „sistematizare exagerată a materialului". Mai exact, la degajarea esenței și structurii lirice a acestor impetuoase așterneri de versuri. Puterea poeziei eminesciene de a deveni logos liric este mai mare decît orice prilej, nu numai biografic, ci și artizanal. De și-ar fi plimbat în fugă ori în joacă mîinile pe clapele unui pian s-ar fi născut pe loc sunete înrudite cu cele ale celor mai elaborate muzici. Iar Floare de tei **scrisă în plină maturitate poetică, prin 1879, abundă în acorduri care se aud în zona cea mai înaltă a operei.**

Unele strofe sînt încercate de cinci-șase ori, altele sînt abia schițate sau părăsite după primul vers (purtător al insolitului laitmotiv cu variațiuni), ba chiar se disting cîteva versiuni succesive ale ansamblului. Dar nu e numai năzuință acolo, ci și o ocultată împlinire. De aceea am procedat selectiv, sincretic și analogic, alegînd versiunile finale, întregind cîte o strofă prin alta, eliminînd ceea ce se vădește, din alte părți ale poemului și din tensiunea lor globală, inferior unei posibile redactări finale. Doar ordinea strofelor, abia sugerată de cîteva suite, este curată lucrare de editor. Iar editorul își asumă vina ei.

II
ÎNTRE NOURI ȘI-NTRE MARE

Poezia, scrisă în metru popular (sau de cîntec de lume) figurează sub acest titlu în OPERE, VI, p. 116—119, reprodusă de Perpessicius ca atare din 2276A, 132r—133r. Numai că versurile 23—54 (în numerotarea de acolo nu fac parte organică din ea, cum dovedește atît analiza internă cît și faptul, hotăritor, că în alte părți ale manuscriselor ele se află integrate într-o poezie autonomă sau mai bine zis în familia de texte Alei mică, alei dragă (2262, 149r ; 2261, 113v ; 2276A, 45r **și** 179r**). Pe de altă parte segmentele care, în reconstituirea (sau mai degrabă colajul) pe care îl publicăm aici, figurează ca versurile 21—24** (Printre nouri), **36—43** (Lumineze stelele) **și 44—46** (Ceruri triste) **apar editate ca poezii autonome, deși inspirația și sistemul de imagini sînt vădit aceleași. Lăsate răzlețe, versurile par fragmente dintr-un întreg neidentificabil. Dimpotrivă, întrunite ca aici, se însumează într-o structură, se îmbogățesc între ele și capătă aripi mai mari. Iubirea stă sub semnul durerii și al dorului, al despărțirii fără leac și al depărtărilor de netrecut, rivnite și visate în cuprinsul amar al unei soarte.**

Petru Creția

M. EMINESCU

Floare de tei

Floare de tei,
Cît de curînd te treci
Ochilor mei, lucind,
Te-i arăta pe veci.

Floare de crin,
Eu pururi am gîndit
La ochiul tău iubit
De raze plin.

Floare de măr,
Copilă doar erai
Și de pe-atunci aveai
Aur în păr.

Flori de cireș,
Cine te-a pus cîndva
Plutind în calea mea
Dulce să ieși ?

Floare de mai,
Cine te-a pus să vii
Dacă mereu mai ai
Ochii tăi mari și vii.

Floare de fag,
Doina cîntîndu-mi-o,
Reamintindu-mi-o
Sună cu drag.

Floare de corn,
Dulce vestindu-mă,
Întinerindu-mă,
Sună din corn.

Floare de șes,
Ești al cetăților,
Singurătăților
Vis și eres.

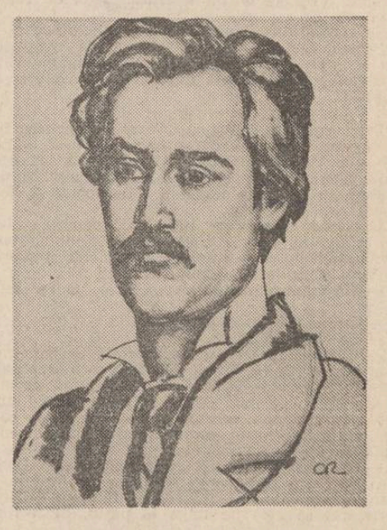

Portret de Camil Ressu

Floare de lunci,
Oare de mult s-a dus
Steaua către apus ?
Încă de-atunci ?

Floare de lac,
De-atunci cuprins de chin
Eu sufăr și m-alin,
Sufăr și tac.

Floare de lan,
De-atunci te văd venind
Și blîndă surizînd,
An după an.

Floare de deal,
Unde te-ai dus de-atunci,
Din codri și din lunci,
Pe-al lumii val ?

Floare de plai,
Codrii și undele
Dulce pătrunde-le
Cu al tău rai.

Floare de văi,
Rămîi în calea mea,
Mîngîie jalea mea,
În ochi îmi stăi.

Floare de stînci,
Tu pleci, și-ades te chem
Cu cîntec și blestem
În văi adînci.

Floare de munți,
Dintre păduri de brad
Pururi izvoare cad
Palidei frunți.

Floare de drum
Care te-nduri pe-atît,
Ș-atuncea te-am iubit,
Atunci ș-acum.

Floare de vad,
Asemeni zorilor,
Căderii florilor
Stelele cad.

Flori de mormînt,
În taina serilor
Am dat durerilor
Aripi de vînt.

Lună ce treci,
Crengile, frunzele
Dulce pătrunză-le
Razele-ți reci.

M. EMINESCU

Între nouri și-ntre mare

Între nouri și-ntre mare
Zboară păsări călătoare,
Cum nu pot și eu să zbor,
Să mă iau pe urma lor ?
Și departe de la maluri
Trec corăbii peste valuri,
Trec cu pînze lucitoare
Și se pierd în depărtare.
Cum nu am aripi să zbor,
Să mă iau pe urma lor ?
Că m-aș duce, tot m-aș duce,
Dor să nu mă mai apuce,
Peste undele în spume,
Peste mare, peste lume.
Ș-aș vedea cum trec cu toate,
Rînduri-rînduri arătate :
Înnegrirea malurilor,
Strălucirea valurilor,
Stolul rîndunelelor,
Tremurarea stelelor.
Printre nouri, lună, luneci,
Numai mie mi te-ntuneci,
Printre nouri rătăcești,
Numai mie-mi înnegrești.
Norilor, o, norilor,
Unde-i țara florilor ?
Unde ea acum trăiește,
Iară cîmpul înverzește
Și codrul, văzînd-o, crește.
Și, cînd trece prin grădină,
Toți copacii i se-nchină
Și încep să înflorească,
Pe ea s-o împodobească –
Căci, văzînd-o, toată țara
Crede că e primăvara.
Lumineze stelele,
Plîngă rîurelele,
Norii-n cer călătorească –
Neamurile-mbătrînească
Și pădurile să crească
Numai eu voi rămînea
Gîndurile la o stea
Ce a fost odat-a mea.
Ceruri triste, zile grele,
Și nopți lungi fără de stele,
Cărarea vieții mele.

Triada precursoare: Poe, Baudelaire, Eminescu

Urmare din pag. 1

teiform-structuratei configurații romantice). Iar dacă se admite fără vreo rezervă că poetul național al românilor e „marele" romantic de la urmă, în spațiul cultural european, atunci și epitetul al doilea, cel de „întîrziat", cu care nu în mod inocent le place unora să-l califice, își pierde conotațiile peiorative. Fiindcă oricine înțelege, fără să fie nevoie de vreo demonstrație anume, că nu e de tras semnul egalității între un „întîrziat" oarecare și un „mare" întîrziat (Washington Irving — în comparație cu Poe, Théodore de Banville — comparat cu Baudelaire, Vlahuță — față cu Eminescu). În toate aceste privințe, e de reamintit abia mascata pledoarie **pro domo** a lui Baudelaire, din studiul **„Doamna Bovary" de Gustave Flaubert** (unde, prin explicabile rațiuni, autorul **Florilor răului** nu aduce vorba și de absolut necesara **mărime** a „scriitorului întîrziat", ca o condiție apriorică a celor ce voia să demonstreze, așa cum și Eminescu își disimula singularitatea vizionară prin bine cunoscutul „Iară **noi ?**". Or, dacă în felul său de „a rezuma discuțiile", sînt de neignorat „avantajele" de care a dispus Baudelaire, venind în urma lui Poe și a întregului **Saeculum** romantic european, — să rămînă de neluat în seamă „avantajele" de care a beneficiat Eminescu, apărut cu înzestrarea, cultura, puterea de creație știută, și mai „în urma tuturor" celor ce instituiseră „Saeculum"-ul romantic ? Închiși într-al lor „cerc strimt", exponenții „occidento-centrismului" literar și mai larg cultural au putut să ignore complexul de **relații-nări** pe care l-am indicat ; însă nouă, contemplatori de mai bine de un veac ai **Luceafărului** eminescian și mereu mai pătrunși de supremele sale înțelesuri, nu ni se îngăduie aceasta.

De altminteri, asemenea omisiuni nu și-au îngăduit nici înaintașii de pe firul principal al cercetării eminesciene — de la Maiorescu la Edgar Papu, — situîndu-l pe poet și situîndu-se ei înșiși în afara oricăror „centrisme". Maiorescu, comentîndu-l pe Eminescu în **Direcția nouă...** (1871) într-un chip care echivala cu o consacrare, a înțeles să spună că e „cu totul osebit în felul său, om al timpului modern", iar în tragic-absconsa închidere a acoladei din **Eminescu și poeziile lui** (1889) era îndreptățit să reia vechea afirmație, întregitor, relevînd că „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi". La celălalt capăt al firului investigativ, desfirîndu-se în chiar contemporaneitatea noastră, Edgar Papu s-a pătruns de adevărul că „Eminesco amène à leur ultime perfection d'importants traits constitutifs du romantisme" și „il formule de concert avec eux [les poètes symbolistes — n.n.] le message de son temps ; depassant la monodie de la sensibilité romantique, il se livre à la lutte dramatique entre deux tendences opposées à l'instant de Baudelaire, de Rimbaud, de Verlaine et de Mallarmé", anunțînd „la poésie de notre temps." Iar toate acestea, nu uită să precizeze Edgar Papu, constituind „și pentru alții un drept la orgoliu", fiindcă opera eminesciană e „una din cele mai înalte mîndrii ale lumii, ca exemplu al excedării din limitele umane" **(Poezia lui Eminescu,** 1971).

Între arătatele poziții emblematice ale exegezei eminesciene majore, la o jumătate de secol și mai bine de la trecerea poetului național în cele veșnice, Tudor Arghezi afirma, paradoxal-axiomatic, că : „Fiind foarte român, Eminescu e universal." Și adăuga imediat, ca deslușire a împrejurării că universalitatea lui Eminescu e un **dat,** nu și un **rezultat** recunoscut în bună cunoștință de cauză dincolo de granițele culturale ale Romaniei răsăritene : „Asta o știe oricine citește : cu părere de rău că lăcătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine" **(Eminescu,** 1943). Covîrșitor de instruitoare era încheierea acestui studiu-conferință, prin care Arghezi avertiza că face „o afirmare de bilanț, fără șovinism" : „după Eminescu" și ceilalți mari comilitoni ai acestuia — arăta principalul liric posteminescian — generațiile de nou veniți dispun de „criteriul experimental complet pentru orice producție artistică viitoare, fără să mai fie nevoie neapărat, la scriitorii cu o instrucție literară mijlocie, de cercetarea literaturilor străine." Aceasta, fiindcă „Eminescu e singur un tot" din care „scriitorul încă tînăr se poate familiariza cu meșteșugul literar."

Asemenea susțineri, venite din partea unui poet trecut cu nesterilizantă luciditate și prin școala tuturor „modernismelor" europene, încununează cele ce erau de relevat în legătură cu **a doua** dintre cele **patru afirmații** pe care le anunțam inițial — spre discuție. Abia după aceasta vin cele menite să lumineze singular-revelatoarea izomorfie a triadei Poe-Baudelaire-Eminescu.

*) Cf. **Luceafărul,** nr. 11, 1989, p. 1—2.

„UNUL SINGUR ÎN TOATE"

Că că Eminescu ne-ar fi lăsat numai armoniile lui sublime, am fi sucombat împăcați într-un „somn dulce". Dar Eminescu ne-a lăsat și disperarea lui întreagă și ne-a făcut moștenitorii ei legiuiți, în eternitate. De această boală a Eminescului nu ne putem vindeca, nu ne putem lepăda, oricît de „dură" ar fi să fie cîndva, peste veacuri, existența noastră românească. Disperarea l-a făcut pe Eminescu tragic de viu, într-un veac apter și frivol, disperarea l-a făcut neîmpăcat cu feeria mincinoasă a lumii, disperarea l-a ridicat la revoltă împotriva mizeriei adînci de care era ros neamul lui, disperarea l-a trimis departe de prezent, înapoi în trecut, ori l-a înălțat la astre ; disperarea l-a coborît în groapa zilei, în sclavia cotidianului, în palpitul clipei — una singură dată lui, doar o clipă, dar trăită de el de la jăratec pînă la scrum, acea ardere care aprinde lumina primă în „văi de haos". Confiscat de prezent, sorbit în „insolubilul zilei", Eminescu împinge pînă dincolo de limită căutarea unei ieșiri, a unui răspuns — pentru el și pentru lume, pentru ca pînă la urmă viața lui toată, cu arderea ei deplină, să ni se ofere ca singurul răspuns posibil al căutărilor și arderilor. Ca și în științe, în existență răspunsul îl asigură nu confortul rezultatului odată dobîndit, ci căutarea neîntreruptă, asensiunea întru, pe care o condiționează drumul invers : descinderea în infernul premisei. N-ai coborît în infernul clipei tale, nu poți spera la o soluție, n-ai drept la izbăvire.

Disperarea eminesciană devine astfel pentru noi un mod de trăire, un protest absolut față de ingerința clipei, a existenței, a istoriei, văzute în negativul acestora, acel negativ cumplit, care, o dată asumat, devine forță de smulgere din provizoriu și de transcendere către absolut. Nu Nirvana ci acea durată pe care o poate străpunge și încremeni pe veci numai suferința. Privit însă așa, Eminescu nu se mai divide, nu se mai multiplică, nu se mai rupe de sine însuși prin sciziparitate — Eminescu gazetarul, Eminescu poetul, Eminescu amorului, Eminescu cosmogoniei, Eminescu devine ce este, **unul singur în toate,** — emblema românescului și a speciei umane.

Și acum e clipa de răscruce cînd trebuie să ne întrebăm, ce facem, relegăm întreaga suferință și întreaga disperare a Eminescului, iar noi trecem senini mai departe, dincolo de el, fie și slăvindu-l, în acest ceas comemorativ ? Să avem oare trebuință numai de armoniile lui, ca să putem intra împăcați într-un „somn dulce" ?

Paul Anghel

SETEA DE REPAOS

Absența transcendenței pure, a ochiului privilegiat din haos care urmărește rotirea și sarabanda lumilor în macro și microgeneza lor infinită ca fatalitate teleologică inerentă oricărei religii asumate, face din universul lui Eminescu o realitate compactă (prin excelență fictivă, e de la sine înțeles) în care plinul și golul, ființa și neantul, materia și spiritul etc., fac un întreg continuu și numai rareori, și doar accidental, de parcă însuși poetul ar ațipi, vom întîlni breșe, fisuri, găuri albe sau negre în opera ziditorului care să neliniștească, să te facă să visezi la altceva decît la ceea ce spune el în modul cel mai evident, clar și distinct prin limbajul său romantic călit la școala clasică a cuvîntului : mîntuire, numele tău este comunicarea ! Această tensiune referențială izvorîtă dintr-un statut ontologic al comuniunii dintre sferele, structurile disjuncte ale lumii, pînă la identificarea lor relativă într-un absolut suficient sieși pe frontispiciul căruia ar sta foarte bine scrisă lozinca lui Spinoza : **Deus sive natura,** are în ea ceva divin, un amestec inextricabil, o atmosferă negrăit de firească și aproape dezinvoltă proprie lumii grecești de pe cînd oamenii erau niște zei muritori iar zeii, niște oameni nemuritori. Pe acest fundal cu valoare de argument ontologic se întemeiază eleatismul funciar al poetului, radicalismul pesimismului său filosofic care și-a găsit formele cele mai tranșante, cele mai expresive ale cunoașterii tautologice din poezia română, și nu numai o tautologie care-și are finalitatea în substratul arhetipal al lucrurilor, dar care, prin maniera detașată de un firesc dezarmant al abordării, al stingerii unui patos bănuit ca sfîșietor, devine stratul, suprafața, natura lucrurilor : „Cu mine zilele-ți adaogi, / Cu ieri viața ta o scazi / Și ai cu toate astea-n față, / De-a pururi ziua cea de azi // ... // Se pare cum că alte valuri / Cobor mereu pe-același vad, / Se pare cum că-i altă toamnă, / Ci-n veci aceleași frunze cad". Un paralelism între concepția sa filosofică de natură eleată, ca imposibilitate teoretică a existenței mișcării și, deci, cu supoziția implicării în statutul genuin al lumii, a arhetipurilor, a paradigmelor platoniciene, acestea, la rîndul lor, fiind reductibile la faimosul punct originar în expansiune de sine, propriu cosmogoniei hinduse („Dar deodat-un punct se mișcă... cel dintîi și singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl... / Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii, / E stăpînul fără margini peste marginile lumii...") se poate face cu structura morală „de om vechi", a poetului conservator al sfintelor tradiții strămoșești pînă la negarea vehementă a oricăror semne de progres ale prezentului, ale zilei care trebuia în mod fatal să-și imprime, să-și impună noile forme istorice, moderne peste un trecut devenit anacronic (așa cum o demonstrează și Lovinescu în **Istoria civilizației românești** cînd se ocupă de ideologia politică, social-economică a lui Eminescu). Fac această observație numai în măsura în care ea răspunde, este consonantă portretului concret și abstract al poetului, unității de structură a unui om care și-a făcut din biografia sa pragmatică un destin, iar din acest destin — un simbol, un reper exemplar, definitoriu al statorniciei neamului din care s-a născut.

Ceea ce în contextul praxis-ului social-istoric sună a cîntec de minie și revoltă a unui **poeta vates,** tribun și profet al reînvierii unor timpuri imemoriale, fastuoase, ale unui trecut încărcat de glorie („De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii / Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii") se acordă, în fond, cu sufletul său metafizic înșetat de ordine, echilibru și repaos ca în **Luceafărul :** „Din chaos Doamne-am apărut / Și m-aș întoarce-n chaos / Și din repaos m-am născut. / Mi-e sete de repaos", sau altfel, (dar la fel), în aceeași **Cu mine zilele-ți adaogi** din care-am mai transcris ca dintr-o paradigmă platonică : „Cu mine zilele-ți adaogi, / Cu ieri viața ta o scazi, // Avînd cu toate astea-n față / De-a pururi ziua cea de azi. // Priveliștile sclipitoare / Ce-n repezi șiruri se dișternă, / Repaosă nestrămutate / Sub raza gîndului etern".

Universul formelor eminesciene se deplasează, se leagănă cu un ritm atît de armonic, de muzical în profunzimile sale hipnotice, de fantasme nocturne cu reflexe marmoreene, încît impresia finală, covîrșitoare nu poate fi alta decît însuși repaosul absolut, o stranie, oximoronică „vecinică trecere / a stării pe loc", un hieratism specific rugăciunii, invocației protecției divine : iar această divinizare se realizează la nivelul discursului prin contemplarea fixă a mișcării universale pînă la dispariția ei totală **sub specie aeternitatis,** ca efect al relativității valorilor angajate în malaxorul inexorabil al legii numerelor mari, și care era perspectiva naturală a viziunilor supranaturale eminesciene : dimensiuni, peisaje, ființe neptunice, uranice, htonice, roiuri de stele, brațe reci de marmură, și mai ales fatalitatea timpului — iată cîteva dintre simbolurile materiale nobile cu care poetul și-a construit lumea hieratică, de un panteism mai curînd aluziv decît clar exprimat, cu o sfințenie mai apropiată de iubirea laică a lumii decît de adorația ei religioasă, deși un cult al Fecioarei poate să revină cu o anumită constanță prin ani, mai ales în relație cu amorurile sale de obicei triste și fără speranță : experiența erotică însăși devine un prilej de a stopa iluzoria mișcare a lumii sensibile (faimoasa „panta rhei") și de reafirmare a veșnicei sale sete de repaos proiectate într-o lume inteligibilă visată ca imuabilă și eternă.

Dan Laurențiu

UN PROIECT EDITORIAL

În sens didactic, superior, „Luceafărul" eminescian este și o lecție. Este, poate, suprema lecție a creației și a sacrificiului pe care ea îl implică.

Se știe că prima „reacție" poetică la basmul lui Kunisch a fost **Fata-n grădina de aur,** care departe de a fi — așa cum s-a opinat, uneori — o simplă versificare a basmului originar, „este, minus fabulația, o creațiune originală de întîiul ordin și pătrunsă întru totul de spiritul și farmecul lexical și ritmic, propriu creațiilor eminesciene / ... /" (cf. Perpesicius, în **Mihai Eminescu, Opere,** vol. II, București, 1943, p. 372). Rămasă în manuscris, ca atîtea alte nestemate al căror luciu poetul, în neîntrecuta-i și în veci pilduitoarea-i autoexigență, îl considera nevrednic de lumina tiparului, această „creațiune originală" avea să fie reluată, cinci ani mai tîrziu, în 1880, pentru a fi supusă unui nou proces de creație, la capătul căruia va răsări, cu orbitoarea lui strălucire, „Luceafărul". Așadar, un sacrificiu ! O creație întru nimic mai prejos de alte creații ale unuia dintre cei mai mari poeți ai lumii este sacrificată de el însuși pe altarul a ceea ce am putea numi „o creație de rangul al doilea" (vezi și înțelesul barbianului „joc secund"), manifestare a unei geniale aspirații și... inspirații poetice. Cu alte cuvinte, „Luceafărul" este tocmai acea „altă mănăstire", „Cu mult mai frumoasă / Și mai arătoasă" pe care Meșterul Manole, simbolul sacrificiului de sine într-o creație, se mîndrea că ar putea-o ridica, bazîndu-se tocmai pe „învățătura" extrasă din construirea mănăstirii Argeșului.

Se mai știe că „Luceafărul" este rezultatul unui teribil efort de creație, desfășurat pe durata a doi ani, cînd Eminescu se afla la apogeul creativității sale. Expresia tangibilă a sublimului și, fără îndoială, chinuitorului proces de zămislire a „Luceafărului" sînt variantele poemului, pe care Perpessicius le grupează în trei versiuni principale, prima datînd aproximativ, de la sfîrșitul anului 1880, cea de-a treia fiind datată de însuși poetul „Aprilie 10, 1882". Cu puține excepții (vezi, de ex., Gheorghe Bulgăr, **Evoluția stilului poetic în variantele „Luceafărului", în Studii eminesciene,** București, Editura pentru Literatură, 1965, p. 533—568) variantele capodoperei eminesciene sînt considerate numai din perspectiva semnificației lor de „etape" ale procesului de creație sau de „mărturii" ale uriașului travaliu de șlefuire a expresiei artistice, pe care și-l impunea și căruia i se supunea (cu plăcere !) poetul (vezi, de ex., ilustrația școlară referitoare la atributul-epitet al „prea frumoasei" fete). Dincolo, însă, de aceste semnificații și, în realitate, mai presus de ele, variantele „Luceafărului" sînt depozitarul unor valori poetice care, nu de puține ori, ating sublimul. „Părea un fulger nentrerupt / Și roșu ca rubinul, / Avînd seninul dedesubt, / Deasupra lui seninul. // Vedea ca-n ziua cea deintîi / Născînd din neguri stele, / Umplînd a haosului văi / Și izvorînd din ele. // Ici se aprinde-o stea în drum, /Colo se stinge-un soare. / Dar nu-l oprește nicidecum / Grăbita-i fulgerare. // Și trec toți secolii-mprejur, / Cu mii de lumi de-a notul ; / Zbura ca gîndul... — / Pîn' singur e cu totul. // Unde nu-i centru, nici hotar, / Nici rază a cunoaște, / Și unde vremea în zădar / Încearcă a se naște // Al neființei adăpost / Și al uitării oarbe / Ce soarbe toate cîte-a fost / Și tot ce este soarbe" — luăm cunoștință dintr-una dintre variante, despre modul (intermediar ? !) în care Eminescu „vedea" călătoria spre Demiurg a Luceafărului și despre „haina" (provizorie ? !) în care poetul „îmbrăca" simbolul nemărginirii spațiului și timpului. Așadar, crotindu-și (anevoie ?) drum spre limpezimea de cristal a variantei **publicate** (aproape că nu îndrăznim a spune „ultime" ! a „Luceafărului", poetul a lăsat de-o parte (a se citi : **a sacrificat**) adevărate perle a căror strălucire este de multe ori, comparabilă cu strălucirea celor care au văzut lumina tiparului și sînt, îndeobște, cunoscute. Suprem Sacrificiu ! Creatorul nu se mistuie numai pe sine în focul creației, ca Meșterul Manole ; el mistuie și ceea ce, de la înălțimea geniului său, consideră a fi numai rezultate intermediare (imperfecte, oare ?) ale propriei creații. Într-un fel, variantele „Luceafărului" sînt ca celebra serie a Catedralelor lui Monet. Ele reprezintă, de fapt, o singură catedrală, aceea din Rouen, văzută în momente diferite (sub soarele de dimineață, sub soarele amiezii, la apusul soarelui, sub cerul acoperit de nori etc.) ; aceste „impresii" sînt, fiecare în parte, o capodoperă a picturii impresioniste, „sinteza" lor fiind lăsată de pictor pe seama privitorului. La Eminescu, însă, variantele — tocmai ca **Fata-n grădina de aur)** în momentul cînd basmul începe să capete chip de Luceafăr — sînt sacrificate pe altarul variantei publicate.

De aceea am în vedere să reunesc într-un singur volum, accesibil publicului larg, elementele constitutive ale genezei capodoperei eminesciene, în chiar cronologia lor reală : basmul lui Kunisch, **Fata-n grădina de aur,** Versiunile A, B, C din ediția Perpessicius, Versiunea (definitivă ?), cu indicarea strofelor omise din ediția Maiorescu și a versurilor „de legătură".

Lecția „Luceafărului" ar putea, în acest fel, să treacă dincolo de cadrul didactic în care de obicei este cantonată (de școală și, într-o anumită măsură, chiar de istoria literară) pentru a atinge acel nivel superior al înțelesului, imanent, de altfel, creației eminesciene în ansamblul ei.

Gheorghe Doca

INTEGRITATEA LĂUNTRICĂ

Urmare din pag. 1

deopotrivă de concludente, așa cum s-a și arătat de atîtea ori.

Dar chiar dacă ar fi fost cunoscute de pe atunci toate scrierile sale, tot n-ar fi fost înțelese integral, deoarece cei din vremea sa n-ar fi avut la ce să raporteze atîtea din anticipările sale. Cu alte cuvinte, omul integral al culturii românești, așa cum îl definise admirabil filosoful Constantin Noica, se dovedește a fi ca atare nu numai prin nemăsurata sa extensiune, ci și prin atingerea pragului extrem al intensității. Numai noi, care am descoperit aceste dimensiuni ale sale, putem fi numiți cu adevărat contemporanii lui Eminescu. Numai noi am putut realiza că Eminescu rămîne nu doar cel mai mare poet român — ultima cucerire posibilă a vremii sale — ci că este și cel mai mare om pe care l-a dat, de cînd există ea, întreaga cultură românească de orice fel. Marile noastre genii creatoare de totdeauna, indiferent de specialitate, se situează toate cel puțin cu un cap mai jos decît el. În jurul său se află spațiul gol ca în jurul unui astru, care plutește singur și luminos asupra întregii spiritualități românești.

10 IUNIE 1989

Cenaclul «Luceafărul»

mihaela muraru mândrea

Părinții

Părinții mei de trup,
mi-ați smuls ființa
din leagănul plutirii,
ați fost izvoare sfinte
a sîngelui ce doare și
poartă-n mine
imense lumi
cu străluciri rebele.

Voi, adoratii pămînteni
ai sufletului meu atît de singur
captiv al luturilor tari
mulate-n jale,
ați fost doar chipuri dragi
ascunse în oglinda cu multe fețe
în care-am încercat să tot privesc
lipindu-mi lutoasa moliciune
de strălucire.

Părinții mei,
desprinși din țărna voastră
Vă-nvăluiți în tranparențe clare
eu tot încerc
să prind conturul vostru viu
dar ochi divini
parcă-mi privesc plîngînd ființa
din dincolo de zare.

Pelerin

Vino în acest Capăt
să vezi cum
marginea ființei mele este ființa ta,
cum devenirea noastră e o iubire pierdută,
cum eu am să te numesc
Prinț, peste Imperiul Timpului și
cum împreună vom fi: Existența
fără trecut, fără prezent, fără viitor.

Tăișuri de argint
vor fi privirile mele
peste imaginile în care-ți treci făptura
neasemuit de frumoasă și
devenită prin Cuvînt, Nemuritoare.

Călător în Lumină,
te înspăimîntă singurătatea rătăcirii?

Vino în acest Capăt
să privim întinderea și
să pot înaintea ei,
să-ți mărturisesc
Veșnicia iubirii mele.

Întreg

La răsăritul
Timpului continuu
am fost Întîi și
cît mi-a fost de teamă
de nașterea singurătății mele

și cît te-am așteptat

să-ți plăsmuiești făptura
din marginea substanței,

Tablouri de Viorel Lăzărescu

încet ai început,
turnînd în ea fluidul
mișcărilor, mănunchi,
privind cu spaimă lumea și
ordonînd vibrații
în trupul tău de aer
coborîtor în lut.

Singele vremii
urcînd în ochii noștri,
iradiați de soarele lăuntric,
rămîne să ne poarte,
aiurea-n spațiul veșnic,
mărturisind : pămînt.

Abstract

Te iau cu mine-n adîncimea lumii,
acolo unde spațiul nu există,
unde chiar timpul și-a înfășurat spirala
în jurul unei raze, demult stinsă.

Călătorind să fim cît mai aproape,
de locul profunzimilor abrupte
să căutăm să înțelegem
rigoarea sensurilor încă neștiute.

Să fie drumul nostru o iubire și
tot ce zace în necunoscut
să lege rod în taina gîndirii
în care Noi,
mișcări și sensuri vibrînd,
am conceput.

Făptura mea, abstract să zvîrle
în noaptea din privirea ta,
dimensiuni ce nu pot încăpea
în mintea de țărînă a planetei
Și tu să fii
stăpînul cunoașterii profunde,
din nou să afli ce-am știut cîndva.

Condens

Trece sîngele prin mine
adunat din plante roșii
fluviul sfînt din adormire
mi-a scăldat vuind strămoșii
oase albe
prea albite
de lumini solariene
mi-au crescut în mine munții
forme, strict nepămîntene,
port pe-o tîmplă
vale-adîncă
prinsă-n ceață curgătoare
sub a cărei piatră moale
scurg șuvițe, sînge dens
ce transformă sub căldură
fruntea mea
într-o mare de condens.

LUMINĂ de NOAPTE

adelina ianuli

Soneria subțire, dar insistentă a ceasului, o trezi. Spulberase liniștea din casă, speriind canarul care adormise pe noptiera de lîngă pat.

Oboseala își spusese cuvîntul. Paginile cărții se îndoiseră în cădere, iar ilustrata de la Andrei alunecase : „...sînt sigură că ți-ar fi plăcut, dacă încercai să vii". Fusese însă prevăzătoare, potrivise ceasul pentru ora șapte... dar, seara, nu ? Privi buimacă, ah, da, mai avea timp ; un răgaz drămuit : duș, cafeaua și telefon lui Andrei. Cu puțin noroc, se vor scurge și ultimele ore și scapă iar de tura de noapte...

O privire grăbită, da, este deja în întîrziere. Ultima înghițitură, geanta, cartea, halatul proaspăt călcat și... renunță la telefon.

★

Ajunse repede. Colegele ei erau gata de plecare. Află în grabă de la ele de „unul grav", cu care își va pierde probabil toată noaptea.

Își îndreptă ținuta, aruncă pe furiș o privire în oglindă — cearcăne și ochii pe jumătate închiși, cu pleoapele roșii și obrajii extrem de albi. Se uită pe raport. Doamne !, multe injecții... mai sînt și trei perfuzii de pus. Unde ziceau că era bolnavul... la salonul șapte.

Îi căută fișa. Era tînăr. Citi : „stare generală gravă, conștient, cooperant, repetă hemoragia ora 17".

Luă flacoanele și se îndreptă spre salonul șapte. O auzi pe Ligia strigîndu-i că vine deîndată s-o ajute.

Intră cu chipul destins. Celelalte paturi erau goale, cu așternuturile răvășite.

O întîmpină cu ochii lui mari, încercănați, speriați. Îi susținu cu greu privirea schițînd un zîmbet. Pijamaua mototolită îi acoperea trupul urmărindu-l ca o umbră. Șuvițe ude de păr rătăceau pe frunte, se mișcau ritmic cu cutele dintre sprîncene și respirația zgomotoasă și precipitată.

El răspunse la salutul ei cu o coborîre de pleoape și întinse docil mîna cu urme vinete de sînge închegat. Lîngă el, tăvița metalică ondulată, din care cineva scursese neglijent sîngele viscos, care mînjise cu dîre șerpuite pereții ei albi. Groaza n-o împiedică să-i asocieze forme geometrice din anii copilăriei. Reuși să-și înlăture sila și o strigă pe infirmieră. Apăsă prelung butonul soneriei. În sfîrșit, aceasta apăru în prag, bolborosind îmbufnată : „...pentru a cîta oară mă chemați tot aici ?".

Ligia, apărută în spatele ei, o repezi și apropiindu-se, îi șopti :

— Pînă-l schimbă, hai să stăm puțin la noi, să-ți spun planul pentru duminică.

O însoți și o ascultă neatentă, întristată de chipul lui resemnat pe care urma să-l revadă. Era ca și cînd ochii aceia o rugau să nu-l mintă, aidoma celorlalți. Sau poate i se părea și el de fapt nu înțelegea în ce pericol era.

★

Îl privi pe furiș în timp ce pregătea perfuzia. N-o urmărea ; plafona cu privirea detașată, aparent liniștită. Îi surprinse un zîmbet abia schițat. Era gata.

— Ce mînă alegeți ? îl întrebă.

— Oricare, răspunse cu vocea stinsă, urmărindu-i privirea. Stînjenită, îi cercetă mîinile, căutînd unul din firicelele albăstrii care șerpuiesc ascunse sub învelișul străveziu al pielii.

— Nu vor să apară. Asta nu e prea potrivită, la prima mișcare se sparge. Dar, dacă n-avem de ales, vă leg mîna întoarsă puțin, ca să nu riscăm cînd adormiți.

— Nu adorm, n-am așa mult timp.

Cînd se sfîrși atacul, el rămase epuizat, respirînd adînc, ștergîndu-și cu mîna buzele însîngerate.

Luă prosopul și îndepărtă urmele, precum și broboanele de sudoare ce-i acoperiseră fruntea. Grăbi ritmul perfuziei și privi încruntată spre infirmiera care deschise ușa.

— Spune-i Ligiei să anunțe medicul de gardă că s-a repetat hemoragia la 7.

Femeia cea grasă trînti pe patul alăturat cearceaful de schimb și plecă tîrșindu-și papucii.

Ei îi indică scurt : „supravegheat permanent, să nu pierdeți cumva vena, pentru nici un motiv nu se întrerupe abordul venos. Dați-i să bea pulberea în lapte cu gheață".

Așa începuse noaptea.

Îl privi, studiindu-i trăsăturile. Avea un chip fără colțuri, în ciuda obrajilor supți și a nasului prelung și subțire. Sudoarea i se adunase în căușul palmelor și în orbite. Urmărea colțul păturii care se mișca ritmic și din cînd în cînd pulsațiile de la mînă.

Stabilise cu Ligia să facă pe rînd tratamentul de la miezul nopții, ca să nu rămînă nici o clipă neurmărit. Tocmai în noaptea asta, ultima, cînd era atît de obosită, trebuia să nu închidă ochii.

Își aduse o ceașcă de cafea caldă. Știa ce-i poate alunga somnul : se va gîndi din nou unde a greșit. De ce se certase cu Andrei ? Era prea vehementă, nu-i asculta scuzele și nu-i accepta întîrzierile.

„N-ai nici un pic de îngăduință", îi spusese la ultima lor întîlnire. „Te-am rugat să mă ierți, am crezut că pot ajunge. Chiar ești atît de formalistă ? Dacă ți-aș cere ajutorul, ai considera asta tot o înjosire ? Crezi, într-adevăr, că lucrurile se împart numai în corect și incorect ? Mai sînt și obligații sau situații în care trebuie să alegi sau să hotărăști între două eventualități la fel de proaste. Tu, probabil, ai refuza să alegi, de teamă să nu răspunzi cîndva. Vrei să dormi liniștită. Ți-e, de fapt, teamă".

Se dezlănțuise și nici măcar nu încercase să-l oprească. Gîndurile îi erau furate de imaginea lui Andrei, încruntat, cu mîinile înfundate în buzunare, cînd ridicase din umeri și-i întorsese spatele.

★

Privi speriată picăturile care se înghesuiau vertiginos prin tubul transparent. Uitase unde se afla. Ceilalți pacienți își reluaseră locurile fără zgomot, mormăind un „bună seara". Aduseseră cu ei de afară miros de tutun și aer rece.

Îi atinse fruntea și mîinile, încercînd să-i aprecieze temperatura. Acele ceasului arătau ora unu noaptea. Se aplecă asupra lui și șopti, privind țintă în ochii lui neliniștiți :

— Mă întorc imediat. Apoi, tare, către ceilalți :

— Lumina rămîne aprinsă !

— Aș vrea să cobor.

— Nicidecum, tresări ea speriată, oricum nu mai durează mult. Grăbi pasul pe coridorul slab luminat ici-colo de cîte-un bec, uitat aprins prin cîte-un salon. În sala de tratamente Ligia citea un almanah, sorbind dintr-o ceașcă de cafea, aburindă. Ascunsese instinctiv țigara de îndată ce se deschisese ușa.

— Uf, m-ai speriat ! N-ai de gînd să vii ? Doar n-o să rămîi toată noaptea lîngă el. Stai măcar să bem cafeaua împreună. Îi spun eu infirmierei să stea pe lîngă el puțin, că n-o fi foc.

— Păi nu-nțelegi că vrea să se dea jos din pat ? N-ajunge nici pînă la ușă da' nu-și dă seama. Asta mi-ar mai lipsi. Unde mai pui că, dacă vrea, își smulge perfuzia.

★

Pregătise flaconul. Se aplecă să i-l schimbe. De îndată ce-i întîlni privirea, el deveni agitat și refuză să o asculte.

— Nu, te rog, înțelege-mă ; fii atît de bună cu mine și lasă-mă puțin. Mi-ajunge, de două zile stau nemișcat. Vreau jos.

— Nici nu discut. Am obligația să stau permanent aici, iar perfuzia să meargă continuu. Cum să te las ?!

— Te rog frumos, ești un copil bun și mă înțelegi. Este cumplit să stai nemișcat atîta timp. Nu se poate să nu-mi dai dreptate. Și... te mai rog ceva : am un număr de telefon acolo, la fișă. Să suni dimineața : să știi... nu, o să vezi.

Ultimele picături din flacon se scurgeau în grabă.

— Trebuie să te schimb ! Aproape îl somase. Îi șterse cu prosopul fruntea lac de sudoare și încetini ritmul coloanei transparente, strîngînd tubul la mijloc.

Ochii lui speriați n-o mai fixau. Urmă o respirație amplă, după care șuvoiul cald și roșu îi acoperi pieptul. Cițiva stropi se alăturară celorlalți pe halatul ei alb. Mișcarea convulsivă trase mîna cu acul înfipt în ea. Se opuse cu toată puterea ei, fără a mai încerca prima senzație de silă. Simți cum ceva cleios îi acoperă degetele.

Încet-încet accesul se potoli. O privire împăienjenită și cîteva vorbe pe care mai mult le ghici de pe buzele lui, care încercau să se dezlipească :

— Vreau mai jos... te rog !

Oscilă puțin. La urma urmei, dacă ar fi Andrei și ar ști că... l-ar ajuta, i-ar îndeplini dorința, cu atît mai mult cu cît ar înțelege că nu-l mai despart multe zile...

„Nu i-aș face pe plac ? Dar mi-e teamă, sînt sigură că pînă la urmă mă pot da și afară, dacă fac ce-mi trece prin cap".

— Vreau mai jos, te rog ! se auzi înfundat și sacadat.

Mai erau cîteva picături. Trebuia să se hotărască repede. Dac-ar fi Andrei, n-ar mai întîrzia. Degetele tremurau cînd opri perfuzia. Cu sentimentul că a făcut un lucru nepermis, căruia i se cuvenea o aspră pedeapsă, scoase cu un gest rapid acul din venă. Rămase cu mîna suspendată, uimită și speriată de ce înfăptuise. Ca un resort mîna se îndoi, iar bolnavul gemu ; de durere sau de satisfacție că rugămintea-i fusese ascultată ?

— Vreau jos ! rosti el, poate prea energic.

Îl ajută să se așeze pe un scaun cu picioarele scurte, pe care-l trase de sub pat. Opri cu mîna liberă oxigenul care se răspîndea, fluturînd servetelul mînjit de pe noptieră. Îl sprijini, simțindu-i căldura trupului. Aștepta să audă un cuvînt de recunoștință.

„Of, Andrei, lasă mîndria și pleacă măcar o dată privirea !"

— Vreau mai jos, răzbătu pînă la ea un glas ca un vaiet prelung. Și Andrei era încăpățînat. De fiecare dată cînd obținea ce dorea, parcă nu-i era de-ajuns. Dar asta era chiar prea de tot, trecuseră mai bine de două minute de cînd îi îngăduise pauza. Se uită pe furiș spre ușă. Din celelalte paturi se auzeau respirații liniștite, sforăituri ritmice, gemete involuntare, din cînd în cînd cîte un oftat.

★

„Ah, Andrei, de ce fac întotdeauna cum vrei tu ?"

— Nu-i destul, mai jos, îi ceru el, cu ochii aceia nemilos de insistenți și albaștri. Nu mai citi în ei teamă sau disperare : era o hotărîre de care se agăța cu încăpățînare. Și erau de un albastru atît de rece acum ! Căldura și detașarea, chiar și așteptarea aceea pasivă dispăruseră. „Doamne", scrîșnea din dinți zgomotos și o împingea, îndepărtînd-o cu bruma de putere ce-i mai rămăsese ! Brațul, cîndva puternic, nu reuși să o împingă. Atunci, ca un copil în fața jucăriei dorite, schimbă tonul :

— Mai jos... te rog !

Nu putea singur, numai ea era cea care-l ajutase. Trebuia s-o facă pînă la capăt. Ochii lui rugători îi așteptau hotărîrea.

Agitația și neputința îi accentuaseră parcă paloarea. Degetele subțiri îi încolăceau încheietura, strîngînd-o. Își simți pielea rece, amorțită. Efortul de a-l susține și de a-l împiedica să coboare o făcea să tremure. Ochii lui albaștri i se roteau agitați dintr-o parte într-alta, respirația îi devenise precipitată.

„De n-ar începe iar hemoragia ! Îl las numai cîteva minute și gata, îi pun perfuzia. Poate vine Ligia și mă vede ce fac. O să-și imagineze c-am înnebunit. Trebuie să fie secretul meu și al lui Andrei. Și ne vom împăca."

Odată întins, tremurul dispăru, bratele se relaxară, privirea era din nou blîndă și resemnată, dar cumva peste ea. Se ghemui pe o parte, își puse mîinile sub cap cu o mișcare lentă, ca pentru a fi reținută, își întoarse puțin privirea ; albastrul îi zîmbea, iar vocea se auzi brusc limpede :

— Acum, da, mai jos ; îți mulțumesc.

Cîteva clipe îi fixă privirea, apoi buzele i se strînseră ca să împiedice valul roșu. Mai avu un icnet. Speriată, încercă să-l ridice de sub umeri. Capul îi atîrna pe spate. Să fi strigat ? Vorbele ei vor fi de prisos ! Vor vedea ce făcuse, cum se lăsase impresionată.

„Vezi Andrei ce mi-ai făcut ? Lasă glumele !"

Îi simți brațul încordîndu-se și-l auzi șoptind imperceptibil, mai mult ghici :

— Lasă-mă jos.

Îl lăsă încet din nou și apăsă concomitent soneria. Ligia sau infirmiera o vor ajuta, îl vor potoli împreună și-l vor urca în pat. „Iartă-mă Andrei, n-am vrut să te cert sau să te dedesesc".

Se ghemuise și-i zîmbea. Se liniștise. Vru să-l certe, dar ceva i se păru ciudat. Privirea lui era prea scrutătoare. O șuviță de sînge alunecă încet spre bărbie, deși respirația i se oprise.

Disperată îl întoarse : era atît de greu și nu-i mai opunea nici o rezistență ! Încercă să-i facă masaj, îi puse oxigenul. Se întrerupse și cu un prosop șterse sîngele care aluneca pe bărbie. Degetele i se lipeau între ele și n-o ascultau. Se auzea cu fiecare mișcare a ei un zgomot, ca atunci cînd se jucau cu paiele în paharele cu apă.

Ușa se deschise și simți brațele Ligiei, grele pe umeri, și pe urmă vocea ei șoptită :

— Lasă-l, s-a terminat. Ce mai vrei ? Cum naiba l-ai lăsat să cadă ?

— Vroia mai jos ! „Vai, Andrei, de ce te-am ascultat ? N-o să te mai cert niciodată, dar stai puțin, măcar să-ți explic de ce sînt supărată".

Întinse mîna și întoarse fotografia de pe noptieră. Nu mai suporta privirea femeii blonde care rîdea cu capul dat pe spate. Simți la colțul buzelor un gust sărat. Sînge, lacrimi ?

— Doamne, în cel hal te-ai stropit ! Hai să te speli. Se uită la degetele lui butucănoase înspăimîntată. Erau... Andrei le avea lungi și firave. „Iartă-mă".

Trecînd pragul rămase cu ochii ațintiți la becul aprins deasupra ușii. Soneria zbîrnîia încă, trezindu-i pe cei liniștiți. Lumini se aprinseră în alte saloane. Nimeni nu-și mai amintise s-o oprească. Abia acum o auzeau.

— Nu-i nimic, treceți înapoi la pat, strigă Ligia către un cap ivit în crăpătura unei uși.

Ajunsă în sala de tratamente se repezi și răsuci butonul din dreptul salonului șapte. Zgomotul de sirenă al soneriei muri. Pași repezi și apăsați se auzeau apropiindu-se.

Trupul ei firav alunecă încet în scaunul retras din colțul încăperii. Se ghemui, ferindu-și privirea de lumină.

CRONICĂ (XVII)

Despre poezia **Mihaelei Muraru Mândrea** vorbește mai întîi **Radu Comănescu** : „Cred că mă aflu în fața unei poete adevărate".

Tatiana Rădulescu observă că poeta „cultivă un stil de poezie ce ne invită să meditățm asupra unei arte poetice în prelungirea unei tendințe tradiționale". Remarcă unitatea tematică a poemelor citite.

Nicolae Georgescu amînteste că Mihaela Muraru Mândrea a mai citit în cenaclul „Numele poetului", condus de Cezar Ivănescu. Poeziile citite se organizează într-un poem amplu cu verigi organic trecute una dintr-alta : o viziune asupra cosmosului de fapt.

Iulian Neacșu declară de la bun început a fi „impresionat de această întîlnire între inteligență și suflet", după cum afirmă : „Îmi place modul acesta de a face poezie. Nu e pic de ostentație în ea, denotă o imposibilitate, fizică aproape, de a trăi fără poezie. Mă bucur că a citit. Fluturii din jurul lui Cezar Ivănescu n-au căzut în cancană : el nu e nici o lampă de noapte, nici o plantă carnivoră, în jurul lui prietenii sînt uniți printr-o adevărată credință în poezie.

Pentru **Dan Preda**, Mihaela Muraru Mândrea este „o voce distinctă în peisajul foarte variat al liricii feminine contemporane".

Cezar Ivănescu prezintă, pe scurt, situația Mihaelei Muraru Mândrea : „Este una din sutele de autori pe care i-am prezentat cu ani în urmă în revista «Luceafărul». A publicat în presă cam un volum de versuri, dar nu are încă o carte. Ar fi trebuit să fie pînă acum autoarea cîtorva cărți". Cezar Ivănescu vorbește, în continuare, de una dintre intențiile Mihaelei Muraru Mândrea : de a scrie o poezie „science-fiction" într-o linie poetică ce încearcă să acrediteze un nou limbaj poetic, „dar nu unul mimat, gratuit, în marginea limbajului filosofic și științific, ci unul real". Poeta „reușește să-și creeze muzica aceea de fond originală, să atenueze stridențele, să scoată în cuvinte nuclee de lirism intelectualizat în marginea orfismului, pilpîind de intensitate ermetică".

Nicolae Dan Fruntelată amînteste, la rîndul său, demersurile făcute cîndva pe lîngă edituri pentru a se primi un membru în concursurile de debuturi și din redacția revistei „Luceafărul". „Premiul de debut al revistei «Luceafărul» nu s-a mai acordat în ultimul timp ; el ar trebui să conste, de fapt, în tipărirea într-un volum a poeziilor premiate".

Discuțiile despre proza **Adelinei Ianuli** au fost concentrate și incisive. **Radu Comănescu** analizează gestul din final al personajului feminin. Nu cumva greșește făcîndu-i un „bine", adică anticipîndu-i acest sfîrșit ?

Continuînd discuția, **Nicolae Georgescu** crede că cele două registre în care se desfășoară acțiunea punctează, într-adevăr, două situații simetrice. Proza pare, în fond, un ceremonial al singurătății, elegant compus, subtil construit.

Tatiana Rădulescu remarcă dinamismul acțiunii, autenticitatea mediului descris. Admiră „soluția estetică" : planul temporar (cafea, țigări) și acela al gîndurilor legate de experiența anterioară.

Iulian Neacșu, după ce subliniază că „proza nu este un raport de gardă al unei doctorițe", arată că ea „are o mare calitate : creează un echivoc în final". În fond, arată Iulian Neacșu, relația sufletească rămîne nedeterminată — la limita dintre iubire și îngrijire. Consideră că, de cînd publică și scrie mai intens, Adelina Ianuli „s-a apropiat prin literatura ei mai mult de ea însăși".

Dan Preda remarcă registrul psihologic foarte larg al personajului feminin : „Proza este, de fapt, un fals ceremonial al singurătății : femeia este totdeauna lîngă cineva, gata să participe, să iasă din singurătate".

Cezar Ivănescu arată că nu este vreun considerent estetic la mijloc atunci cînd afirmăm că un autor este medic. Dimpotrivă, definirea exactă a profesiunii — iar cea de medic este glorioasă în literatură — devine marcă a obiectivității și poartă mîza unui mare interes. „Medicina se unește principial cu arta prin observație. La Adelina Ianuli ne surprind un lirism și o undă autentică de trăire în marginea trăirii autentice. Este realismul imediat și necesar al prozei".

În încheierea discuțiilor, **Nicolae Dan Fruntelată**, prezidentul cenaclului, consideră că atît poezia cît și proza se ridică la nivelul exigențelor cenaclului. Mulțumind încă o dată gazdelor, anunță că următoarea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc la o dată ce se va comunica din timp.

Cronicar

10 IUNIE 1989

L4

teatru

«Trei surori»

● Lectura piesei cehoviene **Trei surori**, semnată de Alexa Visarion pe scena naționalului timișorean, ne-a tulburat prin rigoarea gîndirii regizorale translată scenic într-un spectacol exemplar. Ceea ce-l preocupă pe regizor este să ne descopere lumea lui Cehov așa cum o vede el. Confuzia lumii care trăiește debusolată, acel fin du siècle, suferind de plictiseală și dezamăgire, este gîndită ofensiv. Nu este romantică ci egoistă și violentă. Oamenii aceștia incapabili de orice sînt totuși capabili de cruzime prin indiferență. Lirismul și ironia în registrul grav, existente în alte spectacole cehoviene, aici lipsesc. Totul este tensionat la maximum ; dragostea este sufocantă și apăsătoare, liniștea prevestitoare de furtună, totul se trăiește cu disperare și încrîncenare. Blîndețe nu există în nici un personaj. Un rău fără scăpare plutește deasupra acestei lumi încă de la prima ridicare de cortină. Regizorul își ordonează personajele pe următoarea direcție : nefiind capabile de comunicare intelectuală sau afectivă, relațiile lor sînt superficiale și se dizolvă la prima încercare. Societatea celor trei surori este a unor singuratici, izolați de propriul lor vid. Petrecerile pe care fiicele generalului le dau în casa lor sînt învăluite de o falsă veselie. Nimeni nu are nevoie de nimeni, se adună împreună ca să uite că sînt singuri. Deși perorează la nesfîrșit, lăsînd senzația unei generozități sentimentale, personajele sînt incapabile de fapte hotărîtoare sau sentimente puternice. Se discută despre tot, dar nu se face nimic. Spațiul scenografic, realizat cu excelență de Emilia Jivanov, poartă același sentiment al dezagregării. Deși imens, deschis și aparent ordonat, conține elementele haoticului care în final va devasta totul. Întreaga reprezentație este un maraton scenic în care momentele se succed dense, dilatîndu-se uneori pentru a fi și mai încărcate de semnificații ; amîntim în acest sens, cu titlul de exemplaritate, scena despărțirii lui Versinin (Vladimir Jurăscu), de Maşa (Larisa Stase Mureşan), a lui Tuzenbah (Robert Linz) de Irina (Margareta Avram), a destăinuirii lui Andrei (Mircea Belu) în fața paravanelor după care dorm cele trei surori sau se prefac nepăsătoare că dorm. Există în indiferența unuia față de celălalt un soi de răutate și egoism pe care actorii îl sugerează cu mare finețe. Nu se țipă în general în acest spectacol, cu excepția Maşei care este caracterizată de Olga cu cinism „dintre noi trei tu ești cea mai proastă", dar se simte sufocat țipătul de disperare, de singurătate, de dureroasă neînțelegere. Toți vor să se facă auziți și toți ratează înotînd singuri prin pustiul sufletului lor. Olga este cinică și blazată, Maşa năucă și pasională, Irina fals romantică, Andrei un prost ridicol, Kulighin (Miron Neţea) stupid, Natașa (Luminița Stoianovici) rapace și vulgară, Versinin fals, înstrăinat de sine, Solionii (Ion Haiduc) vanitos și încrîncenat. Cuplul perfect al spectacolului este Irina—Tuzenbah. Actrița știe să treacă subtil de la starea de visare romantică la încandescența momentelor cheie în spectacol, cum ar fi scena despărțirii de Tuzenbah, un ins stîngaci, imprecis, timid, evident condamnat să piardă în orice confruntare. Viziunea regizorului asupra psihologiei personajului este nuanțat și cu mult rafinament rezolvată de interpret. O altă revelație a spectacolului este Maşa. Nevrotică, pasională, lipsită de stăpînire, Maşa trăiește cu intensitate paroxistică o falsă mare iubire. La înalte cote artistice evoluează Irene Flaman Catalina, excelentă actriță, cu mari resurse de exprimare scenică și deosebită sensibilitate. Ion Haiduc demonstrează din nou că poate juca cu strălucire orice, fiind cel ce captează și fascinează în scenă. Este greu de izolat un personaj sau altul în orchestrația perfectă pe care Alexa Visarion a realizat-o în montarea acestui Cehov. Ceea ce a reușit regizorul este fundamental : el l-a înțeles pe Cehov din interior și ni l-a înfățișat într-un spectacol puternic și grav.

Liana Cojocaru

film

O evocare afectivă și polemică

● **Viața ca o poveste** cu subtitlul Filmul românesc ieri și azi (producție a Casei de filme Unu, scenariul : **Costache Ciubotaru**, comentariul : **Ecaterina Oproiu**, regia : **C. Ciubotaru** și **Al. G. Croitoru**) nu este o simplă antologie cinematografică, adică o culegere de secvențe alese din opera unuia sau a mai multor autori afirmați în istoria artei a șaptea în țara noastră. Refuzînd termenul de antologie, autorii și-i asumă pe acela de evocare afectivă care se constituie într-un sincer omagiu adus acelor oameni care au contribuit, în condiții de multe ori extrem de grele pentru prima perioadă, la constituirea istoriei filmului românesc de la începuturi pînă în prezent.

De la primele proiecții de film, ce au avut loc la București la 27 mai 1896, (doar la 5 luni de la primele proiecții publice Lumière) la primele „vederi" românești și la primul mare film istoric **Războiul independenței** — 1912, de la primele comedii ce aveau să culmineze pentru perioada interbelică cu **Visul lui Tănase** și **Bing-Bang**, la primele filme cu haiduci și la adoptarea sonorului, de la ecranizările de circumstanță la marele succes artistic al cinematografiei românești înaintate de 1950 — ecranizarea **Nopții furtunoase** datorate lui **Jean Georgescu** (prezentă în film cu cîteva secvențe și un excelent forșpan) — prima mare perioadă din istoria filmului românesc capătă dimensiunile unei adevărate epopei în care s-au consumat multe aspirații și energii, în care tenacitatea și entuziasmul pionierilor filmului românesc capătă realele dimensiuni ale eforturilor creatoare dedicate unei moșteniri culturale cu deosebire carate estetice și istorice.

Din această etapă ce cuprinde circa 88 de titluri de filme artistice un sfert se regăsesc în **Viața ca o poveste**, după cum un număr aproximativ egal de exemplificări marchează începuturile cinematografiei socialiste pînă în 1978, anul în care realizarea filmului **Pentru patrie**, dedicat centenarului independenței, încheie simetric ampla acoladă temporală începută cu **Războiul independenței**.

Secvențe antologice pentru încă o etapă a unui nou început al filmului românesc sînt extrase din **Răsună Valea**, **Desfășurarea**, **Directorul nostru**, **Erupția**, **La „Moara cu noroc"**, **„Viața nu iartă"**, **Valurile Dunării** și **Duminică la ora 6**, titluri-reper pentru evoluția filmului românesc contemporan.

Aici tonul comentariului devine polemic cu prejudecățile estetice ale unei perioade revolute, dominată de intoleranța dihotomie a personajelor, de schematismul conflictelor, edulcorarea excesivă a realităților. Schițarea principalelor direcții ale constituirii epopeii cinematografice naționale — evocarea trecutului de luptă pentru eliberare socială și națională, valorificarea moștenirii culturale, reflectarea în diverse formule estetice a prezentului construcției unei noi societăți rămîn însă inegal exemplificate, cu omisiuni flagrante (amintesc doar cîteva titluri : **Popescu 10 în control**, **Anotimpuri**, **Meandre**, **Comoara din Vadul Vechi**, **Reconstituirea**, **Gioconda fără suris**).

Evocarea semnată de **C. Ciubotaru** și **Al. G. Croitoru**, proiectată în trei părți, poate face dreptate și asupra titlurilor menționate în următoarele capitole, ce sînt de pe acum așteptate cu interes de numeroșii cinefili care au prilejul vizionării unor secvențe antologice din istoria filmului românesc sau a rememorării unor mari valori interpretative ale ecranului. Mai trebuie consemnate eforturile coautorilor acestei prime părți a unei valoroase evocări în imagini a istoriei filmului românesc : specialiștii Arhivei Naționale de filme, filmologii **Floarea Ion**, **Bujor T. Ripeanu**, **George Littera**, autoarea montajului : **Melania Oproiu**, autorul coloanei sonore : **Viorel Ghiocel**, operatorii : **Adrian Drăgușin** și **Corneliu Cojocaru** și compozitorul **Adrian Tănăsescu**.

Călin Stănculescu

EMINESCU-
POPAS LIRIC

Am mers mult căutînd urmele pe unde a trecut Eminescu. Țara însăși a mers, așteptîndu-l și căutîndu-l : ca pe un mire așteptîndu-l — căutîndu-l apoi, pe el, și căutîndu-se pe sine, întîlnindu-se pe sine prin el.

Am mers tremurat, cutremurat ; neîncrezător, cutezător, am mers cînd molcom, cînd înviforat; liniștit și deznădăjduit ; hram și împărăție de vis și de floare, dezastru cu vînt rău la subsuoare.

Am mers căutînd urmele pe unde a trecut Poetul — încetul cu încetul.

Uneori, pe vreme curată, după ploi, pasul meu găsea pasul lui lîngă un tei ; și pînă să mă trezesc din visul de moarte, țara-l lua și-l ducea mai departe. Urcîndu-l pe zări, sara pe deal, coborîndu-l în cale — țara-și făcea zile de sărbători triumfale. Cînd osteniți oameni veneau de la cîmp cu coasa-n spinare — zile de munci și osîndă-și făcea țara în calendare. Că nu poți să spui azi Țară-Om, Țară-Pom — fără să spui Gură de Rai, Țară-Mihai ; fără să spui rugător și încet : Țară-Poet, Țară-Poet...

Mai la începuturile mele de lume i-am căutat urmele la întîmplare. Apoi, la începuturile mele de mine, i-am căutat urmele stăruitor și dureros, ca o dragoste neiertătoare. Treptat, am ajuns să-mi fac un îndreptar, un orar prestabilit din a căuta urmele Poetului ; m-a ajutat poate și meseria asta de ziarist — ca oarecare înlesnire a alergării — căreia și el i-a plătit vamă grea. I-am căutat urmele la Giurgiu, la București, la Tîrgu Mureș, la Oravița, la Blaj.

La Blaj l-am căutat în mai multe rînduri. Sus, pe dealul Hulii Vechi străjuiește și astăzi Teiul de care vizionarul adolescent de 16 ani se rezemase, rostind transfigurat de emoție : „Te salut din inimă, Romă Mică ! Îți mulțumesc, Dumnezeule, că m-ai ajutat s-o pot vedea !".

Ce-l va fi îndemnat pe Eminescu să străbată țara cu pasul — Suceava, Gura Humorului, Cîmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Bistrița Năsăudului, Reghin, Tîrgu Mureș, Iernut, Tîrnăveni, Mediaș, Copșa Mică — spre a poposi la Blaj, acolo unde, după spusa lui Blaga, „bate ceasul mai presus de vreme" ?. Călătorind, după cum însuși mărturisește : „Zi de vară pînă-n seară am tot mers fără să stau de fel. Soarele era la apus, aerul începea a se răcori, holdele păreau că adorm din freamătul lor lung, de-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucrul cîmpului, cu coasele de-a spinare, fetele cu oale și donițe în amîndouă mîinile, boii trăgeau încet în jug și carul scîrțîia, iar românul ce mergea alături de ei și pocnea din bici își țipa eternul său hăis, ho !... Ascuns în maluri, dormea Mureșul, pe el trosnea de căruțe podul de luntri, pe care-l trecui și eu".

Cu siguranță că dascălul Aron Pumnul va fi avut un merit aparte în această călătorie. Cetatea cărturarilor iluminiști, străvechea vatră de conștiință națională trebuie să-l fi atras pe Poet cu tot respectul cuvenit istoriei Patriei. Martori oculari spun că tînărul Eminescu, în vremea cît a locuit la Blaj, se descoperea totdeauna cînd călca țărîna Cîmpiei Libertății, cînd trecea prin fața casei lui Gheorghe Șincai (de pe Ulița Trandafirilor nr. 65) și cînd îl întîlnea pe eruditul Timotei Cipariu. Nu întîmplător se pare că aici, la Blaj, a creat Eminescu poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie".

...Ultima oară am cercetat pașii Poetului în ținutul Blajului, în anul și luna împlinirii a 70 de ani de la Unirea cea Mare. Rătăceam pe întinderea verde smălțuită cu întîi fulgi de nea a Cîmpiei Libertății. Ziua urca ușor spre amiază, apoi cobora spre asfințit. Nu scîrțîia creangă de copac, nu bătea aripă de zburătoare. O liniște blîndă învăluia totul într-o plasă de reverie și răcoare. Și totuși — ciudat — în această profundă, pioasă liniște prind să se audă șoapte. Una... două... trei... — freamăt de șoapte ca un dor de destăinuire. Uneori se disting, alteori se aud laolaltă — murmur, cîntec duios, strigăt sub cumpeni de zodii. Dar mai ales se aud tot mai lămurit, mai apăsat : „Noi vrem să ne unim cu Țara !" — un cor din mii de piepturi de bărbați, amplificat de ecoul dealurilor din preajmă. Și : „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie !"... — un murmur de izvor dătător de viață și speranță, aidoma Tîrnavei din apropiere.

M-am întîlnit cu duhul Poetului în inima de spirit și dragoste a Carașului : la Oravița, oraș mărunt ca o talpă de lume, dar frumos la suflet ca o lume întreagă. Aș zice chiar, cu toate precauțiile — dar și cu toate riscurile asumate — că aici am auzit însăși vocea Poetului. Ușor obosită de atîta apăsare de Univers, ușor înviorată de atîta suiș de neam în ea. O voce de destin.

Aici, la Oravița, există cea mai veche construcție de teatru din România, pe al cărei perete stă scris în marmură vie : „Acest teatru a gâzduit pe marele poet Mihai Eminescu, în vara anului 1868, cînd trupa de artiști Pascaly, din care făcea parte, a prezentat spectacolul la Oravița".

Să ne amintim. Era 30 august 1868. La gară, celebra trupă este așteptată de o mulțime de oameni. Și 12 trăsuri. Pentru cei 12 membri ai trupei. În fiecare trăsură — un artist. Într-una din aceste trăsuri — Eminescu. Toți purtați în triumf pînă la teatru.

În cușca sufleurului, cu cerul și pămîntul pe umeri, între două lumînări de seu aplecat peste file îngălbenite — Poetul. În aceeași zi, 30 august 1868, revista „Familia" îi publica poezia „La o artistă". Oare cum va fi sunat vocea Poetului în acea zi ?...

Străbat încăperile ilustrului teatru, refăcînd în timp etapele ce preced clipa prezentă. La inaugurare, în 1817, Oravița avea sub patru mii de locuitori, nu cu mult mai mult decît un sat mai mărișor din Banat. Majoritatea acestora erau mineri, ocupație străveche aici — și poate că acest teatru este întruchiparea aspirației spre lumină a celor ce munceau în măruntaiele pămîntului.

Repertoriul îl constituiau mai ales piesele lui Alecsandri și Iosif Vulcan, dar și operele lui Caragiale și Ciprian Porumbescu („Crai Nou" aici s-a jucat pentru prima oară pe scena unui teatru stabil ; la Brașov este vorba de sala de festivități a unui gimnaziu).

În tot acest timp a existat o legătură neîntreruptă cu țara, Teatrul din Oravița primind cele mai valoroase trupe cu repertoriu național. După Mihail Pascaly (și Eminescu) au urmat Matei Millo, I. D. Ionescu (celebrul Ionescu de la „Ilunion") Zaharia Bârsan. Ceva mai tîrziu, în perioada interbelică, au făcut aici turnee trupa lui Constantin Tănase, compania dramatică a lui Mișu Fotino, teatrele naționale din București, Craiova, Cluj-Napoca.

Pe aici i-a împins aripa dorului pe Goga, Iorga, Enescu, Minulescu.

Din 1968, la Oravița ființează un Teatru popular, purtînd pe aripi noi tradiția împovărată de glorie.

...Atunci, în 1868, la Oravița s-a creat o legendă, pe care poate să ți-o spună orice om întîlnit pe stradă : se zice că pe cușca sufleurului ar fi semnat Eminescu.

Dacă **acum** aș fi întrebat care este, totuși, cea mai sigură urmă a Poetului pe care am aflat-o — și pe care o port adînc în inimă — voi spune o poveste de început de lume și de sine. Îmi făceam stagiul militar. Era o armată... studențească — și ne adunasem între zidurile acelei cazărmi studenți de la Filologie, Drept, Istorie, Geografie, Teatru, Conservator ; toți care nu puteam urma o specialitate militară mai acătării — infanteriști. Studenți-studenți, dar militărie făceam duium. Se întindea pe marginea orașului o vale numită Drezleuca, lungă de peste zece kilometri, pe care o treieram în fiecare zi cu picioarele și cu masca pe figură.

Într-o simbătă la prînz, poetul Darie Novăceanu — un fel de dactilografa companiei, fiind singurul care știa pe atunci, prin 1961 sau 1963, să bată la mașină ; de aici, oarecare înlesniri — vine către noi, cîțiva din prietenii lui mai mici cu un an-doi, anunțîndu-ne misterios : V-am făcut rost de învoiri în oraș, de miine

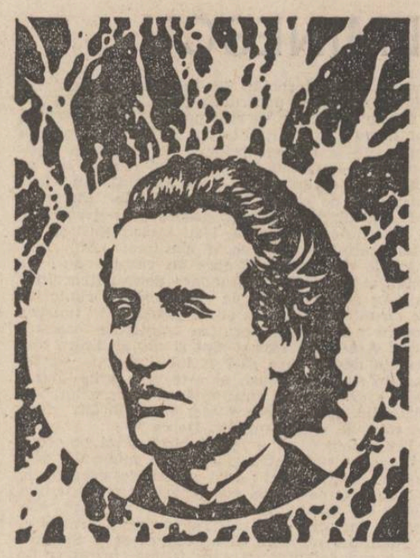

Desen de Vasile Nașcu

dimineață pînă luni dimineață la ora 5, cînd se dă deșteptarea, sîntem liberi. Mergem la Ipotești.

Nu știu cum a fost somnul celorlalți, dar peste mine au trecut trei rînduri de plantoane fără să lipesc pleoapă de pleoapă.

Dimineața — deși duminica ne sculam mai de voie, iar noi nu eram cei mai conștiincioși elevi-militari — am fost primii pe platoul de adunare. Și tot primii pe poarta mult așteptatei învoiri. Darie ne-a privit, ne-a cercetat atent, ne-a drămuit pe îndelete — și-a hotărît : Merge ! Și ca totul să meargă bine, am abandonat imediat orașul, luînd-o pe Valea Drezleucăi, pe unde drumul era mai scurt, nebătător la ochi — iar acum, fără raniță în spate și mască pe figură, și mai ales fără plutonierul Cucu, era chiar frumos.

Înaintam în rînd cu Darie Novăceanu, care tăcea meditativ : Traian Diaconescu, azi profesor universitar la Iași ; Stelian Cîncă, bibliotecar-cercetător la Craiova ; și subsemnatul, ziarist la „România liberă".

La un moment dat, valea prinse a se lărgi ușor, cuprinzîndu-ne într-o dulce îmbrățișare. De undeva se auzi susurul unei ape — iar noi ne trezirăm murmurînd : „Aș vrea să văd acuma natala mea vîlcioară / Scăldată în cristalul pîrîului de-argint / Să văd ce eu atîta iubeam odinioară / A codrului tenebră, poetic labirint"...

Toată ziua a fost o zi a dulcei pierderi de sine : uliți de sat, prunduri de lac, cușmă de case, cușmă de sihle sfredelită de luminișuri albastre.

Noaptea — gest romantic ? — am hotărît să dormim în curtea casei Poetului, pe covorul de troscot moale, sub un tei uriaș, sprijinit în niște pari ca un bătrîn în toiege.

Stam întinși pe spate, privind spuza de stele care se cernea în văzduhul de purpură. Atunci s-a întîmplat minunea. Un băiețel s-a apropiat de noi, zicîndu-ne : Poftiți pînă la noi, vă invită bunica.

Doar ce-am trecut drumul — destul de neîncrezători în invitație, avînd în vedere și... ținuta noastră. „Poftiți, poftiți — ne-a îmbiat o voce din prag — v-am urmărit toată ziua". Am privit-o, sărutîndu-i mîna : bătrîna bătea în 70 de ani, cum să ne fi putut ea urmări, într-o zi de nestinsă hălăduială ? — dar am părăsit repede întrebarea, pentru că simțeam cum trecem pe un alt tărîm.

Ne-a ospătat cu faguri de miere și pîine caldă, de cuptor. Ne-a întrebat ce învățăm — și de pe unde sîntem.

Apoi am tăcut, cu toții, un timp...

Eram așezați direct pe pămînt, în jurul scării ce urca pe prispă. Răsărise luna, urcînd peste vîrfuri de cetini, se auzea cum codrul își bătea lin frunza — iar noi așteptam, între trezie și visare, dulcele sunet de corn. ...Și cîntecul a prins să susure încetișor : se învolbura molcom, se ogoia molcom, ondula molcom peste noi și depărtări ; toate poeziile lui Eminescu se depănau pe această unică, tărăgănată, misterioasă melodie.

Într-un tîrziu, cînd bătrîna a zis că-i timpul de somn, am observat că ținea în poală o ghitară cu numai două strune, iar alături de o parte și de alta, două copile — cînd apăruseră? și de unde ? — murmurau încă refrene de ecou.

Vraja ne-a însoțit și cînd am revenit în curtea Poetului — închinîndu-ne Teiului și Casei sale — și a continuat să ne țină în plasa-i de reverie și după ce am ajuns pe malul Lăculuiui, unde am hotărît popas adînc.

Dar n-aș vrea să devin liric pînă la obstinație — și nici scormonitor pînă la abuz. De-asta în încheiere — tocmai pentru a tăia și a-mi tăia din această creangă de exagerată siguranță — transcriu, în replică, o poezie pe care am scris-o ca pe un testament de iertare :

Întîlniri cu Eminescu

Vine cineva și zice :
M-am întîlnit cu Eminescu !

Vine altcineva și zice :
M-am întîlnit cu Eminescu !

Vine un actor și declamă :
L-am descoperit pe Eminescu !
Și așa mai departe

Din descoperire în descoperire
Corsari calificați
Ori navigatori solitari
Se întîlnesc mereu cu Eminescu

În timp ce noi
Cercetăm Calea Lactee
Și Steaua Polară
Așteptînd din frunzișul sonor
Să răsară Planeta Eminescu.

Ion Andreiță

---

dumitru țiganiuc

Inima ta ca un măr

Parfumată ca un măr de toamnă e ziua ta,
dacă trupul tău ar mirosi a măr nu te-aș iubi
nu stau ca o albină pe umărul tău,
ci numai pe propria-ți zi.
Parfumată și dulce e inima ta ca un măr
de toamnă sau clopot de vară,
ca lîngă-o cișmea gura mi-o duc lîngă sinul
tău sting
din care picură rouă stelară.
Prunc mă simt după coastele tale ascuns,
încă nu m-am născut, iar dacă mori
nu mă nasc,
sînt iluzia ta, fără tine-am ajuns
o sămînță-nvelită-n brocart de Damasc
o sămînță-ngenunchind asta sînt
rugîndu-mă ca Nichita sau ca bunul Mihai
să răsar din ochiul tău de pămînt,
din sămînța mea îngenunchind să răsai.

Cerul gurii noastre

Nu-mi pare niciodată limba
mai altfel decît țara mea,
ea-i patria care preschimbă-a
apelor voce-n glas de nea.

Ea-i patria unde largi păsări
cum n-au mai fost și nu mai sînt
aduc pe lume înțelesuri
că ne-am născut dintr-un cuvînt
deodată înflorit în gura
unui pămînt trecut în vis
din care ochiul nostru fură-a
luminii sevă de narcis.

Și uneori, chiar mi se pare
ca după coasta unui zeu
că stau în limba mea toți care
truditu-s-au să vin și eu.
Poate de-aceea cerul gurii-l
numesc un țărm ciudat și demn,
acolo limba-mi ca vulturii
își mișcă-o țară către semn.

Unde-s ?

Unde sînt, păpădie risipită prin haine
și străzi,
care-s? mă-ntreb în poarta oglinzii, cînd
dintre cețurile ei sosește celălalt.

Am întors spatele universului,
par o creangă de-arin înflorind
în adîncul obiectelor.
N-am reușit să mă pipăi, urmele
degetelor pe lacul casei ca praful
de lună plutind.
N-am reușit să mă pipăi, sînt sigur,
sub senzația mea imprecisă vibrează
un nedemontabil costum de scafandru.

Dor

Pupilele se-ntorc mereu în mine
și se prefac în roți de bicicletă
și-aleargă prin arterele prea pline
de lume și te vor și te regretă

și sufletul oricîte semafoare
le pune, și oricîte sentinele,
ochii-mi întorși sînt hotărîți să zboare
cătindu-te și-n cerul cu zăbrele.

Iată-i, iubire, scoși din umbra noastră,
pe serpentina nopților se suie
ca bicicletă tandră și albastră
spre care îngerii aruncă cuie.

Rîul

Da, e-adevărat, domnule procuror,
eu voiam să mă bărbieresc în izvor,

am aprins becul lunii, am luat și săpunul
florilor, dăruindu-le și cireșul și-alunul

și c-o lamă de silex vibrînd-o încet
mi-am ras chipul acesta de simplu poet.

El se duse ca valul, eu deodată-am rămas
cu o față străină, c-un ochi fără glas,

c-un contur omenesc, dar atît de ciudat
c-am pornit cu nuiaua în valuri să bat.

Domnule magistrat, faceți riul să-mi dea
înapoi gîndul meu, cîntul meu, vocea mea,

faceți riul să-mi pună o mască pe-obraz
cît de cît cu cea care o purtam pînă azi.

Altfel bat cu toiagul din sîngele meu
acest val pînă văd cum se schimbă în zeu.

Jurămînt

De tine și de patrie mi-e dor
de amîndouă în pridvorul vremii –
revin la voi pe drumuri de cocor
pe-acest tărîm de vis al Cosînzenii.

De tine și de patrie mi-e dor
și că mi-e dor de voi n-am nici o vină...
Vi-s necesar cum apa din ulcior
cînd vara-i jar de ghindă pe colină.

De tine și de patrie mi-e dor
vă jur pe pumnul de pămînt din mine...
De tine și de patrie mi-e dor –
și dorul meu e trunchiul ce vă ține.

În vama ce ne cheamă...

Ți-e trupul astăzi ca un templu nins
enormă-ntoarcere prin ierburi iată –
nimic nu se va șterge-n vreme, din ce-i scris:
e cheia ta în mine ferecată.

Struni-vei zări să-nmugurești destine
prin felul tău de-a pogorî din ramă –
și nimeni altul nu va ști ca mine
să-ți fie grai în vama ce ne cheamă...

---

emil lăzărescu

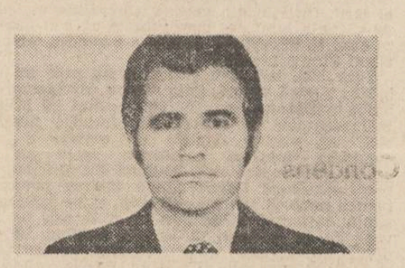

Nici chiar în tulnicul de melc bătrîn
prealuminat de stele nenăscute încă...
Să poți să-mi deslușești tristețea de gorun –
doar zborului, din mine, așteptînd poruncă...

Casă de piatră

Fluviul respirației noastre
întrerupt în sărutul dintîi –
zvonirea gongului clipitei
al drumului deschis fără eroare...

Fluviul respirației noastre
întrerupt în sărutul diurn –
loc ferecat pentru sigiliul
jurămîntului ce ni l-am făcut

Fluviul respirației noastre
înflorindu-ne la cina cea de taină –
izbinda ce ne zvonește, în treacăt
ca un poem ce încă nu s-a scris.

Poetul

Numai într-atîta să ți se cuvină
rîvnita mărire
prin larma din fertile frămînturi :
doar pe măsura a tot ceea ce tu
întru viitorime
adaugi la întregul de toți pregătit
esența-monedă
ce doar prin clocotu-ți din singe
de drept ți-o atribui...

---

* * *

(sarea)
întomnează iubito
tîrziu, sub vămile peștilor
arar te întîmpin
întomnează însinguratico
peștii chirciți sînt de vînt
și năvoadele trase

doar nisipul crăpat, fără urme

seara, spre noapte
marea aduce din larg
răsuflări

poate aduce vreodat' răsuflarea-ți spăimoasă
atîrnînd de odgon

oase de cal, albite
mai străjuie încă întunecat anotimp
bordeiul și fumul
și pruncul albit, moale din tîndă

m-ascund
neguri
toate m-ascund

apă cu ochii albiți

delia dună

* * *

muzică adormită în ape
soarbe rotind
bășicile de pieliță pline cu aer

doar scufundări de riduri

înfășurîndu-se crețe
în somn

e peștele acvilă
parcă prigonind în cupele-i moi
stele liniștite
ce lucesc

* * *

între plase
sufletul înjgheabă o liniște

scrisuri clasice și De rerum natura
toate anamorfozele
întrînd în sare

luntri se desrămau umede

hei, haide acum
sună din lemnele apei
din ochiuri și noduri
sună din pene jilave
sună, sună
din fratele moale

---

plastică

Vocile ingenuității

● Sîntem uimiți citeodată de forța temperamentului artistic al cîte unui minuitor de pensule, despre care nu știm nimic, apărut ca din senin pe simezele sălilor de expoziții, și care pare acolo în largul lui, emancipat de orice complex de inferioritate.

Cu asemenea gînduri am trecut recent pragul Galeriilor de artă ale Municipiului București, unde, ca și cu alte prilejuri, generoasele spații de expunere erau oferite, printr-un consecvent program de susținere și promovare a valorilor reale, indiferent de sorgintea lor artistică și profesională, la doi tineri pictori aflați, cum s-ar spune, la primul lor mare examen cu publicul. Ei sînt **Dumitru Tony Stanciu** și **Paula Niculescu.**

Pentru D. T. Stanciu întîlnirea cu universul artelor are un temei mai vechi și bipolar, teritoriile poeziei, ca substanță a tinereții sale spirituale și emoționale, fiind sondate și îmbogățite, totodată, și cu mijloacele contemplației plastice. O structură caracterizată de o vibrantă sensibilitate, Dumitru Stanciu este, înainte de toate, un excelent decantor, liric și cromatic, al spectacolului naturii. Plein-airul este modalitatea predilectă de lucru ; schițează laborios și cu nerv direct în culoare, cu o rigoare a lucrului ce-i trădează nu numai pasiunea, dar și disciplina interioară. Sigur, punctul forte îl reprezintă peisajul, notat în tușe energice, cu o bună stăpînire a cadrajului și a perspectivei. Știe să deseneze și, ca urmare, surprinde cu ușurință elementele de specificitate pe care le conține ambianța realului. El și-a însușit, dar într-un plan al ontogenezei sale artistice, cîteva din partiturile marii noastre picturi interbelice, ceea ce îl face accesibil unor largi categorii de privitori. Surprinde plăcut abilitatea cu care modelează lumina în suprafața pînzei, transparența culorilor, fie că operează în registrele grave ori cele brilliante ale gamei cromatice. Seria peisajelor transilvane din zona Sighișoarei, ca și cringurile sale se disting prin asemenea calități ale unei picturalități evidente ce-i stăpînește instinctul artistic.

Paula Niculescu este adepta unei picturi a notațiilor impresioniste, foarte importantă fiind, în cazul ei, plasticitatea pretextului real, care îi furnizează întreaga substanță și îi adecvează mijloacele de expresie. Desenează cu minuție, mai cu seamă în portret și în naturi statice, acestea din urmă, deși puține în expoziție, lăsînd să se înțeleagă că este posesoarea unei bune școli de inițiere în tainele picturii. Atrasă de miracolul naturii, în momentele ei de inserare, cînd luminile și culorile dobîndesc adîncime și consistență materială, artista își concepe peisajul cu o paletă încărcată de reflexivitate și sensibilă tușare a pastei. Ea a deprins din lecția maeștrilor săi arta de a supune culoarea impresiei optice directe, eliminînd tentația memorizării fotografice a pretextului real. Porțiunile lucrate în cutit mi se par, în acest sens, mai aproape de temperamentul său, cel puțin în peisaje. Interesante și portretele ori compozițiile de gen inspirate din bogatele areale etnografice ale Vrancei și Maramureșului. Lucrările sînt încărcate de o caldă simpatie pentru lumea ce o reflectă, valoarea lor de document afectiv întrecînd-o, în cele mai multe cazuri, pe cea artistică propriu-zisă. Este o știință a stăpînirii de sine, care nu trebuie să dea drumul impresiei imediate, evaluării excesiv subiectivizate a realului, pentru a permite artistului să se ridice, între pereții atelierului său, la înălțimea actului de creație, în deplinul înțeles al cuvîntului. O premiză ce pecetluiește valoarea fără a știrbi nimic din ingenuitatea vocii care se rostește pe sine într-un careu de pînză.

Corneliu Antim

---

muzică

Seară de sonate

● Impusă atenției publicului și specialiștilor încă din anii copilăriei — privită pe atunci ca un fenomen aparte — Mălina Dandara este astăzi o certitudine a violonisticii românești, avînd toate datele cerute unui adevărat solist concertist. Deși abia în primul an de Conservator — clasa prof. Cornelia Bronzetti, tînăra violonistă a traversat deja, în numeroase concerte și recitaluri susținute în întreaga țară, un impresionant repertoriu cuprinzînd mai toate lucrările de rezistență din literatura viorii, de la preclasici și clasici la marii romantici, abordînd în același timp, cu multă siguranță, lucrări contemporane de mare dificultate.

Am reascultat-o de curînd pe Mălina Dandara într-o seară de sonate susținută pe scena Ateneului Român, alături de pianista Steluța Radu ; personalitatea ei artistică s-a conturat acum cu mai multă pregnanță, evoluția sa dovedind o împlinire a acumulărilor din anii precedenți, în special în plan coloristic. Față de acel alb-negru preponderent în jocul de nuanțe propus în interpretările anterioare, paleta s-a diversificat, deschizîndu-se către zone de lumini și umbre profilate pe conturul viu, însuflețit al trăirilor interioare pe care virsta adolescenței le-a adăugat firesc maturității artistice afirmate cu mult înainte. Tehnic vorbind, interpretările sale au fost dintotdeauna impecabile, trasate parcă de un computer nevăzut ce asigura o „funcționare" perfectă, fără nici o eroare ; îmbogățită sistematic cu noi elemente de expresie, construită cu o migală și o tenacitate de o forță uimitoare, concepția sa interpretativă are acum acel plus de sensibilitate, de vibrație ce caracterizează actul artistic autentic.

Programarea a trei sonate de anvergură aparținînd stilistic unor epoci distincte, a pus în lumină disponibilitățile și capacitatea Mălinei Dandara de a crea lumi sonore diferite, sub semnul comun al elevației și măiestriei.

În Sonata a X-a în sol major op. 96 de Beethoven, frazele elegante, de largă respirație, au creat suprafețe ample, în care momentele de virtuozitate strălucitoare au alternat cu cantilene sensibile ; în dialogul celor două instrumente am admirat ideala colaborare concretizată în dozajul echilibrat, în inspirata îmbinare sonoră văduind comuniunea spirituală a interpretelor. Impetuozitate și gingășie, exuberanță și meditație — o diversitate de trăiri redate firesc, fără ostentație, în fiecare din cele patru părți ale dificilului opus beethovenian.

Intrînd pe tărîmul muzicii romantice cu „Marea sonată" în re minor de Schumann, Mălina Dandara a găsit cu precizie și discernămînt gama de culori adecvată, sunetul plin, rotund și generos al viorii învolburîndu-se în avalanșe tensionate, avîntîndu-se în arcuiri suple sau depănînd melodii pline de duioșie în splendidul lied din partea a III-a ; zbuciumul romantic, elanurile pasionate și delicatețea suavă s-au regăsit în interpretarea acestei sonate de o frumusețe tulburătoare.

Moment de mare interes în programul recitalului, Sonata a III-a op. 25 în la minor „în caracter popular românesc" de George Enescu a adus, în pătimașe melodii amintind cîntul bătrînilor lăutari, în dramatismul viersului doinit cu inflexiuni aproape de vocea umană, în ritmul jocului năvalnic pierdut în nemărginirea unor splendide pianissime — trăsăturile definitorii ale sufletului românesc pe care George Enescu l-a revelat lumii în nemuritoare pagini ; Mălina Dandara alături de Steluța Radu au reușit redarea unei bogății imagistice impresionante, păstrînd o anume sobrietate savantă a construcției, permanent cenzurată de un control riguros. Fără a cădea într-un sentimentalism idilic, interpretele au realizat momente de nobilă frumusețe, cu reflexe sonore mirifice, cu viguroase descătușări culminînd în finalul de o vitalitate spectaculoasă.

Anca Florea

CULTUL LUI EMINESCU

Înfiripat acum, iată, un veac, cultul lui Mihai Eminescu, poetul național, a fost și rămîne, pentru poporul român, peste granițele politice nefirești care l-au putut despărți, fără să-l desfacă vreodată și mai presus de fireștile deosebiri de temperament, gust și orientare intelectuală care-l împart, fără să-l dezbine, în familii de spirite, un factor și o mărturisire de unitate. Nici o autoritate nu a impus, cu sceptrul sau cu sabia, acest cult, nici o sabie și nici un sceptru nu i-au putut submina autoritatea. El s-a născut spontan și e practicat liber, izvorînd din credință. M-am întrebat și mă întreb: de ce? Era mai curind, un autodidact și, cu toată adîncimea preocupărilor sale în diverse domenii ale cunoașterii, un **dilettante** de geniu; totuși, oameni de cea mai strictă specializare științifică îi cercetează cu pietate opera și-i invocă autoritatea. A fost un romantic, stăpînit de setea formelor perfecte și stăpîn desăvîrșit pe toate tehnicile poeticii clasice; totuși, adepții celui mai îndrăzneț modernism literar au superstiția — dar oare numai superstiția? — de a-l omagia. Era un boem, cu o viață mai degrabă dezordonată; totuși, copiii de școală sînt chemați de pedagogi severi să-l ia drept pildă. A fost, din profundă convingere, un conservator militant și un doctrinar al conservatorismului românesc; totuși, liberali și socialiști se referă la textele sale politice mai mult decît cu respect. Credința sa în valoarea ideii naționale era susținută, într-o vreme în care toate popoarele Europei vedeau într-însa cheia de boltă a oricărei alcătuiri de stat și civilizație, cu o pasiune care a imprimat uneori scrisului său note de o extremă vehemență; totuși străini mai mult sau mai puțin învățați așezați între noi n-au cutezat, oricît de largi le-ar fi fost vreodată privilegiile, să azvîrle cu pietre în acela care putea să li se pară un idol etnic. De ce?

Fost-a într-adevăr Eminescu poetul cel mai înzestrat al acestui neam? A fost el mai poet decît Lucian Blaga, decît Ion Barbu, decît Vasile Voiculescu? Fost-a într-adevăr Eminescu, între scriitorii români, cel mai înțelept? A fost în el mai multă înțelepciune decît în Ion Neculce, decît în Ion Creangă, decît în Mihail Sadoveanu? Fost-a într-adevăr Eminescu întruparea cea mai înaltă a inteligenței românești? A fost el mai inteligent decît Ion Luca Caragiale sau decît Ion Ghica? Fost-a într-adevăr Eminescu cel mai doct dintre scriitorii noștri? A fost în el mai multă știință decît în Dimitrie Cantemir, în Bogdan Petriceicu Hasdeu, în Nicolae Iorga? Fost-a într-adevăr Eminescu fără egal în jurnalistică? A fost el mai expresiv, mai incisiv și mai convingător în dificilul gen al conciziei cotidiene decît Tudor Arghezi sau, iarăși, decît Nicolae Iorga? Fost-a într-adevăr Eminescu cel mai integru dintre intelectualii români? N-au fost oare, prin timpuri, atîția care au putrezit în temnițî sau au căzut secerați de ura prigonitorului pentru fidelitatea față de convingerile lor? Fie-mi îngăduit să mărturisesc neputința mea de a răspunde hotărît prin da ori nu tuturor acestor întrebări și chiar să mă îndoiesc, la urma urmelor, de noima lor. De ce, atunci, acest cult?

Poate pentru că el, Mihai Eminescu, a întrunit cel dintîi toate aceste felurite însușiri de inteligență, talent și caracter în unitatea armonioasă a personalității sale exemplare? Poate că-i așa, dar atunci valoarea sa, istorică și paradigmatică, i-ar justifica îndestul așezarea în canonul clasicilor literaturii noastre, nu însă și cultul ce i s-a consacrat. E mai mult decît admirație, fie cît de îndreptățită, e mai mult decît prețuire, fie cît de argumentată, e mai mult decît recunoștință, fie cît de datorată, în emoția cu care generații după generații de români se înclină asupra paginilor lui. Să fie, oare, din parte-ne, reacția afectivă față de vicisitudinile vieții omului fără noroc și fără prieteni care a fost? Compasiunea față de strălucitul bărbat care a iubit în chip nefericit o femeie nici măcar sclipitoare? Indignarea față de condiția proletară în care s-a zbătut acest prinț al spiritului? Revolta împotriva a ceea ce oamenii numesc cu ușurință nedreptatea soartei, împotriva fatalității care a aruncat în beznă, la ceasul desăvîrșitei ei împliniri, o minte atît de rodnică? Nici mila, nici indignarea, nici revolta nu au clădit vreodată temple. De ce, de ce, atunci, acest cult?

Îndrăznesc să răspund întrebării cu un cuvînt desuet, depreciat de dintele vremii și de uzul comun, un cuvînt care, asemenea monedelor antice smulse de arheologi pămîntului, trebuie spălat cu acizi pentru a-și revela adevărata valoare: poporul român i-a închinat un cult lui Mihai Eminescu pentru că poetul l-a iubit.

Mi se va spune că sînt nedrept: și alții l-au iubit. Au fost mulțimile de truditori cu brațele care, sub arșița ogoarelor și în dogoarea atelierelor, i-au dobîndit, cu prețul muncii și cu vlaga lor, dăinuirea pe acest pămînt. Au fost înfrățirile de asceți și însoțirile de cărturari care, nevoindu-și trupul, nesocotindu-și sufletul și încordîndu-și mintea, i-au întărit spiritul și i-au luminat cugetarea și simțirea. Au fost tagmele de războinici care au căzut sau au triumfat pe cîmpul de onoare pentru libertățile lui. Au fost sfaturile de dregători și rîndurile de cîrmuitori care nu și-au precupețit liniștea pentru a-l conduce printre neliniștile acestei lumi. Așa-i. Au fost și sînt și vor fi dintre toți aceștia destui care să-l fi iubit pînă la jertfirea de sine. Și totuși, el este unic prin iubire. Deși e din aceeași substanță cu iubirea lor, iubirea lui arde în eternitate, cu o flacără fără pereche, în chip simbolic. De ce?

Întîi, pentru că a fost iubirea unui om care nu a agonisit pentru sine însuși nimic din bunurile acestei lumi: nici scaun de dregătorie, nici pămînt de moșie, nici moară de morărit, nici vamă de vămuit, nici gospodărie cuprinsă, nici femeie legiuită care să-i ridice drepți urmași și moștenitori numelui și agonisitei sale. Singura lui avere, talantul cu care fusese înzestrat de sus, avea două fețe: pe una era scrisă porunca dăruirii integrale de sine, pe cealaltă făgăduința stăpînirii lumii întregi prin Cuvînt. Talant de alegere, deci de suferință, fără căutare la gloate și în bazar. Împlinind el porunca, s-a împlinit făgăduința: dăruirea a rămas a lui, stăpînirea a trecut-o limbii românești.

Apoi, pentru că a iubit acest popor așa cum era, pentru că era, nu pentru ceea ce avea sau trebuia să fie. L-a iubit cu toate virtuțiile și păcatele lui, cu toate nevoile și risipele lui, cu toate înălțările și căderile lui. L-a iubit fără amăgiri de îndrăgostit și fără pedanterii de dascăl, fără ocări de stăpîn și fără lingușiri de slugă. L-a iubit în respectul libertății lui și în duhul adevărului, pentru ca să se vădească lumii întregi că nu se află pe lume neam de oameni care să nu merite a fi iubit. L-a iubit fără să caute la chipul lui altfel decît pentru a se face, din iubire, asemenea lui: moldovean cu moldovenii, muntean cu muntenii, ardelean cu ardelenii, român cu toți românii, a fost țăran cu țăranii, tîrgoveț cu tîrgoveții, boier cu boierii și domn cu domnii. L-a iubit în pofida istoriei și în pofida destinului, asumîndu-i deplin istoria și destinul. Există mai mult decît o tainică analogie între hieroglifa vieții lui și povestea vieții acestui popor; ea a stăruit peste moarte în soarta operei sale, asemenea cu a neamului întreg. Cît elan constructiv, cîtă aprigă îndîrjire, cîtă credință înflăcărată și cîtă lehamite, cîtă resemnare, cît scepticism în omul acesta! Cîtă boierie și cîtă cuminție în vorba sau tăcerea cu care a întîmpinat ifosele boieriei fără minte și obrăznicia minților fără boierie! Ce discrepanță între firea lui mai mult decît excepțională și starea mai puțin decît comună de care a avut parte!

Și, în sfîrșit, iubirea lui pentru neamul românesc ne apare unică pentru că, prin curăția și intensitatea trăirii, prin limpezimea și desăvîrșirea rostirii, ea s-a depășit pe sine însăși devenind, în vremuirile istoriei și în colburile acestei răspîntii de căi ale răutăților, semn viu și simbol revelator al Puterii eterne și nemărginite din care purcede: al Iubirii atotcreatoare și atotțiitoare care a chemat din neființă la ființă cerul cu stelele, marea cu valurile, codrii cu ramurile, semințiile și limbile pămîntului. Căci ne-a iubit cu iubire ziditoare și însuflețitoare care n-a cunoscut osteneala, îndoiala și deznădejdea, care s-a ridicat mai presus de pravila binelui, frumosului și adevărului, nu pentru a le jertfi slăbiciunii noastre omenești, ci pentru a ni le întemeia pe taina neistovitei ei tării. Un elin din vechea Alexandrie ar spune că ne-a iubit așa cum iubește un eon lumea în care se întrupează pentru a o reclădi. Hyperion! Cine poate ști?

Știm însă toți și o știu și aceia care nu ne iubesc și nu-l vor că, atîta vreme cît neamul și limba românească vor dăinui, cultul lui Mihai Eminescu va fi celebrat în forurile acestei țări, nu pentru făptura de umbră și vis a omului trecător, ci pentru sacra ardere de tot răscumpărătoare hărăzită lui. Scăldat în focul supremei Puteri căreia iubirea poetului pentru poporul său i-a dat chip, el ne întărește ființa națională și ne-o păzește și azi, la un veac de la mutarea sa la cele veșnice. El ne oferă, nu, el este, pentru români, pentru toți românii și doar pentru români, firește, criteriul teribil al iubirii de neam.

N. Ș. Tanașoca

«Eminescu și Creangă» – tablou de Octav Băncilă

CENTENAR CREANGĂ

SPECTACOLUL LUMII

Universul poveștilor lui Creangă este dominat de cel puțin două coordonate fundamentale: ethosul și logosul. În acest spațiu insolit, interacțiunea forțelor originare (lumea e recreată cu candidă îndrăzneală demiurgică ori de cîte ori se dovedește incongruentă moralei) și eterne naște tensiuni colosale.

Nimic însă nu se poate sustrage instanței bunului simț. Din perspectiva acestuia, totul poate fi însă judecat, regîndit, rostit și retrăit. Chiar și moartea. Ivan, de pildă, o învinge în felul său, sau, dacă e să mergem mai departe în plan speculativ, învinge o anumită reprezentare a morții. Reușește, în primul rînd, printr-o detașare ironică față de sine, prin dispreț epicureic și, ceea ce e mai important, prin refuzul de a vedea lumea altfel decît din perspectiva vieții.

Pentru Ivan, moartea, ca și răul sînt alienări ale spiritului, delicte de logică ale ființei supreme (nu paradoxii !), întrucît deși Atoateziditorul are acuitate senzorială, este cam lipsit de dreaptă judecată. Așa stînd lucrurile, el nu-i mai presus decît Ochilă. Vede multe, pricepe puține. Moartea e jucăria cinică a unui Dumnezeu senil. La fel și iadul. Ele fac parte din spectacolul lumii, îi dau culoare, nu însă și suficientă consistență, întrucît devenirea a intrat într-un punct dominat de forțe inerte, fiind adică un angrenaj de principii formale, de gesturi și rituri aborigene, goale de o semnificație mai adîncă. Stăpînul lumii asistă amuzat și plictisit la spectacolul pe care și-l oferă, viața părîndu-i-se un lanț de întîmplări stereotipe, care au uitat să se mai revendice de la el. Deși lumea i-a cam scăpat de sub control, însoțit de cîte un locotenent, cel mai des de sfîntul Petru, încearcă să guste efectele comediei al cărei autor total îi place să se închipuie. Și, ca orice ființă fără o putere de judecare mai mare, el refuză consilierii. Să fie doar frica de a nu fi contrazis? Pentru că, așa cum am văzut, are încă instincte sănătoase. Are vitalitate, nu și preaplin spiritual. De altfel, diferendul dintre el și Ivan tocmai aici se rezolvă, în sfera sensibilului. E și pentru că omul nu-și bate prea mult capul cu cele sfinte. Pornit prin lume haihui, fără să fie conștient deloc de bobîrnacul sacru, el își caută mai ales menirea vitală. Epicureic și jovial, generos din instinct, Ivan iese din normă, ignorînd, cu aceeași dezinvoltură, principiile binelui și răului, fără să se situeze totuși mai presus de ele. Se poate însă contamina, cu aceeași ușurință, atît de bine cît și de rău. E un naiv inofensiv, o frunză-n vînt. „De drumețul care cîntă, să nu te temi" — îi spune Dumnezeu însoțitorului său. Și nu e deloc sigur, apoi, că Atoatestăpînitorul nu-l pizmuiește pe acest plebeu al spiritului pentru nepăsarea cu care a pornit în lume. „Dar cînți, cînți, nu te-ncurci" — nu-și poate el reprima sfînta invidie, ațînîndu-i calea lui Ivan.

Dar conflictul nu se rezolvă din perspectiva unei dialectici sacre, ci din a dogmei. Ziditorul își conservă atributele morale, cuvîntînd după model biblic. E mai comod așa. Asimilarea sacrului în profan se face fără nici un fel de complicații dialectice. Lucrurile stau așa și nu altfel, pentru că așa și nu altfel au fost orînduite dogmatic. „Cine dă săracilor, împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura". Iar cuvintele sînt rostite chiar de Dumnezeu. Ar fi putut spune altfel, mai firesc, mai direct, mai fără solemnitate: „Cine dă săracilor, mă împrumută pe mine". Dar s-ar fi desconspirat prea devreme, iar modul impersonal în care formulează acest precept moral surprinde dialectica sacrului și profanului în toată ironica ei prospețime. Chiar și Dumnezeu e limitat de dogmă. Acționează ca un popă cu frica transcendentului. Morala nu e deci emanație a dreptei sale cumpăniri, ci reflex al spiritului dogmatic.

Pare firesc deci ca moartea, instrumentul fundamental al autorității supreme, să fie învinsă de către Ivan mai întîi printr-un șiretlic, un joc rudimentar al spiritului. Ceea ce nu înseamnă că închistarea dogmatică poate fi demolată atît de ușor. Nu, nicidecum. Ar fi prea puțin și prea mult în același timp. De ce să antrenăm forțe atît de inegale acolo unde se ascund tensiuni atît de mari? Ivan nu-și propune, de fapt, imposibilul, să învingă moartea, ci o anumită morală, promovînd-o pe a sa, morala vieții simple, epicureice, străină de angoase obscure („Oare nu cumva de-acum mi-oi da cu paru-n cap de răul Vidmei? Ba zău, nici nu mă gîndesc"), fără inhibiții mistice („Și cică atunci, unde nu s-a apucat el, în ciuda morții, de tras la mahorcă și de chilit la țuică și holercă, de parcă-l mistuia focul"). E o revoltă a cărei victorie rămîne incertă. Pentru că, uitat de moarte și de Dumnezeu, omul cade într-un plictis fără leac, ale cărui consecințe sînt cam greu de evaluat. Soluția epicureică se dovedește limitată („Guleaiu peste guleaiu, Ivane; căci altfel înnebunești de urît..."), dar e o soluție. Și, la urma urmei, mai importantă e revolta împotriva strîmbătății lumii orînduite în spirit dogmatic.

Trecerea din real în fantastic și din imanent în transcendent se face după consecvente principii ale naturalului, adică în chip cît se poate de firesc: un pas, și ești **dincolo**. Dar ce pas... Lipsit de fast simbolic, de solemnitate sacră, el are totuși o semnificație strictă, adîncă. Și pentru că trecerea e mai ales dintr-un univers moral în altul, semnificația momentului se consumă, cum e și firesc, în plan etic. De aceea, ontologia fantasticului la Creangă pare neglijată. Iar, de cele mai multe ori, este neglijată. (Vom vedea, mai tîrziu, cît de simple și firești, cît de puțin întortocheate sînt căile mirifice în cosmos). N-ar folosi la nimic să descoperim în lumea de dincolo (un dincolo foarte heterogen, de altfel) elemente ale unei realități violent alienate, decoruri colosale, situații absurde un ambient șocant. Recuzita bestiarelor, atît de des întrebuințată în alte creații similare, mai ales pentru a conferi individualitate lumii de dincolo, nu prea contează la Creangă. Faptul se explică, desigur, și prin aceea că el descinde dintr-un univers folcloric (în care lumile coexistă în mod firesc, despărțite doar de cîteva vămi ușor de trecut), nu dintr-unul al terorii mistice.

Ceea ce e altfel acolo (să considerăm pasul evocat ca și făcut), se referă mai ales la tipologia morală. Tenebrosul Scaraoschi are o directivă simplă, dezarmant de simplă: „să vîre vrajbă între oameni și să le facă pacoste". Adică să strice buna alcătuire a unui univers moral, să transforme cosmosul în haos. Nu-i puțin, desigur. E premisa strictă a unei noi alcătuiri a oricărei lumi ce nu vrea să se revendice din ruinele alteia.

Fizionomia prințului întunericului e neutră, nesemnificativă. Aproape n-are chip. Subalternii i se adresează cu „Mîrșăvia Voastră" și asta e destul. O simplă sintagmă înlocuiește efortul autorului de a căuta sugestii zoomorfe și antropomorfe care să ne convingă cu cine avem a face. Accentul fiind mutat de pe aventura în sine pe confruntarea morală, ar fi inutil să-l știm altfel decît după fapte.

Obiectul confruntării trebuie să fie însă coerent și adînc individualizat. Lumea prințului întunericului (mai precis refugiul său, știute fiindu-i ambițiile atotcotropitoare) nu e una de fantome, ci dominată de același patos vital ca cea reală. Altfel, confruntarea ar fi lipsită de tensiune dialectică.

Apoi, protagoniștii trebuie să poarte o mască morală, nu numai pentru a se delimita cît mai precis, ci și pentru că, așa cum spunea cineva, adevărurile metafizicii, dacă ai răbdare să le observi, sînt adevărurile măștilor. Iar odată masca pusă, nimic nu trebuie să pară fictiv. De aici, dezinvoltura trecerii din real în fantastic și din sacru în profan.

Grigore Traian Pop

ÎN CONȘTIINȚA URMAȘILOR

...Viața lui a fost un zbucium. 40 de ani de drumuri și lupte. Încă din fașă părinții l-au purtat de la Ipotești la Botoșani pentru botez — și acest drum a rămas oarecum simbolic — emblematic oricum — pentru ceea ce am putea numi complexul vieții lui Eminescu: o continuă „pendulare" între un „Ipotești" ce exprimă verticala locului, polul nord magnetic al existenței sale, legătura cu firele astrelor și miezul cosmic, și un „Botoșani" ce exprimă polul nord geografic, tendința de deviere și păstrare în sensuri mărunt-omenești, de „coborîre pe pămînt" și chiar de „întinare". Copil fiind, apoi, părinții l-au luat cu ei la Dumbrăveni, iarăși l-au adus la Ipotești, el însuși intuindu-și legea ne-stării pe loc s-a preumblat pe la Agafton, poate și pe la Coșula — prin sate și prin codri. Apoi Cernăuții, iarăși Ipoteștii, Blajul chemărilor neamului său, Bucureștii, Giurgiul, iarăși Ipoteștii, Viena, Berlin, Oradea, Iași, București, Odessa, Viena din nou, București și Iași din nou, Botoșani — București pentru ultima oară, din 1888 și pînă astăzi, și pînă în veacul veacurilor iradiind din tezaurul manuscriselor de la Academie lumina veșnică de stea ce nu mai este, stinsă în depărtări albastre... Viața lui Eminescu este o continuă pendulare între un Ipotești ideal, pe care poetul însuși a încercat să-l schimbe, să-l transfere în centrul țării — și un Botoșani mereu centrifugal. Oricine, oricînd, va investiga vreodată acest ghem de drumuri și de lupte va trebui să identifice constanta Ipoteștilor — și sorbul celorlalte direcții în complexul vieții lui Eminescu...

Opera lui a fost — și este, și va fi — un zbucium continuu al culturii române. Peste o sută de ani, deocamdată, de lupte cu înfrîngeri, confruntări incerte, victorii de-o clipă ori de un ceas — într-un cuvînt un secol de neodihnă trează a spiritului acestui neam. Eminescu verifică „celula neamului românesc" (expresia îi aparține, după cum știm, lui Titu Maiorescu) la fel de bine ca marile confruntări ale istoriei. Victoria de la Rovine este — în ordine absolută — identică cu victoria lui Eminescu în cultura română. În acest sens, se poate vorbi de o revoluție permanentă Eminescu, de un program impus în celula culturii române de codul genetic eminescian. Cercetările în curs de materializare stabilesc vasta epopee a pătrunderii, difuzării și păstrării operei eminesciene în cultura română de-a lungul timpului. Sîntem pe clina marilor bătălii. Adevărul este absorbit, deocamdată, în pagini de ziare și de reviste —infinite ca număr. Exploziile luptei din 1911, de pildă — cînd pentru prima oară opera lui Eminescu a fost net despărțită în poezie și ziaristică, impunîndu-se de către spiritul timpului tăcere condescendentă asupra acestei de-a doua laturi a ei — au tăcut, s-au lăsat absorbite, înghițite de steaua paginii de ziar. În 1911 s-a consumat o mare bătălie pentru dislocarea lui Eminescu din constanta „Ipotești", din completitudine, și scindarea operei sale. Încet, tenace, împreună cu timpul, cultura română a reușit, pînă în 1920, să restabilească unitatea. S-a întîmplat, apoi, o a doua încercare de scindare cu tendința manifestă de a arunca la coș jumătatea incendiară a operei eminesciene, aceeași incomodă ziaristică. În 1924 lupta se reia — apărătorii poetului fiind un Octavian Goga, un Ioan Slavici, un George Topîrceanu, un Mihail Sadoveanu. Și exploziile acestui al doilea război Eminescu au tăcut, s-au lăsat absorbite în ziare și reviste. Destinul culturii române pare, el însuși, fixat de același exemplu al complexului vieții lui Eminescu. Într-adevăr, ce înseamnă cartea — ca număr de titluri ori de exemplare — pe lîngă ziar ori revistă? Cultura noastră funcționează în această dualitate ontologică a cărei expresie sensibilă pare a fi imaginea icebergului: o șeptime din blocul de marmură deasupra — șase șeptimi, dedesubt sub linia de vedere. Cărțile? — Creasta valului, partea vizibilă, pipăibilă. Mersul adevărat al ideilor, viața spiritului, dramatismul existenței, zbuciumul ca neodihnă trează — în adîncul oceanului de ninsoare tipografică apare mai clar, în ziare și reviste. Eminescu n-a scris tratate științifice, studii prinse în coperți de carte — ci s-a angajat în această salahorie din adîncuri, a modelat mari teorii pe care le-a infuzat în popor prin oficiu zilnic. Pe frontispiciul ziarului **Timpul** stă scris: „apare în toate zilele de lucru." Ziarele, în general, reprezintă zilele de lucru ale culturii române. Către ele ne îndeamnă exemplul vieții lui Eminescu. Lucrarea spornică și sporitoare a spiritului a ieșit totdeauna victorioasă din confruntarea cu opera lui Eminescu. La 1924 putem consemna o sărbătoare a acestei munci. La 1939, prin Perpessicius, începeau sărbătorile continui, marile sărbători legitime întru Eminescu. Au fost ani cînd aceste sărbători au fost iarăși interzise ori poleite, fardate în stridențe de bîlci. Astăzi trăim anii unor sărbători adevărate, ai unei voințe colective, unanime, de cunoaștere și asimilare. Oricît am vrea să închidem ochii, să ne supunem cu totul lui Eminescu ori să-l supunem cu totul — ne dăm seama, din ce în ce mai lucid, că lucrul nu se poate. Cu Eminescu ne confruntăm — acesta este adevărul — ne „luptăm" zilnic, în toate zilele de lucru. Eminescu impune reconsiderarea marelui nostru tezaur ziaristic și revuistic, rediscutarea — din punct de vedere istoric, social, cultural, sociologic, teoretic — a secolului al XIX-lea românesc, placă turnantă la clădirea istoriei noastre. Eminescu ne cere muncă, studiu, știință de carte — și ne spune din fiecare pagină a operei sale, din fiecare pagină a luptelor ce s-au dat pentru el: cunoaște pentru a iubi; nu iubi fără să cunoști, fă-ți din iubirea ta lucrarea spiritului.

Nicolae Georgescu

EMINESCIANA

● Înscriindu-se în cadrul manifestărilor omagiale dedicate centenarului poetului național, cel de-al șaptelea tom al revistei „Învățămînt și pedagogie în România", editată sub egida Bibliotecii Centrale Pedagogice din București, se ocupă de-a lungul a 132 de pagini de importantul eveniment cultural.

Volumul se deschide cu două traduceri ale „Luceafărului": versiunile în limbile franceză („Vesoer", semnată de Mihail Bantaș) și cea engleză („Lucifer", datorată regretatului poet Corneliu M. Popescu) și se încheie, de asemenea, cu o tălmăcire a capodoperei eminesciene, de data aceasta în sanscrită, cuprinzînd 392 de versuri, aparținînd Urmilei Rani Trikha.

Între aceste prelucrări în limbi de mare circulație a nestematei marelui maestru al liricii românești sînt simbolic grupate o serie de studii ce au, ca prefață, o notă reluată din volumul „Mihai Eminescu", „Junimea" 1974, aparținînd lui Tudor Vianu, privitoare la însemnarea găsită pe marginea unui manuscris eminescian, din tezaurul Bibliotecii Academiei R.S.R., privind celebrul poem.

I se alătură textul unei conferințe despre Eminescu, ținută de către G. Călinescu la Cursurile internaționale de limbă, literatură, istorie și artă, organizate de Universitatea bucureșteană.

Un al treilea maestru al criticii românești, Eugen Lovinescu, este și el prezent cu eseul „Traducerea lui Eminescu".

În corpusul volumului figurează apoi o serie de comunicări cum ar fi: „Eminescu bibliotecar" de Aluna Bejan, „Eminescu în pedagogia română" de Cezar Bîrzea sau cele privind răspîndirea operei sale poetice pe meridianele globului, de acest aspect ocupîndu-se mai mulți autori. Astfel, Maria Constantinescu-Condruț, analizează traducerea în slovacă a operei poetice, datorate unui alt poet național, Ivan Krasko: Ana Șincai face o trecere în revistă a traducerii operei eminesciene în limba engleză. Urmează: Alexandru Suter: „Eminescu în germană", Georgeta Vilău: „Eminescu în polonă"; Hilda Burcian: „Eminescu tradus în maghiară". Florica Georgescu este autoarea a două studii: „Eminescu în cultura italiană" și „Mihai Eminescu în Franța", Doina Antonie-Constantinescu: „Eminescu în Uniunea Sovietică", Mioara Caragea: „Eminescu în spaniolă și portugheză".

În finalul volumului, studiul lui George Anca, redactorul-șef al publicației, intitulat „Documente indoeminescologice" încheie în mod fericit cuprinsul, pe cît de bogat, pe atît de divers al publicației, care se constituie într-un moment cultural cu ample semnificații în acest an omagial eminescian.

Florin Colonaș

DESPRE UN PRETINS CRONICAR: AXINTE URICARIUL

Axinte Uricariul, copist de documente și cronici interne, care a activat la Curtea din Iași, în primele două decenii ale secolului al XVIII-lea, este un nume ce, de mai bine de un veac — de cînd M. Kogălniceanu a editat **Letopisițile Țării Moldovii** —, poate fi întîlnit în toate sintezele de istoria vechii literaturi și istoriografii românești ca autor al scrierii **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă.** Nimeni nu s-a întrebat însă pînă acum cîtă îndreptățire se află în a-i atribui acestui „simplu scriitor de documente" — cum îl numea N. Iorga — paternitatea asupra cronicii oficiale privind a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova (1711—1716), întreprindere ce se vădește a fi realizată din însărcinarea directă a domnului și cu masivul concurs al acestuia pentru multe din informațiile consemnate, atitudine nemaiîntîlnită la nici un voievod, mai ales într-o lume în care respectarea ierarhiilor sociale făcea inoperantă o astfel de alegere (căci cronicile oficiale ale Moldovei și Munteniei, **fără excepție**, sînt realizări ale marilor boieri, care dețineau sau deținuseră importante funcții în stat). O vom face noi, dînd la o parte **unanimitatea** părerilor cu privire la „letopisețul de necontestat al lui Axinte Uricariul" (I. D. Lăudat, **Istoria literaturii române vechi,** III, București, 1968, p. 6), lucrare despre care „știm sigur că aparține lui Axinte Uricariul, pentru că ni s-a păstrat parțial manuscrisul ei autograf" (Al. Piru, **Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830**, București, 1977, p. 267). Așa să fie? Cercetînd cele trei ediții ale scrierii în discuție — două aparținînd lui Mihail Kogălniceanu (1845 și 1872) și una lui Ioan Șt. Petre (1944) — am fi tentați să spunem că da! Deoarece ambii editori îl dau ca autor incontestabil pe Axinte. În ediția lui Kogălniceanu scrierea se deschide cu titlul **„A doua domnie a lui Neculai Alecsandru Mavrocordat V. V. în Moldova de Acsinti Uricarul (1711—1716)"** și se încheie cu precizarea **„Sfîrșitul domniei a doua a lui Nicolai Mavrocordat Vodă, scrisă de Acsinti Uricarul"** (Mihail Kogălniceanu, **Cronicele României,** II, București, 1872, p. 119 și 173). În ediția lui Ioan Șt. Petre, însoțită de un dezvoltat studiu introductiv, aprecierile sînt categorice și explicite: „Ni s-a păstrat izvodul original al lui Axinte Uricariul în manuscrisul nr. 6 de la Biblioteca Universității din Iași (...) Avînd la îndemînă izvodul original al lui Axinte, l-am copiat în întregime literă cu literă (...) Prin această ediție, am urmărit să pun la îndemîna publicului și a specialiștilor cronica lui Axinte așa cum ni s-a păstrat în izvodul original scris în anii 1715—1716 chiar de Axinte" (Ioan Șt. Petre, **Axinte Uricariul, studiu și text**, București, 1944, p. 69—70).

Totuși realitatea este alta și poate fi probată dacă cercetăm cele 15 manuscrise descoperite pînă acum (nu 13 cum se afirmă în **Enciclopedia istoriografiei românești,** București, 1978, p. 42) care conțin — integral sau parțial — textul **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă.** Manuscrise copiate în intervalul cuprins între anii 1715/1716 și prima jumătate a secolului al XIX-lea, cunoscute astăzi prin siglele:

— la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România manuscrisele românești nr.: 37, 56, 58, 239, 241, 532, 1 299, 3 491, 3 532, 4 225, 5 367, 5 952 și 81 de la filiala Cluj:

— la Biblioteca Centrală a Universității din Iași manuscrisele nr.: II-22 (fost 6) și III-62 (fost 132).

Analizîndu-le cu atenție pe fiecare dintre acestea observăm că:

1) **Nici unul dintre manuscrise nu-l indică pe Axinte Uricariul ca autor al cronicii „De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă".**

2) **În nici un manuscris nu se specifică referitor la această scriere că ar fi fost măcar copiată de Axinte Uricariul.**

3) **Nici una dintre copiile cronicii nu vădește grafia lui Axinte Uricariul,** foarte ușor de recunoscut pentru cei familiarizați cu ductul scrierii sale de o eleganță rară.

4) **Nici unul dintre manuscrise nu reprezintă originalul scrierii, toate fiind doar copii ale acesteia.**

Și atunci de unde categorica și unanima atribuire lui Axinte Uricariul a paternității cronicii celei de-a doua domnii moldovene a lui Nicolae Mavrocordat. Răspunsul îl vom afla examinînd **cel mai vechi și mai apropiat de forma originală** manuscris care o conține: manuscrisul nr. II-22 (fost 6) păstrat la Biblioteca Centrală a Universității din Iași. Este manuscrisul care a stat la baza edițiilor lui M. Kogălniceanu și Ioan Șt. Petre, cel pe care acesta din urmă, considerîndu-l „izvodul original al lui Axinte", l-a „copiat în întregime literă cu literă".

Dimensiuni: Are formatul 15×19 cm. Numără 3+375+2 file (primele 3 și ultimele 2 sînt nenumerotate și inițial au fost lăsate nescrise). Dintre acestea lipsesc filele 265—266 care erau însă nescrise. Pînă la fila 375 nici o filă scrisă nu lipsește.

Titlul întregului manuscris: **Letopisețul Țării Moldovii de la Stefan sin Vasilie Vodă încoace, de unde iaste părăsit de Miron Costin logofătul, iară acum s-au scos din izvodul lui Vasile Dămian ce-au fost 3 logofăt și de pre izvodul lui Tudosie Dubău logofătul și altora. În tîrg în Eși, vlto 7 224 [1715] sep. 1 vă dni Io Nicolae Alexandru Vodă într-a doua domnie.**

Cuprinde: Letopisețul Țării Moldovei de la 1661 la 1709 atribuit lui Nicolae Costin (f. 1-159) — pentru autor vezi Alexandru V. Diță, **Reinterpretări și adăugiri la studiul cronicilor moldovene,** în „Revista de istorie", nr. 5/1979, p. 875—893; **Letopisețul Țării Moldovei de la 1709 la 1711** operă necontestată a lui Nicolae Costin (f. 162—264); **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă,** cronica aflată aici în discuție (f. 268—375).

Primele două cronici, deci filele 1—264 au fost copiate de Axinte Uricariul, care și precizează acest fapt imediat ce termină de copiat domnia lui Dimitrie Cantemir și „epitropia" lui Ioan Mavrocordat: **„Pănă aice am scris eu Axinte uricariul"** (f. 264v). După care urmează copia textului **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă** în două grafii ce au aparținut indiscutabil altor dieci decît Axinte Uricariul. Cea dintîi începe cu fila 268 și sfîrșește cu fila 363, cealaltă de la fila 363 pînă la fila 375. Constatăm că numerotarea filelor 1-363 aparține în întregime lui Axinte Uricariul, ceea ce dovedește că intenția sa a fost să copieze și cronica celei de-a doua domnii a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova, fapt ce n-a mai avut loc din motive pe care nu le cunoaștem.

Manuscrisul a aparținut însuși voievodului Nicolae Mavrocordat așa cum o dovedește exlibrisul de la f. 3 nenumerotată unde de o parte și de alta a stemei Moldovei se află inițialele chirilice I N A V B M G Z, adică: **Io Nicolae Alexandru voievod bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi** (Io Nicolae Alexandru voievod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei). După peregrinări prin alte biblioteci, ce au urmat morții lui Nicolae Mavrocordat sau, mai mult ca sigur, a fiului său Constantin Mavrocordat, manuscrisul a intrat în posesia lui Mihail Kogălniceanu, așa cum o dovedește însemnarea făcută de el pe fila 1: „Acest manuscript l-am găsit la București, cînd mă aflam acolo în luna martie 1845 și l-am cumpărat prin prietenul meu Gr. Alexandrescu la preț de 15. 20 august 1845, M. Kogălniceanu." Dat fiind că din manuscris lipsește partea de sfîrșit a cronicii celei de-a doua domnii moldovene a lui Nicolae Mavrocordat, Kogălniceanu a copiat dintr-un alt manuscris această lipsă pe cele două file rămase libere la sfîrșitul manuscrisului, precizînd că: „Aceste file lipsind s-au scris de mine M. Kogălniceanu."

Tot de mîna lui Kogălniceanu au fost scrise următoarele pe fila rămasă liberă între sfîrșitul domniei lui Dimitrie Cantemir din cronica lui Nicolae Costin și începutul textului **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă: „A doua domnie a lui Nicolae Alexandru Mavrocordat în Moldova de Acsinti Uricariul, 1711—1716** (f. 267r), la fel ca în titlul celor două ediții ale sale. Prin urmare, Mihail Kogălniceanu este cel care **fără nici cel mai mic temei documentar,** l-a indicat pe Axinte Uricariul ca autor al acestei cronici și, trebuie subliniat, în ciuda faptului că **numai cu o filă mai înainte** însuși Axinte ținuse să-și imortalizeze numele și fapta: „Pănă aice am scris eu Axinte uricariul". Cel care dorea atît de mult să se știe că **el a copiat** „pănă aice", să-i fi fost indiferent dacă se menționează sau nu că el este **autorul** textului ce urmează? Firește că nu!

În concluzie putem afirma că:

1) **Axinte Uricariul nu este autorul** cronicii **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă,**

2) după cum **nu este nici măcar copistul acesteia** (în nici una din variantele păstrate).

3) **Desemnarea pretinsului autor a fost făcută în mod arbitrar** de M. Kogălniceanu și acceptată pînă astăzi fără control de toți cei care și-au intersectat preocupările cu această scriere — de menționat că Ioan Șt. Petre, care observă și el că „pe fila 269 (sic !) titlul cronicii lui Axinte este scris de Kogălniceanu" (Ioan Șt. Petre, **Nicolae Costin, viața și opera,** București, 1939, p. 238), nu sesizează improvizația.

4) **Axinte Uricariul trebuie înlăturat dintre autorii vechii noastre istoriografii,** istoria literaturii urmînd a-l menționa de acum înainte doar în calitatea sa de copist al unor importante scrieri, cum ar fi letopisețele lui Grigore Ureche, Miron Costin și Nicolae Costin.

5) Pînă cînd cercetările ce vor fi întreprinse asupra textului nu-l vor desemna pe autorul probabil al cronicii — noi ne-am oprit deocamdată atenția asupra marelui postelnic Dumitrache Ramadan și a însuși voievodului Nicolae Mavrocordat — autorul scrierii **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă** trebuie considerat anonim, iar referirea printr-un eventual „Pseudo Axinte Uricariul" la fel de greșită ca și desemnarea de pînă acum prin Axinte Uricariul.

Alexandru V. Diță

POȘTA REDACȚIEI

MIHAI ELIN, (Mihai Ionuț Constantinescu), Ploiești-Prahova : Ce frumos spuneți („dacă poeziile mele vor fi apreciate și publicate voi reveni cu unele detalii biografice, iar în caz contrar — ce rost ar avea zgomot mult pentru un nimic puțin ?"), și totuși, ce neadevărat ! Oare „nepublicarea" și lipsa de apreciere (care se pot datora atitor și atitor cauze) ar fi în stare să transforme poezia adevărată, cea care surprinde o fărîmă de absolut, într-un „nimic puțin" ? Nu cred, și de altfel — nici nu e cazul, poeziile dv. purtînd marca unui univers a cărui întemeiere și îndreptățire poetică sînt în afara oricărui dubiu. Mă bucur, în acest sens, să mă alătur aprecierilor implicite ale criticilor L. Ulici și prof. Al. Piru, care v-au „sancționat" talentul și actuala fază de creație prin cîteva premii (așa am înțeles din scrisoare). Dar bucuria mea este mai ales de ordinul limpezirii și confirmării unor certitudini privind mutațiile în curs în cadrul poeziei române actuale, cu deplasarea consecutivă a accentului axiologic. Magia subterană, fuziunea sensibilului cu suprasensibilul în construcții transparente și simple, expurgate de sentimentalism, mărunt-concret și balast verbal, lirismul unei muzici ne-aparente, toate acestea (prezente și la dv. și la Paul Gon, printre cei mai recenți) caracterizează o direcție a poeziei noastre (deloc „naturale", deloc livrești, pe de altă parte, ci cucerite printr-un efort de inițiere) în vederea „poeziei pure". La dv. opțiunea este conștientă și evidentă (spuneți într-un poem : „Să renunț la tine / Cînd muzica asta / A răsturnat insulele / Agățate-n real ? // Cai de-o virstă cu mine / Sînt de altă părere — / Se aude nechezatul / Pînă și-n pletele pomilor", — văd aici o artă poetică, afirmare și delimitare ; ar mai fi de definit ce anume înțelegeți prin „real").

Renunțați însă la acest pseudonim, care aparține deja unui poet consacrat.

LIVIA AUGUSTA HALICI, Botoșani : Citez mai intîi scrisoarea, (n-o fragmentez pentru a nu crea suspiciuni) care, cel puțin parțial rezumă probabil starea de spirit a multor corespondenți : „Stimată și tăcută (în ce mă privește) Gabriela Negreanu, / E chiar atît de greu să dați un răspuns (100% competent) unei scrisori trimise în luna iulie-august ? ! Știu, scrisori sînt multe, iar timpul dv. nu-i de gumă : revista nu-i kilometrică (dar apare săptămînal !) și la urma urmei nu sînteți obligată să răspundeți. Totuși, încerc să fortez lucrurile (mai degrabă starea de lucruri total nesuferită) și vă trimit din nou un grupaj de versuri care o să vă cam sicîie, avînd în vedere că de data asta trebuie să-mi răspundeți (fie și un Nu). Ce să fac, așa mi-e felul, cînd cineva mă dă pe ușă afară (nejustificat) am prostul obicei să intru pe fereastră (chiar dacă aceea fereastră s-ar afla și la etajul 100). Socot revista „Luceafărul" și „Convorbiri literare" cele mai serioase în materie de literatură și singurele care lansează poeți adevărați, nu surogate, așa că mă încăpățînez să dau de lucru P.T.T.R.-ului pînă cînd voi ajunge să corespund calificativului ce mi-ar da dreptul să mă număr printre cei care au publicat în paginile acestor reviste. Pînă atunci, lectură plăcută (sper) și să dea cine vreți (și cine nu vreți) să aveți parte de cei mai tari nervi din lume (fără de care nu puteți lectura majoritatea nepoeziilor sau antipoeziilor sosite din toate colțurile mintilor mai mult sau mai puțin luminate) și toate cele dorite de dv., pentru a lumina (pe drept cuvînt sînteți lumina gîndurilor noastre) pe mai departe pașii celor chemați de Zeița celor fără de moarte, mama noastră Literatura română." Frumoase (exceptînd lingușirea) cuvintele acestea cele mai din urmă. Cît despre calificativul la superlativ acordat celor două reviste, s-ar putea să aveți dreptate în măsura în care spațiul dedicat literaturii originale este mai generos decît al altora ; să recunoaștem totuși că e întotdeauna loc de mai bine. În alt plan, certarea mea este și nu este întemeiată, mulți fiind cei cărora încă nu am apucat să le răspund ; în codul meu este înscrisă însă obligativitatea răspunsului. În ce vă privește, cum numele și stilul îmi sînt cunoscute, faptul e posibil să se fi și produs (nu am timp să verific). Referitor la noul grupaj : dezinvoltură, inteligență și un preaplin al sensibilității, un exercițiu al spunerii care a înlăturat inhibițiile și complexele, — tot atîtea calități care pot ascunde capcana nestrunirii și neobririi la timp a fluxului verbal Textele, cele mai lungi, încep bine, în frenezie și forță (...Joc de imagini sonore — / undeva cad gînduri plesnind ca o coamă de bici — / lasă-ți ochii să vadă / dorul — cercel atîrnat de urechile vieții : / priveste oglinda : / întinde mîna și adună-mă :" etc. — textul își pierde deja interesul poetic, funcționînd mai ales în planul continutului ; sau, într-un alt text, tensiunea este atinsă începînd cu strofa a doua — „Mă înconjurau prepoziții ca o lumină / explodată în ochi / și fugeam pe-o cărare ascunsă. / cuvintele mă urmau ca o gură de tun, / ca un ceas de deochi : / și eram lacrimă aproape plînsă. / / Unde să plec ? Unde să mă ascund de cuvinte ?" etc. — pentru a aluneca într-o retorică sentimentală, vorbele funcționînd în regia de suprafață și pierzînd din chingi sensul) ; suferința este mai ales în planul compoziției. Citabilă aproape în întregime este **De dor** (fără ultimul rînd — „și fă-mă odată să tac !!!", un final nepotrivit și convențional), iar pe deplin încheiată — **Nocturna**, singura de mici dimensiuni din grupaj : „Luna nu mai vrea / să picteze îndrăgostiți. / S-a sătur să înghită / aceleași imagini — / se vrea poate frunză / sau etichetă pe un tub de fard. / De cînd uită / să mai fie umbrelă / luna ține cuțitul în dinți". Mai scrieți-mi, îmi face plăcere.

DAN CERNEA, Timișoara : Rareori am întîlnit o asemenea colecție de „perle", ba aș putea spune că „originalitatea" dv. este absolută. Iată **Femeia :** „Dirijabilul vieții ești tu / Ca scrumbia mării / Treci prin valuri și prin scrum / Cu gîndul procreării. // În studiul tău confirmativ / Desprind numai făptura / Cu dinții albi și simțul orientativ / Cu zîmbetul și cu... mătura" (și se mai spune că gradul de civilizație al insului și al societății este indicat de atitudinea și, implicit, comportamentul față de femeie !!). Sau, din **8 Martie :** „Nu este mamă cea care-ți dă viață / Și nu te educă, nu te răsfață / Nu este mamă cea care la cap nu ți-a stat / Veghind ca somnul să-ți fie nezbuciumat. // Dar și bunica și profesoara ta, / Este tot mama, care binele-ți vrea / Și de-aceea s-o numim cu respect / „Supermamă" pe cea cu o mare inimă în piept" etc. ; nu știu ce părere ar avea „supermama" despre un asemenea „omagiu", dar soția dv. ce zice ? Sau — **patriotismul** dv., despre „versuri" ca acestea : „Îmi plesnește mîndria patriotică în vene / Și ochii imi ies din țîțini" etc. ?! Cît despre „poezie". mă (și vă) scutesc de comentarii. Nu mai trimiteți !

Gabriela Negreanu

Linii în asfințit

Aisberg în ținutul vîntos,
pe-ncremenitele ape tristețea —
mantie rece privirilor,
îți îmblînzeai cuvintele
arătîndu-mi aceeași garoafă
în aceeași cană ciobită,

ploaie și cenușă !

trecînd pragul ai fi găsit
o ramură crescută
în ochiul meu sting,
apoi în liniștea ingrozitoare
numele tău în levitație,
aceeași garoafă —
foc de sine arzînd,
mai departe pe-un drum răsturnat
te-aștepta chiar tristețea numelui meu,
în dimineața galbenă, neclintită,
cineva dărîmase asfințitul
pe-ntinsele ape

Depărtări singure

Plecasem departe
mări aprinse în creștetul lunii
îmi povesteau istoria
fecioarelor pierdute-n deșert,

și deodată copilul
cuprinse înserarea în palme
rănind-o cu-o lacrimă —
sunete reci înconjurau cerul

Mai departe

În cîmpia cu fragi balerina dansa
orbitoarele cercuri învăpăiase marmura
aproape rotundă aproape tristă
a privirilor,
o expoziție-n pietre,

pasul ars înainte
și-n locul gol ce să pun ?
aceste mici vietăți
ale culorii reverberînd
nu-s niciodată prea blinde,
se loveau sunete
și se rătăceau mîinile,
numai de n-ar veni
pasărea cu fulgere de opal
îmi spuneam și-atunci
îmi legam o ploaie de vară la ochi
și plecam mai departe

Cîntecul

De tristețe
salcîmul își lepădase umbra
șoimul își rotunjise aripa
deasupra cetății
semnul de la răspîntii
tăcea răpus de-ntuneric
pe drum o femeie
se apropia
cu doi ciini în brațe —

să mergem
i-am spus calului,
cine știe ce cîntec
mai e și acesta...

Reverberații

Magia depărtărilor
în această seară
cînd lumina-i pictată
în ochii mei imperfecți,
magie pentru care respir,
rid și plîng
mă rotesc în volute aprinse,
și-n aer Pasărea străvezie
îmi număra pașii,

dulce magie-a cuvintelor
aripi de respirație lungă
crescute în singe.

Mihai Ionuț Constantinescu

CATALOGUL CORĂBIILOR

Un portret neștiut

În volumul „Memorii", de Elena Văcărescu, recent apărut la Editura „Dacia" (selecție și traducere din franceză de Aneta și Ion Stăvăruș ; prefață și note de Ion Stăvăruș), descoperim un prețios text despre Eminescu.

Autoarea nu l-a cunoscut pe Eminescu (pe Alecsandri, Caragiale și Macedonski da, ca să nu amintim decît în treacăt de fabuloasa șansă de a-i fi cunoscut pe Hugo, Mistral, Leconte de Lisle, Sully Prudhomme, Hérédia, Proust, Anatol France, Valéry, Barrés, Tagore, d'Annuzio !), dar a ținut să consemneze o mărturisire extrem de prețioasă a celei ce a fost Carmen Sylva privindu-l pe autorul „Luceafărului".

Editorul ne încredințează că a extras textul intitulat „Eminescu" după o dactilogramă (aflată în posesia sa) a lucrării (neterminate, dacă am înțeles bine) „Carmen Sylva et Eminesco".

Fondului atît de sărac al amintirilor despre Eminescu i se adaugă o pagină de mare interes.

Eminescu e adus în scenă (și ce scenă !) cu prilejul unei invitații la Palat. Cunoaștem de la Maiorescu circumstanțele acestei vizite. I-au urmat și altele ? Despre relațiile Eminescu-Palat s-a scris și s-a fabulat mult, astfel încît e de prisos să le mai descriem pe cele atestate documentar.

D. Murărașu („Mihai Eminescu", 1983) ne încredințează că „Încă de la sfîrșitul anului 1878, Eminescu ajunsese, desigur prin Maiorescu și Mite Kremnitz, să cunoască pe Carmen Sylva". Petru Rezuș („Mihai Eminescu", 1983) — ca să ne referim la biografii recente — plasează „audiența" la 30 octombrie 1882 și dă multe detalii : poetul îmbrăcat „într-un frac împrumutat" e taciturn, lăsînd greul conversației în seama lui Maiorescu, atmosfera e „artificială și protocolară". În capitolul de „Cronologie" cu care se deschide volumul XVI al „Operelor" în ediție academică, D. Vatamaniuc nu consemnează în nici un chip „audiența" dar reține știrea că în ianuarie 1879 s-a reprezentat spectacolul cu piesa „Vîrful cu dor", text de F. de Laroc, muzica de Zdislav Lubicz, traducere română de M. E-scu. M. E-scu e, desigur, M. Eminescu. Sub străvezia anagramă Laroc-Carol se ascundea chiar Carmen Sylva. Apărută în broșură în același an 1879 „Vîrful cu dor. Baladă română în trei părți" e, de fapt, întîia piesă a... bibliografiei eminescine. Volumul de „Poesii" (numit în același volum XVI *Poezii* !) apărut în 1883, decembrie, e, de fapt, a patra dacă mai consemnăm — cu titlu de pură curiozitate — apariția în volum, tot în 1879, a „Fragmentelor din istoria românilor" de Eudoxiu Hurmuzache, traduse de poet la Florești — Dolj ; cărcia i-a urmat, în 1881, semnarea unei Prezentări introductive la volumașul „Literatura populară, palavre și anecdote" (!) de E. Baican. În 1884 „Vîrful cu dor" cunoaște o a doua ediție.

Dar să ne întoarcem la Elena Văcărescu. Rîndurile despre Eminescu, tipărite după un manuscris... dactilo (precizarea notei de ediție) au văzut pentru prima oară lumina tiparului, în traducere română abia în acest an al centenarului eminescian, astfel încît au pentru noi un aer ușor senzațional.

Fiindcă e greu să mai crezi că în firidele timpului mai pot exista semne în stare să refacă, fie și în nălucirea a doar citorva fraze, umbra celui fără umbră...

Și totuși.

„Regina mi-a descris nu o dată acea scenă rămasă de neuitat, pentru că mai tîrziu, datorită Mitei Kremnitz, ea urmărise, pas cu pas, chinurile bolii ce se abătuse asupra lui Eminescu". Pînă aici, cuvintele Elenei Văcărescu.

„Ne apărea neliniștit și răvășit, ca venit dintr-altă lume ; tenebros, el îmi amintea de Manfred și de Faust, de chipurile palide și răvășite ale marilor romantici. Maiorescu mi-a povestit că pentru a mi-l prezenta, încercase să-l determine să-și comande un costum mai deschis și pe care prietenii puteau să i-l procure. «Ori mă va primi așa cum sînt, ori nu merg deloc la ea !»". **Replica e a lui Eminescu.**

Regina își continuă amintirile vădind un netăgăduit farmec descriptiv : „Avea pe chip acel vag suris crispat și copilăresc ce se zărește pe portretul lui Shelley (...). Eminescu se amuza deșirînd fraze și sonorități verbale. Mi-a sărutat grăbit mîna, privindu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce voia parcă a-mi secătui spiritul, spre a rămîne pentru el un subiect de curiozitate sau interes, mă compătimi că nu cunoșteam îndeajuns Moldova sa natală. Privirile-i căutau departe, dincolo de ziduri".

Cu amar realism, Carmen Sylva a înțeles că augusta sa personalitate nu a trezit în poet „nici simpatie nici interes". Putea fi altfel ? Nu venea el cu adevărat „din altă lume" ?

„...În toată viața mea el a rămas pentru mine imaginea poetului însuși, nici a celui blestemat, nici a celui inspirat, ci a acelui poet aruncat dezorientat pe pămînt, nemaiștiind cum să regăsească aici comorile pe care le poseda. Avea vocea răgușită, dar duioasă, ca a turturelelor spre toamnă. Cînd i-am lăudat versurile, a înălțat din umeri : «Versurile se desprind de noi ca frunzele moarte din copaci», a suspinat el, readus pentru o clipă la realitate".

Regina îi propune o ceașcă de ceai. Poetul o primește din propriile-i mîini „cu stîngăcie, însă cu blîndețe".

Iată și o descriere : „A băut ceaiul cu sete. Trăsăturile feței trădau oboseala unei tinereți trăită fără bucurie. Degetele-i erau lungi și înghețate, obrajii brăzdați de riduri albăstrii, gura foarte expresivă, cu buze fine, îi traducea toate emoțiile".

(Gîndite și rostite în germană, înțelese „pe românește" și consemnate în franceză, gîndurile reginei au fost retraduse în limba română. De aici unele pasaje obscure, unele inexactități de expresie. Degetele poetului vor fi fost, în bine încălzitul palat regal, reci, dar nu înghețate.) Tresărim la imaginea ridurilor „albăstrii" prezente și în fotografia ultimă, a patra, și conchidem că amintirile Elenei Văcărescu îl pot interesa pe biograf. Are prea puțină importanță incapacitatea reginei-poetese de a-l înțelege pe deplin pe Eminescu, că îl prefera pe Alecsandri fiindcă „era pentru ea mai ușor de înțeles". În timpul bolii poetului, Carmen Sylva a avut nu numai cuvinte de compasiune ; ea l-a ajutat cu discretă generozitate. Datorită complicității „regizorale" a lui Maiorescu, regina va fi primit întîiul exemplar, trecut în prealabil pe la un legător de lux, al „Poesiilor" eminesciene.

Mărturiile ei au un final cumva surprinzător : „Mi-am dat foarte bine seama că din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceașca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru ce i-a făcut plăcere, ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de o muritoare...".

Zeul intra în amurg...

Gheorghe Tomozei

POETUL

Îl am înaintea ochilor, uscătiv, de statură mijlocie, prelungă, față umbrită de-o privire densă de lac adînc albastru întunecat și-o frunte atinsă de paloarea rece a spiritului ce-i mlădiază întreaga ființă.

Se mutase nu demult într-o locuință nouă, într-un bloc proaspăt, încă nu erau acoperite potecile cu piatră înspre scara ce urca spre încăperile acoperite cu scoarță moldovenească amirosind a busuioc și fîn din satul ce l-a adus pe lume în graiul cuvîntului poetic și dramatic ce-l minuiește cu mîna măiastră în văpaia unei tradiții involburat către inima miilor și miilor săi de cititori.

L-am auzit rostindu-și versurile în fața unei săli arhipline ce-l asculta ca-n sanctuar răsplătindu-l cu ovații pe Dumitru Matcovski. Iată-l între cei doi copii ai săi și soția sa, cunoscuta cercetătoare Alexandrina de rang academic. Pe masă văd revista **Nistru** în fruntea căreia a fost dorit de toți colegii săi, scriitorii. Poetul confrate de ținută europeană, scriitorul angajat în istorie ce-și îndemna propriul suflet într-un poem memorabil ajuns și la inima noastră : „Întoarce-te, poete, la neam și la durere / La limba sa cea dulce ca fagurul de miere".

Ioan Alexandru

Ne ține

Cînd cu gene ostenite sără
suflu-n luminare (Eminescu —
Scrisoarea I)

Antimateria ne ține
Ca mama pruncul în placentă
Să nu simțim ce violentă-i
Absența lucrului în sine.

Un om se duce altul vine
Ca-ntr-o părere somnolentă,
Eternitatea-i o prezență
Pădure albă de lumină.

Și dincolo de ce se vede
Aleargă punctul Arhimede
În urma lui își freacă părul

De Cosmos vijiind Pămîntul
Încît se naște singur gîndul
De care-atîrnă adevărul.

Gheorghe Pituț

GRÎUL

Urmare din pag. 1

nevestelor poartă lămpașele în poarta casei să le lumineze drumul.

Își coboară clopul și descoperit intră în casă ca într-un templu și la masa din miez de noapte, în fața întregii familii rupe piinea în tăcere, într-o ritualică pioșenie, rostind pentru sine și pentru coconii lui : „ei, lasă lumea cum îi ea / n-o face din bună rea", expresie și atitudine de mare înțelepciune pentru datele verificate din generație în generație. „Seama să iei de îndată ce-auzi al cocoarelor strigăt / Care în fiecare an pe sus printre nouri răsună / Ele vestescu-ne vremea de arat..." Hesoid sună familiar în graiul omului care gîndește viața pămîntului, în graiul celui născut în obiceiuri și cîntece care vor dura „pînă va fi suflare omenească pe aceste plaiuri", pentru că El se identifică țării și miturilor străvechi.

Și iată-ne crescuți, în spic de grîu pe tulpină aurie și fragilă, imensă holdă luminată de mîinile omului, din latinescul granum, griu, granero, grain, grano, getreide, granier, froment, wheat, pșenița în rusă, hugday în turcă ori varianta plurală în rusă hleba, semnificînd atît piinea cît și grînele.

Grîu, germinație, generozitate. Bobul de grîu germinează și dă naștere holdei, dar care sămînță a mințli germinează opera de durată, dacă nu starea de libertate care asemeni bobului de grîu iese în lumina cerului din întunecata căldură a pămîntului. Grîul și piinea se identifică spiritului.

„O piine am avut și-am împărțit-o copiilor și cu o piine ajuns-au ei oameni", parcă îl aud încă pe bunicul meu sporovăind sub stîlpul porții cu vecinii săi de inimă și cintec, pe bunicul meu Ion alui Maftei alui Ionu lui Iacob, în vreme ce-și desfășura brindura cu piine și brînză de oi, acea ștergură (de la șterge gura) de un alb imaculat pe care se așeza și uiaga cu horincă mărgelată pe la margini de ochii verzi ai fetelor. Ritualică grijă pentru datină și seversă creștere în sentimentul muncii. Trecerea lui prin viață a lăsat semnul unei porți pe stîlpul căreia înflorește soarele și își trimite prin fibra lemnului, prin pomul vieții, mesajul înspre rădăcină. Poarta este instrujată cu snop de grîu, în crucea casei spicele de grîu vestesc focul care nu arde și bucură văzul, spicele la icoană se înfășoară în năframă albă pentru anul care vine. Mîinile aspre ca ogorul cu degetele ca dinții de grapă ale țăranului, tăcut ca o răscoală învinsă, mîngîie spicul și-i dau binețe. El este o altă imagine descinsă din zeii fertilității. Osiris ori Demetra, Coré, Ceres, Mithra ori Telepinu care cinstește rodnicia, fecunditatea pămîntului prin milenare obiceiuri și orfice cînturi legate toate de însămînțat și cules de la hititi și egipteni la greci și romani ori în spațiul sacru al lui Zamolxe, pe stînga și pe dreapta Carpaților, dezvăluindu-se într-o oglindă ritmată de grai eminescian cinstind ogorul ca fiu al Magnei Mater cum rodnicia muncii sale îl cinstește.

Ginduri care-mi vin în preajma secerișului motivate de excepționala expoziție de pictură pe tema **griului**, deschisă în prag de iunie de tînărul plastician **Marcel Lupșe**, la Galeriile Orizont din Capitală.

Dovedind un spirit selectiv și rafinat, artistul sondează viața griului ca pe un univers uman miraculos problematizînd dintr-o perspectivă etică superioară **mirabila sămînță** asemeni lui Blaga în cuvînt. Cîmpurile de culoare, în ciuda repetării subiectului, sînt mereu altele ; alte unghiuri, alte lumini, alte structuri pentru același obraz, toate generate de o aleasă școală a privirii pe care o are pictorul din miezul Cîmpiei Transilvane. Spații de umbre mov întîlnesc unde de lumină albă, semne de aur înroșit de invizibile amurguri, cuie străine în obrazul piinii ori cîmpuri de rouă argintează chipul simbolic al griului.

Mănunchi de spice rînduit în cunună, năframa legîndu-le fața omenească, dîndu-le expresia și suferința coacerii, mănunchi în triunghi pe stîlpul de lemn, mănunchiuri în cruce invocînd lumina blîndă peste fereastra dimineții, sprijinînd coasa sau pridvorul casei, sprijinîndu-se, ca-ntr-o relație firească, în mîna omului. Spice de grîu sugerînd omul prinse-n cuie pe imaculatul unei năfrămi ; năframa cu care își acoperă mamele copiii să le apere somnul la seceriș, o întreagă arhitectură a lumii satului „unde s-a născut veșnicia" într-o viziune modernă și de o senzațională plasticitate. Fiecare pînză devine un sumar comentariu al vieții, comentariu care se continuă de la o imagine la alta într-un registru cromatic variat și de o rară profunzime ideistică. Un concert al ideilor, un concert al atitudinilor unui adevărat creator în fața lumii grîului.

„Nici un seceriș fără o mare lucrare" ! Mîna artistului civilizează cîmpul, aprinde spicul de grîu și-i dă viață și grai așa cum grîul în atîtea milenii a civilizat mîna omului și fața de pace a pămîntului.

CONFABULE

Un țăran trece strada

bunicii mele, Sofia

a plecat din lumea aceasta zilele trecute. S-a șters de pe fața lumii cum se șterg norii pe cer, seara. Avea 92 de ani și nu mai vroia să trăiască de 9 ani, cînd i-a murit **omul** (așa îi spunea ea, iar el îi spunea **femeie**). Fuseseră împreună mai bine de cincizeci de ani, timp în care își lipsiseră unul celuilalt doar de două ori, în cele două războaie mondiale.

A murit de bătrînețe, nu de boală. S-a topit ca o luminare la căpătîiul veacului, odihnindu-se în sfîrșit, palmele muncite pe pieptul la care strînsese cinci copii și zece nepoți. Nu mi-o pot aminti stînd, în nici o imagine care îmi răsare în minte nu stă locului. Tot timpul aleargă de la o treabă la alta, bunica era pînza corăbiei pe care îi strînsese pe cei apropiați. Nu ne-a spus povești, seara era frîntă de oboseală, ațipea pe marginea patului așteptînd să adormim. Noi o priveam cu atenție, și cînd tresărea, trezindu-se brusc din somnul ei furat, o întrebam : „Ce ai visat, bunico, povestește ce ai visat ?". Și ne povestea. Că visase sau nu ce ne povestea, **nu știu și nu voi ști niciodată**. Visele ei însă erau frumoase, colorate și uneori ironice : „...I-am visat pe... care zicea că... și tot cerea de la...". Acum nu mai visează. Ori nu mai poate să ne spună ce visează.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

EMINESCIANA

La marginea mării

Te-am înălțat cu fața către mare
Să-ți fie somnul blîndă alinare.

Dar chipul tău frumos cioplit cu dalta
Nu-ncape-n zarea-zărilor inalta.

De-aici, tîrziu, spui versul tău de seară
Și vîntul îl prefiră peste țară.

Și codrii, treji, își înfioară creanga,
Izvoare rid, se tînguie talanga...

Și marea-n jurul tău, clocotitoare,
Îți cîntă îmblînzită la picioare.

Și pescărușii vin de ochi aproape
Și tu i-adormi cu focul de sub pleoape.

Iar noaptea, din statuie urcă-n spații
Luceafărul spre-nalte constelații.

Nimbat de zăpezi

Într-o noapte de decembrie, prietenul meu și poetul care este Fănuș Neagu mi-a arătat profilul lui Eminescu desenat de crestele semețe și fără de seamăn ale Bucegilor. Era spre ziuă și sub revărsarea lăptoasă a luminii lunare i-am văzut efigia lucind peste zăpezi. Inscrisă în granit, cu fruntea boltită, cu nas puternic și bărbie domoală, străjuind ca un zeu de piatră eterul albăstrit de ger. Din ochii lui privind în sus spre nemărginirea astrală și din tîmpla lui, Luceafărul de ziuă țîșnise cu o clipă mai devreme, strălucitor, ca o lacrimă stoarsă din potirul veșniciei. În înălțimi !... Strălucea în înălțimi, stea fixă și strălucitoare și de neatins...

O publicație omagială

Am în față o publicație tipărită la Brăila subauspiciile Comitetului Județean al Uniunii Tineretului Comunist și Liceul Industrial nr. 2 din localitate. Data apariției, mai 1989, titlul publicației „Lui Eminescu". Trebuie să remarcăm conținutul bogat și variat precum și semnăturile de prestigiu care susțin fondul generos al acestui omagiu adus geniului nostru național : „Lumina vine din Luceafăr" — Fănuș Neagu, „Opera poetului" — D. Vatamaniuc, „Eminescu și folclorul" — P. Rezuș, „Eminescu și istoria națională" — Al. Husar.

În pagina de mijloc putem citi o amplă convorbire cu sculptorul Dumitru Pasima care a realizat un bust **Mihai Eminescu** dezvelit recent în orașul de pe malurile Dunării.

Din articolele și eseurile publicate aflăm lucruri noi legate de viața și preocupările marelui poet și Brăila, o trecere în revistă a statuilor și busturilor eminesciene în număr de 365 (cite zile sînt într-un an), despre faptul că aici a apărut pentru prima dată în țară poemul „Luceafărul".

În ultima pagină este reprodus arborele genealogic în linia paternă precum și scurte informații despre ultimii descendenți ai poetului aflați încă în viață.

Apărută cu prilejul Centenarului Eminescu, această publicație este un călduros omagiu adus nemuritorului poet despre care Fănuș Neagu, într-o succintă și poetică tabletă, se mărturisește : „A scrie despre Eminescu este deadreptul înfricoșător. El este numele unei ființe oceanice : România. În afara geniului său nu ne putem îndrepta gîndurile. Sîntem aici îndeosebi și pretutindeni în toate timpurile prin nemurirea versurilor sale...".

Mircea Micu

CUMPĂNA

Aşchii

Dă-i poetului ce este al poetului și cititorului ce este al cititorului. Vorba bună a lui Geo Bogza este că prin acest Centenar începem să numărăm nu moartea, ci nemurirea lui. Geniul lui Eminescu a fost sterilizant pentru post-eminescieni. Epigonii s-au hrănit numai dntr-o înțelegere periferică a zeului și au ținut „post" de ei înșiși (observația privește și pe post-modernii care își stamplilează destinul literar cu acest termen). Urmează o atitudine exprimată de poetul Beniuc : „Pe Eminescu noi poeții tineri / Zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge !", după cîteva decenii cînd nimeni nu voia să se ia la întrecere cu aerul pe care-l respiră. Sînt „obiecte" atît de apropiate nouă, încît trebuie să le privim nu de la o distanță ocrotitoare ca să nu orbim. Iahve știa acest lucru. Iată că timpul ne oferă benefica detașare și cred că sîntem pregătiți să o primim. Căci sărbătorirea unui poet de către o întreagă cultură dă seama, pe de o parte, de însemnătatea lui, iar pe de altă parte, de maturitatea înțeleaptă ,de echilibrul stabil al acelei culturi.

Nedumerirea mea privește numai către lucruri secundare. Am citit, anul trecut, două interviuri date de doi poeți la fel de contemporani însă unul mai talentat decît altul. Unul citează din Eminescu : „Ștefane, Măria Ta / Tu la Putna nu mai sta / Lasă grija schitului / În seama arhimandritului". Ultimele două versuri nu sînt citate corect ; Eminescu avea greață de hipermetrie. (Autentic : „Lasă — arhimandritului / Toată grija schitului"). Altul, aducînd elogiu vieții campestre, recită în interviul său : „Nu e carte să înveți / Ca viața s-aibă preț / Ci trăiește, chinuiește / Și de toate pătimește / Și-ai să vezi cum iarba crește !" (corect : Și-ai s-auzi cum iarba crește"). Poeții respectivi se zbat ca peștii în plasa istoriilor literare. Nu destinul lor ne interesează acum, ci, cu ocazia Centenarului, citarea corectă a versurilor lui Eminescu, pentru că mulți oameni înzestrați cu o pietate firească au citit și, sînt sigur, împărtășesc opinia mea.

George Alboiu

LIRICĂ DIN TURCIA

KEMAL ÖZER

Cer albastru

După sute și sute de ani
vezi prima dată
cerul albastru
pur și senin
prin ochii unui copil
din colonii
care se bucură
de libertate.

O voce

În urechile mele
stăruie
o voce de la radio :
Viața a fost zăbrelită,
moartă.

Oare vom avea curajul?

Într-o zi o să zicem :
iată, am venit la tine
vom suna la poarta ta
după toate aceste suferințe.
Ei, tăcere roditoare
ce dospești ziua de mîine !
Oare vom avea curajul ?

În așteptare

Sub un soare încins,
răcoare pentru
marmorele tierbinți
și vestitoare de ploaie
pentru pămîntul
care așteaptă de ani de zile.

Lacrima strălucitoare ivită
pe genele zilelor mele.

Vrăbiile

Urmăresc cu privirea vrăbiile
ce poposesc sub soare
pe o frînghie plină de rufe
și ciripesc voioase.
Zăresc o cămașă neagră.
Atunci cînd ajung la ea
le amuțește ciripitul.

Dorința

Ceea ce caut
este să aprind focul
să făuresc vise
scrutînd cerul înstelat.

În așteptarea tăcută
pe malul lacului
după apusul soarelui.

În românește de
Erem Melike Roman

REVISTA ROMÂNĂ NR. 4/1989

● Numărul 4/1989 al lunarului de cultură și civilizație românească **Revista Română**, care apare în limbile franceză, engleză, germană și rusă, oferă cititorului străin, interesat de dinamica fenomenului cultural românesc, un sumar bogat și variat, răspunzînd exigențelor celor mai diverse.

Articolul de deschidere, intitulat **Dezvoltarea în lumina viitorului** și semnat de Mihai Drăgănescu, reliefează conținutul umanist al științei românești și importanța acesteia în orientarea către viitor a societății noastre socialiste. La rubrica **Proză**, revista oferă o antologie din creația unor tineri prozatori reprezentativi pentru tendințele literaturii actuale : Cristian Teodorescu, Ioan Groșan, Sorin Preda, Gheorghe Crăciun, Aurel Maria Baros, Ioan Lăcustă, Hanibal Stănciulescu.

Secțiunea **Studii și comentarii** cuprinde două eseuri, aparținînd lui Adrian Dinu Rachieru, **(Dialectica generațiilor)** și Radu G. Țeposu **(Proza anilor '80)**, care abordează problematica și tipologia prozei tinerilor, constituindu-se astfel într-un ghid util pentru cititorul interesat de peisajul prozei românești din ultimii zece ani.

Sub genericul **Eminescu — Anul centenarului**, revista prezintă fragmente din poemul **Memento mori** (versiunea franceză), **Scrisoarea II, Rugăciunea unui dac, Egipetul, Shakespeare** (versiunea engleză), **Sarmis, Gemenii** (versiunea germană, în remarcabila traducere a lui Dieter Fuhrmann), **Rugăciunea unui dac** și **Egipetul** (versiunea rusă), precum și studiul **Geniul sintetic** de George Munteanu.

La rubrica **Eseuri** sînt antologate fragmente din celebrul **Spațiul mioritic** de Lucian Blaga, iar rubricile **Dialog-contacte** (Mircea Malița — **O dezbatere asupra viitorului** și Șerban Stati — **Ecouri**) și **Viața artelor** (Alexandru Titu — **Arta naivă**) întregesc imaginea peisajului cultural românesc.

O substanțială rubrică de recenzii încheie acest număr de revistă, a cărui valoare este sporită de calitatea reproducerilor color după tablourile unor cunoscuți pictori naivi.

Un premiu confirmat

● A noua ediție a concursului internațional de limba latină „Certamen Ciceronianum Arpinas" s-a desfășurat anul acesta între 19—21 mai la Arpinas, locul de naștere al lui Marcus Tullius Cicero, unde s-au desfășurat și edițiile precedente.

Cea de a noua ediție a întrunit 423 participanți elevi din 13 țări europene, între care tradiționalele concurente Italia, Polonia, R.F.G., Austria, Franța. Participantă pentru a treia oară succesiv la această competiție a tinerilor latiniști, România s-a prezentat cu un lot omogen, alcătuit pe baza unei riguroase selecții la nivel național și pregătit de un grup de profesori de latină, din rîndul celor mai buni din țară. Concursul a constat din traducerea scrisă a paragrafelor 23—24 din lucrarea „De senectute" și de comentarea ei, în intervalul a cinci ore competiționale.

Elevul **Bogdan Dumitrache** (clasa XI-a A la liceul de filologie istorie „Zoia Kosmodemianskaia", București, profesoară Elena Morogan) a obținut locul V și o „Menzione onorevole". La faza pe țară 1989, a Olimpiadei de limba latină Bogdan Dumitrache primise premiul special al revistei **Luceafărul.** Amintim că la o opta ediție a concursului de latină de la Arpinas, 1988, premiul doi al concursului a fost obținut de elevul român Barbu Ponescu, din București, care a fost primul neitalian clasat în primele trei locuri la concursul Arpinas de limba latină. În ediția a noua, de anul acesta, premiul întîi a fost cucerit de un elev polonez.

MERIDIANE EMINESCIENE

Rezonanţa poeziei

Venind dinspre Kutuzovski Prospect, după ce treci pe lîngă o clădire imensă ca o carte deschisă, înaltă de 15 etaje, ajungi pe Noul Arbat, dominat de acei zgîrie nori, cu care moscoviţii se împacă greu. Continuînd drumul pe prospectul Kalinin, care duce spre Piaţa Roşie, trecătorilor, chiar şi celor grăbiţi, li se oferă o splendidă surpriză, cînd ajung în faţa clădirii cu nr. 16, fostă reşedinţă a boierilor Morozov. Această clădire, adusă aici parcă dintr-o ţară arabă şi implantată în sol rusesc, este ornamentată cu o bogată stucatură exterioară, luminată de ferestre ogivale înalte şi acoperite de patina vremii cu un praf alburiu aşezat pe acoperişul vopsit în verde. Iluminată în interior, seara pare un castel de basm, candelabrele somptuoase de cristal, multiplicîndu-se în oglinzile elveţiene originale. Astăzi această construcţie ciudată şi de o frumuseţe sui generis a devenit una din atracţiile Moscovei.

Aici, în inima Moscovei, în decursul anilor, Asociaţia de prietenie cu popoarele lumii a organizat numeroase seri culturale, şezători, întîlniri prieteneşti pentru a omagia sau sărbători arta şi cultura românească şi în special pe cei mai reprezentativi scriitori români, unii dintre aceştia sărbătoriţi sub auspiciile UNESCO.

Actualele manifestări închinate lui Eminescu în U.R.S.S. cu prilejul centenarului morţii poetului mi-au amintit o întîlnire de altă dată, cu ani în urmă, sub semnul marii lui poezii.

În sala maurică de mare frumuseţe şi eleganţă, numele României a fost rostit cu veneraţie şi respect de mari personalităţi sovietice, care, în faţa unui public cunoscător şi elevat, au ţinut să omagieze pe scriitorii de frunte ai ţării noastre, intraţi în circuitul de valori mondiale, scriitori a căror operă era cunoscută şi apreciată în U.R.S.S. Au devenit memorabile mai ales acele întîlniri care au marcat împlinirea a 10 ani de la moartea lui N. Labiş, 30 de ani de la moartea lui Alexandru Sahia, 150 de ani de la naşterea lui D. Bolintineanu, 70 de ani de la naşterea lui G. Călinescu, 120 de ani de la naşterea lui M. Eminescu, 90 de ani de la naşterea lui M. Sadoveanu, 90 de ani de la naşterea lui T. Arghezi, 100 de ani de la naşterea lui G. Ibrăileanu, dar şi sărbătorirea a 100 de ani de la fondarea Filarmonicii române, a 150 de ani de la înfiinţarea Şcolii de la Sfîntu Sava de către Gheorghe Lazăr, precum şi alte numeroase întîlniri.

La aceste manifestări, adevărate „lecţii de literatură română", scriitori de prestigiu ai U.R.S.S., printre care Vil Lipatov, Galina Serebreakova, Iraklie Andronikov, Rima Kazakova, V. Bokov, Serghei Dangulov, Ilia Konstantinovski, Iuri Kojevnikov, Kiril Kovaldji, dar şi traducătorii de excepţie ai literaturii române printre care Tatiana Ivanova, A.A. Sadeţki, Margarita Aligher, S. Serbinski, M. Zankevici, A. Revici, I. Zaiunciukovski, M. Fridman, E. Alexandrov, Elena Azernikova, N. Stefanoviei, Bianka Tisse şi alţii, au evocat cu căldură şi dragoste viaţa şi creaţia scriitorilor români, încălzindu-se mai ales atunci cînd le analizau mesajul operei şi valoarea lor artistică.

Omagierea lui Eminescu la Moscova. Despre opera marelui clasic al literaturii române vorbeşte Iuri Kojevnikov, traducătorul poetului în limba rusă

Atmosfera caldă, intimă, care domnea în sală, portretele mari ale scriitorilor români care acopereau peretele central al sălii de festivităţi, recitalurile de muzică românească ca şi proiectarea unor filme documentare despre România, făceau din aceste manifestări adevărate evenimente culturale ale oraşului, fiind consemnate frecvent în presa moscovită. Ceea ce impresiona cel mai mult era interesul cu care fiecare manifestare culturală românească era urmărită de cei prezenţi, mai ales de studenţii de la secţia de română conduşi de prof. I. Zaiunciukovski dar şi de alţi tineri şi elevi, care vroiau să ştie cît mai mult despre „miracolul românesc", despre frumuseţea peisajului, a oraşelor şi mai ales sufletul cald şi prietenos al românilor.

Şi totuşi, din multiplele întîlniri organizate la Casa prieteniei cu popoarele lumii, cea organizată la 15 ianuarie 1970, cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la naşterea lui Mihai Eminescu, a rămas pentru mine memorabilă. Sufletul acestei acţiuni era aceeaşi şi mereu tînăra E. Tukanova, vicepreşedinta Asociaţiei de prietenie cu ţara noastră, care a pus atîta inimă şi pasiune pentru reuşita acestei acţiuni. În prezenţa a cîteva sute de participanţi, printre ei mulţi actori ai teatrului Maiakovski, studenţi, precum şi a celor mai cunoscuţi traducători ai literaturii române în U.R.S.S., evocarea caldă, emoţionantă a lui Iuri Kojevnikov, prieten vechi şi statornic al României, dar şi unul din marii specialişti şi cunoscători ai operei lui M. Eminescu în U.R.S.S.; avea să încheie cuvintarea sa spunînd că M. Eminescu a fost unul dintre cei mai importanţi poeţi europeni, pe care timpul l-a ridicat pe cel mai înalt soclu al nemuririi. Preluind idei, consideraţii şi verdicte de o mare francheţe din cartea sa de 350 de pagini „Eminescu şi problema romantismului", avea să încheie spunînd: „Eminescu este poetul care a desăvîrşit romantismul clasic. Acesta este locul lui în poezia mondială şi română, în istoria literaturii. În memoria omenirii însă el rămîne un cîntăreţ curat şi gingaş al sentimentului nemuritor al iubirii, un poet măreţ, căutătorul adevărului, un patriot înflăcărat".

La această manifestare, poetul Iraklie Andronikov, aruncînd un arc peste timp, avea să definească în termeni foarte elogioşi şi plini de semnificaţie însemnătatea creaţiei lui M. Eminescu, spunînd că poezia lui a fost de mult introdusă în circuitul literaturii mondiale. „Fără poezia lui M. Eminescu acest circuit ar fi fost incomplet. Poezia lui emoţionează, înalţă sufletele oamenilor de pe toate continentele. În acelaşi timp n-ar fi putut să se nască nicăieri un asemenea poet decît pe pămîntul românesc. Oare nu aceasta determină însemnătatea mondială a poetului ?".

După această manifestare, gazdele ne-au făcut o mare surpriză prezentîndu-ne o amplă expoziţie de carte românească tradusă în U.R.S.S. La loc de cinste erau volumele „Poezii" de M. Eminescu apărută în 1968 la Editura „Hudojestvennaia literatura" cu o ilustraţie inspirată a graficienei E. Sizova, şi faimoasa şi poate cea mai completă monografie asupra creaţiei eminesciene, lucrarea „Eminescu şi problema romantismului" a cunoscutului traducător şi istoric literar Iuri Kojevnikov. Am văzut mulţi tineri răsfoind poeziile lui Eminescu, rămînînd surprinşi că la traducerea unor poezii mai dificile, aşa cum a fost **Venere şi Madonă** se plecase Ana Ahmatova, dar şi alţi traducători printre care I. Kojevnikov, N. Ciukovski, M. Zenkevici, S. Servinski, Margarita Aligher etc. Alături de aceste cărţi erau expuse şi alte cărţi de autori români traduse în ultimii ani în U.R.S.S. Printre ele o cuprinzătoare şi bine documentată monografie a lui I. Konstantinovski despre I. L. Caragiale, apărută la Editura „Maladaia Gvardia", într-un tiraj de 65 000 de exemplare, dar şi alte volume de poezie şi proză. Erau expuse lucrări de sinteză de artă, muzică, realizate sub forma unor monografii ample şi bine documentate despre G. Enescu de V. Kotlearov, o „Istorie a sculpturii româneşti" de I. Svetlov etc. În vitrine şi la un stand special amenajat iubitorii literaturii române puteau procura ultimele noutăţi, cărţi de poezie, proză, ştiinţă, monografii de artă plastică şi vederi, aduse aici de librăria „Drujba" de pe ulita Gorki, unde există un stand permanent de carte românească. Pe fondul „Rapsodiei române" de George Enescu, într-o atmosferă specific românească, cei prezenţi la această manifestare au încercat sentimentul parcurgerii în timp a spaţiului de cultură şi civilizaţie românească.

Bucur Chiriac

Sărbătorirea lui Eminescu în lume

● În Thailanda la editura SEE THAI PRESS, a apărut în limbile thai şi engleză, poemul „LUCEAFĂRUL" cu o prefaţă semnată de poetul Uthai Sindhusarn care, împreună cu alţi doi poeţi, Montri Umavijani şi Thanpuying Na Ayudya, semnează tălmăcirea în limba thai. Versiunea engleză este datorată apreciatului traducător Leon Levitchi.

● Începînd din 1 iunie, la celebra Bibliotecă a Congresului S.U.A. de la Washington s-a deschis expoziţia „Mihai Eminescu — poetul naţional al românilor", realizată, de asemenea, cu volumele poetului aflate în posesia prestigioasei instituţii la care s-au adăugat altele trimise prin grija Bibliotecii Centrale de Stat, inclusiv microfilme ale ediţiei din 1883. Pe parcursul celor două luni cît va rămîne deschisă expoziţia, vizitatorii vor asculta recitaluri din poezia eminesciană înregistrate de Radioteleviziunea română iar în cursul lunii iulie este prevăzută apariţia unei plachete jubiliare care va cuprinde biografia, un studiu de introducere în operă şi poezii ale marelui poet.

● Sub egida Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Mongolă, la 23 mai a fost organizată la Ulan Bator o manifestare omagială la care a vorbit D. Garmaa, vicepreşedintele Uniunii, au fost recitate poezii în română şi mongolă şi a fost vernisată o expoziţie de fotografii.

Eminescu în italiană

Însemnările ce urmează s-au conturat spre sfîrşitul unei noi traduceri a celor mai cunoscute poeme eminesciene, elaborată de subsemnatul; este vorba de fapt de o seamă de note şi ipoteze de lucru ce şi-au adeverit importanţa în procesul de clarificare şi edificare a întreprinderii noastre, în prezent încredinţată în manuscris editurii „Minerva".

Italiei îi datorăm în privinţa poetului nostru studii critice deosebit de valoroase, începînd cu cele semnate de Ramiro Ortiz, Giulio Bertoni, Umberto Cianciolo, Gino Lupi, Mario Ruffini şi terminînd cu masivul tom „Eminescu o dell'assoluto" al profesoarei Rosa del Conte dar nu şi o versiune artistică a poemelor eminesciene. În ciuda incontestabilelor lor merite în plan exegetic, autorii pomeniţi au oferit, cum se ştie, traduceri filologice, adică o transpunere aproape explicată a versului, un fel de translaţie exactă a „epicului" din poetic, ceea ce înseamnă de cele mai multe ori diluţia poeziei, uneori pînă la dispariţia mistuitoarei originalităţi melodice. Voi da cîteva exemple, pilduitoare sper pentru cumînţenia lor atonală, pentru didactica lor corectitudine, echivalenţele italiene fiind desprinse atît din prima şi cea mai autorizată pînă acum ediţie: **Poesie. Prima versione italiana dal testo rumeno con introduzione e note a cura di Ramiro Ortiz** (Firenze, Sansoni Editore, 1927)*) cît şi din volumul bilingv editat şi tradus de Mario Ruffini, **Poesie d'amore**, Torino, Bona, 1984. **)

*) „Iar te-ai cufundat în stele / şi în nori şi-n ceruri 'nalte / de nu m-ai uita încalte / suflete al vieţii mele" — „Di nuovo ti sei perduto fra le stelle / e nuvole e cieli profondi / Guarda che non m'abbi a dimenticare / o, vita della mia vita"; „Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate / cînd pluteşti pe meşcătoarea mărilor singurătate" — „Su quante migliaia di flutti la tua signoria şi stende / quando navighi sulla mobile solitudine dei mari"; „O mamă, dulce mamă, din negură de vremi / cu freamătul de frunze la tine tu mă chemi" — „O mamma, dolce mamma, dalla nebbia del tempo andato / collo stormir delle foglie tu par che a te mi chiami".

**) „Te duci şi ani de suferinţă / n-or să te vadă ochii-mi trişti / înamorat de-a ta fiinţă / de cum zîmbeşti, de cum te laşi" — „Te ne vai, e anni di sofferenza / non vedranno in te gli occhi miei tristi / innamorati della tua figura / di come sorridi, di come ti muovi"; „Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este / Lume ce gîndea în basme şi vorbea în poezii / O, te văd, te-aud, te cuget, tînără şi dulce veste / Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alţi zei"; — „Ideale perduto nella notte di un mondo che non è più / mondo che pensava in leggende e parlava in poesia / Oh, ti vedo, ti ascolto, ti penso, giovanile e soave parvenza / dentro un cielo con altre stelle, con altri paradisi, con altri dei".

O asemenea traducere ţine evident de faza simplei propagande culturale, căreia nu-i putem nega însemnătatea, dar ea nu mai satisface azi şi nu mai serveşte nici poetului nostru naţional şi nici cititorului de limbă italiană. Noi ne-am propus să facem un pas înainte spre o fază artistică, intenţie pe care am vrea s-o ilustrăm aici prin versiunea a două poeme ultracunoscute: **Cînd însuşi glasul gîndurilor tace** şi **Mai am un singur dor**: „Quando la stessa voce del pensiero tace / Il canto d'una dolce pietà mi culla / Allor ti chiamo, tu mi ascolterai ? / Da freddi nembi a volo ti dipartirai ? / Tu mite chiarirai il cuore della notte / Con gli occhi grandi pacificatori ? / Dall'ombra dell'età fin qua risorgi / Venir ti vegga, come in sogno vieni ! / Discendi piano... vicino, più vicino / Sul mio volta ripiega il tuo sorriso / Con un sospiro rivela la tua fiamma / Con il tuo ciglio gli occhi miei rasenta / Del nostro abbraccio i brividi io senta / Tu in eterno persa, in eterno amata !";

„Ho più un sol desio / Nel calmo tramonto / Morir col vostro oblio / In riva all'onde / Mi sia il sonno lieve / Il bosco fratello / sulle distese acque / Mi sia il ciel sereno / Bandiere non voglio / Né feretro fiero / Bensì un verde letto / Di teneri rami / E dietro a me nessuno / Mi pianga di fianco / Dia voce sol l'autunno / A foglie tarde / Per sempre irrequiete / Ruzzolino polle / Il pleniluno sfiori / Le cime d'abeti / Pervada il sonaglio / Il vento che annotta / Su me il tiglio santo / Si spogli la fronda".

Aceste lungi eşantioane ale actualei traduceri au menirea să reliefeze mai mult decît orice argumente teoretice modalităţile lexicale topice ritmice de transpunere a texetelor eminesciene în limba italiană.

Gîndul nostru de început, apoi dominant şi călăuzitor a fost că muzicalitatea şi expresivitatea sugestivă fac parte din structura universului liric eminescian şi, deci, ele condiţionează atît constituirea şi împlinirea semnificaţiilor poetice cît şi degajarea stării estetice la receptor. Ceea ce a constituit greul sau cel mai greu examen al versiunii de faţă a fost realizarea ritmurilor eminesciene, a muzicii nepereche, a acelei vraje melodice unice, semn inconfundabil al capodoperei. Fiecare cuvînt italian a fost ales în funcţie de structura metrică a versului respectiv, dar nu cel prozaic ci sinonimul poetic; nu cel mai lung ci de obicei cel mai scurt (în general cuvintele limbii române sînt mai scurte decît corespondentele lor din italiană); astfel că, pentru restituirea echilibrului armonic şi fonetic original a trebuit să renunţ la cîte un cuvînt, bineînţeles ornant, nedepozitar al sensului poetic sau al metaforei.

Pentru a evita (pe cît a fost posibil) atentatul la veşnicia prozodică a poemelor, am recurs uneori la o topică aparent mai puţin fluentă, dar întîlnită atît la Eminescu cît şi în repertoriul stilistic al sec. XIX italian; articolul în limba italiană fiind proclitic spre deosebire de limba română, o traducere normală pentru: „visul apelor adînce" (il sogno delle fonde acque) nu respectă ritmul trohaic al poemului. Iată de ce am optat pentru formele: **delle fonde acque il sogno** sau **dell'avita terra l'ansia, dell'annose selve il sogno.** Am folosit deasemeni forme verbale cu pronume proclitic post-pus: bagnasi, dolesi, sporgomi etc., tot din raţiuni prozodice.

Sesizarea şi interpretarea cît mai exactă a raportului dintre limbajul eminescian şi limba română pentru aflarea unei corespondenţe de acelaşi ordin în cultura şi limba în care urmează să pătrundă traducerea, presupune, nu spun o noutate, atît o temeinică stăpînire a istoriei celor două limbi cît şi cuprinzătoare lecturi de poezie. Sfera limbajului poetic italian adoptat de această versiune are centrul în secolul XIX iar raza variabilă dat fiind că forme şi expresii din poezia lui Petrarca şi Poliziano sînt întîlnite în Tasso, Tasso este prezent în Foscolo, Leopardi, Carducci; Foscolo şi Leopardi în Pascoli şi D'Annunzio, în Dino Campana şi Alfonso Gatto etc. Tot astfel aria lingvistică eminesciană, preluînd cei 100 de ani de limbaj poetic anterior s-a instaurat atotputernică, perenă, în poezia românilor, fapt resimţit şi reverberat de poezia interbelică şi de cea contemporană.

Prevalindu-mă deci de flexibilitatea şi interferenţele semantice şi stilistice fireşti şi manifeste în poezia italiană, am adecvat şi adoptat o arie lingvistică practic fără frontiere, ferindu-ne totodată de a calchia sau imprima premeditat o... anume albie stilistică, de a structura această versiune pe liniile de forţă ale unui etalon poetic italian. N-am ţinut, deci, ca Eminescu să sune ca, spre ex. Leopardi sau Cardarelli sau Carducci, pentru a înlesni cititorului italofon lectura, pentru a-i menaja eventualul stereotip al receptării... Ar fi fost în primul rînd dăunător pentru autenticitatea şi originalitatea poeziei eminesciene şi în al doilea rînd, un act ireverenţios faţă de cititori. Intenţionînd prin urmare ca Eminescu să sune în limba italiană... tot ca Eminescu, să fie imediat recunoscut ca şi în limba română, am exclus din capul locului ispita de a-l aservi vreunui model sau etalon italian, străduindu-ne în schimb de a-l servi pe Eminescu cît mai exact dar nu în sens matematic ci în cel al translaţiei imponderabilelor pe care se edifică lirismul oricărui mare poet. Ar fi fost descurajant ca schimbarea veşmîntului lexical să ducă la o imagine mimetică a unor modele celebre din aria lingvistică în care s-a redactat traducerea şi deci departe de adevărul şi originalitatea poetului în cauză.

A obţine rimă în versiunea italiană a textelor eminesciene, la fel de exactă şi în aceeaşi ordine ca în original, este practic o imposibilitate sau o posibilitate sortită unui eşec dinainte scontat, traducătorul fiind conştient că improvizaţia în materie de rimă nu duce decît la palide rezultate. Dorinţa noastră consecventă de-a lungul anilor de elaborare a traducerii a fost de a asigura versurilor eminesciene ritmul, adică aerul vital, copleşitorul lor efect muzical degajîndu-se, mai ales într-o limbă romanică, prin respectarea veşmîntului ritmic. Ori de cîte ori conservarea sensului şi a metaforei, claritatea şi fluenţa poemului au cerut-o, tot de atîtea ori am renunţat la rimă; rimele şi asonanţele, atîtea cîte sînt, nu sînt, firească, rodul unor întîmplări ci al aceloraşi bune intenţii care ne-au călăuzit în această întreprindere pe muchia de cuţit a unui risc asumat.

În privinţa sumarului, am crezut de cuviinţă să optăm pentru marile poeme antume, începînd chiar cu cele de tinereţe; cînd traducem pe Eminescu pentru prima oară în România în limba italiană, nu credem că este neapărat nevoie să-l prezentăm publicului străin prin postume. La o competiţie artistică mondială se aruncă în luptă în primul rînd performanţele de vîrf ale unei creaţii, cele ce oferă nemijlocit sentimentul capodoperei, piesele deja celebre, de rezistenţă iar nu fragmentele de laborator.

Cele 21 de postume prezente în antologie (alcătuită după ediţia critică întocmită de prof. D. Murăraşu) au virtuţile şi nivelul artistic al antumelor. Ar fi fost aproape imposibil să nu fim călăuziţi în alcătuirea sumarului de o undă de subiectivitate care ţine exclusiv de cititor; neîncrederea acestuia în poemele lungi (gen **Memento mori**, care el însuşi poate constitui o carte, o altă carte iar nu un poem de inclus într-o antologie de autor) ne-a determinat să renunţăm sau să ne oprim la o piesă sau alta.

Sîntem siguri că nu vor trece foarte mulţi ani pînă cînd va să apară cineva care să ofere o versiune mai aproape, asimptotic vorbind, de ideal. Nu ne îndoim deasemeni de faptul că de acest ideal va fi întotdeauna aproape un om de cultură a cărui limbă maternă să fie româna, meritul aceluia vis-à-vis de un traducător italian fiind comparabil cu cele trei pătrimi din apă ale gheţarului: cunoaşterea sensibilă, trăită a limbajului eminescian, (cel vorbit şi acum de nuferii lacului din codrul Ipoteştilor), fiecare cuvînt al poetului nostru fiind un atestat al perenităţii limbii şi poeziei româneşti.

Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **SPICUIM DINTR-UN RECENT INTERVIU** al scriitoarei italiene Gina Lagori, autoarea a şapte romane, între care „În afara scenei" şi „Pisica Tosca", a patru volume de eseuri şi a numeroase piese de teatru. Creaţia ei a fost distinsă cu mai multe premii literare naţionale.

„Nu, categoric nu sînt o scriitoare feministă. Cu toate că în lucrările mele apar multe femei, aspectele legate de ele nu sînt fundamentale în cărţile mele. Scriu romane psihologice şi sociale. Tosca, de pildă (din romanul „Pisica Tosca" — N.N.) este o femeie sărmană, simplă, căreia i-a murit bărbatul, care nu are copii şi a cărei întreagă dragoste se îndreaptă asupra animalelor. Altfel spus, tema romanului este singurătatea omului, a omului virstnic, dar aceasta este o problemă universal valabilă, nu numai italiană...

Ştiţi, literatura distractivă nu mă interesează. Literatura gravă este pentru mine cea mai frumoasă distracţie, este ca o muzică frumoasă. Un roman trebuie să abordeze problemele sociale, eu vreau să aud cum respiră lumea în care trăiesc.

Problema literaturii italiene contemporane este una dintre cele mai serioase. Literatura italiană, franceză, engleză s-au născut în epoca marilor idei, mă gîndesc la Pratolini, Pavese şi la alţii. Acum am ajuns într-o perioadă a apelor stătute, într-o epocă de stagnare politică. Au apărut desigur unele opere literare valoroase singulare, care au un succes precis, dar — apreciez — în literatura noastră sînt multe cuvinte şi puţine idei. Aceasta spre deosebire de tînăra cinematografie în care simt o anumită înviorare şi care este, de aceea, mult mai vie decît poezia şi proza. Nu-mi pierd însă speranţa că se vor naşte şi opere literare de referinţă..."

● **CELEBRUL TENOR SPANIOL JOSÉ CARRERA** a vizitat recent Viena pentru a organiza un concert ale cărui încasări vor fi puse la dispoziţia celor care fac cercetări pentru vindecarea leucemiei. Cîntăreţul suferă el însuşi de această boală.

Pentru a-şi asigura succesul de public, José Carrera a reuşit să obţină participarea unora dintre cei mai mari cîntăreţi de operă ai momentului.

● **O CARTE CARE A FĂCUT ŞI FACE SENZAŢIE ÎN ANGLIA ŞI ÎN ALTE ŢĂRI DE LIMBA ENGLEZĂ: "Your Child Can Be a Genius and Happy"** (Copilul dv. poate fi genial şi fericit). Autorul ei este Ken Adams, docent în matematică la o universitate londoneză.

Este o carte despre modul în care poate fi grăbit procesul de dezvoltare intelectuală a copilului între doi şi cinci ani. În pofida titlului, nu este o carte de scandal, autorul nici nu şi-a dorit-o — ci una al cărui conţinut a fost experimentat şi exemplar finalizat de însuşi autorul ei. Cel supus experimentului — şi care a ajuns genial şi fericit! — este chiar copilul lui Ken Adams, pe nume John Adams, unul dintre cei şapte copii ai dascălului universitar Ken Adams. Performanţa obţinută de tată şi fiu a şi fost înregistrată în „Cartea recordurilor Guinnes". La vîrsta de opt ani John termina şcoala pe care alţi copii o termină la şaisprezece ani, iar la numai nouă ani, ei era absolvent al liceului, cu bacalaureatul în buzunar. Acum la cei zece ani al său, John Adams se pregăteşte să păşească pragul universităţii.

Graţie antrenamentului tatălui său, la vîrsta de numai nouă luni John reuşea să pronunţe cuvinte dintre cele mai dificile, la doi ani cunoştea întregul alfabet reuşind să citească titlurile articolelor din ziare; la trei ani juca foarte bine şah şi se pricepea de minune la problemele de algebră, la patru ani parcursese deja manualele de matematică şi de limba engleză. Apoi la vîrsta de cinci ani, cînd ceilalţi copii de-o vîrstă încă nu începuseră să meargă la şcoală, el intrase în posesia diplomei de absolvire a primului ciclu şcolar. Pe lîngă toate acestea, John a dispus şi de suficient timp liber pentru a se distra şi juca.

Un gînd al lui Ken Adams: „Şcoala îi conduce pe copii spre mediocritate întrucît îi obligă pe cei mai buni să-şi potrivească pasul cu cei mai înceţi... Eu nu vreau să fac din toţi copiii nişte genii, eu vreau să-l ajut pe fiecare să obţină nivelul cel mai înalt la care îi dau dreptul dotarea sa, premizele sale..."

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 175 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI TARAS GRIGORIEVICI SEVCENKO,** poetul naţional al Ucrainei, în Uniunea Sovietică a fost emisă o monedă în valoare de o rublă, cu efigia marelui poet. Pe una din feţele monedei este gravat chipul lui Sevcenko şi anii între care a trăit, pe cealaltă stema Uniunii Sovietice.

● **DIN „CONFESIUNILE UNUI ACTOR" DE LAURENCE OLIVIER:**

„Iar tu ai să-l faci pe Othello", a spus Kenneth Tynan (dramaturgul şef al Teatrului Old Vic — N.N.). Ai jucat toate celelalte roluri shakespeareene iar oamenii ar rămîne miraţi dacă îl vei ocoli pe Othello". I-am răspuns: „Cu Othello este altceva, nu am glasul necesar pentru acest rol..."

Ken a ridicat din umeri şi a început să discute despre altceva. În zilele următoare m-am gîndit mult la acest lucru. Dacă nu am glasul care-mi trebuie, de ce nu fac ceva pentru a-l avea ? Mi-am luat deci o lună de zile pentru a-mi face glasul. În natură nu m-am simţit niciodată stingherit. Mi-amintesc că, odată am recitat din „Regele Lear" unei turme de vaci care se uitau la mine foarte curioase. Mi-am spus atunci că oamenii ar putea avea şi ei răbdarea de care au dat dovadă vacile. Am început să mă scol în fiecare zi foarte de dimineaţă şi în sala de repetiţie de pe Aquinastreet să-mi caut glasul pentru Othello înainte de venirea funcţionarilor. După trei săptămîni mi s-a părut că făcusem ceva progrese.

Încercarea mi-a reuşit, toţi afirmau că am altă voce şi că am pus în lumină noi trăsături ale personalităţii mele. Am continuat deci să exersez şi mi i-am ales de consilier pe Barry Smithe care, în cadrul Academiei preda „crearea glasului". Aceasta pentru că nu voiam doar să urlu ca un taur, ci să obţin cu fiecare săptămînă o 'voce cu o jumătate de ton mai joasă. Metoda clasică a repetiţiei nu avea cum să nu-mi fie folositoare, utilă...".

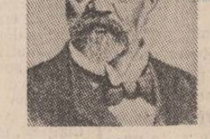

● **EDIŢIA CRITICĂ „ANTONIN DVORÁK — CORESPONDENŢA ŞI DOCUMENTE"** este o operă cu adevărat monumentală. Marele număr de colaboratori conduşi de profesorul Milan Kuna de la Institutul de teorie şi istorie a artei din Praga, au publicat nu mai puţin de 3 000 scrisori şi peste 1 000 alte documente referitoare la viaţa şi activitatea artistică a celui mai mare compozitor pe care cultura cehă l-a dat culturii universale.

Primele patru volume sînt consacrate corespondenţei trimise de Dvořák. Acestea oferă o sumedenie de informaţii despre viaţa compozitorului, despre problemele legate de procesul de creaţie, în timp ce volumele V—VIII, care cuprind corespondenţa primită de compozitor ne oferă o imagine a lui Antonin Dvořák văzut de contemporani. Aceste volume sînt completate cu o serie de documente — diplome, decrete referitoare la decorarea lui cu diverse ordine şi medalii autohtone şi străine, contracte etc., precum şi cu alte documente de această natură găsite în arhivele din ţară şi din străinătate.

Volumul al doilea din corespondenţa proprie a lui Dvořák cuprinde corespondenţa din anii 1885—1889, perioada de vîrf a creaţiei marelui compozitor, în care el a dat muzicii cehe şi celei universale cele mai importante creaţii ale sale: „Oratoriul Sfînta Ludmila", „Simfonia a VII-a", a doua serie a „Dansurilor slave" etc.

Corespondenţa lui Dvořák este publicată în original, iar elementele apărute în limbile germană şi engleză sînt traduse în limba cehă. Aparatul critic de care beneficiază aproape fiecare scrisoare completează în chip fericit conţinutul acestor volume, care au darul de a-l prezenta pe Dvořák cititorilor şi iubitorilor muzicii simfonice în toată măreţia sa.

SPORT

COPII ÎNMIRESMAŢI

Rapidul, floarea otrăvitoare a Grantului, a intrat din nou (a cîta oară?) în criză de destin. Nimic n-o mai poate salva, nici dacă papa de la Roma i-ar trimite o pană de fenix. Marţi, cînd s-adună ceasurile rele în culcuş de gîlcă spartă, Rapidul a pierdut la Olt cea din urmă speranţă. Mulţi credeau că Oltul ne va da cale liberă. Numai eu, iniţiat în tainele iasomiei, am strigat: închideţi geamurile că începe furtuna ! stingeţi lampa şi ascultaţi cum cad merele !

Eu şi un văr al meu sîntem sătui pînă peste cap de zilele de marţi. Şi asta din marţea cînd (era întru tîrziul serii) mai cerînd noi o sticlă de vin la circiuma din colţ, ospătarul ne-a răspuns: imposibil, s-a închis, s-a făcut borderoul. Faux-pas ! a exclamat vărul din cîmpia Brăilei, se adevereşte ceea ce am crezut de mult, că Dumnezeu nu mai are nici o putere şi că dracu-şi face mendrele în paradis. Atunci devine cazul s-o dăm pe blesteme:

Epurica,
ieftinica,
fofolea,
gavet —
toţi în gîtul racilor !

Am dat jucători Victoriei, şi Victoria ne-a bătut chiar în bătătura noastră. Aşa e lumea. Am fost mereu loc de refugiu pentru pensionarii de la Steaua şi Dinamo, şi cele două formaţii ne-au umplut căruţa cu căpăţîni de varză seacă. Aşa sînt prietenii: ulceraţi de tristeţe cînd nu le dai şi sufletul.

Cade Rapidul.

Cînd bunicii ne tocmeau, în copilărie, smulgîndu-ne de la gîrlă, să scuturăm caişii din livadă, ne dădeau înainte plăcinte cu mac, ca să nu facem nebunia să scuturăm crengile cu mîna, ci să le călcăm suplu cu tălpile goale, ca un pui de vînt, să nu rănim fructele. Fără ipocrizie, vorbiţi tare cei care vă bucuraţi de căderea Rapidului.

Cade Rapidul.

Dar căpestrele noastre miros, totuşi, a cai de rasă.

Cade Rapidul, în timp ce se menţin în divizia de elită, prin minciuni reconfortante, echipe de aceeaşi talie; poate chiar mai slabe.

În campionatul viitor, Rapid va juca duminică dimineaţa. Nu face nimic. Noi, copiii înmiresmaţi ai Grantului, vom fi mereu în preajma ei.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca judeţeană
MUREŞ

ANUL XXXII
24
(1 414)
Simbătă
17 iunie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

POET AL POPORULUI

Zilele acestea din miez de iunie rămîn legate de omagierea memoriei lui Mihai Eminescu. Prin frecvența și amploarea lor, manifestările prilejuite de centenarul marelui nostru poet național au avut o rezonanță aparte, au cuprins instituții cultural-artistice și factori educativi din întreaga țară. Ele au culminat cu Mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat cu prilejul **Simpozionului omagial „Mihai Eminescu"**. Aceste manifestări au în expresia lor directă tot ceea ce simte mai frumos și mai bun un întreg popor care cinstește, în libertate și demnitate, pe cel ce i-a întruchipat geniul și a făcut din scrisul său o dovadă nemuritoare a iubirii de neam și de țară, dînd o înaltă și desăvîrșită strălucire ideii de creație, spiritului larg, vizionar, sentimentelor adînci și profunde, patosului creator. În cuprinderea operei eminesciene stă istoria dramatică și glorioasă a patriei după cum la loc de cinste și ca un exemplu demn de urmat stă lecția de patriotism, marea și sincera lecție de patriotism care a izvorît din meditația revelatoare asupra destinului poporului român, pentru ca în acest fel istoria, lupta, munca și viața poporului să însemne o asumare totală, din rădăcini, a istoriei ca și un simbol de o extraordinară forță a angajării prin cultură, prin literatură și artă, pentru înfăptuirea idealurilor și aspirațiilor naționale.

Rînd pe rînd, de mai bine de o sută de ani, generații întregi îi rostesc versurile și opera poetului rămîne mereu un univers deschis și strălucitor. Mintea și sufletul contemporanilor trec prin acest univers al creației eminesciene ca printr-un foc purificator. Literatura română are prin starea eminesciană a creației o boltă vastă spre care se aspiră necontenit. Este aceasta însăși legea geniului care, la rîndul lui, a însemnat cuprinderea ființei patriei, năsterea și întruchiparea ei eternă.

Mostenirea operei marelui poet național, relevarea ei ca o conștiință a geniului creator al poporului, a început, după Congresul al IX-lea al partidului, să urmeze o cale ascendentă și metodică, în sensul acelei integrale eminesciene sub semnul căreia putem privi azi la întreaga cultură română. Moștenirea valorilor înaintate ale trecutului face parte integrantă dintr-o politică exactă și edificatoare, ca program cultural de educație, de formare și afirmare pe noi trepte a constiinței creatoare. Epoca pe care o trăim poartă în spațiul său consonanța tuturor marilor valori naționale, cu întemeierile materiale și spirituale noi, la dimensiunile forței creatoare pe care a trezit-o sentimentul unei adevărate renașteri naționale. **Poet al poporului său** — se subliniază în Mesajul secretarului general al partidului — **Mihai Eminescu a lăsat posterității imaginea unui artist legat trup și suflet de pămîntul țării sale, de aspirațiile spre mai bine ale maselor populare, receptiv la problemele majore ale epocii în care a trăit, ale luptei pentru apărarea și afirmarea ființei naționale — care au constituit în permanență izvorul veșnic viu al minunatei sale creații.** Din perspectiva unei asemenea generoase aprecieri decurge însăși menirea creației autentice, de valoare. Lecția eminesciană de patriotism se relevă ca o operă pe măsura istoriei înseși. Mesajul secretarului general al partidului adresat cu prilejul **Simpozionului omagial „Mihai Eminescu"** are valoarea unui document programatic de o caldă și admirabilă expresie, document în care regăsim întregul complex de orientări și îndemnuri ce privesc rolul literaturii, al slujitorilor culturii, menirea artei în societate. Este un document asupra căruia conștiința creatoare are a reflecta cu stăruință și a da expresie de valoare gîndurilor și sentimentelor contemporane, lumii în care trăim, în acel sens vast și precumpănitor pe care îl consacră aprecierea de scriitor, de poet al poporului.

Luceafărul

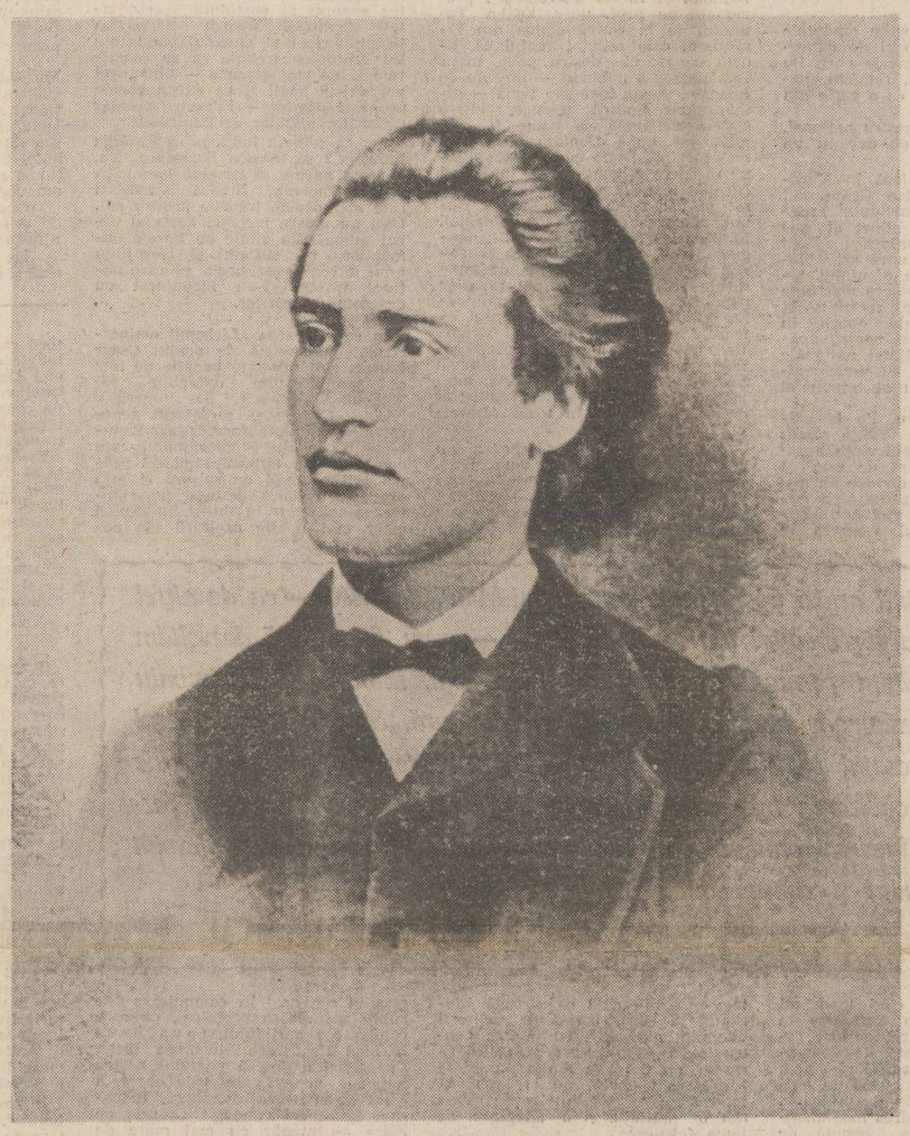

ȘI-N PLANU-ETERNITĂȚII ROMÂNII-S UN POPOR
CUM E UN SOARE NUMAI PRIN MĂRILE DE NOR,
CUM E-UN PRINCIPIU NUMAI ÎN FIRELE ADÎNCI
CUM SUNT ÎN FUNDUL MĂREI TARI CREȘTETE DE STÎNCI

M. Eminescu

POET AL PATRIEI ȘI AL DESTINULUI ROMÂNESC

In pagina a 3-a

MESAJUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România,

cu prilejul Simpozionului omagial „Mihai Eminescu"

In numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România, precum și al meu personal, aducem un fierbinte omagiu marelui poet Mihai Eminescu, care, prin nemuritoarea sa operă, a cîntat poporul român, trecutul, prezentul și viitorul său, înscriindu-se pentru totdeauna în conștiința întregii noastre națiuni și în patrimoniul culturii universale ca exponent al unor luminoase idealuri și năzuințe de dreptate socială și națională, de afirmare liberă, demnă și independentă a României.

Simpozionul omagial, prin care oamenii de știință și cultură cinstesc memoria poetului național Mihai Eminescu, constituie un puternic îmbold pentru toți creatorii de literatură și artă din țara noastră de a-și pune întreaga lor creație — urmînd strălucitul exemplu al marelui lor înaintaș — în slujba poporului, a dezvoltării cuceririlor sale revoluționare, a făuririi socialismului și comunismului, a ridicării României pe trepte tot mai înalte de civilizație și progres.

Poet al poporului său, Mihai Eminescu a lăsat posterității imaginea unui artist legat trup și suflet de pămîntul țării sale, de aspirațiile spre mai bine ale maselor populare, receptiv la problemele majore ale epocii în care a trăit, ale luptei pentru apărarea și afirmarea ființei naționale — care au constituit în permanență izvorul veșnic viu al minunatei sale creații.

Nimeni mai mult decît Mihai Eminescu n-a dat expresie și n-a contribuit într-o asemenea măsură la afirmarea și punerea în valoare a frumuseții limbii române, a spiritului de înțelegere a legilor dezvoltării lumii. Cît de minunat sună și astăzi genialele versuri din poezia „La steaua" : „La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă, / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă".

În opera lui Eminescu și-au găsit o nemuritoare oglindire paginile cele mai glorioase ale istoriei naționale, profundul patriotism al poporului român, gata să-și apere cu orice sacrificiu viața demnă și libertatea. Cît de minunat răsună cuvintele pline de demnitate prin care Mircea cel Mare afirma — în „Scrisoarea a III-a" — hotărîrea poporului român de a-și apăra libertatea și independența !

„Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul / Și de-aceea, tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este !"

Prețuind toate popoarele și valorile create de ele, Eminescu i-a urît pe cei care s-au rupt de popor și s-au pus în slujba străinilor. Neîndurătoare, dar profund îndreptățite, izvorîte din cel mai curat patriotism, răsună versurile sale din „Doina" : „Cine-a îndrăgit străinii / Minca-i-ar inima ciinii, / Minca-i-ar casa pustia, / Și neamul nemernicia !".

Opera lui Eminescu a dat expresie marilor lupte sociale, încrederii în rolul proletariatului, al muncitorimii, pe care a chemat-o — prin versurile sale devenite legendare, din poezia „Împărat și proletar" — la luptă unită împotriva vechii orînduiri : „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați ! / Atunci cînd după moarte răsplată nu v-așteaptă, / Făceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă, / Egală fiecare, și să trăim ca frați !".

Cît de profund legată de creația lui Eminescu, de prezentul și viitorul țării noastre, cît de luminoasă și înălțătoare se arăta dragostea lui pentru pămîntul patriei ! „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorii, țara mea de dor ? / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor... Dulce Românie, asta ți-o doresc".

Această fierbinte urare a lui Eminescu și-a găsit astăzi deplina împlinire în patria noastră socialistă, liberă și independentă, în care poporul — zdrobind orînduirea cea crudă și nedreaptă, lichidînd pentru totdeauna exploatarea și asuprirea — își făurește, în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru, propriul său viitor, socialist și comunist.

Constituie o mare mîndrie pentru poporul român faptul că în anii ce au trecut de la eliberarea țării, și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului — care a inaugurat o perioadă de profunde transformări revoluționare în toate domeniile —, România a obținut strălucite realizări în făurirea societății socialiste, în creșterea potențialului economic și a avuției naționale, în înflorirea științei, artei și culturii, în ridicarea generală a nivelului de trai, material și spiritual, al tuturor oamenilor muncii.

Toate aceste istorice realizări ilustrează cu putere justețea politicii partidului nostru comunist, forța și superioritatea orînduirii socialiste, pe care o edificăm cu succes în România, minunata capacitate a poporului român de a asigura — sub conducerea partidului — progresul și înflorirea continuă a patriei noastre socialiste.

Omagiind astăzi opera luminoasă a lui Mihai Eminescu — ca de altfel a tuturor marilor creatori din toate domeniile — avem datoria să dezvoltăm și să îmbogățim permanent, cu noi și noi creații, minunatul patrimoniu național — tezaur de gîndire înaintată, revoluționară, care, prin conținutul de idei și mesajul profund umanist și patriotic, reprezintă o contribuție de seamă la mobilizarea întregului popor în edificarea noii orînduiri, la formarea și educarea omului nou, înaintat, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România.

Apreciind munca și realizările creatorilor de artă și cultură contemporani, partidul, societatea noastră le adresează acestora chemarea de a realiza noi opere literar-artistice, de toate genurile, care să reflecte pe larg marile înfăptuiri ale poporului român, strălucitele fapte ale constructorilor socialismului care, într-o perioadă istorică scurtă, au ridicat patria noastră la un nivel înalt de civilizație și cultură, transformînd năzuințele și visurile înaintașilor despre un viitor liber și fericit într-o realitate concretă a României de azi.

Așa cum a făcut însuși Eminescu, numai trăind împreună cu poporul, realizînd creații legate de viața poporului, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă de azi pot realiza opere de înaltă valoare, își pot îndeplini nobila misiune ce le revine în amplul și complexul proces al dezvoltării revoluționare a societății noastre, în care tot ce se realizează este destinat înălțării patriei, creșterii bunăstării și fericirii omului, a întregii națiuni, întăririi independenței și suveranității României.

Cinstind memoria lui Mihai Eminescu, să facem totul pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programului partidului de construcție socialistă, pentru înflorirea continuă a artei și culturii românești, pentru sporirea forței sale educative, a mesajului său profund umanist, revoluționar, să creăm și să dăm poporului nou și valoroase opere care să slujească progresul și înălțării patriei, ridicării conștiinței socialiste, dezvoltării înaltelor trăsături ale omului nou, înaintat, făuritor conștient al celei mai drepte și umane societăți, al visului de aur al omenirii — comunismul !

NICOLAE CEAUȘESCU

EMINESCU ȘI ISTORIA

Ca om al cuvîntului, Eminescu va lucra cu cele două capacități fundamentale ale ființei : aducerea aminte și speranța, trecutul și viitorul. Dar dacă speranța este virtual Logos întrupat, trecutul este deja faptă precisă, poartă nume în amănunt și de aici începe uriașa lucrare a poetului, cea de aducere aminte mnemotică, de a arăta, de a ține trează viața numelor în ființa unui popor.

Putem așeza în fruntea operei eminesciene celebra, de peste trei mii de ani, formulare, dar și mai veche : iată numele ce vor fi cu tine care vin cu tine oriunde te duci **tauta ta onomata**, numele acestea sunt ale celor ce nu mai sunt de față, dar care fac parte fiintial din această semințe, din această comunitate, din acest neam. Cei

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 3-a

CONTINENT RECUPERAT

Opera lui Eminescu seamănă cu un continent scufundat, din care răzbat la suprafața apei doar citeva virfuri ca insule. Sub ape a zăcut multă vreme ca un pămînt necunoscut cea mai mare parte a paginilor lui. Rînduri după rînduri de scufundători, vrăjiți de descoperirea submarină, au încercat să smulgă adîncimii minunea părăsită pentru a o aduce la suprafață. Străluciri izolate de fragmente vorbeau fiecare în parte despre un întreg misterios. A-l smulge tăcerii adîncurilor a fost țelul acestor inițiați. Visul lor a fost de a aduce la suprafață deodată toată această comoară îngropată, pentru ca în întregul ei ea să vorbească de la sine. Ca o corabie nau-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Peste-un mileniu

Peste-un mileniu iar, cînd va fi vară
Și fi-vor limpezite prea multele tăceri
Păstrați-l, vă implor, pe Eminescu
Într-o cetate dintre meri și peri
Ori în lumina dintre două riuri
Ce nu curg împreună nicăieri
Să nu se uite și să nu se piardă
Vreun sunet din risipitorul grai
Care îmbracă-n aur cerul nostru
Și munții și pădurile din rai
Păstrați-l voi, așa cum se păstrează
Un cerb între stejari la vreme rea
Cum griul se-ngropa în subpămînturi
Cînd clopotul primejdiei suna
Și în copiii nenăscuți s-ascundeți
Puterea tainică a vocii sale
Izvorul dulce-al primelor silabe
Să îi boteze, să le fie cale
Atunci vom fi din nou în casa noastră
Și poate vom uita cuvîntul dor
Sau îl vom spune altfel — Eminescu
Cu viața și cu moartea-nvingător
Dar țineți minte-atunci peste-un mileniu
Cînd fi-vor limpezite prea multele tăceri
Păstrați-l, vă implor, pe Eminescu
Într-o cetate dintre meri și peri
Sau în lumina dintre două riuri
Ce nu curg împreună nicăieri.

Nicolae Dan Fruntelată

Încă o reconstituire
de Petru Creția
MUȘATIN
de M. Eminescu
(In paginile 4–5)

LA IPOTEȘTI

Oricît de greu ar năvăli Timpul peste mine, nu voi uita niciodată ziua de joi, 8 iunie 1989, cînd am atins cu toată ființa leagănul copilăriei universului românesc, pe care de-atîtea ori îl clătinasem doar cu gîndul, amăgindu-mi inima cu melancolie, armonii nepereche, idee de zbor, vis de nemurire. Pentru că numai la Ipotești se decantează pe sine Timpul viu. Ziua ieșea încet din grîne verzi și ude, păscută de un miel negru, ursit să înveselească o masă de han din drumurile Moldovei, în septembrie, sfîrșită de rîndunele fulgerînd la spicul ierbii, împrospătată de două căprioare de chihlimbar adormite într-un pîlc de maci roșii, turnată-n bronz de cerbul lepădat legendelor, care ne-a tăiat drumul mașinii și s-a pierdut, în ropot roib, (singurătatea și harul izbînzii prin simbol feeric) pe sub ramuri de stejar. Un clopot s-a spart în mine, luminîndu-mi cu zvon îndelung răsfirat sentimentul că pe cer, într-o poartă de nor, se va arăta și luna ca un genunchi de față mușcat de cățelul pămîntului. Și cînd, în latura stîngă, pe umăr de mal, s-a ivit casa Eminovicilor și alături bisericuța stinsă-n durere și pe dinăuntru cu stele de zăpadă, însumînd măsura unei chilii de taină, și adunată-n surîsul pereților albi, în norocul vechi al șindrilei fulgurite de cenușa a mai bine de o sută de ani (lipită de ea, voivodală, ctitoria lui Nicolae Iorga, ca un „stîlp de căldură") în planul minții mele, înzdrăvenindu-se desnădejdile-mi tîrzii, m-am trezit băiat pe izvoare de aur și am auzit glasul Henrietei strigîndu-și fratele : Mihai ! și toate casele românești, auzindu-l odată cu mine, se găteau cu cingătoarea de lemn și de brîne albastre ale casei din Ipotești, apele, peste tot, își adunau cîntecele din șesuri de nori și-n fiecare ogradă își susura frunza și-și răspîndeau mireasma doi sălcîmi și doi tei martori ai copilăriei Poetului.

Urcînd patru trepte, am pătruns în odăile din răsăritul timplei noastre, unde se preface în uitare patima de orice fel, iar din noianul Timpului, atingînd floarea lui Aprilie din sîngele nostru, se înalță, în blinda batere de vînt numai

Privelistile sclipitoare
Ce-n repezi șiruri se distern
Repaosă nestrămutate
În raza gîndului etern...

Și mai înainte de a-mi umple ochii de tran-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

TELEGRAMA ADRESATĂ TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România,

de participanții la Simpozionul omagial dedicat centenarului „Mihai Eminescu"

Mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Participanții la Simpozionul omagial dedicat centenarului Mihai Eminescu vă aduc, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu — marele Erou între eroii neamului românesc, ilustru conducător de partid și de țară, strălucită personalitate a lumii contemporane, înflăcărat luptător pentru libertatea, independența și prosperitatea națiunii române — un cald și vibrant omagiu, expresia sentimentelor de aleasă stimă, nețărmurită dragoste și fierbinte recunoștință pe care scriitorii, oamenii de știință, cultură și artă, asemenea întregului nostru popor, le nutresc față de exemplara și prodigioasa dumneavoastră activitate consacrată înfloririi patriei, formării omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste și comuniste în România.

Exprimăm, totodată, cu adînc respect, sentimentele noastre de aleasă considerație și deosebită prețuire tovarășei Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, eminent om politic și savant de largă recunoaștere internațională, căreia îi adresăm, și cu acest prilej, întreaga noastră gratitudine pentru îndrumarea și sprijinul permanent acordate literaturii și artei, activității din domeniul științei, culturii, educației și învățămîntului.

Participanții la simpozion au primit, cu profunde sentimente de respect și satisfacție, călduros mesaj adresat de dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, prin care se exprimă un fierbinte omagiu și cea mai înaltă cinstire adusă marelui nostru poet, ce a oglindit în opera sa, ca nimeni altul, trecutul, prezentul și viitorul țării, alesele însușiri ale poporului român, aspirațiile sale de dreptate, libertate și înălțare a României, aprecierea de autentică simțire patriotică ce ilustrează dragostea și prețuirea pe care noi toți o purtăm Luceafărului poeziei românești.

Evocînd valoarea fără egal a creației eminesciene, în cadrul lucrărilor simpozionului au fost subliniate cu pregnanță grija permanentă și înalta considerație manifestate de conducerea

Continuare în pag. a 3-a

PARTICIPANȚII LA SIMPOZIONUL OMAGIAL DEDICAT CENTENARULUI MIHAI EMINESCU

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

MEMORIEI MARELUI POET ROMÂN — CINSTIREA ÎNTREGII NAŢIUNI

SIMPOZION OMAGIAL

La Ateneul Român s-au desfăşurat, marţi, lucrările în plen ale Simpozionului omagial consacrat centenarului Mihai Eminescu, în organizarea Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste şi a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

În mijloc de iunie, în anotimpul florilor de tei, oameni de cele mai diferite vîrste şi profesii, din Capitală şi din întreaga ţară, şi-au dat întîlnire sub cupola impunătorului edificiu străjuit de statuia poetului nostru naţional pentru a omagia creaţia şi viaţa lui Mihai Eminescu, la un veac de la trecerea sa în eternitate.

La manifestare au participat tovarăşii **Emil Bobu, Constantin Olteanu, Dumitru Popescu, Suzana Gâdea, Ioan Toma, Ion Ursu.**

Au luat parte reprezentanţi de frunte ai vieţii cultural-ştiinţifice din ţara noastră, precum şi oaspeţi de peste hotare, cunoscători ai operei eminesciene.

Întreaga desăşurare a simpozionului omagial, care încununează bogata suită de manifestări organizate la oraşe şi sate cu prilejul acestui centenar, s-a aflat sub semnul de emoţie şi nobleţe al ideilor şi aprecierilor cuprinse în Mesajul adresat participanţilor de tovarăşul **NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România.**

Mesajul a fost prezentat de tovarăşul Emil Bobu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R.

Mesajul conducătorului partidului şi statului — vibrantă cinstire şi preţuire a marelui nostru poet, a creaţiei sale nemuritoare, inspirată de viaţa şi idealurile poporului din mijlocul căruia s-a ridicat — a fost primit cu profundă satisfacţie şi gratitudine de către participanţi. Aprecierile formulate la adresa nobilei misiuni educative a literaturii şi artei, caldele îndemnuri adresate creatorilor de a-şi pune talentul şi puterea de muncă în slujba aspiraţiilor legitime ale omenirii de pace şi progres pe planeta noastră, a nobilelor idei umaniste de modelare a conştiinţelor, constituie pentru toţi oamenii de artă şi cultură un mobilizator program de acţiune în vederea realizării unor opere valoroase, care să vorbească posterităţii despre măreţele împliniri ale prezentului socialist.

Aceste gînduri şi sentimente, pregnant puse în evidenţă de-a lungul desfăşurării simpozionului naţional, s-au regăsit în telegrama pe care participanţii la manifestarea de la Ateneul Român au adresat-o, la încheierea lucrărilor, într-o atmosferă entuziastă, tovarăşului **NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România.**

În numele celor prezenţi la simpozion, telegrama a fost citită de tovarăşul Radu Voinea, preşedinte al Academiei Republicii Socialiste România.

„Omagiind astăzi opera luminoasă a lui Mihai Eminescu — ca de altfel a tuturor marilor creatori din toate domeniile — avem datoria să dezvoltăm şi să îmbogăţim permanent, cu noi şi noi creaţii, minunatul patrimoniu naţional — tezaur de gîndire înaintată, revoluţionară, care, prin conţinutul de idei şi mesajul profund umanist şi patriotic, reprezintă o contribuţie de seamă la mobilizarea întregului popor în edificarea noii orînduiri, la formarea şi educarea omului nou, înaintat, constructor conştient şi devotat al socialismului şi comunismului în România".

NICOLAE CEAUŞESCU

În cuvîntul său, tovarăşa Suzana Gâdea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, a spus :

Veacul care a trecut de la moartea lui Eminescu a însemnat veacul nemuririi sale. Opera sa, tipărită în ediţii ştiinţifice şi de largă popularizare, studiată în numeroase ţări, tradusă în zeci şi zeci de limbi, a cunoscut, aici, la noi, şi pe toate continentele, o impresionantă răspîndire.

Ne vor rămîne adînc întipărite în minte şi vor constitui pentru noi toţi un semn de referinţă cuvintele emoţionante prin care tovarăşul Nicolae Ceauşescu omagiază personalitatea lui Eminescu în Mesajul transmis astăzi participanţilor la Simpozionul omagial, pentru care dăm glas mulţumirii noastre profunde.

Gîndul nostru se întoarce şi astăzi către partidul comunist, prin a cărui înţeleaptă politică s-a produs valorificarea întregului tezaur cultural naţional. Gîndul nostru de adîncă respect şi înaltă gratitudine se îndreaptă spre tovarăşul Nicolae Ceauşescu, spre tovarăşa Elena Ceauşescu, de numele cărora este nemijlocit legată înflorirea continuă a ştiinţei şi culturii româneşti.

Îl sărbătorim astăzi pe Mihai Eminescu, cu sentimentul certitudinii că opera sa este o sărbătoare a sufletului românesc. Îl sărbătorim cu mîndria de a putea afirma că preţuirea operei eminesciene a căpătat adevăratele sale dimensiuni şi semnificaţii în anii revoluţiei socialiste şi în special în această epocă de restaurare a tuturor marilor valori ale culturii naţionale — „Epoca Nicolae Ceauşescu".

În comunicarea **„Mihai Eminescu, contemporanul nostru"**, prezentată de **Dumitru Radu Popescu**, preşedintele Uniunii Scriitorilor, se arată : Sîntem profund emoţionaţi de faptul că secretarul general al partidului, preşedintele României socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a adresat participanţilor la Simpozionul omagial un mesaj, ce pune încă o dată în lumină înalta sa preţuire faţă de genialul poet Mihai Eminescu, chintesenţă a spiritualităţii româneşti, artist adînc implicat în viaţa poporului, ctitor al limbii, literaturii şi culturii române moderne.

La un secol de la trecerea sa în eternitate, Eminescu ne apare ca un puternic şi generos arbore al cunoaşterii. Un simbol de cultură, un reper fundamental pentru edificarea programatică a construcţiei noastre spirituale. Cu Eminescu, literatura română realizează racordul major la literatura lumii, dar, totodată, impune lumii un scriitor avid de cultură, neobosit în a cunoaşte, creîndu-se şi creînd, după un adevărat program. Eminescu este omul deplin al culturii româneşti, etalon nu numai pentru literatură. Din exemplaritatea efortului său dedicat cunoaşterii — de la viaţa cotidiană pînă-n adîncimile istoriei sau misterele etosului popular, pînă la cercetarea profundă a lingvisticii, a ştiinţelor exacte, artelor plastice — se constituie un model de creaţie valabil pentru întreaga evoluţie spirituală a României din veacul care a trecut.

Pentru cultura românească, Eminescu înseamnă un secol căruia i-am putea spune : Secolul Eminescu. Opera şi Poetul exercită un adevărat efect magnetic asupra literaturii, dar şi cu iradieri puternice şi benefice în toate compartimentele vieţii sociale. Reînnoirea României, renaşterea naţională de după eliberare, mari propulsii ale revoluţiei au în substanţa lor nuclee de foc din dorul de mai bine eminescian. Vasta exegeză consacrată lui Eminescu a reunit, ca sub cupola aceleiaşi Academii, erudiţia şi aspiraţiile culturii româneşti. O titanică muncă de studiu a operei eminesciene, desfăşurată în spaţiul ultimelor zeci de ani, constituită în marea ediţie „Eminescu", în mii de alte lucrări, se înscrie ca participare a generaţiilor de astăzi la eterna omagiere şi cunoaştere a poetului nostru naţional. S-a realizat şi continuă să se edifice o adevărată „Cultură Eminescu".

Ca semn al înaltei cinstiri aduse celui mai mare poet al românilor, daţi-mi voie să rechem cuvintele rostite de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România : „Aducem omagiul nostru memoriei marelui poet naţional Mihai Eminescu, acela care odată cu opera sa literară a făcut să apară pe bolta culturii româneşti un astru care va străluci în veci de veci, revărsînd lumină şi căldură în sufletele oamenilor, al poporului nostru".

„O sută de ani de nemurire se împlinesc în această lună de cînd Mihai Eminescu face parte integrantă din istoria poporului român, din istoria şi gloria poporului român.

În comunicarea **„Opera lui Eminescu, strălucită întruchipare a marilor idei ale umanismului, a înaltelor idealuri şi aspiraţii ale poporului român"**, prezentată de **Dumitru Ghişe**, preşedintele Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, se spune : Opera marilor poeţi călătoreşte în timp nealterată în strălucirea ei încărcată de sensuri şi semnificaţii, aducînd, pentru fiecare generaţie, noi moduri de a o percepe, un interes aparte. Mesajul poetic eminescian nu numai că nu s-a istovit odată cu vremea în care a apărut, dimpotrivă trecerea anilor i-a sporit frumuseţea, profunzimile şi aria de înţelesuri, oferind răspunsuri — surprinzătoare în prospeţimea lor — pentru sensibilitatea şi gîndirea noastră, a celor de astăzi.

Dacă în multitudinea manifestărilor sale creatoare, indiferent că este vorba de poezie, filozofie, economie sau publicistică politică, se poate vorbi totuşi de anumite dominante ale creaţiei eminesciene, acestea sînt, fără nici un dubiu, umanismul şi patriotismul înflăcărat al poetului. Integritatea spirituală a poporului român era, pentru Eminescu, mai presus decît orice.

După cum o demonstrează articolele sale politice, Eminescu a păstrat un cult special istoriei. Ca într-un pelerinaj la un templu sacru, el cobora în trecut să-şi reîmprospăteze energiile credinţei şi ale întăririi, în lupta cu o realitate social-politică nu întotdeauna la înălţimea trecutului glorios. Nu întîmplător, pentru Eminescu regresiunea în timp semnifică tendinţa de a ajunge la momentul genezei, la dimensiunile fabuloase ale timpului mitic, pentru ca imaginea unei epoci de aur să proiecteze în viitor întreaga ei forţă modelatoare.

Avidul devorator al cunoaşterii universale credea cu tărie în destinul naţiunii sale.

Eminescu a gîndit dezvoltarea societăţii româneşti în termenii unei filozofii sociale ce punea accentul pe dezvoltarea organică, proprie, specifică împrejurărilor, condiţiilor concret-istorice în care trăieşte, cum spunem noi, astăzi.

Dorinţa de a vedea ţara sa cît mai prosperă din punct de vedere economic l-a făcut să închine un adevărat imn muncii, ca activitate umană fundamentală. Munca este — în viziunea eminesciană — nu numai chezăşia prosperităţii unei naţiuni, ci şi a moralităţii ei.

Iubindu-şi patria în înţelesul cel mai înalt al cuvîntului, prin tot ceea ce a scris, Eminescu a năzuit să dezvolte în conştiinţa concetăţenilor săi ideea necesităţii angajării profund responsabile faţă de destinul ţării. Pentru el era limpede că a fi un bun român „nu e un merit, nu e o calitate ori un monopol special..., ci o datorie pentru orice cetăţean al acestui stat, ba chiar pentru orice locuitor al acestui pămînt, care este moştenirea exclusivă şi istorică a neamului românesc".

Aspiraţiile marelui poet îşi găsesc o minunată împlinire în istorica operă de edificare a socialismului şi comunismului, pe care poporul nostru o înfăptuieşte sub conducerea gloriosului Partid Comunist Român, a secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, căruia îi exprimăm — şi cu acest prilej — întreaga noastră stimă, dragoste şi recunoştinţă, pentru activitatea fără ostenire ce o consacră înfloririi patriei, înaintării ei spre orizonturi tot mai luminoase de progres şi civilizaţie.

Exprimăm, totodată, aleasa noastră consideraţie şi preţuire faţă de tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceauşescu, pentru contribuţia de deosebită însemnătate adusă la progresul multilateral al ţării, la afirmarea tot mai puternică a ştiinţei, învăţămîntului şi culturii româneşti, ca factori hotărîtori ai dezvoltării generale a patriei.

Aşa cum se subliniază în căldurosul Mesaj adresat de secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pe care l-am primit cu profunde sentimente de respect şi satisfacţie, chipul lui Eminescu ne însoţeşte, în tot mai mare măsură, propria noastră existenţă. Îi murmurăm versurile lui de dor, de dragoste sau de durere, ne învăluim cu mantia iubirii lui faţă de oameni, ne astîmpărăm setea noastră de dreptate, libertate şi adevăr de la izvoarele lui clare şi adînci, ne încălzim la flacăra nestinsă a patriotismului său nemărginit şi credem, împreună cu el, în destinul tot mai fericit al naţiunii noastre.

În continuare, **Ion Dodu Bălan,** prof. univ. la Universitatea Bucureşti, a prezentat comunicarea intitulată **„Opera lui Mihai Eminescu — strălucită sinteză a caracterului naţional al literaturii române"**, în care se spune : Poet naţional în sensul cel mai profund şi mai complex al cuvîntului, adevăr confirmat de toate exegezele critice din ţară şi din străinătate, Eminescu întruchipează în tulburătoarea lui personalitate şi în inegalabila sa operă întreaga lume românească — o lume bogată în gînduri şi simţiri, originală în coordonatele ei geografice, istorice şi spirituale, cu mituri, datini, credinţe, elemente distincte ce compun un admirabil portret etnopsihologic al românului.

Aparţinînd organic fiinţei noastre naţionale, Eminescu a vibrat la toate durerile şi frămîntările poporului său şi i-a exprimat întregul univers de gînduri şi simţiri. El a ridicat limba poetică românească pe culmi nebănuite, imprimîndu-şi uimitoarea lui personalitate, în fiecare articulaţie a ei. Prin limba lui Eminescu asistăm la geneza lumilor, la devenirea istorică a umanităţii şi la toate momentele de răscruce din istoria noastră naţională.

De la el încoace rostim cuvintele limbii române cu sporul de expresivitate revelată de marele poet. De asemenea, pentru noi, românii, natura patriei poartă în ea o parte din sufletul lui Eminescu.

Sub pana poetului nostru naţional, o ţară şi un popor au devenit un cîntec fără de moarte.

Aşa cum se subliniază în Mesajul tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, preşedintele Republicii, „Poet al poporului său, Mihai Eminescu a lăsat posterităţii imaginea unui artist legat trup şi suflet de pămîntul ţării sale, de aspiraţiile spre mai bine ale maselor populare, receptiv la problemele majore ale epocii în care a trăit, ale luptei pentru apărarea şi afirmarea fiinţei naţionale — care au constituit în permanenţă izvorul veşnic viu al minunatei sale creaţii".

Opera lui Eminescu, de la ediţia lui Maiorescu din 1883, a rămas o permanenţă în cîmpul vieţii noastre culturale. În afară de cele 11 ediţii succesive maioresciene au mai apărut pînă la Eliberarea ţării circa 60, mai mult sau mai puţin ştiinţifice. După istoricul Congres al IX-lea al partidului, cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost ales în fruntea destinelor ţării, cultura română a fost eliberată de dogmatism şi închistare, astfel că pînă astăzi au apărut peste 100 de ediţii într-un tiraj de 70 de milioane, culminînd cu desăvîrşirea monumentalei ediţii de Opere, începută de Perpessicius şi terminată de un colectiv de la Muzeul Literaturii Române. E cel mai de seamă monument ce i s-a ridicat poetului naţional.

Vremea noastră, în care procesul valorificării moştenirii culturale a luat o amploare deosebită, mai ales în ultimele două decenii, a făcut din Eminescu un simbol al geniului creator românesc.

Privim cu mîndrie la toate cîte s-au înfăptuit, măreţ şi durabil — şi în acest domeniu — în cultură, şi considerăm ca o îndatorire de conştiinţă să exprimăm profunda noastră recunoştinţă tovarăşului Nicolae Ceauşescu, tovarăşei Elena Ceauşescu pentru grija permanentă ce o acordă înfloririi necontenite a spiritualităţii româneşti.

Creaţia lui Eminescu poartă în ea însemnele operei de geniu prin care se mărturiseşte un întreg popor. De aceea, interesul românilor faţă de ea este în neîntreruptă creştere, ca şi faţă de poetul care declara în una din postume, „Ovidiu şi poetul" : „Ca un luceafăr am trecut prin lume, / În ceruri am privit şi pe pămînt".

Astfel Eminescu a putut cuprinde în opera lui întregul univers românesc dintre pămînt şi cer, universul nostru de gînduri şi simţiri şi povestea întregii lumi, impunîndu-se ca poetul nostru naţional şi unul dintre cei mai mari poeţi ai literaturii universale.

Comunicarea **„Creaţia eminesciană, culme a valorii artistice româneşti, a înaltului conţinut de idei social-patriotice ale literaturii române"** a fost prezentată de prof. univ. **Constantin Ciopraga,** de la Universitatea „Al. I. Cuza" — Iaşi. Evocînd valoarea creaţiei eminesciene, vorbitorul a subliniat grija permanentă acordată de partidul şi statul nostru, personal de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de tovarăşa Elena Ceauşescu cunoaşterii şi valorificării operei marelui nostru poet, a moştenirii noastre cultural-artistice.

Timpul, se relevă în comunicare, a arătat îndeajuns că fenomene dintre cele mai complicate se lasă prinse în definiţii cît se poate de simple. Lucrurile se schimbă însă cînd ne referim la marii creatori, între care Eminescu, personalitate multiplă, una din permanentele spiritualităţii noastre şi, concomitent, una din vocile distincte ale culturii universale. În viziunea lui Nicolae Iorga, el însuşi o figură monumentală, Eminescu reprezenta „Sinteza sufletului românesc, sinteza ştiinţei, cugetării, simţirii şi instinctului acestui neam".

Fundamentale în creaţia eminesciană sînt normele materiale, spirituale şi etice legate de spaţiul geografic şi timpul istoric românesc. Om al timpurilor noi, acţionînd pentru afirmarea identităţii noastre naţionale, despre Eminescu niciodată nu se va vorbi prea mult. Poet, prozator, scriitor pentru eternitate, în personalitatea lui îşi dau întîlnire figuri tinzînd spre colosal, Cantemir şi Hasdeu, dar şi Horea şi Mureşanu, demiurgi în alt sens. Capacitatea lui de a gîndi mitic, în paralel cu existenţa istorică, este enormă şi, exceptînd pe Lucian Blaga, nu-i merge pe urme aproape nimeni. Poet naţional prin toate dimensiunile, autorul „Luceafărului" e în acelaşi timp creator de valoare universală, solicitat de marile teme care au interesat totdeauna. Vizionarul inspirat, liricul neegalat, cîntăreţul spaţiilor deschise şi al dragostei, evocatorul miturilor şi al istoriei a fost vocea reprezentativă a timpului său, prestigios prin capacitatea de a fi profund şi accesibil, prin unicitatea rostirii, prin arta de a preface ideile în viziune. Reflecţie, tensiune lirică şi forme îşi conjugă disponibilităţile pentru a imprima cuvîntului forţa sentenţiilor antice. De dincolo de viaţă, un Eminescu profet ne reaminteşte patetic realitatea lui a fi, datoria de a ne manifesta ca popor cu fizionomie proprie între popoarele lumii : „Iar noi locului ne ţinem, / Cum am fost, aşa rămînem!".

În comunicarea **„Eminescu — fond naţional şi formă universală"**, prezentată de prof. univ. **Eugen Todoran,** de la Universitatea din Timişoara, este reliefat faptul că, odată cu marele nostru poet, lirica românească a dobîndit — dincolo de imagine, sunet, idee sau temă — dimensiunea gîndirii poetice, într-o sinteză originală ce poate fi numită pe bună dreptate „Miracolul eminescian". După cum se subliniază în Mesajul adresat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, acestui Simpozion omagial, Eminescu a lăsat posterităţii imaginea unui artist legat trup şi suflet de pămîntul ţării sale, de aspiraţiile spre mai bine ale maselor populare — se spune în comunicare, punîndu-se în lumină faptul că marele poet reprezintă un „prototip", pentru că în spaţiul poeziei româneşti el este „centrul" gîndirii poetice, indiferent de istoria poeziei, dar şi un veritabil promotor al culturii naţionale, în toate formele ei de manifestare.

„Ca soarele care absoarbe" şi nu „ca piatra care apasă" voia Eminescu să fie cultura română — se subliniază în comunicare —, cultură naţională prin spirit şi universală prin valorile către care ea tinde. Într-o perioadă cînd o întreagă literatură a fost creată de scriitorii „duhului naţional", cu interes pentru folclor, Eminescu semnala că aceasta, cît timp se limita numai la formă şi formulă, nu şi la ideea internă ce trebuia înţeleasă, rămînea o imitaţie şi o adaptare de teme folclorice.

Pentru înţelegerea operei lui Eminescu din această proiecţie ideologică a spiritului naţional, ca „idee internă" în „formele" culturii naţionale, trebuie avută în vedere mai întîi teoria lui despre modalitatea artistică a valorificării folclorului în literatura naţională, prin relaţia dintre idee şi imagine. Marele nostru poet avea în vedere creşterea artei din propriul ei fundament lăuntric, în formele ei de expresie simbolică a unui „învăţămînt". cu care el identifica „spiritul" înţeles ca „idee etern poetică", reflectată în imagini determinate de însuşi sufletul poporului, în condiţiile istorice ale dezvoltării lui.

Comunicarea subliniază că preluarea în totalitate a operei lui Eminescu — poezie, teatru, publicistică — acţiune care a căpătat o deosebită amploare în ultimele două decenii, prin înalta preţuire şi interesul deosebit manifestat de conducerea partidului şi statului nostru, de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de tovarăşa Elena Ceauşescu faţă de valorificarea tezaurului eminescian, pune în evidenţă mai mult ca oricînd identificarea geniului poetului nostru naţional cu geniul însuşi al culturii române moderne, cu acea forţă internă a ei, ce îi asigură dezvoltarea istorică.

„Caracterul social al poeziei lui Mihai Eminescu" este titlul comunicării prezentate de **Hajdu Győző,** redactor-şef al revistei „Igaz Szo" din Tg. Mureş, în care se spune : Eminescu, cel mai mare poet român al tuturor timpurilor, nu a murit acum o sută de ani, căci un întreg popor îl poartă în sufletul său, păstrîndu-i de-a pururi memoria. Geniul naţional al poeziei româneşti nu a trecut în neființă, spiritul său continuînd să trăiască prin noi toţi.

Pentru mine, scriitor maghiar din România, şansa de a depune mărturie aici, unde ne-am adunat pentru a cinsti bolta de lumină a spiritualităţii eminesciene, reprezintă o onoare supremă.

Eminescu a fost şi a rămas un exemplu şi un maestru spiritual şi pentru noi, scriitorii maghiari din România. Referindu-se, în continuare, la traducerea creaţiei în limba maghiară, vorbitorul a arătat : Opera începe să-i fie tradusă încă din timpul vieţii, la nici doi ani de la apariţia ediţiei princeps girată de Titu Maiorescu. Din anul 1885, cînd „Atît de fragedă" apare în traducere într-o publicaţie clujeană, generaţii succesive de poeţi maghiari de excepţie au tălmăcit în flux continuu poezia lui Eminescu, activitatea de traducere a operei sale conturîndu-se, apoi, pregnant în ultimele patru decenii şi jumătate. Prin urmare, mîndria patriotică ne îndreptăţeşte să afirmăm că deţinem, în traducere, la ora aceasta un Eminescu aproape integral. Numărul traducătorilor se ridică la peste o sută, marea majoritate fiind din rîndul reprezentanţilor poeziei maghiare din România. Dacă ţinem seama de faptul că unele tălmăciri circulă în mai multe versiuni, ansamblul acestei opere, strînsă într-un volum, ar putea constitui un monument literar capabil să demonstreze că geniul eminescian a strălucit necontenit şi a vibrat mereu în sufletele noastre. Împreună cu Homer şi cu Goethe, Eminescu aparţine unui triumvirat de geniu indispensabil pentru echilibrul de spiritualitate al lumii contemporane.

Fapte fără de număr demonstrează că aspiraţiile, visele de aur ale lui Eminescu au prins contur acum şi aici, în România socialistă. Datorăm toate acestea forţei politice conducătoare a societăţii noastre, centru vital al întregii naţiuni, Partidului Comunist Român, mult iubitului şi stimatului nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Exprimăm, totodată, profunda preţuire, gratitudine şi recunoştinţă tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, eminentă personalitate politică, savant de largă recunoaştere internaţională, pentru grija permanentă şi strălucita competenţă cu care conduce viaţa culturală şi ştiinţifică a patriei noastre.

După cum ne îndeamnă Mesajul tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, preşedintele Republicii, pentru noi patriotismul ardent şi modelul poetic ale lui Eminescu trebuie să se constituie şi pe mai departe — pînă cînd vor exista poeţi şi va exista poezie pe acest pămînt — într-un Luceafăr călăuzitor, dătător de lumină.

Pot să reînviu luminos ca Pasărea Phoenix ? se întreba Eminescu. Nu, nu este nevoie să renască asemenea păsării Phoenix, fiindcă Eminescu este mereu aici, trăieşte printre noi. Căci nu moare nicicînd acela al cărui nume este zilnic pe buzele oamenilor, în sufletul şi conştiinţa unui întreg popor, acela pe care naţiuni întregi l-au înconjurat cu dragostea inimii lor.

În comunicarea **„Lirismul eminescian"**, prezentată de poetul **Cezar Baltag,** sînt reliefate bogăţia de idei şi semnificaţiile deosebite ale Mesajului adresat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, cu prilejul Simpozionului, care constituie un puternic imbold pentru toţi oamenii de cultură şi artă din ţara noastră de a-şi pune întreaga activitate în slujba înfăptuirii celor mai nobile aspiraţii ale poporului nostru. În comunicare se subliniază aleasa preţuire pe care conducerea partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, tovarăşa Elena Ceauşescu o acordă poetului nostru naţional, nepieritoarei sale opere, a cărei valorificare complexă, îndeosebi în sensul cunoaşterii sale de către un număr cît mai mare de cititori de la noi şi de peste hotare, reprezintă una din constantele activităţii culturale din ţara noastră.

În continuare, în comunicare se spune, între altele : În nemărginile geniului lui Mihai Eminescu adevărul se răsfrînge cu acea vigoare de reprezentare care porneşte dintr-o profundă necesitate ontologică. De altfel, nu cred că există poezie mare care să nu pornească, în nucleul ei cel mai adînc, de la problema veşnic prezentă a existenţei. În cuvîntul a fi, predicat originar, verb de temelie, din care s-au născut apoi toate cuvintele, este cuprinsă în germene, încă nedesfăcut, întreagă poezia lumii. Lumea, în totalitatea ei, sub lumina privirii poetului, invocă limbajul care prin numire, prin cuvînt îi conferă existenţă spirituală.

„Eu pun destinul acestei lumi într-o inimă de om" stă scris undeva printre manuscrisele eminesciene. Există, credem, o viziune românească a destinului şi întruchiparea sa capătă expresie încă din ceea ce socotim cu toţii a fi orizontul matricial al culturii noastre, adică din „Mioriţa" şi „Meşterul Manole".

Pentru cine ar încerca să facă o fenomenologie a „dorului" eminescian, prima constatare care se impune ar fi, aşadar, aceea că dorul este forţa care poate opera o depăşire a destinului, o accedere la ceva ce depăşeşte cadrul relativ al existenţei. Prin dor, întîmplarea destinală se înglobează ca putere şi sens unei trăiri de ordin superior, care depăşeşte timpul şi spaţiul obişnuit şi se încarcă cu semnificaţie totalizantă. Într-o tensiune paradoxală a întregii sale făpturi, omul cîştigă capacitatea de a îngloba niveluri diferite ale realului, de a stăpîni tot ce a fost şi tot ce o să vie şi de a găsi un fir al înţelegerii pentru toate cîte nu avură rost în viaţa lui pămîntească. În numele preţului pe care numai asumarea superioară a existenţei şi a suferinţei legate de ea îl poate acorda, omul poate spera să înţeleagă că rostul vieţii şi al morţii lui este de a descoperi în stratul cel mai profund al propriei fiinţe acea coerenţă misterioasă, acea formă pregnantă care conţine în sine taina lumii. Căci cu nimic nu se poate împăca mai puţin sufletul eminescian decît cu inconsistenţa planului de suprafaţă, a planului aparenţelor.

Dorul eminescian este zona în care contrariile se caută pentru a se iubi şi contopi, în care întunericul şi lumina se îmbrăţişează şi se sărută, în care marmura şi dalta, lutul şi spiritul îşi mărturisesc nevoia de comuniune, setea lor nestinsă „după olaltă".

Fiecare om este o întrebare pusă din nou spiritului Universului, a spus Poetul şi noi simţim că prin el întrebarea pusă spiritului Universului ne-a legitimat cu un răspuns pe măsura lui şi a noastră. Inima lui, care s-a mistuit, arzînd, continuă să ne lumineze cu o flacără pe care o vom recunoaşte întotdeauna în adîncul inimilor noastre. Fără ochi nu e lumină fără auz nu e cîntec : el, Poetul, este ochiul cugetului românesc deschis către eternitate, este auzul unui suflet colectiv deschis către muzica sferelor.

Eminescu nu face parte dintre scriitorii care-şi vor pierde vreodată actualitatea, aşa cum nu şi-au pierdut-o nici Dante, Shakespeare, Cervantes, Goethe. Oricît de rapidă ar fi evoluţia conceptului de poezie, el va continua să opereze în noi o permanentă transfuzie de Fiinţă şi Sens.

Eminescu a legat pentru totdeauna taina de expresie, a pus în acord lumina cu limbajul, a făcut ca silabele limbii române să lumineze, să devină structuri de lumină, dătătoare de sens lumii.

Şi cu cît trece timpul şi-l descoperim mai adînc, cu atît ne dăm seama că el Există, că ne este şi ne va fi contemporan de-a pururi.

★

Simpozionul omagial consacrat centenarului Mihai Eminescu a continuat marţi după-amiază şi miercuri dimineaţa în secţiunile : „Poezie, proză, teatru" şi „Ştiinţă, filozofie, publicistică". La lucrări au participat oameni de cultură români şi invitaţi de peste hotare. Lucrările simpozionului s-au desfăşurat sub semnul de emoţie şi nobleţe al ideilor şi aprecierilor cuprinse în Mesajul tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, în care se subliniază înalta preţuire pentru opera nemuritoare a poetului nostru naţional ce „a cîntat poporul român, trecutul, prezentul şi viitorul său, înscriindu-se pentru totdeauna în conştiinţa întregii noastre naţiuni şi în patrimoniul culturii universale ca exponent al unor luminoase idealuri şi năzuinţe de dreptate socială şi naţională, de afirmare liberă, demnă şi independentă a României".

În cadrul secţiunii „Poezie, proză, teatru", au luat cuvîntul : prof. univ. George Munteanu de la Universitatea Bucureşti ; Amita Bhose, India, lector la Universitatea Bucureşti ; Nicolae Dragoş, poet ; prof. univ. Ioana Em. Petrescu, de la Universitatea Cluj-Napoca ; Valeriu Râpeanu, critic literar ; prof. univ. Ion Drăgan, secretar al Comisiei naţionale române pentru UNESCO ; Hedi Hauser, redactor-şef la Editura „Kriterion" ; prof. univ. Eugen Todoran de la Universitatea Timişoara ; Kazimierz Jurczak, Polonia, lector la Universitatea Bucureşti ; Valentin Silvestru, critic literar ; Radu Flora, poet, traducător din R.S.F. Iugoslavia ; Florin Manolescu, critic literar ; Maria Pongracz, scriitoare, redactor-şef al ziarului „Szabad Szo", Timişoara ; Montri Univajami, poet, Thailanda ; prof. univ. Ion Rotaru de la Universitatea Bucureşti ; Adam J. Sorokin, prof. doc., S.U.A. ; Franz Johanes Bulhardt, poet ; Victor Crăciun, critic literar ; Nadine Brewer, prof. doc., S.U.A. ; Cornel Ungureanu, critic literar.

În cadrul secţiunii „Ştiinţă, filozofie, publicistică" au luat cuvîntul prof. univ. Dim. Păcurariu, prof. univ. Al. Tănase, Mircea Tomuş, redactor-şef al revistei „Transilvania" din Sibiu, Helmuth Frisch, lingvist la Universitatea din Bochum — R.F.G., Ion Miloş, poet, traducător din Suedia, Kemal Özer, poet, traducător din Turcia, Sumyia Haruya, traducător din Japonia, Carin Berg, director al Centrului european pentru învăţămîntul superior al UNESCO, cu sediul la Bucureşti, acad. Radu Voinea, preşedintele Academiei R.S.R., asistent universitar Ilie Bădescu — Universitatea din Bucureşti, acad. Ştefan Pascu, prof. univ. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Simion Ghiţă, cercetător principal la Institutul de filozofie, conf. univ. Nicolae Constantinescu — Universitatea din Bucureşti, Z. Ornea, critic şi istoric literar, Nicolae Gogoneaţă, cercetător la Institutul de filozofie, Mircea Popa, cercetător ştiinţific principal la Institutul de lingvistică şi istorie literară din Cluj-Napoca, Letay Lajos, poet, Dumitru Vatamaniuc, istoric literar, Iuri Kojevnikov, scriitor, traducător din U.R.S.S., Stanislav Semcinski, scriitor, traducător din U.R.S.S., Jean-Louis Courriol, prof. univ. la Universitatea din Lyon, Ioan Flora, poet din R.S.F. Iugoslavia.

SPECTACOL LITERAR-MUZICAL

Desfăşurat miercuri, pe scena Ateneului Român, spectacolul literar-muzical dedicat comemorării centenarului Mihai Eminescu a constituit un nou omagiu adus Luceafărului poeziei româneşti.

În deschiderea spectacolului s-a dat expresie sentimentelor de dragoste şi recunoştinţă faţă de secretarul general al partidului, preşedintele Republicii Socialiste România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, pentru înalta preocupare faţă de păstrarea şi dezvoltarea tradiţiilor luminoase ale poporului nostru, pentru continua înflorire a vieţii materiale şi spirituale pe plaiurile patriei socialiste.

Monumentala operă eminesciană a reprezentat de-a lungul timpului o sursă nesecată de inspiraţie pentru artiştii români care, prin limbajul specific al artelor, au relevat întotdeauna forţa creaţiei marelui nostru poet naţional.

Poemul simfonic „Luceafărul", în interpretarea orchestrei Filarmonicii „George Enescu", a deschis în mod simbolic spectacolul. Fondul muzical a conferit, prin armonie şi sensibilitate, cadrul unor momente lirice în care artişti reprezentativi ai scenei româneşti au recitat versuri din creaţia poetului. Poemele „Glossă", „Călin — File din poveste", „Şi dacă...", „Nu mă-nţelegi", „Dintre sute de catarge", „Odă", „Luceafărul", „Mortua Est", „O, mamă", „Lacul", „Ce te legeni", „Mai am un singur dor" şi altele, rostite într-o aleasă interpretare artistică, au readus încă o dată pe scena Ateneului originalitatea şi profunzimea imaginii poetice, frumuseţea şi armonia limbii — valori nepieritoare ale operei eminesciene.

Piesele muzicale inspirate din creaţia poetului nostru naţional au întregit reuşita acestui spectacol. Corul şi orchestra Filarmonicii „George Enescu", corul de cameră „Preludiu" al ansamblului artistic al U.T.C., corul bărbătesc al ansamblului „Doina" al armatei, solişti vocali şi instrumentişti au interpretat lucrări inedite, care au transpus prin limbajul muzicii marile teme ale poeziei lui Mihai Eminescu.

Finalul spectacolului a fost marcat de poemul „Scrisoarea III" şi de compoziţia vocal-simfonică „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie", creaţii ale căror versuri sînt puternice expresii ale iubirii faţă de glia strămoşească, unităţii de neam şi limbă, ale năzuinţelor de veacuri ale poporului român pentru independenţă şi libertate.

EXPOZIŢIE DOCUMENTARĂ

„Expoziţia documentară de carte şi artă plastică", deschisă zilele acestea în sălile Dalles, constituie un remarcabil prilej pentru a se reconstitui atît atmosfera epocii din care a ieşit poetul nostru naţional cît şi continua şi din ce în ce mai profunda preţuire ce i se acordă. Expoziţia conţine interesante recapitulări ale ediţiilor operei literare eminesciene şi ale principalelor exegeze ; reconstituiri ale epocii (pe latura istorică şi artistică, ocazie pentru o excepţională imagine documentară) ; remarcabile şi pilduitoare pagini de manuscris extrase din bibliotecile şi arhivele româneşti ; tablouri aparţinînd unor pictori clasici cum ar fi : Nicolae Grigorescu, Aman, Tattarescu, Vermont, G. D. Mirea, Andreescu, sculpturi de Ion Georgescu, D. Paciurea, Ion Jalea, F. Storck. Acestora li se adaugă suite de lucrări de pictură şi de grafică inspirate din universul liricii eminesciene, dovadă a întrepătrunderii dintre arte şi a inconfundabilei peceţi pe care literatura lui Eminescu o pune asupra întregii culturi româneşti.

SESIUNE ŞTIINŢIFICĂ

În cadrul amplului program de manifestări omagiale dedicate împlinirii unui secol de la trecerea în nemurire a Luceafărului poeziei româneşti, la Academia Republicii Socialiste România a avut loc sesiunea ştiinţifică **„Mihai Eminescu — poet naţional şi universal".**

Sesiunea a pus în evidenţă grija permanentă şi preţuirea deosebită manifestate de conducerea partidului şi statului, de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, de tovarăşa Elena Ceauşescu pentru înflorirea artei şi culturii româneşti, valorificarea moştenirii literare, a inegalabilei creaţii a poetului nostru naţional, pentru cunoaşterea acestei monumentale opere intrate în conştiinţa întregului popor, în patrimoniul naţional şi universal.

Relevînd valoarea operei eminesciene, sesiunea a subliniat profundele semnificaţii ale politicii culturale promovate de Partidul Comunist Român, direcţiile sale prioritare ce vizează păstrarea tradiţiilor umaniste ale poporului român, înflorirea necontenită a vieţii spirituale, a creaţiei literar-artistice, responsabilităţile majore ce revin culturii în procesul de formare a omului nou, constructor devotat al socialismului şi comunismului în România.

Lucrările sesiunii, deschise de acad. Radu Voinea, preşedinte al Academiei, care a relevat în cuvîntul său locul unic pe care îl ocupă creaţia eminesciană în literatura noastră, au cuprins următoarele comunicări : prof. univ. Zoe Dumitrescu-Buşulenga — „Dimensiunea universală a creaţiei eminesciene", acad. Ştefan Pascu — „Eminescu şi istoria", acad. Ion Coteanu — „Eminescu — creator şi înnoitor al limbajului poetic românesc", prof. univ. Mihai Drăgănescu — „Coordonate ştiinţifice ale gîndirii eminesciene", prof. univ. Alexandru Boboc — „Eminescu şi filozofia modernă", şi prof. univ. Ion Dodu Bălan — „Universul creaţiei eminesciene".

Depunerea unei coroane de flori din partea tovarăşului Nicolae Ceauşescu şi a tovarăşei Elena Ceauşescu cu prilejul centenarului Mihai Eminescu

Cu prilejul centenarului Mihai Eminescu, din partea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, şi a tovarăşei Elena Ceauşescu, joi, 15 iunie, a fost depusă o coroană de flori la mormîntul poetului de la cimitirul Belu din Capitală.

Coroana a fost depusă de tovarăşii Manea Mănescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., vicepreşedinte al Consiliului de Stat, Gheorghe Oprea, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, Ioan Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., ministrul afacerilor externe, Barbu Petrescu, prim-secretar al Comitetului Municipal Bucureşti al P.C.R., primarul general al Capitalei.

Au mai fost depuse coroane de flori din partea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Consiliului de Stat şi Guvernului Republicii Socialiste România, Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, Consiliului Naţional al Ştiinţei şi Învăţămîntului, Academiei Republicii Socialiste România, Uniunii Scriitorilor, Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România, Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist şi Consiliului Uniunii Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din România, Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor, Uniunii Artiştilor Plastici şi Asociaţiei Oamenilor de Artă din Instituţiile Teatrale şi Muzicale.

Grupuri de pionieri au depus jerbe de flori.

Au depus, de asemenea, flori invitaţi de peste hotare care participă la manifestările prilejuite de centenarul Mihai Eminescu.

La mormîntul marelui nostru poet naţional se aflau numeroşi oameni de artă şi cultură, cetăţeni ai Capitalei.

POET AL PATRIEI ŞI AL DESTINULUI ROMÂNESC

CE-ŢI DORESC EU ŢIE, DULCE ROMÂNIE,
ŢARA MEA DE GLORII, ŢARA MEA DE DOR?
BRAŢELE NERVOASE, ARMA DE TĂRIE,
LA TRECUTU-ŢI MARE, MARE VIITOR...

Mihai Eminescu

ŢARA REALĂ

este contractualist sau organicist Eminescu în concepţia despre stat ? Iată o întrebare la care nu se poate da uşor un răspuns. Dacă ţinem seama că în concepţiile organiciste „ctitoria era operă individuală şi fapt de conducător social", pe cînd în „contractualismul modern, devine operă socială şi obiectivare în sensul depersonalizării", răspunsul la întrebarea de mai sus pare a înclina spre tenta organicistă.

Aşa a citit Călinescu ideea de stat la Eminescu : „Singurul stat temeinic (în viziunea lui Eminescu, n.n.) e acela natural, automat ca al albinelor, furnicilor, nu statul liberal alcătuit pe o cale speculativă, întemeiat pe contract social"[1]). Marele istoric al literaturii române înclina balanţa hotărît în favoarea ideii organicismului lui Eminescu.

Asimilarea concepţiei eminesciene la quesnaysism ar fi un al doilea element de greutate pentru teza organicismului său. Teoria rolului statului în „armonizarea intereselor" ne-ar da în fine un al treilea argument pentru organicismul poetului. Eminescu preluase idei ale „economiştilor germani din epoca bismarkiană, cunoscută poetului, în primul rînd, prin mijlocirea lui Dühring", iar în teoria „armonizării intereselor" recunoaştem uşor ideile „socialismului de stat" ale lui Rodbertus, după care interesele claselor erau armonizabile"[2]). Toate acestea ar fi să aplece, hotărîtor, judecata noastră către un deznodămînt organicist.

Totuşi multe alte elemente ne dezvăluie un versant neaşteptat al concepţiei sale asupra statului. Căci ce deplînge Eminescu ? El constată cu durere că statul român nu este nici expresia exerciţiului monarhic, singurul care ar fi permis „esenţei exponentului" orientator şi „mîntuitor" să se manifeste istoric, după cum nu este nici **„operă comună"**, aşa cum ar cere contractualismul. În locul statului — operă colectivă, naţională, Eminescu descoperă un „aparat birocratic de lefegii", care n-au nici o legătură, **nici organică şi nici contractuală**, cu poporul. „Ţara legală" — aparatul statului — şi „ţara reală" stau complet separate una de alta. Eminescu sesiza un fenomen propriu României, dar avînd şi incidenţe răsăritene mai largi, şi anume că epoca statului de esenţă organicistă trecuse, în vreme ce era nouă a statului contractualist întîrzia să înceapă. În schimb se născuse un stat nou care nu putea fi examinat nici după modelul organicist şi nici după modelul contractualist. Avea toate aparenţele unei alcătuiri contractualiste şi totuşi contractul nu căpăta caracter social, stînd astfel lipsit de legitimitate istorică şi naţională. Apăruse ceea ce nu **trebuia** să se nască. Noul aparat al statului avea o alcătuire hibridă, „monstruoasă". Pe o faţă a sa părea democratic (şi deci contractualist), pe altă faţă părea organic (şi deci monarhic). În realitate însă, contractualismul era fals, iar monarhia era, în realitate, un titlu. Eminescu va numi acest tip de stat, **demagogic.**

Teoria **statului demagogic** este contribuţia lui Eminescu la sociologia statului şi asupra acesteia ne vom opri în continuare.

De la început trebuie să subliniem că Eminescu recunoaşte ideii de stat cele două întemeieri posibile : cea organicistă şi cea contractualistă. Poetul remarca însă că în România ideea şi aparatul statului nu se reazemă nici pe una nici pe cea de-a doua dintre cele două idei, chiar dacă se revendică de la amîndouă. În realitate aparatul statului demagogic o neagă şi pe una şi pe cealaltă în toate actele sale publice, în vreme ce, în retorica sa, acelaşi aparat le afirmă pe rînd, îşi revendică legitimitatea de la fiecare în parte. Acest dezacord între faptă şi retorică, între formă şi fond, îi conferă un caracter demagogic. De îndată ce comunitatea organică a devenit o simplă comunitate nominală, un titlu şi o frază goală care serveşte de pavăză şi perdea pentru „lefegii şi panglicarii de meserie", de atunci începe era statului demagogic. Atunci regalitatea nu mai este „decît un **titlu** fără esenţă şi fără spirit monarhic"[3]). Reducerea monarhiei la un **titlu** este un alt înţeles pe care-l aflăm dedesubtul unei sintagme eminesciene memorabile, „Carol îngăduitorul". Mihai Eminescu cerea monarhului României să fie sinteza derivată din combinarea „patosului ctitoricesc", a „energiei grele şi mîntuitoare care e esenţa monarhiei"[4]), cu „obiectivitatea neutrală a contractualismului"[5]). Numai atunci s-ar institui prin monarh un „cult al statului", singurul care ar permite instaurarea unei „reguli normale şi sănătoase a colectivităţilor organizate", s-ar crea mediul în care problema statului s-ar pune ca „problemă de ordine şi de delimitare a raporturilor dintre eu şi fenomenul gregar"[6]). Nu acesta este cazul modelului de stat pe care-l analizează Eminescu.

Este adevărat că poetul, ca de fiecare dată, pentru alte idei ale sale, ne indică şi în acest caz filiaţia **teoriei** pe care o va clădi în articolele de la **Timpul**. „Aceste nu sînt idei pe cari să le spunem de la noi : maniera de-a judeca evenimentele şi stările de lucruri ale istoriei în chipul acesta se datoreşte lui Tocqueville"[7]). „Maniera de-a judeca evenimentele", pe care Eminescu declară a o lua de la Tocqueville are două cerinţe : a cerceta raporturile Eului cu statul şi a evidenţia consecinţele funcţionării statului pentru civilizaţia poporului (ceea ce Eminescu numeşte „civilizaţie naţională"). Ca şi Tocqueville, Eminescu observă că viaţa individului trăieşte „determinată de conceptul de stat", că ideea de stat se reazemă pe „mecanismul intim al sufletului", pe sentimente, pe instincte chiar, îşi leagă adică sansele şi nesansele de oameni care-l compun şi-l folosesc. Relaţia dintre individ şi stat are, aşadar, o reciprocitate. Statul rău alcătuit strică şi mai rău indivizii, după cum încăput pe mîna inşilor „malonești" va intra pe panta dezastrului şi a nefericirii popoarelor. A doua consecinţă a statului, Eminescu o citeşte în chiar starea civilizaţiei naţionale. „Statele despotice şi cele demagogice", arată el, duc nu numai la o degradare morală ci şi la un declin al civilizaţiei naţionale de mare întindere şi cu mari primejdii pentru viitorul popoarelor. „E în natura statelor despotice, precizează poetul, ca să fie întotdeauna lîngă marginea prăpastiei, căci despotismul şi demagogia sînt două vlăstare ale unui şi aceluiasi principiu. Despotismul, care nu îngăduie alte legături între oameni decît puţinele care-i convin lui, îl sileşte pe fiecare de-a se restrînge în el însuşi şi de-a vedea numai de interese materiale. Luîndu-li-se cetăţenilor orice patimă comună, orice trebuinţă mutuală, orice necesitate de-a se înţelege, orice ocazie de-a lucra împreună, îi zideşte oarecum în viaţa privată. În societatea despotică, ca şi în cea demagogică, omul prin sine însuşi nu însemnează nimic, banul e totul. Banul devine semnul distinctiv care clasează şi deosebeşte oamenii între ei (...). Dorinţa de a se îmbogăţi cu orice preţ, iubirea cîştigului, căutarea bunului trai şi-a plăcerilor materiale, iată pasiunile care devin comune în state despotice şi în cele demagogice. Ele se răspîndesc în toate clasele, pătrund şi în acele cărora le erau străine şi ajung a enerva şi a degrada naţiunea întreagă iar esenţa despotismului consistă în a favoriza şi a întinde aceste instincte"[8]). Spre deosebire de statul organic, ori de cel contractualist, care reprezintă „operă comună" şi „obiectivare", statul demagogic, ca şi cel despotic, în loc de a da „direcţiile fundamentale ale Eului", de a face să rodească „seminţele" instituţiilor în „grădina Eului", în solul sufletesc al individului făcînd să se nască acel atît de necesar „cult al statului", prezent la toate popoarele civilizate, conduc dimpotrivă la dezagregarea Eului, la sporirea fenomenului gregar în societate şi deci la declinul forţelor morale ale naţiunii, exaltă „plăcerile materiale" şi „iubirea cîştigului" în locul oricăror preocupări mai înalte. „Aceste pasiuni slăbitoare îi vin (statului demagogic) în ajutor ; ele abat şi ocupă imaginaţia oamenilor departe de afacerile publice. Despotismul şi demagogia creează ici secretul şi umbra, dincolo nepăsarea publică, cari pun la adăpost lăcomia şi permit cîştiguri maloneste, bravind dezonoarea. Fără despotism aceste patimi sînt tari, cu el devin dominante. Acestea nu sînt idei pe care să le spunem de la noi : maniera de a judeca evenimentele şi stările de lucruri ale istoriei în chipul acesta se datoreşte lui Tocqueville"[9]).

Eminescu îşi va extinde teoria urcînd-o la rangul de sociologie comparativă a statelor istorice cunoscute. El va include în analizele lui comparaţii între statul demagogic liberal din România şi statul despotic ţarist din Rusia pentru a dovedi că amîndouă duc la aceleaşi efecte. Eminescu crede că în statele demagogice şi „despotice" legăturile între grupurile de oameni îşi pierd orice conţinut moral şi îmbracă haina exclusivă a intereselor materiale. Statele despotice şi statele demagogice întreţin ciudate paradoxuri, pe care sociologia mai nouă le-ar numi „efecte perverse". Cu cît acţionează mai intens şi mai hotărît spre întărirea şi apărarea lor, cu atît îşi accentuează declinul şi degradarea generală. Nenorocirea lor cea mai mare stă în faptul că prăbuşirea le vine numai după ce şi-au dus lucrarea la un nivel destul de adînc şi la o lărgime nebănuită.

Ilie Bădescu

[1]) **G. Călinescu : „Istoria literaturii române"..., p. 458.**
[2]) **cf. G. Călinescu : „M. Eminescu. Studii şi articole", Iaşi, Ed. Junimea, 1978, p. 55—56.**
[3]) **„Opere", XIII, p. 56**
[4]) **Ibidem, p. 57.**
[5]) **P. Pandrea : „Portrete şi controverse", p. 116.**
[6]) **Ibidem.**
[7]) **„Opere", XIII, p. 83.**
[8]) **„Opere", XIII, p. 83.**
[9]) **Ibidem.**

Sculptură de Gheorghe Anghel

TELEGRAMA ADRESATĂ TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU,

secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

Urmare din pag. 1

partidului, personal de dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, faţă de cunoaşterea şi valorificarea operei, de aprofundarea cercetărilor privind viaţa şi activitatea poetului. Cu deosebită satisfacţie, participanţii la simpozion au evidenţiat că, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea — moment de însemnătate istorică în dezvoltarea economico-socială şi politică a ţării, în descătuşarea energiilor creatoare ale întregii naţiuni — a fost întreprins un vast program de valorificare critică a moştenirii noastre literare, în cadrul căruia s-au înscris la loc de frunte cercetarea şi editarea creaţiei eminesciene, operă monumentală a culturii române, tipărită şi difuzată în sute de mii de exemplare, asigurîndu-se, astfel, pătrunderea şi cunoaşterea ei de către întregul popor.

Punînd în lumină înalta valoare naţională şi universală a creaţiei eminesciene, comunicările prezentate au reliefat, în acelaşi timp, semnificaţiile majore ale generoasei politici culturale a partidului şi statului nostru de păstrare şi dezvoltare a tradiţiilor umaniste ale poporului român şi ale culturii naţionale, permanenta preocupare pentru ca, odată cu progresul remarcabil pe plan economic şi social al patriei, să se asigure înflorirea continuă a vieţii spirituale şi a creaţiei literar-artistice.

Desfăşurîndu-se în anul celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944 şi al celui de-al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — evenimente de mare însemnătate în viaţa social-politică a ţării —, lucrările Simpozionului omagial, manifestările consacrate Centenarului Eminescu au evidenţiat cu putere hotărîrea fermă a oamenilor de cultură şi artă ca, asemenea întregului nostru popor, strîns uniţi în jurul partidului, al dumneavoastră, mult iubite şi stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, să-şi sporească contribuţia la continua înflorire a patriei, la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a maselor, la ridicarea nivelului lor de cunoaştere. Acţionînd neabătut pentru înfăptuirea strălucitului program ideologic al partidului, avînd permanent drept călăuză tezele, ideile şi orientările de inestimabilă valoare teoretică şi practică, fundamentate în magistrala dumneavoastră operă, ne angajăm să facem totul pentru a spori contribuţia oamenilor de cultură şi artă la realizarea de noi creaţii care să oglindească uriaşa muncă a poporului nostru, în care eroii principali să fie muncitorii, ţăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorinţele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului şi comunismului în România.

Reafirmăm, şi cu acest prilej, deplina aprobare şi profunda încredere a tuturor creatorilor din domeniul ştiinţei, culturii şi artei faţă de politica internă şi externă a partidului şi statului nostru, strălucit concepută şi înfăptuită de dumneavoastră, mult stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu, cel mai iubit şi respectat fiu al poporului român, care, printr-o activitate eroică şi o gîndire vizionară, asiguraţi mersul ferm al României pe calea socialismului şi comunismului, sporirea prestigiului său în lume, afirmarea demnă, liberă şi suverană a patriei.

Într-o vie şi deplină unanimitate, participanţii la Simpozionul omagial Mihai Eminescu folosesc acest prilej pentru a vă exprima dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu, dumneavoastră, mult stimată tovarăşă Elena Ceauşescu, cele mai calde sentimente de aleasă dragoste şi netărmurit respect, satisfacţia deplină şi întreaga recunoştinţă pentru strălucita activitate politică, revoluţionară şi patriotică pe care o desfăşuraţi, asigurîndu-vă că vom face totul pentru dezvoltarea ştiinţei, culturii şi artei, astfel ca aspiraţiile Luceafărului poeziei româneşti să-şi găsească o minunată împlinire în ampla operă de edificare a celei mai drepte şi demne orînduiri — comunismul, visul de aur al omenirii !

O temă esenţială: TRANSILVANIA

Cînd George Călinescu afirma că „Eminescu e ardelean", criticul, cu deosebita sa intuiţie, nu avea în vedere atît ascendenţa transilvană a poetului, dovedită prin cercetările ulterioare, cît, mai ales, spiritul eminescian, structurile operei sale literare în care Transilvania ocupă un loc important. Pentru Eminescu, Transilvania înseamnă vechimea geto-dacă, etnogeneza poporului român, romanitatea, unitatea naţională, ideea de libertate şi independenţă, înseamnă statornicie românească. Pentru Eminescu, Transilvania este mai mult decît o simplă provincie, un teritoriu, ea este ţara însăşi în structura ei de unitate. Călătoriile lui Eminescu prin Transilvania nu sînt rodul unui îndemn exterior, al unei invitaţii, ci al unui îndemn lăuntric, al unei necesităţi resimţite puternic de tumultuoasa sa personalitate. Drumurile sale prin Transilvania înseamnă împliniri spirituale în ardenţa formării personalităţii tînărului poet.

Numai aşa se explică şi de ce, la o vîrstă foarte tînără, la numai douăzeci de ani, Eminescu a abordat cu o forţă surprinzătoare problemele Transilvaniei în articolele publicate în „Federaţiunea". „În unire e tăria". „Echilibrul". „Să facem un congres" sînt articole ce denotă o matură gîndire, integrată într-o viziune deloc fragmentară, ci accentuat organicistă asupra istoriei. Eminescu gîndea la nivelul categoriilor fundamentale, într-o deschidere filozofică asupra fenomenelor. (Şi în aceasta constă actualitatea lui Eminescu.) Conştient de dreptul la libertate al românilor din Transilvania, într-o unitate a românilor din întreaga ţară, Eminescu scria la o vîrstă a începuturilor cu o siguranţă tulburătoare, tranşant şi cu claritate : „E timpul să declarăm neted şi clar, că în ţara noastră (căci e a noastră mai bine decît a orişicui) noi nu sîntem nici vrem să fim maghiari ori nemţi. Sîntem români, vrem să rămînem români şi cerem egala îndreptăţire a naţiunei noastre. Faţă de orice încercare de deznaţionalizare, ori suprematizare, întrebăm cu răceală şi conştiuţi de drepturile ce ni le dă aboriginetatea noastră şi spiritul secolului : «Cine sînt aceşti oameni şi ce vor ei în ţara noastră ?»" **(Să facem un congres, în Federaţiunea, 5/17 aprilie 1870).**

Eminescu nu s-a îndepărtat niciodată de problemele Transilvaniei, chiar dacă alte părţi din ţară vor intra sub pana sclipitorului publicist şi chiar dacă alte probleme şi evenimente îi vor reţine atenţia mai tîrziu. Prins în freamătul polemicilor de la **Timpul**, Eminescu nu a uitat Transilvania pentru că, în viziunea sa, ţara este unică şi unitară, în zbuciumata ei devenire prin istorie. Istoria la Eminescu înseamnă, pe de o parte, această întoarcere spre începuturi, spre origini, legătura cu rădăcina, iar, pe de altă parte, este creştere, dezvoltare, evoluţie. Trecutul înseamnă posibilitatea de a vedea mai bine viitorul. Demnitatea viitorului depinde de cea a trecutului. Cînd poetul spune „Viitorul un trecut e pe care-l văd întors", el nu are, deloc, aici o atitudine paseistă, ci una evoluţionistă. Cu alte cuvinte viitorul este un trecut văzut „întors", adică un viitor care trebuie să se sprijine pe trecut, să păstreze legăturile cu acesta, fiind totuşi altfel. „întors", ca moment într-o dialectică a dezvoltării. În acest fel marile teme ale operei eminesciene pornesc din ideea Transilvaniei, care este mai întîi istorie, trecut, pentru a se configura apoi în viitor. Transilvania este, astfel, integrată într-o viziune poetică şi opera eminesciană o cuprinde ca pe o idee fundamentală a ei.

Sînt mari creaţii eminesciene ca **Mureşanu, Geniu pustiu, Horiadele,** cu trimitere mai precisă la istoria Transilvaniei, dar în care ideile se ridică la valoarea semnificaţiilor generale, după cum în celelalte creaţii eminesciene ideea Transilvaniei este o permanenţă. Printr-o privire, în perspectiva unei dezvoltări dialectice, dinspre trecut, prin prezent, spre viitor, Transilvania este centrul, locul de origine, de pornire. În munţii transilvani se găsea cetăţeanul cu vechilor daci, aceea din vastul poem **Memento mori,** în care civilizaţiile sînt prezentate în succesiunea înălţării şi decăderii lor. Aici, „în cetatea cea zidită din a stîncei coaste sure / Ce se vede-un vis de piatră ridicat într-o pădure" (V, 85), unde „Decebal adună capii în castelul lui domnesc", este locul de pornire în acţiunile provocate de istorie, dar şi de retragere în unirea cu statornicia munţilor păduroşi. „Sarmis, craiul tînăr din Getia cea veche", din poemul **Sarmis şi Gemenii** este craiul de Sarmisegetuza, proiectat de poet în mitul geto-dac, într-o viziune poetică unitară. Ceea ce înainte părea fragmentarism prin multitudinea de note, variante şi însemnări aruncate pe caietele manuscris, îngreunînd posibilitatea relaţionării lor, s-a dovedit de fapt că este un sistem poetic. Avînd un Eminescu integral prin Ediţia Naţională, cu publicarea tuturor variantelor, articolelor, notelor, etc., se poate urmări mai clar curgerea ideilor în acest sistem poetic, generat de o viziune poetică unitară şi în care Transilvania şi ca motiv literar, poetic, ocupă un loc important, central. Ieşirea din mitologie spre istorie se face tot prin motive transilvane, ca în **Horiadele şi Geniu pustiu,** opere izvorîte din episoadele revoluţiilor ardelene, sau în **Mureşanu,** poem de adîncă meditaţie filozofică. Tot într-o revelare a legăturii viitorului cu trecutul, a devenirii cu ceea ce a fost apare şi cugetarea din poemul **Mureşanu** — „Ştiu cum că viitorul este trecutu-ntors" (V, 254)). Transilvania apare ca o matrice în curgerea ideilor, prin timp, în opera eminesciană, în timpul mitic şi istoric, în transpunerea etnogenezei (Eminescu avea conştiinţa centrului de formare a poporului român în Transilvania), dar, mai ales, a revoluţiilor transilvane ca proces istoric transpus (trecut) în viziune literară. Există apoi o dialectică a fiinţei (a eului literar, a personajului) transpusă în cadrul existenţei naţionale, pentru că văzută ca şi centru, Transilvania creşte odată cu întregul naţional. Sarmis, Horia, Mureşanu, Toma-Nour nu sînt numai personaje mitice ori istorice, sau mai exact, trec de la acest stadiu la cel de prototip, intră în imaginisimbol. Acestea, integrate dialecticii unor imagini literare în opera eminesciană, pot semnifica, în acelaşi timp, permanenţa şi evoluţia, într-o privire pe verticala istoriei. Pe acest fundament se pot nuanţa şi adînci semnificaţiile creaţiei literare eminesciene în care apare Transilvania ca simbol-reper.

Într-o asemenea profunzime de cugetare şi de valori literare (poetice), se desfăşoară întreaga creaţie eminesciană, conferind, prin timp, actualitate operei sale. Generaţii de-a rîndul urmăresc zborul maiestuos al Luceafărului, frînt în existenţa finită, tragic şi mult prea devreme, dar trecînd prin eternitatea operei într-o existenţă nepieritoare. Şi tot generaţii de-a rîndul, simţindu-şi-l mereu actual şi aproape, îi urmăresc zborul încercînd să-i fixeze mai exact conturul, să-i descifreze mai din adînc traiectoria imensităţii gîndului, să-i aşeze mai îndeaproape de adevăr ideile sistemului său de cugetare şi de creaţie literară, neegală pînă acum în literatura română. Din aceste raţiuni s-au născut şi cele scrise aici, acum cînd cinstim într-un moment irepetabil, în Anul Centenar, memoria şi creaţia Poetului — Luceafăr în lungul şi nesfîrşitul său zbor pe bolta culturii universale.

Alexandru Ruja

EMINESCU ŞI ISTORIA

Urmare din pag. 1

din originea acestui popor, cei de la început şi pînă astăzi, numele care vin cu tine, te însoţesc pretutindenea oriunde te duci, oriunde paşii te poartă pe faţa pămîntului, unmele dar nu unele fictive ale imaginaţiei, ci ale istoriei, cele în carne şi oase, care au făcut istoria unui loc întrupat în viaţa unei seminţii unice, de neconfundat, persoanele întemeietoare, făptuitoare.

Din momentul în care în acest spaţiu carpato-dunărean ne ştim, avem nume de oameni ce au lucrat, s-au jertfit, au ctitorit aici, apoi, din veac în veac unul după altul în ceasul în care ne-am ştiut ca seminţie, apoi ca neam şi popor, pînă astăzi, pînă în ziua ta de viejuire care sunt numele, acestea sînt numele înaintaşilor premergătorilor ; osemintele lor podesc acest pămînt de la munte la mare, ei sunt cu faptele lor temelia, prin ei viaţa noastră pe mai departe. Valorificarea a tot ce au făcut bun, aducerea aminte a fiecărui nume vrednic stă în datoria omului cuvîntului astă : lucrarea centrală a harului poeţilor Pindar şi Homer, Sofocle şi Virgiliu. Cărţile istorice şi profetice în vechime, Imnele Bizanţului şi Dante apoi, în noul eon, nume, mii, zeci de mii, amintire, liste cu nume în opera lui Holderlin şi a lui Claudel, a lui T.S. Eliot sau Peguy, a lui Eminescu şi Sadoveanu, în acest veac fiecare cu numele ţării neamului său. Nu ştiu dacă s-a făcut în amănunt o carte a numelor istoriei acestui neam smulse din uitare de către Eminescu, aduse aminte de către el. Am înaintea ochilor lista numelor patriei sale, a lui Hölderlin, am înaintea ochilor lista uriaşă cu numele întregii istorii a Italiei, din Dante, iată Franţa numelor lui Claudel, iată, am în faţa ochilor numele acestui neam reaşezate într-o ordine a lucrării, o revalorizare a jertfei şi faptei lor în fiinţa acestui neam de cea mai mare importanţă pentru noi : pentru că omenirea există ca neamuri, ca etnii, pentru că valoarea persoanei atîrnă de rezonanţa lucrării sale într-o comunitate doxa şi timen, mărirea şi cinstea etniilor este cea faţă de care dăm socoteală în eschaton.

Cînd Kogălniceanu spunea că inima noastră bate mai tare la numele de Podul Înalt sau Călugăreni decît la cel de Termopile, asta însemna că suntem popor şi noi, că ne-am asumat pe pămînt datoriile, responsabilităţile de-a vieţui ca neam adică de a păstra şi spori spiritul de jertfă şi lucrarea înaintaşilor. De-a sensibiliza oamenii la acest nume, la valorile spirituale pe care ei le-au slujit aceasta şi-o socoate Eminescu aşa cum o fac marii poeţi în patriile lor de două milenii încoace, marea, absoluta, datorie. O făcuseră şi înaintaşii lui Eminescu pe cît le-a fost înzestrarea dar Eminescu îşi face un program din aceasta. El este cel dintîi care face din Ştefan cel Mare şi Putna Rusalimul neamului românesc cel ce-l aşază pe Mircea cel Bătrîn în rîndul marilor cruciaţi ai omenirii, piatră de hotar a istoriei noastre care scrie cu litere ce ard şi acum în fraze zguduite de iubire numele lui Alexandru cel Bun, Matei Basarab, Neagoe, Brâncoveanu, Grigore Ghica Voevod, numele lui Decebal şi Traian, Deceneu şi Burebista, Dacia cu toţi ciţi i-a păstrat istoria, Roma mamă a noastră cu toate valorile ei, ctitorii de sanctuare şi cetăţi, dar şi de grai, unii mai cunoscuţi, alţii mai puţin ştiuţi, dar pomeniţi fiecare după fapta lor cea bună pînă la paharul de apă dat în numele, substanţa tuturor numelor, cel al Logosului întrupat în istorie în tradiţia europeană în care ne aflăm. Ştia Eminescu : nu întîmplător la mormîntul lui Alexandru cel Bun se păstra cel mai vechi document nemijlocit cu lista numelor domnilor Moldovei, nume înşiruite unele după altele. Iată numele, aceasta este genealogia neamului tău, acestea sînt numele care să fie cu voi oriunde vă duceţi, nume scumpe şi sfinte aşa cum fiecare neam şi seminţie are numele sale faţă de care este dator întru aducere aminte ca de la tată la fiu, ca de la fiu la părinte întru desăvîrşita comuniune.

Eminescu ştia că unitatea de neam de aici începe, de la comuniunea numelor, de la păstrarea vie a amintirii înaintaşilor, inclusiv a numelor mamelor, a fecioarelor acestui ţinut atît de întemeiat în istoria acestui neam, în faţa ei de legendă, în sensul de istorie transfigurată, întruchipat în „Luceafărul", operă imposibil de-a fi ruptă din contextul numelor, a fiinţei istorice a acestui loc.

Ori de cîte ori păşesc pragul casei lui Sadoveanu de la Neamţu, cel dintîi ochilor sunt documentele istorice, cărţile cu Numele acestui neam, isvorul cărţilor operei marelui scriitor — dar cel ce le-a pus în mîna lui Sadoveanu este Eminescu. Marii poeţi dintre cele două războaie ca şi prozatorii mai însemnaţi lucrează la această carte a numelor, la transparenţa acelui suflet ce-a împodobit Voroneţul, a săvîrşit Unirea la Alba Iulia după ce a murit la Plevna şi Mărăşeşti.

Ca unula ce rescrie după cît îi este harul şi puterea prin cărţile sale numele înaintaşilor întru aducere aminte, ca să nu ni se piardă urma cum s-a spus, fie-mi îngăduit prinos de recunoştinţă, creangă de tei în floare, la mormîntul său, acum, la o sută de ani de la adormirea lui Mihai Eminescu.

17 IUNIE 1989

Încă o reconstituire:

«MUȘATIN»

● Prin 1879—1880 Eminescu are o perioadă de intensă productivitate poetică în metru scurt popular, iar ce a scris atunci face parte din ce ne-a dat el mai de preț în ultimii lui ani, constituindu-se într-o serie paralelă celei care duce la **Mai am un singur dor, Odă, Glossă, Luceafăr.** Stăpînea ca nimeni altul vechiul vers anonim, știa să-l plece geniului său fără să-l frîngă și îl folosea cu bucuria, cu sănătatea și cu îmbelșugarea întregii sale iubiri pentru tradiția populară. Și cu un suflu larg, năzuind la făurirea unei epopei a obîrșiilor și a întemeierii. Dar, chemat de alte îndatoriri și pe de altă parte fără îndoială copleșit de însăși rodnicia producției sale poetice din acea vreme, Eminescu, după ce a așternut sute și sute de versuri, după ce a căutat mai multe căi, n-a apucat să-și ducă la capăt proiectul.

La aceasta a contribuit de altfel și dezvoltarea excesivă a unui motiv, acela al ursitoarelor, în detrimentul unei deschideri menite să asigure buna desfășurare a poemului. Și anume dezvoltarea lui într-un chip care fie blochează poemul, fie îl orientează într-o altă direcție, străină de ceea ce urmărea Eminescu însuși. Motivul e atestat de patru ori. De două ori într-o formă în care pruncului i se menește năzuința către o frumusețe (femeiască) absolută și chiar dobîndirea ei în durata unei vieți fără moarte și a unei tinereți fără bătrînețe : în **Miron și frumoasa fără corp,** v. 84—90 și în **Mușat și ursitorile,** v. 94—99. Și, de alte două ori, simpla viață și tinerețe eternă : în **Ursitorile,** v. 202—205, și în **Povestea Dochiei și ursitorile,** v. 274—277. Este adevărat că trei din cele patru titluri par să autonomizeze textul sub semnul ursitorilor. Numai că nu-l autonomizează ca poem în sine, ci ca prim episod dintr-o serie mai lungă, în care soarta copilului Dochiei și al lui Traian este urmărită pînă departe, spre o altă împlinire. Și de altfel ultimul titlu este binar : **Povestea Dochiei** (larg dezvoltată) **și ursitorile.** Iar povestea Dochiei este cu adevărat primul episod al poemului. De fapt nu folosirea ursitorilor aduce perturbări, ci conținutul ursitei, care într-o redactare finală de ansamblu ar fi fost de bună seamă modificat și adaptat exigențelor ansamblului. Într-adevăr, cum oricine poate vedea, singurul loc în care acest dar-blestem are un rost funcțional este **Miron și frumoasa fără corp.** În schimb, în **Mușat și ursitorile** (în forma ei complexă), apoi în **Ursitorile** și în **Povestea Dochiei și ursitorile** (în forma ei redusă) conținutul ursitei apare ca total incongruent cu destinul voievodal al eroului și incompatibil atît cu proiectata dezvoltare epică așa cum apare ea atestată în **2279, 103 v (Mușat și codrul, Visele unei nopți de vară, Mușat în biserică, Mușat la domnie, Mușat în război, Mușat și cetitorul de zodii, Mușat și vitejiile pe cale)** cît și, mai ales, cu episodul ei realizat : **Mușatin și codrul.**

Pe de altă parte poetul a ezitat în însuși episodul liminar al ursitorilor : decor de iarnă în **Ursitorile,** de vară în **Povestea Dochiei și ursitorile,** deși scenariul general este identic, cu deosebirea că cel din urmă text, în chip evident o variantă ulterioară, apare larg sporit cu elemente care stau în strînsă legătură cu **Mușat și codrul,** ca fiind istoria nașterii copilului mitic, și față de care scena cu ursitorile apare o pură reminiscență din **Ursitorile,** menținută inerțial, dar în realitate depășită în favoarea unei alte și mai ample dezvoltări. Procedînd cum proceda, lui Eminescu i se mai întîmpla uneori asemenea lucru, ca de pildă cînd preia din **Gruie Singer** un grup masiv de versuri pentru a le integra în **Bogdan-Dragoș** și nu observă, în graba redactării, că preia și situații care nu se potrivesc deloc cu noul context.

În fața acestei stări de lucruri ne-am considerat îndreptățiți ca, în marginile unei propuneri și a unui experiment, să procedăm la reconstituirea liniei epice proiectate de Eminescu și realizată în suficientă măsură pentru a se constitui într-un poem închegat și încheiat. Astfel că am efectuat următoarele operații :

1. Am inclus în poem, în succesiune, atît scena de iarnă din **Ursitorile** cît și pe cea de vară din **Povestea Dochiei și ursitorile,** nu atît din părerea de rău de a renunța la una dintre ele, frumoase cum sînt (deși și acesta a jucat un rol) cît pentru că în felul acesta viața milenară a Dochiei în codrul dacic se află cuprinsă și în perindarea eternă a anotimpurilor și capătă astfel un mai bogat și divers sens al duratei.

2. Am continuat cu textul **Povestea Dochiei și ursitorile** pînă la versul 215 inclusiv, eliminînd restul de 74 de versuri, adică segmentul rezidual consacrat ursitorilor, devenit incompatibil, în continutul lui, cu dezvoltarea pe care o anunță explicit povestea Dochiei.

3. Am înlocuit versurile 87—89 din **Mușatin și codrul** cu un text scris ceva mai de mult, **Codrule, Măria ta,** al cărui loc firesc este aici, unde exercită o funcție și adaugă o frumusețe, nu în izolarea lui de orice context. Așa a procedat adesea și poetul.

4. Deși sfîrșitul de la **Mușatin și codrul** poate fi considerat și sfîrșitul acestui ansamblu (indiferent cîte episoade mai proiectase Eminescu), am socotit că așezarea aici, în încheiere, a fragmentului **Dragoș Vodă cel bătrîn** poate reprezenta în chip fericit așteptata trecere de la eposul și de la eroul mitic la cel istoric, de la tînărul legendar și arhetipal la bătrînul de pe tronul unei Moldove gata întemeiate și acum sigură pe puterile și rînduielile ei. Iar trecerea fără desfășurări și tranzitii laborioase de la vremea de basm a obîrșiilor la împlinirea ei într-un destin istoric este preferabilă, ținînd de o artă mai evoluată și mai expresivă în economia mijloacelor ei.

5. Pe alocuri am restituit în text cîteva variante de redactare nu de tot abandonate și care sporesc textul cu ceva de preț.

6. În sfîrșit, dată fiind starea textului, redactat cu impetuoasă grabă, am recurs la cîteva mici întregiri, perfect deductibile din context, indicîndu-le ca intervenții de editor prin cuvenitele paranteze drepte.

Poate se va striga la sacrilegiu. Privească însă cititorul fără preconcepte la ce se află așternut în manuscrisele și pe paginile **2256, 20, 31, 32 ; 2260, 274—301 ; 2276 A, 22, 23, 47, 57—67, 118—122, 171—174 ; 2280, 24 ; 2283, 87** și va vedea nu poeme așezate și încheiate, așa cum apar ele consacrate de editori, ci o nebuloasă textuală plină de reminiscențe, repetiții, căutări, ezitări, adaosuri, renunțări și transferuri. De ce să nu le fi pus drept principiu călăuzitor tendința predominantă care se deslușește acolo și, nu mai puțin, însăși intenția atestată a poetului de a constitui un ciclu ? De altfel cine va citi cu gînd bun textul pe care îl propunem aici, cu prilejul împlinirii unui veac de la moartea lui Eminescu, nu va putea să nu-și dea seama de coerența și de soliditatea lui, de desfășurarea lui bogată și împlinită. Cît despre voința autorului, ce altă voință ar fi putut avea decît aceea a desăvîrșirii ? Iar desăvîrșirea se află prezentă în aceste file, numai că se află ascunsă în însuși zbuciumul rodnic al zămislirii ei. De e vreun păcat în destăinuirea unei asemenea biruințe, ni-l asumăm cu bună voie, nu fără a ne așeza sub ocrotirea filologiei, știință de ale cărei rigori nu sîntem cu totul străini : însă a unei mai darnice filologii. **(Petru Creția)**

MUȘATIN

— fragmente întrunite într-un posibil poem —

de M. EMINESCU

Codru-i alb și frunza-i neagră,
A lui mii de rămurele
De zăpadă îi sunt grele,
Vintul doar trece prin ele,
Vîntul rece, și vro țarcă
Scuturînd le mai descarcă...
Albă-i noaptea cea cu lună
De departe codrul sună,
Lupii-n pîlcuri se adună ;
Suflă vîntul, suflă-ntr-ună,
Crîng și cer mi le-mpreună.
Te-apuc-o jale nebună,
Jale lungă și întinsă
Ca și țara toată ninsă ;
Codrii tremur ca o vargă
Cît îi zarea ta de largă,
Lupii peste culmi aleargă,
Străbătînd ninsorile,
Pîlcuri zboară ciorile.

În temei de codri deși
Nu e pîrtie să ieși,
Nu-i cărare, nu-i răzor,
Nici urmă de vînător.
Viscolind troienele,
Au umplut poienele,
S-au lăsat pe crengi uscate,
Peste frunze scuturate,
Peste ape, peste toate.
În pădurea nepătrunsă
O căscioară e ascunsă,
Nu-i aproape sat nici drum,
Singurică, nu știi cum
Doar din horn îi iese fum...
Cine-n casă o să-mi șadă,
De nu-i pasă de zăpadă,
Care cade ș-o să cadă
Tot grămadă pe grămadă,
De-ntrece gardu-n ogradă ?
Pîn' la strașin-o să-ajungă
De s-alege iarna lungă.
Văduvioară tinerică
Șade-acolo singurică.
Cîte zile sînt lăsate
Nu mai merge pe la sate,
Cîtă-i vremea unei ierne,
Cît zăpada se așterne,
Ea tot deapănă și țese
Fire albe, pînze-alese.
Pe cînd focu arde-n vatră
Lupii urlă, ciinii latră,
Iar ea toarce din fuior
Legănînd cu un picior
Albia c-un copilaș
Adormit și drăgălaș.
Și cum cîntă, cum suspină,
Glasul codrului o-ngînă.

★

În temeiul codrului
Cale nu-i, cărare nu-i,
Că, de-a fost vreodată cale,
Ea s-a prefăcut în vale,
Că, de-a fost cale vreodată,
Ea-i cu frunze îngropată,
S-a umplut cu spini și scai
Că de urmă nu-i mai dai,
De-i cărare undeva,
N-o mai știe nimenea.
Că-i pierdură urmele
Ciobănași cu turmele
Și-și pierdură semnele
Pădurari cu lemnele
Și uitară țarcurile
Vînători cu arcurile.
Nime-n lume nu mai știe
Că-mprejur numai pustie
Care-i sînt hotarele,
Unde-i sînt izvoarele.
Crește iarba, mări, iară
Bătută de vînt de vară,
Unde mi-i pădurea rară,
Dar în iarba cea frumoasă
N-a intrat vreodată coasă.
Unde mi-i pădurea deasă
De desișul din pădure
Nu s-atinse vreo secure.
În temeiul codrului
Cale nu-i, cărare nu-i,
Ci-i o rariște de brazi
Și un ochi voios de iaz
Ș-o grădină cu prilaz
Ș-o căscioară cu necaz,
Iar la ușa casei crește
Teiul vechi care-o umbrește
Ca un viu coperemînt ;
Floarea-i cade fără vînt
Scuturată la pămînt,
Iar pe prispă cin' se vede
Cine lîngă leagăn șede ?
Văduvioara tinerea
Ce se știe numai ea.
Și cum codrul se frămîntă,
Ea își cîntă, ea-și descîntă.
Legănînd cu un picior
Ea zicea încetișor :
Nani, nani, puișor,
Nani, nani, copilaș,
O poveste spune-ți-aș,
Nani, nani, între noi
O poveste spune-ți-oi.
Și în pilde o s-o-mbrac
Și pe noi ne-or depărta ;
Mii de limbi curgeau în rîuri
Răsărite din pustiuri
Și veneau adunături
Răsărite din păduri,
Mai călări și mai pe jos
Tot veneau în nour gros ;
Veneau roiuri, veneau turmă
Și lăsau pustiu în urmă ;
Veneau turme, veneau vale
Și surpau cetăți în cale.
Geaba omul meu da piept
L-împingeau tot îndărăpt ;
I-au înfrînt oștirile,
I-au răpit măririle,
Pustiit-au țările,
I-au luat averile,
I-a-nnegritu-i soarele,
I-au robit popoarele.
Eu în codrul cel pustiu,
Rătăcind într-un tîrziu,
Am aflat din limbi străine
Că bărbatul nu-mi mai vine.
Am aflat dinspre apus
Că bărbatul mi s-au dus,
S-a dus cale nenturnată
De toți oamenii urmată.
Am aflat din răsărit
Că bărbatul mi-au murit,
Ș-au murit și mi-l bocea,
Lumea-ntreagă îl plîngea,

Plîns-au toate schiturile,
Toate răsăriturile
Și apusurile toate
Și noroade, limbi și gloate,
Miazănoapte, miazăzi :
Nu-l mai putură trezi.
Plîns-au, mări, pe cei regi,
Pe-mpărații lumii-ntregi,
Ș-o furtună se lăsă
Ce pămîntul l-înecă.
Miazănoapte și apus
Neamuri mii pe cale-au pus,
Roiuri mari și prădătoare
A străinelor popoare
Ce curgeau, mări, curgeau
Capăt nici nu mai aveau,
Ca să puie moștenire
Pe sărmana omenire.
Cînd gîndesc l-așa dureri
Pare-mi-se c-au fost ieri.
Cînd gîndesc l-ai mei ciobani,
Pare-mi-se mii de ani...
Iară cînd am auzit
Că bărbatul mi-au murit,
Teiu-acesta am sădit,
Crește teiul și-nflorește
Și viața mi-o umbrește.
Și în umbra-i cum trăiesc
Eu nu mai îmbătrînesc.
Dragul mamei copilaș
Multe-n lume spune-ți-aș.
Dar mă tem să nu mă lași
Dar mă tem că mi-i pricepe
Și-o să crești și vei începe
Cum că codrii nu te-ncap
Și vei lua lumea-n cap.
Ci mai dormi, mări, un pic
Că ești crud de ani și mic,
Dormi la umbră, dormi în pace
Că mama ție ți-a face
Sub cel tei bătut de vînt
Așternutul la pămînt.
Cînd soarele-o asfinți
Atunci vîntul v-aromi
Iară tu vei adormi.
Bate-or rămurelele,
De-or străbate stelele,
Iară luna va străbate
A noastră singurătate,
Și cînd vîntul va sufla,
Teiul se va legăna,
Florile-și va scutura,
Iarăși te va deștepta
În temeiul nopții mari
Și la freamăt de stejari
Sub rotirea norilor
În căderea florilor,
Sub lucirea stelelor
Și la jocul ielelor,
Sub frunza stejarilor,
La glasul izvoarelor.
Unde-i crucea de la căi
— Nu mai plînge, măi —
Cresc ca frații doi molizi,
— Rîzi, puiule, rîzi —
Unde-s pasări în copaci
— Taci, puiule, taci —
S-adun fete și flăcăi
— Dormi, puiule, hăi ! —
S-adun cerbii cei domoli
— Scoli, puiule, scoli —
Și cum cîntă, cum suspină
Glasul codrului o-ngînă.

★

Săracă Țară de Sus
Toată faima ți s-a dus !
Acu cinci sute de ani
Numai codru îmi erai,
Împrejur creșteau pustii,
Se surpau împărății,
Neamurile-mbătrîneau
Crăiile se treceau
Și cetăți se risipeau,
Numai codrii tăi creșteau.
Verde-i umbra nepătrunsă
Unde-o lume e ascunsă
Și în umbra cea de veci
Curgeau rîurile reci
Limpegioare, rotitoare
Avînd glasuri de izvoare.
Bistrița în stînci se zbate
Prin păduri întunecate
Și mereu se adîncește
Unde apa-abia clipește,
Și deodată vede că
Apa i se-mpiedică
Și de stînci i se iezește,
Ea s-adună și tot crește,
Se iezește-n mîndru lac
Ale cărui ape tac,
Iar copacii umbră-i fac,
Pe deasupra frunză deasă
În adînc apa veghează,
Iar stejari din mal în mal
Pe deasupra-i se prăval,
Vîrfuri sprijin deolaltă
Și îmi fac o boltă-naltă,
De vîrfuri ei se-mpletesc
Și în umbră stăpînesc
Și, în veșnică răcoare,
Undele-s scînteietoare.
Dintr-un mal la celălalt
A căzut un trunchi înalt,
Mi-a căzut de-a curmezișul
De îi spînzură frunzișul,
Punte lungă de-un copac
Peste-o liniște de lac,
Punte lungă, punte mare
De mi-o poți trece călare.
Iar Mușatin, tinerel,
Trece puntea singurel,
Cu pieptarul de oțel,
Cu cușma neagră de miel,
Cu zeghea albă pe el ;
Cum venea la vînătoare
Purta arcul pe spinare,
Tolbă de săgeți el are ;
Cu lungi plete pîn' pe spate
Dar la frunte retezate.
Copilaș în haine strimte
Ușurel mi se mai simte ;
De ochește-o căprioară
Șoimul pe deasupra-i zboară ;
De-și întinde mîna-n sus
Șoimu-n palmă i s-a pus ;
Și tot vine chiuind
Și din frunză tot pocnind
Și cînd prinde a cînta
Codrii-ncep a răsuna :
„Auzi dragă, auzi mamă
Pe Mușatin cum te cheamă ?"
Nime-n juru-i nu era
Numai mierla șuiera,
Iară el se cobora
Unde apa tremura.
(Iar din codru) mierla zice :
„Ce cați tu, băiat, pe-aice ?"
„Crește, codri, și te-ndeasă,
Numai de-o cărare-mi lasă,
Să te trec în curmeziș,
Doar de-oi da de-un luminiș
(Și în el) izvor de apă
Să văd șoimul cum s-adapă."
Zice codrul liniștit :
„M-am pus de am înfrunzit
Pentru că tu m-ai dorit,
Iară valurile sună,
Mișcătoare se adună ;
Printre pînzele de frunză
Cearcă soare să pătrunză,
Ard în umbră la răcoare
Petele scînteietoare
Și pe-a undelor bătaie
Varsă lumina văpaie,
Pe șiroaie limpezi, lungi
Zboară razele ca dungi."
Sub un vechi stejar pletos
Ce-și lăsa crengile-n jos
Mușatin se întindea
Punînd arcu-alăturea.
„Codri, codri, dragul meu
Pare că ți-am spus-o eu
Să suni din frunză mereu.
Că, de cînd nu te-am văzut,
Multă vreme a trecut
Și, de cînd nu te-am căutat,
Multă lume am umblat.
Codrule, Măria-ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,
Să-mi atîrn armele-n ea.
Să le-atîrn la capul meu,
Unde mi-oi așterne eu
Sub cel tei bătut de vînt,
Cu floarea pîn-în pămînt.
Să mă culc cu fața-n sus
Și să dorm, dormire-aș dus,
Dar s-aud și-n visul meu
Dragă codri, glasul tău,
Din cea rariște de fag,
Doina răsunînd cu drag,
Cum jelind se tragănă
Frunza de mi-o leagănă,
Iară vîntul molcomit
Va vedea c-am adormit
Și prin tei va răscoli
Și cu flori m-a coperi."
Codrul i se închina
Și din ramuri clătina :
„Măi Mușatin, măi Mușatin,
Voios ramurile-mi clatin
Și voios ți-aș cuvînta :
Să trăiești, Măria-ta...
Hai, Mușat, să ne-nțelegem
Și-mpărat să ni te-alegem,
Împărat izvoarelor
Și al căprioarelor,
Așezat la vreun pîriu
Să scoți fluierul din brîu,
Tu să cînți și eu să cînt,
Frunza-mi toată s-o frămînt,
S-o pornesc vuind în vînt
Pe izvoară
Din ponoară
Unde păsările zboară,
Unde crengile-mi se pleacă
Și căprioarele joacă."
Apa-i zice : „O, copile,
Mînile întinde-mi-le,
Vino-n fundul luminos
Că tu ești copil frumos !"
Iar Mușatin îi răspunde :
„Geaba mă momești din unde,
Geaba, codri, dragul meu,
Îmi suni din frunze mereu,
Căci m-oi duce de la tine,
Frunza-o plînge după mine,
Că de suflet mă apucă
Dor de cale, dor de ducă,
Și deși mi-așa de jele
De plînsul măicuței mele,
Eu m-aș duce, m-aș tot duce,
Dor să nu mă mai apuce.
Și m-aș duce-n cale lungă,

„Eminescu" – tablou de Vasile Pop Negreștean

Dor să nu mă mai ajungă,
În zadar pe vînt mă cheamă
Dor de casă, glas de mamă,
În zadar răsună-n vînt
Căci așa menit eu sînt :
Să-mi fac cale pe pămînt,
Să-mi întind cărările,
Să cutreier țările,
Țările și mările.
Fire-ar tare glasul meu,
Ca să treacă tot mereu
De oriunde oi fi eu :
Peste ape, peste punți
Peste codri de pe munți,
Să ajungă pîn'acasă
Unde mama-mi stă de țasă
Și să-i spue-n multe rînduri :
«Nu muri, mamă, de gînduri».
„Nu te duce, măi copile,
Ci de ai în lume zile
Toate dăruiește-mi-le !
Tu să știi, iubite frate,
Că nu-s codru ci cetate,
Dar de mult sînt fermecat
Și de somn întunecat ;
Numai noaptea cînd sosește
Luna-n cer călătorește,
Umbra-mi toată mi-o petrece
Cu lumina ei cea rece,
O, atunci din corn îmi sună
Toți copacii împreună,
Sună jalnic frunza-n lună
Iară lumea mea s-adună,
Căci, copac după copac,
Toți deodată se desfac.
Din stejar cu frunza deasă
Iese mîndră-o-mpărătească
Cu păr lung pîn'la călciie
Și cu haine aurie,
Mîndră-i este rochia
Și o cheamă Dochia !
Din copaci fără de număr
Ies copii cu șoimi pe umăr
Și copile multe iese,
Cu-a lor mînece sumese,
Și pe umerele goale
Poartă donițe și oale ;
Se pornește-atunci un zbucium,
Sună un dulce glas de bucium,
Pe cărări fără de urme
Vin cerboaicele în turme
Și mugesc încet atît
Cu talangele la git
Și așteaptă răbdătoare
Mîni frumoase de fecioare,
De le mulg în donicioare.
Căci să știi, iubite frate,
Că nu-s codru ci cetate,
Dar vrăjit eu sînt de mult,
Pînă cînd o să ascult,
Răsunînd din deal în deal,
Cornul mîndru, triumfal,
Al craiului Decebal
Atunci trunchii-mi s-or desface
Și-n palate s-or preface,
Vei vedea ieșind din ele
Mii copile tinerele
Și din brazii cît de mici
Vei vedea ieșind voinici,
Căci la sunetul de corn
Toate-n viață se întorn."
Iară șoimul, sprintenel,
Pe deasupra-i zboară el :
„Hai Mușatin, măi Mușatin,
Voios aripile-mi clatin
Pe-al tău coif m-aș așeza
Și din gură-aș cuvinta :
«Să trăiești, Măria ta»."
„Rămîi, codri, sănătos,
Că mă cheamă apa-n jos
Și menit în lume sînt
Să-mi fac cale pe pămînt !"

Și Mușatin s-apropie
De Bistrița argintie,
Luntrea se juca pe val,
O dezleagă de la mal,
Sare-n ea și îi dă drum,
Ca săgeata zboar-acum.
Și, ⟨plutind pe⟩ repezi ape,
⟨Dorul zării nu-l încape⟩
Și mergînd, mergînd departe,
Apa-n două o desparte,
Cu largi brazde de argint
Ce se mișcă strălucind
Și în umbră mi-l cuprind,
Și prin valea boltitoare
Numai p-ici și pe colea
Soarele mai pătrundea,
Ici e umbră, colo soare
Pe ape tremurătoare.
El pe maluri înflorite,
Vede turme rătăcite,
⟨În poieni⟩ el vede cerbii
Trecînd valurile ierbii,
Caii pasc lîngă pîraie,
Ca la lebede se-ndoaie
Gîtul lor. Iar capul mic
Ei deodată îl ridic
Și urechile ciulesc
Pe cînd luntrea o zăresc.
El plutea, plutea mereu,
Codrul sună blînd și greu,

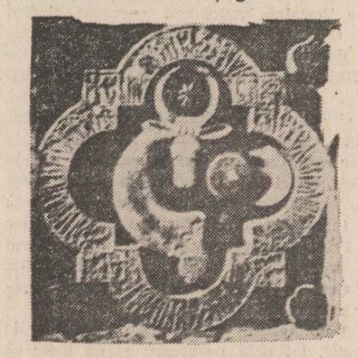

Cînd deodată zi se face
Codru-n două se desface
Și pe ape rotitoare
Scînteiază mîndru soare.
Și-nainte-i vede-un munte
Cu-a lui creștete cărunte :
S-a clădit stîncă pe stîncă,
Începînd din vale-adîncă
Și, purtînd pe el păduri,
Peste nourii cei suri
Își ridică în senin
Creștet de zăpadă plin.
Și spre mal și-ndreaptă iară
Luntrea mică și ușoară,
Iar Mușatin se coboară,
Calea muntelui apucă
Pînă-n vîrfuri să se ducă,
Pîn'ce noaptea l-a ajuns
În cel codru nepătruns.
Dar cu noaptea-n cap pornește,
Se tot urcă voinicește,
Doară culmea va sui-o
Pe cînd s-o miji de ziuă.
Pe culmea cea înălțată
El ajunge deodată
Și, făcîndu-și ochii roată,
El privește lumea toată ;
Vede cerul sfîntului
Și fața pămîntului :
Că, departe, se-ntind șesuri
Ce cu ochii nu le măsuri,
Unde soarele cel sfînt
Parcă iese din pămînt ;
. . . . . .
La liman, ca și o salbă,
Se-nșiră Cetatea Albă.
Iar pe fața mării line

Trec corăbiile pline,
Trec, departe de pămînt,
Pînzele umflate-n vînt.
Iar, privind spre miazăzi,
Dunărea el o zări
Într-un arc spre mare-ntoarsă
Și pe șapte guri se varsă.
. . . . . .
Vede șesuri fumegînd,
Dealuri mîndre înverzind,
Vede codri cum coboară,
Deal cu deal, scară cu scară,
Răsfirîndu-se pe șes
Unde rîurile ies
Și, pe vîrfuri de păduri,
Mănăstiri cu-ntărituri.
Vede tîrguri, vede sate
Pe cîmpie presărate.
Vede mîndrele cetăți
Stăpînind pustietăți,
Vede turmele de oi
Cu ciobanii dinapoi,
Cu fluiere și cimpoi,
Iară hergheliile
Petreceau cîmpiile
Și s-așterneau vîntului
Ca umbra pămîntului
Și de-a lungul rîurilor
Se-așterneau pustiurilor
Iară șoimul tinerel
Pe deasupra-i zboară el
Și din gură-i cuvinta :
„Să trăiești, Măria ta !
. . . . . .
Fă-ți o dată ochii roată
C-aceasta-i Moldova toată."

★

Dragoș Vodă cel Bătrîn
Pe Moldova e stăpîn
Și domnind cu toată slava
Șade-n scaun la Suceava,
La Suceava lăudată
Cu ziduri încunjurată,
Zid de piatră-nalt și gros
Că pe el merg cinci pe jos
Și au loc cu de prisos ;
Că merg trei călări alături
Și mai au loc pe de lături
Caii mîndri să și-i joace
Cînd încolo, cînd încoace.
Iar din negri trunchi de stîncă
Peste valea cea adîncă,
Pe deasupra de cetate,
De biserici și palate,
Stă domnească cetățuie
Ce cu crestele-i se suie,
Repezite înspre nori
Peste codri sunători,
Cu-a ei ziduri, cu-a ei bolți
Și cu turnuri pe la colți,
Ziduri grele și cu creste
Cum au fost și nu mai este.
Printre arcurile grele,
Printre negrele zăbrele
Abia soarele străbate
Între tinzi întunecate ;
În pereți de piatră goală
Au înfipt făclii de smoală,
Fumegînd cu flăcări roșii
Luminează-ntunecoșii
Stîlpi de piatră grei și suri
Unde-atîrnă armături,
Arătînd a lor rugină
Sub făclia de rășină,
Paveze, mănuși leite,
Coșite mîndre, poleite
Și pieptare, obrăzare
Și arcuri de vînătoare.
Iar în fundul salei drepte
Se-nalță de șapte trepte
Tronul Domnului creștin,
Coperit de-un baldachin,
Iară-n jețul auriu
Șade Dragoș brumăriu,
Barba albă pînă-n brîu,
Cu ochi negri viforoși,
Coroana de aur roș
Strălucind frumos pe frunte
Peste pletele cărunte ;
Pe-a hlamidei sale cute
Flori de aur sînt cusute ;
Și cu fața înțeleaptă
Și cu schiptru-n mîna dreaptă
Ochii mîndri și-i îndreaptă.
Iar l-a tronului picioare
Se înșiră pe covoare
Jețuri de lemn dat la strug
Săpate cu meșteșug ;
Icea șese, colo șese
Pentru boierii alese ;
La a tronului său scări
Șed în două părți boieri
Așezați, dup-a lor trepte,
Ca poruncile-i s-aștepte.
Vornicul Țării de Jos
Sta în scaun luminos,
Un bătrîn și blînd moșneag
Cu albastrul lui toiag,
Ce-i cu aur împletit,
Cu pietre acoperit ;
Iar de-acesta mai în sus
Vornicul Țării de Sus ;
Stă cu plete colilie
Pîrcălabul de Chilie
Și cu genele lui albe
Pîrcălab Cetății Albe.
Dup-aceștia iarăși vin
Pîrcălabul de Hotin ;
Cel din Neamț și de la Vrance
Rezimat stătea pe lance,
Iar pe toți i-ntrece-n slavă
Pîrcălabul de Suceavă.
Și astfel jur-împrejur
Șed în blane de samur,
Cu pieptare la un fel
Și cu mînici de oțel,
Cine-n oaste are cîrmă
Poartă cămașă de sîrmă,
Cei ce-n lume se înalță
Cisme roșie încalță,
Cisme roșii-mpintenate
Și pieptare-mplătoșate,
Cămăși de zale mărunte
Ce par ca furnici de munte.
Cine-n oaste are cîrmă
Poartă cămașă de sîrmă.
⟨Dragoș Vodă cel bătrîn
Pe Moldova e stăpîn :⟩
În Suceava, în cetate,
Adunat-a Direptate.

Imitarea Mirumului

Acum, cînd pășim în cel de-al doilea veac al eternității eminesciene, vom spune că Eminescu este nu doar „omul deplin al culturii românești", cum, cu înțelepciunea senectuții, s-a străduit să ne-o reamintească filosoful nostru, Constantin Noica, dar mai mult, că pentru noi, românii, Eminescu încarnează cea mai desăvîrșit-concepțibilă imitare a unui model sacru, iar opera sa ne va rămîne în veci, **cartea sfîntă** a neamului...

Nu am fi îndrăznit să facem publică această investitură sacrală, dacă nu am fi descoperit tocmai la cel mai „fără de nici un Dumnezeu" filosof român, acest pasaj : „Tot ce s-a creat pînă acum în România poartă stigmatul fragmentarului. Afară de Eminescu, totul este aproximativ în cultura românească. Nici unul nu ne-am lăudat cu el. Căci nu l-am declarat cu toții, o excepție inexplicabilă printre noi ? Ce a căutat pe aici acel pe care și un Buda ar putea fi gelos ? Fără Eminescu, am fi știut că nu putem fi decît esențial mediocri, că nu este ieșire din noi înșine și ne-am fi adaptat perfect condiției noastre minore. Suntem prea obligați față de geniul lui și față de turburarea ce ne-a vărsat-o în suflet".

Numai el ar putea rosti vorbele angelinului Paul Klee, „Doar lîngă Dumnezeu îmi aflu locul !", și lîngă el, nimeni...

Pentru sufletele comune, Eminescu a putut să pară doar un genial personaj „istoric", „mais aux âmes bien nées" el le-a apărut totdeauna investit cu acea **tremenda majestas,** un **mysterium tremendum et fascinans** (Rudolf Otto) în stare să provoace o conversiune fatală... De aceea, toți românii eruditi, de la Titu Maiorescu și Nicolae Iorga la Mircea Eliade, Perpessicius și Petru Creția, au simțit că **pietatea** față de Eminescu măsoară gravitatea cu care ne întîmpinăm propriul nostru **destin.** Pentru toți acei care am avut și avem o patrie în limba română (ca să-l parafrazez pe marele portughez Fernando Pessoa căruia de drept îi aparține formularea) drumul de acces către textele fundamentale ale umanității trece prin acest **corpus** al operei eminesciene și în acest ceas trebuie să ne plecăm cu recunoștință fruntea și în fața celui mai obscur eminescolog care va fi trudit să ne redea întreagă „conștiința noastră mai bună"... Ca epigoni (în sensul meliorativ și etimologic al termenului) ai lui Eminescu, orice biografie a Poetului, scrisă chiar cu un sentiment tragic, nu ne mai poate mulțumi prin anticlimaxul inerent oricărei descripții lineare realiste...

Visez la acel care va scrie o **Lalita-Vistara** și nu mă îndoiesc deloc că trans-figurarea abia ne va arăta adevărata icoană a Poetului.

Scriam cîndva că orice ins, spre a-și proba ființa că e român, ar trebui să scrie o biografie a Poetului, actualizîndu-și astfel în conștiință nu doar un **model exemplar** al spiritualității românești, ci **modelul exemplar** prin excelență pentru oricine vrea să realizeze „o viețuire lină și cumplită" ca bun român...

Vom scăpa și de acea rea conștiință a **păcatului** față de Eminescu dacă, pe deasupra, vom răspîndi, să se afle la căpătîiul oricărui bun român, și o ediție populară a operei complete care acum ni se oferă nouă, celor mai privilegiați români...

Vom experia astfel acel uimitor comerț spiritual, **potlach,** în care fiecare se străduiește să dea cît mai mult și vom constata vrăjiți cît de puțin am dat, chiar toată viața noastră primind în schimb totul, căci scris e-n firea Mirumului, ca o pleromă ce se află, să ne copleșească și bietul nostru trai, să ni-l îndrepte înpre adevăr și biata noastră conștiință să ne-o preschimbe într-o hiperconștiință beatifică...

Norocul nostru al celor de azi ni se măsoară prin bucuria de a trăi în deplinătatea revelată a spiritului eminescian, iar nefericirea noastră, cîtă este, prin neascultarea „turburării ce ne-a vărsat-o în suflet".

Norocul nostru, mai mare ca al altor români care **au mers în drumul lui Eminescu** (Hasdeu și Nicolae Densusianu, Xenopol, Iorga și Pârvan, Bacovia, Goga și Blaga, Arghezi și Ion Barbu, Enescu, Pallady și Țuculescu, Mircea Eliade și pînă la copilul de geniu care a fost Labiș) ni se măsoară prin **distanța** viziunii juste pe care ne-au transmis-o înaintemergătorii noștri : știm azi măcar să nu mai facem grosolane erori de situare, căci nu noi îl „distingem" pe Eminescu („Rege el însuși al cugetării omenești, care alt rege ar fi putut să-l distingă ?", cu vorbele lui Maiorescu), ci Eminescu ne măsoară insignifianța sau grandoarea noastră...

Un singur român ni se pare a mai fi trăit deplin în duhul lui Eminescu : Brâncuși (aforismele lui sînt singurele „apocrife" pe care le-am adăuga cu voluptate operei eminesciene) ; marmoreele sale divinități, adevărate **yantra,** pot fi gîndite ca imagini hermeneutice care induc starea necesară meditației asupra lui Eminescu...

Numai limba română știe dacă mai poate da un Eminescu în literatură („Nu noi sîntem stăpîni ai limbii, ci limba e stăpînul nostru"), și numai Dumnezeu știe dacă ne va mai da un Bodhisattva pe măsura lui...

Nevrednici de întîia lui venire, e mult mai înțelept să nu mai așteptăm o alta, căci ne aflăm în **kali-yuga,** și să-ncercăm să privim cu ochii noștri de beznă, în ochii lui de lumină...

Cezar Ivănescu

Grafică de Dragoș Morărescu

ULTIMUL CHIP

Orice pămînt întors în pămînt e un amestec de oase și de vise, de biată carne abolită cu marile-i rîvne cu tot, de ceva care a fost cu ceva ce nu mai poate fi. Între ce a fost Eminescu și veacul lui de glorie și de țărînă stă ultimul lui chip, masca lui funerară, chipul acela emaciat, coborît de pe o cruce nevăzută, flămînd și însetat, maculat și totodată izbăvit de suferința unei soarte. Semănind sfîșietor cu Horea supliciat, cu Iancu rătăcit, cu mulții mucenici anonimi ai unor cauze pe care le-au crezut pierdute : lungul șir de obidiți cărora masca lui le da pentru vecie un chip. De ce doar ginduri pentru slava lui și nu puțină dragoste pentru rănile lui, pentru obida lui, pentru prețul pe care l-a avut de plătit, pentru ceasurile tîrzii cînd atît de greu suspina „o, Doamne" și apoi cădea în tristețe și tăcere ? Sau pentru serile cînd le cînta ardelenilor doine, prin grădinile de vară ale Bucureștilor, de se topeau aceia de plîns. Și nu mai puțin pentru altă seară, tîrzie și ea, cînd, însingurat între mai mulți prieteni, îi spunea lui Panu : „Panule, știi tu că în lumea asta nu e nimic mai interesant decît istoria poporului nostru, trecutul lui, tot, tot, este un șir neîntrerupt de martiri." A fost un om care greu se dădea pe mîna cuiva și care, pe de altă parte, din inaptitudine pentru orice compromis, și-a făcut destul de mulți dușmani. De ce nu l-am iubi pentru tot ce a fost în toată ființa lui din care o parte era pieritoare și supusă pătimirii ? Pentru lacrimile pe care le vărsa, într-un îndoit amurg, de nerăbdare că nu răsare odată luna de după munții prea înalți. Poate nici nu ne-ar accepta iubirea. Și poate totuși da, dacă ar ști că nu l-am trădat, că nu ne-am înfrățit cu vrăjmașii neamului său și al nostru, că am păstrat ceva din neîndurarea lui inocentă, din care lui nădejdea a început să-i lipsească an după an, luptă după luptă. Cine n-a știut, în acest ceas, să sărute în gînd, plîngînd, fruntea măștii lui funerare a lipsit de la sărbătoarea veacului său.

Petru Creția

Marea călătorie

Există, în **Luceafărul,** mai multe călătorii, una însă este monumentală, ea este cheia tuturor celorlalte și este partea lor de relief cea mai pregnantă. Fără de aceasta, celelalte sînt ca o materie vie și nedeslușită, în așezare de sine și încă neconfigurate într-un destin. Există, în primul rînd, călătoria în vis, sensul și metafora primei părți a poemului, punctul său de pornire. Frumusețea pămînteană visează, pe măsura ei, un astru strălucitor. Pentru ca acesta, la rîndu-i, să se cuprindă exact de ceea ce-i lipsește inițial, de dor. Ceva necunoscut lui și impropriu, la urma urmei, pentru că el face parte din categoria lumilor fixe și intangibile ; neantul este sufletul omenesc în mișcarea lui atît de tulburătoare și contradictorie încît și cerul și pămîntul pentru el pot să alcătuiască un cuplu cel puțin ideal. Contaminarea lumilor, deci, contaminarea lor prin contemplație. Aspirația către perfecțiune este sinonimă iubirii — aceasta-i credința pe care trebuie s-o căutăm la Eminescu, perfecțiunea și iubirea — iar în acest poem capodoperă lumile care aparțin acestor două categorii se identifică în fiecare din ele pentru că își sînt nu oponente ci doar depărtate. Luceafărul călătorește în sine mai întîi, se edifică asupra-i, el nu coboară, ci se pătrunde de un sentiment străin nașterii și strălucirii lui, se cercetează, altfel spus, lăsîndu-se atras de polul magnetic al căldurii care-i lipsește. Tot așa și ființa pămînteană, cu deosebirea doar că aici raporturile sînt de o altă factură, autoscopia aceasta are primatul și norma ființei înseși, legea ei. Aspirația este mult mai puternică și de aceea, pînă în final, mult mai trecătoare. Dar să nu anticipăm. Cuplul se află în faza, ca să spunem așa, a tatonării, fiecare călătorește în sine sub impulsul dorinței. Altfel ce ar putea fi acea întîlnire din oglindă, acea arătare a amîndurora, alături și totuși fiecare în lumea sa, decît visul, visul întors către celălalt, visul care-i apropie și-i însuflețește dar fără să se-atingă ! Oglinda și întîlnirea din oglindă din prima parte a poemului constituie reprezentarea însăși a dorinței de a se releva. Revelația intervine mai tîrziu. Deocamdată, din și în oglindă, portretul Luceafărului : „Iar umbra feței strălucii / E albă ca de ceară / Un mort cu ochii vii / Ce scînteie-n afară".

Acest **mort frumos cu ochii vii** — care este trezirea la ființă, starea de început de viață pămînteană — se face prima oară auzit — căci mai înainte el fusese văzut numai, dorit și contemplat — se face, așadar, prima oară auzit, păstrînd și distanța încă rece și abisală. Mărturisindu-și originile, aproape că se justifică și este și un pic de mîhnire în tot ce spune, este și o nostalgie dacă nu și o vagă umbră de repros. Dorința de mărturisire — care încă e a spiritului, și așa va rămîne pînă la sfîrșit —, precum și chemarea pe care o adresează iubirii nu-l pot face să uite că „cerul este tatăl său și mumă îi e marea", că a coborît cu-al său senin și s-a născut din ape. Într-un fel el a coborît spre necunoscut, călătoria are intermediul și suportul dorinței, distanța este a lumilor dacă nu opuse atunci cel puțin paralele dar frumoase și fascinante tocmai prin ceea ce fiecăreia-i lipsește. Ceea ce e viu mărește cercurile oglinzii aspirației sale dar strălucirea de gheață care o învăluie e temătoare și nu-i poate oferi altceva decît aspirația însăși, nu și posibilitatea împlinirii ei. De aici refuzul fetei de a-l urma pe Luceafăr în imperiul celest. Acolo sînt moarte toate cele lumești, smulgerea din condiția pămîneană ar fi o zădărnicie. Tot ce pornește de aici din lumea noastră este ireversibil, reversibilitatea există poate acolo sus, la urma urmei tot e oglindă, dar cu altfel de rame, cele ale demiurgului și cu o altfel de strălucire, aceea a corpurilor pure născute din neatingere și spre indiferența lor universală. Fii muritor ca mine ! — aceasta-i chemarea, acesta e prețul iubirii ca și dureroasa ispită care amăgește ordinea prestabilită a cerurilor și-l ispitește pe Luceafăr pînă la a se rupe de ele. Da, fii muritor cu mine și dă strălucire păcatului, varsă lumină asupra a ceea ce tu numești păcat, vino și mori și să murim împreună, aceasta e legea noastră a celor ce sclipim doar o clipă în lumina razelor tale reci și nemuritoare, fii muritor. Desleagă-te deci de tine însuți. Și astfel începe marea călătorie spre demiurg. Călătoria însăși e demiurgică. Sau de ce nu ? — ea se petrece tot în sine. A fost mai întîi o scufundare în neant, în apă, o coborîre, o întîlnire în oglindă, acum începe urcarea, este spirala fantastică a deciziei, a scopului aproape ultim și de aceea precis. Poate că demiurgul e doar un pretext, dialogul cu el este dialogul Luceafărului cu sine însuși. În fond, el, Luceafărul, este cel văzut. Celălalt este doar bănuit, prezență adîncă și imaterială, taină ce se rostește în ipostaze supreme, himeră.

A. I. Zăinescu

SERIOZITATEA IMPLICĂRII

Eminescu funcționează ca revizor școlar peste două județe : Iași și Vaslui între 1 iulie 1875 și 2 iunie 1876 și în această calitate se preocupă de problemele școlii sub toate aspectele. Acordă atenție bazei materiale a învățământului, selecționării și pregătirii cadrelor didactice, metodelor de predare și manualelor școlare. Rapoartele sale către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice și către cele două prefecturi cuprind informații bogate în privința activității ce-o desfășoară pentru buna funcționare a procesului de învățământ.

Problema bazei materiale a învățământului este urmărită de Eminescu în mai multe direcții. Poetul ia măsuri pentru repartizarea teritorială a școlilor și intră adesea în conflict cu autoritățile locale, care puneau în primul plan interese personale. Rapoartele sale cuprind critici severe la adresa unor primării, care nu manifestau interes pentru școală. Are în vedere situația localurilor de școală, aprovizionarea lor cu combustibil și dotarea cu material didactic. „Mai pretutindeni am constatat cu părere de rău — arată Eminescu într-un raport către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din 11 decembrie 1875 — că administrația comunală e neîngrijitoare față cu școalele, că reparațiile localurilor sau nu le face la vreme, sau de fel, că legile învățătorilor (de la comună) se plătesc la trilunie, că lemnele prevăzute pentru școale se dau prea tirziu." Eminescu stăruie, în alt raport către Prefectura județului Vaslui, din 14—19 noiembrie 1875, ca administrația să creeze învățătorilor „mijloacele materiale pentru ca să-și poată îngriji în deplină liniște de îndatoririle lor".

Eminescu întocmește și două *Tablouri generale* — unul pentru școliile din județul Iași, altul pentru cele din județul Vaslui. Prezintă aici repartizarea teritorială a școlilor din cele două județe, pe plăși și comune, categoria școlilor existente și a celor ce urmau să fie înființate, trece numărul contribuabililor din fiecare comună la susținerea școlii, numele învățătorilor și pregătirea lor profesională. *Tablourile...* sînt modele de lucrări statistice, cu atît mai neașteptate, cu cît vin din partea unui poet, ce se presupune a nu avea contingențe cu o activitate de asemenea natură.

Problema selecționării și promovării cadrelor didactice formează și ea una din preocupările permanente ale lui Eminescu în anii revizoratului său școlar. Prezidează concursuri pentru ocuparea posturilor în învățămînt, face inspecții școlare și încheie procese-verbale cu recomandări pentru cadrele didactice, organizează conferințe în care se pun în discuție probleme legate de procesul de învățămînt. Într-un raport către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din 10 august 1875, Eminescu expune desfășurarea conferinței ținute la Iași. „Din prelegerile învățătorilor — arată poetul — am putut vedea însă mari lipsuri, atît în privința metodei, cît și a cunoștințelor. Cunoștințele lor consistă în genere în vorbe moarte, a căror realitate vie n-o pricep."

Eminescu explică slaba pregătire a cadrelor didactice prin sistemul defectuos de învățămînt și prin lipsa de mijloace pedagogice, care să vină în sprijinul pregătirii profesionale a învățătorilor.

Metodele de predare, care se practicau, le găsește rudimentare și pledează pentru învățămîntul intuitiv. Conferința din august 1875 are ca obiect, cum arată Eminescu în raportul său, metoda de predare la diferite obiecte și „convorbiri exegetice asupra metodologiei". Conferențiază „pedagogi practici — necunoscuți" între care îl vedem și pe Ion Creangă, care face o expunere asupra predării scrierii și citirii după metoda intuitivă. Poetul constată deficiențe grave în pregătirea învățătorilor pentru folosirea acestei metode. „Noțiunile lor de științele naturale — arată Eminescu — sînt aproape nule, deși aceste științe tocmai sînt mijlocul cel mai puternic al învățămîntului intuitiv și adevărate izvoare de cunoștințe practice și pozitive". Eminescu se pronunță în repetate rînduri, cum se vede din rapoartele sale, împotriva învățării mecanice, și acordă o atenție deosebită scrierii și citirii în școala primară. „Scrierea e în toată școala neglijată — informează Eminescu Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice în 27 martie 1876 —, caligrafia — o noțiune cunoscută numai teoreticește, gramatica există ca un fel de schematism de cuvinte."

Eminescu justifică psihologic primejdia sistemului nostru de învățămînt din trecut, care făcea apel, în largă măsură, la memorie. „Sistemul instrucției noastre — notează Eminescu în manuscrisul *2258* —, neîntemeindu-se pe *priceperea* obiectelor predate, ci pe memorarea de regule abstracte și de cuvinte, copilul n-are niciodată acel repaos al creierului, care consistă tocmai în întrebuințarea simultană și consecutivă, pe rînd a facultăților." Predarea matematicii, arată poetul, trebuie să se bazeze exclusiv pe facultatea judecății. Matematica, aprecia poetul, „este un joc cu cele mai simple legi ale judecății omenești, numai acele legi nu trebuie puse în joc goale și fără nici un cuprins, ci totdeauna aplicate asupra icoanelor văzute ochilor".

Într-un alt text din manuscrisul *2306*, Eminescu se ocupă de predarea filosofiei în școlile noastre. Poetul se pronunță pentru exegeza scrierilor recunoscute și împotriva unor „teorii", expuse abstract, care încarcă memoria școlarilor. „Filosofia are valoare critică — arată poetul —, ea crește intelectul, îl dizvată de lenea cugetării și de la încrederea prea mare în idei străine, o deprinde a cerceta lucrurile în mod genetic, și a cumpăni fiecare cuvînt înainte de a-l așeza într-o teorie." Eminescu acordă atenție, cum se desprinde de aici, deopotrivă metodelor de predare și disciplinelor din sistemul de învățămînt.

Eminescu insistă în demersurile sale către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice și pentru crearea „mijloacelor pedagogice", care să vină în sprijinul pregătirii profesionale a cadrelor didactice. Atrage atenția în raportul către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din 10 august 1875 că se simțea lipsa unei „foi învățătorești", un „organ periodic", care să se ocupe de problemele școlii. „Cărțile didactice — scrie Eminescu —, cîte sînt la noi, sînt pentru licee ; ele presupun în mare parte explicări simultane ale profesorilor ; termenii și stilul lor fac nefolositoare lectura acestor cărți pentru învățătorii rurali."

În acest context se impune să fie judecate și aprecierile lui Eminescu pentru manualele didactice întocmite de Ion Creangă și colaboratorii săi. „Deosebirea între metoda propusă în această broșură *[Povățuitoriu la citire prin scriere]* — arată Eminescu în raportul său către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din 26 mai 1876 — și învățarea rutinară și mecanică, precum se profesează ea în genere în școalele noastre, este deosăbirea dintre învățămîntul viu și intuitiv și mecanismul mort al memorării de lucruri neînțelese de copii ; este deosebirea dintre pedagogie și dresură." Poetul considera că prin introducerea metodei intuitive cartea lui Creangă marca „începutul unei reforme adînci în instrucția elementară ; ea a rupt-o cu dogmatismul ; izvorul metodei propuse este însăși natura inteligenței, procesul ei de dezvoltare".

Nimeni înaintea lui Eminescu nu s-a pronunțat, cu mai multă claritate și bazat pe-o experiență personală, asupra orientării viitoare a învățămîntului nostru.

D. Vatamaniuc

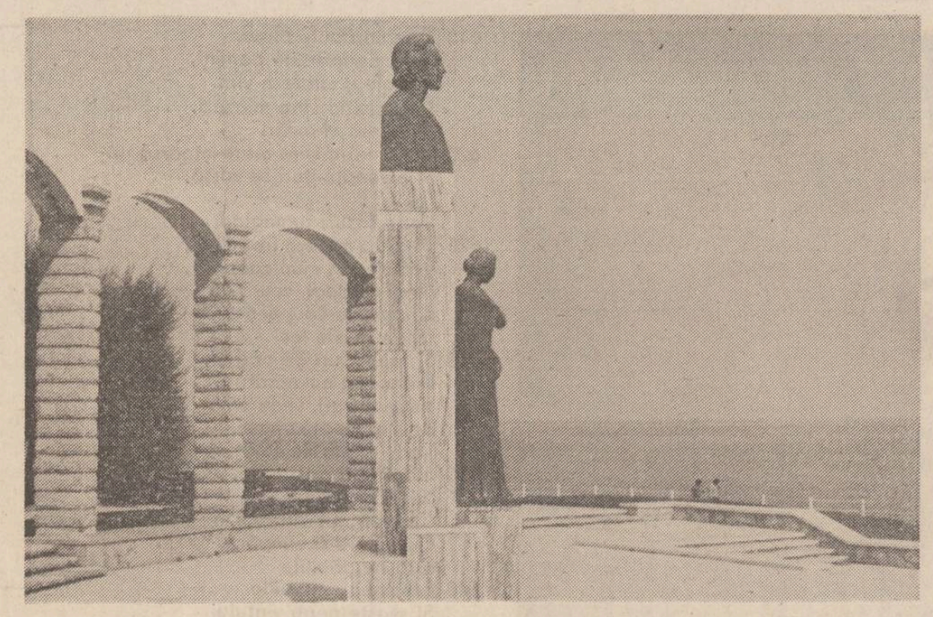

Grup statuar de Oscar Han

DECORUL INTERIOR

Tot atît de îndreptățit capitolul s-ar fi putut numi și reveria intimității, pentru că la Eminescu, asemenea lui Baudelaire și poeților simboliști francezi, spațiul interior provoacă și favorizează stările de visătorie poetică. Mai totdeauna poetul este așezat în fața focului, în fotoliu, citind sau lăsîndu-se cuprinse de o dulce și toropitoare visare : „Pierzindu-ți timpul tău cu dulci nimicuri / N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată ; / Dar și mai bine-i, cînd afară-i zloată, / Să stai visînd la foc, de somn să picuri. // Și eu astfel mă uit în jeț pe gînduri, / Visez la basmul vechi al zînei Dochii ; / În juru-mi ceața crește rînduri-rînduri ;" **(Noaptea).**

În singurătate camera liniștită, luminată de pilpîirile focului, masa de brad, vrafurile de cărți, păienjenișul din unghere, amintirile, visurile, iluziile compun o atmosferă unică, atît de eminesciană, de „dulce pace" și melancolică reverie : „Cu perdelele lăsate, / Șed la masa mea de brad, / Focul pilpîie în sobă, / Iară eu pe gînduri cad. // Stoluri-stoluri trec prin minte / Dulci iluzii. Amintiri / Țiriiesc încet ca greieri / Printre negre, vechi zidiri, // (...) În odaie prin unghere / S-a țesut păinjeniș / Și prin cărțile în vraburi / Umblă șoarecii furis / (...)"

În acest spațiu al intimității calme, al singurătății și visătoriei subtil distilate, învăluitor muzicale, singurele evenimente importante sînt legate de sosirea iubitei. Intrările ei în „scenă" sînt grațios insolite și nu rup atmosfera de vrajă poetică : „Deodat-aud foșnirea unei rochii, / Un moale pas abia atins de scînduri... / Iar mîni subțiri și reci mi-acopăr ochii."

Sau apariția urmată de un șăgalnic și nevinovat joc erotic : „Atunci tu prin întuneric te apropii surizînd, / Albă ca zăpada iernei, dulce ca o zi de vară ; / Pe genunchi îmi șezi, iubito, brațele-ți îmi înconjoară / Gîtul... iar tu cu iubire privești fața mea pălindă / (...) / Netezești încet și leneș fruntea mea cea liniștită / Și gîndind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc / Pe-ai mei ochi închiși ca somnul și pe frunte-mi în mijloc".

De fapt iubita era elementul care lipsea spațiului intim și venirea ei aduce o notă de prospețime și vioiciune jucăușă, solitudinii visătoare, ori trist-nostalgice a poetului : „Citeodată... prea arare... / A tîrziu cînd arde lampa, / Inima din loc îmi sare / Cînd aud că sună cleampa... // Este Ea. Deșarta casă, / Într-o dată-mi pare plină, / În privazul negru-al vieți-mi / E-o icoană de lumină. // Și mi-i ciudă cum de vremea / Să mai treacă se îndură / Cînd eu stau șoptind cu draga / Mînă-n mînă, gură-n gură".

Cînd iubita este „departe", o amintire, o iluzie pierdută, chiar reveria în fața focului își pierde farmecul și influența compensatorie, benefică, liniștitoare, devenind prilej de regrete și suferință : „Departe sunt de tine și singur lîngă foc, / Petrec în minte viața-mi lipsită de noroc, / Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit, / Că sunt bătrîn ca iarna, că tu vei fi murit."

Dar nu pentru multă vreme deoarece interiorul ocrotitor nu rămîne pustiu și trist, iubita revenind și aducînd din nou o undă de bucurie și plenitudine sufletească : „Stam sara la fereastră, / Iar stelele prin ceață / Cu tainică dulceață / Pe ceruri izvorea. // Citeam pe-o carte veche, / Cu mii de negre rînduri / Și literile-n rînduri / Prinsese a juca / (...) / Deodată la ureche-mi / Aud șoptind copila... / Iar vîntu-ntoarce fila / Cu negrele gîndiri." **(Lectură).**

În poeme ca **Luceafărul, Povestea magului călător în stele, Memento mori,** întîlnim palate de aur, castele de piatră, „dome" gotice în ruină, săli de marmură, „hale" de granit, bolți negre, „gigantice" portale etc., în totalitate o arhitectură colosală, impunătoare, făcută parcă pe măsura zeilor, fără spații protectoare, ascunse vederii, care să favorizeze reveria poetică sau erotică. În **Luceafărul,** chiar și camera este un interior **deschis,** rece, supus magiei din afară, și nicidecum familiar-ocrotitor, înlesnind de la sine comunicarea și întîlnirea îndrăgostiților. Hyperion o privește și o atinge pe fata de împărat prin oglindă și dialoghează cu ea în somn, iar întrupat i se arată numai în vis, niciodată direct : „Și din oglindă luminiș / Pe trupu-i se revarsă, / Pe ochii mari, bătînd închiși / Pe fața ei întoarsă. / Ea îl privea cu un suris, // El tremura-n oglindă, / Căci o urma adînc în vis / De suflet să se prindă."

Ce deosebire între acest interior care expune, fără a-și apropia, și interiorul cald, plăcut, ocrotitor, erotizat, s-ar spune, care apără și izolează de exteriorul ostil perechea de îndrăgostiți, din **Sonetul I [Afară-i toamnă] :** „Afară-i toamnă, frunză-împrăștiată, / Iar vîntul zvîrle-n geamuri grele picuri ; / Și tu citești scrisori din roase plicuri / Și întru-un ceas gîndești la viața toată. / Pierzîndu-ți timpul tău cu dulci nimicuri. / N-ai vrea ca nimeni-n ușa ta să bată ; / Dar și mai bine-i cînd afară-i zloată, / Să stai visînd la foc, de somn să picuri."

Pentru a înțelege și evalua mai exact semnificația compensatorie a spațiului intim, liniștit, securizant am să citez o strofă revelatoare pentru suferința ontologică și zbuciumul existențial al poetului : „Ce suflet trist mi-au dăruit / Părinții din părinți, / De-au încăput numai în el / Atîtea suferinți ? / Ce suflet trist și făr' de rost / Și din ce lut inert, / Că dup-atîtea amăgiri / Mai speră în deșert ?" Că Eminescu și-a găsit, asemeni celorlalți romantici europeni un refugiu și un adăpost în natură nu mirã pe nimeni, în schimb reveria interiorului se revendică de la sensibilitatea și poetica simbolistă. Acum nu ne va mai fi atît de dificil să observăm cît de „verlainian" este acest **Sonet I,** pe care-l vom apropia de **Le foyer, la lueur...** din volumul **La bonne chanson** al autorului francez. Să nu ne grăbim însă să extragem concluzii grăbite despre influența lui Verlaine asupra poetului de la Ipotești. Nici vorbă de așa ceva. Ei au fost contemporani în spirit, iar artele lor poetice, paralele și nu subordonate. Am făcut precizarea în dorința de a evita orice confuzie estetică, sau raportare elementară de la sursă la receptor. Prin aspectele simboliste Eminescu a fost în acord sincronic cu poezia europeană a timpului său, iar în cadrul literaturii române a anticipat curentul propriu-zis. De aceea, firesc ar fi ca orice antologie serioasă a simbolismului românesc să înceapă cu sonetele **I, [Afară-i toamnă], II [Sunt ani la mijloc]** și **III [Cînd însuși glasul].** Revenind la comparația inițială, iată în original textul verlainian : „Le foyer, la lueur étroite de la lampe ; / La rêverie avec le doigt contre la tempe / Et les yeux se perdant parmi les yeux aimés ; / L'heure du thé fumant et des livres fermés ; / La douceur de sentir la fin de la soirée ; / La fatigue charmante et l'attente adorée / De l'ombre nuptiale et de la douce nuit, / Oh ! tout cela, mon rêve attendri le poursuit / Sans relâche, a travers toutes remises vaines, / Impatient de mois, furieux des semaines !" **(Le foyer, la lueur...).**

Căminul, adică focul molcom, lumina palidă a lămpii, visarea, ochii ce se caută, dulceața serii, oboseala plăcută care formează acea inefabilă atmosferă simbolistă se regăsesc și în sonetele amintite. Mai interesant, Eminescu păstrează textele într-o melancolică ambiguitate, în care „l'Indécis au Précis se joint", în timp ce Verlaine bruschează oarecum finalul poeziei sale reducînd-o la nerăbdarea logodnicului de a atinge mai repede („impatient de mois, furieux des semaines") data fericirii nupțiale. Or, la Eminescu așteptarea însăși, calmă și discretă, îndelung și cu rafinament prelungită, degustată picătură cu picătură, ca o licoare rară, distilată pînă la esență, a timpului fericit, altfel zis, acea stare de „dulce pace" formează motivul poeziilor sale simboliste : „Dulci iluzii. Amintiri / Țiriiesc încet ca greieri / Printre negre, vechi zidiri, // Sau cad grele, mingîioase, / Și se sfarmă-n suflet trist, / Cum în picuri cade ceara / La picioarele lui Crist."

Geniul eminescian transformă în pulbere de aur poetic, tot ceea ce atinge, și cu toate că nu impresionează cantitativ, poetica interiorului este o parte definitorie a viziunii eminesciene.

Paul Dugneanu

Poetul și ziarul «Drepturile Omului»

Ziarul „Drepturile Omului", Seria II-a a apărut la 15 septembrie 1888, purtînd subtitlul : „ziar democrat-social, cotidian" și avînd ca prim-redactor pe Const. Mille. (Prima serie a publicației cu acest titlu a ieșit în 1885, dăinuind mai puțin de un an). La 23 noiembrie 1888, „Drepturile Omului" devine „organ cotidian al democrației sociale", sub direcția unui „triumvirat" : Ion Nădejde, V. G. Morțun și Const. Mille, ultimul rămînînd și cu funcția de prim-redactor.

În toamna anului 1888, a avut M. Eminescu vreo legătură cu această publicație bucureșteană, redactată de unii din tinerii socialiști mai marcanți ai timpului — Const. Mille, V. C. Morțun, Anton C. Bacalbasa ș.a. ? La această întrebare vom căuta să răspundem, în continuare, pe baza materialului documentar, ce ne stă, astăzi, la îndemînă !

Se știe din scrisorile Henrietei Eminescu, scrq poetului, către Cornelia Emilian, soția profesorului universitar St. Emilian din Iași, că, în 1887 și începutul anului 1888, Const Mille și V. G. Morțun au fost printre acei care l-au ajutat bănește pe poetul bolnav, aflat la Botoșani, și că, uneori, au întreținut cu el și o corespondență de încurajare morală. După venirea lui M. Eminescu în aprilie 1888, la București, a luat legătura directă și cu Const. Mille și cu V. G. Morțun. Avem, în această privință, o relatare convingătoare publicată de Const. Mille, în ziarul „Adevărul", cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea poetului ! Iată de ce e vorba ! În „Adevărul", din 16 august 1909, într-un material intitulat „Letopiseț", Const. Mille rememorează unele amănunte privind relațiile sale cu M. Eminescu, în 1888. (El amplifica, de altfel, o succintă notiță, pe care o publicase, tot în „Adevărul", în 1906) : „La București, vindecat temporar, scrie Mille, Eminescu venea să ne vadă, din cînd în cînd. Ridica greoi cele trei caturi ale casei Steiner din strada Academiei, tîrîndu-și după el galoșii plini de noroi și întrebîndu-ne sfios și ezitînd: **ce se mai aude de la comitetul din Iași ?** În a doua capitală, și sub îngrijirea domnișoarei Emilian, se alcătuise un comitet pentru a veni în ajutorul poetului căruia Camera nu-i votase încă pensiunea ce i se făgăduise.

A trăi însă de pe urma comitetului era desigur greu, căci banii veneau foarte neregulat, iar poetul era nevoit să plătească la birt și să achite chiria modestei sale camere" (C. Mille — **Scrieri alese.** Ediție îngrijită de Virgiliu Ene, Ed. pentru literatură, 1961, p. 453). Iar în notița despre M. Eminescu, scrisă în 1906, C. Mille relevă faptul că, parcă, îl vede pe poet înaintea ochilor : un om „timid, timoros și neîncrezător, care, din cînd în cînd, împins de nevoi, venea să urce cele două caturi ale casei Steiner din strada Academiei" (C. Mille, *op. cit.* p. 441).

Corectînd unele mici inadvertențe însumate amintirilor lui Const. Mille (ca de pildă, „variația" caturilor Casei Steiner sau faptul inexact, că, în toamna anului 1888, **domnișoara** Emilian — aflată pe atunci la Paris — conducea comitetul de ajutoare a poetului la... Iași !) — putem, totuși, desprinde cîteva informații documentare interesante privitoare la relațiile M. Eminescu — Const. Mille și anume : a) În toamna anului 1888, M. Eminescu îl vizita pe Const. Mille la redacția „Drepturilor Omului", care, pe frontispiciul publicației, indica că își are sediul redacțional pe „Strada Academiei Nr. 41 (Casele Steiner)". b) Poetul l-a vizitat, acolo, pe Const. Mille, mai ales îmboldit de nevoi materiale, deoarece o ducea foarte greu în etapa respectivă a vieții sale. c) M. Eminescu l-a vizitat pe Const. Mille, la redacția ziarului „Drepturile Omului" nu o singură dată, ci „din cînd în cînd" !

Prin urmare, din cele relevate mai sus, putem conchide, fără a greși, că, în etapa septembrie-decembrie 1888, M. Eminescu l-a vizitat de mai multe ori pe Const. Mille, la redacția ziarului „Drepturile Omului", de pe strada Academiei nr. 41 (Casele Steiner), unde, probabil, discuta cu prim-redactorul ziarului atît unele chestiuni generale social-politice ale timpului, cît și unele probleme privind viața personală a poetului. Să dăm un exemplu ! În numărul din 21 septembrie 1888, în editorialul din „Drepturile Omului", Const. Mille atacă pe guvernanții din trecut și din prezent ai țării, deoarece aceștia în loc să vadă în **ei înșiși** cauza care a determinat situația de mizerie a țăranilor, ajunși, în primăvara lui 1888, la răscoale, pentru a explica „răscoalele țărănești", ei s-au pornit „a născoci povestea jugănarilor și a iconarilor". M. Eminescu, scriind în „România Liberă", la sfîrșitul lui noiembrie cele două articole despre „iconarii d-lui Beldiman", nu și-a amintit, oare, și despre ideile lui Const. Mille expuse în ziarul „Drepturile Omului" ?

La aceeași redacție din Casele Steiner, M. Eminescu l-a întîlnit, desigur, și pe V. G. Morțun, care venea deseori pe acolo ca să-l vadă pe Const. Mille și a lua, împreună, hotărîri privind lupta lor comună pentru socialism. (Tony Bacalbașa va face, de altfel, o frapantă schiță de portret a deputatului bătăios de Roman !).

Ținînd seama de calda și neștirbita apreciere a poetului din partea lui, Const Mille și a lui V. G. Morțun, se înțelege că numele lui M. Eminescu îl vom întîlni, adesea, în paginile ziarului „Drepturile Omului". Să ilustrăm, în continuare, documentar afirmația noastră ! Încă de la primul număr al ziarului „Drepturile Omului" găsim — printre numeroasele pseudonime cu care sînt semnate diversele materiale — iscălitura semnificativă **Hyperion** (n-am putut **decodifica** cui îi aparține !) — ceea ce, în mod evident, constituie o aluzie la acela care a scris capodopera **Luceafărul !**

În același prim număr din „Drepturile Omului" (15 septembrie 1888), se anunță ca o noutate teatrală deosebită, că traducerea în versuri a poetului M. Eminescu a fost citită de Comitetul teatral ! Iar cîteva zile după aceea (în nr. 8, de joi 21 septembrie 1888), se precizează că piesa lui M. Eminescu se numește **Laïs !** E bine să reținem faptul că, exceptînd „Drepturile Omului", nici un alt ziar al timpului n-a semnalat lectura piesei eminesciene de către Comitetul teatral ! Negreșit, Const. Mille deținea informația direct „de la sursă", deoarece poetul îl vizitase la redacție comunicîndu-i vestea cea bună !

I. Cremer

VOCAȚIA FILOLOGICĂ

Dintre toate direcțiile în care se implică argumentele pentru demonstrarea spiritului enciclopedic eminescian (contribuții creatoare, decisive, într-o pluralitate de domenii) analiza viziunii filologice este mai avantajată din două puncte de vedere : în primul rînd, ea este cea mai apropiată de creația poetică, decisivă, într-adevăr, în planul literaturii române, este modalitatea de conștientizare a dominării materialului creator ; în al doilea rînd, deși contemporan cu o epocă înfloritoare a filologiei europene (în plan național cu B.P. Hasdeu) se pare că, așa cum au arătat cercetătorii, Eminescu nu a fost atît de mult legat de cursuri sau lucrări de specialitate, ajungînd și depășind uneori anumite rezultate ale acestora.

Un astfel de adevăr se poate susține analizînd capitolul al IV-lea din **Fragmentarium,** recenta culegere, indispensabilă, a eminescologiei. Cantitativ, însemnările manuscrise pe această temă (la cuprins, titlul capitolului anunță și folclorul, probabil printr-o programare inițială a fișelor, deși acest lucru nu este justificat în carte) sînt restrînse.

Primul simptom cert al vocației filologice eminesciene este dragostea puternică față de manuscrisele și tipăriturile vechi pe care le căuta cu înfrigurare, le dobîndea cu sacrificii, le cerceta pentru a le descoperi comorile de limbă, de cugetare și de simțire. Făcea reproduceri parțiale în **Curierul de Iași** sau le propunea pentru eventuale retipăriri. Poezia **Epigonii** începe la 1870 cu o impresionantă evocare a acestor experiențe, a zilelor de aur ale scripturelor române, cînd poeții au scris o limbă ca un fagure de miere. Dacă în această privință Eminescu a fost devansat în epocă mai întîi de Kogălniceanu, care în „Arhiva românească" a început tipărirea cronicilor, și ulterior de Hasdeu cu realizările sale științifice din „Arhiva istorică a României", „Cuvente den bătrîni", „Columna lui Traian", cu instrumentele sale, poetul a slujit aceluiași scop nobil : a găsit în scrierile vechi comorile perene de limbă românească, le-a revitalizat în laboratorul său poietic și le-a repus în circulația cea adevărată pe drumul de aur al poeziei. Cele două întreprinderi, a lui Eminescu și a lui Hasdeu, prin complementaritatea lor au marcat decisiv configurația esențială a culturii române.

În cea mai mare confruntare din istoria filologiei române, purtată cu cele două extreme (purismul etimologizant și franțuzismul pedant), rolurile s-au inversat într-o oarecare măsură : în timp ce Eminescu s-a păstrat în limitele considerațiilor strict lingvistice, Hasdeu a simțit nevoia, după modelul lui Alecsandri, a unei popularizări satirice, și a creat „Trei crai de la răsărit".

Dacă în 1870 poetul califica nu fără o subtilă ironie cele două direcții ca firești în antecedența găsirii direcției adevărate („Aceste estreme au fost conditionate de însăși natura lucrului ; nu poți defige mijlocul unei linii pînă nu vei fi aflat punctele cele estreme"), ulterior, considerînd că „limba (...) în espunerea vorbită sau scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii", combate virulent „lipsa respectului pentru limbă" și proclamă necesitatea depășirii momentului.

În combaterea purismului latinist, poetul se pare că aduce mai multe argumente lingvistice decît Hasdeu însuși. În timp ce acesta din urmă considera că dovezile istorice sînt decisive (în „Pierit-au dacii ?" satira polemică și demonstrația științifică sînt îmbinate cu o măiestrie inegalabilă), Eminescu nu le acordă aceeași importanță : „nu originea face pe un popor să fie trainic, ci munca lui proprie, fie cu mîna, fie cu mintea". În consecință apelează la două tipuri de demonstrații (unul la nivelul simțului comun, vecin cu satira, altul la nivelul strict științific), ambele aduse în stadiul evidențelor indiscutabile.

Argumentele simțului comun neagă în primul rînd veridicitatea satirelor artistice de tipul celor create de Alecsandri, Odobescu, Hasdeu : inovațiile teoretice ale puriștilor erau rupte de realitatea procesului de comunicare și, deci, impracticabile : „Nemaigăsind jucării de stricat, ne-am apucat de limbă, de limba aceea pe care, de altfel, ni-e rușine s-o vorbim în familie". Or, teoriile, subliniază poetul, sînt validate tocmai de practică, cerute de aceasta și nu invers : „Cercetările sînt foarte interesante, foarte bune, foarte folositoare ca atari, dar a trece cu ele în domeniul faptului, astfel încît fiecare descoperire nouă să fie mama unei ortografii și a unui sistem de limbă nouă ni se pare o fi fapta cea mai nedreaptă față cu o lume ce scrie și cetește".

Teoria saussureiană despre imutabilitatea semnului lingvistic, conformă adevărului că limba aparține deopotrivă masei sociale și timpului, este intuită apriori și nuanțată cu aceleași arme ale satirei : „A crede că un popor de peste zece milioane de suflete a fost compus numai din nătîngi și că n-au avut nici destul auz, nici destulă minte pentru a-și plăsmui o limbă cumsecade (...) o asemenea credință este o insultă pentru nația română care au vorbit și au scris bine înainte de a fi sămînță de filologi pe plaiurile Daciei lui Traian". Conformîndu-se acestui principiu, avea să constate : „Fonologia limbei române e definitiv stabilită de două sute de ani aproape".

Existența slavismelor este firească : „parcă n-am trăit cu vecinii sute de ani și n-o să mai trăim, pare că se făcuse gaură-n ceriu dacă am primit noi cite ceva de la ei și ei de la noi". Eroarea latiniștilor venită din „necunoștința stadiilor prin care trece o limbă în decursul vieții sale" este de combătut : intrucît „daunele ce le face sistemul etimologic pur pronunției românești sînt insemnate".

Hasdeu caracteriza limba latinizată printr-o metaforă: o mumie egipteană, scoasă la lumină, conservată, dar fără viață. Eminescu găsește pentru fiecare nivel al limbii, și în special pentru cel lexical, argumente de strictă specialitate : „limba română, în partea ei formală latină e o limbă moartă. Sufixele latine de trupină nu mai au puterea de-a încolți în cuvinte nouă". De aici preocuparea de a stabili lista sufixelor și prefixelor vii și moarte.

Poetul intuiește la nivelul ce mai subtil al demonstrației că un cuvînt din fondul principal are o serie derivativă extinsă, intră în compuse, expresii și locuțiuni, este, de regulă, polisemantic, stabilind cu celelalte elemente ale vocabularului o adevărată țesătură de relații (structura). Eliminarea lui este, prin urmare, imposibilă : „Celor care vor o purificare absolută a limbei, îi vom răspunde că aceste vorbe pe care vor ei să le alunge, sînt așa de concrete, așa de întrețesute în țesătura limbei române încît trebuie să rupi țesătura toată ca să le scoți".

Purificarea limbii trebuie lăsată în seama legilor ei firești de dezvoltare care vor decide de la sine aspectul fluxului lexical, cum au decis cu grecismele din perioada fanariotă care, în mai puțin de douăzeci de ani, au părăsit în majoritate masa vocabularului. Arhaizarea limbii propusă de puriști, dacă ar respecta fizionomia ei, n-ar putea fi valorificată decît estetic, în creația artistică : „Arhaismii poate că-i va încetățeni cu încetul poezia — dar numai ea — căci e un drept exclusiv al ei de-a revifica colorile limbei prin vorbe dezgropate din mormîntul trecutului".

Atitudinea intransigentă a poetului față de puriști nu exclude o afecțiune deosebită față de limba latină, îndemnurile sale, ca și atunci, fiind astăzi la fel de actuale : „Vom face pentru limba latină în țară la noi tot ce ne este prin putință".

Analiza implicării lui Eminescu în disputa filologică fundamentală a vremii este în măsură să reveleze dimensiunile reale ale solidei sale formații filologice. Manifestările au fost însă multiple.

Împreună cu Slavici și Caragiale a întocmit proiectul unei gramatici a limbii române, din care îi revenea morfologia. Astfel se explică tratarea riguroasă a verbului în textele din **Fragmentarium,** cu intuiția exactă a tranzitivității, a diatezei (cu distincția dintre reflexiv și pronominal), a complementului întern, etc.

Fragmentarium-ul conține și încercarea unui glosar cu peste 200 de cuvinte urmate de traduceri, în germană, etimologii, serii sinonimice.

Preocupat de muzicalitatea versului, poetul dorea să surprindă disponibilitățile exacte ale limbii române și de aceea să cunoască legile fonologice.

La ironia unor critici contemporani, care-i cereau, pentru a-l depăși pe Alecsandri, să devină împărat al poeziei, Eminescu a răspuns cu faptele printr-o pătrundere viguroasă în circuitul universal al valorilor literare. Dar aceasta nu a fost posibil decît prin implicarea sa în aspectele esențiale ale limbii române, care „este însăși floarea sufletului etnic al românimii" pentru cîștigarea fortei demiurgice de a plăsmui comorile ei neprețuite.

Ștefan Găitănaru

CONTINENT RECUPERAT

Urmare din pag. 1

fragiată altă dată opera și spiritul eminescian aveau să fie scoase în huruit de scripeți și întinse odgoane la lumina soarelui. Cînd șiroaiele apelor vor înceta a mai curge pe clinele acestui continent salvat, cînd soarele va zbici suprafața noului pămînt, revelația scrisului eminescian va fi întreagă.

Soarta scrierilor lui Eminescu seamănă cu aceea a adevărurilor pe care întreaga lui literatură le afirmă. Pierdute, uitate, neglijate, poetul le-a cos la lumină. Eminescu a voit să restituie lumii adevărul „geniului neamului românesc". Fie acesta Ștefan cel Mare, fie Mircea cel Mare, fie chiar doar poporul român, către ele s-a îndreptat fără istovire Eminescu. Ori de cîte ori a putut vorbi despre acest geniu poetul a făcut-o. Urmărind numitele adevăruri, stele polare ale scrisului său, Eminescu avea conștiința că trebuie să le caute în adînc, să le desfășure de păturile superpuse care le ascundeau vederii, să facă cu alte cuvinte și cu bună știință excavație, arheologie. Cînd întîlnește gestul similar, Eminescu îl salută cu vorbe a căror tensiune impune cu siguranță : „Ceea ce se dezgroapă prin aceste documente istorice și lingvistice nu sînt doar materialuri de interes arheologic, ci e România însăși, e geniul poporului românesc de pe care se înlătură păturile superpuse de ruine și de barbarie. Fiece pas înainte se face aici în înțelesul reconstruirii naționalității române și pentru ca ea însăși să se recunoască pe sine, să-și vie în fire". Eminescu însuși era într-o imersiune continuă, iar salutul său privește **Columna lui Traian** scoasă de Hașdeu.

De altfel, cu Hașdeu, Eminescu are în comun nostalgia originilor. Ca și acesta este pasionat de virsta de început a istoriei românilor, de viața trecută a acestora. Dacă la 1860, Hașdeu arătase lumii mult prea înclinată spre simplificarea originii românești, că ea are o componentă mai veche decît cea romană și la fel de puternică, pe daci, poetul va încerca adesea să reconstituie în versuri lumea apusă a Daciei. Vechea mitologie a poporului român îl urmărea ca și pe Hașdeu și ca și acesta a voit s-o scrie . Au rezultat din această înaltă aspirație lungi poeme rămase în manuscris pe care strădania lui G. Călinescu și Perpessicius le-a adus la lumina tiparului. Eminescu însuși era în căutare de continente ascunse, uitate, ca și opera lui care le oglindește.

Iar întrebarea care se ridică dintr-unul din mirificele poeme are un înțeles mai larg :

Nu mi-i știi spune ce mai face țara
Ce Dacia se numea — regatul meu ?
Mai stă-rădăcinată-n munți de piatră
Cu murii de granit, cu turnuri gote
Cetatea-mi veche Sarmisegetuza ?

Cît vor dăinui versurile lui Eminescu va dăinui și cetatea.

LA IPOTEȘTI

Urmare din pag. 1

dafirii galbeni răspîndiți de iubitorii de poezie de pretutindeni pe biroul căminarului în patul copiilor lui, pe poliță unde tronează amfora romană descoperită la temelia casei, (ochiul latinității zidind eternității) și de-a împietri, minute întregi, dinaintea casetei de sufleur a Poetului, purtînd, încrustată, monograma cu inițialele numelui său, clipa moale s-a despletit în minuni : pe prispa casei, întoarsă cu fața spre codrul păgîn, o fetiță de unsprezece ani recita, cu voce de frunză întoarsă de lună :

— Codrule, codrușule.
Ce mai faci drăguțule...
Am vrut să știu cum o cheamă.

— Iuliana-Adriana Stanislav Eminescu, elevă în clasa a IV-a, școala generală numărul 6, Făgăraș. Pentru prima oară văd casa alor mei cei de demult.

Și avea un genunchi julit... fără îndoială, mușcat de cățelul pămîntului. Și, ca să-și vindece rana, i-am dăruit un braț de pelin adus tocmai din cîmpia Brăilei. Și cînd ne-am pomenit din nou împreună, pe mal, lîngă

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă...

...am căutat și am găsit trei nuferi albi, care vindecă despărțirea de locurile copilăriei lui Eminescu numai cu întoarceri la ele, numai cu dor de ele. Timpul pururi viu al României, decantîndu-se pe sine.

Aș vrea să văd acuma natala mea vilcioară
Scăldată în cristalul pîrîului de-argint
Să văd ce eu atîta iubeam odinioară
A codrului tenebră poetic labirint.

L6 17 IUNIE 1989

Timpul ca utopie reală

Pentru a suna un clopoțel în memoria cititorului, voi porni tot de la colajul pe care l-am făcut altădată, dintr-o pornire mai curind ludică și spontană de a-i reuni dincolo de moarte pe cei doi prieteni — Creangă și Eminescu — prin textele lor care se sudează, curg unul în celălalt cu o armonie de parcă ar fi fost scrise de unul și același autor, dar a căror juxtapunere s-a dovedit apoi că ascunde în succesiunea aparent logică un sens nou, o deschidere ontologică de natură doctrinară, așa cum voi încerca să sugerez în observațiile următoare : „Nu știu alții cum sint, dar eu, cind mă gindesc la viața-mi, îmi pare că ea cură, încet repovestită de o străină gură". Cine nu-și aduce aminte că începutul acestui text compact, organic, unitar este chiar începutul atit de singularelor, dar și universalelor „Amintiri" ale lui Creangă și că a doua jumătate a colajului propus de mine ca un omagiu, un legămint peste mode și timp, Olimp ! a unei prietenii pe cit de ininteligibile, pe atit de providențiale ? Dar citind în enigmaticul destin care ne conduce pe drumuri ascunse de pulberea astrală a lui Eminescu din „Melancolie" și care se deschide, cum ?: „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă / Prin care trece albă regina nopții moartă" ! Ce-și poate visa mai mult decit atit un prinț al poeziei ca împlinire expresivă, textuală, a unei viziuni care, la propriu, face gaură în cer, în cerul plastic, feeric sensibilizat de vestita lumină de lună scăldind pașii ireali ai unei regine moarte printre nouri ? Vei spune că : nimic mai mult și nec plus ultra ! dar duplex negatio afirmat, și anume, nu ca în Hegel, dar o dedublare a ego-ului într-un **alter ego amicus** îmbrăcat în funerar veșmint, o proiecție a celui care vorbește aici, printre umbrele pămîntene în altul, un celălalt ascultind în haos, adică în vocea străină a destinului impersonal, a fatalității depozitate în timpul trecut : „Și cind gindesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură, / Ca și cind n-ar fi viața-mi, ca și cind n-aș fi fost. / Cine-i acel ce-mi spune viața pe de rost. / De-mi țin la el urechea și rid de cite-ascult / Ca de dureri străine ?... Parc-am murit de mult". Iată așadar că se poate imagina mai mult în utopia negativă a trecutului decit am crezut la început : marșul funebru al reginei nopții poate fi citit (și este), prin fastul său lunar, un marș nupțial, dar pe fundalul și în structura spațiilor analoge proprii unei dialectici perfide a metaforei hegeliene, lucrurile iau o întorsătură stranie din care se naște un nou reper, de data aceasta imuabil și etern, al spațiului eleat fix, punctiform, martor și izvor al unui iluzoriu univers în expansiune, vălul relativ al mavei fluturind peste atman, numele absolutului, „căci pe toți îi stăpînește raza ta și geniul morții" ! Un geniu emergent, imanent acestui punct originar, primus movens și „enigmă ne-splicată", voce tunind din haos tribulațiile unui destin bizar, dar cu atit mai străină cu cit iți povestește viața pe de rost, o povestire ca o prevestire : orientată nu spre viitor, ci spre trecut, și un trecut nu al tău, ci al unuia care ai fost și ai murit de mult, al daimonului din care vorbea Socrate ! Ce este propriu și ca observație formală se poate face încă în privința fondului, sensului imediat al clarei orientări utopice din cele două jumătăți ale colajului propus ca paradigmă ontologică a unei doctrine nu numai literare, dar și filosofice sau numai psihologice ale autorilor, fie și la modul acesta de joc intertextual, se va vedea dacă-l citim și prin grila altor numeroase pagini eminesciene că sint orientate spre trecut, spre un spațiu al memoriei, al amintirii individuale și al istoriei ca tradiție a eului colectiv. Este aceasta una dintre formele nu numai de evadare a poetului dintr-un prezent inconfortabil și deprimant, dacă nu direct meprizabil, cum se dovedește în satirele politice, dar mai ales o strategie de umplere a spațiului vid al viitorului cu fantasmele trecutului și de investire a imaginarului cu statutul real al memoriei. Transferul operat astfel pe scara timpului — două utopii la fel de reale cu cit nici viitorul, nici trecutul nu aparțin lumii tangibile, iar pentru un idealist consecvent simțurile și tot ceea ce intră în contact direct cu ele nu sint decit pură iluzie și vinare de vint — provoacă pină la urmă senzația paradoxală a universului compact și continuu al poeziei eminesciene, chiar dacă sediul său preferat e acela al memoriei : un prezent refulat, repudiat care, din punct de vedere filosofic, nu există întrucit : el este fie viitor (în sensul în care încă nu este), fie trecut (tot în sensul că nu mai este, ci că a fost), de unde și scepticismul absolut, renunțarea, abținerea — epoché — de la o decizie care nu poate fi decit înșelătoare ca orice judecată emisă despre timp : el va fi sau a fost, dar nu este — și cum nici viitorul, nici trecutul nu sint realități sensibile, rezultă paradoxala existență practică, și nu teoretică doar, a prezentului structurat de un spațiu dat de formele apriorice ale intuiției pure : „cu mine zilele-ți adaogi / Cu ieri viața ta o scazi / Și ai cu toate astea-n față / De-apururi ziua cea de azi...". Paradoxul timpului în această viziune : fiindcă el este măsură (și esență) a mișcării, și fiindcă mișcarea, la rindul ei, este o absurditate teoretică, însuși timpul dispare ca dimensiune a acestui univers imaginar a cărui coardă majoră este utopia istorică și sentimentală a trecutului : „Trecut-au ani ca nouri lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să vie iară. / Căci nu mă-ncintă azi cum mă mișcară / Povești și doine, ghicitori, eresuri. // Ce fruntea-mi de copil o-nseninară / Abia-nțelese, pline de-nțelesuri, / Cu-a tale umbre azi din nou mă-npresuri. / O, ceas al tainei, asfințit de sară. // Să smulg un sunet din trecutul vieții, / Să fac o, suflet, ca din nou să tremuri / Cu mina mea în van pe liră lunec ; // Pierdut e totu-n zarea tinereții / Și mută-i gura dulce-a altor vremuri, / Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec !".

Dan Laurențiu

Sculptură de Filip Marin

«Miron și frumoasa fără corp»

Poate cel mai frumos basm, alături de „Tinerețe fără de bătrinețe și viață fără de moarte" este acest basm versificat de Eminescu, „Miron și frumoasa fără trup". De aceea ne e mai greu să scriem despre el. Asociația cu basmul lui Ispirescu nu e întimplătoare sau gratuită. Ea vine de acolo unde cele două creații se intilnesc și anume din ideea poetică ce le însuflețește. Mioritice, amindouă de dor și moarte, rămînind însă numai autorilor lor, cine-i știe ! aceste două basme reprezintă la fiecare limita de apogeu a integrării geniului popular în creația originală. „Miron și frumoasa fără corp" apare postum, în 1902, sub acest titlu dat de tipăritor, Ilarie Chendi. Datarea se face cu aproximație între anii 1870—1875, deci în perioada berlineză, atit de productivă pentru poet. Basmul, care constituie baza poemului, e „Fata fără trup" și e cunoscut de Eminescu din culegerea de limbă germană a lui Kunisch, simultan cu celălalt basm prelucrat pină la a fi „Luceafărul", „Fata-n grădina de aur". Această simultaneitate își va fi avut rolul său, influențîndu-le pe amindouă. Fiind de inspirație erotică și folosind o suprastructură filosofică în realizare, „Miron și frumoasa fără corp" se va opune „Luceafărului" pe alte coordonate. Planurile devin inverse, același veșnic căutător de dragoste plecind în fiecare poem din alt punct. Hyperion va fi acela ce va căuta să se-ncarneze pentru a fi iubit și dacă va fi respins, aceasta se va petrece ca o renunțare, printr-un concept filozofic neasimilat, dar crezut. Miron va urma aceeași umbră, din dorința de a avea ceea ce nu înțelegea, tocmai acel ceva la care Luceafărul nu a putut renunța : ideea. Cuplurile sint asimetrice ca gen, deoparte Hyperion-Cătălina, de cealaltă Miron și Frumoasa fără corp. În fiecare există însă basmul, pentru că ideilor filozofice poetul nu le putea opune decit idei poetice, de aceeași frumusețe.

„Miron și frumoasa fără corp" reprezintă nu numai o schimbare de expresie, ci și una de substanță a basmului. Psihologia eroilor, aparent aceeași în cele două variante, se transformă substanțial, acțiunile lor ieșind din determinantele folclorice. Poetul prelucrează basmul popular, dar rezultatele care impun unor cercetători sint numai de suprafață, rima, ritmul și expresia ținind mai ales de tehnica poetică folosită. Se realizează, într-adevăr, un contrast ce farmecă, între aspectul folcloric și cel erudit, artistic, dar pe alte planuri și credem noi în subtextul basmului versificat. „Miron și frumoasa fără corp" menține în general structura epică a basmului, cu nașterea eroului, ursirea lui și celelalte prototipuri obișnuite. Ceea ce l-a făcut însă să-l prelucreze a fost suprapunerea a ceea ce, în accepția populară, e o situație absurdă, cu ideea poetică ce-i aparține. Fata fără trup din basm va fi fiind în imaginația creatorului popular încă un obstacol pentru erou, o plăsmuire ce nu trebuie să fie explicată mai mult decit o explică cuvîntul folosit. În varianta eminesciană, frumoasa fără corp e o similitudine a unei idei adinc filozofice, o personificare de ideal neatins. Transparența iubitei autentifică existența ei undeva în conștiința poetului, acolo unde se adună tot ce a asimilat din erotic Eminescu la acea perioadă. Ea va fi o idee, o creație spirituală căreia îi lipsește tocmai ce-și dorea poetul de la femeie. Eminescu concepe iubirea ca venind din vegetal, asemuind-o unei polenizări în care grația petalelor se întilnește cu subțirimea colorată a fluturașului. Erotica lui „întemeiată pe o inocență mare ferarum, însă candidă, fără brutalități" își sorbea seva din folclor „unde iubirile nu se fac nici din mere nici din pere, ci din buze subțirele". „Cezara, arată Călinescu, demonstrează drepturile la o dragoste liberă, naturală, scutită de orice constringeri sociale". Frumoasa fără corp va demonstra vidul unei concepții pur spirituale, va corespunde unui gol imens din amintirea poetului. Îndrăznim să credem că ea ar fi o nălucă ipoteșteană, acea copilă dintre trestiile și nuferii lacului care îl va urmări ca o obsesie toată viața, însă argumente avem puține și probabile. Corespondența nu e de necrezut, analogia de situație fiind evidențiată în anumite părți de text. Atmosfera poemului, autentic folclorică, poate fi amintită și de copilăria poetului prin acele locuri minunate, nu numai din adinca cunoaștere a unor datini și obiceiuri cit și din același peisaj geografic descris : „Și din trestia plecată / El privea la apa lină / Cu oglinda-i nemișcată / Strălucind sub luna plină. / Deși știi că apa-i moale / Totuși placa-i de cristale / Parc-ar fi încremenit, / Ne-ncrețite palme, pale. / Viorii au adormit".

Citeva secvențe merită să fie în atenția celor ce pot fi de acord cu noi.

„...Ea tăcea... privirea-i seacă. / Fața rece, ca de ceară...... / ...... / Ea îi pare că-i mai mare / 'n astă lume trecătoare. / Că-i ceva desăvirșit / Și să vadă la picioare / Acest dor neprețuit... / ..... / ..... / «Ah, iubito, zise dinsul, / Cum nu simți focul ce-l simt ?» / Și pe ea o-apucă plinsul. / Parcă pieptu-i este strimt / De-a ei patimă-nfocată. / Ea plingea, ridea deodată, / Cu-a ei buze dulci și coapte, / 'n întuneric parcă-l cată, / Îmbătat de-amor și noapte / ...... / ...... / El își scurge toată viața / Într-un chin, în nedormire. / Veșnic o avea în față / Blindă, dulce în zimbire. / Veșnic tinde a lui mină / Dup' imaginea-i divină / Vrea s-o stringă, s-o omoare / Dar deși de nuri e plină / Totuși umbra-i ca din soare".

„Miron și frumoasa fără corp" exemplifică ceea ce credem noi a fi prelucrare de basm la Eminescu. Prelucrarea de basm la poet se desfășoară pe mai multe etape, prima fiind aceea a stabilirii unei corespondențe intime de nivel între creația populară și poet. Desigur, poetul nu și-a făcut un plan anume de prelucrare, dar ceea ce a realizat prin aceasta exprimă și un moment biografic important din viața sa. Basmele prelucrate se asociază astfel creațiilor din perioada berlineză, și anume nuvelisticii sale. Împreună cu acestea vor forma cele două laturi ce delimitează inspirația romantică din acel timp la Eminescu.

Încheiem acest neînsemnat omagiu adus poetului, mulțumindu-i încă o dată Lui, cel care, renunțind, ne-a inspirat scrisul. Fie să se arate și prin aceasta că strădania nu l-a fost zadarnică.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

EMINESCIANA

VIS

În miezul unei nopți din acest iunie capricios, înainte ca luna să se fi înstăpînit tutelară pe cerul limpezit de nori, în vreme ce teii împarfumau năprasnic aerul spălat de ploaie, în colțul ce unește Calea Griviței cu strada Buzești, l-am fost văzut în visul meu febril și aburos. Mergea înainte-mi și nu puteam să-i zăresc decit spatele atletic și pletele fluturind peste gulerul unei redingote îndoliate. Mergea plutind și parcă nu atingea pavajul denivelat și trupul lui se legăna armonios într-o plutire verticală.

Nu privea nici în stinga nici în dreapta și, cu puțin înainte de-a trece colțul spre umbra solitară a Hotelului Marna, s-a oprit cercetind clădirile din fața sa, a virit mina în buzunar și a scos o cheie în care luna scăpăra reflexe de argint. A mai făcut citiva pași, ezitind parcă și în dreptul unei intrări mici, astupind un gang ce da spre o curte interioară, a potrivit cheia în broasca ruginită de neîntrebuințare și a răsucit-o de două ori. Ușa s-a deschis încet, scirțiind. Am grăbit pasul repliindu-mă în urma Lui și într-o frintură de secundă am putut vedea o curte năpădită de iarbă și o casă bătrinească cu trei odăi și cerdac împodobit cu iederă. Atit a fost. El a intrat firesc, ca un vechi stăpîn al locului, și ușa a pocnit în urma lui sec și definitiv. Zadarnic am apăsat pe clanța veche, zadarnic am încercat s-o deschid, zadarnic am bătut întîi încetișor, apoi din ce în ce mai tare.

De dincolo nu se auzea nimic, nici o mișcare ; doar printr-o crăpătură subțire a lemnului innegrit de vreme am putut prinde în raza pupilei mele tremurind de emoție conturul casei cu cerdac și mi s-a părut că în camera din mijloc ardea pilpiind ca un fluture galben o luminare.

Am mai bătut o dată și am renunțat hotărît să amin vizita pentru a doua zi, înainte de a-mi ridica privirile spre numărul casei înscris cu litere șterse pe o placă de tinichea : strada Buzești nr. 5...

PORTRETUL LUI ȘTEFAN VODĂ

Figura legendarului domnitor moldav revine cu insistență în scrierile lui Eminescu. Cu riscul de-a mă repeta (dar nu mă repet pe mine), transcriu una din creionările evocatoare plină de omenie și umor : „Bietul Ștefan Voievod ! El știa să facă fărâme pe Turci, Tătari, Leși, și Unguri, știa nițică slavonească, avusese mai multe rânduri de neveste bea bine la vin vechiu de Cotnar și din când în când tăia capul vreunui boier și nasul vr'unui prinț tătăresc. Apoi descăleca târguri de-a lungul râurilor, dăruia panțirilor și dărăbanilor locuri bune pentru pășunatul herghelillor de cai moldovenești, a turmelor de oi și de vite albe, făcea mănăstiri și biserici, și-apoi iar bătea Turcii, și iar descăleca târguri, și iar se'nsura, pînă ce și-a închis ochii în cetate. la Suceava, și l-au îngropat cu cinste la mănăstirea Putnei. Ce-și bătea el capul cu idei, cum le au d'alde gazetari de-ai noștri, ce știa el de subțirimea de minte din vremea de azi ?".

Și, în fine, unul din cele mai fermecătoare și impresionante rînduri care au fost scrise vreodată în limba română reînviind o legendă legată de marele Domn al Moldovei : „La Putna un călugăr bătrin mi-a arătat locul înăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ștefan-Vodă. După original el a fost mic de stat, dar cu umeri largi, cu față mare și lungăreață, cu fruntea lată și ochii mari plecați în jos. Smad și îngălbenit la față, părul capului lung și negru acoperea umerii și cădea pe spate. Căutătura era tristă și adâncă ca și când ar fi fost cuprins de o stranie gândire... Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestemate. Sub crucea coroanei urmau Duhul sfânt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvântând, cu stânga ținînd globul pămîntului, pe cercul de margine al coroanei un rând de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într'un strai mohorît cu guler de aur, iar pe gât îi atârna un egolpion de pietre și mărgăritare. Cîmpul portretului era albastru, în dreapta și în stânga chipului perdele roșii.

Am întrebat ce s'a făcut cu originalul ? Călugărul a răspuns ce însuși auzise. Într'una din zilele anului 1777, la miezul nopții, Buga, clopotul cel mare, a'nceput să sune de sine, întâiu încet, apoi tot mai tare și mai tare. Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului, ce crește treptat, biserica se lumina de sine de o lumină stranie și ne mai văzută. Călugării coborâră într'un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... În acea clipă clopotul tăcu, și în biserică era întunerec des. Candelele de pe mormântul lui Vodă se stânseră de sine, deși avuseseră untdelemn îndestul.

A doua zi portretul Voievodului Moldovei era atît de mohorît și de stâns, încît pentru păstrarea memoriei lui un călugăr, ce nu știa a zugrăvi, a făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candelele pe mormînt ? Lumina-se-va vechiul portret ?

. . . .

În noaptea de 15 iunie a acestui an care rotunjește un veac de cînd steaua lui Eminescu s-a înălțat să ardă în tăriile cerului nostru, toată suflarea românească a întîrziat cu privirile pline de nădejde spre firmamentul albastru, să-i vadă sclipirea fără moarte, raza ei vestindu-ne că am fost și că sîntem și că prin ea ne-am propulsat limba și numele în lume, alături de popoarele capabile să nască genii.

În noaptea de 15 iunie, marea a fost atît de blîndă și nemișcată, încît Luceafărul s-a putut oglindi în măreția ei încremenită ca o lacrimă scăpată spre Veșnicie. În noaptea de 15 iunie toți teii țării au înflorit răzvrătindu-se și parfumul lor suav și adormitor ne-a deschis ferestrele și apoi, sufletele. În această noapte Mihai Eminescu *era mai viu ca niciodată și mai alături de noi ca niciodată.*

Mircea Micu

Sărbătorind pe Eminescu...

Sărbătorind pe Eminescu, noi poezia o sărbătorim

Poporul însuși cu-al lui har sublim
Și tot ce mișcă-n țara asta ; riul, ramul,
Istoria cu luptele-i și neamul.

Dar mai cu seamă limba românească,
Ea ce-a știut pe veci să ne unească,
Adesea ținind veghea la hotare
Ca sabia vitează a lui Ștefan cel Mare.

Chiar steaua ce strălucе în stemă, dintre brazi
E-același sfint Luceafăr ce ne-ncunună azi.

Niculae Stoian

CATALOGUL CORĂBIILOR

Mirabilele semne

...Iunie 1989.

Ne întoarcem de la Ipotești pe alt drum decît cel străbătut la venire, spre a desluși prin pînzele fumegînde ale ploii ruinele cetății (cetăților) de la Stîncești. Nu e nimic de văzut, potopul ploii ne împiedică să ne apropiem de glorioasele nisipuri ce încă sînt mărturie, aici la cap de țară a falei bătrînilor daci.

Arheologii, în săpăturile de acum două decenii, au dezvelit foarte puțin din conturirile îngropate ale cetăților, au întocmit migăloase rapoarte de lucru și au așezat în rafturile muzeelor puținele obiecte mărturii cu care truda lor ne-a îmbogățit.

Opaițe, desigur.

Arme, piese de harnașament, bineînțeles.

Dar ce căuta acolo, sub brazdă, Peștele de argint cu cap de mistreț și coadă de vultur ? A văzut cineva o vietate la fel ? E lesne să-ți spui că bizarul pește semnifică logodna a trei elemente (pămîntul, apa, văzduhul), dar cine ne-ar putea încredința că și autorii lui, dacii, gîndeau la fel ?

Mirabil semn. Ce altceva va fi voit să însemne.

Mirabil semn. Dar cît de mirabil cînd la o bătaie de săgeată se află blîndul sat cu nume blînd și el, Ipoteștii ?

În care Ipotești, în urmă cu nu prea mulți ani dărîmîndu-se cu folos o închipuire muzeală înălțată cam fără rost, spre a ridica, așa cum va fi fost, cu trup nou, casa căminarului Gheorghieș Eminovici, meșterii au dat de cioburile unui vas de lut. Care vas, reconstituit, s-a dovedit a fi amfora romană din care beau apă (numai apă, mira-m-aș) locuitorii unei gospodării dacice.

Mirabil semn.

Cum va fi ajuns făloasa amforă sub casa de la miazănoapte ? De mirare lucru.

Țărîna viețuirii dace, peste ea ciobul roman și, peste toate, tălpile copilului Eminovici G. Mihai și semnul devine mai puțin mirabil...

Dar Lacul, ce căuta (ce caută) un lac atît de viu și limpede, pironit cu mari nuferi galbeni și albi acolo, în plină cîmpie, lîngă trupul Ipoteștilor ? Va fi existat și înainte de copilul mai înainte evocat ?

Nu cumva...

Și-apoi cine-l hrănește cu apă atît de proaspătă și clară, care izvoare subpămîntene, care visare și care dor ?

Mirabile semne.

El a existat. A scris. S-a lăsat fotografiat. A iubit. A avut ciubote și surtuc (cînd le avea). Bea tutun și cafea. Și avînd „icoană la scris" a scos din călimară „Luceafărul", „Memento mori" și „Oda în metru antic".

Și-atunci, mirabilă înfricoșătoare întîmplare, cum a fost cu putință ca în noaptea de 14 spre 15 Iunie 1889 după ce a acuzat mari dureri de cap și a cerut o cană cu lapte...

Gheorghe Tomozei

CUMPĂNA

Așchii

I. Eminescu și Orfeu. Pentru Eminescu, infernul care a cuprins-o pe Euridyce este această lume. Nu este nevoie ca el să coboare printre zeii subpămînteni pentru a o scoate din moarte, prizoniera muzicii incomplete se află aici, printre cei vii. Prin perfecțiunea lui, cîntecul presupune imperfecțiunea lumii în care se manifestă, imperfecțiune pe care o „îmblînzește", o aduce către sine, o face să asculte de el. Vraja durează atît cît durează cîntecul. Un cîntec permanent, dedus de pitagoricieni, există în lumea sferelor ca o lege supremă, ca o entitate superlativă a ordinii. Aici, în lumea pămîntească, trebuie cîntat de cineva ca să fie, dar nu de orișicine ci de aceia care sînt înrudiți cu această muzică, trăiesc în armonia ei și o produc fără efort pentru că n-o inventează, n-o scornesc — o „aud".

În expediția argonauților, Orfeu a vrăjit prin minunea cîntecului său valurile amenințătoare și le-a potolit. În versul popular, cineva cîntă atît de frumos că pică frunza pe jos. Nu este vorba aici de un efect negativ asupra pădurii, ci de scoaterea ei miraculoasă din imperiul acțiunii imediate. Deci, forța cîntecului este enormă, ea este echivalată de Scopenhauer cu contemplația estetică, singura capabilă să abată, pentru un timp, atenția voinței atotputernice.

Thomas Mann observă că insul care ascultă multă muzică, muzică bună, este cuprins de o amnezie ideologică. Nu este greu să facem legătura între această amnezie și uitarea orfică a unui scop imediat pentru anamneza unuia superior, gratuit dar supus unui farmec fără stăpînire.

Vietățile se apără în fața muzicii ca să trăiască în lumina sau în întunericul lor natural. Așa cum Marele Anonim al lui Blaga se apără, prin cenzura transcendentă, de o cunoaștere exagerată, ele sînt ocrotite de muzică printr-o cenzură imanentă. Există însă momente cînd această cenzură slăbește și erosul este acela răspunzător de ele. Atunci muzica își poate manifesta vraja, lacătele sînt moi ca zidurile Ierihonului. În afara unor accidente extirpabile, lumea eminesciană este profund muzicalizată, armonia unește apropierea cu depărtarea, apropierea cu apropierea, depărtarea cu depărtarea, în corespondențele cele mai fine. În limba română nu este o limbă mai muzicală.

Eminescu a vrut să-și scoată iubita (sau iubirea) din infernul lumesc, adică a mers pînă la capăt pe calea unei utopii. Cînd privește înapoi, la îndemnul Demiurgului (în varianta mitului, Orfeu este sfătuit să nu privească înapoi), Hyperion o zărește pe Euridyce fericită în lumea umbrelor și zice blînd și anathemic : „Trăind în cercul vostru strîmt / Norocul vă petrece / Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece".

George Alboiu

MANIFESTĂRI OMAGIALE ÎN ȚARĂ

«MIHAI EMINESCU — OMUL DEPLIN AL CULTURII ROMÂNEȘTI»

● La Botoșani și Ipotești, în organizarea Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Botoșani și Uniunii Scriitorilor, a avut loc, în zilele de 8—9 iunie a.c., un ciclu de manifestări omagiale dedicate Centenarului Mihai Eminescu. La Centrul de cultură și creație „Cintarea României" al sindicatelor a avut loc colocviul științific : „Mihai Eminescu — omul deplin al culturii românești". Au prezentat comunicări : Constantin Ciopraga, Mihai Drăgan, Alexandru Husar, Pavel Florea, Valentin Coșereanu, Lucia Olaru-Nenati, Dumitru Irimia, Dimitrie Vatamaniuc, Ștefan Avădănii, Irimia, Dimitrie Vatamaniuc, Ștefan Avădănei, Mihai Iordache, Vasile Vasile, Lucian Valea, Didona Eminescu, Vasile Nechita, Dumitru Ignat, Dumitru Țiganiuc, Victor Crăciun, Ion C. Rogojanu, Gavril Istrate, Mircea Tomuș, Gheorghiță Geană, Gheorghe Drăgan, Nicolae Crețu și alții.

Au avut loc șezători literare la Întreprinderea Electrocontact, Centrul de cultură și creație „Cintarea României" pentru tineret, Amfiteatrul din Ipotești, la care au luat parte muncitori, ingineri, tehnicieni, precum și absolvenții promoției 1989 ai liceelor din județul Botoșani. La intilnirile cu publicul au fost prezenți : Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Horia Zilieru, Paul Balahur, Ioanid Romanescu, Lucian Valea, George Damian, Ion Beldeanu, Marcel Mureșan, Mihai Marciuc, Ioan Iacob, Constantin Bojescu, Lucia Olaru-Nenati. Au fost deschise expozițiile de artă plastică „Locuri eminesciene" aparținind pictorului Spiru Vergulescu (București) și „Univers eminescian" aparținind pictorului Mihai Bejenaru (Botoșani). Expoziția lui Spiru Vergulescu a fost prezentată de Victor Ernest Mașek.

Tot cu acest prilej, la Ipotești a fost deschis Fondul documentar „Mihai Eminescu" (Donație Ion C. Rogojanu) care cuprinde toate edițiile Eminescu și un valoros fond de carte despre Mihai Eminescu.

Au avut loc spectacole de sunet și lumină „La Eminescu" (Ipotești) precum și spectacolul-document itinerant : „Eminescu la Botoșani" în organizarea Teatrului „Mihai Eminescu" Botoșani.

Cele două zile au fost încununate de spectacolul literar-muzical „Omagiu marelui Eminescu", realizat de Orchestra simfonică Botoșani cu participarea corului „Cantores Amicitie" din Iași, a unui grup de soliști de la operele din București și Iași, a scriitorilor invitați, precum și a unor actori de la Teatrul „Mihai Eminescu".

Au rostit, cu acest prilej, cuvinte despre creația eminesciană Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului județean Botoșani al P.C.R., vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului popular județean și Mircea Radu Iacoban, din partea conducerii Uniunii Scriitorilor, secretarul Asociației Scriitorilor din Iași.

Oaspeții prezenți la Botoșani s-au intilnit cu Iulian Ploștinaru, prim secretar al Comitetului județean Botoșani al P.C.R., președintele Comitetului Executiv al Consiliului popular județean.

● Alături de prima ediție a concursului literar „Mihai Eminescu", organizat de cenaclul arădean al Uniunii Scriitorilor, în județul Arad s-au desfășurat și alte manifestări cu caracter omagial între care un loc important îl are ediția jubiliară (a 10-a) a simpozionului „Valori ale limbii și literaturii române" de la Chișinău-Criș unde și-au dat concursul, între alții, D. Vatamaniuc, G. Munteanu, G. I. Tohăneanu, Virgil Vintilescu etc. La Șiria, în cadrul unor intilniri pe teme literare, în locurile natale ale lui Ion Slavici, al cărui destin literar se leagă de acela al lui Eminescu, a avut loc lectura unei scenete de Paul Everac, avind drept subiect un episod din viața celor doi mari scriitori.

● Muzeul memorial „Iosif Vulcan" de la Oradea a organizat simpozionul „Eminescu și revista **Familia**", însoțit de expoziția pusă sub istoricul generic „Cu bucurie deschidem coloanele foii noastre". De o bogată participare, de inalt nivel, a unor istorici și cercetători, critici și istorici literari, din întreaga țară a beneficiat colocviul „Eminescu și istoria națională", desfășurat, de asemenea, la Oradea ; Galeria de artă din aceeași localitate conține, în aceste zile, expoziția „Eminescu în ex libris".

● Și în județul Iași manifestările cultural-artistice dedicate împlinirii a 100 de ani de la moartea **lui** Eminescu sint deosebit de numeroase și consistente. Astfel, la galeriile de artă „Victoria" din Iași s-a deschis expoziția de pictură așezată sub genericul „Eminesciana", însoțită de o seară muzicală cu tema „Eminescu și artele plastice" ; actori ai Teatrului național ieșean au susținut un recital de versuri din creația poetului. Prelegeri, medalioane literare, audiții muzicale și sesiuni de comunicări științifice, puse sub generice deosebit de pregnante cum ar fi : „De la Dosoftei la Eminescu", „Eminescu — Veronica Micle", „Eminescu și muzica", „Eminescu, astăzi" completează un program amplu, de omagiere a celui care întruchipează în chip ideal cultura noastră națională.

● La Cluj, pe lingă numeroase alte manifestări cultural-artistice (spectacole de sunet și lumină, simpozioane și colocvii, intilniri cu critici și istorici literari de prestigiu) se remarcă cu deosebire premiera Teatrului național din Cluj-Napoca, cu piesa „Amor pierdut — viață pierdută" prezentată de colectivul acestui prestigios lăcaș de cultură, ocazie pentru evocarea operei dramatice a poetului nostru tutelar.

● A apărut **REPORTER, Ediție specială la centenarul Eminescu, 15 iunie 1989**, publicație realizată de studenți ai secției de ziaristică. Academia de studii social-politice, șef catedră Dumitru Titus Popa. Cele 24 de pagini sint o bogată colecție de texte vechi și noi închinate poetului. Revista reproduce texte clasice din Slavici, N. Iorga, Octavian Goga, T. Arghezi. Întilnim semnăturile lui G. Călinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Al. Oprea dintre exegeții mai noi ai poetului. Două pagini sint închinate **Ediției naționale Eminescu** sub semnăturile lui George Munteanu și Dimitrie Vatamaniuc. Două pagini string o parte **Din cele mai frumoase poezii dedicate lui Eminescu.** Interesant interviul **Restituiri** luat de Sânziana Pop pentru televiziune, în care Nichita Stănescu vorbește și despre Eminescu, ca și cel pe care Dan Cimpean il ia lui Mihai Drăgan în legătură cu colecția **Eminesciana.** O altă rubrică la fel de bogată este **Eminescu al românilor — Eminescu al lumii** care reproduce opinii ale străinilor despre Eminescu. Este greu de înșiruit aici tot sumarul și toate semnăturile, cu mult mai bogat decit putem s-o spunem aici. Publicația studenților ziariști este alcătuită cu dragoste și cu pricepere profesională fiind inteligentă și elegantă. Macheta, selecția textelor, realizarea și prezentarea grafică a fost făcută de Dan Cimpean.

● În cadrul amplelor manifestări dedicate centenarului Eminescu, Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu", în colaborare cu Uniunea Artiștilor Plastici, sub egida Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Municipiului București a organizat o expoziție de carte și grafică. Expoziția cuprinde edițiile cele mai reprezentative publicate de-a lungul timpului, pină la seria OPERE, în 16 volume, tipărită de Editura Academiei și Muzeul Literaturii Române. Un loc aparte este dedicat traducerilor în diverse limbi ale lumii. Alături de aceste valori bibliofile din fondul de patrimoniu al bibliotecii, sint prezentate numeroase lucrări de grafică inspirate din creația eminesciană semnate de : Ligia Macovei, Marcel Chirnoagă, Done Stan, Mircea Dumitrescu, Constantin Baciu ș.a. Expoziția va fi deschisă în toată luna iunie.

SEARĂ LITERARĂ OMAGIALĂ

● Cu prilejul comemorării unui secol de la moartea poetului Mihai Eminescu și aniversării a 250 de ani de la nașterea poetului sirb Dositei Obradovici, la sediul Consulatului general al R.S.F. Iugoslavia de la Timișoara, a avut loc o seară literară, la care au participat oameni de cultură și artă români și iugoslavi, ziariști.

În cadrul manifestării, ce se înscrie în contextul tradiționalelor relații de prietenie și bună vecinătate dintre România și Iugoslavia, dintre popoarele celor două țări, au fost evocate personalitățile celor doi mari poeți, caracterul profund umanist al creației lor. Elevi de la Liceul de filologie-istorie din Timișoara au citit fragmente reprezentative din operele lui Mihai Eminescu și Dositei Obradovici.

COLOCVIILE REVISTEI „ARGEȘ"

● În cadrul tradiționalelor „Zile cultural-educative ale Bibliotecii județene Argeș", sărbătoare anuală a cărții ajunsă la ediția a X-a, au avut loc joi, 9 iunie a.c., orele 13, în aula Bibliotecii județene din Municipiul Pitești, **Colocviile revistei Argeș**, dedicate lui Mihai Eminescu. Au conferențiat despre viața și opera poetului național, despre legăturile sale cu zona Argeșului : Dan Zamfirescu, Nicolae Georgescu, **Damian Hurezeanu și Vasile Novac.** S-au recitat versuri din lirica eminesciană.

Colocviile au fost conduse de Sergiu I. Nicolaescu, redactorul șef al revistei **Argeș.**

În încheiere s-au decernat premiile revistei **Argeș pe anul 1989 : VALENTIN LIPATTI** pentru activitatea cultural-literară desfășurată în anul 1988), **MIHAI DRĂGAN** (pentru ediția „Vladimir Streinu" scoasă în colecția **EMINESCIANA**), **NICOLAE GEORGESCU** (pentru eseurile despre Eminescu publicate, în anul 1988, în revista **Luceafărul**), **NICOLAE FULGA** (pentru volumul de proză **Drumuri în cimpie**), **MIRCEA BÎRSILĂ** (pentru volumul de versuri **Argint galben**), **TEODOR MAVRODIN** (pentru lucrarea colectivă **Pitești, mărturii documentare**), **MARIAN STOICA** (pentru debut în volum colectiv de poezie), **DAN POPESCU** (pentru publicistică) și **DORU MOȚOC** (pentru activitate dramaturgică).

Cartea unui american despre România

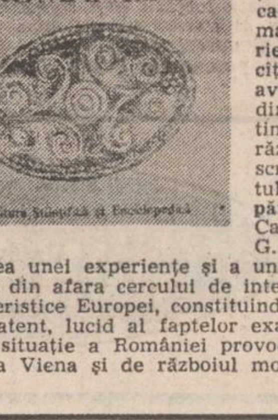

A apărut ediția a doua a unei cărți scrisă de un american despre România. Este vorba de Milton G. Lehrer, specialist în drept internațional și ziarist american, care ca urmare a unei experiențe directe de citiva ani de zile avută în România dinaintea și din timpul ultimului război mondial, a scris o carte intitulată **„Ardealul, pămînt românesc".** Cartea lui Milton G. Lehrer este cartea unei experiențe și a unei convingeri. El vine din afara cercului de interese politice caracteristice Europei, constituindu-se ca un martor atent, lucid al faptelor examinate. Dramatica situație a României provocată de Dictatul de la Viena și de războiul mondial l-a determinat pe ziaristul american să scrie o carte intitulată **Ardealul, pămînt românesc**, care a apărut în 1944, la București, și din care Almanahurile „Luceafărul" au reprodus capitole grăitoare. **Ardealul, pămînt românesc** este o istorie a raporturilor sociale și politice româno-ungare, Milton G. Lehrer, demonstrind cu ajutorul faptelor de o izbitoare evidență, că teoriile prezentate de pretendenții la pămîntul Transilvaniei n-au nici o întemeiere. Faptele lor cu atit mai puțin, fiind certate cu elementarul umanism. **Prefața** scrisă de Ion Pătroiu, care îngrijește ediția, se impune prin altitudinea privirii și forța sintezei. Ea subliniază singularitatea acestor revendicări întemeiate pe o adevărată pseudoistoriografie și face o sugestivă paralelă între două state de aceeași factură, cel otoman și cel ungar, minate de același mobil, acela al exploatării altor popoare. Numeroasele sugestii ale prefeței sint dublate de cele ale notelor care însoțesc textul lui Milton G. Lehrer, unde o impresionantă bibliografie, de foarte multe ori în limba ungară, este convocată de **Ion Pătroiu** pentru a confirma îndreptățirea spuselor lui Milton G. Lehrer. Ion Pătroiu a realizat o remarcabilă ediție a unei cărți de mare valoare prin slujirea adevărului istoric : **Ardealul, pămînt românesc.**

MERIDIANE EMINESCIENE

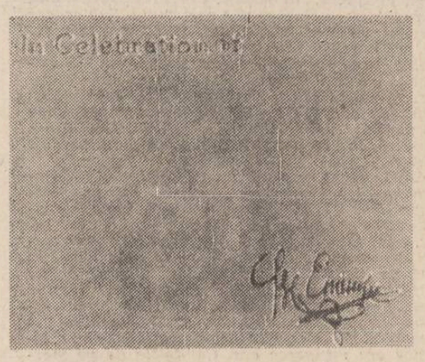

OMAGIUL EXEGEȚILOR ȘI TRADUCĂTORILOR

Centenarul Eminescu oferă peste hotare prilejuri diferite de resuscitare a interesului pentru poetul nostru național.

Chiar la începutul anului, între 12—13 ianuarie, s-a produs, în **Italia**, o „deschidere" de nivel academic a evenimentului prin colocviul „Eminescu și Leopardi" la care a participat acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, alături de alți 11 prestigioși oameni de cultură și profesori universitari din țara gazdă, printre care Francesco Gligora, președinte al Academiei internaționale de propagandă culturală, Maria Racioppi, președinte al Asociației „Espressione Latina", Renzo Vento, președinte al Asociației naționale „Ludi di Enea", prof. univ. Alberto Frattini.

Tot în ianuarie, între 17—26, Biblioteca Centrală Metropolitană din **Tokio** a găzduit o expoziție cu volume ale lui Eminescu, în română și în alte limbi străine, inclusiv în japoneză, folosindu-se fondul acestei prestigioase instituții, la care au fost adăugate și volume aparținînd unor intelectuali japonezi. Cu acest prilej, o veche cunoștință de-a noastră, prof. Atsushi Naono, a ținut o conferință, după care a urmat un recital cu poezii eminesciene rostite în japoneză și română.

Două prestigioase manifestări au fost organizate în martie și aprilie la Beijing, prima cu concursul Asociației Scriitorilor din R.P. Chineză, la care au vorbit Deng You-Mei și renumitul poet Zhu Ziqi, ambii în conducerea Asociației, iar a doua sub egida Academiei de arte și a Institutului de muzică.

În **Franța**, profesorii Elena Slave, Gheorghe Bulgăr și Paul Miclău au conferențiat, pe rînd, la Biblioteca română de la Paris unde, lunar, au loc manifestări Eminescu.

Vești despre manifestări comemorative organizate în diferite colțuri ale lumii continuă să parvină.

Zilele acestea, în **Anglia**, a apărut volumul „La aniversarea lui M. Eminescu", datorat Brendei Walker care, alături de Horia Florian Popescu, semnează traducerea a 24 de poezii, printre care cele cinci **Scrisori, Sara pe deal, Călin (File din poveste), Odă (în metru antic), Luceafărul.** O prefață a aceluiași cunoscut eminescolog, acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, prezintă convingător dimensiunea universală a operei lui Eminescu : „Prin împlinirea artistică el domină asemeni unui gigant iar harul lui s-a născut dintr-o atitudine tipic romantică : în tinerețe, să dărîme și să reclădească lumea, la maturitate s-o domine prin cunoașterea filosofică, prin cunoașterea absolută. Ca orice romantic, în năzuința lui de a crea lumea pe alte temeiuri decît cele ale unei gîndiri sau fanteziei filistine și convenționale, Eminescu a imaginat făpturi sau ființe fără egal în frumusețe și puritate care își pot redobîndi fericirea pierdută, după toate aparențele, în afara timpului și locului. El a creat o viziune profund originală asupra lumii, care îl așează între creatorii romantici dar îl și singularizează printre aceștia" (după textul englez).

Volumul recent apărut în Anglia are un merit incontestabil, cel al bunei credințe : „...credem că, în ansamblu, ne-am realizat țelul pe care ni l-am propus, acela de a prezenta cititorului un text fidel, redat într-o echivalență muzicală bogată care să asigure nu numai desfătarea ci să fie și o oglindă în care să se răsfrîngă frumusețea operei lui Eminescu, aidoma Luceafărului reflectat infinit în veacurile care vor să vină". El deschide încă o poartă cunoașterii operei eminesciene peste hotare. După cum se știe, în privința traducerilor, au existat rețineri. Are sau nu dreptate francezul Jean-Louis Courriol cînd afirmă că, cel puțin pînă la traducerile sale, Eminescu ar fi sunat în franceză ca „un autor comic"? În loc de răspuns, aș vrea să amintesc că de la Mite Kremnitz, (care îl avea pe Eminescu drept consultant cînd s-a aventurat, prima, să-l traducă într-o limbă străină) Margareta Miller Verghi, sau Sylvia Pankhurst (încurajată, de altfel, de George Bernard Shaw) și pînă la J. L. Courriol sau Brenda Walker, toți traducătorii lui Eminescu au fost conștienți de dificultățile sau riscurile întreprinderilor pe care și le-au asumat. Și, totuși, atracția a fost mare, căci opera poetului nostru a fost tradusă în peste 60 de limbi.

În fața dificultăților, ce-i de făcut ? Eminescu s-a bucurat de traduceri făcute de nume sonore ca Ana Ahmatova, Rafael Alberti, Elisabeta Bagriana, Aprily Lajos, Alain Bosquet, Gerard de Ridder, la care ar trebui să adăugăm pe cele ale românilor care au tradus și publicat neprețuite echivalente în limbi străine.

Este clar însă pentru oricine că Eminescu nu ar putea fi tălmăcit decît tot de un poet de geniu, cunoscător al limbii române. El nu a avut, de exemplu, șansa unui Baudelaire care, în românește, datorită lui Philippide, sună poate mai bine decît în original.

La fel de clar este faptul că trebuie împiedicată orice tentativă de a fi puse în circulație traduceri lamentabile, produsele mediocre, încercările amatorilor. Eminescu trebuie însă tradus și măsura aprecierilor sau „politica" de urmat ar fi acelea sugerate de prof. univ. Al. Piru care, în prefața la **Opera lui Mihai Eminescu, Ion Creangă, Liviu Rebreanu pe meridianele lumii. Cercetare bibliografică** — București, 1973, afirmă : „...rareori se întîmplă ca traducătorul să găsească o echivalență și numai cînd traducerea e făcută de un poet egal poate fi o re-creație... gloria unui autor, ba chiar mai mult, a unui poet, odată stabilită în hotarele țării sale, trece mai departe și sînt destule nume care pătrund înainte ca opera lor să fie cunoscută, în unele cazuri exercitînd un adevărat miraj. Curiozitatea impune atunci traducerea, și chiar dacă aceasta nu este cea așteptată, ea dă, totuși, iluzia lecturii originalului și contribuie la cultul lui".

Să urăm succes noului volum, deosebit de frumos ilustrat de pictorul Sabin Bălașa, care, în anul centenar, se adaugă altor altor cărți pe care i le datorăm marelui Eminescu.

Gh. Apostoiu

BIBLIOGRAFIA TRADUCERILOR EMINESCIENE

● Recenta lucrare cu caracter bibliografic îngrijită și multiplicată sub egida Bibliotecii Centrale Universitare din București, purtînd titlul „Mihai Eminescu pe meridianele lumii", vine să completeze informația documentară privind receptarea operei poetice, care a fost publicată sau antologată în 31 de țări.

Lucrarea se bazează pe studierea fondului de carte din marile biblioteci românești, precum și a unor instituții similare din 116 țări. Se poate astfel constata că în unele perimetre naționale s-au produs în acest veac nu mai puțin de zece momente editoriale eminesciene, în țări cum ar fi : Bulgaria, Franța, Cehoslovacia, Italia, Polonia, Iugoslavia, pînă la citeva zeci de asemenea apariții, ca în cazul Uniunii Sovietice și Ungariei.

Sînt specificate participările eminesciene la diferitele antologii tematice de pe toate meridianele, avînd drept temă motivul liric al mării sau al cerului, acela al dragostei, poezia patriotică, filosofică sau culegeri școlare.

Reține atenția traducerile din 1881, din volumul „Rumänische Dichtungen" (Poezii românești), versiune în limba germană de Carmen Sylva, editată și completată de Mite Kremnitz, cu alte două ediții în 1885—1886 și 1889. Tot în limba germană, limbă pe care poetul o stăpînea pînă în cele mai fine detalii, au apărut în 1888 „Crăiasa din povești" și „Povestea codrului" într-o antologie de 620 de pagini, editată la Hamburg, alcătuită de Hans Grabon, „Die Lieder aller Völker und Zei ten" (Cintecele tuturor popoarelor și timpurilor).

Afară de aceste traduceri din timpul vieții, imediat după dispariția poetului apar „Rapsodies roumaines", „Bel-Enfant de Larme" (Rapsodii românești, Făt-Frumos din lacrimă) — Paris-Lausanne, Imprimerie A. Borgeaud, 1890, 71 pagini, urmată de altă versiune în franceză, 1892, a Margaretei Miller-Verghi, tipărită la Geneva, volum care se deschidea cu o notă biografică semnată de Alexandru Vlahuță.

În privința periodicității poeziilor traduse, în afara „Luceafărului", care s-a bucurat — în ciuda dificultăților de text — mereu de atenția traducătorilor, „Somnoroase păsărele" are 158 de prezențe, „Și dacă.." — 136, „O mamă" — 131, „La steaua" și „Mai am un singur dor" — cite 130 de apariții, pînă la o singură apariție ca în cazul poeziei „Femeia ?.. măr de ceartă".

Ilustrînd paleta interpretărilor în diverse limbi : albaneză, arabă, chineză, japoneză, engleză, greacă, finlandeză, bengali, cehă, slovacă, spaniolă, portugheză, avînd și un număr de ilustrații ale coperților ediților respective, volumul pus la dispoziție de către Biblioteca Centrală Universitară oferă un util instrument de lucru în cercetarea răspîndirii operei eminesciene.

Florin Colonaș

GRIGORE VIERU

R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

Legămînt

lui Mihai Eminescu

Știu : cîndva la miez de noapte,
Ori la răsărit de Soare,
Stinge-mi-s-or ochii mie
Tot deasupra cărții Sale.

Am s-ajung atunce, poate,
La mijlocul ei aproape.
Ci să nu închideți cartea
Ca pe recile-mi pleoape.

S-o lăsați așa deschisă,
Ca băiatul meu ori fata
Să citească mai departe
Ce n-a dovedit nici tata.

Iar de n-au s-audă dînșii
Al străvechei slove bucium,
Așezați-mi-o ca pernă
Cu toți codrii ei în zbucium.

VALERIU MATEI

Heralzii

lui Mihai Eminescu

Se lasă înserarea
și ne apar la porți
heralzii fără nume,
fără de neam și soartă,
și surlele lor strîmbe înalță către bolți
lung mugetul pustiei gonind spre-o mare moartă.

Vin din neant, din silvă, din tenebre
cu platoșă de zgură și sufletul amar
să soarbă neuitarea și sufletul din verbe,
la pod și la răscruce să ceară vamă iar

se lasă înserarea
și vînturile reci
adună-n val nisipul — tot dune,
dune,
dune
acoperă trudite, vechi urme pe poteci
și de se poate plînge nu se mai poate spune...

La mesele tăcerii făclia nu s-a stins,
Alăturea de pită — cartea Măriei Sale
adună și copiii, și cei cu părul nins
cînd „Seara pe deal buciumul sună cu jale"

Stau toți în așteptare
plătindu-și viețuirea
cu lacrimi și sudoare,
cu cîntece și dor
și uneori aud adînc zvîcnirea
inimii Lui bătînd în pieptul lor.

Iar cînd uitarea ține să învingă
colindele cu „Mări, Ierui-ler"
doar inima aceasta singerîndă
ne mai deschide-o poartă către cer.

Se lasă înserarea
și ne apar la porți
heralzii fără nume,
fără de neam și soartă
și surlele lor strîmbe înalță către bolți
lung mugetul pustiei gonind spre-o mare
moartă...

Cît inima lui bate în piepturile noastre
își caută izbinda și locul — în zadar
heralzii fără nume
fără de neam și soartă
cu platoșă de zgură și sufletul amar.

VINOD SETH

INDIA

● Remarcabil poet și traducător de poezie, Vinod Seth s-a născut în 1946 în New Delhi. Este doctor în științe antropologice și etnologice. Traducînd poeme eminesciene în limba hindu, a scris el însuși un poem **Doina Desh** (Țara doinei). Este colaborator la revistele de poezie **Skylark, The Poet, Quill, Latinitas, Indian Literature, Indian Verse, Lotus.** A editat o mare antologie a poeziei africane. A tradus în hindu și indo-engleză din poezia română contemporană circa 100 de poeți.

A fost ales încă de la înființare secretar al Academiei Internaționale de poezie „M. Eminescu" din New Delhi. A ținut nenumărate conferințe despre starea poeziei române la diferite congrese internaționale, atrăgînd atenția nu o dată asupra dimensiunilor poeziei eminesciene. Poetul Vinod Seth are grijă de fondul de cărți de poezie românească, editiile Eminescu în mai multe limbi și cărți despre Luceafărul poeziei românești fiind puse la dispoziția cititorilor. Vinod Seth a solicitat un bust Eminescu și primele cărți de poezie și cărți despre Eminescu pe adresa : H-17 Maharani Bagh New Delhi — 11 00 65. India, International Academy Mihai Eminescu.

Eminescu a venit printre noi

Eminescu salută cu durere poeții.
Ei sunt publicați și fără el—
Eminescu-i binecuvîntă...

Dar cît de puțini tineri lîngă El
Lîngă Eminescu țintuit în viață,
în timp, în istorie;
Mulțimea a crescut în jurul său
și Eminescu nu mai declară
motivele pentru care a venit !

S-a acordat un premiu Eminescu poeților
și Eminescu a venit să vadă steaua lor ;
Grădini Eminescu, cafenele Eminescu,
Brice Eminescu, parcuri Eminescu,
străzi Eminescu,
Țări Eminescu,
Creioane Eminescu, cerneluri Eminescu,
poeme, eseuri.
Un univers de lucruri și mai bune
s-au prefăcut în Eminescu
și s-a dăruit o viață Eminescu poeților ;

Altfel ce i-ar fi venit
lui Eminescu să vină printre noi
Din bătrînele-i vremuri
în gheboasele clipe prezente
Prin noile noastre inziliri în porți viitoare —

Ce i-a venit lui Eminescu să vină... ?

A venit pentru că a vrut să fie viitorul.
Umanitatea să fie El, epocile sosindu-l —
El întîlni în cale pe Tagore,
Pe Subramanian Bharthi
Întîlni marii poeți ai lumii astăzi învinși.

Astfel Eminescu a venit în fiecare școală nouă
Ca un școlar sfios pe vremea asta de ploaie
Cînd învățăm lecția vremurilor trecute.
Eminescu a venit să stea cu noi în picioare
Cu ploaia șiroindu-i din cerescu-i vesmînt.
Eminescu o undă de apă.
Un abur în zbor
A stat lîngă noi curgînd spre oceane —

Într-o reverie
Eminescu a venit să se amestece printre noi
Suntem o clipă cu El
și curgem masificată umanitate...

Eminescu-i gingașă mărgea în fiecare rozariu,
o perlă în fiece scoică a mamei perlă pămînt,
El mărgăritar în colierul lumii —

De aceea-l salutăm pe Eminescu.
Eminescu a venit printre noi
să se nască etern

Eminescu a venit printre noi
să-l întîlnească pe Eminescu.

Prezentare și traducere de
Ion Iuga

SĂRBĂTORIREA LUI EMINESCU PESTE HOTARE

● La Casa de cultură a Întreprinderii de rulmenți nr. 1 din Moscova — membru colectiv al Asociației de Prietenie Sovieto-Române (A.P.S.R.) — a avut loc miercuri o manifestare cultural-artistică.

Cu acest prilej a fost deschisă expoziția de fotografii „Mihai Eminescu : 1850—1889".

Au fost evocate viața și opera marelui poet, relevîndu-se că, prin legătura organică cu folclorul românesc, cu viața, tradițiile și istoria poporului nostru, prin bogăția tematicii și filosofia sa profund umanistă, creația eminesciană a fost și rămîne o culme a literaturii noastre, un tezaur de inestimabilă valoare pentru cultura și spiritualitatea românească, proiectînd în lume, prin valențele sale multiple, geniul poporului român.

S-au evidențiat marea actualitate a creației eminesciene, interesul larg existent în U.R.S.S., ca și în numeroase alte țări ale lumii, situate pe toate continentele, față de opera marelui poet român.

În continuare a fost prezentat filmul documentar „Mihai Eminescu".

A urmat un program artistic, care a inclus recitarea unor poeme eminesciene de către studenții de la Secția de limbă și literatură română a Universității de stat „M. Lomonosov" din Moscova și interpretarea unor piese muzicale reprezentative din creația cultă românească.

Au participat membri ai conducerii Uniunii Asociațiilor Sovietice de Prietenie cu Străinătatea, ai conducerii centrale a A.P.S.R., reprezentanți ai M.A.E. și ai Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S., ai conducerii întreprinderii și oameni ai muncii din această mare uzină, cadre didactice universitare, studenți, ziariști. A luat parte, de asemenea, o delegație a Uniunii Scriitorilor din țara noastră, aflată în Uniunea Sovietică cu ocazia Centenarului Eminescu.

Manifestarea dedicată poetului național român s-a bucurat de un deosebit succes.

● În sala de spectacole „Pacifico" din Lima a fost organizată o festivitate omagială.

Date despre creația eminesciană au fost prezentate de profesorul Luis Hernan Ramirez de la Universitatea „San Marcos" din Lima. Au fost recitate poezii din Eminescu, inclusiv poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", în limba română.

Totodată a fost proiectat un film documentar românesc privind rezultatele obținute în ultimele decenii de România în toate domeniile de activitate.

Au participat cadre didactice și elevi de la colegiul „Hans Cristian Andersen" și de la colegiul „Lurin", reprezentanți ai unor instituții peruane, un numeros public.

Manifestarea s-a bucurat de aprecieri elogioase din partea celor prezenți, numeroși participanți evocînd realizările de prestigiu obținute de poporul român.

● În aula Universității din Ulan Bator a avut loc o manifestare culturală.

Pe un fond muzical, au fost recitate poezii din lirica eminesciană în limbile română și mongolă.

Cu acest prilej au fost organizate o expoziție de fotografii dedicată evenimentului și o expoziție de carte din literatura română.

Au participat B. Dorj, rectorul Universității, I. Biligsaihan, decanul Facultății de filologie, cadre didactice, studenți mongoli și străini.

● Cotidianul „El Moudjahid", avînd cel mai mare tiraj din Algeria, a consacrat o pagină vieții și operei marelui nostru poet național. Sînt prezentate note biografice, analize literare și aprecieri elogioase despre creația eminesciană, despre caracterul național și universal al acesteia, înserîndu-se, totodată, fragmente din opera nemuritoare a poetului.

● Ziarul brazilian „O Povo" a dedicat marelui poet o pagină. În articolul „Eminescu — omagiu" însoțit de fotografia poetului, este înfățișată pe larg însemnătatea operei lui Mihai Eminescu în contextul culturii românești și al celei universale, prezentîndu-se, totodată, aprecieri ale criticului literar Tudor Vianu privind opera eminesciană. Pagina dedicată lui Eminescu include, de asemenea, trei dintre poemele marelui bard, traduse în limba portugheză.

● În cadrul manifestărilor prilejuite de marcarea peste hotare a Centenarului Eminescu, la Editura „Forest Books" din Londra a apărut volumul „În celebration of Mihai Eminescu", sub îngrijirea Brendei Walker și a lui Horia Florian Popescu. Prefața lucrării este semnată de academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga, care relevă unicitatea și universalitatea operei eminesciene, valențele perene ale liricii „Luceafărului" poeziei românești în constelația valorilor spirituale ale umanității. În cuprinsul volumului sînt prezentate etapele biografiei și creației lui Mihai Eminescu, mărturii fotografice legate de viața și activitatea poetului, considerentele opțiunilor traducătorilor cristalizate în cele 28 de poeme eminesciene tălmăcite în limba engleză, între care : **Sara pe deal, Floarea albastră, Lacul, Călin -File din poveste, O, rămîi..., Rugăciunea unui dac, O, mamă, Dintre sute de catarge, Scrisorile, Glossă, Odă în metru antic, Luceafărul, La steaua.**

Volumul, beneficiind de o aleasă ținută grafică, este ilustrat cu desenele pictorului Sabin Bălașa, inspirate din lirica eminesciană.

● La Moscova a fost organizată o seară cultural-literară dedicată Centenarului Mihai Eminescu.

La alocuțiunile rostite au fost prezentate pe larg viața și activitatea marelui clasic, relația organică a creației sale cu folclorul, caracterul de excepție, definitoriu al gîndirii și operei eminesciene pentru spiritualitatea românească.

S-a evidențiat în mod deosebit că Eminescu este considerat pe bună dreptate de criticii români și străini drept una din culmile cele mai înalte ale măiestriei poetice românești și universale.

În cadrul programului au fost recitate în limbile română și rusă unele dintre cele mai reprezentative versuri ale bardului de la Ipotești. Au fost prezentate o expoziție de fotografii și de carte dedicată marelui poet, precum și filmul documentar „Mihai Eminescu".

Au participat reprezentanți ai Secției Relații Externe a C.C. al P.C.U.S., ai conducerii Uniunii Asociațiilor Sovietice de Prietenie și Relații Culturale cu Străinătatea, ai Conducerii Centrale a Asociației de Prietenie Sovieto-Române, cadre de conducere din M.A.E. și alte ministere și instituții centrale sovietice, de la Academia de Științe Social-Politice de pe lîngă C.C. al P.C.U.S., cadre didactice universitare și studenți, ziariști. A fost prezent ambasadorul țării la Moscova, Ion Bucur.

● Uniunea Scriitorilor și Artiștilor din Albania a organizat la Tirana o manifestare culturală consacrată Centenarului Eminescu.

Scriitorul Nasi Lara, secretar al Uniunii, alți scriitori, poeți cercetători și traducători din țara-gazdă au prezentat creația multilaterală a lui Eminescu, traducerile în limba albaneză din opera marelui poet, punînd în lumină influența lui asupra unor poeți de seamă albanezi. A fost relevat faptul că în acest an întreaga lume literară îl sărbătorește cu un respect deosebit pe marele Eminescu a cărui operă sintetizează spiritualitatea poporului român. Actori ai Teatrului de dramă au recitat poemele eminesciene, iar artiști ai Teatrului de operă din Tirana au interpretat piese vocale pe versuri de Eminescu. Au fost prezentate filmul documentar „Eminescu", precum și o expoziție de fotografii.

Au luat parte prof. Alfred Uci, președintele Comitetului pentru Cultură și Artă, poetul și scriitorul Dritaro Agelli, președintele Uniunii Scriitorilor și Artiștilor din Albania, Ymer Minxhozi, vicepreședinte al Comitetului albanez pentru relații culturale și prietenești cu străinătatea, scriitori, poeți, traducători, reprezentanți ai instituțiilor culturale și artistice, ai editurilor, studenți.

● În cadrul unei manifestări desfășurate la Biblioteca Română din Paris a fost prezentată conferința „Testamentul lui Eminescu", evidențiindu-se bogăția de idei a operei eminesciene, patriotismul și locul ei în literatura română și cea universală. În continuare au fost recitate versuri ale poetului nostru național și a fost proiectat filmul documentar „Eminescu". De asemenea, a fost vernisată o amplă expoziție de carte.

Manifestarea s-a bucurat de un deosebit succes în rîndul participanților între care s-au numărat poeți și artiști plastici francezi.

● Cu prilejul Centenarului, revista algeriană „Revolution Africaine" a publicat un articol omagial, intitulat „Eminescu — poetul Carpaților". Sînt prezentate date privind viața și opera marelui poet, punîndu-se în lumină valențele multiple ale creației eminesciene, legătura organică dintre aceasta și folclorul românesc.

● La Düsseldorf a fost organizată o manifestare omagială. Au fost prezentate date despre viața și opera poetului și au fost recitate versuri eminesciene în traducere în limba germană.

Ziarul „Rhein-Neckar-Zeitung", care apare la Heidelberg, a publicat o evocare sub titlul „Cu o sută de ani în urmă s-a stins din viață Mihai Eminescu, poetul național al românilor".

● La universitatea federală din Rio de Janeiro — unde se află o placă comemorativă ce redă portretul lui Mihai Eminescu — a avut loc o manifestare culturală omagială.

Prof. univ. Aluizio Trinta și prof. univ. Diofrildo Trotta au prezentat comunicări despre viața și opera marelui poet. Au fost recitate fragmente în română și portugheză din „Luceafărul".

Cu același prilej, bibliotecii universității i-au fost oferite cărți și publicații ilustrînd creația eminesciană, precum și volume ce reflectă momente fundamentale din istoria poporului român.

Au participat cadre didactice, oameni de cultură și artă, precum și reprezentanți ai Societății culturale româno-braziliene din Rio de Janeiro.

● Ample manifestări dedicate Centenarului Mihai Eminescu s-au desfășurat și la Biblioteca Română din Paris unde au fost prezentate conferințe, proiecții ale unor filme documentare avînd ca temă viața și opera marelui scriitor, au fost vernisate expoziții de carte, cuprinzînd ediții ale operei eminesciene și volume de exegeză aparținînd unor critici și istorici literari clasici și contemporani. Interesantele conferințe privitoare la „Eminescu — azi" (susținută de prof. Gh. Bulgăr) ori „Testamentul lui Eminescu" ca și remarcabilul ciclu de poezii ale poetului Mihail Steriade (cunoscut traducător — în limba franceză — al poeziilor lui Eminescu și cercetător al operei acestuia), au constituit o expresie elocventă a prețuirii de care se bucură în contemporaneitate personalitatea, opera și mesajul marelui scriitor român.

● În China se pregătește apariția unui amplu volum de poezii aparținînd lui Mihai Eminescu (traducător Xu Wende) care continuă o precedentă ediție, tipărită în 1981, la prestigioasa editură pentru literatură universală din Shanghai, cea mai importantă apariție de pînă acum — în spațiul cultural chinez — a unei opere literare românești.

● „Correiro Brasiliense" publică un articol de dimensiuni ample, care prezintă cititorilor brazilieni aspecte semnificative privitoare la viața și opera marelui poet român Eminescu, cunoscut mediilor culturale din Brazilia prin anterioare traduceri aparținînd cunoscutului românist Nelson Vainer ; articolul este însoțit de fotografia poetului. **(Agerpres).**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXXII
25
(1 415)
Sîmbătă
24 iunie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Viitorul patriei, al națiunii

O imagine simbol: tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în mijlocul copiilor, al tinereții. Înconjurați cu dragoste și căldură, cu sentimente de recunoștință, de stimă și prețuire. De data aceasta imaginea este legată de momentul sărbătoresc pe care-l reprezintă împlinirea a patru decenii de activitate a Organizației Pionierilor din patria noastră, moment ce are o semnificație de prim plan a tot ceea ce îndeosebi numim grija față de viitorul poporului, al națiunii, în acel sens larg și precumpănitor conform căruia tînăra generație crește, se formează și se afirmă ca o importantă forță a progresului, a civilizației. Însuflețitorul Mesaj adresat de tovarășul Nicolae Ceaușescu pionierilor, șoimilor patriei, tuturor copiilor țării și prezenta la spectacolul omagial cu prilejul aniversării a patruzeci de ani de la înființarea Organizației Pionierilor, sărbătoririi „Zilei Pionierilor" și încheierii anului școlar au pus în evidență, în întreaga ei semnificație, grija părintească pe care partidul și secretarul său general, societatea noastră o poartă celor mai tinere vlăstare, pregătirii și educării lor, pentru a deveni vrednici și demni cetățeni ai patriei socialiste. Întreaga activitate pe care o desfășoară cei al căror semn distinctiv îl constituie cravata roșie cu tricolor și care, prin organizația lor, fac ucenicia revoluționară pentru desăvîrșirea propriei personalități, marea grijă, căldura, încrederea și bucuria cu care sînt înconjurate cele mai tinere vlăstare ale țării și condițiile minunate, materiale și spirituale, care le sînt create, au o necontenită și edificatoare susținere, sub raportul tuturor cerințelor și posibilităților, în însuși Programul partidului, în preocupările de aleasă și deosebită solicitudine ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, ale tovarășei Elena Ceaușescu. Traiectul istoric, început în urmă cu patru decenii și cuprinzînd în dimensiunea sa politică, morală și socială biografiile tuturor celor ce azi sînt în puterea vîrstei creatoare, îmbracă aerul sărbătoresc, aniversar, cînd o țară întreagă poate privi cu mîndrie și înaltă satisfacție la tot ceea ce a înfăptuit mai frumos și mai durabil, cu precădere în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, sub raza de lumină **a Epocii Nicolae Ceaușescu.**

În această epocă, știința, învățămîntul și cultura au cunoscut acea excepțională înflorire pe potriva căreia rînduri și rînduri întregi de copii, pionieri și școlari, șoimi ai patriei au putut și pot să se pregătească pentru prezent și viitor, pentru a duce mai departe, pe noi culmi ale progresului și civilizației socialiste și comuniste, patria care este și leagăn și scut, loc al muncii și creației, un legămînt de inimă și de conștiință suprem. **Organizația Pionierilor,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **este chemată ca, împreună cu școala și familia, cu celelalte organizații de tineret, să sădească în conștiința copiilor cele mai nobile idealuri patriotice, revoluționare, dragostea și respectul față de patria socialistă, de poporul nostru și de Partidul Comunist Român — conducătorul încercat al întregii națiuni — să cultive în rîndul tuturor pionierilor și șoimilor patriei, al tuturor copiilor, spiritul de abnegație și hotărîre de a înfăptui în cele mai bune condiții programele de dezvoltare a țării noastre, de a se afirma în orice împrejurare ca adevărați patrioți și revoluționari, ca fii credincioși ai României socialiste.**

În această largă accepție și pe potriva uriașelor investiții realizate pentru tineret și copii, formarea pentru muncă și viață, prin învățămînt, prin știință și cultură, a primit și primește sensul real, de o extraordinară bogăție, al viitorului care se edifică în prezent și poartă pecetea mereu vie și însuflețitoare a răspunderii întregii societăți, a partidului și statului, dintr-o superioară și consecventă înțelegere a rolului pe care tinerele vlăstare de azi le au mîine, ca și a chipului în care ele vor gîndi și acționa. Dragostea nemărginită față de partid, față de patrie și popor, are în expresia marilor ctitorii de azi, în transformările uriașe petrecute în om și societate, argumentul de prim ordin a tot ceea ce înseamnă libertate și independență, făurirea și împlinirea celor mai înalte și mai cutezătoare aspirații. **Trăiți vremuri minunate ! —** le spunea, copiilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Poporul nostru merge cu pași fermi și mari spre comunism. Voi veți avea fericirea de a munci și trăi în cea mai înaintată societate.**

Gîndul de recunoștință al pionierilor și șoimilor patriei față de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, față de partid și popor, se însoțește în această zi sărbătorească, odată cu împlinirea a patruzeci de ani a organizației ce are în emblema sa cravata roșie cu tricolor, de o caldă și unanimă urare, aceea pe care toți o facem către viitorul tot mai prosper și fericit al națiunii. Cele mai tinere generații ale țării ucenicesc în ideea acestui viitor și-i resimt chemarea piscurilor măreț spre care sînt pregătite și îndrumate să-și aducă propria lor contribuție de muncă și creație. În imaginea simbol cu care de atîtea ori ne-am întîlnit pînă acum — tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu în mijlocul copiilor, al tineretului, și cuvintele întotdeauna calde, întotdeauna vii și emoționante pe care le adresează inimii și conștiinței tinerei generații — ne regăsim ca patrie în proiecția propriului ei viitor și de aici întreaga dimensiune economică, moral-politică și socială a uneia dintre cele mai mari și mai pasionante investiții, aceea a creșterii și formării noilor rînduri de constructori ai socialismului și comunismului.

Luceafărul

FLOAREA CINSTIRII ȘI A RECUNOȘTINȚEI

45 de ani pe drum de glorii
Din augustul eroic se-mplinesc :
Congresul XIV, către noi victorii
Purta-va tricolorul românesc.

Spre viitor pornim pionierește
Să înflorim prin munca noastră glia
Ne luminează drumul înainte
Partidul, Ceaușescu, România.

Sus, pe catarg, drapelul tricolor
Cuprinde țara-n raza lui fierbinte.
Partidul ne e far spre viitor,
Și-l vom urma uniți : „Tot înainte !".

*

Ne ocrotiți în floarea vieții
În timpul țării, revoluționar,
Floarea cinstirii și-a recunoștinței
Noi vă rugăm să o primiți în dar.

Vă mulțumim că-n ani de măreție
Întîiul gînd se-ndreaptă spre copii,
Să aibă pace, cărți și bucurie,
Și zborul larg spre anii 2000.

Cu tinerețea noastră în anii primăverii
Ai Epocii de aur muncim și învățăm
Noi, uteciștii, șoimii, pionierii
Ani mulți și fericiți noi vă urăm.

Din versurile rostite la impresionanta manifestare de pe stadionul „23 August" din Capitală, spectacolul omagial consacrat aniversării a 40 de ani de la înființarea Organizației Pionierilor, sărbătoririi „Zilei Pionierilor" și încheierii anului școlar.

45 de ani de literatură • 1944 — 1989

Un capitol de istorie literară

Privind în ansamblu perioada postbelică, ea ne apare înzestrată cu o personalitate pregnantă, constituind un moment important în istoria literaturii noastre. Considerată sub aspectul de profunzime, ea se dezvăluie omogenă în ciuda diversității tematice și stilistice. Este simptomatic faptul că tot mai multe lucrări de sinteză apărute în ultima perioadă încearcă să surprindă „din mers" configurația actuală a literaturii, propunînd criterii de ordonare a numeroaselor tendințe care se manifestă azi în cîmpul literelor române, acest efort este reclamat de o diversitate fără precedent — fenomen viu, în plină desfășurare, demonstrînd de fapt democrația culturii noastre. Analizînd producția ultimelor decenii putem vorbi în egală măsură de o creștere extensivă și intensivă a literaturii deoarece paralel cu varietatea genurilor și îmbogățirea spectaculoasă a formulelor expresive, asistăm la o sporire a autenticității actului literar, la defrișarea unor spații existențiale noi, la abordarea unor teme inedite.

Configurînd imaginea de ansamblu este firesc să ne punem întrebarea : care este contribuția specifică a ultimelor decenii literare la dezvoltarea scrisului românesc ? E o întrebare de bilanț, bineînțeles, și ea are scopul de a contura individualitatea unei epoci față de care începem să ne raportăm istoric. Fără îndoială că unul din principalele aspecte ale literaturii acestei perioade îl reprezintă raportul dintre modernitate și tradiție (de altfel subiectul constituie tema multor dezbateri și opinii apărute în presa literară). Necesitatea racordării la tradiția spirituală a culturii noastre s-a manifestat programatic după consumarea experiențelor proletcultiste ale anilor 50 (deceniu în care literatura a fost dominată de așa-numitul „realism socialist"). Fondul tradițional al culturii, cu întregul său sistem etico-estetico-filozofic, a devenit o sursă inepuizabilă de sugestii novatoare, acest fenomen asigurînd continuitatea organică a literaturii autohtone prin racordarea specificului național la pulsul sensibilității actuale. Aspectul vizează, trebuie subliniat acest lucru, evoluția de adîncime a fenomenului literar, căci a fi în spiritul tradiției nu înseamnă a urmări efecte dialectologice și pitorești ci a

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Semnul dăinuirii

Și inc-o dată grîului mă-nchin
Ca unui vis primordial din care,
Sub necuprinsul bolții baldachin,
Își înfiripă viața fiecare.

Nici iarbă nu-i, cum pare la-nceput,
Nici mai tîrziu minune-naripată
Încăpătorul grîu neîncăput
Din care zilnic piinea e-ntrupată.

Măsura lui de timp secerător
Se tot arată astrelor și nouă
Legîndu-se de rodul următor
Prin toată seva boabelor de rouă.

Priviți-l dar, numindu-vă pe drept
Stăpîni ai piinii cumpănită-n palme
Cu gestul strămoșesc și înțelept
Al cernerii adînci de vremuri calme.

Că numai grîul ne-a-nsoțit la mers —
Pe drumul suitor din rădăcină —
Făcîndu-se cînd lacrimă, cînd viers,
Cînd hrănitoare jertfă pentru cină.

De-aceea ne-nchinăm la grîul viu,
Împresurat de soare și de seceri,
Ca unui semn trecut din tată-n fiu
Spre dăinuirea scurtei noastre treceri.

George Țărnea

Ideea Eminescu

Nu doar totalitatea valorilor materiale și spirituale datorate omenirii în procesul practicii sociale desfășurate de-a lungul veacurilor (după cum grăiesc cu didactică superbie dicționarele) e cultura, cultura unui popor, mai ales, cît înțelesul grav ce se ridică deasupra ființei și lucrurilor esențiale datorate acelui popor. Nu a scris oare Iorga (istoricul absolut al românilor) acest gînd adînc și semnificativ în legătură cu Eminescu : „Drumurile istoriei ale acestei națiuni trec prin inima lui Eminescu" ? Să cercetăm mai curînd ce fel de inimă era ea și cît ne cuprindem și azi în ea noi cei de azi. Veacul e repede, clipa ne minte, putem face erori. În legătură cu Eminescu erorile sînt imposibile. Eminescu rămîne de neatins. Pozitivismul său e o simpatie pentru știință și iscodire într-un veac al identității naționale al unui popor spiritualizat înaintea oricărei religii, de eres și de cîntece. Cultura Eminescu se bizuie pe acest înțeles. Marele poet nu aderă și nu intonează decît în firea lucrurilor poporului său. Nu-l atrage pe el

Ion Murgeanu

Continuare în pag. a 3-a

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU MUREȘ

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Sens, timp și devenire istorică» (II)

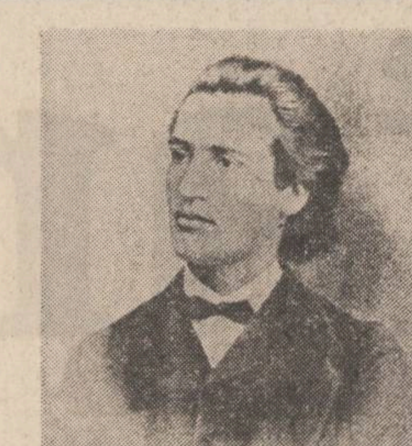

„**De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii ; / Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii...**" Oricine va recunoaște versurile celebrei **Scrisoarea III**, despre care manualele ne spun că apelează la antiteză pentru a doborî prin comparația cu marile figuri ale trecutului pe mișeii contemporani. Lucrurile nu stau întru totul astfel : nu Eminescu scotea ca la paradă chipurile și numele acestor voievozi în vederea străzii, împrejurare circumscrisă precis de faimoasa epistolă eminesciană : **„O, eroi ! care-n trecutul de măriri vă adumbriseți, / Ați ajuns acum de modă ca vă scot din letopiseți, / Și cu voi drapîndu-și nula, vă citează toți nerozii, / Mestecînd veacul de aur în noroiul greu al prozei"**. Existența unei comunicări vii între poezia lui Eminescu și publicistica lui este aici evidentă.

Volumul **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică** alcătuit de Institutul de istorie „A.D. Xenopol" din Iași, oferă posibilitatea unei demonstrații pe cît de convingătoare pe atît de revelatoare în această direcție. **Scrisoarea III** este, din acest punct de vedere, unul din ultimele cuvinte într-o polemică de presă cu vechime de cîțiva ani. **„La gazetarii români, mai ales la cei liberali, lucrul e și mai simplu,** scrie Eminescu în 21 decembrie 1877. **Își pune degetul în gură și vede cîte «cuvinte» îi vin în minte. La întrebarea aceasta se deschide dicționarul nepaginat al capului, compus din prea puține file, pe care stau scrise libertate, egalitate, fraternitate, legalitate, suveranitate și alte cuvinte cu tot atîta cuprins material, și după aceia le-nșiră, mai puind pe la soroace și cîte un Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, din buzunările căruia scoatem ce ne poftește inima"**. Urmează exclamația : **„Bietul Ștefan Voevod !", „Ce-și bătea el capul cu idei, cum le au de-alde gazetari de-ai noștri ?"**

Ne aflăm în pragul unei polemici de lungă durată, pentru că manipulatorii istoriei naționale se obstinau în a-și justifica întreprinderea. Eminescu le-a dovedit de fiecare dată lipsa de suport istoric și, de fiecare dată, acești istorici improvizați au luat-o de la capăt, folosind alt fir istoric. Culminația permanentei polemici, în care s-a călit și teoria „păturii superpuse", a fost disputa în jurul umbrei marelui erou al revoluției de la 1821, Tudor Vladimirescu. Dar pînă acolo această polemică a cărei miză este interpretarea istoriei românilor a cunoscut mai multe etape, pe care culegerea întocmită de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu ne ajută să le precizăm. Urmărirea acestui itinerariu publicistic subliniază cît de compact, de convergent și de unitar este actul publicistic eminescian.

Anul 1878 este dedicat de ziarul „Timpul", implicit de Eminescu, marilor campanii de presă privitoare la consecințele diplomatice ale războiului din 1877 prin care statul român pierdea însemnate teritorii și mult popor. Se urmărește lipsa de întemeiere istorică și juridică a hotărîrilor păcii berlineze din 1878, nu fără o răfuială cu sofistica presei liberale în această gravă chestiune. Anul 1878 va fi anul care sub deviza **„Nimic nou sub soare !"** va tinde să arate că **„Ce se petrece astăzi s-a petrecut sub forme deosebite mereu în timp de mai multe sute de ani"**, adversarii de la „Românul" fiind taxați de **„urmașii lui Cicală și Vărzarului"** de pe timpul lui Matei Voevod (18 mai 1879). Începe a fi schițată viitoarea teorie a păturii superpuse prin folosirea analogiilor istorice. Drumurile de fier nu fac decît să aducă alți exploatatori care altădată veneau, cu alte mijloace, din direcția Constantinopolului (22 ianuarie 1880).

Prima etapă a marii polemici pe teme de istorie dusă de Eminescu cu ziarul „Românul" privește faptul că ziarul atribuia toate faptele mari ale istoriei naționale partidului liberal, excluzînd orice altă participare la actele de înaintare și de progres. A afirma că neatîrnarea țării este numai o operă liberală i se părea poetului o propoziție fără nici un temei, dată fiind tradiția istorică a țărilor românești. Istoria neatîrnării nu începe cu liberalii, demonstrează Eminescu, cu probe istorice (17 și 19 februarie 1880). „Românul" pluseează și împărțind istoria românilor în două culori : albă și neagră, o trece pe cea albă în folosul partidului propriu, aruncînd pe cea neagră în tabăra adversară. Lipsa de simț istoric a acestui maniheism comod este sancționată de poet prin punerea problemei pe un teren ferm, atît istoric, cît și teoretic : **„Să aleagă Românul. Ori partidul conservator, care a făcut atîtea rele țării guvernînd-o de secoli, caută să-și atribuie și gloria Ștefanilor și a Mihailor ; ori partidul conservator fiind pe atunci un secret al viitorului ca și partidul roșu, această glorie rămîne numai a țării și a domniilor ilustre, dar absolute, din trecut"**. (20 februarie 1880). Partidele politice sînt pentru Eminescu apariții istorice databile, fenomene moderne, care nu-și pot arunca rădăcinile dincolo de epoca care le-a plămădit. Tendința liberală de a-și construi cu orice preț un trecut a rămas însă nota caracteristică a ideologiei combătute. Iar prețul era scrierea și rescrierea istoriei dintr-un punct de vedere tezist, împotriva căruia va acționa mereu Eminescu.

Pe 25 iulie 1880, „Timpul", după ce arată cu actele pe masă că instituțiile moderne au fost în cea mai mare măsură creația unor așa-ziși conservatori, aruncă provocator întrebarea : **„Oare o mai cuteza** Românul **a nega conservatorilor paternitatea instituțiilor liberale și după aceste citate ? O mai cuteza să vie cu povești de la Anadan Dabadan, precum că d. C.A. Rosetti ar fi făcut parte din ceata lui Tudor Vladimirescu pe cînd nu era încă pe lume ?"**. Aici se încheie prima etapă a polemicii pe teme istorice dintre Eminescu și ziariștii de la „Românul". Aceștia nu vor mai cuteza a contesta o paternitate dovedită, dar vor reveni căutînd să construiască un stereotip de istorie națională medievală din care să reiasă că boierii sînt răi, exploatatori ai țăranilor și veșnic trădători. Să vedem cum funcționează șablonul : țara de cînd e ea, ar fi luptat contra boierilor „reacționari" și „antinaționali". Pe timpul lui Mircea ar fi fost două partide boierești : una care dorea „stabilirea feudalismului" și alta care susținea „emanciparea țăranului". Cei care militau pentru emanciparea țăranului au izbutit să-l așeze pe tron pe Vlad Dracul și pe Vlad Țepeș. Reputația sinistră a lui Țepeș, „emancipatorul țăranilor", ar fi contrarie realităților, Țepeș fiind un domn bun, doar boierimea reacționară și antinațională l-a înfățișat ca monstru pentru că n-o lăsa să exploateze pe țărani. Partida „antinațională" îl înlocuiește pe Țepeș cu Radu cel Frumos care, ca „antinațional", închină țara turcilor, Țepeș revine, dar aceiași boieri „antinaționali" și „trădători" îl ucid și dau țara pe mîna turcilor și a lui Radu cel Mare, figură odioasă pentru că...

Actualizarea prin forțarea datelor istorice rămîne evidentă pentru orice cititor cu orizont istoric. Eminescu îl avea sporit de cunoașterea directă a documentelor. **„Unde foc a citit venerabilul redactor al** Românului **toate poveștile acestea ? Sau și le închipuiește singur, își bagă degetul în gură și le inventează ?"** (22 ianuarie 1881). Ceea ce urmează este nu numai o mare pagină polemică, dar și una de istoriografie. Să zicem că ar fi existat aceste partide și că Vlad Dracul ar fi fost **„național-liberalul Românului"**. Acest național liberal, emancipator al țăranului și mare patriot s-a arătat capabil, arăta Eminescu, numai de intrigi cu turcii contra tatălui său Mircea. Ziariștii „Românului" sînt anulați cu propriile lor argumente. Cearta dintre cele două mari fracțiuni boierești este dinastică, **„Căci nu numai la noi era așa, ci-n toată Europa"**, scrie Eminescu cu conștiința existenței unui model sincronic, punct de vedere modern în istoriografie. Cît despre liberalismul lui Vlad Țepeș, acesta a numit și consacrat cei mai mulți boieri, adică contrariul imaginii date de foaia lui C.A. Rosetti. **„Dar a numi pe Vlad Țepeș emancipatorul poporului național-liberal etc. e curată copilărie. Noi, nu-i vorbă, le-am dori naționalilor-liberali, (...) tot români de cea mai veche origină, un Vlad Țepeș, căci i-ar lecui pentru totdeauna și /de/ prieteșug cu Rochefort și de multe alte suferințe. Ar vedea dumnealor ce liberal era Vlad V."** (22 ianuarie 1881). Iată ce aduce pe Vlad Țepeș sub pana poetului la 1881, anul în care scrie **Scrisoarea III : „Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici ; / Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici. / Cum nu vii tu Țepeș doamne, ca punînd mîna pe ei, / Să-i împarți în două cete : în smintiți și în mișei, / Și în două temnițî large cu de-a sila să-i aduni, / Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni !"**. Acesta ar fi fost, probabil, liberalismul mult visat de „Românul", dacă invocatul de el Țepeș s-ar fi sculat din mormînt.

În fața posterității adevărul stă de partea lui Eminescu. Încercarea de a se revendica din Țepeș a „Erodoților" de la „Românul" este destrămată cu mijloacele secolului pozitivist. Dar Erodoții în cauză vor continua, dacă nu revendicarea din acești domni de altădată, categorisirea lor de „reacționari". Sub securea acestui epitet cad și capetele lui Mihai Viteazul ca și al lui Matei Basarab ceea ce-l va face pe Eminescu să riposteze din nou, cu documentele în mînă și cu o remarcabilă intuiție a dezvoltării organice a proceselor sociale. **„Și oare nu a înjosi este cînd mîinile unor nevrednici turbură pînă și cenușa unui sfînt cum era Matei Basarab ?"** (25 ianuarie 1881). Aici se încheie a doua etapă a polemicii istoriografice dintre Eminescu și Erodoții foii adverse. După ce le-a răpit posibilitatea de a-și adjudeca drept capital moral propriu toate cuceririle sociale și politice ale istoriei naționale, Eminescu lipsește pe apologeții foilor liberale și de argumentul liberalismului lui Vlad Țepeș. Motiv pentru care aceștia vor coborî cu pretențiile mai jos, cronologic vorbind, mai aproape de timpurile cînd scriau și Eminescu și Erodoții „Românului".

Dar pe 1 mai 1881, în „Convorbiri literare" și pe 10 mai în „Timpul" apare **Scrisoarea III.** Faptul că ea potențează în plan artistic această dispută de natură istorică ni se pare indiscutabil. **„Rămîneți în umbra sfîntă, Basarabi și voi Mușatini, / Descălecători de țară, dătători de legi și datini, / Ce cu plugul și cu spada ați întins moșia voastră / De la munte pîn-la mare și la Dunărea albastră".**

„Românul" este pentru Eminescu, prin condeierii săi, inapt de a face față unei discuții aprofundate pe teme culturale speciale : **„Să discutăm cu Românul lucruri elementare pentru orice cunoscător al istoriei, să-i facem abecedarul istoriografiei sau fiziologiei statului ?"** (6 mai 1881).

De aici înainte, în articolele care se preocupă de starea reală a populației productive, a claselor pozitive, de condiția parazitară a factorilor de suprastructură, se cristalizează teoria „păturii superpuse", prefațată de aceea a statelor etnocratice și demagogice. **„Avem apoi deasupra acestui popor o pătură superpusă... incapabilă de adevăr și de patriotism"**, scria Eminescu la 29 iulie 1881, după **Scrisoarea III. „Această teorie am espus-o în mai multe rînduri, dar Românul s-a ferit de a ne răspunde"**, se scria mai departe. În epoca modernă evoluția elementului autohton este bruscată, zice Eminescu, de impactul cu un element neautohton. Acest impact începe la 1700 și este înlăturat la 1821, pentru ca la 1866 să reapară în haine noi. Reacția antiengleză a celților Irlandei este analogia folosită de Eminescu pentru a lămuri tipul de reacție specific poporului român în perioadele grele ale impactului. Articolul următor, din 30 iulie 1881, dezvoltă ideea importanței substratului, căutîndu-se exemple din Anglia, din Franța, din Germania, subliniindu-se importanța autohtonilor în chestiunea organicității proceselor sociale și politice. Contrastul din **Scrisoarea III** apare formulat pregnant și aici : **„Dacă considerăm vigoarea extraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ștefan cel Mare, și le comparăm cu mizeria și puținătatea de caracter din ziua de azi, nu mai încape îndoială, că alt element predomina atunci, altul azi, și poate toată chestiunea se reduce la aceea că pe atunci precumpănea populația autohtonă de munte, iar azi precumpănește cea imigrată de baltă"** (30 iulie 1881).

Încep totuși reacțiile, „L'Independence Roumaine" încearcă să contrazică teoria prin exemplul lui Lascăr Catargiu, dar Eminescu probează vechimea de trei sute de ani a Catargieștilor. Încercarea cuiva de a inventa o legătură între familiile istorice și C.A. Rosetti este respinsă, ca fără acoperire. „L'Independence roumaine" continuă polemica, ceea ce face și Eminescu. După ce i-a exclus pe „superpuși" din rîndul marilor reformatori, din șirul marilor personalități istorice și a vechilor familii românești, Eminescu se referă și la cultură : **„Avem de exemplu de bine de rău o literatură. Cite-ze numele tuturor cari au scris un șir de literatură sau de știință adevărată, fie Șincai, ori Hașdău, Alecsandri ori Gr. Alexandrescu, Odobescu, Marțian, Strat, Const. Negruzzi și oricîți alții. Pe niciunul nu-i cheamă nici Giani, nici Pherekydis, nici Carada. (...) Dacă cităm în teatru pe Millo, în pictură pe Grigorescu, în muzică cîțiva germani, am încheiat-o. Nicăieri nu vedem Caradale"** (5 august 1881).

Rămîne un lucru stabilit că teoria „păturii superpuse" apare în cadrul polemicii pe teme istorice dintre „Timpul" și „Românul", elaborarea teoriei constituind o a treia etapă a acestei înfruntări de presă. Polemica nu se va opri însă aici. Publicistica lui Eminescu nu mai este o simplă critică. Ea propune un program de reconstrucție, drept care va susține direcția **Novelelor din popor** scrise de Slavici într-un articol al cărui vector polemic trebuie inserat marii direcții polemice a poetului. Același program este salutat în **Columna lui Traian,** care dezgroapă **„România însăși", „geniul poporului românesc".** Nu mai e o întîmplare că o polemică aparent literară, cea în jurul nuvelelor lui Slavici, culminează cu un răspuns cumplit dat lui Nicu Xenopol, ca exponent al „păturii superpuse". Chiar chestiunea românilor din imperiul habsburgic este prezentată în lumina statului dominat de o „pătură superpusă", prin care se echivalează acum „statul etnocratic" de mai înainte. Eminescu urmărește consecvent, cu aceleași lentile, problemele poporului român indiferent de apartenența sa statală. Articolele din mai 1882, pun ultimul punct pe **i** în această polemică necruțătoare. „Pseudo-Românul **ne cere un mic curs de istorie națională, lucru pe care cu dragă voie îl facem"**, scrie Eminescu pe 16 mai 1882. **„Contra alor noștri s-au ridicat Domnul Tudor cu sătenii lui ?"** întreabă ziarul „Românul". **„Contra alor voștri, v-am spus o dată și v-o repetăm și-acum".** Ca de obicei Eminescu apelează la documente, de data aceasta emanate chiar de la Tudor și ai lui : **„Oare gura lui Tudor, pana lui, nu sînt destule dovezi pentru a ști în contra cui era îndreptată mișcarea ?"** Răspunsul este vituperant și implacabil pentru că nu numai că refuză rosettiștilor ascendența lui 1821, dar le contestă orice legitimitate. Tudor reprezenta în ochii lui Eminescu un fenomen organic, iar cei cu pretenții de a-i fi urmași fenomenul invers, adică statul demagogic, lipsit de rădăcini în țara reală. Critica lui Eminescu rămîne într-adevăr, așa cum spunea G. Ibrăileanu, extremă : **„Și, dacă este adevărat, după cum spuneți, că și din cauza impilărilor acelor pămînteni s-a sculat domnul Tudor, atunci tot contra alor voștri s-a sculat ; căci cine, dacă nu voi reprezentă astăzi în această țară elementul impilator, elementul care se îmbogățește din politică, din sudoarea tuturor, fără muncă și fără merit !"** (23 mai 1882). Însemnătatea acestor polemici depășește simpla conjunctură, interesînd în cel mai înalt grad interpretarea faptului istoric. Istoria tezistă, scrisă după calapoade de grup, este anulată de Eminescu prin cuvîntul adevărului. Înainte de N. Iorga, un alt mare istoric l-a citit pe Eminescu cu atenție și a ținut seamă de punctul său de vedere. Indiferent de conflictul poetului cu Nicu Xenopol, junimistul A.D. Xenopol **„prietenul și unul din cei mai vechi admiratori ai lui Eminescu"**, după cum scrie singur, deși membru al partidului liberal, ale cărui cauze le-a slujit însă de la înălțimea intelectuală a vederilor sale, are în comun cu Eminescu nu numai popasul asupra acelorași personalități și epoci de istorie românească, dar și o viziune asemănătoare asupra lor. Statornică le-a fost preocuparea pentru elucidarea chestiunii epocii fanariote, inclusiv a domniei lui Tudor. Capitolul despre Tudor Vladimirescu, apărut mai întîi în **Arhiva,** 1891, urmează mai curînd liniile trasate de Eminescu, decît pe cele propuse de ziarul „Românul". Xenopol consacră studii speciale înrîuririi grecești pe vremea lui Matei Basarab și Vasile Lupu, temă dragă lui Eminescu, tot la 1891, an al unei polemici xenopoliene pe tema **Grecii și românii,** dusă cu „Un hèlene" în „La Revue de geographie" din Paris. Este vizibil și într-un studiu care este acela despre **Lupta între Dănești și Drăculești** (1906), altă temă litigioasă între „Românul" și „Timpul" că A.D. Xenopol caută s-o scoată de sub imperiul intereselor de partid. O continuare a vechilor polemici, dar în planul cercetării obiective, încearcă să fie și **Istoria partidelor politice,** unde însă A.D. Xenopol nu poate scăpa în întregime de tendința ziarului „Românul" de a căuta un trecut istoric partidului liberal atunci și acolo unde acesta nu poate fi găsit. Esențial este însă să reținem că Eminescu a stimulat cercetarea și sinteza istorică superioară. Departe de a fi articole cu ecou scurt, scrierile pe teme istorice tipărite de Eminescu constituie o componentă indiscutabilă a istoriografiei române și doar întîrzierea valorificării cuvenite lui A.D. Xenopol, face ca noi să nu realizăm însemnătatea pentru istoriografia națională a acestei impresionante contribuții eminesciene, care impune prin ton, altitudine, intuiție. Raportul istoriografic Eminescu-Xenopol constituie o motivație în plus a alcătuirii acestei elocvente culegeri **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică,** care-l extrage pe Eminescu din sfera altercațiilor de presă fixîndu-l la înălțimea de spirit și de metodă pe care ne-o arată întreaga lui operă.

M. Ungheanu

EXPOZIȚIE EMINESCU LA ACADEMIE

● O manifestare expozițională închinată, centenarului trecerii în nemurire a Luceafărului liricii românești, Mihai Eminescu a fost organizată de Biblioteca Academiei R.S.R.

Dacă ar fi să începem cu cele mai valoroase exponate, desigur, trebuie să avem în vedere caietele poetului, pe care ilustra bibliotecă le posedă. Este un element de referință pentru vizitator, deoarece în momentul cînd întreaga operă eminesciană va fi tipărită și momentul acesta este apropiat, cele 47 de caiete, opere patrimoniale de valoare națională, nu vor mai putea fi consultate, ele fiind conservate într-un depozit special, pentru documentare utilizîndu-se doar exemplarele obținute grație diferitelor mijloace de copiere. Dealtfel, caietele Eminescu nu au fost expuse public decît în extrem de puține ocazii.

Vasta operă a poetului este reflectarea însăși a culturii sale. Eminescu era un pasionat de cărți. Le iubea ca nimeni altul. Nu putea trăi fără ele. Cărțile îl însoțeau în toate lungile-i peregrinări. Ele reprezentau oxigenul mediului său. Erau elementul vital al existenței sale. Îl interesau cele mai diferite domenii, iar paleta preocupărilor sale era de o deschidere fără margini.

Expoziția cuprinde o serie de partituri în frunte cu aceea a lui G. Enescu, inspirată din versurile sale, pînă la partituri semnate de Stan Golestan pentru „Veneția" și „Clar de lună", editată la Paris, în 1907, purtînd și semnătura autorului sau romanțele pentru voce și pian ale lui Laurențiu Bălteanu pentru „Lacul": și „Pe lîngă plopii fără soț", de Iancu Filip sau cele semnate de Ernesto de Curtis „De-or trece anii" sau R. van Saanen „Doina codrului".

De la prima poezie dedicată dascălului său, Aron Pumnul, trecînd prin apariția volumului original, din 1884, îngrijit de Titu Maiorescu și pînă la editarea ediției naționale a poetului, opera sa a parcurs un lung drum editorial care se află schițat de către cei ce au gîndit această atît de dificil de organizat manifestare expozițională.

În afara celor zece ediții Maiorescu, sînt prezentate publicului edițiile Scurtu, G. Bogdan-Duică, Mihail Dragomirescu, Ion Pillat, G. Călinescu, George Murnu (cu ilustrații de A. Murnu). G. Ibrăileanu (cu ilustrații de Al. Brătescu Voinești jr, la care se adaugă și o ediție miniaturizată îngrijită de marele critic), Constantin Botez, D. Murărașu cu dedicație către Ion Bianu, președinte al Academiei Române în acel timp. D.R. Mazilu, M. Toneghin (cu ilustrația lui A. Bordenache) și bineînțeles monumentala ediție inițiată de Perpessicius, față în față cu exegezele lui E. Lovinescu, T. Arghezi care-l socotea un element al unei trinități, alături de Homer și Goethe, apoi același neobosit Perpessicius, care și-a dedicat întreaga viață studierii operei eminesciene, G. Călinescu, T. Vianu, Ș. Cioculescu, D. Vatamaniuc, Zoe Dumitrescu Bușulenga, sau traduceri de început din opera Luceafărului poeziei românești precum „Der Arme Dionis", 1908, București, traducere de H. Sanielevici și H. Mayerczik sau cea din editura Johan Weiss, din 1895 „Der Abendstern", în tălmăcirea lui Edgar von Herz.

Cîteva epistole eminesciene destinate unor redactori sau scriitori, cum ar fi cea către Negruzzi, de la Viena, din 16 septembrie 1870, ilustrează legătura sa neîntreruptă cu viața literară de pe meleagurile noastre, depărtarea de țară neîmpiedicîndu-l pe poet să pulseze odată cu viața de aici.

Emoționantă și scrisoarea de la Viena datată 18 martie 1872, adresată părinților, care destăinuie primele semne ale unei suferințe care avea să-l mistuie.

În expunere se mai află și o serie de documente fotografice, cum ar fi primele trei din cele patru fotografii cunoscute ale poetului și o replică, acea multiplicare a fotografiei de la 19 ani, de la Praga, reluată în ultimii ani de către Brand, pe care poetul o prefera.

Manuscrise ale exegeților, pagina din Maiorescu „Mentorul", sau ale lui Perpessicius referitoare la „Epigonii" ca și acel repertoar al marelui eminescolog, privind opera marelui înaintaș, sau paginile manuscris ale profesoarei Zoe Dumitrescu Bușulenga, alături de o serie de file tipărite din monumentala „Istorie a literaturii române" a lui G. Călinescu corectate de autor și bogat adnotate, în pregătirile pe care le efectua cu gîndul la o nouă ediție.

Dintre desenele pentru opera sa, nu putem să nu amintim pe cele expuse și semnate de Traian Brădean, executate cu o sensibilitate care le apropie de textul eminescian.

Florin Colonaș

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

DISPONIBILITĂȚI EXPRESIVE

● Sub un titlu ce promite mult („Cu șoimul pe umăr"), Toma Biolan pune în vibrație un lirism acut, de o reflexivitate elegiacă, izvorît din acea combustionare spirituală a unor neîmpliniri, ezitări, eșecuri. Atotprezentă (și, desigur, fără a se amăgi pe sine printr-o ironie relativizantă !) luciditatea întreține dreaptă cumpăna amintirii, reușind, de atîtea ori, sub semnul expresivității imagistice, o revalorizare a eșecului. Totul izvorăște aici dintr-o implicare explicit-dramatică în cotidian și în realitatea lucrurilor („Lăsăm imaginația deoparte ; nici o șansă / nu ne surîde astfel — / vom fi realiști...", p. 44) ; ceea ce nu înseamnă că, de pe acest suport, imaginația poetului nu ar fi în stare să radiografieze marile teme (existențialitatea, erosul, arta poetică), între care acut se dovedește un sentiment al extincției tradus într-o abia reprimată sentimentalitate elegiacă : „Cu pleoapele plecate / să simți cum între sprîncene / se ivește al treilea ochi / cu care vezi prin ființe / nisipul curgînd" (p. 65).

Toma Biolan pare și el, ca mai toți poeții tineri, ispitit de taina cuvîntului. Nu este un „inocent" cel ce caută atîtea interferențe/mesaje între „realitate" și „cuvînt" și are încă de pe acum, nu mimetic, ci profund organic, viziunea unui presentiment autumnal.

Că sentimentul „combustiei" spirituale e puternic o putem vedea și din **Focul cel viu** (una din cele mai frumoase poezii din cîte au dedicat vreodată lui Eminescu poeții tineri), unde, intrînd în „dialog" cu celebra **Odă în metru antic,** poetul își clarifică opțiunile, convins a face parte din „urmașii mai acătării", capabili a înnoi „și verb și scriptură" : „Domn limbii române și principe al poeziei, / din cuvîntul Tău ne-am ridicat cu toții, / harul tău îl slăvim și-ntrebăm întruna / pentru ce înalți ochi visători la steaua / singurătății ? //... / În valuri venim, înnoind și verb și scriptură, / rugul tău arde în urmașii mai acătării — / și îndură-te măcar de nevrednici chiar dacă / focul tău nu-l poți stinge cu toate apele / mării !... // Cît de fierbinte am vrea să-nvățăm a muri / asemeni ție, cel pururi tînăr în manta-ți înfășurat / Doamne al nostru, Eminescu, luminează-ne și ne-mparte / focul cel viu pe care-l stăpînești doar tu / cu adevărat !".

Există, apoi, o metaforă a **vînătoarei** (filon insuficient exploatat, totuși punînd în vibrație cîteva elemente de pastel autumnal). E un sentiment de subcarpați a cărei diferență specifică, însă, nu reușesc s-o pună în valoare nici anumite „fulgurații" de mythos poporan.

În schimb, foarte frecvente sînt imaginile unui eros neîmpărtășit întru totul, reverberînd pretutindeni un auster fior elegiac. Poetul evocă o **tandrețe** „stîngace", menită să cadă-n ridicol", în fața unei „trufii" narcisiace, „nepăsătoare", suficiente sieși (pp. 9, 15, 30...). Undeva vorbește, cuprins de un „zbucium neiertător", de „amarul mîndriei rănite" (ba chiar de „ticăloasa plăcere a uitării"), în general de un cuplu de „însingurați", cufundîndu-se în „apa melancolică" a liniștei (p. 39). Peste tot același sentiment de reținere, de dragoste neîmpărtășită deplin, rămasă, undeva, suspendată, enigmatică, rece, cu fața întoarsă de la poet spre alte orizonturi... Atunci versul sună, desigur, a imputare, căci de la „tandrețe" și „stîngăcie" (metafore obsedante) pînă la deziluzie (amarul complex al neadoratului !) e chiar distanța de la metaforă la limbajul frust, netransfigurat, de un sarcasm prozaic compensatoriu."

Cu puțin efort de cenzurare atît la nivelul „stării" poetice cît și la acela al tropilor propriu-ziși, Toma Biolan poate deveni unul din poeții marcanți ai generației sale. El face, deocamdată, dovada unui poet înnăscut iar nu făcut, capabil de viziuni originale, de un ton al imaginarului liric, aproape găsit, și de reale disponibilități expresive.

Z. Cârlugea

***) Toma Biolan : „Cu șoimul pe umăr", Editura „Cartea Românească", 1988.**

PROZA

POVESTIRI SUB SEMNUL TEIULUI

FLORIN BĂNESCU

LA TREI APE

Edit. Eminescu

Cu șase romane, patru volume de povestiri și două cărți de reportaje (acestea din urmă, scrise în colaborare), Florin Bănescu are, de acum, o bibliografie respectabilă. Și începînd cu volumul „Calendar pe o sută de ani" (1982) — după propria sa declarație, confirmată practic — acesta înalță un edificiu ce ține, în egală măsură, de „toposul" unui „posibil" Banat, cît și de un ținut fabulos cu uriașești făpturi, animale-totem (lupul alb, cerbul), un tei ce se află ca divinitate tutelară a acestui spațiu, în care povestitorul s-a instalat cu autoritate dictatorială, adevăruri confirmate și de cea mai recentă carte a sa de povestiri — „La Trei Ape *).

Dacă tematic, scriitorul arădean se situează într-o solidă tradiție (cu toate riscurile de rigoare) : Slavici-Rebreanu-M. Preda („în suflet tot țărani rămînem"), naratologic, el pendulează între **povestirea autentică** cu rădăcini în oralitate (teiul are și funcția de „memorie" a colectivității) și **un tetualism** „à rebours". Între prezent și trecut, cu insesizabile treceri, se aud sunurile unei lumi (re)trăite cu nostalgie, umor și ironie. „Sevele tari" au luat locul sentimentalismului desuet din textele volumului de debut (1974).

Ne aflăm, fără îndoială, într-o adevărată „patrie" a poveștilor, ce ies din matca lor, acaparatoare, posesive — ele pătrund chiar în „rapoartele": laitnantului, ce vorbesc despre lupi albi, moroni, vînturi și chiar despre un tei de care ascultă întreaga colectivitate. Oamenii locului au vocația poveștilor, pentru că — ni se spune — „orice slătinar e în stare să termine o poveste mai veche, începută cine știe cînd și de către cine". Drept pentru care, în „Calendar", adevărată inimă și istorie a satului, se află înscrise doar începuturile de poveste.

Se întîlnesc aici povești eroice din timpul „răboiului cel mare" cu răitarii împeriali, atunci cînd „a înflorit teiul, iarna...", apoi povești de dragoste de tot soiul : romantic fabuloase (Linu-Stănica), romantic-dramatice (Aghescu-Ana cea mică) sau tragic-involburate (Veta și Varvara). Aflăm aici legenda întemeierii locului cu întregul arsenal al basmelor (trei frați, trei zmei, trei izvoare), moartea mioritică a lui Găvrilă, cu o marcată ezitare între cele două planuri : real și fabulos ; obiceiuri folclorice proiectate în zona mitică, ca acela al ursitoarelor sau cel al „puiului de vînt", ce se înfățișează într-una din povestiri aidoma unui nou „Zburător", pentru că — la mîngîierile acestuia — fetele „visau că-s strînse în brațe de june, iar buzele lor, arse, murmurau vorbele de dor".

Există o adevărată „ștafetă a generațiilor" : „Calendarul" trece de la Ailă la Busuioc, apoi la Filon și, în cele din urmă, la Nicolae, țăranul care a plecat la oraș cu satul în suflet și care, la rîndu-i, se bucură că are moștenitor din același motiv. La fiecare reîntoarcere în sat, bătrînul Filon îl chestionează cu asprime : „ai mai adaos ceva în calendar ?", pentru că nimic nu trebuie să se piardă în uitare.

Deși Luna nu pare agreată de Ailă în „Calendarul" său aceasta pare să fie cea de-a doua divinitate a acestei lumi, semn al solidarității umane și creatoare a două personaje memorabile : Chentă și Linu, atît de înrudiți spiritual.

„La Trei Ape" oferă o lectură plină de satisfacții estetice și impune Slatina Timișului ca pe un teritoriu inconfundabil în proza contemporană, izvoditor de neasemuite povești.

Mircea Dinutz

***) Florin Bănescu : „La Trei Ape", Editura „Eminescu", 1988.**

DRAMATURGIA

OPȚIUNILE UNEI ANTOLOGII

Pornită dintr-o certă bună intenție, ideea alcătuirii unei antologii de teatru pentru formațiile de amatori se justifica în suficientă măsură, fiindcă lipsa unei îndrumări calificate pune adesea în dificultate formații dintre cele mai valoroase.

Astfel, antologia apărută la Scrisul Românesc *) realizează, în genere, parte din acest deziderat mereu actual al artiștilor amatori despre a căror artă autorul selecției și prefațatorul afirmă că ea „tinde să își creeze legități proprii, să esențializeze și să-și stilizeze mijloacele de expresie scenică, pentru a obține adresabilitate directă și operativă către categorii diverse socio-profesionale".

Alcătuită din „fragmente relevante" din piesele **Meșterul Manole** de Valeriu Anania, **Paznicul de la depozitul de nisip** de D. R. Popescu și **Matca** de Marin Sorescu și piesele de teatru scurt **Singurătatea mierlei, toamna** de I. D. Sîrbu, **Vînătoare imaginară** de Carmen Firan, **Textul înainte de toate !** de Doru Moțoc, **Acești băieți minunați** de Anghel Th. Popescu și **Un bărbat sau o femeie ?** de Ion Șerban — antologia pare a-și fi găsit lesne ideea unificatoare. Ea a avut în vedere, firesc, rațiuni de ordin practic (piesele ei putînd intra, „fără dificultăți de regie, interpretare și montare scenică, în repertoriul formațiilor teatrale de amatori"). Criteriul selecției este marcat și de considerente valorice întrucît textele sînt **reprezentative** pentru creația dramaturgilor antologați, fapt nu lipsit de importanță ; dacă în cazul artiștilor profesioniști un spectacol poate fi uneori salvat de la nereușită prin eforturi artistice suplimentare, în cazul amatorilor partiturile trebuie să aibă garantată din start valoarea literară, dramatică. Oricîtă prospețime, spontaneitate, candoare ar cheltui, un posibil spectacol de-al lor trebuie să se clădească pe material de calitate. Numai din lemn de rezonanță se pot face viori.

Piesele antologiei — cu sau fără intenție — s-au grupat în două secțiuni distincte : pe de o parte cele ale lui Valeriu Anania, Marin Sorescu, D. R. Popescu și I. D. Sîrbu (ce relevă „idei și sentimente perene" — cum precizează antologatorul), și pe de altă parte cele ale lui Doru Moțoc, Carmen Firan, Anghel Th. Popescu și Ion Șerban (I. D. Șerban ?) — preocupați de actualitatea imediată (fabrică, șantier, problematica tineretului etc.). Dar dacă în cazul primilor autori, dramaturgi de marcă ai teatrului românesc de azi, cu care s-ar putea mîndri orice altă literatură din Europa, reîntîlnirea e reconfortantă și la fel de profitabilă spiritual, în cazul celorlalți, dincolo de merituoasa preocupare pentru cotidian și priceperea dramaturgică de nivel mediu, semnele calității sînt palide. E, poate, și reflexul raportului ce relevă un sensibil decalaj valoric, textele celor dintîi făcînd parte din dramaturgia noastră de vîrf, unde e greu de ajuns, iar celelalte — parțial dotate artistic. Cu toate acestea, „Acești băieți minunați" se desprinde oarecum de restul pieselor prin umorul, vorbirea „isteață", cu inflexiuni de grai oltenesc și aerul juvenil (eroii sînt, în majoritate, tineri montatori de linii de înaltă tensiune).

Meritorie ca inițiativă editorială, publicarea unor astfel de antologii și în viitor este pe cît de necesară, pe atît de salutară pentru generozitatea intențiilor și valoarea practică a criteriilor de selecție.

Mircea Filip

***) „Teatru", antologie și prefață de Nicolae Petre Vrânceanu, Editura „Scrisul Românesc", Craiova, 1988.**

SIMPOZION MIHAI EMINESCU

● Luni, 19 iunie a.c., orele 14, a avut loc la Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României" din Rîmnicu-Sărat un simpozion pe tema „Mihai Eminescu, poet național și universal" organizat de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al orașului Rîmnicu-Sărat. Lucrările simpozionului au fost deschise de Grigore Radu Stănescu, președinte al comitetului orășenesc de cultură și educație socialistă. Despre viața și opera lui M. Eminescu au vorbit, în continuare, Gabriel Iuga și Nicolae Georgescu. În încheiere, membrii cenaclului „Al. Sihleanu" din localitate au susținut un spectacol literar-muzical inspirat din creația eminesciană, iar grupul coral feminin al I.C.S. Mixtă Rîmnicu-Sărat, dirijat de profesoara Ecaterina Popescu, a interpretat romanțe de M. Eminescu. Un numeros public, format din profesori de română, medici, ingineri, elevi, iubitori ai lui Eminescu, a ținut să participe la această frumoasă sărbătoare închinată marelui nostru poet.

EMINESCIANA

EDIŢIA PRINCEPS

Retipărită recent la Editura Academiei R.S. România (editor : Petru Creţia), cu cele mai moderne mijloace ale artei tiparului, ediţia princeps a **Poesiilor** lui M. Eminescu încheie sărbătorile acestui centenar de nemurire a poetului naţional printr-o pioasă privire în oglinda începuturilor ; în egală măsură, ea deschide un nou **saeculum eminescianum** în cultura noastră, gestul făcîndu-se, simbolic, prin atingerea rădăcinilor.

În 1883, cînd poetul se afla la Viena după ce abandonase brusc ani grei de lupte în arena publicisticii, Titu Maiorescu face acest lucru deosebit : strînge între coperţile unei cărţi o sumă de poezii ale lui M. Eminescu. Prinse la un loc şi organizate după o regie ce vizează întregul (Petru Creţia consideră că mentorul Junimii a vrut să sugereze deschiderea spre creaţie a lui Eminescu) — acestea nasc dintr-odată **Poetul** Bruscă a fost căderea din ziaristică a lui Eminescu, bruscă şi urcarea sa pe cerul poeziei. Alţii l-au coborît, alţii l-au ridicat. În scurta notiţă introductivă a volumului din 1883, Titu Maiorescu spune în cuvinte puţine, dar grele de sens : „Dacă totuşi am publicat aceste poesii împreună cu celelalte aşa cum se găsesc, **am făcut-o** dintr-un simţimînt de datorie literară. Trebuiau să devie mai uşor accesibile pentru iubitorii de literatura noastră toate scrierile poetice, chiar şi cele începătoare, ale unui autor care a fost înzestrat cu darul de a întrupa adînca sa simţire şi cele mai înalte gîndiri într-o frumuseţe de forme sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viaţă".

Ediţia Maiorescu a devenit ceea ce se numeşte o ediţie etalon. După 1883 a apărut ediţia a doua, în 1885, apoi cea de-a treia, în 1888, cea de-a patra în 1889 (după moartea poetului). Eminescu şi-a văzut, în timpul vieţii, de trei ori volumul **în haine noi — fără a lucra la vreuna** dintre aceste primeniri. După moartea poetului, această ediţie va juca un rol încă important. Punîndu-se problema altei organizări a materialului, a unei cuprinderi mai largi din opera lui Eminescu, editorii au avut de înfruntat argumentul editurii Socec ce-şi adjudecase drepturilor asupra sumarului dirijat de către Titu Maiorescu. **Astfel,** din necesitatea de a ieşi din marginile acestui sumar, V.G. Morţun trebuie să publice alte poezii decît cele care fuseseră deja publicate, şi s-a orientat spre textele din **Familia** pe care Maiorescu le ocolise.

Alţi editori vor merge spre proza lui Eminescu, alţii spre articolele ziaristice : foamea de Eminescu a însemnat scormonirea tipăriturilor, adunarea operei risipite de către poet — prospectarea, de fapt, a ceea ce astăzi numim sursele operei. Ediţia Maiorescu a ritmat toate aceste eforturi, s-a constituit în **cale regală** ce a determinat naşterea încrengăturii de drumuri.

Titu Maiorescu însuşi îşi ia, în privinţa transcrierii şi îndreptărilor unor poezii, o marjă de siguranţă : „Poeziile, aşa cum se prezintă în paginile următoare, nu sînt dar revăzute de Eminescu şi sînt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gînd să le facă..." Se ştiu intervenţiile sale, ca editor, pe marginea **Luceafărului** şi a **Doinei.** Din **Doina,** de pildă, evită un vers : „Şi cum vin pe drum de fier" (omisiunea va fi reprosată de către Ion Gorun la ediţia a patra din 1889 : versul din **Doina** va fi pus la locul lui de către Titu Maiorescu abia în 1895). Se consideră că Maiorescu a scos acest vers referitor la construirea căilor ferate de către companiile străine, pentru că era apărătorul, în proces, al acestora. Reeditînd, astăzi, volumul din 1883, Petru Creţia îl însoţeşte şi de un tablou al erorilor : cum apar unele versuri în ediţie — şi cum sînt în manuscrise. Firesc, editorul restituie, în note, şi versul lipsă din **Doina.** De altfel, soarta acestui poem eminescian este de-a dreptul ciudată. Cenzurat de către Titu Maiorescu în ediţia princeps, în anii noştri el n-a mai apărut **deloc** pînă acum. Am avut, editate şi reeditate de mai multe ori, atîtea comentarii ale **Doinei** lui Eminescu —dar ne-a lipsit **Doina** însăşi. Iată, într-adevăr, unul dintre cîştigurile ediţiei pe care o avem în faţă : recuperăm o antumă eminesciană. A fost nevoie de acest gest simbolic al coborîrii la origini, a fost nevoie de autoritatea lui Maiorescu — pentru a avea în faţa ochilor dialogul dintre Poet şi Ştefan cel Mare. Şi, coborînd la rădăcină, ne întoarcem cu poemul întreg...

În privinţa **Luceafărului,** Titu Maiorescu intervine în discursul Demiurgului eliminînd şi sintetizînd vorbele sale. Nu este locul, aici, a discuta gestul. Petru Creţia consideră că mentorul Junimii a lucrat în spiritul şi chiar în acord cu poetul (şi, ca urmare, nu mai dă îndreptarea din manuscrise). Mi se pare, totuşi, că, spunînd despre Luceafăr : „Tu eşti din forma cea dintîi / Eşti veşnică minune", Titu Maiorescu intră în contradicţie cu alte versuri : „Venea plutind în adevăr / Scăldat în foc de soare". Este greu de acceptat că Hyperion este „din forma cea dintîi" : el pare, totuşi, o **lux secunda** (lumină secundă). Explică Demiurgul : „Vrei să dau glas acelei guri / Ca după-a ei cîntare / Să se ia munţii cu păduri / Şi insulele-n mare ?" El poate reduce universul la zero, poate stringe plasa lucrurilor în ghemul iniţial ; ce s-ar întîmpla atunci ? „Dar piară oamenii cu toţi / S-ar naşte iarăşi oameni" — răsfirind din nou această plasă, se nasc iarăşi oameni (munţi, păduri, ape) ; mai mult : „Un soare de s-ar stinge-n cer / S-aprinde iarăşi soare" — şi, în concluzie : „Din sînul veşnicului ieri / Trăieşte azi ce moare (...). Căci toţi se nasc spre a muri / Şi mor spre a se naşte". Prin urmare : „Tu vrei un om să te socoţi ? Cu ei să te asameni ?" — Lucrul nu se poate, categoriile funcţionează strict, genetic, nu se poate socoti (număra, inseria) şi pus în asemănare ceva cu altceva. Se poate motiva esenţa de **lux prima** a lui Hyperion prin versurile „Iar tu Hyperion rămîi / Oriunde ai apune" ; acesta, adică, nu s-ar stinge precum sorii, munţii, etc. — la glasul „acelei guri". Întregul poem, însă, nu poate justifica această poziţie a Luceafărului : ca personaj, el este un revoltat împotriva ordinii, vrea cerurile lui („Pe-a mele ceruri să răsai..."), nu are conştiinţa imutabilităţii genurilor, nu poate fi din forma cea dintîi atîta timp cît nu are conştiinţa „veşnicei minuni" ce ar însemna să fie. **Titu Maiorescu simplifică şi reduce** dialogul, deci interpretarea.

Desigur, asemenea discuţii sînt posibile pentru că avem ediţia. Ele vor fi oricînd profitabile. Astăzi, cînd cunoaştem atît de bine activitatea ziaristică a lui Eminescu, avem o altă viziune asupra acestei prime ediţii a **Poesiilor** sale. Ne apare clar că, pe fondul dorinţei, continui aproape, de a-şi relua activitatea ziaristică, un poem precum **Mai am un singur dor,** pentru prima oară publicat în această ediţie a lui Maiorescu, nu face decît să-l oprească pe Eminescu în veşnicele mări ale poeziei. Oricît de mult ne place astăzi, oricît de mult a plăcut la timpul lui şi va place în nemurire, să nu uităm că acesta (împreună cu variantele sale ce par a domina întreg volumul lui Maiorescu) a devenit repede cîntec de inimă albastră, s-a cîntat prin circiumi şi pe străzi, a izbucnit în spiritul public. Observaţia lui Ibrăileanu, că pe măsură ce se adîncea în polemici de ziar Eminescu refuza a mai publica poezii de dragoste ori intimiste, atinge şi acest poem : cum să mai creadă poetul un loc în ziaristică atîta timp cît **Mai am un singur dor,** acest epitaf cîntat înaintea pragului, îl definea ?

Ca orice gest întemeietor — Titu Maiorescu a întemeiat Poezia lui Eminescu — şi acesta cheamă, odată cu readucerea în memorie, gîndul care l-a creat, gîndurile care l-au însoţit. Esenţială este Cartea, prinos de mulţumire adus înaintaşilor, sentiment al datoriei împlinite faţă de trecutul nostru. Pentru că, în aceeaşi scurtă prefaţă din 1883, tot Titu Maiorescu este acela care defineşte atitudinea ce trebuie s-o avem, ce-a avut-o el însuşi faţă de Eminescu : „...am făcut-o dintr-un **simţimînt de datorie literară".** Datoria, prima grijă, primul semn al recunoaşterii valorii, prima treaptă de păşire spre tezaurul Eminescu. Avem încă mari datorii faţă de poetul nostru naţional, aşteptăm opera întreagă pentru a avea dreptul unei bucurii depline şi, desigur, pentru a-l cunoaşte şi urma în calea gîndului său. Titu Maiorescu a întemeiat Poetul: Gînditorul a fost întemeiat de Iorga şi ceilalţi urmaşi ai lui Eminescu — iar noi, astăzi, trebuie să păstrăm în lumină întregul neştirbit.

Nicolae Georgescu

Ilustraţie de Traian Brădean la „Sărmanul Dionis"

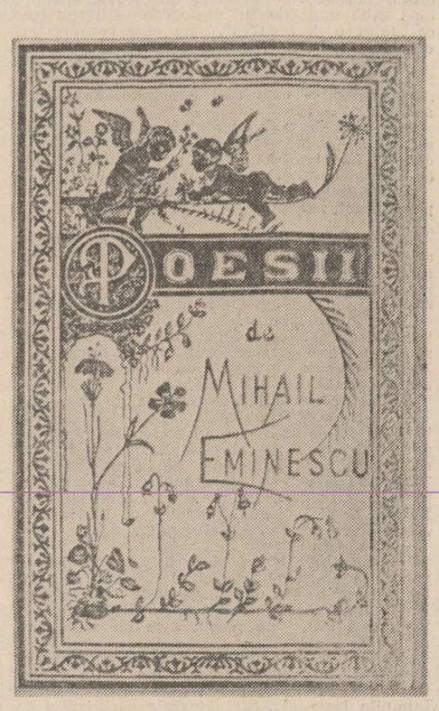

EMINESCU şi conceptul de modernitate

În istoria culturii, au funcţionat îndeosebi două criterii de abordare a conceptului de **modernitate** : „de la forme la fond" şi „de la fond la forme". La acestea, s-a găsit o alternativă de mijloc, nu în sensul unui compromis care să ne scutească de complicaţii, ci într-unul care să înlăture falsa contradicţie dintre **fond** şi **formă.** Altminteri, o teză fundamentală a structuralismului contemporan este chiar abolirea vechii polarităţi prin soluţia că fond şi formă nu-s altceva decît feţe complementare ale aceleiaşi realităţi. Totuşi continuă, în faptă, să funcţioneze mai departe criteriile tradiţionale mai sus pomenite. Ba chiar sînt considerate „motorul" istoricităţii culturii, instaurîndu-se seria de opoziţii între **tradiţie şi inovaţie.** În vreme ce „inovatorii" pariază pe dinamica **formelor,** tradiţionaliştii **s-ar** plasa pe terenul mai sigur al **fondului,** riscînd să fie etichetaţi drept „conservatori" cînd nu sînt numiţi „reacţionari", paseişti etc. La asemenea acuze, se răspunde prin respingerea ironică a modelor, a noilor metode în critica literară, a experimentelor de ultimă oră etc. Fiecăreia dintre părţi i se rezervă, aşadar, un cîmp larg de posibilităţi în a-şi exersa verva „spiritului critic". Sînt perioade istorice cînd „biruinţa" e de o parte sau de alta. În anii proletcultismului partizanii „fondului" şi-au luat partea leului, proclamînd „ideile noi" însemn al modernităţii sub masca zisă a **actualităţii.** După tirania pseudoadevărurilor, urmează, de obicei, extremismul „formelor". „Modernitatea" le-ar aparţine acestora şi, în consecinţă, trebuie periodic **înnoite.**

Independent sau nu de intenţia judecătorilor, se insinuează în dubla referenţialitate manipulată de critici şi o discriminare axiologică. Ea a fost remarcată foarte bine, cu privire la Eminescu, de Al. Piru, relativ la o recentă **Istorie a poeziei româneşti,** II, 1984, semnată de Mircea Scarlat. (Vezi **Critici şi metode,** 1989, pp. 103—104). Mircea Scarlat scrie negru pe alb că datorită formei poetice „tradiţionaliste" **Luceafărul** este inferior estetic **Nopţii de decemvrie,** mai mult — Macedonski găseşte o soluţie „mai modernă" pentru drama geniului. Mircea Scarlat preia epigonic pe N. Manolescu, şi el adept al excluderii lui Eminescu de la fenomenul liric modern (v. **Metamorfozele poeziei, Despre poezie),** din pricina tendinţei de a absolutiza acelaşi criteriu al formelor. Mai mult, Mircea Scarlat îl consideră pe Macedonski inferior lui G. Bacovia. De unde rezultă că Eminescu e cu două trepte valorice sub Bacovia, dat fiind că autorul **Plumbului** a împlinit cu adevărat „revoluţia" simbolistă. În realitate, sub aparenţe simboliste, Bacovia venea cu un fond existenţial şi estetic **nou,** aşa cum a demonstrat încă din 1955 Svetlana Matta **(Existence poétique de Bacovia).**

Am dat aceste exemple spre a vedea erorile pe care le poate favoriza criteriul exclusiv „de la forme la fond". Altminteri, ultimii teoreticieni bine fac că vorbesc de **modernism** şi nu de **modernitate.** Atîta doar că stricta tipologie tradiţionalism-modernism-avangardism-post-modernism este şi se va dovedi artificială din pricina caracterului ei limitativ, deşi poate fi funcţională într-un anume sistem de referinţă. Acela al **modei,** bunăoară. Conservînd metrul popular în **Revedere,** lui Eminescu nu i-ar fi trecut prin minte că nu-i **modern.** Ba chiar T. Maiorescu a spus-o limpede că poetul era „un om al timpului modern" şi e curios că tocmai „maiorescienii" n-au putut înţelege zisa maestrului. Şi dacă e să ne referim tot la **Revedere,** G. Călinescu a apreciat că e vorba de o **inovaţie** eminesciană în materie de poezie, pe care a numit-o „folclor savant". Or, destui poeţi ai secolului nostru, de la Lorca la Cezar Ivănescu, au mers pe un drum similar.

În fine, e vremea să ştim ce credea Eminescu însuşi despre **modernitate,** fiindcă despre **mode** şi **imitaţii** ştim că le-a tratat după propria-le măsură. Teoria „formelor fără fond" de expresie maioresciană nu ni se pare suficientă spre a defini poziţia poetului. Şi asta din cauză că, reducînd chestiunea modernităţii la **fond** (recte **adevăr),** există primejdia alunecării într-o altă extremă, pe care Maiorescu însuşi n-a evitat-o pînă la capăt, de vreme ce el n-a reuşit să **reconstruiască** filosofic şi estetic conceptul de **adevăr,** aşa cum a făcut-o Eminescu, într-un sens anticipator heideggerian (v. Svetlana Paleologu-Matta, **Eminescu şi abisul ontologic,** 1988). Cum deja am atras atenţia, eroarea primordialităţii **fondului** iese la iveală în poeticile sociologizante şi nu întîmplător socialiştii din epocă, împreună cu Gherea, au îmbrăţişat şi ei teoria „formelor fără fond". În schimb, prin Eminescu se realizează o veritabilă ruptură de ambele extreme, care i-a permis poetului român să depăşească nu numai **mimesis**-ul tradiţional, dar şi exclusivismul formelor. E o cale urmată, de fapt, de toţi marii creatori, găsindu-şi întemeierea „teoretică" în gîndirea celui mai profund filosof al veacului nostru — Heidegger, iar la noi, în doctrinele complexe ale lui L. Blaga, Camil Petrescu sau C. Noica. Într-un fel, alternative la lucrări de tipul **Structura liricii moderne** de Hugo Friedrich.

Meritul lui Eminescu este de a fi schiţat, odată cu opera, premisele programatice ale unei noi viziuni estetico-filosofice. Exagerînd, poetica lui se concentrează în două versuri interogative, de o genială simplitate şi, de aceea, foarte derutante : „Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul ?" Să mai observăm că şi titlul grăieşte mult — **Criticilor mei,** care „Răle-or zice că sunt toate cîte nu vor înţelege...". Întrebarea eminesciană îşi găseşte răspunsul numai la nivelul întregii opere, căci vizează nu numai o poetică, ci şi o ontologie.

Aşadar, păstrînd **adevărul** gîndit ca **fiinţă,** aşa cum vor fi făcut anticii şi în secolul nostru Heidegger, Eminescu distinge între **adevărul fiinţei** („substanţial", cum ar zice Camil Petrescu) şi adevărurile istorice, perisabile („ce-l azi drept, mîine-i minciună"). Deşi poezia şi filosofia au acces la adevărul fiinţei, totuşi diversele sisteme de gîndire nu sînt ele însele stăpîne ale **adevărului.** Asemenea disocziere este dovada reconstrucţiei conceptului de **adevăr** la Eminescu. Heidegger redescoperea în **alétheia** grecilor şi în poezia unui „romantic" (Hölderlin) temeiul Fiinţei. Cum se vede, Heidegger n-a avut nevoie de argumentul simbolist pentru a redimensiona gîndirea poetică modernă. El a identificat în limbajul poetic „Casa Fiinţei", alétheia. Altfel spus, poezia nu abandonează **adevărul,** cum au crezut simboliştii, dimpotrivă. Abia în acest context vom putea înţelege cutezanţa eminesciană a coroborării cuvîntului poetic cu **adevărul.** Căutarea e chin („pe cap îţi cade cerul"), dat fiind că poezia nu e aventură a limbajului (cuvinte „ce din coadă au să sune"). „A turna în formă nouă

Theodor Codreanu

(Continuare în pag. a 7-a)

Dublul sau diavolul meschin

Într-o zi : Ce-i cu numele acesta de Goethe ? Să vie de la *Gott* (Dumnezeu), sau poate de la *Kot* (noroi) ? Şi Goethe se întoarce acasă descumpănit, spre a nota pentru sine că nimeni nu are dreptul să-şi bată joc de numele tău ; căci numele acesta ţi-a devenit, cu timpul, însăşi fiinţa ta şi că deci tot ceea ce e mai superficial în tine a sfîrşit prin a fi şi ce e mai adînc. Astăzi ştim bine cît e de adevărat un asemenea lucru. După numele lor sînt chemate şi există, într-un fel, toate lucrurile."...

Totdeauna m-a tulburat acest pasaj din Noica, filosoful nostru care se îndrepta tot mai mult în ultima vreme spre abilitarea unui model tradiţional de gîndire (tradiţional în sensul definit de René Guénon) poate pentru aceea că sugerează, peste voinţa autorului, o miraculoasă reînviere a cărnii la o imprevizibilă parusie înscrisă ca o speranţă în cel mai adînc secret al celulei noastre, — şi asta numai printr-o blîndă „chemare" a numelui, poate pentru că sugerează principiul dual ontologic întemeietor al lumii şi al făpturii, *yin* şi *yang, anima* şi *animus, sinea* şi *sinele* (cum spune Noica), dubla postulare interioară a fiinţei umane atît timp cît stă sub Lege, schizoidia primordială inexplicabilă (în afara budhismului care îndrăzneşte să înalţe avatarul uman la condiţia de cosmocrator, regenerator al universului şi al zeilor) şi de asemenea, şi nu în ultimul rînd, dublul principiu moral care ne dinamizează existenţa : „îndrăcitul" de Herder ştia bine. la la fel de bine ca filosoful nostru, că tînărul Goethe nu se închina doar „prinţului luminii" ci şi captivantului „prinţ al tenebrelor" şi că, pînă ne dăm *duhul* cu ultima suflare, nu ştim de partea cui am fost...

„Numele" care a devenit „fiinţa ta", „conştiinţa noastră mai bună" pentru noi, românii, este Eminescu, fiindcă, aşa cum scriam exact acum douăzeci de ani într-un articol publicat în „Luceafărul", „Memento mori", nu am avut vreun sfînt sau ginditor pe măsura sa...

De aceea am avut şi avem o susceptibilitate poate exagerată şi am simţit ca pe o blasfemie orice încercare de ştirbire a unicităţii aceluia „pe care şi un Budha ar fi gelos"...

Această susceptibilitate a noastră e probabil ancilară [illegible] de o *traumă originară* pe care vom încerca să o descriem.

Eram [illegible]ent la filologie, în Iaşi, prin anii '60... Atmosfera literară a acelor timpuri poate fi vag sugerată dacă vom aminti că un tînăr actor rata[illegible] compunea poezii era prezentat delegaţilor [illegible] scriitori străini drept „naş Eminescu" [illegible]drul Uniunii Scriitorilor („şi tînărul nici nu [illegible]roşit măcar", comenta un ilustru prozator român în epocă), iar numitul Mihai Beniuc creiona cu frăgezime sonetul „Piedestal" : „Tîrziu ţi-am trecut pragul, genialitate !", — ăsta era primul vers... Pe amîndouă aceste podoabe le învăţam pe de rost şi ne făceam în noi „ura stivă"... Ei bine, într-o zi, colegii mei mai tineri cu un an de la filologie mi-au spus întîlnindu-mă în faţa secretariatului numitei facultăţi că posedă un coleg Eminescu... Am zăbovit rezemat de un calorifer în faţa uşii secretariatului de unde urma să apară persoana cu pricina... Înconjurat de chicotelile „bobocilor" eram în aşteptare în acea stare vidă de suspendare a gîndirii. Stare pur yoginică dacă te gîndeşti, cînd aştepţi iluminarea sau poţi fi pălmuit în voie şi scuipat fără nici o primejdie. (Paralizia asta a noastră e totdeauna speculată de mitocani la maximum !)... Insul a ieşit pe uşă, s-a îndreptat spre noi, au urmat prezentările... Era voinic, bine legat, cu un cap mare, cu o frunte proeminentă, cu un început de calviţie şi cu un şold mare de vădană... Mi-a strîns mîna fragilă în menghinea minii lui mari de gospodar, m-a privit fix în ochi cu un rînjet triumfător (rînjet pe care l-am mai văzut pe faţa unuia, M.D., după moartea lui Marin Preda) şi a rostit : Eminescu...

După ce absolvise liceul la fără frecvenţă, individul, secretar la un sfat popular dîntr-o comună uitată de Dumnezeu, se hotărîse să-şi schimbe numele din Noroi, să spunem, în Eminescu şi venise, flăcău tomnatec, la Facultatea de filologie din Iaşi... Aceasta era povestea ipochimenului al cărui rînjet prezumţios şi profanator m-a obsedat o viaţă şi m-a adus uneori pînă la marginea demenţei... Cu amintirea acestui ris diabolic în minte am citit rîndurile unui amărît vlahuţolatru care îl reducea pe Eminescu la „Somnoroase păsărele" şi ne promitea în scris prin 1977 „să lupte pe faţă ca să devină cel mai mare poet român", (asta admiţînd că faţa lui era chiar faţă) şi cu aceeaşi crispare am „lecturat" inepţiile din această parantează. („Plîngerile acestea poetice că Eminescu nu poate fi atins, că toţi poeţii stau sub Eminescu şi aşa mai departe sînt ale unor puncte de vedere istorico-literare pe care îmi îngădui, ca poet, nu să le contest, dar să le pun la un subsol care trebuie regîndit. Toate punctele de vedere critice se schimbă cu vremea şi ca atare nu trebuie să absolutizăm aceste puncte fixe. Eminescu a reprezentat sufletul românesc de pînă la el, în perspectiva veacului său, secolul XIX, unul dintre cele mai slabe în dimensiunea spirituală pe care a cunoscut-o umanitatea în ultimii 200 de ani. În ce sens ? Este un avînt extraordinar al pozitivismului, o încredere oarbă în ştiinţă care, după Hiroshima, nu mai stă în picioare. După Hiroshima noi nu mai putem avea încrederea aceasta oarbă în ştiinţă şi ca atare viziunea asupra lumii pe care a propus-o chiar Eminescu este pe un temei spiritual discutabil la un moment în care tradiţiile extraordinare ale spiritualităţii Logosului întrupat în istorie european sînt abandonate în parte şi se face recurs la spiritualităţi orientale depăşite de spiritualitatea Logosului întrupat în istorie. Deci nu cred în aşa ceva.", Aurelian Titu Dumitrescu, **Nichita Stănescu, atît cît mai ştim noi,** p. 51) gîndindu-ne, vorba lui Eminescu, „trebuie omul să înveţe întîi carte şi apoi să calce a popă".

Sigur că poţi avea porniri ludice, spontane, sigur că-ţi poate veni cheful să-ţi baţi uneori joc de numele Mirumului mai ales cînd bidineaua şi nu de-a lungul ţi-i dansul naţional...

Cînd scriam cu ani în urmă că toţi scriitorii români (inclusiv subsemnatul) se află la mii de ani lumină de Eminescu, nu făceam altceva decît să-mi exprim exasperarea că unii mai cred că sîntem altceva decît un stins şi limitat murmur din Marele Text Eminescian... Numai adăugaţi lui avem fiinţă, fără de el sîntem nimic...

Unii, din prea deasa rostire a acestei mantra, Eminescu, cu gura neclătită după îmbucatul colacilor, au ajuns să o pronunţe strîmb („Încît fonfii şi flecarii, găgăuţii şi gusaţii...") şi ceea ce e uimitor e că „nifiliştii" şi cei care nu ţin de nici o „biserică" l-au divinizat iar oamenii aşezaţi (adesea pe trupuri greoaie şi pe suflete aşijderea) ca şi „bunii creştini" l-au blasfemiat...

Cezar Ivănescu

Efigia poetului

Poezia este expresia verbală a unui vis colectiv, asemenea miturilor pe care le asumă, le încorporează, le transcrie generînd noi nucelee mitice, noi categorii ale spiritului — postulate ale unor existenţe infinit potenţiale —, noduri de semnificaţii iradiante ce trasează viitoarele traiectorii de evoluţie ale lirismului. Alcătuind invarianţii unei anume culturi, determinîndu-i simultan specificitatea — acea imago mundi *proprie, diferenţiatoare — şi conexiunile cu alte zone largi culturale. Comunicarea prin artă se constituie astfel ca o modalitate sui generis nelimitată temporal sau geografic, utilizînd codul unui limbaj universal imediat decriptabil la nivelul percepţiei, datorită acelor „afinităţi elective" ce leagă fiinţele ginditoare.*

Făptură emblematică şi reprezentativă, artistul este astfel un descoperitor al paradigmelor fixate în forme arhetipale, pe care le contemplă printr-un act lucifer ic de incendiere a cenzurii — individuale, dar şi colective; în virtutea statutului său exponenţial — care blochează trecerea spre cerul interior. Acest dez-văluitor care sfîşie vălul Mayei, textura deasă a aparenţelor ce creează diversitate şi insingurare, este pentru noi Eminescu.

„Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri", o sută la număr de cînd întemeietorul şi învăţătorul de limbă românească şi de poezie modernă s-a retras în insula sa euthanasică. Ceas reactualizat în fiecare an în preajma solstiţiului de vară, cînd soarele în apogeu, solidar cu destinul lui, îşi reîncepe lenta alunecare spre adăpostul subteran, moment al unei întunecări progresive, dar şi făgăduinţă a eternei reîntoarceri. Ocazie rituală de meditaţie asupra condiţiei Poetului, care a trecut meteoric şi orbitor, lăsînd în urma sa această coloană de lumină focalizată care este opera sa, un vector vertical care uneşte imperiul sensibil, sublunar de cerul inteligibil şi stîlp al pătimirii de care este cetluit Titanul care ne-a dăruit focul său uranic.

Fiinţa lui, ascunsă astăzi vederii, s-a împuţinat pe măsură ce şi-a scris poemele, pradă a propriului har, supliciată de arta sa, dăruindu-se unui travaliu alchimic de ardere şi decantare a materiei impure, a propriului trup, un act necesar, asumat, operînd transmutaţia interioară, al cărui rod este Opus magnum *dispariţia artistului ca făptură de carne şi sînge compensată fiind prin această resuscitare.*

Peştera în care a coborît se înconjoară azi de ziduri groase de tăcere. Rămîne această frumuseţe imuabilă a cuvintelor sale iluminate în care s-a încarnat spiritul lui, această tensiune imanentă închisă între coperţile Cărţii.

Chipul lui omenesc nu-l mai putem percepe, ci doar construi în clipe privilegiate de deschidere lăuntrică, de acces la eul nostru profund aprins de scînteia verbului său, după o imagine ideală întipărită acolo înainte de naştere, model sacru ce cuprinde chipul oricărui artist, readus în conştiinţă printr-un efort anamnezic. Sau din poemele sale care desenează o figură evanescentă, ambiguă, cu mai multe obraze care se suprapun sau se arată succesiv, de Înger şi Demon coexistînd într-un tensionat acord, în permanentă oscilaţie între evlavie şi erezie, între cumpătare şi hybris, între armonia apolinică şi dezlănţuirea dionisiacă, heraclitenă mişcare imprimată textului odată cu suflul vital al fiinţei care l-a născut. Printr-un act sacrificial, propriu oricărei cosmogonii pentru că nu există creaţie ex nihilo, ci numai dintr-un trup dezmembrat care se deposedează atribuind existenţă. Poetul întemeiază prin limbaj, de aceea el este o făptură care neagă spaţiul axiomatic al lumii, periclitează securizanta ordine a realităţii ameninţînd să o desfacă din articulaţiile ei inflexibile, să scoată lucrurile din reţeaua lor cristalină pentru a compune cu ele o fizică nouă, o meta-fizică. Odată concepută, imaginată, ea continuă să dureze într-o eroică înfruntare a miniei zeului şi a legii lui pedepsitoare, rezistînd intemperiilor timpului şi vicisitudinilor conjuncturale ca o catedrală ale cărei turnuri zvîcnesc sfidător către cer săgetîndu-l...

Pentru poezia română, eroul civilizator care a împărtăşit semenilor meşteşugul furat al construirii de catedrale este Mihai Eminescu De aceea, toţi cei care sînt astăzi ucenici ai acestei nobile arte îi sînt datori în eternitate, ca şi aceia care caută în verbul lui incantatoriu comuniunea intru spirit ca pe o cale ce conduce spre fiinţa profundă a lor, spre dublura paradoxală, acea inconceptibilă făptură de umbră ascunsă în noi.

În acest început de vară, cu puţin înaintea solstiţiului, celebrăm nu atît accidentul morţii lui (atît de omenesc şi totuşi atît de uimitor, de flagrant cînd este vorba de un mare artist), cît mai ales înfăptuirea lui deplină în cuvînt. El continuă să existe, foarte aproape, alături de noi, în poemele sale, în luceafărul de seară care ne îmbogăţeşte orizontul — această stea a singurătăţii şi efigie a Poetului, care-şi trimite raza abstractă spre cel de al treilea ochi deschis în noi ; continuă să existe în inepuizabila sa operă ca o prezenţă iridiscentă împărtăşită celor adunaţi sub acelaşi semn fix : numele lui — blazon al poeţilor de astăzi pe care se află înscris : „In hoc signo vinces".

Gabriela Creţan

Desen de Raoul Nicoară

Adolescentul

Era vară, avea şaisprezece ani, debutase ca poet în numărul din 25 februarie al revistei „Familia". Nu fusese osîndit să poarte nici o infirmitate fizică, nu era şchiop ca Byron, nu era cocoşat ca Alexander Pope sau Leopardi, nici o povară, nici o revoltă care să-i justifice geniul. Sau poate, dimpotrivă, a fost şi povară şi revoltă în adolescentul cu plete negre şi frunte înaltă, altfel de unde curajul de-a porni pe jos către Blaj printr-o Românie ciuntită de hotare abuzive, o Românie deprimată, neîncrezătoare în forţele proprii, însă dornică de libertate, pentru că niciodată libertatea, ca ideal, nu se resimte mai violent, nu atinge cote mai ridicate ca atunci cînd o naţiune pierde dreptul de autoguvernare. Niciodată libertatea domestică a apei de a-şi croi singură albia nu egalează libertatea magnifică a şuvoiului ce doboară stăvilare şi muşcă din maluri.

Era în vară anului 1866, un adolescent de şaisprezece ani părăsea Cernăuţiul cu suburbiile sale, insensibil la straiele mărgelate ale nemţilor, la coşurile cu marfă grădinărească arborate pe creştetele femeilor, la curţile îngrijite ca o manechiură de primadonă, insensibil ca orice fiu de gospodari români la tot ce socotea a fi de împrumut. Pleca singur, pleca pe jos, voia să vadă Blajul şi mai voia să slujească o limbă naţională, o limbă care n-a ţinut şi nu va ţine cont de restricţiile diferitelor rînduieli sociale, o limbă despre care ştia că se face auzită peste tot pe unde există români. Prin el această limbă va intra în literatura universală pe uşa din faţă.

În 1866 Eminescu era un foarte tînăr poet. Metafora sa, limpede ca o zi geroasă de ianuarie, cobora din nord să se ramifice în toate provinciile, el însuşi simţise în cîteva rînduri nelinişti şi impulsuri nomade, avea, ca să spunem aşa, o predilecţie pentru drumuri, în special pentru drumuri înguste şi nepietruite, pentru sedimentele de paşi, istoria nu s-a clădit pe asfalt ci pe pămînt, el avea nevoie de acest contact direct, energiile cosmice pe care intelectul său le atrăgea cu forţa unui magnet puternic trebuiau să se scurgă prin el în pămînt, apoi să fie redate îndărăt universului.

În circuitul acesta cît orbita unei planete, Eminescu se integrase geometric, poate chiar conştient, se simţea suficient de dăruit pentru a se sustrage înavuţirii şi oricăror artificii ornamentale, opta pentru o stare edenică şi, fără îndoială, mare parte din energia lui creatoare se pierdea datorită transpunerii forţate în cuvinte tridimensionale. Mintea sa era capabilă să parcurgă axa timpului în ambele sensuri. Între latura profetică şi cea evocativă se stabilise un echilibru. Iubindu-l ca şi cînd s-ar mai afla printre noi nu înseamnă nici pe departe că sîntem retrogrizi, nu componenta noastră spirituală e captivă veacului trecut, ci, pur şi simplu, scrierile lui au rămas ispititoare, emoţionează, sînt actuale, deşi nu există nici o formulă a durabilităţii artistice, nu oricine şi nu oricînd poate conversa cu posteritatea de la egal la egal.

Să te afli în Bucovina şi să scrii despre Eminescu la un secol de la moartea celui ce-a fost un miraculos rod al îngemănării cosmosului cu pămîntul românesc e o bucurie de care toţi ar trebui să avem parte. Cuvintele limbii române şi-au ispăşit cei o sută de ani de odihnă. Ne putem considera o generaţie favorizată. Avem, deci, toate condiţiile pentru a stabili un nou record. Omul cu detentă maximă, performerul cuvintelor are nevoie de competitori într-o eternitate. Dacă şi cine se va încumeta s-o facă rămîne de văzut. Pînă atunci, imaginea adolescentului de şaisprezece ani, pornit să cucerească lumea, să fie icoana sub care orice aspirant la nemurire să se simtă dator să depună o jerbă de gînduri frumoase, să-şi aprindă sufletul şi să-l lase să ardă pînă la capăt.

Ecaterina Preda

Rodica Marinescu : „Casa Pogor"

IDEEA EMINESCU

Urmare din pag. 1

vanitatea sfinţeniei care s-atinge după ce gustul păcatului cel originar şi cel de după origine a pătruns fiinţa cea trecătoare. Eminescu propune un tipar românesc fără asceză de ascultare şi post : prin asceza melancoliei şi-a cugetării deduse de ea. Nici o convulsie în demersul său şi în fervorile lui cea mai impecabilă dialectică. Pentru că Eminescu ştia ce vroia şi învăţase lucrul acesta de la poporul său. „Dumnezeul geniului l-a sorbit din popor (e strict autentic lucrul acesta) cum soarele o rază din marea de amar". Ne recunoaştem bunicii şi străbunicii în heraldica mult discutatului său „pesimism" care nu-i altceva decît una din primele sinteze existenţialiste ale umanităţii pe o arie geografică ce va fi atins altcîndva eonul de aur al Lumii. „Pesimismul" lui Eminescu nu m-a speriat niciodată. Gîndul lui e **pătruns,** nu cum s-a spus : nepătruns. Căci în el deslusim totul. Măreţie şi decădere, trecutul şi viitorul. Dacă el s-a plins de prezent e o dovadă în plus că geniul nu-i făcut să se raporteze vremelniciei. Eminescu n-a fost convulsiv şi nu este. Mărturiile spun că rîdea şi „bea ţapăn", astfel zis, viaţa nu-l speria în formele ei „păcătoase". Însă păcatul ipocriziei şi-al iezuitismului nu l-a avut. Un canonic penibil într-o mare sută de ani l-ar fi dedus de „imoral". Eminescu ştia că iubirea e lucrul naturii dumnezeieşti iar canonicul îi reproşa asumarea supremei libertăţi a iubirii. Vor mai fosgăi la o sută de ani alţi „canonici" în jurul gloriei celui mai pur dintre drept simţitorii acestui pămînt de subt stelele noastre fixe ? Întrebarea e pusă anume. Căci în primul veac de eternitate a lui Eminescu nimeni nu l-a atins decît poate teiul sfînt în blînda batere de vînt de deasupra mormîntului său omenesc. Veacul în care el a trăit e veacul nostru de referinţă, un „saeculum" al românilor, aşa cum fusese la alte popoare Renaşterea. Cultura Eminescu în acest veac şi-a rodit sămînţa şi trăsăturile noastre esenţiale vin din ea şi de acolo.

gabriela hurezean

Umbra

Multe secole am tăcut ca piatra,
pînă cînd tăcerea prinse a bolborosi,
pînă cînd clocot asurzitor dădu,
dîndu-şi pe faţă vezuviul.

După multe secole, iat-o,
iart-o,
la picioarele tale primeşte-o,
încalţă-te cu lava ei,
lasă-ţi genunchii îmbrăţişaţi
şi mai luminează-mi o dată lumina
cu umbra ta orbitoare.

El

Atît de pur este el încît abrogă legea
gravitaţiei.
Ceasuri întregi levitează eliberat
şi numai arare
şi numai cît ai clipi din pleoapă
coboară din patul lui de aer
la giumbuşlucuri dedîndu-se şi clovnerii.
Apoi îşi reia împăcat plutirea.

ioan n. dumitrescu

Numele tău

Pomii cu flăcări verzi
Vibrează neauzit,
Ascult austrul cum suflă
Nedomolit.

Gîndurile se adună
În ale inimii sipete,
Apoi, se destramă,
Talazuri domoale, încete.
O, pentru iubire,
Nu există nici gratii, nici vamă.

Pulberea amintirii
O aştern pe hîrtie, să rămînă,
Pomii cu flăcări verzi
Numele tău, Patrie, îl îngînă.

Lecţie de înot

Se mistuie ore şi zile
Şi ele, parfumuri bizare
Ca florile păstrate-ntre file,
Altele-n albă ninsoare.

Se mistuie veacuri şi ere,
Se trec în nisipuri marine.
Şi cerul, în ploaie de sfere,
Cu zilele lui de lumine.

Amintiri vor rămîne, dar cîte ?
Şi cîte din clipele mari ? –
Ş-aştearnă pe răni mohorîte
Arome de tineri stejari !

Un fluviu de foc e în toate,
Eu stropii de apă-i socot,
Cufundă-ţi obrazul în fluviu –
Putea-vei să-l treci şi înot ?

Acorduri

Asemenea cum mustul zăpezilor în glie
Renaşte-o nouă forţă, ea grîul să-nfrăţească,
Baladele şi doinele fac inima mai vie,
Ele etern ne-adună-n cinstire strămoşească.

Lumina-n steaua nopţii clipind, tainic inspiră
Şi limpezeşte gîndul cu sensuri 'nalte – pure,
El curatul Luceafăr, El sfînta Ţării liră
Nemuritor înalţă acorduri din murmure.

Înmiresmează vremea, azi eră românească ;
Precum mierea de aur cuvîntul lui răsună
Luminile din suflet cu jerba lor să crească
În limba poeziei şi-n limba mea străbună.

Estimp, masa căscăundă se freacă înnebunită
la ochi
ca după o halucinaţie bine pusă în scenă.

Flama gîndului

Din nou te trezeşti înainte de primul cîntat
al tramvaielor. Binecuvîntată insomnie.
Imaculată ţi-e mintea pe cînd
deschizînd fereastra descoperi în viţa
sălbatică
briliantele. Sorbi un grăunte
şi flama gîndului te azvîrle în plină zi :

Dacă substantivul comun ocean ar fi numai
al tău,
oceanul însuşi ar fi substantivul tău propriu.
Unicul lui stăpîn ai fi tu.

Mănuşa de apă

De parcă s-ar fi născut cu mult înaintea mea,
mult mai în virstă îmi este mîna.
Prin bandajul sforilor albastre
rănile copilăriei abia se mai zăresc.

Lungi tranşee, vetre de rug, cratere,
semne,
HCl, H_2SO_4, AAA, tu,
colină a plîngerii,
mîna mea strînsă în pumn
tăinuind ca o sfîntă raclă
amărăciunea frunţii lui,
păienjenişul înnodat al ridurilor,
astrul stins.

Mîna mea stinsă în mănuşa de apă.

Betelgeuse

Aidoma craniului de miel încolţeşte sphera.
Ceea ce încălzeşti acum în palme
este un corp geometric cu colţi.
Pe fiecare colţ licăreşte feroce cuvîntul.
Betelgeuse.
Semnificantul. Usturimea din ochi.

Contopire

Anevoie, spre cer
Speranţa-şi aprinde focurile nevăzute –
Tu simţi dogoarea şi roua
Din stelele în vară căzute ?

Ele, plecînd spre cetina
De dincolo de ceţuri şi ape
Spre un pămînt, spre alt cer
Ce va fi să le-ngroape ?

Alunecarea-n clepsidră,
Stele căzute din cer în ţărînă
Şi lumina ochilor tăi
Pe care marea o-ngină...

De cauţi timpul

De cauţi timpul este lîngă tine
Trecutul şi prezentul, viitorul,
Sînt toate-aici, doar clipele-şi iau zborul
Spre infinit purtînd cupele pline.

Vremea este cu noi, ni se cuvine,
Să ne-adunăm din timpurile toate
Polenul, deci iubirea de dreptate
Şi patima de Ţara ce ne ţine.

Cuvîntul nostru, fapta, viaţa toată,
Elogiu fie acestui pămînt,
Lumina-mi cere inima curată,

Izvoru-mi cere arşiţa-n cuvînt,
Vii rădăcini înfipte-n cremene
Urmaşii – care-n timp au să ne semene !

Întîlnirea

horia pătraşcu

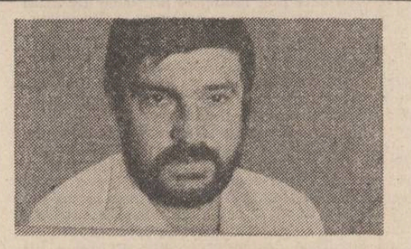

...era negru de supărare Terpeş, astfel plecase din Timişoara, ştiind că nu e bine aşa, şi plecase totuşi : medicul de serviciu al organului de control — scoţîndu-l dintre braţele complicatelor aparate şi ajutîndu-l să-şi tragă maieul peste cap — îi spusese că „totul e în regulă !", nu observase nimic deosebit.

De fapt, gîndise Terpeş, ce să observe ? ! Necazul lui se îngrămădise în suflet, nicidecum „la vedere" — cum să-i depisteze, **aparatele**, sufletul ? !...

Abia prin dreptul Lugojului, celălalt, puştiul, secundul — îl întrebase : „Nea Terpeş, iartă-mă, da' ce-ai... ? ! Ţi-a ieşit o venă pe frunte, deasupra ochiului, ce-i cu dumneata ? !".

„Taci, acolo... !" — îi mormăise ăluia, surd şi parcă jenat, bătrînul.

...Cu braţele îndoite din cot — şi cu braţele astea aşezate apăsat şi ferm pe pupitrul de comandă — Terpeş îşi plimbă degetele butucănoase peste rotundul metalic al manetelor lustruite de folosinţă. Acele multiplelor indicatoare de bord, tremurînd abia simţit sub sticla rotundă a cadranelor luminate cu un verde palid, precizau că — în interiorul uriaşei locomotive Diesel-electrice pe care o conduceau cei doi acum — totul este în regulă.

Trenul accelerat 122 se apropia de Craiova :

— Să-ţi spun un banc... ? ! — îl întrebă bătrînul pe secund, privind mereu înainte prin parbrizul imens, ca şi celălalt de altfel (se scurseseră nişte bune ore de la plecarea din Timişoara şi priveau de atunci amîndoi numai în faţă, atît ; de parcă nu s-ar fi aflat alături), fără a fi nici el prea convins că Davidescu, **„Davi-Cap de Fier"**, o să-l asculte.

— Zi-i, şefu — făcu însă acesta.

Era un tînăr blond şi uscăţiv, avea degete subţiri şi lungi, de intelectual fir'ar să fie, sau instrumentist — la vioară, de pildă ? ! — oricum l-ai fi luat, părea cu totul şi cu totul întîmplător ajuns aici, pe postul ăsta de ajutor de mecanic.

Locomotiva se zgudui — traversau în viteză Coţofenii — apoi se aşternu pe drum drept, undeva departe începură a se zări sclipind luminile Işalniţei... Ştergătoarele parbrizului se mişcau ritmic, nu reuşeau însă a face mare lucru : viscolul se înteţise, pale albe de zăpadă acopereau geamul la intervale. În cabină era însă cald :

— Păi, fii atent... adică fii atent, **s-auzi — cică** : „urcă un ţăran de-al nost' într-un compartiment şi se aşază sărmanul pe locul său, alături — **un negru** ! Se uită românul la el, îl priveşte, îl socoteşte... bine îmbrăcat omu', la costum dichisit... cu lanţ de aur la gît şi ceasbrăţară la glezna... ei, şi nu mai poate românul : Iertare, dumitale, da' de unde eşti ? ! Din Africa... ! ! (îi răspunde negrul care vorbea bine românește, fiind dintr-aceia student cu bursă şi termen în Capitală, că sînt mulţi)... Aşa... ! — face şi ţăranul nost' — şi anume **de unde**, din Africa ? !... **Din Togo** ! — îi răspunde amuzat studentul cel tuciuriu şi-i zîmbeşte ; dar, de ce... ? ! ...Aş-şşa, pentru că taman îmi veni vorba să te întreb : **al cui eşti**, din Togo ? !".

Urmă o pauză. Apoi :

— Ce zici ?

— Ce să zic... ? !

— Păi... **ăsta** e bancul !

— Şefu... ! — îndrăzni Cap de Fier.

— Bă, tu nu rizi, sau ce-ai... ? ! — îl întrebă, intrigat, bătrînul.

Conţinuau să privească amîndoi drept înainte (de parcă nu s-ar fi aflat alături) şi nimic din ziua asta, care-i venise în întîmpinare încă din zori lui Terpeş, la Timişoara, nu-i stătea pe bune — dimpotrivă, s-ar fi zis că toate cele i se aşterneau pe dos.

Bombăni ceva...

...Trecură de Işalniţa, luminile înalte şi puzderie ale Marelui Combinat Chimic rămaseră curînd în urmă, pe dreapta. Tăceau.

Pe stînga, sosi în întîmpinare o garnitură înghiţind parcă ea, toată, linia dublă pe cale ferată, farurile locomotivei adverse îl orbiră pe bătrîn („Ăsta e nou !", gîndi el, simţind cum involuntar degetele i se crispează de manetele acelea, **ale lui**, fără a le clinti însă prea mult din poziţia lor verificat-stabilă : nu-şi putu stăpîni însă o anumită neliniştе a încleştării ăsteia, pe care şi-o remarcase de cîtva timp fără bucurie, lucid, şi întotdeauna numai atunci cînd convoiul de suflete pe care-l tîra în urmă cu 110 kilometri pe oră se încrucişa cu o altă garnitură, venind din faţă, cu aceeaşi viteză. „E nou, ce mai ? !").

Urmă acel „BANG" sonor, clipa în care cele două locomotive alunecară — cuţite — una pe lîngă alta, urlînd din sirene (lui Terpeş i se înfundară urechile, brusc — „ceea ce nu e bine, deloc nu e bine, noroc că mai am puţin pînă la pensie !")... apoi fu repede o liniştе atît de deplină, încît glasul lui Cap de Fier — mai întotdeauna moale, şters — aproape că bubui acum între pereţii metalici ai cabinei :

— Avem roşu, şefu' !

— **Dă semnal...** ! — tresări aproape speriat bătrînul, apăsînd pedala frinei şi umblînd cu degetele la butoane.

Făcînd să zbiere îndelung şi în noapte sirena locomotivei.

Prompt, Davidescu decuplă la rîndul său contactul electric.

Locomotiva se opri repede...

Şi simţiră amîndoi — senzaţie aproape fizică ! — cum teribila greutate a vagoanelor de pasageri din spate li se propteşte în ceafă.

Ajuns în mărginimea, în preajma Craiovei — înainte de a pătrunde în oraş — **trenul accelerat 122** încremeni în plin cîmp. Pe stînga se zăreau nişte flăcări subţiri, înalte — probabil guri ale unor sonde abandonate pămîntului otrăvind zona : păreau nişte ciudate şi mari artificii risipite pe dealurile ce abia se ghiceau acolo — către stînga.

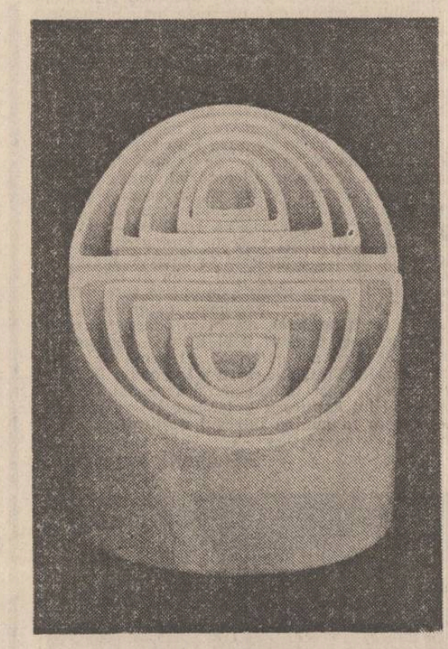

Ceramică de Lucreţia Milea

Davi — Cap de Fier îşi privi instinctiv ceasul-brăţară : era 1 februarie 1986, noaptea şi se pornise o iarnă grea ; nu se aşteptaseră la o astfel de iarnă nici măcar cei care, prin funcţiile lor, ar fi fost datori să aştepte... !

Era bine aici, în cabină — cumplit însă, afară ! — şi se priviră acum, în sfîrşit, unul pe altul ; acum, cînd motoarele tăceau :

— Ce-i, măi... ? — întrebă bătrînul.

— Ce să fie... ? !

— Păi, uite : **stăm** !

— Şi... ce dacă stăm ?

— Tu chiar eşti prost, sau... ? ! — nu înţelese bătrînul.

— Să zicem că da.

— Adică, să zicem... ce ? ! Îţi baţi joc de mine ? Ce să zicem ?

— Că sînt prost, şi aşa mai departe. bun... ! Şi ? ! — iar degetele subţiri ale blondului aşezară ca lumea floarea din plastic vîrită cine ştie cum în paharul cu apă aflat dinaintea parbrizului. Spune însă, dumneata, drept : **te gîndeşti acum la Luca ? !**

Şi îşi şi feri capul într-o parte, ghicise : celălalt fusese gata să-l lovească cu dosul dreptei.

...Blondul ăsta, Davidescu, porecla „Cap de Fier" i se aplicase cu ani în urmă pe cînd student fiind, la seral, în Arad, obişnuia a face pariuri cu colegii din căminul de nefamilişti — pentru o ladă cu bere, uneori chiar şi mai puţin — că îndoaie izbind cu capul orice burlan din tablă al caselor aflate pe colţul străzilor, de obicei dosnice, pe care se întorceau ei, prietenii, acasă, la cămin. Cîştigase astfel nenumărate sticle, pe care le băuse împreună cu prietenii : **îndoia**, într-adevăr, burlanele astea ! Pînă cînd, într-o noapte — apucînd între degete un anume burlan indicat de amici — trăgînd adînc aer în piept şi făcînd aşa : „Ha... !", **ca** întotdeauna — izbise tare, cu capul. Burlanul era însă **din fontă...**

...Zăcuse în spital cîteva luni ; medicii erau acum cei care făceau pariuri în sensul de : cît mai are nefericitul pînă crapă ? ! Nu crăpase. Dar nici nu mai pusese de atunci strop de băutură în gură, ba chiar se lăsase şi de fumat !... Astfel încît, acum :

— Nea Terpeş — spuse, revenind cald alături de bătrîn. Degeaba, te-am simţit eu : la Luca te gîndeşti ! Iar dacă mă pocneai — ce ? !

— Nu mă gîndesc la nici un Luca ! Încetează, mirii bătrînul nemulţumit : pentru că într-adevăr la omul **ăla** se gîndise. Cine-i ăla, mă, ce-i asta, Luca ? ! — sfîrşi şi parcă se rupse ceva în el.

— Ţi se zbate iar **vena aia**, şezi blînd ! Ce-ai ? !... Intrăm în puşcărie amîndoi degeaba, ce-ţi veni ? !

— **Şi dacă... ?** ! — şopti copleşit acum de o durere anume bătrînul, privindu-l.

— E verde... ! — spuse Cap de Fier.

— Verde ? ! — tresări celălalt.

...Dar mîinile şi începuseră a i se plimba, parcă de la sine, apăsînd butoane şi mişcînd manete, uşor : garnitura se urni din loc, patinînd la început. Davidescu coborî geamul din dreptu-i, dădu să scoată capul afară în noapte, şi-l retrase însă imediat, speriat : zăpada îl orbise.

Săltă geamul. Priveau acum amîndoi, şi din nou, drept înainte.

...Tîrziu după miezul nopţii, în staţia Craiova intră — pe jumătate înzăpezit, cu farurile aprinse şi urlînd din sirene — acceleratul 122 ; nămeţi de zăpadă acoperiseră peroanele staţiei, garnitura fu dirijată în ultima clipă către linia a treia.

În difuzoare se anunţa rigiit ceva imprecis. Ninsoarea se dovedea acum a fi mereu mai violentă, acoperind totul.

O mulţime buimacă şi trimisă de colo-colo — oameni cu bagaje, femei cu sacoşe sau cu copii, militari în termen, ba chiar şi un grup de sportivi îmbrăcaţi în trening şi dîrdîind rău — umbla aiurea, încurcînd peroanele ; încă nu se anunţase oficial dar plutea zvonul că circulaţia va fi oprită pentru cel puţin două zile ! Nu se mai mişca nici un tren pe întreg sudul ţării...*).

O femeie alunecă pe treptele ce duceau printr-un pasaj subteran către sala de aşteptare : purta un copil în braţe. Îl scăpă şi copilul se duse de-a dura, pe scări, rizînd în hohote : numai că maică-sa se lovi rău, sosiră alţii care să o susţină, ridicînd-o de jos ; ea începu să plîngă, neajutorată. „Iarnă grea ! — gîndi Cap de Fier, privind toate astea — cine o fi adus-o, aşa, pe capul nostru ? !".

...Înotînd prin nămeţi, doi manevranţi născuţi parcă din întuneric decuplară locomotiva acceleratului ; aveau degetele zdrobite de ger, desfăcură cuplele mai mult cu coatele, împiedicîndu-se în mişcări unul pe altul. Din cabina Dieselului, de sus, Terpeş îl recunoscu pe unul dintre ei, îi fusese coleg pe vremuri, la remiză, dormiseră în acelaşi pat şi mîncaseră aceeaşi pîine. Coborî repede geamul din partea sa :

— Anghele... !

*) S-a nimerit să fie o sîmbătă această zi de 1 februarie 1986, în care circulaţia pe C.F.R. a fost practic paralizată din pricina unui viscol iscat din senin : sute de oameni au rămas izolaţi în sălile de aşteptare ale unor gări. Peste numai 2 zile, circulaţia intra în normal.

irina egli

Naştere

Ce bine că m-am născut
Înainte de sunete !
Trupul meu nevăzut
A putut să se-ndoaie
Pînă-n adînc,
Fără zbor şi văpaie...
Ce bine că mult mai tîrziu
A apărut în linii
Spaţiul lor singeriu
Iar tîmplele mele, usor,
S-au adîncit pentru ele,
Sonor...
Şi-abia după ce m-am desprins
De mine, ca de-o străină,
Au năvălit necuprins
Şi-au deschis înspre pleoape
Prăvălire de ape...

Curgem lent

Rupem cercuri şi triunghiuri,
Rupem cringuri,
Rupem stele şi pămînt,
Rupem cuvînt,
Mai avem un colţ şi poate,
Rupem toate,

Rupem linii,
Ne e ploaie,
Ne e timp răpus luminii,
Am ajuns în Totdeauna,
Tot ce rupem este una,
Chiar şi noi pe-un cer absent,
Curgem lent...

Zeii blonzi

Vin zeii blonzi, vin zeii blonzi,
Senini de aripi, vin inel,
Înlănţuiţi arzînd în corzi
Vibrînd de cîntecul rebel.

Vin zeii blonzi în zbor de cai,
Crăpînd în palme un apus,
Vin zeii zîmbetului-crai
Născut şi imediat răpus.

Şi tot mai curge aur supt,
Înaltul fremătînd a grai,
În glasul nopţii, tropot rupt,
Vin zeii blonzi în zbor de cai.

Între ape

Depărtate de mine, demult,
Două vieţi retezate spre cer,
Dureroase de timp şi de ger,
Fremătînd le ascult.

N-aş fi vrut să le iert plînsul stins,
N-as fi vrut să le las să mă fringă,
Dar plămadă de cerc necuprins
Simt în aripa stîngă.

Fără mine, plecată din trunchi,
M-am oprit. Nu mai ştiu ce să caut.
Sînt din nou răsucită mănunchi,
Sînt o rană străveche de flaut.

Depărtate de mine, etern,
Şi atît de sălbatic aproape,
Două vieţi, două vieţi mă mai cern
Între sacrele ape.

Şi neputinţa...

Şi neputinţa să mai cînt
Cînd aerul respiră rar,
Cînd nu mai văd nimic mai sfînt
Ca zborul meu tăcut şi clar.
Şi neputinţa să mai strig
De nu ştiu cînd o înserare,
Şi freamătul arzînd de frig,
Născut cînd rătăceam în soare...
Şi-atît de rece şi departe
Îmi simt secundele trecute.
Tresar spre cercurile sparte
De unde vuietul se-ascute.
Uitate-au scăpărat în gol
Privighetori visînd în stol,
Şi viforul plesneşte vid,
În neputinţă mă închid.

teatru

Cicluri dramatice

● **Decebal, Arpad, regele ungurilor, Dodecameronul dramatic — Dragoş Vodă, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Bogdan cel Chior, Ştefan cel Tînăr, Petru Rareş, Alexandru şi Ilieş, Alexandru Lăpuşneanu, Despot Vodă — Grue Singer, Bogdan — Dragoş, Mira, Cel din urmă Muşatin, Doamna Chiajna, Răzvan, Mihai cel Mare, Cenuşotcă, Gogu tatii, Amor pierdut — Viaţă pierdută : Emmi, Văduva din Ephes, Juneţea lui Mirabeau, Doja, Horia, Iancu, Demon şi înger.** Iată titluri de piese şi cicluri dramatice — parte realizate, parte doar plănuite (duse unele pînă la sinopsis riguros întocmit) — ce îi permit lui G. Călinescu să afirme, cu deplină îndreptăţire, „teatrul a fost, cum se vede, aspiraţia intimă a lui Eminescu".

Marele spirit românesc al veacului XIX, atît de intens racordat la gîndirea şi creaţia universală, aspirase în primul rînd să scrie epopei dramatice inspirate de trecut. Iar împlinirea acestor proiecte de generoasă respiraţie patriotică ar fi însemnat, desigur, cel mai important capitol al teatrului nostru istoric (Din dramele sale s-au inspirat, lucru bine ştiut, Davila şi Delavrancea). Dar universalismul său îl determină să capteze şi să topească în magma scrisului totul ; să dorească să exprime în limba română, drama dar şi opereta, tragedia greacă (asimila povestea Muşatinilor cu destinul antic al Atrizilor) dar şi vodevilul ; să creeze într-un spaţiu încă deschis, literatura-i.

De aceea, aş defini de acum îndepărtata tentativă de integrală dramaturgică Eminescu, de la Teatrul din Botoşani, doar ca pe un început, o primă variantă scenică a teatrului eminescian cu valoare expozitivă (celelalte alte cîteva spectacole răzlete din ţară nu pot fi luate în considerare decît ca izbîndă repertorială). Şi cred că e datoria şi privilegiul, în special al regizorilor de azi, să preia, euristic, acest dialog spectacular.

Aşa cum **Occisio Gregorii...**, spre exemplu, prima piesă românească jucată acum două veacuri la Blaj, apărînd la lectura aparent anacronică, sub aspectul limbii şi tematicii, şi-a găsit acum cîţiva ani pe scena teatrului „Bulandra" o înfăţişare fericită, pe deplin atrăgătoare ce i-a relevat excelenta modernitate şi vigoare, de ce oare **Bogdan-Dragoş** bunăoară, o capodoperă romantică, nu ar constitui, o dată mai mult, motivul unei noi întîlniri deopotrivă generoase cu arta scenei ? Şi mă mai întreb, marile poeme epice ale lui Mihai Eminescu sau Scrisorile nu constituie, ele însele, un subiect dramatic convingător, cu multiple valenţe spectaculare?

Spun aceasta deoarece, pe scena sălii „Atelier" a Teatrului Naţional „I. L. Caragiale", regizoarea Anca Ovanez Doroşenco a deschis seria manifestărilor teatrale bucureştene ce sărbătoresc anul Eminescu printr-un splendid şi elegant recital de poezie

În decorul delicat şi auster al lui Constantin Rusu — cîteva flori şi scaune —, în lumina simplă a sălii, mari actori ai teatrului românesc, au recitat, cuceritor, din opera marelui nostru poet.

Mircea Albulescu, Claudiu Bleont, Ioana Bulcă, Tamara Creţulescu, Damian Crişmaru, Cristina Deleanu, Matei Gheorghiu, Ion Marinescu, Adela Mărculescu, Ovidiu Iuliu Moldovan, George Motoi, Ilinca Tomoroveanu, au demonstrat, încă o dată, cu har şi cu minunată pasiune, posibilitatea poeziei eminesciene de a deveni spectacol.

Îmi pare firesc, de aceea, ca şi teatrul lui Eminescu să-şi ocupe locul îndreptăţit pe scena românească, în viziunea creatoare a celor mai buni artişti ai ei.

Radu Anton Roman

film

Memoria peliculei

● În urmă cu 75 de ani, istoricul literar **Octav Minar**, pe drept cuvînt blamat pentru încercările de denaturare ale unor aspecte ale vieţii şi operei eminesciene, realiza o monografie documentară **Eminescu — Veronica — Creangă.** Filmul care era declarat „comemorativ" prezenta în special „locurile unde au trăit Eminescu şi Creangă", o serie de imagini fiind utilizate de autor pentru realizarea de diapozitive menite să exemplifice conferinţele de popularizare ale întreprinderii cineast, autentic pionier al unei posibile filmografii eminesciene.

Imensa valoare documentară a filmului, care nu a avut, se pare, un deosebit succes în epocă şi care a intrat în patrimoniul Arhivei Naţionale de Filme, se află în cadrele ce imortalizează casa natală a poetului din Ipoteşti, bojdeuca lui Creangă, vederea generală a Ipoteştilor, manuscrisele eminesciene ce apăreau pentru prima oară înscrise în fragila memorie a peliculei. Alături de imaginile surprinse la început de secol în Iaşi sau Humuleşti, filmul lui **Octav Minar** incerca pentru prima oară în istoria cinematografiei româneşti să echivaleze vizual nemuritoare versuri eminesciene utilizînd cadre din filme străine, puse probabil la dispoziţia autorului de către Casa de filme Pathé.

Studiată în amănuntime de distinşi filmologi ca **B. T. Răpeanu** şi **T. Caranfil**, contribuţia lui **O. Minar** rămîne meritorie pentru încercarea de fixare documentară a universului eminescian pe teritoriul artei a şaptea.

Un Eminescu episodic, surprins în momentele sărbătoririi Putnei din august 1871, este interpretat cu patos reţinut de **Alexandru Repan** în filmul lui **Gheorghe Vitanidis — Ciprian Porumbescu** (1973), după cum tot episodic va fi şi Creangă în prietenia pentru marele poet în ecranizarea **Amintirilor din copilărie**, echivalate cinematografic cu multă sensibilitate de **Elisabeta Bostan** (1965).

Dacă însă nu avem pînă acum un autentic Eminescu, personaj de film, regizorii noştri rămînînd încă datori publicului, opera lui Eminescu a însufleţit şi a dat carate de adevăr artistic multor filme documentare, o serie de cineaşti utilizînd nemuritoarea poezie în vibrantul con-text al imaginii. Un recent exemplu este oferit de filmul documentar **Un om al pămîntului său — Mircea cel Mare** (producţie a Studioului „Alexandru Sahia", regia : **Gheorghe Horvat**) în care personalitatea marelui domnitor, recompusă prin documentele şi mărturiile epocii, capătă noi dimensiuni prin citatele extrase din „Scrisoarea III" căreia autorul îi găseşte fericite echivalenţe vizuale inspirat ritmate în ansamblul evocării.

Dincolo de aceste fugare contacte între arta imaginii şi opera complexă a poetului nepereche mai rămîne o propunere de scenariu făcută public de regizoarea **Cătălina Buzoianu pentru un (im ?)posibil film „Sărmanul Dionis"** (Vezi C. B. — „Novele teatrale", Editura „Meridiane", Bucureşti, 1987, p. 132 şi următoarele, din care voi cita doar primele două paragrafe.)

„Sărmanul Dionis ar putea fi **un** film nu **după**, ci **despre** Eminescu. Nu o biografie extrasă **din** şi **pentru** manualele şcolare. Ci un film **total** (extrag termenul din limbajul teatral) care să cuprindă poezia şi proza, deopotrivă, personaje mozaicate autobiografic (cîţi eroi atîţia Eminescu) hărţuindu-se în colocvii chinuitoare.

Sărmanul Dionis ar fi un film despre spiritul tînăr, nesăţios, dionisiac şi apolinic, deopotrivă, al monumentalului Poet, al sărmanului Om, al ironicului Raţionalist, al universalului Filosof care se caută pe sine în oglinzile Timpului şi Spaţiului mitic".

Acum, la începutul celui de-al doilea veac de nemurire eminesciană, între filmele visate, şi Eminescu îşi poate găsi un interpret ideal.

Călin Stănculescu

Cel de jos se uită la el, parcă năuc ; își strînse pleoapele, viscolul îi pătrundea în ochi :
— Care... ești ? ! — întrebă totuși, șovăit.
— Eu, mă... Terpeș ! Terpeș, măi... **eu** ! Anghele... !
— Aha, Terpeș !... Și ce vrei ? !
O pală de vînt îl trimise de-a-ndărătelea, lipindu-i umerii de vagonul de marfă din spate, omul icni ; și tot atunci deasupra și parcă în înaltul cerului pe care nu-l mai vedeau niciunul — în beznă — explodă unul dintre becurile cu vapori de mercur (erau o duzină de astfel de becuri uriașe acolo, sus, în vîrful catargului-reflector), cioburile căzură risipit, sute, înghițite de zăpadă.
— Anghele ! — mai încercă bătrînul. Sînt eu, mă... ! Terpeș !
— Mda ! — făcu numitul Anghel aplecîndu-se acum și căutînd ceva prin zăpadă, îi scăpaseră niște chei acolo ; le găsi, le scutură în dreptul chipului. Stai la căldură... ! „Terpeș" — parcă-mi spune ceva numele ăsta, și știi ce-mi spune ? !... Că ar fi bine să te duci, așa, încetișor și pașnic — **într-a mă-tii** ! Cine ești, de mă cauți... ? !
Și pieri apoi.

...Dormitorul remizei de locomotive din Craiova — clădire ridicată cu mulți ani în urmă — ascunde, la parter, camerele celor datori să îl întrețină : portari, cameriste, electricieni, instalatori etc.
Deasupra sînt încăperile destinate odihnei mecanicilor, în general personalului C.F.R. sosit aici în tranzit : șase încăperi spațioase, cu cîte patru paturi în fiecare dintre ele — paturi metalice, cu plasă din sîrmă, cu saltele „relaxa" și cearceafuri albe, imaculate, și pături chinezești din plastic, groase, călduroase atunci cînd este nevoie, sau răcoroase invers. Acum — era nevoie.
Într-unul din dormitoarele astea intră Terpeș mai întîi, urmat îndeaproape de Davi. Aprinse lumina. Își aruncă geanta de umăr pe unul dintre paturile pregătite, înăuntrul ei se afla o sticlă de apă minerală, goală, actele burdușite într-un soi de pachet din plastic, și o pungă cu semințe de floarea soarelui. Urmau să plece — de aici — abia a doua zi, în zori.
Mirosea a chimicale în dormitor, iar geamurile acestuia, cîteva, se zgîlțîiau violent în bătaia viscolului de afară.
Bătrînul se trînti într-un pat, pe spate, îmbrăcat așa cum se afla ; și își și așternu peste ochi brațul drept, îndoit din cot, parcă spre a nu mai privi nimic, s-ar fi zis că-l deranja lumina beculuí atîrnat sub tavan. Cap de Fier începu să se dezbrace, sistematic — realizase întîlnirea lui Terpeș cu Luca, deși fusese ea, această întîlnire, mai mult o părere ; el, Davi, coborîse tocmai din Dieselul bătrînului — oprise seară la un semnal, înainte de a pătrunde în remiză — își desfăcuse pantalonul, în față, și tocmai se ușura pe una dintre roțile metalice atunci cînd o locomotivă veche, cu aburi, oprise dincolo, în dreptul lor ; și auzise :
„Asta-i culmea... !" — și fusese o voce groasă, de bărbat nedumerit.
„Mda... !" — mîriitul acela, inconfundabil, al lui Terpeș.
„Ce cauți acilea, **socrule** ? !"
„În cursă, uite... ce cauți **tu**, aici, slinosule ? !"
„Merg la depou... ! Și de ce slinos ? ! Cineva trebuie, totuși, să umble **și pe cărbuni** !"
„Fi-ți-ar ziua... așa, ca să nu spun altfel... în care ne-am cunoscut " — gemuse Terpeș.
De dincolo de Diesel, locomotiva cu aburi pufăia ritmic și precis, la intervale ; Davidescu își încheie pantalonul, căută cu degetele înghețate barele de sprijin ale scării, păși cîteva trepte metalice. Îi era tare drag bătrînul, și nu numai atît : pe fiică-sa o iubise **și el**, nu numai Luca... !
„Ne vedem la... **hotel** !" — mai făcuse Luca, oarecum ironic.
...Și gerul, și viscolul, și frigul ăla oribil — și noaptea asta cumplită ! — acoperiră restul.
Sus, în întuneric, mai explodă un bec cu vapori de mercur, cioburile sale nu mai ajunseră însă pe sol, fură împrăștiate pierind în dintr-odată turbată vijelie a naturii din această iarnă : și, tot acum, amintirile lui Cap de Fier se risipiră.

...Iar tînărul se strecură pe sub cele cîteva paturi, adunate din paturi, oftind :
— Hai, și noapte bună... ! — îi spuse bătrînului. Să sting lumina ?
— Nu.
— De ce, nea Terpeș ? ! Crezi că mai vine... ? ! Nu mai vine.
— Ba.
— Nu mai vine... ! — repetă tînărul, mingîindu-și în acest timp, pe sub pături, picioarele păroase, drepte și scărpinîndu-și șoldurile ușor. Hai, că e noapte... ! Hai, că nu mai vine nimeni, ce dracu' ! ?
Și se răsuci pe o parte, vîrîndu-și capul în perna aia, care mirosea a DDT ; culmea : mirosul îi plăcu, și își frecă picioarele unul de altul, imaginîndu-și că strînge între ele șoldurile unei femei tinere... calde... și chiar atipi.
Atunci cînd — după cîteva izbituri puternice în ușă cu pumnul și tușind mai ales gros, preventiv — intră, în acest dormitor, Luca.

Era același, adică cel pe care Terpeș îl văzuse cu siguranță, în geamul locomotivei cu aburi, de manevră ; mînjit de funingine, într-o salopetă uleioasă lucînd — unsă parcă de grăsime — și purta o plasă în mînă :
— Deșteptarea ! — strigă, și era vesel.
...Avea ochi albaștri ; erau, aceștia, singurele pete de culoare pură dintr-o mască întunecată — chipul său, mînjit de funingine — și care se schimba dintr-o clipă în alta. Erau doi ochi albaștri, într-un negru profund, adînc — și își

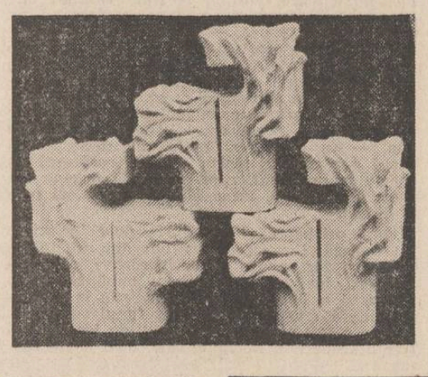

bălăbănea acum mîinile, neîndeminatec parcă, neștiind unde să-și așeze sacoșa aia, în care se ghiceau două sticle pline, grele, aproape că rupseseră plasticul.
Întrase, în dormitor, un întunecat om negru, iar cei doi săriră din somn, așezîndu-se pe marginea paturilor și în capul oaselor.
— Ce vrei, mă... ? — îl întrebă bătrînul.
— Tată socrule... ! — spuse Luca.
— **Ce vrei... ? !** — repetă Terpeș.
— Eu ? ! Nimic... ! Poate că doar atîta : să ne cinstim ! Ăsta cine e ? ! — mai arătă, către Cap de Fier.
— Ajutorul meu.
— Puteam să-ți fiu eu... — murmură celălalt așezînd sacoșa pe masă, scoțînd sticlele și desfăcînd dopurile acestora, cu dinții. Eu puteam să-ți fiu, nu-i așa ? ! Știai că ne vom întîlni ?
— Nu.
— Ba... știai ! Cursa era anunțată.
— Care... cursă ? ! — făcu bătrînul.
— Tată... **socrule** ! — insistă negricios.ul.
Continua să zîmbească. Și fu clipa în care lui Terpeș i se adună sîngele în cap : își scuturâ umerii, căută cu mîinile prin jur de parcă ar fi vrut să apuce ceva anume, apoi, pe jumătate înăbușit :
— Nu-ți sînt socru, mă ! — și vorbea greu. Nu-ți sînt socru și nici rudă nu-ți sînt, și nici tu nu-mi ești, și dacă pe Iulia ai amețit-o luîndu-i mințile, să nu crezi că am să beau acum din vinul tău, **ieși afară** !...
— De ce să ies... ? ! — întrebă simplu Luca ; și zîmbea încă.
Se ridică, de pe marginea patului, Cap de Fier :
— Aăăă, ieși, domnule, afară ! Dacă-ți zice dînsul... !
Fără a-și întoarce măcar capul către acesta, Luca își plimbă mîna prin aer : Davidescu zbură de-a dreptul, se izbi de peretele dintre primele două ferestre și căzu apoi grămadă peste un lighean gol, aflat cine știe cum acolo, părăsit, pe dușumeaua dormitorului : zdrăngănind, parcă iritat, și pe muchie, ligheanul porni a face ocolul dormitorului... balet de clovn... și încremeni sub un pat.
— Așa, vezi... ! — înțelese a spune acum, calm, Luca.
— Ce vrei, măi, Luca ? ! — îl întrebă bătrînul ; Cap de Fier încă nu se adunase de pe jos, își pipăia falca. Vrei să dai și-n mine, mă ? !... Vrei să dai și-n mine, probabil că asta urmărești ! Dă, mă !... Hai, dă... ! Dă, că m-am împotrivit să mi-o iei pe Iulia... că nu ți-am făcut nuntă cu dar !
...Din albaștri, ochii lui Luca i se părură lui Davidescu a fi transformîndu-se în cenușiu ; continuînd să-și pipăie falca se ridică în picioare, gata să-l apere pe bătrîn într-o eventuală încleștare, dar aceasta nu se produse :
— Spune-i **săluia** — vorbi gros Luca — să stea acolo, să stea de o parte, n-am nimic cu el. Da' dacă-mi mai scapă prin împrejurimi... nu garantez !
— Vorbești prostii, Luca, întotdeauna ai vorbit prostii ! — spuse bătrînul. Și tot cu prostii mi-ai luat-o și pe Iulia, căci...

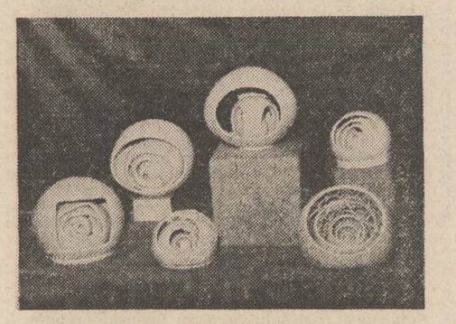

— Nu ți-am luat-o, nu ! **A venit fiică-ta după mine**, Terpeș... iar ura asta, a dumitale, că ce să mai spun eu acum : ură a fost și nu altceva — da' de unde, stau și mă întreb ? !... Spune dumneata : nu-i așa ? !
...În dormitorul remizei ședeau cei trei, Luca turnase în pahare dar nu bea nimeni. Lui Cap de Fier începuse a i se învineți o falcă, vizibil ; Luca îl mîngîie pe cap :
— Trece. Trece, băiete... ! Iartă-mă, zi bogdaproste că n-am dat cu poftă, că dacă dădeam cu poftă ? !
— Ei și dacă, ce era dacă ai fi dat „cu poftă" ? ! — se zbîrli bătrînul.
— Lasă-l, nea Terpeș ! — murmură Davidescu, privind fix în paharul plin cu rubin.
— Chiar, nea Terpeș : lasă-mă... **măcar acum** ! Cred că va fi fată. Și se uită și el în centrul paharului umplut, roșul acela...
— De unde, mă, știi tu că va fi fată ? ! — mormăi, încă abătut, bătrînul, ridicîndu-și paharul său în dreptul ochilor și privind prin întunecimea transparentă a acestuia. Curg zoaiele pe tine, Luca, dacă i-aș fi dat-o pe Iulia ăstuia (și arătă către Cap de Fier), poate că altfel se punea problema... Dar așa ? !
— Așa... ce ? ! — spuse Luca.
...Și priveau acum toți trei în pahare, fără a bea.
Nu aveau voie.
— Noroc ! — spuse Davidescu, primul, fără a se mișca.
— Noroc, hai... ! — i se adăugă negriciosul.
— Păi... hai noroc ! — spuse și Terpeș, fără a se clinti.
— Iulia mă iubește, tată socrule... ! — spuse Luca, într-un tîrziu. Ne-am luat mobilă, televizor... covoare ! Numai dumneata ne lipsești, înțelegi ? !
...Ședeau singuri ei trei acolo, la masa aia din unul dintre dormitoarele remizei de locomotive Craiova — puștiul, Cap de Fier, cel odată îndrăgostit de Iulia, fiica lui Terpeș — și pe care o dusese de două ori la cofetărie plătind el înghețatele — îi ceru lui Luca o țigară (țigări puteau fuma în dormitorul ăsta !), apoi conversația lor deveni șoaptă, tăcere... Și rămaseră acolo, fiecare cu destinul său. Geamurile se aburiră.

...Albea noaptea, viscolul, deasupra Craiovei.
În difuzoarele stației, vocea ruginită a crainicului anunța ceva imprecis. Buimacă — și trimisă de colo-colo — mulțimea pasagerilor se desfăcu în cîteva rînduri, compacte, căutînd ieșirea...

POEȚI ȘI CENACLURI - Botoșani

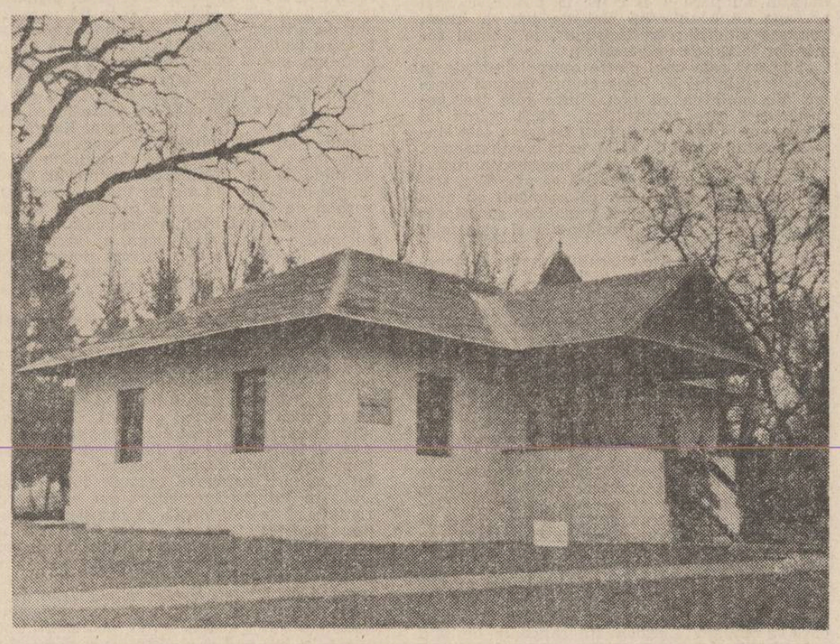

DUMITRU ȚIGANIUC

Eminesciană II

L-am visat. Trecea printr-o apă
pe un cal înaripat de corali
L-am strigat, de mîinile mele-atîrnau
sferele unui lanț de cuvinte, atît de greu
atîrnau încît dalta-mi căzuse, piatra
fiind doar ușor cariată de insectele literei
L-am strigat : vino, ia-mi povara,
dezleagă-mă de mirajul de a ciopli,
strivește-mi iluzia că sunetul meu va
trece prin zidul de piatră al plingerii,
sparge-mi speranța imaginii dăinuind
ca o frescă, fă să se șteargă iubirea-mi
pentru cîntecul gurii, nemărginita-mi
iubire prefă-o-ntr-un simbure, pe mine
mie redă-mă o dată
L-am văzut. Trecea printr-o apă
pe un înaripat cal. S-a-ntors cu fața
spre mine, m-a chemat ca o șoaptă.

Eminesciană V

Fără de tine mama-i o poveste
și eu sînt basmul ei cel lăcrimînd
pe freamătul dintre a fost și este
fără a fi și-n freamătul din gînd
Cuvintele se-amestecă prin frunze,
stafide într-o tartă de pelin,
fără a fi de-un duh stelar pătrunse
fără de tine, suflete deplin
Decît aceste aripe ciudate
cu focul spînzurîndu-l peste hău,
prefer s-aud prin irișî cum îmi bate
șenila norului din ochiul tău
Prefer s-ascult pe mișcătoare șesuri
lumina ne'nțelesului din noi
decît atîtea stranii înțelesuri
fără de tine-aduse mai apoi
Și mă întorc spre plopi știrbiți din umăr
decît spre-acei aliniați și lungi
și n-am să-i număr, nu vreau să-i mai număr
ci doar prin umbra lor să mă ajungi

Și pe silaba mea silaba-ți pură
să fie umbra ei de s-ar putea,
fără de tine, gura ta mai cură
un riu de vechi pămînt pe limba mea.

MARIA BACIU

Scrisoare poetului

Ne-nchinăm cu plecăciune și-ncercăm a scrie carte
dinspre limba românească spre un secol mai departe,
căci ai fost mai viu ca viii, mai lumină ca lumina
și prin tine glăsuiră riul, ramul și țărina.
Ne-am plecat cu sfiiciune spre cuvintele bătrîne,
dar puterea lor întreagă s-a rostit numai prin Tine
și-ai umplut, umplut, Părinte, lumea noastră de imagini
cu cortegii de popoare care-au fost rămas pe pagini,
luminîndu-ne de-acolo sensul greu al ființării
unui neam trecut prin spada nedreptății și trădării.
Turma gîndurilor Tale trece prin ninsori de stele,
peste vîrfuri trece lună, vîntul tremură-n perdele...
Noi te așteptăm cînd teii troienitu-te-au de floare,
cînd sîntem atît de singuri și absența Ta ne doare,
cînd ne stringem laolaltă și, cu drept, cinstim prin Tine
veșnicia limbii noastre și scripturile române...

În limba aceasta

Și dacă ne-ncearcă
aduceri aminte,
Mihai Eminescu
mai este-n cuvinte,

Mihai Eminescu
mai este Acasă ;
la vatra străbună
e iarba de coasă

și cîntă ciobanii
balade la stînă
cu sfinte cuvinte
din limba română,

și buciumul sună
la trecerea lunii ;
din grele morminte
ne strigă străbunii

spunînd s-avem grijă
de noi și de țară
și vorbele astea
încep să ne doară.

Și murmură plopii
și tei înflorescu
în limba aceasta,
Mihai Eminescu.

Ci numai Tu

Veacul se-ntunecă
pînă-n cuvinte.
Numai Poetul
trece-nainte

ca paseri ce zboară
asemeni gîndului —
umbră Destinului,
umbră Cuvîntului.

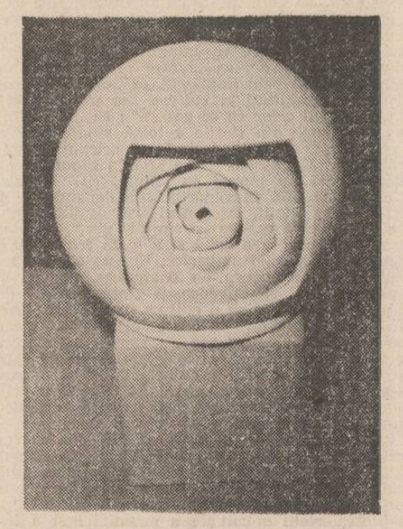

Vremelnicia —
nici o oprelițe,
zarea Cuvîntului —
largă privelițe !

Veacul se-ntunecă
pînă-n Cuvinte.
Ci numai Tu
treci înainte.

GELLU DORIAN

Vis cu Eminescu

(La Brăila)

Totdeauna timpul s-a ținut după noi, dîndu-i consistență ; cărui
om nu i-ar fi plăcut ca timpul să-l mai lase în pace ; citeam și creșteam,
lîngă noi apele păreau că abia atunci se nasc — mii de corăbii, cite povești,
că visul nici nu le poate cuprinde.
În acele mici chervane, sub coviltir, între chicoteli și replici truncheate,
printre costume de regi și sărmani arlechini,
printre măști, cuțite, sceptre, castele de carton, printre saci
cu merinde și lăzi cu terfeloage, El. Poate ploi să fi fost,
că, dînd filele cărții deoparte, un înger se urcă-n priviri
de a-și putea duce gîndul pînă la capăt. Era în cămașă albă,
era chiar poemul coborît în lume, tînăr, să-i vadă suferințele,
era chiar inima pregătită să încapă totul — putea fi altceva :
copist, un obscur birocrat, un mic burghez cu un capital onorabil,
arendînd și el ca și ceilalți moșieri fălci de pămînt Companiei Fischer,
putea colinda lumea și uita totul, — dar nu, era
chiar poemul coborît în lume să-i vadă suferințele,
să i le trăiască, era chiar cîntecul lor, — un adînc din care
lumina ridică la cer steaua cea singură.
Notez : o veche poveste, o larmă în jur, ca-n povestirile
lui Panait Istrati, cete întregi de cuvinte iuți, oacheșe
prin fața hîrtiei, gata să renunțe la liliputanismul de fiecare zi
pentru o singură clipă în chiar viața poemului. Ceva
este firesc în acest basm : printre reviste trase-n clișee de film
urmăresc la videoscop Luceafărul, văzînd aici lumina literei
pentru prima dată în țară, — ca un șir de furnici albe pe un pămînt negru,
ca un cer negru plin de stele, și sus mare LUCEAFĂRUL.
Visul trece în realitate, ca un ecou în auz
și găsesc printre degete nisipul alunecînd ; aș fi putut
crede că încet cerul se casează, ca o foaie de sticlă securizată,
și, așteptînd, mi-aș fi închipuit cite o stea
descifrîndu-și tainele în fața ochilor — dar sus, era seară,
luna, vietatea aceasta romantică, umplea cerul —
lumină de lună lumină de lună ; aș fi zis că visez,
dar cerul tot era o lună plină !

DUMITRU IGNAT

Don Juan

Nu sînt destul de laș, de ipocrit,
pe cît aș vrea să fiu în astă-seară,
cînd te-ntilnesc, din nou întîia oară,
eretică mașină de iubit.

Cum vezi, de toc nesigur, rătăcit,
uitat în labirintul unei stări,
asemeni sînt cu zeul unei scări
zidită între vag și infinit.

Nu mă primi ! Să facem să dispară
legenda falsă-a unui asfințit,
acuma, cînd mai poate să nu doară.

Mai sînt aici ? Poate nici n-am venit
— o mantie de-absență mă-nfășoară — :
vechi înger prin iubire mîntuit.

Douăsprezece fix

capul unui înger anonim
incoltind lîngă lună
— misterul acestei nopți defensive

și brusc universul e un plural

douăsprezece fix, victorie a timpului
netrecută în nici o istorie

Maimultul

dilatata clipă a vieții
nu mă cuprinde

sînt ceva mai mult
decît un fragment
de tactil și previzibil

poate și un fel de cimp
cîmpul dumitruignat din familia
interacțiunilor universale

încet-incet mă obișnuiesc
cu această idee deloc stanie

am răgaz : maimultul
e o radiație
în urma unui univers dispărut

plastică

p

Exegit monumentum

● În orizontul artelor plastice, Eminescu intră abia după săvîrșirea sa pămînteană, mărturii demne de luat în seamă nefiind decît cîteva daghe-rotipii și fotografii. În rest, s-a perpetuat memoria orală care a dus ulterior la idilizarea portretisticii sale.
Revelația plastică s-a produs exclusiv prin intermediul literaturii și al legendelor despre viața marelui poet. Au apărut ilustratorii și toi cei ce încercau să impună conștiinței publice o imagine posibilă a geniului poetic național. Aurel Bordenache, cu tușurile și gravurile sale, a fost, în epocă, unul dintre propagatorii importanți ai unei viziuni plastice unitare și consistente inspirată de marile poeme eminesciene.

Dar foarte interesantă, deși mai puțin cunoscută, chiar și astăzi, este tentativa de monument închinat poetului de Dimitrie Paciurea. Lucrarea, un ipsos de mari dimensiuni, a suportat numeroase refaceri și versiuni, artistul concepînd ca o alegorie desfășurată piramidal, ilustrînd cu o deosebită forță expresivă secvențe din poema „Strigoii", la capătul superior al spiralei culminînd cu un portret al poetului, pe care singura fotografie păstrată și mărturiile unor martori oculari, dintre puținii ce puteau răzbate în atelierul sculptorului (printre ei, Gh. D. Anghel și I. Jalea), calificînd-o drept excepțional modelată și de o energică plasticitate. Din nefericire, monumentul s-a pierdut pe drumul dintre București și Veneția, unde urma să figureze în mostra artelor române.

În schimb, un bust al poetului, aparținînd lui Fr. Storck, este găzduit astăzi de municipiul Galați. Pe măsură ce opera lui Eminescu se impunea tot mai mult, artiștii plastici s-au apropiat mai insistent de orizontul ei tematic, îndeosebi prin contribuția unor ilustratori de carte, grafica fiind mai bine reprezentată, în această privință, datorită mijloacelor de expresie mai adecvate de care dispune. Să reținem, printre altele, numele lui J. Al. Steriadi și H. Damian. Firește, cele mai spectaculoase împliniri le are totuși sculptura, cerințele artei de for impunînd, cînd comenzile oficiale au putut fi lansate, rezolvări notabile, care fac și astăzi obiectul veneratiei publice. Este vorba de lucrări monumentale și busturi durate în bronz, piatră și alte materiale, de Oscar Han, Cornel Medrea, Gh. D. Anghel (cunoscuta „efigie" din fața Ateneului Român), I. Jalea (la Constanța), Milița Petrașcu, I. Irimescu, C. Baraschi (la Ipotești), Ion Vlasiu, ca, venind mai aproape de timpurile noastre, contribuția sculptorilor din toate generațiile să crească vertiginos și semnificativ. Ne gîndim la lucrările semnate de D. Pasima, Nina Ilie, Mihai Coșan, Petre Stoicu, H. Flămîndu, I. Mîndrescu și mulți alții. Și în tapiserie sînt de reținut cîteva compoziții pe teme eminesciene lucrate de El. Hanske Marinescu, I. Balotă, T. Teodorescu-Stendl, Ov. Pastina ori de contribuția pictorilor Corneliu Baba, cu o suită de schițe eminesciene, Traian Brădean, ilustrator inspirat al prozelor lui Eminescu, Șerban Rusu Arbore. Ca să nu mai vorbim de aportul graficienilor, între care cu totul distinctivă și intrată de mult în conștiința publicului este opera Ligiei Macovei, poate cea mai substanțială și larg accesibilă glosare, cu mijloacele artei plastice, a operei eminesciene din cite s-au întreprins la noi. Pline de sens și de rafinament plastic sînt și prospectările grafice ale lui I. Panaitescu, N. Săftoiu, D. Morărescu, cunoscute îndeobște din paginile publicațiilor noastre culturale.
Artele române cunosc în contemporaneitate febra asimilării depline a suflului spiritual al geniului de la Ipotești, lucrări și proiecte de monument tot mai numeroase și mai reprezentative dominînd preocupările creatoare ale tuturor generațiilor de artiști. Este, în fond, menirea conștiinței artistice a acestui popor de a trudi neîncetat la înălțarea marelui monument, pe care însuși geniul românesc al poeziei îl impune.

Corneliu Antim

muzică

m

Poezie și muzică

● Numeroase manifestări culturale punctează, în acest mijloc de iunie, centenarul trecerii în nemurire a poetului „sigilat de destin să ilustreze prin el bucuriile și durerile existenței" — Mihai Eminescu, cel care, cum spunea Tudor Arghezi, „fiind foarte român, e universal".
În spectacolul de poezie și muzică desfășurat în sala Radiodifuziunii Române sub genericul „Eminescu, poetul nostru național", personalitatea lui s-a reliefat plenar atît prin rostirea celor peste 30 dintre cele mai cunoscute creații ale sale, la care s-au adăugat cîteva celebre pagini muzicale inspirate din versul eminescian, cît și prin „inscripțiile lirice la opera eminesciană" semnate de Alecsandri, Vlahuță, Veronica Micle și Arghezi, extrasele din publicistica și manuscrisele poetului întregind imaginea complexă a ultimului mare romantic.
Binecunoscuți actori ai scenelor bucureștene au recitat versuri de mare vibrație care au cîpătat, în viziunea lor, sonorități tandre, patetice, vindicative sau sarcastice, uneori surprinzătoare pentru cei obișnuiți a recita (sau a reciti) lirica eminesciană în tonuri învăluite în sensibilă și caldă visare romantică.
„Lumea muzicii atinge mai mult rădăcinile ființei noastre" — scria Eminescu ; muzica i-a fost dintotdeauna aproape, parte din însăși structura sa poetică, muzicalitatea unică a versurilor sale făcînd dificilă transpunerea lor în muzică. Și totuși, încă din timpul vieții poetului, romanțele au început să le însoțească, astfel încît, de mai bine de un veac, istoria muzicii românești consemnează zeci și sute de lucrări inspirate de poezia eminesciană.
Secvențele muzicale alese pentru acea seară de elevație spirituală au confirmat cu pregnanță prezența versurilor lui Mihai Eminescu în lumea sonoră a sfîrșitului de secol XIX, dar și în lucrări de dată foarte recentă. Am ascultat astfel piese pline de farmec semnate de Gh. Scheletti, G. Ștephănescu, D. G. Kiriac sau V. Popovici, dar și romanța „Pe lîngă plopii fără soț" ; lieduri de N. Bretan, T. Ciortea, D. Gheciu au încîntat, de asemenea, în tălmăcirea datorată unor soliști de prestigiu — Eugenia Moldoveanu, Georgeta Stoleriu, Ionel Voineag, Florin Diaconescu, Mihaela Agachi, Nicolae Florei și a corului Radioteleviziunii dirijat de Aurel Grigoraș.
Interesantă s-a dovedit prezentarea unor piese muzicale scrise pe versurile aceleiași poezii de compozitori din generații diferite, făcînd posibilă o comparație sui-generis, dar, mai ales, demonstrînd infinitele modalități de tratare și abordare a aceluiași suport literar. Au fost programate astfel liedul „Dintre sute de catarge" de Doru Popovici — una dintre cele mai izbutite miniaturi vocale contemporane românești (interpretă : Irina Săndulescu-Bălan) și lucrarea „Vinturile-valurile" de Șerban Nichifor, dedicată în 1966 corului „Madrigal" și dirijorului Marin Constantin, în a cărui interpretare a cîpătat un plus de frumusețe, armoniile dense și totuși diafane conturînd spații în care sonoritatea onomatopeică a refrenului a generat combinații de mare efect mergînd pînă la pulverizarea cuvintelor în vocale disparate.
Corul „Madrigal" a oferit, în microrecitalul său, și fragmente din „Vocalizele" de Al. Pașcanu, în care am regăsit și „Dorința", piesă concepută, de asemenea, pe țesătura vocalelor ce se suprapun, se îmbină într-o ingenioasă polifonie ; prin contrast, piesa omonimă a compozitorului Vasile Popovici, interpretată de corul „Preludiu" al Ansamblului Artistic al U.T.C. dirijat de Voicu Enăchescu — solist Lucian Marinescu, a adus atmosfera ușor desuetă a elegiilor „la modă" cîndva.
Spectacolul de poezie și muzică dedicat centenarului Eminescu a constituit un moment mult aplaudat, datorat și realizatorilor Liliana Moldovan, Ana Buga și Dan Puican.

Anca Florea

ISTORIA UNEI IDEI LITERARE

O interesantă cercetare diacronică ne propune Marian Vasile prin volumul „Conceptul de originalitate în critica românească", apărut la sfîrşitul anului trecut, în Editura „Cartea Românească". „Timpul şi spaţiul cultural pe care se aplică cercetarea — precizează autorul — e cuprins între 1800 (în «Ţiganiada» apare prima dată termenul de «orighinal» cu sensul actual) şi ultimul război mondial". Desigur, această „prima dată" nu implică prioritatea absolută a lui Budai-Deleanu în lansarea sau difuzarea termenului şi nu trebuie asociată editării tîrzii a „Ţiganiadei". Marian Vasile ne oferă şi suficiente exemple de abordare a problemei originalităţii în texte din prima jumătate a secolului trecut. Idei legate de acelaşi nucleu semantic (aspectul relaţional al valorilor literare) au circulat la noi şi cu alte exprimări, ca „nou", „extraordinar" (în vechi manuale de retorică), „fără model", „singur în felul său" etc. Mai cu seamă acest „singur în felul său", prin care unele dicţionare defineau termenul „original", dovedeşte utilizarea nuanţată a conceptului, în funcţie de criterii şi coordonate analitice diverse. Dominantă a fost, totuşi, implicarea ideii de *specific naţional* în evaluarea originalităţii operelor literare, idee care presupune, la rîndul ei, acea „capacitate de a sfida tirania modelelor", de care vorbeşte astăzi M. Ungheanu. Nu trebuie dedus de aici vreun viciu de receptivitate. Scriitorii români nu ignorau creaţiile autentice cu circulaţie internaţională şi nu le respingeau ca atare. Refuzat nu era „obiectul" cultural în sine, ci doar „tirania" lui potenţială, adică preluarea ca imperativ sau ca ideal, fireşte inegalabil. Prin 1924, V. Eftimiu nota că un articol al lui Lucien Fabre despre literatura franceză în România „a avut darul să stîrnească legitima protestare a unor confraţi bucureşteni, sătui să vadă în manifestările noastre intelectuale o simplă vasalitate la picioarele oamenilor de litere de pe cheiurile Senei". Şi adăuga : „Noi iubim pe francezi şi literatura lor mai mult decît îi iubeşte orice alt popor ; nu ne-ar plăcea însă ca acest sentiment să fie transformat într-un bir cultural. Rolul de colonie franceză la gurile Dunării, menirea de sateliţi ai onorabililor confraţi parizieni le respingem, cu o desăvîrşită politeţă". Aşadar, raportul „universal — particular" poate fi tradus, de cele mai multe ori, prin „occidental — autohton" sau „cosmopolit — naţionalist", fie că se încerca o armonizare teoretică a tendinţelor, fie că se sublinia importanţa covîrşitoare a factorului tradiţional (istoric şi lingvistic). O altă formulare opunea catolicismului spiritul ortodox, „eminamente naţional" pentru Heliade sau, dimpotrivă, cosmopolit pentru Lovinescu. Aici, adevărul nu pare a fi chiar la mijloc, ci mai aproape de poziţia lui Heliade (cf. N. Iorga, „Sinteza gîndirii : creştinismul", în „Locul românilor în istoria universală").

„Sinteza" este unul dintre conceptele-cheie în consideraţiile lui N. Iorga asupra culturii noastre. Ne amintim că una dintre cele trei caracteristici care ar justifica, după opinia lui Nietzsche, hegemonia culturii franceze este sinteza spiritului nordic şi al celui mediteranean. Dacă nu putem vorbi de o hegemonie românească, nimic nu ne împiedică să afirmăm, împreună cu Virgil Cândea, că „românii au avut întotdeauna vocaţia unirii mesajelor superioare ale acestor civilizaţii [occidentală şi orientală] într-o sinteză originală".

Nu au lipsit, fireşte, discuţiile asupra factorului personal — subiectiv, individual — conştientizat deja la Bolliac sau la I. Genilie (primul nostru bibliograf modern), în relaţie cu generalul uman, nici tratarea aspectului social al creaţiei. Aici putem adăuga, citîndu-l pe Mircea Anghelescu, că „Vestitorul românesc" din 26 mai 1845 cuprinde pentru prima dată în limba română formularea directă a credinţei că „literatura e expresia societăţii". S-ar putea spune, în termeni lingvistici, că problemele criticii priveau mai curînd idiomul, decît idiolectul, urmărindu-se originalitatea literaturii române şi, în cadrul acesteia, analizarea notelor personale din creaţia fiecărui scriitor. Pentru N. Iorga, de pildă, Eminescu reprezenta „expresia integrală a sufletului românesc", idee reafirmată în zilele noastre de autori ca N. Georgescu sau I. Bădescu, ultimul dezvoltînd chiar o interesantă pledoarie pentru conceptul de „operă eponimă" (la care *nu* ar fi aderat, din motive diferite, autori ca N. Densuşianu sau G. Călinescu). Discuţia rămîne însă deschisă, mai ales dacă se renunţă la argumente iraţionale, de tipul „identităţii unilaterale". Şi pentru T. Vianu, Eminescu reprezenta „o imagine aproape completă a posibilităţilor artei româneşti".

Aşa cum constată Marian Vasile, au existat la noi nu numai critici cu opinii diferite, dar şi individuale alternări de poziţii şi chiar „revizuiri dramatice, convertiri spectaculoase". Dincolo de toate acestea, se simte însă o puternică structură de rezistenţă, o înţeleaptă orientare către cultivarea limbii şi a tezaurului folcloric, cu o largă deschidere pentru valorile culturale străine (chiar la unii adepţi declaraţi ai autohtonismului), dar şi cu o înaltă capacitate de filtrare şi sintetizare, de creaţie cu specific naţional în toate domeniile vieţii culturale. Imitaţiile propriu-zise, care au existat şi la noi, ca pretutindeni, rămîn pe un plan valoric secundar, iar includerea lor în lucrările de istorie culturală românească slujeşte în primul rînd studiul mentalităţilor şi dorinţa de exhaustivitate a istoricilor. Marian Vasile nu pare dominat de această ambiţie. Este un autor selectiv, la care tentaţia dezvoltărilor eseistice nu poate denatura gustul conciziei, nevoia de exprimare limpede şi directă, siguranţa în relatare şi în argumentare. Într-un asemenea text, de mare densitate informaţională, se simte totuşi că autorul ştie mai mult decît spune. Există şi capitole (sau subcapitole) în care n-ar fi fost rău, după opinia noastră, să spună mai mult, de pildă în cele privind concepţiile lui Caragiale, ale lui Goga sau ale lui Vianu, ca să nu mai vorbim de singura pagină consacrată lui Edgar Papu, chiar dacă bănuim aici scuza limitei cronologice a cercetării. Oricum, a vorbi în 1988 despre E. Papu, într-o lucrare despre originalitate, fără a anunţa măcar în două rînduri un curent cultural ţinînd de tematica lucrării, ni se pare o omisiune regretabilă.

În fine, se cuvine să menţionăm seriozitatea şi pertinenţa observaţiilor generale pe care Marian Vasile, dovedind o temeinică orientare în istoria culturii universale, le plasează în capitolul introductiv, intitulat „Eseu asupra originalităţii". Totuşi, autorul trece cam repede peste perioada antichităţii greceşti, fără să sublinieze rolul fundamental al conştientizării factorului individual încă din epoca lui Pericle, importanţa hotărîtoare a acestui factor în evoluţia culturii europene. „Omul" lui Protagoras, „măsura tuturor lucrurilor", nu este o reprezentare abstractă, ideală, ci însuşi *individul*. În această direcţie, epoca modernă nu are nimic de adăugat. O idee excelentă în fond, asocierea nominalismului cu tendinţele afirmării individualităţii către sfîrşitul evului mediu, îl determină pe Marian Vasile să neglijeze posibilităţile logicii moderne în tratarea problemei originalităţii. A existat şi un nominalism antic, avant la lettre. Nu credem însă că o aşa-zisă „logică nominalistă" ar fi indispensabilă astăzi în elaborarea teoriilor literare. Nici pentru materialismul ştiinţific (v. M. Bunge, „Scientific Materialism", 1981), „materia" ca atare nu există decît conceptual, iar „realitatea", în sine, nu este... reală. Universalul se actualizează doar prin particular, acesta e un fapt cunoscut.

Mihai Niculescu

CULTURA CA „PRAXĂ"

Între activităţile care cuprind şi definesc realităţi întemeietoare pentru spiritualitatea naţiunii, Eminescu include şi manifestările designate prin conceptul de cultură. În felul acesta surprinde societatea sub aspectul şi calităţile ei **constructoare** de valori materiale şi spirituale ; ca viaţă **intelectuală** şi **morală ;** ca stare de **voinţă** şi **acţiune.** Cultura reprezintă pentru el dimensiunea care concentrează şi defineşte, şi societatea, şi componenţii săi prin straturile de adîncime în timp, şi intensitatea şi incandescenţa valorilor în spaţiu. Ea conturează şi exprimă activităţile, înălţimea creaţiilor oamenilor de ştiinţă, ale artiştilor, ale tuturor care participă la realizarea „bunurilor" spirituale şi/ori materiale necesare fiinţării şi dezvoltării societăţii omeneşti, a indivizilor prin care s-a constituit şi prin a căror trudă „saltă" pe scara progresului.

Cultura este definită de Eminescu dintru început prin latura sa materială, ca „praxă" pe care o efectuează de la „cutare meseriaş" pînă la „omul de ştiinţă", toţi prin a căror îndeletnicire este susţinut „terenul vieţii materiale". Este vorba de cultura creatoare de valori materiale, valori necesare existenţei, fiinţării şi dezvoltării societăţii omeneşti. Pe un asemenea temei, cere cu insistenţă în presa vremii „a se vedea lămurit că munca şi numai munca este izvorul libertăţii şi al fericirii". Iar despre „cei ce pretextează că bunurile (adică valorile — nota ns. M.M.) morale şi materiale se cîştigă prin adunări electorale, prin discursuri de cafenea şi prin articole de gazetă" spune că „sînt nişte şarlatani, care amăgesc poporul în interesul şi spre risipa bunei stări". Vigoarea unui popor, trăinicia lui rezidă şi îşi găsesc izvorul — ne spune Eminescu — numai şi numai în „munca lui proprie, fie cu mîna, fie cu mintea". Progresul societăţii, tăria şi înflorirea ei le asigură numai aceste „personaje mute ale istoriei (adică poporul — nota ns. M.M.), care lucrează fără altă răsplată decît conştiinţa datoriei împlinite". Prin activitatea lor se realizează acea formidabilă „dinamică a puterilor sociale". Iar masa bunurilor obţinute prin efortul lor exprimă „valoarea muncii care s-a întrebuinţat la cîştigarea ei". Şi cu cît este mai mare varietatea activităţilor pentru obţinerea celor necesare societăţii cu atît mai mare e „suma vieţii" acesteia, cu atît „mai deplină şi mai sublimă dezvoltarea vieţii" sale într-un moment dat. Prin aceste valori interne, materiale îşi **dovedeşte** o naţiune vitalitatea, îşi **menţine** mărimea şi îşi **asigură** libertatea.

Conceptul de cultură este însă surprins, analizat şi definit de Eminescu mai ales în latura lui spirituală. Aici insistă, cel care a întemeiat cultura şi limba română modernă, să cuprindă şi să înfăţişeze cultura în întregul său univers. Adică al **raporturilor** sale cu ştiinţa — antiteza dintre cultură şi ştiinţă ; în **latura sa practică** — antiteza dintre cultură şi moralitate ; ca **estetică** a vieţii societăţii — legătura dintre cultură şi simţul frumosului. În întemeierea culturii (şi materiale şi spirituale) porneşte „de la ştiinţa înseşi". Raportul între cultură şi ştiinţă este înfăţişat plastic ca cel între făină şi grîu. „Nu se poate semăna făină, subliniază Eminescu, ci numai grîu pentru a căpăta făină".

Stăpîn pe toate zonele vieţii spirituale, Eminescu urmăreşte să evidenţieze acele „mai multe şi deosebite elemente", care luate numai la un loc „constituiesc şi tesaurizează întregul noţiunii" de cultură. Şi, înainte de toate, el are în vedere „o anumită stare şi grad de dezvoltare a **inteligenţei".** Adică, o **capacitate** anume a spiritului uman de a se ridica deasupra naturii şi a vieţii primare a oamenilor (mîncare, reproducere, îmbrăcăminte, locuinţă), o **modalitate** aparte de cultivare şi „împlere a sufletului cu aşa fel de obiecte ale cunoştinţei care trec peste trebuinţele vieţii cele nemijlocite şi naturale".

Cultura este apreciată de Eminescu, în primul rînd, ca o componentă fundamentală a vieţii sociale a individului. Eminescu nu o cantonează însă doar la potenţele acestuia, nu-i limitează valorile, prin care se afirmă şi pe care le potenţează doar la nivelul lui socius. Scopul şi propensiunea ei sînt mult mai întinse decît nivelul „personal". Individul, creator de cultură, se împlineşte însă „în perpetuarea transmisă a culturii". Căci numai prin cultură şi prin participarea la cultură (fie şi numai ca factor favorizator) se manifestă şi îşi împlineşte calităţile de **socius.** Numai prin individ, ca **socius** activ, îşi împlineşte cultura semnul distinctiv al universalităţii sale. Căci, „fiecare grad al ei se măsoară după măsura universalităţii în care se mişcă".

Eminescu porneşte de la universalitatea experienţei individului. El are în vedere tensiunea spaţio-temporală pe care acesta o exprimă prin faptele şi activităţile sale materiale ori spirituale. Gîndul de libertate al culturii şi o afirmare a ei ca suport al vieţii sociale este acela pe care i-l oferă **socius**-ul. Dar şi comunitatea la a cărei temelie se află faptele acestuia şi ale semenilor săi. Căci Eminescu, prin cultură, înţelege **şi acţiune.** Aceasta este una dintre dimensiunile ei definitorii. Şi prin acţiune, el are în vedere nu numai **întinderea,** ci şi, mai ales, **conţinutul, intensitatea** culturii, **trăirea** pe care o declanşează în oameni, „arderea" ei **în** şi **prin** creaţie. Ca **trebuinţă** „general umană", ca **împlinire** „a scopului umanitar valabil pentru oricare individ", cultura participă, prin **socius,** la ridicarea şi împlinirea spiritului naţional. Forţa ei depinde şi de **calitatea** lui socius, şi de **„întinderea numerică** (subl. ns. M.M.) a celor culţi". Prin ei devine influenţa unei **împrejurări** culturale, a unei **stări** de fapte culte, nu „numai esenţială, ci neînlocuibilă".

Spre deosebire de ştiinţă, care se capătă, uneori destul de solid, şi prin exerciţiu, chiar de către mediocritate, cultura, ne arată Eminescu, vine cu fiinţa umană, cu fondul ei aperceptiv, dat, ieşit din „experienţa aleasă", „îngrijirea durabilă", din „modul de viaţă", din „practica mediului", din „relaţiunea" **cu** şi **din** „societatea celor culţi". Cum spune Eminescu, cu o intuiţie de neîntrecut, „geniul culturii va poseda şi în casa de melc a singurătăţii acele fire senzitive pentru tot ce-i convenabil, de şic şi frumos în formele vieţii".

Cultura reprezintă pentru Eminescu, după cum se vede, nu numai ce se creează, ce se construieşte în planul valorilor materiale şi spirituale. Cultura este şi **devine** şi un mod de existenţă. Ea este înfăţişată în diversitatea sa : „element unitar şi unică designare pentru gradul vieţii spirituale" ; el discută despre „cultură ca inteligenţă", ca împlinire „a chemării noastre omeneşti", ca „motiv propriu al simţămintelor (convincţiunilor)", ca „un izvor deosebit al moralităţii" ; cultura „se mişcă liberă în universul celor ce se pot şti" ; ea „este albina care suge din florile a toată ştiinţa".

Cultura fiinţează şi trăieşte nu oricum în concepţia lui Eminescu. Ea se află în raporturi de dependenţă nu numai cu ştiinţa, cu morala. Cultura se află în raporturi de dependenţă şi cu estetica vieţii, cu simţul frumosului. Omul cult trebuie să posede „şi simţ, şi gust", şi „plăcere şi pricepere a artei şi a toată frumuseţea, totodată şi a celei naturale". El este chemat nu numai să se bucure de frumuseţe, dar să şi „participe" şi să dovedească „interes" faţă de frumuseţe, să ştie să o cultive şi să o întreţină. În felul acesta intră în domeniul artelor, a ceea ce reprezintă pentru om nu simpla satisfacere a naturalului din el, ci a spiritualului pe care şi l-a creat şi, şi l-a autooferit, şi prin care s-a detaşat de lumea animală. Căci numai prin comportamentele morale, prin creaţiile artistice şi-a mărit individul — şi prin el societatea — „valoarea sa", şi-a „amplificat tot ceea ce corespunde demnităţii sale". Înălţarea intelectului, consolidarea robusteţei morale a omului, rafinamentul gîndirii lui au loc şi se împlinesc prin acel „coprins spiritual care constituie totalitatea vieţii spirituale a omenimei şi a intereselor ei".

Cultura reprezintă pentru Eminescu mijlocul, instrumentul prin care individul, colectivitatea umană respectivă, societatea dată se poate ridica deasupra vicisitudinilor timpilor şi le poate învinge. Căci prin cultură, apreciază Eminescu, se creează şi se dezvoltă acele „puteri creatorii" ale fiinţei umane care îi **oţelesc** caracterul, îi **stimulează** simţirea şi fapta, îi **înnobilează** sufletul. Cultura, ne spune el, reprezintă „podoaba cea mai nobilă a unui popor". Ea aduce şi face din artă „cel mai nobil simţ al omului", simţul **estetic.** Este un privilegiu al culturii, şi deci şi al popoarelor culte „de a se bucura de această podoabă a vieţii şi de a onora şi gusta frumosul pe toate căile". Însă, concluzionează Eminescu în baza unei experienţe restrînsă ca ani, dar densă, de milenii ca experienţă de viaţă şi trăire personală, **„cel mai frumos din toate cîte sînt frumoase este sufletul cel frumos".**

Iată de unde naşte, fructifică, se împlineşte şi prin ce îşi revarsă binefacerile asupra omenirii cultura — este **sufletul omului, puterea** lui **de creaţie** şi **de stăpînire,** prin bine, **a forţelor naturii.**

Mircea Mâciu

Tablou de Ioan Cezar Corâci

PREZENŢA TÎNĂRULUI SCRIITOR

SPAŢIUL „PERSONAL"

Cu „Acvariul cu peşti exotici" (1988) Teodor Parapiru*) la a doua sa carte, dă un roman de moravuri. Întreaga acţiune se dezvoltă din mentalitatea unor personaje care nu se „construiesc", nu evoluează, ci sînt aşa cum sînt, cuceritoare ale unui „spaţiu" strict personal şi care nu admit nimănui să arunce vreo ocheadă în acel spaţiu ; „proprietatea" lor. Acest spaţiu strîmt nu permite (şi nici ei nu admit) să pătrundă în el altcineva decît propria lor suficienţă. Iar suprafaţa de contact cu lumea este şi ea îngustă. Sunt inflexibile şi lipsite de evoluţie. Un fel de „loc" în care „nu se întîmplă nimic". Are şi o variantă modernă a Dariei Mazu în personajul Carmen. Două motive principale le păstrează în imobilitate şi le împing în eşec ; suficienţa şi faptul că mai toate au ceva de ascuns. Unul din personaje, directorul Gheorghe, chiar declară jumătate în glumă, jumătate în serios că a fi „suficient" e, oricum, mai mult decît a fi „insuficient". De ascuns, îşi ascund viciile. E drept, uneori sub formule cu pretenţii savante. În acest caz autorul exagerează peste limite, încărcînd peste măsură textul. Cei apropiaţi lor, copiii, încă nealteraţi, curînd vor suferi şi ei, ca împinşi de un destin, consecinţele laşităţii şi „mîndriei" lor burgheze. Un singur personaj, protagonistul, tînărul profesor Serafim (numele îl simbolizează), încearcă să spargă cercul minciunii şi laşităţii. În final găseşte că singurul drum de urmat este drumul său, care se suprapune cu cel al ştiinţei. Şi prin care va şi birui, în sensul că se va ridica pe deasupra propriei sale nefericiri sentimentale şi pe deasupra suficienţei celorlalţi.

Între elevul Serafim şi colega sa, Carmen, sălbateca şi pura frumuseţe a oraşului, înflăcăraţi de o adîncă şi nevinovată iubire, intervine cu brutalitate tatăl fetei. O obligă să se căsătorească în grabă cu un om, „serios", mult mai în vîrstă decît ea şi „bine situat". Iar băiatul, deşi marcat de suferinţă, merge la universitate. Face studii strălucite, ajungînd doctor în arheologie. Între timp, exotica frumuseţe Carmen se îmbolnăveşte, se urîţeşte brusc şi moare. Nu rezistă între un tată tiran şi un soţ suficient şi carierist. Ea este realitatea pe care-o indică simbolul din titlu : „peştii exotici". După cîţiva ani, Serafim, acum un respectabil profesor, purtînd statornic în suflet icoana iubirii pierdute, află că la acea odioasă „conspiraţie" a participat şi Vlădescu, cel mai stimat profesor al său, cel care i-a deschis drumul spre arheologie şi pe care-l considera un adevărat părinte spiritual. În pragul morţii, chinuit de remuşcări, acesta (Vlădescu) îi destăinuie că a fost forţat moral ; întrucît frumoasa, exotica, marea iubire Carmen, era fiica sa naturală, născută dintr-o legătură vinovată. Intervenind în viaţa ei, ar fi declanşat reacţii extrem de nimicitoare, care i-ar fi distrus liniştea, din partea puternicului şi răzbunătorului tată legitim, care cunoştea secretul.

Ideea romanului este generoasă. Autorul încearcă să desconspire şi să demaşte mentalitatea burgheză, de oraş provincial : laşitatea, minciuna, viciul, făţărnicia, grosolănia, falsa onorabilitate etc. Sunt şi vizibile influenţe din Ionel Teodoreanu. Există şi calităţi estetice, din care remarcăm : reuşite interferenţe dintre chipurile morale din „spaţiul personal" şi cele arătate lumii. Chipul interior este cel pe care personajul vrea să şi-l arate sieşi : rece, închis, inexpugnabil ; iar cel exterior e principial, jovial, purtînd, în general, masca civilizaţiei, sub care însă se ascund egoismul, laşitatea, viciul, brutalitatea.

Dar toate aceste calităţi sînt periclitate de romanţios şi teatralitate ; două defecte extrem de primejdioase pentru acest autor. Deseori limbajul personajelor este sărac, ideile le sînt prolixe, iar naratorul e nevoit să-şi susţină partitura pe cont propriu, uneori pînă la sufocare. Ar fi fost mult mai profitabil dacă autorul ar fi mers cu fidelitate pe firul epic şi ar fi renunţat la lungile, inutilele şi sterilele filosofări eseistice care fie că nu-l „prind", fie că nu e încă destul de bine pregătit pentru ele.

Considerăm că eliminînd aceste neajunsuri, şi reprimîndu-şi dorinţa de a fi „modern", introspectiv cu orice preţ, şi-ar pune în valoare posibilităţile epice reale.

Constant Călinescu

*) **Teodor Parapiru : „Acvariul cu peşti exotici", Editura „Junimea", 1988.**

ARHIVE

DUEL ORATORIC

Mai întîi, reamintim locuri comune : ambii reprezentanţi de frunte ai spiritualităţii româneşti — Iorga şi Goga — au recunoscut într-atît suprematia geniului tutelar al românilor în toate cele încît ei înşişi şi-au făcut o înaltă onoare din a se declara — măcar în domeniul cugetării politice, al jurnalisticii militante — descendenţi din doctrina eminesciană.

Prin „marele şi adînc simţitorul Eminescu — scria Nicolae Iorga în 1905 — nu numai literatura, ci şi cugetarea românească şi-au găsit un model şi totodată un conducător în toate domeniile". Şi citatele ar putea continua, luînd proporţiile unui întreg volum, act editorial deja împlinit în anul 1981.

La rîndul său, Octavian Goga şi-a însuşit cu sîrg lecţia maestrului total, încă din anii tinereţii. Într-un moment de cumpănă pentru „cîntăreţul pătimirii noastre", bunul său prieten Ilarie Chendi îl va fi trezit din dihotimie invocînd pe eternul Eminescu : „Mă prind că în ziua în care mi-ai scris, iarăşi te-ai gîndit la problema dualităţii : să te arunci în vîrtejul vieţii politice, sau să-ţi prepari în linişte retragerea în **Tusculum** din Răşinari, unde, sub dezmierdarea muzei tale şi în aromeala dulce a atmosferei idilice, să scrii poezii şi să mănînci coacăză ? Pune mîna pe inimă şi răspunde dacă nu te-ai gîndit iar la asta ?

Iar eu sînt întristat, literalmente.

Te-aş înţelege să fii de cincizeci de ani şi să nu cunosc toţi dracii din tine. Te-aş aproba dacă n-aş şti cît de bine cunoşti împrejurările şi cum îţi dai seama de rolul ce te-aşteaptă. Şi iarăşi n-aş zice nimic dacă n-ai cunoaşte articolele lui Eminescu, fie şi în ediţia lui Scurtu. Dar că, în ciuda tuturor acestora, tu tîndăleşti, te mîngîi, iei hotărîri de tranziţie, peteceşti, în loc să croieşti planuri întregi, mi-e necaz. Aştept să ai nerv mai mult şi o intuiţie mai justă a situaţiei şi a datoriilor tale !

Să-mi frîng condeiul de ţi-oi mai da vreun sfat".

Dojana marelui răscolitor de suflete, care a fost Chendi, va fi prins bine îngînduratului Goga din toamna anului 1910. Şi dacă marele poet n-a mai atins gloria anilor 1905-1906 — obsedat poate şi de demonicul „oare se compară, am creat ceva mai bun ! !" — puternicul său talent i-a permis să devină un orator şi un gazetar pe cît de egal poetului, pe atît de indestructibil înrîurit de viziunea integratoare, programatică din jurnalistica ilustrului său înaintaş, Eminescu.

După un deceniu şi jumătate, în anul 1925, poetul şi tribunul Marii Uniri va fixa inspirat locul şi rolul Eminescului în conştiinţa românească : „Eminescu este şi rămîne cea mai strălucită încarnaţie a geniului românesc... Unitatea literară ca formulă pregătitoare a unirii politicii, iată lozinca către care s-a îndrumat el, căreia de la început i-a jertfit ritmul măreţ al unei creaţiuni fără precedent încă în analele noastre... El a fixat mai întîi şi de a nu caracter definitiv tablele legii în graiul nostru. Nu e însă numai codificatorul limbii literare. Eminescu e mai mult : e părintele ideologiei naţionale moderne în evoluţia noastră... Eminescu, poetul, e cel mai echilibrat creier politic al României în creştere. Citiţi articolele lui şi veţi vedea că staţi în faţa unor axiome de valoare permanentă. Ele pot fi invocate la tot pasul ca un îndreptar de pedagogie naţională".

Acestea fiind zise, nu este de mirare că doi mari preţuitori ai lui Eminescu şi l-au ales pe acesta arbitru suprem într-o savuroasă dispută parlamentară.

Era în primăvara anului 1925. În viaţa românească interbelică, lunga guvernare naţional-liberală dădea semne de evidentă uzură. Conducătorii partidului gîndesc la cedarea puterii, pentru moment, folosind ca şi în 1920 „interimatul" guvernului Alexandru Averescu. În partidul averescan, eminenţa cenuşie era Octavian Goga — cel atît de jignit de Brătieni în 1922, cînd împiedicaseră pătrunderea sa în Parlament.

Cum spuneam, naţional-liberalii simţeau nevoia unui respiro şi în acele împrejurări nu le convenea decît o trecere provizorie a guvernării spre partidul poporului — politiceşte, un fel de remorcă brătienistă, mantaua generalului pentru vreme rea. Ion Brătianu reuşise odată, în 1920, să potolească furiile lui Goga îndreptate împotriva „dinastiei" Brătianu. Va încerca, şi va reuşi, şi în 1925, sugerînd candidatura liderului averescan pentru o alegere parţială de deputat la Reghin. Guvernul naţional-liberal îl sprijină vis-à-vis de candidatul partidelor-unite conduse de Iuliu Maniu şi de Nicolae Iorga, şi, astfel, Octavian Goga revine în Camera deputaţilor după o absenţă de trei ani de zile.

Sigur că noul ales se aştepta la atacuri furibunde din partea adversarilor politici. Cu prilejul validării, este atacat în incinta Adunării deputaţilor, dă la rîndu-i replici dîrze, trece însuşi la contraatacuri necruţătoare. A fost o şedinţă extrem de furtunoasă în sala din Dealul Mitropoliei. Pînă la urmă, beneficiind de majoritatea parlamentară (formată din liberali, averescani şi ţărănişti), Octavian Goga este validat.

Din noianul de replici şi dialoguri ce s-au purtat în şedinţele din 7, 8 şi 9 aprilie 1925 ale Camerei deputaţilor, am reţinut duelul oratoric Iorga-Goga, care, cum spuneam, s-a desfăşurat sub semnul autorităţii eminesciene.

Goga, aflat la tribună, vroia să dea citire unor pasaje din scrierile lui Iorga în care — cu ani în urmă — îl preamărise pe el şi sancţionase sistemul pertractărilor folosit de Maniu, Vaida şi alţi români transilvăneni în activitatea lor politică.

Enervat că nu poate citi acele extrase, fiindcă Iorga îl tot întrerupea cu replici de efect, spre deliciul asistenţei, Goga sfîrşeşte prin a declara : „D-lor, o mărturisire prealabilă faţă cu dl. Iorga. Noi, dacă stăm să ne uităm în sufletele noastre, noi nu ne-am putut înţelege niciodată.

A fost nu numai o profundă deosebire de structură sufletească, ci şi intelectuală între noi.

Eu sînt omul producţiunii literare calitative, d-ta eşti omul producţiei cantitative. (Aplauze). Graţie acestei deosebiri...

N. Iorga : Eşti ca un student de la Universitate, care nu ştie atîta carte ca să judece opera unui om de valoare. (Ilaritate, zgomot, vociferări).

Octavian Goga : Spuneam, d-lor, că eu cu dl. Iorga nu m-am putut înţelege niciodată, pentru că există între noi o deosebire de structură sufletească şi intelectuală. De aceea, mărturisesc de la început slăbiciunea mea înaintea dvs. a tuturor, graţie acestei structuri sufleteşti şi intelectuale, pentru mine, d-nii mei, două strofe din Eminescu preţuiesc mai mult ca 30 de poeme dramatice ale d-lui Iorga. (Mare ilaritate, aplauze pe diferite bănci)."

Nicolae Iorga nu-i răspunde imediat. Surprins de o aşa acută afirmaţie, pur şi simplu n-a avut replică. În continuare, avea să-l hărţuiască pe Goga din bancă, fără să ceară cuvîntul la tribună, fără să pomenească de comparaţia cu Eminescu.

Abia a doua zi, 9 aprilie, N. Iorga cere cuvîntul, în chestiune personală, şi caută să răspundă lui Goga. Avertizează auditoriul că va dezamăgi, întrucît nu se va lăsa ademenit în răspunsul său de procedeul tăgăduirii tăgăduirilor prin alte tăgăduiri :

„Am mîndria de a fi un spirit onest ; nu retrag nimic din ceea ce am spus despre talentul d-lui Goga, absolut nimic ; şi nu cred momentul să vorbesc aici despre întrebuinţarea care i s-a făcut din acest talent.

Octavian Goga : Cer cuvîntul în chestie personală.

N. Iorga : Foarte bine, adresaţi-vă d-lui preşedinte, nu mie. (Ilaritate).

...Credeţi dvs., d-lor colegi, că am ajuns, la vîrsta mea, să cer părerea unui adversar politic, cu privire la valoarea operei mele ştiinţifice ? Mă mulţumesc cu aceia, care oriunde s-ar găsi, o apreciază.

Credeţi dvs. că aici, în Cameră, se poate judeca valoarea unor ocupaţiuni literare, care au un singur merit că nu au nici o pretenţiune ?

Am învăţat, de la părinţii mei, atît, că, în ceea ce fac, să-mi pun toată munca mea, toată puterea mea şi să nu adaug nici o pretenţiune. (Aplauze pe băncile partidului naţional).

Nu m-aţi auzit niciodată rivalizînd cu vreun poet român. Eu am anumite idei de exprimat. Ideile acestea le exprim în forma care se înfăţişează, nu e aşa ? Teatru sau altă ramură literară, este, pentru mine, un mijloc de a exprima anumite idei. Publicului îi place, altuia nu-i place, eu mă mulţumesc cu aceia cărora le place, chiar dacă ar fi mai puţini decît aceia cărora nu le place. Prin urmare, nu vă cer un atest ca să-l prezint Academiei române, unde eu şi onoratul preopinent sîntem deopotrivă membri, ca să-l duc la Academie şi să justific prezenţa mea la această instituţiune şi în altele, unde eu sînt singur, fără onoratul preopinent. (Aplauze pe băncile partidului naţional.)

D-lor, este foarte adevărat că două strofe din Eminescu fac mai mult decît toate versurile mele. Eu merg mai departe : două versuri din Eminescu fac mai mult decît toată poezia care s-a scris după Eminescu. (Aplauze pe băncile partidului naţional).

Şi fiindcă sînt într-o adunare politică, dacă n-ar fi decît acea nemuritoare satiră a lui Eminescu, satira III, în care este vorba de gloriile care se nasc la uşa cafenelei, încă partea aceasta ar merita să aşeze foarte sus pe Eminescu.

Octavian Goga : Despre ce cafenea ?

N. Iorga : Vorbesc eu singur şi răspund cui vreau, pentru motivele care le am de a răspunde unuia şi de a nu răspunde niciodată altuia. (Aplauze pe băncile partidului naţional)."

Apoi, Iorga dă citire cîtorva pasaje dintr-un articol semnat de Iuliu Maniu, aliatul său politic de moment şi adversarul lui Goga :

„Recunosc că articolul acesta ar fi putut fi scris în 1913 şi de poetul Octavian Goga, singurul cu care doresc să am a face dintre cele două persoane care poartă acelaşi nume.

Octavian Goga : Vă veţi întîlni şi cu omul politic.

Nicolae Iorga : Am şi eu dreptul de a alege. (Ilaritate)."

În fine, dialogul continuă în acest fel. Goga fiind de astă dată cel care-l şicanează pe oratorul Iorga aflat la tribună ; care orator, la o replică mai dură a lui Goga, ceva în termenii „Nu primesc lecţii !", nu se mai poate stăpîni şi aruncă anatema :

„Nu pot să împiedic pe stenografi de a nota ceea ce se întrerupe, dar pot să mă împiedic pe mine de a răspunde la cei cărora nu vreau să le răspund. Prin urmare, nu voi răspunde. Vă las cuvîntul cît voiţi, vorbiţi pe urmă, vorbiţi cum vă este firea, vorbiţi cum vă este interesul ; nu vă răspund. (Aplauze pe băncile partidului naţional).

Canonicul Augustin Bunea... (dl. Goga întrerupe). Celui mai tînăr din această Cameră şi celui mai hotărît duşman de aici, îi răspund : După lucrurile de ieri şi de azi, d-lui fost ministru Octavian Goga nu-i răspund şi cît voi trăi nu-i voi răspunde. (Aplauze pe băncile partidului naţional)."

De data asta n-a mai avut replică Octavian Goga. Ceea ce nu înseamnă că, după o vreme, nu şi-au încrucişat din nou floretele spiritului.

Peste timp, fiind de acum Goga trecut în lumea drepţilor, Nicolae Iorga îi va apăra cu strălucire memoria, înfierînd nişte „hiene" scormonitoare de morminte, mîncătoare de morţi. Teribil trebuie să-l fi durut pe Profesor incidentul parlamentar din 1925, de vreme ce îl evocă, în 1939, cu atîta prospeţime în simţire : „...În Goga era omul, care a produs pe omul politic, şi era poetul, scriitorul.

Cel dintîi va fi fost aşa şi aşa... Poate am suferit şi eu, şi nu odată, de pe urma imensei încrederi în sine pe care o avea. Odată în Cameră cînd, simţindu-se tare prin cei cari-l înconjurau, era curajos, a rostit asupra întregului meu scris o sentinţă din acelea, pe care le credea nimicitoare, ale lui şi i-am răspuns că : «da, ceea ce scriu şi eu şi el nu face cît un vers din Eminescu», — şi s-a încheiat discuţia. Şi cîte supărări şi răpeziri şi odioase nedreptăţi şi imediate reveniri ! Puţini oameni politici scapă de ele, şi, cînd la bază, e ascuţita vanitate a literatorului, atunci şi mai rău.

Dar, peste mizeriile umane şi păcatele politicii de partid, peste omul însuşi, cu bine, cu rău, — cu mult mai puţin rău decît la cei cari-i scormonesc ţărîna —, era scriitorul de foarte mare talent, care, acela, la oricine are asemenea calităţi, nu e alături de om, **ci peste dînsul.**

Spuie oricine că l-a înrîurit, doar înrîurirea nu creiază. Iar creaţiunea lui, din oricîte izvoare, a fost nouă, clară, îndrăzneaţă. La un moment, înainte de a deveni bună proză de gazetă şi mijloace de mare impresie în discursuri, ea a crescut şi înălţat sufletul românesc. Şi ce a fost el acolo, sus, omul de jos, oricum l-ar descoperi în micimile sale, nu-l poate răsturna".

În zile de Centenar Eminescu, transcrierea întîmplării parlamentare, ai cărei protagonişti au fost doi demni urmaşi ai autorului nemuritorului Luceafăr, este încă un semn, poate modest acesta din urmă, de omagiere a geniului tutelar al românilor.

Stelian Neagoe

Sub tîmplă de Luceafăr

EL s-a născut să fie la nesfîrşit izvorul
Din care se adapă neinvinşii unui neam
EL s-a născut din stele să sprijine pridvorul
Cu sufletul luminii, cu sufletul din ram

Venea mai de demult, venea mai de departe
Din neamul vechi ca munţii ce s-au născut din dor
Venea din mit, din doine, de dincolo de moarte
Coloană de lumină ţîşnită din izvor

Coloană ce susţine tot cerul de tezaur —
Şi Patria de limbă, şi Ţara de ţărînă
Gîndim mai româneşte în versul lui de aur,
Iubirea-i mai fierbinte cînd glasul lui o-ngînă

Din palmă-i curge cerul pe rădăcini de valuri
Ard stelele-n ţărînă pe unde calcă EL
Izvoarele ascultă în leagăne de maluri
Cum cîntă-n bolţi de versuri vibrant violoncel

Fug umbrele din cale şi stelele se-neacă
În raze de iubire din iambi şi din trohei
De dincolo de doruri mai sună-n noi o toacă
Din ochii-ascunşi în ramuri curg lacrimi flori de tei

Cu zîmbet trist sărutul mai naşte o vioară
Din codru-adînc de doruri pe-o aripă de mire
Sub tîmplă de LUCEAFĂR se naşte cerul iară
Coboară pragul clipei mereu în nemurire.

Elis Râpeanu

Nemuritor Luceafăr

De ning iar teii verii cereşti miresme-n toi
Şi cornul Lunii sună peste cuprins de ţară,
E că, prin nemurire, trăieşte-adînc în noi
El, Eminescu nostru cu lumea lui stelară.

De-i freamăt lung de codri cu străluciri în foi,
Cînd scapără sub ceruri Luceafărul de vară,
E că, El, Eminescu, trăind adînc în noi
Ne luminează viaţa cu dragoste de ţară.

Dacă ne cheamă Marea, iubito, pe-amîndoi
Şi-n ţărm de dor un cîntec sublim ne înfioară,
E că, El, Eminescu, nedespărţit de noi,
Ne face veşnicia cu zarea ei mai clară.

Şi dacă trece timpul prin zări, ca un convoi,
Iar buciumul doineşte pe dealuri dulci de seară,
E că, frumos şi falnic, zîmbeşte către noi
El, Astrul fără seamăn pe bolta planetară.

Constantin Atomii

De-atunci

A răsărit pe cerul clar
În noaptea albelor minuni,
Hyperion, zeu solitar
Ivit din marile genuni

De-atunci iubire şi himeră
E Poezia-dulce chin
Şi visătoare noaptea speră
Să afle linişte-n suspin

De-atunci şi stelele-s bolnave
De dragoste, pînă ce pier
Pe geana zărilor firave
Retrase-n umbră şi mister.

Între viaţă şi-ntre moarte
Hotarele s-au şters uşor,
Numai un abur le desparte
Lumina unui singur dor.

Sabina Măduţa

POST RESTANT

Sînt semne că nu va mai ninge curînd, doar așa, în munți, puțină lapoviță și ninsoare ; sînt semne vagi, e adevărat, că s-au copt vișinile și cireșile, pe vremuri, în copilărie, știam cînd se întîmplă asta, nu aveam decît să ne urcăm în vișini și cireși ; sînt semne că Marea Neagră se apropie de noi val cu val, dar de data aceasta o vom aștepta aici, nu ne vom mai duce noi la ea, ca să oftăm după munte, ori ne vom duce ca frunzele, în septembrie ; și mai sînt semne că nu sînt semne, ci numai deșertăciuni oarecare, ce ne amintesc de oamenii de zăpadă lăsați baltă. Ce ne neliniștește încă pe noi este întîmplarea în care oamenii, care s-au cunoscut, au fost prieteni sau chiar iubiți, ajung să nu se mai salute ei între ei. Nu sîntem ipocriți, mărturisim că ni s-a întîmplat, ni se întîmplă și, probabil, ni se va mai întîmpla, nu neapărat din motive întemeiate, să nu ne salutăm nici noi cu cine știe cine. Dar, ceea ce este curios, niciodată n-am simțit ură, ci doar un imens sentiment de jenă față de noi înșine. Cum adică, ne întrebăm, cum am ajuns să ne prefacem într-atît, încît să nu ne mai cunoaștem ? Ba chiar mai ne și strîmbăm, ca și cum ne-ar mirosi urît prezența celuilalt și în loc de milă ne cuprinde sila. Ca și cum bucuria de ieri s-a transformat în cea mai neagră nenorocire. Oameni slabi, care își întunecă singuri mintea și inima, pentru că, fiind prea îngăduitori cu ei înșiși, nu-i pot îngădui pe ceilalți. Aceasta înțelegem noi din unele scrisori pe care le primim, atît de otrăvite, încît ne temem cînd le citim să nu ne moară privirile și să orbim. Majoritatea dintre ele se scriu din invidie și, pentru a și-o ascunde, acești corespondenți imaginează adevărate intrigi și crime împotriva lor din partea noastră. N-a primit răspuns ? Ehe, știe dumnealui ! A fost respins ? Ehe, știe dumnealui ! Ceea ce nu știe este simplu : că n-are nu numai talent, dar nici respect pentru scrisul altora, pentru scris în general. Deobicei, înainte de a-și descărca otrăvurile, dactilografiate sau nu, autorii aceștia nu-ți dau nici măcar „bună ziua", cu alte cuvinte nu-și însoțesc textele cu cîteva cuvinte de salut și de cunoștință, pe care, dacă ar fi trebuit să vină la redacție, ar fi trebuit să le spună. Cu alte cuvinte, dau buzna peste tine, crezînd că este obligatoriu să le citești absurditățile. Or, așa cum scrisul nu este obligatoriu, nici lectura nu este defel. Lor, acestor veleitari încruntați care învîrtesc condeiul ca pe o bîtă, le spunem, totuși, la revedere.

★

Ne povestește un copil de cinci ani, Răzvan, că „a fost odată un căluț pe care l-am văzut eu la circ, și care nu era mare, ci numai așa, micuț, alb, cu o pată neagră pe obraz, și care mînca zahăr, dacă îi dădeai mînca și gumă de mestecat, că mesteca întruna cînd stătea ; iar cînd alerga, se uita înapoi, să vadă cine vine după el, era fricos, cel mai mult se speria de cîini și de pisici, cînd le vedea, sărea în două picioare și țipa miihoho ! adică, luați-mă de aici, că altfel mor, de frică ; și eu, într-o zi, m-am apropiat de el și am spus miau, și pe urmă ham, și ce credeți ? că s-a speriat ? nooo, a spus și el miau și ham, ca pisica și cățelul, zău așa, nu mint, întrebați-o pe mama".

★

VIOLETA EUGENIA MIHAI, București : Ne place cum scrieți, chiar și atunci cînd răsfățați cuvintele ca în „Noaptea de sînziene". „În noaptea de Sînziene, piticii cu bărbile colilii își dau întîlnire cu fetele-poveste ; le mîngîie pletele albastre și le așează semne distincte pe frunte ca să le poată deosebi ; apoi, îmbrăcate în raze de lună, ele pornesc de-a lungul fluviului, cu picioarele desculțe s-aducă lumină. Nici una nu-și amintește de piticii cu bărbile colilii, însă rămîn purtătoarele semnelor pe care le-au așezat ei pentru a le recunoaște cîndva, mai tîrziu, poate.

Piticilor cu bărbile colilii le place adesea să se joace și nu puține sînt dățile cînd încurcă jocul. De aceea, uneori cîte o fată-poveste se rătăcește pe lungul drum și steaua ei nu luminează. Atunci, apar nori pe cer și uite așa începe să plouă din senin cu toate lacrimile fetelor-poveste ce s-au rătăcit. Nici una nu-și amintește despre piticii cei bătrîni și poate de aceea au apărut atîtea mări și oceane.

Adesea, fetele-poveste învață să țeasă pînze de păianjen, împletite cu raza de lună pentru pruncii pe care-i vor naște într-o zi. Fiecăruia un culcuș moale și-o stea pusă căpătîi.

În noaptea de Sînziene, broaștele se dau de trei ori peste cap și se transformă în tineri chipeși, dar numai pînă-n zori, nu mai mult. Se întorc apoi, în locul de unde au plecat și oricît ar încerca să se mai dea peste cap o dată, de două, de trei ori, nu vor mai cunoaște experiența avută.

Șerpii își schimbă pielea lăsînd-o să atîrne în cine știe ce scorbură uitată de timp. Totul e posibil în noaptea de Sînziene, chiar și visul de-a fi fericit.

În noaptea de Sînziene, piticii cu bărbile colilii își dau întîlnire cu fetele-poveste ; le mîngîie pletele albastre și le așează stele în frunte să lumineze... în noaptea de Sînziene".

VIOREL ANGHELESCU, Constanța : Nu primim proze pentru uz propriu. Din moment ce ați trimis „Zile de fior și rîs" la „Urzica", așteptați răspunsul de acolo. Oricum, în particular, avem ce citi : Tolstoi, Sadoveanu, Cehov...

VICTOR CHICAN, Giurgiu : „...Cu generozitate, v-am trimis aproximativ jumătate din ro**man.** (? !) Poate că e mai bine așa, mă gîndesc că e nevoie de o idee mai cuprinzătoare pentru o concluzie obiectivă față de proza mea..." Nu mai fiți atît de generos cu noi, pentru lectura romanelor există edituri ; doar revistele literare nu publică romane. Nu e necesar nici să trimiteți de fiecare dată fotografia dv. și „nota de inventar" a poștei. Cum însă, din ce am citit reiese cîte ceva, mai trimiteți. Mai puțin și mai bun. Nu vă mai traduc în latinește.

ADRIANA GHERAN, Petreștii de Jos, Județul Cluj : „Să vă fac o confesiune. Ei bine, admir foarte mult pe poetul George Țărnea. Bineînțeles, rămîne între noi... pentru că n-am cum să i-o spun dumnealui" (n.n. cum vedeți, a rămas între noi. În ceea ce îl privește pe poet, scrieți-i pe adresa revistei noastre). Cît privește scrisul, e, într-adevăr, dezordonat, dar nu asta e rău ! Cu proza... aici e aici ! „El, cel pentru care atunci demult nu tresăream decît c-o fibră a ființei, el să fie învingătorul, să mă pătrundă total acum ? Să-l aștept să-l visez ? Cine ar fi crezut ! Eu, roaba acelei vechi iubiri pe care nici n-am simțit-o atunci. Ce se-ntîmplă cu mine doamne, ce pedeapsă m-așteaptă. Eu să-i rostesc numele în plină stradă și să-i rostesc acel adevăr ce vuia și atîrna tot mai greu în viața mea. Nu mai avem mîndrie, conveniențe și alte oprelisti. N-avem decît dragostea și bucuria de a-l fi reîntîlnit.

— Mi-era așa de dor de tine.

O voce ușor ironică, superficială, cu o notă străină și indiferentă mă dezarmează și mă face să mă simt de la începutul discuției ridicolă și inutilă.

— Serios ?". Sau „Irina inspectă ceasul". Fără comentarii.

CRISTIAN BIRU, Galați : „Un om deosebit" este un delir, pe care, chiar dacă am putea să-l publicăm, n-o facem. Nu pentru că n-am vrea, ci pentru că nu ne vine a crede. Mare-i grădina ta, doamne !

BĂNICĂ A. ILIE, Craiova : Nu publicăm SF-uri, nici chiar cînd acestea sînt niște parabole destul de străvezii. Mașina de făcut dragoste nu este o invenție nouă. Dimpotrivă, ea încă funcționează, chiar în pofida bătrînilor îndrăgostiți. Noi în mașini credem.

Iulian Neacșu

P.S. Textele trimise trebuie dactilografiate, cu excepția cazurilor în care acest lucru este imposibil. Ele, dactilografiate sau nu, nu se înapoiază.

Eminescu al tuturor

Acum mai bine de o săptămînă, în ziua de 8 iunie, l-am vizitat pe Eminescu, la el acasă, în Ipotești.

Era lume multă, multă lume, din natala lui vîlcioară, din Botoșani, din Iași, din Suceava, din Sibiu, din Craiova, din București...

El, cu greu făcea față atîtora cîți veniseră să-și exprime gratitudinea. Dar și-a făcut timp și pentru mine.

Gest firesc, dincolo de salut, fiindcă ne știm din copilărie, așa că de fiecare dată cînd ne revedem, continuăm discuția de unde am lăsat-o la precedenta-ntîlnire.

Vin de la Suceava, unde am fost în delegație, și în drum spre București, iată, împreună cu Victor Crăciun, m-am oprit pe la tine, i-am răspuns. Ieri am trecut și pe la Putna și am urcat în turnul în care, împreună cu Ioan Slavici și cu G. Dem. Teodorescu, la serbările de la 1871, ați dormit în fîn.

Da, îmi aduc aminte, mi-a răspuns zîmbind.

Dar de ce zîmbești, am zis eu, ai fost atunci secretarul Comitetului de organizare a serbărilor în cinstea lui Ștefan cel Mare. Și ce grandioase au fost !

Lasă, lasă, a zis el cu modestie. Mi-am amintit de pățania lui G. Dem. Teodorescu. Ai auzit-o ?

Știu eu ceva de la Stefanelli, dar altceva e să aflu de la „sursă".

Slavici și cu mine am scos ori nu pantofii, nu mai știu exact, ne-am trîntit pe claia de fîn. Teodorescu, îmbrăcat mai la staif, s-a-ncălțat în papucii pe care și-i adusese. Pîn-aici toate bune. Am discutat în trei pînă tîrziu în noapte — despre mulțimea de oameni în costume naționale din toate zonele etnografice, despre discursul lui Xenopol, despre gestul colonelului Boteanu, sosit special de la Paris spre a-și depune centironul de gală pe mormîntul marelui voievod, despre cîntările celor treizeci de lăutari îmbrăcați în negru, sub conducerea lui Grigore Vindireu, ale lui Ciprian Porumbescu, elev pe atunci, care ne-a impresionat spunînd „Tată, am cîntat Daciei întregi" și cîte altele. Pățania s-a petrecut dimineața. Slavici și cu mine încă mai dormeam și l-am simțit pe Teodorescu tot foindu-se. Ce ai bădie, i-a zis Slavici, că ne strici somnul ! Nu-mi găsesc papucii, i-a răspuns Teodorescu, mi i-ați ascuns voi prin fîn ? Da-ce s-avem noi cu papucii tăi, am adăugat eu. După cum aveam să constatăm, peste noapte, cineva pus pe șotii, că nici în ziua de azi nu se știe cine, ca să mă exprim cum ziceți voi cînd mă franțuziți, i-a subtilizat papucii. Pe Creangă, pe care l-am cunoscut mai tîrziu, parcă l-aș fi auzit : îaca bre, ce năcaz mare, domnișorul nu poate să-și pună ciubotele dăcît trecînd pin papuci, cu chișoarele lui finuțe ! Dar să știi, Vasile, eu l-am bănuit și încă-l bănuiesc pe Slavici, el i-a ascuns, că după cum ai înțeles, nu s-a disculpat.

Am mai apucat să-i spun că acolo în turn se păstrează acum „imaginea de voievod tînăr", cum i-a spus Lucian Blaga : fotografia poetului făcută la Praga în 1869.

Încolo, toate la locul lor la Ipotești — casa părintească refăcută, în ea ceasul lui Mihai, scrierile sale, fotografiile de familie, în curte salcîmii și toate celelalte, mai încolo codrul și lacul.

La locul lor sînt și noile adăugiri pe care le-au adus inimoșii de azi ai Botoșanilor, oameni de simțire eminesciană.

Iată Memorialul „Mihai Eminescu" Ipotești, ne spune Lazăr Băciucu, secretar cu propaganda la Comitetul Județean al Partidului Comunist Român, destinat unei mari biblioteci a operei poetului, a manuscriselor și edițiilor princeps, a tot ceea ce s-a tipărit despre Mihai, în România și în lume. În curînd vor fi create condiții, astfel ca oricine va dori, să poată cerceta și studia la Ipotești opera eminesciană. De altfel, s-a și inaugurat biblioteca prin donația lui Ion Rogojan — cca. 3000 de cărți și reviste și a lui Mircea Tomuș — cîte un exemplar din toate numerele revistei „Transilvania" în care s-a scris despre Mihai.

Și tot aici, cum zis-a Marin Sorescu, se va găsi și cîte un manuscris al unei opere a fiecărui scriitor de azi și de mîine din România Socialistă.

Muzeul mai are și o sală de expoziții. Prima expoziție a și fost vernisată : Locuri eminesciene — o sută unu desene în tuș cu penița de Spiru Vergulescu. „O sută unu" m-a dus cu gîndul la Simfonia a V-a de Ludwig van Beethoven care începe cu patru bătăi ale destinului, nu trei și nu cinci cum adeseori auzim cînd cineva își anunță prezența la ușă.

Este, apoi, amfiteatrul în aer liber, unde era adunată mulțimea. Aveam să văd atunci, printre cei prezenți, niște ființe cu aparate sofisticate : pe o macara, pe un microbuz, într-un pom... Și dintr-un loc în altul alerga un om mic de statură, cu barbă și batistă albă în buzunarul de sus al hainei bleumarin, căutînd mereu cîte un cheiston. Era profesorul de la Institutul de artă teatrală și cinematografică din București, regizorul căruia i s-au decernat 12 premii naționale și internaționale pentru filmele sale, Al. Gh. Croitoru (Alecu). Conducea echipa de la Studioul Buftea care realizează, la cererea Ministerului Turismului, filmul de lung metraj, documentar-artistic „Eminescu... la steaua care-a răsărit", film pentru propagandă turistică în șase versiuni — română, engleză, franceză, germană, rusă și spaniolă.

L-am lăsat pe Eminescu, în seara aceea, așa cum îl știm — tînăr, frumos și în plenitudinea forțelor.

Nu ne mai așteaptă, însă, acolo în fața casei părintești, la umbra unui salcîm, ci între Memorial și amfiteatru, pe un soclu mai înalt, privind spre dealul Ipoteștilor, spre lac, spre codru, peste ele, spre țara de glorii și de dor România și spre universalitate.

Mihai al nostru cel tînăr dintotdeauna și pentru totdeauna.

Vasile Smărăndescu

UN CAPITOL DE ISTORIE LITERARĂ

Urmare din pag. 1

construi viziuni moderne care relevă notele specifice ale etnicului nostru. Cînd Blaga spunea „Eu știu că veșnicia s-a născut la sat" certifică de fapt destinul cosmic al spiritualității românești. În lirica actuală contemporaneizarea tradiției generează universuri de o frapantă originalitate în care structurile stilistice moderne reînsuflețesc mitologiile arhaice și registre folclorice în forme revelatorii. Poezia imnică a lui Ioan Alexandru, universul ancestral din lirica lui Ion Gheorghe, filozofia țărănească a transilvăneanului Gheorghe Pituț, mitologia cîmpiei din poezia lui George Alboiu, ritualul fertilității agrare din lirica lui Ion Horea, decantarea simbolurilor străvechi la Cezar Ivănescu, balcanismul stilizat din poemele lui Gheorghe Tomozei, ezoterismul folcloric cultivat de Cezar Baltag, biografismul ardelenesc, în poezia lui Mircea Micu, oralitatea țărănească din creația lui Marin Sorescu sînt, iată, doar cîteva exemple care dovedesc varietatea posibilităților de abordare lirică a tradiției cu mijloace expresive moderne. Prin organicitatea gestului lor artistic, acești poeți sînt creatori de etnicitate sporind tradiția culturală cu noi viziuni integratoare. O orientare stilistică și tematică similară a cunoscut și proza ultimelor decenii, scriitori din toate generațiile căutînd sursele epicului în albia tradiției noastre spirituale. O direcție importantă a romanului românesc se înscrie pe linia fabulosului arhaic, a construcțiilor mitice și parabolice. De la Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu și pînă la cărțile lui Eugen Uricaru, romanul de această factură a dovedit vocația prozatorilor noștri pentru ficțiunea arhaizantă în care elementele autohtone se combină într-o viziune originală. În ce privește proza universului țărănesc, în bună parte ea apelează la investigarea realistă „morometiană" (vezi prozele lui Ion Lăncrănjan, Dinu Săraru, radiografia limbajului țărănesc la inimitabilul Nicolae Velea sau narațiunile tînărului Aurel Maria Baros). Nu trebuie scăpată din vedere o direcție predominantă a prozei actuale cu rădăcini în spațiul folcloric și anume formula realismului fantastic, un nume de referință fiind aici D. R. Popescu.

Rezumînd, se poate spune că apelul la tradiție a însemnat, în aceste ultime decenii, o preocupare fundamentală a scriitorilor noștri. Din punct de vedere istoric, momentul „regăsirii de sine" a literaturii coincide cu apariția „generației Labiș", sintagmă care definește o stare de spirit și un sens de evoluție. Generația Labiș a pătruns în literatură cu elanul marilor energii lirice, preluînd de la autorul „Luptei cu inerția" entuziasmul vizionar și sentimentul inaugurării unei noi vîrste literare. Tinerii creatori apăruți la începutul anilor 60 declanșează o revoluție estetică dar totodată și una spirituală reabilitînd dimensiunea ontologică a liricii românești pe linia valoroasei tradiții interbelice. E o redescoperire a sentimentului cosmic după excesul sociologizant al perioadei dogmatice, fenomen care a generat o vitalitate euforică la mai toți poeții acestei perioade. De la jubilația existențială a lui Nichita Stănescu și patosul angajării din poemele lui Adrian Păunescu, la vizionarismul lui Grigore Hagiu și sensibilitatea lirică a Constanței Buzea, poezia generației Labiș recuperează suflul romantic al lirismului din totdeauna. Frecventarea marilor teme, stările euforice, tentația fabulosului, energia metaforică, iată cîteva note specifice ale reprezentanților „luptei cu inerția", caracteristicile de fapt ale unui climat poetic de excepțională vitalitate care a luat naștere la începutul anilor 60, inaugurînd o etapă esențială în evoluția liricii postbelice.

Spuneam însă, la începutul acestor rînduri, că literatura ultimelor decenii a însemnat, paralel cu recuperarea tradiției, o deschidere spre noi probleme umane, spre noi aspecte ale socialului în care imaginile civilizației moderne vorbesc despre destinul omului contemporan. Fixîndu-și rădăcinile în solul tradiției, literatura actuală sondează realitatea prezentă, descrie lumea în mișcare, noul puls al devenirii. Se poate spune, de exemplu, preluînd afirmația unui critic de azi, că „romanul românesc este, în momentul de față, poate mai mult decît acela de pe alte meridiane, un roman al mărturiei esențiale, mărturia asupra Genezei unei noi societăți și a unei noi vîrste a omului" și astfel el își arată vocația social-politică. El își poate aduce o contribuție importantă la configurarea unui nou statut al realismului. Realismul românesc de astăzi este, în literatură, un fenomen cu numeroase semnificații în plan estetic și ideologic. Omul romanului nostru este de fapt omul de răscruce a mileniului doi și trei. Proza românească, în momentul de față, evită istorismul îngust, sociologist, tinzînd spre statutul de filozofie a istoriei, spre un tip de viziune în care domină elementul reflexiv. Realismul clasic al literaturii deceniului șase (Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici, Eugen Barbu ș.a.) a fost urmat de un realism psihologic (Augustin Buzura, Gh. Schwartz, Vasile Andru, etc.) iar ultimul val de prozatori cultivă un realism combinat cu experimentul scriptural : Constantin Stan, Ioan Lăcustă, Cristian Teodorescu, Ioan Groșan etc. Realismul prozei actuale surprinde, în diverse forme, fenomenul de tranziție pe care îl trăiește omul modern. Numeroase aspecte de ultimă oră pătrund în materia faptică a prozelor, vorbind despre lumea de azi, formulînd totodată probleme de conștiință. Literatura face efortul de a transcende evenimentul cotidian prin atitudine reflexivă, prin apelul la idee.

Din această perspectivă, putem spune că poezia evoluează similar, creatorii lirici fiind mereu în căutarea unor zone de poeticitate în cîmpul concretului, imaginația lor dilată realul pentru a surprinde miezul miraculos al vieții. Cea mai nouă generație de poeți aduce în lirică universul cotidian, ei se inspiră din forfota orașului, din imaginile unei lumi în permanentă prefacere. Sensibilitatea se deschide spre fapte și lucruri cu o neobosită fervoare („sufletul însetat de real" a devenit emblema preferată a poeziei). Și ce altceva oare a demonstrat Nichita Stănescu în confesiunile sale „antimetafizice" decît o îndrăgostire patetică de formele vii, mereu generatoare de energii proaspete în plan liric ?

Păstrînd un echilibru fertil între tradiție și modernitate, literatura acestor ani găsește calea prin care mesajul timpului nostru se integrează în sfera valorilor majore, aflînd soluții artistice originale și oferind imaginea transfigurată a lumii de azi.

REMEMORĂRI «Valul care-a plîns pe glezna ta...»

1.

Pe gleznele ei aurii, bronzate, netede, aproape sticloase, doi fluturi albi păreau morți sau numai amețiți și somnolau răpuși de un parfum necunoscut.

2.

Glezna ei era atît de albă încît fildeșul brățării ce-o încolăcea pălise de invidie.

3.

Bănuitele glezne ale gheișelor sunînd misterios sub kimonourile de mătase ca niște crini pietrificați.

4.

Gleznele delicate tremurînd ca două brîndușe la atingerea fină a vîntului.

5.

Cele mai frumoase glezne sînt cele pe care nu le-am văzut încă.

6.

Morărița înaintînd în zori pe malul pîrîului, ridicîndu-și ușor rochia lungă, lăsînd gleznele orbitor de albe să fie cuprinse de undele limpezi. Peștii adormiți pe fundul albiei veneau în jurul gleznelor fierbinți pipăindu-le cu mustățile fine.

7.

Mesteacănul stînd singuratic la marginea mării, într-o singură gleznă, ca o balerină gata de zbor.

8.

Avea glezne atît de subțiri încît putea dansa pe nuferi fără să se scufunde.

9.

Avea o gleznă atît de transparentă încît prin rotundul ocheanului ei puteam privi soarele fără să lăcrimez.

10.

Gleznele ei străluciră pe plajă ca două mici scoici deschise de jungherul soarelui.

11.

Glezna ei era elastică ca un gît de lebădă.

Mircea Micu

Însuși zeul

„La steaua care-a răsărit
E-o cale atît de lungă"
(La steaua)

Tu ești pentru eternitate
Fiindcă tu ești însuși zeul
Care a dus și duce greul
Imens și adevărat în spate.

Poporul are-n veci dreptate
Cînd își ridică-n cer Arheul
Precum își poartă-n creer Eul
Ca prima lui necesitate.

Eu ți-aș fi fost o viață slugă
Venit din neguri și din rugă
Și te-așezam cum ai dorit

Sub lună chiar pe buza mării
Ca pe-naintemergătorii
Prin mitul cel nemărginit.

Gheorghe Pituț

NUME ROMÂNEȘTI

Oameni și zile (III)

Explicarea unor nume de familie românești ca **Joia, Joie, Joian(u)**, pornind de la denumirea celei de-a patra zi a săptămînii, ziua lui Zeus — Jupiter — Jovis, pare scutită de orice dubiu.

Lucrurile nu sînt totuși chiar atît de simple, și aceasta din cauza posibilei contaminări cu **Zoe, Zoia, Zoița** (fonetic trecerea de la **z** la **j** se explică foarte ușor), remarcată și acceptată de toate studiile de onomastică.

Din punct de vedere social, este de asemenea acceptabil ca prenumele feminin (al mamei, al nașei sau al vreunei persoane apropiate) să devină nume de familie al unui urmaș pe linie bărbătească, fapt confirmat și de nume ca **Azoiții, Azoiței, Ajoiții** etc.

Este aproape imposibil de stabilit cu precizie care nume au la bază denumirea zilei și care — prenumele feminin, dar se poate totuși presupune că **Joia, Joie, Joian (u), Joicel** se înscriu în prima categorie, în vreme ce **Joița, Joiță, Joițescu, Joițeanu** intră în cea de-a doua (și pe baza unei evidente asemănări formale : prezența lui **ț** în temă).

De parcă explicațiile n-ar fi fost suficient de dificile, I. Iordan, în D.N.F., adaugă pentru **Joilescu** o derivare din **Joilă**, pe care nu-l găsește atestat, dar îl consideră «verosimil, derivat cu suf. **-ilă, de la (a) joi** „a satisface : a răbda, a îndura"». Dincolo de faptul că acest **a joi** este regional și foarte rar, se cuvine menționat faptul că sufixul **-ilă** este specific numelor proprii trase din cuvinte relative la împărțirea și caracteristicile timpului **(zori ⟩ Zorilă, amurg ⟩ Murgilă, ger ⟩ Gerilă, luni ⟩ Lunilă** etc.), încît nu există nici un motiv să nu vedem un **Joi + ilă**).

Și iată-ne ajunși la cea de-a cincea zi a săptămînii.. **vineri.**

În **Studii și documente cu privire la istoria românilor.** București, vol. XXI, 1911, N. Iorga descoperă o familie moldoveană **Vinerica** (trebuie să fi fost un **Vinerică**), după care ne putem da seama că și de la această zi avem nume proprii de multă vreme. De asemenea, prin intermediul unui toponim **(Vinerea)** există un **Vinerean(u)**, așa cum se arată în D.N.F.

Probabil că și **Vinea** poate fi pus pe seama lui **vineri.** În afara scriitorului, numele acesta se mai poate întîlni în repertoriile accesibile (cărți de telefon, ziarul „România liberă", diverse liste nominale), ceea ce înlătură singularitatea pseudonimului. După propria mărturisire a lui Ion Eugen Iovanski — poetul Ion Vinea de mai tîrziu —, mărturisire citată de toți biografii săi, pseudonimul ar fi fost tras din numele francez **Chauvignac,** al bunicii din partea tatălui. Cine știe, de fapt, cîți factori vor fi contribuit la formarea acestui pseudonim ? Eufonii căutate din **Iovanaki, Vineri** (tînărul fusese elev al Institutului „Sf. Vineri", între 1902 și 1910), **Chauvignac ?** Existența numelui **Vinea** în limba română ?

Explicația din D.N.F. este și de data aceasta surprinzătoare, dar caracteristică întregii concepții a lucrării : **„Vinea : bg. Vina** sau (și) **Vine, Vino,** cu suf. **-ea"** ! Ceea ce nu se potrivește cu nimic.

Dacă avem **Vinica** de la **Vinerica** (pentru animale), o temă **vin-** pentru formarea de nume proprii nu este deloc exclusă.

Judecînd după frecvența totuși redusă a numelor provenite din **vineri,** s-ar părea că cea de-a cincea zi a săptămînii n-a găsit ecou în antroponimia românească. Numai dacă...

...Numai dacă nu-l băgăm în seamă pe **Paraschiv,** după numele grecesc **Paraskeuê** (explicat excelent de Christian Ionescu, în **Mică enciclopedie onomastică,** București, 1975), de unde un întreg șir mergînd pînă la **Chiva, Chivu** etc.

Acestuia i se poate alătura **Petka,** „a cincea zi", în slavă, de unde provine un alt șir de nume proprii de familie : **Petcu, Petcan, Petcuș, Peteulescu** etc. Trebuie să presupunem că, la un moment dat, **petc-** a fost simțit ca o temă autohtonă pentru formarea numelor, altfel nu ne putem explica răspîndirea evidentă a numelor trase de aici, pe toate teritoriile românești.

Nu e nimic de mirare, pentru că personajul fantastic din basmele românești este cunoscut fie ca „Sfînta Vineri", fie ca „Sfînta Petca". Intrarea temei de origine slavă se explică perfect prin teza lui Al. Rosetti, „slavii au învățat românește" **(Istoria limbii române,** Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 299), pentru că, altfel, aceste inovații nu ar fi putut fi consacrate.

Cezar Tabarcea

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

● Joi, 29 iunie a.c. la ora 17,00, în Rotonda **Muzeului de istorie a literaturii române** va avea loc ședința omagială „M. Eminescu" a cenaclului revistei „Luceafărul". Invitațiile pot fi ridicate de la redacție în zilele de luni, marți, miercuri, între orele 12,00—14,00.

● Omagiind centenarul trecerii în nemurire a poetului național al românilor, absolvenți de liceu „Mihai Eminescu" au organizat la Casa universitarilor din Capitală o manifestare cultural-artistică. Despre viața și opera poetului au bit Al. Ioachimescu și conf. dr. P. David. A urmat un recital poetico-muzical la care și-au dat concursul, printre alții, actorii Jeanine Stavarache și Mircea Crețu de la Teatrul Giulești și baritonul Emil Iurașcu de la Opera Română din București.

CUMPĂNA

Așchii

● Citind cartea (excelentă) a lui Ion Mircea (**Piramida împădurită,** Ed. C. R., 1989), mi-am amintit de spusele de acum douăzeci de ani ale lui Paul Tutungiu, colindător neobosit al Carpaților pe vremea aceea : „Sînt plini munții de piramide împădurite. Le văd, dar nu le pot cerceta. Sînt convins că dacii au avut piramide și le-au împădurit". Ipoteza era grandioasă. Mai tîrziu, îl întrebam : „Ce mai fac, Paule, piramidele tale împădurite" ? L-am întrebat și zilele trecute și mi-a răspuns cu o strofă : „Piramidă să îndure / Muntele zidit sub cer / Învelit ca un oier / C-o sarică de pădure". Versurile sînt în **Colindele din țara lui Orfeu** (Ed. C. R., 1974). Tot acolo observa „legile muntelui Ceahlău și ale piramidelor de demult împădurite". Despre titlul cărții lui Ion Mircea se poate glosa la nesfîrșit : **Piramida împădurită** oferă conotații multiple ; cuvîntul piramidă vorbește despre un absolut al pietrei geometrizate, însemnînd civilizație și cultură în același timp, invincibilitatea gestului uman. Piramida nu este cuprinsă de pădure, simbol al naturii dezlănțuite după propria ei irațiune, ci **împădurită,** deci se sugerează o renunțare strategică din perspectivă vegetală. Piramida împădurită este aici un discurs în două cuvinte amintind de problema clasică a întoarcerii la natură ? O piramidă este „utilă", o piramidă împădurită este frumoasă. **Miscere utile dulci ?** Dintr-o ontologie fragmentară ne mulțumim spiritul cu o viziune strict estetică ? Piramida este **teza,** împădurirea ei — **antiteza** iar **sinteza** este înfățișarea textuală **a** expresiei ? Piramida privește departele și îl așteaptă, este cerească ; o piramidă împădurită privește pămîntul, este întoarcerea pietrei către pămînt. Pentru a putea fi perfect ordonată, pădurea, posibil simbol al haosului vegetal (vezi poemul lui Philippide), trebuie să fie răsădită pe versanții unei piramide. Piramida are grijă, la modul legendar, de tinerețea fără bătrînețe și de viața fără de moarte a faraonului, în scurtul ei labirint hibernează un basm. Piramida împădurită oferă o soluție mundană existenței lui prin imaginea veșniciei naturii. Piramida suferă de singurătate. Există ceva care conține mai multă singurătate decît o piramidă ? O piramidă împădurită este vindecată de singurătate. Care este liantul între piatra lustruită și rădăcina pădurii ? Expresia poetică. Mergînd pe calea clătinată a paradoxului, ne întîmpină, la prima cotitură, oximoronul subtil. Ce fel de cîntece cîntă păsările acestei păduri atunci cînd ceața vremilor le împresoară ? Cîntecele robilor ; robii s-au dus dar cîntecele lor au plutit în jurul piramidei pînă cînd și-au găsit sălașul în gușa păsărilor pădurii. În ordinea timpului moral pînă și piramidele îmbătrînesc. Pădurea întinerește pentru că poartă în frunzele ei vlaga întregului pămînt („Tu, din tînăr precum ești / Tot mereu întinerești"). Anorganicul este altoit prin organic, coșciugului de piatră i se oferă o transcendență verde. Visul unei pietre ? Să se integreze, cizelată, în corpul unei piramide. Visul unei păduri ? Să împădurească o piramidă. A acoperi înseamnă a ascunde și a păstra dar mai înseamnă și a desființa. Vom înțelege, pe această cale, drama permanentă, conflictul dintre piatră și frunză, dintre cultură (civilizație) și natură. O piramidă ascunsă și păstrată prin ascundere, vede poetul Paul Tutungiu, o statuie a cărei aureolă e sculptată de cîntecul păsărilor dintr-o pădure ordonată, vede poetul Ion Mircea. Primul se uită la o istorie, al doilea privește cu ochi fotografici un instantaneu, primul vede o devenire, al doilea — o imagine devenită.

Nu toate expresiile sînt sortite unei cariere strălucite. Aceasta are un destin memorabil.

George Alboiu

EMINESCU și conceptul de modernitate

Urmare din pag. a 3-a

limba veche și-nțeleaptă", „formele perfecte" de care e bîntuit poetul constituie șansa atingerii **adevărului.** În cuvîntul poetic, „lumea cea gîndită pentru noi avea ființă". Or, gîndirea autentică — spune Heidegger — este **gîndirea ființei.** Se impune originalitatea soluției eminesciene în a defini modernitatea : esența „frumosului" stă în dinamismul formelor, dar formele în sine nu pot fi dinamice, vii, nu pot fi **în adevăr.** De aceea, cuvîntul manipulat e amenințat veșnic de căderea în formă, de degradare. Și poetul nu se limitează doar la literatură. Ceea ce Eminescu numea **apriorismul** ideilor nu diferă de „apriorismul" formelor instituționale și pseudoartistice. Într-un articol din **Timpul** (6 mai 1881), citim : „oricine va voi să definească marele mister al existenței va vedea că el consistă în împrospătarea continuă a fondului și păstrarea formelor. Forme vechi, dar spirit pururea nou." Să se observe că poetul pune aici problema la nivel **ontologic** și că poziția lui este în dezacord cu criteriul lovinescian „de la forme la fond", criteriu care a marcat pe termen lung conceptul **modernității** la criticii noștri. Se-nțelege de ce Eminescu nu a contat și nu contează încă pentru poezia modernă, fiindcă ar trebui să se răstoarne un întreg sistem de „valori" și de concepte critice. Căci, nu-i așa ?, conservarea „formelor" duce la concluzia **inerției,** a unui spirit ostil progresului în civilizație și cultură. De fapt, nu este vorba de o inerție a formelor, ci de necontenita „reîmprospătare" a lor cu „spiritul modern", ceea ce schimbă radical datele chestiunii și pune în termeni limpezi noțiunea de **modernitate** prin numire directă. Chiar declarîndu-se „romantic", nu avem nici un drept să credem că poetul s-ar fi autoexclus de la **modernitate.** Eminescu dă exemplul Angliei care păstrează „și astăzi vechile sale forme istorice, pururea **reîmprospătate de spiritul modern, de munca modernă"** (s.n.). Așadar, ca și Lovinescu mai tîrziu, Eminescu vorbește de un **spirit al veacului (saeculum)** care e semnul modernității. Deci **noutatea vie** stă în dinamica acestui spirit care întinerește formele, conferindu-le originalitate. O logică simplă ne spune că nu poți fi **modern** optînd pentru forme — inerte în sine —, ci pătrunzîndu-te de **misterul existenței** identificabil aici cu „spiritul veacului". **Formele particularizează,** nu sînt universale. Este o aberație să le iei de la alții. De aici ostilitatea lui Eminescu față de împrumutul de forme, de idei **a priori,** cum le spunea poetul pentru a semnala deopotrivă impostura strecurată în „forme" și „fond". Poziția lui Eminescu rezolvă cu suplețe relația dialectică de la **național** la **universal.** A rămîne în „forme" fără a fi pătruns de duhul veacului înseamnă a fi prizonierul unui specific național epigonic, pitoresc, cum vor risca sămănătoriștii minori. O primejdie similară, chiar dacă de altă natură, îi pîndește și pe „experimentaliști". Ei pot impresiona doar ca manechine ale modei. Dacă viața s-ar reduce la formele pe care le creează, atunci cadavrele nu ne-ar mai dezgusta. De aceea, în identitatea **formă/adevăr** Eminescu întrezărește, totodată, **diferența ontologică,** formulată astfel de Heidegger și care va constitui cea mai neliniștitoare descoperire a filosofului. Confruntîndu-se cu spinoasa chestiune a formelor în artă, Eminescu e pe deplin conștient de **noutatea** gîndului său, de negăsit în estetica tradițională : „S-a zis de mult că frumusețea consistă în proporție de forme. **Nemărui nu i-a venit în minte** (s.n.) că consistă în proporția de mișcări și cu toate acestea, asta a adevărata frumusețe. Frumuseți **moarte** sunt cele cu proporție de formă, frumuseți **vii** cele cu proporție de mișcări". **(Manuscriptum,** nr. 3/1979, p. 27). Poate că va trebui să regîndim de ce a fost fascinat Eminescu de ideea „frumuseții fără corp" (v. **Miron și frumoasa fără corp)** și de ce, în același timp, se declara adept al „nefericitei secte" „pătruns de-adînca sete a formelor perfecte". Frumusețea și adevărul sînt în „forme" și totuși **dincolo** de ele. **Formele perfecte** nu sînt tocmai transcenderea formelor în „proporția de mișcări" ? Iar „proporția de mișcări", imposibil de conceput fără corporalitate — și totuși dincolo de ea — nu ne trimite la acel misterios „leagăn" „fără ploaie" și „fără vînt" al codrului eminescian, de profundă sorginte românească, dar atît de universal ?

Constatările noastre și întrebările finale n-au pretenția unor concluzii definitive, ci se vor doar o punere a problemei.

m a p a m o n d

MAREA POEZIE

Născută la 11/23 iunie 1889 la Odessa în familia unui inginer constructor de nave, Anna Andreievna Gorenko, cea care-şi va semna poezia cu pseudonimul Anna Ahmatova, îşi va lega pentru totdeauna soarta de poet de locurile lui Puşkin : reşedinţa imperială de vară Ţarskoe Selo (azi oraşul Puşkino), apoi Petersburg-Petrograd-Leningrad, unde şi-a petrecut toată viaţa, şi-a creat opera, s-a bucurat şi a suferit.

Despărţită de soţ, marele poet Nikolai Gumiliov care sfîrşeşte tragic în 1921, nevoită să asiste la calvarul fiului supus represaliilor în două rînduri, blamată şi interzisă printr-o hotărîre obtuză în 1946, Anna Ahmatova era convinsă că numele ei se află sub semnul blestemului. Dar dacă hazardul a pus ceva în numele ei, „semnul" trebuie căutat în numele cu care s-a născut — Gorenko — legat de apelativul „gore" — „durere", „nenorocire", „nenoroc". Anna Ahmatova şi-a ales pseudonimul, poate, sub vraja orientală a Crimeii, vecină cu Odessa natală : numele tătar Ahmatov există cu adevărat şi îl poartă şi literaţi ai acestei etnii. Acest nume are la bază numele arăbesc atît de cunoscut Ahmad (Ahmed), elativ (superlativ) cu sensul „Cel mai lăudat, cel mai demn de laudă". Oscilarea destinului între cele două nume — cel moştenit şi cel ales benevol — îmi aminteşte de două tablouri de la Muzeul de Artă din Bucureşti ale italianului Ercole de Roberti — **Ursita bună** şi **Ursita rea.**

Acţiunea cîmpului semantic al pseudonimului Ahmatova începe odată cu aderarea la curentul postsimbolist numit „akmeism" — de la cuvîntul elin „Akmé" — ascensiunea maximă, supremă a ceva — amintind de suprematismul din arta plastică a lui Kazimir Malevici. Un moment important spre starea „Ahmad" — „cel mai demn de laudă" — poate fi considerat ciclul de poezii dedicat de ilustra sa congeneră şi conaţională Marina Ţvetaeva (1892—1941) — adevărate declaraţii patetice de dragoste fără nici o umbră de „jalousie de métier".

După 1956, cînd poezia Annei Ahmatova începe să circule din nou nestingherit, poeta va fi încununată cu premiul internaţional Etna-Taormina, iar orizonturile lingvistice i se deschid unul după altul. Spre deosebire de alte nume, al Annei Ahmatova nu va cunoaşte conul de umbră nici după data de 5 martie 1966, cînd poeta îşi încetează existenţa terestră.

În mod simbolic, în 1988, o comisie internaţională aprobă numele „Ahmatova" conferit de astronomii sovietici uneia din planetele mici descoperite de ei. Simbolul ascensiunii supreme nu depinde de mărimea corpului ceresc respectiv — toate astrele cunoscute purtau nume — ci de gradul suprem, „akmé", al iubirii la care a înălţat-o poporul său. Ţara a vrut să omagieze şi astfel Poetul care a fost întotdeauna cu poporul său — ipsissima verba : „Nu, sub străine ceruri n-am fost eu, / Nici sub străine-aripi la adăpost, — / Am fost atuncea cu poporul meu / Unde-n nefericire el a fost." („Recviem", catrenul liminar, datat 1961).

Pentru noi este deosebit de îmbucurător să ştim că numele marii poete care s-a dedicat o vreme artei traducerii stă sub unele poeme de Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, doine populare româneşti. Un sunet deosebit în limba poetei-traducătoare a căpătat poemul **Venere şi Madonă** al lui Eminescu. Cei doi poeţi centenari se întîlnesc din nou în cadrul anului 1989 dedicat de UNESCO Luceafărului Eminescu şi Stelei Ahmatova.

Poeme de Anna Ahmatova

Cîntec de bun rămas

Viscolea rece-n pieptu-mi cenuşa,
Mă purtau însă paşii uşor ;
Îmi pusesem în dreapta mănuşa
Mîinii stîngi, sprijinită-n uşor.

Multe trepte-mi păreau, ca din turnuri,
Cînd erau, ştiam bine, doar trei.
Din arţari, stins, al toamnei reci murmur
M-a rugat : „Mori cu mine, de vrei !

Înşelat sînt de soartă mereu,
Soartă rea, schimbătoare, nebună."
I-am răspuns : „Dragul meu, dragul meu,
Eu la fel. — Să murim împreună..."

E un cîntec de trist bun rămas...
Bezna casei sporea apăsarea ;
Doar din facle-n iatac, fără glas,
Licăr pal înălţa nepăsarea.

1911

⁂

Tu, scrisoarea, dragul meu, n-o rupe,
S-o citeşti pe toată, nu e greu.
Nu pot să-ţi mai fiu necunoscută,
Să-ţi apar străină-n drum mereu.

Nu privi cu o mînie rece,
Sînt a ta, îţi sînt iubită, chit
Că nu-s fiică de păstor sau rege
Şi nici schivnică închisă-n schit.

Tocuri vechi, nu port panglici, cocarde,
În banalul cenuşiei rochii...
Dar sărutul, simt, pe buze-mi arde
Şi aceeaşi spaimă-mi umple ochii.

Tu, scrisoarea, dragul meu, n-o rupe,
Să nu plîngi cătînd minciuna sacră,
Şi în zestrea de drumeţ, săracă,
Să o pui pe scîndură în lacră.

1912

În vis

Despărţirea neagră, ne-ndurată,
Pe din două s-o-mpărţim ni-i scris.
De ce plîngi ? Dă-mi mîna ta curată,
Să-mi promiţi să vii din nou în vis.

Despărţiţi ca muntele de munte,
Ne-am supus aceleiaşi osînde :
Doar cînd miezul nopţii-ntinde punte
Să-mi trimiţi urări prin stele blînde.

15 februarie 1946

⁂

Uita-vor ? Credeţi — mă-nspăimînt ?
De-o sută de ori m-au uitat,
De-o sută de ori în mormînt —
Şi azi, poate, stau — am mai stat.

Iar Muza, şi surdă, şi oarbă
Dospea în pămînt ca grăunte,
Din scrum, viaţa, Phoenix, să-şi soarbă,
Eterul apoi să-l înfrunte.

21 februarie 1957

⁂

Cea mai darnică-n roade din toamne
Cam tîrziu a venit să m-atragă,
Cînd trei lustri de primăveri, doamne,
Am zăcut la pămînt fără vlagă.

Am primit-o de-aproape-n tăcere
Şi stringînd-o la pieptu-mi cu sete,
Ea în trupul sleit de putere
Forţă tainică îmi dete.

13 septembrie 1962

Sonet la ţărm de mare

Par toate-aici nemuritoare :
Şi cuiburi vechi ce-n crengi se-anină,
Şi aerul purtînd lumină
De primăveri de peste mare.

Eternitatea-n glas deplină
Mă cheamă-atotbiruitoare
Şi pe cîrşul alb în floare
Lumină varsă luna lină.

Şi pare-a curge ca un fald
Albind în cupa de smarald
Un drum ce-apare ici-colo.

E doar lumină calea-aceea
Şi toate amîntesc de-aleea
Spre iaz din Ţarskoe Selo.

Prezentare şi traducere de
Ilie Bădicuţ

JEAN-PAUL MESTAS

● JEAN-PAUL MESTAS, născut la 15 noiembrie 1925, profesor universitar, poet de nobilă sorginte şi de aleasă ţinută intelectuală, este un real prieten al poeziei române. Revista JALONS editată de Domnia-sa are, număr de număr, DOMAINE ROUMAIN, un spaţiu în care se regăsesc 4—5 poeţi români cu grupaje de poeme, graţie unor traducători de excepţie ca remarcabilul poet Dan Ion Nasta, Paul Miclău, Constantin Crişan, ori Nicholas Catanoy, poeţi editaţi ulterior într-o voluminoasă antologie în colecţia JALONS, al cărei fondator este, J-P Mestas a tipărit mai multe cărţi de poezie printre care citäm : **CETTE IDÉE QUI NE VIVRA PAS, DANS SA HARPE D'OISEAUX LILAS, DANS CE PAYS COMME AU DÉBUT DU MONDE, L'ANCRE ET LE CYCLONE,** (cu un motto din Nichita Stănescu) şi recent **LA TERRE EST PLAINE HAILLOUS.**

În ultimul număr 33 din JALONS, Jean-Paul MESTAS publică un editorial dedicat lui M. Eminescu, care debutează, pe bună dreptate, polemic : „În **Enciclopedia romantismului,** publicată în 1980 la Paris de Chomogy, este o regretabilă absenţă, de neiertat : aceea a lui Mihai Eminescu, fratele de singurătate şi de genialitate al lui Hölderlin ; poetul în opera căruia este stimulată, implicit, capacitatea poporului român de a-şi asuma vocaţia, poetul în care, ivit în noapte, românul a găsit un SPAŢIU în care să se poată reinvesti". Sînt multe judecăţi de valoare în acest eseu însoţit de şase poezii eminesciene **(Lacul, Cînd amintirile, Mai am un singur dor, De ce nu vii, Despărţire, Sara pe deal)** în traducerea remarcabilă a lui Paul Miclău, apoi un micro-eseu **Întîia cosmogonie** semnat de Constantin Crişan, urmat de **La steaua,** în tălmăcirea aceluiaşi.

Poeziile publicate sînt din cea mai mică carte de poezie care mi-a parvenit, **LE CIEL BOUGEAIT À PEINE.**

Constatări

A îmbătrîni, tu nu trebuie să ştii
pe ce drumuri
şi în ce lume.

După multă vreme se pricepe
ce a fost tinereţea.

O umbră sporeşte
dar prestigiul său
este-n oboseala violinelor
pentru muzică pierdute.

Totuşi cum mă surprinde
nervozitatea semnelor.

Plecare

Îi strigau : revino !
Paşii săi nu intrau în mormînt.
Ne îndoiam c-ar putea duce
atîtea amintiri
şi atît de multe orologii.

Doar în ultima clipă
mîinii se înjunghie pe ei înşişi.

Reluare

Ce ne aparţinea
de acum înainte îţi aparţine.
Şi lumea este
o fărîmă din măsurătorile tale
cu atîţia ochi şi atîtea poame amare.

Ia acest arbore
şi du-te.

Frumuseţi noi vor plînge
pe umerii tăi.

Fiecare lucru va găsi numele său
şi putinţa dintîi.

Monotip

Copiii s-au liniştit.
Mirosul de ceară îi ţinea
legaţi atît de aproape de stup

încît dormind albinele veneau
pe chipul lor ca pe stamine.

La sfîrşit, soarele
se împlineşte din unghiuri de umbră.

Imposibil să numeşti

Adormit într-o corolă
sporesc puterea parfumurilor
fericite să simtă atît de aproape
sexul florii.

Or el, mişunat de viespi, aşteaptă ziua,
fluturii-l plictisesc.

Pecetea luminii
e răsucirea propriilor gînduri.

Nimeni nu-şi va dezvălui
oricui chipul său
cu preţul unui paradox nesfîrşit.

Prezentare şi traducere de
Ion Iuga

REVISTA STRĂINĂ

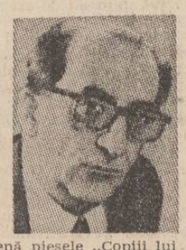

● **A ÎNCETAT DIN VIAŢĂ, ÎN VÎRSTĂ DE 76 ANI, GHEORGHI ALEXANDROVICI TOVSTONOGOV,** unul dintre cei mai mari regizori de teatru ai zilelor noastre, Artist al poporului al U.R.S.S.

Tovstonogov s-a născut în anul 1913 la Tbilisi şi a debutat ca actor în anul 1931 pe scena Teatrului rus al tînărului spectator din oraşul natal. Activitatea de regizor şi-a început-o în 1938 punînd în scenă piesele „Copiii lui Vaniuşa", „Orologiul Kremlinului", „Un flăcău din oraşul nostru".

A lucrat timp de peste trei decenii împreună cu colectivul Teatrului Mare Academic „M. Gorki" din Leningrad, pe scena căruia a montat cu precădere piese din dramaturgia rusă şi sovietică : „Prea multă minte strică" de Griboedov, „Barbarii" şi „Micii burghezi" de Gorki, „Idiotul" de Dostoievski, „Trei surori" de Cehov. Măiestria regizorală şi-a pus-o în evidenţă şi prin spectacolele cu piesele dramaturgilor sovietici, între care : „Tragedia optimistă" de V. Vişnevski, „Sfîrşitul escadrei" de A. Korneiciuk. A adaptat pentru scenă şi a regizat capodoperele lui M. Solohov „Pămînt deşteleni" şi „Pe Donul liniştit".

Spectacolele realizate de Tovstonogov sînt pătrunse de un puternic umanism, de o mare şi profundă dragoste faţă de om, de încredere în capacităţile sale creatoare. Aceleaşi trăsături au marcat şi remarcabila sa activitate de pedagog. În calitate de profesor, (şef al catedrei de artă a regiei), de conducător de teatru, Tovstonogov a educat nenumăraţi regizori sovietici de primă mărime.

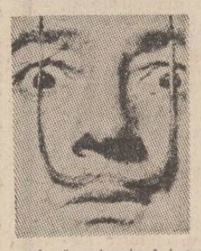

● **SUB TITLUL „AM FOST FENOMENAL" REVISTA ELVEŢIANĂ „SCHWEIZER ILLUSTRIERTE",** care apare la Zürich, a publicat un articol consacrat personalităţii celui care a fost atît de controversatul Salvador Dali.

„Am fost fenomenal", spunea Dali despre sine — scrie redactorul de specialitate al amintitei publicaţii. De bună seamă că el era nu numai fenomenal, dar şi nebun, numai că nebunia lui avea un sens, ea ne duce în prăpăstiile adîncului subconştientului pe care el dorea să le vesnicească în tablourile sale. Tablouri între vis şi veghe, imagini ireale desenate cu ochii deschişi, într-un spaţiu larg. Tablouri create de un extraterestru care îşi spunea Salvador Dali, născut în anul 1904...".

● **„ÎN ŢARA NORILOR ALBI" ESTE TITLUL VOLUMULUI CUPRINZÎND ÎNSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE** în Australia, Fidji şi Noua Zeelandă, al scriitorului eston Vladimir Beekman. Este vorba în primul rînd despre Terra Australis, teritoriu în care mulţi îşi închipuie că încă mai trăiesc „răufăcătorii" pe care Anglia colonială i-a trimis aici cu miile...

Beekman face o radiografie a aşezărilor din această parte de lume, a vieţii locuitorilor, cartea oferindu-ne ocazia de a ne refugia, împreună cu autorul, în trecut, de a parcurge prezentul şi a ne gîndi la viitorul „lumii acesteia de la capăt de lume". Toate acestea sînt evocate cu ajutorul întîlnirii cu documente, dar şi cu oameni de cele mai diferite orientări şi convingeri politice, cu literatura scrisă şi orală.

Volumul lui Vladimir Beekman face incursiuni captivante în mijlocul naturii, un adevărat slalom uriaş printre multele şi spinoasele probleme legate de păstrarea echilibrului ecologic, una dintre problemele fundamentale ale zonei în care se găsesc cele trei teritorii. Nu lipsite de importanţă pentru cititor sînt şi elementele legate de modul de viaţă, de obiceiurile şi tradiţiile, de cultura şi arta locuitorilor baştinaşi ai acestor meleaguri, maorii.

Dar poate că partea cea mai antrenantă a cărţii lui Vladimir Beekman o constituie cea referitoare la istoria plină de aventuri şi drame umane declanşate de febra aurului australian şi neozeelandez, precum şi capitolele referitoare la întîlnirile sale cu oameni simpli, care, aflaţi la zeci de mii de kilometri de Europa, împărtăşesc aceleaşi bucurii, aceleaşi tristeţi şi dureri, aceleaşi gînduri de a trăi mai bine, în pace şi bună înţelegere, ca şi noi...

● **S-A SPUS DE MULTE ORI ŞI DE MAI MULŢI** că literatura s.f. nu reprezintă altceva decît poveştile vremurilor moderne. Iar o poveste bună ne oferă, în afară de multă fantezie, şi posibilitatea de a medita la viitor, la comportamentul moral al oamenilor, locuitori ai Terrei sau ai altor planete. Astfel de poveşti sînt şi lucrările cuprinse între coperţile unei voluminoase antologii s.f. apărută recent la Praga sub titlul **„Roboţi şi androide".** Volumul conţine treizeci de povestiri ale celor mai diverse categorii de scriitori, de la clasicii genului (Isaak Asimov, Stanislav Lem), de la cel mai vîrstnic, americanul Murray Leinster (1896—1975), pînă la tînăra generaţie de creatori s.f., reprezentată în acest volum de cehul Ivan Kminek, născut în anul 1954.

Povestirile cuprinse în „Roboţi şi androide" sînt axate pe diferite variaţii ale raportului omului cu maşina. Aşa este superba povestire „Joe cel logic" a lui Leinster, care narează despre calculatoarele care preiau întreaga agendă de lucru a omului, lipsindu-l astfel pe acesta de ultima posibilitate de a rămîne... om ; aşa este povestirea lui Asimov „Sally" despre automobilele viitorului.

Editorii au împărţit cartea în patru capitole : Omul şi Maşina, Maşina şi Omul, Omul-Maşină şi Maşina-Om. Adică de la Maşina ca ajutor al Omului, pînă la Omul-Kyborg, reprezentînd organismul uman în care unele dintre organele vitale au fost înlocuite cu aparate computerizate. O bună parte din povestiri au ca subiect încercări de umanizare şi spiritualizare a roboţilor, pentru că o eventuală revoltă a acestora neumanizaţi şi nespiritualizaţi ar fi cu totul altceva decît o revoltă a roboţilor umanizaţi şi spiritualizaţi. Nu ?!

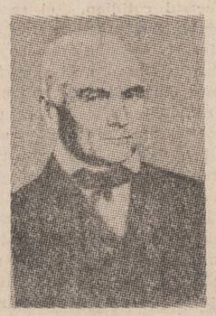

● **MIROSLAV ŠLACH, NĂSCUT ÎN URMĂ CU ŞAPTEZECI DE ANI,** este la origine istoric şi istoric literar. Nu este deci de mirare că majoritatea lucrărilor sale au la bază subiecte istorice : în „Romanţa podgoreanului înţelept", relatează întîmplări din viaţa artiştilor de demult, „Poştalionul de Viena" este dedicat vieţii lui J. W. Goethe, pentru ca în „Eu, poetul Naso" să aducă pînă la noi crîmpeie din lumea imperiului roman de pe vremea autorului „Tristelor".

Miroslav Šlach nu se dezminte nici în ultimul său roman, intitulat „Zeptej se orlu" (Întreabă vulturii), în care surprinde personalitatea lui Jan Evanghelista Purkyne (în fotografie), naturalist, filozof şi îndrumător al poporului ceh. Autorul înfăţişează în primul rînd copilăria lui Purkyne, petrecută la castelul Libochovice, anii de studii şi perioada primilor paşi încununaţi de succes în lumea ştiinţei. El reuşeşte să aducă în faţa cititorilor — veridic, convingător — tabloul vieţii culturale şi ştiinţifice din Cehia secolului al XIX-lea, cititorul avînd ocazia să facă cunoştinţă cu unele dintre marile personalităţi ale culturii cehe : Jan Kollar, Josef Jungmann, P. J. Safarik, Vaclav Hanka etc.

Datorită modului viu, antrenant al povestirii, a compoziţiei romanului, cititorul se simte tot timpul în mijlocul acţiunii. Într-una din cărţile sale anterioare, Miroslav Šlach spunea : „S-ar putea spune că aceste întîmplări idilice şi suav nostalgice au în lumea de astăzi ceva din umbra palidă a vechilor fotografii din albumul de familie... Dar cine nu se întoarce cu bucurie spre albumul cu astfel de fotografii ?".

Eseistica lui Ernesto Sábato

Privit dinspre filozofie, eseul actual se comportă ca un datornic dezinvolt : împrumută de la aceasta, mărturisit sau nu, probleme, teze, teme, motive, formule izbitoare, dar se sustrage de la scadenţele gîndirii : sistematicitatea, coerenţa şi rigoarea, demonstraţia sau justificarea. Refuză gravitatea. Chiar dicţionarele serioase ne asigură că aşa e el : transparent, fluşturatec, graţios şi sclipitor. Deci, ca fusta Colombinei : numai tul şi paiete.

Privit dinspre literatură, eseul de azi pare un fiu risipitor iute de mînă şi firoscos. Pleacă de acasă cu cîteva lucruri de preţ : atitudinea subiectiv-emotivă, saltul imaginar, exuberanţa, metafora, şi apoi vîntură lumea, colindînd arta, istoria, economia, ştiinţa. Este peste tot, ştie tot, vorbeşte despre toate, proiectează, pe un fel de cervantină „panoramă a minunilor", un alai de figuri stranii, noţiuni mirobolante, ipoteze uimitoare, ispite inedite. Stîrneşte încîntătoare viziuni evanescente şi iscă subtile plăceri momentane. Ceva în genul mantiei lui Mefistofeles.

Pentru a feri odrasla lui Montaigne de dubla primejdie a frivolităţii care nu duce nicăieri şi a iluzionismului omniscient, cel mai indicat mijloc rămîne recursul la marii scriitori care, alături de creaţia lor lirică, epică sau dramatică, au cultivat eseul, făcînd din el o adevărată **creaţie paralelă şi echivalentă** pe care am putea să o denumim **identică.** Desigur, acest termen general primeşte determinări şi nuanţe proprii fiecărui autor. În cazul lui Ernesto Sábato, eseistica să revelează feţele adînci şi surprinzătoare ale adevărurilor dobîndite sau căutate, reprezintă o **întîlnire de gradul II cu certitudinea,** pentru că stabileşte implicaţiile, corespondenţele, extrapolările şi — de ce nu ? — răsturnările acesteia, cînd gîndirea omenească — mereu, mereu, reînceputä — o cere. Operaţiile sînt efectuate cu acuitate logică şi dexteritate dialectică puţin obişnuite. Reluînd dubla referire definitorie de mai sus, putem afirma că eseistica sabatiană învederează virtuţi exemplare şi curative : aliază demnitatea şi consecvenţa gîndirii cu pertinenţa şi strălucirea expresiei.

Paginile de faţă vor să prezinte succint conţinutul epistemic („sofianic"), precum şi mărcile afective şi stilistice ale eseisticii scriitorului argentinian, deţinător al unui rang atît de înalt într-un gen care, oricît de proteic şi inclasificabil ar părea, admite totuşi, ca orice act de intelecţie, ordinea şi ierarhia valorică. O cuprinzătoare antologie, pe cale de elaborare la editura Univers, va permite cititorilor români accesul direct la textele întotdeauna pasionante ale celor cinci cărţi de eseuri sabatiene, semnificativ intitulate : **Însul şi universul, Oameni şi angrenaje, Eterodoxie, Scriitorul şi fantomele lui, Apologii şi respingeri.**

Fiind vorba de un mare scriitor al contemporaneităţii, care prin romanele sale aduce o nouă şi tulburătoare adîncime în înţelegerea esenţială a condiţiei umane, creaţia sa ideatică trebuie aşezată şi înţeleasă în relaţiile ei cu creaţia epică. Sub acest raport, eseurile sabatiene exercită trei funcţiuni principale : cea de fundamentare, cea de transpunere conceptuală şi cea de intercomunicaţie reciproc potenţatoare. În consecinţă, conţinutistic, putem deosebi trei categorii în ansamblul eseurilor sabatiene : întîi cele care formulează concepţia sa despre lume şi om, convingerile ontologice şi deontologice ce stau la baza operei sale narative, apoi cele care exprimă gîndirea sa critică în problemele literaturii — autori, opere, curente — şi în sfîrşit cele în care ideaţia se concretizează în amintiri personale sau în portretele unor spirite creatoare atît de diferite între ele şi totuşi, poate, nu chiar străine, precum Pitagora, Leonardo da Vinci, Borges.

Acţiunea de fundamentare este incredinţată eseurilor care expun şi explică aşa numita Weltanschauung a autorului, viziunea sa despre existenţă pe care se clădeşte întreaga sa operă. Ele arată clar unde se află sursa imaginarului sabatian : în conştiinţa acută a dualităţii „spirit-materie" sau „eu-lume", inerentă şi fundamentală condiţiei umane. Dacă în romane dualitatea se întrupează în personaje, întîmplări, tensiuni şi destine, în eseuri ea există separat, ca aporie, ca problemă formulată şi dezbătută în sine şi în consecinţele ei. Sábato începe să o rezolve respingînd exclusivismul mutilant, fanatismul care absolutizează un termen şi neagă pe celălalt, oricare ar fi eticheta filozofică şi culoarea emotivă pe care le asumă reducţionismul lor. Cînd vehement, cînd ironic, Sábato combate cu egală fermitate formele opuse ale dogmatismului unilateral. Idealiştilor care restring fiinţa omenească la raţiunea abstractă, descărnată şi văd în om un spirit pur, angelic, fără sînge, pasiuni, vise şi mituri, Sábato le aminteşte metaforic că neprihănirea excesivă riscă să cadă în sordid şi feroce („nu trebuie să pretindem prea mult îngerului, dacă nu vrem să întîlnim bestia"), Pozitiviştilor agresivi care închid omul în instinct şi subconştient, scoţîndu-l din istorie, valori şi creaţie, autorul le opune avertismentul unui aforism celebru : „este primejdios să-l faci pe om să vadă prea mult cît este de egal cu animalele, fără să-i arăţi măreţia lui". Demersul sabatian spre soluţionarea problemei este inventiv şi dialectic integrator. Inventiv pentru că el instituie, între cei doi termeni opuşi, un al treilea, intermediar, pe care, inspirîndu-se din elinul **pneuma,** îl numeşte suflet. Pentru descrierea acestei regiuni, eseistul recurge la romancier, iar textele respective dobîndesc o impresionantă pregnanţă prin dramatizarea situaţiei existenţiale, ardenta pasională a tonului, forţa şi surpriza efectului final. Iată pe cel mai cunoscut :

„Fiinţei umane îi este proprie tocmai această regiune intermediară a sufletului în care se petrece tot ce e mai grav în existenţă : dragostea şi ura, mitul şi ficţiunea, speranţa şi amestecul de idei şi sînge, de voinţă conştientă şi impulsuri oarbe. Ambiguu şi neliniştit, sufletul suferă între carne şi spirit, stăpînit de pasiunile corpului, aspirînd la eternitatea spiritului, şovăind neîncetat între realitate şi absolut, între corupţie şi nemurire, între diabolic şi divin. Arta şi poezia ţişnesc tocmai din această regiune confuză, datorită acestei confuzii : un zeu nu scrie romane".

Să fim însă atenţi : întrucît spiritul se manifestă **prin** carne, iar aceasta e **modelată** de iradiaţia şi avatarurile spirituale, patetica frămîntare a regiunii intermediare poate şi trebuie să aibă un sens ascendent, varietatea componentelor sale e susceptibilă de o sinteză superioară. Esenţa vieţii constă tocmai în această integrare dialectică pe care Sábato o vede ca o aspră şi dramatică îmbrăţişare ce dă înţeles şi preţ existenţei, căci face posibile meditaţia, eroismul şi mai ales plenitudinea artei, adică tot ce „eternizează clipa", depăşind finitudinea şi nocturnul.

A doua categorie de eseuri, dominante în cartea **Scriitorul şi fantomele lui,** formează, la prima vedere, un mozaic fascinant prin bogăţie şi culoare, pe care l-aş denumi „punctul de vedere sabatian" asupra beletristicii, în special asupra romanului. În fond, ele alcătuiesc partea centrală sau, mai exact, placa turnantă între teorie filozofică şi practică literară : pe de o parte aplică tezele general antropologice la domeniul special al artei, iar pe de alta, explicitează ceea ce era prezent implicit, încorporat în opera narativă, ajungînd să se articuleze într-o ambianţă sugestivă şi efectul „bulgăre de zăpadă" al epitetelor în avalanşă. Ca atare, circulaţia, de pildă, a lui Borges de la romane la eseuri sau invers devine firească, aproape necesară. El apare sub diferite unghiuri, în diferite lumini, dar nota fundamentală a personajului este aceeaşi : teama de viaţă, refugiul din istorie în jocuri atemporale, geometrice, sau în arguţii metafizice. Eseurile oferă însă o imagine borgeseană mai bogată şi mai blîndă, cu ingrediente chiar de afecţiune.

„Pe dumneata, Borges, eresiarh al cartierelor mărginaşe din Buenos Aires, latinist al vorbirii populare de pe aste meleaguri, sumă de infiniţi bibliotecari ipostatici, amestec ciudat de Asia Mică şi cartier Palermo, de Chesterton şi de Carriego, de Kafka şi de Martin Fierro, pe dumneata, Borges, te văd, înainte de toate, ca pe un mare poet. Şi apoi, astfel : arbitrar, genial, duios, ceasornicar, slab, mare, victorios, îndrăsneţ, temător, înfrînt, măreţ, nefericit, limitat, infantil şi nemuritor".

Omul capabil de a scrie astfel de rînduri a văzut neîndoielnic jocul ielelor. La el, la alţii, în viaţă. L-a povestit în romane. l-a cugetat în eseuri şi — fapt mai puţin cunoscut — l-a zugrăvit în tablouri. În aceste zile, la Paris, la Centrul Pompidou, în cadrul omagierii internaţionale denumite „săptămînile Sábato", s-a deschis o expoziţie cu optsprezece picturi ale sale. A treia creaţie.

Paul Alexandru Georgescu

SPORT

Bijuterii de rouă

A luat sfîrşit campionatul. Cîştigătoare, echipa Steaua. A fost, neîndoielnic, de-a lungul întrecerii, cea mai bună din 18 formaţii. Dar nu-şi poate atîrna la mîini decît bijuterii de rouă. Pe care le usucă vîntul la prima scuturare. A fost un campionat foarte slab, poate cel mai slab din ultimul deceniu. Se vorbeşte că se vor produce schimbări spectaculoase. Întrebarea este : putem înjgheba o divizie blindată din atîtea regimente ferfeniţite ? Mă tem că nu. Fiindcă diferenţa de 59 (cincizeci şi nouă !) de puncte dintre prima şi ultima formaţie vorbeşte mai mult despre faliment decît despre valoarea uneia din părţi. Hotărît, contraperformanţa Stelei în faţa lui A.C. Milan a stîrnit panică pe culoarele federaţiei, dar a şi limpezit adevărul că formula noastră de campionat e nefericită, că am ţinut pe saltea de busuioc, în miros de rom exotic, fabricat de imaginaţia noastră exaltată, un balaur împăiat. Am înecat timp preţios în apă de curcubee neadevărate şi nu ne putem reveni, cred eu, decît după ce ne vom spăla mîinile mai întîi în laptele veninos de alior produs de evoluţia incredibil de stînjenitoare a echipei militare din Tîrgu Mureş. Cred că nu s-a pomenit în nici un alt campionat din Europa o formaţie care să fi primit 101 goluri şi să nu cîştige măcar un punct de-a lungul returului. Rapidul a înregistrat şi el o dulce pierdere de timp, dar oricum a adunat la răboj 23 de puncte. O comoară totuşi mult prea mică şi peste care, la noapte — noaptea Sînzienelor sau Drăgăicii — nu se vor aprinde flăcări. Peste aurul din dedesubt, cam cît duce o vrabie în plisc, va pluti, închizîndu-se, o floare de tei. Sînzienele albe şi galbene obişnuiesc să se cţţere mlădioase doar în mesteceni vitali. Dar Oţelul ? O bufniţă cu aripile desfăcute se leagănă asupra cuvintelor. Mă doare capul în patru colţuri de Dunăre şi un lotus de gheaţă se lipeşte de glesna sălciilor de la Galaţi cînd văd cu ochii larg deschişi că se prăvăleşte în divizia B şi o echipă, care mai cu seamă în returul campionatului a fost pur şi simplu o echipă de MILIOANE ! E un dat, e un FĂCUT ? Însă ce altceva decît sămînţa de drum prin mărăcini merită nişte jucători mediocri şi submediocri care-şi schimbă antrenorii de cîte ori vrea rînza lor ! ?

Seara de azi se va dilata în noi cu miracole. La noapte, cai, zei şi fete se vor adăpa la aceleaşi fîntîni ale visului. Şi vor trece prin lanuri de grîu copt, ca să miroasă numai a vară lungă. Iar cine va avea răbdarea să privească, la miezul nopţii, ramura de vişin umblînd printre stele şi atîrnîndu-le cercei cîte două boabe roşii va auzi căzînd peste casele din ţinutul Brăilei măciulii de scaiete violet aruncate de fetele care vor să se mărite, la toamnă. Botoasele mici ascunse-n umbra streaşinilor, rîd fermecate de trestiile de lumină ţişnind în apele de sub luntrea Lunii.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Bibl... ...eană
TÎRGU MUREŞ